AYLIK
ANSİKLOPEDİ
SERİ 2 CİLT 1

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

YÜZDEN FAZLA PROFESÖR, DOÇENT, DOKTOR, Y. MÜHENDİS VE UZMANIMIZIN ELBİRLİĞİYLE

ÇIKARAN :

SERVER İSKİT

— YENİ SERİ —

Bu cilt 192 sayfa aktüalite, 176 sayfa tarih, 120 sayfa ansiklopedi kısımlarından müteşekkil olup ayrıca fasikül halinde neşredilen 167 sayfalı bir «Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi» ilâve olarak verilmiştir.

İSTANBUL — 1950

HER HAKKI MAHFUZDUR

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın 1 inde çıkar dergi

Sahibi : Server İskit, Umumi neşriyatı idare eden : Hüsamettin Bozok

Cağaloğlu, Himayei Etfal Sokak No. 4 İstanbul, Posta kutusu 18

Not : Bu cilt Murat Kerman Dizimevinde dizilmiş ve Tan Basımevinde basılmıştır. Kapaklar Çituris Basımevinde basılmıştır.

Birinci cilt ansiklopedik kısmın arama cetveli

Bentlerin başlıklarına göre alfabetik

Bendin adı — Sayfa No.

— A —

Acheson, Dean 1
Aerodinamik 33
Ahmet Rasim 65
Âli Paşa, M. Emin 49
Almanyada bugünkü durum 97
Alp Arslan 34
Amrikanın keşfi 81
Anafartalar muharebesi 34
Atlantik Paktı 1
Atom bombası 65

— B —

Bâki 81
Berkeley, George 49
Biber 50
Bilsel, Cemil, Prof. 50
Bira 2
Birinci İnönü Meydan Muharebesi 89
Birinci Meşrutiyet 89
Bozkurt, Mahmut Esat 89
Bölükbaşı, Doktor Rıza Tevfik 99
Bulutlar 34
Bumın Kağan 17

— C —

Cebeciler 17
Celâleddin Rumî, Mevlâna 89
Chopin, Frédéric 66
Cumhuriyet gazetesi 2
Cumhuriyetin ilânı 66

— Ç —

Çerkes Hasan Vakası 2
Çilek 3

— D —

Dante Alighieri 66
Dede Efendi, İsmail 3
Deniz ticareti 50
Deniz ve güneş banyosu 3
Devalüasyon 66
Dimitrov, Georgi 18
Domates 53
Doria, Andrea 81
Dostoyevski, Feodor Mihailoviç 4
Dut 35

— E —

Einstein teorisi 100
Ekber Şah 66
Elektrik akımı 100
Emanatı mukaddese 81
Encümeni Dâniş 113
Enginar 18
Erozan, Celâl Sahir 90
Esat Efendi, Şeyhülislâm 101

— F —

Fahr-üd-din Mübarekşah Gurî 35
Fasulye 18
Flaubert, Gustave 18

— G —

Galatasaray lisesi 53
Gazneli Mahmut 4
Goethe, Johann Wolfgang 19
Gökalp, Ziya 67
Gövsa, İbrahim Alâettin 84
Gulliver'in Seyahatleri 37
Gül 19
Güneş manzumesi 19

Bendin adı — Sayfa No.

Güneş manzumesi felsefesi 38

— H —

Hac 67
Hacı Ârif Bey 53
Harf inkılâbı 39
Haşim, Ahmet 39
Hattatlarımız 67
Hearst, William Randolph 39
Hindenburg, Pol von Beckendorff 39
Hünkâr İskelesi Muahedesi 21

— İ —

İbni Sina 4
İçmeler, Türkiyede 4
İngiliz diplomatları 101
İradei Milliye gazetesi 53
İrlanda tarihi 6
İsmail Efendi, Dellâlzade 21
İsrailoğullarının tarihçiği 53
İstanbulun kurtuluş günü 70
İzmir Enternasyonal Fuarı 57
İzzet Molla, Keçecizade 40

— K —

Kabak 21
Kalkan balığı 6
Kanada 105
Kancalı kurt hastalığı 57
Kauçuk 108
Kavun 70
Kâzım, Hüseyin 7
Kırmızı ve Siyah 90
Kıyılarımız, Karadeniz yalısı 21
Kıyılarımız, batı ve güney yalısı 114
Kızılcık 70
Kızılorduda politik eğitim 25
Kızılordunun doğuşu 7
Kiraz 8
Koch, Robert 90
Koryürek, Enis Behiç 85
Kosova Meydan Savaşı, İkinci 110
Köprülü Mehmet Paşa 70
Kubilây Kağan 116
Kuleli Askerî Lisesi 41
Kül-Tigin 102
Kürtaj 8

— L —

La Fontaine, Jean de 25

— M —

Madame Bovary 25
Marul 9
Maupassant, Henri René Albert Guy de 26
Mikroplar 70
Milton, John 73
Molière ,Jean-Baptiste Poquelin 103
Mondros Mütarekesi 74
Mudanya Mütarekesi 74
Muzaffer, Mimar 26

— N —

Namık Kemal 90
Napoléon, Birinci 57
Nâzım Bey, Kanuni 91

— O —

Oruç 9
Ortodoks kilisesi 57
Osmanlı paraları 118

Bendin adı — Sayfa No.

Ouchy Muahedesi 74

— P —

Paris Antlaşması 91
Pasarofça Antlaşması 41
Pasteur, Louis 74
Patlıcan 58
Patrikhane ve patrikler 10
Petöfi, Sandor 91
Petunya 58
Piyale Paşa 58
Poe, Edgar Allan 85
Preveze Deniz Zaferi 79

— R —

Raman petrolü 41
Rembrandt 27
Reşit Paşa, Mustafa 103
Rıdaniye Meydan Muharebesi 75
Robot tayyareler 11

— S —

Saadâbat Misakı 27
Sevres Muahedesi 43
Sivas Kongresi 77
Stendhal 92
Strauss, Richard 78
Suç ve Ceza 12
Su damlacığında hayat mücadelesi 77
Süleymaniye camisi 78
Süleyman Paşa, Karıştıran 43
Sünusiler ve Berka devleti 86
Süveyş kanalı 87
Swift, Jonathan 44

— Ş —

Şeftali 61
Şeker 27
Şeker istihsali ve yurdumuzda şeker sanayii 45
Şevki Bey 78
Şinasi 79
Şuara tezkireleri ve tezkireciler 28
Şükrü Paşa, Mehmet 13

— T —

Tanzimatın ilânı 88
Tenis 14
Tepki uçakları 92
Toğrul Beğ 46
Topçu okulu 15
Türk evleri 61
Türklerin hayatında musikinin rolü 31
Türkocakları 15

— U —

Uluğ Beğ 63

— Ü —

Üzüm 79

— V —

Van Gogh, Vincent 94
Verdi, Giuseppe 16

— Y —

Yeni buluşlar (fen âleminde) 16,32,48,63,79,88,96,104,112,120
Yılbaşı ve Milâdi tarih 95
Yüksek Öğretmen Okulu 31

— Z —

Zaharya 112
Zekâi Dede 47
Zeki Mehmet Ağa, Tanburi 88
Ziştovi Antlaşması 63

Birinci cildimizin yazı heyeti

Oktay Akbal, Behçet Akın, Haldun Kemalî Aksüt, Sermet Muhtar Alus, Süha Sırrı Alpay, H. Sadettin Arel, Rebii Arslan, Özdemir Asaf, Galip Atakan, Ali Bahtiyar, Tuna Baltacıoğlu, Sabri Beken, Hikmet Bil, Hüsamettin Bozok, A. Bükey, Mustafa Cezar, Ş. Coral, Kerim Ömer Çağlar, Münir Süleyman Çapanoğlu, Galip Dağ, Besim Darkot, Abidin Daver, Muhittin Doruk, Sabit Doğru, İsmail Doyuran, Fahri Durmaz, Hasan Âli Ediz, Prof. Egli, Sinan Elbir, Mehmet Enis, Ali Enver, Muzaffer Erdoğan, Nuri Ömer Ergene, Memet Fuat, Abdülbaki Gölpınarlı, Tahsin Suha Güçer, Hayri Gülcan, Hamza Gürgüç, Ali Hüseyin, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Mehmet Ali Kâğıtçı, Emin Karabey, Behçet Kayaalp, Arslan Kaynardağ, Kâmil Kepecioğlu, Hakkı Kılıçoğlu, Reşat Ekrem Koçu, Fikret Kolverdi, George Lecomte, Ali Mayakon, Metin Meriçboyu, Adli Moran, M. Muhtar, Ali Namık, Behçet Necatigil, Ali Nuri, Osman Nuri, Ali Nusret, Tahsin Öz, Sami N. Özerdim, Feyzi Özil, M. Zeki Pakalın, Maurice Paléologue, Ahmet Refik, Sadun Galip Savcı, Eyüp Sencer, H. Sepetçioğlu, Osman Sırrı Seran, Ali Rıza Seyfi, Bülent G. Sezer, E. Ekrem Talu, Halit Tanyeli, Selim Sırrı Tarcan, Tevfik Taşçı, Kulûğ Tegin, Sencer Tonguç, Semih Tuğrul, Feridun Fazıl Tülbentçi, Mustafa Tuğrul Uke, Ali Uz, M. Şakir Ülkütaşır, Hamdi Varoğlu, Hasan Yamaner, Ali Yaver, Faruk Yener, Z. Yurtseven.

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İKİNCİ SERİSİNE BAŞLARKEN OKUYUCULARINDAN GÖRMÜŞ OLDUĞU DEVAMLI ALÂKAYA TEŞEKKÜR EDER VE ANCAK ONLARIN TEŞVİKLERİ SAYESİNDE BU MÜTEKÂMİL HALE KAVUŞTUĞUNU BİLDİRMEYİ KENDİSİ İÇİN BİR ŞÜKRAN BORCU SAYAR

ACHESON, DEAN — (Doğm. 1893) Birleşik Amerika Devletlerinin dışişleri bakanı.

Acheson Connecticut'a bağlı New England eyaletindeki Middleton şehrinde doğdu. 1881 yılında İskoçyadan Amerikaya hicret etmiş olan babası bu şehirde rahiplik yapıyordu. Yale ve Harvard üniversitelerinde okudu, hukuk tahsil etti. Meslek hayatına Birleşik Amerika Yüksek Mahkeme reisi Brandeis'e husus kâtiplik etmekle başladı. Bundan sonra avukatlık mesleğine girerek kısa bir zamanda temayüz eden Acheson Birinci Dünya Savaşında Brooklyn kızaklarında bir müddet deniz teğmenliği yaptı. Bundan sonra Washington'da dışişleri bakanlığına intisabederek burada yirmi yedi yıl muhtelif hizmetlerde çalıştı. Dean Acheson'un ismi ilk olarak 1933 yılında işitildi. Roosevelt cumhurbaşkanı olunca onu hazine bakan muavinliğine tâyin etti, fakat Acheson bâzı mali projeler hususunda mesai arkadaşlariyle aynı fikirde olmadığından altı ay sonra istifa etti ve tekrar avukatlığa başladı. Zarafeti, şıklığı ile de muhitinde kendini gösteren Acheson 1939 yılında mahkemelerin idare şekilleri üzerinde tetkikatta bulunmak üzere Birleşik Amerika müddeiumumisi tarafından tâyin edilen komite âzaları arasında yer almıştı. 1941 şubatında dışişleri bakanı asistanlığına getirildi. Vazifesi, Amerikanın savaşa girmiş bir dünya ile olan iktisadi münasebetlerini mürakabe etmekti. Amerika-

Dean Acheson

nın İngiltere ve Sovyetler Birliğine yapacağı harb yardımını teşvik etmek suretiyle önemli bir faaliyette bulundu. Bu arada, düşman tarafın iktisadi faaliyetini kontrol edip, ticaret kara listeleri hazırlamaktan da geri kalmıyordu. Birleşmiş Milletler Yardım ve Kalkınma İdaresinin kurulması hususunda çalışmış, Birleşmiş Milletler (Bakınız: Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 708, 1037, 1658) ve Bretton Woods (Bakınız: Aylık Ansiklopedi, seri I, say - fa 169) konferanslarında önemli bir rol oynamıştır. 1945 yılında dışişleri bakanlığı muavinliğine tâyin edilmiş ve Byrnes'ün sağ kolu haline gelmiştir. General Marshall vazife başına geçince çekilen Dean Acheson, Marshall vazifeden ayrılınca dışişleri bakanı olarak tekrar işe başladı. O, uzun boyu, gür ve kalın kaşları, kızıla kaçan bıyıklariyle hem Sovyet mareşali Budienny'yi, hem de İngiliz hassa alayının bir süvari subayını hatırlatan simasiyle günün en çok sempati çeken devlet adamlarından biridir.

(Dr. Hasan Yamaner)

ATLANTİK PAKTI — 4 nisanda Washington'da on iki devlet dış bakanları tarafından imzalanan Atlantik Paktı, geçen aylarını en büyük siyasi olayını teşkil eder. Bu pakt Kuzey Atlantik bölgesinin emniyetini sağlamak gayesiyle, bu bölge dahilinde bulunan memleketler tarafından alınan ihtiyati bir tedbir olarak vasıflandırılmaktadır. Pakta giren devletler, Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa, Belçika, Kanada, Holânda, Norveç, Danimarka, Portekiz, Lüksemburg, İslânda'dan ibaret olup bu memleketlerin nüfuslarının yekûnu 332.439.000 i bulmaktadır. 18 martta Washington'da neşredilen paktın tam metni 14 maddeden mürekkeptir ve anlaşmaya iştirak eden memleketlerin gelecekteki müşterek hareket tarzlarını siyasi, iktisadi ve askerî bakımlardan incelemektedir. Atlantik Paktını yalnız siyasi bir anlaşma saymak çok yanlış bir hareket olur. Metnin ikinci maddesinde, pakta giren milletlerin milletlerarası iktisadi zıddiyetleri kaldırmak için gayret sarfetmeleri lâzımgeldiği belirtildiği gibi, üçüncü maddede de müşterek gayelerin tahakkukunu tesirli bir şekilde sağlamak için karşılıklı yardımın lüzumlu olduğu kanaati izhar edilmektedir. Bu maddelerin konulmasiyle paktın iktisadi cephesi aydınlatılmış oluyor. Paktın en önemli noktasını izah eden beşinci maddede, bir taarruz vukuunda takınılacak hal tavrı hakkında şöyle denilmektedir: «İmzacılar içlerinden birine veya bir kaçına karşı Avrupada ve Kuzey Amerikada yapılacak taarruzu tarafların hepsi aleyhine yöneltilmiş bir hareket gibi telâkki edeceklerdir. Taraflar böyle bir taarruz vuku bulduğu takdirde Birleşmiş Milletler Anayasasının 51 inci maddesi gereğince tanınan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakları istimal ederek, münferiden diğer taraflarla mutabık kalarak taarruza uğrayan taraf veya taraflara yardım maksadiyle, Kuzey Atlantik bölgesinin güvenliğini iade etmek ve sağlamak üzere, müsellâh kuvvetlerin istimali de dahil olmak şartiyle muvafık gördükleri harekete tevessül edecektir».

Amerika Cumhurbaşkanı Mr. Truman paktın imzasını müteakıp verdiği nutukta, Atlantik Paktı devletlerinin bir mahallede yaşıyan ev sahipleri gibi olduklarını ve paktın da bu komşular arasında kurulan bir ortaklığın ifadesi olduğunu belirtmiştir. Dış bakanları tarafından verilen beyanatlarda ve söylenen nutuklarda, her fırsatta paktın doğrudan doğruya hiçbir memleketi istihdaf etmediği açıklanmıştır. Atlantik Paktının hazırlıkları ilerlediği günlerde, soğuk harp müsebbiplerinin gösterdikleri hoşnutsuzluk bu açıklamayı zaruri kılmıştı.

Atlantik Paktının meydana çıkması hiç de kolay olmamıştır. Hattâ bâzı hükümetler paktın imzalanması hususunda kendi meclislerinden salâhiyet istedikleri zaman bile hoşnutsuzlukla karşılandıkları vâki olmuştur. 27 martta İtalyan Âyan Meclisinde cereyan eden uzun münakaşalardan sonra 112 muhalife karşı, 188 oyla hükümete Atlantik Pak-

Pakt A. B. D. adına imzalanırken İmzalıyan Acheson, arkada Başkan Truman görülmektedir

tına girme müsaadesi verilmiştir. Amerikan Âyan Meclisinde bile paktın müzakeresi esnasında şiddetli müzakereler olmuş ve Cumhuriyetçi Donnell paktın anayasasına muhalif olduğu itirazını ortaya atmıştır. Fakat bütün bunlar paktın 4 nisanda Washington'da on iki devlet namına dış bakanları tarafından imzalanmasına mâni olabilecek derecede mühim hâdiseler olamamıştır.

Atlantik Paktı karşısında T ü r k h ü k ü m e t i n i n g ö r ü ş ü n ü

en doğru şekilde, Dışişleri Bakanımız Necmettin Sadak Washington'da bulunduğu günlerde Amerikan ve dünya efkârına bildirmiş ve Türkiyenin Atlantik Paktını, Avrupada sulhu koruyacak büyük bir müdafaa sistemi olarak telâkki ettiğini ve Avrupanın emniyetine büyük yardımı olacağına inandığını belirtmiştir.
(Eroğul R. İskit)

BİRA — Hafif alkollü bir içki olan bira, çimlendirilmiş arpa ile şerbetçiotunun suda eriyen kısımları bira mayası ile tahammür ettirilerek imal olunmaktadır.

T a r i h ç e s i : Bira pek eski devirlerdenberi malûmdur; Sümerlerin makbul içkisiydi ve Babillilerle eski Mısırlılar da çeşit çeşit bira yaparlardı. Milâttan evvel 2123 - 2081 yıllarında yaşamış olan Hamurabi devrinden kalma vesikalarda biradan bahsolunmakta ve birayı hububat fiyatlarına uygun bedelle satmıyanların cezalandırılacağı tasrih edilmektedir. Ehramlardan evvelki Mısırlılar biracılığı ekmekçilikle beraber yaparlar ve mezar kitabelerinden anlaşıldığına göre ölünün öbür dünyada kuvvetlenmesi için yanına dört çeşit bira ile beraber altı cins şarap koyarlardı.

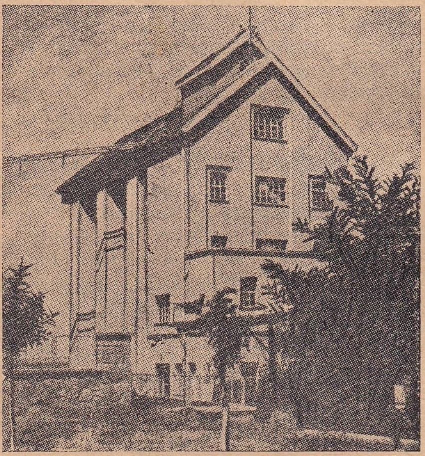
İlk devirlerde bira yapmak için, daha ziyade, buğday kullanılıyordu. Arpadan bira imali daha sonraları biracılığın ekmekçilikten ayrı, müstakil bir sanat oluşiyle başlamıştır. Son tetkikata göre Uzakdoğu'da bira imali Milâttan üç bin yıl önce başlamıştır. Japonyada Milâttan 2600 yıl evvel pirinçten bira yapılıyordu. Çin'de, Borneo'da, Formoz ve Hindistanda da pirinç; bira imalâtının ham maddesiydi. Pek eski devirlerde Habeşistanda darıdan bira yapılmış olduğu kabul ediliyor.

Bira eski Yunanlılar, Romalılar, Golvalar, Cermenler tarafından da yapılmış ve içilmiştir.

Y a p ı l ı ş ı : Bugünkü bira imalâtının esas ham maddesi arpadır. Bira fabrikalarında arpalar evvelâ yıkanarak temizlenirler. Bundan sonra iki üç gün ıslanmıya terkolunurlar. Islanmış arpalar temiz, havadar ve gölgelik bir sahaya kalınlığı otuz santimi geçmemek üzere yayılarak çimlenmiye terkolunurlar. Modern fabrikalarda çimlendirme, devvar üstüvani kazanlar içinde yapılmaktadır. Arpaların rüşeym kısmından çıkan kökçüklerin uzunluğu arpa boyunun bir, bir buçuk misli olunca reaksiyon kemale gelmiş demektir. Çimlenme esnasında arpanın nişasta kısmı diyastazların tesiriyle suda eriyebilen dikstrinle maltoza tahavvül eder. Bundan sonra çimlenmiş arpalar sıcak hava cereyanında kavrularak kökçüklerinden ayrılırlar. Ayrılan kökçükleri hayvan yemi olarak piyasaya sevkolunur. Kavurma derecesinin şiddetine göre arpalar az veya çok esmerleşirler ve o renkte bira verirler. Çimlendirilmiş ve kavrulmuş arpa ufalandıktan ve sıcak su ile karıştırıldıktan ve eriyen kısmı alındıktan sonra mahlûle kâfi miktarda şerbetçiotu da ilâve edilerek kaynatılır. Şerbetçiotu biraya acımsı bir lezzet verir ve biranın uzun müddet bozulmaksızın muhafazasını temin eder.

Hazırlanan mahlûldeki münhal madde miktarlariyle imal olunacak biranın alkol derecesi arasında münasebet vardır. Mahlûldeki münhal madde miktarı % 9 ile % 18 arasında değişebilir. Biradaki alkol derecesi de mütenasiben % 2 ile % 5 arasında oynar.

Şerbetçiotu ile beraber kaynıyan mahlûl süratle 5-8 dereceye kadar soğutulduktan sonra tahammür haznelerine naklolunarak içine bira mayası atılır. Tahammür haznelerinin bulunduğu dairenin sühuneti 5 - 8 santigrat arasındadır. Düşük sühunette yavaş yavaş devam eden tahammür fiili 5 - 8 gün zarfında kemale gelir. Maya haznelerin dibine çöker. Tahammür esnasında teşekkül eden karbon dioksit gazının bir kısmı biranın içinde münhal olarak kalır. Bu bakımdan bira alkollü olduğu kadar da gazlı bir içkidir. Memleketimizde imal olunan biraların litresinde ortalama hesapla 3,5-4 gram (veya 1781 - 2036 santimetre küb) karbon dioksit gazı bulunur.

Bir bira fabrikasının dışardan görünüşü

Tahammür fiili 8 - 22 dereceler arasında da yapılabilir. Bu takdirde tahammür 2 - 4 gün zarfında tamam olur. Yüksek derecede tahammür usulünde maya biranın üstüne çıkar.

Soğukta yani 5 - 8 santigratta tahammür ettirilerek elde edilen bira, sühuneti + 2 civarında tutulan dairelerde büyük haznelere doldurularak üç ay berraklaşıp olgunlaşmıya terkolunur. Bu müddetten sonra şişelere ve fıçılara doldurulup istihlâke arzedilir.

T e r k i b i : Biranın terkibinde, alkol ve karbon gazından başka, dekstrin, maltoz, azotlu madde, çoğu potasyum fosfat olmak üzere maden tuzları, az miktarda gliserin, kehribar asidi, süt asidi ve sirke asidi bulunmaktadır. Koyu renkli biralar, ihtiva ettikleri münhal maddeler bakımından, daha zengindirler.

Memleketimizde yapılan biraların 100 santimetre kübünde, ortalama hesapla, 3,45 gram (veya 4,35 santimetre küb) alkol ve 5 gram da münhal madde (matiéres extractives) bulunmaktadır. Bu hesaplara göre biralarımızın bir litresi, ortalama 450 kalori verebilmektedir.

İ ç i ş t a v s i y e l e r i : Bira; terkibindeki karbon gazı ve şerbetçiotunun müessir unsurları dolayısiyle; ferahlık ve iştah verici bir içki olduğu gibi ihtiva ettiği münhal maddeler dolayisiyle de besleyicidir.

Fazla içilmemek şartiyle, biranın zarardan ziyade fayda temin edebileceği kabul olunabilir. Fakat fazla içilirse kalbi ve böbrekleri yorar, midenin genişlemesine sebebolur. Kırmızı kan damarlarına ve karaciğere zarar verir. Bira, şişmanlığı da tahrik eder.

Hazımsızlıktan şikâyeti olanlarla şişmanlamak ihtiyacında bulunanlara ve sinirlilere az miktarda bira tavsiye edilmektedir.

Damla, karaciğer, kalb, böbrek ve mide rahatsızlıklarında bira içilmesi katiyen yasak edilmektedir. Bira, şişmanlara iyi gelmez. Zira büsbütün göbek bağlamalarına sebebolur.

Fazla bira içmek (şerbetçiotundan intikal eden müessir maddeler tesiriyle) uyuşukluk ve sersemlik de tevlidedebilir.

Mâni bir ârızası bulunmıyanların yemeklerde, nihayet bir şişeye kadar bira içmeleri normal sayılmaktadır. Bundan fazlası bünyenin mukavemetiyle mütenasip bir müddet sonunda zarar hâsıl eder.
(Mühendis Kimyager Mehmet Ali Kâğıtçı)

CUMHURİYET GAZETESİ — Yunus Nadi Abalıoğlu (Bakınız: Abalıoğlu; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 419) tarafından kurulmuştur. Türkiyenin belli başlı gündelik siyasi gazetelerinden biridir. İlk sayısı 7 mayıs 1924 te çıkmıştır. Başmuharriri Yunus Nadi, yazı işleri müdürü Kemal Salih Sel'di. Kemal Salih Sel'den sonra Abidin Dav'er ve ondan sonra da Feridun Osman Menteşeoğlu gazetenin neşriyatını idare etmişlerdir. Halen yazı işleri müdürlüğünü Cevat Fehmi Başkut yapmaktadır.

Yunus Nadi Abalıoğlu'nun ölümündenberi bir şirket halinde idare edilmektedir. Gazetenin başmuharrirliğini büyük oğlu Nadir Nadi üzerine almıştır. Küçük oğlu Doğan Nadi ise yazı işleriyle idare işlerine bakmaktadır. Gazetenin geniş bir istihbarat teşkilâtı vardır.
(Seri I, sayfa 770 ten kısaltma)

ÇERKES HASAN VAKASI — (1876) Abdülâziz tahttan indirilip yerine Beşinci Murat padişah olduktan sonra, sürüncemede kalmış olan bir yığın meseleyi halletmek ve idareye yeni bir düzen vermek için hükümet erkânı sık sık toplanıyor, müzakerelerde bulunuyordu. İşte bu toplantılardan birinde, tarihin "Çerkes Hasan Vakası" adiyle andığı bir vaka cereyan etmiştir.

Yakınlarından bir Çerkes kadın vasıtasiyle saraya intisabeden, sonra Harbiye Mektebine girerek oradan mülâzım rütbesiyle zabit çıkan Çerkes Hasan, muhitinde fena bir insan olarak tanınmış, serkeşin bi-

riydi. O zamanki askerî usule göre bir mülâzımın yüzbaşılığa terfii için Bağdad'daki altıncı kolorduda vazife görmesi şart iken, o, saraydaki kadına dayanarak mabeyn yaverliğiyle İstanbulda kalmıştı.

Abdülâziz'in hallini müteakıp Hüseyin Avni Paşa temizliğe girişince Çerkes Hasanı da kolağası rütbesiyle Bağdad'a tâyin etti. Bunun üzerine Çerkes Hasan, her ne pahasına olursa olsun, Hüseyin Avni Paşayı öldürmiye karar verdi. Hazırlığını yaptı ve 16 haziran 1876 perşembe günü akşamı Mithat Paşanın konağında yapılan vükelâ toplantısında, meclis salonuna girmiye muvaffak oldu. Sıktığı ilk kurşunla Hüseyin Avni Paşayı yere serdi. Salonun içinde bir şaşkınlık, bir kaçışma başladı. Kudurmuş gibi etrafına saldıran Çerkes Hasan, yakalanıncıya kadar, Hariciye Nazırı Raşit Paşayı ve onun hademesi Ahmet Ağayı, sonra da bir neferi ve Kolağası Şükrü Beyi öldürdü ve üç kişiyi de yaraladı. Çerkes Hasan, üç dört gün sonra Beyazıt'ta asıldı.

(Seri I, sayfa 43 ten kısaltma)

ÇİLEK — Güzel kokulu, mayhoş, ufak çekirdekli, hazmı biraz zor olan meyva. Mutedil iklimlerde yetişir. Beyaz çiçeklidir. Tohumundan alınan fidelerle üretilir. Birçok çeşitleri olmakla beraber, büyük çilekler, küçük çilekler olmak üzere başlıca iki gruba ayrılır. Memleketimizde «Arnavutköyü çileği», «frenk çileği» ve «Ereğli çileği» mebzuldür. Çilek, hem üstüne toz şeker ekilerek yenen, hem de kompostosu, reçeli, şerbeti, dondurması yapılan hoş bir meyvadır. Bünyeleri kum yapmıya müsait kimselere, iyi yıkanmış olmak şartiyle, sadece kompostosunu yemeleri tavsiye edilir.

(Seri I, sayfa 423 ten kısaltma)

DEDE EFENDİ, İSMAİL — (1777 - 1845) Musiki âlemimizin Derviş İsmail, Dede, Dede Efendi, Hamamizade unvanlariyle şöhret kazanmış büyük bestekârıdır. İstanbulda, Şehzadebaşında doğdu. Babası, aslen Manastırlı Süleyman Ağadır. Şehzadebaşında satın aldığı Acemoğlu hamamını işletmiştir.

Babası hamamını satıp Altımermerde Çavuş hamamını alınca o mahalleye taşındılar. İsmail orada, sekiz yaşına basar basmaz, mektebe kaydedildi. Sesinin güzelliği ve musikiye olan kabiliyetiyle derhal göze çarptı ve ilâhicibaşı oldu. Bir âmin alayında sesini duyup beğenen bir zat, Anadolu Kesedarı Uncuzade Mehmet Emin Efendi, onunla meşgul oldu. İsmaile ilk musiki dersini veren bu zattır. Hattâ onu on dört yaşındayken muhasebe kalemine de çırak ettirdi. Böylece bir taraftan Uncuzadenin derslerinden faydalanıp, bir taraftan kaleme gidip gelen İsmail, bir müddet sonra Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Ali Nutki Dedenin derslerine devam etmiye başladı. Dergâha girdi, çilesini bitirerek Dede oldu.

Dede Efendinin bestekârlıktaki şöhreti, buselik makamından «Zülfündedir benim bahtı siyahım» şarkısiyle başlar.

Bu şarkı herkes tarafından beğeniliyor, kulaktan kulağa yayılıyor ve sarayın duvarlarını aşıyor. O zamanın padişahı Üçüncü Selim, Dedeyi saraya çağırtıp tebrik ediyordu.

Bundan sonra Dede Efendi, arka arkaya birbirinden üstün eserler vücuda getirdi. Haftada iki gün sarayın huzur fasıllarına iştirake davet edildi. Sonra müsahipliğe ve arası çok geçmeden müezzinbaşılığa tâyin edildi. 1801 de bir saraylı ile evlenip Akbıyık mahallesine taşındı. Çalışmalarına orada devam etti ve birçok çıraklar yetiştirdi. Lâkin birbiri arkasına gelen felâketler zavallı Dedeyi şaşırttı. İlkin çok sevdiği hocası Ali Nutki Dedeyi, sonra büyük oğlunu kaybetti. Sonra da annesiyle küçük oğlu öldü. Memleket içinde de fena havalar esiyordu. Üçüncü Selimin öldürülmesi üzerine Dede Efendi bir müddet ney çalarak, besteler yaparak bir kenarda sessiz sedasız yaşadı. İkinci Mahmut zamanında sarayda yeniden bir musiki hareketi başgösterince Dede tekrar müsahip olarak saraya alındı. Dedenin bu vazifesi Abdülmecit zamanında da devam etti. Lâkin Abdülmecit, Dedenin sanatından bîhaber,

Dede Efendi (Hamami İsmail)
Ressam Ratip Tahir'e göre

basit ruhlu bir adamdı. Dede bu yüzden hacce gitti. Aksi bir tesadüf olarak, Hicaz'da korkunç bir kolera salgını başgösterdi. Hac dönüşünde o da bu hastalığa tutuldu ve bir gece sabaha karşı Mina'da öldü (1845).

Dede Efendi, eski kaidelere bağlanmış olmakla beraber, Türk musikisine yeni nağmeler getiren üstün bir Türk bestekârıdır. Türk musikisinin her şeklinden âyin, ilâhi, durak, kâr, murabba, raks, şarkı, türkü ve semaiden eserleri vardır. Bugün klâsik Türk musikisiyle uğraşanlar, onun eserlerini ellerinden bırakmamaktadırlar. Eserleri arasında türkülerin de bulunuşu, onun halk zevkine de değer verdiğini göstermesi bakımından ehemmiyet ifade eder.

(Metin Meriçboyu)

DENİZ VE GÜNEŞ BANYOSU — Fennî şartlara riayet edildiği takdirde güneş ve deniz banyosundan çok büyük faydalar temin edilir. Aksi takdirde fayda yerine zarar geldiği çok görülmüştür.

Fayda ve zararları: Güneş ve deniz banyosu bir defa insanın serinleyip rahatlanmasını sağlar, vücutta kanın dolaşmasını kolaylaştırır ve dolayısiyle kalbi kuvvetlendirir, iştihayı arttırır, sık sık soğuk algınlığı hastalığına uğramaktan kurtarır, vücudu çelik gibi sağlam ve çevik yapar. Ayrıca güneş banyosunun karın, kemik, barsak, göz, idrar cihazı veremlerini ve diğer bâzı hastalıkları tedavide yüksek rolü vardır. Yalnız, dikkat edilecek noktalar da vardır ki, bunları hiç bir zaman hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Güneşte müteaddit günler, haddinden fazla, saatlerce durulursa ciltte ülser ve kanser gibi hastalıklar baş gösterebilir. Bundan sakınmak icabeder. Sonra gözün fazla müteessir olmaması için güneş gözlüğü takılmalıdır. Öğle sıcağında fazla durulduğu takdirde de güneş çarpması, zehirlenme alâmetleri görülür ki bu hal bazan insanı öldürebilir.

Güneş banyosu şöyle yapılmalıdır: İlk gün üç defa beşer dakika sadece bacaklara, ikinci gün üç defa onar dakika diz kapaklarına kadar, üçüncü gün on beş dakika oyluk yerlerine kadar, dördüncü gün yirmi dakika göbeğe kadar, beşinci gün yirmi beş dakika göğüse kadar, altıncı gün de otuz dakika boyuna kadar... Başa güneş gelmemelidir. Yarım saatlik bir güneş banyosunun on beş dakikası vücudun ön tarafına, on beş dakikası da arka tarafına yapılmalıdır.

Deniz banyosuna gelince: Denize daha ziyade sabahları, saat dokuzla on arasında girmelidir. Bu vakitlerde hem güneşin ultraviyolesinden, hem de denizden âzami istifade sağlanır. Deniz banyosu önü açık, havası temiz, kumsal yerlerde yapılmalıdır. Meselâ İstanbulda Pendikle Kalamış arasındaki kumsal yerler, Florya kıyıları, Adalarda lodosa karşı olan kıyıların kumsal yerleri deniz banyosuna en elverişli mahallerdir. Poyraza ve kuzey rüzgârlarına açık olan yerlerde denize girmekten sakınmalıdır.

Deniz banyosu, güneş banyosundan sonra yapılmalıdır. Denizde vücut kızarırsa banyodan istifade edildiği anlaşılır. Şayet vücut solgun bir renk alıp üşüyorsa banyo zarar veriyor demektir. Böyleleri denize girmemelidir. İki ile altı yaş arasında bulunan çocuklar denizde 5-10 dakika, yedi yaşından yukarı çocuklar da 20-30 dakikadan fazla durmamalıdır. İki yaşından aşağı çocuklar katiyen denize sokulmamalıdır. Hastalıklı ve zayıf çocuklarla, denize girdiği vakit üşüyen çocuklara deniz banyosu yaptırmak doğru değildir.

(Seri I, sayfa 82 den kısaltma)

DOSTOYEVSKİ, FEODOR MİHAİLOVİÇ — (1821 - 1881) Ondokuzuncu Yüzyılın en büyük Rus romancılarından. 30 ekim 1821 de Moskova'da doğmuştur. Bir doktorun oğludur. Senpetersburg'ta askerî mühendis okulunu bitirmiş, bir yıl mühendis olarak çalıştıktan sonra kendisini tamamen edebiyata vermiştir. Parasızlıktan kurtulmak için durmadan çalışmak zorunda kalmış, tercümeler yapmış, yazılar yazmış, lâkin kendisini bir türlü yoksulluktan kurtaramamıştır.

İlk şöhretini kazandıran eseri, yirmi üç yaşında yazdığı «Yoksullar» adındaki küçük romandır. Bu eseri birçok hikâyeleri takibetmiştir.

1849 yılında, siyasi hareketlere karıştığından dolayı tevkif edilerek Sibirya'ya sürülen Dostoyevski, orada dört yıl bir cehennem hayatı yaşamış ve bu hayatı «Ölüler Evinin Hâtıraları» nda gayet kuvvetli bir şekilde canlandırmıştır.

Hapisten çıktıktan sonra da rahat bir hayat göremedi. Dul bir kadınla evlendi ve kardeşiyle birlikte «Vremia» dergisini idare etti. Lâkin çok geçmeden hem karısını, hem kardeşini kaybetti. Sefil ve perişan bir halde Almanya'da, İtalya'da, Fransa'da yaşadı. Sara nöbetlerine tutuldu, kumar hastası oldu. Bu arada «Suç ve Ceza», «Aptal» gibi dünya ölçüsünde şöhret kazanmış olan eserlerini verdi. Nihayet akıllı bir kadınla evlendi ve biraz rahata kavuştu. En büyük romanlarından biri sayılan «Karamazof Kardeşler» i neşretti ve çok geçmeden, 1881 de Petersburg'ta öldü. Muztarip ve hasta ruhların en karanlık köşelerini aydınlatmakta çok büyük bir ustalık göstermiş olan bu eşsiz sanatkârın cenazesi, yirmi bin kişilik bir kafile ile kaldırıldı.

(Seri I, sayfa 302 den kısaltma)

GAZNELİ MAHMUT (971 - 1030) — Türk tarihinde olduğu kadar dünya medeniyeti tarihinde de büyük bir yer işgal eden Gazneliler devletinin kurucusu ve bilgisiyle, cesaretiyle ün salmış, ilim ve edebiyatsever bir Türk hükümdarıdır. Barsgan Türklerinden Sevük-Tegin (Sübek-Tigin) in oğludur. Anası ise Alp -Tegin'in kızıdır.

Babasının Gazne emîrliği sırasında, Samanoğlu Nuh, Mahmudu Horasan valiliğine tâyin eder ve aynı zamanda emîr - leşker (başkomutan) yapar. Sevüg-Tegin'in 997 ağustosunda vefatı üzerine, Gazne emîrliğine, Mahmudun küçük kardeşi İsmail geçer. İsmail, iyi bir devlet adamı vasıflarını taşımadığı için o sırada Nişapur'da bulunan Mahmut, kardeşine: «Seni çok severim, ancak sen bu işin ehli değilsin, babamın vasiyeti benim uzakta olmam dolayısiyle ve ordu ve ülkede kargaşalık çıkmasın diye yapılmıştır. Babamdan kalan maldan payımı ve Gazne'yi kendim için isterim; sana da istersen Belh, istersen de Horasan valiliğini başkomutanlıkla birlikte veririm»diye haber gönderir. İsmail, bu teklife yanaşmayınca, aralarında vukubulan çarpışmada Mahmut galip gelir. Mahmut, kardeşini serbes bırakır; fakat, İsmail'in suikast hazırladığını sezdiğinden onun rahatını temin ederek bir kurgana hapsettirir.

998 baharında Gazne emîri olan Mahmudun Samanoğullariyle arası açıldı ve 16 mayıs 999 tarihinde yapılan savaşta Samanoğulları ordusunu yenerek bu tarihten itibaren müstakil hareket etmiye başladı. Müslüman memleketlerinde âdet olduğu veçhile, Abbasi halifesi namına hutbe okuttu. Bunun üzerine, halife de bir hil'at ile birlikte hükümdarlık menşuru göndererek Mahmuda emin-ül-mille ve yemin-üd-devle unvanlarını tevcih etti. Mahmudun muasırı olan tarihçi Utbî, «Tarih-i Yeminî» adlı eserinde, Gazneli Mahmut için «din-i İslâma yardım etmek, İslâm düşmanlarını söküp atmak amaciyle her yıl gaza için Hindistan'a gitmeyi kendi nefsine farz kıldı» demektedir. Mahmut, İslâm dini uğruna açtığı cihat neticesinde, Hindistana on altı sefer yapmıştır. Karahanlılar ve Büveyhoğullariyle de savaşmıştır. Bu sıralarda, Selçuklu oymakları da Ceyhun ırmağını geçerek Gazneliler'i rahatsız etmiye başlamışlardı. Onların çokluğundan ürken Mahmut, Selçuklular'ın Horasan'da yerleşmelerine rıza gösterdi; Mahmudun ölümünden on yıl sonra, Selçuk İmparatorluğu'nun temeli bu topraklarda atılacaktı.

Gazneli Mahmut

Mahmut, 30 nisan 1030 tarihinde vefat ettiği zaman, Afganistan'dan Pencab'a, Horasan ve Harezm'den Rey, Hemedan ve Isfahan dolaylarına kadar uzayan geniş bir imparatorluk bırakmıştı.

Orta boya, zarif ve güzel bir yüze ve sarı saçlara malik olan Mahmut, siyaset, idare ve askerlik alanında deha sahibi bir insandı. Gayet âdil bir hükümdardı. Yapacağı işleri önceden etrafına danışırdı. Halkın şikâyetlerini dinler, nüfuz ve makamını kullanarak adaletsizce hareket eden memurlarını şiddetle cezalandırırdı. Giriştiği muazzam imar hareketleri neticesinde, Türk-İslâm âlemine ölmez eserler kazandırmıştır.

Aynı zamanda edebiyata meraklı ve ilimsever bir hükümdardı. Unsuri, Ferruhi ve Minuçehri gibi ünlü şairler, El Birûni gibi riyaziye âlimleri hep onun zamanında, onun himayesi altında kıymetli eserler meydana getirmişlerdir.

Türk âdet ve ananelerine rıayet eden ve onları asla ihmal etmiyen Mahmut, baba ve dedelerine son derece bağlı bulunuyor ve Türklüğü ile övünüyordu. Gazneli Mahmut, Türklüğün, vücudiyle iftihar edeceği büyük Türk şahsiyetleri arasındaki yerini daima muhafaza edecektir.

(Behçet Akın)

İBNİ SİNA — (980 - 1037) Ortaçağın en büyük Türk hekimlerinden, âlim ve filozoflarından. Buhara köylerinden Afşina'da doğmuştur. Bu yüzden Avrupalılar ona Avicenne derler. Babası Abdullah da bir âlimdi.

İlk hocası Ebu Abdullah Ennatili'den Kur'an, fıkıh, mantık, geometri ve astronomi okumuş, Ebu Sehl Mesihi'den de tıp dersi almıştır. Sonradan kendi kendine çalışmış, tıp üzerinde tetkiklerde bulunmuştur. Henüz genç yaşında iken Buhara Emîri Nuh İbni Mansur'u önemli bir hastalıktan kurtarmış ve böylelikle sarayın pek meşhur olan kütüphanesinden faydalanmak müsaadesini almış ve mühim bilgiler kazanmıştır.

İbni Sina bilâhare Hemedan hâkimini tedavi etmiş ve vezir tâyin edilmiştir. «Şifa» adlı eseri, vezirlik zamanındaki çalışmalarının mahsulüdür. Hemedan hâkiminin ölümü üzerine başına türlü şeyler gelmiş, nihayet Hemedan'da mide hastalığından ölmüştür.

Çalışmalarında tecrübeye önem veren, birçok ilâçları tetkike muvaffak olan İbni Sina'nın kimyada hayli keşfi vardır. Kitapları bugün dahi ellerde dolaşmaktadır. Bir tıp ansiklopedisi mahiyetini taşıyan «Kanun» adlı eserinden başka «Şifa» ve «İşarat» adındaki eserleri meşhurdur. Ayrıca yirmi ciltlik «Kitab-ül-İnsaf» adlı eseri, Aristo'nun tekmil kitaplarının şerhi ve izahıdır.

(Seri I, sayfa 55 ten kısaltma)

İÇMELER, TÜRKİYEDE — Yurdumuz, maden suları (Bakınız: Türkiyenin Başlıca Maden Suları; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1570), kaplıca, içme ve şifalı çamurlar bakımından dünyanın en zengin yerlerinden biridir. Sayıları hakkında henüz tam bir fikrimiz olmamakla beraber şifalı kaynaklarımız sayısının bini aştığı muhakkaktır. Bu sayıya dayanarak bir hesap yapacak olursak memleketin her yetmiş beş kilometre karesine bir şifalı su düşer. Ancak halkımızın daima rağbetine mazhar olan içmeler, yurdun mahdut bölgelerine inhisar eder.

N e y e y a r a r l a r ? Halkımız, içmelere muhtelif maksatlarla gider. İçmelere gidenler, kabızlığı gidermek ve tenya, askarit, oksiyür ve trikosefal gibi barsaklarda yaşı-

yan türlü parazitleri ve bunların yumurtalarını düşürmek maksadiyle bu sulardan içerler ve büyük faydalar sağlarlar. İçme suları aynı zamanda hazım cihazı, karaciğer, safra ve böbrek rahatsızlıklarına karşı da kullanılmaktadır. Bu suların taş eritmek ve iltihapları durdurmak gibi mühim tesirleri vardır.

Memleketimizdeki içme suları sıcak ve soğuk olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Suların sıcak ve soğuk olmalarına göre tesirleri başkadır. Soğuk sular mide ve barsakları fazla çalıştırırlar, imtisası azaltırlar ve barsakların boşalmasını çabuklaştırırlar. Sıcak suların mide ve barsaklar üzerinde tesirleri daha hafiftir. İçilen şifalı suların tesirleri, bunların içlerindeki tuzların cinsine ve suyun terkibindeki tuzun miktarına göre değişir. Memleketimizin esaslı tetkikten geçen başlıca içmeleri şunlardır:

Ayaş içmeleri (Ankara): Ankaranın Ayaş ilçesine 23 kilometre uzaklıkta ve Ankara - Ayaş - Beypazarı şosesinin 3 kilometre solunda Ilıcaderesinin içinde bulunan Ayaş kaplıca ve içmesi başkentin başlıca şifa yuvalarındandır.

Çok eski zamanlardanberi banyo ve içme olarak kullanılan bu suyun büyük bir şöhreti vardır. Ayaş kaplıcası şimdi bir limitet şirket tarafından idare edilmektedir. Şirketçe buraya 53 odalı büyük bir otel inşa edilmiştir. Otelin alt katında biri erkeklere diğeri kadınlara mahsus olmak üzere iki havuz ve ayrıca hususi banyolar mevcuttur. Otelin dışında 40 müstakil oda ve 15 kadar baraka, bir kahvehane, bir lokanta, bir bakkal dükkânı ve hayvan ahırları vardır. Ayaş kaplıca ve içmesinin suyu 50,5 santigrat sıcaklıktadır. Litresinde 9 gram kadar muhtelif maddeler bulunan içmenin terkibinde katyonlardan sodyum, kalsiyum ve mağnezyum, anyonlardan da klorür, sülfat ve hidrokarbonat iyonları galip durumdadır. Reaksiyonu nötr olan su hafif kükürtlü ve aynı zamanda serbes karbondioksitlidir. Ayaş içmesi Türkiyenin radyoaktif içmelerindendir. Suyun radyoaktivitesi 40,5 emandır. Ayaş kaplıca ve içme suyunun hazmettirici, müshil ve idrar verici tesirleri vardır. İçmek suretiyle şişmanlıkta, karaciğer vazifesizlikleri ve yetersizliklerinde, sıtmalılardaki dalak büyüklüklerinde, safra yolları taşları ve iltihaplarında, basurda, müzmin kabızlıklarda, kadın hastalıklarında, şişman şeker hastalıklarında Ayaş suyunun faydalı tesirleri görülür. Türlü parazitleri ve yumurtalarını düşürmiye Ayaş suyu pek yaramaktadır. Bu su, sıcaklığı dolayısiyle romatizma ve kadın hastalıklarına karşı da faydalıdır.

Tuzla içmeleri (İstanbul): Tuzla içmeleri, idari taksimat itibariyle Kocaeli ilinin Gebze ilçesine tabi ise de İstanbul (Haydarpaşa) dan ancak 32 kilometre mesafede olduğundan burasiyle pek sıkı münasebeti vardır. Haydarpaşa - Tuzla içmeleri arasında yaz mevsiminde birçok trenler işler. Burada kalınacak güzel iki otel vardır. Ancak halkın büyük bir kısmı 3 - 7 günlük kür müddetinde içmeye sabah gider, öğleden sonra İstanbula döner. Otelleri, lokanta ve gazino ve sıhhi tesisleri itibariyle en ileri memleketlerdeki benzerleriyle boy ölçüşecek derecede himmet görmüş ve görmekte olan Tuzla içmeleri Bizans zamanındanberi bilinen faydalı sularımızdandır. Evliya Çelebi meşhur «Seyahatname» sinde Tuzladan bahsetmekte ve halkın orada nasıl çadırlar kurarak kaldıklarını uzun uzadıya anlatmaktadır.

Tuzlada biri Büyükiçme, diğeri Küçükiçme olmak üzere iki kaynak vardır. Büyükiçme biraz daha tuzlucadır. Reaksiyonları nötr olan suların radyoaktivitesi 10 emana yaklaşmaktadır. İçilmesi kolay olan Tuzla içmelerinde klorür ve sülfat anyonlariyle sodyum, kalsiyum ve mağnezyum katyonları galiptir. Büyükiçmede ayrıca eser miktarda lityum da vardır. Şimdiye kadar yapılan tıbbi araştırmalara göre Tuzla içmeleri karaciğer, safra yolu, mide ve kalın barsak hastalıklarına ve böbrek iltihaplarına karşı iyi gelmektedir. Türlü parazitlerin düşürülmesinde Tuzla suları pek büyük faydalar sağlamaktadır. Tuzlaya giden hastalar Tuzla ve Havalisi İçme Maden Suları Anonim Şirketinin hususi hekiminin muayenesinden geçmek suretiyle tedaviye alınmaktadır.

Malgaça içmeleri (Urla - İzmir): İzmir - Çeşme şosesi üzerinde İzmire 42, Urlaya 10 kilometre mesafede bulunan Malgaça içmeleri Gülbahçe körfezinin güney sonundadır. Çarpan mevkiinde olduğundan dolayı bu isimle de anılan bu içmenin suları hafif kalevi reaksiyonda, radyoaktif (10,9 eman) müshil sularımızdan olup litresinde 7 gram kadar erimiş madde bulunmaktadır. Klorür, sülfat ve hidrokarbonat anyonlariyle sodyum, kalsiyum ve mağnezyum katyonları galiptir. Suda eser miktarda lityum da vardır. Bu kaynaklar Romalılar zamanındanberi meşhurdur. Bugün de binlerce kişi gelmektedir. Gelenler üç gün kalırlar. Şifa hassaları yukarıda adı geçen Tuzla suları gibidir. Kalınacak otel ve lokanta olmadığı için gelenler her levazımını birlikte getirmek zorundadırlar. Halbuki Urla içmeleri mevkii, hassaları ve suyunun miktarı itibariyle pek önemli sularımızdandır. Su on binlerce kişiyi idare edecek miktardadır. Burada yapılacak birkaç otel sayesinde, yerinin müstesna güzelliğiyle Akdeniz havalisinden de müşteri celbedebilir.

Menemen içmesi (İzmir): Menemen kasabasının 15 kilometre batı güneyinde, Çamaltı tuzlasının 5 kilometre kuzeyindedir. Menemen içmesinin suyu boldur. Her yıl binlerce insan tarafından ancak günübirlik olarak ziyaret edilir. Kalevi reaksiyonda mutfak tuzlu olan bir sudur. Bilhassa barsak parazitlerine karşı iyi gelir.

Pelit köyü (Zeytinpınarı) içmesi (Burhaniye): Burhaniye - Ayvalık şosesinden 3 kilometre mesafede ve deniz kenarındadır. Dik bir yamacın üzerine oturtulan çardaktan başka tesisat yoktur. Klorür, sülfat, sodyum, kalsiyum ve mağnezyum iyonlarınca zengin ve aynı zamanda hafif asit karbonikli olan suyun içimi pek kolaydır. Soğuk müshil sulardan olup radyoaktivitesi 11,4 emandır. Reaksiyonu hafif asittir. İstanbul Tuzla ve İzmir Urla içmelerinin iyi geldiği hastalıklara karşı kullanılır. Bir yıl önce meydana çıkarılmış olan su, Balıkesir çevresi için yegâne su olduğundan büyük rağbet görmektedir.

Kuşadası içmesi (İzmir): Bu içme Selçuk - Kuşadası yolu üzerinde, Kuşadası kasabasına 4 kilometre mesafede ve deniz kenarındadır. Su granit kayaları arasında kaynar. Litresinde 5,6 gram erimiş madde bulunan bu içme, soğuk mutfak tuzlu müshil sulardandır. Reaksiyonu kalevidir. Radyoaktivitesi 5,6 emandır.

Bu bölgede 20 kilometre kadar uzanan sahil boyunda birçok içmeler mevcuttur. Bu suların litrede erimiş maddeleri 5 - 12 gram arasında değişir. Kuşadası ılıcasının bulunduğu mevkideki sular radyoaktiftir. Buralarda tesisat olmadığı için halk günübirlik ziyaretler yapar.

Kuşadası içmeleri Tuzla ve Urla içmelerinin iyi geldiği hastalıklara karşı ve bilhassa barsak parazitlerini düşürmek için kullanılır.

Kalemye içmesi (Fethiye): İçme kaynakları Muğla iline bağlı Fethiye kasabasının batısında deniz yoliyle 6 mil mesafede ve güzel bir koy içindedir. Saha çam ormanlariyle örtülüdür. Soğuk olan Kalemye suyunun litresinde 5,4 gram erimiş madde vardır. Bu su sülfat, klorür ve hidrokarbonat anyonlariyle sodyum, kalsiyum ve mağnezyum katyonlarınca zengindir. Radyoaktivitesi 6,2 emandır. Yılda 1500 Fethiyeli buraya gelir. Suyun sabahın erken saatlerinde içilmesi âdet olmuştur. Güneş doğar doğmaz artık su içilmez. Tesisat olmadığı için ziyaretler günübirlik yapılır.

Sultaniye içmesi (Köyceğiz - Muğla): Köyceğiz kasabasından 6 mil mesafede, Köyceğiz gölü kenarında olan Sultaniye içmesi Türkiyenin halihazırda tanınan en değerli sularından biridir. Klorür ve sülfat anyonlariyle sodyum, mağnezyum ve kalsiyum katyonlarınca ziyadesiyle zengin olan suyun litresinde 17 grama yakın erimiş madde vardır. Bu sudaki radyoaktivite 98,3 emandır. Az miktarı derhal müshil tesiri yapar. Hazım cihazı, karaciğer, safra ve böbrek rahatsızlıklarına karşı en iyi bir su olduğu gibi taş eritmek ve iltihapları durdurmak gibi tesirleri de son derece mükemmeldir.

Memleketimizin diğer içme suları: Türkiyenin daha birçok yerlerinde şifalı içmeler vardır. Bunlardan bâzılarının isimleri aşağıya yazılmıştı: **Bey-**

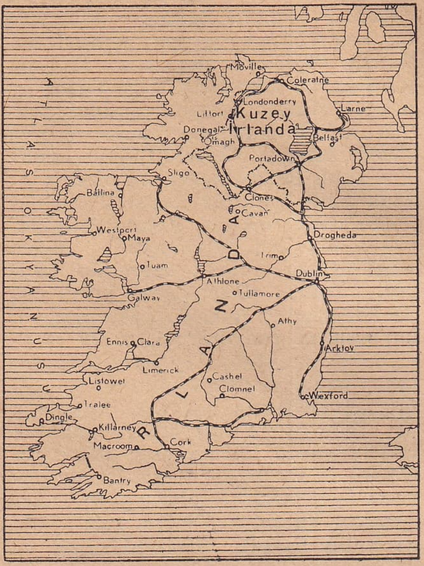
pazarı içmesi (Ankra); Kavak, Tüney Şerafettin, Bölme, Akkaya içmeleri (Çankırı); Acısu içmesi (Afyon); Ömerli içmesi (Bolu); Çerçin içmesi (Burdur); Zeytinliada içmesi (Balıkesir); Pekün içmesi (Gümüşane); İçme (Sivas); Serent içmesi (Çoruh); Beytüşşebap içmesi (Hakkâri); Şifne içmeleri (İzmir); Avşar içmesi (Tekirdağ).

(Prof. Dr. Kerim Ömer Çağlar)

İRLÂNDA TARİHİ — Coğrafi vaziyetinin nazikliği dolayısiyle İrlânda adası tarihinin başlangıç yıllarındanberi muhtelif istilâlarla karşılaşmıştır. Bugünkü İrlânda halkı, başta Keltler olmak üzere, İskandinav ve Norman ırklarının karışmasından doğmuştur. İrlânda tarihinin ilk hâdiseleri dinî sebeplerden çıkarak uzun müddet süren ve feodalite devrinde siyasi ve idari iktidarsızlığa mukabil, kültür ve medeniyet sahasındaki inkişaf nazarı dikkati celbeder. Milâttan sonra, Altıncı Yüzyılın ortasiyle, Onbirinci Yüzyılın sonları arasına raslıyan devreyi, İrlânda kültür ve sanatının en verimli devresi olarak sayabiliriz. Bir yandan memleket içindeki ufak kırallıkların kıralları ile derebeyleri arasındaki savaşlar devam ederken, öbür yandan kültür inkişaf eder.

İrlânda ve İngiltere: Tarihinin başlangıç yıllarında İngilterenin de talihi İrlândanınkinin aynı idi. Ancak, oraya gelen kavimler kısa bir müddet zarfında mazbut ve otoriter bir idare kurmıya muvaffak olmuşlar ve İrlândayı da kendilerine tâbi kılmanın yolunu bulmuşlardır. 1155 yılı İrlândanın mazisinde unutulmaması lâzım gelen bir tarihtir. O yıl, İngiltere kıralı İkinci Henry, papadan İrlânda kıraliyetine tesahübetmek müsaadesini almış, ancak, «İrlânda kıralı» sıfatını hakikaten kazanabilmesi için uzun müddet beklemesi ve uğraşması icabetmiştir. Müstevlilere karşı başlamış olan muhalefet, İngiliz hanedanı Tudorlar ve Kıral James zamanında büsbütün şiddetlendi ve savaşlara yol açtı. Bu kargaşalık devresini takibeden zamanda İngilizlerin adaya akını büsbütün şiddetlendi. Bu sefer gelen muhacirlerin arasında müstemlekeciler de bulunuyordu. 1169 da İkinci Henry tarafından başlanılan fiilî istilâ esaslı bir İngilizleştirme plânlariyle büsbütün tamamlanmış sayılabilirdi.

1641 de vuku bulan bir ayaklanmanda ve onu takibeden Jacobite harbinde bâzı başarılar elde edilmiş, fakat kudretli bir idarenin teessüs ettirilemeyişi zaferlerin mânasını hiçe indirmişti. Amerikada istiklâl için yapılan mücadeleler devam ettiği yıllarda İrlândada da müstemlekeciler büyük rol oynamıya başlamışlardı. Protestan ve hatırlı bir kütle olan müstemlekeciler memleketin iktisadiyat ve ticaretini ellerine almış bulunuyorlardı. Bu kütle yavaş yavaş İngiltere ile bağlarını kesmiş ve İrlânda vatanseverliği kisvesine bürünmüştü. 1779 yılında bunlardan 100.000 den fazlası toplanarak İngiltere kırallığından, İrlânda parlâmentosunun İngiltereninki gibi tamamiyle serbes ve tesirden azade olmasını ve imalât, ticaret serbestisini istediler. İrlânda ile İngiltere arasındaki yegâne bağ ise kıraliyet tacından ibaret kalacaktı. Fakat İrlânda bu son şekilde de aradığını bulamadı. Protestan azınlığın kurduğu meclisle katolik çoğunluğun arasında anlaşmazlıklar çıktı. Böylece, İngilizlerin beklediği fırsat kendiliğinden zuhur etti. İngiliz devlet adamı Pitt'in formülü ise hazırdı; İrlândanın, İngilterenin kanunlariyle aynı memleket gibi ve sanki onun deniz aşırı bir kolu halindeymiş gibi idare edilmesi..

Birleşik idare, müstemlekeciler sınıfını ezmekle işe başladı. 1845-50 yılları arasındaki kıtlık, bu idare aleyhindeki cereyanı kuvvetlendirdi; mahsul ya İngiltereye gönderilmiş veya memleketteki İngiliz efendilere peşkeş çekilmişti. Bu kıtlık neticesinde bir milyondan fazla İrlândalı Amerikaya göç etti. Diğer yandan 1842 de başlıyan ve 1848 e kadar bir «Genç İrlândalılar» hareketi idame ediliyordu.

Dublin'den bir görünüş

Sonraları İngiltere, İrlânda meselesini daha ciddi şekilde ele almak mecburiyetini duydu. Ondokuzuncu Yüzyılın son yıllarında üst üste çıkan birkaç kanunla toprak sahibi ve kiracı arasındaki münasebetler tanzim edildi. İrlânda kilisesi, İngiliz kilisesinden ayrıldı. Katolik kontrolünde yeni bir üniversite tesis edildi (1909). Ayaklanmalar hâlâ devam ediyordu. Halk, bu sefer istediklerinin; kendi kendini idare edecek bir hükümet, yani bir nevi mahallî İrlânda idaresi olduğunu belirtiyordu. Bu fikir evvelce de ortaya atılmış, reddedilmişti.

Kuzey ve güneyliler anlaşmazlığı: Bu sefer de bu isteğe daha ziyade Protestanların toplandığı Kuzey İrlânda'daki Ulster halkı muhalifti. Kuzey ve güney arasındaki anlaşmazlık en ciddi safhasında iken Birinci Dünya Savaşının çıkması; imparatorluğun müdafaasını daha öne aldırdı. Gittikçe artan vergiler ve asker toplama işinde İngilterenin gösterdiği şiddet İrlândalıları gene kızdırdı ve 1916 nisanında Dublin'de bir ayaklanma baş gösterdi, çabucak bastırıldı. Müteakıp yıllarda hükümet baskısı arttırıldı. 1917 de idare işinde nihai karara varmak için toplanan meşruti meclis bir şey yapamadı. 1918 genel seçimi, Sinn Fein Partisine, İrlânda Meclisinde yetmiş üç yer kazandırdı. Bu partinin başında Edmon de Valera bulunuyordu.

Son vaziyetler: 1920 de Ulster ve İrlânda parlâmentoları ayrıldı. 1921 de İngiltere hükümeti ile başlarında Arthur Griffith ve Michael Collins bulunan İrlânda heyeti arasında bir anlaşma imza edildi. Bu anlaşmaya göre Güney İrlânda, «Hür İrlânda Devleti» ismi altında dominyon statüsü ile idare edilecekti. Arthur Griffith ile Cosgrave'in verimli çalışmaları İrlândayı refaha kavuşturdu. Nihayet 1932 de yapılan genel seçimi de De Valera'nın partisi kazandı. De Valera ziraat ve ticaret üzerindeki ağır vergilerin kaldırılması hususunda çalışmıştır.

Geçen yıllar zarfında yapılan seçim ise De Valera'nın kaybetmesiyle neticelendi. De Valera'nın yerini şimdi John A. Costello almıştır. İrlânda, geçenlerde, Britanya Milletler Camiasından da çekilmiş ve hür «İrlânda Cumhuriyeti» şeklini almıştır.

(Eroğul R. İskit)

KALKAN BALIĞI — Kalkana benzer bir nevi balık. Yassı, eğik ağızlı, alt çenesi çıkık, iki gözü de sol tarafta, pulsuz, sırtı düğme düğme nasırlıdır. Boyu altmış santimetre kadardır. Ağırlığı iki kilo ile dört buçuk kilo arasındadır Eti beyaz ve pek lezzetlidir. Bilhassa tayası pek nefis olur.

Bu balık Atlantik'te ve Akdenizde bulunur. Bizde Boğazın koylarında, Anadolu yakası kıyılarında, İzmit, Yalova, Çanakkalede ve hattâ Karadeniz iskelelerinde boldur.

Kalkan alırken, en beyaz ve toparlağını, ele sert gelenini, daha zi-

yade erkeğini ve düğmeleri yuvarlak olanını seçmelidir.

(Seri I, sayfa 396 dan kısaltma)

KÂZIM, HÜSEYİN (Hüseyin Kâzımın takma adı: Şeyh Muhsin-i Fani) — (1870-1934) Muhtelif sahadaki eserleriyle ve bilhassa «Büyük Türk Lûgati» ile fikir ve politika hayatımıza hizmet etmiş ilim adamlarımızdan.

İstanbulda doğmuş, Tarsus'ta ölmüştür. Babası Trabzon valisi Kadri Beydir. Mülkiye Mektebi İdadisinde ve İzmirdeki İngiliz Ticaret Mektebinde okumuş ve daha sonra kendi kendini yetiştirerek ingilizce, fransızca, italyanca, arapça, farsça ve lâtince ile eski yunancayı öğrenmiştir.

Memuriyet hayatına, babasının defterdar bulunduğu Aydın vilâyeti muhasebe kaleminde başlamış, İstanbula gelerek maliye nezareti mektubi kaleminde bulunmuştur. Bir müddet Darüşşafakada kozmoğrafya okutmuştur.

İstibdat idaresinden kaçınmak maksadiyle bir zamanlar Manisadaki çiftliklerine çekilerek ziraatle de uğraşmış ve hattâ Tevfik Fikret ve Hüseyin Cahit (Yalçın) ile birlikte Yeni Zelânda'ya hicret edip orada bir köy kurmak hevesine kapılmıştır. Bu sırada 1908 Meşrutiyet inkılâbı olmuş ve Tevfik Fikretle Hüseyin Cahit, üçü «Tanin» i kurmuşlardır. Bir müddet gazetede fıkralar neşrettikten ve idare işlerini çevirdikten sonra edilen ısrar üzerine ilk önce Canik, sonra da Serez mutasarrıflığına tâyin edilmiş, müteakıben Halep ve Selânik valiliklerinde bulunmuştur. Kısa bir müddet de İstanbul Meclisinde Saruhan milletvekili olarak kalmıştır.

Tok sözlü ve mücadeleci karakteri, gittiği yerlerde az kalmasına sebebolmuş ve Selânik valiliğinden azledilmiştir. Halep valiliğinden ayrılışına da yerli mütegallibe ile mücadelesi sebebolmuştur. Balkan Harbi ve Rumeliyi kaybedişimiz onun muhalefetini daha haşin bir hale getirmiş, bunun üzerine Suriyeye geçerek Beyrut'ta kaldığı altı yıl içinde kendisini tamamiyle ilim ve fikir çalışmalarına vakfetmiştir. Suriyenin Osmanlı imparatorluğundan ayrılması üzerine yerliler tarafından kendisine Beyrut valiliği teklif edilmişse de kabul etmemiş ve İstanbula gelerek tekrar siyasi hayata atılmıştır. Mütarekede Aydın milletvekili olarak Meclisi Mebusana katılmış, fakat bu meclisin ömrü kısa olmuş, işgal kuvvelerinin zoriyle dağılmıştır. Bu devirde Hüseyin Kâzım Kadri muhtelif fâsılalarla ticaret, adliye ve evkaf nazırlıklarında vekil veya asil olarak bulunmuştur. Millî Mücadele içinde Ankara hükümeti ile aradaki fikir ayrılığını yatıştırmak üzere İstanbul hükümetince vazifelendirilen heyete girerek Anadoluya geçmiş, fakat bunun mümkün olmıyacağını anlıyarak geri dönmüş ve üç arkadaşiyle birlikte istifa etmiştir. Ancak dönüşünde daha bir müddet Osmanlı nazırlığında kalması, onun siyasi hayatını tetkik edenler tarafından tenkidlere uğramıştır. Daha sonra ticaret âleminde bâzı müesseselerde çalışmış, hayatının son yıllarını Beylerbeyindeki yalısında yazıp okumakla geçirmiştir. Hava değiştirmek için gittiği Tarsus'ta ölmüş, cenazesi İstanbula getirilerek Küplücedeki mezarına gömülmüştür.

Hüseyin Kâzım Kadri

E s e r l e r i : Hüseyin Kâzım Kadri ziraat, siyaset, dil ve din gibi çeşitli mevzulara dair birçok eserler yazmış, bunların çoğu kitap halinde çıkmıştır. Başlıcaları şunlardır: Bağlar Arasında (1900), Çiftçilik Nasihatleri (1912), İlmi Ziraat (ikinci basılış - 1911), Ziraat Dersleri (1912), Bağcılık (ikinci basılış - 1912), Ziraat Albümü (1913), Çiftçi Çocuğu (1915), Anadolu Köylüsüne Çiftçi Öğüdü (1915), Ameli ve Tatbikî Ziraat Dersleri (1919), İlmi İktisadı Zirai (1923), 10 Temmuz İnkilâbı ve Netayici (1920), Gazi Mustafa Kemal, Bir Milletin Basübadelmevti (1932), Tarih Hâtıraları (1930), Mahdum Kulu Divanı (1924), Hak ve Hakikat (1908), Felâha Doğru (1912), İstikbale Doğru (1913), İslâmın Avrupaya Son Sözü (1913), Yirminci Asırda İslâmiyet (1923), Nurülbeyan, Kur'an tercümesi (1924) ve nihayet en büyük eseri olup üzerinde otuz yıl çalıştığı ve ölümünden sonra Türk Dil Kurumu tarafından bastırılan, üç büyük cilt halinde muazzam eser: «B ü y ü k T ü r k L û g a t ı».

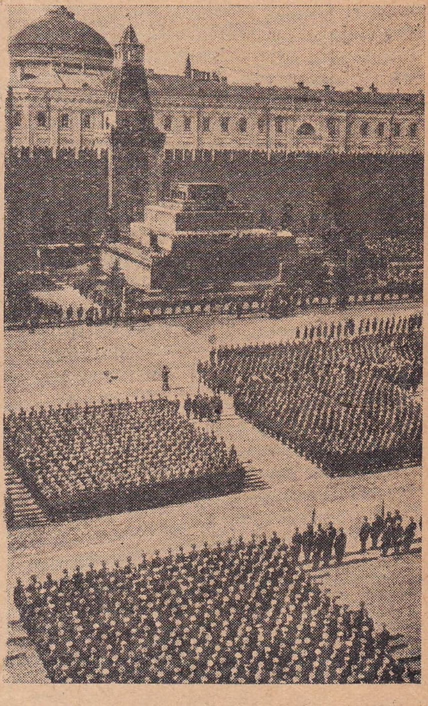
Hüseyin Kâzım Kadri, ölümünden az evvel kemmiyet itibariyle az, fakat keyfiyet bakımından çok değerli olan şahsi kütüphanesini Üsküdardaki Selimağa kütüphanesine hediye etmiş, bir sandık dolusu da kendisi tarafından yazılıp neşredilememiş evrak bırakmıştır. «Büyük Türk Lûgati» bunlar arasından çıkarılarak bastırılmıştır.

(Hayri Gülcan)

KIZILORDUNUN DOĞUŞU — Bolşeviklerin 3 mart 1918 de akdettikleri Brestlitovsk Antlaşmasından sonra, Rusyayı büsbütün anarşi sarmıştı. Bir taraftan hudut üzerine rastlıyan hükümetler bağımsızlıklarını ilân ederken, diğer taraftan da ihtilâle muhalif subayların etrafında mukavemet grupları teşekkül etmiye başlamıştı. Her ne kadar çarlık devrine ait ordunun muharip kısmı ortadan kalkmışsa da, karargâhlar, asker alma büroları, askerî okullar ve askerî akademiler maaş ve emir almıya devam ediyorlardı.

Monarşik terbiye almış subaylardan bâzıları, yeni rejime katlanamıyorlardı; bir kısmı da ne yapacağını bilecek halde değildi. Kurmay subayların bir kısmı düşmanca olmamakla beraber, şüphe ifade eden gözlerle hâdisata seyirci kalıyorlardı.

Bütün bunlara mukabil beyaz ordunun subay kadrosunu daha ziyade yedekler dolduruyordu; bunların için-

Kızılordunun Moskova'da Lenin'in mezarı önünde bir geçit resmi

Kızılordu generalleri bir merasimde

de, rejime muhalif olanlar daha çoktu.

Yüksek rütbeli subayların büyük kısmı güneyde, doğu veya batıdaki beyaz ordulara katılmışlardı. Bunlardan Mareşal Stalin'in bu harbdeki müşaviri Şapoşnikof'un da aralarında bulunduğu bir grup ise yeni yeni rejime katılmıştı.

İkinci Nikola'nın hassa subaylarından olan ve Rus - Finlândiya harbi esnasında adı çok geçen Mareşal Mannerhaym da Rus ordusunu terkederek Finlândiyadaki bağımsızlık hareketinin başına geçmişti.

Rejime sadık kalan kurmay subaylar arasında kızılordunun ilk başkomutanı olan Kamenef'le, o zaman Almanların esiri bulunan Tuhaçevski de vardı.

Beyaz ordu Bolşevikleri korkutuyordu. Bu yüzden Lenin 28 ocak 1918 de köylü ve işçilerden terekkübedecek olan kızılordunun kurulması için emir verdi. Bununla beraber, Sovyet ordusunun Luga bölgesinde Almanlara karşı giriştiği mukabil taarruzun yapıldığı 23 şubat 1918 günü, Kızılordunun kuruluş günü olarak kutlanır.

Başlangıçtanberi Kızılordunun bünye ve idaresi hususunda türlü tezler ileri sürülmüştür. Bu arada eski kazak âdetlerine uyularak erlerin kendi komutanlarını seçtikleri de görülmüştür. Fakat, bu usul çabuk iflâs etmiştir. Çünkü evlerine dönmeyi ve toprak dağıtılmasından faydalanmayı düşünen erler, kıtaların başına «yoldaş komutan» dedikleri ve kıtanın dağılmasına emir verecek yaratılışta olan kimseleri getiriyorlardı.

Bolşevikler gönüllü ordu kurmayı da denediler. Fakat bu gönüllüler de bitmek tükenmek bilmiyen harblerden bıkıp usandılar ve bunların yenileri de pek bulunamadı.

Beyazordunun üst üste sağladığı muvaffakıyetler ve sürüp giden karışıklıklar yeni idarecileri muntazam ordu kurmıya mecbur etti; bu yüzden genel seferberlik için emir verildi ve bu suretle ordunun temeli atılmış oldu.

Kurulan muntazam kıtalardan başka seçkin şefler etrafına toplanmış olan kıtalar da vardı. Bunlardan biri de Kızılordunun süvari kuvvetlerini yaratan Budyeni'nin etrafındaydı.

Türlü şekiller altında vücut bulan kıtalara nihayet işçiler hâkim oldular. Harbiye komiseri olan Leon Troçki çarlık ordusundan elde kalan bütün subayları seferber etti. Fakat bunlara güvenilemiyordu. Kıtalara yeni şefler bulmak lâzımdı; bunlar bulundu, eski subaylar da bunlara müşavir olarak verildi. Bazan da eskiler siyasi komiserlerin nezareti altında çalışmıya devam ettirildiler.

Artık ordunun esası hazırlanıyordu. Kurmaylar arşivlere, iç harb tecrübelerine dayanarak çalışmıya sevkedildiler. Yabancı orduları, iklim, mesafe, rejim ve Rus âdeleri göz önünde tutularak yeni tip ve mahallî bir ordu yaratmıya çalışılıyordu.

Fakat bu işler henüz matlûp dereceyi bulmadan çıkan İkinci Dünya Savaşında yeni rejim komutanlarından bir kısmı kıtalarının başına hiç bir şey bilmeden getirildiler ve sonradan kurslara tabi tutularak, okullara sevkolunarak yetiştirildiler.

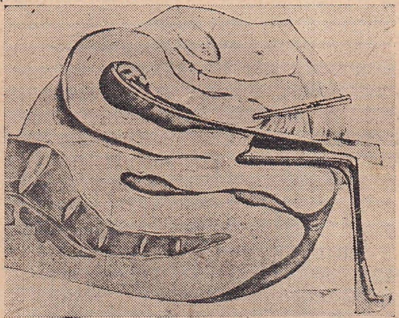
Bugün subaylar, subay okullarından çıkmaktadır. Bununla beraber, siyasi terbiye vermek için, komünist partisinin organları ordunun en ufak birliklerine kadar komutan vekili olarak sokulmuş bulunmaktadırlar.

(Kurmay Hamza Gürgüç)

KİRAZ — Eti yumuşak, lezzeti tatlı veya hafif tatlı yahut mayhoş, rengi sarı, açık veya koyu kırmızı yahut kara olan yuvarlak meyva. Ağacı beyaz çiçek açar. Kirazın, mayhoş veya tatlı otuza yakın çeşidi vardır. Memleketimizde yetişen başlıca kiraz çeşitleri «dalbastı», «tıragani», «elifli» ve «sarı kiraz» dır. Bizde daha ziyade tabii halinde yenir veya hoşafı ve kompostosu yapılır. Avrupa'da reçeli, sirkesi, şerbeti yapılır. Almanya'da kara kirazdan rakı yaparlar. Kirazı yerken çekirdeğini yutmamıya dikkat etmelidir. Zira apandisit olmak tehlikesi her zaman mevcuttur.

(Seri I, sayfa 429 dan kısaltma)

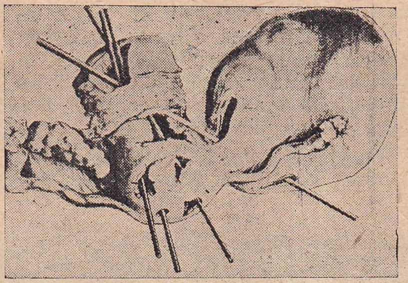
KÜRTAJ (Curettage) — Özel bir aletle dokuları (nesiçleri) ve organları kazımak, temizlemek mânasına gelmektedir.

Rahme yapılan kürtaj

Kürtaj hekimlikte, bâzı hallerde, bir tedavi vasıtası olur: Çeşitli mikroplardan ileri gelen kemik iltihaplarını iyileştirmek için onlara kürtaj yapmak cerrahlıkta iyi bir tedavi usulü sayılır.

Fakat kürtaj denilince, en ziyade, kadın hastalıklarında rahmin içini kazımak suretiyle yapılan ameliye hatıra gelir.

Bir kürtajdan sonra delinmiş olan rahmin gösterdiği feci manzara

Rahmin kazınması başlıca iki maksatla yapılır: 1 - Teşhis etmek, yani mevcut hastalığın mahiyetini iyice anlamak için, 2 - Mevcut hastalığı tedavi için.

Rahmin iç zarında müzmin iltihaplardan, fazla teşekküllerden ve bilhassa kanser gibi bâzı fena urlardan şüphe edildiği zaman, mesele sadece basit klinik muayenelerle iyice aydınlatılamaz.

Bu gibi hallerde rahmin içine kürtaj yaparak buradan alınacak parçaların lâboratuvarlarda tetkik etmek, bu parçaları teşkil eden dokuların özelliklerini mikroskop altında incelemek suretiyle ancak onların tabiatleri ve mahiyetleri tamamiyle anlaşılabilir. O zaman hastalığa tam ve kesin teşhis konmuş olur ve ona göre bir tedavi yapılır.

Bundan başka, rahmin bâzı hastalıkları vardır ki, bunların ortadan kaldırılması için kürtaja baş vurmak lâzım gelir: Rahmin içinde husule gelen fazla teşekküller, ahtapotlar (Polypler), çok defa, rahmin içini kazımak ve yerlerinden çıkarılıp temizlenmekle tedavi edilirler.

Bütün bunlardan ayrı olarak, karnında çocuk bulunan, yani g e b e o l a n b i r k a d ı n ı n r a h m i n e k ü r t a j y a p m a k hekimlikte ayrı ve ehemmiyetli bir konu halinde tebarüz eder.

Gebe kadınlarda da kürtaj, çok defa, tedavi maksadiyle yapılmaktadır. Bâzı kadınlar vardır ki, gebe kaldıktan bir müddet sonra, çeşitli sebeplerle, bütün arzularına rağmen çocuklarını karınlarında uzun müddet tutamazlar.

Çocuk rahmin içinde yedi aylık bir hayat bile geçiremeden, yani dışarıda kendi kendine yaşıyabilecek bir duruma gelemeden, dışarıya atılır. Buna kendi kendine (spontane) düşük diyoruz. Kendi kendine düşük yapan sebepler arasında frengi, verem.. gibi müzmin hastalıklardan başka, rahim eğrilikleri, yumurtalık bozuklukları, rahim iltihapları, zehirlenmeler, çarpma, düşme, ağır kaldırma.. gibi haller vardır. Zatürrie, tifo, tifüs, sıtma.. gibi yüksek ateşli ve mikroplu hastalıklar da, çok defa, gebe kadının çocuğunu düşürmesine sebebolurlar. Bu gibi hallerde düşen çocuğun bâzı kısımları bilhassa çocuğu rahmin içine bağlıyan son (meşime) parçaları rahmin içinde kalırlarsa şiddetli rahim kanamaları olur. İşte o takdirde fazla gelen kanı durdurmak ve hastanın hayatını kurtarmak icabetti - ğinden rahmin içindeki parçaları dışarı çıkarmak için, ister istemez, kürtaj yapmakla tedavi lâzım gelir.

Bütün bu hallerde müracaat edilen kürtaj ameliyesi, bir insanın hayatını kurtarmak için baş vurulmuş bir tedavi usulü olması itibariyle, gayet ehemmiyetli ve lüzumludur. Yalnız şurasını da kaydedelim ki, çocuk anasının karnında hiçbir düşme temayülü göstermediği hallerde de, anaya ait bâzı sebepler dolayısiyle, gebeliğin durdurulması fennen icabedebilir. Her şeyden önce, gebelik ve onun âkibeti olan doğum esnasında rahmin içindeki çocuğun anasının hayatını tehlikeye düşüre - cek bir unsur olmaması şarttır. Çünkü kadının bâzı halleri ve bâzı hastalıkları olur ki, bunlar onun gebe kalmasına ve doğurmasına mânidir. Bu gibi hallerde kadın gebe ka-

lırsa gerek gebelik ve gerek çocuk doğurma sırasında bütün bu arızalar kadının hayatını söndürecek derecede şiddetlenebilir ve çocuk âdeta anasını ölüme sürükliyen meşum bir varlık haline gelir ki, bu takdirde fen ve kanun, mütekâmil bir varlık olan anayı kurtarmak için, henüz ileride ne olacağı belli olmıyan ufak bir çocuğu feda etmiye cevaz vermektedir. İşte o zaman anayı ölümden kurtarmak için onun rahmini boşaltarak gebeliğini inkıtaa uğratmak tıbbi bir icap haline gelmiş demektir.

Gebelik dolayısiyle kadının hayatını tehlikeye sürükliyebilecek hastalıkları, yani gebelik ihtilâtlarını, şöylece hulâsa etmek mümkündür: Gebelikte çocuğun yabancı bir albümin kitlesi gibi tesir ederek anayı zehirlemesi (gebelik toksikozları), bu tesir altında devamlı ateş, ağır sarılıklar, durdurulması güç kusmalar, beslenememezlik dolayısiyle ileri derecede zayıflamalar, karaciğer yetersizlikleri ve havaleler, açık ve ilerlemiş akciğer veremi, omurgayı teşkil eden kemiklerde verem mikrobundan mütevellit iltihaplar, kalbin iç ve dış zarlarında ve kalbin adalesinde iltihapla beraber vücuttaki kan dolaşımını bozacak derecede ağır kalb hastalıkları, göz dibinde bozukluk, vücutta şişlikler ve kansızlıklar yapan ileri derecedeki böbrek iltihapları, üremiler, böbrekte veya idrar yollarında cerahatli ârızalar, zehirli bir hale gelmiş olan ağır şeker hastalığı, sık sık gelen büyük sara nöbetleri, iç salgı bezlerinin ileri derecedeki bozuklukları, erken bunamalar, ilerlemiş akıl ve ruh hastalıkları, şiddetli ve tehlikeli kansızlıklar ve kan hastalıkları, son'un (meşimenin), çocuğun beslenmesine engel olacak derecedeki fena teşekkülleri.. Ve daha bunlara benzer bir takım vahim hastalıklar gebe için ciddi bir mazerettir.

Fakat bütün bu hastalıklar karşısında da hekim, hemen çocuğu düşürmiye kalkışacak değildir. Bunu yapmıya karar vermeden önce eldeki bütün imkânlar, vasıtalar ve ilâçlar kullanılarak gebe kadının bu ağır hastalıklarının hafifletilmesine ve gebelikle telifi kabil bir hale getirilmesine çalışılacaktır.

Bütün bu gayretler sarfedikdikten sonra şayet gebeliğin vahimleşmesine sebebolan bu hastalıklar tedavi ile hafifletilemez ve anayı tehdideden tehlike, bir türlü ortadan kaldırılamazsa o zaman çocuğun düşürülmesine fennî zaruret hâsıl olur.

O takdirde bile bu kararı bir tek hekimin vermesi katiyen doğru değildir. En azından ilim sahibi, vicdanlı ve karakterli iki hekim gebeyi dikkatli bir tarzda tekrar tekrar muayene ile ihtilâtın ağırlığını, katî olarak, tahakkuk ettirdikten sonra gebeliğin inkıtaına karar verebilirler. Fakat bütün bunların haricinde gebe bir kadının karnındaki çocuk sağlam ve kadının da hiçbir hastalık veya mazereti olmadığı halde, sırf çocuktan kurtulmak kastiyle, bu kadına kürtaj yapılmasına veya başka suretlerle çocuğun düşürülmesine teşebbüs edildiği vâkidir.

Bu hâdise hem hekimlikte hem de insanların içtimai hayatında üzerinde çok durulmuş, çok tartışılmış ve çok ehemmiyet verilmiş olan meselelerden biridir.

Her şeyden önce şurasını söylemek lâzımdır ki, gebe bir kadının rahmine yapılan kürtaj, çocuğun hayatına son vererek, onun dışarıya atılmasına ve dolayısiyle gebeliğin inkıtaına, doğup yaşamak ve büyümek istidadında olan mini mini bir varlığın mahvolmasına sebebolacaktır.

Bu hal cinayi (criminale) çocuk düşürme dedikleri feci hâdisedir. İnsanların biyolojik ve içtimai hayatında bu hâdise büyük ehemmiyeti haizdir. Çünkü tabiatin dişiye yüklemiş olduğu fizyolojik vazifelerin en büyüklerinden birisi olan gebe kalmak ve çocuk doğurmak, neslin bekası kanununun ezelî ve ebedî hükümleri icabındandır.

Ana olmak her kadının hem hakkı, hem de aileye ve cemiyete karşı vazifesidir. Kadın, hayattaki vazifesini tamamiyle yapmış olmak için, gebe kalmak ve çocuk doğurmak gibi zevkli ve şerefli bir insanlık hizmetini omuzlarına yüklenmiş ve bu hizmeti sayesinde insanlık birliğinde en büyük ve en mukaddes bir mevkiye sahibolmuştur. Kadının bu mukaddes vazifesini tam bir şekilde takdir ederek yerine getirmesiyle aileler en büyük bir saadete erişir. Ocaklar canlanır. Milletler büyür ve yükselirler. Medeniyet terakki eder. Nüfusu çoğalan milletler, bahtiyar bir hayata kavuşurlar. Çünkü çocuk bir milletin temel direği ve istikbalidir. Kadının çocuk yapma vazifesini inkıtaa uğratmak cemiyete ve insanlığa yapılacak suikastlerin en nefrete şayan olanıdır. Bundan dolayıdır ki, çocuk düşürmek dünya üstünde yaşıyan bütün medenî milletlerin en sıkı kanunlariyle yasak edilmiştir.

Hiçbir içtimai durum ve hâdise, ne mahiyette olursa olsun, çocuk düşürmeyi mazur gösterecek bir sebep teşkil edemez.

Kürtaj, gebeliğin her safhasında çocuk düşürmek veya tedavi etmek için münasip bir müdahale usulü değildir. Ancak gebeliğin ilk üç ayı içinde işe yarıyabilir. Çünkü bu üç ay içinde çocuk henüz küçüktür ve kürtajla izalesi kabildir. İlk üç aydan sonra çocuk büyüyeceği ve hattâ kemiklerin teşekkülü başlıyacağı için bundan sonra kürtaj yapılacak olursa kırılıp parçalanan kemiklerin, rahmi ve onun yakınındaki organları delip yırtması ve tehlikeli kazalara sebebolması ihtimali vardır. Üç aydan sonraki çocuk düşürme usulleri daha başka bir tekniğe dayanmaktadır ki, bunların tehlikesi de kürtajınkinden az değildir.

Kürtaj basit bir ameliye gibi görülmekle beraber çok ustalık ve çok tedbir istiyen bir iştir.

Kürtaj yapılmadan önce kadın iyice muayene edilecek, rahmin vaziyeti tespit edilecek ve rahmin ağzının açılması için birtakım özel vasıta ve aletler kullanılacaktır. Bütün bunlardan sonra küret denilen aletle rahmin iç zarı, hiçbir noktası boş kalmamak üzere, dikkat ve itina ile kazınacaktır. Böyle olduğu ve çok itina gösterildiği hallerde bile, birçok defalar, kürtaj yapılırken rahmin delinmesine ve rahmin yakınındaki organların zedelenmesine sebebiyet vermek gibi ağır kazalar husule geldiği vardır. Hele kürtajı yapan eller cahil ve beceriksiz insanların elleri olursa kürtajın müessif bir kaza ile sona ermesi muhakkak gibidir. Cahilâne yapılacak bir kürtaj esnasında rahmin delinmesi ve işin farkına varılmıyarak küretin barsakların arasına girip onları da parçalaması ve hattâ dışkının (bü - yük aptesin) rahim yollarına akması gibi facialar bile olabilir. Yanlışlıkla kürtaj yapan aletin idrar yollarına girmesi, sidik torbasına sokulup bu torbanın delinmesi gibi ârızalar da görülmüştür. Bütün bunların neticesinde tenasül ve idrar yollarından kalkacak olan türlü türlü azgın mikroplar, kopan damarlardan, açılan yara ve deliklerden içeriye nüfuz ederek büyük tehlikeler doğururlar. Mevzii abse ve flegmonlar, öldürücü peritonitler, mikroplar tarafından kanın zehirlenmesi, rahim damarlarına giren hava ve gaz tıkaçları zinde ve hayat dolu bir insan vücudünü, pek az bir zaman içinde, ölüme ve mezara sürükliyebilirler. Bu âkıbet, yersiz ve lüzumsuz kürtaj yapan ve yaptıran insanların tabiat elinden yedikleri en acı bir ceza tokatı olsa gerektir.

Kürtaj iki tarafı keskin bir silâhtır. Onu yerinde ve yolunda kulanmasını bilmek ve her zaman tıbbın ve fennin gösterdiği doğru yoldan gitmek, sağlığı ve insanlığı korumanın en esaslı şartlarındandır.

(Dr. Prof. Nuri Ömer Ergene)

MARUL — Salata nev'inden, tam ve dil yapraklı ve bir yıl ömürlü bir sebze. Başlıca üç sınıfa ayrılır: 1 - Âdi marul: Uzun ve sert yapraklı; 2 - Göbekli marul: Yuvarlakça yaprakları bir göbeğe lâhana gibi sarılmış olan cinsi; 3 - Batavya marulu: Kıvırcık cinsi.

İstanbul'da marul mevsimi mayısta başlar. En meşhurları Yedikule bostanlarında yetişir. Bizde marul çiğ olarak veya salatası yapılarak yenir. Böylece yenen marulun yaprakları ve koçanı müsekkindir. Mide hastalıklarına ve kabıza karşı temizleyici hassasiyle faydalı olur.

(Seri I, sayfa 777 den kısaltma)

ORUÇ — Müslümanlığın beş temelinden biridir. Tanrıya kulluk ve ibadet niyetiyle tanyerinin ağarmıya başlamasından güneş batıncıya kadar bir şey yiyip içmemek, cinsî münasebette bulunmamaktır. Âkıl ve baliğ her Müslümanın ramazan ayında oruç tutması Tanrı emridir ve ibadetlerin savapça en büyüğüdür. Orucun ramazan ayında tutulmasının Tanrısal bir hikmeti vardır ki bu da, «Kur'an» ın Hazreti

Muhammede ilk defa bu ayda indirilmiş olmasıdır. Yani Müslümanlığın başlangıcı bu aydır.

Ramazan ayı, Müslümanlar için en büyük ibadet ayı olduğu gibi, iyi bir ahlâk ayı ve günahlardan sakınma ayıdır. Bu ay, oruç tutanlara, açlık sıkıntısını her gün çeken fakirlerin acıklı durumunu öğretir ve merhamet duygularını kuvvetlendirerek onların yardımına koşmalarını sağlar. Aynı zamanda, nimetin kıymetini öğretir. Nimetin kıymetini anlıyan insan da israftan kaçınır. Gene oruç, insanı sabır ve tahammüle alıştırır. Ayrıca kötü niyetlerden, yalan söylemekten, başkalarına zarar vermekten alıkoyar. Bundan başka, bütün yıl yorulan iç uzuvların dinlenmesine ve dolayısiyle ömrün uzamasına yardım eder.

Hastalık, yolculuk, gebelik ve emzikli oluş hali ve fazla ihtiyarlık ve zafiyet, oruç tutmamayı caiz kılan hallerdendir. Bu haller geçtikten sonra gününe bir gün kaza edip oruç tutmak farzdır. Fazla ihtiyar ve takatsiz olanlar ise ya ramazanın her günü için bir fakiri doyururlar, yahut bunun karşılığını para olarak verirler. Askerler oruç tutmamakta serbesttirler. Yalnız, terhisten sonra gününe gün kaza etmelidirler.

Orucu bozan haller: Yemek, içmek, cinsî münasebette bulunmak, şehvetle öpüşmek, kendi isteğiyle cünübolmak halleriyle oruç bozulur. Böyle hallerde o kimseye hem kaza, hem de kefaret gerektir. Şayet orucu bozan hallerden biri bilerek yapılmadığı veya bir zor yüzünden yapıldığı takdirde kefaret gerekmez, sadece kaza gerekir.

Orucu bozmıyan haller: İnsan oruçlu olduğunu unutur da bir şey yer veya içerse orucu bozulmaz. Lâkin yediği veya içtiği şey ağzında iken birdenbire oruçlu olduğu aklına gelir de, yemekte veya içmekte devam ederse o zaman oruç bozulur. Böyle hallerde gününe gün kaza lâzımdır. Gene bir insan geceden cünübolur da niyet ederse oruçlu sayılır. Yalnız o gün boy aptesi alıp ağzını burnunu yıkaması lâzımdır. İhtilâm olanların da orucu bozulmaz. Sadece boy aptesi almak icabeder. Kendiliğinden gelen ağız dolusu kusmak da orucu bozmaz.

Bütün Müslümanlara farzolan ramazan orucundan başka dört türlü oruç daha vardır ki, bunlar kaza, kefaret, adak, nafile oruçlarıdır.

(Seri I, sayfa 859 dan kısaltma)

1912 de Patrik Üçüncü Yuvakim'in cenaze töreni

PATRİKHANE VE PATRİKLER — Havariler İsayı kaybettikten sonra Kudüs'te bir toplantı yaptılar. Yahudilerden bir kısmını kendi taraflarına çekmiş bulunuyorlardı. Fakat Stefanos gibi atılgan bir arkadaşlarının taşlanarak öldürülmesi, herkesi korkuttu. Birçokları Kudüsten kaçtılar. Stefanos, Musa Şer'iyatının lâğvedilmesi lâzım geldiğini açıktan açığa söylemiş ve bu kanaatini hayatı ile ödemişti.

Kudüsten kaçanların bir kısmı Antakya'da buluştular. Bu beldede felsefi ve dinî tartışmalar serbesçe yapılabilirdi.

İlk kilise: İlk kilise Antakya'da kurulmuştu. Bütün dünya kiliselerinin nüvesi işte bu Antakya anakilisesidir.

Hıristiyanlar arasında Havariler zamanında bile mezhebî ihtilâflar çıkmıştı. Bunlardan bir kısmı Musa Şer'iyatının büsbütün kaldırılmasını, bir kısmı da tadilini istiyorlardı. Havarilerin arasına sonradan katılan Haham Şaul (bugün Hıristiyanların Saint Paul veya Pavlos dedikleri zat) kuvvetli iradesi ve dinamik karakteri sayesinde Şer'iyatçıları yendi.

Velhasıl Hıristiyanlığın ilk devresinde koyu sağcı ve koyu solcu cereyanlar birbiriyle uzun müddet çarpışmışlar, neticede mutediller galebeyi çalmış ve Roma kilisesinin diktatörlüğü Hıristiyanlar arasında bir vahdet temin edebilmiştir. Kilise tarihi bu sözlerimizin şahididir.

Hıristiyanlık mezhepleri: Bugün Hıristiyanlık üç büyük gruba ayrılmıştır: a - Roma veya Lâtin kilisesi; b - Ortodoks veya Ellen kilisesi; c - Protestan kiliseleri.

Onuncu Yüzyıla kadar bütün dünya kiliseleri Roma kilisesinin «öncülüğünü» kabul etmişlerdi. Sonradan Bizans imparatorları İstanbul kilisesinin Roma kilisesine eşit ve aynı ayarda olduğunu ilân etmişler ve İstanbul patriği Birinci Fotios da bu fikri desteklemişti.

Bu iki Hıristiyan mezhebi yani Katolik ve Ortodoks mezhepleri arasında hiçbir doktrin farkı yoktur. Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki mezhep farkı sırf siyasidir. Bu siyasi fark sayesinde Rumlar kendi milliyetlerini muhafaza edebilmişlerdir. Yoksa çoktan İtalyanlaşmış olurlardı.

Protestan kilisesine gelince: Onaltıncı Yüzyılda Roma papalarının bâzı yolsuzluklarını protesto ederek meydana çıkmıştır. Bu Hıristiyan mezhebi bugün 500 den fazla mezhebe ayrılmış bulunmaktadır. Eski kiliselerle bu yeni kilisenin arasında müthiş doktrin farkları vardır. Protestanlık, ruhbanlığı bile lâğvetmiştir. Tanrı ile kulu arasına başka bir kulun girmesine müsaade etmemiştir. Din akidelerinin ise, İncil çerçevesinden dışarı taşmasına meydan vermemiştir.

Ellen kilisesi: Biz, Ortodoks patriklerinden bahsedeceğimiz için, Hıristiyan mezhepleri hakkında yukarıda verdiğimiz izahatı kâfi görerek, ilk önce Ellen kilisesinin tarihine bir göz atacağız.

Haham Şaul, yani Havari Pavlos, Kıbrıs yoliyle Atina'ya gelerek, bu şehirde yargıtay mahkemesinin âzaları huzurunda yeni mezhebini va'zettikten sonra Korintos'tan geçti. Burada, yani o devirdeki Yunanistanın başkentinde ilk Yunan merkez kilisesini kurdu (Milâttan sonra 50).

Üçüncü Yüzyılın sonlarına kadar Korintos şehri Ellen kilisesinin merkezi olarak kaldı. Bu kilise Roma papasına bağlıydı ve 379 yılına kadar da Romaya bağlı olarak kaldı. Şurası dikkati caliptir ki, o vakit İstanbul'da, İznik'te ve Kadıköy'de toplanan dinî konseylere iştirak eden Ellen kilisesinin mümessillerine «Garplılar» derlerdi. Yukarıda da söylediğimiz gibi o sıralarda bütün Hıristiyan kiliseleri Roma'yı «baş» bilirlerdi. Fakat kilise Batı ve Doğu diye iki kısma ayrılmış bulunuyordu. Velhasıl Yunan kilisesinin başı İstanbul kilisesi değildi. O zamanlar Yunan Hıristiyan kilisesi İstanbul kilisesiyle irtibat tesis etmeyi bile aklına getirmemiştir.

İstanbul kilisesi: İstanbul kilisesine gelince, bunun tarihi Havarilerden Andreas'a kadar çıkarılmakta ise de, bu hususta elde tarihî hiçbir delil mevcut değildir. Hattâ İstanbul kilisesinin 339 yılına kadar olan tarihi tamamiyle karanlıktır. Binaenaleyh İstanbul Episkoposluğunun tarihi 339 yılında Mitrofanis adındaki zatla başlar. Bilinen ilk İstanbul patriği budur.

Üç rütbe ve patriklik: Hıristiyanlığın ilk günlerinden başlıyarak, din adamlarına üç rütbe verilmiştir; episkoposluk, rahiplik ve diyakosluk. Patrikler, despotlar, metropolitler episkoposluk rütbesine dahildirler. İşgal ettikleri makamlara göre, kendilerine bu unvanlar tevcih edilir. Patrik, kabîle reisi ve millet başı demektir. Yani tamamiyle millî ve siyasi bir unvandır. Tevrat'ta İbrahim Peygambere bu unvan verilmektedir. Hıristiyan dininde bu unvanı ilk defa olarak Grigorios kendi kendine vermiştir.

Ayrılık: 360 yılında Orta Anadolu'da yaşıyan bu zat kilisenin meşhur aziz ve episkoposlarındandır. Grigorios'tan sonra birçok şehirlerde yaşıyan episkoposlar kendilerine bu unvanı vermiye başlamışlar ve çok geçmeden de aralarında birbirlerine karşı üstünlük mücadelesi baş göstermiştir. Bu üstünlük mücadelesi bilhassa Roma ile İstanbul episkoposları arasında uzun müddet devam etmiş, Roma episkoposu, Saint Pierre'in halefi olduğunu iddiaya başlamış, Bizans imparatorları ve bilhassa Justinyanos İstanbul episkoposunu desteklemiş ve nihayet bu iki dinsel başkanın birbirine eşit oldukları kabul edilerek aradaki kavga bastırılmıştır.

Onuncu Yüzyılda İstanbul kilisesi Roma papasının üstünlüğünü reddetti. İstanbul kilisesinin bağımsızlığını ilân etti. Bu suretle Hıristiyanlık iki büyük kısma ayrılmış oldu.

Bizanslılar ve patrikhane:

Bizanslılar devrinde İstanbul kilisesinin hiç rahat yüzü görmediği iddia olunabilir; ilk devrelerde Bizans nasyonalistleriyle karşılaşmıştır. Çok geçmeden Arios, Nestorios v.s. gibi mutezile liderleriyle çarpışmak mecburiyetinde kalmıştır. Bundan sonra Sekizinci Yüzyılın başlarında da Orta Anadolu'da meydana çıkan tasvir düşmanlariyle uğraşmıştır.

Fetihe kadar İstanbul kilisesiyle Roma kilisesi arasında kavgalar eksik olmamış ve Haçlılar devrinde ise İstanbul kilisesi birçok zahmetler çekmiştir.

Esasen Bizanslılar devrinde İstanbul patriklerinin nüfuz ve kudretleri de yoktu. İmparatorlar ve kırallar istedikleri gibi hareket ederler ve diledikleri kiliseye yaptırırlardı ve patriklik makamına da istediklerini getirirlerdi.

Beşinci Yüzyılda kıral Teodosios, Proklos adında bir adamı patriklik sandalyesine oturtuvermiştir. Doğrudan doğruya sivillerden yapılan patriklerin sayısı yarım düzüneden fazladır. Manastır keşişlerinden patriklik sandalyesine çıkarılanların sayısı ise çok kabarıktır.

Bizans imparatorları İstanbul patriğini papa mertebesine yükseltmek için çok uğraşmışlarsa da, Ortodoks dininde başlar fazla olduğu için, istedikleri diktatörlüğü kuramamışlardır. Ortodoks dininde papa unvanını yalnız İskenderiye patriği haiz bulunmaktadır.

Ekumenlik (ruyizemin patriği) unvanına gelince, bu unvanı ilk defa 587 yılında Oruçlu Yuvanis adındaki patrik almışsa da, daha evvel Bizans imparatorları bu pâyeyi başka patriklere de vermişlerdir. Hattâ bunlardan birisi Erdek metropolitine İstanbul patriğinin bilûmum unvanlarını bağışlamıştı.

Türkler ve patrikhane:

Patrikhane tarihçisi Yedeon; «Ortodoks Hıristiyanların imanlarının himaye edilmesi ve rahat yüzü görmeleri ancak İkinci Mehmedin İstanbul'u fethiyle başlar..» demektedir.

Patrik seçimi de yalnız Türk idaresinde düzene konmuş ve tesirden kurtarılmıştır. 1741 de Birinci Mahmut patrik seçimini muayyen bir usule bağladı. 1759 da İkinci Mustafa patrik seçiminden sarayın haberdar edilmesini şart koyarak patrikhane entrikalarını önledi. Nihayet 1860 ta yapılan bir kanunla patrikhane ve rahiplerin salâhiyet ve vazifeleri tespit edildi.

Türklerin patrikhaneye ve dolayısiyle Rum unsuruna yapmış oldukları büyük iyilikleri ölen Atina Başpiskoposu Hrisostomos eserinde birer birer saymaktadır. Buna rağmen Aynı zat İstanbul patrikhanesinin daima Ortodoks Rus milletinin himayesini elde etmek için çalışmış olduğunu ve buna ancak 1638 de muvaffak olabildiğini de aynı eserinde itiraf etmektedir ki patrikhane uzun bir müddet bu tesir altında kalmıştır.

Vakıa Türkler Beşinci Grigorios adlı bir patriği asmışlardır. Fakat; ilmin dinsizlik hislerini uyandıracağına dair fetva veren bu mutaassıp zatın politika ile uğraşması bu haline sebebolmuştur. Bu dinî müesseseyi siyasete alet ittihaz eden patrikler içinde, Balkan Harbinde Bulgarların Çatalcaya gelişleri sırasında hükümetten Ayastefanosun anahtarlarını istiyen Üçüncü Yuvakim ve Mütarekede Yunan zabitlerinin tabancalariyle sandalyeye oturan hükümetle her türlü münasebetlerini keserek istiklâlini ilân eden ve hattâ, nihayet bizzat millettaşları tarafından sürüklenip kapı dışarı atılan Dördüncü Meletyos gibiler de görülmüştür..

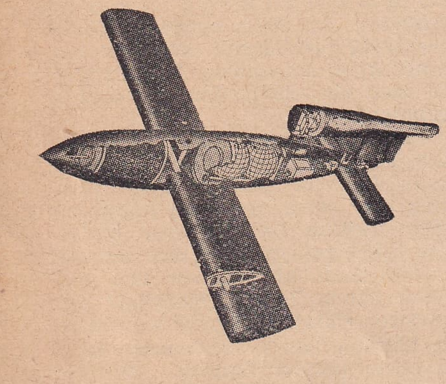
Fakat Lausanne Antlaşmasiyle bütün siyasi ve millî imtiyazları hükümete devreden Fener patrikhanesi bugün asıl vazifesi olan dinî başkanlığını yapmakta ve lâyık hürmeti görmektedir. (Bakınız: Şark Ortodoks Kilisesi ve Bulgar Eksarhiyası; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 696).

(B. K.)

ROBOT TAYYARELER — Eski bir sinema yıldızı olan Reginald Denny bu vâdide ilk tecrübelere girişenlerden biridir. Denny ve arkadaşı model tayyarelerin havadaki uçuşunu kontrol bakımından radar kontrol mekanizmasının modelcilerin çok işine yarıyacağını düşündüler. Ve nihayet radyo ile kontrollü üç adet hedef tayyaresi yapmak için resmî bir kontrat imzalamıya karar verdiler. Bu tayyare, yerde bulunan bir kontrolörle idare edilecek ve uçaksavar topçularının nişan ve atış talimlerinde kullanılacaktı. İlk yapılan tayyarenin kanad genişliği 12 kadem ve saatteki sürati de 85 milden ibaretti. Harb zamanında bunlardan binlerce yapıldı ve en son modellerinin jet sistemiyle hızları saatte 400 mile kadar çıkarıldı. Bugünün süratli robot tayyareleri de hemen hemen aynı esas üzerinde inşa edilmektedir. Radyo ile kontrol edilen tayyareler, sonraları uçan bombalar olarak kullanılmak üzere inşa edildiler. Daha sonra da bu radyo

keşifleri, patlayıcı madde yüklü eski bombardıman tayyarelerini doğrudan doğruya düşman hedeflerine atmak için kullanıldı.

Meselâ fazla kullanılmış ve yıpranmış olan uçankaleler de aynı maksat için 2.200 libre torpex infilâk maddesiyle doldurulmaktaydı. Castor harekâtında bunlar pilotlar tarafından kaldırılıyor ve pilotlar, 10.000 fit (takriben 3.000 metre) irtifaa çıktıktan sonra paraşütle atlıyorlardı. Sonra bir ana tayyare havada bunların kontrolünü eline alıyordu. Bu tayyarelerde bulunan televizyon vericileri yardımiyle ana tayyaredeki kontrolör pilot bunları hedefe tevcih edebilmekteydi.

İki uçankale, uzaktan kontrolle Havai adalarından kalkarak California'da Moroc gölüne inmişlerdir. Bu uçuşta da kontrol cihazları ve kontrolör bir ana tayyarede bulunuyordu. Ana tayyare diğer tayyarelerin görüş menzili içinde ve bir kaç mil açıkta yer almıştır.

Amerikada dört motorlu bir Skymester tayyaresi üzerinde otomatik uçuş denemeleri yapılmıştır. Kalkış için her türlü hazırlıkları tamamlanan bu tayyare kalkış pistinin baş tarafına getirildikten sonra sıra ile şu işler yapılmaktadır: Evvelâ küçük bir düğmeye basılmaktadır. Bundan sonra isterlerse mürettebat hemen tayyareyi terkedebilirler. Düğmeye basıldıktan sonra flâplar (kanadların altında hava fireni vazifesi gören veya kalkışta tayyarenin çabuk kesilmesini sağlıyan kanadçıklar) otomatik olarak açılmakta, firen kilitten kurtulmakta ve gaz kolu da kendi kendine kalkış kuvveti verebilecek vaziyete gelmektedir. Tayyare yerden 50 kadem irtifa aldıktan sonra radyo ile işliyen irtifa saati faaliyete geçmekte, motor kuvveti tırmanış adet devrini almakta ve iniş takımları içeri alınmaktadır. 1.000 kadem irtifada da flâplar kapanmaktadır. Kalkış istikameti ve tırmanış adet devri, tayyare, tespit edilen seyahat irtifaına ulaşıncıya kadar sabit kalmaktadır. Sonra gaz kolu devamlı seyahat süratini verecek hadde kadar geri gelmektedir. Tayyare evvelce tespit edilen mesafe kadar uçuşunu yaptıktan sonra kontrolü diğer tarafta bulunan bir radyo kumpası vasıtasiyle devam ettirilmekte ve bu da tayyareyi varılacak noktada bulunan radyo istasyonu üzerine sevketmektedir.

Tayyare radyo istasyonu üzerinden geçerken gaz kolu kendiliğinden kapanmakta ve motorlar az devirde çalışmıya başlamakta, tayyare geniş bir daire çizerek alçalmaktadır. 2.000 kadem irtifada tekerlekler ve flâplar açılmakta ve başka bir radyo huzmesi kontrolü ele alarak tayyareyi iniş pisti istikametine sokmaktadır. Diğer bir radyo huzmesi de tayyareye iniş pisti istikametinde sıhhatli olarak iniş süzülüşü yaptırmaktadır. Tayyare piste konar konmaz motorlar derhal relântide çalışmıya ve firenler de icrayi faaliyete başlamaktadır.

Yukarıda tarif edilen otomatik uçuş mükemmel olarak yapılmış ve California'da Long Beach'dan kalkan bir tayyare 2.000 mil uçuş yaptıktan sonra Ohio'da Welmington'a inmiştir. Bu tayyarenin tecrübesi 1947 yılının sonlarında yapılmış ve o zaman Amerikada bulunan Türk havacılarının gözü önünde tekrar edilmiştir. Daha sonra aynı tayyarenin Amerika'dan Londra'ya gidip geldiği de söylenmektedir.

(Kurmay Galip Atakan)

SUÇ VE CEZA — Dünya ölçüsünde tanınmış Rus romancılarından F. M. Dostoyevski (Bakınız: Dostoyevski; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 302) nin en mühim, en meşhur eserlerinden biridir. Çıkışından kısa bir zaman sonra bütün dünya dillerine çevrilen «Suç ve Ceza» romanı, muharririn memleketimizde de en çok rağbet gören eserlerindendir.

«Suç ve Ceza» ilk defa olarak Vâ-Nû tarafından dilimize çevrilmiş ve 1928 yılında «Akşam» gazetesinde tefrika edilmişti. Daha sonra, Reşat Nuri Güntekin tarafından, piyes şeklinde fransızcasından dilimize çevrilerek 1934 - 1935 sezonunda, İstanbul Şehir Dram Tiyatrosunda oynanmıştır. Aynı eser, gene piyes şeklinde olmak üzere merhum Haydar Rifat tarafından da dilimize çevrilerek «Cinayet ve Ceza» adı altında, 1933 yılında kitap halinde basılmıştır. Hakkı Süha Gezgin tarafından fransızcasından yapılan tercümesi, 1945 yılında iki cilt halinde çıkmıştır. Nihayet, son olarak, tarafımdan, rusça aslından yapılan tercümesi, Millî Eğitim Bakanlığı klâsik serisi içinde «Suç ve Ceza» adı altında iki cilt halinde yayımlanmıştır.

«Suç ve Ceza» sefaletin pençesi altında inliyen ve bu durumdan bir çıkış yolu ararken, tezattan tezada düşerek dünyanın en korkunç cinayetini işliyen bir bahtsızın romanıdır: Petersburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden Raskolnikov, tahsil münasebetiyle kaldığı bu koca şehirde, en korkunç sefalet tablolarına şahit olmuş, insan ıstırabının her çeşidini görmüştür. Bizzat kendisi de sefaletin pençesi altında inlemektedir. Akıllı, fakat egoist ve çok onurlu bir delikanlı olan Raskolnikov, bütün geçinme vasıtalarını kaybetmiş, üniversite tahsilini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Yemekli olarak tuttuğu pansiyonunun kirasını aylardan beri ödeyemediği için, pansiyoncu kadın yemeğini de kesmiştir.

Sefaletin son haddine yuvarlanmış olan Raskolnikov'un kafasında, tuhaf ve garip bâzı fikirler filiz vermiye başamıştır. Bir kaplumbağa gibi kabuğuna çekilen aç Raskolnikovun dimağını bir burgu gibi delen bu düşünceler, yavaş yavaş bir nazariye haline gelirken, delikanlı, annesinden bir mektup alır. Annesi, upuzun mektubunda şimdiye kadar niçin para göndermediğini, kızkardeşi Doneçkanın mürebbiye olarak bulunduğu Svidrigaylov'un evinde nasıl bir iftiraya uğradığını, sonradan hakikatin nasıl meydana çıktığını, nihayet Doneçka'nın, münhasıran ailesine yardım edebilmek için, kendini feda edercesine, Lujin ismindeki yaşlı adama varma kararını anlatır. Bu mektup, Raskolnikov'un kafasında filiz veren ve yavaş yavaş bir nazariye halini alan düşünceler üzerinde hızlandırıcı bir tesir yapar. Delikanlı, hemen, şimdi mutlaka bir şeyler yapmak lâzım geleceğine karar verir; ya bir şeyler yapmak veya büsbütün yaşamaktan vazgeçmek.

Bu karar, Raskolnikov'un kafasında doğan korkunç düşüncelerin hayatta tatbikine doğru atılmış kuvvetli bir adımdı. Ama, bu adım kâfi değildi. Cinayetten bir gün önce, tesadüfen bir meyhanede kulak misafiri olduğu bir konuşma, ondaki son tereddütleri de ortadan kaldırır: Raskolnikov, baba yadigârı bir saati, yüksek faizle para veren tefeci bir kocakarıya rehine vermiş, aldığı cüzi bir para ile, bir bardak bira içmek üzere bir meyhaneye uğramıştır. Birasını içerken bir subayla tanımadığı bir üniversite öğrencisinin, hararetli hararetli bir şeyler konuştuklarını farkeder. Bir aralık kulağına, tefeci kocakarının adı çalınır. Bu, Raskolnikov'da biraz garip görünür: Kendisi şimdi oradan geliyordu, burada da o kadından bahsediliyordu. Raskolnikov kulak kesilir. Öğrenci, tefeci kocakarının korkunç bir cadı olduğunu, rehine konan eşya bedelinin ancak dörtte biri kadar para verdiğini, pek çok parası bulunduğunu uzun uzun anlattıktan ve kocakarıya dair bir sürü tafsilât verdikten sonra aynen şunları söyler: «... Kocakarıyı öldür, parasını al, sonra da bu parayı bütün insanlığın ve umumun menfaatine harca; ne dersin, yapacağın binlerce hayırlı işle bu küçük cinayet unutturulamaz mı?. Bir ölüme karşı binlerce hayat.. Bu bir hesap işi.. Hemen umumi müvazenede bu veremli, bu aptal kocakarının ne değeri olabilir?»

Gerçi Raskolnikov bu düşünceleri ilk defa duymuyordu. Bu ve buna benzer düşünceleri adım başında, üniversitede genç arkadaşlarından duymak fırsatını bircok defalar elde etmişti. «Ama, neden bilhassa şu anda, kendi kafasında da h a r f i h a r f i n e a y n ı d ü ş ü n c e l e r d o ğ d u ğ u b i r s ı r a d a böyle bir konuşma ile, böyle bir düşünce ile karşılaşıyordu?. Neden bilhassa şu anda, kafasında kocakarıya ait düşüncelerin filizlendiği bir sırada kocakarıya dair bir

konuşmanın üstüne gelmişti? Bu ehemmiyetsiz meyhane konuşması - nın, hâdiselerin bundan sonraki inkişafı bakımından onun üzerinde büyük bir tesiri olmuştu: Sanki bu konuşmada kaderin bir işareti, bir kararı vardı».

Bu maddi ve psikolojik hazırlıklardan sonra, artık Raskolnikov'un gidip tefeci kocakarıyı öldürmesinden başka yapılacak bir şey kalmamıştır: Kimseye görünmeden tefeci kocakarının apartmanına gider. Tesadüfen kimseye raslamadan içeri girer. Paltosunun altında sakladığı balta ile kocakarıyı, biraz sonra da, dışarıdan gelen kocakarının kızkardeşini öldürür. Kocakarının sandığından çıkardığı küpe, gerdanlık, bilezik, saat, kordon cinsinden bâzı mücevherleri rasgele ceplerine doldurur. Kocakarının boynundaki küçük para çantasını da almayı unutmaz!. Ama, şaşkınlıktan veya telâştan, kocakarının on binlerce ruble tutarındaki parasına el bile sürmez!. Ve biraz zorlukla, ama gene kimseye görünmeden çıkıp gider. Hele hesapta olmıyan bu ikinci cinayetten sonra, Raskolnikov yarı çılgına döner ve asıl bundan sonra onun ruh faciası başlar.

Raskolnikov'un şahsiyeti, psikolojisi, ruh faciası, birbirine girift olmuş sosyal bir takım hâdiselerin, korkunç bir sefalet tablosunun fonu üzerinde canlandırılmıştır: İşte, aç karısının, açlıktan ağlaşan çocuklarının parasını çalıp içkiye verecek kadar alçalmış olan Marmeladov.. İşte, sarhoş babasına rakı, üvey annesine ve üvey kardeşlerine ekmek parası tedarik etmek için vücudünü satılığa çıkaran iyi yürekli Sonya Marmeladova.. İşte Marmeladov'un veremli karısı Katerina İvanovna!. İşte daha bir yığın insan: Ne ile geçindikleri belli olmıyan, mazileri şüpheli, her şey yapmıya elverişli, ama evlerinin «namusunu» lekeliyor diye Doneçka'nın aynı evde oturmasına müsaade etmiyecek kadar namusluluk taslıyan birtakım ev kadınları; tefeci kocakarılar, sarhoşlar, polis komiserleri, burma bıyık polisler, randevucu Lavizalar.. Nihayet bizzat Raskolnikov'un kızkardeşi güzel ve akıllı Doneçkanın macerası.. Ağabeyisine yardım etmek, annesini refaha erdirmek için hayatını, kendinden çok yaşlı Lujin'in hayatiyle birleştirmiye razı olan asil ruhlu Doneçka!. İktisadi adalet ve terakki nazariyesi altında egoizm va'zeden Lujinler. Bundan başka romanda, bir lâğımcının yaptığı işi ressam Raphael'in veya Puşkin'in yaptığı işten daha faydalı, daha asil sayan ve o devrin nihilistlerini temsil eden Lebezyatnikov gibi karikatürize edilmiş tipler de var.

İşte Dostoyevski'nin «Suç ve Ceza,, sında insan münasebetleri böyle tasvir edilmiştir. Bu münasebetlerin fonu üzerinde, romanın başlıca kahramanı Raskolnikov ile, romanın ana fikirlerini anlamak için büyük bir ehemmiyeti olan Sonya ve Svidrigaylov tipleri canlandırılmıştır.

Raskolnikov'un nazariyesine göre insanlar, ya ayaklar altında sürünen, şunun bunun emri altında yaşamaktan zevk alan ve buna lâyık bulunan bir grupa; veyahut hiçbir boyunduruk altında yaşıyamıyan, böyle yaşamamak için icabında cinayeti bile göze alan bir grupa mensupturlar. Bir insan, kendisinin hangi grupa mensup olduğunu anlamak için, âdeta tecrübe mahiyetinde, cinayete kadar gidebilir. Bu suretle Raskolnikov'un o korkunç cinayeti, binlerce hayatı, anneşiyle kızkardeşini kurtarmaktan ziyade, sadece kendi nazariyesini tecrübe için işlediği kendiliğinden anlaşılır. Nitekim kocakarıdan aldığı mücevherlerle paralara el bile sürmemesi, bunları cinayetten hemen bir gün sonra götürüp bir taşın altına saklaması bunu ispat eder.

Raskolnikov, «Kuvvet kimde ise hak ondadır» düşüncesine dayanarak kocakarıyı öldürmüştü. Ama çok geçmeden, boşu boşuna iki insanın canına kıymış olduğunu anladı, ve gene, kısa bir zaman sonra kendisinin «insan olmayıp bilhassa yerlerde sürünen bir solucan» olduğunu anlamakta gecikmedi. Çünkü hapishane ve idam, korkunç bir hayal gibi, bir dakika olsun onu rahat bırakmadı. Raskolnikov, kısa bir zaman sonra: «Ben kocakarıyı değil, meğer kendimi öldürmüşüm» demekten kendini alamaz! Raskolnikov kocakarıyı öldürdükten sonra o kadar çok vicdan azabı çeker ki, bu onu tam mânasiyle mânevi bir iflâsa, ruhi bir yıkılışa kadar götürür.

Romanda, cani Raskolnikov'a karşı bir başka cani konmuştur. Bu, Raskolnikov'dan sonra romanın en mühim şahsiyetlerinden biri olan Svidrigaylov'dur. Svidrigaylov, Raskolnikov'un nazariyesine ölüm darbesi indiren adamdır. Raskolnikovu cinayete gönderen âmil, içinde yaşadığı hayat şartları ve vücuda getirdiği aldatıcı nazariye olduğu halde Svidrigaylov için ne hayat şartları, ne de bir nazariye mevcut değildir. Onun için biricik kanun kendi keyfi ve arzusudur. Vicdansız bir adam olan Svidrigaylov, fenalığı, cinayeti, hayasızlığı bir prensip haline getirmiştir. Onun kanaatince Raskolnikov'un yolu üzerine çıkan başlıca engel, namus ve ahlâk telâkkisidir. Svidrigaylov da bir katilidir. Fakat Raskolnikov'dan farklı olarak o, hiç bir engel tanımamaktadır. Raskolnikov'un Sonya'ya yaptığı itirafları kapıdan dinlemiş olan Svidrigaylov'a, Raskolnikov, kapıdan dinlemenin kibarca bir hareket olmadığını ihtar edince, Svidrigaylov, Raskolnikov'un ahlâk telâkkisine kahkaha ile güler ve onun «nazariye»sini sıfıra indiren şu cevabı verir: «Kapıdan dinlemek kibarca bir hareket değil de, keyfin için bir kocakarının hayatına kıymak mı kibarca bir harekettir?»

Svidrigaylov, Raskolnikov nazariyesinin canlı bir örneğidir. Muharrir bu tipi, Raskolnikov'a kendi nazariyesinin ne kadar saçma bir şey olduğunu göstermek için yaratmıştır. Dostoyevski, âdeta Raskolnikov ile Svidrigaylov arasında mânevi bir bağ bulunduğunu anlatmıya çalışmıştır. Fakat Svidrigaylov aradaki bağlarla Raskonikov'u kendine doğru çekerken, Sonya isminde bir kuvvet ona karşı koymakta ve bu kuvvet de Raskolnikov'u kendine doğru çekmektedir.

Dostoyevskinin bu romanında hiçbir ahlâk kaidesi taşımıyan fikrin mümessili Svidrigaylov ise, yumuşak başlı, dindar fikrin mümessili de Sonyadır. Svidrigaylov ömrü boyunca kendisi için yaşadıysa, Sonya da bütün ömrünce başkaları için yaşadı. Svidrigaylov, Raskolnikov'un çektiği ıstırapla alay ettiyse, Sonya aksine olarak, bu ıstırapları benimsemekle gönül ferahlığına, yeni bir hayata kavuşulacağını telkin etti. Raskolnikov, romanın başından sonuna kadar bu iki zıt fikir arasında bocalayıp durmaktadır: Bazan gözünü kırpmadan iki cana kıyacak kadar gaddarlık göstermiş, bazan da cebindeki bütün parayı Marmeladov'un ailesine çıkarıp verecek kadar iyi yürekli olmuştur.

Uzun mücadelelerden sonra, nihayet Sonyanın temsil ettiği fikir galip gelir ve Raskolnikov karakola giderek her şeyi itiraf eder. Paraya el sürmemiş olması, şuna buna yaptığı yardımlar dikkate alınarak ancak sekiz yıl küreğe mahkûm edilir. Bu ceza, çektiği vicdan azabına nazaran, ona pek hafif görünür.

Raskolnikov ancak sürgünde, bir yandan uslu, uysal, iyi yürekli Sonyanın, öte yandan dini bütün mahkûmların tesiri altında, Sonyanın çoktan benimsemiş bulunduğu fikirleri benimsiyerek, iç sükûna ve gönül ferahlığına kavuşur.

(Hasan Âli Ediz)

ŞÜKRÜ PAŞA, MEHMET — (1857 - 1915) Tarihimizde «Edirne müdafii» olarak nam almış kahra-

Şükrü Paşa

man bir komutanımızdır. 1857 yılında Erzurum'da doğmuştur. Kolağası Mustafa Ağa'nın oğludur. 1879

da Mühendishane Harbiyesinden birincilikle topçu zabiti çıkmış, sonra Almanya'da tahsil görmüş ve yurda döndükten sonra Mühendishanede hocalık etmiştir. Bir müddet Darüşşafaka'da da matematik dersi vermiştir. Matematik ve topçuluğa ait eserleri vardır.

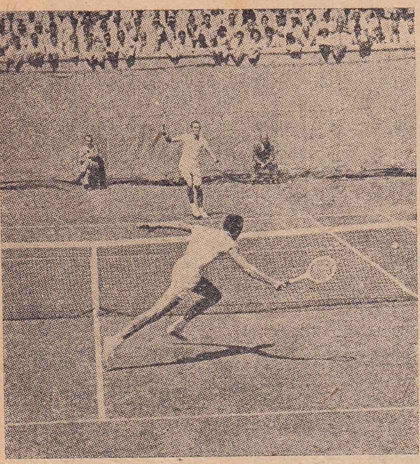
Hocalık vazifesini yaparken, aynı zamanda saray yaverliğinde de bulunmuş ve bundan dolayı da sık sık terfi ederek 36 yaşında iken general olmuştur. Bilâhare, Edirne'de topçu komutanı olarak kaldığı müddet içinde birinci ferikliğe kadar yükselmiştir. Sonraları Redif müfettişi ve Çanakkale komutanı olarak vazife görmüş ve Balkan Harbi patlak verdiği zaman müstahkem mevki komutanı sıfatiyle tekrar Edirne'ye gönderilmiştir.

Düşman 26 mart 1913 günü Edirne'yi muhasaraya başlamış ve Şükrü Paşa da şehri tam altı ay kahramanca müdafaa etmiş, yokluk içinde dövüşmüş, fakat ne çare ki şehirde yiyecek ve içecek namına bir şey kalmadığı için, kaderine boyun eğerek teslim olmak zorunda kalmıştır. Şükrü Paşa'nın bu kahramanlığı o zaman düşmanı bile hayran bırakmış, Bulgar kıralı Ferdinand onun kılıcını iade etmiş ve Sofya'da esir kaldığı müddetçe tamamen serbes bırakılmıştır.

Bir müddet Âyan âzalığında bulunan Şükrü Paşa, 1915 yılında vefat etmiştir.

(Ali Yaver)

TENİS (Tennis) — Başlangıçta sırf bir İngiliz oyunu olan ve yıllarca yalnız İngilizler tarafından oynanmış olan bu oyun bilâhare bütün milletler tarafından kabul edilmiş ve bütün İngiliz oyunlarından fazla alâka celbederek her memlekette taammüm etmiştir.

Tenis oynanırken

Sporların en hafifi ve kolayı zannedilen tenis usul ve kaidelerine göre hakkiyle oynandığı takdirde en ağır sporlar kadar vücudu hareket ettiren, beden ve dimağı işleten oldukça çetin bir spordur. Bu sporu küçük, büyük, kadın ve erkek herkes oynıyabilir. Hal ve vakti müsaidolanlar ve bilhassa haftada birkaç saat ayırabilen iş adamları için daha eğlenceli ve faydalı bir oyun tavsiye etmek güçtür.

Tenis oynıyanlar ve bilhassa oyunun kaide ve usullerini öğrenerek bu oyundan zevk almıya başlıyanlar güçleri yettiği müddetçe bu oyunu terkedemezler. Şu kadar ki bu oyunu iyi oynıyabilmek için esas ve kaidelerini öğrenmek ve buna ilâveten bunları tatbik sahasına koyabilmek için bedenî kabiliyet sahibi olmak şarttır. Tabiidir ki nazariyatla ve kitap okumakla tenis öğrenilemez. Devamlı idman yapmak da lâzımdır. Ancak yanlış nazariyata müstenit veya hiç nazariyatsız idman da bir oyuncuyu ileri götüremez.

R a k e t : Gelişigüzel bir raketle katiyen oyuna başlamamalı. Sapı ve ağırlığı itibariyle raket ele uygun olmalıdır. Bunun en iyisi raketi bir bilene seçtirmektir. Raket muvazeneli olmalı, sapı çok kalın veya çok ince olmamalı, iyi gerilmiş fakat çok fazla gergin olmamalıdır. Bugün kullanılan raketlerin ağırlığı 13, 13,5 onstur.

R a k e t t u t u ş u : Raketi sapın nihayetinden, bilek hareketine mâni olmıyacak şekilde, ne gevşek, ne de fazla sıkı, rahat tutmalıdır. Sağ ve sol vuruşlar için resimde gösterilen şekilde veya o şekle en yakın bir tarzda tutmalıdır.

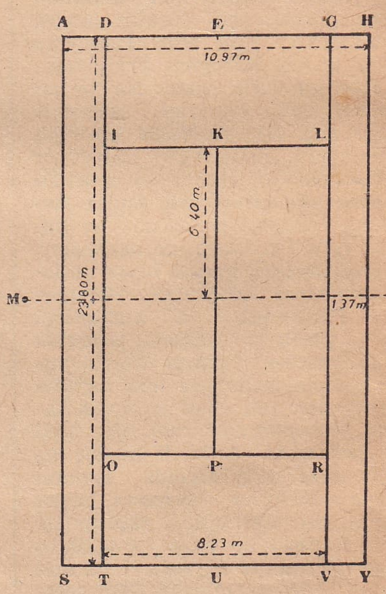
D i k k a t e d i l e c e k e s a s l ı n o k t a l a r : Tenisin esası, topu raketle vurarak karşınızdaki oyuncunun sahası içine düşürmektir. Raketin tam ortasiyle topa vurmak tenisçinin ilk evvel öğrenmesi icabeden mühim bir noktadır. Teniste her hangi bir vuruşu yapmak için ayakların vaziyetine dikkat etmek lâzımdır. Ayakların yanlış vaziyeti vücudun muvazenesini bozar veya sıkışık bir hale koyar. Ayaklar istenilen vaziyette olmazsa ya muvazene bozulur veya vakit kaybedilir.

Bundan sonra dikkat edilecek nokta gözü toptan hiç ayırmamaktır. Vuruş tekemmül edinciye kadar göz topu takibetmekte devam etmelidir. Vurmıya hazırlandığınız topun nereden geldiğini, nereye düşeceğini kestirebilmek ve topu nereye göndereceğinizi tâyin etmek için gözünüzün toptan hiç ayrılmaması lâzımdır. Karşıdan gelen topun nereye düşeceğini ve ne kadar sıçrıyacağını mümareseyle tahmin edebilirsiniz. Yalnız fazla heyecana kapılıp topa çok yaklaşmamak lâzımdır. Acele edip topa çok yaklaşırsanız vuruşunuzu rahat ve iyi yapamazsınız. Fakat biraz geride bulunursanız ileriye hamle yapabilirsiniz. Topa çok sokulursanız geriye hamle yapamazsınız. Bunlar zamanla ve mümareseyle refleks haline gelir. Cesaretiniz kırılmamalı. Topa vurmıya ve karşıya geçirmiye başlayınca hemen maç yapmıya kalkışmak doğru değildir. Her vuruşu usulünde öğrenmek ve uzun müddet bir vuruş üzerinde çalışarak onu pişirmek ve bellemek lâzımdır. İlk zamanlar maç yapmaktansa iyi bir oyuncu ile karşı karşıya muhtelif vuruşları tekrar etmek çok daha faydalıdır. Maç yapmıya başladığınız vakit de sırf puvan kazanmak için değil, usulü dairesinde vuruş yapmak ve her vuruşun hakkını vermek için oynamalısınız. Puvan kazanmak zamanla kendiliğinden meydana gelir. Asıl maksat iyi vurabilmek, topu karşıki sahaya geçirmek ve istediğiniz yere kondurmak (plâse etmek) ve vuruşları kuvvetli ve süratli bir hale koymaktır.

S e r v i s : En mühim vuruşlardan biridir. Her oyuna servisle başlanır. Servis oyunun yarısıdır derler. Servisi kuvvetli olanlar bu vasıta ile çok puvan kazanabilirler, daha doğrusu maçın % 50 sini kazanmış olurlar. Bu itibarla kuvvetli ve plâse bir servis yapabilmek için ne kadar emek sarfedilse yeridir.

Serviste topu mümkün olduğu kadar yüksekten vurmak ve topu karşıdaki oyuncunun servis çizgisinin üzerine veya yakınına düşürmek lâzımdır. Esasen teniste maksat, topu karşıki oyuncunun yetişemiyeceği yere veya fena vuruşa mecbur etmek için zor yetişebileceği bir yere atmak veyahut da hiç çeviremiyeceği kadar kuvvetli top vermektir.

S a ğ v u r u ş l a r (Fore-hand stroke): Sağ vuruş en tabii ve kolay vuruştur ve tenisçilerin en kuvvetli silâhıdır. Çoğu tenisçiler sağlariyle hücum eder ve sol vuruşlariyle müdafaa vuruşu yaparlar. Sağ vuruşlarda sol ayak ileride, sağ ayak biraz geride, sol omuz ağlara amut, dizler hafifçe kırık bir vaziyette bulunmalı ve topun yere düşeceği yerin bir yarda kadar solunda durmalı. Vücudun ağırlığını evvelâ sağ ayak üzerinde tutmalı ve raket arkaya savrulmuş bir vaziyette to-

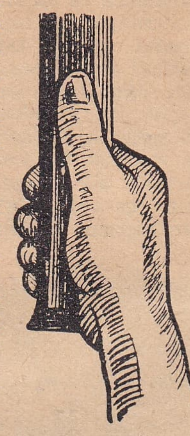

Bir tenis sahası krokisi ve ölçüleri: A H son çizgi kaide hattı, A S servis çizgisi, M N ağ yeri ve ağ direkleri, T V G D tek oyun sahası, S Y H A çift oyun sahası, O R ve İ L servis çizgileri, O İ ve R L servis yan çizgileri, P K orta çizgi, S Y ve A H son çizgiler, U ve E son çizgiler orta işaretleri

pa vururken vücudun ağırlığını sol ayak üzerine nakletmeli. Vuruştan

sonra da raketin öne doğru hareketine devam etmelidir.

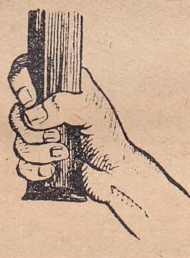
S o l v u r u ş l a r (Back - hand stroke): Sol vuruş sağ vuruşun tamamiyle mukabilidir Yani sağ ayak ileride, sol ayak biraz geride, sağ omuz da ağlara amut bir vaziyette bulunmalıdır.

Sol vuruş tutuşu

V o l e y (Volley): Top yere değmeden havada iken yapılan vuruşlara voley derler. Voley bilhassa çift oyunlarda çok lüzumludur. Bu vuruşların muvaffak olması için daima fileye (ağlara) yakın bulunmalı ve topları file hizasından yüksek vurmalıdır.

L o p (Lob): Gayet yüksekten iade edilen toplara lop denir. Lop bir müdafaa vuruşudur. Ya filedeki oyuncuyu aşmak veya vakit kazanıp daha iyi bir vaziyete geçmek için yapılır.

Sağ vuruş tutuşu

T e n i s s a h a l a r (Tennis courts): Saha çizgileri ve ebadı resimde gösterilmiştir. Tenis sahası geniş ve rahat olmalıdır. Sahanın son çizgilerinin arkasında 6,50 ve mümkün olursa 7,50 metrelik serbes yer bulunmalıdır. Yanlarda da her iki taraftan 3,50 metre kadar bir boşluk bırakmalıdır. Kortun esas uzunluğu 23,80 (çift sahada) ve eni 10,97 metre olduğuna göre bir tenis kortu için hiç olmazsa 37 × 18,50 metrelik bir saha lâzımdır. Tenis sahası mümkün olduğu kadar uzunluğuna, kuzey ve güney istikameti üzerine yapılmalıdır.

(Tevfik Taşçı)

TOPÇU OKULU — Bizde ilk Topçu Okulu, Üçüncü Selim zamanında açılmıştır. Böyle bir okulun lüzumuna kani olan Sultan Selim, 1793 te Halıcıoğlu'nda «Mühendishanei Berrii Hümayun» un temelini attırmış ve 10 mayıs 1795 te de derslere başlanmıştır. Bu okul, o zaman düzensiz bir vaziyette, kargaşalık içinde bulunan yeniçeri ocaklarının yanında intizamın, disiplinin ve ciddi çalışmanın örneği olmuş ve çok sevilmiştir. Yeniçeri ocakları kalktıktan sonra önemi daha ziyade artmış, talim ve ders programlarında yenilikler yapılarak daha yüksek bir verim sağlanmıştır.

4 mayıs 1941 de Ankaraya nakledilmiş olan Topçu Okulu, çalışmalarına halen orada devam etmektedir.

(Seri I, sayfa 809 dan kısaltma)

TÜRKOCAKLARI — Osmanlı İmparatorluğunun çökmiye başladığı devirlerde millî inanın da çeşitli sebeplerle sarsılmış olduğu malûmdur. Arabın ve İranlının lûgatinde ne kadar kelime varsa hepsi Türklüğe mal edilmiş, Türk dilinden Türk kelimeler kaldırılmıştı. Türk yazı ve konuşma kaideleri atılmış, yerlerine, ancak küçük bir zümrenin becerebileceği mânasızlıklar doldurulmuştu. Bunları temizlemek, konuşulduğu gibi yazdırmak icabederdi. Çünkü millî edebiyat ve musiki bundan doğacaktı. Plâstik sanatlarda da böyle idi. Evvelâ milliyet mefkûresi, vatanseverlik ve insancılıktan ibaret olan millî ahlâkı yükseltmek icabediyordu. Millî ahlâkı da âdi taklitçilikten, kültür esaretinden kurtarmak lâzımdı. İşte «Türkocağı» nın birinci gayesi Türk milletine her şeyden evvel millî haklarına, millî mevcudiyetine sarılmayı hatırlatmaktı.

K u r u l u ş u: 1908 Meşrutiyetinin ilânı Türkçülüğün kalkınmasına imkân vermişti. O tarihte İstanbula gelen Yusuf Akçora, Necip Asım ve Velet Çelebi ile birleşerek ilk Türkçü cemiyet olan «Türk Derneği» ni kurdu. Bu cemiyet çok yaşamadı, ama attığı tohum gelişti; üç yıl sonra millî şair Mehmet Emin Yurdakul'un delâletiyle «Türk Yurdu» cemiyeti doğdu (1911). Birinci ile ikinci cemiyetin gayelerinde fark yok gibiydi. Her tebaadan ve dinden olan ve fakat aynı idealli kimselere kucak açmış bulunuyordu.

Bunlar da efkârı âmmeyi tatmin edememiş olacaklar ki; tıbbiyeli gençler Yusuf Akçora'ya, diğer bâzı cemiyetçilere mektuplar yazdılar, daha geniş bir teşkilâtın kurulmasını istediler. Bu fikri, «Jön Türk» ve «Tanin» gazeteleri alkışladı, «İttihat ve Terakki» cemiyeti de teşvik etti. Zaten kafalara yerleşmiş olan mefkûre, Türkocağı, bunların neticesi olarak doğuverdi (1911).

«Türkocağı» nı yukarıda adı geçenlerden başka Ahmet Ferit, Doktor Fuat Sabit ve Mehmet Ali Tevfik kurmuşlardı. Gelişmesinde Hamdullah Suphi'nin büyük hizmetleri dokundu. İlk maddi ihtiyaçlarını destekliyenler arasında Hüseyin Cahit Yalçın vardı. «Türkocağı» 12 mart 1912 de resmen işe başlamış oldu ve Bozkurt amblem olarak kabul edildi. O tarihlerde «Türk Yurdu» adiyle kıymetli bir mecmua neşrine de başladılar. Selânikte bulunan Ziya Gökalp de «Genç Kalemler» deki neşriyatiyle ocağa iltihak etti.

G a y e l e r i: Böylece işe başlıyan Türkocağı, 83 esas ve 2 muvakkat maddelik bir yasa ile prensip ve gayelerini de çizmişti. 1928 kurultayında (Türkocakları umumi merkezi Millî Mücadele başlarında Ankaraya nakledilmişti) yapılan tadillerle beraber teferrüat bir yana bırakılırsa, başlıcaları şunlardı: 1 - Türkiye hudutları içinde millî şuuru kuvvetlendirmek; medenî ve sıhhi tekâmülün inkişafına çalışmak. 2 - Cumhuriyet, milliyet, muasır medeniyet ve halkçılık mefkûrelerini takibedecek olan Cumhuriyet Halk Fırkasiyle her hususta olduğu gibi, devlet siyasetinde de beraberlik. 3 - Neslen Türk olan, yahut hars dolayısiyle tamamen Türk duygusu ve dileğiyle Türklüğe bağlı bulunan kadın ve erkeği âzalığa kabul etmek. 4 - Umumi neşriyatı takiple, yollarına faydalı olanları ocak kitaplıklarına almak. 5 - Muhtelif yerlerde teessüs eden kurumlar, coğrafya, tarih, eski eserler ve lisan cemiyetleriyle muhaberede bulunmak, Türklüğe ait ilmî meseleleri öğrenmek. 6 - Türkiye hudutları içindeki ilmî, edebî ve sanat hareketlerini bütün Türk âlemine tanıtmak. 7 - Mahallî ve merkez teşkilâtında zirai, iktisadi, sosyal birçok kollar açarak halkı tenvir etmek. Kısaca, Türkocağının bütün gayesi, Türkü tanıtmak, cehille mücadele ederek milleti birliğe götürmek kelimelerinde toplanmıştı.

G ö r d ü ğ ü i ş l e r: Türkocağı gaye edinerek yasasına aldığı bütün işleri yapmıya çalıştı. Hattâ yasasında olmıyan birçok değerli konuları da ele almıştı. Bunların içinde, ocağı kurulmıya teşvik eden sebeplerden başka kültür, imar, sıhhat, folklor gibi çalışmalar vardı.

Garbı Türke tanıtmak yolunda büyük bir adım attı. Klâsiklerden büyük eserleri tercüme ve neşre başladı.

Türklüğün Avrupa, Asya ve Amerikadaki eserlerini dünyaya tanıtma mevzuunu da ele almıştı. Bilhassa Türk kudretini ve hayatını gösterir, Avrupa müzelerindeki tabloların fotoğraflarını aldırmak, eski İskandinavya ve Tuna şarkılarını tercüme ettirmek bu çerçeve içine girmekteydi.

Ocak, bunlardan başka yurt içinde, açık türkçe kitaplar basarak bir de kütüphane kurmıya girişmişti. Muhtelif ocak merkezlerinde daktilo, musiki; eski, yeni elişleri sergileri açtırdı. Türk harflerinin kabulü sıralarında, her şubesinde dershaneler kurdurarak milletin okuması yolunda çalışıldı.

Türkocağının yaptıkları arasında daha önemlileri vardı: Merkezde olsun, mahallî ocaklarda olsun ziraatimizin inkişafını düşünerek mütehassıslar getirtti. Halk için dispanserler kurdurdu. Köylerde okullar açtırdı. At neslinin ıslahı yolunda koşular tertibetti. Gençliğe lüzumu kadar değer verip, izcilik ve spor hareketlerini esaslandırdı.

İnkişafını sağladıktan sonra ocağın merkez riyasetine getirilen Hamdullah Suphi Tanrıöver, Çapa civarında bir «beden mâbedi» vücuda getirdi; hattâ ocak bir de «jimnastik bayramı günü» yapmıya karar vermişti.

Konferanslar, temsiller, kütüphaneler, lisan dersleri, sosyal yardım, köycülük, fakir talebe himayesi, mimari çalışmalar, mahva yüz tutmuş anıtların fotoğrafla muhafazası ilh... başarılan işler arasındaydı.

O c a k l a r ı n k a p a n ı ş ı v e y e n i d e n d o ğ u ş u: Cumhuriyet Halk Fırkası 1930 yılında halk içinde kökleşmek gayesiyle

«Halkevleri» teşkili işini ele almıştı. Bunun için de, çatıları altında her din ve seviyeden Türklerin kaynaştığı «Türkocağı» ndan, her şeyinden istifade etmek en tabii bir hareketti. Ocaklar her şeyi ile bu evlere terkolundu. Çünkü prensip ve gaye bakımından bariz farkları yoktu, ideal birdi.

Fakat eski ocaklıların iddiasına nazaran Halkevleri halkçı olamadı ve âzalarının ruhuna da sinemedi. İşte bunun neticesi olarak yurtta fikir ve kanaat değişiklikleri tekrar meydan aldı. Bugün, Türkocağının ilk kuruluşuna âmil olan sebeplerden her ne kadar bâzıları mevcut değilse de, en güzel sanat eserlerimizin harabiye terkolunması, taklitçiliğin alabildiğine ilerlemesi, Türk mimarisinin ihmal edilmesi, dil başıbozukluğunun devam etmesi, millî imanın sağcılık ve solculuk gibi kötü cereyanlarla sarsılması gibi sebepler dolayısiyle eski ocaklılar gene toplaşarak ocakları yeniden ihyayı düşündüler.

Hamdullah Suphi Tanrıöver tekrar iş başına geçti ve Türkocağını kendinin Horhordaki ailesi konağında açtı. Açılış töreninde verdiği söylevde, eski yollarına devam edeceklerini söylüyordu. 11 mayıs 1949 tarihli gazetelerde neşrettiği on maddelik bir beyanname ile ocağın gayeleri açıklanıyordu.

B u g ü n k ü o c a ğ ı n g a y e l e r i: Bu beyanname, 1912 de neşredilerek 1928 de cumhuriyet esaslarına uymak için tadil edildiğini yukarıda yazdığımız anayasadan başka bir şey değildir; ancak birkaç bariz değişikliği ihtiva etmektedir ki, onlar da şunlardır: İleri sağcılık, komünizm ve din düşmanlariyle mücadele, tam lâyik milliyetçi olmak. Şark meselesi denen ve büyük devletlerin ihtiraslarından müteşekkil meseleler mecmuası arasında Türklüğün dâvası olarak bulunmak. Parti mücadeleleri arasında millî menfaatlerin görüş birliğini sağlamak. Cumhuriyeti korumak, cumhuriyetçi ve seçkin nesil yetiştirerek, devlette halkın iradesini hâkim kılmak. Ocağın inanmadığı dâvalara, milleti inandırmıya kalkışmamak.

Bu ocağın da siyasetle ilgisi yoktur, her din ve seviyeden olan ve muhtelif siyasi partilere mensup bulunan her Türk, Türkocağının havası içinde bağdaşabilir.

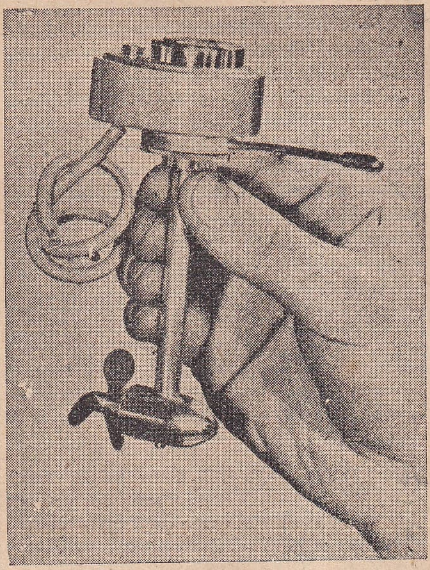
(Kemal Samancıgil)

VERDİ, GİUSEPPE — (1813 - 1901) Meşhur İtalyan bestekârı. 1813 te Busetto'da doğdu. Daha küçük yaşında musikiye olan istidat ve kabiliyeti dikkati çekmişti. İlk musiki dersini doğduğu şehrin mektebinde almış, sonra tahsilini Milâno Konservatuvarında tamamlamıştır. Muvaffakıyet kazandığı ilk büyük eseri, 1839 da bestelediği «Oberto» operasıdır. Asıl şöhreti 1851 de başlamıştır. Bu tarihten 1892 ye kadar «Rigoletto», «Trovatore», «Traviata», «Un ballo in Maschera», «Aida», «Don Carlos», «Otello» ve «Falstaff» eserlerini yarattı. Bu yıllar arasında büyük çapta bir şöhrete ve refaha kavuştu. Onun en orijinal tarafı, halkın hissiyatını gene halka hitabedebilmeyi bilmesidir. 1901 yılında İtalya'da ölmüştür.

(Seri I, sayfa 192 den kısaltma)

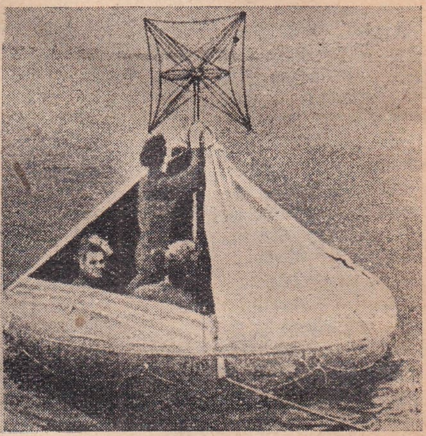
YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Ansiklopedimizin birinci serisinin sonlarına doğru vermiye başladığımız bu yazılar okuyucularımız tarafından alâka ile karşılanmıştır. Memlekette gittikçe yükselen tahsil seviyesi, edebî ve fikrî neşriyata olduğu kadar fennî yazılara da geniş imkânlar hazırlamaktadır. Bu ihtiyacı göz önünde bulunduran ansiklopedimiz, ikinci serisine başlarken, fen âleminde yeni buluşlara ve teknik ilerlemelere ait maddeleri devamlı olarak koymıya karar vermiştir. Çeşitli yabancı dillerdeki ilmî mecmualar arasından ayırıp seçtiğimiz bu parçaların beğenileceğini umuyoruz. Okuyucuya, sıkmadan bilgi vermek istediğimizden bu maddeleri çeşitli mevzulardan seçmiye ve mümkün mertebe muhtasar yazmıya çalıştık.

O y u n c a k s a n d a l l a r i ç i n k ü ç ü k b i r m o t o r: Küçük ölçüde sandal için yapılmış olan bu elektrik motorü altı voltluk bir kuru pille çalışır. Devri, dakikada 5.000 dir. Bu motor 30-60 santimetre uzunluğunda her hangi bir sandala yerleştirilebilir. Büyük bir sandal motorunun tam kopyasıdır; paslanmaz. Ayarlanabilir bir dümen, sandalı her hangi bir istikamete sevk için sıkıştırılabilir. 12 santimetre kadar yükseklikte olan mo-

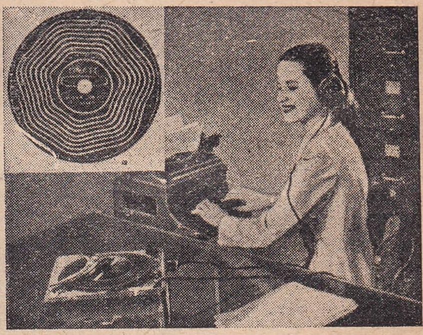

torun 35 milimetrelik bir uskuru vardır ve 150 gram ağırlığındadır.

M o d e r n b i r t a h l i s i y e s a n d a l ı: İngiltere Bahriye Nezaretinin bu şişirilmiş sandalı, felâketzedelerin kolayca bulunmasını sağlıyan bir reflektör-radar ile teçhiz edilmiştir. Bu anten sistemi, etrafta bulunan her hangi bir radar istasyonunun radyo- elektrik dalgalarını geri göndermekte ve bu suretle sandalın tam bulunduğu yer anlaşılmaktadır. Bu sandal, on kişi taşıyabilir. Dibi ve üstünü örten tente yelken bezindendir. Sandalda su ve yiyecek, bir kepçe, ağ, kürekler, bir sünger ve su geçmez bölmeleri tekrar şişirmiye mahsus bir pompa vardır. İlk şişirilme, bir şişe içindeki tazyik edilmiş gaz karboniği serbes bırakan bir kayışın çekilmesiyle olur.

Ş i f r e l i h a b e r l e r i n n a k l i: Mahrem mesajlar şifreli olarak hususi kâğıtlar üstüne kaydedilmektedir. Bu kâğıtlardaki şifre ancak, kaydedilmek için kullanılanın tıpkısı

bir plâkla mücehhez bir alet vasıtasiyle çözülebilmektedir. Plâstik maddeden olan bu plâk, kıvrıntılı yuvarlak yivler taşımaktadır. Bu yivler, hususi kâğıt üzerine kayıt işi süresince pikabın yürüyüşünü düzenlemektedir. Nakledilecek haberlerin mahremiyetini sağlamak için vesikalarından her birinden ancak iki kopya çıkarılmaktadır. Kayıt hususi kâğıt üstüne magnetik olarak yapılmakta ve kâğıtta, pikapın yürütülmesine elverişli hiç bir iz ve nişan bırakmamaktadır. Kayıtlar âdi zarf içinde postaya verilebilir. Bu usulden maksat, mahrem bilgileri havi mesajların naklini sağlamaktır.

(Muhittin Doruk)

BUMIN KAĞAN — (Ölümü 553) Bumın Kağan, Orkun kitabelerinde Kök-Türk adiyle anılan ve Çinli'lerin T'u-kiüe dediği Türk sülâlesinin kurucusudur. Bumın, Tuu isminde bir kabîle reisinin oğlu olup, Altay dağlarında oturan Türk (Türük) adlı boyun başkanıydı. Türkler, önceleri, Şensi eyaletinin batısında bulunan Ping-Leang'da oturmaktaydılar. Başkanları A-Çe-Na (Bozkurt) ailesindendi; Topa (Tabgaç) lara tabi bulunuyorlardı. Beşinci Yüzyılın ilk yarısı esnasında Tabgaçların saldırmaları karşısında Türklerden beş yüz aile kuzey batıya kaçmışlar ve Altay dağlarına gelerek orada yerleşmişler, Apar (Cücen) lara tabi olmuşlardı. Türkler, demir, bakır ve altın madenleri işleten, türlü aletler, silâhlar ve süs eşyası imal eden, medeniyetçe ileri bir Türk boyu idi. Aparlara vergilerini, onlara silâh yapmakla öderlerdi.

Bumın, oymağından teşkil ettiği bir alayla, Apar Kağanı O-Na-Hoey (522-552) in hizmetine girmişti; fakat, kendilerine nazaran daha insafsızca hareket eden ve medeniyetçe geri olan Aparların boyunduruğundan kabîlesini kurtarmak için fırsat bekliyordu. Bu fırsat da zuhur etti ve Aparlar'la Tabgaçların aralarının açılmasından faydalanan Bumın, 545 tarihindenberi müstakil hareket etmiye başladı; etrafındaki birçok boyları kendine bağladı. Hattâ, Çine akınlar yapacak kadar bir kuvvet ve kudret kazanmıştı. Vey (Goey) ler, Bumın'a elçi göndermek suretiyle iyi münasebetler tesis etmek lüzumunu bile duymuşlardı.

546 yılında Tölüs (Tokuz-Oğuz) ler, Aparlara isyan edince, O-Na-Hoey Kağan, isyanın bastırılmasına, isteği üzerine Bumın'ı memur etti. Bumın, kısa bir zaman zarfında, bu isyanı bastırarak Tölüsler'den beş bin aileyi itaati altına aldı ve bu suretle Batı Moğolistan'da Orkun ve Tola ırmakları dolaylarına da hâkim oldu. Bu muvaffakıyeti müteakıp, Bumın, kudretini bir kat daha arttırmak maksadiyle 551 tarihinde O-Na-Hoey Kağana bir elçi göndererek kızını zevceliğine istediğini bildirdi. Apar Kağanı, bu teklife hiddetlenerek: «Siz, bizim demirci kullarımızsınız, bu tarzda konuşmıya nasıl cüret ediyorsunuz?» diye hakaret ederek elçiyi kovdu. Bumın, bu muameleye kızdı ise de bunu belli etmek istemedi. Zira, o, Türk boylarını birleştirip, Türk-eli'ne hâkim olmak istiyordu. Bunun için de Aparlar'ı yenecek kadar kuvvetlenmeyi bekledi.

Aparlar Kağanı'nın ret cevabı üzerine bu sefer Batı Vey (Toba) sülâlesi hükümdarından, kızını istedi. Talebi kabul edildi ve Bumın, 551 yılında Toba kıralının kızı Çang-Lo ile evlendi. Veyler'le dostluk ve barış temin eden Bumın, harekete geçmek zamanının geldiğine kanaat getirerek isyan etti ve Aparlar'a savaş açtı (552); O-Na-Hoey'i bozguna uğrattı, Kağan yeisinden ve utancından intihar etti.

Bumın, bu zaferi müteakıp Kağan oldu ve «İl-Kağan» ünvanını aldı. Doğuda Kıtaylar'ın oturduğu Kingan dağları sınırından, batıda Kazar denizine kadar uzanan bu geniş ülkede, Türk-eli'nde, Kök-Türk sülâlesi hâkim oldu. Karısına da «Katun» ünvanı verildi (552). Orkun kitabelerinde Bumın diye geçen bu Kağan'ın ismi Çin vakayinamelerinde «T'ü-men» diye kayıtlıdır.

744 teki isyanlariyle Kök-Türk sülâlesinin inkırazını hazırlıyan Tölüs (Tokuz-Oğuz) ler iki yüzyıl evvel 546 daki isyanlariyle Kök-Türk sülâlesinin kurulmasına sebebolmuşlardı.

Bumın Kağan, memleketi ikiye ayırarak Doğunun idaresini kendi üzerine aldı ve Batı bölümünü de kardeşi İstemi (Se-Tie-Mi, Sizabul) Kağana bıraktı. Yeni bir teşkilât yaptı. Kanunlar vazetti. Yeni memuriyetler ihdas etti ve bütün memuriyetleri 28 dereceye ayırarak bir hiyerarşi vücuda getirdi. Bunun kağan sayesinde «T ü r k l e r, k e n d i l e r i n d e n ö n c e y a ğ m a v e a n a r ş i n i n y a ş a d ı ğ ı y e r l e r d e b a r ı ş ı v e n i z a m ı k u r d u l a r».

Bumın Kağan hakkında fazla bilgiye malik değiliz; yalnız O r k u n k i t a b e l e r i'nde: «Üstte mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldıkta ikisi arasında kişi oğulları yaratılmış. Kişi oğulları üzerine atalarım Bumın Kağan, İstemi Kağan hâkim olmuş. Yükseldikten sonra, Türk milletinin devletini, kanunlarını idare ve tanzim etmişler.

«Dört bucak hep düşmanmış. Çeri (asker) yürüterek dört bucaktaki milletleri hep hüküm altına almışlar. Hep muti kılmışlar. Başlıları eğdirmişler, dizlileri çöktürmüşlerdir.

«İleri (doğuya doğru) Kadırgan ormanına kadar, geri (batıya doğru) Demir kapıya kadar Türkleri iskân etmişler. İki hudut arasında hâkimsiz Kök-Türkler öylece oturuyorlarmış. Bilge kağan imişler, kahraman kağan imişler. Memurları da bilge imiş, kahraman imiş. Beğleri de, milleti de doğru imiş. Onun için ülkeyi öylece tutmuşlar. Ülkeyi tutup kanunları tanzim etmişler. Kendileri öylece merhum olmuşlar». Diye kısaca bahsedilmektedir.

Bumın Kağan, 1396 yıl önce 553 martında vefat etmiştir. Yerine, kardeşi İstemi, kağan oldu (553-576). Doğu bölgesini de, Bumın'ın oğulları Kar (Kolo) Han (553-554), Bağan (Bukan) Han (554-572) ve Tapug (Topo) Han (572-582) birbiri ardınca idare etmişlerdir.

Bumın Kağanın adını, torunları, ölümünden 180 yıl sonra Orkun kitabelerine geçirmek suretiyle ebedileştirmişler, kadirbilirlik borçlarını ödemişlerdir. Bu şerefli millete mensubiyetimiz dolayısiyle b i z, A n a d o l u T ü r k l e r i d e, T ü r k l e r i «T ü r k» a d i y l e i l k d e f a t a r i h s a h n e s i n e ç ı k a r a n ve ırkımıza alem olan «Türk» isminin yayılmasına sebebolan Bumın Kağan'ı, fırsat buldukça minnetle anmalıyız ki, daha nice 1400 yıllar boyunca unutulmasın..

K ı s a b i b l i y o g r a f y a : *Adsız; Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar. Togan; Gök Türk Kağanlığının Siyasi Hayatı, Orhun Dergisi, sayı 10, İst. 1943. S. Maksudî Arsal; Türk Tarihi ve Hukuk I, s. 226-234. H.N. Orkun; Türk Tarihi I, s. 91-94. W. Thomsen; Moğolistanda Türkçe Kitabeler, Türkiyat Mec. III, İst. 1933. N. Sami Banarlı; Orhun Kitabeleri, Aylık Ans. IV, İst. 1948. Adsız; Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1943, s. 4-5, 46. H. N. Orkun; Eski Türk Yazıtları I, s. 5, 29-30.*

(İ. Behçet Akın)

CEBECİLER — Son günlerde ordumuzda silâhların bakımı ile muvazzaf kılınan yeni bir sınıfın ihdasiyle adına da A.B.D. de olduğu gibi "ordonans" demek istenmiş, fakat Mecliste kelimeye türkçe bir karşılık bulunması yolunda cereyan eden tartışmalar sonunda «ordu donatım» şeklinde türkçeleştirilmiştir.

Yeni kurulan bu sınıf, eski askerî teşkilâtımızda mevcut "cebeci" sınıfının vazifelerini yeni duruma ve yeni askerî silâhlara göre hemen hemen aynen yapacağından eski «cebeci» sınıfını tanımak her halde faydalı olacaktır.

Osmanlı devletinin ilk kuruluş yıllarında Osman Bey zamanında devletin muntazam askeri yoktu. Orhan Beyin zamanında yaya ve müsellem denilen piyade ve süvari askeri ihdas edilmişti. Birinci Murat padişah olduktan sonra o zamana kadar hiçbir devletin tatbik etmediği bir usul üzere yeni bir askerî teşkilât kuruldu ki; bu askerî teşkilâta "yeniçeri" (Bakınız: Yeniçeri; Aylık Ansiklopedi, Seri I, Sayfa 668) teşkilâtı denir.

Devletin maaşlı ve daimî askeri olan ve "kapıkulu" adiyle anılan bu teşkilât yaya ve süvari olmak üzere ikiye ayrılır. Yayalar (acemiler): Yeniçeriler, topçular, cebeciler, top arabacılarıdır. Süvariler ise: Sipahi, silâhtar, sağ ulufeciler, sağ garipler, sol garipler'dir..

Cebeciler böylece kapıkulu askerinin yaya kısmına dahildir. Cebeci ve topçu sınıfları pek makbul sınıflardı. Gelen çocukların en iyisi bu sınıflara ayrılırdı.

Devşirilen Hıristiyan çocukları usul ve kanun üzere yalnız askerlik için yetiştirilir ve bu hususa hassasiyetle itina olunurdu. Acemi Ocağına giren bu çocuklar bilâhara sınıflara ayrılırlardı. İçlerinden en güzideleri topçu ve cebeci sınıfına verilirdi. Devşirmeler kırmızı muvahhidi aba giyerler, başlarına kırmızı keçeden külâh geçirirlerdi.

K ı y a f e t l e r i : Yeniçeri kıyafet kanunnamelerine göre, mavi şalvar ve sarı, yahut kırmızı yelek giyerlerdi.

V a z i f e l e r i : Ok, yay, kılıç, harbi, zırh, kurşun, barut, tüfek gibi silâhlar ile kazma, kürek, balta vesaire gibi siper malzemesinin imali, muhafazası, temini ve tamiri esas-

lı vazifeleri arasındaydı. Vazifeleri hazarda ve seferde olmak üzere ikiye ayrılmıştı.

Hazarda: Cebeciler kapıkulu askerine ait ellerinde bulunan mirî harb malzemesinin bakımı, tamiri ile meşgul olurlar, aynı zamanda yeni silâhlar da temin ederlerdi. Bu sebeple cebeciler de kendi aralarında iş bölümü bakımından birtakım sınıflara ayrılmışlardı; tüfengî, perdahî, tahîr, meremetçi, rezeger gibi.. Bu sebeple cebecilerin içinde askerî zanaatkâr zümre de mevcuttu. Bu kimseler hazarda ve seferde üzerlerine düşen vazifeyi mükemmel ifa ederlerdi. Cebeciler ellerinde bulunan her türlü harb malzemesini harbde kullanılacak hale getirmiye ve itina ile muhafazaya mecburdu.

Cebeci kılığı

Seferde: Cebecilerin seferdeki vazifeleri hazari vazifeleri kadar ehemmiyetli, hattâ ondan d a h a müşküldü. Yeniçerilerle beraber sefere giden cebeciler tüfek kurşun, barut, kazma, kürek, balta vesaireyi, hattâ testere, yağ, ip gibi şeyleri develere yükler, hududa veyahut düşmanla temas sahasına kadar taşırlar, burada yeniçerilere dağıtırlardı. Muharebe esnasında ön hatlara kadar sokularak yeniçerilere kurşun yetiştirmek de vazifelerindendi.

Harbden sonra yeniçerilerin bu, çeşitli silâhları cebecilere geri verilir, tamiri gerekenler tamir edilir, icabedenleri de usulü dairesinde kayıttan düşülürdü.

T e ş k i l â t ı: Cebecilerin en üst subayı cebecibaşı'dır. Bundan sonra dört kethüda vardır ve bu kethüdalardan bir tanesi başkethüdadır. Başkethüda cebecibaşı'dan sonra en büyük rütbeyi haizdir. Cebecibaşılık inhilâl ederse bu vazifeyi başkethüda ifa eder. Hükümet merkezinden başka mühim kale ve şehirlerde bulunan yeniçeri, cebeci, topçu askerinin en büyük komutanı, yeniçeri ağasının mektubu ile tâyin olunan ve yeniçeri serdarı ünvanını taşıyan kimseler idi ki bu şahıslara cebeciler ve topçular da bağlı idiler.

Cebeciler, yeniçeriler gibi orta (bölük) lara ayrılmışlardı. Cebeci ortalarının yekûnu 38 tanedir. Cebecilerin Ayasofya camisi civarında ve bir de Tophanede kışlaları vardı. Cebecibaşılar Ayasofya, Hocapaşa ve Ahırkapı semtlerinde inzıbatı teminle de mükelleftiler.

Yeniçeri teşkilâtına dahil bulunan cebeci sınıfı da yeniçeri ocağı ile beraber bozuldu. Yeniçerilerin disiplinlerinin sıkı olduğu zamanlarda cebeciler de aynı disiplin altında memlekete yararlı işler görmüşlerdir. Onaltıncı Yüzyılda imparatorluğun satvetli devrinde yeniçeriler 12.000 iken cebecilerin miktarı 1.000 i bulmuyordu. İki yüzyıl sonra 120.000 yeniçeriye karşılık cebeciler de artmış, miktarları 5.000 i bulmuştu.

Cebeciler de 1826 da yeniçerilerle beraber kaldırılmıştır.

K ı s a b i b l i y o g r a f y a : İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Devleti Teşkilâtına Methal. İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapıkulu Ocakları. Cevdet Paşa; Tarihi Cevdet. Mahmut Şevket Paşa; Osmanlı Teşkilâtı ve Kıyafeti Askeriyesi. Evliya Çelebi; Seyahatname, C. I. Mustafa Nuri Paşa; Netayic-ül Vukuat. İslâm Ansiklopedisi.

(Mustafa Cezar)

DİMİTROV, GEORGİ — (1883 - 1949) Makedonya'dan Bulgaristana gelmiş fakir bir ailedendir. 1883 te doğdu. Yüksek tahsilini yapamadı. İşçi olarak çalıştı. Çocuk denecek yaşta iken siyasetle uğraşmıya başladı. Sonraları Bulgar Komünist Partisinin kurucusu ve lideri oldu. Defalarca hapse girdi, çıktı. Sonra Moskova'ya kaçtı. Komintern'in adamı olarak gizli faaliyetlerde bulundu. Muhtelif Avrupa memleketlerinde bir göründü, bir kayboldu. İkinci Dünya Savaşından sonra, Moskova'dan Bulgaristan'a gelerek Sovyet nüfuziyle kurulan yeni idarede başbakan oldu ve memlekette geniş bir temizleme (!) hareketine girişti.

Moskova'nın emrinde en kuvvetli ve sadık bir unsur olan Dimitrov, 2 temmuzda, tedavi edilmek üzere gittiği Moskova'da öldü.

(Seri I, sayfa 1470 ten kısaltma)

ENGİNAR — Devedikeni cinsinden bir bitki. İçi oluk gibi delik ve uzun saplıdır. Yaprakları geniştir. İki yıldan fazla yaşar. Umumiyetle ilkbaharda piç dallardan daldırma usuliyle üretilir. Daha çok sert topraktan hoşlanır. Avrupada ekseriya haşlanarak garnitür kabilinden kullanılır veya üstüne tereyağı yahut zeytin yağı gezdirilerek yenir. Bizde tavası, etli dolması, zeytin yağlı dolması, bastısı, zeytin yağlısı, piyazı, plâvı ve böreği başlıca yemeklerindendir. Son zamanlarda, böbrek hastalıklarına karşı enginar hülâsalı ilâçlar meydana getirilmiştir.

(Seri I, sayfa 427 den kısaltma)

FASULYE — Baklagillerden bir yıllık bitki. Umumiyetle rasladığı şeye sarılan sapı ince ve uzundur. Çiçekleri yaprak diplerinde ve salkım halindedir. Çiçeğin tacı kelebek biçimindedir. İçinde birçok taneleri bulunan meyvaları baklaya benzer. Birçok çeşitleri vardır. Memleketimizde başlıca, çalı, ayşekadın, endaze, barbunye ve yer fasulyesi yetiştirilmektedir. Fasulye, ya yeşilken kabuklariyle birlikte, ya kurumamış tane olarak, yahut da olmuş ve kurumuş tane olarak yenir. Memleketimizde yapılan başlıca yemekleri, tazesinden bastı, zeytin yağlısı ve çerkes fasulyesi, kurusundan çorba, tava, pilâki ve piyazdır. Frenkler salatasını da yaparlar.

Fasulye çeşitleri arasında en önemlilerinden biri de soya fasulyesidir. Çin'in ve Japonya'nın en başta gelen gıda maddelerindendir. Bunun da soja hispida denilen başka bir çeşidi daha vardır ki, yağlı tanelerinden çıkarılan sütten peynir yapılır. Ayrıca, endüstri sahalarında kullanılan yağlar imal edilir.

Bir de süs fasülyeleri vardır ki, en başta geleni, bahçelerde yetiştirilen kırmızı çiçekli İspanya fasulyesidir.

(Seri I, sayfa 519 dan kısaltma)

FLAUBERT, GUSTAVE — (1821-1880) Rouen'da doğdu. Babası meşhur bir cerrahtı. Annesi Normandiya'nın eski ailelerinden birine mensuptu. On sekiz yaşına kadar Rouen'da oturdu; 1840 yılında, hukuk tahsil etmek üzere Paris'e gitti. Derslerine çalışmaktan ziyade küçüklüktenberi cazibesine kapıldığı edebiyatla uğraşmakta idi. Bu tarihte henüz edebiyat sahasında takibedeceği yolu tâyin etmemişti. Saatlerce yatağına uzanıp düşüncelere dalıyor, çok cıgara içiyordu. Gene bu zamanlarda Heykeltraş Pradier'nin atelyesine devam etmiye başladı. Victor Hugo'yu zamanın tanınmış muharrirlerinden Madam Louise Colet'yi orada tanıdı. O yıl babasının dostlarından Doktor Cloquet ile Pirene'lere ve Korsika'ya seyahat etti. 1845 te babasını, 1846 da tapınırcasına sevdiği kızkardeşi Caroline'i kaybetti. Paris ve Parisliler hiç hoşuna gitmiyordu. Annesi de hayatta yapyalnız kalmıştı. Bu yüzden, Rouen yakınında Croisset'de yerleşti. Ölümüne kadar otuz dört yıl burada oturdu ve kendisini korkunç denecek bir edebî faaliyete terketti. Bu otuz dört yıl içinde arkadaşı Maxime du Camp ile 1846 da Britanya'ya ve 1849 da Doğuya, iki seyahat yaptı. Pek seyrek olarak gerek hususi işleri, gerek başka bir mesele için Paris'e gidiyor, kısa bir müddet kalarak dönüyordu. Pradier'nin atelyesinde tanıdığı Madam Louise Colet ile 1846 yılında aralarında bir aşk macerası başladı ve sekiz yıl kadar devam etti. Bu kadın Flaubert'in hissî hayatında oldukça mühim rol oynıyan yegâne kadındır, denilebilir. 1850 den 1856 ya kadar "Madame Bovary" yi tasarladı, hazırladı ve yazdı. Bu roman «Revue de Paris» dergisinde çıkar çıkmaz, hükümet, kitap ahlâk kaidelerine aykırıdır diye editörü ve kendisini mahkemeye verdi. Mahkeme, kitabın «sırf şehvet hislerini tatmin gayesiyle yazılmadığını» belirtti. Flaubert o dâvayı kazandı. 1857 den 1861 e kadar «Salambô» ve «Tentation de Saint Antoine» ile uğraştı. 1862 den 1869 a kadar, tekrar muasır yaşayışa dönerek «Éducation Sentimentale» ini yazdı. 1870 ten itibaren, tarihî hâdiseler, ilerliyen yaşı, annesinin ve aziz arkadaşı Louis'nin

ölümleri; «Salambô» nun ve «Éducation Sentimentale» in, «Bovary» nin şöhretine ulaşamamaları Flaubert'i çok sarstı. Son yıllarının yegâne tesellileri, yeğeni Madame Commanville'in şahsına gösterdiği ihtimamlar; George Sand'ın anlayışlı, çok samimî yakın dostluğu ve mâneviyatını her zaman düzeltmiye kâfi gelen, bir abla edası ile yazdığı nefis mektuplar; bir de tilmizi olarak kabul ettiği Maupassant'a edebiyat sanatının inceliklerini aşılamıya çalışmasıdır. Bir yandan da «Bouvart et Pécuchet» yi tamamlamıya çalışıyordu. Emeline muvaffak olamadı. 1880 mayısının 8 inci günü, kan hücumuna uğrıyarak, bir iki dakika içinde ruhunu teslim etti. Elli sekiz yaşındaydı.

Flaubert sıkılgan ve gururluydu. Bir münakaşada itiraz kabul etmezdi. Gururu, sıkılganlığı, alınganlığı onu bir merdümgiriz yapmıştı. Kendisi de bir burjuva olmakla beraber, hayatı boyunca burjuvalara ve ahmaklara karşı büyük bir kin besledi ve her fırsatta bu kinini dışarı vurmaktan çekinmedi.

Ondokuzuncu Yüzyılın ortasında edebiyat âlemine atılan Flaubert'de, birisi romantik, diğeri realist olmak üzere iki şahsiyet mevcuttur. Romantizm'in özü, realiteden nefret ve şiddetle kaçınmaktır. Flaubert'in ruhunda ise, romantizm'in özü müstesna, bütün romantizm vardır. Realiteden nefret etmez, bilâkis zevk duyar. İnsanlar ve gördükleri hakkında daima not tutar. Doğuştan müşahedecidir. Flaubert diğer hakikî romantikler gibi hassasiyet bakımından değil, sadece muhayyele bakımından romantiktir. «Salambô» romantik bir eserdir. «Madame Bovary» realist bir eserdir.

Flaubert'in mütefekkir tarafı yok denecek kadar zayıftır. O büyük bir üslûp üstadıdır.

(Adli Moran)

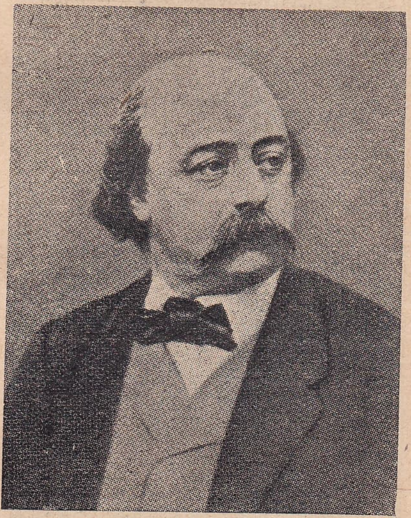
GOETHE, JOHANN WOLFGANG — (1749 - 1852) «Göte okunur» Büyük Alman şairi. 28 ağustos 1749 da Frankfurt'ta doğdu. Evinde hususi ders gördü, doğduğu şehrin tiyatro ve sanat dünyasiyle büyülendi. 16 yaşında Leipzig Üniversitesine girdi. Bu şehir de onun sanatkâr mizacında büyük rol oynadı. İlk şiirlerini 1767 de «Annette» adiyle yayımladı. İki yıl sonra bunu «Leipzig'in Şarkıları» takibetti.

1771 de hukuk doktorasını verdi ve Wetzlar'a tâyin edildi. Orada bir arkadaşının karısını sevdi. Arkadaşına ihanet etmemek için kaçtı. Bu sonsuz aşktan, dünya çapında bir eser doğdu: «Genç Verter'in Istırapları». Sonra durmadan seyahat etti. Şiirler, dramlar yazdı. Âşık oldu, nişanlandı. Fakat huzursuzluk duydu ve nişanı bozdu. Sonra kendinden yaşlı bir kadını sevdi. Ondan kurtulmak için İtalyaya kaçtı. Orada eski sanat eserlerini tetkik etti. İki yıl sonra yurduna dönünce, dokuz yıl önce başlamış olduğu «İphigenie Tauris'de" dramını işledi. Eski aşklarını unuttu. Nihayet Christiane Vulpius adında çok basit bir kızla evlendi. Bundan sonraki yıllarda «Hermann ile Dorothea» ve «Wilhelm Meisters'in Çıraklık Yılları» adlı şaheserlerini yarattı. Büyük Alman şairi Schiller'le dost oldu. Onunla beraber çalıştı. En tanınmış baladlarını bu zamanda yazdı.

Son yıllarında da hiç durmadan çalıştı. Gene âşık oldu ve Hafız'ın şiirleriyle alevlenerek «Batı-Doğu Divanı» nı yazdı. 74 yaşına geldiği zaman da, genç bir kızı sevdi. Bundan da «İhtiraslar Trilogisi» doğdu. Ve nihayet hayatının dramı olan «Faust» u yarattı ve arkasında muazzam bir edebî şöhret bırakarak 1832 de Weimar'da öldü.

(Seri I, sayfa 619 dan kısaltma)

GÜL — Gül fidanının verdiği çiçek. Gül fidanı, gülgiller familyasının güllüler oymağının tip bitkisi-

Gustave Flaubert

dir. Seçme, üretme ve melezleme suretiyle meydana getirilmiş yedi sekiz bin kadar çeşidi vardır. Bu çeşitler arasındaki farklar, rengine, tomurcuk ve çiçeklerinin şekline, duruşuna, iriliğine, taç yapraklarının katmerlilik derecesine, bolluğuna, kokusuna göredir. Gül çiçeğinin gölgede kurutulmuş olan yaprakları ilâç diye kullanılır. Pembe renklileri mülâyim tutar, kırmızı renklileri ise kabız vericidir. Pembe gülden gayet nefis reçel yapılır. Aynı zamanda gül, aşk edebiyatında, aşkın sembolüdür.

(Seri I, sayfa 429 dan kısaltma)

GÜNEŞ MANZUMESİ — (Système solaire) Güneş, Frenklerin «Voie lactée» ve bizim saman uğrusu dediğimiz sonsuz bir yıldız imparatorluğunun tebaasından biridir ve bir astronomun dediği gibi bu manzume bu imparatorluğun başlı başına bir müstemlekesi veya dominyonudur.

Güneş bütün benzerleri gibi aslında bir "nébuleuse = sehabı muzi = ışık bulut" idi. Bunun şahitleri bugün fezada mevcut henüz güneş haline gelmemiş olan iki milyon kadar ışık buluttur.

Bunların ne zaman güneş haline geleceklerini hiç kimse bilemez. Belki arz üzerinde yaşamakta bulunan ve yaşıyacak olan zekâlı uzviyetler bunu hiç göremiyeceklerdir; çünkü o zamana kadar güneşimiz radyasyonunu harcamış ve arzımız çok daha önce ölmüş bulunacaktır.

Evet, mevcut güneşlerin büyüceklerinden sayılan güneşimizin, ışık bulut halinden merkezinde elli milyon hararet derecesi bulunan bir ateş küresi haline gelmek için ne kadar zaman harcamış olduğunu bize söyliyen bir ilim adamı yoktur; fakat fizikçiler onun güneş haline geldiğindenberi geçen zamanın yedi milyar yıl olduğunu temin ediyorlar.

Arzımızın varlığı da iki milyar yıl imiş ve altmış bin yüzyıl daha yaşıyabilecekmiş. Arzımız bu müddetin sonunda hemen yokolacak değildir; yalnız üzerindeki uzvi hayat sönmüş ve tükenmiş bulunmakla beraber o gene güneşin etrafında dönüp duracaktır. Şu halde kıyametin kopmasına - eğer böyle bir şey varsa - daha çok zaman ister.

Bu hâdise iddia edildiği ve zannolunduğu kadar çabuk olacak değildir. Bu çok uzun müddet içinde sayısız nesiller gelip geçecekler, dimağlar daha tekâmül edip zekâlar artacak, ancak erkekler ve kadınlar çirkinleşecek.. Erkeklerin çirkinleşmesi ne ise ne, fakat kadınlarınki pek elim olacak...

Bu sonsuz boşluğun içinde hareket etmeden duran büyük ve küçük hiçbir yıldız yoktur. Her yıldız kendi mihveri üzerinde ve bâzıları birbirinin etrafında döne döne meçhul bir semte doğru koşmaktadırlar. Bu meçhul semt neresidir? Ebediyet!..

Birçok yıldızlar vardır ki, bize yerlerinden kımıldamaz gibi görünürler. Bunlar bizden çok uzak bulundukları için hareket etmekte olduklarını farkedemeyiz. Meselâ bizden kırk beş ışık yılı (Bütün yıldızların bize olan uzaklıkları ancak ışık yılı ile ölçülebilir. Bir ışık yılı 9.660.000.000.000.000 kilometredir). Uzakta bulunan Kutup yıldızının, bundan beş altı bin yıl önce On (Mısırda Menfis karşısında bir şehir) ve Babil müneccimlerinin yapmış oldukları gök haritalariyle bugünkü gök haritalarını yan yana getirirsek bu yıldızların eski yerinde olmadığını görürüz.

Astronomların bildirdiklerine göre bizim güneşimiz de saniyede yirmi kilometre süratle Wego yıldızına doğru koşmaktadır; bir gün gelecek güneşimiz bütün peykleriyle beraber onun etrafında dönmiye başlıyacaktır. Şu halde yedi milyar yıldan beri güneşimizin ne kadar mesafe katetmiş olduğunu hesabedebiliriz.

Güneş manzumemiz nasıl teşekkül etmiştir? Bunun için birkaç nazariye vardır. Fakat İngilterenin Cambridge Üniversitesi astronomi profesörlerinden birinin nazariyesine göre güneşimiz fezada seyrederken kendinden çok daha büyük bir güneşle karşılaşır ve cazibe kanunları icabı olarak bu büyük güneş tarafından budanmak suretiyle bu hale gelir. Eğer o büyük serseri güneş bizimki-

ne biraz daha yaklaşmış bulunsaydı aynı tesir yüzünden paramparça olur ve manzume teşekkül etmemiş bulunurdu. Teşekkül etmemiş olması acaba daha mı iyi olurdu? Evet veya hayır... Fakat olmasaydı arz da, hayat da, biz de olamazdık; bu yüzden yaradanın bir kılı oynamaz ve kâinatta da hiçbir şey değişmezdi. Her ne hal ise, böyle olmak mukadder imiş ve olmuş... Bu mesele üzerinde filozoflarla teozofların mütalâa ve kanaatleri tabii birbirinden aykırıdır. Bu münasebetle biz de bir ilim ve din kavgası açacak değiliz.

Şu halde manzumeye hayalen bir şekil verirsek o, bize bir Frenk sigarası gibi ortası kabarık ve uçları ince bir manzara gösterir. Güneşten itibaren gezegenlerin sırası şudur: Utarit, Zühre, Arz, Mars, Müşteri, Zuhal, Uranüs, Neptün, Pluton. Bunlardan başka Arz ile Mars arasında parçalanmış seyyare kümeleri bulunduğu gibi küçük hacımda «mythique» adları taşıyan dört yıldız daha vardır. Bunlara henüz sayıları tespit edilemiyen kuyruklu yıldızları katarsak manzumeyi tamamlamış oluruz. Kuyruklulardan maada bütün ötekiler kendi muhayyel mihverleri üzerinde batıdan doğuya ve güneş etrafında doğudan batıya dönerler.

Bütün bu merkezden muhite ve muhitten merkeze dönmeler hep o büyük cazibe kuvvetinin bir neticesidir. Bu seyyarelerden güneşe yakın olanlar çabuk ve uzaktakiler daha ağır dönerler.

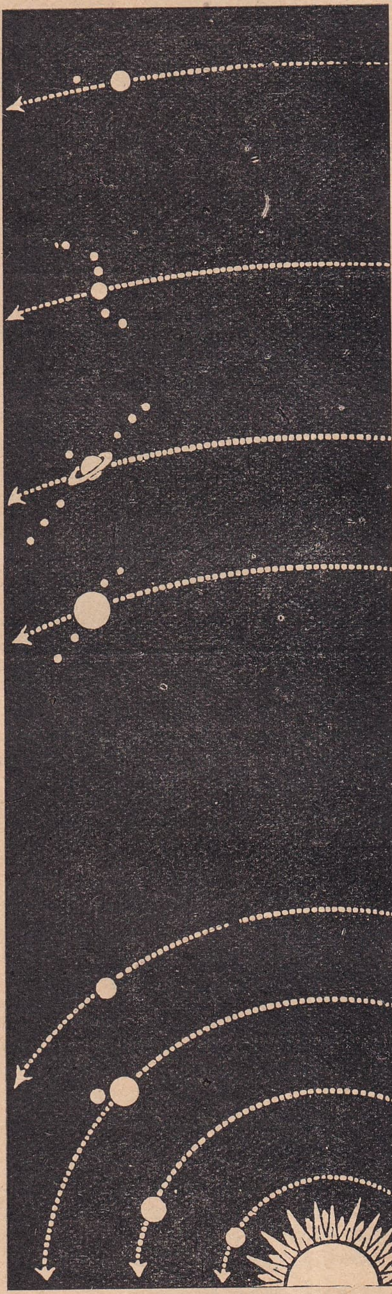
Güneşe yakın bulunan Utarit, güneş etrafındaki devrini, on dört günde ve en uzak bulunan Pluton iki yüz elli yılda tamamlar. Bizim arzımız da bilindiği gibi 365 günde.. Biz buna yıl demişiz. Ve bütün semavi ölçülerde yıl bir ölçü esasıdır. Arzımızın güneşten olan uzaklığı yuvarlak bir hesapla 150,000,000 kilometredir.

Güneş daireye pek yakın bir katı nâkısın mihraklarından birindedir; böyle olması arz üzerinde mevsimleri doğurmuştur. Feyiz ve bereket yaratan bu mevsimlerdir, buna iklimleri de katmalıdır. Gezegenlerin mahrekleri tam bir daire olsaydı ve güneş de bu dairenin tam merkezinde bulunsaydı hararet müsavi surette tevzi olunacağından dört mevsim de birbirinin aynı olurdu.

Kuyruklu yıldızlarda dahil olmak üzere gezegenler ziyalarını munhasıran güneşten alırlar; çünkü hepsi donmuş ve kabuk bağlamışlardır; yalnız kuyruklular henüz gaz halindedirler; şekilleri de başka başkadır. Kuyruklulardan başka bütün peyklerin çizdikleri daireler aşağı yukarı şu $2 \pi R$ düsturiyle ölçülebilirler. Güneşin bizden yahut bizim ondan uzaklığımız yüz elli milyon kilometre olduğu halde ziyası bize 8 dakika 13 saniyede ulaşır.

Bugün için bizden en uzak bulunan yıldızın bize olan mesafesi yüz elli milyon ışık yılıdır. Bu keşif elbette son değildir. Danimarka rasathanesinin iki yıl önce keşfetmiş olduğu, bizim güneşimizden çok büyük, bir yıldızın bize olan uzaklığı on bin ışık yılıdır.

Bu gördüğümüz fezaya serpilen cirimler için mesafe, zaman, mekân yoktur. Zaman, esasen arzımızın güneş etrafında ve kendi mihveri üzerindeki dönmesinden çıkarılmıştır. Güneş manzumesi vücut bulmazdan önce zaman denilen şey esasen bahis mevzuu olamazdı. Manzumemizin muhiti bugün için pluton seyyaresi

Güneş manzumesi. Güneşten uzaklıklarına göre gezegen (seyyare) ler: Altta sağda güneş, onun üstündeki Arzıtilek (Utarit), sonra Çulpan (Zühre), sonra Arz (yanında ay görülmektedir), daha yukarı doğru Sakıt (Mars), Erendiz (Müşteri), Sekendiz (Zuhal), Uranüs, Neptün, sonra Pluton

ile ölçülür; bugün için diyoruz, çünkü Pluton'dan sonra daha küçük bir güneş peykinin keşfedilmiyeceğini hiç kimse iddia edemez. Zira bizden hiç uzak olmıyan yıllara kadar manzumenin hududu Uranüs ile biterdi. Ondan sonra birbiri ardınca Neptün ile Pluton keşfedildiler.

Matematik kuvvete inzimam eden beş metre kutrundaki dış adeseli teleskoplarla bakalım yeni yeni ne âlemler keşfedilecektir? Plutonun güneşe olan mesafesi $250 \times 150.000.000$ kilometredir; okurlar bu hesabı, merak ederlerse, yapabilirler. Bu yarı kutur bilindikten sonra biraz evvel bildirmiş olduğumuz düstur ile Plutonun güneş etrafında çizmekte olduğu muhayyel daire uzunluğu şöyle böyle bulunur.

İşte bu daire güneş manzumesinin fezada işgal etmekte olduğu sahayı gösterir ki, fezanın sonsuzluğu karşısında bir milimetre kutrunda bile sayılmaz.

Güneş manzumesine bağlı seyyarelerin de kendi peykleri vardır; bizim arzımızın bir "Ay", Marsın dört, Jübiterin on, Zuhalin on ve ayrıca parçalanmış meşhur kuşağı. Bu kuşak vaktiyle onun büyücek bir peyki iken Zuhalin cazibe mıntakasına fazla girdiği için parçalanarak bu hale gelmiştir.

Astronomlar, bir gün gelecek, arza ağır ağır yaklaşmakta olan kamerin de başına bu âkibetin geleceğini söylemektedirler. Uranüs ile Neptünün de iki üç peyki vardır. Manzumemiz içinde temaşasiyle en büyük heyecan duyulan seyyare Zuhal ve onun kuşağıdır.

Güneş etrafındaki seyrini bir yılda bitiren arzımızın mahreki üzerindeki sürati saniyede otuz kilometre ve kendi mihveri etrafındaki sürati dakikada 27 kilometre, saniyede 450 metredir.

Güneş etrafında dönen seyyarelerin çizmekte oldukları muhayyel daireler düz olmayıp geniş zaviyeli birer helezoni dairedir. Bu şekil cismin boşluktaki deveranını tanzim etmektedir. Nitekim top ve tüfek namluları aynı maksadı temin için sağdan sola yivlidirler. Balestik kanunlarının emri budur. Top ve tüfek mermilerinin kuturları mahreklerine nasıl intibak etmezlerse arzın da hattı üstüvası öylece intibak etmez. Arada küçük bir zaviye vardır. Mermilerin başları gibi arzın, kuzey kutup noktası da biraz yukarıda ve sağdadır. Arzın kuzey re'si dönen bir topacın başı gibi titrer ve bir daire çizer, bu daire bir intizam muhafaza etmez.

Arzımızın güneş etrafındaki devri 23 saniyelik bir daire kavsi dahilinde cereyan eder. Ve arz bu farazi kavsi aşarak çizmiş olduğu bir daire üzerinden bir daha geçmez. Yani bu kavis üzerinde sağa sola gider gelir ve bu müddet altışar aydır.

Hakikatte güneş için bir tulû ve gurup olmadığı gibi manzume için de gece ve gündüz denilen şey yoktur. Bunlar biz insanların arzın kendi mihveri üzerinde dönmesinden hâsıl olan vaziyete verdiğimiz birer isimdir. Çalışmak ve dinlenmek saatlerimizi de buna göre uydurmak mecburiyetinde kalmışız. Gündüzün çalıştığımız için gece istirahat ediyoruz. Gece ve gündüzü altışar ay süren yerlerde yaşıyanlarda hem çalışıyor ve hem uyuyorlar. Ayın ve

yıldızların bizim gecelerimizi aydınlatmak için yaratılmış olduklarını düşünmek gerçekten mantıksız bir düşüncedir. İnsan hatırı için yaratılmış hiçbir şey yoktur. Elektriğin keşfinden ve sanayie tatbikinden sonra bilhassa medenî memleketlerde geceler gündüzlere karışmıştır. Arzımız tam bir küre değil, fakat hattı üstüva dediğimiz büyük daire muhiti kırk bin kilometre olan bir büyük yumurtayı andırır ve arzımız bu kırk bin kilometreyi yirmi dört saatlik bir deveraniyle tamamlar. Arzımız fiziğin mayiat kanunlarına uyarak fezada dönerken kutuplar basık kalmışlardır.

Arz kabuğunun kalınlığı 60-70 kilometredir. Onu kaplıyan ve karışık gazlardan mürekkep bulunan havayi nesimî dediğimiz renksiz, kokusuz, şeffaf, seyyal ve rakik madde de (Atmosphère) 50 - 60 kilometre derinliğindedir.

Arzın yukarıda işaret etmiş olduğumuz devirlerinin aklı durduran süratidir ki, her şeyi yerli yerinde durdurur ve biz hiçbir şey hissetmeyiz. Boşlukta muvazene için sürat şarttır. Bu ayrı bir bahistir. Güneş kendi muhayyel mihveri üzerindeki devrini 25 gün 4 saat ve 29 dakikada ikmal eder. Arzdan 1.310.000 defa büyük bir hacımda bulunan güneşin bu müddet zarfındaki devrini anlamak için süratinin ne olacağını hesabetsek bile aklımızı durdurur!..

Arzımıza dair daha tafsilli bilgiler jeolojiye aittir. Arzımız manzume içinde en mutedil bir mıntakada bulunduğu için üzerinde hayat vücut bulabilmiştir. Güneşe yakınlıkları itibariyle Utaritle Zührede ve uzaklıkları itibariyle öteki seyyarelerde hayat yoktur ve olamıyacaktır. En kudretli astronomlar bu kanaatte - dirler. Bunun da sebebi, bu tarafta fazla hararet ve öte tarafta fazla bürudet bulunduğundandır.

Arz üzerinde uzviyetin nasıl tekevvün, inkişaf, istihale ve tekâmül ettiğini de bize başka ilimler bildirir. Manzume içinde vukubulmuş ve bulacak hâdiseler mutlaka güneşin bir cilvesidir. Manzumeden milyarlarca kilometre uzakta bulunan yıldızların arzımıza hiçbir tesiri olamaz, fakat manzumedekiler müessir olabilirler. Nitekim denizlerdeki yayılma ve çekilme (med ve cezir) ayın arza olan mukabil cazibe kuvvetinin bir eseridir.

Ziya, hararet, atmosfer, elek - trik, deprem, med ve cezir, her nevi rüzgârlar, yağmur, kar, dolu vesaire gibi sırf teknik meseleler vardır ki, bunların hepsi için ayrı ayrı eserler yazmak ve incelemek zarureti hâsıl olmuştur ve yazılmışlardır da...

Bize o kadar şiir ve hayal ilham etmiş ve etmekte bulunmuş sema, şu gök kubbe, rengini doğrudan doğruya güneşten almaktadır. Güneşten gelen kızıl şua dalgaları hava moleküllerine çarparak kırılır ve onu böyle mavi bir renge boyar; netekim gök geceleri kapkaradır, çünkü güneş yoktur.

(Hakkı Kılıcoğlu)

HÜNKÂR İSKELESİ MUAHEDESİ — (8 temmuz 1833) İkinci Mahmut zamanında Mısır Valisi âsi Mehmet Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa ile Osmanlı ordusu arasında vukubulan çarpışmalardan sonra Kütahya Muahedesi aktedilmiş ve Mısır askeri Anadoludan çekilmişti. Daha önce Ruslar, görünüşte yardım maksadiyle, fakat aslında Osmanlı devletinin zayıf durumundan faydalanıp kendilerine pay çıkarmak düşüncesiyle İstanbul'a donanma ve asker göndermişlerdi. Mehmet Ali Paşa ile anlaşma yapıldıktan sonra Rusların kendiliklerinden çekilip gitmeleri herkesi hayrette bırakmıştı. Lâkin çok geçmeden, Osmanlı hükümetiyle Rusya arasında daha önce Hünkâr İskelesinde bir antlaşma imzalanmış olduğu öğrenildi.

«Hünkâr İskelesi Muahedesi» adiyle anılan ve bir maddesi gizli olmak üzere yedi maddeden ibaret olan bu antlaşma hükümlerine göre, her iki devlet arasında karşılıklı yardım yapılacak, daha önce imzalanmış olan antlaşmalar noktası noktasına tatbik edilecek, her hangi bir hâdise vukuunde Osmanlı devletinin bağımsızlığını sağlamak maksadiyle Rusya tarafından lâzım gelen kuvvet verilecek, muahede sekiz yıl yürürlükte kalacaktı.

Muahedenin en önemli maddesi, gizli olan yedinci maddesiydi ki, buna göre, Rusya, Osmanlı devletinin maddi yardımından vazgeçmekte, buna mukabil Çanakkale boğazının başka devletlere kapanmasını istemekteydi. Böylece Osmanlı İmparatorluğu Rusyanın himayesine girmiş oluyordu.

Prusya ile Avusturya devletleri bu muahedeyi tanıdılar. İngiltere ile Fransa, donanmalarını Çanakkale boğazı önlerine göndererek muahedeyi tanımadıklarını, Rusya silâhlı kuvvetlerle Osmanlı devletinin iç işlerine karışacak olursa, istedikleri şekilde harekette serbes bulunacaklarını ilân ettiler.

Bu suretle milletlerarası bir anlaşma mahiyetini alamıyan Hünkâr İskelesi Muahedesi, Rusya, İngiltere, Avusturya ve Prusya arasında 1840 ta Londra'da imzalanan «Dörtler İttifakı Muahedesi» yle ortadan kalktı.

(Seri I, sayfa 460 tan kısaltma)

İSMAİL EFENDİ, DELLÂLZADE — (1797 - 1869) Ondokuzuncu Yüzyılın Hamami İsmail (Dede Efendi) den sonra gelen büyük bestekârdır. 1797 de İstanbulda, Sarıgüzel'de doğmuştur. Saray dellâllarından Mustafa Ağa'nın oğludur. İlk tahsilinden sonra Dede Efendi'ye çırak olmuştur. Sesinin pek güzel ve musikiye istidat ve kabiliyetli olması, Dede Efendi'nin onun üzerinde hususi bir ihtimam göstermesini temin etmiştir. Yirmi yaşına doğru Enderun'a girmiş, bir yandan Dede'nin derslerinden faydalanırken, bir yandan da sarayın hususi ve küme fasıllarına iştirak etmiş ve bestelediği eserlerle ve sesinin güzelliğiyle etrafını hayran bırakmış, kısa zamanda kıymet kazanmıştır.

Sonraları bir mesele yüzünden saraydan ayrılan Dellâlzade İsmail Efendi, 1845 te Dede Efendi ile birlikte ve yanlarında Mutafzade Ahmet Efendi de olduğu halde Hicaz'a gitmiştir. İstanbul'a döndükten sonra 1846 da Abdülmecit tarafından Beşiktaş'taki muzıkai hümayunun hanende kısmı muallimliğine tâyin edilmiş, aynı zamanda Enderundaki musiki derslerine devam etmiştir.

1862 de Abdülâziz tarafından müezzinbaşılığa getirilmiş olan Dellâlzade, bu vazifede yedi yıl kadar kalmış ve 1869 da, 74 yaşında iken Beşiktaş'taki evinde ölmüştür. Mezarı Yahya Efendi Dergâhı kabristanındadır.

İsmail Efendi, Dede Efendi'nin açmış olduğu çığırın en kuvvetli mümessillerindendir. Birçok makam ve şekilde eserler bestelemiştir. İki murabba bestesiyle ağır ve yürük semaileri en güzel eserlerindendir. Ayrıca suzinâk murabba bestesi, şehnaz şarkısı klâsik musiki repertuvarımızın en seçkin örneklerinden sayılmaktadır.

(Ali Uz)

KABAK — Yere sürünen iri yapraklı, hıyar ve kavun biçiminde meyvalar veren bitki. Dünyanın her tarafında yetiştirilir ve birçok çeşitleri vardır. Memleketimizde yetiştirilen çeşitler şunlardır: Sakız kabağı; taze ve sebze olarak yenir, tavası, dolması, bayıldısı, musakkası, böreği ve turşusu yapılır. Asma kabağı; çardakta yetiştirilir, boyu bir metreye kadar uzar, lezzeti mayhoşçadır, sebze ve taze olarak yenir. Bal kabağı; içi kırmızı, uzun ve küçükçedir, tatlısı yapılır. Helvacı veya köy kabağı; yuvarlak ve içi açık kırmızıdır, bunun da tatlısı yapılır. Su kabağı; kuruduktan sonra su kabı gibi kullanılır, yenmez. Armut kabağı; armut biçimindedir, bahçelerde süs için yetiştirilir.

(Seri I, sayfa 592 den kısaltma)

KIYILARIMIZ : I. KARADENİZ YALISI — Deniz, Türkiyeyi üç yandan kuşatır ve Karadenizi Akdenize bağlıyan işlek su yolu, Marmara ve boğazlar, Türk toprakları arasından geçer.

Türkiyeyi toplu olarak gösteren bir haritaya göz atacak olursak, memleketimizi kuzeyden kuşatan Karadeniz kıyılariyle güneyden kucaklıyan Akdeniz kıyıları arasında epeyce bir benzerlik, fakat bu kıyılarla batıdaki Marmara ve hele Ege denizi kıyıları arasında çok esaslı bir fark seçeriz. Karadeniz ve Akdeniz kıyıları, küçük ölçekli haritalarda göze çarpacak kadar önemli girinti ve çıkıntılardan hemen tamamiyle mahrumdur. Bu kıyılar üzerinde Anadolu, büyük yaylar çizer: Karadeniz kıyıları iki büyük girinti arasında bir büyük çıkıntı ile kuzeye doğru ilerler, Akdeniz kıyısında da iki büyük girinti ile iki büyük çıkıntı nöbetleşir. Buna karşılık, batı kıyıları üzerinde karalar denize doğru ilerlemekte, deniz karaların

içine iyice girmektedir. Kara ile deniz arasında bu birbirine karışma hali, batı kıyılarımız önünde görülen ada bolluğu ile büsbütün artar: Buna karşılık, Karadeniz ve Akdeniz boyunda, birer kaya döküntüsü büyüklüğünü pek aşmıyan bir iki adacık ancak görünür.

Bu görünüş farkı rakamlarla ifade edilmek istenirse şunu söylemek mümkün olur: Türkiye kıyıları, boydan boya 6.300 kilometre uzunluğundadır; bunun ancak 1.500 kilometresi Karadenize, 1.600 kilometresi Akdenize düştüğü halde Marmara ve Ege denizleri üzerindeki kıyılarımızın uzunluğu 3.200 kilometreye varır. Memleketimizin batı deniz yüzü, kuzey ve güney deniz cephesinden daha kısa olduğu halde bu yüz üzerinde kıyı uzunluğunun ötekilerin her birinden ikişer defa daha fazla olması — yahut

fırtınalara açıktır. Denizin orta kısmında Sinop ile Kırım'ın meydana getirdiği çıkıntı bu denizi ve kıyılarını biri doğu, öteki batıda olmak üzere iki kısma ayırır. Gemiciler, Batı Karadeniz kıyılarında denizi daha dalgalı, daha soğuk, doğuda ise daha sakin ve ılık bulurlar. Bu farkın her halde, Karadenizin doğu kısmını şiddetli kuzey rüzgârlarından koruyan Kafkas dağları siperinden ileri geldiği aşikârdır. Gene bu fark neticesi olarak, Doğu Karadeniz kıyılarında sürekli sisler, batıda ise sisle karışık tipiler hâkim olur, her mevsimde bütün Karadeniz boyunda şiddetli rüzgârlara, yağmur, sağnak ve çisintilerine raslanır.

Doğu Karadeniz kıyıları, dağlık bir memleket önüne serilir ve ufku güneyden kaplıyan dağlar, hemen daima kıyıya kadar inerler ve hattâ küt burunlar halinde denize doğru ilerlerler. Bu burunlar, hilâl şekilli

Trabzon'dan bir görünüş

batı kıyılarının uzunluğunun Karadeniz ve Akdeniz kıyıları uzunluklarının toplamından da fazla olması — şüphesiz Marmara ve Ege denizi kıyılarının çok girintili çıkıntılı olmasından ileri gelir.

Kıyılarımızdan her birinin kendine mahsus hususiyetleri, güzellikleri ve tarihî hâtıraları vardır. Bunları belirtmek üzere yalılarımız boyunda seyahatler yapalım, bunun için de ilk olarak, Karadeniz kıyılarımız önünde doğudan batıya gezintiye başlıyalım.

Okyanuslara ancak dar bir boğazla birleşen ve doğu - batı istikametinde beyzi bir şekilde uzanan Karadenizin güney kıyıları, yani Anadolu yalısı, kuzey kıyılarından tamamiyle farklıdır: Kuzeyde bu kıyı alçak, az derin, fakat birçok tabii limanlara sahibolduğu halde güney kıyıları dağlık, umumiyetle derin,

koyları birbirinden ayırır ve hemen daima, Karadeniz iskelelerinin birinden kalkıp ötekine giden gemilerin yolu üzerinde heybetli duvarlar gibi görünürler.

Doğu Karadeniz kıyılarımız, girinti ve çıkıntılarının azlığına rağmen, bir kıyının ne kadar güzel olabileceğinin en parlak misalidir. Köpüklü dalgaların dövdüğü çakıllı bir kıyı üzerinde dikleşen yamaçlar, deniz içinde fışkırıyormuş gibi hemen başlıyan bir yeşillik içinde gitgide yükselir, yükseldikçe birbirine desteklenen tepeler ve dağlar halinde, göz alabildiği uzaklıklara kadar tırmanır ve ufuk çizgisi çok defa bulutlara karışır. Bu kıyılarda, memleketimizin başka bir tarafında görülmedik bir yeşillik hüküm sürer: Bu renk; sütlerinden güzel kokulu Trabzon yağı yapılan inek sürülerinin yayıldığı çayırların açık renginden, mısır tarlalarının zümrüt yeşilliğine, orman

kümelerinin, şimşirliklerin ve zakkum ağaçlarının neftiliğine kadar çeşitlenir.

Doğu Karadeniz kıyıları, bu tatlı yeşilliği, nebatların bu feyizli gelişmesini, iklimin hususiyetlerine borçludur: Kafkas dağları siperinin koruduğu ılık denizi süpürüp geçen ruzgârlar, buradan aldıkları nemi yalı üzerinde birden yükselen dağların yamacına bol yağmur halinde boşaltırlar ve daha yükseklere, yazın bile tamamiyle erimiyen karlar şeklinde yığarlar. Yalı boyunda kışların ılık, her mevsimin yağışlı geçmesi, nebatlar hayatının çok canlı olmasına meydan vermiştir. İnsan eli değmeden önce, bütün bu kıyıların deniz kenarından itibaren, ağaçların yetişebileceği en yüksek irtifalara — takriben 2.000 metre — kadar azametli ormanlarla baştan başa kaplı olduğu tahmin ediliyor. Bununla beraber, bu kıyılara o kadar eski devirlerdenberi insanlar yerleşmiş ve hele son yüzyıllarda o derece kalabalıklaşmışlardır ki, her şeyden evvel gıdalarını sağlamak ve hayvan sürülerini otlatmak için bu ormanları bilhassa etek kısımlarında tarla haline koymuşlar, odun ve kereste ihtiyaçlarını karşılamak için, yüksek sahalardaki ormanları da büyük ölçüde tahribetmişlerdir. Bu yüzden, Doğu Karadeniz kıyılarımızın görünüşünde çayır ve tarlalar, meyva ağaçları ve fındıklıklar ormandan daha fazla yer tutarlar ve esasen ormanlar da, kıyıya yakın yerlerde, iri gövdeli ağaçlardan ziyade, narin ve sık baltalıklar halindedir.

Doğu Karadeniz kıyılarının başka bölgelerimizde görülmiyen bir hususiyeti de, burada yerleşmiş insanların evlerini toplu köyler halinde bir araya getirmeyip her bir evin, kendi tarla ve bahçesi içinde, komşusununkinden yüzlerce metre, hattâ bazan birkaç kilometre uzak, inşa etmiş olmasıdır. Çoğu beyaz badanalı evler, böylelikle, çözülmüş bir düğüm gibi, bir taraftan kıyı boyunda, bir taraftan da tepelerin tâ yükseklıklerine kadar uzanan tarlalar içinde her yere serpilmiş görünür: Göz, bu kıyılar boyunca hemen hiçbir yerde insanın yerleşmediği, işlemediği saha bulmaz ve başka sahalarda olduğu gibi, ev kümelerinin meydana getirdiği köyler arasında boşluk görmez.

Doğu Karadeniz kıyılarımız o kadar kalabalıktır ki, bâzı yerlerde nüfus sıklığı — yani kilometre kareye düşen nüfus sayısı — 200 ü aşar: Bu rakam, Türkiyenin ortalama nüfus sıklığının on misline yakındır. Limon, portakal — son yıllarda çay — ziraatinin yapıldığı dar deniz kıyısından başlıyarak, mısır, tütün, fasulye, fındık gibi başlıca ekimlerin yapıldığı 700 metre yüksekliğe kadar bu böyledir. Fakat şurası da dikkate değer ki, Doğu Karadeniz kıyılarımızda nüfus bu kadar kalabalık, evler bu derece her yere yayılmış olduğu halde, büyük şehirler görülmez: Doğu Karadeniz kıyılarımızda il merkezi olan dört şehirden yalnız birisi otuz bin nüfus-

ludur; öteki üç şehrin nüfusu ise on beş bine varmaz.

Karadenizin Türk kıyıları doğuda Çürüksu (Çoruh) ağzının biraz güneyinde Sarp karakolundan başlıyor ve ilk mühim iskele olmak üzere Hopa kasabasına raslanıyor. Bu kıyıların bütün kasabaları gibi, Hopa da bir dere ağzı yakınında kurulmuştur. Derenin varlığı, gerideki dağların bir vâdi tarafından yarılmasını ve Hopa'dan içerilere sokulan yolun geçmesini sağlar. Hopa'da deniz kıyısına inen ve büyük zahmetlerle inşa edilmiş bulunan dağ yolu Borçka'da Çürüksu vâdisine ulaşır. Artvin civarında işletilen madenlerden çıkartılmış bakır külçelerini, hattâ yaz mevsiminde — yalnız Çam dağlarını aşan yol sayesinde — Ardahan havalisinin yağlarını kıyıya getirir.

Hopa'dan sonra kıyı, Rize dağlarının en yüksek zirvelerini boylar ve eski adı Atina olan şimdiki Pazar kasabası geçildikten sonra Rizeye ulaşılır.

Rize, Doğu Karadeniz kıyılarının tabiat tarafından türlü emekle süslenmiş ve bezenmiş bir köşesidir. Arkası yüksek sırtlarla kapalı geniş bir koyun batı kenarına yerleşmiş olan bu kasabanın evleri, yalı boyundan itibaren sırtlara doğru tırmanır ve kasaba merkezinde, dükkânların, pazar yerinin, hükümete ve belediyeye ait binaların bulunduğu oldukça sık bir çekirdek etrafında evler gitgide çözülüp birbirlerinden uzaklaşarak Karadeniz kıyılarının dağınık köy şekline, âdeta hissedilmeden geçer.

Rize, Kuzeydoğu Anadolunun başlıca merkezi olan Erzurum şehrine Trabzondan çok daha yakındır. Fakat İspir üzerinden geçen yol Rize gerisindeki dağları 3.000 metre irtifada aşmıya mecbur kaldığı için, yılın dokuz ayında geçit vermez ve bugünkü haliyle zaten, tekerlekli taşıtlara elverişli değildir. Diğer taraftan Rize iskelesi de yıldız ve poyraz fırtınalarına tamamiyle açıktır. Gerisine bağlılığı güç olan Rize, bu sebeple yalnız yakın civarının mahsulleri için bir ihraç iskelesi, gene bu civarın kalabalık halkının ihtiyaçları için bir pazar yeridir.

Rizeden sonra küçük bir kasaba olan Of iskelesine, bir koy içinde ve bir dere ağzında Sürmene'ye varırız. Bu iki yer de yukarıda adı geçen pazar yeri gibi birer kaza (ilçe) merkezi olmakla beraber, gerçekte burada da kasaba yapısından ziyade Doğu Karadenizin dağınık köy bünyesi hâkimdir ve Hamurgân, İrakli çarşısı gibi birkaç noktada evlerin oldukça topluluğu göze çarpar.

Trabzon (30.000 nüfus), Doğu Karadeniz kıyılarının en büyük şehri, belki de ilk çağlardan kalma Karadeniz şehirlerinin en eskisidir. Xénophon'un onbinlik ordusu ile Mezopotamya'dan ricat ederek bin türlü güçlüklerle Doğu Anadoluyu aştıktan sonra kendilerine kurtuluş vaadeden denize kavuştukları Trapezos'un yerini almış olan Trabzon da bir dere ağzında (Değirmendere), fakat bu derenin bataklık deltasının batısındaki sırtlar üzerinde, Boztepe eteğinde ve birçok Karadeniz kasabalarımız gibi, iskelesini hiç değilse bâzı fırtına dalgalarından koruyan bir burun çıkıntısının "gölgesi altında" kurulmuştur. Trabzon'un komşu kasabalar arasında büyümesi ve gelişmesi, hiç şüphesiz kendisini Doğu Anadolunun, hattâ bir dereceye kadar Kuzeydoğu İranın iskelesi, hattâ bir zamanlar Orta Asyaya kadar uzanan işlek kervan yolunun bitim noktası haline getirmiş olan şartlara bağlıdır ve bu şartların başında da, Trabzondan içeri giren yolun Zigana ve Kop geçitleri ile dağları nispeten kolay aşabilmesi gelir. Bununla beraber Trabzon limanı, hemen bütün Karadeniz limanları gibi açıktır ve Trabzonda bir liman inşasına ancak son yıllarda geçilmiştir. Şimdiki halde, fırtına patladığı zaman Trabzon limanında bulunan gemilerden küçükleri (sandallar, takalar) kumsala çekilir, büyükleri limandan ayrılıp batıda, Yeros burnunun gölgesi altında Polathane (Akçaabat) limanına sığınırlar. Aynı zamanda Trabzon civarında yetiştirilen tütünün başlıca yetişme sahası olan ve civarında zeytin ağaçları da çok görülen Polathaneye, limanını korumak üzere eski devirlerde yapılmış bir kale harabesinin adiyle, Akçakale ve Akçaabat denmiştir.

Yeros ve Görele burunları arasında ve Fol deresi ağzında Büyük liman adı verilen geniş bir koy içinde Fol pazarı adı verilen ve Trabzon yağlarının iyi bir cinsinin ihraç iskelesi olan Vakfıkebir kasabası, bu burundan sonra bilhassa meyva yetiştiren Görele iskelesi geçilir ve Gümüşaneden gelen Harşit çayının deltası aşıldıktan sonra Tirebolu kasabasına varılır. Şehir, adını üç burun üzerine yerleşmiş bulunmasından almaktadır. Tirebolu ceviz fındık ihracet - tiği gibi batklık dere ağızlarında pirinç tarlaları da bulunur. Bundan sonra Çam burnu aşılarak bu burun ile Vona ve Yoson burunları arasındaki doğu - batı istikametli düz sahil üzerinde bilhassa iki kasaba, iki il merkezi kayda değer: Giresun (12.000 nüfus), Ordu (10.000 nüfus). Bunlardan Giresun, fındıklıkların çok geniş saha kapladığı bir yeşillik içinde, denize doğru uzanan bir yarımada üzerinde ve bunun berzahında kurulmuş olup burada bir kale harabesi ve bunun 4 kilometre kadar önünde Doğu Karadenizin tek adacığı olan Giresun adası bulunur. Giresun, bir yol ile Şebinkarahisar'a bağlanır. Evvelce Eğin, Arapkir ve Divriği'den kalkan kervanlar bu yoldan geçip Giresuna inerlerdi. Ordu'ya gelince, burası Giresunun aksine, yeni bir kasabadır ve bunun batısında halkın Bozukkale adını verdiği eski Kotiyora şehrinin harabesine raslanır. Ordu, bir dağ yoliyle Koyulhisar'a bağlanır.

Ordu'nun batısında iki burun, Çam ve Yosun burunları denize doğru ilerler. Bunlardan birincisinin koruduğu Vona limanı, demin adı geçen Polathane ile beraber, Doğu Karadeniz kıyılarının fırtınalardan epeyce korunmuş bir sığınağıdır.

Bu burunlar aşıldıktan sonra bir koy içinde Fatsa iskelesine ve Taşhane burnunun muhafazası altında Ünye limanına varılır. Bu sonuncu iskele, bir yol ile Niksar ve Tokat'a bağlıdır. Ünye, Doğu Karadeniz kıyılarında mavna ve yelkenli inşa edilen önemli kızak yerlerindendi.

Ünyeden sonra kıyıların görünüşü değişir ve iki ovası Çaltı ve Bafra burunlariyle denize doğru ilerler: Anadolunun iki büyük nehrinin, Yeşilırmak'la Kızılırmak'ın İç Anadoludan koparıp getirdiği çamur ve kumların denize yelpaze gibi yayılmasiyle meydana gelen bu delta ovaları, karanın denizden kazanıp kendine kattığı sahalardır ve burada deniz sığ olduğundan vapurlar epeyce uzaktan geçerler. Bu iki ova

Sinop'tan bir görünüş

çıkıntısı arasında bir koy şeklini alan kıyıda, yalnız Orta Karadenizin değil, şimdi bütün Karadeniz kıyılarımızın en işlek iskelesi ve en büyük şehri olan Samsun yer almıştır (1945 sayımına göre nüfusu 87.700). Samsunun önemi, gerideki dağların nispeten alçak olması yüzünden, yollarla oldukça kolay bir şekilde içeriye girilebilmesinden ileri gelir. Bu ehemmiyet, Sivas üzerinden gelen demiryolunun inşasiyle büsbütün artmış ise de, Samsunun henüz fırtınalara karşı korunması ve vapurların rıhtıma yanaşmalarına elverişli bir limanı yoktur. Bu yüzden, fırtınalı havalarda vapurlar buraya uğrıyamaz, yahut demir alıp açılmak zorunda kalırlar.

Yeşilırmak deltasının meydana getirdiği Çarçamba ovasiyle Kızılırmak deltasındaki Bafra ovası arasındaki kıyı gerisinde dağlar çok yüksek olmadığı gibi, yağışlar da Doğu Akdeniz kıyılarındakinden biraz eksiktir. Yamaçların yüksek kısımlarına kadar yerleşen köyler, ormanların tahribine sebebolmuşlardır. Bu yüzden, Orta Karadeniz bölgesinde, doğunun yeşil manzarası biraz silinir; buna karşılık ziraat daha fazla ehemmiyet kazanır. Samsun bölgesinin tütünleri pek meşhurdur.

Anadolu toprakları Karadeniz içinde kuzeye doğru en fazla İnceburun ile ilerler. Bu burnun meydana getirdiği çıkıntıya, doğu tarafında küçük bir yarımada eklenir. Bu hafif tepelik yarımadanın ince berzahı üzerine Sinop kasabası yerleşmiş bulunur.

Sinop bugün, bir il merkezi olmasına rağmen ancak 5.000 nüfuslu bir kasabadır. Eski çağlarda burası, Ege denizi gemici sitelerinin alış veriş maksadiyle girdikleri Karadenizde kurmuş oldukları mühim bir ticaret merkeziydi. Yarımada durumu buranın bir kale vasıtasiyle korunmasını kolaylaştırıyordu. Fakat Sinop'un asıl önemi, Karadeniz'in bütün güney kıyısı boyunca, fırtınalardan korunmuş tek liman olmasıydı. Bu durum, Sinop'u yalnız fırtına zamanları için çok emniyetli bir sığınak haline getirmekle kalmayıp, Karadenizde dolaşan yelkenli donanmalar için bir kışlama yeri ve bir üs şekline koymuştur: Osmanlı devletinin Karadeniz kıyılarına yerleştiği sıralarda Türk gemicileri eylûl içinde İstanbula ve Sinop'a çekilir, mart dokuzuna kadar burada kalıp kışı geçirir, sonra tekrar denize açılarak şanlı bayrağımızı bütün bu deniz kıyılarında dalgalandırırlardı.

Samsun - Sinop arasında az yüksek, epeyce gösterişsiz, yeşilliği seyrelmiş kıyı, Sinoptan sonra, yeniden yüksek, gene doğudaki gibi yeşillik bir manzara alır. Bu kıyı, Doğu Karadeniz kıyılarına nispetle daha düz, vâdilerle daha az yarılmış olduğundan, o derece yerleşmiye elverişli değildir. Bu sebeple, bu kıyılar üzerinde doğunun sık nüfusunu bulamayız. Fakat burada da köy evleri yeşillikler arasında, kendi tarla ve bahçeleri içine serpilmiş dağınık bir yerleşme manzarasını tekrar ederler.

Bu kıyı üzerinde doğudan batıya doğru, başta Zingal ormanlarının kerestesinin vapurlara yüklendiği Ayancık iskelesi olmak üzere, birtakım küçük, fakat pek şirin uğrak yerlerine raslanır. Bu iskeleler bilhassa yumurta, kereste, ceviz... yükler. Bu kıyılar üzerinde İnebolu başlıca işlek limandır. Küçük bir dalgakıranı olan bu liman, Kastamonu'nun ve Ilgaz dağlarına kadar uzanan güzel ormanlık sahanın iskelesidir. Millî Mücadele sırasında İnebolu, İstanbuldan gelenlere Ankara ve tekmil Anadoluya girmek için tek giriş kapısı olmuştu.

Ayancıktan sonra uzun müddet doğu - batı istikametinde hemen tamamiyle düz olarak devam eden kıyı, Kerempe burnunda güney batıya doğru döner, Cide ve Kurucaşile iskelelerinden sonra, eski çağlardan kalma harap kalesi, ay şeklinde küçük limanı ve bir yarımada üzerinde yığılmış evleriyle küçük ve zarif Amasra kasabasına raslarız. Bundan sonra vapurlar bazan Bartın çayı ağzında dururlar. Burada motorlara aktarma edilen yolcular ve eşyalar, on kilometreyi aşan bir dere yolculuğundan sonra, derenin birkaç kolu üzerinde yerleşmiş güzel Bartın kasabasına varılır. Bartın, Karadeniz kıyılarının en güzel köşelerinden biridir. Her ne kadar civarındaki ormanlar tahribe uğramışsa da, gene de Bartın, yeşillikler içine gömülü bir kasaba manzarası gösterir.

Bartından sonra Filyos çayı ağzında, Ankaradan gelen demiryolu Karadeniz kıyısına ulaşır. Bu demiryolu üzerinde Zonguldak ile içerideki Karabük arasında sık sık trenler işler. Kıyıda ise Çatalağzı mevkiinde yeni inşa edilmiş bölge elektrik santralı ve nihayet Batı Karadenizin en büyük şehri ve memleketimizin "siyah elmas merkezi", maden kömürü istihsal yeri ve ihraç limanı olan Zonguldak şehri bulunur.

Hemen yüzyıl evvele gelinceye kadar bu kıyılar, iptidai ziraatle ve ormancılıkla geçinen seyrek köylerin serpildiği, yamaçları ormanla kaplı bir saha idi. Zonguldak o sırada bir dere ağzında, üzeri sazla örtülü beş on kulübeden mürekkep bir köyden ibaretti. Maden kömürünün bulunması ve işletilmiye başlanması Zonguldak'ı hızla geliştirdi ve 1945 sayımında 33.000 nüfusa ulaştırdı. Buna karşılık, evvelce bu kıyıların başlıca merkezi ve eski çağdan kalma şehri olan Ereğli, küçük bir kasaba olarak kaldı. Yalnız, son yıllarda dalgakıranı ve rıhtımlariyle inşaya başlanan Ereğli limanı, bütün Zonguldak kömür havzası için gemilerin bekleme ve barınma yeri rolünü oynamaktadır.

Ereğliden sonra kıyı gene az girintili çıkıntılı, fazla olarak epeyce alçak ve aynı zamanda seyrek nüfuslu, poyraz fırtınalarına açık olarak uzanır. Ormanlık Düzce havalisinin iskelesi olan Akçakoca'dan sonra Sakarya nehrinin bataklık ağzı önünden geçilir ve bir deniz feneri bulunan Kefken adasından sonra Şile'ye gelinir. Burası, kumluk kıyısiyle eşi az bulunur güzellikte bir plâj olabilir. Evvelce kıyılara kadar gelen ormanlar yüzyılların tahribi ile şimdi içerilere çekilmiş bulunuyor. İşte doğu - güneydoğudan batı - güneybatıya doğru hiç istikamet değiştirmeden uzanan bu kıyılar arasında dar bir deniz yolu gibi İstanbul boğazı açılıverir. Sisli ve tipili havalarda, hele şiddetli yıldız - poyraz fırtınalarının denizi altüst ettiği ve boğaz önünde hızlı anaforlar ve akıntılar meydana getirdiği sıralarda Karadenizden boğaza girmek epeyce zor, hattâ bazan hemen hemen imkânsız bir hal alır. Deniz fenerleri, sis düdükleri, tahlisiye servisleri... bu işlek yolun ağzında gemicilere elden gelen kolaylığı sağlarlar.

Amasra'dan bir görünüş

Karadenizin Rumeli kıyıları, İstanbul boğaziyle Bulgaristan hududu arasında belli başlı bir hususiyet göstermeksizin devam eder. Burada Midye ve İğneada gibi, gerideki İstiranca dağlarından İstanbula odun ve mangal kömürü gönderen ehemmiyetsiz iskeleler vardır. Karadenizin bu kısmında hâkim olan poyraz (kuzey doğu) fırtınalarına tamamiyle açık, iç memleket ile teması güç olan bu kıyılarda nüfus pek seyrektir. Bu bakımdan, Batı Karadeniz kıyılarının bu ucu, Türkiyenin en kalabalık köşesi olan Doğu Karadeniz kıyılarının tam zıddı gibidir. Bununla beraber, Karadeniz kıyılarının bu ıssız köşesi bir tarafa bırakılacak olursa, memleketimizin Karadeniz kıyıları boyunca, posta ve eşya vapurlarından küçük motorlara ve yelkenlilere varıncıya kadar her boy ve her cinsten taşıtlarla gayet işlek bir ticaret sürer gider. Karadenizin her yıl birkaç gemi paralıyan ve birçok gemicinin başını yiyen fırtınalarına rağmen, durup dinlenmek bilmiyen bu gidiş gelişler, iklimi elverişli, mahsulleri çeşitli, nüfusu kalabalık olan Karadeniz kıyılarının memeleket ekonomisinde ne kadar önemli yer tuttuğunu bir kere daha hatırlatır.

(Prof. Dr. Besim Darkot)

KIZILORDUDA POLİTİK EĞİTİM — Sovyet ordusunun özelliklerinden biri de siyasi terbiyeye tabi tutulmasıdır. 1939 yılına kadar bu işi "Kızılordu Siyasi İdaresi" adındaki teşkilât yapıyordu. Bu teşkilât parti merkez komitesine ve silâhlı kuvvetler bakanlığına bağlıydı.

1939 yılında, bu teşkilât lâğvedildi. Yerine "Siyasi Propaganda Genel İdaresi" yani «D. G. P. P.» kaim oldu. Bu idarenin merkezi Moskova'dadır. Bunlar Sovyet ordusunun politik ve kültürel kurmayını teşkil ederler.

D. G. P. P. nin ordunun her kademesinde temsilcileri vardır. Askerî daire komutanlarının vekilleri bunlardan olup bölge komutanı adını alırlar. Kolordu ve tümen karargâhlarında birer politik kısım vardır. Alaylarda alay siyasi komiseri, bölüklerde politruk denilen siyasi mürebbiler mevcuttur.

Vaktiyle subaylar da siyasi komiserler tarafından göz altında tutulurdu. Halbuki bu usul terkolunmuştur. Yani orduyu dinlemek, gözetlemek görevleri komiserden alınmış, gizli servise verilmiştir. Komiserlerin subaylarla meşgul olmamasının sebebi, ileri gelen komutanlardan çoğunun veya hepsinin parti mensubu olmasındandır. (1935 te alay komutanlarının yüzde yetmiş ikisi, tümen komutanlarının yüzde doksanı ve daha yukarı komutanların yüzde yüzü partiye mensuptular).

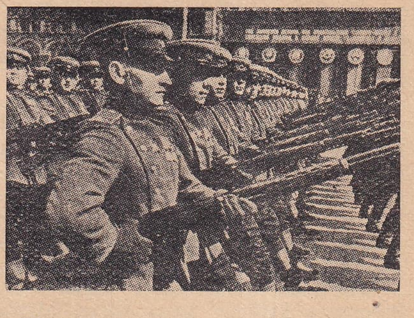
Siyasi teşkilâtın görevi kültürel ve politiktir. Staline göre, komutan alayın başı ise siyasi komiser alayın babası ve ruhudur.

Orduya mensubolanların hepsi iki yıl süren kurslara iştirak etmek zorundadırlar. Bu kursun birinci yılı yaz ve kış devrelerine ayrılır. Birinci yıl, U. R. S. S. in savunmasında Sovyet ordusuna düşen görev, iç harbin tarihi, U. R. S. S. in siyasi teşkilâtı, komünist partisinin rolü, uluslararası işçi hareketleri, U. R. S. S. le komşuları arasındaki münasebetler, Rusyanın komşularına ait siyasal, sosyal ve ekonomik bilgiler öğretilir. İkinci yılda tatbikî ve iktısadi meseleler öğretilir.

Subaylar askerî okullarda, üç yıl içinde 1.325 saat siyasi teşkilât dersi görürler.

Her bölükte bir "Lenin köşesi" vardır. Ayrıca her tabur ve alayda subaylar için kulüpler mevcuttur. Her kulüpte kitabevi, daimî sinema, artist ekipleri bulundurulmıya gayret olunur. Moskovadaki Kızılordu Merkez Tiyatrosu sivile ve askere açıktır. Bu tiyatrodan zaman zaman Rusyanın dört tarafındaki birliklere artist grupları gönderilir.

Siyasi komiserler veya bu teşkilâtın mensupları kıtanın disiplin işleriyle de uğraşırlar. Fena hareketi görülen veya gösterilen şeyleri öğrenmiyen er, komutanı / tarafından komisere gösterilir. Bunun üzerine, erin yeniden talim ve terbiyesine

Kızılordu'dan bir kıta geçit resminde

başlanır. Bu da fayda vermezse, erin birkaç arkadaşının yardımına müracaat olunur. Yani bunlar arkadaşlarını ıslah etmiye gayret ederler. Bu da kâr etmezse bir içtima akdolunarak orada erin bütün kötülükleri sayılır dökülür. Er gene uslanmazsa komutana iade olunur, komutan da onu şiddetli disiplin cezalarına tabi tutar.

Şimdi biraz da siyasi komiserlerin nasıl yetiştirildiğinden bahsedelim : Sovyetler 1936 danberi subaylar ve komiserler için ayrı statüler kabul etmişlerdir. Bir insan siyasi komiser olmak için özel bir politik - militer okula gitmek zorundadır. Burada okutulan derslerin beşte üçü siyasi ve kültürel, diğer kısmı da askerîdir. Komiserlerden daha çok yükselmek istiyenler Moskovadaki Lenin Politik - Militer Akademisine imtihan vererek girmek mecburiyetindedirler.

Üniformalar aynı olmasına rağmen siyasi servis iki gruptan teşekkül eder. Bunlardan birincileri, biraz evvel bahsettiklerimiz teşkil ederler. Bunlar parti âzasıdırlar. İkinci grup siyasi servisin kültür mensuplarıdır. Bunlar parti âzası olmıyabilirler. Bunlar daha ziyade konferanslarla, müzik ve edebiyat işleriyle meşgul olurlar.

(Kurmay Hamza Gürgüç)

LA FONTAINE, JEAN DE — (1621 - 1695) «La Fonten okunur» Meşhur Fransız edib ve şairi. 1621 de Château - Thierry'de doğdu. Bir orman memurunun oğludur. Çocukluğu kırlarda, sereserpe geçmiştir. Otuz yaşına doğru şiir yazmıya başladı. Sonraları evini ve karısını ihmal etti, vakitlerini edebiyat muhitlerinde geçirdi. 1663 te Fransız Akademisine girdi. 1695 te Paris'te ölmüştür.

Asıl şöhretini «Hikâyeler» i ve «Masallar» ı ile sağlamıştır. Bütün hikâyelerinde çapkınca bir incelik göze çarpar. Hepsi ayrı birer şaheser olan masalları ise, bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Her yerde, her devirde, her yaştaki insanın zevkle okuyacağı bu eserlerde, çeşitli hayvan hüviyetleri altında zamanın sosyal tipleri ve vakaları yaşar.

(Seri I, sayfa 468 den kısaltma)

MADAME BOVARY — Balzac ve Stendhal, Fransız edebiyatına tamamiyle tatmin edici bir realizm getiremediler. Balzac çok çeşitli vaka ve şahıslarını, hakikatte olmaz bir sürü hayalî teferrüatla doldurmuştur. Stendhal, realiteden ziyade hakikat hissini verdiren çok kuvvetli bir psikologtur. Flaubert, «Madame Bovary» ile gerçek ve tam mânasında ilk realist şaheseri getirdi.«Madame Bovary» intişar eder etmez ahlâkı bozan bir eser diye damgalanarak mahkemeye düştü. Halbuki ne ahlâksızlığa teşvik eder, ne de sonraları iddia edildiği gibi bir ahlâk dersi verir. Burada Oscar Wilde'ın bir sözünü tekrarlıyalım: «Bir sanat eseri ahlâki veya gayriahlâki değildir. İyi veya fena yazılmıştır».

Eserin mevkiini tâyin etmiş bulunuyoruz. Şimdi evvelâ mevzuunu hülâsa edelim; sonra karakterlerin tahliline geçelim.

Mevzuu: Emma Rouault, köyde, babasının çiftliğinde, on üç yaşına kadar gelişigüzel büyür. On üç yaşında, babası onu Rouen şehrinde, bir manastıra bağlı bir kız mektebine yerleştirir. Orada gizliden gizliye şiirler, hissî romanlar okur. Annesi ölünce çiftliğe döner, fakat köy hayatının yeknesaklığı canını sıkmıya başlar. Kendisini bu sathi muhitten kurtaracak delikanlıyı beklemiye başlar. Bu adam Charles Bovary olacaktır. Rouen'da tıp tahsil eden Charles, annesinin zoru ile paralıca bir dulla evlenmiştir. Tostes kasabasında hekimlik yapmaktadır. Bir gün kendisini 24 kilometre uzaktaki Mösyö Rouault'nun çiftliğine çağırırlar. Mösyö Rouault'nun bacağı kırılmıştır. Charles Bovary kırığı iyi eder. Fakat Rouault babanın çiftliğini ziyaret etmeyi de ihmal etmez. Emma'nın verdiği cazibenin tesiriyle, çiftliğe gitmek onun için bir âdet haline gelir. Bu

sıralarda karısı ölür. Emma ile evlenmek için bu, en münasip fırsattır. Fakat, kendiliğinden bir teşebbüse kalkışacak cesareti hiçbir zaman bulamamış ve bulamıyacaktır. Rouault Baba kurnaz bir köylüdür. Kızını bir an evvel ve asgari çehizle başgöz etmek istemektedir. İzdivaç teklifiyle çırpınan delikanlıyı bu hususta teşvik eder. Emma izdivaca evvelden razıdır. Evlenirler.

Emma, bundan böyle mesut olacağını sanır. Fakat ümidi boşa çıkar. Charles Bovary kabadır, güzel konuşmasını bilmez; hulâsa hayalinde yaşattığı roman kahramanlarına benzemiyen bir adamdır. Evliliklerinin ilk aylarında, eylûl sonunda Marki D'Andervilliers isminde Charles'ın tedavi ettiği birisi, onları şatosunda verdiği bir baloya davet eder. Emma, romanlarda okuduğu, markiler, vikontlar, danslar, ihtişam ve lüks, kibar tavır ve sözler ile orada karşı karşıya gelir. Artık Emma, ikide bir Tostes kasabasından şikâyete başlar. Bu yüzden karısının üzüldüğünü ve hastalandığını gören kocası Yonville-l'Abbaye isimli kasabanın doktoru olmadığını öğrenince, oranın eczacısına bir mektup yazarak memleket hakkında malûmat edinir. Mart ayında Tostes'tan ayrıldıkları vakit Emma hâmiledir.

Onları, kasabanın eczacısı Mösyö Homais karşılar. Lion d'Or hanında, noter kâtibi Mösyö Leon Dupuis'nin de iştirakiyle yemek yerler. Leon, genç, sarışın ve sevimlidir. Emmaya, roman okumaktan çok hoşlandığını söyler, İtalyan musikisinden bahseder. Bovary'ler eski doktorun evine yerleşirler. Emma burada bir kız çocuğu dünyaya getirir. Bir yandan da Leon, Emma ile görüşebilmek, beraber olabilmek için bütün fırsatları kollar. Fakat Leon toydur. Aşkını Emmaya bir türlü açamaz. Emma da ona âşıktır. Fakat, aralarındaki derin hissî dostluk Emmaya kâfi gelmektedir. Sukut etmiyecektir. Bu sıralarda Leon, iki yıl hukuk tahsil etmek üzere Paris'e gider. Emma gene can sıkıntısı ve ümitsizlik içinde çırpınmıya başlar. Hayat, onun için, tekrar tahammül edilmez bir yeknasaklığa bürünmüştür. Bu ümitsizlik içinde kendisini bir nevi atalete terkeder.

Artık hata işlemiye hazırdır. Bir gün, büyük bir çiftlik sahibi olan Rodolphe Boulanger isminde yakışıklı bir genç, hacamat yaptırmak için adamlarından birisini doktorun evine getirir. Emma Bovary, Rodolphe'un çok hoşuna gider. Doktorun karısını ağına düşürmek için ne lâzımsa yapar: Aşkını ilân eder, Charles Bovary'ye, karısının sıkıntılarını defetmesi için at gezintileri yapmalarını tavsiye eder. Emma ile Rodolphe, kırlarda at gezintilerine çıkarlar. İlk fırsatta Emma kendisini Rodolphe'a teslim eder. Uzun bir müddet delicesine sevişirler. Emma aşırı derecede romantik bir âşıktır.

Kocasını, çocuğunu terkedip, Rodolphe ile kaçmak ister. Fakat Rodolphe kadından usanmıştır. Bir mektupla birbirlerini bir daha görmelerinin doğru olmadığını bildirerek tek başına seyahate çıkar. Emma bu darbeye dayanamaz, ölüm halinde yatağa düşer. Charles, karısına bakmak için, çalışmaz, borca girer. Nihayet Emma iyileşmiye yüz tutar. Nekahet aylarında köy papazı Bournisien, fırsattan istifade, Emmayı hakikî bir dindar yapmıya çalışır. Emma dinî kitaplar okur, fakirlere yardım eder. Eczacı Homais, Charles Bovary'ye, karısını Rouen'da operaya götürmesini tavsiye eder. Giderler. Orada Leon ile karşılaşırlar. Leon, Paristen yeni dönmüştür. Bir noterin yanında kâtiptir. Eski toyluğundan eser yoktur. Bu sefer Emmaya aşkını açar. Rouen'da buluşabilmek için bir bahane icadederler: Emma haftada bir gün müzik dersi almak üzere şehre inecektir. Uzun bir müddet, bir otel odasında buluşarak, saadet içinde yüzerler. Fakat, Emma, Lheureux adındaki faizciye, fantezisi için yaptığı israflar yüzünden, gırtlağına kadar borçlanmıştır. Lheureux, artık tediye zamanının geldiğini kendisine ihtar eder. Fakat Emma, borçlarını ödiyecek durumda değildir. Hakkında haciz kararı verilir. Emma çılgına döner, Leondan para ister. Leon, bu kadar çok parayı nereden bulsun? Emmanın hatırına eski âşığı Rodolphe gelir, onun şatosuna koşar. Evvelâ, sırf kendisi için geldiğini sanan Rodolphe asıl maksadını öğrenince «Param yok!» der. Emma, perişan bir halde kasabaya döner. Doğru eczaneye gider, Homais'nin çırağı Justin'den, aczacının zehirli ilâçları kitlediği küçük odanın anahtarını alarak açar. Arsenik şişesini kapar, içinden bir miktar alarak yer. Justin mâni olmak ister, fakat o da Emmaya âşıktır, onun tesiri altındadır. Emma doğru evine gider, kocasına hitaben bir mektup yazar, yatar ve zehirin tesirini bekler. Terlemiye, inlemiye başlar. Bu vaziyetten şüphelenen kocası, dayanamaz, Emmanın yazdığı mektubu yırtar, okur. Her şeyi anlar. Hemen iki meşhur doktora haber gönderir. Doktorlar gelir. Fakat çok geç! Emma Bovary'yi ölümün pençesinden kurtaramazlar.

Not: I — Bu etüt için «Madame Bovary» romanının «Collection Reflets» baskısından ve Emile Faguet'nin «Flaubert» adlı kitabından istifade edilmiştir.

II — «Madame Bovary» nin, tavsiye edilecek, kitap halinde neşredilmiş, düzgün bir türkçe tercümesi yoktur. Bu roman hâlâ mütercimini beklemektedir.

(Adli Moran)

MAUPASSANT, HENRİ RENÉ ALBERT GUY DE — (1850 - 1893) «Gi dö Môpasan okunur» Meşhur Fransız romancı ve hikâyecisi. 1850 de Normandiya'da, Tourville kasabasında doğdu. Asîl bir ailedendir. Liseyi bitirince on yıl kadar bahriye ve maarif nazırlıklarında memurluk yaptı. Büyük romancı Gustave Flaubert'in teşvikiyle edebiyat âlemine girdi. İlk nuveli olan «Boule de Suif» pek beğenildi. Aynı yıl içinde şiirlerini bir kitapta yayımladı. Bundan sonra da kendini tamamen edebiyata verdi. On üç yıl içinde iki yüze yakın hikâye, altı nuvel, on roman, iki tiyatro eseri verdi. En verimli çağında iken şuuru bozuldu ve 1893 te Paris'te bir akıl hastanesinde öldü.

Başlıca eserleri «Bir Hayat», «Güzel Dost», «Pierre ve Jeanne», «Kalbimiz» dir. Bütün eserlerinde derin bir realizm hâkimdir. Keskin görüşleri vardır. Üslûbu açıktır.

(Seri I, sayfa 906 dan kısaltma)

MUZAFFER, MİMAR — (1881 - 1920) Türk mimarisi tarihine daha ziyade «Âbide-i Hürriyet» sanatkârı olarak intikal eden Muzaffer Bey'i, Vedat Bey okulunun yetiştirdiği kıymetli unsurlardan birisi olarak kabul etmemiz gereklidir.

Mimar Muzaffer

İstanbullu Ramiz Bey'in oğludur. Annesi de gene İstanbullu bir kazasker kızı olan Saime Hanım'dır.

İptidai ve rüşti tahsillerini İstanbulda yapan Muzaffer, sonraları Halıcıoğlunda kâin Mühendishane-i Berri-i Hümayun yanındaki Hendese-i Mülkiye Mektebine dahil olmuş ve bir resim dersi esnasında mezkûr mektebin hocalarından Mühendis Yusuf Razi Bey'in dikkat nazarını celbetmiş, bir mühendisten ziyade iyi bir sanatkâr olabileceğini sezen hocası, onu bu ikinci yola teşvik etmekten geri kalmamış ve tam bu sıralarda Avrupa'da mimarlık

"Hürriyeti Ebediye" âbidesi

tahsil ederek İstanbul'a dönmüş bulunan küçük kardeşi Vedat Bey'in yanına vermek isteğinde bulunmuştu. Bu suretle Hendese-i Mülkiye'-

den ayrılan Muzaffer, Darülhayr ve Bahçekapı'daki Posta ve Telgraf binalarının inşasında Vedadın maiyetinde çalışmıştır.

Diplomalı bir mimar olmak endişesi ile çırpınan sanatkâr, Sanayii Nefise Mektebinin üç sınıftan ibaret olan tahsil süresini imtihanla bir anda tamamlamak istemiş, fakat mektep nizamnamesi buna imkân vermemiştir.

1908 Meşrutiyetinin ilânını müteakıp Kadastro ve bir müddet sonra ise Hendese-i Mülkiye mektepleri mimari muallim muavinliklerine tâyin edildi. Tam bu sıralarda Vedat Bey'in Sultan Reşat tarafından sermimarlığa tâyini uygun görülmüş bulunuyordu. Bu sebepten o, üzerinde bulunan Posta ve Telgraf Nezareti mimarlığını Muzaffer Beye tevdi etmekte bir beis görmedi.

Gerek bu işler, gerekse «Âbide-i Hürriyet» inşaatı ve posta pullarının tanzim ve tersimi işi ile uğraşan Muzaffer Bey, kendisine bir şöhret temin eylemiş bulunuyordu. O sırada Konya valiliğinde bulunan Hüsnü Bey, vilâyette başlıyacağı imar hareketleri icin onu bizzat davet etti. O da İstanbuldaki geniş kazançlarını bırakarak vilâyet sermimarlığı ile Konyaya gitti (1914). Hüsnü Bey az zamanda ayrıldı ve yerine Samih Rifat geldi. Muzaffer, evvelce başlanılmış olan Darülmuallimin ve Darülmuallimat binalarını tamamlattı ve savaş sırasında ziraatte pek büyük yararlıkları görülen Konya kadınları adına orada Feridiye karakolu karşısında bir âbide inşa ettirdi. Muzaffer Bey eskidenberi hasta idi; en nihayet hastalığı umumi felce inkılâbeylemişti. Nihayet 1920 yılı eylûlü sonlarına doğru Konya'da öldü.

En tanınmış eseri, 31 Mart irtica hâdisesi hürriyet şehitlerinin defnolunmuş bulundukları Hürriyet Tepesindeki âbidedir. Bu anıt, mezkûr hâdisede şehit düşen yiğitlerin hâtıralarını ihya için mimarlar arasında açılan müsabakada birinciliği kazanan Muzaffer Bey tarafından inşa edilmiştir. Konyadaki eserleri arasında bugün lise olarak kullanılmakta olan Darülmuallimin binasını ve Atatürk heykeline kaide vazifesini gören Ziraat âbidesini bilhassa kaydetmek lâzımdır. Kubbesine kadar getirdiği bu âbideyi, ölümü üzerine, eski arkadaşı merhum Mimar Falih Ülkü kısmi bir tadilât ile tamamlıyarak Atatürk heykeline kaide haline getirmiştir (1926). Bunlardan başka posta pullarının tersim ve tanziminde, Konya'da Sultan Selim camisinin restorasyonunda dahi hizmetleri görüldü. Çini imalinde, halı dokumakta, yeni bir kûfi yazı tarzında özel buluşları olmuştur. Tezyinî teferrüat ile istalâktitler inşasında ise o, birçok kimselerin kabul ettiği gibi, hakikaten mübdi rolü oynamıştır.

(Muzaffer Erdoğan)

Konya'da Ziraat âbidesi

REMBRANDT (Rembrandt Harmenszoon Van Rijn) — (1606 - 1669) «Ranbran okunur» Resim sanatının dünya çapında üstadı. 1606 da Leijden'de doğdu. Sanat tahsilini Amsterdam'da yaparak orada yerleşti. 26 yaşında iken «Anatomi Dersi» adlı tablosiyle şöhret buldu. Uzun zaman paraca sıkıntı çekti. «Gece Devriyesi» adındaki tablosu onu bu sıkıntıdan kurtardı. Kırk yıla yakın sanat hayatında üç yüz elli kadar yağlı boya eser ve bir o kadar da gravür meydana getirdi. 63 yaşında iken 1669 da Amsterdam'da öldü.

Başlıca eserleri «İyi Kalbli Samarya», «Emaüs Müritleri», «Gece Devriyesi», «Çuhacılar İdare Heyeti» ve «Anatomi Dersi» dir. Fırçasında göz kamaştıran bir zenginlik, kompozisyonlarında ince bir ahenk, göglgelerinde sertlik, ışıklarında parlaklık göze çarpar. En fazla parlak mavi ile, koyu kırmızıyı büyük bir ustalıkla kullanmıştır.

(Seri I, sayfa 476 dan kısaltma)

SAADÂBAT MİSAKI — 8 temmuz 1937 de Türkiye, Afganistan, İran ve Irak arasında bir saldırmazlık antlaşması imzalanmıştır. İmza merasimi, İran şehinşahının yazlık sarayı Saadâbad'da yapıldığı için antlaşma bu adla anılmaktadır.

Beş yıl müddetle yapılmış olan antlaşma on maddeden ibarettir. Buna göre, âkit taraflar birbirlerinin iç işlerine karışmıyacaklar; birbirlerinin sınırlarına riayet edecekler; her biri kendi toprakları üzerinde diğerleri aleyhine çete faaliyetine veya hazırlığına müsaade etmiyecekler; aralarındaki anlaşmazlıkları barış yoliyle halledeceklerdir.

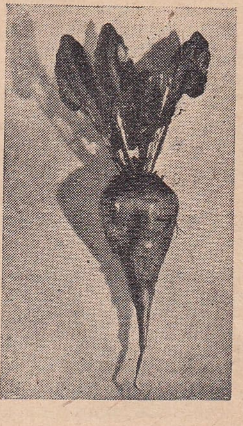
Bu antlaşmanın meydana gelmesinde Türkiyenin önemli rolü vardır. İmza sahibi devletlerden hiçbiri feshetmek arzusu göstermediğinden antlaşma bugün de hukuki değerini muhafaza etmektedir.

(Seri I, sayfa 641 den kısaltma)

ŞEKER — Sadece şeker denince, kimyada sakkaroz (saccharose) tâbiriyle anılan ve C_{12} H_{22} O_{11} remzi ile gösterilen, beyaz, billûri; suda eriyen, tatlı besin maddesi anlaşılır. Şeker, piyasada ince toz (pudra şekeri); münferit kristaller (toz şeker) halinde veya küb şeklinde bulunmaktadır. Eskiden mahruti bloklar halinde olan kelle şekeri de satılmaktaydı. Bâzı memleketlerde esmer toz şeker (ham şeker) de müşteri bulmaktadır.

Şeker (saccharose) çeşitli bitkilerin usarelerinde bulunur. Şekerkamışında yüzde 12 - 26; şeker pancarında yüzde 11 - 18; tatlı mısırda yüzde 8 - 11; şeker darısında yüzde 10 - 18; keçiboynuzunda (harup) yüzde 29-34; tatlı patateste (batate) yüzde 2-3; soğanda yüzde 10 - 11; yer fıstığında yüzde 4 - 12 nispetinde şeker (saccharose) bulunmaktadır. Fakat bugünkü şeker sanayiinde bilhassa şekerkamışiyle şeker pancarından faydalanılmaktadır.

Amerikada şeker veren isfendan (acer saccharinum) ağacından da şeker istihsal olunmaktadır. Bu ağacın gövdesinde martta açılan yarıklardan akan usarenin terkibinde yüzde 2-3 kadar şeker (saccharose) vardır. Bir ağaçtan mevsiminde iki kilo şeker elde edilir.

Pancar

Tabiatta sakkaroz'dan başka tatlı maddeler de vardır. Bu çeşitli tatlı maddeler, menşelerine göre isimlendirilmiş bulundukları gibi kimya bakımından da değişik bünye ve evsaf göstermektedirler.

Sütlerin terkibinde de 12 karbonlu tatlı bir madde vardır. Süt şekeri ismi verilen bu maddelerin kimyevi adı lâktoz (lactose) olup terkibi C_{12} $(H_2\ O)_{11}$ remzi ile gösterilmektedir. Süt şekeri, sakkarozdan daha az tatlıdır; süt bakterileri tesiriyle süt ekşisi (acide lactique) husule getirmektedir.

Çimlenmiş hububatın, bilhassa arpanın terkibinde şekere benziyen tatlı madde teşekkül eder. Nişastalı maddelerin sulu asitlerle kısmen hidrolizinden hâsıl olan tatlı maddenin aynı olan bu cisme malt şekeri (veya maltose) denir ki kapalı formülü, şekerde olduğu gibi C_{12} H_{22} O_{11} şeklinde gösterilmektedir. Maltoz, daha ziyade besleyici mustahzarlar imalâtında kullanılmaktadır.

Hidroliz devam ederse, piyasada patika ismiyle de anılan nişasta şekeri elde edilir.

Üzümlerin terkibinde bulunan tatlı maddeye üzüm şekeri veya glikoz (glycose) denir. 6 karbonlu olan glikoz kimyada C_6 H_{12} O_6 remzi ile gösterilmektedir. Üzüm suyunun koyulatılması ile hazırlanan pekmez ve bulamanın esas unsuru üzüm şekeridir.

Diğer meyvalarda da; çeşitli mik-

tarlarda tatlı madde vardır. Kimyevi vasıfları glikozunkinden farklı olan bu tatlı maddeye meyva şekeri (fructose) ismi verilmiştir. Früktoz da glikoz gibi 6 karbonludur.

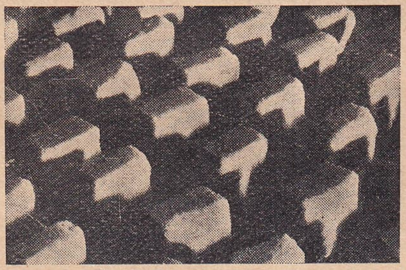
Balın terkibinde glikozla früktoz, müsavi miktarlarda, karışık olarak bulunurlar. Bal insanların tanıdığı en eski maddedir. Daha sonraki devirlerde meyva usareleri ve bilhassa üzüm suyunun teksifi ile hazırlanan pekmez kullanılmıştır. Şekerkamışının vatanı olan Hindistan'da dahi Milâttan 500 yıl öncesine kadar bal, biricik tatlı madde idi. B u t a r i h t e n s o n r a ş e k e r k a m ı ş ı n ı n t a t l ı u s a r e s i n d e n d e faydalanılmıya başlanmıştır.

Şekerkamışının Batıya doğru yayılması, Büyük İskender'in Milâttan önce 327 de başardığı Hindistan seferiyle başlar. İsa'nın doğuşu sıralarında şekerkamışı, Cava, Sumatra ve diğer Felemenk Hindistanı adalarına ulaşmıştı. İlk devrelerde şekerkamışı tazyik ediliyor; sızan usare istihlâk olunuyordu. Bu usareden billûr halinde şeker elde edilmesi de ilk defa Hindistan'da başarılmıştır. Esasen şeker kelimesinin aslı da Hindistan menşelidir. Filhakika sanskrit dilinde «Sarkara»; Prakrit lisanında "sakkara" kelimeleri, şekerkamışı usaresinden; buharlaştırma yoliyle elde edilen şeker billûrlarına verilmiş isimlerdir. Kimya dilinde şekere tahsis olunan sakkaroz (saccharose) tâbirinin de "sakkara" kelimesine benzerliği aşikârdır.

Beşinci Yüzyılın sonunda, şekerkamışı usaresinden şeker istihsali tekniği İran'a; İranın Araplar tarafından işgalinden sonra da, Arap memleketlerine kadar yayılmıştır. Mısır'ı fetheden arap ordularının kumandanı Amru (640-646 yıllarında) şekerkamışiyle birlikte şeker sanayiini de Mısır'a sokmuştur. O zamanki Mısır kimyagerleri, şekerkamışı usaresinin berraklaştırılması; kesafetinin ölçülmesi metotlarını buldukları gibi ham şekerin tasfiyesini de başarmakta idiler. Araplar sanatı, bütün Arap âlemine yaydıkları gibi 800 tarihinde İspanya'ya kadar da götürmüşlerdir. Haçlı seferleri esnasında şekerkamışını tanıyan Avrupalılar Kıbrıs üzerinden şeker ticaretine başlamışlardı. En mühim ithal merkezi Venedik idi. Buradan Avrupanın muhtelif bölgelerine sevkediliyordu. 1319 da İngiltere'de şekerin kilosu (bugünkü para ile) 60 lira idi. Bu yoldan yapılan kamış şekeri ticareti Amerikanın keşfine kadar inkişaf etmiştir. Küba, Meksika, Peru, Brezilya gibi Amerikanın sıcak bölgelerinde de şekerkamışı yetiştirilebileceği anlaşıldıktan sonra Avrupanın şeker ihtiyacı Batı istikametinden temin edilmiye başlamıştır. Bugün Orta Amerika, dünyanın en mühim kamış şekeri istihsal merkezi haline gelmiş bulunuyor. Avrupaya ithal olunan kamış şekeri; her yeni maddede olduğu gibi; şüphe ve tereddüt doğurmuştur. Kıraliçe Elizabeth'i 65 yaşında iken, ziyaret etmiş bulunan Alman seyyahı Hentzer'in 1598 tarihinde yazmış olduğu biyografideki şu satırlar o devirde şeker hakkında ne düşünüldüğünü göstermesi bakımından dikkate şayandır: «Kıraliçenin burnu hafifçe eğridir; dudakları ince ve dişleri siyahtır. Bu siyahlık İngilizlerin fazla şeker yemelerinden ileri gelen bir ârızadır. Birçokları bu yeni besin maddesini şüpheli bulmaktadırlar. İddia edildiğine göre şeker fazla hararet vermektedir, ciğerler için fenadır ve hattâ inme dahi getirebilir. Bal ise hakikaten sıhhi bir gıdadır; zira tabii şekilde hâsıl olmaktadır. Halbuki şeker suni vasıtalarla elde edilen bir mahsuldür».

G e ç e n y ü z y ı l ı n i l k y a r ı s ı n a k a d a r ş e k e r k a m ı ş ı, ş e k e r s a n a y i i n i n b i r i c i k h a m m a d d e s i y d i. Kamış şekeri bal, pekmez, bulama gibi diğer tatlı maddeleri gölgede bırakıyordu. Bu yüzden bağcılığımızın hayli zarar görmüş bulunduğu tarihî bir vakıadır.

Berlin'li kimyager A. S. Marggraf, 1 7 4 7 y ı l ı n d a, ç e ş i t l i b i t k i l e r d e v e b i l h a s s a ş e k e r p a n c a r ı n d a b i l l û r h a l i n e g e t i r i l m e s i

Kesme şekerler

k a b i l v e ş e k e r k a m ı ş ı n d a n i s t i h s a l o l u n a n ş e k e r e v s a f ı n d a t a t l ı m a d d e b u l u n d u ğ u n u k e ş f e t m i ş t i. Marggraf'ın bu mühim keşfi ancak uzun yıllardan sonra tatbikat sahasına geçebilmiş; bugünkü pancar şekeri sanayiini doğurmuştur. Marggraf'ın talebesinden F. K. Achard, 1786 dan itibaren şeker pancarı ziraati üzerinde çalışmıya başlamış ve nihayet 1801 yılında Silezya'da Cunern şehrinde ilk pancar şekeri fabrikasını kurarak şeker istihsaline muvaffak olmuştur. Achard birçok teknik müşkülâtı yenmiye mecburdu; şeker pancarından ancak yüzde 4-5 nispetinde şeker elde edebiliyordu.

Birinci Napoléon'un, Avrupa limanlarını, müstemleke mahsullerine ve bu arada kamış şekerine de kapaması, şeker pancarından şeker istihsali uğrunda çalışanları teşvik etmiş, pancar şekeri sanayiinin gelişmesine imkân sağlamıştır. 1830 tarihinde Fransa'da 50 şeker fabrikası işlemekteydi. Almanyada şeker sanayiinin inkişafı 1840 tan itibaren hızlanmıştır.

Y u r d u m u z d a şeker sanayii cumhuriyet devrinde kurulmuştur. Bunu ve şeker imalâtını başka bir yazıda vereceğiz.

(Mühendis - Kimyager Mehmet Ali Kâğıtçı)

ŞUARA TEZKİRELERİ VE TEZKİRECİLER — Türk divan edebiyatının bütün nevileri gibi tezkirecilik nev'i de klâsik İran edebiyatı nümune tutularak meydana gelmiştir. Divan edebiyatı tekniği, maalesef tezkireciliği de, divan nesri esaslarına uygun, müsecca cümleler yığını haline getirmiş olduğundan tezkirelerden şairlerin hal tercümelerini, ruhi haletlerini, edebiyattaki tesirlerini, hâsılı gerçek hüviyetlerini bugünkü zihniyetle anlıyabilmemize imkân yoktur. Tezkireciler, çok defa şairlerin doğum ve ölüm tarihleriyle eserlerini bile göstermeden şairler hakkında secili cümlelerle satırlar veya sayfalar doldurmuşlar, tahlil ve tenkid cihetine hiç gitmemişler, birinin yaptığı tarihî bir hatayı öbürleri de aynen nakledecek kadar bu işi ehemmiyet vermeden yapmışlar, hattâ şairlerin şiirlerinden seçip kaydettikleri beyitleri bile rasgele seçmişler, ruhi haletlerini, yahut edebî kudretlerini göstermek lüzumunu bile duymamışlardır. Bu bakımdan tezkireler, bize ancak yol göstermek, şairlerin adlarını tesbit etmek, asırlarını bildirmek dolayısiyle değerli sayılabilirler. Fakat şunu da söylememiz gerektir ki edebiyat tarihini meydana getirmek için elimizde tarihlerle hususi, yani bir zümreye ait, yahut umumi mahiyette yazılmış tezkirelerden başka bir şey de yoktur. Aynı zamanda tezkireciler içinde Lâtifî, Âşık Çelebi ve Güftî gibi bâzıları, hele Lâtifî, şairlerin edebî kudretleriyle hususi hayatlarını iyice tetkik edip bu hususta sayfalar dolduraral yapılabilecek tahlil ve tenkidleri, birkaç cümlenin içine sığdırmışlar, âdeta bir komprime haline getirmişlerdir.

Türkçe en eski şuara tezkiresi, Hicrî 906 da (1500-1501) ölen Ali Şir Nevai'nin "M e c a l i s - ü n - n e f a i s" idir. Ali Şir, bu kitabı, ölümünden on yıl önce telif etmiştir. İran - Çağatay şairlerine aidolan ve çağatayca yazılmış bulunan bu tezkirenin, Sultan Muhammed Fahriyy-i Heratî tarafından Ali Şir'in ölümünden otuz yedi yıl sonra istinsah edilmiş bir nüshası Britanya müzesindedir. Bu farsça tercüme ile 922 de (1516-1517), yani müellifin ölümünden on altı yıl sonra Hakim Şâh Muhammed-i Kazvînî tarafından yapılan farsça tercümesi, müellif ve kitap hakkında çok değerli bir ön sözle, İran hariciye veziri Ali Asgar Hikmet tarafından 1323 Hicrî şemsi yılında (1944) Tahran'da bastırılmıştır. Mecalis-ün-nefais, Hicrî Dokuzuncu Yüzyıl (Milâdi Onbeşinci) şairlerinin hal tercümelerini muhtevidir.

İkinci şuara tezkiresi, Hicrî Onuncu Yüzyılda (M. Onaltıncı), bir aralık İkinci Şah İsmail'in (1576-1587) kütüphaneciliğini yaptığı için "Mekteb - dâr" diye şöhret kazanan S a d ı k i ' n i n dir. Sekiz fasıldan

meydana gelmiş olan bu kitabın yedinci faslı Türk şairlerine aittir. Profesör Doktor Abdürresul Hayyam Pur tarafından 1327 Hicrî şemsî yılında (1948) Tebrizde bastırılmıştır.

Bu iki tezkireden sonra osmanlıca ile yazılan tezkireleri, tarih sırasiyle aşağıda gösteriyoruz:

1 — Heşt behişt: Sehî tezkiresi diye anılan bu küçük tezkire 955 te (1548-1594) ölen Edirneli Sehî'nindir. Hicrî 945 te (1538-1539) yazılmıştır. Hicrî Sekizinci Yüzyıldan Onuncu Yüzyıla kadar (Ondört - Onaltı) gelen Osmanlı şairlerinin adlarını bildirmek ve bu suretle o devirde Osmanlı ülkesinde ki mezhep cereyanlarını da işaret etmek bakımından değerlidir.

2 — Lâtifî tezkiresi: 990 Hicrîde (1582) Mısır yolunda ölen Kastamonulu Lâtifî tarafından 935 Hicrîde (1528-1529) tertibedilmiştir. İkinci Murat devrinden (1421-1451) telif tarihine kadar gelip geçen şairlerin hal tercümeleriyle şiirlerinden seçme beyitleri ihtiva eden Lâtifî tezkiresi, tezkireler içinde en mühimmidir. Lâtifî, tezkiresine aldığı şairlerin en mühimlerinin divanlarını tamamiyle okumuş, edebî kudret ve hüviyetleri hakkında birer ikişer cümleyle verdiği hükümleri, ondan sonra vermiştir. Şeyhî'nin şiirlerini farsçadan tercüme sayan, Ahmet Paşayı, farsça şiirlere türkçe elbise giydirmiştir diye vasfeden, Necati'yi, türkçe divan şiirinin ilk büyük şairi olarak takdim eden, Fuzulî'yi, Ali Şir Nevai tarzında, fakat sanatında eşsiz olarak öven Lâtifî'nin bu hükümleri, bütün bu şairlerin divanları iyice tetkik ettikten, İran şairleriyle karşılaştırıldıktan sonra vardığımız ve varacağımız katî kanaatleri gösteren hükümlerdir. 1314 te(1898) İkdam matbaasında basılan Lâtifî tezkiresi, maalesef yer yer noksandır. Her halde basılırken iyi ve tamam bir metin ele geçmemiştir. Bu bakımdan bu en değerli tezkireden faydalanmak için mutlaka yazmalarını tetkik etmek zarureti vardır.

3 — Gülşen-i şuara: 1002 Hicrîde (1593-1594) ölen Bağdadlı Ahdî'nindir. 971 de (1563-1564) telif edilen bu tezkire, 960 la 971 arasındaki (1522-1563) şairleri ihtiva eder. Bilhassa Onaltıncı Yüzyılda ve Bağdaddaki irfan hayatını, birçok hususiyetleriyle göstermesi bakımından çok mühimdir. Gene bu değerli ansiklopedide, Ruhî'nin (1605-1606) hal tercümesini yazarken manzum mektuplarında geçen adların çoğunu, bu tezkirede bulmuş, hüviyetlerini mümkün olduğu kadar tesbit edebilmiştik (Bakınız: Ruhiî Bağdadî; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1370).

4 — Meşair - üş - şuara: 979 da (1571-1572) Üsküp'te ölen Âşık Çelebi tarafından 974 te (1566-1567) telif edilmiş olan bu tezkirede Hicrî Sekizinci ve Dokuzuncu Yüzyıl (Ondört - Onbeşinci) şairleriyle kendi çağdaşları, yani Onaltıncı Yüzyıl şairleri vardır. Âşık Çelebi, şairlerin hususi hayatlarına, mezhep ve meşreplerine temas eden ve onları bu bakımdan tenkid eden bir adamdır. Bu bakımdan tezkiresi, şairlerin mezhep ve meşrepleriyle ruhî temayüllerini göstermek, o devirdeki tarikatlerin, halk ve ulema tarafından nasıl görüldüğünü, ne gibi telâkkilere meydan verdiğini bildirmek hususunda değerlidir. Ali Emirî kütüphanesinin tarih kısmında, 772 numarada kayıtlı nüsha minyatürlüdür. Şairlerin hayatlarında yapılan bu minyatürler, şüphe yok ki çok ehemmiyetlidir.

5 — Hasan Çelebi tezkiresi: 1012 de (1603 - 1604) Mısır'da Reşit kasabasında ölen Kınalızade Hasan Çelebi, tezkiresini 994 Hicrîde (1585-1586) meydana getirmiştir. Evvelki tezkirelerde bulunan şairlerle kendi çağdaşlarını toplıyan bu tezkire de tahlil ve tenkid bakımından ehemmiyetlidir. Aynı zamanda bu tezkire, Âşık Çelebiyi âdeta tamamlar.

6 — Beyanî tezkiresi: 1006 Hicrîde (1597-1598) ölen Rusçuklu Carullahoğlu Mustafa Beyanî'nindir. Hasan Çelebi'deki şairlerin en tanınmış olanlarını hulâsa yollu nakledip çağdaşlarından birkaç şairi de ihtiva eden muhtasar bir tezkiredir.

7 — Zübdet-ül-eş'ar: 1301 de (1621-1622) ölen Kafzade Abdülhay Faizî'nin tertibettiği bu tezkire, âdeta bir antolojidir. Hicrî Dokuzuncu Yüzyıldan (Onbeşinci) birkaç şairle Onuncu ve Onbirinci Yüzyıllarda (Onaltı-Onyedinci) yaşıyan şairlerin yalnız vefat tarihleriyle şiirlerinden nümuneleri ihtiva eder.

8 — Riyaz-üş-şuara: 1054 te (1644-1645) ölen şair Riyazî Mehmet tarafından 1018 de (1609-1610) telif edilen bu tezkirede Dokuzuncu ve Onuncu Yüzyıl (Onbeş-Onaltıncı) şairleriyle Onbirinci Yüzyıl (Onyedinci) başlarındaki şairlerin ve çağdaşlarından birkaç şairin hal tercümeleri vardır.

9 — Yümnî: 1073 te (1662-1663) ölen Kadı Yümnî, 1030 dan başlayıp (1620-1621) Faizî tarzında ve âdeta ona zeyil olarak böyle bir tezkire tertibine başlamış ve tamamlamadan ölmüştür. Bu tezkirede yirmi dokuz şairin adı ve şiirlerinden nümuneler vardır.

10 — Rıza: 1082 de (1671-1672) ölen Zehrimarzade Seyyid Rıza tarafından tertibedilen bu küçük tezkirede 1000 - 1050 ye kadar (1591 - 1640) gelip geçen şairlerin çok muhtasar hal tercümeleri ve şiirlerinden nümuneler vardır. 1316 da (1900) İkdam matbaası tarafından bastırılmıştır.

11 — Âsım: 1086 da (1675 - 1676) ölen Âsım'ın bu tezkiresi de Faizî'ye zeyildir. 1030 dan (1620 - 1621) zamanına kadar yetişen şairlerin şiirlerinden nümunelerdir. Bâzılarının kenarlarına ölüm tarihleri kaydedilmiştir.

12 — Teşrifat-üş-şuara: 1088 de (1677 - 1678) ölen Edirneli Kadı Güftî Ali'nin bu manzum tezkiresi, Lâtifî ve Ahdî ile Âşık ve Hasan Çelebilerin tezkirelerinden sonra ilk değerli ve ehemmiyetli tezkiredir. Ölmüş, yahut yaşıyan bâzı şairlerin hal tercümelerini, nazmen yazarken onların yaşayış tarzlarını, meşreblerini, dinî ve mezhebî temayüllerini, hususi hayatlarını ve zevklerini belirten Güftî, bu tezkiresiyle edebiyat âlemine büyük bir hizmette bulunmuştur.

13 — Mücib: 1139 da (1727) ölen Mücib Mustafa, Hasan Çelebi ile Riyazî ve Rızanın tezkirelerine geçmiyen şairleri toplamış ve bu suretle de 1050 (1640) yılına kadar gelip geçen, fakat bu tezkirelere alınmamış olan şairlere ait bir şuara tezkiresi meydana getirmiştir. Bu tezkire, yukarıda adı geçen tezkirelerin zeyli sayılabilir.

14 — Salim: 1156 da (1743 - 1744) ölen Mirzazade Mehmet Emin Salim tarafından, kendi doğum tarihi olan 1099 dan (1687 - 1688) 1132 (1719 - 1720) yılına kadar yetişen şairlerin hal tercümelerini ihtiva etmek üzere tertibedilen bu tezkirede şairlerin edebî kudretlerini tahlil etmek ve haklarında doğru hükümler vermek bakımından hakikaten değerlidir. Meselâ Nedim hakkında en doğru ve yerinde hükümleri bu tezkirede bulmaktayız. 1315 te (1899) İkdam matbaası tarafından bastırılmıştır.

15 — Nuhbet-ül-âsâr min fevaid-il-eş'ar: 1137 de (1724 - 1725) ölen Safayî Mustafa'nın 1132 de (1719 - 1720) telif ettiği bu tezkire, 1050 den (1640 - 1641) itibaren seksen iki yıl içinde gelen şairlerin hal tercümelerini muhtevidir. Safayî, Salim'in tezkire yazmasına kızarak ve o tezkireyi beğenmiyerek bu tezkireyi meydana getirmiştir. Salim tezkiresini âdeta tamamlar.

16 — Nuhbet-ül-âsâr li-zeyli Zübdet-il-eş'ar: 1172 de (1758 - 1759) ölen Beliğ'in bu tezkiresi, Faizî'ye yazılan zeyillere bakılmıyarak 1030 dan (1620 - 1621) 1139 a kadar (1726 - 1727) yetişen şairleri ihtiva eden muhtasar bir tezkiredir.

17 — Mir'at-i Şi'r: Koca Bekir Paşa torunlarından olup 1181 de (1767 - 1768) ölen Enderunlu Âkif'indir. Eserin adı, ebced hesabiyle tamamlandığı tarih olan 1211 (1796-1797) yılını gösterir. Çağdaşı olan Enderun şairlerinden yirmi üç kişinin muhtasar hal tercümelerini ihtiva eder.

18 — Âdâb-ı zurafa: 1200 de (1785 - 1786) ölen Azizzade Mustafa Naim oğlu Ramiz Hüseyin'indir. Salim tezkiresine zeyil olarak yazılan bu tezkirede bâzı hal tercümeleri noksan olduğu gibi bâzı şairlerin şiirlerinden nümuneler de yoktur. Tamamlanmadığı anlaşılıyor.

19 — Silâhtarzade: Silâhtarzade Mehmet Emin'in tamamlanmıyan bu tezkiresinde 1166 dan (1752 - 1753) 1204 e kadar (1789 - 1790) gelip geçen ve 1204 ten sonra hayatta bulunan şairler, birer sa-

tırla kaydedilmiştir. Kafzade tezkiresi tarzında olup tertibedilememiştir.

20 — Esrar Dede tezkiresi: Esrar'ın ölüm tarihi olan 1211 yılına (1796) kadar gelip geçen Mevlevi şairlerine aittir. Şeyh Galip (1213 H. - 1798) tarafından müsvedde halinde yazılmış, tertip ve ikmal edilmesi için Esrar Dede'ye verilmiş ve Esrar Dede tarafından ilâvelerle tertip ve ikmal edilmiştir. Dede, Mevlevilik gayretiyle Mevlevi olmıyan birçok şairleri de kayıt ve tescil ederek tezkiresine almış, meselâ Cevri'nin, Mevleviliğini gösteren bir şiirini Ruhi'ye atfederek Hurufi Ruhi'yi Mevlevi yapıvermiştir. Bu bakımdan tetkik edilmeden istifade edilemez.

21 — Nuhbet-ül-âsâr fî fevaid-il-eş'ar: Kemiksizzade Saffet Mustafa'nın bu tezkiresi, 1197 de (1782-1783) Safayî tezkiresinden bâzı şairler seçilerek ve hal tercümeleri kısaltılarak Safayî tezkiresinin telifinden sonra hayatta bulunanlara ait bâzı notlar ilâve edilerek meydana getirilmiştir.

22 — Şefakat: 1242 de (1826-1827) ölen Bağdadlı Şefakat tarafından 1206 da (1791 - 1792) ölen Ahmet Ratip Paşa oğlu şair Naşit İbrahim Beyin «Müntehabat Mecmuası», alfabetik tertibedilmiş ve bâzı ilâvelerle bir tezkire haline getirilmiştir. 1143 ten (1730 - 1731) 1229 a kadar (1813 - 1814) yetişen şairlerin hal tercümeleri, birer ikişer satırla yazılmıştır. Safayî ve Salim tezkirelerine zeyil sayılabilir.

23 — Bâğçe-i safâ-endûz: 1264 te (1847 - 1848) ölen Sahaflar Şeyhizade Esat Efendi tarafından 1251 de (1835 - 1836) tertibedilmiştir. Salim tezkiresinin bitiminden sonra 1251 e kadar gelip geçen şairleri ihtiva eder. Adı, ebced hesabiyle yazıldığı yılı gösterir. Hal tercümelerinin çoğu tamam olmadığı gibi şiir nümuneleri de yoktur.

24 — Arif Hikmet: 1276 da (1859 - 1860) ölen Şeyhülislâm Arif Hikmet Beyin bu tamamlanmamış ve müsvedde halindeki tezkiresinde hal tercümeleri birer ikişer kelime veya satırla hulâsa edilmiştir. 1000 yılı (1591 - 1592) şairlerinden bahsedildiği gibi 1245 te (1836-1837) ölenlerden de bahsedilmiştir. Arif Hikmet Beyin "Mecmuat - ut - Terâcim" adlı arapça bir eseri de Millet kütüphanesinin tarih kısmında 788 numarada kayıtlıdır.

25 — Hâtimet-ül-eş'ar: 1283 te (1866 - 1867) ölen Fatin Davut Efendi'nindir .Salim ve Safayî'ye zeyil olan bu tezkire 1269 yılına (1862 - 1863) kadar gelip geçen şairlerin hal tercümeleriyle şiir nümunelerini ihtiva eder.

26 — Kafile-i-şuara: Çopur ve Çaylak adiyle tanınan ve 1311 de (1893 - 1894) ölen Mehmet Tevfik'indir. Tevfik, alfabetik bir tertiple yazmıya başladığı bu eserin "D" harfinde kalmış, tezkiresini tamamlıyamamıştır.

27 — Bunlardan başka 1856 da ölen Hammer'in, Osmanlı devletinin kuruluşundan 1250 Hicrîye (1834 - 1835) kadar gelip geçen iki bin iki yüz şairin hal tercümesini havi bir eseri de vardır ki dördüncü cildinin ilk tarafları olan 1113 yılından 1123 yılına kadar (1701 - 1711) yaşıyan şairlerin hal tercümeleri, Mehmet Sıracettin tarafından tamamlanarak "Mecma-ı şuara ve tezkire - i üdeba" adlı bir tezkire vücuda getirilmiş ve 1325 Hicrîde (1907) bastırılmıştır.

28 — Ayrıca Ali Enver de (vefatı bulamadık) Esrar Dede tezkiresini "Semâ'hane - i - edeb" adı altında hulâsa ederek bir tezkire vücuda getirmiştir. Bu eser 1309 da (1891 - 1892) İstanbulda basılmıştır.

29 — Bütün bunları tamamlıyan, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1930 - 1941 de İstanbulda bastırılan İbnülemin Mahmut Kemal'in "Son Asır Türk Şairleri" dir. Üstat bu eserinde, asrımıza kadar gelen, ölmüş olan ve yaşamakta bulunan şairlerin yalnız hal tercümelerini kaydetmekle kalmamış, hususi hayatları, ruhi temayülleri ve edebî kudretleri hakkında da bilhassa yarın için çok değerli bir kaynak olacak tahlillerde bulunmuştur.

Sadettin Nüzhet de (vefatı 1946), "Türk Şairleri" adlı bir eser hazırlamıya başlamış, bu eserinde tezkirelerdeki şairlerle tezkirelerde bulunmıyan şairleri ve zamanımızda yaşıyanları toplamıya koyulmuş, fakat müellifin ölümü üzerine tamamlanamamıştır. Bu eser, zamanımızdaki birçok şairleri ihtiva etmemekle beraber birçok da şair sayılamıyacak adları toplıyan, aynı zamanda eski şairlerin hal tercümelerinde bir hayli yanlış bulunan bir eserdir.

1902 de (1681) ölen Vişnezade İzzetî ile 1122 de (1710 - 1711) ölen Himmetzade Şeyh Abdi'nin de birer tezkireleri olduğu rivayet edilmekte ise de bu iki tezkire, bugün ortada yoktur.

1262 de (1845 - 1846) ölen Hoca Fehim tarafından İran şuara tezkirelerinden Devletşah ve Sam Mirza tezkireleriyle Ali Şir Nevai'nin Mecalis - ül - nefais'i, bâzı ilâvelerle tercüme edilerek "Sefinet - üş - şuarâ" adlı türkçe bir tezkire vücuda getirilmiş ve bu tezkire İstanbulda basılmıştır. Fakat daha ziyade İran şairlerine aidolan bu tezkire, bizim edebiyatımızı ilgilendirmemektedir.

Bu tezkirelerden başka bunları kısmen ikmal, kısmen itmam eden bibliyoğrafyaya ait bâzı eserler de vardır ki bunları da seri ve kronoloji sırasına göre yazıyoruz:

1 — Eş-Şakayık - un - no'maniyye fî ulemâid - devlet - il - Osmaniyye: 961 de (1553 - 1554) ölen ve meşhur "Mevzuat - ül - ulûm" adlı eserin sahibi olan Taşköprüzade İsamattin Ahmet tarafından Osmanlı devletinin kuruluş yıllarından 965 Hicrîye kadar (1557 - 1558) gelip geçen âlimlerle şeyhlerin ve padişahların saltanat devirleri hulâsa edilirken pek kısa olarak vezirlerin hal tercümelerinden bahsedilen ve arapça yazılmış bulunan bu eser, 999 Hicrîde (1590 - 1591) ölen Edirneli Mecdi tarafından "Hadâik - uş - Şakayık" adiyle ve bâzı ilâvelerle türkçeye çevrilmiş ve 1269 da (1852 - 1853) Matbaai Âmire'de basılmıştır.

Bu esere yazılan zeyiller şunlardır:

I. Hadâik - uş - hakayık fî tekmilet - iş - Şakayık: Ataî zeyli diye tanınan bu eser, 1044 te (1634-1635) ölen hamse ve divan sahibi Ataî tarafından, Şakayık tarzında tedvin edilmiştir. Üçüncü Murad'ın saltanatının (1574-1594) ilk yıllarına kadar gelen âlim ve şeyhlerin hal tercümelerini ihtiva eder.

II. Vakayi' - ül - fuzalâ: 1145 te (1732 - 1733) ölen Şeyhî Mehmet tarafından üç cilt olarak tertibedilen bu eser, Ataî'nin "Hadayık - ul - hakayık" ını itmam eder ve 1136 ya kadar (1723 - 1724) gelip geçen âlim ve şeyhlerle vezir ve şairlerin hal tercümelerini ihtiva eyler. Şeyhî, eserinde bilhassa şairlere ehemmiyet vermiştir.

III. İsmet zeyli: Bir aralık İkinci Abdülhamidin kütüphaneciliği hizmetinde bulunan ve 1322 de (1904-1905) ölen İsmet tarafından yazılan bu eser 1314 e kadar (1896) gelip geçenlerin hal tercümelerini ihtiva eder ve Vakayi' - ül - fuzalâ'yı tamamlar.

2 — Enîs - ül - müsâmirîn: 1087 de (1676 - 1677) ölen Abdurrahman Hıbri'nin bu eseri, Edirne'ye aidolup Edirne'de yetişen şairlerin de hal tercümelerini ihtiva eder. 1326 da (1910) ölen Bâdî Ahmet tarafından bu eserin yanlışları düzeltilip noksanları tamamlanarak bâzı ilâvelerle üç cilt olarak "Rıyaz - ı belde - i Edirne" adiyle bir eser meydana getirilmiştir.

3 — Gül - deste - i rıyâz - ı irfan ve vefeyât-ı dânişveran-ı nâdire - dan: 1142 de (1729 - 1730) ölen Bursalı Beliğ İsmail'in bu eseri, Bursada yetişen şairlerin muhtasar hal tercümelerini havidir.

4 — Sefine-i nefîse-i Mevleviyan: 1148 de (1735 - 1736) ölen Sakıp Mustafa Dedenin bu eseri, Mevlevi çelebileriyle şeyh ve dedelerine aittir. Pek ağdalı bir dille yazılmış ve basılmış olan bu eser, birçok Mevlevi şairlerinin hal tercümelerini de ihtiva eder.

5 — Atrab-ül-âsâr: 1166 da (1725-1726) ölen Şeyhülislâm Esat Efendinin müzisyenlere ait tezkiresidir. Bunlar arasında şairler de bulunduğu cihetle şuara tezkirelerini tamamlıyan bir eserdir.

6 — Gülbün-i Hânân: 1239 da (1823 - 1824) ölen Halim Giray'ın bu eseri, Kırım hanlarının hal tercümelerine aittir. Bunlar içinde şairler de bulunduğu cihetle bu eser, şuara tezkirelerini tamamlar. İkinci defa olarak İstanbulda Matbaai Âmirede 1287 yılında (1870) basılmıştır.

7 — 1310 ramazanında (1893) ölen Muallim Naci'nin "Osmanlı Şairleri" ve "Esami" adlı eserleriyle Faik Reşadın (1914) "Eslâf" adlı eseri de bâzı şairlerin hal tercümeleriyle edebî hüviyetlerini tahlil etmek do-

layısiyle şuara tezkirelerini tamamlar. Hacıbeyzade Ahmet Muhtarın "Şair Hanımlarımız" adlı eseri de aynı mahiyettedir. Bunların hepsi de matbudur.

8 — Tezkire - i şuara - yı Âmid: Ali Emiri'nin (1924) bu eseri de Diyarbakır'da yetişen şairlere aittir. Birinci cildi (z harfine kadar) İstanbulda, Âmedi matbaasında, 1328 de (1912) basılmıştır.

Bunlardan başka Osmanzade Taib'in (1136 H. 1723-1724) vezirlerin hal tercümelerine aidolan ve 1271 de (1854 - 1855) basılan "Hadîkat - ül - vüzera" siyle 1293 te (1876) ölen Rifat Efendinin taş basması olarak basılan "Verd - ül - hadâik" adlı zeyli, gene bu zatın olup 1283 te (1866) taş basmasiyle basılan ve nakib - ül - eşrafların hal tercümelerini ihtiva eden "Davhat - un - nukabâ" sı, 1193 te (1779) ölen Resmî Ahmedin 1269 da (1853) taş basmasiyle basılan ve reis - ül - küttaplara aidolan "Sefînet - ür - rüesâ" adlı kitabı ve bunlardan çok daha ehemmiyetli olarak, 1008 de (1599 - 1600) Müverrih Âli'nin "Künh - ül-ahbâr" adlı tarihi ve bu tarihin basılmamış son cildi, 1166 da (1752 - 1753) ölen Hasib Ahmedin manzum "Silk - ül - leâl - i Âl - i Osman" ı, 1301 de (1883 - 1884) A dan V ye kadar olan ve fihristiyle 483 büyük sayfa tutan ilk cildi, padişaha sunulmak üzere hazırlanıp ciltletilen ve tek nüshası İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde türkçe yazmalar arasında "5040" numarada kayıtlı bulunan, erkânıharbiye kolağalarından Mehmet Şakir adlı bir zatın "Terâcim - i ahvâl - i meşâhir - i İslâmiye" si, Süreyya'nın (1917 - 1918) 1311 de (1893 - 1894) Matbaai Âmirede basılan ve alfabetik bir tasnifle yazılmış olan "Sicill - i Osmanî" si, Bursalı Tahir'in (1926) 1333 - 1342 de (1914 - 1923) Matbaai Âmirede basılan "Osmanlı Müellifleri" adlı eseri, 1311 de (1893) Ahmet İhsan tarafından Âlem matbaasında bastırılan ve İsmail Hakkı adlı birisine aidolan "Muasır Şairlerimiz" ve daha bu çeşit birçok kitaplar da şuara tezkirelerini tamamlıyan kitaplar arasındadır.

Kütüphaneler Tasnif Komisyonu üyelerinden Nail, bütün şuara tezkirelerinde adları geçen şairleri alfabetik bir sıraya koyup her şairin kayıtlı bulunduğu tezkireleri, ölüm ve belli ise doğum tarihlerini göstermiş, bu suretle büyük bir katalog meydana getirmişse de maalesef bu çok mühim eser, henüz basılmamıştır.

Kısa bibliyografya: Metinde geçen bütün eserler.

(Abdülbaki Gölpınarlı)

TÜRKLERİN HAYATINDA MUSİKİNİN ROLÜ — Türklerin hayatında tâ eski zamanlardanberi musikinin pek ehemmiyetli bir yer işgal ettiğini gösteren birçok deliller vardır. Hattâ Türkler musikiyi, resmî ve askerî teşkilâtın içine o kadar kıymetli bir unsur olarak sokmuşlardır ki muzıka takımı - tıpkı sancak gibi, taç gibi, taht gibi - hükümdarlık sıfatının levazımından sayılmak mertebesine yükselmiştir.

Bir Osmanlı müverrihi diyor ki: «Padişahlar için bâzı âlât ve alâmât ve şekl-ü kıyafete müteallik nice türlü ziynet ve heyet vardır ki ulüvv-i kadr ve irtifa-ı şân ve celâlet-i mecd-ü ünvan iktizasiyle sair halktan mümtaz ve rüesay-i devlet ve uzamay-i memleketten serfiraz olsunlar için zaman-ı kadimde vazolunmuştur. Ezcümle tuğ ve sancak ve elviye ve râyat ve mehterhane dedikleri ma'nadır ki davul ve zurna ve boru ve zil ve nakkare vesair bu makule esvât-ı azimesi olan âlâttır».

Diğer bir Osmanlı müverrihi, Vâsıf, muzıka takımiyle sancağa Türklerin neden böyle ehemmiyet verdiklerini izah ediyor: «Tuğ ve sancak ve livanın ihdas ve vaz'ında sır ve hikmet budur ki, bir maslahata müteveccih olan nüfus-ı kesire bir bayrağın altında cemoldukta miyanelerinde ittihat hâsıl ederler. Yani ol bayrak onların müttehid-ül-kalb ve müttehid-ül-kelime olmalarına alet ve alâmet olarak onun tahtında içtima ile kendilerini bir vücut hükmünde tasavvur ederler ve akraba ve taallûkattan ziyade yekdiğerleriyle me'luf olurlar ve esnay-ı muharebede madameki bir güruhun bayrağı kaimdir, darb-ü def'a müteheyyi ve müsteittirler demek olarak zaferden meyus olmazlar ve bayrağı ahz, ya itlâf olunan gürûha vehm-ü haşyet tari olarak münhezim, ya mütezelzil olur. Bayrakların tûl-i kaameti ve zib-ü ziyneti dahi cemiyet-i hâtıra bâdi ve mucib-i havf-ü hasyet-i eadidir. Zira muzıka sadası tarik-ı samiadan ruha şevk-u şecaat verdiği gibi bayrakların nümayişi dahi bâsıradan ashabına gayret ve taraf-ı a'dâya fütur ve dehşet getirir».

İlk Osmanlı padişahı Osman Beye Selçuki hükümdarı tarafından beylik nişanesi olarak tabl-ü alem, yani muzıka takımı ile sancak gönderildiği hakkındaki rivayet de musikinin bayrakla aynı seviyede tutulduğunu anlatmaktadır.

Musikinin bu derece kıymetlendirildiğini ve resmen asâlet pâyesine çıkarıldığını başka milletlerde görmüyoruz. Onların hiçbirinde musiki hükümdarlık şartları arasına konulmamıştır. Halbuki Türklerde «Mehterhane, mehter takımı, nakkare takımı, tablhane» gibi isimlerle anılan askerî muzıka takımı doğrudan doğruya beylik ve prenslik alâmeti sayılırdı. Hattâ beylerin ve prenslerin rütbelerine göre, muzıka takımının kaç sanatkârdan mürekkebolacağı kesin bir kaideye bağlanmıştı. Meselâ kûs, davul, ney, boru, zurna, nefir, nakkare, zil gibi sazların her birinden dokuz taneyi muhtevi olan takıma «dokuz kat mehter takımı», yedişer taneyi muhtevi olana «yedi kat mehter takımı», ilh. denilirdi. En büyük takım dokuz kat olanıydı ve yalnız hükümdarlara mahsustu. İkinci derece beyler yedi kat mehter takımına sahibolurlardı. Daha aşağı rütbedekilerin mehter takımları o nispette küçülürdü.

Mehter takımının günde kaç nöbet çalacağı da bir nizama bağlıydı: Selçuki hükümdarları için sabah, öğle, ikindi, akşam, yatsı vakitlerinde olmak üzere, namaz gibi, günde beş defa nöbet vurulur, yani bando konseri verilirdi. Yarı müstakil diğer Selçuki prensleri ise günde ancak üç nöbet vurdurabilirlerdi. Sırf Türklerin yardımiyle tahta çıkmış olan Abbasi halifeleri pek çok Türk âdetlerini benimsedikleri gibi mehterhane ve nöbet usulünü de kabul etmişlerdi. Hindistanda dahi, yüzyıllar süren Türk istilâsının bir kalıntısı olmak üzere hâlâ nöbet usulüne tesadüf ediliyor ve «nöbet» kelimesi «nôbot», «nahâbet» kılığına girmiş olarak yaşıyor. Hindûların ve Hind müslümanlarının büyükleri «nöbet» kullanmak imtiyazını haiz bulunmaktadırlar. Nöbet çalan saz takımlarının ikamet ettikleri daireye Hindliler «nakkarehane» adını veriyorlar.

Türkler yalnız askerî bandoya değin, umumiyetle musikiye de büyük değer atfederlerdi. Eğer: «Türk musiki ile doğar, musiki ile yaşar ve musiki ile ölür» dersek tam hakikati ifade etmiş oluruz. Zira Türk dünyaya gelir gelmez - ismi konurken kulağına okunan ezanı bir tarafa bırakırsak - beşikte ninni ile büyür; çocukluk oyunlarında, bugün bakiyelerini duyduğumuz şarkılarla eğlenir; mektebe ilk gidişini ilâhilerle kutlar; kış gecelerinin uzun saatlerinde musikiyle vakit geçirir; karagöz oyunlarında, ortaoyunlarında, pehlivan güreşlerinde, düğünlerde, ziyafetlerde, muharebelerde, ibâdetlerde, cenaze alaylarında, velhasıl ömrün ilk saatlerinden son saatlerine kadar bütün belli başlı faaliyetlerinde hep musikiyi öne sürerdi.

Şimdi bu saydığım işlerden gene büyük bir kısmı musiki ile yapılıyor. İşte, musikiye, başka hiçbir milletin vermediği payeyi vermiş ve onu daima bir taç gibi başı üstünde tutmuş olan Türklerin hayatında musikinin rolü budur.

(H. Sadettin Arel)

YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU — (1848) Tanzimat devrinde, iptidai ve rüşti ismi altında muntazam mektepler açılınca, bunlara öğretmen yetiştirmek ihtiyacı baş gösterdi. Bu maksatla Abdülmecit zamanında, «Darülmuallimin» adı altında bir mektep açıldı. İşte bu mektep, şimdiki Yüksek Öğretmen Okulunun ilk şekli sayılır. Bundan sonra ilkokullara öğretmen yetiştiren «Darülmuallimin-i İptidaiye» (1868) ve kız okullarına öğretmen yetiştiren «Darülmuallimat» (1870) ve nihayet yüksek öğretmen yetiştiren «Darülmuallimin-i Âliye» (1889-1890) açıldı. Meşrutiyetin ilânından sonra bu mektep tedrisat bakımından Darülfünuna bağlandı. Okul yatılı değildi.

Bugünkü müessese, 1924-1925 ders yılı başında «Yüksek Muallim Mektebi» adiyle kuruldu. Cumhuriyet devri maarifi, bu müesseseyi, öğrencilerin ilim ve meslek bakımından

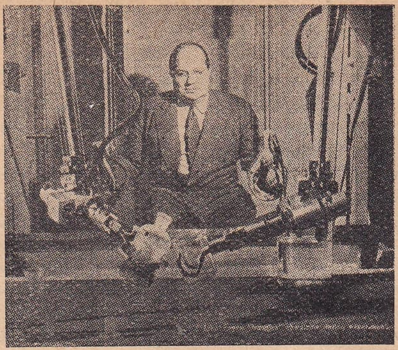
yetişmelerine esaslı şekilde tesir eden bir varlık şekline koydu. 1937 yılından itibaren de okulun öğretmen kadrosuna, edebiyat ve fen fakültelerinin muhtelif zümrelerini temsil eden Üniversite profesör ve doçentlerinden mürekkep bir öğretmen kadrosu katıldı.

Okul, 1924-1933 yılları arasında Zeynep Hanım konağının üst katına yerleşmişti. Sonradan C. H. P. Erkek Talebe Yurdu olarak kullanılan binaya taşınmış, 1938 ders yılı başında da Vefa'daki bugünkü binasına geçmiştir.

(Seri I, sayfa 513 den kısaltma)

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik yeni buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz :

S a ç a r a s ı n d a r a d y o : Paramount Pictures ses mühendisleri ne lâmbaları, ne de batryası olan ve kibrit kutusundan daha küçük bir radyo yaptılar. Bu minicik radyo, kadın artistlerin saçlarının arasına yerleştiriliyor ve filim alınırken rejisör artiste ne yapması lâzım geldiğini bu vasıtayla bildiriyor. Radyonun sesini artistin kendisinden başka kimse duymuyor. Holivut berberleri bu radyonun ve radyodan kulağa giden tenrengi plâstik boruyu gizlemek için yeni saç modelleri hazırladılar.

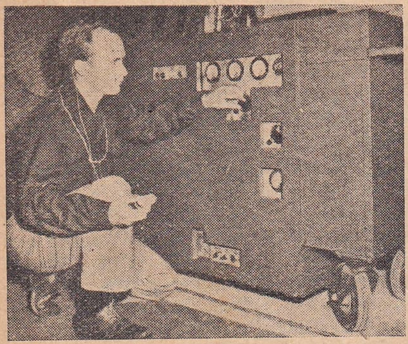
John Payne ve makinesi

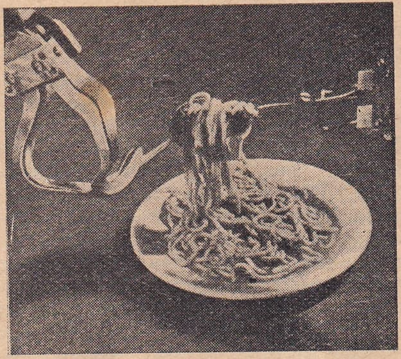
Saçtaki radyo katiyen görünmez. Resimde tanınmış artist Andre King'in saçlarının arasına minicik radyonun yerleştirilmesi görülüyor. Unutkan filim yıldızları mühendisin elinde gördüğünüz bu küçücük radyo vasıtasiyle rejisörün emirlerini duyuyorlar

Bu buluş filimlerin daha az para sarfiyle çevrilmesini temin edecek. Çünkü artistlerin ne yapacaklarını h a t ı r l a m a l a r ı n a yardım ettiği için uzun sahnelerin kolayca çevrilmesine imkân verecektir. Hâfızası zayıf güzellere gün doğdu.

U z a k t a n i d a r e e d i l e n m a k i n e e l l e r : General Electric müessesesinin ilim adamlarından John Payne çelik kollar ve e l l e r yapmıştır. Bunun asıl güzel tarafı da şudur : İnsan bu elleri uzaktan, hattâ aynalar vasıtasiyle, başka bir odadan idare edebiliyor. Bu makine ellerin ne kadar işe yarıyacağı kolayca tahmin edilebilir. Bir âlim, meselâ atom çalışmalarında sıcak «radioactive» maddeleri kendi elleriyle tutar gibi rahat, emin ve hünerli bir şekilde uzaktan idare edebilecek. Bu çelik ellerle kimya tecrübeleri yapmak, her hangi bir aleti kullanmak, elle yapılabilecek sayısız işi başarmak mümkün. Artık âlimlerin kendilerini tehlikeye atmadan uzakta oturup aynalar vasıtasiyle bu makine elleri kullanarak en tehlikeli, en zararlı deneyleri bile rahat rahat yapabilecekleri göz önünde tutulursa Payne'in bu yeni icadının değeri daha iyi anlaşılır.

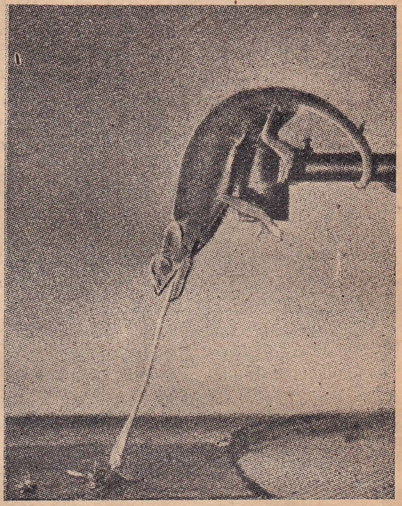

Âletin sahne arkasındaki yüz elli vatlık istasyonu

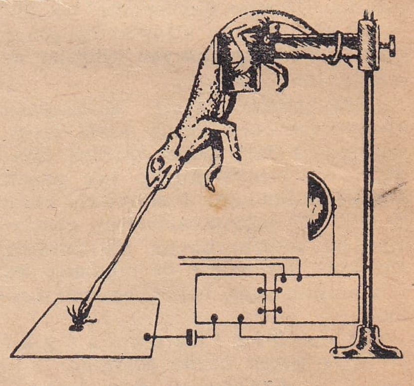

Makarnanın makine ile çatala dolanışı

K e n d i k e n d i l e r i n i n r e s i m l e r i n i ç e k e n h a y v a n l a r : Bukalemun ve kara kurbağaların, insan gözünün göremiyeceği kadar çabuk hareket eden uzun dilleri, bir şey yerlerken çıkar ve girer. Dillerinin ucu yapışkandır ve oraya yapışan yiyecekler (umumiyetle küçük böcekler) i böylece ağızlarının içine alırlar. Londra hayvanat bahçesinin teknisiyenleri, dil yiyeceğe dokununca iş gören bir şimşek lâmbayı yakan bir deklânşman tertibatı düşünmüşlerdir Hayvanlar bu şekilde kendi resimlerini çekmektedirler.

Bir saniyenin iki milyonda biriyle alınmış bu resimde, bukalemun'un dili yiyeceğini yakalamak için tamamiyle uzamıştır

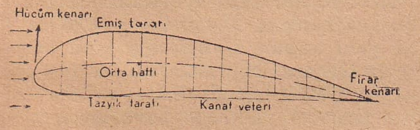

Yukarıdaki resim için kullanılan şema: Biri hayvan, öteki yiyecek için olmak üzere iki bakır levha kullanılmıştır. Dil, yiyecek levhasına dokununca devreyi kapamaktadır. Akım (cereyan) duyulmıyacak kadar hafiftir

(Muhittin Doruk)

AERODİNAMİK (Uçuş fiziğinin esasları) — Yerde yaşamak için yaratılmış olan insanda, kuşlarda olan uçuş sevkitabiisi yoktur. Normal bir insan hareket eden havanın kanunları hakkında bir hisse sahip değildir. Bir misal olarak diyebiliriz ki, hemen herkes hava içinde hareket eden sivri uçlu bir cismin pot uçlu bir cisme nazaran havayı daha kolaylıkla delmesi lâzım geldiğini kabul eder. Fakat aerodinamik konularla uğraşmamış olanlar hava içinde hareket eden cismin geri tarafının ucundan daha mühim olduğunu takdir edemezler.

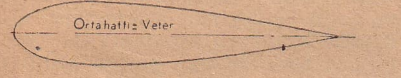
Malûmdur ki dünya yüzünü örten havanın diğer vasıfları arasında ağırlığı ve mukavemeti de vardır.

Şekil 1

Deniz seviyesinde bir metre küb havanın ağırlığı 1,3 kilogramdır. Yükseklere çıkıldıkça bu ağırlık azalır. Hava mukavemeti, yani havanın karşı koyması da birçok misallerle belirtilebilir: Meselâ bisiklet kullanan herkes bilir ki, rüzgâra karşı gidildiği zaman zorluk çekilir ve fazla hız elde edilemez. Bir dereceye kadar bu mukavemeti yenmek için bisikletçi sevkitabii ile eğilmek ve mukavemet sathını küçültmek ihtiyacını duyar. Saatte 70 km. süratle giden bir otomobilin motor takatinin yüzde 70 i yalnız hava mukavemetini yenmiye sarfedildiği epey zamandanberi bilinen bir şeydir. Bu bakımdan otomobil inşaatında aerodinamik şekle büyük önem verilmektedir.

Tayyare yalnız sürat sayesinde havada tutunabilen bir vasıta olduğuna göre, hava mukavemeti de bu sürati firenleyici bir tesir yaptığı için tayyare inşaatında "hava muka-

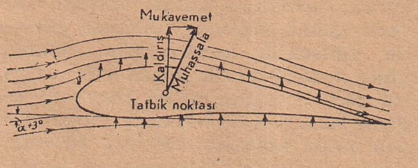
Şekil 2

vemeti" nin asgari hadde indirilmesi gerekmektedir.

Bir tayyareyi havada tutabilmek için kaldırış kuvvetinin tayyare ağırlığına eşit olması, tayyarenin yükselebilmesi için de bu kuvvetin ağırlıktan fazla olması lâzımdır. Kaldırış kuvvetinin tesirini bir çocuk uçurtmasında görmek mümkündür. Rüzgâra karşı biraz meyille tutulan uçurtma yavaş yavaş yükselecektir. Eğer rüzgâr hafif ise uçurtma rüzgâra doğru koşturulmak suretiyle havalandırılır ve uçması sağlanır. Kuyruk ve ayar iplerinin uygun bağlanması suretiyle uçurtmanın ön kısmının ufka nazaran biraz yukarda bulunması temin edilir.

Aynı hâdise tayyarenin kanadları için de vârittir. Kanadlar da pervanenin çekiş kuvvetiyle ileri doğru hareket eder ve muayyen bir sürate ulaşınca havalanmıya başlar. İşte bu andaki sürat tayyarenin havada uçuş yapabileceği "asgari sürat" tir.

Tayyare kanadları da uçurtma gibi basit bir şekilde yapılabilirse de, bunlara uzun tecrübelerden sonra başka şekiller verilmiştir. Bir tayyare kanadını genişlemesine orta ye-

Şekil 3

rinden kesecek olursak çıkacak makta bize "kanad profili" ni verir. Kanad profillerinin ön tarafı (hücum kenarı) dolgun ve yuvarlak, arka tarafı (firar kenarı) keskindir. Ekseriya kanadlar simetrik olmazlar. (Şekil 1 ve 2). Kanadın alt yüzüne bir cetvel tahtası tatbik ettiğimiz zaman elde edilen çizgiye "profilin veteri" denir. Simetrik profillerde veter ile kanad orta hattı birbirine intıbak ederler. Veterin uçuş teorisinde büyük önemi vardır. "Hücum zaviyesi" vetere kıyasen ölçülür. Bir taşıyıcı satıh (kanad) tam veter istikametinde çekildiği zaman hücum zaviyesi sıfırdır. Eğer kanad, veteri yukarı meyilli olarak çekilecek olursa hücum zaviyesi müspet bir kıymet; aksi yapılırsa menfi bir kıymet alır. Tırmanışlarda hücum zaviyesi müspet, dik süzülüşlerde menfidir. Hücum zaviyesi doğrudan doğruya veterle taşıyıcı sathın hareket istikameti arasındaki zaviye olup ufki bir hatla hiçbir alâkası yoktur. Meselâ tayyare bir luping hareketi yaptığı sırada veter ufukla 90 derecelik bir zaviye teşkil edebilir. Bu anda hücum zaviyesi de 90 dereceyi bulmuş demek değildir. Belki hücum zaviyesi bu sırada + 4, + 5 derecelik bir kıymet almış olabilir.

Bir taşıyıcı satıh, uçuşta olduğu gibi, karşıdan bir hava cereyanı aldığı zaman iki kuvvetin tesiri altında kalır. Bunlardan biri kaldırış kuvveti, diğeri de mukavemet (veya itiş kuvveti) tir (Şekil 3). Motorun vazifesi mukavemeti yenmektir. Kaldırış kuvveti de tayyareyi havada tutan ve yükselmesini sağlıyan kuvvettir.

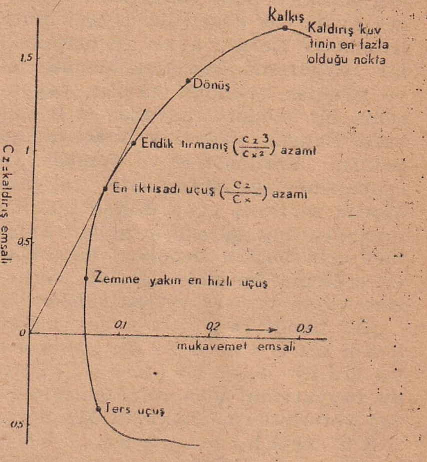
Bu kuvvetlerin meydana gelişi şöyle izah edilebilir: Hava cereyanı istikametine karşı küçük bir müspet hücum zaviyesiyle konulan kanad hava filelerini ikiye böler (Şekil 3). Bunlardan bir kısmı kanadın alt yü-

Şekil 4, Şekil 5

zünü, bir kısmı da üst yüzünü yalıyarak geride tekrar birleşirler. Fakat bu sırada hava, atalet kanunu gereğince, kanada çarpmadan evvelki hareket istikametini muhafazaya çalışacağından profilin alt tarafına ayrılan hava fileleri aşağıdan yukarıya doğru itici bir kuvvet ve üst tarafa ayrılan fileler de emici bir kuvvet hâsıl edecektir. Bu olay bir model tecrübesinde kolaylıkla görülebilir. Profilin altına "tazyik tarafı", üstüne de "emiş tarafı" denir. Her iki kuvvetin de yani tazyik ve emme kuvvetlerinin de genel olarak cihetleri yukarıya doğru olduğundan bu kuvvetler birbirine inzimam ederek asıl iş gören hava kuvvetini meydana getirirler (Şekil 3). İki kuvvetin muhassalası olan bu kuvvetin tatbik noktası kanad orta hattı üzerinde ve hücum kenarından itibaren üçte bir mesafede bulunur.

Bir taşıyıcı sathın emici tarafı, kaldırış kuvvetinin üçte ikisini, tazyik tarafı da üçte birini hâsıl eder. Bu bakımdan tayyare imalâtçıları kanadın üst sathını düz ve pürüzsüz yapmıya gayret ederler. Buna mukabil alt sathın düzlüğünü bozacak bâzı tertiplere müsaade edilebilir. Meselâ bomba salanlar, bombalar, roketler kanad altına takılabilir ve bunlar tayyarenin kaldırış kuvvetinde ve dolayısiyle yükseliş hızında büyük değişiklikler yapmazlar.

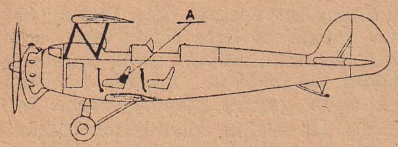
Şekil 6

Şekil 4, profil'in hava fileleri arasından normal bir hücum zaviyesiyle hareketini, 5 numaralı şekil de profile lüzumundan fazla bir hücum zaviyesi verildiği zaman hava filelerinin geride anafor teşkil ettiğini göstermektedir. Teşekkül eden bu anafor geriye doğru emici bir tesir yaparak tayyarenin hızını süratle firenler. Ve pek kısa zamanda tayyare havada tutunamaz hale gelerek viril hareketiyle sukut etmiye başlar. Şakuli hareketlere kumanda eden levye âni ve sert olarak çekildiği zaman bu durum meydana gelir.

Kanad profilleri rüzgâr tünellerinde tecrübe edilir. Tecrübe edilmek istenilen profilde yapılmış kanad modellerine değişik hücum zaviyeleri verilerek rüzgâra maruz bırakılır, — 10 dereceden + 20 dereceye kadar değişik hücum zaviyelerinde kanadların kaldırış kuvvetleri ölçülür ve bunlar şekil 6 da görüldüğü gibi bir grafik halinde çizilirse tecrübe edilen profilin "polar" ı meydana gelir. Örnek olarak çizilen ve tek satıhlı bir tayyareye aidolan bu polar'ın tetkikinden anlaşılacağı üzere polar bir tayyarenin karakteristiklerini

göstermek bakımından büyük önemi haizdir.

Tayyarede "ağırlık merkezi" de mühimdir (Şekil 7). Ağırlık merkezi ön tarafta, motora yakın bir noktada bulunan tayyarenin "başı ağır" dır. Aksi halde "kuyruğu ağır" olur. İdeal olan, tayyare ağırlık merkezinin kaldırış kuvveti tatbik noktasına intibak etmesi halidir. Tek satıhlı ve alttan kanadlılarda buna daha çok muvaffak olunmuştur. Pilotun tayyare ağırlık merkezini bilmesi ve yüklemeyi buna göre yapması uçuş selâmeti bakımından önemlidir. Bunun için birçok tayyarelerde

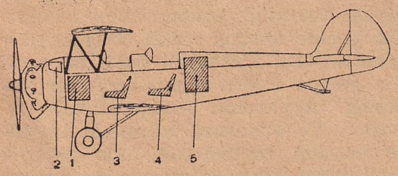

Şekil 7

yük konulacak mahallin kapağına veya başka bir yere tayyarenin "yükleme plânı" yapıştırılır (Şekil 8). Ağırlık merkezine tesir eden küçük değişiklikler pilot tarafından "fletner ayarı" ile düzeltilir. Uygun yüklenmiş ve fletner ayarı iyi yapılmış bir tayyarenin kumandalarından el ve ayaklar çekildiği zaman, tayyarenin bir müddet muvazenesi bozulmaz. Uçuşun sonlarına doğru akaryakıtın azalmasiyle ve bomba ve cephanenin sarfedilmesiyle tayyare ağırlık merkezi gene değişebilir. Bu mahzuru bir dereceye kadar önlemek için benzin depoları, bombalar ve cephane kutuları ağırlık merkezine yakın yerlere yerleştirilirler.

Her hangi bir tayyare hakkında bir kıymet takdir edebilmek için bu tayyarenin uçuş nitelikleriyle uçuş yeterliklerine bakmak lâzımdır.

En mühim uçuş nitelikleri istikrar ve oynaklıktır. Fletner ayarı yapıldıktan sonra iyi bir havada bir müddet kendi kendine düz uçan, az sarsıntılı (sağnaklı) havalarda da sallanıp tekrar düze-

Şekil 8

len tayyare istikrarlıdır. Bir tayyarede üç türlü istikrar vardır. Bunlar uzunluk mihverindeki, genişlik mihverindeki ve derinlik mihverindeki istikrarlardır. Kanadlara ok şekli verilmekle uzunluk mihveri üzerindeki istikrar; V şekli verilmekle de genişlik mihverindeki istikrar temin edilir. Yani ok şekli tayyarenin sağa sola zikzak yapmasına, V şekli de sağa sola yatmasına mâni olur. Çift satıhlı tayyarelerde alt satıh üst satha nazaran biraz geri bulunur. Buna da kanadların "dekalaj" ı denir ki derinlik mihverindeki istikrarda rol oynar. Netekim tek satıhlı tayyarelerin çift satıhlılara nazaran aşağı yukarı yalpası fazladır. Oynaklık bilhassa av tayyarelerinde aranan önemli bir vasıftır.

Uçuş yeterlikleri de şunlardır: Âzami sürat, tutunma sürati, iniş sürati, seyahat sürati, tırmanma sürati, menzil, havada kalma müddeti, uzunluk, genişlik, yükseklik, kanad sathı, kanad yükü (vahid satha düşen yük), motor takati, motor yükü (tayyare ağırlığının motor takatine taksiminden çıkan kıymet), tayyare ağırlığı, emniyet emsali (kanadların tayyarenin kaç misli ağırlığına tahammül edeceğini gösteren kıymet), tavan vesairedir. Tırmanma sürati tamamiyle dikine olan bir sürat olup varyometre ile saniyede metre olarak ölçülür. Süratli tayyarelerde kanad yükü fazladır. Kanad yükü az tayyarelerin süzülüşü fazla ve pilotajı kolay olur. Tavan tayyarenin çıkabildiği en fazla yüksekliktir.

Pervaneler: Pervane pallerinin de hava içinde hareket eden birer taşıyıcı satıhtan başka bir şey olmadığını ve bunların maktlarının da kanad profillerine benzer olduklarını ifade edersek, pervanelerin normal tayyarelerde nasıl çekiş kuvveti hâsıl ettiği, helikopterlerde de nasıl kaldırış kuvvetini temin ettiği kendiliğinden anlaşılır.

(Kurmay Galip Atakan)

ALP ARSLAN, MUHAMMET BİN DAVUT — (1029 - 1072) Büyük Selçuk hükümdarı. 20 ocak 1029 da doğdu. Çocukluğunda çok iyi bir terbiye gördü. Birçok askerî hareketlerde, akınlarda bulundu ve pişti. Babası Çağrı Bey'in son yıllarında devletin idaresi hemen hemen onun elinde gibiydi. Babasının ölümünden birkaç yıl sonra amcası da evlât bırakmadan öldü. Veziri El - Kunduri'nin, tahta Alp Arslan'ın kardeşini çıkarması iyi karşılanmadı. Birçok beyler Alp Arslanı istiyorlardı. Neticede Alp Arslan 1064 te sultan ilân edildi. İlk işi, kendisine karşı gelenleri bertaraf etmek oldu. Durumunu sağladıktan sonra kuvvetli bir ordu vücuda getirdi ve askerlerini Bizans topraklarına sürdü. Bundan sonra birçok zaferler birbirini takibetti. Muhtelif eyaletleri Selçuk umerası arasında dağıttı. Birçok beyleri Anadoluya, akınlar yapmıya memur etti.

Bu esnada Mısır'ı istilâ arzusuna kapıldı. Azerbaycan'a geldi, Van gölünün kuzeyinden geçerek Malazgirt önlerine vardı. Diyarbakır, Urfa ve Halep üzerinden geçti. Mısır'a doğru yola çıktığı sıralarda Bizans imparatorunun doğuya doğru ilerlediğini haber aldı ve bunun üzerine ordusunun bir kısmını Suriyeyi fethetmek üzere bırakıp geri döndü. Malazgirt önlerinde Bizans imparatoru ile karşılaştı. Burada, tarihin «Malazgirt Meydan Muharebesi» adiyle kaydettiği savaşı kazandı. Bizans imparatoru Romanos Diogenesi esir etti. Lâkin ona çok iyi muamelede bulundu. Hattâ kısa bir zaman sonra onu tekrar Anadoluya iade etti. Fakat imparator Bizans'a dönünce, tahtının Sekizinci Mihael tarafından işgal edilmiş olduğunu gördü. Böylece, imzalanan barış antlaşması hükümsüz kalmış oluyordu.

Alp Arslan, bu harbe bizzat devam etmedi. Maveraünnehir'e geçti. Orada esir aldığı bir kale kumandanı tarafından yaralandı ve 1072 yılının kasım ayında öldü.

Hem kahramanlığı, hem yüksek karakteriyle meşhur olan Alp Arslan'ın, Anadoluyu Türklerin ebedî yurdu haline getirmiş olması bakımından tarihî rolü büyüktür.

(Seri I, sayfa 1630 dan kısaltma)

ANAFARTALAR MUHAREBESİ — Çanakkale harekâtının ikinci safhasını teşkil eder. Çanakkalede Müttefiklerin muvaffakıyetsizlikleri İngiliz kabinesinin düşmesine sebebolmuş ve yeni kabine Çanakkale işini inceleyip General Hamilton'un emrine yeni kuvvetler göndermeyi ve umumi bir taarruz yapmayı kararlaştırmıştı. Bunun üzerine 1 - 31 temmuz 1915 te 70.000 kişilik bir kuvvet ve mühim miktarda harb malzemesiyle yüklü gemi kafileleri İngiliz limanlarından Çanakkaleye hareket ettiler.

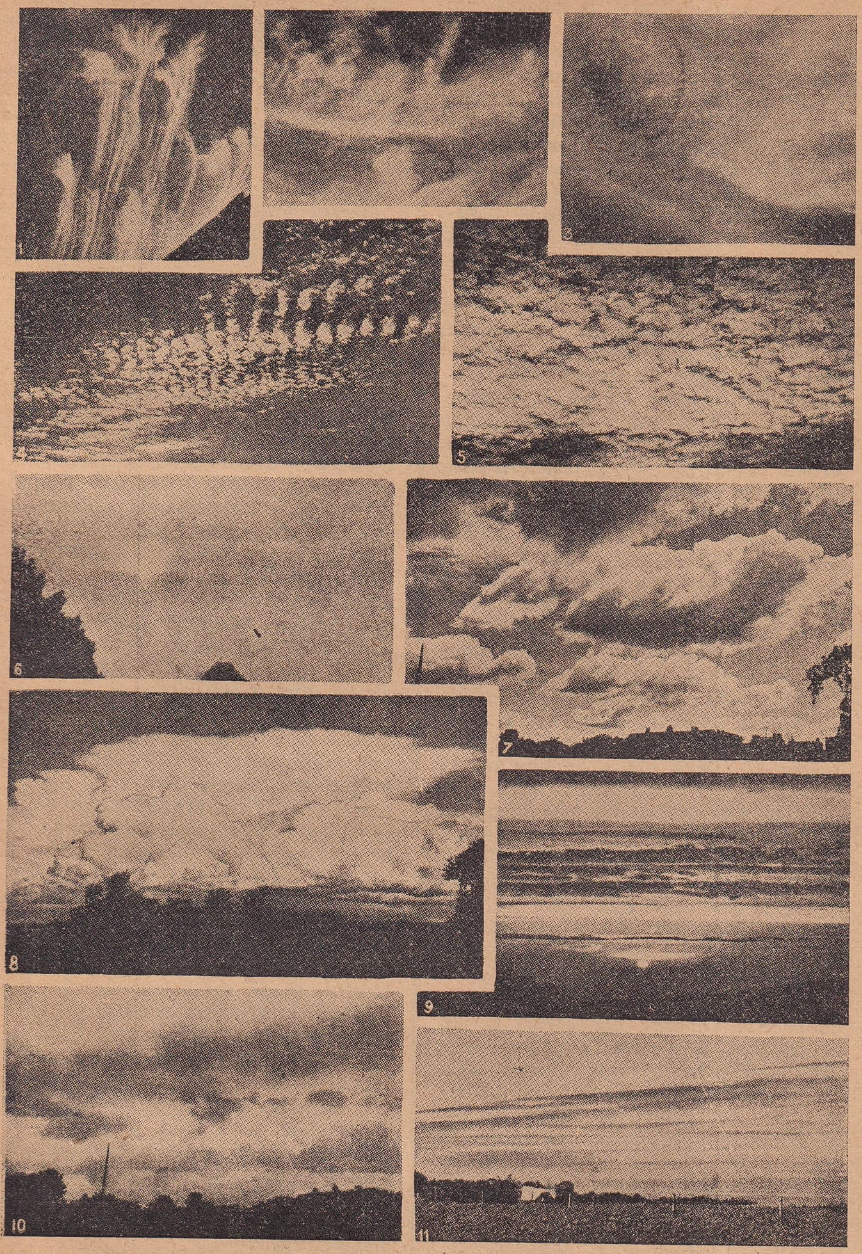
6 - 7 ağustos gecesi düşman Arıburnu şimalinde ve Anafartalarda karaya çıktı ve 7 ağustos sabahı topçu ateşi himayesinde bir tugayla taarruza geçti. Conkbayırı - Kocaçimen bölgesinde baş gösteren tehlikeyi sezen 19. tümen komutanı Albay Mustafa Kemal (Atatürk), buraya bir buçuk taburluk bir kuvvet göndermişti. Bu kuvvet, İngiliz tugayının taarruzunu durduttu. 8 ağustosta Kocaçimene yapılan İngiliz taarruzu da püskürtüldü. Geceleyin bir alay kuvvetindeki Türk karşı taarruzu İngilizleri biraz daha geriye attı ise de büsbütün defedemedi.

Çanakkaleyi müdafaa eden 5. ordu komutanı Müşir Liman Paşa 8 ağustosta katî taarruz emrini verdi ve Albay Mustafa Kemal'i Anafartalar Grubu komutanlığına tâyin etti. Mustafa Kemal 9 ağustos sabahı taarruza geçti ve düşman Anafartalar düzlüğüne atıldı. 10 ağustosta da Conkbayırındaki düşman geriye atıldı ve bu suretle Çanakkale kurtarıldı. İngilizler durumu düzeltmek için 21 ağustosta Küçük Anafartalar köyü istikametinde tekrar taarruza geçtiler. Kahraman Türk askerleri, siperlere giren düşmanı süngü hücumiyle defettiler. Başa çıkamıyacağını anlıyan düşman, 19 - 20 aralık 1915 te Anafartalar ve Arıburnunu tahliye etmek zorunda kaldı.

Mustafa Kemal'in dehasını, Türk sevk ve idaresinin İngiliz sevk ve idaresine kat kat üstünlüğünü gösteren ve birkaç misli düşmana karşı çarpışan Türk askerlerinin dasitani kahramanlığının bir ifadesi olan Anafartalar Muharebesi, Türk askerî tarihinde çok şerefli bir hâtıra olarak kalacaktır.

(Seri I, sayfa 483 ten kısaltma)

BULUTLAR — Havada mevcudolan su buharı sıcak bir muhitten soğuğa geçince veya daha soğuk bir hava kütlesiyle karışınca tekâsüf

1 ve 2 - Sirrüs, 3 - Sirro - Stratüs, 4 - Sirro - Kümülüs, 5 - Alto - Kümülüs, 6 - Alto - Stratüs, 7 - Kümülüs, 8 - Kümülo - Nimbüs, 9 - Strato - Kümülüs, 10 - Nimbüs, 11 - Stratüs

ederek bulut veya sis haline girer. Buharlıktan çıkmış olan bu küçük zerrelerin teşkil ettiği küme yer üzerinde olursa sis, havanın yüksek satıhlarında olursa bulut adını alır. Bulutları teşkil eden su habbeciklerinin kutru mikroskopla ölçülmüştür. Assman'a göre 0, mm 006 ile 0,017, Dines'e göre 0,mm 016 ile 0,127, Koenitz'e göre 0, mm 0 14 ile 0,035 arasında tespit edilmiştir. Bu habbecikler havada uçuşmazlar, yavaşça düşerler, en ufak bir cereyan onları ufki olarak sürükler veya havaya yükseltir. Düşmelerinin hızı havanın mukavemetiyle kaybolur. Yassı küçük buz parçaları daha fazla havanın mukavemetiyle karşılaştıklarından daha yavaş düşerler. Bu şekilde bir bulut düşerken habbecikler daha sıcak bir mıntakada yeniden buhar haline gelirler, bu böyle devam edip gider. Birçok tekâsüfler meteorolojik duruma, yerin topografisine bağlıdır. Doğrudan doğruya meteorolojik duruma bağlı olanları da vardır, meselâ Kümülüsler. Bulutların seyir hareketleri meteorolojide önemli bir işarettir. Bunu müşahede etmek için özel bir ayna veya Nephoscope aleti kullanılır. Bulutların yükseklikleri aynı cins bulutlar için bile ayrı ayrıdır, mevsimlere, iklime göre değişir. Bâzıları yazın kıştakinden daha fazla yüksekte olurlar. Hararet ve rutubet yüzünden bulut sabahtan akşama kadar yükselir, gece olunca alçalır. Alçak bulutlar sabahları, yüksek bulutlar bütün gün görülür.

Riggenback ve L. Teisserenc de Bart uluslararası bir bulut haritası yapmışlardır. Meselâ İsveç'te yaz mevsiminde tesbit edilen bulut yükseklik dereceleri şunlardır : Sirrüs: 8. 500, Sirro-Stratüs: 5.200 ile 9.250, Sirro-Kümülüs: 6.400, Alto-Kümülüs: 2.060, Kümülo - Nimbüs : 1.400 ile 2.670, Kümülüs: 1.390 ile 2.020, Nimbüs: 1.600, Stratüs: 810.

Bulutlar dört karakteristik isim altında toplanır: Sirrüs, Kümülüs, Stratüs, Nimbüs.

Sirrüs bulutları, ekseriya hava değişikliğini gösterir, yün yumağı gibidir, bunlar gökte müteakıp şeritler halinde yayılır.

Kümülüs' ün, kenarları yuvarlaktır, süratle yükselen sıcak hava cereyanının tepesindeki buharın tekâsüfü ile hâsıl olur, kaideleri düz, tepeleri kubbe şeklindedir, çoğu defa bu kubbeler rüzgârın tesiriyle parçalanır.

Stratüs, uzun ve ufki, çok defa kırmızı renktedir, güneşin doğuşunda ve batışında görülür.

Nimbüs, etrafı belirsiz, kocaman, siyah veya kurşuni renkte yağmur bulutlarıdır.

Bu dört isim tek başına (Kümülüs gibi), veya ikisi birleştirilerek (Kümülo-Nimbüs gibi) veya her hangi bir sıfat eklenerek (Mammato-Kümülüs gibi) diğer bulut şekillerini anlatmak için kullanılır.

Diğer bulutlar arasında Sirro-Stratüs, Sirrüs liflerinden teşekkül eden ince beyazımtırak bir tül gibidir. Sirro-Stratüs bulutları küçük yün gibi ince toplardan müteşekkildir, gölge vermezler. Alto-Stratüs bulutları kalın boz renkte veya mavimsi bir peçe teşkil ederler. Kümülüs bulutları rüzgârın tesiriyle parçalanınca Frakto-Kümülüs bulutları hâsıl olur. Gök gürültüsü bulutları olan Kümülo-Nimbüs büyük dağlar şeklindedir. Sirro-Kümülüs, Alto-Kümülüs, Alto-Stratüs bulutlarının dalgalı satıhları yukardaki soğuk havaya rastlıyan sıcak hava mevceleri tarafından hâsıl edilir.

(A. Bükey)

DUT — Dutgiller familyasından ağaç ve meyvası. Bütün dünyada beş çeşidi vardır: Beyaz, tatlı kara, ekşi kara, tatlı pembe, ekşi pembe. Bunların hepsinin yaprakları birbirinden farklı biçimlerdedir. Beyaz dut bilhassa ipekböceğine gıda olan yapraklar için yetiştirilir. Meyvası bâzı yerlerde kurutulur. Doğu illerimizde pestili de yapılır. Kara dut ağacının kabuğunda solucan düşürücü hassa vardır. Meyvasından reçel ve şerbet yapılır. Meyva halinde yenildiği vakit serinletir ve iştah açar.

Dut ağacı kolay yetişir. Hemen her topraktan hoşlanır. Bununla beraber, pek soğuk topraklarda yetiştirilmemesi tavsiye edilir.

(Seri I, sayfa 772 den kısaltma)

FAHR-ÜD-DİN MÜBAREKŞAH GURİ — (Ölümü 1206) Fahr-üd-Din Mübarekşah Gurî, İslâmi çağda Türkler arasında devam eden milliyetçilik hareketlerinin, Onyedinci Yüzyılda, müdafiliğini yaparak birçok delillerle Türk dilini ve Türk kavmini öven büyük bir Türk milliyetçisidir. Asıl adı Muhammed olup 1125-1135 yılları arasında Merverrüd-

da doğmuştur. Babası, Hasan (veya Hüseyin) Mansur adlı muhtelif ilimlere vukufu olan fâzıl ve engin bir zattır.

Fahr-üd-Din, gençliğinde, Afganistan'da ve Hindistan'da hüküm süren bir Türk devleti olan Gorlular hanedanı (1183-1206) sarayına girmiş ve onların itimadına mazhar olmuştur. Sarayının ise, âlim ve şairlere açık olduğu; zengin, fakir, büyük, küçük, her türlü insanlara ikramlarda bulunduğu; kütüphanesinde âlimlerin kitap okuduğu; cahillerin de satranç oynadığı rivayet edilir. Bu sayede, Goristan dağlarında Herat ile Gazne şehirleri arasında bulunan ve o zaman Gorlular devletinin merkezi olan Firuzkôh, âlimlerin ve şairlerin topluca bulunduğu bir ilim ve irfan şehri olmuştur. «Fahr-üd-Devlet-ved-Din» ve «Melik-ül-Kelâm» lâkaplariyle anılan Mübarekşahın, «kasideleriyle rubailerinin letafet ve selâsetiyle meşhur olduğu», birçok ilimlere vukufu bulunduğu söylenir.

Son Gorlular hükümdarı Mu'izz-üd-Din, Lâhor şehrini zaptedince; Fahr-üd-Din Mübarekşah da oraya gitmiştir. Burada, evkaf vesikalariyle şecerelerini ele geçirmiş, bine yakın eser okuyarak on iki yıl çalışmak suretiyle 1196 da «Şecere-i Ensab» adlı meşhur kitabını meydana getirimştir. Eser, 1206 yılında, Hindistan Kölemenleri devleti (1206-1209) nin kurucusu Kutb-üd-Din Aybeğ'e (1206-1210) takdim edilmiş; o da eseri beğenerek hususi kütüphanesi için yazılıp ciltlenmesini emretmiştir.

Mübarekşah, biraz sonra, 602 zilhiccesinde yani 1206 yılı temmuz ayında Lâhor'da vefat etmiştir.

Fahr-üd-Din Mübarekşah'ın fikirlerini daha iyi anlıyabilmek için, yaşadığı zamanda ve buna takaddüm eden yüzyıllarda Türk âleminin durumunu kısaca belirtmek gerektir.

Onuncu Yüzyılın ilk yarısından itibaren Türklerin büyük kütleler halinde İslâmiyeti kabule başlamaları, İslâm kültürü dairesinde yeni bir çığır açılmasını neticelendirmiş ve islâmiyetin Türkler arasında süratle yayılması, Türklerin kuvvetli bir kültür etrafında kudretli devletler kurmalarını sağlamıştır.

Türklerin, evvelce Çin kültürüne karşı giriştikleri milliyet cereyanları, Kara - Hanlılar zamanında yani Onbirinci Yüzyıldan itibaren «Müslüman - Türk millî hareketi» şeklini almıştır. Türkleri millî benliklerinden ayırmak istiyen İslâm ümmetçiliğine, Arapçılık cereyanına karşı girişilen bu milliyetçilik hareketinin mübeşşirleri, Kâşgarlı Mahmut ile şimdi bahsettiğimiz Fahr-üd-Din Mübarekşah idi.

Fahr-üd-Din Mübarekşah, Müslüman - Türk milliyetçiliğinin müdafiliğini yaparken buna, aynı zamanda, Mâvera-ün-Nehr, İran, Anadolu ve Suriyede kurulan Büyük Selçuk İmparatorluğu (1040-1157), nda ve onun parçalanmasiyle bu topraklar üzerinde kurulan Türk sülâlelerinde devam eden Türk dili ve kültürüyle, âdet ve ananelerinin de büyük bir tesiri olmuştur.

Türklerin dil, tarih, âdet ve ananelerini, değerlerini anlatan ve Türk boylarının bir de listesini ihtiva eden ve ilim âlemince «Tarih-i Fahr-üd-Din Mübarekşah» diye tanılan «Şecere-i Ensab» adlı eserinin önsözünde, Mübarekşah, «... İzzet ve devletin Türklere bahşedilmiş olduğuna ne gibi delil vardır?» sualini şöyle cevaplandırmıştır: «Dünya ehlince bilinir ki, herkes kendi soyu, oymağı ve kenti içinde bulundukça aziz ve yüksek tutulur, gurbette ve yabancı ülkelere gidince hor görülür, alçaltılır ve saygı görmez. Türklerin durumu ise bunun tersine olarak şudur ki, onlar kendi soyları ve ülkeleri içinde bulundukça Türklerden biridirler ve ayrıca bir üstünlük ve gücleri olmaz. Ancak, kendi ülkelerinden çıkıp bir Müslüman ülkesine gidince ne kadar ev, soy ve ülkelerinden uzaklaşırlarsa, değer ve bahaları o ölçüde artar, emîr ve sipehsalâr olurlar».

Bu sözlerini kuvvetlendirecek bir delil daha göstererek Türkün kurucu, yaratıcı ve teşkilâtçı ruhunu anlatmış oluyor: «Âdem aleyhisselâm devrinden bugüne kadar satın alınmış bir köle padişah olmamıştır, meğer ki, Türk ola..» derken tarihî vakıalara dayanmaktadır. Zira, kölelikten hükümdarlığa yükselip hanedan kuran Türklere misal olarak, 1206 tarihinde Hindistan'da «Türk Kölemenleri» sülâlesinin müessisi Kutb-üd-Din Aybeğ'le 1250 de Mısır'da «Türk Memlûkleri» devletini tesis eden İzz-üd-Din Aybeğ'i gösterebiliriz.

Fars şairi Firdevsî'nin, «Şehname» de Afrasiyâb diye bahsettiği ve M. Ö. Yedinci Yüzyılda yaşamış Saka Türklerinin hükümdarı Tunga - Alp (M. Ö. ? - 625) ten de söz ederek demiştir ki: «Vaktiyle Türklerin padişahı olup olağanüstü iyi, akıllı ve doğru yollu ve çok bilgin olan Afrasiyâb'ın sözleri arasında şu mesel vardır: Türk, denizde sedefin içinde duran bir inci gibidir, kendi yerinde kaldıkça kadirsiz ve değersiz durur, ne vakit sedef ve denizden çıkarsa değer ve baha kazanır ve padişahların tacının ve gelinlerin gerdan ve kulaklarının süsü olur».

Fahr-üd-Din Mübarekşah, Türklerde - yukarda saydığı - meziyetler olmasa dahi, İslâm devletleri içinde en mümtaz yeri işgal etmeleri, Türkler için bir övünç konusu teşkil edeceğine işaretle: «Eğer Türklerin hiç bir derece şeref ve mevkileri olmasaydı dahi şununla övünüp göğüslerini kabartabilirlerdi ki, İslâmın sevgili ve mansur hükümdarı Türktür. Bu yüzden Türkler ve Türkistan bütün acuna üstün tutulurlar» diye ilâve etmiştir.

Mübarekşah Gurî'nin eserinden, Türklerin, diğer kavimlere üstünlüğünü belirten sebeplerden birini daha okuyalım: «Bu güzel yaradılış ve iyi ahlâktan başka nice âdab ve güzellikler vardır ki, Türkleri âleme müreccah, efdal ve serfiraz kılar. Bunlardan biri şudur ki, yeryüzündeki ülkeler içinde hiçbir ülke Türkistandan daha büyük, daha derin ve daha düz değildir. Doğudan onların ülkesinin sınırı Çin'dir; batıda Türkistanın sınırı tâ Rum'a (yani Anadolu'ya) kadar gider. Kuzeyde Türkistanın sınırı Ye'cüc- Me'cüc seddi (yani Sibirya buzlukları) ve güneyde kar içinde olan Hindistan dağlarıdır».

Yukarıdaki sözlerinden anlaşıldığına göre, Mübarekşah, Türk hükümdarlarına tabi olan memleketlere «Türkistan» adını vermiştir. Türklerin üstünlükleri için gösterdiği delilleri bunlarla da bitmiyor; bir üstünlük sebebi olarak saydığı Türk dili için de şunları söylüyor: «Türklerin başka insanlara müreccah olmalarının birkaç sebebi daha vardır: Biri budur ki, arapçadan sonra türkçeden daha iyi ve daha heybetli hiçbir dil yoktur. Bugün türkçeye rağbet eski zamanlarda olduğundan çok fazladır. Çünkü emîr ve sipehsalârların çoğu Türktür. Devlet onlarındır. Bütün insanların muhtacolduğu nimet ve servet onların elindedir. Asîller, büyükler ve büyüklerin çocukları Türklerin hizmetindedirler ve onların devleti sayesinde asûde ve muhteremdirler».

Mübarekşah'ın «Kuran» dili olan arapçayı Türkçeden üstün görmesi, sırf dinî gayretin ve ona verdiği kutsiyetin neticesidir.

Fahr-üd-Din Mübarekşah, Türklerin yazıları olduğundan da bahsetmiş ve: «Türklerin kitapları ve yazıları vardır. Sihir ve nücum bilirler ve çocuklarına yazı öğretirler. Onların yazıları iki türlüdür: Biri Soğdi, diğeri Tokuz - Guzî.. Soğd (yani Uygur) yazısının yirmi beş harften fazla harfi yoktur... Bu yazı sağdan sola doğru yazılır ve birbiriyle çok defa bitişmez... Dokuz - Oğuz (yani Orhun veya Kök - Türk) yazısı yirmi sekiz harften mürekkeptir, sağdan sola yazılır» diye bilgi vermiştir.

Türk kültür tarihi bakımından büyük bir önem taşıyan «Şecere-i Ensab» da Türk illerini gösterir bir harita varmış; fakat, bugüne kadar ele geçmemiştir.

Kısaca hayatını anlattığımız ve Türk milliyetçiliği tarihi için çok kıymetli olan fikirlerinden bahsettiğimiz Fahr-üd-Din Mübarekşah Gurî'nin adı, bütün Türklüğün kalbindeki mümtaz yerini, daima işgal edecektir.

Kısa bibliyografya: Fuat Köprülü; Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, İst. 1934, s. 118-154. Külüg - Tegin; Türkler'de Milliyetçiliğin İlk İzleri, Doğu Dergisi, (Zonguldak, nisan 1947), sayı 53. Nihat Sami Banarlı; Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1947, s. 72-73 ve A. Zeki Velidî Togan; Umumi Türk Tarihine Giriş, İst. 1946, c. I, s. 126. Behçet Akın; Büyük Türk Filoloğu ve Türkoloğu Kâşgarlı Mahmut, Kopuz Dergisi, (Samsun, ağustos 1943). sayı: 4, s. 88 - 89. Y. Hikmet Bayur; Hindistan Tarihi, Ank. 1946, c. I. s. 369-370. Fuat Köprülü; Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, İst. 1934, s. 150. A.

Zeki Velidî Togan; Umumi Türk Tarihine Giriş, İst. 1946, c. I, s. 146.
(İ. Behçet Akın)

GULLIVER'İN SEYAHATLERİ — (1726) «Galiver okunur» Dünya edebiyatına mal olmuş bir tenkid ve hiciv eseri.

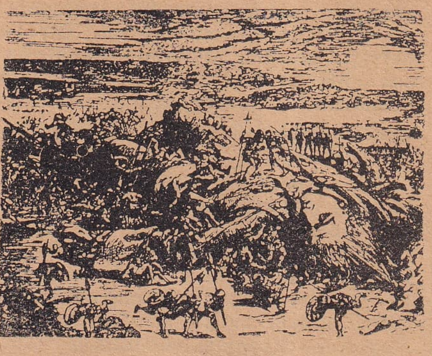
1726 yılının sonlarına doğru İngiltere'de «Gulliver'in Seyahatleri» adiyle bir kitap yayımlandı. Yazanın ismi Jonathan Swift'ti ve bu muharrir evvelce yayımladığı iki eseriyle olduğu kadar, parti kavgalarında esaslı bir rol oynamış olmasiyle de tanınmıştı. Eser kısa zamanda büyük bir alâka topladı. Devrin ikinci yarısında İngiliz edebiyatına önderlik etmiş bir şahsiyet olan Dr. Johnson bu hâdiseyi şöyle anlatır: «Gulliver öyle yeni, öyle garip bir eserdi ki, okuyucular zevk ve şaşkınlık içinde bo-

"Gulliver'in Seyahatleri" resimlerinden: Gulliver cüceler memleketinde

calıyorlardı. Kitap kapışılıyordu. Daha ilk baskısı tükenmeden fiyatı yükseltildi. Tenkidçiler şaşırmış kalmışlardı; bir müddet ne diyeceklerini bilemediler. Fakat bir zaman sonra hemen herkesin kanaati, birinci ve ikinci seyahatlerin kitabın en cazip kısımları, üçüncünün çok yavan, dördüncü seyahatin ise çok haşin olduğu yolundaydı».

Eser devrinde uyandırdığı alâkayla kalmadı. İki yüz yıldır dünya edebiyatının en fazla okunan kitaplarından biri oldu. İnsanlarla alay eden, ümitsiz bir kitabın bu derece tutulması şaşılacak bir şeydi. Bunun sebebini araştıran bütün tenkidçiler bir noktada birleştiler: «Gulliver'in Seyahatleri» nin yaşıyan bir eser olmasına sebep hikâyesinin kuvvetiydi. Sadece birinci ve ikinci bölümlerin okunması ve bir çocuk kitabı olarak kabul edilmesi de bunu gösteriyordu.

Gulliver cüceler memleketinde

Swift, bütün hayatı boyunca mücadele etmiş ve daima haksızlıklarla karşılaşmış bir insandır. Tam gerçekleşeceklerini umduğu zamanlarda ümitlerinin birer birer sönüp gittiğini görmüştür. Hayatı baştan başa hayal sukutları ile doludur. Çok şey ummuş, hiçbir şey elde edememiştir. Daima düşmanlarının kurbanı olmuştur. İşte «Gulliver'in Seyahatleri» böyle bir hayatın mahsulüdür, ve tanınmış tenkidçilerden Carl Van Doren: «Bundan daha vahşi bir kitap yazılmamıştır» der.

«Travels into Several Remote Nations of the World» adını taşıyan eser dört bölümdür. Lemuel Gulliver adında bir adamın uzak ülkelere yaptığı seyahatlerden bahseder. Hikâyeleri anlatan Gulliver önce gemilerde cerrahlık etmiş ve sonunda kendisi de kaptan olmuştur.

B i r i n c i b ö l ü m d e Lilliput'a yaptığı seyahati anlatır. Lilliput cüceler memleketidir. Burada boyları on beş santimi geçmiyen insanlar büyük bir ciddiyetle yaşamaktadırlar. Swift'in çizdiği manzara devrin İngilteresidir. Lilliput'ta parti kavgaları yapılır, entrikalar çevrilir, bütün dünyanın hâkimi olmak istiyen, soylarının, dillerinin asilliğiyle övünen bir millet yaşar ve bu insanlar kırallarının kudretiyle iftihar ederler.

Fakat bu on beş santimlik insanların büyük dertleri vardır. Düşmanları Blefescu'lular her an memleketlerini istilâ etmek niyetindedirler. Memleket dahilinde ise partiler, yani alçak ökçeli ayakkabı giyenlerle yüksek ökçeli ayakkabı giyenler, daimî bir mücadele halindedirler. Lilliput'lularla düşmanları yumurtanın sivri ucundan mı, yoksa geniş ucundan mı kırılması lâzım geldiği bahsinde bir türlü anlaşamamaktadırlar. Vakıa peygamberleri kitabında: «Hakikî müminler yumurtalarını en kolay ucundan kıracaklardır» diye yazmıştır ama kolay uç hangisi?

Swift devrin bütün müesseselerini yerden yere vurur. Bütün bu ciddiyetleri içinde Lilliput'luların ne derece çirkin, nasıl gülünç bir hayat sürdüklerini gösterir. İstediği, okuyucunun kendini Gulliver'in yerine koyup içinde bulunduğu cemiyete şöyle yüksekten bir bakmasıdır. Lilliput ile Blefuscu, İngiltere ile Fransadır. Alçak ökçelilerle yüksek ökçeliler ise Whig ve Tory partileridir. Bu bölümde hiciv hikâyenin akışiyle nispeten gizlenmiştir ve gaye bizi beşerî dâvaların küçüklüğüne, hiçliğine güldürmektedir.

İ k i n c i b ö l ü m d e hiciv daha açıktır. Brobdingnag adasında gördüklerini anlatır. Bu adada devler yaşamaktadır. Swift zaman zaman hikâyeyi keserek alay dolu bir eda ile Avrupanın halini anlatır. Fenalıkları methederek, iyi şeyleri de kötüliyerek insanoğlunun iyilik ve fenalık mefhumlarının asıl mânalarını kaybettiğini belirtmek ister. Adanın kıralı ve kıraliçesiyle inceden inceye alay eder. Netice olarak insanların vücut yapılışı bakımından kabalığı, iğrençliği ve İngiliz cemiyetinin ahlâksızlıklarla dolu, çürük tarafları ortaya dökülür.

Ü ç ü n c ü b ö l ü m d e Gulliver birkaç adayı dolaşır: Laputa, Balnibarbi, Glubbdubdrib, Luggnagg ve Japonya. Bunlardan Laputa sadece filozofların bulunduğu bir adadır, burada yaşıyan herkes âlimdir, herkes büyük nazariyelerle meşguldür. Bu yüzden de daimî bir endişe içinde yaşarlar: yok güneş kabuk bağlıyacak, yok arza yaklaşıp onu içine çekecek, daha bunun gibi neler. Glubbdubdrib büyücüler memleketidir. Orada Gulliver eski devirlerin büyük şahsiyetleriyle konuşmak fırsatını bulur. Öbür dünyada yalan söylemediği için çağırılan hayaletler her şeyin doğrusunu anlatırlar. Bilhassa kırallar Gulliver'i büyük bir hayal sukutuna uğratır. O kadar ki, ahlâk bozukluğu olmıyan bir yerde kırallığın barınamıyacağına inanır. Lugnagg adasında ölümsüz insanları görür, hayata karşı duymuş olduğu keskin iştiha bir hayli azalır. Velhasıl bu bölüm hayatla ilgisini kaybetmiş âlimlerin, taklitçilik ve heveskârlığın, tarihe mal olmuş şahsiyetlerin ahlâksızlıklarının ve ölümsüzlük isteğinin hicvine ayrılmıştır.

D ö r d ü n c ü b ö l ü m d e y s e asil atların yaşadığı bir adaya gidilir. Bu atların adı Houyhnhnms'dir ve çok güzel mahlûklardır. Adada bir de Yahoo denilen dejenere insan nev'i yaşamaktadır. Gulliver bu mükemmel hayvanlarla âdi Yahoo'ların farkını görünce insanlardan nefret

Gulliver devler memleketinde

eder. Bir Yahoo olmadığını anladığı için onu yanına alan Houyhnhnms efendisiyle İngilterenin halini konu-

şurlar. Gulliver orada insanların nasıl yaşadıklarını anlatır. Efendisi bilhassa atların sırtına bindiklerini söylemesine pek şaşar, inanamaz. Onun bütün anlattıklarını dinledikten sonra, bu Yahoo soyunun akıl dedikleri şeyin tabiatın onlara verdiği düşkünlüklerin artmasına yarıyan bir hassa olduğuna karar verir. Fakat Gulliver'in diğer Yahoo'lar kadar kötü olmadığını gören efendisi General Assembly (Genel Meclis) de yeryüzündeki bütün Yahoo'ların yokedilmesini istiyenlere muhalefet eder ve insanların ıslah edilebileceğini ileri sürer. «Eşek kullanacak yerde Yahoo'ları kullanmak daha doğrudur, mamafih fazlaürememeleri için enenmeleri şayanı tavsiyedir» der. Gulliver bu asil atların memleketlerini idare ediş tarzlarına hayran olur ve Londraya dönünce insanlarla bir arada yaşamaktan ıstırap duyar. Eserin en haşin bölümü budur. Buna rağmen dikkat edilirse, tabiatın en güzel örneği asîl Houyhnhnms'ların bütün hayran olunacak vasıfları insanlarda görülen vasıflardır.

Swift'in insanlardan niçin nefret

Gulliver devler memleketinde

ettiğini araştırmayı faydasız buluyoruz. En doğrusu onun bu tarafını, sebepler bulmıya çalışmadan, olduğu gibi kabul etmektir. Upton Sinclair «Altın Zincir» adlı kitabında: «Bir dâhiyi, Londrada St. Paul'a lâyık olduğu halde, Dublin'deki St. Patrick'e dekan yapan dünya ve bu dünyanın insanları, ona daha güzel görünemezlerdi» diyor.

Swift bu hayalî seyahatnamede, Gulliver'in başından geçenleri en ince teferrüatı ile anlatarak okuyucuyu bir hikâye atmosferine sokmıya muvaffak olmuştur. Eserin en garip yerlerinde bile ciddiyetini muhafaza eder. Bu sebeple kitap basit bir hikâye gibi de okunabilir. Tenkid ve hiciv bahsine gelince: iki şeye hücum etmiştir: 1 - İnsanların kötü huyları, âdetleri, bir kelimeyle, saçmalıkları. 2 - Doğrudan doğruya insan vücudunun çirkinliği, iğrençliği, insanın ahmaklığı. Birinci bahiste yapılan tenkidler faydalı ve alâka çekicidir. (Swift'e hak verilir, veya verilmez, bu münakaşa edilecek bir meseledir). İkinci bahiste yapılan tenkidlerin ise hiçbir faydası olmıyacağı aşikârdır. Bu tarz hiciv, değil insanlara, en iğrenç bir varlığa karşı bile mânasızdır. Swift'in insanlardan bu derece nefret etmesine mukabil hayatının son yıllarını İrlanda'lıların dâvasına katılarak ve sevmediği (!) insanlar uğruna mücadele ederek geçirdiği de bir hakikattir.

Diğer taraftan «Gulliver'in Seyahatleri» çok talihsiz bir kitaptır. Muharririnin hiç istemiyeceği bir duruma düşmüştür. Bugün eserin ekseriya birinci ve ikinci bölümleri okunur ve bir çocuk kitabı olarak kabul edilir. Kitabı okuyanlar, hattâ okumayı yeni öğrenmiş, çocuklardır. Çok az kimse bu eserdeki hicvi hisseder. Ekseriyet kendini hikâyenin kudretine kaptırır ve derinlere inmez. Onu tam mânasiyle anlıyacak yaşa gelenler de çocukluklarında okudukları bir kitabı tekrar ellerine almak zahmetine katlanmazlar. Şunu da söyliyelim ki, bu talihsizlik aynı zamanda kitabın talihidir. O belki bir an okuyucuyu insan denen mahlûktan nefret ettirebilirdi ama, içinde yaşadığımız bu ümitli dünyada her «misanthrope» un düşeceği âkıbetten de kurtulamazdı. Muharrir günümüzdeki şöhretini hicvine değil, muhayyelesinin kudretine borçludur.

(M. Fuat)

GÜNEŞ MANZUMESİ FELSEFESİ — Her ilim ve sanatın bir felsefesi vardır, ve başka bir tâbirle her ilim ve sanat bir felsefeye dayanır.

Güneş manzumesi ve kâinatın heyeti mecmuası bir nazariye ve faraziye ve binaenaleyh bir felsefedir. İnsan başlı başına bir felsefedir. Dinler de mistik bir felsefedir.

Şimdi güneş manzumesi kadar muhteşem bir sema kırallığının, vasali bulunduğu şu azametli feza imparatorluğu yanında bir hardal tanesi kadar mevcudiyeti olamıyacağını düşünürken arz, güneş, bilhassa kâinat karşısında insanın bir hiç olacağını tereddüde kapılmadan söyliyebiliriz.

Arz, Copernicus (Kopernik) ün keşfine kadar kâinatın merkezi olduğuna inanılmaktaydı. Güneş, ay ve bütün yıldızlar hep onun etrafında dönerlerdi; ve bunlar bilhassa onun üstünde yaşıyan mahlûkların eşrefi olan insanların gönüllerini hoşetmek; ona yaranmak, geceleri ona ışık ve gündüzleri ışık ve hararet vermek için yaratılmışlardı; işte iptidai insanlar böyle tahayyül ediyorlardı, çünkü böyle olduğunu istiyorlardı ve güneş işte bu iptidai insanların en büyük mabudu idi. Hattâ insanların uyandıkları ve terakki ettikleri, ilim ve medeniyetler yarattıkları çağlarda bile bu itikatlarında ısrar etmeleri pek haksız da değildi, çünkü güneş hayat kaynağıdır, manzumenin ruhudur. O, aradan çıkınca her şey sönerdi; bu itikatlarında ısrar ediyorlardı. Filhakika, ne kadar uzak olursa olsun, bir gün gelecek böyle olacaktır.

Güneş; Akatlarda «Şamaş», firavunlar Mısırında «Râ», Türklerde «Tanrı», Romalılarda «Jüpiter», Helenlerde «Apollon» adı altında yaşıyan aynı Tanrı idi. Gök işleriyle en çok uğraşan Sumer - Akatlarla eski Mısırlılardır. Çünkü bu iki millet topraklarının ve nehirlerinin icabı olarak çiftçi idiler. Eski Mısırda, doğmasını sabırsızlık ve endişe ile bekledikleri Siriüs yıldızının doğu tarafında görülmesi üzerine, düğün bayram yapılırdı. Çünkü onun görünmesiyle Nil'in taşması da başlardı. Bu yıldıza tapılırdı. Fakat ziraati tamamlıyacak gene büyük mabut güneşti.

Mezopotamya'da Zigorat adı altında hemen her sitede hem mâbet, hem rasathane hizmetini gören kademeli ehram şeklinde birer kule vardı. Bunların en büyüğü ve yüksek Babil'de idi. «Tevrat» ın bahsettiği Babil kulesi bu olmalıdır. «tebebüli elsine" de orada çalışan muhtelif kavimlere ait amelenin muhtelif dillerde konuşmalarından kinayedir ve alt tarafı efsanedir. İnsanların nerede tekevvün, teşekkül ve tekâmül etmiş olduklarını ilim henüz halletmiş değildir.

İlk insanlar, güneşi en büyük mabut haline koymuş olmalarına rağmen gene onu bize göründüğü kadar bir küçük daire şeklinde tasavvur ederlerdi; onlara göre güneş akşamları bir bataklıkta kaybolurdu. Tabii, güneşin arzdan 1.310.000 defa büyük ve ondan 150.000.000 kilometre uzak olduğunu bilmezlerdi. Copernicus, Kepler ve Galilei'ye kadar astronomide hâkim olan nazariye İskenderiyeli astronom Batlamyos nazariyesidir. Bu nazariye dinler tarafından bile bir esas, bir hakikat olarak kabul edilmiştir. Hattâ Hıristiyanlıkta bu nazariye o kadar dinî bir iman haline gelmişti ki başka türlü inanmak, hattâ ilmî bir iddiada bulunmak en büyük küfür sayılırdı. Cezası da ateşte yakılmaktı. Giordano Bruno, Servetus ve başkaları bu dinî cehalet ve taassubun kurbanları olmuşlardır. Az kalsın Galilei de bu yüzden hayatını kaybediyordu. İster istemez engizisyon hâkimleri karşısında ilmî iddia ve inanını geri almak suretiyle yakasını kurtarabilmiştir.

İslâm dünyasında bu gibi zulüm ve taaddiler yapılmamıştır; orada katiller; mezhepler ve dinî inanlar yüzünden yapılmışlardır.

Güneş manzumesi hakkında modern matematik, fizik ve astronomi, doğruya en yakın gerçekleri bize bildiriyor (Bakınız: Güneş Manzumesi; Aylık Ansiklopedi, seri II. sayfa 19). Şu halde «Tevrat» ın ve ondan iktibas edenlerin sözleri artık bizim için birer efsaneden başka bir şey değildir.

Biz artık husuf, küsuf, deprem, şimşek, dolu, tufan gibi yağmurları güneşin, havayi nesiminin ve arzın merkezinde gazların birer cilvesi ve teşekküllerinin bir icabı gibi telâkki etmekteyiz; bunlar bizi artık hayrete düşürmüyor.

Yıldırım bizim için artık büyük

bir elektrik cereyanından başka bir şey değildir. Ondan korunma çarelerini de bulmuşuzdur.

(Hakkı Kılıcoğlu)

HARF İNKILÂBI — (Ağustos 1928) Arap yazısının güçlüğü ötedenberi bir dert halindeydi. Lâkin, dinî taassup ve alışkanlık, bu mesele üzerinde devrimci bir hamleye mâni oluyordu. Ancak hilâfet ve saltanat kaldırıldıktan sonra, cumhuriyetin inkılâpçı eliyle harf inkılâbı yaratılabilmiştir.

İlk olarak 1927 kışında Lâtin rakamları kabul edilmekle işe başlandı. Atatürk, 1928 ağustosunun 9 unu 10 una bağlıyan gece Sarayburnu parkında, yeni harflerin benimsenmesi ve derhal öğrenilmesi gerektiğini ileri süren tarihî bir nutuk verdi. Bu nutuk bütün yurtta büyük bir heyecan yarattı ve 10 ağustostan itibaren herkes yeni harfleri öğrenmiye koyuldu. 11 ağustosta Dolmabahçe sarayında bir ders açıldı. Sonra bunu parti merkezlerinde, okullarda, İstanbul radyosunda verilen dersler takibetti. Nihayet 25 ağustosta Dolmabahçe sarayında milletvekilleri, edipler, gazeteciler, bilginler bir kongre halinde toplandılar. 25, 27 ve 29 ağustosta geçen konuşmalardan sonra o zaman başvekil bulunan İsmet İnönü'nün yazdırdığı karar ittifakla kabul edildi. Böylece 9 ağustosta başlıyan harf inkılâbı, 30 ağustosta karara bağlandı.

Yeni Türk Harfleri Kanununun B. M. Meclisinde kabulü 1 kasım 1928 tarhine raslar.

(Seri I, sayfa 110 dan kısaltma)

HAŞİM, AHMET — (1885 - 1933) Edebiyatımızda kuvvetli izler bırakmış bir şairimizdir. Osmanlı İmparatorluğu kaymakamlarından Alusizade Arif Hikmet Beyin oğludur. Bağdad'da doğmuştur. 1896 da İstanbula gelmiş, 1897 de Galatasaray'a kaydedilmiş, buradan 1907 de çıkmıştır. Bir aralık Tütün İnhisar İdaresinde memurluk etmiş ve bilâhare İzmir Sultanisi edebiyat muallimi olmuştur. Sonradan Düyunu Umumiye idaresinde, İaşe Müfettişliğinde ve Osmanlı Bankasında, fransızca hocası olarak da Güzel Sanatlar Akademisinde ve Mülkiye Mektebinde bulunmuştur. 1 haziran 1933 te 48 yaşında ölmüştür. Mezarı Eyüp'tedir.

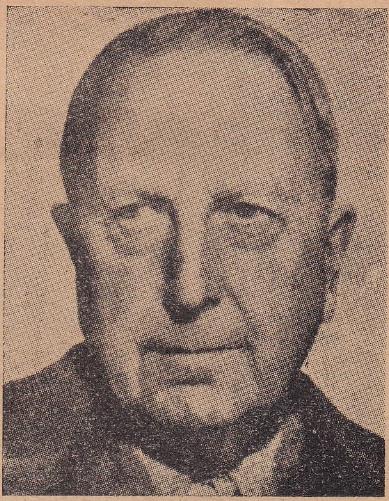
Ahmet Haşim, Türk şiirinde Fransız symbolisme'inin mümessili idi. Ona göre asıl şiir, anaşılmak için değil, duyulmak için yazılan şiirdir. Şiire asıl değer veren şey, ondaki söyleniş tarzıdır. Kelimelerin yeri, birbiriyle olan teması ve ahenk, şiirin başlıca unsurlarıdır. Şiirin mânasına gelince; şiir, herkesin istediği tarzda anlıyacağı bir mânada olmalıdır.

Ahmet Haşim'in ilk şiir kitabı 1921 de yayımlanan «Göl Saatleri» dir. İkinci şiir kitabı olan «Piyale» ise 1928 de çıkmıştır. Haşim'in gerçekten özlü bir şair olduğunu ispat eden nesirleri ve küçük seyahat notları «Gurabahanei Lâklâkan» ve «Bize Göre» adlı kitaplarda toplu bir haldedir. 1933 te yayımladığı «Frankfurt Seyahatnamesi» ise seyahat edebiyatımızın en güzel örneklerinden sayılır.

(Seri I, sayfa 36 dan kısaltma)

HEARST, WILLIAM RANDOLPH — (1863) "Vilyam Randolf Hörst okunur" Dünyada gazete sahipleri arasında en şöhretlilerden biri.

Hearst, nisan 1863 te Amerika Birleşik Devletlerinden California'nın San Fransisco şehrinde doğdu. Babası George Hearst, gümüş madenlerinde servet yapmış ve California üyesi olarak 1886 dan 1893 e kadar Senato'da hizmet etmiş bir zattır. Oğul Hearst, 1882 den 1885 e kadar Harvard Üniversitesine devam etti ve orada akademik derslerden ziyade gazeteciliğe alâka gösterdi. Üniversiteden ayrılınca Boston ve New York'a giderek oralardaki gazetelerde çalıştı. ve bunların nasıl hazırlandığını tetkik etti. Nihayet doğduğu şehre döndüğü zaman babası ona, batmak üzere iken satın almış olduğu «San Fransisco Examiner» gazetesinde çalışma vazifesini verdi, 1887 de de bu gazeteyi tam salâhiyetle idare etmek üzere kendisine devretti. Hearst, gazetesinde birçok denemelerde bulundu ve bunların mükâfatını gördü, gazete zarardan kâra geçti. Bütün bu tecrübeleri sırasında kesin olarak kanaat getirdi ki yeni gazetecilik, heyecan verici büyük siyah başlıklar kullanmayı, bol resim koymayı, mizahi yazılara önem vermeyi gerektirmektedir. 1895 te New York'a el attı ve batmak üzere olan «Morning Journal» i satın aldı, adını «Journal» e çevirdi, daha sonra da bu gazetenin akşam nüshasını çıkarmıya başladı. O sırada en yeni gazeteciliğin temsilcisi Joseph Pulitzer ve sahibi bulunduğu «New York World» gazetesiydi. Hearst, çok kuvvetli bir gazeteci olan Pulitzer'e dahi darbe indirmekte gecikmedi; onun gazetesinde çalışanların en iyilerini çok daha yüksek ücretler vererek kendi gazetesine çekti. Hearst'ün gazetesinde kullandığı renkli komik resimlerden en meşhurunun adı «Yellov Kid» (Sarı oğlan) di. Bu yüzden Hearst'ün gazetecilik tarzına «Yellow Journalism» (sarı gazetecilik) adı verilmiştir. «Yellow Kid» den çok bahsedildi ve gazetenin satışını geniş ölçüde arttırdı.

Hearst

Hearst, cumhurbaşkanlığı için 1896 ve 1900 de Bryan'ı, 1912 de ve 1916 da da Wilson'u şiddetle desteklledi. 1898 de Amerikanın İspanyaya harb açmasının yegâne âmili Hearsttür. Diğer taraftan Amerikanın Birinci Dünya Savaşına girmemesi için elinden geldiği kadar uğraştı, fakat muvaffak olamadı. Harbden sonra Amerikanın Milletler Cemiyetine girmemesi için de şiddetli bir mücadele açtı.

Hearst, bidayette Demokrat Partidendi ve 1903 - 1904 te iki devre New York'un on birinci bölgesinden Kongre üyesi olarak çalıştı. «Independence League» ve demokratlar 1905 te New York şehri belediye başkanı ve 1906 da New York devleti valisi olmak için giriştiği mücadelelerde muvaffak olamadı. Yirmi yıl kadar evvel Demokrat Partiden ayrılarak umumiyetle Cumhuriyetçi Partinin namzetlerini destekliyen bir müstakil oldu.

Hearst, bugün yukarda bahsi geçen gazetelerle birlikte, her biri yüz binlerce nüsha satan ve Los Angeles, Chicago, Atlanta, Boston, Milwauke, Washington, Baltimore, Pittsburg. Detroit, Seattle v. s. de çıkan 27 büyük gazetenin sahibidir. Bütün bu gazetelerin topyekûn günlük satışı on milyondan fazladır. Hearst, bu gazetelerden başka Amerika Birleşik Devletlerinde ve İngilterede çıkan birçok mecmuaların da sahibi bulunmaktadır. Mecmualarından başlıcaları «Cosmopolitan» ve «Good Hous-keeping» dir.

«Halk gazeteciliği» nin başlıca siması olan ve bugün seksen beş yaşında bulunan Hearst, gazete matbaacılığı malzemesinin baştan başa değişmesinde de en ehemmiyetli rolü oynamıştır.

(Galip Dağ)

HİNDENBURG, PAUL VON BECKENDORFF, VON — (1847 - 1934) Birinci Dünya Savaşında Alman orduları komutanı ve harbden sonra ikinci Alman cumhurreisi. 2 ekim 1847 de Pozen'de doğmuştur. Prusyalı bir binbaşının oğludur. Askerî okulu bitirdikten sonra birçok harblerde bulunmuş ve bilâhare harb akademisine girerek kurmay olmuştur. Muhtelif askerî vazifelerde hizmet görmüş, 1905 te generalliğe terfi etmiş ve 1911 de tekaüde sevkolunmuştur.

Onun asıl şöhreti Birinci Dünya Savaşında başlar. Harb patlayınca tekrar orduya alınmış, Tanenberg ve Mazurya'da Rus ordularını mağlûbetmiş ve böylece Alman halkının büyük sevgisini kazanmış, kısa zamanlarda terfi ederek mareşal olmuştur. Bundan sonra doğu cephesindeki üstün sevk ve idaresi sayesinde Galiçya, Lituvanya ve Polonyayı Ruslardan temizlemiştir. Bilâhare getirildiği genelkurmay başkanlığı zamanında da bütün cephe-

lerde zaferler kazanmış, en büyük Alman nişanını almıştır. İç çöküntü cephelere de sirayet edince harbin kaybedildiğini anlamış ve başkomutanlığı üzerine alarak Almanya dışındaki kuvvetlerin vatana dönmelerini sağlamıştır. Versaille Antlaşmasını müteakıp çekilmiştir.

İkinci tekaütlüğünden sonra politikadan uzak durmak istemesine rağmen 1919 da ittifakla mebus seçilmiş ve Cumhurreisi Ebert'in ölümü üzerine kendisine müracaat edilmiş, teklifi kabul ederek 12 mayıs 1925 te cumhurreisi ilân edilmiştir. Cumhurreisliği zamanında cumhuriyetin prensiplerine sadakat göstermiş ve milliyetçi bir politika takibetmiştir. 1933 te Nasyonal Sosyalist partisinin galibiyetini tasdik ederek Hitler'i başvekil yapmıştır.

Son günlerini sakin bir şekilde geçirmiş ve 2 ağustos 1934 te ölmüştür. Büyük Tanenberg âbidesinin yanında gömülüdür.

(Seri I, sayfa 114 ten kısaltma)

İZZET MOLLA, KEÇECİZADE — (1785 - 1829) Onsekizinci Yüzyıl sonlariyle Ondokuzuncu Yüzyıl başlarında yaşıyan, Türk divan edebiyatı şairlerindendir.

İlmiyeden Mehmet Salih efendinin oğludur. Büyük babası Konyada keçeci esnafından olduğundan "Keçecizade" soyadiyle anılmıştır. 1200 Hicrîde (1785) İstanbulda doğdu. On dört yaşında iken babasının ölümü üzerine çok güçlükle okuyabildi. Ailesini geçindirmeden âciz bir haldeyken, hattâ intiharı bile göze almışken Tevkıyî Hâlet Efendiye intisabederek sıkıntıdan kurtuldu, Hâlet Efendi vasıtasiyle Sultan Mahmutla da görüşmiye başladı. 1809 da şeyhülislâm tarafından Bursaya müfettiş tâyin edildi. 1820 de Galata kadısı oldu. Hâlet Efendinin 1822 de Konya'ya sürülüp orada idam edilmesi, ona mensubolanların da felâketini muciboldu. Bu sırada İzzet Mollaya bir şey olmadıysa da ağzının durmaması, Hâlet Efendinin düşmanlarını hicvetmesi ve bilhassa dillere düşen: "Hâlet'in cânını Hak, mâlını aldı mirî = Kaldı düşmenlerine hâyeleriyle kiri" beytini söylemesi, Keşan'a sürülmesine sebebolduu, ancak uhdesindeki kadılık alınmadı, naibinin vekil olması karar- laştırıldı. 1823 te affedilip İstanbula geldi. Gene padişahın iltifatına mazhar olmıya başladı. 1825 te Mekke, 1826 da İstanbul pâyesine nail oldu ve Haremeyn müfettişliği vazifesine tâyin edildi. 1827 de eyalât tevzi defterlerinin teftişine memur edildi. Aynı yılda Rusyaya harb açılması kararlaştığından bir danışma meclisi kuruldu. İzzet Molla, harb kararının, bu meclisin reyine bağlı olmayıp evvelce verildiğini bildiğinden, harbe taraftar olmamakla ve Sadrazam Selim Paşa da aynı fikirde bulunmakla beraber korkusundan harbetme lüzumunu söylediği halde sonradan harbe taraftar olmıyanların teşvikiyle harb aleyhinde bir lâyiha hazırlayıp mabeyincilerden biri vasıtasiyle padişaha sundu. Padişah, fena halde kızarak İzzet Mollayı Sivasa, lâyihayı yazan Hacı Ömer Rasim Efendiyi Rodos'a sürdürdü (25 rebiyülevvel 1244-6 ekim 1828). Nefyinden bir yıl sonra 1245 saferinde (1829) Sivasta vefat etti. Muharebenin neticesi, İzzet Mollanın haklı olduğunu gösterdiği cihetle affedilmiş ve ölümünden iki saat sonra af fermanı Sivas'a gelmişti. Ferman, göğsüne konularak gömüldü. Gömüldüğü kabristanın park yapılmasına karar verilince torunu Reşat Fuat Bey (1920), Mollanın kemiklerini İstanbula getirtti, Avratpazarında Cambaziye mahallesinde Mustafa Bey mescidinin avlusundaki kabristanda babasının yanına gömdürdü. Eserlerini aşağıya sıralıyoruz:

B a h a r - ı e f k â r: 1825 te tertibettiği bu divan, 1839 da Mısırda Bulak matbaasında basılmıştır. Baş tarafında 11 beyitlik bir tarihi de ihtiva eden önsözünden başka bu divanda 2 naat, bir miraciye, 1 on iki imama methiye ve naat, 2 mersiye, 1 tahmid, 40 kaside, 317 tarih, 528 gazel vardır. Terkip ve tahmislerle

İzzet Molla

kıta, rubai, beyit ve müfretler, mecmuu 464 sayfa olan bu divanın 82 sayfasını işgal eder. İzzet Molla, bu divandaki gazellerin her birine tac beyitten sonra birer beyit ilâve etmiş ve bu beyitlerde umumiyetle Mevlâna'yı, bazan da Mevlevi azizlerinden birini anmıştır.

H a z a n - ı â s â r: Son zamanlarda söylediği şiirleri havi olan bu divan, 1841 de Matbaai Âmirede basılmıştır. Divan, Muhammed Bahâeddin Nakş-bend'i metheden bir kıta ile başlar. 2 kaside, 2 mesnevi, 35 tarih, 42 gazel, 1 muhammes, 1 tahmis, 1 şarkı, 3 kıta ve 2 müfredi havidir. Bu divanda da her gazelin tac beytinden sonraki beyitte Şâh Nakş-bend'i, yahut Hâcegân'dan birini anar.

M i h n e t - K e ş a n: Keşan'a nefyini ve çektiği sıkıntıları anlatır. 1824 te perakende kâğıtlardan toplanmış, 1852 de Ceridei Havadis matbaasında basılmıştır. Mesnevi tarzındadır. Zamanının birçok hususiyetlerini belirtmesi bakımından değerlidir.

G ü l ş e n - i ı ş k: 1812 de yazılmış, 1848 de tâlik yaziyle basılmıştır. Aşka ait bir mesnevidir. Bu eserde Şeyh Galib'in tesiri, açıkça görünmededir.

L â y i h a: 1827 de Osmanlı ülkesinin gelir ve giderini tahkika memur olmuş, tahkikatını bir lâyiha ile tespit etmiştir. 157 sayfadan ibaret olan bu eser, İbnülemin Mahmut Kemal'dedir (Son Asır Türk Şairleri, s. 739).

L â y i h a: Nefyine sebebolan bu lâyiha Reisülküttap Pertev Efendi'nin reddiyesiyle beraber Lûtfi tarihinde (c. I, s. 391 - 401) olduğu gibi aynı lâyihaya Akif Paşanın yazdığı reddiye de gene aynı kitaba alınmıştır (c. I, s. 402 - 409).

D a v h a t - ü l - m a h â m i d f î t e r c e m e t - i l - v â l i d: Babasının hal tercümesine aidolan bu küçük risale Reşat Fuat Bey tarafından «Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası» nın 37 nci sayısında bastırılmıştır (1 nisan 1332, s. 1 - 20).

İzzet Molla, Yenikapı mevlevihanesi şeyhi şair ve bestekâr Seyyid Nâsır Abdülbaki Dedeye (H. 1226) mensuptur. Mevlânaya pek bağlı bir Mevlevidir. Pek çok şiir söyliyen Molla, edebiyatımızda birinci derecede üstatlardan sayılmamakla beraber Onsekizinci Yüzyılın sonlariyle Ondokuzuncu Yüzyılın başlarında yaşıyan şairler arasında kudretli bir şahsiyettir. Gazellerinde pek güzel beyitler vardır. Devrinde yaşıyan şairlerle Galip, Nedim ve Nâbi'den müteessir olmuştur. Şiirleri hakîmane ve şuhanedir. Bâzı mısraları, atalar sözü mahiyetini almıştır. Nükteperdaz bir zat olan İzzet Mollanın nükteleri hâlâ söylenir durur. İbnülemin Mahmut Kemal, bâzı nüktelerini "Son Asır Türk Şairleri" ne almıştır. Biz de birkaç nüktesini kaydediyoruz:

§ Sultan Mahmut bir gün Topkapı sarayında, kendisine camsız bir altın gözlük hediye eder. İzzet Molla, gözlüğü gözüne takıp Üsküdar'a Karacaahmet serviliklerine doğru bakarak bir mezar taşı okur gibi mırıldanır: "Hüvel - Hallâk - ul - Bâki". Padişah; «Molla der, nasıl okuyabiliyorsun? Camı yok». İzzet Molla derhal cevap verir: «Padişahım, eğer camı olsaydı Levh-i mahfuzu okurdum».

§ Yesarizade ile çok sıkı ahbaplığı olan Mollanın yazısı pek çirkinmiş. Yesarizade de yazıda üstat olmakla beraber bilgide yavan imiş. Bir gün Sultan Mahmut, gene ikisini bir arada görüp; «bu ne muhabbet?» diye takılınca İzzet Molla; «padişahım, kulunuz okurum, bu da yazar. Beraber olunca okur yazar bir adam oluyoruz» diye cevap verir.

§ Ramazanda Mollayı iftara davet etmişler. Yemekten sonra sohbet yatsıya kadar devam etmiş, misafir olduğu konakta cemaatle teravi namazı kılınıyormuş. Fakat imam, namazı o kadar çabuk kıldırıyormuş ki cemaatten biraz ihtiyar olanlar, ikinci rekâta kalkmadan imam, kı-

raati bitirip rükûa varıyormuş. Bu sırada aptes alıp yetişmek üzere koşa koşa gelen birisi, imamın biraz beklemesi ve kendisinin yetişebilmesi için "süphanallah" der durur muş. İmam aldırış etmeden namaza devam edip selâm vermiş. İzzet Molla, hemen arkasına dönüp o zata hitaben; "kuzum biz namazın içindeyken yetişemiyoruz, sen dışarıdan nasıl yetişebileceksin?" demiş.

§ Bir ziyafette hocanın biri, oburcasına yemek yemede ve herkesi hayretlere düşürmedir. Yemeğin sonlarına doğru sofraya pelte gelir. Hoca, pelteye öyle bir kaşık atar ki kopan bir parça doğruca sıçrayıp Molla'nın kucağına düşer. Molla, sıçrayan pelteye hitaben; «azizim der, bu herifin şerrinden bana değil Allaha sığın!»

İzzet Molla, Osmanlı İmparatorluğunda seraskerlik ve hariciye nazırlığı memuriyetlerinde bulunan, iki kere sadrazamlık makamına gelen ve Nis'te vefat eden ve bu suretle Tanzimat devrinin mühim bir devlet adamı olan Fuat Paşanın da babasıdır.

Kısa bibliyografya: Ahmet Rifat; Lûgat-i Tarihiye ve Coğrafiye. Cevdet Paşa; Tarih-i Cevdet, c. XII. Fatin; Tezkiret-üş-şuara. İbnülemin Mahmut Kemal; Son Asır Türk Şairleri. Lûtfi; Lûtfi Tarihi, c. I. Reşat Fuat; Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası, sayı 37, 41. Kendi eserleri.

(Abdülbaki Gölpınarlı)

KULELİ ASKERÎ LİSESİ — 1845 yılında, Maçka kışlasında bulunan Harbiye Mektebi, «Mektebi Ulûmu Harbiye» ve «Mektebi Fünunu İdadiye» adlariyle iki kısma ayrılmakla askerî idadilerin temeli atılmış oldu. Maçka kışlasındaki askerî idadi, 1873 te Çengelköyüne naklolununca «Kuleli Askerî İdadisi» adını aldı. Cumhuriyet devrinde bu ad «Kuleli Askerî Lisesi» olarak değiştirildi. «Kuleli» adının nereden geldiği pek belli değildir.

Kuleli Askerî Lisesi, İkinci Dünya Savaşı başlarında, diğer bâzı askerî okullar gibi, İstanbuldan uzaklaştırılmış ve Konyaya nakledilmiştir. Harb bitince tekrar eski yerine taşınmıştır. Bu okul, 104 yıldanberi, Türk ordusunda vazife gören ve muhtelif muharebelerde büyük yararlıklar gösteren binlerce subayın yetişmesinde disiplin ve bilgi çekirdekliği etmiş değerli ve şanlı bir kültür müessesemizdir.

(Seri I, sayfa 467 den kısaltma)

PASAROFÇA ANTLAŞMASI — (21 temmuz 1718) Osmanlı devleti 1699 Karlofça Antlaşmasiyle Avusturya'daki topraklarından büyük eyaletleri düşmanlarına bırakmak zorunda kalmıştı. Lâkin birkaç yıllık barış devresinden sonra 1711 de Rus çarı Büyük Petro'nun Prut nehri kenarında mağlûbedilmesi, bu muahede ile kaybedilen yerlerin tekrar zaptedilmesi cereyanını körüklemişti. İlk iş olarak, 1714 te, Venedik'e bırakılmış olan Mora yarımadasiyle Dalmaçya kıyıları fethedildi. Onbirinci Papa Clèment ve Avusturya imparatoru Altıncı Carl, bu vaziyet karşısında telâşa düştüler. Avusturya tarafından Babıâli'ye sert bir ültimatom verildi. Babıâli, bu ültimatoma karşılık olarak, harb ilân etti.

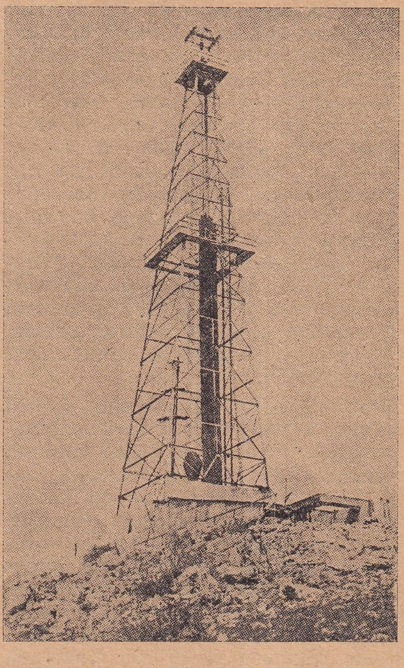
Bu muharebelerde Osmanlı ordusu başarısızlığa uğradı. Avusturya orduları başkomutanı Prens Eugen, üştün sevk ve idaresi sayesinde Sadrazam Ali Paşa'nın ordusunu Petrovaradin'de yendi. Bir yıl sonra da Sadrazam Reşit Paşa'nın ordusunu Belgrad önünde bozguna uğrattı. Bunun üzerine Osmanlı devleti barış yapmak zorunda kaldı. 5 haziran 1718 de Pasarofça'da toplanan barış konferansının hazırladığı muahede, yirmi dört yıl müddetle yürürlükte kalmak üzere, 21 temmuzda imzalandı.

Bu antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu Banat'ı, Küçük Eflâk'ı, Belgrad da dahil olmak üzere Kuzey Sırbistan'ı ve Kuzey Bosna'nın bir kısmını Avusturya'ya bıraktı. Mora yarımadası tekrar Türklerin eline geçti. Venedik'in en önemli kazancı ise, Osmanlı ülkesinde yeni ticaret imtiyazları almak oldu.

Genel olarak Osmanlı İmparatorluğunun zaafını gösteren bu vesika 1739 yılına kadar yürürlükte kaldı.

(Seri I, sayfa 474 ten kısaltma)

RAMAN PETROLÜ — Raman dağı son yıllarda her dilde dolaşır bir mevzu oldu. İlkin Raman'ın Diyar-

Raman'da bir petrol kuyusu

bakırla Kurtalan arasında işliyen demiryolunun Diyarbakırdan itibaren altıncı istasyon olan Batman durağı yakınında olduğunu söyliyelim. Raman dağı Batman istasyonunun güneyine düşer. Demiryolu durağı ile Raman arasında 24 kilometrelik güzel bir şose vardır.

Raman dağı ve arazinin tabiatı: Raman dağı antiklinali bir uçtan diğer ucuna kadar 60 kilometre uzunlukta ve 15 kilometre genişliktedir. Nehir baskınlarına uğramış ova seviyesinden yüksekliği yerine göre 800-1.000 metre ve hattâ daha fazladır. İltivanın başlıca büyük mihveri batı - kuzeybatı ile doğugüney - doğu arasındaki istikameti taşır. Bu mihver hakikatte birkaç paralel mihverler serisidir. Raman dağı antiklinali Dicle ve Batman nehirleri seviyesinden 750 metre kadar irtifaa varan büyük ve uzunlamasına bir dağdır. Bu dağın en yüksek noktasına nazaran 600 metre derinde meşhur Maymune boğazı vardır. Bu vâdinin seviyesi de Batman çayı ovasından ve Dicle civarındaki su baskınına uğramış ovalardan 200 metre kadar yüksektir.

Ramanda açılan müteaddit kuyularda tespit edildiğine göre arazinin stratigrafisi şöyledir: Maktada üçüncü devrin Eosen teşekkülâtından 300-400 metre Midyat kalkeri (üst kısımları alçak suların tebeşirli kalkerleri ve alt kısımları derin suların fosilli kalkerleri); 300-400 metre Gercüş formasyonu; 500-600 metre Eosen - Paleosen teşekkülâtından şeyller, marnlar, ince kalkerler ve greler; 150-200 metre üst kretase; 70 metre orta kretase tabakaları sırasiyle yer almakta ve bütün kalınlık 1.320-1.670 metreyi bulmaktadır.

Raman ve Nuhun gemisi: Ramandaki petrolün çok enteresan bir macerası vardır. Kitaplara bakılırsa bundan binlerce yıl önce bu dağın yarıkları arasından çıkan gazların tutuşması neticesinde hâsıl olan alevli ışıklar, geceleri etrafı aydınlatmakta ve pek uzaklardan görülmektedir. Tarihlerin bahsettiklerine göre Raman birçok peygamberlerin nazil oldukları mukaddes toprakler üzerindedir. Günün konusu olan Hazreti Nuh bile gemisiyle Raman'ın güneyine düşen Cizre bölgesindeki Cudi tepesinde karaya oturmuştur. Efsaneler devrindeki inanışlara nazaran ise Ramandaki ışıklar ateş ilâhının elleriyle yakılmaktadır.

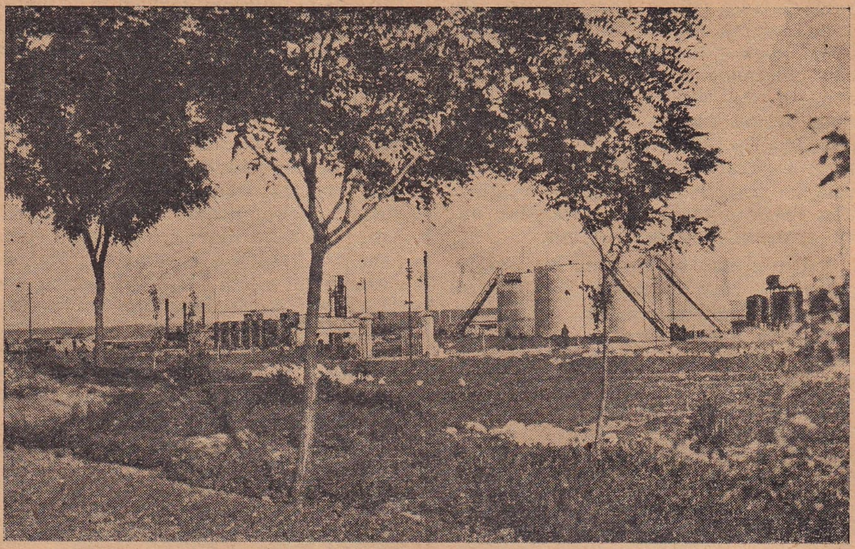
Bu efsanenin üzerinden binlerce yıl geçtikten sonra ben yukarda morfolojik durumunu belirttiğim Ramana gittim. Batman deresini aşağı yukarı ateş ilâhının devrinden kalma bir kayıkla geçtiğimiz zaman günün alaca karanlığı çökmüş bulunuyordu. Az sonra gecenin karanlığı bastı ve gene hakikaten Raman tepelerinde parlak ışıkların yanmakta olduğunu gördük. Şu farkla ki artık bu ışıkları ilâhlar yakmıyor, âdeta göklerde Türk bayrağındaki ay yıldızı temsil eden bu ışık huzmeleri istihsal edilmiş Türk petrolü ile çalışan motorların verdiği elektrik cereyanından hâsıl oluyordu. Ramanda açılmış ve açılmakta olan bütün kuyuların demir kafesleri geceleri elektrikle donatılıyor. Bunu bir israf sanmayınız. Çünkü kuyular gece gündüz istihsale çalışıyor, delinenlerde de 24 saat faaliyette bulunuluyor.

Ramanda petrol araştırma safhaları: Şimdi gelelim Ramanın araştırmadan is-

tihsale kadar olan safhalar arasında geçirdiği enteresan maceraya...

Türkiyedeki petrol araştırmasına ait arazi tetkikleri tamamlandıktan sonra artık bunu sondajlar yaparak tevsik etmek zamanı gelmişti. Bunun karar tarihi 1934 tür. İlkin Mardine bağlı Midyat ilçesinin Baspirin bucağında Kivah köyü civarında bir sondaj yapılıyor. Bu sondajda petrol yerine su çıkıyor. Daha sonra Midyat'ın Hermis ve Kersuran mıntakalarında aramalar yapılıyor. Buralarda petrol emarelerine raslanmakla beraber ehemmiyetli bir petrol yatağı bulunamıyor. Biraz daha sonra Gercüş'te sondaj işlerine devam olundu. 1938 yılına kadar ümit vermiyen çalışmalardan sonra Gercüşte görülen ve mahiyeti henüz tetkik edilmiyen Raman strüktürünün jeolojik etüdünün yapılması kararlaşmıştır. Arazi teşekkülâtı petrol bulunuşuna uygun görülünce aynı yıl içinde Maymune boğazında 1 numaralı kuyunun açılmasına başlandı. (Bu sırada Adanada Alihocalı mevkiinde de bir derin sondaj yapılmak üzere hazırlıklar tamamlanıyor. Adanadaki sondaj bu işin tekniği bakımından arazinin arzettiği müşkülât sebebiyle tehir ediliyor). Maymunedeki bu 1 numaralı kuyuda 1939 da petrol çıktı. Müjdesi bütün memlekete yayılınca o zamanın başvekili rahmetli Refik Saydam derhal Ramana koştu. Ne yazık ki kısa bir müddet sonra kuyudaki petrol verimi düştü ve kuyuyu terketmek mecburiyeti hâsıl oldu. Bununla beraber iş ümitli bir safhadadır. İkinci, üçüncü ve dördüncü kuyulara başlanıyor. Bunlar kuru çıkıyor. Beşinci kuyuda tekrar petrole raslanıyor. Bu kuyuda da bir müddet sonra istihsal düşünce Raman dağındaki petrol birikmesine bağlanan kanaatlerde ehemmiyetli bir sarsılma oluyor. Bununla beraber Maymune boğazından çıkılarak Raman dağ strüktürünün yukarı kısımlarında sondajın yapılması takarrür ediyor. İşe başlanıyor, fakat talihsizliğe bakınız ki 1.200 metre derinliğe varınca takımlar sıkışıyor ve aletleri orada bırakarak oradan ayrılmak mecburiyeti hâsıl oluyor.

M ü s p e t s a f h a : Bundan sonra Raman dağını terketmek şart olmadı mı? Çoğunluk böyle düşünüyor, fakat birkaç optimist genç, Raman tamamen terkedilmeden burada hiç olmazsa birkaç sondajın daha yapılmasını rica ediyorlar. Yıl 1944. Ramana geleli 6 yıl olmuştur. Buraya bu kadar emek ve para harcanmıştır. Hakikaten birkaç deneme daha yapılsa fena olmıyacak. Nihayet fikirlerde bir birleşme oluyor ve yeni tecrübelere başlanıyor. 1946 sonunda 8 numaralı sondaj kuyusu 1338 metrede iken petrole giriyor. Bu kuyudan bir yıldan fazla bir zaman günde 5-6 ton ham petrol çekildiği halde petrol seviyesinde bir düşüklük olmuyor. Şimdi Raman bir bayram havası içindedir. Bir kısım mühendisler kuyuyu asitliyelim diyorlar. Asitlemeden maksat kuyuda petrolün sızdığı kanalları genişletmek ve petrolün istihsalini arttırmaktır. İyi bir şey. Fakat bazan da petrolün kaçmasına sebeboluyor. Bir defa ele geçmiş olan bu petrol de kaçırılırsa Raman bir daha zor tahsisat koparır. Buna kimse razı olmuyor, asitleme işi ileriye terkedilerek dokuzuncu kuyunun açılmasına başlanıyor. Artık Ramanda talih gülmek ve güldürmek kararını vermiştir. O halde muvaffak olmamak için sebeb kalmamıştır. 8 numaralı kuyunun verimliliği karşısında yeniden canlanan Ramanlılar bütün mesaiyi bu bölgede teksif kararını veriyorlar. O arada delinmekte olan Beşiri'deki sondaj 1.510 metreye inmiştir. Burada petrol emareleri görülmesine rağmen kuyu bırakılıyor. Aynı sıralarda İskenderunun Çengen mevkiinde de çalışılmaktadır. Burada birinci sondajda 506 metre civarında kuvvetli bir gaza raslanıyor. Fakat 1.000 metreye gidildiği halde petrole girilemiyor. İkinci bir sondaj da 600 metre derinlikte beklenen tabakaları bulmayınca o da terkedilip bütün kuvvetlerin Ramanda toplanması uygun görülüyor.

Batman tasfiyehanesinin umumi görünüşü

Petrol işlerini üzerine alan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Ramanda geniş mikyasta sondajlar yapmak kararını alınca 1947 ortalarında sondaj tekniğinde ihtısas sahibi bir Amerikan firmasını angaje etmiştir. Şimdi Ramanda 8 numaralı talih kuyusunun bir buçuk kilometre doğusunda 9 numaralı kuyunun açılmasına başlanmıştır. Bu kuyuda 3 mart 1948 tarihinde petrole girilmiştir. Günde takriben 40-50 ton civarında petrol veren ve Türkiyede ilk iktisadi kıymette petrol kuyusu olan bu sondajla birlikte 8 numaralı kuyunun kemali cesaretle asitlenmeleri yapılınca her iki kuyudan tahminin üstünde petrol elde edilmiye başlanmıştır. Bu kuyulara günde otuz beşer ton petrol çekebilen tulumbalar konduğu halde, petrolün yaptığı baskı sayesinde her birinden günde 60-65 ton yani ceman 120-130 ton ham petrol elde edilmektedir.

Bu vaziyet karşısında Raman dağının jeolojik yapısına göre taşıdığı petrol imkânları tekrar elden geçirilmiş ve 8 ve 9 numaralı kuyuların ışığı altında 60 kilometre boyunda ve 10 kilometre genişliğindeki Raman dağ strüktürünün merkezine isabet eden 10 kilometre boy ve 5 kilometre genişlik üzerinde bir amenajman plânı hazırlanmıştır. Bu plâna göre Raman dağında 40-50 kuyu açılacak, Batman'da bir tecrübe tasfiyehanesi kurulacak, sondajların çalışma suyunu temin edecek bir tesisat yapılacak, Batman ile Raman arası bir şose ile bağlanacak, ayrıca lüzumlu içtimai ve sınai tesisler inşa edilecekti. Bu plân tamamiyle tahakkuk etmiştir. Kuyular açılmıya başlamış, su tesisatı kurulmuş, Ramanda çalışanların ikametine mahsus binalar ve diğer sınai tesisler vücuda getirilmiştir. Raman ile Batman arasında döşenen 24 kilometrelik yolun mühim bir kısmı da Raman petrolünün bir artığı olan asfaltla kaplanmıştır. Batman tecrübe rafinerisi faaliyete geçmekle kalmamış, bunun şimdi tevsii dahi başlamıştır. Rafineriye tekrar avdet etmek üzere şimdi gene kuyular bahsine dönelim.

Ramanda acaba petrol katı tek midir, yoksa üst üste konmuş tabakalar halinde midir? Birçok yerlerde petrol kaynakları üst üste ve muhtelif derinlikte katlar halindedir. (Bakınız: Petrol ve Siyaseti; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1414). Ramanda 1.300-1.400 metre civarında raslanan birinci petrol tabakasının altında ihtimal ki bir ikinci ve belki üçüncü bir petrol katı vardır. Bunu tetkik için Ramanda 3.000 metre derinliğe kadar gidebilen bir sondaj makinesiyle işe başlanmış ve 14 numaralı kuyu bu işe tahsis edilmiştir. Bu kuyu 1.380 metre civarında birinci petrol tabakasına girmekle 8 ve 9 numaralı kuyuların emniyetini sağladıktan sonra şimdi derinlere doğru ilerlemektedir. Haziran ortalarında 2.000 metreye yaklaşmakta idi.

Bir defa petrol bulunduktan ve burada birçok kuyular açılması kararlaştıktan sonra elbet işe devam olunacaktır. Bu sebeple bu yılın başında 12 numaralı kuyuya, mayıs içinde de 10 numaralı kuyunun açılmasına başlanmıştır. İşe alışmış ve ileri bir teknikle çalışmıya başlamış olan petrol ekiplerimiz kısa zamanda neticeler almıya muvaffak olmaktadırlar. 12 numaralı kuyu bu geçen haziran ayının 22 sinde 1.300 metre civarında petrole girdi ve 1.400 metrede petrol tabakasından çıktı. Öteki kuyular gibi bu da Ramandaki ilk petrol katının 100 metrelik bir tabaka kalınlığına sahibolduğunu ispat etmiştir. 10 numaralı kuyu da arkadaşından 4 gün sonra yani geçen haziranın 26 ncı günü tamamlanmıştır. Bu kuyu iki aya yakın bir zaman içinde açılmakla bir rekor kırmıştır. 12 numaralı kuyu ilk tecrübeler esnasında şimdiye kadar Ramanda raslanan en büyük kuyu olduğu kanaatini uyandırmıştır. Çünkü daha asitlenmeden evvel bile, diğer asitlenen kuyular derecesinde bir istihsal vadetmektedir.

Elde edilmiş olan sonuçlar hulâsası: Bugüne kadar Ramanda elde edilmiş sonuçları hulâsa edecek olursak hali hazırda Ramanda istihsale açılmış ve açılmak üzere 5 petrol kuyusu vardır. Bunlar 8, 9, 10, 12 ve 14 numaralı kuyulardır. Bunlardan 10 numaralı kuyu diğer kuyular gibi Raman petrol strüktürünün mihveri üzerinde olmadığından bu kuyu Ramanın rezerve hesaplarına yeni ümitler katmıştır.

Sayın okuyucularımı kuyular sebebiyle bir hayli yorduğumu biliyorum. Fakat hiçbir esasa dayanmadan ileri geri birçok sözlere hedef olan Ramanın temeli bu kuyular olduğu için mazur görülürüm ümidindeyim. Ramanda bugünkü beş kuyu sayısı kısa zamanda belki onu, yirmiyi hattâ belki de elliyi bulacaktır. Kuyu sayısı ne kadar artarsa Raman da o kadar büyük iktisadi bir kıymet ifade edecektir.

Batman'daki rafineri: Şimdi Ramanın Batman istasyonundaki rafinerisini gezelim. Burası bâzı idare binaları ve lojmanlarla birlikte bir kimyahane ve ham petrolü tasfiye eden fırından, tasfiye mahsullerinin muhafazasına yarıyan depolardan müteşekkildir. Batman rafinerisi günde 200 ton ham petrolü tasfiye eden büyük bir tecrübe tasfiyehanesi halindedir.

İstihsalâtın evsafı: Bu rafineride Türk ham petrolünden benzin, motorin, gazyağı istihsal edilmekte, geriye asfalt maddesi kalmaktadır. Rafineride elde edilen motorin ve gazyağı halen Türk piyasalarına dışarıdan gelen aynı maddelerin evsafındadır. Yalnız benzin evsaf itibariyle düşüktür. Memlekete ithal edilen benzinler 70 oktan olup Ramandaki benzinimiz 58 oktan'dır. Bu benzin şimdilik daha ziyade Raman tesislerinde ve vasıtalarında kullanılmaktadır. Benzinimizi 70 oktana çıkarmak için buraya bütün tasfiyehanelerde olduğu gibi bir «thermal cracking ünitesi» ilâve etmek lâzımdır. Bununla beraber Raman esaslı bir işletmiye açıldığı zaman ya Batman'da veya İskenderunda büyük bir rafineri inşa etmek icabedecektir. Bunun temini için çalışılmaktadır.

Durum, verim ve evsaf mukayesesi: Raman bugüne kadar elde edilen neticelere göre durum ve verim itibariyle Romanya petrolleriyle ve evsaf itibariyle de mahsulleri Venezüella ve Meksikanın bâzı taraflarındaki petrollere benzer. Yani 21 A. P. I. gravitedir. Ramanda elli milyon tonluk bir petrol birikmesi bulunduğu tahmin edilmektedir.

Petrol maddeleri sarfiyatımız ve istihsalâtımız: Türkiyenin yıllık mamul petrol maddeleri sarfiyatı 500 bin ton olduğuna göre Raman memleketin 50-60 yıllık ihtiyacını karşılıyabilecektir. Yalnız şu noktayı ilâve edelim ki, memleketin başka yerlerindeki petrol yataklarını hesaba katmaksızın yalnız Raman çevresinde bu hesabı kabartacak başka kaynaklarımız dahi vardır. Raman dağına komşu ve petrol taşıması muhtemel 12 strüktür tespit edilmiştir. Bunların en ümitlileri Beşirî, Gercüş ve Siirt taraflarındadır.

Personel: Türkiye petrol sondajlarında, yardımcı servislerde, jeolojik işlerde ve diğer müteferrik harita ve jeofizik araştırmalarda yüksek mühendis, kimyager, jeolog, teknisiyen, usta ve usta işçi olarak 600 kişi çalışmaktadır.

Sarfedilen para: 9 numaralı kuyudan iktisadi bir petrol elde edilinciye kadar petrol işlerine 15 milyon lira sarfedilmiştir. Şimdi işler bir hayli hızlanmıştır. Bununla beraber Türkiye dünyanın anladığı mânada bir petrol çalışması yapmak için işin temposunu çok arttırmak ve kesenin ağzını gereği kadar açmak mecburiyetindedir.

Üç yüz milyon lira lâzım: Raman ve civarında 100 kadar sondaj kuyusunun açılması, Adana sondajlarının yapılması, Güneydoğu Türkiye mıntakasının umumi ve teferruatlı jeoloji haritasının tanzimi, Ramandan İskenderuna kadar 500 kilometrelik ve 10 pusluk bir boru hattının çekilmesi ve deniz kenarında yılda bir milyon ton petrol işliyecek bir rafinerinin inşasını içine alan projenin 300 milyon Türk lirasına tahakkuk edeceği hesaplanmaktadır. 300 milyon büyük bir paradır. Fakat onun karşısında petrol daha büyük bir zenginlik kaynağıdır.

(Prof. Dr. Kerim Ömer Çağlar)

SEVRES MUAHEDESİ — (10 ağustos 1920) Birinci Dünya Savaşından sonra İtilâf devletleri tarafından Osmanlı İmparatorluğuna Paris'te imza ettirildi. Başlıca hükümlerine göre: Osmanlı İmparatorluğu tamamen dağılacak, İstanbul ve civarı ile Anadolunun küçük bir kısmından ibaret kalacak; boğazlar bir Avrupa komisyonunun idaresi altına girecek; İzmir, Yunan idaresine geçecek; Doğu vilâyetlerimizin bir kısmında muhtar bir Kürdistan, bir kısmında da hür bir Ermenistan kurulacak; Midya'nın doğusundan Çekmece gölüne çekilen hattın batısında kalan bütün Trakya, Yunanistan'a verilecek; Suriye, Arabistan ve Irak, Osmanlı İmparatorluğundan tamamen ayrılacak; Osmanlı maliyesini itilâf devletlerinin teşkil edecekleri bir komisyon idare edecek; harb esnasında kaldırılmış olan kapitülâsyonlar ve eski bütün imtiyazlar aynen iade olunacak.

Türk milleti bu suretle köleliğe mahkûm ediliyordu. Soysuzlaşmış Osmanlı hükümeti bu zillete katlanmıya razı oldu. Fakat, tarih boyunca hiçbir zaman esir yaşamamış, tersine, binlerce yıl müddetle birçok milletleri idaresi altında yaşatarak onlara insanlık öğretmiş olan Türk milleti, şerefsiz yaşamayı kabul etmiyerek silâha sarıldı ve bu yüzkızartıcı vesika da hiçbir zaman yürürlüğe giremedi.

(Seri I, sayfa 122 den kısaltma)

SÜLEYMAN PAŞA, KARIŞTIRAN — Onbeşinci Yüzyılda yaşıyan ve İstanbulun fiilen ilk valiliğini ve belediye reisliğini yapmış olan bu zatın nereli ve kimin oğlu olduğu şimdiye kadar meçhul kalmıştır. Adı ilk defa; Yıldırım'ın felâketinden sonra küçük oğlu Çelebi Sultan Mehmet ile büyük oğlu Süleyman Çelebi arasındaki saltanat kavgalarında tarihe geçmiştir.

O, «Karıştıran» lâkabını şöyle almıştı: Ünlü paşalardan Sadrazam Çandarlı Ali Paşa, Gazi Evrenos Bey gibi bu zat da tahtın asıl vârisi olan Süleyman Çelebi tarafını iltizam eylemişti. Amasya'da bulunan Mehmet Çelebi de; padişahlığını ilân eden Emir Süleyman Çelebinin Bursaya geldiğini ve Bursa kaplıca ve hamamlarında dilber sâkilerle işret âlemlerine daldığını ve mülkün işlerini yüzüstü bıraktığını ve başıboş kalan askerlerinin de yağma ile meşgul olduklarını haber almış, sekiz bin kadar süvari ile Bursaya bir baskın yaparak bu işi halletmek üzere hareket eylemişti. Sakarya kenarına geldiklerinde suların taşkın halde bulunduğunu görmüş ve bir geçit aranmasını emretmişti. O zaman Emir Süleyman Çelebinin sübaşısı olan Süleyman Ağa da asker toplamak vazifesiyle Sakarya civarında bulunmakta idi. Bu kalabalığı görünce, birkaç atlı ile Sakarya kenarına gelerek karşı taraftakilere: «Siz kimlersiniz?» diye sordu. Karşıdakiler: «Bunun cevabını sana kılıçlarla söyliyelim» diye suya at sürdüler. Süleyman Sübaşı da vaziyeti anlıyarak Bursa yolunu tuttu. Emir Süleyman Çelebi Bursa Tahıl pazarı hamamında işret âlemi yapıyordu. Acele yanına girip hâdiseyi anlattı. Bu acı haberi alan Emir Süleyman Çelebi elindeki dolu kadehi ağzına götüremeyip yerlere çarptı; hemen kaçalım, diye dışarı fırladı. İşret âlemi karıştı. Bu haber Bursaya yayılınca herkeste telâş ve heyecan hâsıl oldu. Askerler hazırlanmıya,

yol tedarikine başladılar. Bu vakadan sonra sübaşının adı «Karıştıran Sübaşı» oldu.

Karıştıran Süleyman Beyin ikinci defa olarak adına Bursada bir mahkeme sicilinde tesadüf edilmektedir ki, bu sicile göre Süleyman Bey orada «müstakil sübaşı»dır.

Bursadaki hamam meselesinden kırk yedi yıl sonra İstanbul muhasarası başlamıştı. Karıştıran Süleyman Sübaşıyı, bey olarak, İstanbulu muhasara eden ordunun defterdarı görmekteyiz.

Fetihten sonra Fatih Sultan Mehmet İstanbulda yirmi gün kalarak 18 haziran 1453 te Edirneye hareket eylemişti. Harb dolayısiyle harabolan ve henüz karışık, müşkül durumda bulunan vaziyeti gözönüne alan Fatih Sultan Mehmet; Karıştıran Süleyman Beyi İstanbulun muhafazasına memur eyledi. (Netayic - ül - Vukuat, Sadettin, Hammer, Hayrullah Efendi, Âşık Paşazade tarihleri ile Dursun Beyin Tarih - i - Ebülfethi

Karıştıran Süleyman Paşanın Bursadaki türbesi

ve Karolidi'nin Tarih-i Sultan Mehmet Hanı ve Osmanlı müelliflerinin bildirdiklerine göre) Şehrin imarını, kalelerin tamirini, asayiş ve emniyetin teminini ve bütün ülkeye gönderdiği adamlar vasıtasiyle istek edenlerin İstanbula geldiği takdirde kendilerine bağ, bahçe ve mülk vereceğini bildirdiğinden bu gelenlerin iskân ve terfihini Süleyman Beye emniyet ve itimatla havale ve terkeyledi.

Bu işlerin o vakit İshak Paşa, Mahmut Paşa, Karaca Bey ve daha birçok değerli kimseler varken ancak bu zata tevdii; onun ne kadar gün görmüş, iş bilir, tecrübeli ve Fatih gibi müdekkik bir zatın itimadını kazanmayı hak etmiş bir zat olduğunu anlatır.

Karıştıran Süleyman Bey, aldığı bu vazifeyi tamamiyle ve hakkiyle başardı. Gelen halkı iskân ve kaleleri tamir ettirdi. Türk kalelerinde âdet olduğu üzere bir de iç kale (Ahmedek) inşa eyledi. Kayınbiraderi Dursun Beyi nüfus sayımı ile emlâk vesaire tahririne memur eyledi.

Padişah, o kışı Edirnede geçirdikten sonra dokuz on ay sonra İstanbula geldi; on ay içinde emirlerinin tamamiyle yerine getirildiğini ve gelen halkın müstahsil hale geldiklerini ve kendisi için şimdiki Üniversitenin yerinde bir saray hazırlandığını gördü. Şehrin emniyet ve istirahatini temin eden Süleyman Beyi takdir ederek ona paşalık verdi.

Tarihler, bundan sonra da Karıştıran Süleyman Paşadan bahsetmemektedir. Şu yazdıklarımızdan başkaca bir bildiğimiz; kendisinin Çorlu ile Lüleburgaz arasında «Karıştıran» köyünde bir harap kervansarayı ve Bursada da mükellef bir türbesi olduğudur.

İhtifalci Mehmet Ziya Bey «İstanbul ve Boğaziçi» adlı eserinde «Sübaşı Karıştıran Süleyman Bey» den bahisle: «Bursada Muradiyedeki Selâtin ve Şehzadegân türbelerinin cenubuşarki cihetinde Sultan Murat Hanı Saninin hamamı sırasındaki ilk tarzı mimarimizde olmak üzere taş duvar, tuğla hatıl yapılmış kubbeli, metin ve zarif bir türbe derununda metfundur. Türbe esasen bir bahçe içindeymiş. Fakat elyevm harap ve mezbele halindedir. İçerisinde vaktiyle muntazam sandukası, seng-i mezarı, kitabesi varmış. Şimdi bunlardan nam ve nişan yoktur» diyerek «İstanbulun ilk valisi ve şehremini olan» bu zatın mezarına gösterilen lâkaydiden şikâyet etmekte ve mumaileyhin Bursa Evkaf İdaresindeki muhasebe defterinde kayıtlı bir vakfiyesi ve Yenişehirde evkafı bulunduğunu da ilâve etmektedir. Sayın üstat Osman Nuri «Mecelle-i Umur-u Belediye» adlı muazzam eserine Ziya Beyin bu bendini almakta ve fakat «sübaşılık» ın valilik ve şehreminlik olmayıp askerî bir rütbe olduğunu tashih etmektedir.

Resmî unvanı ne olursa olsun Karıştıran Süleyman Paşanın fiilen, İstanbulun ilk valiliğini ve belediye reisliğini yaptığına yukarıda kaydettiğimiz birçok tarih kitapları şahadet etmektedir. Bu zatın mezarı şimdi onarılmaktadır. Bundan doğan memnuniyetimizi saklamayız.

(Kâmil Kepecioğlu)

SWİFT, JONATHAN — (1667 - 1745) İnsanlardan nefret eden, buna rağmen eserleri zevkle okunan bir İngiliz yazarı.

Hayatı ve Eserleri: Jonathan Swift İrlanda'da Dublin'de doğdu. Aslen İngilizdir. Hayatiyle eserleri arasında tam bir bağlılık vardır. Bu bakımdan eserlerini hakkiyle anlıyabilmek için biyografisini bilmek şarttır.

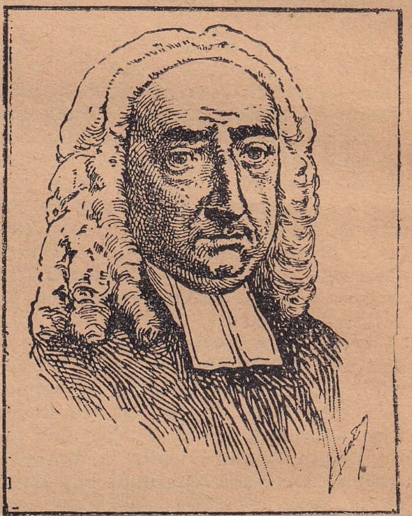
Babası Swift'in doğumundan bir kaç ay önce ölmüştür. Annesi de parasız kaldığı için onu amcasına bırakarak İngiltere'ye, akrabalarının yanına gitmiye mecbur olmuştur. Swift yirmi yaşına kadar amcasiyle kalır. Dublin Üniversitesinde okuyarak orta derecede bir diploma alır. Dik kafalı bir çocuktur. Meselâ o zamanlar bilhassa üstüne düşülen mantık dersini sevmediği için çalışmamış, bütün dikkatini tarihe ve şiire vermiştir.

Amcası, ölünce, İngiltereye annesinin yanına gider. Hayatını kazanmak için rahip olmayı düşünürken Sir William Temple'le karşılaşır. Bu adam devrin seçkin yazarlarındandır ve annesiyle uzaktan bir akrabalığı vardır. Swift onun hususi kâtibi olur.

Bu hayata ancak dört yıl tahammül eder. Daha hareketli, daha mesuliyetli vazifeler istemektedir. 1695 te tekrar rahip olmıya karar verir ve Sir Temple'in yardımiyle İrlandada bir köy kilisesine tâyin edilir.

Orada da oturamaz. İstifa ederek tekrar Temple'in yanına döner. Onunla geçirdiği bu son üç yıl esnasında İngilterenin ileri gelen şahsiyetleriyle tanışır ve Temple'in kütüphanesinden istifade ederek kültürünü bir hayli ilerletir.

1699 da Temple ölünce bir zaman iş aradı. Rakîpleri hep ondan evvel davrandılar. Nihayet İrlanda'da küçük bir kilisenin rahipliğini elde edebildi. Az bir zaman sonra bir vesile icadederek Londra'ya döndü. 1704 te «The Battle of the Books» ve «A tale of a Tub» adlı eserlerini bastırdı.

Swift

Bundan sonra onu şöhretli bir yazar olarak görüyoruz. Partiler arasındaki mücadeleye katılıyor, ve Whig'leri tutuyor. Yaptığı hizmetler karşılığında İngilterede bir piskoposluk elde etmeyi düşünmektedir. Fakat Whig'ler iktidara geçince onu unutuveriyorlar. Büyük bir hayal sukutu ile tekrar İrlandaya, küçük kilisesine dönüyor.

1710 da Swift gene İngilterededir. Bu sefer Tory'lerin safında yer alıyor. Gene piskoposluk peşindedir. Examiner'i emrine veriyorlar. Az bir zamanda devrin en seçkin şahıslarından biri haline geliyor. Artık isteğine kavuşacağını ummaktadır. Fakat bu ümidi de boş çıkıyor ve 1713 te İrlanda'da St. Patrick kilisesine dekan tâyin ediliyor. Bunun üzerine Swift politikacılardan, herkesten, her şeyden nefret ederek memleketine dönüyor ve bir daha da İngiltereye adım atmıyor.

Artık hiç bir ümidi olmıyan, yorgun, mağlûp bir adamdır, ve arkasında bıraktığı dünyaya karşı büyük bir nefret duymaktadır.

Kendini yazmıya veriyor. Hırsla yazıyor, ve insanlardan intikam alır gibi en büyük eserini yaratıyor: «Gulliver'in Seyahatleri» (1726).

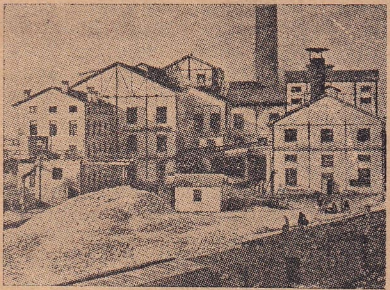
Kitap İngilterede bir hâdise oluyor. Daha birinci baskısı tükenmeden fiyatı yükseltiliyor. Münekkidler ne diyeceklerini şaşırıyorlar.

1728 de karısı, Stella, ölünce artık kendini tamamen yazmıya veriyor. İrlandalıların halini anlatan risaleler bastırıyor. Amansızca mücadele etmekte ve halk tarafından bir kahraman olarak görülmektedir. Fakat bu yazılardan umduğu neticeyi elde edemiyor.

Artık iyice ihtiyarlamıştır. Hayatının son yıllarını ölümü bekliyerek geçiriyor. Dayanılmaz acılarla kıvranıyor ve nihayet 1745 te bu hastalıklı, ümitsiz günler de sona eriyor.

(M. Fuat)

ŞEKER İSTİHSALİ VE YURDUMUZDA ŞEKER SANAYİİ — Yurdumuzda şeker sanayii cumhuriyet devrinde kurulmuştur (Bakınız: Şeker; Aylık Ansiklopedi, seri II, sayfa 27). Vakıa Tanzimattanberi memleketimizde şeker fabrikası kurmak isteniyordu. Fakat kapitülâsyon bas-

Eskişehir Şeker Fabrikası

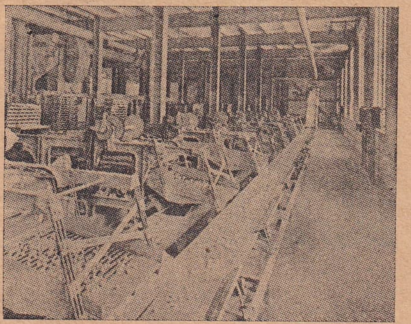
kısı bu arzunun tahakkukunu imkânsızlaştırıyordu. Hattâ Birinci Dünya Savaşı sıralarında şeker tedarikinde ve naklinde karşılaşılan müşkülât ve çaresizlikler, memlekette şeker fabrikası kurulması lüzumunu bütün fecaatiyle tebarüz ettirmişti. Bu şiddetli ihtiyaç zoru ile yurdumuzun muhtelif bölgelerinde şeker pancarı ekimi tecrübelerine başlanmıştı. Fakat Mütareke, bu hayırlı teşebbüsü, daha başlangıçta, akim bırakmıştır.

Yeni Türkiyenin doğuşunu bütün dünyaya tanıtan Lozan zaferi, Türk sanayiinin ve bu arada şeker fabrikalarımızın esaslı surette kurulması imkânlarını da sağlamıştır.

Üç beyazların (şeker, un ve pamuk) ilki olan şekerin yurt içinde istihsali yolunda ilk adım Uşakta atılmıştır. Cumhuriyetle yaşıt olan Uşak Şeker Fabrikası, Türk şeker sanayiinin ilk eseridir.

5 nisan 1925 te tanzim olunan kanunla yurdun şeker ihtiyacını karşılıyacak fabrikalar kurulması sağlandığı gibi 1934 tarihli ve 601 sayılı hususi bir kanunla da şeker sanayiine önemli müsaadeler, muafiyetler bahşedilmiştir.

1925 yılında teşekkül eden bir anonim şirket tarafından kurulmuş bulunan Alpullu Şeker Fabrikası 1926 yılında şeker istihsaline başlamıştır.

Bir şeker fabrikasının içinden bir görünüş

Sonra Eskişehir Şeker Fabrikasının kurulmasına başlanmış ve 5 ocak 1933 tarihinde o zamanki başvekil İsmet İnönü tarafından işletmiye açılmıştır. Bu hayırlı başarıyı Turhal Şeker Fabrikasının kurulması takibetmiş ve bu da 19 ekim 1934 tarihinde işletmiye açılmıştır.

Devletin millî şeker sanayiimize gösterdiği alâka ve alınan kanuni tedbirler sayesinde pancar ziraatimiz süratle inkişaf etmiş; şeker sanayiimiz gelişerek Londra Para ve İktisat Konferansında (22 haziran 1933) bahis konusu olacak derecede milletlerarası önem kazanmıştır. Şeker sanayiimizin istihsalâtı aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

	Şeker fabrikalarımızın istihsalâtı Ton	İthalât Ton
1926	573	62.970
1927	5.162	61.514
1928	4.280	63.473
1929	7.944	69.588
1930	13.073	63.291
1931	22.649	44.342
1932	27.707	29.336
1933	63.085	17.756
1934	58.663	3.728
1935	53.828	2.178
1936	65.900	22.401
1937	51.600	11.991
1938	42.300	62.098
1939	94.500	27.388
1940	88.667	9.615

1937 yılında şeker sanayiimize yatırılmış bulunan sermaye 25.000.000 Türk lirasına baliğ olmuştu. Bunun üçte ikisini temin etmiş olan hükümet fabrikaların sevk ve idaresini de mürakabe etmektedir.

Şeker fabrikalarımızın yıllık faaliyetleri (1937 yılında) elli milyon Türk lirası kadar olup seksen bin ailenin yani yarım milyona yakın vatandaşın geçimini sağlamaktadır.

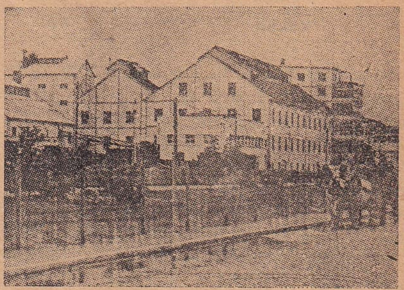
1926 dan 1940 yılına kadar memleketimizde imal ve hariçten ithal olunan şeker miktarlarını gösteren cetvelin tetkikinden de anlaşılacağı veçhile, yurdumuzda nüfus başına yıllık şeker istihlâki - bariz bir fazlalık gösteren 1939 rakamları esas kabul edilse dahi - $\frac{121.888.000}{18.861.609}$ = 6.462 kilodan ibarettir.

1935 istatistiklerine göre başka memleketlerdeki - nüfus başına yıllık - şeker istihlâki miktarları cetvelde gösterilmiştir:

	Kilo		Kilo
B. Amerika	51	Çekoslovakya	26
Danimarka	48	Almanya	21
İngiltere	41	Fransa	20
İsveç	38	İtalya	9
İsviçre	34	Rusya	7

Bu rakamlar göz önünde tutulursa, şeker fabrikalarımızın adedini artırmak zarureti kendiliğinden tebarüz eder. Netekim bu hakikati Ebedi Şef Atatürk ile sayın cumhurbaşkanımız, yıllarca evvel görmüşler ve kıymetli direktif olarak Alpullu ve Turhal şeker fabrikalarının hâtıra defterine kaydetmişlerdir.

Y u r d u m u z d a p a n c a r z i r a a t i n e e l v e r i ş l i g e n i ş b ö l g e l e r b u l u n d u ğ u g i b i ş e k e r k a m ı ş ı y e t i ş t i r e n m ı n t a k a l a r d a vardır. Şekerkamışının yetiştirilmesindeki ve kamış şekeri istihsalindeki avantajlar göz önünde tutularak, beşinci şeker fab-

Alpullu Şeker Fabrikası

rikamızın kamış şekeri istihsali için kurulması temenniye şayandır. Esasen dünya şeker istihsalâtının yarıdan fazlası şeker kamışından istihsal olunmaktadır.

P a n c a r ş e k e r i i s t i h s a l i : Şeker fabrikalarına gelen şeker pancarları (Beta cicla; Beta vulgaris seu maritima) topraklarından ve diğer yabancı maddelerden temizlendikten sonra hususi kıyma makinelerinde ince parçalara bölünürler. Bu ince yongalar hususi kazanlarda (diffuseurs) 78 - 80 derecede ısıtılmış su ile muamele olunurlar. Difüzörler seri halinde tertiplenmiş olup pancar yongalarında bulunan şekerin hemen tamamını suya geçirebilecek şekilde çalışmaktadır.

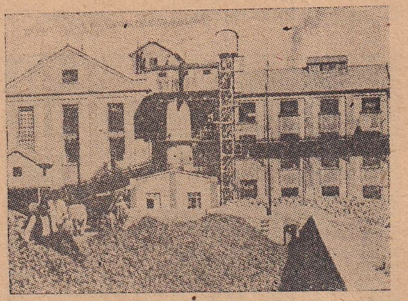
Bu eritme kazanlarından (Diffuseurs) çıkan şeker mahlûlü sıcakta - yüzde 2-3 nispetinde - kireçle muamele edilerek durultulduktan sonra kirecin fazlası karbon di oksit gaziyle çöktürülür. Karbon gaziyle birlikte kükürt di oksit gazı da kullanılabilir. Kükürt di oksit gazı kirecin çökmesine yardım ettiği gibi mahlûlün beyazlatılmasını da kolaylaş-

tırır. Berraklaştırılmış şeker mahlûlü, hususi buharlaştırma cihazlarında, suyu uçurularak, koyultulur. Bu cihazlara şeker sanayiimizde pişirme veya vakum kazanları denilmektedir. Vakum kazanlarına giren mahlûlün içinde yüzde 11,5 kadar şeker vardır. Vakum kazanları da difüzörler gibi seri halinde çalışmaktadırlar. Birinci kazandan çıkan buhar ikinciye, ondan çıkan üçüncüye geçerek sonuncu pişirme kazanındaki mahlûlden şeker kristallerinin ayrılmasını temin eder. Koyultulmuş mahlûlden ayrılan şeker kristalleri, santrfüjlü süzgeçlere sevkolunur. Burada, kristaller üzerinde kalabilmiş olan son damlalar da giderilir. Bu suretle elde edilen kristallere "ham şeker" denir. Ham şekerin rengi esmerdir. Terkibinde yüzde 95 - 97 kadar saf şeker (saccharose) vardır. Ham şekeri tasfiye etmek için vezninin üçte biri kadar suda erittikten sonra hayvani veya nebati kömür (aktif kömür) ile rengini giderirler.

Rengi tamamiyle giderilmiş şeker mahlûlü tekrar buharlaştırma (vakum) kazanlarına sevkolunarak saf şeker kristalleri elde edilir.

Şeker (saccharose) karbon hidrat sınıfının önemli bir unsuru olup bilhassa enerji veren bir gıdadır.

Saf karbon hidratların bir gramı

Uşak Şeker Fabrikası

4,1 kalori temin ettiğine göre (Bakınız: Kalori; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 629) yüzde 99 saflık derecesinde olan şekerin bir gramından 4,1 — 0,041 = 4,059 kalori alınabilecek demektir. Yenilen şeker, hazım cihazımızda, hidroliz yoliyle altı karbonlu şekerlere yani glikozla früktoza tahavvül ettikten sonra kana karışmaktadır.

Muhtelif yıllarda dünyada şeker istihsalâtı (milyon ton olarak)

	1913/14	1927/28	1930/31	1933/34
Kamış şekeri	9,9	17,2	17,2	14,9
Pancar "	8,8	9,1	11,8	8,9
Yekûn	**18,7**	**26,3**	**29,0**	**23,8**

Şekerkamışından şeker istihsali: Şeker - kamışları muayyen boyda kesildikten sonra; kâfi miktarda valsler arasından geçirilerek, tazyik edilirler. Tazyik esnasında sızan şekerli usare, az miktarda (100 litre usareye 0,2 — 0,5 kilo) kireçle durultulduktan sonra berrak mahlûl aktarma yolu ile ayrılır. Kirecin fazlası kükürt ve karbon gazlariyle giderildikten sonra aktif kömürle rengi izale olunur. Vakum cihazlarında suyu buharlaştırılarak şeker kristalleri elde edilir.

Şekerkamışı usaresinin tasfiyesi, şeker pancarından elde edilen şekerli mahlûlün işlenmesinden çok daha kolaydır. Elde edilen kamış şekeri billûrları santrfüjlü süzgeçlerde usare bakıyesinin son damlalarından ayrılır.

Besin maddesi şeker: Besin maddesi olarak kullanılan kamış ve pancar şekerlerinin terkibinde en az yüzde 99 saf şeker (saccharose) bulunmalıdır. Normal olarak kreme çalan renginin bembeyaz görünmesini temin için içine az miktarda, gıda nizamnamesince yenmesine müsaade olunan nevilerden olmak şartiyle, mavi boya karıştırılabilir. Şekerin ve bilhassa pudra şekerinin hileli olup olmadığını anlamak için bir miktarını suda eritmek kâfidir. Saf şeker berrak bir mahlûl verir. İçinde yabancı madde bulunan şekerlerin mahlûlünde azçok bulanıklık görünür. Şekere limon sıkıldığı zaman köpürmemelidir. Köpürürse saf olmadığı, karbonatlarla karışık bulunduğu anlaşılır.

Şeker 160 derecede ısıtılırsa kıvamlı bir mayi (ağda) haline gelir. Ağda soğuyunca şeffaf bir kütle halinde donar ki buna akide şekeri

Turhal Şeker Fabrikası

denir. Ağdalaşmış şeker uzun müddet ısıtılırsa rengi esmerleşir. Buna karamelâ denir. Karamelâ çeşitli şekercilik mamulâtının esasını teşkil ettiği gibi muhtelif besin maddelerini boyamak için de kullanılmaktadır.

Şeker, uzun zaman lüks madde gibi telâkki edilmiştir. Claude Bernard; Chauveau ve diğer müdekkiklerin çalışmaları neticesindedir ki şekerin besin bakımından önemi anlaşılmıştır. Bugün şekerin umumi sıhhatle birinci derecede ilgili besin maddelerinden biri olduğu artık herkesçe bilinmektedir.

Kısa bibliyografya: Direction Générale de la Presse; La Turquie Contemporaine, Ankara 1935. Orhan Conker; Redressement Economique et Industrialisation de la Nouvelle Turquie, Paris 1937. A. Juckenack; Handbuch der Lebensmitteldremie.

(Mühendis - Kimyager Mehmet Ali Kâğıtçı)

TOĞRUL BEĞ — (994 - 1063) Büyük Selçuk İmparatorluğunun ilk hükümdarı olan Toğrul Beğ, bundan 885 yıl önce, 4 eylûl 1063 (8 ramazan 455) tarihinde hayata gözlerini kapadığı zaman Mâvera-ün-Nehr'den başlıyarak İran, Irak ve Azerbaycan'ı kaplıyan bir devlet bırakmıştı. Daha zamanında Van, Bayburt ve Trabzon dolaylarına akınlarda bulunan Oğuz (Guz, Uz) boyları, birkaç yıl sonra Boğaziçi sahillerinde görülmiye başlamışlardı. «Türkiye tarihi», Selçuklularla beraber Oğuzlar'ın Anadolu'ya akın etmeleriyle başladığına göre, Toğrul Beğ'in hayatı, Türkiye tarihi'nin başlangıcını anlatması bakımından, Anadolu Türkleri için büyük bir önemi haizdir.

Asıl adı Muhammed olan Toğrul Beğ, Oğuzların «Kınık» boyu başbuğu Selçuk'un torunu ve Mikâil'in oğlu olup 994 yılında doğmuştur. Dedesi Selçuk, Karahanlı'lar devletinde Sü-başı (komutan) idi. Selçuklu'lar yarım asır kadar Mâverâ-ün-Nehr'de kalmışlarsa da Selçuk, umum Oğuz boylarının başbuğu Bigo Han ile geçinemediğinden maiyetiyle birlikte Samanoğulları arazisine yerleşti ve burada Müslüman oldular. Selçuk yüz yaşını geçkin olduğu halde 994 yılında vefat edince, oğulları babalarının kurduğu teşkilâtı ve devlet esaslarını tekâmül ettirdiler. Samanoğulları yıkılınca, Selçuklu'lar gene Karahanlı'lara tabi oldular. Gazneli'lerle yapılan muharebelerde Selçuklu'lar Karahanlı'lara yardımlarda bulunduğundan Gazneli'lerle Selçuklu'ların arası açılmıştı. Bunun üzerine Gazneli Mahmut (999-1030), 1025 te Selçuk'un oğlu Arslan Beğ'i esir ederek hapsettirdi. Gene Oğuz beylerinden Yağmur Beğ'in Gazneli'ler tarafından öldürülmesi, on yıl süren mütemadi ve şiddetli savaşlara yol açtı.

Selçuk oğlu Arslan Beğ esir olunca, Oğuzlar'ın idaresi Çağrı (Davut) Beğ'le Toğrul Beğ'e kalmıştı. Türkmen'lerden bir ordu vücuda getirerek Horasan içlerine akın eden Çağrı Beğ, bu seferden dönüşünde, kardeşi Toğrul Beğ'e bir teklifte bulundu ve: «Burada iki büyük vali var. Bunlar Harezm - Şah Harun ve Sebük - Tegin'in torunu ve Mahmudun oğlu Sultan Mesut. Biz, yalnız bunların hakkından gelemiyoruz. Fakat, keşfetmiş olduğum Horasan ve Arminya'ya gidebiliriz. Çünkü buralarda bize karşı gelebilecek bir kimse yoktur» demek suretiyle Toğrul'u Horasana geçmiye ikna etmişti.

Bu suretle, gün geçtikçe kuvvetlenen ve tâ dedeleri zamanında teşkilatlanmıya başlıyan, Kınık boyuna ve diğer bir kısım Oğuzlara baş olan Çağrı ve Toğrul Beğler, «yeni bir vatan» aramıya başlamışlardı; Gazneli'lerin Horasan valisine müracaatla, kendilerine «yurt» olmak üzere yer istediler. Bu ricaları, yerine getirilmeyince, zaten ötedenberi araları açık bulunan Gaznelilerle harb baş-

ladı; Selçukoğulları idaresindeki Oğuzlar, Ceyhun ırmağını aşarak Horasan'ı istilâya giriştiler. Gazneli'lerle yaptıkları ve hepsini kazandıkları muharebeler, Türkiye tarihinin başladığını müjdeliyen hâdiselerdir.

Mütemadiyen şiddetlenen Selçuklu taarruzlarını durdurmak üzere, Gazne sultanı Mesut (1030-1040), büyük fakat gayrimütecanis bir ordu ile Toğrul Beğ üzerine yürüdü ise de, Merv ile Serahas arasında «Dandânakan» ismi verilen mahalde üç gün süren çarpışmalar neticesinde Gazneli'ler ordusu 23 mayıs 1040 (8 ramazan 431) tarihinde ağır bir mağlûbiyete uğratıldı.

Bu tarih, yeni bir Türk devletinin, «Türkiye» nin kuruluş tarihidir. Zira Toğrul Beğ, bütün Horasan'a sahiboldüktan sonra, Nişabur üzerine yürüdü ve şehri zaptederek kendi adına hutbe okuttu ve resmen Selçuk tahtına oturdu (1040). Elde edilen arazinin idaresi Selçuklu prensleri arasında paylaşıldı. Rey 1043 tarihinde imparatorluğun merkezi oldu.

Toğrul Beğ'in Bağdad'a girişi
(Bir ressamımıza göre)

Toğrul, emri altındaki amcazadelerini Anadolu'nun fethine memur etti: Bizanslılar, Pasinler ovasında İbrahim Yenal ve Kutlumuş idaresindeki Toğrul'un ordusuna yenildi. Toğrul Beğ de Anadolu seferine çıktı; Bayburd'u aldı. Trabzon havalisine kadar indi. Malazgird'i ve Van dolaylarındaki şehirleri kuşattı. Ardı kesilmiyen bu Oğuz akınları neticesinde, Kızılırmak nehrine kadar ilerlenmiş ve Sivas şehri dahi alınmıştı. Bu suretle, daha sonraki Türk akınlarına zemin hazırlanmış ve köprübaşları elde edilmişti.

Toğrul Beğ, bu arada, Büveyhoğulları'nın baskısı altında bulunan Abbasi halifesi Kaim Biemrillah'a da yardım etmiş ve Büveyh nüfuzundan kurtarmıştı. Hattâ Bağdad'a gelerek Halife ile de konuştu. Toğrul'un başka yerlerde meşguliyetinden istifade eden Büveyhoğulları kumandanlarından Besasirî, Bağdad'ı zaptederek Abbasi halifesini hapsetti; fakat, Toğrul tekrar Bağdad'a gelerek halifeyi tahta çıkardı ve kendisine de halife tarafından Rükn-üd-Dîn unvanı verildi. Toğrul Beğ, kendi kızkardeşini Halifeye verdi ve onun kızıyla da kendisi evlendi.

Görülüyor ki, İslâmiyeti kabul etmelerinden itibaren yüzyıl gibi kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen Türkler, İslâm âlemini temsil etmiye ve faal rol oynamıya başladılar; bütün İslâm dünyasında Selçuklu üstünlüğü kuruldu.

Bir yandan «yeni bir yurt» kurma hareketi olan ve merkezden plânlı bir şekilde idare olunan akınlar devam ederken; öte yandan da askerî sahada kurulan devletin icaplarına göre hukuki sahada devlet teşkilâtı ve hukuk esasları tespit olunuyordu: Gazneli'ler ve Karahanlı'larda mevcudolan eski Kök-Türk ve Uygur devletlerindenberi devam edegelen hâkimiyet alâmetleri, hâkimiyet telâkkisi, şölenler, memuriyet, unvan ve rütbeleri, askerî teşkilât, arazi rejimi ve hukuki birtakım âdetler, Oğuzlar'ın «aşiret gelenekleri» ile meczedilerek kabul olunmuştu.

J. Laurent adlı bir müellif: «Boğaziçi sahillerinde ilk defa olarak kendilerini gösterdiklerinden yedi yıl sonra, Türkler, henüz hiçbir yere yerleşmemişler ve bir devlet kuramamışlardı; bunlar daha hâlâ seyyar ve intizamsız yağmacılardan başka birşey değillerdi» demektedir ki, bu sözler, iftiradır. Bilâkis, Selçuklular, ırktaşlarının daha önceleri meydana getirmiş oldukları hukuki müesseseleri devam ettirdikleri gibi, kısa bir zaman zarfında, geniş bir kanun yapma hareketine girişmişler, medenî, askerî sahada ve arazi rejimine ait kanunlarla mimari alanda da muazzam ve eşsiz san'at âbideleri vucuda getirmişlerdi. O kadar ki, bunlar uzun yüzyıllar İslâm dünyasında Türk haşmetini ve üstünlüğünü temsil ettikleri gibi, zamanımıza kadar devam etmişlerdir.

Toğrul Beğ, Rey'de evlât bırakamadan vefat ettiği zaman, Selçuklu tahtına, gene tarihin sitayişle, hayranlıkla andığı ve kahramanlığı, âlicenaplığıyle iftihar ettiğimiz ve Anadolu'nun hakikî fatihleri olan Alp Arslan (1063-1072) ve bilâhare de Birinci Melik Şah (1072-1092) geçmişlerdi.

Kısa bibliyografya: Isfahani; Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi, İst. 1943. Sadrüddin Ebu'l-Hasan Ali; Ahbar-üd-Devlet is-Selçukiyye, Ank. 1943. Gregory Abûl Farac; Abû'l Farac Tarihi, Ank. 1945, c. I. H. N. Orkun; Türk Tarihi, Ank. 1946, c. III. A. Zeki Velidî Toğan; Umumi Türk Tarihine Giriş, İst. 1946, c. I. J. Laurent; Byzance et les Turcs Seldjoucides. M. Fuat Köprülü; Orta - Zaman Türk Hukuki Müesseseleri, İst. 1937.

(İ. Behçet Akın)

ZEKÂİ DEDE — (1824 - 1899) Hamami İsmail Dede Efendi ekolünün en kuvvetli temsilcisi, büyük Türk bestekârıdır.

1824 te Eyüp'te doğdu. Babası, Hâfız Süleyman Hikmetî adında bir imamdı. İlk tahsilini Lâ'lilzade Abdülkadir Efendi ilk mektebinde yaptı. İlk mektebi bitirdikten sonra amcası Hâfız İbrahim Zühtü'den musiki dersi, babasından da yazı dersi aldı. Ona sonraları ilk esaslı musiki dersini veren, Dede Efendi'nin en değerli çırağı ve zamanın meşhur musiki üstatlarından olan Eyüplü Mehmet Beydir.

Zekâi Dede, bir yıllık ders devresinde ilâhiler ve şarkılar bestelemiye başladı. Ayrıca hattat ve bestekâr Mustafa İzzet Efendinin derslerine devam edip ondan sülüs ve nesihin inceliklerini öğrendi. Zekâi Dede'nin musikideki üstün istidat ve kabiliyetini haber alan İsmail Dede, onu bir gün Ahırkapı'daki evine çağırttı, ona öğrendiği eserlerden okuttu ve pek beğendi. Bundan sonra Zekâi Dede, İsmail Dede'nin umumi ve hususi derslerine devam etti ve onun seçkin bir talebesi oldu. Lâkin bu çok kısa sürdü. Ancak bir yıl kadar beraber çalışabildiler. Zekâi Dede'den pek hoşlanan Hıdiv Sait Paşazade Mustafa Fazıl Bey, onu dai-

Zekâi Dede

resinin musiki muallimliğine aldı. Kısa bir müddet sonra da, beraberinde Mısıra götürdü. Zekâi Dede, Mısırda birkaç yıl kaldı. Orada Mısırlı musikişinas Şeyh Şahap'la tanıştı, hattâ Mısır ağzı ile bir iki parça bile besteledi. İstanbula döndükten sonra, 1858 de Mevlevi oldu ve Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Osman Salâhattin Efendiye intisabetti. 1855 te Bahariye Mevlevihanesi Kudümzen başkanlığına getirildi, 1884 te de Darüşşafaka'da musiki muallimliğine tâyin edildi.

Zekâi Dede, ölümüne kadar, her iki vazifeye de muntazaman devam etti. 1899 yılında pek zayıf düştü ve hastalanarak Eyüpte öldü. Mezarı Kaşgarî Dergâhı civarındadır.

Zekâi Dede'nin birçok âyinleri, nakışları, murabbaları, ağır yürüksemaileri, ilâhi, durak ve kârları, şarkıları ve mektepler için besteleri vardır. Velûtluk bakımından Dede Efendi'den sonra gelir. Bestecilik

üslûbunda Dede Efendi'nin tesiri görülmesine rağmen, ferahnâk murabba bestesindeki melodi ve ritm, Dede'nin bu makam ve şekildeki eserlerinden üstün bir değer taşır. Kendine has, yeni bir melodi ve ritm anlayışiyle bestelenmiş yürüksemaileri de vardır.

(Ali Nusret)

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz:

İnsanların hislerini ölçen âlet: Bu acayip alet insanların hislerini ölçebilmektedir. Aşk, hiddet, nefret, kıskançlık, gurur, acıma, utanma gibi hisler bu alet vasıtasiyle meydana çıkmaktadır.

Cankurtaran elbisesi: RAF, İngiliz hava kuvvetleri pilotları için yeni bir cankurtaran

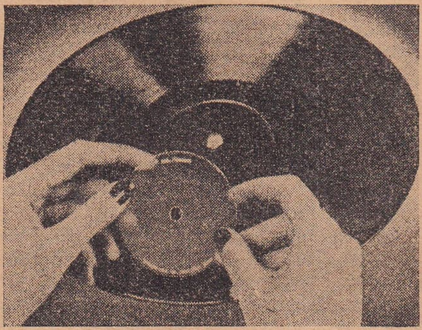

elbisesinin tecrübelerini yapmaktadır. Bu elbise su dışında katlanmakta ve katlanıp bir cep içerisinde muhafaza edilebilecek hale gelmektedir.

Yeni bir tip garaj: Otomobillerin meydana getirdiği yığılaşmıya mâni olabilmek için Amerikalılar yeni bir çareye baş vurmuşlardır. Bu yeni icat sayesinde üst üste dört beş otomobil ancak bir otomobilin kapladığı yeri kaplamaktadır. Bir otomobil bu yeni garajdaki yerine iki dakikada yerleşebilmektedir.

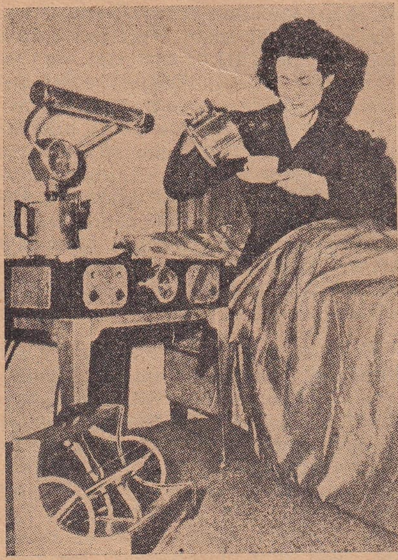

Pikapların bir mahzuruna karşı: Eğer kendiliğinden plâk değiştiren aletiniz en sevdiğiniz plâkların deliğini genişleterek merkezini bozu-

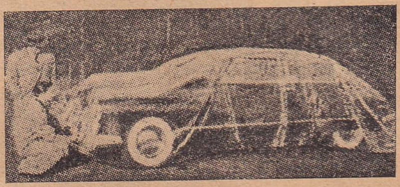
yorsa, plâklarınızı atmayınız. Plâğınızın ortasına vinylité denilen plâstikten mamul bir yuvarlak levha yapıştırmakla zararın telâfisi mümkündür. Plâstik levhadaki yeni bir delik sayesinde, plâk değiştiren aletiniz ârızasız işliyecektir.

Robot hizmetçi: Bu bayanın yatağının kenarındaki

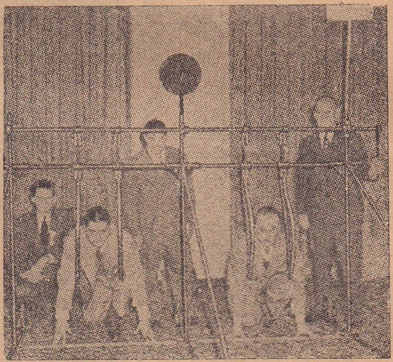
robot; kendi kendine elektrik ocağının düğmesini açmakta, suyu kaynatmakta ve çaydanlığa koymaktadır. Çay hazır olduğu zaman zil çalarak haber vermektedir. Bundan bşaka elektriği veya radyoyu açmak gibi vazifeleri de kolaylıkla yapabilmektedir.

Plâstik otomobil örtüsü: Bu yeni örtü otomobil sahiplerine seyyar bir garaj gibi hizmet etmektedir. Plâstikten yapılmış bu otomobil örtüsü kullanılacağı zaman otomobilin üzerine çekilmekte ve uçları tamponlara veya tekerlek aksamından bir yere tespit edilmektedir. Bu halde otomobiller hava, yağmur, kar toz ve hattâ asitlere bile karşı ko-

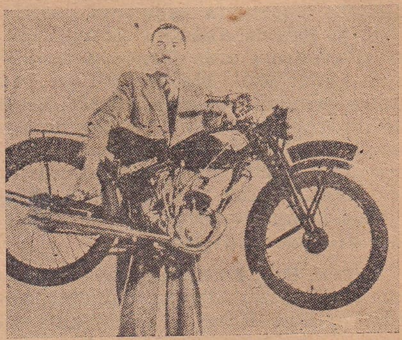
yaraktan uzun müddet hiçbir şey olmadan bir yerde muhafaza edilebilmektedir.

Hakemlere kolaylık: Sürat koşularında en mühim mesele düzgün bir start verebilmektir. Yeni yapılan bir makine sayesinde artık koşucuların hepsinin birden

aynı saniyede koşuya başlamaları imkânı sağlanmıştır. Yan tarafta duran hakem elindeki kolu yukarıya doğru kaldırdığı anda koşucuların omuzlarındaki mania kalkmakta ve aynı saniyede de tabanca patlamaktadır.

En hafif motosiklet: Bu motosikletin ağırlığı sadece 65 kilodur. İngilterede yapılmıştır.

Üç vitesli olup saatte vasati 40-45 mil yapmaktadır. Bir galon benzinle 100 ilâ 120 mil gitmektedir.

(Sabri Beken)

ÂLİ PAŞA, MEHMET EMİN — (1815 - 1871) Tanzimat devrinin büyük siması. 5 mart 1815 te İstanbulda doğmuştur. Mısırçarşısı aktarlarından Ali Rıza Efendi'nin oğludur. Fakirlik yüzünden tahsilini yarıda bırakmış, Divanı Hümayun kalemine girmiştir. Çalışkanlığı ve zekâsı derhal göze çarpmış, o zamanki usule göre Âli mahlasını alarak bu adla tanınmıştır. Sonradan tercüme kalemine naklolunmuş, muntazam fransızca dersi görmüş ve bilâhare Ferik Ahmet Fethi Paşa'nın maiyetinde Viyana'ya ve Petersburg'a, Mustafa Reşit Paşa ile de Londra'ya gitmiştir. Kabiliyetli bir genç olduğunu gören Reşit Paşa, az zamanda terfiler yaptırarak onu devletin en yüksek makamlarına çıkarmıştır. Bir müddet hariciye müsteşarlığında bulunmuş, 1841 de Londra sefirliğine tâyin edilmiş, 1844 te hariciye nazırı vekilliği yapmış, 1846 da hariciye nazırlığına getirilmiştir. Daha birçok devlet işlerinde vazife gördükten sonra, 38 yaşında, padişahın ısrariyle Reşit Paşa'nın yerine sadrazam olmuştur.

İktidar mevkilerinde kaldığı yirmi yıl zarfında yedi defa hariciye nazırlığı, beş defa sadrazamlık makamını işgal eden Âli Paşa, son zamanlarda Avrupa siyasetinin gösterdiği değişiklikler ve şahsi düşmanlarının hücumları yüzünden hırpalanmış ve vereme tutularak 7 eylûl 1871 de Bebek'te ölmüştür.

Âli Paşa, meziyetli, namuslu, rüşvet almaz bir devlet adamı olarak tanınır. Kendi yanında bir devlet adamı yetiştirmemiş olması, Osmanlı tebaası Hıristiyanları devlet memurluklarında kullanarak bunların gitgide hariciyeyi istilâ etmelerine sebebiyet vermesi, müstebit düşünceli ve kinci oluşu da onun başlıca kusurlarından sayılmaktadır.

(Seri I, sayfa 100 den kısaltma)

BERKELEY, GEORGE — (1685 - 1753) «Barkley okunur» Maddenin varlığını inkâr eden ünlü bir İngiliz filozofudur.

H a y a t ı v e e s e r l e r i : George Berkeley İrlanda'da Kilkenny'de doğdu. Hayatının biyografi bakımından alâkaya değer olduğu muhakkaktır, fakat felsefesiyle hiçbir alâkası yoktur. Sadece Anglikan kilisesine mensup mutekit bir Hıristiyan, bir papas olduğunu unutmamak gerek. On beş yaşında Dublin papas kolejine girdi ve yirmi iki yaşında kolejin ileri gelenleri arasına katıldı. Bu kolej, Locke'un felsefe nazariyelerinin iyice bilindiği ve ciddiyetle münakaşa edildiği bir yerdi. Berkeley daha yirmi yaşındayken bu filozofun nazariyelerini salâhiyetle münakaşa edebiliyordu, ve kendi felsefesinin de esas fikirlerini tespit etmişti. İlk eseri olan «Essay Towards a New Theory of Vision» adlı kitabını 1709 da neşretti. Bunu «Principles of Human Knowledge» takibetti (1710). Üç yıl sonra da bâzı yeni fikirler ihtiva etmesine rağmen, asıl kıymeti daha kolay anlaşılmasında olan «Three Dialogues Between Hylas and Philonous» basıldı (1713). Bu üç kitap Berkeley'in en mühim eserleridir. Felsefesi bunlarla kurulmuştur. Sonraki eserlerinde yeni bir şey yoktur; onları tetkik etmek sadece Locke'dan ayrılıp Platon'a yaklaştığını gösterdikleri için faydalıdır.

Berkeley 1713 yılında Londra'ya gider ve memleketlisi Swift tarafından saraya takdim edilir. 1715 te Ashe piskoposunun oğluna arkadaş olarak bir seyahate çıkar. İtalya'ya giderler. 1720 de lâtince olarak yazdığı «De Motu» adlı risaleyle, kendi felsefe görüşüne dayanarak, Newton fiziğinin temel nazariyelerini münakaşa eder. Ertesi yıl İngiltereye döner ve İrlanda kolejlerinde mühim mevkiler alır. Bu sırada bir kolej kurmak arzusuna kapılır; kendi anlayışına göre, örnek bir kolej. Dört yıl mücadele ettikten sonra İngiliz hükümetinin yardım vaadini alarak Amerikaya gider. 1728 den 1731 e kadar Rhode adasında hükümetin sözünü tutmasını bekler. Bu arada «Alciphron» ve «Minute Philosopher» adlı iki eser yazar. Sonunda İngiltereye dönmiye mecbur olur. 1734 te matematik esasları münakaşa eden «Analyst» eserini yazar. O yıl Cloyne piskoposu tâyin edilir. Yirmi yıla yakın bir müddet sessiz sadasız bu vazifesini ifa eder. 1774 te «Siris: a Chain of Philosophical Reflections» adiyle son mühim eserini bastırır. 1752 de son günlerini geçirmek için Oxford'a çekilir ve birkaç ay sonra orada ölür (1753).

George Berkeley

Berkeley en mühim eserlerini yirmi sekiz yaşına kadar tamamlamıştır. Bu eserler onu kısa bir zamanda Avrupa filozoflarının seviyesine çıkarmış ve insan düşüncesinin gelişmesine hizmet etmiş bir filozof olarak felsefe tarihine mal etmiştir. Üslûbu bilhassa güzeldir, yazıları alâka ile okunur.

F e l s e f e s i n i n e s a s ı : Maddi cevher hakkındaki fikirleri en kuvvetli, en inandırıcı şekliyle «Hylas ile Philonous'un Dialogları» nda görülür. Hylas ilmî düşünce sahibi bir şahıs, Philonous ise Berkeleydir. Tabii aslında ikisini de Berkeley konuşturmaktadır. Fakat birine kendi fikirlerini, diğerine devrin hâkim düşünüş tarzını, ve bu düşünüş tarzının neticesi olan fikirleri müdafaa ettirmektedir. Münakaşa maddi cevherin varlığını inkâr eden Philonous'a Hylas'ın itiraziyle başlar. Hylas'a göre var olmak başka, idrak edilmek başkadır. Philonous ise (yani Berkeley) idrak edilmiyen bir şeyin var olamıyacağını iddia eder. İhsaslarımızla var olduğunu zannettiğimiz şeylerin madde olarak, maddi cevher olarak, var olmadıklarını, onları idrak ettiğimiz için haricî dünyada da var olduklarını zannettiğimizi söyler. Aklımızın haricinde hiçbir şey mevcut değildir, der. Haricî dünyaya ait bilgimiz ihsaslarımıza dayanır, ihsaslar ise fikirlerdir, fikirler ancak aklımızda mevcuttur. Yani haricî dünya aklımızın haricinde var olamaz. Philonous söylediklerini ispat etmek, yani ihsasların fikirler olduğunu göstermek için misaller verir: Bir eliniz sıcak, diğeri soğuk olsa, ikisini birden ılık suya soksanız, ılık su birine soğuk, birine sıcak gelir. Bir şey aynı zamanda hem sıcak, hem soğuk olabilir mi? Demek soğuk ile sıcak haricî dünyanın değil, aklımızın faaliyetleridir. Hylas itiraz edemez. Koku, ses ve renk üzerine münakaşa ederler. Philonous buna benzer misallerle bu hassaların da fikirler olduğunu gösterir. Hylas bundan sonra şekil, katılık, hareket gibi hassalara geçiyor. Philonous gene misallere başvurur: Bir şey aynı zamanda iki ayrı büyüklükte olamaz, der, buna rağmen bir cisim uzaktan baktığımız zaman küçük, yakından baktığımız zaman büyük görünüyor. Hylas itiraz edemez. Böylece dialogların sonunda maddi cevherin mevcudolmadığı neticesine varılır, hakikî varlık idrak etmek ve idrak edilmektir, denir. İş buraya dayanınca Philonous'a (yani Berkeley'e) şu sual sorulur: «Bir ağaca hiç kimse bakmasa o ağaç orada olmayacak mı? Yahut bu dünyada hayat yokken, yani idrak edecek tek bir şahıs yokken, yani fikir yokken madde yok muydu?» Cevap şudur: «O zaman Allah idrak ediyordu. Hakikî varlık Allahın aklındaki fikirlerin mevcudiyeti dolayısiyle hakikîdir. Yani her şeyi Allah idrak eder. Bizim fikirlerimiz de Allahın aklından gelir. Eğer öyle olmasaydı istediğimizi idrak eder, istemediğimizi de idrak etmezdik». Burada ortaya yeni bir sual çıkar: «Peki, Allahın ne olduğunu biliyor musun? Allahın varlığını nasıl ispat edersin?» Berkeley Allah hakkında bir fikri olmadığını itiraf eder. «Onu bir fikir olarak değil, bir anlam olarak ve teemmül yolu ile biliyorum» der. Hylas itiraz edemez. Ve böylece dialoglar sona erer.

George Berkeley maddi cevheri inkâr ve kâinatta hakikî olan şeyin yalnız fikirler (akıl ve ruh) olduğunu iddia etmekle idealist felsefenin tipik örneklerinden birini verdi.

F e l s e f e s i n i n t e n k i d i : Berkeley'in felsefesine çok hü-

cum edilmiştir. Asrımızın en salâhiyetli yazarlarından Bertrand Russel «A History of Western Philosophy» adlı eserinin Berkeley'e ayırdığı bölümünde aşağı yukarı bütün iddialarını münakaşa etmiş ve çürük taraflarını göstermiştir. Meselâ bir cismin uzaktan küçük, yakından büyük görünmesi bahsinde Russel şöyle diyor: «Aynı şey bir fotoğraf makinesi için de doğrudur» ve bu sebepten böyle bir misal vermekle şeklin aklımızın haricinde var olmadığı iddiası ispat edilmiştir denemez. Bu, fotoğraf makinesinin aklı olduğunu iddia etmekten başka bir şey değildir.

George Berkeley'e yapılan itirazların en mühimi Allah bahsindedir. Felsefesi Allaha dayanınca kendi kendisini baltalamıştır. Bütün iddiası: «Fikirlerin haricinde bilgimiz olamaz» diye kısaltılabilecek olan bu filozof Allaha gelince: «Onun hakkında fikrim yok, fakat anlamım var» demiştir. Bu anlam iddiası felsefesinin diğer kısımlariyle katiyen bağdaşamaz. Böylece o ya maddeye itirazını, yahut da Allah nazariyesini terketmek mecburiyetinde kalır.

Berkeley için: «İspat edemediği bir nazariye ile ispat edemediği diğer bir nazariyeyi ispat etmek istemiştir» derler. Bu filozofa yapılan hücumlar sonsuzdur.

(M. Fuat)

BİBER — Bir yıllık ömrü olan bir bitki. Birçok çeşitleri vardır. Başlıca iki kısma ayrılır: biri uzun ve dolmalık biber, diğeri ufak, yuvarlak, kiraz biçiminde «mercan biberi». Bütün biberler, koparılmayıp bırakıldıkları takdirde kızarırlar. Dolmalık biber umumiyetle kızarmadan toplanır. Bunun, kıyma ve pirinçle sadeyağlı, yalnız pirinçle de zeytin yağlı dolması yapılır. Uzun biber daha ziyade turşu için kullanılır.

(Seri I, sayfa 787 den kısaltma)

BİLSEL, CEMİL, PROF. — (1879-1949) Tanınmış hukuk bilginlerimizden.

Cemil Bilsel Şam'da doğmuştur. Babası mektupçuluk ve valiliklerde bulunmuş olan Ahmet Kadri Beydir. Cemil Bilsel tahsilini Hukuk Mektebinde yaparak Hariciyeye intisabetmiştir. Babıâli Tercüme ve Amedi odalarında bir müddet çalıştıktan sonra 1908 yılında İstanbul Hukuk Mektebine devletler hukuku muallimi olmuştur. Daha sonra Ankara Hukuk Fakültesinde ve Siyasal Bilgiler Okulunda da bu dersi yıllarca okutmuştur. 1925 ten 1934 yılına kadar Ankara Hukuk Fakültesi Müdürlüğünü yapmış, İstanbul Darülfünunu'nun Avrupai esaslara göre yeniden tanziminden kısa bir müddet sonra rektörlüğe getirilerek 1943 yılına kadar bu müesseseyi idare etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yedinci ve sekizinci dönemlerinde Samsundan milletvekili seçilerek tedris hayatından uzak kalmıştır.

Prof. Cemil Bilsel'in memleketin kültür, idare ve politika hayatındaki çeşitli hizmetleri pek büyüktür. On beş defa milletlerarası toplantılarda memleketimizi muvaffakıyetle temsil etmiştir. Amerika Devletler Hukuku Cemiyetine, La Haye Daimî Hakem Divanına üye seçilmiş, Lotüs dâvasında müşavir olarak bulunmuş, 1948 yılında da Toulouse Üniversitesi fahrî doktorluğuna seçilmişti. Prof. Cemil Bilsel'in Evkaf Nezaretinde de müdürlükleri vardır. Filistin ve Batum'da da hizmet görmüştür.

Başlıca eserleri şunlardır: (Eski harflerle) «Hukuku Beyn-ed-Düvel»,

Cemil Bilsel

«Münasebatı Sulhiye», «Hukuku Harb» (tercüme), «Kapitülâsyonlar», «Hukuku Âmme Notları», «Sulhta ve Harbde Hukuku Düvel», «Cemiyeti Akvam», «Hukuku Düvel Dersleri» (yeni harflerle), «Devletler Hukukuna giriş», «Devletler», «Devletler Arasında Münasebetler», «Devletler Arasında Antlaşmalar», «Lozan» (2 cilt), «Üniversite Tarihi».

2 eylûl 1949 günü Ankarada Yenişehirdeki evinde hayata gözlerini yuman Prof. Cemil Bilsel için profesörlüğünün otuzuncu yıl dönümü münasebetiyle 696 sayfalık "Cemil Bilsel'e Armağan" adlı büyük bir eser neşredilmiş bulunmaktadır.

(İsmail Doyuran)

DENİZ TİCARETİ — Akdeniz kıyıları medeniyetin beşiği olduğu için Milâttan önce Beşinci Yüzyıldan Milâdın Onuncu Yüzyılına kadar, ticaret gemileri tarafından daimî surette eşya nakliyatı yapılan yegâne denizdi.

Fenikelilerle ve yeni keşiflere göre Giritlilerle başlıyan deniz ticaretini eski Yunanlılar, Kartacalılar ve Romalılar devam ettirdiler. Bununla beraber Milâdın Üçüncü Yüzyılı sonlarından Altıncı Yüzyıla kadar Sakson korsanları Gol'ün kuzey batı sahiline yerleştikleri gibi, Norveç ve Danimarka gemileri de Dokuzuncu Yüzyılın başında Manş kıyılarını ziyaret etmişlerdir. Deniz ticaretini üç devreye ayırmak lâzımdır:

İlk devrede: Kürek esas, yelken yardımcı idi. Taşınan eşya az miktarda, fakat çok kıymetli şeylerdi. Gemi gibi içindeki eşya da gemi reisinindi. Deniz ticareti korsanlık şeklinde cereyan ederdi.

İkinci devrede: Normal olarak yelken esas tahrik vasıtasıydı. Bu devirde, hükümetlerde kendi bayraklarını taşıyan ticaret filolarını himaye temayülü hâsıl oldu. Gemideki eşya tüccar malıydı ve ekseriya gemi kaptanına teslim ediliyordu. Kaptan geminin sahibi olsa da olmasa da böyle idi. Artık eskisine nispetle daha çok mal taşınıyordu; fakat kıymetleri azalmıştı. Bu devirde korsanlık gene devam ediyordu.

Üçüncü ve yeni devre: Makine ve madenî gemi inşaatı devridir. Hükümetler, himaye tedbirlerini değiştirmiye mecbur oldular. Çünkü sanayi genişliyor ve bol, ucuz ham madde istiyordu. Bu da, ticaret filolarının milletlerarası rekabet devrine girmeleri neticesini verdi.

Şimdi deniz ticaretini, bu devirlere göre, biraz daha tafsilâtlı olarak mütalâa edelim.

Birinci devre: Akdeniz kıyılarına gelen eşya Hindistandan ve Arabistandan kervanlarla gelirdi. Bunlar inci, renkli taşlar, baharat ve kıymetli kumaşlardı.

Gemiler avdette o zaman aranılan nadir madenler getirirlerdi: Kurşun, kalay, gümüş ve altın gibi. Bunları da en çok İspanyollar temin ederlerdi.

Bu ticaret o kadar ileri gitti ki bâzı usuller konulmak mecburiyeti hâsıl oldu ve bunlar şimdiki millî ve milletlerarası deniz ticaret kanunlarının esasını teşkil etti.

Sonradan medeniyet Akdenizden Avrupanın batı kuzeyine doğru ilerleyip yayıldığı için Atlas Okyanusu, Kuzey ve Baltık denizinde yeni bir deniz ticareti başladı ve bu da usuller konulmasına sebeboldu. Akdenizdeki ticaret de bu denizden dışarıya çıkmıya başladı. Böylece deniz ticareti, Baltıktan Atlas Okyanusunun Afrika kıyılarından Karadenize kadar yayılmış oldu.

Batı kuzey Avrupadaki deniz ticareti gittikçe arttığı için Onbirinci Yüzyılda Hansa ligi, yani birliği kuruldu. Bu birlik, kuzey limanlarında hakiki bir inhisar tesis etti. Evvelâ Bremen ve Hamburg'dan başlıyarak sonra Londra, Brüj, Stokholm vesair şehirleri de içine aldı; böylece Baltıkta ve Kuzey denizindeki deniz ticaretini kendine hasretti. O tarihte ehemmiyetsiz olan İngiliz filosu da, Hansa ligine dahildi. Lig deniz ticareti sayesinde müreffeh ve zengindi. Hansa liginin hususiyeti, limanlarını ve iskelelerini kullandığı memleketlerin hükümetlerine karşı tam bir istiklâle sahibolmasıydı. Hükümetler, bu milletlerarası kuvvetin büyümesine karşı tam bir lâkaydi gösterdiler. Çünkü o tarihte ticaret gemilerinin hükümetlere hiçbir fay-

ması dokunmuyordu. Ancak Haçlı Seferleri üzerinedir ki devletler de, bir filoya sahibolmak lüzum ve ihtiyacını duydular. Hansa ligi varken Akdeniz gemileri, onun nüfuz sahasında ticaret yapamıyorlardı.

Dokuzuncu ve Onuncu Yüzyılda Vikingler yani İskandinavyalılar, Groenlandı ve Amerikayı keşfettiler. 1392 de de bir Fransız seyyahı, Kanarya adalarına kadar gitti. Bundan sonra, deniz aşırı seyahatlerin cazibesi ve macera zevki denizcileri, rahipleri ve tacirleri Avrupadan başka yerlere çekti.

1488 de Fransız Jean Cousin, Güney Amerikada Amazon nehrinin ve kıyılarının mevcudiyetini anladığı gibi 4 yıl sonra Christophe Colomb da San Salvador'da karaya çıktı.

Rönesans devrinde yeni memleketlerin ve Okyanusların keşfi üzerine, tedricen keşfedilen bu yerlerden faydalanmak fikri doğdu. Fransızlar, İtalyanlar, Portekizliler, İspanyollar, Kuzey ve Güney Amerikaya ve diğer deniz aşırı memleketlere doğru bir muhaceret ve ticaret hareketine giriştiler. 1272 de meşhur seyyah Marco Polo'nun gidip dolaştığı, sonradan 1498 de Vasco de Gama'nın da Ümit burnunu dolaşmak suretiyle yeni bir deniz yolunu keşfettiği Uzak Doğuya doğru geniş ölçüde bir deniz ticareti başladı.

Bu sıralarda 1561 de Fransa'da Afrika ve Bastion de France deniz ticaret şirketi kuruldu. 1791 e kadar yaşıyan bu kumpanyanın, Afrikanın muhtelif yerlerinde acentaları vardı.

Yeni keşifler, Akdenizdeki ticareti azalttı. Muazzam kazançlar ümit ve ihtirası cüretkâr insanları ve hayatlarından gayrimemnun olanları uzak diyarlara ve Okyanuslara sevkediyordu. 1620 de May Flower adlı gemi, İngilterede din taassubu ile tazyik ve zulüm gören puritain'leri Kuzey Amerika'ya, şimdi Yeni İngiltere denilen yere götürdü. Ve buraya yerleşen adamlar, müstakbel Birleşik Amerika Devletlerini kurdular. 1626 da Fransada Dieppe ve Rouen tacirleri Senegal şirketini kurdular.

Deniz ticaretinin bu yeni safhasının başlangıcında Hansa ligi en zengin ve müreffeh zamanını idrak ediyordu. Hansa ligi mensupları Ortaçağın en büyük ve kudretli deniz nakliyecileri olmuşlardı. Fakat Rönesansın yeni keşifleri, seyahat ve ticaret imkânları, Hansa ligine ağır bir darbe indirmiştir.

İ k i n c i d e v r e : Coğrafya bilgileri ilerledikçe Batı Avrupa memleketleri arasında mühim yol şebekeleri kuruluyordu. Bâzı devletler de nehir yollarını ıslah ediyorlardı. Bu yeni kara ve nehir yolları üzerindeki nakliyatta, deniz aşırı memleketlerle yapılan ticari mübadelelerin inkişafı da inzimam edince deniz ticareti derin bir değişiklik geçirmiye başladı.

Kara ve nehir yollarının denizle birleştiği yerlerde Le Havre gibi limanlar kuruldu (1517). Buralara içerilerden birçok mal akmıya başladı. Bu mallar, deniz aşırı yerlerden gelen mallarla mübadele edildi. Böylece ithalâtçı ve ihracatçı tüccarlar, Avrupada ve başka yerlerde acentalar ve antrepolar açtılar. İşte bundan sonradır ki Avrupa halkı ticaret filolarının hizmetlerini takdir etmiye, devletler ve hükümet idareleri ticaret filolariyle ilgilenmiye başladılar. Bu sırada ticaret gemilerinin sayısı çoğaldığı gibi inşalarına da gittikçe artan bir itina gösterildi. Birinci devrenin aksine olarak kıymeti az malların nakliyatı çoğaldı ve her limanın arkasında bir sanayi bölgesi kuruldu.

D e n i z s i g o r t a s ı : Deniz ticareti böyle büyük bir inkişafa mazhar olunca ticaret usullerinde de değişiklikler oldu. Ve yeni vaziyetin icaplarına uyulmak zarureti doğdu: Çok geçmeden deniz sigortası usulü kabul edilerek rizikolara, yani deniz tehlikelerine karşı konulan sermayeleri garanti etmek imkânı bulundu. İlk deniz sigortası vesikaları 1380 yılına aittir ve karşılıklı bir sigorta kumpanyasının teşkiline dairdir. Buna dair ilk nizam ve kaideler de 1435 te yapılmıştır. O zaman deniz sigortacılığı en ziyade İtalyada tekâmül etmiş ve sigorta doktrini Ondördüncü ve Onbeşinci Yüzyıllarda yerleşmiştir. Dahili harblerden dolayı memleketlerinden kovulan Lombardiyalılar İngiltereye gelip yerleşmişler ve ilk defa bankacılık yapmış olan bu insanlar, İngilterede deniz sigortacılığını yaymışlardır. Fransada da Onaltıncı Yüzyılda deniz sigortasının tatbik edildiğini bildiren vesikalar vardır.

Ferden sigortacılık yapanlar, gemilerin çok uzak seferlere gitmeleri üzerine bunları kontrol edemediklerini görerek birleştiler ve aldıkları malûmatı birbirlerine bildirmiye başladılar. Böylece Ondördüncü Yüzyılın son yıllarında ilk sigortacı komiteleri teşekkül etti. Bunların en eskisinin Floransada kurulduğu sanılıyor. İngilterede Onyedinci Yüzyılda meşhur Lloyd's kahvesi (Bakınız: Lloyd's; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 796) açılmış ve bu kahvehane İngiliz Lloyd's'inin kurulmasında en mühim âmil olmuştur. Fransada da 1686 da kurulan Sigorta Umumi Odası pek uzun ömürlü olamamış ise de yerine başka benzerleri kurulmuştur. 1789 da İngiliz Lolyd's'ine benzer bir müessese mevcut bulunmuştur.

Bundan sonra bütün büyük denizci memleketlerde deniz sigortası şirketleri kurulmuştur. Münferit sigortacılar bu şirketlere karşı bir müddet rekabet ve mücadele etmişlerse de nihayet şirketler Ondokuzuncu Yüzyılda umumileşmiştir.

Gene deniz ticaret filolarına gelelim. İkinci devrede Holândanın vaziyeti, kesif bir deniz ticaretinin ne kadar faydalı ve kârlı bir iş olduğuna iyi bir delil teşkil eder. Holânda arazisi ve kıyıları yeni metotlarla büyük bir antrepo haline getirilmiş ve bütün dünya malları orada toplanmıştır. Bunda Holândalıların teşebbüs fikri ve memleketlerinin coğrafi vaziyeti de büyük rol oynamıştır. Bu coğrafi vaziyetten mahrum olan memleketlerde de ziraat ve sanayi, deniz ticaretine kudretli istinatgâhlar teşkil etmişlerdir. O sıralarda İngiltere, Fransa, İspanya ve Portekiz bu nevi devletlerdendi. İskandinavya, Hamburg ve Bremen zayıf kaynaklara sahiboldukları için nakil vasıtaları dar sahalara münhasır kalmıştır. Meşhur Richelieu'nün 1687 de neşredilen vasiyetnamesinde söylediği gibi Fransa, Atlantikte ve Akdenizde kıyıları ve güzel limanları olduğu için denizler saltanatı kurabilecek bir memleketti.

Onyedinci Yüzyılın ortalarına doğru, milletlerin iktisat siyasetinde dikkate değer bir değişiklik oldu. Her millet, deniz ticaretinin kazançlarını kendi bayrağına hasretmek istedi. İngilterede Cromwell, 1649 da, deniz ticaret himayeciliğini ilk olarak ilân etti. Fransada da Fouquet (Fuke) 1659 da aynı şeyi yaptı. Fransız limanlarına gelip giden malların naklini Fransız bayrağına hasretti. Bununla beraber, hamule tonası başına bir miktar resim vermek şartiyle ecnebi gemileri de Fransız limanlarına nakliyat yapabiliyorlardı. Diğer milletler de aynı yolu tuttular ve bu milliyetçilik Hansa ligine dahil memleketlerle Venedik, Ceneviz, Piza gibi İtalyan denizci cumhuriyetlerini de ağır surette mutazarrır etti. Bunlar, kendi kıyılarında küçük kabotaj yapmak zorunda kaldılar. Bu himaye tedbirleri, her memleketi, kendi deniz ticaretinin müsaadesi ve nispeti dahilinde, ticaret filosunu inkişaf ettirmiye sevketti.

Ü ç ü n c ü d e v r e : İkinci devrenin dar himaye sistemi iki yüzyıl, yani buhar devri modern devletleri büsbütün sanayileştirinciye kadar devam etti.

Kara ve nehir yollarından sonra, demiryolları her ileri memlekette iç münakaleyi arttırdı. Bu da, milletlerin ithalât ve ihracatını çoğalttı. O zaman İngiltere, Avrupanın en büyük sanayici ve denizci devleti oldu; İngiliz ziraati de en fazla inkişaf gösteren ziraatlerden biri haline geldi. Böylece İngiltere serbes mübadele hususunda en müsait bir vaziyette bulunuyor ve kendi limanlarını ecnebi rekabetlere açmaktan büyük fayda sağlıyordu. Çünkü serbes ticaret politikasının normal neticesi olan karşılıklı muamele sistemi, İngiliz vatndaşlarının nef'ine oluyordu. Bu sebeple İngiltere, Cromwell'in koyduğu himaye kanununu 1849 da ilga etti.

Maden kömürünün kullanılması sayesinde elde edilen makine kuvvetinin inkişafı ve gemilere tatbiki, bu zeki siyaseti kolaylaştırdığı için, öteki memleketler de İngiltereyi taklidettiler. 1866 da Fransa da himaye usulünü kaldırdı. Artık limanlarda ecnebi gemileri millî bayrağı taşıyan gemilerle tamamiyle müsavi şartlar altında muamele görüyorlardı. Deniz ticaretinde reka-

bet devri başlamıştı. Bu vaziyet 1923 te Cenevrede kabul edilen li - manların milletlerarası statüsü ile teyidedildi.

Ticaret gemileri: Kuzey Avrupada kürek devrinin sonunda 20.000 kadar ticaret gemisi vardı. 1900 de dünya tonajı 29 milyon tondu. 1930 da 70 milyona çıkmıştır. Bu yekûnda büyük yelkenliler de dahildir. 1939 da dünya tonajı 31.184 gemiden mürekkep ve 69 milyon 435 bin tondu. 1948 başında 74 milyon gros ton olup 80 milyon tona doğru gitmektedir. Milâttan 5 yüzyıl önce yapılmış olan bir Akdeniz kadırgasının deplâsman tonu, 129 idi.

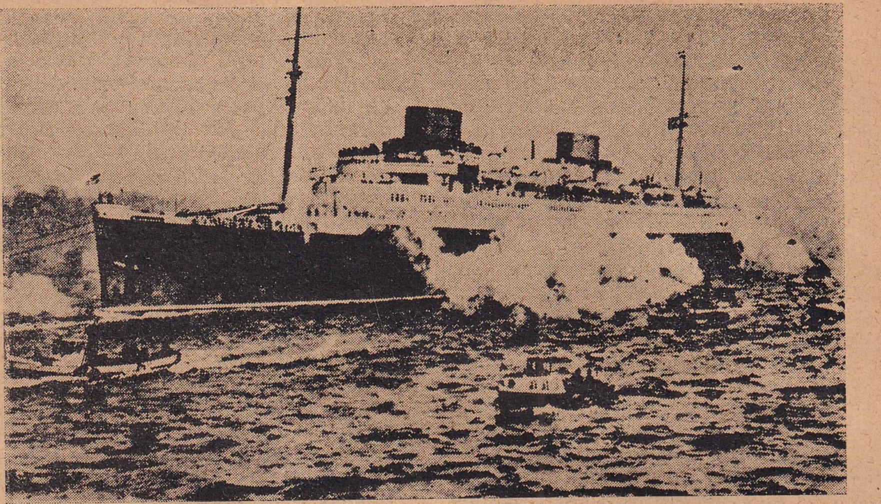
Milâdın Onbeşinci Yüzyılındaki karavel denilen yelken gemileri 200 deplâsman tonluktu. Colomb'un Santa Maryası 233 tondu.

1730 da 1.500 tonluk gemiler yapılmıştı. Ondokuzuncu Yüzyılın başında 800 dedveyt tonluk gemiler inşa edilmişti. Saatte 18 mil, hattâ 20 mil giden Amerikan Clipper'leri, 1821-1831 arasında 700-1.200 tonluktu. Bunlar arasında demir ve ahşap karışık olarak yapılanlar da vardı. Amerikalılar tekneleri bakır kaplı 1.000 - 1.800 tonluk, hattâ 2.090 ve 2.156 tonluk Clipper'ler de yapmışlardır. Yelkenli gemiler 1850-1875 arasında, en ileri derecelerine varmışlardır.

Clipper kısa bir zaman sonra, Avrupa ile Avustralya arasında işledi ve daha çok yük taşımak üzere demir ve çelik yelkenliler de yapılmıştır. Bunlar arasında Yirminci Yüzyılın başında, 1903 te yapılmış olan 5 direkli Alman gemisi Preussen 5.081, Fransızların France adlı gemisi 5.632 ton idi. 4 direkli Hélène saatlerce 15 mil gitmiştir. Daha sonraları 7.000 tonluk yelkenliler yapılmıştır. Bu büyük yelkenliler hâlâ varsa da sayıları pek azalmıştır.

İlk demir gemiler 1843 te, ilk çelik gemiler 1860 ta yapılmış ve 1880 den itibaren çelik gemi inşası çok inkişaf etmiştir.

Buharlı gemiler: Denis Papen, Onyedinci Yüzyıl başında Almanyada dört çarklı bir buharlı gemi yapmışsa da bu gemi, rekabetten korkan yelkenli gemiciler tarafından tahribedilmiştir. Buharlı gemi, 1736 - 1819 arasında yaşamış olan İskoçyalı James Watt tarafından imal edilen buhar makinesinden sonra gerçekleşmiştir. Ve ilk buharlı gemiler, İngiltere ve Amerikada inşa edilmiştir. 1790 da Fitch, Amerika'da Philadelphia ve Burlington limanları arasında buharlı gemilerle seferler yapmıştır. 1803 te Fulton, Seine nehrinde 4,5 mil giden 20 metre boyunda bir buharlı gemi yapmış; fakat teşvik görmediği için Amerikaya giderek 1807 de Vermont adlı vapurunu orada inşa etmiştir. 1816 da İngilterede Clyde nehrinde 32 vapur işliyordu. 1819 da 3 direkli Amerikan Savennah yelkenlisi, Atlas okyanusunu yardımcı bir makine ile geçmiştir. 1821 de 345 tonluk Majestic inşa edilmiştir. 1825 te 470 tonluk yandan çarklı bir gemi yelken ve makine ile İngiltereden Hindistana gitmiştir. 55 gün süren bu seferin 35 günü makine ile yapılmıştır. Clipperler ise bu seyahati 70 - 80 günde yaparlardı. Bu buharlı ve yandan çarklı gemilerin 2 veya 3 direkleri ve yelken armaları vardı. 120 beygir kuvvetinde makineleriyle 9 mil yapıyorlardı.

1840 a doğrudur ki buharlı gemilerle muntazam servisler yapmak kabil oldu. Bu tarihe kadar yapılan vapurlar ahşaptı. 1840 - 1860 arasında demir ve ahşap gemiler yapıldı. 1860 ta buharlı çelik gemiler inşasına başlandı. 1865 te 250.000 tonluk yelkenliye mukabil 300.000 tonluk buharlı gemi inşa edildi. 1870 ten itibaren buharlı gemiler inşası çok gelişti. Yandan çarklı gemiler arasında 18 mil süratle Calais-Douvres seferini yapan gemiler vardı. Bunlar uzun müddet çalışmışlardır. Bu tip gemiler hâlâ İngiltere kıyılarında ve nehirlerinde işlerler. İstanbul şehir hatlarında da Neveser, Bağdad, Basra, Halep vardır.

1832 ile 1837 arasında bir Fransız, bir İngiliz, bir İsveçli uskur brövesi aldılar. İlk uskurlu gemi 1838 de İngilterede yapılan Archimède'dir.

Buhar makineleri de mütemadiyen terakki ederek, iki, üç, hattâ dört imbisatlı makineler yapılmış, daha sonra turbin makineleri icadedilmiştir. Yirminci Yüzyılın başına kadar buharlı gemilerde maden kömürü ve bâzı ormanı bol memleketlerde odun yakılmıştır. Sonraları petrol yani mazot kullanılmıştır. Daha sonra dahilî ihtiraklı motorlar icadedilmiştir. Motor prensibi 1680 de Huygthens tarafından barut yakmak suretiyle düşünülmüştü.Papen, birkaç yıl sonra bunu yapmıya teşebbüs etmiştir. 1876 da Dr. Otto, bir gaz motoru icadederek 1878 de dünya sergisinde teşhir etmiş, herkesin hayret ve takdirini kazanmıştır. 9 yıl sonra, Daimler, bir bisiklete küçük bir petrol motoru takmış, 1895 te bu motoru dört tekerlekli bir arabaya tatbik etmiştir. Dr. Diesel, kömür tozu yakan bir motor yapmış, fakat motor patlamıştır. Bunun üzerine akaryakıtlı bir tecrübe motoru imal etmiştir. İlk tecrübe muvaffakıyetli olmamışsa da, sonra çelik sanayiinin terakkisi neticesinde yapılan dizel motorları gemilere konulmuştur. 1923 te 61 motorlu ticaret gemisi vardı. Bu gemiler arasında 32.650 tonluk ve 20.000 beygir kuvvetinde olanlar da vardı. Motorlu gemilerin sayısı 1932 de 696 ya çıkmıştır. 1939 da 5.913 motorlu gemi vardı. Şimdi ise motorlar buhar makineleriyle rekabet halindedirler.

Yeni gemilerde turbo - alternatör veya dahilî ihtiraklı motorlarla elektrojen grupları kullanılmakta ve bunlarla istihsal edilen elektrik kudreti muharrik kuvvet olarak istimal edilmektedir. Bizim C ve E sınıfı arama - tarama gemilerimizde bu nevi muharrik kuvvet kullanılmaktadır.

Fen ilerledikçe gemiler, birçok sınıflara ayrılmıştır. Yolcu gemileri, yük gemileri, muhtelit yolcu-yük gemileri umumi tasnifinden başka, kısa, orta ve uzun sefer yolcu ve yük gemileri gibi bir tasnif de yapılmaktadır. Tanker denilen petrol gemilerinden başka birkaç tip kömür şilebi, buz, soğuk hava ambarlı, Amerikan büyük gölleri tipi kargo, maden cevheri nakline mahsus şilep, çok miktarda (3.400 tonluk bir Fransız gemisi 12.000 koyun taşır) koyun nakline mahsus gemi, hububat gibi dökme yük taşıyan kargo, şarap nakliye gemisi, lokomotif ve vagon nakliye gemisi, balina avcı ve yağı fabrika gemisi, balıkçı gemileri, beş direkli ve motorlu yelkenli, ferribot denilen tren nakleden gemiler, bizim araba vapurları, Amerikan limanlarında ve nehirlerinde kullanılan yolcu ve motorlu vasıtalar taşımıya mahsus büyük gemiler, şehir hatları vapurları, limanlarda veya açık denizde hususi hizmetlerde kullanılan dört tip romorkör tahlisiye gemileri, buzkıranlar, yangın söndürme gemileri, kablo gemileri, su tankerleri, tarak gemileri vesaire de vardır.

Ticaret gemilerinin tonajı gittikçe büyümekte, süratleri gittikçe artmaktadır. Queen Elizabeth 85.000, Queen Mary 81.235 tondur. Süratleri 30 mil etrafındadır. Amerikanın ma-

den cevheri taşıyan kargoları 24.000 ton cevher naklederler. Amerika 26.000, 28.000 ve 30.000 tonluk tankerler yapmaktadır. Şilepler 15-16 mil gidiyorlar. Muz gemilerinin sürati 18 mildir. İsveç tezgâhları 20 milden fazla giden şilepler inşa ediyorlar. Böylece dünya deniz ticareti, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında milyonlarca ton geminin batmış olmasına rağmen, hem kemmiyet, hem keyfiyet bakımlarından çok inkişaf ve terakki etmiştir. Bu terakki ve inkişafı mukayese etmek için 25 yüzyıl evvelki bir Akdeniz kadırgasının 129 ton olmasına mukabil Queen Elizabeth'in 85.000 tonluk yüzer bir şehir olduğunu söylemek yeter.

(Abidin Dav'er)

DOMATES — Patlıcangiller familyasının itüzümgiller oymağından bir bitki. Sapı etli, yaprakları tüylüdür. Sarı veya kırmızı renklerde, sulu etli, çok çekirdekli ve yumru şekilde meyva verir. Dünyanın her tarafında yetiştirilir. Taze olarak kendisi veya salçası yemeklere tad vermek için kullanılır. Ayrıca, sade ve zeytin yağlı olması, zeytin yağlı ve pirinçli pilâkisi, salatası, bâzı yerlerde de reçeli yapılır. Yeşilinden turşusu olur. Salçası ise, birçok memleketlerde fazlasiyle gelir temin eder.

(Seri I, sayfa 942 den kısaltma)

GALATASARAY LİSESİ — Bizde Batı örneğine göre kurulan ilk lisedir. Mektebi Sultani adiyle 1 eylûl 1868 de Beyoğlunda açıldı. Lisede din dersleri, türkçe, İslâm ve Osmanlı tarihinden başka bütün dersler fransızca veriliyordu. Ayrıca Arap, Fars, Lâtin ve Grek dilleri de öğretiliyordu. Liseye ilk kaydedilen talebenin toplamı Türk ve Müslüman, Gregorien Ermeni, Rum, Musevi, Bulgar, Lâtin katolik, Ermeni katolik olmak üzere 341 di. Lise, 1873 eylûlünde Gülhanedeki Tıp Fakültesiyle yerini değiştirerek «Lycèe de Gul-Hane» adını aldı. Üç yıl sonra gene eski binasına taşındı. 6 mart 1907 de çıkan bir yangında binanın tamamen yanmasiyle mektep, Beylerbeyinde bir binaya nakledildi. Bir yıl orada kalındı ve Beyoğlundaki lise binası yeniden yaptırılarak 1908-1909 ders yılı başında müessese yeni binaya taşındı.

Galatasaray Lisesi, hemen her devirde en seçkin maarif adamlarının idaresi altında bulunmak bahtiyarlığına ermiş ve gene her devirde en değerli bir öğretmen kadrosuna kavuşmuştur. Batı kültürü ve zihniyetinin memlekete girmesinde ve yayılmasında bu okul mühim bir âmil olmuştur. Bugün memleketin muhtelif alanlarında vazife alan mezunlarının yüksek başarısı bu hakikati ispat eder.

(Seri I, sayfa 138 den kısaltma)

HACI ÂRİF BEY — (1831-1884) Ondokuzuncu Yüzyılın en büyük Türk bestekârlarındandır.

1831 de Eyüp'te doğdu. Babası, Eyüp şeriye mahkemesi başkâtibi Bekir Efendidir. İlk mektepte tahsilini yaptığı sıralarda, sesinin güzelliği ve musikiye olan kabiliyeti, meşhur Eyüplü Mehmet Beyle Hoca Zekâi Efendinin dikkatini çekmiş ve böylece onların derslerinden faydalanma fırsatını bulmuştur. 1844 te Mehmet Beyin tavassutu ile "Bab-ı Seraskerî" ye girmiş ve pek kısa bir zaman sonra, sesinin güzelliğini duyan Abdülmecit, kendisini «Mızıkai Hümayun» a almıştır. Ârif Bey, sarayda «kurenalık» mertebesine kadar yükseldi ve sonra kendi isteğiyle saraydan ayrıldı. Abdülâziz zamanında yeniden saraya alınarak kendisine «serhanendelik» vazifesi verildi. Bu vazifede de on yıl kaldıktan sonra, Şûrayı Devlette, Beykoz Âşar Müdürlüğünde bulundu. 1876 da Abdülhamit tahta geçince, kolağası rütbesiyle tekrar saraya alındı ve Mızıkai Hümayun muallimliğine tâyin edildi. Bu vazifede iken bir yıl kadar hasta yattıktan sonra 1884 te öldü. Mezarı, Beşiktaş'ta Yahya Efendi kabristanındadır.

Hacı Ârif Bey

Hacı Ârif Bey, Ondokuzuncu Yüzyıl romantik cereyanının musikimizde yetiştirdiği seçkin bir sanatkârımızdır. O, ciddî, ölçülü, baskı altında yaşıyamıyan, hür ve lirik bir şairdi. Daha ziyade hüznün, ıstırabın, yalvarmanın, hasretin bir ifadesi olan şarkılariyle her sınıf halka hitabedebilmiş, fakat hiçbir zaman bayağılığa düşmemiştir. Onun bestelediği binden fazla nefis şarkı arasında bilhassa kürdili hicazkâr makamında olanlar emsalsiz bir güzellikte dir ve hislerimizin, heyecanlarımızın ifadesi olarak hâlâ yaşamaktadır.

(Sinan Elbir)

«İRADEİ MİLLİYE» GAZETESİ — «Hâkimiyeti Milliye» gazetesinin başlangıcı sayılır. 14 eylûl 1919 da Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa tarafından Heyeti Temsiliye adına kurulmuş ve çıkış müsaadesi Sivas gençlerinden Salâhattin adına alınmıştır. Yazıları Atatürk tarafından dikte edilmiştir. Muhteviyatı, millî ideal ve yeni dâvayı haykırarak anlatmakta ve büyük bir heyecan taşımakta idi. Önceleri haftada bir çıkarılmakta iken sonraları haftada iki ve bilâhare gündelik olarak neşredildi. Heyeti Temsiliyenin Sivas'ta bulunduğu müddet zarfında on dokuz nüsha intişar etti. Sonra, Mustafa Kemal Paşa, Heyeti Temsiliye ile birlikte bu gazeteyi Ankaraya götürmek istedi ise de, Sivasın ileri gelenleri, gazetenin kendilerine bağışlanmasını rica ettiler. Kabul edildi. Fakat «Hâkimiyeti Milliye» olanca şaşaasiyle parladıkça, en büyük ilham kaynağından mahrum kalmış, öksüzleşmiş olan bu gazete gitgide söndü. Elde kalan koleksiyonları ve perakende nüshaları da matbaa ile beraber yandı.

(Seri I, sayfa 146 dan kısaltma)

İSRAİLOĞULLARININ TARİHÇİĞİ — Bir devlet halinde teşekkül ettikten, Davut ve Süleyman devirlerini idrak eyledikten sonra aralarında rekabet, husumet, dinî ve siyasi hasetler ve anlaşmazlıklar yüzünden sarsılmış bulunan İsrailoğulları yüzyıllar boyunca; Etiler, Firavunlar, Akadlılar, Asurlular, Persler, İskender ve halefleri ve son defa olarak Romalılar tarafından istilâ, tazyik ve tahribata uğradıklarından, bundan takriben iki bin yıl önce dünyanın her tarafına dağılmış, saltanatlarının hâtıraları tarihlerde, kendi hayallerinde ve ağlama taşlarında kalmış ve nihayet bugün yeniden bir hükûmet kurmıya muvaffak olmuştur.

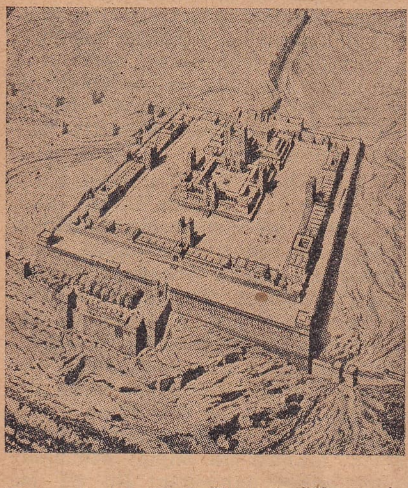
İsrailoğullarının menşei: Bunlar İbranî denilen, vatan ve menşeleri muhakkak surette Arabistan olan büyük Samî ırkının bir küçük branşının çocuklarıdır. Adlarını Yakup'tan alırlar. Bu kavmin biricik Allahı olan Yehova onun adını İsrail'e çevirmiştir! Yehova'nın aslı maddiyatta Yahu adlı bir mabuttu. Musa bunu Yehova'ya çevirdi ve tek Allah yaptı.

İbranî, ibrim kelimesinden müştaktır. Mânası da suyun ötesinden gelen adam demektir. Bu su ise Fırat nehrinden başkası olamaz. Zaten bunların ceddi olduğu iddia edilen kişi, sonradan Yehovanın, adını İbrahime çevirdiği Abramdır ki bunun ibrimle olan alâkası gözden kaçamaz ve bütün Yahudiler ona bugün bile Abram derler. İbrahim ve bağlı bulunduğu aile Sümer diyarındaki Ür kasabasından Kenan iline gelmiş değiller midir? Bütün bu rivayetler tarihin o kadar karanlıklarına gömülmüş nakillerdir ki nakışları yalnız Tevrat sayfalarında bulunur.

Arabistandan Mezopotamya'ya: Türklerin anayurtlarını çöle çevirmiş olan natür hâdiseleri Arabistanı da bugün gördüğümüz içinde yaşanılmaz veya güç yaşanılır bir hale sokmuştur. Bu sebepten bu Samî'ler pek mamur olan Mezopotamya'ya, yaşamak için, zaman zaman ve dalga dalga akıp gelmişler, yerlilere karışmışlar ve sonra birbirine kaynamışlardır. Esasen Mezopotamyanın ilk sakinleri de hemen hemen bu iptidai Samî'lerdi. Asya yaylâlarından, gene yaşamak için, mecburi akınlara kalkan Türklerden bir kısım İran yaylâsını

aşarak Basra körfezi sahillerine ulaşmış, yerlilere hâkim olmuş ve birlikte getirmiş oldukları medeniyetlerini bunlara aşılamışlardır. Orada zamanlar içinde mamur ve medenî siteler teşekkül etmiştir ki, Ür şehri de bunlardan biridir. Bugün orada yapılmakta olan kazılardan o şehirde vaktiyle yaşamış bulunanların medeniyetlerinin derecesi anlaşılıyor. İşte Tevrat kavlince İbrahimin doğmuş olduğu site budur. Fakat orada kazılar yapan İngiliz arkeologlarından Wooley, «Abraham» adlı eserinde, şöhreti dinî ve islâmi kitaplarda hâlâ yaşıyan bu İbrahime dair hiçbir iz bulamadığını söyler.

Mezopotamya'dan dönüş: Arkadan gelen dalgaların tesiri altında Mezopotamya'yı terkeden İbranî'ler gene parça parça, kona ve göçe Kenan illerine (Sayda, Sûr, Beyrut cihetleriyle Filistin ve Suriye'den bir kısım) varmışlar ve bunlardan bir kısmı dağlarda yerleşerek çobanlık ve çiftçilik etmişler, bir kısmı da Akdeniz kıyılarına inerek gemicilik ve ticareti kendi-

Peygamber - Kıral Hazreti Süleyman'ın yaptırıp bugün nam ve nişanı kalmıyan mâbedin rivayetlere göre yapılmış bir resmi

lerine meslek edinmişlerdir (bunlar tarihlerde Fenikeliler adiyle anılırlar). Dağlarda yerleşenler çok bir şey elde edememiş olmalarına rağmen Akdeniz kıyılarına inmiş olanlar zamanla Akdeniz ticaret ve gemiciliğini nevama inhisarlarına almışlar, canlı ve parlak bir medeniyet kurmuşlar, ticari ihtiyacın doğurduğu muhabere ve mübadele tesiri altında basılmış para ile yazının temeli bulunan harfleri icadetmişler ve zamanların tecrübelerine göre bunlar bütün milletlerin kullanmakta oldukları Lâtin harflerinin doğmasına sebebolmuşlardır ki, Fenikelilerin bilgi âlemine yaptıkları bu yüksek hizmetin hakkı ve kıymeti asla inkâr edilemez. Birçok başka işlerde olduğu gibi bunlar da Sami ırkının dehası eseridir. Netekim başlangıçta ne kadar basit olursa olsun vahdet üzerine dayanan dinleri kurmuşlar ve insanları âdi putçuluk cehil ve sefaletinden kurtarmışlardır. Samî ırkının öz sitesinden çıkarmış olduğu büyük din kurucu ve ıslahatçılarından Musayı, İsayı ve Muhammed'i en derin saygı ile anmak insanlık, medeniyet, ahlâk ve irfan borcudur. Hele Muhammed'in Allah birliği üzerine kurmuş olduğu felsefe bu inanın şahikasıdır; çünkü doğruyu söylemek lâzım gelirse dinler dahi mistik bir felsefedir.

Ananeye göre, Babil taraflarına gelmiş olan Abram'ın, sığındığı memleketin dinine karşı mübalâtsızlığı yüzünden ceza olarak ateşe atılmış fakat bir mucize olarak yanmamış olduğunu Kuran bize söylerse de Tevratta buna dair bir tek ayetin bulunmaması dikkati caliptir. İbrahimin en âdi ve çirkin efal ve harekâtını yazmaktan çekinmiyen Tevrat böyle mühim bir vakayı hikâye etmekten geri kalamazdı.

Bu beliyeden kurtulan İbrahim, küçük aşiretiyle Suriye taraflarına geldi, Kenan ilinde yerleşti ve buraları onun nesli için bir Arzı Mev'ud oldu. İbrahim burada ilk defa olarak Yehova'nın emriyle hitan (sünnet) edildi. Kendisiyle beraber bütün ona mensubolanlar bu operasyondan kurtulmadılar. Bu sünnet, yani gulfeyi kesmek Yahudiliğin bir damgasıdır. İsrailoğullarının biricik Allahı bulunan Yehova ile hitan ve Tevrat, dünyanın dört bucağına dağılmış olmalarına rağmen onları yaşatan bir iman, bir birlik enerjisinin kaynağı oldu.

Sişem civarında çadırlarını kurmuş olan İbrahim, yerini tutacak bir vârisi bulunmadığından pek üzülüyordu. Yehova, onun gönlünü hoş etmek için önce taze cariyesi Hacerden ve sonra yetmişlik ve âhır karısı Sâre (Sâra) den birer oğul verdi: İshak ve İsmail... Birincisi Yahudilerin, ikincisi de Arapların ceddi oldular! Tevrat böyle söylüyor..

Mısır'a gidiş: İshaktan, yukarıda bahsettiğimiz veçhile adı İsrail'e çevrilen Yakup dünyaya geldi. Bunun da on iki evlâdı oldu ki meşhurları pek dilber Yusuf'tur. Bu aile daha sonraları kıtlık yüzünden Mısır'a gittiler, Menfis'in 15 - 16 kilometre güneyinde Sakot'ta yerleştiler. Bütün aile 70 kişiden ibaretti; fakat dört yüzyıl sonra altı yüz bin oldukları halde Mısır'dan kaçacaklardı. Gerek Tevrat sayfalarını dolduran ve gerek Kuranın o meşhur Yusuf suresini ilham eden Yusuf ve Zeliha vakasından Firavun arşivlerinde hicbir iz yoktur. Vaka vardır; fakat eski Mısır'da bir destan halinde yaşıyan iki çiftçi kardeşten biriyle yenge arasında geçen ayni maceradır. Mısır mevzuu âlimleri bu kahramanın adının Bhitau olduğunu yazarlar.

İsrailoğulları Mısır'da bulundukları sıralarda Suriyeden akın eden dağlı çobanlar deltayı istilâ ettiler. Dört yüzyıl burada hâkim oldular; Yunanlıların Sezostris adını verdikleri İkinci ve Büyük Ramses'in babası Birinci Ramses zamanında deltadan kovuldular.

İsrailoğullarının Mısır'dan kaçışları İkinci Ramses'ten sonradır. Hiksoslar deltayı bir harabeye çevirmişlerdi.

İkinci Ramses yüksek bir idareci ve harbçı olduğu kadar imarcı bir firavun idi. Hiksosların deltada bırakmış oldukları tahribatı kapamak, yeni mâbetler, saraylar, kasabalar yapmak ve deltaya eski mamurluğunu vermek için bütün kuvvetiyle çalışmıya ve Mısır halkını da çalıştırmaya başladı. Yahudiler tabii istisna edilemezlerdi. Bunlara da kerpiç yapmak vazifesi verildi. Bu iş o kadar ağır değildi. Çamur Nilden alınacak, saman katılacak, kalıplara dökülecek ve güneşte kurutulacaktı. Fakat bu iş onlara ağır geldi. Bu İsrailoğullarının, karakteri icabı olarak, geçen dört yüzyıl içinde Hiksos'larla işbirliği yapmadıklarını bize kim temin edebilir. Belki bu tazyik onun bir karşılığıdır; fakat Yahudilerin pek ziyade artışları, ticaret spekülâsyonları ve yaygaracılıklarını hatırdan hiç çıkarmamalıdır.

Musa: Mısır'da artışları Mı-

Musa'nın Nil'de bulunuşu (Eski bir tablodan)

sır için tehlike olan Beni İsrail'e karşı firavunların aldıkları müthiş bir tedbir vardı; Erkek doğan Beni İsrail çocuklarını boğmak. Musa doğunca anası onu bu tehlikeden saklamış ve üç aylık olunca tahta bir sandığa koyup Nil'e salıverdikten sonra Nili gezmiye gelen firavunun kızı tarafından alınıp güzel olduğundan dolayı beslemek üzere saraya naklettiğini görmüştü. Bu rivayetin aksine olarak, Musa'yı firavunun kızkardeşinin tabii çocuğu diyenler de vardır. Suda bulunmuş mânasına gelen «Moşe= Musa»nihayet meydana çıktı. Çocuğun firavun sarayının yakınındaki Nil papirusları arasında bir sepet içinde olduğu halde prensesin cariyeleri tarafından görülüp alınması da işin ne kadar mürettebolduğunu gösterir. Bu Musa menkıbesini meşhur Fransız edibi Édouard Churé, «Des grands initiés = Büyük Erenler» adlı eserinin Musa faslında pek canlı olarak tasvir etmektedir. Musa, Mısır mâbetlerinden birinde terbiye edilmiş, çile çıkarmış ve bir eren olmuştu.

Mısır'dan çıkış: Tevrat rivayetince bir katil yüzünden Mısır'dan kaçan Musa yıllarca Madyanda kaynatası Peygamber Şuayip yanında kaldıktan sonra, kendi sevgili ve seçkin kavmi İsrailoğullarını kurtarmak için onların biricik Allahı olan Yehova tarafından memur ediliyor. Musa o andan itibaren Allahla vasıtasız konuşan bir peygamberidr. Aldığı emir üzerine Mısıra dönüyor ve hemen hepsi masal olan maceralardan, mücadelelerden, mucizelerden sonra (ki bu mucizelerin birçoğu bugün bile Mısır'da vukua gelmektedir) bir gece kavmini, fakat Mısırlıları talan ettikten sonra, hep birden Mısırdan çıkarıyor. Yahudilerin karakterlerini belirten bu soyma keyfiyeti Tevratın huruç kitabında üç yerde Yehovanın emirleri olarak görülür. Firarın ertesi günü, firavun bunları geri çevirmek için ordusiyle peşlerine takılıyor; fakat Yehova, gündüzün duman ve geceleri alev sütunu halinde sevgili kavmine kılavuzluk ediyor. Kızıldenizin kenarına gelince Musa o meşhur lejander asasiyle denize vuruyor ve derhal on iki yol açılıyor. İsrailoğulları da buradan geçiyorlar. Arkadan yetişen firavun ve ordusu da bu yollara giriyor, fakat dimdik duran sular tabiî halini alıyor ve Mısırlılar boğuluyorlar. Bütün dinî eserler bu harikalardan bahsederler. İmdi eğer böyle bir vaka olmuş ise bu, nihayet Süveyş kıyılarında bir met ve cezir yüzünden vukua gelmiş olabilir; başka türlü izahı mümkün değildir. Çünkü böyle bir harika fizik kanunlarına aykırıdır ve olamaz.

Musa'nın heykeli (Michel Ange'ın meşhur eseri)

Yahudiler iki tarafı dik kayalardan, en sığ yeri yirmi beş yardadan, en dar yeri 10 milden aşağı olmıyan Kızıldenizin Süveyş körfezini aşıp Turusina denilen 2.600 metre yüksekliğindeki dağın batı versanı olan Tih çölüne dalıyorlar. Altı yüz bin erkek, kadın, çocuk, deve, eşek ve bütün ağırlığiyle birkaç ordu demek olan bu kafile bu körfezden ancak bir mucize, bir hayal mahsulü ile geçebilir; Tevrat zaten harikalarla doludur.

Sina'da: Sina yarımadasına geçen İsrailoğulları artık tarih sahasına da girmişlerdi. Yahudiler korkaklıkları yüzünden Arzı Mev'udu işgale gitmiyor ve Musaya: «Haydi sen Yehova ile birlikte git muharebe et, düşmanları oradan kov, biz sonra geliriz» diyorlardı. Musa cenkçi bir nesil yetiştirinciye kadar Yehovanın seçkin kavmini kırk yıl bu çölde dolaştırıp durdu.

Musa, Sina dağından on emri taşıyan levhayı getirirken (Eski bir tablodan)

Bu kırk yıl içinde vukua gelmiş olan üç mühim olaydan bahsetmek zarureti vardır. Birincisi men ve selva meselesidir. Aç kalan Yahudiler yiyecek et, soğan ve sarmısak istiyorlar. Musa onlara men ile selvayı gösteriyor. Men bu çölün taşları üzerinde her sabah toplanan bir gıdadır. Öteki de her yıl sonbaharda kuzeyden Afrika içlerine giden birçok kuşlar gibi göçen bıldırcınlardır. Din kitapları bunları bir mucize gibi gösterirler. Halbuki bu mucizeler bugün dahi vuku bulmaktadırlar. İkincisi Altın buzağıdır. Bu, Mısırda Hatur adlı mabut ineğin ve Apis adlı mabut boğanın bir sembolüdür. Yahudiler Mısırda puta tapıyorlardı. Birçokları Davut ve Süleyman devirlerinde ve hattâ daha sonraları dahi bu ibadetten vazgeçemediler. Üçüncüsü, Müslümanların Karun dedikleri Korah ve ayakdaşlarının Musaya kafa tutup isyan etmeleridir. Ona «Sen kim oluyorsun ki bize hükmetmek istiyorsun?» diyorlar. Musa bunları eziyor. Fakat Tevrata göre toprak yarılıp bunları yutuyordu; mucize hep mucize...

Musa'nın ölümü ve Arzı Mevud'da: Musa için üzücü olan bu kırk yıllık çöl hayatı içinde cenkçi olarak yetiştirilen ve teşkilâtlandırılan genç nesil Musa ve çırağı Nun oğlu Yeşu kumandası altında olarak Arzı Mev'uda yürüdüler. Yolda birçok kavimlerle çarpıştılar ve gene bin bir çileden sonra Yehovanın kendilerine vaat ve ihsan etmiş olduğu Arzı Mev'uda sahiboldular. Musa buraya girmeden yolda öldü. Fakat mezarı yoktur. Yahudiler Yeşuun emri altında kaldılar. Muzaffer Yeşuun ilk işi bütün Yahudileri derhal sünnet ettirmek oldu. Çünkü çölde bu büyük iş ihmal edilmişti. Daha önce işaret etmiş olduğumuz gibi bu nokta pek mühimdir; Fakat bu hitan Mısırda ve Arabistanda da vardı. Hattâ bu ameliye Mısır'da bâzı kadınların bızırlarına da tatbik edilirdi.

Tevrata göre, Musa on emri (evamiri aşere) Turusinada bizzat Allahın elinden almıştı. Sonra bunları bir sandık içine koydu ve bunu bezedi. Bu sandık tabutu sekine (tabernacle) dir ki İsrail ordularının daima önünde bulundurulmuştur. Bu, bir zafer tılsımı idi. Şahsi kanaatimce Musa bu sandık için Mısır mâbetlerindeki naos'u örnek edinmiştir. Zira Mısır mâbetlerinde, birer ilâh olan Öziris, İzis ve Horüs'ün heykelcikleri bu naos içinde saklanır ve yılda bir kere büyük dinî merasim esnasında çıkarılır ve halka gösterilirdi. Şunu da kaydetmeliyim ki İsrailoğullarının ruhani teşkilât ve kıyafetleri Mısır mâbet ve ruhanilerinden kopya edilmiştir. Tevrat bu merasim ve kıyafetler hakkında usanç veren tafsilât ile doludur.

Arzı Mev'uda sahibolan İsrailoğulları bu toprakları on iki sıbıt arasında taksim ettiler ve daima bu kabileler üzerinde kaldı, hattâ birbirine geçemedi. Bu kabîleler, aralarında münaferet yüzünden kız alıp vermezlerdi.

Yeşuun ölümünden sonra Yahudileri hâkimleri yani hahamlar idare ettiler ve nihayet İsrailoğulları belki makul sebepler yüzünden kırallık idaresi istediler ve buna nail oldular. İlk kıralları da Samuel'dir denilebilir. Ondan sonra fakir bir ailenin çocuğu ve fakat cesur, becerikli ve harbçı olan Davut ve ondan sonra oğlu Süleyman gelir. İsrail devletini kuran ve teşkilâtlandıran Davuttur. İsrail devleti onun zamanında büyüyebileceği kadar büyümüş ve Süleyman ise uzun süren saltanat yıllarının komşulariyle hoş geçinmek, ticaret yollarına hâkim olmak, memleketi imar etmekle geçirmiştir. Ondan sonra saltanata oğulları vâris oldular. Tevrat bunlara; mülûkü evvel, sani, salis ve rabi adlarını verir. Süleyman sefahatle tavsif edilecek kadar debdebeli bir hayat geçirmiştir. Kendine büyük bir saray ve her milletten olan karılarına müzeyyen köşkler yaptırdığı gibi kendinin asıl şöhretini dünyaya yayan meşhur mâbedi de yaptırmıştır. Bu mâbedin, Mısır mâ-

Dünyada "Ghetto" adiyle meşhur Yahudi mahallelerinden biri. Yahudiler her memlekette topluca bir halde bizim İstanbulun Balat, Hasköy, Kuzguncuk gibi birer semtini işgal ederler. Onlar Ortaçağdanberi bu şekilde bir nevi savunma yolu bulmuşlardır. (L. Knaus'un bir tablosundan)

betlerinin bir taklidi olduğu söylenir Yahudiler Süleymanın parlak geçen saltanat devrini hiç unutmadılar. Davut ve Süleymanın peygamber kıral olduklarını kabul edenler bulunduğu gibi etmiyenler de vardır. İsrail devletinin itilâsı Süleymanla başladığı gibi inhitatı da onunla başlamıştır.

İkiye bölünüş; Yahudiyyeve İsrailiye: Mülûkü rabi devresi pek karışık geçmiş, peygamberler çoğalmış, her işe burun sokmuş, hattâ siyasi katillere alet olmuşlardır. Bütün didişmeler neticesinde İsrail devleti ikiye bölünerek Yahudiyye ve İsrailiye adlarını almışlardı. Babil esareti, haricî tazyikler ise birbirini kovalamakta gecikmemiştir. Mezopotamya'dan gelen iki büyük darbe İsrail devletini yıktı, parçaladı. «Orşilem = Kudüs» yerle yeksan edildi.. Binlerce Yahudi esir olarak Babil'e götürüldü. İşte bu millî felâketten sonra İsrailoğulları bir «mesih = kurtarıcı» hulyasının ardından koştular. Tevrat gene bu esaret devresinde yazılı hale getirilmiştir. Beraber sürülen veya Babil'de ilhama mazhar olan bâzı peygamberler bu betbaht milleti canlı bir halde tutmak icin çırpınmış durmuşlar ve muvaffak da olmuşlardır. Bunların içinde Eremya ve Eşiya en büyüklerindendir.

Rmalıların son darbesi: İsrailoğullarına son darbe Romalılar tarafından indirilmiştir. Mâbet de dahil olmak üzere Kudüste taş taş üstüne bırakmadılar ve halkı

Bir sinagokta dini merasim

katliam ettiler. Yahudiler bu darbeden sonra dünyanın her tarafına yayıldılar..

Hususiyetleri: İsrailoğulları bütün saltanat devirlerinde koyu mutaassıp, dindar, ihtilâlci, kavgacı ve hilekâr yaşadılar. Mistik dindarlıkları onlara birçok karanlık tarikatler ilham etti. Bunlar arasında en mühimleri olan kabalizm gelir. Peygamber İsanın içinden çıkmış olduğu Essenyen tarikatini de zikretmek lâzımdır. Sıkı bir ahlâkçılığa dayanan bu tarikat bir dereceye kadar komünizme de kaçar. Yahudiler bir mesih olarak ortaya atılan isayı inkâr ettiler ve onu çarmıha kadar sürüklediler. Hangi Yahudiye onun adını söyleseniz sizi hiç değilse hoşnutsuzluk ile karşılar. Yahudi hususiyetlerine dair biraz izahat verilmek zarureti vardır.

1 — Yahudinin vatanı yoktur. İçlerine sığındıkları milletleri hasım olmasa bile yabancı telâkki eder ve onları elinden geldiği kadar istismardan başka bir şey düşünmezler. Bunun için seçeceği her vasıta meşrudur. 2 — Yahudiler mensuboldukları Samî ırkının dehasını temsil ederler. 3 — Vahdaniyet üzerine müesses dinlerin ilk vâzıları Yahudilerin cetleri olan Samî'lerdir. Avrupalılara dinlerini veren, gene bir Yahudi olan Saint Paul yani Savul'dur. 4 — Poliçe ve bankacılığın mucidi yahudilerdir. Bir Batılı bilginin dediği gibi; Yahudi ya bir bankacı ya bir eskicidir. 5 — Yahudiler resimden başka her ilim şubesinde ehliyetlerini göstermiş yüksek filozof ve ilim adamları yetiştirmişlerdir. 6 — Tevrat, Musanın eseri değildir. (Bunu ilk defa delilleriyle ortaya atan Holândalı büyük filozof Spinoza'dır). Tevratın içtimai ve medenî kısmı, başta Hamora-

bi kanunu olduğu halde, zamanın medenî milletlerinin kanunlarından, örf ve âdetlerinden alınmış ve dindarlaştırılmıştır. Tevrat hahamların eseridir. 7 — İbranilerin ölü dilleri arasına girmiş olan bir dilleri vardı, şimdi Filistinde ihyaya çalışılıyor. Eski devirlerde bu dil ile yüksek edebiyat eserleri vermişlerdir. Davudun «Mezâmir» i, Süleymanın «Emsal» i, «Egniyülagan» ı ve Peygamber Eyubun dostlariyle olan mükâleme ve münakaşaları birer şaheserdir. 8 — Yahudi din değiştirmekle Yahudilikten çıkmaz. İçlerinde bizdeki dinî ihtilâllere karışmış olanlar da vardır. Simavnalı Şeyh Bedrettin'in komünist arkadaşlarından biri Torlak Kemaldir ki bir Yahudi dönmesidir. Bugünkü komünizmin temelini atan gene Almanyalı bir Yahudidir.

Yirmi yüzyıl süren perişan, esir bir hayattan sonra Yahudiler bugün Filistinde bir İsrail devlet ve hükûmeti kurmıya muvaffak olmuşlardır. Her tarafta olduğu gibi bizden de genç Yahudiler oraya akın etmektedirler. Bu vaka ispat ediyor ki ne olursa olsun, bir millet hiçbir zaman ölmez ve öldürülemez.

(Hakkı Kılıcoğlu)

İZMİR ENTERNASYONAL FUARI — 1933 te, Dr. Behçet Uz'un belediye reisliği zamanında kurulan «İzmir 9 Eylûl Panayırı», İzmir Enternasyonal Fuarının başlangıcıdır. Bu panayıra karşı gösterilen büyük rağbet üzerine, hükümet, bu panayırı milletlerarası bir hale getirmesi için İzmir belediyesine müsaade vermiş ve yardımlarda bulunmuştur. Bu suretle ilk enternasyonal fuar 1934 te Cumhuriyet meydanının arkasındaki dar sahada kurulmuştur. O zamandanberi her yıl 20 ağustosta açılıp, 20 eylûlde kapanan fuar, İzmirde büyük bir ticari, iktisadi ve turistik hareket uyandırmaktadır.

(Seri I, sayfa 1365 ten kısaltma)

KANCALI KURT HASTALIĞI (ANKYLOSTOMİASE) — «ankilostomyaz okunur» Kanla beslenen ve ankilostom ve benzeri olan nekator adlı bir nevi parazit kurtların ince barsaklarda meydana getirdikleri kansızlıktır.

Ankilostom, toprakta yumurta ve kurtçuk halinde bulunur. Yumurtalar toprağa, ankilostomyazlı hastaların bıraktıkları büyük aptesten geçer. Yumurtalar üç gün içerisinde kurtçuklarını meydana getirirler ve bu kurtçuklar müsait muhitte aylarca ve hattâ bir iki yıl yaşarlar. Bu kurtçuklar, bu gibi yerlerde pişirilmeden yenen meyva ve sebzelere ve içme suyuna karışırlar ve bu suretle insan vücuduna girerler. Fakat bu kurtçuklar asıl, bu gibi yarlerde yalın ayak gezen insanların derilerindeki ince sıyrıklardan girip kana karışır, damardan damara geçerek ince barsaklara kadar giderler ve orada kan emmiye başlarlar ve ürerler.

Kurtçuğun vücuda girdiği, ayak parmakları arasında hâsıl olan kaşınma ve yanmalardan belli olur. Erişgin kurtların belirtileri ise, deride sarıya çalan bir solukluk, az terleme, karında hafif ağrı, adalelerde kuvvetsizlik, iştah artması gibi hallerdir. Hastalığın kesin teşhisi, büyük apteste kurtları görmektir.

Hastalığın tedavisi, kurtların vücuttan atılmasiyle olur. Bunun ilâcı da hastanın bünyesine göre değişir. Bu yüzden muhakkak surette doktorun tedavisine lüzum vardır.

(Seri I, sayfa 1520 den kısaltma)

NAPLÉON, BİRİNCİ (Napoléon Bonaparte) — (1769 - 1821) «Napolyon okunur» Meşhur Fransız imparatoru. 15 ağustos 1769 da Korsika'da, Ajaksiyo şehrinde doğdu. Briyen Askerî Hazırlık Okulunda ve Paris Yüksek Harb Okulunda tahsil yaptı. Topçu asteğmeni olarak gönderildiği Valans'ta büyük Fransız fikir adamlarının eserlerini okudu ve ihtilâlin fikrini ve ruhunu kavradı. Mesleğinde gösterdiği yararlıklar dolayısiyle genç yaşında general oldu. Lâkin, Robespierre ve taraftarlariyle münasebette bulunduğu bahane edilerek faal hizmetten çıkarıldı. Çok geçmeden Josèphine'le evlendi ve İtalya ordusu başkumandanlığına getirildi. Bu orduyu az zamanda düzene koyarak 1796 da Avusturya - İtalya ordusunu yendi. Kampo - Formio Antlaşmasını imzalıyarak Paris'e döndü. Misli görülmemiş gösterilerle karşılandı. Directoire üyeleri, halkın Napoléon'a karşı beslediği sevgiden telâşa düştüler ve onu uzaklamak için İngiltereye ihraç hareketi yapmıya memur ettiler. Napoléon bu fikre itirazla Mısır seferini teklif etti, teklifi kabul edildi ve büyük bir filo ile Akdenize açıldı. Ebukır'da ordusunu Mısır topraklarına çıkarıp Türk kuvvetlerini yenerek Kahire'ye girdi. Osmanlı hükümetini barışa zorlamak için Suriye seferini hazırladı. Lâkin Akkâ önünde Türk ordusuna yenildi ve geri dönmek zorunda kaldı. Napoléon'un ilk mağlûbiyeti budur.

Bu sıralarda Fransa da fena durumda idi. Directoire hükümeti nüfuzunu kaybetmişti. Napoléon Fransa'ya geldi ve ansızın Paris'e girdi. Directoire rejimini lâğvederek Konsüllük rejimini kurdu ve Fransanın hükümdarı oldu. İç güvenini sağladıktan sonra ordunun başına geçti. Alpleri aştı ve Avusturyalıları yendi. Böylece içerde ve dışarda kazandığı nüfuz sayesinde milleti kendisine daha fazla bağladı. 1804 te Fransızlar İmparatoru ilân edildi. Bundan sonra birçok zaferler birbirini takibetti. Viyana'ya girdi ve Osterlitz'te Rus - Avusturya kuvvetlerini imha etti. Alman imparatorluğuna son verdi. Prusya ordularını ezdi. İngiltereye karşı iktisadi bir abluka kurdu. Bundan sonra Rus ordularını yenerek bir anlaşma yaptı. Daha sonra papayı hapis ve papalık topraklarını ilhak etti. 1812 de 450.000 kişilik bir ordunun başına geçerek Rusya seferine girişti. Aynı yılın 14 eylülünde Moskova'ya girdi. Ruslar şehri yaktılar. Napoléon şiddetli kış yüzünden geri çekilmiye mecbur kaldı. Lâkin bu bir felâket oldu. Kış ve çete harpleri Fransız ordusunu eritti.

Artık gitgide nüfuzunu kaybeden Napoléon, Senato tarafından hal'edildi ve 1814 te Elbe adasına gönderildi. Lâkin Fransada yeniden kurulan kırallık bu sefer Napoléon rejimini arattı. 1815 te Napoléon tekrar Fransaya çıkarak Paris üzerine yürüdü. Çok yerde bir kahraman gibi karşılandı. Kıralın gönderdiği kuvvetler bile kendisine iltihak ettiler. Bunun üzerine Müttefikler derhal harekete geçtiler ve Napoléon'u Waterloo'da mağlûbettiler. Paris'e dönerek tahttan feragat eden Napoléon, Bellerofen adlı İngiliz gemisine sığındı. İngiliz hükümeti onu bir harb esiri sayarak Sainte - Hélène adasında ikamete mecbur etti. Napoléon burada beş yıl yaşadı ve 5 mayıs 1821 de elli iki yaşında öldü.

Napoléon, tasarladığı Avrupa birliğini kuramadı. Fakat yaptığı harblerde mânevi silâh olarak Fransa İhtilâlinin prensiplerini kullandı ve böylece demokrasi rejiminin hizmetkârlarından oldu.

(Seri I, sayfa 404 ten kısaltma)

ORTODOKS KİLİSESİ, (Amerikada) — Athenagoras, patrik olmazdan evvel Amerikadaki Rum ortodoksların başpiskoposu idi. Patrikliğe seçilince, Boston episkoposu diğer Athenagoras'ı yerine vekil bırakarak İstanbul'a geldi.

Herkes eski yerine adaşını tâyin edeceğini bekliyordu. Tahminler ve ümitler doğru çıkmadı. Haziran ayının sonlarına doğru Fener Patrikhanesi Venedik'te bir «Orta Avrupa Mümessilliği» ihdas ederek, bu makama, «Alaşehir metropoliti» mücerret payesiyle, Boston episkoposu Athenagoras'ı tâyin etti. Amerika Rum ortodokslarının başpiskoposluğuna da, evvelce Romanya ve Avustralya gibi dış hizmetlerde bulunan Rodos metropoliti Timoteos Evangelidis'i asaleten tâyin etti.

Beklenilmiyen bu tâyinlerin neticesi gerek Fener Patrikhanesini ve gerekse Patrik Athenagoras'ı müşkül mevkiye düşürdü. Derhal bir uçağa atlıyarak İstanbula gelen Boston episkoposu Athenagoras, Fenere giderek bu yeni vazifesini kabul edemiyeceğini açıktan açığa ve patrikhanedekilerin yüzlerine karşı söylediği gibi, Amerikada çıkan rumca gazetelerde yayımladığı makaleleriyle de, yeni vazifesinin sürgünden başka bir şey sayılamıyacağını kendisinin Amerikadaki taraftarlarına ilân etti. Hattâ bu neşriyatında elân Boston episkoposu unvanını kullanmakta devam ediyordu.

Bu vaziyet karşısında Fener Patrikhanesi uysal davrandı. İhdas ettiği Orta Avrupa Mümessilliğini şimdilik bir tarafa bırakarak, Boston episkoposu veya Alaşehir metropoliti Athenagoras'ı patrikhanenin Atina apokrisario'luğuna tâyin etti. Bizans imparatorları harice yolladıkları elçilerine bu unvanı verirlerdi. Yeni Amerika ortodoks başpiskoposu Timoteos ise, Amerika'da ortodokslar arasında başlıyan galeyanın sükûnet bulması için, Fener

Patrikhanesinde inziva köşesine çekilmiş bulunmaktadır.

Bu münasebetle Amerika'da bulunan Rum Ortodoks Kilisesi hakkında biraz malûmat vermek istiyoruz.

Geçen yüzyılın sonlarına doğru Rumlar kütle halinde Amerika'ya hicrete başlamışlardı. En kesif gruplar Yanya bölgesinden ve Ege adalarından gidiyorlardı. Yunanistan uzun müddet bunlarla meşgul olmadığı için, bu ilk kafilelerle gidenlerden birçoğu artık tamamiyle millî vicdanlarını kaybetmiş bulunuyorlar.

Bugün Amerika'da yaşamakta olan ortodoks mezhebine mensup Hıristiyanların sayısı beş milyonu bulmaktadır. Bunların büyük bir ekseriyetini Ruslar teşkil etmektedirler. Arap, Arnavut, Bulgar, Romen ve Sırp ortodoksların da Amerika'da kuvvetli cemaat teşekkülleri vardır. Amerikada yaşıyan Rum ortodoksların miktarına gelince, resmî istatistiklere göre, 700.000 den fazla değildir.

İ l k t e ş k i l â t : Amerika'da yaşıyan Ellenleri organize etmek ve bunlardan faydalanmak arzusunu ilk defa Venizelos ortaya atmış ve derhal faaliyete geçmiş; Birinci Dünya Savaşının sonlarına doğru Atina başpiskoposu meşhur Girit'li Meletios ile Prof. A. Alivizatos, Episkopos Aleksandros v.s. mütehassıslardan mürekkep bir heyet teşkil ederek, hem Amerika'da yaşıyan Rumları teşkilâtlandırmak ve hem de Yunanistanı Amerikalılara tanıtmak üzere, Amerikaya yollamıştı.

Heyet Amerikada epey kaldı; sonunda da Episkopos Aleksandros'u kurduğu kiliseye başkan tâyin ederek Yunanistana döndü.

Amerika Rum ortodokslarının ilk başpiskoposları işte bu Venizelist Geyveli Aleksandros'tur.

Venizelos'un Amerika'da yaşıyan Ellenleri organize ettiğini gören kıralcılar da, Vasilios Komvopulos adında bir metropoliti Amerika'ya yollıyarak, orada bir de Kıralcı Ortodoks Kilisesi ve Başpiskoposluğu kurdular.

Amerika'da dinler cemiyetler kanununa göre kurulduklarından, aldıkları unvanlarda küçük değişiklikler yapılmakla, sayısız dernekler, mezhepler veya kiliseler kurulabilir.

Meletios tarafından kurulan Amerika Ortodoks Kilisesi, Yunanistan Kilisesine bağlanmıştı. 1 kasım 1920 tarihinde Venizelos seçimi kaybettikten sonra, Meletios da, Fener Patriklik sandalyasına oturtuldu. Ve Yunanistan Kilisesine bağlı kalması tehlikeli görülen Amerikan Ortodoks Kilisesi de doğrudan doğruya Fener Patrikhanesine bağlandı; Meletios, kendi eserini kıralcıların eline bırakamazdı.

Amerikadaki Rum ortodoks kiliseleri sadece Venizelist ve kıralcı gruplarına ayrılmış değildi. Birçok rahipler kendi başlarına Amerika'nın muhtelif bölgelerinde ortodoks kiliseleri kurmuşlar ve başlarına cemaatler toplamışlardı.

Bu hal 1931 yılına kadar devam etti. Bu tarihte iki kuvvetli taraf, anlaşarak, hem Geyve'li Aleksandros'u ve hem de kıralcı Komvopulos'u geri çağırarak, «Kuzey ve Güney Amerika Ortodoks Başpiskoposluğu» unvanlı derneğin başkanlığına bugünkü Patrik Athenagoras'ı yolladılar.

Bilindiği gibi Athenagoras Amerika'da tam 18 yıl çalıştıysa da, Amerika'daki ortodoksları tamamiyle tek kütle halinde birleştirmiye muvaffak olamamıştır.

Uzun müddet muhalifleri ve rakipleri ile mahkemelerde uğraşmıştır. Bugün bile rakîplerini destekliyen ruhani makamlar mevcuttur. Meselâ, ortodoksların papa'sı unvanını kullanmakta devam eden İskenderiye patriği Hristoforos, Amerika'ya bir mümessil yollamıştır.

Amerika Ellen ortodoksları arasında kaynaşan şahsi ve siyasi ihtilâflardan başka, bunların vahdetini baltalıyan daha birçok sebepler mevcuttur. Bu cümleden olarak; A — Büyük bir ekseriyet Fener Patrikhanesinin idaresinde bulunmayı asla istemiyor. B — Anadillerini unutmuş olan gençlik, ibadette ingilizcenin kullanılması için çalışmaktadır. C — Eskilerin muhalefetine rağmen, birçok kiliselere sıralar konmuş olduğu gibi, mukaddes tasvirler de yükseğe kaldırılmıştır. D — İçlerinde eski takvim taraftarı olanların bile bulunduğunu, Yunan basını ifşa etmektedir. E — Yunanlı ilâhiyat profesörü Alivizatos, Amerika'da yaşıyan Ellenlere kaybolmuş nazariyle bakılmasını ve bunların arasında Yunan muhipliğinin yaşatılabilmesi büyük bir kazanç teşkil edeceğini ileri sürmektedir. Bu zat diyor ki: «Amerika'da yaşıyan ırktaşlarımız fizyolojikman ve ağır ağır temessül olunmaktadırlar. Bunların eski millî vicdanlarını muhafaza etmesi için uğraşmak neticesizdir. Türkiye'de kullandığımız usulleri Amerika'da tatbik edemeyiz. Orada muhit başkadır. Ruslar Colombia Üniversitesinde bir Rus Ortodoks İlâhiyat Fakültesi kurdular. Halbuki bizim Amerika'da açmış olduğumuz Ruhban Okulunun bilgi seviyesi düşük olduğundan, bunu hükümet bile tanımamıştır. Şimdiden tedbirler almıyacak olursak, bunların başka mezheplere kaymaları bile mukakkaktır...»

İşte Amerika'daki Ellen Ortodoks Kilisesinin hali.

(B. K.)

PATLICAN — Patlıcangiller familyasından bir bitki. Beyaz, sarı, koyu erguvani ve mor renklerde, yumurta biçimli veya az çok yuvarlak yahut yay şeklinde uzun meyva verir. Birçok çeşitleri vardır. Memleketimizde yetiştirilen cinsleri, kemer patlıcanı, bostan patlıcanı, Frenk patlıcanı, domates patlıcanı ve yumurta patlıcanıdır. Bizde en çok çeşitli yemeği yapılan bir sebzedir. Birçok et yemeklerine, türlü kebaplara girer. Ayrıca püre ve salatası, silkmesi, oturtması, beğendisi, karnıyarığı, dolması, tavası, bayıldısı yapılır. Ufak patlıcanların da nefis turşusu olur.

(Seri I, sayfa 474 ten kısaltma)

PETUNYA, BORU ÇİÇEĞİ — Patlıcangiller familyasının itüzümügiller oymağındandır. İki yıldan fazla yaşar. On altı kadar çeşidi vardır. Beyaz, mor, mavimtırak, pembeden erguvaniye kadar türlü kırmızılıklarda, kokusuz çiçekler verir. Bahçelerde veya saksılarda süs olarak yetiştirilir. Aşk dilinde engel ifadesidir. Bir aşk mektubunun, başkaları eline geçtiği mânasına gelir.

(Seri I, sayfa 569 dan kısaltma)

PİYALE PAŞA — (ölümü 1577) Osmanlı İmparatorluğunun büyük şeref ve pek parlak zaferler kazanmış kaptan paşalarındandır. Piyale Paşanın gerek hayatı, gerek içinde bulunduğu savaşlar ve askerî hâdiseler gerçekten dikkate değer.

Osmanlı İmparatorluğu tarihine bakarsak kaptan paşaların, yahut Osmanlı donanması komutanlarının o mevkiye başlıca üç suretle geldiklerini görürüz. Bunlar ya devletin askerî kumandanlarından oldukları halde görülen lüzum üzerine deniz komutanlığına tâyin olunmuşlardır, yahut, kaptan paşalık makamının Kanuni Süleyman devrinde büyük bir ehemmiyet ve parlaklık kazanmasından dolayı geliri ile saltanat ve debdebesinin artmasından sonraki devir yüzündendir ki, o devirlerde padişaha veya Osmanlı hanedanına damat olan paşa ve vezirlerin, sadrazamlıktan sonra gelen bu parlak mansıpla kayrılması âdet olmuş, bu yüzden bir ihtisas mevkii olan kaptan paşalığa birçok ehil olmıyan paşalar gelerek Osmanlı İmparatorluğuna büyük ziyanları dokunmuştur. Üçüncü suretle bu mevkiye çıkan kaptan paşalar ise, kendiliklerinden denize açılarak korsanlıkla ad ve san kazanmış Barbaros Hayrettin Paşa (Bakınız: Barbaros; Aylık Ansiklopedi, Seri I, sayfa 73) gibi levent kaptanlıklarından gelenlerdir ki, kaptan paşalık tarihinde üçü dördü geçmezler. Eski korsanlıktan yetişme Kılıç Ali Paşa, Mezemorto Hüseyin Paşa, Orsa - poca Canım Hoca Mehmet Paşa ve Cezayirli Hasan Paşa kaptan paşalıkta büyük hizmetler etmişlerdir. Devlet sarayından çıkma ve çoğu damat olan kaptan paşalardan ise, devlete iyi ve devamlı hizmet etmiş olanlar ya bir, ya iki kişidir ki, bu iki kişiden biri de Piyale Paşadır.

Vakıa Piyale Paşa denizden, korsanlıktan yetişme değildi; sarayda büyümüş, Enderun terbiyesi görmüş bir adamdı, fakat Osmanlı İmparatorluğunun bütün malûm dünyaya hükmeden bir donanmaya ve her biri bir deniz devletine şeref ve kudret verecek birçok amirallere sahibolduğu bir müstesna devirde bile Osmanlı İmparatorluğunun en şanlı kaptan paşalarından biri olmak talihine kavuşmuştur.

Piyale Paşanın, şahsi meziyetlerine de yardımcı olan bu talih o kadar kuvvetli idi ki, Barbaros Hay-

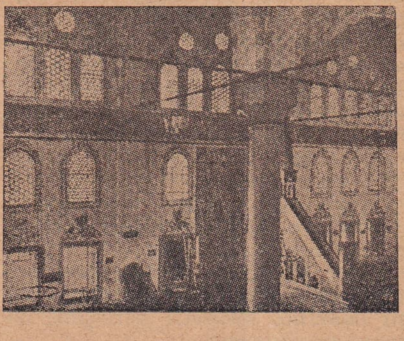
rettin Paşadan başka hiçbir kaptan paşamız, devamlı olarak, Piyale Paşanınkiler kadar parlak zaferli ve şanlı neticeli deniz seferlerinde bulunmamıştır; hususiyle Piyale Paşa kumandasında donanmamızın Trablusgarp - Tunus hududu hizasındaki Cerba adasında Avrupanın Haçlılar donanmasına ve Cerba adasındaki İspanyol kara kuvvetine karşı kazandığı kanlı ve şanlı zafer, düşmana verdiği maddi ziyan ve elde edilen kati netice bakımından âdeta meşhur Preveze zaferinden üstündü ve şanlı Preveze başlangıcını kanlı Cerba zaferi tam neticesine vardırmıştı.

H a l t e r c ü m e s i : Talih, Piyale Paşanın tâ çocukluğunda onun elinden tutmuş ve onunla adım adım beraber yürümüştür, diyebiliriz: Kanuni Sultan Süleyman 933 yılında Macaristanın Mohaç meydanında yaptığı muharebe ile Macaristan krallığını kıralı, aristokrasisi, büyük din adamları ile beraber o kanlı topraklara serdiği korkunç günde Türk askerleri ölüler, yaralılar arasında şaşkın ve perişan dolaşan genç bir Macar çocuğu buldular. Bu çocuk belki o savaşta can veren yüzbinlerce Macar beylerinden birinin oğlu, belki de iyi familyadan olup Macar beylerinin, piskoposlarının yanında bulunması âdet paj (page) lardan biriydi. Katî olarak bildiğimiz bir şey varsa o da bu Macar çocuğunun her halde göze çarpacak bir mümtaziyeti bulunmasıdır ki, bu da o hengâme içinde kendisinin padişah sarayına kadar yol bulmasından anlaşılıyor. Genç Piyale saraya alındıktan sonra tam yirmi bir yıl, o zaman nizamı ve sertliği hiç bozulmamış olan "Enderun" un yani saray talim ve terbiye mektebinin sıkı disiplini içinde yaşamış, hizmet etmiş, sonra liyakatli saray adamlarına verilmesi âdet olan "kapıcıbaşılık" rütbesiyle saray dış hizmetine çıkarılmıştır. O zamanlar kapıcıbaşılıkla saraydan çıkmak için en gözde ve iltimaslı bir insanın bile otuz beş yaşından aşağı olamıyacağı düşünülürse Piyale'nin Mohaç savaş meydanında bulunduğu sırada on dört, on beş yaşında bulunduğunu kabul etmemiz icabeder. Yukarıda gösterdiğimiz tarihlere göre; Barbaros Hayrettin Preveze zaferini kazandığı, altın, gümüş torbaları taşıyan yüzlerce köleleri, cariyeleri saraya gönderdiği, İstanbulu her yıl zafer bayraklariyle süslediği yıllarda Piyale, sarayda otuz yaşlarında bir babayiğitti. Kahraman, feleğe baş eğmez Turgut'un (Bakınız: Turgut Reis; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 447); padişahın daveti üzerine Gazi Mustafa, Kara Kadı, Uluç Ali, Deli Cafer, Koca Dayı, Hasan Kelle, Mehmet Reis, Sancaktar Reis ve daha başka yiğit korsan yoldaşlariyle İstanbula gelip Sultan Süleymanın karşısına çıktıklarını, padişahın yanındaki vezirlere: "Bu yiğitler herkesin her zaman görebileceği adamlar değildir!" diyerek savaş hikâyelerini onların kendi ağızlarından dinlediğini görmüştü.

Piyale 954 tarihinde kapıcıbaşı olduğu zaman Barbaros Hayrettin Tanrı rahmetine kavuşalı bir yıl kadar olmuştu ve kaptanlık makamı meşhur Sokollu Mehmet Paşaya verilmiş bulunuyordu. Piyale Beyin saraydan çıktıktan sonra 961 yılına kadar geçen yedi yıllık zaman içinde ne hizmetlerde bulunduğunu iyi bilmiyorsak da 961 de Kaptan Sinan Paşanın ölümü üzerine Piyale Beye âdet olduğu üzere Gelibolu sancağı beyliği ile kaptanlık verilmesi kendisinin padişah indinde tanınmış bir şahsiyet olduğunu göstermektedir. Bunu şu tarihî tahlilden anlıyabiliriz:

O zamanlar Barbaros Hayrettin Paşadan sonra dünya denizlerinde büyük ve şöhretli bir Türk kaptanı daha vardı ki, bu da Turgut Reisti. O Turgut ki, Barbaros Hayrettin Paşa bile büyük bir askerî divanda onu: "Turgutça benden ileridir!" diye övmüş, aynı zamanda ibretlere değer bir mertlik, kadirbilirlik göstermişti.

Barbarostan sonra kaptan paşalık hakkı Turgutun idi. Eğer o kaptan

Kasımpaşa'da Piyale Paşa camisinden bir iç görünüş

paşa olsaydı büyük bir ihtimal ile, Osmanlı İmparatorluğunun mukadderatı büsbütün başka olacaktı; fakat Sultan Süleymanın gözde ve son derece nüfuzlu sadrazamı olan Rüstem Paşa, artık pek yüksek ve debdebeli bir mansıp haline gelmiş olan kaptan paşalığa kardeşi Sinan Paşayı getirmek niyetinde olduğundan Turgut Reise can düşmanı kesilmişti, reisi, kendisini o kadar takdir eden padişaha bile kötülemiş, böylece Barbaros Hayrettinin yerine önce Sokollu Mehmet Paşa, sonra da Rüstem Paşanın kardeşi Sinan Paşa gelmişti. Sinan Paşanın vefatı üzerine de Turgut Beyin, yahut Hayrettin Paşanın arkadaşlarından Salih Reis gibi zatların kaptan paşa olamayıp da büyük işlerde adı duyulmamış Piyale Bey gibi bir zatın o işe memur edilmesi devlet tarafından kendisine hususi bir değer verildiğini açıkça göstermektedir. Yalnız şunu aklımızda tutalım ki, Piyale, donanma kaptanı olmakla beraber bulunduğu rütbeden ancak bir kademe yukarı çıkmış, beylerbeyi veya vezir değil, ancak sancak beyi olabilmiştir. Evet, Piyale Bey kaptan olduğu zaman denizle hiçbir alâkası ve denizcilikte bilgisi yoktu. Bununla beraber Piyale'nin Sokollunun dört yıl Adalar denizine yaptığı seferlerde, yahut Sinan Paşanın Trablus ve Fransa seferlerinde donanmaya memur edilen askerî kıtaat ile belki de birkaç kereler denize çıkmış olduğu farzolunabilir. İmparatorluk idaresinde çok kere, bu kadarcık bir alâkanın insanı kaptan paşa yaptığı da görülmemiş hâdiselerden değildir. Piyale Bey denizden hiç anlamasa dahi kaptan olduğu zaman Osmanlı İmparatorluğu donanmasını öyle bir halde buldu ki, onun için lâzım olan meziyet denizcilik ve deniz savaşı âlimliği değil, sadece kaptan paşa baştardesinin kıç tarafına kurulmak ve etrafı saracak, her biri yüzlerce savaşlardan, deniz maceralarından arta kalmış tecrübeli deniz kurtlarını, kır palabıyıklı Türk amirallerinin sözlerini dinlemek idi. Pek iyi anlaşıldığına göre bu bilenlere saygı göstermek, bilenlerin tavsiyelerini iyi niyetle kabul etmek, bayağı gururdan kaçınarak vazifenin, millet işinin ifasını tek ve yüksek maksat saymak meziyetleri de Piyale Beyde ziyadesiyle vardı.

O zamanki Türk donanması (bahriyesi) dediğimiz zaman tersaneye ait donanmadan başka sahillerde ve adalardaki "derya beyleri" nin donanmaya yirmi kadar gemi ile iltihak ettiklerini, bunlardan başka Cezayir ve Trablus yalılarındaki korsan kaptanlarının da yirmi beş otuz tekne ile geldiklerini düşünmeliyiz. Piyale Beyin kaptan olduğu sırada tersane donanmamızda onunla beraber korsanlıktan gelmiş birtakım değerli kaptanlar bulunduktan başka, "Kaptan paşa eyaleti" nin sancak beyleri olan "derya beyleri" hep Barbarosla yetişmiş, yahut Barbaros'un, Turgut'un yetiştirdiği tanınmış kahramanlardı. Cezayir beylerbeyi meşhur Salih Paşa (Salih Reis), Trablus valisi kahraman Turgut, Kocaeli beyi Ali Portok Reis, Rodos beyi o korkunç ve yılmaz Deli Cafer Reis idi. Savaş hazırlığı başlayınca bunlar ve adlarını saymak uzun olacağından daha birçok kahraman, usta ve ünlü denizciler Piyale Beyin çevresine ateşli yürekleri, yılmaz iradeleri, yüzlerce kanlı savaşta kazanılmış tecrübeleriyle toplanıyorlardı.

Piyale Beyin kaptan olduğu devir devletin siyasetçe de pek geniş bir faaliyet gösterdiği bir çağdı. Osmanlı İmparatorluğu Birinci François'yı ve Fransayı o zaman bütün Avrupanın hükümdarı demek olan imparator Beşinci Charle'e karşı korumuş, Barbaros Hayrettin büyük bir donanmamızla Fransaya yardıma gidip Tolun limanında kışlamış olduğu gibi Kaptan Sinan Paşa da Turgut Reisle beraber Birinci François'nın ölümünden sonra kıral İkinci Henry'nin yalvarması üzerine Fransa yalılarına kadar gidip yardımda bulunmuştu. Piyale Beyin kaptanlığı ise 961 yılına, yani bu yardım seferinin ertesi yılına raslar. Fransa sefiri Dramon'un Osmanlı devletine kıralı namına yalvarmaları artık son dereceyi bulmuş olduğundan, Fransızların bundan önceki yardım seferlerinde vaadlerini hiçbir veçhile tutamamış ve bu yüz-

den Barbaros Hayrettin tarafından çok sert surette azarlanmış olmalarına rağmen o sırada İran seferinde bulunan Sultan Süleyman, Piyale Beyin Türk donanmasiyle Fransaya yardıma gitmesini emretmişti. Ancak padişah o sırada Trablusgarp valisi ve paşa rütbesinde olan kahraman amiralimiz Turgutun da beraber gitmesini ferman ediyordu.

Fransa seferi: Kanuni Sultan Süleymanın bu seferde donanmanın asıl komutasını Turgut Reise vermiş olduğu ve başlıca ona güvendiği, Piyale Beye onun tarafından gönderilen fermandaki şu sözlerden belli olmaktadır: "Turgutun (izzeti daim olsun) seninle beraber gitmesini buyurdum. Münasibolan mahallerde Fransa padişahının donanmalariyle birleşin; onlarla beraber hareket ederek devlete ait işleri yapınız. Turgut (izzeti daim olsun) denizin bütün hallerini ve bütün işlerini bilir. Daima onunla müşavere et; onunla iyi geçin ve tam birlik ol; gönülleriniz, fikirleriniz bir olsun; öyle ki, gayret neyi icabediyorsa başarınız, fena tedbirlerle devletin ırz ve namusuna aykırı düşecek bir vaziyet hâsıl olmaması için her türlü çalışmalarda bulunun. Gönüllü ve levent gemilerinin de sizinle gitmesini buyurdum. Turgut (izzeti daim olsun) onların hallerini bilir. Turgut emrinde ve reyinde olmak üzere gönüllü ve levent reisleri de beraber alın; Turgut o reislerin her birine, kendisi nasıl uygun görürse öyle iltifat etsin, peksimet lâzım olana peksimet versin, onları, Turgut vasıtasiyle ve onunla danışıp konuşarak devlet ve din işlerinde kullanınız, Allahın inayetiyle yüz aklıkları kazanmıya çalışınız...». (962 H. tarihli fermanından sadeleştirilerek alınmıştır).

Piyale Bey ile Turgut 962 (Milâdi 1553) ilkbaharında 60 parça resmî donanma kadırgası ve gönüllü, levent (korsan) filosu ile, tabii Turgut Reis de beraber olarak, denize çıktı, doğruca İtalyanın Apulya yalılarına gidildi, orada Recyo kalesi sarıldı ve zaptedildi. O yalılar baştan başa yakılıp yıkılarak birçok esir ve ganimet (doyumluk) alındı. Bu sırada keşfe gönderilen gemilerimiz bir haber getirdiler: Andrea Doria'nın 65 parçalık bir donanma ile Napoli sularında bulunduğu söyleniyordu. Piyale ile Turgut hemen o yana atıldılar, fakat Andrea Doria'da Türkleri karşılıyacak yürek kalmamıştı. O sulardan bilinmiyen bir yana çekildi gitti. Türk donanması İspanyaya ait birtakım şehir ve kasabaları yaktı, yıktı, esir ve doyumluk aldı. Biraz sonra donanmamız, Fransanın Amiral Paulin komutasındaki donanmasiyle birleşti. Albiga kalesi zapt ve Calbiga kalesi muhasara edildi. Muhasara uzun sürdü, kış geldi, Osmanlı donanması kasımda İstanbula döndü.

Oran seferi: 963 (Milâdi 1554) baharında Piyale Bey 45 kadırgalık bir donanma ile Cezayirde olup İspanyolların eline geçmiş olan meşhur Oran şehir ve kalesini geri almıya gitti. Cezayire varıp valisi Salih Paşa (Barbarosun yoldaşı kahraman Salih Reis) filosu ve askeriyle birleşti. Oran muhasara ve zaptedildi; kışa doğru donanma İstanbula döndü.

Benzeret seferi: Tunus hududu içinde bugün Bizarta denilen liman ve kale Sicilya adasına yakın ve hâkim bir noktada ve donanma üssü olmıya çok elverişli olduğu halde önceden İspanyolların eline düşmüştü. 964 (Milâdi 1555) yazında Piyale Bey 60 parça kadırga ile Tunusa giderek burasını İspanyollardan aldı.

Mayorka seferi: Piyale Bey 965 (Milâdi 1556) te 150 parça gemilik büyük, muhteşem bir donanma ile tekrar Akdenize çıktı, İspanya devletinin elinde olan Mayorka adasına kadar gitti, adaya asker çıkarılarak bütün köyleri, kasabaları yıkıldı, yakıldı. Hesapsız ganimetler (doyumluk) alarak İstanbula döndü.

Piyalenin birbiri ardına yaptığı bu dört deniz seferi en uzun ve en tehlikeli seferler olduğu halde o donanmalara ne fırtınadan, ne de düşmandan bir zarar gelmemiş, hele düşman Türklere saldırmak, karşı durmak değil, gözlerine bile görünmiye cesaret edememişti. Bu yıllarda bütün Avrupa korkusundan soluk bile alamıyacak bir duruma düşmüştü. Fakat bütün Akdeniz yalıları devletleri, başta İspanya olmak üzere, dört beş yıldanberi Türklere karşı koyacak bir "Haçlılar donanması" yapmak ve toplamakla uğraşmışlardı. Bu devir, Avrupada: "Türkleri denizler üzerinde mağlûbetmek imkânı yoktur!" sözünün, sözünün değil imanının kuvvetle yerleşmiş olduğu zamanlardır.

Piyale Bey Akdenizi bir ucundan öbür ucuna kadar Türk donanmasının omurgalariyle köpüklendirdiği bu dördüncü şanlı seferden de başariyle döndükten sonra Kanuni Süleyman derya kaptanını artık bu küçük "Gelibolu beyliği" rütbesinde bırakamadı. Onu beylerbeyi rütbesine yükseltti, yani Cezayir beylerbeyi (Cezayir Bahri Sefit denilen bütün adalar valisi) yaptı. Fakat yeni beylerbeyi kaptan paşa için İstanbulda bir yıl olsun rahat etmek yoktu. 966 ilkbaharı (Milâdi 1557) gelince Piyale Paşa tekrar Akdenize çıktı. Yanında yalnız 88 kadırga vardı. Mataban burnu geçildikten sonra zaptolunan bir İspanyol barce'si, yani kalyonu mürettebatından alınan haberler çok mühimdi. Bu haberlere göre düşman devletler yıllardanberi süren donanma ve ordu hazırlıklarını bitirmişler, taarruz plânlarını tatbika geçmek üzere bulunmuşlardı. Şu kadar ki, bu büyük düşman kuvveti ne kadar fazla olsa Osmanlı donanmasına, yahut Doğu sularına taarruz etmeyi aklına bile getiremezdi, o kuvvet ancak, Osmanlı donanmasının İstanbuldan henüz hareket etmediği erken mevsimde Trablusgarp şehrine bir baskın yaparak korkunç ve amansız Turgutu oradan ya çıkaracak, yahut büsbütün mahvedecekti. Kuzey Afrikasında hamiyetsiz birtakım Arap şeyhleri de gizlice İspanyollarla bu iş için işbirliği yapmaktaydılar. Bir yandan da gerek Turgut Reis, gerek İstanbul hükümeti çok kuvvetli istihbarat teşkilâtiyle bu işi zamanında haber almıştılar. Bu 966 seferinde Piyale Paşa Akdenizde dolaştı, fakat düşmandan eser göremiyerek kışın İstanbula döndü. Turgutun padişaha yazmış olduğu mektuba ve devletin aldığı malûmata göre Osmanlı donanmasının çok iyi surette ve ilkbaharda her zamankinden çok önce denize çıkıp Trablusgarp sularına girebilmek üzere hazırlanmasına başlanıldı.

Cerba zaferi: Türk donanmasının Akdenizde kazandığı deniz zaferlerinin en katîlerinden biri ve düşman kuvvetinin tamamiyle mahvı bakımından belki de birincisi olan Cerba deniz ve kara savaşı üzerine burada uzun tafsilâta girişmiyeceğiz. Cerba zaferi, bu büyük ve kanlı tarih hâdisesi ayrı bir maddede yazılmıştır. (Bakınız: Aylık Ansiklopedi, seri I, S. 788). Şu kadarını söyliyelim ki: Hicrî 967 İlkbaharının çok erken bir zamanında (1560 nisan iptidaları) Çanakkale boğazından çıkan Piyale Paşa 120 parça tekne ile Maltaya yol verdi. Buraya kısa bir taarruz yapıldıktan sonra 1560 yılı mayısının 14 üncü günü sabahleyin Cerba önlerinde düşman donanmasiyle karşılaşıldı. Bu donanma 200 parça harb ve taşıt gemilerinden mürekkepti. Bu gemiler İspanya, Papa, Cenova, Floransa, Malta, Sicilya, Napoli ve Monako devlet ve prenslikleri gayretleriyle hazırlanmış bulunuyordu. Donanmanın kumandasında Andrea Doria'nın yeğeni ile Sicilya amirali Vikont di Cigale bulunuyordu, bunlardan başka İspanya devletinin en meşhur generallerinden Don Alvaro Desandi ve daha başka asılzade kumandanlar vardı. İki donanma arasında kanlı bir savaş oldu; Hıristiyan donanmasının en büyük kısmı ya batırıldı, yahut zaptedildi, kaçabilenler pek azdı. Düşmandan yirmi kadırga, yirmi yedisi barça ve kalyon olmak üzere 47 gemi baştan kara edip oturmuştu. Türkler bunları zaptettiler, yüzdüremediklerini yaktılar. Cerba geçidinde de 7 kadırga zaptedildi. Muhteşem deniz zaferinden sonra Cerba adası da pek kanlı kara savaşlariyle zaptolundu ve buraya sığınmış bütün düşman kuvvetiyle kumandanlar ya kılıçtan keçti, yahut esir oldular. Adada düşmanın on binden fazla askeri mahvoldu, donanmalarındaki zayiat ise otuz bin kişiden çoktu. Donanmanın ganimet gemiler ve esir kumandanlarla İstanbul limanına girmesi 968 yılı muharrem ayının 6 ncı ve 1560 yılı eylûlünün 27 nci gününe raslar. Kanuni Sultan Süleyman tarihte pak nadir eşi görülen bu zafer dönüşünü yalı köşkünden seyrediyordu. Eşsiz Cerba zaferi üzerine padişah Piyale Paşanın aylığını çoğalttı, hattâ Şehzade İkinci Selimin kızı Gevherhan Sultanı da nikâhlıyarak damat yaptı ise de, Piyalenin o kadar heves ettiği vezir rütbesini ona vermedi. O devirde devletin terfi nizamı bu kadar sıkı idi.

M a l t a s e f e r i : Piyale Paşa 971 (Milâdi 1564) baharında 181 parça donanma ile otuz bin mevcutlu bir orduyu Malta adasına götürdü, Turgut Paşa da kendi gemileriyle Trablusgarptan geldi. Muhasara başladı. Lâkin kara ordusu serdarı olan Vezir Mustafa Paşa ne Piyaleyi, ne de Turgutu dinlemiyerek ve saray paşalarından olduğuna güvenerek kendi kafasına göre hareket ettiğinden bu muhasara nihayet bırakılmış ve ada zaptedilememiştir. Bir bakıma göre Maltanın zaptedilememesi, Osmanlı İmparatorluğu tarihinde Kanuni Sultan Süleymanın Almanya imparatorluğu merkezi Viyanayı muhasara edip de zaptedememesine eş ve muvazi olan bir hâdisedir; Osmanlı İmparatorluğunun istilâ orduları nasıl Raab ırmağı ötesinde, Viyana önünde durmuşsa Osmanlı resmî donanmasının deniz sınırları da Maltada durmuştur denilebilir. Akdenizin (bugün İngiltere elinde olduğu gibi) o zaman da en mühim askerî merkezi olan Malta zaptedilmiş olsaydı Kuzey Afrikanın tarihi, Türk deniz kuvvetinin sonraki vaziyeti büsbütün başka bir surette inkişaf edebilirdi. Ne kadar yazık ki, Kızıl Ahmetli hanedanından meşhur Şemsi Paşanın küçük kardeşi olan Malta seraskeri Mustafa Paşanın gururu, cahilliği ve Piyale Paşayı da, Turgutu da hakir görüp dinlememesi onbinlerce kahraman askerimizin ve Türklüğün yalın kılıcı Turgutun ölümüne, ordu ve donanmanın Maltadan çekilmesine mal olmuştur. Piyale Paşa, ordu serdarı Mustafa Paşaya: "Bu kalelere karşı harekete başlarken Turgut Paşanın reyini alalım. Padişah da ona danışmamızı buyurmuştur" dediği zaman Mustafa Paşa gururla gülmüş ve Kaptan paşaya: "Turgut dediğin de kim oluyor, karada kale zaptetmek denizde öyle hırsızlık etmiye benzemez!" diye muhasaraya yanlış bir yandan başlamış, muhasara müddetince bu türlü hareketlerden geçmemişti.

S a k ı z a d a s ı n ı n z a p t ı : Donanma ve ordunun Maltadan başarısızlıkla dönmesi Piyale Paşayı padişahın gözünden düşürmedi; zaten buna sebep de yoktu. Kanuni Süleyman Maltadaki hâdiseleri olduğu gibi öğrenmiş bulunuyordu. 973 Hicrî (1566) yılında Piyale Paşanın donanma ile Akdenize çıkarak o zamana kadar Osmanlılara vergi vermek suretiyle istiklâlini koruyabilmiş olan zengin Sakız adasını Osmanlı İmparatorluğuna ilhak ettiğini görüyoruz. Piyale Paşa Sakız önünden İtalyaya geçmiş ve o sahilleri yakıp yıkarak, birçok esir ve ganimet alarak 974 Hicrî (1567) kasımında İstanbula dönmüştür. Donanma İstanbula girdiği sırada Kanuni Sultan Süleyman Seketvar muhasarası sırasında Macaristanda ölmüş, yerine İkinci Selim padişah olmuş bulunuyordu.

İkinci Selim, Piyale Paşaya kubbe vezirliği rütbesini verdi, kaptan paşalığa da Seketvar muharebelerinde büyük şecaat gösteren yeniçeri ağası Müezzinoğlu Ali Paşayı getirdi. Ali Paşa cesur, namuslu bir zattı. Fakat Piyale Paşa gibi denizcilerin tavsiyelerini dinlememesi, Lepantoda donanmamızın göz göre mağlûbolmasına ve en meşhur denizci komutan ve reislerimizin şehadetine sebebolmuş, muhteşem Türk donanmasının âdeta inhitat devresini açmıştır. Piyale Paşa kaptan paşalıkta kalsaydı Lepanto felâketi (Bakınız: Lepanto Muharebesi; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1225) olmazdı diyebiliriz.

Piyale Paşa 14 yıl kaptan paşalıktan sonra 978 de ölmüştür. Kasımpaşanın gerisinde ve namına nispetle "Büyük Piyale" denilen semtte yaptırmış olduğu muazzam ve kıymetli cami yanındaki türbesinde gömülüdür.

(Ali Riza Seyfi)

ŞEFTALİ — Gülgiller familyasının erikgiller oymağındandır. Ağacının boyu iki buçukla altı metre arasında olur ve iki grupa ayrılır: Tüylü, tüysüz. Bunlar da et şeftalisi, yarma şeftali diye iki kısımdır. Etlerinin rengine göre de beyaz, sarı ve kırmızı etliler olarak üçe ayrılır. Makbul şeftali tüylü et şeftalileridir. Memleketimizde en iyisi Bursada yetişir. Tabii halde yendiği gibi kompostosu, reçeli, şekerlemesi, dondurması da yapılır. Ağacının kerestesi mobilyacılıkta kullanılır.

(Seri I, sayfa 482 den kısaltma)

TÜRK EVLERİ — Osmanlı İmparatorluğunun hâkim olduğu ülkelerde, meselâ Anadoluda, Balkanlarda, Suriyede ve hattâ Cezayirde tesadüf edilen eski Türk evleri, teferrüat bakımından azçok farklar gösterse bile, umumi heyetleri bakımından hemen hemen birbirinin benzeridirler. Bütün bu evlerin yapılış tarzına Türk zevkindeki sadelik ve tevazuun, huzur ve sükûn sevgisinin, ferahlığa ve tabiata yakın olma meylinin kuvvetle hâkim olduğu görülür. Bunun için bilhassa İstanbul dışındaki, o zamanki tâbirle "taşra" daki Türk ikametgâhının üç esaslı unsuru, ihata duvarı, bahçe ve ekseriya bahçenin ortasında bulunan evdir. Bununla beraber büyük ve büyükçe şehirlerde sokak üstündeki evlerin bahçe veya avluları evin arkasındadır.

T i p l e r : Eski Türk evleri bir, umumiyetle iki ve nadiren üç katlıdır. Bir katlı olanlar fakir ailelerin bir iki odadan ibaret basit ikametgâhlarıdır. Fakat asıl Türk evi tipi olarak daha müreffeh ailelerin i k i v e y a d a h a f a z l a k a t l ı i k a m e t g â h l a r ı n ı e l e a l m a k l â z ı m d ı r. B ö y l e y a p ı n c a, e s k i T ü r k e v l e r i b a ş l ı c a d ö r t t i p e a y r ı l a b i l i r . Bu tipler, ikinci yani üst katların yapılış tarzına göre sınıflanırlar. Çünkü evlerin alt katları umumiyetle bir taşlık veya iç avlu ile bunun etrafına sıralanmış ikinci derecede odalardan ibarettir. Asıl ehemmiyet verilen kısım evin üst katıdır.

B a h s e t t i ğ i m i z t i p l e r d e n b i r i n c i s i, en eski Türk evi olarak tespit edilmiş, Onaltıncı ve Onyedinci Yüzyıllardan kalmış evlerdir. Bu tip evin üst katındaki başlıca unsur, sergâh veya daha fazla hayat denilen geçittir. Bu tip ev müstatil olduğu için bu geçit de müstatildir. Odalar geçitin yalnız bir tarafına sıralanmıştır. Direklere dayanan geçit, yani hayat, tavan ve saçakla örtülüdür. Sokak üstündeki evlerde binanın yüzü sokağa, hayatlı cephesi bahçeye gelmektedir. Odalar ışık ve havayı umumiyetle bu hayattan aldıklarına göre Türkün tabiat ve sükûnetle olan bağlılığına da bir mahremiyet verdiği anlaşılır. Büyük konaklarda bina müstatilinin bir ve bazan her iki ucuna birer kanad ilâvesi suretiyle yapıya bir **L** veya **U** şekli verildiği de olmuştur. Bu tarzda konaklara Anadolunun bir iki yerinde hâlâ raslanmaktadır. Sıcak ve ılık yerlerde hayat açık bırakıldığı halde Rumelide ve soğuk yerlerde bu hayat daha mahfuz ve hattâ camekânlıdır. Bu tarz evlerde Onyedinci Yüzyıldan başlıyarak bilhassa Onsekizinci Yüzyılda sokak cephesine de önem verildiği, çıkmalar ve şahniş (şahnişin) ler yapıldığı görülmüştür. Baş oturak veya başlıca oturulacak yer demek olan ve halk dilinde şahnişe çevrilen şahnişin, üstü ve etrafı kapalı bir balkondan başka bir şey değildir. Bu balkondan üç taraf: yani cephe, sağ ve sol görünür. Şahnişler başlangıçta cephenin baş yani en önem verilen odasında yapılırken, daha sonraları diğer sokak odalarına da ilâve edilmiştir. Bahçe tarafına şahniş yapılması nadirdir. Bahçe tarafı şahnişli olan ev tiplerine Tekirdağ ve Kütahyada raslanmaktadır. Hayatın, bazan odalar arasına girmiş dehlizleri vardır ki bunlara çıkma denir. Bâzı evlerde de hayatın nihayetinde köşk veya taht seki denilen bir oturma yerine çok tesadüf edilir. Yukarıda bahsettiğimiz **U** şekilli konaklarda iki taraflı köşkler vardır.

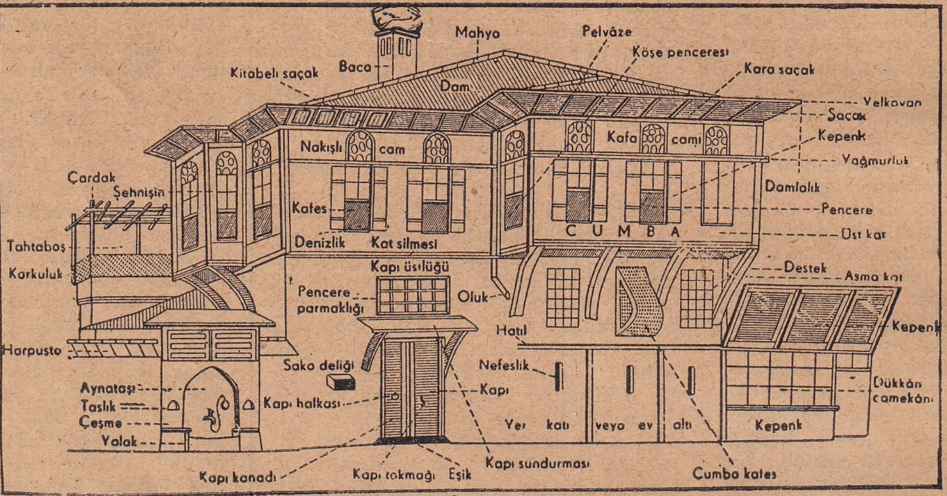
T ü r k e v l e r i t i p l e r i n d e n i k i n c i s i d e Onaltıncı Yüzyıl sonlarından bu tarafa doğru yapılmış evlerdir ki bunlarda odalar hayatın yalnız bir tarafına değil, iki tarafına sıralanmıştır. Bununla beraber birinci ve ikinci tiplerin mezcedildiği bâzı evler de görülmüştür. Fakat bunlar ayrı bir sınıf teşkil edecek kadar tipik değildirler.

Ü ç ü n c ü t i p e v l e r d e hayat açık değildir, evin içine girmiştir. Odalar binanın dört köşesindedir. Bu suretle hayat; orta bir sofa ile, odalar arasına giren çıkmalara çevrilmiştir. Bu tip evler bilhassa İstanbulda çok kullanılmıştır. Bebekte iki yüz yıl evvel yapılmış bir ev bu tarzın en güzel bir örneğidir. Oda ve çıkmaların karşı karşıya gelenleri bulunduğu gibi Boluda raslandığı üzere karşı karşıya gelmiyenleri de vardır. Bu üçüncü tip ev, Lâle devrinden ve Barok devrinden sonra Rumeli ve Anadoluya yayılmıştır. Bu tarzın karakteristik plânı bir haç şekli göster-

mesidir. ortadaki sofa Barok ve Ampir devirlerinde yumurta biçimini almıştır. Böyle sofalı evler, İstanbulda çoktur ve Onsekizinci Yüzyıl sonlarında yapılmıştır. Ondokuzuncu Yüzyılda ise ikinci tip evlere benzeyiş ve hareketsizlik başlamıştır. Bununla beraber Ondokuzuncu Yüzyılda yapılan sultan sarayları üç veya daha fazla sofalıdır. Bunun bir örneği, yanması büyük bir sanat ve servet kaybı olan Çırağan sarayıdır.

D ö r d ü n c ü t i p e v, son yüzyıllarda bağ, bahçe içinde, su kenarlarında yapılan ve köşk denilen istirahat ve tenezzüh evleridir. Köşkler umumiyetle üç katlı olup asıl köşk denilen parça, bir tarafı binaya bağlı olarak üç tarafa cephesi bulunan ve ikinci kat odalarının çatıları üstünde kalan üçüncü kattır.

S e l â m l ı k v e h a r e m: Eski Türk evlerinin başlıca tiplerini böylece belirttikten sonra gene eski Türk ev ve bilhassa konaklarının ehemmiyetli bir hususiyetini de tebarüz ettirmek gerektir. Türk evleri ve daha fazla konakları selâmlık ve harem olmak üzere iki kısma ayrılır. Selâmlık ve harem ya aynı bina içindedirler ve birbirlerinden bir ara kapı ile ayrılır; yahut da bir bahçe içinde iki binadadırlar ve birbirlerinden ayrılmaları bahçeleri de ayıran bir iç duvarla olur. Her iki tarzda da selâmlık sokak tarafında harem arkadadır.

Eski bir Türk evi ve teferrüatının adları

İ s t a n b u l d a e s k i i k a m e t g â h ö r n e ğ i: Binanın alt katında ve katın umumiyetle ortasında çift kanadlı bir kapı vardır. Buna "cümle kapısı" denir. asıl kapıdır. Bu ismin verilmesi birçok konaklarda uşak ve hizmetçilerin girip çıkmasına yarıyan ve Frenklerin "servis kapısı" dedikleri tarzda ikinci derecede bir kapının bulunmasındandır. Cümle kapısının her iki kanadında her zaman temizlenip parlatılan birer halka veya demir tokmak vardır. Bu halka veya tokmaklar hem ziyaretçinin kapıyı çalmasına, hem de çıkılıp girilirken kapının çekilip kapanmasına yarar. Kapı eşiğinin iki tarafına tespit edilmiş iki demir "çamurluk" vardır. Yağmurlu havalarda ziyaretçi kunduralarının altını bu demirlere sürterek çamurlarını temizler. Cümle kapılarının üstünde umumiyetle geniş, sabit ve kafesli bir pencere vardır. Bu, kapı ardındaki taşlığa aydınlık vermek içindir. Kapının iki tarafındaki cephe duvarlarında, odaların kafesli pencereleri sıralanmıştır. Bu kafeslerin, kapıya yakın olan bir veya ikisi umumiyetle sokağa doğru çıkıntılıdır. Bu çıkıntı, içeriden, gelen ziyaretçinin kim olduğunu görmiye yarar.

Kapıyı çalıp içeri girmeden önce, binanın inşa malzemesine ve dış görünüşüne bir göz atalım: Bina ya tamamiyle ahşap, yahut da alt katın iskeleti ahşap kurulmuş ve araları kerpiçle doldurulup üstü kireçle badanalanmış olarak yarım ahşaptır. Ev umumiyetle iki, nadiren üç katlıdır. İkinci kat, çok defa yolun üstüne doğru çıkmış ve yerden binaya doğru meyilli sıra sıra direklerle desteklenmiştir. Eğer üçüncü bir kat varsa, bu kat ikinci katla aynı hizadadır. Üçüncü katın cephesinde bazan, yukarıda bahsettiğimiz üzere bir veya birkaç şahniş bulunur. Bu şahnişe cumba da denir. Binayı, önden ve arkadan hafif meyilli ve üstü kiremit döşeli çatı tamamlar; çatının etrafında süslü ve oymalı saçaklar bulunur. Saçakların altı çok defa boyalı motiflerle süslenmiştir. Büyük konakların son katının iki tarafında güvercinlikler (güvercin yuvaları) vardır. Ocak bacalarının üstü düz ve kapalı olup duman yarıkları yandandır. Bina cephesinin ortasında ve hemen çatının altında bir "Ya Hafız" veya "Malikilmülk" levhaları asılıdır.

Sokak kapısından alt kata girilince umumiyetle Malta taşı döşeli büyük bir hol vardır. Bu hole taşlık denir. Bunun etrafına hizmetçi vesaire odaları sıralanmıştır. Bu taşlıktan ahşap bir merdivenle üst kata çıkılır. Merdiven ya tek başlar ve iki kat arasında bir sahanlıkta ikiye ayrılır; veya çift başlar, aynı sahanlıktan sonra tek olarak devam eder. Tek başlayıp sahanlıktan gene tek, veya çift başlayıp sahanlıktan gene çift devam eden merdivenler de vardır. Merdivenin ucu üst katta bir sofaya çıkar. Binanın şerefli odaları bu kattadır. Oturma veya kabul odaları, bilhassa büyük konaklarda ayrı ayrı ve birkaç tanedir. Bu odalar en iyi yerlerdedir ve umumiyetle binanın köşelerine tesadüf eder. Kabul odalarına evlerde baş oda, konaklarda divan odası, saraylarda arz odası denilir. Oda vaziyetinde olmamakla beraber içinde oturulan yer binanın inşa tarzına göre hayat, sofa, divanhane adlariyle anılır. Buraların taht denilen yüksek yerlerinde oturulur. Oturma veya kabul odalarından başka yemek odası, binanın ehemmiyetine göre kütüphane, hazine odası, kaftan odası, çilehane, dâye odası ve diğer odalar vardır. Bununla beraber, birçok evlerde yemek odası ayrılmamıştır. Yemek, oturma odalarından birinde açılır kapanır alçakça bir çeşit masa üzerine yerleştirilen sini üstünde yenir.

Odaları, yaz ve kış odaları diye ayırmak mümkündür. Yaz odaları büyük, çok pencereli ve yüksek tavanlıdır. Kış odaları ise binanın ortalarında olup mahfuz, az pencereli ve ocaklıdır.

Odalar tek kapılıdır. Bu kapılar hayat veya sofaya açılır. Odaların aralarında irtibat nadirdir. Bâzı konak ve bilhassa saraylarda kapının önüne bir nevi rüzgârlık ve göz siperi vaziyetinde ahşap bir kısım ilâve edilmiştir.

Odanın içi iki kısımdır: Oturma kısmı ve kapı önü (yahut seki altı). Oturma kısmında pencerelerin önünde sedirler vardır. Seki altı, oturma kısmından daha alçak seviyeli, umumiyetle parmaklıklı veya direklidir. Pabuçluk vazifesini görür.

Odalarda, odaların kullanılışına göre yüklük, çubukluk, kavukluk, testilik, peşkirlik, lâmbalık ve saire adlarını alan irili ufaklı ve duvara gömülü dolaplar vardır. Yer yataklarının, yastık ve yorganlarının konulmasına yarıyan yüklük ekseriya seki altı tarafında bulunur.

Oda pencereleri eski devirlerde alt ve üst olarak iki kısımdı. Üst kısım sabit ve küçük camlarla örtülüdür. Alt pencere, en eski evlerde camsız olup tahta kapaklı ve perdelidir. Sonraları bu da camlanmıştır. Onsekizinci Yüzyıla doğru yukarıya sürülen alt pencereler yapılmıştır.

Odaların tavanlarına, bilhassa büyük konaklarda pek ehemmiyet verilmiştir. Pek sanatkârane oymalıları bulunur. Ekseriyetle kaplamaların üzeri çıtalarla muhtelif tarzlarda süslü, duvar tarafları bördürlüdür. Ortasına bir göbek kısmı ilâve edilenler de vardır. Tavan tahtaları sade ve evlerde umumiyetle boyasızdır. Konakların boyalı tavanlarında minyatür gibi işlenmiş kısımlara tesadüf olunur.

Şerefli odalar büyük orta mangalları, silâh koleksiyonları, usta hattatların kaleminden çıkmış yazı levhalariyle süslüdür. Zengin konakla-

rında yazlık odaların mermer havuzlu ve fıskıyeli olanları vardır.

Selâmlık ve harem aynı bina içinde ise iki kısmın alt katları, yani taşlık ◌ arları içinde tahtadan yapılmış bir dö ◌me dolap vardır. Bu dönme dolap iki kısım arasında yemek ve diğer şeylerin alıp verilmesine yarar. Eğer selâmlık ve harem ayrı binalarda ise bu dönme dolap iki taraf bahçelerinin orta duvarı içindedir. Haremle selâmlık bazan ayrı binalarda olmakla beraber bu binalar birbirine pek yakındır, birinden ötekine iki yanı pencereli ve kapalı bir köprüden geçilir. Bu köprüye gelgeç denir.

Büyük konaklarda mutfak bahçede ve ayrıdır. Zengin konaklarının bahçesinde ahır, arabalık bulunduğu gibi uşak odaları da bahçededir.

Küçük evlerde gusülhane, konaklarda da hamam mutlaka vardır. Aptesaneler geniş, aydınlık ve mermerlidir.

(Mimar Prof. Egli ve Ali Bahtiyar)

ULUĞ BEG — (1394 - 1449) Aksak Temür'ün torunu olup Türk-İslâm âleminin büyük riyaziye ve heyet âlimlerinden biridir. 22 mart 1394 tarihinde, Kazvin yakınlarında Sultaniye şehrinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Muhammed Taragay'dır; Uluğ Beg ismiyle şöhret kazanmıştır. Babası Muin-üd-Dîn Şahruh Mirza-Han, annesi Çağatay büyüklerinden İyas-üd-Dîn Tarhan'ın kızı Gevher-Şad Ağa'dır. Ağa, Orta-Asya Türklerinde hanedan kadınlarına verilen asalet unvanıdır.

Uluğ Beg, çocukluk ve ilk gençlik hayatını, Temür'ün zevcelerinden Saray-Mülk ve Şah-Melik'in nezareti altında geçirmiş; bu iki kadın, onun tahsil ve terbiyesiyle çok yakından ilgilenmişlerdir. On bir yaşında Kuran-ı Kerîmi hıfzettiği, mükemmel şekilde arapça öğrendiği söylenir; on yedi yaşındayken, babası tarafından kendisine Mâverâ-ün-Nehr'in idaresi verilmişti.

Gıyas-üd-Dîn Cemşid adlı bir âlim, Uluğ Beg'e ithaf ederek yazdığı, riyaziyeye ait bir eserde, onu; «Sultanların en büyüğü, en âdili, en merhametlisi, en âlimi, milletlerin sahibi, Arap ve Acem sultanlarının efendisi, Şark ve Garbin sultanı» sözleriyle vasıflandırmaktadır.

Uluğ Beg, Mâverâ-ün-Nehr Emîrliği sırasında, Semerkand şehrinde cami, medrese, han, hamam ve rasathane yaptırmış, bir ilmî muhit yaratmış ve kendi adına yaptırdığı medresede bizzat tedrisatta bulunmuştur.

Babası ölünce, 13 mart 1447 de tahta geçmişse de bu tarihten itibaren taht kavgalariyle uğraşmak zorunda kalmıştır. 1449 yılında Uluğ Beg'in oğlu Abd-ül-Lâtif, babası aleyhine isyan ederek mücadeleye girişmiş; Semerkand yakınlarında yapılan «Dimişk Muharebesi» nde Uluğ Beg, oğluna mağlûbolarak Semerkand'a kaçmıştır. Uluğ Beg, oğlunun merhametine sığınmak istediyse de Abd-ül-Lâtif, babasını Abbas adında birisine, bundan tam 500 yıl evvel 25 ekim 1449 tarihinde öldürtmüştür. Öldüğü zaman elli sekiz yaşında bulunuyordu. Mezarı Semerkand'dadır.

Uluğ Beg, yalnız Türk-İslâm âleminde değil, bütün dünya ölçüsünde şerefli bir mevkii bulunan âlimlerimizdendir. Edebiyata verdiği ehemmiyetin birkaç mislini riyaziye ve heyet ilimlerine de vererek, devrinin sayılı âlimleri arasında yer almıştır. Semerkand'daki sarayını, âlim ve şairlere açık bulunduruyordu. Şair Sekkâkî, Uluğ Beg'i methederek: «Dünya benim gibi bir Türk şairi, senin gibi âlim bir hükümdar vücuda getirmezden evvel felek daha çok seneler devrini icra edecektir» demekten kendini alamamıştır.

Uluğ Beg, saray ve askerî teşkilâtta, millî anane ve âdetlere büyük bir yer vermekten geri kalmadığı gibi, Temürlüler hanedanı arasında türkçe yazılı para bastıran ilk hükümdar olarak tanınır. Kurdurduğu rasathanedeki ilmî çalışmalarının mahsulü olarak meydana getirdiği «Ziyc-i Küregenî» adlı eseri, Doğu ve Batı ilim dünyasında büyük bir önem taşımaktadır.

Temürlüler zamanındaki kültür hareketlerinin bellibaşlı temsilcilerinden ve Türklüğün iftiharla anacağı büyük şahsiyetlerinden biri olan Uluğ Beg'e; bu yıl, 500 üncü ölüm yıl dönümünde bir tören yapmakla kadirbilirlik borcumuzu yerine getirmiş oluyoruz.

K ı s a b i b l i y o g r a f y a: *W. Barthold; Uluğ Bey ve Zamanı, İst. 1930. A. Zeki Velidî Togan; Umumi Türk Tarihine Giriş, İst. 1946, c. I. M. Şakir Ülkütaşır; Uluğ Bey, İst. 1946. W. Barthold ve M. Fuat Köprülü; İslâm Medeniyeti Tarihi, İst. 1940.*

(İ. Behçet Akın)

ZİŞTOVİ (ZİSTOWA) ANTLAŞMASI — (4 ağustos 1791) Rus çariçesi İkinci Katerina ile Avusturya hükûmeti, bir taksim projesi hazırlıyarak, merkezi İstanbul olmak üzere Rusya himayesinde bir Yunan imparatorluğunun, Eflâk ve Buğdanın birleştirilmesiyle de Avusturya himayesinde bir Daçya devletinin kurulmasını kararlaştırmışlardı. Bu hazırlıklardan ürken Osmanlı devleti 10 ağustos 1787 de Rusyaya harb ilân etmişti. Avusturya da ittifaka sadık kalarak bu harbde Rusyanın yanında yer almıştı. Osmanlı devleti, Avusturya ordularını Belgrad önlerinde yenmiş, Banat'ı istilâ etmiş, lâkin Rus cephesinde mağlûbiyetlere uğramıştı. Bu vaziyet Avusturyayı da harekete getirmiş, onlar da Belgrad'ı almışlardı. Fakat, bir taraftan Avusturya imparatoru İkinci Jojef'in yerine barış taraftarı İkinci Leopold'un geçmesi, diğer taraftan Avusturya devletinin, Fransa ihtilâli tesiriyle hürriyet fikirlerinin memlekette yayılacağından korkması, Avusturyayı, Belgrad'ı geri vererek, Ziştovi Barış antlaşmasını imzalamak zorunda bırakmıştı.

14 maddeden ibaret olan bu antlaşmanın hükümlerine göre, her iki taraf, düşman tarafını tutmuş olan tebaasına genel af ilân edecek; bundan evvelki antlaşmalar baki kalacak; Avusturya ticaret gemileri Osmanlı memleketlerinde serbesçe ticaret yapabilecek; Avusturya hükûmeti, Rusya ile harbin devamı müddetince Rusyaya hiçbir yardımda bulunmıyacak; esirler mübadele edilecek.

Yedi maddelik bir de hususi antlaşma yapılmıştır ki, bunda hudutlar tespit edilmiş ve Osmanlılar tarafından istenilen şartlara, Avusturya hükûmetinin memnuniyetle uyduğu ve tahliyeler için konan günleri kabul ettiği işaret olunmuştur.

(Seri I, sayfa 978 den kısaltma)

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz.

Amerikalı öğrenciler atom enerjisini izah eden makine başında

A t o m e n e r j i s i n i n f a y d a l a r ı: Hiroşima ve Nagazaki dünyaya atomun kudretini ispat eden iki büyük ders olmuştur. Fakat bu atomun yalnız insanlığın zararına olan tarafını göstermektedir. Diğer yandan âlimler atom enerjisinin faydalı olan cephesini insanlara tanıtmıya çalışmaktadırlar. Birleşik Amerikadaki okullarda atom enerjisinin faideli tatbikat sahasında nasıl kullanıldığını öğreten kurslar açılmıştır. Bu kurslarda Amerikalı öğrencilere zincirleme atom reaksiyonlarının vücuda geliş şeklini izah eden bir cihazın işleyişi gösterilmektedir. Bu sayede öğrenciler üzerinde "atom" kelimesinin uyandırdığı kötü tesir zail olmakta ve kendilerine milyonlarca insanın ölümüne sebebolan enerjinin diğer taraftan ne faydalı işlerde kullanılabileceği anlatılmaktadır..

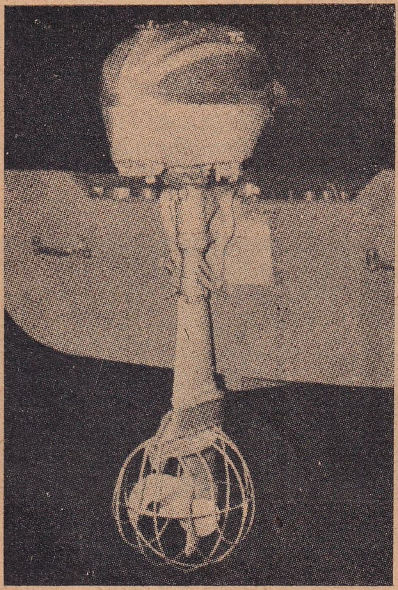
H e m ç a t ı, h e m b o t: Otomobilleri ve arkalarına taktık-

Bot aynı zamanda "trailer" a çatı vazifesi görüyor

ları «trailer» iyle tatil geçirmiye deniz kenarına gidenler şüphesiz ki yanlarında bir de bot götürmeyi arzu ederler. Fakat o kadar eşya arasında bir de ona nasıl yer bulunacaktır? Bunu göz önünde tutan bir Amerikalı "trailer" ının çatısını bot veya botunu çatı olarak kullanmayı en doğru yol olarak görmüştür.

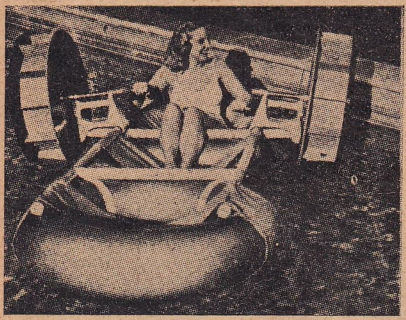
P e r v a n e m u h a f a z a s ı: Kıçtan takma motorlar pratikliği bakımından denizciler arasında pek

Metalden kafes içerisine alınmış bir pervane

revaçta olmakla beraber sığ ve kayalık yerlerde kullanıldığı zaman bazı mahzurları ortaya çıkmaktadır. Bu mahzur pervanenin dibe veya kayalara çarpması tehlikesidir. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için Amerikalı motor imalâtçıları pervaneyi metalden bir kafes içerisine almışlardır. Bu buluş sayesinde kıçtan takma motorlarla seyahat daha emin bir şekle sokulmuş olmaktadır.

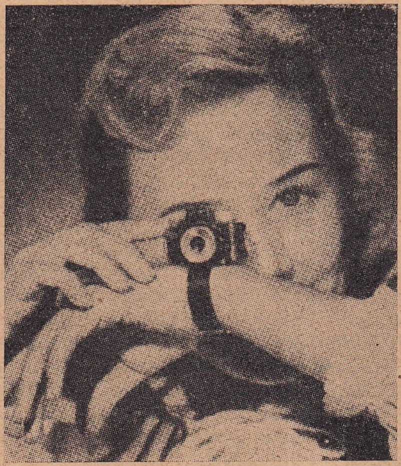
O t o m o b i l l â s t i ğ i n d e n b o t: Yeni dünyada otomobil sayısının

Otomobil iç lâstiğinden yapılma bir bot

fazla oluşu otomobile ait ve otomobillerden istifade yolu ile yapılan buluşların sayısını arttırmıştır. Gene otomobil iç lâstiklerinden istifade suretiyle yapılmış bir nevi bot son günlerde alâka toplamaktadır. Bu bot yandaki madenî yuvarlaklar vasıtasiyle hareket etmektedir.

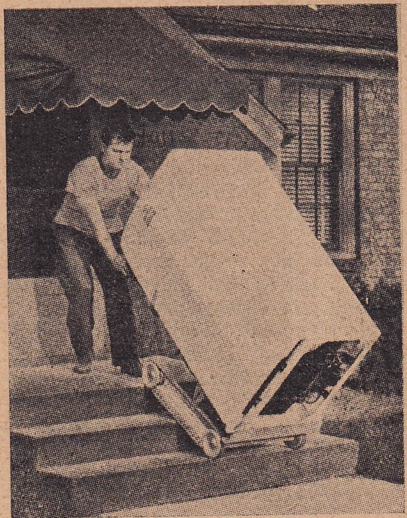
B i l e k f o t o ğ r a f m a k i n e s i: Profesyonel fotoğrafçıların ve bilhassa gazete fotoğrafçılarının makinelerinin büyüklüğü belki nazarı

Bir bilek fotoğraf makinesi

dikkatinizi çekmiştir. Fakat bir amatör için bu kadar büyük bir makineye ihtiyaç yoktur. Hattâ son günlerde bilekte saat şeklinde taşınacak makineler ortaya çıkmıştır. Bu makinelerin ufaklığına bakıp da göreceği işler hakkında şüpheye düşmeyin. Böyle bir bilek fotoğraf makinesiyle hem renkli, hem de bildiğimiz normal filimlerle resim çekilebilmektedir.

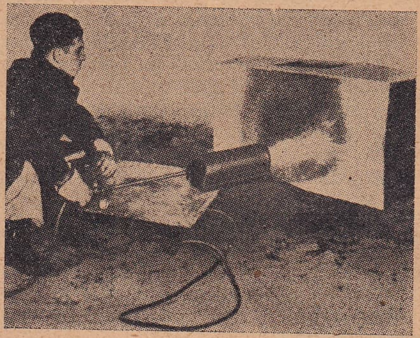
U f a k n a k l i y e a r a b a s ı: Hem ebatları büyük, hem de hassas olan bâzı eşyalar taşınırken çok zorluklar göstermektedir. Bunlar a-

Yeni aletle bir buz dolabı taşınırken

rasında bilhassa buz dolapları en güzel misali teşkil etmektedir. Yukarıda görülen kızağın daha basit şekli memleketimizde de kullanılmaktadır. Fakat bu mekanizma bakımından bir yenilik göstermekte ve taşırken yalnız bir kişiye ihtiyaç hâsıl olmaktadır.

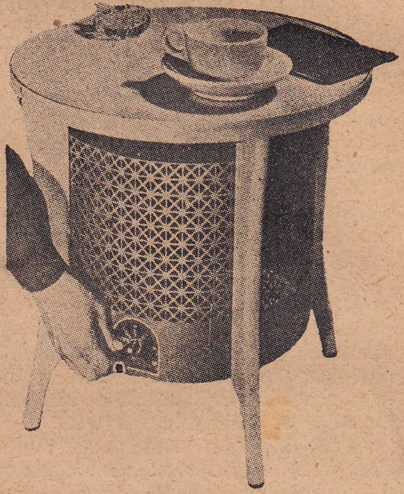
A t e ş e d a y a n a n u ç a k y a k ı t d e p o s u: Bir lâstik ve diğer maddeler karışımı astara sahibolan bu yakıt deposu 2000 derece hararete taham-

2000° hararete dayanan yakıt deposu

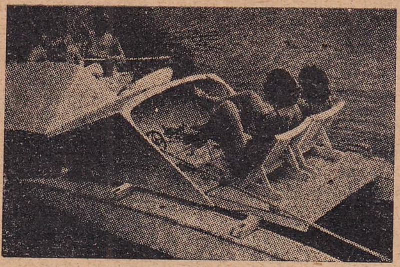
mül edebilmektedir. Bu depoların diğer bir hususiyeti de kurşun geçirmez oluşlarıdır.

H a v a l a n d ı r m a a l e t i: Aynı zamanda kahve masası olarak da kullanılmaktadır. Masanın al-

tında oymanın içinde bir vantilâtör sessizce dönerek havayı değiştirmektedir.

P e d a l l ı b o t: İsveçli bir mühendis tarafından inşa edilen ve tretomobil adı verilen bu pedallı bot bütün Avrupa plâj-

larında büyük bir rağbete mazhar olmuştur. Gayet pratik ve hafif olan bu âletle az bir kuvvet sarfederek oldukça süratli gitmek mümkündür.

(Bülent G. Sezer)

AHMET RASİM — (1864 - 1932) Büyük Türk gazetecilerinden. 1864 te İstanbulda doğdu. Küçük yaşında yetim kaldı. İlk tahsilini bitirdikten sonra Darüşşafaka'ya girdi. Burada okurken edebiyata heves etti, manzumeler yazmıya ve tercümeler yapmıya başladı. Okulu bitirince telgraf idaresine memur oldu. Fakat az sonra, Ahmet Mithat Efendinin teşvikiyle gazeteciliğe başladı ve ölümüne kadar gazeteci kaldı. Zamanının hemen bütün gazetelerinde yazılar, fıkralar yazdı, tercümeler yaptı. 1932 yılında, Büyük Millet Meclisinde İstanbul milletvekili iken vefat etmiştir. Yüzden fazla eseri vardır. Başlıcaları «İlk Sevgi», «Arife», «Mektep Arkadaşım», «İki Güzel Günahkâr», «İki Günahsız Sevda», «Şehir Mektupları», «Gülüp Ağladıklarım», «Muharrir, Şair, Edip» ve «Falaka» dır.

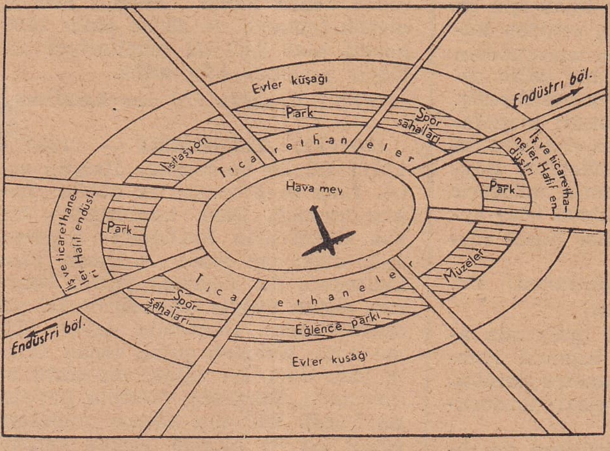
(Seri I, sayfa 132 den kısaltma)

ATOM BOMBASI (Tesiri, tahditleri ve buna karşı savunma imkânları hakkında yeni açıklamalar) — U. S. New and World Report dergisi şöyle demektedir: Atom bombasının gelişmeleri üzerinde dört yıldanberi halka hemen hemen hiçbir şey söylenmedi. Şimdi atom bilginlerine sırrı örten örtünün ucunu biraz kaldırmak müsaadesi verilmiştir (Bakınız: Atom ve atom bombası, atom bombası tecrübeleri; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 487, 925). Armed Forces Chemical Journal adlı Amerikan meslek dergisinde tasvir edildiğine göre, atom bombası küçük bir gülle şeklinde olup 27 libre ağırlığındadır. Halen haftada bir bomba yapılmaktadır. Tanınmış atom bilginlerinden Dr. J. Robert Oppenheinner'in açıkladığına göre de atom imalâthaneleri tam randımanla çalıştığı takdirde A m e r i k a d a i k i y ı l i ç i n d e b i n b o m b a i m a l e d i l e b i l i r. Halen bir atom bombası yuvarlak hesap bir milyon dolâra mal olmaktadır.

Amerikanın eski Moskova elçisi General Walter Bedel Smith, Rusların da atom bombası hakkındaki tekmil ilmî hakikatleri bildiklerine inanmaktadır. Netekim bu hakikat resmen de açıklanmıştır.

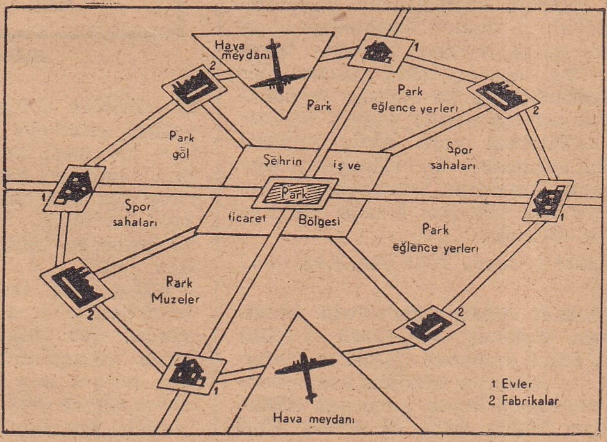
Atom bilgini Dr. R. E. Lapp "Must We Hide" adlı kitabında atom bombasının tesirini ve şehirlere karşı kullanıldığı zaman yapacağı tesirin hudutlarını açıklamakta ve aşağıdaki sonuçlara varmaktadır:

1 - İnsanların ve endüstrinin büyük şehirlerde teksif edilmesi Amerika Birleşik Devletleri için büyük tehlike teşkil etmektedir. Kratsiyeller (70-80 katlı binalar) atom bombası için ideal hedefler teşkil ederler. Bununla beraber baskın şeklinde atom taarruzları ve bu meyanda kaçak olarak memlekete sokulan atom bombalariyle büyük şehirleri tamamiyle yoketmek gibi söylentileri ihtiyat kaydiyle telâkki etmek icabeder.

Atom bombasına karşı şehir koruma tipi: Kuşak şeklinde şehir

2 - Bundan sonra atom bombasını limanlarda su altında patlatmak ve husule gelen radyoaktiviteli su sütunlarını civardaki binalar üzerine yağdırmak da düşünülmektedir. Fakat bu da pratik imkânları mahdut olan bir ihtimaldir. Çünkü Amerikada hiçbir liman Bikini'de olduğu kadar su altı infilâkları için yeter derecede derin değildir. Hemen hiçbir limanda derinlik 9-10 metreyi geçmez. Buna mukabil Bikini'de atom bombasının atıldığı yerin derinliği 55 metre idi. Bu hale göre Amerikan limanlarına atılacak ve su altında patlatılacak atom bombaları pek az miktarda su fışkırtacak ve bu da ancak birkaç ev blokunu radyoaktif sularla kirletebilecektir.

Atom bombasına karşı şehir koruma tipi: Dağınık şehir

3 - Gizli ve kaçak olarak bir şehre sokulan ve bir binanın zemin katında veya daha aşağılarda patlatılan atom bombası da mevzii zararlara sebebolabilir. Böyle bir durumda kutru 150 metrelik bir krater meydana geleceği hesabedilmelidir.

4 - Atom tozu. Etrafa radyoaktif tozlar serpmek meselesi de reddedilebilir. Çünkü radyoaktif tozların tesirli bir şekilde kullanılabilmesi için, hedef bölgesinde önceden fazla miktarda toz depo etmek icabeder. Bunlar da zamanla çabucak hassalarını kaybedeceklerinden bu hususta doğacak mahzurlar böyle bir tâbiyeyi kullanmayı imkânsız kılabilir.

5 - Atom bombası patladığı zaman hâsıl olan radyoaktivite 1.200 metre nısıf kutrunda bir daire içinde öldürücü tesire sahiptir. Atom bombası havada infilâk ettirildiği zaman hâsıl olan radyoaktivitenin devamı daha azdır, o derecede ki infilâktan sonra bu sahaya yetişecek kurtarma ekipleri bir zarar görmezler. Atom bombası su altında infilâk ettirildiği zaman suda hâsıl olacak radyoaktivite de istenildiği kadar devamlı değildir. Radyoaktivite ile kirletilmiş olan binalar tahminen bir yıl sonra tehlikesiz hale gelirler. Bikini tecrübesinde kullanılarak radyoaktivitelenmiş gemiler temizlenemediklerinden değil, eskimiş oldukları için batırılmışlardır.

6 - Hiroşima ve Nagazaki'de olduğu gibi a t o m b o m b a s ı n ı n h a v a d a i n f i l â k ı A m e r i k a n ş e h i r l e r i i ç i n e n b ü y ü k t e h l i k e y i teşkil etmektedir. Chicago'da Opera binası üzerinde patlıyacak bir atom bombası tekmil endüstri merkezini tahribedebilir. Böyle bir bombanın New-York'ta ticarethaneler bölgesinde patlaması en az iki yüz bin kişinin ölümüne sebebolabilir. Patlama noktasına yakın bulunan kratsiyellerin duvarları üst katlarda oturan insanlarla beraber süpürülüp kaybolur. Yüksek binalar, bilhassa ince duvarlı ve demirli inşaat, radyoaktiviteye karşı pek az korunma sağlarlar. Bütün bunlara rağmen, doğrudan doğruya patlama noktasının altında bile olsa, yeraltı trenlerinde bulunanlar hava tazyikinden ve radyoaktiviteden masun kalacaklardır.

Her büyük şehir tehlikededir. Atom bombası için en iyi hedef insanların ve endüstrinin dar bir sahada bir arada bulunmasıdır. New-York'ta kilometre kareye 8.108 kişi düşmektedir. Buna karşılık kilometre kareye 1.158 kişi ile Los Angeles daha az değerde bir hedeftir.

Atom taarruzuna karşı kısmen savunma da mümkündür. Şehirleri yeraltına almak tabiatiyle en uygun tedbir olmakla beraber çok pahalıya mal olacaktır. Diğer taraftan iyi işliyen bir haber verme sistemi ve

elverişli sığınaklar insan zayiatını yüzde doksan azaltabilir. İnsanlar atom infilâkını geçiştirebilmek için hava tazyikine ve radyoaktiviteye karşı sağlam duvarlarla korunmalıdır.

Bir atom harbinde fabrikaları, iş ve iskân bölgelerini korumak için en elverişli çare, şehirlerin yeniden kurulmasıdır. Bugün elde mevcudolan bomba 5 kilometrelik bir daire dışında hiçbir zarar vermemektedir. O halde şehirlerin muhtelif kısımlarını birbirinden 5 kilometre uzakta tesis etmek tavsiye edilebilir. Böyle tesis edilmiş bir şehrin münferit kısımları da atom bombası için, ayrı ayrı, değersiz hedefler teşkil edeceklerdir.

Bomba tesirinin hudutlarını Dr. Lapp şöyle çizmektedir:

1 - Kara kıtalarına taarruzda atom bombası pek az kıymeti haizdir. Ancak birkaç kilometre dahilindeki birlikleri ve tankları durdurabilir.

2 - Gemilere, denizaltılara ve diğer küçük hedeflere karşı bugünkü haliyle atom bombasını kullanmak da çok pahalıya mal olur. Küçük atom bombaları da yapılamamaktadır.

Neticenin neticesi olarak denebilir ki atom bombası söylendiği kadar müessir bir silâh olarak görülmemektedir. Fakat, atom bombası ile ortaya çıkan yeni tehlikeler, endüstri ve ticaretin gelecek şeklinde ve şehirlerin kurulmasında büyük roller oynamaktadır.

(Kurmay Galip Atakan)

CHOPİN, FRÉDÉRIC — (1810 - 1849) «Şopen okunur» Polonyalı musikişinas. 22 şubat 1810 da Varşova yakınında Zelazova - Vola kasabasında doğmuştur. Babası Fransız, anası Polonyalıdır. Daha küçük yaşında musikiye istidat ve kabiliyeti belirmiş ve «harika çocuk» olarak tanınmıştır. On dokuz yaşında viyanada konserler vermiş ve herkesi hayran bırakmıştır. 1830 da Paris'te yerleşmiştir. Orada verdiği dersler ve konserler sayesinde oldukça müreffeh yaşamış, Fransız kadın romancısı George Sand'la sevişmiştir. 17 ekim 1849 da, henüz 39 yaşında iken, Paris'te gırtlak vereminden ölmüştür.

Tamamen romantik bir karakter taşıyan eserleri, piyano edebiyatının en güzel nümuneleri olarak yaşamaktadır.

(Seri I, sayfa 189 dan kısaltma)

CUMHURİYETİN İLÂNI — 20 nisan 1920 de toplanan Büyük Millet Meclisinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini kurması ihtilâl usulleriyle olmamıştı. Hilâfet ve saltanatın mevcudiyeti ve istikbali dikkate alınmıştı. Fakat buna karşılık padişah ve onun hükümeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini tel'in etmekte ve ecnebilerle işbirliği yapmakta tereddüdetmedi. Üstelik saltanat müessesesi Lozan'a murahhas göndermiye kalkışınca, Büyük Millet Meclisinde açılan münakaşa, saltanatın ilgası ile neticelendi. Bundan sonra cumhuriyetin ilânı yolunda neşriyat ve rivayetler başladı. Nihayet 29 ekim 1923 günü Parti Grupunda Mustafa Kemal'in hazırladığı müsvedde okundu. Müzakereden sonra kabul edildi. Derhal meclis toplandı ve 29/30 ekim 1923 gecesi saat 8.30 da cumhuriyet alkışlar arasında ilân edildi.

(Seri I, sayfa 170 den kısaltma)

DANTE ALİGHİERİ — (1265 - 1321) Büyük ve meşhur İtalyan şairi. 1265 te Floransa'da doğdu. Dokuz yaşında iken, kendisinden bir yaş küçük olan Beatrice'e çılgınca âşık oldu. On sekiz yaşında iken Beatrice'e ilk sone'sini yazdı. Beatrice başka biriyle evlendirilip iki yıl sonra ölünce, Dante'nin hayatı altüst oldu. Evlendi, çoluk çocuk sahibi oldu ama, ilk aşkını bir türlü unutamadı. Kendisini politika hayatına verdi. Bir ara idama mahkûm edildi ise de hüküm yerine getirilmedi ve sadece sürgün edildi. Yıllarca Ravenna'da, Paris'te, Lyon'da, Pisa'da dolaştı ve sonunda gene Ravenna'ya döndü. Az sonra da 14 eylûl 1321 de öldü.

En meşhur eseri «İlâhi Komedya» dır. Sürgünde iken meydana getirdiği bu eserde sevgilisini ebedileştirmiştir. Bundan başka «Yeni Hayat», «Ziyafet», «Monarşi», «Umumi Talâkat» adlı eserleri dünya edebiyatında mühim yer tutar. Dante, İtalyan şiirinin ve dilinin babası sayılmaktadır.

(Seri I, sayfa 615 ten kısaltma)

DEVALÜASYON (**Kıymet indirme**) — Bir memleket parasının kıymetinde kanunî olarak yapılan indirmedir. Umumiyetle buna, paranın nazari kıymeti ile kambiyo veya piyasa kıymeti arasındaki farkı kaldırmak için baş vurulur. Bu takdirde, evvelce altın muhtevası yüksek olan paranın kıymetinden kaybettiği derecede maden muhtevası da azaltılmakta veyahut paranın tekabül ettiği ecnebi döviz miktarı değiştirilmekte ve bu suretle paraya hakikî kıymetine uygun bir altın muhtevası veya döviz kıymeti atfolunmaktadır. Devalüasyon, enflâsyonla kıymetini kaybetmiş olan bir paranın değerini tespite yarıyan tedbirlerdendir.

(Seri I, sayfa 1039 dan kısaltma)

EKBER ŞÂH, Ebu'l-Feth Celâl-üd-Dîn Mehmet — (1542 - 1605) Türk-Hind İmparatorluğunun kudretli ve ıslahatçı hükümdarlarındandır. İmparatorluğun kurucusu Zâhir-üd-Dîn Babur Şâh, 26 aralık 1530 tarihinde vefat edince yerine oğlu Nâsır-üd-Dîn Hümâyun Şâh geçti; fakat, babası gibi idareci ve cesur olmadığı için devlet, çok kısa zamanda sarsıntıya uğradı; Efgan hükümdarı Şir Şâh ile aralarında başlıyan mücadele sonunda mağlûbolarak İran'a kaçmıya mecbur oldu. Bu firar esnasında, hâmile bulunan karısı Hâmide Bânu Begüm, Umarkot'ta 23 kasım 1542 tarihinde bir erkek çocuk dünyaya getirdi ve adını Ekber koydular. Hümâyun, Azerbaycanlı bir Türk olan ve Babur Şâh'ın silâh arkadaşlarından Bayram Han sayesinde Hindistan'a tekrar hâkim oldu.

Ekber, gençliğinde sporla meşgul oldu; Bayram Han, ona okuyup yazma öğrenmesi için hoca tuttuysa da Ekber buna hiç yanaşmadı. Böyle olmakla beraber, çok zeki ve hâfıza sahibiydi; başkasına okutturur, bu suretle öğrendiklerini bir daha unutmazdı; böylece tarih, felsefe ve din hakkında çok şeyler öğrendi.

Babasının Delhi sarayında bir kaza neticesinde ağır yaralanması üzerine, o sırada Efganistan'da olan Ekber'e haber gönderildi. Haber yolda iken Hümâyun vefat etti (28 ocak 1556). O zaman Hindistan'da bulunan Türk-Osmanlı amirali Seydî Ali Reis'in: «Sultan Selim öldüğü zaman oğlu gelinceye kadar Pirî Paşa bu

Ekber Şâh

işi ahaliden saklamıştı, siz de oğlu yetişip gelinceye kadar öyle yapın!» diye tavsiyede bulunması üzerine, ölümü halktan gizlendi. Ölüm haberinin Ekber'e ulaştırıldığı 14 şubat 1556 tarihinde, Hümâyun'un öldüğü ve Ekber'in tahta oturduğu resmen ilân edildi.

Ekber Şâh, imparator olduğu zaman henüz on dört yaşında bulunuyordu. «Bir hükümdar daima fütuhatla uğraşmalıdır. Yoksa düşmanları derhal ona karşı silâhlanırlar» diyen Ekber Şâh, saltanatının ilk yıllarında yer yer patlak veren isyanları bastırdığı gibi Bengâl, Gücarât, Kişmir, Sind, Kâbil ve Kandahar'ı alarak imparatorluk hudutlarına kattı; siyasette ve askerlikteki kudreti sayesinde yukarı Hind'e ve Efgan'a hâkim oldu.

Ekber Şâh, bir yandan fetihlerle devletin hudutlarını genişletirken diğer taraftan da idari, mali, askerî, zirai ve dinî sahada - memleket

içinde düzen ve istikrar temin eden - ıslahat hareketlerine girişti; 1573 ten 1583 tarihine kadar devam eden bu ıslahat devrinde, Ekber Şâh'ı, atalarının teşkilâtçılık ve devlet kuruculuk vasıflarını şahsında meczetmiş görüyoruz: Zeamet işleri yeni bir nizama sokuldu; arazi kanunları isdar olundu. Bu kanunlar, Hindistan'da bugün dahi İngilizler tarafından uygulanmaktadır. Devlet hizmetindeki memurların rütbe ve dereceleri tespit olunarak bareme bağlandı. Adliye işleri ıslah olundu ve veraset meselelerinin hükmen halli için kaideler kondu. Ordunun idaresi, teşkilâtı yeni bir düzene sokuldu. Ziraate büyük bir önem verilerek ziraat tarzında yenilikler yapıldı. Zararlı neticeler veren ve çarpışmalara sebebolan dinî taassupların kaldırılmasına çalışıldı. Bu suretle, Ekber Şâh tarafından «Tevhid-i İlâhî" adı verilen yeni bir din kurulmuştur; fakat, Ekber, hayatının sonuna doğru bu dinden vazgeçti. Dul kadınların yakılması âdeti kaldırıldı. Vergileri, zahire ve emtea fiyatlarını tanzim eden kanunlar meydana getirildi.

Bu meyanda memlekette geniş mikyasta bir imar hareketine de girişildi. Resmî binalar, yollar yapıldığı gibi, yeniden şehir ve kasabalar da kuruldu. Hâsılı, Ekber Şâh zamanında Türk - Hind imparatorluğu en muazzam devrini yaşadı. Ekber Şâh, İngiltere kıraliçesi Elizabeth'in dediği gibi; «hiç yenilmez en büyük hükümdar» dır.

Celâl-Üd-Dîn Ekber Şâh, 25/26 ekim 1605 tarihinde vefat etti ve nâşı Ağra civarında Sikandra'da, hayatta iken yaptırdığı, türbesine gömüldü. O, büyük lâkabını haketmiş Türk büyüklerinden biridir, bir dâhidir.

K ı s a b i b l i y o g r a f y a: Ömer Rıza Doğrul; Ekber (Bir Türk Dâhisi), İslâm Ansiklopedisi, cüz 31. Hikmet Bayur; Hindistan Tarihi, Onikinci ve Onaltıncı Asırda Dinî ve Sosyal Bir İnkılâp Teşebbüsü. Gürkan; Ekber, İkinci Tarih Kongresi Zabıtları 1937. Halis Bıyıktay; Hindistan Türk İmparatorluğu. Dr. Rıza Nur; Türk Tarihi cilt VI, VII. H. N. Orkun; Türk Tarihi III. Dr. Rebi Barkın; Hind - Türk İmparatorluğu, Doğu Dergisi sayı 64, 65, 66. Seydî Ali Reis; Hindelinden İstanbula 1553 - 1557 (Tercüme N. Özön ve H. Örs).

(İ. Behçet Akın)

GÖKALP, ZİYA — (1875 - 1924) Son yüzyılın ileri gelen fikir adamlarındandır. 1875 te Diyarbakır'da doğmuştur. Diyarbakır idadisin - de iken şiir yazmıya başla - mış, İstanbulda Baytar Mektebinde okuduğu sıralarda siyasetle uğraştığı için hapsedilmiş ve Diyarbakıra sürülmüştür. Felsefi çalışmaları bu zamanda başlar. Meşrutiyetin ilânı üzerine Diyarbakırda İttihat ve Terakki Heyeti Merkeziyesini kurmuş, 1910 da Selânikte toplanan kongreye murahhas olarak gönderilmiş, kongrenin karariyle merkezi umumi âzalığına seçilmiştir. Onun ilim ve kültür faaliyeti bütün parlaklığiyle işte o vakit kendini gösterir. Türk dili ve tarihine dair yazılar yazmış, İçtimaiyat kürsüsünü işgal ettiği Darülfünunun yeni bir ruhla kurulması yolunda bütün gayretiyle uğraşmış, Fransız sosyoloğu Durkheim'ın metodu ile bir Türk millî içtimaiyatı yaratmıya çalışmıştır. Kendi metodu da vardır. 26 ekim 1924 te İstanbulda ölmüştür.

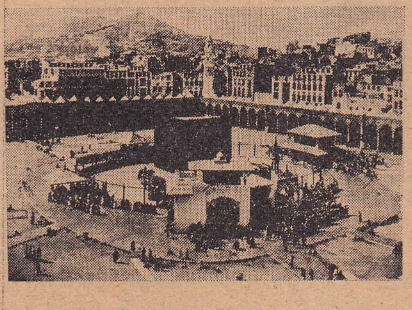
Bütün eserleri mecmualarda çıkmıştır. «Türk Medeniyeti Tarihi» müstakildir. «Kızıl Elma» ve «Yeni Hayat» adlı şiir kitapları vardır.

(Seri I, sayfa 194 ten kısaltma)

HAC — Müslümanlığın beşinci temelidir. Hac etmek; şartları haiz bir Müslümanın, hiç olmazsa ömründe bir defa ve yılın muayyen bir gününde Mekke şehrine gidip Kâbe'yi ziyaret etmesi ve Arafat'ta durması demektir.

Kâbe'nin bulunduğu Mekke şehri Arabistan yarımadasındadır ve Suudî Arabistan Kırallığının merkezidir. Kâbe'nin etrafı çok kıymetli ve işlemeli bir örtü ile kaplıdır. Çevresinde «Haremi Şerif» denen yedi minareli geniş bir avlu ve güney doğu köşesinde «Haceri Esved» denen bir taş vardır. Zemzem kuyusu harem kısmındadır.

Hacce gidenler, Mekke'ye varmadan, belli yerlerde niyet edip ehrâma bürünürler. Sonra kurban bayramının arife günü Arafat dağına giderler ve orada vakfeye dururlar. Burada hutbe okunur. Sonra Müzdelife mevkiine gelirler, akşam ve yatsı namazlarını kılıp cemre taşları toplarlar. Sonra güneş doğmadan Mina vadisine gelirler. Birinci cemre işaret yerine yedi taş atıp kurbanlarını keserler, traş olurlar ve aynı gün Mekke'ye gelip Kâbe'yi ziyaretle, etrafını yürüyerek yedi defa tavaf ederler. Tavaf bitince, Mekke yakınında Safa ve Merve mevkileri arasında çabuk çabuk yedi defa yürürler. Akşam olmadan Mina'ya dönerler ve orada iki gün kalıp cemre yerlerine öteki taşları atarlar. Bayramın üçüncü günü akşamı tekrar Mekke'ye dönüp Kâbe'yi bir defa daha ziyaretten sonra elbiselerini çıkarırlar ve Medine'ye, Hazreti Muhammedin mezarını ziyarete giderler.

Kâbe'nin umumi görünüşü

Haccin bâzı şartları vardır. Hacce gidip gelmek için yol parası lâzımdır. Borca girmemek ve geride kalan aile efradının geçimini temin etmek şarttır. Ayrıca, yolların açık ve tehlikesiz olması lâzımdır.

Hacce giden Müslüman, hem farzını yerine getirmiş olur, hem de dünyanın dört bir tarafına yayılmış, uzak ülkelerde yaşıyan ve hac etmek için Kâbe'ye gelen din kardeşleriyle yüz yüze gelir, onlarla konuşur, anlaşır, kaynaşır. Bu suretle de İslâm âlemi arasında bir birlik, bir kardeşlik topluluğu kurulur.

(Ş. Coral)

HATTATLARIMIZ — Türk sanat tarihi ve sanat eserleri üzerinde çalışırken, Türklerin Arap harfleriyle meydana getirdikleri sanat eserlerini de incelemek bir zarurettir. Çünkü bu yazı, Türkün elinde hiçbir millette görülmiyecek derecede çeşitler vermiş ve fevkalâde dekoratif bir unsur olmuştur. Bu, şüphesiz Türklerin sanat kabiliyet ve kudretinin büyük delilidir. Zira Araplardan alınan bu yazı, Türkler tarafından o derece inkişaf ettirilmiş, nispetleri, şekilleri o kadar ileri götürülmüştür ki Arapların buna yaklaşmalarına imkân kalmamıştır. Türk'ün sanat kudreti Arap harflerinde o suretle belirmiştir ki, artık bunun bir Türk eseri olduğu şüphesizdir. Yazı bir sanat halini alınca, ifade vasıtası olmaktan başka, geniş bir tatbik sahası da bulmuştur.

E n e s k i y a z ı l a r : Arap harfleri üzerinde tetkiklere İslâmiyetten itibaren başlıyacak olursak görürüz ki, en eski vesikalar Hazreti Muhammed'in dine davet için bâzı hükümdarlara gönderdiği namelerdir. «Namei saadet» unvaniyle tanınan bu yazılar üzerinde tetkikler yapılmış ve neşriyatta bulunulmuştur. Bu namelerden birkaç tanesi Topkapı sarayı Hırkai Saadet dairesinde saklanmaktadır. Gene bu zamana ait Kelâmıkadimler vardır ki, en marufu da Hazreti Osman hattıdır. Hazreti Osmanın yedi Kelâmıkadim yazdığı mervidir. Bunlardan birini okuduğu sırada, şehit edildiği ve üzerinde kan lekeleri bulunduğu malûmdur. Topkapı sarayı müzesinde Hazreti Osman'a izafe edilen Kelâmıkadimlerden birinin o zamana aidolduğu inanıldaysız. İlk Hicrî yüzyıla izafe olunan Kelâmıkadimlerden birçoğunun Hazreti Osman ve Ali tarafından yazıldığı iddia edilmekte olduğundan bu hususta çok hassas olmak iktiza eder, ekserisi muahhar yüzyıllara aittir.

İşte bu ilk yazılar «ma'kali»dir. Ma'kali yazı şekli basit ve düz hatlardan mürekkeptir. Bu zamanın yazıları papirus veyahut deri üzerine yazılmıştır. Ma'kali denilen bu yazı sonraları daha muntazam ve bazan köşeli hatlarla yazılmıya başlanmıştır ki, bu cins yazıya da Kûfe şehrine nispetle «kûfi» denilmiştir. Kûfi yazı kitaplardan başka, paralarda, bina kitabe ve süslemelerinde kullanılmış ve dekoratif şekiller almıştır. Kûfî, tekmil İslâm alemine yayılmış, Arabistan'da, İran-da, İspanya'da ve Türk ilinde yekdiğerinden çeşitli farklarla yazılmış-

Şeyh Hamdullah'ın bir yazısı

tır. Zamanla harflerin uçlarına birtakım yapraklar ve süslemeler ilâve edilmiş ve bu suretle çiçekli kûfi, geçmeli veya düğümlü kûfi isimleri verilmiştir. Memleketimizde çiçekli kûfilerin en güzel örnekleri, Diyarbakır kalesinde, Konya-

Derviş Ali'nin bir yazısı

da Alâeddin camisi mihrabında ve Karatay medresesi kubbesi etrafında görülür. Kûfi yazı Osmanlı devrinde, pek nadir, bâzı kitap başlıklarında, yahut binalarda süsleme kabîlinden olarak kullanılmıştır.

Onuncu Yüzyıllarda İbni Mukle isminde bir zat ma'kali ve kûfi yazılardan parçalar alarak «sülüs» ve bunun benzeri olan «nesih» denilen yazıları icadetmiştir. Bu yazılarda esas, hem düz ve hem yuvarlak hatların kullanılmasıdır.

Onbirinci Yüzyılda İbni Bevvab, «reyhani» ve «muhakkik» adiyle iki çeşit yazı daha bulmuş ve bunların kaidelerini belirtmiştir.

Meşhur Türk hattatları ve Arap yazıları: Onüçüncü Yüzyılda, Abbasi halifelerinden Musta'sam'ın Yakut isimli ve aslen Türk olan kölesi, gösterdiği büyük istidatlar dolayısiyle Yakut-ül-Musta'sam adını alıyor. O vakte kadar kalem uçları düz olduğu halde Yakut, bunu eğri kesmiş, ve bu kalemle yazılan yazı daha güzelleşmiş ve çeşidini de altıya çıkarmıştır.

İşte bu Türk en büyük yazı üstadıdır. «Aklâmı sitte» adı verilen bu altı çeşit yazı sülüs, nesih, muhakkik, reyhanî, tevkiî ve rik'a'dır. Yakut'un doğum tarihi malûm değildir. 1165 yılında 42 yaşında olduğu tespit edildiğine ve 1299 yılında vefat ettiğine göre 176 yıl yaşadığı rivayet edilmektedir. Bu rivayetin, yazısına çok kıymet verilerek ele geçen Yakut karakterindeki yazılara muhtelif tarihlerin atılmış olmasından çıkarıldığı aşikârdır. Hindistan hükümdarı Mehmet Şah, Yakut'a «Şifayi İbni Sina» yı yazdırmış ve kendisine 200 bin miskal altın ihsan etmiştir. Müzelerimizde Yakut hattiyle Kelâmıkadimler mevcut bulunmaktadır.

Mehmet Rasim'in bir yazısı

Yakut'u takibeden tanınmış hattatlar sırasiyle Mübarek Şah, Ergun Kâmil, Ahmet bin Sühreverdi, Abdullah-üsayrafi, Yahya-üssofi ve Mehmet ibni Hayder-ülhüseyni'dir. Bu meşhur hattatlardan Yahya-üs-sofi Edirnelidir. Fatih devrinin meşhur hattatıdır, Fatih camisinin yazılarını yazmıştır. Hâlâ cami kapısındaki eski kitabe, dış avlunun aynı yazıları ve dış cephede pencere üzerindeki mozayik yazılar bu zatındır. 1477 de vefat etmiştir.

Fatih devrinin tanınmış bir hattatı da Yahya-üssofi'nin oğlu Ali-yüssofi'dir. Babasından icazet almıştır. Bu zat «Sülüsi-müsenna» da nam kazanmıştır. Topkapı sarayının ilk kapısı olan Babıhümayun üzerindeki yazılar Ali-yüssofi'nindir. Kapının mermer süvesinde pek sanatkârane surette istif edilmiş ismi bulunmaktadır.

Gene bu yıllarda, Hayrettini Maraşi isminde bir hattat bulunmaktadır ki meşhur Şeyh Hamdullah'a ders vermiştir.

Şeyh Hamdullah Amasyalıdır. 1436 tarihinde doğmuştur. Babası Mustafa Dededir. Şeyh Hamdullah yazıyı tam mânasiyle bir sanat ifadesi haline getirmiş, ölçülmez bir derecede yükseltmiş ve «Kıbletülküttab ve Kıdveti Ehli Hat» unvanını kazanmıştır.

Şeyh Hamdullah, İkinci Bayezide Amasya valiliği zamanında ders vermiş ve şehzadenin hürmet ve sevgisini kazanmıştır. Tahta geçince İstanbul'a gelmiş ve hazinede bulunan eski hattatların yazılarından da istifade ederek, güzel yazı âleminde büyük inkılâp yapmış ve şaheserler vermiştir ki Arap harflerini kullanan hiçbir millet bu dereceye yükselmemiştir. Şeyh Hamdullah aynı zamanda avcılık, yüzücülük, ok atıcılıkta da pek ileri idi. Terziliğe de merakı vardı. Şeyh, Bayezidin vefatı üzerine Birinci Selim saltanatı zamanında Alemdağı civarında bir köşeye çekilmiştir.

Kanuni Süleyman zamanında tekrar şehre dönmüş ve iltifata mazhar olmuş ve 1519 tarihinde vefat etmiş ve Karacaahmet mezarlığına defnedilmiştir. Etrafı, zamanla meşhur hattatların metfenleriyle çevrelenmiştir.

Şeyh Hamdullah, son günlerinde, elleri ve başı titremesine rağmen yazıya devam etmiş ve bu halini ketebelerinde belirtmiştir.

Şeyh Hamdullah'ın yazdığı Kurânıkerim sayısı 47 yi, enam, evrat ve cüzlerin sayısı 1.000 i bulmaktadır. Kıtaları, karalamaları pek çoktur. Bu eserler müzelerimizde, kütüphanelerde ve hususi koleksiyonlarda bulunmaktadır. Beyazıt, Firuzağa, Davutpaşa camilerinin yazıları onundur. Şeyhin çeşitli yazılarla meydana getirdiği tekâmül bir ekol halini almış ve yüzyıllarca Şeyhane yazmak için bu vadide çalışanlar olmuştur.

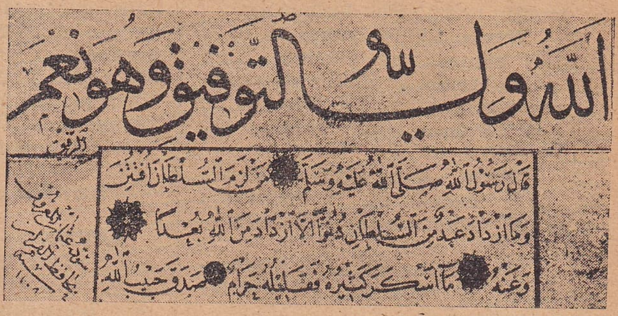
Şeyh Hamdullahın tanınmış şakirtleri: Oğlu Mustafa Dede, damadı Şükrullah, torunu Pir Mehmet, Amasyalı Abdullah, gene Amasyalı Celâl ve Camalî'dir.

Onaltıncı Yüzyılda, yazı karakterinde bir hususiyet görülen meşhur hattat, Karahisarlı Ahmet Efendidir. Bu zat Yahya-üssofi'den ve Esadullah-ül-kirmaniden ders almış, istifleri itibariyle pek ileri gitmiştir ki bilhassa yazdığı birtakım besmeleler pek nadir birer örnek halinde kalmıştır.

Karahisari, hayli Kelâmıkadim yazmıştır, Süleymaniye ve Piyale camilerinde yazıları vardır. 1555 yılında ve 90 yaşında vefat etmiştir. Karahisari'nin tanınmış şakirdi, evlâtlığı olan Hasan Çelebi'dir. Üstadı ayarında yazmıştır. Süleymaniye ile Edirne'deki Selimiyenin yazılarını bu zat yazmıştır. 1592 tarihinde vefat etmiştir. Karahisarinin Süleyman isminde bir şakirdi daha bulunduğu Topkapı sarayı müzesinde bulunan kıymettar yazılarından belirmektedir.

Şeyh Hamdullah'tan ders alan hattatlar silsilesinden tanınmış olanlar şunlardır: Şeyh Hamdullah şakirtlerinden Pir Mehmetten Hasanı Üsküdari icazet almıştır. 13 meşhur şakirt yetiştirmiş ve 1614 te vefat etmiştir. Hasanı Üsküdariden Halit Erzurumi ders almış ve 1630 da vefat etmiştir. Halit Erzurumiden Derviş Ali ders almış, şöhret kazanmış ve 16 talebe yetiştirmiş, 40 kadar Mushafışerif yazmış ve 1673 te vefat etmiştir.

Derviş Ali'den Suyolcuzade Mustafa Eyubi ders almış, 50 kadar Kelâmıkadim yazmış ve 1685 te vefat etmiştir. Derviş Ali ve Suyolcuzadeden Hâfız Osman (Bakınız: Osman, Hâfız; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1351) ders almış ve bu zat zamanın Şeyhi namını kazanmış ve İkinci Mustafaya yazı dersi vermiştir. 25 Kelâmıkadim yazmıştır ki bunlardan faksimile olarak basılanlar vardır. Hâfız Osman'a ömrünün sonlarına doğru nüzül isabet ettiğinden bir müddet yazamamış, fakat hastalığı hafifleyince, kalemini Çincizade Abdurrahman Efendi açmak suretiyle üç yıl daha yazmış ve nihayet 1698 yılında vefat etmiş olup Kocamustafapaşa camisi haziresine defnedilmiştir. Bu zat hacce giderken bile yolda mola verildikçe karalama yazarmış, çünkü meşhur hattatlar her gün yazmayı bir ibadet gibi itiyat edinmişlerdir. Ve bunu sanatlarının inkişafında zaruri addediyorlardı. Dikkat edilirse, şöhret kazanan tekmil hattatlar uzun ömürlü olanlardır. Hâfız Osmandan Yedikuleli Abdullah ders almış ve bu zat da şöhret kazanmış ve 24 Kelâmıkadim yazmış, 1731 de vefat etmiştir.

Hâfız Osman'ın bir yazısı

Sayılan bu üstatlar, ekserisi Şeyh ekolüne mensubolmakla beraber, kendilerine göre birer çığır da açmışlardır.

Bundan sonra tanınmış hattatlarımız tarih sırasiyle, Damat Afif, İsmail Zühtü, Ömer Vasfi, Mustafa Rakım, Mahmut Celâlettin, Mustafa Hilmi, Vahdetî, Kazasker Mustafa İzzet, Recai, Şefik Bey, Mehmet Şevki, Abdülfettah, Sami Efendi, Muhsinzade Abdullah Efendi, Hasan Riza Bey, Filibeli Ârif, Abdülâziz Faik, Hacı Tahsin Efendilerle son yıllarda vefat eden Kâmil Akdik ve İsmail Hakkı Altınbezer'dir. Bunlardan Rakım Efendi, yazıların büyütülmesini kaideye bağlamış, Kazasker Mustafa İzzet Efendi ise musikide, şiirde, yazıda yüce bir şahsiyet olup sülüste Şeyhi Sani, tâlikte İmad İranî namını kazanmıştır. Ayasofya camisi için yazdığı sekiz metre kutrundaki büyük levhalar dünya yazı tarihi için bir sanat harikasıdır. 11 Kelâmıkadim, 10 Delâil ve 200 kadar Hilye yazmıştır.

Mahmut Celâlettin'in bir yazısı

Talebesi olan Şefik Bey de Bursada Ulucamideki ve İstanbul Üniversitesi kapısındaki yazıları yazmıştır.

Tâlik yazıda şöhret bulan hattatlar: Mehmet Esat Yesari, Hoca Rasim, Mahmut Tophaneli, Şeyhülislâm Veliyüddin, Yesarizade Mustafa İzzet ve Hulûsi.

Esat Yesari'nin bir yazısı

Tanınmış kadın hattatlar: Halime, Fatma Anî, Fatma binti İbrahim, Esma İbret, Zahide, (Âli Paşa kızı).

Osmanlı hükümdarlarından birçoğu da yazıya merak etmişlerdir. Bunlardan isimleri hat mecmualarına geçenler: İkinci Murat, İkinci Bayezit, Birinci Süleyman, Şehzade Korkut, İkinci Mustafa, Dördüncü Murat, Üçüncü Ahmet, Dördüncü Mustafa, İkinci Mahmut ve Abdülmecittir. Bunlardan en güzel yazanlar Üçüncü Ahmet ve İkinci Mahmuttur.

Zamanımızın tanınmış hattatları: Nuri, Necmettin, Hâmit, Ârif, Refet, Halim.

Yazı çeşitleri: Ma'kali ve kûfi evvelce belirtilmişti. Bunlardan başka «aklâmı site» denilen altı türlü yazı çeşitleri şunlardır:

1 — Sülüs: Bir harfin altı bölümünden dördü düz, ikisi yuvarlak olmak üzere vücuda gelmiştir. Ekseri levhalar bu çeşitle yazılmıştır. İki çeşidi daha vardır:

a) Sülüs kırması; acele ve çabuk yazılan, esas kaidelere riayet edilmiyen.

b) Sülüs celisi; cami ve emsali binaların kapı üstü ve kubbelerinde

Mustafa İzzet'in bir yazısı

ve büyük levhalarda kullanılır.

2 — Nesih: Sülüse yakın ve ufak farkları bulunan bir şekildir. İtina gösterilen Kelâmıkadimler ve kitaplar bununla yazılmıştır. Nesihin de kırması ve ince nesih denilen çeşitleri vardır.

3 — Tevki: Ayni icaze de denir. Bu yazı beratlarda, menşurlarda ve resmî muharreratta kullanılmıştır.

4 — Muhakkik: Sülüs ve nesih arasındadır. Muhakkik-ülhafî diye bir cinsi vardır.

5 — Reyhani: Muhakkik'a benzer.

6 — Rik'a: Harekesiz yazılır, harfler daha kolay esaslara göre tanzim edilmiş olup son zamanlara kadar tekmil devlet muhaberatı bu yazı ile yürütülmüş ve zamanla stenografik bir şekil almıştı.

Altı neviden başka birçok yazı çeşitleri daha vardır ki bunlardan bâzıları şunlardır:

I — Divanî, celi divanî, ince divanî, divanî kırması: Bu yazı sonraları tevki'nin yerine devlet işlerinde divandan çıkan fermanlarda kullanılmıştır. Girift bir yazıdır.

II — Tâlik, nestâlik, tâlik kırması: Bu yazıda harfler daha ziyade müdevver, nispetler çok farklıdır. Diğer yazı çeşitlerinden tamamen ayrı bir hususiyeti vardır. Son devirlerde şeyhülislâmlık ile şer'i mahkemeler tâlik kullanmışlardır.

III — Siyakat: Kûfî ile rik'adan mürekkep ve noktasız bir yazı olup bilhassa maliye kayıtlarında kullanılmıştır. Sanat kıymeti olmıyan bir çeşittir.

IV — Gubarî: Hurda dahi denir. Toz derecesinde ince yazılan yazılardır. Bununla gayet ufak kıtada sancak Kelâmıkadimleri, muskalar ve hattâ pirinç tanesi üzerine yazılmıştır.

V — Müsenna: Karşılıklı ve çifte yazılır.

VI — Müdgame ve müdgamei mecmua: Harflerin yekdiğerinin içine girmesi suretiyle meydana getirilen yazılar. Bunlardan başka sanatkârın kudretine göre birtakım varyasyonlar vücut bulmuştur ki yazılardan insan başı, arslan, kuş ve gemi şekilleri meydana getirilmiştir.

Kısa bibliyografya: ***Âli; Menakıb-ı-hünerveran, Mehmet bin Hasan; Kitabı-camii-mehasin, Kitabet-ülkitap. Mustafa bin Eyüp; Mizan-ı hat. Nef'izade İbrahim; Gülzarı-sevap. Süleyman Sadettin; Tuhfet-ülhattatin. Habip; Hat ve Hattatan. Mahmut; Eski yazıları O-kuma Anahtarı. Melek Celâl; Kâmil Akdik, Şeyh Hamdullah.***

(Tahsin Öz)

İSTANBUL'UN KURTULUŞ GÜNÜ — 6 ekim 1923, İstanbulun kurtuluş günüdür. İşgal kuvvetleri, Dolmabahçe'de Türk sancağını resmen selâmladıktan sonra çekilip gittiler. 6 ekim 1923 te Şükrü Nailî Paşanın kumandasındaki 3 üncü kolardu İstanbula girdi. O gün, İstanbulun donanmamış bir köşesi kalmamıştı. Bütün İstanbul, orduyu istikbal için onun geçeceği yollara dökülmüştü. İhtiyar nineler, ak sakallı dedeler, kundaktaki yavrularıyle genç anneler, mektep çocukları, yurdun ve istiklâlin kahraman kurtarıcılarını karşıladılar. O günden bugüne, 6 ekim İstanbulun kurtuluş bayramı oldu.

(Seri I, sayfa 558 den kısaltma)

KAVUN — Kabakgillerden, hıyar cinsi yıllık bir bitkidir. Kumlu ve özlü, suyu iyi süzen ve güneşe maruz topraklardan pek hoşlanır ve bol gübre ister. Sapı çok dallı ve filizlidir. Yaprakları karşılıklı olmamak üzere, sapının iki tarafındadır. Meyvası büyük, yuvarlak veya ovaldir. Eti sulu ve kokuludur. Meyvaları bakımından üç nevidir: Dilimleri pek belli olmıyan, eti kırmızımtırak, az lezzetli hacıâlem kavunlar; birbirinden iyice ayrılan geniş dilimli, eti turuncu, ağızda eriyen kantaluplar; oval, dilimsiz, etleri sarı ve ağızda eriyen düz kabuklular. Bütün bunlardan memleketimizde beş çeşit yetiştirilmektedir: Van yahut kantalup, topatan, Molla köyü kavunu, Hasanbey, altınbaş.

(Seri I, sayfa 524 ten kısaltma)

KIZILCIK — Aynı adı taşıyan ağacın küçük zeytin biçiminde, tek çekirdekli, kırmızı renkte, ekşimsi meyvası. Başlıca iki nev'i vardır: Biri yabani, diğeri aşılama kızılcıktır. Kızılcığın çekirdeğinden yağ yapılır ve bu yağ bâzı memleketlerde tenviratta ve sabun imalinde kullanılır. Ağacının kerestesi pek sert olduğundan alet sapları imalinde kullanılır. Kızılcık, tabii halinde pek o kadar yenmezse de reçeli, şurubu, çevirmesi, murabbaı, şerbeti ve dondurması yapılır.

(Seri I, sayfa 906 dan kısaltma)

KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA — (Ölümü 1661) Meşhur Osmanlı sadrazamlarından. Çocukluğu Amasya'nın Köprü kazasında geçmiştir. Genç yaşında İstanbula gelerek saraya intisabetti. Zekâsı sayesinde padişahın aşçıları arasına karıştı. Bir müddet sonra Vezir Bosnalı Hüsrev Paşanın haznedarı oldu. Sonraları Şam, Kudüs, Trablusşam valiliklerinde bulundu. Dördüncü Mehmet zamanında Kubbenешin Vezirler arasına alınarak İstanbula geldi. Lâkin sadrazam Gürcü Mehmet Paşa tarafından İstanbuldan uzaklaştırıldı ve sonra azledildi. Âciz bir adam olan Boynueğri Mehmet Paşa sadaret makamında iken tekrar İstanbula geldi. Memleket anarşi içerisindeydi. Dostları onu Turhan Valdeye tavsiye ettiler. O da sadaretin Köprülüye verilmesini kabul etti. Köprülü sadarete geçince içerde temizleme hareketine girişti. Sarayı dalkavuklardan, orduyu zorbalardan kurtardı. Venedik donanmasını püskürterek Çanakkale boğazındaki ablukayı kaldırdı. Anadoludaki isyanları bastırdı. Yaptığı tasarruf sayesinde hazinede oldukça bir muvazene kurdu. Transilvanya'dan dönerken Edirne'de hastalanarak ölmüştür (1661).

(Seri I, sayfa 181 den kısaltma)

MİKROPLAR — İnsan, hayvan ve nebatların yaşadığı dünya manzumesinde onlarla beraber ömür süren ve fakat gözle görülmesi mümkün olmıyan birtakım ufak canlılar vardır ki bunlara mikrop diyoruz.

Bütün mikroplar, bünye itibariyle, tek hücreli birer mikroorganizma halinde bulunurlar.

Her mikrop, bu tek hücre içinde, başlıbaşına bütün hayat kabiliyet ve şartlarını haiz ufacık bir varlıktır.

Mikropların asıllarını teşkil eden hücrenin menşei ya hayvani veyahut nebati zümreye aittir. Fakat bu tek hücrenin hayvani veya nebati oluşuna ait ayırdettirici vasıfları aşikâr bir surette bulup çıkarmak, gayet müşkül ve belki de imkânsızdır. Her gün, her dakika toprakta, suda, havada, bütün eşya ve meskenlerde o kadar çok miktarda mikrop üreyip yaşamakta ve hayatını tamamlayıp ölmektedir ki bunu sadece düşünmek bile akıllara durgunluk verir. En ufak bir su damlası, mini mini bir diş çürüğü, basit bir nebatın kökü bunların milyonlarcasının yaşayıp üreme yeri, evi, barkı, meskenidir. Tutundukları yerlerde müsait şartlar bulurlarsa kolaylıkla üreyip çağalırlar. Yaşarlar, ifraz ve ifrağlarını bırakırlar ve ölürler.

Bu suretle mikrop nesilleri, ezelden ebede giden bir zincir gibi, birbirlerini takibeder dururlar.

İnsanlarla mikroplar arasındaki münasebetlerin çok sıkı olmasına karşılık, bunların insanlara zarar verme kabiliyetleri göz önüne alınırsa mikropların pek çoğunun insan sağlığı için zararlı olmadıkları görülür.

İçlerinde insanlarda hastalık yapan âmiller pek azdır.

Hayvanlar ve nebatlar için de mesele tıpkı böyledir. Mikropların ancak ufak bir kısmı hayvan ve nebatlarda hastalık yapabilirler.

İnsanlarda hastalık yapan mikropların sayısı, yapmıyanlara nazaran, pek az ise de bunlar hekimliğin salgın hastalıklar şubesinde mühim bir bahis halinde kendilerini gösterirler. Bir efsaneye göre dünyanın yaratıldığı çok eski zamanlarda mikroplar içinde hastalık yapan azgın soylar hiç yokmuş. Bunlar gıdalarını muhitlerinde bulduklari "carbon", "azot", "oxygène", "hydrogène".. gibi basit maddelerden almaktalarken, yavaş yavaş, terkibi karışık organik maddeler yaratılıp çoğaldıkça mikroplar bunların arasına düşmüşler ve bu organik maddeleri didikleyip parçalıyarak gıdalarını tedarik etmek azgınlığına alışmışlardır. İşte hastalık yapan soylar bu suretle türemiye başlamışlardır.

Bugün hastalık yapmak azgınlığını gösteren bu soylara, hekimlik dilinde, "parasit", zararsız olanlara da "saprophyt" derler. Zararsız olanlar içinde insan, hayvan ve nebatlara faydalı hizmetler yapan mikroplar da vardır.

Mikroplar, organik maddeler üzerinde üreyerek onları didikleyip fer-

mantasyon, tefessüh (kokuşma) dediğimiz hâdiseleri husule getirirler ki bu hâdiseler topraktaki organik maddeler üzerinde cereyan ederek, bundan "amonyak tuzları" hâsıl olmakla toprak gübrelenmiş ve nebatlar için uygun ve besleyici bir vasat haline gelmiş bulunur.

Bu suretle nebatların hayatında pek lüzumlu olan azotu ancak mikroplar temin etmektedirler.

Keten ve kenevir dediğimiz nebatların üzerindeki yapıştırıcı maddeleri tahribedip onları işlenebilecek lifler haline getiren işçiler mikroplardır.

Sanayide üzüm suyunu sirke ve şarap yapmak, sütü yoğurt haline getirmek, birçok organik maddeleri fermantasyona uğratarak güzel kokulu içkiler, nefis ve iştah açıcı turşular yapmak için çalıştırdığımız sanatkârlar hep mikroplardır. Hastalık yapmıyan mikropların, canlılar âleminde, yaptıkları bu marifetli değişmeler o kadar ehemmiyetlidir ki dünyayı büyük bir lâboratuvar farzedecek olursak mikropları da insan, hayvan ve nebatların hayat şartları için, bu lâboratuvarda çeşitli maddeleri hazırlıyan çalışkan ve usta işçiler olarak tasavvur edebiliriz.

Bu suretle mikropların bir kısmı bir yandan hastalıklar yapıp büyük zararlara sebebolurlarken, mühim bir kısmı da öte yandan hayat için en lüzumlu işleri yapmakta ve yaşayış sahasında çok ehemmiyetli bir rol oynamaktadırlar.

Bu suretle çeşitli tesirleri bakımından mikropları insan, hayvan ve nebatları ilgilendiren unsurlar diye ayırmak mümkündür.

Bundan da mikrobiyoloji ilminin muhtelif şubeleri dal budak salmaktadır. İnsanlarda salgınlar yapan mikropların sağlık üzerinde yarattıkları tehlike büyük olduğu için hekimlikte bu mikroplara büyük ehemmiyet verilmiştir.

Bunların bilinmesi, lâyikiyle tanınması ve ortaya çıkarılıp onlara karşı koruyucu ve kurtarıcı tedbirler alınabilmesi için, mikrobiyoloji ilmi, hekimlik bakımından, birtakım taksim ve tasniflere tabi tutulmuştur.

Bunlar içinde, birçok ilim çevrelerinde beğenilerek, yer tutmuş olan bir taksime göre mikropların şekilleri ve üreme vasıfları onları birbirinden ayırdetmek ve tanımak için büyük bir esas olarak kabul edilmiştir. Şöyle ki:

Eni boyuna eşit yani yuvarlak olan mikroplara "coccus = kok" denilmiştir.

Mikroplarda cinsli şekilde bir üreme yoktur. Bunların üreyişi, bir unsurun ikiye bölünmesi ve bu suretle bölünmelerin devam ve temadisi ile husule gelir. İşte bu koklar içinde bir kısmı vardır ki bunların bölünmeleri veya üremeleri bir hat istikametindedir. Böyle olduğundan dolayı bunlara zincir şeklindeki koklar mânasına gelmek üzere "streptokok" adı verilmiştir.

Kokların bir kısmı da bir satıh üzerinde ürerler ve dağınık bir halde bulunurlar. Bunlara da "mikrokok" denilmiştir.

Mikrokoklar içinde çift çift birleşmiş, büyüklü küçüklü yayılmış veya üzüm salkımı gibi kümeler teşkil etmiş olanlar vardır.

Bu duruma göre "diplokok", "stafilokok"... gibi adlarla adlandırılmışlardır.

Bir kısım koklar da birbirine dikine (amut) olan iki satıh üzerinde ürerler ve dört tanesi bir araya gelerek kareler teşkil ederler. Bunlara "tetrogen" denilmiştir.

Kokların birbirine dikine (amut) olan üç satıh üzerinde üreyenleri de mevcuttur. Bunlar âdeta mikroplardan ibaret balyeler şeklini gösterirler ve "sarsin" adını alırlar.

Koklar grupuna giren mikroplar içinde insanlarda çıbanlar, yaralar, abseler yapan, salgın menenjit, belsoğukluğu, kan zehirlenmesi, lenfanjit, loğusa humması... gibi hastalıkları husule getirenler vardır. Koklardan sonra boyu eninden daha uzun olan mikroplar gelir ki bunlara "bakteri" veya "basil" denilmiştir. Bunlar içinde, bünyeleri itibariyle, haricî tesirlere karşı gayet mukavemetli şekiller alanlar ve kolay kolay telef olmayıp hayati kabiliyetlerini muhafaza edenler veya tersine zayıf ve dayanıksız olanlar mevcuttur.

İnsanlarda tifo, paratifo, dizanteri, veba, tetanos, şarbon... gibi hastalıkları yapan mikroplar bu grup içinde bulunurlar.

Bir de şekilleri itibariyle kıvrık olup tıpkı bir virgüle benziyen mikroplar görülmektedir. Bu şekillerinden dolayı bunlara "vibriyon" adı verilmiştir.

Vibriyonlar içinde insanlarda kolera hastalığını yapan mikrop en azgın ve tehlikeli olanlardan birisidir.

Bu grup içinde bâzıları da âdeta birçok vibriyonlar bir araya gelerek testere ağzı veya burgu tarzında tırtıllı, helezonlu bir cisim teşkil etmişlerdir. Bunlara "spril" adı verilir. Firengi, hummairacia dediğimiz hastalıkları yapan mikropların şekilleri böyledir.

Nihayet mikrop cinsleri bu taksimin çizdiği yol üzerinde ilerliyerek vücutları dal budak salmıya, âdeta küf mantarları şekline girmiye temayül gösteren bir sınıf ortaya çıkar ki ondan sonra küf familyasına geçilecektir. İşte bu hudut üzerinde uçları çomak gibi kalın, âdeta davul tokmağı manzarasında "korinobakteriyum" dedikleri mikroplar bulunur. Kuşpalazını yapan mikropla hayvan ve insanlarda ruam dedikleri tehlikeli hastalığı hâsıl eden basiller bu grup içindedirler.

Gene bu hudut üzerinde küf mantarlarına benziyen mikroplar mânasına gelmek üzere "mikrobakteryum" familyası mevcuttur ki meşhur verem hastalığını yapan "Koch basili" ile miskinlik illetini yapan "Hansen basili" bu sınıf içinde bulunurlar.

Bütün bu yazdıklarımıza, sıtma mikrobunun bulunduğu sınıf olan "protozoer" leri ve lekeli hummaları yapan "riketsiya" dedikleri grupu ilâve ettikten sonra bugünkü vasıtalarımızla üretilip görülmesi kabil olmıyan ve adlarına "virüs" denilen mikroplar sınıfını da hesaba katarsak hiç olmazsa insanlarda hastalık yapan azgın mikrop soylarını, az çok, bir arada toplamış ve sıralamış oluruz.

İşte mikroplar bu kadar dağınık ve karışık bir durum içinde kendilerini göstermektedirler.

Bir mikrop tetkik edilecek olursa bunun tek ve canlı bir hücreden ibaret olduğu görülür. Bu hücrenin bir protoplasması, bir de etrafında zarı vardır. İçinde çekirdeği (nüvesi) olup olmadığı görülmüyor. Fakat çekirdek üreme organı olduğuna ve mikroplar da devamlı olarak üreyen canlılar olduklarına göre çekirdek dediğimiz kısmın mikrop hücresini teşkil eden protoplasma içinde toz halinde dağılmış bir şekilde bulunduğu kanaati mevcuttur.

Mikropların bünyelerinde kendilerini ayırdettirecek bâzı özel teşekküllere de tesadüf olunur: Birtakım mikropların terkibindeki protoplasma yer yer tekâsüf ederek mikrobun ortasında veya uçlarında toplanır. O zaman bu mikrop artık haricî tesirlere karşı çok dayanıklı bir şekil almış bulunur. Mikropların bu dayanıklı şekillerine "spor" diyoruz.

Şarbon ve tetanos hastalıklarını yapan mikroplar böyledir.

Hastalık yapan sporlu mikroplar sporlarını, organizmadan harice düşüp müsaidolmıyan hayat şartlarına maruz kaldıkları zaman teşkil ederler.

İnsan veya hayvan organizmasında bol gıda ve müsait yaşama şartları içinde bulundukları zaman ise spor yapmazlar.

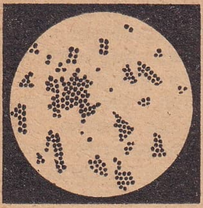
Birtakım mikropların da etraflarında zardan başka, bir tabaka hâlinde, "mahfaza = capsule" dedikleri bir teşekkül görülür.

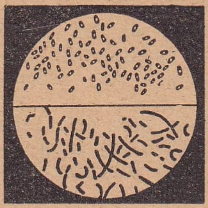
Bu mikroplar, hayatlarının bir kısmında bu mahfazayı teşkil edip saklarlar. Bir kısım hayatlarında ise mahfazayı kaybederler.

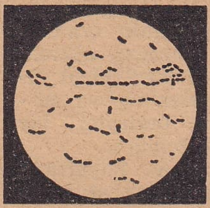
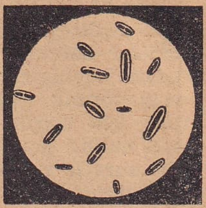
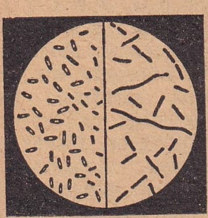
Mahfaza, mikroplar için bir çeşit müdafaa organı gibi telâkki edilmiştir. Bundan dolayı insan veya hayvan organizmasında iken mikrop mahfazasını muhafaza eder. Fakat harice çıktığı, suni mikrop ekim yerlerinde üretildiği zaman bir müddet sonra mahfaza kaybolur. İnsanda zatürrie hastalığını yapan pnomokok böyle mahfazalı bir mikroptur.

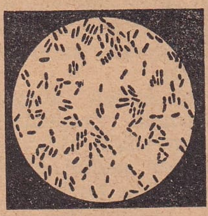
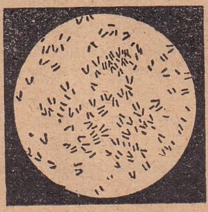
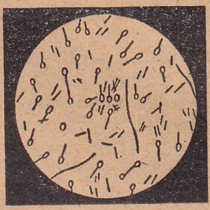
Mikropların hareketli veya hareketsiz olmaları da onları birbirinden ayırdettirmiye yarıyan esaslı vasıflardandır. Bâzılarının şiddetli hareketi vardır.

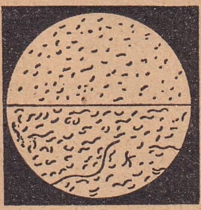
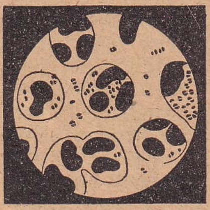
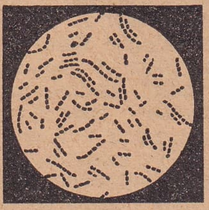
Bir et suyu içinde üredikleri zaman bu suyun bir damlası mikroskop altında tetkik olunursa mikropların balık sürüleri gibi su içinde yüzdükleri ve oradan oraya koşuştukları görülür. Bu hareketi temin eden,

1

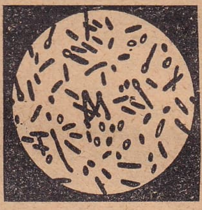
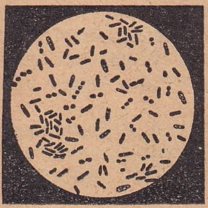
2

3

4

5

6

7

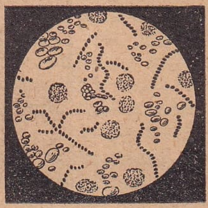
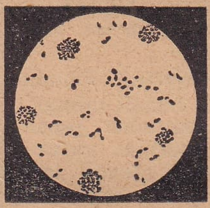
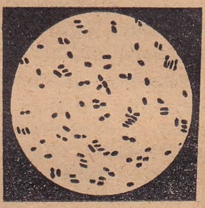
8

9

10

11

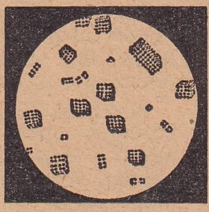
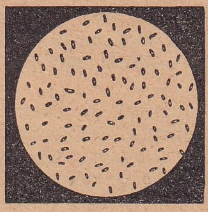
12

13

14

15

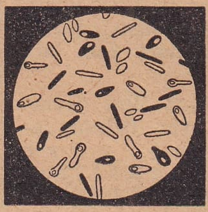
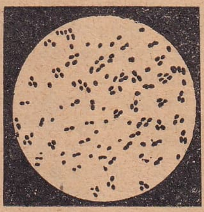
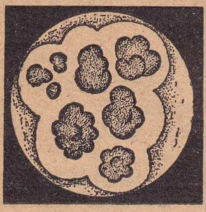
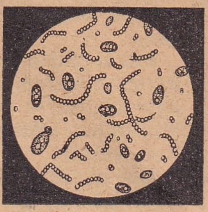
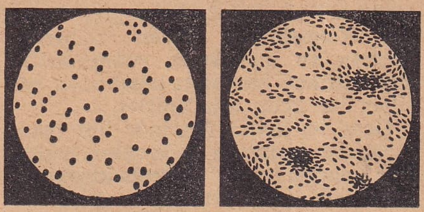
16

17

18

19

20

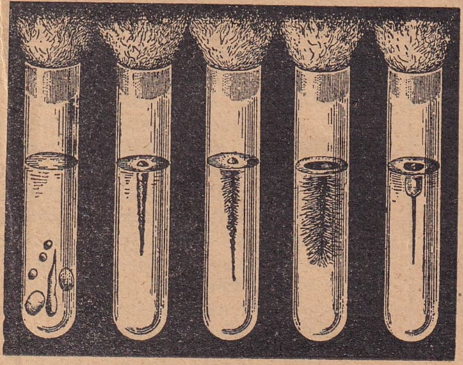
21

22

23

24

25

26

27

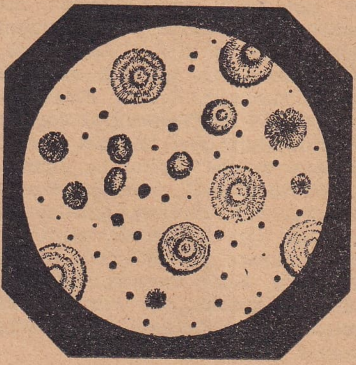
28

29

30

31

32

33

34

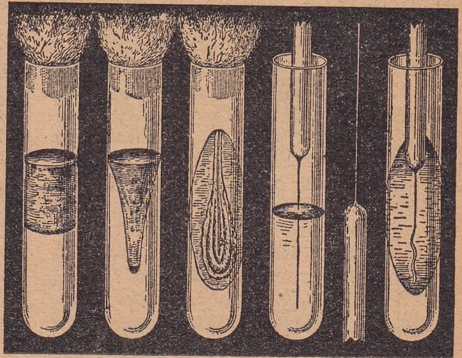
35

36

37

38

Birinci sıra, soldan sağa: 1 - Sarı stafilokok, 2 - Yılancık cerahatinden çıkarılmış streptokok, 3 - Koku yapan cerahat mikropları, 4 - Gangren yapan vibriyon, 5 - Zatürrie mikropları (pnömokok), 6 - Friedlander basili. İkinci sıra, soldan sağa: 7 - Tifo basili, 8 - Verem basili, 9 - Miskinlik hastalığı basili, 10 - Kuşpalazı basili, 11 - Tetanos (kazıklı humma) basili, 12 - Veba basili. Üçüncü sıra, soldan sağa: 13 - Kolera vibriyonu, 14 - Belsoğukluğu mikrobu (gonokok), 15 - Göz nezlesi yapan diplokoklar, 16 - Sıtma mikropları, 17 - Hummayiracia spirilleri, 18 - Gıda zehirlenmeleri yapan basiller. Dördüncü sıra, soldan sağa: 19 - Barsakta bulunan koli basiller, 20 - Ruam basilleri, 21 - Şarbon (kara kabarcık) mikropları, 22 - İneklerin memesinde iltihap yapan basiller, 23 - Domuz yılancığı basili, 24 - Domuzlarda zatürrie mikropları. Beşinci sıra, soldan sağa: 25 - Beygirlerde kan zehirlenmesi yapan basiller, 26 - Semptomatik şarbon basilleri, 27 - Tavşanlarda kan zehirlenmesi yapan mikroplar, 28 - Tavuk kolerası mikropları, 29 - Sarsinler, 30 - Leuconostoc. Altıncı sıra, soldan sağa: 31 - Ascocoque, 32 - Bira mayası mikropları, 33 - Toprakta gübre mikropları, 34 - Yoğurt mikropları, 35 - Kokuşma (tefessüh) yapan basiller. Yedinci sıra, soldan sağa: 36 - Et suyu ve jelâtinde üretilmiş mikroplar, 37 - Cam bir kutu içinde üretilmiş mikroplar, 38 - Jelâtin ve jelos üzerinde üretilmiş mikroplar

mikropların etraflarında veya uçlarında bulunan ufak püskül şeklinde ve iplik gibi uzanan teşekküllerdir. Buna mukabil bâzı mikroplarda ise hiçbir hareket yoktur.

Hareket, mikrobun azgınlığına delâlet eden bir vasıf değildir.

Çok şiddetli hareketi olan ve fakat hiçbir hastalık yapmıyan mikroplar mevcudolduğu gibi hiçbir hareketi olmadığı halde gayet şiddetli, korkunç hastalıklar ve salgınlar yapan mikroplar vardır.

Bâzı mikroplar vücutlarında ufak ufak zerreler halinde ve tekâsüf etmiş bir tarzda ihtiyat maddeleri havidirler.

Mikrobun içinde bu ihtiyat maddeleri görmek ve mikropları bu suretle tanıyıp teşhis etmek mümkündür. Kuşpalazı mikrobu böyle ufak noktalar halinde ihtiyat maddeler taşıyan ve bunların görülmesiyle tanınan mikroplardan birisidir.

Mikropların ağızları, burunları, elleri, ayakları olmadığı için bulundukları vasatın içinde mevcut gıdaları bedenlerine çekerek ve emerek (osmos vasıtasiyle) beslenirler.

Bunların da hoşlandıkları gıdalar vardır: Et suyu, kemiklerden çıkarılan "jelâtin", "jelos" dedikleri bir çeşit yosun kan, serum, süt, yumurta akı ve sarısı, mikropların en çok beğendikleri başlıca gıdalardır.

Kuru yerlerden hoşlanmazlar. Rutubetli, karanlık yerleri severler.

Yaşamaları için en müsait hararet derecesi 30 - 37 santigrat arasındadır. soğukta, buz içinde ölmezler. Fakat üremeleri durgunlaşır.

Müsait hararet ve rutubet içinde birkaç tane mikrop, yirmi dört saatte, birkaç milyara vâsıl olacak derecede süratle çoğalır.

Cam tüpler ve kutular içine konan hususi gıdalar üzerine ekildikleri zaman koloniler, köyler, mahalleler teşkil eden ve bu kolonileri birkaç saat içinde gözle görülebilecek bir şekil alan mikropların bu üreyişi akıllara hayret verir. Bir kısım mikroplar ancak hava (oxygène) muvacehesinde yaşarlar. Bir kısmı hem havalı, hem de havasız muhitte yaşıyabilirler. Bir kısmı ise, üremek için, mutlaka, havasız bir muhit ister. Gariptir ki dünyadaki bütün canlılara o kadar lüzumlu olan hava bunlardan bâzısının üremesine mânidir.

Bulundukları yerlerde beraber komşuluk edince birbirleriyle hoş geçinip kavgasız, gürültüsüz, güzel bir muaşeret içinde yaşıyan temiz huyluları olduğu gibi birbirine zıt olanları ve beraberce yaşamıya tahammül edemiyerek birbirini çekemiyenleri yani devamlı bir mücadele halinde bulunan hırçınları da mevcuttur.

Bunlardan bir kısmının üremesi ötekinin zararınadır. Biri üreyince ötekini mahveder.

Bundan faydalanarak birbirine zıt olan mikropları kullanmak suretiyle hekimliğin tedavi sahasında parlak neticeler veren bâzı ilâçların yapılması bile mümkün olmuştur.

İşte etrafımızda kendilerine uygun hayat şartları içinde gürültüsüz yaşıyan, sesleri kulaklarımıza gelmiyen, vücutları gözlerimizle görülmiyen mikroplar, böyle esrarlı, karışık ve meraklı bir canlılar âlemi teşkil etmektedirler.

İşin içyüzü şudur ki; mikroplar da, bütün öteki canlılar gibi, tabiat kanunlarının ve neslin bekası gibi ezelî bir kaidenin icaplarına ayak uydurarak çok defa faydalı ve bazan bizim için zararlı şekiller alarak, durmadan, dinlenmeden, sessiz sedasız, fakat hummalı bir faaliyet içinde yaşayıp giderler.

Bunların müspet faaliyetlerinden faydalanmak, zararlı tesirlerinden sakınmak bilgisi, hekimlikte sağlığı koruma ilminin temel taşlarından birisidir.

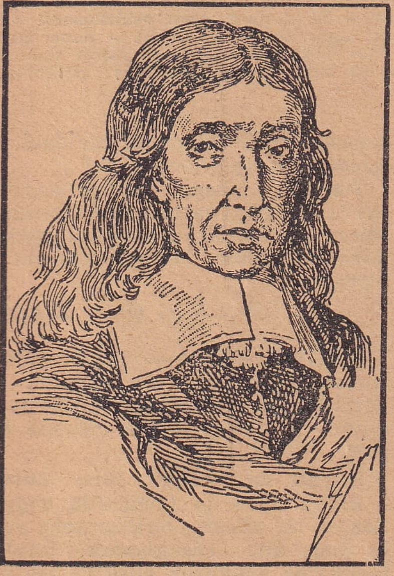
(Dr. Nuri Ömer Ergene)

MİLTON, JOHN — (1608 - 1674) İnandığı dâva uğruna sanatını ve gözlerini feda etmekten çekinmiyen büyük bir insan, dünya çapında bir şair.

Hayatı ve eserleri: John Milton, 9 aralık 1608 de Londra'da doğdu. Zengin bir ailenin, birkaçı genç yaşta ölen, altı çocuğundan biridir. Londra'da avukatlık eden ve kültürlü bir adam olan babası, inancı yüzünden çok zarar görmüş bir Protestan ve eserleri devrin tanınmış müzisyenleri sırasında basılan bir bestekârdı. Şair, müzik sevgisini olduğu kadar tahsilini de ona borçludur. Milton, üniversiteden ayrıldıktan sonra tam beş yıl, bilgisini arttırmak gayesiyle, devamlı bir şekilde okumuş ve yazmıştır. "İngiliz milletinin uzun yıllar unutamıyacağı bir eser vermek" isteğinin daha o günlerden benliğine hâkim olduğu aşikârdır. Böyle bir eserin ancak kültürlü ve olgun bir kimse tarafından yazılabileceğine inanıyor, "şairin kendisi de bir şiir gibi sanat eseri olmalıdır" diyordu. Bu arada birçok eserler vererek şiir sahasındaki dehasını ispat etmişti. 1638 yılının ilkbaharında İtalyaya gitti. Birçok meşhur adamlarla tanıştı. Bu arada dünyanın güneş etrafında döndüğünü söylediği için işkenceye maruz kalan ve bu iddiasını geri almıya mecbur edilen ihtiyar Galileo'yu da ziyaret etti. On beş ay kadar dolaştıktan sonra İngilteredeki karışıklıkları haber alarak memleketine dönmiye karar verdi. Kıral

parlâmentoyu dağıtmıya teşebbüs etmiş ve İngiliz milleti ikiye ayrılmıştı. Milton «Defensio Secundo» adlı eserinde şöyle yazar: «Vatandaşlarım hürriyet uğrunda savaşırlarken, benim böyle yurdumdan uzakta, kendi keyfim için, seyahat etmemin bir alçaklık olacağını düşündüm».

1639 yılının haziran ayında onu İngilterede görüyoruz. Yurduna döner dönmez, arkadaşı Diodati'nin ölümü üzerine, «Epitaphium Demonis» adlı eserini yazıyor. Bundan sonra tam yirmi yıl, birkaç «sonnet» hariç tutulursa, hiç şiir yazmamıştır. Bir çok risaleler yayımlıyarak kilise reformu, tahsil, ve evlenme konularındaki fikirlerini müdafaa etmiş ve bütün kudretini politika meselelerine vermiştir. Bâzı tenkidçiler istidadını bu uğurda israf etmiş olmasına üzülürler. Bâzıları da: «Bu mücadeleye katılmasaydı hayatının son devresinde verdiği eserleri yazamazdı, «Paradise Lost» bu derece güzel olmazdı, «Samson Agonistes» hiç yazılmazdı» derler. İnsanlığın macerasını sanat dünyasındaki akisleriyle görmiye çalışan tenkidçilerse; bu tarz düşüncelerin üstüne çıkarak: «Milton bir şairin de mert bir erkek olabileceğini hayatiyle ispat etmiştir ve bu onun için en büyük şereftir» derler.

John Milton

20 ocak 1649 da kıral muhakeme edilip, on gün sonra da kafası kesilince Cromwell ve arkadaşları şiddetli hücumlara maruz kaldılar. İşte bu günlerde Milton da «The Tenure of Kings» adlı eserini yayımlıyarak bir kıralın muhakeme edilmesini doğru bulduğunu ilân etti ve Cromwell ile arkadaşlarının tarafını tuttu. Aynı yıl içinde, ihtilâl hareketine yaptığı yardımlar takdir edilerek, yeni kurulan Commonwealth hükümetinin Latin Secretary mevkiine getirildi. Fakat onun asıl vazifesi ihtilâlin, cumhuriyetin ve puritenliğin müdafaasıydı. Bu uğurda birbiri ardına tam on bir risale yazdı. Sıhhati bozuktu, gözleri iyice zayıflamıştı, bu sebeple böyle ağır bir işe tahammül edebilmesine imkân yoktu. Kıralcılarla sonu gelmiyen münakaşalara girişti. Bu arada sol gözü tamamen görmez oldu. Eğer kitap yazmıya devam ederse öteki gözünü de kaybedeceğini söyliyerek bu münakaşalara bir son vermesini tavsiye ettiler. Fakat o, kendi sıhhatini düşünmedi, cumhuriyetin bana ihtiyacı var diyerek, gözleri pahasına da olsa halkın dâvasını müdafaaya devam etti. Sonunda tamamen kör oldu. Buna rağmen durmadı ve 1660 da cumhuriyet yıkılıp kırallık gelene kadar devamlı bir surette risaleler yazdı.

Hayatının son kısmı sessiz geçti. Partisini, arkadaşlarını, mevkiini, ümitlerini ve gözlerini kaybetmiş mağlûp ve yalnız bir insandı. Kıralcılar onu niçin öldürmediler, bilinmiyor. Belki de halktan çekindiler. Tam elli yaşında yeniden şiir yazmıya başladı. Artık çocukluğundanberi kafasında kurduğu büyük eserini verecekti. 1658 de başladığı «Paradise Lost» u (Kaybedilmiş Cennet) 1663 te bitirdi. Klâsik bir destan plâniyle kurulmuş olan bu kitap cennet ve cehennem sakinlerinin mücadelelerini anlatıyordu. Konu kısaca, Ademin akibetiydi. Fakat Milton, aslında, kâinatın ilâhi nizamını izah etmiye çalışıyordu. Bu işi yaparken, tabii, kendi dâvasının tesirinden kurtulmadı, ve böylece, Allaha isyan eden şeytan, eserin en alâka çekici karakteri haline geldi. Milton onun sözlerinde bir kere daha dâvâsını yaşıyordu. Eser dünya edebiyatının en büyük destanlarından biridir, ve uzun uzadıya tenkidedilmiş, münakaşalara sebebolmuştur. Milton sekiz yıl sonra «Paradise Regained» (Kazanılmış Cennet) ve «Samson Agonistes» i yayımladı. Ona göre cennet, İsanın tekrar kendini feda etmesiyle değil, Ademden daha büyük kimselerin - her devrin iyi insanlarının - şerre mukavemet etmeleriyle kazanılacaktı. «Samson Agonsites» ise, puritenliğin iflâsından sonra şairin kendi vaziyetinden ilham alan bir trajedidir. Düşmanlarının eline düşen kör bir kahramanın hikâyesini anlatır.

Büyük insan, büyük şair John Milton, üç yıl sonra, 8 kasım 1674 te, öldüğü zaman ideali iflâs etmiş, cumhuriyet tarihe karışmıştı, fakat o arkasında kendisine ölümsüzlüğü kazandıracak eserler bırakıyordu.

(M. Fuat)

MONDROS MÜTAREKESİ — Birinci Dünya Savaşının dördüncü yılı sonlarında Osmanlı devletinin İtilâf devletleri adına İngilizlerle Limni adasının Mondros limanında 30 ekim 1918 de imzaladığı mütarekedir. Bu mütareke hükümlerinin başlıcaları şunlardır: Çanakkale ve İstanbul boğazları açılacak ve buradaki Türk istihkâmları İtilâf kuvvetleri tarafından işgal olunacak; Türklerin elindeki harb esirleri, Ermeni esir ve mevkufları kayıtsız şartsız İtilâf devletlerine teslim edilecek; Türk ordusu terhis edilecek; tekmil Türk harb gemileri teslim edilerek, gösterilecek limanlarda mevkuf tutulacak; İran ve Kafkasyadaki Türk kuvvetleri geri çekilecek; bütün demiryollarına İtilâf mürakabe subayları memur edilecek; İtilâf devletlerince alınmış olan harb esirleri bulundukları yerlerde kalacaklar; Osmanlı devleti merkezî devletlerle bütün münasebetlerini kesecek; Doğu vilâyetlerinde bir kargaşalık çıktığı takdirde İtilâf devletleri bu vilâyetlerin her hangi bir kısmını işgal edebilecekler; Osmanlı devleti ile İtilâf devletleri arasındaki muharebe 31 ekim 1918 de kesilecek.

(Seri I, sayfa 567 den kısaltma)

MUDANYA MÜTAREKESİ — Anadolu'nun, Yunan istilâ ordusundan temizlenmesi üzerine Türkiye ile İngiltere, İtalya ve Yunan devletleri arasında 11 ekim 1922 de Mudanyada imzalanmıştır. On dört maddeden ibaret olan bu mukavele gereğince, Yunan ordusu on beş gün zarfında Meriç'in batısına çekilecek, Yunanlılar çekildikçe, idareyi İtilâf kuvvetlerine, İtilâf kuvvetleri de Türklere teslim edecekti. Bu devir, Yunanlıların Trakyayı boşaltmasından itibaren bir ayda bitirilecek ve İtilâf kuvvetleri de tamamen çekilerek Meriç'in batısında Türkiye ve Yunanistan arasında yerleşeceklerdi. Sivil Türk memurlariyle beraber subaylar dahil olmak üzere 8.000 Türk jandarması Trakyaya girecek ve Türkiye, sulh imzalanıncıya kadar burada askerî tedbir almıyacaktı. Çanakkale boğazından on beş kilometre geriden geçen bir hatla Boğaz mıntakası arasında kalan saha ile Şile ve Derince arasındaki hattın batısında kalan arazi ve İstanbul civarlarının da bitaraf mıntaka adı altında, sulhun aktinde tahliye edilmek üzere, İtilâf kuvvetleri tarafından işgaline muvafakat olunmuştu.

(Seri I, sayfa 182 den kısaltma)

OUCHY MUAHEDESİ — «Uşi okunur» Trablus Harbi sonunda, Osmanlı İmparatorluğu ile İtalya arasında 15 ekim 1912 de imzalanmıştır. On bir maddeden ibaret olan bu muahedenin hükümlerine göre; Osmanlı hükümeti Trablus ve Bingazideki, İtalya ise Ege'de işgal ettiği adalardaki subay, asker ve sivil memurlarını geri çekecek; harb esirleri ve rehineler süratle mübadele edilecek; siyasi ve askerî suçlular affedilecek; harbden önceki anlaşmalar yürürlüğe girecek; İtalya, iktisadi bakımdan Türkiyeye asla güçlük çıkarmıyacak; kapitülâsyonların kaldırılması yolunda İtalya, Babıâli'ye müzaherette bulunacak.

Bu muahede ile Trablus ve Bingazi muhtariyet alıyor, yani fiilen İtalyaya ilhak olunuyordu. Oniki Adayı ise İtalyanlar hiçbir zaman boşaltmadılar. Balkan Harbinin gaileleri arasında bu adaları elde tutmıya muvaffak oldular.

(Seri I, sayfa 192 den kısaltma)

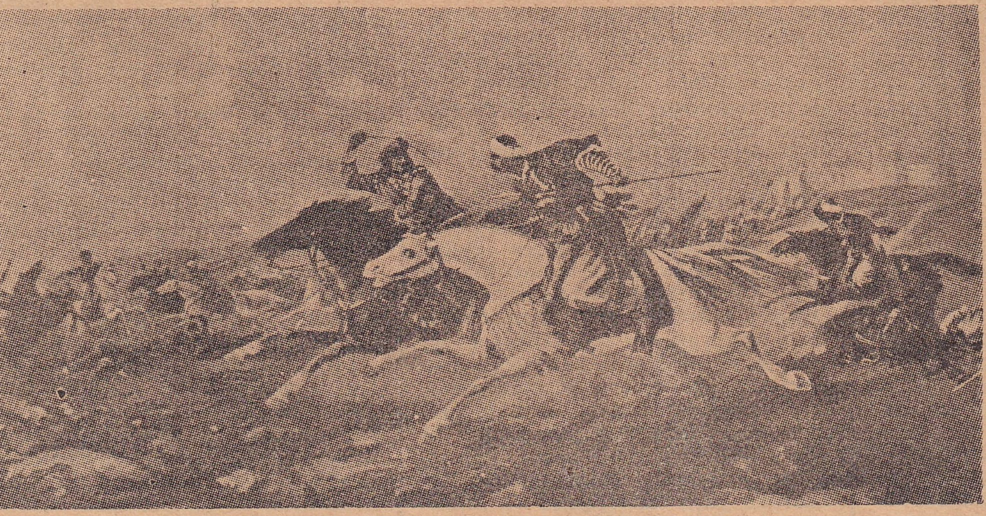
PASTEUR, LOUİS — (1822 - 1895) «Lui Pastör okunur» Meşhur Fransız âlimi. 27 aralık 1822 de

Fransada Dôle kasabasında doğdu. Orta halli bir ailedendir. İlk tahsilini bitirdikten sonra Paris'e bir hususi okula gönderildiyse de az sonra döndü ve Besançon kasabasında bir koleje girdi. Burayı bitirince imtihanla yüksek öğretmen okuluna kabul edildi. Üç dört yıl içinde olgunlaştı ve ilk keşfini yapmıya muvaffak oldu. Yıllar geçtikçe derece derece yükseldi. Lise öğretmeni, yüksek öğretmen okulu direktörü, üniversite profesörü, ilim akademisi üyesi ve âyan âzası oldu. 1895 yılının 28 eylûlünde ölmüştür.

Keşiflerinin en önemlisi kuduz hastalığı üzerindeki çalışmalarıdır. Bundan başka şarbon, tavuk kolerası, loğusa hummasının mikroplardan ileri geldiğini keşif ve ispat etmiştir. İnsanlık için çok faydalı daha birçok buluşları vardır.

(Seri I, sayfa 598 den kısaltma)

RIDANİYE MEYDAN MUHAREBESİ VE MISIRIN FETHİ — (22 ocak 1517) Yavuz Sultan Selim 24 ağustos 1516 da Mercidabık Meydan Muharebesini (Bakınız: Mercidabık Meydan Muharebesi; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 889) kazandıktan bir gün sonra Haleb'e gelmişti. Halep ahalisi sadakatlerini arzetmek üzere şehirden çıkıp bir meydana toplanmışlar ve şehrin anahtarlarını Osmanlı padişahına vali Hâyır Bey eliyle takdim etmişlerdi. Bu suretle Suriye, Filistin ve hattâ Mısır'ın kapısı Türklerin eline geçmiş oluyordu. 28 ağustos 1516 da ordu da Halebe geldi. Sultan Selim burada kaldığı on yedi günlük müddet zarfında memleketin idaresini, teşkilâtını tanzim ve hareket üsleri kurmakla meşgul oldu. Pişdar kumandanı Karaca Paşayı vali, Çömlekçizade Kemal Çelebi'yi kadı tâyin etti. Buradan yabancı devletlere, Sakız Cenevizlilerine, oğlu Şehzade Süleymana, Venediklilelere zafernameler yazıldı. Bıyıklı Mehmet Paşa büyükçe bir kuvvetle Diyarıbekire (Diyarbakır) getirildi. Halebin sukutu, Malatya, Ayıntap (Gaziantep) gibi Suriye hududunda ve Mısırlıların elinde bulunan bâzı mühim şehirlerin de Türklerin eline geçmesini intacetmişti. Yavuz, cuma namazını büyük camide kılarken hatip, elkabı şahaneye «Hadimül haremeyn Veşşerifeyn» vasfını da ilâve etti. O zamana kadar Mısır memlûklerine verilen bu vasıf Sultan Selime bu suretle intikal etmiş oldu. Bu hâdise padişahı çok memnun etti. Binlerce lira değerinde olan kaftanını çıkararak hatibe verdi. Ordu Halepten 15 eylûl 1516 da yola çıktı. Üç günde Hama-Humus-Nevbük yoliyle 27 eylûl 1516 da Şama geldi. Şamın muhafazasına memur emir Nasirüddin, eski Halep valisi Hâyır Bey'in delâletiyle şehri harbsiz olarak teslim etti. Yavuz, on beş gün kadar Mastaba mevkiinde kaldıktan sonra merasimle şehre girdi. Burada da idari teşkilâtın tanzimi, valilerin tâyini ve çölden geçmek için icabeden tertibatın alınması için iki buçuk ay kadar kalındı. İsa Bey oğlu Mahmut Bey iki bin kişilik bir kuvvetle Filistin'in işgalini tamamlamak ve ordunun yapacağı büyük harekât için hazırlık yapmak üzere güneye doğru gönderildi. Ayrıca kendisine Gazze'nin zaptı da emredildi. Veziriâzam Sinan Paşa, beş bin kişilik bir ordu ile 30 kasım 1516 da Mahmut Beyi takviyeye gönderildi. Sinan Paşa, bütün bu kuvvetlerin kumandasını eline aldı. Yavuz, Şam'da Mısır'ın istilâsı hazırlıklarını tamamlarken Memlûkler de yeni bir sultan seçmek üzere toplanmışlardı. Mercidabık'tan kurtulabilenler de bu toplantıya iştirak ettiler. Celibanlar, Kansu Gavri'nin oğlu Seyyid Mehmed'e rey verdiler. Korsanlar ise 17 ekim 1516 da Kansu Gavrinin amcası oğlu Tomanbay'ı tahta çıkardılar. Mısırlılar; Cengiz ve Timurun bile geçmeyi göze alamadıkları, Büyük İskender'in karadan geçmiye muvaffak olamıyarak deniz boyunu ihtiyar etmiye mecbur kaldığı Sina çölünü Yavuz'un geçeceğine ihtimal vermemişlerdi. Yavuzun Anadolu'ya avdet edeceğini hesaplıyarak ona göre Suriye ve Filistin'in istirdadı için hazırlanıyorlardı. Halbuki Sultan Selim, çölü geçerek Mısır'ı fethetmiye katî olarak karar vermiş, hattâ bunu Tomanbay'a açıkça bildirmek için elçiler de göndermişti. Yavuz, Mısır sultanına gönderdiği mektubunda hulasatan şöyle diyordu: «Allaha hamdü senalar olsun, arzuyu şahanemiz oldu. Şiî İsmail Şah'ın işi bitirildi. Mekke hacılarını vurmıya cesaret eden dinsiz Kansu Gavri de tarafımızdan cezalandırıldı. Şimdi de düşman bir komşudan kurtulmak kaldı. Zira Peygamberimiz buyurdu ki, gazabı ilâhî fena komşuların üzerine düşer. Demek seni cezalandırmak için de Cenabı Hakkın inayeti bizimledir. Eğer affı şahanemize lâyık isen ismimizi hutbede okuttur, sikkeleri namımıza bastır! Bizzat ayağımıza gelip affını iste! Bize sadakat ve ihtirama yemin et ve ilâh...» Elçilerin Mısır'a getirdiği mektup derhal Tomanbay'a verildi. Tomanbay elçilere iyi muamele edilmesini emrettiyse de Bâbülselsel mevkiinde Mısırlılar tarafından öldürüldüler. Yavuzun ültimatomu üzerine Çerkes ümerası iki kısma ayrıldılar. Bir kısmı sulh, bir kısmı harb istiyordu. Neticede harb istiyenler ekseriyeti kazandılar. Canberdi Gazali beş bin askerle Gazze istikametine doğru ileri gönderildi. Her iki taraf kuvvetlerinin bu şekilde ilerlemesi Hanı Yunus civarında Gazze Meydan Muharebesinin yapılmasını temin etti. Sadrazam Sinan Paşa Remle'de kaldığı müddet zarfında bu kasabanın ahalisinden şüphe ettiğinden, fırkasının Şam'a döneceğini yayarak bir gece Şam istikametinde harekete geçti. Fakat bir müddet yol aldıktan sonra süratle güneye döndü; Canberdi Gazalî'nin ordugâh kurduğu Hanı Yunus üzerine yürüdü. Gazalî fırkasını, Araplardan aldığı imdat kuvvetleriyle bir misli daha takviye etti. 21 aralık 1516 da iki fırka Hanı Yunus kuzeyinde karşılaştılar. Türk fırkası yedi bin, Mısırlılar ise on binden fazlaydı. Sinan Paşanın emrinde ufak bir top müfrezesi de bulunuyordu. Sinan Paşa sağ kanada Mekke Beyi Ferhad Beyi koymuş, Gazze Beyi Mehmet Beye de sol kanadı vermişti. Kendisi de Yeniçerilerle sipahilerden mürekkep merkez grupunda bulunuyordu. Mısırlılara gelince; sağda eski Gazze Beyi, solda İskenderiye hâkimi Hüdaverdi Bey, ortada Canberdi Gazalî vardı. Mercidabık savaşında Mısırlılar mağlûbolmuş, fakat azimleri kırılmamıştı. Kendilerini gerek askerlik ve gerekse cesaret ve kahramanlıkta Türklere faik görüyorlardı. Halbuki Türklere gelince, Mısırlıları Mercidabık'ta katî bir hezimete uğratmış ve önlerine katarak kovalamıştı. Savaş bu haleti ruhiye içinde başladı. Sinan Paşa bütün kuvvetiyle ve süratle taarruza geçti. Gazalî de kuvvetini aynı süratle dar bir boğaza doldurdu. Plâ-

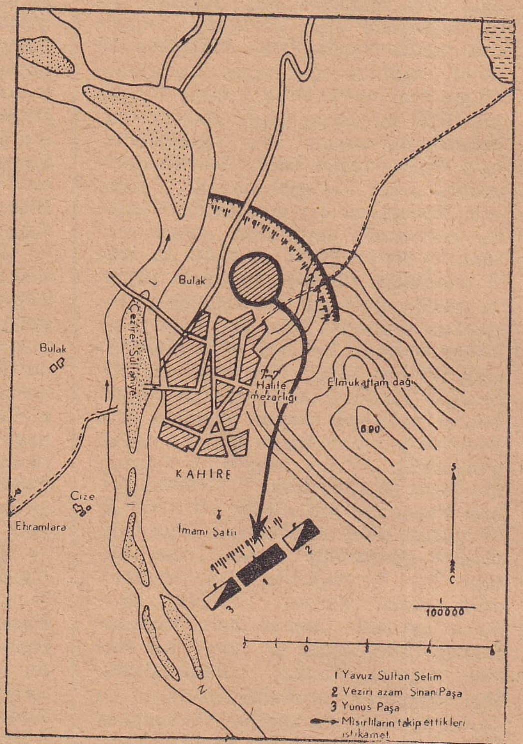
Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferlerinden (Eski bir tablodan)

nı, Türkleri bu boğaza Çekmek ve burada iki ateş arasında bırakarak kolayca imha etmekti. Fakat Yavuz'un «dâhiyi ziiktidar» dediği Sinan gibi bir kumandan plânı vaktinde anladı. Derhal Yeniçeri silâhendazlariyle okçuları boğazın iki tarafına taarruza geçirdi. Asker boğazdan geçinceye kadar düşmanı tüfek ateşine tutturdu. Ummadığı bu taarruz karşısında şaşıran Gazalî, ricate başladı. Sinan Paşa muvaffakıyetle kuvvetlerini açık sahaya çıkardıktan sonra düşmanı takibetti. Hanı Yunus civarında saflar yeniden teşkil olunarak savaş yeniden kızıştı. Akşama kadar şiddetini kaybetmeden sürdü. Talih kâh Türklere, kâh Mısırlılara güldü. Fakat akşam Sinan Paşanın bütün kuvvetlerin başına geçerek yaptığı korkunç ve kanlı taarruzdan sonra Gazze savaşı Türklerin lehine neticelendi. Mısırlılardan kurtulabilenler çöle doğru kaçtılar. Muzaffer kumandan bir gece yürüyüş yaparak, 22 aralık 1516 da Gazze'ye girdi.

Yavuz, Gazze savaşı başlamadan evvel, 15 aralık 1516 da, ordunun büyük kısmı ile Şam'dan kalkarak on iki gün yürüyüşten sonra Sasa - Kunaytra-Yakup köprüsü yoliyle Celculiyye'ye geldi. Burada muzafferiyet haberi alındı ve şenlikler yapıldı. Yavuz, 30 aralık 1516 da, Kudüs'e girerek makamatı mübarekeyi ziyaret etti. 2 ocak 1517 de, Gazze'ye geldi. Burada ordunun noksanlarını tamamlamak üzere hazırlıklara başladı. Sinan Paşa Gazze zaferi münasebetiyle taltif edildi. Hareket üssünden yüzlerce kilometre uzakta bütün tertibat alındı. Çölde su taşımak üzere develer tedarik olundu. Çölün geçilmesinde güçlükten bahsederek askerin azmini kırmıya cesaret edenler insafsızca cezalandırıldı. Hattâ bu arada dördüncü vezir Hüseyin Paşa da idam edildi.

Sahra geçiliyor: 9 ocak 1517 de Türk ordusu Mısırı zaptetmek üzere, Tih sahrasında yürüyüşe geçti. Sahil yolu takibedilerek ilk gün 23 kilometrelik bir yürüyüş yapıldı. Ertesi günü 35 kilometre gidildikten sonra Rad'da konaklandı. Burada az olmakla beraber su vardı. 11 ocakta Elariş'e varıldı. Burada ufak bir istirahat verildi. Çünkü diğer konaklarda su yoktu. O günkü yol 30 kilometre kadar tutuyordu. Akşam geç vakit Kabrülmesai mevkiinde konaklandı. Birülâbit, Katiyye sahil yoliyle ve günde kırk, elli kilometrelik çetin yürüyüşler yapılarak 16 ocak 1517 de, yani Gazze'den yola çıkıldıktan sekiz gün sonra, çöl geçilmiş ve Nil sahilinde Salihiye'ye gelinmişti. Burada harekâtı takibetmek, düşmanın bulunduğu bölgeyi keşfetmek üzere ileri gönderilen Sinan Paşadan Mısır Sultanı Tomanbay'ın otuz bin kişi ile Rıdaniye'de bulunduğu haberi geldi.

Tih sahrasından tarihte birçok milletler ve ordular geçmişlerdir. Çölün, Mısır ile Filistin arasında bulunması ehemmiyetinin bir kat daha artmasına bilhassa sebebolmuştur. İlk yüzyıllardanberi bazan Suriye ve Filistin Mısırın, bazan Mısır ve Suriye Filistin'in müstemlekesi olmuş, Mısır ve Suriye'nin birinde hü-

Rıdaniye Meydan Muharebesi krokisi

kümet sürenler, memleketlerinin müdafaasını temin için mutlaka diğer kıtayı da ellerinde bulundurmak lüzumunu duymuşlardır. Bu maksatlar uğruna yapılan seferlerde Tih sahrası birinci derecede rol oynamıştır. Bu sahradan birçok fatihler ve meselâ Asuriler, İranlılar, Hazreti Ömer Mısır'a taarruz etmek için buradan geçmiştir. Mısır'da hükümet süren Çerkes hanedanı da bu çölü geçerek Suriye'ye yürümüşlerdir. Napoléon Akkâ kalesine buradan hücum etmiş, fakat tarihin sayılı sillelerinden birini, 15 mayıs 1799 da, yiyerek Cezzar Ahmet Paşaya mağlûbolmuştu. Mısırlı İbrahim Paşa da buradan Suriye'ye yürümüş, fakat hiçbir hükümdar ve hiçbir kahraman Tih sahrasını Yavuz Sultan Selim gibi geçememiştir.

Rıdaniye muharebesi: 17 ocak 1517 de, Salihiye'den hareket eden Türk ordusu birer günlük iki istirahatten sonra Kahire'nin 15 kilometre uzağında Rıdaniye mevkiine geldi. Mısırlılar, Mısır'ın mukadderatını tâyin edecek olan bu son savaş için hazırlanmışlar, Venediklilerden yüksek fiyatlarla toplar satın almışlardı. İskenderiyede bulunan toplardan da istifade düşünülmüş ve iki yüz kadar topun bir araya toplanmasına muvaffak olunmuştu. Yabancılardan para ile topçular ve tüfekçiler temin edilmişti. Elde bulunan bütün vasıtalar seferber edilerek müstahkem bir mevki hazırlanmıştı. Tomanbay'ın seçtiği mevzi Elmukaddem dağı ile Nil arasında ilerisine hâkim bir mevkide bulunuyor, Türk ordusunun çölden gelen yolunu kapıyordu. Kazılan derin bir hendekle ve çıkan toprakların ileri atılmasiyle vücuda getirilen bir siper yapılmıştı. Bu siperin gerisine yerleştirilmiş iki yüz topla ordu takviye edilmişti. Tomanbay bu mevzi üzerinde Türk ordusunun hücumunu bekliyordu. Mısır sultanına göre, Türk ordusu bütün kuvvetiyle bu mevzie çarparak topların ateşi ve süvarinin savletiyle mahvolacaktı. Fakat, Yavuz, daha evvel Veziriâzam Sinan Paşa ile Hâyır Bey vasıtasiyle düşman mevziini keşfettirmiş ve savaş plânını ona göre tâyin etmişti. Sultan Selim mevzilere çarpmaktan çekinmiş ve mevzii dolaşarak düşmanın yan ve gerisine taarruza karar vermişti. Mevziin Nil sahilindeki sol başı bu hareket için müsait değildi. Zira nehri iki defa geçmek lâzım geliyordu. Sağ başı ise Elmukaddem dağına dayanıyordu. İrtifaı pek yüksek olmıyan bu dağın dolaşılması mümkündü. Lâkin bu hareketi gizli yaparak düşmana belli etmemek ve Mısırlıların toplarını kullanmıya vakit bulamadan şafakla beraber taarruz etmek lâzımdı. Toplanan harb meclisi ittifakla bu plân dairesinde hareket edilmesine karar verdi. 21 ocağı 22 ocağa bağlıyan gece düşmana hissettirilmeden Elmukaddem dağı dolaşıldı. 22 ocak 1517 de şafakla beraber Türk taarruzu bütün şiddetiyle başladı. Türk ordusu şu şekilde sıralanmış bulunuyordu: Merkezde: Başkumandan Yavuz Sultan Selim; yeniçerilerle. Sağ kanad: Rumeli Beylerbeyi Mustafa Paşa (Bâzı tarihlere göre, Veziriâzam Sinan Paşa) kumandasında Anadolu askeri. Sol kanad: Rumeli Beylerbeyi kumandasında Rumeli askeri. Türk ordusunun bütün mevcudu altmış bin kişi kadardı. Mısır ordusu takribi bir hesapla elli bin kişi kadardı. Türk taarruzuna Mısırlılar bütün kuvvetleriyle karşı koymıya çalıştılarsa da, Türklerin böyle birdenbire yan ve gerilerine çıkacaklarına ve yaptıkları tahkimat ile koydukları topların hükümsüz kalacağına ihtimal vermediklerinden şaşırdılar. Türk taarruzu tam bir baskın şeklinde gelişti. Mısır ordusu savaş tertibatı almadan savaşı kabul etmek zorunda kaldı. Topları ise, bir iki tanesi müstesna, ateş etmiye bile imkân bulamadılar. Buna mukabil Türk toplarının hepsi birden ateş ediyordu. Buna rağmen at ve silâh kullanmakta hakikaten mahir ve cesur olan Mısır kölemenleri cidden fedakârane dövüşüyorlar, taarruzun bir baskın şeklinde gelişmesine rağmen fütur getirmiyerek pervasızca ileriye atılıyorlardı. Bir aralık Mısırlılar bir sıklet merkezi teşkil ederek Canberdi Gazali kumandasında olarak Türk sağ kanadına şiddetle yüklendiler. Mısırın en cesur zırhlı süvarisi de bu taarruza katılmıştı. Bu cephe Türk sağ cenahını karıştırır gibi oldu. Fakat Veziriâzam

Sinan Paşanın yerinde müdahalesi sayesinde durduruldu. Sinan Paşa da birkaç yerinden yaralandı. Yavuz, merkezden Bali Bey kumandasında sipahilerden mürekkep bir imdat kuvveti gönderdi. Sinan Paşanın derhal geri alınmasını emretti. Sinan Paşa, geri çekilmeyi kabul etmedi. Bir mahfeye binerek savaşı idareye devam etti. Düşmanın sol kolunu ezerek merkeze doğru ilerledi. Yunus Paşa da Küçük Sinan Paşa ile beraber sol kanaddan düşmanı tazyike başladı. Sinanın cesareti ve Yunus Paşanın atılganlığı savaşı bizim tarafa döndürür gibi olmuştu. Tomanbay talihini bir kere daha denemek tecrübesine kalkıştı. Yanında bulunan Alanbay ve Kurtbay gibi kumandanlar ve Mısır'ın en mümtaz süvarileri olduğu halde büyük bir cesaretle merkeze doğru atıldı. Maksadı burada padişahı yakalamaktı. Bu fedailer cepheyi yararak ordugâhın içerisine kadar girdiler. Lâkin hücum ettikleri yerde Sinan Paşa bulunuyordu. Sinan Paşa, gelenleri aynı şiddetle karşıladı. Kanlı bir boğuşma o civarı alt üst etti. Fakat Mısır sultanı maksadına muvaffak olamadı. Mısırlılar ağır zayiat vererek geriye döndüler, Alanbay yaralandı. Fakat Türk ordusunun en iyi askerlerinden Sinan Paşa, şehit düştü. Bu hücum aynı zamanda Mahmut ve Ali Beylerin de şahadetiyle sona erdi. Artık savaşın ikinci günü akşamı yaklaşmıştı. Savaş meydanı yirmi beş bin kölemenin cesediyle doluydu. Tomanbay kılıç artıklarını toplıyarak Salihiye sahrasına firar etti. Kurtulabilenler Kahire'ye sığındılar. Böylece Mısır ordusu imha edilmiş oldu. 23 ocak 1517 akşamı Rıdaniye'de, meşalelerin ışıkları altında davullar çalıyor, çadırların önünde bayraklar dalgalanıyor ve Türk ordusu bayram yapıyordu. Yalnız Sultan Selim müteessirdi. Çadırının önünde, hiçbir zor karşısında eğilmiyen başını elleri arasına almış, düşünüyor ve Yunus Paşaya: «Lala, Mısırı aldık ama ne çare Sinan'ı kaybettik» diyordu.

Cesur ve inatçı bir adam olan Tomanbay, mücadeleden vazgeçmemiş, tekrar harbe devam etmek üzere bozulan askerden ve urbandan yeni kuvvetler toplamıya muvaffak olmuştu. Talihini son defa denemek istiyor, 27 ocak 1517 gecesi için, bir baskın hazırlıyordu. Fakat Yavuz, bu plânı vaktinde haber aldı. Tomanbay, 27/28 ocak gecesi Türk ordusunu ayakta görünce baskından vazgeçerek Kahire'ye döndü. Şehrin kenar mahallelerinde bulunan ufak bir Türk müfrezesini imha ederek şehre girdi. Barikatlar yaptırdı, hendekler kazdırdı. Fakat Sultan Selim de hazırlıklarını ikmal etti.

K a h i r e y e g i r i ş: 28 ocak 1517 de Kahire'ye karşı umumi Türk taarruzu başladı. Yunus Paşa, Beylerbeyi Mustafa Paşa, Yeniçeri ağası Ayas Paşa, askerin önünde bulunuyordu. Öğleye doğru kanlı bir boğuşmadan sonra, Türk ordusu şehre girdi. Mısırlılar, sokak sokak, ev ev şehri müdafaa ediyorlardı. Evlerden taşlar, yanan yağlı paçavralar atılıyor, hattâ kadınlar bile savaşa katılıyorlardı. Bu, İkinci Dünya Savaşına kadar, belki tarihin ender kaydettiği sokak muharebelerinden biriydi. Bir vezirin bir düşman neferiyle dövüştüğü bile görülmüştü. Zayiatımız ağırdı. Fakat Mercıdabık'ta, Gazze'de ve nihayet Rıdaniye'de üç büyük meydan muharebesi kazanan bir ordu geriye dönemezdi. Kahire alevler içinde yanıyor ve görülmemiş mücadele 48 saattenberi devam ediyordu. 30 ocak 1517 de Kahire'de silâh sesleri kesilmiş ve şehir teslim olmuştu. Bu suretle, haziran 1516 da İstanbul'dan kalkan Türk ordusu, birbiri arkasına üç büyük meydan muharebesi verdikten sonra, Kahire'ye girmiş ve Mısır seferi şan ve şeref içinde nihayet bulmuştur. Bu kadar uzun seferi muvaffakıyetle ikmal etmek tarihte hiçbir kumandana ve hiçbir orduya nasibolmamıştır.

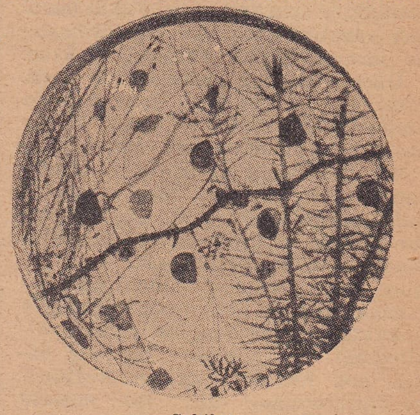
K ı s a b i b l i y o g r a f y a: Binbaşı Kâzım; Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. Alefteroğlu Ziya İbrahim; İmha Muharebesi, cilt I. Hammer; Devleti Osmaniye Tarihi, cilt IV. Solakzade Mehmet; Solakzade Tarihi. Ali Fuat; Paris'ten Tih Sahrasına. Dr. Rıza Nur; Türk Tarihi, cilt IX. Stanley Lane Pool; The Muhammeden Dramtes Chronological and Gencalogicaltables Withioporical İntroductions (Tercüme). Müneccimbaşı; Sahaifilahbar. İbni Kemal; Selimname. Şükrü; Selimname-i Şükrü. Lûtfi Paşa; Lûtfi Paşa Tarihi. Sadettin; Tacüttevarih. Rıfat; Nakdüttevarih. Evliya Çelebi; Evliya Çelebi Seyahatnamesi, cilt IX. Şemdanizade Fındıklı'lı Süleyman Efendi; Meriüttevarih.

(Feridun Fazıl Tülbentçi)

SİVAS KONGRESİ — Türk vatanının bütünlüğünü ve millî istiklâlimizi korumak yolundaki dâvamızı bütün dünyaya duyurmak ve millî kuvvetleri bir tek gaye çevresinde teşkilâtlandırmak için Mustafa Kemal'in teşebbüsü ile 4 - 12 eylûl 1919 tarihleri arasında Sivas'ta toplanmış olan millî kongredir. Mustafa Kemal bu kongrenin yapacağı işi; «Vatanımızın yekpare, milletimizin yekvücut olduğunu ifade ve ispat etmek» parolasiyle hulâsa etti. Çalışmalar sekiz gün sürdü. Neticede alınan mühim kararlar şunlardır: İstiklâlimizin temini, hilâfetin masuniyeti için Kuvayı Milliyeyi âmil ve iradeyi milliyeyi hâkim kılmak; vatanımız dahilinde müstakil birer Rumluk, Ermenilik teşkilâtına matuf hareketlere karşı müttehiden müdafaa ve mukavemet; gayrimüslim unsurlara, siyasi hâkimiyetimizi ve içtimai muvazenemizi ihlâl edecek imtiyazlar verilmemesi; vatanımızın taksimi nazariyesinden tamamiyle vazgeçilmesi.

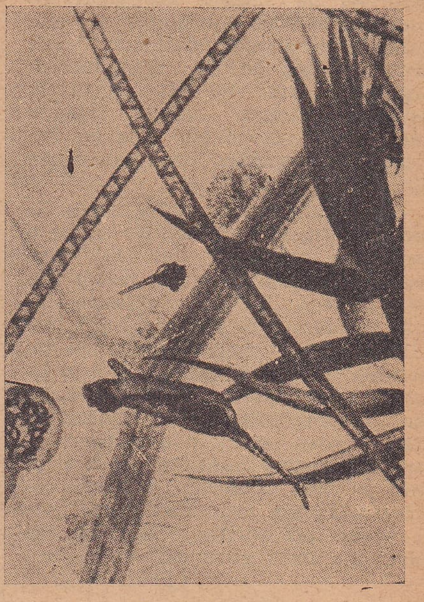
(Seri I, sayfa 157 den kısaltma)

SU DAMLACIĞINDA HAYAT MÜCADELESİ — Gündelik hayatın en çetrefil meseleleriyle uğraşan insan, çok defa, dünyada yalnız olmadığını unutur. Etrafında, her tarafta bir veya birkaç hücrenin mevcut bulunduğu her muhitte, başka canlılar olabileceğini, bunların ürediklerini ve diğer canlıları ürettiklerini düşünmez. Lâtife olarak bir bardak suda fırtınadan bahsederken bu fırtınaların gerçekten var olduğundan, suda ancak mikroskopla görülebilen sayısız canlıların yaşadıklarından, yediklerinden, savaştıklarından ve öldüklerinden, kısacası tabiatin değişmez kanunlarına uyduklarından şüphelenmez.

Şekil 1

Halbuki bir durgun suyun, bir pis suyun bir damlasında ne dramlar oynanmaktadır. Bir damla suda dahi sürekli bir hayat mücadelesi vardır ve orada da hakikî hulh yoktur. Mikroorganizmaların, varlıklarını devam ettirmek için, tıpkı karada, okyanusların derinliklerinde ve havada raslananlar gibi sürekli bir savaş içinde oldukları mikroskop sayesinde ispat edilmiştir. Gözle görülen hayvanlar gibi gözle görülmiyen hayvanların da, hücum ve müdafaaya yarıyan silâhları vardır. Biyoloji mütehassısının lâboratuvarı, bu bilinmiyen âlemi meydana çıkarmıştır.

Şekil 2

Bir tıp profesörü; tabiat ahengi dediğimiz şeyin, varlığı devam ettirmek için çılgınca bir savaş olduğunu, o varlığın da bütün canlılar

arasında gasplardan, yağmalardan, hırsızlıklardan ve kavgalardan meydana geldiğini yazmıştır. Durgun ve pis bir suyun bir damlası da, içindeki mikroorganizmalar, yani gözle görülmiyen bitkicikler ve hayvancıklarla bize aynı hali göstermektedir. Hayatı, öldürücü savaşlar gösterisi diye mütalâa etmek, ruhî ve ahlâkî bakımdan, hiç şüphesiz zararlıdır. Bu savaşlar insan dışı mahlûklar için zaruridir. Fakat harbleri yaratmasında ve sürdürmesinde insanın hiçbir mazereti yoktur.

Durgun suların «microflore» (mikroskopik bitey) ve «microfaune» (mikroskopik direy) u veya balıkların beslenmesine pek elzem olan - biyolojistlerin tâbiriyle - «plancton» (tatlı ve tuzlu suda yaşıyan mikroorganizmalar) u, görünmiyen bir âlemin sakinleridirler. Kimyevi maddelerle bozulmuş sular veya lâğım suları, daha evvelden saflaştırılmaksızın bir göle veya bir nehire döküldükleri zaman, bu suların öldüreceği, umumiyetle balıklar değil, pek hassas olan «microflore» ve «microfaune» dur. Bu suretle balıklar zehirlenerek değil, açlıktan ölürler.

Mikroorganizma dediğimiz her mahlûkcuğun kendine göre bir savaş tarzı ve buna uygun silâhı vardır. Meselâ «didinum nasutum», avını, tek hücreli vücudundan birdenbire dışarı fırlattığı bir hortumla yakalar; «sphaerophyra magna» ise avını uzun bir iplikteki zehriyle felce uğratır, ondan sonra yutar. Bir damla suda kurt - kuzu hikâyesi hüküm sürer. Mikroorganizmaların bir kısmı hakikî cellât, diğerleri de onların kurbanlarıdır. Bununla beraber kurbanlar da, müdafaa silâhlarından mahrum değildirler. Kendi halinde bâzı mikroorganizmaların hücreli vücutları üstünde, lüzumu anında, hücum edene batırıverecekleri ve bu suretle mütearrızları uzaklaştıracakları okları vardır.

Bir damla suyun mikroskopik âleminde yaşıyan bitkicikler ve hayvancıklar hakkında bir fikir vermek üzere bendimize iki resim ilâve ediyoruz. Bu resimlerden birincisi bir damla su içindeki etçil bitkileri, çeşitli suyosunlarını ve ön kısımlarında döndürücü bir aygıt taşıyan ve rotifer (rotifère) denilen hayvancıklar göstermektedir. Resimlerden ikincisinde nadir mikroorganizmalar görülmektedir. Resmin solunda «colurus» adlı bir rotifer ortasında «microdon flaus» adlı başka bir rotifer, sağında ise susal bir bitki göze çarpmaktadır.

(Sabit Doğru)

SÜLEYMANİYE CAMİSİ — Mimar Sinan tarafından yapılmış, milletlerarası anıtlarımızdandır. İnşaat 1550 de başlamış, 1557 de bitmiştir. Caminin plânı müstatil şeklindedir. Dört minaresi vardır. İkisi ikişer şerefeli, ikisi de üçer şerefelidir. Bu on şerefe, Kanuni Sultan Süleyman'ın onuncu padişah olduğuna işarettir. Minare sayısı da, Kanuni'nin, fetihten sonra dördüncü hükümdar olduğunu gösterdiği rivayet edilir. Caminin mihrap, minber ve hünkâr mahfili; mermer işçiliği ve oymacılığı itibariyle devrin en nefis eserleridir. Mihrabın etrafını saran çiniler de, bu sanatta büyük bir devrimin numuneleridir. Caminin içinde ve dışında bir olgunluk, bir sadelik vardır. Esasen bina, dik bir yamaca öyle güzel yerleştirilmiştir ki, asîl silûeti bile görenlerin daima hayallerinde yaşar.

(Seri I, sayfa 600 den kısaltma)

STRAUSS, RİCHARD — (1864 - 1949) Geçen son yüzyıl içerisinde Almanyanın yetiştirdiği büyük kompozitör. Strauss ilhamını yalnız bir branşa vermeyip onu taksim etmesini bilmiş, enstrumantal eserlerindeki mükemmeliyetin aynını taşıyan operalar meydana getirmiştir. Bâzılarının zannettiği gibi Viyanalı vals üstadı Johann Strauss ailesi ile hiçbir alâkası yoktur. Richard Strauss Almanyada Münich şehrinde doğmuştur. Saray orkestrasında kornoculuk yapan Franz Strauss'un oğludur. Yazdığı ilk eser on altı yaşında iken çalınmıştır. Bu, Sofoklesin «Elektra»sı üzerine yazılmış bir koro parçası ve «Festgesang» adlı bir orkestra eseridir. Meiningen saray orkestrası şefi Hans Von Bülov'un, Strauss isminin duyulmasında büyük rolü vardır. Bülov onun ilk eserlerini, bu arada «Serenad» ını idare etmiş ve kendi yerine geçirmeyi tasarladığı Strauss'u hazılamıya çalışmıştır. Netekim Richard Strauss, Hans Von Bülov'un yerine de Meiningen saray orkestrası şefi olmuştur. Sanatkâr burada kendi musiki idealleri için müsait bir zemin bulmuş, şahsiyetinin yollarını çizmiye başlamıştır. Buradan sonra üçüncü orkestra şefi olarak Münich'e geçmiş, oradan Weimar'a birinci orkestra şefi olarak tâyin edilmiştir. Weimar'-

Richard Strauss

da kaldığı yıllar zarfında programlı orkestra eserleri meydana koymuştur. «Till Eulenspiegel'in Şen Maceraları», «Ölüm ve Basübadelmevt» ve «Macbeth» adlı senfonik şiirleri bunlar arasındadır. Richard Strauss 1895 ten sonra Berlin Filârmonik Orkestrasını idare etmiştir. 1896 da Amerikaya bir sanat seyahati yapmış ve «Sinfonia Domestica» sını New York'da ilk defa çaldırmıştır. Bunun arkasından 1905 te Dresden'de temsil edilen «Salome» operası Strauss'un şöhretinin bütün dünyaya yayılmasına vesile olmuştur.

Richard Strauss'un şair Hugo Von Hofmannsthal'le iş birliği yapması, sanat hayatında yeni bir devrenin açılmasına yardım etmiştir. Şair Hoffmannsthal, Strauss'un beş eserine metin yazmıştır ki, sanatkârın en güzel operası olan «Der Rosenkavalier» de bunlar arasındadır.

Strauss'un hem dramatik, hem senfonik sahada zamanımızın çok üstün bir istidadı ve en büyük bestecisi olduğu şüphesizdir. O daha ziyade dramatik sahada cesaretle yenilikler yapmış, icabında bu uğurda orkestranın bünyesini bile değiştirmiştir.

(Faruk Yener)

ŞEVKİ BEY — (1860 - 1890) Son yüzyılın yetiştirdiği büyük bestekâr-

Şevki Bey

larımızdandır. Hayatı hakkında bildiklerimiz pek azdır. 1860 da İstanbulda doğmuş, çok genç yaşında saray mızıkasına girmiş, hocası Hacı Ârif Bey'i burada tanımış, mızıkadan ayrıldıktan sonra hayatının sonuna kadar Gümrük Nezaretinde kâtiplik yapmıştır.

Şevki Bey, şarkı bestekârlığında hocası Hacı Ârif Beyin açtığı çığırı kendi yaratıcı kudretiyle genişleterek son mertebesine yükseltmiştir. Recaizade Ekrem, Muallim Naci ve diğer birçok şairlerin eserlerinden de çeşitli makamlarda yüzlerce şarkı bestelemiş, temiz hislerinin bir ifadesi olan bu eserler, sıcaklık ve incelikleriyle millî ve bedii zevkimize hitabetmiştir.

1890 yılı temmuzunda, henüz otuzuncu baharında iken Beylerbeyinde kalb sektesinden öldü. Mezarı Kuzguncukta Nakkaş mezarlığındadır.

Sağlığında, şarkılarının güftelerini forma forma neşretmişti. Bunları «Yâdigârı Şevk yahut Mahsulü Tabiat» adı altında bir kitapta toplamak istemiş, lâkin ölümü buna mâni olmuştu. Ölümünden sonra İstanbul Bidayet Mahkemesi Müddeiumumi Muavini Mehmet Hafit Bey, onun bu arzusunu yerine getirdi. Kitabın satışından elde edilen gelir, Şevki Beyin ihtiyar anasıyla babasına medar oldu ve mezarına bir taş dikildi.

(Metin Meriçboyu)

ŞİNASİ — (1826 - 1881) Edebiyat ve gazeteciliğimizin büyük üstatlarından. 1826 da İstanbulda doğdu. Babası Bolu'lu bir topçu subayı idi. Bir yaşında yetim kaldı ve annesi tarafından büyütüldü. Mahalle mektebini bitirdikten sonra, babası topçu olduğu için, Tophanede bulunanlar onu kaleme aldılar. Burada İbrahim Efendi adında bir bilginden arapça ve farsça öğrendi. Bir taraftan da fransızcaya çalıştı. Bilâhare hükümet tarafından Paris'e gönderildi. Orada hem maliye tahsiline devam etti, hem de edebiyat kültürünü genişletti. İstanbula döndükten sonra birçok memuriyetlerde bulundu. 1857 de «Tercüme-i Manzume» adlı eserini taş basması olarak neşretti, 1860 da Agâh Efendi ile birlikte, bir Türk tarafından hususi olarak çıkartılan ilk gazeteyi, «Tercüman-ı Ahval» i çıkardı. Bizde ilk basılmış tiyatro eseri olan «Şair Evlenmesi» komedisini bu gazetede tefrika ettirdi. Fakat mizacı Agâh Efendininki ile uyuşamadığı için altı ay sonra ortaklıktan ayrıldı. 1862 de kendi hesabına «Tasviri Efkâr» gazetesini çıkardı. 1865 te gazeteyi Namık Kemal'e bırakarak Paris'e gitti. İstanbula döndükten sonra karısından ayrılarak yalnız başına oturduğu binadaki matbaasiyle uğraşmıya koyuldu. Bu çalışmaları esnasında 13 eylûl 1871 de, kırk beş yaşında iken öldü.

(Seri I, sayfa 159 dan kısaltma)

ÜZÜM — Asmagillerin tip bitkisidir. Sıcak ve oldukça kuru iklimden hoşlanır. Sayısız çeşitleri vardır. Üzümün biçim ve renkleri, bağına ve asmasına göre değişir. Üzümler genel olarak, şaraplık ve sofralık olmak üzere ikiye ayrılırlar. En güzel şaraplık üzümler, 300 metreden aşağı yükseklikteki bayırlarda yetişir. Memleketimizde yetişen başlıca üzümler çavuş, yapıncak, parmak, tombalak, ruyinigâr, misket, keçimemesi, çekirdeksiz, razaki, müşküle'dir. Üzümden şarap, rakı, şira gibi şekerli ve besleyici maddeler yapılır. Kuru üzüm, memleketimizin başlıca ihraç maddelerinden biridir.

(Seri I, sayfa 511 den kısaltma)

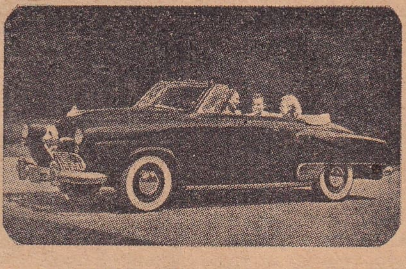
PREVEZE DENİZ ZAFERİ — 1537 mayısında Mukaddes Roma - Cermen imparatorluğu, papalık, Nemse kırallığı, Venedik cumhuriyeti; Osmanlı devleti aleyhinde birleşmişler ve büyük bir Haçlı donanması hazırlamışlardı. Bunun üzerine Türkler daha evvel davranmışlar ve Barbaros Hayrettin Paşa kumandasındaki donanma ile, Ege denizinde Venediklilere ait ne kadar ada varsa hepsini zaptetmişlerdi. Barbaros, Ağrıboz adasına geldiği zaman Haçlıların Prevezeye saldırdıklarını haber aldı. Derhal o tarafa yelken açtı ve Amiral Andrea Doria kumandasında bulunan ve altı misli kuvvette Haçlı donanması ile Preveze açıklarında karşılaştı. Eylûlün 27 nci günü kazanılan zafer, Türk kahramanlığının en şanlı menkıbelerinden biri olarak dünya tarihine geçmiştir.

(Seri I, sayfa 219 dan kısaltma)

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz :

Studebaker'in 1950 modeli:

Studebaker otomobil firması harbdenberi ikinci hamlesini yapmış bulunmaktadır. Geçenlerde Amerikada

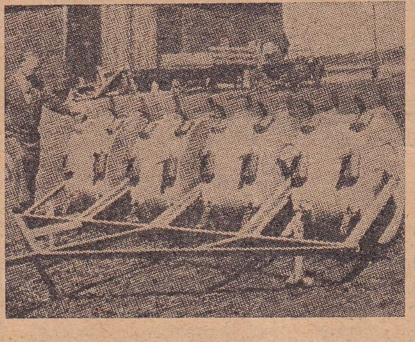

1950 modeli Studebaker otomobilinin yandan görünüşü

piyasaya çıkartılan studebaker'in 1950 modeli ilk görenler üzerinde hayret derecesinde bir alâka uyandırmıştır. Bu modelde en çok göze çarpan yenilik burun kısmı üzerinde yapılmış ve bu kısım tamamiyle aerodinamik bir hale getirilmiştir. Geçen seneki model genişletilmiş ve içeride oturmak için daha geniş bir yer imkânı sağlanmıştır. Yeni otomobilin ön kısmının görünüşü tamamiyle bir tayyareyi andırmaktadır.

Yağmuru tutmak için toprağa delikler açmak:

Yağmurun toprağa kolayca tesir etmesi için yeni bir usul bulunmuş. Resmini gördüğünüz aleti bir trak-

Yağmur suyundan daha fazla istifadeyi temin eden makine

törün arkasına bağlıyor ve gezdiriyorlar. Bu alet her dönümde 28.000 delik açıyor. Bu delikler açıldıktan sonra yağan yağmur toprağın sathında akıp gitmiyor ve derinlerine nüfuz ediyor. Böylece az yağmur yağdığı zamanlarda kuraklığı nispeten önlemiş oluyorlar. Üç gün yağan yağmurun yapacağı işi bir gün yağan yağmur yapmış oluyor.

Cam arkasından konuşma:

Camla bölünmüş bürolarda ve kişelerde oturan memurla konuşacak iş sahipleri artık elleriyle, kollariy-

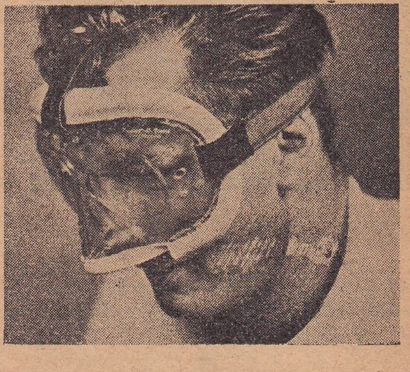

Bu buluş sayesinde cam arkasında oturanlarla bağırmadan konuşulmaktadır

le işaret yaparak dertlerini anlatmak mecburiyetinde kalmıyacaklardır. Bir Fransız tarafından icadedilen tertibat sayesinde sesi camın öbür tarafındakine işittirmek gayet kolay olacaktır. Bu tertibat, iki plâstik levha arasına konulmuş bir «cellophane» tabakadan ibarettir. Ses bu «cellophane» ı titretmekte ve bu ihtizaz da sesin öbür taraftan işitilmesini temin etmektedir.

Gözlükler için spor başlığı:

Gözlük taşıyanlar, süratli spor oyunlarından bilhassa futbol ve voleybol oynamaktan çekinirler. Bilhassa

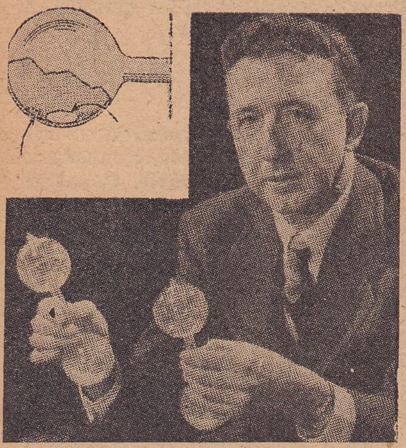

Yeni tip spor gözlüğü

miyopluk derecesi yüksek olanlar için bu gibi sporlar imkânsız hale gelmekteydi. Yukarda gördüğünüz başlık bu işleri de imkân dahiline sokmaktadır. Çerçeveyi teşkil eden lâstik kısım, çarpmalar esnasında yüzü ve gözü muhafaza etmektedir.

Sallandığı zaman ışık veren lâmbalar:

Yeni bir tip floresan lâmba, sanki sihirli gibi, elektrik akımı filan istemeden, sallandığı müddetçe ya-

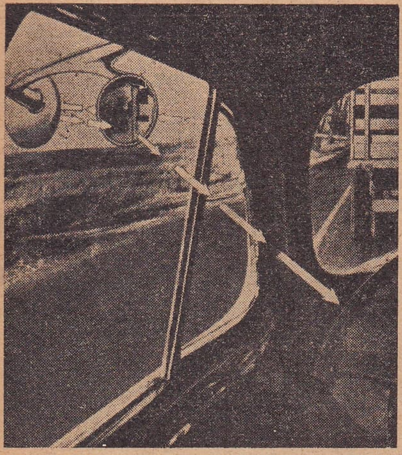

Kendi kendine ışık veren yuvarlaklar, yukarıda solda aletin kesiti

nıyor. Bu lâmbaların içinde bir damla cıva, biraz floresan tozu ve gaz yarmış, lâmba sallanınca bu maddeler birbirine sürtünerek ışık veriyormuş. Floresan tozunun çeşitlerini kullanarak renkli ışık vermelerini temin etmek de mümkün. Bu lâmbaların bilhassa balık avında kullanılmaları düşünülüyor, kayıklar suyun üstünde sallandıkça lâmbalar da sallanacak ve ışık verecekler.

Ön dikiz aynası:

Şoförlerin bir derdi de önlerinde giden bir otomobil veya kamyonu geçebilmektir. Karşıdan bir şey geliyor mu diye, arabayı biraz sola a-

Şoför yerinden ön dikiz aynasının görünüşü

lacak, pencereden başını çıkarıp bakacak, eğer geliyorsa, hele hızlı geliyorsa anide sağa kırmak lâzım. Velhasıl bu, şoförleri pek sinirlendiren bir vaziyettir. Hele tramvay gibi yavaş nakil vasıtalarının olduğu yerlerde ve kalabalık caddelerde daha da zor. İşte bu zorluk düşünülerek bir ön dikiz aynası yapılmış. Resimde gördüğünüz gibi iki aynadan müteşekkil olan bu alet karşıdan gelen var mı, yok mu, kolayca gösteriyor.

Cepte taşınan imdat makinesi:

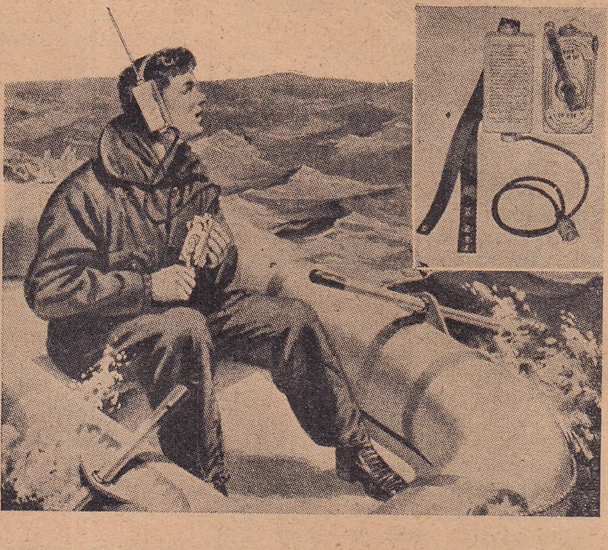
Kazaya uğrıyan ve uzak, ıssız yerlere düşen havacılara bilhassa faydalı olacak bir alet yapıldı. Bugüne kadar kullanılan bütün emsalinden küçük olan bu alet, cebe sığacak büyüklükte iki kutudan ibaret verici bir telsizdir. İmdat «S. O. S.» işareti veriyor. Ağırlığı bir kilodan biraz fazladır ; halbuki evvelce kullanılanlar en aşağı yirmi kilo idiler ve üç yüz kadem kadar anten istiyorlardı. Bunun öyle uzun antenlere de ihtiyacı yok. İç içe geçen küçük bir çubuk kâfi geliyor. Verdiği işaretleri iki bin kadem yükseklikte uçan bir uçak 50 mil uzaklıktan zaptedebilir. Bu telsiz aletinin en büyük faydası, herkeşte bulunabilmesidir. Yani eskisi gibi arkadaşlarından ayrı düşünce kaybolmak korkusu yoktur.

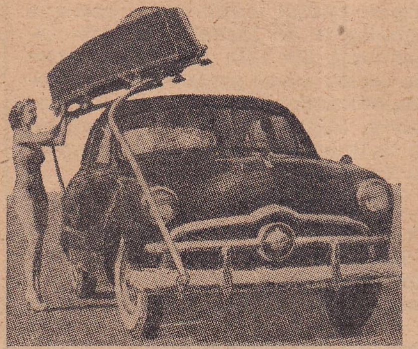

Sandalınızı otomobilinizin üstünde taşıyabilirsiniz:

Otomobil sahibi olup da deniz kenarında oturmıyanlar artık sandal sahibi olabilirler. Ne eşe dosta müracaat edip, sandalınızı bağlamak için izin almıya, ne de denizin ortasında talihe bırakmıya mecbur olmazsınız. Sabahleyin denize giderken sandalınızı güzelce otomobilinizin üstüne yerleştirirsiniz, dönüşte de aynı şekilde geri getirirsiniz. Yeni yapılan bir aletle bu iş o kadar kolaylaşmıştır ki kimsenin yardımına ihtiyacınız olmaz. Resimde gördüğünüz gibi bir genç kız bile sandalını indirebilir. Bu şekilde

→ Aşağıda, aleti kullanan bir havacıyı gösteren temsili resim; sağda ise, bu ufak telsizin parçalarını görüyorsunuz

Otomobilde taşınan sandal, bir kız tarafından kolaylıkla indirilirken

elli, altmış kiloluk sandalları taşımak mümkündür.

Pilot kulaklıklarının modası geçti:

Uçak pilotlarının başlarına taktıkları telsiz telefon kulaklığının pilota verdiği ağırlık bakımından pratik bir şey olmadığı biliniyordu. Bunu göz önünde tutan Amerikada Dallas'lı bir uçak aksamı imalâtçısı yeni bir tip hafif alet yapmıştır. Bu alet sayesinde telsiz telefon başa takılmadan aynı vazifeyi görmektedir. Yeni kulaklıklar kulaklara geçen gayet hafif birer düğme şeklindedir.

Bu şekilde eski tip kulaklıkların,

Yukarıda yeni kulaklığı takmış pilot, aşağıda aletin kendisi görülmektedir

pilotun başına verdiği ağırlık ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bu yeni icad Amerikan havacıları arasında şimdiden geniş mikyasta rağbet görmektedir.

(F. Durmaz)

AMERİKA'NIN KEŞFİ — Christophe Colomb, Asya için yeni bir yol bulmak istemiş, bu maksatla Atlantik denizine açılmış ve böylece tesadüfen Amerika kıtasını bulmuştur. Onun büyük projesinin tatbiki için İspanya tarafından yardımda bulunulmuştu. Bütün hazırlıklar bitince, 3 ağustos 1492 de İspanyanın Palos limanından hareket ettiler ve Kanarya adalarına doğru yol aldılar. Sonra Atlantik'in bilinmiyen sularına açıldılar. Bir haftalık bir yolculuğu müteakıp, güney batıya doğru seyrettiler. San Salvador adasını, Bahama adalar grupunu bulup isimlendirdiler. Bilâhare Kûba, Haiti adaları keşfedildi ve yedi ay, on iki günlük bir yolculuktan sonra tekrar Palos'a döndüldü. Colomb, bu seyahatinde hep Asya sularında bulunduğunu sanıyordu.

24 eylûl 1493 te ikinci seyahatine çıktı. Fakat yolda hastalanarak geri döndü. 30 mayıs 1498 de üçüncü seyahatini yaptı. Trinidat adasını keşfetti. İşte bu keşifle Güney Amerikanın sahilleri görünmüş oldu. Dördüncü seyahatini 1503 mayısında yaptı. Bu sefer Honduras'ı keşfetti ve Panama berzahını takiben sahil boyunca keşiflerine devam etti. Böylece Amerika kıtası keşfolunmuş bulunuyordu.

(Seri I, sayfa 580 den kısaltma)

BÂKİ — (1526/1527 - 1600) Türk şiirinin en büyük üstatlarından. Asıl adı Mahmuttur. İstanbulda doğdu. Babasının çok fakir olmasına rağmen, her zorluğu yenerek tahsilini yaptı. Uzun bir medrese hayatında meşhur âlimlerden istifade etti. Sonra kendisini edebiyat ve şiire verdi. Nihayet devrinin en büyük şairi oldu. Birçok mevkilerde refah ve saadet içinde yaşadı. 7 kasım 1600 de İstanbulda ölmüştür.

Bâki, nazım diline yeni bir ahenk vermiş, şiir tekniğini mükemmelleştirmiş, nazmı kusurlarından kurtarmış, yeni bir üslup, yeni bir hayal ve ahenk âlemi yaratmış bir şairimizdir.

(Seri I, sayfa 231 den kısaltma)

DORİA, ANDREA — (1468 - 1560) Meşhur Cenovalı amiral. 30 kasım 1468 de Oneille kasabasında doğmuştur. Ailesi Avrupanın en eski ailelerinden biridir. Anasını ve babasını kaybettikten sonra Papa Sekizinci İnnocent'in hassa muhafız kuvvetleri kumandanı olan Nicolo Doria, onun hâmisi oldu ve Romaya çağırtarak papanın muhafız kıtasına yazdırdı. Doria, sonraları birçok hizmetlerde bulundu ve yararlık gösterdi. Onun denize çıkışı ve amiral oluşu bir tesadüf neticesiyledir. Denizciliğe başladığı zaman 46 yaşında idi. Birbirini takibeden zaferler kazandı. Bu meyanda Osmanlı donanmasını da hayli uğraştırmıştı. Fakat, büyük Türk amirali Barbarosun karşısında mağlûbolmuştur. 86 yaşına kadar denize çıkmış olan Andrea Doria, 25 kasım 1560 ta ölmüştür.

(Seri I, sayfa 994 ten kısaltma)

EMANATI MUKADDESE — Emanatı mukaddese veya «Emanatı mübareke» ismi verilen tarihî ve dinî yadigârlara dair şimdiye kadar esaslı bir etüd yapılamamıştır. Çünkü bu eserlerin birçoğu hükümdarların mühürü altında kilitli sandık veya mahfazalarda bulundurulduğundan kırk kişiden ibaret «Hırkai saadet» hademesi bile bunları iyice tanımamakta idi. Bu sebepten şimdiye kadar muhtelif kaynaklarda sözü geçen Emanatı mukaddese isimlerinin birçoğu hakikate uymamakta ve aralarında birtakım mübayenet bulunmaktadır.

Ancak Topkapı sarayı, müze halini aldıktan bir müddet sonra, bunların mühürleri açılmış ve incelemeler yapılarak mahiyetleri belirmiş ve bu arada tarih ve sanat yönünden çok nadir eserler bulunduğu görülmüştür. Bunlar, lâyık oldukları bir şekilde teşhir ve esaslı bir surette tanıttırıldığı takdirde milletlerarası bir tarih ve sanat varlığı oldukları anlaşılacaktır.

Bu mübarek emanetlerin muhafazası için Fatih Sultan Mehmet Han tarafından otuz iki kişilik kadrosu olan bir «Hasoda» kurulmuştu. Sonra, «Hırkai saadet» hademesi teşkilâtını Birinci Selim meydana getirmiştir. «Hırkai saadet» koğuşu için son zamanlara kadar «Hasoda» tâbirinin de kullanılması bundan dolayıdır.

Hırkai saadet dairesi: Emanatı mukaddese, Hırkai saadet dairesi namiyle maruf, kubbeli ve etrafı revaklı bir binada bulunmaktadır. Bu binanın altında muazzam bir bodrum katı mevcudolup, Hırkai saadet hademesine koğuş vazifesi görmüştür. Dördüncü Murat «Destimâlodası» yanına Hırkai saadet hademesi için bir koğuş ve hamam yaptırmıştır ki, bugün yalnız hamamı mevcuttur. Hırkai saadet binasının, Birinci Selim tarafından yaptırıldığı bâzı tarihlerde yazılmakta ise de, bizim kanaatimiz, bu klâsik binanın esasının Fatih zamanına aidolduğu merkezindedir. Netekim bu dairenin müştemilâtından olan Silâhdarhazinesi ile Destimâlodasının kapılarının üzerinde Fatih'in ismi yazılıdır. Fakat bina muhtelif zamanlarda birçok tadil ve ilâve görmüş olduğundan hakikî bünyesini kaybetmiş bir durumdadır. Binanın sağ tarafındaki revakların önüne 1625 (1035) tarihinde Dördüncü Murat tarafından Revan köşkü, bunun karşısına 1630 (1040) da İbrahim tarafından Sünnetodası yaptırılmıştır. Ön tarafında bir şadırvan ve bunun yanında arzhane bulunmaktadır. Hırkai saadet dairesine, haremden de bir yol vardır.

Binanın esas plânı dört köşe olup, iki kapılıdır. Biraz evvel söylediğimiz bodrum katına inen merdivenin de ayrı bir kapısı vardır. Hırkai saadet'in arzhane ve şadırvanlı sofaya bakan cepheleri tamamen ve diğer cepheleri kısmen çinilerle bezelidir, fakat bunlar sonradan konulmuştur. Revaklar cephesinde dört penceresi olup, bunlar İkinci Mahmut zamanında ampir üslûbunda tadil görmüştür. Hâcet penceresinin yanında bir çeşme bulunmakta ve bunun suları geniş ve renkli taşlardan yapılmış mozayik bir yoldan Bağdad köşkü sofasındaki havuza akmaktadır. Vefat eden hükümdarların nâşlarının burada gasil edilmesi mutattır. İkinci Abdülhamidin cenazesinin yıkanmasını o tarihte vakanüvis olan merhum Ahmet Refik pek mânalı tasvir etmiştir.

Hırkai saadet dairesinin girilen kapısı bugün sedefli olup, iç duvarları Üçüncü Murat zamanında gayet kıymettar çinilerle kaplattırılmıştır. Bu çini panoların ortasında tavus kuşu resimleri bulunmaktadır. Klâsik köşe istalaktitleri ve kubbe Sultan Reşat zamanında altın yaldızlı kalem işleriyle bezettirilmiştir. Binanın sağ duvarında İkinci Mahmut zamanında balgami taşlarla süslenmiş olan hava tecdidine mahsus bir ocak bulunmakta olup, gayet zarif bir bacası vardır.

Hırkai saadet dairesinin zemini, işlemeli beyaz keçe ile mefruştur. Pencerelerde ve kapıda işlemeli ve arada üzeri âyet dokumalı zar perdeleri bulunmaktadır. Binanın sol tarafında köşede, beher dılı 3×2,75 ebadında gümüşten bir şebeke bulunmaktadır. Bunun kubbesi de gümüşten ve gayet sanatkârane kabartma çiçeklerle süslemeli olup Üçüncü Murat zamanında yapılmıştır.

Muhafaza, temizlik: İşte en kıymetli teberrükât bu şebekenin içinde bulunan mahfazalarda ve sandıklarda ve diğer eserlerle Kelâmıkadimler ve yazmalar duvar dolaplarında mahfuzdur. Hırkai saadet dairesinde daima buhur yakılır ve hademe münavebe ile Kuran okurdu. Temizliğine çok itina edilir, bilhassa ramazanlarda, emanetler muvakkaten Revan köşküne geçirilerek her taraf, kubbeye kadar temizlenir, eşya gül suyu ile silinirdi. Bu temizliklere saray tâbirince «pars» denirdi. Hırkai saadet dairesinin süpürgeleri çuhalı ve süslü olarak hususi surette yaptırılır, faraşı da gümüşten olurdu. Çıkan tozların binanın dış kapısı önündeki kuyuya atılması mutattı. Hırkai saadet dairesinin hasırlarının dokunması için de hasırcılar ocağı tesis edilmişti.

Merasimi: İkinci Abdülhamit zamanı, ramazan ayının on beşinci günleri Hırkai saadet ziyareti büyük bir merasim ile yapılır ve saray kadınları da ziyarete gelirlerdi.

Hırkai saadetin başmuhafızı hükümdar olup, onun gaybubetinde bu vazife tülbent ağasına aittir. Hırkai saadet hademe teşkilâtı Topkapı sarayı müze haline intikal edinciye kadar devam etmiştir.

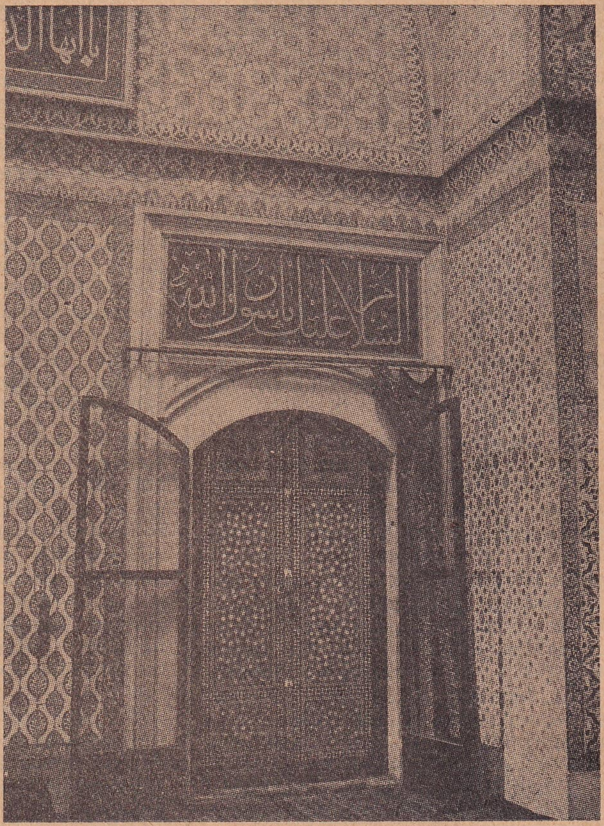
Emanatı mukaddese gelince: Birinci Selimin Mısırı fethi üzerine o vakte kadar hutbede, Mısır Memlûk hükümdarlarının isimleri, «Malikül haremeynüşşerifeyin» diye yadolunduğu halde, Birinci Selim «Hadimül haremeynüşşerifeyin» suretiyle okunulmasını istemişti. Mekke şerifi Mehmet ebül-

berekât, oğlu «Ebunemi» eliyle Haremişerif miftahlarını göndermiş ve bundan sonra sürre (Aslı Surra'dır, kese demektir. Kâbeye, merasim ve hususi bir deve katarı ile yollanan paraya derlerdi) gönderilmesi resmî şekil almıştır.

Birinci Selimin Mısır'dan getirdiği emanatın nelerden ibaret olduğu zamanında tarihlere intikal etmemiş olduğu gibi Topkapı sarayı arşivinde de aydınlatıcı vesikalara tesadüf olunamamıştır. Bizim tetkiklerimize nazaran, İstanbula intikal eden mübarek eşya Mısır'ın fethini müteakıp, orada bulunan ve bilhassa Bağdad'ın Hülâgu tarafından istilâsı sırasında, Halife El müstensir billâh'ın getirdiği teberrükât ile, Mısır'da bu kabîlden bulunan eşyadır. Her halde El müstensir billâh'ın o badireden pek çok şey getiremediği muhakkaktır. Netekim Hülâgu'nun Hırkai saadet'i bile yaktırdığı rivayet edilmektedir. Elhasıl o tarihten sonra muhtelif yerlerde bulunan bu gibi eşya İstanbula gelmiştir ki, bunlar arasında; tahminen 70 yıl evvel Bağdad'da bulunan ve mühri saadet denilen ve akik üzerine kûfi hatla kelimei tevhit kazılmış taş ile Birinci Dünya Savaşında, Hazreti Ali türbedarı tarafından Hazreti Ali'ye izafe edilerek Sultan Reşad'a verilen kılıçta bulunmaktadır. Binaenaleyh, teberrükât Birinci Selim zamanından başlamış, son devre kadar birer vesile ve sebeple toplanılmıştır. Bunların ancak bir miktarı Peygamber zamanına aittir. Mevcut eşya pek çoktur; isimlerini bile bu kısa yazıda sıralamıya imkân yoktur, ileride Hırkai saadet dairesi tanzim edildiği sırada bir katalog halinde, tarihçeleriyle birlikte ortaya konacaktır.

Hırkai saadet dairesinde bulunan eserler üç büyük grupa ayrılabilir: 1 - Hazreti Muhammede veya eshaba ait olması itibariyle tarihî kıymeti olan eserler. Hırkai saadet, bunların başında gelir. 2 - Her hangi bir zata aidolduğundan tarihî bir madde olmakla beraber ayrıca sanat kıymeti de olan eserler. Kılıçlar bu yönden çok mühimdir. 3 - Tarihî ve sanat kıymeti olmıyan eserler. Hırkai saadet dairesinde, kendilerine kutsiyet izafesi edilmiş birçok eşya bulunmaktadır. Bu meyanda bâzı peygamberlerin türbelerinin sanduka örtüleri, seccadeleri, sarıkları ekseriyeti teşkil etmektedir. Halbuki bunların birçoğu son zamanlarda yapılmış olmakla beraber sanat kıymetleri de yoktur. Bundan başka mum parçaları ve benzerleri de saklanmıştır. Mamafih her dinde ve memlekette, bu kabilden, itikada müteallik birçok eşya saklanmaktadır. Nakşı kademi saadet (Peygamberin ayağının kalıbı) i gösteren taş ve tuğlalar, Hazreti İbrahim'in tenceresi de birer itikat mevzuudur. Netekim Topkapı sarayında bulunan ve Hazreti Yahya'ya izafe edilen elin ise, muhtelif dünya kiliselerinde on kadar eşi mevcuttur.

Emanatı mukaddese'nin başlıca ve mühimleri üzerinde biraz bilgi vermek faydalıdır.

Hırkai saadet dairesi kapısı

Hırkai saadet: Bu hırka, Kâ'b bini Zuhayr'e hediye edilmiştir (Kâ'b'ın babası Zuhayr, meşhur Arap şairlerindendir. Bilindiği veçhile İslâmiyetten evvel en yüksek şiirler Kâbenin duvarlarına asılırdı ki, bunlara «muallekatı seb'a» ismi verilmiştir. İşte Zuhayr, şiiri asılanlar arasında üçüncüdür). Bilindiği veçhile Peygamber'in aleyhinde bulunan Kâ'b, ölüme mahkûm edilmiştir. İslâmiyeti kabul etmiş olan kardeşi bu haberi kendisine bildirmesi üzerine Kâ'b, Mescidi saadet'e gelmiş, hatasını görerek nedamet ile huzura girmiş ve kendisini tanıtmıyarak: «Ya resulallah; Kâ'b bini Zuhayr, tövbe eder ve Müslüman olarak huzurunuza gelirse kabul eder misiniz?» demiş, Peygamber evet cevabını verince; bir kaside okumıya başlamış, Peygamber de arkasından hırkayı çıkararak Kâ'ba vermiştir. Bundan dolayı, okuduğu kasideye «hırka kasidesi» mânasında «Kasidei Bürde» (Bürde, geceleyin örtü, gündüzleri aba olarak kullanılan yünlü libastır) dahi denir. Maamafih «Kasidei Büre» de denilmiştir. Çünkü felce uğrıyan İmam Busayri'ye bu hırka giydirilince, şifa bulduğundan bu isim de verilmiştir.

Hırkai saadet'i Muaviye, onbin dirhem gümüş mukabilinde almak istemiş ise de Kâ'b buna muvafakat etmemiş, fakat vefatında veresesinden yirmi bin dirheme satın alınmıştır. Emeviler'den Abbasiler'e ve nihayet Mısır'a ve oradan da Birinci Selim vasıtasiyle Türklere intikal etmiştir.

Bâzı membalar da Hırkai saadetin Mervan tarafından Mısıra getirilerek saklandığını ve sonra bulunarak Abbasi halifelerinin bayram alaylarında giydiklerini yazmaktadırlar. Bundan başka, Hırkai saadetin Tebük vakası dolayısiyle verilen «Bürdei yemaniye» olduğuna dair de bir rivayet vardır. Hazreti Peygamber, diğer bir hırkasını da Veyselkarani'ye hediye etmiştir ki, bu hırka da Fatih civarındaki Hırkaişerif camisinde mahfuzdur. Bunları yekdiğerinden tefrik için birincisine Hırkai saadet, ikincisine Hırkai şerif denilmektedir. Hırkai saadet, dışı siyah, içi krem rengi yünlü bir kumaştandır. Hırkai saadet, Üçüncü Murat zamanında fevkalâde sanatkârane yapılmış ve zümrüt ve yakutlarla süslü bir altın mahfazaya konulmuştur (Sultan Aziz, yeni bir altın mahfaza yaptırdığından, evvelkisi hazinede teşhirdedir). Bu mahfaza da, daha büyük bir sandıkta mahfuzdur.

Dendani Peygamberi: Hazreti Peygamberin Uhut gazasında kırılan dişinden ufak bir parça olup elmaslı bir kutuda mahfuzdur.

Namei saadet: Bunlar birkaç tanedir, meşhur olanı, Peygamberin Mısır hükümdarı Mukavkas'a gönderdiği nüshadır, papirüs üzerine ma'kali hat ile yazılmış olup on iki satırdan ibarettir. Altında «Muhammeden resulullah» mührü bulunmaktadır. Türkçe tercümesi şudur: «Allah'ın kulu ve resulü Muhammed'den Kıpt kavminin reisi Mukavkas'a: Doğru yola giden için emniyet ve selâmet vardır. Binaenaleyh seni İslâmiyeti kabule davet ediyorum. Kabul ederseniz selâmet bulacak, hem tahtınızı kurtarmış ve hem de tebaanızı İslâmiyetle müşerref etmek yüzünden iki kat mükâfat kazanmış olacaksınız. Şayet bu davetten yüz çevirirseniz tebaanıza gelecek felâketin günahı başınıza olsun. Siz de ehli kitapsınız. Gelin bir kelime üzerine birleşelim. Allahtan başkasının namına ibadet etmiyelim ve ona hiçbir şeyi şerik koşmıyalım, Allahı bırakıp birbirimize tapmıyalım. Eğer bu davete kulak asmazsanız iyi bilin ki biz Müslümanız». Namei saadet'ler iki cam arasında ve altın mahfazalar içindedir.

Sancağı şerif: Bugün mahfuz olan Sancağı şerif 0,38×1,13 büyüklüğünde yeşil canfestendir. Üzerinde kırmızı atlas üzerine «Nasrun minallah ve fethün karip» ve Allah, Muhammed ve Aşerei Mübeşşire (Hayatta iken cennete gidecekleri tepşir edilen on kişi) isimleri altın tel ile işlenmiştir. Küçük bir gümüş sandık içinde bulunmaktadır. Tarihlerin de belirttiği veçhile bu sancak sonradan yapılmış olup, üzerine fersude ve harap bir hale gelen eski Sancağı şerif'ten bâzı parçalar dikilmiştir. Netekim aynı sandıkta bir torba içine konmuş siyah renkli birtakım fersude parçalar mahfuzdur ki, el sürülünce dağılmaktadır. Bunların, Hayırbay'ın Mısır'dan gönderdiği Sancağı şerif parçaları olduğu anlaşılmaktadır.

Lihyei saadet: Hırkai saadet dairesinde birçok sakalı şerifler vardır. Bunlar muhtelif tarihlerde toplanılmış olup bilhassa bâzılarının mahfazaları, zümrüt ve yakutlarla cidden birer sanat eseri haline getirilmiştir. Bu arada bir tane de Hazreti Ebubekir'e aidolan sakal kılı vardır.

Nakşı kademi saadet: Bunlar da müteaddittir. Birisi Hazreti Peygamber'in Mirac'a çıktığı sırada bastıkları taştaki ayaklarının kalıbı olduğu rivayet edilmektedir. Bunlardan biri, dolapta olup ziyaret edilmek üzere altın bir çerçeve içindedir. Eyüp'te Hazreti Halit, Birinci Abdülhamit ve Üçüncü Selim türbelerinde de birer Nakşı kademi saadet bulunmaktadır.

Kemanı Peygamberî: Bu ok yayı 1,17 uzunluğunda bir ağaç dalıdır.

Hazreti Musanın asası: 1,22 uzunluğunda budaklı bir ağaç dalıdır.

Nalini saadet: 0,23 uzunluğunda, ayak şeklindedir. Üzerine Ayet el kürsi yazılmıştır. Teberrüken sonraki zamanlarda yapılmış olması muhtemeldir.

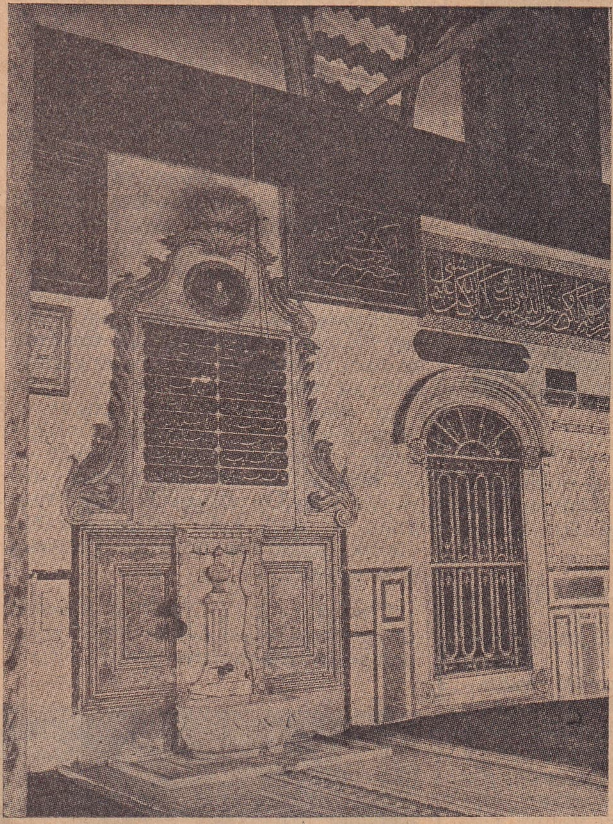
Mekkei Mükerreme anahtarları: Sürre, Çelebi Mehmet zamanında başlamıştır. Bu vesile ile Kâbeye birtakım eşya da gönderilmiştir ki, İkinci Bayezit zamanında Kâbe için yaptırılmış gayet sanatkârane bir kilit ve anahtar da bunlardandır ve şimdi Topkapı sarayı müzesinde bulunmaktadır. Bu arada muhtelif devirlerde yapılmış tahtadan, demirden ve demir üzerine altın kakmalı veya gümüşten diğer kilit ve anahtarlar da bulunmaktadır. Bunlar nadir bir koleksiyon teşkil etmektedir.

Gasli nebevi suyu: Yeşil ve kırılmış boş bir şişedir ki, bunda da Hazreti Muhammedin gasil suyunun bulunduğu yazılıdır.

Haceri esved mahfazaları: Haceri esved'i ziyaret esnasında el sürülmesi yüzünden aşınan bu mahfazaların biri altından, diğerleri gümüştendir.

Seccade: Hazreti Fatma'ya izafe edilen bu seccade, beyaz bezden olup üzerinde kûfi, sülüs ve nesih hatlarla âyetler yazılıdır. O devirde bu cins yazılar yoktur. Yapılışı Onaltıncı Yüzyıla aidolabilir. Netekim Hazreti Hüseyin'e ait bulunduğu bildirilen bir halı seccadenin de Onyedinci Yüzyıla ait bir Bergama halısı olduğu tebeyyün etmiştir. Bu gibi eşya türbelerde uzun zamanlar saklanılmış ve her hangi bir rivayete dayanılarak bâzı şahsiyetlere aidolduğu inaniyle saraya gönderilmiştir.

Altın oluk: Mizabı saadet de denilen ve Kâbe'nin yağmur sularının akması için tahtadan yaptırılarak üstü altın levhalarla kaplattırılmıştır. Bunların üzerlerinde âyetler yazılı olduğu gibi gönderen hükümdarın ismi de bulunmaktadır. Birinci Ahmet, Dördüncü Murat ve Abdülâziz zamanında yaptırılmış olanlar mahfuzdur.

Hırkai saadet dairesinde hâcet penceresi

Babı tövbe kapı kanadı: 0,59 × 1,45 ebadında olup tahtadan yapılmıştır. Üzerinde demir kakmalar bulunmaktadır.

Hazreti İbrahim kazanı: 0, 20 kutrunda mavimtırak renkte bir taştan yapılmıştır.

Hazreti Yusuf imamesi: Beyaz tülbenttendir. Sonraki zamanlarda yapıldığı görülmektedir.

Mührü saadet: Bir santim uzunluğunda kabarıkça kırmızı akik üzerine kûfi hat ile «Muhammed Resulullah» yazısı hâkedilmiştir. Son yüzyılda Bağdad'da bulunmuştur. Bunun Mührü saadet olduğu «Tarihi Osmani Mecmuası» nın 42 numaralı nüshasında neşrolunan Suphi Paşa yazısında belirtilmekte ise de Namei saadetlerle mukayese edilince bu iddia varit görülememektedir.

Süyufu mübareke: Bu kılıçlar tarih bakımından olduğu kadar, sanat yönünden de eşine tesadüf edilemiyecek kadar mühim bir koleksiyondur. İkişer torba içinde ve üzerleri hükümdarların mühürleriyle mühürlü olarak saklanmaktaydı. Dış torbaları yeşil atlastan, üzeri altın tel işlemelidir ve üzerinde kılıçın kime aidolduğu da yazılıdır.

Süyufu mübareke (mübarek kılıçlar) nin, Hırkai saadet dairesinde, şebekenin içine tarih sırasiyle asılmaları mutattır. Bu kılıçlar şunlardır: 1 - Hazreti Davuda izafe olunan kılıç; üzeri resimli ve yazılı olan bu kılıç mühim bir tetkik mevzuudur. 2 - Hazreti Muhammed'e ait kılıçlar; iki tanedir, kabzaları sonradan tarsi edilmiştir. 3 - Hazreti Ebubekir kılıcı. 4-Hazreti Ömer kılıçları; üç tanedir. 5 - Hazreti Osman kılıçları; iki tanedir; bunlardan birinin kabzası, altından arslan kafası ve balçığı ejderha başı şeklinde olup tabanı ve kını altın kakma süslemeli zümrüt, yakut ve elmaslarla fevkalâde surette süslenmiştir. 6 - Hazreti Ali kılıcı. 7 - Zeynelâbidin kılıcı. 8 - Zübeyr ibni ül avam kılıcı. 9 - Kâtibi resulullah ebu Hasanın kılıcı. 10 - Hazreti Cafer Tayyarın kılıcı. 11 - Hazreti Halit bini Velidin kılıcı; dört tanedir. 12 - Amir bini Yuseyirin kılıcı.

Bunlardan başka hangi eshaba aidolduğu bilinmiyen iki kılıç daha bulunmaktadır.

Padişahların tahta ilk geçişlerinde yapılması mutadolan kılıç alaylarında, ekseriyetle Hazreti Ömer ve Hazreti Halid'e ait kılıçların kuşanıldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Kısa bibliyografya: *Zeynelâbidin; Kaside Banad Suad, 1928. Mehmet Raif; Topkapı Sarayı Humayunu, 1332. Tahsin Öz; Topkapı Sarayı Müzesi Rehberi, 1933. Hüsnü; Bayram Hediyesi, Bedayi Âsarı Osmaniye, 1335. İslâm Ansiklopedisi; cüz 20. Zeki Megamiz; Medeniyeti İslâmiye Tarihi, cilt I, 1328. Ahmet Rasim; Osmanlı Tarihi, 1328. İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Os-*

manlı Devletinde Saray Teşkilâtı, 1945. Fevzi Kurtoğlu; Türk Bayrağı ve Ay Yıldız, 1938. Lütfü Paşa; Lütfü Paşa Tarihi, 1341. The Calipphate; T. W. Arnold Oxford, 1924. Topkapı Sarayı Müzesi hazine defterleri. Ahmet Rasim; Menakıbı İslâm, 1325.

(Tahsin Öz)

GÖVSA, İBRAHİM ALÂETTİN — (1889 - 1949) Çeşitli sahalardaki eserleriyle ve faaliyetleriyle memle-

İbrahim Alâettin Gövsa

ket kültürüne hizmetleri dokunmuş ve bir öğretmen olarak binlerce münevver insan yetiştirmiş fikir adamlarımızdandır.

Hayatı: İbrahim Alâettin Gövsa İstanbulda doğmuştur. Baba tarafından soyu Filibeli, anne tarafından soyu Erzurumludur. Babası Trabzon mektupçuluğunda bulunmuş olan merhum Filibelizade Mustafa Asım Beydir. Şark dillerini iyi bilen, biraz da fransızca okuyan ve tercüme yapan bir zattı. Kaside, gazel ilh. sahalarında bir divan dolduracak kemiyette eseri vardır. Oğluna, pek küçük yaştan itibaren edebî bir zevk ve terbiye vermiştir. İbrahim Alâettin Gövsa ilk tahsilini İstanbulda Kemeraltı, Çengelköy, Şemsülmaarif mekteplerinde, orta tahsilini Trabzon İdadisinde ve İstanbulda Vefa İdadisinde yapmış, sonra Hukuk Mektebine girerek 1910 yılında mezun olmuştur.

İlk olarak Adliyeye intisabederek Heyeti İthamiye zabıtkâtipliğinde ve adliye kütüphanesinin teşkilinde çalışmıştır. O sıralarda Haham Mektebinde türkçe ve hukuk dersleri veren İbrahim Alâettin Gövsa 1911 yılında Darülfününda lise edebiyat öğretmenliği müsabakasını kazanarak Maarife intisabetmiş ve Trabzon Sultanisi edebiyat öğretmenliğine tâyin edilmiştir. 1913 te Maarif Nezareti tarafından İstanbulda açılan müsabaka imtihanını kazanarak edebiyat tahsili için İsviçre'ye gönderilmişse de, Jean-Jacques Rousseau Pedagoji Enstitüsüne girmiştir. Prof. Mustafa Şekip Tunç ile birlikte bu enstitüden diploma ve Cenevre Üniversitesi Psikoloji Lâboratuvarından da tasdikname alarak 1916 da memlekete dönmüştür.

1916 dan 1926 yılına kadar İstanbulda Erkek Öğretmen Okulu (Darülmuallimini Âliye) nda kalarak pedagoji ve psikoloji okutmuştur. O esnada öğretmenliğe de devam etmekle beraber üç yıl müdür yardımcılığı, üç yıl da müdürlük yapmıştır. Gene o sıralarda iki sömestr zarfında Darülfünun Edebiyat Fakültesinde psikoloji derslerini vekâleten vermiş ve Orta Öğretmen Okulunda da iki yıl kadar felsefe okutmuştur. 1926 yılında Maarif Vekâleti, Millî Talim ve Terbiye Heyeti âzalığına tâyin edilmiş, 1927 yılında Üçüncü Büyük Millet Meclisine Sivas milletvekili olarak katılmış, dördüncü devrede ise Sinop milletvekilliğine seçilmiştir. 1935 te tekrar Maarif Vekâletine geçerek Başmüfettişlikte bulunan İbrahim Alâettin Gövsa altıncı ve yedinci devrelerde Büyük Millet Meclisinde İstanbul milletvekili olarak çalışmıştır. Sekizinci devrede milletvekili olmamış, "İnönü Ansiklopedisi» bürosunda vazife alarak büyük hizmetler görmüştür. Hayatının son yıllarında ise Ziraat Bankası idare meclisi âzası bulunuyor, bir taraftan da hem "Hürriyet" gazetesine günlük fıkralar yazıyor, hem de en büyük eseri olan "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi" yi yazmakla meşgul bulunuyordu. En faal bir çağında ve en verimli bir devrinde bulunan İbrahim Alâettin Gövsa 29 ekim 1949 günü bir kalb krizi neticesinde âni olarak Ankarada hayata gözlerini yummuştur.

Şairliği: İbrahim Alâettin Gövsa yazı hayatına, muhtelif mecmualarda manzumeler neşretmek suretiyle atılmıştır. Balkan Harbinde gönüllü olarak Trabzon Taburiyle Çatalca'da harbe iştirak ettiği esnada yazdığı "Rumeli" ve "Gönülünün Gönlü" adlı iki eseri birer küçük risale halinde Kızılay hesabına neşredilmiştir. Bunlardan başka 1910 da "Çocuk Şiirleri" ni, 1912 de Trabzon'da "Güftü Gû" (Gençlik Şiirleri) yu neşretmiş, daha sonra Çanakkale Müdafaasına ait şiirlerini de "Çanakkale İzleri" adı altında toplamıştır. İbrahim Alâettin Gövsa, edebiyat vadisinde Fecriâtî'ye katılmamakla beraber bu zümre şairleriyle arkadaşlık etmiş, o devirde aruz vezniyle bir hayli manzume vücuda getirerek "Serveti Fünun" da neşretmiştir. Ali Ulvi gibi o da, çocuk edebiyatına ilk heves edenlerden ve bu sahada güzel örnek verenlerdendir. Aruz veznini bırakarak hece ile de, derin bir lirizm göstermemekle beraber muvaffakıyetli manzumeler vücuda getirmiştir. 1938 de Atatürk'ün ölümü üzerine yazılan yüzlerce manzume arasında onun "Atatürk'e Tavaf" ı en dikkati çeken parçalardan biri olmuştur.

Muharrirliği: İlk zamanlarda bir öğretmen ve bir meslek adamı olarak muhtelif mecmualarda edebi, içtimai, terbiyevi makaleler yazan İbrahim Alâettin Gövsa, hayatının son yıllarında memleketin tanınmış bâzı gazete ve mecmualarına devamlı olarak hemen her mevzudan makaleler, fıkralar veren popüler bir muharrir şahsiyeti kazanmıştır. Onun her zaman için öğretici bir mahiyet taşıyan bu yazıları her sınıf okuyucu tarafından zevkle okunmuştur. Son zamanlarda "Hürriyet" gazetesinde "Günün Düşüncesi" umumi başlığı altında yazdığı gündelik fıkralarında, hâdiseleri yakından kovalıyan ve bunları kültür bakımından işlemesini bilen bir gazeteci şahsiyeti taşıdığını da ispat etmiştir.

İlmi ve ansiklopedik neşriyatı: Meşrutiyet devrinin yetiştirdiği ilk terbiyeciler den biri olan İbrahim Alâettin Gövsa terbiye, dil ve biyografi ba-

Merhumun cenaze töreninde bulunan devlet erkânı

hislerinde çağdaşlarına ve yeni nesillere faydalı olacak bir faaliyet göstermiştir. Bütün resmî hayatı boyunca çeşitli maarif meselelerine karşı gösterdiği yakın alâka ve hizmet bir tarafa bırakılsa bile, onun yalnız İstanbul Öğretmen Okulundaki idareci ve terbiyeci olarak yapmış olduğu hizmetler daima şükranla anılacaktır. Terbiye bahislerine dair yaptığı telif ve tercümeler arkadaşlarına ve yeni yetişenlere yol göstermiştir. Biyografik eserlerinde de geniş bir okuyucu kitlesinin ihtiyacını daima göz önünde bulundurmuş, dil bahislerinde kültür dilini anarşiden kurtarma hedefini gütmüştür.

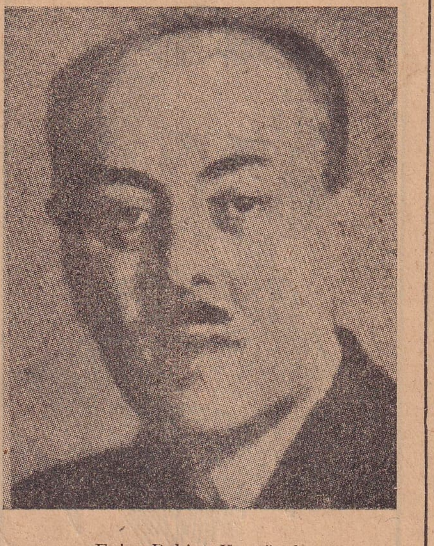
Başlıca eserleri: "Çocuk Şiirleri", "Güftü Gû", "Çocuk Ruhu", "Ruhiyat ve Terbiye", "İlk Gençlik", "Bedii Terbiye", "Çanakkale izleri", "Süleyman Nazif, Hayatı ve Eserleri", "Şen Yazılar", "Victor Hugo", "Çocuk Kalbi", (Edmonde de Amicis'den), "Çocuklarda Zekâ Ölçüleri" (Dr. Simon ve Binet'den), "Jean Marie" (André Theuriet'den), "Her Genç Hayata Atılırken Neler Bilmeli?" (Jean Irène'den), "Otuzundan Sonra Herkes Neler Bilmeli?" (Jean Irène'den), "Hayatım ve Eserlerim" (Henry Ford'dan), "Söz Oyunları", "Sabatay Sevi", "Meşhur Adamlar Ansiklopedisi", "Türk Meşhurları Ansiklopedisi", "Yeni Türk Lûgati", "Talebe Lûgati", "Elli Türk Büyüğü", "Kâşifler ve Mucitler", "Büyük Adamlar" serisi, "Nedim, Fuzuli, Hayyam, Nabi ve Süleyman Naziften Hâmide Mektuplar", "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi ve Ansiklopedik Sözlük".

(Hüsamettin Bozok)

KORYÜREK, ENİS BEHİÇ — (1893 - 1949) Birinci Dünya Savaşı içinde yetişip hece vezniyle ilk olarak güzel parçalar yazmış olan birkaç şairimizden biridir.

Enis Behiç Koryürek İstanbulda doğmuştur. Doktor albaylarından Behiç Beyin oğludur. Selânik ve Üsküp idadileriyle İstanbul sultanisinde okumuş, daha sonra Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) ne girerek 1914 te oradan mezun olmuştur. Bükreş, Budapeşte, Moskova... gibi yabancı memleket başkentlerinde yüksek hariciye memurluklarında vazife gördüğü gibi, Edirne Hukuk İşleri müdürlüğünde, Ankara Ticaret Muahedeleri Dairesi reis muavinliğinde, Yüksek İktisat Meclisi umumi kâtipliğinde, Ekonomi Bakanlığı İş Dairesi başkanlığında bulunmuş, hayatının son yıllarında Demokrat Parti saflarında kendini tamamiyle politikaya vermiştir.

Enis Behiç Koryürek ilk manzumelerini Balkan felâketi dolayısiyle duyduğu elemlerle meydana getirmiş, aruz vezniyle vatan için mersiyeler yazmıştır. Bir aralık, aruz vezninde bir yenilik yapmak hevesine kapılmış, bu vezni alaturka musikinin usulleriyle birleştirmek istemiştir. Aruzdan bıkıp heceyi de kâfi görmiyenler, özledikleri üçüncü ahengi bu tecrübede bulacaklarını umuşlarsa da hayal kırıklığına uğramışlardır. Şair de bunu anlamış olacak ki, kısa bir zamanda bu hevesten vazgeçerek Millî Edebiyat cereyanına katılmıştır. Hece vezninde de bâzı yenilikler düşünen, mısra kesintilerini yeni bir tarzda (meselâ 6+5 yerine 7 + 4 kullanmak veya 3 + 3 + 4 şeklinde yeni bir onlu vezin icadetmek gibi) işlemiye çalışan Enis Behiç Koryürek, bu tecrübelerinde ses bakımından muvaffak olmuş sayılamaz.

Enis Behiç Koryürek

Ancak bir tek manzume içinde hecenin çeşitli birkaç veznini kullanmak suretiyle meydana getirdiği bâzı eserlerinde, bu yenilik gayretlerine muvaffak olmuş nazariyle bakılabilir.

Enis Behiç Koryürek, millî heyecanı yakından duymak ateşiyle kıvranmış, fakat bunun için halka inmek fırsat ve imkânlarını bulamıyarak mazinin şanlı sayfalarına doğru dalıp gitmiştir. Millî Mücadelenin ateşli havası içinde ruhları şiddetle kamçılayan «Süvariler» ve «Gemiciler» gibi manzumeleri zengin bir muhayyelenin mahsulü olan ve serbes bir hece vezniyle meydana getirilen güzel eserlerdir. Enis Behiç Koryürek, bu parçalarında, tarihin şanlı sayfalarından kuvvet alan «épique» bir şiir meydana getirmiş ve kendi nesli içinde bu sahada tek kalmıştır. Şiirlerini 1927 yılında «Miras» adiyle bir kitapta toplamıştır. Daha sonra yazdıklarını «Güneşin Ölümü» adı altında toplamak istemişse de yapmamıştır.

Velût bir şair olmadığı ilk bakışta göze çarpan Enis Behiç Koryürek, şiiri, gençlik çağına münhasır bir mevsim rüzgârı telâkki etmiş olduğu yolundaki bâzı iddiaları haklı çıkartacak şekilde, gittikçe, neşriyat ve edebiyat âleminden uzak yaşamıştır. En son kaleme aldığı «Varidatı Süleyman Efendi» ise, şairi, edebiyat tarihine geçirtmiş olan sebeplerden uzak, bir fantezi olarak ele alınabilir. Çedikçi Süleyman Efendi adında bir tarikat mensubunu, ispritizma yoliyle davet edip, ondan alınan ilhamlarla yazıldığı söylenen bu kitabında Enis Behiç Koryürek, mistik ve pek girift bir atmosfere bürünmüştür. Tekrar aruz veznini kullanmak istemesi ve ağdalı bir Osmanlı diliyle yazması da insanı şaşırtacak hususlardır.

Enis Behiç Koryürek, aruzun esaretinden sonra sade ve güzel bir türkçeyle hece vezninin zaferini hazırlıyan bir edebiyat neslinin belli başlı bir simasıdır. Heceyi, Mehmet Emin'in üslûp ve edasından sıyırarak bambaşka bir şekilde kullanmış, ona yeni bir ahenk ve zarafet vermiştir. Ancak «épique» bir karakter göstermesine rağmen manzumelerinde bir derinlik bulmak güçtür. Aynı grupa mensup hececi şairler gibi o da, sanatkâr bir ruha sahibolduğunu ispat edememiş ve bundan dolayı da, insan ruhunun derinliklerine inemiyerek hep satıhta dolaşmıştır. Bu bakımdan, yarınki nesillere, yazdıkları tekrar tekrar okunacak veya ezber edilecek bir şair olarak kalacağı pek şüphelidir. Onun edebî değeri ve hizmeti, bir intikal safhasında dilimizin sadeleşmesi ve eski geleneklerin yıkılması yolundaki çalışmalarından ileri gelir.

(Ali Hüseyin)

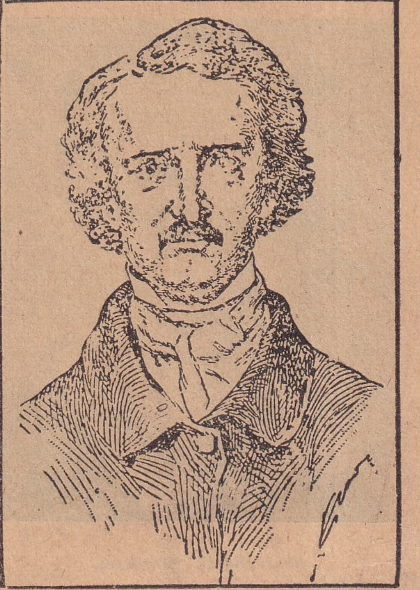
POE, EDGAR ALLAN — (1809 - 1849) Dünyaca meşhur Amerikan şair ve muharriri. 19 ocak 1809 da Boston'da doğmuştur. Aslen İrlândalı olan büyük babası, Amerikanın istiklâl muharebelerine katılmış bir generaldir. Poe'nun babası David Poe hukuk tahsil etmiş olmasına ve general bir babanın nüfuzuna rağmen, serseri ruhlu bir adam olduğu için hiçbir ciddi iş yapamamış bir kimse idi. David Poe, Elizabeth Hopkins adında, Londralı evli bir aktrise âşık olmuş, bu sevginin zoriyle aynı kumpanyada aktörlük etmiye başlamıştı. Hiç de iyi bir aktör olamıyan David Poe, sevdiği kadından, kocası hayatta oldukça yüz görmemiş, Hopkins'in ölümü üzerine 1805 te Elizabeth'le evlenmiştir. Bu seyyar trup Boston'da kaldığı bir sırada Edgar Poe dünyaya gelmiştir. Babası o sıralarda veremden hastaydı, kısa bir müddet sonra da çalışamaz hale gelmişti. Hastalık, sıkıntı ve sefalet ailenin üzerine iyice çökmüştü. Ertesi yıl aile Richmond şehrine yerleştiği zaman David Poe'nun serseri ruhu yeniden alevlenmiş, birçok defalar ailesini bırakıp kaçmış ve perişan bir halde, karısından bir lokma yiyecek dilenmiye dönmüştür. Bu sıralarda ölen David Poe'nun âkıbeti hakkında kesin bir bilgimiz yoktur.

Mahrumiyet içinde geçen bir hayat, annesi Elizabeth Poe'yu da veremin kucağına atmıştır. Bu sefalete dayanamıyarak ve Edgar'ı diğer iki kardeşiyle birlikte himayesiz bırakarak gözlerini hayata yummuştur. Henüz üç yaşında olan küçük Edgar Poe'yu, çocukları olmıyan bir tütün tüccarı, John Allan himayesine aldı ve böylece kahramanımızın adı, Edgar Allan Poe olarak kaldı. Allan ailesinden büyük şefkat hissi gören küçük çocuk sarı bukleli saçlariyle pek şirindi. Hırçın ve marazi tabiatine rağmen hakiki bir evlât gibi se-

viliyordu. 1813 ten itibaren Richmond'un kibar çocuklarının devam ettiği bir okula verildi. İşlerini genişletmek istiyen Allan ailesi 1815 haziranında Avrupaya geçince Edgar Allan Poe da İngiltere'de Stoke Newington'da okumuştur. Bir prens gibi giyinen ve ihtimam gören bu hırçın çocuk, görmüş olduğu bu şefkati daha sonraki yazılarında tenkidetmiştir. 1820 de Allan ailesi tekrar Amerika'ya dönünce Edgar Allan Poe Virginia'daki Richmond Academy'ye girmiş ve daha sonra aynı şehrin üniversitesine devama başlamıştır.

Hasta ve melânkolik bir mizaca sahibolması onu gittikçe bedbin ve hayalperest yapmıştı. Zayıf, narin ve kibar olmasına rağmen, bedenî yorgunluklardan da hoşlanıyor, boksa çalışıyor, Byron gibi yüzmeyi çok seviyordu. Bu avare tabiati yüzünden 1825 te okulu terketmiye mecbur kaldı. Bir miras yüzünden daha da zenginleşen Allan ailesinin lüks hayatı genç Edgar Allan Poe'nun başını döndürmekte gecikmedi. John Allan, mânevi evlâdının böyle başıboş, işsiz güçsüz dolaşmasını hiç de istemiyordu. Onun bütün emeli, kendi adını taşıyan ve oğlum dediği kimsenin, mevkiine lâyık bir tahsil yapması ve taşıdığı adı şereflendirmesi idi. John Allan ile evlâtlığı Edgar Allan Poe'nun arasında soğuk bir hava estiren bir başka sebep daha vardı. Karısı veremden yatıyor, John Allan ise ondan uzakta kendi zevkı safasına düşkün bir sefahat hayatı yaşamak istiyordu. Genç delikanlı bu kalbsiz kaba adama karşı bir nefret, yatakta hasta bırakılan melek tabiatli analığına karşı da sonsuz merhamet duyuyordu. John Allan, evlâtlığının dikkatli bakışlarından gittikçe muazzep oluyordu. Poe, bu sıralarda Elmira adlı bir komşu kızına ihtiraslı mektuplar yazıyordu. Fakat kızın babası işi farkedince karşılıklı mektupların ardı arası kesildi ve genç kız bir başkasiyle evlenmiye mecbur tutuldu. Bütün bunlar genç Poe'nun kalbinde büyük bir yara açtı. Onun serserilik hevesleri, kumar ve içki iptilâsı müsait bir başlangıç zemini bulmuştu.

Bütün hayatı boyunca süren ıstırapları artık fiilen başlamıştı. Kumarda pek büyük bir para kaybetti. Babalığı bunu ödemedi. Genç Edgar, babalığının ticarethanesinde durmıyarak Richmond şehrini terketti. İki yıl kadar kimse ondan haber alamadı. Onun bu müddet zarfında ne yapmış olduğu hakkında hiçbir bilgi yoktur. 1847 yılında, hayatının bu meçhul devresine dair dikte ettirdiği notlarda İngiltere, Fransa, Rusya ve Yunanistan'da geçirilen maceralardan bahsetmişse de bunların ne kadarının doğru, ne kadarının da, hasta bir muhayyelenin mahsulü olduğu kestirilememiştir. 1827 de Perry takma adiyle orduya giren Edgar Allan Poe ilk kitabını da bu sırada neşretmiştir. Bir Bostonlu takma adını taşıyan ve kırk nüsha basılan bu küçük kitabın adı: «Tamerland and other Poems» dir. Orduda kendini sevdiren Edgar Allan Poe sonradan kendi hüviyetini açığa vurdu. Oradaki âmirlerinin tavsiyesi ve babalığının da tavassutu ile West-Pont askerî okuluna girdi. Babalığının onu başından atmak arzusunda olduğu belliydi. Bir iş adamı olan John Allan onun maceraperest bir genç olmasını bir türlü hazmedememişti. Artık hayat mücadelesinde yapayalnız olan genç Edgar büyük müşkülâtla kabul edildiği askerlik

Edgar Allan Poe

hayatının sıkı inzibatına da bir türlü alışamadı. Askerlikten istifası, babalığının muvafakatine bağlıydı. Fakat karısının ölümünden sonra yeniden evlenen John Allan, buna razı olmadı. Artık Edgar Allan Poe, kendisini kovdurmak için elinden geleni yapmaktan çekinmedi. 1831 yılında inzibat kurulunun karariyle askerlikten ihracedildi. Sırtından üniformayı çıkararak, cebinde bulunan 17 sentle ve hür yaşamak arzusiyle, tekrar fikir hayatına döndü. Fakat muhitine hiçbir zaman ısınamıyan bu fantastik seciyeli, hayalperest ve marazi ruhlu şair, hayatın hep zakkum gibi acı tarafIariyle karşı karşıya kaldı.

Bir müddet «The Southern Literary Messenger» gazetesinde ve «Graham's Magazine» de çalıştı. 1836 da teyzesinin kızı Virginia Clemm ile evlendi. Onun 1847 de ölümü, şairin ruhu üzerinde derin bir yara daha açtı. Bu acıları «Annabel Lee» adlı eserinde dile getirdi. Fakirlik ve açlık ona birçok işlere el attırdı. Gündelik ekmeğini kazanmak için her türlü yazı yazmak mecburiyetinde kaldı ve böylelikle serseri bir hayat içinde sıkıntılı günler, haftalar, aylar geçirdi. Gittikçe azalan çalışma enerjisini tazelemek için kendini içkiye daha çok verdi. Zayıf olan bünyesi gittikçe bozuldu. Bir taraftan yorucu bir zihnî faaliyet onu süratle harabederken maddi sıkıntılar da geri kalmıyordu. Nihayet 1894 yılında yol üstünde baygın bir halde bulundu. Hemen hastahaneye yatırıldıysa da kurtarılamıyarak öldü. Ölümünün sebebi anlaşılamadı; sarhoşluğun buna başlıca âmil olduğuna şüphe yoktur.

Esrarlı, korkunç, hattâ iğrenç vakaları, hiç heyecana kapılmadan, tarafsız bir görüşle anlatmayı bilen Edgar Allan Poe'nun hikâyeleri de, karanlık ve acıklı şiirleri de Ondokuzuncu Yüzyılın ilk yarısında geniş bir alâka topladı. Fransada Baudelaire ve Valéry gibi şairlerin onun eserlerini tercüme etmesi bu şöhreti Avrupaya da kısa bir zamanda yaydı. O tarihten bu yana yüzlerce psikologun ve psikanalizci hekimin ebedî bir konusu haline gelen Edgar Allan Poe hakkında binlerce etüd, yüzlerce cilt eser meydana getirilmiştir. Her şeye rağmen Edgar Allan Poe, göğsünü gere gere Amerikanın en büyük hikâyecilerinden ve şairlerinden biri olarak edebiyat tarihine intikal etmiştir.

Bugünkü modern detektif hikâyeciliğinin de kurucusu farzedilen Edgar Allan Poe'nun bu sahada en meşhur eserlerinden biri «The Mystery of the Rue Morgue» dur. Dilimize «Kızıl Ölümün Maskesi», «Mustatil Sandık», «Morg Sokağında İki Taraflı Cinayet», «İşitilmedik Hikâyeler», «Altın Böcek» adlı eserleriyle bâzı hikâyeleri tercüme edilmiştir.

(H. Sepetçioğlu)

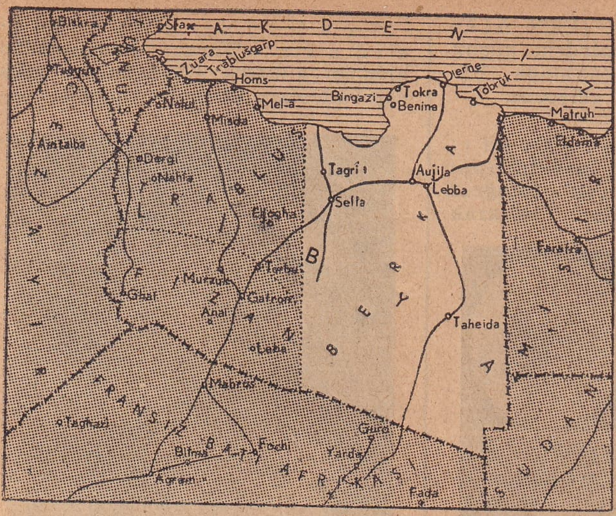
SUNUSİLER VE BERKA DEVLETİ — Doğuda El - Alemeyn'den başlıyarak Batı Trablusu yolu üzerindeki Sirte kıyı şehrine kadar uzanan ve güneydeki hudutları çöller arasından mevhum bir hat olarak geçen Berka yarımadasında Sunusî ailesinin emirliği altında istiklâl ilân edilmiş ve böylece kurulan yeni devlet "Berka Devleti" adını almıştır.

İklim ve ziraat: Berka yarımadasının kıyılarında tam bir Akdeniz iklimi hâkimdir. Kıyılara muvazi olarak Cebel Akdar (Yeşil dağ) silsilesi uzanır. Bu bölgelerin sakinleri Bingazinin tek zenginliğini temin eden hayvancılıkla geçinirler. Yarımadada buğday ve arpa da yetiştirilir.

Kıyı şehirlerdeki halkın, medenî kıyafet taşımakta bulunmasına mukabil çöllerde yaşıyan bedevîler ve köylüler beyaz ehram ve tepesi basık fes giyerler.

İçtimai hayat: Bingazi İtalyan müstemlekesi iken İtalyanlar halkın kültür seviyesini yükseltmemişlerdir. Bu devirde Bingazide açılan en yüksek mektep ortaokul olmuştur.

Sunusî ailesi ve tarihçiği: Sunusî ailesi, kısa tarihi içinde çok dikkate şayan siyasi faaliyetler göstermiş bir ailedir. Bu ailenin kurucusu, Muhammed Peygamber sülâlesinden Seyyid Muhammed Ali El-Sunusî'dir. Bu zat, Onsekizinci Yüzyıl sonlarında Cezayir şehrinde doğmuştur. Din bilgileri tahsil ettikten sonra Kuzey Afrikayı dolaşıp vaızlar vere vere Hicaza da giderek Vehabîlerle tanıştı. Onların fikirlerini benimsiyerek tekrar Cezayire döndü ve o fikirleri yaymıya başladı. Osmanlı hâkimiyetinde

Yeni Berka devleti mıntakasını gösterir harita

bulunan Cezayir valisi Vehabi propagandası yapan bu vaizi, şehirden uzaklaştırdı. Sunusî de Merakeş'e giderek Keyruvan camisinde vaizliğe koyuldu. Onun Şâzili tarikatiyle teması, bu sırada vukubuldu ve Vehabî tarikatiyle Şâzilî tarikatinin hususiyetini göz önünde bulundurarak Sunusiliği kurdu.

Bundan sonra Fransızların Cezayir'i işgal etmeleri üzerine Mısır'a ve oradan da Mekke'ye gitti. Şâzilî tarikati şeyhine talebe oldu ve onun ölümünde de vasiyetiyle yerine geçti. Fakat Mekkede de barınamıyarak büyük sahrada bir müddet oturup kendi tarikatinin propagandasını yaptıktan sonra Bingaziye gelip yerleşti. Bunu takibeden yıllarda Seyyidin müritleri gittikçe artarak nihayet bütün Bingazi halkı, Sunusî tarikatine girdiler.

1859 da Muhammed Ali Sunusinin ölümü üzerine yerine Seyyid Mehdî El-Sunusî geçti. Kabileler, kısa zamanda bu zatın etrafında toplanıp bir birlik vücuda getirdiler. Artık bu birliğin mahiyeti, bir tarikat olmaktan çıkıyor ve dosdoğru siyasi bir hüviyet gösteriyordu.

1902 de Seyyid Mehdî ansızın ölünce, yerine kardeşinin oğlu Seyyid Ahmet El-Şerif El-Sunusî geçti. Bu geçiş, âdeta bir devlet reisi geçişi havasını taşıyordu. Netekim Sunusîler, Osmanlı devletiyle sıkı mücadeleye başlamış bulunuyorlardı. Ancak 1911 de İtalyanlar Batı Trablusu'na taarruz edince Sunusîler, Osmanlılarla elele vererek müstevliye karşı koydular. Fakat bu ümitsiz mücadele, Libyanın İtalyan işgaline geçmesine engel olamadı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Seyyid Ahmet, Enver Paşa ile mektuplaşarak bir Alman denizaltısı ile gizlice Trablustan İstanbula gelmişti. Türk İstiklâl Harbi sırasında uzun zaman Anadoluda kalan Seyyid Ahmet, sonradan Hicaza gitmiş ve orada ölmüştür.

Yerine Sunusî ailesinin ve onlara tabi kabîlelerin reisliğine Seyyid Muhammed İdris El-Sunusî geçti.

Bugün Berka Devletinin reisi olan bu zat, İkinci Dünya Savaşında İtalyanlara ve Almanlara karşı, Müttefiklere yardımda bulunmuş ve Tobruk, El-Alemeyn, Sidi Barrani muharebelerinde Mihver devletlerinin bozguna uğramalarında büyük rolü olmuştur.

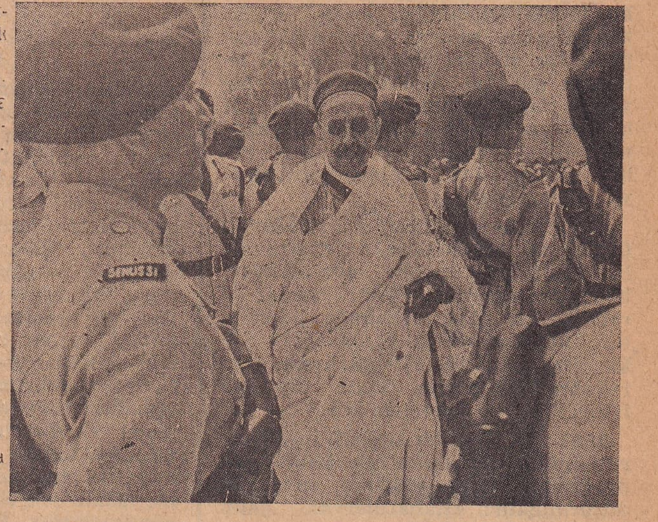
İkinci Dünya Savaşı biter bitmez mağlûp İtalyanın sömürgeleri günün konusu olduğu vakit; bu sömürgelerin Akdenize sahil olması ve Avrupa kıtasına yakınlığı bakımından en mühimlerinden birini Bingazi ve Batı Trablusu teşkil ediyordu. İtalyanlar, vaktiyle Libyada patlak ver-

Seyyid Ahmet El - Şerif

miş olan istiklâl teşebbüslerini, Libyalılara ileride muhtariyet vereceklerini vaadetmek suretiyle önlemiş, fakat ilk fırsatta bütün bu teşebbüse önayak olanları ezerek zahirî bir sükûnet tesis eylemişlerdi. İkinci Dünya Savaşında İtalyanın mağlûbolması ve buralara muvakkaten İngilterenin yerleşmiş bulunması üzerine, hürriyet fikirleri yeniden alevlenmiş, nihayet bilindiği gibi Berka Devleti kurularak istiklâlini ilân etmiştir. Şimdi Trablusla Bingazi'nin bir bütün haline gelmeleri, hail kolay olmıyan bir mesele olarak ayakta durmaktadır.

Seyyid Ahmet El-Şerif

Bugünkü Berka devleti reisi İdris El - Sunusî askerini teftiş ederken

Yeni reis: 1911 de İtalyanlara karşı dövüşen, Osmanlı İmparatorluğunun naibül halife payesini taşıyan ve Anadoluda Mustafa Kemalin yanında İstiklâl Mücadelesine katılan emir, Seyyid Ahmet El Şeriftir. Kendisi Hicaz'da ölmüştür. Bugün Berka Devletinin reisi olan Seyyid Muhammed İdris El-Sunusî merhum emirin amcazadesidir.

Yeni devletin kuruluşu: Berka Devletinin ilk anayasası Türk mevzuatı model ittihaz edilerek hazırlanmaktadır. Hükümet şekli meşrutîdir. Başşehir Bingazidir. Devletin bayrağı siyah zemin üzerine beyaz ayyıldızdır. Memleketin nüfusu ise 350 bin ile 400 bin arası tahmin edilmektedir. Berka Devleti en kısa bir zamanda kalkınabilmek kastiyle kendisine Türkiyeyi model yapmıştır. Şimdiden eğitim enstitüleri ve akşam kız sanat okulları açılması kararlaştırılmıştır. Dış politikada Berka Devleti diğer İslâm devletlerinin yolundan gideceğini ilân etmiştir.

Berka Devleti hudutları içinde hâlâ Osmanlı İmparatorluğu devrinden kalma 500 kadar Türk ailesi yaşamaktadır.

(Hikmet Bil)

SÜVEYŞ KANALI — Atlas Okyanusunu Akdeniz ile Kızıldeniz vasıtasiyle Hind Okyanusuna ve Büyük Okyanusa bağlıyan bu kanal, yüzyıllar boyunca siyasi ve iktisadi ihtirasların mihrakı olmuştur. Kanalın açılmasına Milâttan evvel bile teşebbüs edilmişti. Sonraları birkaç defa daha teşebbüs vâki oldu. Fakat asıl ciddi teşebbüsler Onsekizinci Yüzyılın sonlarında başladı. Kanalı Fransızlar açtı, fakat semeresini İngilizler gördü. Fransız mühendisi Leseps, 1854 te Hıdiv Sait Paşadan kanalın açılması fermanını aldı. Bunun üzerine 1856 da ilgili devletlerden mürekkep milletlerarası bir komisyon teşekkül etti. Kanala ilk kazma 25 nisan 1850 de vuruldu ve 18 kasım 1869 da açıldı. Kanalın uzunluğu 161 kilometredir. «Süveyş

kanalı» ismi, Kızıldenizin kuzey nihayetinde bulunan körfezin ucundaki şehre izafe edilerek verilmiştir. Kanalın sevkülceyşî ehemmiyeti iktisadi kıymeti kadar büyüktür. Doğu Afrikaya ve Uzakdoğuya giden en kısa askerî yollar buradan geçer.

(Seri I, sayfa 284 ten kısaltma)

TANZİMATIN İLÂNI — Tanzimat, Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşanın teşebbüsü ile Abdülmecidin 3 kasım 1839 da neşrettiği bir hattı humayunla tatbikine başlanan ıslahata verilen unvandır. Bu hattı humayun Gülhane'de büyük bir törenle bizzat Mustafa Reşit Paşa tarafından okunmuştur. Muhteviyatı başlıca şu prensiplerden ibarettir: Can, emniyet, ırz, namus ve mal mahfuziyeti; halktan alınacak verginin muayyen olması, askerlik müddetinin mahdud olması; bir mahkemenin hükmü olmadıkça gizli veya aleni hiçbir kimsenin «idam ve tasmim» edilmemesi; bütün tebaanın aynı haklardan istifade etmesi.

Osmanlı İmparatorluğunun uçuruma sürüklenmiş olduğu buhranlı bir devirde, Tanzimat hareketi devlet için yeni bir devir açmış ve ona bir kalkınma imkânı vermiştir.

(Seri I, sayfa 221 den kısaltma)

ZEKİ MEHMET AĞA, TANBURİ — (1776 - 1846) Üçüncü Selim ve İkinci Mahmut zamanının en kıymetli tanburi ve bestekârıdır. Daha ziyade ferahnâk makamından peşrevleriyle meşhurdur.

1776 da İstanbulda doğmuştur. Hayatı hakkında pek az bir şey bilinmektedir. Birinci Abdülhamit veya Üçüncü Selim zamanında, çavuş mülâzımı olarak Enderuna alındığı, musikide istidat ve kabiliyeti pek fazla olduğundan çavuşluğa ve muhasipliğe yükseldiği tahmin ediliyor. Ayrıca, meşhur Tanburi İzak'tan tanbur dersi almış, bu sanat yolunda ilerlemiş, gittikçe sevilmiş, az sonra da sarayda ve saltanat binişlerinde hususi ve küme fasıllarına iştirak etmiştir.

Zeki Mehmet Ağa, dokuz yıllık bir musiki âleminden sonra, bir ihtimale göre haremi tarafından yapılan bir şikâyet üzerine, Midilli adasına sürgün edilmiş, orada bir yıldan fazla kalmıştır. Sonra affa uğrıyarak İstanbula dönmüş, tekrar padişahın teveccühünü kazanıp eskisi gibi musiki âlemlerine katılmıya başlamıştır.

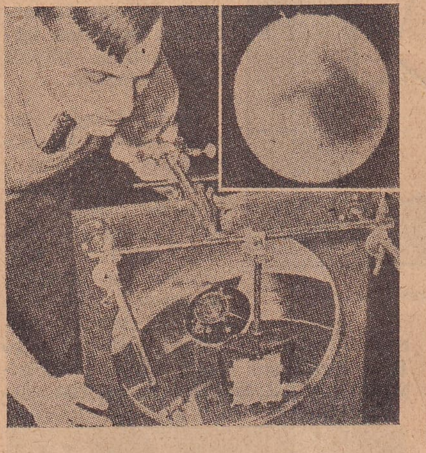
Zeki Mehmet Ağanın ferahnâk, ferahfeza, şehnazbuselik, hisarbuselik, zavil, Irak, mahur, neva makamlarından peşrevleri vardır. Bunlar arasında en güzeli ferahnâk peşrevidir. Bir rivayete göre, bu eseri, Şakir Ağa ile Dede Efendi arasındaki rekabet dolayısiyle, Şakir Ağa'nın isteği üzerine bestelemiştir.

1846 da ölen bu değerli bestekârın ölümü münasebetiyle Kıbrıslızade İsmail Hakkı Efendi, şu tarihi düşürmüştür: «Rahatülervâh çaldı göçtü Tanburi Zeki».

(Sinan Elbir)

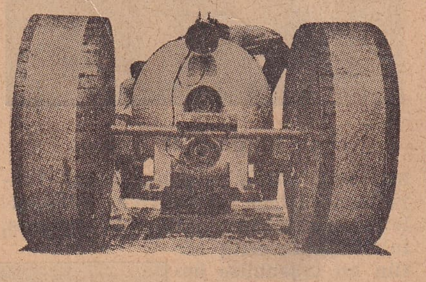
YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz.

Hararetin fotoğrafı: Işık ışınları yerine, sıcaklık ışınlarından istifade edilerek fotoğraf çekiliyor. Bu fotoğraflara bakarak

resmi çekilen maddenin sıcaklığını tespit etmek mümkün. Bir ayna ile fosforlu bir ekran üzerine toplanan sıcaklık ışınları kuvvetli veya hafif olmalarına göre parlaklığı değişen görüntüler bırakıyorlar. Bu görüntüleri ise, aynanın üstündeki bir fotoğraf zaptediyor. Resmin üst köşesinde görünen bir hararet fotoğrafıdır.

Denizaltı âlemlerinden haber getirecek alet: Amerikada Doktor Barton namında bir fen adamı son za-

Doktor Barton'un yeni denizaltı küresi

manlarda denizaltı âlemlerini keşif için yeni bir küre meydana getirmiştir. Bu küre iki kişiyi içine alabilecek genişlikte olup, çelikten imal edilmiştir. Doktor Bartonun iddiası, bu yeni küre ile denizaltında 1800 metre derinliğine kadar inilebilecektir. Fakat şimdiye kadar yapılan iki tecrübede bu derinliğe inmiye muvaffak olunamamıştır. Bu yeni tip denizaltı gemisini evvelkilerden ayıran bir hususiyet de bunun tahtadan yapılmış iki büyük tekerleğe sahibolmasıdır. Deniz dibine erişildiği zaman, hareket bu tekerlekler vasıtasiyle kabil olacaktır. Şimdiye kadar yapılan ilmî araştırmalarda fen adamları denizaltı inme işinde çok büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Bakalım Doktor Bartonun muteakıp tecrübeleri ne neticeler verecek ?

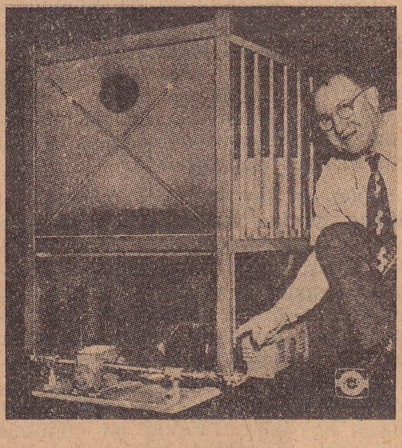
Yeni tip radyo alıcıları: Şimdiye kadar radyo alıcıları kullanış maksatlarına göre cep radyoları, otomobil radyoları gi-

Yeni bir radyo alıcısı kullanılırken

bi muhtelif şekillere sokulmuştur. Hattâ geçen sayılarımızda Amerikada büyük bir alâka uyandıran «radyolu şapkalar» dan bile bahsetmiştik. Gene Yeni Dünyadan gelen son fen mecmualarında, alıcı cihazlarının daha mütekâmil bir şekle sokulduğundan bahsedilmektedir. Bu yeni aletlerde el içine sığabilecek plâstik bir kutu içerisine, minyatür radyo lâmbaları yerleştirilmiştir.

Anneleri kurtaracak bir buluş: Ufak çocukları olan aileler gece yarısı çocuğun feryatlariyle uyanmanın tadını gayet iyi bi-

Otomatik olarak ninni söyliyen alet

lirler. Bilhassa soğuk kış gecelerinde çocuğun karyolası başında ninni söylemek hiç de hoş bir şey olmasa gerek. Bunu göz önünde tutan bir Amerikalı, otomatik olarak ninni söyliyen bir alet meydana getirmiştir. Çocuk ağlamıya başlayınca anne kendi karyolası başındaki bir düğmeyi çevirecek ve plâğa alınmış kendi sesiyle ninni, bebeğin karyolası altında çalmıya başlıyacaktır.

(F. Durmaz)

BİRİNCİ İNÖNÜ MEYDAN MUHAREBESİ — Türk İstiklâl Harbinin askerî mânada ilk büyük muharebesi. Yurdun zengin kısımları düşman işgali altında idi. İstanbul hükümeti ve padişah, düşmanla birleşmişti. Yunan istilâsını gayrimuntazam Türk kuvvetleri kahramanca karşıladı ise de çete muharebeleriyle muntazam Yunan ordusuna karşı konulamıyacağı anlaşıldı ve modern esaslar üzerine kurulmuş bir ordunun teşkiline karar verildi. 10 kasım 1920 de Heyeti Vekile karariyle Garp Cephesi kuruldu ve komutanlığına Miralay İsmet tâyin edildi. Fakat tam bu sırada hain Çerkes Etem meselesi çıktı. Yunan ordusu, Türk ordusunun Etemle meşguliyetinden istifade ederek kati bir taarruza başladı. Bunun üzerine Garp Cephesi Komutanlığı Kütahya'da Eteme karşı asgari gözetleme kuvveti bıraktıktan sonra Yunan ileri harekâtını karşılamak için yürüyüşe geçti.

İnönü mevziinin cephesi kuvvetliydi ve müdafaa için lüzumlu vasıfları haizdi. Yunanlıların taarruzunu 24 üncü Tümen karşıladı. Bu tümen oyalama muharebeleriyle vakit kazanırken, İnönü'nde ehemmiyetli kuvvetler toplamak üzere gereken tertibat alındı.

Yunanlılar 9 ocak 1921 de İnönü mevziine taarruza geçtiler. Bu taarruz, askerî kuvvetlerimizin kahramanlığı, sevk ve idaremizin üstünlüğü ve subaylarımızın fedakârlıkları karşısında katî bir muvaffakıyet kazanamadı. 10 ocakta düşman taarruzu daha şiddetli oldu, lâkin mukabil taarruzlarımızla kırıldı. 11 ocakta düşman çekilmek zorunda kaldı. Yunanlılar çekilirken, hain Etemin harekete geçmesi, düşmanın takibine imkân bırakmadı.

İnönü Meydan Muharebesi galibiyetten ziyade bir zaferdir. Bu zafer, Türk millî varlığını, girişilen savaşa inancı bütün dünyaya ispat etmiş ve İstiklâl Harbinin mukadderatını müspet istikamete yöneltmiştir.

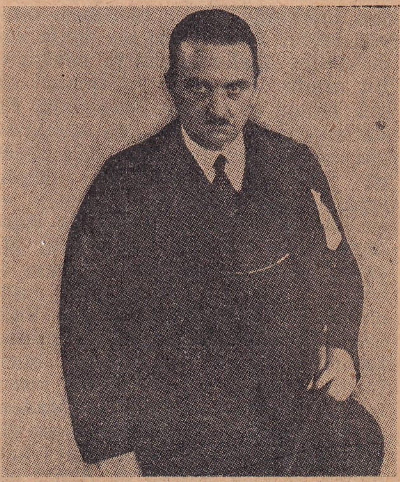
(Seri I, sayfa 262 den kısaltma)

BİRİNCİ MEŞRUTİYET — Sultan Abdülâziz zamanında birçok ileri görüşlü yurtseverler ve devlet adamları, memlekette meşruti bir idarenin lüzumunu duydular. Mithat Paşa, Abdülâziz'i doğrudan doğruya meşrutiyet ilânına teşvik etti, fakat fikrini kabul ettiremedi. Bu işin Abdülâziz'e yaptırılamıyacağı anlaşılınca Veliaht Murat Efendinin tahta geçirilmesi zaruri görüldü. Abdülâziz tahttan indirilerek yerine Beşinci Murat geçirildi. Lâkin bir taraftan Beşinci Muradın hastalığı, diğer taraftan devlet ricalinden çoğunun iki yüzlülük gösterereк fikirlerini değiştirmiş olması gene işi akim bıraktı. Beşinci Muradın hastalığı iyi edilemeyince, Mithat Paşa, Veliaht İkinci Abdülhamit'le saltanat meselesini görüşmiye memur edildi. Abdülhamit, meşrutiyet esasına dayanan bir hükümetin kurulmasını kabul etmesi üzerine, tahta çıkarıldı. Fakat tahta geçince sözünü tutmamıya başladı. Meşrutiyet taraftarı olmıyan kimseleri yüksek makamlara geçirdi. Mithat Paşaya güçlükler çıkardı. Kanunu Esasi lâyihası üzerinde kendi lehine birçok değişiklikler istedi. İstanbul Konferansının arifesinde, sırf Avrupa efkârı umumiyesine hoş görünmek maksadiyle Mithat Paşayı sadrazam yaptı ise de, Kanunu Esasinin Meclisi Vükelâda son bir defa daha tetkikini emretti. Lâkin Mithat Paşanın Meclisi Vükelâda katî ve tehditçi bir lisanla konuşması meşrutiyetin ilânını bir oldu-bitti haline getirdi ve İstanbul Konferansının ilk toplantısını yapacağı 23 aralık 1876 günü Kanunu Esasi ilân edildi. Bu suretle Birinci Meşrutiyet devri açılmış oldu.

Fakat, halkın gözünde Mithat Paşanın kazandığı değeri çekemiyen Abdülhamit, Kanunu Esasinin ilânından henüz iki ay geçmeden onu azletti ve vatan hudutları dışına sürdü. Bir yıl sonra da 13 şubat 1878 de Meclisin feshi emrini verdi ve Birinci Meşrutiyet devri sona erdi.

(Seri I, sayfa 232 den kısaltma)

BOZKURT, MAHMUT ESAT — (1892 - 1943) Hukuk profesörü, devlet adamı ve koyu bir milliyetçidir. 1892 yılında Kuşadası ilçesinde

Mahmut Esat Bozkurt

dünyaya gelmiştir. Çiftçilik yapan ve ticaretle iştigal eden Hasan Bey adlı bir zatın oğludur. Mahmut Esat, ilk tahsiline Kuşadasında, orta tahsiline de İzmirde başlamış ve İstanbulda tamamladıktan sonra 1908 de İstanbul Hukuk Mektebine girerek buradan mezun olmuştur. Lausanne ve Fribourg üniversitelerini de bitirerek hukuk doktorasını yapmıştır.

Millî Mücadele yıllarında, memleketimiz düşman istilâsına maruz kalınca, Mahmut Esat, Şükrü Saraçoğlu ile birlikte yurda dönerek efelere katılıp düşmanla mücadeleye başlamışlardı. Harb bitince, Ankaraya gelerek bir müddet Yenigün gazetesinde muharrirlik yaptı. Üçüncü Büyük Millet Meclisine İzmir mebusu olarak katıldı ve yirmi yedi yaşında olduğu halde, iktisat vekili oldu. Cumhuriyetin ilânını müteakıp Fethi Bey kabinesinde onu adliye vekili olarak görüyoruz (1924). İsmet Paşa kabinesinde de aynı vekilliği muhafaza etmiştir. Ankara Hukuk Mektebinin kurulmasiyle medenî, ceza, icra-iflâs, ticaret hukukuna ait modern ana kanunların kabulü onun adliye vekilliği zamanına raslar.

Bozkurt ve Lotüs gemilerinin çarpışmasından doğan Türk-Fransız ihtilâfı dolayısiyle Türkiyeyi La Haye Adalet Divanı huzurunda muvaffakıyetle müdafaa ederek lehimize karar alan Mahmut Esat, soyadı olarak Bozkurt ismini almıştır.

1930 yılında adliye vekilliğinden çekilerek kendini hocalığa vermiş, Siyasal Bilgiler Okulu ile Hukuk Fakültesinde yıllarca hukuku esasiye, devletler hukuku profesörlüğü yapmış ve İstanbul Üniversitesinde de Türk inkılâp tarihi okutmuştur.

İstanbulda bulunduğu sırada, dimağ nezfi neticesinde hastalandı ve kaldırıldığı Alemdar Sağlık Yurdunda 21 aralık 1943 günü vefat etti. 53 yaşında idi. Cenazesi, İzmire nakledilerek Kuşadasında bulunan aile kabristanına gömüldü.

Mahmut Esat Bozkurt'un bir de milliyetçilik cephesi vardır: «Türküm ve yalnız Türklük için yaşıyorum. O kadar ki, Türk olmasaydım, kendimi dünyanın en badbaht adamı sayardım» diyen Mahmut Esat, «Türkçülüğün Prensipleri» adiyle verdiği müteaddit konferanslarında, yazdığı makalelerinde Türk milliyetçiliğinin genç dimağlarda kökleşmesine çalışırdı.

O, Türklüğü ile daima iftihar eder ve büyük bir gurur duyardı. O kadar ki, Bismarck'ın «Şark meselesi, Grenadye Alayına mensup Pomoranyalı bir neferin kemiğine değmez» sözünü değiştirerek: «Ben de Mehmetçiğin kemiğini, bütün dünyaya değişmem» diye ifade ederdi.

Türk gençliği ile yaptığı hasbıhallerinde, «Türkçülüğün Prensipleri» nden bahsederken ileri sürdüğü fikirlerine göz atarsak, onun ne kadar koyu bir milliyetçi olduğunu anlarız. Mahmut Esat Bozkurt derdi ki: «Daima Türk'e, yalnız ve ancak Türke inanınız çocuklar. Türke yalnız Türkün faydası vardır.. Türkün en kötüsü Türk olmıyanın en iyisinden on bin kere iyidir. Bunun içindir ki, Türk ilinde, Türkler içinde her şey Türk içindir. Ve onun için olacaktır».

Mahmut Esat, fikirlerini bir kitap halinde, «Türkçülüğün Prensipleri» adı altında neşretmek istiyordu. Kitap halinde neşredilmiş eseri; «Atatürk İhtilâli ve Devletler Arası Hak» dır.

(İ. Behçet Akın)

CELÂLEDDİN RUMÎ, MEVLÂNA — (1207 - 1273) Yakın Doğu dünyasında yüzyıllarca çalkanan zengin bir sanat ve tefekkür akımının coşkun kaynağı. 1207 de Belh'de doğmuştur. Babası Bahaddin, devrinin büyük bir âlimiydi. Bâzı sebepler yüzünden Belh'i terkederek oğlu ile birlikte Hicaz'a gelmiş, sonra Şam yoliyle Anadolu'ya gelerek Konya'da

yerleşmişti. Babasından esaslı bilgiler alan Mevlâna, babasının ölümünden sonra yıllarca Burhaneddin Tirmizi'den ders aldı. 1244 yılında Konya'ya gelen Şemseddin Tebrizî adında müstesna bir insanla tanıştı. Şems, onun ruhunu ilim ve ibadet dünyasından uzaklaştırarak, duygu ve düşünce âlemlerinin geniş ve esrarlı ufuklarına götürdü.

Mevlâna, Onüçüncü Yüzyılın Anadolu sôfileri içinde serbes tefekkür heyecaniyle aşk ve ilhamı birleştirerek bunları şiir sanatının ölmez terennümleri haline getirmiye muvaffak olan büyük bir şairdir. Hayatında bir tarikat kurmuş olmamakla beraber, daha yaşadığı devirde büyük bir tarikat halini alan «Mevlevilik» in kurulma ve gelişmesinde onun büyük şahsiyetinin tesiri vardır. 16 ekim 1273 te Konya'da ölmüştür. «Divanı Kebir» ve «Mesnevi» si günümüze kadar kıymetinden hiçbir şey kaybetmemiştir.

(Seri I, sayfa 613 ten kısaltma)

EROZAN, CELÂL SAHİR — (1883 - 1935) Tanınmış şairlerimizden. 29 eylûl 1883 te İstanbul'da doğdu. Nümunei Terakki'de, Davutpaşa Rüştiyesinde ve Vefa İdadisinde okudu. İki yıl da Hukuka devam etti. Erken çağda manzumeler yazdı ve neşretti. 1889 da Edebiyatı Cedide'nin en genç şairi oldu. Manzumelerinin genel konusu aşk ve kadındı. 1908 den sonra dergi işleriyle uğraştı. «Fecri Âti» adlı edebî encümen toplantısının reisliğini yaptı. «Demet» adında bir kadın dergisi çıkardı. «Yeni lisan» hareketleriyle ilgilendi. Bir ara «Türk Yurdu» nun idaresine baktı. 1909-1912 arasında manzumelerini «Buhran», «Beyaz Gölgeler» ve «Siyah Kitap» adı altında üç cilt olarak çıkardı. Birinci Dünya Savaşından sonra ticaretle uğraştı. Türkocaklarında faal rol oynadı. Üçüncü toplantı dönemi sonunda Zonguldak milletvekili oldu. 1935 te ölmüş olup mezarı Bakırköy'dedir.

(Seri I, sayfa 588 den kısaltma)

KIRMIZI VE SİYAH (Stendhal'in meşhur eseri) — 1827 yılında, Grenoble'a bağlı Ysère kasabasında, bir kilisenin içinde, âyin esnasında, Antoine Berthet isminde bir ilâhiyat talebesi, çocuklarını yetiştirmekte olduğu Madame Michoud namiyle anılan otuz iki yaşında bir kadını tabanca ile öldürür. İşte, aşağıda mevzuunu vereceğimiz «Kırmızı ve Siyah», o tarihte çok alâka celbetmiş böyle bir vakadan ve onun doğurduğu mahkeme safahatından ilham alınarak yazılmış, realist olmakla beraber daha ziyade psikolojik bir romandır. Romanı yazan Stendhal, bu olmuş vakaya kendi hissî tecrübelerini de fazlasiyle ilâve etmiştir.

«Kırmızı ve Siyah», Restauration zamanında ve Stendhal'in uydurduğu küçük bir şehir olan Verrières'de başlar. Kitabın kahramanı Julien Sorel kaba ve cahil bir odun bıçkıcısının oğludur. Nahif ve zayıftır. Bıçkı işlerinde babasına yardımdan çok uzaktır. Gürünüşü zayıf olan bu delikanlının içi, ateşin, isyankâr duygularla kaynamaktadır. İhtiyar bir mütekait cerrahtan lâtince öğrenmiştir. Bütün okuduğu, Rousseau'nun eserleri dahil, kırk kadar kitaptır. Daima seviyesinden yukarı çıkmayı, yükselmeyi kurar. Zeki ve istemesini bilen bir delikanlıdır. Nihayet, köy papazı Chélan'ın yardımiyle papaz olmıya hazırlanır. Babası, onu, memleketin eşrafından belediye reisi Mösyö de Rénal'in evine mürebbi olarak yerleştirecektir. Bu suretle, kurnaz köylü, hiçbir işine yaramıyan oğlunu başından savmış olacaktır. Julien Sorel sevinç içindedir. Bundan böyle, şehrin en mümtaz insanlariyle aynı seviyede yaşamak hakkına sahibolacaktır. Rénal'lerin evine gider. Onu Madame de Rénal karşılar. Ona «Mösyö» diye hitabeder. Gururuna payan yoktur. Vazifesine başlar. Vazifesi Rénal ailesinin iki çocuğuna lâtince ve fransızca öğretmektir. Evde, efendileri, çocuklar ve hizmetçiler, herkes ona hayrandır. Mösyö de Rénal az zaman sonra ücretini artırır. Fakat Julien, ondan ve herkesten nefret etmektedir. Bütün zekâsını kullanarak mürai rolü oynar. Bu arada Madame de Rénal'e, âşık olduğunu ihsas eder, sonra da aşkını ilân eder. Otuz yaşında olduğu halde aşk hakkında hiçbir tecrübesi olmıyan kadın Julien'i saf bir aşkla sevmektedir. Gizliden gizliye sevişirler. Bu arada, Julien ile evlenmeyi aklına koyan evin genç hizmetçisi Élisa, on yıldır Madame de Rénal'den yüz bulamıyan Düşkünlerevi müdürü Mösyö Valenod'a, şüphelendiği bu münasebeti haber verir. Bunun üzerine Mösyö de Rénal imzasız bir mektup alır. Fakat Madame de Rénal ihtiraslı aşkının tesiri altında çok kurnaz bir kadın olmuştur. Kendisine Mösyö Valenod'dan gönderilmiş gibi bir mektup hazırlar. Julien, bir kitabın hurufatını keserek bu mektubu hazırlar ve sevgilisine gönderir. Madame de Rénal bu mektubu kocasına gösterir. Valenod ile kocasının arası daima açıktır. Mösyö de Rénal büsbütün hiddetlenir. Fakat imzasız mektupların ardı kesilmez. Bundan başka, Élisa, Julien ile Madame de Rénal'in macerasını, Valenod'a anlattığı gibi köy papazı Chélan'a da anlatır. Papaz, Julien'e, artık Besançon'daki papaz mektebine gitmesinin zamanı geldiğini söyler. Julien, Madame de Rénal'e soğuk bir vedadan sonra Besançon'a gider. Papaz mektebinde, nefret ettiği bir mesleği öğrenmiye ve asla bağdaşamadığı insanlar arasında yaşamıya çalışır. Keskin zekâsı ve taşkın, ihtiraslı halleriyle daima göze batar. Bu vasıflar ise mükemmel bir papazın vasıfları olmaktan çok uzaktır. Bu arada, Julien'i koruyan mektebin müdürü Papaz Pirard vazifesinden istifa eder. Bu papaz, Paris'te büyük nüfuzu olan devlet adamlarından Marki de La Môle'ün yakın dostudur. Marki ona sekreteri olmasını teklif eder. Papaz kabul etmez. Kendisinin yerine Julien'i tavsiye eder. Marki kabul eder. Julien, papaz mektebinden ayrılır. Paris'e gitmeden evvel, gece yarısı Verrières'e gider. O geceyi Madame de Rénal'in yanında geçirir. Sonra, Paris'e, Marki de La Môle'ün malikânesine gider. Orada bir taraftan marki'ye kâtiplik yapar, bir taraftan da zekâsının ve mütemadiyen geliştirdiği bilgisinin incelikleriyle marki'nin kızı Mathilde'i baştan çıkarır. Bütün gayesi, çocukluktan kurduğu hayallere dayanmaktadır: Bulunduğu seviyeden yukarı çıkmak. Mathilde, Julien'i çılgınca sevmektedir. Marki de La Môle kızının bir kâtip parçasiyle evlenmesine katiyen taraftar değildir. Marki, bu sırada Julien hakkında Madame de Rénal'den aldığı bir mektubu kızına gönderir. Madame de Rénal, oldukça uzun olan bu mektupta Julien'in mürai karakterini ve ahlâksızlığını anlatır. Mathilde bu mektubu Julien'e verir. Julien, mektubu okur okumaz derhal Verrières'e hareket eder. Oraya vardığı zaman bir tabanca satın alır. O saatte kilisede âyin vardır. Julien kiliseye girer. Madame de Rénal'in birkaç adım gerisinde durur. Âyin başlayınca kadının üzerine iki el ateş eder. Madame de Rénal hafifçe yaralanmıştır. Julien hapsedilir. Herkes onu kurtarmıya çalışır. Fakat o: «Öldürmek için ateş ettim, ölmeliyim» der. Mahkemede de cürmünü telif edecek hiçbir harekette bulunmaz, bilâkis burjuvaziye ve insanların arasında inatla hüküm süren adaletsizliğe ateş püskürür. Kendi kendini zorla mahkûm ettirir. Suç taammüden işlenmiştir. Hüküm: İdam. Bir gece, Mathild, sevgilisinin kesik başı kucağında, Julien'in cesedini, arkadaşı Fouqué ile beraber Jura dağlarından birindeki bir mağaraya götürüp gömerler. Üç gün sonra da Madame de Rénal, ıstırap ve kahrından ölür.

Kısa bibliyografya: Léon Blum; Stendhal. André Le Breto; Le rouge et le noir.

(Adlî Moran)

KOCH, ROBERT — (1843 - 1910) «Koh okunur» Meşhur Alman âlimi. 1843 te Hanovr civarında Klasthal kasabasında doğmuştur. Yüksek tahsil çağına gelince kendine meslek olarak hekimliği seçmiş ve 23 yaşında doktor çıkmıştır. Sonraları kendini mikroplar üzerinde çalışmıya vermiş ve bu çalışmalar çok semereli olmuştur. Verem mikrobunu keşfeden odur. 1885 te Berlin Üniversitesi profesörü oldu ve Berlin'de yeni açılan Sıhhat Enstitüsü direktörlüğüne geçirildi. Şarbon hastalığının mikrobu üzerinde de çok uğraştı. Kolera salgını ile mücadele için Afrika'ya gitti, orada bir itfaiye neferi gibi kolera yangınının içine atıldı. 1905 te Nobel mükâfatını kazandı. 1910 yılında Baden-Baden'de ölmüştür.

(Seri I, sayfa 243 ten kısaltma)

NAMIK KEMAL — (1840 - 1888) Büyük vatan şairimiz. 21 aralık 1840 ta Tekirdağ'da doğdu. Bir müddet İstanbulda Beyazıt ve Valde Rüştiye-

lerinde okuduktan sonra dedesi Abdüllâtif Paşa ile Kars'a, sonra da Sofya'ya gitti. Küçük yaşında şiir yazmıya başladı ve 16 yaşında şöhret kazandı. Tercüme odasında çalıştığı sıralarda birçok münevver gençlerle tanıştı. Bilhassa Şinasi'nin onda pek büyük tesiri oldu. Onun gazetesinde (Tasviri Efkâr) çalıştı ve siyasi fikirleri gelişti. Sonradan «Yeni Osmanlılar Cemiyeti» adını almış olan «İttifakı Hamiyet» adlı gizli bir cemiyet kurdu. Hükümet aleyhindeki makalelerinden dolayı İstanbuldan uzaklaştırılacağı sırada Ziya Paşa ile birlikte 1867 de Avrupaya gitti. Bir müddet Paris'te kaldıktan sonra Londra'ya geçtiler. Orada «Hürriyet» gazetesini çıkardılar. Ateşli makaleleri ve şiirleriyle millete benliğini oralardan duyurdu. 1870 te İstanbula döndükten sonra «Hadika» ve «İbret» gazetelerinde yazılar yazdı. «Vatan Yahut Silistre» adlı eserinin 1873 te Gedikpaşa tiyatrosunda oynanması büyük bir hâdise oldu. Halkın tezahüratından korkan hükümet, Namık Kemal'i, muzır neşriyatta bulunmak bahanesiyle Magosa'ya sürdü. 38 ay kaldığı Magosa'da birçok eserler yazdı. Abdülâziz tahttan indirilince 1876 da İstanbula döndü. Kanunu Esasi'yi kaleme almak için ayrılan komisyonda çalıştı. Fakat Kanunu Esasinin ilânından sonra, Abdülhamit bir bahane bularak onu Midilli'ye sürdü. İki buçuk yıl sonra oraya mutasarrıf tâyin edildi. Bilâhare Rodos ve Sakız'da mutasarrıflık yaptı. 2 aralık 1888 de Sakız'da vefat etti. Mezarı Bolayır'dadır.

«Zavallı Çocuk», «Âkif Bey», «Gülnihal», «Karabelâ» adlı piyesleri, «İntibah», «Cezmi» adlı romanları, «Evrakı Perişan» adlı tarihî makaleleri ve tamamlanmamış «Osmanlı Tarihi», başlıca eserlerindendir.

(Seri I, sayfa 245 ten kısaltma)

NÂZIM BEY, KANUNİ — (1884 - 1920) Son yüzyılın değerli kanuni ve bestekârlarından. 1884 te Üsküdar'da doğdu. Yüzbaşı İbrahim Efendinin oğludur. Küçük yaşta iken anasını ve babasını kaybetti. Bir kaza neticesinde de kör oldu. On üç yaşına kadar halasının yanında büyüdü. O da ölünce, Koska'daki dilsiz ve âmâ mektebine yerleştirildi. Mektepte hem zekâsı ve çalışkanlığiyle, hem de musikiye olan istidat ve kabiliyetiyle dikkati çekti ve kanun meşketti. Bilâhare zamanın üstatlarından nota öğrendi. Bir zamanlar Musikii Osmani Cemiyeti'nin en mühim bir uzvu oldu. Daha sonraları da birçok sanatkâr arkadaşlariyle birlikte Darüttalimi Musikii'yi kurdu. Bir hayli değerli çıraklar yetiştirdi. Altmış dört yaşında iken kalp sektesinden öldü. Mezarı Silivrikapısı'ndadır.

Kanuni Nâzım ayrıca yirmi beşe yakın şarkı ve bir peşrev bestelemiştir ki, bunlar ölümünden sonra neşredilmiştir. Bunlar arasında evcârâ makamındaki şarkı en nefislerinden biridir.

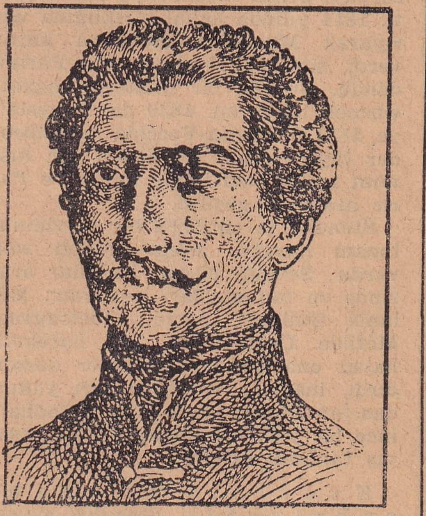
(Sinan Elbir)

PARİS ANTLAŞMASI — Kırım Savaşı sonunda 30 mart 1856 da Türkiye, İngiltere, Fransa, Avusturya, Sardunya, Rusya ve Prusya devletleri arasında Paris'te imzalanmıştır. Başlıca maddeleri şunlardır: 1 — Rusya, harbde eline geçirdiği Kars şehriyle kalesini ve başka yerleri geri verecek; 2 — Kırım'da zaptedilen yerler de Rusya'ya iade edilecek; 3 — İmza koyan bütün devletler Osmanlı devletinin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına saygı gösterecekler; 4 — Türkiyenin iç işlerine veya tebaasiyle münasebetlerine karışılmıyacak; 5 — Karadeniz tarafsız kalacak, hiçbir devletin harb gemisi bu denize giremiyecek; 6 — Tuna'da gemiler serbes işliyecekler; 7 — Eflâk ve Buğdan prenslikleri Türkiyenin himayesinde eski imtiyazlarından faydalanmıya devam edecek; 8 — Sırbistan beyliği de Osmanlı devletine tabi olacak, fakat bağımsız ve millî esaslar dairesinde yöneltilecek ve Babıâlinin Sırbistanda garnizonlar bulundurmıya hakkı olacak. Paris Antlaşması, Osmanlı devleti için Ondokuzuncu Yüzyılın en parlak bir başarısıdır.

(Seri I, sayfa 726 dan kısaltma)

PETÖFİ, SANDOR — (1823-1849) Macarların büyük ve millî şairi.

Hayatı: 1 ocak 1823 te Kisköröş'te doğdu. Bir kasabın oğluydu. Muntazam bir öğrenim göremedi,

Petöfi

muhtelif şehirlerde okudu. Önceleri oğlunun okumasına itina gösteren babası, işleri bozulduktan sonra çocukla eskisi kadar uğraşamaz oldu. Öğretmenleri de kabiliyetini sezemiyorlardı. Zaten içinde sürüp giden bir huzursuzluk Petöfi'yi değiştirmiş, eski çalışkan öğrenci okuldan ziyade edebiyat ve tiyatroya heves etmişti. Bir gün okulu bıraktı (1839 şubatı) ve yaya olarak Peşte'ye gitti. Orada Millî Tiyatroya girdiyse de figüranlıktan ileri gidemedi. Yanına sığındığı yakını da onu uzun müddet koruyamadığından asker oldu. Kıtasiyle şehir şehir dolaşırken hastalandı. Hastaneden çıktıktan sonra askerliği bırakarak Papa kasabasında bir okula yazıldı (1841). Lâkin öğrenimini tamamlamak nasibi değildi. Okuldan ayrılarak yeniden hayata atıldı. Bu arada romancı Jokai ile tanıştı. 1842 de ilk şiirini yayımladı. Sonra gene aktör oldu. Gezginci truplarla dolaşmıya başladı. Ne çare ki kendisini bir türlü halka beğendiremiyordu. 1844 şubatında Peşte'ye döndü. Şair Vörösmarty, Petöfi'deki şiir cevherini görerek onu edebiyat çevrelerine tanıttı. Kitabını bastırmasına ve bir gazeteye yazı işleri yardımcısı olarak girmesine yardım etti. 1845 te artık ünlü bir şair olmuştu. Bir ara yurt gezisine çıktı ve her yerde coşkun gösterilerle karşılandı. Bastırdığı «Şiirler» adlı ciltten başka, âşık olduğu iki kızın ilhamiyle «Servi Dalları» ve «Aşk İncileri» adlı eserlerini verdi. Bunların birincisi, sevdiği kızın ölümü üzerine yazılmıştır. Petöfi halkçılığı, samimîliği, teklifsizliği dolayısiyle sevildiği kadar tenkid de edildi. Çevresinde âdeta bir tartışma savaşı açıldı. Yeni neslin halka ve demokratik prensiplere yönelmesi Petöfi'nin zaferini sağlamıştır. 1846 da Julia Szendrey ile tanıştı ve çok sevdiği bu kızla evlenerek artık büsbütün Peşte'ye yerleşti. 1848 martında Macaristan'da kaynaşma başlamıştı. 1848 ihtilâlleri bu ülkeyi de sarmış bulunuyordu. Macar vatanseverlerinin Avusturya boyunduruğuna karşı ayaklandığı bu ihtilâlde Petöfi önemli bir rol oynadı. Ünlü «Millî Şarkı» adlı şiirini bu sıralarda yazdı. Kendisini milletinin kurtuluşuna adamış olan şairin fazla coşkun davranması, aleyhine oldu. «Kıralları Asınız!» adlı şiiri, umumiyetle kıralcı olan Macarlara hoş gelmedi. Petöfi itibarını kaybediverdi ve milletvekili seçilemedi. Güz ayları içinde bir oğlu dünyaya geldi ve bu olay onu biraz avuttu. 1849 da General Bem'in ordusuna girdi. Bem, Polonyalıydı. Yurdunun istiklâli uğrunda çalışmış, başarıya erişemeyince Macaristan'a gelerek ihtilâl ordusunun başına geçmişti. Fakat Macarları arkadan vuran Rus ordusuna yenilerek Türkiyeye sığınmış, Müslümanlığı kabul ile Murat Paşa adını almıştı. Türkiye'de ölen General Bem'in çok sevdiği Petöfi, 31 temmuz 1849 da Segesvar Savaşında, henüz 27 yaşında iken toprağa düştü. Cesedi bulunamadı ve büyük bir çukurda, başka ölülerin arasına karıştığı anlaşıldı. Böylece, «Bir Düşünce Beni Üzüyor» adlı şiirinde, yatakta, yastıkların arasında değil, savaş meydanında ölmek istediğini söyliyen ve «Beni, kutsal dünya hürriyeti uğruna canlarını veren kahramanlarla birlikte müşterek bir mezara gömsünler» diyen şairin istediği olmuştu. Petöfi'nin acı bir kehaneti daha gerçekleşmiştir. «Eylûl Sonunda» adlı, karısına yazdığı nefis şiirinde «Ben senden önce ölürsem, bir gencin aşkı sana benim adımı bıraktırabilir mi?» diye sorar. Gerçekten, karısı, Petöfi'nin ölüm yıl dönümüne on gün kala, yas müddeti dolmadan yeniden evlenmiştir.

Karakteri: Petöfi genç yaşında ölmesine rağmen bir milletin millî şairi payesine erebilmiştir. Bu coşkun, ihtilâlci ruhlu, «dünya hürriyeti» ni terennüm eden ateşli şairi

o zamana göre sosyalist sananlar bulunduğu gibi, bugünkü komünist rejim de onu kendi hesabına saymakta, hattâ yüzüncü ölüm yıl dönümü dolayısiyle peyk devletlerinde bile törenler yapılarak hakkında yazılar yazılmaktadır. Halbuki Petöfi «tepeden tırnağa» milliyetçi bir şairdir. Macaristan'da bugünkü hürriyetsizlik içinde komünistlerin ona tören yapmaları ise acı bir tecellidir.

Edebî hüviyeti: Petöfi büyük bir liriktir. Vatan şiirlerinden sonra en güzel eserleri aşk şiirleridir. Halk şarkıları onu çok sevdirmiş, şair bu nev'i mükemmelleştirerek bir sanat haline getirmiştir. Bu şarkıların çoğu bestelenmiştir. Dili sade, edası samimîdir. Aşk şiirleri masum mısralardan örülmüştür ve Petöfi her sevgilide müstakbel bir hayat arkadaşı görür. En güzel şiirleri de karısına vazdıklarıdır. Tasvir şiirlerindeki başarısı eşsizdir. Âşığı olduğu Büyük Macar Ovasını kudretle yaşatır. Portrelerinde ince ve dokunaklı bir mizah vardır. Başka bir kimse rolüne girerek konuştuğu bir edebî nevi olan vaziyet şarkılarında da ustadır. Hayat tabloları, bilhassa aile hayatı tasvirleri çok canlı ve tabiidir. Felsefi düşüncelerini birkaç mısra içine sıkıştırdığı küçük şiirleri vardır. Manzum hikâyeler de yazmış, bu çeşit eserlerinde aynı zamanda halkı eğlendirmek amacını gütmüştür. Bunların en tanınmışları «Havari», «Kahraman Yanoş», «Köyün Nalbandı» dır. Petöfi'nin nesir ve hikâyeleri, dramı ve aralarında Shakespeare'in «Coriolanus» u da bulunan başarılı edebî tercümeleri dahi anılmıya değer.

Petöfi Macar edebiyatında bir dönüm noktasıdır. Romantizmden ayrılışı ve halkçılığa yönelişi temsil eder. Kendisi de önce romantik iken zamanla yolunu bulmuştur. Onun eserlerini inceliyenler «lirik realizm» deyimini kullanırlar.

Doğru dürüst bir öğrenim göremiyen ve hayatına tam bir düzen verememiş olan Petöfi çok okumuş, birkaç dil öğrenmiş, kendi kendisini yetiştirmiştir. Dünyada en çok tanınan Macar şairidir. Bizde de şiirlerinden tercümeler yapılmıştır. Mehmet Emin Yurdakul onun bâzı şiirlerini türkçeye çevirmiştir. Atatürk'ün Petöfi'yi çok sevdiğini yakınında bulunmuş olanlar naklederler. Necmi Seren, şiirlerinden bir kısmını mensur tercümeler halinde «Aşk ve Hürriyet Şiirleri» adlı bir kitapta toplamıştır (1943). Aşağıdaki mısralar Petöfi'nin parolasıdır: «Hürriyet ve aşk = Bana bu ikisi lâzım. = Aşkım için hayatımı feda ederim, = Hürriyet uğruna aşkımı feda ederim».

Kısa bibliyografya: Bendek; İrodalmi Lexikon. Horvath; Magyar Versek Könyve. J. Eckmann; Macar Edebiyatı Tarihi. Necmi Seren; Petöfi - Aşk ve Hürriyet Şiirleri.

(Sami N. Özerdim)

STENDHAL (Henri Beyle) — (1783 - 1824) Grenoble'da doğmuş, Paris'te ölmüştür. Tahsilinin bir kısmını Grenoble'da yaptıktan sonra 1802 yılında Paris'e gitti, orada üç yıl kaldı. Gayesi büyük bir adam olmaktı. 1805 te Marsilya'ya giderek orada bir müddet bir bakkaliye mağazasında çalıştı. 1806 da kuzenleri Daru'lerin sayesinde orduya girdi. İaşe subayı olarak Almanyayı, Avus-

Stendhal

turyayı gezdi, Moskovaya kadar gitti. 1814 yılında hayal kırıklığına uğrıyarak Milano'da oturmıya karar verdi, sonra 1821 de tekrar Paris'e döndü. Burada bir muharrir hayatı sürmek istiyordu. 1830 da Triyeste'ye, 1831 de Civita-Vecchia'ya şehbender tâyin edildi. Hayatının son kısmını resmî vazifesiyle Roma ve Paris arasında geçirdi.

Stendhal'in sürdüğü bu gayrimuntazam hayatta aşkın mühim rolü vardır. Sevdiği birçok kadınlar arasında en tanınmışları şunlardır: Mélanie Guilbert, Angela Pietragrua, Métilde Dembowsky. Bu hareketli hayat ona birçok tecrübeler kazandırdı, insanlar ve ihtirasları yakından tanımasına vesile oldu. Stendhal'i ince bir psikolog yapan da bu yaşayış tarzının özüdür.

Eserleri ve edebî şahsiyeti: Stendhal evvelâ birkaç tane kritik kitabı neşretmeyi tecrübe etti: «L'Histoire de la Peinture en İtalie», «Vies de Haydn, de Mozart et de Métastase» v.s. Bu kitaplarda musiki, aşk, din, resim, muhtelif milletlerin karakterleri hakkında çeşitli görüşlerini anlatır.

Edebiyatta, Stendhal, daha ilk gününden romantiklerin tarafını tuttu: «Racine et Shakespeare». Fakat, onun romantizm'i muasırlarınınkine benzemez. Stendhal, Hugo'nun, Lamartine'in, de Vigny'nin lirizm'ine tahammül edemez. Beğendiği şair Béranger'dir. Tiyatro bilhassa onu alâkadar eder. Bir piyesin nesir ile yazılmasını, mevzuunun da yakın tarihten alınmasını arzu eder. Yazış tarzının ,yani üslûbun klâsik, fikirlerde vuzuh olmasını ister. Buna rağmen kendi üslûbu biraz acemice, çoğu zaman ihmal edilmiş bir vaziyettedir. Fakat bu üslûp çok canlıdır, zamanının edebî tesirinden uzaktır ve bir nebze eskimemiştir.

Stendhal'in romanları, dış görünüş, yani iskeleti, vakaları itibariyle zamanın romantik modasına uygundur. Bu kitaplarda ihtiraslar cinayetlerle kaynaşır. «Armance» (1823) da düello ve aşk yüzünden intihar. «Kırmızı ve Siyah» (1831) ta cinayet, idam. «Parma Manastırı» (1839) nda zehirleme, hapis, firar, kızılbaşlık. Bu şiddetli ihtiraslar, hiç de harcıâlem olmıyan kahramanlarını doğru olarak çizebilen, soğukkanlı bir psikolog tarafından tahlil edilmiştir. Stendhal, küçük vakaları araştırır, bu cihetten realisttir, fakat yalnız ruhi vakalarla ilgilenir. Bir materyalisttir, fakat ruhları anlatır. Bütün romanlarının özü, başlıca bir karakterin, etrafında onu seven ve kendisinin sevdiği bir veya iki kadın toplanan bir delikanlının ve mükemmel bir surette belirtilen birkaç tâli şahsın incelenmesidir. Bu kahramanlar aşk için her şeyi feda ederler, fakat ekseriya ikbal hırsı onları kavrar. Hayatta bir mevki yapmak için cemiyete karşı mücadeleye girişirler.

Hayatta iken hemen hemen hiçbir muvaffakıyet kazanmıyan Stendhal'in kıymeti, Ondokuzuncu Yüzyılın sonlarında takdir edildi. Hele ölümünden sonra neşredilen «Vie de Henri Brulard» (1890), «Souvenirs d'Égotisme» (1892), «Correspondance de Stendhal» (1908), «Lettres à Pauline» (1921), Stendhal'in daha esaslı bir şekilde tanınmasına ve sevilmesine vesile oldu.

Kısa bibliyografya: Léon Blum; Stendhal. André Le Breto; Le Rouge et le Noir.

(Adli Moran)

TEPKİ UÇAKLARI — Bunlara aynı zamanda «jet uçakları» ve «pervanesiz uçaklar» da denilmektedir.

Prensip: Bu tip uçaklarda hareketi temin eden kuvvet pervanenin havayı burgulaması yerine kapalı bir hücrede yanan gazların büyük bir tazyik ve süratle geriden çıkarak havayı itmesiyle elde edilmektedir. Namlu ağzından çıkan barut gazının namluyu geriye doğru hareket ettirmesi tepkili uçakların hareketi hakkında bize bir fikir verebilir.

Tepki nazariyesi ve bundan faydalanma fikri oldukça eskidir. Bu nazariyenin uçak motorlarında tatbiki ise İkinci Dünya Savaşının arifesine raslar. Harekât noktasını harb uçaklarındaki sürat yarışı teşkil etmektedir.

Pistonlu motorların takati, pervanelerin kuvveti ve havanın karşı koyması gibi âmillerin tesiriyle saatte 800 kilometrelik sürat uçaklar için epey zamandanberi gaye sürati olarak kabul edilmekte idi. Çünkü 800 kilometreden sonra havanın karşı koyması çok hızla artmakta olduğu ve meselâ 1.070 kilometrelik bir sürat elde edebilmek için 800 kilometre için lâzım olan motor taka-

tinin 10 misli bir takate ihtiyacolduğu hesabediliyordu.

Pervaneli uçaklarla en son dünya sürat rekoru 30 mart 1939 da Heinkel H. III U ile Alman pilotu Dieterle tarafından kırılmış, saatte 764 kilometrelik (464 mil) bir sürat elde edilmişti. Tepkili uçakların ortaya çıkmasından 6 _ 7 yıl sonra bu rekoru, Albay Wilson bir Gloster Meteor ile 211 kilometre farkla (saatte 606 mil veya 975 kilometre) çok geride bıraktı.

Müttefikler cephesinin ilk tepki av uçağını yapan İngiliz albayı Frank Whittle

Halen uçaklarda üç türlü jet sistemi kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi füzelerdir. Bunda hareket için lüzumlu olan unsurlar cihazın içindedir. Böyle motorlarla teçhiz edilen uçaklarla istikbalde hava tabakalarının dışında bile uçmak mümkün olacak ve hava mukavemeti olmadığı için hudutsuz süratle elde edilebilecektir. Şimdiden ulaşılabilecek sürat saatte 150.000 kilometre olarak kıymetlendirilmektedir. Almanların kullanmış oldukları V - 2 ler (Vergeltungs Waffe - 2 = 2 numaralı misilleme silâhı) füze ile hareket etmekte ve saatte 3.200 - 4.000 kilometre sürat yapmakta idi.

İkinci sistem jetlerde motora giren hava orada yanıcı maddelerle karışarak yanmayı temin eder. Böyle motorlarla teçhiz edilen uçaklar yalnız hava tabakaları içinde uçuş yapmakla beraber pervaneli uçaklara nazaran daha fazla yükseklere çıkabilir.

Üçüncü sistem tepki kuvvet ile pervanenin çekiş kuvvetini aynı zamanda kullanmaktır. Bunda turbinin çevirdiği milin ön kısmına bir de pervane ilâve edilmiştir. Ayrıca pistonlu ve pervaneli uçakların gerektiği zaman hızını artırmak için hem pistonlu ve hem de tepki motorlu uçaklar da yapılmaktadır.

Tepki motorların pistonlu motorlardan başlıca farkları şunlardır: Tepki motoru daha basit, imal, bakım ve tamiri kolaydır. Teferrüatı azdır. Dolayısiyle arıza gösterme ihtimali de azdır. Oktanlı benzin gibi tedariki güç ve pahalı bir akaryakıta ihtiyaç göstermez. Petrol, mazot gibi akaryakıtlarla da çalışabilir. Buna mukabil sarfiyatı fazladır. Bu bakımdan yolcu uçaklarında daha uzunca bir müddet pistonlu uçakların kullanılması muhtemeldir. Harb uçaklarında daha ziyade sürat önemli olduğu için, tepki motorları ile teçhiz edilmeleri lâzımdır. Bilhassa çok yüksek sürate ve fazla tırmanış kabiliyetine malik olması zaruri olan av uçakları için tepki motorları çok elverişlidir.

Bu iki motorla mücehhez uçakların mukayesesinde de şu farklar göze çarpar: Tepki uçakları evvelkilerine nispetle süratçe büyük bir hamle yapmışlardır. Süratin fazlalığı da inşaatın sağlam ve madenî olmasını, gövde ve kanadların düz ve mücellâ olmasını, kanad profillerinin ince, kanad genişliklerinin az olmasını icabettirmiştir. Uçak ağırlığının kanadlara taksiminden çıkan kıymetin (kanad yükünün) büyük oluşu süzülüş açısını dikleştirmekte, bu da inişlerde zorluk vermektedir. Buna mukabil iniş takımlarının alçak ve pilot yerinin yere yaklaşmayı daha kolaylıkla ve incelikle kontrol edebilecek şekilde yapılabilmesi de pilotaj kolaylıkları sağlamaktadır.

Tarihçik: Bâzı neşriyata göre daha 1939 yılında Almanların elinde birkaç tip tepki uçağı bulunmakta imiş. Bu arada He. 178 in ilk uçuş tecrübelerinin 27 ağustos 1939 da yapıldığı bildirilmektedir. Almanlar 1938 yılında Baltık kıyılarında Peenemünde'de saatte 4.000 kilometre rüzgâr hızı veren tüneller yapmışlar ve ilk tepki uçaklarının modellerini bu tünellerde tecrübe etmişlerdir.

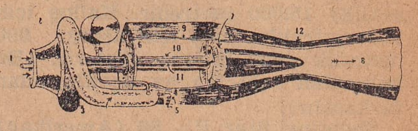
1940 ağustosunda Albay Marto de Bernardt, Caproni Campini C. C. I tipindeki ilk İtalyan tepki uçağının tecrübesini yaptı. Bu uçağın ilk uçuşu 10 dakikaya inhisar etti. Aynı uçağın ikinci tipi 1 aralık 1940 da tecrübe edildi ve saatte 130 mil elde edilebildi.

İngiliz albayı Whittle'in yaptığı Whittle E 28-39 U tipindeki ilk İngiliz tepki uçağı da 1941 mayısında tecrübe edildi.

1943 temmuzunda İngiliz hükümeti de Havilland fabrikasının yapmakta olduğu tepki uçağının plânlarını Amerikalılara da verdiler. Bu plânlardan faydalanan Amerikan Lockheed fabrikası Shooting Star P _ 80 A (uçan yıldız) ı yaptı.

1948 mayısının son günlerinde dört saatte Londradan Ankaraya gelen İngiliz Meteor'u gibi tepkili uçaklar bugün büyük devletlerin hava birliklerini teşkil etmektedir. Alınan haberler 975 kilometrelik rekorun da şimdi çok geride kalmış olduğunu göstermektedir. Şimdi sesten de hızlı uçakların tecrübeleri yapılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşında tepki uçakları: 1944 yılı başında Alman tepki uçakları ilk defa harekât sahasında görülmiye başladı. İlk kullanılan tip iki motorlu Messerschmidt - 262 dir. Almanlar buna Schwalbe (kırlangıç) adını vermişlerdir. Bu uçağın süratinin saatte 880 kilometre olduğu söylenmektedir. Uçakta başka bir yenilik de, tehlike anında pilotu paraşütiyle beraber atmıya mahsus bir tertibatın bulunuşudur. Böylelikle pilot yüksek süratle uçan uçağın kuyruğuna çarpmak tehlikesinden masundur. Şekli çift motorlu Messerschmidt - 110 av uçağına çok benzer. İkinci tip, Messerschmidt - 163, daha enteresandır. Tek motorlu olan ve ufki istabilizesi bulunmıyan bu uçak çok dik bir zaviye ile ve süratle havaya fırlamakta ve yaklaşan müttefik bombardımanlarına saldırmakta idi. İdeal denecek vasıfta bir önleme avı idi. Ufki sürati 800 kilometreden fazla, havada kalış müddeti ise 8 - 10 dakika kadardı. Her çıkışta muhakkak bir bombardıman uçağını düşürüyordu. Almanlar harbin son safhalarında bu uçaklar sayesinde Müttefiklere ağır kayıplar verdirmişlerdir. Birçok İngiliz ve Amerikan askerî yazarları: «Eğer Messerchmidt - 163 ler daha önce ve çok sayıda Almanlar tarafından kullanılabilseydi harbin seyri daha başka olurdu» demişlerdir. Almanlar Heinkel - 280 ve Arado - 234 gibi diğer tepki uçaklarını da harbin son aylarında kullanmışlardır. İngilizler de bilhassa Meteor tepki uçaklariyle İngiltereye yapılan V - 1 akınlarını önlemiye çalışmışlar ve Manche üzerinde birçok V - 1 tahribetmişlerdir.

Bir jet motorunun çalışmasının basit olarak izahı: 1 - Hava kompresör tarafından emilir, 2 - Kompresör hava tazyikini yükseltir, 3 - Kompresörle sıkıştırılan yüksek tazyikli hava bir boru vasıtasiyle iştial höcresine sevkedilir, 4 - Petrol, sıkıştırılmış hava ile karışarak yanıcı bir mahlût hâsıl olur, 5 - Yanıcı mahlût bir buji veya başka bir vasıta ile iştial ettirilir, 6 - İştial ederek ısınan mahlût genişler ve tazyiki artar, 7 - Bu sıcak gazın dışarı çıkabileceği yegâne yol bir türbinden geçer ve geçiş sırasında türbini döndürür. Dönen türbin de bir şaftla bağlı olduğu kompresörü döndürür, 8 - Sıcak gazlar yüksek bir süratle dışarı atılır ve bu da aksi istikamette bir itiş kuvveti (tepki) hâsıl eder

Birkaç tip yeni tepki uçağı hakkında teferrüatlı bilgi: Gloster Meteor Mk. IV (İngiliz), çift motorlu tek kişilik av uçağıdır. Gövdesi Moskitolara çok benzer. Motorları 5.811 beygir kuvvetindedir. Motor hava alığından giren havanın sürati saniyede 60 metre olup burada 135 metreye yükselir. Buradan da kompresör vasıtasiyle hava sürati saniyede 1.380 kademe kadar çıkar. Sonra tevzi çemberinden geçerken tekrar 150 metreye düşer. Motor harareti kalkışta 690 santigrat derecesidir. Âzami rejimdeki sarfiyatı saatte 1.150 kilogram ve normal rejimdeki sarfiyatı saatte 900 kilogram benzindir. (Not: 1.750 beygirlik pistonlu motorla mücehhez Spitefire-IX av uçağının saatteki sarfiyatı 180 kilogramdır). Âzami sürati saatte 975 kilometre (606 mil) dir.

Gloster Meteor Mk - VII (İngi-

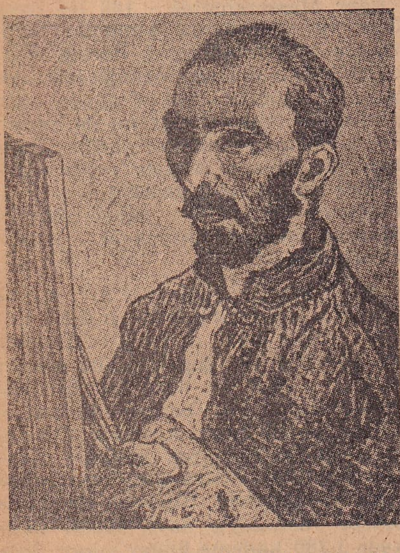
liz), çift motorlu iki kişilik jet av uçaklarına pilot yetiştirmek için kullanılan talim uçağıdır. Yapısı tamamiyle madenidir. Kanad genişliği 11,2 metre, gövde uzunluğu 13 metredir. Boş ağırlığı 10.290 libre, tam yüklü olarak 14.000 libredir. 2.633 libre akaryakıt ve 50 libre yağ alır. 3.000 metre yükseklikte âzami sürati saatte 585 mil (937 kilometre) dir. Asgari sürati saatte 105 mildir. 3.000 metre yüksekliğe 1,4 saniyede, 6.000 metreye 8,9 saniyede çıkmaktadır. Tavanı (en fazla çıkabileceği yükseklik) 15.000 metredir. Kalkış için 700 metrelik, iniş için asgari 900 metrelik piste ihtiyaç gösterir. (Bu bakımdan eski tip av uçaklarından farksızdır).

Shooting Star P - 80 (Amerikan) Amerika hava kuvvetlerinin 38 inci yıl dönümü münasebetiyle ilk defa 1 ağustos 1945 te hava kuvvetlerine yeni katılan bu uçakla uçuş gösterileri yapılmıştır. Sürati saatte 880 kilometredir. 13.500 metreden daha yükseğe çıkabilmekte (Spitefire - IX ların tavanı 12.600 metredir). 12,7 milimetrelik 6 adet ağırmakineli tüfekle teçhiz edilmiştir. Kanad genişliği 10,5 metredir. Boş ağırlığı 4 ton, tam yüklü olarak 7 tondur.

(Kurmay Galip Atakan)

VAN GOGH, VİNCENT — (1853-1890) Sanat dünyasının çılgın çocuğu. Anlamak ve yaratabilmek heyecaniyle çırpınan; eserlerini ruhu, ihtirası ve varlığiyle yuğuran bir ressam.

Vincent Van Gogh 1853 yılında Holânda'da doğdu. Babası papazdı ve oğlunun da bu mesleği seçmesini arzu ediyordu. Fakat Vincent uzun

Van Gogh (Kendisi tarafından yapılmış bir portresi)

müddet hiçbir meslekte karar kılmıyarak çeşitli işlerde çalıştı. Önce Londra'da bir kitabevinde tezgâhtarlık etti, sonra bir resim galerisinde kâtipliğe geçti. Bu sahada Van Gogh ailesinin hususi bir mevkii vardı; Vincent'in amcası Avrupanın en büyük resim galerilerini elinde tutuyordu, kardeşi Theo da onun yanında çalışmaktaydı. Fakat Vincent bu işde de uzun zaman kalmadı; hususi bir mektepte fransızca hocalığı yapmıya başladı. Bir müddet sonra da bir aşk meselesi yüzünden Londra'dan büsbütün ayrılmıya karar verdi. Tekrar babasının yanına dönünce onun isteğini yerine getirmek mecburiyetinde olduğunu hissederek din tahsiline başladı. Bir zaman sonra papazlık stajı diye isimlendirebileceğimiz bir vazifeyle Belçika kömür madenlerine gitti. Orada madencilere elinden gelen her yardımı yapmaktan kaçınmadı. Onların papazı değil, kara gün dostu oldu. (Yıllarca sonra Paris'te Van Gogh'u kendisine takdim ettikleri zaman Emile Zola bu ismin kulağına yabancı gelmediğini söylemiş ve bir müddet düşündükten sonra Van Gogh'a: «Belçika'da Borinage'da, kömür madenlerinde bulundunuz mu?» diye sormuştu. Burası Van Gogh'un iki yıl papazlık ettiği yerdi. Meğer Emile Zola «Jerminal» adlı eserine malzeme toplamak için oraya giderek bir müddet madencilerin arasında yaşamış. İşte bu sırada Van Gogh da orada bulunuyormuş ve Zola'nın konuştuğu bütün madenciler kendisine fedakâr bir papazdan bahsetmişler. Böylece Van Gogh'un ismi de «Jerminal» için toplanan malzemenin arasına katılmış).

Büyük Ressam Vincent Van Gogh Belçika kömür madenlerinde bir papaz olarak çalışırken bir müddet sonra vereceği eserlerin yüzyıllar boyunca yaşıyacak değerde olacağını aklına bile getirmiyordu. O zaman ancak eğlence kabilinden resim yapardı. Resmi kendine ciddi bir meşgale olarak seçtiği zaman tam otuz beş yaşındaydı. Bir müddet Antwerp Akademisine devam ettikten sonra kardeşi Theo'nun ısrarı ile Paris'e gitti. Orada yalnız resim ile meşgul olacak ve Theo'nun yollıyacağı parayla geçinecekti. Bu, Vincent gibi gururlu bir insan için çok ağır bir şeydi, fakat sanatı uğruna buna da katlandı. Paris'te birçok ressamla tanıştı. Empresyonistlerin eserlerini gördü, Japon sanatını tetkik etti. Bu onun için büyük bir merhale oldu. Durmadan çalışıyor, yeni imkânlar peşinde koşuyordu. Fakat yaptığı bu resimleri ne kendi beğeniyor, ne de kimseye beğendirebiliyordu. Buna rağmen kendi bildiği gibi çalışmıya devam ederek kimseye aldırmıyordu. Sanki bir şey arıyormuş da onu bir türlü elde edemiyormuş gibi bir hali vardı. Paris'te bir müddet yaşadıktan ve çeşitli hayaller peşinde koştuktan sonra bir gün etrafındaki bütün bu ressamlardan bıktığını hissetti. Durmadan konuşan, münakaşa eden ve çalışmıya ehemmiyet vermiyen bir sürü insan. Bu insanlara ve bu karanlık, kasvetli şehre daha fazla tahammül edemiyeceğini anlıyordu. «Ben bir şehir ressamı değilim» diyordu. «Ben köylüyüm. Ben tarlalarıma gidip güneşin altında çalışmak istiyorum. Holânda'da iken güneş nedir bilmiyordum; bugün güneşin olmadığı yerde resim yapılabileceğine inanmıyorum. Fırçama, paletime işlemiş olan bu soğuk havadan beni ancak güneş kurtarabilir. Onun hararetinde tutuşan renklerle çalışmak istiyorum, durmadan dinlenmeden çalışmak istiyorum. İçimde resim yapmak arzusundan başka hiçbir istek olmamalı». İşte Van Gogh bu düşüncelerle Paris'ten ayrıldı. Afrika'ya gitmek niyetindeydi. Sonra arkadaşlarının tavsiyesiyle Fransanın güneyine, Arles'e gitti. Tarlalarda kızgın güneşin altında saatlerce çalışıyor, güneş beynine iyice tesir etsin diye başına şapka giymiyordu; üstelik saçlarını da traş etmişti. Akşamları eve dönerken kasaba yollarında oynıyan çocuklar etrafında koşuşuyor, ve onun güneş ışıklarının tesiriyle iki kızıl delik haline gelmiş olan gözlerine hayretle bakarak bağrışıyorlardı: «Kırmızı saçlı deli, kırmızı saçlı deli!». Arles'de yaptığı resimlere bugün paha biçilemiyor, halbuki o resimleri yaptığı zaman artık herkes ona bir deli nazariyle bakıyordu.

Bir müddet sonra Paristen Gauguin'i davet etti. Önceleri beraber çalışıyor, münakaşalar ediyor, güzel güzel geçiniyorlardı. Fakat az bir zaman sonra dövüşecek hale geldiler. Gauguin insanı çıldırtacak derecede soğukkanlı bir insandı. Van Gogh'un damarına basıyor, fikirleriyle alay ediyor, adamı zıvanadan çıkarıyordu. O heyecan dolu, ateşli bir sanatkârdı, böyle şeylere tahammül edemiyordu. Hattâ bir defasında çılgınca bir hiddete kapılarak eline geçirdiği bir ustura ile Gauguin'i kovalamış, öldürmiye kalkmıştı.

Bütün hayatı boyunca muhtelif kadınlara çılgınca âşık olan Van Gogh, Arles'de de bir fahişeye tutuldu. Söylediklerine göre kulağını da onun yüzünden kesmiş. Şöyle anlatırlar ki: Bir gün kadına ücretini ve-

Van Gogh'dan bir tablo

recek parası olmadığını söylemiş, kadın da şaka olsun diye: «O halde kulağını ver» demiş. Kendini bu pazarlığı kabul etmiş sayan Van Gogh hemen ertesi sabah kulağını kesip kadına yollamış. Mamafih kulağını Gauguin'le giriştiği bir münakaşa sonunda kestiğini söyliyenler de vardır. Bu rivayetlerden hangisinin doğru olduğu bilinmiyor. Böyle bir iki çılgınlık alâmeti gösterince onu tı-

marhaneye koydular. Bir müddet tedavi edildikten sonra Paris'e kardeşi Theo'nun yanına gitti. Fakat orada yaşamasına imkân yoktu. Bunun üzerine Theo, sanatkâr ruhunu iyice bilen Gachet adında bir doktorla anlaştı. Vincent bu adamın Auvers'deki evinde pansiyoner olarak oturacak ve daimî nezareti altında bulunacaktı. Auvers'e gittikten sonra Van Gogh'un durumu pek iyileşti. Hâlâ yaptığı resimleri beğenmiyor ve zaman zaman buna sinirleniyordu ama delilik krizleri gelmiyordu. Derken bir gün tarlalarda tek başına çalışırken tabancasını göğsüne sıkıverdi. Onun böyle bir harekette bulunacağını hiç kimse tahmin etmiyordu. Epeyce kan kaybettikten sonra onu tarlanın ortasında ölüm halinde buldular. Hemen eve götürdüler, fakat Dr. Gachet'nin elinden bir şey gelemezdi, bu vaziyette onu kurtarmıya imkân yoktu. Bir ara Van Gogh gözlerini açtı, etrafındakiler öleceğini anlamasın diye ümitli bir tavırla gülümsediler. Fakat o biliyordu. Dr. Gachet'ye; «Şu pipomu verin de son bir nefes çekeyim» dedi. Bütün hayatı boyunca sadece bir tek resim satabilmiş olan Van Gogh'un tabloları bugün elli bin ile yüz bin dolâr arasında satılıyor.

Bütün eserlerinin değeri ise milyonları geçer. Resim tarihine şaheserler hediye etmiş olan bu adam en büyük eserlerini yaparken bile; «Olmuyor, olmuyor» diye haykırır, fırçasını yerden yere vururmuş. Tanınmış romancı Irving Stone'un onun hayatına dair bir romanı vardır. Dilimize henüz çevrilmemiş olan bu güzel eserin adı «Lust For Life = Yaşamak Şehveti» dir.

Sanat dünyasının çılgın çocuğu Van Gogh'un hayatını kısaca anlatmak gayesiyle yazdığımız bu yazıyı bir genç şairimizin onun hâtırasına ithafen yazdığı şiirinden aldığımız şu mısralarla bitirmek istiyoruz: «Delisin dostum, hakları var = Hayatın, aşkın ve fırçanla delisin, = Ve senin gibi çıldırabilmek hevesiyle = Sayısız insan yaşıyor bu dünyada.... = Yaşadın efendim, kavga edercesine yaşadın, = İnsanlar dolusu ümit, sevgi ve nefret, = Ve Gauguin, fikirlerin... = Sende ölüm bile yaşamaktır...»

(M. Fuat)

YILBAŞI VE MİLÂDİ TARİH — «Yılbaşı» nın «takvim - calendrier» bakımından çok karışık bir tarihi, tarih bakımından ise çok önemli yeri vardır. Bu sebeple yılbaşını ayrı ayrı iki cepheden tetkik ederek ne olduğunu anlamak lâzım gelir. Fakat takvim veya tarih bakımından da olsa yılbaşı, Peygamber Hazreti İsa'nın doğumu ile ilgilidir. Hazreti İsa'nın doğumu yılbaşı yapılmazdan önce Türklerin, Çinlilerin, Yunanlıların, İbranilerin, Romalıların, Mısırlıların ayrı mebdelere istinadeden takvimleri vardı. Vaktaki Hıristiyanlık kuvvet buldu, kilisenin nüfuzu tahtları devirecek bir dereceye geldi, işte o vakit papalık, takvimle de meşgul olmak lüzumunu hissetti. Bu lüzum, hiç de ilmî mülâhazalardan ileri gelmiyordu. Ancak dinî ve siyasi kaygılardan doğuyordu. Çünkü dünyanın merkezi olmak şöhretini taşıyan Roma'nın, Saint Pierre vekillerine paytaht olmak haysiyetiyle eski şerefine kavuşturulması, papaların en büyük emelleriydi. Eski Romadan intikal eden birçok hâtıralar arasında ise «dinî merasim» büyük bir yer tutuyordu. Papalar, Hıristiyanlığı birtakım merasimle süslemek, halka zaman zaman, din namına, eğlenmek vesileleri vermek lüzumunu duymuşlardı. Bu vaziyeti şuurlu ve şümullü bir şekilde ilk inceliyen Papa Yedinci Grégoire'dır. Asıl adı Hildebrand olan bu zeki adam, eski Romalıların Mars'lara, Vénus'lere, İsis'lere, Mitra'lara, hattâ César'lara, Auguste'lere tapmak vesilesiyle sık sık yapageldikleri eğlenceleri bir sürü yortular kurarak yeni baştan yaptırmayı düşündü ve uzun bir bayramlar serisi vücuda getirdi.

Eğlence ihtiyacı ile din duygularını bir arada kaynaştırarak yapılan bu seride şu bayramlar vardır :

25 aralık - Hazreti İsa'nın doğumu (Bugünden sonra gelen pazar günü peygamberlerden Hazreti İbrahim, İshak, Yakup, Yusuf, Davud, Süleyman için yortu yapılır).

26 aralık - Meryem'in İsa'ya ana oluşu kutlanır.

1 ocak - İsa'nın sünnet günü sayılır.

6 ocak - İsa'nın vaftiz günü.

2 şubat - Kırkını çıkaran, yani nifas günlerini bitiren Meryem'in İsa'yı Beytullah'a götürüşünü hatırlatır.

25 mart - Meryem'in İsa'ya gebe kaldığı gündür.

6 ağustos - On iki havari'den Petros'la Pavlos'un göğe çıkan İsayı Turisina'da gördükleri gündür.

15 ağustos - Meryem'in öldüğü gün (Perhiz, bugünden on beş gün önce başlar).

8 eylûl - Meryem'in doğduğu gün.

Bunlardan başka büyük ve küçük paskalyalar vardır. Büyük paskalya, yani kırmızı yumurta bayramı 31 mayısta yapılır. Bu tarihten kırk gün sonraki perşembe günü, İsa'nın göğe uçuş günüdür.

Papa Yedinci Grégoire, bütün bu yortuları kurmakla ve hemen her günü bir azizin adına tahsis ederken martın 25 i olarak kabul edilmiş olan yılbaşını da ocak ayının birinci gününe geçirdi. Ne Doğu, ne Batı takvimlerinde o güne kadar ocak, yılbaşı olarak kabul edilmediğine göre bu değişiklik takvimde büyük bir yenilik teşkil ediyordu. Yedinci Grégoire bu işi 1078 de yaptı. Demek ki Milâdi yılbaşı, Milâd denilen İsa'nın doğumundan tam 1078 yıl sonra kabul edildi. Aynı zamanda İsa'nın doğum tarihi olmak üzere kabul olunan güne uydurularak değil de, beş gün sonraya atılarak yapıldı.

Şu izahtan anlaşılıyor ki yılbaşı, takvimi daha önceki takvimlerden ilmî şekilde üstün yapmak düşüncesinden doğmuş değildir. İsa'nın doğum günü ile de alâkası yoktur. Fakat bütün Hıristiyanlık âlemine ve o âlemin hars bakımından nüfuzu altında bulunan memleketler halkına müşterek bir takvim mebdei kabul ettirdiği için hâdisenin tarih noktasından büyük önemi vardır.

İsa'nın doğumundan 1078 yıl sonra medeniyet âleminin ekseriyeti tarafından kabul olunan bir yılbaşı vücut bulmakla beraber Batı takvimi gene sakattı. Çünkü bu takvimde yıllar 362,25 gün olarak hesabedildiğinden ve hakikatte ise bir yıl 365,242 gün olduğundan - dört yılda şubat ayına bir gün katılmak suretiyle gediğin kapanmasına çalışılmasına rağmen - her yıl 0,0008 gün artıyordu. Bu mahzuru nazarı dikkate alıp da önüne geçmek istiyen, Papa Onüçüncü Grégoire'dır. Bu zat, medeniyet kurulup da takvim usulü ortaya çıktığındanberi sürüp giden bu sakatlığı gidermiye çalıştı; uzun hesaplar sonunda, Yedinci Grégoire'ın ocak ayını yılbaşı yaptığı günden sonra takvim harici olarak biriken on günü ortadan kaldırdı, 5 ekimden 15 ekime geçilmesini emretti ve yılların 365 gün, 5 saat, 49 dakika, 12 saniye olarak hesabedilmesini usul ittihaz ettirdi (1582). O devirlerde Romaya yan bakan Ortodoks kilisesi bu ameliyeyi kabul etmediğinden Katolik takvimiyle Ortodoks takvimi arasında bir fark belirdi. Bu fark son günlere kadar devam edip gitti. Fakat ocak ayının yılbaşı tanınmasında Hıristiyan âlemi - bir iki millet müstesna olarak - daha ilk gününde ittifak etti. Bugün o takvimi bütün medenî dünya kabul etmiş bulunmaktadır.

Yedinci Grégoire'ın Noel başta olmak, yılbaşı da arkasından gelmek üzere kurduğu yortular serisini süslemek, saraylara, asılzadeler zümresine düşen bir vazife idi. Papa, o seriye dahil günlerde halkın hem ibadet etmesini, hem eğlenmesini istiyordu. İmparatorlar, krallar ve prensler de Noel ve yılbaşı günleri için birtakım debdebeli merasim icadederek Grégoire'ın düşüncelerine can ve heyecan vermekte gecikmediler. Şair ve ressam gibi sanatkârlar da bugünleri efsanelerle süsleyip halka sevdirdiler. Ortaya bir Noel ve yılbaşı âlemi çıktı. Bu tekâmülün yavaş yavaş vücut bulduğunu, bilhassa Ondokuzuncu ve Yirminci Yüzyıllarda umumi bir değer aldığını söylemiye lüzum yoktur.

Kozmografya ve takvimle pek çok uğraşan Türklerin bu yılbaşı ile münasebetleri yoktu ve olamazdı. Çünkü, dediğimiz gibi, Batıda bile yılbaşının ortaya çıkışı 1078 dedir. O tarihte Türkler, hemen umumiyetle, İslâm dinine girmiş, kendilerinin «ven» ve 12 yılın bir devir sayılması esasına istinadeden eski takvimlerini bırakarak Arap takvimini kabul etmiş bulunuyorlardı. Arap takvimi, Hazreti Muhammed'in Mekkeden Medineye hicret ettiği yıl mebde tutulmak ve aynı hareketine göre hesabedilmek üzere İkinci Halife Ömer tarafından tesis edilmiştir. Bu takvimde yılbaşı muharrem ayının bi-

rinci günüdür. İlk devirlerde İslâmlar ve o meyanda Türkler yılbaşı merasimi yapmazlardı. Peygamberin torunu Hüseyin'in muharrem ayında Kerbelâ'da şehit edilmesi dolayısiyle şiilerin muharrem ayını icadetmelerinden ilham alınarak ve müstebit hükümdarlara hulûs çakmak için de bir vesile sayılarak sonraları muharremlerin birinci günleri merasim yapılmıya, büyüklerin ziyaretine gidilmiye başlandı. Osmanlılar devrinde yılbaşı, enikonu resmî mahiyet aldı ve ülemaya o gün rütbeler dağıtılmak, büyük memuriyetler de o gün tevcih olunmak usul ittihaz edildi.

B i z d e t a k v i m : Resmî evrak üzerinde ve hususi veya vakanüvis tarihlerinde gördüğümüz tarihlerde de Hicrî kamerî takvim kullanılmıştır. Fakat takvimi kullanan diğer hükümetler gibi birçok mahzurlarla karşılaşılmıştır.

Bu mahzurların en ziyade göze çarpanları, vergilerin en mühimini teşkil eden aşâr gibi mahsulâttan veya araziden alınanların güneş yılına göre tahsil edildiği halde askerin, zabitlerin ve memurlar aylıklarının kamerî ay üzerinden verilmesi idi.

Ordularda askerlerin ve memurların ücretleri aylık değil, üçer aylık olarak verilirdi ki buna «ulûfe» denilirdi.

Bu suretle 365 veya 366 günlük güneş yılı üzerinden alınan vergi 354 günlük kamerî yıl üzerinden veriliyor; 11 günlük fark dolayısiyle bütçe de açık kalıyordu. Meselâ 1120, 1145, 1188, 1221, 1255 yılları karşılıksız kalmış ve tedahülde bırakmak icabetmişti.

Nihayet imparatorluğun inhitat devrinde aynı mahzurla karşılaşılması üzerine hükümetin maliye işlerinde güneş yılı kullanılmasına karar verildi. Gerek varidat ve gerekse masraf güneş yılı hesabiyle yapılacaktı. Bu karar çok isabetli idi. Fakat imparatorluk zamanında yapılan bütün ıslahat gibi yarım bir şekilde tatbik edildi. Avrupalıların kıyafetini kabul ederek ceket, pantalonu giydiğimiz halde nasıl başımızda feslerle gezdikse, bu takvim meselesi de öyle oldu.

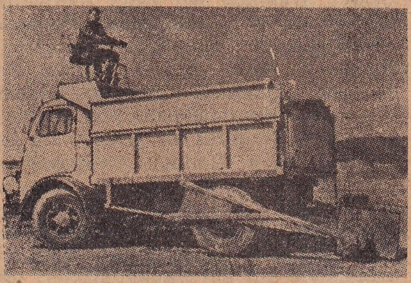
Başlangıç olarak gene Hicreti kabul etmiş; fakat 1255 yılına muadil olan güneş yılını alacağımız yerde 1255 Hicrî kamerisinden sonra 1256 yılına geçtik ve bu andan itibaren kullandığımız yıllar ne Hicrî kamerî, ne de Hicrî şemsî değildi. Kendine mahsus bambaşka, alelâcayip bir takvimdi ki buna «takvimi mali» dedik. Şunu da ilâve etmeliyim ki; aldığımız güneş yılı, Julien takvimine göre hesabediliyordu. Halbuki bu takvimin mahzurları anlaşılarak Doğuda Celâlî takvimi yapıldığı gibi Batıda da «Grégoire takvimi» kabul edilmişti.

Bugün Milâdi yılbaşı artık medenî dünya camiasının müşterek malıdır, dinî mahiyeti Türkleri alâkadar etmez.

(Osman Sırrı Seran)

YENİ BULUŞLAR (FEN ALEMİNDE) — Fen Alemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz :

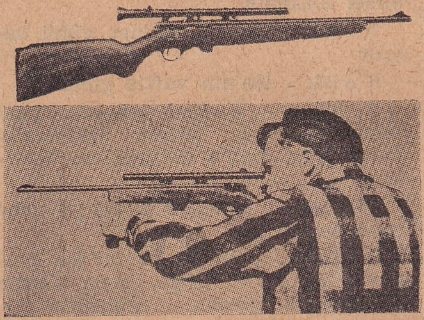
H i d r o l i k k a m y o n k ü r e ğ i : Şoför mahallinin üstündeki iskemleye oturup idare edilen hidrolik kürekle bir kimse bir komyonu on

Hidrolik kürek çalışırken

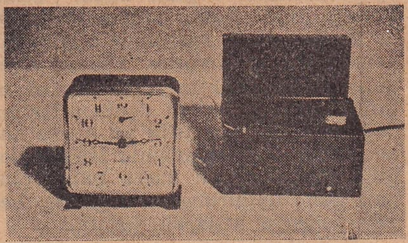
dakika içinde doldurabilir. İşin güzel tarafı, bu iskemleden kamyonun da idare edilebilmesidir. Yani bir şoför o iskemleye oturur ve kamyonu yükliyeceği malın yanına rahatça yanaştırabilir. Sonra bu hidrolik küreğin bir faydası da, 1.000 kiloya yakın bir ağırlığı kaldırabilmesidir.

T ü f e k l e r i ç i n m o d e r n b i r k a b z a : Sağlam ve sıhhatli nişan almak için en evvel lâzım olan şey namlunun titrememesidir. Bunun için eski tip silâhlarla nişan almakta bir hayli zorluk çekilmekte idi. Son zamanlarda bir Amerikalının icadettiği yeni tip bir kabza ile bu mesele de halledilmiş sayılmaktadır. Bu kabza kullanılmadığı zamanlarda namluya paralel olarak durmaktadır. Kullanılacağı vakit ise aşağı doğru çekilmekte ve şakuli vaziyette kavranmaktadır.

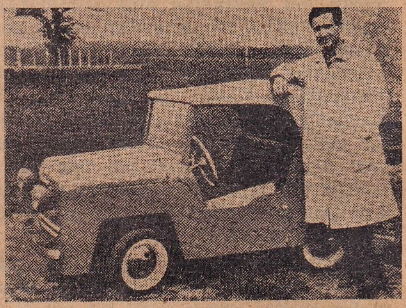
Yeni tip kabza ve kullanılışı

O t o m a t i k h i z m e t ç i : Sabahleyin başucunuzdaki saatin ziliyle beraber mutfakta çay veya kahvenizin kaynamıya başlaması hoşunuza gider mi? Bilhassa soğuk sabahlarda titriye titriye mutfağa gitmek hiç de hoş bir şey olmasa gerek. Modern icatlar, bugünkü ev kadınının vazifesini gayet kolaylaştırmıştır. Gene Amerikada, çalar saate eklenilen bir alet yukarda söylediğimiz işi yapmaktadır. Bu alet sayesinde yataktan kalkar kalkmaz çay veya kahvenizi kaynamış hazır bulmak kabil olmaktadır.

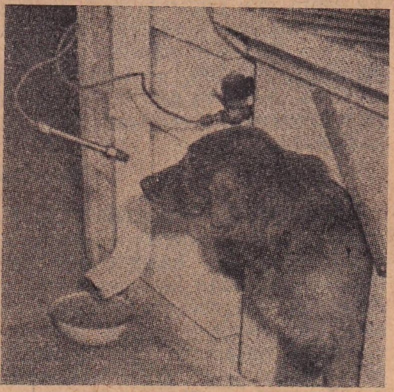
Saate bağlanarak, mutfaktaki ocağı, çay ısıtacağı da aynı zamanda ateşliyen alet

U f a k b i r F r a n s ı z o t o s u : Aşağı yukarı dünyanın en küçük otomobili sayılacak bir nümune Fransada S. T. R. O. J. Şirketinin fabrikaları tarafından meydana getirilmiştir. Bugün otomobil sanayicilerinin ulaşmıya çalıştıkları gaye; herkes tarafından kolayca satın alınabilmesi kabil olan ucuz ve ufak arabalar imal etmektir. Fakat bu Fransız otomobili motor kabiliyeti ve taşıyacağı yük bakımından bir otomobilden ziyade, motosiklete benzemektedir. Motor kuvveti bir beygir olup, karoseri alüminyumdan yapılmıştır.

Bir beygir kuvvetinde yeni Fransız otomobili

T u h a f b i r i c a t : Köpek, gece yarısı havlamaları olmasa, faydalı bir hayvandır. Geçenlerde bir Amerikalı, çok sevdiği köpeğinin gece yarıları kendisini rahatsız ettiğini görünce kulübesinin içerisine bir alet yerleştirmiştir. Köpek havladığı zaman bu alet yüzüne su fışkırtmakta ve köpeği susturmaktadır.

Havlıyan köpek ve düşmanı

(F. Durmaz)

ALMANYADA BUGÜNKÜ DURUM — Bir müddet önce Batı Almanya'da, sonradan da Doğu Almanya'da bir Alman devleti kurulmakla, bugün Almanya'da, biri Batı ötekisi de Doğu olmak üzere, fiilen iki devlet kurulmuş bulunuyor. Bu hâdise, uzun bir tarih boyunca iktisadi, coğrafi ve siyasi bir birlik teşkil etmiş olan Almanya'nın parçalanmasından başka bir şey değildir.

Bir gövdenin uzuvları olan ve ideolojik sebeplerle birbirlerine karşı cephe almış olan bu iki devletin yaşama kudretini daha iyi anlıyabilmemiz için, bu iki Alman devletinin iktisadi kudret kaynaklarını kısaca gözden geçirelim:

Bilindiği üzere, Müttefikler 1945 yılı mayısında Almanyanın teslim olma şartlarını tespit ederken, bu memleketi 1937 hudutlarına göre dört işgal bölgesine ayırmışlardı. Doğu Almanyayı teşkil eden arazi parçası Sovyetler Birliğinin; Batı Almanya'yı teşkil eden büyük arazi parçasının kuzey - batı bölgesi Büyük Britanya'nın; güney - batı bölgesi Birleşik Amerika'nın; batı bölgesi ise Fransa'nın işgal ve idaresi altına konmuştu.

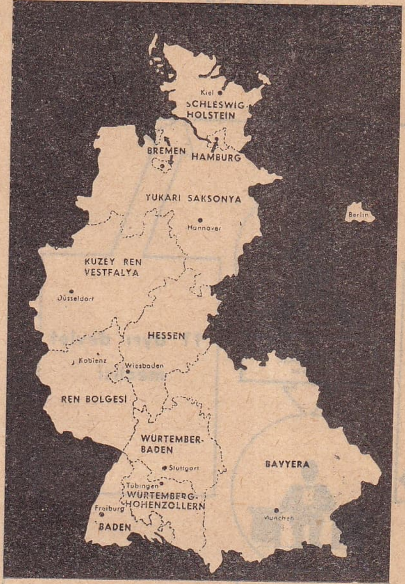
İ k i A l m a n y a : İşte son zamanlarda kurulan Doğu Alman devleti Sovyet işgal gölgesinden; Batı Alman devleti ise, İngiliz, Fransız, Amerikan işgal bölgelerinden mürekkeptir.

H u d u t l a r ı : Sovyet işgal bölgesini, yani Doğu Alman devletini teşkil eden Doğu Almanya, Danimarka'nın güney doğusunda bulunan Lübeck körfezideki bir noktadan başlıyarak Mecklemburg ile Schleswig - Holstein hudutlarından geçen çizginin doğusunda kalan kısımdır ki bu hudut daha aşağıda Mecklemburg'un batı hudutlarından Hannover hudutlarına; Hannover doğu hudutlarından Braunschwieg hudutlarına; Saksonya'nın batı hudutlarından Anhalt hudutlarına; Anhalt hudutlarından Turingen batı hudutlarına uzanmakta ve doğuda, Bavyera'nın güney hudutlarından geçerek 1937 yılındaki Çekoslovak - Alman hudutlarına dayanmaktadır.

Bu çizdiğimiz hattın batı ve güney batısında kalan büyük arazi parçası, İngiliz, Amerikan ve Fransız bölgelerinden terekkübeden Batı Alman devletini; bu hattın doğusunda kalan arazi parçası ise, Sovyet işgal bölgesinden ibaret olan Doğu Alman devletini teşkil etmektedir. Batı Alman devletiyle Doğu Alman devleti arasında çizdiğimiz bu hudut biraz da Elbe ırmağının tabii bir surette, doğu ve batı olmak üzere ikiye ayırdığı Almanyanın coğrafi hudutlarına yaklaşmaktadır.

Almanyadaki Müttefikler Arası Kontrol Komisyonunun emriyle 1946 yılı ekim ayının 29 unda bütün Almanyada yapılan nüfus sayımına göre, bugünkü hudutları içinde Almanyanın 65.910.999 nüfusu olduğu anlaşılmaktadır.

Bu nüfusun 17.313.581 i, Sovyet işgal bölgesini teşkil eden Doğu Almanya devletinin hudutları içinde; 45.417.035 i de İngiliz, Fransız, Amerikan işgal bölgelerini teşkil eden Batı Almanya devletinin hudutları içinde bulunmaktadır. Gene aynı nüfus sayımına göre Batı Almanyayı teşkil eden 45.417.035 nüfustan 22.794.655 i İngiliz işgal bölgesinde; 16.682.573 ü Amerikan işgal bölgesinde; 5.939.807 si de Fransız işgal bölgesinde bulunmaktadır. Harbden önce 4.300.000 nüfusu olan Berlin şehrinin ise, son nüfus sayımında 3.180.383 nüfusu olduğu anlaşılmıştır.

Batı Almanya haritası

Z i r a i ve s ı n a i A l m a n y a l a r : Tarihî, iktisadi, siyasi ve coğrafi birçok sebepler dolayısiyle bugün Sovyet Birliğinin işgal bölgelerini teşkil eden Doğu Almanya ile İngiltere, Fransa ve Amerika'nın işgal bölgelerini teşkil eden Batı Almanya arasında çok büyük farklar vardır. Bu farklar bilhassa, Batı Almanya ile Doğu Almanya'nın iktisadi yapılarında göze çarpar. Doğu Almanya, bir ziraat bölgesi olmak vasfını taşıdığı halde, Batı Almanya çok ileri bir sanayi bölgesi mahiyetini taşır.

Batı Almanyada sanayi, Doğu Almanyadan çok daha önce gelişmiye başladı. Bu her şeyden çok Batı Almanyanın coğrafi durumundan ileri geldi. Bir defa Batı Almanya, sanayi bakımından çok ileride olan İngiltere ve Fransa gibi memleketlerle daha sıkı bir temas halinde idi. Sonra, Batı Almanyanın deniz ve su yolları, Doğu Almanyadan daha çok ve daha elverişliydi. Bundan başka bu bölgede, ağır sanayiin kurulması için gerekli olan zengin kömür madenleriyle demir madenleri de mevcuttu. Bütün bu sebepler neticesinde, Almanyanın dünya ölçüsünde meşhur olan büyük ve ağır sanayi merkezleri hep Elbe nehrinin batısında, yahut bir kelime ile, Batı Almanyada kuruldu.

D o ğ u A l m a n y a : Buna karşılık yukarıda çizdiğimiz hududun, daha doğrusu Elbe nehrinin doğusunda kalan Doğu Almanya, Elbe nehrinin batısındaki Almanyaya nazaran bilhassa iktisadi bakımdan çok geridir. Almanyanın bu kısmı, yıllarca Avrupanın başlıca ticaret yolları dışında ve bu yollardan uzak kalmıştı. Ondokuzuncu Yüzyılın ortalarına kadar Doğu Almanyada hâkim olan iktisat tarzı, geri bir ziraatti. Ancak toprak rejiminin kaldırılmasından ve geniş bir demiryolu ağının kuruluşundan sonra, Doğu Almanyanın iktisadi gelişmesi hızlandı.

Doğu Almanya ile Batı Almanya arasındaki iktisadi farklar, bu iki bölgenin nüfus kesafetleri mukayesesinden de kolayca anlaşılabilir.. Doğu Almanya, arazi bakımından bütün Almanyanın üçte birini teşkil ettiği halde nüfus bakımından ancak dörtte birini teşkil eder.

Doğu Almanya devletinin arazisini teşkil eden Doğu Almanya ekonomisi, esas itibariyle zirai bir mahiyet taşır. Almanyanın bu kısmında; Doğu Prusya, Pomeranya, Yukarı Silezya, Brandenburg, Turingen ve Saksonya eyaletleri vardır. Bunların içinde Doğu Prusya, Pomeranya, kısmen Brandenburg eyaletleri, ormanlariyle, gölleriyle pek meşhur birer ziraat bölgesidir.

Doğu Almanyanın başlıca sanayi bölgeleri, Yukarı Silezya ile Berlin sanayi bölgesidir. Bu iki bölgenin iktisadi çehresi, Doğu Almanyanın birer ziraat bölgesi olan Doğu Prusya ve kısmen Brandenburg eyaletlerinin iktisadi çehresinden büsbütün farklıdır.

Berlin şehrini de içine alan Berlin sanayi bölgesi, elektrik motorları, elektrik malzemesi, elektrik motorları yapan Siemens, Telefunken, Osram, Bergman gibi dünyaca tanınmış fabrikaların toplandığı bir sahadır. Ayrıca bu bölgede, Alman harb sanayiinin başlıca fabrikalarından olan Heinckel, Heinsckel, Deimler - Benz gibi fabrikalar da vardır.

Yukarı Silezya eyaleti, iktisadi sahada oynadığı rol bakımından «İkinci Ruhr» adını almaktadır. Bu bölge bilhassa kömür istihsalâtiyle meşhur olup Ruhr havzasından sonra ikinci gelmektedir. Bu bölgenin başlıca sanayi merkezi, 600.000 den çok nüfusu bulunan Breslau'dır.

Matbaalariyle, baskı tekniğinin yüksekliğiyle tanınmış 700.000 nüfuslu Leipzig şehri; sonra müzeleriyle meşhur 630.000 nüfuslu Dresden şehri de Doğu Almanya devletinin hudutları dahilindedir.

Doğu Almanya devletinin, hepsi de Baltık denizine açılan Stettin, Danzig, Königsberg gibi önemli deniz üsleri de vardır.

B a t ı A l m a n y a : Batı Almanya devletinin bulunduğu Batı ve Güney - Batı Almanya, değil yalnız Almanyanın, dünyanın da en büyük, en modern sanayi merkezlerini, en zengin kömür havzalarını bir araya toplamış bulunmaktadır. Rhin - Westphalie gibi ağır sanayi bölgeleri; Sarre ve Ruhr gibi kömür ve sanayi merkezleri; büyük denizlere açılan Almanyanın kuzey - batı bölgeleri, hep Batı Almanya'da toplanmış bulunmaktadır. Batı Almanyanın, değil yalnız Alman ekonomisin-

de, fakat dünya ekonomisinde oynadığı rolü belirtmek için birkaç rakam zikretmek kâfidir:

İkinci Dünya Savaşından önce Almanya, yılda 24 milyon ton çelikle, Birleşik Amerikadan sonra çelik istihsalâtında dünyada ikinci gelmekteydi. Alman çelik istihsalâtının üçte ikisinden fazlasını, yani 16.392.000 tonunu, tek başına Ruhr bölgesi temin ediyordu. Aynı suretle, demir istihsalâtında, Birleşik Amerikadan sonra dünyada ikinci gelen Almanyanın demir istihsalâtının % 85 i Ruhr bölgesinden elde edilmekteydi.

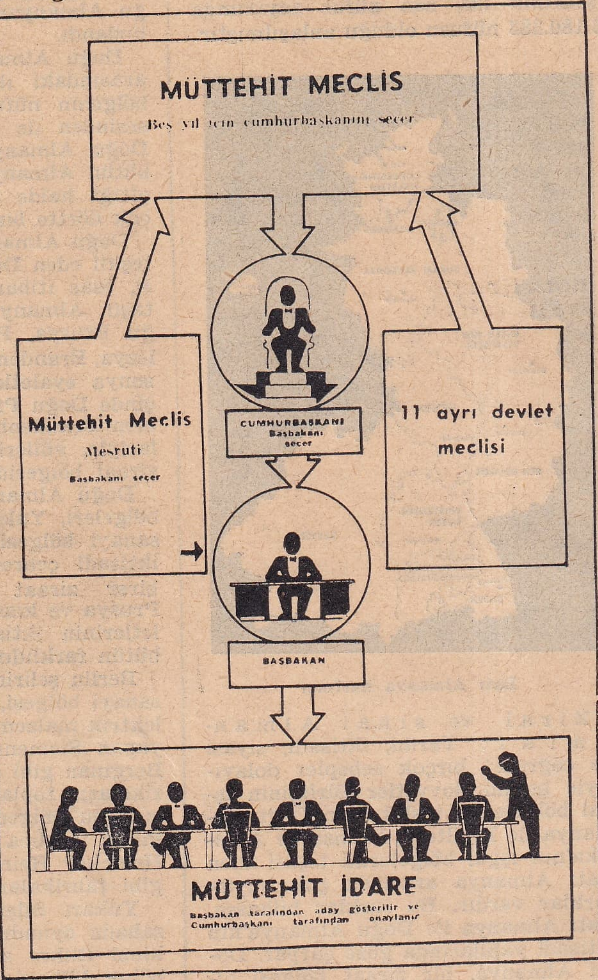
İkinci dünya Savaşı arifesinde Almanya, 186 milyon ton kömür istihsalâtiyle Birleşik Amerika ve İngiltereden sonra dünyada üçüncü gelmekteydi. A l m a n kömür istihsalâtının % 85 i Batı Almanyadaki kömür havzalarından temin ediliyordu.

Ruhr havzası, aynı zamanda Alman kimya sanayiinin de merkezidir. Harb ekonomisi bakımından fevkalâde büyük bir ehemmiyeti olan suni madde istihsalâtının % 75 i de, harbden önce, bu havzada toplanmış bulunuyordu. Bu havzanın yüzölçümü 4.500 kilometre kare olup, nüfusu 4,5 milyonu bulmaktaydı.

Öte yandan gene Batı Almanya devletinin hudutları içinde bulunan ve yüzölçümü 27.000 kilometre kareyi bulan Rhin bölgesinin nüfusu 10 milyon kadardır. Bu nüfus, 1938 yılı hudutlarına göre bütün Almanya nüfusunun % 16 sı demektir. İkinci Dünya Savaşından önce bu bölge, Almanyanın bütün sanayi mahsulâtının 1/4 ini; kömür istihsalâtının 2/3 sini; dökme demir istihsalinin 3/4 ünü temin etmekteydi.

Almanyanın nüfus bakımından en kalabalık şehirleri de, gene Batı Almanyada bulunmaktadır. Dünyanın en büyük limanlarından biri olan ve harbden önce 1.712.800 nüfusu bulunan Hamburg şehri; makine ve kimyevi maddeler sanayiiyle meşhur 769.000 nüfuslu Kolonya şehri; Bavyera'nın merkezi olan 828.900 nüfuslu Münih şehri; Krupp fabrikalariyle meşhur 667.000 nüfuslu Essen şehri; 630.000 nüfuslu Dresden şehri; 553.500 nüfuslu Frankfurt, 541.600 nüfuslu Duseldorf; 539.700 nüfuslu Dortmund; 471.200 nüfuslu Hannover; 458.200 nüfuslu Stutgard; 435.500 nüfuslu Duisburg; 423.300 nüfuslu Bremen limanı; 422.900 nüfuslu Nuremberg gibi şehirler, hep Batı Almanya'da bulunmaktadır.

A l m a n y a n ı n s i y a s i ç e h r e s i : Hitler iktidar makamına geçmeden önce Almanyada da, bütün demokratik memleketlerde olduğu gibi birçok siyasi partiler mevcuttu. Meselâ 1928 yılı seçimlerinde seçimlere iştirak eden irili ufaklı Alman siyasi partilerinin sayısı 14 ü bulmaktaydı. Bunların içinde ancak ikişer veya üçer mebus çıkaran derme çatma partiler de vardı. Almanyada siyasi mücadele keskinleştiği nispette bu küçük partiler kendiliklerinden tasfiyeye uğradılar. Böylece 1930 yılı seçimlerinde, seçimlere giren partilerin sayısı 14 ten 10 a düştü.

Batı Almanya devleti teşkilâtını gösterir şema

1930 seçimlerinde, bilhassa dört büyük partinin aldığı rey miktarı ve bununla bağlı olarak çıkardığı mebus sayısı dikkati çekmekteydi. Sosyal - Demokrat Partisi ortalama olarak 8,5 milyon reyle birinci; Nasyonal - Sosyalistler ortalama olarak 6,5 milyon reyle ikinci; Komünist Partisi 4,5 milyon reyle üçüncü; Merkez Partisi 4 küsur milyon reyle dördüncü gelmekteydi.

1932 yılı 13 martında yapılan cumhurbaşkanı seçimlerinde Hindenburg 18.600.000; Hitler 11.300.000; Thelman 4.900.000 rey almışlardı.

1933 yılında Hitler iktidar makamına geçtikten kısa bir zaman sonra, Almanyadaki bütün siyasi partileri tasfiye etti. Böylece 1933 yılından 1945 yılına kadar Almanyada tek bir partinin; yani Nasyonal - Sosyalist Partisinin diktatörlüğü görülmüş oldu.

Hitler, iktidar makamında kaldığı 12 yıl içinde, nasyonal - sosyalizme düşman ideolojilere ve bu ideolojileri temsil eden partilere karşı çok şiddetli ve kanlı bir mücadeleye girişti. Böylece, Hitler rejimine düşman partilerden eser bile kalmadığı sanıldı.

B u g ü n k ü p a r t i l e r v e k u d r e t l e r i : Almanya mağlûbolarak silâhlarını teslim ettikten ve Nazi rejimi yıkıldıktan sonra, Almanyada yeniden birçok partilerin kurulduğu görüldü. Bu partilerin içinde bilhassa dört tanesi dikkati çekmekteydi. Muhtelif işgal bölgelerinde faaliyette bulunan bu partiler; Sosyal - Demokrat, Hıristiyan - Demokrat, Liberal ve Komünist partileriydi.

Bu dört parti haricinde, Almanyanın Sovyet işgal bölgesinde kurulmuş bir parti daha vardır ki, bu parti, Sosyal - Demokrat ve Komünist Partilerinin birleşmesinden vücuda gelmiş «Birleşmiş Alman Sosyalist Partisi» dir.

Siyasi partilerin kuvvet ve nüfuzunu gösteren en esaslı ölçü, seçimlerdir. İşte Almanyadaki başlıca siyasi partilerin kuvvet derecelerini de, bilhassa geçen ağustos ayı içinde, Batı Almanyada cereyan eden seçimler göstermiştir. Fakat, bu seçimler, sadece Batı Almanyada yapıldığı için, Sovyet işgal bölgesinde bulunan siyasi partilerin vaziyetini bu seçimlerden istidlâl etmek mümkün değildir. Bunun için elimizde daha başka bir ölçü vardır. Bu da, 1946 yılı sonunda, bütün Almanyada yapılmış olan şehir meclisi seçimleridir. Berlin şehri dört müttefikin işgali altında bulunduğu için, şehir meclisi seçimlerinde Berlin halkının verdiği reyler, aşağı yukarı bütün Almanya hakkında da bir fikir vermiye müsaittir.

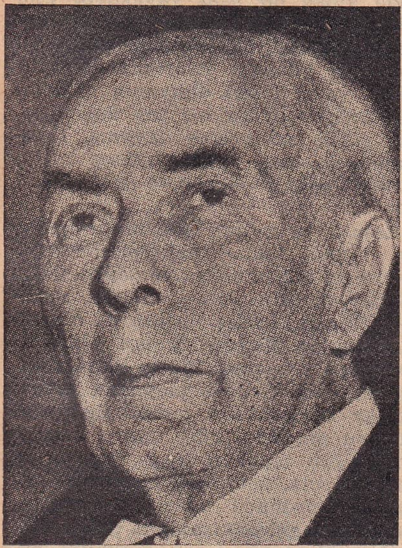
O zamanlar yayımlanmış olan resmî rakamlara göre, Berlin şehrinin İngiliz işgal bölgesinde Sosyal - Demokrat Partisi 194.537 rey almakla bütün reylerin «yüzde 51» ini elinde toplamış bulunuyordu. Bundan sonra 102.407 reyle Hıristiyan - Demokrat Partisi gelmiş ve reylerin «yüzde 26» sını toplamıştır. Alman Liberal Partisi 44.818 rey almış ve reylerin «yüzde 12» sini; Alman Komünist Partisi 39.811 rey almış ve reylerin «yüzde 11» ini toplamıştır.

Berlinin Amerikan işgal bölgesinde ise Alman Sosyal - Demokrat Partisi 329.520 (yüzde 52); Hıristiyan - Demokrat Partisi 157.226 (yüzde 24); Komünist Partisi 80.256 (yüzde 13); Liberal Parti 67.963 (yüzde 11) rey almışlardır.

Rus işgal bölgesinde Alman Sosyal - Demokrat Partisi 337.033 (yüzde 43); Alman Komünist Partisi 230.194 (yüzde 30); Hıristiyan - Demokrat Partisi 144.207 (yüzde 18); Liberal Parti 60.494 (yüzde 9) rey almışlardır.

Berlinin Fransız işgal bölgesinde ise Sosyal - Demokrat Parti 138.080 (yüzde 46); Komünist Partisi 55.731 (yüzde 26); Hıristiyan - Demokrat Parti 50.352 (yüzde 21); Liberal Parti 19.252 (yüzde 8) rey almıştır.

Berlindeki dört işgal bölgesinde, başlıca dört partinin ortalama olarak aldığı rey miktar ve nispeti şöyledir: Alman Sosyal - Demokrat Partisi topyekûn 999.180 rey almakla Berlin şehrindeki bütün reylerin «yüzde 48,7» sini elinde toplamıştı. Bundan sonra 454.202 reyle Hıristiyan Demokrat Partisi gelmiştir ki bütün reylerin «yüzde 22,1» ini toplamıştır. Komünist Partisi 405.992 rey

Batı Almanya cumhurreisi Theodor Heuss

alarak bütün reylerin «yüzde 19,8» ini; Liberal Parti 192.527 rey alarak bütün reylerin «yüzde 9,4» ünü toplamıştır.

Berlin şehrinde yapılan bu belediye seçimleri, aşağı yukarı Alman partilerinin kuvvet ve kudreti hakkında bir fikir verebilecek mahiyetteydi. 1949 yılı ağustos ayının ortalarında Batı Almanyada cereyan eden mebus seçimlerine ise irili ufaklı 15 parti iştirak etmiştir. Seçimlere iştirak nispeti yüzde 78,5 olmuş, rey veren seçmenlerin s a y ı s ı 24.409.752 yi bulmuştur. Bu seçimler neticesinde Hıristiyan - Demokratlar 7.357.679 rey alarak 139 mebus; Sosyal - Demokratlar 6.832.272 rey alarak 131 mebus; Liberaller 2.788.653 rey alarak 52 mebus; Komünistler 1,360.443 rey alarak 15 mebus; Bavyera Muhtariyetçileri 986,606 rey alarak 17 mebus; Alman Partisi 940.088 rey alarak 17 mebus; Merkez Partisi 727.343 rey alarak 10 mebus; İktisadi Kuruluş Partisi 681.981 rey alarak 12 mebus çıkarmışlardır. Bunun haricinde, 1, 3, 5 mebus çıkaran, rey alıp hiç mebus çıkarmıyan partiler de vardır. Bâzı partilerin daha az rey aldıkları halde daha fazla mebus çıkardıkları görülmektedir. Bu hal, partilerin reylerinin dağılmadığını göstermektedir. Çünkü çıkarılan mebuslar, alınan umumî rey miktarı üzerinden olmayıp, nispi ekseriyet esasına göredir.

Bu seçimlerden sonra kurulan Batı Alman devleti başbakanlığını Hıristiyan - Demokrat Partisi lideri deruhte etmiştir.

(Bakınız: Alman Ordusunun Giridi İşgali; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1137. Alman Tayyare Fabrikalarına Yapılan Hava Taarruzları; seri I, sayfa 1066. Almanyayı Nasıl Mağlûbettik; seri I, sayfa 867. Berlin Meselesi; seri I, sayfa 1571. Berlin yahut Potsdam Konferansı; seri I, sayfa 490. Hitler; seri I, sayfa 53. İkinci Cihan Harbinin Sebepleri; seri I, sayfa 17. Üçüncü Alman Reich'i; seri I, sayfa 411. Batı Almanya Devletinin Kuruluşu; seri II, Aktüalite Kısmı, sayfa 81).

(Hasan Âli Ediz)

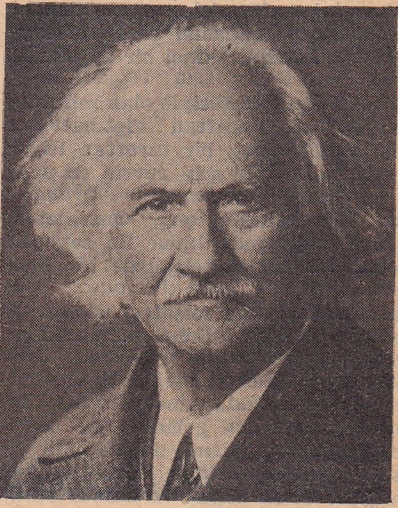
BÖLÜKBAŞI, DOKTOR RIZA TEVFİK (FİLOZOF) — (1868-1949) Geniş bir ansiklopedik bilgiye sahip fikir ve edebiyat adamlarımızdan.

H a y a t ı : Rıza Tevfik Rumeli'nin Cesri Mustafa Paşa kasabasında doğmuştur. Babası orada kaymakamlık eden Hoca Mehmet Tevfik Efendidir. Kendi rivayetine nazaran, baba tarafından Arnavut, ana tarafından Çerkes bir aileye mensuptur. İlk öğrenimini Alyans İzraelit okulunda yapmıştır. Bir müddet de İzmir'de Ermeni okuluna devam etmiştir. Biraz Galatasaray Sultanisinde, Gelibolu Rüştiyesinde okumuştur. Büyüdüğü zaman Mülkiye Mektebine kaydolmuş, dördüncü sınıfa geldikten sonra oradan tardedilince Mülkiye Tıbbiyesine kaydolunarak doktor çıkmıştır.

1908 Meşrutiyetine kadar Gümrük İdaresinde hekim olarak çalışmış ve Cemiyeti Tıbbiye'de âza olarak bulunmuştur. İlk yazılarını «Serveti Fünun» da neşretmiş, daha sonra birkaç arkadaşiyle birlikte «Malûmat» gazetesine geçmiştir. Kendisine büyük bir şöhret temin eden manzumeleri bellibaşlı olarak «Serveti Fünun», «Malûmat», «Çocuk Bahçesi», «Ribab», «Peyam», «Âti» gibi gazete ve mecmualarda çıkmıştır.

Riza Tevfik, 1908 Meşrutiyetinin ilâniyle birlikte faal bir politika hayatına da atılmış, bu, onun kefareti pek ağır ödenen talihsiz günlerine bir başlangıç olmuştur. Daha önce Sultan Hamidin mutlak idaresine karşı içinde İttihatçılarla ve Jön Türklerle birlikte bir isyan hissi duyan Riza Tevfik, Meşrutiyetin en heyecanlı günlerinde, İstanbulu semt semt dolaşan bir hatip olmuştur. Onu bu ateşli faaliyetinde şehrin gönüllü bir zabıta âmiri telâkki edenler de vardır. Hakikat olan şudur ki, Riza Tevfik'in Selim Sırrı (Tarcan) ile birlikte at sırtında dolaşarak verdiği nutuklar, halkın heyecanını yatıştırmış ve normal mecrasına getirmiştir. Bu faaliyeti neticesinde o, İstanbulda ilk açılan Mebusan Meclisine Edirne mebusu olarak katılmıştır. İlk önce İttihat ve Terakki'ye muvafık bir politika güdüyorken sonradan muhalif bir cepheye geçmiştir. Bu muhalefetinde yalnız kalmaması, Prens Sabahattin Bey, Tevfik Fikret, Riza Nur, Lütfü Fikri, Nüznet Sab.. gibi şahsiyetlerin de muhalefete iltihak etmesi, devrin parti hayatının karakteristik bir tarafını teşkil eder.

Riza Tevfik, politika hayatının çeşitli acılarını çekmiş, bu yüzden hapse bile girmiş, birkaç defa kendini tamamiyle fikir ve ilim çalışmalarına vermeyi düşünmüşse de buna muvaffak olamamıştır. Birinci Dünya Savaşından mağlûp çıkmamız onu İttihatçılara karşı daha amansız bir düşman yapmıştır. Millî Mücadeleye karşı durması sebepleri arasında, onun İttihatçılara düşman oluşunu (zira bu harekette birçok eski itti-

Riza Tevfik Bölükbaşı

hatçılar da vardı) ileri sürenler vardır. İngiliz kültürüne hayranlığı onun hatalı politikasına bir başka taraftan bir zemin hazırlamıştır. İngiliz filozoflarına olan meftunluğu, onda, İngilizlerin her yaptığı işin doğru olacağı yanlış kanaatini uyandırmıştır. Damat Ferit kabinesinde maarif nazırı, sonra Şûrayı Devlet reisi olan Riza Tevfik'in Sèvres Antlaşmasını imzalamak mesuliyetini üzerine almasında bu psikolojik hazırlıkların tesiri mümkündür.

İstanbul Darülfünununda felsefe müderrisi iken, Millî Kurtuluş Hareketine düşman bir politikaya âlet oluşu gençlik arasında haklı bir tepki uyandırmıştır. Bunun tesiriyle çekilmiye mecbur olmuş, memleket dışına kaçmış ve Yüzelliliklerin listesine girerek uzun bir müddet menfa hayatı yaşamıştır. Uzun yıllar Yakın Doğu memleketlerinde peşiman ve nadim bir eski politikacının sakin hayatını süren Riza Tevfik, umumi af kanunu üzerine 1938 de memlekete dönmüştür. Artık iyice ihtiyarlıyan ve çeşitli hastalıkların mânevi baskısı altında bir ömür sürmiye mahkûm olan Riza Tevfik, son yıllarını fikrin ve ilim hayatına, kendi ölçüsünde, hizmete geçirmiştir. Menfada yazdığı edebî ve fikrî yazılarda, eski hatalı politikasından nadim olduğu ve her şeye rağmen memleketini temiz hislerle sevmekten bir an bile geri kalmadığı açıkça görülür. 30 aralık 1949

da hayata gözlerini yumuşu umumi bir teessür uyandırmış, ve Türk milleti, yanlış attığı adımlar yüzünden çok acı çekmiş olan, fikriyatına, edebiyatına büyük hizmetler etmiş bulunan bu evlâdını göz yaşlariyle mezarına kadar götürmüştür.

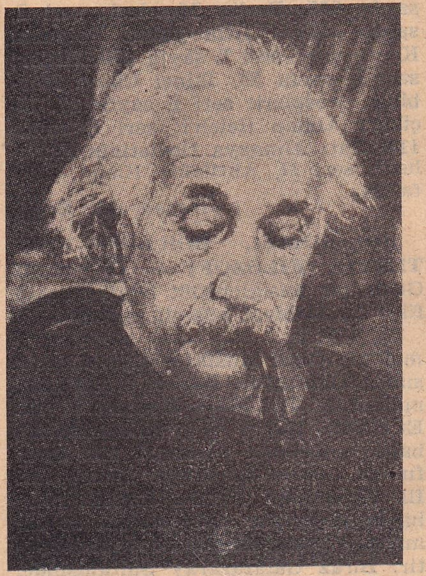
Ş a h s i y e t i : Riza Tevfik'in en bariz karakteri, hür, itaat etmeyi sevmez, zorlanırsa isyan eder bir ruha sahiboluşudur. O ilk amansız mücadelesini, memlekette iskolastik âlemin yıkılması için yapmıştır. Müspet ilmin ışığında Doğunun köhne hürafelerini yere serenler arasında o da şerefli bir hisse taşır. Bu yüzden softalar kendisine kelimenin o zamanki hakir mânasiyle «filozof» lâkabını takmışlar, fakat o, bu kelimenin Avrupai mânasını bir şeref saydığı için kendine ikinci bir ad olarak benimsemiştir. Riza Tevfik, iskolastik İslâm felsefesiyle olan mücadelesinde, bir taraftan «İçtihat» cı Abdullah Cevdet, bir taraftan Riyaziyeci Salih Zeki gibi devrin en uyanık münevverleriyle el ele yürümüştür. Bir bakıma onu, Onsekizinci Yüzyıl başlarında kilise ile savaşan Voltaire'in memleketimizde bir benzeri addetmek mümkün olur. Fakat burada, onun felsefeci unvanı üzerinde, ilmî bir hüküm bulunmadığını ayrıca belirtmek icabeder. Zira Riza Tevfik felsefî mahiyetteki eserlerinde ve makalelerinde, orijinal bir sistem meydana getirmemiş, hattâ cereyanlardan birini de sistemli olarak takibetmekten uzak bulunmuştur. Onun hayat ve kâinat anlayışı çeşitli kaynaklara dayanan eklektik bir anlayıştır.

Riza Tevfik'in şahsiyetini çevreliyen diğer bir husus da onun çok cepheli olmasıdır. Pehlivanlıktan en girift diplomasi hareketlerine, hekimlikten meddahlığa, felsefeden şiir ve edebiyata kadar çeşitli sahalarda at oynatan bu eski hekim, ingilizce, fransızca, ispanyolca, arapça, farsça, rumca, ermenice ilh... gibi çeşitli Doğu ve Batı dillerine kuvvetle tasarruf edebiliyordu. Nazım vadisinde kaleme aldığı yazılarda da, bilhassa halk edebiyatı nev'inden söylediği şiirlerde bir şair ruhu taşıdığı da kuvvetle göze çarpar. Servetifünun ve Fecriâti edebiyatının bir elit zümresine hitabeden ağdalı manzumeleri yanında onun açık ve temiz bir türkçe ile meydana getirdiği manzumeler edebiyat tarihimizde bir vazife başarmış sayılacak eserlerdendir. Bilhassa koşmaları, divanları, manileri, nefesleri onun biraz da hicve meyyal ruhunu bu bakımdan kuvvetle temsil ederler. «Kamusu Felsefe» nin ön sözünde de katıksız türkçenin aleyhinde bulunan Riza Tevfik'in eserlerinde sonuna kadar bir öz türkçecilik görülmez. Tekke edebiyatına birer nazire olan manzumelerinde gene bu edebiyata has birtakım klişe sözler de bulunur. Buna rağmen gerek Mehmet Emin tarzında yazdığı eski manzumelerinde, gerekse son yazdıklarında, devrinin cereyanları içinde onun da bir sadeliğe taraftar olduğu görülür.

Eserleri: «Felsefe Dersleri», «Kamusu Felsefe» (yalnız birinci cilt), «Abdülhak Hâmit ve Mülâhazatı Felsefiyesi», «Ömer Hayyam Tercümesi» (Hüseyin Daniş'le birlikte), «Serabı Ömrüm»...

(Eyüp Sencer)

EİNSTEİN TEORİSİ — Einstein'in izafet teorisinin anlaşılmaması büyük kelimeler kullanılarak anlatılmıya çalışılmasından değil, aslında çok büyük bir fikir olmasındandır. Böyle bir teoriyi basitçe anlatmıya kalkmak hem imkânsızdır, hem de bâzı hatalara yol açabilir. Buna rağmen bir deniyelim.

Einstein

Trendesiniz farzedin. Tam istasyonda durduğunuz zaman yanınızdaki, hattâ karşıdan gelen tren dursun. Biraz sonra ikisinden biri kalktığı zaman kendi treniniz mi, yoksa öbür tren mi yürüyor anlıyamazsınız. Yahut sizin içinde olduğunuz trenin yanından, aynı istikamette, başka bir tren geçse kendi treninizi duruyor sanırsınız, veya sizinki daha hızlıysa öbür tren geri geri gidiyor gibi gelir. Velhâsıl başka hassalarınız işe karışmadığı müddetçe yanılırsınız.

Büyük bir kutunun içinde duruyorsunuz farzedin. Kutu toprağın üstündedir. Kutunun içinde ayaklarınıza kilonuz denilen ağırlığı vererek durmaktasınız. Sizi yere çeken bir kuvvet var deniyor, bu arzın cazibesidir. Fakat kutuyu boşlukta farzedelim, arzın cazibesinin erişemiyeceği bir yerde. Ve kutu bir cismin toprağa düşme hıziyle yukarı doğru çekilse döşemenin yerde iken olduğu kadar bir ağırlıkla ayaklarınızı ittiğini, yani vücudunuzun aynen yerdeki ağırlığı verdiğini görürsünüz. Sonra yukarı doğru çekilen kutunun içindeki bir adam elindeki topu havaya atsa top bir müddet yükselir, sonra aşağı düşer. Bu, kutunun içindeki adama böyle gelir. Ama kutunun dışından seyredenlere, döşeme hızlı gittiği için, daha yavaş giden topa yaklaşıyor gibi görünür. Sonra aynı kutunun içinde bir tabancayla ateş etseniz, kurşunun çizdiği eğri hat aynen arzın cazibesindeyken çizdiği eğri gibidir. Halbuki kutu cazibenin haricinde olan bir boşlukta. Kurşun neden düz bir hat çizerek gitmedi? İşte bütün bunlar kutunun bir cismin yere düşme hıziyle yukarı çekilmesinden oluyor. Sonra dikkat edilirse hızla hareket eden bir cisim, olduğundan küçük görünür.

Bu söylediklerimizden şu neticeye varılır: Şekil ve ağırlık değişmez değildir. Hareketin hızına göre ikisi de değişir. Hız az olursa değişiklik az olur, fakat hız büyüyünce değişiklik de gözle görünür hale gelir. Duran bir saat harekette olan bir saatle aynı zamanı göstermez. Boşlukta hızla giden bir saat yavaşlıyor gibi görünür. Bir insan ışığın hıziyle harekette olsaydı hiç ihtiyarlamazdı.

Dünya güneşin etrafında dönüyor desek veya güneş dünyanın etrafında dönüyor desek bir şey değişmez. Bu, görüş zaviyesine dayanır. Dünyadan bakınca pekâlâ güneş bizim etrafımızda dönüyormuş gibi görünür.

Zaman ve mekân meselesine gelince; bugüne kadar mekteplerde okuduğumuz bütün nokta ve doğru (hat) nazariyelerinin yanlış olduğu görülür. Zaman olmasa mekân da olmazdı. Mekân olmasa zaman olmazdı. Bu iki birleşerek bütün varlığı içine alan bir çerçeve meydana getiriyorlar. Bir noktada, meselâ durduğunuz şu noktada, dört doğru kesişir. Bir doğru tepeden aşağı, bir diğeri sağdan sola, üçüncüsü önden arkaya geçer. Dördüncü doğru ise geçmiş zamandan gelecek zamana giden doğrudur. Yani bir şeyin mevkiini bilmek için mekân içindeki üç buudunu bildiğimiz gibi zaman çizgisi üzerindeki yerini de bilmeliyiz. Bir hareketin mevkiini tespit etmek için nerede olduğu kadar ne zaman olduğunu da bilmek gerek. Böylece her cisim bu zaman ve mekân çerçevesi içindedir. Hem mekân içinde hareket eder, hem zaman içinde. Bu size yenilik olsun diye söylenmiş, garip bir düşünce gibi gelmesin. Einstein teorisi insan düşüncesine yeni ufuklar açan ve başlangıcı pek başarılı bir teoridir.

(Dr. Edwin E. Slosson)

ELEKTRİK AKIMI, BULUNUŞU VE FAYDALARI — İnsanlığın elektrik denilen bir enerjiyi ilk defa olarak ne zaman tanıdığı katî olarak belli değildir. Fakat 1789 yılı kasım ayının ortası, elektrik akımının insanlık tarafından ilk defa tanındığına dair kabul edilmiş bir tarihtir. Bu tarihte İtalyan doktoru Luigi Aloisio Galvani meşhur kurbağa denemesi ile elektrik kudretinin ilk müjdesini vermiştir. Her ne kadar Galvani kurbağa üzerinde yaptığı reaksiyon denemeleriyle bir hayvani elektrikiyetten bahsetmişse de, bu haraket, esaslı olarak elektrik kudretinin de araştırılmasına ve gelişmesine başlangıç teşkil etmiştir.

Galvani keşfettiği elektriğe «hayvani elektrikiyet» demekle pek de yanılmış değildir. Zira eninde sonunda hayatiyet dediğimiz esrarı belli olmıyan şeyin elektrikle bir ilgisi

vardır. Kaldı ki, elektriğin bugün bile bir tarifi yapılamamaktadır. Galvaninin buluşundan kısa bir müddet sonra hemşerisi Volta, «sürtme elektriği» diye adlandırdığı «Volta pili» ni keşfetti. Daha sonra genç Alman kâşifi J. W. Ritter «Volta pili» nin doğru izahını yaptı. İtalyan âlimleri tarafından bulunan statik elektriği elektrik akımına çevirmek, onun kanunlarını vazetmek Almanlara nasibolmuştu. Galvani'nin kurbağa denemesi sırasında dünyaya gelen Simon Ohm, 1827 yılında «Galvani Buluşunun Matematikle İzahı» adlı eserini yayımlıyarak fizikte «Ohm Kanunu» diye anılan meşhur formülünü ortaya attı. Bu formülde malûm olduğu üzere akım şiddeti, gerilim ve direnç arasındaki münasebet belirtilmişti. Werner Siemens de meydana çıkan elektrik akımından faydalanmanın örneklerini gösterdi ve milletleri birbirine bağlıyan kabloları, telgraf tellerini ve nihayet apareyleri ilk defa seri halinde Werner Siemens yapmıya muvaffak oldu. Aynı şahıs dinamo prensibini ortaya atmakla elektriğin yeryüzünde gelişmesine yol açtı.

Elektromanyetik dalgaların bulunması ile bu gelişme en yüksek noktasına ulaşmış oldu. Bu suretle elektrik tabii bir iktisat faktörü oldu. Zira elektrik sayesinde kuvvet nakli basit ve ucuz bir hale sokulmuştu.

Bugün endüstri branşlarından hiçbirini hattâ küçük sanatları elektriksiz tasavvur etmek mümkün değildir. Ev işleri bile her gün biraz daha elektrikleşmiye doğru kaymaktadır. Bugün ona olan ihtiyaç o kadar çoktur ki her gün elektriğe çevrilebilecek enerji membaları araştırılmaktadır. Zira tabiat kuvvetlerini elektriğe çevirmekle insanlığın sadık bir hizmetkârı haline getirmek mümkündür. Büyük su kuvvetlerinden faydalanmayı göz önüne getiriniz; dar bir hacma toplanan su kuvvetleri tahripten ziyade yapıcı bir hale sokulmaktadırlar.

Elektriğin sosyal yardımı da ölçüsüzdür. Elektrik insanların yükünü hemen hemen üzerine almıştır. Çalışma yerlerimizi, yuvalarımızı, yollarımızı aydınlatan elektrik akımı, ömür törpüsü işlerden, insanları birçok tehlikelerden kurtardığı gibi o aynı zamanda sadık bir koruyucumuz, bekçimiz olmuştur.

Elektrik haberleşmenin şeklini tamamen değiştirmiş; radyo ve televizyon dünyanın en uzak noktalarını kültür merkezlerine bağlamıştır. Optik ve akustik aletler elektrik sayesinde gelişmelerinin en yüksek noktalarına varmışlardır. Gramofon plâkları, dikte aletleri, sesli film ve nihayet ses kaydeden aletleri de minnetle zikredilebilir. Arz küresinin her yerinde bulunan kimselerin aynı zamanda bir konseri dinliyebilmeleri zamanın ve mesafenin yenilmesi değil midir? Radarı, pilotsuz uçakları, radyo ile idare edilen roketleri de göz önüne getiriniz. Elektrik dünyayı küçültmüş, zaman ve mesafe mefhumlarını yenmiş olduğu gibi hastaların ömürlerini de iade etmiştir. İnsanlık elektrik güneşini bulanlara ve geliştirenlere minnettardır.

(Y. Mühendis Feyzi Özil)

ESAT EFENDİ, ŞEYHÜLİSLÂM — (1684 - 1752) Onsekizinci Yüzyılın tanınmış besetekârlarındandır. 1684 te İstanbul'da doğdu. Şeyhülislâm Ebu İshak İsmail Efendi'nin oğludur. İyi bir tahsil görmüş ve yirmi altı yaşında müderris olmuştur. Babasının şeyhülislâmlığı zamanında fetva eminliği ve Selânik mevleviyyetine nail olmuş ve ağabeyisi şeyhülislâm iken de Mekke pâyesini almıştır. Avusturya seferinde ordu kadılığında bulunmuş ve 1744 te Rumeli kazaskerliğine getirilmiş, fakat 17 ay sonra bu vazifeden azledilmiştir. 1748 de Sultan Mahmut zamanında şeyhülislâm olmuştur. Lâkin çok namuslu ve dürüst bir adam olduğu için her söze uymamış ve bundan dolayı da 13 ay sonra azledilerek ilkin Şam'a, sonra Mekke'ye gönderilmiş, bilâhare Gelibolu'da oturmasına müsaade edilmiştir. Affedildikten sonra İstanbul'a gelmiş, lâkin az sonra hastalanarak ölmüştür (1752). Çarşamba civarındaki caminin mezarlığında gömülüdür.

Esat Efendi'nin çeşitli makamlarda murabba beste, ağır ve yörük semai gibi birçok besteleri vardır. Aynı zamanda saz musikisiyle de meşgul olmuştur. Bundan başka bir musikişinaslar tezkiresi vücuda getirmiş ve büyük bir divanda toplanmış olan birçok kasideler, gazeller ve çeşitli manzumeler yazmıştır.

(Metin Meriçboyu)

İNGİLİZ DİPLOMATLARI — İkinci Dünya Savaşı, yüzyıllardanberi dünya hâkimiyeti liderliğini yapmakta olan İngiliz İmparatorluğunu hayli sarsmıştır deniliyor. Halbuki Lordlar Kamarasının giriş kapısındaki taş üstüne hâkkedilmiş olan: «D ü n y a n ı n b ü t ü n i ş l e r i b u r a d a b a ş l a r, b u r a d a b i t e r» yazısı bugün de orada durmaktadır.

Luigi Aloisio Galvani

İ n g i l i z d i p l o m a s i s i : Stefan Zweig der ki: «Grek hâkimiyeti, ilâhlarından ve edebiyatından; Roma, kuvvet ve satvetinden; Cengiz ve Attilâ ise dehşet verici istilâ akınlarından ileri gelmekteydi. Modern cemiyetler ve oralarda kurulan devletler yeni ideolojilerden kuvvet alıyorlar tarzında telâkkilere şahit olmaktayız». Bu tarif ve membaların dışında kalan başlıca bir hâkimiyet membaı daha vardır ki o yalnız İngilizlerin malıdır ve en uzun ömürlü olanıdır. Bunun adına; «English Diplomacy», yani, «İngiliz Diplomasisi» diyorlar.

Şu veya bu devlete has bir diplomasi tasnifi yapmak politika edebiyatında âdet olmamakla beraber İngilizlerin hususi bir diplomasiye sahiboldukları teslim etmek hakkaniyet icabatındandır.

Daima yeni ihtiyaçlara göre kıvrak ve hattâ uysal şekiller alabilen ve yüzyıllar boyunca, mahareti, uzak görürlüğü, cevvaliyeti ve atikliği dillere destan olan bu politikayı acaba kimler ne suretle tedvir ederler? Bu mevzu hakikaten ciddi surette tetkik edilmiye değer. Lâkin, pek uzun tetebbülere ihtiyaç gösterdiği ve tam mânasiyle izah edildiği takdirde ciltler doldurması tabii bulunduğu için biz burada yalnız İngiliz diplomatlarının yetişme tarzlarından ve bâzı hususiyetlerinden bahsetmekle iktifa edeceğiz.

İ n g i l i z d i p l o m a t l a r ı m u a y y e n b â z ı a i l e l e r d e n ç ı k a r : Hindistanda halen yaşıyan ve Ortaçağlarda hükümran olmuş bulunan kast usulünde muayyen bir sanat ve ticaret nasıl ustadan çırağa veya babadan oğula intikal etmekte idiyse siyasi meslekler de İngilterede böyle bir intikale tabidir.

K ü ç ü k y a ş t a v e t a h s i l ç a ğ ı n d a y e t i ş t i r m e : Meşhur İngiliz ailelerinin ve asılzadelerinin oğulları daha pek küçükken «Foreign Office», yani «Dış İşleri Bakanlığı» için hazırlanmıya başlanır. Aslen İngiliz olan mürebbilerin nezareti altında her hareketleri üzerinde inceden inceye durulan bu çocuklar yedi yaşına bastıkları zaman Oxford Üniversitesi grupuna bağlı Eton Kolejine verilirler. Lise tahsilini burada bitirdikten sonra üniversitenin siyasi ilimler tedris eden kısmında ve hususi kurlarda okurlar. En fazla coğrafya ve tarihe ehemmiyet verilen bu seminerlere muvaffakıyetle devam edebilenlere haftanın muayyen günlerinde, İngiliz hariciye nezareti memurları tarafından ayrıca bâzı konferanslar verilir, raporlar okunur ve münakaşalar yapılır. En hararetli mevzular üzerine talebenin alâkası bilhassa çekildikten sonra onların münakaşa terbiyeleri, sükûnet, muhakeme, fikrî itidal ve toleransları, müşahitler tarafından tenkidedilir.

Üniversitenin yaz tatillerinde, adetleri mahdudolan bu talebeler daha

ziyade Güney Afrika ve Hindistan seyahatlerine çıkarılır. Kültür ve âdetleri birbirinden çok farklı olan uzak ve kalabalık külkelerde İngiliz hâkimiyetinin ne suretle muhafaza ve idare edildiği gösterilir. Uzakdoğu ise, esasen İngiliz çırak hariciyecilerinin staj sahasıdır.

Tahsil bitince terbiye: Lâkin üniversite tahsilini bitiren ve uzun tecrübe ve ihtimamlara tabi tutulan gençler **hâlâ diplomasi girdaplarına katılmak salâhiyet ve imkânını haiz değildirler.**

Foreign Office'in tali dairelerinde denenmek, cemiyet ve aile içindeki hareketlerinin olgunlaşmasını beklemek, vatanseverliği ve siyasi zekâsı imbikten geçirilmek gibi safhaları müteakıp istikbalin hariciye memuruna yeni bir iş daha verilir: Tarihte cereyan etmiş ve İngilterenin mağlûbiyeti ile **neticelenmiş siyasi bir hâdiseyi** etüdederek **bu hususta**ki fikirlerini tez halinde yazmak. Bu teze askerî mülâhazalar dahil edilmez.

Siyasi ve zati hayat tecrübeleri: Tahsil kısmı işte burada biter. Bu sefer bizzat hayattan alınması gereken tecrübelerin tahlil ve tercihine sıra gelir. İngiliz diplomatları son derece merasimperver olmalı, ancak ve ancak icabettiği zaman konuşmalı ve bıçak kemiğe dayanıncıya kadar zecri tedbirlere başvurulması ihtimalinden bahsetmemelidir. İngiliz diplomatı hafifmeşreplik telâkki olunacak bir kıyafetle asla görünmemeli, bulunduğu memleketin en iyi yerlerinde ve daima kemali ciddiyetle gezmeli, yemeli ve nihayet hayatının her anında, Britanya İmparatorluğunun menfaatlerine karşı son derece hassas ve müteyakkız bulunmalıdır.

Diplomatların terfileri: İngiliz hariciyesinde, memuru, hizmet ettiği yıllara göre terfi ettirmek gibi bir usul veya kanun cari değildir. Şahıslar ancak zekâsı, faaliyeti ve sadakati sayesinde yükselebilirler. Kançılar, konsolos, sefaret müsteşarları gibi karriyerlerde bulunanlar tecrübelerine binaen terfiye tabi tutulurlarsa da vazifesi doğrudan doğruya temsil, temas ve istihbar etmek olanlar yani diplomatik faaliyetlerde bulunanlar ancak ehliyetleri nispetinde taltif olunurlar.

Karriyer: Birçok memleketlerde misalleri görülenlerin hilâfına olarak İngiltere hükümeti, sabık milletvekillerinden, hocalardan, bakanlardan, edip, şair veya askerlerden, büyük elçi yapmaz. İngiliz sefirleri arasında hakikaten kıymetli edip, şair ve muharrirler varsa bunlar o meziyetlerini pek muntazam ve feyizli geçen hayatları boyunca elde ettikleri malûmat ve liyakat neticesinde kazanmışlardır.

Bilgi ve vazifeşinaslıkları: Bu diplomatlar bulundukları memleketleri her bakımdan çok iyi tetkik etmek ve merkeze etraflı malûmat vermek vaziyetindedirler. Şurasını teslim etmek lâzımdır ki hiçbir hariciye memuru İngiliz politikacıları kadar bulunduğu memleketin ahvalini dikkat ve sabırla tetkik etmemektedir. Netekim muahedelerin akdi ve siyasi müzakerelerin cereyanı esnasında birçok delegeler Britanyalı diplomatların bilgisine hayrette kalmışlardır.

Hariciye müsamaha bilmez: İngiliz hariciye nezareti müsamahasızlığı ile meşhurdur. En ufak bir zaaf dahi kabili af telâkki olunmaz. Memleketinin itibarını biraz olsun rencide eden memur mazisi, ailesi veya serveti hiç hesaba katılmadan feda edilir.

Bu diplomatların böyle yetiştirilmelerindeki zaruret: Çünkü, yalçın sahil kayalıkları, yüzyıllık şatoları, yeşil çimen sahaları ve bâzı maden ocaklarından başkaca tabii kaynaklara sahip bulunmıyan Britanya adası, uzak muhitlerden merkeze akan servetlerle yaşamak zorundadır. Kuzey hayvanları soğuktan muhafaza için nasıl tüylenir, kaplumbağa ağır hareketinin cezasını çekmemek için nasıl kabuklanır, kuş nasıl kanat takınırsa, İngiltere de yiyip giyinmek, okuyup gezebilmek, velhasıl yaşıyabilmek için ancak diplomatlaşmak zorundadır. Muazzam araziye sahip, zengin ve sıhhatli Asya beyi ne kadar fütursuz ise Glascow'da yerin bin metre dibinde ekmeğini arıyan İngiliz o kadar ürkek ve endişelidir. İşte bu sebepledir ki biz İran'ı tanımadan evvel İngilizi tanırız, çünkü Britanyalı dünyanın her tarafına sokulacak ve bu amansız hayat mücadelesinde tanımıya, tanıtmıya ve yaşamıya çalışacaktır.

Hindistan istiklâl nâralariyle, Mısır hür devlet kavgalariyle, Kanada ayrılma mücadeleleri ile imparatorluğu her gün sıtma spazmozlarına yakalattığı bir sırada İngiliz diplomatlarına çok iş vardır.

Osmanlı İmparatorluğunun dağılma devrindeki elçi müdahaleleri: Yazımızı bitirirken şu noktayı da işaret etmek isteriz: Osmanlı tarihinin Karlofçadan sonraki kısmı tetkik edildiği zaman, insan, bu imparatorluğa musallat olan Rus, Fransız ve İngiliz diplomatlarının müdahale ve patronluklarından bunatlı duyar. Bilhassa bu üç devletin elçileri karşısında daima âciz ve şaşkınlık içinde kalan Osmanlı İmparatorluğu, bu elçilerin her türlü entrika ve hattâ istihzalarına muhatabolmak bedbahtlığı içinde yüzyıllarca bocalamıştır.

Babıâli için bir korku ve dehşet mevzuu olan yabancı sefirler, artık çok şükür ki, Ankara hükümetinin teşekkülünden sonra ancak sahip ve lâyık oldukları salâhiyetler çerçevesi içinde vazife görmekte bulunmuşlardır.

(Haldun Kemalî Aksüt)

KÜL-TİGİN — (685 - 731) Kök-Türk prensi ve Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye gece uyumadan, gündüz oturmadan çalışan büyük bir Türk kahramanıdır. Milâdi 685 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Kök-Türk hükümdarı Kutlug Kağan (İdat-Şad, İl-Teriş 682-692), anası da İl-Bilge Katun'dur.

Babasının ölümünde (692), Kül-Tigin yedi, ağabeyisi Megren (Me-Ki-Lien) sekiz yaşında bulunduğundan, tahta amcaları Kapagan Kağan (Me-Ç'üe) geçti. Kapagan Kağan (692 - 716)' ın, isyan eden Bayırkular'ı tenkilden dönerken onların hücumuna uğrayıp öldürülmesi üzerine (22 temmuz 716), yerine oğlu Bögü Kağan geçtiyse de Kül-Tigin ve Megren buna itiraz ettiler; bu sebeple yapılan savaş neticesinde Bögü Kağan maktul düştü (716). Bu mücadele sırasında Türk birliği sarsıntılara uğradı. Küçük kardeşini çok seven Megren, Kök-Türk tahtına Kül - Tigin'in geçmesini istiyordu. Fakat, Kül - Tigin bunu kabul etmedi; idaresindeki toprakları ağabeyisine vererek «Sol (Doğu)' un Us'lu Prensi» unvanını aldı ve Türk ordularının başbuğu oldu, Megren de töre mucibince «Bilge Kağan» unvaniyle tahta oturdu.

Kül - Tigin

Kül-Tigin, iç savaşlardan dolayı sarsılan millî birliği pekleştirmek için, dağılmak istidadında olan Türk boylariyle birçok savaşlar yaptı ve onları bir bayrak altında birleştirdi.

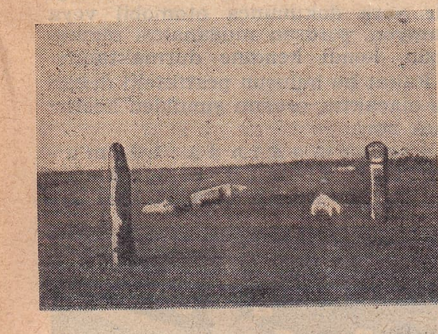
Kül-Tigin, Tokuz-Oğuzlar'la yapılan bir savaş esnasında, Koyun yılının on yedisinde (731 yılı mart ayında), kırk yedi yaşındayken maktul düştü. Aynı yılın dokuzuncu ayının yirmi yedisinde (ekim ayında) yuğ (matem) merasimi yapıldı: Buna, Çin'den Tibet'ten, Kırgızlar'dan ve Tatarlardan elçiler geldi. Namına 21 ağustos 732 tarihinde, Orhun-Türk harfleriyle yazılmış bir kitabe dikildi. Kül-Tigin'in «Atısı» Yulıg-Tigin tarafından yirmi günde yazılmış olan bu kitabede, Kül-Tigin'in yaptığı savaşlar ve kahramanlıklar, daha önceki devirlerin hikâyesi, Türk tarihinin şerefli ve kederli sayfaları gayet açık bir lisanla Bilge Kağan (716-734) 'ın ağzından nakledilmiştir.

Tarihçi René Grousset'nin dediği gibi; «millî hissin ifadesi» olan Orhun kitabeleri, halka öğütlerde bulunmak ve millî şuur aşılamak maksadiyle yazılmıştır. Kitabelerden vereceğimiz misallerde, Türk milliyetçiliğinin en güzel örneklerini göreceğiz.

Kitabelerde: «Üstte mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldıkta ikisi arasında kişi oğulları yaratılmış. Kişi oğulları üzerinde atalarım Bumın Kağan, İstemi Kağan hükümdar olarak tahta oturmuş. Oturarak Türk milletinin devletini, kanunlarını idare etmişler, tanzim etmişler» diye Kök-Türk tarihinin başlangıcı-

nı anlatan ve insanlığı Türklerle başlatan bu satırlar, millî sezişin bir ifadesidir.

«Bilge kağan imişler, kahraman kağan imişler, memurları da bilge i-

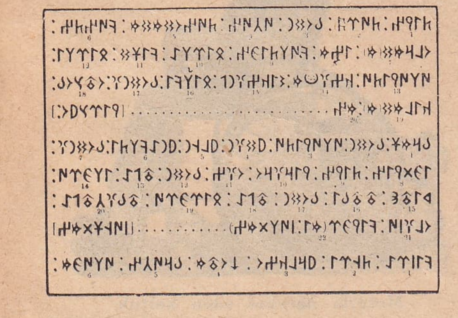

Kül - Tigin âbideleri

miş, kahraman imiş. Beğleri de, milleti de doğru imiş» diye Türk milletinin ve onun ilk idarecilerinin mânevi üstünlüğünden bahseden cümlelerinden sonra: «Kötü kağanlar tahta oturmuş. Memurları da bilgisiz, kötü imiş. Beğleri, milleti doğruluksuz oldukları için, Türk milleti devlet yaptığı devletini elden çıkarmış... Çin milletine asil erkek çocukları kul oldu. Namuslu kız çocukları halayık oldu. Türk beğleri Türk adlarını bırakarak... Çin kağanına tabi oldular» sözleriyle Türk kağanı, hiçbir hükümdarın yapamadığını yapmış; Türklerin maddi ve mânevi üstünlüklerinin yanında, yanlış yol tutmanın, bilgisizliğin ve doğru yoldan çıkmanın Türk milletini ne gibi felâketlere sürüklediğini pek açık ve samimi bir dille belirtmiştir ki, «Türk beğleri, milleti! İşitin. Türk milletini derleyip devlet tuttuğunu buraya vurdum. Yanılıp öldüğünü de buraya vurdum. Onları görerek bilin, şimdiki Türk milleti ,beğleri!» demesi de, Bilge Kağan'ın, kitabeyi hangi gaye için yazdırdığını anlatır.

Halkın ve beğlerin yanlış hareketleri ve Çin'in hileli sözlerine kapılmaları neticesinde Çine tabi olan ve 630 dan 680 tarihine kadar elli yıl esaret hayatı geçiren Türk milleti, kitabelerde bahsedildiği gibi:

«Devletli milletim şimdi devletim

Kül - Tigin kitabelerinden bir parça

hani? Kime devleti kazanacağım?... Kağanlı millettim, kağanım hani?... Hangi kağana işimi gücümü vereceğim?... deyip Çin kağanı'na düşman olmuş» ve nihayet: «Türk milleti yok olmasın, millet olsun» diye Çin'e karşı ayaklanmıştır.

Milliyet ve istiklâl mefhumu bu yüzyıllarda şuurlarda o kadar gelişmiş olacak ki, gökten, Tanrıdan gelecek felâketlerden gayrı hiçbir kuvvetin Türk milletini mahvedemiyeceğine imanı bulunan Bilge Kağan, kitabenin bir yerinde: «Kazanılmış, tanzim edilmiş devletimiz, kanunumuz vardı. Türk, Oğuz beğleri ve millet! İşitin. Üstte gök basmadıysa, aşağıda yer delinmediyse Türk milleti devletini, kanununu kim harabetti? Türk milleti kendine dönmiye muktedir olacaktır!» diye millî hislere hitabeden sözleri, Türk milliyetçiliği tarihinin en güzel örneklerinden birini teşkil eder.

İlk defa «Türk» ismini tarihe mal eden Kök-Türk sülâlesinin en önemli şahsiyetleri arasında bulunan Kül-Tigin ve Bilge Kağan'ın isimleri, Orhun kitabeleri sayesinde ebediyete intikal etmekle beraber, Bilge Kağan'ın ağzından nakledilmek suretiyle Yulıg-Tigin tarafından kaleme alınan bütün bu sözler de, Türk milletinin daima nazarları önünde bulunmuş ve milliyet fikrinin gelişmesinde büyük hizmeti olmuştur. Bugün dahi satırları arasında, ibretle okunmıya lâyık, aktüalitesini kaybetmiyen hakikatleri saklamaktadır.

Kısa bibliyografya: S. Maksudî Arsal; Türk Tarihi ve Hukuk I, İst. 1947. N. Sami Banarlı; Orhun Kitabeleri, Aylık Ans. IV. İst, 1948. H. N. Orkun; Türk Tarihi, I. Ank. 1946. Adsız; Türk Edebiyatı Tarihi, İst, 1943. W. Thomson; Moğolistanda Türkçe Kitabeler, Türkiyat mec. III, İst, 1933. H. N. Orkun. Eski Türk Yazıtları, İst, 1936.

(Külüg Tegin)

MOLİÈRE, JEAN-BAPTİSTE POQUELİN — (1622 - 1673) «Türkçede Molyer okunur» Meşhur Fransız tiyatro muharriri. 15 ocak 1622 de doğmuştur. On dört yaşına kadar evde kalmış, sonra Cezvitler tarafından idare edilen Clermont kolejine girmiştir. 1642 de kolejden çıkınca babasının yerine sarayda kıralın oda hizmetine girdi. Lâkin bu iş onun ruhunu doyuracak iş değildi. Bu işden ayrıldı. Paris'te tiyatro heveslisi gençlerle «L'Illustre Téâtre» adında bir birlik kurup oyunlar vermiye başlamış, bu oyunlar beğenilince paralı temsiller hazırlamış, böylelikle tiyatroyu kendisine meslek olarak seçmiştir. Bütün Fransayı dolaşarak oyun verdiler. İlk piyes yazma tecrübesi, «Thébaide» adında bir facia olduğu söylenir. Sonra birçok komediler yazmıştır ve Paris'e sanatının ehli, tecrübeli ve olgun olarak dönmüştür. Paris'te Ondördüncü Louis'nin yardımiyle 24 ekim 1658 de «Şaşkın» ve «Küskün Âşıklar» piyesleriyle oyunlarına başladı. En mühim eserlerini de bundan sonra yazdı.

1673 te sahnede «Hastalık Hastası» nın ilk temsilinde hastalandı. Bütün ısrarlara rağmen dört gün temsile devam etti. Üç gün sonra, 17 şubat 1673 te öldü.

Molière'in hususiyeti, birçok muharrirler gibi yalnız kendileriyle beraber geçip gidecek geçici bir zaman için değil, her zaman yaşıyacak ve şahısları her devrin insanlarına örnek olacak kıratta büyük eserler yazmış olmasındadır. O, halkı eğlendirerek, aynı zamanda kendi kusurlarına kendilerini güldürerek terbiye etme yolunu tercih etmiştir. Bunu yapabilmek için çok çalışmış, eski Yunanlıların, Lâtinlerin büyük komedi muharrirlerini tetkik etmekle kalmamış, kendisinden önce gelen ve zamanında yaşıyan İtalyan ve İspanyol komedi muharrirlerinin de üzerlerinde durmuştur.

Molière, dehasını gezginci halk tiyatrosuna borçludur. Yıllarca dolaştığı şehirlerde her zaman halkın her tabakasının arasına karışması, ona, değişik yaradılıştaki insanları yakından incelemek fırsatını kazandırmıştır.

Molière'in başlıca eserleri şunlardır: «Adamcıl», «Cimri», «Don Juan», «Bilgiç Kadınlar», «Hastalık Hastası», «Kadınlar Mektebi», «Kocalar Mektebi», «Kibarlık Budalası», «Şaşkın», «Tartuffe», «Zoraki Hekim», «Zorla Evlenme».

(Seri I, sayfa 278 den kısaltma)

REŞİT PAŞA, MUSTAFA — (1800 - 1858) Tanzimatı Hayriye'yi ilân ederek tarihimizde pek mühim bir inkılâp devri açmış büyük bir devlet adamımız. 1800 de İstanbulda doğmuştur. Küçük yaşında yetim kaldı ve eniştesi İspartalı Seyit Ali Paşa'nın himayesinde büyüdü. Onun sadrazamlığında mühürdarlık, Mora seraskerliğinde de hazinedarlık yaptı. Seyid Ali Paşa gözden düştükten sonra Reşit Bey, Osmanlı - Rus Harbinde Şumnu karargâhına memur oldu. Edirne Muahedesi müzakerelerine kâtip sıfatiyle iştirak etti. 1831 de âmedi vekâletine, 1832 de asaleten âmediliğe tâyin olundu. 1834 te Paris'e orta elçi olarak gönderildi. 1836 da Londra sefirliğine nakledildi. 1837 de paşa unvaniyle hariciye nazırlığına tâyin edildi. İstanbula dönünce kendisine ayrıca vezaret de verildi ve merkezde alıkonuldu. Çok geçmeden, İngilizlerle ittifak etmek istiyen padişah onu tekrar Londra elçiliğine gönderdiyse de, memleketin bir çıkmaz içinde bulunduğunu gören Reşit Paşa, İstanbula gelerek, padişahı Tanzimatı Hayriye fermanının ilân edilmesi lâzım geldiğine inandırdı. Müteakıp yıllarda altı defa sadarette bulundu. Son sadrazamlığının ikinci ayında, 7 ocak 1858 de Emirgân'da kalp sektesinden öldü.

Reşit Paşa'nın inkılâpçı bir şahsiyeti vardı. Azimli, dirayetli ve iyi niyetliydi. Memleket işlerinde bütün ihtimalleri göz önünde tutarak en isabetli saydığı karara varınca onu tatbik için her türlü zorlukları yenmiye uğraşır ve bu uğurda hayatını bile tehlikeye koymaktan çekinmezdi.

(Seri I, sayfa 282 den kısaltma)

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz.

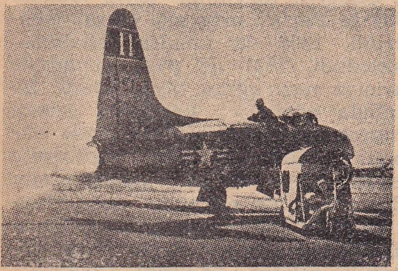
B u ğ u l a n m ı y a n g ö z l ü k l e r : Bu icadın faydasını gözlük kullananlar gayet iyi takdir ederler. Yazın terleyince, kışın ise so-

Yukarıda gördüğünüz gözlük camlarından soldaki yeni buğulanmıyan cinsten olanıdır. Sağdaki ise eski tip gözlük camlarından olup buharla nasıl buğulandığı gösterilmektedir

ğuk bir yerden sıcak bir odaya girince gözlük camları derhal buğulanır ve etrafı görmenize mâni olur. Bu da ekseri gözlük kullananları sık sık rahatsız eden bir keyfiyettir. Amerikalı gözlük camı imalâtçıları bu rahatsızlığın da önüne geçebilecek bir çareyi bulmuşlar ve sıcakta buğulanmıyacak bir tip gözlük camı yapmıya başlamışlardır. Bu nevi camların bütün numaralarını bulmak kabil olmaktadır.

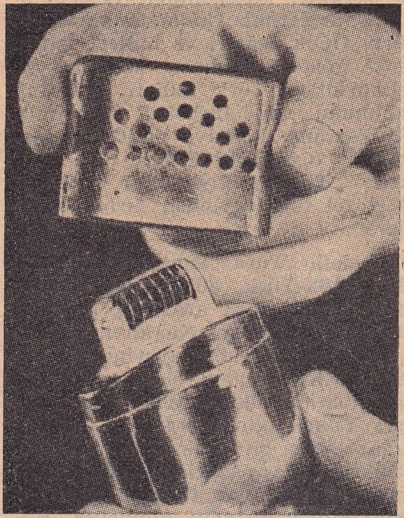
M a r ş v a z i f e s i n i g ö r e n o t o m o b i l m o t o r u : Eski tip uçaklar büyük bir süratle yerlerini tepkili uçaklara terketmek-

Tepkili uçağı çalıştıran otomobil motoru

tedirler. Tepkili motor her tip uçakta tecrübe edilmiş ve iyi neticeler alınarak fabrikasyonuna geçilmiştir. Tepkili uçaklar harekete geçerlerken kuvvetli bir çalıştırıcıya ihtiyaç göstermektedir. Bu ilk çalıştırıcı (marş) vazifesini Amerikan uçak alanlarında, üzerinde pek az tadilat yapılmış otomobil motorları görmektedir. Bu motorlar güç bakımından bir tepkili uçağın hareketi için lâzım gelen kuvveti pekâlâ temin edebilmektedir.

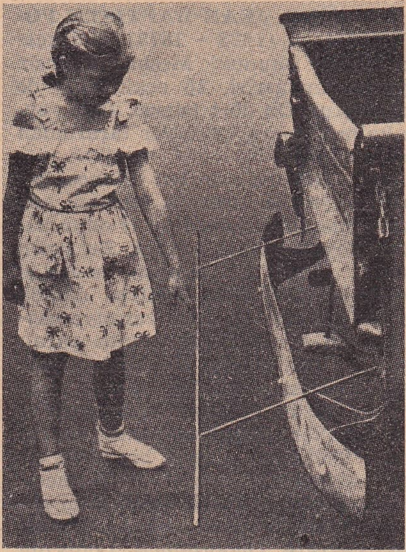
Y e n i b i r t i p c e p s o b a s ı : Vücudumuzun kış günlerinin soğuğunu en fazla duyan kısmı muhakkak ki ellerimizdir. Bu bakımdan cep sobası buluşunun tarihi de pek yeni değildir. Yalnız bizim bu sütunlara aldığımız yeni tip cep sobasının diğerlerine nazaran üstün olduğu bir nokta var: Bu cep sobaları benzin veya gaz yakmakla beraber alev gös-

Benzinle çalışan cep sobası

termemekte ve tıpkı bir elektrik sobasında olduğu gibi helezon şeklinde bir teli kızdırmaktadır. Bu tel harareti temin etmekte ve aletin üzerine geçirilen bir kafeste her hangi bir tehlikeyi önlemektedir. Deposunun bir dolduruluşu ile 24 saatten 30 saate kadar ellerinizi ısıtmaktadır. Her halde dışarda çalışan iş adamları ve kış sporları meraklıları için makbule geçecek bir buluş.

O t o m o b i l k a z a l a r ı n a k a r ş ı : Otomobil ve kamyon tamponları bir ihtiyat tedbiri olmakla

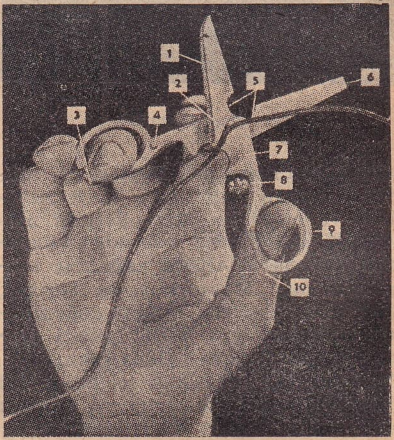
Kazaların önüne geçecek yeni tampon

beraber bunlar daha ziyade kazaya uğrıyanı değil de, otomobili koruyucu bir vasıta telâkki edilmektedir.

Son günlerde zeki bir Amerikalının yaptığı yeni bir tip tamponla birçok kazaların önüne geçilebileceği zannedilmektedir. Bu tampon uzun bir demir çubuktan ibarettir. Fakat bu çubuğun asıl marifeti onun doğrudan doğruya frenlere bağlı olmasındadır. Bu demir çubuk her hangi bir yere dokununca otomobil veya kamyon, şoförün müdahalesi olmaksızın, kendi kendine durmaktadır.

Fakat bu buluşun pratikteki değeri ne olacaktır, orasını şimdiden kestirmek zor!.

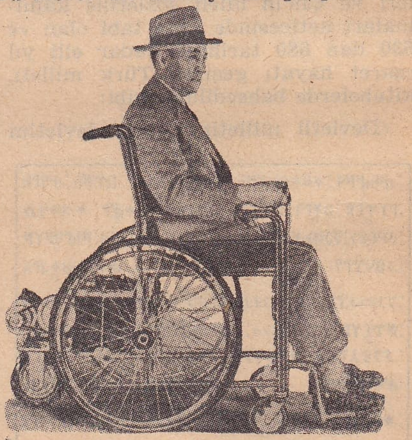
4 p a r m a ğ ı n d a 10 m a r i f e t i o l a n b i r m a k a s : Bu da bir Alman buluşu. Aynı ay-

Birçok işi birden gören makas

rı on işi görebilen bir makas.. Gördüğü işler: 1 - Tırnak eğesi, 2 - Tel kesici, 3 - Cam kesici (elmastraş), 4 - Ayar vidası, 5 - Kerpeten ağzı, 6 - Tornavida, 7 - Sigar keseceği, 8 - Düğme sıkıştırıcı 9 - Çekiç, 10 - Kâğıt zımba çarkı.

M o t o r l u h a s t a k o l t u ğ u : Çocuk felcine uğrıyanların ve diğer hastalıkları yürümiye mâni olan hastaların tekerlekli koltuklar kullandıkları bilinen bir şeydir. Fakat bu koltuklara motor takıldığını her halde ilk defa işitiyorsunuzdur. Bu motor bir batarya ile çalışmakta

Motorla hareket eden koltuk

ve tekerlekli koltuğu istenilen tarafa sevketmektedir. Bilhassa Amerika gibi çocuk felci hastalığının salgın olduğu bir memlekette bu buluşun rağbet göreceği şimdiden tahmin edilmektedir.

(F. Durmaz)

KANADA (The Dominion Of Canada) — Kanada Birleşik Kırallığa (Britanya İmparatorluğu) bağlı müstakil bir dominyondur.

Y ü z ö l ç ü m ü v e s ı n ı r l a r ı : Kanada, Alaska ve Greenland (Groenland) hariç olmak üzere Amerika kıtasının, Amerika Birleşik Devletlerinin kuzeyindeki bütün kısmını kaplıyan muazzam bir memlekettir. Arazisinin büyüklüğü bakımından Kanada, Sovyet Rusya ve Çinden sonra dünyada üçüncü gelmektedir. Kanadanın 9.543.432 kilometre kare arazisinin 369.525 kilometre karesi sular altındadır. Kanadanın Amerika Birleşik Devletleri ve Alaska ile 8.690 kilometre uzunluğunda hududu olup diğer komşuları, doğuda Labrador dolayısiyle Britanya, denizden Greenland vasıtasiyle Danimarka ve Kuzey Buz denizi dolayısiyle de Sovyet Rusya'dır. Kanadanın 39.428 kilometre uzunluğunda sahili vardır.

T a b i i t a k s i m a t : Tabii bakımdan Kanada dört kısma ayrılır: 1 - Apalaşyan dağlarının Amerika Birleşik Devletlerinden çıkarak Kanadaya girdikten sonra nispeten alçak tepeler ve ovalar teşkil ettikleri Doğu Kanadası (Maitime Provinces = Deniz vilâyetleri); 2 - St. Lawrence nehrinin etrafında daha batıda Quebec, Ontario ve Doğu Manitobası ile bütün kuzeyini ihtiva eden alçak seviyeli Laurent bölgesi (Laurentian Region); 3 - Daha batıda, Batı Manitobası, Saskatchewan, Alberta v. s. yi içine alan muazzam yaylalar bölgesi; 4 - Son olarak Pasifik okyanusu sahillerinde doğuya doğru Rocky dağlarını içine alan ve kuzeyde Alaskaya dayanan dağlık bölge (British Columbia - Britanya Kolombiyası).

Kanadanın en yüksek dağları kuzey batıda Yukon bölgesindedir. Kuzey denizine yaklaştıkça arazi alçalır ve bir kar ve buz deryası şeklini alır. Kuzey Buz denizinde Kanadaya ait ve her biri birkaç Avrupa devletini içine alabilecek muazzam Baffin, Victoria, Southampton gibi büyük adalar vardır. Kanadalılar bu buzullar diyarına «The North Country» adını verirler.

N e h i r l e r v e g ö l l e r : Kanadanın nehirleri dört sisteme ayrılmıştır : 1 - Atlas okyanusu : Batıda bu okyanusa dökülen St. John ve St. Lawrence nehirleri büyük göllerle beraber başlıbaşına bir sınıf teşkil ederler. Bu nehirler nakliyata elverişli olup kışın donarlar. Yarısı Amerikaya diğer yarısı Kanadaya aidolan muazzam Ontario, Erie, Huron, Superior gölleri kanallarla birbirlerine bağlı olup denize St. Lewrence nehri vasıtasiyle aynı ismi taşıyan körfezde dökülürler. 2 - Hudson körfezi: Bu sisteme bağlı olan Nelson, Albany, Churchill ve batıdan gelen Saskatchewan kuzeye doğru akarak Hudson körfezinde Buz denizine dökülürler. Bu nehirler uzun zaman donmaktadırlar. 3 - Esir Gölü ve Büyük Ayı bölgesi: Büyük yaylalar arasından doğan bu sisteme dahil Athabasca ve Esir (Slave) nehirleri aynı ismi taşıyan göllere dökülürler. Büyük Mackenzie nehri ise Kuzey Buz denizine dökülür. 4 - Pasifik sistemi : Bu sisteme bağlı nehirler Büyük okyanusa dökülürler. Bunların başlıcaları, Fraser, Thompson, Columbia nehirleridir. Nehirlerinin bilhassa kuzeye akanları bakımından Kanada Siberyayı andırmaktadır.

İ k l i m : Kanada büyüklüğü ve kutba yakınlığı dolayısiyle soğuk bir memlekettir. Pasifik sahili sıcak su akıntıları yüzünden ılık olup suhunet nadiren sıfıra düşer. Bu-

ranın yağmuru çok boldur. Rocky dağlarının doğusunda ise iklim çok soğuktur. Yüksek yaylalar ve buğday bölgesinde ise kışlar çok soğuk, yazlar sıcaktır. Doğuda göller o bölge iklimini mutedilleştirdikleri̇nden burada soğuk dağlık bölgedeki kadar şiddetli değildir. Daha doğuda Atlantik sahillerinde iklim daha yumuşak ve rutubetli ise de karın yerde altı aydan daha fazla kaldığı vakidir. Kuzey Kanadası (Northwest Territory) ise Buz denizindeki binlerce adalar gibi ancak birkaç bin eskimo ve kızılderilinin barınabildiği bir orman ve buzullar diyarından ibarettir. Burada kar bâzı yerlerde daima bakidir.

N ü f u s : Kanada 1941 sayımına göre 11.506.000 nüfusa sahiptir. Nüfus şimdi 12.580.000 tahmin edilmektedir. Kanadanın nüfusunun % 50 si İngiliz % 30 u Fransız ve geri kalanı da diğer Avrupa memleketlerinden gelmiştir. 184 yıl evvel İngiliz istilâsında Kanada'da ancak 80.000 Fransız Kanadalı vardı. O zamandanberi Kanadaya Fransadan muhacir gelmemiş olup bugün Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinde yaşıyan dört milyonu mütecaviz Fransız, Onyedinci Yüzyılda hicret eden 12.000 muhacirden türemedirler. Fransız Kanadalılar umumiyetle doğu eyaletlerinde (Quebec'de % 80) yaşarlar. İngilizler ise Ontario ve Britanya Columbiasında yerleşmişlerdir. Yaylalar Kanadası Manitoba, Saskachewan ve Alberta'da 500.000 e yakın Alman, 400.000 Ukranyalı ve 200.000 i mütecaviz İskandinavlı vardır. Manitoba'nın merkezi Winnipeg'de 23 lisanda gazete neşredildiğini söylemek buranın kozmopolitliğini anlatmıya kâfidir. Bundan başka Kanada'da 118.000 kızılderili, 8.000 eskimo ve 20.000 e yakın zenci mevcuttur.

Nüfus artışı		Artış nispeti %
Onyedinci Yüzyıl	20.000	
1881	4.324.000	
1891	4.834.000	17.23
1901	5.370.000	11.76
1911	7.206.000	34.17
1921	8.787.000	21.94
1931	10.370.000	18.07
1941	11.506.000	10.90

Katolik Fransız Kanadalıların nüfus artış nispeti diğerlerine nazaran çok daha fazladır.

Kanadada 5.900.000 erkek ve 5.606.000 kadın vardır. Ortalama ömür uzunluğu kadınlar için 68.8 ve erkekler için 66 yıldır.

Kanadanın en büyük şehirleri şunlardır : Montreal (905.000) ; Toronto (670.000) ; Vancouver (275.000) ; Winnipeg (221.000) ; Hamilton (170.000) ; Ottowa (155.000) ; Q u e b e c (150.000) ; Windsor (105.000).

Eyaletler itibariyle nüfus ve kesafet şöyle ayrılmaktadır:

	Nüfus	Kesafeti Km. kare
Prince Edward adası	95.047	16,80
Nova Scotia	577.900	10,75
New Brunswick	457.401	6,54
Quebec	3.330.000	2,48
Ontario	3.800.000	4,02
Manitoba	729.774	1,28
Saskatchewan	895.992	1,45
Alberta	796.169	1,27
British Columbia	817.861	0,83
Yukon	4.914	0,007
Northwest Territories	12.028	0,003

Kanadada her kilometre kare başına düşen halk miktarı ikiden az olup bu miktar Amerika Birleşik Devletlerinde takriben 17, Belçika'da 275 dir.

Yukarıdaki cetvelden de anlaşılacağı veçhile Kanadanın kuzeyi hemen hemen bomboş olup halk umumiyetle Amerika Birleşik Devletleri hudutlarının yakınında yaşamaktadır.

D i n l e r : Kanada'da din Amerika Birleşik Devletlerine nazaran çok daha mühim bir rol oynamaktadır. Kanada'da 4.800.000 Roman Katolik vardır. Umumiyetle Fransız Kanadalılardan müteşekkil olan bu kitle diğerlerine göre çok daha mu-

taassıp olup hayat seviyesi, meselâ % 80 i Katolik olan Quebec eyaletinde, % 80 i Protestan olan Ontario'ya nispetle çok daha düşüktür. Kilisenin eyalet devletlerinin siyasetinde dahi oynadıkları rol mühimdir. Kanada'da bundan başka 300.000 e yakın Rum Ortodoks ve 175.000 e yakın Yahudi vardır. Nispet itibariyle Kanada'nın % 50 si Protestan ve % 40 ı Katoliktir.

M a l i y e : Kanadanın geçer akçesi Kanada dolârıdır. Kanada dolârının kıymeti 1948 yılı nihayetinde Amerika Birleşik Devletleri dolârının hemen hemen aynı idi. 1944 yılında dominyon hükümetinin geliri 2.363.192.000 dolârdı. Aynı yıl içinde bankalarda 6.607.000.000 dolâr mevcut bulunup, bundan başka bankalar 14.000.000.000 dolâr emlâk ve gelir üzerinde muamele görüyorlardı. Kanada sigorta şirketlerinin garantisi altındaki emlâk 1945 te on beş milyar dolârı mütecavizdi. Ha-

Ottawa'dan bir görünüş

yat sigortası ise on milyara yaklaşıyordu. 1946 yılında adam başına ortalama vergi miktarı 181 dolârdı. Kanadaya bugün yatırılmış olan ecnebi sermayesi (ki bunun % 80 i Amerikanındır) sekiz milyar dolârı aşmaktadır.

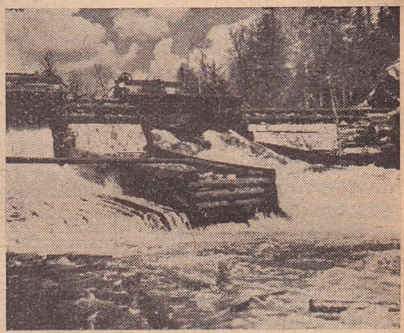
O r m a n l a r : Kanada'da 3.237.500 kilometre kare orman bulunup bunun 1.113.700 kilometre karesi işletilmektedir. Kanada dünyanın en büyük kâğıt imalâtçısı olup Amerika Birleşik Devletlerinin istihlâkinin % 75 ini karşılamakta ve bundan yılda 1.100.000.000 dolâr hasılat temin etmektedir. Kanadanın ormanları yayla mıntakası hariç olmak üzere Atlantik'ten Pasifiğe ve Amerika hudundan Kuzey Buz denizine doğru yayılmaktadır. Kanada 1945 te 4.044.000 ton kâğıt istihsal etmiştir.

T a r ı m : Kanada her şeyden evvel bir ziraat memleketidir. Tarımdan elde edilen gelir (1.700.000.000 dolâr) ancak maden endüstrisinden gelen gelire göre ikincidir. Kanadada 1.813.000 kilometre kare ekilecek arazi mevcudolup bunun hemen hepsi Kanadanın güney hududunda toplanmıştır. Kanadanın bugünkü hububat istihsalâtı kendi nüfusundan başka doksan iki milyonluk bir milleti rahat rahat beslemiye kâfidir. Kanadanın tarımdan elde ettiği hasılat şöyle taksim olunabilir: Buğday 324.000.000, yulaf 201.000.000, arpa 107.000.000, patates 73.000.000, çavdar v.s. 211.000.000 dolâr. Amerika Birleşik Devletleri Kanadaya nispetle daha fazla hububat yetiştirmekte ise de Kanada daha fazla ihracat yapmaktadır. Hayvancılıkta da Kanada çok mühim bir rol oynamaktadır. 1945 yılında Kanada'da 9.000.000 sığır, 6.000.000 domuz, 3.500.000 koyun ve 2.800.000 at mevcuttu. Kanadanın Amerika Birleşik Devletlerine, İngiltere vesair memleketlere her yıl sattığı deri, et ve yumurta ile sütün geliri bir milyar dolârı geçmektedir. Kanada 1944 yılında sekiz milyar litre süt, 150.000.000 kilo yağ ve 164.000.000 kilo peynir istihsal etti. Kanadada çiftlik işçisinin ortalama aylık geliri 200 Türk lirasıdır. Her iki okyanustaki büyük balıkçılık filolariyle Kanada dünya balıkçılık âleminde de büyük bir rol oynamaktadır. Kanada 1944 yılında balıktan 90.000.000 dolârlık varidat temin etti. Kanada bir zamanlar kürk memleketi diye anılırdı. Tarım ve endüstrinin gelişmesiyle kürk yavaş yavaş ehemmiyetini kaybetmiye başladı. Kanadanın bugünkü kürk sanayii yılda 10.000.000 dolâra düşmüştür.

E n d ü s t r i : Kanada dünyada endüstrisi en çabuk gelişmekte olan memlekettir. Bilhassa harb zamanlarında olan bu muazzam ilerleme dolayısiyle endüstri hasılatı bugün tarımı bile geçmiştir. 1944 yılında Kanadada irili ufaklı 28.000 fabrika vardı. Bu fabrikaların sermayesi altı buçuk milyar dolârı aşmaktadır. Endüstride çalışan işçinin miktarı 1.200.000 kişi olup bunlara yılda iki milyar dolâr gündelik ödeniyordu. Kanada 1943 te dokuz milyar dolârlık mamul eşya imal etti. Endüstri hasılatının % 48 i Ontario, % 33 ü Quebec ve % 7 si Britanya Kolumbiasından gelmektedir. Mamul eşya namına Kanadada imali imkânsız olan hemen hemen hiçbir şey yok gibidir. Başta büyük otomobil ve motor fabrikaları olmak üzere Amerikanın bütün büyük endüstri tröstlerinin Kanadada şubeleri vardır. Bilhassa vergilerin azlığı, ham maddenin bolluğu ve işçi ücretlerinin Amerika Birleşik Devletlerine nazaran daha az olması dolayısiyle Kanadada Amerikan sermayesi ile kurulan bu endüstri gittikçe gelişmektedir. Harb zamanında kurulan gemi tezgâhları, tayyare fabrikaları gelecekte çok mühim bir rol oynıyacaktır. Kanada madencilik bakımından da büyük bir ilerleme göstermiştir. Kanada dünyada en çok nikel, radyum, asbest ve kâğıt imal eden memlekettir. Altın ve alüminyum istihsalâtında ikincidir.

K a n a d a v e d ü n y a : Kanadanın umumi olarak dünyadaki durumu şöyle hulâsa edilebilir: Arazi % 7, nüfus % 5, buğday % 8, nikel % 86, asbest (ketentaşı) % 62, alüminyum % 13, bakır % 13, altın % 13, çinko % 11, kurşun % 11, gümüş % 8, hydrolik hasılat % 13, ticaret % 3,5. Albertanın Turner vadisinde bulunan bir petrol kaynağı o kadar zengin ve saftır ki bu petrolü topraktan çıktığı gibi traktörlerde kullanmak mümkündür. Kanada pek yakında dünyanın başlıca petrol memleketlerinden biri halini alacaktır. Bundan başka dünyanın en geniş uranyum madenlerine sahibolması dolayısiyle Kanada atomik sahada da dünyanın en ileri gelen bir iki devletinden biridir.

1944 yılında Kanadada her yedi kişiye bir telefon düşüyordu (1.792.000). Kanadada 1.300 sinema mevcuttur. 1944 te otomobil ve kamyonların miktarı bir buçuk milyonu geçiyordu. Aynı yıl içinde Kanada 800.000.000 galon benzin harcadı. Kanada 1945 yılında 1.600.000.000 dolârlık ithalât ve 3.218.000.000 dolârlık ihracat yaptı. Kanadanın en büyük müşterisi Amerikadır. 1945 te İngiltereden 140.000.000 dolârlık ithalât ve İngiltereye 963.000.000 dolârlık ihracat yaptı. Aynı yıl içinde ise Amerika ile ticareti şöyle idi. 1.196.000.000 dolârlık ihracat ve 1.202.000.000 dolârlık ithalât. Gerek

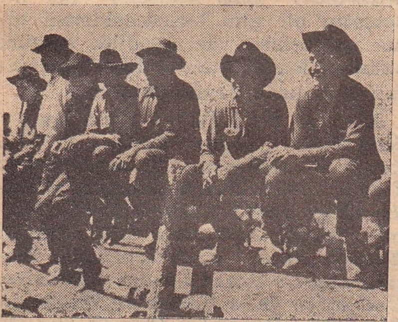

Kanada'nın en mühim serveti kereste

coğrafi, gerekse sınai ve ticari sebeplerden her geçen yıl Amerika Birleşik Devletleriyle Kanadayı birbirine daha fazla yaklaştırmaktadır.

U l a ş t ı r m a : Kanadanın nüfusunun azlığına rağmen muazzam arazisini baştan başa kateden, kısmen hükümetin ve kısmen Canadian Pasific Railread Co. nin malı olan 70.000 kilometreyi mütecaviz demiryolu vardır. Kanadanın demiryollarının tarihi Kanadanın tarihidir denilebilir. Demiryollarında 175.000 işçi çalışır. 796.000.000 hâsılata mukabil 635.000.000 masarifi vardır. Dünyanın en büyük demiryolu kumpanyası olan Canadian Pasific'in aynı zamanda dünyanın her tarafına giden transatlantik ve şilep filoları, tayyarelerei, otelleri, kereste fabrikaları, ormanları ve madenleri olup kumpanyanın sermayesi 1.600.000.000 dolârı aşmaktadır. Hükümetin işlettiği Canadian National Railroad ise her gün biraz daha ehemmiyet kazanmakta olup şimdiden bir milyarlık bir müessese halini almıştır. 1943 yılında Kanadada 42.000 kilometre şose, 725.000 kilometre toprak yol ve 20.000 kilometre asfalt yol vardı. Kanadanın nehirlerinin birçoklarında nakliyat yapılabildiği gibi yüzlerce kilometre uzunluğunda kanalları da vardır. Kanadanın deniz ve hava filosu her yıl dev adımlarla artmakta olup yakında bu hususta da dünyanın başlıca memleketlerinden biri halini alacaktır.

Devlet şekli: 11 aralık 1931 tarihli Wesminister statüsüne göre Kanada, Britanya İmparatorluğuna bağlı her cihetten tamamen müstakil bir dominyondur. Britanya İmparatorluğuna yegâne bağlılığı İngiltere kıralının aynı zamanda Kanada kıralı olmasından ileri gelmektedir. Kanada bir demokratik devlettir. Parlâmento, kıralı temsil eden umumi vali ile Âyan ve Avam kamaralarından müteşekkildir. Umumi vali Kanada hükümetinin tavsiyesi ile kıral tarafından tâyin olunur. O da gene hükümet ile istişare ederek Âyan Meclisi âzalarını tâyin eder. Avam Kamarası âzaları halk tarafından intihabolunurlar. İngilterede olduğu gibi umumi vali ve Âyan Meclisinin nüfuzu gittikçe azalmakta ve Avam Kamarası memleketin hakiki idaresini ele almaktadır. Hükümet ve vali Avam Kamarasına karşı sorumludurlar. Kabine âzaları başvekil tarafından seçilir. Mebuslar beş

Kovboy'a benziyen Kanada kızılderilileri

yıl için intihabolunur. Kanadanın şimdiki umumi valisi, Field Marshal Vinscount Alexander of Tunis'dir. Kanadada başvekillik vazifesinde en fazla kalan Liberallerden Mackenzie King'dir. Bu zat 1926 da üç ay ve 1931 den 1936 ya kadar beş yıl hariç olmak üzere 29 aralık 1921 den 1948 sonuna kadar başvekillikte kalarak Britanya İmparatorluğunda bir rekor kırmıştır. Mackenzie King'in başvekilliği zamanında Kanada dünyanın en ileri ve en kudretli bir düzine devleti arasına girmiştir.

Kanadanın merkezi Ottowa (Ontarioda) dır. Bir reis ve altısı hâkimden müteşekkil bir temyiz mahkemesi vardır. Kanada Senatosu (Âyan) 96 âzadan müteşekkil olup nispet eyaletler arasında şöyle taksim olunmuştur: Ontario 24, Quebec 24, Nova Scotia 10, New Brunswick 10, Prince Edward adaları 4, Manitoba 6, Saskatchewan 6, Alberta 6, Britanya Columbiası 6. Kadınlar da senatoya âza seçilebilirler. Kanada, Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi dahili işlerinde geniş hürriyete sahip dokuz eyaletten müteşekkil olup bunların her birinde bir umumi vali mevcuttur. Eyaletlerin hükümet reisleri Amerikadaki vali yerine Kanadada başvekil unvanını taşır. Başvekil ve seçtiği vekiller heyeti, her eyaletin avam kamarasına karşı sorumludur.

Kanadanın 1945 te intihabedilen Avam Kamarası 256 âzadan müteşekkil olup bunlardan 125 i liberal, 67 si Muhafazakâr ve 28 i «C.C.F.» Amele Partisine bağlıdır. Geri kalan da daha küçük partiler arasında taksim olunmuştur. Avam Kamarasında eyaletler şöyle temsil olunmaktadır: Alberta 17, Britanya Columbiası 16, Manitoba 17, New Brunswick 10, Nova Scotia 12, Ontario 82, Prince Edward adaları 4, Quebec 65, Saskatchewan 21, Yukon ve Kuzey Batı Federal Arazisi 1.

Kanadanın dünyanın başlıca memleketlerinde birer elçisi bulunup Türkiyenin de Ottowa'da bir orta elçisi vardır.

Kanadanın üçte birinden fazlası fransızca konuştuğundan Kanadada her iki lisan resmî addedilmekte ve Kanada Parlâmentosunda mebuslar hem fransızca hem İngilizce olarak nutuklarını vermektedirler.

Tarihi: Kanadanın tarihini başlıca üç kısma ayırmak mümkündür.

İlk çağlar ve Fransız idaresi: Bâzı efsanelere ve Kanada ile Amerikanın muhtelif yerlerinde bulunan âbidelere nazaran Milâttan sonra 1000 yıllarında Leif Erikson isimli bir Normanın otuz beş adamiyle beraber Kanadaya geldiği bugün muhakkak addedilmektedir. Normanların Kanadanın doğu sahillerinde ve Yeni İngiltere (New Englanand) de yaşadıkları ve buraya Vineland adını verdikleri anlaşılıyor. Bundan başka Kanadanın büyük kuzey komşusu Greenland da daha o zamanlardanberi onların işgali altındaydı.

Kanadanın asıl tarihi 1497 yılında Fransız John Cabot'un Doğu Kanadasının balıkla dolu sularını keşfetmesiyle başlar. Cabot 1498 yılında Hudson boğazını keşfetti. 1534 yılında Jacques Cartier, keşfedilen Doğu Kanadasını Fransa kıralının malı ilân etti. 1608 de Champlain Quebec'in ve 1642 de Maisoneuve Montreal'in temellerini attılar. Bundan sonra geçen yıllar zarfında takriben 12.000 Fransız Kanadaya hicret ettiler. Bugünkü milyonlarla Fransız Kanadalı bu muhacirlerden türemedirler. Fransızlar Kanadayı zaptederken güneyde şimdi Amerika Birleşik Devletleri olan bölgeyi işgal eden İngilizler Kanadayı da almak arzusuna kapıldılar. İngiltere kıralı İkinci Charles, Prens Rupert vasıtasiyle meşhur Hudson Bay kumpanyasının kurulmasını temin etti. O zaman Kanadanın başlıca cazibesini mebzul kürk temin ediyordu. Fransa Kuzey Kanadasının elden gideceğini anlayınca iki devlet arasında çok uzun süren bir mücadele başladı. Güneydekiler gibi daha fazla bir medeniyete sahibolmıyan Kanada kızılderilileri kâh İngilizlere kâh Fransızlara yardım ettiler. 1713 yılında Utrehr Muahedesiyle Fransa Newfoundland, Arcadia ve Hudson körfezini ve 1763 yılında Paris Muahedesiyle bütün Kanadayı kaybetti. Bugün Fransanın idaresinde kalan yegâne arazi Newfoundland'ın yakınındaki küçük St. Pierre ve Miquelon adalarıdır. Kanadada Fransız rejimi, her şeyin Paristen idaresi dolayısiyle ve hükümet idarecilerinin müstemlekeci zihniyetlerinden dolayı çok kötü idi.

İngiliz idaresi: İngilizler Kanadayı zaptedince yerli Fransız halkının katolik dinine, sosyal âdetlerine ve fransızca konuşmalarına karışmadılar. Halka Fransız idaresi altında sahibolmadıkları bâzı haklar verdiler. Böylece Kanadalılar arasında İngiltereye karşı bir bağlılık vücuda geldi. Güneyde Amerikalılar İngiltereye karşı isyan edince Kanadalılar bitaraflıklarını ilân ederek kırala sadakatlerini bildirdiler. Amerika Birleşik Devletlerinin İstiklâl Savaşı esnasında birçok kıralcı Amerikalılar Kanadaya hicret ettiler. Harbin sonunda Kanada muzaffer Amerikan kuvvetleri tarafından işgal edildi. Bunun üzerine İngiltere şimdi Amerika Birleşik Devletlerinin Minnesota, Michi-

Ders alan Kanadalı eskimolar

gan, Ohio, Indiana, Illinois ve Wisconsin eyaletlerinin bulunduğu bölgeyi Amerikaya terketti. Bu meyanda İngilizler de Kanadaya hicrete başlamışlardı. Evvelâ küçük bir azlık iken gittikçe çoğalmıya başladılar. Uzun çekememezliklerden sonra Kanada Alçak ve Yüksek Kanada diye ikiye ayrıldı. Alçak Kanada (Quebec v.s.) Fransızlara ve Yüksek Kanada (Ontario) İngiliz aslından gelenlere verildi. 1791 de İngiltere her iki vilâyete mahdut salâhiyetli birer idare meclisi intihabetmek hakkını verdi. Alçak ve Yüksek Kanada arasında bundan sonra yarım yüzyıl kadar birbirini kontrol edebilmek için bir mücadele devam etti. 1837 - 1838 yıllarında her iki vilâyette birer isyan çıktı. Ancak bu isyanların bastırılmasından sonradır ki aralarındaki anlaşmamazlık azalmıya başladı. 1867 yılında Alçak ve Yüksek Kanada, New Brunswick ve Nova Scotia (Yeni İskoçya) ile birleşerek Kanada dominyonunu teşkil ettiler.

Kanada dominyonu: Dominyonun kurulmasiyle İngiltere Kanadaya daha birtakım yeni haklar verdi. Federal Devlet de dahil olmak üzere her eyalette birer Âyan ve Avam Kamarası kuruldu. Newfoundland adası ile Labrador İngiltereye tâbi birer müstemleke olarak kalmayı tercih ettiler. Muazzam kuzey batı arazisi 1868 de Kanadaya

ilhak olundu. Manitoba aynı yıl içinde eyalet statüsünü kazandı. Denizden Pasifik okyanusu vasıtasiyle giden bâzı muhacirler Kanadanın batısında Vancouver ve Victoria'da yerleşmişlerdi. Ondokuzuncu Yüzyılın başlarında buralarda yerleşmiş olan ve hattâ San Fransisco'ya kadar hulûl etmiş bulunan bâzı Ruslar Alaska ve Siberyaya doğru ricata başladılar. İngiltereye bağlı bir müstemleke olan buraya Britanya Columbiası adı verildi. Bu vilâyet sonra Kanadaya iltihak etmek isteyince Batı ile Doğu Kanada arasında hiçbir yol ve bağ bulunmadığından kıtayı baştan başa kateden bir demiryolu yapmak icabetti. Canadian Pacific Railroad kumpanyasının teşebbüsü ile bu demiryolunun yapılmasına başlandı. Bu kumpanyanın tarihi o zamanın Kanadasının tarihidir. Britanya Columbiası 1871 de ve Prince Edward adaları ise 1873 te dominyona birer eyalet olarak kabul olundular. Demiryolunun inşası ise 1885 yılında ikmal edilebildi. Ancak bundan sonradır ki Büyük Giller ve Britanya Columbiası arasında kalan muazzam ova, yayla ve dağların iskânına başlandı. 1905 te Alberta ve Saskatchewan, Kuzey Batı Federal arazisinden ayrılarak birer eyalet olarak dominyona kabul olundular. Yılların geçmesiyle dominyon hükümetinin hakları çoğaldı ve İngilterenin nüfuzu azaldı. 1914 - 1918 harbine, Kanada, İngilterenin diğer dominyonlariyle beraber girdi. Kanadalılar bu harbde birçok maddi ve mânevi yararlıklar gösterdiler. 1920 de Kanadaya Milletler Cemiyetinde âzalık verildi. Böylece o zamana kadar dış siyasa bakımından azçok İngiltereye bağlı olan Kanada bu sahada da gittikçe artan bir serbeslik elde etmiye başladı. Mackenzie King'in dirayetli siyaseti sayesinde Kanada 1931 yılında Westminister Statüsü ile tamamen müstakil bir devlet halini aldı.

W e s t m i n i s t e r S t a t ü s ü v e Y e n i K a n a d a : Bu statüye göre Kanada iç, dış ve askeri cihetler de dahil olmak üzere tamamen müstakil bir devlet oluyordu. İmparatorluk Kongresinde Kanada ve İngiltere hükümetleri birbirlerine müsavi addolunuyor ve İngiltere kıralı Kanada kıralı olmakta devam ediyordu. Kıral hâlâ Kanada'da bir umumi vali tarafından temsil edilmekteyse de, bu zatın mevkii ancak bir unvandan ibarettir. 17 mayıs 1939 da Kanada tarihinde ilk defa olarak İngiltere kıral ve kıraliçesinin Kanadayı ziyaretine kadar, Kanada gerek endüstri ve gerekse tarım bakımından pek büyük gelişmeler kaydetti. Kıral, Kanadalılar tarafından çok büyük gösterilerle karşılandı. Bu ziyaretin her iki memleketi birbirine biraz daha sıkı bağlarla bağlamıya yardım ettiği muhakkaktır.

S o n h a r b v e K a n a d a n ı n a s k e r i y a r d ı m ı : Kanada Mihvere karşı İngilterenin akabinde harb ilân etti. Kanadalılar dünyanın her tarafında döğüştüler. Harbe iştirak eden ve Britanya İmparatorluğuna mensup 131.000 pilottan 72.000 i Kanadalıydı. Kanada az zamanda muazzam bir ordu ile donanma hazırladı. Kanadanın deniz tezgâhları dört yüz elliyi mütecaviz harb gemisi inşa ettiler. Kanada tayyareleri Almanyanın yıkılmasında çok ehemmiyetli roller oynadılar. Harbin sonunda Kanada endüstrisi o kadar gelişmiş bulunuyordu ki, dominyon artık dünyanın başlıca endüstriyel devlerinden biri halini aldı. Bilhassa atomik bombanın hazırlanmasında Kanadanın oynadığı rol çok mühimdir. Harb meydanlarında ölen Kanadalıların sayısı 45.000 i aşmaktadır. Harb müddetince her şeyde olduğu gibi bu meselede de Fransız ve İngiliz Kanadası arasındaki fark ortaya çıktı. Fransız Kanadalılar bitaraf kalmak istediler ve seferberliğe karşı büyük bir mücadele açtılarsa da bunda muvaffak olamadılar. Katolik Fransız Kanadası bugün Protestan İngiliz Kanadasına nazaran her cihetten çok daha geri ve muhafazakârdır. Fransız Kanadalılar nattâ halen mevcudolan İngiliz çoğunluğunun artmaması için muhacerete dahi mâni olmıya çalışmaktadırlar.

K a n a d a n ı n i k t i s a d i y a r d ı m ı : Kanada bu harbde Amerikanın kiralama (Lend - Lease) programından bir sent almıyan yegâne memleket olduktan maada Amerika da dahil diğer müttefiklere 4.400.000.000 dolârlık yardımda bulunmuştur ki bu (adam başına Amerika Birleşik Devletlerinde 326 ya mukabil Kanadada 376 dolâr) en büyük fedakârlıktır. Kanada bundan başka harbin sonundanberi U. N. R. R. A. ve diğer yardım teşkillerine 300.000.000 dolârı mütecaviz yardımda bulunmuştur. Amerikanın İngiltereye yaptığı 4.750.000.000 luk yardımdan evvel, Kanada tek başına İngiltereye 1.250.000.000 luk kredi açmıştır. Kanadalıların iftihar ettikleri diğer bir cihet de aç Avrupaya Arjantin buğdayını 5 ve Amerika 3 dolârdan satarken Kanadanın 1,52 den vermesidir. Harb içinde Kanada, İngilterenin sarfettiği buğdayın % 52 sini, balığın % 35 ini, süt, yumurta ve yağın %25 ini ve domuzun % 72 sini temin etti. Kanada İkinci Dünya Savaşının kazanılmasında bilhassa atomik sahadaki yardımlariyle muazzam bir rol oynamıştır.

K a n a d a v e A m e r i k a B i r l e ş i k D e v l e t l e r i a r a s ı n d a k i m ü n a s e b e t l e r : İki memleket arasındaki münasebetler yüzyılı mütecaviz zamandanberi o kadar dostanedir ki bugün bir Amerikalı otomobiliyle pasaportsuz ve hiçbir muameleye tabi olmadan Kanadaya aylarla kalmak üzere serbesçe girebilir. 1947 de Amerikalılar Kanadaya tam yirmi iki milyon defa geçtiler ve orada 242.000.000 dolâr sarfettiler. Bu miktar Amerika - Kanada ticaretinde kâğıttan sonra ikinci sırayı işgal etmektedir. Ticari ve coğrafi noktai nazardan iki devletin birbirine o kadar yakın olmalarına mukabil aralarındaki etnolojik farklar muazzamdır. Bilhassa Batı Kanadalılar lisan, kültür ve hal ve hareket bakımından Amerikalılardan çok daha başka olup daha ziyade İngilizleri andırmaktadırlar. Fransız Kanadalılarla Amerikalılar arasında ise hiçbir benzerlik olmadığı gibi bu halk Fransızlara dahi benzememekte ve Ondördüncü Louis zamanının fransızcasını konuşmaktadırlar. Amerikanın kapitalist rejimine mukabil Kanada, devlete endüstri, ulaşım ve hattâ ticarette dahi yer veren bir nevi liberal - sosyalist idare sistemine maliktir. Amerikada pahalılık artarken, harbden sonra fiyat murakabe sisteminden vazgeçmiyen Kanadada hayat pahalılığının artmasına mâni olunmuştur. Bugün ayda yüz dolâr kazanan bir Kanadalı hemen hemen iki yüz dolâr kazanan bir Amerikalı kadar refah içinde yaşamaktadır. Bundan dolayıdır ki Kanadanın iktisadi bünyesi bugün Amerikaya nazaran daha sağlam addedilebilir. Bâzı kimseler her iki devletin bir gün birleşeceklerini iddia ediyorlarsa da şimdilik o gün, bilhassa Kanadalılar noktai nazarından, çok uzak sayılmaktadır.

K ı s a b i b l i y o ğ r a f y a : 5000 Facts about Canada (1946). Lewis W. Gillenson; Canada (Look: July 6, 1948). Merill Denison; Canada (May 1944). Canada 1946 (Resmî). World Almanaca 1947. Nelson Encyclopedia. Encyclopedia Britainnica, Le Grand Larousse İllustré. Collection de la Presse de Montreal. Short and Doughty; Canada and its Provinces (23 cilt).

(Mustafa Tuğrul Uke)

KAUÇUK — Dünyanın çeşitli bölgelerinde yetişen birçok bitkiler vardır ki nesiçleri çizilirse, süt manzarasında, beyaz, sarımtırak veya yeşilimsi renkte sular akar. Fermantasyona bırakmakla; ısıtılınca bir asit veya şap ilâvesiyle pıhtılaşan bu, süt manzarasındaki, bitki sularına lateks (latex) umumi adı takılmıştır.

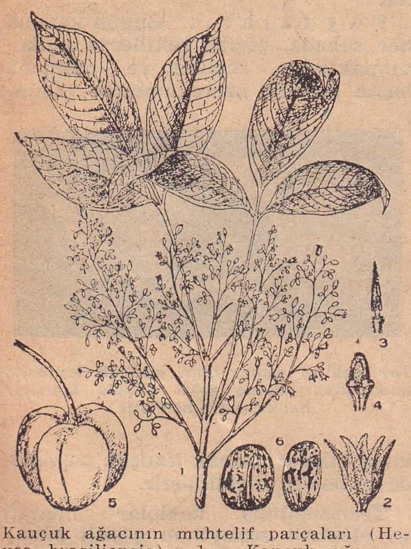
Lateks veren bitkilerin, ağaç, ağaççık, sarmaşık ve ot şeklinde olan çeşitleri vardır. Lateks veren bitkilerin çoğu sıcak memleketlerde bulunmakla beraber sütleğen, haşhaş, kara hindiba, köksakız gibi mutedil bölgelerde yetişen çeşitleri vardır.

Lateks'in terkibinde, bitkinin cinsine göre, reçine, maden tuzları, albüminli maddeler, uçucu yağlar, Alkaloitler ve kauçuk habbecikleri bulunmaktadır. Kauçuk habbeciklerinin çapları pek küçüktür; ancak milimetrenin binde biri ile oçülürler. Bir santimetre küb lateks-te 50.000.000 kadar habbecik bulunmaktadır.

Her latekste kauçuk habbecikleri bulunmaz. Kauçuk habbeciklerini ihtiva eden en önemli lateks kaynağı, kauçuk ağacı (Hevea Brasiliensis) dır.

T a r i h ç i ğ i : Brezilya menşeli olan bu ağacın hususiyetleri Amerika yerlilerince pek eski devirlerde dahi biliniyordu. Hevea'nın usaresinden elde ettikleri kauçuğu kullanıyorlardı.

Kauçuk hakkında en eski malûmata, İspanyol müverrihi Herrera - Tordesillas'ın 1519 tarihli «Amerika Adası ve Büyük Kıtanın Umumi Tarihi» adlı kitabında tesadüf olunmaktadır. Montezuna prensi tarafından Cortes şerefine tertibolunan bir kabul ziyafeti programında Amerika yerlilerinin meşhur top oyunu da bulunuyordu. Herrera - Tordesillas, bu ziyafet esnasında oynanan topların bir ağaç zamkından yapılmış bulunduklarını kayıt ile bilhassa elâstikıyetlerine ve meşin toplardan çok daha fazla zıpladıklarına işaret etmektedir.

Kauçuk ağacının muhtelif parçaları (Hevea brasiliensis) : 1 - Kauçuk ağacının çiçekli bir dalı; 2 - Erkek çiçek; 3 - Erkek çiçeğin erkeklik uzvu; 4 - Dişi çiçek; 5 - Kauçuk meyvası; 6 - Meyvanın içindeki tohumların yandan ve karşıdan görünüşü

Pierre Martyr d'Anghiera isimli bir İtalyan da 1525 yılında yazmış bulunduğu kitabında Meksika yerlilerinin şayanı hayret derecede elâstikî toplarla oynadıklarını kaydetmiştir. Meksika'lı oyunculardan güneş tarafında duran «kau» (cahu = güneş) diye sesleniyor; karşısındaki de «çu» (chu = gölge) diye cevap veriyordu. Pierre Martyr, bugünkü tenisçilerin «play», «ready» hitaplarına benziyen bu iki Meksika kelimesinden kauçuk isminin türediğini tahmin etmekte ise de etimolojik bakımdan kauçuk isminin, ağaç mânasına gelen «kao» (cao) kelimesiyle göz yaşı mânasına gelen «oçu» (ochu) kelimesinden müştak mürekkep bir kelime olduğu kabul olunmaktadır. Kauçuk ağacından lateks istihsali esnasında göz yaşını andıran damlalar görüldüğünden etimolojik izah makul görülmektedir.

F. Juan Torquemada tarafından 1615 te yazılmış bulunan «Hindistan Kırallığı» isimli kitabın üçüncü cildinde Meksika yerlilerinin, o sıcak bölgelerde yetişen bir ağacın usaresiyle su geçmez ayakkapları, başlıklar, yağmurluklar ve saire eşya yaptıkları kaydedilmiştir. İngiliz Hondürası'nda yapılan arkeolojik araştırmalarda Orta Amerika yerlilerinin, keşiften yızyıllarca evvel kauçuğu spor malzemesi, giyim eşyası ve saire imalinde kullanmış olduklarını göstermiştir.

Kauçuk hakkında fenni çalışmalara başlangıç sayılan ilk esaslı bilgiyi Charles - Marie de la Condamine isimli bir Fransız vermiştir. 1735 yılında tul derecesini ölçmek üzere Güney Amerikada ekvator bölgesine gönderilen heyet âzasından olan Charles - Marie de la Condamine 1736 yılında Fransız Fen Akademisine bir rapor ile beraber ilk kauçuk nümunesini de göndermiştir. Condamine raporunda şunları yazıyordu: «Esmeralda bölgesinde bir ağaç yetişiyor ki buna yerliler Hévé diyorlar. Bu ağacın kabuğu çizilirse beyaz, süt manzarasında, bir usare akıyor. Bu usare havada durmakla yavaş yavaş koyuluyor ve sertleşiyor. Quito şehri civarındaki yerliler bu usareyi pamuklu kumaşlara sürerek onları su geçmez hale getiriyorlar. Bu ağaç, Amazon nehri boyunca da yetişmektedir. Amazon bölgesindeki yerliler bu ağaçtan elde ettikleri mahsule kahuşu (cahuchu) diyorlar ki ağacın göz yaşları anlamındadır. Bundan çizmeler yapıyorlar ve bu sayede bataklık arazide ayakları ıslanmaksızın gezebiliyorlar... Şişe şeklinde yuğurdukları toprak kalıplar üzerine lateks sürerek kalıbın sathında kauçuktan zar teşekkülünü sağlıyorlar. Bu kauçuk tabakası kâfi derecede kalınlaşınca, toprak kalıbı çıkararak kauçuk şişe elde ediyorlar. Kauçuktan mamul olan bu şişelere her çeşit mayi konabilmektedir».

Condamine tarafından verilen etraflı malûmata; François Fresneau'nun 1744 tarihinde ve Fusée Aublet'nin 1762 de Hevea Brasiliensis ve Hevea Guyanensis ağaçları hakkındaki ilmi raporlarına rağmen Avrupada kauçuk istimali haylice gecikmiştir.

1770 yılında kauçuğun, kurşun kalem çizgilerini, ekmek içinden daha iyi emdiği farkedilmişti. İngiliz kimyageri Priestley kauçuğun bu hassasını inceliyerek silgi lâstiği imal ve istimalinin taammümüne hizmet etmiştir.

Yağmura ve suya karşı korunmak için kauçuktan faydalanmak imkânları ancak Ondokuzuncu Yüzyılın ilk yarısında yani Amerika yerlilerinden yüzyıllarca sonra araştırılmıya başlanmıştır. 1823 yılında Mackintosch kauçuğun benzoldeki mahlûlü ile, su geçmez hale getirmiye muvaffak olduğu kumaşlardan gamseie yapmıştır. 1830 da Thomas Hancock kauçuk galoşlar imal etmiştir.

Fakat bu yağmurlukların ve galoşların pek önemli bir mahzuru vardı; sıcakta yumuşıyarak yapışıyorlar; soğuk havalarda da sertleşerek çatlıyorlardı.

1839 yılında Goodyear tarafından vülkanizasyon (vulcanisation) reaksiyonunun yani kauçuğun kükürtle suhunet tahavvülâtına dayanıklı hale getirilmesi usulünün bulunması, kauçuk endüstrisi âleminde yepyeni, imkânlarla dolu bir devir açmıştır. Yüzde 8-10 nispetinde kükürtle iyice yuğurulduktan sonra 130 - 140 dereceye kadar ısıtılan kauçuk, âdi derecelerde olduğu gibi, soğukta ve sıcakta da elâstikıyetini muhafaza etmektedir. Bu pek önemli keşif sayesinde kauçuğu her sahada kullanmak imkânı hâsıl olmuştur.

Bisiklet, elektrik, motorlu vasıtalar ve uçak sanayiinin inkişafı ve diğer sahalardaki tatbikat imkânları dolayısiyle kauçuk dünya ölçüsünde önemli ham maddeler sırasına yükselmiş bulunuyor.

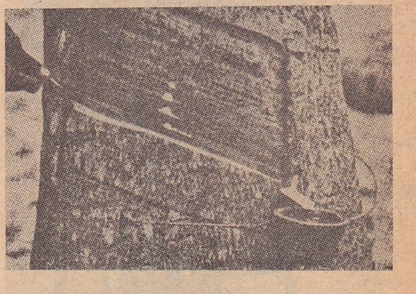
Kauçuk bölgeleri ve siyaseti: Bugün kauçuk da, petrol gibi, milletlerarası rekabet ve iktisadi savaş konusu haline gelmiştir.

Kauçuğun bu dünya çapındaki önemi, henüz hissedilmiye başlandığı devrede Amazon, Orinoko, Madeira bölgelerinde kauçuk merkezleri teşekkül etmişti. Binlerce kauçuk arayıcı Orta ve Güney Amerikanın bakir ormanlarına dağılmışlardı.

Fakat ihtiyacın, yakın bir âtide, bakir ormanların tabii verimi ile karşılanamıyacağını tahmin eden uzak görüşlü müteşebbisler vaktinde harekete geçmek lüzumuna kanaat getirmişlerdi.

Belçika kıralı İkinci Leopold, meşhur Afrika seyyahı Livingstone'un keşiflerinden faydalanarak Kongo ormanlarındaki ağaçlardan kauçuk istihsalini derpiş etmişti. Livingstone'u bulmak için Afrika'yı adım adım dolaşan ve 1877 de Avrupa'ya dönen Stanley ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşma sonunda kurulan «Yukarı Kongo Etüt Komitesi», Afrika kauçuğunun istihsalini sağlamak yolunda işe başlamıştır.

Diğer taraftan İngilizler kauçuk ağacını kendi müstemlekelerinde yetiştirmek için harekete geçtiler. 1873 yılında kauçuk ormanları bölgesinde botanik bilgini, avcı sıfatiyle seyahat eden Farris, Brezilya makamlarının sıkı kontrolüne rağmen, bir timsah cesedi içinde, bir miktar kauçuk fidanı kaçırmıya muvaffak oldu ise de seyahat şartlarına dayanamıyan bu fidanlardan müspet bir netice alınamadı. Farris'in semeresiz kalan teşebbüsünden sonra sahneye Wickham çıktı. Wickham'ın 1876 da Amazon bölgesinden İngiltere'ye getirmiye muvaffak olduğu Hevea tohumlarından 1.100 tanesi Kew nebatat bahçesinin limonluğunda yeşermişti. Buradan alınan kauçuk fidanları ihtimamla Seylâna nakledilerek İngiliz kauçuk ziraatinin temeli atıldı.

Kauçuk ağacının gövdesinden lateks elde edilmesi

Kauçuk ağacı ziraati Seylândan Malaka yarımadasına, Hindiçiniye, Endonezyaya, Borneoya yayılmıştır.

D ü n y a r e k o l t e l e r i : Yirminci Yüzyılın başında dünya kauçuk istihsali 54.000 ton idi. Bunun 50.000 tonu Brezilya ve 4.000 tonu da Kongo ormanlarından çıkarılmıştı. 1907 yılında ise 6.000 tonluk ilk İngiliz müstemleke kauçuğu piyasaya çıkınca bütün dünya hayretler içinde kalmıştı.

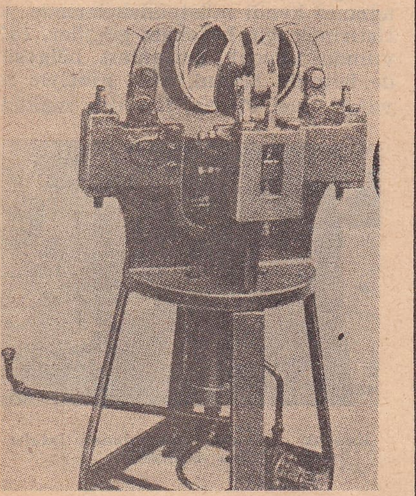
Bu tarihten sonra kauçuk ziraati dev adımlarla inkişaf ederek Brezilya ve Kongo ormanlarının tabii istihsalâtını gölgede bırakmıştır. 1934 istatistiklerine göre muhtelif bölgelerle dünya kauçuk istihsalinin bu bölgelere isabet eden yüzde miktarları şöyledir:

Malaya (İngiliz) 45,9, Endonezya 37,3, Seylân 7,7, Borneo (İngiliz) 2,8, Hindiçinî 1,9, Siyam 1,7, Doğu Hindistan, Birmanya 1,3, Brezilya 0,9, Kongo 0,5.

1937 yılında dünya kauçuk istihsali yekûnu 1.158.000 ton idi.

T a b i i v e s u n i k a u ç u k : Hevea Brasiliensis 30 metreye kadar boy atar; vasati susuneti +27 santigrat ve yıllık yağmur miktarı metre kare başına 2 ton olan tropik bölgelerde yetişir.

Bu iklim şartlarını havi olan müstemlekelere sahip devletler, kauçuk ziraati ile kauçuk ihtiyaçlarını tatmin yoluna gitmişlerdir. Hevea'nın yetişmesine müsait sahalardan mahrum bulunan ileri memleketlerde ise bilginler bu, dünya çapında önemli maddeyi kimyanın sentez yollariyle suni olarak istihsal etmeyi düşün-

Lâstik top imaline mahsus Eccles makinesi

müşler; uzun çalışmalardan sonra muvaffak da olmuşlardır. Bugün suni kauçuk, tabiisi ile her sahada boy ölçüşebilecek mükemmeliyette bulunuyor. Kimyanın bu başarısı, tabiatın bâzı bölgelere bahşetmiş bulunduğu inhisarı yıkmakla kalmamış, bu tabiat lûtfuna fazla bel bağlıyanlara da bir ibret dersi olmuştur.

Diğer memleketlerde de kauçuk yerini tutabilecek mahsul elde etmiye elverişli köksakız, kara hindiba, parthenium, traxacum, scorsonère gibi bitkilerin ziraatine önem verilmektedir.

Endonezya. Yeni Gine bölgelerinde yetişen Sapotace familyasından Palaquium ve Payena çeşitlerinden istihsal olunan Gutaperka (Guttapercha) ile aynı familyanın Güney Amerika'da yetişen çeşitlerinden elde edilen balatadan ve Meksika'da yetişen gene sapotace fasilesinden achra sapotadan çıkarılan chicle - gumdan da faydalanılmaktadır.

Gutaperka ile balata kauçukla harman edilerek kullanıldıkları gibi müstakilen de işe yaramaktadırlar. chicle - gum daha ziyade çiklet denilen çiğneme sakızı imalâtının ham maddesidir.

Ham kauçuk piyasaya iki şekilde arzolunur. Lateks, ekseriya karınca asidi veya sirke ekşisi ile pıhtılaştırıldıktan sonra haddelerden geçirilerek, muhtelif kalınlıkta levhalar haline getirilir. Levha haline getirilmiş yaş kauçuk levhaları hususi odalarda dumanlanırsa «esmer kauçuk» denilen tip elde edilir. Kurutma işi hususi cihazlarda, dumansız olarak yapılırsa piyasada krep (crêpe) denilen çeşit hâsıl olur.

Ham kauçuk 15 - 20 santigratta elâstikidir. 50 santigratta plâstik olur. Yani istenilen şekle getirilebildiği gibi yekdiğerine yapıştırılabilir de.. Kauçuğun bu önemli hususiyetleri, kauçuk endüstrisinin faydalandığı temel vasıflardır. Ham kauçuk, sıfır derecenin altında tahta gibi sertleşir. Kauçuk benzolde, benzinde ve klorlanmış karbonlu hidrojenlerde hemen tamamen erimektedir. Diğer organik mayilerde pek az erir.

Veznen yüzde 8-10 nispetinde kükürtle 130-140 santigratta volkanize edilen kauçuk, suhunet tahavvüllerinden müteessir olmaz. Kükürt nispeti yüzde 30 a çıkarılırsa siyah renkte, cilâ kabul eden sert kauçuk (ebonit) elde edilir.

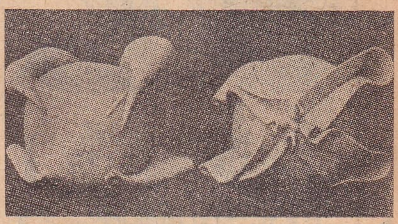
Sanayide kauçuk — mamulün kullanılacağı yere göre — is, tebeşir, barut, talk, kaolin, grafit, çinko oksit, mağnezyum oksit, üstübeç gibi çeşitli maddelerle karıştırılarak kullanılmaktadır.

Çeşitli maddelerle muayyen nispetlerde karıştırılarak iyice yuğurulduktan sonra münasip suhunette şekillendirilen kauçuk halitası volkanizasyonla suhunet tahavvüllerinden müteessir olmaz hale getirilir. Volkanizasyon için çeşitli metotlar vardır. Kauçuk harmanına diğer maddelerle beraber kâfi miktarda kükürt de ilâve olunur. İyice yuğurulduktan sonra kalıplanır. Son şeklini almış olan madde hususi otoklavlarda 130 - 140 dereceye kadar ısıtılarak volkanizasyon tamamlanır.

Hancock metodunda ise 120 - 130 derecede ısıtılmış kükürt banyosu kullanılıyordu. Parkes metoduna göre şekillendirilmiş mamulât soğukta kükürt klorür (chlorure de soufre) mahlûlüne batırılarak volkanize edilir. Bu iş için kükürt klorür cisminin karbon sulfür (sulfure de carbon) deki yüzde 2,5 luk mahlûlü kullanılmaktadır.

Peachy metodunda ise kauçuk mamulât münavebe ile kükürt gazına (SO_2) ve kükürtlü hidrojen gazına (SH_2) arzedilmekle volkanize edilirler.

F a y d a l a r ı : Bugün kauçuk her sahada, çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Bisiklet ve otomobil başta gelmek üzere motorlu vasıta-

Top şeklini almış olan kauçuk levhanın makineden çıkmış şekli (Fazla kısımlar henüz kesilmemiştir)

ların inkişafı ancak kauçuk sayesinde mümkün olabilmiştir.

Tecridedilmiş kablolar imalâtı ve elektrik sanayiinin çeşitli şubeleri kauçuğa muhtaçtırlar. Yağmurluklar, galoşlar, dalgıç elbiseleri, imtizaç lâstikleri, gaz ve su boruları, balon kumaşları, biberonlar ve sair çocuk malzemesi; silgi lâstiği, kauçuk sünger gibi sayılamıyacak kadar çeşitli malzeme imalâtına yarıyan kauçuk yol ve bina inşaatında da kullanılmıya başlanmıştır. Kauçuğun önemi zamanla daha da artacaktır.

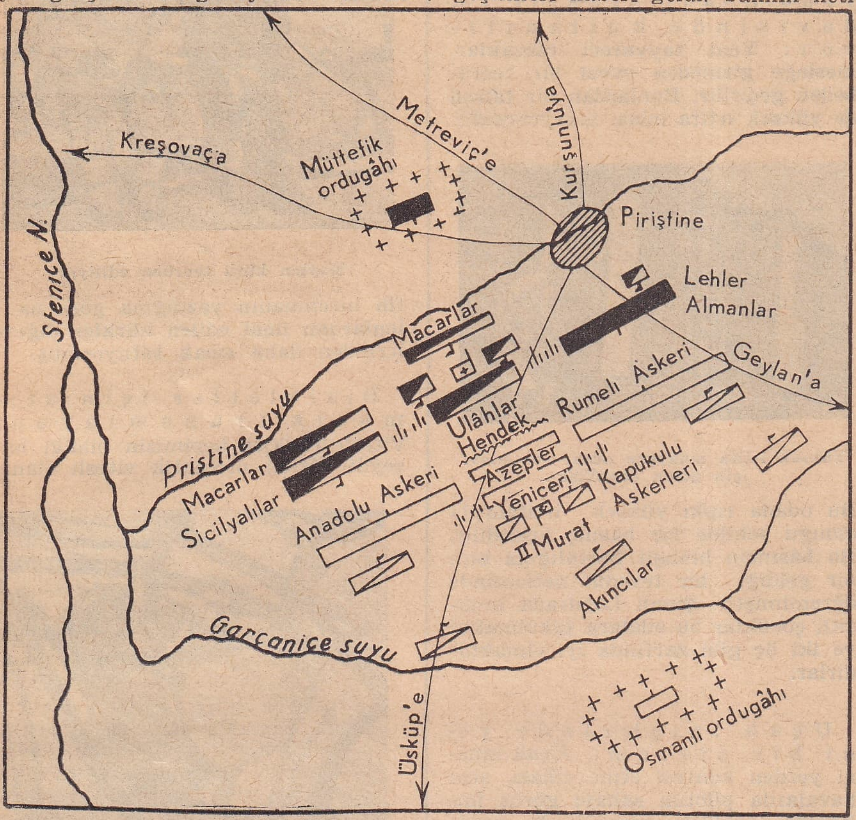
T ü r k i y e d e : Bu hakikati göz önünde tutan hükümetimiz Ankarada bir kauçuk etüt lâboratuvarı tesis etmiştir. Burada yurdumuzda yetişmesi kabil lateks verici bitkiler üzerinde çalışılmaktadır.

K ı s a b i b l i y o g r a f y a : Dr. S. Boström; Kautschuk und verwandte Stoffe, 1940. Auguste chevalier, le Caoutchuc, 1945. A. Zischka; Wissenschaft bricht Monopole, 1936. G. Génin, Chimie et technologie du latex de caoutchuc, 1934.

(Y. Mühendis Kimyager Mehmet Ali Kâğıtçı)

KOSOVA (KÜS OVA) MEYDAN SAVAŞI, İKİNCİ — (17 - 19 ekim 1448) Tarihlerin çok kısa olarak bahsettikleri bu savaş, Türkleri Avrupa kıtasından atmak üzere tertibedilen Haçlı Seferleri yapmak teşebbüsünü katî surette kıran ve 1683 Viyana bozgununa kadar iki buçuk yüzyıl onları kımıldamıyacak hale getiren bir muharebe olması bakımından Niğebolu'lardan, Varna'lardan daha az ehemmiyetsiz değildir; bilâkis onlarla boy ölçüşecek kadar büyük bir meydan savaşı, «Gaza-yı Ekber»dir.

S e b e b i : İkinci Kosova Muharebesinin sebepleri şöylece hulâsa edilebilir; Arnavutluk'un zaptı esnasında, Mirdita beğliği de Osmanlı ülkesine katılmıştı. Osmanlılara bağlılığını gösteren Mirdita beği Chion Kastriot'un oğlu Georges Kastriot Osmanlı sarayına getirilerek yetiştirilmiş ve İskender adı konmuştu. Bu genç, babasının ölümünden sonra, Mirdita beğliğine tâyin edilmemesine muğber olmuş ve rivayete nazaran,

Kosova harb harekâtını gösterir kroki

Niş Seferi esnasında (1443), Reis-ül-küttâb'a zorla bir emirname yazdırıp onu öldürdükten sonra Arnavutluk'a kaçmış ve İkinci Murad'a isyan etmişti. Osmanlı devletini yirmi beş yıl uğraştıran bu gaileye son vermek üzere, İkinci Murat, Arnavutluk'a girdi. Sıkışık duruma düşen İskender Beğ (Skanderbega), Avrupa'dan yardım istedi. Varna Muharebesinde ölen Macar kıralı Dördüncü Ladislasın yerine geçen Alman imparatoru İkinci Albrecht'in küçük oğlu Beşinci Lalislas'a naibolan Hünyadi Janos (Yanko Hunyad, Jean Corvin Huniade), Macar tahtında tutunabilmek ve Varna'da sarsılan şöhretini iade edebilmek için bunu iyi bir fırsat bildi. 1443 yılında Macarların muvaffak oldukları Niş Muharebesi de, Niğebolu ve Varna'da akim kalan Türkleri Avrupa'dan atma teşebbüsünü tazelemek için bir ümit kapısı idi. Varna Muharebesinden sonra yeni bir sulh anlaşması yapılmadığından zaten harb hali de mevcuttu. Bu hakikî sebeplere İskender Beğ'e yardım etmek gibi bir sebep de eklenince İkinci Kosova Savaşı doğdu.

H a r b b a ş l ı y o r : Hunyadi-Janos'un davetine, Fransızlardan gayrı, hemen bütün Avrupa iştirak etti. Takriben 90 bin kişilik olan bu son Haçlı ordusu Almanlar, İslâvlar, Bohemyalılar, Ulahlar, Lehliler, Sicilyalılar, Boşnaklar ve Macarlardan müteşekkil bulunuyordu.

Müttefik ordusu, Peşte'den hareketle Semendire - Kragoyevaç - Kroşovaç - Kurşunlu yolunu takiben, ekim 1448 ortalarında, Birinci Kosova Savaşının vukubulduğu Lâp ve Piriştine çayları arasındaki saahya vâsıl olarak siper kazmıya başladı.

Osmanlı ordusu, Arnavutluk harekâtından döndüğü sırada, Vidin Beği'nden, Müttefik ordusunun Tunayı geçtikleri haberi geldi. Tahkik neticesinde haberin doğru olduğu anlaşılınca, Türk ordusu Sofya'da toplanma emrini aldı. Çok kısa bir zamanda toplanan ve 50-60 bin kişiden aşağı olmıyan bu ordu, İkinci Murat tarafından teftiş edildikten sonra, Köstendil - Palanka - Kumanova - Üsküp - Kaçanik yolunu takiben seri bir yürüyüşe geçti.

Türklerin ileri hareketini öğrenen Haçlı ordusu, siper kazdığı ilk sahayı bırakarak güneye hareketle Piriştine ve Garçaniçe çayları arasındaki düzlüğe gelerek tahkimata başladı.

Her iki ordu, 16 ekim 1448 tarihinde, bu sahada karşılaştılar ve muharebe vaziyeti almıya başladılar. Bugün, ileri kademeler arasında ufak çarpışmalar oldu ve topçu düellosu yapıldı.

O r d u t e r t i b a t ı : Muharebe durumuna geçen orduların tertibatları şöyle idi: Osmanlı ordusunun sağ cenahında Rumeli beğlerbeği Turhan Beğ kumandasında Rumeli askerleri, sol cenahta Anadolu askerleri vardı. Merkezde İkinci Murat bulunuyordu; emrinde azepler, yeniçeriler ve sipahilerden mürekkep Kapıkulu askerleri vardı. Merkez hattının en önünde hendek kazılmış ve bunun gerisine kalkanlardan siper yapılmıştı. Burada toplar da mevzilendirilmiş ve geride araba ve ağırlıklardan müstahkem bir ordugâh vücuda getirilmişti. Uc beğlerinden İsa, Hızır ve İshak Beğler kumandasındaki akıncılar ise, her iki cenaha yetişebilecek bir şekilde cenahların gerisindeki ormanlıkta bulunuyordu. Düşman ordusunda ise, sağ cenahta Macarlar ve Sicilyalılar, sol cenahta Almanlar ve Bohemyalılar, merkezde Başkumandan Hunyadi Janos kumandasında Ulahlar ve gene Macarlar yer almıştı. Geride de müstahkem bir ordugâh meydana getirilmişti.

İkinci Murat, boşuna kan dökülmemesi ve yeni bir muahede akti için sekiz kişilik bir sefaret heyetini Müttefik başkumandanlığına gönderdiyse de Hunyadi Janos'tan red cevabı aldı.

M u h a r e b e v e n e t i c e : 17 ekim 1448 cuma günü, öğleye doğru, Türk ordusunun umumi taarruzu ile asıl muharebe başlamış bulunuyordu; muharebe akşama kadar bütün şiddetiyle devam ettiği halde bir netice alınamamış ve karanlık basınca savaş durmuştu. Hunyadi Janos, Türk ordusunun, bütün gün devam eden taarruzu neticesinde bir başarı elde edemediğinden, çekileceğini tahmin ederek geceleyin bir harb meclisi topladı; gece baskını yapmak için tertibat aldılar, fakat «gece baskını», Türklerin buna karşı evvelden almış oldukları emniyet tertipleri sayesinde, bir «gece muharebesi» şeklini alarak fâsılalarla sabaha kadar devam etti.

İskender Beğ

18 ekim 1448 cumartesi, gün doğar doğmaz, savaş yeniden şiddet kesbetti. Müttefikler, sıklet sağda olmak üzere her iki cenahı ile taarruza kalktılar. Muharebenin kızıştığı bir zamanda Türkler evvelâ sol cenahlarını, sonra da sağ cenahlarını geri çektiler; bu suretle, düşman, c e n a h l a r ı mızın çöktüğünü zannederek bütün kuvveti ile sağlam duran Türk ordusunun merkezine saldırdı; kanlı ve şiddetli çarpışmalar oluyordu. Merkez kuvvetlerimiz de yavaş yavaş geri çekiliyor ve cenahlarımıza almakta oldukları yeni tertipler için vakit kazandırıyorlardı. İçeri çekilen düşman kuvvetleri, akıncıların iştiraki ile sağ ve sol cenahlarımızın düşman yan ve gerilerine taarruza kalkmaları sayesinde sarıldılar. Ricat yolları kesilen düşman içinde panik başladı. Birbirlerini çiğniyerek kaçmıya çalışan düşman kuvvetlerinden pek azı müstahkem ordugâhlarına sığınabildiler. Hunyadi Janos da kurtulanlar arasında idi. Müttefiklerin büyük kısmı imha edildiler. Güneş batarken, Türk ordusu, tarihe bir muzafferiyet daha hediye etmiş oluyordu.

Hunyadi Janos, gece topladığı harb meclisinde, ordugâhta alınacak müdafaa tertiplerini görüştü; fakat, keşif yapmak bahanesiyle aldığı küçük bir kuvvetle, gece karanlığından istifade ederek Türk ordusu saflarını geçmiye muvaffak oldu ve muharebe meydanından kaçtı. Bir zamanlar Macar millî kahramanı diye anılan Hunyadi Janos, Varna'da kaybettiği şerefini kurtarmak üzere giriştiği bu muharebede de son bir sille daha yemiş bulunuyordu.

19 ekim pazar günü, müstahkem ordugâha ve civar köylere sığınarak sabaha kadar ümitsiz bir halde döğüşen döküntü düşman kuvvetlerini takip ve imha ile geçti.

Muzaffer Türk ordusu, Kosova'da üç gün istirahat ettikten sonra, Edirne'ye döndü ve bu muharebe, «Gaza-yı Ekber» ilân olundu; muzafferiyetimiz her tarafa duyuruldu.

Kısa bibliyografya: Necati Salim; İkinci Kosova 1448, İst, 1932. Mehmet Murat; Tarih-i Eb'ül-Faruk, İst. 1325. İsmail Hami Danişmend; Osmanlı Tarihi Kronolojisi I. İst. 1947. İ. H. Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi I, Ank, 1947. Feridun Fazıl Tülbentçi; Geçmişte Bugün II (İkinci baskı) İst, 1945, Aşık Paşa oğlu Ahmet Aşıkî; Tevârihi Âli Osman (Çiftçi - oğlu N. Adsız basımı), İst, 1949. Joseph von Hammer; Devleti Osmaniye Tarihi II (Terc. Mehmet Atâ). Şamdanizade Fındıklılı Süleyman Efendi; Mer'iyüt Tevârih I, İst. 1338. Lûtfi Paşa; Lûtfi Paşa Tarihi, İst. 1341. Solakzade; Tarih, İst, 1297, Hoca Sa'adüddin; Tâcüt Tevârih I, İst. 1279, Müneccimbaşı; Sahaifül Ahbar III (Çiftçi-oğlu Nejdet Sançar gayrimatbu müsveddeleri).

(İ. Behçet Akın)

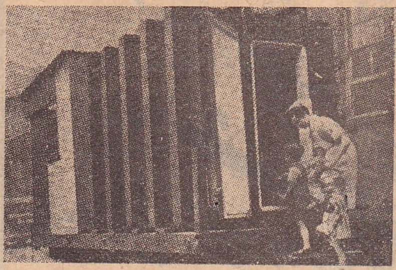
ZAHARYA — Onyedinci Yüzyılın ikinci yarısiyle Onsekizinci Yüzyıl başlarında yaşamış olan meşhur musikişinaslarımızdandır.

O yıllara ait mecmualarda çeşitli makamlardaki murabba beste, yürük semai gibi eserlerin baş tarafına konmuş olan «Bestei Zahariye», «Semai Kürkçü» veya «Kürkçü Zaharya» isim ve unvanlarından onun kürkçülükle meşgul olduğu anlaşılmakta, hattâ saray kürkçüleri arasında bulunmuş olabileceği de kuvvetle tahmin edilmektedir. Kiliselerde muganniliк ettiği rivayet olunmaktadır. Onun hayatı hakkındaki bilgilerimiz daha çok tahminlere dayanmakla kalıyor.

Zaharya'nın musiki tarihimizde önemli bir yeri vardır. O, musikimizin pek üstün olduğu ve kıymetlerin hakkiyle değerlendirildiği verimli bir devirde yaşamış, musikimizin geleneklerine kendi sanatkâr şahsiyetiyle yüksek bir mâna vermiş ve böylece zamanının en kuvvetli musikişinasları seviyesine yükselmiştir. Elliye yakın eserine raslanmakla beraber bunlardan zamanımıza kadar gelenler segâh, uşşak, isfahan, buselik, aşiran, iki hicaz, hüseynî makamlarında murabba besteleriyle gene hüseynî makamında ağır semai, hicaz yürük semaidir. *(Metin Meriçboyu)*

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz.

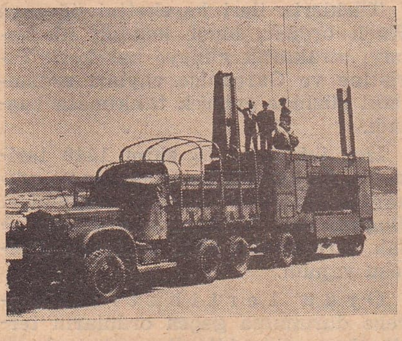
Yüksek irtifa muayene odası bronşit tedavisinde kullanılıyor: Yeni tayyareci olacaklar, mesleğe girmeden evvel bir tecrübeden geçirilir. Bunlardan bir tanesi de yüksek irtifa odası muayenesidir.

Yüksek irtifa muayene odası ve tedavi için gelen çocuklar

Bu odada tıpkı yüksek irtifalarda olduğu şekilde bir basınç hissedilir. Bu basıncın bronşit hastalığına bire bir geldiği bir tesadüf neticesinde öğrenilmiştir. Şimdi Londrada bronşitli çocuklar bu odalara sokulmakta ve iki üç gün zarfında iyi olmaktadırlar.

Uçak inişlerinde yeni bir sistem: Uçak inişini yerden kontrol etme cihazı, sisli havalarda pilotun sahayı görüş imkânları azaldığı zamanlarda yerde bulunan personele, uçağı emniyetle indirmek kolaylığını sağlamaktadır. Bu sistem geçen kış, Sovyetlerin ileri sürdükleri abluka neticesinde Almanyanın geri kalan kısmından tecridedilmiş bulunan iki buçuk milyon insanın ihtiyacını sağlamak gayesiyle Birleşik Amerika hava kuvvetleri tarafından kurulan hava köprüsünde başarı ile kullanılmıştır.

Uçak inişlerini kontrol eden alet

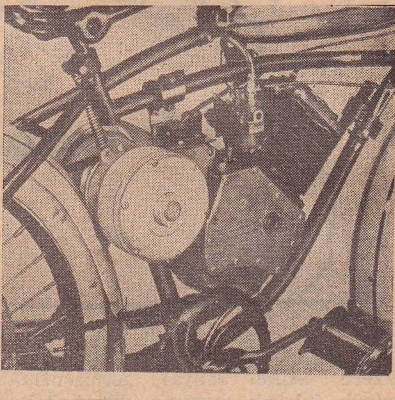
Naylon kürk: Naylon ve plâstik son birkaç yıldır ismini duya duya bıktığımız bir madde halini aldı. Gün geçmiyor ki plâstikten veya naylondan yapılmış yeni bir eşyaya raslamıyalım. Bu eşyalar tıraş fırçasından müzik aletlerine kadar değişiyor. En son gelen Amerikan mecmuaları arasında yeni bir naylon buluşuna daha rasladık. Bu seferkiler de Naylon kürk' Maama-

Naylon kürk tecrübe ediliyor

fih mecmuanın yazdığına göre naylonlardan imal edilen kürkler diğerlerinden daha sıcak tutuyormuş.

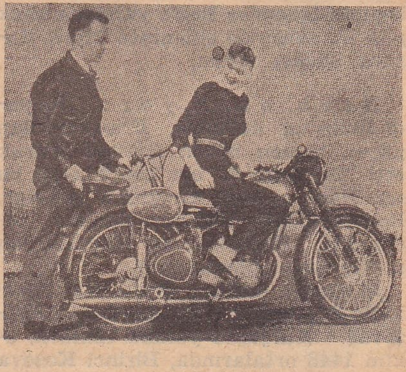
Bisikletler için otomatik transmisyon; Vitesli bisiklet hepimizin bildiği bir şeydi. Fakat otomatik vitesli olanı-

Bisikletin otomatik transmisyonu

nı ilk defa duyuyoruz. Süratle mütenasip olaraktan vites de kendiliğinden değişmektedir. Bu buluş da da ziyade motorlu bisikletlerde tatbik edilmektedir.

Çift kontrollu motosiklet: İki kişi tarafından kullanılan bisiklet işitilmiş bir şeydir. Fakat her halde iki kişi tarafından kullanılan motosikleti ilk defa duyuyorsunuzdur. Bu motosikletlerde öndeki kontrolların hepsi arkada da mevcuttur. Bu icat bilhassa yeni direksiyon öğrenenler için şayanı tavsiye görülmektedir.

Çift kontrollu motosiklet

ENCÜMENİ DÂNİŞ — (Académie kelimesinin osmanlıcada tam karşılığıdır) Encümeni Dâniş, Ondokuzuncu Yüzyılın ortasında, memleketimizde resmen kurulmuş olan ilk Türk akademisidir. Tanzimat devrinde idari, askerî, hukuki... ilâh. gibi muhtelif sahalarda vücuda getirilmiye başlanan birçok yenilikler arasında, maarif hayatımızın da Avrupai mânasiyle yenileştirilmesi yolunda teşebbüslere geçilmişti. Bu maksadı sağlamak için, icabeden programları tanzim etmek, lüzumlu teşkilâtı meydana getirmek üzere 21 temmuz 1846 (27 recep 1262) da «Meclisi Maarifi Umumiye» namiyle bir meclis kuruldu. O devrin birtakım değerli ilim ve fikir adamlarından terekkübeden Meclisi Maarif, teşkilini düşündüğü bâzı ilmi müesseseler arasında bir de «Encümeni Dâniş» kurulmasını kararlaştırdı. Gerçi, Encümeni Dâniş'in küşedından önce «Beşiktaş Cemiyeti İlmiyesi» adını taşıyan bir teşekkülün mevcudiyeti görülmekte ise de, bu cemiyet ne resmî, ne de bildiğimiz mânasiyle bir ilim müessesesi olmayıp, hususi bir «mahfili talim» mahiyetinde idi.

Fransız Akademisi (kuruluşu: 10-3-1635) ni taklit suretiyle açılmak istenilen bu Encümeni Dâniş, bilhassa Türk dilinde türlü ilim ve fenlere dair lüzumlu olan kitapları telif ve tercüme etmeyi, bu dilin ilerleme ve gelişmesi yolunda çalışmayı başlıca gaye olarak programına alıyordu. Bu teşebbüs, memleketimizin Batı ilim ve medeniyetiyle temasını sağlamak bakımından o zamana göre şüphesiz pek mühim bir hareket, bir hamle idi.

Meclisi Maarif, önce Encümeni Dâniş'in teşkilâtiyle tesisindeki maksadı belirten ve Cevdet Paşa tarafından kaleme alınmış olan bir mazbatayı hükümdar Abdülmecide arzetti ve o zamanın tâbiriyle, «iradesi de sadır» oldu (26 mayıs 1851 - 25 recep 1267). Bundan sonra, gene Cevdet Paşa tarafından bu mazbatanın muhtevasına uygun bir şekilde ayrıca hazırlanan bir beyannamede 1 haziran 1851 (1 şaban 1267) tarihli ve 449 sayılı «Takvimi Vekayi» gazetesinde neşir ve ilân edildi. Maarif tarihimiz bakımından önemli bir vesika mahiyetinde olan bu beyannamede, Encümeni Dâniş'in teşkilindeki ilmi maksat daha açık şekilde izah edilmekle beraber, bu arada yeni akademinin ayrıca reisi ve âzaları da, bir liste halinde, gene «Takvimi Vekayi» ile ilân olundu. Cevdet Paşa'nın hazırladığı bu uzun ve dikkate şayan beyanname, Encümeni Dâniş'in aynı zamanda bir tarihçesi mahiyetini haizdir.

Memlekette irfan hayatı namına girişilen bu yeniliklerin başında da gene Sadrazam Koca Reşit Paşa vardı. «Muharrerati Nadire» adlı bir mecmuada, Reşit Paşa'nın, bu ilk Türk akademisinin teşkili lüzumuna dair bir emirnamesi görülmektedir. Bu emirnamede Reşit Paşa, hülâsaten şunları yazmaktadır: «Evvelce bizde de ilimle uğraşanlar vardı. Fakat gitgide kelimecilik revaç bulmuş, yalnız şiirle uğraşılmıya başlanmıştır. Bu gibi eserlerle ancak mahdut ve muayyen bâzı münevver adamlar meşgul olabilir. Halbuki asrın icabettirdiği ilim ve fennin memlekette intişarı ve vatandaşın bundan istifadesi lâzımdır. Umumi seviyeyi yükseltmek için bir darülfünunun tesisi ve darülfünun binasının ikmaline kadar, okutturulacak kitapların ihzarı için de bir encümeni dâniş ihdası lâzım addedilmiştir».

Encümeni Dâniş, Abdülmecidin iradesi üzerine ve icabeden hazırlıklar da bitirildikten sonra, nihayet 18 temmuz 1851 (19 ramazan 1267) tarihinde büyük bir törenle açıldı. Sultan Mahmut türbesi civarında, Bezmiâlem Valde Sultan'ın yaptırmış olduğu «Dârilmaarif» mektebi içinde akademi için bir yer tahsis edilmişti. Açılış günü, başta Koca Reşit Paşa olmak üzere, devrin bütün vükelâ ve uleması ile Encümeni Dâniş'e âza tâyin olunan zatlar Dârilmaarif binasında, akademiye tahsis olunan dairenin salonunda toplandılar. Açılış törenine, Sultan Abdülmecit de geldi.

Sadrazam Koca Reşit Paşa kürsüye gelerek irticalen şu kısa nutku söyledi: «Velinimeti biminnetimiz padişahımız efendimizin iptidayi tahtı saltanatı seniyyelerine revnak verdikleri yevmi mesut ki lehülhamd devlet ve mülkte terakkisi görülmekte olan kuvvet ve mamuriyetin ve âlemin nail olduğu saadet ve emniyetin mebdei mübarekidir. İşte ol gün padişahımız babı adaleti teyemmünen açmışlar ve mehamidi ahlâkı seniyyelerinin burhanı bahirini göstermişlerdi. Sonra insana insanlığı bildirecek ve herkesi dünya ve âhirette saadet ve selâmete erdirecek ulûm ve maarifin intişarına dahi bir tariki sühulet açarak Cenabı Hakka şükürler olsun az vakit içinde semerei nafiasını ve irfanı hakikii şahanelerinin dahi delili kavisini gösterdiler. İşte bunun tedabiri mütemmimesinden olmak üzere bu Encümeni Dâniş'in teşkilini dahi murat buyurup validei muhteremelerinin eseri âliye iktıfaen ihya buyurdukları böyle bir eseri celilde bu cemiyeti hayriyenin bed'i günü teşrifi şahanelerini dahi diriğ buyurmıyarak cümle kullarını ihya buyurdular. Bizler nasıl bahtiyar adamlarız ki hayırlı bir asra yetişerek envaı niamı suriye ve mâneviye ile mütena'im olmaktayız. Ve bizim evlâtlarımız bizden ziyade bahtiyardır ki, her bir nimette bizlerle müşterek olduktan başka kemalâtı insaniyeye lâzım olan ulûm ve maarifin esbabı sühuletini dahi inayeti velinimetle hazır ve âmade bulmaktadırlar. Hak Taalâ Hazretleri sayei şahaneyi üzerlerimizde daim buyursun». Arkasından da «Velinimet efendimiz Encümeni Dâniş'in küşadını emrü ferman buyurdular» diyerek akademiyi resmen açtı. Reşit Paşa tarafından söylenen bu açış nutkundan sonra, Encümeni Dâniş'in ikinci reisi olan «Hayrullah Efendi» kürsüye gelerek uzun bir hitabe okudu. «Âlemde ilim ve marifet gibi bir şeref ve meziyet olamaz ve insanın metalibi zatiyesinin esbabı tahsiliyesi sanayi ve maariften başka bir şeyle husul bulamaz» mukaddemesiyle başlıyan bu hitabe de gene Cevdet Paşa'nın kaleminden çıkmıştı.

Bu suretle Encümeni Dâniş'in, Abdülmecidin huzuriyle tantanalı bir surette açılış töreni yapılmış ve törene de, o zamanın âdeti veçhile, beliğ bir dua ile son verilmişti. O gün, Encümeni Dâniş'in dahilî âzalarına ayrı ayrı birer «rüûs» verildiği gibi, Hariciye Müsteşarı Fuat (Sadrazam Fuat Paşa) ve Meclisi Maarif âzasından Ahmet Cevdet Efendiler tarafından müştereken yazılmış olan «Kavaidi Osmaniye» adlı türkçe gramer de, encümenin birinci eseri olarak, Abdülmecit Han'a takdim edildi. Encümenin açılması hakkında verilmiş olan Meclisi Maarif kararı, böylece ancak beş yıl kadar sonra fiile inkılâbetmiş bulunuyordu.

Encümeni Dâniş'in, yapılan nizamnamesine göre biri dahilî (aslî), diğeri haricî (fahrî) olmak üzere iki kısım âzası vardı. Dahilî âzanın sayısı, kesin olarak, kırk kişiydi. Bunların her birinin bir ilim ve fen şubesinde mütehassısı olmakla beraber, bir yabancı dil de bilmeleri, hulâsa, eser telif ve tercümesine kifayetleri şarttı. Dahilî âzanın, ciddi bir özür olmadıkça, toplantılara gelmeleri mecburiydi. Haricî âzaların türkçeye vâkıf olması şart değildi. Hangi dil ile olursa olsun akademiye malûmat vermekteki iktidarları kâfi sayılıyordu. Bunlar, maarife dair yazacakları lâyiha ve kitapları Encümeni Dâniş'e göndermekle vazifelendirilmişlerdi. Akademinin kırkı dahilî ve sayısı, nizamnameye göre dahilî âzalar gibi mahdudolmamakla beraber, o zaman bir o kadarı da haricî olmak üzere 70 - 80 kadar âzası vardı. Encümenin içtimaları da her ayın ilk cumartesi günü olarak tespit edilmişti.

Encümeni Dâniş'in dahilî âzaları şu zatlardan ibaretti: Mustafa Reşit Paşa, Arif Hikmet Bey, Mehmet Paşa, Ali Galip Paşa, Rifat Paşa, Âli Paşa, İsmail Paşa, Abdurrahman Sami Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Arif Efendi (Meşrebzade hafidi), Tahsin Bey, Rüştü Efendi, Fuat Efendi (Fuat Paşa), Şerif Molla Efendi, Hayrullah Efendi, Ziver Efendi, Lebib Efendi, Recai Efendi, İbrahim Ethem Paşa, İbrahim Paşa, Derviş Paşa, Hüsamettin Efendi, Mütercim Nurettin Bey, Kemal Efendi, Emin Efendi, Ahmet Celâl Bey, Ahmet Vefik Efendi (Vefik Paşa), Suphi Bey, Salih Efendi, İlyas Efendi, Tahir Bey, Miralay Nurettin Bey, Aziz Molla Efendi, Osman Saip Efendi, Ahmet Cevdet Efendi (Cevdet Paşa), Ali Fethi Efendi, Hoca Mustafa Şaki Efendi, Ahmet Hilmi Efendi, Hoca Tevfik Efendi.

Bu zevatın hemen ekserisi o devrin hakikaten ilim ve edebiyatla mümtaz simalarındandı. Encümeni Dâniş'in reisliğine sudurdan Şerif

Molla Efendi, ikinci reisliğine de meşhur müverrih Hayrullah Efendi tâyin edilmişlerdi.

Haricî âzalara gelince: «Maarifi Umumiye Nezareti Tarihçei Teşkilât ve İcraatı» adlı eserde, bunların isim ve sayısı, tam olmamakla beraber, otuz bir kişi olarak kaydedilmektedir. Ekserisi gene o devrin tanınmış simalarından ibaret olan bu haricî âzalar arasında, birtakım Rum ve Ermeni bilginleri bulunduğu gibi, meşhur İngiliz müsteşriki James W. Redhause, müverrih Avusturyalı Hammer ve Fransız müsteşriklerinden türkçe - fransızca bir lûgatin de müellifi bulunan Bianchi gibi Avrupanın o zaman tanınmış bâzı âlimleri de vardı.

Yukarıda, Encümeni Dânis'in açılış töreninde, dahilî âzalara birer rüûs, yani şahsa mahsus resmî birer berat da verilmiş olduğunu kaydetmiştik. Encümenin tarihî vesikalarından birini teşkil eden bu rüûslardan bir nümune olmak üzere, âzadan Ferik İbrahim Ethem Paşa'ya verilmiş olan rüûsun burada bir suretini kaydediyoruz: «Zatı şevketmeab cenabı mülûkânenin neşri maarif emri ehemminde olan himmeti âliyei hazreti padişahilerinin hüsnü husuli hizmetine memur olan Encümeni Dânis âzalığına ferikanı kiramdan saadetlû Ethem Paşa Hazretleri hılyei maarif ve kemal ile muttasıf olduğu cihetle lâyık olduğundan bilintihap şerefsudur buyurulan emri ferman isabet beyan hazreti şehinşahi iktizayı âlisi üzere Encümeni Dânis'in dahilî âzayı maarif pîrası silkine ithal buyurulduğunu müş'ir işbu rüûsi hümayun isdar olundu. 18 ramazan 1267».

Encümeni Dânis'in teşkiline karar veren Meclisi Maarifi Umumiye, salâhiyet ve derece itibariyle akademiden üstündü. Yazılacak veya tercüme olunacak kitapları burası seçerdi. Bu suretle Meclisi Maariften gelen kitaplar için encümen toplanır ve oy çoğunluğu ile içlerinden bir zatı bu işe memur ederdi. Eğer Encümeni Dânis tarafından bir kitabın telif veya tercümesine lüzum görülürse, gene Meclisi Maarifi Umumiyeden istizan olunurdu. Bu resmî soruşlardan sonra telif veya tercümesi kabul olunan bir kitabın tabedilmesi işi için de keyfiyet padişaha arzedilir ve «Matbaai Âmire» de basılması istenirdi.

Meclisi Maarifi Umumiyenin verdiği kararda, Encümeni Dâniş'ten beklenen yalnız öğretim kitaplarını meydana getirmek işi kastolunuyorsa da, bilâhare teşkilinin daha çok açılacak olan «Darülfünun» da okutulacak kitapları hazırlamak gayesi üzerine istinadettirilmiş olduğunu Koca Reşit Paşa'nın yukarıda bir suretini kaydettiğimiz emirnamesinden açık olarak anlıyoruz. Gene mevcut vesikalardan anlaşıldığına göre, Encümeni Dâniş, yalnız lüzumlu eserleri tespit etmekle kalmaz, bunları telif veya tercüme eder, ettirirdi.

Tantanalı bir törenle açılmış olan Encümeni Dâniş, kendisinden beklendiği kadar müspet bir iş görememiştir. Bu muvaffakıyetsizlikteki başlıca âmillerin; 1) Bütün iyi niyet ve teşebbüslere rağmen, henüz memlekette müspet bir ilim hayatının teessüs etmemiş olması, 2) Âzalardan birçoğunun ilim işleriyle ciddi surette uğraşabilecek vakte malik olmıyan devlet adamlarının encümene alınması hususlarından ibaret olduğunu sanıyoruz. Halbuki tanzim olunan nizamnamede, ilmî faaliyetin bilhassa göz önünde tutulmuş olduğu da görülür. Fakat sonradan, dahilî âzaların seçilişinde, birtakım erkânı devletin encümene ithali ile bir şeref verilmek ciheti düşünülmüş;kendini ilme, ilim işlerine verecek olan âza ikinci derecede bırakılmıştı. Siyasî sahada olduğu gibi irfan hayatımız için de cidden isabetli görüşlere malik olan Âli Paşa bu hususta daha önce: «Biz (yani devlet erkânı), bu işin içine girmiyelim, âhengini bozarız!» diverek hakikaten pek doğru bir fikir ortaya atmışsa da ne yazık ki, nazarı dikkate alan olmamıştır. Eğer bu sakim, ters yola sapılmamış olunsaydı, bugün belki ilmî geleneğe sahip bizim de bir akademimiz olurdu.

Hulâsa, Encümeni Dâniş, evvelemirde bir gramer ile bir de lûgat kitabı yazılmasını karar altına aldı. Fakat bu sahada ancak «hurufi imlâ» ya ait bâzı kaideler tespit edildi ve iş bununla kaldı. Lûgat kitabının yazılmasını üzerine alan komisyon müspet bir iş göremedi. Tarihe, bu arada Osmanlı tarihine dair yazılacak eserler de encümen âzasından bâzı zatlara verilmişti. İşte bu taksim arasında Ahmet Cevdet Efendi (Cevdet Paşa) ve de 1774 ten 1824 yılına kadar bir Osmanlı tarihi yazılması işi tevdi olunmuştu. Bunun üzerine Cevdet Paşa da meşhur tarihini yazmıya başlamış ve müspet bir iş meydana getirmek şerefi ancak bu ciddi ilim adamına nasibolmuştur. Cevdet Paşa, 1854 te tarihinin ilk üç cildini bitirmiş ve bu eseri Abdülmecit Han'a takdim olunmuştur.

Encümeni Dânişin ilmî çalışmaları hakkında bunlardan başka bir şey bilemiyoruz. Lâğvına dair de, bir vesikaya malik değiliz. Yalnız 1862 yılına kadar devlet salnamelerinde Encümeni Dâniş'in adı ve teşkilâtı yazılırken bu yıldan sonra bu da görülmemektedir. Şu hale göre, bu ilk Türk ilimler akademisinin ancak on iki yıl kadar devam etmiş olduğunu kabul edebiliriz.

Burada, bu ilk Türk akademisini izah münasebetiyle, yazımıza şunu da ilâve edelim ki, bugün az çok bir ilim ananesi teşekkül etmiş olan yurdumuzda umumi mânasiyle, hâlâ bir akademi bulunmaması cidden büyük bir noksandır. Balkan devletleri bile, kendilerine göre birer akademi kurmuşlardır. Bir milletin ilim, kültür hayatında kurumların değil, yalnız ve yalnız akademilerin büyük ve müspet bir rolü olacağı düşünülmelidir. Bu mesele, 1908 İnkılâbından bugüne kadar, zaman zaman, bâzı münakaşa ve tetkiklere zemin olmuş, buna iştirak edenlerin büyük ekseriyeti de bizim için bir akademinin lâzım olduğu fikrini kuvvetle müdafaa etmişlerdi.

Kısa bibliyografya: Cevdet Tarihi, cilt 12. İkdam gazetesi, 1340. Mahmut Cevat; Maarifi Umumiye Nezareti Tarihçei Teşkilât ve İcraatı. Fatma Aliye; Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı. Aylık Ansiklopedi; Akademi maddesi, sayı 2.

(M. Şakir Ülkütaşır)

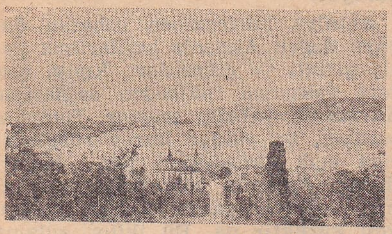
KIYILARIMIZ (batı ve güney yalısı) — Karadeniz'i Akdeniz'e bağlıyan su yolu; iki ucunda Boğazlarla darlaşır; ortada Marmara deniziyle genişler.

İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının hususiyetlerinden, boyutlarından, benzerlik ve ayrılıklarından, Aylık Ansiklopedi'nin evvelki sayılarında bahsetmiştik. Onun için burada, ilk önce Marmara kıyılarımız boyunca yola çıkalım.

Marmara'nın Rumeli ve Anadolu kıyıları, hemen göze çarpan bir ayrılık gösteriyorlar. Marmara'nın Rumeli kıyıları, Trakya'nın Karadeniz yalısı gibi az girintili, çıkıntılı olmakla beraber soğuk kuzey rüzgârlarından ve bu rüzgârların getirdiği fırtınalara karşı korunmuş, yerleşmiye ondan daha elverişli ve daha kalabalıktır. Bu kıyılar, İstanbul ile Tekirdağ arasında az yüksek, bâzı yerlerinde kumluk ve sığ denizlidir. Burada, aslında önleri birer çakıl - kum seti ile kapanarak denizden kısmen ayrılmış iki koydan başka bir şey olmıyan Büyük ve Küçük Çekmece göllerine, daha ötede, yoğurtlarının şöhretiyle bilinen Silivri kasabasına ve kıyının denize doğru küt bir çıkıntı halinde ilerlediği yerde Ereğli (Marmara Ereğlisi) iskelesine raslarız. Tekirdağ kasabası, toprakları Trakya'nın güney doğu kısmına doğru yayılan bir ilin merkezi ve oldukça işlek bir iskeledir. Ergene havzası, burada sona eren bir yol ile Marmaraya açılır. Tekirdağ'dan sonra kıyının hem istikameti değişir, hem de ince yalı çizgisinin arkasında dağlar belirir. Tekirdağı yahut Ganos dağları dediğimiz bu dağlar çok yüksek olmamakla beraber kıyı üzerinde birden yükselirler ve iç taraflarla teması güçleştirirler. Bu yalı boyunda Ganos, Mürefte gibi başlıca, ürünü - mühim bir kısmı Tekirdağdaki büyük şarap fabrikasında işlenen - üzüm olmak üzere, küçük, şirin kasabalar dizilir.

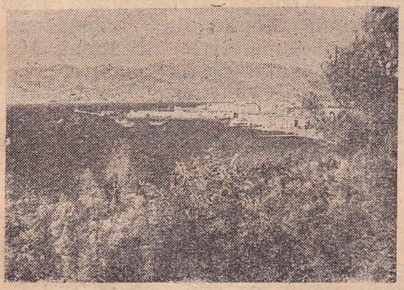
Anadolu yakası üzerinde Marmara kıyıları, doğuya doğru karaların içine iyice sokulmuş körfezler, denize doğru ilerliyen yarımadalar, kıyı önünde yer yer kümelenen irili ufaklı adalar, bu dekora yükseklik çizgileri katan yakın uzak dağlar ve Rumeli yakasında pek görülmiyen sık bir yeşillik örtüsü... ile farklı bir görünüştedir. Bu kıyıların şüphesiz en güzel bir köşesi, İzmit körfezi yalısıdır. Karşılıklı karalar doğuya doğru gittikçe birbirine yaklaşır, nihayet bir Boğaziçi gibi, Samanlı dağları ve Kocaeli tepeleri arasında sona eren körfezin her kıy-

rımında ayrı bir güzellik saklanır: İstanbul ile İzmit arasındaki kıyıya Avrupalıların «Kocaeli Riviera'sı» adını vermeleri, burayı Fransız - İtalyan Alplerinin Akdeniz üzerine indiği o meşhur kıyılara benzetmelerinden ileri geliyor. Bununla beraber tabiat burada daha da güzel ve cömerttir: Kuzey soğuklarından gerideki dağ siperiyle korunmuş olan bu yalıda çeşitli nazik ve nefîs meyvalar yetişir: Gebze ve Tavşancıl'ın meşhur üzümleri, Yarımca'nın kiraz-

Çanakkale'den bir görünüş

lariyle beraber zeytinlikler yamaçları süsler; sebze tarlaları, düzlüklere yayılır. Bir il merkezi olan İzmit'te şimdi - gerekli bol suyu Sapanca gölünden sağlıyan - büyük selüloz ve kâğıt fabrikası, Hereke'de bir dokuma fabrikası, Derince'de İç Anadolu zahiresinin vapurlara yüklendiği bir iskele, Tuzla yakınında suları şifalı içmeler vardır. Körfezin güney kıyısı gerisinde yamaçlar daha dik, daha ormanlık, tabiat daha azametlidir. İzmit'in yanı başında modern deniz üssümüz olan Gölcük, bunun biraz ötesinde bir cennet köşesi gibi güzel Değirmendere, daha ötede başka bir Ereğli, adını burayı fetheden Türk kumandanının şanlı isminden alan Karamürsel kasabası yer alır. Fakat bu kıyının en çok ziyaret edilen yeri Yalova'dır. Yalova'nın ehemmiyeti iki temele dayanır. Bunlardan birisi, İstanbul - Bursa yolu üzerinde va-

Bodrum'dan bir görünüş

purdan otobüse aktarma yeri olmasıdır: Yalova, gerek zengin dolaylarının, gerekse Bursa ovasına kadar genişliyen bir sahanın sebze ve meyvalarını İstanbula yollıyan bir pazar yeri rolünü oynar. Fakat Yalova'nın daha büyük bir ehemmiyeti, iskeleden güzel bir yol ile gidilen kaplıcasındadır. Burada "Zümrüt Yalova" adına hak verdirtecek sık bir yeşillik içinde, şifalı sıcak su kaynakları vardır ki, eski devirler - denberi ziyaret edilmekte, Atatürk-

ün yakın alâkasından sonra modern bir "su şehri" halinde - güzel otellerle - organize edilmiş bulunmaktadır.

İstanbuldan Marmara'ya doğru bakılınca adaların arkasında koyu mavi bir dekor elemanı gibi görünen dağlar, Yalovadan batıya doğru uzanarak Bozburun'da sona ererler. Bu burun, İzmit körfezini, daha geniş ve daha kısa Gemlik körfezinden ayırır. Şifalılık bakımından şöhretli olan Armutlu kaplıcası da Bozburunun biraz gerisinde yer alır.

Körfezin bitimindeki Gemlik eskiden Bursa'nın başlıca iskelesi olduğu gibi ipekli dokumaları da meşhurdu ve önemli bir tersanesi vardı. Geçen yüzyılın ikinci yarısında Bursa'yı Marmara kıyılarına bağlıyan demiryolunun bitim yeri olarak Mudanya seçilince Gemlik biraz sapa kaldı, ipek dokumacılığı Avrupa fabrika mallarının rekabeti ile söndü. Şimdi Gemlik iyi cins sofra zeytini yetiştirdiği gibi burada bir de suni ipek fabrikası kuruldu. Mudanya'ya gelince burası şimdi güzel bir asfalt şose ile Bursa'ya bağlı bulunuyor. Mudanya, yakın tarihimizde, Millî Mücadelenin zaferle neticelendiğini Avrupa devletlerine kabul ettiren mütarekenin imzalanmasiyle önemli bir yer kazandı. Mudanya kıyılarının güzelliği, bağların ve zeytinliklerin bezediği yamaçlarda büsbütün artar. Açıkta İmralı adası, adını buralarda ün salmış eski Türk denizcisi Emir Ali'den almaktadır. Cumhuriyet devrinde bu ada, ağır suç işlemiş mahkûmların yeniden iyi birer insan olmak üzere yerleştirildikleri bir çalışma - kalkınma yurdu halini aldı.

Marmara'nın güney kıyıları üzerinde, Mudanya batısında - iyi cins sofra zeytinlerile tanınmış - Tirilyadan sonra Karacabey boğazı ile kıyı dağlarını yaran Susurlu ırmağının ağzı ötesinde Karadağ'ın ıssız kütlesine raslarız ve sonra Bandırma limanına varırız. Bandırma, İstanbulu İzmir'e ulaştıran kısa yol üzerinde vapur - tren aktarma yeridir. Poyraza açık limanı iyi bir dalgakıranla korunmuş ve Millî Mücadelenin son safhasında zarar gören şehir, yeniden kalkınmış ve gelişmiştir. Bandırma, ayni zamanda Balıkesir'in, Edremit - Ayvalık dolaylarının İstanbula bağlılığını sağladığı gibi, Kütahya - Balıkesir demiryolu boyunun mahsullerini (krom madeni, linyit kömürü, odun v.s.) ihraceder.

Çok yerde üstü yeşil ve sık orman - çalılık örtüsiyle kaplı bir granit - mermer - billûr şist bloku olan Kapıdağı, Bandırma körfezini kuzey batıdan kapatır. Bu dağ, dar ve alçak bir berzahla karaya bağlı bir yarımada şeklindedir. Berzahın biraz gerisinde şimdiki küçük Edincik kasabasının yanında eski çağın Kizikos (Sizik) şehrinin harabeleri yayılır. O devirlerde Kapıdağı'nın berzahını kesen bir kanal, gemilerin Bandırma körfezinden Erdek körfezine geçmesine imkân verirdi: Bu kanal sonradan dolmuş olmakla be-

raber, izi - eski bir liman ile beraber - hâlâ görülüyor.

Marmara denizine doğru ilerliyen Kapıdağı önünde bir adalar serpintisi uzanır. En büyüğü Marmara, daha küçük olan ikisi Avşa ve Paşalimanı adını taşıyan bu "Marmara adaları» da dağlık, kısmen çalılıktır. Burada şöhretli mermer ocakları bulunur, kayalık kıyılarında en iyi cins balıklar avlanır.

Kapıdağı'nın güney batısına sokulmuş olan Erdek körfezi, daha zi-

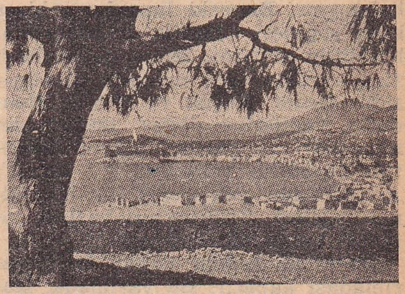

Çeşme'den bir görünüş

yade ticari rolü olan Bandırma'nın aksine, bir deniz üssü olmak istidadındadır. Erdek dolayları zeytincilik bakımından da ehemmiyetli olduğu gibi burada konserve balık imali de yer alır.

Marmara'nın güney kıyısı üzerinde bundan sonra ormanlık ve mümbit bir sahanın iskelesi olan Karabiga'ya uğranarak Çanakkale boğazına varılır.

Ege denizi kıyılarımız, Meriç nehri ağzından Edremit körfezine kadar uzanan kuzey kısmında, az girintili çıkıntılıdır. Burada Trakya'nın düz ve lodosa açık güney kıyısı ile Çanakkale boğazını batıdan kapıyan Gelibolu yarımadasına Saros körfezi girer ki balıkçılık bakımından ehemmiyeti vardır. Boğazın Ege denizi ağzı açıklarında biri daha büyük ve dağlık «İmroz», öteki daha

İzmir'den bir görünüş

küçük ve basık "Bozcaada" gibi, halkı bağcılık ve balıkçılıkla geçinen iki adamız bulunur.

Önü Midilli adasının yüksek kütlesiyle kapatılmış olan Edremit körfezi kıyıları, Ege denizinin en canlı ve zengin köşelerinden biri sayılır. Burada Kazdağı'nın nefti ve heybetli kütlesi eteğinde, verimli bir ovanın bir kenarında Edremit, öteki kenarında Burhaniye ve denize doğru dil gibi uzanan bir yarımadanın ve Poy-

raz adalarının önünde Ayvalık kasabaları, Türkiyenin zeytin yağı ve sabun istihsali faaliyetinin en büyük kısmını kendilerinde toplamış bulunurlar. Bu kıyılarda zeytinliklerin boş bıraktığı sahalar, yemiş ağaçları, bağlar, sebze tarlalariyle kaplanır.

Buradan itibaren Ege kıyılarının karakteristik görünüşü başlar. Denize doğru ilerlemiş dağlık burunlar, yarımadalar, aralarında içerilere kadar giren körfezler, yahut dümdüz ovalar, açıklarda irili ufaklı adalar, kıyılarda küçük iskeleler, geride dağın yamacına yaslanmış kasabalar... Ege bölgesinin başlıca ırmakları, kıyıya kadar sokulan dağlar arasında kendilerine geniş birer oluk gibi yol bulurlar ve deniz havası ile beraber, kıyıdan başlıyan yolların da Anadolu içlerine kadar sokulmasını sağlarlar. Yazın suları azalan, kışın ve ilkbaharda birer sel gibi taşan bu ırmaklar aynı zamanda körfez doldurucu ve ova yapıcı rolü de oynarlar. Bergama önünden geçen Bakırçayı, böylelikle geniş bir körfezi doldurmuş ve Dikili ile Çandarlı arasında yükselen eski bir adayı (Karadağ) karaya bağlamıştır. Gediz nehri İzmir körfezinin kuzey kısmında kendine geniş bir delta yapmış, İzmir limanının önünü tıkama tehlikesi gösterirken, altmış yıl kadar evvel kendisine başka bir yatak açılarak bu tehlike önlenmiştir. Fakat daha güneydeki iki nehir, Küçük Menderesle Büyük Menderes, denize doğru o kadar çok çamur ve kum getirmişlerdir ki bunlar, ağızlarındaki eski körfezleri hemen tamamiyle doldurmuş ve tarihin eski çağlarında bu kıyıların en işlek iki limanını denizden ayırmış, bunların sönüp ortadan kalkmasına sebebolmuşlardır: Küçük Menderes ağzındaki Efes şehrinin (şimdiki Ayasluk = Selçuk) harabeleri şimdi denizden 9 kilometre uzaktadır. Eski Milet şehrinin limanı da Büyük Menderes tarafından denizden ayrılmış bulunuyor. Bu eski limanların birer birer sönmesi, İzmir'in ehemmiyetini büsbütün arttırdı. İzmir, çoktanberi, Ege kıyılarımızın rakipsiz kraliçesidir. Gediz, Küçük ve Büyük Menderes vadilerine doğru uzanan demiryolları ve şoseler, şehrin ticaretini büsbütün geliştirdi ve İzmir'i Anadolu'nun pek geniş bir bölgesinin iskelesi, Türkiye'nin başlıca ihracat limanı haline koydu.

İzmir körfezinin önünü Urla yarımadası kapatır. Bu yarımada, Karaburun ile kuzeye, Çeşme yarımadacığı ile batıya, Sakız adasına doğru uzanır. İzmir'in çekirdeksiz üzümünün en iyi tipi Karaburun'da yetişir. Çeşme de hem kaplıcaları, hem de pilâjı ile meşhurdur.

Daha güneyde bir hilâl şekli ile Kuşadası körfezi, kıyılarımızdan dar bir boğazla ayrılan Sisam adası, Büyük Menderes ağzının güneyinde, kıyıları çok girintili çıkıntılı Mandalye körfezi yer alır. Bodrum yarımadası bu körfezi Kerme körfezinden ayırır. Kıyıları dağlık olan bu körfeze, önünde bulunan İstanköy adasının adı da verilir. Bu körfezin de güneyinde dallı budaklı, acayip şekilli Dadya yarımadası bulunur. Bütün bu kıyılar soğuk kuzey rüzgârlarından dağlarla korunmuş oldukları ve ılık bir deniz kenarında bulundukları için nazik bitki ve yemişlerin yetiştirilmesine pek elverişlidir. Bodrum bahçelerinde memleketimizin en güzel ve lezzetli mandarinaları yetiştirlir. Dadya yarımadasının doğu kolu (Bozburun) güneye, Rodos adasına doğru uzanır ve aradaki geniş bir boğazla Ege denizinden Akdenize geçilir.

Antalya'dan bir görünüş

Akdeniz kıyılarımız, hiç değilse Antalya körfezinin batı kenarında güneye doğru uzanan Kilidonya (Kırlangıç) burnuna kadar, Ege kıyılarının tabiatını ve manzarasını hatırlatır. Batıda Marmaris kasabasının bulunduğu koy tabiatın özenerek süslediği bir köşedir. Fethiye, büyük bir filoyu barındıracak kadar genişlikte, fırtınadan korunmuş bir körfez kıyısındadır. Bütün bu Menteşe kıyıları tabii limandan yana zengin olmakla beraber, bu kıyıların hemen gerisinde yükselen dağlar, iç memleket ile teması güçleştirdiğinden, bu limanların ticari ehemmiyetleri azdır. Bununla beraber, bu kıyılardan, krom madeni ile kereste ihracedilir.

Tekeyöresinin dağlık kütlesi, Akdenize doğru geniş ve küt bir çıkıntı meydana getirir. Burada Andifili kasabamızın karşısında, karadan dar bir boğazla ayrılmış Meis (Kastellorizo) adası 1911 - 1912 Trablus garp Harbi sırasında İtalya tarafından işgal edilmiş, sonra araya giren Balkan ve Birinci Dünya Savaşlar yüzünden Türkiyeye geri verileme mişti. İtalya'nın Oniki Adayı bırakması üzerine, karasularımız içinde sayılan bu adanın bize iade edilmesi lâzım gelirdi.

İskenderun'dan bir görünüş

Tekeyöresinin güneyinde, dağların koruduğu ılık bir yalı ovası kenarında Finike, iyi portakal yetiştiren bir kasabamızdır. Kilidonya burnunu aştıktan sonra Antalya körfezine, bu körfezin kuzey batı köşesinde sevimli Antalyaya, doğu tarafında, kadim kalesi bir yarımada üzerine yerleşmiş Alanya (Alâiye) ya rastlıyoruz. Bu iki şehir, Selçukluların Akdeniz kıyısında deniz üssü olarak ehemmiyet kazanmışlardı. Alanya'da Selçukluların tersanesi hâlâ ayakta duruyor.

Antalya körfezinden itibaren doğuya doğru Akdeniz kıyılarımız geniş girinti ve çıkıntıları, kıyıyı çok defa yakından takibeden dağlariyle Karadeniz yalısını andırır. Bununla beraber, bu yalılar kuzey rüzgârlarına açık olmadıkları için kışları ılıktır. Akdeniz bölgesinin özel iklimi tesiriyle yazlar sıcak olduğu gibi kuraktır da. Bu iklim, sulama şartiyle birçok sıcak bölge mahsullerinin ve bitkilerinin yetişmesine elverişli oluyor. Alanya'nın portakalları, daha doğuda Anadolunun güneye doğru çok ilerliyen noktasındaki Anamur'un muzları meşhurdur. Silifke ile Mersin arasında da gene portakal ve muz yetiştiriliyor.

Akdeniz kıyılarımızın Karadeniz yalısından bir ayrılığı da burada Adana'nın Çukurovası gibi, varlığını Seyhan ve Ceyhan ırmaklarına borçlu geniş bir düzlüğü bulunmasıdır. Adana ovası da sulanmak şartiyle memleketimizde Nil'in yarattığı Mısır'ın bir başka nümunesi haline gelebilir.

İskenderun körfezi batıda Karataş burnundan başlar; doğuda Amanos dağlarına dayanır. Bu dik duvar önünde, deniz kıyısında sulama ile çok verimli olacak bir ova şeridi uzanır: Dörtyol, büyük bir portakal yetiştiricisidir. İskenderun, gerideki Belen geçidi sayesinde geniş bir sahanın ticari faaliyetine iskele olmuş, demiryolu ile de önemi artmıştır. Akdeniz kıyılarımızın doğu köşesinde Mersin ile İskenderun, birbirini tamamlıyan iki liman olmak istidadını gösteriyorlar.

Akdeniz kıyılarımız, Asi nehrinin ağzından sonra yükselen Akra dağı kütlesi eteklerinde sona erer; daha ötede Suriye yalısı başlar.

(Prof. Dr. Besim Darkot)

KUBİLAY (HUBİLAY) KAĞAN — (1216 - 1294) Çin'de hüküm süren Çingizli'ler sülâlesinin kurucusudur. Toluy Uluğ Noyan'ın dördüncü oğlu ve Çingiz Kağan'ın torunudur. 1216 tarihinde dünyaya gelmiştir. Kubilay, ilk terbiyeyi, kültürlü bir kadın olan ve ölümü üzerine bir şair tarafından: «Eğer, kadınlardan hepsi kaybettiğimiz bu kadın gibi olsaydılar; kadınlar, erkeklerden üstün çıkardılar» diye methedilen anası Surgaktuna-Hatun'dan aldı. Tahsili ile de Kara-Kıtay Ye-lüi Çu-çay meşgul oldu; Uygur yazı ve edebiyatından başka riyaziye, astronomi, tarih ve coğrafya öğrendi. Zekâsının erken inkişafı Çingiz Kağan'ın gözünden kaçmamış olmalı ki, on bir yaşında bulunan Ku-

bılay hakkında: «Küçük Kubılay'ın sözlerine dikkat edin. Onlarda hikmet doludur» demiştir.

Güyük (Küyük) Kağan'ın 20 haziran 1249 da ölümü üzerine, 30 haziran 1251 tarihinde Uluğ-Yurd'da toplanan kurultay tarafından «Büyük işi gereği gibi yapabilecek» evsafta olan Mongka (Münke), kağan seçildiği zaman; Kubilay da Mongka Kağan'ın emriyle Çin'in fethine memur edildi ve Ho-nan, Kong-

Kubılay Han

çang eyaletlerine umumi vali tâyin olundu (1252).

Hemen harekete geçen Kubılay, büyük bir ordu ile Çin'de hüküm süren Song imparatorluğunun batı eyaletlerini istilâ etti, Yun-nan'a girdi ve Nan-çao kırallığının merkezi olan Ta-li şehrini kan dökmeden aldı. Yeni tebaasının gönlünü kazanmıya çalışan Kubılay'ın hareketlerinden şüphelenen Mongka, 1257 tarihinde, generallerinden Alandar (Alantar) ı tahkikata memur ederek kardeşi Kubılay'ı geri çağırdı. Kubılay'ın geri gelmesi şüpheleri dağıttı.

İki kardeş, birlikte Çin'i istilâya giriştiler. Moğulistan'da, yerine, diğer bir kardeşi Arık-Böge'yi bırakan Mongka Kağan, Sse-çuan'ı istilâ ederken Kubılay da Orta-Yang-tseu'ye hücum ediyordu. Bu sefer esnasında hastalanan Mongka Kağan, Ho-çeu kalesi önünde 11 ağustos 1259 tarihinde vefat etti; Orta-Yang-tseu nehri dolaylarında harekâtta bulunan Kubılay, kardeşinin ölüm haberini ancak 19 eylül 1259 da öğrenebildi.

Moğulistan'a dönerek kağan olmasını istiyen dostlarına: «Güneye doğru yürümek emrini aldım; zafer kazanmaksızın birdenbire geriye dönmek şerefime yakışmaz» diye cevap veren Kubılay, Ngo-çeu kalesini muhasara ettiği sıralarda, Moğulistandan aldığı haberlerden endişe duymıya başladı ve 6 aralık 1259 da Song imparatorluğu ile muahede aktederek Orta Çin'den Pekin'e avdet etti. Zira, kardeşi Arık-Böge, kağan olmak için kendisinde bir hak görmiye başlamıştı; Moğulistanda idareye hâkim olduğu gibi, elinin altında imparatorluk hazinesi ve Alandar, Kondukay, Tokuz ve Corcı gibi muktedir generallerin idaresinde kuvvetli bir ordu da bulunuyordu.

Arık-Böge, kardeşi Kubılay'ın enerjik hareket edeceğini bildiği için Kurultay'ı, acele olarak, Kara-Korum'da içtimaa davet etti. Arık-Böge'nin bu hareketine karşı Kubılay da, 12 nisan 1260 da Kay-ping'e vardı ve burada bir kurultay topladı. Kadaan, Ögedey (Ögödey, Ogaday) in oğlu Açığı ve Toğaçar gibi itimadettiği kimselerden ve dostlarından müteşekkil kurultay, 6 mayıs 1260 tarihinde, o zaman 44 yaşında olan Kubılay'ı «kağan» ilân etti. Kubılay'a tâbi olmayı reddeden Arık-Böge de kendi taraftarları tarafından Kara-Korum'da kağan intihabolundu (12 mayıs - 10 haziran 1260).

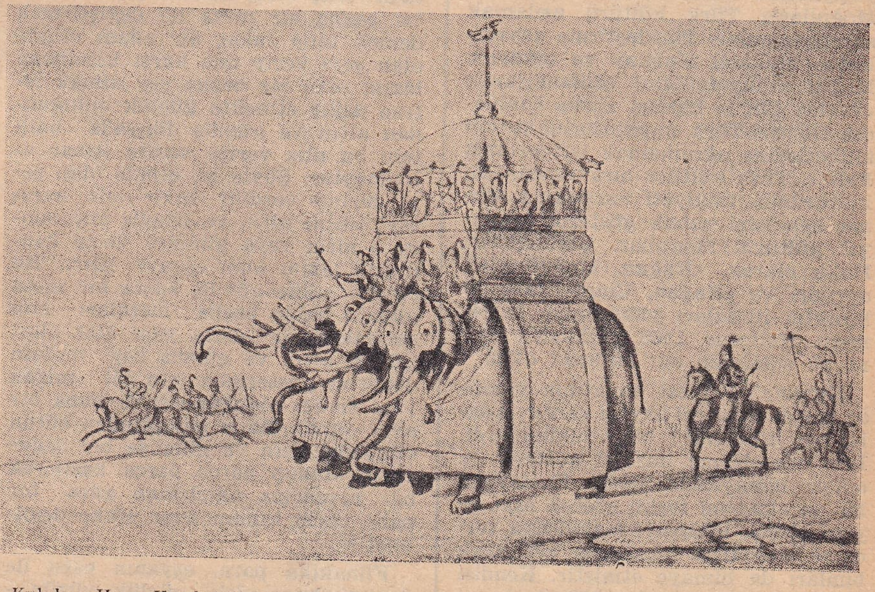
İki kardeş arasında başlıyan taht kavgaları neticesinde, Kubılay, Arık-Böge'yi askerî tazyik ve iktisadi baskı altında bulunduruyordu; Çin'den gönderilen zahireyi kesti. Moğulistan ise buna şiddetle muhtaçtı. Zahire ve esleha temini için, Arık-Böge tarafından Türkistan'a gönderilen Algu (Alagu) da kendi namına harekete girişti. Gaile bir iken ikileşti.

Arık-Böge'nin Kara - Korum'dan yolladığı Alandar kumandasındaki ordu, Kondukay ordusu ile birleşerek Kubilay'ın üzerine yürüdü; Kan-çeu'da, Kadaan kumandasındaki orduya yenilen her iki general öldürüldü ve orduları da imha olundu. Bu suretle, Çin-Moğulistan'ı Kubılây'ın eline geçti.

Kubılay, kışlık ordugâhını Kara - Korum'un güneyinde Ongin üzerinde tesis etti. Yeni Sey'in kuzeyindeki ormanlıklara çekilen Arık-Böge, ordusunu yeniden düzenliyerek Kara-Korum'a geldi ve Koça-Boldak tepeleri yakınlarında Si-mu-tu gölü dolaylarında Kubilay ile savaşa girişti (1261). Arık-Böge, mağlûboldu; Kubılay, kaçan orduyu takibetmek istiyenleri, «Peşlerinden takibetmeyin, onlar muhakemelerini kaybetmiş adamlardır. İhtimal ki, pişman olacaklardır» diyerek takipten vazgeçirdi; fakat, on gün sonra Arık-Böge, yeniden saldırdı. Kimin kazandığı belli olmadı ve her iki ordu geriye çekildi.

Türkistan'da iktidarı eline alan Algu, Kubılay'a bağlılığını bildirdi; bunun üzerine Algu'yu tedip için Arık-Böge'nin gönderdiği Kara-Buga kumandasındaki ordu mağlûboldu; fakat, diğer bir generali Asuday bunun intikamını aldı. Algu, İli havalisini bırakarak geri çekildi. Buraları zapteden Arık-Böge'nin halka zulüm yapması, zabit ve askerleri tarafından hoş görülmedi ve birçoğu Kubılay tarafına geçtiler. Arık-Böge, nihayet kardeşinden af dilemek mecburiyetinde kaldı ve «O zaman saltanat bizim hakkımızdı. Şimdi Kubılay Kağan'ındır» diyerek tahttan feragat etmesi üzerine, Kubılay da bütün geçmişi unutarak kardeşini affetti; fakat, Arık-Böge, bir ay sonra vefat etti (1264).

Kubılay, artık, Macaristan ovalarından Çin'e kadar uzıyan geniş topraklara hâkim bulunuyordu. Bu imparatorluğun idaresi pek müşkül olduğundan prensler arasında taksim etmişti. Kubılay, Arık-Böge'nin tasfiyesinden sonra, kağanlığını tanımıyan Ögedey'in oğlu Kaydu ile de uğraşmak mecburiyetinde kaldı ve aralarında 1268 yılında harb başladı. Bu esnada, Kubılay, Çin fethini de tamamlamak istedi ve evvelce aktedilen muahedeye riayet etmiyen Songlar üzerine yürüdü; birçok yerler alındı, fakat esaslı sefer 1274 ten sonra oldu. Bayan kumandasındaki bir ordu, Song devletinin merkezini kuşattı; şehir zaptedilerek Song hanedanı ve hazinesi Kubılay Kağan'a gönderildi. Kubılay, hanedana iyi muamelede bulundu. Ordunun bir kısmı, Kaydu'nun tenkili için geri çekilince, Songlar baş kaldırdılar. Kanton şehri, yetişen imdat kuvvetleri ve Moğol filosu tarafından hem karadan, hem de denizden kuşatıldı. Çinliler, bir filo ile civar adalara sığındılarsa da Kubılay'ın filosunun takibinden kurtulamadılar. Song hane-

Kubılay Han, Kaydu ile yaptığı bir savaşta harb kulesinde (Bu kule, altın işlemeli kumaşlarla süslü idi; üzerinde de Kubılay'ın aylı - güneşli bayrağı dalgalanıyordu)

danının son âzası da bu çarpışmalar esnasında telef oldu ve 320 yıllık Song imparatorluğu bu suretle tarihe karıştı.

Çin'e tamamen hâkim olan Kubılay, müşavirlerinin sefer açmaması hususundaki tavsiyelerine rağmen, Japonya'nın zaptı için bir filo gönderdi; 70 bin Çinli, 30 bin Türk ve Moğul askerinin bulunduğu 400 parça gemiden müteşekkil bu filo Japon sahillerine yaklaştığı esnada tayfuna yakalandı ve pek çok gemi battı. Askerlerin pek azı karaya çıkabildi, bunlar da Japonlar tarafından öldürüldüler ve esir alındılar. Bu hezimetin telâfisi için, yeni bir sefere teşebbüs edildi; fakat, askerlerin çoğu kaçtıklarından bu seferden vazgeçildi.

Kubılay, 1283 te, Yun-nan'ın batısını fetih için bir ordu yolladı. Bu ordu, Miyen ve Bengale kırallıkları ordularını mağlûbetti ve bu savaşta 200 fil Moğullar'ın eline geçti. Bu arada Koşinşin ve Tonkin tarafları da alındı ve bâzı güney adaları Kubılay'a bağlılıklarını bildirdiler. Böylece, Çin Hindistanı ve Hind'in bir kısmı fethedilmiş bulunuyordu.

Kaydu ile Kubılay arasındaki muhalefet hâlâ devam ediyordu. Batı Moğulistan ve Ceyhun taraflarına hükmeden Kaydu üzerine, 1277 de bir ordu sevkedildi. On yıllık uğraşmadan sonra, 1287 yılında, Leao-ho suyu kenarında vukubulan çarpışmada Kaydu ve taraftarları mağlûboldularsa da bu gaile bertaraf edilememişti. Hattâ Kubılay'a bağlı bulunan Çağatay, Altın-Ordu hanlıkları ile İlhanlı'lar da artık müstakil hareket etmiye başlamışlardı.

Kubilay Kağan, 35 yıllık hükümdarlıktan sonra, 18 şubat 1294 tarihinde vefat etti.

Kubılay'ın 1264 yılında hükümet merkezini Uluğ-Yurd'dan Pekin (Han-Balıg) e nakledereK Çin'de «Yüan» adiyle kurduğu bu yeni devlet, Çin-Moğul sülâlesi, bütün ihtimamlara rağmen ancak bir yüzyıl yaşıyabildi. Zira, Çingiz Kağan'ın Moğullar'a Türk kültürü aşılamak suretiyle onları Türkleştirme gayretlerine mukabil Kubılay ve oğulları, Moğul milliyetçiliğini canlandırarak evvelce Çin'de hüküm sürüp Çinlileşen Göçebe-Türk imparatorluklarının âkıbetlerine uğramamak istiyorlardı Fakat, Türk kültürü bırakılınca, Çin kültürünün faikiyeti karşısında âkıbet kendisini çabuk gösterdi ve zayıf kültürlü Moğullar, Çinlileştiler. Haklı olarak, «Kağan, Moğulluktan ayrıldı» ve «Kağan, Çingiz yasasını bıraktı» itirazları yükselmiye başlamıştı. Neticede, 1368 tarihinden sonra bu sülâlenin adı anılmaz oldu.

Kubılay'ın siyasî hayatının yanında, bir de kültürel hayatı vardır. Adalet ve ilimsever bir hükümdardı. İlim adamlarına hürmet gösterir ve onları himayesine alırdı. Bunlardan bir de akademi teşkil ederek eski ve yeni birçok kitapları moğulcaya tercüme ettirmişti. Mektepler açtırarak bunları da himaye etmiştir. Kendisi budist olmakla beraber Müslüman ve Hıristiyanlara hürmet ederdi.

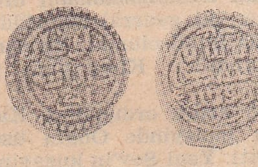
Kubılay Kağan, tarihin sitayişle bahsettiği her bakımdan büyük hükümdarlardan biridir.

K ı s a b i b l i y o g r a f y a : *René Grousset; L'Empire Mongol, Paris 1941. W. Barthold: Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, İst, 1927. Mouradgea d'Ohsson; Moğul Tarihi (Terc. Mustafa Rahmi Balaban). İst, 1341. Z. V. Togan; Umumi Türk Tarihine Giriş I, İst, 1946. Ebû'l-Ferec; Tarihi Muhtasarüd Düvel (Terc. Şerefeddin Yaltkaya), İst, 1941. Dr. Rıza Nur; Türk Tarihi II, İst, 1924. Hayat Ansiklopedisi VI.*

(İ. Behçet Akın)

OSMANLI PARALARI — Mübadele vasıtası olan para her devlette olduğu gibi Osmanlılarda da basılmıştır. Osmanlı meskûkâtı hakkında yazılmış olan eserlerle kataloğlardaki kayıtlara göre muhtelif yerlerde ve tarihlerde basılmış olan paraların tartı ve şekilleri itibariyle sayısı üç bini geçmektedir.

Arapça «meskûkât" kelimesi, tedavül etmek için üzerine sikke vurulmuş şey demek olan meskûkün cemidir; sikke envaı, akçeler, paralar demektir. Sikke de para üzerine vurulan damga, nakış mânasına gelir.

Osman Gazi namına tespit edilen bakır sikke

«Sikke» kelimesi, para yerinde de kullanılmıştır.

P a r a n ı n t a r i f i : 1260 (1844) tarihli meskûkât beyannamesinde mübadele vasıtası olarak kullanılan para ile sikke şöyle izah olunmuştur: "Herkes bilmelidir ki, altın, gümüş sair eşya gibi bir metadır. Alış veriş denilen şey bir metaı başka bir meta ile değiştirmek demek olup fakat bir adam elinde olan şeyi verip ona karşı kendisine lâzım olan bir başka şey almak istese değiş etmekte güçlük olduğundan altın ve gümüş dünyada halk için bu alış verişe vasıta itibar olunmuştur. Şöyle ki, elinde olan şeyi birine verdiği vakit ona karşı bir miktar altın ve gümüş alıp sonra o altın veya gümüşü verip kendisine lâzım olan eşyayı alır. Bu cihetle sikke gümüş âdeta bir meta olduğu halde başka metaları alıp satmakta bir vasıta yâni âlet olur. Çünkü altın ve gümüş her metaın değerini göstermek için bir mizan yâni terazi olduğundan ve buna bir ayar olmak lâzım geldiğinden bütün dünyada altın ve gümüşe bir değer tâyin olunup parça parça kesilerek her parçasına ağırlığına göre bir paha tâyin kılınıp buna sikke denilmiştir.,,

Filhakika para, eşyanın eşya ile değiştirilmesindeki güçlük yüzünden meydana gelmiştir. Çünkü meselâ bir çiftçinin elindeki mahsulü her zaman ona ihtiyacı olan bir kunduracının kundurasiyle yahut bir dokumacının bezi ile değiştirmiye imkân olmadığı gibi bir bakkal, bir manav da elindeki şeyleri, bir başkasındaki şeylerle değiştiremez. Bu sebeple emtia yerine altın ve gümüşün mübadele vasıtası olarak kullanılması ve bunların da devlet tarafından kıymet lendirilmesi zarureti hâsıl olmuştur. Altın ve gümüşle diğer bâzı madenlerin mübadele vasıtası ittihazı bunların haddi zatında birer kıymetleri bulunmakla beraber alınıp verilmelerinde ve taşınma ve muhafazalarındaki kolaylıktan ileri gelmiştir.

Sultan Selim'in parası

O s m a n l ı l a r d a p a r a : Osmanlılar zamanında ilk para Orhan zamanında basılmıştır. Müzede mevcut ve hem yüzlerinde, hem de arkalarında «Halled-allahü - mülkü - ha,, basılı bulunan isimsiz bakır paraların adı devlete verilmiş olan birinci Osmanlı padişahı Osman Gaziye ait olmasına ihtimal verenler olmuş ise de zayıftır. "Meskûkâtı Kadimei İslâmiye,, adiyle 1318 yılında türkçe ve fransızca neşrolunan kataloğun 507 nci numarasında Birinci Sultan Osman'ın parası olarak gösterilen, yüzünde kelimei tevhit, etrafında cehar-ı yâr isimleri, arkasında da "darebe Emir Osman,, ibaresi yazılı paranın da Akkoyunlulardan Karaosmanın parası olmak ihtimali vardır.

Osmanlılar zamanında altın, gümüş, bakır paralar basılmıştır. İlk basılan para gümüştür. Buna para mânasına gelen akçe denilirdi. Ak; türkçede beyaz demek olduğundan akçe beyaz sikke demek olur. Akçe adlı para 1328 (H. 729) de Bursada basılmıştır. İlk basılan akçenin ağırlığı rubu miskal yâni altı kırat ve 1,154 gramdan, âvarı da yüzde doksandan ibaretti. İlk Osmanlı sikkesi o vakte kadar bütün İslâm paralarında kullanılan dirhem ve dinar usulünden büsbütün başkaydı, ve onlardan tefrik için "Akçei Osmanî,, adı verilmişti. İlk akçelerin üzerinde darp -vâni- basılış tarihi yoktu. Bir yüzünde kelimei sehadet ve etrafında cehar yâr isimleri, diğer yüzünde "Orhan «Halled-allahü-mülküha» yazılıydı. Akçelere ilk tarih Yıldırım Bayezit zamanında konulmuştur. Osmanlı paralarında tuğra birinci defa olarak Bayezidin büyük oğlu Süleyman Çelebi namına basılan sikkeye konmuş. ondan sonra üç asır kadar ara sıra bâzı gümüş ve bakır meskûkâtta görülen tuğra İkinci Mustafanın zamanından sonra bütün paralara basılmıştır. Osmanlı paralarında basıldığı yerin ismi gösterilmek usulü

Üçüncü Sultan Osman'ın parası

kezalik Yıldırımın oğulları devrinde başlamıştır.

Osmanlılarda ilk altın para bastıran Fatih Sultan Mehmettir. Altının çeyrek, yarım, iki buçuk ve beş liralıkları da basılmıştır. Bu sonrakiler ziynet altını olarak kullanılmışlardır.

Milâdî Onbirinci Yüzyılda en evvel Floransa şehrinde basılan ve üzerinde bir zanbak bulunan altınlara flori denildiği ve bu isim altınlı paralar hakkında umumi bir surette kullanıldığı için flori ismi filori suretinde Osmanlılar tarafından da altın para yerinde kullanılmıştır.

Araplar altın meskûkâta "dinar" adını verdikleri halde Osmanlılar tarafından bu isim terkolunarak yerine altın kelimesi kaim olmuştur.

Altın tâbiri Moğulcadan alınmadır. O dilde altın lâfzı külçe halinde olan altın mânasını ifade eylediği halde sonradan hasseten Acemistan Moğulları nezdinde "Zer-i meskûk" (sikkeli altın) mânasında kullanılıp bilâhare Osmanlılara intikal ettiği vakitte dahi aynı mânada istimal olunmuştur.

Osmanlı altınları hakkında Osmanlı tarihlerinde sadece "altın,, veya "nakit altın,, veyahut "sikkei hasene,, gibi tâbirlere tesadüf olunmaktadır. Birtakım ecnebi müverrihleri Osmanlı altınlarının evailde "Sultanî,, adiyle anıldığı gibi Yavuzun zamanından başlıyarak Mısırda ve Cezayir, Tunus ve Trablus gibi yerlerin darphanelerinde basılan Osmanlı altınlarına da oralarca "Dinarı Sultanî,, ve yahut yalnızca "Sultanî,, itlâk olunduğunu söylemektedirler. Ancak bu isimler Türkler tarafından kullanılmamış, bu adlar Arabistan, Hicaz ve Magrip taraflarında istimal olunmuştur.

Fâtihin bastırdığı altınların vezin ve âyarları için 100 adedi 110 dirhem yâni beheri 1 dirhem, 1 kırat, ve 2 habbe ağırlığında ve 23 buçuk âyarında olan Venedik Dükası esas ittihaz olunmuştur. Bunların Osmanlı altınları için esas olarak kabulü o zamanlarda Venedik Cumhuriyetinin ticari muameleler'nde Doğudaki nüfuzundan ileri gelmiştir.

Osmanlı altınları Fatih zamanında kabul olunan bu esas üzerine üç yüzyıl devam eylemiştir.

Gümüş para gibi altın da İstanbuldan başka memleket içindeki darphanelerde de basılmıştır. İstanbul dışında olarak ilk altın para Sirozda İkinci Bayezidin saltanatı zamanına tesadüf eden 886 (1481) yılında basılmıştır.

Osmanlı altınlarının râyici, gümüş paralar gibi, değişikliğe uğramıştır. Bunun için İsmail Galip Bey (Takvimi Meskûkâtı Osmaniye, sayfa 69) şu mâlûmatı veriyor: "Osmanlı müverrihleri bu asırda dahi altınların râyici hakkında sarahaten bahsetmemişlerdir. Solakzade Mehmet Efendi Sultan Selimin cülûsunda altınların altmış akçe râyici olduğunu beyan etmesine bakılırsa Sultan Bayezidin tamamiyle değilse de saltanatının sonlarında altınların altmış akçe râyici bulunduğu istidlâl olunur. Diğer taraftan Hammer Manavinonun rivayetine dayanarak o zamanlarda dukaların elli üç akçe ettiğini, Belen de Milâdi Onaltıncı Yüzyılın ilk senelerinde Sultanî altınının elli dört akçe kıymeti olduğunu yazmışlardır».

Altının râyici Kanunî ve İkinci Selim zamanlarında da öylece devam etmiştir. Ancak bu râyiç Mısır ile Hicaz ve Yemende değişikliğe uğramıştır. İstanbulda ve memleketin diğer yerlerinde altmış akçeye tedavül eden altınlar Mısırda seksen akçeye, Yemende ise daha fazlasına geçerdi. Müneccimbaşının rivayetine göre (Cilt 3, sayfa 242) bu altınlar Yemende üç yüz akçeye ve giderek bin akçeye geçer olmuştu. Üçüncü Muradın ilk zamanlarında altının aynı şekilde altmış akçeden ibaret olan râyici sonradan akçelerin vezinleri üç kırattan iki buçuk kırata kadar tenkis edilmiş olması altın râyicinin artmasına sebep olmuş ve 989 (1582) da yetmiş akçeye çıkmıştır. Bunun üzerine eskisi gibi altmış akçeye tenzili hükümetçe resmen ilân olunarak 992 (1585) yılına kadar bu hal devam edebilmiş ise de gümüş para hakkında Kanuni devrinde alınan kararın tebeddülü üzerine altının râyici yüz yirmi akçeye fırlamıştır. Üçüncü Mehmet zamanında iki yüz yirmi akçeye kadar yükseldiği halde yemişçi Hasan Paşanın sadaret

Sultan Mecidin parası

kaymakamlığı sırasında kestirilen yeni sikkeler dolayısiyle 120 akçeye düşmüştür. Birinci Mustafanın ikinci defaki saltanatında 150, Dördüncü Muradın zamanında 250 akçeye çıkmıştır. Sonradan ve hassaten Sultan İbrahim zamanında 160 akçeye düşmüş, bununla beraber bu inip çıkma akçenin râyiciyle mütenasip olarak devam eylemiştir.

Paraların intizamı noktasından en ziyade altınlarda itina edilip ağırlıkları hemen daima muhafaza edildiği halde gümüşler altınlardan, bakırlar da gümüşlerden daha aşağı bir halde basılmıştır. Birinci Ahmedin zamanındaki altın paraların darbında intizamsızlık ve Dördüncü Muradın ilk zamanlarında basılanlarda da bozukluk vardır. Teşkilâtı eksik olduğu için memleket içinde basılanlar ise pek fena bir haldedir.

Ufaklık ihtiyacını gidermek için bakır para da basılmıştır. Paranın vahidi kıyasisi kuruştu. Kuruşun ezâfı ve eczası vardı. Ezâfi iki, beş, yirmi, eczası da on ve beş paraydı.

Para basılan yere "Darphane,, , bunun başında bulunan memura da ilk zamanlarda "Darphane emini,, , sonraları "Meskûkât müdürü" denilirdi. Evliya Çelebi ilk darphanenin Beyazıtta olduğunu, Muallim Cevdet de "Sözlük,, te Beyazıttaki Simkeşhanenin içinde bulunduğunu söyler. Çorlulu Ali paşa medresesinin yerinde bir darphane olduğu da eski kayıtlarda geçer. Topkapı sarayı içindeki darphane İkinci Sultan Mahmut zamanında kurulmuş, Sultan Mecit devrinde ıslah edilmiştir.

Osmanlılar zamanında birçok yerlerde para basılmıştır. Mühimleri şunlardır: İstanbul, Bursa, Edirne, Siroz, Engürü (Ankara), Amasya, Karahisar, Üsküp, Trabzon, Konya, Halep, Şam, Mısır, Tokat, Saray (Bosna), Tebriz, Tiflis, Revan, Kars. Bu şehirlerde ve daha bâzı yerlerde para basılmış olmakla beraber hepsinde darphane yoktu. Ekseriya harb gibi zarurî sebepler dolayısiyle seyyar olarak bulundurulan adamlar vasıtasiyle oralarda para basılmıştır.

Üçüncü Sultan Mustafa devrinden itibaren para basılması yalnız İstanbul darphanesine hasredilmiştir. Mısır gibi birkaç yerde para basılmış ise de bu basılış daimî değil muvakkattir. İstanbulda basılan paralarda "Kostantaniye,, ismi kullanılırdı.

İslâm ve Osmanlı paraları hakkında birçok koleksiyonlar yapılmış, İngilizce, fransızca, almanca ve türkçe eserler yazılmıştır. Bizde Sultan Aziz devri ricalinden Suphi Paşa ile Hekim İsmail ve Kabuli Paşalar Edirne valilerinden Reşat, Ethem Paşazade Galip ve Halil, Ahmet Tevhit, Ali Beyler meskûkâtla meşgul olmuşlardır.

Müzenin İslâm ve Osmanlı meskûkât koleksiyonu pek zengin olduğu gibi birkaç tane kataloğ da neşredilmiştir.

K â ğ ı t p a r a l a r : Osmanlılar zamanında para basıldığı gibi kâğıt para da çıkarılmıştır. İlk kâğıt para Sultan Abdülmecit zamanında 1256 (1840) yılında basılmıştır. İkincisi Abdülhamidin saltanatının başında, üçüncüsü de Birinci Dünya Savaşı içinde tedavüle konulmuştur.

"Kavaimi nakdiye" adını alan bu kâğıt paralar birinci defasında 23, ikinci defasında 4 yıl tedavülde kaldıktan sonra ref ve imha edilmiştir. Üçüncüleri ise sulhün akdinden on iki yıla kadar peyderpey imha olunmaları Osmanlı hükümeti ile Almanya devleti arasında akt olunan mukavele ahkâmı iktizasından idi.

Sultan Mecidin cülûsunun ikinci yılı ortalarında Mısır meselesine çare olmak ve Tanzimat İnkılâbı icraatının meydana çıkardığı müzayakaları gidermek üzere "kaimei muteberei nakdiye,, namiyle kâğıt para çıkarılmasına karar verilmiştir. Çıkarılan evrakı nakdiye bir kese akçe yani 500 kuruş olmak üzere ceman 32.000 keselik (160.000) lira idi. Bu kaimelerin faizi yüzde sekizdi ve sekiz yıl sonra bedellerinin ödenmesi meşruttu. Bu suretle ilk çıkarılan kaimeler hazine evrakı nakdiyesinden ziyade hamiline ait hazine tahvilâtı demek idi. Bunlar sergi şeklinde ve büyücek kıtada olup isimsiz ve el yazısı ile yazılıydı. Gerek İstanbulda ve gerek

taşrada nakit makamında tedavüle tahsis kılınmış olduğundan mal sandıklariyle tahsildarlar tarafından para gibi alınırdı. Bu kaimeler il - kin muvakkaten tedavül etmek üzere ihdas edilmiş oldukları için karşılık gösterilmesine lüzum görülmemişti. Bu ilk kaimelerin tedavül mevkiine çıkarılmasını müteakıp gene 1256 yılında yeniden ve resülmali 80.000 kese akçeye baliğ olan ikinci tertip evrakı nakdiye çıkarıldı. Bunların evvelkilerden farkı, kolaylık mülâhazasiyle, kıtalarının küçültülmesinden ve yazılarının da, rakamlarının da sabit mürekkeple yazılmasından ibaretti. Bunlar 50, 100, 250 kuruşluk olmak üzere üç nevi idi. Taklit olunmamaları için de bâlâları tuğralı ve maliye nazırının mührü ile mühürlüydi. Faizlerin ödenme vakti gelince kaime her kimin elinde ise berat yaptırılmıya hacet kalmaksızın faizleri hazine - den ödenir, arkasına işaret olunurdu. El yazısiyle olan bu kaimelerin çok geçmeden taklitleri çıktı. 1260 (1844) da üçüncü defa olarak çıkarılan kaimeler aynı şekilde ve fakat matbu idi. Bunların faizi yüzde altıya indirilmişti. Sonraları tekrar kaime çıkarılması bunların kıymetini düşürmüş ve pek çok sızıltıya sebebolduğu için tedavülden kaldırılmalarına karar verilerek toplanan kaimeler yakılmıştır.

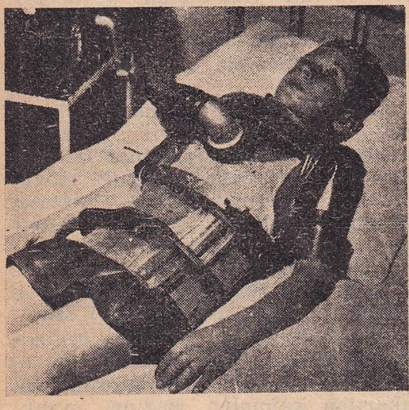
Osmanlılar zamanında banknot da çıkarılmıştır. Bu hak ve imtiyaz Sultan Aziz zamanında 16 şaban 1279 (4 şubat 1863) da teşekkül eden "Bankı Osmanii Şahane" ye verilmişti.

Kısa bibliyografya: İsmail Galip: Takvimi Meskûkâtı Osmaniye. Halil Ethem; Meskûkâtı Osmaniye, birinci cilt. Süleyman Sudi: Usulü Meskûkâtı Osmaniye ve Ecnebiye. Ahmet Ziya; Meskûkâtı İslâmiye Takvimi. Hasan Ferit; Nakit ve İtibarı Mali, 1-2 cilt.

(Mehmet Zeki Pakalın)

YENİ BULUŞLAR (FEN ÂLEMİNDE) — Fen âlemindeki küçük ve pratik buluşlar hakkında bilgiler vermiye devam ediyoruz.

Yeni bir çelik ciğer iş başında: Birleşik Ameri-

Yeni çelik ciğer

ka'da imal edilen yeni bir tip çelik ciğer faydalı sonuçlar vermiştir. Bir yıldanberi Fransa'da da tatbik edilen bu tip, eskisine nazaran ağırlık ve hacım bakımından daha şayanı tercihtir. Bu aleti kullanan hasta, yatağında kolunu ve bacağını serbesçe hareket ettirebilmektedir. Hava sevkeden boru da, hastanın serbesçe hareketine yardım edecek bir şekilde imal edilmiştir. Yeni tip çelik ciğer, üstüvani bir kutudan ibarettir. İç tarafta üst kısmı göğse, alt kısmı da sırta yapışacak bir biçimdedir. Dörtte bir beygir kuvvetindeki bir motorlu pompa ile çalıştırılmaktadır. Her hangi bir arıza olduğu zaman bu motor el ile de çalıştırılabilir. Bu alet bir valiz içinde bir kişi tarafından taşınabiliyor.

Boyası bitmiyen fırça: Bu da akıllı bir boyacının icadı! Her halde sık sık fırçasını boyaya daldırmaktan yorulmuş olsa gerek. Yüksek bir yere konulan boya haznesi fırçaya daima aynı miktarda boya göndermektedir. Bunun bir

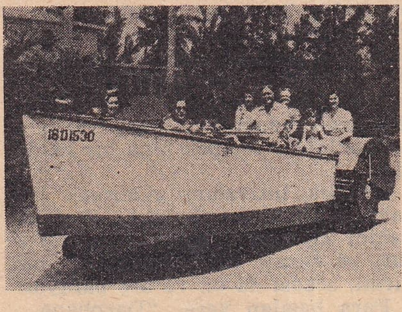

Yeni fırça kullanılırken

iyiliği de boyanan, sathın her tarafını aynı koyulukta boyamasını temin etmesidir.

Yazın işe yarıyacak dört yeni buluş: Nisan ayına girmiş bulunuyoruz. Yaz yaklaşırken aşağı yukarı hepimiz tatil günlerimiz için kafamızda programlar hazırlar ve hayallere dalarız. Biz de bu ay sizlere yeni buluşlar sütunlarımızda bu hayallerimizi süsliyecek ve zenginleştirecek dört yeni buluş takdim ediyoruz:

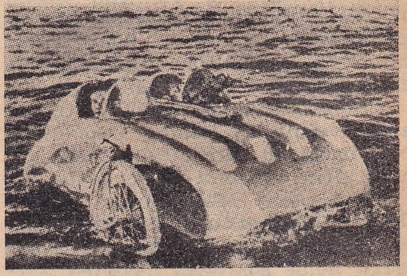
1. Tekerlekli deniz motoru: Bu buluş insanların fikrini eskidenberi kurcalamakta idi.

Tekerlekli motor

Hem denizde, hem karada yürüyecek vasıta.. Altınızdaki tekne ile biraz evvel deniz üstünde uçarken, biraz sonra asfaltta otomobili aratmıyacak şekilde piyasa edebileceksiniz. Resimde de görüldüğü gibi tekerlekli deniz motorunda bu iş için fevkalâde bir tertibat da yok gibidir. Nihayet, topu topu iki lâstik tekerlek!

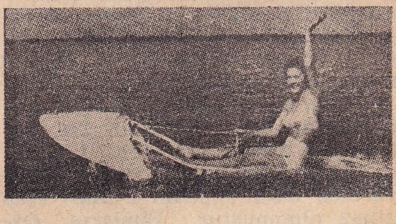
2. Pedalla hareket eden tekne: Kürek biraz eski moda bir şey.. Motor ise hem pahalı, hem de benzin ister. Resmini

Pedalla işliyen tekne

gördüğünüz tekne ise hareket edebilmek için ne küreğe, ne de motora muhtaç. Yalnız iki çift bisiklet pedalı ona yeter. Bu buluşu ortaya koyan iki Alman genci şimdilik neticeden memnun görünüyorlar.

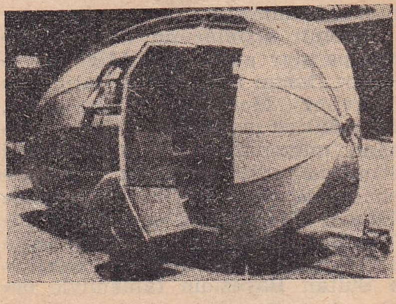
3. Yeni model deniz kayakları: Deniz kayakları bilhassa Avrupa ve Amerika'da çok revaçta olan bir eğlencedir. Bu kayaklarda en çok ustalık istiyen taraf muvazeneyi muhafaza edebilmektir. Bunun için de epeyce zahmete katlanmak icabediyordu: Vü-

Yeni model deniz kayağı

cut belden öne doğru hafifçe eğilecek, ayakların açıklığı aynen muhafaza edilecek... Bu mahzurları göz önünde tutan birisi yeni bir tip deniz kayağı yapmıştır. Bu yeni deniz kayağının oturacak yeri bile vardır.

4. Otomobile benziyen motosiklet: Bu da motosiklet motoru üzerine çekilmiş bir tente ile meydana getirilen bir

«otomobilcik». Fazla süratli gitmemek ve büyük kamyonlardan kendini kollamak şartiyle fena buluş değil!

AYLIK

ANSİKLOPEDİ

Hitler'in son saatleri (Yazısı tarih kısmımızdadır)

SERİ 2 ★ SAYI 1 ★ 1 TEMMUZ 1949

İKİNCİ BASKI

BU SAYIMIZDA

(ACHESON = Yazan : Hasan Yamaner); Günün adamlarından.
(ATLANTİK PAKTI = Yazan : Eroğul R. İskit); İmzalanması münasebetiyle.
(BİRA = Yazan: Mehmet Ali Kâğıtçı); Mevsim içkilerinden.
(CUMHURİYET GAZETESİ): Kuruluşunun yıl dönümü münasebetiyle.
(ÇERKES HASAN VAKASI): Yıl dönümü münasebetiyle.
(ÇİLEK); Mevsimi dolayısiyle.
(DEDE EFENDİ, İSMAİL = Yazan : Metin Meriçboyu); Meşhur Türk musikişinasları serisinden.
(DOSTOYEVSKİ); Bu sayıda eserinden bahsetmemiz münasebetiyle.
(DENİZ VE GÜNEŞ BANYOSU); Mevsimin sıhhi tedbirlerini bildirmek için.
(GAZNELİ MAHMUT = Yazan: Behçet Akın); Büyük Türk Hükümdarları serisinden.
(İBNİ SİNA); Büyük ilim adamlarımızı tanıtmak maksadiyle.
(İÇMELER = Yazan: Kerim Ömer Çağlar); Mevsimi münasebetiyle.
(İRLÂNDA TARİHİ = Yazan : Eroğul R. İskit); Günün mevzularından.
(KALKAN BALIĞI); Mevsim balıklarından.
(KÂZIM, HÜSEYİN = Yazan : Hayri Gülcan); Osman Nuri Ergin'in mühim etüdü münesebetiyle.
(KIZILORDU = Yazan: Hamza Gürgüç); Komşu memleketlerin kuvvetlerini tanımak maksadiyle.
(KİRAZ); Mevsim meyvalarından.
(MARUL); Mevsimi münasebetiyle.
(ORUÇ); Ramazan ayı münasebetiyle.
(PATRİKHANE VE PATRİKLER = Yazan: B. K.); Günün mevzularından.
(ROBOT UÇAKLAR = Yazan : Galip Atakan); Son fennî yeniliklerden.
(SUÇ VE CEZA = Yazan: Hasan Âli Ediz); Dünya şaheserlerini tanıtmak maksadiyle.
(ŞÜKRÜ PAŞA = Yazan: Ali Yaver); Anma töreni münasebetiyle.
(TENİS = Yazan: Tevfik Taşçı); Güzel sporlardan.
(TOPÇU OKULU); Kuruluşunun yıl dönümü münasebetiyle.
(TÜRKOCAKLARI = Yazan: Kemal Samancıgil); Yeniden açılışları münasebetiyle.
(VERDİ); Meşhur musikişinaslar serisinden.
(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: Muhittin Doruk); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Ruslar Ayastefanosta iken ★ Eski zamanlarda kadın modası ★ Âdeta inanamıyacağımız geliyor ★ Rüşvete karşı yüz yıl evvelki tedbirler ★ Hitlerin sonu ★ İlk Osmanlı Darülfünunu ★ 1897 Türk - Yunan Harbi başlarında Osmanlı donanması ★ Eski kaimeler ★ Bir gönülde dört sevda ★ Eski İstanbulda eğlence hayatı ★ Kösem Sultan ★ Eski İstanbulda et meselesi ★ Cellât korkusu ve vazife ★ Bunlara inanalım mı?...

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Atlantik Paktı imzalanırken ★ Miki yirmi bir yaşında ★ Kocanızla iftihar ediyor musunuz ★ Kanser hakkında neler biliyorsunuz ★ Şu sakallı ihtiyar ★ En iyi meşgale: resim ★ Evlilik hayatına hazır mısınız ★ Üç zevcelilere mükâfat ★ Bunlara gülebilir misiniz ★ D. D. T. kullanmadan evvel bunları bilmelisiniz ★ Mütevazı kıral ★ Oh, keka... ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyoğrafyası

DIŞ KAPAKTAKİ RESİM

Hitler ve arkadaşlarını, Berlinde, Müttefik bombordımanları altında, Başbakanlık binasının 15 metre derinliğindeki Bunker sığınağında göstermektedir. Bu tablo, Rus ressamları arasında açılan Stalin Mükâfatı müsabakasında birinciliği almıştır. Hitlerin son günlerine ait yazı tarih kısmımızdadır.

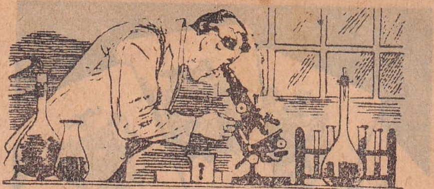
ARKA KAPAKTKİ DÖRT RENKLİ TABLO

Kösem Sultanın katli sahnesini canlandırmak maksadiyle yapılmış eski bir eserdir. Vâkıa Kösem'in katli böyle olmamıştır, fakat bir yabancı ressam tarafından yapılan bu tablo, gerek sarayın içi ve gerekse kıyafetler bakımından tarihe mutabıktır. Kösem'in katline ait yazı tarih kısmımızdadır.

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları: Çituris Basımevi'nde yapılmıştır

Okuyucularımıza

Beş yıldır muvaffakıyetle devam ettiğimiz kültürel vazifemizi daha şümullendirmek, günün icaplarına daha iyi uymak, olgun yaşlılarla gençlerin istediklerini bir yerde ve topluca vermek arzusu nihayet elinize aldığınız şekle vücut verdi.

Bu yeni tipimizle okuyucularımıza üç nevi bilgi eserini bir arada vermiş oluyoruz; izah edelim:

1 — «Aylık Ansiklopedi» kısmı: Eski, bizim klâsik şeklimiz gene aynı tertipte devam ediyor. Şu farkla ki, son zamanlarda aldığımız mektuplara uyarak bentleri daha fazlalaştırdık ve bittabi daha da öz hale getirdik. Bu kısımda şimdiye kadar vermediğimiz bentler mufassalca verilmiye devam edecektir. Ancak, eski seriyi alamamışlara bir hizmet olmak üzere de eskiden verilmiş bentler pek hulâsa hale getirilerek sütunlara alınacak, alınmaları için de kondukları ayla münasebetleri göz önünde bulundurulacaktır. Bu hulâsalar, eski okuyucularımızın bilgilerini tekrarlama bakımından onlara da faydalı olacaktır. Bu hulâsalara imza atılmıyacak; meselâ (Seri I, sayfa... den kısaltma) remzi konacaktır.

2 — «Aktüalite» kısmı: Bu kısımda neler yoktur. Politika ile her çeşit kültür hareketleri burada yer alacak, bibliyoğrafya, hafif ve fakat faydalı yazı tercümeleri, hattâ icabında mizah yazıları, resimler, karikatürler hep bu kısımda yer bulacaktır. Burası bir Amerikan mecmuası tipidir. Bir vakanın tamamen neticesi alınmadan ansiklopediye sokulamaması yüzünden geç kalan mevzular daha evvel burada pekâlâ verilebilecektir.

3 — «Tarih» kısmı: Yani bu, bir tarih kısmıdır. Ancak mevzularını çok meraklı veya eğlenceli tarih olaylarından seçecektir. Bu eğlenceli ve cazibeli tarih kısmında romanlaştırılmış tarih bulunmıyacaktır. Biz tarihin vesikalarına kendimizden uydurma bir tek kelime ilâve edecek değiliz; yalnız alacaklarımızı seçerken hoşlarını seçeceğiz, işte bu kadar.

Üç kısmın mukayesesi ve farkları: Bunlardan «Aylık Ansiklopedi» kısmına ansiklopedik madde olmıya değeri bulunan mevzular alınıp, tamamen objektif bir şekilde ve bir ansiklopedi bütünlüğü ve üslûbiyle verilecek, «aktüalite» kısmına da her nevi mecmua mevzuları konacaktır. «Tarih» kısmı ise, tarihî bir vakanın bütün bilgilerini değil, bu bilgilerin cazip bir parçasını ihtiva edecektir.

Kapak: Kapakta da çok ehemmiyetli bir değişiklik yapılmıştır. Her defasında dört renkli bir tarihî tablo konacak ve birinci sayfaya da günün mühim vakalarından veya şahsiyetlerinden fotoğraflar ve resimler bulundurulacaktır. Kapak içleri aralarındaki resimlerin nefaseti bozulmamak için beyaz bırakılacaktır. Bu dört renkli tablolar sonra cilde geçecektir.

Böylece: Bu eseri, kıymetine cidden inanarak ve iftihar ederek elinize veriyoruz. Bunu bir kuyumcu tahammülü ile işledik ve işliyeceğiz. Böyle çalışılmış bir eser daha gösterilemez zannındayız. Maddi fedakârlığa gelince, bu da pek büyüktür. Kuşe kapak üstüne altı renk baskının, büyük kıtada üç forma ve sekize sekiz puntodan diziliş ve basılışın, içine konan telif ve tercüme yüzlerce bende verilen telif ücretinin, yüz kadar klişe ücretinin, ressam, haritacı ve idare masrafının ne yekûna baliğ olduğunu siz hesabediniz veya bilene bir ettiriniz.

Bu tip dağınık gibi görünür, fakat hiç de böyle değildir. İlk sayı ile alışılacaktır. Her kısım ayrı sayfa numarası alacağı için de neticede parti parti konacak ve birbirini takibederek aynı kapak içine ciltlenecektir. Bir yıl sonunda bir cilt bitecek ve kapaklar bu sefer tamamiyle bezden yaptırılacaktır.

Bu ansiklopedi tipimiz eski ve yeni iki nesle de hitabediyor ve her iki neslin anlıyacağı mevzularla birbirlerini bağlıyor.

Okuyucularımızdan soruyoruz: Vücut verdiğimiz tip pek yenidir, bundan dolayı, okuyucularımızı daha memnun etmek için kendilerinden soruyoruz; hangi tarafı daha ziyade beğeniyorsunuz ve daha hangi mevzuların bulunmasını arzu ediyorsunuz?

Lütfen bize yazınız, istediklerinizi muhakkak yapmıya çalışacağız ve ehemmiyet verilmesi icabeden kısım üzerinde daha fazla uğraşacağız.

Aylık Ansiklopedi

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter: **Hüsamettin Bozok**
Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle): **Behçet Akın, Özdemir Asaf, Galip Atakan, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Kerim Ömer Çağlar, Hasan Âli Ediz, Nuri Ömer Ergene, Mehmet Fuat, Hayri Gülcan, Hamza Gürgüç, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Mehmet Ali Kâğıtçı, Behçet Kayaalp, Reşat Ekrem Koçu, Fikret Kolverdi, Metin Meriçboyu, Kemal Samancıgil, Sadun Galip Savcı, Tevfik Taşçı, Hasan Yamaner, Ali Yaver, Faruk Yener, Muhittin Doruk.**

Resim işlerine nezaret eden arkadaşlarımız: **Ercüment Kalmuk, A. Arad, Turan İlituna.**

Kitap Servisimiz

Aylık Ansiklopedi yeni serisine başlarken okuyucuları için uzun zamandır düşündüğü kitap servisini de faaliyete geçirmiş bulunuyor. Taksitle yaptığımız satışlar bize okuyucularla daha geniş mikyasta temas imkânı hazırlamıştır. Bundan edindiğimiz kanaat çok nikbinlik vericidir: Memlekette iyi neşriyata susamış ve okumak ihtiyaciyle kıvranan geniş bir gençlik ve aydın kitlesi vardır. Muhtelif zamanlarda okuyucularımızdan aldığımız mektuplar da bize böyle bir servisin faydalı olacağı kanaatini vermiştir.

Aylık Ansiklopedi'nin kitap servisi, taşrada bulunan okuyucularına, İstanbulda neşredilmiş eski ve yeni ilmî, tıbbî, fennî, edebî... bütün kitapları arayıp bulacak ve sipariş edene gönderecektir. Bunun için istenilen kitabın ismini, kabilse müellif ve tâbi ismiyle birlikte bize bildirmek ve bedelini de peşin olarak posta havalesiyle göndermek kâfidir. Biz bu kitapları en kısa bir zamanda sahiplerine ulaştırmıya çalışacağız. Ancak bedelleri peşin gönderilmiyen kitapları arayıp bulmakta veya göndermekte okuyucularımız bizi mazur görmelidirler. Kitap hakkında malûmat istiyen okuyucularımız da mektuplarına 15 kuruşluk cevap pulu koymayı ihmal etmemelidirler.

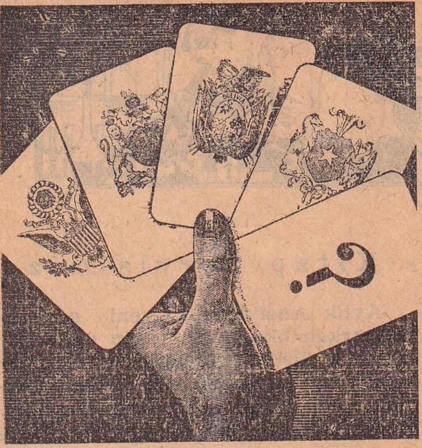
Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

MÜSABAKAMIZ

Türkiye Cumhuriyeti Arması

★

En küçük devletin bir arması vardır; fakat bizim henüz yoktur. Bu, cidden büyük bir eksikliktir. Biz, bir müsabaka açıyoruz ve yalnız okuyucularımızdan değil, bütün vatandaşlardan soruyoruz: T ü r k i y e C u m h u r i y e t i a r m a s ı n a s ı l o l m a l ı d ı r ?

Şartlarımızı yazmadan evvel, bu hususta evvelce yapılmış resmî bir müsabakayı bildireceğiz; bu suretle meseleyi daha iyi aydınlatacağımızı umuyoruz.

Bu ilk müsabaka 1925 te Bakanlar Kurulu kararıyle yapılmıştı. Bu işe vasıta olan Millî Eğitim Bakanlığı Türk Tarih Encümeniyle İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinin düşüncelerini aldıktan sonra şartları ilân etmişti. Bu şartlara göre armanın muhteviyatını teşkil eden remizler tercihan Türk tarihinden alınacak ve muhakkak ay yıldız da bulunacaktı. Esas bu idi; bakanlık bir müsabaka şartnamesi bastırarak dağıttı. Bunda, galip düşüncelerini izah etmekte ve genç cumhuriyetimizi temsil edecek remzin zarafeti ve taşıyacağı mânası üzerinde durulmaktaydı. Bu düşünceye göre; irfan nurunu temsil eden ayyıldız, kuvvet ve sebatı ve vatan müdafaasını işaret eden kalkan, çiftçiliği ve bereketi temsilen buğday başağı, kuvvet ve metaneti göstermek üzere bir meşe dalı, istiklâlimize işaret olmak üzere bir istiklâl madalyası bulunması lâzımdı.

Edebiyat Fakültesinin mütalâasında ayyıldızla beraber kurt timsalinin de bulunması hatırlatılıyordu.

Bu sıralarda «Türk Yurdu» mecmuasında da birçok makaleler çıktı ve fikirler ortaya sürüldü.

Müsabakaya yetmiş eser iştirak etti. Güzel sanatlar erbabından, bakanlardan ve alâkalılardan mürekkep bir jüri teşkil edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi reisinin başkanlığında bu eserleri tetkik etmiş ve bunlardan hiçbirinin, tashih edilmeden, cumhuriyetimizin arması olamıyacağına karar vermişti.

Gene bu toplantılarda, nümunelerde bulunması lâzımgelen bâzı remizlerin esasları tespit edilmiş ve nispeten iyi olan üç eser sahibi çağırılarak bu esaslara tadilât istenmiş ve yeni projeler komisyona gelmiştir. 23 kasım 1926 da gene toplanan jüri yeni üç projeden Ressam Namık İsmailin eserini gene bâzı tadil yapmak şartiyle birinci, geri kalan iki projeden Muhsin Rifat'a aidolan ikinci ve Lûtfi'nin eserlerini de üçüncü olarak kabul ederek; bin beş yüz ve üç yüzer lira vermiştir.

Birinci gelen bu eser, dosyasına konup kaldırılmış ve iş de bu safhada kalarak, devlet gene armasız kalmıştır.

Bunun böyle olmasına sebep, her halde bu eserin de bir şeye benzememesiydi. Espirisi kuvvetsiz, tezyinî şekli zarafetsiz olan bu arma elbet cumhuriyetimizin işareti olamazdı.

O müsabaka resim istiyordu. Şimdi biz yalnız fikir istiyoruz. Çizebilen fikrini resimle ifade eder, resim yapamıyanların bize yazmaları da kâfidir.

Bu müsabaka için birinciye iki yüz elli, ikinciye yüz elli ve üçüncüye yüz lira koyduk. Jüriyi memleket tarihçilerinden, sanatkârlarından seçeceğiz.

Müsabakamızın müddeti 15 Eylûl 1949 a kadardır.

BİLMECEMİZ

Bu İstanbulu tanıyor musunuz?

★

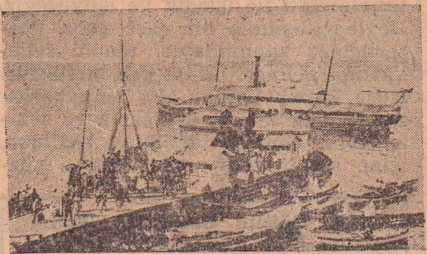
Kaç yaşındasınız? İstanbulun eski halini biliyor musunuz? Kendi hâfıza kuvvetinizi ve hâtıralarınızı yahut tanıdıklarınızın bilgilerini bir deneyiniz.

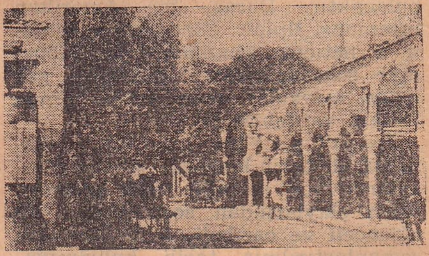
Burada üç resim var. Bunlar nihayet bir çeyrek yüzyıl içinde değişen yerlerin eski halidir. Eğer orta yaşlı iseniz; meselâ şu köpeklerin dalaştığı cadde, şu sıra dükkânlar ve nihayet şu iskele resimleri nerelerin eski halleridir? Bir düşünün, bakalım; her halde bulacaksınız.. O zamanları bilemiyecek bir yaşta iseniz bilenlerden sorabilirsiniz.

İhtiyar eski bir İstanbullu; insan İstanbulun her tarafını iyi tetkik etmeli, derdi. Ona nazaran, meselâ Galata köprüsünün kaç adım, Yüksekkaldırımın kaç basamak olduğunu bir İstanbullu bilmeliydi...

Bize her gün geçtiğimiz caddelerdeki dükkânların ikinci katlarının resmini gösterseler çoğumuz tanımayız. Çünkü yürürken dalgınız, kafamız başka şeyler düşünür, başımızı kaldırıp ikinci katlara bakmaz ve gözümüze, istikametinde ne varsa onu ikram ederiz.

Sadede gelelim: Eski İstanbula ve İstanbullulara ait elimizde pek çok resim var. Şimdilik bunlardan dokuz tanesini bilmeceye koyuyoruz. Her sayıda üçer tane basacağız. Bunların neresi olduğunu bilip kuponumuzla bize bildirenler arasında kur'a çekip birinciye beş ciltlik cilt-li tam bir koleksiyonumuzu, ikinciye iki cilt «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi», üçüncüye de tablolarımızı vereceğiz.

Kuponumuz ilân sayfamızdadır. Üç numara tamam olunca bize üç kuponla beraber bilmecemizin hallini gönderiniz.

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. İbrahim Alâettin Gövsa tarafından yazılan

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması bunun için gerekli bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

İSKİT YAYINEVİ

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinmediniz se veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktarda gönderelim. **Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır.**

★

Aylık Ansiklopedi'yi daha mükemmel görmek istiyorsanız dostlarınıza tavsiye ediniz ve onları abone yazdırınız

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Tamamlandığı zaman yüzlerce liraya aranacak

BİR ALBÜM

İskit Yayınevi İstanbul fethinin BEŞ YÜZÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ münasebetiyle kendi mütevazı imkânları içinde büyük bir teşebbüse girişmiştir. Geçen yüzyıllarda memleketimizi ziyaret eden birçok yabancı ressamlar bilhassa İstanbulumuzun eski güzelliklerini, tabii manzarasını ve içtimai hayatını tespit eden çok canlı eserler meydana getirmişlerdir. Bu şaheser tablolar ve albümler Batı müzelerini süslemektedir. Yayınevimiz aylarca muhabereden sonra bu tabloların renkli kopyalarını getirtmiye muvaffak olmuştur. Bunlardan yapılan seçmeleri İstanbulda Millî Eğitim Basımevinde asıllarına uyan bir nefasette bastırmıya ve peyderpey piyasaya çıkarmıya başladık. İkişer ikişer satışa çıkarılan bu tabloların ilk ikisi meşhur İtalyan ressamı Preziosi'ye aittir ve Ondokuzuncu Yüzyıl İstanbulunun çok güzel bir aynasıdır. İlerde bir servet olacak olan bu albüm küçük cüzüler halinde satışa çıkarıldığı için okuyucularımız tarafından kolaylıkla ve zahmetsizce temin edilebilecektir. Birikince büyük maddi külfetlerle temin etmektense şimdiden alarak bu fırsattan istifade ediniz. İki tabloluk ilk parti beş liradır ve taşraya muntazam bir ambalâj içinde sevk edilir. «Posta Kutusu 18, İstanbul» adresine müracaat ediniz

Aylık Ansiklopedi'yi sevdinizse abone olmakta niçin gecikiyorsunuz

Bir fikir yayınının en mühim dayanağı aboneleridir

Bizim vazifemiz elinizdeki bu fikir organını daha mükemmelleştirmemiz, sizin vazifeniz de Aylık Ansiklopedi'yi dostlarınıza tanıtarak yeni okuyucular bulmanızdır

AYLIK ANSİKLOPEDİ

Beş yıl içinde tamamlamıya muvaffak olduğu beş ciltlik ilk serisi ile muazzam bir bilgi hazinesi meydana getirmiştir. 1948 sayfa içinde 1200 e yakın mevzu, 4000 küsur resim ve kroki ile zenginleştirilerek işlenmiştir. Aylık Ansiklopedi bugün dilimizde her aydın vatandaşın, öğretmenin, öğrencinin, iş adamının, muharririn çeşitli bahisler üzerinde baş vurduğu biricik ciddi müracaat kaynağıdır.

DİKKATİ ÇEKEN NOKTA, AYLIK ANSİKLOPEDİ'NİN, SON BİR YIL İÇİNDE UMUMİ OKUMA YERLERİNDE EN ÇOK İSTENİLMİŞ VE OKUNMUŞ BİR ESER OLUŞUDUR

Hiçbir resmî veya yarı resmî teşekkül, kütüphanesini bu eserden mahrum edemez. Elde ancak 700 takım koleksiyon kalmıştır. Bu rakam, bir yıl sonra Aylık Ansiklopedi koleksiyonlarının elden ele ve üzerinde yazılı fiyatın birkaç misline satılacağı demektir.

Noksan fasiküllerinizi ancak birkaç ay içinde ikmal edebiliriz. Daha ilerisi için takım koleksiyonlarımızı bozamıyacağımızdan perakende satışları garanti edemiyeceğimizi şimdiden okuyucularımıza bildiririz.

Beher cilt ciltli	**15,5 lira**
Beş ciltlik tam takım	**77,5 lira**
Cilt kapaklarının beheri	**3 lira**
Kapak ve ciltleme bedeli	**4,5 lira**
Noksan sayılarının beheri	**1 lira**

TAKSİTLE SATIŞ İÇİN İZAHAT İSTEYİNİZ.

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOGLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel.: 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

TÜRK TİCARET BANKASI

★ ★ ★

Tesis tarihi : 1914
Sermayesi : 2.200.000 Lira
İhtiyat akçesi : 1.070.000 Lira

Müteaddit şubeleri, memleket dahilinde ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

Müsait şartlarla ticarî mevduat — Zengin ikramiyeli tasarruf hesapları — Faizi her ay ödenen ikramiyeli vadeli mevduat hesapları — Akreditif ve kredi işlerinde kolaylık

Bilcümle muameleler, sürat, emniyet ve ciddiyetle neticelendirilir.

Aylık
SİYASİ İLİMLER
Mecmuası

On dokuz yıldanberi muntazaman neşredilen ve hukuk, iktisat, maliye, sosyal ilimler üzerine orijinal yazılar basan ilim ve fikir mecmuası.

Sayısı 50 kuruş

Posta Kutusu No. 310 Ankara

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1949 İkramiye Plânı

5 EV (Ankarada ve İstanbulda)
5 ARSA (" ")
1 10.000 Liralık
2 5.000 "
4 Tahsil sigortası beheri 4.000 L
4 Hayat sigortası beheri 4.000 L
4 Cihaz sigortası beheri 3.000 L

4	2.500	L.	150	100	L.
15	1.000	"	200	50	"
25	500	"	500	20	"
60	200	"	200	10	"

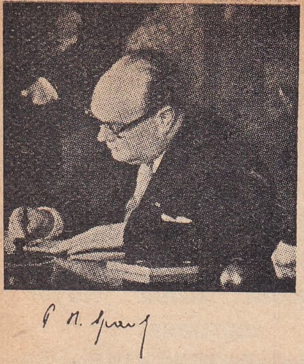
Çekilişler: 1 mart, 21 nisan (yalnız çocuk hesapları için), 1 haziran, 25 ağustos, 1 kasım (yalnız kadın hesapları için), 1 aralık tarihlerinde yapılır.

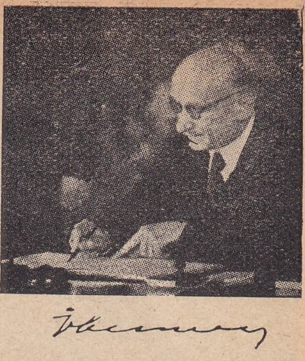
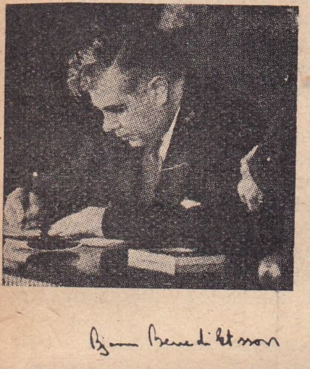
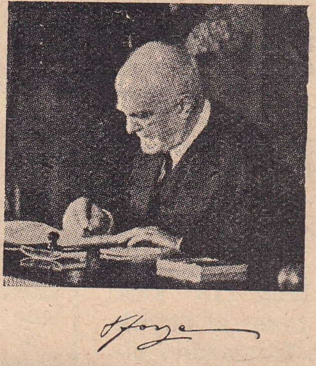
Aylık Ansiklopedi'ye abone olmanız demek, 1 - Onun daha mükemmel çıkmasını temine çalışmanız, 2 - Onu daha ucuza edinmeniz, 3 - Yurdun neresinde olursanız olunuz zamanında ve sağlam bir ambalâj içinde, yıpranmadan temin etmeniz demektir.

BİLMECE KUPONU

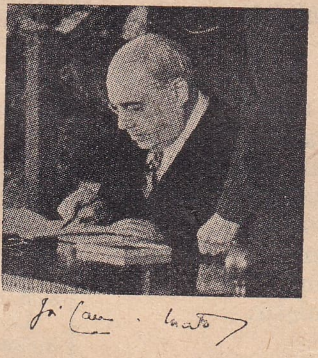
No. 1

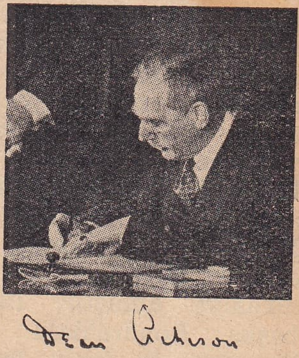
Temmuz 1949

Dış Bakanlar Paktı imzalarken: Birinci sıra, soldan sağa: Spaak, Belçika. Pearson, Kanada. Rasmussen, Danimarka. Schuman, Fransa. İkinci sıra: Benediktsson, İslanda. Sforza, İtalya. Bech, Lüksemburg. Stikker, Holânda. Üçüncü sıra: Lange, Norveç. De Mata, Portekiz. Bevin, B. Britanya. Acheson, Amerika

ATLANTİK PAKTI İMZALANIRKEN...

NE DİYORLAR ?

Belçika - Spaak :

«Paktın imzası, Batı medeniyetinin mukadderatına olan inancın delilidir».

Kanada - Pearson :

«Bu anlaşma her hangi tecavüze karşı bir Maginot hattı değil, kötü kuvvetlere karşı bir hareket noktasıdır».

Danimarka - Rasmussen :

«Bu anlaşma ile Birleşik Devletler, demokrat memleketlerle sulhü korumak yolundaki büyük azmini ifade etmiştir».

Fransa - Schuman :

«Hedefimiz, galibiyetle sona erse dahi arkasında çölleşmiş bir Avrupa bırakacak olan bir harb değildir».

İslanda - Benediktsson :

«Hepimiz aynı medeni âleme aidiz; hürriyetimiz için canımızı severek veririz».

İtalya - Sforza :

«Yalnız paktın imzası kâfi değildir. Allaha dua edelim ki neticeleri çözülmez, dağılmaz ve yaratıcı olsun».

BİR PAKT İMZALANIYOR

4 nisan 1949 tarihî bir gün. Beyaz Sarayın yakınındaki amfiteatr'da Atlantik Paktı imza olunuyor. Merasimde büyük bir sadelik göze çarpıyor; imza koyacak on iki devlet dışişleri bakanı bile gündelik elbiseleriyle gelmişler. Davetliler yerinde 1325 kişi var. Gözler bu davetliler arasında Sovyet Rusya ile peyk devletlerin mümessillerini beyhude arıyor.. Bahriye bandosu «Başkana Selâm» marşını çalarken Mr. Truman salondan içeri giriyor ve mümessillerin ellerini birer birer sıkıyor, konuşuyor; paktın başkalarına karşı tecavüzi hiçbir gayesi yok.. Sonra konuşanlar da kısa söylüyorlar. Sıra imzaya geliyor, en son Mr. Acheson imzaladıktan sonra bu iş de bitiyor ve gene büyük bir sadelik içinde merasim sona eriyor.

«Atlantik Paktı» maddesini «Aylık Ansiklopedi» kısmımızda bulunuz.

NE DİYORLAR ?

Lüksemburg - Bech :

«Biz yalnız Doğu Avrupa memleketleriyle normal münasebetleri muhafaza etmek istiyoruz».

Holânda - Stikker :

«Kuzey Atlantik zinciri en zayıf halkasına varıncıya kadar kuvvetlendirilmelidir».

Norveç - Lange :

«Pakt, Birleşmiş Milletlerin sıkı bir müdafaa anlaşması olduğunu ifade ediyor».

Portekiz - De Mata :

«Şimdi, Avrupanın, devrin en tehlikeli hastalığına karşı açtığı mücadelesini anlıyor ve takdir ediyorum».

Büyük Britanya - Bevin :

«Milletlerimiz savaşı arzu etmiyor; bugün, sulhe hizmet ve bir tecavüze karşı ayaklanma bakımından mukaddes bir gündür».

U.S.A. - Acheson :

«Paktın ifade ettiği mâna, bir kuvvet gösterişi değil, hayatı yokedecek sebeplere karşı koymaktır».

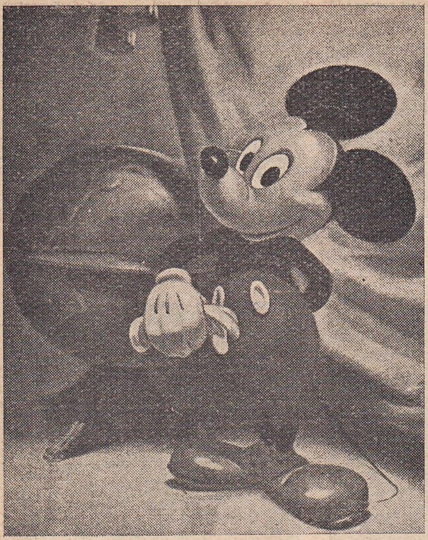
MİKİ

21 YAŞINDA

★

Çocukları olduğu kadar büyükleri de eğlendirip düşündüren bu insan yapısı mahlûku sevmiyen var mıdır? Bakınız Miki ne meşhur şahsiyettir!..

★

Karşıki resim Walt Disney'in odasında asılı olan, orijinal Miki tablosu

★ *Collier's'ten* ★

Bugün yeryüzünde en çok tanınan sinema artistinin Miki olduğunda şüphe yoktur. Daha henüz üç yaşında iken Amerika'da "Mickey Mouse" kulüplerine çocuk âza bir milyondan fazla idi. Miki'ye her gün sanki canlı bir insanmış gibi yüzlerce mektup gelir. "Encyclopaedia Britannica" da bile adı geçmektedir. Bir kere "Oscar Mükâfatı" nı kazanmış, bir kere de eski Milletler Cemiyetinden madalya almıştır. Bunlardan başka Londra'daki Bernard Shaw'un da âzası bulunduğu "Sanat İşçileri Birliği" ne âza kabul olunmuştur.

Merklıları Miki'yi o kadar canlı bir insan yerine koymaktadırlar ki her yıl doğum yılını kutlarlar. Bu yıl Miki tam 21 yaşına basmaktadır. Sezar ile Napolyon bile kendi devirlerinde bu kadar duyulmuş ve meşhur olmamışlardır. Harbin sonlarına doğru Avrupa'da İkinci Cephe açılacağı zaman bile Müttefikler parola olarak "Mickey Mouse" kelimesini kullanmışlardı.

Miki'nin perdede ilk göründüğü günlerin meşhur artistleri Emil Jannings, Lon Chaney, Norma Talmadge, Colleen Moore ve Nancy Carrol bugün artık perdeden tamamen çekilmişlerdir. Buna mukabil Miki'nin şöhreti her gün biraz daha artmakta ve bu şöhret böylece sürüp gitmektedir.

21 yıl içinde Miki 118 kısa komedi, 2 tane de büyük film çevirmiştir. Bunlardan biri hepimizin bildiği meşhur "Fantasia" dır.

Bugün Miki adını kol saatleri, yüz havluları, meyva suları, çikolatlar gibi 2000'den fazla eşyanın üzerinde bulabilirsiniz. Miki böylece iki şirketi iflâstan kurtarmış ve bâzılarının yıllık gelirini yüz milyon dolâra yükseltmiştir.

Walt Disney yılda on sekiz kısa komedi yapmaktadır. Bunların dördü Miki, dokuzu Donald Duck'tır. Birçok kimseler Disney'den niye daha fazla Miki filmi yapmadığını sormaktadırlar. Disney verdiği cevapta şöyle diyor: «Bu çok güç bir iş oluyor. Miki artık ananevi bir kahraman haline gelmiştir. Onu istediğimiz kalıba sokamayız. O sigara içmez, içki içmez, şiddet göstermez. Halbuki Donald Duck'a istediğimizi yaptırmakta serbesiz».

Halk Miki'yi artık ideal bir izci şekline sokmuştur. Onun için Miki ile gelişigüzel oynamak halkı kızdırmaktadır. Bir zamanlar Miki'yi kuyruksuz olarak filme almışlardı, böylece para ve vakit bakımından epeyce tasarruf da sağlanabiliyordu. Fakat sonradan Miki'nin eski ifade kuvvetini kaybettiğini görerek yeniden kuyruğunu yerine koymuşlardır.

Kocanızla iftihar ediyor musunuz?

1. Şahsî gösterişiyle iftihar ediyor musunuz ?
2. İşine karşı bir alâka ve hürmet besliyor musunuz ?
3. Şöhretiyle iftihar ediyor musunuz ?
4. Kendi kadın arkadaşlarınız onu takdir ediyorlar mı?
5. Akrabalarınıza karşı nazik ve müşfik mi ?
6. Yaşlı insanlara karşı daima hürmetkâr mıdır ?
7. Çığırından çıkmış münakaşalarda sinirlerine hükmetmesini bilir mi ?
8. Temizlik meselesinde titiz davranır mı ?
9. Onu arkadaşlarınızın kocalariyle çekinmeden mukayese edebilir misiniz?
10. Cemiyet işlerine olan alâkasiyle iftihar ediyor musunuz?
11. Her hangi bir toplantıda size lâzım gelen alâkayı gösteriyor mu ?
12. İşinde ilerlemek istiyor mu?
13. Ses ve konuşma şeklinden hoşlanır mısınız ?
14. İftihar edebileceğiniz hususî bir kabiliyeti var mı?
15. Kadın arkadaşlarınızı ağırlarken size yardım eder mi?
16. Hakaret ettiği vâki midir?
17. İçki içerken ifrata temayüllü müdür ?
18. Sert ihtarlar yapar mı ?
19. Huyları arasında size zararı dokunanlar var mı ?
20. Herkesin ortasında yaptığı her hangi bir hareketten dolayı mahcubiyet duyduğu vâki mi ?

* Baştan beş sualin «evet» leri iki puvan,
* Beşinciden on beşinciye kadar olan suallerin «evet» leri bir puvan,
* On beşinciden yirminciye kadar olan suallerin «hayır» ları bir puvan alır.
* Neticede «yirmi» puvanı tutturabiliyorsanız iftihar edebilecek bir kocaya maliksiniz demektir. 14 ve 14 ten aşağı neticeler kocanız ve aranızdaki münasebetler hakkında pek o kadar hayırlı bir derece değildir.

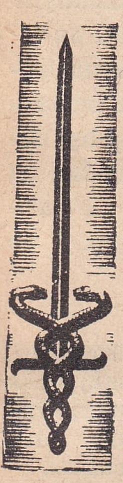
★ *Ladie's Home Journal* ★

KANSER

Hakkında neler biliyorsunuz?

★ *Collier's'ten* ★

Yirminci yüzyılın insanı ilim, fen ve tababet sahasında elde ettiği terakkilerle övünmektedir. Buna rağmen tabiatın karşımıza çıkardığı meselelerin hepsine de cevap vermiş sayılamayız. Bugünkü tababetin karanlıkta kalmış köşelerinden bir tanesi de hastalıkların en korkuncu olan «KANSER» sahasıdır. Bu mevzuda aklımıza gelecek bir sürü suale ancak pek azımız cevap verebiliriz. İşte bu suallere Amerikanın en meşhur doktorlarının verdikleri cevapları aşağıda sıralıyoruz. Bu cevaplar, insanlığın kanser hastalığı hakkında edinebildiği bütün bilgileri ihtiva etmektedir.

★

Kanser nedir?

Kanser, vücutta hücrelerin teşkil ettiği nesiçlerin (doku) tekâmül (olgunlaşma) esnasında gösterdikleri gayritabiiliğin bir tezahürüdür. Eğer önüne geçilmezse nesiçlerin bu anormal tekâmülü insanı öldürür.

Kanser sari midir?

Kanser mikrobik bir hastalık olmadığı için sari değildir. Tıp tarihinde kanserli hastalarla daimî temasta bulunan doktor veya hastabakıcılardan hiçbirinin aynı hastalığa tutulduğu görülmemiştir.

Kanser bir kan hastalığı mıdır?

Hayır. Kanın bu mevzuda oynadığı rol, mekanik bir taşıyıcılıktan ibaret olup kanserli hücrelerin vücuda yayılmasına vasıta olur.

Kanser vücuda nasıl yayılır?

Üç yoldan: 1 - Kan damarlarının kanserli hücreleri kanın tazyikiyle vücudun her hangi bir diğer aksamına girebilir, 2 - Lenfa deveran sisteminde de kan deveran sisteminde olduğu gibi, 3 - Hastalığın bulunduğu nesice komşu diğer hücrelere sirayetle.

Kanser vücuda ne kadar süratle yayılır?

Kanserin yayılış sürati hakkında sabit bir rakam söylenemez. Bâzı hallerde birkaç haftada, bâzı hallerde de birkaç yılda yayılır.

Kanser başka bütün canlı varlıklarda da olur mu?

İnsanlarla beraber nebatlar ve hayvanlarda da kanserin yerleşebildiği görülmüştür.

Kanserin asıl sebebi nedir?

Bu hastalığın asıl sebebi meçhuldür. Fakat bu arada muhtelif âmiller sayılmaktadır. Muhtelif sebeplerle olan iltihaplar en başta sayılanlardandır.

Kanseri yapan mikrop mudur?

Kanserin mikroptan mütevellidolduğu ilim tarafından henüz ispat edilememiştir.

Sıcak yemekler yemek kanser yapar mı?

Bu, doğrudan doğruya kansere sebebolabilecek bir hususiyet değilse de bâzı hallerde doğruluğunu gösterecek ufak emareler mevcuttur.

Alkol mide kanserine sebebolur mu?

Şimdiye kadar yapılan müşahedelere göre, hayır.

Kanser insanlarda irsî midir?

Buna da henüz kesin bir cevap verilememiştir. Fakat ana babanın kanserli olması halinde çocuğu kansere karşı daima uyanık bulundurmalıdır.

Kanser öpüşme ve temasla geçer mi?

Hayır. Bu nevi bir vaka henüz görülmemiştir.

Kendimizi kansere karşı nasıl koruruz?

Bütün ufak tefek yaralara ve iltihaplara âzami dikkati göstermekle, diş ve ağız kısımlarına bilhassa ihtimam etmekle, sigara içerken iradeyi elden bırakmamakla kansere karşı en güzel şekilde korunmuş oluruz. Kadınlarda doğumu müteakıp bütün berelerin iyileşmesine çok dikkat etmelidir.

Difteride olduğu gibi kansere karşı da bir muafiyet kazanmanın imkânı var mıdır?

Hastalığı geçirdikten sonra bir daha aynı hastalığa tutulmamak ancak mikrobik muayyen birkaç hastalığa münhasırdır. Kanser mikrobik bir hastalık olmadığına göre böyle bir kaide çıkartamayız.

Kanserin ilk emareleri nasıl olur?

Kanserin ilk işaretleri, "Yedi tehlike işareti" diye anılır: 1 - Uzun zaman iyileşmiyen bir çıban, 2 - Göğüs veya boğazda gittikçe büyüyen bir şişkinlik, 3 - Her hangi bir yerde anormal bir kanama, 4 - Sertlik gösteren sivilceler, 5 - Daimî hazımsızlık, 6 - Daimî hırıltı veya öksürük, 7 - Barsak itiyatlarında anormallik.

Kanser neden çabuk teşhis ve tedavi edilmelidir?

Bâzı hallerde yayılışındaki sürat, kanserin çabuk teşhis ve tedavi edilmesini icabettirir. İlk şüphelenildiği anda doktora baş vurmak en doğru yoldur.

Kanser nasıl tedavi edilmelidir?

Tedavisi; ameliyat, X şuaı ve radyum vasıtasiyle yapılır. Bazan üçünün birden yapıldığı vâki hallerdendir.

Seyrinin ilk safhalarında tedaviye başlanan kanser tamamiyle iyileşebilir mi?

Başlangıç zamanlarında teşhis edilen ve derhal tedaviye başlanan kanser vakalarının ekserisi tamamiyle iyileşmiştir.

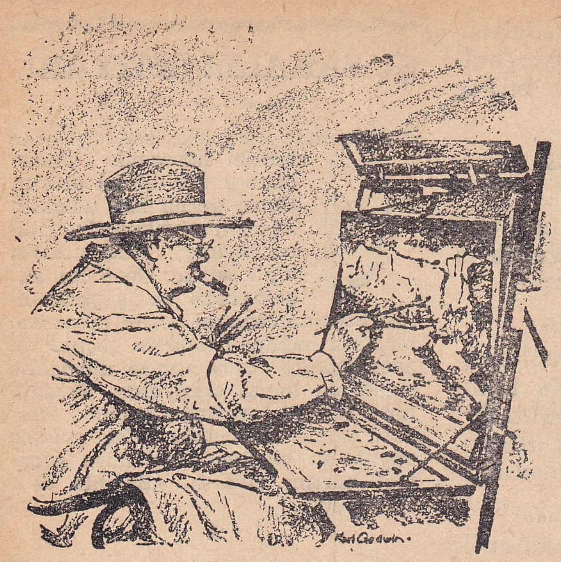
ŞU SAKALLI İHTİYAR!..

Londranın en işlek caddelerinden birinin köşesinde yıllardanberi bir dilenci oturur. Gelen geçen her Londralı köşenin alışılmış bu tipine birkaç para atmayı uğur sayar. Gene bir akşam büro ve iş yerlerinden boşalan binlerce insan muazzam bir sürü halinde caddeden geçiyor ve âdet olduğu üzere kimse dilencinin şapkasını ihmal etmiyordu. Tesadüfen kafilenin arasında bulunan Bernard Shaw, dilencinin önüne gelince büyük bir ciddiyetle cebinden gazeteci kartını çıkardı, «Basın!» dedi ve yürüdü.

★

Bernard Shaw'un «Candida» adlı piyesinin New York'ta ilk temsilinden sonra müellif eserin baş kadın artisti Cornelia Skinner'e bir telgraf çekti : «Harikulâde, mükemmel». Miss Skinner cevap verdi: «Methiniz lüzumsuzdur». Shaw, bir telgraf daha çekti: «Eseri kastettim». Miss Skinner tekrar cevap verdi: «Ben de..»

EN İYİ MEŞGALE : RESİM

Yazan : Winston Churchill

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

Mister Churchill kırkından sonra saz çalmamıştır ama, resim yapmıya heves etmiş ve muvaffak da olmuştur. Onun tabloları bugün büyük salonlarda teşhir edilir ve mükâfat kazanır. Her ne kadar bu tabloların, Churchill gibi bir zat tarafından yapılışı dolayısiyle bir kıymeti varsa da sanat bakımından da değerleri mevcuttur. Bu harikulâde adam, bu yazısında geniş görüşiyle resmi ve resim yapmayı ne güzel anlatmaktadır.

Yağlı boya resim yapmayı bir muamma telâkki ederek eline bir defa bile fırça almadan kırk yaşına geldikten sonra kendini birdenbire fırçalar, boyalar ve tuvallerden mürekkep yepyeni bir meşguliyetin içine atılmış bulmak, hem üstelik ümit verici bir netice elde etmek alâka ve şevk veren bir tecrübedir. Buna başkalarının da katılacaklarını ümit ederim. Zira, hayatta gerçekten mesut olmak için asıl işinizin dışında meşguliyetiniz ve meraklarınız bulunması şarttır.

Resim mükemmel bir eğlencedir. Vücudu yormaksızın zihni bundan daha fazla oyalıyacak bir şey tanımıyorum. Halin endişeleri ve istikbalin tehditleri ne olursa olsun bir kere resme başlandı mı artık, zihinde, bunların hiçbirine yer yoktur. Hepsi bir karanlık ve gölge içinde kaybolur gider. Zihnin bütün ışığı bu yeni işe teksif edilir.

Resim en müşkül vaziyetimde benim imdadıma yetişti. 1915 mayısının sonunda bahriye nazırlığından çekildiğim zaman hâlâ kabine ve harp komisyonu âzası bulunuyordum. Bu öyle bir vaziyet idi ki, her şeyi bildiğim halde hiçbir şey yapamıyordum. Sağlam kanaatlerim vardı, fakat bunları fiiliyata geçirecek kuvvetim azdı. Ben bütün varlığımla hareket için tutuşurken önümde uzun ve hiç alışmamış olduğum bomboş saatler duruyordu.

İşte, bu vaziyette iken, bir pazar günü kırda çocukların boya kutulariyle meşgul olmak beni ertesi sabah eksiksiz bir yağlı boya takımı tedarik etmiye sevketti. İkinci adım başlamak oldu. Palet boyalarla parlıyor, tuval lekesiz ve bembeyaz, karşımda duruyordu. Elimdeki temiz fırça, kaderinin ağırlığını yüklenmiş gibi havada kararsız bir duraklama geçirdi. Biraz mavi boyayı çok ufak bir fırça ile karıştırdıktan sonra hudutsuz bir ihtiyatla fasulye büyüklüğünde işaretler yaptım. Tam bu anda yolda duran bir otomobilden mümtaz portre ressamı Sir John Lavery'nın kabiliyetli eşi çıktı.

— Resim ha? İyi ama niye tereddüdediyorsunuz ? Büyük bir fırça verin bana...

Tuval üzerine vurduğu düz ve kuvvetli fırça darbeleriyle büyüyü bozdu. O zamandanberi tuval karşısında hiçbir korku duymam.

Cüretli bir başlangıç, resim sanatının büyük kısmını teşkil eder. Çok haris olmamalı, şaheserler beklememeliyiz. Yağlı boya takımımızın vereceği neşe ile iktifa etmemiz lâzım.

Göz alıcı renklerden hoşlandığımı söylemeliyim, parlak renklerle neşelenir, o zavallı kahverenkleri için de hakikaten üzüntü duyarım. Cennete gidince, ömrümün ilk milyon yılının büyük bir kısmını resimle uğraşarak geçirmek, böylece sanatın derinliklerine inmek niyetindeyim. Ama o zaman buradakinden çok daha iç açıcı bir palet istiyeceğim. Öyle ümidediyorum ki, portakal ve lâl renkler o paletin üstündeki en donuk renkler olacak, onların ötesinde semavi gözlerin haz duyacakları harikulâde renklerden bir sıra bulunacaktır.

Yavaş yavaş gerekli renkleri seçip yerinde kullanmıya başladığım gibi, bir manzarada evvelce farketmediğim nice şeyleri keşfetmekle de hayrete düşüyorum. Tepenin yamacında, gölge ve güneşte birbirinden bambaşka olan o kadar renk, havuzda asıllarının fakir birer izahı olan öyle parlak akisler var ki! Bir de baktım, yaprakların biçimini, rengini; dağların hülyalı gölgelerini; kış dallarının ince tezyinatını; uzakta, ufukların belli belirsiz solgun siluetlerini gayriihtiyari tetkik ediyorum. İşte, bir insanın kalabalığı görüp «Amma da kalabalık !» demesi kabilinden umumi görüşleri hariç tutarsam, kırk yıldan fazla bir zaman bütün bunları farketmeden yaşamıştım !..

Öyle sanıyorum ki, müşahede duygusunun bu inkişafiyle resim sahasında başlıca hazlardan birini duydum. Artık sanat galerileri de yeni bir ehemmiyet kesbediyor. Burada dün sizi şaşkına çeviren bir güçlüğü ve büyük bir ressamın bunu nasıl yenmiş olduğunu görüyorsunuz; sanat eserlerine anlıyan ve tahlil eden nazarlarla bakıyorsunuz.

Bir sonbahar günü Marseilles yakınlarında rasgele gittiğim münzevi bir köşede Cezanne'ın iki şakirdiyle karşılaştım. Bunlar tabiatı, renk ahenk-

leri ve tezatlariyle parlayıp yanan bir ışık yığını olarak görüyorlar.

Bundan sonra denizi, akide şekeri biçiminde sayısız küçük noktalar ve çoğu zaman basit olan parça parça renklerle belirtmeyi denemeliyim. Bu renkli, küçük noktaların herbiri, gözün, sebebini araştırmadan farkına vardığı bir pırıltı hâsıl ediyor. Akdenizin mavi rengine bakın. Bunu nasıl verebilirsiniz ? Elbette tek bir renkle değil. Mavinin bu ışıklı kesifliğini taklidedebilmenin yegâne yolu muhtelif renkleri sayısız noktalar halinde kullanmaktır. Güç mü ? Hayır, teshir edici bir şey.

Salâhiyetli bir şahsın resimde hâfızanın oynadığı rolü incelemesi alâka çekici olurdu. Önce resmini yaptığımız şeye, sonra palete ve nihayet tuvale dikkatle bakarız. Tuval, birkaç dakika evvel gördüğümüz eşyadan verilen mesajı alır. Bu vetire hâfızanın kanadları üzerinde taşınır. Böylece, resim yapmakla aynı zamanda nakletme kabiliyetimiz ve yeniden yaratma gücümüz de inkişaf ediyor.

Yine, resim kadar, insanı seyahate teşvik eden bir şey yoktur. Hemen bir boya takımı alarak resmi deneyin. Yanıbaşınızda yeni ve harikulâde bir düşünce ve sanat dünyası, ışık ve renkle pırıl pırıl yanan güneşli bir bahçe bulunduğunu bilecek olsaydınız boş zamanlarınızı briç ve golf peşinde heba etmenin acınacak bir hal olduğunu teslim ederdiniz. Resim, hayat yolculuğunun çoğu zamanında beraberce yürümek istiyeceğiniz bir dosttur. Gün olur, şiddetli sporların, üzücü oyunların birer birer sonu gelir: adaleler gevşer, hareketler ağırlaşır; sinirler gençlik ve olgunluk çağındakinden daha az itimadedilebilir bir hal alır. Fakat resim, versiz isteklerde bulunmıyan bir arkadaştır. Hiçbir yorucu ise teşvik etmez, en ağır gidişe bile ayak uydurur ve nihayet tuvalini, ölümün kıskanç nazarları veya ihtiyarlığın abus çehresiyle aramızda bir paravana gibi tutar.

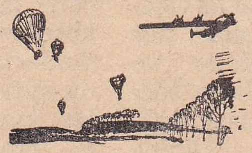
Bunları Türk - Amerikan Dostluk Cemiyeti âzaları okusun :1

ŞİMDİLİK BÖYLE MÂNA VERELİM..

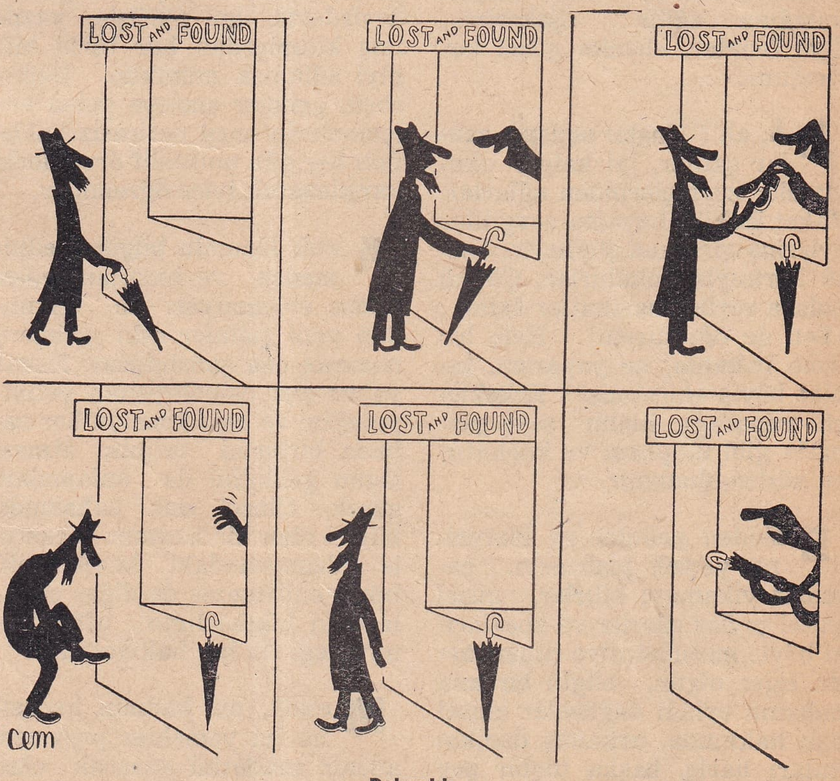
Aşağıdaki fıkrayı Reader's Digest'te okuduk ve aynen tercüme ettik. Bu fıkraya okuyucular ne mâna verirler bilmeyiz. Yalnız biz, zeki Anadolu köylülerinin bir lâtifesi olduğunda şüphe etmediğimiz bu espriyi, mecmuanın da hoş bulduğu için sayfalarına geçirdiğini kabul edelim.

«Biri subay olmak üzere dört mürettebatiyle geçen kış Anadolu üzerinden Bağdad'a doğru giden bir uçak benzinin bitmesi yüzünden mecburi iniş yapmak zorunda kalmış, fakat etrafın sisle kaplı olması bu inişin emniyetini tehlikeye koyduğundan uçak yere inmeden mürettebat paraşütle atlamıştı. Pilot atlamadan evvel otomatik iniş düğmesine basmayı da unutmamıştı. Biraz sonra uçağın indiği yere koşan Anadolu köylüleri içerde mürettebatın bulunmadığını, ancak onların yere atlarken bıraktıkları köpeklerinin mevcudolduğunu görünce aralarında şöyle söylenmişlerdir :

— Şu Amerikalılar müthiş adamlar doğrusu, köpeklere bile uçak kullanmasını öğretmişler. Rusların bunlar karşısında dayanmalarına imkân var mı? »

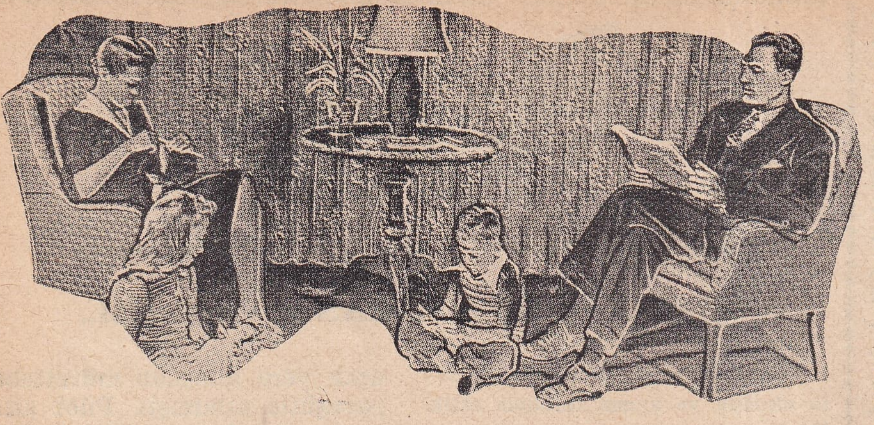

Kayıp eşya dairesinde..

Dalgınlık...

Saturday Evening Post'tan

Evlilik hayatına hazır mısınız ?

★ *Popular Psychology Guide'den* ★

Bilmem okuduğunuz romanları hatırlar mısınız? Son bölümün yarısına gelene kadar her şey karmakarışıktır, fakat tam buraya gelince romanın erkek kahramanı gayesini açığa vurur ve sevgililer evlenirler. Sonra, kuşlar çiçekli kameriyelerin arasında ötüşerek uçuşur. Düğün çanları çalar, her yer neşeli seslerle dolar ve mesut sevgililer asmalarla süslü, küçük, şirin yuvalarına doğru yürürler. Erkek talihine şükrederek yanındaki güzel mahlûka bakar, onun küçük kulağına eğilir : «Şekerim», diye fısıldar, «benim güzel karıcığım».

Ah, ah ! Kuşlar uçuşur, çanlar çalınır, iyi kalpli okuyucular sevinçlerinden ağlarlar. Fakat hakikî hayatta sevgililer evlerine girerken şüpheyle, hattâ korkuyla doludurlar. Çünkü onlara verilen nasihatler daima: «Sen de öğrenirsin! - Hele bir dene bakalım, ne yaparsın, tabiat böyle emretmiş. - Erkeklerin yapacağı hiçbir şeye şaşma!» gibi müphem ve korkutucu sözler olmuştur.

Eskiden gelinler ev idaresini, yemek pişirmeyi, çamaşır yıkamayı bilirler, güzel güzel şeyler işlerler ve kocalarını böyle mesudetmiye çalışırlardı. Eğer olgun, bilgili bir ana babanın evlâdı değilseler cinsel aşk hakkında, arkadaş dedikoduları hariç, başka hiçbir şey bilmezlerdi. Bugün bu iş tamamen tersine dönmüş bulunuyor. Yeni gelinler aşk psikolojisini iyice biliyorlar, fakat buna mukabil ekserisi ev işlerinde tam mânasiyle cahil. Aşk psikolojisini bilmelerinin sebepleri şunlar : Bir kere anneleri ve babaları kendi müşterek hayatlarının başlangıcında bilgisizliğin kötü neticelerini görmüş bulunduklarından, tabii çocuklarının da aynı hale düşmesini istemezler, bunun için ellerinden geleni yaparlar. İkincisi, bu bahis'e umumi efkârın ve sansürün daha anlayışlı olduğu bir devirdeyiz, ilmî görüşle yazılmış kitaplardan her türlü bilgiyi edinmek mümkün. Üçüncüsü, gençler aceleye gelen evlenmelerin nasıl neticesiz kaldığını her gün muhtelif örneklerle karşılaşarak iyice öğrendiler.

Artık lüzumlu bilgileri edinmeden ve hazırlanmadan kimse evlenmiyor. Bu bakımdan yeni gelinler eski gelinlere nazaran çok şanslıdırlar. Fakat yalnız aşk psikolojisinin yetmiyeceğini ve karı kocanın her sahada birbirini tatmin etmesi lâzım geldiğini de anlamaları gerek. Cinsel aşk sahasında bilgisi olan bir kadının kocasiyle anlaşmasındaki büyük rolü inkâr edilemezse de diğer sahalardaki bilgisizliğini affettiremiyeceği de bir hakikattir.

Meselâ, bir kadının kocasına iyi yemekler pişirmesi ailenin saadetini kuracak olan temellerden biridir. Eğer kadın bir iş tutmak, çalışmak isterse evvelâ iyi bir ahçı temin etmeli veya kocasiyle anlaşıp, onu dışarda yemek yemelerine ikna etmeli. Tabii böyle bir şeyin iki tarafın arzusiyle olması şarttır ve bir erkek daima yemeğini karısının hazırlamasını ister, bunu unutmamalıdır.

Sonra, erkek, iş saati haricinde de sevgilisinin süslü olmasını, her istediği zaman partilere, gezmelere çıkabilmesini arzu eder. Kocasına, kendisinin bütün gün çalışıp yorulmuş olduğunu anlatmak çok güçtür.

Hem çalışmak hem de yemeğini pişirmek istiyen kadınlar kolay yemek pişirme usullerini öğrenmelidirler. Yani yarım saat içinde her şeyi hazır edebilmeli.. Pişirmesi uzun zaman alan pastalara, keklere elveda. Yemek pişirmeyi, biraz dikkatli bir kadın yemek kitabından da öğrenebilir. Unutmamalı ki bir fincan kahve bazan bir erkeğin neşeli veya suratsız olmasının sebebidir.

Erkeğin ev işlerine yardımını temin etmek için şu basit psikoloji bilgisi yeter: Eğer bir erkek evine ısınırsa, yani onu kendi öz yuvası olarak benimsiyebilirse alâkası da o derece fazla olur. Her zaman: «Benim apartımanım, benim seccadelerim, benim eşyalarım » diye konuşmıya alışmış olan kadınlar pek çoktur. Sanki erkek orada sadece yiyen, içen ve yatan bir kimse imiş gibi hareket eder. Erkeklerin zaten yaşıyacakları yer hakkında fikirleri o kadar azdır ki hani insan şaşırır; çoğu, evlerini nasıl döşiyeceklerini düşünmemişlerdir bile.. Bu işin kadınlara vergi olduğuna inanırlar. Kocanızın, eviyle alâkadar olması için ne yapmanız lâzımgeldiğini her halde anlamışsınızdır. Meselâ, evinizin tanzimi için onun da fikrini alın. Odalarınız sadece sizin zevkinize göre döşenmesin, bir erkeğin de zevkini okşasın. İkinizin de istedikleriniz olsun. Bu, evinizi onun da hiç olmazsa sizin kadar kendi yuvası olarak benimsemesini sağlar. Buraya kadar yazdıklarımdan anlıyaca-

ğınız gibi evlilik meseleleri çok çeşitlidir, hattâ sonsuzdur.

Karı koca, zevklerini olduğu kadar mesuliyetlerini, sıkıntılarını da paylaşmak mecburiyetindedirler. Karşılıklı alâka ve bağlılık göstermelidirler. Asıl dâva bundan sonra başlar. Akrabalar, nasihat ve tenkidlerle, sevgili yavrularının hayatını nizama sokmak için üstlerine gelirler, çocuklarını terbiye etmek isterler, yahut onlara uzun uzadıya evlenmelerinin nasıl büyük bir hata olduğunu anlatırlar. İyi kalpli, iyi niyetli akrabalarına karşı nasıl hareket edeceklerini evvelden kararlaştırmalı ve bilhassa onların önünde kavga etmemiye dikkat etmelidirler. Ufak tefek kavgalarınızda, her anlaşmazlıkta annenize koşarsanız hayatınıza müdahale etmesine yol açarsınız. Eğer bir üçüncü şahsa muhakkak ihtiyacınız olursa bu kimseyi dikkatle seçin.

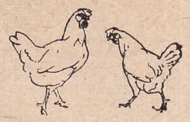
Her ikinizin de kadın veya erkek çok samimî arkadaşlarınız olabilir, eğer mesut olmak isterseniz en yakın dostlarınızın bile size karşı lüzumundan fazla teklifsiz olmamalarını temin etmelisiniz. Bu sizi birbirinize yakınlaştıracak ve hususiyetinize hiç kimsenin karışmaması aranızdaki bağları daha çok kuvvetlendirecektir.

Çok mühim bir nokta daha var: Çocuklarınızı yetiştirmeleri için akrabalarınıza vermeyin. Anneniz bir torun istiyebilir, fakat bu, çocuğunuzu ona vermeniz için bir sebebolamaz.

Çocuklarınız olsun, evet. Onlar olmadan hiçbir yuva tam değildir. Fakat çocuk yapmanın da zamanını bilmelisiniz. Bu daha fazla hayat seviyenizle alâkalı bir konudur. Çocuklar katiyen size yük olmamalıdır.

Evde yaptığınız şeyleri, en basit aile sırlarınızı gevezelik edip herkese anlatmayın. Mahrem şeylerinizi başkalarına söylemenin bir faydası olmaz. Unutmayın ki, aranızda kalan ve üstüne mahremiyet örtüsünü çektiğiniz her hareket, sizi birbirinize biraz daha bağlar.

Üç zevcelilere mükâfat!

Mayıs ayı içinde Tel-Aviv'den gelen haberlere göre, İsrail Parlâmentosu, üç karısı olan mebuslara bundan böyle yetmiş beş Filistin lirası maaş verecek ve bu suretle bu mebuslar bir nazırdan fazla maaş almış olacaklardır. Eskenazit mezhebinden olmıyan Yahudilerin birkaç zevce almalarına dinlerince ve kanunlarınca bir mâni yokmuş..

İslâm dininde de dört zevceye kadar müsaade vardır. Fakat, bizde Medenî Kanun bunu bütün medenî dünya insanları gibi bire indirmiştir.

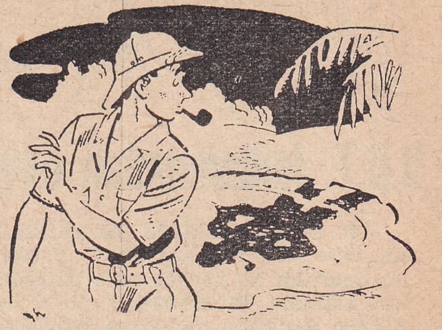
Şu kadar ki, bugün medenî dünyanın Almanya gibi harb mıntakalarında erkek azlığı hasebiyle bir erkeğe fazla kadın düşmesi yüzünden bâzı tedbirler düşünülüyor.

Şu geçim zorluğunda, fazla kadın almıya kaç babayiğit cesaret edebilir? Bunu bilmeyiz. Fakat, birden fazla zevce alma hakkında Avrupa tarihlerinde geçen şu notları da buraya ilâveden kendimizi alamayız:

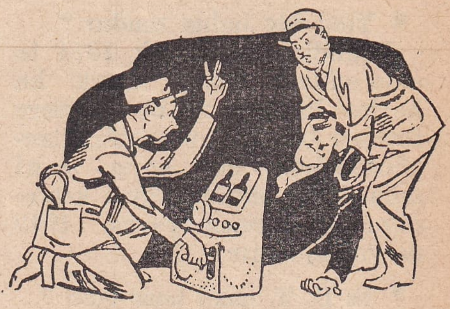
★ Martin Luther, Hessen kontunun iki karı almasına bizzat izin vermiştir.

★ Otuz Sene Muharebelerinin bıraktığı korkunç insan boşluklarını doldurabilmek için Frank Parlâmentosunun 14 şubat 1650 de aldığı kararın üçüncü maddesi şudur: «Her erkeğin iki kadın almasına müsaade edilmiştir. Yalnız, şahısların kadınlara karşı gayet iyi hareket etmeleri, onlara iyi bakmaları, rahatlarını temin etmeleri lâzımdır ve kendilerine iki kadın emanet edilmiş namuslu bir insan sıfatiyle yalnız onları beslemekle kalmayıp aralarında bir anlaşmazlık çıkmamasına da dikkat etmelidirler. Bu hususlar kiliselerde daima va'zedilmeli ve halka anlatılmalıdır».

Hâdiseler, icatlar

Tropik bölgelerdeki petrol mıntakalarında yabancılar pek çok hayret verici şeylerle karşılaşırlar. Çünkü fazla sıcak günlerde petrol birikintilerinin yakınından geçenler, kendileri geçtikten daha bir müddet sonra, gölgelerinin orada durduğunu görebilirler. Bu hal, petrol üzerinde, gölgenin serinliği güneş tarafından telâfi edilinciye kadar orada kaldığı ve güneşin ışığına karşı koyduğu yolunda tefsir edilmektedir.

Yeni icadedilen elektrikli bir makinenin, sarhoşların yaptığı kazalar hususunda polise çok fazla yardımda bulunacağı tahmin edilmektedir. Bu makine, kazayı yapan sarhoşun içtiği içki miktarını, nefesini tahlil ederek gayet doğru şekilde ortaya koyacaktır.

Bunlara gülebilir misiniz?..

HANGİSİ DAHA EĞLENCELİ ?

Bir zamanlar Birleşik Amerikanın idare mekanizmasında mühim mevkiler işgal etmiş olan Mrs. Frances Perkins, bir gün sinemada arkasında oturan adama dönerek «Eğer şapkam sizi rahatsız ediyorsa, memnuniyetle çıkartırım» dedi. Arka sırada oturan adam nezaketle öne doğru eğilerek cevap verdi: «Rica ederim rahatsız olmayınız, zira bence filmden daha eğlenceli!»

EN TEHLİKELİ RAKİP !

Joe Louis, kendisine şimdiye kadar karşılaştığı rakiplerinin en tehlikelisi kim olduğunu soran gazetecilere şu cevabı vermişti : «Maliyenin vergi tahsildarı».

ZAMAN VE PROFESÖR !

Encyclopaedia Britannica'nın editörleri yeni bir baskı hazırlarken eski makaleleri gözden geçirtiyorlardı. Tarihe ait makalelerden birini, meşhur bir üniversitenin tarih bölümü başkanı olan profesöre yolladılar ve gözden geçirmesini rica ettiler. Makale geri geldiği zaman üstünde profesörün şu notu vardı : «Çok kötü hazırlanmış ve yanlışlarla dolu». Editörler bu yanlışlarla dolu makaleyi kimin yazdığını merak ederek dosyalarını açtılar ve hayretler içinde kaldılar. Çünkü makaleyi yıllarca evvel bizzat profesörün kendisi yazmıştı.

★ ★ ★

D.D.T. kullanmadan evvel bunları bilmelisiniz!..

D. D. T. hakkında çok yazıldı, çok söylendi. Maalesef verilen bilginin üçte ikisi yanlıştır. D. D. T. nin faydaları pek çoktur ama öyle şeyler anlatıldı ki, herkes neye inanacağını şaşırdı. Hepimiz yanlış kanaatlere kapıldık. Bu sebeple D. D. T. hakkında, Amerikan mütehassıslarının gözden geçirdiği ve doğru bulduğu, bu kısa bilgileri vermenin faydalı olacağına inanıyoruz.

★ *Reader's Digest'ten* ★

*** D. D. T. nedir ?**

Renksiz, kokusuz, kristalize bir katıdır. Toz veya sıvı hallerinde bulunabilir. Kimya dilinde adı : dichloro - diphenyl - trichloroethane'dır (Bakınız : D. D. T. ; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 492).

*** Yeni bir buluş mudur ?**

Değildir. İlk olarak 1874 te elde edilmiş, fakat ancak bu harbin başında ve bir İsviçre firması tarafından yapılan tecrübede böceklere karşı tesiri anlaşılmış, büyük değeri kesfedilmistir. Amerikaya ise 1942 de yollanmıştır.

*** D. D. T. nasıl tesir eder ?**

Böceklerin sinir sistemine tesir ediyor. İlâç sıkıldıktan biraz sonra sineklerle sivrisinekler âdeta sarhoş oluyorlar ve bunu bir felç takibediyor, yarım saat sonra da ölüyorlar. Bu süre tahtakuruları için birkaç saat, hamam böcekleri içinse bir haftadır.

*** D. D. T. nasıl kullanılmalı ?**

Sineklerle sivrisineklere karşı suya yüzde beş arasında D. D. T. katarak elde edilecek karışım tesirlidir. Bu karışımı duman haline getiren filit makineleriyle sıkmayın. Böceklerin bulunduğu yerlere serpin. D. D. T. yi gene yüzde beş oranında olmak şartiyle gazla (petrol) karıtırıp kullanırsanız tahtakurularına ve pirelere de tesir eder. Tabii gazla karışınca sobaya, yahut açık bir alevin bulunduğu yerlere yakın serpmemelidir. Pire ve hamam böceklerine karşı katî tesir göstermesi için yüzde on oranında karıştırmak lâzımdır.

*** D. D. T. nin insanlara zararı var mıdır ?**

Yapılan bütün deneyler, tarif edildiği gibi kullanılan D. D. T. nin insanlara hicbir zararı olmadığını göstermiştir. Tabii, içilirse zehirlidir, kötü tesirler yaratabilir. Örtülmemiş yemeklerin bulunduğu yerlere, yenecek yemişlere, sebzelere serpilmesi doğru olmaz. Bunlara dikkat edildiği takdirde hiçbir zararı dokunmaz.

*** Ev eşyasına ve elbiselere zararı olur mu ?**

Hayır. Zararlı bir maddeyle karıştırılmadıkça hiçbir kötü tesiri olmaz.

*** D. D. T. serperken her tarafı sıkıca kapamalı mı ?**

Hayır. Pencereler ve kapılar açıkken de serpilebilir ve uzun zaman serpildiği yerde kalır.

*** Güvelere karşı tesiri olur mu ?**

Yünlüler ve kürkler yüzde beş oranında D. D. T. ihtiva eden bir toz ekilerek güvelere karşı muhafaza edilebilir. Yumurtalarına tesir edemezse de böcekleri hemen öldürür. Sandıkta duran şeylere serpilirse altı ay müddetle koruyucu tesiri devam eder.

*** Duvar boyalarına karıştırılabilir mi ?**

Badanaya karıştırılan D. D. T. nin birkaç ay tesiri görülebilir. Yağlı boyalarda bu tesir daha azalır.

*** Kedilere ve köpeklere kullanılır mı ?**

Talk ile yüzde beş oranında karıştırılmış D. D. T. tozu köpeklere ekilebilir. Kedilere gelince, yalnız baş ve boyun kısmına ve çok az serpmeli, çünkü kediler yalandıkları esnada ilâcı yutabilirler.

*** D. D. T. vücut bitini öldürür mü ?**

Yüzde on D. D. T. karıştırılmış bir toz elbiselere ve vücuda serpilirse bitleri öldürür. Baş bitine de aynı tesiri yapar, fakat sirkeleri öldüremez.

*** Arıları, kuşları, balıkları öldürür mü ?**

Arıları öldürür. Yapılan deneyler nispeti yüksek D. D. T. nin kuşları ve balıkları ve hattâ fareleri de öldürdüğünü göstermiştir.

Bir müstahzar D. D. T. kullanılmadan evvel tarifnamesinin dikkatle okunması ve karışımının ne miktarda olduğuna dikkat edilmesi şarttır.

— Kolay gelsin Jozef amca!..

New - York Herald Tribune'den

Mütevazı kıral

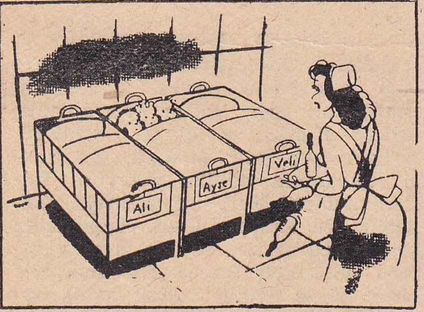
★ *Coronet'ten* ★

Oslo'da Büyük konser salonunda Çaykovski'nin Pathetique senfonisini dinliyorduk. Önümde oturan uzun boylu bir adam orkestrayı görmeme mâni oluyordu. Hafifçe omuzuna dokundum ve biraz yana çekilmesini söyledim. Adam hemen af diliyerek vaziyetini düzeltti. Bu alelâde bir hikâyedir. Fakat uzun boylu adamın Norveç Kıralı Yedinci Haakon olduğunu söylediğim zaman herkes hayret içinde kalıyordu. Kıral bu gibi yerlerde katiyen locada oturmaz, bulduğu bir biletle, o da halkın arasına karışır ve herkes gibi seyreder.

Bir gün bir Oslo tramvayında yaşlı bir kadın inmek üzere ayağa kalkınca uzun boylu bir adam nezaketle yaklaşarak çantasını taşımak teklifinde bulundu. Kadın teşekkür ettikten sonra adama "sizi birine benzetiyorum" dedi. Adam "belki bir yerde resmimi görmüşsünüzdür, ben Kıral Haakon'um" diye cevap verdi. Kıralı hemen her vakit bir dükkândan alışveriş ederken, veya alelâde bir lokantada yemek yerken veyahut parkta bir kanapenin üstünde otururken görebilirsiniz. Onu subay elbisesiyle bile tanımak mümkündür. Haakon nakil vasıtalarında tenzilâtlı seyahat etmek için ekseriya resmî elbise ile dolaşır. 1947 ağustosunda Haakon'un yetmiş beşinci doğum yılı kutlandı. Haakon, kırallığı veraset yoliyle değil seçimle kazanmıştır; Norveç anayasasına göre meclis istediği zaman kıralı tahttan indirme salâhiyetini haizdir.

Harb başladığı zaman kıral memleketten ayrılmadı. İngilizler Alman taarruzu karşısında çekilmek zorunda kalınca kıral da onlarla beraber İngiltereye geçti. Harbin son günlerinde Avrupada Almanlar Müttefiklere teslim olurken Norveçte de yeraltı teşkilâtına mensup kuvvetler Nazilere amansız darbeler indiriyorlardı. İşte bu günlerde kıral tekrar memleketine döndü. Halk onu çılgınca karşıladı. 1947 senesinde kıralın yetmiş beşinci doğum yılı münasebetiyle halk ona bir hediye almak istedi, kendisine ne istediğini sordukları zaman, "bahriyeye intisabettiğimdenberi hep yat sahibi olmak isterdim, fakat hiçbir zaman bir yat alacak kadar param olmadı, bana bir yat alabilirseniz çok memnun olurum" dedi.

Kötü düşünen kahrolsun!..

Sie und Er'den

Bunlara gülebilir misiniz?..

TEKLİF YOK !

Columbia Üniversitesinde felsefe profesörü olan Irwin Edman bir meslektaşı ve meslektaşının karısiyle beraber gece saat ikiye kadar oturmuştu. Birkaç uzun esnemeden sonra arkadaşı, onun hiç aldırmadığını görerek: «Sana doyum olmaz ama Irwin, dedi, yarın sabah dokuzda bir dersim var da..»

Felsefe profesörü kulaklarına kadar kızardı: «Allahım, diye inledi, ben sizi kendi evimde zannediyordum ».

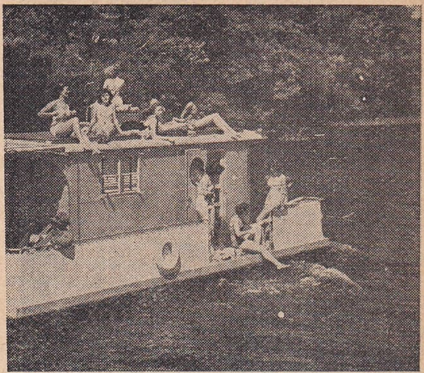
TEŞEBBÜSÜ ŞAHSİ!..

Copenhagen'in büyük mağazalarından birinde bir gün bir müşteri idareye müracaat ederek, kadınların istirahat odasındaki hizmetçinin, bol bahşiş vermediği için kendisine soğuk soğuk baktığını söyliyerek şikâyette bulunmuş.

Müdür: «Aman efendim, demiş, bizim kadınlar odasında hizmetçi yoktur ki».

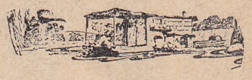
Yapılan tahkikat sonunda anlaşılmış ki hizmetçi denilen kadın bundan bir yıl evvel dinlenmek için odaya girmiş, elinde örgüsü, oturmuş istirahat ederken bâzı kadınlar ona para vermişler. Kadın bu işin ne kârlı olduğunu görünce fırsatı kaçırmak istememiş. O gündenberi devamlı olarak geliyor, hem örgüsünü örüyor, hem de kendisini hizmetçi zannedenlerden bahşiş topluyormuş.

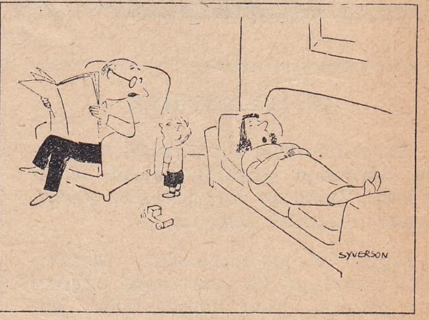
Oh, kekâ!

Otomobillerin arkasına takılan portatif evler Amerikada pek fazla rağbettedir. Bu esasa dayanan ve deniz veya göl üzerinde hareket kabiliyeti olan portatif evler yapmak fikri de Amerikalı motor inşaatçısı Clyde E. Gray'in aklına gelmiştir. Nehir kaptanları ve gemi mühendisleriyle yaptığı müşavereden sonra ilk nümunesini ortaya koymuştur.

İçinde dört kişi rahatça yaşıyabilen bu yeni nehir evleri kıçtan takma motorla hareket ettirilebildiği gibi, ufak bir motorbot tarafından da çektirilebilir. Hattâ bu çekme işi bildiğimiz âdi bir sandal tarafından da kolaylıkla yapılabilmektedir. Bu nehir evleri şimdi Amerikada Türk parasiyle yedi, sekiz bin liraya mal edilmektedir. Bizim İstanbul koyları için ne ideal şey!..

Şantaj!..

— Eğer bir çeyrek vermezsen annemi derhal uyandırırım..

The Saturday Evening Post'tan

DÜNYADAN HABERLER

Amerika peygamber de ihracediyor!..

Yeni bir moda veya orijinal bir kıyafeti yalnız alelâde insanların değil, peygamberlerin de ortaya koyabileceğine, Krishna Venta Paris halkına ispat etmiş bulunmaktadır. Kendisi çıplak ayakları, uzun sakalı, kıvırcık saçları ve sanki ressam Gustav Doré'nin Hıristiyan dininin azizleri için çizdiği desenlere benzer kıyafetiyle Paris caddelerinde dolaşmaktadır.

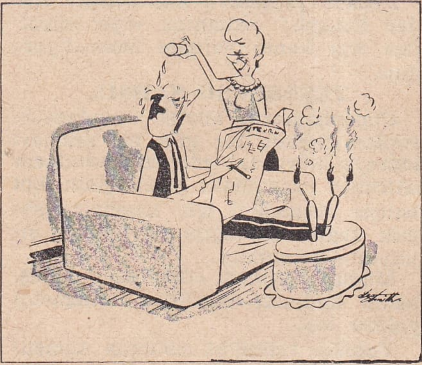
Bu yeni peygamber bu sefer Kudüsten değil, Birleşik Amerikadan doğmuştur. Orada 80,000 kadar müridi olduğu söylenmektedir. Krishna Venta, Paris halkına ilk mucizesini soğuk caddelerde çıplak ayakla gezdiği halde nezleye tutulmamakla göstermiş bulunmaktadır. Yukarıdaki resimde: Krishna Venta bir moda salonunda, aşağıda da eşi ile Paris caddelerinde görülmektedir.

EN İYİ TAVSİYE

Atom bombası ilk atıldığı sıralarda dünyanın gözünü dehşet bürümüştü. Zamanla bu dehşetin yerini çeşitli nükteler kapladı.

İngiliz askerî makamları tarafından çıkartılan ve yarı resmî sayılan bir gazete, atom bombasından korunma hususunda okuyucularına şu tavsiyede bulunmaktadır: «Atom bombasına karşı en iyi korunma çaresi, bombanın atıldığı yerde bulunmamaktır».

— Peki peki, şimdi sofraya geliyorum.

The Saturday Evening Post'tan

Yurdumuza dair tarım rakamları

İstatistik Genel Müdürlüğümüz bu yılın nisanında tarım varlığımıza dair bir broşür yaptı. Bundan aşağıdaki notları alıyoruz.

Memleket topraklarının bölünüşü ve kullanılışı (1944 te) : Tarlalar (hububat, bakliyat, sanayi bitkileri vesaire) 12.901.000 hektar. Çayırlar, otlaklar, meralar 39.021.000 hektar. Bağlar ve bahçeler 1.385.000 hektar. Ormanlar 11.893.000 hektar. Göller, bataklıklar vesair mahsulsüz yerler 12.498.000 hektar.

Ziraat makineleri ve âletler (1944 te) : Çeşitli pulluklar 419.932, traktör pullukları 11.903, çapa makineleri 3.367, tohum eken makineler 6.515, orak makineleri 10.661, biçerdöğer 103, çayır makineleri 1.068, harman makineleri 253, mısır taneleme ve kırma makineleri 2.051, balya makineleri 137, tınaz makinesi 1.644, lokomobil ve lokomotif 63, traktörler 387, çeşitli tulumbalar 2.915, krema makinesi 14.492, sütçülük makineleri 4.386, kuluçka makineleri 38.

Ekiliş ve istihsal (1948 de) : Ekilen saha : 8.117.000 hektar hububat (1938 de 6.911.000 hektar), 430.000 hektar bakliyat (1938 de 392.000 hektar), 770.000 hektar sınai bitkiler (1938 de 600.000 hektar).

Alınan mahsul : 9.093.000 ton hububat (1938 de 7.704.000 ton), 378.000 ton bakliyat (1938 de 319.000 ton), 1.737.000 ton sınai bitkiler (1938 de 1.013.000 ton).

İsrail kırallığı için namzet!..

Dr. Solnik adında biri bundan kısa bir müddet evvel ailesiyle ecdadının vatanı olan İsrail'e döndü. Kendisi Polonyada Kaliç şehrinde doğmuş, Fransa ve İsviçrede diş hekimliği tahsil etmiştir. Halen İsrail ordusunda hizmet etmektedir.

İddiasına göre, Dr. Solnik'in ecdadı De Abravanel'e dayanmaktadır. De Abravanel, Engizisyona takaddüm eden yıllarda İspanyada iktisat nazırlığı yapmış olup, Kıral Davud'un sülâlesindendir. Dr. Solnik Davud'dan gelen İsrail tacını 6 yaşındaki oğlu için hazırlamakta ve Genç İsrail devletinin eskiden olduğu gibi gene kıraliyetle idare edilmesi lâzım geldiğini söylemektedir.

Yukarıdaki resimde: Ortada Dr. Solnik, aşağıda ve ortada müstakbel kıral (!) görülmektedir.

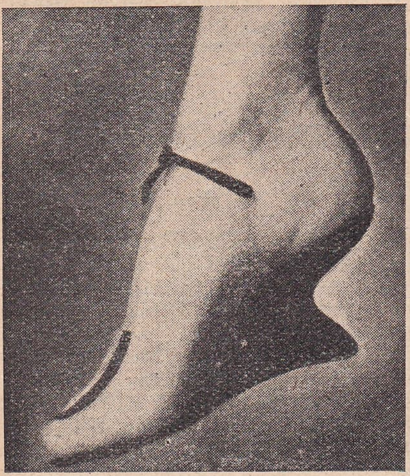
TABİİ HEPSİYLE

General Eisenhower'in annesi tam yedi tane erkek çocuk doğurmuş. Bunlardan beşi halen hayattadır. Milton Kansas Kolejinin müdürü, Arthur aynı şehirde büyük bir ticari müessenin müdür muavini, Edgar avukat, Earl ise elektrik mühendisidir. İkinci Dünya Savaşından sonra oğullarının en meşhuru vatanına dönerken Bayan Eisenhower'e birisi şöyle demiş : «Her halde oğlunuzla bir hayli iftihar ediyorsunuz». Generalin annesi gayet samimî sormuş: «Hangisiyle?»

Japon imparatoru ne âlemde?

Japonyaya harb ilân eden bütün memleketler (Rusya müstesna), aralarında zımni bir anlaşmıya vararak İmparator Hiro-Hito'nun harb suçlusu telâkki edilmiyeceğine karar vermişlerdi. Bugün Japonya günden güne demokratlaşmakta ve imparator da yarı demokratik bir devletin başkanı haline geçmektedir. Eskiden «Güneşin Oğlu» diye anılan ve bir yarı ilâh vaziyetinde olan Hiro-Hito, şimdi bir Avrupalı kıyafetiyle gündelik hayatta yer almaktadır. Fotoğrafları alınan ve filmleri çekilen imparator günlük resmî meşguliyetlerinden sonra sarayın bahçesine inmekte ve pek sevdiği krizantemleri sulamakta, salata ve lâhana da yetiştirmektedir. İmparator polis romanlarını pek sevmekte ve Hollywood'dan husuşi bir uçakla getirtilen filmleri seyretmektedir. Tercih ettiği sinema yıldızları Lana Turner, Loretta Young ve Fred Astaire'dir.

BÜYÜK TÜRK LÛGATİ' NİN ÖLÜMDEN KURTULUŞU

İlim ve fikir hayatımızda iz bırakmış simalardan Hüseyin Kâzım Kadri, ölümünden bir iki yıl önce bütün kitaplarını bir arabaya koyup Üsküdardaki Selimağa Kütüphanesine hediye etmişti. Ayrıca yazıp da neşredemediği eserlerin orijinallerini de bir sandık içine koymuş ve mühürliyerek bu kütüphanenin müdürü Ahmet Remzi'ye vermiş, bu bir sandık el yazması eser ve müsvedde ile birlikte bir teneke de petrol götürerek «Ben öldükten sonra gelip bu kitapları senden istiyeceklerdir. Böyle bir hal vukuunda şu gazı kitapların üzerlerine dök ve hemen yak» demiştir. Etrafındakilerin ısrarı üzerine bu arzusundan bir ay sonra geri dönmüş ve ölümünden sonra da sandık açıldığı zaman, içinden şimdi Türk Dil Kurumunun bastırmış olduğu bir ana kitap, «Büyük Türk Lûgati» nin müsveddeleri çıkmıştır..

Hüseyin Kâzım'ın hal tercümesi «Aylık Ansiklopedi» kısmımızdadır.

MUHSİN ERTUĞRUL'UN BİR ESPRİSİ

Bir sabah saat sekizde Şehremini Muhittin Bey, bir Hilâliahmer müsameresi için toyatroyu hazırlatmak üzere Tepebaşı tiyatrosuna gelmişti. Sahnede bir merdiven üzerine çıkmış, elektrik lâmbalarının tenekelerini yaldızlıyan mavi amele gömlekli bir adamdan başka tiyatroda kimse yoktu. Muhittin Bey: «Oğlum, beylerden kimse yok mu ?» dedi. Mavi gömlekli cevap verdi: «Hayır efendim. Beyler öğleden sonra provaya gelirler». «Ya... sen kimsin?» «Ben.. Ertuğrul Muhsin».

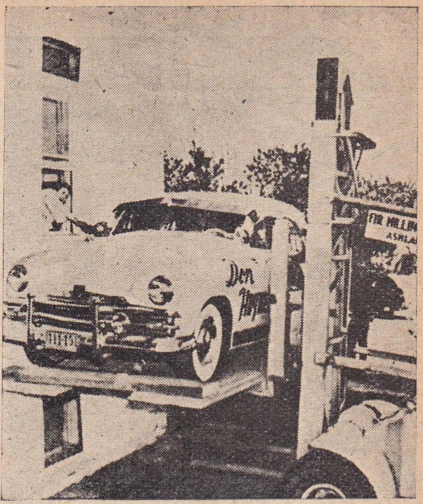
ZORLU EMİR

İtalyanlar Habeşistana asker çıkardıkları zaman İmparator Haile Selâsiye şu seferberlik emrini vermiş ve bütün memlekete ilân ettirmişti : «Bu emir alınır alınmaz, bütün erkekler ve mızrak taşıyabilecek kuvveti olan erkek çocuklar Addis Ababa'ya gelmek üzere yola çıkacaklardır. Her erkek yemeğini pişirtmek ve çamaşırını yıkatmak için karısını da getirecektir. Bekâr erkekler ise yemeklerini pişirtmek ve çamaşırlarını yıkatmak için bulacakları her hangi bekâr bir kadını alıp geleceklerdir. Çocuklu kadınlar, körler, yahut mızrak taşıyamıyacak kadar ihtiyar ve kuvvetsiz olanlar istisna edilmişlerdir. Bu emri aldıktan sonra evinde bulunacak her hangi bir kimse asılacaktır ».

NYLON İSKARPİN

←

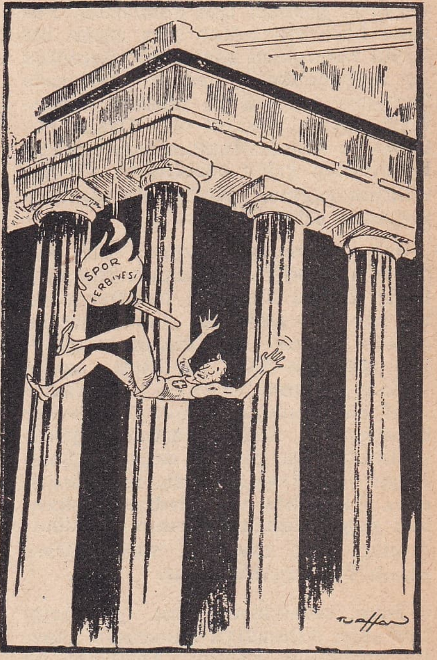
Bir buluş. Aynı zamanda sanat! Bu naylondan yapılmış ve deri bantlarla süslenmiş ayakkabı Ferrogomo tarafından çizilmiştir. Orijinal alt kısmı ayağa nefîs bir inhina vermekte ve daha küçük göstermektedir.

Ucunda para olmasa!..

Garabetler memleketi Amerikada Don Haynes adlı bir adam 14 ay müddetle otomobilinden dışarı çıkmıyacağına 25.000 dolâra bahse girmiştir.

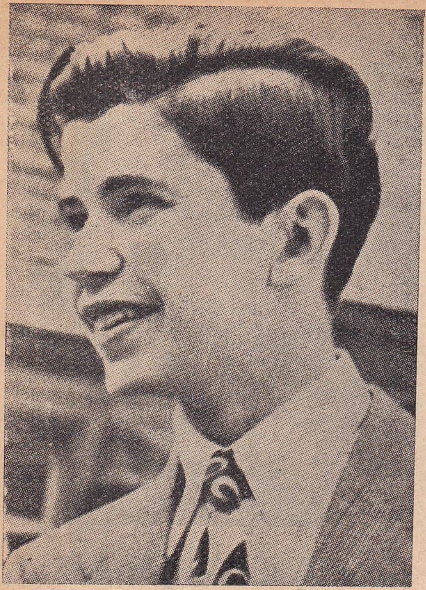
Bahsin başlangıcından kısa bir müddet sonra, Aregon eyaletinde Ashland şehri doğum evinde bir kız cocuğu doğuran karısını, otomobilini elevatörle odanın bulunduğu katın penceresine kadar yükseltmek suretiyle tebrik etmiş, ve bu arada çoçoğunu görmüştür. Bize pek garip görünen bu çeşit hâdiseler Amerikada sık sık görülmekte ve birçok garabet meraklısı Amerikan vatandaşı da birbirleriyle yarış için yeni vesileler icadetmektedirler.

Türk - Yunan millî maçından sonra

Akropol'de ikinci intihar vakası..

"Aydede" den

Dünyanın en genç belediye reisi

«Dobbs Ferry», Amerikada New York eyaletinde bulunan çocuk köyünün adıdır. Çocuklar burada, Avrupadaki en güzel örneği, İsviçrede Trogen şehri yakınındaki Pestalozzi köyünde olduğu gibi, bir cemiyet halinde beraberce yaşarlar.

Her şeyin pek büyük mikyasta tatbik edildiği Amerikada Dobbs Ferry köyü kısa bir müddet evvel Avrupaya bir delege gönderdi; John Finnerty, dünyanın en genç belediye reisi. Bu genç delege Avrupayı dolaşmak, içtimai meseleleri incelemek ve kıtanın harb içinde yoğrulmuş çocukları ile temas edip vaziyetlerini görmek için gönderildi. Pariste hararetli fakat kısa süren bir kabul resminden sonra, 16 yaşındaki bu ince delikanlı hemen İsviçrede Trogen'e giderek 20 nisanda Pestalozzi köyünü ziyaret etti. Orada bulunan ve Yunanistandan vesair memleketlerden gelen çocuklarla, dil ayrılığına rağmen, büyük bir samimiyet tesis etti.

John Finnerty, köyünde dört aydanberi belediye başkanlığı yapmaktadır. Dobbs Ferry'de belediye seçimi her altı ayda bir yapılır ve bu suretle birçok çocukların bu mevkiye geçerek bilgi ve ihtısas sahibi olması sağlanır. 10 ve 18 yaş arasındaki bu çocuklar burada 150 kadar öğretmenin nezareti altında yaşamaktadır. Bu gençlik cemaati Amerikan demokrasisi esaslarına göre idare edilmekte ve belediye başkanları yaşlı meslektaşlarının sahibolduklarıı aynı hak ve salâhiyetlere malik bulunmaktadırlar.

John, tetkiklerine ait yazılarını muhabiri bulunduğu Amerikan gençlik mecmuası «Young America» da neşredecektir.

Yukarıdaki resimde John Finnerty görülmektedir.

Milletlerarası dans müsabakası

Geçen ay içinde Pariste dünyanın birçok memleketlerinden gelen 21 usta dans çifti, meraklı bir seyirci kütlesi önünde karşılaşmışlar, dans pisti şekline sokulan bir boks ringi üzerinde ve seçkin bir jüri karşısında bütün sanatlarını ortaya koymuşlardır.

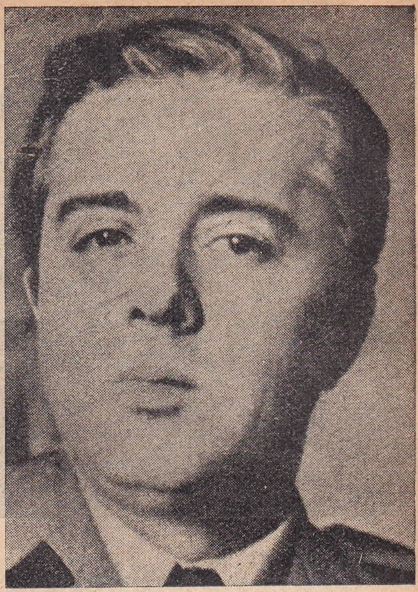
Mevcut program gereğince Viyana valslerinden Quickstep, tango, slowfox, rumba ve sambaya kadar bütün danslar yapılmıştır. Bunların içinde vahşi ve «atomik» bir dans olan ve acayip elbiselerle yapılan «Be Bop» bilhassa alâka ile seyredilmiştir.

Yukarıda birinciliği kazanan İngiliz çifti, aşağıda Be Bop dansı.

ÇANAK TUTMUŞ!

Lady Astor ile Churchill'in geçimsizliği meşhurdur. Bir gün, bir kulüpte Churchill'i viski içerken gören Lady: «Ben sizin karınız olsaydım, viskinize zehir karıştırırdım» der. Churchill de cevap vermekte gecikmez: «Ben de sizin kocanız olsaydım o zehiri içmekte bir an bile tereddüd etmezdim».

Dünyanın en genç diktatörü

Demir Perde gerisinin en yakışıklı devlet adamı olarak tanınan Enver Hoca, günün en çok bahsedilen adamlarındandır. Enver Hoca Arnavutlukta demokratik yollarla devlet başına geçen ve ondan sonra da takibettikleri siyasetle diktatörlüğe sapan şahısların ikincisidir. Zogo da aynı şekilde devlet reisliğine geçmiş, sonra kendini kıral ilân ederek taç giymiş, fakat memleketin İtalyanlar tarafından istilâsı üzerine, tahtından mahrum kalmıştı. Harb başladığı zaman Enver Hoca basit bir mektep öğretmeniydi. Hâdiseler onu çabucak bu küçük devletin başına geçirdi. Bugün Enver Hoca, Tito'yu Troçkizmle itham ederek Kremlin'in tarafına geçmiş ve Demir Perde'nin en gözde simalarından biri olmuştur. Son olarak Moskova'yı ziyaretinde Stalin'le olan sıkı münasebeti de bunu gösterir. Ancak bu siyaset, birçok bakımlardan birbirine sıkı sıkıya bağlı olan Yugoslavya ile Arnavutluk'u tamamiyle tecridetme işinde bir hayli zorluklara da maruz kalmıştır.

Yukarıdaki resimde: Enver Hoca nın bir portresi görülmektedir.

Kitap Servisimizde

★

TAŞRA OKUYUCULARIMIZIN İSTEDİĞİ KİTAPLARI GÖNDERMEK VE ONLARA BU CİHETTEN DE FAYDALI OLMAK İÇİN KURDUĞUMUZ KİTAP SERVİSİMİZ HER NEVİ YABANCI KİTAPLARA DA TAVASSUT EDECEKTİR.

DIŞ OLAYLAR

Berlin ablukası kalktıktan sonraki durum

İkinci Dünya Savaşını müteakıp Berlin, Almanyanın en dikkat çekici bir noktası olmuştur (Bakınız: Berlin, Berlin Meselesi; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 387, 1571). 1948 yılı martında Ruslar, teknik bâzı zaruretler ileri sürerek, Batı Berline girip çıkacak tekmil nakil vasıtalarına kontrol koymuşlar, sonra da, şehrin batı bölgesine elektrik cereyanı verilmesini menetmişlerdi. Bunun üzerine Müttefikler de misilleme hareketine geçince, fiilen Berlin ablukası başlamıştı. Bu misilleme dolayısiyle Ruslar gitgide zarara girdiklerini anladıklarından, ablukanın kaldırılmasını teklif ettiler ve böylece yeni bir antlaşma ile abluka 12 mayıs 1949 da kaldırıldı.

Ablukanın kalkmasiyle beraber Berline doğru yapılan nakliyat Alman halkı tarafından sevinçle karşılandı. Lâkin abluka kalktıktan sonra Ruslar kara sevkiyatını yeniden baltalamıya başladılar. Bir taraftan demiryolu seyrüseferinin duraklamasına teknik ve idari mazeretler ileri sürdüler, bir taraftan da hava kuvvetlerinin atış talimlerine devam ettiler. Böylece durum eskisinden farksız bir şekilde devam edip duruyor.

Berlindeki grev

Batı Almanyanın Sovyet idaresi altında bulunan demiryolu işçileri grev ilân ettiler ve ücretlerinin Doğu markı yerine Batı markı ile verilmesini istediler. Batı markı, Doğu markının dört misli kıymettedir. Greve mâni olmak için Sovyet bölgesindeki komünist sendikası ve Hür Alman Gençliği teşkilâtından beş bin kişi seferber edildi ve bunlarla grevciler arasında muhtelif yerlerde çarpışmalar oldu. Âdeta bir sokak muharebesi halini alan bu çarpışmalar sonunda beş yüz kişi yaralandı.

Sovyet bölgesinde siyasi ve iktisadi baskı devam ettiği müddetçe bu gibi hâdiselere sık sık şahidolacağımıza şüphe yok.

Batı Almanya anayasası

Batı Almanya anayasasının resmen ilân olunması, bu ayın mühim bir siyasi olayıdır. Batı Almanya halkı bir bayram şenliği içinde yaşamış ve her tarafta Vaymar cumhuriyetinin bayrakları dalgalanmıştır. Alman saylavları anayasayı törenle imzalamışlardır. Kırk beş milyon Almana şamil olan bu anayasaya göre pek yakında seçimler yapılacaktır.

Anayasanın, Paris Konferansının arifesinde ilân edilmesi keyfiyeti, konferansa tesiri bakımından da ayrı bir mâna taşımaktadır.

Dört Büyükler Dışişleri Bakanları Paris Toplantısı

On yedi aylık bir fâsıladan sonra Dört Büyük Devlet dışişleri bakanları 23 mayısta Pariste Pembe Sarayda çalışmalarına başladılar (Bakınız: Dört Büyükler Dışişleri Bakanları Toplantısı; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 823, 868, 1138, 1362). İlk gün, gündeme alınacak meseleler üzerinde bir anlaşmıya varılmışsa da, bundan sonraki konuşmalarda, yani gündeme alınan maddelerin halli yolunda uyuşma şöyle dursun, bir tek adım bile atılamamıştır. Dünya milletlerinin, büyük ümitlerle bağlandıkları bu toplantılar karşılıklı tartışmalarla bir sürü vakit kaybolmasına sebebolmuş ve neticede, beklenenlerin hiçbiri elde edilememiştir. Konferansa gelecek sonbaharda New York'ta devam edilmesi uygun görülmüştür.

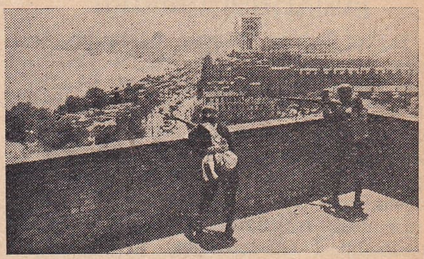
Trablus ve Bingazide olup bitenler

Bevin ile Sforza arasında yapılan bir anlaşmaya göre, Trablus ve Bingazinin idaresi milletlerarası bir vesayet altında İtalyaya verilmekteydi. Bu anlaşma Trablus ve Bingazide haklı bir hoşnutsuzluk doğurdu ve halk, İngiliz idaresi binaları önünde toplanarak gösteriler yaptı. Bu meyanda İngiliz polislerine hücum edildi, İngiliz bayrakları yırtıldı. Nümayişçiler hem İtalyanın aleyhinde bağırdılar, hem de Libyanın, Bingazide hüküm süren Emîr İdris Elsinusi'nin idaresinde birleştirilmesini istediler. Ayrıca Birleşmiş Milletler Kurulu da Bevin-Sforza plânını reddedip meselenin halline kadar İtalyan sömürgelerinin idaresini gene eskisi gibi İngiltereye bıraktı.

Bunu müteakıp İngiltere, Bingazide Emîr İdris Elsinusi'nin idaresinde müstakil bir devlet kurulduğunu ilân etti. Birleşmiş Milletler umdelerine uygun görülen bu olay umumi memnuniyet uyandırmıştır.

Şanghay'ın sukutu

Uzun zamandanberi muhasara altında bulunan Şanghay, komünist

Şanghay'ın son müdafaa günleri

kuvvetleri tarafından işgal edildi. İşgal, hiçbir mukavemetle karşılaşmadığından, gayet kolaylıkla oldu. Artık bütün Çinin komünistleşmesi sadece bir zaman meselesidir. Bu vaziyet karşısında nasıl bir hareket takibedileceği, Birleşik Amerika Dışişleri Bakanlığı tarafından Atlantik ve Pasifik devletlerine soruldu. Hattâ Amerika, komünist bir Çinle girişeceği ticari münasebetler üzerinde durmaktadır. Rusyanın da pek yakında komünist Çini tanıyacağına dair alâmetler var.

İÇ OLAYLAR

İktidar partisinin dış siyaseti ve muhalefet

Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak Millet Meclisinde, Amerikadaki temaslarını ve Atlantik Paktına alınmayışımızın sebeplerini izah etti. Bu izahattan birkaç gün sonra, Demokrat Partinin Kayseride tertibettiği bir mitingte, Demokrat Parti Başkanı Celâl Bayar, dış politikaya temasla: «Memleketimizin, dünya sulhunun korunması yollarında girişilen türlü siyasi tertip ve tedbirlerin ya dışında bırakılması veya gerektiği gibi ehemmiyetle karşılanmamış olması teessür verici neticeler olarak meydandadır. Halbuki dünya sulhunun korunmasında ve insanlık idealinin tahakkukunda gayet mühim hizmetler ifa etmiş ve edegelmekte bulunmuş haysiyetli Türk'ün kaderi, bu olmamak lâzımdır. Bu itibarla Dışişleri Bakanının son seyahatleri münasebetiyle verdiği izahatı dinleyip müzakere ettikten sonra, Partimiz maalesef rahat kalble tasvibedememek durumunda kalmıştır» demiştir.

Kurulduğu andan itibaren iktidar partisi ile dış siyaset meselelerinde tam bir mutabakat içinde bulunduğunu müteaddit defalar ilân eden Demokrat Partinin böyle resmen bir tenkide girişmesi politika mahfillerinde alâka ile karşılanmıştır.

M. Foster'in memleketimizi ziyareti

Avrupa İktisadi İşbirliği Mümessili Yardımcısı Büyük Elçi M. William Cornelius Foster, temaslarda bulunmak üzere memleketimize gelmiştir. M. Foster, Ankarada bir basın toplantısında siyasetimizin kararlı durumuna işaret etmiş ve temaslarına dair izahat vermiştir. Bu arada, Avrupa İktisadi İşbirliği İdaresinin birinci yılının teşkilât kurmak, ortak memleketlerle tanışmak, plânlar hazırlamakla geçtiğini söyliyen M. Foster: «Ancak şimdiden

başlıyarak önümüzdeki kısa müddet zarfında, bu muayyen plânları tamamiyle gerçekleştirmek mecburiyetindeyiz. Önümüzdeki on iki ay zarfında plânın yarı müddeti tamamlanmış olacaktır. Bu yarı müddet zarfında mali istikrar gibi, sermayelerin koordine edilmesi gibi, Avrupadaki ticari manialarin kaldırılması ve deniz aşırı topraklarla işlenmemiş kaynakların bir miktar geliştirilmesi gibi muayyen işlerin yüzde yetmiş beşinin başarılacağını ümidetmekteyiz» demiştir.

Türk - İngiliz ve Türk - Fransız dostluk antlaşmalarının temdidi

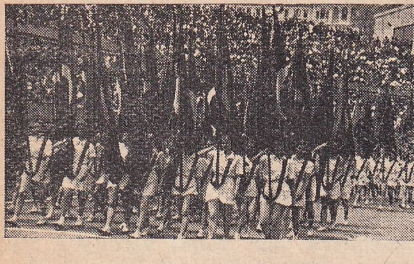
İkinci Dünya Savaşı başladığı sırada imzalanan Türk-İngiliz (Bakınız: Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 17) ve Türk - Fransız dostluk antlaşmaları on yıllık sürelerini doldurmuşlardır. İngiliz ve Fransız dışişleri bakanları tarafından, bu antlaşmaların halen meriyette olduklarına dair hükümetimize birer nota verilmiştir. Bu notalar memleketimizin siyasi çevrelerinde memnuniyetle karşılanmıştır.

Kabinede değişiklik

Daha mühim bir vazifeye tâyini takarrür ettiğinden Devlet Bakanı Nurullah Esat Sümer'in istifası Meclisin 8 mayısta yaptığı toplantıda bildirilerek, onun yerine Cemil Sait Barlas'ın, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına Vedat Dicle'nin, yeni ihdas edilen İşletmeler Bakanlığına da Münir Birsel'in tâyinlerini karar altına alan Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okunmuştur.

Gençlik ve spor bayramı

19 Mayıs gençlik ve spor bayramı Ankara ve İstanbulda büyük bir törenle kutlanmıştır. Genç atletlerin yurdun dört tarafından getirdikleri sınır topraklariyle «Atatürk'ten İnönü'ye» bayrağı 19 Mayıs stadında Cumhurbaşkanına verilmiş, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bir hitabede bulunmuştur. Cumhurbaşkanı bilhassa demiştir ki: «Ben cumhurbaşkanı vatandaşınız olarak, memlekete teveccüh edecek tehlikeyi önlemek için iki şart görürüm. Birisi dış emniyet meselesinde icabederse memleketin tek vücut gibi bir ve beraber kalacağına güvenimizdir.

İnönü stadındaki tören

İkincisi, demokratik rejimin mücadelelerine millet bünyesinin tahammül edebilmesidir».

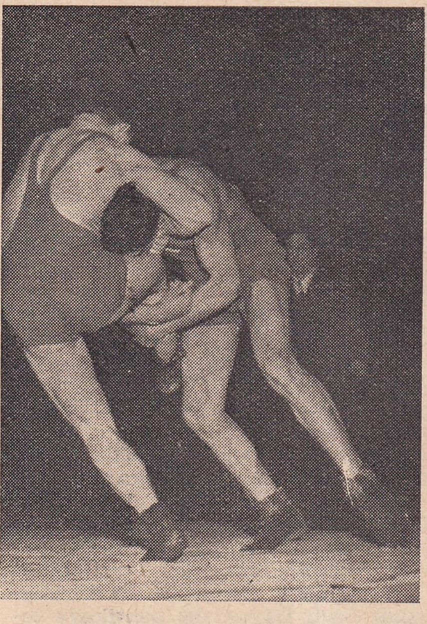
Fuat Güzaltan'ın ölümü

Moskova'dan Ankara'ya vazife ile gelmekte olan kuryemiz Kurmay Binbaşı Fuat Güzaltan 30 mayısta binmiş olduğu trenin kompartımanında şakağından yaralı olarak bulunmuştur. İntihar mı ettiği, yoksa bir suikasta mı kurban gittiği resmen teeyyüdetmiyen kuryemiz Soçi civarında bir hastahaneye kaldırılmışsa da kurtarılamamıştır. Hâdise Sovyet makamları tarafından sefaretimize hemen bildirilmiştir. Kuryemizin cenazesi Rus makamları tarafından 8 haziranda hükümetimize teslim edilmiştir. Vazifeseverliği ve dürüstlüğü ile pek sevilen bu kahraman askerimizin beklenmedik ölümü bütün yurtta teessür uyandırmıştır. Cenazesi İstanbula getirilerek Adli Tıp Enstitüsünde otopsisi yapılmış ve 12 haziranda muazzam bir askerî törenle gömülmüştür.

SPOR

İstanbuldaki güreş zaferimiz

3-5 haziranda İstanbulda yapılan Avrupa Serbes Güreş Şampiyonası pek canlı olmuştur. Müsabakalara

Kahraman güreşçilerimiz

Belçika, Danimarka, Finlândiya, Fransa, İran, İsveç, İsviçre, İtalya, Mısır ve Türkiye göreşçileri katılmışlardır. Atinada yapılan son futbol maçlarında sporcularımıza karşı vukubulan müessif hâdiseler ve bunun memleketimizdeki aksülâmelleri üzerine Yunanistan bu şampiyonaya katılmaktan vazgeçmiştir. Sekiz sıklet üzerine yapılan bu müsabakalara iştirak eden sporcularımız 52 kiloda Ali Yücel, 57 kiloda Nasuh Akar, 62 kiloda Nurettin Zafer, 67 kiloda Servet Meriç, 73 Kiloda Celâl Atik, 79 kiloda Yaşar Doğu, 87 kiloda Adil Candemir ve ağır sıklette de Muharrem Candaştır. Bu müsabakalar neticesinde Türk takımı 23 puvanla birinci, İsveç takımı 13 puvanla ikinci, İran takımı 8 puvanla üçüncü ilân edilmişlerdir.

Bu vesile ile kapılarını açan İstanbul Sergi Sarayı ve orta dalga üzerinden deneme yayınlarına başlıyan İstanbul radyosu da sevinçle karşılanmıştır.

Atinadaki futbol müsabakalarından doğan müessif hâdiseler

Atinada Türkiye, Yunanistan, Mısır ve İtalya arasında yapılan Doğu Akdeniz Kupası futbol maçları, Yunanlı seyircilerin teessüfe değer hareketleriyle memleketimizde çok menfi bir tesir yaratmıştır. Millî takımımız, Mısır millî takımiyle yaptığı maçta 3-2 ve Yunan millî takımiyle yaptığı maçta da 2-1 galip gelmiştir. Ancak sporcularımızın bu başarısı stadyumu dolduran Yunanlı seyirciler tarafından âdeta düşmanlıkla karşılanmış, misafirseverliğe uymıyan tezahürlere sebebolmuştur. Bu düşmanca haller, 20 mayısta yapılan Türk-İtalyan maçında daha bâriz bir şekil almış, hakemin haksız bir kararı ile 3-2 mağlûp ilân edilen takımımız daha sahayı terk etmeden, halk ve resmî görevi bulunan bâzı kimselerin tecavüzüne uğramıştır. Türkiye en kara günlerinde bile Yunanistana dost elini uzatmış bir komşu devlettir. Türk - Yunan dostluğu ile telif edilemiyen bu düşmanca hisler memleketimizde bilhassa sporcu gençlik üzerinde çok menfi bir tesir icra etmiştir. İstanbulda, Ankarada ve yurdun muhtelif yerlerinde onbinlerce kişinin katıldığı birçok mitingler tertibedilmiş, yüzlerce protesto telgrafı çekilmiştir. Bir sözlü soruya Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak Meclis kürsüsünde: «Dostluğun, hükümet çevrelerinden, münevver zümrelerinden halk tabakasına kadar inmesi ve millete mal olması şarttır. Bununla beraber, biz gene, Türk-Yunan dostluğunun, bu gibi hâdiselerin fevkinde tutulması lüzumuna inanıyoruz» demiştir.

Atina'daki maçtan bir enstantane

Bu maçlarda İtalya birinci, Türkiye ikinci, Mısır üçüncü ve Yunanistan sonuncu olmuşlardır.

GÜZEL SANATLAR

Genç ressamların sergisi

Her yıl ilk ve son baharda açtıkları sergilerle dikkatimizi çeken küçük bir ressam topluluğu bu yıl mayıs sonlarında Taksimdeki Fransız Konsolosluğu salonunda bir sergi daha açmışlardır. Aralarına yeni yeni imzaların da katıldığı bu sanatkâr grup bu sefer Azra Inal, A. Arad, Dimitro Monoyudis, Ferruh Başağa, Fethi Karakaş, Kemal İncesu, Nasip İyem, Nuri İyem, Pindaros Platonidis, Şükriye Dikmen ve Turgut Atalay'dan mürekkepti. Kendi şahsiyetlerine olduğu kadar yurt güzelliklerine, mahallî renk ve atmosfere de teşhir ettikleri eserlerinde yer vermiye çalışan bu sanatkârları, aşırı yenilik temayüllerinden olgun seviyeye doğru yol almış görmekle memnun olduk.

Jean Marais Tiyatrosu

Şubat başındanberi devam eden Yakın Doğu turnesini tamamlamak üzere memleketimize gelen Jean Marais Fransız tiyatro heyeti İstanbul ve Ankarada başarılı temsiller vermiştir. Jean Cocteau'nun artistik müdürlüğü altında bu turneyi yapan heyet Yvonne de Bray, Gabrielle Dorziat, Gaby Silvia, André Debar, Marcel André gibi seçkin sanatkârlarla 29 nisandan 9 mayısa kadar İstanbulda Atlas sinemasında ve 11-13 mayıs arasında da Ankarada Devlet Tiyatrosunda muhtelif temsiller vermiştir. Yıllardır bu kadar ciddi bir temsil ile karşılaşmamış olan seyirci kitlesinin bu geniş alâkasını birkaç sebebe irca etmek mümkündür : 1 - Kuvvetli sanatkârlar, birbirleriyle ahenkli bir kadro içinde çalışmışlardır. 2 - Seçilen eserler Cocteau, Sartre gibi modern Fransız edebiyatının en çok konuşulan müelliflerine aittir. 3 - Mizansen ve dekor, yeni Fransız sahne sanatının bütün yeniliklerini bir araya getirecek bir durumdadır.

Muhsin Ertuğrul jübilesi

Türk tiyatrosuna son kırk yıl içinde büyük hizmetler yapmış olan Muhsin Ertuğrul için biri 30 nisanda İstanbul Şehir Dram Tiyatrosunda, diğeri 14 mayısta Ankarada Devlet Tiyatrosunda iki jübile yapılmıştır. Her iki temsil de, Refik Ahmet Sevengil'in bir konuşmasiyle başlamış, bundan sonra Amerikan muharrirlerinden Lawrence Edward Walkin'in «Büyük Baba» adlı eseri temsil edilmiştir. Seniha Bedri Göknil tarafından tercüme edilen bu eserin baş rolünü bizzat Muhsin Ertuğrul oynamış ve hararetle alkışlanmıştır. Piyesin baştan sonuna kadar devam eden uzun rolünde küçük Esen Gökmen takdirle karşılanmıştır. İstanbuldaki temsilde Bedia Şştatzer, Şaziye Moral, Perihan Yanal, Galip Arcan, Hüseyin Kemal, Mahmut Moralı, rol almışlardır.

Ram Gopal Hint Balesi

Mayıs içinde memleketimize gelerek ilk önce 14 - 16 mayısta İstanbulda Saray sinemasında, sonra 19 - 22 mayısta Ankarada Büyük Sinemada ve tekrar İstanbulda aynı salonda temsiller veren Hint Bale Heyeti ciddi bir alâka görmüştür. Avrupa ve Amerikada seyircileri hayran bırakan Ram Gopal'in idaresindeki beş müzisyen, beş dansör ve dansözden mürekkep bu heyet Şarkın mistisizmi içinde insanı büyüliyen bir sanat gösterisi yaratmışlardır. Ram Gopal verdiği mülâkatlardan birinde, kendi sanatini ve klâsik Hint balesinin hususiyetlerini şöylece hulâsa etmiştir: «Hint raksı dinî bir raks sayılmamalıdır. Bizim rakslarımız tamamiyle felsefidir. Çünkü Hindistanda din felsefedir, herkes dilediği Tanrıya tapar. Bu bakımdan Hint danslarında dinî tesirlerden çok felsefi tesirler aramak ve raksımızı ona göre mânalandırmak lâzımdır. Klâsik Hint raksı göz ve yüz ifadesiyle el ve ayak hareketlerine inhisar eder. Bilhassa el hareketlerine.. Bu hareketlerin dört binden fazla şekil aldığını söylersem şaşmayınız. Ben dansörlüğe başlamadan önce tam on yıl bu hareketler üzerinde çalıştım, Kuzey Hindistanda Bangalov şehrindeki mâbette yaşlı hocalardan ders aldım. Heykelleri, freskoları inceledim. Benim üzerimde bütün bu mânevi iklimin büyük tesiri olmuştur». Ram Gopal'in bu izahatından sonra bizim de henüz insan emeği değmemiş millî rakıslarımızın böyle yeni baştan elenerek sanat âlemine çıkarılmasını candan temenni ediyoruz.

İstanbul Şehir Komedi Tiyatrosunun turnesi

İstanbul Şehir Komedi Tiyatrosu sanatkârları Bursa'dan başlamak üzere bir yurt turnesine çıkmışlardır. Kaç yıldanberi bilhassa mali müşküller dolayısiyle yüzüstü kalan yaz turnelerine yeniden başlanması sanatseverlerce bütün yurtta alâka ile karşılanmıştır. Ancak heyet temaşa vergisini indiren belediyelerin bulunduğu şehirlerde kalmış, diğerlerinde temsiller verememiştir. Bu arada Balıkesirden transit olarak geçen sanatkârlar gençliğin coşkun tezahüratiyle uğurlanmışlardır. Heyet İzmir'de temsiller verdikten ve İzmir Şehir Tiyatrosu sanatkârlariyle müştereken «Küçük Şehir» i oynadıktan sonra Ankaraya geçmiş ve 10 hazirandan itibaren Yeni Sinemada temsillerine başlamıştır.

İngiliz bale sanatkârları

Londra'nın Sadler's Wells balesinden dört İngiliz sanatkârı, Moira Shearar, Michael Somes, Anne Heaton ve Alexander Grant 8, 9, 10 haziranda İstanbulda Açıkhava tiyatrosunda güzel birer müsamere vermişlerdir.

KÜLTÜR

Türkocaklarının yeniden açılışı

Uzun zamandanberi hazırlıklarına devam eden Türkocakları merkezi 10 mayısta İstanbulda Horhorda Hamdullah Suphi Tanrıöver'in konağında açılmıştır. Faaliyetine 18 yıl-

lık bir ara veren Türkocakları hakkında ansiklopedi kısmımızda bilgi verdik. Buraya aldığımız resim açılış töreninde hazır bulunanları gösteriyor (Ortada dinî üniforma taşıyan zat Patrik Birinci Athenagoras'tır).

Lady Kelly'nin konferansı

Eski İngiliz elçisinin eşi Lady Kelly, İstanbuldan ayrılmadan önce Söroptimist Kulübünde bir konferans vererek Büyük Britanya'da pek sık tesadüf edilen karakterde dört İngiliz kadınından bahsetmiştir. Bunlar Lady Hster Stanhope, Gertrude Bell, Freya Stark ve Lady Kelly'nin bizzat kendisidir. Bu dört İngiliz kadınının hayatları olağanüstü ve romantik bir seyir takibetmiştir. İçlerinden üçünün Doğuda göçebe hayatı yaşadıklarını hatırlatarak, İngilizlerin seyahate karşı olan ananevi bağlılıklarından bahsetmiştir.

Yeni pullarımız

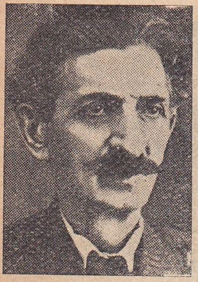
Posta idaremiz İstanbulda yapılan Beşinci Avrupa Serbes Güreş Birincilikleri münasebetiyle dört parçadan ibaret güzel bir pul serisi çıkarmıştır. 125 kuruş tutan bu pullar 15 kuruş (erguvani kırmızı), 20 kuruş (açık mavi), 30 kuruş (açık sepya) ve 60 kuruş (zeytuni yeşil) tur ve hepsi de güreşen iki sporcunun çeşitli pozlarını göstermektedir.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Son Sadrazamlar

Yazan: Mahmut Kemal İnal. Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarından. Sayfa 1441 - 1600, 250 kuruş.

BÜYÜK bir himmetle meydana getirilen «Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar» ın onuncu cildi de iyi kâğıda basılmış olarak satışa çıkarıldı. Bu ciltte Kâmil Paşa, Ahmet Cevat Paşa, Halil Rifat Paşa, Mehmet Ferit Paşa alınmıştır. Kendi sahasında yegâne olan kıymetli tarihçimiz ve biyografımız Mahmut Kemal İnal, uzun yıllar tetkik ve araştırma neticesinde elde ettiği çeşitli dokümanları bir araya getirmiş, tasnif etmiş ve kendi bakımından Osmanlı devrinin bir parçasına bir hakikat ışığı serpmiştir. Bu eserle millî kütüphanemiz yakın mazimiz hakkında çok değerli, büyük bir eser kazanmaktadır.

Bundan önce 12 cilt halinde meydana getirdiği «Son Asır Türk Şairleri» eseriyle edebiyat kütüphanemize esaslı bir müracaat kaynağı hediye etmiş bulunan üstadın yorulmak bilmez azmine ve bilgisine hayranız. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, «Son Sadrazamlar» eseriyle ilmî otoritesini fikir tarihimize perçinlemiştir.

Kat Mülkiyeti

Yazan: Ebül'ulâ Mardin. İstanbul Üniversitesi yayınlarından. 212 sayfa, 324 krş.

İKİNCİ Dünya Savaşında şehirleri tahribedilen Avrupa memleketlerinde olduğu kadar yurdumuzda da şiddetli bir mesken buhranı baş gösterdi. Bunun neticesi olarak, büyük şehirlerin kenar mahallelerine yakın boş arsalarda ve tarlalarda gecekondu denen kulübeler, yerden bir mantar gibi bitmiş ve içtimai hayatımızda da bir mesele olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan kiracılarla mülk sahipleri arasındaki ezelî anlaşmazlık daha derinleşmiş, meydana hava parası gibi gayrikanuni bir mefhum atılmıştır. Bu çapraşık meseleler ortasında kat mülkiyeti hukukçularımız arasında en çok konuşulan bir başka mevzudur. İstanbul Üniversitesinin medenî hukuk ve toprak hukuku ordinaryüs profesörü Ebül'ulâ Mardin son kitabiyle bu bahisler üzerine salâhiyetle ışık tutmaktadır. İstanbul Hukuk Fakültesinde doktora sınıfında 1945 - 1946 yılında ihtısas kuru olarak verilen bu bahisler, Medenî Kanunu tadile mahal kalmaksızın hissolunan ihtiyacı tatmin eder çareleri ihtiva etmektedir. «Kat Mülkiyeti» bütün hukukçularımızın istifade ile okuyacakları bir ilim kitabıdır.

Müzik Dâvamız

Yazan: İzzet Aslan. Adana, Bugün Matbaası. 101 sayfa, 125 kuruş.

MÜZİK meselelerimizde hâlâ ateşini kaybetmiyen bir dâva da alaturka - alafranga mücadelesidir. Bu iki kamptan birini şiddetle müdafaa edenler çok olduğu gibi böyle bir tasnifi lüzumsuz, hattâ gayrilmî bulanlar da pek çoktur. Adana Kız Lisesi müzik öğretmeni İzzet Aslan, «Müzik Dâvamız ve Sanat Konuşmaları» kitabında bu konuya geniş mikyasta yer ayırıyor. Müellifin kanaatine göre, bütün dillerde olduğu gibi, müziğin de muhtelif lehçeleri, kaba ve bozuk şekilleri, hattâ apaş takımı arasında söylenen argosu vardır. Vatandaşın ileri bir çoğunluğu orta çapta çağdaş bir müzik terbiyesine ulaşmış olursa, artık memleket içinde ne zurna ile senfoni ve ne de alafranga ile alaturka gibi mukayeselere lüzum kalmaz. Gaye bu milletin çağdaş bir müzik zevkine ve sanat anlayışına ulaşmasıdır. Diğer meseleler ondan sonra gelir... Kitabın mevzuları üzerinde bir şey söylemiyeceğiz. Fakat bizce evvelâ kısımların adlarını iyi koymak lâzımdır. Müzikte «alafranga» diye bir isim yoktur. Bu kelime, Batıyı yalnız frenk olarak tanıdığımız Tanzimat devrinden kalmadır. Kastolunan müzik «Batı müziği» dir ve tabiatiyle yalnız Fransızlara ait değildir. «Alaturka» kelimesine gelince, bu, bizi kastederek söylenmiş bir müsteşrik sözüdür. Bu müziğin ismi de «Türk müziği» dir.

Vatan Sevgisi

Pearl S. Buck'tan çeviren İbrahim Hoyi. Remzi Kitabevi. 376 sayfa, 300 kuruş.

ÇİN halkını, içtimai meseleleri kadrosu içinde, bütün derinliğiyle aksettiren Pearl Buck, memleketimizde yalnız bilinen değil, sevilen ve çok okunan romancılardandır. Amerikada doğmuş olmasına rağmen bütün ömrünü bu yüzlerce milyonluk kitlenin içinde geçirmiş, orada bu temiz yürekli insanlarla haşir neşir olmuştur. «Sarı Esirler», «Ana», «Şark Rüzgârı, Garp Rüzgârı», «Gurbetteki Kadın», «Hak Yolcusu», «Bu Mağrur Kalb», «Vaad», «Çin Ufukları» ilh.. gibi romanları onun üstün zekâsını ve tahlil kudretini gösterir. Küçük bir tercüme hikâyeler kitabiyle edebiyat âlemimize ayak basan İbrahim Hoyi, şimdiye kadar ondan «Sarı Esirler», «Hak Yolcusu»nu tercüme etmişti. Şimdi de «Vatan Sevgisi» ni kütüphanemize hediye etti.

İbrahim Hoyi tercüme kütüphanemizdeki üstün değerini «Tagore» tercümeleriyle kazanmıştır. Fakat diğer İngiliz ve Amerikan muharrirlerinden yaptığı güzel ve anlayışlı tercümeler de ötekilerden geri kalmaz. İbrahim Hoyi genç yaşına rağmen velût bir muharrir ve mütercim olmuştur. Şükür ki önünde verimli ve başarılı çalışmalara imkân hazırlıyan yıllar da çoktur. Bu işler için mevcut olgunluğundan uzun yıllar boyunca meyvalar bekleriz.

Masallar

Aisopos'tan çeviren Nurullah Ataç. Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarından. 148 sayfa, 220 kuruş.

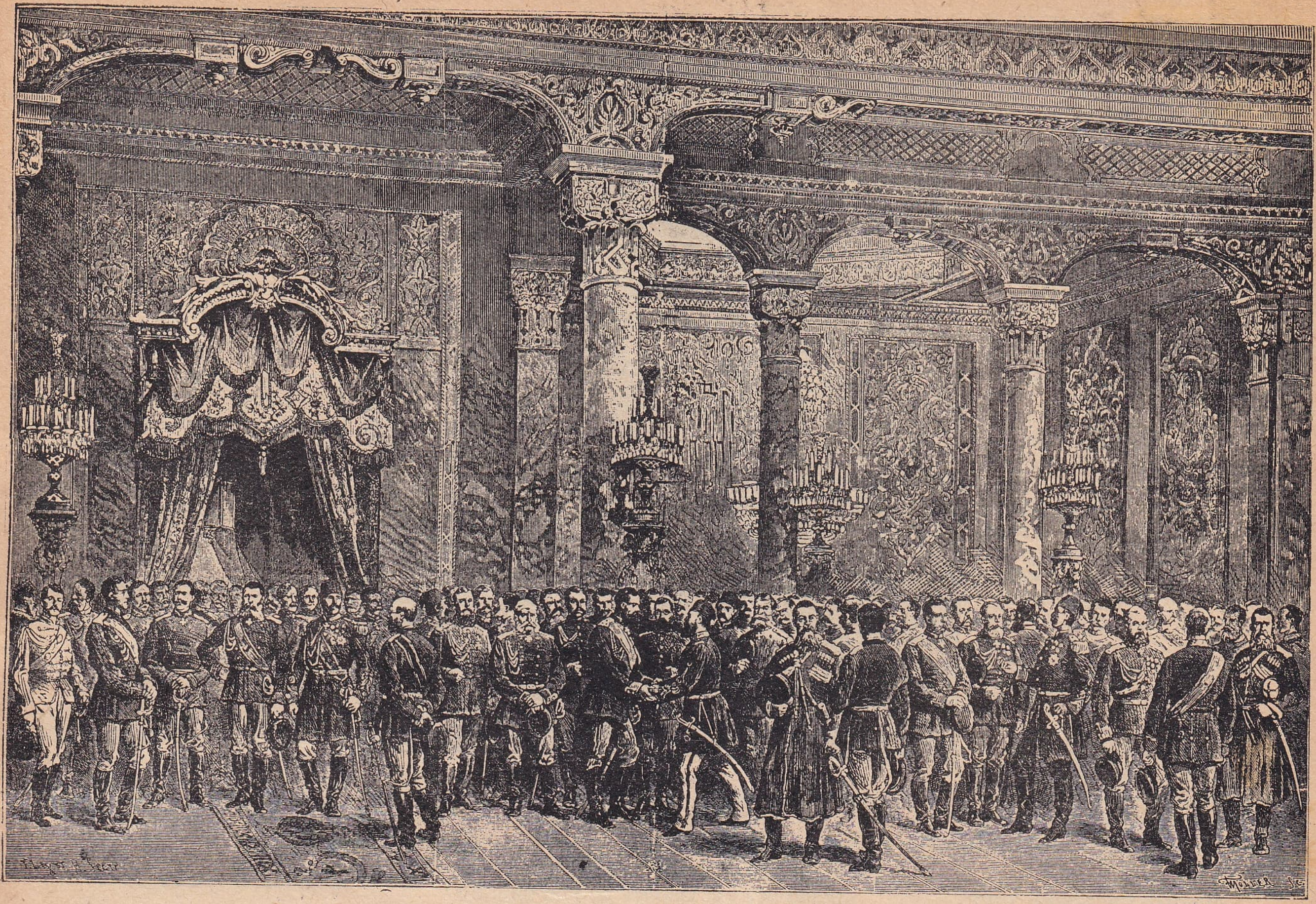
DOĞU ve Batı dünyasının kalbur üstü en güzel eserlerini hummalı bir faaliyetle tercüme ettirip bastırmıya devam eden Millî Eğitim Bakanlığımız, bir yandan da ilkokul çağındaki çocuklara sağlam bir kültür sağlıyacak güzel kitaplar yayımlamaktadır. Bunların sayısı kısa bir zamanda yirmiyi bulmuştur. Son olarak çıkan «Masallar» Yunan klâsiklerinden Aisopos (Esope) un dünyaca meşhur masallarını bir araya getirmiştir ve çok güzel bir ifadeyle Nurullah Ataç tarafından dilimize çevrilmiştir. Milâttan önce Yedinci ve Altıncı Yüzyıllar arasında yaşadığı tahmin edilen Aisopos bize da bizim Nasrettin Hoca'yı andırır ve hikâyeleri bütün medenî milletlerin okul kitaplarına geçmiştir. Bunların her biri başlı başına çocuklarımızın terbiyesinde rol oynıyacak derecede mükemmel ve güzel şeylerdir. Her ana babanın daha pek küçük yaşta çocuklarını klâsik Batı kültürü ile temasa geçirmelerine yarıyacak bu kitap okunaklı harflerle ve iyi kâğıda basılmıştır. Çocuklarımızın seveceği bir nefasettedir.

Bir Anneye Tavsiye

Pye Henry Chavasse'tan dilimize çeviren Enver Halil Kalaklı. İstanbul, İnkılâp Kitabevi. Onuncu baskı, 302 sayfa, 250 kuruş.

KISA bir zamanda onuncu baskısını idrak eden bu kitap tutunmuş bir eserdir. Yurdumuzda çocuk ölümlerinin bir hayli kabarık bir yekûn tuttuğu gözönünde tutulursa sıhhi öğütleri ihtiva eden bu nevi kitaplara olan ihtiyacımız açıkça belli olur. Okuma yazma bilen her annenin kolayca anlıyabileceği bir dille yazılan ve kolaylıkla tatbik edilebilecek bilgileri ihtiva eden bu kitapların adetleri ve tirajları arttıkça sevinç duymamak mümkün değildir. İnkılâp Kitabevi tarafından onuncu baskısı satışa çıkarılan «Bir Anneye Tavsiye» her İngiliz kadınının elinde bulunan, fennî teferruattan uzak, sualli cevaplı şekilde tertibedilmiş bir eserdir.

İnkılâp Kitabevi son yıllarda bize çok bol ve faydalı eserler vermiştir. Elimizden gelen yegâne şey, onu samimiyetle tebrik ve eserlerini tavsiye etmektir.

Grandük için Beylerbeyi sarayında yapılan merasim = ortada Osman Paşa ve Skoblef (Devrinde yapılmış bir gravürden)

MAHMUT CELÂLETTİN PAŞA

Çorluluzade

RUSLAR AYASTEFANOSTA İKEN..

Biz bir daha bu kötü günleri görmiyeceğiz. Çünkü eskiden halk ve asker cesur, fakat saray korkaktı. Sarayın korkak politikası da düşmanlarımıza cüret veriyordu. Şimdi ise politikamız sert ve kararımız katidir.

Komşumuz Rusların doymaz bir iştahı vardır, çoğaldıkça büyür ve büyüdükçe yutmak ister. Kendine geldiği zamanlardan bugüne kadar bu iştahını doyurmak için komşulariyle ve bilhassa bizimle uğraşmış, kâh ders almış, kâh galip gelmiştir. 1677 den 1918 e kadar geçen 241 yıl içinde Ruslar bizimle 13 defa harbetmiş ve bu harblerin topyekûn uzunluğu 50 yıl sürmüştür.

Komşumuz, bizimle harb için, bir taraftan Boğazlara, bir taraftan da Hindistan ve Mısır yollarına sarkmak için her vakit vesileler bulmuş, içeride ve dışarıda milletleri aleyhimize kışkırtmıştır.

Burada gelişi güzel 1877 Harbinin son safhasından söz açacağız. Evvelâ söyliyelim ki bu harb de gene istilâ maksadiyle kışkırttığı Balkan milletleri yüzünden çıkmış ve hudutlar harb ilân edilmeden geçilmiştir. Fakat düşman bu harbde ümit etmediği mukavemetle karşılaşmış ve çetin muharebelerde en güzide askerlerini de mahvetmiştir. Onun orduları sarayın metanetsizliği ve korkaklığı yüzünden Ayastefanos'a kadar dayanmıştı. Neticede Ayastefanosta ağır bir müsalâha ve sonra da kendi menfaatlerine halel gelen büyük devletlerin tavassutiyle Berlin Muahedesi yapılarak Ayastefanos anlaşmasının zararları biraz daha hafifletildi; ama gene Anadoluda ve bilhassa Rumelide dünyalar kadar yerler elden gitti.

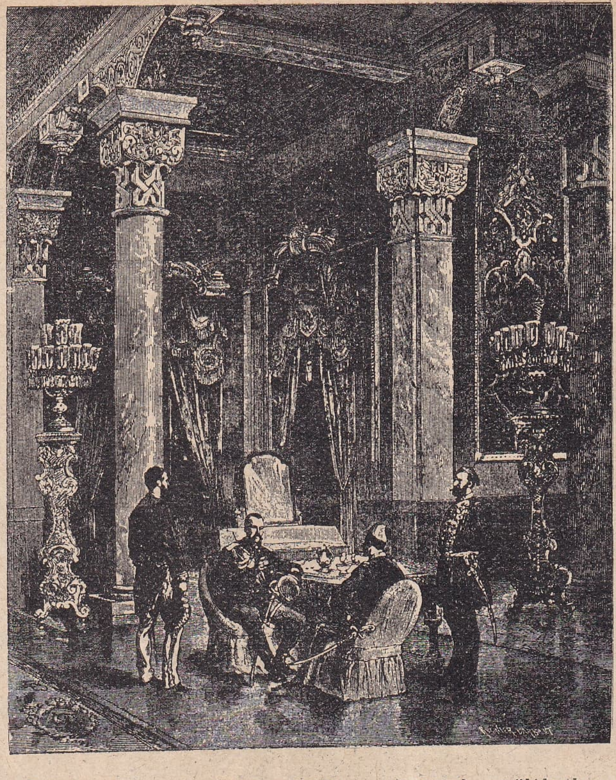
Ayastefanos müsalâhasından sonra Rusya orduları başkomutanı Grandük Nikola'nın şımarıklığı ve Padişah İkinci Abdülhamidin korkaklığı dikkati çeker. Biz, Mahmut Celâlettin Paşanın "Mir'atı Hakikat" adlı eserinden bu hali tasvir eden bâzı satırları bugünün ifade tarzına çevirerek alıyoruz: «Ayastefanosta bulunan Grandük Nikola imzadan sonra padişahla resmen mülâkat arzusunda bulunduğunu ve kendisi Beyoğlundaki Rusya sefarethanesinde kalmak istediğinden padişahın da iadei ziyaret için orayı teşriflerine muntazır olacağını Babıâliye bildirdi.

«Payitaht kapısındaki galip ordu kumandanı sıfatiyle grandük'ün merasimle ve azametle karadan İstanbula gelmesinin yapacağı tesirler meydandaydı. Padişah buna karşı gelecek bir çare bulamadı. Çok korkuyordu. Nihayet binbir müzakere ve mektuplaşmadan sonra iş halledildi; bulunan şekil mucibince Grandük Nikola refakatinde bâzı prensler ve generaller olduğu halde Ayastefanostan bir Rus vapuruna binerek Beşiktaş sarayına geldi. Rıhtımda saray tercümanı tarafından karşılanarak saraya alındı. Rıhtımda karşılıyanlar arasında nazırlar ve askerî paşalar da resmî elbiseleriyle hazır bulunuyorlardı.

«Abdülhamit, grandük'ü ve prensleri sarayda istikbal etti. Resmî elbise giymişti. Misafirlere iltifat ile ağırladı. Vükelâsı ve paşalariyle tanıştırdı. Pilevne kahramanı Gazi Osman Paşa esaretten iade edilmişti, o da takdim edildi ve grandük tarafından; «böyle bir kahramanla harbeden düşmanlara ne mutlu» diye hürmet gösterildi.

«Misafirler merasim bittikten sonra şaşaalı bir şekilde uğurlanarak vapurlarına bindirildi; vapur Beylerbeyi sarayına gitti. Anlaşma mucibince iadei ziyaret orada yapılacaktı. Ruslar Beylerbeyi sarayına yarım bölük hassa süvari askeriyle bir mızıka takımı da çıkarmışlardı. Grandük'ün Beylerbeyi sarayına gitmesini müteakıp padişah da vükelâsını ve askerî paşalarını maiyetine alarak oraya gitti ve ziyareti iade etti. Ertesi akşam da grandükle maiyetine Yıldız sarayında bir ziyafet çekildi.

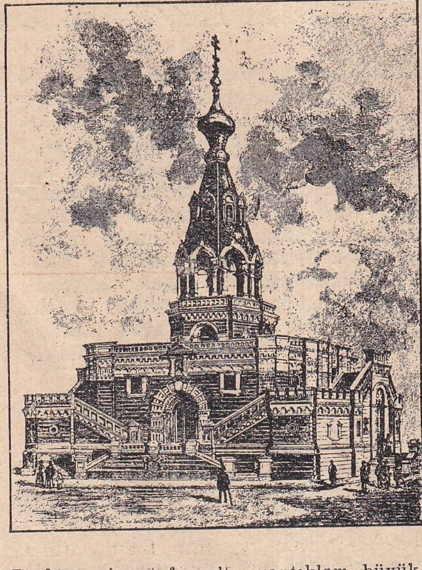
«Rus ordusu çabuk çabuk gitmedi, bir hayli zaman ayak sürüdü. Askerlerini Terkosa ve Bentler civarına ve hattâ Davutpaşa kışlasiyle Eyüp semtlerine kadar yaymak istediler. Hattâ Ayastefanosta seksen beş bin askerle üç yüz topa bir geçit resmi yaptırarak halkı tethiş etmek gayesini güttüler».

Abdülhamit'le grandük'ün Beşiktaş sarayında mülâkatları
(Devrinde yapılmış bir gravürden)

Misafirlerin Beşiktaş sarayı rıhtımına yanaştıkları sırada bir Rus bayrağı diktiklerini ve bunu o zaman başvekil bulunan Ahmet Vefik Paşanın çıkarttığını söylerler.

Ruslar bu zaferlerinin hâtırası olarak Ayastefanosta muazzam bir âbide yaptırmışlardı. İstanbulun uzak yerlerinden bile görülüp Türk İstanbul ufuklarında gözlere batan bu âbide 1914 tarihine kadar ruhumuzu ve gözümüzü hırpaladı.

Rusların Ayastefanos'ta yaptıkları büyük âbide. Bu âbide 1914 te yıkılmıştır.
(Devrinde yapılmış bir gravürden)

Fakat 1914 te Ruslarla aramızdaki son harbe girdiğimiz sıralarda millet dayanamadı; kazmalarla, bombalarla ve toplarla kökünе kadar yıktı. O zaman «Karagöz» gazetesini çıkaran Akagündüz'ün bu iş hakkında ateşin yazıları olduğu gibi, kendisi de kazmalılarla beraberdi..

Osmanlıların Avrupaya yayılışları devresinde Rusya denilen (bugünkü Sosyalist Sovyetler Cumhuriyeti Birliği) geniş ülke, Türk Altınordu hanlarına tabi birtakım beyliklerden ibaretti. Hanlar ve büyükler arasına rekabet girip de Altınordu devleti zayıflayınca ve birçok hanlıklara ayrılınca Ruslar sinsi sinsi bunlardan istifade ederek onlara hâkim olmıya başladılar ve oldular.

Petro'nun vasiyetnamesi diye bir Rus politikası esası vardır ki ana hatları şunlardır: «1 - Karadenizin, Boğazların, Doğu Anadolunun ve İranın zaptiyle Akdeniz ve Hint Okyanusuna çıkılması; 2 - Türk bölgeleriyle Hindistanın zaptı...»

İşte o zamandanberi bu politikaya devam olunmaktadır.

Tarihte yeri var

★

"Chroniques des ducs de Normandie" adlı esere nazaran İngiltere kıralı Eldred esir ettiği Danimarkalı kadınları çıplak olarak göğüslerine kadar toprağa gömdürmüş ve onları böylece köpeklere, yırtıcı kuşlara parçalatmıştır.

★

Caldanayı muhasara eden Floransa ordusunun iki yüz neferi ordugâhta şarap kalmadı diye kaçıp düşman Napoli ordusuna iltihak etmişlerdi. Bu yüzden muhasara durmuş ve ricat edilmiştir.

★

İtalya'daki Gaeta kışlası zabitleri 1730 yılına kadar sularını Dük Charles de Bourbon'un mumyasından çıkarılmış bir kafa tasiyle içerler ve bunu kahramanlığa götüren bir tılsım sayarlardı.

★

Tarihte yeri var

★

Onbeşinci Yüzyılda İtalyanlar pek nefîs harbelerlerdi. Ücretli askerler harbi öyle bir ticaret haline sokmuşlar ve usullendirmişlerdi ki, ekseriya iki taraf da telefat vermeden mağlûbolurdu. Bütün İtalyada meşhur olan Zogouara mağlûbiyetinde bir kişi ölmüştü. Fakat bunun da ölümü silâhla değil, attan batakliğa düşüp boğularak olmuştur. Molinella'da yarım gün devam eden şiddetli bir harbde bir kişi bile ölmemiştir. Leonardo da Vinci'nin bir tablosuna ve Rubens'in "Süvariler Muharebesi" adlı eserine mevzu olan Anghiori muharebesinde bir kişi, o da atlar tarafından çiğnenerek, telef olmuştur. Bu malûmat Machiavelli'nin "Floransa Hikâyeleri" adlı kitabından alınmıştır.

★

İmparator Sigismund 1412 de Venedik aleyhine yaptığı bir harbde Motta şatosunu zaptedince içinde bulunan 180 kişinin sağ ellerini kestirmiştir.

★

★

LADY MONTAGUE'DEN

ESKİ ZAMANLARDA KADIN MODASI "NEVZUHUR„

★

← Osmanlı sarayında bir sultanın tuvaleti (Van Loo'nun Louvre müzesindeki tablosundan)

Eski Türk kadını misilsiz derecede zarifti. Giyinişi ise kopya değil, tamamen orijinal ve hususi bir güzellik taşırdı. Bu zarafet memleketimizi ziyaret etmiş yabancı kadınların hepsini hayran bırakmıştır. Türk kadını kılığında portreler yaptırmak, memleketlerine dönünce Türk tiplerinden ilham alarak modalar çıkarmak pek çok görülmüştür. Zenginlerin hanımları elmaslarla parlar, sultanlar ise gözler kamaştırırdı. Lady Montague, bir sultanın elmaslarını tarif ederken; bunun yarısının bile İngiltere kıraliçesinde bulunmadığını yazar ve anlata anlata bitiremez...

Kadınlarımız eskiden evlerinden çıkmaz, kafeslerin gölgelediği sedirlerde yastıklar arasında gömülü otururdu. Onun gayet kutsi bir itiyadı vardı; çok çocuk doğurmak.. Hattâ, dört duvar arasında bunaldığı vakit, kendini dışarıya atabilmesi de ender vâki olabilirdi. Çünkü çarşı pazara, gezinti yerlerine çıkması hoş görülmezdi. Onların nispeten ve fakat suni bir serbestiye kavuşmaları Onsekizinci Yüzyılın ortalarına doğru başladı ve fakat pek kısa sürdü.

Eskiden bir kadının ev kıyafeti (Eski bir eserden)

Damat İbrahim Paşa zamanında lâle bahçelerinin kızıl renkli güzelliği içinde ve çiçekler arasında al feraceli, beyaz yakalı, ince tül yaşmaklı dilberlere tesadüf edilirdi. Saadabât, Büyükdere, Kandilli bahçesi bunlarla dolardı. Onların bu dış hayata iştirakleri tuvaletlerinin fevkalâde zarafet kazanmasını temin etmişti. Sokağa çıkarken başlarını büyük bir itina ile düzeltip fes üstüne yaşmak tutunurlar, arkalarına vücutlarının inhinalarını, göğüs ve bel iltivalarını mutena hatlarla teressüm ettiren sıkma feraceler, ayaklarına da sarı çedik papuçlar giyerlerdi. Ferace yakaları eteğe kadar uzun ve kollar genişti; sarı, pembe, eflâtun ve diğer göz alıcı güzel renkliydi.

Eskiler modaya "nevzuhur" derlerdi. Modaya karşı dinî ve iktisadi sebep ve bahanelerle çok uğraşılmıştı; elde mevcut iki yüzyıllık vesikalar bu uğraşmaların sebeplerini ve safahatını bize gösterir. Bu inkişafı meneden hükümler de, onu nev'ima teşvik eden Damat İbrahim Paşa zamanında başlamıştı, çünkü o da din adamlarının zoruna dayanamamıştı.

İbrahim Paşayı takiben verilen bu hükümlerden 1807 tarihli bir tanesi şöyledir ki o zamanın dış kılığını göstermesi itibariyle de dikkate şayandır: «Bir müddettenberi nisa taifesinin terzi esnafını itma ve anlar dahi tamaa tabaiyetle taifei mezkûrenin talep ve hahişleri üzere hilâfı resmi kadim şerit ve bükme ve bed renk ve envaı nüküş ile müzeyyen nevzuhur diyerek yakalı ferace ve firengâne envaı elbise dikip taifei merkumenin bu elbisei efrenciyeyi telebbüs ile esvak ve pazar vesair mesire ve çimengâhta keşti güzar etmeleriyle terzilere muhkem tembih edilerek men'i..»

Filhakika sonradan çıkan hüküm-

Feraceli ve yaşmak tutunmuş bir hanım (Biseo'dan)

lerle de bir müddet yakaların uzunluğu kısaltıldı, üç değirmiden fazla yemeni kullanılmadı, fazla geniş kordele bağlanmadı, ince yaşmak tutulmadı, dar ferace kalktı... Fakat nevzuhur söz dinler mi? Moda adiyle hükümranlığa başladı, kıral iken imparator oldu.. Ama biz gene bahsimize dönelim..

İç kılıklar da muhteşemdi. Hele sultanlar, serâpa incilerle müzeyyen, düğmeleri elmastan entariler giyerler, boyunlarına fındık büyüklüğünde zümrüt veya inciden kordon, kulaklarına armudi elmas küpeleı takarlardı. Bellerine nadide mücevherlerle işlenmiş geniş bir kemer bağlarlar, başlarına etrafı yakuttan yapılmış güller ve inci dizileriyle süslenmiş hotozlar koyarlardı. Saçlarına elmaslı ve zümrütlü iğneler iliştirirler, parmaklarına da pırıltılariyle muhataplarının gözlerini kamaştıran iri elmaslı altın yüzükler geçirirlerdi.

İngiliz elçisinin karısı Lady Montague'nün İstanbuldan yazdığı 1718 tarihli bir mektupta; kocası İkinci Sultan Mustafa öldüğü için Boğaziçinde bir yalıya çekilen Hafize Sultanı ziyaretten bahsedilmekte ve süsü şöyle tasvir edilmektedir :«.. Arkasında dolama denilen bir gömlek vardı. Bu gömleklerin kaftanlardan farkı, kollarının daha uzun ve yukarı doğru sıvanmış olmasıdır. Rengi kırmızı... Boylu boyuna, yakasından eteğine kadar ve kollarının etrafı iri elmaslarla süslü. Gömlek, sapları iri elmaslarla süslü iki iğne ile kemere tutturulmuştu. İç gömleği baklava biçiminde iki büyük elmas düğme ile iliklenmişti. Kemeri gayet geniş ve serâpa elmaslarla müzeyyendi. Gerdanında üç dizi vardı ki dizlerine kadar iniyordu. Biri iri incilerden yapılmıştı ve ucunda Hind tavuğu yumurtası kadar iri bir zümrüt görünüyordu. Diğer ikisi zümrütlerden yapılmıştı. Küpelerin şaşaası öbür ziynetleri gölgede bırakıyordu. Tarpuşunun etrafında gayet parlak dört dizi inci vardı ki bunlardan mükemmeli olamaz. Bu dizilerin her biri, etrafı yirmi elmasla müzeyyen iri bir yakutla bağlanmıştı. Saçlar kâmilen zümrüt ve elmas iğnelerle süslüydü. Bilezikleri elmastı. Yüzükleri, gördüğüm elmasların en irisiydi. Bu tezyinatın, yüzbin İngiliz lirası tutacağını (o zamana göre müthiş bir rakam) tahmin ederim. Eminimki Avrupada bu ziynetlerin yarısı kıymetinde ziynete malik bir kıraliçe yoktur. Vakıa imparatoriçenin mücevheratı gayet zarif isede hakikatte Sultanınkiler yanında pek bayağı kalır».

Madam Montague, ziyaret ettiği yüksekçe bir memur hanımının giyinişini de şöyle tarif ediyor: «Boylu boyuna beyaz sim kenarlı, sırmalı diba bir entari giymiş, ince tül gömleğinden açık gerdanının bütün güzelliği meydana çıkmıştı. Şalvarı soluk karanfil renginde, gömleği gümüşi yeşildi. Beyaz saten terlikleri gayet kibarane işlemeliydi. Zarif kolları elmas bileziklerle süslenmişti. Kemeri işlemeliydi. Başına zemini karanfil renginde, sırma işlemeli bir çevre atmıştı. Lâtif siyah saçları örgülere ayrılmış, topuklarına kadar iniyordu. Başının bir yanına elmas iğneler **takmıştı».**

Filhakika saraya mensubolmıyan zenginler de böyle giyiniyorlardı. Diğer vesikalar da onların kılığını Montague'ye mutabık olarak anlatır: Topuklara kadar ipek şalvar.. Üzerine beyaz ipekten, kolları uzun ve geniş, kenarları işlemeli, yakası bir elmas düğme ile iliklenen ve göğsün bütün güzelliğini arzeden ince bir gömlek.. Bunun üstünde de sırma işlemeli, kollu, inci düğmeli bir entari.. Entarinin belinde geniş bir kemer. Ayaklarda beyaz terlik, başta kadife hotoz..

Saçlar dalga dalga, uzun ve sık örgülü.. Servetin derecesine göre de kemerle hotoz inci ve elmaslarla süslü. Hele hotozların üstünde incilerden çiçekler, kırmızı yakutlardan güller, sarı yakuttan fulyalar, elmaslardan yaseminler eksik olmıyacak..

Servet de, süs de soysuzlaştı. Şimdi elmaslar ve kumaşlar da soysuz ve yalancı..

Âdeta inanamıyacağımız geliyor...

Tarih kitaplarının bildirdiği garip vakalar

★

* Onüçüncü Yüzyıl başlarında Papa Üçüncü Honorius hekimliği hakir gördüğü için papazların ve kilise mensuplarının bu mesleğe girmelerini katî surette yasak etmiştir.

* Hammurabi kanunundan : "Madde 250 ve 251 = Bir öküz yolda veya pazar yerinde birini süser ve öldürürse hukukan bir şey yapılması icabetmez. Eğer bir kimse bir öküzün sahibine hayvanının süsücü olduğunu söylemiş fakat sahibi öküzün boynuzlarını bağlamamış ve hayvanını muhafaza etmemiş ise bu öküz birini süsüp öldürdükte sahibi yarım ölçü gümüş verir." (Yani ancak ihmal görülürse ceza veriliyor).

Aynı kanunda doktorlar için de şu hüküm mevcuttur: "Madde 218 = Bir doktor bir şahsa bronz bir ameliyat bıçağı ile bir yara açar ve onu öldürürse veya bronz bir ameliyat bıçağı ile bir çıbanı deşip gözünü kör ederse bu doktorun elini kesmelidir. Ve bir doktor bir şahsa bronz bir ameliyat bıçağı ile bir yara açar ve onu iyi ederse veya bir çıbanı deşip gözünü sakatlamazsa kendisine on ölçü gümüş verilmelidir».

* Kan deveranını keşfeden Harvey, bütün ilim dünyası ve hattâ mensubolduğu üniversite tarafından alayla karşılanmıştır.

* "Loğusa humması" nın sari karakterini keşfeden ve buna göre tedbirler alarak ölüm miktarını asgariye indiren meşhur Viyanalı doktor Semmelweis meslektaşlarının o kadar anlayışsızlığına, hattâ alayına maruz kalmıştır ki, nihayet yeisinden deli olmuş ve tımarhanede ölmüştür.

* 1490 yılında Nuremberg belediyesi her gün bir hamal vasıtasiyle sokaklardaki ölü domuz, köpek, kedi, tavuk ve fareleri toplatmıya ve şehrin dışına attırmıya karar verince şehir halkı sevincinden şarkılar bestelemişti.

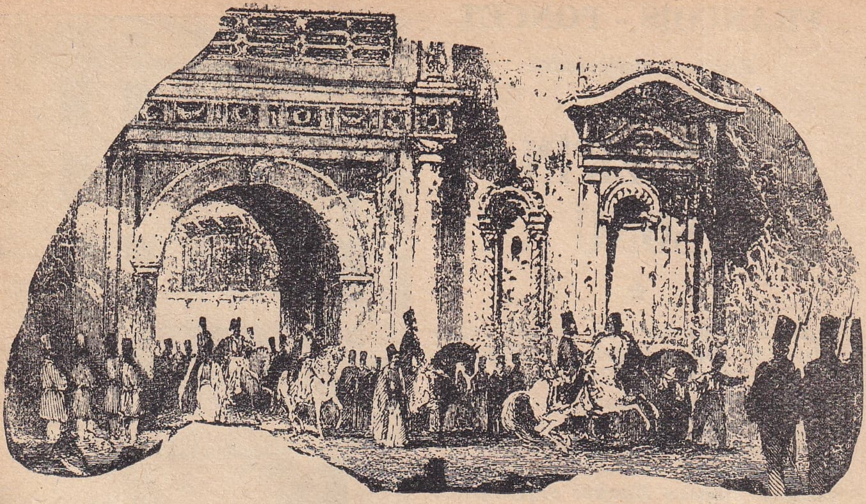
* 1666 yılında Paris sokaklarında ilk defa bir temizlik yaptırılmıştı. Bu o kadar mühim bir hâdise addedilmiştir ki, bugünü yad için yalnız şiirler yazılmamış, iki tane de madalyon yaptırılmıştır.

* Aptesane İngilterede Onyedinci Yüzyılda icadedilmişti. Onaltıncı Louis'nin cülûsunda ilk defa kıraliçe dairesinde böyle temiz bir yer inşa edilmiş ve bu o zamanki insanlar tarafından "dalkavukluğun son perdesi" diye tavsif olunmuştur.

* Enerjinin daimî olduğunu keşfeden Robert Mayer ilim dünyası tarafından o kadar şiddetli bir alayla karşılanmıştır ki, hiddetinden kendini penceреden dışarı fırlatıp atmıştır.

* Havagazı tenviratının mucidi Philippe Lebon o zamanın âlimlerini fitilsiz bir lâmbanın da yanacağına inandıramamıştır. Ancak 1818 de, yani Lebon'un ölümünden 14 yıl sonra bu keşif tatbik edilmiye başlanmıştır.

★

Nazırlar Babıâli'den çıkarlarken (Allom'dan)

SERVER İSKİT

RÜŞVETE KARŞI YÜZYIL EVVELKİ TEDBİRLER

Tarihten ibret : Rüşvet almıyacağına Abdülmecit de yemin etmişti. Rüşvet ve hatır için memur almamıya karşı yeminler ve nizamnameler.. Neler rüşvetti, neler değildi?.

Yıl 1850 . . . Devlet malından hırsızlık ve iş erbabından rüşvet almak almış yürümüş. Bu işin icabına bakılmadıkça hiçbir nizamın müstakar olamıyacağında herkes müttefik. Sadrazam Büyük Reşit Paşa bir nizamname projesi yaptırıyor ve üzerinde görüşmek üzere Babıâlide nazırları topluyor. Nizamnamenin adı «Hedayâyı memnua ve gayri memnua».

Yemin suretleri ve padişahın yemini:

Mevzu müzakere edilirken Padişah Abdülmecit de geliyor ve müzakereleri dinliyor. Nizamname kabul ediliyor ve iş nazırlardan başlıyarak bütün memurların da yemin etmesi bahsine gelince, Abdülmecit herkesten evvel ayağa kalkıp yemin ediyor. Onu takiben bütün nazırlar da «Mushaf» a el basarak yemini bastırıyorlar.

Yemin sureti şu: «Padişahıma ve devleti aliyyelerine sadakatten ayrılmıyacağıma ve her nasıl nam ve tevil ile olursa olsun rüşvet almıyacağıma ve padişahımın ruhsatı seniyyesiyle kabulü mecaz olan hedayâyı resmiyeden başka memnu olan hediyeyi kabul etmiyeceğime ve emvali mirîyeyi irtikâp ve telef etmeyip ve hiç kimseye ettirmiyeceğime ve lüzumu hakikisi tebeyyün etmedikçe hazinei mirîyeye masarif vukuunu tecviz eylemiyeceğime ve icabı sahihi olmadıkça mücerret riayeti hatıra mebni memur istihdamına lüzum göstermiyeceğime vallah..»

Kabul edilen karara göre tâyin edilecek nazır, vali ve büyük memurlar ve hattâ şeyhülislâm bile Babıâlide yemin etmeden işe başlamıyacaklardı.

Din adamlarının yemininde padişaha sadakat ve hediye fıkralarından başka yetim malının bir akçasının bile telef edilmiyeceği ve mutadolan harçtan başka akça alınmıyacağı kaydı vardı.

Askerlere gelince, zabitanın yeminlerinde de sadakat ve hediye fıkralarından sonra; askerî kanun ve nizamlara aykırı harekette bulunulmıyacağına, askerin tayinat ve melbusat ve mühimmatlarını daima iyi muhafaza edip telef etmiyeceğine ve ettirmiyeceğine ve irtikâba meylettirmiyeceğine ve terfiye istihkakı olanların haklarını ketmetmiyeceğine dair sözler mevcuttu.

Taşralarda da yer yer en büyüğünden en küçüğüne, askerine ve din adamlarına kadar her devlet memuru, camilerde toplanacak olan umumun muvacehesinde yukarıki suretlere göre yemin edeceklerdi. Aynen tamimin ifadesine göre; «... Bundan sonra böyle şeyleri ve emvali mirîyeyi irtikâbedenlere insan nazariyle bakılmıyacağı herkese ilân kılınacak...» tı.

Nizamnamenin hulâsası:

Hedayâyı memnua ve gayri memnua nizamnamesinin hulâsası şudur: Padişahın emir ve fermaniyle ihsan olunan resmî ve aleni hediyelerden başka mücevherat, altın ve gümüşten yapılmış kıymetli eşya ve çubuk takımı, kürk ve şal ve kumaşlar, oğlanlar ve cariyeler, at ve beygir vesair büyük hayvanlar, her türlü zahireler ve kuru yemişler, odun ve kömür misillû şeyler ayniyle rüşvet maddesi olup bunların teatisi külliyen memnu.

Fakat üzüm, kavun ve karpuz, her türlü meyva ve çiçeklerle gülbeşeker (bir nevi gül reçeli) ve bu kabîl reçelimsi şeyler ve helvalar, yoğurt, tereyağı, süt, kuzu, av ve balık ve tavuk, kuş ve yumurta gibi şeyler ahbaplarca alınıp verilebilecek.

Şu kadar ki, bunlar da külliyetli olmıyacak, meselâ meyva ise az miktarda olacak, yağın beş okkayı, kavun ve karpuz, tavuk ve kuzu, reçel ve helva kâsesinin ve şurup surahisinin adedi beşi ve yumurtanın elliyi geçmemesi lâzım.

Amma dahası var: Bunlar değil bu kadar, cüzî de olsa, gönderilmesinde bir menfaat beklenme kokusu varsa zinhar alınmıyacak. Düğünlerde bile hediye götürülmiyecek.

Acaba bugün de birer yemin etsek mi?.. Lâzım mı dersiniz?..

Cellât korkusu ve vazife

Padişah İbrahim'in sadrazamı Kemankeş Kara Mustafa Paşa bir gün divanda vezirlerle mühim bir müzakerede bulunurken padişah tarafından acele çağırtıldı ve padişah ona: "Kethüda kadına odun gönderilmesini emretmiştim, hâlâ gitmemiş, bu ne haldir ?" diye çıkıştı. Paşa da: "Efendim, bendeniz devletin büyük işleri için emirlerinizi telâkkiye geldim sanıyorum. Kethüda kadının odunu ne makule şeydir ki sadrazamın divandan celbini istilzam ede?" cevabını verdi, fakat azledildi ve sonra öldürüldü. Böylece kıymetli bir vezir kethüda kadının şikâyetine kurban gitti.

★

İlim ve fazilet sahibi, çalışkan bir vezir olan Hekimoğlu Ali Paşa devlete ait bir işten dolayı ısrar edip Üçüncü Osman'ın canını sıkınca padişah: "Ben seni azleder ve Hamalbaşı Ali Ağayı kendime vezir eylerim" diye bağırdı. Fakat iradesi elinden giden paşa da: "Efendim, ona Hamalbaşı Ali Paşa derler, Hekimoğlu Ali Paşa demezler" cevabını verdi. Kızkulesine hapsedildi, katledilecek iken Valide Sultanın ısrarlı şefaatiyle kurtulabildi.

★

FRANÇOİS - PONCET

Fransız elçilerinden

HİTLER'İN SONU

★

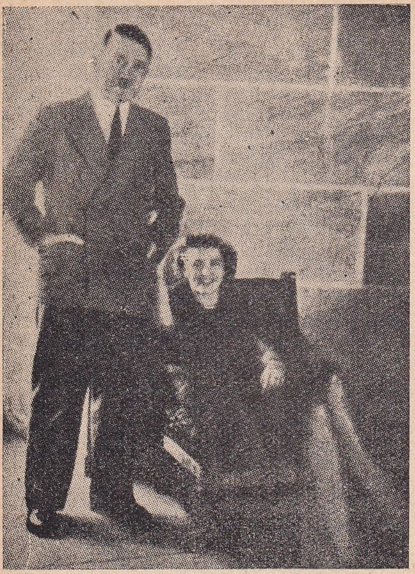
Artık uydurma bir masal değil, Hitler'in son günlerini biliyoruz. O, son günlerini, Rusların Berlini işgali ve Amerikalıların, İngilizlerin hava bombardımanları sırasında Başbakanlık binasının bodrumunda ve on beş metre yer dibinde bulunan şahsına mahsus Bunker sığınağında geçirdi.

Bu on gün nasıl geçti? Son kararlar nasıl verildi? Etrafındakiler kendisini nasıl terketti? Kendisi ve Eva nasıl intihar etti? Sonra cesetleri nasıl yakıldı? Bütün bunlar ciddi bir kalemden çıkmış olan bu yazı içinde anlatılmıştır.

Bu yazıyı "Historia" mecmuasından alıyoruz. Yazan diplomat, Almanyayı en iyi tanıyan insanlardan birisidir. Hitler artık sağ değildir. Aksini iddia eden yazılar birer uydurmadır.

Diktatörlerin akıbeti daima ibret dersleriyle doludur ve tarih tekerrürlerini daima yapar.

★

Hitler ve Eva Braun başbaşa

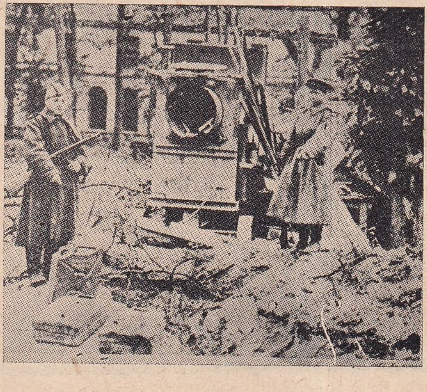
Nazi faciasının son perdesi 1945 nisanının 20 ile 30 uncu günleri arasında geçmiştir. Yeri, Başbakanlık binasının bahçesinde 15 metre kadar toprak altındaki "Bunker" adlı sığınaktır.

20 temmuz 1944 suikastı, kurmay heyetinin Nazizme karşı açığa vurulan ilk darbesi olmuştu. Hitler bundan maddi olarak değil, mânen yaralar alarak kurtulmuştu.

Gizlenen arzular artık açığa vuruluyor ve Hitler günden güne etrafındakilerin azaldığını büyük bir hayal inkisarı ile göre göre çılgına dönüyordu.

Nihayet son yirmi gün geldi çattı. Bu günlerin vakalarını tespit edelim.

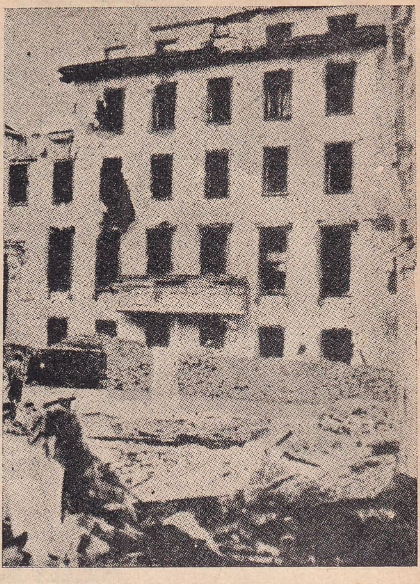
20 nisan 1945: Hitlerin 54 üncü doğum yıldönümü kutlandı. (Garip bir tesadüftür; facia bugün başlamakta idi). Bu defa çanlar çalınmadı! Toplar atılmadı! Askerler geçit resmi yapmadı! Bayraklar evlerde, sokaklarda dalgalanmadı! Mutantan hediyeler gelip liste halinde ilân edilmedi! Bu, sessiz ve yakın kimseler arasında bir kutlama oldu. Düşmanlar dört taraftan sıkıştırmayı hızlandırmıştı. Hitler hâlâ ümit besliyordu. Filvaki, Stauffenberg'in bombası yanı başında patlamış, fakat bir mucize kendisini korumuştu. Başkan Roosevelt'in ölmesi ikinci bir mucize idi. Bittabi Hitler bunlardan sonra bir üçüncüsünü beklemekte haklı olduğuna kendisini inandırmıştı. Hâlâ ordu gruplarının sapasağlam durduklarını zannediyor, hakikatin içyüzünü öğrenmiye çalışmıyordu. Hava kuvvetlerinin beceriksizlikleri Goering'in gözden düşmesinden başka bir netice hâsıl etmemekteydi. Hitler 20 ve 21 nisanda, güneyde dayanmayı tasarlamakta ve oraya geçmek niyetindeydi.

Hitler ve Eva'nın cesetleri bu yerde yakılmıştı

Hitlerin sığınaktaki yatağında Rus askerleri

Başbakanlık binası yandıktan sonra

22 nisan 1945: Karar ânide değişti. Berlinden ayrılmıyacak ve ölünceye kadar merkezde kalacaktır. Rus zırhlı ileri birliklerinin şehrin varoşlarından girdiğini duyduğu gün bu kararı vermesi Hitlerin inatçılığını bir derece tâyin edecek kuvvettedir. Şehir ele geçtiği an ölüme baş vuracaktır..

Ölüm Hazırlıkları Başlıyor.

Daire Müdürü Schaub'a, şahsına ait bütün kâğıtların yakılmıya başlanmasını emretti. Az sonra General Keitel ile Jodl'a Berlinin sonuna kadar müdafaa edilmesini kabul ettirdi. Harekâta ait sarih emir istiyen generallere verdiği cevap oldukça gariptir:

— Bu suali imparatorluğun mareşaline sorunuz. Eğer müzakeresi gereken bir husus varsa Georing sizleri benden daha iyi tenvir edecektir.

Gözden düşmüş Georing'in bunu hemen duyması için irtibat subayı olan General Koller'in tesadüfen bu sözleri işitmiş olması icabederdi, ve Koller o zaman tesadüfen mülâkatta hazır bulunmuştu... Hitlerin generallere verdiği bu cevaptan içi burkulanlardan bir tanesi de Bormann'dı.

Yeni bir sahne: Hitler, Bunker'dekileri toplamış, gitmek istiyenlerin ayrılmakta serbes olduklarını bildiriyordu. Hitlerin bu arzusu, önceleri vermiş oldukları sözü hatırlamak istemiyenler tarafından yerine getiriliverdi. Gidenler yarıyı geçti. Onlar kapıdan çıkarlarken birkaç tane de gelen vardı; son ziyaretçiler, Hitleri fikrinden caydırmak istiyenler...

23 nisan 1945: Boyuna ziyaretçi geliyordu. Günler mülâkat, müzakerelerle dolu, fakat kasvetli geçiyordu.

24 nisan 1945: Bugün bir yeni hâdise daha oluyor: Bohemyada başarıyla dayanmakta olan bir ordunun komutanı Mareşal Schoerner radyo-telgraf ile Hitleri kendine ulaşmak üzere harekete geçmiye davet ediyor. Teklif reddedildi. Etrafındakiler birer birer çekiliyorlar.

25 nisan 1945: Ziyaretler daha üç gün devam edecektir. Rus çevirmesi ikmal edildi. Ateş Bunker'e yaklaşıyor. Başbakanlık bomba yağmuru altındadır.

28 nisan 1945: Düşman adamakıllı yaklaşmıştır. Hitler, dört tarafa mesaj gönderiyor; Gl. Heinrich ne oldu? Wenck nerede? 9 uncu ordudan niye bir ses çıkmıyor? Wenck ne zaman kurtarmıya gelecek? Hiçbirinden cevap alamıyor. İhanet! İhanet! Hitler çılgına dönmüştür. Hitler kendi işlerini ecnebi radyolarından öğrenmektedir. Himmler, Müttefiklerle bir uzlaşma zemini temin edebilmek için İsveç Kızılhaç delegesi Kont Bernadotte ile müzakere halindedir. İşte onun «Sadık Henri» si... Hiddeti ileri varıyor: «Himmler'in irtibat subayı, Eva Braun'ın kızkardeşlerinden birisinin kocası olan Fegelein yakalanıp kurşuna dizilsin». Başbakanlık bahçesi biraz sonra bu emrin infaz sahnesi oluyor. Hitler kendi akibetini tâyin edecek kararı vermiş, fakat hayatına son vermek saatini henüz seçmemişti..

28 nisan 1945 gece yarısı: Bu günü ertesi güne bağlıyan gecenin yarısında Hitler halefini kararlaştırıyor: Himmler değil, Doenitz! Sonra, Eva Braun ile evlenişinin bugün ele geçmiş bulunan meşruiyet mukavelesini ikmal ediyor. Şahitleri Goebbels ve Bormann'dır. Evliler tebrik ediliyor. Biri siyasi, biri şahsi iki vasiyetname hazırlanıyor (bugün elde mevcuttur). Tarihi: 29 nisan 1945, saat sabahın 4 ü.

29 nisan 1945: Mussolini'nin ölümü haberi alınıyor. Hitlere işini hatırlatan ve cesaret veren bir işaret bu haberdir. Köpeği Blondi'nin zehirlenmesini emrediyor. Ölümü tercih ettiklerini söyliyenlere Führer bizzat eliyle zehir dağıtıyor.

30 nisan 1945: Saat sabahın 2,30 u. Bunker'de yirmi kadar insan kalmıştır. Bir ayrılma merasimi yapılıyor. Toprak altı gürültü içindedir. Başbakanlık kantininde gramofonlar çalıyor. Gülüşülüyor, dansediliyor... Saat 14 tür. Eva odasından çıkmamış. Hitler mutadı üzere kahvaltı ediyor. Bu sırada Emir Subayı Guensche, şoför Erich Kempka'yı 200 litre benzin getirmiye yollamaktadır. Ancak 180 litre bulunabiliyor. Bidonlar sığınağın kapısına diziliyor. Muhafızlar kimseyi yaklaştırmıyor. Son bir veda merasimi. Hitler ve Eva Braun odalarına doğru giderlerken nefes alan yok. Bir tabanca sesi. Hitler başı parçalanmış olarak sofada yatıyor. Yanı başında Eva Braun var, tabanca yanında kullanılmamış duruyor; zehiri tercih etmiş.

1 mayıs 1945: Goebbels'ten Amiral Doenitz'e şu mesaj yollanıyor: «Führer dün saat 15,30 da öldü».

Bir diktatörlük de bu suretle ve pek feci şekilde sona eriyor.

İlk Darülfünun binası olarak yaptırılan Türbedeki bina (şimdiki Belediye İktisat Müdürlüğü binası)

İlk "Darülfünun" un açılması gecikmişti, çünkü..

Garip bir açılış hikâyesi

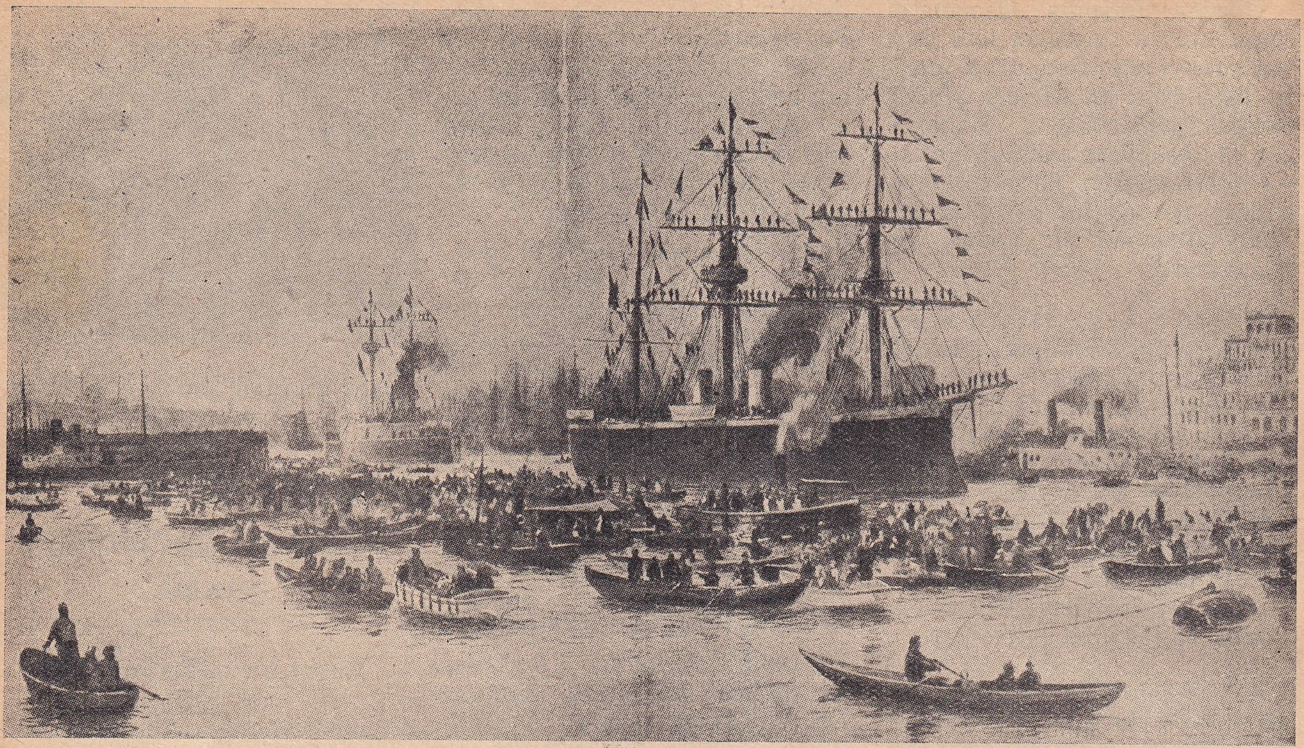
Yirmi yıldanberi açılması hülyasiyle vakit geçirilen «Darülfünun» için artık kanuni mevzuat da ikmal edilmişti. Divanyolunda bir hususi bina yaptırılmış (Türbe'de şimdi Belediye İktisat Müdürlüğü'nün bulunduğu bina), öğretmenler seçilmişti. Girecek öğrencilere gelince, bunların da imtihanları yapılmış ve dört yüz elliden fazlasının evsafı muvafık görülmüştü...

İyi, demek ki her şey tamam, «Darülfünun» açılacak. Fakat hayır, açılamıyor. Çünkü Maarif Nazırı Saffet Paşa başta olarak birdenbire akıllarına geliyor ki öğrencilerin pek çoğu «talebei ulûm» dan. Bu da olur, olur ama, arslanlar cerde.

O zaman medreseliler recep, şaban ve ramazan aylarında yurdun her tarafına taban teperek bir bir dağılır; köylerde vâzeder, kur'an okur ve halka namaz kıldırırdı. sonra ne toplıyabildiyse heybesine koyup medresesine dönerdi. Buna cer derlerdi.

Eh, açılış töreni gününü ileriye atmak lâzım. Bir ay sonraya atarlar, gene gelen yok. Galiba şilteleri pufla ve yemekleri gani bulunlar. Nihayet bir ay daha sonraya, 1286 zilkadesinin 19 uncu pazar gününe atıyorlar ve meseleyi ancak yüz aklığıyla halledebiliyorlar.

Zırhlı "Mesudiye" ve "Osmaniye" fırkateynlerinin Unkapaniyle Galata köprüsü arasından çıkışları

HASAN RAMİ PAŞA

Osmanlı bahriye nazırlarından

1897 TÜRK - YUNAN HARBİ BAŞLARINDA OSMANLI DONANMASI

Harbe girmek üzere bulunan donanmanın acıklı ve hattâ gülünç hali, o zaman donanma komutanı ve sonra bahriye nazırı olan H. Rami Paşanın kalemiyle anlatılmasa inanılacak şey değildir. Aşağıdaki satırlar, kendisinin 1908 de bastırdığı "Hâtırat" adlı kitabından, bugünkü dile göre nispeten sadeleştirilerek alınmıştır.

«Bin üç yüz on üç (1897) senesi martının altıncı cumartesi günü akşamı saat onu çeyrek geçerek Mesudiye, Hamidiye, Osmaniye ve Aziziye fırkateyn ve Necmi Şevket korvetleriyle Hizebr dubasından ve üç kıta birinci sınıf torpito istimbotundan müteşekkil Osmanlı donanmasiyle Haliçten rabıtayı keserek selâmetle birinci köprü (Unkapanı köprüsü) geçildi. İkinci köprüden geçilirken Mesudiye fırkateyninin sekiz kıta kazanından üçü patlamakla büyük bir müşkülât çıktı. Çünkü bir geminin kazanı insan vücudunda bulunan hühim hayat damarlarına benzediğinden büyük ehemmiyeti tabii olup böyle bir tehlike anında tehlike ve muhataraları ref için bahriye kaidelerine uyularak demir atmak iktiza etmişse de donanmanın denize çıkışını seyir ve alkışlamak için köprülerin üzerinde ve sahillerde ve binaların balkonlarında ve tepelerde toplanan halkın ve hususiyle Osmanlı donanmasının çıkışını nazarı teftişten geçirmesi muhtemel olan birçok yabancıların karşısında en güzide bir harb gemisinin filodan çıkarak demirleyişi teessüf ve hicabı mucibolacağı düşüncesine binaen geri kalan kazanlarla denize açılmıya mecburiyet görülmüş ve Sarayburnu dolaşılıp Marmaraya doğru yol verilmiştir. Bir saat kadar sonra bütün harb gemileri ve torpito istimbotları Ayastefanos hizalarında Mesudiye fırkateynine mülâki olduklarından tarafı âcizanemden verilen emir üzerine mezkûr harb gemileri bir prova hattı teşkil ederek Ejder, Şihap ve Kilyos torpito istimbotları dahi bahriye kaidesine göre yanlara alınmıştır. Bu esnada geminin güvertesine bir göz gezdiren bulunsaydı ne derecelerde gayri muntazam ve alelacele bir surette hareket olunduğuna kanaat hâsıl ederdi. Donanmanın o günkü erlerini birkaç gün evvel memleketlerinden gelmiş redif (ikinci defa vazifeye çağırılan orta yaşlı erler) efradı teşkil ettiğinden ve halbuki bunlar zırhlı harb gemilerinin seyir ve hareket üzerindeki lüzumlu işleri bilmediklerinden dolayı vazifelerin yapılması esnasında çeşitli zorluklar baş gösterdiği gibi mart ayının ahkâmından olup gece yarısı şiddetle esmiye başlıyan karayel rüzgârı epeyce bir fırtına hâsıl ettiğinden ve buna bir de sağnaklı dolu borası inzimam eylediğinden torpito istimbotlarını denizin dalgalarından korumak ve sulara mukavemetle yollarına devam edebilmek üzere zırhlıları rüzgâr altlarına almak iktiza eylemişti. Fakat fırtına şiddetini hadden fazla artırdığı gibi gecenin karanlığında gemiler arasında muhaberat için yabancı bahriyelerde kullanılmakta olan mükemmel elektrikli gece işaret fenerlerinden sarfı nazar, şimdi terkedilmiş olan yirmi sene evvelki içerilere mum dikilmiş işaret fenerleri dahi eksik bulunduğundan ziyadesiyle sıkıntı çekilmiş ve Hizebr dubası büsbütün gözden kaybolup ne

olduğuna dair malûmat alınamamış ise de iki gün sonra dalgaların sürüklemesiyle İmralı adasının bankları üzerine düşüp oturmuş olduğu haber alınmıştır. Bu acemi efrat ile harb gemilerinin toplu olarak seyrüseferi için lâzım olan mühim vasıtalardaki noksanla şiddetli bir fırtınaya karşı muhakkak Hazreti Peygamberin ruhaniyetinin bir yardımı eseri olarak ertesi günü öğle vakti Gelibolu burnu görülmüş ve Hamidiye fırkateyni makinesinden dablbatumlara sular hücum ederek harekete mâni olması ve Mesudiyenin patlıyan kazanlarının tamiri lâzım geldiğinden bilmecburiye Lâpseki limanına demirlenmiştir.

«Lâpsekiye muvasalatta hemen bahriye nezareti celilesine telgrafla malûmat verilerek harb gemilerinin dahilî intizamlarına ve efradın temizlik ve tertibatına başlanarak Hamidiye fırkateyninin dablbatumlarındaki suyun boşaltılmasına kadar mezkûr mevkide kalınmak iktiza eylemiştir.

«Hamidiye fırkateyninin sintine tulumbaları istenilen kuvveti haiz olmadığından dablbatumların boşaltılmasında büyük müşküllere duçar olarak bu hususta el kovaları kullanılmasına katî mecburiyet görülmüş ve tabiatiyle birkaç gün daha Lâpsekide kalmak lâzım gelmişse de bahriye nezareti makamından Nâra limanına müteveccihen hareketimiz hakkında müteaddit telgrafnameler çekilmekle bilmecburiye harekette acele edilmiş ve martın onuncu günü sabahı erkenden demir alınarak Kalei Sultaniyenin Nâra limanına müteveccihen hareket olunmuşsa da Hamidiye fırkateyni yapılışındaki hatadan dolayı ancak iki saat kadar bir müddet zarfında demir alabildiğinden Lâpseki açığında beklemiye mecburiyet hâsıl olmakla Allahın izniyle ancak öğle üzeri Nâra limanına varmak nasip ve müyesser olmuştur...

«... Hiçbir hakikat bahriye nezaretinin hoşuna gitmediğinden ve bu hususta yazdığımız tahriratı mühimmenin haber verdiği mühim eksiklikler ise imalâtı bahriyenin affı ve müsamahası kabil olmıyan büyük hatalarını meydana çıkardığından nezaretin hiddet ve şiddetini mucibolmuş ve Hamidiye fırkateyninin dablbatumlarına dolmuş olan üç yüz ton suyu dört yüz efrat gece ve gündüz çalışmak üzere kovalarla yirmi günde tahliye edebilmiş ve makineden geçen kirli suların pis kokuları tesiriyle tahliye hizmetinde kullanılan efradın bir haylisi tifo gibi müthiş hastalıklara duçar olmuşlarsa da dikkatle tedavi ve başkalarının korunmasına muvaffakıyet hâsıl olmuş

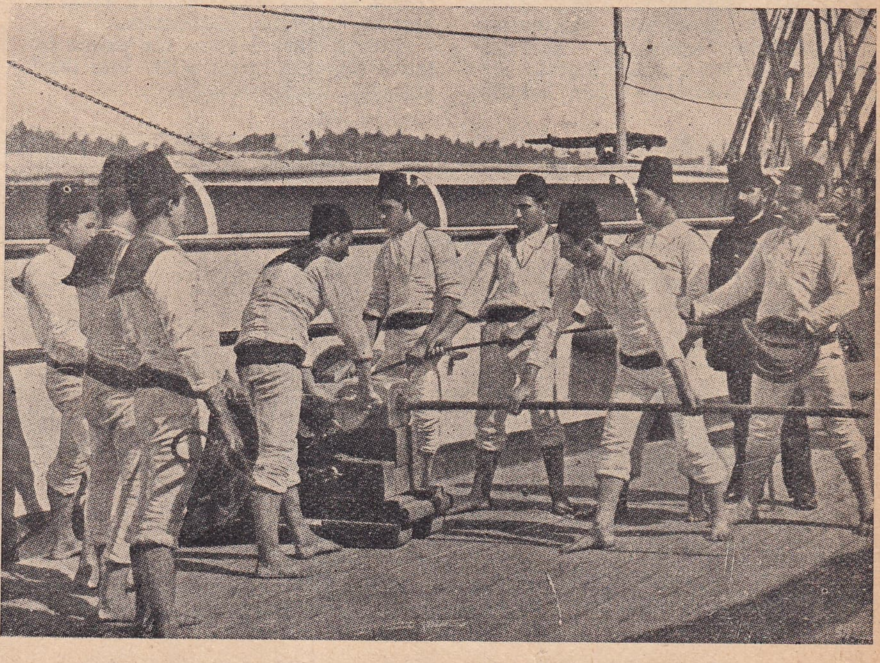
"Hâtırat" ı yazan Hasan Rami Paşa

ve beheri iki yüz okka olmak üzere yüz yirmi fıçı çimento ile bu kadar miktar kum karıştırılarak su gelen yerler mümkün mertebe kapatılabilmiştir. Bundan başka Dersaadettenberi olan seyir ve hareket esnasında Hamidiye fırkateyninin mühim inşa noksanlarından birkaçı daha keşfolunduğu süvarisinin verdiği malûmattan anlaşılmıştır. Şöyle ki: Sefinei mezkûrenin dümeninin matlubolan ince hassaları ve lâzım olan hassasiyeti yoktu. Biraz rüzgâr olduğu zamanda sefine daima orsa etmekte, yani rüzgârın estiği tarafa kaçmakta olup bu hareketi tashih için dümeni aksi cihete kullanmak icabediyor idiyse de rüzgâr biraz şiddetlice esmiye başladığı takdirde, dümen tamamiyle alabandaya basılsa bile gene gemi üzerine tesiri görülmediğinden orsa ede ede bittabi yolundan çıkmaktaydı».

Nârada birçok mühim eksiklikler daha görülüp bunların bir kısmı temin edildikten ve diğerleri de talihe bırakıldıktan sonra nöbet esas vazifeye gelmiş ve düşünülen tertibat nezarete şöylece bildirilmiştir: (Donanmayı şahane ile harb teçhizatı daha mükemmel farzolunan düşman donanması arasında vuku ve zuhuru melhuz olan bir muharebede başlıca muvaffakıyet ve muzafferiyet ümidi Osmanlı gemilerinin çokluğunda ve böyle birçok harb gemileriyle mühimce fennî bir deniz harbi harekâtı yaparak düşmanı kendi top menzillerinin uzunluğundan istifade edemiyecek derecede çevrilmiş bir daire içine düşürerek ve şaşırtarak dört taraftan menzilleri daha az olan toplarımızla dövebilmekte aramak lâzım geleceği zahir ve aşikârdır. Bu noktai nazardan bakıldığı halde de donanmai Osmaninin hemen Kalei Sultaniyeden hareketle durmayıp fennî deniz harbi teşkilâtına dair talimler icra eylemeleri ve gemi süvarilerinin bu bapta etraflıca ve tam meleke kazanmaları ve ateş talimine dahi başlanılarak her ferdin elindeki silâhın tesir ve kuvvetini ve kullanış şeklini tecrübe ile anlamaları lâzım gelmiştir...)

Sonra düşmana karşı alınacak tertibat düşünülüp tespit edildi ve bu da nezarete bildirildi. Gerek bunlar ve gerekse ateş tecrübeleri için müsait cevap gelmişti. Bu tecrübeler hakkında «Hâtırat» tan şu notları alıyoruz :

«Nisanın ikinci günü umum donanma ile ateş tecrübesi yapılması maksadiyle Nâra limanından hareket edildi... Kalei Sultaniyeden çıkıldıktan sonra Kumkale önlerinde zırhlı Aziziye fırkateyni hümayununun donan-

1897 de Osmanlı deniz erleri iş başında

mayı takibederken birdenbire durduğu görülmekle işaretle kumandan gemisinden sual olundukta m a k i n e s i n d e â r ı z a h u s u l e geldiğini cevaben bildirdi. Bir müddet sonra düzelterek Bozcaada önlerinde donanmayı hümayuna katıldı. Ateş tecrübesine başlanıldı. Saat sekize kadar tecrübe devam edip sonra İmroz önlerinde teşkilâtı harbiye manevrası yapılarak boğaza girmek emri verildi».

A t e ş t e c r ü b e s i n i n n e t i c e s i p e k a c ı k l ı y d ı. Bu hususta Hasan Rami Paşanın 3 nisanda nezarete yazdığı tahrirattan da şu satırları alıyoruz :

«... Nâra limanına avdet olunduktan sonra Von Hofe ve Hayri paşalarla süvari beyler ve komisyon heyeti birlikte gidilerek her gemi tetkik ve muayeneden geçirildi. Osmaniye fırkateyni hümayununun on sekiz topundan on altısı tamir ve tesviyesi buraca gayrikabil bir halde muattal kalmıştır. Tabyada bulunan altı fontluk toplar kızaklarından fırlayıp birkaçı dahi iki buçuk metre bir mesafe kadar açığa düşmüştür. Bataryadaki krup toplarının ekserisinin hidrolik piston rodları kırılmış ve dahilî kundak astarları kâmilen parçalanmıştır. Bunlardan sancak tarafında bulunan üçüncü toptan bir cıvata fırlayıp bir top mermisi gibi şiddet ve süratle mukabil alabandaya kadar gitmiş ve bunun tesiratına Cenabı Hakkın bir savnı mânevisi semeresi olarak kimse hedef olmayıp sancak tarafındaki on beş santimetrelik birinci top dahi bir metre kadar kızağından ayrılmıştır. Hamidiye fırkateyni hümayununun bataryasındaki on beş santimetrelik krup topları kızaklarının Osmaniye fırkateyni hümayunundakiler gibi hiç biri sağlam kalmamıştır. Eski armistrongların alabandalarda vâki pabuçları gündelik talimlerde dahi zayıf görüldüğü anlaşılarak topçu kaptanları bunlarla atış yapma mesuliyetini üzerlerine alamamıştır. Aziziye fırkateyni hümayununun toplarına gelince kıçtaki yirmi dört santimetrelik topun hidrolik silindirinin kapağı çatlamış ve bataryasındaki armistronglar ayniyle Osmaniyedeki gibi tahribata uğrayıp altı fontlukların dahi milleri zedelenmiş, velhasıl mezkûr üç sefinenin silâhlarındaki perişanlık keder verici bir harabe manzarasını almıştır. Toplarda görülen bu hallerden başka harb fenni ve gemi selâmeti noktai nazarlarından birkaç mühim nokta daha dünkü seyir ve hareketimiz esnasındaki tecrübede meydana çıkmıştır. Şöyle ki: Gemilerin en fazla sekiz milden ziyade bir süratle yol alamamaları ve dümenlerinin Mesudiye fırkateyni hümayunundan maadasının buhar makinesiyle müteharrik olmamaları hasebiyle teşkilâtı harbiye ve manevrai bahriye esnasında mevkilerini tutamayıp millerce mesafe geride kalmaları ve makinelerinin ansızın istoper edivermeleri gibi mahzurları mevcudolduğundan harb gemilerinde aranılan vasıflarla taban tabana zıt ve ekser ahvalde fevkalhad muhatarayı mucip bu mahzurların mevcudolması gemilerden bâzılarını müşkül bir mevkide bırakmış ve hattâ avdet için Kumkale ve Seddülbahir arasındaki methalden geçerken Mesudiye dümeni alabanda iskele iken sancağa basıldığı halde işlememesinden dolayı sahile son derecede yaklaşarak iyiden iyiye tehlike geçirmiş ve Necmi Şevket korveti hümayununun sürati diğerlerinden farklı derecede az olduğu için donanmadan iki buçuk saat kadar sonra demir mahalline gelebilmiş olduğu kemali teessüfle görülmüştür...

«Zırhlı Osmaniye ve Aziziye ve Hamidiye fırkateynlerinin hasaratı heyeti fenniye ile nazarı muayeneden geçirilmiş ve Mesudiye fırkateyninde heyeti fenniyenin talebi üzerine bütün kumandanlar toplaşarak geçen vakalar konuşulmuş ve bu donanma ile düşmana karşı çıkılamıyacağı müşterek bir raporla padişaha bildirilmiş ve yeni bir donanma satın alınması istirham edilmiştir».

Hâtırat devam eder, biz yalnız bu kısmı almakla iktifa ettik. İşte ibret alınacak bir tarih safhası..

"Mansure" korveti Galata köprüsünden çıkarken açık köprünün iki tarafında kalabalık gözükmektedir

Eski kaimeler

Nasıl kaldırılmıştı ?

Yüz kuruşluk bir eski kaime

Banknot gibi ve kaime adiyle çıkarılan kâğıt paraların 1877 harbini müteakip itibarî kıymetleri günden güne düşmiye başlamış; her tarafta ve gazetelerde ne suretle tedavülden kaldırılabileceği hakkında mütalâalar ileri sürülmesi fiyatlarını büsbütün indirtmişti. Bâzı vilâyetlerde iane yoliyle kaimeler iptal edilmiye başlanmış ve Başvekil Ahmet Vefik Paşa zamanında ise ekmek fiatlarına cüzî zam suretiyle hâsıl olan para ile halk elinden bir miktar kaime satın alınarak Sultanahmet meydanında yakılmıştır. Fakat bu hoş bir tedbir değildi; ekmek fiyatını artırmıştı ve ortadan kaldırdığı para miktarı da ehemmiyetsizdi. Bu sıralarda lüzumlu maddelerin fiyatları kâğıt paranın inişi miktarınca çıkıyordu. Nihayet kaimeler büsbütün itibardan düşüp kıymetleri yüzde ona kadar indi. Bundan dolayı halkın bir kısmı ellerindeki kaimeleri mecburen hükümete teberru ettiler. Bu hal bakır paraya da sirayet edip bunlar da altına nispetle yüzde doksan zararla tedavülden çekilmişti. Halkın bu suretlerle hâsıl olan zararı otuz milyon lira hesabedilmiştir. Bu düşüşten en ziyade zarar görenler umumiyetle maaşlı kimselerdi.

İBRAHİM HAKKI HAZRETLERİNİN DÖRT KARISINA BİRDEN YAZDIĞI BİR MEKTUP

BİR GÖNÜLDE DÖRT SEVDA

Eskiler dört hanımı birden nasıl idare ederlermiş? "Marifetname" adlı ansiklopedik, mühim bir eserin müellifi olup zamanının da pek mühim ulemasından bulunan Erzurumi İbrahim Hakkı Efendi Hazretlerinin "Hasankale"-deki dört hanımına birden İstanbuldan yazdığı, kitabından daha marifetli bir mektubunu aşağıya koyuyoruz. İşte bu mektup, eski zarif kocaların dört zevceyi birden idare edebilmelerinde âmil olan kalbe ve hissiyata nüfuz ve hitap kudretinin canlı bir vesikasıdır; hazretin bu mektubunda döktüğü diller, âşıkane politika taktiklerinin şaheseridir. Mamafih biz bunların semimî olduğuna şüphe etmiyoruz ve kabul ediyoruz ki bu mektup, bu dinamik ve ateşli insanın taşkın hislerinin samimî olduğu kadar da zarif bir ifadesidir.

★

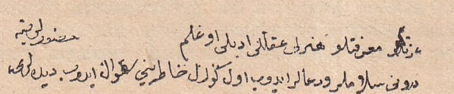
İbrahim Hakkı Efendi Erzurum'un Hasankale kasabasında doğmuştur, doğum tarihi belli değildir. Tahsilini yaptıktan sonra seyahate çıkmış ve Siirt'in Tello köyünde Kadirî şeyhlerinden Şeyh İsmail Fakirullah'a intisabederek şeyhinin vefatında kendisine halef olmuş ve 1780 de vefat ederek orada gömülmüştür. Kendisinin Hasankale'de dört zevcesi bulunduğu gibi şeyhinin kızını da nikâhına almıştı. Hazretin ikisi basılmış olarak kırk eseri vardır. Yalnız din ve ahlâktan değil, mütenevvi fenlerden de bahseden matbu "Marifetname" adlı meşhur eseri ansiklopedik mahiyettedir. Bu eserin yirmi sekizinci sayfasında dünyanın yaratılışından bahsederken: ". . . Hak Tealânın emr-ü tesiriyle eflâk ve nücum deveran ve hareket eyleyip anasırı erbaayı istihalei mezkûre üzere birbirine mezc ve tahmir etmişlerdir. Tâ kim izdivaç ve imtizacı anasırdan iptida madeniyat hâsıl olup andan nebatat peyda olup andan hayvanat vücuda gelmiştir ve hayvanat kemalini buldukta insan zahir olmuştur.." sözü dikkate şayandır. Çünkü insanların maymun denilen hayvanın mütekâmil şekli olduğunu iddia eden Darwin, İbrahim Hakkı'nın ölümünden tam yirmi yıl sonra doğmuştur.

Firdevs, Fatma, Züleyha ve Belkıs isminde dört zevcesi varken Tello'da şeyhinin kızı Hanifeyi de nikâhına aldığı vakit şer'i şerifin ancak dörde kadar müsaade ettiği söylenerek itiraz edilmiş ve mumaileyh de: "O size göredir, ben müçtehidim" diyerek kendisinin dinî bahislerde müstakil söz sahibi olduğunu anlatmıştır. Bir münasebetle İstanbulda bulunurken Hasankaledeki zevcelerine yazdığı aşağıki tarihsiz mektup, hepsine birden bir kâğıda ve hiç satır başı bile yapmadan yazılmıştır ve noktasızdır. Ancak okumayı kolaylaştırmak için tarafımızdan noktalanmış ve her zevcesine başladığı yerde de gene tarafımızdan birer yıldız konmuştur.

★

«* İzzetli, hürmetli, muhabbetli, hakikatli, adamlıklı, şefkatli, hatırlı, gönüllü, asıllı usullu, akıllı iz'anlı, hünerli, marifetli, üslûplu, yakışıklı, güzel huylu, tatlı dilli, uzun boylu, ince belli, kıl ayıpsız hatunum, helâlim Firdevs hatun huzuruna: Derunu dilden ve cânü gönülden selâmlar ve dualar edip ol mübarek nazik hatırın sual ederiz, Hüdanın birliğine emanet veririz. Benim nazlı yâri gamküsarım, benim şenliğim, şöhretim, benim sevdiğim, keyfim, benim canım Firdevsim, neylersin? Nişlersin? Ne keyftesin? Ne fikirdesin? Ne haldesin? Ne demdesin? Benim güzelim, garip gönlünü ne ile eğlersin? Okur musun, nakış mı işlersin? Oynar mısın, güler misin? Benim gönlüm senin hayalinle eğlenir, sen nicesin? Keşke sizi getirsem bu vilâyetleri seyrettirsem; zira sensiz canım rahat olamıyor. Benim güzel keyfim, senden ayrılmak ne çetin ahvalmiş bilmezdim. Hak Tealâ gönül hoşluğiyle bir dahi dünya göziyle görüşmek müyesser eylesin amin. Firdevs Firdevs o saçların seveyim, Firdevs Firdevs o başın seveyim, o kaşın seveyim, o gözün seveyim, o yüzün seveyim, ayıpsız canın seveyim. Sakın benden küsmeyesin ki gönlüm sıkılmasın. Kusurlarımı affet, âhiret hakkını helâl eyle... Bu uçkuru bana yadigâr mı verdin, yoksa bununla beni bağladın mı? Zira yadigâra ne hacet hiç hatırımdan çıkmadın, gözüm önünde durursun. Böylece apayan gönlümdesin.. Allaha emanet olasın. Bin tabaka kâğıt yazsam seninle sözlerim tükenmez. Hele yavaş; inşallahü teâlâ ramazan geceleri sabahlara değin sana çok çok gördüğüm, işittiğim hikâyeler söylerim. Her gördüğüm, işittiğim pâk şeyleri ve esvapları size lâyık görürüm; eğer fırsatım olursa alırım, yoksa siz sağ olunuz; birer hamaylı getirürem. Şimdilik mektubum boş olmasın için bir pâk bürüncük gömlek göndermişim, mazur olsun. Sizin hevesinize çermiği yaptırırım (çermik = yerden kaynıyan sıcak sulu hamam; Hasankalede böyle sıcak sular pek çoktur); inşallah tamam olanda sizinle bir gece anda çimeriz (çimmek = yıkanmak). Gönlünüz her ne meyva isterse şehirden getürdesiniz, meyvasız kalmıyasınız. Haftada iki kere çaylara, bahçelere çıkasınız, hapsolmıyasınız, rahat olasınız. Allahın birliğine emanet olasınız. Ömrün uzun olsun, amin ya muin * Ve izzetli, hürmetli, muhabbetli, hatırlı gönüllü, asıllı usullu, akıllı sabırlı, güzel huylu, tatlı dilli, hanım yapılı, güleç yüzlü, alçak gönüllü dervişim, ehlim helâlim Fatma hanım huzuruna: Deruni dilden ve cânü gönülden selâmlar ve dualar edip mübarek hatırın sual ederiz ve Hüdanın birliğine emanet veririz. Benim yarıgarım, benim gamküsarım, benim aklım fikrim, benim canım, hânım, neylersin? Nişlersin? Ne fikirdesin? Ne haldesin? Ne demdesin? Benim yükümü çeken, benim hatırım sayan, benim âteşime yanan!.. Selâmet kurtuldun mu? (galiba gebe olacak) .. Allah emeklerin zayi etmesin. Ben isterdim ki senin bu hizmetinde bulunayım; ama takdir böyle imiş. Şimdi bir selâmet haberin müjdesini bekliyorum... İstanbulun suyu ve havası bana hoş geldi; öyle ki gayet şişman kişi oldum... Benim canım helâlim, mektubumuz boş olmasın için şimdilik sana bir İstanbul gömleği yol-

ladım, mazur olsun. Sonra ben gelende görelim ne müyesser olur? Hak Tealânın yanında aziz olasınız. Ben senden çok razıyım, Rabbin de senden razı olsun. Cümlemizi Firdevsi âlâya götürsün, melek huylu, âlemin nuru hânım. Allahın birliğine emanet olasınız amin ya muin * Ve izzetli, muhabbetli, hakikatli, şefkatli, gayretli, edepli, helâlim Belkis hatuna: Selâmlar edip mübarek hal ve hatırın sual edip Hüdaya emanet veririz. Benim iyazı hassım (İie = Çagatayca; arkadaş), benim pâk arı tavırlı yosmam, benim derdimi, belâmı çeken emektarım! Keyfin nice ? Neylersin ? Ne haldesin? Ne demdesin? Bacılarınla hoş tatlı mısın? Hatırım için cümleye izzet, hizmet eder misin ? Gülsün hatunun (kızları) keyfince gider misin? Sana gene cefa eder mi? Benim yarim, benim Allahlık ehlim, gurbet elde seni unutmam. Sen benim gene evvelki iyazı hassımsın. Hiç gönlüne bir gam ve elem getirme, keyfini aç. Allahü Tealâ muinin olsun; sağ selâmet seni bana bağışlasın. Bir dahi dünya göziyle görüşmek müyesser eylesin amin. İnşaallahü tealâ ramazandan evvel gelende sizlere birer armağan getirürem; ama şimdilik bir İstanbul gömleği gönderilmiştir ve Gülsüne de bir cici mest yollanmıştır. Hemen Allahü Tealâ cümlenize can sağlığı ve gönül hoşluğu ihsan eylesin amin * Ve izzetli, hürmetli, muhabbetli, hakikatli, hatırlı gönüllü, hizmetli sabırlı, marifetli, akıllı gayretli, şefkatli, güzel yüzlü, şirin sözlü, melek huylu, çelebi kollu, nazik elli, ince belli, şirin yıldızlı, has odalığım, oğlum annesi, gönlüm cananesi, incu danesi, hatunum ve hânım küçük kadın Züleyha hatun huzuruna: Candan selâmlar ve gönülden dualar edip ol mülâyim hatırın kat kat sual ederiz; Allahın birliğine emanet veririz. Benim küçük kadınım, benim âşık paşam, benim gözüm, benim sırdaşım, benim dervişim, benim emektarım, ne keyftesin? Ne haldesin? Ne demdesin? Neylersin? Nişlersin? İyi misin? Hoş musun? Allah muinin olsun. Hak Tealâ canına sağlık, gönlüne hoşluk versin. Tanrı seni bana bağışlasın; bir dahi dünya göziyle görüşmek müyesser eylesin amin. Aceb cihanda senin gibi var mıdır? Zilhem, Zilhem! O tatlı canın seveyim, o tatlı bakışların seveyim; hiç fikrimden gitmezsin, böylece ayan gönlümde durursun. Benim nazik

İbrahim Hakkı Hazretlerinin el yazısından bir parça

âşıkım, senin için yollarda ve İstanbulda besteler yazıyorum ve öğreniyorum ki inşaallah gelende seninle ses sese verelim de türlü türlü besteler, güzel güzel kitaplar okuyalım, Allahü Tealâya âşık olalım, safalar edelim. Bir küçük kadın gördüm, hemen sana benzettim. Selâm sabah ettim, sesi dahi sana benzerdi; senin hatırın için sokak ortasında ana yarenlik edip ahvalini sordum. Bir ihtiyar kocası varmış zindanda, ana ekmek götürürmüş. On kuruş borcunu vererek anı halâs edip sevabını sana bağışladım. Allahü Tealâ senden razı olsun, zira ben senden yer gök dolusu razıyım. Allah Şeyh Osmanı (oğulları) bize bağışlasın amin ve cümle küçük kadınlar sana kurban olsun ve büyük kadınlar bacılarına kurban olsunlar. Benim hakkımda siz bana dünyalar değersiniz. Hak Tealâ dördünüzü bana dünyada bağışlasın ve âhirette Firdevsi âlâda dahi sizi bana versin amin ya erhamürrahim; dahi ben kimsenin fikrinde ve hayalinde değilim. Bu muhabbetnamem boş gelmesin için her birinize birer bürüncük gömlek irsal olundu, şimdilik mazur olsun. İnşaallah yakında vademiz tamamında ağa efendimizden destur aluruz ve gelip sizinle çermikte çimeriz; zira bu çermiği sizin hevesinizle yaptırdım. İnşaallah elime akça girerse camuş çermiğinde sizin için bir küçük kümbed yaparız. Siz giden de ol küçük çermiği yasağ edersiz. Tenha safayla çimer çıkar, pâk olursuz. Sizinle ol kadar çok sözlerim vardır ki bir ay yazsam tükenmez...»

Bunlara da inanalım mı?

★ ★ ★

* 1200 yıllarına doğru bütün papazların odalıkları vardı, çünkü köylüler onları buna icbar ediyorlardı. Köylülerin fikrince, papazlar nasıl olsa rahat duramıyacakları için, herkesin karılarına saldıracaklarına her birinin evinde bir kadın bulunması daha muvafıktı.

* 1281 yılı 6 eylûlünde kendi yerine tâyin edilen adamı öldüren Lüttich piskoposu Heinrich 61 tane çocuğa malikti.

* 1414 ten 1418 e kadar süren Konstanz'daki büyük kilise içtimaı esnasında şehirde 1500 kadar fahişe vardı, bunların çoğu yol masraflarını kendileri vererek kalkıp gelmişlerdi. İçlerinde 900 altına kadar kazanıp cebi dolu gidenler vardı.

* Sekizinci Yüzyılda Almanyada zifaf merasimi aleni olarak ziyafet salonunda yapılırdı. Hattâ çocukların bile bundan istisna edilmelerine imkân yoktu. Kıral Rudolf von Habsburg'un kızı Guote kendisi gibi bir çocuk olan Bohemya kıralı Wenzel ile evlendirilmiş ve her ikisi bir yatağa yatırılmıştır. Müverrih Ottokor von Steier'in anlattığına göre gelin sabaha kadar bebeklerinden, güvey de beslediği şahinlerden bahsetmiştir.

* Almanya prensleri arasında bu âdet Onsekizinci Yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir; zifaf yatağı merasim salonunda kurulur ve genç evliler yatarken aynı salonda sofralar hazırlanır, sonra her ikisi davullar ve borazanlar çalınarak yemeğe davet edilirdi.

★ ★ ★

Eski İstanbulda bir kır eğlencesi (Allom'dan)

ESKİ İSTANBULDA EĞLENCE HAYATI

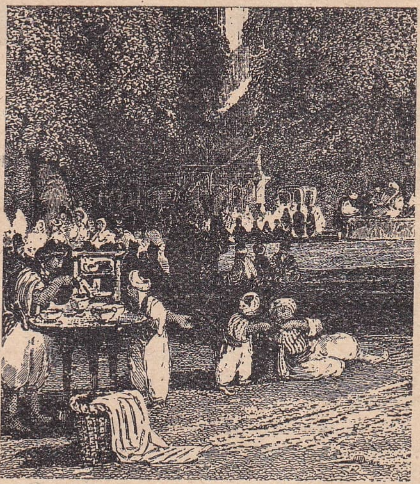
İyi ve bol zamanlarmış, eğlenceler, zamanına göre dört başı mamurmuş. Her şeyde mübalâğayı seven Evliya Çelebi Kâğıthanede bakınız nasıl eğlenmiş ve neler görmüş..

İstanbulun alınmasından Fatihin ölümüne kadar olan zaman, yani 1453 ten sonra otuz küsur yıllık bir müddet, Türklerin yerleşmeleri için yer yer yaptıkları binalar kurarak şehri süslemeleriyle geçti. Haliç onların en beğendikleri yerdi; burada yalılar, köşkler, camiler, türlü tezyinat ve tertibatlı binalar yaptırıp oturmayı ve bu suretle dar mahallelerden ise temiz havada yerleşmeyi tercih ettiler..

Kâğıthane eskiden de maruftu. Fakat artık ona büyük kıymet veriliyordu. Yeni İstanbullular, hele Fatihin oğlu İkinci Bayezit zamanında bahar günlerinde rağbeti âdet edindikleri sayfiyeler içinde buraya bilhassa ehemmiyet veriyorlardı. Böylece 1483 ten sonra uyanan sayfiye hayatı, bütün eğlence icaplarını da temin ediyor, 1590 tarihlerinde ve Üçüncü Murat zamanında bir eğlence cuşişi devresi kaydederek, 1703 ten sonra, yani Üçüncü Ahmet zamanında da bu cuşiş tam mânasiyle kemalini buluyordu.

Üçüncü Ahmet zamanı eğlenceleri ayrıca birkaç mevzua sığacağından sonraya bırakıyoruz, biz şimdi 1590 tarihindeki Kâğıthaneye gelelim.

Karagöz, meddah evvelce de malûmdu, fakat bu tarihten sonra lûbiyat tevessü ve taammüm etmiş, türlü oyunlar ve şenlikler icadolunmuştur. Mesire âlemleri geniş ölçüde rağbet

Gene eski bir kır hayatı (Allom'dan)

kazanmış, bilhassa bu eğlenceler Kâğıthanede toplanmıştır.

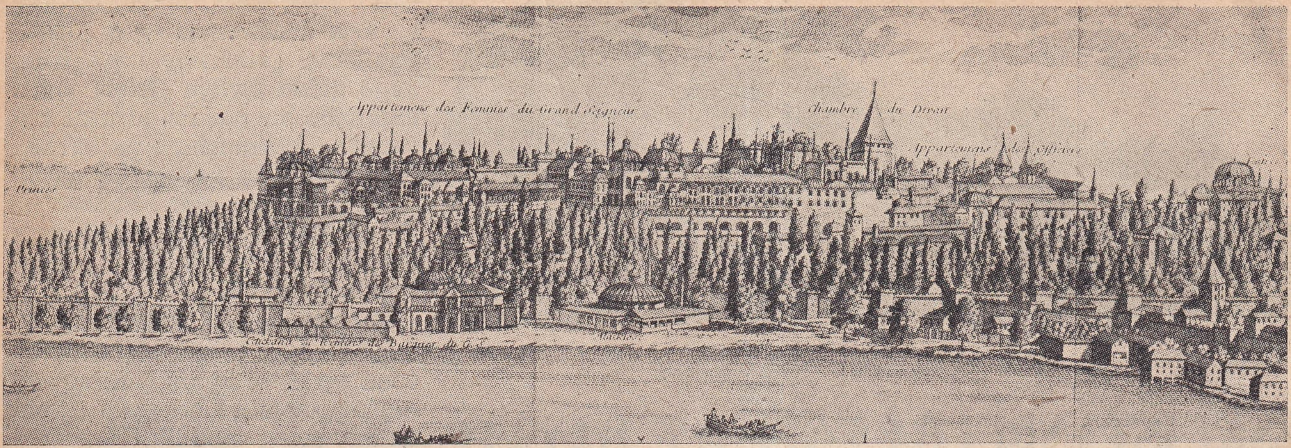
Gerçi bizzat Kâğıthanede Üçüncü Ahmet zamanında olduğu gibi kâşâneler, kasırlar yoktu. Fakat, koca koca *çadırlariyle, yiyeceklerivle, eğlence vasıtasiyle gelip yiyip içerek günlerce, haftalarca kalan halk* burayı âdeta bir panayır yeri haline sokardı.

Çadırlar yaylaya, derenin iki kenarına kurulur, şevk-u şadi ile pür cûş-u huruş eğlenceler tertibedilirdi.

O zamanı da gene mübalâğalı da olsa istifadeli ve tatlı bir şekilde bize nakleden Evliya Çelebi bu âlemler hakkında etraflı malûmat vermektedir. Meselâ, kırk altın sarfiyle koyunlar vesair yiyecekler, içecekler alıp en aziz dostlarından beş altı ağa ile ve çadırlariyle Kâğıthaneye giden Evliya Çelebi nehir sahilinde bir çınarın altında karargâh kurmuşlar ve burada otuz kırk gün kalmışlar, geceli gündüzlü öyle can sohbetleri ve ış-ı nûş etmişler ki dilleriyle tâbiri ve kalemleriyle tahriri imkânsızmış..

Bu eğlencede Çelebi ile arkadaşlarından başka İstanbulun cemi eşraf ve âyanı, mirasyedi hoppa çelebileri de gelip üç bin kadar çadır, cibinlik, tente vesaire kurmuşlar, halıları sermişler, vâdileri süslemişler ve eğlenmişler. Geceleri binlerce kandil, balmumu, zeytin yağı kandili ve yıldızların ışığını tanzir eden fanuslar yakılmış, bunların ziyaları suya akseder ve çenk ve rübap, santur ve tanbur ve kanun sesleri birbirine karışırken rakkas ve çengi kolları da ayrı yerlerde cûş-u hurûş ile envaı fasıllar yapmışlar. Yatsılardan sonra nice yüzbin (!) fişek yakıp yerde ve semada ateşin bir şehrâyin icra etmişler, yüzbinlerce mermisiz kurusıkı toplar atarak sabahlaradek zemin ve âsümanı gök gürültülerine boğmuşlar.. *Kâğıthane sahrasında bütün mevcut yedi sekiz yüzbin tutan çadır,* ehram ve kilim sayebanları (acaba İstanbulûn nüfusu o zaman ne idi?) gören burada asker oturuyor zannedermiş..*İki bini geçen dükkânlarda* (!) mekülât ve meşrubat ve bilûmum kıymetli eşya satılırmış. Her gün, her meydanda türlü hokkabaz, şudebaz icrayı hüner ederek seyredenleri hayretlere düşürürmüş.. Gündüzleri derede yüzenler ve envaı dalgıçlık hünerleri gösterenler olurmuş. Bu cemiyeti kübrâ asayişini temin için dergâhı âli tarafından dört oda yeniçeri çorbacısı tâyin olunmuş, bazan yeniçeri ağası da gelip bizzat tekit ve tembihlerde bulunurmuş.

Seyyahı bikarar, tatlı ifadeli Evliya Çelebinin coşkunluğu malûm. Ama, biz bu taşkın ifadeden ne kadarını atsak, kalanı gene o zamanki eğlence rağbetinin azametini ifade eder.

Topkapı sarayının eski, umumi bir görünüşü (Eski bir tarihî eserden)

REŞAT EKREM KOÇU

KÖSEM (MAHPEYKER) SULTAN

Aslen bir Rum papazının kızı olan Kösem, Osmanlı sarayının, elli yıla yakın hükümranı ve bir taçlı cadısıdır. Nüfuzunu yürütmek için oğullarını içki ve şehvete düşürmüş, gene ihtirası yüzünden çeşitli entrikalar çevirmiş, isyanlar çıkartmış, oğlu Sultan İbrahimi tahttan indirterek evvelâ kapı ve pencereleri ördürülmüş bir odaya kapatmış ve sonra da boğdurtmuştur. Nihayet torunu Dördüncü Mehmet için kurduğu tuzağa kendi düşmüş ve pek feci şekilde öldürülmüştür.

Asıl adı bilinmiyor, Onaltıncı Yüzyılın son yıllarında bir Rum papazının kızı olarak dünyaya gelmişti. Muhakkak ki çok güzelmiş. Osmanlı sarayına alındı ve Birinci Ahmedin koynuna konuldu ve 1609 da bu padişahtan ilk oğlu Şehzade Muradı doğurdu. Saraya alındığında kendisine Mahpeyker adı verilmişti. Fakat Sultan Ahmet, Mahpeyker Sultana karşı «Kösem» diye hitabederek iltifat eder olduğundan sarayda bu lâkapla şöhret buldu.

Kösem Sultan Birinci Ahmede sekiz yıl kadar hasekilik yaptı; 1617 de ve henüz yirmi sekiz yaşında iken bir mide hastalığından vefat eden bu hükümdarın ölümünde ikinci oğlu İbrahim henüz iki yaşında idi. Bu sekiz yıl içinde, kocasının üzerindeki nüfuzu büyük olmakla beraber, vakanüvis kayıtlarında bu nüfuzun izlerine raslanamaz; vakanüvisler, ondan, iki oğlunun; Dördüncü Murat ile İbrahimin devrinde «Valde Sultan», torunu Dördüncü Mehmedin ilk saltanat yıllarında da «Büyük Valde» olarak bahsederler.

Birinci Ahmetten sonra kardeşi Mustafa, daha sonra İkinci Osman ve tekrar deli Birinci Mustafa ikinci defa tahta çıkarıldı ve bir buçuk yıl kadar dayanabildi ve devrildi. Birinci Ahmedin ikinci ve Kösem Sultanın birinci oğlu Dördüncü Murat padişah oldu; Kösemin oğlu için bâzı entrikalar çevirip isyanlarda el altından çalıştığı söylenir. On yedi yıl kadar saltanattan sonra Murat da öldü (1640). Kösem Murat zamanında mutlak bir nüfuza malikti. Kendisine takdim edilen rüşvet ve hediyelerle ölümüne kadar gizlediği muazzam serveti bu devirde biriktirdi; Çakmakçılar yokuşunda Valde haniyle Üsküdardaki Valdei Atik hayratını, Çinili camisi ve hayratını, Çinili hamamını bu devirde yaptırdı.

Dördüncü Murat ile öz kardeşi İbrahim arasında ana ayrı üç kardeş vardı. Bunları öldürttü, fakat Kösem İbrahimi korumuştu. Çünkü tahta vâris olarak bir o kalıyordu. Sultan İbrahim padişah olduğunda yirmi dört yaşındaydı. Fakat ölüm korkusiyle geçen her uzun mahpusluk yılları ondaki erkeklik faaliyetini sekteye uğratmıştı. Valde Sultanın en büyük endişesi oğlundan döl almaktı. O, haremin mevcudiyle kalmayıp yeni cariyeler satın aldı. Bir taraftan da devlet erkânı saraya hoş görünmek için padişaha birer güzel kız takdiminde müsabaka ediyorlardı. Nihayet Topkapı sarayındaki Osmanlı horozu öttü ve 1641 de ilk şehzadeyi aslen Ukranyalı olan Hatice Turhan Haseki doğurdu; adını Mehmet koydular.

Kösem sarayındaki padişah hasekisi rakiplerinden ziyade oğlundan korkardı; İbrahim, bir asabiyet anında ana katili de olabilirdi. Dördüncü Muradın devrini hasretle anıyor ve gölgede kalan varlığını torunu Şehzade Mehmedin cülûsunda parlatacağını ümidediyordu. Kösem, bir haseki ile münakaşası yüzünden **oğlunun kendisini Rodosa sürmiye kalktığını unutmuyor**, paraya tamamı bildiği İbrahimin bu huyundan da kuşkulanacak sebepler bulup çıkarıyordu. İbrahime karşı müthiş bir kin güdüyordu. Yeniçeri erkâniyle anlaştı. Diğer taraftan yeniçerilerin sevmediği Ahmet Paşanın da ocak ağalarına hazırladığı suikastın haber alınması da işi tâcil etti; yeni bir askerî ihtilâl (1648) de saray basılarak İbrahim tahttan indirildi ve yanına bir cariye verilerek bir odaya kapatıldı ve odanın kapısı da harçla ördürüldü. İbrahim âdeta diri diri gömülmüştü ve Valde Sultan oğlundan intikamını almıştı.

Nihayet Kösemin dediği olmuştu; Dördüncü Mehmedin cülûsiyle devletin hakikî sahibi artık kendisiydi. «Büyük Valde» unvaniyle, nüfuz ve saltanatının en kuvvetli devrini idrak ediyordu. Padişahın anası Hatice Turhan Sultan, Kösemin nazarında, o günlerde alelâde bir cariye kadar ehemmiyetsizdi.

Kösem, İbrahimin hal'iyle de rahat edemedi. Onca, vakaya seyirci kalmış olan halkın ve Enderun halkının, ikinci bir hükûmet darbesiyle İbrahimi zindanından kurtarıp tekrar tahta oturtması muhtemeldi, İbrahimin ölmesi lâzımdı. **Kösemin işaret ve ısrariyle oda yapıldı ve Sultan İbrahim cellât Kara Aliye feci bir surette boğdurtuldu.** Saltanat hırsına feda ettiği otuz dört yaşındaki oğlu için, analık şefkati payı olacak, yalnız biraz ağladı,

Sarayda Kösemin, dışarda ocak ağalarının mutlak tahakküm ve tagallüp devri devam ediyordu. Sadrazamlık, Kösem ile ocak ağalarının elinde bir kölelik ve uşaklık olmuş-

tu. Bu kuvvetlere boyun eğmiyenler kellelerini veyahut en hafifinden mührü hümayunu vereceklerdi. Fakat bu tagallüp devri de ancak üç yıl sürdü. Sarayda, Turhan Sultan, gürültüsüz, Köseme karşı kuvvetli bir fırka teşkil etmişti; Kızlarağası Uzun Süleyman Ağa ile padişahın hocası Reyhan Ağa en sadık bendeleri olmuştu, dolayısiyle bütün harem ağaları Turhan Sultandan yana idi. İbrahim faciasını unutamıyan bütün Enderun halkı, Kösemden nefret ediyordu. Dışarda da, millet, ocak ağalarının irtişa ve zulmiyle eziliyordu, hattâ yeniçeriler bile kendi mütegallibe kumandanlarından bıkmıştı, memnun değildi, başta Bektaş ve Muslihittin ağalar olmak üzere ocak erkânının yeniçeri üzerindeki nüfuzu, ilk fırsat anında bir hiç olabilirdi. 1650 (Hicrî 1061 ramazanı) de, ocak ağalarının elindeki kukla sadrazamlardan Melek Ahmet Paşaya karşı bütün İstanbul esnafı, daha doğrusu payıtaht halkı ayaklandı. Ulemanın da iştirakiyle saraya, on yaşında bir çocuk olan padişaha gidilerek adalet istendi.

Büyük anasının tahakkümündeki ağırlığı hissetmiye başlamış olan Dördüncü Mehmet, anasının tavsiyeleriyle Ahmet Paşayı azletti ve fakat ilk defa ocak erkânına ve büyük anasına danışmadan mührü hümayunu Siyavuş Paşaya verdi. Bu vaka Kösemi telâşa düşürdü ve ocak ağalarını kuşkulandırdı. Halk dağıtılabilirdi, fakat evvelâ sarayda beliren mukavemeti kırmak lâzımdı, bunun için de evvelâ Süleyman ve Reyhan ağalarla Turhan Sultana destek olan sair musahip ve nedimleri yoketmek, sonra da Dördüncü Mehmedi tahttan indirip kardeşi Süleymanı padişah yapmak lâzımdı. Ocak ağaları da yeniçeri kışlasında bir toplantı yaptılar. Bir gece saraya âni bir baskın yapılacak ve Kösem içerden kapıları açtırarak, halk, beklenmedik bir hükümet darbesi karşısında bırakılacaktı. Lâkin Sadrazam Siyavuş Paşa, ocak ağaları karşısında yılmadı. Ocağa saldığı casuslariyle ağaların hareketini adım adım takibettirdi; halkın galeyanından da istifade ederek ocak ağalarını tepeliyebileceğine tam bir kanaat getirdi. İstanbul halkının ocak ağalarını devirmiye azmi o kadar katî idi ki zevcelerine talâk ile andiçenler bile görülmüştü. Şehirde bütün dükkânlar kapanmıştı. Ramazanın on altıncı günü, Kösemin ocak ağalarına bir tezkeresi geldi. Bunda, ocak ağaları tarafından yeniçeri kuvvetine dayanılarak katledilmek üzere padişahtan istenecek Turhan Sultan taraftarlarının isimleri yazılıydı. Ocak adına da bir kâğıt yazılarak resmen saraya gönderildi ve Kösemin tespit ettiği kimseler «müfsit ve münafık» olarak padişahtan talebedildi. Kösem, gönderdiği liste ile beraber ocak ağalarına işin hemen o gece halli için de talimat vermişti: Padişah, anası Turhan Sultanın yakınlarını vermiyecekti. Fakat Büyük Valde Sultan o gece demir kapı ile sarayın arka kapılarından birkaçını açık bıraktıracaktı. Ocak ağaları adamlariyle beraber buradan saraya girecekler ve Turhanlıların temizlenmesini sessizce başaracaklardı. Helvacıbaşı Üveys Ağaya yaptırtacağı zehirli şerbeti de Dördüncü Mehmede içirecekti. Kösemin mahremi esrarı olan Meleki ismindeki cariye bu katmerli cinayet projesinden dehşete düştü, gizlice Turhan Sultana haber verdi. Turhan Sultan da oğlunu ve kızlarağasını haberdar etti ve derhal cinayete cinayetle mukabele edilmesine, o gece Kösemin öldürülmesine karar verildi. Tam bu sırada, ağaların tezkeresi geldi; padişahtan, başta Süleyman Ağa bulunmak üzere dört harem ağasının kendilerine teslimi isteniyordu.

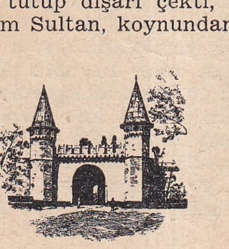
Her iki taraf hazırdı, şu farkla ki Kösem ve ocak ağaları, karşı tarafın kendi hazırlıklarından haberi olduğunu katiyen bilmiyorlardı. Kuşçu Mehmet isminde bir zülüflü baltacının idaresinde Kösemi ortadan kaldıracak olanlar seçildi ve gecenin gelmesi beklendi. Süleyman Ağa ve maiyeti, zülüflüler ve hasodalılar silâhlanıp Süleyman Ağanın dairesinde toplandılar. Kösemin bendesi olup hasodalıları dağıtmak istiyen hasodabaşı, üzerine çullanan hasodalılar tarafından parçalandı. Gecenin saat dördü idi, başta Süleyman Ağa bulunmak üzere kafile yalın kılıç Kösem Sultanın dairesine yürüdü. Kösem Sultan, odasında, açtırdığı kapıların kapandığından bihaber, ocak ağalarını bekliyordu. Dışarıdan ayak seslerini işitince sevinçle fırladı, kapının arkasından nöbetçilere seslenerek: «Geldiler mi?» diye sordu, Dağıtılan nöbetçilerin yerine Süleyman Ağa: «Beli, geldiler, dışarı buyurun!» dedi. Kösem, can düşmanının sesini işitince dehşet içinde kaldı. Valde dairesinin iç içe odalarına, gizli kapılarına doğru koştu, arka odalardan birinde bir dolabın içine girdi. Arkasından Süleyman Ağa takımı da içeri dalmıştı, fakat içerisi karanlıktı. Meşaleler getirildi. Kösem Sultan dairesi yalın kılıç zülüflüler ve hasodalılarla doldu. Ortada ihtiyar Kösem yoktu. Bir ara dolap ve yüklükleri araştıran Kuşçu Mehmet, bir yüklük içinde, şilteleri çekince, Kösem'i, korkusundan büzülmüş, bitap bir halde buldu. Kösem, gözlerini kan bürümüş olan Kuşçu Mehmede :

— Yiğitim, kıyma bana, seni mali karun sahibi ederin!

Dedi. Fakat delikanlı, aldırış etmedi, Büyük Valdeyi ayağından ve eteğinden tutup dışarı çekti, bu sırada Kösem Sultan, koynundan avuç altın çıkarıp etrafına saçıyor, kendini para ile kurtarmak istiyordu. Zülüflüler ve hasodalılar altınların üzerine atılırken, Kösem Sultan can havliyle fırlayıp kaçmak istedi, fakat, meşaleler arasında üstü başı bir mücevherci dükkânı camekânı gibi parlıyan ihtiyar sultan kendini kurtaramadı, bir Arnavut bostancı, kulaklarını parçalarcasına iri elmas küpelerini aldı, birkaç kişi, parmaklarını kırarcasına yüzüklerine atıldılar. İpekli entarisi bir an içinde lime lime olmuştu. «Valdei muazzama, koca valde, ümmülmü'minin» yerlerde sürünerek kuşhane kapısı önüne getirildi. Zülüflüler, Kösemi boğmak için ip bulamadılar. İhtiyar sultan son mukavemetini yapıyor, boğazına saldıranların ellerini ısırıyordu. Dört tuvana delikanlı bu ihtiyar kadınla baş edemiyorlardı. Kösem, nihayet, yere bir külçe halinde çöktü, öldü zanniyle bırakıldı. Zülüflüler, neticeyi Dördüncü Mehmede bildirmek üzere sahneden çekilmek üzereyken, katillerinin tamamen gittiğini zanneden Kösem, inliyerek kımıldandı. Bu sefer, başucunda bir pars gibi bekliyen Kuşçu Mehmet, deli gibi fırladı, valde dairesindeki perdelerden birinin bağını çözdü, perde kordonunu kement yapıp Kösemin boynuna geçirdi ve var kuvvetiyle çekti, Kösemin ağzından ve burnundan oluk gibi kan boşandı. Osmanlı sarayında elli yıla yakın saltanat sürmüş bu haris kadın, Birinci Ahmedin güzel zevcesi, iki padişah anası ve bir padişah büyük anası, olmuştu.

Kösem, kendisini cinayetlere kadar sürükliyen saltanat ihtirası bir tarafa konulursa, Osmanlı sarayının azametli bir simasıdır ve her yaşında, tuvaletine, ziynetine fevkalâde itina eden bir kadın olmuştur, Sultan Ahmet tarafından kulağına takılan ve katilleri tarafından kulakları parçalanırcasına alınan meşhur küpeleri, kenarları yakutlu ceviz büyüklüğünde iki pırlantaydı ve değeri Mısır eyaletinin bir yıllık gelirine müsaviydi. Yüzükleri ve bilezikleri aynı ayardaydı. Dairesinde çekmece çekmece elmas, inci, yakut ve zümrüt bulundururdu ki katli gecesi onlar da yağma edilmişti. Çakmakçılardaki hanında bir hazinesi çıkmıştı.

Kösemin ihsanları çoktu. Her yıl recep ayında tebdili kıyafet eder, araba ile zindanları dolaşır, borç yüzünden hapse mahkûm olanların borçlarını ödeyip hürriyetlerine kavuşturur, diğer mahkûmların dertlerini dinliyerek, katillerden gayrısına af fermanları aldırtırdı. En büyük zevklerinden biri de, cariyelerini evlendirmek, fakir kızlara çeyizler dağıtmaktı. Hattâ öksüz kızlara da şefkat gösterir, çeyizinden gayrı ev döşemeleri yaptırtırdı. Fakat sonsuz saltanat hırsı, halk hâfızasında onun bu güzel taraflarını pek çabuk silmiş ve unutturmuştu.

İSTANBULDA ET MESELESİ

★

Eskiden halkı etsiz bırakan kasaplar hapsolunur ve mahpusluk müddeti eti bulunciya kadar devam ederdi. Kasaplar narhtan fazlasına da et satamazlardı.

★

İstanbulda gerek saray ve asker ihtiyacı, gerekse ahali için lüzumu olan et de diğer yenecek maddeler gibi taşraya yükletilerek hepsi oralardan getirilir ve lüzumu kadarı alıkonularak, ötesi, satılmak üzere kasaplara verilirdi. Osman Nuri Ergin'in "Belediye Mecellesi" bu hususta bize birçok doküman vermektedir.

1830 tarihli bir vesikadan anlaşıldığına göre taşra halkı İstanbulu beslemek için müthiş zahmetlere girer; hem İstanbula lüzumu olan koyunu getirir, hem de yollarda ölen ve çalınanları tazmin ederdi.

Bu sürüler, taşradan İstanbula «saycı gâvurlar» nezaretinde getirilirdi ki, bu vazifenin o zaman çobanlılkla iştigal eden Bulgarlar tarafından ifa olunduğu anlaşılmaktadır. Bunların halka zulüm yaptığı birçok vesikalardan ve bu hususa dair tedbirleri bildiren bir hattı hümayundan anlaşılmaktadır. Bu yazıda «... Asıl bundan muradı hümayunumuz şu saycı habislerinin def'iyle fukarayı ibadın zulüm ve taaddiyattan tahlisi...» dir denilmektedir.

Rumeli ve Anadoludan getirilen koyunlar İstanbul ve Çatalca civarında hazırlanan mahallerde alıkonur ve şehre tedricen sevkolunurdu. Kışın bazan kardan yollar kapanınca da ahali çalıştırılarak yollar açılır ve bu suretle İstanbulun eti temin olunurdu.

Bugün elde bulunan ferman ve emirnameler; İstanbul iaşesi için taşra halkının gerek tahammülden fazla şeyi vermiye, gerek tâ İstanbula kadar bizzat getirmiye mecbur edilmesi dolayısiyle çok zulüm çektiğini anlatmakta ve bu vesikalarda gûya kendilerinin incitilmemesi hakkında tavsiyelere de raslanmaktadır.

Fakat anlaşıldığına göre bu şekil et getirmesi devlet eliyle saray ve asker için yapılandır ve ancak fazlası halka verilmektedir; yoksa, ayrıca kasapların da et tedarikine mecbur bulunduğu ve hattâ bulmazlarsa hapsedildikleri aşağıki hükümlerden anlaşılmaktadır.

Şu hüküm bir «Kanunnamei Osmani» den alınmıştır: «... Kasaplar koyunu geceden temiz edeler ve arı satalar ve kadılar mukayyet olup tâyin olunan narh üzere et besleyüp hiçbir veçhile inat ve temerrüdetmiyeler veya semizin saklayup ağın boğazlamıyalar... Halka et yetiştireler ve eğer inadederlerse cezayı sezaları ne ise edeler... Ve taallül edüp et bulmıyan kasapları hapsedeler. Tâ et bulmasına rıza verüp bulup hazır edinciyedeğin hapisten salıvermiyler».

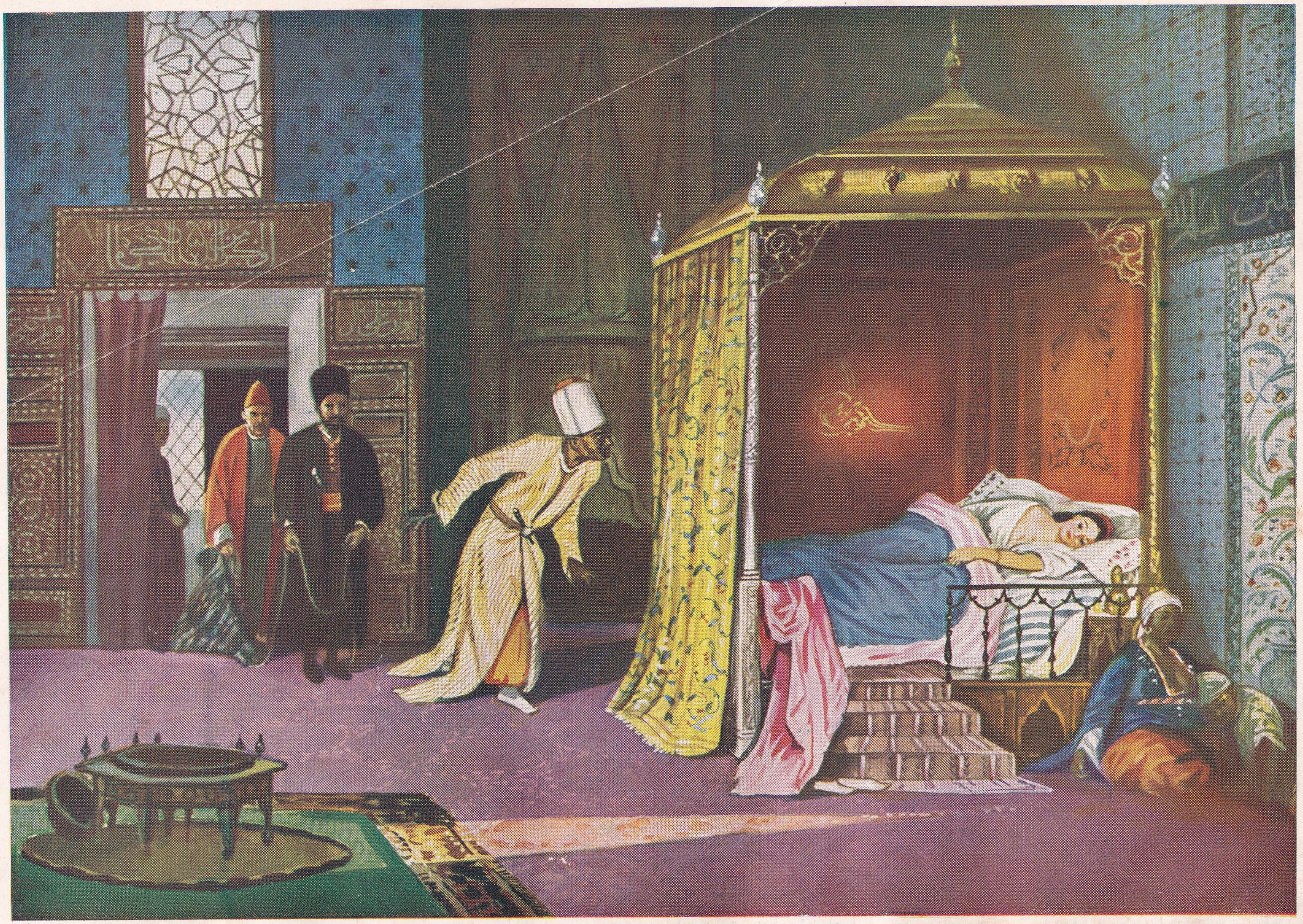
Şu da 1680 tarihinde Dördüncü Murada ait bir kanunnameden alınmıştır: «Kasaplar koyunu keçiden ve erkeği dişiden temyiz edüp haltetmiyeler ve fusuli erbaada tâyin olunan narh üzere et bulundurup inadetmiyeler ve semizin saklayup arığın boğazlamıyalar. Taallül edüp her zaman et bulundurmıyan kasabın muhkem hakkından gelinüp tâ et bulunca hapsedeler».

Bugünün kasap ve celeplerinden hayli çekiyoruz. Fakat, ihtisap ağalarının çarşı pazarı gezip yolsuz esnafı kulaklarından dükkân kepenklerine çaktıkları zaman acaba o devrin kasapları gene halka zulüm edebiliyorlar mıydı?

Yakın tarihten fiyatlar..

Şu aşağıya aldığımız fiyat notları 1939 yılı ağustosuna ait bir masraf defterinden alınmıştır. Bunları gayet muntazam olarak defterine yazan kimse bir müessese tabldotunun iaşe memuru idi. Bu fiyatlar belki ticaret odalarının ve resmî müesseselerin ilmî (!) kayıtlarına uymaz ama hakikattir ve defter elimizdedir. Hâfızanızı yoklayınız, siz de doğruluğunu tasdik edeceksiniz.

Gelişi güzel birkaç madde: Bir kilo tuz 8 kuruş, iki kilo şeker 52 kuruş, bir tane kuzu 185 kuruş, beş kilo patates 37,5, altı ekmek 57, otuz patlıcan 45, beş kilo soğan 25, yetmiş sekiz yumurta 78, on kilo kuru fasulye 125, üç kilo Urfa yağı 300, üç kilo zeytin yağı 70, yirmi iki piliç 285, beş kilo bamya 75, on kilo domates 60, yarım kilo zeytin 12,5, kırk tane kaba biber 10, dört kilo Silivri yoğurdu 40, dört kilo şeftali 50, dört kilo elma 40, iki kilo pirinç 64, iki kilo beyaz peynir 70, iki buçuk kilo tereyağı 175, bir hindi 55, üç kilo armut 39, yedi buçuk kilo et 262,5, altı kilo üzüm 108, beş kilo ayva 75...

Kösem Sultan'ın öldürülüşünü tasvir maksadiyle yapılan bu meşhur tablo bir yabancı ressamındır. Vakaya uymamakla beraber kıyafet ve dekorlar güzeldir (Yazısı tarih kısmımızdadır)

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Memleketimize gelen Mısırlı misafirimiz Prenses Faize

SERİ 2 ★ SAYI 2 ★ 1 AĞUSTOS 1949

BU SAYIMIZDA

(BUMIN KAĞAN = Yazan: İ. Behçet Akın); Büyük Türk hükümdarları serisinden.

(CEBECİLER = Yazan: Mustafa Cezar); Son zamanlarda ordumuzda ordonans adiyle bir sınıf ihdası münasebetiyle.

(DİMİTROV, GEORGİ); Ölümü dolayısiyle.

(ENGİNAR); Mevsimi dolayısiyle.

(FASULYE); Mevsimi dolayısiyle.

(FLAUBERT, GUSTAVE = Yazan: Adli Moran); Bu sayıda eserini tahlilimiz münasebetiyle.

(GOETHE, JOHANN WOLFGANG); İkiyüzüncü yıl dönümü münasebetiyle.

(GÜL); Mevsimi dolayısiyle.

(GÜNEŞ MANZUMESİ = Yazan: Hakkı Kılıçoğlu); Meraklı astronomi bilgilerinden.

(HÜNKÂR İSKELESİ MUAHEDESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(İSMAİL EFENDİ, DELLÂLZADE = Yazan: Ali Uz); Türk musikisi üstatlarını tanıtmak maksadiyle.

(KABAK); Mevsimi dolayısiyle.

(KIYILARIMIZ = Yazan: Prof. Besim Darkot); Memleketimizi iyi tanımak maksadiyle.

(KIZILORDUDA POLİTİK EĞİTİM = Yazan: Kurmay Hamza Gürgüç); Komşu memleketlerin kuvvetlerini tanımak maksadiyle.

(LA FONTAİNE, JEAN DE); Yıl dönümü münasebetiyle.

(MADAME BOVARY = Yazan: Adli Moran); Dünya şaheserlerini tanıtmak maksadiyle.

(MAUPASSANT, GUY DE); Yıl dönümü münasebetiyle.

(MUZAFFER, MİMAR - Muzaffer Erdoğan); Türk mimarları serisinden.

(RAMBRANDT); Yıl dönümü münasebetiyle.

(SAADABAT MİSAKI); Yıl dönümü münasebetiyle.

(ŞEKER = Yazan: Kimya Mühendisi Mehmet Ali Kâğıtçı); En mühim gıda maddelerinden.

(ŞUARA TEZKİRELERİ VE TEZKİRECİLER = Yazan: Abdülbaki Gölpınarlı); Osmanlı kültürünün mühim bahislerinden.

(TÜRKLERİN HAYATINDA MUSİKİNİN ROLÜ = Yazan: H. Sadettin Arel); Türk musikisinin mühim bahislerinden.

(YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU); Yıl dönümü münasebetiyle.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: Muhittin Doruk); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Abdülhamide atılan bomba ★ İlk tren ★ Osmanlı sarayında Türk musikisi ve bir aşk hikâyesi ★ Şinasi'nin inanılmaz derecede garip olan tarafları ★ 1897 Yunan Harbi ★ İstanbulda köprüler ★ Mussolini'nin son demleri ve ölümü ★ Geçen asırda teferrüç yerleri ve kadınlar ★ İlk demiryolu tarihinden garip notlar ★ Vapur yarışları, çene yarışları ★ Eski arzuhalciler

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Daha neler göreceğiz: Radyolu şapkalar ★ Mide içine girerek resim çeken fotoğraf makinesi ★ Yıldırım tehlikeleri ★ Bunları biliyor musunuz? ★ Kanın bilinmiyen faydaları ★ Haydn'ın sürpriz senfonisi ★ Yugoslav Beyaz Sarayında bir balo ★ Uçma süratinin son haddi ★ Erkeklerden çektiğimiz ★ Kanadalı beşizler ★ Neden boşanıyorlarmış ★ Liberty tipi gemiler bugün nerelerde kullanılabilir? ★ Evlilik hayatınız yolunda gidiyor mu? ★ Kazalara karşı ilk tedavi ★ Neler irsîdir, neler değildir? ★ Garip ilânlar ★ Hırsız polis oyunları ★ Yurdumuza dair rakamlar ★ İnsan kellesi fiyatı ★ Eski faşistler ★ Vezüv yanardağı ★ İçkiler hakkında yanlış bilgiler ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

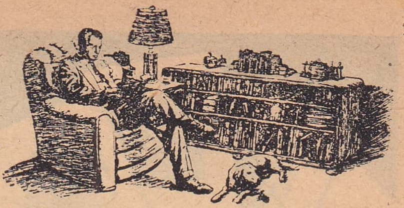
Dean Acheson ★ Atlantik Paktı ★ Bira ★ Dede Efendi ★ Gazneli Mahmut ★ Türkiyede içmeler ★ İrlânda tarihi ★ Hüseyin Kâzım ★ Kızılordunun doğuşu ★ Kürtaj ★ Patrikhane ve patrikler ★ Robot tayyareler ★ Suç ve Ceza ★ Mehmet Şükrü Paşa ★ Tenis ★ Türkocakları ★ Yeni buluşlar ★ Ruslar Ayastefanosta iken ★ Eski zamanlarda kadın modası ★ Ruşvete karşı yüzyıl evvelki tedbirler ★ Hitler'in sonu ★ 1897 Türk - Yunan Harbi başlarında Osmanlı donanması ★ Bir gönülde dört sevda ★ Eski İstanbulda eğlence hayatı ★ Kösem Sultan ★ İstanbulda et meselesi ★ Miki 21 yaşında ★ Kanser hakkında neler biliyorsunuz? ★ En iyi meşgale resim ★ Evlilik hayatına hazır mısınız? ★ D. D. T. kullanmazdan evvel bunları bilmelisiniz ★ Mütevazı kıral ★ Dünyadan çeşitli haberler

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları: Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Kılişeler Kenan'ındır

Okuyucularımıza

Beş yıldır muvaffakıyetle devam ettiğimiz kültürel vazifemizi daha şümullendirmek, günün icaplarına daha iyi uymak, olgun yaşlılarla gençlerin istediklerini bir yerde ve topluca vermek arzusu nihayet elinize aldığınız şekle vücut verdi.

1 — «Aylık Ansiklopedi» kısmı: Eski, bizim klâsik şeklimiz gene aynı tertipte devam ediyor. Şu farkla ki, son zamanlarda aldığımız mektuplara uyarak bentleri daha fazlalaştırdık ve bitabi daha da öz hale getirdik. Bu kısımda şimdiye kadar vermediğimiz bentler mufassalca verilmiye devam edecektir. Ancak, eski seriyi alamamışlara bir hizmet olmak üzere de eskiden verilmiş bentler pek hulâsa hale getirilerek sütunlara alınacak, alınmaları için de kondukları ayla münasebetleri göz önünde bulundurulacaktır.

2 — «Aktüalite» kısmı: Bu kısımda neler yoktur. Politika ile her çeşit kültür hareketleri burada yer alacak, bibliyografya, hafif ve fakat faydalı yazı tercümeler, hattâ icabında mizah yazıları, resimler, karikatürler hep bu kısımda yer bulacaktır. Burası bir Amerikan mecmuası tipidir. Bir vakanın tamamen neticesi alınmadan ansiklopediye sokulamaması yüzünden geç kalan mevzular daha evvel burada pekâlâ verilebilecektir.

3 — «Tarih» kısmı: Yani bu, bir tarih kısmıdır. Ancak mevzularını çok meraklı veya eğlenceli tarih olaylarından seçecektir. Bu eğlenceli ve cazibeli tarih kısmında romanlaştırılmış tarih bulunmıyacaktır. Biz tarihin vesikalarına kendimizden uydurma bir tek kelime ilâve edecek değiliz; yalnız alacaklarımızı seçerken hoşlarını seçeceğiz.

Üç kısmın mukayesesi ve farkları: Bunlardan «Aylık Ansiklopedi» kısmına ansiklopedik madde olmıya değeri bulunan mevzular alınıp, tamamen objektif bir şekilde ve bir ansiklopedi bütünlüğü ve üslûbiyle verilecek, «Aktüalite» kısmına da her nevi mecmua mevzuları konacaktır. «Tarih» kısmı ise, tarihî bir vakanın bütün bilgilerini değil, bu bilgilerin cazip bir parçasını ihtiva edecektir.

Bu tip, dağınık gibi görünür, fakat hiç de böyle değildir. İlk sayı ile alışılacaktır. Her kısım ayrı sayfa numarası alacağı için de neticede parti parti konacak ve birbirini takibederek aynı kapak içine ciltlenecektir. Bir yıl sonunda bir cilt bitecek ve kapaklar bu sefer tamamiyle bezden yaptırılacaktır.

Kapak: Kapakta da çok ehemmiyetli bir değişiklik yapılmıştır. Her defasında dört renkli bir tarihî tablo konacak ve birinci sayfaya da günün mühim vakalarından veya şahsiyetlerinden fotoğraflar ve resimler bulundurulacaktır. Bu renkli tablolar sonra cilde geçecektir.

Böylece: Bu eseri, kıymetine cidden inanarak ve iftihar ederek elinize veriyoruz. Bunu bir kuyumcu tahammülü ile işledik ve işliyeceğiz. Böyle çalışılmış bir eser daha gösterilemez zannındayız. Maddi fedakârlığa gelince, bu da pek büyüktür. Kuşe kapak üstüne altı renk baskının, büyük kıtada üç forma ve sekize sekiz puntodan diziliş ve basılışın, içine konan telif ve tercüme yüzlerce bende verilen telif ücretinin, yüz kadar kılişe ücretinin, ressam, haritacı ve idare masrafının ne yekûna baliğ olduğunu siz hesabediniz veya bilene bir ettiriniz.

Okuyucularımızdan soruyoruz: Vücut verdiğimiz tip pek yenidir, bundan dolayı, okuyucularımızı daha memnun etmek için kendilerinden soruyoruz; hangi tarafı daha ziyade beğeniyorsunuz ve daha hangi mevzuların bulunmasını arzu ediyorsunuz?

Lûtfen bize yazınız, ehemmiyet verilmesi icabeden kısım üzerinde daha fazla uğraşacağız.

Aylık Ansiklopedi

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter: **Hüsamettin Bozok**
Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**
Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle): **Behçet Akın, H. Sadettin Arel, Özdemir Asaf, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Mustafa Cezar, Besim Darkot, Muhittin Doruk, Hasan Âli Ediz, Muzaffer Erdoğan, Abdülbaki Gölpınarlı, Hamza Gürgüç, Server İskit, Eroğul İskit, Mehmet Ali Kâğıtçı, Hakkı Kılıcoğlu, Fikret Kolverdi, Adli Moran, Sadun Galip Savcı, Ali Uz, Faruk Yener.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız: **Ercüment Kalmuk, A. Arad, Turan İlituna.**

OKUYUCULARIMIZA TEŞEKKÜRLER

★

İLK SAYIYA GÖSTERİLEN RAĞBET; BİZE SEVİNÇ GÖZYAŞLARI DÖKTÜRDÜ.

YAPTIĞIMIZ İKİNCİ BASKININ DA TÜKENDİĞİNİ YAZARSAK BU RAĞBET VE TEVECCÜHÜN BÜYÜKLÜĞÜ ANLAŞILIR

GELECEK SAYIMIZDA GELEN ATEŞLİ MEKTUPLARLA, HAKKIMIZDA MUHARRİR ARKADAŞLARIN YAZDIKLARINDAN HULÂSALAR VERECEĞİZ.

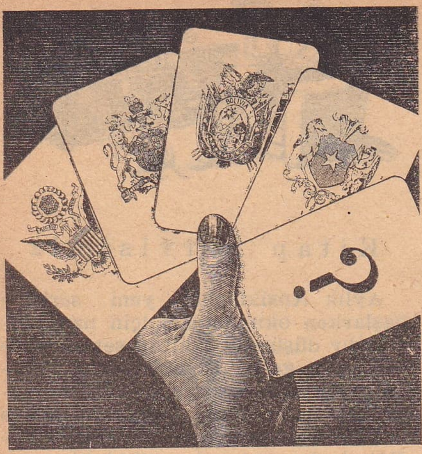
ÇOK SAYIN OKUYUCULARIMIZA CANDAN TEŞEKKÜRLERİMİZİ SUNARIZ; VAR OLSUNLAR!..

★

Kitap Servisimiz

Aylık Ansiklopedi yeni serisine başlarken okuyucuları için uzun zamandır düşündüğü kitap servisini de faaliyete geçirmiş bulunuyor. Taksitle yaptığımız satışlar bize okuyucularla daha geniş mikyasta temas imkânı hazırlamıştır. Bundan edindiğimiz kanaat çok nikbinlik vericidir: Memlekette iyi neşriyata susamış ve okumak ihtiyaciyle kıvranan geniş bir gençlik ve aydın kitlesi vardır. Muhtelif zamanlarda okuyucularımızdan aldığımız mektuplar da bize böyle bir servisin faydalı olacağı kanaatini vermiştir.

Aylık Ansiklopedi'nin kitap servisi, taşrada bulunan okuyucularına, türkçe ve yabancı dildeki ilmî, tıbbî, fennî, edebî... bütün kitapları arayıp bulacak ve sipariş edene gönderecektir. Bunun için istenilen kitabın ismini, kabilse müellif ve tâbi ismiyle birlikte bize bildirmek ve bedelini de peşin olarak posta havalesiyle göndermek kâfidir. Biz bu kitapları en kısa bir zamanda sahiplerine ulaştırmıya çalışacağız. Ancak bedelleri peşin gönderilmiyen kitapları arayıp bulmakta veya göndermekte okuyucularımız bizi mazur görmelidirler. Kitap hakkında malûmat istiyen okuyucularımız da mektuplarına 15 kuruşluk cevap pulu koymayı ihmal etmemelidirler.

Her devletin arması var; bizimki nerede?

Evvelâ şunu yazalım ki bu hususta evvelce yapılmış resmî bir müsabaka mevcuttur.

Bu ilk müsabaka 1925 te Bakanlar Kurulu karariyle yapılmıştı. Bu işe vasıta olan Millî Eğitim Bakanlığı Türk Tarih Encümeniyle İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinin düşüncelerini aldıktan sonra şartları ilân etmişti. Bu şartlara göre armanın muhteviyatını teşkil eden remizler tercihan Türk tarihinden alınacak ve muhakkak ay yıldız da bulunacaktı. Esas bu idi; bakanlık bir müsabaka şartnamesi bastırarak dağıttı. Bunda, galip düşüncelerini izah etmekte ve genç cumhuriyetimizi temsil edecek remzin zarafeti ve taşıyacağı mânası üzerinde durulmaktaydı. Bu düşünceye göre; irfan nurunu temsil eden ayyıldız, kuvvet ve sebatı ve vatan müdafaasını işaret eden kalkan, çiftçiliği ve bereketi temsilen buğday başağı, kuvvet ve metaneti göstermek üzere

MÜSABAKAMIZ

Türkiye Cumhuriyeti Arması

★

En küçük devletin bir arması vardır; fakat bizim henüz yoktur. Bu, cidden büyük bir eksikliktir. Biz, bir müsabaka açıyoruz ve yalnız okuyucularımızdan değil, bütün vatandaşlardan soruyoruz: Türkiye Cumhuriyeti arması nasıl olmalıdır?

O müsabaka resim istiyordu. Şimdi biz yalnız fikir istiyoruz. Çizebilenler fikirlerini resimle ifade ederler, resim yapamıyanların bize yazmaları da kâfidir.

Bu müsabaka için birinciye iki yüz elli, ikinciye yüz elli ve üçüncüye yüz lira koyduk. Jüriyi memleket tarihçilerinden, sanatkârlarından seçeceğiz.

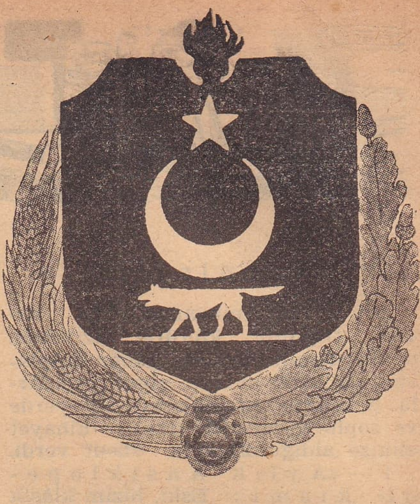
Müsabakamıza katılma müddeti 15 eylûl 1949 a kadardır.

bir meşe dalı, istiklâlimize işaret olmak üzere bir istiklâl madalyası bulunması lâzımdı.

Edebiyat Fakültesinin mütalâasında ayyıldızla beraber kurt timsalinin de bulunması hatırlatılıyordu.

Bu sıralarda «Türk Yurdu» mecmuasında da birçok makaleler çıktı ve fikirler ortaya sürüldü.

Müsabakaya yetmiş eser iştirak etti. Güzel sanatlar erbabından, bakanlardan ve alâkalılardan mürekkep bir jüri teşkil edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi reisinin başkanlığında bu eserleri tetkik etmiş ve bunlardan hiçbirinin, tashih edil-

Ressam Namık İsmail'in yaptığı arma

meden, cumhuriyetimizin arması olamıyacağına karar vermişti.

Gene bu toplantılarda, nümunelerde bulunması lâzımgelen bâzı remizlerin esasları tespit edilmiş ve nispeten iyi olan üç eser sahibi çağırılarak bu esaslara tadilât istenmiş ve yeni projeler komisyona gelmiştir. 23 kasım 1926 da gene toplanan jüri yeni üç projeden Ressam Namık İsmailin eserini gene bâzı tadil yapmak şartiyle birinci, geri kalan iki projeden Muhsin Rifat'a aidolan ikinci ve Lûtfi'nin eserlerini de üçüncü olarak kabul ederek; bin beş yüz ve üç yüzer lira vermiştir.

Birinci gelen bu eser, dosyasına konup kaldırılmış ve iş de bu safhada kalarak, devlet gene armasız kalmıştır.

Bunun böyle olmasına sebep, her halde bu eserin de bir şeye benzememesiydi. Espirisi kuvvetsiz, tezyinî şekli zarafetsiz olan bu arma elbet cumhuriyetimizin işareti olamazdı.

Kaç yaşındasınız? İstanbulun eski halini biliyor musunuz?

Kendi hâfıza kuvvetinizi, hâtıralarınızı yahut tanıdıklarınızın bilgilerini bir deneyiniz.

Burada üç resim var. Bunlar da bir çeyrek yüzyıl içinde değişen yerlerin eski halidir. Eğer orta yaşlı iseniz bir düşünün; sâkin duran şu sahili, şu cadde köşesini, şu odun deposu yerini muhakkak bileceksiniz.

O zamanları bilemiyecek bir yaşta iseniz bilenlerden sorabilirsiniz.

İhtiyar eski bir İstanbullu; insan İstanbulun her tarafını iyi tetkik etmeli, derdi. Ona nazaran, meselâ

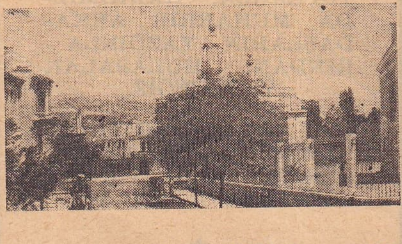
BİLMECEMİZ

Bu İstanbulu tanıyor musunuz?

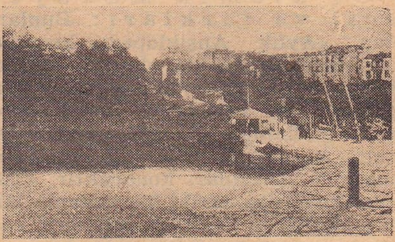
★

Kuponumuz ilân sayfamızdadır. Üç numara tamam olunca bize üç kuponla beraber bilmecemizin hallini gönderiniz.

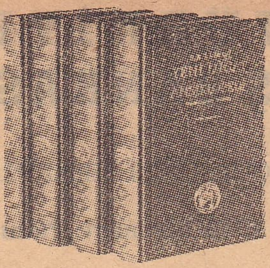
Galata köprüsünün kaç adım, Yüksekkaldırımın kaç basamak olduğunu bir İstanbullu bilmeliydi...

Bize her gün geçtiğimiz caddelerdeki dükkânların ikinci katlarının resmini gösterseler çoğumuz tanımayız. Çünkü yürürken dalgınız, kafamız başka şeyler düşünür, başımızı kaldırıp ikinci katlara bakmaz ve gözümüze, istikametinde ne varsa onu ikram ederiz.

Sadede gelelim: Eski İstanbula ve İstanbullulara ait elimizde pek çok resim var. Şimdilik bunlardan dokuz tanesini bilmeceye koyuyoruz. Her sayıda üçer tane basacağız. Bunların neresi olduğunu bilip kuponumuzla bize bildirenler arasında kur'a çekip birinciye beş ciltlik cilti tam bir koleksiyonumuzu, ikinciye iki cilt «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi», üçüncüye de tablolarımızı vereceğiz.

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. İbrahim Alâettin Gövsa tarafından yazılan

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması bunun için gerekli bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

★

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk iki cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

Aylık Ansiklopedi'ye abone olmanız demek, 1 - Onun daha mükemmel çıkmasını temine çalışmanız, 2 - Onu daha ucuza edinmeniz, 3 - Yurdun neresinde olursanız olunuz zamanında, zarif ve sağlam bir ambalâj içinde, yıpranmadan temin demektir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

AYLIK

ANSİKLOPEDİ

Beş yıl içinde tamamlamıya muvaffak olduğu beş ciltlik ilk serisi ile muazzam bir bilgi hazinesi meydana getirmiştir. 1948 sayfa içinde 1200 e yakın mevzu, 4000 küsur resim ve kroki ile zenginleştirilerek işlenmiştir. Aylık Ansiklopedi bugün dilimizde her aydın vatandaşın, öğretmenin, öğrencinin, iş adamının, muharririn çeşitli bahisler üzerinde baş vurduğu biricik ciddi müracaat kaynağıdır.

DİKKATİ ÇEKEN NOKTA, AYLIK ANSİKLOPEDİ'NİN, SON BİR YIL İÇİNDE UMUMİ OKUMA YERLERİNDE EN ÇOK İSTENİLMİŞ VE OKUNMUŞ BİR ESER OLUŞUDUR

Hiçbir resmî veya yarı resmî teşekkül, kütüphanesini bu eserden mahrum edemez. Elde ancak 700 takım koleksiyon kalmıştır. Bu rakam, bir yıl sonra Aylık Ansiklopedi koleksiyonlarının elden ele ve üzerinde yazılı fiyatın birkaç misline satılacağı demektir.

Noksan fasiküllerinizi ancak birkaç ay içinde ikmal edebiliriz. Daha ilerisi için takım koleksiyonlarımızı bozamıyacağımızdan perakende satışları garanti edemiyeceğimizi şimdiden okuyucularımıza bildiririz.

Beher cilt ciltli	**15,5**	**lira**
Beş ciltlik tam takım	**77,5**	**lira**
Cilt kapaklarının beheri	**3**	**lira**
Kapak ve ciltleme bedeli	**4,5**	**lira**
Noksan sayılarının beheri	**1**	**lira**

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE

TAKSİTLE BÜYÜK KOLAYLIKLAR

Yayınevimiz öğretmen ve öğrenci kitlesinin okuma ihtiyacını ve maddi durumunu göz önünde bulundurarak ciltsiz koleksiyonları pek ehven şartlarla ve uzun vadeli taksitlerle satışa başlamıştır. 60 fasikülden ibaret birinci serinin tam takımı ciltsiz olarak 60 liradır. Bunun 10 lirasını peşin olarak gönderen her öğretmen ve öğrenci okuyucumuza bir tek imza mukabilinde bütün koleksiyonu hemen taahhütlü posta ile göndereceğiz (Ancak bu şekilde taksitle satışlarda 1 lira posta ile sevk masrafı da alana aittir). Geri kalan 50 lira ayda beşer liralık taksitlerle on ayda ödenebilir. Bu şekilde satışlarda her müracaat sahibi için bir cari hesap açacak ve her ay aldığımız taksit paralarını oraya kaydederek onuncu ayda borç hesabını kapatacağız. Elde bu şekilde satışa konmuş pek az ciltsiz koleksiyon olduğundan acele edilmesini rica ederiz. (Bu ciltsiz takımları ciltli olarak almak istiyenler peşin gönderecekleri 11 liraya ilâveten 22,5 lira ciltleme bedelini de ilâve etmelidirler).

Aylık Ansiklopedi'yi sevdinizse abone olmakta niçin gecikiyorsunuz

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849.

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1949 İkramiye Plânı

5 EV (Ankarada ve İstanbulda)
5 ARSA (" ")
1 10.000 Liralık
2 5.000 "
4 Tahsil sigortası beheri 4.000 L
4 Hayat sigortası beheri 4.000 L
4 Cihaz sigortası beheri 3.000 L

4	2.500	L.	150	100	L.
15	1.000	"	200	50	"
25	500	"	500	20	"
60	200	"	200	10	"

Çekilişler: 1 mart, 21 nisan (yalnız çocuk hesapları için), 1 haziran, 25 ağustos, 1 kasım (yalnız kadın hesapları için), 1 aralık tarihlerinde yapılır.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinmedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktarda gönderelim. **Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır.**

★

Aylık Ansiklopedi'yi daha mükemmel görmek istiyorsanız dostlarınıza tavsiye ediniz ve onları abone yazdırınız

Tamamlandığı zaman yüzlerce liraya aranacak

BİR ALBÜM

İskit Yayınevi İstanbul fethinin BEŞ YÜZÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ münasebetiyle kendi mütevazı imkânları içinde büyük bir teşebbüse girişmiştir. Geçen yüzyıllarda memleketimizi ziyaret eden birçok yabancı ressamlar bilhassa İstanbulumuzun eski güzelliklerini, tabii manzarasını ve içtimai hayatını tespit eden çok canlı eserler meydana getirmişlerdir. Bunlardan yapılan seçmeleri İstanbulda Millî Eğitim Basımevinde asıllarına uyan bir nefasette bastırmıya ve peyderpey piyasaya çıkarmıya başladık. İkişer ikişer satışa çıkarılan bu tabloların ilk ikisi meşhur İtalyan ressamı Preziosi'ye aittir ve Ondokuzuncu Yüzyıl İstanbulunun çok güzel bir aynasıdır. İki tabloluk ilk parti beş liradır ve taşraya muntazam bir ambalâj içinde sevk edilir. «Posta Kutusu 18, İstanbul» adresine müracaat ediniz

BİLMECE KUPONU

No. 2

Ağustos 1949

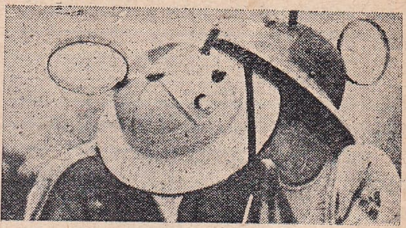

İnsanlar buna da çabucak alışacaklardır: Buraya koyduğumuz dört resimde radyolu şapkaları giyenler görülüyor

DAHA NELER GÖRECEĞİZ : RADYOLU ŞAPKALAR

Bu yeni şapkalar ilk görünüşte komik bir manzara arzetmektedir. Halbuki insanlar her yeni şeyi evvelâ garip görür, sonra alışırlar. Elde taşınan rodyolar bile artık demode oldu. Şimdi her zaman başımızda taşınacak bu radyolar revaçtadır. Resimlerde radyolu şapkaların Amerikada bir dükkânda ilk satışa çıkarıldığı günkü manzara görülmektedir. Bu radyolar; iki lâmba, bir anten, bir cep bataryası ve bir kulaklıktan ibaret birer ahizedir. İstenen her istasyona kolayca ayar edilebilmektedir.

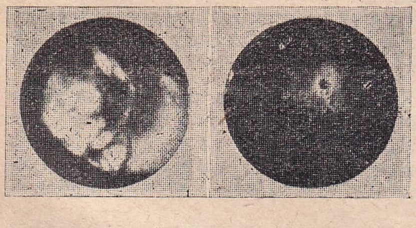

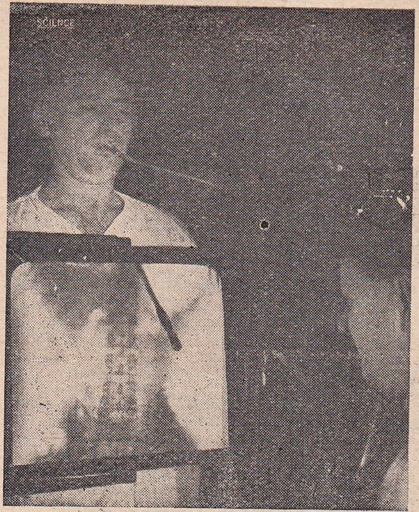
MİDE İÇİNE GİREREK RESMİNİ ÇEKEN FOTOĞRAF MAKİNESİ

Yemek borumuza takılmadan midemize kadar gidebilecek, gayet ufak fotoğraf makineleri vasıtasiyle mide hastalıklarının teşhisinde yeni bir safha açılmıştır. Lâstik bir borunun ucuna takılmış olan bu «gastro - photor», ufak fotoğraf makinesi midenin tam ortasında ve bir defada her cihetten 16 resim alabilmektedir. Bilâhare bu resimler yan yana getirilip midenin tekmil fotoğrafı elde edilebilmektedir.

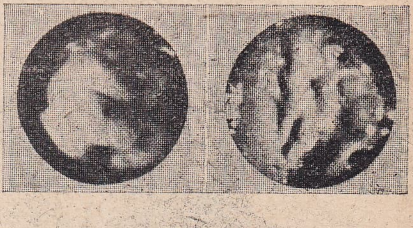
Bu icat yeni olmakla beraber yirmi yıldanberi devam eden tecrübelerin mahsulüdür. Bu yeni fotoğraf makinesinin boyu bir ruj tüpünden daha ufaktır. Bu ufacık icatla, tıp dünyası çok faydalı bir alet daha elde etmiş bulunuyor. Gastrophotor'un ileride mide hastalıkları teşhisinde kullanılan X şuaı ve radyografinin yerini tutacağı da söyleniyor. Bu makine ekonomi bakımından da eskilerinden kullanışlıdır.

Solda polip, mide cidarında top şeklinde meydana çıkar. Mide polipleri kanser ihtimali düşünülerek ameliyatla alınır. Sağda mide iltihabının mide içindeki vaziyeti yeni makine ile görünüyor

Lâstik boru ucundaki fotoğraf makinesinin mideye doğru gidişi, röntgen cihaziyle takibedilirken görülmektedir

Mide kanserinin muhtelif şekillerde tezahürü, onun teşhisinde birçok müşkülât ortaya koymaktadır. Yukarıda bu yeni makine ile alınmış iki ayrı mide kanseri şekli görülmektedir

YILDIRIMIN TEHLİKELERİ

★ *Mechanics İllustrated'den* ★

İnsanların ilk yaradılışların - danberi yıldırım onların akıllarını başlarından alan bir belâdır. Bugün ilmî araştırmalar neticesi yıldırımın ne olduğu, tehlikeleri, bu tehlikelerden korunma çareleri açıkça ortaya konmuştur. Yıldırım, bulutlardaki negatif elektriğin yerdeki pozitif elektrikle birleşmesidir. Yıldırım insan gözüne sadece yere iniyormuş gibi görünür, halbuki bu, iki hareketten ibarettir; biri iniş, biri çıkıştır. Ve umumiyetle çıkıştaki elektrik kuvveti inişe nazaran daha kuvvetli olur. Bulutlardan inen negatif elektrik kuvveti en kısa yolu takibeder, onun için yıldırım daima yüksek yerlere isabet eder. Çıplak bir arazide, yürüyen bir insanın kafası göğe en yakın noktayı teşkil eder, bu çeşit bir araziye inecek olan bir yıldırım yerle irtibatını tabiatiyle bu insan vücudu ile tesis eder. Böyle anlarda gizlenecek bir yer bulunamadığı takdirde upuzun yere yatmak tabiatiyle en doğru hareket olacaktır.

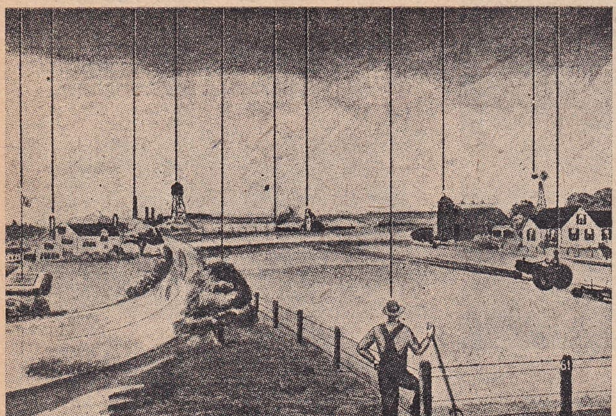
Yıldırım bir kere düştüğü yere bir daha düşmez sözü de tamamen yanlıştır. Amerikadaki meşhur «Empire State» binasına altı mevsim içinde 104 kere yıldırım isabet etmiştir. Fakat bina tamamen çelikten yapılmış olduğundan bu yıldırımlar hiçbir zarar yapamamıştır. Tamamen çelikten imal edilmiş binalar yıldırıma karşı en iyi korunma yerleridir.

Son zamanlarda bâzı hususi fotoğraf makineleri ile yıldırımın resmini almak da mümkün olmuştur. En yavaş yıldırım saniyede 18.000 mil, en süratlisi ise 93.000 mil yapmaktadır. Bu müthiş sürati resimle tespit etmenin zorluğu da aşikârdır. Mamafih bu iş için yapılmış makinelerle insanlar bu güçlüğü de yenmişlerdir.

Yıldırımlar iki grupa ayrılmaktadır. Birine devamlı, diğerine de devamsız adını vermek doğru olur. Devamlı yıldırım daha tehlikeli olmaktadır. Cereyanın devam etmesi neticesi yangın çıkabilir. Halbuki devamsız yıldırım, büyük süratle geçmekte ve tahtaların ateş almasına meydan vememektedir. Ağaçları ortadan ikiye bölen bu devamsız yıldırımdır.

Yıldırımların çok kısmı da yerle irtibat tesis etmeyip buluttan buluta geçmektedir. Bu da insanlar için şükredilecek bir hâdisedir. Eğer yıldırımların hepsi yerle irtibat tesis etselerdi, elektirikli havalarda sürekli yıldırım bombardımanlarına maruz kalır, ne yapacağımızı bilemezdik.

★

Çıplak bir arazide yıldırım çeken noktalar resimde yukarıdan aşağı birer çizgi ile gösterilmiştir. Bu noktaların, kendi çevrelerine nazaran yüksekte kalmış bulunmalarına en çok dikkati çekmelidir

★

Evlilik hayatınız yolunda gidiyor mu?

Zaman zaman her ailede, iki tarafın evvelce kurmuş oldukları güzel hayalleri bozacak, hâdiseler olur. Belki kocanız için "artık beni sevmiyor" diye düşünürsünüz. Her şeyden evvel bir kere kendi hareketlerinizi tetkik etmeniz doğru olur. Meselâ, bakın, şu noktalara hiç dikkat ettiniz mi ?

1 — Konuştuğu zaman onu dinliyor musunuz? Yoksa sadece yanlışını çıkarmak için mi bekliyorsunuz? Muvaffakıyetlerine candan iştirak ediyor musunuz? Yoksa onun yaptığı işleri küçümsüyor musunuz?

2 — Evlenmeden önce birçok şeylerden bahsederdiniz. Bu konuşuklarınızın ev işleriyle, çocuklarla ve hayat pahalılığı ile hiç alâkası yoktu. Gene o eskiden konuştuğunuz şeyleri konuşur musunuz ?

3 — Kocanıza centilmenliğini göstermek için fırsat bırakır mısınız ? Kadın olduğunuzu ve onun yardımına ihtiyacınız olduğunu gösterir misiniz ?

4 — Ona sert muamele eder misiniz? Yoksa onu herkesten başka tutar mısınız ?

5 — Sıhhatsiz olmanız ve hastalık hoşunuza gider mi ? Erkeklerin hasta kadınlardan pek az hoşlandıklarını bilir misiniz ?

6 — Daima kocanızı anlamak için çalışır mısınız ? Ona karşı olan hisleriniz nedir ? Kendinizi ondan yüksek mi görürsünüz ? Yoksa ona karşı takdirkâr mısınız ?

7 — Zorluklar çıktığı zaman sabır ve tahammül göstererek bir kolayını bulmıya çalışır mısınız ?

8 — Sık sık kavga eder misiniz ? Yoksa biraz şakacı olmanın, iyi huy ve sabırın kavgaları önliyecek en iyi bir çare olduğunu bilir misiniz ?

9 — Paraya fazla kıymet verir misiniz ? Yoksa kavgaların başlıca sebebinin bu olduğunu bilir misiniz ?

10 — Ona karşı yapacağınız tenkidleri herkesin içinde mi yaparsınız ? Bunların hususi olarak yapılmasına ve tenkidlerinizin yapıcı olmasına dikkat eder misiniz ?

11 — Kadınlara mahsus hafifliğinizi muhafaza ediyor musunuz? Daima gülümsiyen ve sesinin tonunu alçak tutan bir kadının her vaziyete hâkim olabileceğini bilir misiniz ?

Bunları yapıp yapmadığınıza göre kocanızın sizi ne kadar sevdiğini tesbit edebilirsiniz ?

KANIN BİLİNMİYEN FAYDALARI

VEREME, ÜLSERE, BÜTÜN DERTLERE DEVA..

★ *Reader's Digest'ten* ★

★

Geçen yıl Detroit hastahanelerinden birinde 60 yaşlarında ihtiyar bir kadın «anaemia peniciosa — kansızlık» ile karışık zatürreeden yatmıştı. Evvelce bu iki hastalıktan yalnız bir tanesi bile bazan ölümle neticelenirdi. Fakat iki hastalığın birleşmesi kadının yaşlı olmasına rağmen doktoru korkutmadı. Önce sulfa ilâçları ile zatürreeyi önledi. Sonra da kırmızı hücreler naklederek anaemia'yı tedavi etti. İşte bu kırmızı hücreler hayatımızı kurtaran yeni buluşlardan biridir.

BUGÜN New England'de aşağı yukarı 25 kişi beyinleri yeni bir zarla kaplı olarak dolaşmaktadır. Bir beyin ameliyatı ile konmuş olan bu insan yapısı zarlar naylona benzer bir filimdir ve kanı teşkil eden maddelerden biri olan fibrinojen'den elde edilmiştir.

DOKTORLAR yüzyıllarca kuvvetli ve sıhhatli insanlardan hastaların damarlarına kan naklini tatahayyül ettiler (Bakınız: Kan Nakli; Aylık Ansiklopedi, seri I, sayfa 1556). Fakat teşebbüsleri hep akim kaldı. 1901 yılında Avusturyalı bilgin Karl Landsteiner muvaffakıyetsizliğin başlıca sebebini buldu. İnsan kanı dört ayrı grupa ayrılmaktadır. Bir grup kanı başka bir grupa nakledince ameliye muvaffakıyetsizlikle neticeleniyordu.

DOKTORLAR kan gruplarını ayırdedebilmiye başladıkları zaman bile doğrudan doğruya kan nakli zor ve tehlikeli oluyordu. Ve kan bir kere vücuttan ayrılınca 2 ilâ 10 dakika arasında pıhtılaşıveriyordu.

1914 yılında Arjantinli Dr. Luis Agote pıhtılaşmayı önliyecek bir çare aramıya başladı. Altı aylık bir çalışmadan sonra tecrübe ettiği bütün maddelerden bir netice alamadı. Bir gün bir lokantanın önünden geçerken vitrinin tekmil yumurta dolu olduğunu gördü. Birden aklına bir şey geldi. «Albuminin donması» diye bağırdı. Sodium citrate bunu önliyebilirdi. Dr. Agote süratle hastahaneye döndü. Kapıda kendisini bir hastabakıcı karşıladı ve bir hastadan kan almak icabettiğini söyledi.

AGOTE, «ameliyeyi ben yapacağım» dedi. Bir şişeye az miktarda sodium citrate koydu. Hastanın kanını bu şişeye çekti. Bir hafta sonra kan hâlâ mayi halindeydi.

MAMAFİH kan gene de bir haftadan fazla muhafaza edilemiyordu. 1930 yılı başlarında Moskovalı Dr. Yudin geniş tecrübeler yaptı ve sonunda kanı 35 gün depo edebilmenin yolunu buldu. Artık âni vakalarda kan verecek adam aramıya lüzum kalmıyordu.

1940 da Dr. Max M. Strumia, kuru plasmayı kullandı. Kuru plasma bir tüp aspirin gibi kullanılabiliyordu.

1940 yılında Millî Araştırma Konseyi tanınmış kimyager Dr. Edwin J. Cohn'u geniş bir araştırma projesi üzerinde çalışmak için bir heyetin başına getirdi. Bu heyetin ilk elde ettiği başarı bir albümin serumu oldu. Bu yeni serom yaraların tedavisinde plasmanın işini görüyordu. Bugün yedi fabrika binlerce ünite albümin istihsal etmektedir.

BU heyet, bundan başka globulin'ler üzerinde de çalıştı. Kandaki bu maddeler hastalığa karşı koyan hücreleri korurlar. Kan veren kimseler ekseriya kanlarında hastalıklara karşı koydukları zamanlardan kalma antitoksinler taşırlar. Niye bu antitoksinlerden istifade etmemeliydi ?

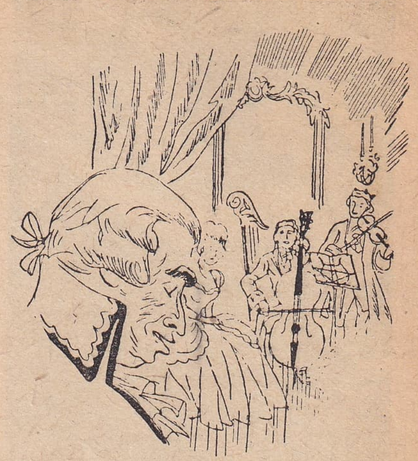
İLK teşebbüs tam bir başarı ile neticelendi. Hastalıklara karşı koyan antitoksinleri toplıyan «measles globin» geçen kış üç salgını önledi. Bugün büyük miktarlarda istihsal olunmakta ve orduda kullanılmaktadır.

KANIN en son kullanılan diğer maddelerinden biri de kırmızı hücrelerdir. Bu son derece hassas hücreler gayet kolaylıkla ayrılmaktadır. Bunlar önceleri işe yaramaz diye bir kenara atılırdı.

DETROİT'li Dr. Warren B. Cooksey, kanın olduğu gibi nakline ihtiyacı olan birçok kimsenin kırmızı hücrelerden mahrum kaldıklarını gördü. Her gün büyük miktarda kırmızı hücre ziyan oluyordu. Bu hücreleri canlı olarak saklama çarelerini araştıran Dr. Cooksey basit bir «saline» terkibini tecrübe etti. Alelâde tuzlu su onları beş gün canlı olarak muhafaza edebiliyordu.

Bugün kırmızı hücreler, verem dahil, birçok hastalıklarla mücadele için kullanılmaktadır.

"MAYO kliniği" nde doktorlar hayat süresi sonsuz olan bir kırmızı hücre tozu buldular. Mayo doktorları bu kırmızı tozu 10 santim genişliğinde «varicose ülser» üzerine ektiler. 8 hafta içinde ülser tamamen iyileşti. Normal olarak tedavisinde güçlükle karşılaşılan ameliyat ve göğüs yaralarında iyi ve başarılı neticeler elde ettiler.

Haydn'ın sürpriz senfonisi

Avusturya prensi Esterhazy müzik meraklısıydı. Şatosunda hususi bir orkestrası vardı. Bu orkestranın başına da kompozitör Joseph Haydn'ı getirmişti. Haydn'ın incelikle hazırladığı melodileri dinlerken müziğe olan büyük aşkına rağmen ekseriya hafif hafif şekerlemeler yapardı. Fakat kendisi hiçbir zaman uyuduğunu kabul etmez, "gözlerim kapalı olarak daha iyi dinliyorum" derdi.

Haydn, bütün geniş yürekliliğine rağmen melodilerinin en güzel yerinde salonun bir köşesinden gelen horlamalara sinirlenirdi. Nihayet prense bir oyun oynamıya karar verdi.

Yeni bir senfonisini çalacağını söyliyerek bir akşam Esterhazy ailesini hususi bir konsere davet etti. Herkes yerli yerine oturunca her zamanki gibi konserine başladı. Senfoni uzun ve ağır bir şekilde başlıyordu. Bu ağır melodi, değil Esterhazy'yi daha nice yaşlıları uyutabilecek mahiyette idi. Tabii, Esterhazy bermutad kendinden geçti ve hafif hafif horlamıya başladı. Fakat, bu ağır başlangıcı birdenbire çok gürültülü bir melodi takibetti. Güm! diye âni bir sesle başlıyan bu parça Esterhazy'yi yerinden öyle bir sıçrattı ki az daha iskemlesinden aşağı yuvarlanıyordu. Aklı başından giden prens, hiç olmazsa bu seferlik konser bitene kadar, bir daha uyumadı.

Haydn da bu meşhur senfonisinin adını "Sürpriz Senfonisi" koydu. Sonraları bu güzel senfoni konser salonlarında daha birçok müzik severleri uykularından uyandırmıştır.

YUGOSLAV BEYAZ SARAYINDA BİR BALO

★ *Sie und Er'den* ★

★

Kendisinin bir "halk demokrasisi" olduğunu iddia eden bir diktatörlükte bu merasim taassubu insanı hayretlere düşürüyor. Bu sayfada okuyacağınız satırlar demir perde gerisindeki diktatörlerin, saraylarının duvarları arkasında nasıl bir lüks ve ihtişam içinde yaşamıya çabaladıklarını bir yabancı gözü ile anlatmaktadır.

Önümde Tito'nun hususi başlıklı kartı üzerine yazı makinesiyle yazılmış bir davetiye duruyor. Kartın alt köşesinde «kıyafet; erkekler için smokin» kaydı var. Yugoslavyaya giderken birçok şeyler düşünüyordum. Fakat siyah bir merasim elbisesi aklımın kenarından dahi geçmedi. Çünkü bir halk demokrasisini görecektim.

Yugoslavyalı bir gazeteci imdadıma yetişti. Güçlükle eski moda bir smokin bulabildik. Yolda giderken meslektaşım anlatıyor: «Mareşal, Rumunska Ulitsa'da ikamet eder. Fakat şimdi gala merasimleri için kullanılan Didinije'deki "BEYAZ SARAY" a gidiyoruz».

"Beyaz Saray" iki katlı, sakin görünüşlü, ahenkli mimarisi olan güzel bir bina. Kıral Aleksandr tarafından inşa ettirilmiş. Tito misafirlerini ön holde Chopin musikisi refakatinde kabul ediyor. Onu her zaman gayet gösterişli ve iri olarak tahmin ederdim, fakat aksine, orta boylu bir adamla karşılaştım. Genç, enerjik, iyi traşlı, güneş yanığı çehresi var. Beni diktatörlerde gazetecilere karşı pek görülmiyen bir dostlukla karşıladı ve hemen salona geçmemi rica etti.

Generaller

Salonda tahminen üç yüz kadar general her tarafı kaplamış. En yaşlısı ancak kırkında gözüküyor. Her şey hakkında iyi malûmat sahibi olan arkadaşım: «Harbden evvel ekserisi kıralın muhafız alayında çavuş veya onbaşı, talebe, köylü veya işçi idiler» diye izah etti. Fakat genç ve güzel kızlar hakkında bir şey söylemedi. Generallerin ekserisinin genç ve güzel karıları derhal göze çarpıyor. Güzel yüzlü, güneş yanığı omuzlu, canlı ve hareketli olan bu kadınlar kocalarının askerce hareketlerini zarif jestlerle yumuşatmasını biliyorlar. Tuvaletleri ve çantaları çok sade ve gösterişsiz. Generallerin arasında bakanlar ve çok sayıda kordiplomatik bulunuyor. Uşaklar beyaz altın işlemeli ceketleriyle dolaşıyorlar.

Prensler ve kızarmış domuzlar

Yanımıza kısa boylu bir adam yaklaştı ve ilkönce ingilizce olarak lâfa başladı, İtalyan olduğumu söyleyince ana lisanımla kendisini takdim etti. «Petroviç, Karadağ prensi. Eski kıralınızın ailesi ile gayet iyi tanışırım. Uzun müddet İtalyada kaldım. Şimdi dışişleri bakanlığı protokol servisinde çalışıyorum. Harb zamanında Almanlar bana Karadağ tacını teklif ettiler.. Tabii reddettim». Ağır yüzüklü ve parfüm kokulu elinin mânalı bir hareketi ile cümlesini tamamlıyarak; «Zannedersem yakında Parise döneceğim» dedi ve yanımızdan ayrıldı.

Biraz sonra meslektaşım bana ipek gömlekli, siyah elbiseli, sarışın ve güzel bir delikanlıyı gösterdi: «Mareşalin oğlu Gorko Broz, 24 yaşında gayet zeki bir gençtir. Tito'nun Rusyada ölen ilk karısından dır. Harb esnasında Mareşal ikinci defa bir Slovak kızı ile evlendi. Halen ondan da bir çocuğu vardır. Yeni gözdesi ise kıraliyet hariciye nazırlarından birinin kızı olan Olga Nincic'dir. Esmer güzeli, 19 yaşlarında zeki bir kız olmasına rağmen gamsız ve mağrur. Partiye erkek kardeşi ile bugün de malûm olmıyan bir sebepten dolayı girdi. Mareşalin hususi hayatının bu taraflarını halk affetmiyor». Önümüzden bir sürü insan geçiyor. Meslektaşım birdenbire sesini yükseltti ve: "Yoldaş Mareşal, kahraman bir partizandır. Tabii birçok kuvvetli arzulara sahiptir » dedi.

Yemek salonunun büyük kapı kanadları açıldı. General ve tuvaletli karılarının hücumu içeriye bizi de sürüklüyor. Diplomatlar küçük, zarif ve yuvarlak masalara dağıldılar, generaller ve nazırlar ise Doğu Avrupa âdetince on iki metre uzunluğundaki büyük masaya üşüştüler ve yemeğe başladılar. Bu muazzam ve parlak masada yalnız otuz adet kızarmış domuz ve keçi saydım. Ayrıca seksen kadar çeşit meze ve başta Bordeaux, Frascati, Cherry, Takoi ve şampanya olmak üzere bir yığın içki.

Tito daima gerilerde oturuyor

Tito'nun elinde bir ağızlık var. Kalın bağa gözlüklerini masaya koyarken sol eliyle bir kâğıt parçasını buruşturuyor. İngilizce konuşuyoruz. «Bay Mareşal, neden cıgaranızı daima bu merak celbedici ağızlıkla içiyorsunuz?» Tito, göz kapağını kaldırıp bakıyor. Çelik grisi sert gözlerle karşılaşıyorum. Birdenbire vaziyeti değişiyor: «Bay gazeteci, bu ağızlık bana harbde ölen bir İngiliz subayı tarafından hediye edildi. Bu ondan bana kalan en mukaddes hâtıradır».

Tito'nun etrafını generalleri çeviriyor, beni tebessümle seyrediyorlar. Mülâkatıma devam ediyorum: «Bay Mareşal, meşhur köpeğinizin nerede olduğunu sorabilir miyim?»

«Buraya gelmez. Tanımadığı insanların arasında burnunu her yere sokuyor ve sempatik bulmadığı birisi olursa fena halde kovalıyor».

Mareşalin yanından ayrılıyorum. Arkadaşım beni resmî Yugoslav ajansı "Tanjug"un ileri gelenlerinden birine götürüyor. Ondan Tito hakkında bilgi istiyorum. Tebessüm ediyor: «Tito 1,60 santim boyundadır». Müstehziyane devam ediyor: «Sekiz silindirli bir otomobile biner. İngilizce, almanca, rusça konuşur, fransızca ve italyancayı anlar. Sivil gezdiği zaman kahverengi veya gri elbise giyer ve parlak kıravatlardan hoşlanır». Son olarak Tito-nun 1937 yılında Parise geldiği zaman Juliot Curie ve Yugoslav fizik âlimi Saviç ile sık sık buluştuğundan bahsediyorum. Ajans direktörü cevap veriyor: «Mareşalin atom bombası ile ilgilenip ilgilenmediğini tabii bilmem. Biyografisinin üst tarafı herkesçe malûmdur».

Yemek salonunu terkediyoruz. Etraftaki diğer salonlar hâlâ dolu. Mareşal çekilmiş. Ön salonda generaller "Şen Dul" dan bir valsin temposuna uymuş dönüyorlar. Kordiplomatik dağılmış, Karadağ prensi de gitmiş. Becerikli uşaklar kırılan şarap kadehlerinin parçalarını topluyorlar.

Sabaha karşı saat beşte meslektaşımla Belgrad'a dönüyoruz. Oto mobilde doğruluyor: «İşte Tuna, yoldaş gazeteci!» Nehrin üzerinden geçerken devam ediyor: «Hürriyetimiz için buralarda savaştık. Bugün Kominformla çatışmış vaziyetteyiz. Nereye aidolduğumuzu biz de bilmiyoruz... Ve hürriyet... Onun hakkında bilgimiz daha o kadar az ki..»

Şehre çökmüş olan sabah sisine bakıyor ve susuyorum.

UÇMA SÜRATİNİN SON HADDİ

★ *Science Digest'ten* ★

★

Lockheed uçak fabrikalarının başmühendisi Mr. Hibbard bu suale şu cevabı veriyor : «Ne kadar isterseniz, saatte 50.000 mil mi, 100.000 mil mi? Hepsi mümkündür». Bir insan vücudu ne kadar sürate dayanır gibi bir sual Hibbard için tamamiyle saçma bir sualdir. «Süratin hududu yoktur ve insan vücudu hudutsuz olarak her sürate dayanabilir». Bugün bir Constellation tipi uçakta saatte 300 mil süratle seyahat eden yolcular katiyen bu süratin farkına varmamaktadırlar.

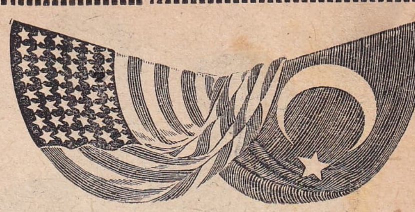
Hibbard diyor ki: «Herkesin söylediği masallara katiyen inanmayınız. Bir mühendis olarak sizi temin ederim ki, olmaz görünen birçok şeyler kabildir. Bakınız, meselâ pervaneli bir uçakla 650 mil yapmak imkânı yoktur. Fakat tepkili bir uçakla sesten daha hızlı gitmek imkânı elde edilmiştir. Bugün tepkili uçak mükemmel olarak kullanılmaktadır. Sonra siz farkında mısınız ki, şu anda 1.000 mil süratle seyir halindesiniz. Üzerinde bulunduğumuz arz saatte 1.000 mil süratle dönmektedir. İşimizi zorlaştıran sürat değil, süratin âni değişiklikleridir».

Hibbard bundan sonra hava meselesine temas ediyor: «Asıl mühim mesele havadır. Bir uçak, kuvvetinin büyük bir kısmını havayı yarmıya sarfetmektedir. Bu havayı yarma işi epey pahalıya da mal olmaktadır. Meselâ bir uçak 1.500 mil yaptığı takdirde hararet o derece artacaktır ki, pilot için buna dayanmak imkânsızdır. Mühendisler saatte 600 mil yapan bir uçakta bu problemi halletmişlerdir. Uçağı soğuk hava tertibatı ile takviye etmektedirler. Fakat 1.500 mil yapan bir uçağın meydana getireceği harareti bertaraf etmek için pek büyük soğuk hava tertibatına lüzum hâsıl olmaktadır ki, bir uçağın da bugün için bunu taşıyabilmesi imkânsızdır. Mamafih bu hararet sadece hava olan sahalarda meydana geliyor».

Hibbard devamla diyor ki: «Biz 1.000 milden daha süratli gitmek istiyoruz. Bu mümkün olunca hava olmıyan yerlere varmış olacağız. Arzın 450 mil ötesinde ne hava, ne ışık, ne de ses vardır. Burası tam bir vacuum'dur, tamamen boşluktur. İşte bu saha bizim için kıymetlidir. Burada friksiyon olmıyacağı için hararet de bertaraf edilmiş olacaktır. Arzın atmosferinden kurtulup da bu havasız sahaya varmak birçok kimselerin düşündüğü gibi o kadar güç bir iş değildir. Bu sadece motorda oksijenle idrojeni münasip bir miktarda birleştirebilmek meselesidir. Ömrümüz bunu görmiye yetecektir».

Bilginlere göre arzın cazibesinden kurtulabilmek için 25.000 mil bir sürat lâzımdır.

Hibbard: «Mesele hallolmuştur.» diyor, «bir roketi veya uçağı 25.000 mil süratle boşluğa gönderebilirsek, onu arzın cazibesinden kurtarmış oluruz».

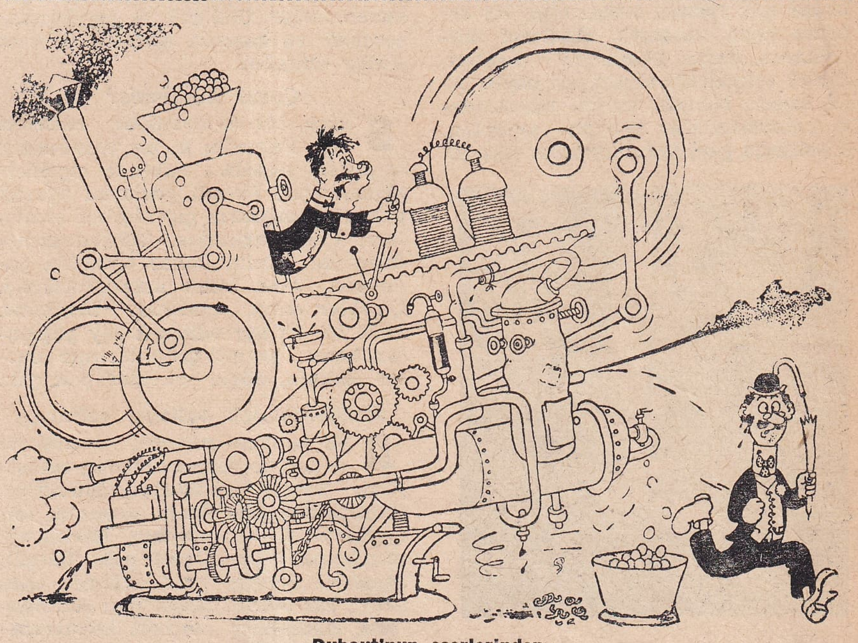
★

Türk - Amerikan Dostluk Cemiyeti bunları okusun : 2

BİZ BU MUYUZ ?

Amerikan «See» mecmuasında çıkan bu resim, bir kostümlü baloya gelen, Türk kıyafeti giymiş bir çifti göstermektedir. Balodakiler bu kıyafeti pek beğenmişler, ama, biz bu hali beğenmedik.

Dubout'nun eserlerinden

— İşte şimdi patates soyma makinesini faaliyete geçiriyorum!..

Sie und Er'den

ERKEKLERDEN ÇEKTİĞİMİZ

★ *The American Magazine'den* ★

★

Evlilik hayatında hanımların vazifelerini anlatan bir yazı yayımlamıştık. Bu yazı kızlarımızı hırpalıyordu. Aşağı yukarı: "Bugünkü kadınlar kocalarını mesut edecek halde değiller" demiye geliyordu. Yazıyı yayımladıktan sonra genç kızlarımızdan bâzı mektuplar aldık. Sitem ediyorlar. "Demek bütün kabahat bizim, demek erkeklerin hiç kusuru yok", diyorlar. Bunun üzerine aynı konuyu kadın göziyle inceliyen bir yazı aradık. İşte şimdi aşağıda okuyacağınız bu yazı Amerikada aile münasebetlerini inceliyen bir müessesede mühim bir mevki işgal eden Evelyn M. Duvall adında kültürlü bir kadına aittir. Bakalım damat beylerin kusurları nelermiş:

★

Mektupla beraber şikâyetler de başlıyor

Önce şunu söyliyeyim ki, ben evde kalmış bir kız kurusu değilim. Anlayışlı, geniş görüşlü ve çok sevdiğim bir kocam var. Hayatımdan memnunum. Sonra umumiyetle bütün erkeklerden de hoşlanırım, hem de pek çok. Buna rağmen çoğunun kocalık bahsinde tahammül edilmez mahlûklar olduğunu da inkâr edemem. Ben meslek icabı bunun sebeplerini biliyorum; size de anlatayım.

Erkekler zevcelerini hem pek güzel hem de ev kadını isterlermiş..

Bir kere her erkek kendini cinsî meselelerde, aşk ve evlilik bahislerinde âlim sanıyor. Sevgilisi veya karısı iseniz artık dinleyin durun. Hep kabahati kızlara buluyorlar. Gelin hanımlar hem bir Glamour Girl gibi güzel ve cazip olacaklar, hem de büyük annelerimiz gibi ev işlerinden anlıyacaklar... Oh, efendim oh! Bu kadar çok arzusu, isteği olan bir erkekle nasıl yaşanır? Maalesef milyonlarca kadın yaşamıya mecbur, çünkü erkeklerin ekseriyeti böyle. Asıl mesele burada; evlilik hayatındaki anlaşmazlıklar hep bu sebepten, erkeklerin geri kafalılığından çıkıyor.

Bulaşığı yalnız biz yıkamamalıyız, erkekler de kollarını sıvamalıdır

Artık evliliğin büyük annem zamanındaki hali ile devam edemiyeceğini, bu bahiste bütün ölçülerin değişmesi lâzım geldiğini anlamıyorlar. Daha geniş görüşlü olmayı ve patronluk taslamamayı öğrenmeleri lâzım. Artık erkeklerin sözünden çıkılmıyan devirler, o beylik günleri geçti.

Hanım her vakit evde..

Bir erkeğe sorarsanız, karısının bütün gün evde oturup kendisini beklemesini ister. Kadınların çalışmasına bile razı değildirler. Bir gün efendi eve erken gelip hanımı bulamazsa, olur a kadın biraz geç kalmıştır, artık seyreyleyin cümbüşü. Surat bir karış, elde gazete, cıgara cıgara üstüne. yüzümüze bile bakmazlar. Ne o? Beyefendi sizi yarım saat beklemişmiş.

Aza kanaat evlenmeleri devri geçmiş...

Artık aza kanaat evlenmeleri devri geçti. Büyük babam büyük annemi aldığı zaman kadınlar para kazanmazlarmış, kocalarının eline bakmıya mecburmuşlar. Bugün öyle kadınlar var ki, kocasından çok kazanıyorlar. Çok çok ve beraber kazanmalı ve kesenin ağzı da ikisinin elinde olmalıdır.

Çocuk kiminmiş?

Sonra, bir de çocuklar meselesi var. Farzedin ki bir yaramazlık etmişler, meselâ bahçede çiçekleri çiğnemişler. Efendi gözlerini açarak gelir: «Çocukların çiçeklerimi ezmişler». Çocuklarımmış. Gökten inmediler ya! Benim kadar onun da çocukları. Ama bunu anlatamazsınız. Çiçekler onun, çocuklar benimdir. Hele bir iftihar edilecek şey yapsınlar, hemen sevgili çocuklarımız olurlar. İnanın, böyle erkekler pek çok.

Müşterek aşk bahsine gelince..

Aşk bahsine gelince; bunda da damat beylerimiz müthiş egoisttirler. Yalnız kendilerini düşünürler. Canı isterse sizi öper, istemezse öpmez. Siz istiyormuşsunuz, istemiyormuşsunuz, ehemmiyeti yok. Üstelik hepsi de kendini bu konularda âlim sanır. Bir doktor biliyorum; ruh doktoru. Kadınların cinsiyet hayatındaki bozukluklarını tedavi ile uğraşıyor. Bir gün karısı bana geldi. Kocasından çok şikâyetçiydi. «Öyle nefsini düşünerek hareket ediyor ki, kendimi bazan insan değil de bir dişi hayvan sanıyorum» diyordu. Doktor böyle olursa...

Hele bulaşığı muhakkak beraber yıkamak lâzım!..

Bir de erkeklerin ev işlerinde karılarına yardım etmek istememeleri tahammül edilmez bir şey. Bütün işleri beraber yapmasalar bile erkeğin kadına elinden geldiği kadar yardım etmesi gerektir. Hanım mutfakta bulaşık yıkarken efendi odada ayak ayak üstüne atar, gazete okursa olmaz. Ev işleri kadına aittir gibi bir düşünceyi bir tarafa atmak, kolları sıvamak zamanı geldi.

Bugün dünya kadınların, yarın büsbütün onlarınmış..

Ya, damat beyler! Bu dünya artık erkek dünyası değil. Her şey değişti. Artık kadınlar olgun, geniş görüşlü, demokrat koca istiyorlar. Atom asrında evlenme, eskisi gibi kalacak değildi ya! İlerde ne olacak bilinmez. Şimdi siz erkekler, bu değişikliği boşuna inkâra kalkmayın. Hayatın akışını durduracak değilsiniz ya! Kendinizi şöyle bir tartın, düşüncelerinize bir şekil verin ve ancak ondan sonra evlenmiye kalkın. Biz eski kafalı zalimler değil, modern kocalar istiyoruz, hakikî hayat arkadaşı istiyoruz.

(Evelyn M. Duvall Ph. D.)

Yalnız kocamızın kesesine dalmamalıyız, biz de kazanmalıyız

Kanada'lı beşizler

★ *Collier's'ten* ★

Kanada'lı beşizler bugün artık on beş yaşına basmışlardır. Bu mesut hâdisede en büyük rolü Dr. Dafoe'nun oynadığına hiç şüphe yoktur. Tıp tarihinde Kanada'lı beşizlerden başka hiçbir beşiz bir iki saatten fazla yaşamamıştı. Bu bakımdan bu doktor övülmiye lâyıktır. Babaları Mr. Dionne beşizleri Chicago Dünya sergisine götürmek ve teşhir etmek için bir kontrat imzalamıştı. Bu, büyük gürültülere sebeboldu. Halk, hükümetten işe el koymasını istedi. Bunun üzerine hükümet, çocukları babasından ayırdı ve Dr. Dafoe'yu, onları yetiştirmiye ve büyütmiye memur etti. Halbuki Mr. Dionne bu işi sırf muhtacolduğu için yapmak istemişti. Beşizlerle beraber Dionne'ların on bir çocuğu olmuş oluyordu. On bir nüfus beslemek de, takdir edersiniz, kolay bir şey değildi. Beşizler yıllarca Dr. Dafoe ile hastabakıcıların elinde ihtimamla bakıldı. Fakat beş yıl sonra halk ana babanın tarafını tutmıya başladı ve böylece beşizler ebeveynine iade edildi.

Bugün beşizler on beş yaşında olmalarına rağmen daha yaşlı gözükmektedirler. Dış görünüşleri itibariyle birbirlerine çok benzemekle beraber beşi de tamamen ayrı birer şahsiyet sahibidirler. Cecile iyi giyinmiye pek düşkündür. Hepsinden de daha canlıdır. Cecile'in bir hususiyeti de sesinin çok güzel olmasıdır. Emilie'ye gelince, o hiçbir zaman espri fırsatını kaçırmaz ve herkesi güldürür. Edebiyata en fazla merakı olan da odur, iyi bir hikâyecidir. Babasının söylediğine göre Emilie aynı zamanda iyi bir bestekârdır. Annette, içlerinde en sessiz olanıdır. Tamamiyle kendi içine kapanmıştır ve sık sık kızarır. Marie en zayıflarıdır, hattâ ilk günlerinde yaşıyabileceğinden şüphe edilmişti.

Beşizlerin dış âlemle olan temasları pek mahdut olmuş, onun için çok sıkılgan olarak büyümüşlerdir. Beşizlerin hiç oğlan arkadaşı olmadığı gibi erkeklere karşı da fazla bir alâka duymamaktadırlar.

NEDEN BOŞANIYORLARMIŞ ?

★

* Pittsburg mahkemesi, kocasının kahve fincanına naftalin atan kadının, kocasından boşanmasiyle beraber aynı zamanda cezalandırılmasına da karar vermiştir.

* İngilterenin Wales bölgesinde Cardiff şehrinde yaşıyan Ernest Evans, 120 kiloluk karısının kızdığı zaman üzerine oturduğundan şikâyet ederek mahkemeden boşanma talebinde bulunmuştur.

* Atlantic City mahkemesi, kocasına her sabah kalkar kalkmaz «sen daha ölmedin mi?» diye hitabeden kadının boşanmasını en çıkar yol olarak görmüştür.

* Düğün masraflarını karşılamak üzere, kocasının, birinci karısından yirmi dolâr borç aldığını işiten gelin, derhal, boşanmak üzere mahkemeye müracaat etmiştir.

* Chicago boşanma mahkemesinde hâkimin suallerine cevap veren kadın, bir odalı apartımanlarında kocasının beş radyoyu birden mütemadiyen çalmakta ısrar ettiğinden kendisinin bu gürültüye daha fazla tahammül edemiyeceğini söylemiştir.

* Amerikalı James Kimbrell, mahkemeye müracaatla 15 yaşındaki karısının bebekleriyle oynamasında devam etmesi yüzünden boşanmak istediğini söylemiştir.

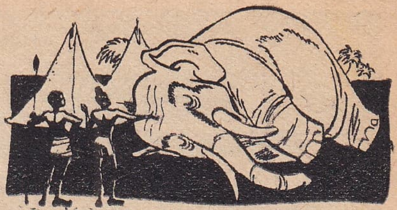

Tam Rus politikası

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyindeki Rus delegesi, diğer bütün milletlerin delegeleri huzurunda, daha fazla müşkülât çıkarmak için Moskovadan akıl danışmak lüzumunu duyduğunu söylemiştir.

Keyfine bak!..

Columbus'da intişar eden «Citizen» gazetesi, okuyucuları arasında en çok okunan kitabı meydana çıkarmak gayesiyle bir anket yapmıştır. Ankete gelen mektuplar, son günlerde en çok okunan kitabın, Dale Carnegie'nin yazdığı «Çalışmayı Bırak, Yaşamıya Bak» olduğunu göstermiştir.

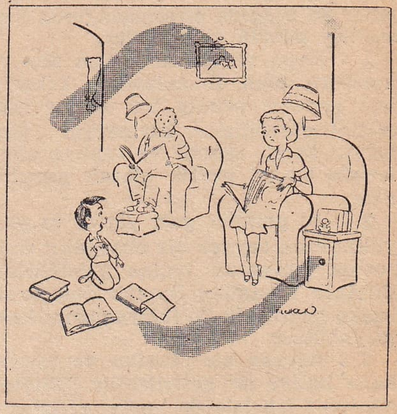
Kolayını bulmuşlar

Batı Afrikada yaşıyan ve Pigme denen cüce yerliler bazan boylarına bakmadan fil avlamıya kalkarlar. Eğer bir fili öldürmiye muvaffak olurlarsa hayvanı köylerine götürecekleri yerde pılı pırtıyı toplar, gelip filin yanına kamp kurarlar. Bu, koca hayvanı köye taşımaktan daha kolaydır. Herkes kendine bir kulübe veya çadır kurar ve fil bitene kadar oturup et yerler.

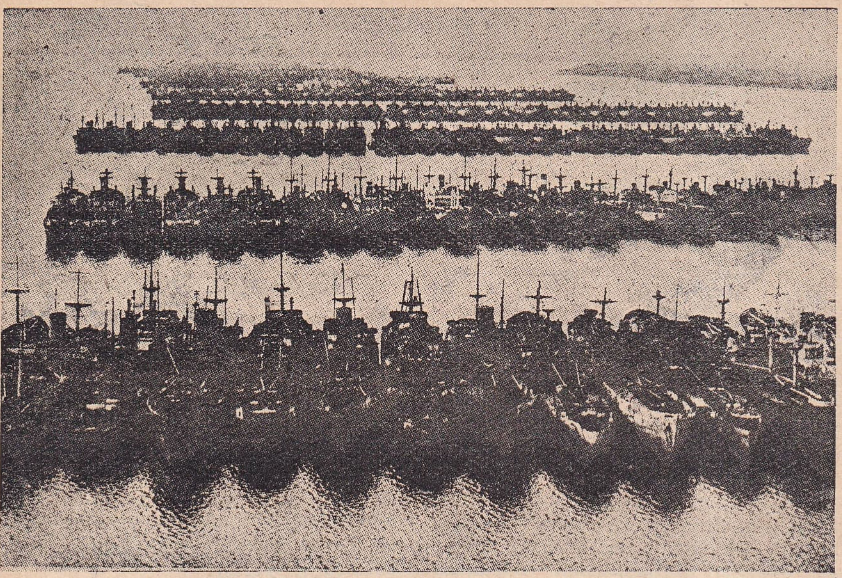
Yersiz korku

1895 te «X ışını» bulunduktan ve mahiyeti bütün dünyaya yayıldıktan biraz sonra İngiliz kadınları korkunç bir rivayet duydular: «İngiliz müesseselerinden biri elbiselerin içini gösteren «X ışını» gözlükleri imal etmiş». Kadınlar bu rivayete inandılar ve iş adamları «X ışını» geçirmiyen iç çamaşırları satarak birkaç ay içinde zengin oldular.

— Size kötü bir haberim var; bu yıl mektep tatili bir hafta evvel başlıyacak!..

Ladiés Home Journal'den

Amerika'da müşteri bekliyen Liberty tipi gemiler

Liberty tipi gemiler bugün nerelerde kullanılabilir ?

★ *Collier's'ten* ★

Harb başladığı zaman Amerika-nın 1.100 yük gemisi vardı. Harb içinde 5.500 gemi inşa edildi ki bunların 2.700 ü Liberty tipidir. Harbdeki kayıplar ve habden sonra başka memleketlere verilen gemiler çıkınca bugün Amerikalıların elinde 3.400 gemi kalmaktadır. Bu 3.400 geminin de ancak 1.500 ü kullanılır haldedir. Şu halde bu harb sonrası yıllarında Amerikanın ticaret gemisi tonajı harbden evvelki seviyeye inmiş bulunuyor.

Bugün Amerikanın elinde hiçbir işe yaramıyan 1.305 tane Liberty tipi gemi vardır. Bunlar ne satılabilmekte, ne de Marshall plânı mucibince başka memleketlere verilebilmektedir. Değişik mıntakalarda demirli olarak durmakta olan ve hiç kullanılmadan çürüyen bu gemiler için yeni hizmetler bulmak icabediyor. Meselâ, tetkike göre, bu tip gemiler şu aşağıda sıralıyacağımız hizmetleri pekâlâ görebilirler:

1 - Depo ve ambar inşası zor ve masraflı olan limanlarda Liberty tipi gemiler pekâlâ bir ambar hizmetini görebilirler. Bu seyyar ambarlar kendi tahmil ve tahliye aletleriyle bu işi pratik olarak yapabilirler.

2 - Bu gemiler gaz, petrol ve yağ yükliyerek seyyar bir akaryakıt doldurma istasyonu haline gelebilirler. Böylece limandan limana dolaşarak başka gemilerin bu ihtiyaçlarını karşılıyabilirler.

3 - Seyyar bir fabrika ve tamirhane haline de getirilebilir. Böylece muhtelif iskelelerde başka gemilerin tamir ihtiyaçlarını karşılıyabileceği gibi diğer her çeşit eşyanın tamirini de yapabilirler.

4 - Ambarlarına muhtelif ihraç malları depo ederek bunları başka memlekelere takas usuliyle satabilirler. Böylece hem Amerikan malları için bir satış yolu açılmış olur, hem de seyyar bir propaganda ve reklâm vitrini elde edilir.

BİZ VE LİBERTY'LER

Yunanistan'da şahıslar bu Liberty'lerden yüz, yüz yirmi kadar çok müsait şartlarla satın aldılar, her yere işletiyorlar. Çok müsait şartlar dedik, çünkü, aşağı yukarı bir milyon lira tutan fiyatın yüzde yirmi beşini peşin olarak vermek mala sahibolmak için kâfi idi. Ötesi için yirmi yıl vade alınıyordu. Paranın her hangi bir sebeple ödenememesine mukabil gemi ipotek ediliyordu. Burada dikkat edilecek nokta, alan şahsın diğer mallarının bu borçla bir alâkası olmaması idi. Yani borç ödenmezse alınan gemi satılır, kalan borca geminin tutarı yetsin yetmesin o tediye edilirdi. Şu kadar ki, bu alış verişe hükümet kefil oluyordu.

İtalyanlar bu suretle birçok gemi aldılar. Yunanlılar gibi onlar da bütün dünyaya nakliyat yapıp harıl harıl para kazanıyorlar...

Bize gelince; tabii bir gariplik yapacağız. Armatörlerimiz talip. Fakat işi finanse etmek için Maritimbank kurulamıyor; Emlâk Bankasında bir deniz kısmı ihdası düşünülüyor. Hükümet tekeffülü ve diğer işler için bir kanun projesi yapılıyor. Nihayet işe gene devletçilik giriyor ve Denizyolları yirmi yıl vade ile başka tip ve ihtiyar gemiler alıyor ve kanun projesi geri alınıyor.

İşte gene bir devletçilik nümunesi daha. Başka milletlerde şahıslar kazanırken biz devlet eliyle zarar ediyoruz. Bu işi halka bırakmak lâzım, yazık oluyor.

Bunları biliyor musunuz?

Batı Fransız Afrikası yerlileri arasında bir genç kız, çocuk yapabileceğini ispat ettiği zaman evlenmiye hak kazanmış olur. Böylelikle meydana gelen ilk çocuk kızın ana babası tarafından kabul edilir ve büyütülür.

*

Dünyanın en geniş şehri Hawai adalarının merkezi olan Honolulu'dur. Bu yüzeyin yarıdan fazlasını su kısmı teşkil etmektedir.

*

Venezuellâ'da posta idaresi aşk mektuplarını yarı fiyatla kabul etmektedir. Bunun için mektupları hususi kırmızı zarflara koymak kâfidir.

*

Eğer kalbin bir günkü vuruşlarını bir vuruş içinde teksif etmek kabil olsaydı bir ton demiri dört metre yukarı fırlatacak bir kuvvet hâsıl olacaktı.

*

Dünyanın en basit evlenme töreni Pasifik'in güney mıntakasındaki zenci kabileleri arasında olmaktadır. Delikanlı sevgilisinin elinden tutarak kabile reisinin karşısına gidince reis her iki gencin başlarını birbirine çarpar ve merasim tamam olur.

*

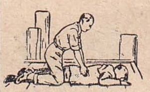
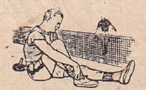
Antil adalarındaki bâzı yerliler arasında, kadınların konuştukları dil başkadır, erkeklerinki başka. Ancak kadınlar kocalarına hizmet ederken faydaları dokunması için kocalarının lisanından anlamıya mecburdurlar.

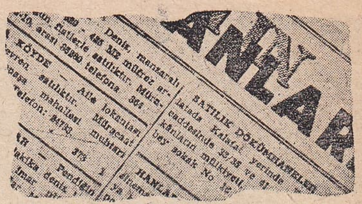
*

Hintliler üçbin yıl önce bile estetik burun cerrahisini tatbik ediyorlardı. Onbeşinci Yüzyılda İtalyan Branca, Hintlilerin metotlarını yeniden ele aldı. Bozuk burunları tamir için koldan çıkardığı deriyi kullandı. Onaltıncı Yüzyılda Tagliacozzi adında bir başka İtalyan cerrahı, yaptığı burun ameliyatları şeytani bir sihirbazlık addedildiğinden, ölümünde Hıristiyan mezarlığına gömülmedi.

Kazalara karşı ilk yardımlar

Kazanın cinsi		Yapılacak ilk tedavi
	Kesik, çizik ve ufak yaralarda	Yarayı su ile temizleyip antiseptik kullanmalı. Mikrop kapmaması için temiz gazlı bezle sarmalı.
	Ufak yanıklar	Sızıyı dindirmek için yanık merhemi sürüp, temiz gazlı bezle sarmalı.
	Güneş yanığı	Diğer yanıklar gibi hareket etmeli, eğer çok fazla ise doktor çağırmalı.
	Güneş vurması	Hastayı gölgelik serin bir yere yatırıp başına buz kesesi veya soğuk kompres koymalı.
	Boğulma veya nefes kesilmesi halinde	Derhal suni teneffüse başlamalı. Hastayı ılık yerde tutmıya çalışmalı ve bu esnada doktora haber yollamalı.
	Mafsal burkulma ve incinmesinde	İncinen mafsalı normal halinde tutup birkaç saat soğuk kompres veya buz torbası tatbiketmeli.
	Yorgun adaleler	Adaleyi dinlendiriniz. Eğer acı sıcakla dinerse ona göre tedavi yapınız. Eğer ağrı devam ediyorsa doktor çağırınız.
	Nebat zehirlerine karşı	Yaranın bulunduğu yeri temizleyip zehiri tadil edici bir eczayı üzerine sürünüz.

Garip ilânlar

Amerikada Madison şehrinde yaşıyan Floyd Olson, sarhoşken çıkardığı gürültüler yüzünden sabahleyin gözlerini karakolda açar açmaz, şehirde çıkan gündelik gazetelerden birine şöyle bir ilân göndermiştir: «Madison şehrindeki bütün meyhanecilerden ricam: Floyd Olson ismini not ediniz ve bundan sonra ne olursa olsun katiyen kendisine içki vermeyiniz».

★

Arizona'da Phoenix şehrinde çıkan Republic gazetesinin kayıplar sütunundan: «Üst dişlerimi Central meydanı civarında, alt dişlerimi nehir kıyısında düşürdüm. Bulanların..»

★

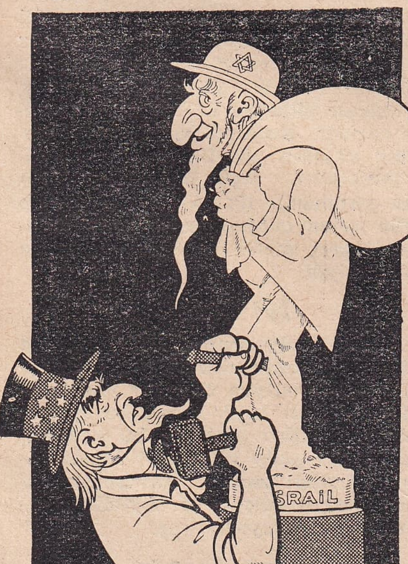
Mexico City'de neşrolunan gündelik gazetelerden birinde şöyle bir ilâna raslanmıştır: «Evlenmek üzere olan bir genç kendisini bu fikirden döndürebilecek, tecrübeli ve ikna kuvveti fazla birisini arıyor. Taliplerin..»

AMMA İHTİKÂR

Harbden sonra bütün memleketlerde fiyatların az çok yükseldiği malûmdur. Fakat hiçbir memlekette bu fiyat fırlaması İtalyanın Turin şehrinde olduğu kadar büyük mikyasta olmamıştır. Meselâ burada umumi yerlerde öpüşmenin cezası harbden evvel 10 liret iken harbden sonra birdenbire 5.500 lirete yükselmiştir. Neden acaba ?..

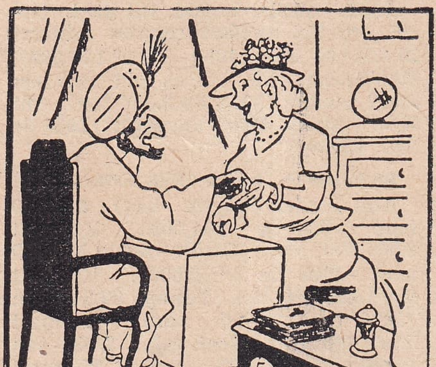
Yerli ve yabancı SEÇME KARİKATÜRLER

Siyasi bir eser

Bugünün Amerikası yarının Amerikasını hazırlıyor!

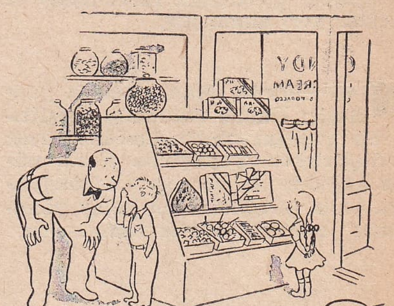
Mizah'tan

Falcıda

Kadın — Ne olur bana eski günlerimi anlatınız!

Pour Tous'dan

Şekercide

— Yardım plânınızdan istifade edebilir miyim ?..

Post'tan

Hırsız - polis oyunları

Texas'ın Austin şehrinde bir kadın polise müracaatla evinin soyulduğunu söylemiştir. Soyulan eve derhal giden memurlar, kadına her hangi bir kimseden şüphesi olup olmadığını sordukları zaman, o: «Tabii. Hattâ kimin yaptığını bile kati olarak söyliyebilirim, demiştir. Fakat o zaman siz ne yapmış olacaksınız ?»

Amerikan polisinin yıllardanberi aradığı azılı katil Tommy Hill, Kuzey Karolina hükümet hapishanesinde gardiyanlık yaparken ele geçirilmiştir.

Manhattan'da Emerich Juettner, bir daha kalp para basmıyacağını söylemiş ve «zaten o işde fazla para yoktu» demiştir.

Hırsızlık suçundan Tokyo'da mahkemesi yapılan Hideo Niyamani'nin salondan çıkarken bir polisin kasketini, kendi avukatının şemsiyesini ve mahkemenin saatini de beraber götürdüğü farkedilmiş ve eşyalar geri alınmıştır.

New-York'ta, Manhattan'da yankesici Daniel Feldman, boşalttığı bir cüzdanı sahibinin cebine tekrar yerleştirirken, yanlışlıkla kendi nüfus kâğıdını da beraber koyduğundan polis tarafından en kolay yakalanan yankesici olarak tanınmıştır.

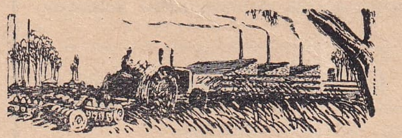
Winnipeg Tribune gazetesine yankesicilik mevzuu üzerine bir seri makale yazan Harold Miloff, polise şikâyet ederek gazeteye vermek üzere cebine koyduğu son makalesinin yankesiciler tarafından çalındığını söylemiştir.

DÜNYADAN HABERLER

★★★

İngiltere kıralının doğum günü merasimi

İngiltere'de harb dolayısiyle 10 yıldır kıralın yapılmıyan doğum günü merasimi bu yıl gene eski ananelere uygun bir şekilde yapılmıştır. Merasimin en cazip ve gösterişli tarafı meşhur büyük kalpaklı muhafız kıtalarının kıralın önünden yaptığı geçit resmi olmuştur. Yanlardaki resimlerde kıralı ve bu geçite muhafız topçu kıtası albayı üniformasiyle iştirak eden Prenses Elisabeth'i «Winston» adlı atının üzerinde babasını selâmlamak üzere ilerlerken görüyoruz.

Yurdumuza dair tarım rakamları

Hayvan mevcutları (1947) :

Koyun, kıl keçi, tiftik keçi, sığır, manda, deve, at, katır, eşek mevcudu 55.241.000 dir. Bu hayvan mevcudunun kıymeti 3.571.319.000 liradır. Fiyalar, 1938 yılına nazaran dört beş misli fazladır.

Hayvan mahsulleri (1947)

Et istihsali :

Kesilen hayvan miktarı 4.097.000 (1938 de 3.304.000). Elde edilen 77.386 ton, (1938 de 59.213 ton). Et fiyatları beş altı misli bir artış göstermektedir (1938 yılına nazaran).

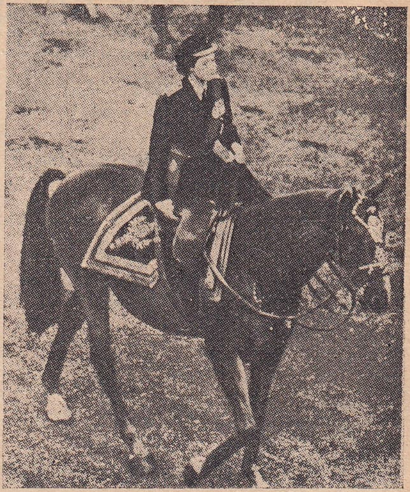
Süt istihsali :

İnek, manda, koyun, kıl keçi, tiftik keçiden sağılan hayvan miktarı 23.428.000 dir (1938 de 18.133.000). Bunlardan elde edilen süt miktarı 3.082 tondur (1938 de 2.304 ton). Süt fiyatı, kilosu 49,09 kuruştur (1938 de 9,07 kuruş).

Deri, yapağı, kıl ve tiftik istihsali :

Yaş deriler (büyük baş) 534.000 adet (1938 de 384.000). Kıymeti 1.941.000 lira. Küçük baş 4.382.000 adet (1938 de 3.585.000). Kıymeti ise 1.620.000 lira. Yapağı 32.319 ton (1938 de 25.455 ton). Kıymeti 5.947.000 lira. Keçi kılı 7.702 ton (1938 de 5.600 ton). Kıymeti 1.232.000 lira. Tiftik 5.882 ton (1938 de 6.507 ton). Kıymeti 1.071.000 lira.

İnsan kellelerinin fiyatı

Kim bir «kelle» ye ihtiyacı olduğundan bahsediyorsa muhakak âşıktır. Bu nasıl şey? diyeceksiniz. Fakat Yeni Gine'de bir tetkik seyahatinden dönen Avustralya'lı gazeteci Frank Lloyd'un makalelerini okursanız mânasını anlarsınız.

Yeni Gine'de yaşıyan en iptidai kabilelerden «Kelle avcıları» nı her halde duymussunuzdur. Bu vahşiler mümbit adanın sık ormanlarında insan kellesi avlamakla beraber yarıyamlık bilmezler. Frank Lloyd'un tetkiklerinden anlaşılmıştır ki; insan kellesi burada mücevher gibi büyük bir kıymet ifade etmekte ve mübadelede kullanılmaktadır. En kıymetli kelleler beyazlarınki olup, hele bir beyaz kadın kellesi karşılığında elde edilmiyecek şey yoktur. Bu garip mübadele bilhassa kadın alış verişinde caridir. Kafanın kıymetine göre tabii, kadının güzelliği ve sayısı da artmaktadır. Âşık bir Yeni Gine'li için yapılacak ilk iş mızrağını alıp kelle avına çıkmaktır. İnsan kafasının ticaret metaı olduğu aklınıza gelir miydi ?

İyi buluş

Alman radyosunun bir haberine göre Rus mıntakasından karşı tarafa geçmek istiyen firariler yanlarında daima bir kedi olarak bu işe teşebbüs etmekte imişler. Bu kedileri, huduttaki polis köpekleri kendilerine saldırdığı zaman salıvererek onları meşgul ediyor ve böylelikle selâmete kavuşuyorlarmış.

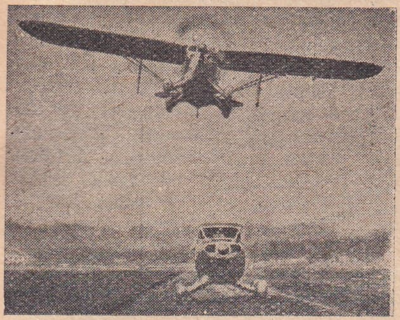
Fena teşhis

Madam de Stael'e sormuşlar: "Güzel kadınlar niçin erkeklerce zeki kadınlardan daha çok alâka görürler?" "Çok basit, erkeklerin pek azı kördür, fakat pek çoğu kalın kafalıdır" demiş.

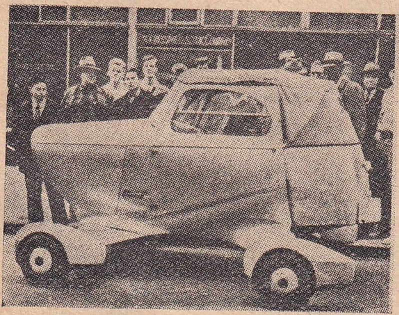
BİR RÜYA HAKİKAT OLDU

İlk uçan otomobil resmen ulaştırma dünyasına sunuldu

Amerikada «Fulton - Airphibian» adı verilen alet uzun tecrübelerden yüz akı ile çıktı ve seri halinde imale başlandı.

Aleti uçak veya otomobil şekline sokmak sadece beş dakikalık bir zamana ihtiyaç göstermekte olup pek kısa bir mesafede havalanmak veya yere inmek mümkün olmaktadır. Otomobil olarak saatte 70 km., uçak şeklinde ise 2.000 metre yükseklikte 180 km. süratle gidebilmektedir. İki kişilik oturma ve büyükçe bir bagaj yeri vardır.

Eski faşistler

★

Ancak iki bastonun ve karısının yardımiyle küçük Ratzburg şehrinin parkında gezinen bu yorgun ve zayıf ihtiyar, son günlerde İngilizler tarafından serbes bırakılan Alman mareşali Rundstedt'tir. İkinci Dünya Savaşı içinde muazzam ordulara kumanda etmiş, uzun zafer yıllarının saadetini tatmış, fakat sonunda perişan olmuş bu asker, milletinin halini tek başına ne kadar kuvvetle temsil etmektedir.

Mussolini'nin beyaz atı «Frou» onun sevgililerinden biri olmasına rağmen sahibini son dakikaya kadar takibetmemiştir. Halbuki Mussolini onu, kendisine hediye edilen birçok atlara tercih etmiştir. Sahibi iktidar mevkiinde iken «Frou» nun her pozda binlerce resmi çekilmiştir. «Frou» Roma caddelerindeki bütün faşist törenlerinde geçit resimlerine iştirak etmiştir. İtalya harbe girdiği zaman Mussolini mağrur bir fatih gibi İskenderiye'ye onun sırtında girmeyi düşünmüş ve böylelikle «Frou» bir uçakla Akdeniz'i aşmıştır. Fakat Rommel'in ricat haberleri bu seyahati yarıda bırakmıştır. Mussolini'nin has ahırlarına dönen «Frou», malûm hâdiselerden sonra satılığa çıkarılmış, fakat yeni efendisini memnun edememiş olacak ki, nihayet mezbahanın yolunu tutmuştur.

★

Hep bir "kedi" için

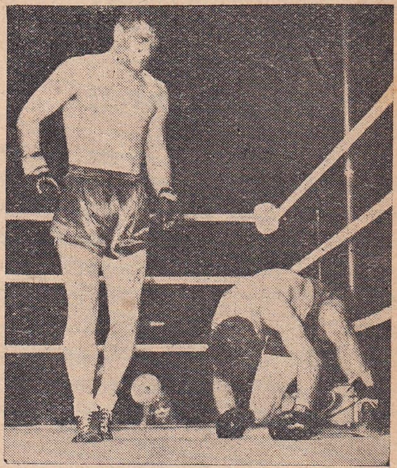
İngilterede İslington'da yüksek bir ağaca tırmanan genç bir kedi tekrar aşağı inememiş, feryatlariyle bütün mahalleyi ayağa kaldırmıştır. Kedinin inmesini birkaç gün bekliyen mahalleli ümidi kesince etfaiyeye haber vermiştir. Bu ürkek hayvanı indirmek için bulunduğu dala bir kement atılmış, altına bir tente gerilmiştir. Etfaiye erleri ipi çekerek dalı kırmışlar, fakat kedi havada dönerek tenteye değil, salimen yere düşmüştür.

BOKS ŞAMPİYONLUĞU

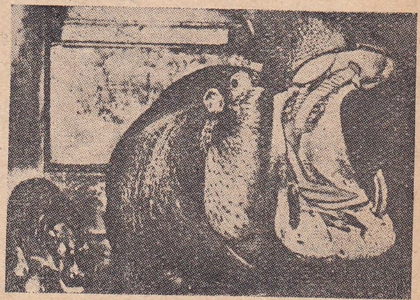
Dünya boks şampiyonluğunu bakalım kim alacaktır?

Boks dünyasında Joe Louis'den açılan yere kimin geçebileceği şiddetle merak edilmektedir. Bu bakımdan İngiltere ve Avrupa ağır sıklet şampiyonu Bruce Woodcock ile Avrupa yarıağır sıklet şampiyonu Freddie Mills arasındaki maç çok alâka toplamıştır. 56.000 seyircinin takibettiği maçı Woodcock kazanmıştır.

Annelik bu

Paris hayvanat bahçesindeki bu su aygırı doğurduktan sonra, yavrusunun muhafazası için herkese karşı sinirli bir hal almıştır.

Kübik makyaj

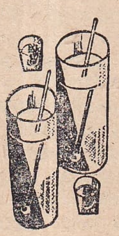
Pariste Vieux - Colombier tiyatrosunda tertibedilen bir «existensialist» balosuna davetliler bu yeni «ileri fikir» cereyanına uygun kıyafetlerle gelmişlerdir. Bu arada resmi görülen bayan, ressam Piccasso'nun tablolarından mülhem makyajı ile büyük bir sükse yapmıştır.

İntikam daveti

"Ahçı ve Hizmetçi Bulma" idarehanesinin kapısı şiddetle açıldı. Nefes nefese içeri giren kadın "Bana ahçı gönderen memurla konuşmak istiyorum" dedi. Memur önündeki kâğıtlardan başını kaldırdı ve "buyurun benim" dedi. Kadının gözlerindeki ifade değişti. İntikam saati gelmişti. Masaya eğildi ve dişlerini sıkarak; "Bu akşam sizi yemeğe davet ediyorum" dedi.

İÇKİLER HAKKINDA YANLIŞ BİLGİLER

BİRA HAZMA YARDIM EDER

Etmez. Bu tamamen yanlış bir sözdür. Cin de hazım için zararlıdır. Hattâ portakal suyu (bilhassa durmuş portakal suyu) bile hazma zararlıdır. Biranın sadece hoş bir uyuşturucu kuvveti vardır.

ŞARAP KUVVET VERİCİDİR

Pek az. Şarapta çok az gıda vardır. Karaciğerden veya hazımsızlıktan mustarip olan insanlara alkolü doktorlar yasak etmektedirler. Fakat şarabın zararlı olduğuna dair bir delil yoktur.

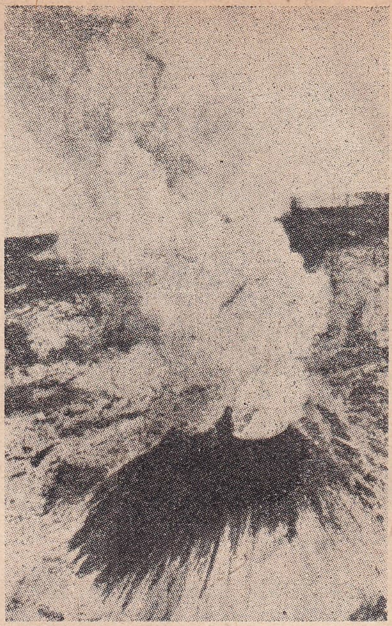
ERKEKLER ALKOLE KADINLARDAN DAHA MÜTEHAMMİLDİRLER

Hayır. Her iki cins üzerinde de içkinin tesiri aynıdır. Yalnız bu, şahıslara göre değişir. Bâzı kimselere zehir tesiri yapar, bâzı kimselere pek az zararlı olur. Bunun sebebi iyice bilinmemekte ise de bunda alışkanlığın ve yorgunluğun tesiri olduğu düşünülebilir. İçkinin bilhassa sinir sistemi üzerine büyük tesiri vardır. Kadınlar ve erkekler üzerinde bu tesir aynıdır.

SODA AYILMAK İÇİN FAYDALIDIR

Bu doğrudur. İçki arasında soda alırsanız hem içki tesirini kaybeder, hem de ertesi gün üzerinizde bir ağırlık olmaz.

★

Vésuve yanardağı

Vésuve, 1944 martındaki şiddetli indifaındanberi, bir yanardağdan ziyade başı dumanlı bir dağ hali göstermektedir. O, umulmadık bir zamanda etrafa lâvlar saçarak tekrar faaliyete geçebilir. Jeologlar ve fizik âlimleri onu yakından tetkik etmiye devam etmektedirler. Napoli Üniversitesine bağlı bir fizik enstitüsü zamanının bir kısmını bu işe ayırmaktadır. Enstitünün direktörü M. Guiseppe Imbo'ya göre tarih boyunca indifalar arasındaki zaman farkı 7 aydan 31 yıla kadar değişiyor.

Son indifadan evvel, Napoli şehrinden, körfezi dolanarak dağın eteğindeki Pugliano köyüne kadar küçük bir trenle, oradan da dağın zirvesine kadar, kayışlı tırmanıcı bir trenle gidiliyordu. İçerden ve dışardan pek çok meraklı çeken bu yolculuk bugün sekteye uğramıştır. Zira 1944 indifaının kızgın lâvları kayışlı trenin yolunu tahribetmiştir.

Maçta

— Biz kazandık, biz kazandık, biz kazandık..

The Saturday Evening Post'tan

Tramvaydan inince

— Baylar, kendinize geliniz.. Tramvaydan indiniz artık!

Hürriyet'ten

DIŞ OLAYLAR

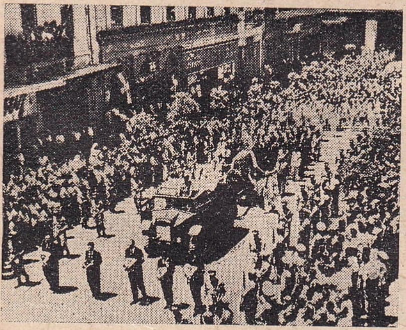
Paris toplantısının sonu

23 mayısta Paris'te toplanan Dört Dışişleri Bakanları Konferansı, Avusturya meselesi hariç, hemen hiçbir müspet ve katî netice elde edemeden, 19 haziranda bir tebliğ yayımlıyarak dağıldı. Almanyanın iktisadi ve siyasi bütünlüğü, Batı ve Doğu Almanya arasındaki ticaretin gelişmesi ve Berlin meselesi gibi mevzular ilerdeki müzakerelere bırakıldı. Avusturya meselesi üzerinde varılan anlaşmada ise, Avusturya sınırlarının 1938 deki gibi olması müstesna, hep Avusturyanın aleyhindedir. Meselâ, Avusturyadan tazminat istenilmiyeceği esas olarak kabul edilmesine rağmen, Sovyet Rusyanın, altı yılda ödenmek şartiyle Avusturyadan 150 milyon dolâr alması kabul edilmiştir. Ayrıca Yugoslavya, kendi sınırları içinde bulunan Avusturyalıların mallarını haciz etmek, bunlara el koymak hakkını haiz olacaktır.

Tebliğe bakılırsa, Batılı Müttefiklerin, Sovyet Rusyaya gene tavizlerde bulunduğu anlaşılıyor. Buna rağmen, Avusturya meselesi katî olarak halledilmiş sayılamaz. Bakan yardımcılarının hazırlıyacakları Avusturya barış antlaşması üzerinde esaslı anlaşmazlıklar olacağı muhakkaktır.

Sofulis'in ölümünden sonra

Yunan başbakanı Sofulis'in ölümü üzerine kıral, Halkçı Partisi lideri Çaldaris'i yeni kabineyi kurmıya memur etti. Çaldaris, kabineye bütün

Sofulis'in cenaze töreni

bakanları kendi partisinden aldı. Venizelos'un liderliğindeki Liberal Parti grupu, yeni kabineyi destekliyeceğini bildirdi. Buna karşılık, evvelce Sofulis'in başkanlık ettiği Liberal grupun, halkçılardan mürekkep bir kabineyi desteklemiyeceğini, yeni hükümetin Liberal - Halkçı koalisyonuna benzer bir şekilde kurulması icabettiğini söylemesi yeni bir kabine buhranı doğurdu. Neticede Çaldaris kabinesi tutunamadı. Altı günlük buhrandan sonra Aleksandr Diomedes'in yeni bir kabine kurmasiyle buhran sona erdi. Yukarıdaki resim Sofulis'in cenaze törenine aittir.

Dimitrov'un ölümü

Bulgaristan başbakanı ve vaktiyle Komünist Enternasyonali'nin başkanı bulunan Georgi Dimitrov 2 tem-

Georgi Dimitrov

muzda Moskova'da ölmüştür. Şeker hastalığı çekmekte olan Dimitrov'un nisan ayında tedavi için Rusya'ya gittiği ilân edilmiş ve bu seyahat bir hayli tefsirlere yol açmış ve hattâ esrarengiz görülmüştü.

Peyk devletlerde kilisenin mukavemeti

Peyk devletlerde din adamlariyle mücadele bütün hızıyle devam ediyor. Dinin, kendi menfaatleri karşısında gerçek bir tehlike olduğunu gören komünistler, onu baltalamıya çalışıyorlar. Macaritsanda Kardinal Josef Mindszenty'nin; yabancı devletlerle, komünist hükümetin faaliyetlerini baltalamak maksadiyle anlaşmak ve karaborsacılık ithamiyle müebbet hapse mahkûm edilişi ve hapishanede akli muvazenesini kaybetmesi hatırlardadır. Çekoslovakyada da buna benzer hâdiseler olmaktadır. Prag'da, komünist hükümetin kiliseye karışmasına itiraz ettiğinden dolayı polis nezaretine alınmış olan Katolik başpiskoposu Josef Deran, St. Vitus katedralinde gene aynı itirazda bulunmuş, komünistler tarafından susturulmuştur.

İran ve Irak münasebetleri

Irak kıral naibi Emîr Abdülilâh, İran şahının daveti üzerine Tahran'a gitti. Bu olay, siyasi mahfillerde çeşitli yorumlara yol açtı. İsmet İnönü'nün ve Afganistan kıralının Tahran'a gidecekleri etrafında haberler çıktı. Hattâ, 1936 da imzalanmış olan Saadâbad Antlaşmasına Pakistan, Hindistan ve Ürdün'ün katılacakları söylendi. Irak ve İran'ın yayımladığı resmî tebliğde; iki devletin, Birleşmiş Milletler Anayasasının ruhuna uygun bir şekilde, barışın devamı maksadiyle işbirliği yapmakta oldukları bildirildi.

Suriye olayları

Suriye cumhurbaşkanlığı seçimi 25 haziranda yapıldı. Tek namzet olan Albay Hüsnü Zaim hem cumhurbaşkanı oldu, hem de Suriye mareşali ünvanını kazandı. Bu seçimde Hüsnü Zaim'e hiç kimsenin rakîbolarak çıkmaması, üzerinde durulması gereken bir noktadır. Bununla beraber, yeni hükümetin aşırı cereyanlara karşı takındığı sert tavır, muhtelif yabancı siyasi çevrelerinde memnuniyet verici bir hal telâkki edilmiştir.

Diğer taraftan Suriye'nin ordusu için hükümetimizden askerî öğretmen talebedilmesi üzerine Orgeneral Kâzım Orbay da Suriye'ye gitmiştir.

Tito Kominformaya karşı

Tito ile Moskova'nın arası gittikçe açılıyor. İki devletin resmî gazeteleri neşriyat düellosuna devam ederken Tito'nun Batılılara meylettiği görülmektedir. Tito, «Milletlerarası Banka» dan istikraz talebinde bulunmuştur. Bu talep, Amerika tarafından esas itibariyle kabul edilmiştir. Sızan haberlere bakılırsa, iki hükümet arasında müzakereler bile olmaktadır. Belgrad hükümeti Amerikadan silâh ve malzeme de satın almak istemektedir. Lâkin Amerika bu talebi, ancak Yugoslavya milletlerarası durumunu katî olarak belirttikten sonra nazarı itibara alacağını söylemiştir.

İÇ OLAYLAR

Demokrat Parti Kongresi

Demokrat Parti'nin İkinci Kongresi 21 haziranda, Ankarada Yeni Sergi Evinde toplandı. Kongre zaman zaman bir miting havası içinde cereyan etti. Bu arada Müstakil Demokratlara, Millet Partisi kurucularına ve İktidar Partisine hücumlar yapılmış, Demokrat Partiden ayrılan milletvekilleri ihanetle itham edilmiştir. İktidar Partisi hakkındaki konuşmalarda gene siyasi ve iktisadi baskılar ve seçimlerin emniyeti üzerinde duruldu. Dış politikada, Atatürk'ün yolundan ayrılmadığı müddetçe, iktidarla iş birliğinde bulunulacağı belirtildi.

Kongrede alınan birçok kararlar arasında bir de «Millî And» vardır. Bu kararda şöyle denilmektedir :

«Vatandaş siyasi hak ve hürriyetlerinin kullanılmasına ve millî hâkimiyet esaslarının tahakkukuna her hangi bir suretle engel olacak kanun dışı hareketlerden tevakki olunması lüzumunu, memleketin yüksek menfaati hesabına belirtmeyi borç biliriz. Aksi yolda harekete teşebbüs edenlerin ise, millî vicdanın ifadesi

olan millî husumete maruz kalmış gibi ağır ve tarihî mesuliyete mahkûm olacakları muhakkaktır». Kongrede varılan bu karar, derin akisler uyandırdı. Hattâ Demokrat Partiyi

Kongreden bir görünüş

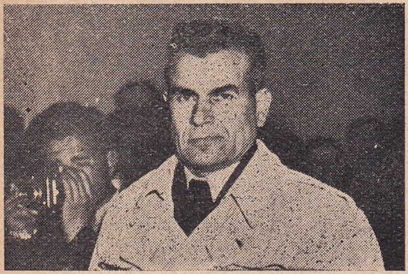
şimdiye kadar «muvazaacılık» la itham eden Millet Partisi muhitleri, bu defa «ihtilâlcilik» le itham ettiler.

Şemsettin Günaltay hükümeti de, bu kararın, memurları tehdidettiğini, halkı baskı altına almak hedefini güttüğünü ileri süren bir beyanname neşretti.

Bunun üzerine Celâl Bayar, partisinin, «içte ve dışta bir nizam, istikrar ve terakki unsuru olmak vazifesinde bütün gayretleriyle devam edeceği» ni bir daha tekrarlamıştır.

Sabahattin Ali'nin katli

«Marko Paşa» gazetesi sahibi romancı ve muharrir Sabahattin Ali'yi Bulgaristana kaçırmak üzere götürdüğü hudut bölgesinde parasına

Ali Ertekin adalet huzurunda

tamahan öldürmek suçiyle tutulan Ali Ertekin'in muhakemesine 24 haziranda Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesinde başlanmıştır. Sabahattin Ali'yi öldürdükten sonra üzerinden aldığı eşya ve çamaşırlar saklandığı yerlerden bulunarak katile gösterilmiştir. Maznun öldürdüğünü saklamamakta, ancak parasına tamahan değil, solcu fikirlerinden dolayı öldürdüğünü iddia etmektedir.

Tokat'taki sel felâketi

19 haziran günü Tokat'ta on beş saat süren şiddetli yağmurlar yüzünden, kırk yıldır görülmiyen bir sel felâketi mühim tahribat yaptı. Bildirilen kayıp bilânçosuna göre, 441 ev ve 122 dükkân ağır bir şekilde hasara maruz kalmış, 41 evle 5 dükkân tamamen yıkılmıştır. Ayrıca, birçok köprülerin tıkanması neticesi olarak binlerce dönüm arazide önemli zararlar oldu. Elektrik vesair tesisler tamamen felce uğradı. 13 in-

Sel felâketinden sonra Tokat

san kaybı tespit edilebilmiştir. Mal kaybının da yüzbinlerce lirayı bulduğu tahmin edilmektedir.

Prenses Faize

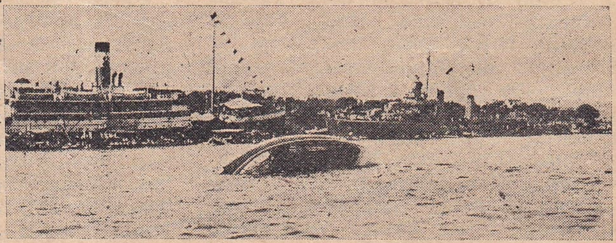
Mısır kıralı Faruk'un kızkardeşi Prenses Faize, zevci Mehmet Ali Abdülrauf ile birlikte 16 temmuzda İstanbula gelmiştir. Misafirler İstanbulda bir ay kadar kalacaklar ve bu arada Bursa'yı da gezeceklerdir. Kendilerine,bir müddet sonra, eski İran kıraliçesi ve Kıral Faruk'un diğer kızkardeşi Feyziye de katılacaktır..

Çorum vapurundaki yangın

Ertesi sabah erken saatte Karadeniz hattına hareket etmek üzere bütün hazırlıklarını yaparak Galata rıhtımında beklemekte olan «Çorum» vapurunun arka ambarında 9 temmuz akşamı âni bir yangın çıkmış, ambarda bulunan yanıcı ecza ve maddeler hemen etrafı kaplıyarak bütün bölmeyi istilâ etmiştir. İki yüz kadar yolcu dar bir merdivenden çıkmak için birbiri üzerine yığılmış, bunların bir kısmı alevden ve boğucu dumanlardan hemen ölmüştür. Son bilânçoya göre ölenlerin sayısı 61, ağır yaralananların da 20 dir.

Denizcilik bayramı

1 temmuz denizcilik bayramı bu yıl da memleketin muhtelif köşelerinde kutlanmıştır. Sayfalarımıza aldığımız resimlerden birinde, Beşiktaş'ta Barbaros anıtı önünde geçit resmi yapan denizcilerimiz, öbüründe Moda'da yapılan gösteriler görülmektedir.

Moda'da deniz gösterileri

Birleşen muhalefet grupları

5 temmuzda Millet Partisi, Müstakil Demokratlar grupu ve Öz Demokrat Partisinin birleştiği müşterek bir beyanname ile bildirilmiştir. Bu birleşme gerek C. H. P., gerekse Demokrat Parti çevrelerinde bir sürpriz sayılmamıştır. Esasen Müstakil Demokratlar, Demokrat Partinin kongre hazırlıklarına giriştiği günlerde de «Demokrat Parti Kurucuları, Bu Dâvanın Adamı Değildirler» adlı bir broşür yayımlamıştı. Broşür, mukabil taraflarca objektif görüşlerden uzak, temelsiz, ve sadece bir hakaretname telâkki edilmiş

Hikmet Bayur

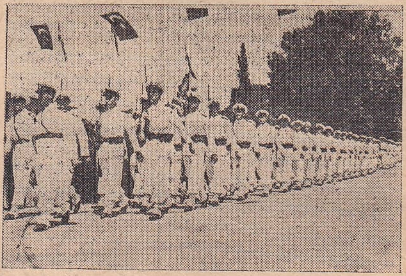

Ahmet Tahtakılıç

ve üzerinde o kadar durulmamıştı. Muhalefet cephesindeki bu toplanma vesilesiyle sayfalarımıza Millet Partisi Genel Sekreteri Hikmet Bayur'un, T. B. M. M. de Müstakil Demokratların grup başkanı Ahmet Tahtakılıç'ın ve Öz Demokrat Partisi Genel başkanı Hüseyin Tiryakioglunun resmini körüyoruz.

Hüseyin Tiryakioglu

Barbaros âbidesi önünde geçit resmi

SPOR

Austria takımının maçları

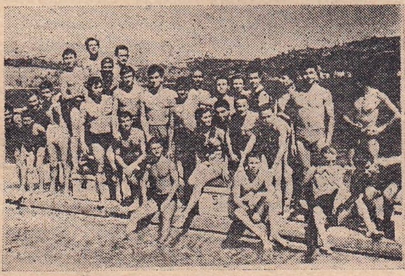
Fenerbahçe ile yapılan maçtan bir sahne

Muhtelif spor temasları yapmak üzere İstanbula gelen Viyana şampiyonu Austria takımı güzel bir oyunla 18 haziranda Beşiktaş takımını 3 - 0 ve 19 haziranda da Fenerbahçe takımını 3 - 2 yenmiştir. Resmimiz Fenerbahçe takımiyle yapılan maçtan bir estantanedir.

Türkiye bisiklet sürat birinciliği

Bisiklet Federasyonu tarafından tertibedilen Türkiye bisiklet sürat birinciliği 14 temmuzda Bakırköy - İncirli Çiftliği yolu üzerinde 1 kilometre mesafede yapılmıştır. Müsabakaya Manisadan 5, Eskişehirden 4, İstanbuldan 6, Ankaradan 6, Sevhandan 2, İzmirden 1 olmak üzere 24 sporcu katılmıştır. Seyhan bölgesinden Ali Çetiner birinci, Ankara bölgesinden Ziya Esen ikinci, İstanbul bölgesinden Hüseyin Ceylân üçüncü olmuşlardır.

Yılın ilk yüzme yarışları

Yüzücülerden bir grup

2 temmuzda Ortaköydeki Lido havuzunda yılın ilk Bölge Yüzme Teşvik Müsabakaları yapılmıştır. Yukarıdaki resimde bu müsabakalara katılan gençler görülmektedir.

Yapılamıyan otomobil yarışları

3 temmuzda Veliefendi yarış yerinde tertiplenen motosiklet ve otomobil yarışları büyük bir merakla beklenmiştir. Ancak otuz binden fazla bir seyirici toplıyan bu müsabakalar, inzibatın temin edilememesi yüzünden mümkün olamamıştır.

Motosiklet yarışlarını müteakip sahaya dolan seyircileri çıkarmak kabil olmamıştır.

GÜZEL SANATLAR

Mithat Paşa'nın büstü

Emniyet Sandığı'nın kurucusu Mithat Paşa'nın bir büstü 19 haziranda törenle bankanın Cağaloğlundaki binası önüne konmuştur. Eser heykeltıraş Kenan Yontuç tarafından vücuda getirilmiştir.

Adnan Saygun şeref günü

Telif Haklarını Koruma Cemiyeti 22 haziranda Park Otel'de değerli müzisyenimiz ve «Yunus Emre Oratoryosu» müellifi Adnan Saygun için âzaları ve sanatseverlerin iştirakiyle büyük bir akşam yemeği vermiştir. Dünyanın ileri memleketlerinde, büyük başarı gösteren müelliflere yapılan bu nevi toplantıların bu, ilkidir. Bir gelenek olarak kökleşmesini temenni ederiz.

Hüseyin Kemal jübilesi

İstanbul Şehir Tiyatrosunun değerli sanatkârlarından Hüseyin Kemal'in otuzuncu sanat yılı 2 temmuzda Açıkhava Tiyatrosunda kutlanmıştır. Henüz en olgun çağında bulunan ve sahnemizde kuvvetli bir varlık olan sanatkârımızı biz de burada tebrik etmeyi bir borç biliriz.

Devlet Operası Açıkhava Tiyatromuzda

Ankara Devlet Operası temmuz başında tam kadrosu ile İstanbula gelerek Açıkhava Tiyatrosunda 6 temmuzdan itibaren bir seri temsil vermiştir. Oynanan eserler «Carmen», «Sevil Berberi», «La Bohem» ve «Madam Butterfly» dir. Bu sonuncu eser hariç, diğerleri genç ve değerli sanatkârlarımız tarafından İstanbulda ilk defa olarak temsil edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası refakatinde verilen bu temsiller büyük alâka görmüştür.

Chopin'in yüzüncü ölüm yılı

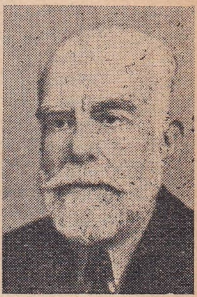
Chopin'in yüzüncü ölüm yılı münasebetiyle birçok memleketlerde merasimler tertibedilmektedir. Önümüzdeki 15 eylûlden 15 ekime kadar devam etmek üzere Polonya hükümeti tarafından da geniş bir proğram hazırlanmıştır. Ayrıca Chopin Cemiyeti tarafından milletlerarası bir kongre de yapılacaktır. Bu kongrede memleketimizi temsil için Ankara radyosu Radyo Dairesi müdürü Cevat Memduh Altar davet edilmiştir. Delegemiz Varşova ve Karakovi'de "Türkiyede Chopin" mevzulu iki konferans verecektir.

KÜLTÜR

Prens Sabahattin Bey ihtifali

Geçen yıl İsviçrede ölen büyük Türk fikir adamı Prens Sabahattin Beyin hayatından ve şahsiyetinden birinci serimizin 1484 üncü sayfasında bahsetmiştik. Onun birinci ölüm yıl dönümünde 30 haziranda İstanbuldaki dostları ve Muallimler Birliği tarafından toplantılar tertibedilmiştir. Dr. Nihat Reşat Belger'in Sıraservilerdeki evinde yapılan toplantıda, gurbette ölen ve son nefesine kadar hürriyet dâvasına hizmet eden merhumun eserlerinin yeni Türk harfleriyle basılması temenni edilmiştir.

Ziya Sükûn'un ölümü

«Ferhengi Ziya» adlı büyük farsça - türkçe lûgati Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmakta olan Mehmet Ziyaettin Sükûn 13 haziranda seksen yaşında olduğu halde vefat etmiştir. Yıllarca farisî hocalığı etmiş ve kendi sahasında bir hayli kültür faaliyeti yapmış bulunan merhum birçok talebe de yetiştirmiştir.

Yeni pullarımız

Posta idaremiz 1 temmuz denizcilik bayramı münasebetiyle altı parçadan ibaret 120 kuruşluk bir seri pul çıkarmıştır. İsviçrede iki yüz bin adet basılan bu pulların renkleri, mevzuları ve fiyatları şöyledir: 5 kuruşluk, mor (Kadırga), 10 kuruşluk, açık sepya (Mahmudiye kalyonu), 15 kuruşluk, eflâtuni (Hamidiye kruvazörü), 20 kuruşluk, koyu mavi (Sakarya denizaltısı), 30 kuruşluk, arduvaz (Yavuz harb gemisi) ve 40 kuruşluk, bronz (Barbaros anıtı).

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Barbaros Hayrettin Geliyor

Yazan: Feridun Fazıl Tülbentçi. Akba Kitabevi. 256 sayfa, 200 kuruş.

TARİHE dair yazılariyle ve çok orijinal bir buluş olan «Geçmişte Bugün» ü ile memleket ölçüsünde bir alâka atmosferi yaratmış olan Feridun Fazıl Tülbentçi, «Serhadlerin Çocuğu Yıldırım Bayezit», «Yavuz Sultan Selim Ağlıyor», ve henüz kitap halinde çıkmamış olan « Osmanoğulları » gibi romanlariyle de bu tarz tarihî romanların en güzel örneklerini vermiştir. Şimdi Akba Kitabevi tarafından birinci cildi çıkarılan «Barbaros Hayrettin Geliyor» da bunların arasına katılan aynı güzellikte yazılmış sürükleyici bir eserdir. Bir zamanlar Akdenizi bir Türk gölü yapmış olan kahraman Türk denizcilerinin bir sembolü haline gelmiş bulunan Barbaros Hayrettin bu romanın sayfaları içinde çok canlı bir ifade ile dile getirilmiştir. Mazimizin şan ve şerefle dolu sayfalarını böyle sürükleyici bir üslûpla ve bir destan havası içinde okumak insana zevk veriyor. Edebî faaliyetini memleketimizde pek az işlenmiş böyle güzel bir sahaya ayırdığı için Feridun Fazıl Tülbentçi'yi ne kadar tebrik etsek azdır. Onun ince bir dikkatle kaleme aldığı romanları ve bu arada son çıkan «Barbaros Hayrettin Geliyor» adlı eserini okuyucularımıza tavsiye ederiz.

Kitâb-ı Cihan- Nümâ

Mehmed Neşri'nin eserinden hazırlıyanlar: Faik Reşit Unat ve Mehmet A. Köymen. Türk Tarih Kurumu yayınlarından. 419 sayfa, 650 kuruş

SON günlerde neşredilen tarihî eserlerin en mühimlerinden biri Türk Tarih Kurumu yayınları arasında yer alan ve «Türk Tarihi Kaynaklarının Tenkidli Baskıları» serisinin ikinci cildini teşkil eden «Kitâb-ı Cihan - Nümâ» nın birinci cildidir. İlim âleminde «Neşrî Tarihi» diye de şöhret bulan bu mühim eser, büyük bir himmet eseri olarak Faik Reşit Unat ve Mehmet A. Köymen tarafından notlar ilâvesiyle yeniden bastırılmıştır. Tarih yayınları arasına çok değerli şeyler katmış olan fikir adamlarımızdan Faik Reşit Unat ve Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin genç elemanlarından Dr. Mehmet A. Köymen bu kitap üzerinde dikkate lâyık bir emek sarfetmişlerdir. Kitabın çift numaralı sayfalar bu eserin eski harflerle olan metnine, tek numaralı sayfalar da yeni Türk harfleriyle mukabillerine tahsis edilmiştir. Ayrıca muhtelif eski yazmalarda râslanan bâzı farklar da çift numaralı sayfaların altına konmuştur. Evvelce çıkarılan kitaplara nazaran böyle yorucu, fakat faydalı bir metot takibedilerek meydana getirilen bu baskı, genç tarihçilere eski metinleri alıştırmak gibi bir hizmette de bulunacaktır. Bu metinler Onbeşinci Yüzyılın edebî lisanını göstermesi bakımından da ayrı bir kıymet ifade etmektedir. İkinci Bayezit devrinin ilim adamlarından olan Mevlâna Mehmed Neşrî'nin eserinin bu ikinci cildi Osman Gazi, Orhan Gazi, Murat Gazi, Yıldırım Bayezit ve Timur istilâsı devirlerini ihtiva etmektedir.

Matmazel Noraliya'nın Koltuğu

Yazan: Peyami Safa. Nebioğlu Yayınevi. 296 sayfa, 400 kuruş.

İŞTE lehinde ve aleyhinde, iddiası nispetinde gürültü koparmış bir roman! Sayısı iki yüzü bulan çeşitli kitapları arasında kendisini bir fikir ve edebiyat adamı olarak kıymetlendiren Peyami Safa'yı her şeyden önce iyi bir romancı, kuvvetli bir fıkra muharriri olarak tanırız. Hangi edebiyat tarihi, onun «Bir Tereddüdün Romanı» ve «Dokuzuncu Hariciye Koğuşu» gibi romanlarını zikretmeden sayfalarını kaparsa eksik kalmış demektir.

Yakup Kadri, Halide Edip... gibi bir romancı neslinin en kalbur üstü simalarından biri olduğunda şüphe edilmiyen Peyami, on yıl susup da ortaya iddialı bir eser çıkarınca hepimizin alâkasını çekecekti.

Biz de, herkes gibi «Matmazel Noraliya'nın Koltuğu» nu bir şeyler bekliyerek okuduk. Şunu hemen belirtmeliyiz ki, bu eserin lehinde yazılmış olan «tenkid» lerin çoğunu pek mübalâğalı bulduk. Bir yazara göre «dehâ ışıklariyle süslenen» veya «yazıya tuncun aksanını veren» bu eser, bir başkasına göre de «Türk edebiyatına bir haceri semavi gibi düşmüş» tür. Bâzılarına göre de bu eseriyle «Peyami Safa, hattâ kendi sanat mazisini kapayıp Türk romanında yeni bir çağ açmış» tır...

Bize kalırsa son yüzyıl Türk romanında bu eserden çok üstünleri vardır. Roman birtakım marazi ruhları bir araya getirerek psikolojik bir tahlil meydana getirmek istemiştir. Eserdeki tiplerin birinci plânda gelenleri, çeşitli merhalelerdeki ruh hastalarıdır; aralarında romanın seyrini iyiye, doğruya, güzele sevkedecek hiçbir müspet tip yoktur. Bunların hemen hepsi, bugünkü Türk cemiyetine yalnız adlariyle iştirak eden köksüz ve mübalâğalı tiplerdir ve hayalîdir. Romanın üslûbu çetindili çetrefildir, anlaşılması güç kelime oyunlariyle ve yabancı terimlerle doludur. Usta bir muharririn maharetini belirten pasajları olmasına rağmen «Matmazel Noraliya'nın Koltuğu», «cihan çapında bir roman» değildir. Onda bugünkü Türk romancılığı seviyesini aşacak bir kudret görmek de müşküldür. Aziz Peyami bize gücenmesin. Bu eseri okuyanların kimi batırdı, kimi çıkardı, bizim de en samimî fikrimiz budur ve aksini iddia, bugünkü edebiyatımızın ve dünya romancılığının ne istikamette inkişaf etmekte olduğunu bilmemekten ileri gelir.

Bu vesile ile münekkidlerimizden ricamız var: Aman, edebiyatımızı Amerikan reklâm oyunlariyle karma karışık etmiyelim...

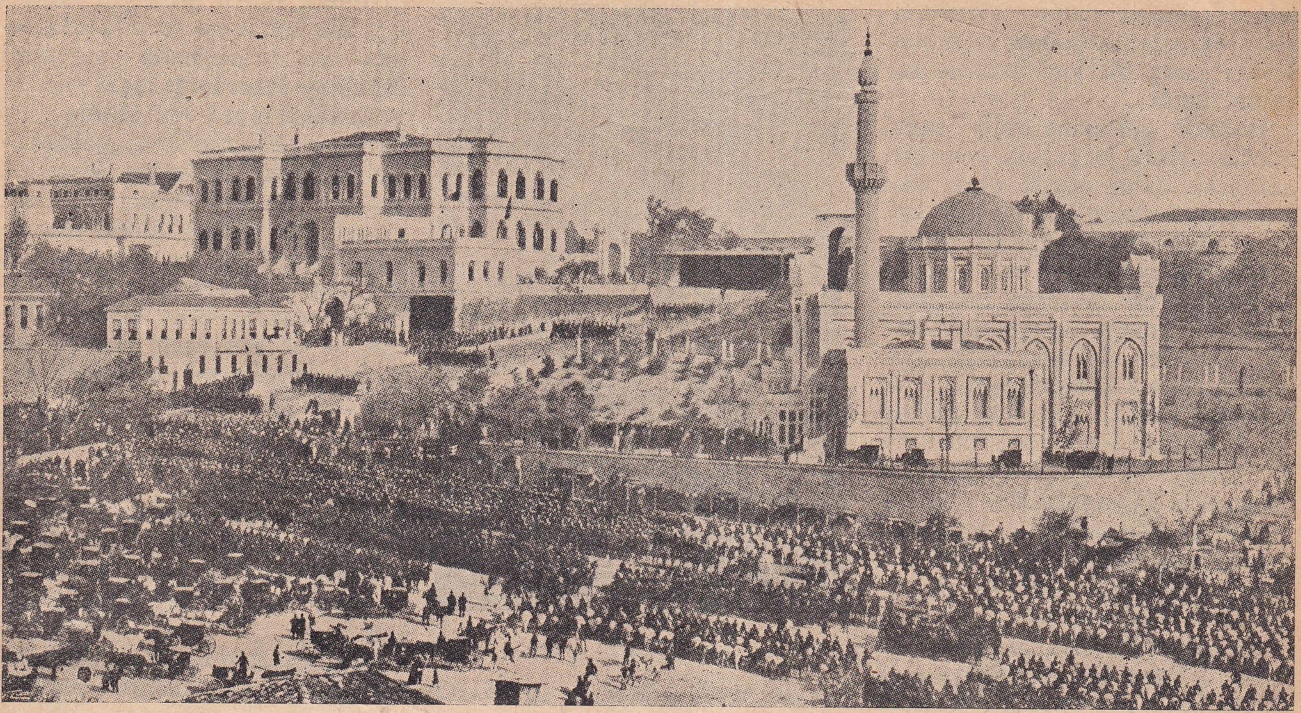
Besin Kılavuzu

Yazan: Yüksek Kimya Mühendisi Mehmet Ali Kâğıtçı. İstanbul, Kenan Matbaası. 254 sayfa, 1250 kuruş.

BASIN hayatımıza değerli makale ve etütleriyle karışan ve İzmit Sellüloz Sanayiinin teessüsünde çok büyük himmetleri görülen değerli fen adamlarımızdan Mehmet Ali Kâğıtçı, çok zarif bir baskı içinde güzel bir eser sunmuştur. B e s i n maddelerinin çeşitleri ve bunların insan organizmi üzerindeki etkileri, bugün hemen herkesin bilmesi zaruri bilgiler haline gelmiştir. Okuyucunun alâkası bilhassa dergi ve gazete makalelerinde bu mevzua çeşitli şekilde çekilirken böyle ciddi kitaplarla da bu merak daha uygun bir şekilde seviyelendirilmektedir. Kitapta besin maddelerinin çeşitleri (proteinler, karbon hidratlar, yağlar ilh...) hakkında esaslı ve herkesin anlıyabileceği bilgiler verilmekle kalmamış, bunların kalori, vitamin gibi zenginlikleri de incelenmiştir. Mufassal olarak verilen kalori miktarları, vitaminler ve madenî unsurlar cetvelleri dikkatle incelenmiye değer mükemmeliyettedir. Ayrıca halisiyetlerini kontrol için basit muayene usulleri, mağşuş maddelerin çoğaldığı ve dürüst ticaret anenelerinin azaldığı bu devirde müstehlik için hakikî bir rehperdir.

Aylık Ansiklop Tarih 2

Abdülhamidin, Hamidiye camisinde bir selâmlık resmi

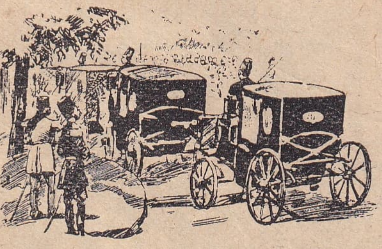
HİLMİ KIRTIŞ

ABDÜLHAMİDE ATILAN BOMBA

İkinci Abdülhamidin meşhur selâmlık resimleri. Cuma namazı kılınırken kahvesini içip oturan halife. Padişahın arabasını iten vezirler. Cami yanında atılan meşhur bomba hâdisesi nasıl oldu?

Abdülhamit, suikast korkusundan halkla temas etmez ve şehirde gezmezdi. Hele son zamanlarında haftada bir çıktığı cuma selâmlığı için bile, yalnız Hamidiye camisine giderdi. Yıldız sarayının yanındaki bu camiyi, sırf bu iş için yaptırmıştı.

Her hafta aynı tertiple yapılan cuma selâmlıkları şöyle olurdu: O gün Yıldız civarında erkenden gidip gelme başlar, Beşiktaş ve Nişantaşı tarafından üniformalı paşalar, zabitler, siyah redingotlu, istanbulinli siviller, sefaret memurları, konsoloslar, (sefirlerin zati kefaletiyle) yabancı seyyahlar, kavaslar arabalarla akın akın Hamidiye camisine taşınırlardı.

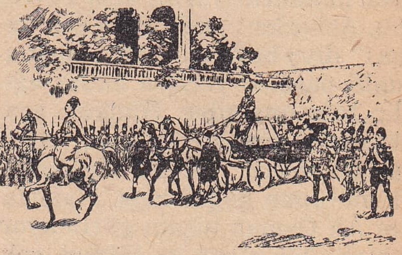
Nazırlar selâmlığa geliyor

Askerler selâmlığa geliyor

Öğleye doğru şehrin muhtelif noktalarından hareket eden üç dört bin kadar asker, önlerinde muzıka, Yıldız yokuşunu çıkmıya başlar ve tâyin edilen yere gelip dururlardı. Sonra, padişahın bindiği arabanın geçeceği yollara kum dökülür ve bir sürü hademe yerlerdeki ufak taşları toplardı. Bir boru sesi ve arkasından zabitlerin kumandaları işitilir ve askerler selâma dururdu. Valde kapısından aşağı doğru içinde Haremi Hümayun takımı bulunan birkaç araba iner ve cami avlusunun sol tarafına gelip dururlardı. Bu arabalar, beygirleri ve okları çıkarılarak birbirlerine yaklaştırılır ve etrafına da bir harem ağası kordonu çekilirdi.

Ondan sonra nöbet sırasiyle selâmlık resminde hazır bulunacak olan erkân ve ümera gelir. Bunlar evvelce mabeyin avlusunda toplanıp yoklama edildikten sonra küçük rütbeliler önde ve feriğe kadar büyük rütbeliler geride olmak üzere

Abdülhamit selâmlığa geliyor

ikişer olarak cami avlusuna gelip camiden avlunun kapısına kadar uzun bir saf halinde sıralanırlardı.

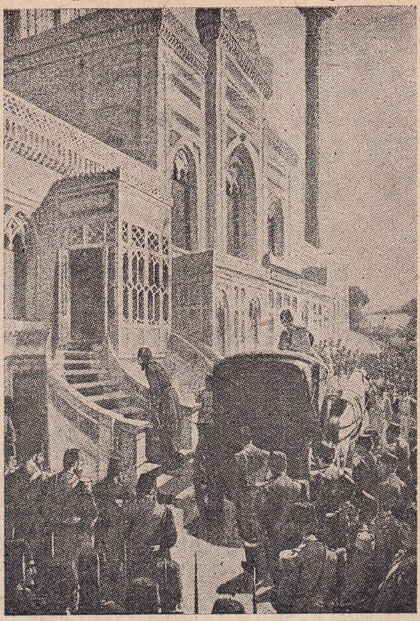
Bunlar yerlerine gelip durduktan sonra yukarıda yeni bir manzara daha peyda olur, vakarlı ve haşmetli birtakım zevatın gelmekte oldukları görülürdü. Bu gelenlerin vakarındaki ağırlık bir cihetten hepsinin vezir ve müşir olmasından diğer cihetten de içlerinden pek azının sikleti bedeniyesinin yüz kilodan noksan bulunmasından neşet ederdi. İçlerinden, bir hafta müddet birbirinin ayağına ip takmakla uğraşmaktan başka hiçbir iş görmemiş olan bâzılarının, hasımlariyle yan yana ve kemali nezaketle konuşarak yürüdükleri görülürdü.

Daha sonra başta Serkâtip Tahsin Paşa olduğu halde mabeyin kâtipleri ve mabeyinciler, hizmeti devlette bulunan Avrupalı memurini mülkiye gelir, bunlar da cami avlusunun sağ tarafında yer alırlardı.

Daha sonra şehzadelerden Abdülhamidin yalnız kendi oğulları, kimi atla, kimi araba ile gelir, bu grup da hünkârın camiye çıkacağı merdivenin yanında dururdu.

Beş dakika intizar, her şey hazır, herkes yerli yerinde. Hafiyeler dahi vazifeleri başında. On, on beş kadar silâhşor da hünkâr mahfeli merdiveninin önünde duruyor. Bir boru sesi daha!.. Minarede müezzin efendi ezan okumıya, muzıka "marşı Hamidi" yi çalmıya başlar, asker selâm durur ve saltanat kapısından hünkârın arabasının çıktığı görülür.

En önde ve epeyce bir mesafede gidiş müdürü yürür, onun arkasında atlı iki yaver, nihayet hünkârın yarım açık faytonu. Askerler "padişahım çok yaşa!" diye bağırır, cami avlusundaki paşalar yerlere kadar eğilip temenna eder. Hünkâr, arabasında dimdik oturmuş, eliyle selâm verir. Üzerindeki asker kaputunun göğsü açık. Hanedanı Âli Osman nişanı görünüyor. Başka bir nişan ve alâmet yok. Abdülhamidin güldüğünü hiç gören olmamıştır. Yalnız oğullarının önüne geldiği vakit onlara bakarak tebessüm ederdi.

Abdülhamit camiye girerken

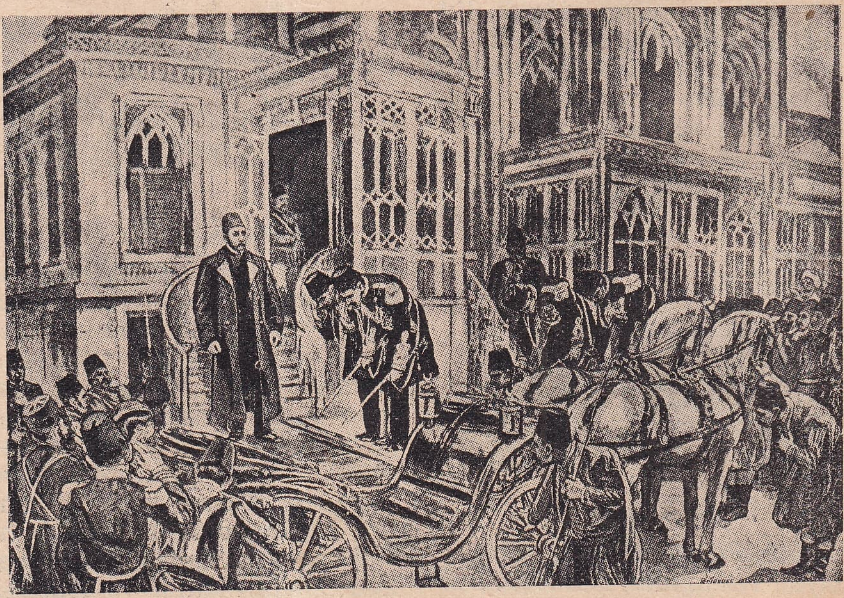
Gayet ciddi görünür, kendisini zinde ve tamüssıhha göstermiye çalışırdı. Merdivenden sürat ve sühuletle çıkıp inerdi. Yalnız fesini ikide birde düzeltmesinden asabi olduğu ve inzivayı seven bu zatın her hafta halk arasına çıkmak mecburiyetini oldukça büyük bir azapla telâkki eylediği anlaşılırdı.

Abdülhamit camiye gelirken arabasının etrafı ve arkası bir sürü mabeyinci, yaver, bendegân, silâhşor, hafiye ve hademe ile çevrilmiş bulunurdu. Arabada evvelleri karşısında Pilevne kahramanı Gazi Osman Paşa otururdu. Osman Paşanın vefatından sonra mabeyin müşirliği hiç kimseye tevcih edilmemiş ise de arabada mevkiini Serasker Rıza Paşa işgal ederdi.

Arabası merdiven önüne gelip durunca hünkâr iner, şehzadeleri, vükelâyı selâmlar, sonra en sadık bendegânından birkaçı arkasında olduğu halde merdiveni çıkar, gözden kaybolurdu. Seyisler arabayı harem arabalarının yanına çekerlerdi. Müşiran ve vüzera dahi camiye, alt katta kendilerine mahsus olan mahalle girerlerdi.

Namaz başlar, caminin içinde zengin, fakir hep bir arada Allah huzurunda ibadetlerini yaparken hususi yerlerinde toplanmış olan büyük devlet ricali, efendilerinin emrine intizaren müsahabeye dalar, sigaralarını içerlerdi.

Namaz devam ettiği müddetçe hünkârın kapısının önünde pürsilâh iki silâhşor bekler, zıllüllâhı filâlem (Allahın yer yüzündeki gölgesi) de mahfele girdikten sonra oradaki masanın başına oturur, sigarasını yakar, aşağıdaki cemaati Müslimin namazı bitirinciye kadar, hafiyelerin selâmlığa ve sefirlerle yabancılara mahsus mevkide kimler bulunduğuna dair verdikleri jurnalları okur. İcabedenleri yanına çağırarak emirler verir. Mabeyincilerden birini, ekseriya Emin Beyi ecnebilerin bulunduğu mahalle göndererek selâmını tebliğ, çay, kahve, şeker, sigara ikram ve

Abdülhamit camiden çıkarken

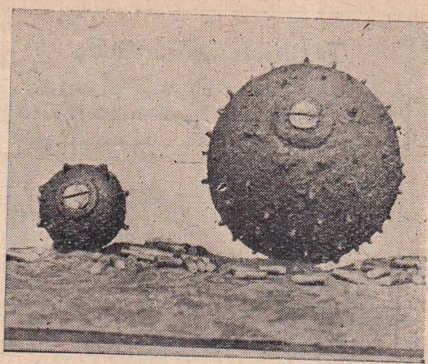
tevzi ettirirdi. İşte herkes zatı hazreti hilâfetpenahiyi namaz kılıyor zannettiği bir sırada o, bunca muhafızlara rağmen belki secdeye varmaktan korkarak kendi işlerini görmekle meşgul olurdu. Avluda ise, yaverler iradatı seniyyeyi icra için oraya buraya koşar dururlardı.

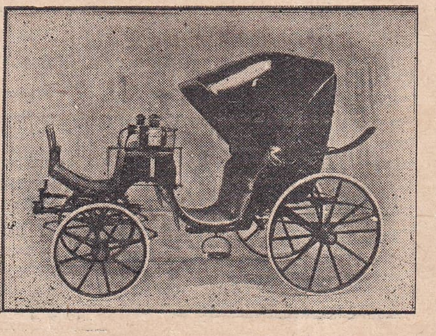
Namaz yarım saat kadar devam eder, bu esnada, hünkâr belki avdette bir tanesine biner ihtimaline binaen caminin avlusuna beş altı at getirilirdi.

Eğer resmi geçit icrası emrolunmazsa selâmlığa gelen asker, hünkârın avdetinden evvel kışlalarına dönerlerdi. Çünkü avdet artık selâmlık resminden sayılmazdı. Abdülhamit bu esnada daha hafif bir arabaya biner ve dizginleri de kendi kullanırdı. Arabada ne arabacı, ne seyis hiç kimse bulunmazdı. Arkasından vükelâ, paşalar, yaverler, hizmetkârlar karmakarışık olarak saray kapısına kadar koşardı. Evlerinde bir odadan bir odaya yaya gitmiye üşenen ihtiyar ve şişman paşalar, hünkârın hareketini kolaylaştırmak için arabasının tekerleğini tutup itmekte yarışırlar gibi birbirlerini itip kakarlardı.

Camiden cemaat de dışarıya dökülürdü. Harem arabaları tekrar koşulur; kadınların pencerelerden attıkları ufaklıkları kapmak için beygirlerin ayakları, tekerlekler altında yuvarlanan dilenciler arasından geçerek yerlerine dönerlerdi. Ortada kalan seyirci kalabalığının gürültüsü on dakika daha devam eder, ondan sonra Yıldız önünün gene eski sükûneti avdet eylerdi.

Tarih 8 temmuz 1905 ve gün cuma... Gene böyle bir selâmlık resmi yapılıyordu; müthiş bir gürültü yeri, göğü titretti. Kesif bir barut kokusu, müthiş bir duman, Yıldız civarından yükselerek Yenimahalleye doğru uçtu. Beşiktaş civarı yerinden sarsılmıştı. Ne oluyordu? Bu, her halde bir suikasttı. Fakat Abdülhamit ölmüş müydü? Acaba millet bu zalimden kurtuldu mu? Şimdi, süvari askerleri şaşkın, perişan, beygirler ürkmüş, inzıbat muhtel olmuş, on on beş süvari neferi Hasanpaşa deresine doğru Yıldızdan aşağı koşuyor, geriye dönüyor, ne yapacağını şaşırıyordu. İstanbul ve Beyoğlu cihetinde bulunanlar yalnız bir bomba sesi işitmişlerdi; fakat Yıldız civarındakiler böyle hiç işitmedikleri bir gürültüden korkarak sokaklara fırlamışlardı. Hamidiye camisi civarı karmakarışıktı. Sadık bendeler kâmilen firar etmişlerdi. Caminin pancurları kopmuş sallanıyor, her tarafta bir sükût, bir korku hükümferma oluyordu. Ötede caminin karşısına düşen parmaklığın içindeki meydanda hiç kimse yoktu. Biçare bir adam, başı kopmuş, yerde yatıyor, elindeki ekmek çıkını yanına düşmüş, boğazından akan kanlar sarı topraklar üzerinde iz bırakarak akıyordu. Beride iki sürücü çocuğu yerlere serilmişti. Birinin göğsü parça parça olmuş, kırmızı ciğerleri kanlar içinde meydana çıkmış, cansız yatıyordu; öbürü daha ruhunu teslim etmemiş, delik sinesi inip çıkıyor, kapanık gözleri semaya müteveccih, topraklar içine uzanmış, boğazından hafif bir hırıltı çıkıyordu. Daha ötesi, parmaklıkların civarı korkunç bir mezbaha halindeydi. Koca koca babayiğitler oldukları gibi duvar diplerine devrilmişlerdi. Parmaklığın dibi beygir ölüleriyle doluydu. Bu ölülerin altından seller gibi kanlar akıyordu. Bir süvari, beyaz elbisesi, ezilmiş kalpağı ile beygirinin üstünde cansız yatıyor, telef olmuş beygirlerin arasından arada sırada kanlı, pıhtılaşmış kanlarla mülemma bir bacak uzanıyor, sonra bu bacak diğer kanlı gövdelere temas ederek kayıyordu. Bu beygirlerin altında süvari neferlerinin kanlı başları müşahede olunuyordu.

Abdülhamide atılan bombalardan ikisi

İçine bombaların konduğu fayton

Yeşil parmaklıklar kıpkırmızı kan ve et parçaları içindeydi. Bombanın tesiriyle fırlıyan insan etleri hep duvara, parmaklıklara yapışmıştı. Abdülhamit bütün bu etler arasında bir heyulâyı istibdat gibi camiden çıkarak sarayına dönmüş, tahkikat, nefiler, hapisler, cezalar icrası için emirler vermişti.

Her tarafı insan ve beygir ölüleri, kesif barut kokulariyle dolu olan bu tenha meydan ortasında bir çukur hâsıl olmuştu; bu çukurun etrafına üç dört kişi toplanmış, gûya tetkikatta bulunuyorlardı. Bunlar Sakallı Mehmet ve avanesiydi!

Sonra onlar da çekilmişlerdi. Şimdi, Abdülhamidin parasını yiyerek kulluk vazifelerini yapamıyan casusları bir korku almıştı. Bir taraftan yalnız tahkikat icra olunuyor, diğer taraftan insan ölüleri, beygir naşları araba araba naklediliyordu. Yıldız civarında vukua gelen bu suikast hakkında İstanbul ahalisi bir şey bilmiyor, meraktan çatlıyordu.

Nihayet tahkikat icrasına da başlandı. Canileri meydana çıkarmak için bir heyeti mahsusa teşkil edildi. Bu heyete Necip Melhame, Necmettin Molla Bey, cinayet reisleri vesair zevat tâyin olundu. Bütün tazyikat Ermenilere karşı icra edildi. Tevkifat olanca şiddetiyle başladı. Ermeniler gece sabahlara kadar araba araba Yıldıza götürülüyor, bunlara zulümler, eziyetler ediliyor, hâdisei cinaiye faillerinin zahire ihracı için her türlü tedabiri zalimaneye tevessül olunuyordu. Ermenilerden birçokları bu mezalime tahammül edemiyorlar, bâzıları aptesane köşelerinde ibrik tenekeleriyle intihar ediyorlardı.

Fakat İstanbul gazetelerinin dili de cidden garipti. Ertesi

sabah intişar eden gazeteler Yıldızda bir hâdisei cinaiye vukua geldiğini ve zatı şahanenin haiz oldukları kuvvei kudsiyei hilâfet tesiriyle harikulâde bir mekânet ibraz buyurduklarını yazıyorlardı. Abdülhamit yüzünden telef olan biçareler için heyecanlı hiçbir kelime yoktu. Avrupa gazeteleri kanlı sultan hakkında sayfalar doldurdukları halde İstanbul gazeteleri bu gazetelerdeki kelimeleri de değiştiriyorlar ve Abdülhamidin korkaklığından bahseden yerleri de tersine çeviriyorlardı. Abdülhamidin kurtuluşundan dolayı, korkudan bâzı kiliselerde dualar ediliyor, diğer taraftan da tahkikatta, mezalimde devam olunuyordu.

Nihayet, hakikat tamamiyle meydana çıkarıldı. Bu hareketin, Osmanlı milletini Abdülhamidin zulmünden kurtarmak için bâzı Ermeni vatandaşlar tarafından icra olunduğu anlaşıldı. Vakanın tertip ve icrasını bütün hakikatleriyle tasvir eden ve Necmettin Molla Bey tarafından tanzim olunan müdafaaname mabaatli olarak bütün İstanbul gazeteleri tarafından günlerce neşrolundu.

Bombanın Joris ve rüfekası olan bâzı cesur Ermeniler tarafından bin türlü müşkülâtla hazırlandığı ve saatli bombayı havi araba, cuma günü selâmlık resmi yapıldığı sırada Abdülhamidi temaşaya gelen ziyaretçi arabalariyle beraber cami yakınına getirildiği, bombanın cami içine kadar tesir ederek Abdülhamidi behemahal telef edecek bir kuvvette zannedildiği, Abdülhamit camiden çıkar çıkmaz saniyeli tapayı havi olan bombanın müthiş bir surette iştial ettiği gayet vazıh ve mufassal bir surette meydana konuldu.

Komisyon heyetine Abdülhamit tarafından rütbeler, nişanlar yağdırıldı. Hâdise failleri arasında bulunan Belçikalı Joris hapsedildi. Artık ondan sonra hafiyelere bir faaliyet geldi; Yıldız civarına Seddi İskendere benzer muazzam bir duvar inşa edildi ve zulüm arttıkça arttı, 1908 tarihine kadar her gün biraz daha şiddetlenmek üzere devam etti.

Tarihten karikatürler

Üstat Cem'in bugüne de uyan kırk yıl önceki karikatürlerinden

İçyüzü

— Ah alçaklar, ah mürteciler, namussuzlar, hamiyetsizler!..

— Elâleme neden böyle fena sözler söylüyorsun?

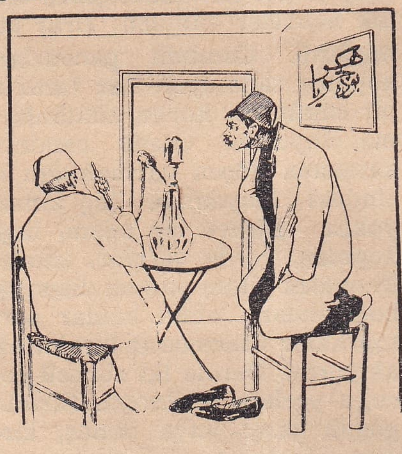
— Senin aklın ermez; başkalarına böyle demesem kendimin hamiyetli olduğumu herkes nasıl bilecek?

Evde politika

— Haydi doğrusunu söyle beyciğim: İttihattan mı, yoksa Ahrardan mısın?

"Not: Bu karikatürün neşredildiği sıralarda belli başlı iki parti mevcuttu".

İdarei örfiyeye dair

— İster bırakırız, ister kaldırırız.. Şikâyetin neden? Nargilenin ateşine su mu döküyorlar?.. Hiçbir şeye tutulmuyorum, şu hürriyete de ne çabuk alıştınız!..

"Not: Şu hürriyet kelimesi yerine demokrasi kelimesini koyunca bu karikatür de bugüne uyar zannındayız".

Mebuslar arasında

— Yok devreyi bililtizam uzatmışız, yok yarım tahsisat fazla almışız, elli lira bize çokmuş, daha bilmem neler...

"Yemeğinde devam ile" bırak söylesinler. Atalar sözüdür, aç adam oynamaz.

"Not: Bu karikatür "Cem" adlı mizah mecmuasından alınmıştır".

İlk demiryolu tarihinden garip notlar..

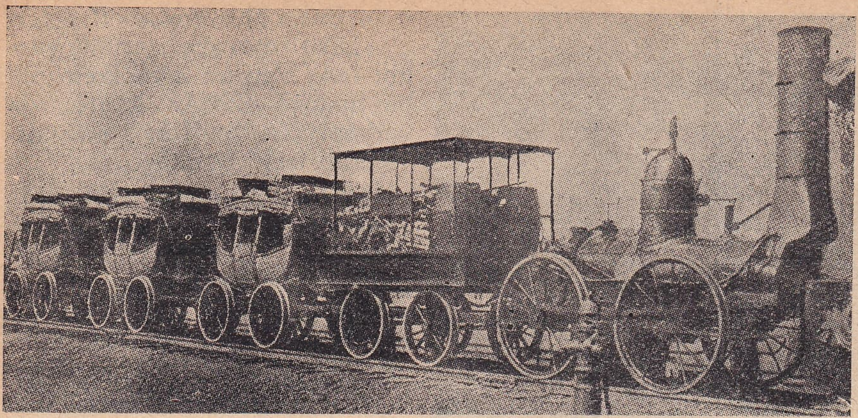
* Bavyera krallığı Etıbba odası demiryolu inşasının halkın sıhhatine bir suikast olduğunu ilân etmiştir. Çünkü bu kadar süratli yolculuk yolcularda beyin sarsıntısı, seyredenlerde ise baş dönmesi doğururmuş.

* Almanya'da demiryolunun babası sayılan J. Baader 1831 de hükümete müracaat ederek inşa ettirmek istediği yol için yardım istemiştir. «Tecrübede muvaffak olamazsa geri alınmak şartiyle» ve uzun zaman bekliyerek ancak, bizim paramızla 200 lira kadar bir şey alabilmiştir.

* Bavyera Mimarlar odası trenlerin doldurma yerlerden asla geçemiyeceğini, buralarda muazzam duvarlar yapılması icabettiğini bildirmişti.

* İlk yeraltı treni bundan 80 yıl önce Londra'da açılmıştır. Bugün 17 büyük şehirde yeraltı treni işlemektedir. Bunlar; Atina, Barselon, Berlin, Boston, Budapeşte, Bounes Ayres, Şikago, Glasgov, Hamburg, Liverpool, Madrid, Moskova, New York, Paris, Filâdelfiya, Sidney ve Tokyo'dur.

İlk yolcu treni katarlarından biri

★

GRAND - CORTRET

İLK TREN

Bugün tayyareye binmekten korkanlar gibi o zaman da trene binmekten korkanlar çoktu. Tren yolculuğunu bir şiir gibi ballandıran Victor Hugo bu vasıtadan çok memnundu.

★

Bir gün geldi ki, yolcularla yüklerin demiryoliyle ve buhar vasıtasiyle taşınacağı söylendi.. Vakıa Fransa'nın muhtelif noktalarında, demiryolu üzerinde arabalar, katarlar, atlar tarafından çekilen trenler işletilerek tecrübeler yapılmıştı ve buharla bu «demirden beygir» çoktanberi insanların zihnini işgal edip duruyordu.

Paris'le Saint-Germain arasındaki demiryolunun açılış töreni 25 ağustos 1837 de yapılmıştı. 1842 de çıkarılan bir kanunla da geniş bir demiryolu şebekesi kuruldu.

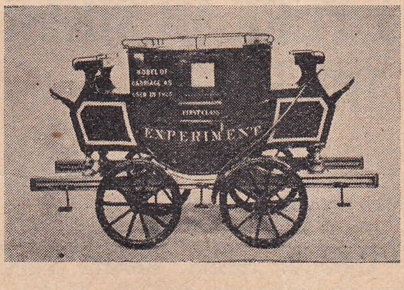
Lâkin, dilijans denilen insan ve yük taşıyıcı büyük arabalar için, bu kanun henüz bir idam hükmü sayılamazdı. Dilijanslar, 1858 yılında, birçok yerlerde hâlâ işlemekle kalmamış, ayrıca, birçok katarların arkasına takılarak mesajeri treni adiyle kullanılmışlardır. Bunlar tekerlekleri çıkarıldıktan sonra, düz bir vagona oturtulur, o şekilde kullanılırdı. Şimendiferler ancak bâzı büyük şehirler arasında işlediklerinden, demiryolunun bittiği mevkide, dilijanslar, tekerlekleri takılıp atları koşularak, yolun oradan sonraki kısmına devam ederlerdi. Böylece, uzun yıllar, demiryolu üzerinde işliyen dilijanslar görüldü.

Lokomotif, yavaş yavaş her tarafta atın yerini tutuyor, eski devrin süslü dilijansları da, taşra şehirlerinde ve uzak kasabalar arasında ulaştırma rolü alıyordu..

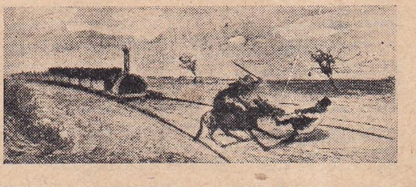
Fransa başbakanı Mösyö Thier, bu ilk şimendiferi, gayet kısa birkaç hat üzerinde işlemekten, yahut birkaç büyük şehiri birbirine bağlamaktan başka işe yaramıyacak bir oyuncaktan ibaret telâkki etmişti. Kilise tarafından, muazzam bir törenle takdis edilmesine rağmen, 1858 yılında bile şimendiferi hâlâ hor gören ve üç dört günlük yola posta arabasiyle gitmeyi tercih eden kimselere raslanıyordu..

Meşhur âlim Arago, 1856 yılında, şimendiferlere pek güvenemiyor, tünellerde nefes almak kabil olmıyacağını söylüyordu. Aksi istikametlere giden iki tren, karşılaştıkları zaman, iki katar arasında kalacak havanın çok şiddetli bir tazyıka maruz kalacağı için yolcuların havasızlıktan derhal tıkanıp öleceklerini iddia edenler vardı. Köylülere gelince, onlar, kilisenin takdisine rağmen o yıllar yağan sürekli yağmurları ve patateslere ârız olan hastalıkları lokomotifin dumanlarına atfetmekte gecikmediler.

Büyük edip Victor Hugo yaptığı ilk şimendifer seyahati hakkında, karısına şu satırları yazıyor: «Saat dördü on geçe hareket ettim, sekizi çeyrek geçe dönmüş bulunuyorum. Bu arada, bir saat bir çeyrek Bruxelles'de kaldım, Fransada yirmi üç fersah yol aldım. Şimendifer seyahati lâtif bir şey. Sürat emsalsiz. Yol kenarlarındaki çiçekler çiçek değil, kırmızı veya beyaz benekler, daha doğrusu çizgiler gibi gözüküyor. Nokta namına bir şey yok, her şey çizgi oluyor. Ekinler gür sarı saçlara benziyor, yoncalar ise uzun, yeşil saç örgüleri. Şehirler, çan kuleleri, ağaçlar, ufukta birbirine karışıyor, hora tepiyor; arasıra bir gölge, ayakta duran bir hayalet, kapının yanında şimşek süratiyle bir gözüküp bir kayboluyor. Bu, usulen katara selâm duran yol bekçisi. Vagonda, insan kendi kendine düşünüyor: Üç fersahlık yol kaldı, on dakika sonra varacağız.

İlk yolcu treni arabalarından biri (İngiltere müzesinde)

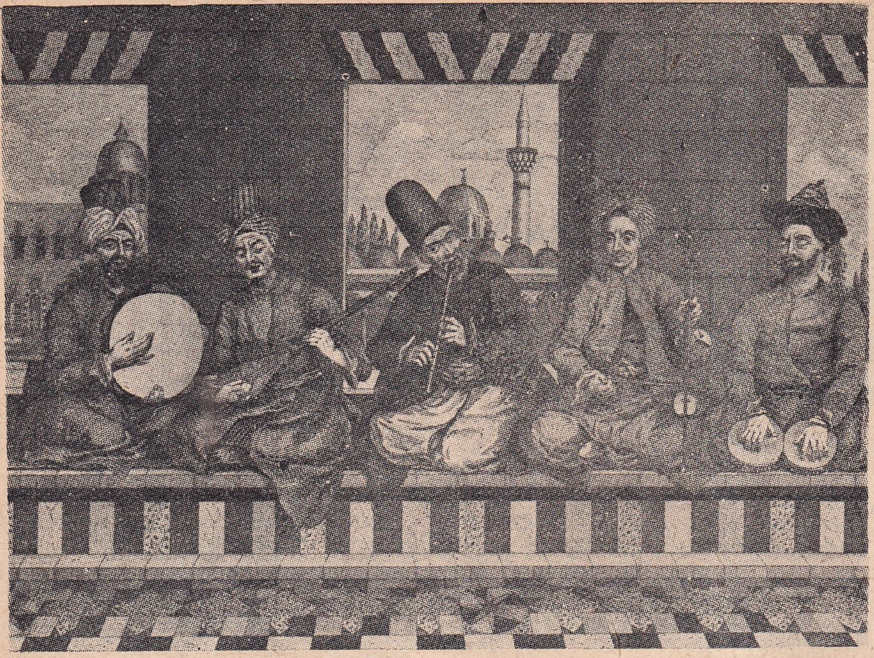
Tren ve merkep (zamanında çıkmış bir karikatürden)

«Akşam, dönüş esnasında, ortalık kararıyordu. Ben birinci arabadaydım. Lokomotif, önüm sıra müthiş bir gürültü ile alev saçıyor, ağaçlarla tepeleri kızıla boyıyan büyük, kırmızı ışıklar tekerleklerle beraber dönüyordu. Bruxelles'e giden katarla karşılaştık. İki trenin yan yana böyle süratle geçişi çok korkunç bir şey, yolcu, bu iki süratin birbirini artırdığı zehabına kapılıyor. İki katar halkı birbirlerinin yüzünü seçemiyorlar. Geçen şeyin vagon mu, erkek mi, kadın mı olduğu farkedilemiyor, yalnız bir girdibad arasında, beyazımsı yahut siyah şekillerin geçtiği görülüyor. Bu girdibaddan, avazeler yükseliyordu. Her iki tarafta altmış vagon vardı, bu vagonların içinde, kasırgaya yakalanmış gibi sürüklenerek, kimi kuzeye, kimi güneye doğru giden binden fazla insan bulunuyordu.

«Demir beygirin gerçekten bir hayvan olduğunu düşünmemek için çok gayret sarfetmek lâzım. Dururken soluduğu, hareket ederken inlediği, yolda bağırdığı işitiliyor. Terliyor, titriyor, kişniyor, ağırlaşıyor, hızlanıyor. Tekerleklerinden yahut ayaklarından her an kıvılcımlar fışkırıyor, soluğu, yol üzerindeki ağaçlara takılıp dağılan beyaz duman bulutları halinde, başımızın üstünden geçip gidiyor.

«Saatte on iki fersah yol alarak, bütün bir şehir halkını, bin, bin beş yüz kişiyi böyle sürükleyip götürebilmek ancak bu hârikalı hayvanın başarabileceği bir iş..»

Her yeni teşebbüs gibi, şimendiferlerin de bir emekleme devresi, noksanlıkları, bilhassa kazaları elbette olacaktı. Bu kazalar, bugünkü gibi, hatların giriftliği, münakalenin çoğalmasına nispetle müstahdem azlığı gibi sebeplerden değil, acemilikten, hattâ daha ziyade, yolcuların emniyetini sağlama tedbirlerinin yetersizliğinden ileri geliyordu. 1842 yılındaki Versailles treni yangınının birçok insan kaybı ile neticelenmesi bu yüzdendir. Fakat yüzyıl sonunda, şimendifere öyle alışılmıştı ki, ahali bu sürat vasıtasından faydalanmak için her tehlikeyi göze alabiliyordu.

Bir yabancı ressamının eski bir ingilizce kitaptan aldığımız bir gravürü

★

OSMANLI SARAYINDA TÜRK MUSİKİSİ VE BİR AŞK HİKÂYESİ

Osmanlı sarayında altmış kişilik saz heyetleri. Küme fasılları. Cariyeyi seven musiki üstadı. İdam cezası ve sonu.

Onbeşinci Yüzyıl sonlarında ve İkinci Bayezit zamanında saraya giren musiki, İkinci Selim ve bilhassa Üçüncü Murat ve sonraları Üçüncü Ahmet, Üçüncü Selim zamanlarında en parlak devirlerini yaşamış, maahaza İkinci Mahmut'tan da teşvik görmüştür. Padişahlar içinde bestekâr olanlar da vardır.

Üçüncü Murat, gözlerini, kendi saz heyetine «Bimarım, ey ecel, bu gece bekle; cânım al!» şarkısını söylettiği gece kapamıştı. Onun zamanında (1574 - 1595), alâtı musikiye olarak rübab, ney, musikar, çenk, şeştar, kuddüm, ravza, ut, santur ve daha on saz malûm bulunuyordu. Gitgide birçoğu istimalden kalktı.

Üçüncü Ahmet zamanında sarayın orta halli bir saz takımı 13 hanende, 8 neyzen, 4 tanburi, 2 santuri, 3 kemani, 1 düdükçü, 2 nefirci, 1 çenkci, 1 miskalîden terekkübeder, bazan da hanende ve sazendelerin mecmuu altmış kişiye çıkardı.

Üçüncü Selim devri, Türk musikisinin en parlak devirlerinden birini teşkil eder. Bizzat musikişinas ve bestekâr olan padişah, zamanın en güzide mıtrıplarını, hanendelerini, bestekârlarını sarayına toplamıştı.

Aynı zamanda saray dışındaki musikişinaslar da saraya davet olunur, padişahın huzurunda altmış kişilik bir heyet tarafından «küme fasılları» yapılırdı.

Üçüncü Selim musiki üstatlarına fazla itibar gösterirdi. Bir gün fasıla geç kalmış olan o zamanın üstatlarından «İzak» ın kapıdan sokulmadığını ve hırpalandığını duyunca kapı muhafızlarını çağırarak:

— Baka bire bostancı! Senin gibi herif ruyu arz üzerinde yüzbin tane vardır; ama İzak gibi bir nadirei rüzigâr kaç asırda yetişir? Hoş imdi kendisin tatyibedip içeri bırakasız!

Diye emir vermişti. Sarayda kendi ve sesi güzel cariyelere muntazam bir şekilde musiki tedris ederdi. Meşhur üstatlarından Sadullah Ağa bunların hocaları arasındaydı. Bu sanatkâr ince ruhlu ve hassastı; cariyelerden birine gönlünü kaptırdı, öteki de kendisine bigâne kalmadı, buluştular. Bu hal zamanla padişaha aksetti. Sadullah Ağa emniyeti suiistimal etmiş, padişaha ait iffete de nevıma taarruz eylemişti. Selim evvelâ kızdı:

— Yakalayın haini, götürün!

Dedi ve idamına emir verdi. Götürüp hapsettiler. Fakat padişahın sanatkârlara muhabbetini ve Sadullah Ağanın kıymet ve meziyetlerini bilenler cellâdın önüne geçerek mesuliyeti üzerlerine aldılar ve katli tehir ettirdiler. Sadullah Ağa mahpeste «bayati araban» faslını telif etti. Bu bir şehkâr musikiydi. Bir gün padişahın neşeli bir zamanında bu fasıl çalındı. Hünkârın bilgili ve hassas kulakları derhal farkına vardı; şimdiye kadar işitmemiş olduğu bu mutena parçanın ismini, bestekârını sordu.

— Sadullah kulunuzdur, katline tekaddüm eden günlerde telif etmiş, huzuru şahanenize arza fırsatyap olamamıştı!.

Dediler. Selim bu fevkalâde parçayı ve onun mübdiini, ona reva gördüğü muameleyi düşündü. Gözleri yaşardı ve müteessif bir tavırla Ağanın meziyetlerinden bahsetti.

Bu en münasip bir dakika idi. Hakikati dolambaçlı bir şekilde, korka korka söylediler. Padişah, Ağanın hayatta olduğunu anlayınca fevkalâde sevindi. Onu atiyeler ve ihsanlarla taltif etti ve maşukasiyle izdivacına müsaade verdi, hattâ düğünlerini yaptırdı.

SERVER İSKİT

«ŞİNASİ» NİN İNANILMAZ DERECEDE GARİP OLAN TARAFLARI

Edebiyat ve gazeteciliğimizin hakikî ve en büyük üstatlarından, âlim, fâzıl "Şinasi", deli denecek derecede vehimli idi. Mecnunane bir azamet neticesi karısını boşayan Şinasi bir taraftan kara bir yokluk içinde imiş gibi yaşarken, öbür taraftan da padişah ihsanlarını reddederdi.

Edebiyatımızda yeni bir çığır açan ve Türk gazetecilik üstadı sayılan Şinasi, tab'an garip bir adamdı. Âli ve Fuat paşaların kahrına uğramış ve fakat sonra dost olmuşlardı. Delilik derecesine varan çekingen bir tabiatı vardı ve haddinden fazla müstağniydi.

Abdülâziz kendisini taltif etmek ister, fakat Şinasi ziyaretten kaçınır ve belli etmemek için de kendisini hasta bellettirirdi.. «Tasviri Efkâr» ın ilk sayısı çıktığı gün padişah kendisine beş yüz lira göndermiş, fakat Şinasi:

— Benim o kadar para ile görülecek işim yoktur.

Diye parayı yaverden almamış, geri çevirmişti.

Memlekette meşruti bir idare kurmak üzere teşekkül eden «Yeni Osmanlılar» cemiyeti erkânı 1867 de Avrupaya kaçtıkları vakit, birkaç yıldanberi Pariste bulunan Şinasi'yi Namık Kemal ve bâzı arkadaşları ziyaret etmişler, fakat vehimli ve lüzumundan çok fazla temkinli bulunan Şinasi tarafından istiskal edilmişlerdi. Şinasi orada kütüphanelerde okumak, zamanın âlimleriyle temas etmek ve lûgat yazmakla vakit geçirir ve hususi maişet tarzında da âdeta bir bohem hayatı yaşardı.

Şinasi kimseye emniyet etmez, kimse ile uzun görüşmezdi. Kendisine sual sorulmasını arzu etmez, sorulursa mânidar tebessümlerle mukabelede bulunur, pek pek «evet» veya «hayır» derdi. Kimsede el yazısının bulunmasını istemez, maddi işlerini bile başkalarının mektuplariyle hallederdi.

Şinasi evliydi. Bir icabolmadan, sırf vehim yüzünden âdeta memleketten kaçmış gibi kendisini Pariste ikamete mecbur etmesi hoş değildi. Karısı, Abdülâzizin Avrupa seyahatine iştirak eden ve bir müddettenberi Şinasi ile araları düzelmiş olan Fuat Paşaya, efendisinin İstanbula gelmesine tavassutunu rica etmiş ve paşa da bu vazifeyi yerine getirmişti.

Şinasi merhum

Filhakika Şinasi bir müddet sonra İstanbula gelmiş ve fakat bu tavassut kibrine dokunduğu için İstanbulda kaldığı beş güncük müddet zarfında ilk işi, mahallesinin imamiyle birkaç dostunu yanına çağırarak onların huzurunda nikâh parasını vermek ve karısını boşamak olmuştu.

Kendisini yakından tanıyanlar onun garip hallerinden lehine mânalar çıkarırlar ve müsait hükümler verirlerdi. Meselâ Ebüzziya Tevfik merhum kendisini şöyle tarif ediyor: «Şinasi, müteazzım değil, hilkaten ve hulken muazzam idi. Mütekebbir değil, fıtratan ve terbiyeten kâbir idi». Onu tahlil edenler arasında; birçok hallerini J. - J. Rousseau'ya benzetenler de vardı.

Şinasi'nin İstanbula son gelişi 1869 tarihine raslar. O, o zaman, Babıâlinin sadaret kapısı karşısına düşen köşedeki binada bulunan «Tasviri Efkâr» matbaasında yatardı. Pek mükemmel bir türkçe lûgati vardı. İstanbula bu son gelişinde lûgatinin basılmasını sağlamak istiyordu. Dizgi kasalarında bâzı kolaylık tertibatı ve lûgat için birtakım hususi işaret harfleri yapıyordu.

Bu işler hakkında görüşmek üzere bir gün Ebüzziya Tevfiği çağırtmıştı. Ebüzziyanın sonradan bu mülâkata dair yazdığı bir yazıdan şu notları alıyorum: «.. Odanın sol cihetteki köşesine iki ince şilte serdirerek bir yatak yaptırmış. Arkasına vişne çürüğü bir kumaşa kaplanmış köhne bir samur kürk giymiş; dizlerine de yorganı çekmiş oturuyor. Önünde, içinde mercan kırığı kadar dört beş ateş kalmış bir toprak mangal duruyor.. Odada ne bir sandalye var, ne de oturmak için başka bir yer!.. Yorganı çekerek yatağın ayak ucunda yer verdi».

Ebüzziya, Şinasinin verdiği işi yapıyor ve tekrar görmiye gidiyordu. O günkü tasvirlerinden de şu satırları alıyorum: «.. O gün hava; yağmurlu ve rutubeti barideyle dolu idi. Odadan ziyade bir koğuş itlakına şâyan olan ikametgâhında ise eşyadan eser yok. Her yer çıplak. Her tarafta bürudet ve rutubet mahsus. Toprak mangal da, galiba ateş konulmak için kaldırılmıştı. Yanıbaşında tenekeden yapılmış bir şamdana dikilmiş olan mum, akıntılariyle tablasını doldurmuştu. Ekser yerlerinin boyası kabarıp dökülmüş siyah bir tepside akşam yemeğinden kalma bir parça tahan helvasiyle zeytin çekirdekleri, biraz da ekmek bulunuyordu. Döşeme tahtasının üzerine de gece içtiği cıgaraları söndürmek için sırayla bastırmıştı.

Şinasi burada, bu han odası gibi yerde, köşeye serdiği yatağını, gece yatıp gündüzün minder gibi kullanarak epeyce bir müddet daha oturdu ve sonra Cihangirdeki evinde öldü. Padişahın beş yüz lirasını almıyan da gene bu adamdı.

RİZA PAŞA

Eski seraskerlerden

1897 YUNAN HARBİ

Yunanlılar azmıştı; Girit'te iğtişaşlar ve yangınlar çıkardılar. İslâm ahaliyi katl ile hükümet konağına taarruz ettiler ve bir filo donanma ile üç tabur asker sevkederek adayı maletmek istediler; büyük devletler önledi. Hudutta da asker toplayıp bizi iz'aç ettiler ve harb çıkarmak istediler. Nihayet istedikleri oldu; askerimiz hududu geçti, üç hafta zarfında en son müdafaa hatları olan Dömeke'ye kadar aldı.

O zamanın seraskeri Riza Paşanın "Hulâsai Hâtırat" adlı eserinden aldığımız aşağıdaki satırlar, sarayın miskinliğini ve korkaklığını anlatmak bakımından okunmıya değer.

«Yunaniler, Yunanistanın son teşekkülleri başlangıcındanberi eski tarihlerine vücut vermek üzere gözlerini bir taraftan Giride, diğer taraftan Makedonyaya dikmiştiler. Bunlar Deliyani kabinesinin sevkiyle vaziyet ve halimizden bilistifade bir kere Makedonyaya doğru yürümek, diğer unsurlar ile de meskûn olan bu kıtamızda kendilerine mümkün mertebe süratle büyük bir istifade hissesi temin etmek azminde bulunuyorlardı.

Bütün Yunanistanda hazırlıklar devam ediyordu. Bir taraftan harb gemileri ve bilhassa torpitolar mübayaa, diğer taraftan askerî kuvvetlerini ellerinden geldiği kadar tezyit ve ıslah ile mühimmat siparişleri veriyorlardı.

Prens Jorj başkumandan sıfatiyle Yenişehire kadar çıkıyor, hududtan eşkiya kisvesi altında çete muharebeleri verecek asker geçiriliyor; hudut boyunda bunların arkasında ihtiyat fırkalar bulunduruluyor, şekavet günden güne artıyor, Osmanlı askerlerinden telefat oluyordu.

Biz gûya hiç, hiçbir şey olmuyormuş gibi asla kımıldamıyorduk; hududumuzun müteaddit noktasından geçirilen birçok eşkiyanın asker olduğu resmen teeyyüt ve zabitan idaresinde, hattâ borazanlarla sevkolundukları taayyün ediyordu. Biz ise İzzet Holu Paşa (Arap İzzet = mabeyin ikinci kâtibi) gibi bir bedmayenin önü alınamıyan tezvirat ve telkinatı ile hâlâ harbden uzak ve çekingen bulunuyor ve bu politika ile Yunanilerin, bahusus Girit hakkındaki emel ve ihtiraslarını gittikçe arttırmış oluyorduk.

Avrupa matbuatına iyiden iyiye eğlence olmuştuk. Bize artık hasta değil, âdeta son nefesinde imiş gibi bakılıyordu...

Grit'te ika edilen yangınlar ve tahribat ile, Alasonya ve Katrina üzerlerinde çeteler birbirini takibediyordu. Hudut üzerinde bir iki Yunan fırkası toplanmış bulunuyordu.

Artık bu barut kokusu üzerine vükelâ meclisi mabeyine celbedilerek gûya keyfiyetin müzakeresine memur edildi. Müzakere, müzakere olmak için serbes olması, herkesin ancak vicdanın sesine tabi olması lâzım gelir. İzzet, harb tarafı iltizam edilmemek üzere tebligat kılıklı birtakım telkinatta bulunuyordu.

Meclis mabeyinde süreksiz elli altı saat kaldı, bir aralık Sadrazam Rifat Paşa Tophane müşiri Zeki Paşayı yanına çağırarak bâzı evrak gösterdi; İzzetin bu meselede Devleti Aliyyeyi harbi kabulden meneylemesiyle azîm bir mükâfatı nakdiye-ye destres olacağının tevatüren şüyu bulduğunu söyledi. Müzakereden sonra İzzetin önünde sadrazam paşa rey toplamıya başlamasiyle evvelâ Nafıa nazırı Mahmut Celâlettin Paşa harb aleyhinde konuştu. İş sırasiyle yukarılayarak bahriye nazırı, ben ekseriyete tabiim, dedi. Söz nöbeti bu âcize gelince: Siyasî vaziyetimizi, tehlike ve muhataraları tasvir ederek, harbden kaçınmanın intihar olduğunu... Ölümün, muhakkak; çözülmenin hazır bulunduğunu anlattım: Derakap işin rengi değişti. Ortalıkta bir soğuk rüzgâr esmiş, bir ölüm havası hâsıl olmuş idi.

İzzetin, padişaha vaziyeti hikâye etmek üzere ortadan silindiği görüldü. Ve müzakere derakap kesildi. Herkes yeis ve endişe ile sükûtu muhafaza ediyordu; bu hal bir buçuk saat kadar sürdü...

İzzet avdetinde "harbin kaybedilmesi devlet için tamiri imkânsız, helâk edici bir darbe olacağı cihetle iyi düşünülmesi,, suretinde bir irade tebliğ etti. Bu emrin kelimelerle anlaşılamıyan geniş mânasını İzzetin vaziyet ve tavırları tamamlıyordu.

Müzakere tekrar başladı. Heyetten bâzıları evvelemirde toplanacak kuvvetin giydirilmesindeki müşkülâtı vesair masrafları öne sürdüler ve cevaplarını aldılar. Bunun üzerine yeniden reye müracaat edildi. Şu aralık arada sırada arkadaşların birer ikişer dışarı çıkarak avdet etmekte oldukları görülüyordu. Bunlara dışarıda İzzet tarafından bir kuvvet telkih olunuyor gibi idi. Avdetleriyle beraber tavır ve hareketlerini, lisanlarını tebdil ile açıktan açığa harb aleyhine konuştular.

Reyimi ifade nöbeti bana gelmişti. Eski fikirlerimi tekrar teyid ile;

"Yunanistana karşı kayıtsızca hareketimiz Rumelinin taksimi demektir, hamiyyeti olanlar, memleketini sevenler bu fikre iştirak edemez. Zira bugün vatanın hayat ve mematı arasında bıçak sırtı kadar yer kalmamıştır. Tarih ileride cümlemizi tel'in eder. Şu sırada silâhımızda eseri hayat göstermezsek Avrupa efkârı umumiyesinin bizi ne hale koyacağını düşünelim. Silâhımızda eseri kuvvet ve hayat görünürse mevkiimiz, kuvvei siyasiyemiz o anda değişir. Masraf bahsine gelince; makamı seraskerî, toplanacak askerin melbusat kısmına bir akçe dahi talebetmiyecektir. Masarifatı saireye dahi ehemmi mühimme tercih suretiyle tahsisatı âdiye arasından mehmaemken muavenet olunacak - tır. Devletin hayat ve mematı bugün işbu verilecek kararın ciddiyetine bağlı bulunuyor..." dedim. Müzakere uzadıkça uzuyor; saatler geçiyordu. Neden sonra kesildi. İzzet çıkıp neticeyi arzetti ve döndü.

Herkesin sureti hususiyede dışarı çağırıldığı kapı, o aralık aralıklandı. Yüzünü görmediğim bir vücut benim istikametime iki parmağını uzatıp çağırıyordu. Müzakerat başlıyalı elli dört saat kadar olmuştu. Gecenin sekizi idi. Kalkıp dışarı çıktım. Karşımda kurenadan Arif Beyi buldum: Buyurun! dedi. Nereye? diye sordum, Huzura! dedi. Takibettim. O kapıda kalıp ben içeri girdim.

Bir masa üzerine Tesalya haritası yayılmıştı; zatı şahaneleri ayakta idi. Evvelemirde kendileri, müzakere neticelerine dair mazbatalar takdim etmişiz gibi elli bu kadar saatlik münakaşayı hulâsa buyurdular. Sonra: "Ben sizin gibi tecrübesiz değilim, benim tecrübem sizinkinden ziyadedir! Bu harbin ziyaı aynı vehamettir" buyurdular.

Beş on saniye sükût ile mukabele ederek ısrar ve teşviki şahane üzerine cevaben mevkiimizi, Rumeli ahvalini, Avrupa efkârı umumiyesi ile matbuatı lisanını teşrihan arzettim. Şu vaziyette devam edersek elimiz bağlı olarak boğazlanmak bizim için emri muhakkaktır. Evvelâ Cenabı Hakka, saniyen ruhaniyeti peygamberiye, salisen talii hilâfetpenahiye raptı kalb ederek -harita üzerine koşarak plânımızı ve tedafüi ve taarruzi harekâtımızı tafsilen arz ve irae eyleyip - hudut üzerinde harbe kimin tarafından sebebiyet verilirse mesuliyet o tarafta kalmak şartiyle harbi kabul etmemiz lüzumunu teyidettim.

Bu devamlı mülâkat neticesinde: "Mademki böyle ısrar ediyorsun. Kabul ettim; fakat şimdi meclisi mahsusa gittiğin zaman şiddeti lisandan vazgeç, sükût et" buyurdular.

Meclise avdetle oturdum. Ve artık müzakereye iştirak etmedim. İzzet Paşa da yoktu.

Benden sonra İzzet Paşa ve şifre kâtibi Kâmil Bey müzakere odasına girdiler.

Gene reye müracaata başlanılmıştı. Neler olmuştu. Nasıl bir program takibolunmak üzere ne telâkki edilmişti, bilmem. Mahmut Paşa merhum sandalyesini çekerek masanın başına geldi. Müzakereye dair olan iradei seniyevi dinledikten sonra tebligata memur olanlara hitaben "ifadeniz gibi de olur,, - bana karşı dönerek - "serasker paşanın buyurdukları gibi de olur" - ve gene tebligata memur olanlara teveccühle - "af buyurunuz, ama, serasker paşanın bu kadar saattir çalışarak çabalıyarak anlatmak istediği yol daha salimdir. Zaman geçmiştir. Buhran içindeyiz. Biz serasker paşa gibi açık söyliyemedik; müsaade buyurulursa harb mazbatasını tanzim edeyim. Teberrüken bu da benim hizmetim olsun,, dedi ve kalemi kâğıdı alıp yazmıya başladı. Herkes mühürledi, arzolundu; bir çeyrek geçmeden mucibince iradei seniyesi geldi.

1897 Yunan Harbi esnasında Serasker Rıza Paşa

Harb başlamıştı. Bir iki gün sonra celbolunarak Çit köşkünde Zeki Paşa ile Şakir Paşa merhumu da celbolunmuş buldum. Muavene askeri tertibi müzakeresi tebliğ olundu. Karar isteniliyordu. Israr olundu. Tâbesabah birer sandalye üzerinde kaldık. Malûmdur ki, zamanınızda gönüllü asker celbi müdahalei ecnebiyeyi davet eder. Bu hakıkatı bahire üzerine ordulara, hemen böyle gönüllü asker kabul olunması, yalnız kanunnamenin bu madde hakkındaki faslına uyularak gönüllüler yazılmasını ve bunun haricinde bir ferdin kabul edilmemesini emrettim.

Bu gönüllü efrat meselesi müzakeresi ertesi akşama kadar devam etti. Ben neticeye muntazır olmaksızın - mabeyine malûmat vermeden - icabeden yerlere berminvali meşrut emir vermiştim. Geceleyin 3 - 3,5 raddelerinde Çit köşkü kapıları açıldı. Başta Gazi Osman Paşa merhum, arkadan hassa müşiri Rauf Paşa, daha sonra Hüseyin Fevzi Paşa merhum, erkânı harb reisi vekili Ethem Paşa ve Sadettin Paşa merhumlar ve nihayet başkâtip paşa girdiler. İzzet kaybolmuştu.

Bir gün evvelki akşamdanberi müzakere eden komisyona bu zevatı âliyenin de ilâveten memur edildiği tebliğ olundu.

Birkaç gün geçmeden Loros vukuatı zuhura geldi. Yanya ordumuzun tedafüi, Alasonyanın taarruzi bir durum alması mukarrer idi. Tedafüi ordumuz tekmil taburlarını dağıttığından taarruza uğramakla ricate mecbur olmuştu. Bu muharebe münasebetiyle muhterem Osmanlı bayrağının muhafazai şan ve namusuna ne yolda çalışıldığını tasrihe lüzum görmem. Maahaza bazı taraflardan muharebeye daima icrayi nüfuz ediliyordu. Binnetice Loros ricati zuhur etti. Bunun üzerine İzzetin entrikası neticesi olarak bu harbin açılmasına sebebolmak töhmetiyle Yıldız sarayının Çit köşkünde beş gün, beş gece alıkonuldum. Ne sebeple tekrir ve teşdit edildiğini bilmedi -

1897 de Osmanlı piyade erlerinden bir grup

1897 Harbinde bir kaleye hücum

ğim suallere "inşallah iyi netice alınır" diye cevaplar veriyor, avnü inayeti bâriyi temenni ile meşgul oluyordum. Nihayet bu sualler artık tahammülün üstünde şiddet kesbetti. Tazyikler arttı. Osmanlı namusu askerisini temizlenmez bir surette lekelemek istediklerini anladım.

Umum kumandan Ethem Paşaya da Loros vukuatı tamamen ve tafsilen yazıldıktan sonra şöyle bir telgraf (Yıldız sarayı içindeki telgrafhaneden) verdim: "Şu noksandır, bu noksandır, şu gelmedi, denilecek zaman geçmiştir; zira bu, devletin hayat ve memat meselesidir. Hemen ileriye hareket eylemesi lâzımdır...»

Şu telgraftan iki gün sonra yani cumartesi akşamı mabeyinde saat yarıma doğru telgrafhaneye gittim. Mabeyin telgraf müdürü Vehbi Bey yanımda bulunduğu halde ordunun harekâtını takibediyordum. Alasonya telgraf müdürü "telgrafı açayım mı?" dedi. Açın, emrini verdim. Bir saat kadar uğraşıldıktan sonra cevap sedaları işitilmiye başladı. Ordunun telgraf bölüğü telleri dökerekten Milona boğazının ilerisinde Kaynak mevkiinde bulunduğu anlaşıldı. Bu tepşirin bana bahşettiği sevinci tarif edemem. Ordu kumandanını sual ettim. Tırnova kasabasına girdiğini ve kendisinin orada bulunduğunu bildirdi. Ben de bunu aynen zatı şahaneye bildirdim.

Ertesi günlerden pazardı; ahvalin kesbettiği renk üzerine iki haftadanberi ne makamı memuriyetime, ne de Babıâliye meclisi mahsusa gidemediğimden dolayı gerek Babıseraskerî, gerek meclisi mahsusa gitmeme emir verilerek saraydan çıkarıldım.

Saat beş raddelerinde Mercankapısından Babıseraskerîye girdim, kule hizalarında iken Babıseraskerî telgraf müdürü elinde bir telgraf olduğu halde koşarak karşıladı. Telgraf bir gün evvelki tahminim veçhile Yenişehirin işgali tepşirini ihtiva ediyordu.

Makamıma geldim, herkes meyus idi. O vakit daire reisi merhum Şerafettin ile Muhtar Efendi nezdime geldiler. Pek mahzun olduklarını gördüm, esbabını sual ettim. Alınan cevap malûm. Telgrafnameyi irae ettim. Sevinçlerinden ağladılar.

Mabeyine telgrafla malûmat verdim ve meclis günü olmak münasebetiyle Babıâliye gittim. Babıâliden içeri girdiğim zaman nöbetçilerin bulunduğu divanhanede sadaretin o zaman mektupçuluğunda ve şimdi müsteşarlığında bulunan Ziya Beye tesadüf ettim. Umum kavaslar ve nöbetçiler resmi selâm ifa ediyorlardı. Meclisi vükelâ içtima etmişti. Arkadaşlarımın ne müzakeresinde olduklarını sordum. Ziya Bey cevaben, müzakere olmayıp matem tutulmakta olduğunu ve herkesin yeis içinde bulunduğunu söyledi. "Yeise mahal yok! Cenabı Hakka şükür olsun, ordumuz muzafferen Yenişehire girdi!" dedim.

Bu tepşiratın üzerine Ziya Bey meserretinden iradei cüz'iyesini kaybetti. Ağlıyarak ayaklarıma kapandı. Bunu görenler dahi tebrikâtta bulundular.

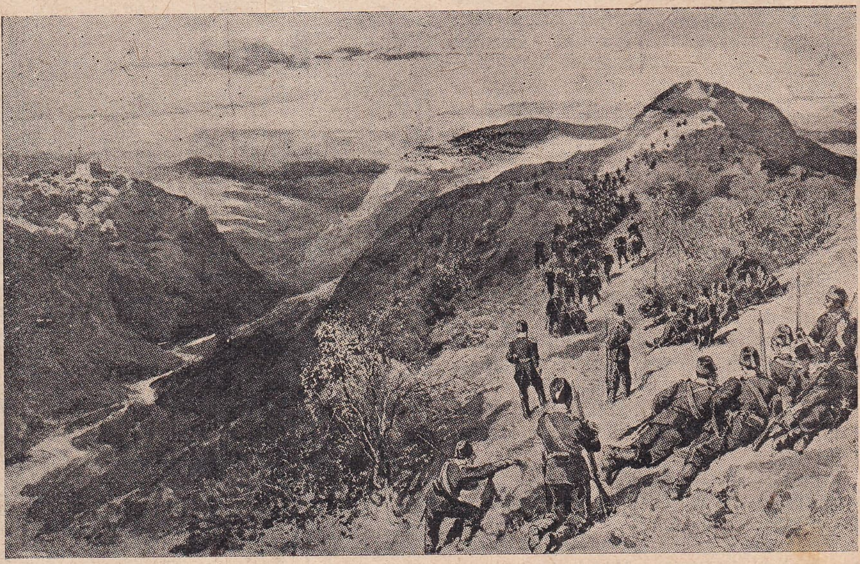
Meclisi mahsusa girdim. Hakikaten Ziya Beyin dediği gibi vükelâyı kemali hüzün ve eleme müstağrak buldum. Sadrazam Rifat Paşa merhum başlarında olduğu halde cümlesi ayağa kalktı. Üzerime atılarak:

— Paşa ne var? diyorlardı. Anlattım. Hele o aralık şurayı devlet riyasetinde bulunan merhum Sait Paşa eteklerime kadar vararak ağlıya ağlıya boynuma sarıldı. Nasıl ve ne büyük bir teheyyüç ile tebrike şitaban olduğunu izah edemem.

Gelişimdenberi henüz on dakika geçmemiş idi ki, kurenadan Faik Bey Babıâliye geldi. Meclisten dışarıya çağırıldım. Evvelâ selâmı şahaneyi tebliğ etti. "Ömrüm oldukça (!) bu gayretlerini ve sadakatlerini, memleketine, vatanına; memleketime, vatanıma ettiği hizmetleri nihayet kemiklerim dahi unutamıyacaklardır" suretinde iltifat buyurulduğunu söyledi ve hemen beraber gene mabeyine gideceğimizi bildirdi. Muzafferiyet haberinin ilâveler neşriyle umum memlekete tepşiri husussuna müsaade buyurulduğu da bildirilmekle icabına tevessül kılındı.

Mabeyinde gerek başkâtip, gerek kurena vasıtasiyle müteaddit kereler aynı zeminde iltifatlar teakup ve tevali etti. Bizzat hanedanı âli Osmani nişaniyle taltif edileceğim dahi bildirildi.

Riyadan ve övünmeden âri olarak söylerim ki bütün milleti Osmaniye, beka ve şevketini temin eden bu muvaffakıyeti harbiyeyi ezher cihet askerlerinin, nefsini fedadan başka hiçbir türlü nasibei mefharetleri olmıyan bu kahraman fedakârların hamiyetleriyle kazanmıştır..»

Askerlerimiz Dömeke sırtlarında

Bugünkünden evvelki köprüden çizgiler (Bir yabancı tarafından zamanında yapılmış gravür)

İSTANBULDA KÖPRÜLER

Dört yüz yıl köprüsüz duran İstanbul. Bizim köprübaşları dünyanın en tehlikeli geçitleri. Ahmet Rasim ne diyor?

İstanbulda ilk köprüyü kuran Fatih Sultan Mehmettir. Bilindiği gibi, Bizanslılar Kızkulesiyle şehir arasına zincir çekmişlerdi. Osmanlı donanması bu yüzden limana giremeyince Fatih, gemileri karadan çektirip Halice indirdi ve işte bu aralık buranın en dar yerinde bir köprü kurdu. Bu, muvakkat ve askerî bir köprü idi. Üstünden yan yana ancak beş kişi geçebilirdi. Mukavemeti, üzerinden geçecek askerle bir topu kaldıracak derecede idi.

1453 ten dört yüz yıla yakın bir zaman İstanbul köprüsüz kaldı. Halk, icabettikçe bu iki yaka arasında yüzlerce yıl kayıklarla gidip geldi. Vakıa, o yıllarda köprücülük fenni bizde çok ileri idi. Şu kadar ki, Galata "Kâfiristan" dan madut ve Beyoğlu ise kırdan ibaretti. Yani köprüye pek de ihtiyaç yoktu..

Beri tarafta ise tersane ve kalafat yerleri vardı. Etrafında yavaş yavaş mahalleler teşekkül ediyordu. Galata ve Beyoğlu ise zamanla büyüyor ve zaman icabı Türklerin bu taraflarla temas ve işleri gitgide çoğalıyordu..

Unkapaniyle Azapkapısı arasında 1837 de bir köprü kuruldu ve açılış töreninde de İkinci Mahmut bizzat bulundu. Bu köprünün eni iki araba ile iki yüklü beygir ve yanlarında da birbirlerine dokunmadan piyadelerin geçebileceği kadardı. Küçük gemilerin geçebilmeleri için açılıp kapanır gözleri vardı. Köprünün muhafaza ve işletmesi için bir memur kadrosu vardı. Bunların masraflarına karşılık olarak "müruriye" adiyle geçenlerden bir miktar para alınacağını işiten padişah:

— Köprünün inşasından maksat, halka kolaylık ve fayda göstermektir. Zinhar kimseden bir akçe dahi alınmasın!..

Emrini verince köprüye "Hayratiye" adı verildi.

Bundan sekiz yıl sonra, 1845 te Abdülmecidin Karaköy köprüsünü kurdurduğunu görüyoruz. Halk bu köprüden üç gün, üç gece bedava geçmiş, fakat sonra beş para geçme parası almışlar.. Hattâ ecnebilerden çok çekinildiği için, devlet ricali, büyük devletlerin tebaasından ileri gelenleri tersane ve Tophaneye çağırıp görüşmüşler ve onları da para vermiye razı etmişler.. Bu köprü on sekiz yıl kullanılmıştır.

Sonra Ateş Mehmet Paşa bahriye nazırı iken yaptırılan köprü 1863 te bu köprü yerine konmuş ve on beş yıl kalmıştır. Bundan sonra, Abdülâziz tarafından yaptırılıp İkinci Hamit zamanında 1878 de yerine konan demir köprü gelir ki bu da 1912 yılının 14 nisanına kadar vazife görerek yerine, bugün üzerinden geçtiğimiz Galata köprüsü konmuş, eskisi gene Unkapanına hediye edilmiştir. Unkapanındaki bu köprü de 1940 yılına kadar, yani yerine bugünkü Atatürk köprüsü konuncıya kadar vazife görmüştür.

Mahmudunki müstesna, tarih boyunca diğer bütün köprüler-

Gene eski köprüden aynı ressamın bir çizgisi

den "mururiye" alınırdı. Yayalardan beş para ile başlıyan köprü geçme parası zamanla fazlalaşa fazlalaşa kuruşa kadar çıkmıştı. At, araba, hayvan, hamal vesaireden ise daha fazla geçme parası alınırdı.

Kendimize ve yabancılara karşı pek ayıp bir iş olan bu köprü parası 1926 yılında kaldırıldı, daha doğrusu tramvay ve otobüs ücretlerine ilâve olundu.

Bir de 1863 te Ayvansaray - Hasköy arasında kurulmuş olan ahşap köprü vardır ki, "Yahudi köprüsü" adını alan bu zavallının ömrü yalnız on gün devam etmiş ve yanıvermiştir.

* * *

İstanbulu en iyi tasvir edenlerin başında gelen Ahmet Rasim merhumun, bundan yirmi beş yıl kadar evvel, o zaman Amerikadan gelen bir seyyah kafilesi münasebetiyle yazdığı köprü ile münasebetli bir bendi aşağıya alıyoruz. Bu bent, o zamanki köprübaşının yolcuyu bugünkünden daha başka şekilde tehlike altında bulundurduğunu anlatır. Satırları Ahmet Rasime bırakıyoruz : «... Her zaman kemali şükran ile, hamdü senâ ile ikrar ve itiraf ederim ki bizler gene atik, çevik, gözü açık adamlarızdır! Böyle bir yer meselâ New York'ta, yahut Amerikanın her hangi bir şehrinde olsa oradan bize aksetmekte olan garaip ahvale kıyasen günde elli altmış, hattâ yüz kişinin, tekerlek, sırık ucu, çatma, sille, tokat darbeleri, şütum ve azar dahmeleriyle hurdehaş olacaklarına, yahut yerlerde serilip kalacaklarına şüphe etmemelidir...»

Müthiş servet ve israf

Abdülâziz hal'edilince yedi milyon liralık ecnebi tahvilâtı ve Rumeli şimendifer hisse senedi çıktı, bunlar maliyeye devredildi. Fakat, sekiz yüz bin lira (zamanina göre müthiş bir para) tutarındaki mücevheratı da yeni padişah Beşinci Muradın borçlarına karşılık olarak sarraf Hırıstaki Efendiye verildi. Bu Hırıstaki kasaptı, sonra mütaahhitlik yaptı ve neticede işi sarraflığa döktü. Kendisine rütbei bâlâ da verilmişti. Hırıstaki mücevherleri aldı ve sonra Avrupaya giderek yerleşti.

Mussolini ve metresi Petacci Milano kaldırımlarında

WİLLİ SPERCO

MUSSOLİNİ'NİN SON DEMLERİ VE ÖLÜMÜ

Kıral ona; «İtalya'nın en nefret edilen adamısın, emniyetini ben temin edeceğim» dedi. Mussolini'yi köşe bucak kaçırdılar; fakat olan oldu, nihayet halk onu ele geçirip öldürdü. Sevgilisi Claretta Petacci ölümünde beraberdi. Cesetleri Milano'ya getirip bacaklarından astılar ve halka teşhir ettiler.

25 temmuz 1943, pazar:

— İtalya'nın en nefret edilen adamısınız Benito Mussolini! Kimsenin dostluğuna güvenmeyiniz; size dost kalan tek insan benim. Şahsi emniyetinizi temin edeceğim. Halk dünkü hâdiseleri duydu ve bir değişiklik bekliyor. İstifanızı kabul edeceğim...

Kıralın böyle konuşması Mussolini'ye durumun bütün vahametini anlatmıya yetti. Bir gün önce toplanan Büyük Faşist Konseyi, ekseriyetle Mussoliniye güvensizlik kararı vermişti. Fakat Mussolini ancak kıral ile yaptığı son mülâkatta vaziyetinin ne şekilde bulunduğunu idrak etmiştir.

Saat 17 yi 20 geçerken Mussolini Savoia villâsından bütün ümitleri kırılmış olarak çıkıyordu. Tevkif emrini almış olan yüzbaşı Vigneri selâm verirken umumi efkârın bir temsilcisi oluyor:

— Duçe, diyor, sizi halktan korumak için Sa Majeste Kıralın emrini almış bulunuyorum.. Hayır, kendi otomobilinizle değil, benimle geleceksiniz..

Karabinyerlerin kışlasına gittiklerinde Mussolini ile Vigneri arasında şöyle bir konuşma oluyor:

— Duçe buradan çıkabilir mi?

— Hayır!

— Ya telefon etmek istiyorsa?

— Telefon edemez.

★

Mehtaplı bir gecedir. Saat 23 e doğru "Radio-Roma" yeni hükümet başkanı Badoglio'nun ve kıralın beyannamelerini yayımlayınca İtalya bir anda sevince garkoluyor!..

Sürgünden sürgüne

27 temmuz 1943, salı: Mussolini dama taşı gibi oynatılmaktadır. Romadaki kışladan Gaete'ye.. Oradan Persefone korvetine ve Ventetone adasına.

28 temmuz 1943, çarşamba: Ventetone'den Ponza adasına geçiriliyor.

9 ağustos 1943, pazartesi: Mussolini Maddalena adasına naklediliyor.

Mussolini'nin kaçırılması

27 ağustos 1943, cuma: Campo İmperatore otelinden La Villetta oteline geçiriliyor.

4 eylûl 1943, cumartesi: Otelin civarında, içinde iki Alman subayı bulunan bir otomobili karabinyerler geri çeviriyor.

5 eylûl 1943, pazar: Bir Alman keşif uçağı otelin üzerinde bir iki tur yapıp uzaklaşıyor.

6 eylûl 1943, pazartesi: Mussolini öğleden sonra tekrar Campo İmperatore oteline naklediliyor.

12 eylûl 1943, pazar: Saat 13.30 a doğru uçak gürültüleri duyuluyor. Bir anda uçaklar otelin 200 metre yakınına iniyor. Almanlar, hemen içinden atlayıp otele yürürlerken biri de sahneyi filme alıyor.

Fakat Mussolini sonra tekrar İtalyaya döndü...

Duçe'nin tekrar yakalanması

27 nisan 1945, cuma: Côme gölüne doğru giden yolda 34 tane zırhlı ve lüks otomobillik bir kafile ilerlemektedir. Saat yarımda Dongo'ya gelen kafile silâhlı 18 vatanperver tarafından karşılanıyor. Halk, tutulan otomobillerin etrafını sarıyor. İki arkadaşiyle birinci kamyona çıkan vatanperver: "iyi arayınız!" diye bağırıyor.. Silâhları topluyorlar.. Üstler aranıyor; hepsi de Alman (!).. Fakat ikinci kamyon? İçinde altı asker bulunuyor.. Bir tanesinin miğferi kulaklarına kadar inik... Sırtında Lutwafe gedikli kaputu var ve sanki uyuyor. Yanındaki arkadaşı (!): "Kütük gibi sarhoştur" diyor.. Genç vatanperver tam bırakacakken gözleri bâzı şeylere takılıyor: Adamın çizmeleri pırıl pırıl ve iyi bir deridendir.. Gözlerinde güneş gözlüğü var.. Halbuki elân yağmur yağıyor. Arıyan delikanlı: "Sen belki de İtalyansın?" derken, eğilip çelik başlığı kaldırıyor.. Altından çıkan baş yabancı değil; binlerce fotoğraftaki ve posta pulları üzerindeki baş..

— Haydi, dışarı çık!

Hiç sesini çıkarmadan kalkıyor. Pantalon cebindeki tabancayı alıyorlar. Dongo belediye reisi yağmur altında kendisini karşılayınca Mussolini ferahlıyor:

— Ben Dongo'yu bilirim, diyor.. Burası mert insanların memleketidir.

Belediye binasında ona herkes aklına gelen suali soruyor.. Sualden ziyade, sanki hesap soruyorlar..

Dışarda şiddetli yağmur altında tekrar arama yapılmakta. Mussolini'nin refakatinde bulunan bakanlar birer birer ele geçiriliyor ve oradaki ilkokulun bir odasına kapatılıyor. Kadınları da bir kahvehaneye topluyorlar.

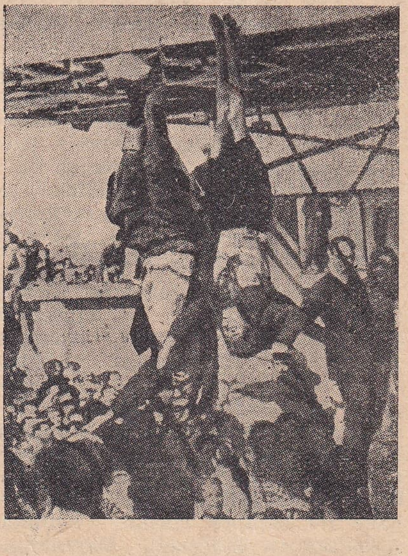
Akşam üzeri saat 19 a doğru faşist erkânını ve bakanları gölün karşısında sıraya diziyorlar.. Gölün durgun suları akşamın alaca karanlığı içinde şiirli bir manzara arzetmektedir. Halbuki yapılacak iş zemine tamamen aykırı.. Bir komut havada çınlıyor:

— Ateş!..

Silâh seslerini, kahvehanedeki kadınların çığlıkları takibediyor.. Cesetleri alelâcele bir kamyona dolduruyorlar. Kamyon hareket edince toprağa kandan bir çizgi çektiği görülüyor.

Son gece

Soğuk ve rutubetli bir gecedir. Mussolini'yi dışarı çıkardıkları zaman, Claretta Petacci'yi de kadınların arasından almış ve tesadüfü hazırlamışlardı. O gece ikisini başbaşa bırakıyorlar..

Mussolini ve Petacci'nin ölüleri asılarak halka teşhir edilirken

Sabahleyin erkenden muzip askerlerden biri Mussolini'nin kapısını hızla açarak:

— Duçe sizi kurtarmıya geldik!

Diye eğleniyor. Mussolini bir an duraklıyor ve yarı inanmış bir halle:

— Şayet bu hakikat ise, diyor, sana bir imparatorluk veririm..

Öğleye kadar Clara ile Mussolini kolkola gezinip konuşmak fırsatını buluyorlar.

Clara müşfik bir eda ile Mussolini'nin koluna yaslanarak:

— Memnunsun ya! Bak sonuna kadar senden ayrılmadım, derken, yaklaşan âkıbetin fecatini biliyor muydu acaba?

Sakin ve tatlı bir ilkbahar akşamı başlıyorken ikisi de yol üzerine cansız düşüyorlar.. Saat 16,20.

★

Ertesi sabah Mussolini'nin, Claretta Petacci'nin ve sayıları 16 ya varan bakanlarla faşist erkânının cesetleri Milano'ya getirilip Loreta meydanına gelişigüzel bırakılıyor. Mussolini'nin üniforması, Clara'nın delik deşik olmuş beyaz ipekli bulûzu kanlar içindedir. 62 yaşındaki Duçe, 25 yaşındaki metresinin göğsünde yatıyor...

Cesetlerin etrafı çok kalabalık.. Bir kadın herkesi iterek yaklaşıyor:

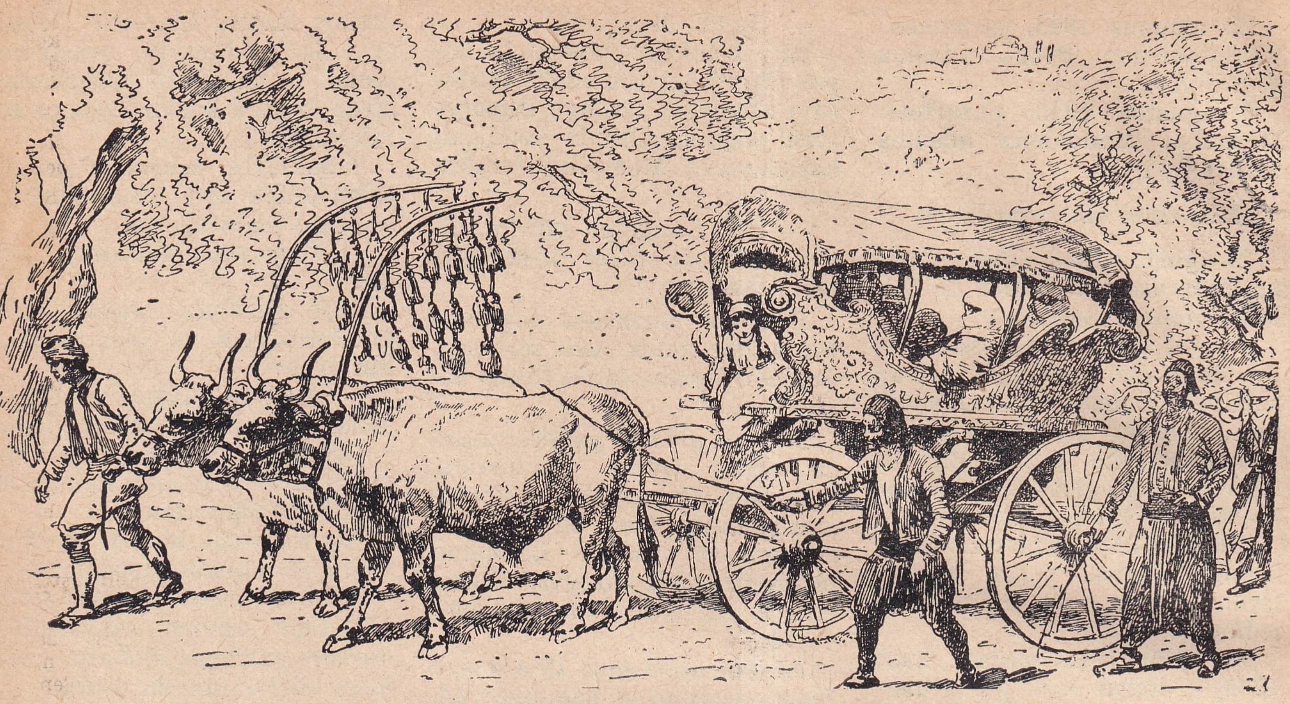
— Öldürülen beş oğlum için!

Diyerek tabanca ile Mussolini'nin cesedine beş el ateş ediyor...

Herkesin görebilmesi için cesetleri asıyorlar; fakat ayaklarından...

29 nisan 1945 pazar günü cesetler morga kaldırılıyor.. Mussolini tanınmıyacak bir haldedir.. Kafası patlamış, suratı yamru yumru, ağzı burnu kan pıhtısı içinde bulunuyor..

Kanuni formaliteler ikmal ediliyor. Alelâde tahta tabutlara konan cesetler dinî merasim dahi yapılmadan bir çukura atılıyor. Bugün orası tamamen otlarla kaplıdır.

Süslü öküz arabasiyle bir teferrüç (C. Biseo'dan)

ALİ MAHİR

GEÇEN ASIRDA TEFERRÜÇ YERLERİ VE KADINLAR

Kimisine suyu, kimisine manzarası ve diğer hususiyetleri için gidilen mesireler. Gece geç vakitlere kadar devam eden eğlentiler. Araba ve kayık âlemi. Kadın ve erkek beraber gezme yasağına rağmen gece yarıları nazü istiğna, aşk ve alâka alış verişleri. Süslü sandallar, çeşitli arabalar, ziyafetler..

İkinci Mahmut, garplılaşmıya doğru adımlar attığı, hattâ kendi kıyafetini değiştirdiği, eski âdetleri bozmıya kalktığı halde, zamanında hâlâ kadınların erkeklerle birlikte dolaşmaları, bulunmaları, görüşmeleri memnu idi. Bu hal sonraları da devam edecekti.

Göksu'da bir teferrüç (C. Biseo'dan)

Mahmut devrinin eğlence hayatının bariz vasıflarından biri mesire iptilâsıdır ve mesirelere erkeklerle beraber bütün memnuiyetlere rağmen kadınlar da gitmekten geri kalmıyorlardı. İkinci Sultan Mahmut, Çamlıcaya pek rağbetkârdı. Buradaki Esma Sultan bağı, hünkârın hayli cûşişli mehtap ış-ı işret ve çengü tarap âlemlerine sahne olmuştur.

Onun Çamlıcaya rağbeti, vüzeranın vesair ağniyanın da buraya şitabetmesini mucip olmuş, muhtelif köşkler vücuda getirilmiş, sayfiye ittihaz olunmuştur. Aynı zamanda halk tenezzüh için buralara gelirler, ağaçların altında rügârlarla sarılarak denize ve İstanbula karşı pürşevk ve nişat zamanlar geçirirlerdi.

İkinci Sultan Mahmut ve Abdülmecit zamanlarının ve müteakıp devrin meşhur mesireleri arasında Fenerbahçe, Haydarpaşa çayırını, Selimiyedeki Duvardibini, Alemdağını, Kayışdağını, Taşdeleni, Bağlarbaşını, Anadoluhisarı üstündeki Kavacık mevkiini, Göksuyu, Çubukluyu, Beykozu, Yuşa tepesini, Hünkâriskelesi çayırını, Haliçte Kâğıthane ile beraber Hasköy üstünde Aynalıkavak bahçesini, Bayrampaşayı, beri tarafta Veliefendi ve Çırpıcı çayırlarını kayıt ve zikretmek lâzımdır. Bilhassa 1268 de Şirketi Hayriye teessüs ettikten sonra Boğaziçi mesireleri bir kat daha rağbet kazanmışlar, gidiş gelişin kolaylığı buraların revnakını gitgide arttırmıştır.

Bu mesirelerin her birinin ayrı bir hususiyeti, âdeti vardı. Kimisine su-

Süslü bir öküz arabası (T. Allom'dan)

ları için gidilir, kimisinin mevkii ve manzarası celbeder, kimisinde paça yenilirdi. Her mesirenin de ayrı saati vardı.

Bu muayyen vakitlerden ve hususiyetlerden istifade ederek bir günde birbirine civar birkaç mesireyi birden dolaşanlar olurdu. Birinde öğle yemeği yenilir, diğerinde ikindi gezintisi yapılır, üçüncüsünde akşam yemeği yenilerek sonra mehtapta sandal gezintisine çıkılırdı. Bu gezintilerde yukarıda da kaydettiğimiz veçhile kadınlarla erkeklerin bir arada bulunmaları memnu idi. Erkekler ağaçlar altlarında, su başlarında otururlar, kadınlar, arabalar içinde, civarda dolaşırlardı.

Eğlentilerin gece geç saatlere kadar devam ettiği olurdu. Ekseriya karanlığı, mehtabı, gölgeleri bekliyenler, ortalığın nispeten tenhalaştığı bu geç saatleri fırsat bilirlerdi. Yarı geceye doğru hanımlar arabalardan inerler, perestişkârlara yaklaşırlar, naz ve eda ve istiğna içinde ağaçların kuytulukları altında aşk ve alâka alış verişi başlardı. Ahlar, oflar, ilânı aşklar, pembe zarflar içinde aşk hissiyatını anlatan kılişe mektupların verilişi, şarkılar, gazeller birbirini kovalardı. Bütün bir gün herkesten saklanılmak istenilen iç sırları ifşa olunur, muhabbetler temin edilir, randevular alınırdı. Ve bütün bunlara rağmen mesire yerlerinde kadınların erkeklerle birlikte bulunmaları sözde memnu idi!

Bu memnuiyet, gitgide gevşemiş, teferrüçlere çıkan İstanbul hanımları arabalardan inmek için artık gece yarılarını beklemiye lüzum görmemişler, âşıklar cânana şitap için mehtabı ve gölgeyi beklemiye tahammül edemiyerek nizam, usul, kanun namına ne varsa, hepsini hiçe saymıya başlamışlardı.

Boğaza vapurlar işlemiye başlamakla sandallar ehemmiyetini kaybetmemişti, bilâkis günden güne daha şaşaalı bir zevk ve nümayiş vasıtası halini alıyordu.

Akşam saatlerinde ve geceler inerken Boğaziçinde sandallarla dolaşmak devrin belli başlı eğlencelerinden sayılıyordu.

Zenginler süslü sandallar yaptırıyorlar, hanımlar akşamları mükellef kayıklarına binip mavi suların beyaz köpükleri arasında sallanarak, suların kollarında işvelenerek, neşelenerek teferrüce çıkıyor, erkeklerin sandalları ise hanımların sandallarını musirrane takibediyordu.

Hanımlar tenezzühe çıkarken yanlarına, gidilen yerde çimenlere serilip üstüne oturulmak üzere kırmızı renkte bir ehram, zaman zaman hüsünlerini temaşaya fırsat bulmak için armudi şekilde gümüş çerçeveli, gümüş saplı bir el aynası, gidilen yerde içmek üzere bir sürahi su ile gümüş bir su tası alırlar, yemeklerini ve sofra takımlarını da iki gözlü Venedik sepetinin içine koyarlardı.

Kayığın oturulacak yeri üç parmak kalınlığında süslü minderlerle

Teferrüç yerinde kadınlar (T. Allom'dan)

örtülür, kenarlarında çifte fitilli üç yastık bulunurdu. Kayığın kıç üstüne de kırmızı ehram, saçakları kenarlardan sarkıp suya temas edecek şekilde serilirdi.

Bu suretle yola çıkılır, aheste gidişle Boğaz suları üstünde göğüsler temiz rüzgârla şişirilir, can sohbeti edilir, Göksuya doğru uzanılır, bir aralık sahile çıkılarak ağaçların altına oturulur, diğer sandalların temaşasiyle ve arada muhabbetle, yemekle, içmekle vakit geçirilirdi.

Bâzı hanımlar da doğrudan doğruya arabalarla gelirlerdi. Arabalara koçu denilirdi. Muhtelif şekil ve nevideki arabalar hanto, talika, kâtip odası, kupa, lândo isimlerini alırlardı, son zamanlara doğru da fayton ve talikalar çıkmıştı.

Evvelce kadınlar mesirelerde yalnız arabalarla dolaşabilirken bir aralık bu kayıtlar tamamen ihmal edilmiş, hattâ hürriyeti mutlaka (!) nın ilânına doğru yol açılmıştı.

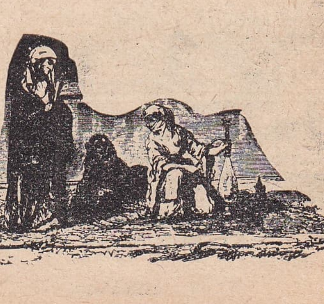
Nihayet devrin telâkkisince ahlâksızlığın önüne geçilmek için tedabir ittihazına, mesirelere dair nizamlar konmıya kalkıldı. "1278 Tembihnamesi,, namiyle maruf olan talimat ile bu hususta yeni baştan kayıtlar ve şartlar konmuştu. Bu "Tembihname" ile mesirelerde bîedebane ve sefihane tavır ve hareketin, harfendazlığın, işret ve rezaletin memnu olduğu ilân edilmiştir.

Aynı zamanda kadınların mesirelerde erkeklerle beraber oturmaları ve satıcıların bir taraftan diğer tarafa mektup, çiçek vesaire götürmek suretiyle meyanecilik etmeleri de menolunmuştur. Tembihname, bu talimat hilâfında hareket edecekler için cezai maddeleri de ihtiva ediyordu.

Sonraları bu kayıtlar da kâfi görülmemiş ve kadınlarla erkeklerin mesirelere gidecekleri günler tespit olunmuş, haftanın bir kısım günleri kadınlara, bir kısım günleri erkeklere tahsis edilmiştir.

Aynı zamanda kadınların kendilerine ait günlerde akşamları alaturka saat on birden sonra mesirelerde bulunmaları yasak edilmiştir.

Zenginler, mesirelerde mükellef, kalabalık ziyafetler tertip ve birçok kimseleri dâvet ederlerdi, türlü yemekler yenilirdi, türlü eğlencelerle vakit geçirilirdi. Esnaf ve memurin kısmı arasında da mesirelerde ortaklaşa ziyafetler verilirdi. Harifane, ârifane şekillerinden geçerek örfane adını alan bu nevi ziyafetler orta halli ahali arasında son zamanlara kadar cari idi.

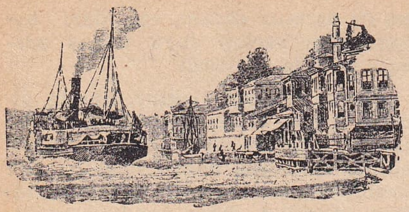
Cellât korkusu ve vazife

Fuat Paşa bir gün Abdülâzizle görüşürken bir meselede ısrar edince padişah hiddetlendi. Fakat paşa: "Efendim, bizden evvel gelen vezirler, orta kapıda cellâdın beklediğini bildikleri halde gene padişahlara karşı doğru söylemekten çekinmezlerdi. Hamdolsun, sayenizde bizim öyle korkumuz da yoktur. Hakikati arzda tereddüdetmek bize vebal olur" demiştir.

★

İkinci Mahmut ricalinden bir Mehmet Emin Rauf Paşa vardı. Boylu boslu, güzel çehreli ve pek yakışıklı bir zattı. Otuz beş yaşında iken sadrazam olmuştu. Islahat ve terakkiyata ve yeniçerilerin kaldırılmasına taraftardı. Fakat, yeniçerilerin gayretini güden Halet Efendinin çekiştirmeleriyle azledilmiş ve katli için de, o zamanın âdeti veçhile, Balıkhaneye gönderilmişti. Halet Efendinin ısrarına rağmen İkinci Mahmut: "Kallavi (sadrazzamların başlarına giydikleri uzun ve muhteşem kavuk) başına pek yakışıyor, ben o güzel başa kıyamam" diyerek Sakız'a sürmekle iktifa etmişti. Sonraları affolunup on beş yıl Anadoluda valiliklerde gezdi. "Bir kere İstanbula girersek bir daha çıkamayız" demesine rağmen gene geldi; fakat hiçbir umurda mütalâada bulunmadı. Israr karşısında: "Artık gençlik kalmadı, kallavi baş kurtarmaz" deyip kanaatini söylemekten korkardı.

★

Vapur yarışları, çene yarışları

Eskiden vapurları Boğazda işliyen "Şirketi Hayriye" ile Kadıköy ve Adalara işliyen "İdarei Mahsusa" (ki, sonraları adı Seyrisefain ve Denizyolları olmuştur) vapurları arasında bir nevi rekabet vardı. Bunlar birbirlerine raslayınca yarış ederlerdi. Halk, tıpkı şimdi futbol maçlarına olduğu gibi, bu yarışlara merak sardırmıştı. İki tarafta oturanlar iddialaşırlardı. O zamanın halk şairleri bu mevzular üzerine destanlar bile yazıp bastırmışlardı.

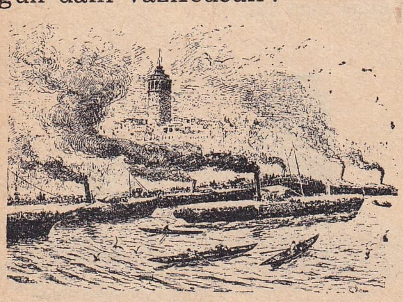
Ahmet Rasim, bunlardan bahseden bir yazısında destanlardan parçalar nakletmekte ve Boğaziçlilerle Kadıköy ve Adalıların bunları birbirlerine okuyup kızdıklarını söylemektedir. Parçalar şunlardır. Tırnak içinde geçen isimler ve rakamlar o zamanın vapurlarıdır:

"Halep" düdüğü üç defa çekince
"Eserişevket" de ona yol verince
"Kalamış"da tam istim üzere gelince
Şirket de işi anladı sonra..

19 ile 20, hem "Aydın"
"Bağdad", "Basra", "Halep", "Bartın"
Yarış yerine kalınca pek yakın
Şirket de işi anladı sonra..

47 ile 48 bir yana yatıyor
19, 50 yi peşine takıyor
49 Modadan kömür alıyor
Şirket de işi anladı sonra..

Bu yazı yazılalı otuz yıldan fazladır. Bu vapurların çoğu o zaman ihtiyardı. Bir kısmı bugün dahi vazifededir!

T. Allom'dan

Aslen nerelisiniz?

★

Esas mahallenize göre tâyin ediniz

İstanbulda ilk yerleştirme işi için yurdun diğer taraflarından getirilen halk, semtlere şöyle taksim edilmişti: Bursalılar Eyübe, Trabzonlular Beyazıt semtine, İzmirliler Büyük Galataya, Sinop ve Samsunlular Tophaneye, Kastamonulular Kazancı mahallesine, Tireliler Vefaya, Konyalılar Küçük Karamana, Karamanlılar Büyük Karamana, Eğridirliler İğrikapıya, Manisalılar Mâcuni mahallesine, Arnavutlar Silivrikapıya, Aksaraylılar Aksaraya, Akkâ, Gaze ve Remle'den gelen Araplar Tahtakale (Tahtilkale) ye, Yenişehir halkı Yenimahalleye, Mora Rumları Fenerkapısına, Selânik Yahudileri Balat civarına, Safet Yahudileri Hasköye, Çarşambalılar Çarşambaya, Gelibolulular Tersaneye, Anadolu Türkleri Üsküdara...

Acaba ceddiniz nereye yerleşmişti?

TARİHTE YERİ VAR

İstanbulda Onsekizinci Yüzyıl başlarında kadınlar arasında dantelâ örmek modası çıkmıştı. Her kadın bu işe merak sardırmıştı. Peki, bu kadın işine erkeklerden birisi, zamanın padişahı Üçüncü Ahmet merak sardırıp da harıl harıl bu işle uğraşırsa ne buyrulur?.. Ama şaşmıyalım, çünkü bu padişah, eğlenceden kalan vaktini yalnız bununla değil dikiş dikmekle de geçirirdi.

★

1754 te ve elli sekiz yaşında tahta çıkan Üçüncü Osman, müthiş bir kadın düşmanıydı. Sarayda eskiden kalmış yüzlerce kadından hiçbirisiyle karşılaşmak istemezdi. Çıkan fazla gürültüden tanınıp kadınlar evvelden kaçsınlar diye, saray koridorlarında giydiği ayakkabılara kocaman gümüş çiviler çaktırmıştı.

Dışardaki kadınların kılıklarını müthiş kapalı şekle sokmuştu. Emrinin hilâfına hareket eden kadınları Boğaziçinde denize atarak boğdururdu.

★

Padişah Üçüncü Ahmedin tahta çıktığı tarihten sonra geçen üç yıl içinde yirmi dört çocuğu olduğunu tarihler yazıyor.

Eskiden arzuhalciler ehliyetli idiler

Onyedinci ve Onsekizinci Yüzyıllarda İstanbulda arzuhalcilik bâzı şartlara bağlı idi.

Bu şartlar; yanlışsız ve güzel yazmıya muktedir olmak, ırz ehli ve doğru bir insan olmak, şer'i şerife ve kanunlara vâkıf ve tecrübeli bulunmaktan ibaretti. Bunların izin tezkereleri divan çavuşbaşıları tarafından verilirdi, hiçbir arzuhalci izinsiz dükkân açamazdı.

1764 yılından sonra bu kaideye riayet edilmemiye başlanmıştı. Arzuhalciler, izinsiz dükkân açanlar, kahvelerde, medrese ve cami avlularında kendi bildikleri gibi arzuhal yazanlar, şer'i bir özür yokken kanunlardan haksızca istifadeye kalkışanlar, kanuni vergileri vermek istemiyenlere ve bu suretle devlete ziyan vermek istiyenlere yol gösterir oldular. Fakat cezasız kalmadılar, hattâ bâzıları meslekten menedildiler.

T. Allom'dan

Memleketimizde eski hayatımıza dair canlı eserler meydana getiren Preziosi'nin bu tablosu iç sayfalarımızda basılı "Geçen asırdaki teferrüç yerleri ve kadınlarımız" yazısına aittir.

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Atlantik devletleri kurmay başkanları toplantısına katılan Amerikan askerî şefleri: Soldan sağa Denfeld, Vandenberg ve Bradley

SERİ 2 ★ SAYI 3 ★ 1 EYLÛL 1949

BU SAYIMIZDA

(AERODİNAMİK = Yazan: Kurmay Galip Atakan); Uçuş fiziğinin esaslarını tanıtmak için.
(ALP ASLAN); Yıldönümü münasebetiyle.
(ANAFARTALAR MUHAREBESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.
(BULUTLAR = Yazan: A. Bükey); Her gün lâzım olacak bilgilerden.
(DUT); Mevsim meyvalarından.
FAHR-ÜD-DİN MÜBAREKŞAH GURİ = Yazan: İ. Behçet Akın); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.
(GULLİVER'İN SEYAHATLERİ = Yazan: M. Fuat); Dünya şaheserlerini tanıtmak maksadiyle.
(GÜNEŞ MANZUMESİ FELSEFESİ); Meraklı astronomi bilgilerinden.
(HARF İNKILÂBI); Başlangıcının yıl dönümü münasebetiyle.
(HAŞİM, AHMET); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.
(HEARTS, WİLLİAM RAND-LOPH = Yazan: Galip Dağ); Günümüzün tanınmış adamlarından.
(HİNDENBURG); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.
(İZZET MOLLA, KEÇECİZADE = Yazan: Abdülbaki Gölpınarlı); Geçen asrın divan şairlerinden.
(KULELİ ASKERÎ LİSESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.
(PASAROFÇA ANTLAŞMASI); yıl dönümü münasebetiyle.
(RAMAN PETROLÜ); Memleketimizin mühim iktisadi kaynaklarından.
(SÈVRES MUAHEDESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.
(SÜLEYMAN PAŞA, KARIŞTIRAN = Yazan: Kâmil Kepecioğlu); Mezarının onarılması münasebetiyle.
(SWİFT, JONATHAN = Yazan: M. Faut); Bu sayıda eserini tahlilimiz münasebetiyle.
(ŞEKER İSTİHSALİ VE YURDUMUZDA ŞEKER SANAYİİ = Yazan: Yüksek Kimya Mühendisi Mehmet Ali Kâğıtçı); Memleketimizin mühim iktisadi meselelerinden.
(TOĞRUL BEĞ = Yazan: İ. Behçet Akın); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.
(ZEKÂİ DEDE = Yazan: Ali Nusret); Türk musikisi üstatlarını tanıtmak maksadiyle.
(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: Sabri Beken); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

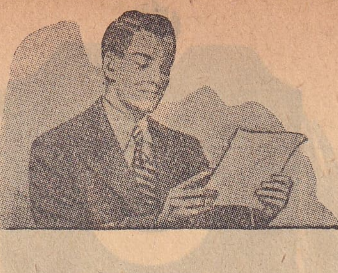
Sultan Abdülmecit hakkında hâtıralar ★ Hadım ediliş ve tarihte hadımlar ★ İlk buharlı gemilerle yolculuk ★ Facialarla devam edip facia ile biten bir hayat ★ 1908 Meşrutiyetinin ilk günleri ★ Pilevne Müdafaası sonunda Osman Paşa ★ Yetmiş beş sene evvelki İstanbulda araba ★ Çubuk oğlanları ★ Ayşenin romanı ★ İttihatçıların yaptıkları meşhur Babıâli baskını ★ La Dame aux Camélias ★ İstanbulda su sıkıntıları

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Almanyanın dünya politikasına dönüşü ★ Rus eri ★ Brezilyalılar ★ Allahın kullara hediyesi : "aureomycin" ★ Kon - Tiki ★ Gençleşebilir miyiz? ★ Hayvanlar dünyasında en büyükler ★ Türkiye en pahalı memleket ★ Bir bakışta aşk ★ "Drive In" nedir? ★ Aya seyahat ★ İyi bir kaynana mısınız? ★ Beethoven'in en beğendiği senfonisi ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyoğrafyası

GEÇEN SAYIMIZDA

Bumin Kağan ★ Cebeciler ★ Gustave Flaubert ★ Güneş manzumesi ★ Dellâlzade İsmail Efendi ★ Kıyılarımız : Karadeniz yalısı ★ Kızılorduda politik eğitim ★ Madame Bovary ★ Mimar Muzaffer ★ Şeker ★ Şuara tezkireleri ve tezkireciler ★ Türklerin hayatında musikinin rolü ★ Yeni buluşlar ★ Abdülhamide atılan bomba ★ İlk tren ★ Osmanlı sarayında Türk musikisi ve bir aşk hikâyesi ★ Şinasi'nin inanılmaz derecede garip olan tarafları ★ 1897 Yunan Harbi ★ Mussolini'nin son demleri ve ölümü ★ Geçen asırda teferrüç yerleri ve kadınlar ★ Yıldırımın tehlikeleri ★ Kanın bilinmiyen faydaları ★ Yugoslav Beyaz sarayında bir balo ★ Uçma süratinin son haddi ★ Erkeklerden çektiğimiz ★ Liberty tipi gemiler ★ Dünyadan çeşitli haberler

Okuyucularımıza

Maddi ve mânevi pek büyük fedakârlıkların mahsulü olan yeni şeklimiz çok rağbet gördü. O kadar ki birinci sayımızı iki defa basmak mecburiyetinde kaldık. Bu hususta okuyucularımıza ne kadar teşekkür etsek azdır.

Büyük teveccühe bir mukabele olmak üzere münderecatımıza ve resimlerimize daha ziyade itina göstermekte ve bâzı yenilikler daha düşünmekteyiz.

Müzik ve tarih lûgati: Düşündüğümüz yenilikler cümlesinden olarak Faruk Yener'in bugün mevcudu kalmamış ve herkesçe aranmakta olan «Garp Müziği Lûgati» ni kısım kısım vermeyi düşünüyoruz. Arkadaşımız bu eserini yeniden gözden geçirmiş ve ilâveler yapmıştır. Bunu takiben Kâmil Kepeci'nin «Tarih Lûgati»ni vereceğiz: Bugün bu iki mevzuda türkçe tamam bir lûgat kitabı bulunmadığını söylersek tasavvurumuzun kıymeti anlaşılır.

Yeni şiarımız: Yeni şiarımız çok heyecanlı, çok meraklı ve çok eğlenceli ve faydalı olmaktadır. Bu yeni sistemin okuyucularımızca da beğenilmiş olduğunu gösterdikleri rağbetten anlıyoruz.

Yeni şeklin mekanizması: Yeni serimizin mekanizması hakkında geçen iki sayımızda fazlasiyle izahat vermiştik. Onları okumamış olanlar için burada da gene kısaca bir izah yapmayı münasip bulduk.

Yeni şeklimiz üç kısma ayrılmış olarak verilmektedir. Birinci kısımda her çeşit faydalı bilgiler, günün vakaları ve lâtifelere kadar her çeşit mevzu, hafif zarif, resimli ve eğlenceli bir şekilde sunulmaktadır. İkinci bir kısımda esas mevzu tarihtir. Burada tarihin her bakımdan meraklı ve cazip mevzuları ele alınmakta ve orijinal resimleriyle verilmektedir. Üçüncü bir kısım ise «Aylık Ansiklopedi» nin eski klâsik şeklinin bir nevi devamıdır. Buraya da gene aktüalite ile ilgili olanlarla yıl dönümleri itibariyle adı birinci plâna geçen eski mevzulardan bir ansiklopedi maddesi olabilecekler işlenerek alınmaktadır.

Hulâsa bu üç kısım, kültürlü bir adam için öğrenmek, faydalanmak, eğlenmek ve hattâ gülmek bakımından ne gibi şeyler lâzımsa hepsini ihtiva etmektedir.

Sizlerden beklediğimiz: Biz vereceklerimizin â-zamisini veriyoruz. Okuyucularımız da bize büyük teveccühlerini verdiler. Fakat onlardan beklediğimiz bir şey daha var; eserimizi görmiyenlere göstermek ve izah ederek tavsiye eylemek.

AYLIK ANSİKLOPEDİ

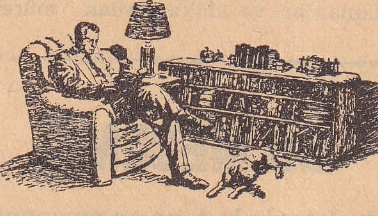
AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları : Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Klişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter: **Hüsamettin Bozok**
Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**
Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:
(Alfabe sırasiyle) : **İ. Behçet Akın, Özdemir Asaf, Galip Atakan, Tuna Baltacıoğlu, Sabri Beken, Hüsamettin Bozok, A. Bükey, Kerim Ömer Çağlar, Galip Dağ, Hasan Âli Ediz, Mehmet Fuat, Abdülbaki Gölpınarlı, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Mehmet Ali Kâğıtçı, Kâmil Kepecioğlu, Hakkı Kılıcoğlu, Ali Nusret, Sadun Galip Savcı, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener.**
Resim işlerine bakan arkadaşlarımız : **Ercüment Kalmuk, A. Arad, Turan İlituna.**

Kitap Servisimiz

Aylık Ansiklopedi'nin kitap servisi, taşrada bulunan okuyucularına, türkçe ve yabancı dildeki ilmi, tıbbi, fenni, edebi... bütün kitapları arayıp bulacak ve sipariş edene gönderecektir. Bunun için istenilen kitabın ismini, kabilse müellif ve tâbi ismiyle birlikte bize bildirmek ve bedelini de peşin olarak posta havalesiyle göndermek kâfidir. Biz bu kitapları en kısa bir zamanda sahiplerine ulaştırmıya çalışacağız. Ancak bedelleri peşin gönderilmiyen kitapları arayıp bulmakta veya göndermekte okuyucularımız bizi mazur görmelidirler. Kitap hakkında malûmat istiyen okuyucularımız da mektuplarına 15 kuruşluk cevap pulu koymayı ihmal etmemelidirler.

Son günlerde bedeli gönderilmiyen kitap siparişleri aldık. Bâzı kitaplar hakkında sorular soruldu, fakat posta bedeli yollanmadı. Maalesef bunlara cevap veremedik ve veremiyeceğiz.

...R: Aylık Ansiklopedi

Neşriyat hayatına yeni bir istikamet veren AYLIK ANSİKLOPEDİ, temmuz başında çıkan ilk sayısı ile Türk mecmuacılığında inkılâp denecek bir mükemmeliyete ulaşmıştır. Kuşe kâğıdına basılan nefis bir kapak içinde bulunan bu e-

Takdirler

«Aylık Ansiklopedi» kapışıldı ve çok da iltifat ve takdir topladı. Bunların hepsini okuyucularımıza bildirmiye imkân yok. Ancak, gazetelerde neşredilenlerle aldığımız mektuplardan kısaltmalar yaparak bunları sütunlarımızda okuyucularımıza bildirmeyi muvafık gördük.

Bu takdir ve iltifat yazılarını bu sayıdan itibaren ve yazılışlarının tarih sırasını takibederek neşre başlıyoruz.

8 temmuz 1949 tarihli "Cumhuriyet" te Burhan Felek'ten :

Ben bu sütunda bibliyografya yapmam, yapamam. Kitaplardan, eserlerin kıymetinden bahsedebilmek ayrı bir marifettir. Lâkin arasıra şu veya bu kitap hakkında (irticalen =spontanê) satırlar yazarım.

Bu sefer de şu «Aylık Ansiklopedi» hakkında yazmak zaruretini hissettim. Dünyanın her yerinde böyle hem de devamlı ansiklopedik eserleri heyetler ve şirketler neşrederler. Çünkü iş, maddi, mânevi, ilmî ve malî büyük gayretler ister.

Bizde bu gayreti ısrarla gösteren bir arkadaş var ki azmine imrenmemek elden gelmiyor: Server İskit.

Yıllardanberi, cilt cilt neşrettiği bu kitabı nasıl hazırlar, nasıl basar, nasıl idare eder. Şaşılacak şeydir.

Türk neşriyat âlemi günün birinde bu ansiklopedinin adını, tıpkı Fransadaki Larousse gibi İskit diye çağırsa yeridir vallahi!

8 temmuz 1948 tarihli "Vatan" da Sadun G. Savcı imzasiyle :

Server İskit, beş sene büyük bir intizamla devam ettirdiği «Aylık Ansiklopedi» nin kütüphanemiz için pek faydalı bir kazanç olan beş cildini tamamladıktan sonra, bu aylık yayının yeni bir serisini çıkarmıya başladı.

«Seri 2» diye işaretlenen yeni «Aylık Ansiklopedi» nin 1 temmuzda çıkan birinci sayısı, okuma ve öğrenme meraklılarını saatlerce ve hattâ günlerce meşgul edecek zenginliktedir.

Dış kapakları hariç 48 sayfadan ibaret olan yeni seri «Aktualite», «Tarih» ve «Aylık Ansiklopedi» kısımlarına ayrılmış ve her kısma 16 sayfa ayrılmış bulunmaktadır.

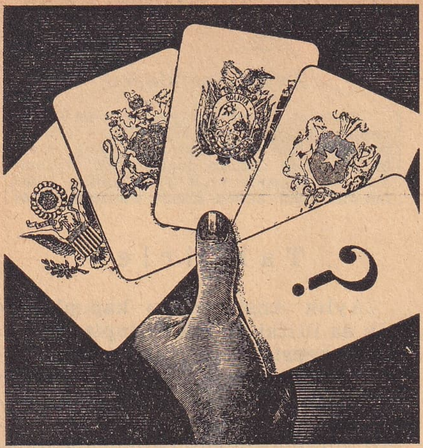
Yüze yakın resimle süslenmiş olan «Aylık Ansiklopedi», sayfa tertibi, dizgi ve baskı bakımından olduğu kadar münderecat bakımından da en müşkülpesent okuyucuyu memnun edecek bir güzellik ve nefasettedir. Bu suretle, pek zengin, ciddi, güzel ve faydalı yeni bir eser neşrine başlıyan Server İskit üstadımızı candan tebrik eder, başarılar dileriz.

— Devam edecek —

Türkiye Cumhuriyeti Arması

MÜSABAKAMIZ SONA ERİYOR

★

Her devletin arması var; bizimki nerede?

En küçük devletin bir arması vardır; fakat bizim henüz yoktur. Bu, cidden büyük bir eksikliktir. Biz, bir müsabaka açıyoruz ve yalnız okuyucularımızdan değil, bütün vatandaşlardan soruyoruz: Türkiye Cumhuriyeti arması nasıl olmalıdır?

O müsabaka resim istiyordu. Şimdi biz yalnız fikir istiyoruz. Çizebilenler fikirlerini resimle ifade ederler, resim yapamıyanların bize yazmaları da kâfidir.

Bu müsabaka için birinciye iki yüz elli, ikinciye yüz elli ve üçüncüye yüz lira koyduk. Jüriyi memleket tarihçilerinden, sanatkârlarından seçeceğiz.

Müsabakamıza katılma müddeti 15 eylûl 1949 a kadardır.

Ressam Namık İsmail'in yaptığı arma

Evvelâ şunu yazalım ki bu hususta evvelce yapılmış resmî bir müsabaka mevcuttur.

Bu ilk müsabaka 1925 te Bakanlar Kurulu karariyle yapılmıştı. Bu işe vasıta olan Millî Eğitim Bakanlığı Türk Tarih Encümeniyle İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinin düşüncelerini aldıktan sonra şartları ilân etmişti. Bu şartlara göre armanın muhteviyatını teşkil eden remizler tercihan Türk tarihinden alınacak ve muhakkak ay yıldız da bulunacaktı. Esas bu idi; bakanlık bir müsabaka şartnamesi bastırarak dağıttı. Bunda, galip düşüncelerini izah etmekte ve genç cumhuriyetimizi temsil edecek remzin zarafeti ve taşıyacağı mânası üzerinde durulmaktaydı. Bu düşünceye göre; irfan nurunu temsil eden ayyıldız, kuvvet ve sebatı ve vatan müdafaasını işaret eden kalkan, çiftçiliği ve bereketi temsilen buğday başağı, kuvvet ve metaneti göstermek üzere bir meşe dalı, istiklâlimize işaret olmak üzere bir istiklâl madalyası bulunması lâzımdı.

Edebiyat Fakültesinin mütalâasında ayyıldızla beraber kurt timsalinin de bulunması hatırlatılıyordu.

Bu sıralarda «Türk Yurdu» mecmuasında da birçok makaleler çıktı ve fikirler ortaya sürüldü.

Müsabakaya yetmiş eser iştirak etti. Güzel sanatlar erbabından, bakanlardan ve alâkalılardan mürekkep bir jüri teşkil edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi reisinin başkanlığında bu eserleri tetkik etmiş ve bunlardan hiçbirinin, tashih edilmeden, cumhuriyetimizin arması olamıyacağına karar vermişti.

Gene bu toplantılarda, nümunelerde bulunması lâzımgelen bâzı remizlerin esasları tespit edilmiş ve nispeten iyi olan üç eser sahibi çağırılarak bu esaslara tadilât istenmiş ve yeni projeler komisyona gelmiştir. 23 kasım 1926 da gene toplanan jüri yeni üç projeden Ressam Namık İsmailin eserini gene bâzı tadil yapmak şartiyle birinci, geri kalan iki projeden Muhsin Rifat'a aidolan ikinci ve Lûtfi'nin eserlerini de üçüncü olarak kabul ederek; bin beş yüz ve üç yüzer lira vermiştir.

Birinci gelen bu eser, dosyasına konup kaldırılmış ve iş de bu safhada kalarak, devlet gene armasız kalmıştır.

BİLMECEMİZ

Bu İstanbulu tanıyor musunuz?

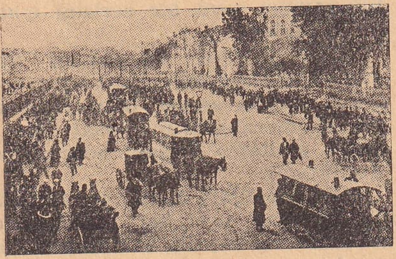
★

Kuponumuz ilân sayfamızdadır. Bize birinci, ikinci ve üçüncü sayılarımızdaki üç kuponla beraber bilmecemizin hallini gönderiniz.

Kaç yaşındasınız? İstanbulun eski halini biliyor musunuz?

Kendi hâfıza kuvvetinizi, hâtıralarınızı yahut tanıdıklarınızın bilgilerini bir deneyiniz.

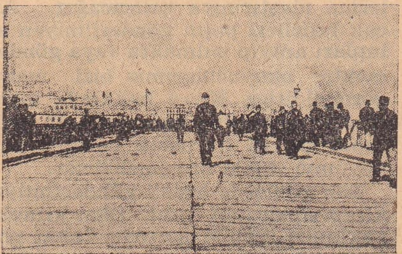
Burada üç resim var. Bunlar da

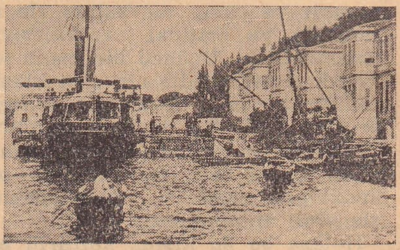
bir çeyrek yüzyıl içinde değişen yerlerin eski halidir. Eğer orta yaşlı iseniz bir düşünün; şu geniş caddeyi, şu tahta geçidi ve şu iskeleyi muhakkak bileceksiniz.

O zamanları bilemiyecek bir yaşta iseniz bilenlerden sorabilirsiniz.

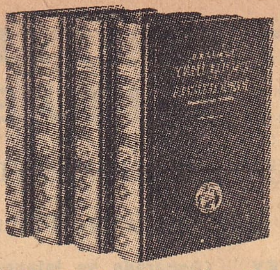
İhtiyar eski bir İstanbullu; insan İstanbulun her tarafını iyi tetkik etmeli, derdi. Ona nazaran, meselâ Galata köprüsünün kaç adım, Yüksekkaldırımın kaç basamak olduğunu bir İstanbullu bilmeliydi...

Bize her gün geçtiğimiz caddelerdeki dükkânların ikinci katlarının resmini gösterseler çoğumuz tanımayız. Çünkü yürürken dalgınız, kafamız başka şeyler düşünür, başımızı kaldırıp ikinci katlara bakmaz ve gözümüze, istikametinde ne varsa onu ikram ederiz.

Sadede gelelim: Eski İstanbula ve İstanbullulara ait elimizde pek çok resim var. Şimdilik bunlardan dokuz tanesini bilmeceye koyarak her sayıda üçer tane bastık. Bunların neresi olduğunu bilip kuponumuzla bize bildirenler arasında kur'a çekip birinciye beş ciltlik ilk tam bir koleksiyonumuzu, ikinciye iki cilt «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi», üçüncüye de tablolarımızı vereceğiz.

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. İbrahim Alâettin Gövsa tarafından yazılan

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması bunun için gerekli bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

★

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk iki cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

ÖRNEK SAYI KUPONU: 1
1 Eylûl 1949

Örnek sayı gönderiyoruz

Aylık Ansiklopedi memleket kültürüne yaptığı hizmeti tamamlamak için daha da çok yayılmak ihtiyacını duymaktadır. Bunun için de mecmuamızı henüz görmemiş olan kimselere bir tetkik imkânı hazırlamayı düşündük. Bir örnek sayı kuponu ile birlikte bize henüz Aylık Ansiklopedi'yi görmemiş bir arkadaşınızın adresinizi bildirirseniz ona meccani bir örnek göndereceğiz.

AYLIK ANSİKLOPEDİ

Hiçbir resmî veya yarı resmî teşekkül, kütüphanesini bu eserden mahrum edemez. Elde ancak pek az koleksiyonumuz kalmıştır. Bu rakam, bir yıl sonra Aylık Ansiklopedi koleksiyonlarının elden ele ve üzerinde yazılı fiyatın birkaç misline satılacağı demektir.

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE
TAKSİTLE BÜYÜK KOLAYLIKLAR

Yayınevimiz öğretmen ve öğrenci kitlesinin okuma ihtiyacını ve maddi durumunu göz önünde bulundurarak ciltsiz koleksiyonları pek ehven şartlarla ve uzun vadeli taksitlerle satışa başlamıştır. 60 fasikülden ibaret birinci serinin tam takımı ciltsiz olarak 60 liradır. Bunun 10 lirasını peşin olarak gönderen her öğretmen ve öğrenci okuyucumuza bir tek imza mukabilinde bütün koleksiyonu hemen taahhütlü posta ile göndereceğiz (Ancak bu şekilde taksitle satışlarda 1 lira posta ile sevk masrafı da alana aittir). Geri kalan 50 lira ayda beşer liralık taksitlerle on ayda ödenebilir. Bu şekilde satışlarda her müracaat sahibi için bir cari hesap açacak ve her ay aldığımız taksit paralarını oraya kaydederek onuncu ayda borç hesabını kapatacağız. Elde bu şekilde satışa konmuş pek az ciltsiz koleksiyon olduğundan acele edilmesini rica ederiz. (Bu ciltsiz takımları ciltli olarak almak istiyenler peşin gönderecekleri 11 liraya ilâveten 22,5 lira ciltleme bedelini de ilâve etmelidirler).

★

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinemedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktar da gönderelim. **Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır**

★

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL, Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1949 İkramiye Plânı

5 EV (Ankarada ve İstanbulda)
5 ARSA (" ")
1 10.000 Liralık
2 5.000 "
4 Tahsil sigortası beheri 4.000 L
4 Hayat sigortası beheri 4.000 L
4 Cihaz sigortası beheri 3.000 L

4	2.500	L.	150	100	L.
15	1.000	"	200	50	"
25	500	"	500	20	"
60	200	"	200	10	"

Çekilişler: 1 mart, 21 nisan (yalnız çocuk hesapları için), 1 haziran, 25 ağustos, 1 kasım (yalnız kadın hesapları için), 1 aralık tarihlerinde yapılır.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

Aylık Ansiklopedi'ye abone olmanız demek, 1 - Onun daha mükemmel çıkmasını temine çalışmanız, 2 - Onu daha ucuza edinmeniz, 3 - Yurdun neresinde olursanız olunuz zamanında, zarif ve sağlam bir ambalâj içinde, yıpranmadan temin demektir.

Aylık Ansiklopedi'yi sevdinizse abone olmakta niçin gecikiyorsunuz

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Aylık Ansiklopedi'yi daha mükemmel görmek istiyorsanız dostlarınıza tavsiye ediniz ve onları abone yazdırınız

TÜRK TİCARET BANKASI

★ ★ ★

Tesis tarihi : 1914
Sermayesi : 2.200.000 Lira
İhtiyat akçesi : 1.070.000 Lira

Müteaddit şubeleri, memleket dahilinde ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

●

Müsait şartlarla ticarî mevduat — Zengin ikramiyeli tasarruf hesapları — Faizi her ay ödenen ikramiyeli vadeli mevduat hesapları — Akreditif ve kredi işlerinde kolaylık

●

Bilcümle muameleler, sürat, emniyet ve ciddiyetle neticelendirilir.

BİLMECE KUPONU

No. 3

Eylûl 1949

Üstte solda Versailles, sağda Rapallo, altta solda Locarno, sağda Moskova buluşmaları

ALMANYANIN DÜNYA POLİTİKASINA DÖNÜŞÜ

VERSAILLES 1919

Birinci Dünya Savaşından sonra mağlûp Almanya politika âleminde büyük roller oynamakta gecikmedi. Fakat Versailles Konferansına yalnız üye olarak değil, konuşmaların esas mevzuu olarak da katıldı. Wilson, Clémenceau, Lloyd George ve Orlando'nun hazırladığı antlaşmayı imzaya mecbur oldu. Yukardaki resim Alman delegelerinin Berlin garında Paris'e hareketini gösteriyor.

RAPALLO 1922

Almanya Versailles antlaşmasının çeı..berinden kurtulma yolunu kolayca buldu. İlk olarak, Rusya ile anlaştı. Cenova'da toplanan "Dünya İktisat ve Sanayi Konferansı" nın kapanışını müteakıp Weimar cumhuriyetinin başkanı Wirth (resimde şapkası elinde olan zat), ve dış bakanı Rathenau (en soldaki) Rapallo'da Sovyet delegeleriyle buluştu, dar bir çerçeve içinde askerî ve siyasi iş birliğine dayanan bir antlaşma imzaladı. Bugün Batı devletlerinin en büyük gayreti yeni bir Rapallo'ya meydan vermemektir.

> Dört Büyüklerin son Paris toplantısında görüşmelerin büyük kısmını Almanya meselesi işgal etti. Bu arada Alman Birliği ve Almanya ile bir barış antlaşması hazırlığı mevzuu bahsoldu. Geçmişteki olayları daima göz önünde bulunduran Dört Büyükler bu hususta gösterdikleri ihtiyat ve titizlikte haklıdırlar. Birliğini tamamlamış olan ve bunu imzalıyacağı bir barış antlaşmasiyle perçinliyen yeni bir Almanyanın bundan sonra dünya politikasındaki rolü ne olacaktır? Her zaman Avrupa ve hattâ bütün dünya politika muvazenesinde büyük bir unsur olan Almanyanın Avrupa kalkınması ve milletlerarası iş birliğinde bu sefer müspet bir rol oynamasını temenni ederken, bu büyük devletin Birinci Dünya Savaşından sonra politika alanında yaptığı belli başlı işleri resimleriyle birlikte sayfalarımıza geçiriyoruz.

LOCARNO 1926

Weimar cumhuriyetinin dış bakanı Stresemann (resimde ortadaki zat) Almanyaya Batı devletleri nezdindeki itibarını yeniden kazandırdı. Locarno'da milletlerarası politikada tekrar İngiltere ve Fransa ile aynı hizaya gelen Almanya, bir garanti antlaşması mucibince, Rennes arazisinin askerlik dışı kalmasına razı oldu. Müttefik askerleri bu mıntakayı terkettiler. Bu tarihten on yıl sonra Hitler Versailles ve Locarno antlaşmalarını tanımadığını ilân etti. Onun emriyle ve hiçbir politik mukavemet görmeden sınırı aşan Alman askerleri Rennes bölgesinde coşkun tezahüratla karşılandı.

MOSKOVA 1939

Münih'te, Batı politikası üzerinde büyük bir nüfuz kazandığına katiyetle emin olan Hitler, altı buçuk yıl bir saltanattan sonra tekrar Rapallo'ya döndü. Sovyetlerle anlaşmak üzere Dışişleri bakanı Ribbentrop'u Moskovaya gönderdi.

Aya seyahat

★ *Machanix İllustrated ve Leader Magazine'den* ★

★

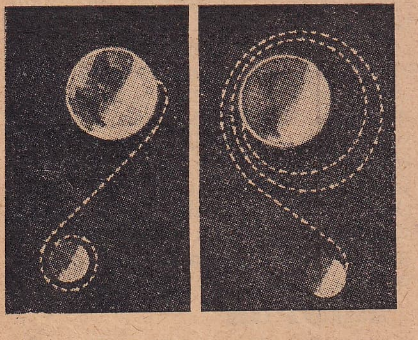
Jules Verne'in "Aya Seyahat" adlı eserinin resimlerinden

Jules Verne «Aya Seyahat» adlı eseriyle birkaç insan neslini oyaladı. Yalnız oyalamakla da kalmadı: düşündürdü. Gerçekleşemiyecek gibi görünen bu mevzu üzerinde insan oğlunun kafasını meşgul etti, ona yeni yeni imkânlar arattı. Artık Jules Verne'den bir asra yakın bir zaman süresi uzağız. Onun zamanında bugünün tepkili uçakları, füzeleri, V 2 silâhları bir yana, günümüzün basit saydığımız demiryolu, vapur süratleri bile inanılmıyacak rekorlardı. Şimdi atom enerjisinin çeşitli sahalarda tatbikı imkânlarını araştıran insan oğlu, bakışlarını dünyamız etrafındaki yakın komşularımıza çevirmiştir.

İnsanlar şimdi de aya ve diğer büyük yıldızlara gidecekler. Birçok âlim bu uğurda denemeler, araştırmalar yapıyor. Radar aletini, V - 2 yi, atom enerjisini düşünürseniz, artık bu dünyaya bağlı olmadığımıza siz de kolayca inanırsınız.

Aya ilk gitmek şerefi kimin olacak? Ciddi plânlar hazırlandı. Önce boş roketler yollıyarak bâzı denemeler ve gözlemler yapacaklarmış. Bu denemeler müspet netice verirse arkadan içinde insan olan büyük hava gemileri gidecek. Bir kere aya gittikten sonra diğer seyyarelere gitmek işi bir hayli kolaylaşıyor. Çünkü ayın cazibesi dünyaya nazaran altıda bir nispetinde imiş. Yani oradan çok daha az bir kuvvetle boşluğa atılmak mümkün. Böylece ay kâinatı dolaşmak için âdeta bir sıçrama tahtası haline gelecek. Arada tam 240.000 millik bir mesafe var. Yapılan hesaplara göre bir hava gemisi bu mesafeyi 48 saatte katedermiş. Yani bugün buradan kalkarsak iki gün sonra aydayız. Bu seyahatler Venus'e 48 gün, Mars'a ise 90 gün sürecekmiş.

Plânı İngiliz âlimleri tarafından çizilmiş bir hava gemisi var. Silindir şeklinde. Bu hava gemisi tabii tepki ile gidecek ve kontrol odasındakiler istedikleri hızı verebilecekmişler. Meselâ aya yaklaşıldığı zaman hız azaltılacak ve geminin inerken bir şey olmaması temin edilecek. Çünkü geri gelmenin başka yolu yok. Hava gemisinin ayın sathına âdeta bir kuş gibi konması lâzım. Bunda atom enerjisinin bilhassa büyük rolü varmış. Sonra geri dönerken de birçok incelikler göz önünde tutulacak. Meselâ atmosfere girildiği anda hızın yavaşlatılması gerekiyor. Halbuki hızı birdenbire yavaşlatmak vücuda zararlı oluyormuş. Bunun için bâzı uzun daireler çizilerek dünyanın etrafında dönülecek ve hız tedrici olarak yavaşlatılacak. Daha bunun gibi ne ince noktalar var. Sonra roket yere inerken bir nevi paraşütten istifade edilecek. Tabii bu seyahat için hususi elbiseler de hazırlanacak.

Sağda: Dönüşte hava gemisi hızını azaltmak için dünya etrafında daireler çizecek ve atmosfere girdiği zaman epeyce yavaşlamış olacaktır. Aksi halde sürtünmenin gemiyi tutuşturması mümkündür. Solda: Aya inerken yavaşlama daireleri çizmiye lüzum yoktur. Çünkü ayda atmosfer olmadığı gibi şiddetli bir yerçekimi de yoktur

Bütün bunları okuduktan sonra Jules Verne'e nasıl hayran olmazsınız. "Aya Seyahat" adlı eserini 1865 tarihinde, yani bundan tam 84 yıl evvel yazmıştı. Hayalinde yaşattığı seyahati ilmin göze aldığı, radarın ayın sathına kadar tesir ettiği günü göremedi. Ne yazık! Bugün aşağı yukarı onun yazdığı her şey hakikat olmuş bulunuyor...

Jules Verne kahramanlarının ayda gördüklerini şöyle anlatır: "Ayın etrafında döndüler ve bugüne kadar hiçbir insan gözünün görmediği şeyleri gördüler. Vardıkları netice şuydu: a — ayda hayat yoktur, b — bir zamanlar burada da canlı mahlûklar varmış, fakat ay dünyadan daha çabuk soğuduğu için hepsi mahvolmuşlar. Acaba bunlar da doğru çıkacak mı dersiniz?

Artık bu seyahatin bütün incelikleri düşünülmüş bulunuyor, iş harekete geçmiye kaldı. Eli kulağındadır, yarın öbür gün bir heyetin aya gideceğini gazetelerde okursanız sakın şaşmayın.

Bir bakışta aşk!

★ *Popular Psychogy Guide'dan* ★

★

"Birbirini görür görmez âşık olmuşlar" bir erkekle bir kadın karşılaşmış, gülümsemişler, içlerinde garip, anlatılması imkânsız, harikulâde bir ateş tutuşmuş. Sanki dayanılmaz bir kuvvet onları birbirine çekmiş. Elleri ve sonra dudakları birleşmiş ve âşık olmuşlar. Az bir zaman sonra da evlenmişler...

Bu ne kudretli bağdır. Ne güzel bir histir bu. İlk görüşte âşık olmuşlar. Hayatta onları artık hiçbir şey ayıramaz. Saadet onları bekliyor. Evlilik hayatının bütün güzellikleri onlarındır.

Acaba? Bu sorunun cevabı çok mühim. Klâsik aşk hikâyelerinde bu iş olur ama hayatta.... ne dersiniz..... olur mu acaba? Birbirine ilk görüşte âşık olmuş kimseler evlilik bahsinde, hayatlarını birleştirmek bahsinde o derece talihli olmuyorlar. İnsanlar bu gibi birleşmeleri pek hoş karşılarlar. Hemen gülümser: "Ah, ne güzel! Allah onları birbiri için yaratmış" deriz. Ne kadar yanlış bir düşünce...

Aslında bu tarz evlenmeler daha ziyade fizikî güzelliklerin neticesidir. Fizikî güzelliğin ise evlilik hayatındaki rolü bir hayli sınırlıdır. Her şey ona dayanamaz. Birbirini ilk görüşte seven ve az bir zaman sonra da evlenenler diğer bahislerde anlaşmıya vakit bile bulamıyorlar. Zaten bu tarz evlenmeler daha fazla genç ve toy, âşık olmıya karşı dayanılmaz bir isteği olan kimseler arasında görülüyor. İlk romantik günler geçtikten sonra karı koca hakikati anlamıya başlıyorlar. Kibar delikanlı bir kahraman değil, her hangi bir insandır, eşsiz genç kız ise bildiğimiz kadınlardan. Onların da bütün insanlar gibi kötü tarafları, hataları var. Güzel rüya böylece sona erer ve tabii hır gür başlar.

"Birbirini görür görmez âşık olmuşlar". Bu o kadar hayran olunacak bir şey değil, hattâ biraz tehlikeli. Kuvvetli bir aşkın tesiri, sarhoşluğu içinde iyice anlaşmadan evlenip bedbaht olmak var. Bu sebeple dikkatli olmak lâzım. Hakikati görmek, anlamak, hazmetmek ve ancak ondan sonra evlenmek gerek. Yoksa birbirimizi görür görmez sevdik diye evlenirseniz.... bilmem ama..... pek iyi olmaz sanıyorum.

★

Berlin'de Rus askerleri

RUS ERİ

Almanyada nasıl yaşıyor?

★ *Sie und Er'den* ★

★

Almanyada bulunan Rus askerlerinden biri ağır surette hastalanır. Bir otomobile koyarak hastahaneye götürürler. Orada vaziyetinin fena olduğunu gören bir hastabakıcı bitkin bir halde olan erin üzerine eğilerek: «Telâşlanma Yoldaş! Cennete gidiyorsun..» der. Er diretir: «Cennete gitmek istemiyorum.. Almanyada kalmak istiyorum». Tabii bu hikâye. Fakat hakikatin ta kendisi.

Almanya ve Avusturyanın bir kısmının dört yıldanberi Rus işgali altında bulunmasına rağmen işgal kuvvetleri hakkında pek az şey bilinmektedir. Erlerin hemen hepsi yirmi, yirmi bir yaşlarındadır. Batıya gönderilmeden evvel sekiz ilâ on iki haftalık bir talim devresi geçirmişlerdir. Batıda normal olarak iki yıl kalırlar. Tabii subaylar için böyle bir tahdit yoktur. Bu kuvvetler üç yüz bin kişi kadar olup büyük kısmı topçu, piyade, yardımcı ve zırhlı birlikler ve deniz kuvvetlerine mensupturlar. Aralarında Sovyet Rusyada yaşıyan her ırktan insana raslamak mümkündür.

Alelâde bir er ayda yalnız beş Alman markı, bir askerî kamyon şoförü yüz seksen mark ve doksan ruble, bir çavuş üç yüz mark ve yüz elli ruble alır. Subayların durumu ise pek fena olup aldıkları maaş yetmediği için daima mali güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Asker arasında para sıkıntısı o derecedir ki, hırsızlık hemen hemen her zaman raslanan vakalardan olmuştur.

Rus erinin ancak bir üniforması vardır. Altı ay evvel bir emir gelmiş ve bu elbiselerin daha itinalı ve temiz kullanılmaları istenmiştir. Sabun kıtlığında bu işin nasıl yapılabileceği de bir sırdır.

Rus eri günde on altı saat faaliyettedir. Saat beşte uyandırılır. Yarım saat yıkanma, giyinme ve teftişe hazırlık. Üç saat dahilî hizmet; silâh, üniforma, barakanın iç ve dış temizliği. Dört saat dış hizmet; talim, yürüyüş, tahkimat, atış ve spor. Spor ekseriya hafif atletizm ve yakın muharebe tekniğine ait hareketlerden ibarettir. Üç saat askerî ve siyasi ders. Haftada iki defa yürüyüş yerine tahkimat ve atış talimleri.

Boş zaman bütün bir günde ancak bir saattir. Akşam ekseriya sinema seyredilir, okunur veya konserler tertibedilir.

Yemeklerin kalorisi alelâde bir insan için normal, fakat çok yorulan genç bir adam için gayrikâfidir. Yemeğin hazırlığı pek kötü şartlar altında yapılır. Başlıca yemek "borş" denilen bol yağlı bir nevi Rus çorbası ve bol arpa ekmeğidir.

Rus erinin eğlenecek bir kantini yoktur. Fakat möblesiz ve basit "kulüp" leri vardır. Erlerin akşam istirahatinde oturabileceği yegâne yer burasıdır. Kulüpte daima bir bilârdo ve yalnız Moskova yayınlarını dinleten bir radyo bulunur. Ekseriyetle satranç ve kâğıt oynanır. Birçokları da okur. Her birliğin bir kütüphanesi vardır. Burada bulunan eserlerin yüzde altmışı politik, yüzde yirmisi askerî, yüzde onu pedagojik ve ancak yüzde onu edebîdir. Burada meselâ Stalin'in «Sovyet Anavatan Savaşı Hakkında» adlı kitabı, «Leninizm Meseleleri» ve Marxizm ve Leninizm klâsikleri bulunur. İstesin, istemesin her er politik kitapları okumıya mecburdur. Okuyucu listelerinde kimin adı az geçerse derhal ihtar verilir.

Rus klâsiklerinden en çok sevilenlerin başında Puşkin, sonra Gorki ve Tolstoy gelir. Dostoyevski yasaktır. Dil bilenler en çok Goethe, Schiller, Heine ve bulabilirlerse Dickens, Byron ve Shakespeare tercümelerini okurlar. Victor Hugo ve Balzac da yasaktır. Cinai romanlar yoktur. Fransız romanları ise "pis" olarak damgalanmıştır. Harb edebiyatı ve radyo tekniği hakkındaki kitaplar en çok okunan kitaplar arasındadır.

Rus eri topyekûn dışarı çıkma yasağına tabidir. Caddelerde görülen bâzı erler kumandanlığa ait hizmet erleridirler.

Eğlence yerlerine girmek sureti katiyede yasaktır. Askerî polis böyle yerleri çok sıkı nezaret altında bulundurur. Sinema haftada iki defadır. Gösterilen filimler öğretici ve propaganda filimleridir.

Kızılorduda tenasül hastalıklarından korunma vasıtaları yok gibidir. Hastalanan doğru hastahaneye gitmiye mecburdur. Orada ise kâfi miktarda doktor bulunmasına rağmen kâfi ilâç bulunmaz. Tedavi için penisilin çok azdır, ekseriya salvarsan ve Batıda yıllardanberi unutulmuş olan arsenik ve bizmut kullanılır. Bu ilâçlarla yapılan tedavi bazan altı ay sürer ve ekseriya er tam mânasiyle tedavi edilmez. Bu çeşit hastalıklara iki defa tutulan ceza olarak Rusyaya gönderilir.

Sovyet askerleri arasında en çok raslanan suç hırsızlıktır, fakat ekserisi küçük vakalardır. Birbirlerinden sabun, tütün ve yemek çalmak gibi. Büyük hırsızlıklar çeteler tarafından yapılır. Bunlar bazan Almanlardan da istifade ederler. Diğerleri cinsî ve cinai suçlardır. Üç çeşit ceza vardır :

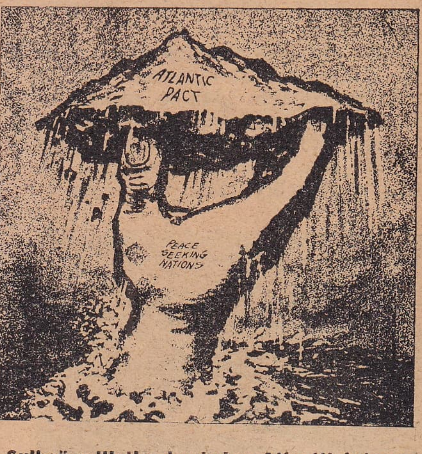
1 — Kısa hapis: Er bir hapishane hücresine tek başına konur ve yalnız ekmek ve su verilir.

2 — Rusyaya sürülüş: Böyle bir mahkûmiyete duçar olan er en yakın suçlu kampına gönderilir. Bu çeşit mahkûmlar orada birikince daha doğuda bir kampa ve oradan da esas mahkûm kampının bulunduğu Frankfurt'a, Oder'e gönderilirler. Erler buradan da Brest Litovsk'a ve oradan hemen doğru Sibiryaya gönderilirler.

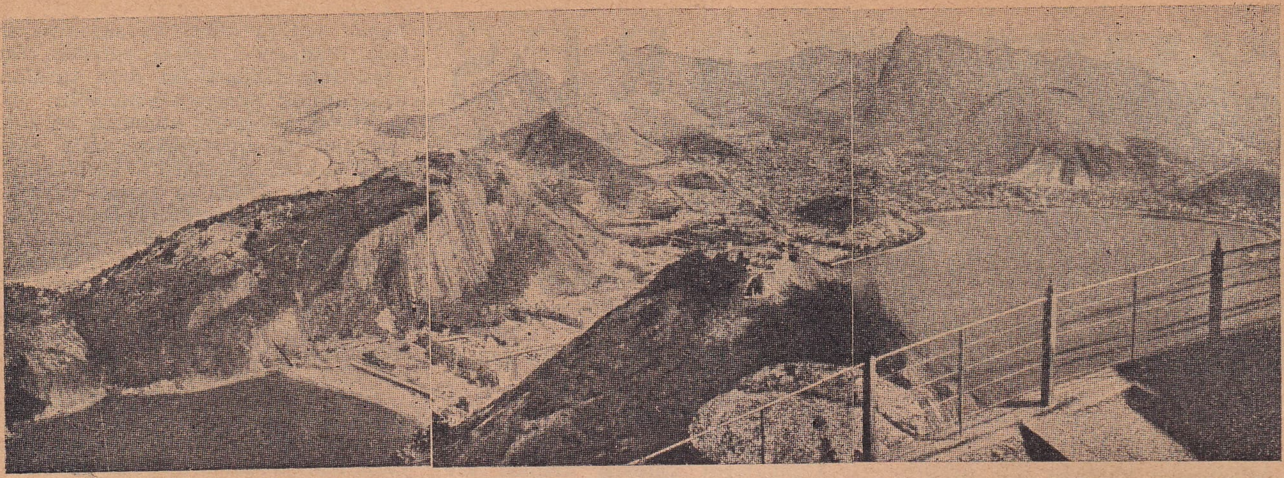
3 — Dayak cezası: Batı ordularında bulunmıyan bu ceza Kızılorduda görülmiyecek şiddettedir. Her Rus askerî polisi bir lâstik sopa taşır. Kışladan kaçan veya bir eğlence yerinde yakalanan bir er ilk defasında dayakla cezalandırılır.

Bütün bu ceza ve tedbirlere rağmen Rus eri Alman halkı ile temasa geçmiye muvaffak olmuştur. Çünkü yalnızdır, subaylarının muntazaman aldıkları memleket izninden mahrumdur. Bu izin ona ancak çok yakın bir akrabası öldüğü zaman, yalnız cenazede bulunmak üzere, siyasi subayın muvafakati ile verilir. Ailesinin gelmesi ise imkânsızdır.

Rus erlerinden büyük bir kısmının Alman dostları vardır. Bâzıları bunlar vasıtasiyle içinde ekseriya cıgara, para ve sivil elbise bulunan bir bavul edinirler. Buna muvaffak olan erler ilk fırsatta kaçmaktadırlar. Bugün bu vaziyette Sovyet işgal bölgesinde kaçak olarak tahminen on bin Rus erinin bulunduğu bilinmektedir. Tanınmış bir Batılı Rus mütehassısının fikrine göre bir harb vukuunda Almanyada bulunan Rus kuvvetlerinin yüzde yirmi beşini muhariplerden ayırmak lâzımdır.

Sulhçü milletler kaybolan Atlantit kıtasını tekrar meydana çıkarmıya muvaffak oldular
New-York Herald Tribune'den

Rio de Janeiro'dan kuş bakışı bir görünüş

BREZİLYALILAR

DÜNYANIN EN ZENGİN FAKİRLERİ

★ *Contemporary Review'dan* ★

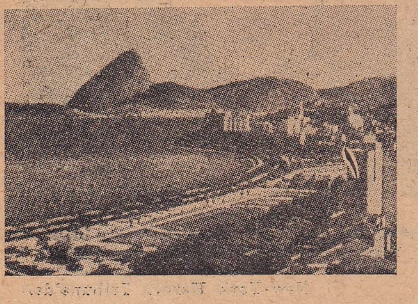
★

İkinci Dünya Savaşı esnasında Generall Marshall, Brezilya'ya yapılacak yardımın kaçınılmaz bir zaruret olduğunu söylemişti. Bunun sebebi, Brezilya'nın mühim hava yollarını birleştiren bir merkez olması, yahut Avrupa ile Amerika arasında köprübaşı vazifesini görmesi değildi. Generalin ısrarı Brezilyanın ham maddeleri içindi. Marshall üçüncü bir dünya savaşı çıkarsa bu Güney Amerika cumhuriyetini kendi tarafına çekenin galip geleceğini biliyordu. Brezilyanın mevkii itibariyle ehemmiyeti de inkâr edilemez. Hitler Yeni Dünyayı fethetmek için hazırladığı ve bugün ele geçmiş bulunan plânlarında hep bu memlekete hücum etmeyi kararlaştırmış. Bugün de komünistlerin Güney Amerika cumhuriyetleri arasında en fazla harekette bulundukları yerin burası olması bir tesadüf eseri değildi. Bu memleketin asıl değeri madenlerinde idi. İngilizlerin ve Amerikalıların manganez, krom, kuvartz cıva, mika, nikel ve tungsten gibi ham madde ihtiyaçlarını Brezilya karşılıyordu.

Çelik olmazsa modern silâhlar olmaz. Manganez de olmazsa çelik olmaz. Sovyetlerin 1945 te istihsal ettikleri manganez miktarı 2.460.000 tondur. Amerikalılar ise ancak 182.000 ton istihsal etmişlerdi. Arada büyük bir fark var. İşte bu farkı Brezilyadan yapılacak ithalât kapatabilir. Saydığımız diğer maddeler daha az kıymetli değil. Hepsinin değeri büyük ve hepsi Brezilyadan geliyor. Sonra bu ham maddeler sadece harb sanayii için değil, sulh sanayii için de elzemdir. Brezilya daha başka sahalarda da istihsal bakımından en öndedir. Meselâ nebati yağlar. Sonra sanayide kullanılan kıymetli taşlar da hep oradan geliyor. Bu taşlar Afrikada bulunanlardan hem daha sert, hem de daha parlak. Bir tarladan bir haftada 2.000 büyük taş çıkarıldığını söylersek madenlerin zenginliği anlaşılır sanıyoruz. Brezilyada en bol şey altındır. Üç yüz yıldır yeryüzündeki altınların yarısı orada bulunmuştur. En büyük demir madenleri de orada. Bu madenler dünya istihsalâtının yüzde otuz beşini sağlıyorlar. Hem madenler yeraltında da değil, toprağın üstüne çıkmışlar. Brezilyada tozların arasında kıymetli taşlar bulunur. Etrafınıza da şöyle bir bakarsanız demirden dağlar görürsünüz. Bâzı mıntakalarda kaldırımlar bile demirdir.

Ve işin garibi, bütün bunlara rağmen Brezilya demir mamulâtını dışardan ithal eder. Kendi ihtiyacını karşılıyacak bir endüstri kuramamıştır. Eğer zenginliklerinden kendi istifade edebilseydi bugün 48.000.000 Brezilyalı refah içinde yaşarlardı. Orada hâlâ öküz arabası kullanılan yerler var ve bu arabalarla ne taşınıyor biliyor mu_unu_, altın, elmas, pamuk.

Brezilya bir ziraat memleketidir. Orada bitkilerin büyüyüşü bile başka türlüdür. Âdeta topraktan fışkırırlar. Bu bambo bir gecede aşağı yukarı 30 cm. büyür. Bu memlekette her şey ihtiyaçtan fazladır. Milyonlarca çuval kahve denize dökülür. Bütün bunlara rağmen Brezilya'da halk fakirdir, doğru dürüst beslenemezler bile. Ekseriyetin yediği, mandioca denilen ve bir nevi nişasta olan meşhur yemekleridir; gıda bakımından za yıftır, besleyici değildir. Hayat şartları da kötüdür. Brezilyada tabii zenginlikler var, ama yol yok, demiryolu yok, sermaye yok. Bolluk içinde fakirliğin, eşi görülmemiş bir örneği. Halk yığınlarının fakirliği ve hoşnutsuzluğu komünizme zemin hazırlıyacak hale gelmiştir. Sovyet plânlarının Brezilyayı hedef tutması bir tesadüf eseri değildir. Onlar bu memleketin Amerikanın anahtarı olduğunu çok iyi biliyorlar. Bugün İngilizlerin ve Amerika Birleşik Devletlerinin desteklemesiyle Brezilyadaki liberal ve muhafazakâr kuvvetler komünizmi durdurabilirler. Fakat eğer hiçbir engelle karşılaşmadan bugünkü durum devam ederse beş yıl sonra Brezilyanın o kıymet biçilmez hazineleri demokrasiler için kaybedilmiş olur. İşte Brezilyaya yardım bunun için kaçınılmaz bir zaruret olarak vasıflandırılmıştı.

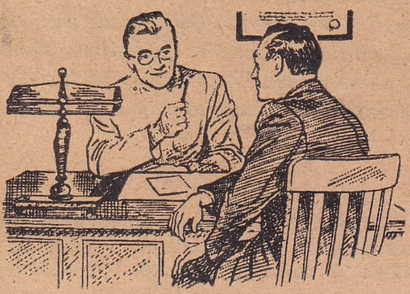

Allahın kullara hediyesi: «Aureomycin»

★ *Readers Digest'ten* ★

★

Penisilin iyi bir başlangıç oldu, bu sihirli ilâç; başka başka sahalarda kullanılmakla beraber, D. D. T. ile elele vererek, günümüzün en faydalı kimyevi maddeleri haline gelmiştir. Penisilinden sonra streptomisin ve daha yüzlerce ilâç, insan oğlunun yarınına parlak ümitler yağdırmaktadır. Bugün, altın gibi sarı renginden dolayı "aureomycin" adını alan madde bunlardan biridir.

"Aureomycin" adında, küften elde edilen altın renginde bir madde birçok mikroplu hastalıkları kolaylıkla tedavi etmektedir. Ağız yolu ile alındığı için doktorlar tarafından kolaylıkla hastanın evinde dahi verilebilmektedir. Bu altın tozu (keşfedenler ona göbek adı olarak bu ismi vermişler) kardeşleri penisilin ve streptomisin'dan daha kuvvetlidir.

Lederle lâboratuvarlarında birçok canlı madde üzerinde husule gelen küfler üstünde yapılan araştırmalar neticesi iyi bir sonuç elde edildi. "A - 377" adını verdikleri bir cins, elliden fazla öldürücü mikrobu kolaylıkla bertaraf ediyordu. Bunun üzerine aynı lâboratuvardaki Hintli bir doktor araştırmaları ilerletti. Netice olarak "aureomycin" elde edildi. İlk önce hayvanlar üzerinde yapılan tecrübeler müspet sonuçlar verdi. Penisilin'in âciz kaldığı birçok hastalıkları bu yeni ilâç kolaylıkla önlüyordu. İnsanlar üzerinde yapılan tecrübe daha iyi netice verdi. Birçok tehlikeli hastalıklar kolaylıkla önlenebiliyordu. Bilhassa evvelce hastaneye kaldırılarak kalbi ve ciğerleri kontrol altına alınmak icabeden hastalar artık evlerinde süratle tedavi görebiliyorlardı.

40 derece ateşle yatan zatürrie hastasına verilen "aureomycin" hayretle karşılanacak bir netice verdi: 24 ilâ 48 saat içinde hararet düştü, ıstırap veren öksürükler kesildi, ve röntgen neticesi ciğerlerdeki zatürrieden doğma ihtilâtların tamamen temizlenmiş olduğu görüldü. Böylece zatürrie, hastanelerde haftalarca yatmayı icabettiren bir hastalık olmaktan çıkarak evde iki üç gün içinde aile doktoru tarafından tedavi edilebilen alelâde bir nezle haline geliyordu.

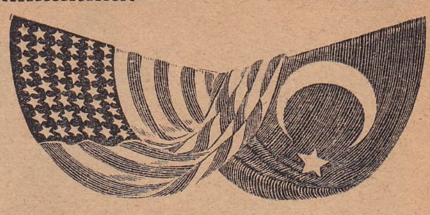
Mamafih "aureomycin" bütün dertlere deva olan ilâç değildir. Meselâ vereme "streptomycin" in yaptığı tesiri yapmaz. Buna rağmen birçok tehlikeli ihtilâtlarda sulfaların ve penisilin'in tesirsiz kaldığı anlarda "aureomycin" fevkalâde faydalı olmaktadır.

Bugün aile doktoru teşhis ettiği zatürrienin sebeplerini aramak zorunda değildir. Çantasından çıkaracağı bir tüp "aureomycin" le hemen hastalığın tedavisine geçecektir. Barsaklar için bir tehlike teşkil eden dizanteri de bu yeni ilâç sayesinde süratle tedavi edilmektedir.

Bundan başka "aureomycin" deri hastalıkları için de bulunmaz bir devadır. Ekzema, ülser, frengi gibi ciddi deri hastalıkları kolayca iyi olmaktadır.

İşte insanlığın bu yeni keşfi, birçok hastalıkları hastaneye gitmeden evde birkaç gün içinde tedavi etmektedir.

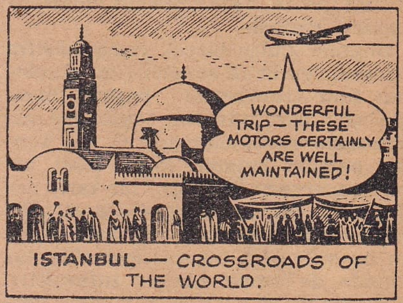
★

Türk - Amerikan Dostluk Cemiyeti bunları okusun : 3

İSTANBUL BU MUDUR? GELENLER SÖYLEMİYORLAR MI?

Aşağıdaki resim, "The Saturday Evening Post" mecmuasında yolcularına mükemmel bir seyahat vadeden bir hava yolları idaresinin ilânıdır ve bu resimdeki yer güya İstanbuldur.

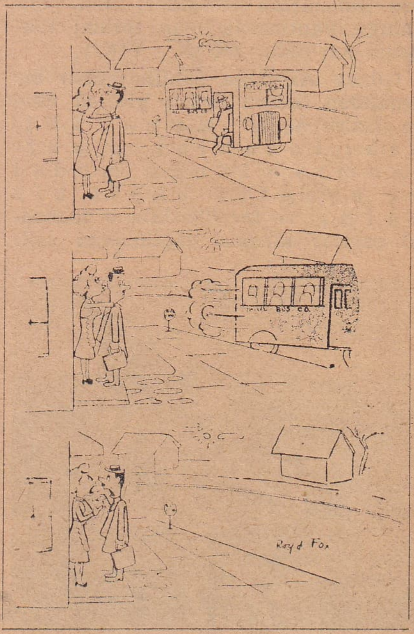
Bu nevi gaflet emarelerini gördükçe bizim merakımızı mucibolan şey şudur: Acaba bunları yapanlar hakikaten cahil midirler, yoksa satışları için cazip saydıkları bu nevi garabetleri, dost aleyhine de olsa, kendileri için mubah mı görüyorlar?

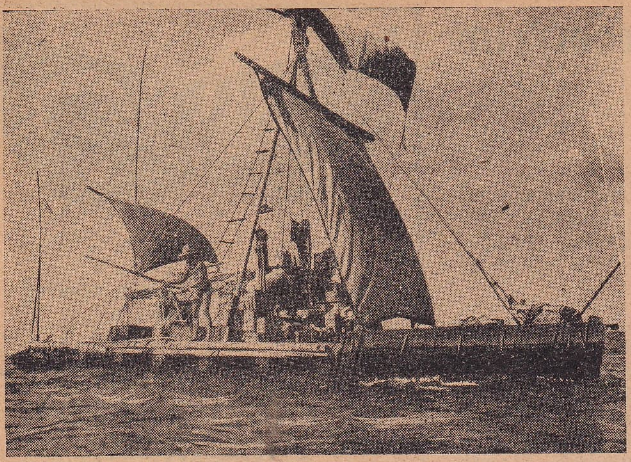
Dünya karikatürlerinden seçmeler

— Gömleğinizi değiştirmek lûtfunda bulunur musunuz?
The Saturday Evening Post'tan

Yazısız karikatür
The Saturday Evening Post'tan

Kon - Tiki adlı sal Okyanusta

Kon - Tiki

★ *Life'ten* ★

Gözlerini budaktan sakınmıyan altı genç adam büyük bir tecrübeye giriştiler ve Büyük Okyanusta bir sal üzerinde haftalarca süren bir macera yaşadılar. Kon-Tiki'nin macerası, zamanımızın ilim araştırmaları tarihinde cesaretle dolu bir yaprak olarak kalmıştır.

★

«Büyük Okyanustaki adalar yerlileri Asyadan değil, Güney Amerikadan deniz yoliyle gelmişlerdir..»

32 yaşındaki Norveçli bilgin Thor Heyerdahl'in tezi bu ana fikri gütmekteydi.

Fakat, antropolojistlerin birçoğu, meçhuller karşısında bulunan o devirlerde böyle maksatlı bir deniz yolculuğunun yapılamıyacağını ileri sürdüler. Bu itirazlar makuldü ve Heyerdahl bile esaslı bir cevap veremediği halde nazariyesinin doğruluğundan emindi.

Bugüne kadar birçok cesur kâşifin maceralı ve uzun seyahati bu etnoloğun ilmî tecrübesini başarabilmek için çok cesurane bir teşebbüse girişmesine engel olamadı. O, bir toprak parçası bulmak gibi basit bir macera arzusu ile değil, bir tarih tezini isbat fikriyle harekete geçti. Bir münakaşanın sebep veya vesile olduğu bu yolculuk, dünya denizcilik tarihinde de önemli bir yer tutacaktır.

Bugünkü Perou'nun kapladığı yerlerde eskiden yaşamış olanların güneş tanrılarına verdikleri isim, yolculuğu yaptıracak olan iptidai teknenin adı oldu: «KON - TİKİ».

Güney Amerika sahillerindeki bir limandan batıya doğru gitmek üzere denize açılan K o n - T i k i, e s k i i n s a n l a r ı n k u l l a n m ı ş o l d u ğ u m o d e l v e e v s a f t a b a s i t b i r s a l d ı ve tecrübesinin o zamanki şartlar altında yapılmasını sağlıyacak şekilde hazırlanmıştı. Salın gövdesi Pasifiğin fırtına ve dalgalarına karşı koyabilecek bir tarzda iri kütüklerin birbirine bağlanmasiyle meydana getirilmişti. Mürettebat, basit erzak ve toprak taslar içinde götürecekleri su ile iktifa edecekti. Bu şartlar altında tehlikeli bir deniz yolculuğunu, hattâ macerasını kim göze alabilir? Fakat bu esrarlı seyahate atılacak beş kişi daha çıktı.

1 - 31 yaşındaki Herman Watzinger, New York'tan duyup gelerek salın inşasına yardım etti ve sefer heyetinin meteorolojik işlerini üzerine aldı.

2 - 26 yaşındaki Bengt Danielsson, İsveçli bir sosyologtu. Aşçılık görevini yüklendi.

3 - Heyetin arasında denizcilik ve gemicilik bilgilerine vâkıf olan tek kişi, Eric Hesselberg adında, 32 yaşında bir artistti. Şahsi kabiliyet ve merakı sayesinde edindiği bu malûmat, onun da kaptanlık yapmasına âmil oldu.

Kon-Tiki'de bir radyo ve iki radyotelegrafçı bulunuyordu.

4 - 27 yaşındaki Torstein Raaby, gizli bir verici ile Tirpitz'in bombalanmasını Norveç fyordundan idare etmiş olan kahramandı.

5 - 30 yaşındaki Knut Haughland ise, Almanların atom araştırma lâboratuvarlarının eli kolu bağlı kalmasına sebebolan ağır su fabrikasına yapılan meşhur baskına radyotelegrafçı olarak katılmıştı.

6 - Altıncısı; Heyerdahl.

1948 ocak ayında, yağmur mevsiminde Heyerdahl ile Watzinger, And dağlarına çıkıp eskilerin teknelerini yapmakta kullandıkları Balsa ağaçlarından yeter sayıda kütük kesip modern usul ve vasıtalardan faydalanmadan, sel sulariyle denize indirdiler.

Heyet tamam, tekne hazırdı. Projenin başariyle tahakkuk ettirilmesi, «rüzgâr ve akıntı meselesinin halli» gibi en önemli bir noktaya bağlı kalmıştı.

Fakat, Heyerdahl, ilk İspanyol denizcilerinin Pasifikteki cereyanlara vâkıf olduklarına kaniydi. Güney Amerika kıyılarını yalıyarak güneyden kuzeye doğru giden Humboldt cereyanının, hattı üstüvaya yaklaşırken batıya yöneldiğini ve eskilerin bundan faydalandığını biliyordu.

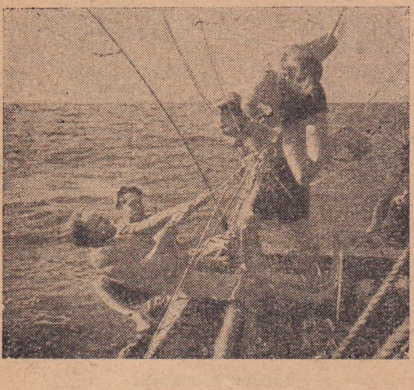
Kon-Tiki, 28 nisan 1948 de Callao'dan kendisini denizin rüzgâr ve dalgalarına bırakırken hiçbir hususta tarihî cetlerinden farklı ve üstün değildi. Sal, 101 gün rüzgârların ve dalgaların oyuncağı oldu, fakat pençeleşmekten geri durmadı. Mürettebat nereye gittiklerini bilmiyordu. Herkes işbölümünde üzerine düşen vazifeyi yapıyordu. Her iki saatte bir durum inceleniyor, kıyı istasyonlariyle radyo irtibatı, rüzgârın ve hava şartlarının tahavvülâtı her an kontrol ediliyordu. Bir eğlence veya gıda temin etmek maksadiyle değil, tehlike yarattıkları için balık avlıyorlardı. İçme sularını yağmurlardan tedarik ediyorlardı. Hayat zor ve müşkül geçtiği halde neşeleri eksik değildi. Büyük fırtınalardan da bir tanesini atlattılar. Dönüşlerinde getirdikleri fotoğrafları, kauçuk sandallarından binbir tehlikeli durumlara girerek almışlardı.

Heyerdahl'in dedikleri çıkıyordu; Kon-Tiki yolu tutmuştu artık. Sal, aynen Heyerdahl'in tezinde savunduğu tarihî rotayı takibediyordu.

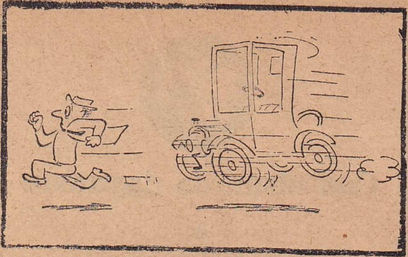
93 üncü günün sabahında ilk kara parçası gözüktü: Puka - Puka adası. Sular salı kıyının yakınına getirmişti ki, uzaklaştılar. Dört gün sonra Angatau gözüktü, rüzgâr gene salı açtı. Dört gün daha meçhuller içinde sallandıktan sonra 7 ağustosta Raroia ufukta belirdi. Dalgalar bir yaprak gibi salı kayalara atıyordu. Kon-Tiki ilk defa büyük bir tehlike karşısındaydı. Yelkeni çevirdiler, taştan çapalarını attılar; salın arkası kayalara döndü ve sular tekneyi taşlara fırlattı. Direk kırılmış, bambu ağaçından yapılmış olan kamara dağılmıştı.

Kon-Tiki harap, fakat netice parlaktı. Radyo işaretini alan Tahiti'deki Fransızlar yardım göndererek çadırlarında beş gündür bekliyen mürettebatı alıp salı Tahiti'ye çektiler. Büyük Okyanus adaları halkının göç yolu üzerindeki tartışması, 101 günde 4.300 mil aşan bir teknenin maceralı seyahati ile burada kapandı. Heyerdahl hem tezini ispat etmiş, hem de tecrübesini başarmıştı.

Kon-Tiki macerası, zamanımızın en cesurane ilmî araştırması olarak kalacaktır.

Kon-Tiki'ye binenler ecel ile pençeleşirken

Yazısız karikatür
The Saturday Evening Post'tan

Zülfiyare dokunur

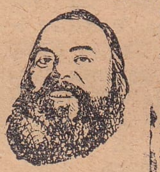

Churchill'in de dâvetli bulunduğu bir ziyafette cennet, cehennem mevzuu konuşuluyordu. Yemeğin başındanberi lâkırdıya karışmaması bütün sofradakilerin olduğu kadar yanında oturan kadının da nazarı dikkatini çekmişti. Nihayet kadın dayanamadı ve Churchill'e dönerek: "Sizin bu mevzuda fikrinizi öğrenemedik" dedi. Churchill alçak sesle cevap verdi: "Benim bu mevzuda bir fikrim olamaz, çünkü her iki tarafta da dostlarım vardır" dedi.

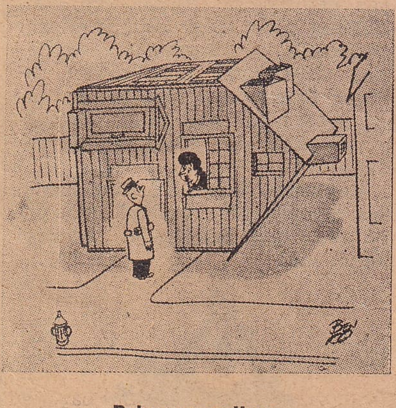
Başka ne olabilir?

Churchill'in yaveri pencereden dışarısını seyrediyordu. Dışarda ise müthiş bir yağmur yağıyordu. Biraz sonra yaver, başbakana döndü ve: "Mamafih sonunda hava açacak" dedi. Churchill önündeki kâğıttan kafasını kaldırmadan cevap verdi: "Zaten her zaman öyle oluyor".

Yok canım

Geçenlerde ölen meşhur Fransız ressam ve dekoratörü Christian Bérard Parisin moda ve eğlence âleminde yuğrulmuş olmasına rağmen kadınları daima iğneliyen bir karakter taşımıştır. "Sevgilinin ölünciye kadar sana sadık kalmasını istiyorsan hemen onu öldür, fakat başkasına öldürtme. Kendisini öldüren katil ile sana mutlaka ihanet eder" diyordu. Ne dersiniz? Kadınlar bu kadar vefasız mı?

Baba eve gelince

— Çocuğun gene bugün yaramazlığı üzerindeydi!

Look'tan

Gençleşebilir miyiz ?

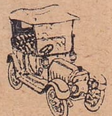

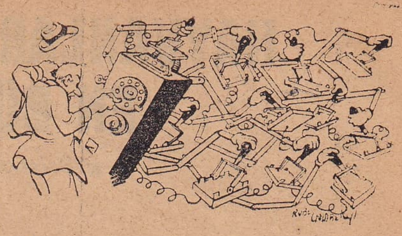
Bu dünyada acaba gençleşmeyi istemiyen insan var mıdır? Yüzyıllar boyunca insanlar bu istekle yaşadılar. Genç kızların teneffüs ettiği h a v a d a n ihtiyarlara gençlik geçeceği inancı da bu isteğin neticesidir. Bu konuda insanoğlu her zaman bir şeye ümit bağladı. Yirminci Yüzyılda da bütün ümitler guddelerde. Gudde diyoruz, ne olduğunu bile iyice bilmediğimiz bu kelime bize kuvvet veriyor. Gençleşme bahsinde kullanıldığı zaman bu kelimeden her hangi bir gudde mânasını çıkarmak yanlıştır. Bahsedilen cinsiyet guddeleridir. Gençlik bu guddelerden geliyor. Meselâ Serge Voronof'un çalışmaları hep cinsiyet guddeleri üzerinde olmuştur. Ve ilk zamanlarda elde ettiği neticeler hiç de yabana atılacak gibi değildi. Dr. Steinach ise başka bir yoldan gitmiştir. O gençlik veren gudde ile cinsiyet guddesinin aynı olduğunu, yani bir fabrikada iki iş yapıldığını düşünerek, bu iki guddeyi birbirinden ayırmanın yolunu aradı. Birini hafifletirse öbürü kuvvetlenirdi. Fakat bu yolda elde edilecek bir gençlik pek cazip değildi.

Halen bilhassa Amerikada denemeler yapılıyor. Hormon tedavisiyle çok alâka çekici neticeler elde edildi. Vücuda muayyen miktar hormon vererek gençleştirme mümkün oluyor.

Fakat bu bahiste çok dikkatli olmak gerek. Eski otomobilinize yepyeni bir motor taktırsanız istediğiniz hızla gidebilir misiniz? Lâstikleriniz eski, arabanın birçok yerleri hurdadır. Yani biraz hızlı gidince köşebaşında kalmak tehlikesi var. Bu sebeple gençleşebilmek bahsinde hormon tedavisi de tam bir çare değildir.

Bugünkü şartlar altında gençleşmenin asıl yolu şudur: Vücudunuz sıhhatli olacak. Kendini iyi hisseden bir insan gençtir, genç görünür. Hasta bir insan ise ihtiyardır. Yani gençleşmek istiyorsanız kendinize iyi bakacaksınız, hastalıklardan kurtulmanın, hastalanmamanın yollarını arıyacaksınız. Gençlik sağlamlık demektir.

Akıllar durur

Otomatik telefonda numarayı çevirdikten sonra kulağınıza düdük sesi gelinciye kadar kaç tane elektrik devresinin açılıp kapandığını hiç merak ettiniz miydi? Tam 1.800 tane..

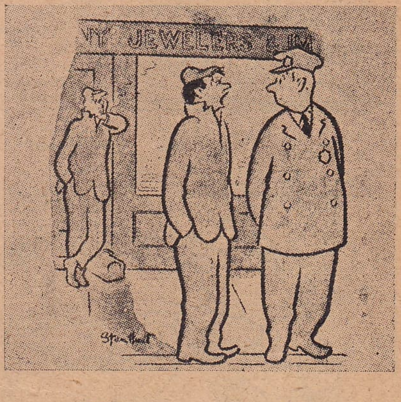
Geç cevap veren İstanbul telefonlarında, her halde bu adedin beş on misli elektrik devresi harekete geliyor olsa gerek!..

Şaşılacak bir rekor

Acaba koyunun sırtındaki yünün elbise halini alabilmesi için ne kadar zaman geçmesi lâzım geldiğini hiç düşündünüz mü? Geçenlerde İngilterenin bir yerinde bir araya gelen dokumacılar ve terziler bu işde bir rekor tesis etmişlerdir.

Yalnız davetlilerin hazır bulunduğu bir müsamerede, işçiler on iki koyunun yününü kırpmakla işe başlamışlar ve tam 130 dakika zarfında görülmemiş bir süratle çalışarak bu yünden dokuyup yaptıkları elbiseyi hazır bulunanlardan birinin sırtına giydirmiye muvaffak olmuşlardır.

Kuyumcunun önünde

— Allahını seversen sen hiç dolaşmaz mısın?

Look'tan

HAYVANLAR DÜNYASINDA EN BÜYÜKLER

★ *Science Digest'ten* ★

★

Dünyada en büyük çocuk

Yeni doğan bir balina yavrusu annesinin yarısı büyüklüğündedir. 9,5 metre boyunda bir balina 4,20 metre boyunda bir yavru doğurmaktadır. Balinaların bu kadar büyük çocuğu taşıyabilmelerinin sebebi suda yaşamalarıdır. Karada yaşıyan hiçbir memeli hayvan bu kadar iri bir yavruyu karnında taşıyamaz. Sonra balinaların büyümesi de gayet kolay ve süratli olmaktadır. Bir balina yavrusu bir yıl içinde annesiyle aynı boya gelmektedir.

Şimdiye kadar yaşamış olan en büyük hayvan

Şimdiye kadar yaşamış ve yaşamakta olan en büyük hayvan mavi balinadır. Bu hayvanın boyu 33 metre olup 80 ton ağırlığındadır. Eski zamanlarda yaşamış olan sürüngenler, elimizdeki delil ve ölçülere göre tahminen 27 metre boyunda olup 50 ton kadar gelmekte idiler.

En büyük kuş yumurtası

Yaşamakta olan kuşlardan devekuşunun yumurtası en büyük yumurtadır. Bir devekuşu yumurtası içine 12 ilâ 18 tavuk yumurtası sığmaktadır. Bu yumurta 17 santim uzunluğunda olup 15 santim eni vardır. Tamamiyle pişmesi için 40 dakika kaynaması lâzım gelmektedir. Evvelce yaşamış olan kuşlardan Madagaskar'da raslanan fil kuşu 32 santim boyunda ve 24 santim eninde yumurta yumurtlamıştır. Bu yumurta, içine 150 tavuk yumurtası alabilmektedir.

Dünyanın en büyük kuşu

Yaşamakta olan en büyük kuş Afrikanın devekuşudur. Bunların boyu 2,5 metredir. Vaktiyle yaşamış olan kuşlardan ve Yeni Zelanda'da izine tesadüf edilen bir cins devekuşu 3,60 metre gelmekte idi.

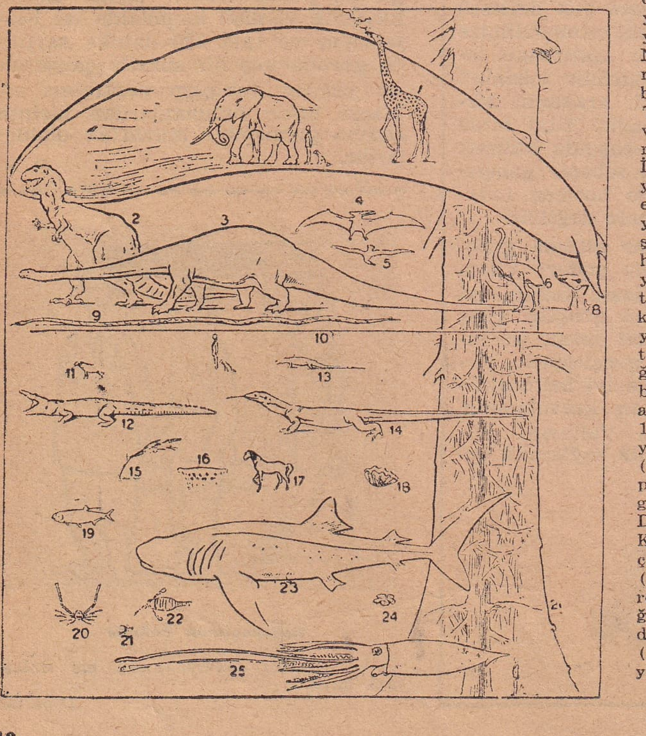
En büyük tatlı su balığı

Umumiyetle en büyük tatlı su balığının Güney Amerika nehirlerinde bulunan arapaima olduğu zannedilir. Bu balık 4,5 metre boyunda olup 250 kilo ağırlığındadır. Halbuki, her vakit suda yaşamayıp yalnız vaktinin büyük bir kısmını tatlı suda geçiren ve Rus sturgeon'u denen bir cins hayvan 7,5 metre boyunda olup ağırlığı da 1.610 kilo gelmektedir.

En büyük yılan

Halk yanlış olarak boa yılanını en büyük yılan olarak bellemiştir. Gene çok yanlış olarak en büyük yılanların 18 ilâ 20 metre boyunda olduğu söylenmektedir. Şimdiye kadar raslanan en büyük yılan bir python'dur. Boyu tam 10 metredir. Biyoloji âlimleri bu boy yılanlara dahi pek ender raslanabileceğini iddia etmektedirler. Ağırlık itibariyle ise, ditmar denen bir cins yılan başta gelmektedir. 6 metre boyunda bir ditmar 180 kilo ağırlığındadır. Zehirli yılanların en uzunu da kobradır. Bunların boyu 5,5 ilâ 6 metre arasındadır.

Canlı mahlûkların büyüklüklerini karşılaştırma

1 - Balina ile Afrika fili, insan, köpek ve zürafanın aynı nispette çizilmiş resimleri. 2 - Eski canavarlardan Allosaurus. 3 - Gigantosaurus. 4 - Eski uçan canavarlardan Pteranodon. 5 - Bugün yaşıyan kuşların en büyüğü Albatros. 6 - Nesli dünyadan kalkmış eski kuşların en büyüğü (Aepyornis). 7 - Devekuşu. 8 - Tavuk. 9 - Eski yılanların en büyüğü. 10 - İnsan karnında yaşıyan barsakşeridinin en büyüğü. 11 - Koyun. 12 - Bugün yaşıyan yeresürünen hayvanların en büyüğü: Batı Afrika timsahı. 13 - Yaşıyan kertenkelelerin en büyüğü. 14 - Eski kertenkelelerin en büyüğü. 15 - Poliplerin en büyüğü. 16 - Denizanasının en büyüğü. 17 - At. 18 - En büyük kabuklu hayvan (Tridacna). 19 - Tarpon balığı. 20 - Yengeç. 21 - İstakoz. 22 - Denizakrebi. - 23 - Köpekbalığı. 24 - Çiçeklerin en büyüğü (Rafflesia). 25 - Mürekkepbalığı. 26 - Ağaçların en büyüğü, dipte eni 30 metre (içindeki 30 metre yüksekliğinde bir larisco çamı)

Can olsun da dayansın

★

Türkiye en pahalı memlekettir

Et fiyatları: Karaman 340 - 390, kıvırcık 280 - 400 kuzu 260 - 430 kuruş arasında.

Önümüzdeki kış et fiyatlarının 700 kuruşa çıkacağı söyleniyor.

Halka bu yıl kok kömürü yüzde yirmi beş nispetinde noksan verilmektedir.

Kahve fiyatlarında 50-60 kuruşluk bir artış olmuştur.

Sümerbank umum müdürü, Sümerbank mamullerinin bugünkü fiyatlarından daha ucuza satılamıyacağını söylüyor.

Sadeyağ fiyatları her yıl bu aylarda düşmekte iken, bu yıl aksine yükselmiştir. Eritilmiş Urfa yağı geçen ay borsada 620-800, Trabzon yağı 570 - 610 kuruştu. Halbuki geçen yıl Urfa yağı 580 - 620, Trabzon yağı ise 470 - 510 kuruştu.

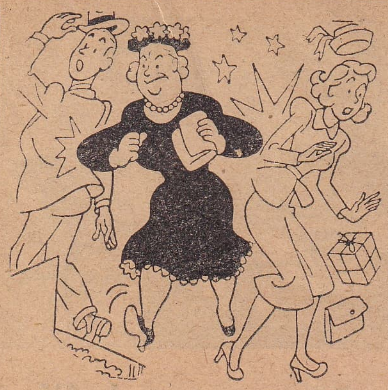
Bu kış yağın dokuz lira olacağı söyleniyor ve tüccar topluyor.

Zeytin yağı fiyatları da bir hayli kabarıktır. Vakıflar idaresiyle Meyva ve Tarım Satış kooperatifleri elele vererek zeytin yağını perakende 290 kuruştan satışa arzetmek için tedbir almaktadırlar. Bu da zeytin yağının 300 den daha yukarıda satılmakta olduğunu gösterir.

Bu yıl buğday mahsulü yarı yarıya noksan. Hariçten buğday getiriliyor ve kara ekmek çıkarılıyor.

İktisadi İşbirliği İdaresi, 1949 yılı ilk üç ayında Avrupadaki iktisadi kalkınmaya dair bir rapor yayımladı. Rapor, Marshall Plânına dahil olan memleketlerin ekonomilerini kuvvetlendirdiklerini, enflâsyonu önlediklerini, istihsal sahasının hemen her kolunda ilerlemeler olduğunu, bütçelerde muvazene görüldüğünü belirtiyor.

Raporda ayrıca, Türkiye hariç, her memlekette fiyat istikrarı veya azalması müşahede edildiği kaydı var.

İyi bir kaynana mısınız?

1. Damadınızın veya gelininizin anne ve babasını beğeniyor musunuz?

2. Damadınız veya gelininizle iftihar ediyor musunuz?

3. Torununuz olmasını hakikaten içten arzu ve temenni ediyor musunuz?

4. Kendi çocuğunuzun ailesini, yaşayış şartlarını normal buluyor musunuz?

5. Bu yuvanın ilerde de sarsıntısız devam edeceğine itimadınız var mı?

6. Damadınızın veya gelininizin sizin fikir ve nasihatlarınıza müracaat ettiği oluyor mu?

7. Damadınız veya gelininize birbirlerini nasıl idare etmeleri lâzım geldiğini öğretiyor musunuz?

8. Her hangi bir tarafın şahsi itiyat ve huylarına karşı tenkidçi bir tavır takınıyor musunuz?

9. Karı kocanın siz büyüklerini ihmal ettiklerini hatırlıyor musunuz?

10. Her hangi bir tarafı tutup diğerine karşı cephe aldığınız vaki oluyor mu?

Bu on sualden ilk yedisine "Evet". son üçüne de "Hayır" şeklinde cevap verebilirseniz ideal bir kaynanasınız demektir. Bu on sualin yarısına doğru cevap vermişseniz "normal" dir. Aksi halde..

Kadın bu!..

Bir kadın alış veriş yaparken muhakkak ki aşağıdaki sekiz maddeden hiç olmazsa bir tanesini aklından geçirir. Bu sekiz madde, lüzumsuz dahi olsa alelâde bir şeyi bir kadına satın aldırmıya kâfidir.

Bir kadın her hangi bir şeyi satın alır: Çünkü; 1 - Kocası o şeyin alınmasına muarızdır. 2 - Kendisini zayıf gösterecektir. 3 - Amerikadan gelmiştir. 4 - Komşuları onu alamaz. 5 - Hiç kimsede yoktur. 6 - Herkeste vardır. 7- Değişik bir şeydir. 8 - Çünkü!!..

ALMANYA MESELESİ

Fransa'da bir Fransızın davetlisi olarak bulunan bir Almana Fransız lâf arasında sorar: "Peki, siz Almanyada bedbin ile nikbini nasıl tefrik ediyorsunuz?" Alman derhal cevap verir: "Gayet kolay, nikbinler İngilizce öğreniyor, bedbinler de Rusça!"

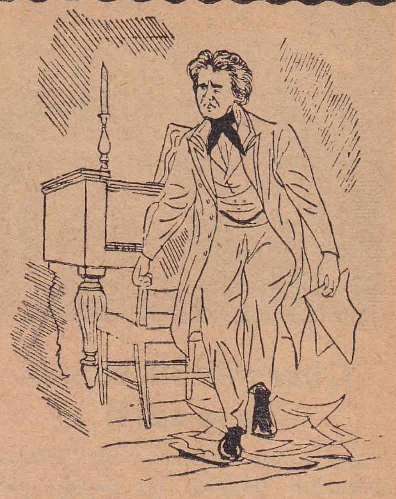
CAN SIKINTISI !

Karısından ayrılmış olan Duc de Wivernois gene dul olan Kontes de Rochefort'la arkadaşlığını ve samimiyetini ilerletmişti. Her akşam üzeri muntazaman dük, kontesin evine gidiyor ve orada saatlerce kalıyordu. Bu vaziyeti gören arkadaşları bir gün dük'e bu arkadaşlığı niçin izdivaç şekline sokmadığını sordukları zaman dük gayet ciddi olarak tan suali cevaplandırdı: "Peki, o zaman ben akşam üstlerini nerede geçireceğim?"

BÜYÜK AŞK !

Genç âşık sevgilisinin önünde diz çöktü ve yalvardı:

— Benim ol Clarice. Eğer reddedersen ben ölürüm. Kız reddetti ve hakikaten âşık elli sene sonra öldü.

Beethoven'in

en beğendiği senfonisi

Şair Kuffner bir gün Beethoven'e, yazdığı sekiz senfoniden en çok hangisini beğendiğini sormuştu. Beethoven bir an durakladı, sonra kati bir kararla "Eroica" dedi. Kuffner "ben yedinci senfoniyi tahmin etmiştim" deyince Beethoven tekrar "hayır! Eroica" dedi.

Gariptir ki Beethoven, yazdığı senfonilerin içinde kendini sukutu hayale uğratanı en çok beğeniyordu. "Eroica" yı, yani üçüncü senfonisini, Napoléon'un gençlik yıllarında ve sırf onu düşünerek bestelemişti. Tahminine göre, ilerde Napoléon zamanın ileri düşünüşlü, demokrat bir lideri olacaktı. Ne çare ki, senfoni 1804 te tamamlandığı zaman Napoléon da kendini imparator ilân etmiş bulunuyordu. Beethoven bu haberi duyunca pek müteessir oldu. "Artık o, ihtiraslarını tatmin için başka insanların haklarını çiğniyecektir. Kendini herkesten yüksek görecek ve zalim bir hükümdar olacaktır" diyerek senfoninin notalarını ayaklariyle çiğnedi. Daha sonra, senfoninin ilk sayfasındaki Bonaparte kelimesini silerek şunları yazdı: "Bu senfoni büyük bir adamın hâtırasını yadetmek için yazılmıştır".

Neler irsîdir, neler değildir?

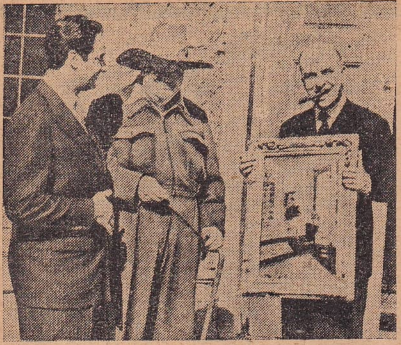
1. Kanser?
2. Artistik istidat?
3. Uzun boy?
4. Alkoliklik?
5. Kuvvetli irade?
6. Renk körlüğü?
7. Kalb romatizması?
8. Mide ülseri?
9. Beyaz saç?
10. Zayıf hâfıza?
11. Verem?
12. Korkulu rüya görmek?
13. Haddinden fazla büyüme?
14. Hareketlilik?
15. Fazla şişmanlık?

1. Hayır 2. Hayır 3. Evet 4. Hayır 5. Hayır 6. Evet 7. Hayır 8. Hayır 9. Evet 10. Evet 11. Hayır 12. Hayır 13. Hayır 14. Evet 15. Hayır

DÜNYADAN

HABERLER

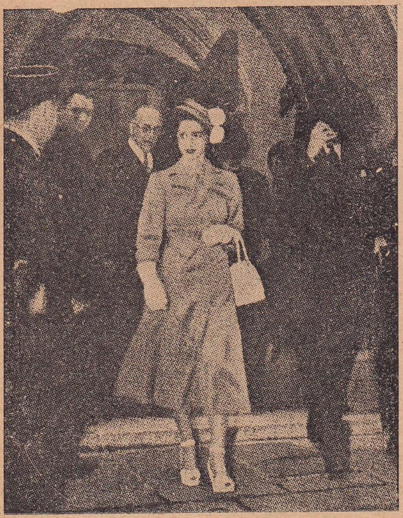

Churchill ilk tablosunu sattı

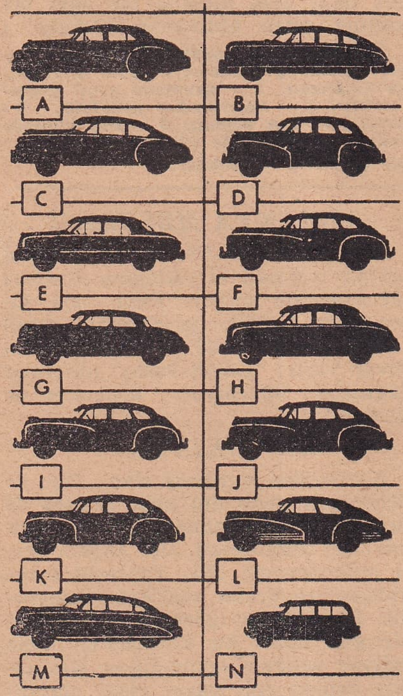
Her Anglo-Sakson'un bir "Hobby" si vardır. "Hobby" bir insanın esas işinden başka boş vakitlerinde zevk için meşgul olduğu bir meşgaledir. Churchill'in Hobby'si de resimdir. Bunu bilen bir kısım zenginler, onun etrafında dönüp tablolarını satın almak istemişler, fakat her defasında reddedilmişlerdir. Nihayet Bayan Churchill kocasının prensibini bozmıya muvaffak olmuştur. Londrada bulunan "Genç Hıristiyan Kadınları" cemiyetinin âzasından olan Bayan Churchill, fakir kadınlar menfaatine bir tablosunu satması için kocasını kandırmıştır. "Mavi Salon" adlı tablo Londrada 1.312 İngiliz lirası muhammen bedelle müzayedeye konmuş, 13.000 İngiliz lirasına arttırılarak Brezilyalı gazete kıralı Assis Chateaubriand'ın üzerinde kalmıştır. Resimde tabloyu satan ve alanla birlikte Brezilyanın Londra elçisi (tabloyu tutan) görülmektedir.

Prenses Margaret seyahatte

İngiliz kralının küçük kızı son aylar içinde muhtelif Avrupa memleketlerini ziyaret etmiş, Prenses Margaret, her gittiği yerde büyük bir misafirseverlikle karşılanmıştır. Resmimiz prensesi Paris'te yaptığı ziyaretlerden birinde göstermektedir.

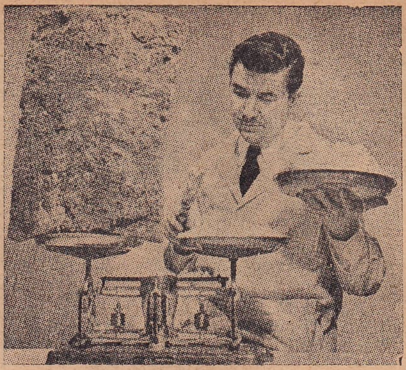

BUNLAR HANGİ MARKALARDIR ?

Son zamanlarda memleketimizde ve bilhassa İstanbulda Amerikan markalı otomobillerin adedi dikkati çekecek kadar çoğalmıştır. Bâzı meraklılar otomobillerin alâmetlerinden daha uzaktan markalarını söyliyebilmektedir. Biz de yukarıya bütün Amerikan otomobillerinin 1949 modellerini koyduk. Bakalım siz de bu silûetlerden yukarıdaki otomobillerin markalarının ne olduklarını çıkartabilecek misiniz?

Bulduklarınızı doğrulariyle karşılaştırmak isterseniz 44 üncü sayfamızın birinci sütununun alt tarafına bakınız.

Dünyanın en hafif maddesi

"Mantar gibi hafif" sözü artık tarihe karışmıştır. Bugün yepyeni kimyevi usullerle elde edilen bir madde hafifliği bakımından mantarı gölgede bırakmıştır. Amerikada Westinghouse araştırma lâboratuvarlarında elde edilen bu yeni madde, su üzerinde kolaylıkla yüzebildiği gibi, bâzı ağır bazlarla temasta onlardan daha hafif olduğundan muallâkta durabilmektedir. Bu maddenin formülü gizli tutulmakla beraber esas olaraktan bir cins reçinenin yüksek hararet karşısında bırakılmasından ve kendi hacminin yüz mislîne kadar köpürerek genişlemesinden meydana geldiği söylenmektedir. Bu ısıtma ameliyesi esnasında madde rutubet ve ateşe karşı dayanıklılık kazanır. Yukarıdaki resimde bu maddenin hassas terazide diğer maddelerle mukayese edilerek tartıldığını görüyoruz.

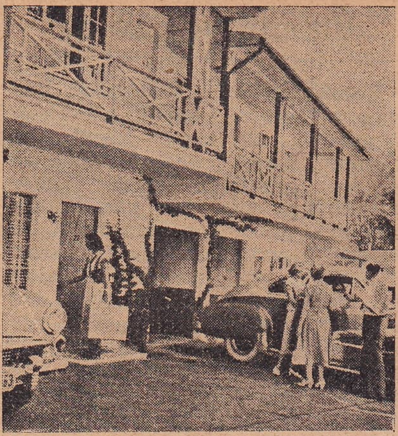
Dünyanın en genç prensi

Zamanlarında saltanatlarını büyük ihtişamlarla idare eden kırallar Avrupanın muhtelif köşelerinde bir inziva hayatı yaşarken, bâzıları da memleketlerinin idareleri başında sessiz bir hayat sürmektedirler. İsveç kıralı bunlardan biridir. Kışlık spor elbisesiyle karda oynıyan bu ufak çocuk İsveç veliahdı Carl Gustaf'dır. Prens bütün dünya meselelerine karşı lâkayt bir durumdadır. Belki de ilerde omuzlarına yüklenecek büyük mesuliyetleri düşünerekten kendini pek yormak istememektedir. Prens Carl Gustaf'ın en büyük eğlencelerinden biri, dört kız kardeşi ile birlikte kış sporları yapmaktır.

AMERİKALI BİR FİLMLİK MÜDDET ZARFINDA ÇAMAŞIRINI YIKATIP ÜTÜLETEBİLİYOR!

«DRİVE İN» NEDİR?

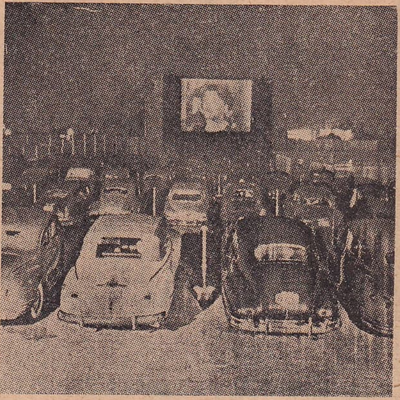
Uzun yol seyyahları "Motor Hotel" lerden istifade ederler

Her yaz yüzbinlerce Amerikalı otomobilinden inmeden filim seyretmektedir. Otomobil ile girilip filim seyredilen ve yedi yüz ilâ bin otomobil alabilen bu parklara "Drive in" tiyatrosu denmektedir. Perdeleri müteharrik bir duvar üzerinde asılıdır. Bu tip sinemalara en çok büyük oto yollarının kenarlarında raslanmaktadır. Bunların büyükleri hakiki birer eğlence yeri olup, gündüz için yüzme havuzları ve suni göller ihtiva etmektedir. Bazılarında bu iş daha ileri gitmiştir; içeri giren aileler burada yemek, küçük çocukları için sıcak süt ve köpeklerini bırakacak bir yer bulabilmektedir. Fakat bu hususta rekoru, kirli çamaşırlarını sepet içinde getiren müşterilerine filmin sonunda aynı çamaşırları temiz ve ütülü olarak teslim eden tiyatrolar kırmıştır.

Bâzı bankalar hususi yol üstü bürolarında müşterilerinin bütün banka muamelelerini aynı şekilde yapmaktadırlar. Güneyde de rehavet verici sıcaklar bastığı zaman "Drive in" lokantalarda yemek yenmektedir. Otomobil seyyahlarına gösterilen en büyük kolaylıklardan biri de "Motor Hotel" yahut "Motel" denilen modern hanlar olup, yolcu burada otomobilini garaja çekip kapısını kilitlemekte ve garajın hemen üstünde banyolu rahat bir oda bulabilmektedir.

Dev kamyonlar, satılan otomobilleri müşterinin ayağına getirirler

"Drive in" tiyatrolarında filim otomobillerin içinde rahatça seyredilir

TAÇSIZ KIRALİÇE

★

Londrada Albert Hall salonunda bir serginin açılışını yapmak üzere gelecek olan kıraliçeyi karşılamak ve bir buket vermek vazifesi dört yaşında küçük ve sevimli bir kız olan Sandra Wakefield'e verildi. Kıraliçenin gelişi haber verildiği zaman Sandra buketiyle yürüdü ve resimde görüldüğü üzere gülerek kendisine bakan kıraliçenin önünden geçti... Etraftakilerin kendisine kıraliçeyi göstermeleri üzerine döndü ve büyük bir ciddiyetle reveransını yaparak buketini verdi. Hâdise dört yaşındaki bir kızın alelâde giyinmiş bir kıraliçeyi tanıyamaması, onu muhayyelesinde ancak taçlı olarak tasavvur etmesi bakımından enteresandır.

Marcel Cerdan

Daima neşeli BİR ŞAMPİYON!

★

Son günlerde spor âleminin en büyük hâdisesi Fransız gençliğinin gözbebeği orta sıklet boks şampiyonu Marcel Cerdan'ın Amerikada aynı sıklette Jack la Motto ile yaptığı boks maçını kaybetmesi olmuştur. Haber Fransada büyük bir heyecan uyandırmış ve herkesi müteessir etmiştir. Bu resimde bu sefer ilk olarak memleketine mağlûp dönmesine rağmen Cerdan'ı mutadı olan neşesi ve mütebessim çehresi ile Havre'da gemiden çıkarken görüyoruz.

★

Şakalar, nükteler

ÇOK FAKİRMİŞ !

Holywood'un zengin prodüktörlerinden birinin kızına, okulda hocası tarafından "fakirlik" mevzuu üzerine bir kompozisyon vazifesi verilmişti. Küçük kız kompozisyonuna en uygun şeklin bir fakir ailenin hayatını anlatmak olacağını düşündü ve yazısına şöyle başladı:

"Evvel zaman içinde fakir bir aile vardı. Anne fakirdi, baba fakirdi, çocuklar fakirdi, ahçı fakirdi, hizmetçi fakirdi, hattâ şoför ve bahçıvan bile fakirdi. Bu zavallı aile..."

*

AYI İLE PAZARLIK

Avrupa avcıları arasında aşağıdaki hikâye sık sık anlatılır: Bir gün bir avcı ormanda giderken bir ayıya raslar. Ayı avcıya ne aradığını sorunca avcı "Hiç, der, kendime ayı postundan bir palto yaptırmak istiyorum da!" Ayı bıyık altından gülümser ve "Ben de, der, öğle yemeği için yiyecek bir şey arıyordum. Belki seninle ikimiz de istediklerimizi yapabiliriz. Benim inime gidelim de meseleyi beraber bir gözden geçirelim". Avcı teklifi kabul eder ve beraberce ayının inine girerler. Ve neticede ikisinin de istediği olur. Nasıl? Ayı avcıyı yer, ve avcı da ayının midesinde aradığı ayı postundan paltoya, hem de âlâsına kavuşmuş olur.

*

ZAVALLI ERKEKLER

Konuşma düğün ve evlenme mevzuuna intikal etmişti. Mecliste bulunan kadınlar: "Gelinin elbisesi, onun o günkü saadetinin ve evlenmekten duyduğu sevincin bir ifadesi olmak üzere beyaz olmalıdır" diyordu. Bu esnada erkekler lâfa karıştı: "Peki, erkeklerinki neden siyah oluyor?"

*

İSTİDADI YOKMUŞ

Amerikanın meşhur zenginlerinden Robert Hennessy müstakbel damadını sorguya çekiyordu: "Peki, kızım fakir birisinin kızı olsaydı, onu aynı şekilde sevecek ve istiyecek miydin?" Genç heyecanla cevap verdi: "Şüphesiz, efendim". Hennesy dudaklarını büktü ve "maalesef dostum dedi, kızımı sana veremiyeceğim. Ailemde bir aptalın bulunmasına tahammülüm yoktur".

Bunlar hangi markalardır?

42 nci sayfamızda verdiğimiz otomobil silûetlerinin hangi markalar olduklarını bildiriyoruz:

(A) Buick (B) Nash (C) Oldsmobile (D) Chevrolet (E) Ford (F) Chrysler (G) Studebaker (H) Kaiser-Frazer (I) De Soto (J) Dodge (K) Plymouth (L) Pontiac (M) Hudson (N) Crosley

Köpek güdücüleri

New-York cebideliklerinin çıkardığı en son moda işlerden biri de ücret mukabili köpek güdücülüğü yapmaktır.

Fakat tuhaftır ki bu iş ekseriyetle genç kızlar tarafından yapılmaktadır. Bu haspalar New-York'un zengin ve kibar semtlerinde evlere şu mealde kartlar atmaktadırlar: «En iyi arkadaşınızı en iyi arkadaşı ile gezdiriniz» yahut : «Köpeğinizi en güzel parklarda gezdiriniz».

Yarım saat gezdiriş ücreti normal olarak 50 senttir. Fakat bu fiyat köpeğin iriliğine ve azgınlığına göre değişmektedir.

Fakat köpek sahipleri endişelidirler ve köpeklerini kaçırıp büyük paralar mukabilinde geri veren köpek hırsızlarına karşı köpek gezdiricilerden sağlam teminat istemektedirler.

Benzin yerine su

Parisli otomobil mühendisi Raymond Devaux büyük bir keşif yapmıştır. Bu keşif küçük bir aletten ibaret olup, içinde suyu ve egzosttan çıkan gazları karıştırarak yeni bir yanıcı mayi meydana getirmiye yaramakta, bu suretle benzin sarfiyatından yüzde 40 iktisat etmek mümkün olmaktadır. Mühendisin "hydrolyseur - hidrolizör" adını verdiği bu alet her otomobil motoruna hiçbir değişiklik yapmıya lüzum kalmadan takılabilmektedir. Yapılan tecrübelerde 100 km. de 12 litre benzin yakan bir otomobil bu keşif sayesinde 7 litre benzinle işi halletmiştir.

*

721 İNCİ DÜNYA DİLİ

Yeryüzünde mevcut ve konuşulan dillerin 721 incisi Beyrutta ortaya çıkmıştır. Fritz Buckel bulduğu bu dile «Una» ismini vermiştir. 30.000 kelimeden ibaret olan bu yeni lisan iki saat zarfında öğrenilebilecektir.

Amerikan filosunun İstanbulu ziyareti münasebetiyle

Ressam Sururi'nin nefis bir karikatürü

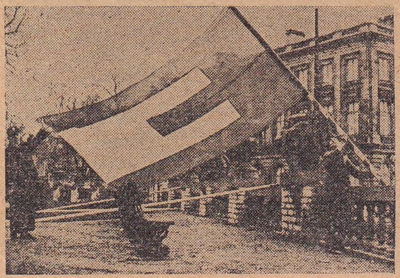
— Oooo... Gene misafirler gelmiş!.

Hürriyet'ten

DIŞ OLAYLAR

Avrupa Birliği Konseyi

Memleketimizin de katıldığı Avrupa Birliği Konseyi 9 ağustosta Strasbourg'ta açılmıştır. Dış işleri bakanı Necmettin Sadak Konseye iştirak etmek üzere 7 ağustosta uçakla hareket etmiştir. Necmettin Sadak hareketinden evvel gazetecilere beyanatta bulunmuş ve: "Konsey, bu muhteşem büyük ideale atılmış ilk adımdır" demiştir.

Resmimiz Avrupa Birliğinin sembolü olan bayrağın konferans binasına çekilişini göstermektedir.

Atlantik devletleri kurmay başkanlarının toplantısı

Atlantik Paktı ile ilgili savunma meselelerini tetkik etmek üzere Amerikan kara, hava ve deniz kurmay başkanları 30 temmuzda Frankfurt'ta temaslarda bulunmuşlar ve bunu müteakıp Amerikan, İngiliz, Danimarka ve Norveç askerî liderleri 3 ağustosta Londra'da toplanmışlardır. Toplantı çok gizli tutulmuştur. Toplantının "Kuzey Atlantik Paktı hükümlerinin tatbikatı cümlesinden olarak kurulacak askerî teşkilâtla ilgili meseleleri incelediği" resmen ilân edilmiştir. Kapak resmimiz bu temasları yapmak üzere Avrupaya gelen Amerikan kurmay başkanlarını göstermektedir.

Ağa Hanı Fransada soydular

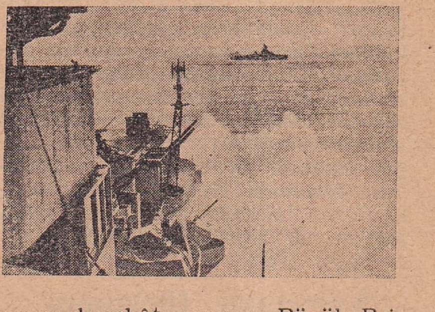
Dünyanın en zengin adamlarından olan Ağa Han, oğlu ile gelinini ziyaret maksadiyle Deauville'e gitmekte iken Cannes yakınlarında maskeli ve makineli tüfekli haydutlar tarafından soyulmuştur. Çalınan para ile mücevherlerin iki yüz küsur milyon frank tutarında olduğu tahmin ediliyor. Ağa Han, gazetecilere: "Artık çalınacak hiçbir şeyimiz kalmadığı için çok memnunuz" demiştir.

Hüsnü Zaim'in idamı

Dört buçuk ay önce bir hükümet darbesiyle iktidara gelen Suriye Cumhurbaşkanı Mareşal Hüsnü Zaim, 14 ağustos sabahı yeni bir hükümet darbesiyle tevkif edilmiş ve kısa süren bir muhakemeyi müteakıp Başbakan Muhsin Barazi ile birlikte kurşuna dizilmiştir. Başkomutanlığını ilân ederek iktidarı ele alan Albay Sami Hınavi beyannameler yayımlıyarak Hüsnü Zaim'in iktidara sahtekârlıkla geldiğini ve neticesi tahrif olunan bir seçimle durumunu takviye ettiğini, devletin parasını ısraf ettiğini, kanunları çiğnediğini, halkın hürriyetini elinden aldığını, takibettiği dış siyaset ile devleti dünya muvacehesinde gülünç bir hale getirdiğini belirtmiştir. Albay Hınavi "vazifem bitti, kışlaya dönüyorum" diyerek siyasi hayatta rol almıyacağını ayrıca bildirmiştir. Bu hâdiseler Suriye'de büyük karışıklıkların çıkmasına sebebolmuştur. Hariç memleketlerde de çeşitli yorumlar yapılmış, bu arada Fransız gazeteleri "Fransa için mağlûbiyet, İngiltere için zafer" demişlerdir.

Birleşik Batı Avrupa filosu

Batı Birliği devletlerine ait birleşik deniz kuvvetleri temmuz içinde deniz harb tarihinin en büyük manevrasına başladılar ve muvaffakıyetli neticeler aldılar. Bu büyük savunma harekâtı provası, Büyük Britanya, Fransa, Holânda ve Belçika deniz kuvvetlerinin iştirakiyle yapılmıştır.

Resmimiz, Britanya savaş gemisi "Implacable" ı, diğer birlikleri top salvosiyle selâmlarken göstermektedir.

Rusyadaki harb esirleri

Avrupa meselelerini inceliyen milletlerarası komite, Amerika, İngiltere ve Fransa hükümetleri başkanlariyle dış işleri bakanlarına ve Papa Onikinci Pie'ye, Conterbury başpiskoposuna ve Fransa başbakanına birer mektup göndermiştir. Bu mektupta bildirildiğine göre, halen Rusların elinde bulunan Alman harb esiri iki milyonu geçmekte ve bunlar Sax'daki uranyum madenlerinde pek fena şartlar altında zorla çalıştırılmaktadırlar.

Rusyanın İtalyaya verdiği nota

Sovyet Rusya 20 temmuzda, Atlantik Paktına girmesini protesto maksadiyle İtalyaya bir nota vermiştir. Notada, paktın tecavüz mahiyetini taşıdığı, İtalyanın bu pakta girmekle sulh anlaşmasını ihlâl etmiş olduğu zikredilmiştir. Aynı zamanda İngiltere, Amerika ve Fransaya da gönderilen bu nota bu memleketler tarafından, Rusyanın, Atlantik Paktı metnini yanlış tefsir ettiği, paktın tecavüzi değil, tedafüi olduğu belirtilerek reddedilmiştir.

Mareşal Tito Kominformaya karşı

Mareşal Tito, Kominformaya karşı fiilen cephe almaktadır. Belgrad'da "Lem" remziyle anılan bir mukabil Kominforma teşkilâtı kurulmuştur. Tito Balkanlardan, Çekoslovakya, Avusturya ve Almanyadan dört bin uzman davet etmiştir.

Yeni Bulgar başbakanı

20 temmuzda fevkalâde bir toplantı yapan Bulgar parlâmentosu, eski dışişleri bakanı Kolarov'u oybirliği ile başbakanlığa seçmiştir. 72 yaşında bulunan Kolarov, Stalin'in gayet yakın bir arkadaşıdır ve eski başbakan yardımcılarından Kostov'un azlinde de başlıca rolü oynamıştır.

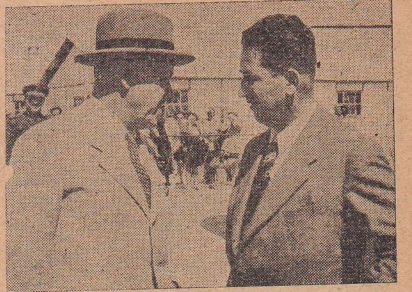
İÇ OLAYLAR

Kıbrıslı öğretmenlerin ziyareti

108 kişiden müteşekkil Kıbrıslı Türk öğretmenler kafilesi 26 temmuzda İskenderundan Ankaraya gelmişler ve garda halk tarafından büyük bir gösteri ile karşılanmışlardır. Kafile Ankarada birkaç gün mesleki tetkiklerde bulunduktan sonra İstanbula gelmişler, Bursa ve İzmiri de gezdikten sonra memleketimizden ayrılmışlardır.

Snyder'in memleketimizi ziyareti

Amerika maliye bakanı Mr. Snyder 18 temmuzda hususi bir uçakla Ankaraya gelmiş ve hemen o gün Türk devlet adamlariyle temaslara başlamış, cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmiş ve ertesi gün yaptığı bir basın toplantısında gazetecilerin

birçok suallerini cevaplandırmış, fakat müspet hiçbir şey söylememiştir. Bakan bilhassa, mahallî hükümetlerle kendi arasında hiçbir şekilde anlaşma müzakereleri cereyan etmedi-

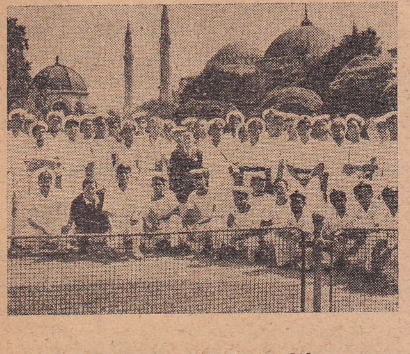
ğini ve yalnız gittiği memleketlerin mali ve iktisadi durumlarını öğrenmek maksadında bulunduğunu belirtmiştir. Resmimiz 20 temmuzda Kahire'ye hareket eden Mr. Snyder'i (soldaki) tayyare meydanında göstermektedir.

İki parti başkanının Ege seyahati

Devlet bakanı ve başbakan yardımcısı Nihat Erim'in Ege mıntakasında yaptığı muhtelif konuşmalar, partiler arasında çeşitli tartışmalara vesile olmuştur. Aynı havaliye giden Demokrat Parti başkanı Celâl Bayar, müteaddit söylevler vermiş ve böylece söz düelloları gittikçe şiddetlenmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de bir Ege seyahatine çıkmıştır. Gittiği yerlerde halkla temasa geçerek bilhassa vatandaşlar arasında kardeşlik duygusunun devamının memleket menfaati bakımından zarurî olduğu üzerinde ısrar etmiştir.

Pakistanın Celun gemisi İstanbulda

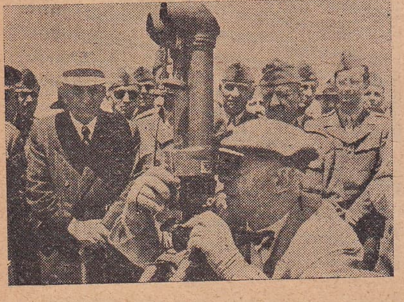
Pakistan'ın harb gemilerinden "Celun" 24 temmuzda limanımıza gel-

miştir. Pakistanlı bahriyeliler gruplar halinde şehre çıkmışlar, İstanbulu yer yer gezmişler ve halkımız tarafından kardeşçe bir alâka görmüşlerdir.

Polatlı'daki askerî tatbikat

15 temmuzda Polatlı Topçu Okulunun 1948-1949 eğitim yılının sona

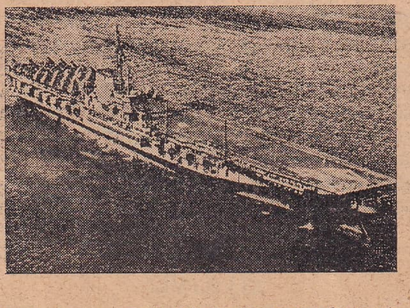
ermesi münasebetiyle Polatlıda muvaffakıyetli bir atış tatbikatı yapılmıştır. Resmimiz Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü tatbikatta gösteriyor.

Nuhun gemisi efsanesi

Nuh'un gemisi bir efsane mi, yoksa bir hakikat mı ? Bu mesele yalnız tarih bilginlerini değil, sayısı bir hayli kabarık olan meraklıları da asırlardır meşgul etmektedir. Bu dev geminin Seylân adasında veya Ağrı dağında bulunduğu da bu arada pek meşhur olan rivayetlerdendir. Bu meseleye son zamanlarda bâzı Amerikan âlimleri de merak sardırarak tetkiklere girişmişlerdir. Bu tetkikler onları, geminin Ararat dağının henüz katiyetle bilinmiyen bir yerinde olduğu kanaatine götürmüştür. Tarih öncesi binlerce yıl evvel cereyan ettiği söylenen ve yalnız din kitaplarının verdiği malûmata istinadeden bu hâdiseyi yerinde tahkik için teşebbüsler başlamıştır. Bu arada bir Amerikan heyeti 1 temmuzda memleketimize gelerek yerinde tetkikler için hususi müsaade almışlardır. Gazetelerimiz de bu arada halkın merakını bir hayli tahrik etmişlerdir. Bâzı vatandaşlarımız arasında da Nuhun bemisinin bulunduğu yeri bilenler (!) çıkmış ve bâzı gazeteler bu mıntakaya röportajcılarını göndererek enteresan malûmat toplamışlardır. Burada dikkate değer bir nokta, bu yurt köşesinde bizim de bilmediğimiz birçok sosyal veya etnolojik hakikatlerin bulunuşudur. Gazetelerin röportajlarından bunları öğrenmek de ayrıca bir kazançtır. Cûdi dağına giden bir gazeteci, bâzı ipuçları bulduğunu ileri sürerek Nuh'un buraya yanaşmış olması ihtimalini ortaya atıyor. Dağın üzerinde deniz hayvanı kabukları, civarında Nuh'un olduğu söylenen bir mezarı, gene onun adını taşıyan bir köprü ve sihirli (!) bir de kaya varmış.

Amerikan filosunun şehrimizi ziyareti

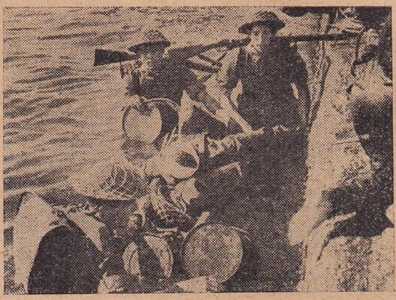
Amiral Sherman'ın komutasında yedi parçadan mürekkep bir Amerikan filosu 27 temmuz sabahı limanımıza gelmiştir. Fargo kruvazörü limana girerken 21 top atımı ile şehri selâmlamış ve buna Selimiyeden aynı sayıda top atımı ile mukabele edilmiştir. Halkın filoyu gezmesine müsaade verilmemiştir. Filonun, Yunan limanlarını ziyareti esnasında gemileri gezen Yunanlıların, gemilerden bâzı şeyler alıp götürmeleri, buna sebep olarak gösterilmiştir. Fi-

lo 1 temmuzda Akdenize hareket etmiştir. Resmimiz bu filoya mensup 37.500 tonluk Coral Sea uçak gemisini göstermektedir.

SPOR

Askerî liselerin spor bayramı

Kuleli ve Maltepe askerî liseleri öğrencileri 30 temmuzda Çengelköyünde yaptıkları gösterilerle spor bayramlarını kutlamışlardır. Bu arada toplu olarak Bağaz'ı geçme müsabakaları da yapılmıştır. Resmimiz öğrencilerin tam teçhizatla suda biryaralıyı kurtarışlarını göstermektedir.

Veliefendideki müessif yangın

31 temmuz pazar günü, İstanbulda Veliefendi koşu yerinde at yarışlarının dördüncü hafta müsabakaları esnasında müessif bir hâdise olmuştur. İkinci koşunun başlıyacağı sırada start hakemi, yarışın favorisi olan iki atın, kendi yerine girmesini beklemeden startı vermiş ve halkın protestolarına rağmen devam eden koşuda umulmıyan hayvanlar kazanmışlardır. Müsabakalara hile karıştırıldığını ve bu suretle göz göre göre aldatıldığını anlıyan halk protestoların dikkate alınmadığını görünce organizasyon heyetine, hakemlere hücum etmiş, ortalık bir anda karmakarışık olmuştur. Bu sırada büyüyen kavgayı önlemek maksadiyle jandarmalar da havaya ateş etmişlerdir. Bu müdahale halkı büsbütün öfkelendirmiştir. Büyük bir kalabalık kişelere, hakem kulelerine ve tribünlere hücum ederek bütün tesisleri tahribetmiş ve sonra da ateşe vermiştir. Kanunların hâkim olduğu bir memlekette bu nevi disiplinsizlikleri hoş görmiye imkân yoktur. Ancak at yarışlarının son zamanlarda aldığı kötü manzaranın ve

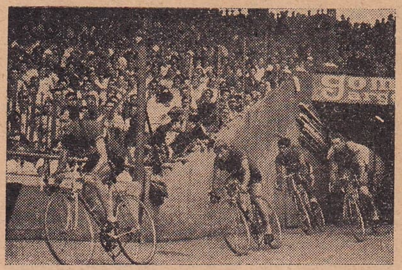
hileli hareketlerin halkı fazlasiyle tahrik etmiş olduğu da inkâr edilemez. Bu işin müsebbipleri hakkında tahkikat devam etmektedir.

Türkiye atletizm birincilikleri

Ağustos başında İstanbulda İnönü stadında yapılan Türkiye atletizm birincilikleri çok başarılı olmuştur. Bu arada muhtelif genç atletlerimizin bâzıları yeni Türkiye rekorları tesis etmişlerdir.

Fransa bisiklet turu

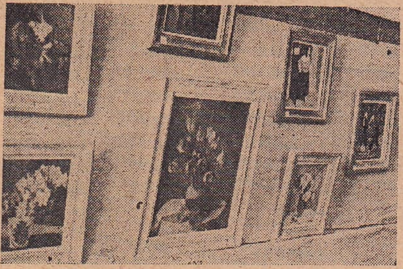
Bizde güreş nasıl millî bir spor haline gelmişse, Fransa ve İsviçre gibi Batı memleketlerinde de bisiklet öylece millî bir spor addedilmektedir. Tertibedilen müsabakaları yalnız yollar boyunca dizilen meraklılar tarafından takibedilmez, radyoları başında da binlerce insan tarafından takibedilir. Buraya aldığımız resim son Fransa turunun finalini göstermektedir. Soldan sağa İtalya, Belçika ve Holândalı sporculardır.

GÜZEL SANATLAR

Güzel Sanatlar Birliğinin sergisi

Güzel Sanatlar Birliği'nin bu yılki resim sergisi gene Galatasaray Lisesi salonlarında açılmıştır. Sergide

Çallı İbrahim, Hikmet Onat, Şeref Akdik, Seyfi Toray, Zeki Kocamemi, Nazlı Ecevit, Edip Köseoğlu, Sami Özeren, Muhtar Aykın, Âli Halil, Bedia Güleryüz, Şefik Bursalı gibi sanatkârların eserleri vardır. 21 ağustosa kadar açık bulunan bu sergi, ağırbaşlı bir sanat anlayışiyle meydana getirilmiş olması itibariyle, sanatta aşırı'ya muhalif bir seyirci kitlesi tarafından zevkle seyredilmiştir.

Ressam Sururi Gümen'in karikatürleri

Bu sayımızın aktüalite kısmında ressam Sururi'nin güzel bir karikatürünü bulacaksınız. Bu bir tek karikatür bile genç sanatkârın bu alandaki başarısını göstermektedir.

Sururi basın âlemine, yaptığı güzel resimlerle katılmış ve kısa bir zamanda kendini sevdirmiştir. Son aylarda "Hürriyet" gazetesine çizdiği karikatürler ondaki gizli mizah esprisini de açığa vurmuştur. Bu karikatürlerin çoğu okuyucuyu düşündüren kaliteli eserlerdir. Tipleri ve çizgileri tamamen mahallîdir.

"Hürriyet" in sahibi Sedat Simavi, ondaki bu kabiliyeti keşfederek üstatlığını bir kere daha göstermiştir. Yarının büyük Türk karikatürcüsünü şimdiden selâmlarız.

Açıkhava Tiyatrosundaki temsiller

Bu yıl büyük bir Anadolu turnesine çıkan İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkârları, Açıkhava Tiyatrosundaki temsillerine pek geç başlıyabilmişlerdir. Bu sefer 6 ağustostan itibaren temsile başlanan eser şair Oktay Rifat Horozcu'nun, "Oyun İçinde Oyun" adlı komedisidir. Komedi kısmı sanatkârlarımız bu piyeste güzel bir başarı göstermişlerdir.

Sahne sanatkârları bayramı

10 ağustos "Türk Sahne Sanatkârları Derneği" nin bayramı olarak kabul edilmiştir. İstanbulda bulunan çeşitli gruplara mensup sanatkârlarımız Açıkhava Tiyatrosunda zengin bir müsamere vererek bu bayramı kutlamışlardır. Ankara radyosu da bu bayrama katılarak özel bir program tertibetmiştir.

KÜLTÜR

İstanbulda toplanan Terbiyesi Kongresi

İstanbul Muallimler Birliğinin, Ankarada toplanacak Maarif Şûrasında müzakeresi kararlaştırılan maarif meselelerinden bâzıları hakkında meslektaşlar arasında bir fikir cereyanı hazırlamak gayesiyle tertibettiği "Birinci Terbiye Kongresi" 22 ve 23 temmuzda Üniversite konferans salonunda toplanmıştır. Seçkin bir kısım münevverlerin ve öğretmenlerin hazırladıkları raporlarla bu raporlar üzerindeki konuşmalar ilgiyle takibedilmiştir.

İstanbul ilkokulları sergisi

İstanbul iline bağlı 480 ilkokulun çalışmalarını gösteren büyük bir resim-iş sergisi 10 ağustosta Beşiktaş Barbaros ilkokulunda açılmıştır.

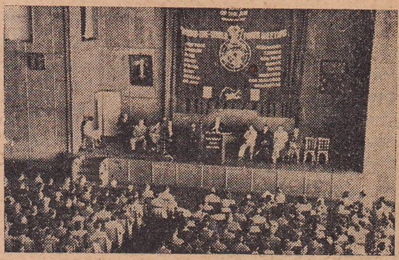
Bir şuara tezkiresi daha

Ansiklopedimizin geçen sayısında (Ansiklopedi kısmı sayfa 28) basılı şuara tezkireleri yazısına bir tezkirenin konması unutulmuştur. Onu da müellifin kalemiyle buraya alıyoruz:

«K. J. Basmadjian tarafından Sultan İkinci Abdülhamide sunulmak üzere hazırlanan ve 1910 da İstanbulda B. Balentz kütüphanesi tarafından bastırılan «Essai sur L'histoire de la Littérature Ottomane» adlı edebiyat tarihini yahut şuara tezkiresini de, ancak isim vermek için anmamız lâzımdır. Ermenice Banasér mecmuası müdürü ve Paris Société Asiatique âzası olan Basmadjian, fihristiyle beraber 255 küçük sayfayı tutan bu kitapta, Osmanlı devrinin kuruluşundan itibaren Tanzimat ve Servetifünun şairleri de dahil olmak üzere Türk - Osmanlı şairlerinin en mühimlerini, üçer beşer satırla belirtmiştir. Bu eserin, bildiğimize göre tek nüshası, Yıldız kütüphanesinde, İkinci Abdülhamid'in kitapları arasındadır ki bugün, Üniversite kütüphanesinde 894.35,09 = 4 B 25 numarada kayıtlıdır. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, ehemmiyetine binaen değil, ancak yazıldığı için anılmıya değer bir kitapçıktır».

Radyo ile şehir toplantıları

Birleşik Amerikayı dünyaya iyi tanıtmak; Amerikalıların, diğer milletlerin vatandaşları ve dertleriyle yakından alâkadar olduğunu göstermek; demokratik tarzda toplantı hürriyetini her tarafa yaymak ve

kuvvetlendirmek maksadiyle "Radyo ile Şehir Toplantıları" heyeti adında bir Amerikan grupu Ankaraya gelmiştir. 23 temmuzda Ankarada Millî Kütüphane salonunda başlıyan Türk-Amerikan fikir ve ihtısas adamları arasındaki münakaşalı toplantılar dört gün devam etmiştir. "Türkiye Ziraat ve Endüstrisi", "Türk Kadının Sosyal Hayattaki Rolü", "Türkiyenin Doğu ile Batı Arasındaki Rolü Ne Olmalıdır", "Türkiyede Devletçilik ve Şahsi Teşebbüs", "Avrupa Birliği ve Türkiye" konusu üzerindeki dikkate değer tartışmalar istifade ile takibedilmiştir. Resmimiz Ankara'da yapılan toplantıyı göstermektedir.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Avrupadaki Savaşımız

General Eisenhover'den çeviren: Nurettin Artam. Akba Kitabevi. 207 sayfa, 200 kuruş.

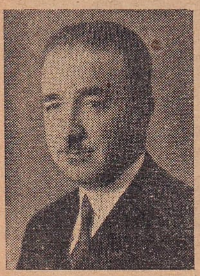
İKİNCİ Dünya Savaşı üzerine çeşit çeşit binlerce kitap yayımlanmıştır. Şüphe yok ki, bunların en ilgi çekenleri, bu savaşı bizzat idare etmiş olanların elinden çıkmış hâtıralar ve tetkik yazılarıdır. İşte Nurettin Artam tarafından «Our Crusade in Europe» tan kısaltılarak çevrilen «Avrupadaki Savaşımız» bu bakımdan ilk anda dikkati çekiyor. Müttefik ordularının başkomutanlığını yapmış olan Amerikan generali Eisenhover, kendi memleketinin basın âleminde, İkinci Dünya Savaşını yazacak 1 numaralı kalem itibar edilmektedir. Kitap, Pearl Harbour baskınından sonraki hâdiseleri anlatmakla başlamakta ve Japonyanın teslimi ile bitmektedir. Kitapta Sovyet dünyasiyle Batı medeniyeti arasındaki keskin anlayış farkları da ustalıkla belirtilmektedir.

Ressam Üsküdarlı Ali Riza

Yazan: Prof. Dr. A. Süheyl Ünver. 16 sayfa metin, 9 sayfa resim ilâvesi. 250 kuruş.

ONDOKUZUNCU Yüzyıl ile Yirminci Yüzyılın başlarında Türk resmine yenilikler getirmiş olan Üsküdarlı Ali Riza (1858 - 1930) hem bir ressam olarak, hem de bir öğretmen olarak büyük hizmetleri dokunmuş bir simadır. Yeni nesil onu pek tanımaz. Esasen Türk resminin son yirmi beş yıl içinde geçirdiği kargaşalıklar ve tekâmül Ali Riza Beyin sanat atmosferi ile aramızı bir hayli açmıştır. Buna rağmen, Ali Riza Beyin bir kısmı Resim ve Heykel Müzesinde bulunan tabloları devrin hususiyetlerini haiz güzel eserlerdir. İstanbul ve Boğaziçi'nin güzel tabiat köşelerini ustalıkla canlandıran sanatkâr, bir İstanbul ressamı olarak da dikkati çeker. Bundan bir müddet önce sanatkârın ölümü üzerine İstanbul Belediyesi tarafından resimli bir biyografi hazırlanmıştı. Şimdi Prof. A. Süheyl Ünver'in hazırladığı bu resimli broşür de bir evvelkini itmam etmektedir. Ali Riza Bey hakkında bir hayli malûmat veren ve bâzı iktibasları da ihtiva eden bu eser de, ne yazık, sanatkârı tam olarak anlatmaktan uzaktır: Muharrir, sanatkârın umumi sanat havasından ziyade, kendisiyle olan münasebetleri çerçevesi içinde kalmıştır. Ressamdan alınan örnekler de onu anlamıya ve sevmiye yetecek ölçüde değildir. Ali Rıza Bey gibi, İstanbulun çam ve fıstık ağaçlariyle zenginlenen dekorunu aksettirmiş bir ressamın bu hususiyetine raslamamak bizi üzdüğü için bu emek mahsulü eser hakkındaki iğneleyici serzenişlerde bulunmaktan çekinmiyoruz.

Rusların Asya Siyaseti

George Creel'den çeviren: Behlül Toygar. Hilmi Kitabevi. 194 sayfa, 250 Krş.

SON günlerin yayınları arasında yer alan «Rusların Asya Siyaseti» adlı bu kitap, Çin'de iç harblere sebebolan olaylara bir aydınlık serpmektedir.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında Japonlara karşı yaptığı kahramanca mukavemetle istiklâlini kazanmış olan Çin, bugün kuzey komşusunun nüfuzu altında yıpranmaktadır. Muharririn dediği gibi bu kitap, boşlukta sallanan Çin'in mukadderatı değildir; bugün için bütün Asya'nın istikbali Çin'in istilâsına veya istiklâline bağlıdır. Rusyanın nüfuz siyaseti bugün Çin'i tehdit etmektedir. Eğer bu geniş ülkede bu siyaset muvaffak olursa yarın bütün güney-doğu Asyayı tehdit edecek bir duruma geçecektir. Bu olayları kendi görüş zaviyesinden inceliyen Amerikalı muharrir George Creel 1919 dan bu yana, Rusların genişleme siyasetine de umumi bir bakış atmıştır.

Parma Manastırı

Stendhal'dan çeviren: Hamdi Varoğlu. Remzi Kitabevi, 1949. 520 sayfa, 400 kuruş.

FRANSIZ edebiyatında Stendhal, Balzac ve Zola, Ondokuzuncu Yüzyıl romanının birbirinden koymaz üç halkası ve bir devri kamaştıracak parlaklıkta üç yıldızıdır. Asıl adı Marie-Henri Beyle olan Stendhal (1783-1842) aynı zamanda devrinin iyi bir sanat tenkidçisi, tarih ve seyahat edebiyatı muharriridir. Fakat onun asıl şöhreti «Kızıl ile Kara» ve «Parma Manastırı» romanlarından gelir. Stendhal böylelikle Napoléon devrinin kuvvetli bir aynası olmuştur. Fabrice del Dongo adındaki kahramanının çeşitli maceraları çok hareketli sahnelerle ifade eden «Parma Manastırı», birkaç yıl önce de dilimize çevrilmiş ve muvaffakıyetsiz bir tercüme olmasına rağmen kısa zamanda tükenmişti. Böyle bir dünya şaheserinin kütüphanemizde iyi bir tercümesinin bulunmayışı bir noksandı. Şimdiye kadar yüz küsur büyük eseri kültür âlemimize hediye eden Remzi Kitabevi bu ihtiyacı da karşılamıştır. Eseri, Zola'nın - birkaçı müstesna - bütün eserlerini dilimize pek büyük muvaffakıyetle nakletmiş olan ve gene Stendhal'dan «İtalyan Hikâyeleri» ni tercüme eden Hamdi Varoğlu tercüme etmiştir. «Parma Manastırı», her seviyedeki edebiyat meraklısı okuyucuyu cezbedecek bir romandır.

Marie Stuart

Marcello Vioux'dan çeviren: Rebia Tur. Millî Eğitim Basımevi. Satış yeri: İnkılâp Kitabevi. 284 sayfa. 250 kuruş.

DİLİMİZDE, zannederiz ilk eserini okuduğumuz Marcello Vioux, Batı dünyasında, tarihî roman nev'inde olgun eserler vermiş bir yazıcıdır. Harikulâde bir güzelliğin sebebolduğu meşum bir tarihin macerası olan bu romanı da ne pek yalın kat bir eserdir, ne de muhayyileyi alabildiğine kamçılıyan şişirilmiş bir macera romanıdır. Muharrir, muhayyilenin imkânlarını realitenin payını vererek sınırlıyan bir temkinle hareket etmiştir. Eseri de usta bir romancının başarısiyle sona ermiştir. Kitaptaki ihtişam içinde geçen sahneler, ıstırap dolu firarlar, korkunç katliamlar okuyucuyu sürükleyici bir cazibe taşımaktadırlar. Roman, Rebia Tur tarafından temiz, aslının güzelliğine yeni güzellikler ekliyecek bir başariyle çevrilmiştir.

Faruk Nafiz ve Seçilmiş Şiirleri

Nihat Sami Banarlı'nın önsözü ile. İnkılâp Kitabevi. 95 sayfa. 100 kuruş.

FARUK Nafiz (Çamlıbel) bugün olmasa bile çok yakın bir mazinin en usta şairlerinden biridir. 1908 den sonra Selânik'te başlıyan Millî Edebiyat Cereyanı, kısa bir devre içinde çok gelişmiş, temiz ve pürüzsüz Türkçe, zamanın genç şairleri elinde en olgun şekline kavuşmuştur. Faruk Nafiz de, bugün hececiler dediğimiz bu neslin dâvasında en iyi örnekleri vermiştir. Bu devrin en mühim hususiyeti diğer mevzular yanında aşk, ıstırap, arzu ve ihtiras gibi yazılara çok yer ayırmış olmasıdır. Faruk Nafiz'in yazdıkları arasında da birinci plânda gelen tema «aşk» tır. Onun, bugün mevcutları tükenen kitaplarından zaman zaman seçmeler yapılmıştır. Son olarak İnkılâp Kitabevi tarafından çıkarılan bu küçük kitap, küçük bir antoloji mahiyetindedir ve şairi hem tanıtmıya, hem sevdirmiye kâfidir. İlerde daha büyük çapta ve daha artistik imkânlar içinde yapılacak antolojilere intizaren bu küçük kitabı tavsiye ederiz.

Sultan Abdülmecit bir selâmlık merasiminden dönüşte

Dr. SPİTZER

SULTAN ABDÜLMECİT HAKKINDA HÂTIRALAR

1839 da Tıbbiye Mektebine teşrih muallimi olarak gelip Tıbbiyeye müdür olan Avusturyalı Dr. Spitzer, Abdülmecidi büyük bir hastalıktan kurtarmış ve hususi doktoru olmuştu. Padişahın muhabbet ve itımadını kazanmış ve hareme bile girip çıkmıştı. Devlet ricali arasında entrikalardan iğrenen doktor 1850 de Türkiyeden ayrılmak istedi ve Viyana sefareti müsteşarlığına tâyin olundu. 1857 de padişah hastalandığından doktor gelip tedavi etti. Padişah burada bırakmak istedi, fakat kalmadı. Bu sefer de kendisine Napoli'de bir vazife verildi. Abdülmecit öldükten sonra Osmanlı hizmetinden çıktı. Spitzer'in, zamanında ailesine yazdığı mektuplardan pek çok kısaltılarak alınan bu notlar Tanzimat Fermanına ve dolayısiyle garplılaşma fikrine ciddiyetle vücut veren bir padişahın şahsi düşüncelerini bildirmek bakımından mühimdir.

* 10 ağustos 1845: Altı saat bekledikten sonra nihayet huzura bırakıldım. İlk suali şu oldu:

— Mücadelem hakkında ne diyorlar?

— Papanın İstanbuldaki vekili bu hâdiseyi ikinci ve hakikî cülûsları telâkki ediyor. Çünkü istiklâlinize kavuşmuş oluyorsunuz.

Bu sözler onun pek hoşuna gitti.

— Fakat bu kararı icraya koymak için çok güçlük çektim. Altı aydanberi katî olarak anlamıştım ki devletin hali pek fenadır. Fakat sıhhatimin bozukluğu devlet işleriyle uğraşmıya müsaade etmiyordu. Beş altı ay zarfında kendimi toplıyabildim ve bu müddette hep Rıza Paşayı işten uzaklaştırmayı düşündüm. Düşüne düşüne kararımı katileştirdim. Gündüz düşünce, gece kötü rüyalarla haraboldum. Rıza Paşa kendi menfaatini benim zaafımda aradığı için sıhhatimle de hiç alâkadar olmak istemezdi. Nihayet kararımı verdim ve icraya koydum.

(Not: Burada adı geçen zat Cihan Seraskeri diye meşhur Rıza Paşadır. Vakıa sadrazam olmamıştı, serasker ve hassa müşürlüğü yaptı ve diğer nazırlıklarda bulundu. Fakat servet ve nüfuzu pek mühimdi ve pek azametliydi. O bertaraf edilince Büyük Reşit Paşanın nüfuzu artmıştı. Bu konuşma yapıldığı vakit Abdülmecit yirmi iki yaşında ve hastalıklı idi).

Filhakika, bir kere olsun, Rıza Paşanın benden sıhhati hakkında bir şey sormadığını söyledim, devam etti:

— Beni şimdiye kadar çocuk yerine koyuyorlardı. Bende hüsnüniyet vardır, tebaamın daima iyiliğini arzu ederim. Bunun için Allahın inayetiyle muvaffak olacağımdan eminim.

Halka çiçek aşısı tatbikatı

* 7 mayıs 1845: Güzel bir bahar sabahı kafileyle yola düzüldük, Büyükçekmece taraflarına geldik, öğle yemeği burada yenecekti. İlk defa olarak çocuklara çiçek aşısı yapacaktık. Bir korunun içine padişahın çadırı kurulmuştu. O gün ve daha sonra, her geçtiğimiz yerde padişahın da huzuriyle çocukları aşıladık ve her birine hediyeler verdik. Padişahta çiçek bozuğu vardı. Tebaasının böyle kolayca bundan kurtulmasına pek memnun oluyordu. 7 mayıs gecesi pek hoştu. Uzakta ağıllarına dönen koyunların meleyişleri, yakında padişahın çadırından işitilen opera, şarkı, hattâ bir Marseillaise.. Bu ilk seyahat akşamının bıraktığı unutulmaz hâtıralardır.

* Padişah soğuk almıştı. Yanında idim. Konuşurken duvara dayalı bir resmi göstererek izahat istedi. Altındaki ingilizce yazıyı okudum. Liverpool - Mançester treni hakkında idi. Kendi memleketinde de böyle şimendiferler görmek istediğini söyledi. Fakat lâzım paranın hazineden verilmesi mümkün değildi. Avrupada olduğu gibi hususi şirketlerin yapmasını arzu ediyordu. Cevaben, bu gibi teşebbüsler için evvelâ hükümete itimat istediğini ve meselâ herkesin mallarının masuniyeti hakkındaki fermanlarının umumi serveti birkaç yıl zarfında arttırmasının

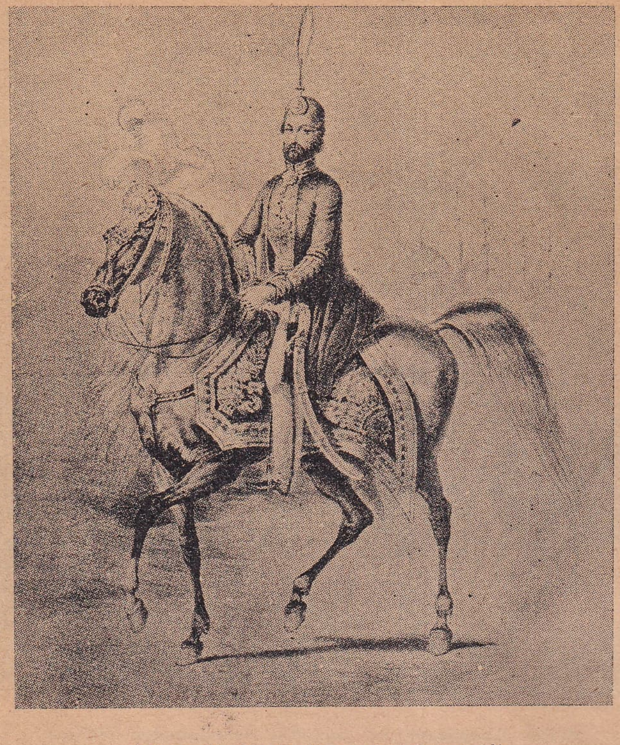
buna bir misal teşkil ettiğini söyledim.

— Emin olunuz ki, bu itimadı yaratacağım. Yalnız bizim bankerlerde umumun menfaatine çalışma yoktur. Onlar paşalarımıza ödünç para vererek bol faizler almıya ve kolay kazanmıya alışmışlardır.

Kadınlar hakkındaki düşünceleri

* ..Huzuruna girdiğim zaman yanında, minderin üstünde "Illustration" vardı. İspanya kıraliçesinin resmini göstererek:

— Bu Avrupalı kadınların kıyafetlerini pek cazibeli buluyorum. Eğer bu kadınlarla muaşeret de zahirî görünüşleri gibi ise, kıskanılacak talihiniz var demektir. Kadınlarınızla serbesçe muaşeretinizi âdeta kıskanıyorum. Anlıyorum ki terbiyeli kadınlarla görüşmek erkeği terbiyeye irca edeceği gibi kaba tabiatlıları da yola getirir. Vakıa ben de kadınlarla iyi geçinirim. Hattâ hareme girince hep kadınlarım omuzuma sıçrarlar. Fakat bu kadar kadın içinde yalnız bir kadın sevdim, o da vefat etti (Reşat Efendinin annesi).

Sultan Mecit ata binmeyi pek severdi

Allah onu bağışlasaydı yalnız onunla kanaat ederdim..

Abdülâziz hakkında ne düşünüyor ?

* Sultan Mecidin babası ona sıkı bir terbiye vermişti. Dini iyi öğrenmiştir. Zarifane söyler ve yazar. Mükemmel ata biner. Gayet idareli ve hayırhahtır. Elinden zulüm gelmez. Oğullarının tahsil ve terbiyesine son derece dikkat eder.

Vefatından sonra kardeşi Abdülâzizin tahta geçmesi takdirinde oğullarının başlarına geleceği teessürlerle düşünür. Pek genç ve pehlivan yapılı kardeşi Abdülâzizin gaddarane tabiatı onu zehirler.. Abdülmecit 1850 yılı mayısında "Kandiye" yi ziyaret etti. Biraderini ve en büyük oğlu Murat Efendiyi de birlikte götürmesi kardeşinin saltanatı gaspetmelerinden korktuğu şayiasına meydan verdi. Seyahatte beraberdim. Denize açılır açılmaz beni çağırttı. Neşesiz ve kederliydi. Bana şu sözleri söyledi:

— Denize açıldıkça heyecanlanıyorum. Herkes öyle zannediyor ki ben kardeşimi, kendisine pek mütemayil olan halk arasında bırakmaktan korktuğumdan götürüyorum. Halbuki hakikati bilmiyorlar. Vakıa bu çocuk ele avuca sığmaz. Seyahat tasavvurunda olduğumu duyunca hiddetinden titriyerek yanıma geldi ve kendisini ilelebet böyle mahpus mu tutacağımı sordu. Kendisinin de dünya yüzü görmeyi ve müstakbel tebaasını tanımak ve onlara görünmek istediğini söyledi. Bu cüretkârane sözler başka devirde başka kardeşe söylense tehlikeli olurdu. Fakat ben kendisine acıdım. Mümkün olduğu kadar muhabbetini kazanmak, ektiğim veya elde etmiye çalıştığım faydaları sonra mahvetmemesi için dünya işleriyle temas ettirmek düşüncesiyle yanıma aldım. Öyle zannediyorum ki, hiçbir lûtuf onu memnun etmiyor. Her gün başka bir hayal peşinde. Meselâ bir gün benimle camiye beraber gitmek istiyor, ertesi günü sadrazam olmak istiyor, daha sonra, kendisini bir vilâyete vali yapmamı talebediyor.. Görüyorsun ya dost olmamız kabil değil. Onun ilerde oğullarımı tazyik edeceği, her türlü isyanlara sebebolacağına kaniim. Beni istiklâline ve makama geçmesine tek mâni addediyor.

Padişah gene bu seyahat esnasında bana bir kere de şunları söyledi:

— Kardeşim konsolosların ziyaretlerini nasıl telâkki eder bilir misin? Ekseriya bağırarak: "Bu gâvurlar sizlere ne kadar dost görünmiye çalışırlarsa çalışsınlar, hakikatte bizim aleyhimizde ittifak etmiş düşmanlarımızdır. Elimde olsa, hepsi birden kayığa bindikleri bir zaman topları üzerlerine çevirtir, gebermelerini zevkle seyrederdim", der.

Tarihte yeri var

J. - J. Rousseau saatlerce lâzımlıkta otururdu. Orlean dükası aynı vaziyette ve hizmetkârları arasında Noailles dükasını kabul ederek kendisiyle mülâkatta bulunmuştur.

★

1770 te Paris'in 600.000 nüfusu vardı. Bunların 200.000 tanesi fahişe idi. Bu rakam Büyük İhtilâl esnasında 300.000 e kadar yükselmiştir.

★

Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında da öpmek hastalığı ortalığa yayılmıştır. Bilhassa Amerikada birçok hatipler, konferans verdikten sonra dinleyiciler arasındaki kadınların hücumuna uğrarlar, bunların hayranlık buseleri altında perişan olurlardı.

★

1394 yılında Frankfurt'ta toplanan Rayştag esnasında şehirde 800 fahişe birikmişti.

★

1411 de imparator intihabetmek için Frankfurt'ta toplanan Alman prensleri kısa zamanda 1400 litre şarap sarfetmişlerdir.

Tarihte yeri var

Bütün Ortaçağda sanatkârlar esnaftan sayılırlardı ve tıpkı kasaplar ve dokumacılar gibi lonca teşkilâtına dahil edilmişlerdi. Hattâ Onyedinci Yüzyılda bile ressamların eserleri alelûmum bir marangozun veya demircinin işinden ziyade itibar görmezdi. En büyük ressamlar bile dükkân levhaları veya soba paravanaları boyayarak para kazanırlardı.

Dürer, Holbein, Burgkmaier gibi devirlerinde en büyük sayılanlar bile lonca kaidelerine tabi olmıya mecbur ve "işçi" sınıfında idiler.

Jean von Goyen, Aart von der Neer, Hobbema, Jan Steen, Jakob von Ruisdael II ve Collaert gibi Onyedinci Yüzyılın büyük üstatları ekmeklerini ressamlıkla değil, aşçılık, otelcilik, çorapçılık ve fırıncılık gibi işler yaparak kazanırlardı.

Halbuki bugünün güzel bir tarifine göre «işçi» elleriyle çalışan adam, «zanaatkâr» elleri ve kafası ile çalışan kimse ve «sanatkâr» ise elleri, kafası ve kalbi ile çalışan insandır.

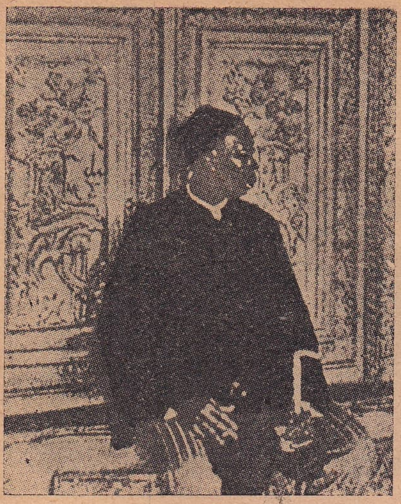
N. M. PENZER

HADIM EDİLİŞ VE TARİHTE HADIMLAR

★

Bir insanı erkekliğinden etmek, hem insanlık için, hem de o şahıs için büyük bir cinayettir. Kaldı ki bu ameliyenin yapılış şekli, yani onun uzuvlarını bir ustura ile kesip atmak ve sonra kızgın yağ ile dağlamak ise canavarlıktır. Bu işkenceler tüyler ürpertir. Bu yetmiyormuş gibi talih onlara tarihte roller de vermiştir. Birçok kısmını N. M. Penzer'in Londra'da basılmış «The Harem» adlı kitabından aldığımız aşağıki yazılar bize insanlık tarihinin iki taraflı facialarını anlatır.

★

Son hadım ağalarından bir tip

İnsanların hadım edilme âdeti Mezopotamya - Elcezire'de başlamıştır. Roma tarihlerine göre erkekleri ilk hadım eden kimse, İsa'dan 808 yıl evvel Âsûriyeyi idare den valde kıraliçe Simiramis'tir.

"Tevrat" ve "Zebur" da hadım ağalarından bahis vardır. Efes şehrinin Artemis mâbedinde hadım rahipler mevcuttu. Dinî hadımlar Mezopotamya'dan Suriye ve Anadoluya ve oradan da Avrupa'ya geçmişti. Din ve hadımlık münasebetleri Hıristiyan ruhbanlığına da girmişti. Semavi saltanatın hadımlara mahsus olduğunu ilân eden tarikatler çıktı, büyük Hıristiyan rahiplerinden birçokları kendilerini hadım ettirdiler. İnsanları hadım etme sebebiyle eski Doğu milletlerini şiddetle tenkideden Hıristiyanlık, bu hatanın çok daha derinlerine düşmüştü. Meselâ, Sistine kilisesinde papaya dua ve ilâhi okuyan koro çocukları, seslerinin inceliğini muhafaza için hadım edilirlerdi. Bu âdet 1878 yılına kadar devam etmişti.

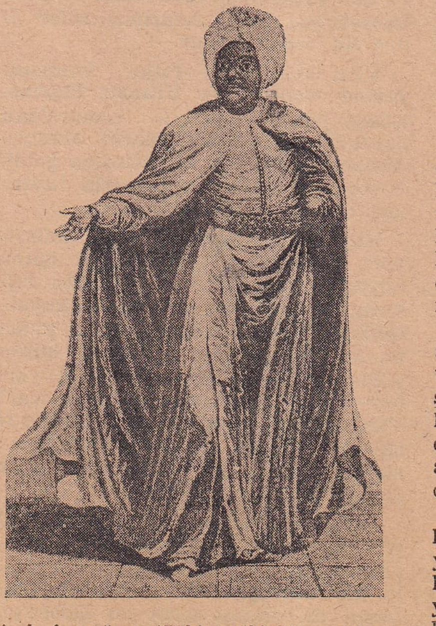
1772 de Rusyada dinî mahiyette bir hadımlar cemiyeti keşfedilmişti ki bu tarikat mensupları hâlâ mevcuttur. Bunların itikatlarına göre Âdem ile Havva cinsiyetsiz yaratılmışlardır, memnu meyvanın yarısı Havva'ya meme ve yarısı Âdem'e husye suretinde taksim olunmuştur.

Harem hizmetinde kullanabilmek için esirlerini ilk defa hadım eden millet İranlılardır. Hadımlar Çinde de vardı. Romada çoktu, Bizansta ise pek çoktu. Gürcü, Çerkes hadımları Türkiyede daima alınır satılır metadandı. Sudan ve Habeşistan, Kordofan, Bagermi, Darfor ise,Türkiyenin Zenci hadım membalarıydı. Türklerde hadım yoktur. Osmanlılara gelince, ilk sultanlar ne kadınları bir araya kapatıp harem yapmayı, ne de hadım kullanmasını bilmezlerdi. Bu âdetleri onlar Bizanslılardan öğrendiler ve Onbeşinci Yüzyıl ortalarından evvel saraylarına soktular. Osmanlı saraylarının ilk hadımları ak ağalar (beyaz hadımlar) dı. Gene bu saraylardaki Zenci hadım ağalarının tarihî kayıtlarına 1473 te tesadüf edilir. Bundan kırk elli yıl sonraki kayıtlara göre de artık bu sarayda hem beyaz, hem Zenci hadım ağaları bulunuyordu.

Büyük canavarlık, hadım edilme ameliyatı

Bilhassa Doğu memleketlerinde erkeklerin hadım edilme şekli üçtü:

1 — Gerek uzun erkeklik uzvu ve gerekse torbaları bir defada bir ustura darbesiyle dibinden kesip atılır ve idrar deliğine teneke veya ağaçtan küçük bir boru konurdu. Taze yara yeri kaynar yağla yakılır ve hasta taze gübre yığını üzerine oturtularak yiyecek olarak taze süt verilirdi.

Bir kızlar ağası (Eski tarihî bir eserden)

Sarayda bir hadım ağası (Allom)

Şunu ilâve edelim ki bu işlere Zenciler beyazlardan ziyade mukavimdirler. Ve henüz bülûğa ermemiş olanların ise daha mukavim oldukları görülmüştür.

2 — Yalnız uzun erkeklik uzvu kesilerek torbaları bırakılırdı. Bu şekilde, bu erkekler çocuk yapma kabiliyetlerini muhafaza ederlerdi ki suni bir boru ile eksıklik tamamlanırdı. Hele lâstik çıktıktan sonra bu eksiklik tabiiye yakın şekilde itmam edilebilmiştir.

3 — Hakikî hadımlık i, torbaların (husyelerin), çıkarılmadan burulara ve ezilerek meni borularının tahribi ve imhası suretiyle yapılırdı. Bu usul, daha ziyade erkek daha küçük çocuk iken tatbik olunurdu.

Zenci çocukları ekseriya yollarda ve muayyen kasabalarda hadım edilirlerdi. Bittabi bu ameliyeler tehlikeliydi. Kesmek suretiyle hadım edilenlerin ilâcı ekseriya ancak kızgın çöl kumu idi. Bittabi ölüm nispeti yüksekti, fakat kalanlar yüksek fiyatlarla satılırlardı.

Cinsî hisleri..

Cinsî hislere gelince: Hadım edilen çocuk henüz erkekliğini anlıyamıyacak yaşta ise ameliyenin ruhi tesiri o kadar mühim değildir. Fakat aksi halde, erkekliğin kaybı, cinsî arzunun teskin edilemeyişi yüzünden dimaği işkence müthiştir.

Hadım edilen bir erkeğin kadın arzusunu kaybedeceği fikri yanlıştır. Bunlar aksine, kadınlara daha şiddetle düşkündürler ve gariptir ki kadınlardan mukabele görenleri de olmuştur. Osmanlı sarayında hadım ağalariyle evlenmiş kadınlar da vardır (o zaman saraydan çıkarılırlar).

Vakıa, bülûğa ermemişlerde erkeklik arzuları hemen hemen tamamen yok olursa da birinci ve ikinci şekillerdekinde veya üçüncü şeklin iyi yapılamamışlarında cinsî kalkınmaların mevcudolduğu görülmüştür. Ro-

manın kendini zevke kaptırdığı zamanlarda kibar kadınları bu kabil erkeklere iltifat eder olmuşlardı. Hattâ bir zamanlar, yalnız torbaları çıkartılmış erkekler, hizmete daha mukavim bulunması ve çocuk yapma tehlikesinden uzak olmaları hasebiyle moda olmuş ve esirler Romada hanımları tarafından bu şekilde ameliyat ettirilerek kullanılır olmuştu. Bu ameliyat, esir delikanlı tam kemal devrine gelince yaptırılırdı. Bu kabil erkeklerde sakalın çıkmaması ve yüzlerinin yumuşak olması da bâzı kadınlarca ayrıca aranılan vasıflardandı.

Diğer nevi hadımlarda ise idrar yolu deliği etrafındaki mıntakanın çok defa şehevi hassasiyetler gösterdiği ve kadınların buralara delk ve temas suretiyle hissiyatını tatmin ettikleri zannolunmaktadır.

Osmanlı sarayında..

Osmanlı sarayında padişahın emri altında depo edilen ve yalnız onlara mahsus olan kadınlara böyle hadımların dahi olsa göz koyması mevzuu üzerinde pek hassasiyetle durulduğundan bu saraydaki hadımların tam hadım, yani üçüncü neviden olmasına dikkat edilir, bunlar bile, ne olur ne olmaz diye, muayyen zamanlarda saray doktorunun pek sıkı muayenesinden geçirilirdi.

Osmanlı sarayında ilk zamanlar ak ağalar daha nüfuzlu idi. Fakat birçok suiistimaller dolayısiyle 1591 yılından sonra nüfuz, rakipleri olan siyah hadım ağalarına geçmiye başladı. O zamanki baş ak ağa aynı zamanda vakıflar nazırı ve saray baltacılarının komuatnıydı. Üç tuğlu vezir pâyesini haizdi.

Ak olsun, siyah olsun kızlar ağası; padişahla sadrazam ve hattâ gözdeleri arasında habercilik eder, gece gündüz padişahın yanına girebilirdi. Vezirler meclisinde müşavereye karışabilir ve valde sultanla musahabeye girişebilirdi. Valde sultanın tavassutiyle padişahtan bir şey koparmak istiyenlerin rüşvet vasıtasıydı. Çok korkulduğu için rüşvet ve hediyelerin en büyüğü kendisine verilirdi. Zatına mahsus hadım ağaları ve cariyeleri vardı. Üç yüz atı bulunurdu. Padişahın dış hizmetleri bile bunların idaresinde dört ağa vasıtasiyle görülürdü. Diğer maiyetleri ise mühim bir yekûna baliğ olurdu.

Onaltıncı Yüzyıl başlarında sarayda siyah hadımların miktarı kırk kadardı. Hattâ 1537 tarihli bir kayde göre ise yirmi idi. Fakat, istilâ ve haşmet devirlerinde bunların miktarı sekiz yüzü bulmuştu.

Onaltıncı Yüzyıl ortalarında haremdeki kadınların mevcudu ise üç yüzdü, sonlarına doğru bu yekûn bin iki yüzü bulmuştu.

Hadım ağalarının talihsizliği hayatlarının başından başlar, sonra bu yetmiyormuş gibi bazan bir canlı alet olarak, bazan da tamamen pasif süfli vazifeler yüklenerek hayatını sürükler. Vakıa talih bunlardan bâzılarına tarihî roller de vermiştir, lâkin bu zavallıların hemen hepsi bedbaht âkıbetlerle sönüp gitmiştir.

İlk gemilerden biri limanda karşılanırken

GRAND - CORTRET

İLK BUHARLI GEMİLERLE YOLCULUK

İlk buharlı gemiler halkı pek korkutmuştur. Köylüler onu ateş saçan bir dev zannediyorlardı. Amerika'ya üç ayda ancak gidebilen ilk buharlı gemilere binenler canlarını Allah'a emanet eder, yakınları ile helâllaşırlardı.

★

İlk vapurların macerası ilk trenlerinki kadar gülünç safhalar arzeder.

Buharlı gemi ile deniz yolculuğunu icadedenlerden biri olan ve Napoléon tarafından sürgün edilen Jouffroy d'Abbans 1816 yılında Fransaya dönmüş, Charles - Philippe isimli vapurunu denize indirmiş, Seine nehri tarikiyle Tuileries sarayının önüne gelmiş, Onsekizinci Louis'nin takdirlerine mazhar olmuştu. Gazeteler, son derece itina ile inşa edilmiş olan bu çok güzel vapurdan uzun uzadıya bahsettiler. Seine nehrinde sefer eden ilk vapur budur.

Aynı 1816 yılı, Pujol kumpanyasına mensup bir Fransız kaptan, Elisée isimli vapuriyle Londra'dan hareket edip ilk defa olarak Manche denizini geçti, Havre limanına geldi, limandaki bütün kaptanlarla tayfaları hayretler içinde bıraktı.

Kaptan, bu hâdiseyi şöyle anlatıyor: «Çarkların gürültüsünü işiten köylüler koşuşuyorlar, bacadan fışkıran kıvılcımları görünce korkuyorlardı. Nehrin üzerinde hızla giden bu meş'alemsi şeyi uzaktan bütün gözler görüyor, vapur, geçtiği yerlere dehşet saçıyordu. Yangın var! Yangın var! yaygaraları, kiliselerde çalınan imdat çanları, köpeklerin havlamaları şafak sökünciye kadar devam etti».

Belki şimendiferden evvel geldiği için olacak, su yüzündeki buharlı vasıta, halkı karadakinden daha fazla korkutmuştu. Fakat Manche denizini ilk olarak aşan bu Elisée'yi, Paris, büyük bir heyecanla karşıladı, gazeteler günlerce ondan bahsettiler.

Birkaç yıl sonra, Manche denizinde muntazam seferler başladı. Bu seferleri yapan gemilerden, yolcuların karaya nasıl çıktıklarını anlatan, o zaman için mühim bir hâdise sayılan bu basit işi uzun uzadıya tarif eden aşağıki satırlar, ibretle okunmıya değer: «Sular alçalmadan evvel, geminin limana girmesine şiddetli rüzgârlar mâni olduğundan, yolcuları çıkarmak üzere, denize birçok kayık indirildi. Rıhtımda birçok kimselerin dolaştıkları görülüyordu. Bunlar, yolcuları seyrediyorlar, onların çektikleri zahmetlere bakıp gülüyorlardı. Fakat yolcuların çektikleri eziyetler bundan ibaret değildi. Karaya ayak basar basmaz, etrafını birtakım adamlar alıyor, ellerine üzerinde otel adresleri, dilijans isimleri yazılı kartlar tutuşturuyordu. Nereye giderse gitsin, etrafını kuşatan pejmürde kılıklı adamlar, kimi bastonunu, kimi şemsiyesini, kimi paltosunu alıp bir otele götürmek bahanesiyle bahşiş koparmıya çalışıyorlardı».

1840 ta, deniz seferleri muazzam bir terakki kaydetmiş bulunuyordu; çünkü Fransa ile Amerika'yı birbirine bağlıyan transatlântikler devri başlamıştı.

Vaktiyle, Amerika'ya iki, üç, dört ayda gidildiği tarihlerde, insanlar yola çıkmadan evvel birbirleriyle helâllaşıyorlar, canlarını Allaha emanet ediyorlardı. Fakat transatlântik devrinin başlamasiyle beraber, bu Okyanus aşırı seyahatler komşu ziyareti halini almıştı.

HENRİ VALLOTON

FACİALARLA DEVAM EDİP FACİA İLE BİTEN BİR HAYAT

Avusturya - Macaristan imparatoru François - Joseph'in karısı Elisabeth zekâsı, güzelliği ve inceliği ile Viyana'nın kalbi ve Avrupanın şöhretli bir imparatoriçesi idi. Hayatında zevkin de, kederin de en büyüklerini tatmıştı. Kayınbiraderi Meksika kıralı Maximilien kurşuna dizilmiş, görümcesi çıldırmış, diğer bir kayınbiraderi Bavyera kıralı Louis boğulmuş, kızkardeşi yanmış; biricik oğlu Arşidük Rudolphe ise Mayerling'de intihar etmiştir.

*

Elisabeth, 1898 yılının sonbaharını geçirmek için birkaç kişilik maiyetiyle Caux'ya gelip bir otele yerleşirken hayatının son bulmasına on gün kaldığını bilmiyordu.

30 ağustos: Hayat güzeldi; şirin tabiat manzaraları, bulutsuz bir gök altında Alpler ve Leman gölü, güneşin harikulâde doğuşu, sihirli gurublar ve tertemiz geceler hayatı tatlılaştırıyordu. Elisabeth her fırsatta yanındaki Kontes Staray'a Cenevre'yi çok sevdiğini, burada bahtiyarlık içinde bulunduğunu söylüyor.

10 Eylûl: İmparatoriçe saat dokuzda kalkıyor, sokağa çıkıyor. Öğleden sonraki gezinti için giyinmesi uzun sürünce kontes:

— Majeste, diyor, saat bir buçuk oldu. Vapurun kalkmasına on dakika var.. Beş dakika sonra ikisi konuşarak iskeleye doğru yürümektedirler. Kendilerine yabancı bir adamın dikkatle bakarak göl tarafındaki kaldırımdan ilerlediğini farketmiyorlar. Adamın hareketleri tuhaf: bir ağacın arkasına gizleniyor, birkaç adım atıp tekrar saklanıyor. Yakınlaşınca adam birden imparatoriçenin karşısında belirip sıkılmış yumruğu ile vurup kaçıyor.. Elisabeth yere çömeliyor. Kontesi dinleyelim :

— Gözleri parlıyordu, yüzü kızarmıştı, o muhteşem parlak saçları dağılmış ve başının üstünde bir çelenk gibi olmuştu. Anlatılamıyacak kadar güzel ve asil bir hali vardı.

Hızlı hızlı iskeleye doğru yürümiye devam ediyorlar :

— O adam ne istiyordu?.. Galiba saatimi çalacaktı?.. Biraz sarardım değil mi ?

— Çok az. Herhalde heyecandan.

Böyle konuşarak giderlerken otelin bir adamı koşup yetişerek yabancıyı yakaladıklarını haber veriyor. Elisabeth; «adam ne söylüyor?» diye sorarken birdenbire sararıyor:

— Göğsümden, bir acı duyuyorum.. Kendimi iyi hissetmiyorum...

Vapura girer girmez sendeleyip kontesin kollarına düşüyor. Kontes imparatoriçenin göğsünü sıkan elbiselerin yakasını açınca acı hakikati anlıyor: İmparatoriçe vurulmuştur. Kalb nahiyesinde üç köşe bir yara kanla tıkanmıştır. Vapur dönüp yanaşıyor. Ele geçirilen alelâde bir sedye ile taşınan Elisabeth, otele gelince son nefesini veriyor. Kontes, Elisabeth'in göz kapaklarını indiriyor ve ellerini kavuşturuyor.

Kıral, Schoenbrunn'de büyük manevra hazırlıklariyle meşgulken Cenevre'den birinci telgrafı alıyor: «Sa majeste imparatoriçe tehlikeli bir surette yaralanmıştır». François - Joseph koltuğuna yığılmış, ne yapacağını bilmeden etrafına emirler yağdırırken ikinci telgraf geliyor; «Sa majeste imparatoriçe ölmüştür».

İmparator çılgına dönüyor. Dudaklarından isyankâr bir şekilde şu sözler dökülüyor :

— Ben, demek, hayatta hiç gülmiyeceğim !

Haber çabucak yayılıp sonsuz bir teessür yaratıyor. İmparatorun telgrafla verdiği müsaade üzerine Cenevreli üç doktor otopsi yapıyor; katil Lucheni'nin kullandığı dokuz buçuk santimlik törpünün kalbi delip ölüme sebebiyet verdiği görülüyor.

Yakalanan katil Lucheni, komisere ilk ifadesini şöyle vermiştir :

— İmparatoriçeyi vururken öleceğini hissetmiştim, çünkü alet derin saplanmıştı. Niyetim öldürmek olduğu için itina ile vurdum. Şimdi sizden onun öldüğünü haber alınca memnun olduğumu belirtmeliyim...

Hiç pişmanlık duymıyan Lucheni'yi, anarşistler mektuplarla tebrik ediyor. Katil bütün ısrarlara rağmen cürüm ortağı bulunmadığını iddia ediyor. İlk tahkikatını yapan yargıç, katilin kökü dışarıda olan bir anarşist topluluğu tarafından bu işe sevkedildiğinden emin. Fakat araştırmalar netice vermiyor. Lucheni, iki ay sonra Cenevre yargıçlarının karşısına çıkarıldı. Lucheni'nin yüzünden tebessüm hiç eksik olmadı. Bütün sualleri fazlasiyle cevaplandırdı. Öğleden sonra savcı iddianamesini okuyor ve avukat müdafaasını yapıyor. Neticede jüri şu kararı verdi :

— Lucheni, taammüden ve tuzak kurarak adam öldürmekten suçludur. Müebbet hapse mahkûm edilmiştir.

Birkaç yıl sonra, katil hücresinde kendini astı.

Kıraliçenin bir gençlik resmi

Katil Lucheni'nin resmi

ABDURRAHMAN ŞEREF
Son Osmanlı vakanüvisi

1908 MEŞRUTİYETİNİN İLK GÜNLERİ

★

Bu, mutlak hürriyet diyebileceğimiz günlerin ümit dolu neşesi, o günleri yaşıyanların en tatlı, en unutulmaz hâtırasıdır. İnkılâplar bittiği yerde başlar ve birbirlerine benziyen ârazı vardır. Bu 1908 inkılâbının bâzı tarafları bugüne benzemiyor mu?

★

1908 Meşrutiyetinin ilk günlerinde: Kırmızı - beyaz renkli kokartlar ve sadrazamın resimleri satılırken

Meşrutiyetin ilânı

«.... Ertesi günü Manastırda toplar atılarak Kanunu Esasi ilân olunuyordu.

O akşam sait Paşa riyasetiyle Yıldızda aktolunan meclisi vükelâda Rumeli menatıkı adideesinden gelip birikmiş olan telgrafnameler birer birer okunarak Kanunu Esasinin iadei meriyetine iradei seniye re'sen şerefsudur buyuruldu. Vakit geç olmak hasebiyle matbaalarda muharrir kalmadığından cuma günkü gazetelerde iki üç satırlık bir beyanname ile keyfiyet millete bildirildi (11 - 24 temmuz 1908).

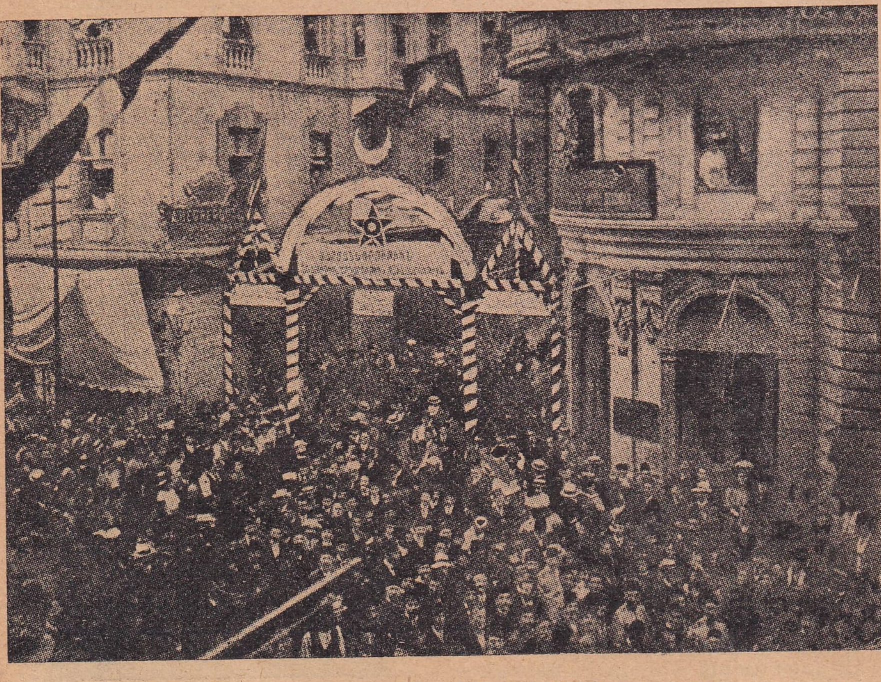
Bu kısa beyanı resmî, efkârı umumiyeye kanaati tamme vermedi ve altında bir dolap gizli olup olmadığı şüphesi bâzı zihinlere geldi. Taşralara telgrafla tamimen tebliğ olunan tebşiratı birkaç gün saklamak ve sonunu beklemek ihtiyatına sülûk eden vali ve mutasarrıflar bulundu.

Sansür kaldırıldı

Şüpheyi emniyete kalbetmek için komite adamları tarafından sansürün ilgasiyle gündelik gazetelerin ister istemez ağızları açtırıldı ve sokaklarda gürültülü nümayişler tertibolundu. İki gün evvel hiçbir şey yapamıyan gazteler (Ikdam, Sabah, Tercümanı Hakikat) ve üçü dördü bir araya gelemiyen adamlar ateşli makalât ve vatanperverane tezahürat ile cumartesi günü ortalığa büyük bir velvele saldı. İdarei müstebidenin bütün fenalıkları jurnalcılara tahmil ile zatı hazreti padişahinin tenzihi program mukteziyatından olmakla gerek Sultan Abdülhamit ve gerek Sait Paşa "yaşasın!" sayhalariyle alkışlara boğuldu. Vükelâdan lisana gelmiş olanlar hakaretlere hedef olarak birer birer çekilmiye mecbur oldu. İttihat ve Terakki Cemiyeti âzaları her gün İstanbula koşuşuyordu.

İlk gürültüler arasında

Bu hiç beklenmedik değişmeyi hüsnü idare ve bir taraftan hararetli ahaliyi ve diğer taraftan vesveseli padişahı tatmin eylemek ve hayıhuy fırtınasında sefinei meşrutiyeti sahili selâmete ulaştırmak pek kolay değildi. Vakıa Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi namı padişahiye olarak ve Mushafı şerife el basarak Kanunu Esasiye yemin eyliyordu, ama bir yandan da hapishaneler boşanıyor, caniler ve nâbegârlar halk içine yayılıyor, taşralarda vali, müşir, mutasarrıf, defterdar, hâkim, jandarma kumandanı misillû memurlar takım takım kovuluyordu.

1908 Meşrutiyetinin ilk günlerinde İstanbul sokakları

Kabine dayanmıyor

. . On beş günde Sait Paşa çü-

rüdü ve mevkiini Kâmil Paşaya terkle çekildi. Gaile tekevvün eyledikte birbiri ardınca veya az fâsıla ile makamı sadarete getirilerek gailenin tesviye olunması âdet hükmüne girmişti.

..A d e d i h e r t ü r l ü t a h m i n i n f e v k i n d e b i r s u r e t t e a r t a n g a z e t e l e r (yedi ay zarfında İstanbul ve taşralar için matbuat idaresinden bine karip gazete imtiyazı verilmişti) sahaifinde Sait Paşa hakkında uzun uzun ithamat okunmıya başladı. Sait Paşa sureti hususiyede Kâmil Paşaya müracaat edip nefsini müdafaaya mecbur olacağından herkese yayacağı hakikatlerin makamı saltanat ile millet arasında mevcudolan ahengi muhabbete dokunacağından bahsile matbuatın susturulmasını rica eyledi. Halbuki bu teklif o zaman için hiç de yerinde değildi.

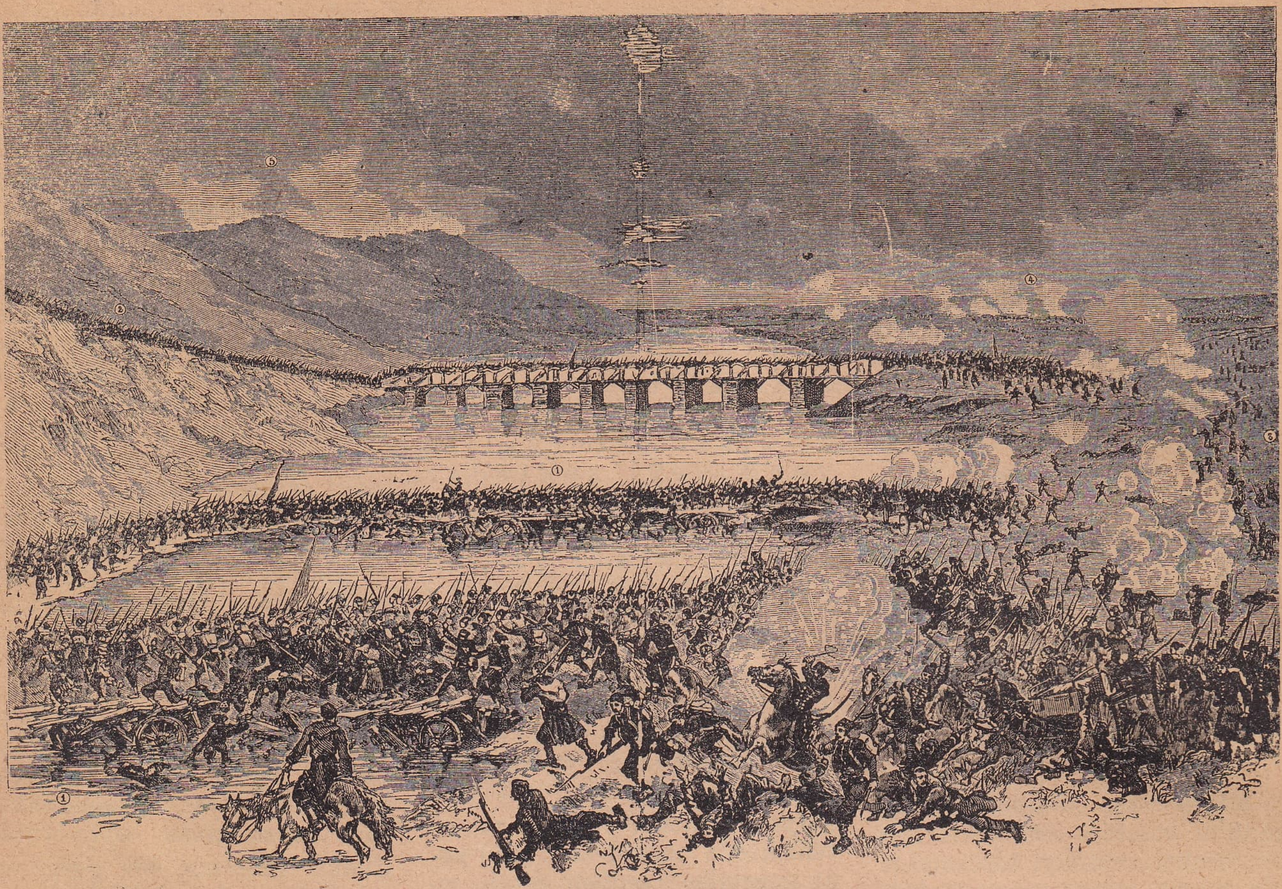
Kâmil Paşa kabinesinin en mühim vazifesi intihabatı icra ile meclisi umumiyi toplamaktı. En büyük hüner ve marifeti de meclisin içtimaına kadar dört ay süren taşkınlık devrini şöylece atlatması oldu. Dahilî velvelelere Bulgaristanın ilânı istiklâli, Bosna ve Hersek'in Avusturya devleti tarafından katiyen ilhakı gibi iki meselei azimei siyasiye inzimam eyliyerek galeyanı efkârı arttırdı. Taşralarda memurinin terzil ve tardı haysiyeti hükümeti izale ile ortalığı nevama anarşi haline koydu. Hürriyete herkes istediği gibi mâna veriyor ve nizam ve kanundan ve hükümete lüzumu itaatten bahsedenler enkazı istibdat addolunuyordu. Devri dilârayı meşrutiyette vergi verilir mi efsanesi vilâyat ahalisinin işine gelerek tahsilât durdu. En varidatlı olan İzmir vilâyetine bile İstanbuldan para göndermek lâzım geldi.

İstanbul garip manzara gösteriyordu. Herkesin göğsünde kırmızılı, beyazlı kokartlar, Avusturya boykotundan dolayı birçokların başında fes yerine hâki renkte serpuşlar, her fırsatta nümayişçilerin eline geçmek için şurada burada depo edilmiş binlerce kırmızı ve yeşil bayraklar, Allahın günü meydanlarda ve belediye bahçelerinde nümayişler ve cümbüşler ve içtimalar ve nutuklar, tütüncü ve attar dükkânlarına varınca satılık mebzul ve müptezel rövolverler, güpegündüz mahallât arasında adam soyan hırsızlar, h ü r r i y e t a l e m d a r ı k e s i l e n e s k i h a f i y e l e r, b ü y ü k b ü y ü k m e m u r i y e t l e r t a l e b i y l e d e v a i r i a i d e l e r i n e t e h a c ü m v e n a z ı r l a r ı d i l g i r v e b i z a r v e m e s a l i h i y e v m i y e y i s e k t e d a r e d e n i ş e y a r a m a z v e a m e l m a n d a m a z u l l e r, a l â t ı i s t i b d a t o l m a k t ö h m e t i y l e m e n f u r v e b i t i k v e m a h ç u p v e s i n m i ş p o l i s l e r, d a i r e l e r i n d e n B a b ı â l i y e v e B a b ı â l i d e n d a i r e l e r i n e ve bazan da içtima ve müzakere için Ayasofya camisine baş vuran tensikzede memurlar, yeni yeni gazeteler (şeddeli eşşek, zıpır, dalkavuk, boşboğaz, curcuna, beberuhi gibi namlarla birçok mizah gazeteleri dahi zuhur etmişti), icabı meşrutiyetten olan uhuvvete delâleti makûse olarak kavmiyet itibariyle teşekkül eden kulüpler, esnafa hattâ gümrük hamallarına sirayet eden grevler.. ilh. henüz unutulmamıştır. Gazetelerin enkazı istibdat tâbiriyle memurini sabıka aleyhindeki tecavüzatı şedidesi Tevfik Fikret'in "Kaç nasiye vardır çıkacak pâk-ü drahşan" mısraını dillerine dolamıştı.

Her ne ise bunlar ilk neşenin âsariydi. Efkâr ve hissiyatı ammenin mahbusiyetinden sonra birikmiş bir tazyikle akan suyun musluğu kırıp boşaltması şiddetiyle feveran etmesi tabii ve mazur görülüyordu. İksiri lâtifi serbesti havayi nesimiyi derecei işbaa vardırmış olduğundan sahbâyi zevkine kendini kaptıran safdiller sermesti şevki garam olarak ne yaptıklarını ve ne yapacaklarını bilmiyor ve sağdan soldan esen rüzgâra tebaiyetle vadii hayrette püştü pâ vuruyordu. Bugün uzaktan acayip gördüğümüz bu ahvali içinde bulunduğumuz esnalarda gayet müsamahakârane muhakeme eyliyorduk. Çünkü zımnında bir garez ve suiniyet mestur değildi, çünkü rüzgâr durunca cuş-u hurûşun dahi kesbi sükûn ve hali tabiinin avdet edeceği bi iştibah idi. H a l k ı n b i r ç o k s e n e l e r m a h r u m e d i l d i ğ i h ü r r i y e t t e n b o l b o l n a s i b i n i a l m a s ı n a c e v a z v e r i l i y o r d u...»

1908 Meşrutiyetinin ilk günlerinde İstanbul sokakları

Pilevne'den çıkış ve ricat: 1 - Muvakkat köprüler, 2 - Pilevne yolu, 3 - Rus grenadyeleri, 4 - Rus bataryaları, 5 - Türk tabyaları

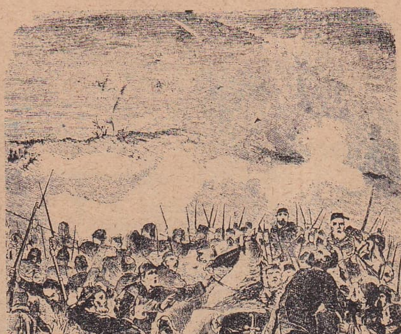
SERVER İSKİT

PİLEVNE MÜDAFAASI SONUNDA OSMAN PAŞA

Eşsiz bir müdafaa şerefi teşkil eden Pilevne Harbi, dostu da, düşmanı da kendisine çekmiş bir tarihî olaydır. Onda askerlik fennini değiştirmiş bir deha eseri vardır, onda millî kahramanlık ve feragat mevcuttur. O yüksek ve ilâhi bir iftihar kaynağıdır. O ulvi müdafaa, mağlûbolduğu halde galipleri bile hürmetle eğdirmiş, hayran bırakmıştır. O, tek başına bile bir millete övünme vesilesi olabilir bir harikadır.

Ruslar ilerliyordu; hedef Pilevne, Edirne ve sonra İstanbuldu. Fakat bu ilerleyiş onların kahramanlıklarından ileri gelmiyordu. Harb, İkinci Abdülhamidin saraydan idare etmesi ve kumandanlar arasında anlaşmazlıklar yüzünden kaybediliyordu.. Osman Paşanın bir plânı vardı, bu kabul edilmemişti. Saray başka, kumandanlar başka emir veriyordu; mürettep kolordusiyle Vidin'e giderken yoldan çevrildi ve başkumandanın emriyle ve cebrî yürüyüşle, 19 temmuz 1877 de Pilevneyi tuttu. Ruslar buraya gelmişti. Ertesi günü ayağının toziyle ilk zaferi kazandı. O Pilevneye yerleştiği vakit istihkâm namiyle bir şey mevcut değildi. Harb fenninin o zamana kadar bilmediği bir şey yaptı; topraktan istihkâm meydana getirdi ve askerî müdafaa usullerini altüst etti.

Pilevne müdafaası, tek başına, bir milletin askerlik tarihi için kâfi bir şeref teşkil eder. Onun kumandanı Osman Paşa ise bir askerlik timsali olarak dünya harb tarihinde bir âbidedir.

Gazi Osman Paşa'nın yaralanması ve esareti (Eski bir resimden)

O, burada yalnız Türklerin değil, hemen bütün dünyanın gönüllerini alâka ile doldurdu. Kendisinin, ordusunun, halkın merdane sebat ve feragatini düşmana bile beğendirdi.

Düşman, burasını da çiğneyip geçeceğini zannediyordu. Fakat burası başka yerlere benzemiyordu. Yalnız başına başa çıkamıyacağını anladı, yanına Romanyalıları da almıştı. Pilevne onlara pek pahalıya mal oldu. En seçkin zabitlerini, en usta askerlerini buraya gömdüler. Kumandanları burada ağladı, çarları, prensleri burada titredi; bunları sonra neşredilen hâtıralarından da anlıyoruz.

Rusların, aldıkları takviye kıtalariyle Pilevne etrafını her gün daha sıkıca örmelerine mukabil Osman Paşanın imdat ve mühimmat ile erzak almak ümidi kalmamıştı.

O, aylarca yokluk içinde harbetti; mühimmat yoktu, erzak yoktu. Doktor ve sıhhi malzeme yoktu.. Fakat

gene de şan ve şeref, zafer vardı.. Düşmanı titretiyor, zaferler kazanıyordu. Padişah paşaya «gazi» unvanını vermişti; fakat bu unvanı o fiilen çoktan hak etmişti.

Fakat nihayet, kötü âkıbet geldi çattı. Beş aya yakın zaman içinde artık mevcut yiyeceğin sonu gelmişti. Soğuklar başlamıştı, odun yoktu. Yara için ilâç ve sargı kalmamıştı. Askere günde ancak elli gram ekmek ve birazcık bulgur verilebiliyordu. Osman Paşa bir harb meclisi topladı. Ordusiyle birlikte bir çıkış hareketiyle düşman hattını yarmak ve Pilevneden gitmek, orduyu kurtarmak istiyordu.

Kararın icrası için hazırlıklar başladı. Ağır toplar kullanılmaz hale getirildi, kalan erzak askere taksim edildi ve her nefere yüz ellişer fişek verildi. Vid suyu üzerinde araba vesaire enkaziyle bir köprü daha kurdurdu. Çıkış hareketi muhasara hattının altıncı kıta dairesi istikametinde yapılacaktı.

Paşa, askeri iki müsavi kısma ayırdı. 20.000 kişi Rus istihkâmlarına taarruz ederek yarıp geçecek, diğer 20.000 de evvelkinin taarruzunu himaye edip onlar geçtikten iki saat sonra taarruz edecekti.

Çıkış hareketi

10 aralık 1877. Paşa askere bizzat kumanda ediyordu. Vid suyunu geçtiler ve düşman topçu ateşi altında Rus mevzilerine yaklaşıp Sibirya grenadyeleri üzerine arslanlar gibi atıldılar. Şimdi boğaz boğaza müthiş bir harb oluyordu, Allah Allah sayhalariyle ilk Rus hattını yararak birbiri ardından iki tabya zaptettiler ve dört de top aldılar. Artık diğer 20.000 e lüzum vardı. Fakat Romanyalıların da harbe iştirakiyle bunlar mağlûbolmuş, hattâ Rusların şimdiye kadar alamadıkları bir tabyayı da ellerinden çıkarmıştılar. Romanyalılar şehirde Türk askeri kalmadığını duyunca şehre de girdiler.

Ruslar müthiş kuvvetlerle çemberi daralttılar ve buraya sevkettikleri takviye kıtalariyle siperleri geri aldılar. Osman Paşa öğle üzeri ihtiyat kıtaların da mağlûbiyetini haber alınca geri dönme kararı verdi. Bu esnada Rus ve Romanya topçusu mütemadiyen ateş ediyor ve Rus askeri de askerimizi takibeyliyordu.

Bu hengâmede Osman Paşanın atı bir top mermisiyle telef oldu ve kendisi de sol ayağından yaralandı.

Askerlerimizle beraber halk da çıkışa katılmıştı. Ruslar askerin ve bu halkın üzerine atılmışlardı. Artık bir katliam başlamıştı. Kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar bağırışıyorlardı. Fakat bu zincirden boşanmışlar nasıl zaptedilebilirdi?

Edebiyat yapmıyorum; bir askeri tarihten aldığım cümleleri yazıyorum: "Kan sel gibi akıyor, öldürülmiye yaralanmış kadınlar, bitap kolları üstünde çocuklarını kaldırarak onlar için af ve merhamet diliyorlardı.." Nihayet Miralay Pertev Bey bu alçaklıkları görüp üç nizamiye taburunun başında olduğu halde halk önüne bir perde gibi durdu ve onları kurtardı.

Siperlerde Osman Paşa

Osman Paşanın esareti

Vid suyunun sağ sahilindeki küçük bir eve nakledilen paşanın yarası Hasip Bey adlı ihtiyar bir doktor tarafından sarıldı. Rus ordusuna, artık mukavemet edilemiyeceği haber verilmişti. General Ganeçki geldi, tercüman vasıtasiyle konuştular.

Paşa teslim şartlarını sordu. General, bilâkaydı şart, dedi. Bu cevabı derin bir sükût takibetti. Osman Paşa:

— Günler gelip geçer. Bir gün saadet, öbür gün felâket gelir. Allahın takdirinden başka bir şey olmaz.

Dedi. Âdeta kendinden geçmişti. General:

— Paşa, gecikiyorsunuz!..

Dedi. O vakit paşa kemali sükûnetle kılıcını, kemerini çözüp generale verdi. Manzara pek hazindi; orada bulunan doktor, paşalar ve hattâ general ağlıyordu..

Âdil Paşaya ordunun teslim olması emrini verdi. Saat ikiydi. Bir araba getirildi; kasabaya götürülmek üzere bindirildi. Yolda Romanya prensi Charle'a rasladılar. Charle, iki orduyu Pilevne önünde aylarca meşgul eden Osman Paşanın elini sıkarak tebrik etti. O esnada Rus kumandanı Grandük Nikola da gelerek arabaya yaklaştı. İki kumandan birkaç saniye bakıştılar ve sonra grandük, paşanın elini tutup sıkarak:

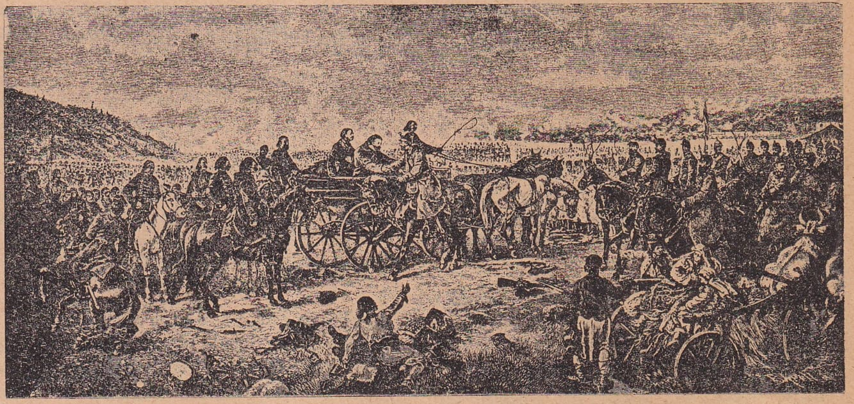
— Pilevneyi müdafaada gösterdiğiniz iktidardan dolayı sizi tebrik ederim. Bu müdafaa tarihin en parlak askerî vakalarındandır.

Dedi. Osman Paşanın cevap vermesi lâzımdı. Yarasına rağmen ayağa kalktı ve birkaç kelime ile cevap verdi.

Bütün Rus generalleri onu görmek istiyorlardı ve görenler; "teslim olmasına rağmen gene muzaffer" olan bu kumandana hayranlıklarını bildiriyorlardı. Ruslar ona büyük hürmet gösteriyorlardı. Paşayı bir eve yerleştirdiler ve etrafına bir ihtiram kıtası koydular.

Osman Paşa ve Rus Çarı

Teslimin ertesi günü çar, muzaf-

Yaralı ve esir paşanın Pilevne'ye götürülürken yolda Romanya prensine raslayışı

Pilevne'de bulunan Rus çarının Osman Paşa ile konuşarak kılıcını iade edişi

feriyetten dolayı yapılan dinî merasimde bulunduktan ve askerine bir geçit resmi yaptırdıktan sonra sağında Romanya prensi Charle, solunda Rus kumandanı Grandük Nikola olduğu halde şehre girdi ve mevki kumandanı General Skoblef'in evine gitti.

Bir müddet sonra buradaki büyük rütbeli Rus ve Romen zabitleri arasında büyük bir telâş hareketi belirmişti; Osman Paşa üç beygir koşulu bir araba içinde imparatoru görmiye geliyordu. Araba, evin avlu kapısına sığamadı. Şanlı mağlûp indi, sağında doktoruna ve solunda bir paşaya dayanarak ilerledi. Sağ ayağında çizmesi vardı, solu sargılarla bağlıydı. O, böylece görülür görülmez bir velveledir koptu. Zabitler, kendisini beş aydır kırıp geçiren bu büyük kumandanı iyice görebilmek için itişip kakıştılar.. Bu sırada evin kapısında General Hal göründü ve onları sükûta davet ederek paşayı imparatorun yanına götürdü.

Bu sahne heyecanlıydı. İmparator ona doğru ilerliyerek:

— Siz Osmanlı ordusuna bir şeref kazandırdınız. Cesur bir askersiniz. Yanımızda bulunduğunuz müddetçe üniformanızı, kılıcınızı ve nişanlarınızı taşıyacaksınız...

Dedi. Kılıcı kendisine verildi. On beş dakika sonra ayrılıyorlardı. İmparator avluda paşayı birkaç adım teşyi etti. Osman Paşa çarın elini sıkarak teşekkürlerini bildirdi ve bu derece iltifatlı bir muamele ummadığını söyledi. Bu sırada oradaki general ve zabitler birkaç defa bravo diye bağırdılar ve hepsi hürmetle paşayı selâmladılar.

İmparator, paşanın tedavisine hususi tabibini memur etti. Ailesi ve Babıâli ile muhabereye izin verdi, hattâ Rus telgraf hatlarının emrine âmade olduğunu tebliğ ettirdi. Osman Paşanın Rusyada ikamet edeceği şehrin intihabı da kendi reyine bırakılmıştı.

1878 mart içinde Rusyadan İstanbula döndü ve halk tarafından büyük gösterilerle karşılandı.

Pilevnede Ruslara hiçbir sancak teslim edilmedi. Askerler onları ya saklamışlar, yahut da yakmışlardı.

Ruslar esirlerimize pek fena muamele ettiler.

Esaretten dönüşte Osman Paşa'yı İstanbulda halkın karşılayışı

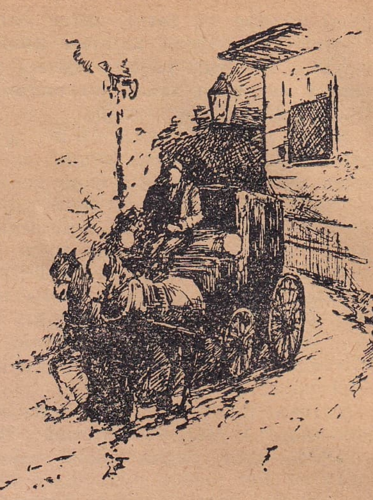
Ahmet Rasim

YETMİŞ BEŞ SENE EVVELKİ İSTANBUL'DA ARABA

★

İstanbulda hususi ve taksi olarak çeşitli binek otomobili, kamyon, cip, motosiklet, fayton, tahta araba, tramvay gibi onbinlerce nakil vasıtasından yol bulup karşıdan karşıya geçemediğimiz şu sırada eski rahat İstanbul sokaklarını tahayyül etmek insana âdeta huzur veriyor.. Ahmet Rasimin bir yazısından aşağıki parçaları alıyoruz. Bu yazıda kadınla erkeğin beraberce arabaya binmesi yüzünden çıkan hâdise de kaydedilmektedir.

★

... İstanbulda fayton her halde kupa ve kapalı arabalardan sonradır. «Tarihi Lûtfi» nin 1250 (1835) tarihî vakalarında zikrettiğine göre Mahmudu Sani, «Kartal» a kadar yapılan posta yolunun resmi küşadında faytona binmiş ve bu münasebetle vükelâ ve vüzeranın da faytona binmelerine müsaade eylemiştir.. 1280, 1282 tarihli eski gazetelerde bittahsis «Tercümanı Ahval» de bâzı kupa arabalarının Büyük Çarşının «Kalpakçılarbaşı» denilen büyük caddesinin kapısından girerek alışveriş etmek üzere dükkânların önünde durdukları, bu suretle caddeyi kısmen kapayıp mururu uburu işkâl ettikleri gibi birtakım zampara kardeşlerin (!) de pencerelerine yanaşıp harf atmak gibi âdabı umumiyeye mugayir hallerde bulundukları yazılıydı. Gerçi ben Kalpakçılarbaşının bu yoldaki dalavereli gezintilerine yetiştimse de o zaman bile buraya giren arabaların cümlesi konak arabası dedikleri kupalar nev'indendi.

Şehzadebaşına yakın olduğu için iyi biliyorum ki bundan elli beş sene evvel (Mecmuanın notu: Bu yazının kitap olarak neşredildiği tarih 1926 dır ve halbuki yazı daha evvel gazetede çıkmıştır. Şöyle böyle, bugünden yetmiş beş sene evvel..) Aksaray civarında ancak bir iki kira arabası ahırı vardı. Buradaki arabalar ısmarlama tutulurdu. Elbette sair semtlerde de yani kibar ve ağniya yatağı olan yerlerde de bu kabilden arabalar varmıştır. Fakat orta yerde meşhur 31 Mart vakasının hudusuna önayak olan vakayiden madut bulunan araba, fayton yoktu. Bu vaka, malûm olduğu üzere Gedikpaşa taraflarında b i r e r k e k l e b i r k a d ı n b e r a b e r c e f a y t o n s ü v a r o l a r a k â d a b ı İ s l â m i y e y e m u h a l e f e t e t m i ş (!), binaenaleyh; mutlaka şeriat isteriz, şeriat!.. dâvasını alevlendirmişti! «Volkan» gazetesi sahibi Vahdeti başını kaldırsın da faytona nasıl binilirmiş görsün! Fayton da bir şey mi imiş anlasın! Hele erkekli dişili yolcularıyle, ikili, dörtlü, altılı otomobillerin, beşer, onar katar katar birbiri ardınca uçar gibi geçtiklerini görsün!..

Benim aklımın erdiği, şehrimizde her nevi araba, 93 Muharebesini müteakıp işlemiye başlamıştır. Hattâ fayton da bu tarihlerde araya karışmıştır. Brik ve envaı züppeliğe, hattâ Recaizade Ekrem Beyin «Araba Sevdası» hikâyesindeki gibi dandiniliğe atıf ve isnadedildiği için birdenbire meydana çıkmamıştır. Eski öküz, manda arabasiyle koçular, körüklüler, şimdiki uzun arabaların dingilsizi olan kayışlılar, taligalar, paraşollar 93 ten sonra revaçtaydı. Dingilli briçka, muhacir arabaları daha sonradır...

Günün tarihine uygun bir hikâye

Serbest Fırka zamanı, İzmirde bir zat büyük bir imanla yeni fırkaya sarılmış hararetle çalışırken birdenbire fırkanın Fethi Bey tarafından kapatıldığını duyuyor ve birkaç gün sonra da gazetelerde Atatürkle Fethi Beyin yan yana bir resmini görüyor. Adamcağız hayretler içinde ve şaşkın.. Zarif bir insanmış, şu hikâyeyi anlatıyor: "Ankaradan Bağdad'a bir derviş gidiyormuş, Hacı Bayramı Veli Bağdad'daki Abdülkadir Geylâni Hazretlerine sunulmak üzere hediyelik iki halı vermiş..

Derviş parasız, aç kalmış ve adam sen de Ankara neresi, Bağdad neresi? Birisini satar, tek yolladı, derim; diye düşünmüş ve öyle yapmış..

Bağdad'a gelip Abdülkadir Geylâni'nin elini öpmüş ve Hacı Bayram'ın hürmetlerini söyliyerek hediyesini vermiş. Fakat Geylâni:

— Oğlum, bu iki tane olacaktı, demiş ama, öteki tekti diye ısrar edince, gûya keramet göstermiş ve arkasındaki perdeyi açmış, ne görünsün, Hacı Bayramı Veli Hazretleri orada oturup durmuyor mu? Geylâni, Hacı Bayramı Veliye sormuş :

— Efendi hazretleri, yolladığınız halı tek miydi? çift miydi?

— Çiftti !

Cevabı da çıkınca, artık derviş dayanamamış :

— A mübarekler, madem ki birbirinize bu kadar yakındınız, beni neye zahmete soktunuz!..

Demiş. Fıkra hoş, vakaya da uyuyor, uyuyor ama, iki âlim aynı zamanda yaşamamıştır ve yaşadıkları devirler arasında yüzyıllar var..

Tarihî garip olaylar

★

* Sultan Aziz devrinde zuhur eden kolera İstanbul'u kırıp geçtikten sonra, İstanbul halkı müteaddit heyetler halinde saraya gidip padişaha teşekkür (!) etmişlerdir.

* Bir vakitler Âli Paşa ile Mütercim Rüştü Paşa arasında kuvvetli bir dostluk varmış, içtikleri su ayrı gitmezmiş. Biri sadrazam, öbürü serasker bulunurken bir gün Rüştü Paşa saraya çağırılmış, fakat Abdülmecit paşayı kabul etmeden araba hazırlanıp Ihlamur köşküne gitmiş ve has bahçede saatlerce gezmiş. Rüştü Paşa oraya da gitmiş, hâlâ kabulünü bekliyor. Akşam üzeri padişaha arzedilmiş; kendisini sarayda göreceğim, buyurmuş. Nihayet gece huzura kabul müyesser olmuş. Konuşulan sözler, seraskerin öyle sabahtan akşama kadar beklemesini icabettirecek şeyler değil; beş çifte kayığa binip sahilhanesine gelirken paşa bunu düşünüyor.

Sahilhanesine gelince, Âli Paşadan o gün sadaret mührünün alındığını duyuyor. Mührü alan başkâtip o gün padişahın yanında Rüştü Paşanın bulunduğunu da çıtlatıyor.

Mührün alınmasını Rüştü Paşanın kendisini padişaha çekiştirmesine atfeden Âli Paşa, Rüştü Paşaya kızıyor ve ölünceye kadar onun kuyusunu kazmıya çalışıyor.

Padişahlar nazırlarının sıkı dostluklarını hiç arzu etmezler; ne olur ne olmaz?.

* Vakanüvis Abdurrahman Şeref'ten: «Saffet Paşa ıslahat yapayım, derken kırıp dökmekten ve aculâne heveslerle ileriye atılarak mânalı mânasız cûşu huruşlardan ve rabıtasız zahmet ve yürüyüşlerden tevakki eder bir zat olduğundan dahilen ve hariçen intizar olunan icraatı idariye ve mülkiyeyi teenniye tabi kılmak ve yapılacak şeyleri memlekete hazmettirmek için evvelce onlara istidat husule getirmek taraftarı idi. Islahatı adliyeden bahsedilen bir zata: «Efendi hâkim yok, mahkeme yok, bu halde ıslahatı adliye sözde ve arzuda kalır. Evvelâ hâkim yetiştirmeli, saniyen binaları inşa etmeli de sonra teşkilâtı adliyeyi ıslah ve tevsie çalışmalı. Yoksa ulûmu hukukiye tahsil etmemiş kalem mümeyyizlerinden hâkim nasp ve medrese odaları veya kira ile tutulmuş ahşap hanelerde mahkeme ittihaz olununca neticei hâsıla derde deva olmaz, demişti».

★

Bir Çubuk oğlanı hizmette

Çubuk oğlanları

Vezir konaklarının beş yüzü geçen maiyet halkı içinde kahveci, çubuk ağası gibi rütbece küçük ağaların emrinde bu işlerle meşgul olan pek çok da genç insan bulunur ve yetiştirilirdi.

Tütün inhisarı 1880 de konmuştu. Fakat Türkiyeye ilk girdiği 1600 tarihindenberi üç yüz yıla yakın bir zaman serbes olarak tartı ile satılır ve uzun çubuklarla içilirdi. Nefîs lülelerle süslü olan bu yasemin çubuklardan birçoğu selâmlığın kahve ocağında durur ve icabında misafirlere ikram olunurdu.

Anane, nizam ve intizamın üzerinde titizce durulduğu eski konaklarda hizmet de tecrübeye ve ocaktan yetişmiye bağlı bulunduğundan gençken eli yatıştırılmıya başlanan kimseler zamanla kendi işinde mütehassıs olur çıkardı. İşte meselâ, konak hizmetleri arasında çubukçuluk da bunlardan biri idi.

Bu hizmeti yapan adam uzun çubukları doldurduktan sonra bir elinde çubuk, diğerinde pırıl pırıl yanan temiz sarı tabla olduğu halde kemali edeple efendinin ve misafirlerinin önüne gider, diz çöker, tablayı yere koyarak çubuğu içecek zata verirdi.

Fakat evvelâ koca çubuğu getirirken muntazam tutmak lâzımdı. Sonra, öyle hesaplı bir tarzda ve öyle muvafık bir yere diz çökmek icabederdi ki, lülesi diz çökülen yere, tablanın içine konunca çubuğun ağzı da içecek olan zatın ağzına gelsin..

Bu bir mümarese işi idi. B u g ü n b u n u b e c e r e c e k k a ç f e r a s e t l i g a r s o n v a r ?.

Osmanlı tarihinden bâzı notlar..

Reşit Paşa Balta limanındaki yalısını (şimdiki Kemik Veremi Hastanesi) elli bin kese (iki yüz elli bin lira) ve hazinei hassaya satmıştı. Fuat Paşa için yaptırılan konak (Beyazıtta Askerî Tıbbiye) kendisi hayatta iken istirdat edildi ve Âli Paşa için yaptırılan konak da vefatından sonra veresesinin elinden bir gece alelâcele istirdat olundu.

★

Abdürrahman Şeref'in naklettiğine göre; İkinci Abdülhamit Hüseyin Avni Paşa için: «Hain ve nankördü. İcraatının saikı garazkârlığıdır, devletin menfaati değildir» hükmünü vermiş ve Mithat Paşa için de: «Farfara idi, ne yaptığını bilmezdi ve zamanını takdir edemezdi» diye söylermiş..

★

Ayşe (zamanında yapılmış bir portresi)

EMİLE HENRİOT

Académie Française'den

AYŞE'NİN ROMANI

İstanbulda esir pazarından alınmış bir Çerkes kızı kendisine yapılan fenalıklara karşı Fransız yüksek sosyetesine bir fazilet dersi vermişti.

★

Ferriol, hayatı garip tesadüflerle dolu, maceraperest bir asılzade idi. Çok genç yaşında Kandiye muhasarasına da iştirak etmişti.

Ferriol, âmirlerinden biri ile şiddetli bir münakaşadan sonra, kendi isteğiyle gurbete gitmiş, bir müddet Polonyada yaşamış, Macaristanda dostlar edinmişti. Ondördüncü Louis, imparatora karşı isyan eden Macarları, Türklerle birlik olarak himaye etmeyi siyasetine uygun bulduğu zaman, bu dostluklardan faydalanmıştı. Cesur bir asker, başarılı bir diplomat olan Ferriol, nihayet, padişahın nezdine elçi olarak gönderilmek suretiyle, ettiği hizmetlerin mükâfatını gördü.

1698 tarihinde bir gün, Ferriol, İstanbulda esir pazarında dolaşırken, birdenbire, dört beş yaşında küçük bir kız, dikkatini çekti. Elçi çok şirin bulduğu bu mini mini esirin karşısında duraklıyordu. Kızcağızın adı Haide (belki Hadiye) idi. Rivayete göre Çerkes beylerinden bir aileye mensuptu. Anası, babası ölmüştü, Türkler, onu Kafkasyada, yakılan bir sarayın enkazı arasında bulmuşlar, İstanbula getirmişlerdi.

Ferriol, bin beş yüz altın (mübalâğa olacak) verip kızı satın aldı. Mezuniyetle Fransaya döndüğü bir sırada onu da beraber götürdü. Lyon'a varınca vaftiz ettirdi, Parise getirdi. Kıralın emirlerini aldıktan sonra tekrar vazifesi başına döneceği zaman, kızı, kendi kardeşinin karısı Madam de Ferriol'e emanet etti. Böylece, küçük Haide, tahsil ve terbiyesiyle meşgul olan bu kadının elinde, bir Fransız kızından farksız yetişmiye başladı.

Adını da değiştirip Ayşe yapmışlardı. Asılzade oluşu, felâketler geçirmiş bulunması, tahsili ve terbiyesi, fazla olarak da güzelliği, Ayşeye çabucak şöhret kazandırdı. Ferriol ailesi ona kendi kızlarıymış gibi muamele ediyor, oğulları Ayşeyi kızkardeş gibi seviyordu.

Ayşenin yaşadığı muhit oldukça garip bir muhitti. Madam de Ferriol, meşhur Madam de Tencin'in ve aynı adı taşıyan kardinalın kızkardeşiydi; her üçü de entrika çevirmekte usta insanlardı, ahlâk bakımından da hayli geniş mezhepliydiler.

Ayşe cemiyet hayatına karıştığı zaman bu keyfiyet kendini gösterdi. Kıral naibi Ayşeyi görmüş, beğenmişti, onu elde etmek istedi. Madam de Ferriol, ayağına gelen bu nimetin değerini genç kıza anlatmıya çalıştı, fakat temiz ve saf bir kız olan Ayşe gücendi, takibe uğramak, yahut hiç değilse, yüz kızartıcı nasihatler dinlemek ihtimalini ortadan kaldırmak için, Orléans civarında oturan ahbaplarının yanına gitti, bir müddet orada kaldı. İffetini, Parise nazaran orada daha iyi koruyacağını düşünüyordu.

Zevk ve sefanın her şeye hâkim bulunduğu, hafifmeşrepliğin, ahlâk fesadının umumileştiği o devirde, Ayşe, Fransız cemiyetine yaman bir ders vermiş, kalbinin ancak bir tek ihtiras aleviyle tutuşmak istidadında olduğunu göstermişti.

Pariste bu işler olurken, Baron de Ferriol de, İstanbulda debdebe ve dârat içinde, fakat aynı zamanda hâdiselerle, şikâyetlere sebebolan uygunsuzluklarla dolu yarı elçilik, yarı sefahetten ibaret bir hayat sürmekteydi. 1709 da, bu halleri yüzünden geri çağırıldı.

Fransaya döndüğü zaman, beş yaşında bıraktığı küçük Çerkes kızını büyümüş, gelişmiş buldu. Onsekizinci Yüzyılda, Paris muhitlerinde dolaşan rivayetlere bakılırsa, Ferriol, Ayşeyi görür görmez güzelliğine meftun olmuş, vaktiyle avuç dolusu para döküp esir pazarından satın aldığı bu cariye üzerinde birtakım haklar iddia etmişti. Bu altmışlık çapkının, Ayşeyi ayartıp ayartmadığı, onu esirlikten kurtardığı gibi kendi esareti altına da almıya muvaffak olup olmadığı, bir zamanlar, birçok âlimleri meşgul eden bir mevzu oldu. Ayşe hakkında en güzel etüdü yazmış olan Sainte Beuve, Ferriol'un, Ayşe için bir babadan başka bir şey olmadığını söylüyor. Buna mukabil, baronu, Ayşenin visaliyle bahtiyar olarak tasvir eden müellifler de vardır.

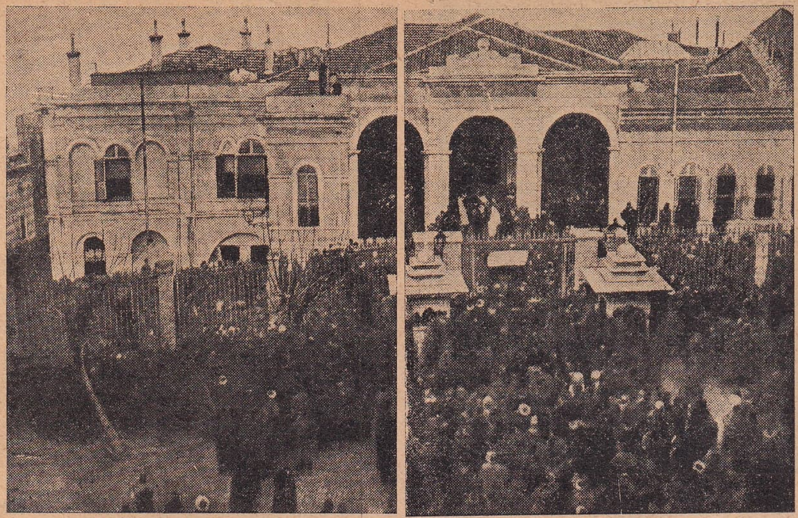
Baron de Ferriol'un Ayşeye yazdığı bir mektup, sonradan bulunmuş ve 1828 de neşredilmiştir. Bu mektupta şöyle bir cümle okunuyor: «Sizi Müslümanların elinden, satın alarak kurtardığım zaman, maksadım kendi başıma dert açmak, bedbaht olmak değildi; tersine,kaderin, insanların hayatı üzerindeki kararından istifade ederek sizi dilediğim şekilde kullanmak, günün birinde kızım yahut metresim yapmak niyetindeydim. Aynı mukadder, sizin hem kızım, hem metresim olmanızı emrediyor, çünkü aşkla dostluğu ve ateşli arzularla baba şefkatini birbirinden ayırdetmeme imkân yoktur. Sükûnetle kadere boyun eğiniz ve Cenabı Hakkın birleştirmekten haz duyduğu anlaşılan şeyleri birbirinden ayırmayınız...»

Ferriol yetmiş beş yaşında öldü. O sıralarda, Ayşe, Şövalye d'Aydie adında bir gençle tanışmıştı. Güzel, cesur, faziletli, hassas, münevver, hulâsa her bakımdan müstesna bir genç olan d'Aydie, Ayşeyi sevdi. Ayşe, önce kaçınmış, mukavemet göstermiş, fakat nihayet, bu aşka mukabele etmekten kendini alamamıştı. Bu sevda on yıl sürdü.

Ayşe ile Şövalye d'Aydie arasındaki bu aşk macerası, semere vermekte gecikmedi. Ayşe, gizlice, bir kız doğurdu. Onu bir manastırda büyüttüler. Annesi, sık sık gidip çocuğunu görüyordu, fakat bu genç annenin kim olduğunu manastırda hiç bilen yoktu.

On yıl gibi uzun bir zaman sürüp giden bu aşkın, evliliğe inkılâbetmemesi, sırf Ayşenin şövalye ile evlenmek istememesinden ileri gelmişti. Ayşenin hayatını inceliyen, mektuplarından hükümler çıkarmıya çalışan kimseler, onun âşıkına verdiği ret cevaplarını, vaktiyle Baron Ferriol'le geçen macerasına atfediyorlar. Ayşe, «ağa» diye hitabettiği efendisi ve babası Baron Ferriol'le arasında geçen gayrimeşru münasebetten çok şiddetli bir vicdan azabı duyduğu içindir ki, sevdiği erkekle evlenmek istememiş, günahının kefaretini böylece ödemiştir, diyorlar. Hakikatte ise, onun Şövalye d'Aydie ile evlenmemesi büsbütün başka bir sebeptendi. Şövalyenin bütün serveti, bir nezir mukabilinde, kiliseden tahsis edilmiş olan gelirinden ibaretti. Evlendiği takdirde nezir şartını bozmuş olacağı için, bu gelir kesilecekti. Ayşe, dünyada yegâne sevdiği iki insanın, âşıkı Şövalye d'Aydie ile yavrusu Célénie'nin istikballerini mahvetmemek için, başka çare bulamıyor, kendi saadetini feda etmiye razı oluyordu.

Fransanın ahlâksızlık ve sefahet içinde yüzdüğü, tefessüh etmiş bir devirde, İstanbulun esir pazarından satın alınan Ayşecik, Fransız cemiyetine, ömrü boyunca, işte böyle bir fazilet ve feragat dersi vermiştir.

Baskın esnasında çekilmiş olan bir resim (hiç bir yerde intişar etmemiştir)

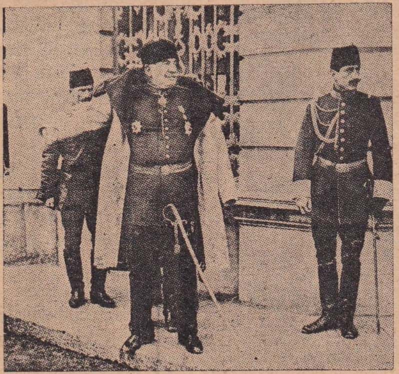
MEHMET ZEKİ PAKALIN

İTTİHATÇILARIN YAPTIKLARI MEŞHUR BABIÂLİ BASKINI

İttihatçıların iktidarı ele almak için yaptıkları meşhur baskın, particilik tarihimizin şaheser (!) vakasıdır. Kâmil Paşa hükûmeti o günlerde büyük devletlerden aldığı müşterek notaya vereceği cevabı hazırlarken İttihat ve Terakkinin ileri gelenleri de hükûmeti nasıl düşürüp yeniden iktidar mevkiine geçeceklerini düşünmekte ve o yolda hazırlıklarda bulunmakta idiler. Nihayet 23 ocak 1913 vakası oldu ki, bunu aşağıdaki satırlardan okuyalım.

★

23 ocak 1913 te yapılan Babıâli baskını, Türkiyede particilik tarihinin şaheser (!) vakalarındandır. Bu baskın İttihatçıların ellerinden aldırdıkları iktidar mevkiine tekrar geçmek için tertibedilmiş bir harekettir.

Harbiye nazırı Nâzım Paşa ve yaveri, baskında öldürülmeden birkaç saat evvel

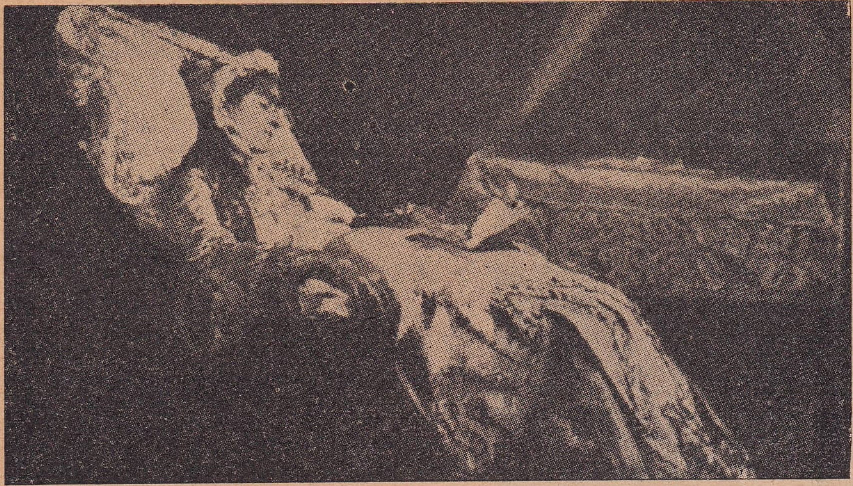
İttihat ve Terakki Cemiyeti 1908 temmuz inkılâbiyle ele geçirdiği iktidarı idaresizlik yüzünden muhafaza imkânını görememesi üzerine muhaliflerine bırakmıya mecbur olmuş, fakat o günden itiba ren tekrar elde etmek için birtakım tedbirlere baş vurmayı da ihmal etmemişti. İşte Babıâli baskını, memlekete hayrından ziyade mevki için tertibedilmiş bir hareketten başka bir şey değildir.

İttihat ve Terakki hükümetinin düşmesi üzerine «Büyük kabine» adiyle ve içinde Kâmil Paşa, Hüseyin Hilmi Paşa gibi eski sadrazamlar bulunan Gazi Muhtar Paşa kabinesi iş başına geçtikten pek az sonra Balkan Harbi başlamış ve Rumeli'nin hemen hepsi birkaç hafta içinde elden çıkmıştı. Harb başlıyacağı sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti bir yandan muharebe için kışkırtmalar da bulunurken öbür yandan da kendisinin iktidar mevkiinde bulunduğu sırada orduyu çok güzel ve eksiksiz olarak hazırladığını ve bunun harbde görüleceğini ileri sürüyordu. Acı mağlûbiyet tahakkuk edince bunun, o gün iş başındakilerin idaresizliğinden ileri geldiğini, bütün mesuliyetin iş başındakilere ait bulunduğunu etrafa yaymaktan geri durmadı.

Kâmil Paşa, kendisinin de dahil bulunduğu evvelki kabine zamanında açılan ve memleketin felâketine sebebolan Balkan Harbinin, son zamanında ve buhranlı bir anında iktidar mevkiine getirilmişti. Onun iş başına çıkarılması büyük devletlerin ve hassaten İngilizlerin yardımını temin edebileceği mülâhazasından ileri geliyordu. Halbuki bütün ümitler boşa çıktı. Felâketlerin takibetmesi ve memnuniyetsizliğin artması İttihatçıları harekete getirdi; el altından, kabinenin Edirneyi ve Adaları düşmanlara vermek üzere olduğu haberi yayıldı. Kâmil Paşa hükümeti o günlerde büyük devletlerden aldığı müşterek notaya vereceği cevabı hazırlarken İttihat ve Terakkinin ileri gelenleri de hükümeti nasıl düşürüp yeniden iktidar mevkiine geçeceklerini düşünmekte ve o yolda hazırlıklarda bulunmaktaydılar. Büyük devletlere verilecek notayı Hariciye nazırı Nöradonkiyan Efendi fransızca olarak hazırlamış, hariciye nezaretinde türkçeye çevirterek üzerinde müzakere edilmek üzere meclisi vükelâya getirmişti. Tam görüşmiye başlanacağı sırada mabeyin başkâtibi Ali Fuat Beyin, bâzı iradeleri tebliğ için, Babıâliye geldiği sadrazama tebliğ edildi. Kâmil Paşa onunla görüşmek üzere meclis odasından çıkıp sadaret odasına gitti. O sırada Enver Bey (Enver Paşa) ve baskını tertibetmiş olan İttihat ve Terakki ileri gelenleri, içlerinde Talât Bey (Talât Paşa) ve fedailer de olduğu halde Babıâliye gelmişlerdi. Muhafazaya memur olan askerî birlikle evvelce anlaşıldığı için hiçbir muhalefete uğramamışlardı. Yalnız meclisi vükelâ odasının dışında sadaret yaveri Nâfiz Beyle harbiye nezareti yaveri Kıbrıslızade Tevfik Bey karşı koymak istedikleri için bunlarla baskıncılar arasında silâh patlamış ve bu sırada yaverlerle İttihatçılardan mülâzım Amasyalı Mustafa Necip atılan silâhlardan çıkan kurşunların isabetiyle yere serilmişlerdir. Arada yaralananlar da olmuştur. Gürültüyü duyması üzerine meclisi vükelâ odasından çıkan ve Enver Beye çıkışmıya başlıyan Harbiye Nazırı Nâzım Paşa da gene baskıncılar arasındaki zabitlerden Yakup Cemil tarafından öldürülmüş ve o sırada kapının yanında duran sivil polis memurlarından Celâl Efendi de bir kurşunun isabetiyle hayata gözlerini yummuştur.

Bunun üzerine Enver ve Talât Beyler Kâmil Paşanın bulunduğu sadaret odasına girmişlerdir. Kâmil Paşa onlardan, ne istediklerini sormuş; Enver Bey de milletin ayaklandığını ve kan akmanın önüne geçilmesi için kendisinin sadaretten çekilmesi lâzım geldiğini söylemiştir. Kâmil Paşa vaziyetin ağırlık ve kötülüğünü ve girişilen işin memleket için doğuracağı tehlikeleri anlatırken Talât Bey sert bir tavırla "istifa! istifa!" diye bağırarak paşanın sözünü kesmiş ve istifanamesi yazdırılmıştır. Bu istifanameyi Enver Bey saraya götürmüş, Mahmut Şevket Paşanın sadaret iradesini alarak dönmüştür.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu suretle tertibettiği Babıâli baskınını sona erdirmiş ve iktidara sahibolmuştur.

La Dame aux Camélias (Jacovacci'nin tablosundan)

HENRY BİDOU

LA DAME AUX CAMÉLİAS

La Dame aux Camélias, hayal mahsulü bir kadın değildir. Yalnız, bu isimdeki çok güzel roman biraz süslenmiştir. Bugün onun mezarı binlerce âşığın ziyaret yeridir.

★

1844 yılı eylûlünde, bir gün, Alexandre Dumas Fils babasını görmek üzere Saint Germain'e giderken, komedi artisti Déjazet'nin oğlu Eugène Déjazet'ye tesadüf etmişti. İki genç, birer at kiralamışlar, Saint Germain ormanında gezmişler, sonra Parise dönmüşler, gece vakit geçirmek için Variétés tiyatrosuna girmişlerdi.

Tiyatronun sağ taraftaki localarından birinde çok güzel bir kadın oturuyordu. Dumas Fils, bu kadını şahsen tanıyor, fakat onunla daha yakından tanışmak istiyordu. Kadının ismi Marie Duplessis idi. O sırada, soldaki balkon localarından birinde oturan kırmızı yüzlü şişman bir kadınla işaretleşiyordu. Bu kırmızı yüzlü kadın da, Marie Duplessis'nin evine bitişik binada oturan bir terzi idi.

Eugène Dejazet, terziyi tanıdığı için, tavassut teklifinde bulundu ve bu suretle gençlerin, o gece, Marie Duplessis'nin evine yemeğe gitmeleri kararlaştı.

Genç kadının yanında, o akşam bir erkek vardı. Dumas Fils, bütün şahıslarına muhayyel isimler taktığı «La Dame aux Camélias» romanında, bu adamdan da bahsetmiş, ona da takma bir isim vermiştir.

Tiyatrodan çıkıldıktan sonra Marie Duplessis bu erkeği savmıya muvaffak oldu. Fakat evine geldiği zaman orada, ötekinden daha genç, fakat çok sırnaşık bir başka meftununun kendisini beklediğini gördü. Dumas Fils, romanında, bu genç âşığa da Compte de Vardille adını vermiştir.

Marie, bu adamı da uzaklaştırmıya muvaffak oldu, hep beraber sofraya oturdular. Lâkin, biraz sonra, genç kadın şiddetli bir öksürüğe yakalandı, sofradan kalkıp tuvalet odasına kapanmıya mecbur oldu. Dumas Fils, peşi sıra koştu. Aralarındaki ilk aşk sahnesi orada cereyan etti. Buna, aşk sahnesinden ziyade, sadece, Dumas tarafından ilânı aşk sahnesi demek doğru olur. Çünkü genç romancının, bu güzel kadının ıstırabı karşısında duyduğu teessürü aşk sözleriyle ifade etmesine mukabil Marie Duplessis, kendisinin sevilmiye lâyık bir kadın olmadığı cevabını vermiş, "ben yılda yüzbin frank harcarım, üstelik sinirli, hırçın, gamlı bir kadınım" demişti.

Eğer Dumas onun bu sözünü dinlemiş olsaydı, Fransız edebiyatı bir şaheser kaybetmiş olacaktı. Ama dinlemedi. Çünkü yirmi yaşındaydı, bir kolunu genç kadının beline dolamıştı. Marie Duplessis, nihayet genç edibin aşkını kabul etti.

— Çoktanberi, beni gerçekten sevecek, iradesiz, kuşkusuz, genç bir âşık arıyordum, dedi.

La Dame aux Camélias tiyatroda (Roqueplan'ın bir resminden)

Dumas, ona, itimat göstereceğini, itaatli ve saygılı olacağını vadetti. Ertesi gün buluşmak üzere sözleştiler. Münasebetleri 30 ağustos 1845 tarihine kadar, yani bir yıldan bir parça daha az devam etti ve aşağıya naklettiğimiz satırları ihtiva eden bir mektupla sona erdi.

"Marie'ciğim,

Ne, sizi dilediğim gibi sevecek kadar zenginim, ne sizin dilediğiniz şekilde sevilecek kadar fakirim. Şu halde, siz, hemen hemen bigânesi olduğunuz, ben de, artık erişmek imkânını bulamadığım bir saadeti unutalım. Ne kadar kederli olduğumu size söylememde fayda yok, çünkü sizi ne kadar sevdiğimi biliyorsunuz. Allahaısmarladık, Marie. Çok duygulu olduğunuz için mektubumun sebebini anlamamanız kabil değildir, bu mektubu yazdığımdan dolayı beni affetmenize imkân yoktur, çünkü çok zekisiniz".

O sırada, Dumas İspanya'ya gitmiye hazırlanıyordu, ağlunu beraber alıp götürdü.

Dumas Fils'in bu veda mektubu, el yazısı koleksiyoncularından birinin eline geçmişti. Marie Duplessis, onu hazin bir hâtıra olarak saklamış olacak ki, ölümünden sonra, terekesi yapılırken satılan eşya arasında o da bulunmuştu. Dumas Fils, ele geçirdiği bu kendi mektubunu sonradan Sarah Bernhardt'a hediye etti.

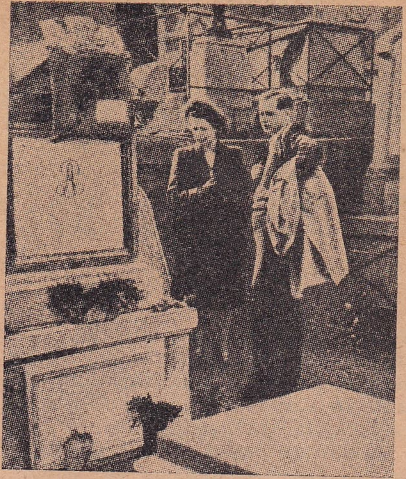
Dumas Fils, bu macerayı bir parça değiştirerek nakletmiştir. Marie Duplessis ile olan münasebetinin kendisi için ne kadar zararlı olacağını söyleyip, genç kadına bir hediye alması için eline yirmi beş Louis altını verdikten sonra onu İspanya'ya götürenin bizzat babası olduğunu yazar.

İspanyadan döndükten sonra, Dumas Fils, bir müddet Marsilyada kaldı, şair Autran'a misafir oldu. Marie Duplessis'nin ölümünü orada haber aldı.

Derhal Parise döndü. Ölen genç kadının mobilyaları mezat ediliyordu. Dumas Fils, içinde hayatının en mesut anlarını geçirdiği bu beş odalı, çok süslü apartımanın her tarafını son bir defa daha dolaşırken duyduğu derin acıyı, en güzel eserlerinden biri olan bir şiirinde terennüm etmiştir.

«La Dame aux Camélias» romanı, işte bu yarı kalmış aşk macerasının eseridir ve ilk defa 1848 de neşredilmiştir. Dumas Fils, üç yıl sonra, bu romandan bir piyes de tertibetti. Gerek roman, gerek piyes, muhtelif sahneleri ve şahısları itibariyle, a-

La Dame aux Camélias'nın mezarının ziyaretçisi pek çoktur

Ziyaretçi bir genç kız

Ziyaretçi bir çift

Ziyaretçi bir ihtiyar kadın

sıl vakanın büyütülmüş, değiştirilmiş, hayal mahsulü parçalarla zenginleştirilmiş şekildirler. Hakikatte, Dumas Fils'le Marie Duplessis arasındaki aşk macerası, yukarıda anlattığımız şekilde sessiz ve sâkin bir ayrılıkla sona ermiştir.

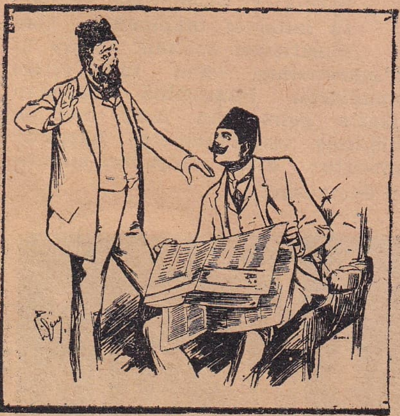
Asıl ismiyle Alphonsine Plessis, 16 ocak 1824 te Orne eyaletinin Nonant kasabasında doğmuştur. Babasının adı Martin Plessis idi. Adam çerçi idi, asıl adı Louise - Marie Plessis olan ve Guenuchatonne lâkabiyle anılan bir kötü kadının oğlu idi. Fakat, sürtük bir karıdan dünyaya gelen serseri ruhlu bu oğlan, bir talih eseri olarak, temiz süt emmiş bir genç kıza tesadüf etti, ve onunla evlendi. Parisin La Dame aux Camélias'sı olan Alphonsine, işte bu izdivacın mahsulüdür.

Martin Plessis, karısını döven, hırpalıyan ahlâksız bir erkekti. Kadın bu hale tahammül edemediği için günün birinde evinden kaçmıya mecbur oldu. O sırada sekiz yaşında olan Alphonsine'i kuzenleri yanlarına aldılar. On dört yaşında iken, babası onu Pariste bir terzinin yanına çırak verdi. Orada çalıştığı sırada, Mösyö Nollet isimli bir ihtiyar onu beğendi. Bu, La Dame aux Camélias'nın ilk macerasıdır. Ondan sonraki maceraları sayılamıyacak kadar çoktur. 16 yaşında iken, Agénor de Guiche'le tanıştı ve yeni bir hayata başladı. Okudu, öğrendi, Paris kıraliçesi oldu, La Dame aux Camélias adı da kendisine o tarihlerde verildi. Bu ismin ona verilmesine sebep, en çok sevdiği çiçeğin kamelya olmasıdır.

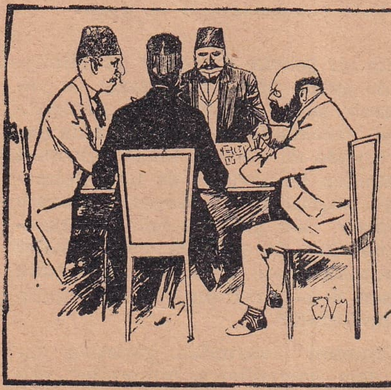
Tesadüf, karşısına Compte de Perregaux'yu çıkardı. Perregaux bu çok güzel kadını çılgınca sevdi, İngiltereye götürdü, orada onu nikâhla aldı. Fakat Alphonsine, çok geçmeden gene Parise, eski hayatına avdet etti. Hayatının iki büyük aşk macerası, yani Dumas Fils'le, sonra Liszt'le olan münasebetleri, bu Londra dönüşünden sonradır.

Dumas Fils'in içli romanında Marguerite Gautier adını taşıyan La Dame aux Camélias, yani asıl ismiyle Alphonsine Plessis veya Duplessis, bir kibar fahişeden başka bir şey olmadığı halde, o roman ve onu takibeden piyes sayesinde, şöhreti nesillerden nesillere intikal ederek bugün bir sembol haline gelmiş, Monmartre mezarlığındaki kabri bir ziyaretgâh olmuştur. Muradına eremiyen âşıklardan tutunuz da, yeni evlilere, terkedilmiş maşukalara, sevgilisine kavuşmuş hasretzedelere varıncıya kadar bütün yaralı veya sevinçli gönüller, bir sevda sembolü olan bu kabri her gün taze çiçeklerle süsliyerek onun şifa, teselli, ümit ve zevk kaynağından kana kana içmiye gelirler.

Üstat Cem'in kırk yıl evvel yapıp mevzuları bugüne de uyan karikatürleri

— Yo, bak ona söz istemem! Aşkolsun çocuğa, nazırlık bile az. İptida akrabasını kayırdı, sonra kendini.. Deli gibi burnunun doğrusuna giderek başına belâ aramaktansa suyun akıntısına gidip çıkarına bakmalı.

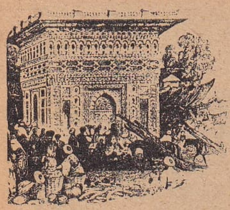

"Vükelâyı kiram hazeratı dün sadrazam paşa hazretlerinin konaklarına azimetle gece geç vakte kadar mehamı umuru devletle iştigal etmişlerdir = Gazeteler"
— Benden pas!
— Lokum koz!

— Yahu, mebus olduk ama epeyce de yorulduk.
— Merak etme, bundan sonrası rahat.

SERVER İSKİT

İSTANBULDA SU SIKINTILARI

Türk, misafiri kutsilik atfedecek kadar sever, buna rağmen İstanbulda su sıkıntısının müthiş olduğu bir yıl şehre misafir dahi sokmamıştır. Ne yapsın; can, cümleden aziz..

★

İstanbulun akar suyu yok, şehir içinde mühim bir memba da mevcut değil. Bizanslılar kemerler vasıtasiyle bâzı suları şehre akıtmışlar ve umumi sarnıçlar yaparak su ihtiyacını karşılamıya çalışmışlar. Edirnekapı ve Sultanselim semtlerindeki çukur bostanlar, Binbirdirek de işte o zamanın umumi su depoları...

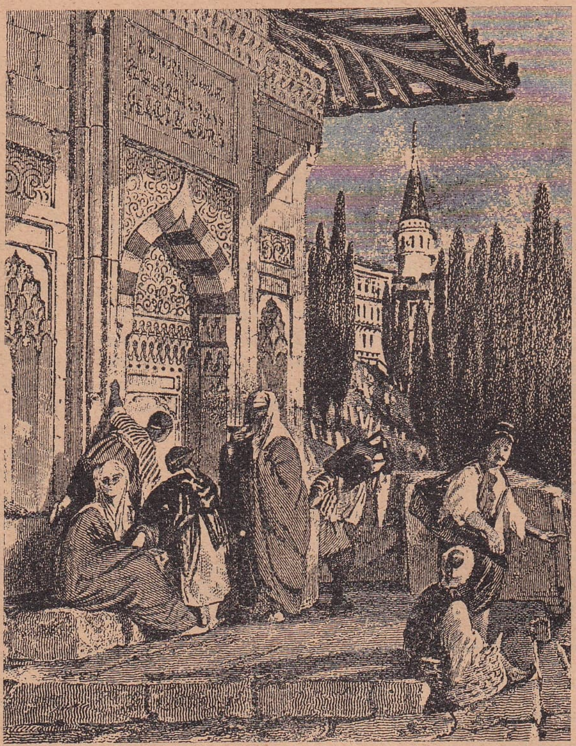
İstanbulun eski nüfusu o kadar mühim bir yekûn tutmaz, getirilen sular da pek az bir şey.. Fakat fetihten sonra, evvelâ Osmanlı İmparatorluğunun ve bir zaman sonra da halifeliğin merkezi olunca oturanları ve gelip gidenleri yavaş yavaş çoğalmıya başlamış, halk çoğalınca su ihtiyacı da o nispette artmıştır. Bunu önlemek için Kanuni Sultan Süleyman Belgrad bendini inşa ettirerek şehirde yaptırdığı kırk çeşmeye akıttırmış, bununla ve Halkalı suyu ile şehir idare olunmuştur.

Sonraları Üçüncü Mustafa, Üçüncü Selimin annesi, İkinci Mahmut taraflarından da ayrıca bentler yapılmış ve fakat günden güne artan nüfusun su ihtiyacı gene tatmin olunamıyarak susuzluk devam etmiştir.

Belgrad bendinin suyu yalnız İstanbul semtine akar ve adına kırk çeşme suyu denirdi. Eğrikapı dışındaki "Savakalar" adındaki bir taksim yerinden yüksek olmıyan yerlerin çeşmelerine taksim olunup Beyoğlu semtine mahsus üç bendin suları da hâlâ adına "Taksim" dediğimiz yerde tevzi olunurdu. Bildirildiğine göre, yazdığımız bu sulardan başka Beykoz çeşmeleriyle Cibalideki çeşmenin tükenmez suları ayrıca birer hazine imiş.

Sultan Aziz Kâğıthanedeki ayazma suyunu makineler vasıtasiyle Yıldız sarayı civarına ve İkinci Abdülhamit de Kâğıthanedeki diğer memba sularını Yıldız, Beyoğlu, Galata ve Rumeli kıyısında Kuruçeşmeye kadar sevketmişlerdir.

Bunlardan başka Terkos gölünden şehrin Rumeli yakasına ve Elmalı gölünden de Anadolu yakasına su verilme tesisatı yapılmış ve oldukça

Eski İstanbulda eski bir çeşme

geniş bir şebeke meydana getirilmişse de gerek nüfusun artması ve yayılarak şehir hudutlarını genişletmesi, gerekse insanların zamanla daha ziyade su sarfına lüzum görmesi yüzünden bu tesisler de kâfi gelmemiye başlamış ve şikâyetler devam etmiştir. Son yıllarda belediye tarafından her iki yakada yeni tesisler yapılmakta ve artık su ihtiyacının hemen hemen tatmin edileceği ümidolunmaktadır.

İstanbul civarından getirilen sular için sarfedilen himmetler pek muazzamdır. Bir derenin, yahut ırmağın en dar yerini kapıyarak onun gerisine su toplamak ve toplananları dehlizler, künkler, borular vasıtasiyle kilometrelerce uzaktaki şehre getirmek ve yolda tesadüf olunan alçak yerlerde kemerler yaptırarak üzerinden aşırmak ve hattâ süzgeçlerden geçirmek muazzam bir iştir, hele masrafı mühim yekûnlar tutar.

Mimar Sinan, İstanbul suyu için Kanuni Sultan Süleymandan emir alınca tetkiklerini yapmış, fakat hesabını yapınca şaşırmıştı. Sayın Osman Ergin, "Mecellei Umuru Belediye" adlı eserinde her iki büyük adam arasında bu hususta geçen konuşmayı şöylece naklede:

«Mimar Sinan — Padişahım, bu su İstanbula on bir saatlik bir menzildedir. Kese (zamanında beş yüz kuruş) leri ucuca dizip sarfederseniz bu azîm hayrat size müyesser olur.

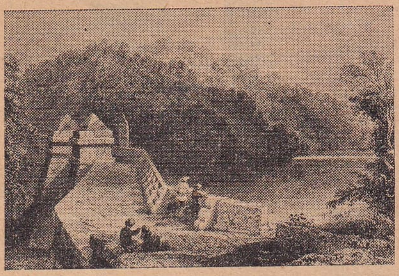
Sultan Süleyman — Ey Mimar Sinan, bu suyu İstanbula getirmiye ilmi hendese kadir midir?

Sinan — Evet kadir, nehri azîm gibi cereyan eder.

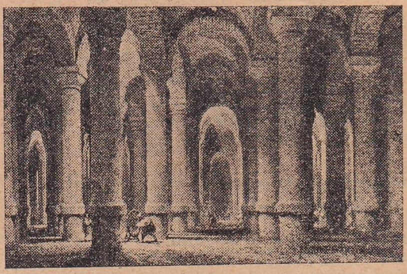
Sultan Süleyman — O halde ben de keseleri teker teker değil, çifter çifter dizerim..»

Bol bilgi, bol himmet ve bol para istiyen bu işler bu bol istemeler yüzünden arzu edildiği derecede temin olunamamış ve İstanbul zaman zaman susuz kalmıştır. Hele kurak yıllarda halk, şehir içindeki acı sulu kuyulara bile muhtacolmuş, bu kuyuların bile kuruduğu yıllar olmuştur.

Türklerin suya ve misafire verdikleri ehemmiyet ve hattâ kutsiyet malûmdur. Can misafirden de aziz olacak ki su sıkıntısının cana tak ettiği zamanlarda İstanbulda taşradan misafir gelmesinin dahi men'ine çalışılmış ve hükûmetçe kararlar alınmıştır; artık düşünün sıkıntının derecesini.

İstanbulda bentler

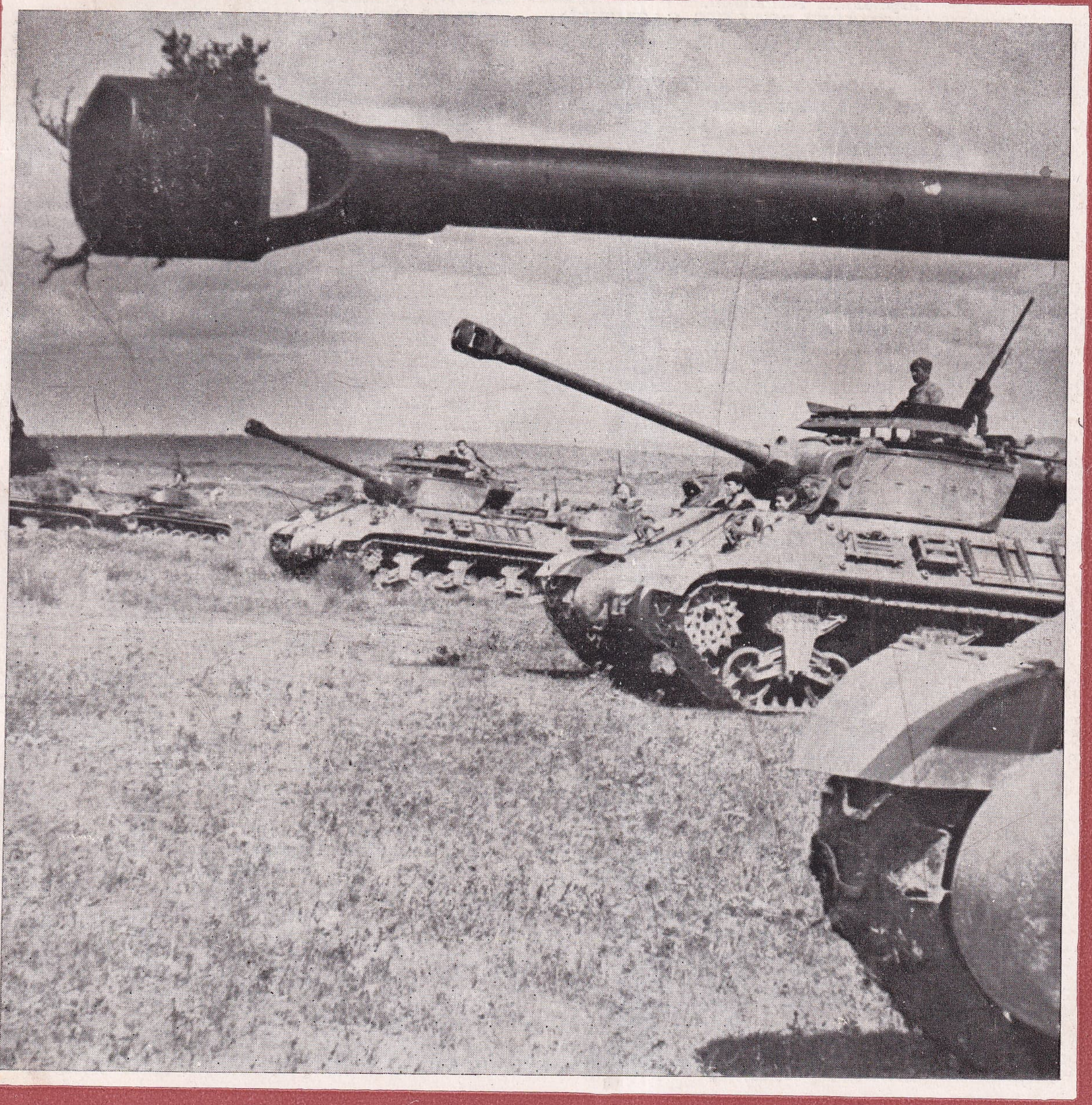
İstanbulda Binbirdirek

Preziosi'nin Osmanlı sarayında bir asır önceki hadım ağası tiplerini canlandıran bu tablosu iç sayfalarımızdaki "Hadım ediliş ve tarihte hadımlar" yazısına aittir.

AYLIK

ANSİKLOPEDİ

Son Trakya manevralarına iştirak eden motorlu birliklerimizden biri

SERİ 2 ★ SAYI 4 ★ 1 EKİM 1949

BU SAYIMIZDA

(ÂLİ PAŞA, MEHMET EMİN); Yıl dönümü münasebetiyle.

(BERKELEY, GEORGE = Yazan M. Fuat); Büyük filozoflar serisinden.

(BİBER); Mevsim sebzelerinden.

(BİLSEL, CEMİL = Yazan: İsmail Doyuran); Ölümü münasebetiyle.

(DENİZ TİCARETİ = Yazan: Abidin Dav'er); Mühim deniz tarihi bahislerinden.

(DOMATES); Mevsim sebzelerinden.

(GALATASARAY LİSESİ); Okulların açılması münasebetiyle pek rağbet gören müesseselerimizden.

(HACI ÂRİF BEY = Yazan: Sinan Elbir); Meşhur Türk musikişinasları serisinden.

(İRADEİ MİLLİYE GAZETESİ); Kuruluşunun yıl dönümü münasebetiyle.

(İSRAİLOĞULLARI TARİHÇİĞİ = Yazan: Hakkı Kılıcoğlu); İsrail devletinin birinci plâna geçmesi münasebetiyle.

(İZMİR ENTERNASYONAL FUARI); Açılışı münasebetiyle.

(KANCALI KURT HASTALIĞI); Yeniden yayılması münasebetiyle.

(NAPOLEON, BİRİNCİ); Doğumunun yıl dönümü münasebetiyle.

(ORTODOKS KİLİSESİ, AMERİKADA = Yazan: B. K.); Günün ehemmiyetli mevzularından.

(PATLICAN); Mevsim sebzelerinden.

(PETUNYA); Mevsim çiçeklerinden.

(PİYALE PAŞA = Yazan: Ali Rıza Seyfi); Denizcilik tarihimizin mühim simalarından.

(ŞEFTALİ); Mevsim meyvalarından.

(TÜRK EVLERİ = Yazanlar: Y. Mimar Prof. Egli ve Ali Bahtiyar); Türk sivil mimarisinin güzelliklerini tanıtmak maksadiyle.

(ULUĞ BEG = Yazan: İ. Behçet Akın); Meşhur Türk âlimleri serisinden.

(ZİŞTOVİ ANTLAŞMASI); Yıl dönümü münasebetiyle.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: Bülent G. Gezer); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Milyarder sadrazamlar ★ Osmanlı tarihinden meraklı notlar ★ Mayerling vakası ★ 1871 Paris Muhasarası ★ Bütün Paris'li kadınların kendisi için çıldırdığı adam: Moralı Esseyit Ali Efendi ★ Birinci Cihan Harbinin talihini değiştiren müdafaa: Çanakkale ★ Voltaire'in espirileri ★ Ester Kira ★ Yahudiler hakkında toplanmış bâzı perakende notlar ★ Eski İstanbul tramvayları ★ Gümrüklerimize dair notlar ★ Kavun, karpuz sergileri ★ Tarihte yeri var...

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Bugünkü İsrail devleti ve içyüzü ★ Aşk nedir ★ Hakikat olan hulya ★ Çocuğa dair ★ Vergi ve savunma derdi olmıyan memleket: Monako ★ Ülser tedavisinde bir yenilik ★ Dünyadaki otomobil imalâtı ★ Bir Şark masalı ★ Hâfızanız nasıl işliyor ★ Stalin'in kızı ★ Kıskanç mısınız ★ Vereme karşı ★ Stravinski ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarıda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

Aerodinamik ★ Bulutlar ★ Fahrüddin Mübarekşah ★ Gulliver'in seyahatleri ★ Güneş manzumesi felsefesi ★ William Rondolph Hearst ★ Keçecizade İzzet Molla ★ Raman petrolu ★ Karıştıran Süleyman Paşa ★ Jonathan Swift ★ Şeker istihsali ve yurdumuzda şeker sanayii ★ Toğrul Beğ ★ Zekâi Dede ★ Yeni buluşlar ★ Sultan Abdülmecit hakkında hâtıralar ★ Hadım ediliş ve tarihte hadımlar ★ İlk buharlı gemilerle yolculuk ★ Facialarla devam edip facia ile biten bir hayat ★ 1908 Meşrutiyetinin ilk günleri ★ Pilevne müdafaası sonunda Osman Paşa ★ 75 Sene evvelki İstanbulda araba ★ Çubuk oğlanları ★ Ayşenin romanı ★ İttihatçıların yaptıkları meşhur Babıâli baskını ★ La Dame Aux Camélias ★ İstanbulda su sıkıntıları ★ Almanyanın dünya politikasına dönüşü ★ Aya seyahat ★ Rus eri ★ Brezilyalılar ★ Aureomycin ★ Kon -Tiki ★ Hayvanlar dünyasında en büyükler ★ Dünyadan çeşitli haberler

...AR:

Aylık Ansiklopedi

Neşriyat hayatına yeni bir istikamet veren AYLIK ANSİKLOPEDİ, temmuz başında çıkan ilk sayısı ile Türk mecmuacılığında inkılâp denecek bir mükemmeliyete ulaşmıştır. Kuşe kâğıdına basılan nefis bir kapak içinde bulunan bu e-

Takdirler

«Aylık Ansiklopedi» kapışıldı ve çok da iltifat ve takdir topladı. Bunların hepsini okuyucularımıza bildirmiye imkân yok. Ancak, gazetelerde neşredilenlerle aldığımız mektuplardan kısaltmalar yaparak okuyucularımıza bildirmeyi muvafık gördük.

Bu takdir ve iltifat yazılarını yazılışlarının tarih sırasını takibederek neşre devam ediyoruz.

8 temmuz 1949 tarihli "Ulus" ta Nurettin Artam'dan:

«Bizim Server'in - sade renklerimizin yakınlığı dolayısiyle değil, arkadaşlığımızın kıdemi sebebiyle de ondan böyle bahsetmiye kendimde hak görüyorum - her ay bilgimizi artırmak gayret ve heyecaniyle çıkardığı «Aylık Ansiklopedi» bu temmuzun başındanberi ikinci serisine başlıyor.

«Sade seri değiştirdiğinden dolayı değil, ansiklopedinin baskısında, resimlerinde ve yazılarında büsbütün çekici, büsbütün ilgin ve faydalı bir hal alması dolayısiyle bu ansiklopedi - dergiden bahsetmeyi yerinde buluyorum.»

(Üstat Artam burada uzun uzadıya mecmuanın münderecatından bahsetmektedir.)

« . . Daha çok şeyler var ama, hepsini buraya aktaramam. Onları da kendiniz okuyun; ondan sonra da okumıya devam edin».

10 temmuz 1949 tarihli "Son Posta" da Ercüment Ekrem Talu'dan:

Bu nefis eserle Server İskit, bu defa memlekete, memleket kültürüne hem de daha geniş ölçüde faydalı olmanın yolunu bulmuştur».

«Baskısı temiz ve nefis, münderecatı zengin ve nezih, büyük, küçük her ele yakışacak, hem eğlendirip hem de öğretecek bu yepyeni tarz mecmuada, kütüphane kütüphane dolaşsanız edinemiyeceğiniz tarihî malûmatı, meraklı bahisleri, pek de güzel resimlenmiş olarak bulacaksınız.

«Arkadaşımız bu kadar çeşitli ve kıymetli münderecatı nasıl toplar? Nasıl yetiştirir? Bu nefasette nasıl basıp yayabilir? Ettiği ve bizim - zenaattan olduğumuz için - ehemmiyetini müdrik bulunduğumuz masrafa rağmen böyle ucuza nasıl verebilir? Bütün bunlar öyle marifetlerdir ki, ancak Server gibi idealist insanların ellerinden gelebilir.

«Server İskiti burada candan tebrik etmeyi hazzı mucip bir vazife telâkki ettiğim gibi meydana koyduğu yeni Aylık Ansiklopedinin değerini takdir ederek ilk baskısını kısa zamanda kapışmak ve arkadaşımızı ikinci bir baskı daha yapmak zaruretinde bırakan okuyucu kitlenin de bu kadir ve kıymet bilirliğini tebrik etmek isterim».

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları : Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Kılişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter **Hüsamettin Bozok**
Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**
Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle): **Oktay Akbal, İ. Behçet Akın, Özdemir Asaf, Ali Bahtiyar, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Mustafa Cezar, Abidin Dav'er, İsmail Doyuran, Hasan Âli Ediz, Prof. Egli, Sinan Elbir, Mehmet Fuat, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Behçet Kayaalp, Hakkı Kılıcoğlu, Reşat Ekrem Koçu, Ali Namık, Sadun Galip Savcı, Bülent G. Sezer, Ali Rıza Seyfi, Ercüment Ekrem Talu, Semih Tuğrul, Feridun Fazıl Tülbentçi, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener.**

13 temmuz 1949 tarihli "Selâmet" mecmuasında K. S. den:

«Bizde ansiklopedi janrında eserler neşretmek kısa bir tarihe dayanmakta ise de, gösterdiği tekâmül, mazisine nispetle bir hayli ileridir. Bizi bu hükme vardıran eser, Server İskitin bu ay başında yayınladığı zarif bir ansiklopedi fasikülü oldu. Bundan önceki çeşitli yayınlariyle kütüphanelerimize değerli ciltler kazandıran Server İskitin, bu defa edindiği tecrübelerle çok zarif ve faydalı bir yayım faaliyetine başladığı Aylık Ansiklopedi'nin ilk sayısiyle kendini göstermektedir.

«Aylık Ansiklopedi birer formalık üç ayrı ansiklopedinin ince bir zevk ve usta bir teknikle birleştirilmesinden vücuda gelmiştir. Maddelerin sıralanışı, resimlerin seçilişi ve konuşu tam mânasiyle ileri bir görüşün mahsulüdür.

«Çok temiz bir baskı ve pek dolgun bir münderecatla çıkan Aylık Ansiklopedi her aydının seve seve alacağı ve itina ile saklıyacağı bir eser olmuştur. Bay Server İskiti tebrik, teknik sekreter Hüsamettin Bozok'u takdir ederiz».

Okuyucularımıza

Yeni şeklin mekanizmasına da alışıldı. Okuyucularımızın memnunluğunu, bize bildirişlerinden ve bilhassa her gün artan alıcılardan anlıyoruz. Okuyucuların arzularına uyarak münderecatı onların isteklerine tam ayarlı hale getireceğiz.

Müzik lûgati: Gelecek sayıdan başlıyarak her nüshada, kitap kıtasında bir müzik lûgati forması vereceğiz. Daha doğrusu "Aylık Ansiklopedi" kısmımızın yarı kâğıdını buna tahsis edeceğiz. Bu kısım beş altı ayda bitecek ve sonra, ayrıca kitap şeklinde ciltlenebilecektir.

Bu lûgat, evvelce neşrettiği bir müzik lûgati tamamen satılmış ve mevcudu kalmamış olan Faruk Yener'indir.

Garp kültüriyle yetişen bir insan için garp müziğinden anlamamak ve onun ıstılahlarını bilmemek bir eksikliktir. Faruk Yener'in bu lûgati sizi bu âlemin içine sokacaktır.

Bunu müteakıp başka lûgatler vermekte devam edeceğiz.

Abonelerimize hediyeler: Yayınlarımızdan birine olsun abone bulunan okuyucularımıza bir kompliman olmak üzere, tarihî tablolarımızdan kendilerine mühim bir miktarda iskonto yapmayı düşünerek kendilerine bunları yarı yarıya yani iki buçuk liraya vermeyi kararlaştırdık, bunu müjdeleriz.

Örnek sayı: Henüz yeni şeklimizi görmiyenlere de kendimizi tanıtmayı ve bunun için bir tetkik imkânı vermeyi düşündük. Bir "örnek sayı" kuponunu keserek henüz "Aylık Ansiklopedi" yi görmemiş bir arkadaş adresi bildirenlere bir sayı yollamıya da devam ediyoruz.

Kitap servisimiz: Taşrada bulunan okuyucularımızın istedikleri her kitabı yollamıya da devam ediyoruz. Bunun için kitap bedellerinin ve cevap için on beş kuruşluk pulun behemehal yollanması lâzımdır.

Hizmetlerimizi çoğaltmıya gayret edeceğiz.

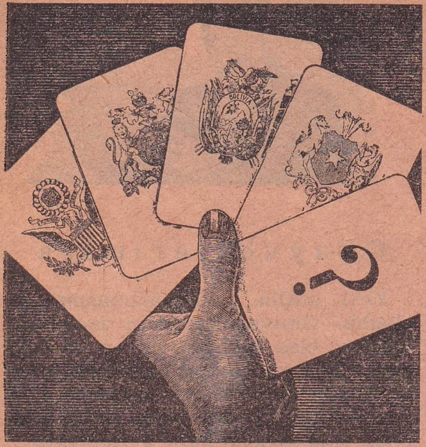
Aylık Ansiklopedi

15 temmuz tarihli "Türkyolu" (İzmit) nda Cevdet Baykal'dan:

"İddia ediyorum ki, bugün neşredilmekte olan çeşitli magazin ve kitaplar arasında "Aylık Ansiklopedi" çapında engin bir değer taşıyanlar pek mahdut ve hemen hemen yok gibi bir şeydir.

"Bu ilim ve irfan hazinesini almak, tanıdıklara tavsiye etmek ibadet gibi kudsi bir vazifedir".

— Devam edecek —

Türkiye Cumhuriyeti Arması

MÜSABAKAMIZ

★

15 kasım 1949 tarihine kadar uzatılmıştır.

★

En küçük devletin bir arması vardır; fakat bizim yoktur. Biz bir müsabaka açtık ve "Türkiye Cumhuriyeti arması" nın nasıl olması lâzım geldiğini sorduk. Resim şart değildi, yazı ile tarifi de kâfi idi.

Bu müsabaka için birinciye iki yüz elli, ikinciye yüz elli, üçüncüye de yüz lira koyduk. Cevapları memleket tarihçilerinden ve sanatkârlarından bir jüri seçecektir.

Müsabaka müddeti 15 eylûl 1949 tarihine kadardı. Fakat gelen cevaplar henüz az miktarda olduğundan biraz daha beklemeyi muvafık gördük.

Bu müsabaka hakkındaki tafsilât geçen sayılarımızdadır, oraya müracaat edilmesini rica ederiz.

BİLMECEMİZ

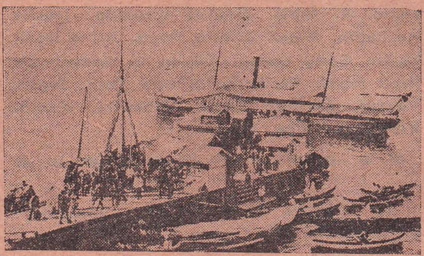
Bu İstanbulu tanıyor musunuz?

★

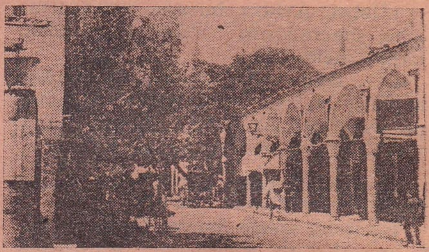
Yeni serimizle birlikte açtığımız ve üç aydanberi devam eden bilmecemize katılma müddeti sona ermiştir. Güzel İstanbulumuzun eski çehresini tespit eden bu müsabaka memleket mikyasında ilgi uyandırmıştır. Kısa bir zamanda birçok imar hareketleriyle yepyeni bir sima kazanan bu memleket köşesinin eski halini okuyuculara bildirmek hedefini de güden bu müsabaka birçok okuyucularımızı memnun etmiştir. Ancak gelen cevapların hemen hiçbiri, neşrettiğimiz dokuz fotoğrafın nerelere aidolduğunu tamamiyle halletmiş değildir. Buna iki sebep bulduk: biri taşradaki okuyucularımızın mühim bir kısmı ya İstanbulu hiç görmemiş veyahut da pek az tanımış kimselerdir. İkinci sebep de okuyucularımızın mühim bir kısmının, geçen devrin dekorunu tanımıyan genç nesillere mensubolmasıdır. Bundan böyle, her yaş ve seviyede okuyucumuzun katılacağı umumi mevzular üzerinde müsabakalar tertibedeceğimizi vadederken, «Bu İstanbulu tanıyor musunuz?» bilmecemizi en az hatâ ile halletmiş olanlar arasında çektiğimiz kur'anın neticelerini bildiriyoruz: 1 - Gümüşane'den Yaşar Durdu (Bir takım ciltli Aylık Ansiklopedi koleksiyonu); 2 - Ezine'den Saim Yücel (İki cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); 3 - İstanbul Teşvikiye'den İsmail Hayati Gezer (Bir tarihî tablo). Taşradaki okuyucularımızın hediyeleri posta ile gönderilmiştir. İstanbul'dakinin idare evimize müracaatini rica ederiz.

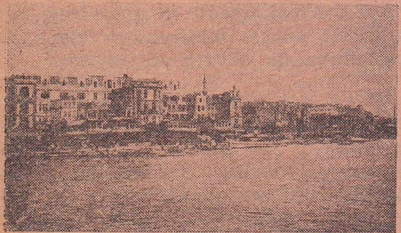
İstiklâl caddesi

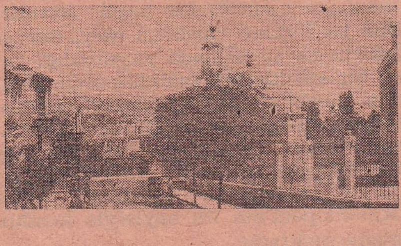
Kadıköy iskelesi

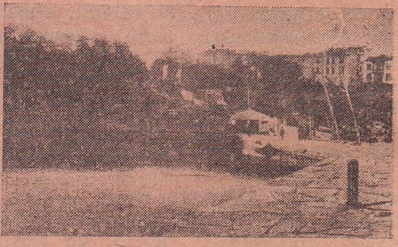
Direklerarası

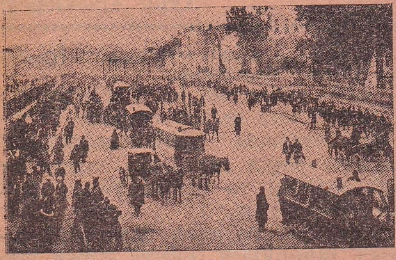
Galata rıhtımı

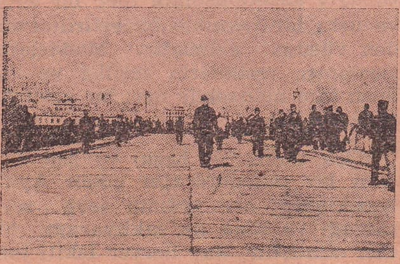
Ankara caddesi vilâyet yanındaki cami

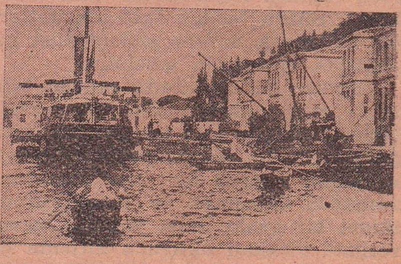
Moda iskelesi

Taksim Talimhane caddesi

Galata köprüsü

Kandilli iskelesi

YENİ
BİLMECEMİZ

Çok hoş bir matematik öğretmenimiz vardı. Bazan ders bitimine on dakika kala, bize birtakım bilmeceler sorar ve böylelikle dersleri ne derece hazmettiğimizi kontrol ederdi.

Bir gün öğretmenimiz, her zamanki gibi ellerini uğuşturarak: «Çocuklar, dedi, şimdi size soracağım bilmeceyi matematik bilginizle değil, sadece mantık yoliyle, doğru muhakeme yürütmekle halledeceksiniz» dedi ve benimle beraber arkadaşım Mehmet ile Hasan'ı yanına çağırdı. Sonra, cebinden biri yeşil, ötekisi de beyaz iki tebeşir çıkardı. «Çocuklar, dedi, üçünüz sırt sırta verip durunuz. Ben elimdeki tebeşirlerle alnınına küçük birer zarp (çarpı) işareti çizeceğim. Sonra da bir, iki, üç diye komuta vereceğim. Siz hemen yüz yüze dönecek ve birbirinizin alnına bakacaksınız. İçinizden hanginiz arkadaşlarınızdan birinin alnında yeşil işaret görürse hemen elini yukarı kaldırsın. Fakat kendi alnındaki işaretin rengini anlar anlamaz da hemen elini indirsin, anlaşıldı mı?» dedi. Biz: «Evet, anlaşıldı» dedik.

Öğretmenimiz söylediklerini yaptı, komutasından sonra yüz yüze döndük. Ben hemen elimi kaldırdım. Çünkü Mehmet ile Hasan'ın alnında birer yeşil işaret görmüştüm. Mehmet ile Hasan da ellerini kaldırdılar. Bunun üzerine ben elimi indirerek: «Alnımdaki işaret yeşildir» dedim. Acaba bunu nasıl anlamıştım?

★ ★ ★

Bu bilmecenin hal şeklini çok kısa bir şekilde ve aşağıdaki kuponla birlikte bildiren okuyucularımız arasında kur'a çekeceğiz. Birinciye beş ciltlik tam bir "Aylık Ansiklopedi" koleksiyonu, ikinciye "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi" nin ilk iki cildi, üçüncüye de tarihî şaheser tablolardan bir çift hediye edeceğiz.

Aylık Ansiklopedi'yi daha mükemmel görmek istiyorsanız dostlarınıza tavsiye ediniz ve onları abone yazdırınız

ÖRNEK SAYI KUPONU: 2
1 Ekim 1949

BİLMECE KUPONU
No. 4
1 Ekim 1949

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Hiçbir resmî veya yarı resmî teşekkül, kütüphanesini bu eserden mahrum edemez. Elde ancak pek az koleksiyonumuz kalmıştır. Bu rakam, bir yıl sonra Aylık Ansiklopedi koleksiyonlarının elden ele ve üzerinde yazılı fiyatın birkaç misline satılacağı demektir.

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE
TAKSİTLE BÜYÜK KOLAYLIKLAR

Yayınevimiz öğretmen ve öğrenci kitlesinin okuma ihtiyacını ve maddi durumunu göz önünde bulundurarak ciltsiz koleksiyonları pek ehven şartlarla ve uzun vadeli taksitlerle satışa başlamıştır. 60 fasikülden ibaret birinci serinin tam takımı ciltsiz olarak 60 liradır. Bunun 10 lirasını peşin olarak gönderen her öğretmen ve öğrenci okuyucumuza bir tek imza mukabilinde bütün koleksiyonu hemen taahhütlü posta ile göndereceğiz (Ancak bu şekilde taksitle satışlarda 1 lira posta ile sevk masrafı da alana aittir). Geri kalan 50 lira ayda beşer liralık taksitlerle on ayda ödenebilir. Bu şekilde satışlarda her müracaat sahibi için bir cari hesap açacak ve her ay aldığımız taksit paralarını oraya kaydederek onuncu ayda borç hesabını kapatacağız. Elde bu şekilde satışa konmuş pek az ciltsiz koleksiyon olduğundan acele edilmesini rica ederiz. (Bu ciltsiz takımları ciltli olarak almak istiyenler peşin gönderecekleri 11 liraya ilâveten 22,5 lira ciltleme bedelini de ilâve etmelidirler).

★

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinemedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktar da gönderelim. **Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır**

★

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOGLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1949 İkramiye Plânı

5 EV (Ankarada ve İstanbulda)
5 ARSA (" ")
1 10.000 Liralık
2 5.000 "
4 Tahsil sigortası beheri 4.000 L
4 Hayat sigortası beheri 4.000 L
4 Cihaz sigortası beheri 3.000 L

4	2.500	L.	150	100	L.
15	1.000	"	200	50	"
25	500	"	500	20	"
60	200	"	200	10	"

Çekilişler: 1 mart, 21 nisan (yalnız çocuk hesapları için), 1 haziran, 25 ağustos, 1 kasım (yalnız kadın hesapları için), 1 aralık tarihlerinde yapılır.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

ORION TERMOSLARI

Bir termosun ne büyük bir konfor ve kolaylık ifade ettiğini kullananlardan sorunuz. Seyahatte, piknikte ve hattâ evde termos çok lüzumlu bir eşyadır. Her yerde satılan ORION TERMOSLARI meşrubatınızı 48 saat istediğiniz hararette tutar. Kapağında 3 adet bardağı bulunan Orion termosları 7 muhtelif renkte mevcuttur.

KOÇ TİCARET T.A.Ş.
Bankalar Caddesi

RESİMLİ
YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

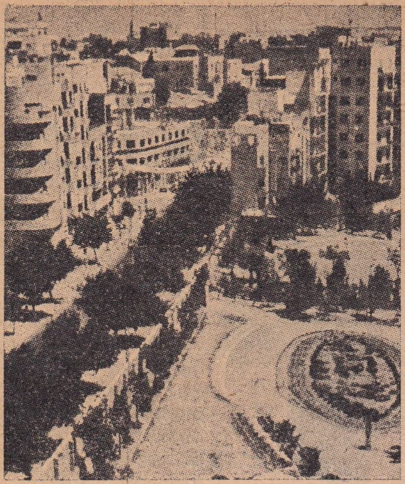
★★★★★★★ ★★★★★★★

(Ansiklopedik sözlük)

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. İbrahim Alâettin Gövsa tarafından yazılan «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması için gerekli bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk iki cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayiinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

Yahudilerin yeni Kudüs'ünden bir görünüş

Gelen Yahudiler giriş kampında

Çölde Yahudilerin yeni bir ziraatçi kolonisi

BUGÜNKÜ İSRAİL DEVLETİ VE İÇYÜZÜ

İSRAİL toprakları 16.000 kilometre kare kadar ve pek dar olup 1948 kasımında nüfusu 782.000 idi. Bu dar yere bugünlerde yirmi dört saatte bin kişi gelip yerleşmektedir.

GELENLER, İŞ, ÜCRET

LİMANDA kısa misafirlik için ayrılmış barakalardan gelenlerin içerilere doğru attığı ilk adımda iş bulmak, ücret ve mesken fikri hâkimdir. Devletin ilânındanberi 252.000 muhacir gelmiş ve bunların daha 67.000 i henüz muhtelif mahallerdeki misafirhanelerden çıkıp içerde yerleşememiştir.

"Ghetto" denilen Yahudi mahallelerinden birinde bugünkü mücadelelerin pek lehinde olmıyan mutaassıp Yahudilerin bir toplantısı. Altta: Ağlama duvarı önünde dua ederek "Tevrat" ın bildirdiği kurtarıcıyı bekliyen bir dindar Yahudi

Siyonist şefler bizim servetimiz erkeklerdir, demektedirler. Eğer gelen erkeklerin hepsi genç ve dinç olsaydı, bu bakımdan son derece zengin sayılmaları gerekirdi. Fakat muhacirler arasında ihtiyar, sakat ve aliller de vardır. Ücretler yüksektir. Bir daktilo günde 20 lira, usta bir işçi 35 lira almaktadır. Fakat bu paraların beşte dördü gıda maddeleri için o gün sarfedilmektedir. Yağ azdır, süt yok gibidir, yumurta keza, et haftada bir gün içindir. Şüphesiz ki böyle bir durumda işsizlik meselesinin önemi kendini daha ziyade belli etmektedir.

Küçük ve fakir olan İsrail, gıda maddelerinin yarısından fazlasını ithal etmek mecburiyetindedir. Bütün bunlara rağmen bugün dünyanın en hareketli yeri neresi diye sorulunca akla ilk gelen yer İsrail oluyor...

REHOVOT LÂBORATUVARLARI VE WEİZMANN

ZAMANIMIZIN en büyük kimya bilginlerinden birisi olan Weizmann, Birinci Dünya Savaşında aseton imali sırrını İngilizlere vererek harb hizmetindeki Alman kimaysının üstünlüğünü bertaraf etmişti. İkinci Dünya Savaşında da Malezya ile Endonezya'daki kauçuk istihsali kaybını, sentetik kauçuk imalini tatbik sahasına çıkararak telâfi etmiştir. Cumhurbaşkanı halen 75 yaşındadır. Gözleri, rüyeti kaybetmiş denecek kadar hasta olmasına rağmen millet hizmetindedir. Yarın tanınmış bir kelime haline geleceği muhakkak olan Rehovot'da bugün yüzden fazla araştırıcı çalıştırmaktadır. Oradaki lâboratuvarlar Amerikan yahudileri tarafından yapılmış olan bağışlarla kurulmuştur.

GELEN İLİM ADAMLARI GELMİYEN EİNSTEİN

YİRMİ beş milyon dolâr kıymetinde olan lâboratuvarlarda Almanyadan kaçarak gelenler bulunduğu gibi, Amerikanın muazzam üniversitelerini gönüllü olarak terkeden Jeo-fizisyen Chaim Pekeris ayarında bilginler de vardır. Albert Einstein, Princeton'un yeşil kırlarını bırakamadığından Weizmann'ın teklifini reddetmiştir. Weizmann buna karşı: «Zaten şimdi bizim nazariyatçılara ihtiyacımız yok» diye mukabele etmiştir.

BUGÜNKÜ İSRAİL'İN BÜYÜK PROJELERİ

BUGÜN, filhakika tatbikatçılara ihtiyacı var. Kısa zamanda toprağı yetiştirip, sanayi kurmak gerekiyor. Bunun için yeni metotlar lâzım. Zira dahilde ne kömür, ne de maden var. Bu sebepledir ki gayretin büyüğü toprağa değil, insan bilgisi ve hünerine kalıyor. Henüz inşa halinde bulunan üç milyon dolâr kıymetindeki atelyeler yeni naylonların yarınını temin etmek yolundadır. Atelyelere olan bu rağbet dahilî şartların icabıdır. Ağır sanayi kömür ve demir istediğinden, az tesis masrafiyle yapılacak iş sahalarında çalışmaktadırlar. Harbden evvel başlamış oldukları suni göz imalinden sonra ortopedinin bütün sahalarını elde etmiye muvaffak olmuşlardır. Yarı yarıya Yahudilerin inhisarında sayılan elmasçılık, gittikçe Amsterdam ve Anvers'den İsrail'e göç etmektedir. Hayfa şimdiden bile bir elmastraşlar ülkesi haline gelmiştir.

Tatbik zamanlarını bekliyen büyük projeler vardır: Yordan'ı (Şeria nehri) çevirip Necef'i sulamak... Lût gölünün suyunu çekip kaya tuzlarını kurtarmak...

HER ÇEŞİT İNSAN

BUGÜN İsrail'de dünyanın dört bucağından gelmiş çeşitli renk ve dilde insan var: Kara zenci, sarı çinliden, Kızılderili ve Hintliye kadar her türlü insan arasında Eskimolara dahi raslanmaktadır.

Mısırdan, Suriyeden, Tunustan, Cezayir ve Fas'tan da muhacir geliyor. Burada nazarı dikkati çeken olay, en az Polonya ve Almanyadan gelindiğidir. Nüfusun yüzde kırkı Afri-

ka ve Asya menşelidir. Bunlar, şartlara Avrupalılardan daha kolay olarak intibak edebiliyorlar.

MUTAASSIP YAHUDİLER VE HÜKÛMET

MUHACİRLER arasında Cédron vadisinde mahşer çanı çalındığında, oraya yakın bulunmak gibi dinî düşüncelerle gelenler de oldukça kabarık bir yekûn tutuyor. Dindar siyonistler İsrail devletinin dine mugayir olduğu mütalâasındadırlar. Vatandaşlık vazifelerinden, askerî hizmetlerden kaçınarak ikilik yaratanlar, harb ve mücadeleyi, çalışma ve gayreti günah addedenler bunlardır ki, için için İngiliz idaresini aramaktadırlar. Gökten inecek Mesih'i bekliyenler bu koyu dindarlardır. Devlete dinî bir hüviyet kazandırmıya bakmaktadırlar. Hattâ gidişe az çok bir istikamet vermiş oldukları da inkâr edilemez. Cumartesi günleri sokaklar tenhalaşmakta, aynı gün ateş yakmak yasağı parti programlarına girmektedir..

MUHACERETİN HIZI

MUHACERETİ yasak etmiş olan İngilizlerle tethişçilerin mücadeleleri malûmdur. Şimdi, İsrail'e gelen veya gelmek üzere yola çıkmış olanlarla, hazırlıklarını ikmal etmiş olanlar ekonomik krizi arttırmaktadırlar. Çareler düşünülürken iş eninde sonunda Amerikada karar kılıyor ve gözler oraya çevriliyor..

İSRAİLİ'İN ÇELİK CİĞERİ: A. B. D. YAHUDİLERİ

İSRAİL'in çelik ciğeri olmasa işler daha yavaş ilerlerdi. Başvurulan ve fikirleri alınanlar, dünyanın en zengin, en nüfuzlu adamları, Amerikan Yahudileridir. İsrail'in maliye bakanı bir değil, iki tanedir: Bir tanesi maliye bakanı unvanını taşıyan ve Tel Aviv'de ikamet eden M. Eliezer Kaplan.. Diğeri Amerikan bankeri Henry Morgenthau'ın oğlu ki, bu zat Amerikadaki bir Yahudi cemiyetinin başkanıdır. Her yılın temmuzunda muazzam bütçeler yapıp Amerikan Yahudilerine teberru teklifinde bulunur (250.000.000 dolâr gibi). Toplanan paraları hoparlörler ilân eder.

Hemen her defasında da cemiyet bu meblâğın yüzde seksenini toplamıya muvaffak olur. Bağış rekoru Rosenwald ailesindedir. Büyük mağazaların sahibi bulunan bu aile bir defada bir milyon dolar vermiştir. Bu yılın en yüksek yekûnunu bir şirket müdürü olan Abraham Mazer'in vermiş olduğu 500.000 dolâr teşkil etti.

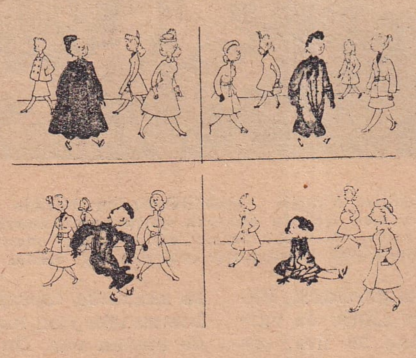
Genç devletin İhracat-İthalât Bankasından elde etmiye muvaffak olduğu 100 milyon dolârlık krediden, Amerikan cemiyetindeki Yahudilerin tesir derecesi kolayca anlaşılır. Yahudiler Amerikada imalâtçılığı, kürkçülüğü, sinemacılık ve radyoculuğu yarı yarıya ellerine geçirmişlerdir. Büyük mağazalarda, maliyecilik sahasında engin hisselere sahiptirler.

Her ne kadar Tel Aviv yeni devletin merkezi ise de, sevk ve idare merkezi olarak ilk bakışta New York görülmektedir. Çünkü her üç New Yorkludan bir tanesi muhakkak Yahudidir. Avrupanın birçok yerlerinde Yahudi bayramlarının kimsenin haberi olmadan gelip geçmesine rağmen bu bayramların, on milyonluk New York şehrinin çehresini nasıl değeştirdiğini görmek, oradaki Yahudilerin şehrin nüfusuna olan nispetini derhal bildirir. Zira orada halen beş altı milyon Yahudi bulunmaktadır ki, bu adet dünyadaki Yahudi yekûnuna nazaran bile çok büyük bir kıymet ifade eder. A.B.D. İsrail'in çelik ciğeridir.

İSRAİL BAHÇESİNİN FİDANI: SABRA

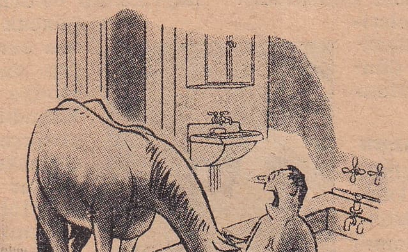
İSRAİL'in asıl adamı «Sabra» lardır. Bugünkü toprakların içinde doğmuş olanlara Sabra denir ki, nüfusun hakikî çekirdeğini teşkil edenler bunlardır. Sabraların en yaşlıları 1920 ye doğru doğanlardır ve bugün henüz otuz yaşına varmamışlardır. Lord Balfour'un beyanatından sonra Filistine ilk gelen muhacirlerin ilk çocukları olan bu Sabralar, her gün gelen yüzbinlerce muhacir karşısında gene itibardan düşmüyorlar. Bu da onların buralarda yerleşmek için çektikleri müşkülâta karşı imtiyazlarıdır.

★ *Match'tan* ★

Yeni moda

Sat. Ev. Post'tan

— Sokak kapısını kim açık bırakmış?..

Sat. Ev. Post'tan

Aşk nedir ?

★

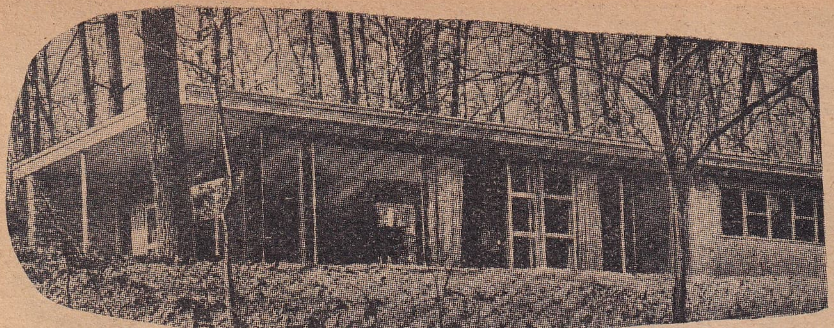

GEÇENLERDE, yetmiş yaşına gelmiş ihtiyar bir kadın çok tuhafıma giden bir şey söyledi. Hayatında dört defa âşık olmuş ve her defasında aşkın ne olduğu hakkında başka başka düşüncelere kapılmış. Bu çok garibime gitti; demek ki aşk şudur veya budur diyemezdik, aşk her zaman, herkese göre değişen bir şeydi. Peki, öyleyse bu konuda eserler veren şairler, edipler filân da aşkı kendilerine göre olduğu kadar, içinde bulundukları hale göre de değiştirerek anlatıyorlardı.

Benim garip meraklarım vardır; bu sefer de aşkın tam bir tarifini yapmak arzusuna kapıldım ve her önüme gelene: «Aşk nedir?» diye sormıya başladım.

Kime sordumsa yeni bir tarifle karşılaştım. Bir genç kız elini kalbinin üstüne koyup şöyle dedi: "Aşk öyle sıcak, öyle tatlı, öyle saadet dolu bir histir ki, sevdiğiniz insanı düşününce kalbinizi sıkıştırır, üzüntü, neşe, iftihar verir; her zaman o kimsenin yanında olmak arzusiyle yanarsınız». Daha yaşlı bir kadın da şöyle bir tarif yaptı: "Hayallerinizi ve zorlukları paylaşmak isteğinden doğan saadet". Bir başkası ise âdeta bir ölçü verdi: «Eğer o insanı dünyanın en hoş, en güzel, en alâka çekici şahsiyeti olarak görüyorsanız, yani hakikatler ortadan siliniyorsa âşıksınız». Daha bunlar gibi yüzlerce cevapla karşılaştım. Baktım olacak gibi değil, aşkı tarif etmek imkânsız, bu sevdadan vazgeçtim. Şimdi soranlara şöyle diyorum: "Aşk herkese göre her şeydir. Bir kimsenin aşk hakkındaki fikri, içtimaî ve iktisadî durumuna, tahsiline, ruhî haline ve hayatta geçirdiği tecrübelere bağlıdır. Bu sebeple size aşkı tarif edemem, çünkü sizin bu bahiste katiyen değiştirmiye yanaşmıyacağınız kendi fikriniz vardır".

HAKİKAT OLAN HULYA

Darısı başımıza

★ *Popular Mechanics'den* ★

★

Yukarıda: Kirkpatrick'in yaptırdığı ev.
Aşağıda: Karısı ve çocuklariyle birlikte yaşadığı yuvasının mesut köşeleri

★

PİTTSBURGH'LU bir mühendis hayalinde yaşıyan bir evin plânını bir tepe kenarında hakikat haline getirdi.

Westinghouse Electric Co. de çalışan mühendis Robert Kirkpatrick, hayalindeki evin plânını ilk yaptığı zamanlar ümitsizliğe kapılmıştı. Çünkü plânını hangi mimara gösterse en aşağı 17.000 dolâra çıkacağını söylüyorlardı. Bu kadar büyük bir para da Kirkpatricklerin aile bütçesine sığmıyordu.

Bunun üzerine genç mühendis, karısı ile başbaşa vererek bu işe bir çare bulmıya çalıştı. Nihayet fazla yapılacak olan iki yatak odasının inşasını bir müddet tehir etmiye karar verdiler. Bugün karı koca üç oğlu ile beraber 10.000 dolâra mal olan bu evde rahatça oturmaktadırlar.

Temel, beton dökme ve kaba kısımlar müteahhit tarafından yapıldı. Geriye kalan her şeyi de mühendis kendisi yaptı. Tek katlı evin döşemesi tamamen betondur. Doğu ve batı taraf duvarları ise tekmil camdan yapılmıştır. Bu camlardan bâzıları 2.40×2.60 ebadındadır. Dışarda bulunan bir sarmaşık, cam duvarın dekorasyonunu tabii olarak dört mevsim değiştirmektedir.

İnşası geri bırakılan iki yatak odası yüzünden yatacak yer buhranı doğduğuna şüphe yok. Buna çare olarak da esas yatak odasının yük olarak kullanılan bir köşesine üç katlı raflar konulmuştur. Üç küçük çocuk, geceleri yataklı vagonda seyahat eder gibi bu raflarda yatmaktadırlar.

Mutfaktaki sandalyeler çocuklar büyüdükçe küçültülebilinecek şekildedir. Bunlar doğrudan doğruya ağaç kütüğüdür.

Kirkpatrick'lerin evi bir mimari müsabakasında ikinci mükâfatı kazanmıştır. Fakat kendileri evlerine modern denmesinden pek hoşlanmamaktadırlar. Diyorlar ki: "Evimizin görünüşü her ne kadar modernse de asıl hususiyeti rahatlığıdır".

ÇOCUĞA DAİR

BÂZI düşüncesiz ana babalar çocuklarını başkalarının önünde azarlarlar ve hattâ döverler. Onlar bunu yaparken şöyle düşünüyorlar: Çocuk tanımadığı kimselerin yanında azarlandığı için büyük bir utanç hissi duyacak ve bir daha bu vaziyete düşmemek için de hatasını tekrarlamıyacak. Yanlış bir inanç. Çocuğunuzun yerine kendinizi koyup düşününüz.

Köşede sessiz sedasız ve mahçup oturuyorsunuz, anneniz de yaptığınız rezaletleri anlatıyor ve arada bir de gözlerini devirerek size bakıyor; etrafınız yabancılarla dolu, müthiş utanıyorsunuz... Bunun iyi değil, kötü tesirleri olur.

Çocukları azarlarken; hatalarını yüzlerine vururken çok dikkatli olmak lâzım, yoksa onları arsız edersiniz, isyankâr, kötü mahlûklar olurlar.

Anneler ve babalar, unutmayın: Çocuk büyük insandan daha hassastır, çabuk kırılır.

Çocuk düşürtme ve kürtaj hakkında bir kadın doktorunun şu nasihatleri doktorlar arasında pek meşhurdur: "Her yeni çocuğun dünyaya gelmesi insanlık için bir felâket olacağını dahi bilsek; bu işleri tanzim etmek için müdahale, hekimin vazifesi değildir. Gayrimeşru gebe bırakılmış kızlara yardım etmekle bâzı şerefli ailelerin namusunu da kurtaracak değiliz. Dizüstü yalvarmalar, intihar tehditleri ve bâzı anaların meseleden birdenbire haberdar olarak feci vaziyete girmeleri rikkatimizi pek ziyade celbedebilir. Fakat elimizi kirletmek için bizi yolumuzdan ayıramaz". Bu sözler, cinai çocuk düşürme hâdiseleri karşısında hakikî hekimliğin ve hakiki hekimin fikir ve kanaatlerinin en ilmî ve en insani bir ifadesidir.

Evliliğin temel gayesi çocuk sahibi olmak ve kendilerini idare edecek yaşa gelene kadar, onlara bakmaktır.

MONAKO

VERGİ VE SAVUNMA DERDİ OLMIYAN MEMLEKET

★ *Sie Und Er'den* ★

★

9 MAYIS 1949. Akşam üzeri Monte Carlo gazinosunun oyun salonları. Bir müfettiş bir masadan diğerine gidiyor ve şefkrupye'ye birkaç kelime fısıldıyor. Birkaç saniye sonra her masadan bir ses yükseliyor: «Parti sona ermiştir». Aynı anda ışıklar yavaş yavaş sönüyor ve birçok kimselerin ümitlerini peşinde sürükliyen küçük beyaz yuvarlaklar hareketsiz kalıyor.

Böyle bir vaziyet günün bu saatinde Monte Carlo için hiç alışılmamış bir şeydir. Gayet şık bir kadın, tabii bir yabancı, krupyelerden birine soruyor: «Bu ne demek? Yoksa banka mı iflâs etti?» Krupye kederli bir gülümseme ile bu çocukça suale cevap veriyor: «Hayır Madam, prens öldü».

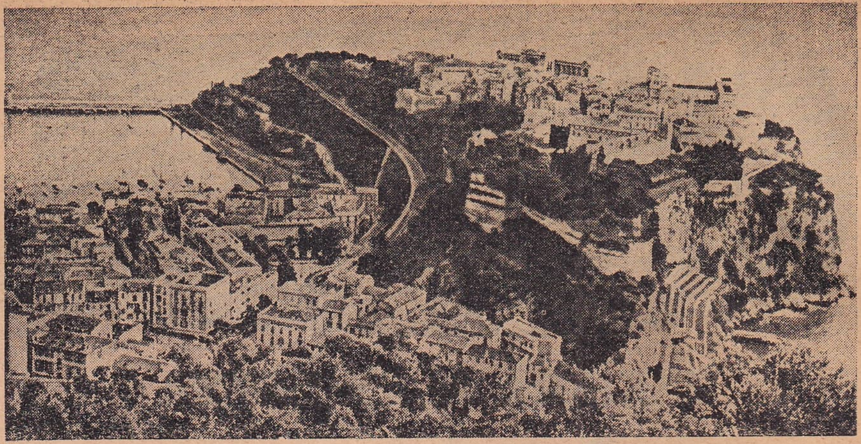
Halk mütemadiyen ölen prensten bahsediyor; onun bir Fransız generali olduğu, şeref alayı büyük nişanını aldığı, her iki savaşta da memleketini harbin musibetlerinden uzak tutmasını bildiği, büyük bir adliye sarayı, millî müze, stadyom gibi güzel binalar yaptırdığı, nihayet üç yıl evvel 76 yaşında iken Madame Demanget adlı bir aktrisi Monte Carlo tiyatrosunda görüp âşık olarak evlendiği söyleniyor.

Ordusu 80 erden müteşekkildir ve tabii sembol mahiyetindedir. Bayram günleri renkli, parlak ve mübalâğalı üniformaları ile caddelerde intizamı temin ederler. Âdi günlerde Ortaçağdan kalma toplar ve gülle piramitleri ile süslü saray kapısında nöbet değiştirmeleri hakikaten seyredilecek bir manzaradır. Erlerin revü artistleri gibi yürüyüş ve nöbet bekleyişleri ecnebileri fevkalâde eğlendirirse de Monakolular bütün bu şeyleri ciddiye almıyanlara fevkalâde kızarlar.

Prenslik şüphesiz pek küçüktür. Bütün memleketin yaya olarak boyunu 50, enini 20 dakikada katetmek kabildir. Nüfusu 24.000 olarak söylenirse de yanlıştır. Monako, yabancı ve turist sayısı memleketin nüfusundan kat kat üstün olan yegâne memlekettir. Asıl Monakolular 1.800 kişi kadar olup hakikî yerliler ise 995 kişidir. Diğerleri sonradan orada evlenip kalanlar veya muhtelif sebeplerle Monako tâbiiyetine geçenlerdir.

Hakikî yerlilerin ceddi Cenova'lı Grimaldi ailesine dayanır. 1297 yılında bu aileden bir delikanlı buraya gelmiş ve kayayı zaptetmiştir. Burası o devirde «Cenova'nın kilidi ve Güney Fransa'nın kapısı» idi.

Kendisi bundan sonra korsanlıkla

Monako'nun umumi görünüşü

meşgul olmuş ve burasını üs olarak kullanmıştır. Bu suretle Monako gittikçe büyüyerek âdeta bir şehir olmuştur. Irk, âdet ve dil bakımından pek muhafazakâr olan Monakolular büyük komşularından daima ayrı kalmışlardır.

Memleket istiklâl dâvasını ilk olarak 1800 yıllarında ortaya atmış, fakat bu tarihten zamanımıza kadar acı günler geçirmiştir. Geçen yüzyılda muhtelif tarihlerde İspanyol, Fransız ve Sardunyalılar burada garnizon bulundurmuşlar, İkinci Dünya Savaşında da evvelâ İtalyanlar, sonra Almanlar tarafından işgal edilmiştir. Hakikî yerli şivesi bu işgallerin tesiriyle fransızca, ispanyolca ve italyanca ile karışık acayip bir şekil almıştır. Monako, Fransız İhtilâlinde de rahat bırakılmamıştır. Prens Üçüncü Honoré zindana atılmış ve bir prenses giyotin altında can vermiştir.

Monako seçim hakkını 1911 de almış ve Fransız hâkimiyetinden tamamen uzak, hür bir memleket olmuştur. Ölen Prens İkinci Louis'nin babası meşhur oseanografi âlimi Prens Birinci Albert'in bu zaferde payı büyüktür.

Monako'nun gelir kaynağı Monte Carlo kumarhanesinin memurları

Bundan sonra Monako, para ve pul bastırmış, dış memleketlere diplomatlar göndermiştir. Halen Monako'yu hariçte temsil eden 60 kadar diplomat vardır.

Monako, İkinci Dünya Savaşından sonra birçok iktisadi ve mali güçlüklerle karşılaşmışsa da bunların hepsini yenmesini bilmiştir. Her şeye rağmen yerlilerden hiçbir surette vergi tahsil edilmemiş, yabancı ve turistlerin ikamet vergileri ve dış bankalardan yapılan istikrazlarla vaziyet düzeltilmiştir.

Zaten büyük Monte Carlo gazinosu bu prenslik için daima gelir kaynağı olmuş, vergisiz Monako, bu nimeti gazinoya borçlanmıştır.

Gazinonun tarihi oldukça tuhaftır. Geçen yüzyılın ikinci yarısında Almanyada oyun salonları pek çoğalmış ve bunlarla beraber kumar bankaları da doğmuştur. Bu bankalarda mühim miktarda para toplandığını gören ve bunda memleket ahlâkı ve maliyesi için bir tehlike sezen Bismarck, bu kabil müesseselerin kapatılması için emir vermiştir. Hamburg'daki kumar bankası direktörü François Blanc adlı bir Fransız Monako'ya gelmiş ve bu kuytu memleketin küçük bir evinde rulet ve bakara oynatmıya başlamıştır. Gittikçe alâka çeken bu ev müthiş para getirmiye başlamış, o zamanlarda şu söz meşhur olmuştur: «Kırmızı ve siyah kaybediyor, BLANC (beyaz) kazanıyor». Bu suretle 1.700.000 frank kadar bir servet yapan Blanc, Paristen meşhur mimar Garnier'i getirtmiş ve bugünkü muhteşem gazinoyu yaptırtmıştır. Bundan sonra Monako'da büyük ve gösterişli binalar birbiriyle yarış edercesine yükselmiş ve memleket bugünkü şeklini almıştır. Monakoluları vergi derdinden kurtaran bu müessese bugün «Bains de Mer» sosyetesi tarafından idare edilmektedir.

Prens Louis'nin ölümünden sonra yerine kızı tarafından torunu olan Prens Rainer geçmiştir. Halk kendisini pek çok sevmektedir.

Monako'nun kendi gibi küçük olan tarihçiği de bundan ibarettir. Vergi ve halen savunma endişesi gibi şeyler tanımıyan bu memleketin şimdi dünyanın en mesut köşelerinden biri olduğuna şüphe yoktur.

ÜLSER TEDAVİSİNDE BİR YENİLİK

★ *Magazine Digest'ten* ★

★

NEW YORK'TA «Health Shop - Sıhhat Dükkânı» adı verilen küçük lokantalar vardır. Bu lokantalarda hep vücuda faydalı olan, sıhhat verici şeyler satılır. Tabii en çok rağbette olan maddeler domates, havuç, portakal, üzüm suyu gibi çeşitli meyva ve sebze sularıdır. İşte son zamanlarda bunların arasına bir de lâhana suyu katıldı. Pahalı olmasına rağmen bu sebze suyu pek çok rağbet buluyor. Bu rağbete sebep ülser tedavisinde çabuk ve iyi tesir göstermesi; üstelik kolay bir tedavi usulü olmasıdır.

Son elli yıl içinde doktorlar ülsere karşı tam 46 çeşit perhiz ve 108 çeşit ilâç denediler. Bunlar arasında en kısa, en katî neticeyi alan ve diğerlerine tercih edilen usûl şuydu: Hastaneye kaldırıp hafif perhiz yaptırılacak, sık sık sütlü şeyler verilecek, tütün ve içki yasak edilecek; bunlar gibi birkaç şart daha vardı. Velhasıl bu en az 37 gün süren, çok dikkat ve ihtimam istiyen zor bir usuldü.

Diğer taraftan Dr. Garnett Cheney, on yıldır yaptığı araştırmalar neticesinde U vitamini denen ve bu tarz yaralara karşı iyi tesir gösteren bir vitamin bulmuştu. Formülü bilinmiyen bu vitamini nereden elde edebileceğini araştıran doktor bâzı taze yeşilliklerde ve otlarda, taze sütte, taze yumurta sarısında ve birtakım yağlarda mevcudolduğunu gördü. Nihayet en fazla miktarda da lâhana suyunda bulunduğu anlaşıldı. Dr. Garnett, beş ay çalışarak 13 hasta üzerinde denemeler yaptı. Hafif bir perhize tabi tuttuğu hastalarına her gün taze ve çiğ lâhanadan sıkılmış su içirdi. Bu perhiz diğerlerine nazaran cok hafifti, hattâ sigara içmiye bile müsaade vardı, sadece alkol ve dondurma yasaktı. Hastalara verilen bütün diğer yemekler pişiriliyordu. Böylece yalnız çiğ lâhana suyunda bulunan U vitamininin kuvveti araştırılmış oldu. Sıcaklık bu vitamini yokettiği için pişirilen yemeklerden gelmesine ihtimal verilemezdi.

Bu çalışmalardan müspet bir netice alındı. Denemeye katılan 13 hastanın hepsi iyi oldular. Mide ülserinde iyileşme süresi yedi gün olarak tespit edildi. Bu eski tedavi usullerinin süresiyle mukayese bile edilemez. Böyle çabuk bir tedavi bu güne kadar görülmemiştir. Yalnız bir nokta var; lâhana suyunun tadı çok fena, berbat bir şey. Denemiye katılan kimseler; hintyağı gibi, diyorlar. Lâhana suyu ülser tedavisinde âdeta bir merhale oldu. Tesiri katî ve çabuk olan en iyi tedavi usulü, hem de çok kolay. Yüzünüzü buruşturur, burnunuzu sıkar içersiniz, ne ülser kalır, ne bir şey.

★

Türk - Amerikan Dostluk Cemiyeti bunları okusun :4

BİZİM FATMA'YA BAKINIZ!

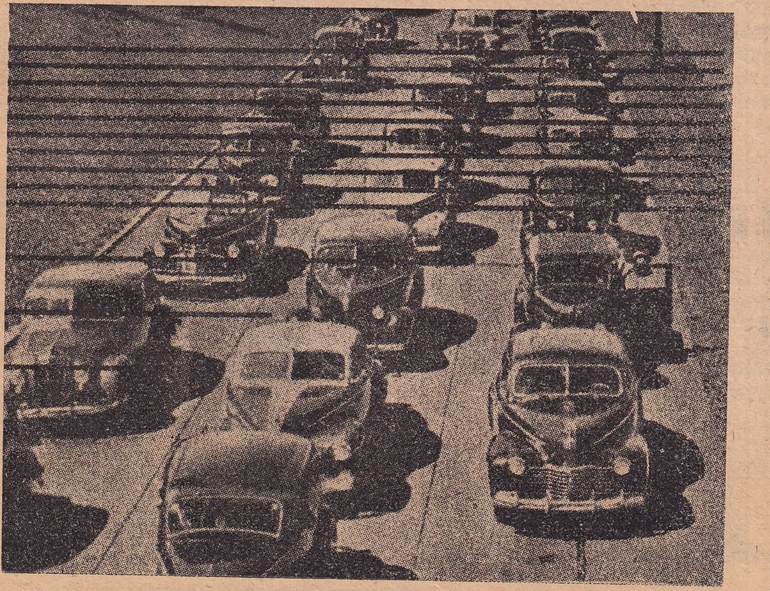
Aşağıdaki resim Amerikan gazetelerinde çıkmakta bulunan bir sigara ilânıdır. Bu ilânın, kendisine dikkat çekmek için çok acayip buluşlara malik olması lâzımdır.

Fakat dost bir memleketin bugünkü içtimai hayatını ve medenî seviyesini; asırlarca evvelki masalımsı haliyle ve hattâ o zamanı da mübalâgalandırarak, kendi umumi efkârına yanlış tanıtmak ve dostları istismar etmek doğru olmasa gerektir.

Bizim Fatmalarımızın resimleri her gün çeşitli vesilelerle gazete ve mecmualarımızda çıkar. Bu gibi garip ilânları yapan Amerikalı dostlarımız kendi Misse'leriyle aralarında bir fark bulurlarsa bize de bildirsinler.

★★★

Dünyanın otomobil imalâtı

Amerika Birleşik Devletleri	100.000.000
Birleşik Kırallık	7.000.000
Kanada	5.280.000
Fransa	4..500.000
Almanya	2.750.000
Rusya	2.500.000
İtalya	1.250.000
Çekoslovakya	180.000
Japonya	150.000
Belçika	120.000
İsveç	90.000
Avusturya	75.000
İsviçre	16.000
Polonya	11.000
Macaristan	6.000
İspanya	6.000
Danimarka	3.000
Finlândiya	1.000
Holânda	1.000
Dünya yekûnu	123.939.000

Amerika Birleşik devletlerinin imal ettiği motörlü arabanın sayısı şimdi yüz milyonu aşmıştır. Diğer memleketler imalâtı da cetveldedir.

Bir Şark masalı:

Ağa, Ali ve Rita

DÜNYADA yalnız bir tek ruhanî reis vardır ki, yılın dört mevsimini cemaatinin başında değil, Derby at koşularında, Paristeki Ritz otelinde, Cote-D'azure'deki köşkünde kendi dininden olmıyan karısiyle gezerek geçirir: Ağa Han! Hindistanda İmam İsmailî mezhebine mensup beş milyon kişi kendi imamlarının bu şekildeki hareketini gayet tabii buluyor. Ağa Han sekiz yaşında iken İmam İsmailîlerin imamı olmuştur. Onun dünyaya yayılan şöhreti birtakım hikâyelerle büsbütün göz kamaştırıcı hale sokulmuş ve serveti, düşünülmeden ilâve edilen sıfırlarla mübalâğa edilmiştir. Ağa Han hayatında iki defa altınla, bir defa elmasla tartılmıştır. Yoksa herkesin söylediği gibi bu tartılma her yıl tekrar edilmez.

Ali Hanın annesi, Ağa Hanın ikinci karısı olan bir İtalyan balerinidir. Ali çocukluğunu İtalya, Fransa ve İsviçrede geçirdi. Çok süratli motosikletlere ve tayyarelere karşı hususi bir merakı vardır. Fakat asıl merakını babası gibi, at mevzuu teşkil eder. İkinci Dünya Savaşı esnasında Fransız ordusuna iltihak etmiş, Amerikalılarla birlikte Güney Fransaya yapılan çıkarmalarda bulunmuştur. Son rütbesi yarbaydır. Harb salibi ve U.S. Bronz yıldız nişanlarını almıştır.

Şüphesiz ki, bir Şark prensi olan Ali Hanın hususi hayatı hakkındaki legend'lar kabarık bir yekûn tutar. Ali Hanın ilk karısı İngiliz Mrs, Guinness olup, ilk kocasından boşandıktan bir hafta sonra onunla evlenmiştir.

Bundan bir iki yıl evvel Ali Han, Rivyerada Rita Hayworth'la tanıştı. Beraberce Mexico, Cuba ve Hollywood'a gittiler. Bu seyahat esnasında gazete fotoğrafçıları peşlerinden ayrılmıyor, ikisinin de isimleri gazete ve mecmuaların dedikodu sütunlarında sık sık göze çarpıyordu. Rita kocası Orson Welles'den ayrılmış, Ali Han da karısından boşanmak için mahkeme kararını bekliyordu. Evlenecekleri saklamadılar. Gene Rivyera'da küçük bir Fransız kasabasının belediye dairesinde iki ayrı dünyanın insanları onları tebrik etmek için bir araya geldiler. Frak ve smokinler, pahalı kumaştan entariler ve yeleklerle yanyana duruyordu. Yeni

evliler Rivyera'nın parlak güneşi altında belediye dairesinden çıktılar, halkın çiçek yağmuruna tuttuğu yollardan geçip Ali'nin Cannes'daki evi olan L'Horizon şatosuna geldiler ve bir Şark masalı kadar ihtişamlı olan evlenme merasimi de bu şekilde netice lenmiş oldu.

Şimdiki halde Ali Hanın iki oğlu ile Ritanın kızı gayet iyi geçiniyor gözükmektedirler. Yeni evlileri takibeden gazetecilerin sık sık tekrarladıkları suallerden bir tanesi de, Ritanın perdeye dönüp dönmiyeceği meselesidir.. Rita Hayworth verdiği cevaplarda kocasının buna mâni olmıyacağını ve istediği zaman sahneye dönebileceğini söylemektedir.

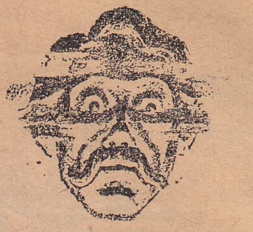
Ali Hanın tahsil senelerinin ve hattâ ömrünün geri kalan kısmının hemen hemen hepsinin Avrupada geçmiş bulunması ve tebaasını idare hususunda pek az bilgiye sahibolması, babası öldüğü takdirde «imamlık» işini hakkiyle yapamıyacağı zehabını uyandırmıştır. Fakat Ağa Han şimdilik bu tatlı dünyayı bırakmak taraftarı gözükmemektedir. Ve şüphesiz ki, arasıra annesinin 90 yaşına kadar yaşadığını düşünerekten teselli bulmaktadır.

Düğün hikâyesi kapanmak üzere iken Ağa Hanın ismi gene birdenbire gazetelere geçti. Karısı ile beraber otomobille uçak meydanına giderken bir Citroen otomobilden çıkan üç haydut yollarını kesip karısının üzerindeki bütün mücevherleri aldı. Bu vesileyle gene göz kamaştırıcı servetin hikâyesi gazeteleri günlerce meşgul etti. Nedense zenginin parası daima züğürtlerin çenesini yoruyor..

HÂFIZANIZ nasıl işliyor ?

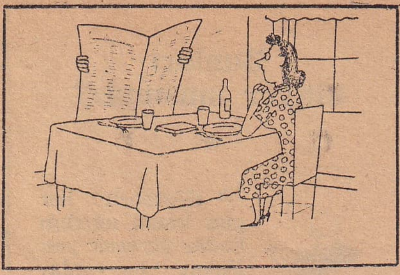
BÂZI insanlar vardır, okuduklarını çabuk unuturlar, fakat dinlediklerini kolay kolay unutmazlar. Böyle insanların hâfızası kulağa bağlıdır. Tabii bunun aksi de mümkün; duyduğunu çabuk unutan, okuduğunu unutmıyan insanlar vardır. Bunlar hâfızası göze bağlı olan kimselerdir. Bir de hareketlere bağlı hâfıza tipi var. Meselâ yazdığı şeyleri hatırlar da okuduğunu veya dinlediğini unutur.

Hâfızasını iyi kullanmak istiyen bir kimse önce bu tiplerden hangisine bağlı olduğunu bilmelidir. Herkeste hâfızanın bu üç çeşidi de bulunur, fakat bir tanesi diğerlerine üstündür. Bu sebeple aralarına tam bir hudut çekilmez. Bütün bir parçayı ezbere çalan bir piyaniste sorun: "Çalarken kafanızdan neler geçiyor?" Piyanist, notanın gözü önünde canlandığını, veya kulağına seslerin geldiğini, veya ellerinin hareketlerini bildiğini söyliyecek. Bu son şekildeki hâfıza tipi o kadar garip tir ki, piyanist önünde piyano ve nota olmadan ellerinin hareketlerini doğru olarak yapar. Fakat şu da muhakkak ki bir piyanist aşağı yukarı bu üç şekli kendinde toplar.

Kulağı kuvvetli olan, hocaları dinlemeli. Gözü kuvvetli olan, kitap okumalı. Sonra bu ikisini bir arada yapmak, meselâ yüksek sesle okumak, hem gözü, hem de kulağı kullanmak demektir ki, daha faydalıdır.

Velhasıl: "Benim hâfızam zayıftır" diye kestirip atmayın. Hâfızam zayıftır diyen kimselerin ekseriyeti hâfızasını kullanmayı bilmiyenlerdir. Bisiklete binmeyi, otomobil kullanmayı öğrendiğiniz gibi hâfızanızı kullanmayı da biraz sabır, biraz dikkat ile öğrenebilirsiniz. Yoksa hiç alâkadar olmadığınız halde hâfızanızın tıkır tıkır işlemesini beklemeniz doğru olmaz. Bu söylediklerimiz hakikaten çok mühimdir. Hele bir deneyiniz.

★

— Hani bugün yeni kravat taktığını söylemiştin ?..

Pour Tous'dan

Shaw'un ithfı

BERNARD Shaw eski eserler satan bir kitap sergisinde kendi piyeslerinden birini gördü. Kitabın birinci sayfasında eski dostlarından birinin ismi ve altında Shaw'un kendi elyazısiyle: "Dostane sevgilerimle" ithafı yazılıydı. Büyük yazar derhal kitabı satın aldı ve eski ithafın altına: "Bernard Shaw'un yenilenmiş sevgileriyle" yazarak eski dostuna yolladı.

Shaw ve balıkçılık

BİR gün göl kenarında balık tutarken, başına dikilen bir yabancı sormuş: "Balık mı tutuyorsunuz?" Shaw, canı sıkkın, omuz silkmiş: "Hayır, balık besliyorum".

GENE bir gün kulüpte bir balık meraklısı anlatıyordu: "O gün tuttuğum balığın büyüklüğünü size tarif edemem, ben hayatımda öyle balık görmedim.." Bir kenarda oturan Shaw mırıldandı: "Size İnanırım".

Doktor gözü ile..

SAMUEL F. B. Morse telgrafı icadetmeden evvel vaktinin mühim bir kısmını resim yapmıya hasrederdi. Bir gün can çekişen bir adamı tasvir eden tablosunu henüz bitirmişti ki, doktor arkadaşlarından biri odaya girdi. Morse arkadaşının koluna girdi ve onu tablonun karşısına getirip fikrini sordu. Doktor, resimdeki adamın solgun yüzüne ve vücuduna bir göz gezdirdi ve Morse'un kulağına iğilerek: "Bence malarya ama bilmem, sen ne dersin?" dedi.

Doğru karar..

KALİFORNİYA'lı meşhur Dansöz Dorothy Lee Radford, mahkemeye müracaat ederek boşanmak istediğini söylemiş ve evde televizyon seyrederken kocasının kucağına oturmak istediğini, fakat kocasının kendisini şiddetle ittiğini ilâve etmiştir. Hâkim kadını dinledikten sonra kocasına dönmüş ve: "Güzel bir karısı olan bir insan onun dizlerinin üzerinde oturmasına mâni olursa bu boşanmak için kâfi bir sebep teşkil edebilir" demiştir.

Evleneceğiniz kadını seçerken dikkatli olun

★ *Pageant'tan* ★

★

Kadınlar arasında öyle tipler vardır ki, onlarla evlenen erkekler saadeti boşuna ararlar. Bu sebeple bir erkek evleneceği kadını seçerken çok dikkatli olmalıdır. Bilhassa şu aşağıda anlatacağımız tiplerle evlenmekten kaçınmak gerek.

1. Bilgisi cinsiyetini gölgeliyen tip: Güzel konuşan, edebiyat, müzik ve resimden anlıyan kadınlar vardır. Hattâ cinsî konuları bile soğuk kanlılıkla münakaşa edebilirler. Fakat bütün bunlara rağmen kadınlık tarafları zayıftır. Bu tip bir kadını arkadaşlarınıza iftiharla takdim edebilirsiniz, fakat karınız olarak sevemezsiniz.

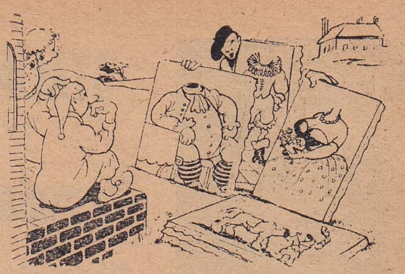
2. Analık hissi kuvvetli kadın: Herkesin derdini kendine dert eden, kocasının üstüne lüzumundan fazla düşen kadın tipidir. Nasihat vermekten, herkesin sıhhatiyle alâkadar olmaktan hoşlanır. Bu alâka, sonunda diktatörlük haline gelir.

3. Kocasının minik yavrusu: Neşeli, eğlenceden hoşlanan, cana yakın bir kadın tipidir. Fakat hiçbir şey hakkında fikri yoktur, katiyen mesuliyet altına girmek istemez. Bütün hayatınca küçük bir çocuk gibidir. Kocası düşünecek, kocası karar verecek, o suya sabuna dokunmadan yaşıyacak.

4. İçinden pazarlıklı tip: Herkesten başka olmak istiyen, coşkun, göze batmak arzusiyle yanan kadınlar vardır. Her hareketleri, her sözleri ayarlıdır, daima bir gaye peşinde koşarlar. Kocasının şahsiyeti değil, kesesiyle alâkadardırlar.

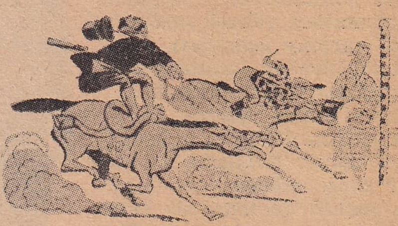
5. Dişi kurt: Erkekleri çeken, cazip tip: Kadınlarla konuşmaktan pek hoşlanmaz. Erkekler üzerindeki tesirinden iftiharla bahseder ve bu gibi hâdiseleri kocasına anlatmaktan çekinmez. Bu çok tehlikeli bir tiptir, kocasının, etrafındaki bütün arkadaşlariyle bozuşmasına sebebolur.

Ismarlama kıyafet

ONALTINCI Yüzyıl İngilteresinde asîl bir kimse duvarda asılı portresinin modası geçmiş bir kıyafette olmasından müthiş hicap duyardı. Bu yüzden yıllar geçip modalar değiştikçe, portrelerin kıyafetlerini de değiştirmek icabederdi. Onsekizinci Yüzyılda Amerikada ise bâzı ressamlar paletlerini kollarının altına sıkıştırır, köy köy dolaşıp herkesin istediği kıyafette resmini yaparlardı. Hattâ bu ressamların, bazan para mukabilinde resimde boy uzatmak, göbeği ortadan kaldırmak gibi ufak tefek (!) değişiklikler yaptıkları bile vakiydi.

Niçin olmasın?

İNGİLTERE'de bir at koşusu esnasında yarışçıları start yerinde hizaya koyan polisin atı da yarış başlar başlamaz ötekilerle beraber koşmıya başlamıştır. Mütemadiyen dizginlere asılmasına aldırmadan önde gideni geçmiye çalışan polis atı, koşuyu İngilterenin en meşhur jokeylerinden birinin bindiği atın hemen arkasında ikinci olarak bitirmiye muvaffak olmuştur.

Yazısız karikatür

The Saturday Evening Post'tan

Ev haliyle Svetlana

STALİN'İN KIZI

Başından geçmiş bir aşk macerası

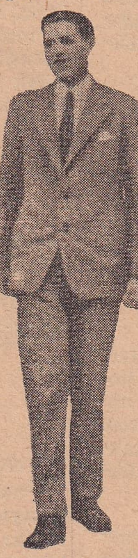
★ *Pour Tous'dan* ★

★

Balo haliyle Svetlana

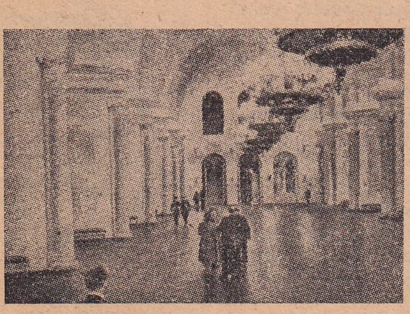
İhtilâlin yıl dönümü münasebetiyle 6 kasım 1945 te Stalin tarafından Kremlin sarayında büyük bir kabul resmi tertibedilmişti. Bu toplantı lüksü ve parlaklığı ile evvelkileri kat kat geçiyordu. Bu toplantıda yalnız 1917 ihtilâlinin zaferi değil, birkaç ay önce bitmiş olan İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi de kutlanmış oluyordu. Toplantıda politikacılar, yabancı diplomatlar, yüksek memurlar, kurmay subayları, bâzı gazeteciler ve tanınmış sanatkârlar vardı. Mutadı hilâfına Stalin, kızının baloya iştirak etmesine müsaade etmişti. Svetlana Stalin bir gece elbisesi giymişti ve saçları da usta bir berberin elinden çıkmıştı. Bu gecenin güzelleri arasında olmasa bile gençliği ve parlak bakışlariyle hemen dikkati çekenlerdendi. Geniş dans salonunun bir köşesine çekilmiş, biraz da melânkolik bir tavır takınmıştı. Melodileri genç Svetlana için yabancı olmıyan Strauss'un bir valsi çalmıya başlamıştı. Hiç kimse onu dansa kaldırmıyacak mı ? Kendisine karşı bir dostluk gösteren Mareşal Rokosovski, çocukluk arkadaşı Olga Molotov'u dansa davet etmişti. Yabancı diplomatlar onun varlığiyle alâkadar bile olmuyorlardı. Babasının sekreteri ve kendisinin de en iyi dostu olan Matmazel Kamneva ondan daha iyi eğleniyor görünüyordu. Birdenbire rüyalarından silkindi, uzun boylu bir delikanlı ondan soruyordu: "Yoldaş Stalin, bu dansı bana lûtfetmenizi rica edebilir miyim?" Svetlana biraz tereddütle, bir köşede Malenkov ve Suslov ile konuşmakta olan ve kızına hiç bakmıyan babasına bakarak ayağa kalktı. Masalardaki kadınlar Svetlana'nın, partönerinden memnun olduğunu anlamışlardı. Bu andan itibaren Svetlana hiçbir dansı kaçırmadı. Daima o genç adam kendisini dansa davet etti. Sovyet diktatörünün kızına tutulan bu narin ve zarif vücutlu güzel delikanlı kimdi? Sırtında ne bir üniforma vardı, ne de göze batacak bir şekilde giyinmişti.

Svetlana'nın bedbaht sevgilisi Kapler

Svetlana Stalin'in âşıkı Aleksey Kapler 28 yıl önce Leningrad'da doğmuştu. Babası eski bir Çarlık subayı olan bir matematik öğretmenidir. Genç Kapler, burjuva aslından olmasına rağmen kısa zamanda komünist hareketine karışmış, Komsomol teşkilâtına girmiş, gazetecilik faaliyetiyle kısa zamanda dikkati çekmiştir. Bir taraftan Komsomol gazetesinin resimlerini çizerken bir taraftan da jimnazı ve politeknik okulunu bitirmiştir. Fakat kendini gazetecilikte tanıtmış ve daha 17 yaşında iken en büyük sovyet gazetelerinden birinin yazı kadrosuna girmiştir. İkinci Dünya Savaşında cephede harb muhabiri olmuş, sonra doküman filmi ile sinemacılığa başlamıştır. Yeni rejimin kadrosu içinde yetişmiş olan bu çocuğu Svetlana için biçilmiş bir kaftan, Kremline lâyık bir damat olarak görenler acaba haklı mı çıkacaklardı ?

Bu balo gecesinden sonra Svetlana ve Kapler daha birçok defa karşılaşmışlardır. Bu karşılaşmalar gizli ajanların göz hapsi altında veya bir Gepeu subayının nezareti altında olmuştur. Tiyatroda ve operada birbirine randevular veren genç âşıklar, Svetlana'nın emniyetini sağlamıya memur hususi detektiflerin bakışları altında kısa kelimelerle birbirlerine aşklarını itiraf etmişlerdir. Fakat bu aşk Sovyet gizli polisinin şefi Beria'nın maharetiyle kısa bir zamanda kesilmiştir. Aleksey Kapler'i ortadan kaldırmayı Stalin ve Beria kararlaştırmışlar, bunun üzerine Kapler 19 mayıs 1946 da tevkif edilerek hapse atılmıştır. Burjuva aslından gelmesinin bir suç olduğunu öğrenen Kapler, asıl suçun Svetlana ile sevişmek olduğunu anlamakta gecikmemiştir. 25 yıl ağır hapse mahkûm olarak ilk önce Oranki, sonra da Karaganda esir kampına gönderilmiştir.

Sevgililerin tanıştığı Kremlin salonu

Kararlaştırılan randevulara gelmediğini görünce sevgilisinin başına gelen felâketi anlıyan Svetlana, çılgına dönmüş, fakat kimseye bir şey söyliyememiştir. İki hafta sabredebilmiş ve sonra gururunu çiğniyerek doğrudan doğruya babasına sormuştur: "Kapler nerede?" Stalin'in cevabı kısa ve soğuk olmuştur: "Aleksey Kapler bir halk düşmanıdır. Onu bir daha görmiyeceksin..."

Bunları biliyor musunuz?

★

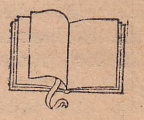
★ Köstebek her gün kendi ağırlığı kadar yiyecek yer. Fakat hayvanlar içinde en oburu, şüphesiz ki, örümcektir. Bir örümcek her gün kendi ağırlığının 22 misli yiyecek yer. 80 kiloluk bir insan onun kadar obur olsaydı, her gün kendisine altı yüz kiloluk dört öküz, on koyun ve sekiz kuzu temin etmek lâzım gelecekti.

★ Tanınmış artistlerden Bing Crosby, plâk doldurmak hususunda rekoru kırmıştır. 1.000 den fazla plâğı vardır. Kate Smith 1.000 e yakın plâkla ikinci gelmektedir. Guy Lombardo 800 ilâ 900, meşhur Frank Sinatra ise 240 plâk doldurmuşlardır.

★ Katiyetle bilinmemekle beraber, iptidai hayvanlar dost ve yabancıları ayırdedebilmektedirler. Balık sınıfı ise, aynı cinsten de olsa, tanımadıkları bir balığı gruplarına sokmamaktadırlar.

★ Mütehassıslara göre en derin uyku saatleri ilk yattığımız zamandır. Saatler ilerledikçe uykumuz da hafifler. Şu halde en faydalı uyku gece yarısından önceki uykudur. Sonraları uykumuz hafif olduğundan deliksiz bir uyku çekemeyiz.

★ Chambers Üniversitesi teletekni kısmında güneşin gürültülerini zaptedecek bir radar cihazı kurulmuştur.

KISKANÇ MISINIZ ?
Evet veya hayır

★ *Amour'dan* ★

EVLİ veya bekâr olun, kıskançlık daima sizi bahtsız edebilir. Şu soruları evet veya hayır diye cevaplandırıp bu husustaki vaziyetinizi anlamanız faydalı olmaz mı ?

1 — Sevdiğiniz adamı başka bir kadının elinizden almasından korkuyor musunuz ?
2 — Onunla birlikte kalabalık bir toplantıya gittiğiniz zaman, kendinizi yalnız, terkedilmiş hissettiğiniz oluyor mu ?
3 — Başka kadınlara karşı olan ilgisi sizi şüphelendiriyor mu ?
4 — Sizin yanınızda yabancı bir kadından bahsetmesi canınızı sıkıyor mu ?
5 — Sizi biraz ihmal etmişe benzediği zamanlar bundan korkuya kapılıyor musunuz ?
6 — Onu kıskandırmak ister miydiniz ?
7 — Güzelliğinizi kaybetmekten korkuyor musunuz ?
8 — Onun halleri size ağlamak arzusu veriyor mu ?
9 — Ondan sık sık zamanını nasıl geçirdiğini sorup öğrenmek ister misiniz ?
10 — Onu tanımadan evvel aşk macerası yaşadınız mı ?

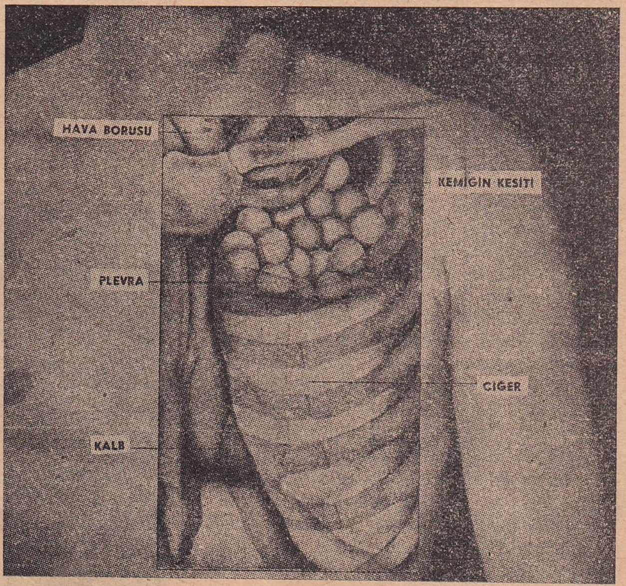

Eğer bu suallere 7 tane "evet" cevabı verebilirseniz, muhakkak ki siz çok kıskanç ve çok bahtsız bir kadınsınız. Beş "evet" vasat bir kıskançlığınız olduğunu gösterir. 7 den fazlası ise felâket demektir. Saadetiniz, sıhhatiniz için hislerinize hâkim olmıya çalışmalısınız.

VEREME KARŞI
ciğerin plâstik toplarla küçültülüşü

★

Elli yıl önce doktorlar, veremi, ciğeri küçülterek tedavi edebileceklerini keşfetmişlerdir. O zamandanberi bu işi yapmak için basit ve emin yolu aramaktadırlar. En eski metot bâzı kaburga kemiklerini çıkararak göğsün ciğere tazyik etmesini sağlamaktır. Fakat en yeni bir metot ise yuvarlak plâstik topları göğüs boşluğuna doldurarak ciğeri tazyik edip sıkıştırmaktır. Kaburgaları çıkarmadan yağ ile, lâstikle, parafinle ve hava ile ciğeri sıkıştırma metotlarına en son ilâve, bu plâstik toplardır. Vakıa, bu usul daha henüz tam mânasiyle tatbik edilmemektedir, fakat havadan maada diğer bütün usuller de muvaffakıyetsizliğe uğramışlardır. Havadan başka hiçbir yabancı madde kullanmamıya karar verilmiş iken en son buluş olan bu plâstik toplar bâzı tip veremde çok faydalı olmaktadır. Bâzı doktorlar bu yeni usulü de reddetmekte iseler de Denver'deki Yahudi Hastanesi inanılmaz neticeler elde etmişlerdir. Resimde plâstik topların 5 santim eninde kesilmiş kaburga kemiği arasından vücuda sokuluşunu ve ciğerin üst kısmını sıkıştırışını görüyorsunuz. Toplar doğrudan doğruya ciğere temas etmeyip vücutla ciğer arasındaki bir membrane üzerine tazyik yapmaktadırlar. Ciğerin ne kadar küçülmesi isteniyorsa o sayıda top konmaktadır.

Stravinski
Stokowski'yi nasıl bekletti?

1920 yılında bir gün hem Leopold Stokowski, hem de Igor Stravinski Berlin'de bulunuyorlardı. Stokowski, yakında Amerika'ya da bir seyahat yapacağından bahsedilen meşhur Rus kompozitörü Stravinski'yi ziyaret etmek istedi. Kompozitörün bulunduğu otele giderek oda kapısını vurdu. Kapıyı editör Oeberg açtı:

— Ne istiyorsunuz?

— Stravinski'yi görmek istiyorum.

— Banyo yapıyor, ben de onu görmek için bekliyorum.

— Lütfen onu görmiye geldiğimi söyler misiniz ?

Bunun üzerine Oeberg, Rusça içeriye doğru seslendi:

— Hey Igor, burada biri var, seni görmek istiyor.

Stravinski aynı lisanla cevap verdi :

— Atlat gitsin, başka zaman gelsin.

Oeberg tekrar bağırdı:

— Amerika'da bir senfoni orkestrasının şefi olduğunu söylüyor.

— Sor bakalım hangi orkestra imiş.

— Filâdelfiya orkestrası diyor.

— Hiç duymadım. Böyle bir orkestranın mevcudiyetinden dahi haberim yok. O herif yalancının biri. Atlat gitsin.

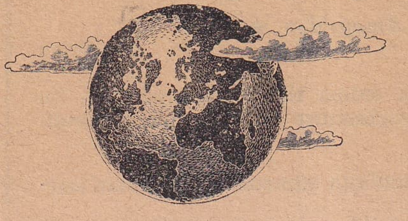
Stokowski, Rusça bildiği için bütün konuşulanları anlıyordu. Hiddeti son haddine gelmişti:

— Bir dakika, diye bağırdı. Filadelfiya diye Amerikada bir şehir vardır. Bu şehrin de bir orkestrası vardır. Ben de bu orkestranın şefiyim. Bunu size delillerle ispat edeceğim. Otelime gidip plâklarımı getireceğim, yalancı kimmiş görürsünüz.

Stokowski bir saat sonra bir çanta dolusu plâkla geldi. Gene içeri alınmadı, plâkları, çalınması için içeri verdi. Stravinski on, on iki plâk çaldıktan sonra Stokowski'yi içeri aldı. Stravinski Filâdelfiya orkestrasının mevcudolduğunu anlamakla kalmayıp aynı zamanda bunun iyi bir orkestra da olduğunu kabul etti.

★

DÜNYADAN

HABERLER

Amerika'nın yeni maliye bakanı

Mrs. Georgia Neese Clark, Birleşik Amerikanın yeni maliye bakanıdır. Kendisi 49 yaşında olup hayata sahne artisti olarak atılmış, sonra çiftçilik, satıcılık gibi çeşitli işler yapmıştır. Maliye bakanı olmadan evvelki son vazifesi Kansas'da Richland Bankası direktörlüğü idi. Kendisini yukarıki resimde yeni Amerikan dolârlarına yapılan kılişe için attığı büyük imzasiyle görüyoruz.

Londra canavarı

Öldürdüğü kurbanlarının kanını içen Londra canavarı Haigh, geçen ay zarfında İngilterede idam edilmiştir. Fakat Haigh yalnız insan kanı içmekle kalmamıştır. O, cinayetlerinin izini ortadan kaldırmak için kanını içtiği insanları bilâhare asitte eritmiştir. Katil fizyonomi bakımından yaptığı işlerle alâkası yokmuş gibi durmakta ve muhakemesi esnasında alınan resimlerin hepsinde mütebessim bir çehre ile gözükmektedir. Muhakeme kısa sürmüş ve hüküm derhal kıralın tastikinden çıkarak infaz edilmiştir.

Dünya vatandaşı

Ne âlemde ?

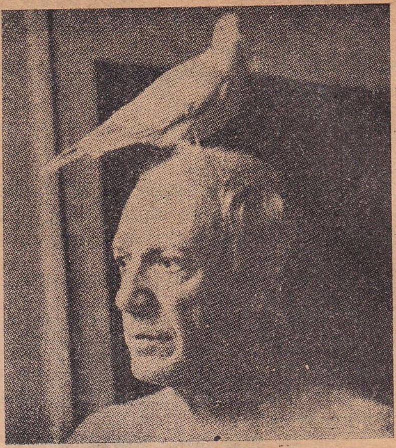
Birleşmiş Milletler delegelerinin Paris'te Chaillot sarayında yaptıkları toplantılar sırasında birkaç saat içinde bütün dünyaca meşhur olan genç Amerikalı Garry Davis ne âlemde?

Hatırlardadır ki, bu Amerikalı delikanlı memleketinin tabiiyetinden kendi isteğiyle istifa ederek kendini dünya vatandaşı ilân etmiş ve Chaillot sarayının bahçesinde portatif çadırını kurmuştu. Kimse onu konduğu bu bahçe köşesinden çıkarmıya muvaffak olamamış, adı bir peygamber veya bir şarlatan olarak gazete sütunlarına geçmiştir. Fakat sonradan ağır başlı ve ciddi bir genç olduğu anlaşılmıştır. Edebiyat ve siyaset dünyasından seçkin bir zümre, dâvasında onu haklı görmiye başlamış ve dünya vatandaşlığı artık ütopik bir tasavvur olmaktan çıkmıştır.

Bir Avrupa federasyonu mümkün olunca yarın bir dünya federasyonu niçin mümkün olmasın? Bu düşünce, Garry Davis'i dünya efkârı önünde bir hayalperest değil, realist bir insan yapmıştır. Paristeki bir kitapçı vasıtasiyle dünyanın dört bucağından kendisine binlerce mektup gelmektedir. Resmimiz dünya vatandaşının bürosu haline gelen bu kütüphanenin bir köşesini göstermektedir. Aralarında köylülerin, zengin sanayicilerin veya üniversite talebelerinin bulunduğu bu mektup sahipleri dünya vatandaşı Garry Davis'e büyük sempati göstermektedirler. Bu mektuplardan bâzılarında kırk elli bin frank gibi para yardımları da çıkmaktadır.

1949 ocak ayında üç yüz bin kişi kendisine, hareketinde müzahir olacağını resmen bildirmişlerdi.

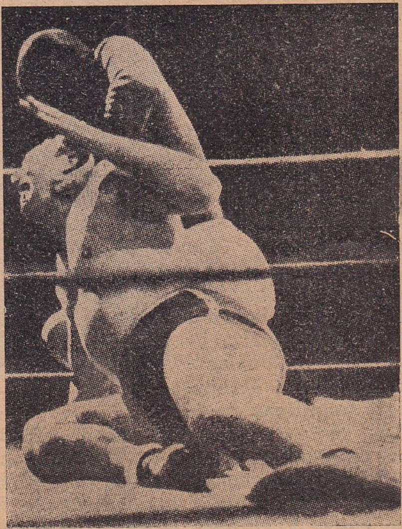

Picasso'nun yeni resim sergisi

İspanyol kanı taşıyan Fransız ressamı Pablo Picasso'nun geçen aylar zarfında Pariste açtığı sergi gene her zamanki kalabalığı celbetmiye muvaffak olmuştur. Modern sanatın en idealistlerinden biri olan Picasso güvercinlere karşı hususi bir alâka beslemektedir. Fakat son senelerde küçük oğluna karşı duyduğu sevginin bütün alâkalarının yerini tuttuğu söylenmektedir.

Maskeli güreşçi

Viyana'da Heumark'da yapılan serbes güreş müsabakaları geniş bir alâka toplamıştır. Bu müsabakalarda ismini yalnız İ.K. olarak tanıtan esrarengiz bir adam bütün rakiplerini kuvvetli tekniği ile mağlûbederek şampiyonluğu kazanmıştır. Halkın müthiş surette merakını tahrik eden bu maskeli şampiyonun esrarı gene halk tarafından çözülmüştür. Ringten inerken ahali üzerine hücum edip maskesini yırttıkları zaman altından Avusturyanın eski şampiyonlarından birinin çıktığı görülmüştür. Resimde maskeli adamı Belçikalı rakibi Bab Martin'i yenerken görüyoruz.

Otto Abetz mahkûm oldu

İşgal esnasında Almanyanın Paris büyük elçiliğini yapmış olan Otto Abetz, adalet huzurunda hesap vermiş ve yirmi yıl ağır hapse mahkûm olmuştur. Bir zamanlar, muzaffer bir komutan gibi Nazi şeflerinin yanında, hattâ aşağıdaki resimde görüldüğü gibi onlardan birkaç adım ilerde yürüyen Abetz, bugün eski bir elbise içinde mahkeme huzuruna çıkmıştır. Paris'te yapılan bu yargılama esnasında Abetz: "Fransaya daima candan bir dostluk besledim" demiştir. Bu haberi yazan Fransız gazetesi, onun bu sözleri utanmadan nasıl söylediğini ilâve etmektedir. Zira Abetz'i itham eden dosyası 200 küsur sayfayı geçmektedir. Çeşitli suçlar arasında ırkçı fikirlerin tesiriyle 120.000 Yahudinin imha edilmiş olması da vardır. Pek meraklı olan muhakeme safhalarını bilhassa iki kadın sessizce ve soğuk kanlılıkla takibetmekteydi. Bunlardan birincisi aslen Fransız olan karısı Suzanne Debrouchére, ikincisi de metresi Ernie Noah'tır.

GOETHE'NİN İki yüzüncü YIL DÖNÜMÜ

★

BÜYÜK Alman şairi Goethe'nin doğumunun iki yüzüncü yıl dönümü, dünyanın birçok yerlerinde olduğu gibi memleketimizde de kutlandı. Bu kutlamıya, yazılariyle münevver tabakamız, üniversitedeki törenle ilim muhitimiz, radyoda ve tiyatrolarımızdaki çalışmalariyle sanat âlemimiz katıldı. 28 ağustosta İstanbul Üniversitesinde yapılan büyük toplantıda Dr. Adnan Adıvar, Prof. Tevfik Remzi Kazancıgil, Dr. Burhanettin Batıman, Dr. Gerhard Kessler, Şârâ Bil büyük şairin sanat şahsiyeti üzerinde konuştular. Heinz Anstock ve Melâhat Togar almanca ve türkçe şiir örnekleri okudular. Goethe'nin eserlerinden mürekkep bir sergi İstanbul Üniversite Kütüphanesinde, türkçeye yapılan tercümelerin sergisi de İstanbul Muallimler Birliğinde açıldı. Radyolarımızda yapılan konuşmalar ve müzik yayımları da güzel oldu. İstanbul Şehir Dram Tiyatrosunun, kış mevsimine "Faust" temsili ile girmesi ve Ankara Devlet Tiyatromuzun da bu jesti tekrarlaması memleketimizde bu insan şaire karşı gösterilen canlı alâkanın delilidir.

Goethe'nin çalışma odası

Bir veliaht ev işlerinde

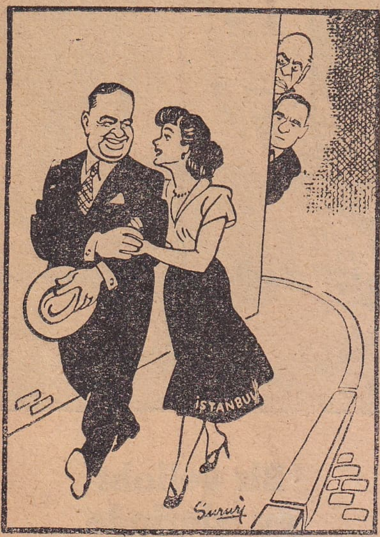
Yukardaki resimde elindeki paspası temizlemek üzere kapıdan çıkan hamarat ev kızı, Holânda tahtının müstakbel vârisi Prenses Beatrix'dir. Beatrix, sırası gelince Holânda tahtına oturacak üçüncü kadın kıraliçe olacaktır. Bu küçük fakat ileri Avrupa memleketinin saray mensupları yaşadıkları tam demokratça hayatla meşhurdurlar.

Ayakkabı tamir barı

Amerikada yeni bir tip bar pek rağbettedir. Ancak bu barda, herkesin tahmin ettiği gibi, sadece içki içilmez. Burada ayakkabınızdaki ufak sökükler dikilir, eskiyen veya kırılan topukların yerine yenisi takılır, velhasıl ayakkabıya ait bütün ufak tefek tamirat yapılır. Bütün bu işler pek kısa bir zamana sığdırılır. Zaten ayakkabı tamir barının hususiyeti bütün tamiratın mümkün olan süratle yapılmasıdır. Bu sürat tezgâhın arkasında bulunan komple makine sayesinde kabil olabilmektedir. Bütün cazibesine rağmen bu buluşun memleketimizde yaşıyanlar için bir yenilik tarafı olmadığı da meydandadır.

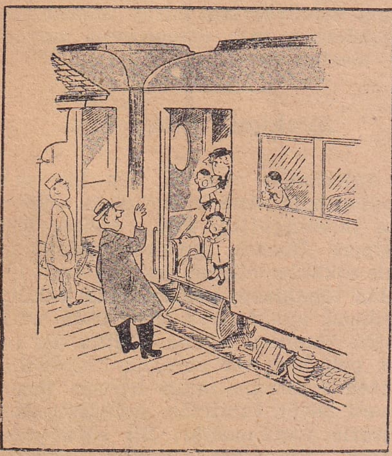
Seçme karikatürler

Bâzı bakanlar valimizi yerinden kaldırmak için uğraşıyorlar... (Gazetelerden)

Arkadakiler — Gel, şu adamın elinden kadını alalım.

Hürriyet'ten

— Güzel eğlenceler karıcığım...

Ladie's Home Journal'dan

— Hayır, henüz bir teklifte bulunmadı anne... Evet, ben sana haber veririm...

Colliers'ten

Oscar mükâfatı

Her yıl en güzel filim, en mükemmel artist ve rejisörlere verilen Oscar mükâfatlarının mahiyeti nedir ?

1927 yılında Hollywood'ta kurulan Amerikan Sinema Sanat ve İlimleri Akademisi, sinema şirketlerini, artist ve rejisörleri teşvik maksadiyle her yıl senenin en güzel filim, en mükemmel artist ve rejisörlerini mükâfatlandırmıya karar vermiş ve bu maksatla yapılan bir seçimden sonra takdire lâyık eser ve sanatkârlara birer altın heykel hediye etmiye başlamıştır. Bu heykelcikler her ne kadar maddi bakımdan pek kıymetli şeyler değilse de mânevi kıymetleri son derece yüksektir. Zira bu müsabakaya, eserlerine güvenen bütün dünya filim şirketleri iştirak edebilirler ve mükâfatı kazanan filim veya artistler bu filmi meydana getiren şirket veya prodüktörlere milyonlarca dolâr kazandırırlar.

Oscar mükâfatını kazanan filim artistlerine verilen heykel

"Oscar" bu heykellere verilen isimdir. Bunun da kısa bir tarihçesi vardır. 1928 de ilk heykel imal edildiği zaman Sinema Akademisinin baş sekreteri küçük heykeli amcası Oscar'a benzetmiş, bunun üzerine o zamandanberi bu heykellere "Oscar" denilmiş ve mükâfatların ismi de "Oscar mükâfatı" olarak kalmıştır.

Mükâfat kazanacak eserleri tâyin etmek için mekanizması oldukça karışık bir seçim yapılmaktadır. Hattâ mütehassısların söylediklerine bakılırsa bu seçimlerde sanat ölçülerinden bir hayli ayrılınmakta, ticari menfaatlerin tesiri altında kalınmakta ve küçük çapta da olsa entrikalar çevrilmektedir. Bu seçimler şu şekilde cereyan eder: Müsabakaya iştirake lâyık filimler iki dereceli bir seçimle tâyin edilir. Birinci merhale eleme mahiyetindedir. Bu seçime profesyonel sendikaların bütün üyeleri iştirak ederler. Herkes kendi sahasını ilgilendiren husus hakkında reyini kullanır. Senaryo muharrirleri en güzel senaryoyu, aktörler en mükemmel aktörü, rejisörler en iyi rejisörü seçerler. Bu ilk turda en çok oy alan 5 filim, 5 artist ve 5 rejisör finale iştirake hak kazanmış olurlar. Meselâ bu yıl şu filimler finale kalmıştır: Rejisör Anatole Litvak'ın çevirdiği "The Snake Pit = Yılan Çukuru", Rejisör John Huston'un "The Treasure of Sierra Madre = Sierra Madre'nin Hazinesi", Rejisör J. Negutesco'nun "Johnny Belinda", Rejisör Sir L. Olivier'nin "Hamlet", Rejisör Powel ve Presburger'in "The red Shoes = Kırmızı Ayakkabılar".

Bunlar arasında «Hamlet» 1948'in en güzel filmi olarak seçilmiştir. Yılın en iyi rejisörünün Anatole Litvak olduğu, en mükemmel artistlerin de "Snake Pit" teki rolü için Olivier de Havilland ve "Hamlet" teki rolü için de Sir Laurence Olivier olduğu ittifakla kabul edilmiştir.

Final, seçimlerin ikinci ve son merhalesidir. Bu seçimde yalnız Akademi üyeleri oy vermek hakkına sahiptirler. Hollywood'taki Akademi 1927 de filimlerin kalitesini yükseltmek maksadiyle kurulmuştur.

Kadınlara sarkıntılık salgını devam ederse

Bu gidişle neler göreceğiz...

Hürriyet'ten

DIŞ OLAYLAR

Marshall Plânı ve Türkiye

Avrupa İktisadi İşbirliği teşkilâtına mensup 19 milletin temsilcileri 31 ağustosta gizli bir toplantı yapmışlar ve teşkilâtın başkanı ile genel sekreteri tarafından tanzim edilen raporu tasdik etmişlerdir. Rapor, Marshall Plânının Amerikalı idarecilerine gönderilecektir. Teşkilâtın genel sekreteri Marjolin, 1949 - 1950 yılı dolâr yardımının taksimi hakkındaki rakamları açıklamıştır. Buna göre, Türkiyeye 61.700.000 dolâr yardımda bulunulacak ve ayrıca 58.300.000 dolârlık bir tiraj hakkı tanınacaktır.

Arnavutluk Kominform-dan ayrılacak mı?

Gelen haberlere bakılırsa, Arnavutluk yakında Kominform'dan ayrılacaktır. Arnavutlukla Yugoslavya arasında gizli görüşmeler yapıldığı bildiriliyor. Yugoslavyanın, Arnavutluk üzerinde sıkı bir iktisadi abluka kurduğu ve Arnavutluğu pek müşkül bir durumda bıraktığı da ayrıca belirtilmektedir.

Finlândiya'daki grevler

18 ağustosta Finlândiyada, hükümeti devirmek için komünist partisi tarafından desteklenen ve yüz elli bin kişinin iştirak ettiği umumi bir grev ilân edilmiştir. Limanlarda bütün faaliyet durmuş, greve iştirak etmek istemiyenlerle grevciler arasında çarpışmalar olmuş, işe polis müdahale etmiş ve bir grevci ölmüştür. Fin komünist partisi, Rusyadan yardım talebinde bulunacağını söyliyerek hükümeti tehdidetmiştir. Buna rağmen, Fin hükümetinin sıkı tedbirleri sayesinde grev, umulan neticeyi vermemiş, grevciler işleri başına dönmüşlerdir.

Tito - Stalin çekişmesi

Avusturya Sulh Antlaşması müzakere edilirken Rusya, Yugoslav isteklerini desteklememiştir. Bunun üzerine Belgrad hükümeti Moskovaya bir nota vermiş ve bunu karşılıklı notalar ve hücumlar takibetmiştir. O kadar ki, bu iki eski dost birbirlerini sahtekârlık, hainlik ve faşistlikle itham kadar varmışlardır. Diğer taraftan Amerika, Moskova ile mücadelesinde Tito'yu desteklemek kayesiyle Yugoslavyaya bir çelik fabrikası için lâzım olan malzemeyi bir Amerikan şirketinden satın olması izni vermiştir. Ayrıca, Milletlerarası Bankanın bir heyeti, Yugoslav hükümetinin istikraz taleplerini incelemek üzere Belgrad'da bulunuyor. Hâsılı, Tito ile Stalin arasındaki mücadele had bir safhadadır. Rusya, Yugoslav komünistlerini, Tito'yu devirmiye davet ederken, Yugoslavyada Tito'ya karşı bağlılık gösterileri yapılıyor.

Dolâr Konferansı sona erdi

Washington'da İngiltere, Birleşik Amerika ve Kanada maliye bakanları arasındaki görüşmeler 12 eylûlde müspet neticelerle sona ermiştir. Sterlin sahasiyle dolâr sahası arasında bir muvazene kurmak için on maddelik bir program kabul olunmuştur.

Avrupa Birliği Konferansı

Avrupa Birliği Konseyi Dışişleri Bakanları Komitesinde memleketimizi temsil eden Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, dönüşünde: "Avrupa Birliğinin başlangıcı ümidin fevkinde cesaret verici olmuştur. Avrupa Birliğinden Avrupa sulhunun sağlanması ve Avrupanın yükselmesi için milletler büyük şeyler beklemekte haklıdırlar. Ancak bu müşkül işi başaracak olan müesseseyi başaramıyacağı işlerle şimdiden karşı karşıya koyarak, onu, akamete uğratmaktan ve daha doğarken başarısızlığa sevketmekten çekinmek lâzımdır.

Filibe konsolosluğumuza yapılan tecavüz

9/10 eylûl gecesi Bulgaristandaki Filibe Konsolosluğumuz binasının kapısında bir bomba patlamıştır. Cümle kapısı harabolmuş ve camlar kırılmıştır. Bir bomba da dışarda patlamamış olarak bulunmuştur. O sırada sokaktan geçen bir kadından başka yaralanan yoktur. Bunun üzerine Dışişleri Bakanlığımız sert bir nota vererek Bulgaristandaki konsolosluklarımızın normal faaliyetine mâni olan ve memurlarımızın hayatını tehlikeye koyan hareketleri protesto etmiştir. Ayrıca, hükümetimizin, ittihaz edeceği hattı hareket ve kararları tespit etmeden önce Bulgar hükümetince alınacak tedbirleri öğrenmek istediği de belirtilmiştir.

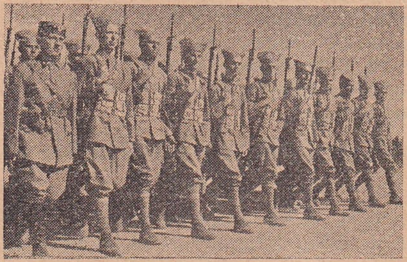
İngiliz lirasının düşürülmesi

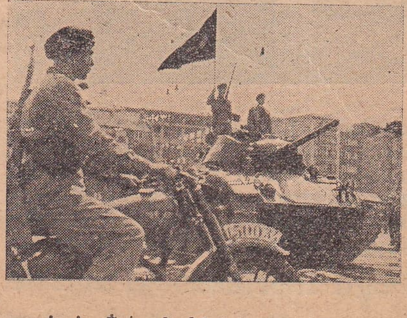
İngiliz Maliye Bakanı Sir Stafford Cripps 18 eylûlde radyo ile yaptığı bir konuşmada İngiliz lirasının kıymetinin 4.03 dolârdan 2.80 dolâra düşürüldüğünü ilân etmiştir. Bu haber bütün dünya maliye çevrelerinde büyük tepkiler yapmış, İngiltereye bağlı dominyonlarda ve sterlin çevresine giren bâzı memleketlerde paralar bu yeni vaziyete göre ayarlanmıştır.

İÇ OLAYLAR

Zafer bayramı

30 Ağustos Zafer Bayramı Ankara, İstanbul, Dumlupınar'da ve bütün yurtta coşkun gösterilerle kutlanmıştır. Ankaradaki törene bir bölük, resimde görüldüğü gibi, Başkomutanlık Meydan Muharebesine giren kıtaların kıyafeti ile iştirak etmiş ve şiddetle alkışlanmıştır. Diğer

resmimiz İstanbuldaki geçit resmine iştirak eden motorize bir birliği göstermektedir.

Başbakanın seyahati

Doğu seyahatine çıkan Başbakan Şemsettin Günaltay 5 eylûlde Erzurumda yaptığı bir konuşmada bâzı gazeteler için : «Kendilerini karşılıyacak mesuliyet çok ağırdır ve bunun çok vahim âkibetleri olabilir : İntibaha gelsinler ve hareketlerini ona göre nizamlasınlar» demiştir. 7 eylûlde Elâzığ'da yaptığı bir konuşmada ise: «Erzurumdaki hitabemden maksadım, basını tahdit ve tehdit değil, ikaz etmekti» demiştir. Başta İstanbul matbuatı olmak üzere muhtelif siyasi gazetelerimiz bu hususta Başbakana şiddetli cevaplar vermişlerdir.

Trakya manevraları

Trakyada kara, hava ve deniz kuvvetlerimizin bir kısmının iştirakiyle 9 eylûl sabahı başlayıp 10 eylûl günü öğle üzeri biten askerî tatbikat, cumhurbaşkanı, millî savunma bakanı, genelkurmay başkanı, Amerikan büyük elçisi, Amerikan askerî yardım heyeti başkanı, İngiliz ataşemiliteri, diğer general ve amirallerimizle yüksek rütbeli İngiliz ve Amerikan subayları ve basın temsilcileri tarafından takibedilmiş ve bu vesile ile şa[...] lı ordumuz yüksek kudret ve baş[...] sını bir defa daha göstermişti[...]

eylûlde Safra köyü eski uçak alanında halkın coşkun gösterileri arasında bir buçuk saat süren parlak bir geçit resmi yapılmıştır. Dış kapaktaki resmimiz bu manevraya iştirak eden motorize kuvvetimizi göstermektedir.

Celâl Bayar'ın Ödemiş nutku

Kurtuluş yıl dönümünü kutlamak ve yeni parti kinasının açılış töreninde bulunmak üzere Ödemiş'e giden Demokrat Parti Başkanı Celâl Bayar, Ödemişlilere bir nutuk vermiştir. Celâl Bayar, iktisadi sıkıntılar üzerinde durmuştur. Bilâhare, İnönü'nün Ege seyahatindeki sözlerini cevaplandırmıştır. Demokrat Parti Başkanı, burada devlet reisinin günlük politika cereyanlarının içine kadar sokulmasının mahzurlu olacağını belirtmiş, husumet ve şiddet politikasının Demokrat Partide değil, iktidar partisinde görüldüğünü ilâve etmiştir.

Ankara'daki askerî tatbikat

5 eylûlde Ankara civarında yapılan bir tatbikat, memleket mikyasında bir ilgi uyandırmıştır. Bu tatbikatta takviyeli bir taburla bir batarya, uçaklarla Ankaradan Konyaya nakledilmiştir. Tatbikat esnasında indirme - bindirme talimleri ve havada uçuş sırasında gözetilmesi gereken hususlar dikkate alınmıştır. Resmimiz bu tatbikatta kahraman erlerimizi iş başında göstermektedir.

Sel felâketi

Eylûlün ilk haftasında başlıyan sürekli yağmurlar yüzünden Kocaeli ile Tuzla arasındaki geniş arazi sular altında kalmış, bir kısım köprüler yıkılmış ve tren hattı ciddi hasara uğramıştır. Bu yüzden muhtelif istikametlerden Haydarpaşaya gelen trenlerin bir kısmı İzmit ve Gebzede kalmıştır. Yolu kontrol için Gebzeden hareket eden bir lokomotif yolda ...vrilerek bir kişi ölmüş, üç kişi ...lanmıştır. Ayrıca Çayırova is...n binasını seller sürüklemiş, bir memur boğulmuştur. İzmit, Bursa ve Mudanyada da hasar çoktur. Birçok köylerde evler yıkılmış, Orhangazi ile Gemlik arasındaki şosenin dört kilometresi tamamiyle harabolmuştur. Mudanyada zeytin mahsulünden iki milyon liralık zarar olduğu tahmin ediliyor.

İngiliz donanmasının limanımızı ziyareti

İngilterenin Akdeniz filosuna mensup Newcastle kruvazöriyle Surprise firkateyni, Akdeniz filosu başkomutanı Oramiral Sir Arthur J. Power'un komutasında olarak 1 eylûlde İstanbula gelmiş ve bir müddet kalmışlardır. Resmimiz İngiliz denizcilerini Taksimdeki Cumhuriyet âbidesine çelenk koyma merasiminde göstermektedir.

İzmir Enternasyonal Fuarı

1949 İzmir Enternasyonal Fuarı, 12 devletin iştirakiyle 20 ağustosta açılmıştır. Lausanne kapısı önünde yapılan törende İzmir belediye başkaniyle ekonomi ve ticaret bakanı birer konuşma yapmışlardır. Konuşmayı müteakıp bakan tarafından kordele kesilmiş ve fuara girilmiştir.

Doğu illerimizdeki zelzele

Erzurum, Erzincan, Bingöl ve Tunceli illerimiz, 17 ağustosta başlayıp günlerce devam eden bir zelzele felâketine uğramış, mühim hasar ve zayiata sebebiyet vermiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı felâket mıntakasına yiyecek, sağlık ekipleri ve ilâç göndermiş, ağır yaralılar hastanelere kaldırılmıştır. Son blânçoya göre tespit edilen insan kaybı 315, yaralı 352 dir. 3160 ev oturulmıyacak hale gelmiştir. Hayvan kaybı 1141 dir.

Kırdar meselesi

Bu, İstanbul için cidden büyük bir meseledir. Çünkü, bu şehir kurulalı böyle âşık bir imarcı görmemiştir. Lütfü Kırdar, büyük inanı ve sevgisi, eşsiz cesareti ve çalışkanlığı ile devirlerin nadir yetiştirdiği idealist bir idare adamıdır. İstanbulun yüzü, onun çalışmalariyle değişti ve medenî bir hal aldı. Bir on yıl daha, onun burasını bir Avrupa şehri yapmasına kâfidir zannındayız.

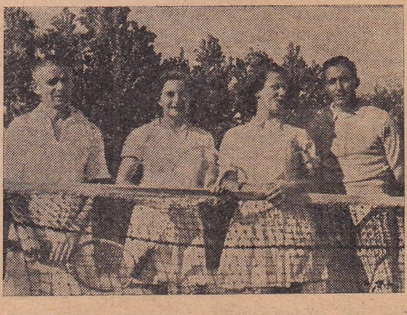
33 vatandaşın kurşuna dizilmesi

Meclis toplantılarında Demokrat Parti ile iktidar partisi arasında şiddetli münakaşalara sebebolan, yedi yıl önce Van'ın Özalp ilçesinde 33 vatandaşın muhakemesiz olarak kurşuna dizilme hâdisesi nihayet Millî Savunma Bakanlığı tarafından mahkemeye intikal ettirilmiş bulunmaktadır. Eski Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Mustafa Muğlalı, Tümgeneral Rasim Saltuk, Albay Şükrü Sözen, Yüzbaşı Vahdet Yüzgeç, Yedek Teğmen Necdet Bilgey, hazırlık tahkikatını müteakıp tevkif edilmişlerdir. Mahkeme devam etmektedir.

SPOR

İstanbuldaki tenis müsabakaları

İstanbul enternasyonal tenis birinciliklerinin dördüncü yıl karşılaşmaları 20 - 30 ağustos arasında Tenis - Eskrim - Dağcılık Kulübünün kortlarında yapılmıştır. Bu seneki müsabakalar çok alâka çekici olmuştur. Bu yıl karşılaşmalara iştirak eden milletler şunlardır: Almanya, Avus-

tralya, Avusturya, Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya, Lübnan ve Türkiye. Neticeler: Tek kadınlar: A. Bossi (İtaya), Tek erkekler: Baron G. Von Cramm (Almanya), Çift erkekler: Von Cramm - Harper (Almanya - Avustralya), Karışık: Curry - Von Cramm (İngiltere - Almanya), Çift kadınlar: Muallâ Grodetzki - Bahtiye Musluoğlu (Türkiye). Eylûlün ilk haftasında Ankarada da müsabakalar yapılmış ve orada da aynı alâka ile takibedilmiştir. Çok temiz ve nezih bir spor olan tenise karşı bu rağbet bizi sevindirmektedir.

Buraya aldığımız resim, İstanbuldaki müsabakalar esnasında bir dinlenme anında oyunculardan birkaçını göstermektedir.

Bordeaux'daki atletizm karşılaşmaları

3 eylûlde Fransa'nın Bordeaux şehrinde milletlerarası Ordular atletizm müsabakaları açılmıştır. Türk ekipi 1500 ve 5000 metrelerde iki birincilik kazanarak binlerce seyirci huzurunda iki defa İstiklâl Marşımızı çaldırmış ve bayrağımızı şeref direğine çektirmiştir. Atletlerimiz dönüşlerinde İstanbulda coşkun tezahüratla karşılanmışlardır.

Türkiye - Avusturya atletizm müsabakaları

Türkiye - Avusturya atletizm millî müsabakaları 18 ve 21 ağustosta

İstanbulda İnönü stadında yapılmıştır. Avusturyalı atletler cidden muvaffak olmuşlardır. Ancak müsabakaların sonunda bizimkilerin ikincilik ve üçüncülükte fazla muvaffak olmaları puvan sayımızı artırmıştır. Böylelikle Türkiye 92 puvanla birinci, Avusturya 90 puvanla ikinci olmuşlardır. Müsabakalar bitince derece alan atletlere Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Atletizm Federasyonu Başkanlığı tarafından kupa ve madalyeler verilmiştir. Resmimiz misafir atletleri geldikleri gün garda göstermektedir.

Akdeniz kupası atletizm müsabakaları

Bu yıl İstanbulda tertibedilen Akdeniz kupası atletizm müsabakaları 9-11 eylûl arasında yapılmıştır. Müsabakalara yalnız İtalyan atletleri gelmiştir. İspanya, Fransa, Yunanistan, Mısır, Suriye ve Lübnan iştirak etmemiştir. Böylelikle müsabakalar pek sönük geçmiştir.

KÜLTÜR

Maarif Şûrası

22 ağustosta Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Başbakan Şemsettin Günaltay'ın nutku ile açılan Maarif Şûrası, beş komisyon halinde çalışmıştır. Lise ve ilkokul programlarını inceleme komisyonları, lise ve ilkokul müfredât programları üzerinde birçok kararlar almışlardır. Bu arada, liselerin dört yıla çıkarılması, ilkokullardaki tarih öğretiminin daha kolay bir hale konulması kararlaştırılmıştır.. Öğretmen Yetiştirme Komisyonu da, eğitim enstitülerine alınacak öğrencilerin imtihandan geçirilmesi, eğitim enstitülerinde öğretim süresinin iki yıl olması, mesleki formasyonla bilgi dersleri çalışmalarının bir arada yürütülmesi ve öğretimle tatbikatın birbirinden ayrılmaması gibi hususlarda karara varmıştır. Şûra, 31 ağustosta millî eğitim bakanının bir nutku ile kapanmıştır. Şûranın kararı üzerine liselerdeki öğretim süresi millî eğitim bakanlığı tarafından dört yıla çıkarılmıştır.

Türkiye Turizm Kurumu

Memleketimizi tarihî, içtimai, ilmî ve tabiî kıymetleri, inkılâpları fikirleri ve sanatı ile yabancı memleketlerde tanıtmak, yurt aleyhinde dış memleketlerde arasıra görülen menfi propagandaları önlemek, iç ve dış turizmin gelişmesini ve yabancı turistlerin memleketin turistik değerinden faydalanmasını sağlamak maksadiyle bir cemiyet kurulmuştur. Türkiye Turizm Kurumu (kısaca Türktur) adını taşıyan bu cemiyet Nadir Nadi, Cihat Baban, Selim Ragıp Emeç, Yahya Kemal Beyatlı, M. Faruk Gürtunca, Ali Naci Karacan, Enis Tahsin Til, Ahmet Emin Yalman ve Vedat Nedim Tör gibi aydınlarımızın teşebbüsü ile ilk toplantısını yapmıştır.

Gazetecilik âleminde

Yaz ayları gazetecilik ve bilhassa mecmua ve kitapçılık âlemimiz için ölü mevsimdir. Son baharla beraber bu âlemde hayat hareketi başlar. Şimdi Babıâli bu hareket günleri için hazırlıktadır. Yeni yeni mecmualar daha çıkmıya başlamıştır veya hazırlıklarını bitirmek üzeredir. Bu arada Tahsin Demiray'ın, Yaşar Nabi Nayır'ın ve Arif Bolat'ın teşebbüslerini sayabiliriz. Fakat en mühim hareket gündelik gazetecilik âlemimizdedir. Meselâ Habip Edip Törekan «Yeni İstanbul» adiyle bir gündelik gazete için yeni bir makine getirdi. «Vatan» gazetesi de keza yeni getirttiği makine ile çıkmıya hazırlanmaktadır. Diğer gazetelerde de kımıldanışlar vardır. Maruf tâbiriyle devlerimiz çarpışacaktır. Fakat bugünün en mühim okuyucu kitlesini elinde tutan «Hürriyet» gazetesinin yüksek tirajını oynatabilecekler mi? Bu, cidden meraka değer bir meseledir.

İstanbul Sergisi pulları

P.T.T. idaresi İstanbul Sergisi dolayısiyle üç parçadan ibaret bir pul serisi çıkarmıştır. Bu pulların 15 kuruşluğu kahve rengi, 20 kuruşluğu koyu mavi ve 30 kuruşluğu ise nefti renktedir. Her üçünde de İstanbul Sergi Sarayının güzel bir resmi bulunan bu pullar İstanbul Darphane ve Damga Matbaasında tipografi usuliyle basılmışlardır.

Refik Halit Karay'ın yeni romanı

İnce esprili bir üslûba sahip roman üstadı Refik Halit Karay, «Türk Prensesi Nilgün» adlı nefis bir roman yazmıştır. Henüz tefrika dilmekte olan bu romanında kıymetli edebiyatçımız, yürüdüğü sanat yolunda en mütekâmil seviyeye ulaştığını ispat etmektedir.

GÜZEL SANATLAR

Muammer Karaca'nın jübilesi

Değerli halk sanatkârımız Muammer Karaca'nın yirmi beşinci sanat yılı, Ankarada Küçük Tiyatro'da verilen bir müsamere ile kutlanmıştır. Henüz genç ve en verimli bir yaşında sanat hayatının mühim bir kademesini atlıyan sanatkâr, kendi kurduğu operet heyetiyle «Fuar Yıldızı» ve «Lükûs Hayat» operetlerini temsil etmiştir. «Fuar Yıldızı» nda Arşaluz Çıtırpıtıryan rolündeki başarısını bir defa daha alkışlamak fırsatını kazanan Ankaralılar, sanatkâra ve jübilesine karşı büyük bir alâka göstermişlerdir.

İstanbul Sergisindeki resim galerisi

1 ekimden 29 ekime kadar devam edecek olan İstanbul Sergisinde güzel bir resim galerisi açılmıştır. İstanbulun tabii güzelliklerini ve atmosferini veren eserlerden mürekkep olan bu sergiye muhtelif ressamlarımız katılmıştır. Galeriye konan eserlere ressamlarımız âzami dört eserle iştirak etmişler ve bir sanat jürisi bunlardan seçmeler yaparak galeriyi vücuda getirmiştir.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Tarih Boyunca Kadın - Erkek Dedikoduları

Toplıyan: Mehmet Zeki Pakalın. İstanbul, Ahmet Sait Matbaası, 1949. 303 sayfa, 250 kuruş.

OSMANLI tarihine dair etütler ve bu arada dilimize dair bir «Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü» kazandırmış olan Mehmet Zeki Pakalın, son olarak «Tarih Boyunca Kadın, Erkek Dedikoduları» nı bir araya getirmiştir. Muharririn önsözde de belirttiği gibi, otuz yıl içinde okuduğu eserlerden aldığı notlarla meydana getirilmiş olan bu kitap, adından da anlaşılacağı üzere muhtelif müelliflerden seçilmiş parçalardan ibarettir. Eurepides'ten Paul Géraldy'ye, Ömer Hayyam'dan Hikmet Feridun Es'e kadar çeşitli kimselerin yazıları arasından seçilmiş olan bu parçaların içinde cidden zarifleri ve nükteli olanları vardır. Kitabın birinci kısmını kadın ve erkeğe, ikinci kısmını evlilik ve bekârlığa dair söylenmiş sözler, üçüncü kısmını da gene bu mevzular üzerine yazılmış manzumeler teşkil etmiştir.

Ağlama Duvarı

Yazan: Reşat Enis. İnkılâp Kitabevi, 1949. 290 sayfa, 250 kuruş.

REALİST Türk romancılarının ön safında gelen Reşat Enis, «Toprak Kokusu» ve «Ekmek Kavgamız» dan sonra şimdi de «Ağlama Duvarı» nı verdi. Muharririn kendi ifadesiyle bu roman, önünde sosyal ve moral sefaletimize ağlıyacağımız bir duvardır. Eserin kahramanı Selâmi, çeşitli ıstıraplar içinde büyümüş ve ekmek kavgasına atılmış bir İstanbul çocuğudur. Reşat Enis, İstanbulun fakir semtlerindeki halkın arasına samimiyetle karışmış, acıları dinlemiş, içtimai dertler karşısındaki tepkileri ustalıkla tespit etmiştir. Kazanç için her şeyi mubah gören bir gazetecilik âlemi ve Zeytinburnu'ndaki gece kondular, zannederiz, bir sanat eserine ilk defa olarak girmiştir. Reşat Enis'in kendine has bir roman tekniği var: Kahramanını alıyor, hayat süresi içinde rasladığı kimselerin hikâyeleri veya ufak tedayilerle hatırlanılan çeşitli sahneleri romanın ana mihveri etrafına diziyor. Bu müşahede yığını, eseri dağınıklığa götürdüğü için tenkidedilebilir, fakat muharriri, klişeleşmiş roman tarzlarından kurtarmak için modern mânasiyle Batı romanına yaklaştırdığı da gözden kaçmamaktadır. «Ağlama Duvarı» nı böylece, teknik ve takdir hislerimiz el ele yürüyerek okuduk. Tenkidedilecek bir başka nokta da, muharririn, münhasıran hayatın hep zakkum gibi acı taraflariyle meşgul olmasıdır. Hayatın daima böyle taraflarını arayıp bulması, hattâ bulamazsa icadetmesi onun realizmini gölgelendermektedir. Halbuki hayatın, en müşkül şartlar içinde bile aydınlık bir sahnesi, bir güler yüzü vardır. Reşat Enis bunu görmek istemiyor, böylelikle de bir nevi karamsarlığa düşüyor. Kahramanın, cemiyetin en alt tabakasından en üsttekine, pek garip bir şekilde elde edilmiş bir piyango ikramiyesiyle atlayıvermesi de, realist sanatkârın icat kabiliyeti aleyhine bir nottur. Bütün tenkidlerimize rağmen, şurası muhakkak ki, son yıllar içinde halk tabakalarımız arasında esen felâket rüzgârlarına, ahlâk buhranlarına, sosyal düzensizliklere, bir sanat eseri çerçevesinde onun kadar temas etmiş bir romanımız henüz yazılmış değildir.

La Fontaine'in Masalları

La Fontaine'den manzum olarak çeviren: Orhan Veli Kanık. Doğan Kardeş yayınları. İki kitap; her biri 30 sayfa, 50 şer kuruş.

DÜNYA milletlerinin malı olmuş ve her medenî dile birçok defalar tekrar tekrar tercüme edilmiş klâsik bir eserin, hem de çocuklara hitabeden bir eserin yeni baştan çevrilmesindeki güçlüğü takdir ettiğimiz için Orhan Veli Kanık'ın La Fontaine tercümesini şiddetle alkışlıyoruz. Vedat Nedim Tör'ün dediği gibi, şimdiye kadar yapılan muhtelif La Fontaine tercümeleri bugün yaşıyan türkçemize aykırı, yapma bir nazım dili ile çevrilmiş olduktan başka birçok kere de asıllarına benzememektedirler. İşte Orhan Veli Kanık, bu tercümeleriyle, hem asıllarına şekil ve mânaca sadakat bakımından, hem de dilindeki tabiilik, sadelik ve canlılık bakımından kıymetli bir eser kazandırmıştır.

Nedir? Niçin? Nasıl?

Bertha Morris Parker'den çevirme. Doğan Kardeş yayınlarından on altı ayrı kitap. Her biri 32 sayfa, 15 kuruş.

TEMİZ baskısı, itinalı tertibi ve eğlendirerek öğretici mahiyetiyle çocuk yayınları arasında bir inkılâp yapmış olan «Doğan Kardeş» dergisi, bir çeşit de kitap neşriyatı yapmıştır ki, daha önce de bu sütunlarda bahsetmiştik. Şimdi bu yayınlar arasında «Nedir? Niçin? Nasıl?» umumi başlığı altında küçük ve zarif bir seri kitapçık daha katılmak üzeredir. Henüz beş tanesi çıkmış olan bu kitapçıkları Chicago Üniversitesine bağlı Tecrübe Okulu Müdürü Bayan Bertha Morris Parker hazırlamış ve aynı üniversiteye mensup salâhiyetli kimseler tarafından ilmî kontrolları yapılmıştır. Dilimize çevrilişleri esnasında memleket şartları ve okul programlarımız gözönünde bulundurulmuştur. «Nedir? Niçin? Nasıl?» serisini teşkil eden kitaplar şunlardır: 1 - Ses Nedir?, 2 - Hava nedir?, 3 - Ateş nedir?, 4 - Bulut, yağmur, kar nedir?, 5 - Yer çekimi nedir?, 6 - Gökyüzü nedir? 7 - Mıknatıs nedir?, 8 - Fen adamları nasıl çalışır?, 9 - Acayip hayvanlar nasıl yaşar?, 10 - İnsan neden yapılmıştır?, 11 - Su nedir?, 12 - Isı nedir?, 13 - Elektrik nedir?, 14 - Canlılar nasıl yaşar?, 16 Dünyamızın komşuları nelerdir?..

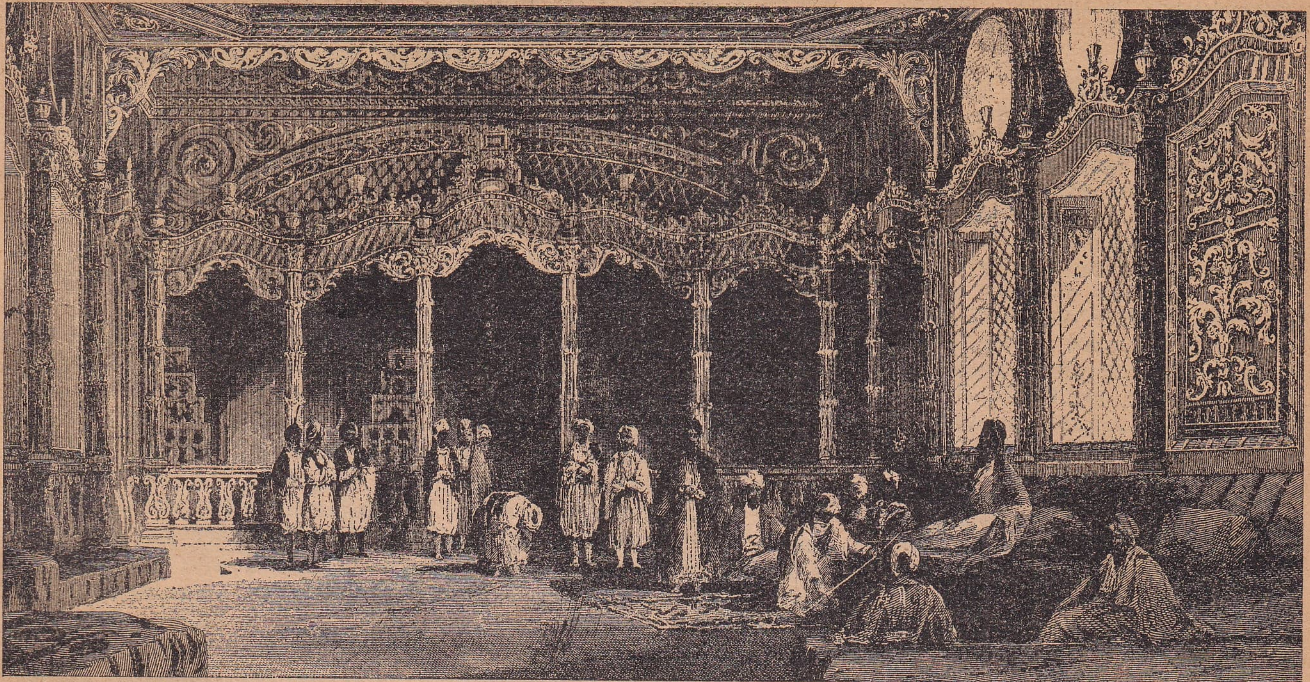
Doğan Kardeş yayınlarının idarecileri: Vedat Nedim Tör ve Şevket Rado

DIŞARDA

Correspondance entre Louis Gillet et Romain Rolland

Paul Claudel'in bir ön sözü ile. Basan ve yayan: Albin Michel, Paris, 1949. 375 sayfa 570 frank (855 kuruş).

İKİ büyük Fransız edebiyatçısının, ölümlerinden sonra ve bütün hayatları boyunca kendileriyle beraber yürümüş olan eşlerinin himmetiyle meydana getirilmiş nefis bir kitap. Romain Rolland ile Louis Gillet'nin birbirlerine yazdıkları mektuplardan yapılmış olan bu seçmeler, yirmi yedi yıl gibi pek uzun bir fâsıla için sekteye uğramasına rağmen bütün bir hayatı dolduran ve sonunda da başlangıcındaki sıcaklığı muhafaza eden bir dostluğun hâtıralarını taşıyor. Bu mektuplarda, her ikisinin de ne temiz duygularla ve istikbal için ne yüksek ümitlerle bir dostluk kurmıya çalıştıklarını, fakat mânevi dünyalarının fırtınaları arasında birbirlerinden nasıl uzaklaştıklarını ve sonunda gene aynı duygularla nasıl birleştiklerini okuyoruz. Louis Gillet, ölüm döşeğinde, titrek bir el yazısiyle, son bir ziyaretin verdiği sevinci Romain Rolland'a haykırıyor. Romain Rolland ise dostunu kaybettiği zaman, karısına şu satırları yazmaktan bir teselli buluyor: «Müsaade ediniz de acımı sizinkiyle birleştireyim. Aziz Louis ihtiyar kalbimde dipdiri duruyor ve beni hiçbir zaman terk etmiyecektir» diyor. Her satırı insan oğlunun en temiz, en katıksız arkadaşlık ve dostluk duygulariyle örülü olan bu sayfalar arasında büyülenerek ve biraz da başımız dönerek dolaşıyoruz.

Bir zengin sadrazamın kabul salonu (Allom'dan)

MUSTAFA CEZAR

MİLYARDER SADRAZAMLAR

Osmanlı tarihinde bâzı sadrazam ve vezirlerin pek çok zengin olduklarını; tarih kitaplarının delâletiyle biliyoruz. Bunlardan Rüstem Paşa, Koca Sinan Paşa, Nasuh Paşa gibi üç tanesi hemen akla gelenlerdendir. Bu üç sadrazamın serveti bugünün milyarlarına tekabül eder.

Osmanlı vezir ve sadrazamları arasında bir kısmının fevkalâde zengin olduklarını görmekteyiz. Bu zengin vezir ve sadrazamların içinde bu makama ulaşmadan önce zengin olanlar varsa da, bir kısmı da bu makama ulaştıktan sonra servet yapmış veya arttırmıştır.

Sadrazam ve vezirlerin veya diğer yüksek rütbeli memurların maaşları "Fatih Kanunnamesi" nde ayrı ayrı zikredilmiştir. Bu kanunnamede sadrazamların maaşları yılda bir milyon iki yüz bin akçe olarak gösterilir. Bazan bu miktarın azalıp çoğaldığı da görülmektedir. Meselâ; Kanuni Süleyman, sevgili sadrazamı İbrahim Paşanın maaşını yukarıki miktarın bir buçuk misline çıkarmıştı. Veziriâzam ve diğer vezirlere verilen maaşlardan gayri; meşru kaynaklar da mevcuttu. Meselâ, padişaha gelen peşkeş ve haraçlardan sadrazam ve kubbe vezirlerine de hisseler verilirdi. Sadrazamlar yaptıkları büyük memuriyetlere ait tâyinlerden «caize» namiyle mühim miktarda para alırlardı. Gene meşru gelirler listesine dahil olarak sadrazam ve diğer vezirlerin, bâzı tahsis ve vergilerden muayyen hisseleri mevcuttu. Sefere giden veziriâzamların gayretlerini arttırmak gayesiyle padişahlar tarafından kıymetli kürk ve hançerlerden mürekkep hediyeler verilirdi.

Gelirleri kadar, makamlarının icabı, mühim masrafları da bulunan sadrazamların meşru olmıyan yollara sapmadan veya cimriliğe varacak kadar tasarrufa gayret etmeden göz kamaştıracak servet sahibi olmaları müşküldü. Zaten saray ve yüksek mevki sahibi kimselerin konaklarında mevcudolan israflı hayat, maaş ve maaşın yanında mevcut diğer gelirlerin servet halinde birikmesine ve geride kalanlarına intikal etmesine pek fazla müsait değildi.

Yalnız istilâ devrinde maaştan gayrı diğer meşru gelirler hakikaten pek boldu. Devletin umumi ahvali ile mütenazır olarak; hediye, peşkeş, haraç, tahsis, caizeler de bol olmuştur.

Vezir veya sadrazamlık makamına ulaştıktan sonra haddinden fazla servete kavuşanların, bu serveti meşru olmıyan yollara saparak edindikleri görülür. Osmanlı sadrazamlarının en zenginlerinden bulunan Hırvat Rüstem Paşa gayrimeşru yollarla servet edinenlerin arasında hemen hemen bir rekor kırar.

Kanuni'nin sevgili hasekisi Rus Hurrem Sultan'dan doğan Mihrimah Sultanı alarak damat olan Rüstem Paşa, Hurrem Sultanın cinayetlerine el altından iştirak etmiş, beylerbeyliklerini maktu fiyatla satmış ve padişahlara hâs olan arazinin aşarını Yahudilere ve fena şöhretli kimselere büyük paralar mukabilinde iltizama vermiştir. Mültezimler de bittabi çok para kazanmak için bu arazide yaşıyan köylüyü ezmişti. Fakat Rüstem Paşa, köylünün vaziyetini değil, kendi servetinin tezayüdünü ve mevkiinin muhafazasını düşünüyordu. İşte bu suretle muazzam servetin sahibi olmuştu. Öldüğü zaman 1.100 kölesi, 2.900 atı, 185 katar devesi, 780.000 altın, 5.000 elbise ve kaftan, 203 divit, 2.000 kıta zırh, 600 gümüş kemer, 500 murassa altın eyer, 133 çift altın üzengi, 1.500 gümüşlü tolga (harb başlığı), 760 murassa kılıç, 1.000 e yakın gümüşlü hayvan gemi, 32 kıymetli cevahir çıkmıştı. Muhamminler bu muazzam serveti 11.200.000 akçe (akçe imparatorluğun son zamanındaki 1 gümüş kuruşa ve aşağı yukarı altın liranın yüzde birine tekabül ediyordu) tahmin etmişlerdi. Bunlardan ayrı olarak nakit akçe ve ham gümüş yekûnu da 100.000.000 akçeyi buluyordu. Ayrıca Rumeli ve Anadoluda 815 mahalde mamur çiftlikleri, 406 su değirmeni vardı. Güzel yazılmış «Kuranıkerim» e meraklı olan Rüstem Paşanın terekesinden 8.000

«Kuranıkerim» ile 130 cildi murassa olmak üzere 5.000 ciltlik bir kütüphane çıkmıştı.

Osmanlı sadrazamları arasında mühim servet sahiplerinden birisi de Yemen Fatihi diye anılan Koca Sinan Paşadır. 1606 Zitvatorok Muahedesiyle biten Avusturya seferinin ısrarla açılmasına sebebolan Sinan Paşa, bu sefer ile bilhassa bundan önce kumandan olarak iştirak ettiği seferlerden muazzam servet edinmek suretiyle dönmüştü. Öldüğü zaman 600.000 duka altını, 2.100.000 akçe, 20 küçük sandık zebercet, 15 tane inci tespih, 30 tane roza elmas, 20 miskal altın tozu, 20 altın ibrik, bir altın satranç takımı, elmasla süslü meşinden 7 sofra örtüsü, güzel taşlarla süslü 32 kalkan, 140 miğfer, kıymetli taşlarla süslü 16 bilezik, 600 samur kürk, 600 vaşak kürk, 30 siyah tilki kürkü, 1.075 parça ipekli ve sırmalı kumaş, 900 adet diğer çeşit kürk, 61 ölçek inci, 2 adet elmas gerdanlık, 2 adet murassa gaşiye, 32 adet incili eyer takımı çıkmıştı.

Sadrazam olmadan önce bulunduğu memuriyetlerde iken muazzam servet sahibi olan, bilâhare de bu servetinin üzerine yenilerini ekliyen sadrazamlara misal olarak İran harblerine komutan olarak iştirak eden ve kendi adiyle bir de sulh yapılmasını temin eden Sadrazam Nasuh Paşayı görürüz. Nasuh Paşa Diyarbakır beylerbeyi bulunduğu sırada Sadrazam Kuyucu Murat Paşa serdarı ekrem olarak İran harblerine iştirak ediyordu. Bu sırada Nasuh Paşa padişaha bir ariza takdim ederek, kendisi sadrazam nasbedildiği takdirde askere yetecek kadar zahireyi kendi malından vereceğini, ayrıca da 40.000 altın takdim edeceğini bildirmişti. Padişah, Nasuh Paşanın bu mektubunu seferdeki Kuyucu Murat Paşaya gönder - miş, o da Nasuh Paşayı yanına çağırarak padişaha yazmış olduğu mektubu kendisine göstermişti. Nasuh Paşa inkâr yoluna sapmayıp yaptığı işi bir daha ikrar edince; Murat Paşa; «öyle ise altınları ve zahireyi teslim et» diyerek, vadettiği şeyleri, Nasuh Paşa arzusuna nail olmadan, kendisinden almıştı. Sadrazam olmadan önce zengin olan Nasuh Paşa'nın muazzam serveti, Sultan Birinci Ahmet tarafından katledildikten sonra müsadere edilerek saraya alınmıştır. Bu servet incilerle dolu küçük sandıklar, 1.000.000 dan ziyade duka altını ve bir bu kadar kıymette gümüş ve altın, gümüş işlemeli murassa 1.018 kılıç, İran ve Mısır halıları, ipekli ve kadife mensucat ile dolu mahzenler, 400 tanesi Arap kısrağı olmak üzere 1.100 at, kısrak ve tay, 40 çift altından mamul gümüş özengi, 1.800 deve, 4.100 hayvan, 6.000 öküz, 5.000 koyundan mürekkepti. Nasuh Paşanın, asker kısmı hariç, 1.001 kişiden mürekkep maiyeti vardı.

Osmanlı tarihinden meraklı notlar

★ ★ ★

* Beyazıt'ta Üniversite müştemilâtından iken yanan konağın sahibi, Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın kızı Zeynep Hanımdı. Bu hanımın zevci de zamanında nazırlıklarda bulunmuş Yusuf Kâmil Paşa idi.. Hanım pek zengindi. Bu konağı yetmiş bin ve yalısını da elli bin liraya yaptırmıştı. Hastahane, su yolu gibi bir hayli de hayratı vardı.

Bir gün paşanın ricası üzerine Abdülâziz bu konağı ziyarete geldi. İmparatorlara lâyık olan ihtişam ve alâyişini görünce baş mabeyincisine şöyle bir emir verdi:

— Bizim yemeği buraya getirmesinler!

Maksadı lâtife idi, güya, kendi yemeğinin burada pek basit kalıp utandıracağını anlatmak istiyordu. Fakat Yusuf Kâmil Paşa zarif bir adamdı. Ne kadar mücevheratı ve emlâk senetleri ve tahvilâtı varsa büyük altın tepsilere koyup getirdi ve padişahın ayaklarına kapanarak; kendisinin ve karısının azat kabul etmez köle ve cariyesi olduğunu ve mingayrihaddin takdim kılınan bütün servetlerinin kabulü takdirinde bahtiyar olacaklarını söyledi. Padişahtan şu cevabı aldı:

— Ahval ve akvaliniz mahzuziyetimi muciboluyor, bunlar makbulüm oldu, gene sizlere veriorum...

* İkinci Mahmudun ve Abdülmecidin vezirlerinden Koca Hüsrev Paşa zengin bir adamdı. Bir gün zamanın büyüklerinden birinin oğlu sünnet olacağı zaman elini öpmiye gitmiş. Paşa kendisini taltif ettikten sanra cebinden anahtar çıkarıp bir dolap açmış ve içini karıştırarak: "Oğlum size verecek bir şeyim de kalmamış ki.." demiş ve bir gümüş divit ile murassa bir fincan zarfı hediye etmiş. Bu sünnet çocuğu büyüyünce, paşanın bir şeyim kalmamış diye kıymetsizliğinden utanarak verdiği hediyeyi satmış, tutariyle müreffehen hacce gidip gelmiş.

* Memduh Paşa'nın "Mir'atı Şuunat" ından: "Sultan Abdülmecidin devrinde ekser vükelâ hazinei maliyeden külliyetli miktarda atayâ ile kâmuran olageldiklerinden Abdülâziz Han, yeni sadrazamı Avni Paşa'ya on beş bin lira ihsan ve yalısına şerefle azimeti için tersanede altın yaldızlı beş çifte bir kayık inşasını ferman buyurmuşlardır."

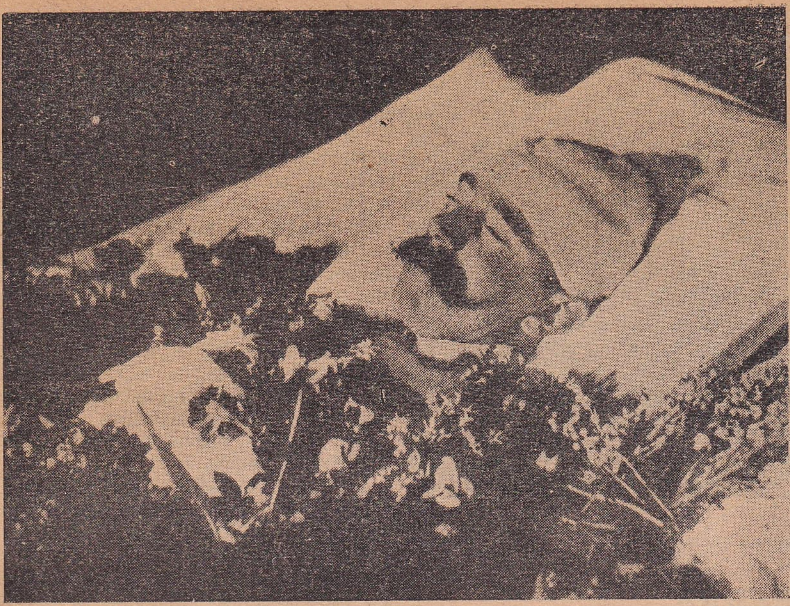
* 1855 te Viyana Konferansına gitmesi lâzım gelen hariciye nazırı Âli Paşa'nın bu seyahati için tersaneden münasip bir vapur tahsis edilememiş, âdi posta ile gitmesi devlet şerefine yakışmıyacağı için Nemse kumpanyasından bir vapur kiralanmıştır. Kendisine harcırah olarak beş bin lira ve orada bulunduğu müddetçe de muvakkat maaş olarak yedi bin beş yüz filorin tahsis olunmuştur. Dönüşü için gene vapur parası olarak üç bin lira ödenmiştir. Bu yekûnlar o zamana göre müthiş şeylerdi. Unutulmamalı, o zaman devlet mali iflâs vaziyetinde idi.

* Şeyhülislâm Turşucuzade Ahmet Muhtar Efendinin şeyhülislâmlıktan azli sebebi şudur: Kadıköyüne hususi kayığiyle gitmeyip İdarei Mahsusanın bir vapuruna (Fevait vapuru) binmesi ve bu halin ise mucibi zül olması (!)...

* Sultan Aziz gayet kibirli ve azametli imiş. Ahmet Mithat Efendi, kendisine verilen istidaların yalnız başında değil, ortasında ve sonunda da behemahal dua bulundurulmak istediğini yazar.

★ ★ ★

MAYERLİNG VAKASI

Archiduc Rodolphe ölüm döşeğinde

1889 yılında bir gün yanındaki bir kadın ile Mayerling av köşkünde ölü bulunan Avusturya - Macaristan veliahtı Prens Rodolphe'a o zaman bütün dünya acımıştı. Bu vaka gönülleri yakan bir aşk vakası olarak yıllarca okundu ve dilden dile gezdi. Fakat, şimdi meydana çıkıyor ki prens o kadına âşık değildi. Rodolphe bir dejenere, bir hasta idi ve onun intiharı, müptelâsı olduğu keyif verici zehirlerin eseri idi.

★

30 ocak 1889 günü sabahı, Mayerling'te imparatorluk av köşkünde Avusturya - Macaristan İmparatorluğu tahtının vârisi otuz yaşında Prens Rodolphe ile Viyanalı asil bir aileye mensubolan genç ve güzel Mary Vetsera'yı, kanlar içinde ölü buldular. Bu hâdise bütün dünyada heyecan doğurdu ve türlü tefsirlere yol açtı.

Gayet romantik bir hava içinde, hassas ve genç kalbleri titretircesine, şişirile şişirile anlatılan bu facianın son zamanlara kadar bilinen hikâyesi kısaca şudur: 1858 de doğan Archiduc Rodolphe, henüz genç yaşında iken babası François - Joseph ile anlaşamıyordu. Monarşik Alman imparatorluğundan nefret ediyor, Fransız cumhuriyetine hayranlık duyuyordu. Sonraları, bu anlaşmazlık daha ileriye vardı ve genç veliaht, arkadaşi Archiduc Jean-Salvator'la birleşerek siyasi komplolar kurdu. Lâkin polis teşkilâtı bu vaziyeti resmen imparatora bildirince saraya çağrıld.. Babasiyle aralarında sert münakaşalar oldu. Saraydan çıktıktan sonra kendisini öldürmiye karar verdi. Ayrı yaşadığı karısına ve kızkardeşine mektuplar yazdı. Sonra doğruca Mayerling şatosuna gitti. Bir yıldır kendisine metreslik eden Mary orada bekliyordu. Genç veliaht, metresini son bir defa daha görmek ve onunla vedalaşmak istemişti. Lâkin Mary, bu tek taraflı ölüme razı olmadı. Beraberce ölmiye hazır olduğunu söyledi. Sonra oturdular, mektuplarını yazdılar.

Bir rivayete göre, Mary kendi eliyle zehir içerek ölmüş, başka bir rivayete göre de veliaht tarafından tabanca kurşuniyle öldürülmüştür. Veliaht ise, intihar edeceği dakikaya kadar sevgilisinin başı ucunda kalmıştır. Sahne sahiden romantik ve hazin: Mary, muhteşem karyolaya boylu boyunca uzanmış yatıyor.. Kestane renginde gür saçları çıplak omuzlarında dağılmış, yarı fırlamış memeleri bembeyaz göğsüne serpilmiş.. Göğsünde kavuşturduğu elleriyle bir gül koncası tutuyor... Nihayet, Habsbourg hanedanının son veliahti katî kararını veriyor. Ayağa kalkıyor, iyi nişan alabilmek için

Mary Vetsera

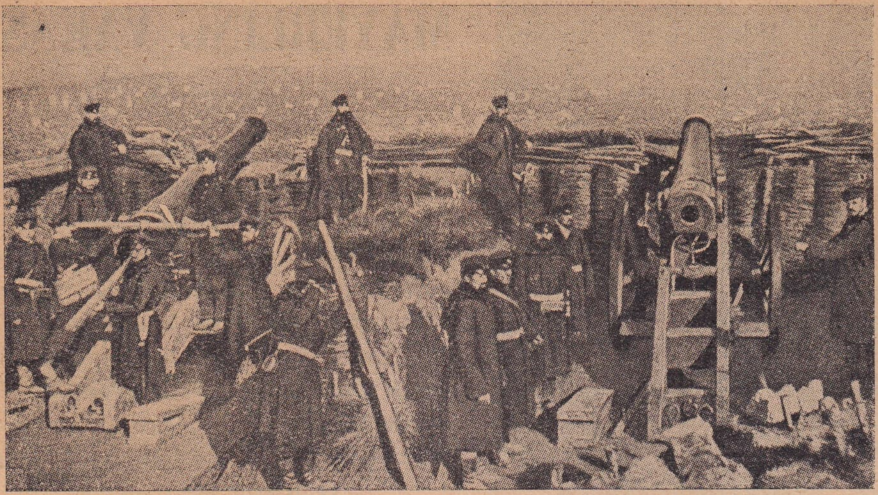
bir ayna karşısına geçiyor, tabancanın namlusunu tam şakağına yerleştiriyor, bir tetik hareketi; tabanca patlıyor. Veliaht, cansız bir külçe halinde sevgilisinin yatağı ucuna yıkılıyor.

İşte iki âşıkın bu şekilde beraberce ölmeleri, modern zamanların en romantik facialarından biri olarak telâkki edilmiş ve her ikisi de yıllarca birer efsane kahramanı gibi kalbleri fethetmişlerdir.

Halbuki yeni neşredilen bir eser, bu efsanevi perdeyi yırtarak, hâdiseyi sahici yüziyle göstermektedir. "Rodolphe: Mayerling Faciası" adını taşıyan bu kitapta Carl Louyay isminde bir Macar kontu, Rodolphe'un karısiyle evlenen amcasının bırakmış olduğu ve şimdiye kadar gizli kalmış bâzı vesikaları yayımlamıştır.

Kont Louyay'a göre Rodolphe katiyen Mary'ye âşık değildi. Hattâ facia gecesini başka bir kadınla geçirmişti. Ona hayran olan Mary ise, on altı yaşındanberi muhtelif aşk maceraları geçirmiş, bol bol gayriahlâki kitaplar okuyan şehvetli bir koketti. Esasen Rodolphe da gençliğindenberi ruhan hasta, keyif verici zehirlere ve alkole müptelâ bir dejenere idi. Uzun zamandır marazi bir şekilde, intihar etmeyi tasarlayıp durmaktaydı. Hayvanların ölürken çırpınışlarından zevk alırdı. Daha önce bâzı kimselere beraber intihar etmeyi teklif etmişse de, reddedilmişti. Fakat, veliahtın yatağında ölü olarak bulunmak fikri kendisine çok cazip gelen Mary, beraber ölmiye camü gönülden razı oldu.

Gene Louyay'a göre, Rodolph'taki bu ruhi bozukluk daha çocukluğundan başlamıştır. Çok hisli ve artistik olan mizacını daha sert bir hale sokmak için tâyin edilen mürebbisi onu gece yarısı tabanca atmak suretiyle uyandırırdı. Başka bir mürebbiden de sanat ve ilim öğrendi. Fakat Rodolphe'ta liberal temayüller görülünce saray entrikacıları bu mürebbiyi hemen değiştirdiler ve yerine yegâne vazifesi Rodolphe'u zararsız bir hale sokmaktan ibaret olan bir başkasını tâyin ettiler. Rodolphe, kısa bir zamanda, seviştiği kadınların uzun ve muntazam bir listesini çıkaracak kadar sefahate kaptırılmıştı. İşgal ettiği mevki dolayısiyle Prenses Stephanie ile evlendirilmesi, durumunu daha kötü bir hale soktu. Bu kadın hem çok çirkin, hem de çok sersemdi. Mayerling gibi bir facianın vukua gelmesi bu durumun tabii bir neticesidir. Mary Vetsera ise, Rodolphe'un bu sırada kullandığı ahmak bir gönüllüden başka bir şey değildir.

Muhasarada Paris'i döven Alman topçuları

HENRİ D'ALMÉRAS

1871 PARİS MUHASARASI

Tarih bir tekerrürden ibarettir, derler; İşte bugüne benziyen misalleri: Vesika ile gıda maddesi dağıtımı, istifçiler, muhtekirler... Zerresi kalmadığı sanılan yiyecek maddelerinin, mütareke lâfı üzerine birdenbire bollanarak vitrinlere sığmayışı..

Paris muhasarasında sıpa eti en makbul etti, belediye önünde yemek için fare pazarı kurulmuştu, bir lokantanın fare etinden yeptığı nefis yemek (!) kapışılıyordu. Polis müdürü peynir hırsızlığı yapmıştı.

★

1870 - 1871 harbinde Paris'in Almanlar tarafından muhasara edildiği malûm. Bu muhasara esnasında mevkiinin hakkiyle ehli olduğunu ispat eden devlet adamı pek az görülmüştü. Fakat elbet bunlar içinde müstesnaları vardı ve en başta geleni de Ticaret bakanı Clément Duvernois olmuştur.

Millî müdafaa hükümeti, muhasaraya hazırlık olarak istihkâmların ve kalelerin tahkimi ve silâhlandırılması işiyle pek fazla meşgul bulunduğundan, demiryollarını elinde bulundurabildiği son on beş gün içinde, Parislilerle ve Parisin iaşesiyle hiç alâkadar olamamıştı. Bu ihmali vaktinde gören Ticaret bakanı Duvernois, bütün gayretini bu işe hasretti. Yorulmak bilmez bir faaliyetle işe koyuldu, dört taraftan çok fazla miktarda zahire, canlı hayvan, kurutulmuş et, konserve satın aldı ve Parislilere dört ay yetecek kadar gıda maddesi temin etti. Eğer, israf, ihtikâr ve hırsızlık araya girmemiş olsaydı, Clément Duvernois'nın himmetiyle biriktirilen bu yiyecekler Parisi dört aydan çok daha fazla idare ederdi. Gene ticaret bakanının bu tedbiri imdada yetişmemiş olsaydı, Paris, muhasaranın daha ilk günlerinde, açlıktan teslim olurdu.

Boulogne ormanı ağıl haline getirilmişti. Tabiatiyle de kısa zamanda, orman denecek hali kalmadı. Bir müddet sonra Vincennes ormanının ağaçları da odunsuz kalan Paris halkını ısıtabilmek için baştan aşağı baltadan geçirilirdi.

Muhasaranın başlamasını müteakıp Paris sokaklarında ilk görülen manzara, kasap dükkânları önünde ahalinin dizi teşkiline başlaması oldu. Daha gün doğmadan, buz gibi soğuk havada, şakır şakır yağan yağmurun, lâpa lâpa dökülen karın altında, diz boyu çamurlar içinde kasap dükkânları önüne sıralanmış bekleşen insanlar görülüyordu. Bu bekleme iki üç saat sürüyor, bazan da boşa çıkıyordu. Lâkin orta halli ve fakir halk, dükkânların önünde böyle titreşip dururken, hatırlı müşterilerin arka kapıdan içeri alındıklarını, avuç dolusu para verdikleri için, istedikleri kadar eti dakikasında alıp gittiklerini biliyordu. Efkârı ammenin isyanı karşısında, hükümet bu suiistimalleri önlemek üzere harekete geçmiye mecbur oldu.

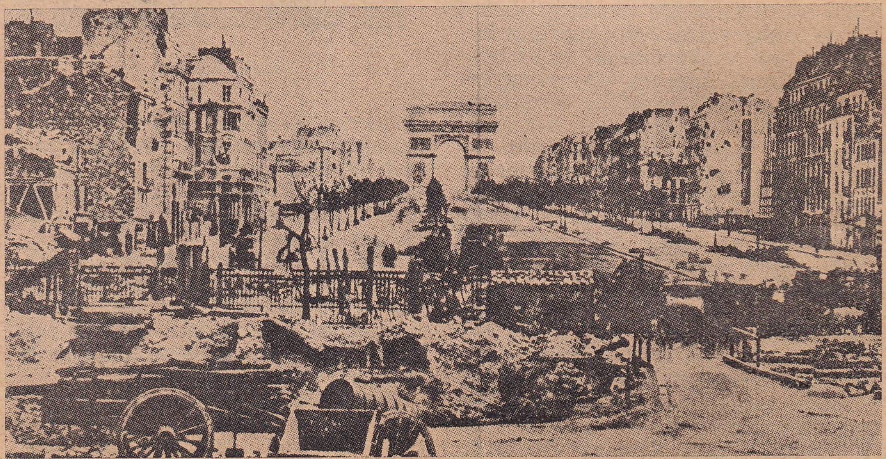
Zengin semtlerde yeni bir zanaat türemişti. Birtakım adamlar, halktan et vesikaları topluyor, kasaplardan etleri piyasa fiyatına alıyorlar, paralı evlere pahalıya satıyorlardı. Bunlardan başka bir de, sahte beyanname vererek, mevcudolmıyan şahıslar namına et vesikası alanlar vardı.

Et suiistimali o dereceyi bulmuş, pahalılıkla mücadele o kadar zaruri bir hale gelmişti ki, Paris belediyesi son çare olarak kendisi kasap dükkânları açmak zorunda kaldı. Fakat teşkilâtın noksanlığı ve açılan kasap dükkânlarının az sayıda olması dolayısiyle bu müdahale lüzumu kadar faydalı olamıyordu. Bu belediye kasap dükkânlarında, adam başına günde yüz gram et ancak verilebiliyordu. O da, sabahın beşinde gelen müşterinin bazan saat dokuza, ona kadar dükkân önünde sıraya girip beklemesi şartiyle.

Hoş, sığır eti, kasap dükkânlarından büsbütün kaybolup yerini önce at etine, sonra eşek etine bırakmakta gecikmedi. Ekim ayının haftasında çıkan bir kararname ile, eti yenilmek üzere kesilen atların, önce baytar muayenesinden geçirileceği, sonra da ayrı bir pazarda satışa çıkarılacağı ilân edildi. Aynı pazarda eşek ve katır da satılıyordu. B i l h a s s a s ı p a e t i p e k m a k b u l d ü. Kasaplar sıpayı sığır diye de satıyorlar ve çok yüksek fiyat istiyorlardı.

2 ocak 1871 de, Pariste kesilen atların sayısı günde altı yüz elli olarak tahmin edilmişti.

Atın, beslenecek madde bulunamaması ve binek ve yük hayvanlığından

Muhasara esnasında Paris sokakları

kasaplık hayvan haline gelişi, piyasadaki fiyatını çok düşürmüştü. İspanya kıraliçesi İsabelle'in beherini otuz altı bin franka satın almış olduğu altı beygir, biner franka satıldı. Rus çarının Üçüncü Napoléon'a hediye gönderdiği iki at vardı ki ikisine elli altı bin frank kıymet biçilmişti. Bu bir çift beygire sekiz yüz franktan fazla veren müşteri çıkmadı.

Fakat beygir etiyle eşek eti, muhasara müddetince çok daha iğrenç şeyler yemiye mecbur kalan Parislilere, aramakla bulunmaz bir nimet gibi gözüküyordu. Çünkü 10 kasımda, Rochechouart bulvarında bir kasap kedi, köpek ve fare eti satmıya başlamıştı.

Belediye meydanında bir fare pazarı kuruldu. Fareler büyük kafeslerin içine konuluyordu. Müşterinin beğenip seçtiği fareyi, fare kasabı bir değnekle dürtüp daha küçük bir kafese sokuyor, sonra da bir buldog köpeğine boğduruyor, müşteriye teslim ediyordu. Bir farenin on iki meteliğe (o zaman için çok para) kadar satıldığı oldu. Parisin en meşhur lokantalarından biri, şampanya ve bol baharatlarla bir fare yemeği pişirme usulü keşfetmiş, öyle nam almıştı ki müşteriye yetiştiremez olmuştu.

Muhasaranın başlamasından iki buçuk ay sonra, Paris şehrinde sığırdan eser kalmamış, at eti de ancak irat sahiplerinin alıp yiyebileceği pahalı bir nesne haline gelmişti. Köpek eti ve fare eti bile orta halli ailelere pek nasibolur nimetlerden değildi. Bir hastahanenin kapısında, o tarihte şöyle bir levha asılı olduğunu bir İngiliz gazetecisi yazmıştı: «Bir köpek, bir kedi veyahut bir fare getiren yemeğe kabul edilir.İhtar: Hayvanların diri teslim edilmesi şarttır».

Paris muhasarasında, eti yenilen hattâ yenilmiyen ne kadar hayvan varsa, hepsi ahaliye gıda maddesi yerine geçti. Muhasara bittiği zaman Pariste ne köpekten eser kalmıştı, ne de kediden. Fareler gelince, onlar da artık deliklerinden dışarı çıkmıya korkuyorlardı.

Kedilerden, köpeklerden ve farelerden sonra akla Tuileries sarayının bahçesindeki balıklar geldi. Havuzun buzlarını kırıp balıkları tuttular ve arabalara doldurup hal'e sevkettiler. Bir sazan yavrusu beş franga satıldı.

Hayvanat bahçesindeki irili ufaklı hayvanları da beslemek imkânı kalmamıştı. Taze sebze yokluğundan, maymunların çoğu ölmüştü. Fena cins et yedirilmek yüzünden de bir dişi arslanla bir Amerika kaplanı öldü. Geri kalan bütün hayvanlar, küçüklerinden başlamak şartiyle, fillere varıncıya kadar satıldı ve yenildi.

Bütün gıda maddeleri yavaş yavaş tarihe karışıyordu. Bir gün geldi ki, tekmil Pariste, ağırlığınca altın verilse bile bir lokma peynir bulmak imkânı kalmadı.

Bir akşam, zamanın polis müdürü Edmond Adam'ın evinde verilen bir ziyafette, ev sahibi, cebinden esrarengiz bir tavırla bir küçük paket çıkardı. Paketi açtı, içinde gayet kıymetli bir madde vardı: Bir parça gravyer peyniri. Misafirler, hayretten büyüyen gözlerle, polis müdürüne baktılar, peyniri nereden bulduğunu sordular. Bir akşam evvel gittiği resmî bir ziyafette sofradan aşırdığını söyledi.

Bütün bu mahrumiyetlerle beraber, suiistimaller, hırsızlıklar ve ihtikâr da alabildiğine hüküm sürüyordu. Bir İngiliz gazetecisi, muhasara esnasında, meşhur Brebant lokantasında, çorba ve sebze bile yemek imkânı kalmadığından acı acı şikâyet etmişti. Halbuki, burada eskisi gibi güzel yemekleri midelerine indiren göbekli müşteriler muhasaradan sonra üç yüz frank kıymetinde bir altın madalya bastırtıp lokanta sahibinin göğsüne asıyorlardı. Madalyanın üstünde şu ibare vardı: Her on beş günde bir Mösyö Brebant'ın lokantasında toplanmayı âdet edinmiş olan birkaç kişi, Paris muhasarası esnasında, düşman tarafından kuşatılmış iki milyon nüfuslu bir şehirde yemek yediklerini bir kere bile hissetmemişlerdir».

Belediyenin kasap dükkânı önünde bekleşen halk

Lokanta sahibini görünüşte metheden bu madalya, büyük kütlenin açlığı karşısında, bâzı hodbinlerin ne kadar lâkayt kaldığını göstermek bakımından ibret dersi teşkil eder.

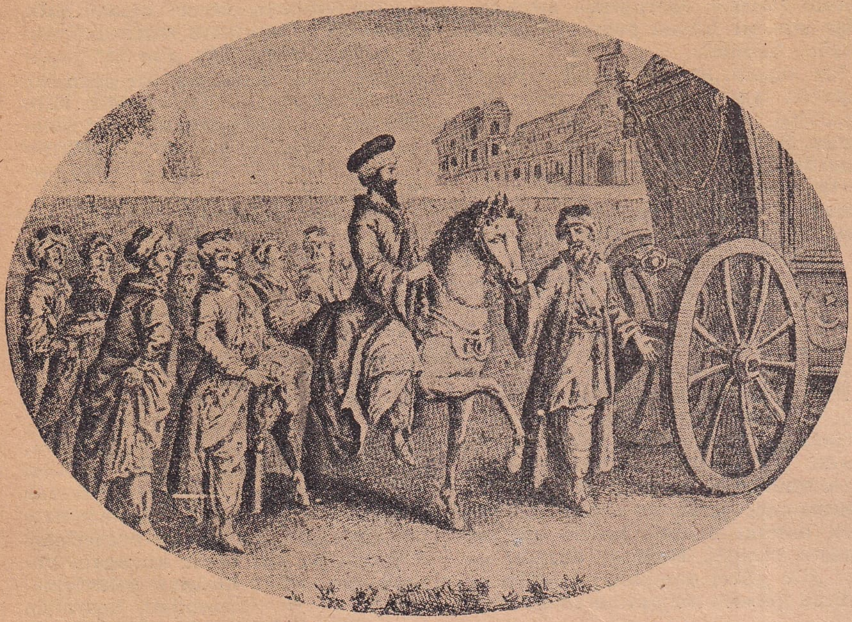
Millî felâketler esnasında, her memlekette olduğu gibi, Paris muhasarasında da, ihtikâr ve irtikâp gözleri bürümüştü. Açlık bütün mideleri kasıp kavururken, cebinde parası olanların en nadide yiyecekleri tedarik imkânı bulduklari görülüyordu. Şaşkınlık ve teşkilâtsızlık yüzünden muhtekirlerle başa çıkamıyan resmî makamların yerine bazan halk, adliyenin ve zabıtanın vazifesini yapmıya başlamıştı. Bir gün bir pazar yerinde halk, muhtekir bir peynircinin dükkânına hücum etmişti. Milis devriyesi de halka iştirak etti; muhtekiri yakalayıp karakola götürdüler, peynirleri de oracıkta haraç mezat sattılar.

Muhasara esnasında ekmek peynire varıncıya kadar her türlü gıda maddesi kıtlığı çeken Paris halkı, mütareke lâfı olur olmaz, mağaza ve dükkân vitrinlerinin çeşit çeşit ve gayet bol miktarda yiyecekle doluverdiğini görünce hayretler içinde kaldı. Yollar henüz kapalı olduğu için Parise hiç bir taraftan gıda maddesi gelmesine imkân yoktu. Bu yiyecek ve içeceklerin istif depolarından, mahzenlerden çıkarıldığı besbelliydi. Bilhassa bir iki aydır kimsenin yüzünü görmediği kestane şekerlemeleri piyasaya çıkıvermişti. Sonradan öğrenildi ki, yalnız bir tek müessese, ambarlarında tam altmış bin kilo kestane şekerlemesi istif etmişti.

Muhasara ayları, üstelik, Pariste seyrek görülür neviden son derece şiddetli bir kışa da raslamıştı. Yakacak meselesi, yiyecek meselesi kadar mühimdi. Meydanı boş bulan soyguncular bu fırsattan istifadeyi de ihmal etmediler. Dükkânlardaki odunu ve kömürü ateş pahasına satan odunculardan başka, şehir civarındaki ormanların ağaçlarını pervasızca baltalıyan odun hırsızları türedi. Yapı yerlerindeki tahta perdeler ve iskeleler de, bu odunların yanı sıra gözü pek hırsızlar tarafından yıkılıp götürülüyordu. Hükümet, ormanları bu şehir haydutlarının elinden kurtarmıya muvaffak olamıyordu. Bir bina sahibi bu hususta hükümetten daha azimli davrandı, odun hırsızlarına iyi bir ders verdi. Yaptırmakta olduğu binanın tahta perdelerini sökmekle meşgul bir hırsızı iş başında bastırdı, bir kurşunda yere serdi. Polis, adamı haklı buldu.

5 ocak sabahı bombardıman başladı ve halk mahzenlere doldu. Bombardıman yirmi üç gün devam etti. Umumiyet itibariyle, top ateşi, gece saat ikide başlayıp beşe kadar sürüyor, ortalama, saatte yedi mermi düşüyordu (bir de bugünü düşünelim). Ölenlerin sayısı altmışı, yaralıların miktarı da bunun bir mislini buldu. Bu arada yüz elli, iki yüz bina da hasara uğramıştı (hiçbir şey değil, ama o gün için müthiş!).

Paris şehri, daha fazla dayanamadı, 28 ocak 1871 de teslim oldu.

Ali Efendi kabul resmi için Luxembourg sarayına giderken

ALİ NAMIK

BÜTÜN PARİS'Lİ KADINLARIN KENDİSİ İÇİN ÇILDIRDIĞI BİR ADAM; MORA'LI ESSEYİT ALİ EFENDİ

Ali Efendi bütün Paris kadınlarını çıldırtan bir erkek oldu. Parisli kadınlar ona kendilerini beğendirmek için her şeyi yaptılar. Gazeteler onun bedenî kudretini ballandırarak yazdılar. Onun bezmine nail olan kadınlar isimlerini gazetelerle neşrettirerek bu halden dolayı öğündüler. Ali Efendi, tarihin en büyük bir Türk çapkınıdır, denebilir.

Yıl 1796. Fransa, Büyük İhtilâlin son safhasındadır ve Directoire meclisi tarafından idare olunmaktadır. Türkiyede de Üçüncü Selim tahttadır. O zamana kadar Fransada daimî elçi bulundurulmamakta, ancak mühim bir siyasi mesele müzakeresi veya ticaret mukavelesi yapılması icabedince sefaret heyetleri yollanmaktadır. Meselâ 1581, 1618, 1669, 1721 ve 1742 tarihlerinde de böyle yapılmıştır. Fransa ise 1534 tenberi İstanbulda daimî bir mümessil bulunduragelmiştir.

Osmanlıların Londra, Berlin ve Petersburg ve Viyanaya elçiler göndermesi Fransanın gururuna dokunmuş ve Fransaya bir sefir yollanması iltimas edilmiştir.

Filhakika, Fransaya bir elçi yollanması Rusyaya karşı Fran-

Paris'te Ali Efendi zamanında bir şenlik

sayı elde tutmak için siyaset noktai nazarından faydalı görülmüştür. Çünkü, bu sıralarda Fransa Avrupada mühim işler görmekte ve kuvvetli bir istikbale namzet addedilmektedir.

Türkiyede büyük bir devlet adamının merkezden ayrılması, kendisi için korkulu idi. Kaldı ki, böyle bir şahsiyetin küffar nezdine gitmiye ve diyarı küffarda alışmadığı bir tarzda hayat geçirmiye razı olması büyük bir fedakârlıktı!

Moralı Ali Efendi rumca ve birkaç kelime de fransızca bilirdi. Resülküttap (o zamanın hariciye nazırı demek) ın ona şahsi husumeti vardı; işte bu husumet dolayısiyledir ki, yeni açılan bu vazifeye, Paris elçiliğine, tâyin edilmişti. Ali Efendi bu sırada kırk yaşlarında bulunuyordu. Halim ve fakat gözü keskin, fikri cevvaldi.

İstanbulda kısa bir staj devresi geçirdi. Fransa elçisinin davetlerine gitti ve onu da Boğazdaki yalısına davet etti. Bu elçi hâtıralarında diyor ki: «Ali Efendiye şu noktayı hissettirdim ki, her ne kadar İslâmlık âdatına riayet lâzımsa da bâzı umumi âdap da vardır ki onlara da riayetsizlik hoş görülmez, ayrıca, diplomasi âdetlerini de öğrenmek lâzımdır. «Télémaque» ı tercüme ile fransızcayı öğreniyor. Fransız kadınlarından memnun kalacağını ve konuşmalarından zevk alacağını söylediğim zaman; ihtiyarlara valde, benim yaşımda olanlara hemşire ve gençlerine evlât muamelesi etmek isterim, demişti...»

Ali Efendi, bu stajdan sonra 24 mart 1796 da bir vapurla Marsilya'ya doğru hareket etti. Maiyetinde on sekiz kişi vardı ve mihmandarı da bir Fransız yüzbaşısı idi. Gemi İtalya sahillerini takibetti ve on iki günde Marsilya'ya ulaştı. Burada otuz altı gün karantina bekledi, eşyası etüvden geçirildi. Bu müddet zarfında çok sıkıldı. Fransızlar ona pek iyi baktılar ve karantina bitince de ikrama devam ederek her gece tiyatrolarda eğlendirdiler. Bir raporda; Osmanlı elçisinin gayet nazik, sevimli ve dikkatli olduğu, askeri ve halkı nazikâne selâmladığı, ahalinin kendisini

Moralı Esseyit Ali Efendi

görmek istemelerinden pek haz duyduğu yazılıyordu. «Toulon'da da aynı hal vaki olmuş ve ahaliye karşı gösterdiği nezaket herkesin hürmet ve meftunluğunu celbeylemişti. İkram fevkalâde idi; Parise gelinceye kadar yapılan şenliklerin ve ziyafetlerin masrafı 25.000 frangı bulmuştu.

Pariste ikametgâh olarak ona Monako prensinin binasını tahsis etmişlerdi. Bu bina esasen pek fevkalâde ve mükellef idi, ayrıca da onun şerefine süslenmişti. O, duvarlardaki çıplak kadın resimlerini hiç de yadırgamıyordu. Parise geldiğinin üçüncü günü Hariciye nazırı Talleyrand'la görüştü.

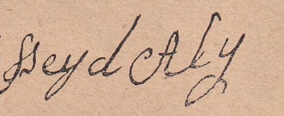
Ali Efendi artık Paris içinde ve dışında gezmelere başlamıştı. Parisliler onun çubuk içişini, namaz kılışını seyrediyordu. İşvekâr kadınlara karşı nezaket gösteriyor, dondurmalar, şerbetler ikram ediyordu.

Asıl mesele, Directoire'ın kendisini kabul şekli idi. Bu merasim için konuşmalar yapılıp meselelerde mutabık kalındı.

Ali Efendi, o gün saat dörtte debdebeli bir alayla Luxembourg sarayına gidiyor, maiyeti erkânından biri de sırmalı kumaşa sarılı bir çekmece içinde padişahın mektubunu götürüyordu.

O gün bütün Paris ayaklanmıştı. Luxembourg sarayı bayraklar ve çiçeklerle donanmıştı. Rıhtım ve her taraf halk ile dolu idi, asker halkı güç zaptedebiliyordu. Hariciye nazırı vasıtasiyle erkâna takdim edildi ve Üçüncü Selim'in mektubunu Directoire reisine verdi. Karşılıklı nutuklarla merasim sona erdi. Ali Efendinin ikametgâhına avdeti de halkın coşkun tezahürüne vesile oldu.

Moralı Esseyit Ali Efendi tamam bir ay Parisin dikkatini çekti. Sarığı, çubuğu, yürüyü-

Ali Efendi'nin fransızca imzası

şü, söyleyişi herkesin merakını çekiyordu. O kadar ki, dışarı çıkmadığı günler bile, kendisini pencerede veya perde arkasında görmek için toplaşıyorlardı.

Bu tecessüslerde en ziyade ileri gidenler kadınlardı. Piyasaya hemen sarık modeli şapka ve alaturka elbise şekilleri çıktı. Eski klâsik modalar atılıp odalık ve sultan kıyafetleri modası yayıldı.

Esasen bu devir, Paris kadınlarının en serbes devri idi. Bâzı kadınların ince bir tül fistan ile sokaklarda gezdikleri bile vaki idi. İşte bu devirde Ali Efendi, bu kadınların pek gözdesi idi. Tiyatro, balo, eğlence yerleri onsuz olamıyordu. Âdeta o bir kıral gibi idi. Her kadın onun için can atıyor, her balo ve tertibedilen her şenlik heyeti onun bu toplantıya şeref vermesini rica ediyordu. Ali Efendi sayfiyeye çıkıp birkaç gün Paris'te görünmese avdeti dört gözle bekleniyor, gazetelerde yazılar yazılıyordu.

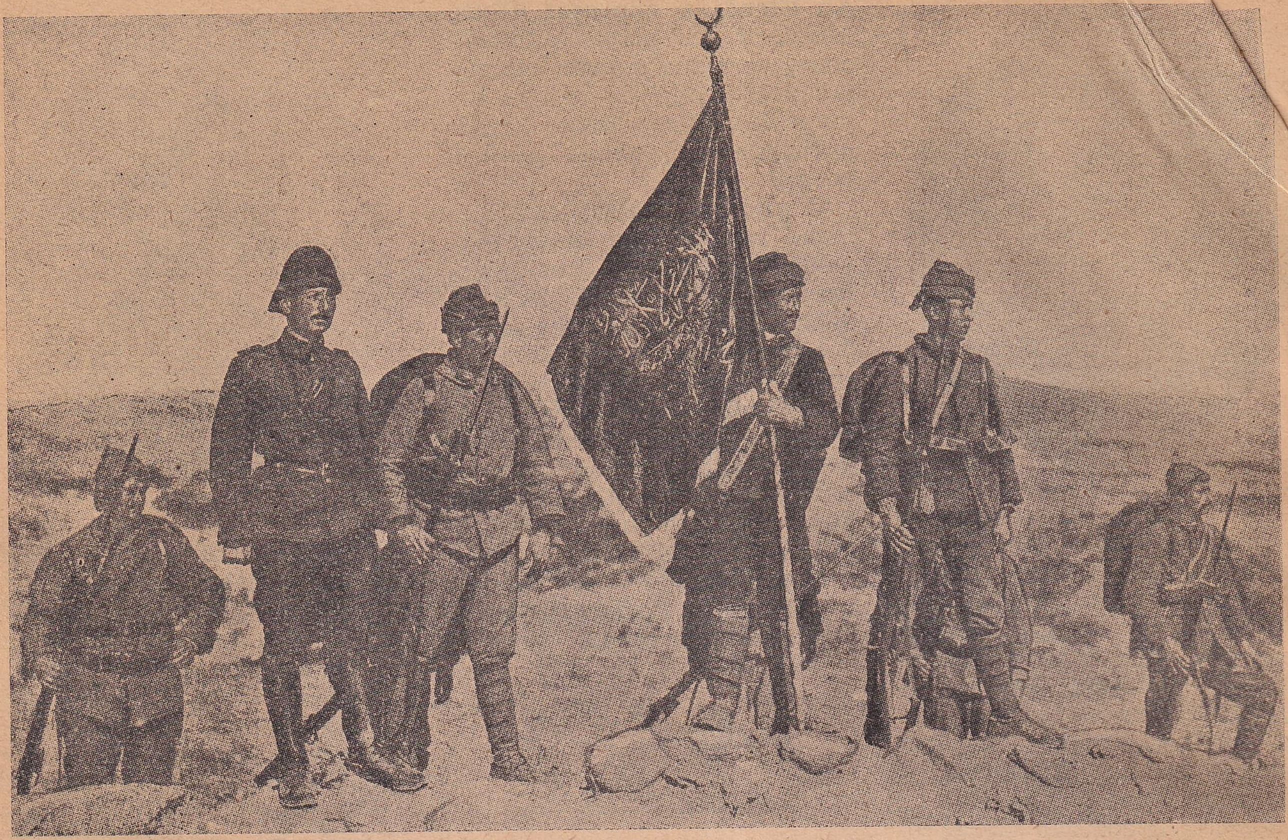
Ali Efendi Paris'te iken Fransız kadınlarının Türk sarıklarını takliden çıkardıkları modalar

Paris'te iken Ali Efendi

Ali Efendinin kadınlar nezdindeki bu muvaffakıyetleri harikulâde idi. Gazeteler onun bu muvaffakıyetlerinden, bedenî kuvvetindeki fevkalâdelikten uzun uzadıya bahsediyor ve hususiyetine kadar anlatıyorlardı. Birçok kocalar kadınlarının Ali Efendiye karşı havailiklerine göz yumuyorlardı. Ali Efendiye takdim edilen kadınlar, ertesi günü isimlerini gazetelerle neşrettirerek öğünüyorlardı. O devrin en müstesna kadınlarından Madame Talienne artık tamamen Türk modası giyiniyor ve Ali Efendinin yanında çubuğunun dumanlarını hazla yutmıya çalışarak gözüne giriyor, diğer yüksek kadınlar da bu kabîl komplimanlarla onu avlamıya çalışıyordu.

Ali Efendi, Parisin erkek çapkınları için bir felâket olmuştu. O, Pariste beş yıl kaldı, fakat ikbal devri bu müddet içinde pek kısa bir zaman teşkil eder. Çünkü Napoléon Bonaparte'ın İtalyadan muzafferen dönüşünden sonra ordu ile Mısır'a gidişi Ali Efendiyi tatlı rüyasından uyandırmıştır. Çünkü ona dost görünerek kendisini oyalıyan Talleyrand, Fransaya müstemleke istiyordu ve ilk parça olarak Mısır'ı seçmişti.

Gazi 57 nci alayın Arıburnu'nda düşman siperlerine dikilen sancağı

FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ ve SERVER İSKİT

BİRİNCİ CİHAN HARBİNİN TALİHİNİ DEĞİŞTİREN MÜDAFAA : ÇANAKKALE

Çanakkale muharebeleri mânevi bir Türk vatanperverliği âbidesidir. Orada toprağın her zerresi Türk kaniyle sulanmıştır. Her an havadan, denizden ve karadan yağan ölüm, Türk'ü yıldıramamış, düşman Boğazı açamamıştır. Bu harbin neticesinde büyük devletler ve büyük siyasetler yıkılmıştır. Türk bu!..

Birinci Dünya Savaşı, Avrupanın ortasında kümelenmiş Almanya, Avusturya - Macaristan ile bunların doğusunu kaplıyan Rusya ve batısındaki İngiltere, Fransa arasındaki anlaşmazlıktan çıktı. Biz birinci kümeye katıldık. Rusya ile batıdaki müttefikleri İngiltere, Fransa ve bunlara katışan Belçika ve İtalya arasında üç birleşme yolundan Kuzey Buz denizi yolu ile Baltık yolunu kış ve Almanlar kapıyordu. Bu yollardan açık olarak yalnız Çanakkale kalıyordu.

Müttefikler, Rusyaya silâh ve teçhizat göndermek için bu yolu her ne pahasına olursa olsun açmak istediler ve buradaki muharebeler böyle başladı.

İngilizler Çanakkale yolunu, kuvvetine güvendikleri deniz filolariyle açacaklarını zannettiler ve Fransızlar da bir filo ile bu harekâta iştirak eylediler. Bâzı denemelerden sonra Boğazın plânlı bir şekilde ilk zorlanması 19 şubat 1915 te başladı ve devam etti. 18 mart 1915 te ise birleşmiş donanmanın kademeli büyük taarruz günüdür. Sahil bataryalarımız ve istihkâmlarımızdaki büyük toplarımızla donanma arasındaki bu cenkte Fransızların Gaulois ve Bouve ve İngilizlerin İrresistible ve İnflescible zırhlıları ve daha birçok zırhlılar harbedemiyecek bir halde tam isabetler aldılar. Bu suretle on sekiz harb gemisinden yedisi meydandan çekildi. Bunlardan üçü batmıştı.

Çanakkale siperlerinde gaziler

Netice şu idi; düşman Çanakkaleyi denizden zorlamanın mümkün olmazlığını anlamıştı.

Fakat kara harbini de tecrübe etmek lâzımdı. Seksen bine yakın bir kuvvetle 25 nisan 1915 sabahı

kara çıkartmaları başladı. Seddülbahir, Arıburnuna İngilizler ve Anadolu sahiline de bir Fransız kolordusu çıkıyordu. Bunların hiçbirisi Boğazı müdafaa eden kara istihkâmlarını ele geçiremediler. Arıburnunda bulunan ondokuzuncu tümenin genç kumandanı Yarbay Mustafa Kemal bizzat bir alayın (57 nci alayın) başında düşmana taarruzla onları sahile sürdü. Anadolu sahilindeki Fransız kolordusu Seddülbahire geçirildi. Her iki taraf askerleri eriyor ve mütemadi olarak takviye alıyordu. 25 nisandan 7 ağustos 1915 tarihine kadar Gelibolu yarımadasının batı kumsallarında tarihin en kanlı ve çetin muharebeleri oldu. Karşı tarafın donanmadan istifadesine ve asker, silâh, mühimmat ve her şeydeki müthiş üstünlüğe rağmen bizim şartlarımız çok daha müsaadesizdi; fakat sağlam bir inanç ve cesaretimiz vardı. Donanmanın Gelibolu yarımadasını ve Boğazı zorlıyamıyacağı anlaşılınca, düşmanlar 7 ağustos 1915 te bir kolordu ile Arıburnu cephesinin daha kuzeyindeki Anafartalar koyuna bir çıkarma teşebbüsü yaptılar. Bunda da karşılarına Mustafa Kemal çıktı. Kocaçimen tepesini kuzeyden kuşatarak almak istiyen düşman kumandanı on bin kişilik bir takviye ordusu daha istedi. Fakat İngilizler muvaffak olamıyacaklarını anladıklarından bu teklife yanaşmadılar ve 9 ocak 1916 da Seddülbahirden çekildiler.

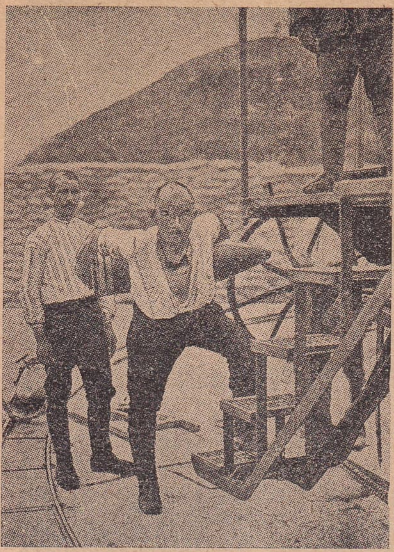
Birinci Dünya Savaşından galip çıkacak bir Rus Çarlığı, Türkiyenin ölümü demekti. Boğazın açılamayışı Rusları hareketsiz bıraktı ve nihayet Çarlığın yıkılmasına sebeboldu.

Sevres Muahedesi yapılırken Osmanlı murahhaslarına Fransız başvekili şöyle demişti: «Çok mühim bir deniz yolunu kapatmakla, Batılı Müttefiklerle Rusya ve Romanya arasını kestiniz. Harbi en az iki yıl uzattınız ve Rusyanın göçmesine sebebolarak Müttefiklerin zaferini güçleştirdiniz».

İngiliz generali Taushend ise şöyle diyordu: «Avrupada, hiçbir asker voktur ki, Türklerle kıyas edilebilsin. Misal olarak Çanakkaleyi zikretmek isterim. Orada, bizim gemi atışlarımızla büyük zayiata uğrıyan birlikler Türk olmasalardı, yerlerinde kalamazlardı. Halbuki Türkler muharebe devamınca yerlerinde kaldılar».

Çanakkale harbleri Türkün. ecdattan kalma cesaretini bir daha göstermesine fırsat verdi. Deniz, kara ve havadan yağan düşman mermilerine rağmen Türk yerinde kaldı ve tarihin seyrini değiştirdi. Çanakkale harbleri tarihin en büyük ve en asîl harblerinden biridir ve onun cesur müdafii ise tarihin seamet misali olarak gösterdiği Türk askeridir.

Bu harbin her gün ve hattâ her dakikası bile bin bir feragat ve cesaret misalleriyle doludur. Biz sıracığa, arkadaşımız Feridun Fazıl Tülbentçi'nin «Şehitler» adlı eserinden bir iki sayfasını alıyoruz:

Çanakkale sahil istihkâmlarında iki yüz on beş kiloluk bir mermiyi sırtında taşıyan bir er

«... Muhasımlarımız harb gemilerinin ateş desteği altında tekrar ileri atıldılar. Gene dost düşman birbirine karışmıştı. 57 nci alay da ateş hattında fedakârca dövüşüyordu. Hava kararırken durum şöyle idi: Düşman mağlûbolmuştu. Elden ele geçen birkaç siper ve binlerce maktul ve şehit.. O kadar... Gece başlarken, genç bir emir subayı 19 uncu tümen kumandanı Mustafa Kemal Beyin bulunduğu tepeye gelerek şu haberleri getirdi:

— Sayıca kendisinden üç dört misli fazla bir düşmana karşı dövüşen 57 nci alay, sancağının şerefini kaniyle yükseltmiştir. Artık 57 nci alaydan bir hâtıra kalmıştır.

Mustafa Kemalin gözleri nemlendi:

— Allah rahmet eylesin, dedi.

Sonra tümen erkânıharbine dönerek 77 nci alayın 57 nci alayın sol kanadını takviye etmesi için lâzım gelen emirleri verdi.

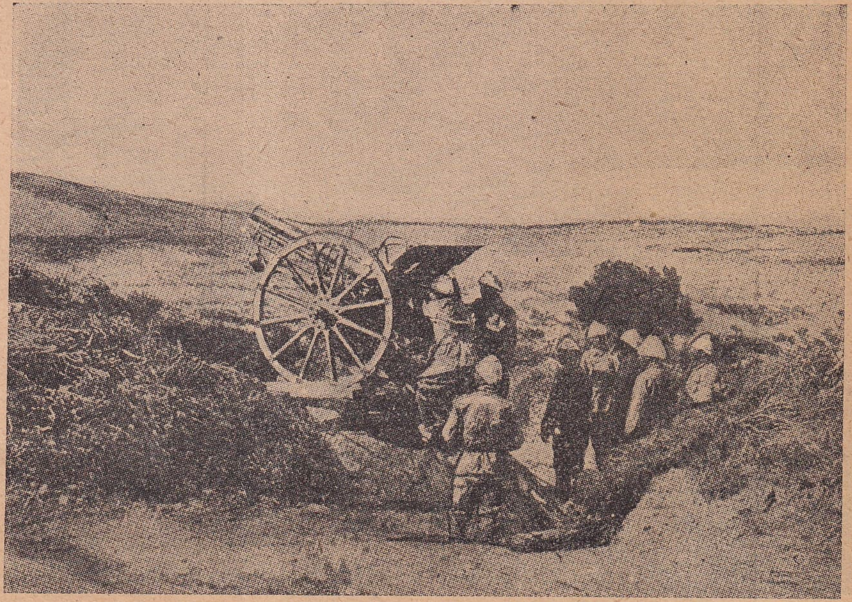
Daha on saat evvel alayın nasıl bir şevk ve heyecanla ateşe seve seve atıldıkları gözünün önüne geldi. «Ben size ölmeyi emrediyorum» dememiş miydi? İşte alay bu emri seve seve yerine getirmişti. Fakat Gelibolu yarımadasının kurtulmasında önemli bir rolü olmuştu. Mustafa Kemal:

— Ah, dedi, şehitlerin ruhuna fatiha okuyabilmek ve doya doya ağlıyabilmek için bile zaman yok...

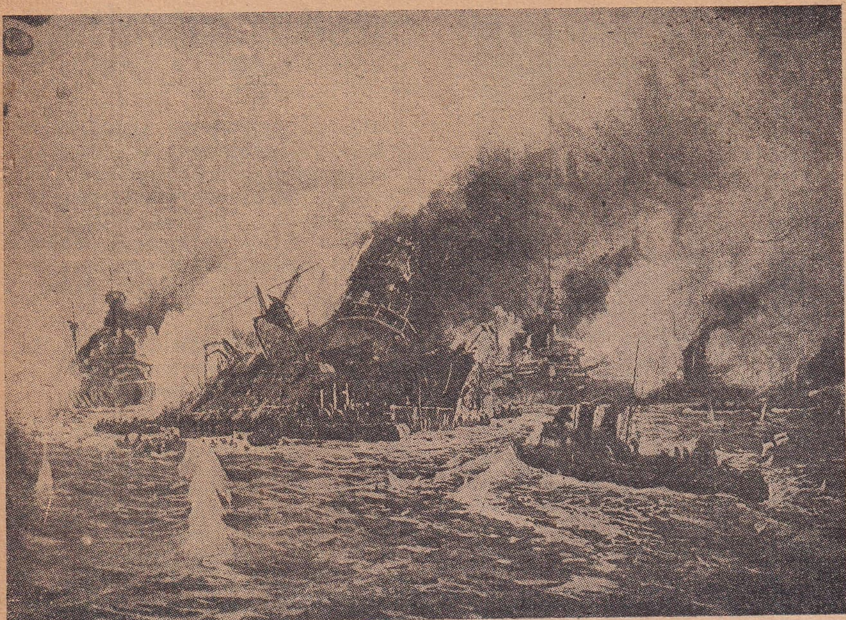
Geceye rağmen top, tüfek ve süngü tekrar konuşmıya başlıyordu.

57 nci alayın cephesinin gerisinde taarruzdan sonra birçok çamaşırlar bulundu. Yapılan incelemeler neticesinde eratın şehit oldukları takdirde arkalarında temiz çamaşır bulunması için taarruzdan evvel çamaşırlarını değiştirerek eskilerini çalılar arasına attıkları anlaşıldı. Yani şehit olmıya hazırlanmışlardı.

Birçok defalar yeni subay ve erlerle takviye edilen 57 nci alay Çanakkale savaşlarında temayüz etti. Asîl ve erkek bir milletin evlâdı olan İngiliz askerleriyle mücaleleri harb sanatının en güzel örneklerini teşkil etti. Binlerce şehitleri ve gazileriyle, vatan topraklarında ölmez birer hâtıra bıraktı. Hiçbir zaman yüzgeri etmedi. Öldü, amma, bir karış vatan toprağını bırakmadı. Anafartalar kumandanı 57 nci alayın parlak başarılarını daima takdir etmişti. Başkumandanlık da aynı derecede hizmeti olan 27 nci alayla ona altın gümüş imtiyaz harb madalyaları vermiye karar verdi. Çanakkale'de büyük bir tören yapıldı. Törende başkumandan vekili, Anafartalar grup kumandanı Miralay Mustafa Kemal Bey, yüksek rütbeli birçok subaylar da vardı. Alay me-

Çanakkale cephesinde tayyare avlıyan topçularımız

5 mart 1915 te Çanakkale boğazında Bouve'nin batışı

rasim nizamında dizilmiş, heyecan ve gururla sancağına takılacak madalyaları ve başkumandan vekili paşanın nutkunu bekliyordu.

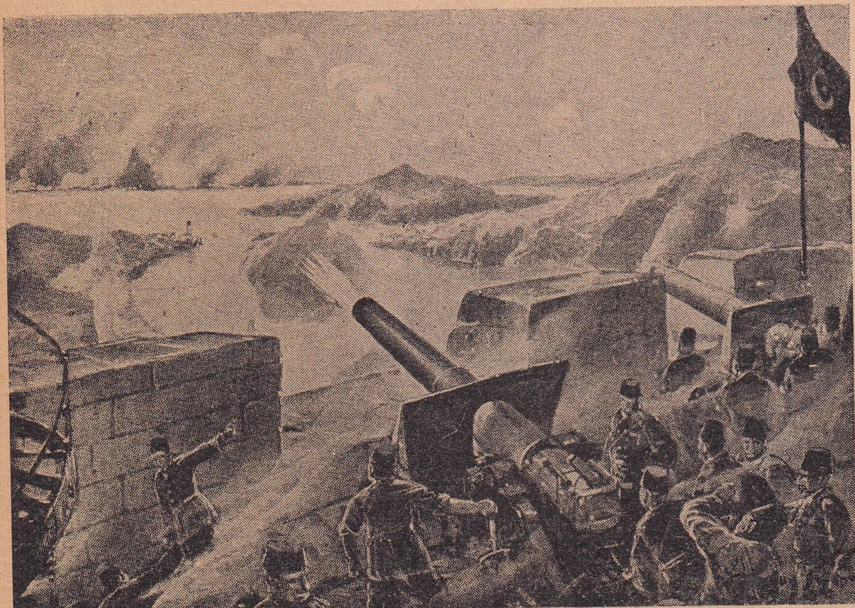
Enver Paşa, elinde alaya vereceği sırma işlemeli yarısı yeşil ve yarısı kırmızı geniş ipek kordelâ üzerinde yazılmış satırları okumıya başladı: «12 Nisan 1331 günü Çanakkale'de Arıburnunda vukubulan ihraçları karaya çıkan kuvvetlerin ilerlemesine ve Kocaçimen tepelerinin düşman eline geçmesine yevmi mezkûrdaki hareketi seria ve savleti şiranesiyle mâni olmak ve aylarca düşmanı merkum karşısında hattı harbde kalarak ona karşı kahramanane muharebeler icra etmek suretiyle gösterdiği fevkalâde şecaat ve yararlığın hâtırasıdır».

Tam bu sırada subaylar da dahil bütün alayın gözleri ileride bir noktaya takılmış kalmıştı. Yüzleri alaya doğru çevrilmiş olan kumandanlar bunun farkına vararak geriye döndüler.

Şimdi muhteşem bir manzara ile karşı karşıya kalmışlardı. 20 - 30 adım ileride koltuk değneklerine dayanmış ve düşmemek için birbirine yaslanmış 57 nci alayın iki eski genç subayı sancağını selâmlıyorlardı.

Kumandanlar göz yaşlarını tutamadılar. Mustafa Kemal, Enver Paşanın yaşlı gözlerine bakarken, ağzından şu cümleler döküldü:

— Bu millet ölmez...»

18 mart 1915 te Çanakkale sahil bataryaları (Bir yabancı ressama göre)

VOLTAİRE'İN ESPRİLERİ

Dini bir merasim gününde Voltaire'e raslıyan bir dostu sorar:

— O, demek Tanrı ile barışıksınız?

Voltaire hiç düşünmeden cevap verir:

—Selâmlaşıyoruz, fakat hâlâ konuşmuyoruz!

Anatomi bilgini Haller'den bahsediliyordu. Voltaire onu çok methetti:

— M. Haller, büyük bilgin, büyük filozof, büyük şair!

Dinliyenlerden birisi:

— Halbuki, o daima sizin aleyhinizde konuşur.

Voltaire hemen taşı gediğine kor:

— Demek ki ikimiz de yanılıyoruz!

Voltaire'in bir piyesinin rağbetle karşılanmadığı günlerden birinde Rahip Pellegrin, Voltaire'le karşılaşınca tarizde bulundu:

— Sizin trajedinizde benim piyeslerimden alınmış bir sürü satır buldum. Sizin gibi bir kimsenin başkasının eserinden faydalanmasını görmek beni şaşırttı.

Voltaire sanki hayret etmiş gibi:

— Bilmeden sizin eserinizden intihal mi yapmışım? Haaa, piyesimin neden tutunmadığını şimdi anlıyorum!

Voltaire ağır hastalanmıştı. Bir din adamı fırsatı ganimet bilerek:

— M. Voltaire, tam sırasıdır; günah çıkartınız. İlâhi lûtfun size bağışladığı bu yegâne anı kaçırmayınız, dedi.

Güzel ve yerinde söz sarfetme fırsatını hiçbir zaman kaçırmamış olan Voltaire, sormuş:

— Fakat Bay Rahip, kimin tarafından teşrif ettiğinizi bilmek isterim?

— Kim mi beni gönderdi, diyorsunuz? Ben Allah tarafından gönderildim M. Voltaire, Allah tarafından!

— O halde tavsiye mektubunuzu görebilir miyim?

REŞAT EKREM KOÇU

ESTER KİRA

Osmanlı İmparatorluğunun bünyesini kemiren kurtların en müthişlerinden olan bu Yahudi karısı, bir zamanlar Osmanlı sarayının baş kadını ile bir yabancı arasında casusluk bile yapmıştı. Tam elli yıl gibi uzun bir müddet memuriyet alım satımındaki rüşvetlerden, gümrük iltizamlarından aslan payı hisselerini aldı ve ayarı bozuk para toplayıp farkını hazineye ödetti... Sonra cezasını buldu, parçalandı.

Onaltıncı Yüzyılın ikinci yarısında, Ester Kira isminde bir Yahudi karısı, İstanbul sarayının haremine nüfuz ederek, muazzam imparatorluğun haricî siyasetinde ve dahilî idaresinde elli yıldan fazla, harikulâde cüret ve cesaretiyle çok mühim roller oynamıştır. 1549 yılında, Kanuni Sultan Süleymanın bir fermaniyle bütün İstanbul gümrüklerini iltizam eden Ester Kira, İkinci Selim, Üçüncü Murat ve Üçüncü Mehmet devirlerinde, 1600 yılına kadar bu imtiyazı elinde tutmuş, bir taraftan da haremi hümayunda padişahlara hâkim hasekilerin ve valde sultanların hariçle münasebetlerini temin eden rüşvet eli olmuş, bunlara inzimam eden türlü entrika ve dolaplariyle milyonlar vurmuştu. O devirde İstanbulda bulunmuş Yasef Kohen isminde bir Yahudi muharrir: "İstanbulda padişahın sarayında bir Yahudi karısı vardır, devlet ricali önünde âdeta secde ederler, hükümetten her hangi bir memuriyet istiyen kimsenin baş vuracağı yer, bu kadındır" diyor.

Bu korkunç Yahudi karısının asıl faaliyeti, Üçüncü Murat zamanında ve Sokollu'nun şehadetinden sonra başlar ki, bu devirdeki hâmisi, Kanuni Süleymanın bu dejenere torununun çılgın bir aşk ile esir olduğu zevcesi Safiye Sultandır. Bir Venedikli ve asıl adı Bafa olan Safiye Sultan, Ester Kira'yı, İstanbuldaki Venedik elçileriyle gizli muhaberelerinde bir vasıta, yani bir casus olarak da kullanmıştı. Safiye Sultan, oğlu Üçüncü Mehmetin zamanında, yani valde sultanlığında da Ester Kira'nın bu hizmetinden istifade etmiştir. Kira kadının İlya ve Yasef isminde iki oğlu vardı. Büyük oğlu İlya, anasının sırdaşı, her işinde en yakın yardımcısıydı. Rüşvetle memuriyet satışında mansıp istiyenlerle İlya temas ederdi. Gümrük varidatı olarak hazineye teslimi icabeden parayı da, ayarı bozuk akçe toplıyarak defterdarlığa teslim eden İlya idi. Sadece akçe ayarı farkından her yıl haremin ve Kira'nın kârı muazzam bir yekûna baliğ olurdu ki, Kira'dan bu parayı kabul etmiyecek defterdarın, hayatiyle oynıyacak kadar cesur olması lâzım gelirdi. Askerin ulûfesi, gümrüğün bu ayarı bozuk paralariyle ödenir, bu para çarşıda bazan yarı değerine geçtiğinden askerin canı yanardı. Beklenen ihtilâl, Üçüncü Mehmedin beşinci saltanat yılında sipahi oğlanları tarafından çıkarıldı ve Kira kadın, casusluklarının, irtişasının ve kalpazanlığının cezasını hayatiyle ödedi.

Bir cuma günü sipahiler, Şeyhülislâm Sunullah Efendiye vardılar: «Bize ulûfe diye verdikleri ayarsız hileli akçe ile aldığımız yiyecek helâl midir?» diye sordular. Müfti Efendi: «Helâl değildir!» dedi. Kira'nın katline fetva istediler. Şeyhülislâm: «Varın, istediğiniz ne ise bir arzuhal yazın, bana getirin, padişahımıza götüreyim, hattı hümayun ile cevabını versinler» dedi. Cumartesi erkenden büyük bir kalabalık halinde rikâbı hümayun kaymakamı Halil Paşanın sarayına vardılar; kaymakam paşanın divanhanesinde: "Memuriyetler Yahudi Kira kadın elinde satılıyor, Bu karıyı sağ bırakmayız» diye bağrıştılar. Kira kadın kaçıp gizlenmişti. Halil Paşa meseleyi padişaha arzetti, ayrıca, Kira'nın kaçıp gizlendiğini, askerin, aman ve zaman vermeyip çok vahim neticeler doğuracak şeyler yapabileceğini, Kira'nın hemen bulduruIması lüzumunu bildirdi.

Askerin tecavüz ihtimaline karşı Yahudi mahalleleri muhafaza altına alındı. Kira saklandığı bir Yahudi evinde bulundu, bir beygire bindirerek Paşakapısına getirdiler, fakat daha merdiven başında sipahiler hücum edip hançer üşürdüler ve parça parça ettiler, kanlı bir külçe haline gelen cesedinin ayağına ip takıp sürükliyerek Atmeydanına götürdüler. Oğulları İlya ile Yasef de yakalandı. İlya, aman verilmeyip hançerle paralandıktan sonra anasının cesedi yanına götürülüp bırakıldı. Yasef İslâmiyeti kabul etti ve esasen anasının ve büyük kardeşinin işlerine karışmadığından hayatını kurtardı. Sipahiler bundan sonra, Yahudiler kıymetli kumaşlardan elbise giymesinler, iyi çuhalar giymesinler, başlarına kızıl şapka giysinler, ve mirî iltizam işlerine girmesinler, sikke ahvali de kadimdenberi nasıl ise öyle olsun, diye padişaha arzuhal sundular; arzularının kabul edildiğini bildiren bir hattı hümayun çıktı. Kira ile İlya'nın parçalanmış cesetleri birkaç gün Atmeydanında kaldı. Lâşelerini sokak köpekleri didiklediler. Etrafı ağır koku kapladı. Civar halk müteessir olduğundan kaldırılmasına izin çıkınca, odun yığarak Kira ile İlya'nın kanlı enkazını yaktılar.

Kira ile İlya'nın muhtelif yerlerde paha biçilmez derecede mücevheratı, kıymetli eşyaları çıktı, muhamminler tahminden âciz kaldıkları için olduğu gibi hazinei hümayuna gönderildi. Bu çok kıymetli mücevherat ve eşyadan maada nakit olarak 500 yük akçesi çıktı ki devletin 1008 yılı için kapıkulu askerine ödiyeceği parayı karşılıyordu. Mücevherat, kıymetli eşya ve nakitten maada 42 parça mülkü tespit edildi, ayrıca, gemilere yüklenmiş ticaret malları ve sermayeleri bulundu, cümlesi müsadere olundu. Yakalandıkları zaman Kira ile İlya da Müslüman olmuşlar ve Kira "Fatma Hatun" ismini almıştı, fakat günahları o kadar korkunç idi ki ihtidaları, ana ile oğulu feci âkibetlerinden kurtaramadı.

Az sonra Safiye Sultan, Halil Paşa ile Sunullah Efendiyi, oğlu Üçüncü Mehmet üzerindeki sonsuz nüfuzunu kullanarak azlettirmişti. Bu vakadan sonra Kira'lar, tamamen mahvolmadı. Küçük oğlu Yasef, güya Yusuf adiyle ihtida edip hayatını kurtarmıştı. Kira'nın, adı tespit edilemiyen bir kızı, İlyanın da Kurt isminde bir oğlu vardı; bunlar ve bunların oğulları ve kızları, oldukça refah içinde yaşadılar. Gerek Yasef ve gerek bu aileden kalanlar gene dinlerine döndüler.

Bugün de başka türlüsü

★

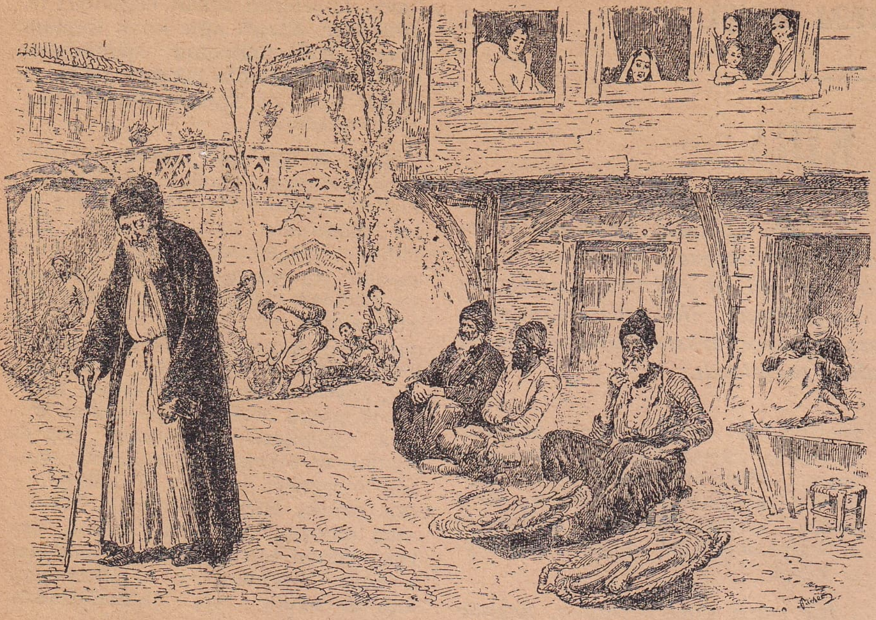
İstibdat idaresinde memur azil ve nasbı keyfe tabi bulunduğundan sadrazamların bile memuriyet hayatları pamuk ipliği ile bağlı olurdu.

Meselâ, Üçüncü Ahmet zamanında birkaç ay sadrazamlık yapan Köprülü Numan Paşanın azil sebebini biliyor musunuz? Gayet hoştur...

Paşanın doğruluğu ve yararlığı meşhur olduğundan, sadrazamlığa geçince, eskiden işi yapılmamış olan veya yeni işi çıkan taşra halkından pek çoğu İstanbula gelmiş.

Bu kadar kalabalığın, İstanbul halkının yiyecek ve içeceğini tüketeceğinden korkulmuş ve sadrazam azledilmiş.

★ ★

Yüzyıl evvelki İstanbulda bir Yahudi mahallesi (Biseo'dan)

YAHUDİLER HAKKINDA TOPLANMIŞ BÂZI PERAKENDE NOTLAR

BİSMARCK'IN BİR SÖZÜ: «HER MEMLEKETİN YAHUDİSİ KENDİSİNE LÂYIKTIR»

Bu sayının ansiklopedi kısmında İsrailoğullarının bir tarihçiği ve aktüalite kısmında da bugünkü İsrail devletine dair etraflıca bir bent kondu. Bu münasebetle Museviler hakkında bâzı perakende notları da buraya alıyoruz.

* İsrailoğullarının peygamber kırallarından Hazreti Süleyman ölünce içlerine ayrılık düştü ve devlet ikiye ayrıldı. Kudüs yakınlarında Samarya ve Sişem'de oturan on iki sıbıt (Yakup'un on iki oğlunun torunlarından müteşekkil kabîle) tan dokuz buçuğu İsrail ve Kudüs'teki, iki buçuğu da Yahudi devletlerini teşkil ettiler. İhtilâfın sebepleri mezhep ayrılıkları idi. Birbirleriyle şiddetli mücadelelere başladılar. Mezopotamya'dan gelen iki dalga onları ve şehirlerini perişan ve esir etti. Son ve en büyük darbeyi de Romalılardan yediler ve işte o zamandanberi vatansız kalıp dünyanın her tarafına yayılan ve pek çabuk üreyen Yahudiler oturdukları memleketleri istismardan da geri kalmadılar. Hiçbir vakit temessül edilmediler. Din değiştirseler bile bütün millî karakterleriyle Yahudi kaldılar. Zati menfaatlerini, oturdukları memleketlerin üstünde tuttular.

* Yahudiler Babil'de esirken bile muamelecilik, sarraflık ve ihtikâr işleriyle meşgul olmuşlar ve büyük paralar kazanmışlardır. Hattâ Babilde para ile kıralı bile kandırarak Kudüs'e dönmek müsaadesini koparmışlar, ancak, zengin Yahudiler Kudüs'e gitmemişlerdir.

* Yahudiler Babile götürülünciye kadar Geldanilerin alfabesinden başka yazıları yoktu. Sanat ve zanaatla da ilgileri bulunmuyordu.

* Yahudilerin en büyük iki vazifesinden biri evlât yetiştirmek, diğeri her nasıl olursa olsun para kazanmaktır. Bir Yahudinin, neslinin idamesine muktedir olamaması en büyük ayıbı ve muktedir olup da bu mukaddes vazifeyi yapmaması da en büyük günahıdır.

Eski İstanbulda ihtiyar bir Yahudi

* Yahudilerin her memlekette başlarına gelenler hep kendi hallerindendir. Çünkü itikatlarınca dünya ve ahret ancak kendileri için yaratılmıştır. Her Yahudi çocuğunun ana ve babası tarafından kafasına sokulan bu düşünce kendisiyle beraber büyür. En hakşinas Yahudi bile fırsatını düşürünce zati menfaatine her şeyi feda eder.

* Bismarck; «Her memleketin Yahudisi kendine lâyıktır» demiştir. Evet, lâyık görünürler, fakat onlarla yakından meşgul olmak ve dikkat etmek lâzımdır.

* İngiliz kırallarından Jean, hükümetin para sıkıntısı çektiği bir zaman bütün Yahudileri toplatmış ve işkence ile para toplamıştır. Bunlardan bir büyük zengin, yedi dişi çıkarılmadan istenilen parayı vermiye razı olmamıştır.

* İngiltere kıralı Üçüncü Henry, Aron isminde bir Yahudiden kendisi için on dört bin ve kıraliçe için on bin mark almıştır. Bu hükümdar Yahudileri kendi soyduktan sonra para tahsilinde daha mahir olan kardeşi Richard'a satarmış.

* Fransa'da halk ve hükümet, Yahudileri sihirbazlıkla ve çocuk hırsızlığiyle itham ederek hapse attırır, mallarını alır ve karısiyle çocuklarını esir ederek sattırırdı. Bazan da zengin Yahudileri memleket dışına sürerek çok para mukabilinde avdetlerine müsaade ederlerdi.

* Yahudiler bazan Fransada oturmak hakkından mahrum edilirdi. Oturmıya mezun oldukları zaman, tâyin edilen birer alâmet taşırlardı.

* İspanyada Hıristiyanlığı kabul etmiyen Yahudiler ateşte yakıldığı halde Fransada bilâkis, Hıristiyanlığı kabul eden Yahudilerin malları müsadere olunur ve kendisi hapsedilerek çoluk çocuğu esir edilirdi. Bu hareketin iki sebebi varmış; biri bunların dünya menfaatleri için ve samimî olmıyarak Hıristiyanlığı kabul ettiği düşüncesi, diğeri de kazandıkları paranın meşru olmayışı kanaatidir.

* Ortaçağda, Almanyada Yahudiler diğer vatandaşlardan ayırdedilebilmek için hususi işaretler, meselâ sivri külâhlar ve sarı kordelâ taşırlardı. 1786 da Frankfurt Yahudilerinin siyah manto giymeleri belediyece emredilmişti. Aynı zamanda bunların baston taşımaları da memnu idi. Onsekizinci Yüzyılın sonuna kadar Yahudiler pazar ve bayram günlerinde, sokaklarından dışarı ancak Hıristiyanların ibadeti bittikten sonra çıkabilirlerdi.

* 1800 yılında Frankfurt'ta umumi bir hamam işleten bir doktor su ilânı yapmak mecburiyetini hissetmiştir: Yahudilerin hamamdaki her banyodan istifade edebildikleri hakkında bir dedikodu dolaşmaktadır. Yalnız iki banyonun bunlara hasredilmiş olduğunu ve hiçbir Hıristiyanın bir Yahudinin yıkandığı banyoda yıkanmasına imkân verilmiyece-

ğini ve peştamal ve havluların da ayrı olduğunu ilân ederim.

* 1807 yılına kadar Frankfurt'ta Yahudilerin kahve ve gazinolara girmeleri yasaktı.

Eski İstanbulda bir Yahudi kızı

* Ancak 1832 yılında bir Yahudinin bir evden ve bir bahçeden fazla mülkü olmasına müsaade edilmiştir.

* 1834 yılına kadar mevcut bir kanuna göre Almanya'da bir yıl içinde ancak muayyen bir miktar Yahudi evlenebiliyordu. Yahudilere Hıristiyanlarla müsavi hukuk 1864 te verilmiştir.

* Yahudilerin vaziyeti İtalya'da daha iyi değildi. Keyssler isminde bir seyyahın hâtıralarında anlattığına göre, 1730 yılında İtalya'da şu çok şiddetli Yahudi kanunları hüküm sürmekteydi: Meselâ Meryem veya azizlere veya bunların resimlerine karşı en ufak bir hürmetsizliğin cezası idamdır. 14 yaşını bitiren erkek veya kız Yahudiler sağ memeleri üzerinde sarı bir daire işareti bulundurmıya mecburdurlar. Ana baba, Hıristiyan olan evlâdına miras hissesini derhal verecektir. İsa'nın ölümü yortusunda Yahudiler üç gün evlerinden çıkmıyacaklardır. Çıkanlar hapse atılacak ve kendilerine ekmek ile sudan başka bir şey verilmiyecektir. Bu yortu esnasında Yahudilerin bir musiki aleti çalmaları da şiddetle yasaktır. Aksini yapanlara şehir meydanında aleni dayak atılacaktır.

Eski İstanbul sokaklarında bir eskici Yahudi

* Onsekizinci Yüzyılda Frankfurt'ta Yahudi veya katolik mahpusların yanına, idama götürülürken bile papaz veya haham bırakılmaz, bunların yerine protestan rahipler gönderilirdi. 1750 de bir katolik idama götürülürken evi yol üstünde olan aynı mezhepten bir papaz, penceresinden zavallı mahkûmu takdis etmiş, fakat bunun farkına varan halkın elinden canını zor kurtarmıştır. Şehir meclisi bunun üzerine katolik papazların bu yoldaki müdahalelerini şiddetle meneden ve hapisle tehdideden bir beyanname çıkarmıya mecbur olmuştur.

Eski İstanbulda bir Yahudi kadını

* 1855 te Speier'de bir Yahudi kadın ile evlenmiş olan bir Hıristiyan, dinî meclis tarafından cemaatten kovulmuştur.

★

TARİHTE

YERİ VAR

★

* Fransada Macon şehrindeki rahibe manastırında azizlerden Dorotheus'un derisi bulunuyordu. Dindar rahibeler derinin içini pamukla doldurarak âdeta mübarek evliyayı canlı imiş gibi yaptılar. Fakat bu vücut ile münasebetsizliklerde bulundukları için baş rahibe bu mübarek emaneti, onun yüksek kıymetini unutarak, cizvitlere hediye etti. Bunlar da derhal "mukaddes deri biraderleri" diye bir teşekkül vücuda getirerek imanı sağlam Hıristiyanlardan bir hayli para çektiler. Rahibeler bunu haber alıp nasıl mühim bir kazanç vasıtasını elden kaçırdıklarını anlayınca papaya müracaat ederek içi pamuk dolu deriyi geri istediler. Bu talepleri papa tarafından kabul edildi; fakat geri gelen derinin muayyen bir yeri cizvitler tarafından kesilmişti. Rahibeler dehşetli bir hiddete düştüler ve tekrar papaya müracaat ederek noksan kısmın da verilmesini istediler. Fakat papa aziz Dorotheus'un vücudundaki eksik kısmın bir rahibe manastırı için pek lüzumlu olmadığına kani bulunduğundan onun yerine takdis edilmiş iki adet küçük Hindistan cevizi gönderdi.

* Karısının kendisine sadakatinden şüphe edenler Onüçüncü Yüzyıldanberi bunlara kilitli birer "iffet kemeri" bağlamak âdetinde idiler.

Bu kemerlerin bugüne kadar kalmış olan nümuneleri Breslav'daki antikiteler müzesinde, Odenwald'daki Erbach şatosunda, Venedik ve Poitiers müzelerinde, Londradaki Toussaud müzesinde, Pariste'ki Cluny müzesinde ve ihtimal daha birçok yerlerde mevcuttur.

Bu kemeri karısına takarak müsterih olmak istiyen kıskanç zevcin şu şüpheyi de içinden atabilmesine imkân yoktu: Acaba kemeri yapan sanatkâr onun anahtarını çift yapmamış ve bir tekini kadına veya âşıkına vermemiş midir?

* "Jus primae noctis", yani "ilk gece hakkı" nın Onaltıncı Yüzyıl ortalarına kadar devam ettiği ispat edilmiştir. 1538 yılında Zürich kantonunun kabul ettiği bir kanunda şöyle yazılıdır:

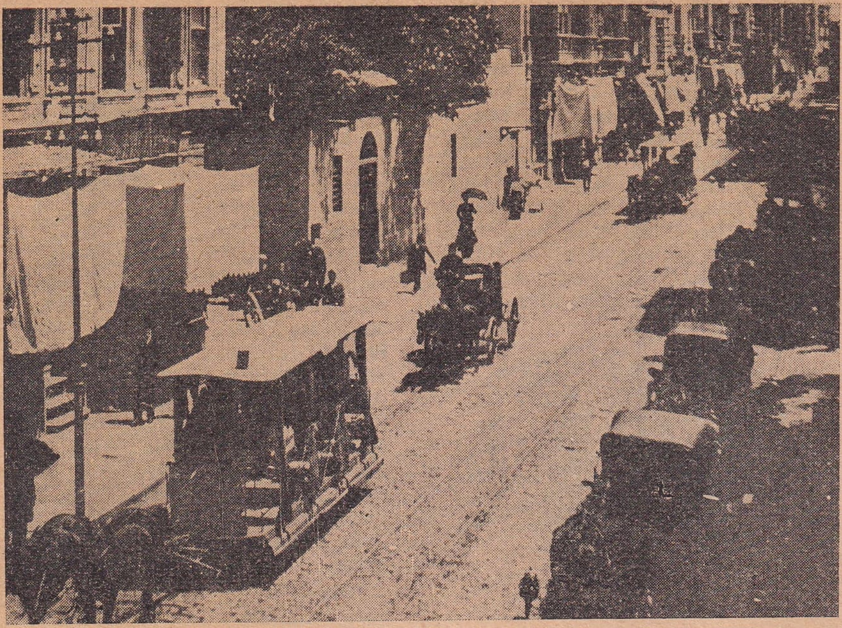
"Bir kimse kendi arazisi üzerinde yaşıyan diğer bir kimsenin evine getirdiği zevcesiyle ilk geceyi beraber geçirmek isterse kendi zevcesini de o akşam için o kimseye bırakmıya mecburdur».

* Yeni evlenen kimse ilk gece hakkını para ile ödiyerek karısını efendisinin koynundan kurtarmak imkânlarına da malikti. Birçok yerlerde bu hakkı efendilerden satın almak için onlara kadının kalçaları büyüklüğünde peynir veya tereyağı vermek lâzımdı.

Arazi sahibi asılzade ruhaniler de bu haktan istifadeyi ihmal etmezlerdi.

* James T. Adams «Amerika Tarihi» nde Amerikalıların istiklâl harblerindeki perişanlığını şöyle hikâye eder: «Asker olan erkeklerin yerine ziraatle ve odun tedarikiyle kadınlarla çocuklar uğraşmaktaydı. Amerikalıların yüzde doksanı henüz çiftçilikle geçindiklerinden aile reislerinin yokluğu memleket için hakikî bir felâket teşkil etmekteydi.

İşte bu, kısa hizmete dahi tahammül edilemeyişin ve sayısız firarların hakikî sebebi. Bundan başka hizmet müddetleri zarfında sayısız mahrumiyetlere katlanmak mecburiyeti de unutulmamalıdır. Hastalıklara karşı sıhhi tedbir yoktu; ekseriya sıhhiye sandıkları bomboştu. Aldıkları gıda hiçbir vakit kâfi değildi. Kış ayları zarfında eratın paçavralar içinde ve yalınayak dolaşıp, ayaklarının kar ve buzlarda kanlı izler bıraktığı bile görülüyordu. Yedi yıl süren savaş zarfında askerleri ne ölüm korkusu, ne de düşmanla çarpışmak yıldırmış, onları sadece evde kalanların hali ve ordu hayatının mahrumiyetleri nevmidetmişti».

Beyoğlu caddelerinde yazlık tramvay arabaları

ERCÜMENT EKREM TALU

ESKİ İSTANBUL TRAMVAYLARI

Önde borucusu olduğu halde atlı tramvayların yollardan geçişi bir âlemdi. Eski tramvayları Ercüment Ekrem Talu, evvelce T. Turing kulübü dergisinde çıkan bir yazısında pek güzel tasvir etmiştir.

Galatasaray ve Parmakkapı tramvay duraklarının son defa geçirdikleri macera günlerinde İstanbulun bu köhne taşıtlarının eski hali gözlerimin önüne geldi.

Ben kendimi bilmiye başladığım tarihte İstanbul tramvayları mevcut idi. İkinci mevkii yeşil, birincisi sarı boyalı, tenekeden yapılmış hissini veren arabaları düz yolda bir, yokuşlarda iki beygir çekerdi.

O atlı tramvayların sürücülüğü, bugünkü elektrikli arabaların vatmanlığından zordu gibime geliyor.. Zordu.. Zira o arabaların fren tertibatı pek iptidai olduğu gibi, biçare atların takattan kesilmesi şimdiki cereyan kesilmesinden çok daha tehlikeli idi. Düz yolda ne ise ne! Fakat yokuşta araba geri geri gider, yoldan çıkar, çarpılır, devrilme tehlikesi gösterirdi. İniş aşağı ise vaziyet daha müthiş olur, baş döndürücü bir hızla giden arabanın içinde korkuya kapılan yolcular hep birden kapıya hücum eder, kendilerini yere atarlardı.

Bir defasında Şişhane yokuşunda atların durmadan sırtlarına inen kırbaç darbelerine isyan ederek birdenbire yana sıçramalarından devrilen yeşil arabanın içinde ben de vardım. Lâkin Allah korumuş, hiçbir yolcunun burnu kanamamıştı.

Eski tramvayların yolcuları karşılıklı iki peykenin üzerinde otururlardı. Ayakta duran hemen hemen olmaz, olsa da iki üç kişiden ibaret kalırdı.

İçeride sürücünün tarafında, ortası kirli bir perde, yanları ise tahta kepenklerle ayrılmış, kadınlara mahsus bir bölme vardı.

Yolculuk biraz uzun sürerdi. Ucuzdu. En pahalı bilet, aklımda kaldığına göre 60 para idi. Ama o zamanlar 60 paranın bir ifadesi vardı. Bununla bir buçuk okka ekmek veya bir okka zeytin, üç okka soğan, altı okka mangal kömürü, altı tane timsah marka kurşun kalemi, altı tane gazete, on iki bardak su, bir paket «Tatlısert» tütün, on tanelik küçük paket Bafra sigarasiyle bir kutu da kibrit alınır, üç defa fes kalıplanır, altı defa kundura boyatılırdı.

Onun içindir ki çarşının en kalantor esnafı bile, idmandır diye, meselâ tâ Pangaltıdan Kapalıçarşıya kadar yaya gitmeyi tercih ederler, ellerinde birer küçük «ebe çantacı», ikişer üçer sokaklara dökülürlerdi. Tramvaylar da hemen hemen boş gidip gelirdi.

Tramvaylarımızın bugünkü izdihamına başka sebep arıyanlara ben gülüyorum. Eski 60 parayı harcamaktansa taban tepmeyi göze alan esnaf takımı, küçük memur ve müstahdem kısmı bugünkü 15 kuruşa değer vermediği içindir ki tramvaya hücum ediyor. Paranın yeniden kıymetlendiği gün, tramvay idaresi tellâl çağırtsa arabalarına binecek yolcu bulamıyacaktır.

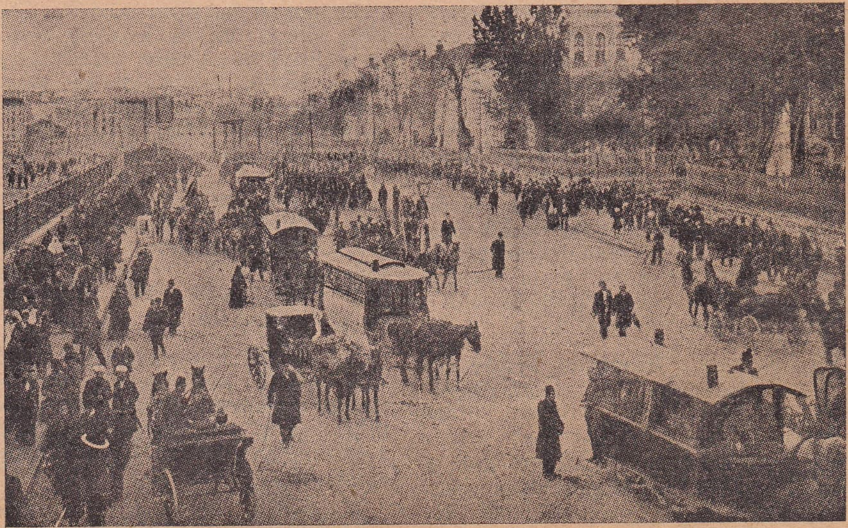
Sultan Abdülhamidin vehmi İstanbul halkına elektrikli tramvayı senelerce bekletti.

Abdülhamit, en uzak mesafelerden bir tel vasıtasiyle kendi sarayını altüst edebilecek olan elektrikten, Allahtan korkar gibi korkardı.

Bir ara, Fransa sefiri Constans'ın desteklediği bir sermayedar grupu İstanbul elektrik imtiyazını almıya teşebbüs etmişti. Nafia nezareti araya girmekten çekindiği için müracaat doğrudan doğruya mabeyine vuku bulmuştu. Padişahın aç gözlü mukarripleri, verilecek imtiyazdan çöplenmek istediler. Sermayedarlar pazarlığa yanaşmadılar. Bunun üzerine, Abdülhamide bir jurnal verdirildi. İşin içyüzü bir suikast mahiyetinde arzedildi. Teşebbüs suya düştü.

Günahı, vebâli nakledenlerin boynuna olsun. Derler ki, işin bu türlü neticelenmesinde, o vakitki Tramvay Şirketi müdürü Perdikaris'in parmağı varmış.

Bu Perdikaris ne adamdı! İkide

Taksim'de kapalı tramvay arabaları

birde amelden sakit olanların yerine Macaristandan getirtilen katana beygirlerin en gürbüz, en yakışıklı bir çiftini koşturduğu brek arabasının içinde, Beyoğlu caddesinden öyle çalımla bir geçişi vardı ki, halk yaya kaldırımda iki keçeli durup hayran hayran seyrine bakardı.

O tramvaylara at dayandırmak hakikaten bir mesele idi. O canım katanalar gelir, koşulur.. Bir müddet bakmakla doyulmaz. Derken zayıfladıkça zayıflar, kalça kemikleri sivrilir, koşumların değdiği yerler yara, sırtları kırbaç darbelerinden yol yol olur, göğüsleri tıkanır, kuyrukları düşer. O vakit satılığa çıkarılır ve kimbilir hangi seyyar soğancının küfelerini taşır, hangi bostan dolabını çevirirler.

Sokaklar dar mı, dar. Sağlı sollu dizili binalarda hizâ denilen şey yok; hepsi de girintili çıkıntılı, gelişigüzel yapılmış. Yaya kaldırımlar bâzı yerlerde geçit vermiyecek derecede dar. Her hangi bir çıkıntının ardından ansızın biri çıktı mı, arabayı durdurmak güç.. Hattâ imkânsız.

Onun için, şirket «vardacı» lar kullanır, ellerinde boru öttüre öttüre, vardacı tramvay arabasının önü sıra koşar, kalabalığı dağıtır, savar. Tâ geniş bir yere, selâmete çıkarıncıya kadar.

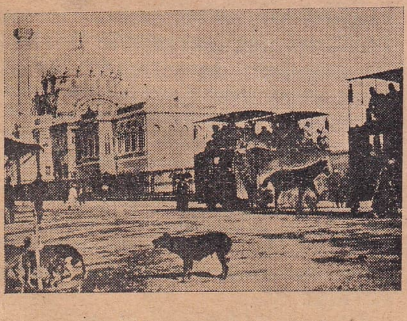
Yol üstünde iğreti ahırlar vardır. Tramvay bir yokuş başlangıcına gelir gelmez, o ahırların önünde bekliyen seyis, yedek bir tek veya bir çift, yokuşun dikliğine göre, hayvan getirir, koşar. Kendi de sürücünün yanına biner, düzlüğe çıkar çıkmaz da atları tekrar çözer, gerisin geri ahıra getirir.

Bu ahırlardan biri Alemdar caddesinde, Topkapı sarayının duvarları önünde, iki kale burcunun ara yerinde idi. Gelip geçerken görüyorum: Koşum çengelleri hâlâ duvarda çakılı duruyor. Eski günlerin bir hâtırası..

Tramvay şebekesi o zamanlar, hatırımda kaldığına göre, Beyoğlunda Şişliden Galataya kadar, İstanbul cihetinde de Eminönünden Aksaraya kadar uzanırdı.

Köprüden tramvay geçmezdi. Galatasarayla Tünel arasındaki yol da gayet dar olduğundan bu hat da yoktu.

Galatadan Beşiktaşa giden hat üzerinde işliyen arabalar iki katlı idi. Bunların üst katında Galata evlerinin içerilerine baka baka seyahat etmek ömür olurdu.

Beşiktaş tarafında iki katlı tramvaylar

Tek katlı arabaların bu aynı hat üzerinde Azapkapısına kadar galiba uzandıklarını hatırlıyorum.

Bizde ilk elektrikli tramvay Selânikte işlemiye başlamıştı. Hem de Abdülhamidin devrinde. Senesini pek bilmiyorum amma 1906 - 1907 gibi hatırımda kalmış.

Bundan evvel orada işliyen atlı tramvayları da o zaman Konya valisi bulunan istibdadın son sadrazamı Avlonyalı Ferit Paşa merhum Konyaya getirterek istasyonla şehir arasında işletmişti.

İzmirde de, ahaliye alay mevzuu olan tek atlı bir acaip nesne, tramvay adı altında işlerdi..

İstanbulun, bahsettiğim o, eski tramvaylarının halini rahmetli Borazan Tevfik'in ağzından dinlemeli idi.. Aksaraydan kaldırdığı bir arabayı tâ Eminönüne kadar getirir, sürücüsiyle, vardacısiyle, kadın erkek yolcuları ile öyle karikatürleştirirdi ki, insanın gülmeden gözleri yaşarırdı.

Bugünkü elektrikli tramvaylarımızın halini gördükçe :

— Ya, diyorum, eski atlı tramvaylar hâlâ bugün de işlemiş olsaydı, halimiz nice olurdu.

Âdeta inanılmıyacak gibi..

* İhtilâl yıllarında Paris'te operа tiyatrosunda "çıplak balolar" veriliyordu. Buraya gelenlerin yalnız yüzlerinde bir maske bulunurdu. Her gece Paris'te yüzlerce balo verilir ve bunlarda da halk "eski Yunanlılar ve Romalılar" gibi giyinirdi.

* Goslar şehrinde 1051 de toplanan piskoposlar meclisi birçok kimseleri tavuk kesmekten ve yemekten kaçındıkları ve yalnız nebati gıdalarla yaşadıkları için dinsiz addederek yaktırmıştır.

* Azizlerden Hieromymus (420 yılında ölmüştür) hâtıralarında; kendi zamanında Gall'de insan eti yiyenler mevcudolduğunu yazmıştır. Bir yazısında şöyle diyor: "Başka milletler için ne diyebilirim? Kendim bizzat gençliğimde Gall'de iken Attikot tâbir edilen Cermen kabilesinin insan eti yediklerine şahidoldum".

* Ressam David Taniers kendisine asılzadelik pâyesi verilmesi için müracaat etmiş ve bu isteği 1657 yılında, bir daha resim teşhir etmemek ve para mukabilinde resim yapmamak şartiyle yerine getirilmiştir.

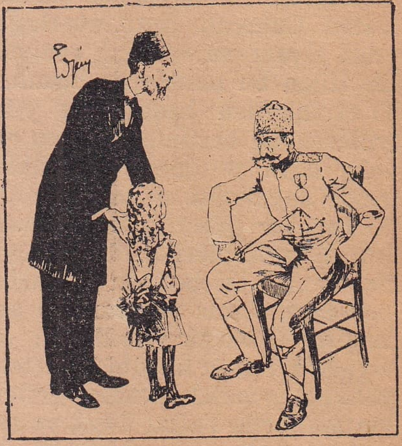
* Ortaçağda bâzı diri diri yakma cezaları, bir lûtuf olarak kaynar su, şarap veya zeytin yağına atmak cezasına tebdil edilirdi.

1466 da Frankfurt'ta yakılmıya mahkûm edilen bir adam, hasta olduğu için merhameten suda boğularak öldürülmüştür.

Bugüne uyan eski karikatürler

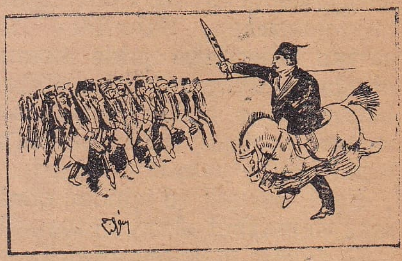
— Yaşası...........n Meşrutiyet!

— Olmuyordu. Allah nasılsa verdi. Fakat ele avuca sığar şey değil; siz alın yoluna getirin, eti sizin kemiği benim.

— Afacan, adın ne?

— Hürriyet!

Ekseriyet fırkası ve manevraları

Nizamnamei dahiliye tatbik etmezseniz fırkamı çeker giderim.

— Marş marş!

Eskiden rıhtımda bir gümrük muayenesi (Fransızca eski bir eserden)

Gümrüklerimize dair notlar

★

Eskiden gümrükler mültezimlere verilirdi. Sultanlar ve bâzı kadınlar bile gümrük iltizam ederler; yani devlete muayyen para verip gümrüklerin varidatını kendileri alırlardı.

Gümrük meselelerinden doğan ihtilâfları, padişahların da bulunduğu, vezirler meclisi görür ve bu divana darüssaade ağası tarafından arzedilirdi.

Gümrük işlerinin bozulması Onsekizinci Yüzyıldan başlar; zaten Osmanlı İmparatorluğunun siyasi ve içtimai vaziyeti de fiilen bu tarihlerde bozulur. O tarihlerden başlıyarak yüzyıllarca bu bozukluk devam etmiş, kara ve deniz gümrüklerinde kaçakçılık mebzul olmakla beraber gümrük memurlarının da zulümleri haddi aşmıya başlamış, talebedilen gümrük bedelleri nizam ve teamülü aşmıştır. Gümrük varidatını en ziyade arttıran bittabi hariçten, yabancı memleketlerden getirilen mallardı. Fakat Türk ve reayanın kullandığı esirlerin de gümrüğü vardı; bunların her biri için yılda bir kere yüz seksen akçe mirî resmi ve yirmi akçe de kuddamiyesi vardı.

Kaçakçılığa gelince, bunu en ziyade Yahudiler yapardı. Hattâ bir kere 1715 yılında Edirne saraylarının eşyası Tekirdağına naklolunurken, Yahudiler fırsattan bilistifade nakle memur olanlarla uyuşarak gümrükten kaçırılan ne kadar emtia varsa saray eşyasiyle beraber nakletmişler ve yakalanmışlardı.

Eski, karışık ve içinden çıkılmaz ve mazbut olmıyan teamüllerle devam ettirilen gümrük usulleri 1916 yılına kadar sürüp gitmiş ve ilk gümrük tarife kanunu bu tarihte yapılmıştır; çünkü son asırlarda alıp yürüyen gümrük muafiyetleri (kapitülâsyonlar) de o tarihte kaldırılmıştır. Sonraları gümrük tarife kanununun daha yenileri ve güne uygunları yapılmıştır.

Gümrük suiistimallerinin önüne geçmek için konulan nizamın bir de eskisi mevcuttu. İsmi de cismi gibi garip olan bu "Hile ve Hud'a Nizamnamesi" gûya, münhasıran suiistimallerin önlenmesini hedef tutuyordu; fakat bu, tarifesi olmıyan bir gümrüğün zabıtası idi.

İşte 1916 yılına kadar tarife kanunu birkaç kişinin kafasında yazılıydı. Bunlar eskiden sürüp gelen ananeyi biliyorlar ve bittabi zati tecrübelerini ve bazan keyfî hükümlerini kullanıyorlardı.

Bu kadar mühim bir varidat müessesesinin bir iki yüzyıl böyle teamülle idare edilmesi bittabi geniş tarafgirliklere ve rüşvet almalara da yol veriyordu.

Gümrük tarifeleri kafalarında yazılı olan ve adlarına mubassır denen bu insanlar on kişi idi. Okuma ve yazmaları olmadığından teşkilâtları mucibince kendilerinin birer kâtibi vardı.

Her gün gümrük salonlarının köşelerinde öbek öbek yığılan eşyanın başında bu on mubassır çabuk çabuk tetkik ve gümrük resim miktarını takdir ederek şöylece bağırırlardı:

— Yaaaz kâtip efendi! Rugani zeyt (zeytin yağı) iki kuruş, mismarı hadid (demir çivi) üç kuruş, çarubu hasır (hasır süpürge) bir kuruş...

Ne gramer kaidelerini, ne devlet hazinesini, ne de mal sahibini memnun eden bu gümrük takdiri merasimi bazan on mubassırın işgüzarlığiyle birleşir ve hepsinin de yüksek seslerle nara atar gibi bağırarak etrafı velveleye verdikleri görülürdü. Fakat bu gürültüler hayra alâmet addolunur ve salonun üstündeki odasında oturan gümrük nazırı o gün yanındakilere:

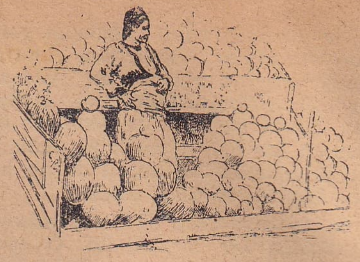
— E, işler yolunda, bugün varidat iyi...

Diye müjdeler verirdi.

Onu da alamaz a !..

İkinci Mahmud'un gözde ricalinden, devlet müsteşarı diye tanınmış olan Halet Efendi sevmediklerine karşı gaddar bir adamdı. Düşmanlarını ve çekemediklerini muhakkak ezerdi. Kethüdalık mertebesine kadar varmış bir Moralı Osman Efendi vardı ki, temiz kalpli ve haysiyet sahibi bir zattı. Halet Efendi, bu zatı da azlettirmek, rütbesini almak, hasis işlere memur etmek gibi türlü hakaretlere maruz bıraktığı halde dervişmeşrep olan Osman Efendi gene bayramlarda Halet Efendiyi tebrike gelir ve Halet Efendi ise onu merdiven başından karşılıyarak ikram eder, hürmet gösterirmiş. Hikmetini sormuşlar: «Evet, ben bu adamı sevmem, rütbesini, mansıbını, malını aldım. Canını almak bile elimden gelir, fakat üzerinde bir Osman Efendilik var ki onu alamıyorum», demiş.

★

Eski karpuz sergilerinden (Biseo'dan)

Kavun, karpuz sergileri

★

Temmuzdan hazırlıklar başlar, şehrin en işlek köşelerine derme çatma karpuz sergileri kuruluverir.. Bu, İstanbul'un çok eski bir âdetidir.

Şehrin en göze çarpan mevkilerine böyle salaşların kurulmasına belediye nasıl müsaade eder, bu eski tahta ve çuval yığınına nasıl göz yumar? Bu anlaşılamamıştır.

Dahası var; bu sergiler, her gün şuna buna kesilen kavun karpuzların kabuklariyle ve bunlara üşen sineklerle civarın sıhhatini tehdideder de sıhhat idareleri nasıl müdahale etmez?

Ya, acayip yavelerle akşama kadar bağırışlarına ne diyelim?

Ucuz satıyor da fakir halk istifade ediyor desek değil, semtlerde kurulan muvakkat pazarlar bunlardan pek ucuzdur.

Eski kavun, karpuz sergilerini mahalle tulumbacıları kurarlardı. Gûya mahalleyi yangından koruyan bu külhaniler için, bu, bir lûtuf karşılığı idi. Şimdikiler ne karşılığıdır acaba?..

Preziosi'nin bir asır önceki İstanbul'da Yahudi tiplerini canlandıran bu tablosu iç sayfalarımızda bu mevzu ile ilgili yazımıza aittir.

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Amerikadan son alınan gemilerimizden birine Türk bayrağı çekilirken

SERİ 2 ★ SAYI 5 ★ 1 KASIM

BU SAYIMIZDA

(AHMET RASİM); Yıl dönümü münasebetiyle.

(ATOM BOMBASI = Yazan: Kurmay Galip Atakan); Günün ilgili mevzularından.

(CHOPİN, FRÈDÈRİC); Ölümünün yüzüncü yıl dönümü münasebetiyle.

(CUMHURİYETİN İLÂNI); Yıl dönümü münasebetiyle.

(DANTE ALİGHİERİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(DEVALÜASYON); Günün mevzularından.

(EKBER ŞÂH = Yazan: İ. Behçet Akın); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(GÖKALP, ZİYA); Yıl dönümü münasebetiyle.

(HAC = Yazan: Ş. Coral); Hac zamanı dolayısiyle.

(HATTATLARIMIZ = Yazan: Tahsin Öz); Lâzım olacak bilgilerden.

(İSTANBULUN KURTULUŞ GÜNÜ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(KAVUN); Mevsimi dolayısiyle.

(KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA); Yıl dönümü münasebetiyle.

(MİKROPLAR = Yazan: Dr. Nuri Ömer Ergene); Meraklı bilgilerden.

(MİLTON, JOHN = Yazan: M. Fuat); Büyük İngiliz şairlerinden.

(MONDROS MÜTAREKESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(MUDANYA MÜTAREKESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(OUCHY MUAHEDESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(PASTEUR, LOUİS); Yıl dönümü münasebetiyle.

(RİDANİYE MEYDAN MUHAREBESİ VE MISIRIN FETHİ = Yazan: Feridun Fazıl Tülbentçi); Mühim tarih bahislerinden.

(SİVAS KONGRESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(SU DAMLACIĞINDA HAYAT MÜCADELESİ = Yazan: Sabit Doğru); Faydalı bilgilerden.

(SÜLEYMANİYE CAMİSİ); Tarihî anıtlarımızdan.

(STRAUSS, RİCHARD = Yazan: Faruk Yener); Ölümü münasebetiyle.

(ŞEVKİ BEY = Yazan: Metin Meriçboyu); Türk musiki üstatlarını tanıtmak maksadiyle.

(ŞİNASİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(ÜZÜM); Mevsim meyvalarından.

(PREVEZE DENİZ HARBİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: F. Durmaz); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Muhteşem Hakan Fatih Sultan Mehmet ★ Fatih Hazretleri ne yerdi ★ İslâm tarihinden notlar ★ Victor Hugo'nun sevgilisi Juliette Drouet ★ Don ile Volga arasında Türk kanalı ★ Eski ve yeni Türklerde bahçe hayatı ★ İmparatorluk devrinin son facialarından: Balkan Harbi ★ Bir vazife kurbanı: Thomas Becket ★ Manav Güzeli Yusuf ★ Peruz ★ Çar İkinci Nikola ve ailesinin son günleri ★ İstanbulda odun ve kömür meselesi

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

İngiliz lirasının düşürülüşü ★ Vasili Stalin tuğgeneral oldu ★ Kocanızdan memnun musunuz ★ Palomar teleskopu ★ Çocuklara sulh terbiyesi ★ İhtiyar Rodney Bismarck'ı nasıl batırdı ★ Güney denizi adalarında cinsî inançlar ★ Müşkülünüz mü var SVP ye telefon ediniz ★ İyi arkadaşlar edinmek için ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarıda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

George Berkeley ★ Prof. Cemil Bilsel ★ Deniz Ticareti ★ İsrailoğulları tarihçiği ★ Amerikada Ortodoks kilisesi ★ Piyale Paşa ★ Türk evleri ★ Uluğ Beğ ★ Milyarder sadrazamlar ★ Mayerling vakası ★ 1871 Paris muhasarası ★ Moralı Esseyit Ali Efendi ★ Çanakkale Müdafaası ★ Ester Kira ★ Yahudiler hakkında toplanmış bâzı perakende sözler ★ Eski İstanbul tramvayları ★ Bugünkü İsrail devleti ve iç yüzü ★ Hakikat olan nulya ★ Monako ★ Ülser tedavisinde yenilik ★ Bir Şark masalı ★ Stalinin kızı ★ Vereme karşı ciğerin plâstik topların küçültülüşü ★ Oscar mükâfatı ★ Dünyadan çeşitli haberler

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları : Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Kılişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter: **Hüsamettin Bozok**
Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle) : **Oktay Akbal, İ. Behçet Akın, Sermet Muhtar Alus, Özdemir Asaf, Galip Atakan, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Ş. Coral, Sabit Doğru, F. Durmaz, Hasan Âli Ediz, Nuri Ömer Ergene, Mehmet Fuat, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Reşat Ekrem Koçu, Georges Lecomte, Metin Meriçboyu, M. Muhtar, Behçet Necatigil, Tahsin Öz, Maurice Paléologue, Ahmet Refik, Sadun Galip Savcı, Halit Tanyeli, Feridun Fazıl Tülbentçi, M. Şakir Ülkütaşır, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız: **A. Arad, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

...R:

Aylık Ansiklopedi

Neşriyat hayatına yeni bir istikamet veren AYLIK ANSİKLOPEDİ, temmuz başında çıkan ilk sayısı ile Türk mecmuacılığında inkılâp denecek bir mükemmeliyete ulaşmıştır. Kuşe kâğıdına basılan nefis bir kapak içinde bulunan bu e-

Takdirler

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisi hakkında basınımızda çıkan tenkid ve tahlil yazılarından yaptığımız iktibaslara bu sayımızda da devam ediyoruz. Gelecek sayıda bu iktibaslara son vererek, okuyucularımızın göstermiş oldukları iltifatlardan örnekler nakline başlıyacağız.

6 ağustos 1949 tarihli "Akşam" gazetesinde Şevket Rado'dan:

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisine yeni bir şekilde başlaması, değerli muharrir Şevket Rado'ya Ankara caddesindeki mecmuacılık âleminin iç yüzünü tahlil eden güzel bir yazı yazdırmıştır. Bu yazıyı aynen sütunlarımıza geçirmeyi çok isterdik. Ancak, maksadımız sırf mecmuamızın basında yapmış olduğu akisleri tespit etmek olduğundan, Şevket Rado'nun mecmuacılığımız hakkında yaptığı umumi tasnifi ve bunlar içinde bize aidolan dördüncü paragrafı alıyoruz:

«Babıâlide dergi çıkaranlar çoktur ama nihayet hepsi dört grupa ayrılır: 1 — Dergi sahibi olmak için dergi çıkaranlar. 2 — Ticaret müesseselerini hedef tutarak birtakım hususi maksatlarla dergi çıkaranlar. 3 — Yalnız para kazanmak için dergi çıkaranlar. 4 — Hem geçinecek kadar para kazanmak, hem de memleket kültürüne hizmet etmek istiyenler».

«... Dördüncülere gelince, Babıâli galiba onların yüzü suyu hürmetine duruyor. Hem geçinecek kadar para kazanmak, hem de memleket kültürüne hizmet etmek. Maddi ve mânevi vasıflar bakımından mümkün olduğu kadar değerli yayınlar yapmak. Mevzuları dikkatle seçmek, öğretici olmıya gayret ederken kâğıdın da, mürekkebin de iyisini kullanmıya çalışmak. Matbaacılık tekniğinin Türkiyede de — mevcut malzeme ile — başka memleketler ayarında olduğunu ispata gayret etmek. Türk matbaacılığını muayyen bir seviyenin üstünde tutarak, müellife kıymet vererek bu işlerden doğacak mânevi hazzı kâr saymak.

«Çok şükür, bu türlü tâbilerimiz ve naşirlerimiz de vardır. İsimlerini burada saymak isterim. Fakat hepsini saymıya kalkarsam birini unuturum da hak yerim diye korktuğum için yalnız, şimdi derginin ikinci sayısı önümde duran ve bana bu yazıyı yazmak hevesi veren bir naşirden, Server İskit'ten bahsedeyim: Server İskit yıllardır çıkardığı Aylık Ansiklopediye iki aydır yeni bir şekil verdi. Ansiklopedik mevzuları tamamen aktüaliteden seçerek, onları bir lûgatin kuru maddesi olmaktan çıkarıp resimlendirerek ve yumuşatarak eserini daha cazip bir hale sokmıya muvaffak oldu. Hizmetine taze bir hamle ile devam ediyor.

«Bu dördüncü grup naşirlerin hevesini arttıracak okuyucu çoğaldıkça onların memleket irfanına hizmet etmeleri imkânı da artacaktır».

1 ağustos 1949 tarihli ve 20 sayılı "Kaynak" adlı şiir ve edebiyat dergisinde Avni Dökmeci'den:

«İkinci serisine başlıyan "Aylık Ansiklopedi" birçok yeniliklerle elimde. Üç bölüme ayrılmış: Aktüalite, tarih ve maddeler. Hemen hemen bütün kısımlar istifadeli yazılarla dolu ve okuyucuyu sıkmadan saatlerce üzerinde düşündürüyor. Aktüalite kısmı şu son zamanda moda olan "Bütün Dünya", "Her Ay", "Herkes İçin" in yaptığını daha güzel ve sistem dahilinde yapıyor. Server İskit'in ve Hüsamettin Bozok'un emeğiyle devamlı çıkan "Aylık Ansiklopedi" birçok mecmuayı aratmıyacak olgunlukta».

— Devam edecek —

Okuyucularımıza

Bu seferki aylık konuşmamıza, gelecek sayıdan itibaren vermiye başlıyacağımız "Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi" ni size müjdelemekle başlıyoruz. Bu küçük ansiklopedi, evvelce neşrettiği bir müzik lûgati tamamen satılmış ve mevcudu kalmamış olan Faruk Yener'indir. Müzik edebiyatına dair güzel tetkikleriyle tanınmış arkadaşımız, bu eseriyle, sık sık müracaat edilen ve el altında bulunması zaruri kitaplardan birini daha meydana getirmiştir. Kısa bir zamanda tamamlandığı zaman radyo makinelerimizin ayrılmaz bir parçası ve kütüphanemizin süsü olacak olan bu eser ansiklopedi kısmımızın yarısı tahsis edilmek üzere okuyucularımıza sunulacaktır. Tahminlerimize göre eser 7-8 ayda tamamlanacaktır.

Batı kültüriyle yetişen bir insan için Batı müziğinden anlamamak ve onun ıstılahlarını bilmemek bir eksikliktir. Faruk Yener'in bu küçük ansiklopedisi sizi bu âlemin içine sokacaktır.

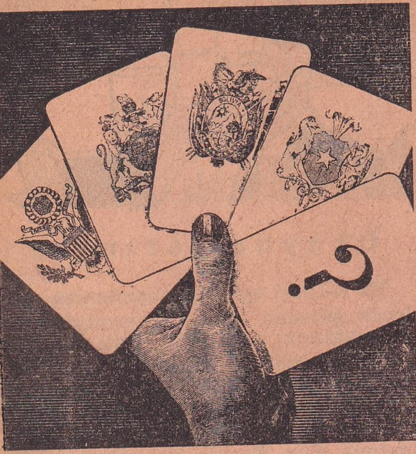
Abonelerimize hediyeler: Yayınlarımızdan her hangi birine abone bulunan okuyucularımıza, bir kompliman olmak üzere, tarihî tablomuzu yarı fiyata, yani iki buçuk liraya vermiye devam ediyoruz.

Örnek sayı: Henüz yeni şeklimizi görmiyenlere de kendimizi tanıtmayı ve bunun için bir tetkik imkânı vermeyi düşündük. Bir "örnek sayı" kuponunu keserek henüz "Aylık Ansiklopedi" yi görmemiş bir arkadaş adresi bildirenlere bir sayı yollamıya da devam ediyoruz. Okuyucularımıza örnek sayı kuponunun yalnız bir ay için muteber olduğunu ayrıca hatırlatırız.

Kitap servisimiz: Taşrada bulunan okuyucularımızın istedikleri kitapları yollamıya da devam ediyoruz. Bunun için kitap bedellerinin ve cevap için on beş kuruşluk pulun behemehal yollanması lâzımdır.

Bir tashih: Geçen sayımızın aktüalite kısmında (sayfa 58) Amerika hazine bakanı Mrs. Georgia Nesse Clark, maliye bakanı olarak zikredilmiştir. Özür diliyerek düzeltiriz. Ayrıca ansiklopedi kısmımıza konan (sayfa 62) eski Türk evi krokisinin, Celâl Esat Arseven'in "Sanat Ansiklopedisi" nden iktibas edildiğini tasrih etmeyi üstadın büyük eserine karşı bir saygı borcu addediyoruz.

Aylık Ansiklopedi

Türkiye Cumhuriyeti Arması

MÜSABAKAMIZ

15 kasım tarihinde sona eriyor

★

Bugün en küçük devletin bile bir arması var; fakat bizim henüz yok. Cidden büyük olan bu eksikliği yıllardanberi şiddetle hissettiğimiz için, nâçiz bir hizmet olmak üzere okuyucularımız arasında büyük bir müsabaka açtık. Bu müsabaka 15 kasım 1949 tarihinde sona eriyor. Şimdiye kadar yüze yakın proje gelmiştir. 15 kasıma kadar elimize geçecek tasarılarla birlikte bunların hepsini tarihçi ve güzel sanatlar mensubu zevattan mürekkep jüriye arzedeceğiz. Tabiidir ki 15 kasımdan sonra elimize geçecek projeler müsabaka dışı addedilecektir.

1925 yılında da Bakanlar Kurulu karariyle açılan bir müsabakadan, alınan neticelerden bahsederek okuyucularımıza bir fikir vermiştik. Bu da müsabakamızın mahiyetini bildirme bakımından faydalı olmuştur.

Bir evvelki proje müsabakası sırf resim istiyordu; biz, müsabakaya iştirak edeceklerin çeşitli düşüncelerinden de faydalanmak maksadiyle, bu kaydı mutlak olarak almadık; istiyen okuyucularımız bize, düşündüklerini yazı ile bildirdiler. Bunlar içinde cidden dikkate şayan olanların mevcudolması, bu husustaki kararımızın yerinde olduğuna bizi inandırdı.

Müsabakamızın daha verimli ve memleket hesabına daha faydalı olmasını sağlamak maksadiyle sırf okuyucularımıza inhisar ettirmeyip bütün memleket aydınlarını müsabakaya davet edişimiz de ayrıca zikre değer. Bunun için de, müsabakamızın şartlarını ve isteklerimizi gündelik gazetelerle de müteaddit defalar ilân ettik.

Teşebbüsümüzün memleket hesabına yararlı bir sonuç vereceğini ümidettiğimizi bir daha tekrarlarken, müsabakaya katılacak olanların gecikmemelerini bir daha hatırlatırız.

Mükâfatlı yeni

Bilmecemiz

«Bu yaz küçük bir Karadeniz seyahati yaptım. Zonguldak'ta madende mühendis bir arkadaşım var. Dönüşte birkaç gün de onda misafir kaldım. Arkadaşım beni kömür ocaklarına götürdü. Orada herkesi yakından ilgilendiren enteresan bir müsabaka ile karşılaştım: Bilmem kaç numaralı ocağın en iyi işçilerinden sayılan Hasan ile Hüseyin, hangimiz daha çok kömür çıkaracağız diye bahse girişmişler.. Geçen 1948 haziran ayına kadar ikisi de yüz ellişer ton kömür çıkarmışlar, hattâ bu yüzden de, herkes onlara "ikizler" diyormuş.. Temmuz ayında Hasan 10 ton kömür çıkarmış.. Hüseyin ise o ay hiç çalışmamış. Ağustos ayında Hasan gene 10 ton kömür çıkarmış. Hüseyin kendini toparlamış, o ay yirmi ton kömür çıkarmış. Bu suretle, onlar bütün yıl bu tarzda kömür çıkarmıya devam etmişler: Yani Hasan her ay 10 ton kömür istihsaline devam etmiş; Hüseyin ise, bir ay boş durup öteki ay 20 ton çıkarmış. Böyle bir sene çalışmışlar: Sene sonunda hakem heyeti toplanmış.. Hangisinin daha çok kömür çıkardığını tespit etmek istemiş. İştirak eden âzalar:

— İkisi de müsavi miktarda kömür çıkarmış! kararını vermiş!

Mesele beni de ilgilendirdi. Şöyle etraflıca tetkik ettim ve ikisinin aynı miktarda kömür çıkarmadığını anladım. Acaba siz bu işe ne dersiniz? Ben mi haklıyım, yoksa heyet âzaları mı?»

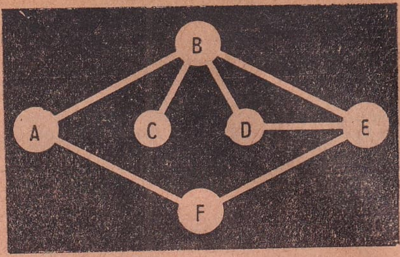
* * *

Bu bilmecenin hal şeklini çok kısa bir şekilde ve bilmece kuponu ile birlikte bildiren okuyucularımız arasında kur'a çekeceğiz. Birinciye beş ciltlik tam bir "Aylık Ansiklopedi" koleksiyonu, ikinciye "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi" nin ilk iki cildi, üçüncüye de tarihî şaheser tablolardan bir çift hediye edeceğiz. Müsabakaya katılma müddeti 10 aralık 1949 tarihine kadardır. Bu müddetten sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecek ve neticeler 1 ocak 1950 de çıkacak 7 nci sayımızda ilân edilecektir.

Geçen sayımızdaki

BİLMECEMİZ

Dördüncü sayımızda neşrettiğimiz ve bir zekâ oyunu olan bilmecemiz okuyucularımız arasında pek alâka görmüştür. Bu bilmeceye katılma müddeti 10 kasım 1949 da bitmektedir. Bundan sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecektir. Gelen cevaplar tasnif edilerek doğru halledenler arasında kur'a çekilecek ve netice gelecek 6 ncı sayımızda ilân edilecektir.

Bu sayımızda okuyucularımıza

DÜŞÜNDÜRÜCÜ

Bir zekâ oyunu veriyoruz

★

Acaba dünyada oyunlar arasında zekâ ile en çok alâkalı olanı hangisidir? Eminiz ki cevap verenlerin yüzde sekseni, satranç, diyecekler- dir. Doğru.. Hakikaten satranç doğrudan doğruya zekâ ve muhakeme ile ilgili bir oyundur. Acaba siz iyi bir satranç oyuncusu olabilir miydiniz? Bunu hiç denediniz mi? İşte size bir fırsat, aşağıdaki meseleyi çözmiye savaşın. Belki sizde de bu oyunlara karşı görülmemiş bir kabiliyet gizlidir.

Şemada C ve D yazılı yerlere birer ufak kırmızı kâğıt parçacığı, A ve E yazılı yerlere de birer mavi kâğıt parçacığı koyunuz. Acaba siz kaç harekette kırmızılarla mavilere yer değiştirebileceksiniz? Yani, C ve D ye maviler, A ve E ye de kırmızılar gelecek. Bu işi yapmıya çalışırken şunlara dikkat etmek lâzımdır. Kırmızı veya maviler resimdeki kanallar üzerinde hareket ettirilecektir. Eğer hareket esnasında rasgelinen yuvarlakta bir mavi veya kırmızı kâğıt parçacığı bulunuyorsa o atlanarak tekrar yola devam edilemez. Eğer serbestse transit olarak geçilip gidilir. Yani A dan E ye gelirken F de bir şey yoksa doğrudan doğruya E ye gelebilirsiniz. Ve bu, tek bir hareket sayılır. Şartları anlattık. Şimdi istenilen şeyi tekrar ediyoruz. A ve E deki kâğıt parçacıklarını C ve D ye geçirmek, orada bulunanları da A ve E ye geçirmek icabediyor. Fakat marifet mümkün olduğu kadar az hareketle bu işi başarmaktadır. Bakalım siz kaç harekette aynı şeyi yapabileceksiniz?

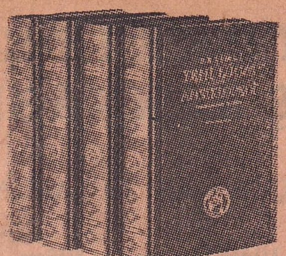
Eğer iyi düşünürseniz bu işi altı harekette yapabilirsiniz. Nasıl mı? Gelecek sayıda bildireceğiz, bekleyiniz.

Musiki Mecmuası

«İleri Türk Musikisi Konservatuvarı» nın yayın organıdır

Sayısı 50 kuruş

İstanbul, Kurtuluş, Bozkurt caddesi No.: 99

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. İbrahim Alâettin Gövsa tarafından yazılan

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması bunun için gerekli bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

★

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk iki cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz göndermedinizse bayiinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

Aylık Ansiklopedi'yi daha mükemmel görmek istiyorsanız dostlarınıza tavsiye ediniz ve onları abone yazdırınız

ÖRNEK SAYI KUPONU: 3
1 Kasım 1949

30 kasıma kadar muteberdir

BİLMECE KUPONU
No. 4
1 Kasım 1949

AYLIK

ANSİKLOPEDİ

Birinci seri koleksiyonları

Öğretmen ve öğrencilere

Taksitle ve en müsait şartlarla veriyoruz.

Yayınevimiz öğretmen ve öğrenci kitlesinin okuma ihtiyacını ve maddi durumunu göz önünde bulundurarak ciltsiz koleksiyonları pek ehven şartlarla ve uzun vadeli taksitlerle satışa başlamıştır. 60 fasikülden ibaret birinci serinin tam takımı ciltsiz olarak 60 liradır. Bunun 10 lirasını peşin olarak gönderen her öğretmen ve öğrenci okuyucumuza bir tek imza mukabilinde bütün koleksiyonu hemen taahhütlü posta ile göndereceğiz (Ancak bu şekilde taksitle satışlarda 1 lira posta ile sevk masrafı da alana aittir). Geri kalan 50 lira ayda beşer liralık taksitlerle on ayda ödenebilir. Bu şekilde satışlarda her müracaat sahibi için bir cari hesap açacak ve her ay aldığımız taksit paralarını oraya kaydederek onuncu ayda borç hesabını kapatacağız. Ciltsiz takımları ciltli olarak almak istiyenler peşin gönderecekleri 11 liraya ilâveten 22,5 lira ciltleme bedelini de ilâve etmelidirler.

★

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinemedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktar da gönderelim. **Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır**

★

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597. ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260. ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440. ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112. BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183. BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576. İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 83369. İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147. İZMİR, Çarşiiçi. Tel: 4537.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

TÜRK TİCARET BANKASI

★ ★ ★

Tesis tarihi : 1914
Sermayesi : 2.200.000 Lira
İhtiyat akçesi : 1.070.000 Lira

Müteaddit şubeleri, memleket dahilinde ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

●

Müsait şartlarla ticarî mevduat — Zengin ikramiyeli tasarruf hesapları — Faizi her ay ödenen ikramiyeli vadeli mevduat hesapları — Akreditif ve kredi işlerinde kolaylık

●

Bilcümle muameleler, sürat, emniyet ve ciddiyetle neticelendirilir.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1949 İkramiye Plânı

5 EV (Ankarada ve İstanbulda)
5 ARSA (" ")
1 10.000 Liralık
2 5.000 "
4 Tahsil sigortası beheri 4.000 L
4 Hayat sigortası beheri 4.000 L
4 Cihaz sigortası beheri 3.000 L

4	2.500	L.	150	100	L.
15	1.000	"	200	50	"
25	500	"	500	20	"
60	200	"	200	10	"

Çekilişler: 1 mart, 21 nisan (yalnız çocuk hesapları için), 1 haziran, 25 ağustos, 1 kasım (yalnız kadın hesapları için), 1 aralık tarihlerinde yapılır.

ORION TERMOSLARI

Bir termosun ne büyük bir konfor ve kolaylık ifade ettiğini kullananlardan sorunuz. Seyahatte, piknikte ve hattâ evde termos çok lüzumlu bir eşyadır. Her yerde satılan ORION TERMOSLARI meşrubatınızı 48 saat istediğiniz hararette tutar. Kapağında 3 adet bardağı bulunan Orion termosları 7 muhtelif renkte mevcuttur.

KOÇ TİCARET T.A.Ş.

Bankalar Caddesi

İngiliz lirasının düşürülmesinden evvelki günlerde Washington'da yapılan mali görüşmelere iştirak eden İngiliz ve Amerikan devlet adamları (Soldan sağa): Cripps, Bevin, Acheson ve Snyder

İNGİLİZ LİRASININ DÜŞÜRÜLÜŞÜ

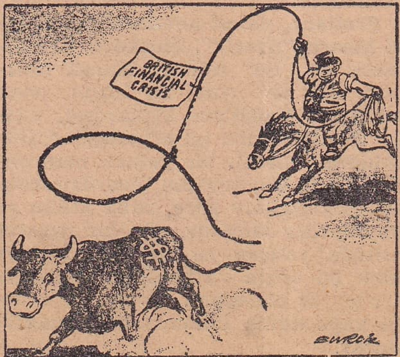
İngilterenin parasında yaptığı devalüasyon, yani kanuni ve resmî indirme, İkinci Dünya Savaşındanberi en büyük mali ve iktisadi hâdiseyi teşkil etmektedir. İngiliz lirasının kıymetinde yapılan her hangi bir değişiklik, onun dünya mali muvazenesindeki rolü ve sahasına giren memleketlerin çokluğu bakımından, geniş bir mâna ifade eder.

Son hâdiseler, İngilterede harb sonu yıllarındanberi devam eden bir buhranın tabii neticesi olarak telâkki edilmelidir. Takibedilen devletçilik siyaseti şahsi teşebbüsü baltalamıştır. Hususi sermayeler kâr fırsatlarını garanti edemediklerinden geniş işlere girişmemişler, giriştikleri takdirde ise vergilerin ağırlığı safi kârı sıfıra yakın bir raddeye indirmiştir. Bu faktörler bir memleket mamullerinin maliyet fiyatını yükseltmek için kâfidir. Ayrıca, dolârla iş yapan memleketlerdeki giriş gümrük tarifelerinin yüksek oluşu İngiliz mallarının hariçte diğerleriyle rekabet edememesine sebebolmuş ve İngiltereye kâfi dolâr girememiştir.

Üstte, Bevin ile Acheson dolâr görüşmelerinin heyecanlı bir safhasında kulaktan kulağa

Altta, Amerikada yeni türeyen kovboylar: İngilizler The Chicago Sun - Times'ten (Resimdeki bayrakta "İngiliz mali krizi" yazmaktadır)

İngiltereyi korumak ve İngiltere ihracatının azalması ve dolayısiyle baş gösteren dolâr buhranı yüzünden ortaya çıkan meseleleri halletmek için mevzubahis işde en fazla alâkası olan üç devlet (Amerika, İngiltere, Kanada) tarafından geçen ay zarfında Washington'da bir toplantı yapılmıştır.

Gerek toplantıdan evvel, gerekse toplantı esnasında Amerikanın dostu ve müttefiki İngilterenin iktisadi dertlerine karşı takındığı tavır, bir hüsnüniyet havası taşıyordu. Fakat bu hüsnüniyet bile İngiltereyi artık düştüğü çukurdan çıkartamazdı. Çünkü, toplantıya Amerika namına iştirak eden maliye bakanı Snyder'in salâhiyeti pek kısa idi. Amerikan kongresi son seneler zarfında Avrupaya yardım faslından kâfi derecede tahsisat kabul etmişti. Daha fazlasını kimse istemiye cesaret edemezdi; hattâ İngiltere namına bile olsa... Zaten Amerikalılar ve meseleyi biraz şumuliyle inceleyip vaziyeti açıkça görebilenler, İngiliz lirasının düşmesinin kaçınılmaz bir emrivaki olduğunu biliyorlardı. Esasen İngilizler de Washington'a gitmeden evvel kararı vermişlerdi, fakat, konferansa, ne de olsa bir ümit nazariyle bakıyorlardı. Nihayet 18 eylûl 1949 pazar akşamı B.B.C. radyosunda konuşan Sir Stafford Cripps, İngiliz lirasında üçte bire tekabül eden bir tenzilâtın yapıldığını bütün dünyaya ilân etti. Halbuki gene Cripps, pek kısa bir müddet evvel böyle bir değişikliğin olmıyacağına dair teminat vermişti. Şimdi sterlingin düşüşü Cripps'in sözlerine inananlar üzerinde tam bir sürpriz tesiri yapmıştır. İngilterede ve birçok memleketlerde kararı müteakıp borsalar ve bankalar birer ikişer gün tatil yaptılar. İngiliz lirasının düşüşünü, kendi blokunda bulunan diğer memleketler paralarının düşüşü takibetti. Ticaretinin mihrakını sterling teşkil eden bütün memleketler aynı karara uymak mecburiyetinde kaldılar. Yeni karar sayesinde İngiltere ihraç mallarının fiyatlarını ucuzlatmakla daha fazla müşteri celbedeceğini zannediyor. Bilhassa, İngilterenin bu mevzuda en fazla bel bağladığı bölge, dolâr pazarı Amerikadır. İngilizlerin bilhassa ucuz otomobillerinin Amerikada yeni fiyatla epeyce müşteri bulabileceği sanılmaktadır.

Sterlingin düşmesinin bizim memleketimizde ne gibi tesirler yapacağı henüz belli değildir. Bunun için de bir sürü tahminler ortaya atılmaktadır. İthal fiyatlarının ucuz olmasına mukabil, sterling bölgesine ihracat yapacak tüccarın diğer memleketlerle rekabete kalkışamıyacağı söylenmektedir.

Bunun için de hükümetin harekete geçmesi ve bu bölgelere ihracat yapacak tüccara bir prim hakkı tanınması istenmektedir.

VASİLİ STALİN
Tuğgeneral oldu

★ *Sie und Er'den* ★

★

Stalin'in kızı Svetlana ve oğlu Vasili, artık demirperde dışında da günün konusu olmuştur. Vasili'nin, aile adı «Çugaşvili» yi kullanmayıp babasının parti adı olan "Stalin" i kullanması, bâzılarınca yeni bir hanedanın başlangıcı addediliyor.

★

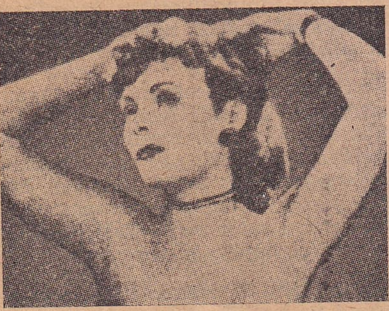

Vasili Stalin

Son defa Moskova'da kutlanan «Havacılar günü» ne davetli diplomatlar en çok iki şeyden bahsediyorlardı; biri hava geçidine katılan yeni roket av uçakları, diğeri ise bu geçidin kumandanı olan Tuğgeneral Vasili Stalin.

Otuz yaşında bir genç olan Tuğgeneral, kontrol altındaki Sovyet basının başlıca medih mevzularından biri olmuştur. Gazetelerden başka kahvelerde, dükkânlarda, resmi babasının resmi yanına asılmakta ve bilhassa pilot kıyafetiyle olanına her yerde raslanmaktadır. Vasili, Almanlara esir düşen üvey kardeşi Jakop ve kardeşi Svetlana'dan çok daha fazla babasının gözündedir. Stalin'in ikinci karısından doğmuştur. Vasilinin ikinci isminin aile adları olan «Çugaşvili» yerine babasının parti adı olan "Stalin" olarak kullanılması ve ilân edilmesi Rusyayı tanıyanlarca çok mânalı görünmekte ve Stalin'in de Napoléon gibi saltanatı kendi neslinden bir sülâleye terkedeceği hakkındaki tahminleri kuvvetlendirmektedir. Vasili'nin mesleği tayyarecilikte. Rütbelerini çok çabuk katetmiş ve en son 15 temmuzda tuğgeneralliğe terfi etmiştir.

Vasili Stalinin hususi hayatı hakkında bilinen şeyler, kendisini yakından tanıyan Rus sahne artisti Kira Petrovskaya'nın bir Amerikalı ile evlenip Amerikada Pennsylvaniaya gelişine kadar pek azdı. Bu kadın Moskovanın en büyük tiyatro - larında oynuyor ve şehrin yüksek sosyetesiyle ahbaplık ediyordu. Bu arada Vasili'nin davetlerinde de bulunmuştu. Vasili ile gene tiyatroda tanışmıştı. Amerikan aleyhtarı bir piyeste oynadığı bir akşam, temsilden sonra Vasili, roman muharriri Boris Voiteçof ile gelmiş ve aktrisi tebrik etmişti. Vasili'nin yaman bir kadın avcısı olduğunu da Kira anlatıyor. Bu arada Moskova'nın tanınmış filim prodüktörlerinden birinin karısı Nina ile bir macera geçirmiş, kadını iki ay yanında alıkoymuştur.

Kira Petrovskaya

Buna rağmen, Vasili oldukça makul bir tiptir. Babası gibi şiddet taraftarı değildir. Musikiden bilhassa Amerikan caz musikisinden pek az hoşlanır. En büyük merakı, büyük bir lüks otomobile binmek ve ipekli gömlek giymektir. Evinin duvarlarında «Bir aptal olduğunu hiçbir vakit unutma !» ibaresi yazılıdır.

Bu haliyle Vasili Stalinin, kendine mahsus şahsiyeti, orijinal fikirleri olduğu muhakkaktır. Her şeye rağmen babasının kendisine pek çok sevgisi vardır ve Rusyada "Stalin hanedanı" kurulursa bu tahtın vârisi olacağına şüphe yoktur.

Vasili hakkında çıkan haberlere son zamanlarda bir yenisi daha ilâve edildi. O da, Molotov'un kızı ile evlendirileceği rivayetidir. Her baba gibi Stalinin de, oğluna iyi bir izdivaç hazırlamak ve onu yaşadığı dağınık hayattan kurtarmak, başlıca gayesidir. Fakat baba, bir komünist memleketine yakışır tarzda gelin alarak, bir devlet tiyatro artisti yahut bir işçi kızı değil, memleketin en iyi ailesine mensup birini seçmiş bulunuyor.

Svetlana, yahut ailesinin dediği gibi kısaca "Svetik", Moskova Kız Lisesini en iyi talebe olarak bitirmiş, tatlı ve güzel bir kızdır. Aynı zamanda Vasili'nin kızkardeşi, adaşı "Svetlana" nın iyi arkadaşıdır. Güzelliğini Odesalı bir yahudi olan annesi Olga Molotov'dan tevarüs etmiştir. Söylentilere göre, baba Stalin ve kayınpeder Molotov, sıkı bir nezaret altında yetişen ve iyi bir terbiye alan bu sakin ve iyi kızın Vasili'ye iyi bir eş olacağına ve onu ev erkeği yapacağına inanmış bulunmaktadırlar.

Kocanızdan memnun musunuz?

★

Kocanıza karşı haksızlık etmiş olmamak için, lütfen bu sorulara iyice düşünmeden cevap vermeyin. Canınız sıkılıyorsa veya bir şeye üzülmüşseniz vereceğiniz cevapların hiçbir kıymeti olmaz. Bu sebeple iyice düşünün ve ancak ondan sonra; evet, veya hayır, deyin. Eğer karar veremiyorsanız, yani ne cevap vereceğinizi kestiremiyorsanız, o zaman biraz kocanızın tarafını tutun, yoksa bu dünyada iyi koca bulamazsınız hani !.

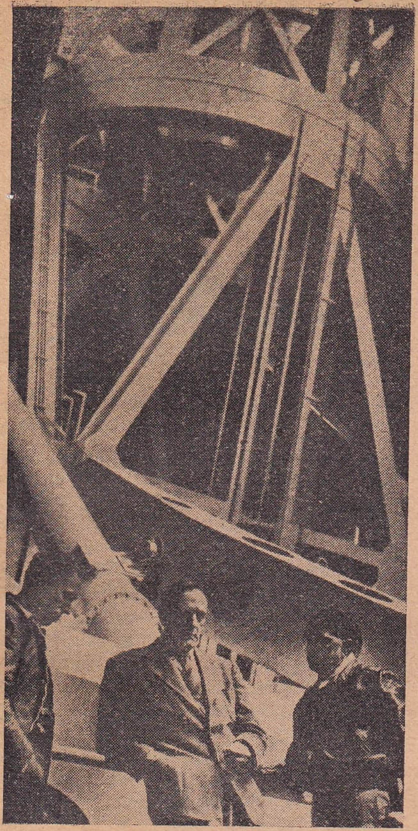
1. Kendisine çok para harcar mı ? 2. Eğer canı sıkkınsa, öfkesini sizden alır mı ? 3. Arkadaşlarınızın önünde sizi utandırır, küçük düşürür mü ? 4. Harcadığınız her kuruşun hesabını sorar mı ? 5. Çok içer, kumar oynar ve küfreder mi ? 6. Yaptığınız şey - lerle alâkadar olur mu ? 7. Size işlerinden, tasavvurlarından bahseder mi ? 8. İş çok olduğu zaman size yardım eder mi ? 9. Ziyaretinize gelen akraba - larınızı iyi karşılar mı ? 10. Boş vakitlerini sizinle geçirmekten hoşlanır mı ? 11. İkiniz yalnız olduğunuz zaman eğlenir misiniz ? 12. Ona her şeyinizi anlatabilir misiniz ? 13. Küçük kabahatlerinizi kolayca affeder mi ? 14. Size karşı kibar ve müşfik midir? 15. Geliri ailenizin geçimine kâfi midir ? 16. Oğullarınızın ona benzemesini ister misiniz ? 17. İtiyatlarının, âdetlerinin çoğundan hoşlanır mısınız ? 18. Hayır işleriyle alâkadar olur mu ? 19. Sizi sevdiğinden emin misiniz ? 20. Bekâr olsaydınız onunla evlenmek ister miydiniz ?

İlk beş sorunun cevabı "hayır", diğer on beşinin "evet" olmalı. Eğer doğru cevapları - nızın adedi 16 veya daha fazla ise iyi bir kocanız var; 12 veya 13 ise kocanız hiç de fena değil; ama eğer 10 dan az ise o zaman iş değişir: ya siz kadınlık vazifelerinizi verine getiremiyorsunuz, yahut da kocanız çok fena bir adam.

Dünyanın en büyük gözü

Palomar teleskopu

★ *Collier's'ten* ★

Büyük Palomar teleskopu ve mühendisleri

Bir astronomla asistanı karanlık çökerken bir otomobille yüksek olmıyan bir tepeye tırmanıyorlar ve geniş, karanlık bir binaya giriyorlar. Burada birisi dev makinenin tâ ucundaki müşahede istasyonuna çıkıyor, diğeri zemin katında idare mekanizmasının başında kalıyor. Bunlar başariyle çalışan bir ekip teşkil ediyorlar.

İşte böylece gökyüzünün bilinmez ülkelerine sessiz ve tehlikesiz bir seyahat başlamıştır. Aşağıdaki adam bâzı düğmelere basarak teleskopu hareket ettirmektedir. Yukarda bulunan astronom telefonla ayağıya, asistanına lâzım gelen emirleri vermekte ve teleskop istenilen yere çevrilebilmektedir. Bu hummalı çalışma böylece bütün gece devam etmekte ve sabaha karşı bu çalışan insanlar istirahate çekilmektedirler.

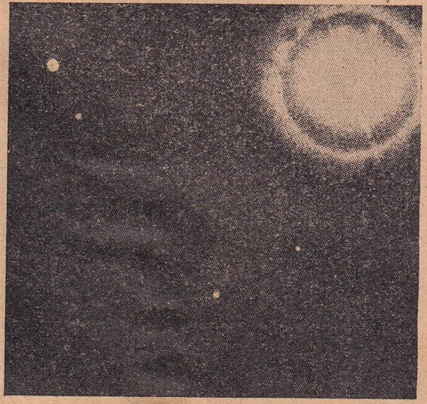
Bilginler bu çalışmalarında büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Havanın temiz ve açık olmaması onlar için en büyük engeldir. Temiz ve açık havalar pek sayılıdır ve böyle gecelerde astronomlar hummalı bir faaliyet gösterirler.

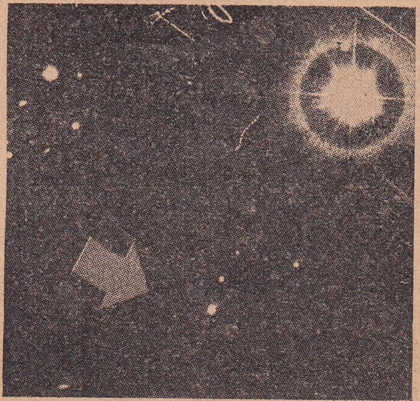
Bütün bu çalışmaların umumi hedefi bu milyonlarca âlemin vaziyetini olduğu gibi tespit etmektir. Böylece kâinatın hakikî bir modeli çıkarılmış olacaktır. Tabiatiyle bu işin zorluğu aşikârdır. Milyonlarca fotoğrafa ve spektrograma ihtiyaç vardır. Bu 508 santimlik Palomar teleskopu ile âlimler yıldızların uzaklığını, yakınlığını ve birbirleri arasındaki mesafeyi katî olarak tâyin etmek zorundadırlar.

Palomar teleskopunun üstünde bulunan Schmidt fotoğrafı adında bir aletle gökyüzünün resimlerini almak kabildir. Bu yüz yirmi santimlik fotoğraf aleti ile gökyüzünün bir haritasını çıkartmak işi daha kolay olacaktır. Eğer bu ameliye yalnız Palomar aleti ile yapılacak olsaydı 600.000 fotoğrafa ihtiyaç olacak ve bunları çekmek binlerce sene sürecekti. Halbuki şimdi 120 lik Schmidt'le bu iş dört senede yapılabilir. Harita için çalışmalara da bu yaz başlanacaktır.

Palomar, bugünkü tekâmül etmiş şekliyle önümüzdeki yıllarda birçok meçhulleri belki de halletmiş olacaktır. Acaba Samanyolu nedir ? Mars üzerinde hayat var mı ? Yoksa niye birtakım insan eliyle yapılmış gibi kanallar görüyoruz ? Bizim dünyamızdan başka dünyalar var mı ? Bâzı yıldızların güneş gibi etrafında dönen seyyareler var mı ? Acaba başka yıldızlarda insan yaşıyor mu ? Onlar da teleskoplarla gökyüzünü araştırıyorlar mı ?

Bütün bu suallere Palomar aletiyle durmadan çalışmakta olan değerli astronomlar yakında cevap verecеklerdir.

Soldaki kısım, eski teleskoplarla alınmıştır ve sağdaki resim ise Palomar teleskopu ile alınmıştır; bundaki yıldızlar dört misli büyük olarak görülmektedir

ÇOCUKLARA sulh terbiyesi

★ *Science Digest'ten* ★

★

ANNELER ve babalar çocuklarını hür ve mesut bir dünyada, sulh içinde yaşatmak isterler, fakat bunun kendi ellerinde olduğunu bilmezler. Harbin önüne geçmek için insanoğlunun ruhundaki inatçı ve sert husumet zevkinin sökülüp atılması lâzım. Bu husumet zamanla umumi bir nefret haline inkılâbediyor ve sonunda iş zıvanadan çıkıyor.

— Sert ve haşin terbiye görmüş çocuklar olgun ve dürüst insanlar olmuyorlar. Olsalar bile binde bir.

— Ceza vermek bahsinde çok sabırlı olun. Sabır en mühim şeydir.

— Çocuklarına durmadan ceza verenler, dikkat ederseniz, onları doğru yola sevketmekten çok kendi rahatını düşünen kimselerdir.

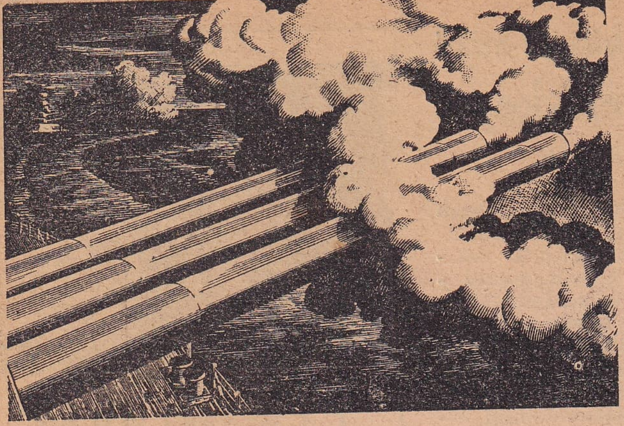
— Çocuğunuz kendisine değer verdiğinizi ve anlamıya çalıştığınızı hissetmelidir.

— Çocuğunuz istediği zaman sizden nefret ettiğini söyliyebilmelidir. Buna izin verdiğiniz takdirde, görürsünüz, az bir zaman sonra sadece sizi değil bütün insanları sever. Çocuklar sakladıkları hislerinin tesirinden kolay kolay kurtulamazlar.

— Çocuğunuzu anlamıya çalışın ve kendisini sevdiğinizden emin olup olmadığını öğrenin. Sevginizi göstermiye değil hissettirmiye gayret edin.

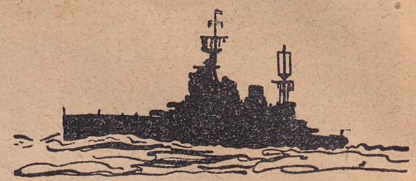
— Kendi hissiyatınızı ve karşılaştığınız zorlukları tetkik edin ve nereden geldiklerini anlayın. Çocuğu olan insan onun önünde doludizgin yaşamamalıdır, ne yaptığınızı ve niçin yaptığınızı izah edebilmelisiniz.

İHTİYAR RODNEY
BİSMARCK'I NASIL BATIRDI?

★ *English Digest'ten* ★

1941 yılı mayısının 23 ü idi. Alman Bismarck gemisinin görüldüğü haberi Rodney'e bildirildi. İngiliz bandıralı Rodney, yanında dört muhriple Britannic gemisine Amerikaya kadar refakat ediyordu. Bismarck'ın, Rodney'in 800 mil kuzey batısında olduğu bildirildiğine göre karşılaşma ihtimalinin zayıf olduğunu düşünen Kaptan Hamilton yoluna devamı uygun buldu.

Rodney, Amerikaya aynı zamanda yolcu ve yaralı da götürüyordu. Rodney iki senedenberi iyi bir tamir görmemiş olduğu için harap bir haldeydi, hattâ daha geçen ay iki defa kazanı patlamıştı.

Ertesi sabah Rodney, İrlanda sahilinden 500 mil mesafede iken «Hood» un battığı, «Prince of Wales» in de yaralandığı haberleri geldi. Kaptan Hamilton bu vaziyet karşısında gemisinin de işe yarıyabileceğini düşündü. Öğleye doğru amirallik dairesinden yeni bir haber geldi. Bu emirde kaptana, «Britannic» le bir muhrip bırakması ve diğer üç muhriple beraber Bismarck'ın yolunu kesmiye çalışması bildiriliyordu. Saat üç buçukta Kaptan Hamilton muhripleri geride bırakarak daha süratle yoluna devam etmiye başladı. Aradan iki saat geçmişti ki Bismarck'ın, havanın bulanıklığından istifade ederek izini kaybettiği haberi geldi. Hamilton, bunun üzerinde şu ihtimali düşündü: Bismarck, «Prince of Walles» den bir yara aldı, «Victorious» un uçaklarından biri de bir torpil isabet ettirdi. Demek ki şimdi vaziyetini düzeltmek için ya Fransa veya İspanya sahillerine kaçıyor. Eğer bu ihtimal doğru ise gemisi, Bismarck'ın yolu üstünde ve 350 mil ilerisinde bulunuyordu. Saat 12 de, tahminlerini kuvvetlendiren bir amirallik dairesi haberi geldi. Bismarck'ın «Bay of Biscay» limanına gittiğini kabul ederek Rodney'in ona göre bir rota takibetmesi isteniyordu.

Bismarck izini kaybettirdikten sonra İngiliz gemileri yanlış yol takibederek birçok zaman kaybetmişlerdi. «King George V» gemisinden hareketi idare eden Amiral Sir John Tovey, vaziyetin nezaketini kavrıyordu. 26 mayıs günü saat 16 da «King George V» zırhlısı birdenbire Rodney'le karşılaştı. Amiral bu karşılaşmadan pek memnun oldu.

Rodney'e kaç mil süratle seyredebileceğini sordu. Rodney, Bismarck'tan da «King George V» den de 7 mil daha az sürat yapıyordu, Rodney bunun üzerine en fazla 22 mil cevabını verdi. «King George V» de derhal süratini 22 mile indirdi ve beraber seyretmiye başladılar. Fakat biraz sonra Rodney yeni bir haber yolladı: «Sizin 22 miliniz bizden daha süratlidir, ona göre ayar ediniz».

Birkaç saat sonra «Ark Royal» uçak gemisi birkaç torpilli uçak havalandırdı. Fakat bunlar yanlışlıkla İngiliz kruvazörü Shef-field'e hücum ettiler. Bu yanlışlık tehlikesiz atlatılınca bu işten de vazgeçildi. Vakit gittikçe daralıyordu. İngiliz gemileri uzun zamandenberi takipte oldukları için kömürleri çok azalmıştı.

Gece 10,30 da yeni bir haber geldi. «Ark Royal» in uçaklarından biri Bismarck'a bir torpil isabet ettirmiş. Bu haber dahi Amirali sevindirmedi. 11,40 ta ikinci bir haber geldi: «Ark Royal» tayyareleri ikinci bir isabet daha kaydetmişler. Bismarck rotasını değiştirmiş, kuzey batıya doğru yol alıyormuş. Mucize nihayet oluyordu.

27 mayıs sabahı şafak sökerken Rodney'le «King George V» bir mil aralıkla yan yana seyrediyorlardı. Saat 8,43 te on iki mil ilerde gri bir silûet görüldü, bu, Bismarck'tı.

8,47 de Rodney'in topları ateşe başladı. Birkaç saniye sonra iki İngiliz gemisi de ateş açmış bulunuyordu. İki dakika sonra Bismarck cevap verdi. İlk salvo çok uzağa düştü. Fakat üçüncüsü az daha Rodney'e isabet ediyordu. Bunun üzerine Kaptan Hamilton, Rodney'i düşmana karşı yan çevirdi ve bütün toplariyle ateşe başladı.

Bismarck'ın salvoları Rodney'in yakınına düşmiye devam ediyordu. Fakat Rodney bir yandan ateşe devam ederken bir yandan da zigzaklar yaparak kendini korumıya çalışıyordu. Saat 8.54 te Norfolk kruvazörü 24 lük topları ile 18.000 metreden ateşe başladı. Şimdi Bismarck üç geminin devamlı ateşi altına girmiş oluyordu. Ateş kabiliyetini de yavaş yavaş kaybediyordu. Saat 9 da «King George V» de yan dönerek ateşe başladı. Biraz sonra Rodney'in köprüsünden, Bismarck'ın ön kulesi üstünde bir mermi patladığı görüldü. Bismarck şimdi mütemadiyen «King George V» e ateş ediyordu. Hamilton, fırsattan istifade, 144 sene evvel Nelson'un yaptığı aynı manevrayı yaptı; amiralin haberi olmaksızın kendi karariyle Rodney'i çevirerek Bismarck'ın üzerine yürüdü. Norfolk'la «King George V» ateşe devam ederken Rodney 6.000 metreye kadar sokuldu. Zigzaklarına devam ederek bu yakın mesafeden ve her zaviyeden Bismarck'ı ateş altına aldı. Toplarının ateş zaviyeleri o kadar keskin oluyordu ki bir keresinde subaylardan birinin çelik miğferini başından uçurdu. Miğfer gözcülerden birine çarparak hafif yaraladı. Saat 10 da Bismarck'ın işi bitmişti. 10,15 te Rodney, amiralden geriye dönme emri aldı. «Dorsetshire» torpil atarak saat 10,40 ta Bismarck'ı tamamen batırdı. Böylece büyük takip sona ermiş oluyordu. İhtiyar Rodney, Bismarck'ın batırılmasında işte en mühim rolü böyle oynamıştı.

★

İyi talih, kötü talih..

★ Amerikalı Carl Moore'un otomobili hırsızlığa karşı sigorta edildikten yarım saat sonra esrarengiz bir şekilde çalınmıştır.

★ Haydutlarla yapılan kanlı bir tabanca düellosu sonunda Perulu bir benzinci bir tek yara ile kurtulmuştur. O da tahta bacağından...

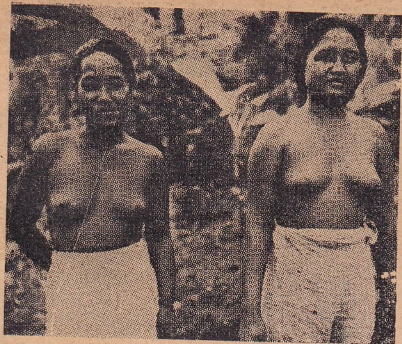
★ Amerikada Pittsgurg'lu bir hırsız bir elbise temizleyicisi dükkânını soymıya kalkmış. Ancak soygundan dönüşte, çaldığı şeylerin dörtte üçünün, aynı dükkâna temizletmiye verdiği kendi elbiseleri olduğunu hayretle görmüştür.

★

GÜNEY DENİZİ ADALARINDA cinsî inançlar

★ *Sexologie'den* ★

★

Güney denizi adalarının tabiat güzelliği dillere destandır. Hepimiz oralara ait resimler seyretmiş, şarkılar dinlemiş, o sihirli ve romantik âlemin cazip havasiyle dolmuşuzdur. Tatlı ve sıcak bir iklim, bol yiyecek, ve göğüsleri çıplak kadınlar. Yeryüzünde cennetten bir parça olan bu adalarda hayat, sonu gelmez bir zevktir. Orada yaşıyan yerliler beyazlarla uzun senelerdenberi ticari ve iktisadi münasebetlere girişmiş olmalarına rağmen kendi basit inançlarından ve âdetlerinden vazgeçmemişlerdir. Bilhassa cinsî inançları çok alâka çekicidir.

Güney denizi adalarında çıplak göğüsler âdeta tabiatin bir parçasıdır ve yarı çıplak kadınlar adanın yerlileri üzerinde hiçbir heyecan yaratmaz. Son zamanlarda beyazların tesiriyle bâzı kadınlar göğüslerini örtmiye başladılar, fakat bunu sırf aralarında yaşıyan yabancılara cemile olsun diye yapıyorlar, yoksa utandıkları filan yoktur. Orada göğsü örtülü bir kadın örtülü olmıyanlara nazaran daha fazla alâka çeker. Adalılar arasında aşk ve cinsî münasebetler çok ileridir. Çünkü insanların hiçbir kaygusu yoktur. Yarın ne olacak diye düşünmezler bile. Her şey o kadar bol, hayat o kadar rahattır. Bir Avrupalı, yerlilere misafir olursa ev sahibinin, kendisine beraber uyumak için, bir kadın teklif etmesini hayretle karşılar, halbuki bu orada en basit bir misafirperverliktir. Bir yerli ziyafetine gitseniz, eğlencenin sonunda genç kızlar yanınıza gelerek size tabiat güzellikleri içinde sevişmeyi teklif ederler.

Orada kadın ve erkek gençler arasındaki münasebetler de çok gariptir. Bir delikanlı hava karardıktan sonra aşk avına çıkar; elinde üstü bâzı muayyen işaretlerle süslü kamış gibi bir sopa vardır, sevişmek istediği kızın evine gelince bu sopayı ot duvarın arasından içeri uzatır, genç kız sopadaki işaretlere bakarak gelenin kim olduğunu anlar, eğer o şahısla sevişmek istiyorsa sopayı içeri çeker, istemiyorsa dışarı iter. Böylece iki tarafın arzu ve istekleri göz önüne alınmış olur. Bir erkeğin veya bir kadının aşk hayatına atılması için bâzı usullere uyması, birtakım âyinlere tabi tutulması gerekir. Orada sıcak dolayısiyle cinsiyet daha çabuk uyandığı için erkek çocuklar 12 ile 14, kız çocuklar ise 10 yaşına gelince olgunluk âyinlerine tabi tutulurlar. Erkeklere bir nevi sünnet ameliyesi yapılır ve hu.yelerinden de biri çıkarılır (Bu son âdet son zamanlarda bırakılmıştır). Kulakları ve burnu delinir. Kızların ise bulûğa ermesi kadınlaşmalarının alâmeti olarak kabul edilir. Bâzı yerlerde kadınlık alâmeti gösteren bir kızın bir müddet için tecrit edilmesi şarttır. Kızlar olgunlaşmış çağa girince serbeslik hakkını kazanır. Mamafih kızlarının istediği erkeği annelerin seçtiği de vâkidir. Buralarda bekârlar için açılmış evler vardır (isterlerse evliler de gidebilir), bunlar bir nevi pansiyon gibidirler, oralarda yaşıyan erkeklere genç kızlar hizmet eder ve karı koca gibi yaşar. Bu gibi yerlerde çalışmış olmak bir genç kız için şereftir. Bu kızlardan biri evlendiği zaman kocası iftiharla karısından bahseder ve tam elli erkeği denedikten sonra kendisini seçmiş olmasından gurur duyar. Güney denizi adalarında bir çocuk, anası göz önünde tutularak sicillendirilir. Bütün çocuklar, ailesine ana tarafından bağlıdırlar. Çünkü bir çocuğun babasını bilmek hiç de kolay bir şey değildir. Bütün bunlara mukabil çok garip ve ağır yasaklar, cezalar vardır. Meselâ seyahate çıkacak olan bir erkek gitmeden evvel otuz gün kadınlarla münasebette bulunamaz, aynı şekilde döndükten sonra da otuz gün beklemek zorundadır.

Cinsiyet orada en basit günlük hâdiselere bile tesir etmiştir. Her âdette, her inançta tesiri görülür. Yazımızı bitirirken şunu da hayret ederek kaydedelim ki, bizim anlayışımıza uymamasına rağmen bu adaların ahalisi namuslu ve dürüst bir hayat sürmektedirler. Bilhassa riya ve kötü niyetlerden uzaktırlar. Bugüne kadar görülen katil hâdiseleri sayılıdır ve tecavüz dediğimiz şey orada duyulmamıştır bile.

Az unla çok ekmek

Bonn kimya enstitüsü, bir fırıncının büyük miktarda un tasarrufuna elverişli yeni bir mayasız ekmek yapma usulü keşfetmiştir.

Bu yeni usulle 100 kilo un, hazmı tamamiyle kabil 155 kilo ekmek verecektir.

Yeni usulde otuz altı buçuk kilo una 63 litre su ilâve edilmektedir. Halbuki, bu kadar büyük ölçüde su ilâve edilmesine rağmen, pişirilip kotarılan ekmek, mayayla yapılmış ekmeğin yüzde 43 suyuna karşılık ancak yüzde 41,5 su ihtiva etmektedir. Un cüzülerini şişiren suyun rolü, hamurdaki bakteri hareketini kamçılamaktan ibarettir.

Siz olsaydınız ne yapardınız ?

O sene bahar temizliğimizi biraz genişçe tutmuştuk. Karımla beraber bütün odalardaki eşyaların yerlerini değiştirmiş, ortalığı silmiş, süpürmüş, duvarları badana etmiş, tahta kısımları baştan aşağı boyamıştık. En son olarak bir tek işimiz kalmıştı, merdivenleri boyamak.. Evimiz iki katlı, üst katta, banyo ve yatak odaları, alt katta ise oturma odası vardı. Biz her iki katı da daimî olarak kullanmak mecburiyetinde idik. Bu takdirde merdivenleri boyarsak, boya daha kurumadan üzerine basıp geçmek lâzım gelecekti, bu da emeklerimizi boşa çıkartacaktı. Acaba biz merdivenleri boyamakla beraber aynı zamanda ondan istifade edemez miydik? Biz tam bunu düşünürken yanımızdaki komşu geldi ve kendisine müşkülümüzü söyleyince:

— Düşündüğünüz şeye bakın, dedi ve meselenin hal şeklini bize anlatıverdi.

Acaba biz merdivenlerimizi boyamakla beraber aynı zamanda ondan nasıl istifade edebilirdik?

Merdivenleri birer basamak atlıyarak tan boyadık. İnip çıkmak lâzım olunca boyanmamış basamakları kullandık. Boya kuruyunca boyanmamış basamakları boyadık. İnip çıkmak için de boyaları kurumuşları kullanarak meseleyi hallettik.

Bilirmisiniz ki..

* Evde çalışırken ve dışardaki zaruri işlerini takibederken bir ev kadını günde vasati olarak altı kilometre yol yürür.

* Bitkilerin çoğu dakikada 0.005 milimetre büyümektedirler. Bambu gibi bâzılarında ise bu miktar 5 milimetreye kadar yükselir.

SVP, her gün binlerce telefon alır

MÜŞKÜLÜNÜZ MÜ var ?

SVP ye telefon ediniz

★ *Collier's'ten* ★

Bunu her hangi iktisadi veya siyasi bir işbirliği teşkilâtının ismi zannetmeyiniz. Eğer bir gün yolunuz Fransaya düşer de Paristen geçerseniz muhakkak SVP ye muhtaç olacaksınız demektir. Bugün meselâ Amerikanın en ücra köşesinde yaşıyan bir insan telefonunu açıp Paristen parfüm, İngiltereden ayakkabı, Holândadan peynir ısmarlıyabildiği gibi bunların bir hafta zarfında ayağına kadar gönderilmesini de istiyebilir. Çünkü bugün Pariste faaliyette olan bir müessese bütün bu nevi ve buna benzer talepleri yerine getirebilecek kabiliyettedir.

S, V ve P, «s'il vous plait» kelimesinin baş harfleri, müessesenin ismini teşkil ettiği gibi, azçok mahiyeti hakkında da sembolik bir mâna taşır. Telefonda SVP nin numarasını çevirmekle Alâattinin lâmbasına kavuşmuş kadar olursunuz. Belki burada daima emrinize hazır, her istediğinizi yapacak bir Arap karşınıza çıkmaz. Fakat buna mukabil her mevzu ve saha üzerinde otorite sahibi binden fazla mütehassıs size cevap verebilmek için bir işaretinize bakarlar.

Bu asırda her hangi bir şeyde sihir veya kerametin parmağını aramak gafillik olur. Bunda da âmil Yirminci Yüzyılın karakteristiği, sürattir. Bütün bir şehrin tembel ve meraklı insanlarına hiç durmadan cevap verebilmek için daimî bir acele..

SVP müessesesinin yaptığı işler hakkında daha esaslı bir fikir verebilmek için her gün telefonla sorulan yüzlerce sualden yalnız birkaç tanesini sayalım: Küçük kızım, annemden kalma kıymetli halının üzerine mürekkep döktü, ne yapayım? Milo Venüsü'nün göğüs ölçüsü nedir? Şili nitratı kimya endüstrisinde nerede geçer? Monte Carlo treninde ve otelde birer yer ayırttırabilir misiniz? Televizyonun çalışmasını çok merak ediyorum, bu işi adamakıllı bilen birisini tanıyor musunuz? Bebek mamasını yemiyor, ne yapayım? Saat sekizden sonra kocamla sinemaya gideceğiz, bize bir çocuk bakıcı gönderebilir misiniz? SVP nin her hangi bir suale veya talebe «hayır», «yapamayız» şeklinde cevap verdiği vâki değildir. Bu hususta hiçbir fedakârlıktan çekinilmez, icabederse kıtalararası telefona veya kabinenin her hangi bir nazırına başvurmaktan çekinilmez.

Geçenlerde bir gün Paris sahnelerinden birine rol icabı çıkartılan at, bir daha aşağı inmemekte ısrar edince rejisör ve idarecilerin ne hale girdiğini tasavvur edebilirsiniz. Atın inatçılığı uzadıkça seyircilerin sabrı da tükenmiye başlar. Tam o anda ön sıralarda oturan bir seyirci «SVP ye telefon edin» diye fısıldar. Netekim derhal telefona koşan rejisör şu cevabı alır: «At her halde bir şeyden ürkmüş olmalı, gözlerini bağlayın ve geri geri indirin».

Gene bir gün Gare des İnvalides'de Parise ayağını basan bir Amerikalı beraberinde getirdiği motörlü sandalını nereye koyacağını şaşırır. Taksilerin taşımadığı, otel idarecilerinin dudak büktüğü bu garip eşyasını Paris gibi kocaman bir şehirde ne yapacağını düşünürken bir hamal, aklına SVP yi getirir. Pek az zaman sonra Amerikalı şehrin ortasındaki kayıkhanenin adını öğrendiği gibi, kayıkhane müdürüne hitaben yazılmış tavsiye mektubunun ve kayığının durduğu yere en yakın otelde kendisine ayrılan odanın anahtarının eline ulaştığını görür.

Müessesenin tarihinde buna benzer olaylar sayılamıyacak kadar çoktur. Ve bütün bu işler gayet az bir ücret mukabilinde yapıldığı halde hatırı sayılır bir kâr bırakmaktadır. Bir gün Paristen geçer de her hangi bir müşkülle karşılaşırsanız, aklınızda bulunsun, derhal SVP ye telefon edin...

Bazan en ufak bir adres için bütün neşriyat ve rehberler altüst edilir

İYİ ARKADAŞLAR edinmek için

★ *Coronet'ten* ★

GÜNÜMÜZDE arkadaşlığın büyük değeri anlaşılmış bulunuyor. Bugün inzivaya çekilip tek başına yaşıyan insanlar kalmadı. Herkes etrafında bir arkadaş kümesi olmasını istiyor. Fakat iyi arkadaş bulmak da hakikaten güç. Şöyle bir düşünürsek insanlar arasındaki arkadaşlığın pek çok çeşitli sebepleri olduğunu görürüz. Aynı mesleğe mensubolmak, bâzı sebeplerle birbirine yardım etmek, çok taraflı bir şahsiyete karşı beslenen merak, aynı düşüncelere bağlılık, müşterek bir gaye peşinde koşmak...

Fakat arkadaşlık bu haricî sebeplerin üstünde olan bâzı noktalara dayanmazsa uzun müddet devam edemez.

Şu tavsiyeler sağlam bir arkadaşlığın tesisi hususunda size faydalı olacaktır.

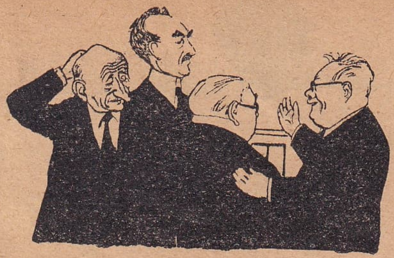
1 - En aşağı, yılda bir kere olmak şartiyle, arkadaşlığınızı bir tartın. Eski arkadaşlarınıza karşı vazifelerinizi yerine getirip getirmediğinizi şöyle bir düşünün. Etrafınızda yeni arkadaşlar arayın. Bir insanın ne kadar çok arkadaşı olursa o kadar rahat eder.

2 - Mantığınıza mağlûbolmayın. Şuuraltınız sizi bâzı kimselerle arkadaş olmamıya zorlar, buna rağmen mantığınız o kimse ile olan münasebetlerinizi ön plâna alarak şuuraltınızı mağlûbeder, böylece hiç de uyuşamıyacağınız bir kimseyle arkadaş olmuş bulursunuz.

Sizi bir kimseyle arkadaş olmıya, bir diğeriyle arkadaş olmamıya zorlıyan şey içinizden gelen bir kuvvettir ki, emin olun, bu kuvvet kolay kolay yanılmaz..

3 - Yeni arkadaşlara karşı çekingen olmayın. Bundan yirmi yıl evvel etrafınızdaki arkadaşlarınızı düşünün, bugün kaç tanesi ile arkadaşlığınız devam ediyor? Eminim ki pek azı ile, hattâ belki hiçbiriyle. O halde insan hayatta daima arkadaş değiştirerek yaşar.

4 - Arkadaşlarınızı seçerken hep aynı karakterde olmamalarına dikkat edin. Bâzısı size yardım etmeli, bâzısına siz yardım etmelisiniz. Bâzısının yanında mütevazı kalmalı, bâzısının yanında üstünlüğünüzü hissetmelisiniz.

Meşhur dörtler: Schuman, Acheson, Bevin, Vişinski

Olmuş garip vakalar

ALTMIŞ yıl evvel Amerikada Virginia eyaletinde Pleasant Valley'de yaşıyan Mrs. Markwood'a gönderilen bir çay davetiyesi geçenlerde eski bir posta kutusunun sökülüşünde arka köşesine sıkışmış olarak bulunmuştur. İşin tuhafı gönderenin de, davetlinin de halen hayatta bulunmakta olmasıdır.

* Chicago'lu zengin Bayan Fanny Keller kaçakçılıktan dolayı bir sene hapse mahkûm olmuştur. Suçu Holânda'dan 74.000 dolâr kıymetinde elmas kaçırmaktır. Hapse giderken verdiği beyanatta; "Elmasların müsaderesi vız gelir, yalnız şunu söyliyeyim ki, kaçakçılığın verdiği heyecan ve zevk binlerce dolâra değer» demiştir.

* Rel Bown adlı bir İngilize Londra'da doktoru sıkı bir perhiz tavsiye etmiştir. Bir müddet sonra Amerikaya gezmiye giden Brown'a bir ahbabı Los Angeles'de enginar ikram etmiş, derhal telefona sarılan İngiliz, Londradaki doktoruna bu sebzenin kendisine zararlı olup olmadığını sormuştur. Yemeğin fiyatı 1, telefon mükâlemesinin kıymeti ise 194 dolârdır.

Şişmanlıyor musunuz ?

★

ŞİŞMANLAMIYA başlıyan bir kimse, günlük faaliyeti için lâzım olan enerjiyi husule getirecek miktardan fazla gıd alıyor demektir.

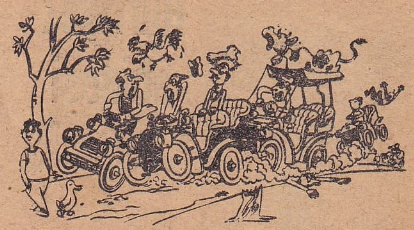
Acaba şişman bir insan, vücut şeklinin bozulması ve hayatının kısalması pahasına niçin boğazına düşkün olur.

Bu konu ile meşgul olan mütehassıslar çok garip bir neticeye vardılar: Şişman insanlar şuuraltı bir hisle yemek yemek suretiyle heyecanlarını teskin ederler.

Kadın yumurtalıklarında husule gelen esrarengiz değişikliklerin de kadınların şişmanlamalarına sebebolduğu bâzı doktorlarca kabul edilmektedir. Şişmanlığa sebebolan bu guddeler lüzumundan fazla yemek ihtiyacını doğururlar.

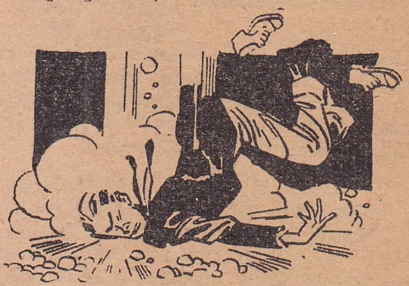
Şişman bir kadın, başkalarına bir gram bile kazandırmıyan bir yemekten kilo alır. Bu durum ancak enerji sarfiyatiyle izah edilebilir. Ufak tefek, asabi bünyeli bir kadın ise istirahat halinde bile adalelerinin sert bir durumda bulunması dolayısiyle fazla miktarda gıda maddesini enerjiye kalbeder. Şişman ise aksine fazla yiyen ince vücutlu kadına mukabil, hareketsizlikten kalorileri yakamıyarak şişmanlığını biraz daha arttırır.

Ç a r e : Günlük sarfiyatınızdan daha az kalori veren bir yemek rejimi takip ve sebat ederseniz normal kilonuzu bulabilirsiniz.

Spor mu, harb mi ?

DÜNYANIN en kanlı spor hâdisesini 1903 yılında Paris ile Madrid arasında yapılan otomobil yarışı teşkil eder. Bunda bütün kabahat yarış yolunun aynı zamanda yayalar tarafından da kullanılan yol olmasındadır. Daha ilk kilometrelerde soğukkanlı bir yaya yolcu otomobilleri âni fren yapmak mecburiyetinde bırakmış ve bu aksi tesadüf müsabakacılar arasında birkaç kişinin ölümüne sebebolmuştur. Sonra yol boyunca bu nevi hâdiseler tekerrür etmiş ve yolun üçte birine gelindiği zaman telefat yekûnunun 550 ye yükseldiğini gören alâkadarlar yarışa devam imkânının kalmadığında birleşmişlerdir.

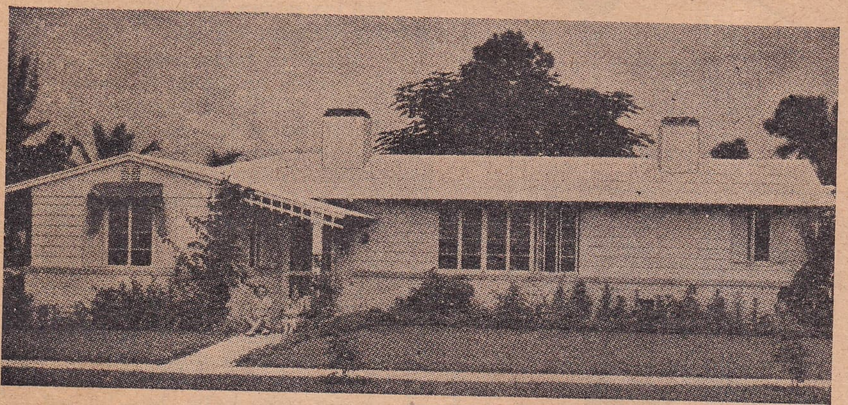

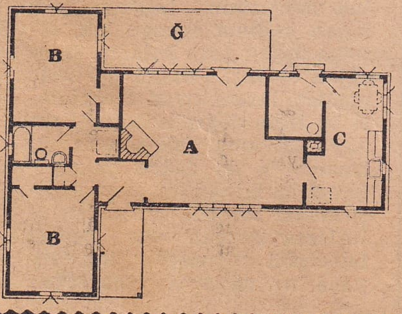
Hangisi daha sağlam ?

YÜKSEK binalardan aşağı düşmeler de kazalar arasında en korkunçlarındandır. Eğer yükseklik fazla ise bu nevi vakaların yüzde sekseni ölümle neticelenir. Fakat bunların da tamamiyle istisnası yok değildir, netekim geçenlerde Amerikada on dört kat yükseklikten düşen birisi iki ay sonra tekrar işine başlamıştır. Sekiz kat yükseklikten düşen bir kadın ise üstünü başını temizledikten sonra çantasından dökülen paraları toplamıştır. Gene otuz metre yükseklikten diğer bir evin damına düşen bir kadın kiremitleri delmiş ve çatı katına girdikten sonra ev sahiplerine "Affedersiniz, rahatsız ettim,, diyerek çıkmıştır.

Bu onun sırrıdır

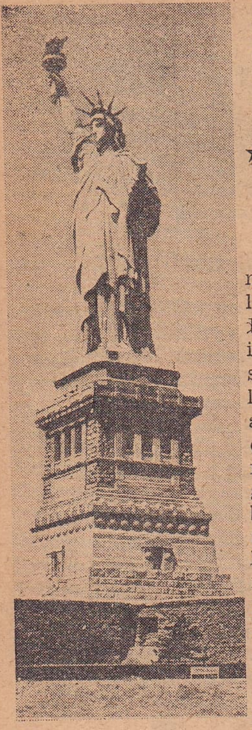
AMERİKA'da St. Louis'de oturan Mr. ve Mrs. Pring bir davetten evlerine geldikleri zaman evin içini tamtakır kuru bakır bulmuşlardır. Tabii işe derhal polisler vaziyet etmiş, gazeteciler gelmiş ve tahkikat başlamıştır. Bu arada Mrs. Pring gazetecilere verdiği beyanatta "Evimiz o kadar muhkemdir ki, hayret ettiğim nokta hırsızın nereden geldiğidir" demiştir. Mrs. Pring ertesi günü imzasız bir mektup almış ve şu satırları okumuştur: "Bu benim sırrımdır, söyliyeyim de benimle rekabet edesiniz değil mi ?"

Hayalimizi süsliyen evlerden : 1

Yukarıki evin plânı yan taraftadır. Her sayıda bir tanesi verilecek olan bu plânlarda geçecek işaretlerden; A - Oturma. B - Yatak odasını, C - Mutbak, D - Yemek salonu, E - Garaj, F - Kiler ve G - terası gösterecektir. Plâna böyle bakınız.

Hürriyet âbidesi

★ *Reader's Digest'ten* ★

★

New York limanına girenler, ilk olarak, denizin üzerinde ihtişamla yükselen ve insanlığın hürriyet aşkını göklere doğru haykıran bir heykel görürler. Bu büyük heykelin adı: «Dünyaya Işık Saçan Hürriyet» tir. Milyonlarca muhacir, zalimden ve zulümden kaçan sayısız mülteci ve insanlığın kurtuluşu için girişilmiş savaşlardan dönen milyonlarca er, New York limanına girerken, onun mağrur ve kendinden emin duruşuna bakarak ciğerlerine hür bir havanın dolduğunu hissettiler.

O hürriyete âşık bir milletin, Fransızların, hediyesidir. Heykeltraş Bartholdi, New York'a geldiği zaman böyle bir heykel yapmayı düşünmüş ve memleketine dönünce milletinin yardımına müracaat ederek bu düşüncesinin hakikat olmasını temin etmiş. Heykelin bugünkü yerine dikilmesi için Fransızlar 350.000, Amerikalılar ise 250.000 dolâr masraf etmiye mecbur olmuşlar. Bu paralar tamamen halktan toplanmış ve heykeltraş Bartholdi tam sekiz sene beş para menfaat beklemeden çalışmış. Hür insanların istiye istiye verdikleri parayla yapılan ve denizden yüksekliği tam 93 metre olan heykelin içi çelik, üstü bakır kaplamadır. Onun asıl büyüklüğü ölçülerinde değil, mânevi değerindedir. Onu seyreden bir Amerikalı bu taş ve çelik yığınında bütün memleketinin tarihini görür. Sulh ve sükûn içinde yaşamak için birleşen kadın erkek, beyaz siyah, değişik milliyetlerden ve dinlerden kopup gelmiş milyonlarca insanın hürriyet aşkını hisseder.

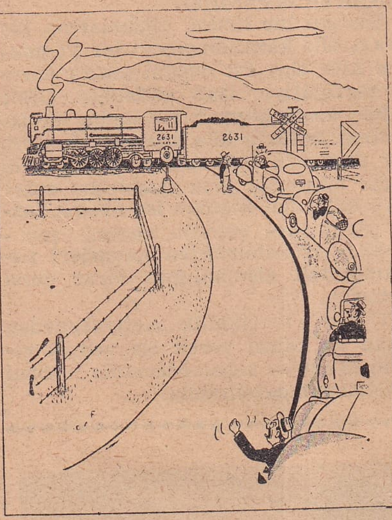
Amerikan Hürriyet Âbidesi sadece bir milletin malı değildir. O her zaman, her yerde hürriyeti arıyanların sembolüdür. Zaten heykelin kaidesine kazılı olan şu mısralar da bunu gösteriyor: «..Senin yorgun, senin zavallı, = Senin korkuyla bir birine sokulmuş yığınlarını bana ver, = Hürriyet kokan havalarda nefes almıya hasret olan, = Sonsuz sahillerin istenmiyen biçarelerini. = Bana yolla onları, bir vatanı olmıyan, = Fırtınaların sillesini yemiş insanları, = Işığımı o altın kapının yanında yükseltiyorum..»

Dünya Karikatürlerinden Seçmeler

— Hayır, Marie evde yok. Ben onun uzun boylu, sarışın, mavi gözlü kızkardeşiyim...

Collier's'ten

Ateşçi, şoförlere:
— İçinizde lokomotiften anlıyan var mı?

The Sat. Ev. Post'tan

Ah şu titiz kadınlar!
The Sat. Ev. Post'tan

Kız mı, oğlan mı ?

★ *Wenusmick'ten* ★

★

BÜTÜN tanınmış doktorlar ve ilim adamları doğacak çocuğun kız veya oğlan olmasını, isteğe göre, temin etmenin mümkün olmadığını söylüyorlar. Buna rağmen anneler ve babalar bu işin o derece üstüne düşmüşlerdir ki yüzyıllardanberi ve dünyanın her tarafında, bu mevzuda inançlar edinilmiş, hurafeler yaratılmıştır. Bunlar arasında en yaygın olanları şu inançlardır :

1 - Gebe bir kadın sağ tarafına yatarak uyursa oğlan, sol tarafına yatarak uyursa kız çocuğu olur. Bu inancın 2.500 yıllık mazisi vardır. Yunan hekimleri ortaya atmıştır.

2 - Ayın yükseldiği günlerde gebe kalan bir kadının çocuğu oğlan, alçaldığı günlerde gebe kalan bir kadının çocuğu ise kız olur.

3 - Eğer erkeğin çocuk yapma arzusu kadınınkinden kuvvetliyse çocukları oğlan, kadınınki erkeğinkinden kuvvetliyse kız olur.

Bütün bu inançlar, uğraşmalar bir tarafa, doğumların normal oranı eskisi gibi devam etmektedir. 105 oğlan doğarsa, 100 kız doğar. Bu ölçüyü hiçbir şey değiştiremiyor.

Mamafih geçen haftalar içinde verilen bir haber bu sahada yeni ümitler doğurdu. Dr. Deryl Hart ile James D. Moody kuvvetli bir tez üzerinde çalışıyorlar. Kadının âdet zamaniyle gebe kaldığı zaman arasında geçen günlerin çocuğun cinsiyeti üzerinde tesiri varmış. Bir kadının âdet görmesinden on dört gün evvel yumurtaları ilkaha hazır hale gelir. Bundan iki gün evvel başlayıp beş altı gün süren devreye de bolluk devresi denir. Bu arada kadın gebe kalır. İşte bu bolluk devresinin başında gebe kalan kadının çocuğu kız, sonuna doğru gebe kalanların ise oğlan oluyor. Fareler üzerinde yapılan lâboratuvar tecrübeleri bu tezin doğru olduğunu ortaya koymuş, fakat aynı şey insanlarda da doğru mudur ? Şimdi bu iki doktor bunu araştırmakla meşgul. Muvaffak olurlarsa bundan sonra herkes istediğini doğuracak; kız istiyene kız, oğlan istiyene oğlan.

ERKEKLERİ AVLAMANIN altı usulü

★ *Reader's Digest'ten* ★

Bu hakikati kimseden gizleyemeyiz; genç kızların bütün gayesi evlenmektir. Kimisi daha erken, kimisi daha geç, ama muhakkak, erkeklerin peşine düşeceklerdir. Bu gayet normal bir şey. Normal ama son zamanlarda Amerika'da yapılan bir istatistik birçok kadınların erkek avlamıya muvaffak olamadıklarını gösterdi. Yalnız bu memlekette 6.000.000 evlenmemiş kız var. Bu hakikaten mühim bir mesele. Bu kadar çok kadın neye evlenememiş? Emin olun ki bu sayıya dahil olanların içinde çok güzel kızlar da vardır. Evlenmek, bir erkek avlamak, demek ki sadece güzelliğe, cazibeye filân bağlı bir şey değil. Bu sebeple bütün genç kızlarımızın erkek avlamak sanatını öğrenmeleri gerekiyor. İşte size bu işin altı usulü. Birinden biri sizi muvaffakıyete eriştirebilir.

1. Mümkünse bir yerde çalışın. Etrafınızda erkekler olsun. Bir muhit edinin. Hiç olmazsa beraber çalıştığınız kızların erkek kardeşleriyle tanışırsınız. Yoksa sizi kapanmış oturduğunuz evinizden gelip kimse aramaz. Eğer ev muhitinizde evlenebilecek olsaydınız şimdiye kadar evlenirdiniz.

2. İçtimai yardım müesseselerinde fahrî olarak çalışın. Etrafınızdaki erkekler, emin olun ki, bu gibi şeylere gayriihtiyari dikkat eder, size başka gözle bakmıya başlarlar.

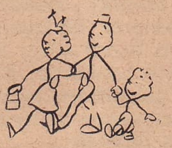
3. Her hangi bir sporla alâkadar olun. Mutlaka atlet yapılı olmanız lâzım değildir. Meselâ ping-pong oynayın, yüzün. Bu gibi işleri yaparken yanınızda tabiî bir kız arkadaşınız olmalıdır. Biraz sonra bakarsınız o kız arkadaşın yerini almıya hevesli delikanlılar çıkagelir.

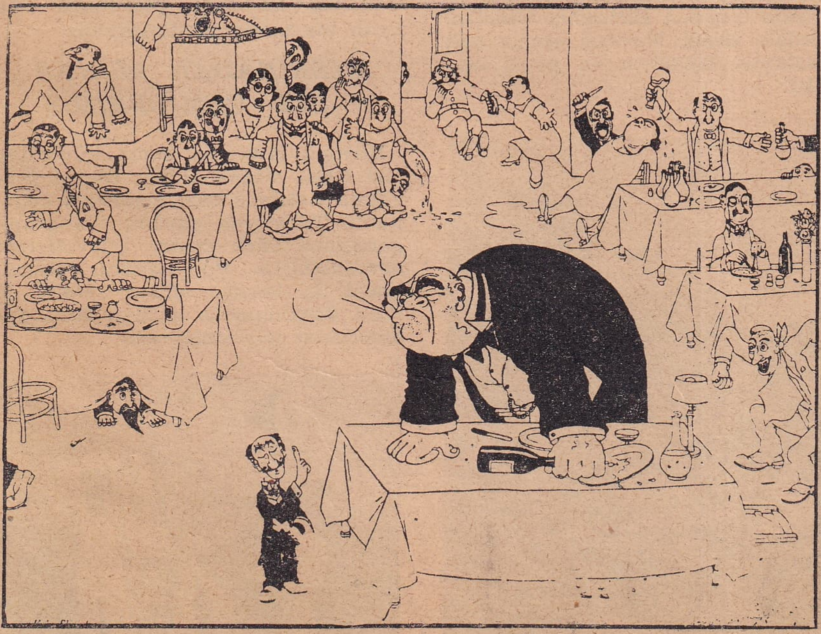
4. Ne zaman ve nerede olursa olsun erkeklerle dans edin. Ve unutmayın ki ne çok çekingen, ne de çok samimî olmamanız mühim bir taktiktir.

5. Erkekleri alâkadar edecek mevzular seçin ve bunları iyice öğrenin. Bir konu yarım yamalak bilinirse hafif bir gülümseme ile karşılanır ve erkekler bu gülümsemiye pek alışıktırlar. Fakat sizin etraflı bilgi sahibi olduğunuzu görürlerse kolayca hayran olurlar. Bir kadının bir şeyi etraflıca bilmesi erkeklerin alışmadığı bir şeydir, bu sebeple size ayrı bir değer verirler.

6. Her gün gördüğünüz ve şahsan tanıdığınız kimselere gülümseyin. Bu etrafınızda size karşı bir sempati havası yaratır. Asık suratlı ve numaracı olmayın. Madem ki ikiniz de birbirinizi her gün görüyorsunuz, tanıştırılmadık diye surat asıp geçmenin mânası ne?

Velhasıl gördüğünüz gibi bu yazdıklarımız yeni ve bilinmiyen şeyler değil, ama buna rağmen kızlarımızın ihmal ettikleri noktalar. Günümüzde evlenmek hakikaten erkek avlamak diye isimlendirilecek hale gelmiştir. Ne yapalım zamana uyacaksınız. Elinize kementleri alıp avcılığa başlamak zamanı geldi. Yoksa boşuna beklersiniz. Hem şu erkekleri bir hale yola koyun artık canım, kendilerini pek yüksek görmiye ve pahalıya satmıya başladılar.

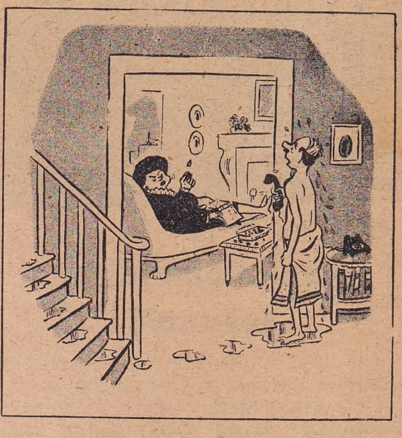

Garson kızgın müşteriye :
— Yoo! Fazla ileri gitme, sonra haddini bildiririm ha!

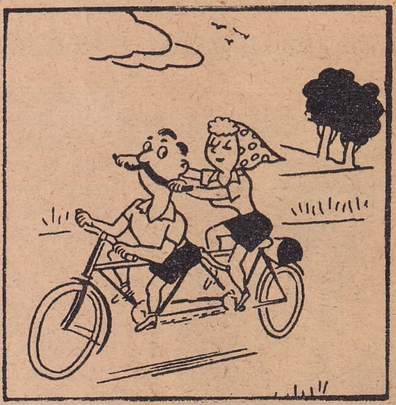
Sie Und Er'den

Dünya Karikatürlerinden Seçmeler

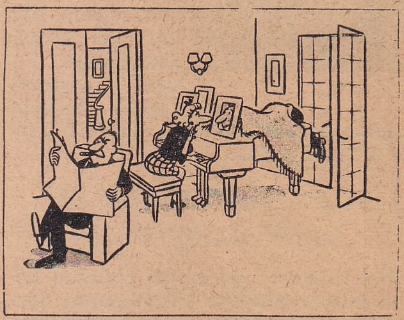
— Telefon senin içinmiş şekerim!

The Sat. Ev. Post'tan

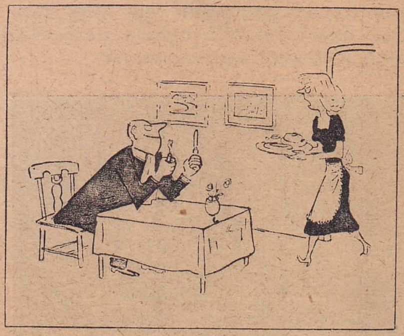
İş bilenin, kılıç kuşananın!

Pour Tous'dan

— Ne yapıyorsun sevgilim ? Ya babam bu vaziyetini görürse!

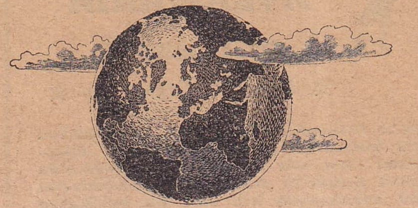
The Sat. Ev. Post'tan

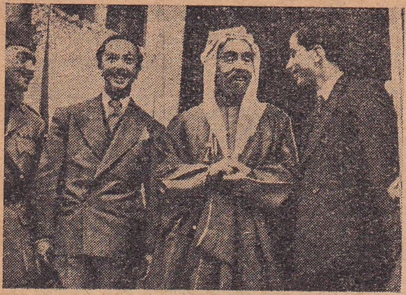

— Sen de öteki erkekler gibi neden yemeğe geç gelmiyorsun?

Collier's'ten

DÜNYADAN HABERLER

Kıral Abdullah'ın seyahati

Filistindeki olaylar ve Suriyedeki hükümet darbesi bir kısım dünya efkârını Arap âlemi üzerine çevirmiş bulunuyor. Kıral Abdullah'ın faal rolü de kimsenin gözünden kaçmamaktadır. Kıral son olarak İngiltere ve İspanyayı ziyaret etmiştir.

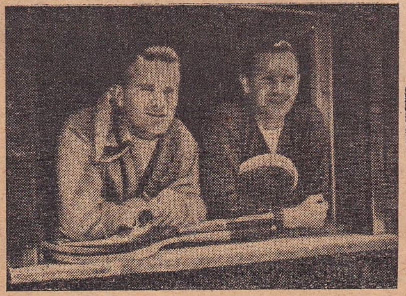
AVRUPA BİRLİĞİ BAYRAĞI

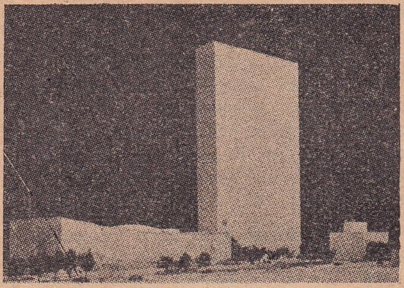
Strassburg katedralı üzerinde dalgalanan yeni Avrupa Birliği bayrağının şekli, yeşil zemin üzerinde bir E harfi ve E harfinin içine ters olarak girmiş bir U harfinden ibarettir. E harfinin mânası «Europa», U harfi ise «Union - Birlik» kelimesinin baş harfidir. Strassburg'lular bu yeni bayrağı «yeşil bilârdo masası üzerine serilmiş bir iç donu» na benzetiyorlar.

HÜRRİYETİ SEÇEN İKİ GENÇ ŞAMPİYON

Bu sayfaya aldığımız resimde temiz güleryüzleriyle okuyucunun derhal sempatisini çeken bu iki delikanlı Çekoslovakyalı tenis şampiyonları Cernik ve Drobny'dir. Memleketlerindeki boğucu hürriyetsizlik havasına dayanamamışlar, bir maç yapmak üzere hududu aşınca geri dönmemeyi kararlaştırmışlardır.

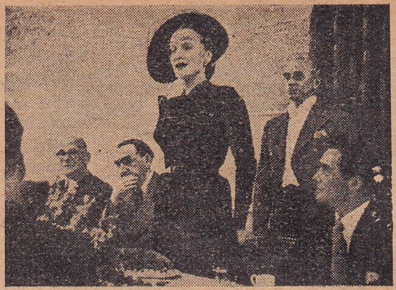
Yeni bir GÖK TIRMALAYICI

«Skyseraper» ın lûgat manâsı "gök tırmalayıcı" demektir. Bu bilhassa New York'un, başı bulutlara değen binalarına verilen isimdir. Bu nevi binaları inşa etmek bambaşka bir tekniği icabettirmektedir. Gök tırmalayıcı binaların esas mukavemetini teşkil eden, demir veya çelikten bir iskelettir. Birbirine tutturulmuş potrellerin teşkil ettiği bu iskeleti meydana getirmek hiç de kolay bir iş değildir.

New York'ta son günlerde inşa edilmekte bulunan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Merkezi binası gök tırmalayıcı binaların en genci olacaktır.

Marlene Dietrich İngilterede

Marlene Dietrich Amerikadan İngiltereye dönmüştür. Esrarlı tavırlariyle Greta Garbo'ya rakip olarak sahneye çıkan ve fakat ondan apayrı bir sanatkâr hüviyeti taşıdığını ispat etmiş bulunan sarışın yıldız şimdi Londra'dadır.

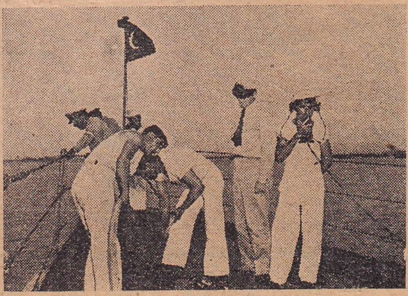
YENİ BİR MAYO MODASI

Kadın modası her mevsim değişen bir şey olduğu gibi bu değişmeler hayatın her safhasına da süratle intikal etmektedir. Saçların ve tırnakların renklerinden elbisenin en ufak teferruatına kadar vukua gelen bu değişmeler Avrupalı ve Amerikalı kadınları, modanın peşinde koşan birer atlet haline getirmiştir. Resmimizde, bu sene pek moda olan siyah bir mayo görülmektedir.

AMERİKADAN ALINAN HARB GEMİLERİMİZ

Birleşik Amerika deniz kuvvetlerine bağlı olarak İkinci Dünya Savaşına katılmış bâzı gemiler Amerikanın Türkiyeye yardım programı gereğince Türk deniz kuvvetlerine devredilmiştir. Bu sayının kapak resmi de, buraya alınan resim de Türk donanmasına katılan harb gemilerimizi göstermektedir.

Batı Almanyada garip bir eğlence

Batı ve Sovyet âlemleri Almanyayı bir bıçak gibi ikiye bölmüş bulunmaktadır. Doğu Almanyada sıkı bir disiplin hüküm sürerken Batı Almanyada da hayat, yavaş yavaş, Batı demokrasilerinin serbes havasına doğru yol almaktadır.

Batı Almanyanın sınır bölgelerinde çok rağbet gören bir eğlence, dürbünle Sovyet işgali altındaki Doğu Almanya topraklarını seyretmektir. Bunun için yirmi feniğe bu temaşayı herkesin ayağına getiren açıkgözler de türemiştir.

Fransadaki orman yangını

Orman yangınları yalnız memleketimize mahsus bir âfet değildir. Son haftalar içinde Fransanın Gironde ormanlarında vukua gelen büyük bir yangın da dünya matbuatını günlerce meşgul etmiştir. Yetmiş kadar insanın ölümiyle neticelenen bu felâkete karşı Paris'in etfaiye teşkilâtı ve binlerce Fransız köylüsü harekete geçmiş ve böylelikle yangının civar ormanlara intikaline mâni olunmuştur. Zarar çok büyüktür.

New York'u altüst eden bir deli

Bundan birkaç hafta evvel New Jersey'de Amerikanın büyük sanayi şehri Camdan pek müthiş bir trajediye şahit oldu. Bir evden fırlıyan genç bir adam elinde makineli tabanca ile etrafa ateş ediyor ve deli gibi bağırıyordu. Neticede 13 kişi öldü, birçok kimse yaralandı. Elinde tabanca ile kimseyi yanına yaklaştırmıyan katili, polis, evinden göz yaşartıcı bomba ile çıkarabildi.

Katil Howard Unruh yeni terhis olmuş 28 yaşında bir askerdi. Evinde araştırmalarda dine ve cinsî hayata ait bir yığın kitap bulundu ve yapılan muayenesinde ruh hastası bir psikopat olduğu anlaşıldı. Unruh bu korkunç cinayeti bir hissin buhranı esnasında işlemiş, ilkönce evin altındaki bakkala girmiş, bakkalın karısını, bilâhare 12 yaşındaki çocuğunu, daha sonra kaçmakta olan bakkalı öldürmüş, sonra tabancayı dükkânlara, otomobillere boşaltmış, odasına kaçarak pencereden halka ateş etmekte devam etmiştir. Evine saklanan katili çıkarmak için iki polis pencereden gaz atmışlardır.

Rahatlık veya Demokrasi dünyası

İki hafta evveline gelinceye kadar Amerikada müthiş sıcaklar hüküm sürmekteydi. Bu anormal hararet bâzı yerlerde insana en basit protokol kaidelerini bile unutturacak raddeye gelmiştir.

Yukardaki resimde gördüğünüz ceketsiz zat Amerikan Millî Savunma bakanıdır. Karşısındaki siyah elbiseliyi de herhalde tanıdınız, Başkan Truman.. Bakan, Başkana acı acı sıcaktan şikâyet ediyor. Alttaki resimde ise ortalığın kalabalıklaştığını ve bilhassa fotoğrafçıların çoğaldığını görünce de ceketi tekrar giymekten başka çare bulamıyor.

Yeni dünyanın kendisine mahsus anane, görüş ve düşünüş tarzı olduğu muhakkak ! Eski dünyada bu gibi hareketler hiçbir zaman affedilemez. Hele devlet ricali tarafından yapılırsa.. Bu nevi resimleri görünce, insanın aklına gayriihtiyari bübün ön düğmeleri sıkı sıkıya iliklenmiş redingotlar, belden eğilerek verilen selâmlar geliyor. En doğrusu her ikisinin ortasıdır. Ne bu kadar serbestî, ne de tabasbusa kaçan müfrit hareketler..

Hollywood sinema âlemi Fransadakinden bambaşkadır. Orada her firmanın artistleri, sahne vâzıları, studyoları ve işçileri vardır. Her studyo bir şehirdir. Hollywood'un sekiz büyük firmasının tarihçesini biliyor musunuz ? Hayır değil mi ? Halbuki her gün beyaz perdede bu firmaların birtakım remizlerini görürsünüz: Metro'nun aslanını, yahut Paramount'un yıldızlı göğünü v.s. Hollywood'daki firmalar yalnız bu sekiz firmadan ibaret değildir. Eagle Lion gibi, Monogram veya Republic gibi birçok firmalar da - ha vardır. Bunlar da ötekiler kadar filim çevirdikleri halde filimlerinin kalitesi düşüktür. Bunun için yalnız sekiz firmayı alıyoruz.

C o l u m b i a : Columbia 10 ocak 1924 te kısa filimler prodüktörü Harry Cohn tarafından kuruldu. Jack Cohn ve Joseph Brandt, Harry Cohn ile birleşmek için Universal'i bıraktılar. Üçü, çok sonra Columbia olan C.B.S. yi kurdular. Columbia, eğer Rita Hoyworth istisna edilirse, çok az büyük artist çıkardı. Boyuna polis filimleri yaptı.

P a r a m o u n t : Adolphe Zukor 1912 de, filim ithali ve dağıtımı ile uğraşan Engadine Corporation'u kurmuştu. Zukor filim yapmıya başlayınca bu Famus Players Film Company ol - du. Famus Players-Lasky Corporation 1916 da doğdu. Henüz Paramount Pictures adını taşımıyordu ve W. W. Hodkinson dağıtım firması yanında bir tekti. 1917 de Famus Players - Lasky Corporation'da on iki prodüktör birleştiler. 1919 da Zukor grupu Amerikada önemli bir dağıtım dairesine sahipti. Paramount'un ilk büyük yıldızı Mary Pickford oldu. Cecil B. de Mille bütün kariyerile Paramount'a sadık kaldı. Paramount esrarengiz filimler ve macera filimleri yaptı. Başlıca yıldızları: Bing Crosby, Bob Hope, Alan Ladd, Paulette Goddard, Veronica Lake, Joan Caulfield, Betty Hutton, Barbara Stanwyck, Joan Fontain, Ray Milland. Famus Lasky 1927 de Paramount Famus Lasky Corporation ve 1935 te Paramount Pictures İnc. oldu.

M e t r o - G o l d w y n - M a y e r : Metro-Goldwyn-Mayer ex - Loew's İncorporated adını al - dı. Bu şirket şimdi, ölmüş bulunan Marcus Loew tarafından kuruldu. 1910 dan çok önce Amerika - da önemli çevrelerde hâkimdiler. Nicholas ve Joseph M. Schenck kardeşlerle birleşti.

Her gün gördüğümüz filimleri kimler yapar ?

Hollywood'un

Sekiz büyük firması

★

1920 de Metro Pictures Corporation'u satın aldılar. 1924 te Goldwyn Company'nin ve Louis B. Mayer Pictures'ün hisse senetlerinin büyük kısmına sahiboldular. Sesli sinemanın başlangıcında Metro - Goldwyn - Mayer adı altında yeniden teşkilâtlandırıldı.. Louis B. Mayer prodüksiyonla meşgul oldu. O daima firmanın başındadır. Fakat şimdi Selznick'in eski asistanı Dore Schary çalışıyor. Metro her zaman iyi yıldızlar bulundurur. Büyük yıldızları şunlardır: Esther Williams, Judy Garland, Fred Astaire, Clark Gable, Mickey Rooney, Robert Taylor, Katharine Hepburn, Gene Kelly, Greer Garson, Lana Turner, Frank Sinatra, Spencer Tracy, Van Johnson. M. G. M.'in en büyük filimleri şunlardır: Ben - Hur, Grand Hôtel, Saat sekiz Davetlileri, Kayıp, David Copperfield, Bounty İhtilâlcileri, Cesur Kaptan - lar, Hoşça kal Mrs. Chips, Missis Miniver, Madam Curie v.s..

R. K. O. - R A D İ O : Radio Keith Orpheum'un çok karışık bir menşei vardır. 1900 ile 1910 arasında muhtelif dağıtım işleri yapardı. Bu işler Orpheum sinemalarının sahibi Martin Beck ve Benjamin F. Keith'in idaresindeydi. R. K. O. baba tarafından ilk defa Charlie Chapline'e başlatılan Mutual'den, anne tarafından Radio Corporation of America'dan gelir. Radio-Keith-Orpheum şirketi sesli sinema çıktığında 1928 de kuruldu. 1940 da yeniden teşkilâtlandırıldı ve Atlas Corporation'un eline düştü. Son senelerde tayyareci prodüktör Howard Hughes Atlas hisse senetlerinin büyük kısmını satın aldı R.K.O. nun asla muayyen bir tarzı olmamıştır. Uzun zaman için konturatlı aktörlere sahip değildir. Walt Disney'in ve Samuel Goldwyn'in filimlerini yayar.

2 0 t h. C e n t u r y F o x : William Fox sinema ile bu yüzyıl başında meşgul olmıya başladı. Fakat Fox Film Corporation ancak 1 şubat 1915 tarihini taşır. Fox'un ilk yıldızı Theda Bara oldu. 1935 te Fox, Joseph M. Schenck ve Darryl F. Zanuck tarafından idare edilen 20 th. Century'e bağlandı. Onu harekete getiren Zanuck'dur. Onun gayretleri sayesinde çok değişik prodüksiyonlar tecrübe edildi. Yıldızları şunlardır: Tyrone Power, Victor Mature, Betty Grable, Linda Darnell, Jeanne Crain, Gene Tierney, Cornel Wilde, Clifton Vebb, Richard Widmark, Henry Fonda, Dana Andrews, Cesar Romero. En önemli filimleri: Gazap Üzümleri, Vâdim o kadar yeşildi ki, Wilson, Usturanın Ağzı, Boomerang, Güneşte Bir Gezinti, Ölüm Yolu, Yılan Çukuru. v.s..

U n i t e d A r t i s t s : 1919 nisanında Mary Pickford, Douglas Fairbanks, Charlie Chaplin ve D. W. Griffifh Santa-Barbara'da William G. Mc. Adoo'nun nez - dinde birleştiler. Oscar Price'in teklifi üzerine Artistes Associés'yi kur - dular. 1935 te hisselerden bir kısmını Alexsandre Korda satın aldı. 1941 de Samuel Goldwyn işten çekildi. Bunu üç sene sonra Korda takibetti. Bugün United Artist'te Charlie Chaplin'den başka kimse kalmadı. Diğer sahipleriyle henüz anlaşamadı. United Artist'in konturatlı yıldızları yoktur. Az filim çevirirler ve dağıtım işleriyle yetinirler.

U n i v e r s a l : 1943 e kadar Universal, Universal Pictures idi. 1943 te william Go - etz ve Leo Spitz'in idaresindeki İnterna - tional Pictures tarafından alındı. Universal İnternational ol- du. 1906 da Carl Laemmle, Chicago'da bir salon açmıştı. Sonraları Hollywood'da altı seneden daha az bir zaman içinde birçok firmaları Üniversal ile birleştirdi (Bison, 101, Nestor, Powers, v.s.). Carl Laemmle ile birlikte Wallece Reid, Lon Chaney, Mary Pickford, Rudolph Valentino, Erich Von Stroheim, Boris Karloff filim çevirdiler. Üniversal'in şu son on sene zarfında en büyük yıldızı Deanne Durbin'di. 1943 tenberi Universal'in prodüksiyonu yeniden teşkilâtlandırıldı. Universal, Abott ve Costello'yu, Maria Montez'i, Yvonne de Carlo'yu ortaya çıkardı.

W a r n e r : Warner'i meydana getiren dört kardeş (Harry, Sam, Albert ve Jack) 1913 te Warner Features diye filim yapmıya başladılar, 1925 te Warner, Vitagraph ve First National'i tasarrufuna aldı. Warner kardeşler şimdi dünyanın en zengin işlerinden birinin başındadırlar. İlk sesli filmi Warner yapmıştır. En önemli filimleri: Caz Şarkıcısı, 42 nci sokak, Pastör, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Çavuş York, Hava Kuvvetleri, Johny Belinda v.s.. Warner'le konturatı olan yıldızlar : Bette Davis, Humphrey Bogart, İngrid Bergman, Errol Flynn, Joan Crawford, Gary Cooper, Jane Wy - man, Danny Kaye, Joel Mc Crea.

DIŞ OLAYLAR

Rusyanın yaptığı atom bombası

23 eylûlde Başkan Truman, son haftalar içinde Rusyada bir atom infilâkının vukubulduğunu açıklamış - tır. Haber bütün dünyada heyecan yaratmış, bunun üzerine yetkili kaynaklar, Amerikan siyasetinin, nasıl olsa bir gün Rusyanın atom bombasını bulacağı düşüncesi üzerine bina edildiğini belirtmişlerdir. Atom uz - manları Rusyanın atom sahasında Amerikadan dört yıl geride bulun - duğunu, bu açığı da kapatmasına imkân olmadığını, zira uranyum madeni bakımından Amerikanın Rusyadan çok zengin olduğunu bildirmişlerdir.

Diğer taraftan Sovyet Rusya 25 eylûlde yayımladığı bir tebliğde, ortada endişe edilecek bir şey olmadığını, atom enerjisinin kontrole tabi tutulması hakkında Rusyanın evvelce verdiği karar üzerinde hâlâ ısrar etmekte bulunduğunu belirtmiştir. Rusyanın da atom bombası imâl et - miye başlaması üzerine yankılar devam etmektedir.

Çinde kurulan komünist hükümet

Çin Komünist hükümeti 1 ekim gecesi kurulmuştur. Devlet başkan-

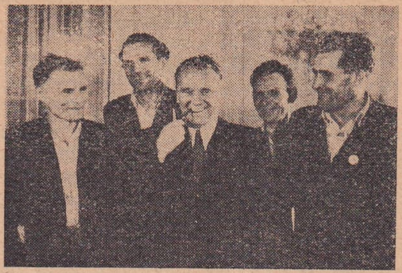
lığı Mao Tse Tung'un elinde kalmış ve yeni kabineyi eski komünistlerden Çu En Lay kurmuştur. Komünist Çin hükümeti kurulduktan hemen bir gün sonra, Sovyet Dışişleri Bakanlığı, Komünist hükümetini resmen tanıdığını ve Milliyetçi Çin hükümetiyle münasebetlerin tamamen kesilmiş olduğunu bildirmiştir. Resmimiz Çin komünist devleti başkanını yakın iş arkadaşlariyle birlikte göstermektedir.

Atlantik Paktı savunma bölgeleri

Atlantik Paktını imzalıyan on iki devletin dış işleri bakanları 17 eylûlde Washington'da toplanmış, askerî uzmanlar tarafından hazırlanan savunma plânları tastik edilmiştir. Rapora göre, beş bölgede savunma teşkilâtı kurulacaktır. Bu bölgeler şunlardır: Kuzey Avrupa bölgesi, Batı Avrupa bölgesi, Güney Avrupa ve Akdeniz bölgesi, Kanada - Amerika bölge grupu, Kuzey Atlantik bölgesi.

Peyk devletler ve Yugoslavya

Rusya'nın, 29 eylûlde Sovyet-Yugoslav dostluk ve karşılıklı yardım antlaşmasını feshetmesi üzerine Ma-

caristan, Polonya, Bulgaristan ve Romanya hükümetleri de Yugoslavya ile olan antlaşmalarını bozmuşlardır. Belgrad hükümeti, Sovyet notasına şiddetli bir cevap vererek, Moskova hükümetini Birleşmiş Milletler Anayasası prensiplerini ihlâl etmekle suçlandırmıştır. Böylece, Stalin - Tito ihtilâfı yeni ve tehlikeli bir safhaya girmiş bulunuyor. Resmimiz Tito-yu maden amelesi delegeleriyle göstermektedir.

Macaristandaki idamlar

Macaristanın eski iki numaralı komünisti ve Dış İşleri Bakanı Lazslo Rajk ve yedi arkadaşı, casusluk yapmak ve hükümeti devirmiye çalış - makla mahkemeye verilmişlerdir. 16 eylûlde Peşte'de başlıyan mahkeme neticesinde, başta Rajk olmak üzere üç kişi idama mahkûm edilmiştir. Mahkeme sırasında Rajk bütün isnatları kabul ve suçlu olduğunu itiraf etmiştir.

Hür milletlere yeni yardımlar

Atlantik Paktına giren devletlerle, Türkiye, Yunanistan, Kore, Filipinler, İran ve Çin'e verilmek üzere bir milyar üç yüz on dört milyon dolâr ödenekli askerî yardım kanunu 6 ekimde Beyaz Sarayda yapılan büyük bir tören esnasında Başkan Truman tarafından imzalanmıştır. Hür milletlere gönderilecek malze - menin ilk kısmı yakında yola çıkarılacaktır. Bu kanuna göre Türkiye ve Yunanistana 211.370.000 dolâr yardımda bulunulacaktır.

Doğu ve Batı Almanya

Eylûl ayı içinde Konrad Adenauer'in başbakanlığında kurulan Batı Almanya hükümetine karşılık 7 ekimde Sovyet işgal bölgesinde "Bütün Almanya Devleti" adiyle bir devlet kurulmuştur. Moskovada yetiştirilmiş olan Wilhelm Pieck, yeni devletin resmen kurulduğunu ilân etmiş ve seçimlerin bir yıla kadar yapılacağını bildirmiştir. Buna karşılık, Batı Almanya hükümeti başkanı Adenauer, bunun, on sekiz milyon Almanı büsbütün yabancı tahakkümüne bırakacağını söylemiştir.

İÇ OLAYLAR

Cumhurbaşkanının ilk basın toplantısı

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 30 eylûlde Dolmabahçe sarayında bir basın toplantısı yapmış, iç ve dış

meseleler üzerinde etraflı izahlarda bulunmuştur. İlk olarak dış emniyet meselesi üzerinde duran İnönü: "Eğer biz, kendi varlığımızı koruyacak, kendi meselelerimizi anlıyacak ve büyük vatan dâvalarında milletçe beraber olarak yürüyecek kabiliyeti şüphe götürmez bir surette ispat etmemiş olsaydık, biz, yardım edile - cek ve kendisinden yardım beklemek mümkün olacak bir itibar kazana - mazdık" demiştir. Cumhurbaşkanı ayrıca, dış siyaset bakımından partilerin aynı fikirde bulunmalarının önemini belirtmiş ve muhalefetin serbes olarak faaliyette bulunacağını, fakat şiddet politikasına hiçbir zaman müsaade edilmiyeceğini söylemiştir.

Seçim kanunu üzerinde çalışmalar

Yeni seçim kanunu tasarısını incelemek üzere kurulan ilim heyeti 19 eylûlden itibaren Ankarada çalışmalarına başlamıştır. Heyet, 22 eylûlde yayımladığı bir tebliğde, tam bir tarafsızlıkla ve geniş bir salâhiyetle çalışıldığını belirterek siyasi partilerin tasarı hakkındaki mütalâalarını sormuştur. Fakat, çok geçmeden, ilim heyeti âzasından İstanbul Üni-

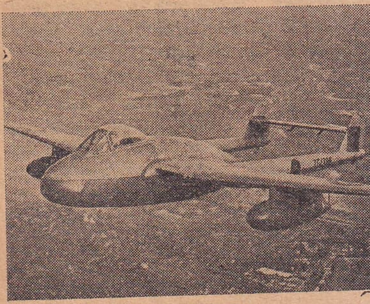
versitesi Hukuk Fakültesi dekanı Profesör Hüseyin Naili Kubalı, isti-

fa etmiş, bu istifa çeşitli yorumlara yol açmıştır. Profesörün âdeta istifaya mecbur tutulduğu, ve hâdisenin, ilim heyetinin tarafsızlığı bakımından nazik bir vaziyet gösterdiği noktasında mütalâalar yürütülmüştür. Nailî Kubalı, bâzı üyeler tarafından gösterilen tarafgirlikler ve çıkarılan zorluklar yüzünden istifa ettiğini açıklamış, fakat ilim heyeti bir tebliğ yayımlıyarak bu ithamı reddetmiştir. Üniversite senatosu Prof. Hüseyin Nailî Kubalı'nın yerine Prof. Sıddık Sami Onar'ı göndermiştir.

Diğer taraftan, Millet Partisi, ilim heyetine verdiği cevapta, bugünkü şartlar altında yeni bir seçim kanunu hazırlığı mesuliyetine iştirak edemiyeceğini bildirmiştir. Demokrat Parti ise, işi ciddiyetle ele almış ve ilim heyetine uzun bir cevap vermiştir. Cevapta esas olarak, tasarıda gene eski dar zihniyetin hâkim bulunduğu, seçim kurullarına alınacak hâkimlerin gene akalliyette bırakıldığı belirtilmiştir.

İngiliz Vampire uçakları

Üsleri Kıbrıs'ta bulunan Vampire tipinde avcı uçaklarından müteşekkil bir İngiliz hava filosu eylûl sonlarında memleketimizi ziyaret etmiştir. Filo 23 eylûlde Eskişehirden İs-

tanbula gelerek üç gün kalmış ve 28 eylûlde tekrar Kıbrıs'a dönmüştür. Âzami sürati saatte 880 kilometre olan bu uçaklar vasati 560 kilometre süratle Eskişehirden İstanbula 20 dakikada gelmişlerdir.

Ara seçimler

12 vilâyette açık bulunan 14 milletvekilliği için 16 ekimde ara seçimleri yapılmıştır. Halen meriyette bulunan seçim kanununu kifayetsiz bulduklarından başlıca muhalefet partilerinden Demokrat Parti ve Millet Partisi bu seçime girmemişlerdir. Yalnız C.H.P. nin katıldığı bu seçimlerde gene bu partinin adayları

kazanmıştır. Eski başvekillerden Rauf Orbay da, yüksek tahsil gençliği tarafından hazırlanan bin imzalı bir mazbata ile İstanbuldan aday gösterilmişse de kazanamamıştır. Seçimler umumiyetle sönük geçmiş ve rey veren vatandaşların miktarı az olmuştur. C. H. P. ne göre normal olan iştirak nipeti, muhalefete göre bir hezimet olarak telâkki edilmiştir. Manisadan C. H. P. adayı olarak gösterilen İstanbul valisi Dr. Lütfü Kırdar da kazanarak böylelikle valilikten ayrılmış bulunmaktadır.

İstanbul Sergisi

İnşası bu yıl tamamlanan İstanbul Spor ve Sergi sarayındaki ilk İstanbul Sergisi 1 ekimde törenle açıldı. Eserin doğmasında en mühim âmil olan Dr. Lütfü Kırdar'ın bir açış söylevinden sonra sergi, Başbakan Şemsettin Günaltay tarafından açıldı. Bir ay müddetle açık bulunan serginin tertibindeki güzellik ve intizam ilk bakışta göze çarpmıştır. Çok mahdut bir yeri ziyaretçiye ucu bucağı bu-

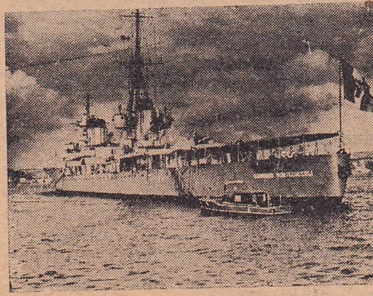

lunmaz, geniş bir âlem gibi göstermek bakımından cidden ustaca hareket edilmiştir. Serginin tertibinde Güzel Sanatlar Akademisinin bâzı genç sanatkârlariyle birlikte Prof. Kenan Temizan'ın ve Vedat Nedim Tör'ün büyük hizmetleri olmuştur. Gelecek yıllarda açılacak sergilerin, bu ilk teşebbüsün verdiği tecrübelerle daha mükemmel olacağına şüphe yoktur.

İtalyan harb gemisinin limanımızı ziyareti

«Raimonda Montecuccoli» adlı 9.000 tonluk İtalyan mektep gemisi 18 eylûlde İzmir'den limanımıza gelerek Dolmabahçe önünde demirlemiştir.

miştir. Bu, on dört yıldanberi limanımıza gelen ilk İtalyan gemisidir. Montecuccoli, 23 eylûlde limanımızdan hareketle Balear adalarına gitmiştir.

SPOR

Ordu futbol takımımızın başarısı

Milletlerarası askerî futbol turnuvasına katılan takımların yaptıkları müsabakalar ekim ayının en alâka çekici spor gösterilerinden biri olmuştur. 6 ekimde Fransanın Lille şehrinde Türkiye ordu takımı Holânda ordu takımiyle yaptığı maçta 2-1 kazanarak finale kalmıya muvaffak olmuş, fakat gene finale kalmış olan rakibi Fransa ordu takımiyle 8 ekimde Paris'te yaptığı maçı 3-1 kaybederek dünya ikincisi olmuştur.

Suriye futbol takımı

Fenerbahçe kulübünün davetlisi olarak İstanbula gelen Suriye futbol

takımı üç maç yapmıştır. Birinci maçı Şeref stadında Galatasarayla (3-0), ikinci maçı Fener stadında Fenerbahçe ile (2-0) ve üçüncü maçı da Şeref stadında Beşiktaşla (9-2) yapan Suriye takımı her maçta da yenilmiştir. Resmimiz Beşiktaşla yapılan maçtan bir sahneyi göstermektedir.

Napoli'deki basketbol maçları

Mairano kupası adı altında ekim ayı başlarında Napoli'de yapılan mil-

letlerarası basketbol maçlarında alınan neticeler şunlardır : 1 - İtalya, 2 - Fransa, 3 - Yugoslavya, 4 - Türkiye, 5 - Holânda, 6 - İsviçre. Resmimiz genç ve değerli sporcularımızı bir maça başlamadan önce spor salonunda toplu bir halde göstermektedir.

KÜLTÜR

İstanbul Radyosu

Güzel binası, müteaddit stüdyoları ve geniş teknik imkânlariyle belki de Yakın Doğunun ve Balkanların en mükemmel bir verici postası olan İstanbul radyosu eylûl başındanberi devam eden iki aylık deneme yayını devresini tamamlıyarak faaliyete geçmiştir. Bugüne kadar bu deneme yayınlarının proğramlar üzerinde çeşitli tenkidler ve tahliller yapılmıştır. Biz de iki aylık devrenin bıraktığı intibaları kısaca söyliyebiliriz. Bir kere Türk musikisine ayrılan zamanın, dinleyicilerin çoğunun isteğine cevap verecek şekilde olması bizi memnun etmiştir. Ancak, radyoda çalışacak ses sanatkârlarının ve tertibedilecek proğramların âzami itina ile seçilmesini şart sayıyoruz. Hemen her akşam yer alan senfonik müzik konserlerinin bıraktığı iyi intibaı da kaydetmeliyiz. İstanbul şehri, Türk ve Batı müziği, tiyatro vesair sanat kaynaklariyle radyomuzu birinci plâna geçirecek bir zenginliktedir. Ancak, radyonun, kitle üzerinde en mühim bir terbiye vasıtası olduğunu her zaman göz önünde bulundurmak şarttır.

Tevfik Göymen'in ölümü

Memlekete değerli hizmetlerde bulunmuş ilim adamlarımızdan Meteoroloji Umum Müdürü A. Tevfik Göymen'i 6 ekimde kaybettik. Fransada ihtisas tahsili yaptıktan sonra memlekete dönen merhum, muhtelif liselerde ve yüksek okullarda tabii ilimleri okutmuş ve 1937 de de Meteoroloji Umum Müdürlüğünü kurmuştu.

Yeni pullarımız

P. T. T. Genel Müdürlüğü, Posta Birliği'nin yetmiş beşinci yıl dönümü münasebetiyle dört parçadan ibaret 105 kuruşluk bir seri pul çıkarmıştır. İsviçrede La Chaux-de-Fonds'da Courvoisier Basımevinde heliyogravür usuliyle basılan pulların üzerinde, Berne'deki Posta Birliği âbidesinin resmi vardır. 15 kuruşluk mor, 20 kuruşluk mavi, 30 kuruşluk kırmızı ve 40 kuruşluk yeşil renktedir. 15 kuruşluk 200.000 adet, diğerleri 150.000 er adet basılmıştır.

GÜZEL SANATLAR

Efsuncu Baba

Atlas Filim tarafından meydana getirilen «Efsuncu Baba» filimini, hem Hüseyin Rahmi'nin zihinlerde bıraktığı atmosferin lezzetini bir daha tatmak, hem de mahallî bir tem üzerinde başarılarını umduğumuz sanatkârları alkışlamak arzusiyle seyrettik. Fakat daha ilk anlarda derhal hayal kırıklığına uğradık. Hüseyin Rahmi, «Efsuncu Baba» romanında, eski kafalı bunak bir ihtiyarın mânevi dünyasiyle aşağı tabakadan cahil iki Ermeni gencinin reel âlemini yan yana getirmiştir. Filimde bütün olarak ne bu iki zıt âlem, ne de Hüseyin Rahmi'in kendi şahsi atmosferi kalmıştır. Filimi hazırlıyanlar, eserin mahalliliğini kaybetmekle kalmamışlar, Efsuncu Baba tipini manken haline getirerek, sırf iki Ermeni külhanbeyinin tuhaf hareketleri etrafında dönen kaba bir fars çıkarmışlardır. Değerli bir sanatkâr olarak tanıdığımız Müfit Kiper, Efsuncu Baba tipinde pek siliktir. Necdet mahfi Agop rolünde bir şeyler yapmıya çabalamışsa da bu, eseri kurtaramamıştır. Yerli filim sahasında İlhan ve Aydın Arakon'u değerli iki eleman biliyoruz ve onlardan başarılı eserler bekliyoruz.

Memleketimizde Chopin'in yüzüncü yıl dönümü

Polonyalı dâhi besteci Chopin'in ölümünün yüzüncü yıl dönümünde olmamız münasebetiyle dünyanın her tarafında törenler yapılmakta, sanatkârın eserlerinden mürekkep konserler verilmektedir. İstanbul radyosunda Nadir Nadi bir konuşma yapmış, Cemal Reşit Rey ve Ömer Refik Yaltkaya dâhi bestecinin eserlerinden mürekkep güzel bir resital vermişlerdir. Ömer Refik Yaltkaya ayrıca 27 ekimde Saray sinemasında bir Chopin konseri vermiştir. Ankara radyosunda da 17 ekimde bir Chopin gecesi tertibedildiği gibi Ankara Halkevinde de bir Chopin gecesi tertibedilmiş ve değerli piyanistimiz Mithat Fenmen dinleyicilere güzel bir gece geçirtmiştir.

Tiyatrolarımızda Faust temsilleri

İstanbul Şehir Dram Tiyatrosu bu yıl 1 ekimde sahnesini, onbeş yıldanberi devam ettirdiği bir ananeyi bozarak bir Shakespeare temsili ile değil, doğumunun iki yüzüncü yıl dönümü münasebetiyle bir Goethe temsili ile açmıştır. "Faust" 1936 yılında gene aynı tiyatroda ve aşağı yukarı aynı sanatkâr kadrosu içinde sahneye konulmuştu. Bugünün seyircisi için hayli karanlık ve ağır olan, aynı zamanda, oynanmak için değil okunmak için yazılmış olan bu eserin sahnede tutunabilmesi için reji ve temsil bakımından elden ne gelirse yapılmış, fakat büyük bir şey kazanılmamıştır. Faust rolünü Talât Artemel, Mephistopheles rolünü Sami Ayanoğlu, Gratchen rolünü Cahide Sonku oynamıştır.

Ankaradaki Devlet Tiyatrosu da 1 ekimde aynı eserle sezona girmiştir. Oradaki temsilde Faust rolünü Nuri Altıok, Mephistopheles rolünü Cüneyd Göker ve Gratchen rolünü de Yıldız Kenter ile Handan Uran yapmışlardır.

Şehir Tiyatrosunda «Nemo Bankası»

Bu yıl yeni mevsime İstanbul Şehir Komedi Tiyatrosu, Fransız muharrirlerinden Louis Verneuille'den Lütfü Ay ve Fehmi Baldaş tarafından tercüme edilen "Nemo Bankası" ile başladı. Aslında kuvvetli bir içtimai hiciv olan bu eser dilimize başariyle nakledilmiş ve halkımız tarafından da lâyikiyle tutulmuştur. Eseri sahneye Vasfi Riza koymuş ve baş rolü de almak suretiyle en mühim yükü de kendisi yüklenmiştir. Sanatkârın kısa bir müddet hastalanması üzerine sekteye uğrıyan temsillerin bir aylık devamı müddetince halk, birtakım kurnazlıklar, dalavereler ve tabasbuslar sayesinde bir banka kapıcılığından bankanın umum müdürlüğüne kadar yükselen bir şahsın etrafında dönen içtimai tenkidleri zevkle takibetmiştir. Burada, eserde canla başla gayret gösteren sanatkârlarımızı tebrik ederken aksesuvar bakımından bu kadar ihmal edilmiş bir temsile şehir tiyatrosu çatısı altında pek az rasladığımızı da ilâve etmekten kendimizi alamıyoruz.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Arkadaş (Mihail)

Panait İstrati'den çeviren: Yaşar Nabi. Varlık yayını, 1949, İstanbul. 139 sayfa, 100 kuruş.

PANAİT İstrati'yi Balkanların Gorki'si ilân ettikleri zaman basit bir reklâm oyunu yapmış oluyorlardı. Romain Rolland'ın uzattığı şefkatli ele yapışarak betbaht ve mustarip dünyamıza ikinci bir defa gözlerini açan Panait İstrati, hayatiyle olmasa bile yazdığı edebî eserlerin çerçevesi içinde Gorki' ye yaklaşabilmiş, insan oğlunun kafasına ve yüreğine samimiyetle yakın olmanın zahmetini çekmiş ve tadını tatmıştır. Biraz derinlere inen bir tahlil neticesinde kendine has bir atmosferi olduğu hemen teslim edilen Panait İstrati, yüzyılımızın şüphe yok ki, en orijinal edebî değerlerinden biridir. Daha hayatta iken dünya milletlerinin malı olmasına rağmen onu, milliyeti itibariyle Rumen, yazdığı dil itibariyle Fransız edebiyatlarının paylaşamaması ehemmiyetine bir delil sayılabilir. «Angel Dayı», «Akdeniz», «Kira Kiralina», «Minka Abla», «Baraganın Dikenleri», «Kodin» ve «Sokak Kızı» gibi, eserlerinin en güzellerini çevirmiş olan Yaşar Nabi, şimdi de Adrien Zograffi'nin delikanlılık çağını anlatan «Mihail» i «Arkadaş» adiyle tercüme etmekle Panait İstrati'ye sevgisini bilfiil devam ettirmiş olmaktadır. Değerli mütercimden artık «Présentation des Haïdoucs» ve «Domnitza de Snagov» u da çevirerek Adrien Zograffi'nin hayat macerasını dilimize tam olarak mal etmesini bekliyoruz.

Cumhuriyet Devrinde İstanbul

İstanbul Belediyesi Neşriyat ve İstatistik Müdürlüğü. Milli Eğitim Basımevi 1949. 198 sayfa. Fiyatı yazılı değil.

CUMHURİYET Devrinde İstanbul» yalnız güzel bir albüm olmakla kalmıyor. Güzel İstanbulumuzun yakın devirler içinde şehircilik bakımından olduğu kadar sosyal ve kültürel bakımlardan da bir tarihidir. Bâzı sayfaları beş renkli olarak kuşe kâğıdına nefis bir şekilde ve baştan başa resimli olarak basılmıştır. Şehrin imar hareketleri, sağlık, kültür, güzel sanatlar ve spor işleri, müesseselerinin çalışma imkânlarını gösteren rakamlarla birlikte ele alınmıştır. Şehrin eski ve yeni simasını, zamanla tarihî bir değer kazanacak olan güzel fotoğraflar mukayeseli bir şekilde canlandırmıştır.

Dünyamızı tanıyalım

Doğan Kardeş yayınlarından dördü bir arada renkli dört kıta haritası. 1949 İstanbul. Fiyatı yazılı değil.

SEVDİREREK öğretmen terbiye usullerinin, herkes tarafından kabul edilen en basit bir esasıdır. Halbuki bu kadar basit bir kaideyi tatbikatta yerli yerinde kullanmak ne kadar güçtür. Yapmış olduğu yayınlarla çocuk ruhunu esaslı bir şekilde etüdetmiş kimselerin elinde olduğunu ispat eden «Doğan Kardeş», çocuk yayınları arasında yeni bir çığır açmıştır. Son olarak basılan ve çocuğu sıkmadan esaslı bir coğrafya bilgisi verecek olan renkli duvar haritası bu iddiamızı bir kat daha kuvvetlendirmiştir. Kesildiği zaman dört kıtanın ayrı ayrı (Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika) birer duvar haritası olacak olan bu parça dünyamızın tabiî zenginliklerini ve memleketlerin ulaştıkları medeniyet seviyelerini resimli olarak anlatmaktadır. Bu güzel eseri çocuğuna hediye etmiyen her aileyi mânevi bir kayıpla karşı karşıya sayarız.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

Yazan: Peyami Safa. Altıncı baskı. İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1949. 157 sayfa, 150 kuruş.

KALİTELİ bir romancı olarak Peyami Safa'yı edebiyat tarihine sokan, şüphe yok ki, «Dokuzuncu Hariciye Koğuşu» dur. Prof. Dr. Otto Spies, bu eserin almanca tercümesine yazdığı bir önsözde, hiçbir eserde benzeri görülmemiş bir tesir karşısında olduğunu belirtmiştir. Korkunç bir hastalıkla derin bir aşkın bir çocuk ruhunda meydana getirdiği tepkileri tahlil eden bu eser, sadeliği nispetinde özlü ve çekicidir. Romancının, yazı hayatının son devresinde görülen ve olgun okuyucu zümresi üzerinde menfi tepkiler yapan sunilikler ve özentiler bu eserde yoktur. Bu meziyetleri de, «Dokuzuncu Hariciye Koğuşu» nun türkçede ve çevrildiği yabancı dillerde her zaman için zevkle okunacak bir eser olmasını temin etmiştir.

Kaynak dergisinin üstün sayısı

(Dünya şiiri üstün sayısı) No. 22. 1 ekim 1949. 60 kuruş.

ANKARADA ayda bir yayımlanmakta olan «Kaynak» adlı şiir ve edebiyat dergisi, ekim başında çıkan 22 nci sayısını baştan başa dünya şiirine ayırdı. Mutad hacminin birkaç misli olan bu üstün sayıda Alman, Çin, Eskimo, Fransız, Hint, İngiliz, İspanyol, Macar, Şili, Tibet, Yugoslav ve Yunan şiirinden örnekler verilmiştir. Bu tercümelerin ağırlık merkezi Fransız şiiri üzerinde toplanmıştır. Modern edebiyatların böyle geniş mikyasta Türk okuyucusuna verilmesi, son zamanlarda acemi ellerde gittikçe kalitesini kaybeden bugünkü şiirimize nefes almak için bir açık pencere teşkil etmiştir. Münhasıran şiir basmakla yayın vazifesine devam eden «Kaynak» dergisinin, hiç olmazsa yılda bir defa, böyle bir tercüme sayısı hazırlamasını temenni eder, başta Avni Dökmeci olduğu halde idarecilerini de tebrik ederiz.

Küçük Trott

André Lichtenberger'den çeviren: Esat Onatkut. Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarından. 1949. 109 sayfa, 140 kuruş.

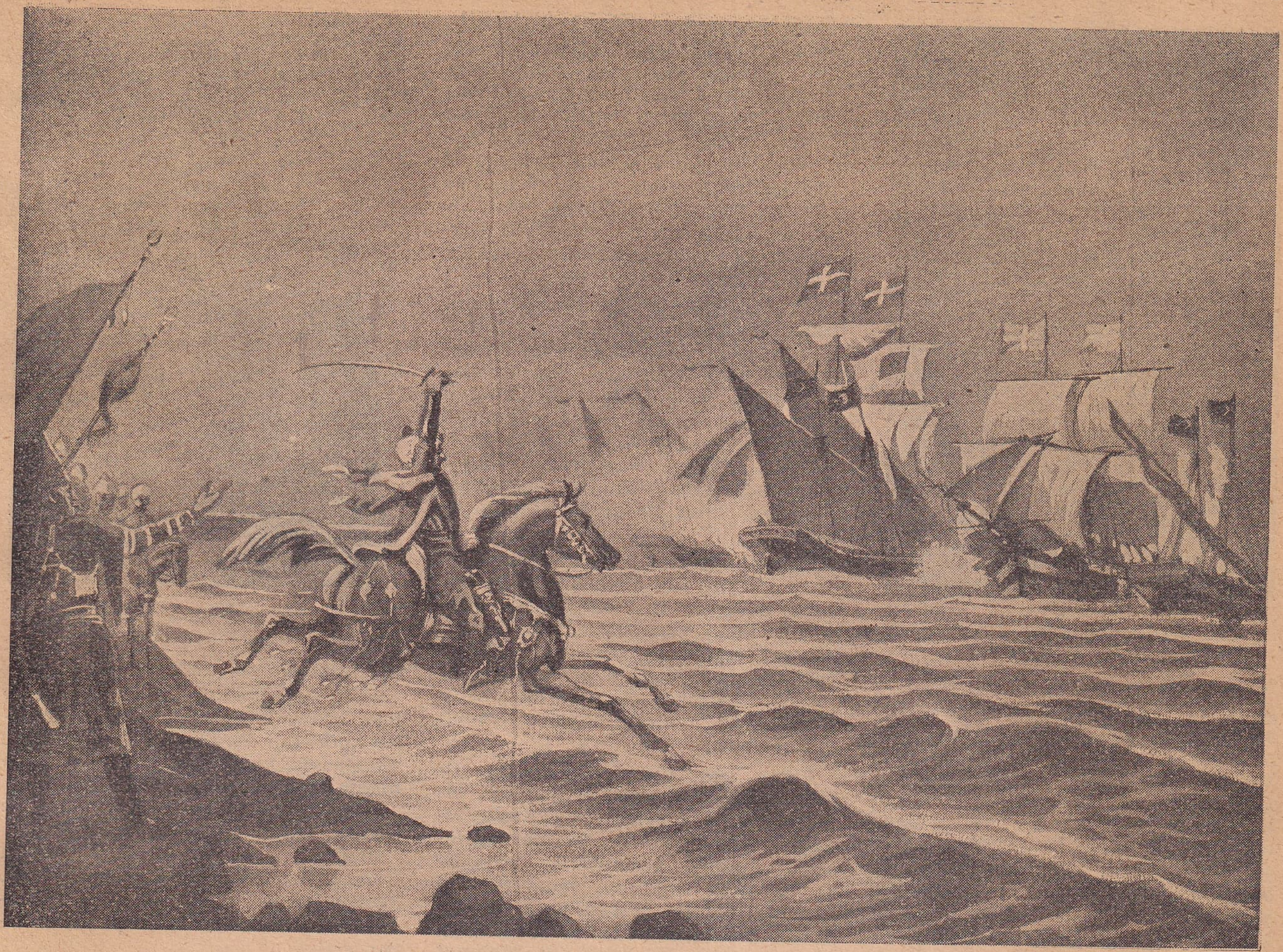
FRANSIZ Akademisi tarafından da mükâfatlandırılan bu çocuk romanı (Le Petit Trott), Fransa'da nesiller boyunca milyonlarca çocuk tarafından okunmuştur. Daha bâzı çocuk romanları da kaleme almış olan André Lichtenberger (doğumu 1870) sosyoloji bahislerinde çalışmakla kalmamış, çocuk ruhunu da yakından etüdetmiştir. Bu bakımdan romanları üstün bir değerdedir. «Küçük Trott» 1895 te yazılmış olmasına rağmen bugün de kendisini, ilk yazıldığı zamanlardaki zevkle okutturacak bir tazelik taşımaktadır. Ortaokul çağındaki çocuklarımızın eline çekinmeden vereceğimiz güzel bir eserdir.

DIŞARDA

Feuillets d'Automne

Yazan: André Gide. Basan ve yayan: Mercvre de France. Paris 1949. 284 sayfa, 240 frank (360 krş.)

SEKSEN yaşında bir sanatkâr, kitabına «Sonbahar Yaprakları» adını takarsa, artık akşam saatlerinin çalmakta bulunduğuna kendisinin de inandığı anlaşılır. Fakat Gide ve ihtiyarlık kelimelerini yan yana getirip birbirine yakıştırmak ne kadar imkânsızdır. «Sonbahar Yaprakları» nın daha ilk sayfalarında: «İlkbahar bir oluştur; hazırlanma ve ümit mevsimidir. Ben her vakit vaatlerle dolu tomurcuğu açılmış çiçeğe, arzu edişi elde edişe, gelişmeyi tamam oluşa, gençliği olgunluğa tercih ettim» diyen bir ruh nasıl ihtiyarlar ? İhtiyarlık beyazlanmış saçlar, kırışmış bir alın, feri sönmüş gözler, titriyen bir el ve çöken bir beden değildir. Bütün bu maddi sefaletin ortasında bir ruh, genç olmanın coşkunluğunu, tüten bir buhur gibi etrafa saçıyorsa orada her şey vardır, fakat ihtiyarlık yoktur. Bütün hayatı boyunca, tabiat kanunlarına uyuyor diye, isyan etmek beyhudedir diye insan oğluna zorla kabul ettirilen yalanlara, riyakârlıklara, boş şeylere savaş açan Gide, seksen yaşının eşiğinde de dipdiridir.

Fatih Sultan Mehmet Han'ı muhasara esnasında sahilden donanmaya kumanda verirken tasvir eden bu resim, Edirne'de Bulgarlar tarafından şehit edilen ressam Hasan Rıza'nın eseri olup aslı müzededir

SERVER İSKİT

MUHTEŞEM HAKAN FATİH SULTAN MEHMET

Fatih Sultan Mehmet en cesur kumandan, en ileri insan, en iyi Türk idi. İstanbulun fethi için uykusuz geçen gecelerde sadrazama; İstanbulu alacağız, düşmanın hile ve parasından kendini koru, diyordu. Fatih muharebelerde bizzat harbederdi. Otuz sene süren padişahlığında sayısız memleketler aldı. Bu muhteşem hakan, ömrü boyunca, dayak yediği hocasının elini hürmetle öptü ve onu yanından ayırmadı.

Hazreti Fatih Sultan İkinci Mehmet Han 1430 da Edirne'de doğdu. Babası İkinci Murat yorularak 1444 te istirahate çekildiği, ilk defa tahtını kendisine bıraktığı zaman henüz on dört yaşında idi. Düşmanlar Osmanlı tahtında bir tecrübesiz çocuk görünce hududu aştılar. Sultan Mehmet, babasını tekrar tahtına davet etti, fakat muvafık cevap almadı. Ama oğlu ona; "padişah iseniz gelip düşmanı defediniz; yok eğer hükümdar biz isek emre itaat edilip silâh başına gelmek gerektir" diye yazdı. Murat geldi, ve düşmanları Varna'da katî mağlûbiyete uğrattı. Sonra Murat, İkinci Kosova Meydan Muharebesini de kazanarak Türkleri Avrupada daha iyi yerleştirdikten sonra 1451 de vefat etti.

Mehmet Han derhal Edirneye gelip padişahlığı ele aldığı vakit yirmi bir yaşında idi. Artık o eski çocuk padişah değildi; Manisadaki son yedi senelik valiliği zamanında çok okumuş ve tetkikler yapmış, idare işlerinde tecrübe görmüş, pişmiş, bir fevkalâde insan olmuştu.

İmparatorluk Rumelide ve Anadoluda çok genişlemiş bulunduğundan bu imparatorluğa tabii merkez olan İstanbulu almak lâzımdı. İlk seneler bununla uğraştı, hazırlandı. 6 nisan 1453 te İstanbulu muhasara etti ve 29 mayıs 1453 te aldı. O zaman 23 yaşında bulunuyordu. 29 yaşında Sırbistan'ı, 31 yaşında Yunanistan'ı ve Trabzon Rum imparatorluğunu, 32 yaşında Eflâk ve Buğdan'ı ve Midilli adasını, 33 yaşında Bosna'yı, sonra Arnavutluğu, 42 yaşında Anadoluda Akkoyunlu devletini, 45 yaşında Kırım'ı, 50 yaşında İtalyadaki Otranto limanını ve daha sair yerleri aldı, Zülkadir ve Karamanoğullarını da kaldırdı.

O, otuz senelik padişahlık hayatını harb meydanlarında geçirdi ve ordulariyle Macaristan ovalarından İtalyaya kadar zaferden zafere koştu ve bizzat harblere girdi, çarpıştı.

Sultan Mehmet Han daha Manisada iken; tekrar padişah olursam ilk işim İstanbulu zaptetmek olacaktır, derdi. Peygamber Hazreti Muhammed: "İstanbul mutlaka fetholunacaktır. Onu alacak kumandan ne mutlu kumandan ve onun askerleri ne mutlu askerdir" demişti. Bu methe lâyık olmak gerekti ve İstanbul da imparatorluğa muhakkak lâzımdı. Elinde kalem ve kâğıt, İstanbulun krokilerini çizer, hep muhasara işiyle meşgul olurdu. Bir gece Sadrazam Çandarlı Halil Paşayı çağırttı. Vakitsiz çağırılan paşa kork-

Fatih'in eski bir portresi (Aslı Ankara Halkevindedir)

muştu. Elinde altın dolu bir tepsiyle geldi ve ayaklarına kapanarak tepsiyi takdim etti. Mehmet Han: "Bu ne?" diye sordu. Paşa: "Böyle fevkalâde bir saatte çağırılan bendegân, velinimet huzuruna eli boş çıkamazlar" dedi. Fatih: "Bana bunlar değil, İstanbul lâzım, otur konuşalım" buyurdu ve: "Bak, dedi, şu yatakta düşünmekten, bir yandan bir yana dönüyorum. Rahatım ve uykum kalmadı. İstanbulu düşünüyorum, bunu muhakkak almalıyız. Allah nusret verecektir. Kendini Rumun parasından ve hilesinden sakın" dedi.

Tarihe istikamet veren koca Türk, büyük kumandan Fatih Mehmetle her vakit öğüneceğiz. İstanbulun fethini burada anlatmak müşküldür (Birinci seri 1 ve 25 numaralara bakınız). Bu iş, muazzam bir işti, onu ancak Türk başarabilirdi ve öyle oldu. Fatih'in, muhasaranın son günü: "Ey benim paşalarım, beylerim, ağalarım, şu İstanbul savaşındaki silâh arkadaşlarım!" hitabiyle başlıyan nutku cidden şahane ve askercedir.

Bu nutukta, İstanbulun zaptının müşküllüğünden ve fakat şerefinin de o nispette büyüklüğünden bahsediyor ve son hücumda onlardan daha büyük fedakârlıklar beklediğini söyliyerek; ben de sizin yanınızda bulunacağım, diyordu. Filvaki dediği oldu. Tarihin o zamana kadar görmediği kahramanlık harikaları gösterildi ve ertesi günü İstanbul alındı.

İstanbulun muhasara muharebelerinde Fatihin her cephede bizzat bulunup askerleri ileri sürdüğü ve hattâ ilk deniz harbinde, Türk donanmasının Baltaoğlu idaresinde Ceneva'dan gelen Bizans'a yardım donanmasiyle çarpışırken, kızarak denize atını sürüp hiddetle emirler verdiği meşhurdur.

Fatih, vali olarak Manisaya ilk gittiği zaman henüz on yaşında bile yoktu. Aynı zamanda okutuluyordu. O, hocalarına karşı merhametsizdi. Onlara muziplikler yapıyor ve rahatsız ediyordu. Nihayet babası ona Molla Gürani'yi gönderdi. Molla, zamanının herkes tarafından hürmet gören bir âlimi idi. Mehmet Hanı yola getirdi ve hattâ ona dayak bile attı.

Onu sonuna kadar yanından ayırmıyan ve daima elini öpen Fatih, di-

Fatih'in bir minyatürü (Aslı Topkapı sarayındadır)

ğer âlimlere de hürmet gösterirdi.

Fen adamlarını memlekete celp için hattâ muahedelere bile kayıtlar kodurtan Fatih, zamanında Doğu ve Batıda konuşulan dillerin en ehemmiyetlilerini pek iyi bilirdi.

Fatih, edebiyatla meşgul olmuş ve "Avni" adiyle gazeller yazmıştır.

Hulâsa, kısa bir ömre sığdırılan muazzam işler.. Sultan Mehmet Han, zamanının en aydın ve en ileri insanı idi. 1481 de elli bir yaşında vefat etti.

O, en ileri insan, o en büyük kumandan, o en iyi padişah, o... en iyi Türk.

Önünde en derin hürmetle eğilelim.

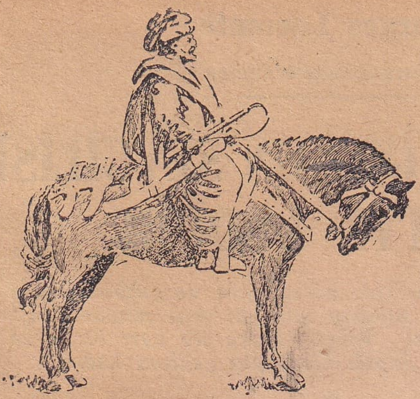
İslâm tarihinden notlar

★

★ Hazreti Ömer, Kudüs'ü fetih için şehri muhasara ve tazyik etmişti. Askerî harekâtın komutanı Ebu Ubeyde idi. İçeridekilerin ümidi kırılınca şehrin patriği Sofronyus, Hazreti Ömer'le teslim şartlarını görüşmek istemişti. Ömer, bir tek deveye ve bir de köleye malikti. Yolculukta deveye daima bir saat kendi biner, bir saat de kölesini bindirirdi. Kudüs'e gireceği vakit de deveye binmek sırası kölenindi ve Ömer şehre, esiri üzerinde olduğu halde devesinin yularını çekerek giriyordu. Ebu Ubeyde, Kudüs halkının halifeyi istihfaf etmelerinden korkarak; «Yâ halife, sana lâyık olmıyan bir halde bulunuyorsun. Halbuki herkesin gözleri sana dikilmiştir» yolunda bir ifadede bulununca halife; «Bunu senden başka kimse söylemedi. Bu sözlerin İslâmlar için lâneti celbeder. Biz insanların hakir ve zelili idik. Cenabı Hak bizi islâmlıkla şereflendirdi. İslâmlıktan başka bir şeyle aziz ve şerefli olmak istersek Allah bizi gene zelil eder» dedi.

★ Gene bir gün, Şamdaki emîrleri, görüşmek üzere Kudüs civarında Cabiye mevkiine çağırdı. Kendisi de Medine'den kalkıp oraya hareket etti. Hazreti Ömer, sırtında yamalı bir gömlek, bir kısrağa binmiş olduğu halde mevkie gelirken emîrler güzel elbiseler ve mükemmel atlarla onu karşılamıya koştular. Ömer, bunları görünce hiddetlendi; «Siz ne çabuk değiştiniz. Beni istikbale bu kılıkla mı çıktınız?» diye tekdir etti. Onlar; «Yâ müminlerin emîri; bunlar zahirî gösterişten ibarettir. Silâhlarımız üzerimizdedir» dediler ve kendilerini affettirdiler.

★ Gene bir gün de bir elinde katran dolu bir kab, diğerinde de bir deve örtüsü olduğu halde Medineden çıkarken Hazreti Aliye raslamış; Hazreti Ali böyle nereye gittiğini sorunca: «Devenin biri örtüsünü düşürmüş, örtüden devenin sırtının yaralı olduğunu anladım. Şimdi sinekler ve arılar o deveyi rahat bırakmazlar. Allah yarın bana soracaktır; gidiyorum ki bulup sırtına katran süreyim ve örtüsünü örteyim» demiş. Ali; «Yâ Ömer, senden sonra gelecek halifelere, adalete dair bir şey bırakmıyacak mısın?» deyince; «Öyle söyleme, ben halife sıfatiyle büyük veballer altındayım» demiş ve devenin izinde yoluna devam etmiş.

FATİH Hazretleri ne yerdi?

AHMET REFİK

Tarih, büyük adamların hususiyetlerinin en ince teferruatına kadar nüfuz etmek ister. Fakat maalesef bizim tarihlerimiz bu cihetlerden yavandır. Bereket versin bir iki müdekkik eski evrakı inceliyerek bu cihetleri tespite uğraşmışlardır.

★

İstanbul Türklerin eline geçtiği zaman haraptı. Bizans İmparatorluğunun ölüme doğru giden hastalığı iki yüzyıldanberi sürüp geldiğinden yeni hiçbir şey yapılamamıştı. Halbuki evvelce şehri Lâtinler aldığı vakit kiliselere varıncıya kadar tahribetmişlerdi. Fatih, İstanbulun imarına himmet etti ve ikinci bânisi sayılacak kadar bezedi.

İlk binası, Beyazıttaki Eski saraydır. Yeni sarayın (Topkapı sarayı) inşasına da fetihten on sene sonra başlandı ve on üç sene sürdü. Harem kısmı Eski sarayda idi.

Fatihin vefatından beş sene evvele ait kayıtlarda saray halkının hepsi, hattâ eşekçiler de dahil olduğu halde 726 kişiden ibaretti.

Hazreti Fatihin mutfak masrafı da gayet muktesidane idi. Fatih Hazretleri yemeği yalnız başına yerdi. Kanunnamesinde: «Cenabı şerifim ile kimesnenin taam yemek kanun değildir. Meğer ehli ayalden ola. Ecdadı ızamım vüzerasiyle yemek yerlermiş. Ben refetmişimdir» demektedir.

En küçüğüne kadar günü gününe ve müfredatiyle tutulan mutfak masraflarından 1473 (877) senesi şaban ayı defteri, o zaman kırk beşine yakın olan Hazreti Fatihin neler yediğini ve masrafını göstermektedir.

Bu deftere göre Fatihin sarayında her gün behemehal 10 akçelik balık, 3 akçelik karides yenirdi.

Padişah için pişen yemeklerde yumurta çok sarfedilirdi; tavuk kızratması, lâpai hassa, peynirli pidei hassa çok yumurtalı yemeklerdendi.

Sofrasında; koyun, tavuk ve kaz etleri, paça, işkembe kullanılırdı. Bu 1473 şaban defterine göre sarayda her gün 5,5 akçeden 10-20 tavuk, 12 akçeden 2 kaz, arasıra 4 - 14 baş, pırasa, lâhana, ıspanak kullanılırdı. Sarayın hastalarına da ıspanak verilirdi.

Tababetin zaman zaman değişen sıhhî yemek usulleri icabınca o zamanlarda ıspanak her memlekette baş yiyeceklerden biri idi. Her hastaya tavsiye edilir ve çeşitli şekilde pişirilirdi.

Fatihin sofrasında yenen yemekler şunlardı: Lâpai hassa, peynirli pidei hassa (ıspanaklısı olurdu), buranii hassa, çorbai hassa, böreki mayiyanii hassa, mastavai hassa, dutmaç, börek.. Tatlılardan: Bal, mahallebi, zerde, kaymak, baklava, helva, sütlü kadayıf.. Meşrubattan: Şerbet, pekmez, boza, naneli üzüm şerbeti.. Meyvalardan: Armut, nar, badem (çok kullanılır ve 45 kantar alındığı olurdu)..

Paşalara, ağalara verilen yemekler de «matbahı âmire» ye aitti. Bunlara ve Enderun gılmanına lâhana çorbası, boranî, baş, paça, lâpa, dutmaç, ayran (mastave) verilirdi.

Gene yukarıki tarihte bir ayda sarfolunan erzak miktarı şöyle idi: 64 kantar bal, 544 tavuk, 28 mut pirinç, 61 kaz, 19 okka safran, 116 okka istiridye, 87 okka karides, 400 balık, 12 miskal misk, 10 kıyye biber, 11 kıyye zeytin yağı, 3 şinik pekmez toprağı, 84 kıyye Eflâk tuzu, 13 kıyye nişasta, 51 şişe boza, 616 baş, 180 işkembe..

O zaman yağın kıyyesi 8 akçe, zeytin yağının 6, armudun 5, üzümün 2, narın 3, tuzun 2 akçe idi. 200 yumurta 23, 1.000 limon 70 akçeye, bulgurun kilesi 16, kestanenin kilesi 20 ve pirincin mudu 350 akçeye alınırdı.

Saraya un Bursadan, bal Malkaradan, zeytin İzmitten, tuz Eflâktan gelirdi.

1473 şaban ayının saray masrafı 216.011, «matbahı âmire» masrafı 135.363 akçe idi.

Sonraları saray masrafları bir âfet halini almıştı. Maiyet çoğaldı, haremde de ayrıca bir ordu kadar çok cariye sürüsü hâsıl oldu. Zamanla yemek çeşitleri arttı ve nevileri de pek pahalı malzemeye ihtiyaç gösterdi.

Osmanlı tarihinden garip notlar

★

★ Sultan İbrahim devrinde rüşvet almak pek revaçta idi. Yeniçeri ocak ağalarının sayılılarından olan Murat Ağa heybetli bir gövdeye, kalın sese ve korkunç bir şiddete malikti. Girit cenginden yeni geldiği vakit, defterdar kendisine bir memur göndererek iki samur kürkle amber ve para istiyordu. Memur:

— Lûtfedip bir gün evvel teslim buyurun.

Deyince Murat Ağanın gözleri hiddetten kan çanağına dönerek, şöyle dedi:

— Var defterdar efendiye söyle, ben Giritten geldim. İnce perdahlı barut ile yağlı kurşundan gayrı bir nesnem yoktur. Samur ve amber adını ilden işitir, akçeyi borç ile alıp harcederiz.

★ İkinci Mahmudun son saltanat senesine kadar memurların hazineden tahsis edilmiş maaşı yoktu. Merkezdeki büyük memurlar, taşra vali ve memurlarının senede bir defa gönderdiği bir nevi haraç ile diğer bahşiş nev'inden mutad paralarla geçinirdi. Merkezdeki diğer memurlar, kâtipler ve hademeler de iş sahiplerinden evrak ve ilâm ücreti alırlardı. 1837 de iş sahiplerinden para alınmamak üzere memurlara maliye hazinesinden maaşlar tahsis olundu.

★ Ondokuzuncu Yüzyılın sonlarına doğru ve Aziz devrinde bütçe açığı ilân edilince devletin iflâs halinde olduğunu herkes duydu. Evvelce İstanbul sarraflarından karşılıksız binlerce kese alınıp verilirken rehinsiz para vermemiye başladılar. Bunlardan Zarifi, Kasap Hiristo gibi aslen Osmanlı tebaalı olup da başlarına birer şapka geçirenleri iltizamlar aldılar ve fâhiş faizlerle hazineye para ikraz eder oldular. Gerek bunlar, gerek böyle mühimceler, Galata tarafında bankalar açıp ecnebi bankerleri taklideder oldular ve milleti sömürerek milyonları Avrupa bankalarına naklettiler.

★ Aziz devrinde Fuat Paşadan sonra sadrazam olan Rüştü Paşa hazineyi tamtakır bulmuştu. Nazırlar başbaşa verip düşünerek hiç olmazsa memurlara ve orduya bir maaş verme yolunu aradılarsa da bulamadılar. Memurlar ise tam altı aylık alacaklı idi.

★

Georges Lecomte

Fransız Akademisinden

VİCTOR HUGO'NUN SEVGİLİSİ JULİETTE DROUET

Büyük bir sanat şöhretine giden yolu ve şahane, fakat gayritabii bir hayatı bırakıp tam elli sene müddet, evli ve dört çocuk babası Victor Hugo ile ayrı bir evde başbaşa sakin ve kapalı bir hayat geçiren kadın..

Juliette Drouet'nin gençlik resmi

Juliette Drouet; yarım asır bir müddet, Victor Hugo'nun en yakın dostu, sevgilisi ve ilham perisi....

Juliette Drouet, Victor Hugo ile karşılaşmamış olsaydı belki meşhur bir sahne sanatkârı olacak, artistlik istidadını ve etrafını teshir eden güzelliğini, tiyatro alanında şöhrete giden bir istikbal yolunda kullanacaktı.

Hugo onu heykeltraş Pradier'nin yanında tanımıştı, modellik yapıyordu. Sonra güzelliği, şiir anlayışı, Hugo'yu teshir etmişti. Juliette de, takdir ettiği bir şair tarafından beğenilmiş olmakla gurur duyuyordu. Her ikisinin de bu kanaatleri hayatları boyunca değişmedi.

Porte-Saint-Martin Tiyatrosu müdürü Félix Harel, 3 ocak 1833 te ona Victor Hugo'nun yeni piyesi «Lucrèce Borgia» da ufak bir rol olan Prenses Negroni'yi oynamasını teklif edince, Juliette Drouet: «Victor Hugo'nun piyesinde küçük rol diye bir şey yoktur» demişti. Büyük şair bunu duyunca son derece memnun oldu. Piyes 2 şubatta oynanmıya başlanınca hemen ilk temsilinden itibaren beğenildi. Büyük bir arzu ile kabul etmiş olduğu rolünde Juliette Drouet parlak bir başarı kazanmıştı. Güzelliği, vakarı, tavırları ile seyircilerin hayranlığını üzerine çekiyordu. Victor Hugo sahnede seyircilerin gözleri önünde onu tebrik etmekten kendini alamadı.

19 şubat 1833 te Hugo artık artiste kendisini kaptırmış, ona âşık olmuştu. Bu aşkın 50 yıllık ömrü o gün başlamıştır.

Juliette Drouet, Victor Hugo'nun ilham perisi olduğu kadar o devrin diğer sanatçılarının da tasvirlerine açık veya kapalı kahramanlık yapmıştır.

✶

Juliette Drouet'nin eski hayatına kısaca bir göz atalım: Fougères'de doğmuştu. Babası terzi idi. Fakat kızının doğumundan sonra ölmüştü. Çocuğu amcalarından bir tanesi büyüttü. Babasının adı Gauvin'di. Fakat amcasının ismini almıştır. Çocukluğunu kırlarda, bayırlarda geçirdiği için, ve anasız babasız yetişmesi sebebiyle olacak Juliette haşin tabiatli bir insandı. İyi tahsil gördüğünden, o devrin kadınlarının bilmesi lâzım gelen her şeyi öğrenmişti. Âdabı muaşeretten, musikiden, resimden anlıyordu. 16 yaşına geldiğinde edebiyattan ve bilhassa şiirden anlıyor üslûp zevkini tadıyordu. Birkaç yıl amcasının yanında oturdu. Hayat hakkında hiçbir fikri olmadan sakin bir hayat sürüyordu.

1825 yılında 19 yaşında bulunuyordu. Heykeltraş Pradier'nin atölyesine model olarak devama başladı. 1826 da heykeltraşla sevişmesi ona bir kız çocuğu kazandırdı. Adını Claire koydu. Pradier, önce söz vermiş olduğu halde iyi davranmadı ve çocuğa ismini vermedi. Başından savmak için kadını tiyatroya teşvik ediyor, fakir olmadığı halde parasızmış gibi hareket ediyordu.

1828 de Bruxelles'de iken Paris'teki Porte - Saint - Martin Tiyatrosunun müdürü Félix Harel ona rasladı; güzelliği, cazibe ve zekâsına hayran kaldı. Biraz çalışmakla şöhrete ualaşacağını söyledi. Ve mesleğini öğrenip ilerletmesi için de onu Bruxelles Kıraliyet Tiyatrosuna aldı. Müdürün bütün dikkati genç kızın üzerinden ayrılmıyor, ilk fırsatta Parise alınacağını söylüyordu. 1830 yılında Félix Harel'in himayesinde Odéon'da oynamıya başladı. Bu zamanlarda önce herkesin dikkatini sadece güzelliği çekiyor, zekâsı ve kabiliyeti ise ilerde iyi bir komediyen olabileceğini vaadediyordu. Harel aynı yıl içinde onu 6.000 frank ile kendi tiyatrosuna aldı, hem de baş rolleri vermek kaydiyle. Kadın o senelerde Prens Demidoff ile son derece müreffeh bir hayat yaşıyordu. 1833 te hiçbir zenginliği olmıyan, üstelik dört çocuk babası bulunan Victor Hugo'yu tanıyıp birbirlerini sevince Demidoff'u ve masallara yaraşır hayatını bırakarak günü gününe çalışmakla hayatını kazanacak olan şaire gitti. Sakin, sessiz; gezmesi, eğlencesi olmıyan bir hayat... Hugo çok kıskançtı, onu sokağa yalnız bırakmıyordu. Juliette de şairin eve dönmesini bekliyor, ona yardım ediyordu. Müsveddelerini temize çekiyor, dağınık yazıları topluyor, sağa sola atılmış şiirlerini bir araya getiriyor, kâğıt parçaları üzerindeki mısraları birleştiriyor, ak-

Victor Hugo'nun gençlik resmi

Juliette Drouet'nin ihtiyarlığı

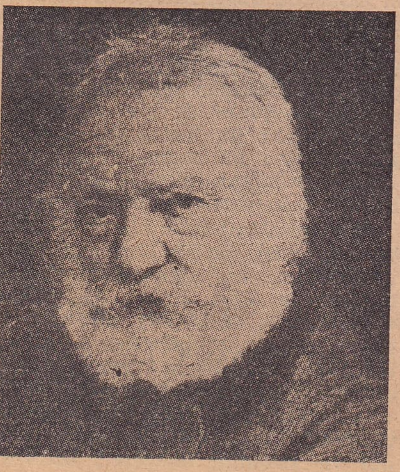
şam eve dönünce şairin asıl evinde yapılmadığı şekilde yemeğini hazırlıyordu. Geceleri sessiz, bir kenarda onun yazı yazmasını seyrediyordu. Şair yorgun değilse ona, sağa sola attığı yazılarından bahsediyordu. Hugo'nun hiçbir eserinde, karısından bahsetmemiş olmasının, buna mukabil Juliette'ten bahsetmesinin sebebi bunlardan anlaşılır.

Juliette'in V. Hugo'ya sevgisi 50 sene bu şekilde sürmüştür. Arkadaş, sırdaş.. sevdiği uğruna istikbalini feda edip onun zaferlerini, sıhhatini koruyan bir hayat arkadaşlığı...

Bu derin aşkın bâriz izlerine Victor Hugo'nun şiirleri arasında tesadüf ediyoruz. Ancak ölümle sona erecek olan bu aşkın ilk aylarını bürüyen ateşin ihtiras, "Tristesse d'Olympic" te kalbe dokunan bir hava içerisinde işlenmiştir.

Ayrıca, Théophile Gautier'nin, Juliette Drouet'nin güzelliğini tasvir eden bir yazısı da, insana âdeta bir meleğin anlatıldığı intibaını vermektedir. Théophile Gautier'nin bu yazısı eşine ender raslanır, pek mükemmel bir nesir parçasıdır.

Yarım asır eksilmiyen bu feragat, bu sevgi ve alâka, Juliette'in sekiz yıllık (1826-1833) günahkâr hayatını defalarca ödemiştir.

Victor Hugo'nun ihtiyarlığı

HALİT TANYELİ

DON İLE VOLGA ARASINDA TÜRK KANALI

★

Kanunî devrinde satvet ve ihtişamının en yüksek noktasına erişmiş olan Osmanlı devletinin İkinci Selim zamanında da bu hali devam ettirmek ve büyüklüğü ile mütenasip işler başarmak yolunda gayretler sarfettiğini biliyoruz. Neticesiz kalmış olmasına rağmen, gerek Don ve Volga nehirleri arasında bir kanal açmak teşebbüsü, gerekse Süveyş kanalı emelleri devrin ihtişam ve azametine yakışacak işlerdendir.

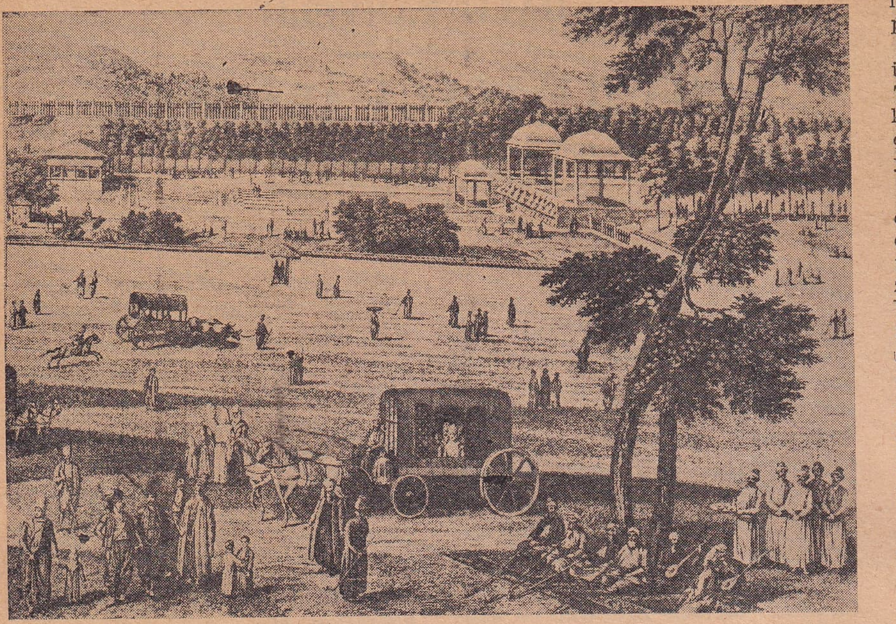
İki nehir bugünkü Stalingrad şehri civarında birbirlerine çok yaklaşır. O zaman defterdarlıktan Kefe sancak beyliğine tâyin edilmiş olan Çerkes Kasım Beyin delâletiyle ölçülmüş olan bu mesafenin «derya mili ile altı mil idüğün» tespit edilmişti. Bu kadar az bir mesafeyi kazmak suretiyle Karadenizi Hazar'a bağlamak fikrini Sokollu'ya verenlerin başında, o havaliyi gayet iyi bilen ve tanıyan ve «fenni hendesede mehareti kâmilesi olan» Kasım Beyin bulunduğu şüphesizdir.

O sıralarda İran fütuhatı üzerinde zihin yoran Veziriazam Mehmet Paşa bu fikri bir hayli cazip bulmuş ve Kasım Beyi bu işe memur etmişti.

Bu suretle Acem seferlerine gidecek orduyu humayunu ikmal işleri sağlanırken beri yandan da Şirvan, Karabağ, Gürcistan gibi vilâyetler de kolayca Osmanlı nüfuzu altına girecekti. Türkistanla daimî bir münasebet tesis edilecek ve «yekdil ve yekzeban olmak» imkânları temin edilmiş olacaktı. Moskof çarı Müthiş İvanın elinde bulunan Ejderhan ve Kazan gibi İslâm ülkelerinin kurtarılması için Osmanlı devleti nezdinde teşebbüslerde bulunan Semerkand, Buhara ve Harzem hanlıkları da bilvasıta bu fikri desteklemiş oluyorlardı. Hattâ bu hususta Harzem hanı Hacı Mehmet Handan bir name gelmiş ve Ejderhan'ın ne suretle Moskof istilâsına maruz kaldığı etraflıca izah edilmişti.

Bu işe lâzım olan malzeme, silâh, cephane hazırlandıktan sonra on beş kadırga ile beş bin yeniçeri ve üç bin amele deniz yolu ile Azof'a (4 ağustos 1569), üç bin yeniçeri ile yirmi bin sipahi de karadan Ejderhana gönderildi. Kırım hanına da kanalın muhafazası için otuz bin Tatar göndermesini emreden bir namei humayun yollandı.

Hafriyat üç ay devam etti. Bu müddet zarfında nehirler arasındaki mesafenin üçte biri kazılmıştı. İş memnuniyet verici bir hızla devam ederken Kırım hanı Devlet Girayın durumunda bir değişme hâsıl oldu. Başlangıçta bu teşebbüsten duyduğu memnuniyeti izhar etmiş olan han, birtakım telkinler neticesi olacak kendi hükümdarlığını tehlikede gördü. «Asakiri Osmaniyan berden ve bahrden deşti Kıpçak ve Şirvan taraflarına varıp gelmiye başlıyacak Tatara rağbet olmaz, belki Kırım dahi elimizde kalmaz» mülâhazasiyle asker arasına nifak sokmıya ve oranın şiddetli kışını öne sürerek gözlerini korkutmıya başladı. Asker, amele arasındaki memnuniyetsizlik arttıkça arttı. Diğer taraftan Prens Serebyanof kumandasındaki Rus kuvvetleri de Tatarları bazguna uğratmış, hücum ediyorlardı. İşe devam imkânını göremiyen Kasım Bey, kuvvetlerini binbir zarluk ve fedakârlıklar neticesinde Azofa yetiştirip gemilere bindirmiye muvaffak olmuştu. Beraberlerine alamadıkları birçok malzemeyi gömmüşlerdi. Rusların eline pek az bir şey geçti. Bütün bunlar bu büyük devlet adamını yıldırmadı. Onun buna benzer büyük bir tasavvuru daha vardı: Süveyş kanalını açmak. Ne yazık ki hâdiseler bu tasavvurun gerçekleşmesine meydan vermedi.

Haliç sahillerinde eski bir bahçe

M. ŞAKİR ÜLKÜTAŞIR

ESKİ VE YENİ TÜRKLERDE BAHÇE SANATI

Türklerde bahçe zevki ve sanatı her milletten eski bir tarihe maliktir. Şarkta tekâmülünü bulan bu sanat diğer birçok sanatlar gibi çeşitli vasıtalarla Garbe de geçmiştir. Bu yazıda muhtelif milletlerin bahçe merakından ve tarihinden bilgiler verilmektedir.

Türklerde medenî bir zevk halinde inkişaf eden temayüllerden biri de bahçe sanatı ve çiçek merakıdır. Bu sanat ve sevgi, hiç şüphe yok ki bir milletin zevkindeki inceliği, hislerindeki necabeti, ruhundaki bediî tekâmülü gösteren en büyük tezahürdür. Türk zevkinin yarattığı mimari eserler yanında yer alan bahçe sanatı ve çiçek merakı, geçmiş yüzyıllardaki Türk içtimai hayatının türlü müessese - leri ve tezahürleri içinde gerçekten tetkike değer bir konudur.

İlk bahçeler: Burada konumuza girmeden önce, bunun bir de başka milletlerdeki tarihî tezahürlerine şöyle bir göz atmak faydalı olacaktır, sanıyoruz.

Bahçe sanatını, çiçek sevgisini eski kavimlerin çoğunda buluyoruz. Tarihler, bahçe sanatının menşeini Şark olarak gösteriyor. Şark kavimleri içinde Çinliler, bahçe tanzimi hususunda pek mahirdiler. Çin imparatorlarından «Ki» nin müzeyyen ve muhteşem bahçesinden eski tarihçiler büyük bir sitayişle bahsederler. Eski Hind bahçeleri de pek meşhurdu. Asur kıralı «Nabohatnezzar» ın Bâbil'deki, Lidya kıralı Krezüs'ün Sard'daki asma bahçeleri hepimizin malûmudur. Büyük İskender, Bâbil'e geldiği zaman Bâbil bahçelerinin kalan eserleri arasında büyük ağaçlara raslamıştı.

Garbe bahçe merakı, ilk önce Mezopotamya'dan Mısır'a ve oradan da Yunanistana göçen halk tarafından dağılmıştır. Romanın bilhassa imparatorluk devrinde birçok şehirlerde, umumi ve hususi mahiyette, güzel bahçeler vücuda getirilmişti. Adriyen ve Neron süslü bahçeler tesis için büyük paralar sarfetmişlerdir. Ankara, Romalılar devrinde çeşitli çiçeklerle müzeyyen güzel bahçeleriyle Küçük Asyanın en parlak bir şehriydi. Romalılar gibi Eski Yunanilerde de bahçe sanatı ve çiçek merakı bediî bir temayül halindeydi.

Ortaçağda Endülüs, büyük ve süslü bahçelerle dolu idi. Abbasilerin «Bağdad bahçeleri» zamanın en bediî asarı medeniyesi arasında idi. Bağdad bahçeleri elliden ziyade turunç, nar ve bir hayli şakayık ve yüzden ziyade hurma nevilerini ihtiva ediyordu. Avrupaya, Ortaçağda, bahçe ve çiçek merakı İtalya yolu ile geçmişti. Fransada Birinci François zamanında İtalyan üslûbu üzerine bahçeler tanzim olunuyordu. Ondördüncü Louis zamanında bu tarz ıslah edildi: yeni üslûp üzere bahçeler, parklar yapıldı. Bu yeni Fransız sisteminin en güzel örnekleri Versailles (1668) ile Chantilly parklarıdır.

İşte Avrupada her millet kendi üslûbuna göre bahçeler yaparken, Türkler de, mimarileri gibi, sırf kendi zevklerinin mahsulü olan bahçeleriyle büyük şehirlerini süslüyorlardı.

Eski Türklerde: Daha eski Türklerin ilk devirlerinde vücuda getirdikleri bahçeler ve yetiştirdikleri çiçekler hakkında vâzıh bilgilere malik değiliz. Yalnız Yedinciden Onikinci Yüzyıla kadar Şarkî Türkistan'da yaşıyan ve yüksek bir medeniyet seviyesine çıkmış olan Uygur Türklerinde, bahçe tanziminin ve çiçek yetiştirmenin mevcudiyetini Turfan, Hoço, Kumul ve Küça gibi Uygur şehirlerinde çıkan eski eserler üzerindeki resimlerden, muhtelif âlimler tarafından vücuda getirilen Uygur sözlüklerindeki çiçek adlarından istidlâl ediyoruz. Maveraünnehir'deki Harzemşah Türklerinde de bahçe ve çiçek merakının mevcudiyetini biliyoruz. Anadoluda ise, parlak bir medeniyet vücuda getiren Selçukilerde bahçenin medenî icaplardan addedildiğine; Konyada Alâettin, Kayseride Kubadiye, Antalya'daki sultan saraylarının nefis, lâtif çiçeklerle bezenmiş bahçeleri olduğuna dair tarihî bilgiler vardır. Hattâ Konyada aristokrat sınıfa mensup şahısların konaklarında bile güzel tarhlarla süslü bahçeler bulunuyordu.

Mısır'da hükümet süren Tolunoğullarından Humaraveyh (864-895) imara, bu meyanda ağaca ve çiçeğe çok düşkündü. Kahire'de Tolunoğlu camisi civarında yaptırdığı bir bahçe için Hindistan, Şam, hattâ Horasan, Mekke ve Yemen'den türlü ağaçlar ve çiçekler getirtti. Bu muhteşem bahçenin, ellerinde altın ve gümüş makaslar bulunan memurları, bahçıvanları vardı. Humaraveyh, bahçesindeki büyük ağaçların gövdelerini sarı bakırla kaplatarak süs - ler, üstlerini altın yaldız ile cilâ ettirirdi. Bahçede üzeri cıva ile doldurulmuş, simin satıh muhteşem bir de havuz vardı.

Onbeşinci Yüzyılda Orta Asyada büyük bir imparatorluk kurmuş olan Aksak Timur (Timurlenk), aynı zamanda güzel sanatlara da meftundu. Timur, bu sanat merakını bahçe ve çiçek sahasında da göstermiştir. İmparatorluğun başşehri olan Semerkand'ın içi park ve bahçelerden müteşekkil bir surla çevrilmişti. İki üç kilometre genişliğinde olan bu surun doğusunda «Bağ-ı dilküşa», güneyinde «Bağ-ı behişt» adı verilen bahçeler vardı.

Hindistan'da büyük bir imparatorluk kurmuş, parlak bir medeniyet vücuda getirmiş olan Timur torunlarının ise Ağra, Lahor, Delhi'deki saraylarında, hattâ bâzı umumi yerlerde mükemmel bahçeler tesis ettiklerini ve bunları türlü ağaç ve çiçeklerle süslediklerini gerek Doğu ve gerek Avrupa tarihçieri öve öve yazarlar. Hind - Türk saraylarının gül ve yasemin bahçeleri bilhassa meşhurdu. Hattâ gülyağının icadı

Cihangir'in karısı «Nuri Cihan Bigüm» e izafe edilmiştir. Hind'de Türk - Moğol imparatorlarının vücuda getirdikleri bu bahçelerin, eski Türk bahçelerinden bir örnek olduğu tahmin edilmektedir.

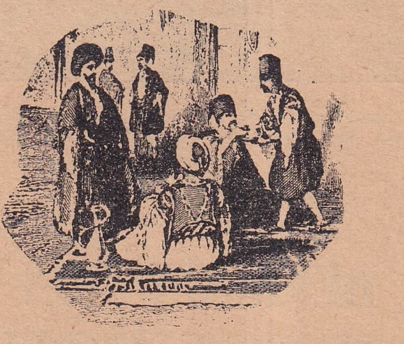
İ s t a n b u l d a : Türklerde bahçe sanatı ve çiçek sevgisi umumi olmakla beraber bunun bedii bir sanat halinde inkişaf ve tekâmülünü Osmanlı Türşlerinde görüyoruz. Fatih Sultan Mehmet, İstanbulu aldıktan sonra ilk işi şehri imar etmek oldu. İstanbul az zamanda birtakım mimari eserlerle beraber yeni yeni bahçeler, mesirelerle süslendi. Gerçi İstanbul, daha önce de bağ ve bahçeleri, meydan ve mesireleri ile meşhurdu. Bizans surlarının dışında güzel bahçeler, sık ağaçlı korular mebzulen bulunuyordu. Halk, yazın buralara gelerek eğlenirlerdi. Bu mesirelerden bir kısmını şimdiki Veliefendi, Çırpıcı çayırları teşkil ederdi. Bundan başka Bizanslılar bile dinî bir mahiyet vermek âdetinde olduklarından şehrin dışında, hattâ içindeki sulak yerler ayazma ittihaz olunmuştu. Dinî günlerde buralarda tenezzüh yapılırdı. Bugün meşhur olan Balıklı ayazması o zaman da meşhurdu. İşte İstanbul fetin sırasında da böyle birtakım bahçelere, mesirelere malikti. Fakat Bizansın bu şöhreti, muhteşem Türk devri yanında muhakkak pek sönük kalmaktadır.

Fatih Mehmed'in oğlu İkinci Bayezit, İstanbul ve Edirnede birçok bahçeler yaptırttı. Edirnede tesis ettiği bahçelerden biri de meşhur bir hastane olan «Bîmaristan» ın bahçesidir. Güzel tarhlarla iç ve dış bahçeler diye ikiye ayrılan bu bahçe, Evliya Çelebi'nin tâbiriyle, ilkbaharda «Cenneti Şeddad» ı andırırdı. Bahçe lâle, sümbül, gül, nerkis, karanfil, fulya, şebboy gibi türlü çiçeklerle dolu idi. Ayrıca çeşmeleri, kaynakları, büyük havuzu, şadırvanı da vardı. Hastalar, bu bahçelerde gezerlerdi.

İstanbulda bahçeler, bu meyanda mesireler en ziyada Kanunî Süleyman devrinde çoğalmıya başlamış, Dördüncü Murat ve bilhassa Üçüncü Ahmet zamanında kemal derecesini bulmuştur. İstanbul bahçelerinin en mühimmi, padişahlara mahsus olan «Has bahçe» idi. Has bahçe, şimdiki Gülhane parkiyle Topkapı sarayının içindeydi. Bu bahçenin 1819 yılındaki plânına göre üslûbu menazırî olduğu, 1855 teki plânında ise, bahçenin klâsik üslûba tahvil edildiği görülür. Bu hal bize Türk üslûbunun menazırî ve tabii olduğu neticesini verir.

Topkapı sarayı içindeki bu Has bahçeden başka Beşiktaş, Haliçteki Tersane bahçesi, Karaağaç bahçesi, Halkalıdaki Siyavuşpaşa bahçeleri, Fitneköy bahçesi, Davutpaşa, Silivri, Haramideresi, İskender Çelebi, Tarabya bahçeleri, Kanunî'nin yaptırdığı Dolmabahçe, Büyükdere korusu, Beşiktaşta Yahyaefendi, Anadolu tarafında Tokat, Sultaniye, Çubuklu bahçeleri, gene Kanunî'nin yaptırdığı Kandilli bahçesi, İstavroz bahçesi, Üsküdar bahçesi, Dördüncü Mehmed'in Çamlıca bahçesi, Fener bahçesi, Haydarpaşa bahçesi de hükümdarlara ait hususi bahçelerdendi. Türk bedii zevkine göre yapılmış olan bu bahçelerin içerileri ayrıca küçük kasırlarla da süslü idi. Padişahların bunlardan başka Edirne, Bursa ve Gelibolu ile daha birkaç yerde hususi bahçeleri de vardı. Gerek İstanbuldaki ve gerek taşradaki bu bahçelerin muhafazası için bostancı denilen bir ocak, hizmetkârlar zümresi teşkil edilmişti. Sayısı binleri bulan bu zümrenin başında, aynı zamanda padişahın memurları sırasında bulunan bostancıbaşı vardı.

Padişahlara mahsus olan bu bahçelerden maada İstanbul içerisinde ve civarında şahıslara ait büyük ve cidden güzel bir şekilde tanzim ve tarhedilmiş hususi bahçeler de vardı. Bu bahçeler, türlü stillerde yapılıyordu. Bunların içerisinde klâsik Arap üslûbunda yapılanları da vardı. Hünkâr bahçeleri ile hususi bahçeler yanında üçüncü derecede daha birçok umumi bahçeler, mesireler de vardı ki, bunların İstanbul içinde olanlarından Atmeydanı, Ağacayırı, Yenibahçe, Baruthane, Vefa, Bayzıdıveli, Süleymaniye, Atpazarı, Arabacılar, Seli-

miye, Kadırga Limanı, Şehzade, Yedikule, Valde Camisi, Ayasofya, Eminönü, Odun Kapısı, Ayazma Kapısı, Eyüp Kapısı, Lânga Kapısı, Samatya, Davutpaşa.. bilhassa zikre şayandır. Sur dışında olanlardan ise Süleyman Sahrası, Bayrampaşa, Kasımağa Bağları, Topçular, Otakçılar, Yavedut İskelesi, Defterdar İskelesi meydanları da meşhurdu. Bu meyanda Alibey Köyü, Lâlezar ve Kâğıthanede İmrahor Kasrı mesireleri de pek rağbette idi. Bütün bu bahçe ve mesireler ulu çınarlar, salkım söğütler, ıhlamurlarla sayedardı.

Dördüncü Muradın Revan fethinden sonra beraberinde İstanbula getirdiği Emirgüne Yusuf Han'ın cidden sanatkârane bir şekilde yaptırdığı «Kasr-ü bahçe-i Emirgüne» de pek meşhurdu. Boğaziçinin çınarlar, ıhlamurlar ve salkımsöğütlerle sayedar bahçe ve mesireleri ferahfeza güzellik ve manzaraları ile yabancıları bile teshir ediyordu.

Osmanlı devrinin en meşhur mesiresi, birçok köşk ve bahçeleri ihtiva eden Kâğıthane idi. Kâğıthane, pek eski zamanlardanberi İstanbulun bir mesiresi idi. Daha Kanunî, İkinci Selim, Üçüncü Murat ile Dördüncü Murat ve Mehmet zamanlarında da bu şöhretini muhafaza ediyordu. Kâğıthane, bilhassa Üçüncü Ahmet zamanında emsalsiz bir mükemmeliyete çıkarılmış, Lâle devrinin bedayiperver veziri Nevşehirli Damat İbrahim Paşa burayı pek güzel köşkler, müstesna güzellikte bahçeler, lâlezarlarla süslemiştir. Tatil günlerinde, hıdırellezde binlerce halk Kâğıthanede bütün gün ve gece cuşişli eğlencelerle vakit geçirirlerdi.

Onsekizinci Yüzyılın sonunda ve Ondokuzuncu Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun inhitata yüz tutmasiyle bahçe sanatında da bir gerileme husule gelmiş; daha doğrusu eski orijinal Türk bahçesi öz karakterini kaybederek Frenkleşmiştir. Üçüncü Selim'den sonra bahçelerimizde daha çok Fransız bahçe üslûbu tatbik olunmıya başlamıştır. Bu son devrin bugün belli başlı eserleri Dolmabahçe, Yıldız ve Beylerbeyi saraylarının bahçeleridir. Bunlardan Dolmabahçe sarayının parkı birçok yabancı filora nevilerini muhtevidir. Beylerbeyi bahçesi klâsik stilde yapılmış, Yıldız bahçesi ise, güzel tahları, havuzları, küçük köşkleri ihtiva eden iç bahçe müstesna, büyük bir kısmı orman olarak tesis edilmiştir.

İstanbulda ve Boğaziçinde, eski vezirlere ve ekâbire ait konak, yalı bahçelerinden ise bugün bir eser bile kalmamıştır. Hulâsa, tarihin meydana koyduğu bir gerçek de sudur ki, Türkler bahçeden, çiçekten büyük bir medenî zevk duymuşlardır. Türk bahçe sanatı Çin, Hind ve İran gibi Doğu bahçelerinden mülhem olmakla beraber sade, tabii üslûbu, su tesisleri, çağlıyanları, çiçek tenevvüündeki zenginlik itibariyle tamamen Türk zevkinin mahsulü olmak üzere apayrı bir hususiyet ifade eder.

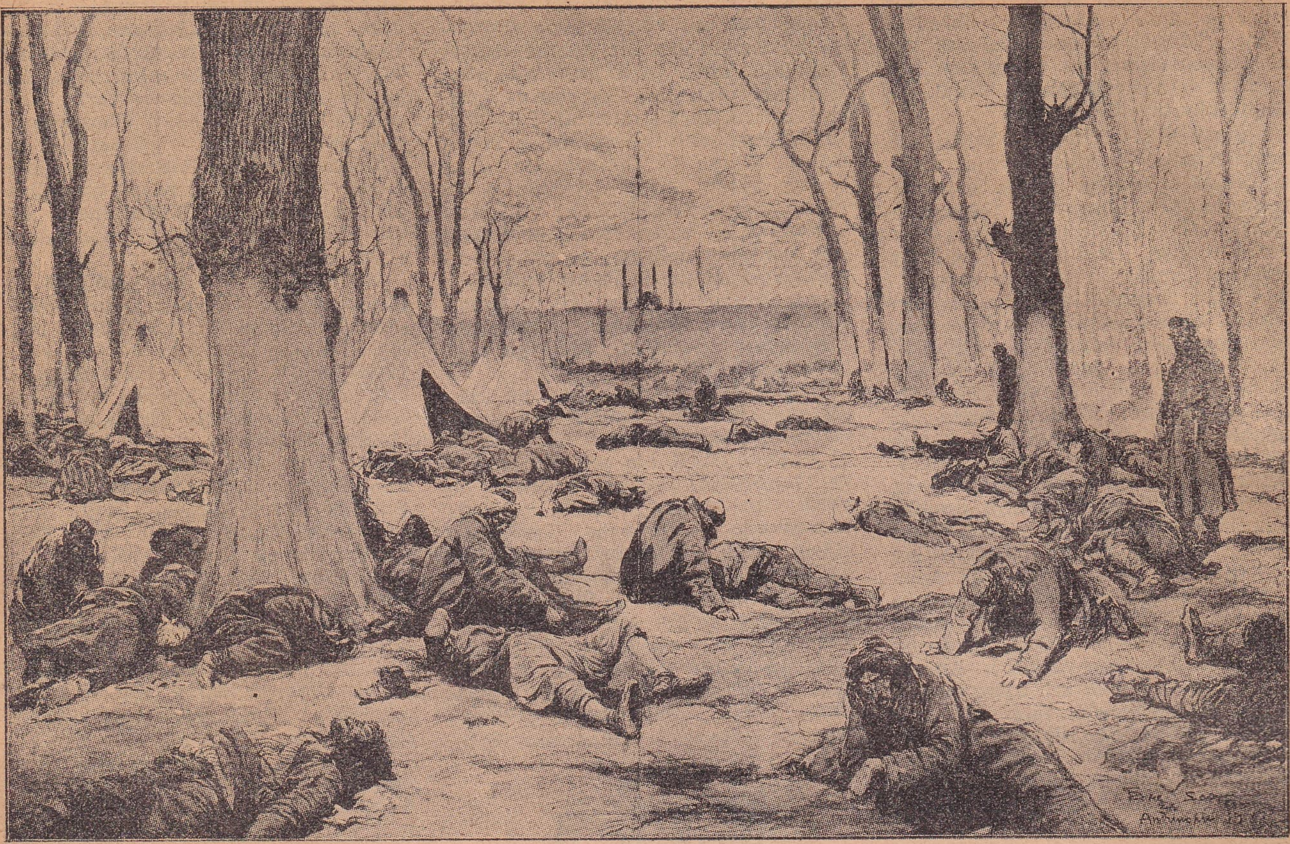
Tarihte yeri var

★

* Azizelerden Elisabeth'in nikâhını kıymıya gelen Aquileja patriği Berthold bir kontesin ırzına tecavüz etmişti. İntikam almıya gelen kont nikâhın kıyılacağı Macar sarayına sokulmuş, ve patriğin hemşiresi olan Macar kıraliçesi Gertrud'u, bu işde alâkası vardır zanniyle, yatak odasında asarak öldürmüştür.

* Orta Zamanda prensler ve hükümdarlar ekseriya hiç görmedikleri kadınlarla evlenmiye mecbur olurlardı. Faka basıp bir gudubet ile evlenmiş olmamak için ekseriya elçilerini veya saray ressamlarını görücü gönderirlerdi. 1161 senesinde Bizans imparatoru Manuel, Trablus prensinin kızkardeşi Milisendis ile evlenmiye talibolunca Bizans sefirleri mufassal malûmat verebilmek için kızı ana - dan doğma soyarak gözden geçirmişler ve uzun zaman konuşturarak sesini ve dişlerini kontrol etmişlerdir.

★

Bulgarlar Edirneyi aldıktan sonra Sarayiçi mevkiinde Türk esirlerini açlıktan öldürmüşlerdir. O zamanki Illustration'dan aldığımız yukarıki resim, açlıktan ağaç kabuklarını kemire kemire ölen Türk erlerini göstermektedir

SERVER İSKİT

İMPARATORLUK DEVRİNİN SON FACİALARINDAN : BALKAN HARBİ

Siyasi gafletimizden istifade ile Rusyanın hazırladığı Balkan Harbi, imparatorluk tarihinin son büyük facialarından birisidir; mağlûbiyete sebep ordunun fena idare ve sevkedilişidir. Balkanlılar kolay zaferle Rumeliyi aldılar. Bu harb pek çok kıymetli ülkelere mal oldu.

Meşrutiyet inkılâbının neşesine tamamiyle kanamamış, vukuu tabii olan iç mücadelelerden baş alamamıştık. Dışarı ile mücadeleler ise birbirini takibetmiş ve son olarak İtalyanların Trablus'a saldırışlarını da donanmasızlıktan dolayı önliyememiştik.

Bu buhranlardan kurtularak kafamızı toplayıp da etrafta olanı biteni pek iyi tetkik edememiş olacağız ki Balkan devletlerinin için için aleyhimizdeki birleşmelerini de görememiştik.

Ordumuzun Rumelideki büyük manevrasını müteakip büyük ölçüde bir de terhis yapmıştık.

İşte bu halde iken Rusyanın teşvikiyle Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve hattâ Karadağ birleşip birdenbire, 13 ekim 1912 de Osmanlı İmparatorluğuna saldırdılar.

Balkan Harbi denilen bu harb iki safhaya ayrılır. Birinci safha bu 13 ekim 1912 den 3 aralık 1912 ye kadar devam eder ki bu elli günlük zaman içine büyük bir mağlûbiyet girer. Edirne, Yanya, İşkodra müdafaaları Türkün nispeten yüzünü ağartmakla beraber Rumeli elden gider ve Bulgarlar ancak Çatalca önünde durdurulabilir.

Rumeli topraklarından Türklerin ufulünü temsil eden bu resim de o zamanki Illustration'dan alınmıştır.

Müttefik Balkanlıların bu zaferlerini ancak idarenin bozukluğu hazırlamıştı. Yoksa onlar bu zaferleri rüyalarında bile görmemişlerdi. Askerimiz, gene o cesur ve kahraman Türktü. Fakat orduların idaresi, sevki fena ve irtibatsızdı. Asker açtı, kolera müthişti. Bu safha 3 aralık 1912 mütarekesiyle nihayet buldu.

Balkan Harbinin ikinci safhası, Osmanlılardan alınan yerleri paylaşmak yüzünden aralarında çıkan silâhlı ihtilâfın neticesidir. Bulgaristan kendi tecavüzü neticesinde eski müttefiklerinin hücumuna uğrayınca, meşhur Babıâli baskını ile tekrar iktidar mevkiine geçen İttihat ve Terakki hükümetinin ve genç su-

bayların tesiriyle Osmanlı ordusu da taarruza geçmiş ve Edirne ile Kırklareli geri alınmıştır.

Tarafsız ve salâhiyetli şahit olan ataşemiliterler, mağlûbiyetimizin; kadroların kifayetsizliğinden, ayrı gayrılıktan, cephane sıkıntısından, iaşe tarzının fenalığından ileri geldiğini söylediler. Bütün bunlar teşkilâtsızlıktan doğmaktadır. Ordu iyi tanzim edilmemişti; başkumandan bile emirlerini kıtalara tebliğ edemiyor ve kıtalar da birbirlerini tanıyamıyordu. Kıtalar günlerce erzak değil, cephane bile alamıyordu. Muharebe ilân edildiği vakit mevcut kolorduların yarısı kadar daha teşkil edilmişti. Az zaman içinde kâğıt üzerinde yapılan bu teşkilât tam olarak nasıl tatbika konabilirdi?

Bulgarlarla olan harbin ilk müsademeleri 21 ekimde başladı. Her şey yolunda idi; Bulgar erkânıharbiyesi bile Türklerin yerlerinden atılamıyacağı kanaatinde idi. Bu müsademenin üçüncü günü yani 23 ekimde de vaziyet mükemmeldi. Kolordu kumandanı Mahmut Muhtar Paşa (Gazi Muhtar Paşanın oğlu) vaziyetten memnundu, gündüzkü teftişten memnun ayrılmış, Kırkkilise'ye dönmüştü. Fakat gece yarısına doğru, üç tümenden birinin kumandanı bulunan Aziz Paşa bir çıkış hareketi ve bir gece muharebesi yapılmasını emretti. İşte bu kısımdaki inhizam bundan doğdu. Henüz harbe alışkın olmıyan askerlerle gece hareketi tehlikeli idi. Gayet karanlık bir havada iki tabur birbirini kaybetti ve düşman zanniyle birbirine ateş etti ve karışıklık oldu, asker Kırkkilise'ye doldu. Ertesi sabah Bulgarlar Kırkkilise önlerine geldiği vakit istihkâmlardan ses çıkmıyordu, çünkü askerlerimiz daha da gerilere çekilmişlerdi ve çekileceklerdi. Fakat Bulgarlar ilerledikçe, yavaş yavaş toplanan ve takviye alan ordumuza hesap vermiye başladılar. Bir zaman geldi ki karşılaştılar; Karaağaç'ın solunda yüz yirmi bin Bulgar ve sağında yüz yetmiş bin Türk bulunuyordu. 30 ekimde başlıyarak kırk sekiz saat süren müthiş harbler oldu. Ve Bulgarlar müdafaada gedik açarak Lüleburgaz karşısında bulunan ordumuzun sol cenahını ricate mecbur ettiler; çünkü yukarıda yazdığımız gibi cephane ve erzak yoktu. Fransa'da çıkan "Matin" gazetesinin başmuharriri olup bu harbi takip için gelen Stèphane Lausanne "Hastanın Başucunda" adlı kitabında bu harbde başkomutan Abdullah Paşanın bile aç kaldığını ve bir İngiliz gazete muhabirinin çantasındaki erzakla beslendiğini yazmaktadır.

Ricat eden ordu aç ve çamurlar içinde perişan, soğuktan donmuş, kolera ile öle öle Çatalcaya doğru geldi. Yaralılar ve son nefesini veren hastalar; ekmek, diye bağırıyorlardı.

Ordumuz Çatalcada tutundu. Hastasına bakılan, karnı doyurulan ve eline silâhı ve mermisi verilen kahraman Mehmetler arslanlıklarını göstermiye gene vesile buldular.

Bir kıtanın sancak ve ağırlıklariyle birlikte acı bir ricati

Düşmanın işini kolaylaştıran koleranın sayısız kurbanlarından bir kısım

Düşmanın zaferini idaresizlik ve hastalık kolaylaştırmıştı

Düşmanın Çatal - caya saldırışları kendisini eritiyor ve pahalıya mal oluyordu.

17 kasım 1912 de, çoktanberi hazırlandıkları ve hattâ yabancı gazete muhabirlerini de seyre çağırdıkları büyük taarruzlarını yaptılar. Sabah erken - den başlamak üzere top ve tüfek mermisi yağdırdılar (Yalnız Mahmudiye tabyasına kırk sekiz saat zarfında atılan top mermisi iki bin olarak hesabedilmiştir). Topçu taarruzunu, şiddetli ve sıra sıra piyade hücumları takibetti. Bulgar tümenleri eriyordu. Çünkü Pilevne müdafilerinin torunları arslanca çarpışıyordu. Ertesi gün de aynı surette geçti. Bu hücumlar Bulgarlara ağır zayiata ve üstelik mahcubiyete mal olmuştu. Sonra artık mütareke yapılıyordu. Bulgarların gururu kırılmış ve Türklerin askerî namusu kurtarılmıştı.

Büyük felâket: Esirlik

Türk - Bulgar mütareke heyeti: Ortada Nâzım Paşa, yanında General Savof (uzun kaputlusu)

Bulgarlar esir askerlerimize, köylümüze çok büyük fenalıklar yaptılar. Edirne düşünce askerimizi Sarayiçi mevkiine koyarak aç bıraktılar ve ağaç kabuğu yiye yiye öldürdüler. Türk askeri böyle zalim bir düşmanla ve üstelik soğukla ve hastalıkla çarpıştı.

Stèphane Lausanne, koleralılara tesadüfünü şöyle anlatmaktadır: "Gördüğüm kafile tam mânasiyle insan enkazından mürekkepti. Hepsinin siması yeşil veya toprak rengi bağlamıştı. Istırabın şiddetinden hepsinin yüz adaleleri tekallüs etmişti. Acınacak bir halde kendilerini sürüklüyorlardı. Birtakımını arkadaşları sürüyor, bir kısmı da ölülerle dolu arabalara tırmanmışlardı. Arabalar içinden hıçkırıklar ve hırıltılar geliyordu. Yollarda, bütün çamurlu izler boyunca da, çömelmiş insanlar vardı. Barsaklarını dışarıya, topraklar üstüne çıkarıyorlardı; bunlar koleralılardı. Hadımköyündeki koleralıları bana anlatmışlardı, fakat ben bu kadar korkunç ve müthiş zannetmiyordum. Kilometrelerle yol boyunca bu uzviyet yığınlarını görüyorduk. Kimi karnı yerde ebediyen hareketsiz yatıyor, kimi son çırpınma içinde kıvranıyor, kıvranıyordu.."

Her cephesinde düşmanların fırsatlardan istifade ederek kolay zaferler kazandıkları bu harb, çok kıymetli insan, çok kıymetli memleketler kaybına mal oldu. Kabahat siyasi gafletimizindi..

Çalındı zanniyle telâş uyandıran nişanın tarihçiği

★

Aziz devrinde «Osmanî nişanı» nın verilmesi moda halini almıştı. Bunların mücevherlilerinden dört tanesi için 908,475 kuruş sarfedilmişti. Abdülâziz yeni padişah olduğu vakit Bursaya giderek Osman Gazi'nin sandukasına da kendi eliyle bir kıt'asını asmıştı. Sonraları bu nişandan dövüşte birinci çıkan horozların bile boyunlarına takıldığı söylenirdi.

Bursa'da Osman Gazi'nin mezarından çalındığı ve sonra da bulunduğu söylenen bu nişanın tarihî kıymeti yoktu, maddî kıymeti de o kadar olmasa gerektir.

M. FUAT

Bir vazife kurbanı THOMAS BECKET

★

Onikinci Yüzyılda yaşamış olan İngiltere kıralı İkinci Henry kudretli ve dürüst bir hükümdardı. Baronlar arasındaki anlaşmazlıklara bir son vermiş, dahilî meselelerin bir çoğunu halletmişti. Bu arada mahkemelere de el atmış, haksızlıkları önlemiye uğraşmıştı. Bu sahada karşılaştığı en büyük engel kiliseydi. Her ne suç işlerlerse işlesinler kilise mensuplarına karışılamıyordu. O devirde papazları ancak papazlar muhakeme edebilirdi. Tabii bu yüzden birçok suçlar cezasız kalıyor, papazlar her istediklerini yapabiliyorlardı. İşte İkinci Henry bu haksızlıkları önlemek için fırsat kolluyordu. Nihayet istediği oldu; İngilterenin en büyük dinî reisi olan Canterbury başpiskoposu öldü.

Henry bu vazifeyi en yakın arkadaşı ve yardımcısı olan Thomas Becket'e münasip gördü. Fakat Becket, garip bir adamdı; piskopos olunca her türlü dünya zevkinden vazgeçti, kendini tam mânasiyle dine verdi. Ve tabii bunun neticesi olarak da Henry'den uzaklaştı. Bir zaman sonra Henry kilise mensuplarının da herkes gibi kıral mahkemelerinde muhakeme edilmeleri lâzım geldiğini ileri sürünce Becket'in şiddetli muhalefetiyle karşılaştı. Bu hal Henry'yi çok kızdırdı. Sonunda Becket Fransaya kaçmıya mecbur oldu. Fakat bu sefer de işe papa karıştı ve Canterbury başpiskoposu İnkiltereye döndü. Fakat döner dönmez de kendisi memlekette yokken kırala alet olmuş bulunan York başpiskoposunu azletti.

Henry bunun haberini aldığı zaman Fransadaydı. Delice bir hiddete kapılarak; "Beni bu kavgacı papazdan kurtaracak kimse yok mu ?" diye bağırdı. Bunu duyan dört şövalye hemen İngiltereye geçtiler ve Canterbury'ye gidip Thomas Becket'i öldürdüler. Henry bu yaptığına çok pişman oldu.

Sonra onu bu şekilde öldürtmekle, uğrunda mücadele ettiği kanunlara da karşı gelmiş oluyordu. Bu sözleri sadece bir kızgınlık neticesi söylediğini ve şövalyelerin gidip bu katli işliyeceklerinden haberdar olmadığını papaya bildirerek affını talebetti. Bir zaman sonra da bizzat Thomas Becket'in mezarına gidip dizlerinin üstünde yürüdü ve af diledi.

Bu hâdise İngiliz milletinin senelerce alâkasını çekti ve doğru olduğuna inandığı bir vaziyetin değiştirilmemesi için bir kırala karşı bu derece mertçe mücadele eden Thomas Becket'in hâtırası hiçbir zaman unutulmadı.

REŞAT EKREM KOÇU

MANAV GÜZELİ YUSUF

Bu, tıpkı masallardaki gibi bir hikâyedir, fakat hakikîdir. Kendi manav çırağı iken ablasının padişah anası oluşu ve sonra bunun, tıpkı masallardaki gibi bir vaka ile meydana çıkışı cidden hoştur. Bu vaka uydurma değildir, hakikî bir olaydır.

★

Masallardaki helvacı güzelleri, şekerci güzelleri gibi, Onyedinci Yüzyıl ortalarında, İstanbulda Divanyolunda bir manavın çırağı olan on beş, on altı yaşlarında Yusuf isminde bir çocuk da "manav güzeli" diye büyük şehrin bir şöhreti olmuştu; ismi de hüsnüne uygundu, erkek güzelliğinin timsali olan, Kuranıkerimin bile bir suresi kendi adını taşıyan Yusuf Peygambere nispetle hakikaten Yusufu sani idi. Öyle ki, devrin hükümdarı çocuk Dördüncü Mehmedin anası Hatice Turhan Sultan da İstanbulda bir manav güzeli bulunduğunu öğrendi ve bu çocuğu görmek merakına düştü.

Sultan İbrahimin dul zevcesi olan valde sultan çok genç ve çok güzeldi. Aslen Ukranyalı idi. On bir, on iki yaşlarında iken Tatar esircileri tarafından kaçırılmış, Kör Süleyman Paşa adında bir vezir tarafından satın alınarak saraya takdim edilmiş, İbrahimin anası Kösem Sultan tarafından da oğluna hediye edilmişti. Osmanlı hanedanının tek erkeği kalmış olan Sultan İbrahimden ilk şehzadeyi doğurmak şerefi de bu cariyeye nasibolmuş, cariyelikten hasekiliğe yükselmiş, müstesna güzelliğine rağmen kendisinin üzerine yedi karı daha alan ve sayısız cariyeler, odalıklarla eğlenen kocasının hal'inden ve oğlu Şehzade Mehmedin henüz yedi yaşında bir sabi iken hükümdarlık makamına oturulmasından sonra da valde sultan olmuştu. Hatice Turhan Sultan, oğluna ve kendisine karşı bir suikast hazırlıyan, padişahın baba tarafından büyük valdesi Kösem Sultanın vücudunu ortadan kaldırtarak sarayın, hattâ Osmanlı İmparatorluğunun rakîpsiz hâkim siması kalmıştı. Uzun boylu, narin yapılıydı. Yüzünde, kendisine hususi bir şirinlik veren tatlı bir çiçek bozuğu vardı. Kumral saçlı, mavi gözlü, harikulâde zeki, fevkalâde vakarlı idi; oğlunun imparatorluğu ve tebaası için temiz duygulara sahipti; ve halk tarafından da sevilmiye başlanmıştı. Valde sultana mahsus muhteşem saray arabasiyle İstanbul sokaklarında göründüğü zaman derin bir hürmetle selâmlanırdı.

Bir gün valde sultanın koçusu Divanyolunda göründü ve muhteşem araba, manav güzelinin çalıştığı dükkân önünde durdu. Gidiş ağalarından biri manav dükkânına doğru ilerliyerek, elpençe, başı önüne eğilmiş duran dükkân sahibine:

— Valde hazretleri yemiş isterler, nadidelerin seç, oğlun getirsin.. dedi.

Bir iki dakika süren telâşlı bir devşirmeden sonra, manav güzeli Yusuf, bir el terazisinin iki kefesi yemiş dolu, yüreği sevinç ve korku karışık küt küt çarparak ve heyecandan ayakları tökezliyerek koçunun yeşil atlas üzerine sırma işlemeli perdeleri önünde durdu. Narin bir el bir perde kanadını kaldırdı, manav Yusuf, gözleri yerde; genç ve güzel valde sultan, hâkim, muhteşem, vakur, bir iki saniye karşı karşıya kaldılar. Genç kadın, güzel çocuğu, külâhının kenarından taşmış birkaç tutam kumral saçından, yalınayak giydiği yamalı yemenisine kadar şöyle bir süzdü. Perdeyi kaldırmış olan o narin kadın eli, küçük bir işaret verdi. Arabanın tekerlekleri Beyazıda doğru yürümiye başlarken valde sultanın maiyetinden iri yarı bir adam, manav güzelini belinden kaptığı gibi bir atın üstüne attı, kendisi de sıçrıyarak, Ayasofya istikametinde doludizgin gözden kayboldular. Terazi bir yana fırlamış, yemişler saçılmış ve Yusuf ancak:

Gezginci bir manav (Eski bir eserden)

— İstemem.. Gitmem... Ağam!. Ağam!.. diye bağırabilmişti.

Manav güzelini dükkân önünden kaldıran bostancı, çocuğu sarayda kapı ağasına teslim etmiş, o da kızlar ağasına yollamış, kızlar ağası da valde dairesine götürmüştü. Manav güzelinin genç ve güzel valde sultan tarafından güpegündüz ve alâmeleinnas saraya kaldırtılması, bir an içinde sarayın her tarafına yayılmıştı.

Bir iki saat sonra Topkapı sarayına dönen Hatice Turhan Sultan, doğruca kendi dairesine gitmiş ve hemen manav güzelini istemişti. Huzura çıktığı zaman, çocuğun gözleri ağlamaktan kızarmış bir halde idi. Kadın, tatlı, müşfik bir sesle:

— Ne ağlarsın yavrum? dedi.

Yusuf, gözleri tekrar yaşla dolarak:

— Devletlû sultanım, beni ağamın yanına yolla.

— Benim hizmetimde kalmak istemez misin?

— Lâyık değilim sultanım! Bir manav parçası valde hazretlerinin hizmetine yaraşmaz.

— Orasını biz biliriz. Sarayı hümayunda padişahımızın sayesinde adam olursun.. İyi düşün.

— Düşündüm sultanım. Merhamet eyle. Gitmek isterim.

Valde sultanın dudaklarında garip bir tebessüm belirdi.. Manav güzelini tepeden tırnağa dikkatle süzdü. Bu çocuk hakikaten harikulâde dilberdi. Yüzünün azamet ve güzelliği, üzerindeki elmas parıltıları içinde bir kat daha göz kamaştıran Turhan Sultan, çocuğun bu katî cevabı karşısında içini çekti:

— Peki, dedi, seni şimdi ağanın yanına gönderteceğim, ama bir şartla, soracaklarıma dosdoğru cevaplar vereceksin.. Yavrum, sen nerelisin?

— Ukranyalıyım.

Valde sultan bir çığlık atmaktan kendini zor tuttu.

— Köyümüzün adını unuttum.. Beni Tatarlar kaçırdı. On yıl evvel.

— Kardeşlerin var mıydı?

— Bir ablam varmış.

Valde sultanın gözleri kararıyordu, karşısındaki çocuğu göremiyordu, sesi kısılmıştı:

— Ölmüş mü?!

— Hayır!.. Ben bir yaşında iken, benim gibi onu da Tatarlar çalmışlar...

Valde sultan, murassa elini çocuğun sağ baldırına doğru uzatarak:

- Orada... bir nişan... var mı? dedi.

Manav güzeli, kalbini duracakmış sandı, hemen şalvarının sağ paçasını sıvadı, baldırında beş altı tane diş izi göstererek:

— Ben bir yaşında iken beni bir kurt ısırmış!..

Dedi ve sonra, gözleri hummalı bir ateşle parladı, pınarlarında iki damla yaş toplandı.

Sesi titriyerek ve bir valde sultan karşısında olduğunu unutarak:

— Yoksa sen benim...

Turhan Sultan kollarını açarak çocuğun sesini kesti:

— Ben senin ablanım Yusuf!..

Bize bu vakayı, Onyedinci Yüzyıl ortasında İstanbula gelen bir Fransız seyyahı, Castellan anlatıyor. Ben, onun dört beş satırlık kuru hikâyesini biraz daha süsliyeyim dedim. Castellan, bu fıkranın sonunda, valde sultanın kardeşi çıkan manav Yusuf'un saraya alındığını, ablası tarafından siyasi hayata karıştırılmayıp valde sultan kethüdası tâyin edildiğini, ömrünü, ablasının himayesinde İstanbulun zengin ve kibar bir siması olarak geçirmekte olduğunu da kaydetmektedir. Filhakika Turhan Sultanın İstanbulda Yusuf adlı bir kardeşi olduğuna dair elde vesikalar da mevcuttur.

SERMET MUHTAR ALUS

PERUZ

Eski İstanbul çapkınlarını pek uzun seneler birbirine katan meşhur kantocu Peruz'un hayatı tam olarak yazılmamıştır. Uğruna canlar kurban olan Peruz yalnız külhanbeylerinin değil, efendilerin, paşaların bile ciğerlerini yakmıştı. Bugüne göre güzel sayılmaz, hattâ pek şişmandı. Fakat zamanına göre kendisi de, kantoları da açık saçıktı. Galiba bugünkü teşhis ile; seksapeli kuvvetli idi. Çok canlar yaktı, fakat sefalet içinde öldü.

★

Peruz'un herkesi çıldırttığı sırada çekilmiş bir fotoğrafisi (Dünkülerin güzel ve seksapeili kadın telâkkisine bugünkü nesil hayli şaşsa gerektir)

Ona bizim çocukluğumuzda delikanlılar "kocakarı", Kadıköy tiyatrolarının müdavimi hanımlar "dağların gelin anası" derler; eski kurtlar ise üstüne ne gelmiş vardır, ne de gelecek diye iç çekerlerdi.

Henüz bıyıklarımın terlediği demlerde bir gün Mama'da «icrayı lûbiyat» eyliyen Şevki'nin Eğlencehanei Osmanisindeydim. "Nerdiban karyesi karibindeki Mama nam mesiregâh" etrafı açık, bir tarafında salaş şanosu bulunan bir mahaldi. Kadınlar kafeslerin arkasına, erkekler ağaçların altına oturur; ya Kavuklu Hamdi'nin orta oyunu, yahut Hasan'ın, Şevki'nin tulûatlarını seyrederlerdi.

Peruz'un pek genç çağda bir resmi (Bacakların bu kadar açıklığı, çorap içinde bile olsa, zamanında çok fevkalâde bir şeydi)

O gün, hiç unutmam, bitişiğime maliye nezareti dâvâ vekillerinden Mansur Şetvan Beyle bir refiki tesadüf etmişti. Peruzdan açıldı. Mansur Bey merhum, arkadaşına dedi ki:

— Mumaileyhanın sinni sadedinde sarfedilen sözlerin kâffesi eraciftir. Hakikati ben söyliyeyim şimdi!

Fesini yıktı; başını kaşıyarak düşündükten sonra kesip attı:

— 302 (1886) de, yani 18 yıl mukaddem on yedi, nihayet on sekizinde binazir bir dilber, emsalsiz bir âfeti devran idi. İşte dosdoğrusu budur...

Şanoda soğuk sesiyle «kalbi viranım yanıyor, yok bana rahmedecek» kantosunu söyliyen Peruz'a baktım. Ferah ferah ellisini aşkın görünen bu Heybeliada kılıklı kadın -tâbir Kel Hasan'ındır.. demek 35 - 36 yaşında ha!. Az kaldı oynatıverecektim.

Rahmetli Ahmet Rasim üstadımız "Fuhşu Atik" inde onun Galata'da Avrupa tiyatrosundaki (Bu bina hâlâ durur. On, on beş yıl evvel fotin bağı fabrikasıydı) zamanından şöyle bahseder: "Kaşı gözü, ağzı burnu, tavrı hali, göz süzüşü, nağmeleri, davudi sesi dilfirip, cazip, tatlı idi. Meselâ boynunda mısır buğdaycı sepeti, elinde tasla sahneye çıkar; "mısırımı kavururken, dumanını savururken" kantosunu bitirdi mi localardan, sandalyelerden çiçekler, buketler, fiyongalı mektuplar atılır; şangırtı, hüngürtü, patırtıdan bina yıkılacak sanılırdı.

Peruz işveli, şiveli, marifetli, şehvetamuz, munis görünürdü. Onun için tiyatro tıklım tıklım dolardı. Tersane, topçu neferlerinden, sıkı potur üstüne kukuleteli sako giymiş hamam natırlarından, tellâklarından, hafiye efradından, mavnacı ve salapuryacılardan tutun da kalem mümeyyizlerine, on dört, on beş yaşlarındaki çocuklara varıncıya kadar bütün tenevvüat burada ahzı mevki ederlerdi.

O zaman Peruz için derlerdi ki:

— Çok kimsenin katili olmuş, çok gencin canını yakmış bir kahpedir».

Gene üstat, aynı kitabında şu vakayı anlatır:

"Bir gün oyun henüz başlamıştı. Sahneye giden yolun solunda bir oda vardı ki orada kahve, bira gibi meşrubat satılırdı. Bittabi ben buraya giremezdim; sözün doğrusu girmiye de cesaret edemezdim. Çünkü burada Galatada ün kazanmış kabadayılar, hacamatçılar (!), polisler, biraz evvel söylediğim hafiyeler, şuradan buradan getirilmiş karılar, paralı, «enayi» tutkunlar bulunurdu. Hıncahınç dolar, yer bulunmazdı.

Evet, bir gün gene bu oda böyle

Peruz'un açık saçık (!) bir resmi (Bugün bu kadar açıklık kapalılık sayılır. Peruz şimdi sağ olsaydı etlerinden utanırdı)

yükünü almıştı. İçeriden Peruz kemali havf ve telâşla fırladı. Ardısıra odanın kapısından içi dışına çıkıyormuş gibi bir boşanma göründü. Çıkanların cümlesi de korkudan yekdiğerine benzemişlerdi.

O anda acı acı bir feryat koptu. Bu feryat:

— Ah vuruldum!. Sol mememden!.. Yandım!.. diyordu.

Çıkanlardan biri de:

— Bıçakçı Petri vurdu!. diye gözler dönük, baş açık, eller dudaklar lerzedar bir halde:

— Tutun! narasiyle merdivenden kaçıyordu.

Ne dersiniz, bir dakika sonra koca tiyatroda zavallı mecruhtan başka kimse kalmadıydı. Caddeye bakabildiğim zaman yüzlerce kimsenin baş yukarıda, avakıbe intizaren birikmiş olduklarını gördüm. Nihayet bir iki polis, ellerinde tabanca olduğu halde göründüler. Bıçakçı Petri odanın camından atlamış gitmiş imiş. Diyorlardı ki:

— Komik Hamdi Efendi içeride bayılmış.

— Büyük İsmail sahnenin altına saklanmış...

— Peruz ortadan kaybolmuş.."

Peruz'un paşazadeler, mirasyedi beyler, sicilli bıçkınlar, hattâ evli barklı, akıllı uslu kişiler arasında nice meftunları, tutkunları varmış. O kadar el üstünde taşınırmış ki arabada sarsılmaması, beygirler ürküp mürküp bir kaza çıkarmaması için evinden Galataya sedye ile götürülüp getirilirmiş.

Zamanenin meşhur orkestra viyolonisti, kırmızımtırak kıvırcık saçlı Toni Grok, klârnetçi Aksaç Salih, Aktör Büyük İsmail, Udî Âfet delicesine sevdalısı imişler. Bizde ilk defa müziği sahneye tatbik edenlerden, maruf bestekâr, Mızıkai hümayunlu Binbaşı Haydar Beyin de haspaya gönül kaptırdığı, «Pembe Kız» operetini onun için bestelediği işitilmiştir.

Terlikçi esnaflığından yetişme Büyük İsmail, dildadesine kendi eliyle diktiği pabuca şarap doldurur, lıkır lıkır içermiş. Udî Âfet, yaşlılığında bile âşıkıydı. Ona mahsus olarak «Mıstık diye bağırırken fıstık gibi sesi var» diye kanto yapmıştı. Peruzu dilinden düşürmez:

— 35 yıllık küllenmiş ateş gene yerinde duroor! diye kalbini gösterip ardından:

— Kapatalım o yaprakları, şimdi bunlara karışmışız, diyerek cebindeki fotoğrafı gösterirdi.

Yan yana iki sandalyede kendisi ve madamı, arkalarında da bacak kadardan fidan boyluya kadar beş altı evlât.

Dilberler dilberinin fi tarihinde hayli sapartalar atladığı söylenirdi. Külhan takım kaç kere karga tulumba edip kırlara aşırmışlar; bir defasında budunun lop tarafından yarım okkaya yakın et parçası bile kesmişler.

Ekseri kantolarının güftesini, bestesini kendi düzerdi. Şanoda daima söyledikleri de şunlardı:

Nice feryadetmiyeyim zalim aşk senden
Yandım aman, yandım muhrik sevdadan
Ateşi hicrinle yaktın ben gibi bir biçareyi
Bir tebessümle begâm et bu dili viraneyi
Ah-ü feryadettim, perişan ahvalim
Gece gündüz ah etmekle geçer zamanım

Şamram'la karşılıklı Çoban düetosuna çıkarken başına omuzdaş harcı mor fes giyer, sırtında sırmalı camadan, belinde Trablus kuşağı:

Ayıplaman beni dostlar, yare bend oldum
Yanık pervaneler gibi derde dûş oldum

u tutturur du.

Güllü Agop'un, Fasulyaciyan'ın devirlerinde baleler, alafranga tarzda şanlar, düetolar, kuartettolar varmış, fakat kanto yokmuş. Tulûat tiyatrolarına kantoyu Peruz'un soktuğu rivayet edilir.

Sırası gelip de perde açılınca dakikalarca meydana çıkmaz, mızıka ara nağmeyi boyuna tekrarlar, nihayet nazenin ve şivekâr lûtuf ve mürüvvet ediyormuş gibi istiğna ile arzı endam ederdi. Dili Ermeniye çalmaz, kelimeleri tane tane söyler, durduğu yerde sayardı.

Muhakkak bir sebep bulup öfkelenecek; çalgı biraz acele etse "hora mı tepeceğiz?" diye çalgıcıları haşlıyacak; perdeyi çabuk indiren perdeciye "yangın mı var, sandık mı kaldıracaksın?" diye çemkirecek; bazan da daha hiddetlenerek kulisleri boylıyacak.

Kemanın solosu ile omuz titretiş ve gerdan kırışlarda; rakısta ayak atışlarda, etrafı devredişlerde vakarı, ağır ezgi fıstıki makam edayı bozmazdı.

Gelelim çeki düzenine, kıyafetine:

Başında arkaya dökülmüş, kabarık kısmının iğretiliği besbelli, koyu kestane rengine boyalı saçlar; hafif çatık kaşlarında rastık, kara gözlerinde kuyruklu sürmeler; yanağında benler. Sırtı, göğsü, kolları dekolte,diz kapaklardan dört parmak aşağıya etekli; yavru ağzı, cam göbeği, çayır yeşili, deniz mavisi, vişne çürüğü atlastan, pırıl pırıl pullarla işlemeli, yanar döner kemerli, ipek saçaklı fistan.

Gövde, kalçalar maşallahını almış; bel makamına nesne arama; vücut dört köşeleşmiş, lopik lopik. Yağ tulumundan farksız baldırlarında zakkum pembesi çoraplar; güsgüdük ayaklarında ponponlu, sırma nakışlı, ökçesiz pabuçlar...

Kocamak bilmiyen emektar, kantoyu savdıktan sonra "Pembe Kız", "Lezaizi Aşk", "Çifte Köy Düğünü" gibi şarkılı oyunlarda civan rolüne çıkar; dokuz, on perdelik komedi dramlarda Pencap hükümdarının kerimesi, bilmem hangi kontun kızı olurdu.

Garibi neresi, sirklerdeki kadın pehlivanlarla omuz öpüşen o duba gibi duducağız kara sevda çeker, gamdan gusseden helâk olurmuş. Mütemadiyen "hastayım, bitkinim, ölüyorum" ahüzarlariyle inim inim inler, eski günlerini tahassürle yadeder; sevdiklerinden hiç vefa görmediğini, pek bedbaht yaşadığını, felâkete uğradığını sayıp dökermiş.

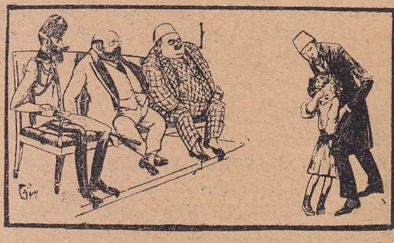
Talihsizliğinin baş sebebi de Komik Şevki.

Şevki telgrafhanede kâtip iken çok yakışıklı, sülün gibi bir delikanlı imiş. Cahillik bu ya, kodamana abayı yakıyor. Tiyatroculuğa vuruyor. Beriki de gence çılgıncasına âşık. Gel zaman git zaman gençciğez, sevgilisinin teyzezadesi Şamram'la -yani aktrisi şöhretşıar Şamram Hanımla - anlaşınca biçare Peruz, Dıral Dedenin düdüğü gibi kalıyor.

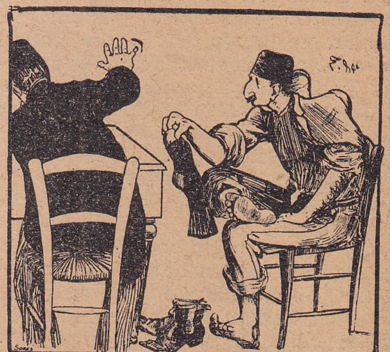
Yüreğine taş basıp, «hiç değilse yüzünü görürüm» diyerek Eğlencehanei Osmani kumpanyasına kapağı atmıştı.

Son olarak kendisini Komik Fahrinin tulûat tiyatrosunda bir komedi içinde gördüm; bünyece lâpa bir hali ve eski ihtişamiyle de taban tabana zıt bir rolü vardı. Besbelli pek sıkıntılı devreler yaşıyordu ki bu sinni visalinde gene sahneye çıkmak mecburiyetinde kalmıştı. Sene 1919 du, bir daha kendisini görmedim ve neden sonra Karaköyde bir binanın çatısında yokluk içinde öldüğünü işittim..

ESKİ KARİKATÜRLERDEN SEÇMELER

— A yavrum hürriyet, o ne ya! Öpsene paşa babalarının eteklerini! Sonra sana yaramaz derler, haşarı derler de kimse seni sevmez.

Temmuz sıcağında heyeti merkeziyenin hararetli müzakeratı esnasında

— Yoo! Beyefendi hürriyet bizde bilâ kayıttır, burada böyle şeylerle itilâf etmelisiniz.

Cem'den

Rus ihtilâlinin ilk günlerinde Petersburg (Leningrad) meydanlarında kanlı boğuşmalar

MAURİCE PALEOLOGUE

Fransız Akademisinden

ÇAR İKİNCİ NİKOLA VE AİLESİNİN SON GÜNLERİ

Çarı, karısını ve çocuklarını hile ile bir araya topladıktan sonra bolşevik komiser ve adamları birdenbire üzerlerine atılarak öldürdüler. Sonra mücevherlerini topladılar, elbiselerini soydular. Vücutlarını bıçaklarla küçük parçalar haline getirip kamyonla bir ormana götürdüler ve orada canavarca yaktılar.

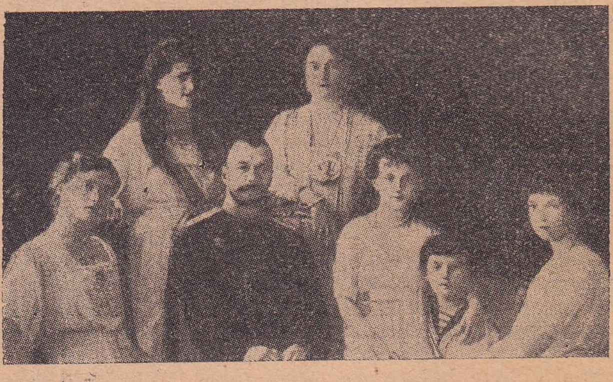
Sarayın ve hattâ aklı başında Rusların bile kerametine inandığı ahlâksız papaz Rasputin'in ölümü çarlığın kara günlerinin başlangıcı olmuştur. Rusya günden güne karışıyordu. 12 mart 1917 de ihtilâl çıktı. 15 martta hükümdar çekildi. 21 martta bütün çar ailesi Tsarskoie-Selo sarayına hapsedildi; artık onlara bundan böyle Romanov ailesi denecektir. Başkentte yangın ve kandan geçilmiyordu. Seçme muhafız erlerinin, değerli kazakların, saray polis kuvvetlerinin canı gönülden, muzaffer olan ihtilâlin kucağına atılmak için efendilerini terketmeleri, İmparatoriçe Aleksandra-Fedorovna'nın inanmak istemediği hakikati bütün çıplaklığıyle açığa vuruyordu. Zaten kendisi, şiddetli bir kızamık geçiren oğlu ve dört kızına bakmaktan harabolmuş, uykusuzluktan çökmüştü. Bu vaziyette bulunurken, hizmetkârların, sair adamlarının bütün nişanlarını, unvanlarını bırakarak ayrılmaları ümitsizliği son haddine çıkarmıştı.

Çar İkinci Nikola 21 martta başkomutanlığından çekildiği ordulara Mohilev'den şu veda mesajını gönderdi: "Son defa olarak size hitabediyorum çok sevgili askerlerim. Rusyanın tahtında adımdan ve oğlumun adından feragat ettiğimdenberi iktidar geçici hükümete intikal etmiştir. Rusyayı zafere ve kutluluğa götürmekte Tanrı yeni hükümete zahir olsun! Tanrı sizlerin de yardımcınız olsun, vatanınızı zalim bir düşmanın istilâsından korumak için kahraman askerler iki buçuk yıldan fazla bir zamandanberi, hepiniz ağır bir hizmetin yükü altında cefaya katlandınız; çok kan döküldü; muazzam gayret sarfedildi. Fakat artık Rusya ve muzaffer müttefiklerinin aynı safta bulunarak düşmanın inatçı mukavemetini tamamiyle kıracakları saat yakındır. Bu emsalsiz harb mutlak zafere kadar götürülmelidir. Şimdi kim barışı düşünüyorsa Rusyaya hainlik etmektedir. Allah hepinizin yardımcısı olsun ve zafere ulaştırsın».

Çar ailesi 26 ağustosta halkının çarlığa karşı sempatisi olan Tobolsk'a nakledilmişti. Artık çar eskisi gibi hâdisattan haber alamaz olmuştu. Fakat kasımda emin bir yerden bir havadis duydular. Sovyetler Petrograd'da geçici hükümeti devirmişlerdi. İktidar Lenin'in ellerine geçmiş oluyordu. Rusyada kan gövdeyi götürüyor, kiliseler yağma ediliyordu. Rasputin'in kehanetleri çıkmıştı: "Ben ölünce Rusya şeytanın kucağına düşecektir».

22 nisanda Moskovadan Basil Yakoblev adında bir adam geldi. Bunun sonsuz bir salâhiyeti vardı, emirlerine karşı koyanları derhal öldürtüyordu. Nikola Romanov'a, ailesini ve maiyetini dört beş gün sürecek bir yolculuğa çıkarmakla görevli olduğunu bildirdi. Fakat esasını söylemiyordu. Nikola, lâf arasında, kendisinin Almanya ile Brest-Litowsk muahedesini imzalamaktansa ellerini kesmeyi tercih edeceğini Yakoblev'e açıkça anlattı.

26 nisan sabahı saat üçte imparatoriçe ve küçük kızları Ekaterinenburg'a geldiler. 23 mayısta bütün çar ailesi Uralların bu sanayi şehrinde birleştiler. Kendilerine artık iyi muamele yapılmıyordu. Bir müddet sonra oturdukları evin komutanlığı-

Çar ve ailesi efradı

Papaz Rasputin ve Rus aristokratları

Çar ailesi mahpusken

na iki yahudi komiseri getirildi: Jakob Yurowski ve Şaya Golostçekin. Bu iki bolşevik son derece geniş yetki sahibiydiler. Evin içi dışı nezaret ve sıkı kontrol altında idi.

12 temmuza doğru komiserlerde bir heyecan görüldü. İhtilâl taraftarı olmıyan beyaz ordu, Amiral Kolçak'ın komutasında Doğu Si - biryadan ilerlemiye başlamıştı. Bir tanesi acele ile Romanov ailesinin ne yapılacağı hakkında malûmat almak için Lenin'den talimat istemiye gitti.

Mahpuslar 16 temmuz gününü her zamanki gibi geçirdiler. İmparatoriçe rahatsızdı. Saat on buçukta yatıncıya kadar İncil'den parçalar okudular.

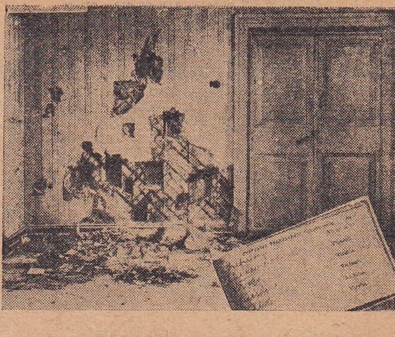
Saat bir buçukta çizme gürül - tüleri arasında birdenbire uyandılar. Açık kapının önünde Yurowski ile bir muhafız durmaktaydı :

— Kalkınız ve çabucak giyininiz. Başka yere götürüleceksiniz; çünkü beyazlar buraya yaklaşıyor.

Biraz sonra 11 kişi, giyinmiş, alt kata inmişti. Kızıl muhafızlardan bir tanesi onlara :

— Burada bekleyiniz!... Birazdan sizi almak için otomobiller gelecek, dedi ve çekildi.

İmparator, imparatoriçe, dört kızları, oğulları, Dr. Botkin ve üç hizmetkâr hiçbir şeyden şüphe etmeden beklemiye başladılar. Fakat vakit geçiyor, ses sada çıkmıyordu. İmparator, karısı ve çareviç için birer tane sandalye istedi. İki iskem - le getirdiler. Birden, anide kapı açıldı. Bolşevik komiser hızla içeri girdi.. Peşinde on kadar asker bulunuyordu. Yurowski'nin elinde bir ta - banca vardı. Bir tek kelime bile söylemeden komiser, İkinci Nikola'nın üzerine ateş ederek askerlere işareti ni verdi. Evin içini silâh sesleri doldurdu. Çığlıklar bu seslere karıştı. Yer, kan revan içinde kaldı. Facia iki dakika bile sürmemişti. Son çarın ve ailesinin son dakikaları bu kadar feci oldu. 16 ve 17 temmuz 1918

Çar ailesinin öldürüldüğü yerde kurşunların tahribatı

günü, çarlığın sonunu çizen hâdise kısa bir zaman içinde başlayıp böyle bitmiştir.

On bir kişinin kül haline getirilip yokedilmesi bu birinci işten çok daha fazla zor olmuştur: Mücevherlerini topladılar, elbiselerini çıkardılar, büyük bıçaklarla vücutları lime lime parçaladılar... Bir kamyona doldurarak Koptiaki ormanına götürüp terkedilmiş bir maden kuyusuna attılar... Bütün bunlar ve daha sonra yapılan işler, bilinen bütün feci ölüm şekillerini gölgede bırakmıştır.

Üzerlerine 90 kilo asit sülfürik dökerek kemik ve etlerin erimesini temin etmiye çalıştılar. Son olarak da 200 litre petrol döküp ateşlediler...

★

Âdeta inanılmıyacak gibi...

★

Orta Zamanın ilk devirlerinde, kendilerini Allahın emrine vermiş olanlar yıkanmayı bir zevk addettikleri için yıkan - mazlardı. Azizlerden Elisabeth ömründe hiç yıkanmadığı için etrafına öyle bir koku neşretmiye başlamıştı ki, civarında bulunanlar nihayet tahammül edemiyerek onu banyo etmiye ikna ettiler. Mamafih bundan bir şey çıkmadı. Çünkü mukaddes kadın suya temas eder etmez dışarı fırladı ve işlediği günah - tan dolayı tövbeye başladı.

Halbuki din ile alâkası olmı - yan tabakalarda temizlik biraz daha fazla idi. Bilhassa köylüler pek çok yıkanırlardı. Şövalye - ler de sık sık yıkanırlardı ve kendilerine bu esnada kadınlar hizmet ederdi. Heidelberg Ü - niversitesi kütüphanesinde "Ma nesse el yazısı" tâbir olunan kitaptaki bir minyatür böyle bir sahneyi gösterir. Mamafih bugün bile İskandinavyada bu hizmet kadınlara mahsustur.

* Eski devirlerde sair halkın yıkanması sadece el ve yüze münhasırdı. Lavabo bilinmiyordu. 1729 senesinde neşredilen "Ev Kadını Lûgati" leğen ibrikten bahsetmekte ise de lavabo - nun ismini anmamaktadır. İb - rikten avuca biraz su dökülür ve bu su ile de yüz şöyle bir ıslatılırdı. Bilhassa firengi hastalığı Avrupaya Onaltıncı Asırda yayılmıya başlamış ve bu yüz - den umumi hamamlar kapatılmıştı. Ondan sonra temizliğin de arkası pek o kadar kovalanmamıştır.

* Alman imparatoru Üçüncü Fredrik 1485 senesinde Tuttlingen şehrini ziyaret etmek iste - mişti. Fakat daha şehrin içine girerken, atiyle beraber çamura gömüldü ve şehrin içindeki caddeler daha pis olduğundan ziyaretten vazgeçti ve geri dönmek zorunda kaldı.

O zamanki Alman şehirlerinin sokaklarında domuzlar serbesçe gezerdi. Berlinde bu hal 1681 e kadar devam etti ve sonra menedildi.

* 1185 senesinde bir gün Fransa kıralı Philipp August sarayının penceresinde oturu - yordu.

Bu sırada bir araba geçti ve sokağın çamurunu karıştırdı. Bu yüzden etrafa öyle bir koku yayıldı ki, kıral, şehrin pis havasına alışık olduğu halde bayıldı. Bunun üzerine birkaç mühim caddeye kaldırım döşenmesini emretti.

*1679 senesine kadar Paris şehri ahalisi gece ve gündüz pencerelerden sokağa her türlü pislik, idrar ve süprüntü atar - lardı. Bunu yapmıyanlar, evlerinde abdestaneleri bulunan zenginlerdi ve bu abdestane bahçedeki bir çukurdan ibaretti.

* Sonraları sokakların kirle - tilmemesi emredildiği için bunu müteakip birkaç asır daha pislikler sokağa dökülmedi, fakat o zamanki Parisin pazar meydanı olan "Place Maubert" e kadar götürülerek oraya bı - rakıldı. Bunun için bu pazar meydanının taaffünü dayanıl - maz hale gelmişti.

İSTANBULDA
Odun ve kömür meselesi

★

Tarihçi merhum Ahmet Refik'in «Eski İstanbul» adlı eserinden aldığımız aşağıki satırlar bugün dahi lezzetle okunur parçalardandır.

★

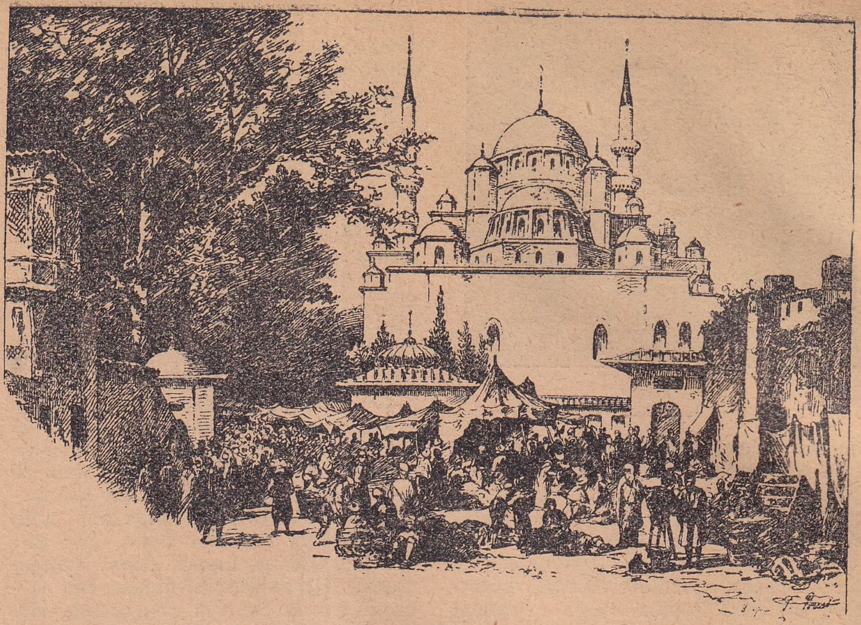
Onsekizinci Yüzyıl başında, saraya verilen odun mühim bir yekûna baliğ olurdu. Kanuni Sultan Süleyman zamanında «Darüssaade» ve «matbahı âmire» maslahatı için «her yıl Iznikmid (İzmit) kadılığından yirmi bin vezne ve Ylakova (Yalova) kadılığından dokuz bin vezne ve Gebze kadılığından iki bin vezne» odun gelirdi. Ayrıca iki bin vezne kadar da meşe yollanırdı. Bir vezne üç bin altı yüz dirhemdi. Her kadılık bu odunu vaktinde kestirir, sahile indirtir, «odun maslahatı için» gelen gemilere yükletirdi. Odunların bir iki ay içinde gelmesi elzem olduğu gibi, kimseye de verilmezdi. Her vezne için iki buçuk akçe fiyat takdir olunmuştu. Kadılar bu akçeleri odun kesip indiren rençperlere dağıtırlardı.

Şu halde her sene, yalnız harem ile mutbak için sarfedilen odun, otuz üç bin vezne idi. Saraya mahsus olan bu otuz üç bin vezne odundan paşalar, beylerbeyleri, kapı ağaları bir vezne bile alamazlardı. Onlar da ahali gibi, odunu, odun satan kimselerden alırlardı. Yalnız, mucibi memnuniyet bir nokta vardı: «Beyliğe alınan ve sair halk için satılan odun» un fiyatı birdi. Odunun veznesi saray için de, ahali için de iki buçuk akçe idi. Veznenin, İstanbul veznesi olması meşruttu. Hattâ saraya gelecek odunlar için İzmit, Yalova ve Gebze iskelelerine İstanbul veznesi gönderilir, İstanbulâ gelecek odunlar o vezne ile tartılırlardı.

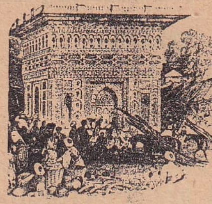
Hariçten şehre gelecek odundan resim alınırdı. Bu resim de çok bir şey değildi. Sultan Süleymanın «Kanunname-i Âli Osman» ı bu meseleyi tasrih ediyor: «Ve eşek yükü odun kaleye girse, kapıcı resim bir odun ala». Fatihin kanunu, bu bir odunun nereye sarfedileceğini de tasrih ediyor: «Şehirden gelüp giden beğ kuluna (madde 14)». Memleket dahilinden gelen odundan da araba başına bir akçe alınırdı.

Beylik odunların haricinde, ahali dağlardan ve ormanlardan odun kesebilirlerdi. Bunları «kim dilerse düşüre. Anundur». Eğer başka biri tarafından korunmuş ve yetiştirilmişse, ona ancak sahibi tasarruf eder, başkası kesemezdi.

İstanbulda odunun veznesi, vakıâ umum için, iki buçuk akçe idi; fakat bu iki buçuk akçe narh, ancak saraya münhasır kalırdı. Ahali, odunu gene on dört, on beş akçeye alırdı. Odun tacirleri odunu İstanbula getirdiler mi, derhal «ekâbir

âdemisi namına» acemi oğlanlar kayıkları karşılarlardı. Bazan iskelelerde gemilere girerler, odunu tacirlerden çekisini on akçeye alırlar, şehirde on beş akçeye satarlardı. Bazan tacirler de onlarla ortak olurlar, parayı aralarında taksim ederlerdi. Odun tacirleri, bu halden bizar olurlar, «meclisi şer» e, İstanbul kadılığına müracaat ederlerdi. Kadı, meseleyi divana yazar, neticede çekisi iki buçuk akçeye alınan odunun on akçeye satılmasına karar verilirdi. Keza, odun hamallarının taşıma ücretleri de tâyin edilirdi. Her gemiden dört ilâ altı akçe navlun alınırdı.

Üçüncü Sultan Murat zamanında, en çok odun gelen yerler Yalakabat, Mihalıç, Şile, Kandırı, Aydıncık, Biga, Karadeniz ve Rumeli yalılarıydı.

İstanbul'da odun sıkıntısı daima mevcuttu. Yangınlar çoğaldıkça kereste fiyatı artar, o zaman kayıklar İstanbula odun getirmezler, mütemadiyen kereste taşırlardı. Buna mâni olmak için, Çöplük iskelesinde olan Ahtabolu gemileri ile Ahtaboluda bulunan kayıkların kereste taşımaları menedilir, kasımdan evvel her kayığın ikişer sefer odun getirmesi temin olunurdu.

Bazan odunları iskelelere yığarlar, daha pahalı satmak için fırsat beklerlerdi. Divandan mahallî kadılara mütemadiyen hükümler yazılır, fakat hiçbir tesiri görülmezdi.

* * *

Kömür meselesine gelince: Kömür en ziyade Haslar kazasına tabi Terkos, Midye ve Çilingoz'dan gelirdi. Buralarda yakılan kömürleri, iskelelerdeki sermayeciler kömürcülerden yüz yirmi okkasını elli akçeye alırlar, onlar da mahzen sahiplerine altmış akçeye satarlardı. İstanbula gelinceye kadar mahzen sahipleri otuzar akçe navlun verirlerdi. Bu sebepten dermahzen ettikleri kömürün her yirmi okkası kantar ve hamal ücreti dahil olmamak üzere, kendilerine doksan akçeye mal olurdu.

Kömürcüler buna on akçe faiz zammederek «ruzi hızırdan ruzi kasıma değin pâk ve halis ve taşsız ve kumsuz kömürün» okkasını bir akçeye, ruzi kasımdan ruzi hızıra kadar yüz okkasını yüz yirmi akçeye satarlardı. Fakat bunlardan bâzıları kayıklardan aldıkları kömürü Ayastefanos (Yeşilköy) ta vesair mahallerde mahzenlere yığarlar, sonra develere yükletip «Istranca kömürüdür deyu» satarlardı.

Ah bu esnaf!

★

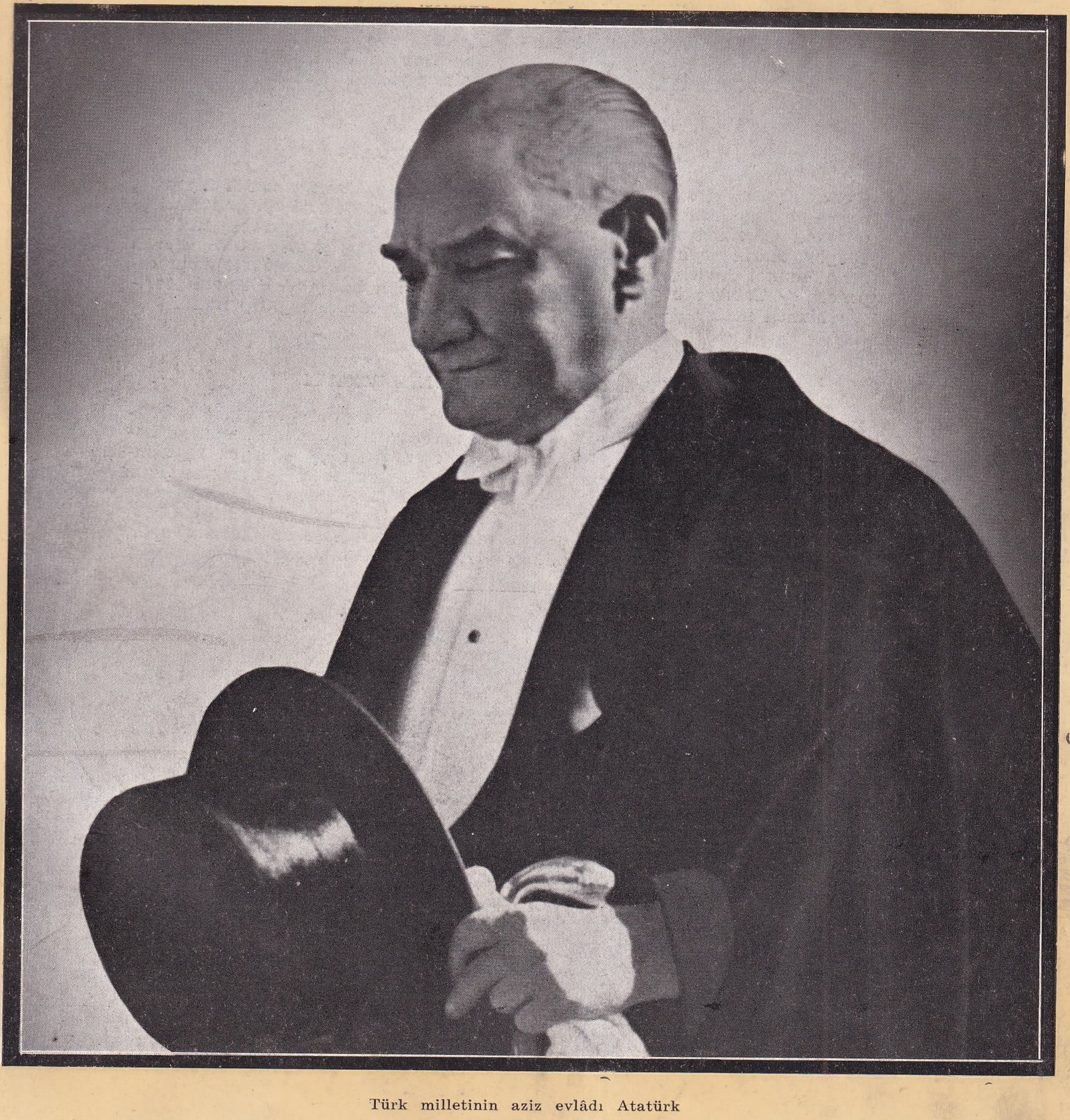
Kadılar hukuk tevzii ile mükellef oldukları gibi idare, belediye, asayiş ve inzıbata da bakarlardı. Belediye işleriyle doğruca meşgul olanlara ise muhtesip derlerdi. Kadılar bu gibi hafif işlerle meşgul olmazlardı ve muhtesipler onların âdeta icra memurları gibi idi. Kadı, delil ve ispat ile hüküm verdiği halde muhtesipler örfî ve idari surette hükmedebilirlerdi. Fakat gene de esnafla başa çıkamazlardı.

★

Fatih Sultan Mehmedi İstanbula girişte Ayasofya önünde tasvir eden bu muhteşem ve fakat tamamlanmamış tablo bir Avrupalı ressamındır. Kıymetli ressam Münif Fehim tarafından kopya edilen bu tablonun aslı askerî müzededir

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Türk milletinin aziz evlâdı Atatürk

SERİ 2 ★ SAYI 6 ★ 1 ARALIK 1949

BU SAYIMIZDA

(AMERİKANIN KEŞFİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(BAKİ); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(DORİA, ANDREA); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(EMANATI MUKADDESE = Yazan: Tahsin Öz); Müzelerimizi süsliyen dinî eserlerden.

(GÖVSA, İBRAHİM ALÂETTİN = Yazan: Hüsamettin Bozok); Acı ve zamansız ölümü münasebetiyle.

(KORYÜREK, ENİS BEHİÇ = Yazan: Ali Hüseyin); Ölümü münasebetiyle.

(POE, EDGAR ALLAN = Yazan: H. Sepetçioğlu); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(SUNUSİLER VE BERKA DEVLETİ = Yazan: Hikmet Bil); Yeni kuruluşu münasebetiyle.

(SÜVEYŞ KANALI); Açılışının yıl dönümü münasebetiyle.

(TANZİMAT); Yüz onuncu yıl dönümü münasebetiyle.

(ZEKİ MEHMET AĞA, TANBURİ = Yazan: Sinan Elbir); Türk musikisi üstatlarını tanıtmak maksadiyle.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: F. Durmaz); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Osmanlılarda esir ve cariye ticareti ★ Charlotte Corday, zalim Marat'yı neden ve nasıl öldürdü ★ Hırkai saadet ★ Dünyanın en büyük elmasları ★ Osmanlı papazı Osman ★ İstanbulda ekmek ve yağ meselesi ★ Trablus, Bingazi Harbi ve büyük kahramanlar ★ Eski sarhoş şairler ve bunlardan bir nümune: Andelip ★ Lady Hamilton ve Nelson ★ Clemenceau'nun esprileri ★ Tarihin büyük deniz faciası: Titanic'in batışı ★ Osmanlı tarihinden notlar ★ Hıristiyanlık eşyasına dair tarihten garip notlar

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Batı Almanya devletinin kuruluşu ★ Almanyanın yeni peygamberi Gröning ★ Grafikler ve aşk ★ Yeni bir ilim doğuyor ★ Çocuklarınıza ne kadar yabancı kalacaksınız? ★ İsveç, ışık memleketi ★ Cemiyet hayatındaki yeriniz ★ Pariste bir ay bekâr kalan elli bin koca ★ Siz olsaydınız ne yapardınız? ★ Giuliano'nun hikâyesi ★ Hobby nedir? ★ Apandisit ameliyatında bir rekor ★ Arkadaşlarınız sizi seviyorlar mı? ★ Greta Garbo ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, kültür ve güzel sanatlar olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

Atom bombası ★ Ekber Şah ★ Hattatlarımız ★ Mikroplar ★ John Milton ★ Ridaniye Meydan Muharebesi ve Mısır'ın fethi ★ Su damlacığında hayat mücadelesi ★ Richard Strauss ★ Muhteşem Hakan Fatih Sultan Mehmet ★ Fatih Hazretleri ne yerdi? ★ Victor Hugo'nun sevgilisi ★ Don ile Volga arasında Türk kanalı ★ Eski ve yeni Türklerde bahçe sanatı ★ Balkan Harbi ★ Bir vazife kurbanı ★ Manav güzeli Yusuf ★ Peruz ★ Çar İkinci Nikola'nın son günleri ★ İstanbulda odun ve kömür meselesi ★ İngiliz lirasının düşürülüşü ★ Vasili Stalin ★ Palomar teleskopu ★ İhtiyar Rodney Bismarck'ı nasıl batırdı ★ Güney denizi adalarında ★ Hürriyet heykeli ★ Erkekleri avlamanın altı usulü ★ Holliwood'un sekiz büyük firması ★ Dünyadan çeşitli haberler

ER:

Aylık Ansiklopedi

Neşriyat hayatına yeni bir istikamet veren AYLIK ANSİKLOPEDİ, temmuz başında çıkan ilk sayısı ile Türk mecmuacılığında inkılâp denecek bir mükemmeliyete ulaşmıştır. Kuşe kâğıdına basılan nefis bir kapak içinde bulunan bu e-

T a k d i r l e r

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisi hakkında basınımızda çıkan tenkid ve tahlil yazılarından yaptığımız iktibaslara bu sayımızda son veriyoruz. Gelecek sayıda okuyucularımızın göstermiş oldukları iltifatlardan örnekler nakline başlıyacağız.

10 temmuz 1949 tarihli "Cumhuriyet" te "Hem Nalına Hem Mıhına" sütununda Abidin Dav'er'den:

«Server İskit arkadaşımız, Garp
irfan dünyasının büyük tâbileri ve
yayınevleri gibi çalışmayı şiar e-
dinmiştir. «Aylık Ansiklopedi», «Re-
simli Yeni Lûgat» sayın arkadaşımı-
zın adını, irfan ve yayın hayatımı-
za ansiklopedi mütehassısı, hattâ
babası olarak geçirmiştir. O «Aylık
Ansiklopedi» yi neşre başladıktan
sonradır ki memleketimizde bu çe-
şit mevkut ansiklopedik yayınlar
çoğaldı; fakat pek azı tutunabildi.

«Server İskit 5 yıl müddetle büyük
intizam ve başarı ile yayınladığı
«Aylık Ansiklopedi» ye bu aydan iti-
baren yeni bir sekil verdi.

«Kıymetli arkadaşımız Server İs-
kiti Aylık Ansiklopedisine verdiği
yeni şekilden dolayı tebrik ve tak-
dir ederken okuyucularımıza da bu
faydalı eseri tavsiye eder ve «ma-
rifet iltifata tabidir» sözünü hatır-
latırız».

16 temmuz 1949 tarihli "Akşam" da Vâ-Nû'dan:

«Bir ay zarfında çıkan telif ve tercüme kitap, mecmua, gazete, broşür, magazin vesair matbu eserler, masanızın üzerinde toplanıyor mu? Ve siz, bunları, ciddî, müşkülpesent bir mümeyyiz gibi imtihandan geçiriyor musunuz? Eğer vaziyet böylevse, sanırım, ekserisini sınıfta «çaktırıyorsunuz» dur. Çoğunluk 1, 2 yahut haydi haydi 3 numara alıyorlardır. Yallah sepete...

«Hele şöyle, «kütüphane yapayım, birkaç kere okumak üzere saklıyayım» dedirtecek ne kadar eserimiz çıkmakta?... «vatağımın baş ucunda dursun. Bu gece gözden geçiririm!» hevesini uyandıranlar bile az...

«Gece arkadaşı ve kütüphane ziyneti olacak neşriyatı bize veren tâbiler arasında Server İskit dostumuzu bir kere daha iftiharla zikretmek istiyorum. «Aylık Ansiklopedi» nin evvelki nüshalara kıyasla çok daha tekâmül etmiş; ayrıca bir de tarihî kısımla bezenmiş «2 nci seri 1 inci sayı» sı elime geçti. Hem mecmuacılığı, hem de ansiklopediciliği telif etmiş bu güzel dergiyi, el birliğiyle daha fazla tekâmül ettirirsek, türkçe neşriyatın seviyesini yükseltmiş sayılırız. Türk kariine düşen vazife, bu ansiklopediye bir kere göz atmaktır. Alır almaz tiryakisi olacağına eminim».

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları: Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Klişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter: **Hüsamettin Bozok**

Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle) : **Oktay Akbal, Özdemir Asaf, Tuna Baltacıoğlu, Hikmet Bil, Hüsamettin Bozok, F. Durmaz, Hasan Âli Ediz, Sinan Elbir, Mehmet Enis, Mehmet Fuat, Ali Hüseyin, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Reşat Ekrem Koçu, Ali Mayakon, Behçet Necatigil, Tahsin Öz, Sadun Galip Savcı, H. Sepetçioğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız: **A. Arad, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

KÜÇÜK

Batı Müziği ANSİKLOPEDİSİ

Bu sayıdan itibaren Faruk Yener'in son eserini ilâve olarak vermiye başlıyoruz. Arkadaşımız, bu eseriyle sık sık müracaat edilen ve el altında bulunması zaruri kitaplardan birini daha meydana getirmiştir. «Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi» yalnız radyo makinelerimizin ayrılmaz bir parçası ve kütüphanemizin süsü olmakla kalmıyacaktır; lise ve orta okullardaki müzik derslerinde çocuklarımıza kuvvetli yegâne yardımcıdır. Zira bu mahiyette bir eser henüz dilimizde mevcut değildir.

O k u y u c u l a r ı m ı z a

Y e n i i l â v e m i z : «Aylık Ansiklopedi» bu sayısiyle birlikte, vaadetmiş olduğu «Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi» ni forma forma ilâve olarak vermiye başladı. Müzik edebiyatına dair değerli tetkikleriyle tanınmış olan arkadaşımız Faruk Yener'in bu eseri, tahminimize göre 7 - 8 ayda tamamlanacaktır. Batı kültüriyle yetişen bir insan için Batı müziğinden anlamamak ve onun ıstılahlarını bilmemek bir eksikliktir. İlâvemizin okuyucularımız tarafından alâka göreceğine şüphe etmiyoruz.

Yapmış olduğumuz yeniliklerle yalnız okuyucularımızın bize olan sempatilerini artırmış olmadık, okuyucularımızın miktarını artırarak yeni kazançlar elde ettik. Okuyucularımızın alâkasına olan şükran borcumuzu ödiyebilmek için elden gelen gayreti fazlasiyle sarfetmiye çalışıyoruz. Artan okuyucu miktariyle birlikte kalitemizi daha da mükemmelleştireceğimize şüphe yoktur. Ricamız, «Aylık Ansiklopedi» yi henüz görmiyenlere göstermeniz ve bize yeni arkadaşlar temin etmenizdir.

A b o n e l e r i m i z e h e d i y e l e r : Yayınlarımızdan her hangi birine abone bulunan okuyucularımıza, bir kompliman olmak üzere, tarihî tablomuzu yarı fiyata, yani iki buçuk liraya vermiye devam ediyoruz.

Ö r n e k s a y ı : Henüz yeni şeklimizi görmiyenlere de kendimizi tanıtmayı ve bunun için bir tetkik imkânı vermeyi düşündük. Bir "örnek sayı" kuponunu keserek henüz "Aylık Ansiklopedi" yi görmemiş bir arkadaş adresi bildirenlere bir sayı yollamıya da devam ediyoruz. Okuyucularımıza örnek sayı kuponunun yalnız bir ay için muteber olduğunu ayrıca hatırlatırız.

K i t a p s e r v i s i m i z : Taşrada bulunan okuyucularımızın istedikleri kitapları yollamıya da devam ediyoruz. Bunun için kitap bedellerinin ve cevap için on beş kuruşluk pulun behemehal yollanması lâzımdır.

B u i l â v e m i z : Bâzı okuyucularımız sarı kâğıda basılan ilâvelerimizin de, yıl sonunda cilt yapılırken atılmamasını istiyorlar. Onları bu isteklerinde tamamiyle haklı buluyoruz. Zira burası okuyucularımızla olan münasebetlerimizin canlı bir tarihi haline gelmiştir. Muhaberelerimiz, bilmecelerimiz, eğlencelerimiz bu sayfalarda yer almıştır. Onlar, aradan zaman geçince, zevkle okunacak bir kısım haline gelecektir. Bu hususu bize soran okuyucularımızın artık endişe etmelerine mahal yoktur.

Aylık Ansiklopedi

İbrahim Alâettin Gövsa'yı Kaybettik

İbrahim Alâettin Gövsa 29 ekim 1949 cumartesi günü Ankaradaki evinde bir kalb sektesinden âni olarak hayata gözlerini yumdu. Onun bu vakitsiz ölümü yalnız bizleri, yakın dostlarını müteellim etmekle kalmadı, bütün yurtta derin bir teessür uyandırdı. Bu acı, iki ana mihrak etrafında toplanıyor. Bir kere, İbrahim Alâettin Gövsa, bir öğretmen ve bir idareci olarak binlerce talebe yetiştirmiş, bir o kadar genç adama da ilerleme yollarını göstermişti. Fakat İbrahim Alâettin Gövsa'nın memleket kültürüne olan hizmeti bu kadarla da kalmıyor. Kırk yılı mütecaviz meslek hayatı dışında binlerce makale, birçok kitap kaleme almış, ansiklopedik yayınlariyle de her yaş ve seviyedeki okuyucuyu bilginin ışığına doğru koşturmuştur.

İbrahim Alâettin Gövsa, yetiştirdiği binlerce talebeden birçoğunu, bugün memleketin en yüksek mevkilerinde vazife almış gören mesut bir adam örneğidir. Emeklerinin diğer bir mânevi kazancı da, okuyucularından gördüğü alâka ve hemen her gün aldığı birçok okuyucu mektuplarındadır. Bunlar onun, münevver Türk gençliğinin kalbinde yer etmiş olduğuna güzel birer delildir.

Herkesten hürmet ve sevgi gören ve bunu, kendi fikrî faaliyeti için bir ilham kaynağı yapmasını bilen İbrahim Alâettin Gövsa, ne yazık ki en büyük eseri «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» nin tamamlanışını görmeden, aramızdan ayrılmıştır. Aziz üstadın eserini yarıda bırakmayı memleket kültürü karşısında bir suç sayıyor ve onun kaldığı yerden, eserine aynı ölçü ve aynı ruhla devam etmeyi kendimize bir borç biliyoruz.

Bu eseri tamamlamak için gece gündüz gayret eden üstadın aziz hâtırasını böylelikle şadedeceği bu nâçiz hizmetimizden dolayı büyük sevinç duyacağız.

«Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi», İbrahim Alâettin Gövsa'nın bıraktığı yerden devam edebilmek için Server R. İskit ve Sadun Galip Savcı'nın sekreterliği altında şu zevattan mürekkep bir redaksiyon heyeti kurulmuştur: Prof. Celâl Esat Arseven, Prof. Besim Darkot, Yüksek Kimya Mühendisi Mehmet Ali Kâğıtçı, Mehmet Zeki Pakalın ve Hakkı Tarık Us ve diğer pek çok mütehassıs zevat.

Heyet, üstat Gövsa'nın elimizde bulunan müsveddelerinden sonrasını hazırlayıp ikmal için çalışmalarına başlamıştır. Bu aralık ayının ortalarında 33 üncü fasikülümüzü neşredip ve ondan sonra da her ay muntazaman bir fasikül neşretmek suretiyle yayınlarımıza devam edeceğiz.

«ıskit Yayınevi» nin esaslı aile uzvu olan aziz üstadın vefatı üzerine aldığımız bine yakın taziye mektubuna teşekkür ederiz.

Gövsa'nın Türk bayrağına sarılı tabutu eller üstünde

Mükâfatlı yeni Bilmecemiz

?

Hangisi peşin farketti?

Üç arkadaş bir kayıkla gezmiye çıkmışlar. Bunlardan biri sağır, biri kör, üçüncüsü de hem sağır hem körmüş. Kayık sahilden bir hayli açılmış. Derken sahilde bulunanlardan biri tüfekle bir el ateş etmiş. Sağır tüfeğin ateşini görmüş. Kör sesini duymuş. Hem sağır hem kör olan da bu sırada uyuyormuş, o da uyanmış; çünkü tüfekten çıkan mermi adamcağızın burnunu sıyırmış. Acaba bu üç kişiden hangisi ilk önce tüfeğin ateş edilişinin farkına varmıştır?

Bu bilmecenin hal şeklini çok kısa bir şekilde ve bilmece kuponu ile birlikte bildiren okuyucularımız arasında kur'a çekeceğiz. Birinciye beş ciltlik tam bir "Aylık Ansiklopedi" koleksiyonu, ikinciye "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi" nin ilk iki cildi, üçüncüye de tarihî şaheser tablolardan bir çift hediye edeceğiz. Müsabakaya katılma müddeti 10 ocak 1950 tarihine kadardır. Bu müddetten sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecek ve neticeler 1 şubat 1950 de çıkacak sekizinci sayımızda ilân edilecektir.

* * *

Dördüncü sayımızdaki BİLMECEMİZİ halledenler

Dördüncü sayımızdaki, bir öğretmenin sınıfta, üç çocuğun alnına çizdiği işaretlerin rengini tâyine dair olan bilmecemiz, tahmin ettiğimiz gibi, okuyucularımız arasında büyük alâka uyandırmıştır. Ancak cevap verenlerden bir kısmı, çocuklardan her hangi birinin, karşısındaki iki öğrencinin birden alnında yeşil işaret görünce el kaldıracağını zannederek yanlış neticeye varmışlardır. Halbuki bu sayın okuyucumuzun da, şimdi takdir edeceği gibi mesele çok basittir:

Alnındaki işaretin yeşil olduğunu anlıyan çocuk şöyle düşünmüştür: Eğer alnımda beyaz işaret olsaydı, Mehmet, hemen elini indirecekti. Zira, Hüseyinin, onun alnındaki yeşil işaret yüzünden elini kaldırdığını anlıyacaktı. Halbuki Mehmet elini indirmediğine göre, Hüseyinin, kendisi için mi, yoksa benim için mi elini kaldırdığını kestirememiştir. Şu halde benim alnımdaki işaret beyaz değil, yeşildir.

Çektiğimiz kur'a neticeleri şudur: 1 - Antalyadan Turhan Kuşer (Bir takım ciltli Aylık Ansiklopedi koleksiyonu); 2 - Malatya'dan Ali İlpars (İki cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); 3 - İstanbul Kadıköyden Sabri Çayhan (Bir tarihî tablo). Taşradaki okuyucularımızın hediyeleri gönderilmiştir. İstanbuldakinin bize müracaatini rica ederiz.

Türkiye Cumhuriyeti Arması

MÜSABAKAMIZ
sona erdi

★

Uzun müddettenberi şartlarını memleket ölçüsünde ilân ettiğimiz müsabakamız 15 kasım 1949 tarihinde sona ermiştir. Bu tarihe kadar elimize geçen proje ve teklifleri tarihçi ve güzel sanatlar mensubu zevattan mürekkep bir jüriye sunmuş bulunuyoruz. Jüri heyeti, soyadlarının alfabe sırasiyle şu kimselerden teşekkül etmiştir : Güzel Sanatlar Akademisi profesörlerinden Celâl Esat Arseven, Resim ve Heykel Müzesi Müdürü Ressam Halil Dikmen, Ressam Münif Fehim, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz, Deniz Müzesi Müdürü Halûk Y. Şehsüvaroğlu ve muharrir Feridun Fazıl Tülbentçi.

Müsabakamızın, birçok okuyucular tarafından da merakla beklenen neticesini gelecek ay yedinci sayımızda ilân edeceğiz.

★

Geçen sayımızdaki
BİLMECEMİZ

Beşinci sayımızda neşrettiğimiz ve bir zekâ oyunu olan bilmecemiz okuyucularımız arasında pek alâka görmüştür. Bu bilmeceye katılma müddeti 10 aralık 1949 da bitmektedir. Bundan sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecektir. Gelen cevaplar tasnif edilerek doğru halledenler arasında kur'a çekilecek ve netice gelecek yedinci sayımızda ilân edilecektir.

★

Zekâ oyununun halli

Geçen sayımızda bildirdiğimiz düşündürücü zekâ oyununun hal şekli:

Hazırladığınız renkli kâğıtları veya fişleri şu şekilde hareket ettiriniz : 1 - Maviyi A dan F ye. 2 - Kırmızıyı C den B ye, oradan transit A ya. 3 - Maviyi E den B ye, oradan transit C ye. 4 - Maviyi F den E ye, oradan transit B ye. 5 - Kırmızıyı D den E ye. 6 - Maviyi B den D ye.

ÖRNEK SAYI KUPONU: 4
1 Aralık 1949
31 aralığa kadar muteberdir.

BİLMECE KUPONU
No. 5
1 Aralık 1949

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Birinci seri koleksiyonları taksitle satışta

Öğretmen ve öğrencilere yaptığımız kolaylıkları bütün okuyucularımıza göstereceğiz.

Aldığımız birçok müracaat mektuplarını göz önünde bulundurarak 1 aralıktan itibaren, öğretmen ve öğrencilere gösterdiğimiz kolaylıkları bütün müracaat sahiplerine göstereceğiz. 60 fasikülden ibaret birinci serinin tam takımı ciltsiz olarak 60 liradır. Bunun 10 lirasını peşin olarak gönderen ve matbu borç senedini isteyip doldurarak iade eden her okuyucumuza bütün koleksiyonu hemen taahhütlü olarak posta ile göndereceğiz. (Ancak bu şekilde taksitle satışlarda 1 lira posta ile sevk masrafı da alana aittir). Geri kalan 50 lira ayda beşer liralık taksitlerle on ayda ödenebilir. Bu şekilde satışlarda her müracaat sahibi için bir cari hesap açacak ve her ay aldığımız taksit paralarını oraya kaydederek onuncu ayda borç hesabını kapatacağız. Ciltsiz takımları ciltli olarak almak istiyenler peşin gönderecekleri 11 liraya ilâveten 22,5 lira ciltleme bedelini de ilâve etmelidirler.

★

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinemedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktar da gönderelim. Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır

★

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orjinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

Türkiye Garanti Bankası A. O.

Yılbaşı ikramiyeleri:

10 adet 1000 Liralık
10 adet 500 Liralık
20 adet 250 Liralık
40 adet 100 Liralık

Ve DAHA MUHTELİF PARA İKRAMİYELERİ

15 ARALIK 1949

1) Gününe kadar tasarruf hesabınıza yatıracağınız her

100 Lira

için ayrı bir numara alarak keşideye katılırsınız.

2) 15/12/949 hesabınızda mevcut eski mevduat keza keşideye girer

Banka Şube ve Ajansları

İstanbul, Galata Bankalar caddesi 27/27	Telf: 44666/5
Çemberlitaş, Çarşıkapı, Yeniçeriler caddesi 61	Telf: 25283
Küçükpazar, Küçükpazar caddesi 58	Telf: 25328
Kadıköy, Söğütlüçeşme caddesi 113/1	Telf: 60921
Beykoz, Fevzipaşa caddesi 112	Telf: 30/29

SÜRPRİZLERLE DOLU

1950 SENESİ İKRAMİYE PLÂNINI BEKLEYİNİZ

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

TÜRKİYE İŞ BANKASI

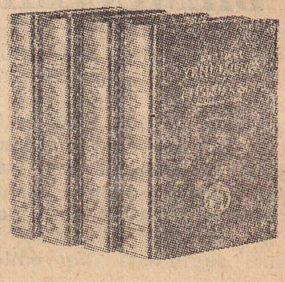
KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1949 İkramiye Plânı

5 EV (Ankarada ve İstanbulda)
5 ARSA (" ")
1 10.000 Liralık
2 5.000 "
4 Tahsil sigortası beheri 4.000 L
4 Hayat sigortası beheri 4.000 L
4 Cihaz sigortası beheri 3.000 L

4	2.500	L.	150	100 L.
15	1.000	"	200	50 "
25	500	"	500	20 "
60	200	"	200	10 "

Çekilişler: 1 mart, 21 nisan (yalnız çocuk hesapları için), 1 haziran, 25 ağustos, 1 kasım (yalnız kadın hesapları için), 1 aralık tarihlerinde yapılır.

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. İbrahim Alâettin Gövsa tarafından yazılan

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması gerekli bir eserdir.

★

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk iki cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır.

İSKİT YAYINEVİ

Bugün Batı Almanya'da iktidarda bulunan Hıristiyan Demokrat Partisi başkanı ve başbakan Konrad Adenauer (solda) Nazi rejiminin en bellibaşlı düşmanlarındandır. Bugünkü Batı Almanya devletinin vazifelerinden bir tanesi de Alman halkının istediklerini Müttefik İşgal Komisyonuna anlatmak ve bu istekleri münakaşa etmektir. Bu

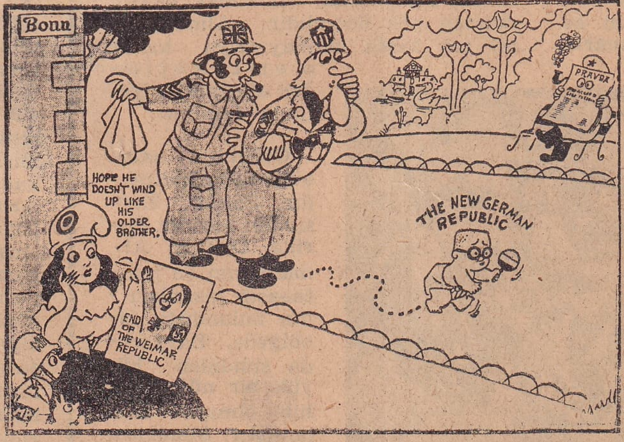
idarenin iki kuvvetli şahsiyeti Cumhurbaşkanı Heusse ve Başbakan Adenauer seçimlerden sonra birbirlerini tebrik ederlerken. Seçimlerde ikinci gelen Sosyalist Partisi bugün Batı Alman Meclisinde yekûnu yüz elliyi aşan temsilci bulundurmaktadır. Sağda bu partinin başkanı Schumacher'i görüyorsunuz

BATI ALMANYA DEVLETİNİN KURULUŞU

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi, Avrupa siyasi muvazenesinin tekrar teessüsü için kâfi gelmedi. Onu takibeden sayısız konferans ve toplantılar da gene maksadı temin edemedi. Avrupa kıtasının siyasi muvazenesi için bir Almanyanın mevcudiyetini şart koşanlar onun toprakları üzerinde Avrupalı sayılamıyacak iki büyük devletin rekabetine şahidoluyorlardı: Amerika ve Sovyetler Birliği. Harbden yeni çıkmış Alman halkı, henüz dumanları tüten harabeler üzerinde siyasi birlikten daha elzem şeyler için mücadele ediyordu: Ekmek ve kömür. Amerikalıların başardığı hava köprüsü, yalnız muhasarada kalan Berlin ile Londrayı değil, aynı zamanda Almanyanın harb sonrası hayatında iki devreyi birbirine bağladı. İlk ve hayati ihtiyaçların tatminiyle, yavaş yavaş kendine gelen halk, Batı bölgesinde başlarına getirdikleri hükümetle siyasi birliklerinin tamamlanması yolunda ilk adımı atmış oldu. İlk adımı diyoruz, çünkü bugün Almanya aynı mevzuda bu yakınlarda bir tek adım daha atamıyacak durumdadır. Bu da işin yalnız kendi elinde olmayışından ileri gelmektedir.

Üstte : Alman kabinesi ilk toplantısını yaptıktan sonra. Altta: New-York Herald Tribune'dan alınmış bir karikatür: — Beğin ilk adımları!
(Ortadaki çocuk Batı Almanya devletidir. Fransa ise bu çocuğun evvelkine benzememesini temenni etmekle meşguldür. Sovyet Rusya ise Pravda gazetesine deldiği delikten bu yürüyüşü gizlice tetkik etmektedir).

1933 yılındanberi ilk defa olmak üzere, geçen aylarda, Alman halkı serbes seçim için sandık başlarına koştu ve inandığı partisine reyini attı. Secimler arifesinde en kudretli manzara arzeden iki parti, Hıristiyan Demokratlarla, Sosyalist Partisi idi. Her iki parti de başlarında kuvvetli şeflerle seçimlere girmişlerdi. Sosyalistler, sert, haşin bir politikacı olan Schumacher'e Hıristiyan Demokratlar ise eski bir idareci ve yaman bir koalisyoncu sayılan Adenauer'e güveniyorlardı. Netice Hıristiyan Demokratların lehine olmakla beraber aradaki fark pek cüzi idi. Netekim Adenauer'in ancak bir tek rey farkla chanceler seçilişi aynı şeyi ispat etmektedir. Adenauer, Nazi rejiminin en bellibaşlı düşmanlarından sayılan eski bir idare adamıdır. Hitler iktidar mevkiine geldikten sonra Cologne şehrinin valiliğini yaparken, rejim hakkındaki düşüncelerini saklamadığından birkaç defa Gestaponun takibatına maruz kalmış, fakat akabinde derhal serbes bırakılmıştır. Harb yıllarını, hayatının en uzun kısmını vakfettiği Cologne şehri civarında beyaz evinde bahçesile uğraşaraktan geçirmiştir.

Adenauer'in partisi olan Hıristiyan Demokratlar Almanyada olduğu kadar İtalya, Fransa, Belçika ve Danimarkada da komünist aleyhtarı olarak tanınmıştır. Adenauer kendi partisi için şöyle demektedir: «Bir milletin birçok partisi olabilir. Fakat o millet her zaman birçok partiye sahibolması için lâzım gelen hürriyeti bulamaz. Demirperde gerisindeki milletleri düşününüz. Bugün oralarda komünizm aleyhtarı hiçbir parti tutunamıyor. Buna rağmen, ışığını ve cesaretini yalnız kilise ve ruhanilerden alabilen muhalefet gene mücadelesine devam ediyor».

Bugün Batı Almanyada kurulan siyasi idare, harbden sonra tespit edilen Alman topraklarının üçte ikisine karışabilmektedir. Askerî işgal makamlarının, idareyi sivil yerli idareye terketmesi bugün Almanlara dahilî politika ve haricî ticaret sahalarında birçok mesuliyetler yüklemiştir. Fakat bu mesuliyet ve salâhiyetin sınırı nereye kadar uzanacaktır? Bunu tâyin etmek zordur. Çünkü daha geçenlerde Alman markının devalüasyonu meselesi görüşülürken Adenauer hükümetine pek söz düşmediği görülüyordu. Halbuki Almanlar, seçimler esnasında başa gelecek hükümetin şahsiyetinde, Müttefik İşgal Komisyonu ve komutanlarına karşı biraz «direnecek» bir varlık temenni ettiklerini saklamıyorlardı.

Bugünlük Batı Alman devletinin idare merkezi Bonn şehridir. Geniş salon ve pencereleri, neon lâmbaları ile Alman Meclisi dünyanın en modern binalarından bir tanesidir. Almanyanın Batı bölgesinde halk demokrasinin ilk meyvalarını tadarken, Doğu bölgesinde komünist idare yeni bir kukla hükümet teşkil etmiştir. Bu hükümetin başına getirilen Wilhelm Pieck Alman Komünist Partisinin başkanı bulunmaktaydı. Bu hükümetin salâhiyet ve kudretini, Bonn hükümetiyle mukayeseye imkân yoktur. Çünkü bugünkü peyk devletlerin iç işleri tamamiyle Moskova'dan idare edilmektedir.

ALMANYANIN YENİ PEYGAMBERİ: GRÖNİNG

★ *Sie und Er'den* ★

★

Almanyada türiyen peygamber: Gröning

Bugünlerde bütün Almanyada adı dillerde gezen bir adam var: Halkın «Harika Doktor» diye isimlendirdiği Gröning. Tıp sahasında ihtilâl yapabilecek kadar harikalar yaratan bu adam da tıpkı Hitler gibi şöhretini yapmıya Münih şehrinde başladı. Birkaç aydanberi üstüste birçok mucizeler yaratan Bruno Gröning, Danzig'li bir duvarcının oğludur. Hayatı sefalet içinde geçmiş, harbden evvel yapı ameleliği ve rıhtım hamallığı yapmış, harbde Rus cephesinde savaşırken esir düşmüş ve iki yıl evvel serbes bırakılarak Batı Almanyaya yerleşmiştir.

Harikalarını bu tarihten sonra göstermiye başlıyan Gröning derhal meşhur olmuştur. Würstl adlı kötürüm bir kadını yürütmüş. Ludwig Perutzi adlı anadan doğma bir sağırı iyileştirmiş, Maria Simbeck adlı diğer bir kör kadını gördürmiye muvaffak olmuş, Herford'da oturan bir mühendisin de kötürüm oğlunu bir ziyaret edişte iyileştirmiştir. Hastanın odasına giren «Harika Doktor» hastasına şöyle demektedir: «Allahı selâmla, hastaydınız, Allahaısmarladık». Bu sözlerden sonra çıkıp giden doktorun bıraktığı hastanın derhal iyi olduğu görülmektedir. Gröning aynı zamanda telefonla da hastalarını iyi edebilmektedir.

Şöhretinin yayılışından sonra evinin önü, her türlü vasıta ile gelen binlerce dertli insanla dolmıya başlamıştır. Münihte Rosenheim semtinde bir otelin oda kirası halen 70 ilâ 80 mark arasındadır. Her akşam Gröningin evi önünde toplanan kalabalığa doktor şu sözleri söylemektedir: «Sevgili dertli insanlar! Her akşamki gibi buraya deva aramıya geldiniz ve emin olun bulacaksınız. Yalnız içinizde şüpheciler varsa bunlar şimdiden emin olsun ki hiçbir zaman iyi olmıyacaktır. Bana inanmıyanlar buraya gelmemelidir. Bilmenizi isterim ki, bütün yaratıkların en büyük doktoru Allahtır. Yalnız o yardım eder, iyi eder, fakat şunu biliniz ki, yalnız inananlara. O benim gibi bir hiçi vasıta ederek size söyletiyor. Hiçbir vakit bana teşekkür etmeyiniz.. Yalnız ona şükrediniz..»

Binlerce insan Gröning'in sıcak ve tesirli bir sesle söylediği bu sözler üzerine, başları yukarda, Allaha şükretmekte ve ondan şifa dilemektedir.

Gröning'in Hitlere benzer tarafları olduğu iddia edilmektedir. Tertibettiği toplantı ve mitingler ve taki - bettiği usul ötekininkini hatırlatmaktadır. Ancak Gröning hakikaten dindar ve Allaha tam mânasiyle inanan bir kimsedir. Şu sözleri bilhassa halkın sempatisini celbetmek bakımından pek önemlidir: «Almanyada bir tek hasta kalmayıncıya kadar memleketimden ayrılmak niyetinde değilim».

Gröning'den şifa umarak bekliyen binlerce hasta

Gröning halen evli bulunmaktadır. Fakat karısından ayrıdır. Harika Doktor, Almanyanın en mutaassıp insanlarının bulunduğu bir bölgede, Bavyerada şimdiden büyük bir nüfuz sahibi olmıya başlamıştır. Şimdiden, bir sihirbaz mı, bir peygamber mi, bir şarlatan mı olduğu kestirilemiyen bu adama halkın gösterdiği sevgi tezahürü gittikçe artmakta ve gitgide büyük bir itimat kazanmaktadır.

GRAFİKLER ve AŞK

Aşk ve istatistik.. İkisi kadar birbirine uzak şey bulunamaz değil mi? Bununla beraber bilginler bu meseleyi ciddiyetle incelemişler ve birtakım istatistik neticeleri elde etmişler. Forrest Wood adlı hissî hayat mütehassısı şu neticeleri elde etmiştir. Bu bilgine göre, erkeklerin yüzde 35 i, aşklarını ilân ederken ellerini kalblerinin üstüne koyarmış, yüzde 24 ü sevdiğini kucaklıyarak, yüzde 4 ü sevdiği kadının saçlarını koklıyarak, yüzde 2 si yere diz çökerek aşklarını itiraf ederlermiş. Böyle anlarda kadınların yüzde 60 ı susarmış, fakat sevgililerine kendilerini teslim etmiye hazır olduklarını sezdirirlermiş, yüzde 20 si kızarır ve gözlerini yere eğermiş, yüzde 4 ü şaşkın ve kızgın davranırmış, yüzde 14 ü erkeğe zorluk çıkarırmış, yüzde 1 i de korkup kaçarmış..

Worcester Üniversitesi dekanı Stanley Hall, aşk üzerindeki tecrübelerini bir eserde yazmıştır. Muharrir, yüz erkeği sorguya çekip, kadınların boylarının uzun olup olmaması hakkındaki fikirlerini sormuş.. 54 kişi kadının erkekten boyca kısa olması gerektiğini, 46 sı da aksini iddia etmiş.. Gözlere gelince, 56 kişi sevdikleri kadının kendi gözlerinin rengini taşımasını tercih edeceklerini, 44 kişi de açık renk gözleri sevdiklerini söylemişler.. Erkeklerin yüzde 25 i kadınların gözlerini, 18 i saçlarını, 15 i göğüslerini, 12 si boylarını, 10 u yüzünü, 3 ü tenlerinin rengini, 3 ü ellerini, 2 si burnunu, 2 si kulaklarını, 1 tanesi de ayaklarını sevdiğini söylemiş... Umumiyetle sanıldığı gibi kadınların bacaklarını seven bir erkek çıkmamış bunların arasında.. Halbuki erkeklerin çoğu kadınların bacaklarının düzgün ve güzel olmasına dikkat ederler sanırdık.

YENİ BİR İLİM DOĞUYOR

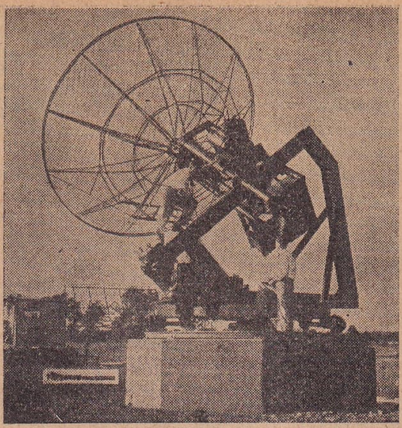
Semanın, içinde teleskopla hiçbir şey görülmiyen sahalarından gelen mahiyeti meçhul ıslık sesleri göklere ait birçok sırların çözülmesine yardım edecek

★ *Popular Science'dan* ★

★

Birkaç sene sonra dünyanın belli başlı üniversitelerinin kataloglarını karıştırırken muhtelif ilim şubeleri arasında radyo-astronomi enstitülerine de raslıyacağınızdan emin olabilirsiniz. Yeni doğmakta olan bu ilmin gayesi güneş, yıldızlar ve semanın, içinde hiçbir şey görülmiyen sahalarından çıkan ses, gürültü ve garip ıslık seslerinin zaptı, bunların plâğa alınması ve bu eserlerin tefsiridir. Bu yeni ve çok enteresan ilimle ilk meşgul olacak insanlar hiç şüphe yok ki askerler, tayyareciler, astronomlar ve hayalperestler olacaktır. Bugün astronomlar muazzam teleskoplarla yıldızları nasıl seyrediyorlarsa yarının radyo-astronomları da, şekil itibariyle âdi teleskopları andıran, fakat bünyesi bambaşka olan teleskoplarla göklerin meçhul kısımlarından gelen sesleri dinliyebileceklerdir. Yeni teleskoplarda adese yerine amplifikatör radyo lâmbaları ve ayna yerine de madenî antenler bulunacaktır. Yeni ilmin henüz tâbirleri bile tespit edilmemiş olduğundan şimdilik dünyanın hiçbir üniversitesinde radyo-astronomi dersleri verilmemekte, fakat birçok memleketlerde ve bu arada Amerika, İngiltere, Fransa, Kanada ve Avustralyada bu sahada hararetli çalışmalar yapılmaktadır.

Birleşik Amerikada Cornell Üniversitesi ilk defa olarak bir radyo-astronomi lâboratuvarı meydana getirmiş bulunmaktadır. Avustralyada yapılan araştırmalarda ise, semanın, içinde hiçbir şey görülmiyen kısımlarından bile ses ve gürültülerin geldiği tespit edilmiştir. Bu garip sesler nasıl husule gelmektedir? Bu hususta şimdilik kimse kati bir şey söyliyemiyor. Ancak yakın bir zamanda bu muammanın çözüleceğine muhakkak gözüyle bakılmakta ve bu ilim sayesinde büyük avantajlar elde edileceğine inanılmaktadır. Elde edilecek bu avantajlardan evvelâ tayyarecilikte ve bilhassa savaş uçaklarının harekâtında istifade edilecektir. Şöyle ki: A ve Z devletlerinin harb halinde bulundukları farzedelim. A devleti Z devletinin mühim bir sınai bölgesini bombalamıya hazırlanmaktadır. Bu iş için A devletinin uçakları merkez üslerinden bir hayli uzaklaşacaklardır. Harekâtın neticesi her şeyden evvel radyo ve radar aletlerinin mükemmel bir surette çalışmasına bağlıdır. Bilindiği gibi güneş zaman zaman iyonosfer tabakasına tesir eden küçücük maddeler fışkırmaktadır. İyonosfer tabakasının bu şekilde ihlâli ise radyo mükâlemelerini ve radar aletlerinin çalışmasını imkânsız bir şekle sokmaktadır. Fakat güneş, aynı zamanda radyo-teleskopla zaptedilen sesler de çıkarmaktadır. Radyo dalgaları halinde arza çarpan bu gürültüler arz ile güneş arasında 93 milyon millik mesafeyi ses süratiyle katetmekte ve iyonosfer tabakasını ihlâl eden küçücük parçalardan saatlerce evvel arza gelmektedirler. Âlimler, iyonosfer tabakası ihlâl edilmeden çok evvel güneşten gelen bu seslerin bir alârm işareti olup olmadığını araştırmakta ve bu sayede radyo ve radar âletlerinin çalışıp çalışmıyacaklarını evvelden kestirmenin yollarını bulmıya gayret etmektedirler.

Cornell Üniversitesinde yapılmakta olan tecrübelerde kullanılan radyo - teleskop

Güneşten gelen sesler bir oparlöre verilince zaman zaman ıslık, zaman zaman da cızırtı halinde gürültüler duyulmaktadır. Bu seslerin, kâğıda grafisi çıkarılınca uzun ve esrarengiz hatlar meydana gelmektedir. Âlimlerin bu sesleri tefsir edebilmeleri için güneşin yayımladığı garip musikiyi daimî olarak zaptetmek icabetmektedir. Bu iş için dünyanın muhtelif bölgelerinde kurulacak radyo-astronomi istasyonlarının hiç durmadan nöbetleşe çalışmalarına ihtiyaç vardır. Bu ise bugün henüz kabil olamamaktadır.

Cornell Üniversitesindeki muazzam radyo-teleskop, dünyanın en büyük rasathanesi olan California'da Mont-Palomar'daki adeseli teleskoptan çok daha büyüktür. Ses aynası vazifesini gören paraşüt şeklindeki anten müteharrik olup istenilen cihete tevcih edilebilmektedir. Adeseli teleskoplarla bulutlu ve fırtınalı havalarda yıldızlar seyredilemediği halde radyo-teleskoplar her zaman çalışmaktadırlar. Maliyet fiyatları da âdi teleskoplara nazaran çok daha ucuzdur. Muhtelif istasyonlardan muayyen rölelerle dinleme imkânları temin edilir edilmez bu yeni ilmin havret verici neticeler doğuracağına **bütün radyo âlimleri inanmaktadır.**

ÇOCUKLARINIZA NE KADAR YABANCI KALACAKSINIZ?

★ *Everybody's Digest'ten* ★

Çocuklarınızın kaç yaşına kadar size ihtiyacı olur acaba? Bunu hiç düşündünüz mü? Buna kiminiz on sekiz yaşında diyeceksiniz, kiminiz yirmi bir, kiminiz de evden ayrılıp kendi başına yaşamıya başlıyana kadar diyecek. Halbuki tamamen yanlış düşünüyorsunuz: Çocuklarınızın bütün hayatları boyunca size ihtiyaçları olacak. Sizin anlıyan, affeden hassas kalbiniz, sabırla dinliyen kulaklarınız onların en büyük tesellisidir. Çocukken «anne karnım aç», «baba parmağımı kestim» diye sizlere gelirdik. Her an, her saniye size ihtiyacımız vardı. Büyüyünce tabii bu gibi şeyleri sizden istemiyoruz. Hep etrafınızda dolaşmıyoruz. Fakat bu, size hiçbir ihtiyacımız kalmadığını göstermez. Belki oğlunuz işlerine karışmanızı istememiştir, buna hemen alınmışsınızdır. Fakat çocuklarınızın, artık büyüdükten sonra, size ihtiyacı bu gibi konularda değildir. Gidip çocuğun işlerine karışırsanız elbet kızar, buna sakın alınmayın. Birçok babaları ve anneleri, çocuklarından uzaklaştıran bu gibi basit şeylerdir. «Artık onun hiçbir şeyine karışmam» dersiniz. Ne büyük hata. Tabii bu sadece sizin hatanız değil. Bizim kabahatimiz de çok büyük. Kendimizin daha modern kafalı olduğumuzu, annelerimizin ve babalarımızın bizim gibi düşünemiyeceklerini sanırız. İşte bu gibi karşılıklı hatalarımız bizi sizden uzaklaştırıyor, hayat yolunda annesiz ve babasız kalıyoruz. Büyükler daima affederler, bu sebeple, eğer oğlunuz mektepteyken olduğu gibi bütün muvaffakıyetlerini hemen gelip size anlatmıyorsa alınmayın. Onu karısından kıskanmayın. Bu bahiste çok anlayışlı olmanız gerek. Kendinizi bir düşünün. Siz kocanıza karşı nasıl davrandınız, annesini size tercih etmesine göz yumdunuz mu? Onun için çocuklarınızdan hiçbir şey beklemeseniz bile onlara elinizden gelen yardımı yapmaktan hiçbir vakit kaçınmıyacaksınız.

★

Cemiyet hayatındaki yeriniz

EVET ve HAYIR

Madam de Maintenon, Saint - Cyr'deki müessesesindeki genç kızlara, 'cemiyet hayatında çekilmez bir insan olmamak için 'dikkat edilmesi gereken küçük olaylar hakkında bir liste tanzim etmişti. Bu listedeki sualler aşağıdadır.

Açık yürekli olalım, acaba kendimizi, sandığımız kadar nazik, mütevazı, mültefit kişiler miyiz? Eğer bu suallerin hepsine evet'diye cevap verebilirseniz cemiyet hayatında sizin kadar sevilen insan yoktur. Bu suallerin yarısına evet diye cevap verdiğiniz takdirde bundan sonraki hareketlerinize biraz dikkat ederek, bunları tashihe çalışmanız lâzımdır. İşte sualler:

1 — En rahat koltuğu seçer misiniz?

2 — Yiyecek en güzel parçayı alır mısınız?

3 — Konuşan bir insanın lâfını keser misiniz?

4 — Size anlatılana dikkat etmez ve sözü bitene kadar dinlemez misiniz?

5 — Sık sık kendinizden, zevklerinizden, maceralarınızdan, sıhhatinizden bahseder misiniz?

6 — Anlattığınız bir hikâyeyi bir sürü lüzumsuz teferrüatla uzatır durur musunuz? Yani geveze misiniz?

7 — Kalabalık yerlerde ve arabalarda yüksek sesle konuşur musunuz?

8 — Gürültüyle güler misiniz?

9 — Başkalarının önünde birisinin kulağına bir şey fısıldar mısınız?

10 — Tiyatroya geç kalır mısınız, temsili seyrederken konuşur musunuz, yüksek şapkalar giyer misiniz?

11 — Randevularınızda kendinizi bekletir misiniz?

12 — Başkalarının canını sıkmaktan, onları rahatsız etmekten çekinmez misiniz?

13 — Size ait olmıyan bir şeyi kullanabilir misiniz?

14 — Geri vermek üzere aldığınız bir şeyi uzun zaman iade etmez misiniz?

15 — Elinize düşen, size ait olmıyan bir mektubu okur musunuz?

16 — Ne okuduğunu veya ne yazdığını anlamak için başkasının omzu üstünden kaçamak bakar mısınız?

17 — Keyfinizin yerinde olmadığını, sert sözlerle başkalarına belli eder misiniz?

18 — Başkalarının canını sıkmaktan çekinmez misiniz?

İsveç

IŞIK Memleketi

★ *Readers Digest'ten* ★

İsveç halkı her zaman açık hava bahçelerini tercih eder

Kıral Gustav halen 88 yaşındadır ve daima halkın içinde yaşamak - tadır. Yanında bir tek muhafız dahi bulundurmaması bir yabancının tuhafına gitmiş ve kendisin - den niye muha - fızsız gezdiğini sormuş. Gustav şu cevabı vermiş : «Benim pek çok muhafızım vardır, fakat siz farkında değilsiniz. Sayısı 6.500.000 dir».

İsveçliler aynı zamanda pek merhametlidirler, hangi memleketten olursa olsun mültecilere daima kapıları açıktır. Harb yıllarında binlerce Alman ve Norveçli çocuğu giydirip beslemişlerdir. İsveçliler cenazeye çiçek yollamazlar, bunun yerine o parayı hayır kurumlarına gönderirler.

Hükümet merkezi Stockholm, yepyeni bir mimari tarzı ile eski ve ölmez mimarinin bir karışımından meydana gelmiştir. Caddeler temiz, rahat ve geniştir. Şehrin bakmakla doyulamıyacak bir manzarası vardır. Kışın karla kaplı olduğu zamanlar yeknasak bir güzelliktedir. Yaz günlerinde ise binbir renkli ışıklariyle bambaşka bir manzara gösterir. İsveçliler de memleketleri gibi iyi ve güzel insanlardır.

İsveç bugün Avrupanın en çok turist celbeden memleketlerinden bir tanesidir. Bilhassa Amerikalılar bu turistler arasında ekseriyeti teşkil etmektedir. Kuzeyliler daima spora verdikleri ehemmiyetle temayüz etmişlerdir. Netekim İsveçin dünya milletleri arasında spor bakımından mümtaz bir yeri vardır. İsveçliler güneşe ve ışığa âşıktırlar. Tabiat de onlara istediklerini bol bol göndermektedir.

Tecrübeli seyyahlar çok defa İsveçlileri Amerikalılara benzetirler. Fakat doğrusunu söylemek lâzım gelirse İsveçliler kimseye benzemezler. Onların kendilerine mahsus bir tipleri vardır. Tahmin edildiği gibi sarışın değillerdir, ekseriyetle siyah veya kumral saçlı olurlar. Boyları vasati olarak 1,78 ilâ 1,80 dir.

Coğrafya bakımından İsveç tam bir karışıklık içindedir. Memleketin bir kısmı Golf Stream'in tesirinde, bir kısmı Kuzey Kutbunun dondurucu soğuğu altındadır. Seyahat pek kolaydır. Memleket baştan başa demiryolu ile örülmüştür. Bunların çoğu elektrikle işliyen trenlerdir. Otelleri dünyanın en temiz otelleridir. Fiyatlar pek ucuzdur. Bir kişilik yatak 2,5 lira, yemekler aşağı yukarı 70 kuruştur. Avrupa kıtasında kıtlıktan bahsedilmekteyse de İsveçte her türlü yiyecek pek boldur. Arazisinin yüzde onu ekilebilen İsveç, kendine yetecek şeyleri bol miktarda yetiştirdikten başka İngiltereye yağ ve domuz eti de ihracetmektedir.

İsveç Avrupada ilk parlâmentoyu kuran devletlerden biridir. En eski parlâmentoya sahibolan bu memleket kırallıkla idare olunmaktadır.

İsveç'te çadırlardan mürekkep "tatil şehirleri" ne sık sık raslanır

PARİSTE BİR AY BEKÂR KALAN 50.000 KOCA

★ *Match'tan* ★

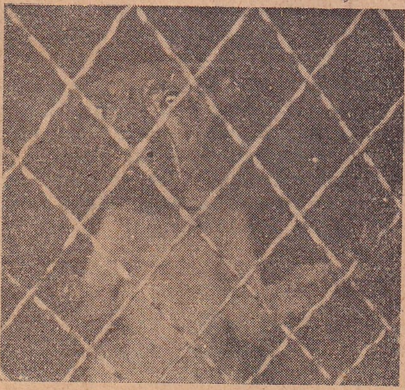
★

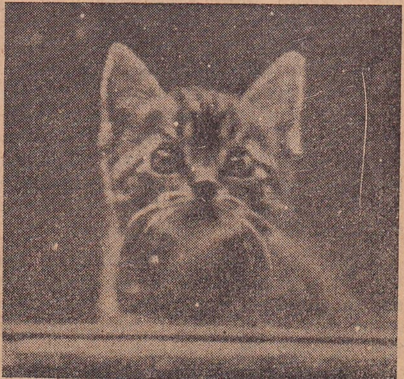
Amerikalı psikoloji uzmanlarına göre aile bağlarını pekiştirecek bir usul son yıllarda bir hayli rağbet görmüştür. Bu uzmanlara göre, tatsız bir hal almıya yüz tutan aile münasebetleri, karı veya kocanın uzak bir yerde yapacağı bir tatil ile eski hararetini ve şiddetini kolayca kazanabilir. Bu iki taraflı dinlenme, aile muvazenesi bakımından pek şifalıdır. Bir müddet bekâr kalan kocalar - ayrılık ihtiyari olsun veya olmasın - durumlarını önce azçok memnuniyetle kabul etmekte, fakat ayrılık üç haftadan fazla sürerse tahammül edilmez bir hal almaktadır.

Henüz tecrübe safhasında olan bu tavsiyeler ortaya ilk bakışta garip görünen neticeler doğurmuştur. Meselâ geçen ağustos ayında Paris şehrinde bekârların sayısı elli bin kadar artmıştır. Bu rakam, karıları yazlığa gittiği için, kısa bir müddet bekâr kalmış kocaları göstermektedir. Her ne şekilde olursa olsun tatil sonunda Amerikalı uzmanların işaretleri veçhile aile bağlarının biraz daha sağlamlaşacağına şüphe yoktur.

Bu elli bin erkeğin karısı olan Parisli bayanlar dağda bayırda neşeli bir tatil geçirirken evde bıraktıkları kocaları da kâh zevkli, kâh tatsız bir hayat sürmüşlerdir. Resimlerimizden üstte soldaki, Parisin birinci sınıf kadın hastalıkları mütehassısı Dr. Landrieux'yü göstermektedir. Karısının zoriyle sıkı bir maden suyu rejimine tabi olan doktor, yokluktan istifade ederek vur patlasın çal oynasın içki ziyafetlerinde gezmektedir. Sayın doktora göre, karaciğer bozukluklarının sebebolduğu neşesizlik bu çeşit tatillerin favdalarını pek çabuk silip süpürmüştür. Sağdaki resim, dört oğlu ile birlikte yazlığa giden karısının yokluğu dolayısiyle mutfakta ev işi yapan bir Fransız mürettibini göstermektedir. Bütün işleri memnuniyetle yapan mürettip Maurice Jamais, yalnız bulaşık yıkamıya bir türlü alışamamıştır.

Alttaki iki resim, gebe olduğu için sahipleri tarafından yazlığa götürülmiyen bir köpeği ve tren yolculuklarına tahammül bakımından pek küçük olduğu için evde kalan bir kedi yavrusunu göstermektedir. Küçük köpeğin, sahiplerine bir sürprizi vardır: Dört yavru doğurmuştur.

Siz olsaydınız Ne yapardınız ?

Bir akşam üstü evimin bahçesinde çiçeklerle uğraşırken hiç olmıyacak bir kaza başıma geldi: Kulağıma kanadlı, ufak bir böcek kaçtı. Şaşkınlıkla doğru eve koşmuşum. Bu esnada sanki kulağımın dibinde dört motorlu bir dev uçankale bütün motorlarını birden işletiyordu. Evimizde ufak tefek kazalara karşı yapılacak tedavi ve çareleri gösteren bir sürü kitap vardı. Fakat bu kitaplarda böyle enteresan ve nadir bir hal için ne yapmamız lâzım geldiğini anlatan bir tek satırın bile mevcudiyetini hatırlıyamıyorduk. Bir ara karım, kulağıma su dökerek, böceği suda boğma teklifinde bulundu. Sonra yaptığı teklifin mahzurunu kendisi de anladı ve beraberce başka bir çare düşünmiye başladık. Kulağımdaki böceğin verdiği rahatsızlık bu esnada bütün şiddetiyle devam ediyordu. Nihayet bir çare aklımda şimşek gibi çaktı. Biraz sonra böcekten kurtulmuş, rahat ve mesut bir insan olmuştum.

Acaba kulağımdaki böceği çıkarmak için bulduğum çare ne idi ?

Çare pek basitti. Kulağımı gayet parlak bir elektrik ışığına yaklaştırdım. Işığa koşan böcek, kulağımdan uçmuş gitmişti.

OLMIYACAK ŞEY

Kâinattan başka her şeyin modeli yapılabilmektedir. Modelini yapamadığımız yegâne şey kâinattır. Çünkü kutru 2 santim olan bir küre yapar da buna dünya adını verirsek bu ölçüye göre en yakın yıldızı küreden tam 50 bin mil öteye koymamız lâzım gelmektedir.

Giuliano'nun hikâyesi

★ *Sie und Er'den* ★

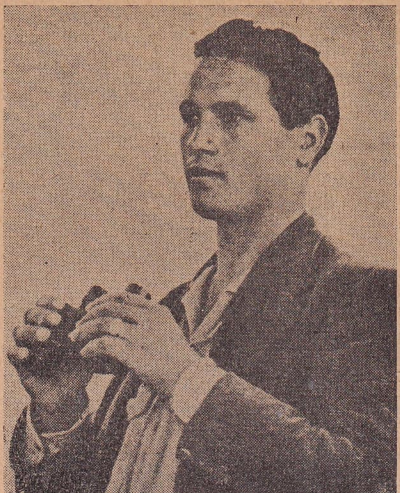
★

İtalyanın güneyinde, Sicilya adasında bulunan bir «Modern Fra Diavolo» bir yıldanberi bütün dünyanın alâkasını üzerine çekmiş bulunmaktadır. Giuliano adlı haydudtan bahsedildiğini her halde duymuş olacaksınız. Kendi ifade ve iddiasına göre bir vatanperver olan bu genç adama bütün İtalyan polisi, başta İç bakanı Scelba olduğu halde ilânı harbetmişti. Şimdi polis ve jandarma bir şey yapamadığı için, işe ordu da karışmış bulunmaktadır. İtalyan ordusunun en namlı kumandanlarından Ugo Luca'nın emrindeki İtalyan kuvvetleri haydudu yakalamak için bütün güçleriyle uğraşmaktadırlar.

Mücadele, bundan üç yıl evvel, karaborsaya yağ götürmekte olan Giuliano'nun, yolunu kesen jandarmaları öldürmesiyle başlamıştır ve hâlâ devam edip gitmektedir. Giuliano bugün alelâde bir haydut olmaktan uzaktır. Bütün Sicilya halkının kendisine pek fazla sevgisi vardır ve o, onların gözünde efsanevi bir şahsiyettir. İşte bütün bu nüfuz ve sempatiden faydalanan modern haydut, polis ve jandarmaların elinden kolayca sıyrılabilmekte ve gizlenebilmektedir.

Salvatore Giuliano 1922 yılında Sicilyada Palermo şehrinin 20 kilometre uzağında Montelepre kasabasında çok fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babasının en büyük arzusu diğer hemşerileri gibi Amerikaya gitmek ve para kazanarak dönmekti. Giuliano birkaç yıl mektebe gitmiş ve bütün o civarın çocukları gibi para kazanmak için hayata atılmıştır. Palermoda uzun müddet elektrikçi olarak çalışmış, şehrin evvelâ Müttefikler ve sonra Almanlar tarafından bombalanması yüzünden işini kaybederek karaborsacılık yapmıya başlamıştır. Zaten pek kısa olan hayatının geri kalan kısmını hep biliyoruz.

Giuliano bugün E.V.I.S. harfleriyle isimlendirilen Sicilya Kurtuluş Ordusunun başkumandanı olup albay rütbesindedir. Kendisinin teşkilâtlandırdığı bu kuvvetin gayesi İtalyan ordusuna karşı savaşarak Sicilyayı müstakil bir devlet yapmak, yahut Amerika Birleşik Devletlerine ilhak etmektir. Emeli, memleketinde tam bir demokratik idare kurmak ve teşkil edilecek Sicilya parlâmentosunda baş mevkii almaktır. Kendisini cahil halk bu yolda kuvvetle desteklemektedir. Buna rağmen Giuliano beri taraftan her hangi bir vesileyle vatandaş ve hattâ hemşerilerini öldürmekten hiçbir vakit çekinmemektedir. Hattâ memleketi olan Montelepre kasabasında birçok kimseleri öldürmüş

Meşhur Korsika haydudu
Salvatore Giuliano

ve sonra bunların birer hain olduğunu ilân ederek, diğer hainlerin de aynı cezaya çarpılacağını ilân etmiştir. Haydut şimdiye kadar 95 polis ve jandarma karabiniyeri ve hain olarak vasıflandırdığı 30 sivil öldürmüştür. Polisin elinde halen Giuliano hakkında 144 tevkif müzekkeresi, 37 cinayet ithamı, 29 ölümle tehdit, 40 soygunculuk, 10 cebir ve tazyikle soygunculuk ithamı vardır. Palermo ve Sicilyanın diğer birçok yerlerinden adam kaçırmış ve fidyei necat mukabilinde iade etmiştir. Bunlardan aldığı paralar büyük bir yekûn tutmaktadır. Kaçırdığı bir kimse için en fazla 50.000.000, en az 5.000.000 liret istemektedir. Bu sayede elinde şu anda mühim miktarda para bulunuyor demektir.

Bugün Sicilyada bulunan Giuliano sempatizanlarının ve arkadaşlarının pek çok kullandığı bir kelime var: «Omerta». Omerta kelimesi Sicilyanın eski sakinleri Maffia'ların kullandıkları dilden kalma bir haydut terimi olup «Hiçbir şey görmedim, hiçbir şey duymadım, hiçbir şey bilmiyorum» demektir. Polisle karşılaşan her köylünün ağzından ilk önce «omerta» kelimesi çıkmakta ve sonra ağızlarından hakikaten hiçbir şey almak kabil olmamaktadır. Bütün bunlar Giuliano'yu yakalamak için polis ve jandarmanın ne gibi güçlüklerle karşılaştığını göstermektedir. Haydut halk nazarında prestijini arttırmak için son günlerde müteaddit çarelere baş vurmaktadır. Bunlardan biri de siyasi vasiyetnamesidir. Geçenlerde otomobil içinde üç kara gözlüklü şahıs etrafa daktilo makinesi ile yazılmış olan bu vasiyetnameleri dağıtmış ve süratle kaybolmuşlardır. Bu kâğıtlardan her biri hâtıra meraklıları tarafından bilâhare 5.000 lirete toplanmıştır.

Bugünlerde gazete havadisleri artık haydudun etrafındaki çemberin gittikçe daraldığını haber vermektedirler. Onun yakalanışı her halde bütün dünyada heyecanla takibedilecek çok meraklı bir hâdise olacaktır.

«HOBBY» NEDİR?

★ *Today's Woman'dan* ★

★

Anglosaxon dünyasının vakit geçirmek ve sıkıntı dağıtmak için icadedilen eğlence nev'inden meraklara verdiği isim «Hobby» dir. Birçok ruhiyatçılar bu gibi merakların müspet tesirleri olduğunu iddia ediyorlar. Hakikaten de dinlendirici ve gam dağıtıcı olan bu meraklar herkeste vardır. Fakat biz, kim uğraşacak, der geçeriz. Bu sıkıntının arasında bir de Hobby ile vakit harcanır mı? Halbuki birçoklarımızın sıkıntısını bu gibi meraklar defedebilir. Boş zamanlarında resim yapan, bâzı mevzularda münakaşalar eden, oyuncaklarla oynıyan kimseler çoktur. Bunlar arasında en yaygın Hobby şüphesiz ki pul koleksiyonculuğudur. Bu yazımızda Hobby'lerin çeşitlerinden bahsetmek ve bir sınıflama yapmak istiyoruz. Her halde sizin de kısa bir zamanda kendinizi eğlendirecek ve üzüntülerinizi unutturacak bir Hobby sahibi olmanız kendi iyiliğinizedir. Şu aşağıdaki çeşitlerden biri sizi alâkadar eder sanıyoruz:

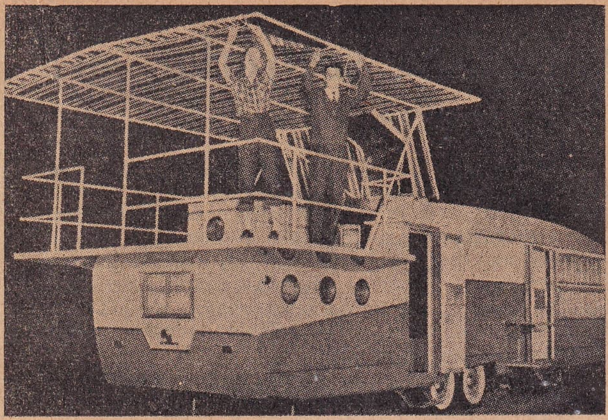
1 - Toplayıcı tip: Bu tipe bütün koleksiyoncular dahildir. Düğme, pul, yumurta, para, şapka biriktirenler olduğu gibi bâzı hayvan koleksiyoncuları da vardır. Maksat birşey biriktirmek. Aynı zamanda bu, insanda emniyet, mülkiyet ve bağlılık hislerini kuvvetlendirir.

2 - Hareketli tip: Bu tip spor yapan tiptir. Meselâ yüzme, golf, dans, bilârdo gibi. Bu tarz Hobby bilhassa günlük hayatında daimi muhalefet ile karşılaşanlar için çok faydalıdır. İnsana kendini idare etmesini öğretir.

3 - Yaratıcı tip: Bu en güzel Hobby çeşididir. Yaratmak, birşey yapmak zevki ve beyinle hareketlerin müşterek çalışması. Bu tipe dikiş dikmekten tutun da keman çalmıya kadar birçok şey girer. Bilhassa söyliyecek şeyi olup da söyliyemiyenler bu tarz Hobby'lerin çok faydasını görürler. Yaratıcılık bir nevi içini boşaltmaktır.

Bugün Anglosaxon dünyasında herkesin bir Hobby'si vardır. Biz nedense bu gibi meşgalelere vakit ayırmak istemeyiz. Halbuki faydası inkâr edilemiyecek kadar açık olan Hobby'ler hepimizi daha mesut insanlar haline getirebilir.

Kara yatı

★

★ *Popular Mechanics'ten* ★

★

Resimde gördüğünüz "kara-yatı" 9,60 metre boyunda ve 2,40 metre enindedir. İçinde 16 kişilik yer bulunduğu gibi yatak odasından tutun da güneş banyosu yapılacak güvertesine kadar konforu mevcuttur.

Yatın içinde iki yatak vardır. Yataklarla tavan arasında bir metre yirmi santim bir ara mevcuttur. İki yatak arasındaki boşluk soyunup giyinmek ve tuvalet masası koymak için kâfi derecede yer vermektedir.

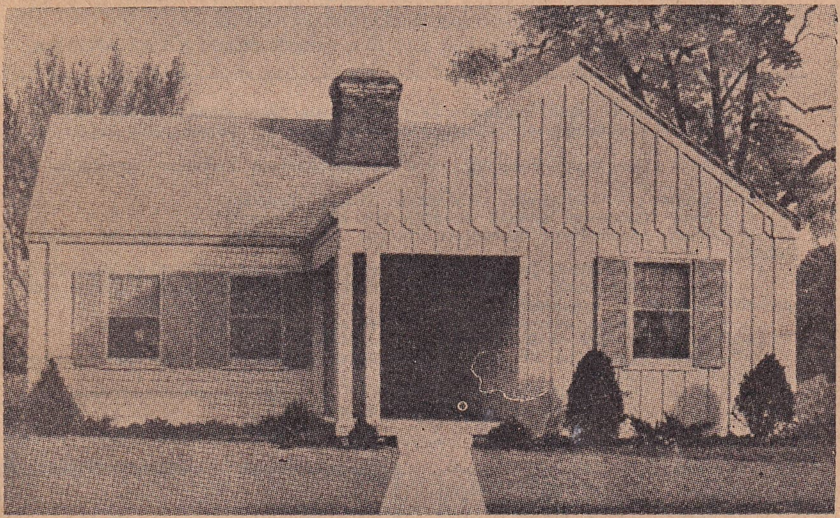

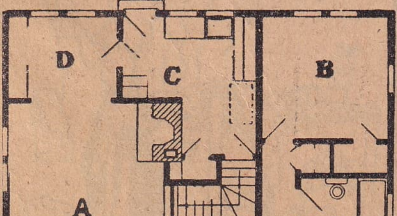
Oturma odasının duvarlarında kullanılan yeni bir plâstik, sesin geçmesine mâni olmaktadır. Ortada tavanda bir lomboz güneş ışığı girmesine yardım etmektedir. Oda yatın ön tarafındadır ve mutfaktan bir tezgâhla, sarmaşıklı pancurlarla ayrılmıştır.

Bu resimde güneşlenme güvertesinin kuruluşunu görüyorsunuz. Kenar tahtalar dışarıya doğru açılarak 60 santim daha yer kazandırmaktadır. Dalma yeri tam öndedir.

Boru çerçeveleri takmak 1,5 saat sürmektedir. Bu malzeme kullanılmadığı zaman damda saklanmaktadır. Boruları ve tenteyi söküp kaldırmak yarım saat sürmektedir.

Bu kara-yatında bütün konforu ve kolaylıkları görüyorsunuz. Tam boydaki banyonun ayrıca bir duşu da vardır.

Hayalimizi süsliyen evlerden : 2

Yukarıki evin plânı yan taraftadır. Her sayıda bir tanesi verilecek olan bu plânlarda geçecek işaretlerden; A - Oturma, B - Yatak odasını, C - Mutbak, D - Yemek salonu, E - Garaj, F - Kiler ve G - tarası gösterecektir. Plâna böyle bakınız.

★

Bu plânın kesilmiş alt kısmının devamı, methal ile yatak odasının biraz daha uzatılmıştır.

★

Türk - Amerikan Dostluk Cemiyeti bunları okusun: 5

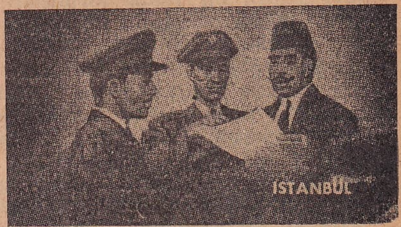
BİZ BU MUYUZ ?

Memleketimizde de bir hayli okuyucusu bulunan meşhur Amerikan mecmuası «Life» ın 19 eylûl 1949 tarihli sayısında General Motors'un dikkati çeken bir ilânı çıkmıştır.

Bir parçasını aşağıya aldığımız bu resimli ilânda Amerikalı pilotların İstanbullu bir Türke izahat verdikleri görülmektedir.

Uzun bıyıklı ve fesli bu Türk eski bir mazinin tipidir.

Çeşitli mamullerini memleketimizde de satan ve burada mümessilleri bulunan bu General Motors ile pek çok Türk okuyucusu bulunan Life müesseselerinin Türkiye hakkındaki bilgilerine biz şaştık kaldık.

Şundan, bundan

Uykusuzluğa ne kadar dayanabiliriz?

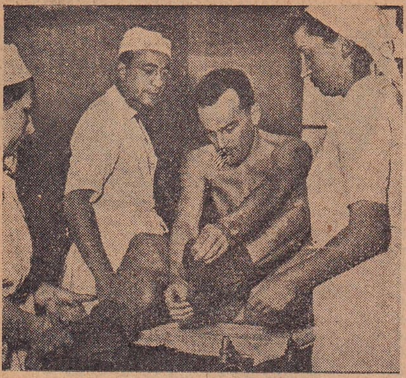

Michigan Üniversitesinde bir deneme yapılmış ve bir adam tam 231 saat uyumadan durmuş. Dördüncü günden sonra acayip şeyler söylemiye, vehimlere kapılmıya başlamış, derken kendisine söylenen hiçbir şeyi anlamaz olmuş, bir müddet sonra nerede olduğunu, ne yaptığını unutmuş ve sonunda o hale gelmiş ki tecrübeye devam edilememiş.. Deneyi yapanların söylediklerine göre; bir insan 90 saat uykusuz kaldıktan sonra bir gece uyursa uykusunu alabilirmiş. Bu müddeti geçen uykusuzluklarda ise insan yarı yarıya şuurunu kaybediyor ve uyku ile uyanıklık arasında feci bir duruma düşüyormuş.

Garip olaylar

* Amerikada Pasedanılı bir memur 85 yaşında baba olmuştur.

* Georgia'lı bir çift 46 yıllık nişanlılık devresinden sonra evlenmiye karar vermişlerdir.

Apandisit rekortmeni ameliyat masasına yatarken

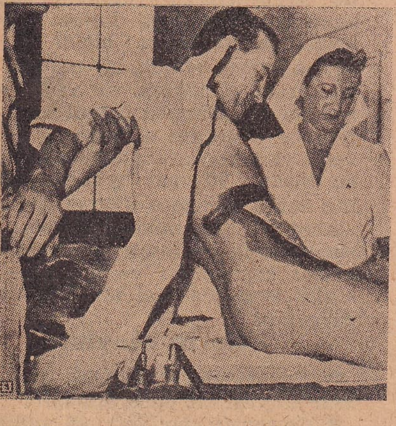
Apandisit ameliyatında BİR REKOR

★

Apandisit günün en kolay bir cerrahi ameliyesi haline gelmiştir. Artık, berberinize veya dişçinize uğrar gibi apandisitinizi alacak operatöre de bir randevu verebilir, kısa müddet sonra işiniz bitince evinize dönebilirsiniz.

Bu hususta Paris'te genç bir sanayi adamı bir rekor kırmıştır. İşlerinin fazla olduğunu gören bu delikanlı önceden kararlaştırılan bir zamanda otomobili ile doktora gelmiş, birkaç dakika sonra ameliyat masasına yatmış ve iş bitince tekrar evine dönerek ertesi gün Boulogne ormanında köpeğini gezdirmiştir. Tabii burada, ameliyatı yapan genç cerrahın da tamamiyle yeni metotlarla bu işi başardığını ilâve etmek lâzımdır. Bu terakki bu hızla devam ederse, bir yolculuk esnasında tren beklerken gidip apandisit ameliyatı olmak da kabil olacaktır.

Apandisit, günümüzün moda hastalıklarından birisi olmuştur. Şimdiye kadar pek korktuğumuz apandisit ameliyatı artık endişeden uzak hastalıklar serisine girmiş addolunabilir. Çok yakın bir gelecekte ameliyat odaları önünde apandisitli insanların, ameliyat olmak için sıra beklediklerini görecek olursak hiç şaşıp kalmamalıyız.

Rekortmen ameliyat masasından kalkarken

Arkadaşlarınız sizi seviyorlar mı?

★ *Today's Woman'dan* ★

İnsanların birbirine karşı sevgileri basit hâdiselerle tezahür eder. Her sizi sevdiğini söyliyen insana elbette inanmazsınız. Fakat sevgiyi nasıl ölçmeli?

Arkadaşlarınızın sizi sevip sevmediğini öğrenmek istiyorsanız, aşağıdaki soruları dikkatle okuyup cevap verin ve sonra en aşağıda çizgi ile ayrılan kısımdan kontrol ediniz ve cetvele göre de kendi derecenizi tâyin ediniz. Vereceğiniz cevaplar sadece evet, veya hayır olmalıdır.

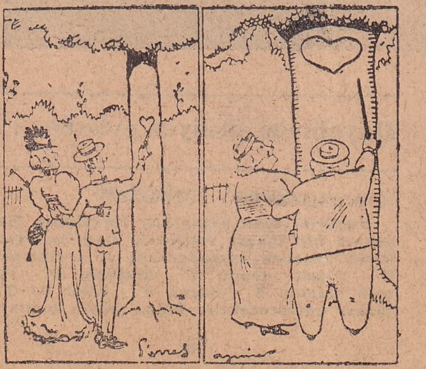
1 - Arkadaşlarınız bir seyahate çıktıkları zaman nereye gittiklerinden, ne yaptıklarından haberiniz olur mu ? Size mektup veya kart yollarlar mı ?
2 - Arkadaşlarınız söz verdikleri halde gelmez ve sizi bekletirler mi ?
3 - Arkadaşlarınızın çocukları sizi severler mi ?
4 - Bayramlarda, doğum gününüzde tebrik etmeyi unuturlar mı?
5 - Başları sıkıldığı zaman dertleşmek için size gelirler mi ?
6 - Seçtikleri hediyeler sevdiğiniz şeyler mi olur?
7 - İçtikleri zaman sizi kıracak sözler söylerler mi ?
8 - Sizi kendi aile toplantılarına davet ederler mi ?
9 - Nasihatlerinize kıymet verirler mi ?
10 - Giyinişinizi taklideder, kullandığınız eşyayı beğenirler mi?
11 - Verdiğiniz hediyeleri herkesin göreceği yerlere koyarlar mı?
12 - Beraber geçirdiğiniz günleri zevkle anlatırlar mı ?

Arkadaşlarınız sizi seviyorlar mı? Cevaplar

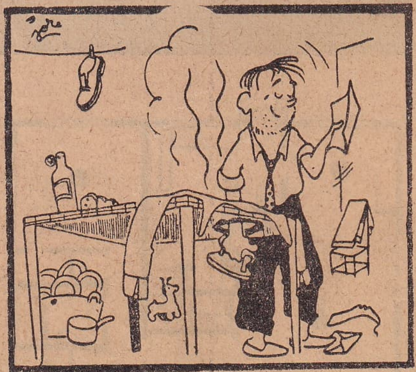
Sorduğumuz suallere verilecek cevapların doğruları aşağıdadır. Yanlarında da niçin böyle cevap verildiğini izah eden kısa notlar var. Cevabını doğru olarak verdiğiniz soruların adedini 5 le çarpın ve dostlarınızın sevgisini bu cetvele göre ölçün :

60 — Çok iyi bir insansınız. Arkadaşlarınız sizi çok seviyorlar.
45 ilâ 55 — Etrafınızda her zaman iyi dostlar bulabilirsiniz.
30 ilâ 40 — Sizi sevenler de var ama dostluklarına pek güvenmeyin.
20 ilâ 30 — Daha sorulara cevap vermeden evvel etrafınızda samimî arkadaşınız olmadığını her halde biliyordunuz.
20 den aşağı olanlar iyi insan değiller, çünkü onları kimse sevmiyor

1 - Evet (Sevdiğimiz insanları ayrı olduğumuz zamanlarda da düşünürüz).
2 - Hayır (Sevmediğimiz kimselerle buluşmaktan hoşlanmaz, onları atlatırız).
3 - Evet (Çocuklar ekseriya anne ve babalarının hislerine tercüman olurlar).
4 - Hayır (Sevdiklerimizi unutmayız, ihmal etmeyiz).
5 - Evet (İnsanlar sadece sevdiklerine dert yanarlar).
6 - Evet (Sevdiğimiz kimselere hediye alırken daha dikkatli ve sabırlı oluruz).
7 - Hayır (İnsanlar içtikleri zaman bütün içindekilerini ortaya vururlar).
8 - Evet (Kendimize benzettiğimiz, aramıza sokabildiğimiz insanlar ekseriyetle sevdiğimiz insanlardır).
9 - Evet (İnsan sevmediklerine aldırmaz).
10 - Evet (Yalnız sevdiklerimizi taklidederiz).
11 - Evet (Dostluğu ile iftihar etmediğimiz kimseleri hatırlatan şeyleri orta yerde bırakmayız).
12 - Evet (En güzel günlerimizi beraber geçirdiğimiz arkadaşlarımız aynı zamanda en çok sevdiğimiz arkadaşlarımızdır).

Zaman ve genişleme mevzuu üzerinde güzel bir tecrübe!.. Pour Tous'dan

Mektuptan: — Aman kocacığım, ütüye dikkat!.. Pour Tous'dan

KOPYACILAR ANLATIYOR

★ *Science Digest'ten* ★

Talebeler niçin kopya çekerler ? Prof. Howard Wilson bu sorunun cevabını bulmak için doğrudan doğruya talebelere müracaat etmiş. Talebe gazetesinden istifade ederek bir mesaj yayımlamış, bütün talebelerin imzasız mektuplarla niçin kopya çektiklerini kendisine anlatmalarını rica etmiş ve kısa zamanda muhtelif yerlerden 638 tane mektup almış. Bu mektupların aşağı yukarı hepsi kopya çektiklerini itiraf eden çocuklardan geliyormuş. Tam mânasiyle bir şerefsizlik olan bu hareketlerini itiraf ederken hocalarına ve mekteplerine de kabahat bulu - yorlarmış. Prof. Wilson mektupları tetkik ettikten sonra talebelerin kopya çekmelerinde esas itibariyle şu beş sebebin bulunduğu neticesine varmış :

1 - Talebenin bilgisini ölçmek bahsinde imtihanlara verilen ehemmiyetin büyüklüğü. Bütün öğretim sisteminin alınan notlara dayanması. Çalışan ve bilen bir talebe bu imtihanlarda her hangi bir sebepten muvaffak olmazsa, kalmıya mahkûmdur. Bu bahiste bu derece mekanik olmak talebeleri, âdeta haklı olarak, kopyacılığa teşvik ediyor.

2 - Sınıfta kalmak, mektepten kovulmak ve böylece bütün kredisini kaybetmek korkusu.

3 - Ailesini memnun edememek, sukutu hayale uğratmak korkusu.

4 - İş hayatında bu gibi şeylere çok dikkat edilmesi ve kabiliyetten evvel mektep vaziyetine bakılması.

5 - Herkes yaparken ben niçin yapmıyayım da sınıfta kalayım, düşüncesi.

Bu arada birçok talebeler de imtihan esnasında yan yana oturmanın ve başını bile oynatmadan yanındakilerin kâğıdına bakabilmenin insanı gayriihtiyari kopyacılığa sürüklediğini söylemektedirler. Çünkü bu şekilde hem kopya çekmek çok kolay, hem de kimsenin anlamasına imkân yok.

Bir de mekteplerde kopyacılığa karşı takınılan vaziyet var. Bunun tesiri de çok mühim. Çocuklar aralarında konuşurlarken kopya çekmekten ayıp bir şey gibi değil de âdeta bir kahramanlık gibi bahsederler. Kafasında iyi fi - kirler taşıyanlar ise az bir zaman sonra etrafın baskısiyle aynı düşünceye gelirler. Çalışmaktan vazgeçer ve bu kolay yola saparlar. Kopyacılığın önüne geçmek her şeyden evvel tahsilin mânasını izah edebilmek, sağlam karakter sahibi insanlar yetiştirmek ve talebeleri kendileri için çalışmıya teşvik etmekle mümkün olacaktır.

Mekteplerde diploma için çalışıldığı müddetçe kopyacılığın ö - nüne geçmiye imkân yoktur.

İngiliz mali krizi karşısında Amerikalılar : — Eyvah, İngilizler geliyor !

London Express'ten

Şundan, Bundan

Dünyalararası harb

H. G. Wells'in «Dünyalar Arasında Harb» adlı eseri 1938 de radyoda temsil edildiği zaman herkesi bir korku almıştı. Bu yılın şubat ayında da Ekvatorda aynı piyes bir panik yarattı. İşin hakikat tarafı şudur ki, bugünün ilim adamları yaptıkları uzun araştırmalar sonunda diğer yıldızlarda da hayat olabileceğini anlamış bulunuyorlar. Hattâ bu iddiada daha ileri giderek; sadece nebat değil, bizim gibi insanlar olması lâzım, diyorlar. Dünyanın nüfusu kâinatın nüfusunun sadece küçük bir parçasıymış; güneş sistemi ise birçok sistemlerden biri... Kâinat milyarlarca güneş ve onların etrafında dönen peyklerle dolu. Ne dersiniz, dünyalararası harb acaba yakın mı ?

Bir karıncanın kuvveti

Bir karınca bir günde kendi büyüklüğüne nispetle ne kadar gidebilir diye araştırılmış ve görülmüş ki bir insan aynı nispetle yürümek isterse günde 3.000 mil gitmesi lâzım. Sonra bu karıncalar üstelik kendi ağırlıklarının iki mislinden fazla yük taşıyorlar. Bunu da aynı nispete vurursak bir insan 150 kilo taşıyacak. Yani karıncanın bir günde yaptığı işi kendi nispetinde yapmak istiyen bir insan her gün New York'tan San Francisco'ya kadar ve sırtında 150 kilo yükle yürüyecek. Karınca mı kuvvetli, yoksa insan mı ?

Hayvanlar konuşurlar mı?

Lisan, insanların anlaşmasını temin eden ve çeşitli seslerin belli bir şekilde bir araya getirilmesinden doğan bir ifade vasıtasıdır. Tabii bu sesler birleştirilirken mantıki bir düşünce silsilesi etrafında toplanır. Bu yaptığımız tarife göre hayvanların konuşmaları imkânsızdır. Mamafih kelimeyi daha geniş mânasiyle kullanırsak onların da bir lisanı vardır, onlar da aralarında anlaşırlar. Bu anlaşma hareketler ve seslerle olur. Son zamanlarda yapılan araştırmalar neticesinde atların sekiz kelimelik bir lisanları olduğu tespit edilmiştir. Kedilerin 15, kurtların 10 kelimelik dilleri var. Hattâ yılanlar ve balıklar bile bâzı mânaları olan sesler çıkarıyorlar. Daha açık söylemek lâzımsa; bütün hayvanlar kendilerini ifade edebilirler, fakat bunu istiyerek, düşünerek yapamazlar, yani konuşamazlar. Çıkardıkları sesler ise korku, açlık, soğuğun tesiri ve saadet gibi basit hisleri ifade eder.

DÜNYADAN

HABERLER

Kurtarıcı (!) ile hasbıhal

Çarlık Rusyası da, bugünkü de Balkan memleketlerine karşı eskidenberi bir kurtarıcı tavrı takınmasını pek sevmiştir. Ruslar 1877 de Romanyayı Osmanlı istilâsından (!) kurtarmışlardı. İkinci Dünya Savaşından sonra da Alman istilâsından kurtardıkları bu memlekete şimdi kendi damgalarını vurmıya çalışmaktadırlar. Resmimiz 1877 muhariplerinden biriyle kurtarıcı (!) Voroşilof'u konuşurken göstermektedir.

ŞAPKA MODASI

★

Birçok insanların en çok akıl erdiremedikleri şey modern şiirle kadın şapkalarıdır. Her ikisinde de mantık ve anane kalıplarınd an fırlıyan insan zekâsı, bazan en olmıyacak şeyleri de tabiî bir şeymiş gibi ortaya dökmektedir. Kadın şapkalarının bu çılgınca yenilikleri, onu giyenin zarafetine sıkı sıkıya bağlıdır. Son Paris modeli şapkalar bizi bu sözlerimizde hiç de haksız çıkarmıyacaktır.

★

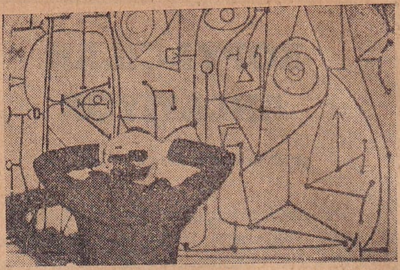
Plâstik balondan YENİ MANKEN

Son zamanlarda Amerikada plâstik maddelerden yapılan balon şeklindeki mankenler eskilerinin yerine geçmektedir. Bu yeni icat, Amerikan terzihanelerinde pek rağbet görmüştür. Balon mankenler kolayca şişirilmekte ve ölçüleri alınmış olan müşterilerin bedenlerine göre ayarlanabilmektedirler.

İngiliz sarayında BİR EVLENME

Yahudi kanından gelme genç bir kızın İngiltere kıral ailesine girmesi, aristokrat muhitlerde epey dedikodu yapmıştır. Kıralın yeğeni Kont Harewood ile Marion Stein ana kıraliçenin yardımı sayesinde evlendiler. Sağda yeni kontes kontla ve solda da düğün alayını seyretmek için Londra sokaklarında biriken bir meraklı kalabalığı görülmektedir.

Picasso iş başında

Picasso, kendisinden her vakit için bahsettirmesini pek sever. Kübizmin mucidi olmakla sanat tarihine, kolunu sallıya sallıya giren Picasso, seyircilerini hayretten hayrete düşürmekte de pek ustadır. Resmimiz, onun Paris'te açtığı sergide, aşırı modern hareketlere yabancı bir seyirciyi ne hale getirdiğini göstermektedir. Bu iç içe geçmiş acayip çizgilerden ibaret tablonun adı «Yazıhane» dir.

ELBİSE MODASI

★

Serin mevsimlerde giyilecek yeni bir kostüm tayyor, günün en rağbette olan bi modasıdır. Ceket damalı, açık mavi ve bej renkte damalı bir yünlüdür. Eteklik ise ceketin dör köşelerinin gı rengindedir. İcabında devri lebilen yaka soğuk rüzgâra karşı bir atk vazifesi de görebilmektedir. Sade olduğu kadar da zarif olan bu kostümden bayanlarımızın pek hoşlanacaklarına şüphe etmiyoruz.

★

Zenci şarkıcı Robeson

Amerikalı Zenci şarkıcı Paul Robeson şüphe yok ki günümüzün harikalı ses sanatkârlarından biridir. Ancak son zamanlarda siyasi hareketlere karışmış olması Amerikada hoş karşılanmamıştır. Demir perde gerisinde yaptığı turnede büyük alâka gören Paul Robeson, memleketinde vatandaşları tarafından komünist tahrikçiliğiyle suçlandırılmış ve konserleri boykot edilmiştir. Hattâ son konserinde nümayişçileri dağıtmak için polis iki saat uğraşmıştır. Buna karşılık Sovyet hükümeti Sibiryada bulunan bir dağa onun adını vermiştir.

Münevver caniler

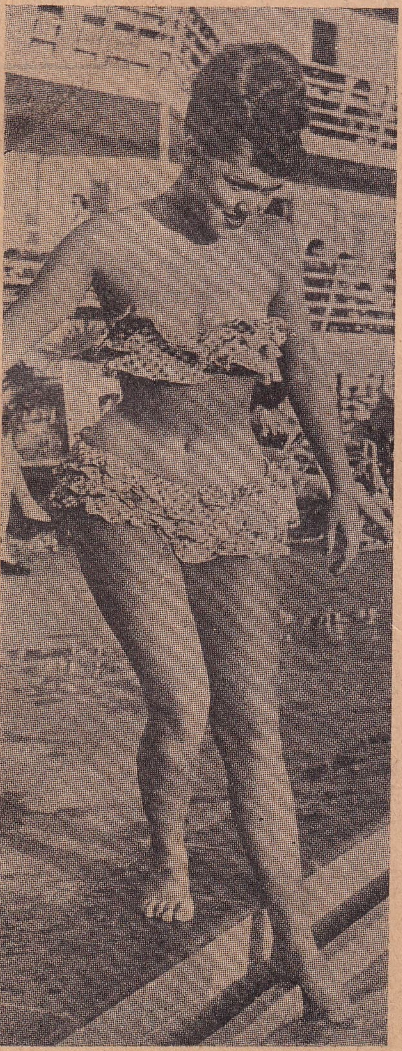
Çetin bir çarpışmadan sonra geçenlerde Fransız polisi tarafından ele geçirilen, Deauville'deki mücevher hırsızlığının kahramanı René Girier birçok cinayetlere de adı karışan bir kimsedir. Tahsilli bir genç olan bu azılı gangster bâzılarınca Fransız Al Capone'u, bâzılarınca da Bir Numaralı Cemiyet Düşmanı diye nefret ve lânetle anılmaktadır.

Rusların atom bombası

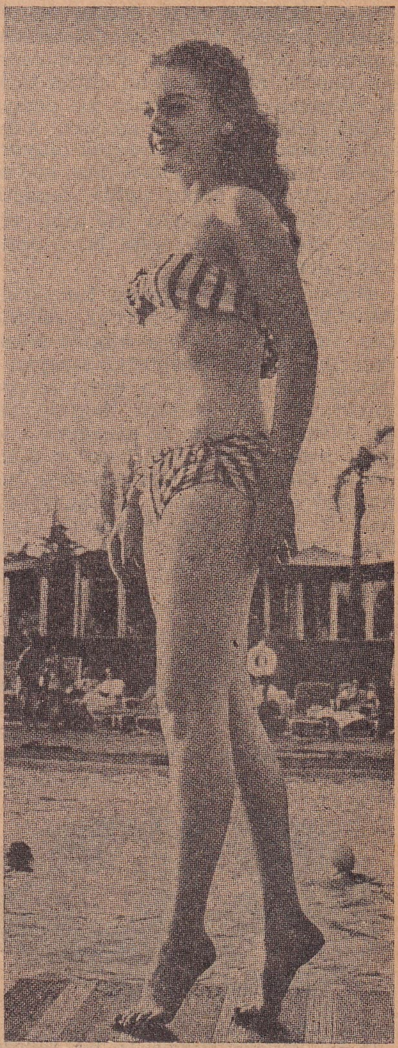
Başkan Truman'ın, Rusların da ator bombası yapmakta bulundukları hakkır daki demeci üzerinden anca birkaç ay geç ti, fakat hâdi se tamamiyl unutulmuş gibidir. Bu demeç üzerine dünya efkârı kısa bir şaşkınlık devresi geçirmişse de, bu hâdisenin büyük bir şey ifade etmiyeceği çabucak anlaşılmıştır. Resimlerimizden biri, Dean Acheson'un, gazetecilere, Rus atom bombasından bahsederek: "Hiç de şaşmış değilim" dediğini, diğeri Rus atom infilâkının Paris rasathanesindeki sismografla çizgiler halinde tespit edilmiş şeklini göstermektedir.

★

Bikini mayoları

Bikini, Amerikalıların atom tecrübesi yaptıkları bir adanın ismidir. Genç Fransız kızları bu ismi giydikleri mayolara vermiye başladılar. Atom bombası hiç şüphe yok ki korkunç bir silâhtır. Bikini mayoları da erkekler için aynı derecede tehlikeli olmaktan geri kalmıyor. Bikini mayolarının hususiyeti, vücudun mümkün olduğu kadar az kısmını kapatmasıdır. Bikini modası yavaş yavaş Amerikaya da sirayet etmektedir. Yanlarda gördüğünüz resimler geçenlerde Hollwood'da yapılan bir güzellik müsabakasında alınmıştır. Ancak Amerikada Bikini mayoları aleyhine bir cereyan da gittikçe genişlemektedir. Bu cereyanın elebaşıları, kadın vücudunun bu kadar açılıp saçılmasının estetiğe mugayir olduğunu söylemekte ve Bikini mayoları «insan muhayyilesine çok az pay bırakıyor» diye bir tez müdafaa etmektedir.

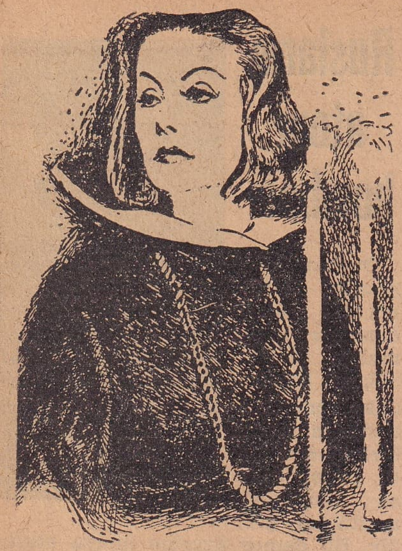

GRETA GARBO

Onun hiçbir sırrı yoktur.

★ *Coronet'ten* ★

★

Garbo daima bir esrar perdesi arkasında gizlenmek ister

Greta Garbo bir zamanlar dünyanın en büyük artistiydi. Her gittiği yerde binlerce hayranı peşine düşerdi. Bundan 15 yıl evvel, şöhretinin en yüksek noktasındayken, tam 5.000 kişi Stockholm'da vapurdan çıkışını seyretmek için toplanmış ve o göründüğü esnada halk ileri doğru hücum edince yüzlerce insan denize dökülmüştü. Nereye gitse polis kendisini korumak için tertibat almıya mecbur olurdu. Hollywood'un bütün tarihi boyunca hiçbir artiste bu derece büyük alâka gösterilmemiştir. Alistair Cooke: «Garbo muvaffak oluyor; çünkü harikulâde güzel bir kadın, onun güzelliği âdeta ilâhi» demişti. Jack Hitt ise: «Garbo şiir gibi, güneşin doğuşu gibi, eşsiz bir beste gibi» derdi.

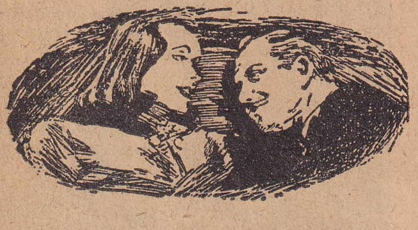
Bütün bunlardan sonra, tam sekiz yıldanberi, Greta Garbo ismini bile kullanmıyarak bir köşede sessiz sedasız yaşıyor. Kendisini tanıyanlardan kaçıyor, halkın arasına çıkmıyor, elinden geldiği kadar eski şöhretini unutturmıya çalışıyor. O artık sadece Harriet Brown'dır. Kendisine Garbo diye hitabedenlere bunu sertçe hatırlatıyor. Acaba sebebi nedir ? Niçin bütün insanlara arkasını dönüyor? Niçin herkesten kaçıyor ? Niçin şöhret onu korkutuyor ? Bu soruların cevabını kimse veremiyor. Herkes sevdiği insanı kaybetmiş olmasını ileri sürerek romantik bir hikâye yaratmıya hevesli. Arnold Genthe'ye göre Garbo hayatında bir tek insanı sevmiş, o da kendisini keşfeden İsveçli rejisör Maurice Stiller imiş. İşte bu adam öldükten sonra Garbo bütün dünyaya arkasını çevirmiş, herkesten kaçar olmuş. O zaman daha 25 yaşındaymış ve aşkını kaybetmek onun hayatında büyük bir darbe yaratmış. Ne servet, ne ihtişam, ne şöhret kendisini avutamamış. Beraber oynadığı birçok artist ona âşık olmuş, fakat hiçbiri bu İsveçli rejisörün yerini tutamamış. Bu artistler arasında Clark Gable, Charles Boyer, Melvyn Douglas, Robert Montgomery, Conrad Nagel, John Gilbert ve Ramon Novarro'nun da bulunduğu söylenir. Son filmi 1943 te çevirdiği «İki Yüzlü Kadın» oldu. O zamandanberi kendisinden çok az bahsediliyor.

Garbo güneşi çok sever. Güneşli odalarda, çıplak yatabileceği büyük taraslarda vaktini geçirir. Sahilde kumların üstünde çıplak ayakla yürümekten hoşlanır. Alış verişe giderken daima yanında bir erkek olmasını ister. Resme pek meraklıdır. Bütün sanat galerilerini dolaşır. Kendisinin de, büyük ressamların eseri olan bâzı kıymetli tabloları vardır. Koku kullanmaz, fakat mücevher takar. Onun hiç kimse aleyhinde konuştuğu görülmemiştir.

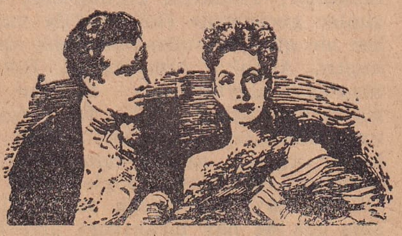
Bâzı insanlar vardır, zaman onların hâtırasını unutturacağına daha kuvvetlendirir. İşte Greta Garbo o insanlardan biridir ve bir gün tekrar sahneye dönerse belki de eskisinden çok daha büyük bir alâka ile karşılanacaktır.

Greta Garbo herkesin toplanıp kendisini seyretmesinden hiç hoşlanmaz. Halktan ve hayranlarından kaçmasının asıl sebebi budur; «Hayvanat bahçesindeki hayvanlar gibi seyredilmekten hoşlanmıyorum» der. Son zamanlarda M.G.M. direktörlerinden Clarence Brown'a, Garbo'nun sanatkârlığında ne gibi değişiklikler olduğunu sormuşlar. Hususi hayatında da artisti yakından tanıyan bu adam: «Garbo bugün de şöhretinin şahikasına çıktığı günler kadar sanat kabiliyetini muhafaza ediyor» demiş.

Garbo'nun son zamanlarda İtalyaya yaptığı seyahatte gene esrarengiz tavırlar takındığı, gazetecilerle konuşmadığı, fotoğrafını çektirmek istemediği yolunda haberler çıktı. Halbuki Garbo sade ve çekingen bir kadındır. Onun esrarengiz tarafı ve sırrı filân yoktur.

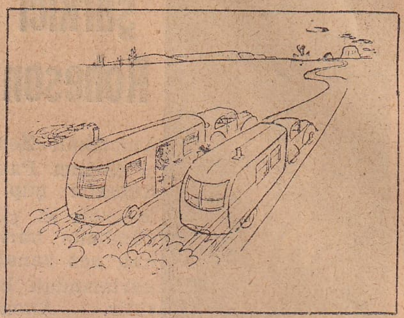

Garbo, Melvyn Douglas'la bir filimde

Partnerleri Garbo'dan sitayişle bahsederler

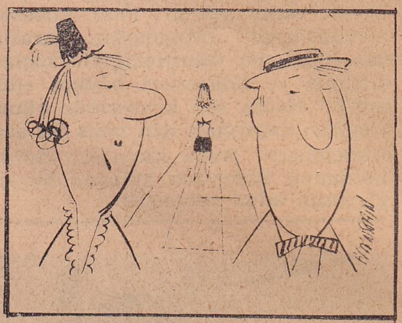
Dünya Karikatürlerinden Seçmeler

Eski alışkanlık

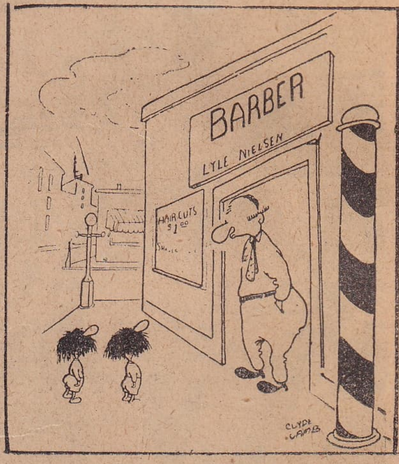
— Şehre gidinciye kadar bir fincan kahve ödünç verir misiniz ?

The Sat. Ev. Post'tan

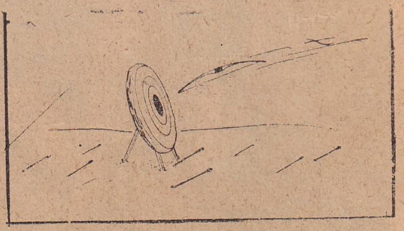
— Haydi kendi kendini yemekten vazgeç de dön bak!

The Sat. Ev. Post'tan

— Babam, fiyatlarınızı indirip indirmediğinizi soruyor!

Colliers'ten

Yazısız hikâye

Esquire'den

TÜRK MİLLETİNİN AZİZ EVLÂDI

ATATÜRK

★

10 kasım 1949 büyük Atatürk'ün ölümünün on birinci yıl dönümü idi. Bu yıl dönümünde onun hâtırası, yurdun her köşesinde, en küçüğümüzden en büyüğümüze kadar hepimizin kalblerini dolduran bir teessür içinde anıldı. Atatürk, kurduğu ve kökleşmesi uğrunda ömrünü harcadığı bir inkılâplar zincirinin topyekûn bir sembolü haline gelmiştir. Her gün daha çok hissediyor ve inanıyoruz ki, o, yanımızda, içimizde, çok yakınımızdadır. Geriye karşı ileriyi, yanlışa karşı doğruyu, kötüye karşı iyiyi, çirkine karşı güzeli, kısacası örümceklenmiş inanışlara karşı müspet bilgiyi her şeyin üstünde tutan inkılâpçı Atatürk, bize millet adına ve millet menfaatine yapacağımız hamlelerde daima bir hız kaynağı olacaktır. Taassubun, irticaın, insan ruhunu dar kalıplar içinde hapsetmeyi tasarlıyan geri inanışların amansız düşmanı olan Atatürk, milletimizin istiklâli ve hürriyeti için kanını bile fedadan çekinmiyecek her yurtseverin kalbinde sönmez bir meşale olarak daima parlıyacaktır.

★

DIŞ OLAYLAR

Amerikan silâh yardımı

Amerika Birleşik Devletleri bugünlerde Batı Avrupaya silâh sevkine başlıyacaktır. İlk parti Fransaya gönderilecek, daha sonra Atlântik Paktına mensup memleketlere sevkiyat yapılacaktır. Bundan başka Türkiye, İran, Kora ve Filipinler gibi davetlere de silâh yardımı karar altına alınmıştır. Bu silâhlar tam mânasiyle modern ve yenidir. Memleketimiz için verilecek yardım malzemesinden ilk partiyi, bugünlerde gelecek olan 40 - 50 vampir uçağı teşkil etmektedir.

Dünya siyasetinde yeni ilerlemeler

Avrupa Konseyi Dış İşleri Komitesi 3 kasımda Paris'te toplanmıştır. İlk olarak, konseyin statükosunda yapılması istenen değişiklik görüşülmüş ve şimdilik böyle bir değişiklik yapılmasına lüzum görülmemiştir. Konsey bilâhare, Almanyanın da konseye alınmasını Avrupa İstişare Meclisine tavsiye etmiye karar vermiştir. Toplantıda ayrıca elliye yakın madde gözden geçirilmiştir. Bu toplantıya iştirak ettikten sonra memleketimize dönen Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak, toplantının çalışmaları hakkında gazetecilere etraflı izahatta bulunmuştur.

Diğer taraftan İngiltere, Fransa ve Birleşik Amerika dış işleri bakanları 8 ve 9 kasımda toplanarak Almanya, Polonya ve Yugoslavya meselelerini görüşmüşlerdir. Bu görüşmelerde, Almanyadaki fabrikaların sökülmesi işine son verilmesi ve Batı Almanyanın Avrupa Konseyine ve daha başka milletlerarası teşekküllere alınması üzerine mutabık kalınmıştır. Üç dış işleri bakanı ayrıca, Rus mareşallerinden birinin Polonya savunma bakanlığına tâyini ve Yugoslavyaya karşı takibedilecek iktisadi siyaset üzerinde durmuşlardır.

Sovyet Rusyanın dünya görüşleri

Sovyet İhtilâlinin 32 nci yıl dönümü münasebetiyle 6 kasımda Moskova'da yapılan törende Stalin bulunmamıştır. Onun yerine muavini Malenkov hazır bulunarak iç ve dış siyasete temas eden bir nutuk vermiştir. Malenkov bir taraftan Sovyet Rusyanın sulh istediğini, bunun için de elinden gelen gayreti esirgemiyeceğini belirtmiş, diğer taraftan Komünist Çin'deki muvaffakıyetten bahsetmiş, Yugoslavyaya ağır hücumlarda bulunmuş ve üçüncü bir harb çıkarsa, bunun, bütün kapitalizmin ölümünü intacedeceğini ve bundan da dünya ihtilâli doğacağını söylemiştir.

Yugoslavya Güvenlik Konseyinde

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20 ekimde yaptığı heyecanlı bir toplantı sonunda Yugoslavya, Sovyet Rusyanın şiddetli mukavemetine rağmen Güvenlik Konseyine üye seçilmiştir.

Diğer taraftan Rusya, Moskovadaki Yugoslav elçisinin, Sovyet topraklarında casusluk faaliyetine giriştiğini ileri sürerek, geri çağırılmasını istemiştir. Bu talep hakkında yorumlarda bulunan müşahitler, bu hareketin, diplomatik münasebetlerin kesilmesine doğru bir adım teşkil ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Sovyet - İsrail münasebetleri

23 ekimde Tel - Aviv'de beyanatta bulunan İsrail Dış İşleri Bakanı Moshe Sharett, hükümetinin Sovyetler Birliğinden uzun vadeli kredi istemiş olduğunu açıklamıştır. Diğer taraftan, bir ticaret antlaşması imzalamak üzere, İsrail başkentinde bulunan Sovyet uzmanlariyle bir Yahudi delegasyonu arasında müzakereler cereyan etmektedir.

Fransadaki kabine buhranı

Ekim ayı içerisinde Fransa'da fiyat ve ücretler meselesinden doğan kabine buhranı birkaç hafta sürmüştür. Cumhurbaşkanı tarafından Sosyalist Jules Moch ve Radikal Sosyalist René Mayer'e kabineyi kurmaları teklif edilmişse de, bütün gayretlere rağmen kabine kurulamamıştır. Nihayet cumhurbaşkanı, hükümeti kurmak vazifesini eski dış işleri bakanlarından George Bidaut'ya vermiştir. Kabinesini kurarak Fransız Meclisinde programını okuyan Bidaut, 50 sayı farkla itimat oyu almıştır.

Suriyedeki son olaylar

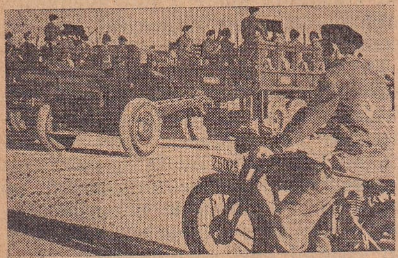
Mısır'da toplanan Arap Birliği Siyasi Komitesinde Suriye'yi temsil eden delegeler Şükrü El - Kuvvetli'yi, Suriyeye dönmiye ve eskisi gibi cumhurbaşkanlığı yapmıya davet etmişlerdir. Şükrü El - Kuvvetli, gayrimeşru bir surette dağıtılan eski meclisin tekrar içtimaa davet olunması şartiyle bu teklifi kabul etmiş ve derhal meclise istifasını vereceğini bildirmiştir. Bunun üzerine yeni bir meclis kurulacak, o da cumhurbaşkanını seçecektir. Suriye Muvakkat Hükümetinin bu şartları nasıl karşılıyacağı belli değildir.

Şükrü El - Kuvvetli'nin Suriye'ye avdeti her halde Suriye'nin durumunu düzeltecek ve Suriye devletine meşru bir mahiyet verecektir.

İÇ OLAYLAR

Cumhuriyet Bayramı

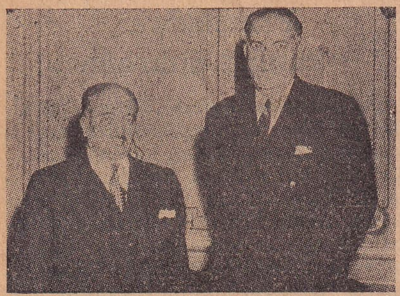
29 ekimde cumhuriyetin 26 ncı yıl dönümü bütün yurtta heyecanlı gösterilerle kutlanmıştır. Ankara'da, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün hi-

tabesinden sonra büyük bir geçit resmi yapılmış, ordu ve gençliğin geçişi halk tarafından sevgi ile alkışlanmıştır. İstanbulda da, askerî birlikler tarafından büyük bir geçit resmi yapılmış, geceleri fener alayları tertibedilmiştir.

Yeni İstanbul Valisi

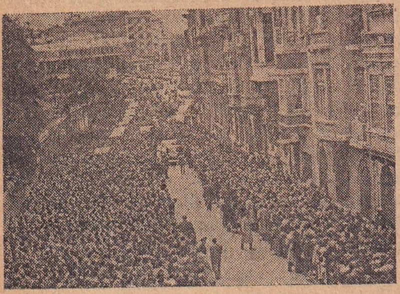
Dr. Lütfü Kırdar'dan açılan İstanbul valiliği ve belediye başkanlığına

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay getirilmiştir. Resmimiz yeni ve eski İstanbul valilerini bir arada göstermektedir.

Yeni İsrail Konsolosluğu

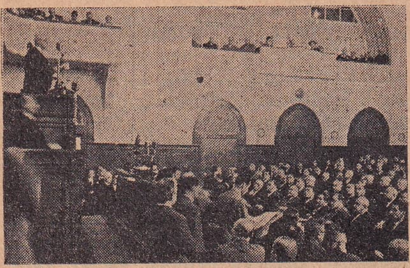
16 ekimde İsrail devletinin ilk İstanbul konsolosluğu açılmış ve ya-

pılan törenden sonra binaya yeni devletin bayrağı çekilmiştir. Resmimiz, töreni seyretmek için sokakları dolduran binlerce İstanbullu Musevi vatandaşlarımızı göstermektedir.

Millet Meclisi açıldı

Büyük Millet Meclisi 1 kasımda Cumhurbaşkanının bir nutku ile sekizinci döneminin dördüncü çalışma yılına girmiştir. Dış politika ve millî savunma meselelerimiz üzerinde duran Cumhurbaşkanı, memleketimizin demokrasi yolundaki inkişaflarını kaydetmiş ve 1950 seçimleri üzerinde de ehemmiyetle durmuştur. Cumhurbaşkanı bu hususta: "Oy'unu

vermek üzere sandık başına gelecek kadın, erkek her seçmenin tam bir serbeslikle ve her hangi bir tecavüz ve tehdit korkusuna düşmeksizin vatandaşlık hakkını kullanmasını sağlamak şarttır" demiştir.

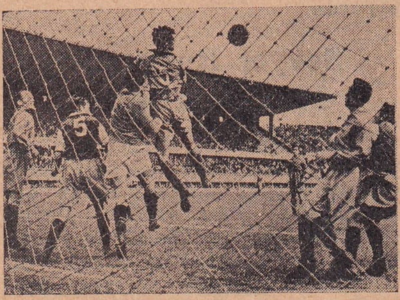
İnönü, Meclis salonuna girerken ve çıkarken muhalif partiler milletvekilleri ayağa kalkmamışlardır.

Oya katılan 299 kişinin ittifakiyle Şükrü Saracoğlu gene Meclis başkanı seçilmiştir.

SPOR

Lig maçları

Kasım ayı içinde İstanbulda muhtelif spor sahalarında yapılan lig

maçları memleket mikyasında bir alâka uyandıran bir spor hâdisesi olmuştur. Bu maçların en mühimlerinden birkaçının neticeleri şunlardır: 6 kasımda Fenerbahçe - Galatasaray (1-0), 13 kasımda Beşiktaş - Galatasaray (1 - 0). Resmimiz Kasımpaşa - Emniyet maçından bir safhayı göstermektedir.

KÜLTÜR

Üniversitelerimiz açıldı

Ankara ve İstanbuldaki üniversitelerimiz kasım başındanberi yeni ders

yılına girmişlerdir. Yapılan açış törenlerine rektör, dekan, profesör ve doçentler yeni kabul edilen akademik kıyafetleriyle gelmişlerdir. Ankarada Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesindeki törende Cumhurbaşkanı da bulunmuştur. Resimlerimizden biri Cumhurbaşkanı ile Rektör Hikmet Birant'ı törene gelirken, ikincisi de salonda bulunanları göstermektedir. İstanbul Üniversitesindeki toplantıda Rektör Ömer Celâl Saraç, yaptığı konuşmada taassuba karşı

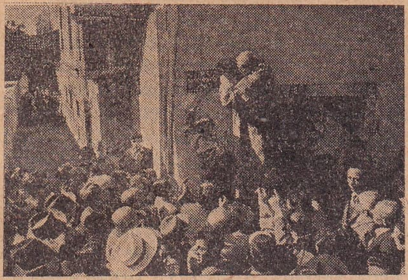
bilginin ehemmiyetini tebarüz ettirmiş ve günlük politikanın, talebenin ilgisini ilmî problemlerden çevirmemesi lâzım geldiğini hatırlatmıştır.

Ziya Gökalp ihtifali

Büyük Türk mütefekkiri Ziya Gökalp'in yirmi beşinci ölüm yıl dönümü vesilesiyle memleketin muhtelif köşelerinde toplantılar yapılmış, kitaplar neşredilmiştir. İstanbul Muallimler Birliği tarafından Eminönü Halkevinde yapılan toplantıda vali, üniversite profesörleri, öğretmenler ve kalabalık bir halk kitlesi bulunmuştur. Hatiplerin Ziya Gökalp'in şahsiyetini belirten sözlerinden sonra, bu yıl Ziya Gökalp hakkında eser yazan Ali Nüzhet Göksel, Kâzım Nami Duru, Orhan Cavit Tütengil ve Osman Tolga'ya Birlik adına takdirname verilmiştir. 24 ekimde Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde de bir toplantı yapılmıştır.

Mehmet Akif Ersoy sokağı

Ankara Belediyesi, diğer şehirlerimize başka vesileler için örnek olacak bir kadirşinaslık eseri gösterdi.

Bir sokağa Mehmet Akif Ersoy'un adını verdi. Bu sokaktaki bir evde şair bir müddet oturmuş ve İstiklâl Marşını yaratmıştır.

John Dewey doksan yaşında

Terbiye sahasındaki eserleriyle ve faaliyetiyle bütün dünyada olduğu gibi bizde de meşhur olan Amerikalı pedagog John Dewey bu yıl doksan yaşına basmıştır. Yirmi yıl kadar önce Türkiyeye gelen, okullarımız ve eğitim müesseselerimizi inceliyerek mühim bir rapor hazırlıyan John Dewey için, 21 ekimde Ankarada Atatürk Lisesi konferans salonunda bir tören yapılmıştır. Prof. Fethi Çelikbaş, Dr. Halil Fikret Kanat, Nevzat Ayas değerli ilim adamının şehsiyetini belirten birer konuşma yapmışlardır. İstanbul Muallimler Birliğinde yapılan toplantıda ise, kısa bir zaman önce Amerikadan avdet eden pedagoji ve sosyoloji lisansiyesi Bilge Temel, Dewey hakkında çok taze ve faydalı izahat vermiştir. Bundan sonra, Dewey'e bir tebrik gönderilmesine ve adı geçen raporun tekrar basılmasına karar verilmiştir.

Dört büyük kayıbımız

Son haftalar içinde kültür âlemimiz birbiri arkasına dört büyük kayıba uğramıştır. Bunlardan biri, ansiklopedimizin büyük dostu ve "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi" nin müellifi İbrahim Alâettin Gövsadır. 29 ekimde, masası başında, "Hürriyet" gazetesine yazmakta olduğu bir fıkrayı yarım bırakarak hayata gözlerini yuman İbrahim Alâettin Gövsa vakitsiz kaybettiğimiz bir kültür şehididir. Hayatı ve faaliyeti hakkında ansiklopedi kısmımızda bilgi verilmiştir.

Geçen ay içinde ikinci büyük kayıbımız şair Enis Behiç Koryürek'tir. Hece vezninin bu ince ruhlu ve gür sesli üstadının hayatından ansiklopedi kısmımızda bahsedilmiştir.

Nafi Atuf Kansu ile Hıfzı Tevfik Gönensay'ın genç denecek bir yaşta ve en verimli çağlarında aramızdan ayrılışları bizi fazlasiyle müteessir etmiştir.

GÜZEL SANATLAR

Yenilerin Resim Sergisi

Genç ressamlarımızdan on bir tanesi, ekim ayının sonunda Fransız Konsoloshanesi salonunda bir resim sergisi açtılar. Aralarında A. Arad, Avni Arbaş, Ferruh Başağa, Nuri İyem ve Fethi Karakaş gibi yeni neslin üzerinde en çok durulan imzaları da bulunan bu sanat topluluğu, yılda iki defa (ilk ve sonbaharda) halkın karşısına çıkmayı kendileri için bir gelenek haline getirdiler. Sanatkârların en çok muvaffak oldukları saha İstanbul peyzajlarıdır.

UNESCO'nun Chopin konseri

Frederic Chopin'in yüzüncü ölüm yıl dönümü münasebetiyle 6 kasımda Eminönü Halkevinde bir konser verilmiştir. Nadir Nadi'nin Chopin hakkındaki bir konuşmasından sonra Cemal Reşit Rey, Ömer Refik Yaltkaya, ve Ferdi Ştatzer büyük sanatkârın eserlerinden bâzı parçaları çalmışlardır.

Türk ve İslâm Eserleri Müzesi

1914 yılında kurulmuş olup harb yıllarında Anadoluya taşınmış olan Türk ve İslâm Eserleri Müzesinin

eşyaları, eski binasında yeniden tanzim edilerek 1 kasımda halkın istifadesine açılmıştır. Resmimiz, dünyanın en zengin halı koleksiyonlarından birine de sahibolan müzenin açılış töreninde Müdür Elif Naci davetlilere izahat verirken çekilmiştir.

Jacques Thibaud'nun konserleri

Meşhur Fransız keman virtüozu Jacques Thibaud, 7 kasımda memleketimize gelerek İstanbulda iki ve Ankarada bir resital vermiştir. Kendisine Polonyalı piyanist Marinus Flipse refakat etmiştir. Ayrıca İstanbul Filârmoni Derneğinin iki konserine virtüoz olarak katılan Jacques Thibaud, 15 kasımda İstanbul radyosunda bir resital daha vererek, yüksek sanat dehasını memleket mikyasında alkışlatmıştır. Mozart'dan Debussy'ye kadar değişik iklimlerden seçtiği eserlerde, ilerlemiş yaşına rağmen ve bu yaşın verdiği olgunlukla dinleyicilerini hayran bırakan Jacques Thibaud, virtüozluk sanatında şahsi ve müstesna bir üslûba sahip bir sima olduğunu göstermiştir.

Komedi Tiyatrosunda "Bebek"

Kasım ayı içinde İstanbul Şehir Komedi Tiyatrosunda, Fransız muharrirlerinden Maurice Braddell ve Anita Hart'tan Hakkı Bigeç tarafından adapte edilen "Bebek" adlı bir komedi oynandı. Vakası İngilterede geçen ve Anglosakson örf ve âdetine uyan "Baby Hamilton" un tercüme dili ne kadar temiz olursa olsun, adapte tarzına gitmiyeceği ilk bakışta anlaşılıyordu. Şehir Komedi Tiyatromuzun, her halde halkın daha fazla rağbetini temin endişesiyle olacak, iyi tercüme eserlere kötü de olsa adapteleri tercih etmek merakı, bu sefer de beyhude bir emek harcanmasına sebebolmuştur. Adapte eserlerin memleket kültürüne büyük bir ilerleme hamlesi yaptırmıyacağı "Bebek" temsili vesilesiyle bir kere daha ortaya çıkmıştır.

Dram Tiyatrosunda "Bir Komiser Geldi"

Kasım ayı içinde İstanbul Şehir Dram Tiyatrosunda modern İngiliz muharrirlerinden J. B. Priestley'in bir eseri temsil edildi. Prof. İrfan Şahinbaş tarafından tercüme edilen "Bir Komiser Geldi" yi Muhsin Ertuğrul sahneye koymuştur. Sosyal muhteva bakımından hayli yüklü olan eserleriyle İngiliz edebiyatında ehemmiyetli bir yeri olan Priestley, insanların müşterek mesuliyetli bir cemiyet içinde yaşadıkları, hayatta herkesin birbirine karşı borçlu olduğu tezini müdafaa etmiştir.

Şehir Tiyatrosundaki ihtilâf

Şehir Tiyatrolarımızın idaresi için kabul edilen yeni nizamnamenin tatbikine geçilmiş, birtakım pürüzler ortaya çıkmış, pratik bâzı güçlükler sanat muhitimizde bulanık bir hava yaratmıştır. Yeni nizamnamenin en göze batan tarafı, kıdemli sanatkârlardan altı kişilik bir grupu, fazlaca suiistimal edilmesi mümkün geniş salâhiyetlerle idare başına getirmiş olmasıdır. İtiraz edilen ikinci nokta da, sanatkârlara dışarda dublâj ve filim gibi çalışma imkânlarının kaldırılmasıdır. Yeni nizamname sanatkârları serbes mukavele ile tiyatro idaresine bağlı bulundurmaktadır. Fakat on iki tanınmış sanatkâr mukavele imzalamıya talibolmamışlardır. Hâdise teessür uyandırmıştır.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

İstanbulun Fethi

Yazan : Feridun Dirimtekin. İstanbul Belediyesi yayınlarından. 1949. 272 sayfa (ayrıca 64 sayfa resim ilâvesi). 450 kuruş.

İSTANBUL'UN fethinin beş yüzüncü yıl dönümü için yapılan hazırlıklar çeşitli yönlerden devam etmektedir. Bu arada, neşriyat alanında meydana getirilen eserlerin neşri pek ağır gitmekle beraber, cidden emek mahsulü etüdlerin ortaya çıkması bize bir teselli vesilesi olmaktadır. Ansiklopedimize değerli yardımları bulunan Feridun Dirimtekin, «İstanbulun Fethi» adlı eserinde, Ortaçağla Yeniçağın dönüm noktası olan bu mühim tarih hâdisesini incelemektedir. Kitaba, fethe takaddüm eden vakalarla girilmekte, zaptın inkişafı ve neticeleri tahlil edilmektedir. Kitabın sonuna konmuş olan alfabetik bir bibliyografya da, bu hususta yapılan neşriyat hakkında bir fikir verdiği gibi, bu mevzu üzerinde çalışacaklara da yardımcı olabilir. Kuşe kâğıdına basılmış yetmiş küsur resim, kroki ve fotoğraf, bilhassa surlar hakkında çok kimsenin bilmediği bilgileri bir araya getirmiştir.

Açıl Sofram Açıl

Yazan : Eflâtun Cem Güney. Doğan Kardeş yayınları, İstanbul 1949. Ciltli 48 sayfa. 500 kuruş.

SERBES piyasanın kaliteyi düşürmiye zorlıyan kötü rekabet şartları altında Avrupa ve Amerika ayarında lüks baskılı kitaplar yayımlamanın imkânsızlığını gören "Doğan Kardeş Yayınları" çocuklar için bir "Güzel Kitaplar Servisi" kurmuştur. Bir nevi kitap kulübü olan bu teşebbüse sırf güzel baskılı kitabın kadrini bilenler için başlanmıştır. Yılda 25 lira karşılığında bu seriye abone yazılmaktadır. Çeşitli mevzulardan beş altı kitap çıkarılacak ve bedelleri depozitodan düşülerek yıl sonunda hesap görülecektir. Serinin ilk eseri, masal janrında yeni bir çığır açmış olan Eflâtun Cem Güney'in bir kitabıdır. "Açıl Sofram Açıl", bu adı taşıyan bir hikâye ile birlikte "Congoloz Baba" adlı bir başka hikâyeden mürekkeptir. Eflâtun Cem Güney'in folklor alanındaki derin vukufu, şifahi edebiyatımızı yazı üslûbu haline getirişteki mehareti üzerine söz söylemeyi zait buluyoruz. Bu üstat kalemin meydana getirdiği eser, Vicki Sanit-Gudjan'ın renkli resimleriyle süslenmiştir. Çocuklarına kıymetli bir hediye vermek istiyen ana babaya tavsiye ederiz.

Türkiye Bibliyografyası

No. 1 (1949). Milli Eğitim Basımevi. 1949. İstanbul. 128 sayfa, 90 kuruş.

MEMLEKETİMİZDE yirmi bir yıldanberi basılan kitap, gazete, mecmua ve diğer neşriyat sistemli bir şekilde takibedilip tespit edilmektedir. Bu mühim işi kotarmak için kurulan "Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü" nün muntazaman çıkarmakta olduğu "Türkiye Bibliyografyası", basılı her türlü neşriyatımızı en mühim izah unsurlariyle birlikte bir araya getirmektedir. 1928 den önceki devirler için bu işin yapılmamış olması her gün artan bir ihtiyaçla hissedilmektedir. 1949 yılının ilk üç ayındaki neşriyatı bir araya getiren yeni fasikül, eserin şimdi daha dikkatli ve daha çalışkan ellere geçmiş bulunduğunu gösteriyor. Daha önce aylık olarak tertibedilen bu fasiküller dağınık bir manzara arzediyor, böylelikle istifade şekli de zahmetli bir hal alıyordu. Bugün eser yılda dört fasikül çıkarılmak suretiyle daha derli toplu bir şekle sokulmuştur. Eserin tanziminde de metodik bir çalışma şekli takibedilmiş, tekerrürlerden kaçınılmış, bölümler mevzuların ihtiva ettiği ruha göre analitik bir şekilde incelenmiştir. Mevkut neşriyat da, pek güç olmakla beraber, kitapların bu analitik bölümleri sonlarına muvaffakıyetle serpiştirilmiştir. Sık sık baş vurmak mecburiyetinde olduğumuz bu müracaat kaynağının zahmetini omuzlarında taşıyanlara, memleket kültürü adına teşekkürü bir borç biliriz.

Bolu Gezisi

Yazan : Reşat Aker. İstanbul, Matbaacılık T. A. O. 40 sayfa, 125 kuruş.

MEMLEKETİN sayılı turistik çevrelerinden biri de Bolu bölgesidir. Marmara ve Ege gibi iç ve dış turizme en müsait iki bölgeye komşu olan bu güzel yurt köşesi bu bakımdan parlak bir istikbal vaadetmektedir. İkinci Dünya Savaşından pek bitkin çıkan Avrupa memleketlerinde dış turizm yeni yeni başlamaktadır. Bugün için memleketimizde geniş bir dış turizm hareketi mümkün değilse de, yurdumuzun, Yakın Doğu'nun en çok görülecek ve gezilecek bir köşesi haline geleceğine de şüphe yoktur. Bu inkişafı hazırlamak için iç turizm hareketiyle hem tabiatin güzelliklerinden birçok yurttaşlarımızı istifade ettirmek, hem de buralarını kalkındırmak en esaslı bir prensibimiz olmalıdır.. Bolu bölgesinde bu işe canla başla katılmış yurtseverlerimizin başında, eski belediye başkanı Reşat Aker geliyor. Reşat, emsalsiz tabiat güzelliğine malik olan Aband gölünü yurdumuzda tanıtıp şenlendiren cennetlik bir vatandaştır. Halen bu Aband mıntakasında Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü hizmetinde vazife gören Reşat Aker, Bolu'yu tanıtacak bir seyahat broşürü hazırlamıştır. Bol resimli ve güzel bir şekilde hazırlanan bu kitapçıkta Bolu'nun tarih, iktisat, kültür ve turizm sahalarındaki hususiyetlerini hulâsa eden bilgiler vardır.

DIŞARDA

O Shepherd, Speak!

Yazan: Upton Sinclair. Basan ve yayan: Viking, New York, 1949. 629 sayfa, 3.50 dolâr (1135 kuruş).

AMERİKALI romancı Upton Sinclair'in, evvelce dokuz cildi yayımlanmış olan, bir Lanny Budd serisi vardır. Bu dokuz kitap aşağı yukarı 6.500 sayfa tutar ve dünya tarihinin günümüze kadar iç yüzünü anlatır. Lanny Budd serisi bugüne kadar bir eşi görülmemiş tamamen orijinal bir seridir ve tarihî roman sahasında bir inkılâptır. Bu eserde neşeli bir roman havası içinde tarihin akışına istikamet veren bütün hâdiseler ortaya dökülür. Lanny Budd her şeyin iç yüzünü bilir, âdeta Roosevelt'in gizli bir ajanı gibidir. Hitler'le, General Patton'la, Harry Hopkins'le konuşarak hepsine nasihatler verir. Stalin'in bile hususiyetine girmiş, teveccühünü kazanmıştır. Lanny'nin yapamıyacağı hiçbir şey yoktur. İşte böyle bir kahramanın etrafında dönen roman, okuyucuyu hayretten hayrete düşürerek, ve onun, hâdiselere tamamiyle yeni bir zaviyeden bakmasını temin ederek devam eder. Devam eder diyoruz, çünkü bugüne kadar eser bir sona varmış değildi. İşte nihayet onuncu ve, muharririn söylediğine göre, sonuncu kitap çıkmış bulunuyor. «O Shepherd, Speak!» (Ey Çoban, Konuş!) adını taşıyan bu kitapta günümüze ait hâdiseler ele alınıyor. Bâzı tenkidciler Upton Sinclair'in alay edercesine ve pervasız bir şekilde çizdiği karakterlere ve böylece tarihi basitleştiriş şekline hücum ederler. Bu hücumlar ne derece kuvvetli olursa olsun Upton Sinclair'i sarsamıyacaktır. Yeni çıkmış olan bu son kitapta da bulunan bu hatalar, büyük romancının elinde âdeta meziyet haline gelmiş ve eseri, erişilmesi oldukça imkânsız bir seviyeye çıkarmıştır.

Nuruosmaniye semtindeki eski esir pazarından bir görünüş (Allom'dan)

ALİ MAYAKON

OSMANLILARDA ESİR VE CARİYE TİCARETİ

Vücutları çırılçıplak soyularak alıcı tarafından muayene edilen, metres ve hizmetçi gibi kullanılıp elden ele de menkul bir mal gibi satılan veya hediye edilen bu insanlar ya harbde esir edilmişler, yahut yurtlarında insan avcıları tarafından avlanmışlardır. İçlerinde babaları tarafından satılanları da vardı. Yüzyıllarca devam eden bu hal insanlığın en derin yaralarından biri idi. Beyaz kadın ticareti tarih kadar eskidir.

Harb neticesinde esir edilen, yahut para ile satın alınan erkeklere «köle», kadın ve kızlara da «cariye» denirdi. Sahipleri bunların üzerinde bütün hakları haizdi. Köle ve cariyeler âdeta menkul bir maldı. Hürriyetten velev cüzice olsun nasipleri yoktu. Bu, köle ve esirler üzerindeki hak mutlaktı; şu kadar ki bunlara insanca muamele eden sahipler de pek çoktu. bu gayriinsani hale İslâmlardan evvel İran ve Yunanlılar ve hattâ daha eski milletler önayak olmuşlardı.

Bu esirler ve cariyeler içinde harb dolayısiyle ele geçmiş büyük yabancı aile çocukları bulunduğu gibi aşağı tabakadan olanlar da vardı. Harb esirliği vaziyeti, eski zamanların bütün milletlerinde cari idi.

Köleler, efendilerine göre, iyi ve hafif, pek fena ve pek öldürücü işlerde kullanıldıkları gibi, cariyeler de hususi hizmetlerde veya metres olarak kullanılırlardı; neticede, ya evde ihtiyarlıyarak kalır, ya satılır veya hoşa gitmek için bir büyüğe yahut bir arkadaşa hediye edilirlerdi. Kölelerden pek çok büyük idare adamları ve komutanlar çıkmıştır. Cariyelerin de bulundukları saray ve konaklarda çocukları olarak valde sultan olanları çoktur. Meselâ diğer milletlerin tarihlerinde görüldüğü gibi Osmanlı saraylarında da Hurrem, Kösem ve Turhan Sultan gibi padişah anası olarak kuvvetle hükümranlık yapmış olanları vardır.

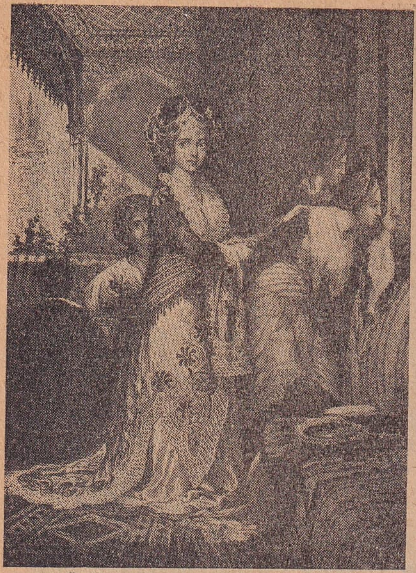
İran ve Osmanlı saraylarında cariyelerin sayısı bine kadar çıkardı. Bunların hepsine birer marifet öğretilirdi. Hele bir saz öğretilenler, tahsil ve terbiyesine pek fazla itina gösterilenler pek çoktu.

Cariyeler muhtelif milletlerden olurdu. Bunların hepsi birer hususi ve mümtaz meziyetlere sahibedilirdi. Meselâ, zamanlarının telâkkilerine ve müşahedelerine göre, bunlar içinde İranlıların kibar, Rumların iyi hizmetkâr, Berberilerin işvebaz, Habeşlilerin iyi haznedar, Nobelilerin iyi aşçı ve Ermenilerin de iyi mürebbi olduklarına inanılmıştı. Gene bu müşahitlere göre, Türkler güzel çehreli, Rumlar güzel vücutlu, Iranlılar güzel saçlı, Hicazlılar güzel gözlü, Yemenliler de ince bellilikleriyle meşhurdular.

Bir zamanlar cariyelerin talim ve terbiyesi kazançlı bir işti. Esir pazarına gidip müsteit cariyeler satın alarak onlara edebiyat, şarkı ve çalgı, din ve ev idaresi gibi marifetler öğreterek kârına satmayı kazanç vasıtası yapanlar vardı.

Cariyeler böyle özenilip iyi yetiştirilince onları iyi giydirmek de moda oldu ve bu cariyelerin nüfuz ve tesirleri de ziyadeleşti; hükümdarlar, büyük devlet ricali üzerinde sözleri kuvvetle geçer hale geldi.

Osmanlıların son devirlerinde cariyelerin çoğu Çerkes ve Gürcü idi. Çünkü artık harbler azalmış ve hattâ son harblerde mağlûptan esir almak da âdeta terkedilmişti. Afrikadan gelen Zenciler de bu zamanlarda rağbette idi; fakat bunlar hizmet için alınırdı. İslâmlıkta esir azadetmek pek sevap ol-

Sarayın muhteşem giyinişli cariyeleri (Allom'dan)

duğu için, kurtarmak ve iyilik etmek için de satın alanlar bulunurdu. Cariyelere halayık da denirdi.

Evlerde cariyeler zannolunduğu gibi betbaht değillerdi. Yiyecekleri ve giyecekleri hanımlarınınkine yakındı. Her suretle iyi muamele görürlerdi. Sert efendilere yahut kıskanç hanımlara raslar ve memnun olmazlarsa başka birisine satılmasını teklif ederlerdi. Arzusu yerine getirilmezse kaçarak kendini sattırırdı. Kaçarken hiçbir şey çalmaz, yalnız bir kat çamaşır alırdı. Kaçtığına işaret olarak çıktığı kapının, aştığı duvarın yanına terliklerini bırakırdı. Hemen bir esirciye iltica eder, o da gelip efendisine haber verirdi.

Harb malı olmıyan köle ve cariyeler Kafkasya ve Afrikadan esirciler vasıtasiyle getirilip Kapalı ve Büyükçarşı civarındaki ve Tavukpazarı denen mevkiin yakınındaki esir pazarında satılırlardı. Pazarın şeyhi ve kâhyası vardı. Satış mezat usulü ile yapılır ve esirci esnafının pazardaki odalarında her vakit için irili ufaklı, çeşitli milletlerden, sarı, beyaz, esmer, erkek ve kadın esir ve cariye bulunurdu. Bunları alıp satacaklar oraya giderdi. Yalnız seyir için gidenler de çok olurdu.

Gerek esir pazarlarına, gerekse esirci kadınlara köle ve cariye getiren esirciler Kafkasyanın güzel kızlarını, bunları avlıyanlardan, çalanlardan, yahut evlenme vadiyle kaçıranlardan, çok kere de zaruret saikasiyle çocuklarını satan babalardan toplayıp getirirlerdi. Esirler içinde iyi bir istikbal ümidiyle bizzat kendini satanlar olduğu gibi tarla ve evlerinde çalıştırdıkları köle ve cariyeleri birbirleriyle evlendirip çocuklarını satan efendiler de mevcuttu. Cariyeler içinde dâye (sütnine) lik yapmak için çocuklariyle beraber satılanlar da olur, fakat bunların çocukları da başka sütninelere verilirdi. Alınacak cariyeler doktor ve ebe muayenesinden geçirilirdi.

Pazarlık tamam olunca esirci kadınlar hem tüccardan, hem de müşteriden tellâliye alırlardı. Pazarlık bitince satıcılar hanıma: «Uğurlu kademli olsun, Allah can pekliği versin, güçlü, kuvvetli kızdır, yesin içsin de bakınız daha ne olur; tepe tepe kullanınız» derdi.

Eğer cariye odalık için alınıyorsa satın alacak erkek, kızın göğsünü, kollarını ve dizlerine kadar bacaklarını muayene edebilirdi. Bunların bilerek ortak ve hanım üstüne gidenleri olduğu gibi evli erkekelere gitmiyen bâzı insaf sahibi olanları da bulunurdu.

Cariyeler arasında hırpalananlar yok değildi, fakat sebep kendilerinin anneleriydi. Çünkü Çerkes cariyelerin anneleri çocuklarına paşa karısı olacak diye telkin yaparak büyütür ve kız da bunun için itiraz etmeden giderdi. Bunlar İstanbula gelip bir büyük eve satılınca ev sahibinin her arzusunu kolaylaştırır ve bittabi hanımının hiddetini çekerdi.

Yıkanan bir cariye (de Amicis'den)

Hanımına hizmet eden bir halayık (Eski bir resimden)

Çerkes kızları bir eve kapılanınca memleketleriyle her türlü muhabereyi keserlerdi. Bulundukları muhite uyarlar, gençleri neşe ve ümit ile, orta yaşlılar da kader diyerek yeni hayatlarını sürer giderlerdi. Daima sadık olurlardı, hainleri pek nadir görülürdü.

Ticaret için alınanların çoğu altı yedi yaşlarında iken ve on, on iki yaşlarında yüzü ve endamı daha güzelleşmek ihtimali mevcudolanlar arasından seçilirlerdi. Okutulur, saz öğretilirdi. Elleri bozulmamak için kaba hizmete koşturulmazdı. Kırıtmalar, gamzeler, işvebazlıklar öğretilir ve kızlar da güzellik ve zarafet kazanmıya pek çalışırlardı. Yaşları kemali bulunca Mısır prenslerinden, Tunus beylerinden, Hind zengilerinden, Bağdad'dan, Yemenden ve her yerden, hattâ evlenmek için, müşteriler yağardı. O zaman dört zevce almak mümkündü.

Esirci kadın; «Uzak memleketlerden gelen bu müşteri sakın evli olmasın, huyunu da bilmiyoruz..» derse; «A kadınım, şehir kızlarının canı yok mu? Çeyizi ile, çimeni ile, teli duvağı ile gidiyor da kocası üstüne ortak getiriyor. Kızın kısmetini kesmeyiniz. Ciğeri beş para etmez bir kız elmaslar, altınlar içinde yüzecek, varsın kocası çirkin, ihtiyar olsun. Daha âlâ ya; adam genç kızı görünce eski karısının yüzüne bakar mı?» diyerek hatunu iknaa çalışırlardı. Bunlardan rahata düşenler arasında kendisini yetiştiren hanımını ziyaret edenler, uzakta ise hediyeler gönderenler ve mukabele görenler pek çoktu.

Esir pazarı 1847 de dağıtıldı ve esir ticareti kaldırıldı. Fakat Zenci köle ve cariyelerin Fatih civarındaki hanlarda, Çerkeslerin de Tophanede Karabaş mahallesindeki evlerde gizli gizli satılıp alınmasına devam edildi. Bu haller de 1908 Temmuz İnkılâbına kadar sürerek ondan sonra tamamen kalktı.

Aşırı Taassup!

Teşkilâtına başlanmış olan rüştiye mekteplerinde coğrafya dersleri için yaptırılan haritalar, taassup erbabının şiddetli itirazlarını mucibolmuş ve hattâ Abdülmecide, bunların men'i rica edilmiştir.

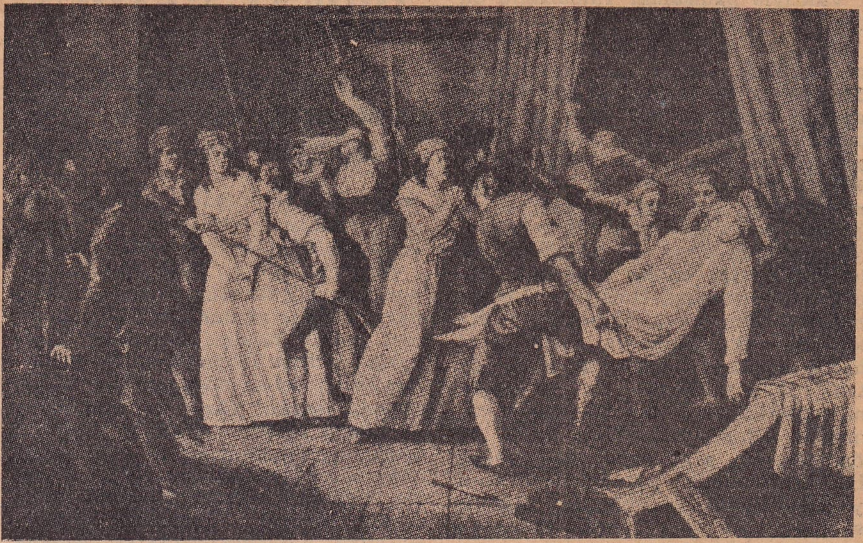
MEHMET ENİS

CHARLOTTE CORDAY, ZALİM MARAT'YI NEDEN VE NASIL ÖLDÜRDÜ?

★

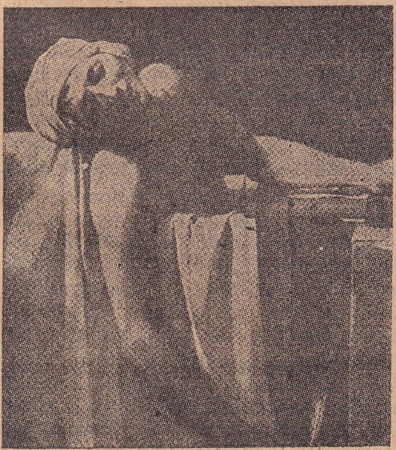
Marat, tarihte tanınmış zalim ihtilâlcilerin başında gelenlerdendir. Paris lâğımlarında saklandığı zamandan kalma bir cilt hastalığiyle muztarip olduğu için banyolar içinde yaşıyan bu hunhar adamdan vatandaşlarını kurtaran, bir genç kız, Chrlotte Corday olmuştu. Bu, tarihin en heyecanlı sahnesini beraberce gözden geçirelim.

★

Marat öldürüldükten sonra Corday tevkif edilirken

Büyük Fransız İhtilâli bir fırtına gibi hükmünü icra ederken Fransızlar hep vatanlarının kurtuluşunu, milletlerinin yükselmesini istiyorlardı; fakat kendilerini kurtaramadıkları adli ve insani hatalar ve şiddetli ihtiraslar sebebiyle pek çok kan döktüler. Montagnard'lar Partisinin tehlikeli vatan düşmanlarını gözlemek maksadiyle kurdukları o «Tarassut Encümeni» nin yaptıkları ne müthiş şeylerdi! Şüphe üzerine, parti prensibi namına zindanlara tıkılmış ihtiyar, genç, kadın binlerce vatandaş hiçbir muhakemeye tabi tutulmaksızın idam olunuyordu. Bu müthiş kıtal, haricî düşmanlara karşı muharebeye çıkmadan evvel gûya içerideki düşmanları temizlemek için yapılıyordu. Acaba hapishanelere konulmuş olanlar, hakikaten dahilî düşmanlar mıydı? Tarih gösteriyor ki hayır! Bu kör şiddet ve ihtiras pençesinde ne âlimler, ne vatanperverler, ne fen adamları, ne fazilet ve hakikat muhipleri, ne masumlar mahvolmuştur. Korku saçan bu tethiş siyasetinin mürevviçlerinden en zalimi «Marat» idi. Hürriyetin kurtarılması için dört yüz bin kıralcının kafalarının koparılmasını istiyen ve tarihte bir kanlı leke gibi duran bu müthiş şahsiyet, Tarassut Encümeni âzasındandı; bütün şüpheleri kanla temizlemek, bütün hailleri ölümle bertaraf etmek istiyordu. «Haricî düşman gelmeden evvel şüpheliler temizlenmelidir. İçimizdeki düşmanlar ortadan tamamiyle kalkmalıdır. Vurun onlara! Öldürün onları!..» diyordu. Silâhlılar silâhsızların üzerine saldırıyorlar, dört duvar arasında kalmış mahpusları katlediyorlardı. Bir taraftan da kiyotinler müthiş bir faaliyetle çalışıyorlardı.

Marat, banyoda ölüm halinde

Marat, Grondin Partisinin hasmı idi. Bu partilileri ve diğer birçok necip ve fazıl kimseleri öldürtüyordu. Bütün vilâyetler bu müthiş engerekten korkuyorlar, titriyorlardı. Artık bu şiddet ve tahrip siyasetine tahammül edilemez olmuştu. Taraf taraf isyan istidatları görülmiye başlamıştı. Bu arada Cannes şehri halkında da büyük bir heyecan görülüyordu.

Aklı başında Fransızlar memleketlerinin istikbalinden endişe duymıya başladılar. İşte «Charlotte Corday» bunlardan biriydi. Bu güzel, bu yirmi beş yaşında, gençliğin bütün taravetiyle parlıyan kızcağız, Establı Âmire müdürü Jacque François Corday'ın kızıydı ve annesi de Pierre Corneille'in torunlarındandı. O bütün büyük edipleri okumuştu ve onlardan aldığı ilham ile olgun bir hale gelmişti. Marat'nın zulümleri karşısında, ruhunda vatan muhabbetinin, hürriyet aşkının bir volkan gibi feveranını duydu.

1793 yılı temmuzunun dokuzuncu salı günü Charlotte'u, Cannes şehri posta arabasında Paris için yer almış olarak görüyoruz. Hiç kimseye veda ziyareti yapmamış ve hiç kimse tarafından da bu seyahati için selâmetlenmemiştir. Yalnız babasına bir kâğıt bırakıyor ki bunda İngiltereye gittiği ve kendisini affetmesi ve unutması lâzım geldiği yazılıyordu. Posta arabası kalkıyor, yolcuların politikaya dair konuşmaları ve Montagnard'ların meth ve sitayişi ortasında ağır ağır yoluna devam ediyor, o bütün gece, bütün gün ve gene bütün gece sessiz duruyor ve bu söylenen sözlere iştirak etmiyor. Perşembe günü öğleden biraz sonra Neuilly köprüsüne varıyorlar. İşte binlerce siyah kubbeleriyle Paris! İşte seyahatin hedef noktası! Vieux Ogustin sokağındaki misafirhaneye varılınca bir oda istiyor, acele yatıyor ve ertesi günü sabahına kadar uyuyor. Sabah olunca kalkıyor, Pariste dolaşıyor ve birçok şeyleri tahkik ediyor, ihtilâl partileri hakkında malûmat alıyor. Marat'yı arıyor, fakat onun şimdi hasta olduğunu, evinden dışarı çıkmadığını öğreniyordu. Ertesi sabah saat sekiz raddelerinde Paris'in Palais Royal semtindeki bıçakçılardan büyük bir bıçak alıyor, sonra bir arabaya atlıyarak şu adresi veriyor: Tıbbiye Mektebi sokağı, No. 44.

Bu adresteki ev hemşeri Marat'nın ikametgâhıdır. Fakat Charlotte, burada Marat'yı görmiye muvaffak olamıyor. Misafirhaneye dönüyor ve Marat'ya kısa bir telgraf çekerek

Kiyotin önünde son dakikalar

HIRKAİ SAADET

★

ESKİDEN NASIL ZİYARET EDİLİRDİ? TEŞRİFAT MERASİMİNE DAİR NOTLAR

Vaktiyle padişahlar ramazanın on beşinde Hırkai saadet dairesine gider "gül suyu" dolu iki kâse, altmış yeni ve temiz sünger, iki meşin sofra üzerine konur ve silâhtar ağa bu süngerden birkaçını gül suyu ile ıslatarak padişaha takdim ederdi. Padişah da bu süngerle Hırkai şerife şebekesini cilâlar, ve bu sırada saray erkânı; çuhadar ve rikâptar ağalarla gedikliler, mabeyinciler, hasodalılar dahi birer sünger alarak ellerinin yettiği kadar duvarları, kapıları, pencereleri, dolap ve kütüphanenin kanad ve kapaklarını silerlerdi. Bu süngerler sonra hanei hassa ağalarına dağıtılır, onlar da teberrüken saklardı. O gün sabah namazı Hırkai saadet höcresinde cemaatle kılınır, namazdan sonra ve öğleden iki saat evvel hasodalılar Hırkai saadetin gümüşten mamul yaldızlı büyük sandukasını gümüş sehpası üzerinden alarak şatrançvari birbiri üzerine mevzu som sırma yastıklar üzerine koyarlardı. Sanduka padişahın yanında bulunan altın anahtarla açılır, içinde bulunan ağır ipek yeşil kadife üzerine gene som sırma ve inci işlemeli, enli şeritli yedi bohçanın şeriti çözülür, açılır, iki kanadlı ve halis altından yapılmış çekmece, yani ikinci mahfaza dahi gene padişahta bulunan diğer altın anahtarla açılırdı. Hırkai saadetin yakasında bulunan düğme bir kâse içine konup bir parça ıslatılır ıslatılmaz derhal amberli bir ateşdana gösterilerek kâsedeki bu sudan testiler dolusu sulara damla damla dökülüp hediye edilirdi. Bu suya "Hıraki şerif suyu" denirdi. İkinci mahmut bu âdeti lâğvetmiştir.

Ziyaret, daima öğle namazından sonra icra edilirdi. Silâhtar, çuhadar, rikâptar ağalarla tülbent, anahtar, peşkir ağaları ve bütün hasodalılar huzuru hümayunda bulundukları halde imamı evvel ve imamı sani, hasoda imamı, güzel sesli müezzin ve çavuş ağalar ayakta muttasıl Kuranıkerim okurlar ve önce padişah, sonra darüssaade ağası, silâhtar, çuhadar ve sair ağalarla köşebaşılar, başkapı gulâmları, mabeyinciler, musahip ağalar, hasoda başı, hazinedar başı, kilerci başı, saray ağası, saray kethüdası, hazinei hassa ağaları ziyaret ederlerdi. Bu esnada sadrazam ile şeyhülislâm Topkapı sarayının orta kapısına gelerek atlarından inerler, kazaskerler ve sair devlet erkâniyle beraber içeri girerlerdi. Orada bostancı başı, mirahuru evvel sadrazamın, kapıcılar kethüdasiyle ikinci mirahur şeyhülislâmın koltuklarına girerek babüsaadenin ortasındaki divan yerinin hizasına geldiklerinde, başlarına selimî destar ve arkalarına sera - ser denilen kumaşa kaplı dört yenli samur kürkler giymiş olan babüs - saade ağasiyle hazinedar başı istikbal ederler, buradan dahi bu ikisi sadrazamın ve başlarında müceveze ve sırtlarında feraceleri olduğu halde kilerci başiyle saray ağası da şeyhülislâmın koltuğuna girerek ak ağalar kapısı aralığının iki tarafında ehramlar serili sedirlere otururlardı. Bunların muvasalatları duyulunca teşrifatçı efendi silâhtar, çuhadar, rikâptar ağalarla tülbent ve anahtar ağalarını ve saireyi alarak gelir, burada, önde baş ve bunun arkasında ikinci çuhadar ile yedi nefer müzeyyen ruba giymiş çakırsalan ağalar yürüdükleri halde sadrazamın sağ koltuğuna silâhtar ve sol koltuğuna çuhadar ağalar ve şeyhülislâmın koltuklarına rikâptar ağa ile tülbent ağası ve kazaskerlerle nakibüleşrafın koltuklarına da hasodalılar girip bu hal ile şadırvan kapısından girilerek ve yere serilmiş olan al çuha üzerinden yürüyerek Hırkai şerif höcresine giderlerdi. Padişah mukaddes sandukanın yanında olarak sadrazam sağında, darüssaade ağası solunda durdukları halde ziyaret ifa olunurdu.

isyan mahalli olan Cannes şehri ahalisinden olduğunu ve Fransaya bir büyük hizmet yapmak istediğini bildiriyordu. O, buna cevap alamadı ve akşamın yedisinde sokağa fırladı; kararı katî idi.

Saat akşamın yedi buçuğu; Marat, sıcak banyo içinde. Vücudu cilt hastalığından berbat, ruhu ihtilâl hummasiyle muztaripti. Birdenbire kapı çalındı... Bir daha çalındı. Musiki nağmesi gibi bir kadın sesi duyuldu: Kendini kabul etmedikleri için şikâyet ediyor ve Fransaya bir hizmet yapabilecek bir vatandaş olduğunu söylüyordu. Marat, bunu içeriden işiterek kabul olunması için seslendi. Şimdi içeride idi. Marat ile Charlotte arasında şu sözler teati olundu:

— Hemşeri Marat! Ben isyan çıkan Cannes şehrindenim ve sizinle konuşmak istiyorum.

— Oturunuz çocuğum. Cannes'da hainler ne yapıyorlar? Cannes'da hangi mebuslar var?

Charlotte, birkaç mebusun isimlerini söyledi. Marat dedi ki:

— İki hafta sonra bunların kafaları koparılacak.

Bu sözleri söyliyen bu adam, not defterini kapar gibi hemen eline aldı ve banyonun içinde bir tarafa dönerek çıplak koliyle idam olunacak Cannes mebuslarının isimlerini yazmıya başladı: Pétion, Lévis... ve..

İşte Marat, iki mebus ismini yazarak üçüncüye başlamak üzere iken Charlotte, bıçağını kınından çekti çıkardı ve hedefinden emin katî bir darbe ile Marat'nın kalbine sapladı. Marat'nın son sözleri şunlardır:

— Aziz dostum, bana ha!... İmdat! İmdat!..

İmdada gelenler, onun, kanlar içinde, öldüğünü görmekten başka bir şey yapamadılar.

Charlotte işini bitirmişti. Bunun mükâfatının yakın olduğundan emindi. Kendini tevkif için jandarmalar gelinceye kadar bekledi, sonra Abbaye zindanı denilen zindana götürdüler.

Bütün Paris taaccüp, hiddet, tahsin ve takdirle çalkanıyordu. Çarşamba günü sabahı Charlotte, büyük bir kalabalık içinde bulunan adliye sarayındaki ihtilâl mahkemesinde göründü: Çok güzel ve çok sakindi. O görünür görünmez salonda bir fısıltı dolaştı; vaka hakkındaki evrak okunacak ve bıçakçı bıçağı Charlotte'a satmış olduğuna dair şahadette bulunacaktı. Bunlar mevzuu bahsolunurken Charlotte sözlerini kesti ve dedi ki:

— Bu gibi tafsilâta ihtiyaç yoktur. Marat'yı öldüren benim!..

— Kimin teşvikiyle?

— Hiç kimsenin...

— Öyle ise sizi buna sevkeden nedir?

— Onun cinayetleri!..

Ve sesini ziyadesiyle yükselterek ilâve etti:

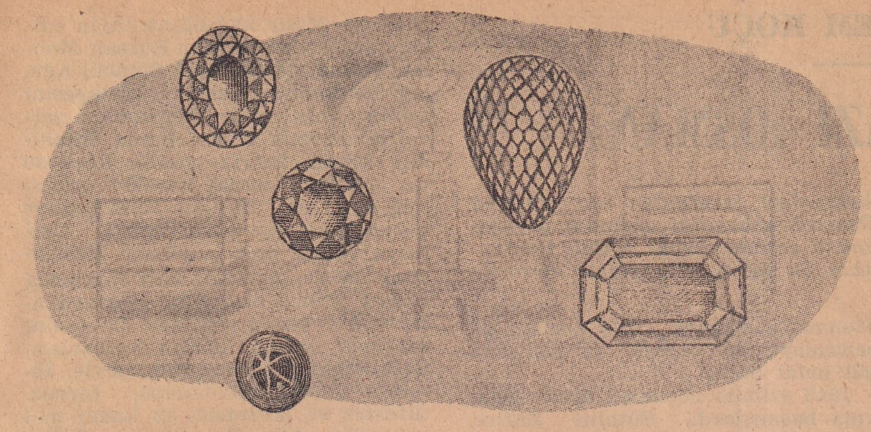
— Ben bir adam öldürdüm... Yüz binlerce insanı kurtarmak için bir adam öldürdüm; ben masumları kurtarmak için bir mel'unu öldürdüm; ben vatanımı rahata eriştirmek için bir vahşi hayvanı öldürdüm, ben ihtilâlden evvel cumhuriyetçi idim, fakat asla şiddet düşünmemiştim...

Söylenilecek başka bir şey yoktu. Dinliyenler hayretle bakıyorlardı. Nihayet hüküm verildi: İdam !

Charlotte, avukatına bir nazik cümle ile teşekkür etti. Ona gönderilen rahibe de teşekkür ederek gerek günah çıkarmıya, gerekse ruhani veya sair suretle onun yardımına lüzum olmadığını söyledi.

Aynı günün akşamı; saat yedi sularında adliye dairesine bitişik hapishaneden meş'um araba çıktı. Bütün şehir ayakta idi. Bu arabanın içinde arkasına kırmızı katil gömleği giydirilmiş bir sarışın, genç mahlûk oturuyordu. Çok lâtif, çok sakin, çok hayat dolu bir halde herkesin önünde ölüme gidiyordu. Halkın bir kısmı onu ihtiramkârane selâmlamak için şapkalarını çıkarıyorlardı. Bâzıları da homurdanıyorlardı.

İnkılâp meydanına gelince dahi Charlotte'un çehresinde aynı sakin tebessüm görünüyordu. Cellâtlar, onun ayaklarını bağlamak istedilerse de bunun bir hakaret olacağını düşünerek reddetti, mukavemet gösterdi. Bunun üzerine boynundaki örtüyü kaldırdılar. Genç kızın mahçubiyetinin husule getirdiği kırmızılık lâtif çehresine yayıldı ve o güzel başı koparılıp da halka gösterildiği zaman bile yanaklarında bu renk görülüyordu.

★

DÜNYANIN EN BÜYÜK ELMASLARI

★

Elmasların pek büyükleri tacirler için kazanç ve krallar için de ihtişam vasıtası olabilirler, onun için tacirlerin elinde kalmaları muvakkat bir haldir. Diğerlerinde ise muhafazaları müşkül ve masraflı olur.

★

Büyük elmasların hikâyeleri, çok defa facialı ve hazindir. Bunların kıymetine karşı duyulan ihtiras bu faciaları koynunda beslemiş ve büyütmüştür. Bellibaşlılarını şurada gözden geçirelim.

R é g e n t : 136 kırattır. 1717 de Onbeşinci Louis'nin çocukluğu sırasında Kıral Naibi Philippe d'Orleans tarafından üç milyon üç yüz yetmiş beş bin franga satın alınmıştır. Menşei Asyadır, fakat nasıl bulunduğu meçhuldür. Büyük Moğol madenlerinde bir işçinin çalıp Avrupaya getirmiye muvaffak olduğu Régent, önce İngiltere kıralına gösterilmişse de satılamamıştır. Sahibi Paris'e gelerek banker Law vasıtasiyle Fransız sarayına satmıya muvaffak olmuştur. Saint-Simon «Hâtıralar» adlı kitabında bunu şöyle anlatıyor: «Güzel bir elmasla sırf övünmek için masrafa girmenin doğru olmıyacağını, çünkü henüz çocuk olan kıralın daha birçok yıllar elması kullanamıyacağını ileri sürdüğü için naibin fikrini takdir ettim. Fakat Avrupanın en büyük kıralının söz konusu olduğunu; böyle sudan ucuz bir elmasa sahibolmak fırsatını kaçırmamasını, bu elmasın devri için ebedî bir şeref olacağını söyledim. Orléans dükünün, elması satın almasını temin edinciye kadar işin peşini bırakmadım».

1789 da Kurucu Millî Meclis'in karariyle Garde - Meuble'de muhafaza altına alınan Régent 17 eylûl 1792 de çalınmış, fakat çetin araştırma - lardan sonra ele geçmiş, bu yüzden beş kişi idama, hırsızlığa iştirak eden diğer birkaç kişi de kürek cezasına mahkûm edilmişlerdir. Bu elmasın değeri asgari on iki milyon frank tahmin edilmişti.

S a n c y : Bu 53 kıratlık elmasın da menşei karanlıktır. Hemen bütün Avrupa hükümdarlarının eline girip çıkmıştır. Asyadan gelmedir. Deli Charles'ın miğferinde iken 1476 da Granson muharebesinde kaybedilmiş, İsviçreli bir asker tarafından bulunarak 20 sous'ya bir keşişe satılmıştır. Keşiş de onu 3 franga bir başkasına satmış, bir asır sonra Portekiz kıralı Antoine'ın mücevherleri arasında tekrar sahneye çıkmıştır.

Antoine onu, Fransa kıralı Üçüncü Henri'nin hazine nazırı Sancy'ye rehin eder, İsviçrede bulunmakta olan kıral elmasın getirilmesini ister. Yolda Juralar geçilirken ormanda haydutlar tarafından çalınmak istenir, fakat elmas bir hizmetkâr tarafından yutulur ve sonra ormanda ölü olarak bulunan hizmetkârın mide - sinden çıkarılır. Hizmetkârın mükâfatı, şehrin mezarlığına törenle gömülmek olur. Nihayet Mazarin'in eline geçer, Régent ile beraber çalınır, tekrar ele geçerek en sonunda Rus imparatorluk hazinesine girer.

O r l o f f : İşte Asya menşeli bir elmas daha. 194 kırattır. Ortasından ikiye bölünmüş yumurta biçimindedir. Rus hazinesindedir. Şekline bakılınca, Brahman mâbetlerinden birindeki heykelin gözlerinden biri olduğu anlaşılır. Bir Fransız askeri tarafından Onsekizinci Yüzyılda bir Hint mâbedinden aşırılmış ve Madras'ta elli bin franga satılmıştır. Elması eline geçiren Musevi tacir, Prens Orloff vasıtasiyle İmparatoriçe İkinci Katerina'ya 2.250.000 franga satar. Ayrıca, tacire, ölümüne kadar yılda 100.000 franklık bir irat verilir.

Ş a h : Şah Abbas Mirza'nın oğlu tarafından 1833 te Rus imparatoruna hediye edilmiş 103 kıratlık bir elmastır. Bu da Asya menşeli olup Rus hazinesinin malıdır.

F l o r e n t i n : Bu elmas Deli Charles'a aidolup gene Granson muharebesinde kaybedilmişti. Bugün İngiltere hazinesindedir ve 139 kırat ağırlığındadır. Bir başka adı da, yüzyıllarca tasarrufunda bulunduğu için Toscana Grandükası'dır.

K o h - i N o o r (Işık Dağı): 279 kırattır. Bugün İngiltere hazinesindedir. Hakkında çeşitli rivayetler vardır. Yontulmadan önce 800 kırat iken acemi bir Venedikli kuyumcu tarafından traş hatası olarak şimdiki haline kadar küçültülmüş ve böylelikle değerinden elli milyon frank kaybetmiştir.

M a v i E l m a s : Rengi aynen gök yakut rengindedir. Sahiplerine şeamet getirdiğinden bir adı da meşum elmas olmuştur. Bütün elmaslardan ayrı bir görünüştedir. 67 kırattır. Ondördüncü Louis'ye açıkgöz bir seyyah tarafından 112 kırat diye satılmıştır. Bir müddet sonra ikiye bölünmüş, ikinci kısmına, ele geçiren asılzadenin (Henry Hope) ismine izafeten Hope denilmiştir. İkiye bölünmesine rağmen kıymet bakımından hiçbir şey kaybetmemiştir.

G ü n e y Y ı l d ı z ı : Elmaslar âleminin harikalarından biri de bu Brezilyalı elmastır. Yontulmadan önce 254 kırat iken muhtelif traşlardan sonra 125 kırata inmiştir. İngilteredir.

C u l l i n a n : Yontulmamış haliyle dünyanın en büyük elmasıdır. 3.032 kırattır ve halen de öyle beklemektedir. 20 ocak 1905 te Güney Afrikasında ihtiyar bir ustabaşı tarafından bulunmuştur. 10 santim yüksekliğinde büyük bir kaz yumurtasına benzer.

Ustabaşı paydosta, ocaktan çıkarken biraz ilerisinde çok parlak bir cismin ışıklar saçtığını görür, koşarak çakısı ile taşı çıkarmak ister, fakat çakısını kırar. Elleriyle toprağı kazarak taşı alır, şirkete haber verir. Buna karşılık olarak elli bin frank mükâfata nail olur.

Elmasları böyle sıralarken, Borneo'da Matum racasının yontulmamış haliyle 318 kırat gelen armut biçimindeki taşını zikretmeliyiz. Garip bir itikadın tesiriyle bu elmas racanın ve halkının müşterek istifadesi altındadır. İçine batırıldığı suyu içen birçok hastalar bundan bir şifa umarlar. Nizam adlı elmas da yontulmamış haliyle 340 kırattır. Müthiş ışıklı, keskin parıltılıdır.

Elmasların hikâyesini bitirirken sahibine hiçbir fayda temin etmiyen birinden de bahsetmeliyiz: Bu yüzyılın başlarında bir yerli, Güney Afrikasında, Cap'ta Vaal deresinin yatağında 178 kıratlık (yontulmamış haliyle) çok güzel bir elmas bulur. Kıymeti birkaç milyon tahmin edilir. Elması bulan adam, büyük ümitlerle Londraya gitmiş, fakat umduğu saadete kavuşamamış, elmasını satamadan geri dönmüştür. Zavallıcık, Binbir Gece Masallarındaki Arabın, elmaslarla dolu bir torba üzerinde açlıktan ölmesi gibi, satamadığı elması koynunda olduğu halde eski fakir hayatına dönmüştür.

REŞAT EKREM KOÇU

OSMANLI PAPAZI «OSMAN»

Bu, sarayda doğan bir piçti. Malta korsanları tarafından esir edilerek Hıristiyan ve papaz yapıldı. Fakat ona Osmanlı şehzadesi unvanını vermişlerdi. Bu sıfatla kırallar ve papa tarafından resmen kabul edildi. Osmanlılara karşı kullanılmak isteniyordu. Fakat bu suikast bir netice vermedi.

Sultan İbrahim, 1640 şubatında Osmanlı İmparatorluğu tahtına oturduğu zaman yirmi dört yaşında idi. Vücutça tuvana, yüz çizgileri vücut yapısına denk güzellikte, lâtif siması kumral bir sakalla süslü, hırçın ve asabi bir gençti. Osmanlı hanedanının tek erkeği olarak kalmıştı. O yaşa kadar, Topkapı sarayı hareminin bir odasında kapatılarak her an cellât pençesine verilmek korkusu içinde yaşamıştı. «Kanunnamei Âl-i Osman» padişahlara; yüzlerinden bir tehlike sezerse, öz evlâtlarını, kardeşlerini, hanedanın her hangi bir erkek uzvunu idam ettirmek hakkını veriyordu. Dördüncü Murat, bu hakkını amansızca kullanmıştı. Elinden yalnız, anaları Kösem Sultanın himayesi ile Sultan İbrahim kurtulmuştu.

Hızlı yürüyen, çabuk çabuk konuşan, en ehemmiyetsiz arzusuna karşı en küçük mukavemete tahammül edemiyen, bir anda parlıyan, kızdığı zaman canavarlaşan Sultan İbrahim, saltanatının ilk iki yılında, anasını ve devlet erkânını telâşa düşürdü. Kadınlara karşı fevkalâde bir hırs besliyor, fakat, genç, iri ve sıhhatli vücudunda, erkekliği harekete geçmiyordu. Bir oğul bırakmadan ölecek olursa Osmanlı hanedanı münkariz olacaktı. Devrin tabebeti, itikadı ve zekâsı harekete geçti; genç ve akîm padişaha kuvvetli ve muharrik macunlar yapılıp yedirildi. Kendisini zapteden cinleri (!) defetmek için okuyucular ve cinciler bulundu. Harem dairesinin her yeri başka bir güzellikte bakirelerle dolduruldu. Padişahın koynuna konulmak üzere saraya bir bakire takdim etmek, saray ve devlet erkânı arasında âdeta bir rekabet mevzuu oldu.

Kızlar ağası Sümbül Ağa da bu maksatla Zâfire isminde bir Gürcü cariye satın almıştı. Fakat, bakire diye alınan Zâfire gebe çıktı. Sümbül Ağa, bu melek kadar güzel Gürcü kızını kendi dairesinde alıkoydu. Altı yedi ay sonra da Zâfire bir oğlan doğurdu. Hadım bir Zenci olan Sümbül Ağa, çocuğu evlât edinerek adını, hanedana hürmeten Osman koydu. Fakat vaka haremden enderuna, oradan da şehre yayılınca, İstanbul zürefası, Sümbül Ağanın babası meçhul evlâtlığına hemen bir lâkap taktı: Kızlar ağasının piçi!..

Osman'ın doğumundan az sonra Hatice Turhan Haseki de Sultan İbrahimin ilk oğlunu dünyaya getirdi: Şehzade Mehmet. Bu, istikbalin Dördüncü Mehmedi idi. Turhan Haseki narin yapılı bir dilberdi; sütü kâfi gelmediğinden Gürcü Zâfire Şehzade Mehmed'e sütnine, Piç Osman da şehzadeye süt kardeş ve padişaha süt evlât oldu.

1645 yılında çocuklar üçer yaşlarına basmışlardı. Sütnine Zâfire, Sultan İbrahimin etrafını saran kadın kalabalığı içinde seçkin bir sima olmuştu. Padişahın bu kadın ile fazla meşgul olması, bilhassa veliaht şehzadenin anası Turhan Haseki'yi çok sinirlendiriyordu. Bir sonbahar günü, Sultan İbrahim, kendi adına nispetle anılan kameriyede oturmuş, karşısında Gürcü Zâfire ve dizinde kızlar ağasının piçi, Gürcü güzeli ile gönül eğlendiriyordu. Bir ara karşısında Turhan Sultan göründü; haseki, küçük Şehzade Mehmet kucağında, zedelenmiş ana gururunun verdiği cesaretle Zâfire'yi ağır hakaretle padişahın huzurundan kovdu ve padişaha dönerek:

— Şevketlim, dizinize oturtulup sevilecek bir çocuk varsa o da bu şehzadenizdir!

Dedi. Zevkine karşı bu beklenmedik müdahale, padişahı çılgına döndürdü. Turhan Sultan'ın üzerine bir canavar gibi atılarak kucağından oğlunu kaptı ve önündeki mermer havuza fırlattı; şehzade havuza atlıyan bir dilsiz tarafından kurtarıldı. Turhan Sultan bayılmış, Zâfire Osmanı alıp Sümbül Ağanın dairesine kaçmıştı. Hiddetini yenemiyen İbrahim bağırıyordu. Vaka, Valde Kösem Sultana aksetti. Kösem bir taraftan kendisinin haksız olduğunu söyliyerek oğlunun hiddetini yatıştırdı; diğer taraftan da, Zâfire ile oğlunun başına bir belâ getireceğini Sümbül Ağa hissederek vazifesinden affı için Kösemden tavassutunu rica etti. Filhakika Sümbül Ağanın azli ve kızlar ağalarının gönderilmesi mutadolan Mısır'a sürgün edilmesi için de bir fermanı hümayun çıktı.

O zamanlar, Mısır gibi uzak memleketlere giden tüccar ve yolcu gemileri, korsanlar ve bilhassa Malta korsanları korkusundan kafile halinde yola çıkarlardı, bunlara «Alay gemileri» denilirdi. Alay gemilerinin son kafilesi, İstanbuldan hareket etmiş bulunuyordu. Sümbül Ağa, Karadeniz tezgâhlarında yeni yapılıp gelmiş olan, İbrahim Çelebi isminde bir kaptanın gemisini buldu; kendi arzusiyle azledildiği için, sarayda otuz yıla yakın hizmete karşılık biriktirdiği servet ve malları müsadere edilmemişti. Para ve mücevher ve kıymetli eşya ile dolu sandıkları, kıymetli atları, köleleri ve cariyeleri, Gürcü Zâfire ve Piç Osman ile hemen bu gemiye girdi. Gemiye oldukça kalabalık bir hacı kafilesi ve Mısır kadılığına tâyin edilen devrin ulemasından Bursalı Mehmet Efendi de binmişti. Sümbül Ağa, her ne kadar Kösem'in himayesini temin etmiş ise de, düşmanları, servetini mevzuu bahis ederek İbrahimin hırsını tahrik ederler korkusu ile, geminin derhal hareket etmesi için ısrar etti. İbrahim Reis gemiye ancak dört top koyabilmişti. Top, barut vesair harb aletlerini tamamlamadan ve gemiye kâfi miktarda cenkçi levend alamadan deryaya açıldı. Altı parça çektirme ile adalar arasında dolaşan Malta korsanları, Galatadaki casusları vasıtasiyle, İbrahim Çelebi kalyonunun, topsuz, tüfeksiz ve leventsiz, bu kadar mal ve hazine ile yola çıktığını haber almış, hemen, Venediklilerin elinde bulunan Girit adasının doğu sularına giderek baskın için pusu kurmuştu. İbrahim Çelebi gemisi muvafık bir rüzgâr ile Rodos limanına vardığında Rodos gemicileri Sümbül Ağaya, Malta korsanlarının Girit sularında dolaştığını ve Rodos limanında birkaç gün kalınmasını söylediler. İbrahim Reis de:

— Malta gemileri yollu gemilerdir, önlerine düşsek bile yetişirler, cenk ile başa çıkılmaz, mühimmat ve askerimiz yoktur, birkaç gün Rodosta yatmak makuldür.

Dedi. Sümbül Ağa can ve mal korkusiyle, Mısır kadısı ile sair yolcular da hacce yetişmek için derhal yola çıkmakta ısrar ettiler. İbrahim Reis o gün demir aldı, gene muvafık bir rüzgârla, Rodos ile Girit arasındaki takımadaları arasına geldiklerinde, önlerine Malta korsanları çıktı. Etrafı sarılan İbrahim Çelebi kalyonu ile altı Malta çektirisi arasında süren kanlı bir deniz cengi oldu. İçinde gemici ve yolcu olarak altı yüz kişi bulunan kalyondan, ekseriyeti kadın olmak üzere ancak altmış kişi kurtulup Maltalılara esir düştü; Zâfire, oğlu ve Kadı Mehmet Efendi bunlar arasında idi; Sümbül Ağa ile İbrahim Çelebi kahramanca dövüşerek şehidolmuşlardı.

Girid'in Kandiye limanına uğrıyarak Venedik cumhuriyetinin Girit umumi valisine Sümbül Ağanın atlarından birkaçını hediye eden Malta korsanları, kendi adalarında pek parlak merasim ile karşılandılar. Giritliler arasında; «Adaya Türk atının ayağı basarsa ada Türklerin olur»diye meşhur bir söz vardı. Malta korsanları Sümbül Ağanın cins atlarından birkaçını umumi valiye hediye etmek için karaya çıkardıklarında, rahipler, bu hediyenin kabul edilmemesi için ricada bulunmuşlar, fakat valiye söz geçirememişlerdi. Malûmdur ki, bu korsanlık vakası üzerinde hassasiyetle duran İstanbul hükümeti, Malta korsanlarının Girit sularına sığındığını ve Kandiye limanına uğradığını ileri sürerek bozulan Akdeniz emniyetinin mesuliyetini Venedik cumhuriyetine yükledi ve harb ilân ederek Girid'e büyük bir ordu çıkardı. Bu suretle, virmi beş yıl sürecek ve adanın Türkiyeye ilhakiyle neticelenecek Girit cengi başladı.

Malta rahip şövalye korsanlarının

başı Laskaris, Zâfire ile oğluna büyük bir ehemmiyet verdi ve kızlar ağasının piçi hakkında pek tomturaklı bir rivayet çıkarıldı; Osman, Sultan İbrahimin, Şehzade Mehmetten birkaç gün evvel doğmuş büyük oğlu idi, yani bir Osmanlı şehzadesi idi ve İbrahimden sonra saltanat makamı onun olacaktı. Fakat, Kösem Sultan ile Turhan Sultan'ın entrikalarına kurban olmuş ve gûya babası meçhul bir çocuk gibi Sümbül tarafından evlâtlık edinilmiş ve bu Zenci ile beraber İstanbuldan uzaklaştırılmıştı. Bilhassa İtalya, Fransa ve İspanyada, Lâtin Avrupasının mutaassıp muhitlerinde, vaka üzerinde ehemmiyetle duruldu. Şehzade Cem vakası hatırlandı. Hıristiyanlık âlemi, Sultan Cem'in esaretinden istifade edememişti. Şimdi Ş e h z a d e O s m a n ı n (!) e s a r e t i n d e n i s t i f a d e e t m e l i i d i.

Zâfire, Maltaya vardığından üç ay sonra öldü. Sümbül Ağanın on yedi cariyesinden beşi Hıristiyan oldu ve dantelâ örmekteki fevkalâde maharetlerinden dolayı İspanya kıraliçesinin sarayına gönderildi. Diğer on ikisi, Maltada esir bulunan devrin en namlı Türk kaptanlarından Koronlu Karabatak Mustafa Bey tarafından satın alındı ve kendisi için de fidyei necat veren Mustafa Bey, bunları Türkiyeye götürdü. Mustafa Bey, küçük Osman için de fidyei necat vermiye amade olduğunu bildirmiş, fakat Laskaris bu teklifi şiddetle reddetmişti.

Yapayalnız kalan kızlar ağasının piçi, on iki yaşına kadar, Malta şövalyeleri reisinin şatosunda bir prensin şanına lâyık surette büyütülmüştü. On iki yaşında bir manastıra kapatıldı. Çocuğu Hıristiyan yapmak istiyorlardı, fakat Osman, yaşının küçüklüğüne rağmen, uzun zaman mukavemet etti. Nihayet ancak on dört yaşlarında vaftiz edildi ve Dominique de Saint - Thomas adını aldı. Fakat bicare çocuk, İstanbulda nasıl kendi adiyle değil de «Kızlar ağasının piçi» lâkabiyle anılmış ise, Maltada da kendisine «Padro Ottomano» (Osmanlı Papazı) lâkabı verildi. Osmanlı Papazı, Malta manastırından İspanyada Salamank Üniversitesine gönderildi, orada ilâhiyat tahsil etti. Sonra Romaya gitti, felsefe tahsil etti. Papa tarafından resmen, Sultan İbrahimin büyük oğlu sıfatiyle kabul edildi. Gayet güzel bir delikanlı idi. Tavır ve hareketleri pek asîlâne idi. Muhataplarının üzerinde cazip tesirler bırakıyordu.

Yıllar geçiyor, Girit Harbi çok kanlı safhalarla devam ediyor, ada, Türkler tarafından hemen tamamen işgal edilmiş, Venedikliler, ancak Kandiye kalesinde mukavemet edebiliyorlardı. Türkiyede büyük değişiklikler olmuş, İbrahimin yerine geçen Dördüncü Mehmet, çocukluk yıllarının buhranlarını atlatmış, Köprülü Mehmet Paşanın diktatörlüğü hükümet otoritesini kurmuş, ölümünde, aynı salâhiyetlerle oğlu Fazıl Ahmet Paşa sadrazam olmuş ve bu genç, enerjik vezir, bizzat Girid'e giderek Kandiye muhasarasına yeni bir hamle ile başlamıştı. Venedikliler adayı artık tamamen kaybetmek üzere idiler. Papa Türklere karşı bir Haçlı seferi açmak için çırpınıyordu. Bunun için de Fransa kıralı ve Avrupanın o zaman en kuvvetli hükümdarı Ondördüncü Louis'nin iknaı lâzımdı. Bu işe Osmanlı Papazı memur edildi. Kızlar ağasının piçi Parise gitti, Fransa sarayında, Osmanlı tahtının Hıristiyan vârisi meşruu olarak resmen kabul edildi; Kıralın iltifatına nail oldu. Fakat memleketlerinin doğudaki iktisadi ve ticari menfaatlerini her şeyden üstün tutan Fransız nazırları, bir Haçlı seferi projesine yanaşmadılar. Osmanlı Papazı Maltaya eli boş döndü. Bu sefer, Maltalılar, onu Girid'e gönderdiler. Osmanın Türk ordusunda bir nifak çıkarabileceği ümidedildi. Osmanlı Papazı, Kandiye'den genç sadrazama parlak vaadlerle dolu uzun bir mektup gönderdi, casuslar eliyle de asker arasında beyannameler dağıttı. Fakat bütün teşebbüslerine tek cevap, Fazıl Ahmet Paşa ordusundan atılan toplar oldu.

Osmanlı Papazı, Kandiyeden Maltaya döndükten bir müddet sonra Kandiye şehri de Fazıl Ahmet Paşaya teslim olmuştu. Artık siyasi ehemmiyetini tamamen kaybeden Osmanlı Papazı unutuldu. Bir manastıra çekildi. Vereme tutuldu ve henüz otuz dört yaşında iken Maltada öldü.

Tarihte yeri var

★

★ Bir gün Vükelâ Meclisinde Rumeli demiryolundan konuşulurken mütercim Rüştü paşa, bir frenk şirketinin padişahın sarayı içinden böyle bir hat geçirmesine itiraz edince, Âli Paşa: «Ne yapalım efendim, mülkün sahibi arzu ve müsaade etti ve hattâ şimendifer yapılsın da isterse sırtımdan geçsin buyurdu» demiş.

★ Ahmet Eyüp Paşa Manastırda ordu müşiri ve vali imiş. Hasta bir katırın muayenesi hakkında, kıtasiyle baytar (veteriner) i arasında, derkenar üstüne derkenar yazılmak suretiyle hâsıl olmuş muazzam bir muameleli evrak tomarı getirmişler. Tetkik etmiş, okumuş, içinden çıkamamış ve havaleyi yapmış: «Istılahatı baytariye sizin olsun, katır ne oldu, katır?»

Kırk yıl evvelki karikatürler: Üstat Cem'den

Telefonda bir müşkülpesent

— Yalnız üç taneciği mi istifa etti? Topu topu bu kadar mı?

(Not: Bir muhalif partili kabineden istifa edenler hakkında konuşmaktadır)

Gayet ince bir nükte

— Meclisi Vükelâ sizi fena alıştırmış; öyle ikide birde söze atılmayın!

(Not: Vaka gûya Mebusan Meclisinde geçer.. Parlıyan zat meclis reisi Ahmet Rıza Bey, paylanan da Maarif Nazırı Emrullah Efendi'dir)

Ah şu hekimler!!!..

— Allah bilir ama galiba hata ettik, sol yerine sağ kestik.

(Not: Bu hatayı acaba şimdiki hekimler de yapıyor mu?)

Derne'deki kuvvetlerimiz, Derne komutanı Mustafa Kemal ile Enver Beyler önünden geçit resmi yaparken

SERVER İSKİT

TRABLUS, BİNGAZİ HARBİ VE BÜYÜK KAHRAMANLAR

Afrikada kalan son yerlerimizin de elden gidişi gene bir ihmal neticesiydi. Buranın kıymetini bilememiş ve sürgün yeri yapmıştık. İtalyanlar Trablusun zaptını kahramanlık tarihine geçiremezler. Başka düşmanlarımızın suikastları olmasa gene de bizden alamazlardı. Biz orada bütün yeni sistem ölüm vasıtalarına rağmen kaçak tüfeklerle harbettik. Hem de yüz bine karşı beş binle dövüştük. Bir kıta verdik, fakat yeni ve şanlı bir kahramanlık sayfası yazdık. Burada çarpışmıya giden bir avuç Türk zabiti, tarihin en büyük feragat ve kahramanlık timsalidirler.

Güzel Trablus 1551 de Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştı. 1912 senesinde İtalyanların mertçe olmıyan baskını ile elden çıktı. Demek ki tam 361 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kaldı. Buranın da elden çıkmasının sebebi gene ihmal ve idaresizlikti.

Trablusgarp, yüzyıllarca Türk egemenliği altında bulunmuş olan Kuzey Afrikasından elde kalan son parça idi. Bu ülke idari teşkilâtça Humus, Cebeli Garbî ve Fizan sancaklarını ihtiva eden Trablusgarp vilâletiyle müstakil Bingazi mutasarrıflığına ayrılmıştı. Askerlikçe de müstakil bir tümen merkeziydi. Fakat işgal sıralarından biraz evvel askerlik müddetini bitiren erat terhis edilmiş olduğundan kadrolar pek eksikti. Süvari ve topçu hayvanları çok noksandı. Trablusgarp vali ve komutanı, İtalyan konsolosiyle arası açıldığından İstanbula çekilmişti. Komutanlığa Albay Neşet ve valiliğe de defterdar vekâlet ediyordu. İtalya bâzı karşılıklı menfaatler mukabilinde bütün devletlerle de uyuşmuştu ve işgal için parlâmentodan 1911 eylûlünde tasvip kararını dahi almıştı.

Demek ki her şey yolunda idi ve işgalin tam vakti idi. Esasen Osmanlı hükümeti diğer vilâyetler gibi burasını da yalnız ihmal etmekle kalmamış, uzak olduğu için gönülden de uzaklaştırmış ve hattâ sürgün yeri yapmıştı. İtalyanlar ise yıllardanberi muslihâne hulûl politikası takibederek burada yerleşmiye çalışıyorlardı. Banco Di Roma en ufak yerlerde şubeler açarak ticareti eline almış, arazi edinmiş ve İtalyan ticaret gemileri ise bütün nakliyat işlerini inhisar altına almıştı. Mektepler açarak kendilerine dost nesil yetiştirmiş ve kurdukları hastahanelerle halkı minnettar etmişti.

Binbaşı Enver ve Kolağası Mustafa Kemal Beyler

İtalyanlar 1911 ağustosunda gazeteleriyle Trablus hakkındaki emellerini açığa vurdular. Osmanlı hükümeti devletlerden malûmat istedi, onlar da yalan söyleyip bir şeyden haberleri olmadığını bildirdiler. Eylûlün yedisinde Trablus ahalisi İstanbula müracaatla, kanlarının son damlasına kadar akıtıp İtalyan taarruzuna karşı koymıya karar verdiklerini bildirdiler ve silâh, erzak, vesait istediler. İstanbul derhal bir vapurla buğday ve Derne vapuriyle de 25.000 mavzer, 6.812 sandık cephane, elbise ve peksimet yolladı.

Osmanlı hükümeti son ana kadar İtalyanın sulhü bozacağına inanmamıştı. Hattâ sadrazam da meclisi mebusanda bir suale böyle cevap vermişti.

Trablus ve Bingazideki İtalyan a-

ilelerini vapurlarına alan İtalyanlar heyecanlı telgraflar çekerek suni bir tehlike vaziyeti gösterdiler ve 23 eylûlde İstanbula bir nota vererek Osmanlı zabitleriyle İttihat ve Terakki mensuplarının mutaassıp halkı İtalyanların aleyhine tahrik etmelerinden şikâyet ettiler, böylece harb ilânına zemin hazırladılar.

İtalya 28 eylûlde azametli bir ifade ile küstahça talepleri olan bir nota daha gönderdi.

Sadrazam Hakkı Paşa saraya geldi, pek sıkışık vaziyette idi. Eski Sadrazam Sait Paşanın çağırılarak mütalâa ve tavsiyesine müracaat edilmesini talebetti. Sait Paşa çağırıldı, müspet bir şey söylemedi. Kabine istifa etti ve padişah, Sait Paşayı sadrazam yaptı. İtalyanlara cevap verildi. Bu cevapta İtalyanlara ticari imtiyazlar verileceği, buna rağmen taarruz ederlerse işgalin mukavemetle karşılaşacağı bildirildi. İtalya muhasamaya daha evvel başlamıştı. Elçi mahza şekle ait muameleyi tamamlamak için 29 eylûl 1911 de harb ilânı notasını verdi.

Aynı gün İtalyan filosu Trablusa geldi ve şehrin teslimini istedi. Kablolar kesilmişti, İstanbulla muhabere imkânsızdı. Komutan vekili harbiye nezaretinden evvelce şehri müdafaa etmiyerek içerilere çekilmek ve düşmana mümkün mertebe az arazi bırakmak, çete harbi yapmak, icabederse Şeyh Sunusi'den yardım istemek emrini almış olduğundan şehrin güneyine çekilmişti. Derne vapuriyle yollanan silâhlar beraber harbedecek ahaliye de dağıtılmıştı. Limandaki gambotumuz ve Derne vapuru, mürettebatı tarafından batırıldı. Filo istihkâmları bombardımana başladı. İlk ateşte buradaki yerli mücahitlerin hepsi kaçtı ve sayısı zaten az olan Türk askerleri de yaralandı, yahut şehidoldu. Ahali ve bedevi Araplar şehirdeki askerî ambarları yağma ettiler. Hele bedeviler her fenalığı yapıyorlardı. İtalyanlar mahalleler üzerine de şarapneller atıyorlar ve halkı öldürüyorlardı. Belediye reisi hain Hasune Paşa İtalyan donanmasına giderek şehrin teslim alınmasını istedi. 5 ekimde çıkardıkları askerle Trablus şehrine hâkim olan İtalyanlar icraata başladılar ve ilk iş olarak ahalinin elindeki silâhları onar İtalyan frangına alacaklarını ilân ettiler. İstanbuldan gelen silâhların 10.000 tanesi bir günde İtalyanlara satıldı. Türk askerleriyle beraber içerilere çekilen yerlilerden de duyanlar gelerek silâhlarını İtalyanlara verdiler.

Trablusgarp anavatana bitişik değildi. Deniz yolunu ise düşman donanması kesmişti. Etraftaki memleketler bitaraflıkları icabı içlerinden asker ve silâh geçirmiyorlardı. Birçok fedakâr zabitlerimiz türlü kılıklara girerek burada harbe koştular. Harbiye nazırının, kendilerinin memlekete daha lüzumlu yerlerde hizmetlerinden istifade edileceğinden bahisle alıkoymak istemesine rağmen onlar âdeta zorla buradaki kavgaya geldiler. Bunlar Fethi Bey (Okyar), Enver Bey (Paşa), Mustafa Kemal (Atatürk) başta olmak üzere kıymetli bir kahramanlar zümresi idi. Buradaki harbi bu bir avuç kahraman ve bir de mevkiin kumandan vekili Kurmay Albay Neşet idare ettiler.

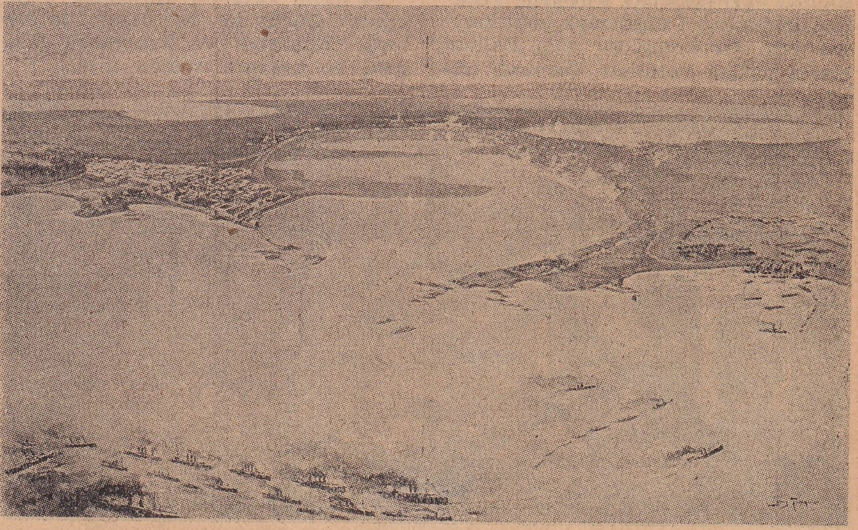
Albay Neşet Bey (ortadaki şişmanca ve sakallı) ve arkadaşları

İtalyanlar bâzı limanlarımızdaki küçük gemilerimizi batırdılar, Oniki Adayı işgal ettiler, Çanakkalede bâzı hareketler yaptılar. Sahildeki Derne, Tobruk ve Bingazi'yi gemilerinin kuvvetiyle aldılar. Fakat bir avuç Türk askeri onları yıldırıyordu. Mütemadi baskınlardan yılan İtalyanlar bulundukları yerleri üç kat beton siperler, telörgüleri, projektörler, telefonlar, uçaklar, uzun menzilli toplarla teçhiz ediyorlar ve tavşanlar gibi toprak altında yaşıyorlardı. Elli binle başlıyan işgal kuvvetlerini yüz bine çıkardılar.

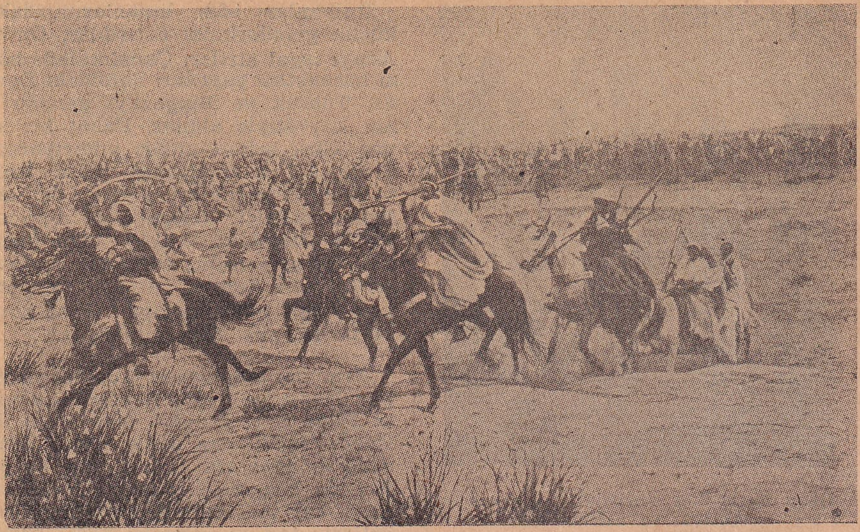
Trablus bölgesinde komutan Albay Neşet ve Fethi Beyler, Humusta Halil Bey, Bingazi bölgesinde de Enver Beydi; ona bağlı olarak Dernede de Mustafa Kemal Bey vardı. Her iki bölgedeki muntazam kuvvetimiz beş bini bulmuyordu. Bu kuvvetlerin top ve mermisi azdı. Tüfek ve topçu mermileri ihtiyatla kullanılıyordu. Yerli kuvvet pek cüzi idi. Bunların kendilerine aylık veriliyor, ayrıca kendileriyle beraber aileleri de besleniyordu. Her tarafla yolları

Cephemizde düşürülen bir İtalyan tayyaresi

Bingazi'nin bombardımanı ve zaptı

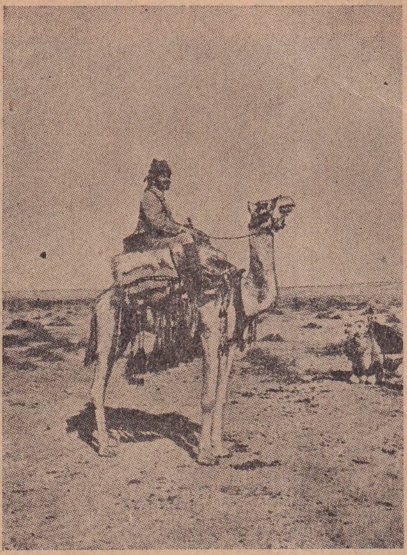
Trablus Harbine yerlilerin katılma hazırlığı

kesilmiş olan bu harb bölgesinde yiyecek, giyecek, para ve mühimmatın temininde Osmanlı erkânı harbiyei umumiyesinin hususi şubesi her türlü vasıtalara müracaatla cidden fevkalâde gayret sarfediyordu.

İtalyanlar sahilleri tuttuktan sonra 1911 aralık ayında Trablusun sekiz kilometre güneyindeki Aynizara vahasına kadar ilerleyip orada tahkimat yaptılar ve dekovil ile Trablusa bağladılar. Fakat bitmek tükenmek bilmiyen taarruzlarımızdan yılarak 1912 martında bütün bu tahkimatı bırakıp gene kuzeye çekildiler. Gerek Bingazi, gerek diğer sahil şehirlerinde de ancak kuvvetli tahkimat yaparak tutunabildiler.

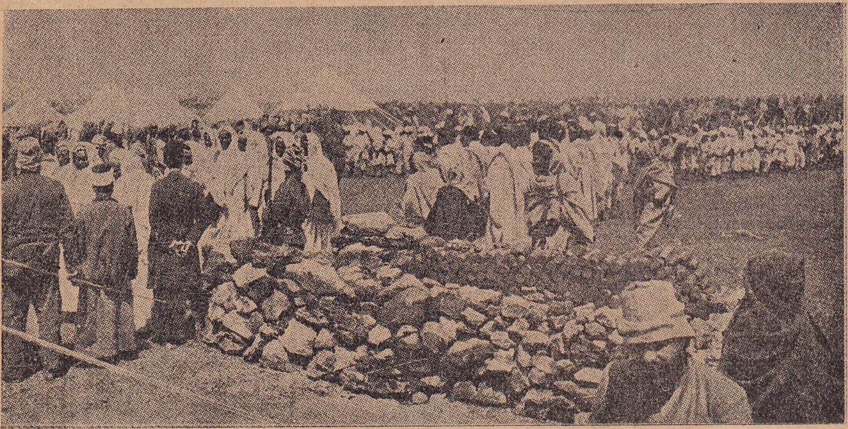
Trablus Harbi bu suretle kale muharebesi halini almıştı. Onların deniz hâkimiyetleri ise Türkleri Trablus müdafaasından vazgeçirmiye kâfi gelmiyordu. Bizim harb masrafımız azdı. İmparatorluk bu harbi yıllarca devam ettirebilirdi. Sultan Reşat, Nuri (Conker) vasıtasiyle Şeyh Sunusi'ye murassa bir kılıç hediye etmişti; Şeyh de bize yardımcı idi.

Fakat Türkiyeye karşı ikinci bir suikast hazırlanmıştı. Rusların, Türkleri daima zayıf düşürmek politikasının yeni bir komplosu olan Balkan Harbi patlak vermişti. Osmanlı hükümeti iki harbi idare müşkülâtı karşısında İtalya ile sulh yapmıya razı oldu.

Bingazi komutanı Enver deve üstünde

15 ekim 1912 de Lausanne civarında Ouchy'de bir barış antlaşması imzalandı ve Trablus'la Bingazi de böylece bizden gitti.

Yerlilerin harbe katılma hazırlığı

★

TANZİMATA DAİR OSMANLI TARİHİNDEN NOTLAR

★

★ 1839 Tanzimat fermanı mucibince din ve milliyet gözetmeksizin bütün tebaa aynı haklara sahibolunca Hıristiyan ahaliden bâzıları Müslümanları yakalar ve karakollara götürüp: «Bana gâvur» dedi, diye şikâyet ederlermiş.

Galatada Voyvoda karakolunun eski bir tabur ağası, Müslümanlara: «Oğul, dermiş, söyliye söyliye dilimizde tüy bitti; daha anlatamadık mı? İşte, gâvura gâvur denmiyecek!»

★ Tanzimatçıları Reşit Paşa ve meşrutiyetçileri Mithat Paşa temsil eder. Şu kadar ki, Reşit Paşa tek başına bu büyük dâvayı güdüyor, Mithat Paşa ise kuvvetli fikir adamları ve gazeteler tarafından yardım görüyordu.

★ Tanzimattan evvelki asır içinde halkın sayfiyelere çıkması bile müsaadeye bağlı idi. Şu ilânları misal olarak alıyoruz.

1853 tarihli gazetelerden altışar ay fâsıla ile iki ilân: «Bilütfihi taâlâ mevsimi sayf takarrübederek yalılara nakil vakti hulûl eylemesiyle sahilhane erbabından isteklü olanların nakleylemeleri hususuna müsaadei mekârimâdei hazreti padişahi sezavar buyurulmuştur..»

«Mevsimi şitanın gün begün takarrübü cihetiyle eshabı sahilhaneden isteklü olan zevatın hanelerine nakletmeleri hususuna müsaadei seniyei cenabı padişahi şayan buyurdu».

★

Şair Andelip (Mehmet Faik)

AHMET RASİM

ESKİ SARHOŞ ŞAİRLER VE BUNLARDAN BİR NÜMUNE: «ANDELİP»

Meskenleri meyhane yahut perişan bekâr odaları olan eski şiirin son neslinden bir zümrenin karakteristik bir nümunesi olan Andelib'in ve arkadaşlarının hayatı merhum Ahmet Rasimin kalemiyle pek güzel tasvir edilmiştir. Büyük üstat tarihin birçok safhaları gibi, bu mevzuu da pek canlı ve renkli olarak işlemiştir. Zamanında makbul olan bâzı yabancı kelime ve terkiplerin türkçelerini yanlarına koyarak bu parçayı okuyucularımıza sunuyoruz.

Ondokuzuncu Yüzyılın sonlarından kırk ve Yirminci Yüzyılın başlarından da on kadar yıl, yani yarım asırlık kadar bir zaman, İstanbulun divan edebiyatçısı döküntülerinden şiiri meyhaneye düşüren son zümrenin yaşadığı bir devredir. Şarap bardağından rakı kadehine düşürülen şiire «Edebiyatı Cedide» ciler şampanya akıtmak istedikleri zaman bunlarla yaptıkları kavgalar herkesin malûmudur.

Divan edebiyatının son zümresini teşkil eden ve aralarından pek çoğu rakı ve meyhane düşkünü olan bu insanlara harabat ehli derlerdi ki tam bohem hayatı yaşarlardı. Bunların dikkate şayan olanlarından birisi şair Andelip'ti. 1873 te İstanbulda doğan bu zatın asıl ismi Mehmet Faik olup babası Edirne kadısı Zühtü Molla idi. Şiirlerini Andelip diye imzalardı. Hürriyete vurgun, sözünü sakınmaz bir insandı. Fakat içkiye pek düşkündü. Malatya'ya tahrirat müdürlüğü ile sürülmüş ve daha otuz yaşını doldurmadan orada ölmüştü.

Ahmet Rasim merhum «Matbuat Hâtıralarından: Muharrir, Şair, Edip» adlı kitabında topladığı yazılarından birinde Andelib'i ve o zamanın harabat ehlini pek güzel anlatır. Bu satırları beraber okuyalım:

Andelip için hiddet ile neşeye intikal arasında pek cüzi bir mesafe vardı. Onun içindi ki çocuk tabiatlı addolunurdu. Kesreti külül (fazla içki), bu mizacı hem hırpalıyor, hem de değiştiriyordu. Fakat asla garaz, suiniyet, iftira, temini menfaat için yalan dolan, fitnecilik gibi ahlâkı redieye delâlet eden ahvalden hiçbirine sevkedemiyordu. Şair, bu hususta cidden bir kahraman addedilecek mertebede metin idi.

Hafiyelerle alenen eğlenir, canı isterse alenen söğer, kovar, hattâ döğüşürdü...

Andelip hem müflis, hem de müsrif idi. Gınayi tab'ına (cömertlik mânasına) top attıracak derecede sahi (cömert) idi... Bir göz yaşı, bir boyun bükme, kulağa bir fıslayış Andelib'i çileden çıkarır, çırçıplak, tehi dest (eli boş) bırakırdı. Bir gün bana:

— Ben gideyim, Hacıda bir kebap yiyeyim, bana bir çeyrek ver, dedi.

Verdim, gitmesiyle dönmesi bir oldu.

— Ne döndün?

— . . .Rasgeldim. Bir çeyrek istedi. Verdim!

Sucu Yorgi'nin (şimdiki İnkılâp Kitabevinin yeri) üstündeki oda dediğim ikinci katta, Babıâli caddesine nâzır, mustatilden ziyade murabbaa yakın iki pencereli bir yer idi. Methali dükkânın yanındaki dar, karanlıkça bir koridor, dolambaç bir merdiven, bakla sofadan ibaretti. Oda kapısından girilince ya serili veyahut ayak tarafından baş tarafına doğru bir hamlede - yorgan, yastık, çarşaf, varsa gecelik enta - risi de dahil olduğu halde- bükülüp bırakılmış iki yatak görünürdü. Mefruşat ve tezyinat: Ne gece indirilmiş, ne de gündüz kaldırılmış soluk eski perdelerden, iki köhne sandalyeden, köşelere atılmış kirli çorap, mendil, hırka, gömlek ve emsalinden, sayfaları birbirine geçmiş kitaplar, mecmualar, gazetelerden, tabaktan bozma sigara tablalarından, tabanları yenik terliklerden, kirli havlulardan müteşekkil idi. Yalnız büfe gayetle hususi idi.

Fakat bizim bildiğimiz gibi kütüphanelere benzer, doğramacı işi dolaplar değil, oda döşemesi üzeri, kapı arkası, dışarısı, yerli dolap içerisi, oyması kaba duvar höcreleri, sandalye üstleri, pencere kenarları idi.

Vaktine göre kebapçı, bakkal tabakları, çatalları, bıçakları, sardalye, helva, üzüm, karpuz, kavun, ciğer, piyaz, işkembe çorbası, baş, peynir, zeytin, patlıcan tavası, pilâki, kadeh, sürahi, bardak, yeşil çanak, çini, yarım veya bir okkalık, ba - zan binlik, yüz dirhemliklerle gazozlu şişeler, iç ekmek, simit parçaları, sarı havyar ezmesi, muhallebici tavuğu kemikleri, açık saçık, dağınık, dökük, kırık, hurda, mahlût ve münferit dururdu. Kış ise bittabi keskince, yaz ise az keskin bir koku, sigara dumanlarına süvar olmuş (binmiş), tavanlarda gezinir, pencereler açılır açılmaz ağır ağır dağılırdı.

İşte bu odanın içinde idi ki günün ne kadar mesaili edebiye ve siyasiyesi varsa mevkii tetkike konulurdu!.. O zamanlar böyle telefon tertibatı mevcudolmadığı için ya sükkânı âşiyan (köşkte oturanlardan) dan biri ihtiyarı zahmetle o karanlık koridora çıkarak:

— Yorgi!

Diye bağırır. Yahut içlerinden biri ayağiyle döşemeye kuvvetli vurarak Yorgi'yi halden haberdar ederdi.

Fakat burada en ziyade calibi dikkat olan bir hal daha vardı: Andelip, Yorgi'den şüphelenirdi. Derdi ki:

— Bu herif ya hafiye, yahut biz burada ne yapıyorsak görebildiklerini korkudan söylüyor.

Oda alelusul bir muvazenei maliye (bütçe muvazenesi) ye tâbi idi. Bu muvazenede açık veya fazla, Yorgi'nin gelmesi üzerine:

— Şunu doldurt!

Diye uzatılan şişenin büyüklüğünden anlaşılırdı. Eğer bütçe açıksa yüz dirhemlik yahut yarım okkalık gösterilir, irat ve masraf mütekabil ise bir okkalık, fazla zuhurunda yani Yorgi'ye olan düyunu gayrı muntazama (dalgalı borçlar) bir itilâf neticesinde - ki ekseriya kitap, vesaire terhini veyahut kitapçılardan birinin kefil olarak iraesi de - mekti - tesviye edilmiş ise binlik (bin dirhemlik, yani iki buçuk okkalık) işaret edilir, pek nadir olarak karşıki bakkal İstavri'den balık tavası, peynir, mevsimine göre sirkeciden üzüm, elma, portakal, ve saire aldırılırdı.

Müdaviminin ekserisi akşamcı yani geceyi odada geçirmiş olanlar değildi. Sabahçı, yani bir yere uğrayıp da def'i humâr (mahmurluk bozmak) etmiye takati olmıyan ve elbette Andelip'te birkaç kadeh bulunur diye uğrıyanlar idi. Bunlar arada sırada tekkeye aş da getirirlerdi. Bir nevi Ahiler cemiyeti demek olan bu arkadaşlıkta şirketi mutlaka (mutlak ortaklık) olurdu. Para gizlemek ayıptı.

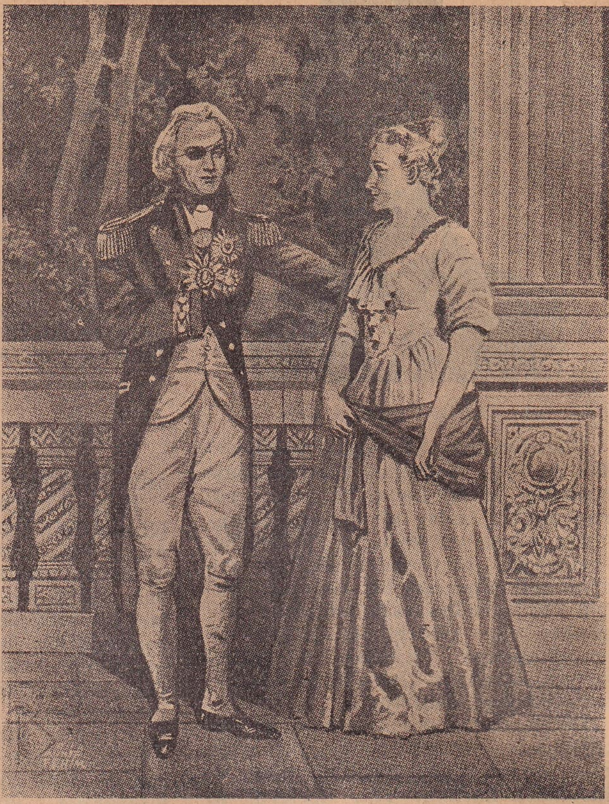
Bazan öğleye kadar devam eder, herkes birer üzahacak yer bulur, odada istif halinde öğle uykusuna varılırdı.

Bâzan birer ikişer çıkılır, muhtelif istikametlerden bir merkeze meselâ Kürkçülerkapısındaki Saraçhanına, Çarşıkapısındaki Taşhana, Kumkapı üstündeki Büyük, Küçük Müslim'e, Çemberlitaş'taki Vezirhanına, malidar bir refik (zengin bir arkadaş) zuhurunda Sirkecideki Paris oteli altında Kafkas birahanesine veyahut Balıkpazarında Limon iskelesindeki her hangi bir meyhaneye gidilirdi.

Lady Hamilton ve Nelson

Lady Hamilton ile Nelson'un sevişmeleri de tarihin büyük aşklarından biridir. Napolénun donanmalarını mahveden Nelson evli idi. Fakat bir sefirin karısına esir oldu. Ne ailesi, ne resmî makamlar onu bu aşktan vazgeçiremedi. Fakat o, hayatının en mesut zamanlarını yaşadığı bir sırada gene vazifeye çağırıldı. Vatanı tehlikede gördüğü için koştu ve kahramanca öldü. Son dakikasında kalbi gene aşkla dolu idi.

★

Lady Hamilton ve Amiral Nelson

Napoli şehri baştan başa donatılmıştı. Limanda yüzlerce gemi ve kayık, İskenderiye sularında Fransız donanmasını imha eden İngiliz amirali Horatio Nelson'u bekliyordu. İngilterenin Napoli sefiri Sir William Hamilton ve karısı Lady Hamilton istikbal heyetinin başında idi. Zamanının en büyük şairlerine ve ressamlarına ilham veren kadın, benliğini sarsan bir heyecan içindeydi. İri yeşil gözlerinde sevinç ışıkları pırıldıyordu. "Nelson ve zafer" kelimelerini taşıyan bir kurdeleyi güzel başının üstünde tutarak, büyük kumandanın iki zabiti ile beraber Napoli sokaklarında dolaştığı sırada, beş sene evvel görür görmez âşık olduğu Nelson'un hayalini hâfızasında canlandırıyor, bu hayale gülümsüyordu.

Emma Hamilton, plâtonik bir aşkla sevdiği erkeğe kavuştuğu için mesuttu. Mevki, şan, şeref, servet ihtirası, bütün bunlar yerlerini tamamen aşka bırakmışlardı. Genç kadın, maceralarla dolu hayatında, kalbinin bir erkek uğrunda bu kadar titrediğini aslâ hatırlamıyordu. Fakir bir adamın kızıydı. Barlarda hizmet ederken talih onu bir sefir karısı yapmıştı. İşte gene o talih, günün en büyük kahramanı Nelson'u onun karşısına çıkarıyordu.

Alkışlar ve sevinç çığlıkları arasında Emma Hamilton ileri doğru atıldı ve amiralin kolları arasına düştü. Bayılmıştı.

Genç amiral, "İki Sicilya Kırallığı" na gelirken bu derece iyi kabul göreceğini hiç düşünmemişti. Heyecandan hafifçe sararmıştı. Kalbinin, göğsünden fırlıyacakmış gibi çarptığını hissediyordu. Lâkin, çarpışına sebep, sadece siyasi ve askerî muvaffakiyetin verdiği sarhoşluk mu idi? Acaba genç ve güzel Emma Hamilton'un aşk ve şefkat dolu bakışlarının bunda tesiri yok mu idi?

Sarayda muazzam bir balo tertibediliyordu.

Lady Hamilton, beş sene evvel ilk rasladıkları andanberi, hayalini en ince teferrüatına kadar kafasına nakşettiği otuz yaşındaki kumandanın, böyle bir gözü kör ve bir kolu sakat, fakat yaralı başı kahramanlık tacı ile süslenmiş olarak karşısına çıkması üzerine için için sarsılıyor, malûl sevgilisine karşı hissettiği merhameti, şefkatiyle gizlemiye uğraşıyordu. Aşkı azalmış mıydı? Hayır, bilâkis! Onu şimdi bambaşka hislerle de seviyordu. Onu herkesten fazla benimsiyordu.

Dans ediyorlardı.

Nelson, kadının elini tuttuğu zaman, onun garip bir tarzda titrediğini farkederek yüzüne hayretle baktı ve :

— Ne kadar güzelsiniz! diye mırıldandı.

İradesinin dışında söylediği bu cümle, aşkının ilk ifadesiydi.

Müzik susunca, geniş tarasaya yürüdüler. Akdeniz, önlerinde, yıldızlı göğün yıldızlı bir aksi gibi idi. Çiçek kokularını getiren rüzgâr, Lady Hamilton'un dalga dalga omuzlarına dökülen saçlariyle oynuyordu. Hiç konuşmadan, palmiyelerin titreştiği bahçeye daldılar.

Amiral Nelson, ilk gençliğinde muvaffakıyetsizlikle neticelenen aşk maceralarını hatırlıyarak gülümsüyordu. O, hakikî aşkı henüz tatmamıştı. Şimdi, gönlüne hükmeden kadına doğru başını çevirirken, kanının yakıcı bir mayi haline geldiğini hissetti ve Lady Hamilton'un, göğsünde bayıldığı dakikayı düşünerek hazla titredi. Şu anda, uzun bir seferden dönen her gemici gibi o da kadına susamıştı. Nefsiyle mücadele kuvvetini kaybetmekten korktu ve salonun kapısına doğru bir adım attı. Fakat tam bu anda genç kadın karşısına geçiverdi:

— Gitmeyin!

Bu bir yalvarıştı. Nelson titredi. Kadının kolları boynuna dolanmış, kadife gibi yumuşak ve pürüzsüz yanağı yanağına değmişti. Emma ona:

— Seni seviyorum! dedi.

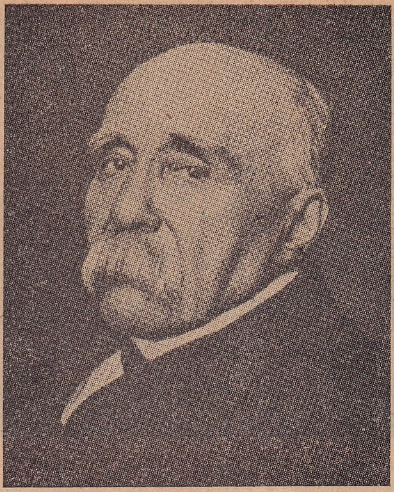
İşte asıl Nelson bundan sonra, sükûnetini kaybetmişti. Artık o, zaferden başka bir şey düşünmiyen o eski denizci değildi. Napoli sarayının zevklerine alışmıştı. Hamiltonlarla beraber oturuyor, masrafın büyük bir kısmını üzerine almış bulunuyordu. Bu münasebetin dedikodusu Londraya bile ulaşmıştı. Sir William Hamilton ihtiyardı ve bu maceradan haberdar değilmiş gibi görünüyor, Nelson'a büyük bir yakınlık gösteriyordu. İngiltere efkârı umumiyesi ise amirale aleyhtar bir vaziyet almıştı. Fakat Nelson mesuttu.

Lady Hamilton, genç kumandanın büyük yardımcısı olmuştu. Napoli hükümetini Fransaya harb ilânına sevketmek suretiyle memlekétine hizmet edeceğini düşünerek, İngiliz donanmasının limanda toplanması için Kıraliçe Karolinayı iknaa uğraşmış ve ekseriyetin muhalefetine rağmen Nelson'un teklifini devlete kabul ettirmişti. Fakat bu muvaffakıyet, iki sevgilinin ayrılmasiyle neticelendi ve Nelson, sevgilisinden uzakta kaldığı zamanlarda, vazife hissiyle aşk arasında, vicdan âzabı içinde, çırpındı durdu.

Hamilton Napoli sefirliğinden kaldırılınca o da İngiltereye döndü. Kıral ve devlet adamları tarafından soğuk karşılanmasına rağmen, sevgilisinin yanında olmanın saadeti içindeydi. Yüksek mevkilere olan ihtirası sönmüştü. Karısı da, onun bu ateşli aşkından vazgeçemiyeceğini anlamış, onu serbes bırakarak Fransaya çekilmişti.

1801 de Amiralin eski kumandanı iktidar mevkiine gelince Nelson'u Baltık filosu ikinci kumandanlığına tâyin etti. Nelson'un vicdan azapları tekrar başladı. Yeni bir harb ihtimali, vazife hissinin galip gelmesine âmil oldu. Donanmasiyle, Danimarkalılara karşı çıktı ve bu harbden de başında bir zafer çelengiyle memlekete döndüğü zaman kendisine kontluk rütbesi verildi.

Nelson, Londradan bir saat uzakta bulunan Merton malikânesini almıştı. Hamiltonlarla orada yaşıyor, sâkin ve rahat bir hayat yaşıyordu. Kırlarda Emma ile kol kola dolaşıyorlar, balık tutuyorlardı.

George Clemenceau

CLEMENCEAU-NUN ESPRİLERİ

Büyük devlet adamı Clemenceau çok hazırcevap bir insandı. Burada bu siyasi kaplanın bâzı esprilerini bulacaksınız.

* Clemenceau'nun birçok sözleri efsaneleşmiştir. Bunların en güzellerinden biri iç işleri bakanı olduğu tarihe raslar. Makamına oturur oturmaz bakanlık bürolarını teftiş etmek istiyen bakan, yanında daire müdürü olduğu halde bir salona girer, bakar kimse yok. Öteki salona da girer, gene boş.. Üçüncü salonda da kimse yoktur; yalnız masa başında uyuklıyan bir memurdan başka.. Daire müdürü hemen gidip memuru uyandırmak ister, fakat Clemenceau mâni olur:

— Aman uyandırmayın.. O da gider yoksa..

Ertesi günden itibaren bütün dalga geçen memurların yerli yerinde olduklarını ve Clemenceau'nun bakanlığı müddetince de tek bir memurun bile masa başında uyuklamadığını ilâve etmek lâzım mı?

* Siyasi hayata atılmadan önce gazetecilik yapan, "Aurore", "La Justice" ve "L'homme Libre" gazetelerinde müdür olan Clemenceau yazı odasına şu levhayı asmıştı: «Muharrirlerin idarehaneye gelmeden gitmemeleri rica olunur».

* Clemenceau iktidardayken şantajcı bir gazeteci ona sert hücumlarda bulunmuştu.

Bir dostu Clemenceau'ya sordu:

— Gizli paralar hakkında size bir şey sormadı mı?

— Hayır.

— Çok garip şey.

Clemenceau, düşüncesini söyle açıkladı:

— Bilirsiniz ki, böyle gazeteciler kadınlar gibidir, hiçbir şey istemiyenleri en pahalıya mal olanlarıdır.

* Mecliste muhterem yetmişlik bir saylav iki saattenberi sıkıntı veren bir nutuk iradetmekteydi. Bu aralık hatibin dosyasını karıştırmasından istifade eden saylavlar bağrışmıya başladılar:

— Dinleniniz... Dinleniniz artık... Tatil... Tatil... Dinleniniz..

Hatip:

— Teşekkür ederim, ama yorulmadım.

Deyince Clemenceau:

— O halde, der, bizi dinlendiriniz.

* Alman uçakları 1917 de Parisi bombardıman ederken, ihtiyarlıktan iki büklüm olmuş Alexandre Ribot mecliste dolaşıyordu. Onu gören bir saylav:

— Gün geçtikçe kamburlaşıyor, dedi.

Clemenceau:

— Gene de emin bir sığınak değil, diye cevap verdi.

Ribot'nun sadakati dostları arasında o kadar sağlam görünmezdi.

* Borsa adamlarına hiç itimadı yoktu. Bir av partisine giderken bir bankacı ona şöyle demişti:

— Arabanız benimkinin arkasından gelsin, civarı bilmezsiniz, kaybolmak tehlikesi vardır.

Clemenceau:

— Peki, der, siz önde gidin. (Sonra şoförüne dönerek) Anladın mı? Arabayı takibet, ama dikkatli ol, belli olmaz bizi Santé haptshanesine bile götürebilir.

Emma'nın bir kız çocuğu doğmuştu. İsmini Horatio Nelson Thomson koydular. Bu kız, amiralin mânevi evlâdı diye tanınıyordu. Çocuğun doğmasiyle, sevgililerin arasındaki bağ, biraz daha kuvvetlenmişti. Müreffeh bir hayat yaşıyorlar, sık sık ziyafetler veriyorlardı. Napolide olduğu gibi, kumar başlıca eğlencelerinden biriydi.

1803 te Sir William Hamilton ölünce, iki sevgili tamamen birbirlerinin oldular. İkisi de mesuttu. Lâkin bu saadet günleri gene uzun sürmedi. Napoléon'la muharebeler yeniden başlayınca Nelson'u Akdeniz kumandanı yaptılar ve böylece iki sevgili tekrar birbirinden ayrı düştü. Nelson, Toulon sularında Fransız donanmasının denize açılmasını beklerken sadece sevgilisini düşünüyor, ona kavuşacağı günlerin hayaliyle yaşıyordu. Yazdığı bir mektupta: "46 yıllık ıstırap dolu ömrümün son senelerini, artık bundan sonra senin yanında huzur içinde geçirmek en büyük emelimdir" diyordu. Nihayet beklemekten usanarak, bir gün ansızın sevgilisinin yanına döndü. Ne olursa olsun bir daha ondan ayrılmıyacaktı. Lâkin İngiltere hükümeti müşkül durumda idi. Napoléon gemi azıya almıştı. İngiltereyi kurtarmak için onunla ancak bir adam boy ölçüşebilirdi: Amiral Nelson!

İngiliz amirallik dairesinin Nelson'a donanmanın başına geçmesini teklif ettiği günün akşamı genç kadın, beyninde kopan fırtınalar sükûn buluncıya kadar konuşmadı. Kendine düşen vazifeyi bilmekle beraber, kalbinin sesini dinlememezlik edemiyordu. Onun kahramanlık taciyle döneceğine inanıyordu. Fakat, ya onsuz geçecek günlerin azabı? Ömrü hep beklemekle mi sona erecekti böyle?

karanlıkta birbirlerine sarılmış vaziyette, öylece kaldılar. Nihayet kadın:

— Gitmen lâzım Horatio! dedi. Sana verilen vazifeyi kabul etmen lâzım. Memlekete hizmette devam et. Gene şerefli zaferler kazanarak bana döneceksin...

Büyük kumandanın gözleri yaşardı. Sevgilisini göğsünde sıkarak:

— Benim güzel Emma'm! dedi. Eğer dünyada senin gibi birkaç kadın daha bulunsaydı, birkaç da Nelson bulunurdu.

Amiral Nelson, sevdiği kadına veda etmek kudretini bulamıyarak Merton'dan ayrıldı. Harb esnasında, intikam almak hırsiyle, düşmanlarının kendisini hedef tutacağını iyi biliyordu.

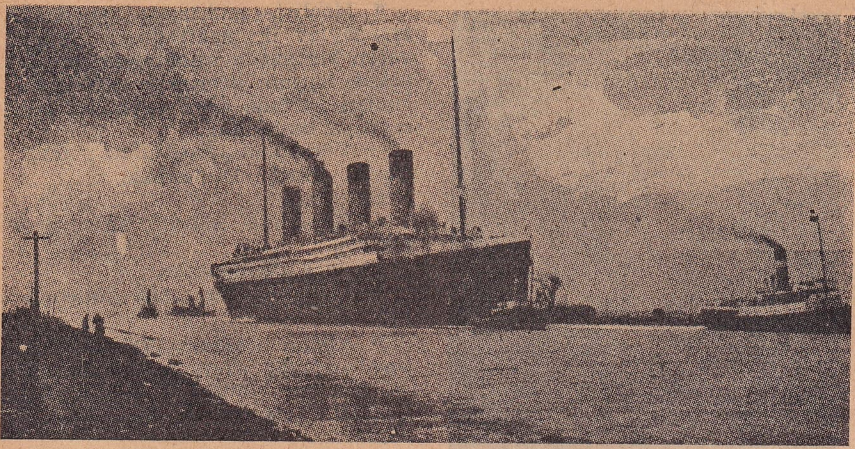
1805 ekim ayının 21 inci günü, hâtıra defterine şu satırları yazdı:

"Kıraliçe ve memleketime ettiğim hizmetleri Emma Hamilton'a borçluyum. 1796 da, İspanya kıralının, kardeşi Napoli kıralına gönderdiği ve İngiltere aleyhinde harb açacağını anlatan mektubu onun vasıtasiyle ele geçirerek İspanyol tezgâhlarına ve harb gemilerine katî darbeler indirilmesi için emirler verdim. Lady Hamilton'un Napoli kıraliçesi üzerindeki nüfuzundan istifade ederek, kumandam altındaki donanma ile Mısır sularına bir kere daha gitmek imkânını buldum. Emma Hamilton'a karşı borçlarımı ödiyemediğim için, onu, kıraliçe ve memleketime emanet ediyorum. Evlât edindiğim Horatio Nelson Thomson'u da memlekete emanet ederek, ileride yalnız Nelson soyadını kullanmasını isterim. Akrabama da lâyık olacağı veçhile bakılacağından eminim".

Nelson, meşhur Trafalgar Muharebesinde, İngiliz donanmasının muzaffer olduğu bir anda tehlikeli bir yara aldı. Öleceğini hissediyordu. Yanında duran papaza:

— Büyük bir günahkâr değilim, dedi ve saçlariyle eşyasının Lady Hamilton'a verilmesini istedi.

Lord Amiral Horatio Nelson'un metresi Lady Hamilton'a, büyük kumandanın vasiyeti yerine getirilerek 2.000 altın ve bu nakitten başka 13.000 altın kıymetindeki Merton malikânesi verildi. Kadın ayrıca senede 500 altın alıyordu. Kızına da senede 4.000 altın tahsis edilmişti. Fakat bütün bunlara rağmen borçlandı ve emlâki satıldı. Beş sene sonra gene borç yüzünden hapse mahkûm oldu. Bir sene yattıktan sonra kefaletle tahliye edildi. Nihayet, parasını idare edememek ve kumar yüzünden sefil bir hayata sürüklendi ve 1815 te öldü.

Titanic, Southampton limanından bir romorkörle ilk ve son seferine çıkarken

J. TROGOF

TARİHİN BÜYÜK DENİZ FACİASI: TİTANİC'İN BATIŞI

268 metre boyunda ve 28 metre genişliğindeki bu muhteşem ve çok lüks gemi, içindekiler çılgınlar gibi eğlenirken buz dağına çarparak batmıştı. Yolcular pek seçkin insanlardı. Yedi yüz kırk dokuz kadın ve çocuk tahlisiyelere bindirildi ve bin altı yüz ölüm yolcusu erkek ise müzikle beraber hep bir ağızdan ilâhiler söyliyerek sulara gömüldüler.

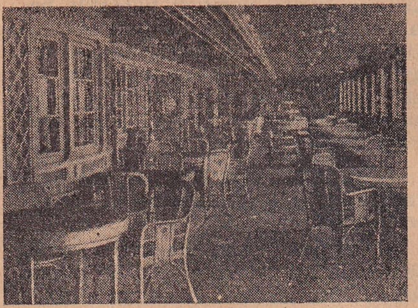
1912 yılının 14 nisan gecesi okyanuslar ortasında tarihin en büyük deniz faciası vukua gelmiş, muhteşem ve muazzam Titanic gemisi, sular üstünde yüzen bir buz dağına çarparak, içindeki 1.600 erkek yolcu ile birlikte üç bin metre derinliğe gömülmüştü.

14 nisan gecesi saat 22,25 te Terre-Neuve'ün üç yüz mil güney doğusunda bulunan Titanic, telsiziyle, dört bir tarafa tehlike işareti vermiye başlamıştı: «41 derece, 46 dakika kuzey ve 50 derece 14 dakika batı boylamında bir buz dağına çarptık. Tehlikeli bir yara aldık. Yardıma koşunuz».

On dakika sonra, en yakın mıntakada bulunan Baltic, Olympic, Carpathia, Parisien ve Caronia gemileri bu çağrışa cevap vermiye başladılar. Saat 22,55 te Titanic, burun tarafından suya gömülmiye başladığını bildiriyordu. 23,25 te Virginian gemisiyle muhabere temin edilebildi. Bu gemi süratle kaza yerine doğru geldiğini Titanic'e bildirdi. 23,36 da Titanic'in, kadın yolcuları tahlisiye sandallarına bindirmekte olduğu haberi telsizle Olympic'ten duyuldu. Gece yarısını 27 dakika geçe Titanic son dakikalarını yaşıyordu. Virginian'ın telsizi birkaç anlaşılmaz işaret yakaladı ve âni olarak bunu da kaybetti. Her şey gecenin karanlığına gömülmüştü.

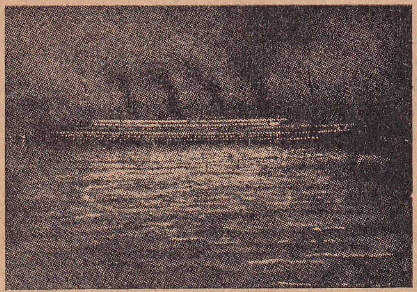
★★★

Titanic gemisi 8 nisan 1912 sabahı Liverpool limanından New York'a doğru yola çıkmıştı. Belfast'ta inşa edilen bu gemi 268 metre uzunlukta, 28 metre genişlikte ve 30 metre de-

Titanic'in muhteşem salonlarından bir tanesi

rinlikte 46.382 tonluk bir devdi. On katı vardı ve üç binden fazla yolcu alabiliyordu. İngiliz denizcilik âlemine zenginlik ve lüksü ile yeni bir

Titanic, felâket gecesi baştan aşağı donanmış bir halde eğlence çılgınlıkları içinde giderken

kudret sembolü olmuştu. Geminin suya indirilmesi ve ilk seferi münasebetiyle ilk 1.355 yolcuyu, rıhtımda binlerce mendil uğurluyordu. Ayrıca geminin 903 mürettebatını da düşünürsek bu sular üstünde yüzen dev, kıtalar arası ilk yolculuğuna 2.358 kişi ile çıkıyordu. İngiltere ve Birleşik Amerikanın zengin ve aristokrat sınıfına mensup en seçkin kimseler bu yolculuğu kendilerine en büyük bir zevk hattâ şeref saymışlardı.

Gemide lüksün en âzamisi, masallarda raslanan bir konfor dalgalanıyordu. Geniş salonlar, fümuvarlar, barlar, 500 kişilik yemek salonu, spor salonları, banyo daireleri, tenis kortları, bisikletle gezinti yerleri, verandalar, bir «café parisien»... yolculara bir peri masalı dekoru teşkil ediyordu. Günler bir karnaval âleminin çılgınlıkları içinde geçiyordu. Şarkı, kumar, dans, sabahlara kadar eğlence, sevişme ve aşk!..

Vakanın olduğu gece 19,45 te New York'tan dönen Tourraine gemisi 50 batı boylamında bir buz dağına rasladığını Titanic'e bildirdi. Ne olacak yani?.. Bu, rota değiştirmiye değer mi? Bu ehemmiyetsiz telsiz haberi ne geminin 903 mürettebatından her hangi birinin kılını kıpırdatır, ne de geceki baloya hazırlanacak yolcuların birini düşündürebilir...

Birinci mevki yolcuları, nüfuzlu şahsiyetler harikulâde güzel ve sakin denizin üstünde sessizce kayan bu ışıklı devin salonlarında sabaha kadar ölesiye eğlenecektir. Şık ve zarif kadınlar, yarı çıplak tuvaletleri içinde kavalyelerinin kolları arasında dönüp duruyorlar. Orkestra durmadan en hareketli parçaları çalıyor. Diğer yolcular kamaralarında mışıl mışıl uyuyorlar. Kaptan Smith etrafını sarmış olanlara izahat veriyor. Titanic, dört bacasından kıvılcım ve dumanlar saçarak yoluna devam ediyor. Birden nöbetçinin sesi çınlıyor:

— Sancakta buz dağı! Sancakta buz dağı!.

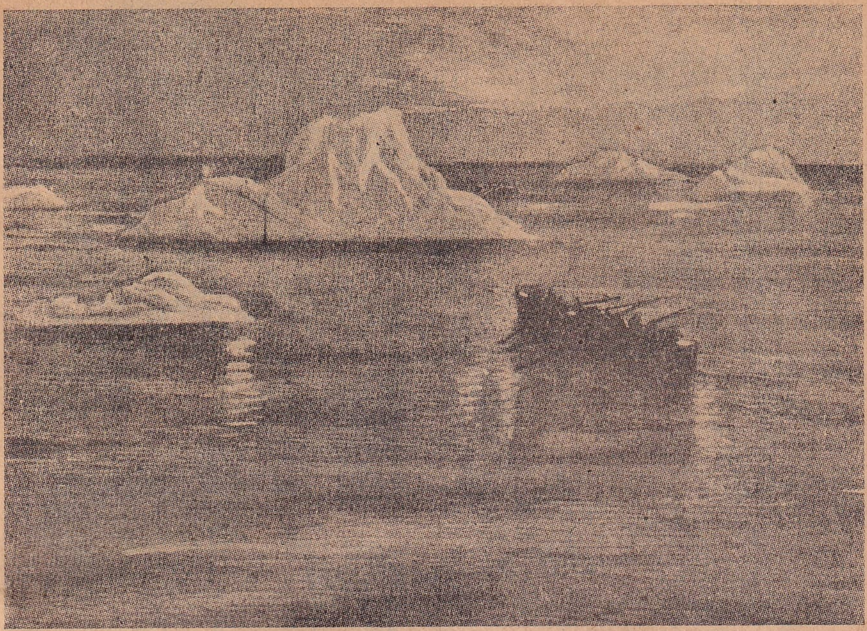
Denizin üstünde yükselmiş bir dağ... Geminin hem de pek yakınında. O kadar yakınında ki, artık çok geç...

★★★

Çarpışır çarpışmaz geminin burun tarafı delinmişti. Buz gibi soğuk sular köpüre köpüre içeri doğru akıyor. Sular asansörlere, pırıl pırıl merdivenlere doğru hücum ediyor. Salonlara doluyor, yemek salonunu bir hamlede kaplıyor. Titanic ilk önce iskele tarafına meylediyor, sonra tekrar doğruluyor. Telsiz Terre-Neuve'ün 300 mil güneyindeki yerinden yer yüzüne haykırıyor: «C.Q.D. Come quickly, danger! (Acele geliniz, tehlike var!)».

Fakat hâlâ devin sulara gömülüp kaybolacağını kimse ummuyor. İngilizler, sakin olmıya gayret ederek eğlenceye devam olunmasını söylüyorlar. Balo devam ediyor. Titanic hiç batar mı? Gülünç şey!

Yükselen sular hiç de gülünç değil. Yıkıp kırarak ilerliyor. Gemi bu sefer öne doğru meylediyor. Makine dairesine sular dolunca kazan-

Titanic'in battığı yerde felâket sabahı araştırmalar yapılırken

lar birbiri ardından patlıyor. Gemi süvarileri :

— Bütün yolcular güverteye !.. Sandallar indirilsin ! diye komut vermiye başlıyorlar.

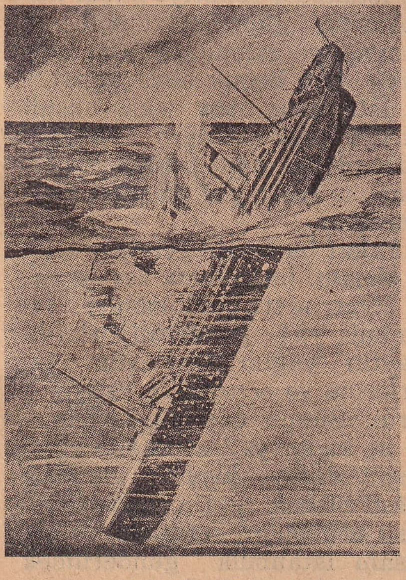
Artık panik başlamıştır. Çığlıklar yükseliyor. İç çamaşırlariyle veya mücevherli tuvaletleriyle bir yığın insan merdivenleri, koridorları dolduruyor. Titanic'e en yakın gemi ne yazık 170 mil uzaktadır. Tahlisiyelerin dördü parçalanmış. Geri kalan on iki tanesi de mevcudun ancak üçte birini alabilecek...

Mürettebat ilâhi bir vecd içinde kendisini unutmuş, vazife yapmıya çabalıyor.

Kaptanlar, ellerinde tabanca :

— Önce kadınlar ve çocuklar ! diye bağırıyorlar. Erkekler geri çekilsin !

Milyarderlerden biri hâmile karısına teselli veriyor :

Titanic'in batışını gösterir bir resim

— Cesur ol sevgilim, New York'ta görüşürüz !

Bütün ömrünü birlikte geçirdiği kocasından ayrılmak istemiyen yaşlı bir kadın haykırıp duruyor, onu sandala almıya muvaffak olamıyorlar. Son dakikalar da geçiyor. Tahlisiyeler uzaklaşıyor. Tahlisiyelerde 749 kadın ve çocuk var. Gemide kalan 1.600 erkek, bir başka dünyanın eşiğindeler. Bir ikisi suya atlıyor, fakat soğuktan hemen kaskatı kesiliyorlar.

Baş telsizci Philippe hâlâ masası başında; akrabalarına hitabediyor: «Ağır ağır Halifax'a doğru ilerliyoruz. Geminin batması imkânsızdır. Endişe etmeyiniz!». Müzisyenler soğukkanlılıklarını kaybetmeden hâlâ çalıyorlar. Gemi suya gömülmiye devam ediyor. Kaptan müzisyenleri kıç güvertede topluyor ve; «Senin daha yakının Rabbim» ilâhisini çalmalarını emrediyor. 1.600 kişi, 1.600 ölüm yolcusu bir ağızdan besteye katılıyor. Ve sonra gecenin karanlığı içinde ebediyete kadar sürecek bir sessizlik . . .

Gemi suya gömülmiye devam ediyor. Gece sabaha karşı ikide bütün ışıklar kararmış. İçerdekiler artık çılgınlar gibi ne yaptıklarından habersiz. Titanic hemen hemen denize dimdik dalmak üzere...

Dalgaların üzerinde sandallar ufacık kalmış. Fakat bunların içinde cereyan etmekte olan her hâdise büyük ve okyanus kadar derin. Birkaç kişi ters dönmüş bir sandalı çevirmek için son kuvvetlerini harcıyorlar...

Kaza yerine üç saat sonra yetişen Carpathia gemisi denizin yüzünden baygın insanları, tahlisiyelerden can vermek üzere olan çocukları ve cinnet getirmiş kadınları topluyor. Vakit 15 nisan sabahının tam beşidir.

★

Hıristiyanlık eşyasına dair

TARİHTEN GARİP NOTLAR

★

* Hıristiyanlığın ilk devirlerindenberi havariyuna veya azizlere ait mukaddes ve mübarek eşya ve emanetlere fevkalade rağbet edilmektedir. Bu merak bazan o kadar artmıştır ki, bir piskoposun tavsiyesi ile mezarlıklar altüst edilerek din şehitlerinin mübarek kemikleri çalınmış ve götürülmüştür. Romalılar günün birinde St. Pauls kilisesinin yanında toprağı kazarak kemik çıkaran Yunanlılara rasgelmişlerdir. Halbuki şifalı tesiri olduğu için dünyanın dört tarafından hacı celbeden bu kemikleri Romalılar gözleri gibi muhafaza ederlerdi. Papa Büyük Gregor kendisinden Paulus resulün kemiklerinden bir parça istiyen İmparatoriçe Constantia'ya verdiği cevapta böyle bir tekliften dolayı duçar olduğu şiddeti izhar etmiştir. İdareli bir lisan kullanmıya mecbur olduğunu da unutmıyan papaya göre bu mukaddes vücutlara el sürmek bile günahı kebairdendir. Hatta, havariyundan birinin sandukasının üzerinde bir müddet bulunmuş bir puşidenin bir parçası, bir çekmece içinde saklandığı takdirde, mucizeler yaratır, şifa verir.

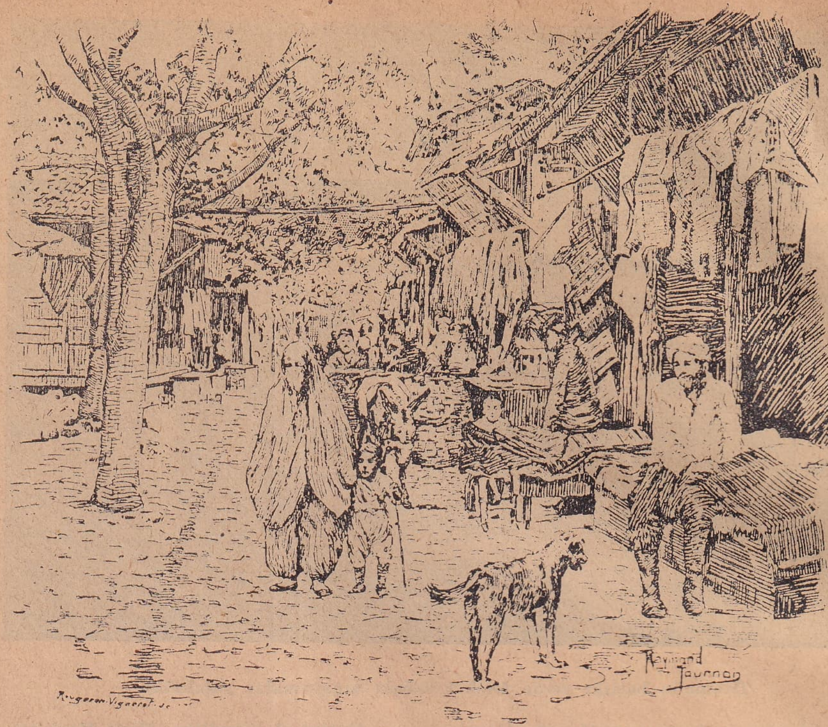
Petrus resulün mahpus olduğu zaman bağlandığı zincirin törpü ile elde edilen tozları da Altıncı Asırdanberi papalar tarafından imanı bütün kullara hediye edilmekte ve bu hediye papanın verdiği altın gül derecesinde yüksek ve şerefli addedilmektedir.

* Langobard'lar kıralı Astolf 755 te Roma'yı muhasara etmişti. Askerler şehrin dışındaki bütün kilise ve manastırları yağma ettiler, keşişler ve rahibelere her türlü hakarette bulundular; mukaddes eşyalarla ve mukaddes resimlerle alay ettiler, fakat buna rağmen mezarlıkları deşip oradan din şehitlerinin kemiklerini çıkararak bunları uğur getirsin diye yanlarına almaktan da geri kalmadılar. O zamanlar ilk defa olarak Roma Katakomb'ları da taarruza uğramış ve ilk Hıristiyanların kemikleri arabalara doldurularak Lombardi'ye götürülmüştür.

★

İSTANBULDA EKMEK VE YAĞ MESELESİ

Ahmet Refik'ten

Elli yıl evvel bir İstanbul çarşısı (Bir Fransız ressamının eski bir çizgisinden)

İstanbulun iaşesi, her asırda olduğu gibi, Onsekizinci Asırda da Divanı Hümayunu daima işgal ederdi. Bu meyanda ekmek ve furun meselesi gayet mühimdi. Furunlar sureti umumiyede ikiye ayrılmıştı: has ekmek furunu, harcî (harcı âlem) ekmek furunu.

Has ekmek furunu eskidenberi beş furundu. Bununla beraber, devrin tâbiriyle yevmiye has ekmek işliyen furunlar bazan harcî ekmek de işlerlerdi. Has ekmeğin her biri, harcî ekmekten onar dirhem noksan çıkarılırdı. Ekmeklerin tartılarına ve ne kadar noksan çıkarılacağına dair emirler hep Divan defterlerine kaydolunurdu.

Furunlarında has ekmek çıkarmak istiyenler resmen Divana müracaat ederler, Divandan «hükmi şerif», İstanbul kadılığından da «hücceti şer'iye» alırlardı. İstanbulun alelûmum iaşe, ekmek ve furun işlerine, başta İstanbul kaymakamı olmak üzere Âsitanei saadet kadısı karışırdı. Ekmek işlerine son derece itina olunduğu halde, bazan furunlar buğdayın kilesini yirmi beşer akçeye alırlar, has ekmeği, nizama muhalif olarak, harcî ekmekten kırk dirhem bile noksan çıkarmıya cüret ederlerdi.

Furunların bâzıları devlet ricalinin, bâzıları da Rumların ve Ermenilerindi. Uzun müddettenberi muattal kalan furunların işletilmesi için Divandan «emri şerif» almak lâzımdı.

Has ve harcî ekmek furunlarından maada, börekçi furunları da vardı. Börekçi furunları asla ekmek çıkarmıyacakları gibi, has ekmek furunları da hiçbir zaman çörek, halka ve gevrek çıkaramazlardı.

1703 te börekçi furunları da «kadime mugayir» ikişerlik ve dörderlik ekmek çıkarmıya başladılar. Has ve harcî ekmekçi tayfası derhal Divana müracaat ettiler. «Börekçi taifesi kadim eyyamden beru çörek ve halka gâhi gevrek işleyüb katî nan tabh idegelmiş değiller iken kadime mugayir ikişerlik ve dörderlik nanı tabh idüb furunların tatiline ve kâr ve kisiblerinin noksanı tertibine bais olmalariyle yedlerinde olan hücceti şer'iye mucibince muhdes olanların men» edilmelerini rica ettiler. Divan bu ricayı derhal is'af etti, İstanbul kaymakamiyle kadısına müdellel bir hüküm yazıldı.

Yağ meselesine gelince: Vakanüvis Raşidin İstanbul kadılığı esnasında İstanbula Rusçuk ve Silistireden sadeyağ ile mumyağı pek az gelmiye başladı. O havalideki kadılara emir yazılarak ellerinde bulunan eski ve yeni yağları derhal İstanbula göndermeleri emredildi.

O tarihlerde Karadenizden İstanbula donyağı gelirdi. Bu yağlar ceste ceste geldikçe mumcu esnafına dağıtılır, onlar da mum yaparak ahaliye satarlardı. Fakat donyağından yalnız mumcular istifade etmezlerdi, iskelelerdeki piyade kayıkları da istifade ederler, kayıklarını bu yağla yağlarlardı.

Bir asır evvel İstanbulun bir pazarında alış veriş

Bu hal İstanbulda donyağının azalmasına sebebiyet verdi. Bütün kayıkçılara kayıklarını reçine ile yağlamaları emredildi.

Zeytin yağının da fazla fiyatla satılmasının önüne geçilmek istenildi. İstanbul kadısı tarafından zeytin yağı tacirleri celbedilerek mesele tahkik olundu. Midilli, Edremit, Yunt adası ve civarında altı okka zeytin yağının altmış sekiz paraya alındığı ve İstanbula gelinciye kadar her okkasına gümrük, navul ve hammaliye zammolunduğu takdirde dört buçuk akçe masrafla İstanbula otuz sekiz buçuk akçeye mal olacağı anlaşıldı. Edremit ve Yunt adasından İstanbula acele yağ gönderilmesi emredildi.

Fakat bu emrin gene bir tesiri olmadı. İstanbulda zeytin yağı fiyatı arttı. Mültezimler İstanbula yağ göndermiyorlardı. Zeytin yağını Arabistan tacirlerine ve ecnebilere satıyorlardı. Bunun üzerine, ecnebilere ne kadar yağ satılabileceğini tespit etmiye lüzum görüldü. Hâsıl olacak zeytin yağının sülüsü ecnebilere satılmak ve sülüsanı İstanbula gönderilmek karar altına alındı.

İtalyan ressamı Preziosi'nin bir asır önceki bir İstanbul evinin içini gösteren bir tablosu

AYLIK

ANSİKLOPEDİ

İstanbulda mühim bir toplantı yapan Yakın Doğu Amerikan elçileri

SERİ 2 ★ SAYI 7 ★ 1 OCAK 1950

BU SAYIMIZDA

(BİRİNCİ İNÖNÜ MEYDAN MUHAREBESİ); Yıl dönümü münasebetiyle.

(BİRİNCİ MEŞRUTİYET); İlânının yıl dönümü münasebetiyle.

(BOZKURT, MAHMUT ESAT = Yazan: İ. Behçet Akın); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(CELÂLETTİNİ RUMİ); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(EROZAN, CELÂL SAHİR); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(KIRMIZI VE SİYAH = Yazan: Adli Moran); Dünya şaheserlerini tanıtmak maksadiyle.

(KOCH, ROBERT); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(NAMIK KEMAL); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(NAZIM BEY, KANUNİ = Yazan: Sinan Elbir); Türk musikisi üstatlarını tanıtmak maksadiyle.

(PARİS ANTLAŞMASI); Yıl dönümü münasebetiyle.

(PETÖFİ, SANDER = Yazan: Sami N. Özerdim); Dünyaca meşhur Macar şairlerinden.

(STENDHAL = Yazan: Adli Moran); Bu sayıda eserini tahlilimiz münasebetiyle.

(TEPKİ UÇAKLARI = Yazan: Kurmay Galip Atakan); Her gün konuşulan fennî terakkilerden.

(VAN GOCH, VİNCENT = Yazan: Memet Fuat); Yeni resim sanatının meşhurlarından.

(YILBAŞI VE MİLADİ TARİH = Yazan: Osman Sırrı Seran); Günün aktüalitesi olması münasebetiyle.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: F. Durmaz); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Osmanlılarda orta halli bir vezirin maiyeti ★ Avusturyalı büyük diplomat Metternich'in aşkları ★ Yavuz ve Şah İsmail ★ Babıâli yangınları ★ Eşsiz cesaretli bir padişah: Yıldırım Bayezit ★ Otuzbir Mart Vakası ve Hareket Ordusu ★ Tarihin en büyük muhakemesi: Nuremberg ★ Esrarlı kıta: Afrika ve onun kâşifleri ★ İstanbulda semai kahveleri ★ Eski İstanbulda Gayrimüslimler ★ Tarihte yeri var ★ Tarihten fıkralar

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Üzerinde güneş batmıyan imparatorluk kriz mi geçiriyor? ★ Rüyalarımızın keşfedilmemiş âlemi ★ Kocanızı elinizden kaçırmamak için ★ Dahomey putperestleri yurtlarında ★ Zeki çocukları yetiştirmek ★ Hank Myers ★ Polit - Büro âzaları ★ İnsanların en samimî dostu ★ Siz olsaydınız ne yapardınız? ★ Hiroşimaya atom bombası nasıl atıldı? ★ Yalancılığın dokuz sebebi ★ Balık yağmuru ★ Mısır koçanları rağbette ★ Gayserler ★ Paraşütlü tenvir bombaları ★ Hayalimizi süsliyen evler ★ En tehlikeli âdetimiz: Yemek yemek ★ Neden boşanıyorlar? ★ Rejisörlerin merakları ★ Beyaz perde ve seyircileri ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, kültür ve güzel sanatlar olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

Emanatı mübareke ★ İbrahim Alâettin Gövsa ★ Enis Behiç Koryürek ★ Edgar Allan Poe ★ Sunusîler ve Berka Devleti ★ Tanburi Zeki Mehmet Ağa ★ Osmanlılarda esir ve cariye ticareti ★ Charlotte Corday zalim Marat'yı neden ve nasıl öldürdü? ★ Hırkai Saadet ★ Dünyanın en büyük elmasları ★ Osmanlı Papazı Osman ★ Trablus, Bingazi Harbi ve büyük kahramanlar ★ Eski sarhoş şairler ve bunlardan bir nümune: Andelip ★ Lady Hamilton ve Nelson ★ Clemenceau'nun esprileri ★ Tarihin en büyük deniz faciası: Titanic'in batışı ★ İstanbulda ekmek, yağ meselesi ★ Batı Almanya devletinin kuruluşu ★ Almanyanın yeni peygamberi Gröning ★ Yeni bir ilim doğuyor ★ Çocuklarınıza ne kadar yabancı kalacaksınız? ★ Grafikler ve aşk ★ Işık memleketi İsveç ★ Pariste bir ay bekâr kalan elli bin koca ★ Giuliano'nun hikâyesi ★ Hobby nedir? ★ Karayatı ★ Kopyacılar anlatıyor ★ Apandisit ameliyatında bir rekor ★ Arkadaşlarınız sizi seviyorlar mı? ★ Dünyadan çeşitli haberler

Beşinci sayımızdaki

BİLMECEMİZİ

halledenler

Beşinci sayımızdaki bilmecemize gösterilen alâka, bir evvelkinden de fazla olmuştur. Bunu, gittikçe, artan okuyucu sayımızla birlikte, dostlarımızın fazlalaşan sempatileriyle de izah etmek mümkündür. Beşinci sayımızdaki bilmecemiz, Zonguldak kömür ocaklarından bir istihsal seferberliğine giren iki amele hakkında idi. Bu bilmeceyi, meseleyi nazari olarak halle kalkışanlar aldanmışlar, basit görünmesine rağmen hesabı kâğıda ve kaleme vuranlar neticeye varmışlardır. Hasan'ın ve Hüseyin'in çıkardığı kömürleri aylara göre, bir cetvel halinde yazarsak şu neticeyi elde ederiz:

	Hasan'ın kömürü	Hüseyin'in kömürü
Temmuz	160	150
Ağustos	170	170
Eylûl	180	170
Ekim	190	190
Kasım	200	190
Aralık	210	210
Ocak	220	210
Şubat	230	230
Mart	240	230
Nisan	250	250
Mayıs	260	250
Haziran	270	270

Bu hale göre her ikisi aynı miktar kömür çıkarmışlardır.

Çektiğimiz kur'a neticeleri şudur: 1 - Bursadan Şahap Gürbüzer, (Bir takım ciltli Aylık Ansiklopedi koleksiyonu); 2 - İzmirden Murat Çiftçi, (İki cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); 3 - Eskişehirden Fahri Onbeşli, (Bir tarihî tablo). Okuyucularımızın hediyeleri posta ile kendilerine gönderilmiştir.

Melih Özer

Işıklar Sönünce

Şiirler

Fiyatı 100 kuruş

Bütün kitapçılarda bulunur

ÖRNEK SAYI KUPONU: 5
1 Ocak 1950

31 ocağa kadar muteberdir.

BİLMECE KUPONU
No. 6
1 Ocak 1950

Resimli

TARİH

MECMUASI

Feridun Fazıl Tülbentçi, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Reşat Ekrem Koçu, Mehmet Zeki Pakalın, Ziya Şakir, Kadircan Kaflı, Sermet Muhtar Alus, Ali Kemali Aksüt ve Behçet Akın gibi memleketin en tanınmış tarih yazarlarının el birliğiyle hazırlandı.

★

Bu aylık mecmuanın birinci sayısı size, tarih sayfaları içinde, ne kadar zevkli ve faydalı dakikalar yaşatacağını ispat edecektir.

★

İki renkli zarif bir kapak içinde 40 sayfa, 50 kuruştur. Yıllık abonesi 500 kuruş.

★

POSTA KUTUSU NO. 18, İSTANBUL

★

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak abonelerimize ve mahdut bir miktarda bazı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinemedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktar da gönderelim. Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır

★

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli kararıyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI

ANONİM ORTAKLIĞI

★★★

Her türlü banka muamelesi

Okul ve diğer para biriktiren müesseseler mevduatına en müsait faiz verilir ve bu kabil mevduat hususi şartlarla bütün ikramiye keşidelerine iştirak ettirilir

Banka Şube ve Ajansları

İstanbul, Galata Bankalar caddesi 27/27	Telf: 44666/5
Çemberlitaş, Çarşıkapı, Yeniçeriler caddesi 61	Telf: 25283
Küçükpazar, Küçükpazar caddesi 58	Telf: 25328
Kadıköy, Söğütlüçeşme caddesi 113/1	Telf: 60921
Beykoz, Fevzipaşa caddesi 112	Telf: 30/29

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24758.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 48161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajanslar: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL, Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

TÜRKİYE TİCARET BANKASI

★ ★ ★

Tesis tarihi : 1914

Sermayesi : 2.200.000 Lira

İhtiyat akçesi : 1.070.000 Lira

Müteaddit şubeleri, memleket dahilinde ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

●

Müsait şartlarla ticari mevduat — Zengin ikramiyeli tasarruf hesapları — Faizi her ay ödenen ikramiyeli vadeli mevduat hesapları — Akreditif ve kredi işlerinde kolaylık

●

Bilcümle muameleler, sürat, emniyet ve ciddiyetle neticelendirilir.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1950 İKRAMİYE PLÂNI

6 EV, 6 DÜKKÂN

35 tane	1.000 liralık
35 »	500 »
35 »	250 »
250 »	100 »
500 »	50 »

★

Çekilişler: 1 şubat, 21 nisan "çocuk hesapları için", 1 haziran, 25 ağustos, 31 ekim, 29 aralık tarihlerinde yapılır.

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

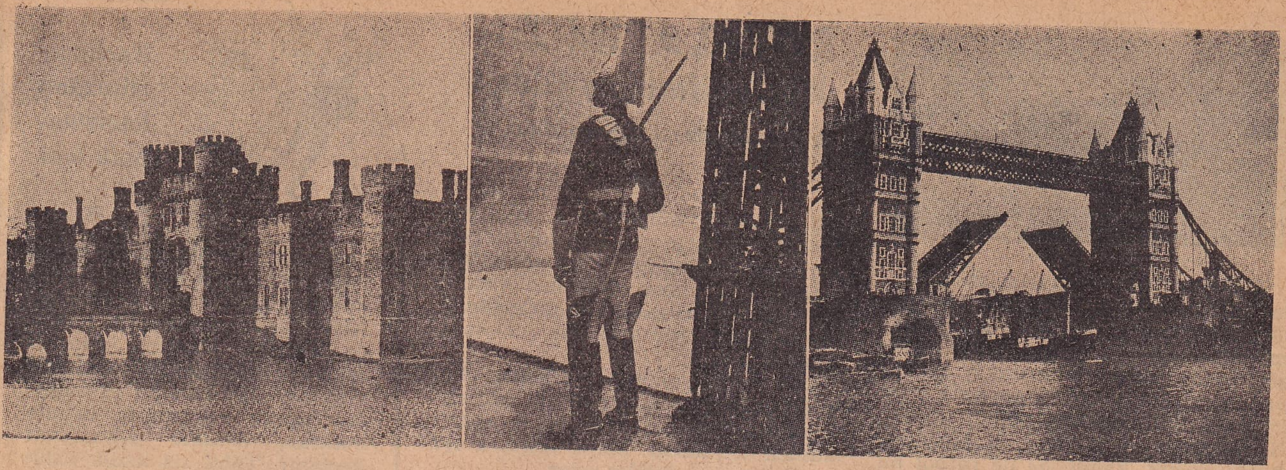
★

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

★

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

Solda : İngilterenin meşhur eski şatolarından biri; ortada : Saray muhafız alayından bir nöbetçi; sağda : Meşhur Tower köprüsü

ÜZERİNDE GÜNEŞ BATMIYAN İMPARATORLUK KRİZ Mİ GEÇİRİYOR ?

Geçen aylar içerisinde yapılan ve bütün Avrupa milletlerinin iştirak ettiği Marshall Plânı toplantılarından biri nihayetleniyordu. Delegelerden bir tanesi, elinde çantası kapıdan çıkmakta olan Sir Stafford Cripps'i işaret ederek: «İşte, dedi. Cripps gene çivilerden yapılmış yatağına avdet ediyor».

Hakikaten Cripps'in son aylar zarfında başında olan dertler onun dünyasını iğneli fıçıya çevirmiştir. Yalnız o değil, 50 milyon Britanya Adalısı da aynı sıkıntıda kendi payına düşene katlanmaktadır.

Bugün İngilterenin içinde bulunduğu buhran âni bir tedbirsizlik veya çaresizliğin hattâ emrivakinin neticesi değildir. 30 yıl içerisinde iki cihan savaşına iştirak mecburiyeti hâsıl olmuştur. Coğrafi vaziyetinin nazikliği, onun Avrupanın meselelerine karşı lâkayt kalmasına imkân bırakmamıştır. Savaşın memlekette hâsıl ettiği tesiri yalnız bir noktadan alalım: Bombardımanlardan yıkılan veya hasara uğrıyan 4.500.000 ev, mesken buhranı yaratmıya kifayet etmiştir. Zafer, İngilizlere uğur getirmemiştir. 1946 - 1947 kış mevsiminin pek şiddetli geçmesi hükümete bir milyar dolâra mal olmuştur. 35 gün süren kömür işçileri grevi 570.000 ton kömürün toprak altında kalmasına sebebolmuştur. Almanyadaki işgal bölgesi İngiltere için fedakârlığı icabettiriyordu. Bu bölgenin idaresi, Amerikalılarla birleşinciye kadar, sarfolunan para 450 milyon dolârdır. Şimdiye kadar saydıklarımızın hepsi hesapta olmıyan «fuzuli masraflar» dır. Bunlardan başka, hükümet adamları harb sonrası malî ve iktisadi bir krizin kaçınılmaz olduğunu biliyorlardı. İngiltere İkinci

Sir Stafford Cripps mikrofon başında buhranı halka izah ederken

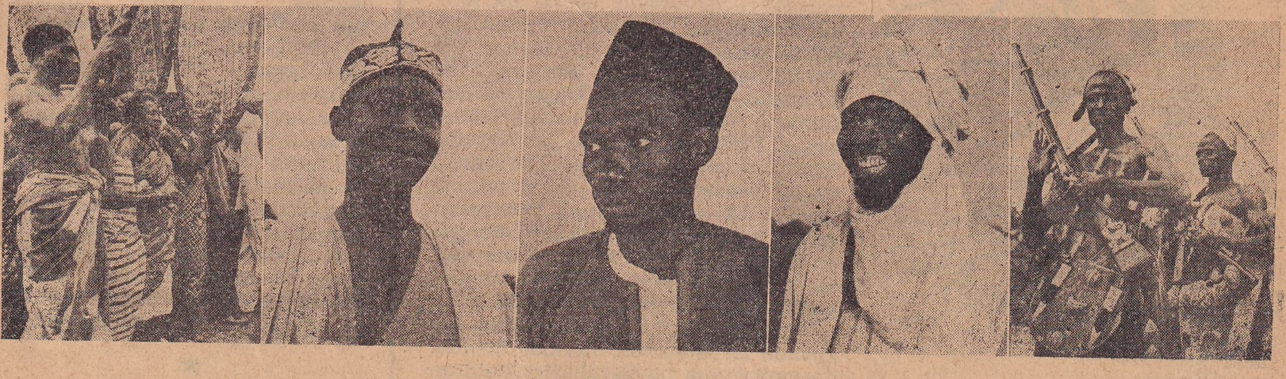
Cihan Savaşından ihracat pazarlarının yarısını kaybetmiş olarak çıktı. Hindistan, Pakistan ve Burmanın istiklâllerini kazanmaları, Çin pazarlarının komünistlerin eline geçmesi hep ihracatı baltalıyan başlıca sebeplerdir.

İngiliz mamullerinin, maliyetlerinin yüksek oluşu onun dünya pazarlarındaki rekabetini sarsmıştır. Maliyetlerin yüksek oluşu ise, fabrikaların eski moda makinelere ve tesisata sahibolmasından ileri gelmektedir. Netekim, elân millî gelirin % 20 sini teşkil eden sekiz milyar dolâr fabrikaların modernleştirilmesi yolunda sarfedilmektedir.

Fabrikalarda kullanılan elektrik de ayrıca bir buhran mevzuu teşkil etmektedir. Temin edilen kilovat 1938 dekinin iki misline çıkmış olmasına rağmen ihtiyaca kifayet etmemekte ve hükümet halka elektrik ekonomisinde bulunmasını tavsiye etmektedir.

Yukarıdanberi sıraladıklarımızla Sir Cripps'in yatağının neden çivili bir tahtaya benzetildiğini görmüş olduk. Fakat o ne kadar çalışsa, yalnız o değil, muhafazakârlar ve hattâ eski sadık dost Amerika ne kadar çalışsa İngiliz krizinin kolay kolay önüne geçilemiyecektir. Amerika harbin hitamındanberi dostu İngiltereye 6 milyar dolâr yardımda bulunmuştur. Fakat bütün bu yardım sterling devalüasyonunun önüne geçememiştir.

Netice olarak üzerinde güneş batmıyan imparatorluk bir kriz geçirmektedir. Ayrıca nazarı itibara alınması lâzım gelen bir nokta da, «İngilterenin iflâsı» nın pek çabuk Avrupa kıtasına sirayet edebileceğidir.

Güneş Batmıyan İmparatorluğun dört köşesinden tipler

RÜYALARIMIZIN
Keşfedilmemiş âlemi

★ *The Montreal Standard'tan* ★

★

İnsanlar niçin rüyalarını anlatmayı bu kadar severler, bilmem? Hepimizde rüyalarımızı anlatmak için dayanılmaz bir istek vardır. Adını zorla söyliyecek kadar konuşmayı sevmiyen bir insan bile, dün gece ne rüya gördün, diye sorunca bülbül kesilir.. Ne dedikodu, ne politika, ne cinsî bahisler, çocuk, kadın, ne de futbol bu derece cazip değildir. Sonra bu rüya anlatmıya düşkünlük, günümüze ait bir şey de değil, yüzyıllardanberi böyle.. Siam'da binlerce yıllık mazisi olan rüya kitapları bulundu.

Bütün bu alâkamıza, sevgimize rağmen işin garip tarafı da şu ki, rüyalarımız hakkında çok az şey biliyoruz. Rüya, rüya dediğimiz de ne? Bir şey bilsek canımız yanmıyacak. Söyleyin bakalım: dün gece gördüğünüz rüyada insanlar kendi orijinal renkleri içinde miydiler, yoksa renksiz miydiler? Sahiden konuşuyorlar mıydı, yoksa konuşmadıkları halde siz onları konuşuyor mu sanıyordunuz? Rüyanız ne kadar sürdü? Bu soruların cevabını kolay kolay veremezsiniz?

Bugünedek ilmin bize öğretebildiği tek şey var; bu da her insanın muhakkak rüya gördüğü ve rüya görmedim diyenlerin gördüklerini unutmuş oldukları. Uyurken daimî bir şekilde rüya görürüz, fakat hepsini hatırlıyamıyoruz. Sakın buna itiraz etmiye kalkmayın. Çünkü beyni olan her insan için bu hal tabiidir. Rüya uyku esnasında kendiliğinden devam eden bir beyin çalışmasından başka bir şey değil.

Bu işin tarihçesi karıştırılırsa hekimlikten sihirbazlığa kadar birçok şeylerde kullanılmış, gerçekliğine inanılmış olduğu görülür. Çingenelerin yazdığı ve rüyaların sihrini izah eden kitaplar milyonlarca satılıyor. Freud, rüyaların geleceğe değil geçmişe bağlı olduğunu iddia eder. Ona göre rüyalarımızın mânaları vardır. Gördüğümüz rüyalardan hislerimize, isteklerimize dair neticeler çıkarmak mümkündür.

Ekserimizde yanlış bir inanç var: Rüya gördüğümüz zaman iyi uyumadığımızı sanıyoruz. Halbuki bu iş tamamen tersinedir. Rüya görmek iyi uyuduğumuza delâlet eder.

Bir zamanlar Monroe A. Meyer isminde tanınmış bir ruh doktoru uyanır uyanmaz rüyalarını yazmak yolunu denedi. Tam uyurken onu uyandırıyorlar, o da oturup gördüklerini yazıyordu. Sonunda ne oldu biliyor musunuz? Monroe, rüyasında bâzı rüyalar gördüğünü ve aceleyle kalkıp bunları tespit ettiğini gördü. Ondan sonra da bu işten vazgeçti.

Her gün kafamızı işgal eden binbir hâdise rüyamıza giriyor. Sonra Freud'a göre arzularımızın da bu işde dahli var: «Rüyamızda isteklerimize kavuşuruz» diyor. Bu, günümüzün birçok ruhiyatçıları tarafından kabul edilmiyen bir faraziye ama doğru olduğu zamanlar da çok. Talebeler sınıf geçtiklerini, tüccarlar borçlarını ödediklerini görebilirler.

Garip değil mi, uykuda bile, insan fena şeylerle karşılaşmak istemiyor. Bu sebeple kötü şeyleri doğrudan doğruya değil de bâzı semboller vasıtasiyle görüyoruz. Meselâ ölüm bir tren seyahati, cinsî arzular uçmak, tırmanmak gibi görünüyor. Buna rağmen bazan endişeler ve korkuların birleşmesi neticesinde o derece kuvvetli tesirler hâsıl oluyor ki beyin kendi çalışmasiyle bunlara karşı gelemiyor ve kâbus görüyoruz, üzerimizde müthiş bir korku, bir dehşet bırakan rüyalar görüyoruz. Uyku bu gibi hallerde bile «bu sadece rüyadır, aldırma» gibi bir düşüncenin, bir hissin himayesindedir.

Rüyalarda görülen ve mânalar çıkarılan bâzı semboller vardır, demiştik. İşte bu sembollerin en garip tarafı herkes için ve her zaman için aynı olmaları. Birçoklarının kökü mitolojiye dayanıyor. Sanki ilk korkularımız, ilk inançlarımız hâlâ içimizde mevcutmuş gibi. Birkaç yıl evvel Avrupalı bir ruh doktoru Afrika yerlilerini inceledi. Bu iptidai insanların rüyalarında gördükleri semboller bizimkilerine çok benziyordu. Korkularımız ve şüphelerimiz arasında da benzerlik vardı. Gerçi onların rüyalarına girecek atom bombaları yoktu ama aynen bizim gibi borçları, ölüm korkuları ve çocukları vardı, ve bunlar için sıkılıyor, rüyalar görüyorlardı, aynen bizim gibi...

Velhasıl uyurken düşüncelerin haricinde bir dünyada, rüyalar âleminde yaptığımız bu sayahatler hakkında çok az şey biliyoruz.

Bir genç ressamın rüyayı tasviri

Kocanızı elinizden kaçırmamak için

★

Kocanızı elinizden kaçırmamak için birçok şeylere dikkat etmeniz lâzımdır. Eğer bir başka kadının kocanızı kolayca elinizden almasını istemezseniz yazdıklarımızı dikkatle okuyun. Her erkeğin arkadaşları vardır ve onlarla konuşmaktan, beraber gezmekten hoşlanır. Tabii siz kadın olduğunuz için onların arasına katılamazsınız. Yani zaman zaman kocanız sizi evde bırakıp arkadaşlariyle gezmiye gidecektir. Hemen beni ihmal ediyor, diye başlamayın. Hattâ muayyen zamanlarda evinizde onun arkadaşlarına toplantılar tertibedin ve siz usulca aralarından çekilin. Erkeklerin arkadaşlık tarafı kuvvetlidir ve kendilerini arkadaşlarından uzaklaştırmıya uğraşan kadınlardan soğurlar.

İkinci mühim nokta, evlenmeden ve evlendikten sonra takındığınız tavırlardaki değişikliktir. Bir genç kız evlenmeden önce sevdiği erkeğe güzel görünmek için elinden geleni yapar, evlendikten sonra ise kendini bırakır, kocasına karşı güzel görünmek için zahmete katlanmaz. Kelime tam yerindedir; zahmete katlanmaz, çünkü ne olacak; neticede kocası. Ah, ne yanlış düşünce. Kocanız sizin başkaları için süslendiğinizi, fakat kendisine ehemmiyet vermediğinizi hissederse yandınız demektir

Bir de kendini kolayca teslim etmek meselesi var. Bir erkek kendisini kolayca elde ettiği şeyi herkesin elde edebileceğini düşünmiyecek kadar budala değildir. Bu sebeple genç kızlar evlenmek kararında oldukları erkeklere karşı daha inatçı davranırlar. Buraya kadar iyi, fakat kızlarımızın bilmedikleri incelik şurada; o kadar inatçı davrandığınız bu erkek, sizinle evlendiğine göre, sizi elde etmek arzusu çok kuvvetlidir, yoksa namuslu olduğunuz fikrine kapılarak peşinizde koşmuş değildir. Yani kafası değil kalbi sizi istemiştir. O halde evlendikten sonra da kendinizi ona ağır satın. Her istediği zaman sizi elde edemesin, yani içinde size karşı doğmuş olan arzu sönmesin. Erkekler kendilerine isyan edercesine teslim olan kadınlardan hoşlanırlar.

★

Dahomey putperesleri yurtlarında

★ *Pour Tous mecmuası yazarı Christine Garnier'nin bir yazısı* ★

★

Baş kâhinin yılana karşı hürmeti

— Meydandaki tapınağın öte yanındaki şu büyük baobap ağacını görüyorsunuz değil mi? O, gece olunca beyaz maşlahını giyerek öldürecek adam aramıya gider.

Dahomeyin dinî merkezi olan mezarlıklar şehri Kitah'da bir pazar günü. «Büyük kâhin» i görüyoruz. Bir eliyle sihirli ağacı işaret ediyor, öteki eliyle göğsünde küçük bir yuvarlak tutuyor. Bu yuvarlak kutsaldır.

Bu sabah «Yılanlı Büyük Tapınak» taydım. Beş bölmesi var. Etrafını kırmızı topraktan bir duvar çeviriyor. Orada burada canlı tanrılar dolaşıyor. Kurumuş dallar arasındaki bu ağzı kapalı küp nedir acaba? Kâhin kadın beni hızla geriye doğru itiyor. Halbuki bu aynı kadın herkese açık olmıyan bu tapınağa beni memnuniyetle sokmamış mıydı? Tekdir edilip de acele küpten uzaklaşırken bir yılanın kuyruğunu ayaklarımla ezmişim. Hemen çanlar çalmıya başladı. Çanlar, çanlar... Bunlar yılanlı tapınağın karşısındaki katedralden geliyordu. Burada varsa yılan, yoksa yılan. Maddî ve mânevi bakımdan en kuvvetli olan o. Ertesi gün Porto Novo'ya gittim. Orada yatağıma varıncıya kadar her yerde bu çeşit sürünücüleri gördüm. Onları öldürmekten pek korkuyorlar. Benim onlara olan nefretimi de dehşetle karşılıyorlardı. Yapılacak iş hemen bir kâhin çağırarak onları tapınağa davet ettirmekten ibaretti. Yılanı öldüreni Allah vermesin yakarlardı. Gerçi çoktanberi böyle bir şey olmamıştı ama bir aksilik bu kaidenin tatbikini gerektirebilirdi. Ölü bir yılanı ilk defa gören yerlinin, puta gidip birçok kurbanlar sunması, birtakım nebat yağları bırakması ve meselâ bir şişe viski götürmesi gerekir.

Nehrin yakınlarından geçerken genç kızların çıplak olarak yıkandıklarını gördüm. İhtiyar bir adam oracıkta bir yılanın önünde secde ediyordu. O adam yılan geçip gittikten sonra, burada sade yılanların değil timsahların da birer tanrı muamelesi gördüğünü izah etti. Bir kadın timsahlara canlı tavuk yedirirse onun o sene çocuğu olacağına inanılır. Timsahlara dokunulmaz. Timsahlar da insanlara hücum etmez.

Hipopotamlar ise Tanrı olmadıkları için öldürülebilirler. Fakat kinci bir hayvan olduğundan o öldükten sonra dikkat etmelidir. Bu sözü doğrulıyan bir hikâye biliyorum: Nehirde bir sürü hipopotam yıkanıyordu. İçlerinden bir tanesini öldürdüler. Hemen sulara gömüldü. Çıkarıp almadılar, bıraktılar. Niçin böyle yaptıklarını sordum; anlattılar: Birkaç gün önce birisi bir hipopotam öldürmüş. Eve giderken bir ihtiyara raslamış, onunla kavgaya tutuşmuş. Genç adam bu kavgayı Tanrının emrettiğini söylüyormuş. Ertesi gün ihtiyar deli olmuş ve gitmiş avcının kardeşini balta ile öldürmüş. Adama kabahat bulan yok. İntikam almak için hipopotam ruhunun bu ihtiyar adamın vücuduna girdiğine inanıyorlar.

Fransalı bir papaz Dahomeye gelmiş, yemek pişirmek için bir ateş yakmıştı. Kâhinlerden birisi hemen yanına koştu:

— Burada ateş yakmayınız. Tanrı kızar sonra. Kızar da kasabamıza yıldırımlar yağdırır, dedi.

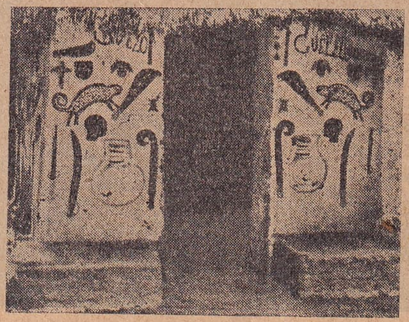
Misyoner bu söze güldü. Adama aldırmadı. Ama az sonra bir fırtına çıktı. Memlekete yağmurla beraber yıldırımlar yağdı. Şimdi o papaz sağdır ve şöyle diyor:

— Dahome'ye giderseniz, oradaki din adamlarının sözlerini ciddiye almalısınız. Benden size nasihat olsun.

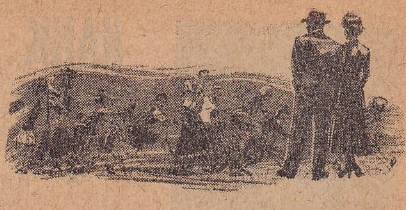

Solda dinî bir dans, sağda bir put

Adakların bırakıldığı mâbet kapısı

Zeki çocukları yetiştirmek

★ *Coronet'ten* ★

★

Bâzı kimseler çocuklarının zeki olmasına sevinirken kendilerine de şöyle bir pay ayırırlar: «Çocuğum çok zeki, onu yetiştirmek için zorluk çekmiyeceğim». Bu düşünce tamamen yanlıştır. Zeki çocukların daha kolay yetiştirileceğini sanmamalı. Hattâ aksine, onları yetiştirirken daha büyük zorlukla karşılaşılır.

Amerikan mekteplerinden birine gelen bir müfettiş, mektebin en iyi baseball oynıyan talebesinin aynı zamanda en çalışkan talebesi olduğunu görerek hayran kalmış. Bütün dünyada tahsil ve terbiyenin gayesi budur. Bu sebeple zeki bir çocuğu her şeyden evvel spora alıştırmalı ki kafası gelişirken vücudu da gelişsin.

Şunu unutmamalı ki, hiçbir çocuk annesinin veya babasının hayallerine göre yetişmez. Eğer çocuğunuzun hayatını kendi isteğinize göre kurabileceğinizi sanıyorsanız çok aldanırsınız. Sizin yapabileceğiniz şey ancak yol göstermektir, yoksa çocuklar nasıl olsa büyüdükleri zaman kendi kendilerini idare edecek ve istedikleri gibi yaşıyacaklar. Bu sahada bilhassa zeki çocuklara önderlik etmiye kalkmak boşunadır. Bütün mesele onların iyi yetiştirilmelerindedir. Neye istidadı olduğunu sezip o sahaya meyletmesini temin yeter.

Bazan çocukların zekâsı o derece kuvvetli olur ki kendi yaşındakilerle mukayese bile edilemez. Böyle çocuklara dersler hafif gelir, işte bilhassa bu nokta çok mühimdir, zekâsı bu derece üstün olan çocuğa ne yapmalı? Burada işe pedagoglar karışır.

Velhasıl zeki çocukları yetiştirmek kolay değil daha zordur. Eğer kendi başına bırakılırlarsa tabiatin vermiş olduğu bu büyük hediyeden istifade edemeden kalırlar. Sonra bu zeki insanların kötü yollara sapmaları da çok tehlikelidir. Eğer çocuğunuz zeki ise buna sevinin ama, sakın onu kendi başına bırakmayın.

★

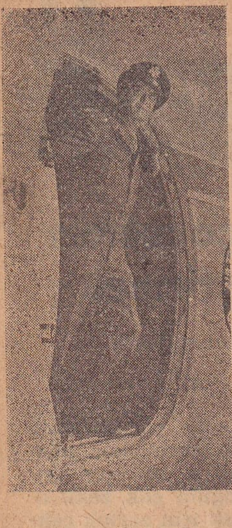
HANK MYERS

★

Harikulâde bir pilot

★Colliers'ten★

★

Hank Myers

Cumhurreislerinin, kıralların ve başvekillerin hiç çekinmeden hayatlarını emniyet ettikleri adam. 2.500.000 mil tutan uçuşları süresince hiç kaza yapmıyan bir pilot.

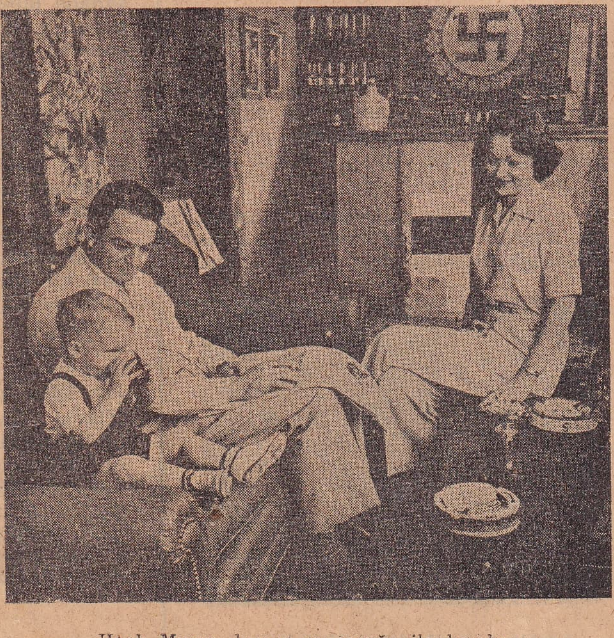
Amerikanın en iyi pilotlarından biri olan Hank Myers tam sekiz yıl Roosevelt'in ve sonra Truman'ın uçağını kullanmıştır. Birçok büyük adamları Potsdam, Yalta, Leyte, Roma, Casablanca, Rio, San Francisco, Kahire ve Washington'a taşımış, bir hafta içinde beş memleket dolaştığı olmuştur. Hank Myers zeki ve güzel bir adamdır. Tanıştığı bütün büyük insanların alâkasını çekmiş, takdirlerini kazanmıştır. Defterinde Roosevelt'in, Churchill'in, Truman'ın, iki Yunan kıralının, Peru, Çekoslovakya ve Meksika cumhurreislerinin, Eisenhower'in ve hattâ Stalin'in imzaları vardır. Otuz beş kadem boyunda bir kâğıt olan bu orijinal imza defterinde bunlardan başka daha 436 büyük adamın imzası mevcuttur. Myers, çeşitli kabiliyetleri ve zekâsı sayesinde herkesin sevgisini kazanmıya muvaffak olmuştur. 1942 de eski Yunan kıralı George'u Amerikan şehirlerinde gezdirdiği zaman her yere inişinde kıral gelip kendisini tebrik ederdi. Onun tayyareyi kullanışındaki yumuşaklığa herkes hayrandı. Amerikan hava generallerinden Harold George şöyle der: «Hank'ın uçuşu Paderewski'nin piyano çalışı gibi sihirlidir».

Hank'ın uçağına binen büyük adamlar arasında uçmıya karşı en az alâka gösteren Roosvelt'miş. Seyahati çok seven bu eşsiz adam uçağın hızından şikâyetçiymiş, etrafını doya doya seyredemiyor, seyahatin zevkine varamıyormuş. Mrs. Roosevelt ise cumhurreisliği uçağına binmezdi. O her hangi bir yolcu gibi seyahat etmek isterdi. Fakat hava kumandanı, kadının haberi olmadan, kendi uçağını hazırlatır ve pilot yerine de Myers'i oturturdu. Böylece Mrs. Roosevelt her hangi bir yolcudan ayrı tutulmadığından emin, gönül ferahlığı ile seyahat ederdi. Halbuki uçak General Harold George'un, pilot ise Hank Myers.

Hank bir kere de Ottawa'dan Washington'a Churchill'i getirmişti. Hareket ettikten biraz sonra İngiliz başvekili elinde sigara ile pilot odasına gelmiş ve: «Ben bu uçakları kullanmasını bilirim» demişti, «bizde bunlara Dakota denir». Tabii Hank onun ne demek istediğini anlamış ve yanındaki iskemleye oturtarak kontrolu kendisine vermişti. Ama gözünün uciyle de âletlere bakmaktaydı. Bütün ibreler çılgına dönmüşlerdi. Uçak bir an içinde 500 metre yükseliyor, derken aynı hızla aşağı iniyor, sağa sola sapıyordu. Bu gidişle Washington'a birkaç saat geç kalacaklarını anlıyan Myers, Churchill Amerikan tarihinin mühim hâdiselerinden birini izah ederken uçağı usulca otomatik pilota bağlamış. İbreler çılgınlıktan vazgeçmişler ve Churchill, Hank'ın kendisine oynadığı oyundan habersiz, Washington'a kadar, kemali ciddiyetle uçağı idare ettiğini zannederek hava meydanına inince Roosevelt'e şöyle demiş: «Allahtan ben vardım da vaktinde geldik, yoksa senin çocuklar mutlaka geç kalırlardı».

Hank'ın en sevmediği yolcuları Madam Chiang Kai-Shek ve arkadaşları olmuştur. Onlardan bahsederken: «Bana iki paralık şoför muamelesi ettiler» der.

En sevdiği yolcusu ise Truman'dır. Truman uçakta herkesle konuşur, ahbaplık eder ve kimseden ayırdedilmek istemez. Sonra heyecandan hoşlanan, cesur bir insandır. Bir gün Mrs. Truman ile Margaret'i korkutmak için, Hank'ı kandırarak, Beyaz Sarayın üstüne pike yaptırmıştı. Dört motorlu cumhurreisliği uçağı Beyaz Sarayı temellerine kadar sarsmış ve polis bu delice pikeyi rapor etmişti.

Hank Myers, karısı ve çocuğu ile beraber ...

Hank Myers bir kere de Byrnes'i uçağına almamıştı. Nasıl olur diyeceksiniz. Byrnes o zaman Truman'ın kâtibiydi, yani ona bir şey olursa yerine geçecekti. Eğer ikisi de ölürse bu sefer Henry Morgenthau reis olacaktı. İşte bu adam, Mongenthau, gelip Myers'e rica etmiş, sakın ikisini beraber götürme, bir şey olursa kabak benim başıma patlar, demiş. Öyle bir zamanda Amerika reisicumhuru olmak da hani hakikaten korkulacak şey. Velhasıl Myers de ikisini bir arada götürmemiş ve Byrnes'i uçaktan indirmiş.

Hank Myers çok iyi bir pilottur, demiştik. New York'tan Paris'e hiçbir yerde durmadan uçan ikinci adamdır; birincisi Lindbergh'tir. Washington - Paris - Londra - Washington arasında ise hiç durmadan uçan ilk pilottur. Daha bunun gibi birçok muvaffakıyetleri vardır. Ekvator boyunca uçup dünyayı dolaşan ilk adam da odur. Hareketli hayattan hoşlanan Myers cumhurreisliği pilotu olmayı hiç istememişti. O hava ordusunun en seçkin pilotlarından biriydi ve işini seviyordu. Kendisine yeni vazifesini bildiren komutanına: «Ben orduya bir iş yapmak için yazıldım, yoksa çaylarda, danslarda vakit geçirmek, yaverlik etmek için değil» demişti.

Truman da Myers'i çok sever. Onunla konuşmaktan, şakalaşmaktan hoşlanır. Tayyarecilerin denizaltılarına karşı itimatsızlığını bildiği için bir gün Hank'ı çağırıp bir denizaltı gezmesine gitmeyi teklif etmişti. Hank: «Ölüm çanlarını çalıyor zannettim» diyor. Fakat bütün bunlara, Trumanla arasının bu kadar iyi olmasına rağmen terhis olunca bu vazifeden istifa etti. Başkan onu yanında alıkoymak için çok ısrar etti ama Myers kabul etmedi. Bu işi kendine göre bulmuyordu. Ben iş istiyorum diyordu, hakiki bir iş. İşte sırf bu sebepten Hank Myers istifa etti ve şimdi sivil hava hatlarında çalışıyor.

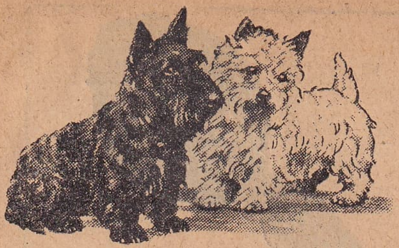
Polit-Büro âzaları

Echo'dan

★

Albay Tokaief tarafından Polit-Büro âzalarının halleri şöyle tasvir edilmektedir: En harisi: G. M. Malenkof. En dürüstü: N. S. Krushev. En kültürlüsü: N. A. Bulganin. En zekisi: A. İ. Mikoyan. En az zekisi: V. Voroşilov. En az mürayisi: V. H. Molotov. En uslusu: N. M. Svernik. Stalin'in en yakını: L. M. Kaganoviç. En bayağısı: A. A. Andreev. En enerjiği: A. N. Kosigin.

★

İNSANLARIN EN SAMİMİ DOSTU

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

★

«**K**öpekleri seven her insanın anlatılacak hikâyeleri vardır, fakat çok kimse inanılmaz diye anlatmazlar. Hani benim anlatacağım şey de öyle kolay kolay inanılacak gibi değil ama gene de anlatacağım. Denver'de onsekizinci caddede bir köpek vardır. Halîm selim, yaşlıca bir hayvan olan bu köpek, caddenin bir tarafından öbür tarafına geçmek için bir usul icadetmiştir. Cadde çok defa kalabalık olduğundan insanlar bile karşıdan karşıya geçmekte zorluk çekerler, fakat bu köpek, bulduğu usul sayesinde rahat rahat, kendini hiç sıkıntıya sokmadan, bir kaldırımdan öbür kaldırıma yürür. Bulduğu usul şu: Caddenin kenarına geldiği zaman ön ayaklarından birini kaldırıyor, sanki çok acı çekiyormuş gibi bir hal takınıyor ve yavaş yavaş yürümiye başlıyor. Caddeden ayağı yaralı bir köpeğin geçmekte olduğunu gören şoförler hemen durup yol veriyorlar. Böylece bizim akıllı dostumuz, karşıya kazasız belâsız geçmiş oluyor. Gelin de bu hikâyeye inanın. Halbuki Denver'de her gün yüzlerce insan bunu göziyle görüyor.

B. C. H. - Denver, Colorado»

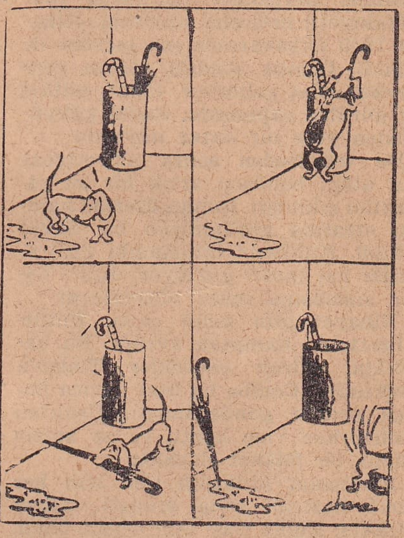
«**M**ark Twain adlı bir köpeğim var. Bakın geçenlerde bana ne yaptı? Pencerenin önüne oturmuş kahvaltı ediyordum. O da yanımda durmuş, kendisine salam vermem için ikide bir ayağımı dürtüyordu. Derken elini dizimin üstüne koydu. Aradan biraz daha geçti. Baktı ki bende niyet yok, bu sefer göğsünü kucağıma dayadı. Öylece dururken ânide doğruldu ve pencereden dışarı bir yere baktı. Ben de gayriihtiyari başımı çevirdim ve aynı anda bizim Mark Twain'in başı geri çekildi, tabağımdaki salam parçası yok oluverdi. İşin garibi, dışarıda bir köpeğin alâkasını çekecek hiçbir şey yoktu. Önümden salamı almak için beni bal gibi kandırmıştı.

William Alberts - Media, PA.»

«**B**üyük yangın esnasındaydı. Newfield köyü de, nasıl olsa yangından kurtarılamıyacağı için boşaltılmaktaydı. Bir kamyon, iki tarafındaki evler tutuşmuş olan bir caddeden geçerken şoför, ihtiyar bir kadın gördü. Hemen inip kadını yanına aldı. İçeride bir de büyük köpek vardı. Kadın, köpek ve şoför yanyana sıkıştılar. Kamyon iki tarafında alevler yükselen yolda giderken bu ihtiyar kadın biraz sonra alevler arasında yıkılıp gidecek evini, eşyalarını düşünüyordu. Kafasından tam bu düşünceler geçerken yanında oturan köpek ona doğru eğildi, gözlerinin içine baktı, burnunu çenesine sürdü, Kocaman pençesini kucağına koydu. Kadının üzüntüsünü nasıl hissetmiş, nasıl anlamıştı? Bunu bilmiyorum. Fakat bildiğim şey, o anda bir köpeğin alâkası kadar değerli hiçbir şey olmıyacağıdır. Bunu gayet iyi biliyorum, çünkü o ihtiyar kadın bendim.

Gertrude Hall - Concord, N. H.»

Yazısız Hikâye

Sie und Er'den

— Pek iyiii! Pek iyiii. Çenemi tutuyorum işte..

L'Illustré'den

Siz olsaydınız Ne yapardınız ?

Benim çocukluğum da herkesin çocukluğu gibiydi. Hele yüzmiye gittiğim zaman daima saati unutur; ekseriya bu yüzden annemden dayak yerdim. Bir gün annemin sabrı tükendi ve beni karşısına alarak: «Bana bak oğlum, dedi. Bu vaziyet böyle devam edemez. Bir daha yüzmeden geç dönersen on beş gün sana denizin yüzünü göstermem». Fakat çocukluğu bilirsiniz, bu lâflar bir kulağımdan girdi, öbüründen çıktı. Birkaç gün sonra ben gene yüzmiye dalmıştım ki birdenbire evde yemeğe yetişebilmem için ancak on dakikamın kalmış olduğunu farkettim. Evimizle plâj arasından bir nehir geçiyordu. Bu nehrin üzerinde biri trenlerin geçtiği, diğeri de insanlara mahsus iki köprü vardı. Bana kestirme olanı demiryolu köprüsüydü. Ötekinden dolaşırsam imkânı yok on dakika zarfında eve yetişemezdim. Fakat demiryolu köprüsünde bekliyen bekçi de yayaların oradan geçmesine müsaade etmiyordu. Birdenbire aklımda, köprüyü bekliyen bekçiyi atlatacak bir buluş doğdu. İki dakika sonra nehrin öbür tarafına geçmiş, evin yolunu tutmuştum. Acaba bekçiyi nasıl atlatmıştım?

Bekçi tam köprünün ortasında duruyordu. Haberi olmadan onun yanına kadar yaklaştım. Birdenbire geldiğim istikamete döndüm ve o tarafa gidiyormuş gibi yaptım. Arka tarafından birinin geçtiğini sezen bekçi, başını çevirdi: "Bana bak delikanlı, dedi, beni atlatamazsın, geriye dön bakalım". Zaten benim gideceğim taraf da onun geri dediği taraftı. Geri döndüm ve evimin yolunu tuttum.

BALAYI !

Batı Victoria bölgesindeki kabileler arasında garip bir âdet vardır. Damat ve gelin tam iki ay, damadın arkadaşları tarafından yapılmış bir kulübede ve bir ateşin iki yanında duran ayrı ayrı yataklarda yatarlar. Bu iki ay esnasında konuşmaları ve birbirlerine bakmaları bile yasaktır. Kaidelere riayet edip etmediklerini anlamak için damadın yanında bekâr bir arkadaşı, gelinin yanında da kendisine en yakın kız akrabası yatar.

509 uncu bombardıman grupu, tarihî uçuşundan evvel toplantı esnasında

Hiroşimaya ATOM BOMBASI nasıl atıldı?

★ *Collier's'ten* ★

★

Atom bombası harekâtına, şifre memurları «gümüş tepsi harekâtı» adını vermişlerdi. Bütün bu harekât gizli tutuluyordu. Fakat gene «gümüş tepsi harekâtı» adında diğer bir proje daha vardı ki bu da ödünç verme kiralama programına dahildi. Böylece aynı şifre dahilinde iki harekât yapılmaktaydı.

Aynı mânaya gelen bu iki şifre harbin sonuna kadar bir tesadüf eseri hiç çatışmadılar. Halbuki bir çatıssaydılar o zaman İngiltereye sandıkların içinde portakal yerine atom bombası gönderilecek, Japonyaya da atom bombası yerine portakal atılacaktı.

Atom bombası harekâtı, başından itibaren Tibbets'e verilmişti. Tibbets evvelâ en güvendiği arkadaşlarını topladı ve bundan sonra da bütün hava kuvvetlerini tetkik ederek en iyi pilotları emrine aldı. Tibbets'ten başka bu grupta bulunan subay ve erler ne için hazırlandıklarını katiyen bilmiyorlardı. Hattâ harekât günleri yaklaştığı zaman bile Tibbets bir toplantı yapmış ve sadece şunları söylemişti: «Arkadaşlar denizaşırı bir yere gidiyoruz. Bu harekâtımız harbi kısaltacak mahiyettedir».

Tibbets adamlarından bunu kimseye söylememelerini, hattâ kendi aralarında dahi konuşmamalarını istiyordu.

Talim kampından ayrılıp şehre inen subay ve erlerin arkasına ajanlar konuyordu. Böylece ağzından en ufak bir söz kaçıranlar derhal yakayı ele veriyordu. Bunun üzerine herkesin ağzı sıkılaştı. Fakat gene de aralarında yapılacak harekât hakkında tahminlerde bulunuyorlardı.

1944 yılı sonlarına doğru evlilere karılarını da kampa getirmek için izin çıktı. Tibbets bu hususta şöyle düşünüyordu: Kadınlar kocaları hakkında dışarıda yabancılarla çene çalacaklarına onları da kampa alırız, burada birbirleriyle dedikodu yaparlar ve böylece daha zararsız olurlar.

Ailelerin oturacakları evler gayet kötüydü. Fakat buna rağmen kampın bir dans yeri, tiyatrosu, sineması, kütüphanesi ve büyük bir yüzme havuzu vardı.

Bu işe ait nakliyatı «yeşil borazan» adını verdikleri hususi uçaklar temin ediyordu. Bu uçaklar diğer uçaklardan tamamen başka bir hava yolu takibediyorlar, ekseriya kapalı ve fırtınalı havalarda uçuşu tercih ediyorlardı.

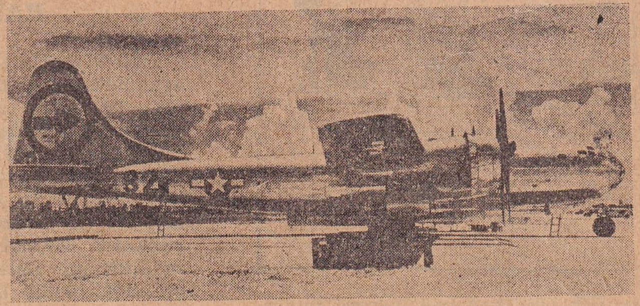
Günler ilerledikçe tecrübeler muvaffakıyetli neticeler alıyordu. Nihayet 1945 ilkbaharında son tecrübe de yapıldı. Bomba atıldığı zaman yere inerken ıslık çalmıyor, fakat müthiş bir gürültü yapıyordu. Sanki gökyüzünden yere bir katar iniyordu.

Bu tecrübeden sonra mürettebat için atom bombası artık bir sır olmaktan çıkmıştı. Bunun üzerine kampın etrafına görünmiyen bir duvar çekildi. Kimsenin tanımadığı gizli ajanlar her tarafı gözlüyor, dışarı haber sızmasına mâni oluyorlardı.

Nihayet gün gelip çattı. Bütün mürettebat kamptan ayrıldı. Bu harekâta iştirak edecekler Tinian'a sevkedildi. Bomba bu üsse ayrıca hususi uçakla gönderilmişti. Uçaktan indirilirken vinç koptu ve az kalsın büyük bir felâket olacaktı.

Bombanın atılacağı gün için her türlü hazırlık sona ermişti. Albay Tibbets, Enola Gay adlı uçağa bindi. Yüzbaşı Parsons da uçakta bombanın bulunduğu yerde mevkiini aldı. Uçak yerden kalkarak burnunu Nagasaki istikametine çevirdi. Albay Tibbets bütün yol boyunca Tinian'da bulunan General Farrel ile muhabere etti.

Sabah 8.15 te Enola Gay, Hiroşima üzerine gelmişti. Artık buradan sonrası tarihin bildiği hâdiselerden ibarettir.

İlk atom bombasını atan uçak

YALANCILIĞIN dokuz sebebi

★

★ *Science Digest'ten* ★

★

Yalan söylemenin dokuz değil, binbir sebebi vardır. Fakat biz burada şöylece bir tasnif yaparak dokuz sebeple iktifa edeceğiz. İnsanlar esas itibariyle dokuz türlü yalan söylerler. Bu yalanlar söylenmese yaşamıya imkân yoktur. Aşağıda göreceğiniz gibi en çok yalan söylemiye mecbur olanlar iyi insanlardır.

1. Nezaket yalanları: Bu yalanları başkalarını üzmemek için söyleriz.

2. İsterik yalanlar: Başkalarının sizinle alâkadar olması ve size acımaları için söylediğiniz yalanlar.

3. Kurtarıcı yalanlar: Kendimizi zor bir vaziyetten kurtarmak için söylediklerimiz.

4. Şahsi yalanlar: Hislerimizi gizlemek için söyleriz. İnsanların öyle hisleri, öyle arzuları olur ki, onları taş çatlasa söyliyemezler, değil mi?

5. Bilhassa söylenen yalanlar: İş hayatında fazla menfaat elde etmek için.

6. Dedikodu: Korkunç ve çok sari bir hastalıktır. İnsana binbir yalanı tekrar ettirir. Sebepleri sonsuzdur, sakının!

7. Pasif yalan: Hakikati bildiği halde susmak. Bir yalanı tekzip etmiyerek ona iştirak etmek suretiyle.

8. Aşk yalanları: Sevgilinin kulağına fısıldanan şeyler.

9. Yalan hastalığı: Hiçbir sebep olmadan, muhayyilenin lüzumsuz işlemesi neticesinde ortaya atılan palavralar.

Görüyorsunuz ki bütün yalanlar fena neticeler doğurmuyor. Birçok insan rahat yaşamak için yalan söylemek mecburiyetinde kalıyor. Hayatında hiç yalan söylememiş olan bir insan muhakkak ki pek çok kabalıklar ve kalbsizlikler etmiş bir kimsedir.

★

BALIK yağmuru

★

Gökten balık yağması birçok münakaşalara sebebolan ve kabul edilmiyen çok garip bir hâdiseydi. Bu hâdiseyi nihayet en şüpheci ilim adamlarının bile kendisine itimadettikleri Dr. A. D. Bajkov müşahede etti. Bu doktor bilhassa balıkların hayatını tetkik eden çok değerli bir ilim adamıdır. Gördüklerini bir ilim dergisinde herkese anlattı. Bir gün Marksville kasabasında karısiyle beraber oturmuş kahvaltı ederken garson gelip gökten balık yağdığını haber vermiş. Karı koca hemen dışarı fırlamışlar ve hayretle görmüşler ki yollara, bahçelere, evlerin damlarına küçük balıklar serpilmiş. Bu balık sağnağına sahne olan mıntaka 1.000 kadem uzunluğunda ve aşağı yukarı 80 kadem genişliğindeymiş. Balıklar ise 5 ilâ 20 santim uzunluklarındaymışlar. Bir zamanlar Almanyada donmuş balık yağdığını duyan doktor gidip balıklara bakmış, bunlar da soğuk, taze ve yenmiye elverişli imişler.

Mısır koçanları rağbette

Bir zamanlar ateş yakmak gibi ehemmiyetsiz işlerde kullanılmaktan başka bir işe yaramadıkları zannedilen mısır koçanları, Birleşik Amerikada şimdi yeni bir kıymet kazanmışlardır. Tarla döküntülerinin endüstride kullanılması için kimyevi metot ile faydalı bir şekle konulmasına dair olan ve «chemurgy» tâbir edilen oldukça yeni bir ilim sayesinde, mısır koçanları alkolden tutun da naylon çoraplara kadar birçok şeylerin imalinde kullanılmaktadır.

Mısır koçanlarından elde edilen mühim bir kimyevi madde de «furfural» dir. Bu madde yağların tasfiyesinde ve boyaların, ilâçların, plâstik maddelerin ve haşarat öldürücü ilâçların terkiplerinde kullanılmaktadır. Birleşik Amerikada bir firma, mısır koçanlarından yılda 22.500.000 kilo «furfural» istihsal etmektedir.

Kasaplık hayvanları semizlendirmiye yarıyan ekonomik bir gıdanın hazırlanmasında da faydalı olduğu ispat edilmiştir.

Mısır koçanını başka yeni sahalarda kullanmak imkânlarını arıyan Amerikan âlimleri, şimdi de betona karıştırılmasından elde edilen faydaları ölçüyorlar.

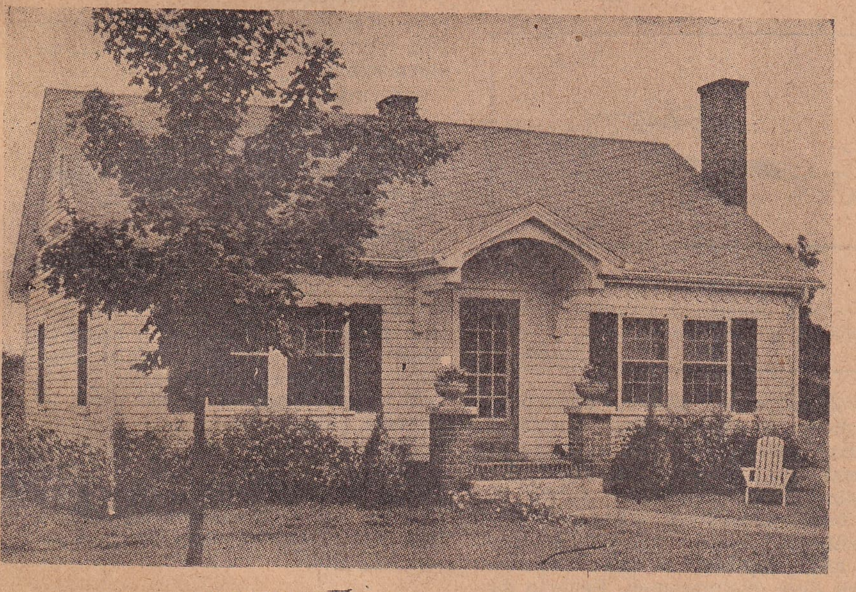
GAYSER'LER

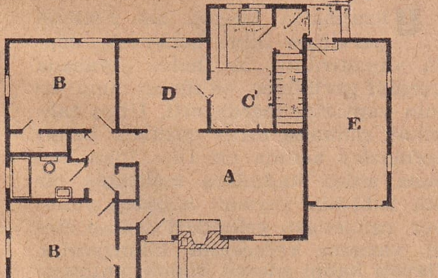
★

Dünyada, adına «gayser» denilen birçok sıcak su volkanları vardır. Bunlar büyük bir kraterden gökyüzüne doğru sıcak sular fışkırırlar. Bir zamanlar herkese korku veren gayserlerin sebebi öğrenilmiş bulunuyor. Gayserler tüp gibi bir şeymiş. Bir yeraltı membaından veya doğrudan doğruya kraterin ağzından gelen sular gayserin içine akıp aşağılara doğru gittikçe ısınıyor ve buharlaşmıya başlıyor, fakat gayserin üst kısmındaki su soğuk olduğu için bu buhar yukarı çıkamayıp aşağıda sıkıştığından yukardaki soğuk su buharın tazyikine dayanamıyor ve büyük bir kuvvetle gökyüzüne doğru fışkırıyormuş. İlk soğuk tabakanın arkasından sıcak sular da dışarı fışkırıyor ve hava ile temas neticesinde soğuyarak tekrar kraterin içine veya etrafına dökülüyormuş. Soğuk sular kraterin içine dökülünce aynı hâdise tekerrür ediyor ve bu hal de böylece devam edip gidiyor.

Amerikada Yellowstone parkında mevcut böyle bir sıcak su volkanında ilim adamları çalışmak istemişler, fakat buharın suları yukarı itişi o derece kuvvetli olmuş ki, az bir zaman sonra bir felâketten korkarak bu işten vazgeçmişler ve ancak 265 kadem derinlikte 401 fahrenheit derecesi hararet olduğunu tespit ile iktifa edebilmişlerdir. Bu volkanlar arasında saatte bir su fışkırtanlar da vardır.

Hayalimizi süsliyen evlerden: 3

Yukarıki evin plânı yan taraftadır. Her sayıda bir tanesi verilecek olan bu plânlarda geçecek işaretlerden; A - Oturma, B - Yatak odası, C - Mutbak, D - Yemek salonu, E - Garaj, F - Kiler ve D - Tarası göstermektedir. Plâna böyle bakınız

Paraşütlü tenvir bombaları

Tenvir bombaları geçen harbde büyük bir rol oynadı. Paraşütlü tenvir bombaları hakkında ilk bilgiye 1823 yılında neşrolunan bir Alman gazetesinde rastlıyoruz: «Chatham'da seyircilerin hayran nazarları altında yeni bir tenvir fişeği tecrübesi yapıldı. Bir büyük şemsiyenin ucuna bağlanan tenvir fişeği yüksek bir yerden atıldı. Şemsiye yavaş yavaş inerken tahminen bir İngiliz millik sahayı gündüz gibi aydınlatıyordu. Savaşta geceleyin bir ordunun yerini bulmak için faydalanılabilecek bir icat».

Bu hükmün isabeti yıllardan sonra anlaşıldı. Tenvir bombası gece harekâtı yapan kıtaların en fazla korktukları silâhtır.

En tehlikeli âdetimiz:

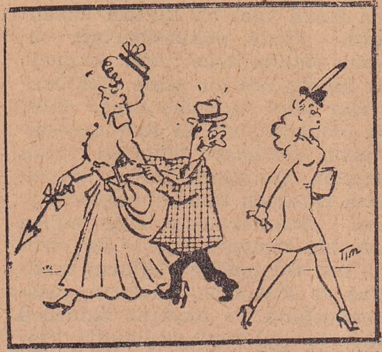
YEMEK YEMEK

★ *Science Digest'ten* ★

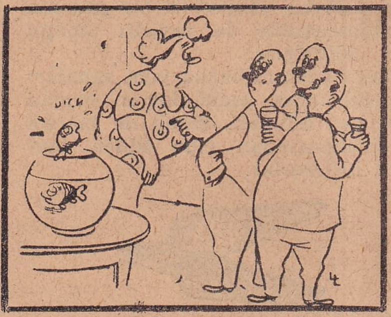
Artık yemek yemiyorum. Çünkü doğru değil. Bana faydası dokunacak bütün yemekler aynı zamanda zararlı oluyorlar. İlim adamları böyle söylüyor. Ne yapalım? Ben de artık yemek yemiyeceğim. Meselâ şekeri ele alın. Şeker insana enerji verir. Buna rağmen fazla miktarda alınırsa dişlerin çürümesine sebebolur. Az şeker yiyenler ülser gibi hastalıklara da az yakalanırlar. Ve tabii bunları bildikten sonra da insan kolay kolay şeker yiyemez. Diğer taraftan da ekseri katillerin kanında şekerin az olduğu görülmüş ve şeker azlığının insanı hırçın ve kavgacı yaptığı anlaşılmıştır. Ya ben de birini öldürüp katil olursam. Bunun için biraz şeker yemeliyim, ama pek az. Sonra meselâ ıspanak. Hani şu filimlerini gördüğümüz Popeye kadar kuvvetli olacağımı sanmazdım ama gene de ıspanağın faydalı bir yemek olduğuna emindim. Fakat buna da ilim adamları burunlarını soktular. Ispanaktan vakıa biraz demir alınırmış ama içinde öyle bir oksalik asit varmış ki, değil sadece kendisindeki, yediğim diğer yemeklerdeki kalsiyumu da faydasız hale getirirmiş. Yani kendı bir işe yaramadığı gibi bir de öbür yemeklerin yaramasına mâni oluyor. Kim yer artık ıspanağı; evinize bile bile hırsız sokar mısınız? Sonra ben yumurtayı çok severdim. Halbuki çiğ yumurtanın beyazı, hazmı en güç olan şeylerden biriymiş. Bütün protein de onda, beyazını yemedikten sonra sarısını ne yapayım? Üstelik sarısında da damar sertliği yapacak bir madde varmış. Beynimi toplamak için biraz kahve içeyim desem kahvede mide ülserini teşvik edici bir hassa var. Sonra insanı sinirli de yapar. Velhasıl ilim adamlarının sözlerini dinlediğim gündenberi hiçbir şey yememiye karar verdim. Sadece biraz su, biraz ekmek. Beyaz ekmek yesem hiçbir kuvveti yok. Hattâ bâzı zararları da olduğu söyleniyor. Meselâ beyaz ekmek yiyenler daha çok zatürrie oluyorlarmış. Saf su içsem olmaz. Birçok esas madenler vardır ki onlar saf suda bulunmaz. Bu gidişle yakında su ile ekmekten vazgeçeceğim. Geceleri gözüme uyku girmez oldu, yemeden içmeden yaşamanın yolunu bulmalıyım. Bugün faydalı denen şeyler bir bakıyorsunuz yarın tehlikeli oluyorlar. Kime inanacağımızı şaşırdık gitti.

Dünya Karikatürlerinden Seçmeler

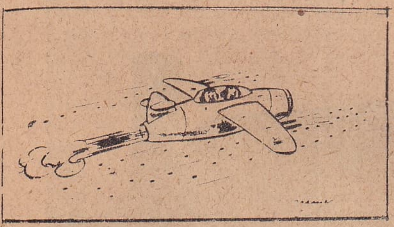
— Şuna bak sevgilim, eski moda elbise giymiş.

Sie und Er'den

— Misafirlerine söyle, viski artıklarını akvaryuma dökmesinler!

Sie und Er'den

Daha Neler?

— Biraz yavaşlasak iyi olacak... Kendi kurşunlarımız bize geliyor!...

Colliers'ten

Velhasıl insan oturup düşünürse: Herkesin dediğine kulak asmamalı, fikrine geliyor. Şu yemeğin zararı varmış, şu yemek tehlikeliymiş gibi düşüncelerden sıyrılmalı, yoksa siz de bana dönersiniz. Lâboratuvarda tecrübe yapar gibi, yediğim şeylerin şu kadar faydası, şu kadar zararı oluyor diye düşünmemeli. Şekerin zararlı olduğu muhakkak ama faydaları yanında bu zarar o derece az ki düşünmiye bile değmez. Sonra bütün diğer saydığımız tehlikeler binde bir görülen haller.

Şimdi gelelim son sözümüze: Orada burada duyduğunuz şeylere inanıp yemek yemiye karşı itimatsızlık beslemeyin. İnsanoğlu bugün yediği şeyleri senelerce denemiş. Bâzı yemeklerin bâzı kimselere zararlı olacağını kabul etmek lâzım ama bu bahiste sakın ileri gitmeyin. Gevezelere değil, sadece doktorlara inanın.

Dört bir tarafta:

GARİP OLAYLAR

★ *Sexual Digest'ten* ★

İstatistik meraklısı bir genç Londra tünellerinde garip bir anket yapmış.. Genç ve güzel kızların peşine takılır, müsait bir an yakalar yakalamaz elinde tuttuğu bir kâğıdı kızın eline sıkıştırırmış. Kâğıtta şu yazılar yazılı: «Eğer size tecavüzde bulunulmasını istiyorsanız, şu saatte, şu adrese gelmelisiniz».

Bu delikanlının dediğine göre bu şekilde davetiye verdiği yüz kızdan on ikisi istediği yere gelmiş.. Hem de tekrar tekrar...

Dolores Mendoza ismindeki güzellik müstahzaratcısı son buluşundan milyonlar kazanacağına emindir. Bu yeni keşif, dudaklara sürülen ruj gibi bir şeydir. Fakat bu, kadınların göğüs uçlarına sürülecektir. Mendoza'nın dostları şöyle itirazda bulunmuşlar:

— Kadınlar, her zaman görünmiyen yerlerini boyamakta bir fayda görmezler.

Güzellik mütehassısı kadın da:

— Aldanıyorsunuz, demiş, bir moda olsun da görün, kadınlar ruj sürülmüş göğüslerini meydana çıkartmaktan da çekinmiyeceklerdir.

Ahmet Hüseyin adında bir Mısır'lının çok sadık bir köpeği vardı. Adam evlenince iki sevgi arasında kalmıştı: Karısı ve köpeği. Düğün gününün sabahı bir de baktı ki köpek evden kaçmış. Sonra gene geldi. Ahmet Hüseyin karısiyle beraber gezdiği zaman köpek evden uzaklara gidiyor, sonra geri dönüyordu. Acaba insiyaki olarak efendisini kıskanıyor muydu? Bu çok tuhaf durum neticelendi. Birkaç hafta evlilikten sonra adamcağız karısından boşandı; artık tek dostu gene o sadık köpeğidir.

Ukrayna'da birçok, bin rublelik paraların ikiye bölünmüş, sonra yapıştırılmış bir halde piyasada gezdiği görülünce, hükümet bunu kimin yaptığını merak etti. Uzun tahkikat sonunda esrar çözüldü. Lekaterinaslov adında bir Don Juan, hoşuna giden kadınlara mektupla bir bin rublenin yarısını koparıp yolluyor, randevuya geldikleri zaman öteki yarısını vereceğini bildiriyordu. Daveti kabul ederek kopuk binlikleri alan kadınlar tabii bunları yapıştırıp piyasaya sürüyorlardı..

Kendinize çekidüzen veriniz

★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

★

Sizin nazarınızda dünyanın en mühim şahsiyeti olan kimseyle bilmem tanıştınız mı? Sakın, o da kim? demeyin; sizsiniz, siz kendiniz... Acaba bir yerde kendinizle karşılaşsanız ne düşünürdünüz? Alâka çekici, hoş, heyecan veren bir insan mısınız? Güzel konuşuyor, zarif bir şekilde gülümsüyor ve konuştuğunuz kimseler üzerinde iyi bir tesir bırakıyor musunuz? Bunları anlamak için, her şeyden evvel, bir arkadaşınızı seyreder gibi, kendinizi seyretmeyi öğrenmelisiniz. İçinizden çıkın, karşınıza geçip oturun ve şöyle bir bakın: Nasıl buluyorsunuz?_ Velhasıl insanın hatalarını anlayıp düzeltebilmesi için önce kendini başkalarının göziyle görmiye alışması lâzım. Bir kere buna alıştı mı kendine çekidüzen vermesi zor olmaz.

İşte bu yazıda, aranılan, beğenilen, sevilen bir insan olmak için nelere dikkat etmeniz lâzım geldiğini kısaca anlatmak istiyoruz. Biz sadece düşüncelerimizi söyliyeceğiz, kendinizi tartıp bunlara göre ayarlamak size kalıyor.

Kararsız olmayın. Konuşmanızda, düşünüşünüzde, görünüşünüzde ve hareketlerinizde bir karar olsun. Sonra alışılmış sözler ve hareketler arkasına gizlenmekten de vazgeçin. Her hangi bir şeye «güzel, hoş» yahut «berbat, çirkin» demek çok kolaydır. Fakat bu kelimeleri yerinde kullanmak hiç de kolay değil. Vakıa bunlar alışılmış, beylik sıfatlardır, gelişigüzel kullanıldı mı hiçbir değerleri olmaz, ama yerinde ve zamanında kullanıldı mı âdeta yeni birer kelime olurlar. İş bir kelimeyi söylemekte değil, mânasını verebilmekte.

Aynı şekilde konuşmanın, söz söylemenin de bir yeri, bir zamanı vardır. Durmadan konuşursanız, ne kadar güzel konuşursanız konuşun, kıymeti kalmaz. Herkes sizin konuşmanızı kanıksar. Bir çağlayanın devamlı akışını düşünün; önce su şırıltısını hayranlıkla dinlersiniz, yavaş yavaş kulağınız bu sese alışır, nihayet öyle bir an gelir ki, onu duymaz olursunuz. Ses gene kulağınıza gelmektedir, fakat sizde hiçbir iz bırakmaz. İşte bunun için devamlı olarak konuşmayın.. Kendinizi dinletmek isterseniz, önce başkalarını dinlemeyi öğrenmelisiniz.

Giyinişinize dikkat edin. İnsanın giyinişi düşüncelerinin, inançlarının bir sureti gibidir. Giyinişinizin başkaları üzerinde yaratacağı tesirin çok mühim olduğunu unutmayın.

Hareketleriniz de ve kararlarınızda kati olun. Bir kere; hayır, dediniz mi taş çatlasa fikrinizden caymayın.

Neşeli olun. Nerede ve kiminle olursa olsun, ne yaparsanız yapın, neşenizi elden bırakmayın. Hiçbir şeyi beğenmez, her gördüğünüzü tenkit ederseniz hayat size zindan olur. Bir yere; canım sıkılacak, diye gidenin elbet canı sıkılır. Hayatın bâzı anlarında insan kendini unutmalıdır. Sıkıntılar, dertler, üzüntüler bir tarafa atılmalı ve neşenin coşkunluğu içinde âdeta sarhoş olarak rahat, mesut yaşanmalıdır.

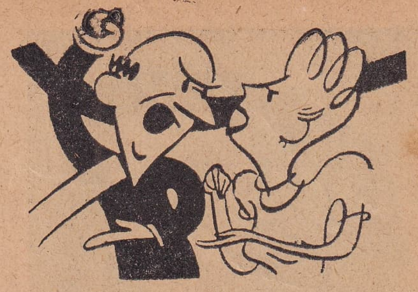
Sonra herkesten başka olmaktan da korkmayın. Bu nasihatimiz sakın ters anlaşılmasın. Herkesten başka olmak derken acayiplikler yapmayı düşünmüyoruz. Demek istediğimiz şu; herkes sigara içiyor diye siz de sigara içmeyin. Yaptığınız her iş kendi isteğinizle olsun. Herkes şöyle yapıyor, ben de öyle yapayım, zihniyeti kötüdür. Şimdi, erkekler yemek pişirmezler diye hiçbir erkek yemek pişirmiyecek mi? Eğer yemek pişirmek size zevk veriyorsa buna hiçbir şey mâni olmamalı.

Düşüncelerinizin orijinal olmasından çekinmeyin. Eğer çoğunluk sizin gibi düşünmüyorsa ne yapalım? Bu, fikrinizi değiştirmeniz için bir sebep değildir.

Kendinize itimat edin ve müteşebbis olun. Fakat yapacağınız her şeyi de evvelce etraflı bir şekilde düşünün. Sonra herkesin işinize karışmasına, size akıl öğretmesine müsaade etmeyin.

Hislerinizi göstermekten çekinmeyin. Üzgünseniz oturup ağlayın ,neşeliyseniz niçin kahkahalar atmıyasınız? Gülmek veya ağlamak ayıp değildir. Hisleriniz gizli değil, daima aşikâr olmalı. Bir kimseyi seviyorsanız, bunu niçin saklıyasınız? Dünyada sevgi ve nefret, korku ve cesaret gibi hisler bugün her zamandan fazla, daha kuvvetli, daha yıpratıcı. Bu şartlar altında, hislerimizi saklamak gayesiyle, kendimizi niçin sıkalım? Bırakın hislerinizi herkes görsün, herkes bilsin. Eğer bütün hayatınızca hislerini göstermemek arzusu ile yaşamış bir insansanız bu tavsiyemizi kolayca yerine getiremiyeceksiniz. Ama bir deneyin.

İyi insan, aranılan, beğenilen, sevilen insan, hislerinin peşinde bir çocuk gibi, başı boş, samimî, memnun sürüklenen insandır, gülen ve ağlıyan insandır. Evet, en mühim şey bu: Karakter sahibi olun, samimî olun...

★

Neden boşanıyorlar?

★

Manhattanlı Mrs. Bettiy Jo Hill, mahkemeye müracaat ederek kocasının sabahtan akşama kadar vaktini televizyonla geçirdiğini ve evin içinde kendisinin, yani karısının mevcudiyetinden bile haberi olmadığını söyliyerek boşanma talebinde bulunmuştur.

★

Amerikada Denver şehrinde kalçasındaki bir kurşun yarası yüzünden hastanede yatan Sam Fowler, bu işin karısı tarafından yapıldığını söylemiş ve kendi kabahatinin ise yalnız yemeği beğenmemek olduğunu ilâve etmiştir. Fowler'in avukatı, kendisine, bunun ayrılmak için kâfi bir sebep teşkil ettiğine dair teminat vermiştir.

★

Gene Amerikada Vancouer'de Mrs. Constance Me Leod, polise baş vurarak kocasının kendisine evlenme cüzdanından kopardığı bir parçayı zorla yedirdiğini ve üstelik de hepsini yedirmekle tehdit ettiğini söylemiştir.

★

Cincinnati'li Mrs. Coraline Squine, boşanmak için mahkemeye verdiği istidada; «kocasının 4 haziran 1917 de bir bardak bira içmek için evden çıktığını ve elân dönmediğini» yazmıştır.

★

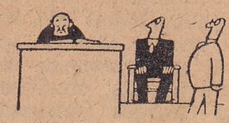
Kocasının, sarışın bir kadınla evlenmek için gazeteye verdiği ilânı okuyan esmer Mrs. Pauline Suggs, derhal boşanma mahkemesine müracaat etmiştir.

★

1923 yılında evlenmiye kalkışan Heuth Doth'un karısı düğün gecesi gelen bütün hediyeleri toplıyarak kaçmıştır.

★

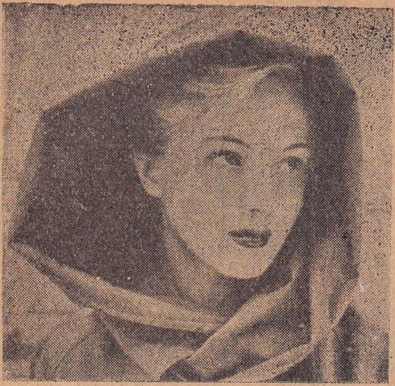
New York'lu 66 yaşındaki Joe Kowack, 70 yaşındaki karısı Mary Kowack'i, genç çocuklarla fazla dolaşması yüzünden boşamakla tehdit etmiştir.

DÜNYADAN

HABERLER

İhtiyaç modayı yeniyor

Yağmur başladığı zaman trençkotunuzun ufacık (!) kapüşonunu başınıza çekmekle ıslanmaktan kurtulmuş olacaksınız. Son zamanlarda moda mütehassıslarının en çok göz önünde tuttukları şey: Rahatlık ve ihtiyaca cevap vermektir. Dünyanın gidişatı bunu icabettirmektedir.

Dünyanın en küçük kadını

Edith Barlow adındaki bu İngiliz kızı 21 yaşında olmasına rağmen 56 santim boyunda ve 3,5 kilo ağırlığındadır. Bu yüzden hayli sıkıntılar çeker. Bir tütüncüye girip de iki paket sigara istiyecek olsa, tezgâhtara «Babam için!» demesi de lâzımdır. Küçük bayanın bir derdi de naylon çorap bulamamasıdır.

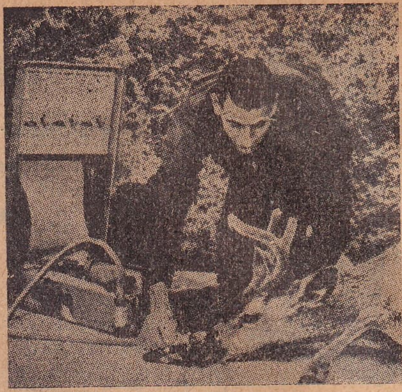
Charles Morgan Fransız Akademisinde

İngiliz romancısı Charles Morgan kendi memleketinde olduğu kadar Avrupada da tanınır. Hattâ memleketimizde de onun eserleri zevkle okunmuştur. Son olarak Fransız Akademisi, onu, Fransız ruhunun anlaşılması hususundaki gayretlerinden ötürü üyeliğe kabul etti. Resimde Morgan'ı terzide Akademi elbisesi diktirirken görüyorsunuz. Yanındaki gözlüklü zat da, onun sağdıçlığını yapan Georges Duhamel'dir.

Süveter Kıraliçesi

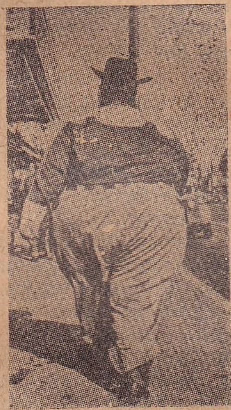

Milletler birbirleriyle mücadeleyi bıraktıkları zaman, gazeteler de sütunlarını daha az ciddi şeylere tahsis ediyorlar. Böyle sulh zamanlarının en geçer mevzuu para kıralları ve güzellik kıraliçeleridir. Bu taçsız veyahut da yalancıktan taçlı kıral ve kıraliçelerin en fazla çıktığı yer bilhassa Amerikadır. Elmas kıralları, otomobil kıralları, gazete kıralları, güzel bacak kıraliçesi, portakal kıraliçeleri hep Yeni Dünya menşelidir. Fakat bu nevi eğlencelere harb de olsa, sulte de olsa hiç aldırmadan devam eden bir tek yer vardır ki o da, hepimizin işittiği Holywood'dur. O ufak tefek şeylerle bu gibi kapris ve itiyatlarından kolay kolay vazgeçemez. Gene geçenlerde bu sinema diyarında süveterli kızlar arasında yapılan bir güzellik müsabakasını yukarıda resmini gördüğünüz Miss Georgia Lee kazanmıştır. Kıraliçe Georgia'nın bu birinciliği yalnız süveterinin güzelliğine borçlu olmadığı muhakkaktır.

Ormana bırakılan bir geyik

California'da Santa Marica'da köpeklerin kovaladığı bir geyik can havliyle kendini denize atmış ve düşmanlariyle iki saat boğuştuktan sonra sahilden görülerek kurtarılmıştır. Bitkin bir halde olan zavallı hayvan, suni teneffüs yaptırıldıktan sonra, tekrar ormana bırakılmıştır.

Dünyanın en şişman erkeği

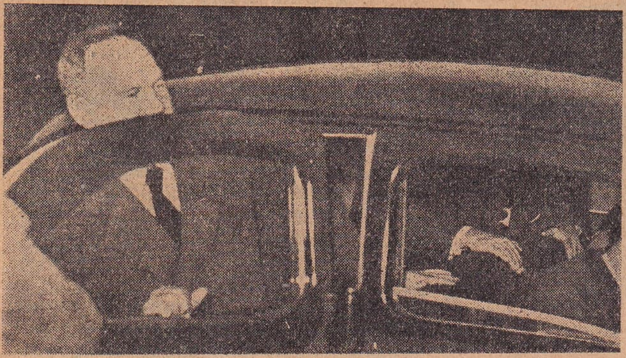
Holywood'un en şişman erkeği, Guy Cherry adındaki bu Texas'lı kovboydur. 1.82 boyunda ve 272 kilo ağırlığındadır. Göbeğinin çevresi ise 1,82 santimdir. Bütün şişmanlar gibi kovboy Guy Cherry de hayatından pek memnundur, fakat, bindiği atın kendisinden memnun olmadığı da meydandadır.

Harry Truman bahsi kaybetti

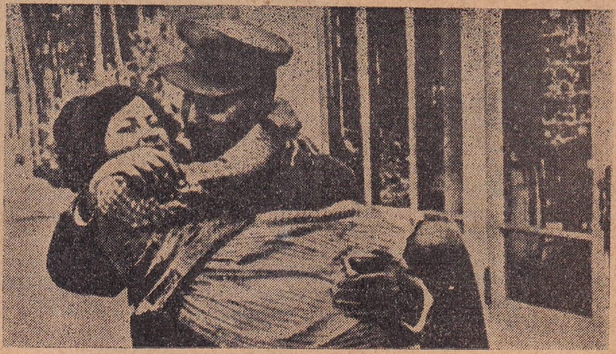
Truman'lar la Bogart'lar (yani Humphrey Bogart'la eşi Lauren Bacall) ın arasında su sızmaz. Bogart ailesi Beyaz Saray'ın pek itibarlı misafirlerinden sayılırlar. Lauren Bacall'ın bir çocuk doğurmak üzere oluşu Bogart'ı da, Truman'ı da samimî bir dostluk cephesinden ilgilendirmiştir. Çocuğun kız mı, oğlan mı olacağı meselesi üzerinde 20 dolâra bahse girişmiş ve Truman kaybetmiştir. Bu çek çerçeveletilip asılmıştır.

Halkın Çocuğu Maurice Thorez

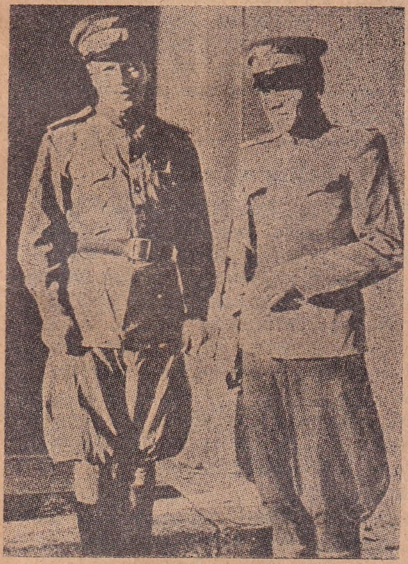

Fransız Komünist partisinin genel sekreteri Maurice Thorez'i bütün Fransa «La Fils du Peuple» (Halkın Çocuğu) diye anar. Fakat ne çare ki Thorez'e hâdiseler günden güne daha fazla düşman kazandırmaktadır. Resmimiz, halkına güvenemiyen Halk Çocuğunu, hususi surette zırhlanmış otomobiline binerken göstermektedir.

Svetlana, babası Stalinin kucağında

Stalin'in oğlu kadar kızı da mühim bir dedikodu mevzuu olmuştur. Bu dedikodular dışarda olduğu kadar demirperde gerisinde de yayılmıştır. Stalin'in hususi hayatına ait resimler Sovyet basınında pek görülmez. Yukardaki resim Kremlin'in sansüründen geçtikten sonra Moskova basınında çıkmasına müsaade edilmiştir.

SOVYET RUSYA casus ihracediyor

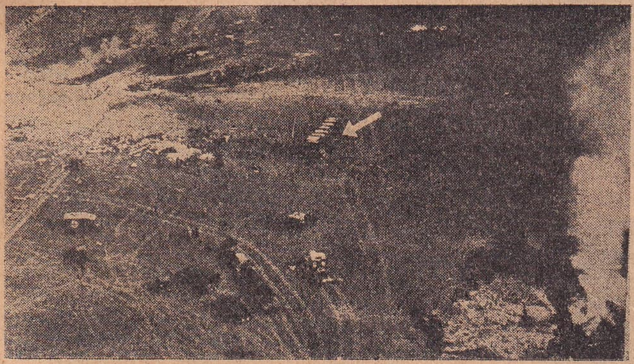
Bir zamanlar Almanyadan demokrat memleketlere bir mülteci akını vardı. Zamanla bunlar arasında nazi casusları bulunduğu anlaşıldı. Şimdi de, demirperde gerisinden tek tük ilticalar olmaktadır. Bunlardan, Amerikalılara sığınan Rus hava teğmeni Barsof (sağdaki) la arkadaşı pilot Pirogof'un casus oldukları tan' bir yıl sonra anlaşılmış ve Rusyaya iade edilmişlerdir.

İSVİÇRE DONANMASI

Denizler üzerinde bir sahili bulunmıyan İsviçrenin, göllerinde müdafaasını sağlıyacak küçük bir harb filosu meydana getirmesi dünya basınında son günlerin dikkati çeken olaylarından biri olmuştur.

Müthiş bir uçak kazası

Amerika hava ordusuna bağlı ve atom bombası atmıya mahsus B 50 tipinde bir bombardıman uçağı İngilterede düşmüştür. Resim, kazadan birkaç dakika sonra bir başka uçaktan alınmıştır. Muazzam makineden kala kala büyük bir oyuk ve bunun civarına serpilmiş parçalar kalmıştır. Bir de, okla gösterilen yerde üzerleri paraşütlerle örtülü cesetler... Sağda, infilâk tesiriyle âni olarak yanmıya başlamış bir köylü evi görülmektedir.

Birleşmiş Milletler dört yaşında

Birleşmiş Milletler Kurulu (ONU) dört yaşına basmıştır. Bunun için Lake-Success'de bir tören yapılmıştır. Resimdeki pastanın dört köşesindeki mumlar bu yıl dönümüne işaret etmektedir. Mumları üfliyerek söndüren çocuklar da Ekvatör, Şili, Hindistan ve Filipinlidirler. Çocukların yanında gülümsiyen kadın da halen bu teşekkülün başkanı ve Filipinler Cumhuriyetinin Amerika elçisi bulunan Romulo'nun eşidir.

Rejisörlerin merakları

★ *Ciné - Digest'ten* ★

★

Cecil B. de Mille, diğer rejisörlerin tam aksine olarak, kalabalık bir seyirci önünde filim çevirmiye bayılır. Kıtalarına kumanda eden bir general gibi, setin üzerinde gidip gelerek ve aktörlerini bir çubukla idare ederek, büyük bir mizansenin nasıl hazırlandığını davetlilerine gösterir.

John Farrow, tıpkı Billy Wilder gibi, bir bastonu olmazsa çalışamaz. Kendisine göre, bu katiyen bir gösteriş değildir.

Mitchel Leisen'e gelince, filim bitinciye kadar müzik dinlemesi lâzımdır. Paulette Goddard ve John Lund ile «Bridge of Vengeance» filmini çevirirken bir akordeoncu tutmuştu. Akordeoncu ona filim bitinciye kadar durmaksızın halk havaları çaldı.

GARİP OLAYLAR

* 1876 da New York'ta bir tuhafiye mağazası verdiği bir kararla bütün şehri yerinden oynattı. Mağaza aldığı bir kararla bundan böyle kadın iç çamaşırları satacağını bildiriyordu. Halbuki o tarihte bu gibi malların satışı ayıp sayılır, bunları kadınlar evlerinde yaparlardı.

* Amerikada tavuk hırsızları bekçi köpeklerini meşgul etmek için hususi surette yetiştirilmiş dişi köpekler kullanmaktadırlar.

* Komünist kontrolü altındaki Şanghay'ın Budist rahipleri, işler kesat olduğundan yakın zamanda çorap imalâtı işine başlıyacaklarını söylemişlerdir.

← **Beyaz perde ve seyircileri**

Perdeden artist sesleri:

1 — Annemi benden ayırmayın, o masumdur. Yalvarırım, bana acıyın. Beni yetim bırakmayın.

2 — Seni bütün hayatım müddetince tarifi kabil olmıyan bir aşkla sevdim. Yalnız senden istediğim, senin de beni aynı derecede yüksek bir aşkla sevmendi...

3 — Bu kasabanın şerifi olmam sıfatiyle senin burasını terketmen için yirmi dört saat mühlet veriyorum. Yoksa...

4 — Zaten bir evin tadını kaçırmak için iki şey kâfi gelebilir: Hanım ve kaynana..

5 — Milyonlarca insan senin medeniyete yapacağın hizmeti bekliyor. Babanı gözünün önüne getir. O nasıl kendini insanlığa vakfetmişti..

DIŞ OLAYLAR

Amerikan elçilerinin toplantısı

Birleşik Amerikanın Yakın ve Ortadoğu memleketlerinde bulunan elçileriyle konsolosları, İstanbuldaki A-

merika Konsoloshanesinde 26 kasımdan 29 kasıma kadar süren gizli bir toplantı yapmışlardır. Toplantıya Amerika Dışişleri Bakanlığı Yakındoğu, Güney Asya ve Afrika işleri bakan yardımcısı Mr. Mc. Ghee başkanlık etmiştir. Mr. Mc. Ghee, 30 kasımda gazetecileri kabul ederek yazılı birer tebliğ dağıtmıştır. Bu tebliğde toplantının maksat ve gayesi anlatılmakta, üç kıtanın tarihî geçit yollarının birleştiği Yakındoğu gölgesinin ehemmiyeti ve Amerikanın bu saha dahilindeki millet ve hükümetlerin huzur ve refahına daha yakın bir alâka ile bağlanmasının zaruri olduğu ve Truman doktrini siyasetinin devamı üzerinde ısrarla durulduğu belirtilmektedir. Tebliğde ayrıca, bu bölgeye yapılacak bir tecavüzü önlemiye matuf mütekabil askerî ve tedafüî bir mahallî pakta Birleşik Amerikanın iştiraki zaruretinin müşahede edilmediği yazılıdır.

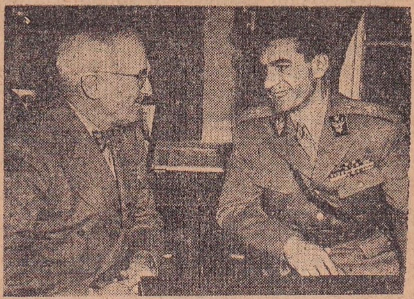
Peyk memleketlerde temizlik!

Peyk memleketlerde tevkif salgını devam ediyor. İspanya komünist şeflerinden La Passionaria, Prag'da tevkif edilmiştir. Passionaria'nın, tedavi için gittiği Prag'da İspanya Komünist Partisinin Kremlin'in kontrolü altında çalışmasını reddettiği ve bunun üzerine de Tito taraftarlığı ile itham olunarak hapsedildiği söylenmektedir.

Diğer taraftan Bulgaristan'da yapılmakta olan siyasi temizlik, Moskova mahkemeleri cereyan ettiği sırada Rusyada baş vurulan temizlik kadar şiddetlidir. Bulgar Komünist Partisinin ileri gelen şahsiyetlerinden yirmisine işten el çektirilmiş ve bunlar partiden ihracedilmişlerdir. Azledilenler eski başbakan Kostov'la temas etmekle itham olunmaktadırlar. Kostov taraftarlarının dağlarda çeteler halinde yaşadıkları bildirilíyor. Yedi aydanberi hapiste bulunan Kostov, devlete suikast, ihanet, casusluk ve sabotaj suçlariyle itham olunarak idam edilmiştir.

İran şahının Amerika seyahati

16 kasımda Washington'a varan İran Şehinşahı Mohammed Riza Pehlevi, başta Başkan Truman olmak

üzere iki yüz bin kişi tarafından karşılanmıştır. İran şahı ile Truman, Birleşik Amerika ile İran arasındaki münasebetlerin her safhasını gözden geçirmişlerdir. İran şahı, memleketinin maddi ve teknik bakımlardan Amerikan yardımına muhtacolduğunu belirtmiştir. Amerikalı komutanlar, şahın genelkurmay şefleriyle görüştüğünü söylemişlerdir. Bir basın toplantısında şah, Rusya ile İran arasındaki münasebetlerin bir parça düzeldiğini söylemiş, Moskova radyosu ise şahın bu seyahatinden bahsederken, Amerikanın İngiltereyi İrandan atmıya çalıştığını ve şahın Trumanla tecavüzi görüşmeler yaptığını iddia etmiştir.

Peyk memleketlere gönderilen Sovyet mareşalleri

Sovyet Rusya'dan Polonya'ya başkumandan ve millî savunma bakanı olarak gönderilen Mareşal Rokosovski gibi, Mareşal Malinovski de Romanya'ya mal edilmiştir. Ayrıca bir Rus mareşalinin aynı şekilde Bulgaristan'a gönderileceği söyleniyor.

Kudüs meselesi devam ediyor

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 9 aralıkta, Kudüs'ün, milletlerarası bir rejime tabi tutulmasına karar vermiştir. Kudüs'ün idaresi hakkındaki oyda Türkiye, Birleşik Amerika, İngiltere aleyhte oy kullanmışlardır. İkiye ayrılmış olan Kudüs'te silâhlı kuvvetleri bulunan İsrail ve Ürdün bu karara kendi bakımlarından itiraz etmişler ve mücadeleye karar vermişlerdir. İlk olarak İsrail devleti, bâzı devlet dairelerini Kudüs'e nakletmekle bu mücadeleye fiilen başlamıştır.

Gandhi'nin katilleri asıldı

Mahatma Gandhi'yi öldürdüğünden dolayı idama mahkûm edilen 25 yaşındaki Nathuram Godse ile arkadaşı Apte 15 kasım sabahı Ambala hapishanesinde asılmıştır. Godse ölmeden evvel, işlediği cürümden dolayı hiç pişman olmadığını söylemiştir. Mahkûmların vücutları hapishane furununda yakılmış ve külleri ailelerine verilmiştir.

İÇ OLAYLAR

Yeni yıl bütçemiz

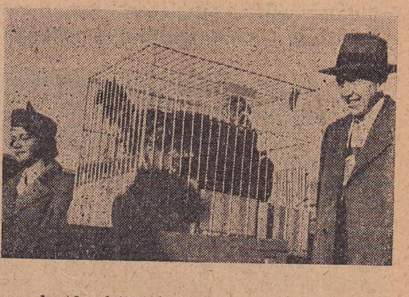
1950 yılı bütçesi Büyük Millet Meclisine sunulmuş ve bu münasebetle Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal Anadolu Ajansına beyanatta bulunmuştur. Bu beyanata göre, 1950 yılı devlet giderleri için istenen ödenek geçen yıla nazaran 95.454.416 lira fazlasiyle 1.467.330.043 liradır. Bu yıl alınan ek ödenek hesaba katılırsa bu fazlalık 79.423.751 liradır. 154.949.000 liralık bütçe açığı Marshall yardımından istifade edilerek kapatılacaktır. Bu yıl bütçesinde bayındırlık, tarım, sağlık ve millî eğitim bütçeleri tahsisatı geniş nispette arttırılmış bulunmaktadır.

Seçimlerde adli mürakabe

6 aralıkta toplanan C. H. P. Meclis Grupu, uzun ve hararetli tartışmalardan sonra ezici bir çoğunlukla seçimlerde yargıçların nezaret ve mürakabesi prensibini kabul etmiştir. Grupta varılan bu kararın başlıca hususiyeti Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Partinin seçim emniyeti bahsinde aynı prensip üzerinde birleşmiş olmaları keyfiyetidir. İlmî heyetin tasarısındaki değişiklikler yapılmış ve yeni seçim kanunu projesi Büyük Millet Meclisine verilmiştir.

Cumhurbaşkanına hediye edilen hindi

Amerikalıların hoş bir gelenekleri vardır. Her yıl «Şükran Günü» dedikleri bir günde hindi yerler. Bu mü-

nasebetle büyük bir hindi sergisi de açılır. Bu yıl sergide birinciliği kazanan 17 kilo ağırlığında ve beş buçuk aylık erkek hindi Cumhurbaşkanımıza hediye edilmiştir. Uçakla 24 kasımda memleketimize getirilen bu hindi, Barajda «Şükran Günü» münasebetiyle verilen dört yüz kişi-

lik ziyafette hazır bulunanlara gösterilmiştir. Aynı gün Cumhurbaşkanı İnönü hindiyi getiren Mr. Malecki'yi Amerikan büyük elçisinin refakatinde kabul etmiştir. Hediye edilen hindi memleketimizde damızlık olarak kullanılacaktır.

Neticesiz kalan suikast ihbarı

16 kasımda başbakanlıkça bir tebliğ neşredilerek, Millet Partisi mensuplarından Afyon milletvekili Sadık Aldoğan ile Osman Bölükbaşı ve Fuat Arna'nın cumhurbaşkanını öldürmeyi kararlaştırdıklarının Denizli milletvekili Reşat Aydınlı tarafından ihbar edildiği, hâdiseye Ankara savcılığınca el konmuş bulunduğu bildirilmiştir. Adı geçen Millet Partisi mensuplarının evlerinde aramalar yapılmış, bunlardan Osman Bölükbaşı ile Fuat Arna tevkif edilmiş, lâkin tahkikat esnasında, yapılan ihbarın doğru olmadığı sonucuna varılmasiyle serbes bırakılmışlardır.

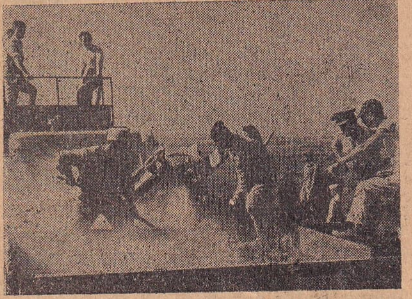
Bundan sonra hâdise başka bir safhaya girmiş, ihbarı yapan Reşat Aydınlı'nın teşrii masuniyeti kaldırılmış ve kendisi Ankara savcılığınca tevkif edilmiştir. Suikast ihbariyle efkârı umumiyeyi heyecana vermekten sanık bulunan Reşat Aydınlı'nın duruşmasına Ankara Asliye Birinci Ceza Mahkemesinde devam edilmektedir.

Türkiye Avrupa Konseyine katıldı

Büyük Millet Meclisi 12 aralıkta, Avrupa Konseyinin kurulması hakkında imzalanmış olan statünün tasdikine dair kanun tasarısını müstaceliyetle görüşerek kabul etmiştir. Müzakereler esnasında söz alan muhalif partilere mensup milletvekilleri de tasarıyı hararetle müdafaa ve tasvibetmişlerdir.

Yurdumuzdaki yeni hava alanları

Yurdumuzun çeşitli bölgelerinde hava istihkâm taburlarımız tarafından yeni standartlara göre uçak alanları inşa edilmektedir. Bu hava istihkâm taburları, Amerikan yardımından verilen son sistem inşaat makineleriyle teçhiz edilmiş bulunmak-

tadır. Yukarıdaki resim, Doğu Anadoluda yeni makinelerle hava alanı yapan Türk personel ve uzmanlarını gösteriyor.

İnsan Hakları Beyannamesi yıl dönümü

İnsan Hakları Beyannamesinin yıl dönümü münasebetiyle 10 aralıkta İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin yeni pavyonunda bir tören yapılmıştır. Törende rektör, dekanlar ve profesörler hazır bulunmuşlardır. Prof. Ali Fuat Başgil, günün ehemmiyetini belirten uzun bir konuşma yapmış ve alâka ile dinlenmiştir. Ayrıca bütün okullarda, İnsan Hakları Beyannamesinin mahiyeti hakkında konferanslar verilmiş ve beyannamenin metni okunmuştur. Aynı gün Ankarada Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin konferans salonunda bir toplantı tertibedilmiştir.

"Amerikanın Sesi" türkçe yayınları

«Amerikanın Sesi» radyo programları 19 aralıktan itibaren Başkan Truman'ın bir mesajı ile türkçe yayınlara başlamıştır. Bu programlar her akşam Türkiye saatiyle 19.15 - 19.45 arasında New York'tan 13.85, 16.8 ve naklen Avrupadan 19.7, 24.8, 41.5, 41.6 metre kısa dalga üzerinden tekrarlanmaktadır.

Dokuma endüstrimizdeki buhran

Piyasadaki darlık son günlerde dokuma endüstrimize de sirayet etmiştir. Piyasada 33,5 milyon liralığı Sümerbanka, geri kalanı da hususi müesseselere aidolmak üzere 65 milyonluk yünlü kumaş stoku bulunmasına rağmen fabrikaların hesapsız imalât yapması bu darlığa çok tesir etmiştir. Birçok müesseseler toplu olarak işçilerine yol vermek zorunda kalmışlar, bu da içtimai hayatımızda derin akisler bırakacak bir mesele hüviyeti kazanmıştır.

SPOR

Türkiye - Suriye millî futbol maçı

Türkiye millî takımı dünya kupası maçlarının ilk karşılaşmasını, 20

kasımda Ankarada Ondokuz Mayıs stadyumunda Suriye millî takımına karşı yapmıştır. Otuz bin seyircinin takibettiği maç, baştan sonuna kadar Türk takımının hâkimiyeti altında cereyan etmiş ve 7 - 0 galibiyetle neticelenmiştir. Resmimiz maçtan bir enstantaneyi göstermektedir.

Viyanalı sporcularla yapılan maçlar

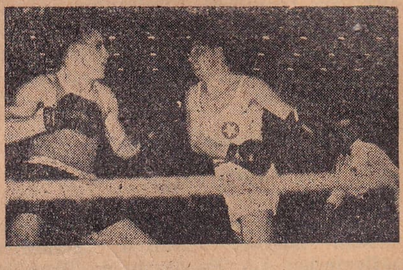
Viyana ligi ikincisi First Vienna takımı şehrimize gelmiş, İnönü stadyumunda futbol takımlarımızla karşılaşmalar yapmıştır. 18 aralıkta yapılan maçta Fenerbahçe misafir takımla 3-3 berabere kalmıştır. Havanın yağmurlu ve sahanın kaygan olması maçın zevkini kaçırmıştır. Ertesi günü yapılan maçta Galatasaray takımı First Viennayı 1-0 yenmiştir.

Türk - İsveç güreşleri

İstanbul Güreş Kulübünün İsveç güreş kulüpleri karmasiyle tertiplediği büyük müsabakalardan ilki 10 aralıkta İstanbul Sergi ve Spor Sarayında yapılmıştır. Serbes olarak yapılan bu ilk karşılaşmada İsveçli misafirler 5 - 3, 11 aralıkta yapılan Greko - Romen güreşlerde 6 - 2 galip gelmişlerdir. 14 aralıkta serbes olarak yapılan karşılaşmaya takviyeli olarak katılan Türk takımı 5 - 3 kazanmıştır. İstanbul radyosu ile de yayımlanan müsabakalar memleket mikyasında alâka görmüştür.

Türkiye - İspanya boks maçları

Türkiye - İspanya millî boks karşılaşması 27 kasımda İstanbul Sergi ve Spor Sarayında yapılmıştır. Memleketimizde ilk yapılan bu millî boks

maçı büyük alâka görmüştür. Millî karşılaşma 5 - 3 misafir takımın lehine neticelenmiştir. 3 aralıkta yapılan İstanbul - Madrid temsilî kar-

şılaşması da Türk takımı lehine 4-3 galibiyet ve bir beraberlikle neticelenmiştir. Resimlerimiz müsabakalara katılan sporcularla maçtan bir enstantaneyi göstermektedir.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Dünya Petrol Tarihi ve Türk Petrolü

Yazan: Niyazi Acun. Şaka Matbaası, 1949. 440 sayfa, 1000 kuruş.

PETROL, dünya siyasetinin şahdamarı olmuştur. Bunun içindir ki, memleketimizde de işletilebilir vasıfta petrol kaynaklarının mevcudoluşu, yalnız bizi alâkadar etmekle kalmamıştır, bütün dünya iktisat çevrelerinin dikkat nazarını bizim üzerimize çevirmiştir. Memleketimizi, dünya iktisadiyatı bakımından birinci plâna çıkaran bu olay, M. T. A. Enstitüsünün gayretli çalışmaları sayesinde olmuştur. Onun, türlü mahrumiyetler ve meşakkatler bahasına Raman dağındaki başarısı, nesiller boyunca milletimize neşe verecek bir kazanç yaratmıştır. Ancak şunu da belirtmek yerinde olur ki, yeraltı servetlerinin en mühimlerinden biri olan petrol, işletmesini bilenlere saadet kaynağıdır. Yirmi beş yaşını henüz dolduran cumhuriyet hükümetinin bu işten de yüz akiyle çıkacağına şüphemiz yoktur. Bu mevzu üzerinde Niyazi Acun, dikkate değer bir tetkik eseri hazırlamıştır. Müellifin daha önce «Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümetinin Orman Dâvası», «Ziraat Tarihimize Bir Bakış», «Toprak Altı Servetlerimiz» gibi eserlerindeki ciddiyet ve emek bu sonuncu eserinde de görülmektedir.

Ekmeğimi Kazanırken

Maksim Gorki'den çeviren : Hasan Âli Ediz. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1949. 368 sayfa, 300 kuruş.

GORKİ kendine has bir atmosferi olan nadir muharrirlerden biridir. Bu üstün seviyeye, kendi kendini yetiştirmek suretiyle yükselmiştir. Gorki bu övülecek mücadelesini ayrı isimler taşıyan üç kitapta anlatır. «Çocukluğum», «Ekmeğimi Kazanırken» ve «Benim Üniversitelerim» adını taşıyan bu üç eserden ikinci ve üçüncü Hasan Âli Ediz tarafından dilimize çevrildi. Hasan Âli Ediz, edebî eserleri ikinci bir mutavassıt dil olmadan, doğrudan doğruya asıllarından çevirmek geleneğini memleketimizde ilk kuranlardan biridir. Puşkin'i, Turgeniyef'i, Gogol'u, Cehov'u, Dostoyevski'yi, Kuprin'i ve nihayet Gorki'yi ağız tadiyle onun sayesinde okuyabildik. Şimdiye kadar kütüphanemize yirmi beş küsur eser hediye etmiş olan mütercimin Gorki'yi çevirmekteki müstesna kabiliyetini, son olarak yayımlanan «Ekmeğimi Kazanırken» de de görüyoruz. Basit bir mukayese, onun Gorki tercümelerinin, birkaç defa başka başka imzalar tarafından tekrarlanan fransızca tercümelerinden de üstün ve eksiksiz olduğunu ortaya koymaktadır. Onun şimdi Gorki'nin son eseri olan ve kırk yıllık bir devrin bilânçosunu yapan «Klim Samgin» lere el atışını edebiyat kütüphanemiz için müjde sayıyoruz. Bundan sonra Gorki'nin «Üç Kişi», «Foma Gordeyev» gibi başlıca eserlerini de Hasan Âli Ediz'den istemek hakkımızdır.

Görüp İşittiklerim

Yazan: Ali Fuat Türkgeldi. Türk Tarih Kurumu yayınlarından, II seri, No. 15. Ankara 1949. 315 sayfa, 600 kuruş. (Metin harici 36 resim).

ALİ Fuat Türkgeldi (1867-1935), İkinci Meşrutiyet devrinin en karışık hâdiselerine şahidolmuş ve uzun yıllar Sultan Reşat ile Sultan Vahdettin'in mabeyin başkâtipliğini yapmış ve böylelikle Osmanlı devletinin ve sarayının esrarına yakından vâkıf olmuş bir simadır. Pek hummalı bir siyaset faaliyeti arasında ilmî, tarihî ve siyasi tetebbulara da vakit bulmuş ve böylece «Mesail-i Mühimme-i Siyasiye», «Edvar-ı Islahat», «Tarihî Fıkralar», «Afakî Fıkralar» gibi eserler de vücuda getirmiştir. Onun siyasi hâtıralarını muhtevi ve «Görüp İşittiklerim» adlı kitabı son olarak Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun son günlerindeki hâdiseleri ve o devrin devlet adamlarında görülen ruh hâletlerini çok güzel tasvir eden bu hâtıralara devrin mühim şahsiyetlerinin fotoğrafları da eklenmiştir. Yakın tarihle meşgul olacaklara iyi bir doküman teşkil eden bu eser, sırf tarihî yazıları okumaktan zevk alanlar için de tatlı ve ibretle okunacak bir ifade ile yazılmıştır. Bu gibi hatıraların garip bir tecellisi vardır; sahipleri kendi şahsi politikalarını üste çıkarmak için rakiplerini olur olmaz sebeplerle kötülemiye kalkarlar.. Ali Fuat Türkgeldi'nin eserinde bu taraf hiç yoktur.

Dil Dâvası

Yazan: İsmail Habib Sevük. İnkılâp Kitabevi, 1949. 126 sayfa, 125 kuruş.

DİL meselesi hiçbir zaman şiddetini ve ehemmiyetini kaybetmedi. Bundan daha tabii bir şey de olamazdı. Zira bir milletin millet olarak varlığının esası ilk önce dile dayanır. Kaldı ki, bizim dilimiz zaman zaman komşu medeniyet âlemine mensup yabancı dillerin istilâsına maruz kalmıştır. Bu bakımdan, dilimizi, yabancı kelimelerden, hattâ gramer kaidelerinden kurtarmak en büyük dâvamız olmuştur. Fakat, muarızlarının deyimiyle bir «uydurmacılar» türemiş, bunlar basit halk tabakasının konuşma diline kadar işliyen köklerden gelme, fakat uydurma veya ölü kelimeler koymıya kalkmışlardır. Böylelikle ortalık biraz bulanmıştır. Bugün, dile çeşitli şekillerde yapılan müdahalelerin tasfiyesi için kuvvetli bir cereyan vardır. Son toplanan Dil Kurultayının bu mesele üzerinde ehemmiyetle durduğuna şüphe yoktur. İsmail Habib Sevük de bu hususta, bir araya gelince bir bütün teşkil eden 19 makale yazmıştır. İnkılâp Kitabevi bunları bir cilt halinde topladı. Bu tetkikler, dilimizin ana meselelerini, imlâdan sentaksa kadar çeşitli bakımlardan kuvvetli bir tahlildir.

DIŞARDA

The Road Between

Yazan: James T. Ferrell. Basan ve yayan: Vanguard. New York, 1949. 463 sayfa, 3.50 dolâr (1155 kuruş).

YİRMİ yıldanberi Amerikan edebiyatına verdiği özlü eserlerle tanınmış olan James T. Farrell'in bu son romanı da bundan öncekilerin meziyetlerini ve hatalarını taşıyor. O kadar ki, bâzı tenkitçiler yıllarca önce yazmış oldukları yazılardan parçalar alarak bu son eser karşısında yeniden bir şey ilâve etmiye lüzum görmediklerini söylemişlerdir. Anlayışlı, sert, derin bir realizm ve insan sevgisi. İşte Farrell'in eserlerinde hissedilen hava budur. Ne gülmek, ne de ağlamak! Onun bütün arzusu olup giden şeyleri, hayatı anlamaktır. Bu yeni eser «Aradaki Yol» da aynı istekle yuğrulmuştur. Bütün meziyetlerine rağmen eserin en kötü tarafı gene, her zaman olduğu gibi, dilidir. Farrell üslûbunu bir türlü düzeltmek istemiyor ve çok kötü bir ingilizce ile yazıyor. Onun üslûbunu «uyku getirici» diye vasıflandıranlar haksız değildir. Bir muharririn hayatını, karşılaştığı zorlukları anlatan bu son eser birçok bakımlardan muvaffak olmuş sayılabilir, fakat dil meselesi hepsini gölgeliyor. Derin görüşlü bir romancı olan Farrell böylelikle kendi kendine kötülük etmiş oluyor. Fakat o bunların hiçbirine ehemmiyet vermez görünüyor.

GÜZEL SANATLAR

Dram Tiyatrosunda "Para Uğrunda"

Şehir Dram Tiyatrosu 13 aralık-tan itibaren mevsimin ilk telif eserini temsile başlamıştır. Nahit Sırrı Örik tarafından yazılan bu dört perdelik piyes «Para Uğrunda» adını taşımaktadır. İş âlemini ve iş hayatındaki kazanç hırslarının sebebolduğu buhranları ve bir aile faciasını realist bir şekilde tasvir etmektedir. Eser başarılı bir şekilde sahneye konmuş ve tutulmuştur.

Yunan sanatkârları "Paydos"u oynadılar

Şehrimizde Ses tiyatrosunda bâzı temsiller veren Katerina adlı Yunan dram trupu, Cevat Fehmi Başkut'un «Paydos» adlı eserini sahneye koymuştur. Bu münasebetle ilk temsilde, «Etnos» gazetesi muharriri Manakis ile Cevat Fehmi Başkut birer konuşma yapmışlardır. Turnedeki repertuvarlarını aynen tatbik etmek maksadiyle «Paydos» u şehrimizde dört defa oynıyabilen heyet Atina'da devamlı olarak sahneye koyacaktır. «Paydos» yunancaya tercüme edilip oynanan ilk Türk eseridir.

Şehir Tiyatromuzdaki ihtilâf halledildi

Yeni talimatnamenin tatbikine geçilmesi dolayısiyle Şehir Tiyatromuzdaki ihtilâf mart ayına kadar muvakkat olarak halledilmiştir. Talimatnamenin, sanatkârlar aleyhinde olduğunu ileri sürerek konturatlarını imzalamıyan sanatkârlardan bir heyeti Vali ve Belediye başkanı kabul etmiştir. Salâhiyetli bir ağızdan temin edici sözler işiten sanatkârlar, yeni talimatnamenin katî olarak tatbik edileceği mart ayına kadar çalışmıya devamı kabul etmişlerdir. Dört sanatkâr bu karara uymıyarak Şehir Tiyatrosundan ayrılmışlardır. Bunlar Nevin Akkaya, Nevin Seval, Cahit Irgat ve Mümtaz Ener'dir.

Diğer taraftan geçici komisyon çalışmalarını bitirerek halen çalışmakta olan sanatkârları, kıdemlerine ve meslekî kabiliyetlerine göre sınıflara ayırmıştır. Yeni talimatnamenin icabettirdiği formaliteleri tamamlamış bulunan İbrahim Delideniz ve Salâhattin Moğol, bunların ikmalini müteakıp kadroya alınacaklardır.

Sanat Dostları Cemiyetinde

Sanat Dostları Cemiyeti Beyoğlundaki lokalinde canlı bir faaliyete sahne olmaktadır. Bu arada bu yıl içinde iki resim sergisi açılmış, bir karagöz temsili, bir de Batı müziği konseri verilmiştir. Müfide Ferit Tek tarafından verilen «Peking Şehrinde Gördüklerim» ve Refik Ahmet Sevengil tarafından verilen «Osmanlı Türklerinde Opera» mevzulu konferanslar alâka ile takibedilmiştir.

21 aralıkta 18 ressamın birer eserle iştirak ettiği güzel bir sergi cemiyet lokalinde açılmıştır. Sembolik bir mahiyet taşıyan bu sergiye katılan sanatkârlar şunlardır: Şeref Akdik, Hakkı Anlı, Sabri Berkel, İlhami Demirci, Halil Dikmen, Naci Elif, Bedri Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Hâmit Görele, Fuat İzer, Zeki Faik İzer, Ercüment Kalmuk, Ziya Keşeroğlu, Edip Hakkı Köseoğlu, Zahide Özar, Cemal Tollu ve Kemal Zeren. Aynı gün Ferdi Statzer (piyano), Gabrille Bemberger (viyolonsel), Orhan Borar (keman) güzel bir konser vermişlerdir.

Tiyatromuzda Beş Yüzüncü Yıla hazırlık

İstanbul Şehir Tiyatrosu Beş Yüzüncü Fetih Yıldönümünde temsil edilmek üzere o devri yaşatacak bir telif piyes müsabakası açmıştır. Müsabaka müddeti 1951 yılı nisan sonudur. Birinciye, temsil esnasında toplanacak telif ücretinden başka, 1500, ikinci ve üçüncü gelenlere de 500 er lira mükâfat verilecektir. Mevzu intihabı serbes bırakılmıştır.

KÜLTÜR

Namık Kemal ihtifali

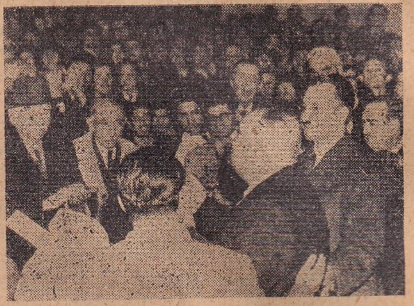
2 aralıkta Eminönü Halkevinde Üniversite Talebe Birliği tarafından, büyük vatan şairi Namık Kemal'in ölümünün 61 inci yıl dönümü münasebetiyle parlak bir tören yapılmıştır. Heyecanlı bir gençlik kitlesi karşısında Behçet Kemal Çağlar ve Cemal Kuntay birer konuşma yapmışlardır. Bundan sonra üniversiteliler, şairin eserlerinden parçalar okumuşlardır. Tören İstanbul radyosu ile de yayımlanmıştır.

Arttırılan radyo vergisi

Radyo sahiplerinden her yıl alınmakta olan radyo vergisinin 10 liradan 20 liraya çıkarılması kültür çevrelerinde tepki uyandırmıştır. Bu arada, UNESCO'nun Kahire merkezine bağlı İstanbul Bürosunun açılış töreninde bulunmak üzere memlekelimize gelen Kahire merkezi başkanı Norveçli Profesör Karl Borch da bu hususta fikri sorulunca şunları söylemiştir: «Radyo kültür yayımında ve eğitimde fevkalâde büyük rol oynıyan bir vasıta olmuştur. Hiçbir zaman lüks bir meta olarak kabul edilemez. Bu bakımdan radyo vergisine kanaatimce zam değil, bilâkis tenzilât yapılması lâzımdır».

Yahya Kemalin 65 inci doğum yılı

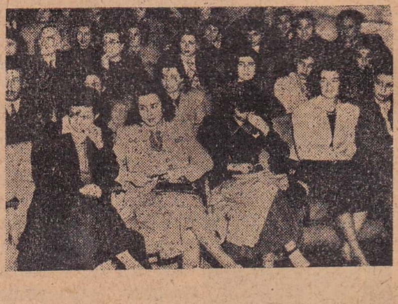
Türkocağı, Yahya Kemal Beyatlı'nın altmış beşinci doğum yıl dönümünü tesit için 2 aralıkta Üniversite

konferans salonunda zengin bir tören tertibetti. Birkaç bin dinleyicinin hazır bulunduğu bu toplantı, memleketimizde eşine az raslanan bir sanat tezahürü haline girmiştir. İstanbul radyosu ile de yayımlanan program, Hamdullah Suphi Tanrıöver adına okunan bir nutukla başlandı. Yahya Kemal Beyatlı henüz toplantıya gelmemişti. Kendisi salona girince dakikalarca alkışlandı. Üniversite adına Ahmet Hamdi Tanpınar konuştu. Ondan sonra İsmail Habıb Sevük uzun bir konuşma yaptı. Sonra bizzat şair kürsüye gelerek «ancak asil bir milletin şiarı» diye tavsif ettiği bu sevgi tezahürüne teşekkür etti. Vali ve belediye başkanı şaire, hemşerilerinin temennilerini arzederek bir demet çiçek verdi. Biraz önce şairin okuduğu «Itri» adlı şiirin mülhem olduğu nevakâr beste, Necmi Riza Ahıskan ile arkadaşları Konservatuvar heyeti tarafından çalındı ve okundu. Diğer hatiplerin sözleri arasında şair, kürsüye davet olunarak kendi şiirlerini alkışlar arasında birkaç defa tekrarladı.

Balzac'ın yüzüncü yıl dönümü

Büyük Fransız romancısı Balzac'ın ölümünün yıl dönümü münasebetiyle 23 kasımda, İstanbul Üniversite-

si konferans salonunda bir toplantı yapılmıştır. Edebiyat Fakültesi Fransız Edebiyatı Profesörü M. Michaud, Balzac'ın hayatını anlatmış ve eserlerinden bâzı pasajlar okumuştur. Balzac'ın, en mühim eserleri dilimize birçok defalar çevrilmiş ve dünya edebiyatına tesir yapmış bir muharrir olması itibariyle, toplantı hararetli olmuştur.

Aylık Ansiklopedi
Tarih
7

Bir vezir, maiyet halkı ile yürüyüş esnasında (Jouannin'in kitabından)

REBİİ ARSLAN

OSMANLILARDA ORTA HALLİ BİR VEZİRİN MAİYETİ

Bir vezirin konağındaki maiyet halkı pek çoktu. Yalnız şahsına hizmet edenlerin yekûnu yüzleri geçerdi. Maiyet askerleriyle beraber en az beş yüz kişi olurdu. Eski vezirler bir yere tâyin edilince maiyet halkı ile beraber giderler, açıkta kaldıkları zaman da bunları keselerinden beslerlerdi.

Eski içtimai hayatı, eğlenceleri, sefahati, sefaleti, sefaletin yanındaki debdebe ve tantanayı takibederken eski vüzera konaklarının teşkilâtını ve halkını da gözden geçirmek lâzımdır. Orta halli bir vezirin dairesini nazarı itibara alalım: Kethüda, divan efendisi, mektupçu, kethüda kâtipleri, hazine kâtipleri, imam, harem kethüdası konağın ileri gelenlerini teşkil ederlerdi. Bunların dışında her vezirin iç ağalarından yirmi dört gediklisi bulunurdu. Bunların reisi ve zabitleri silâhtar ağa idi. Silâhtar ağa her zaman için paşanın yanında bulunurdu.

Konak erkânından selâm ağası ve kapıcılar kethüdası teşrifatçılık vazifesini görürlerdi. Rütbe itibariyle bunların dununda olmak üzere hazinedar, mühürdar, devattar (divit, o zamanın portatif hokka ve kalem takımı), kaftan ağası, çuhadar ağa, iç oğlanlarının başçavuşu ve çamaşır ağaları gelirdi. Bunların memuriyetlerinin isimleri azçok vazifelesinin mahiyetini de belirtmektedir.

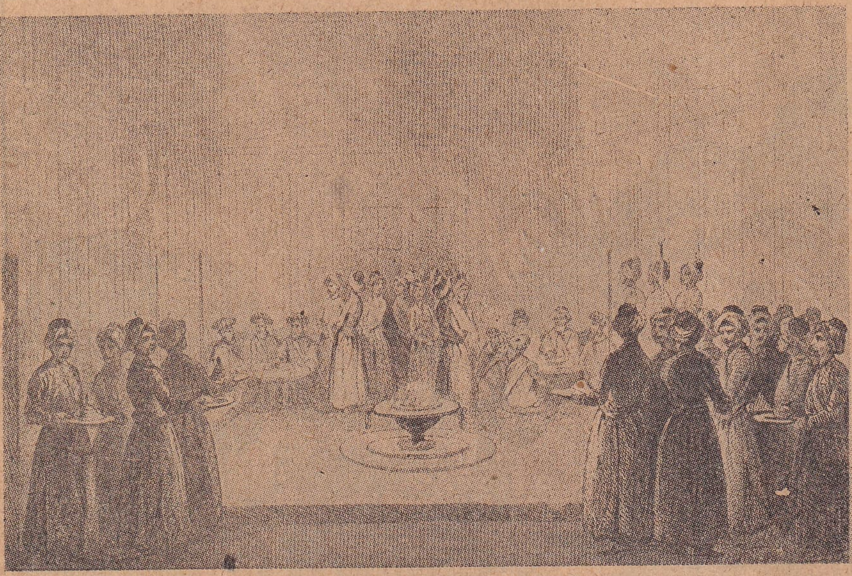
Vezirlerin kethüdası, konağın idaresinde umumi vekil demekti. Divan efendisi, vezirin huzurunda aktedilecek meclisleri tertibeder, hazırlardı.

Mektupçu icabeden müsveddeleri ve muharreratı kaleme alır, vürudeden evrakı okur, mealini vezire naklederdi. Eski vezirlerden birçoğu odunculuk, bostancılık (muhafızlık) ve saire gibi hizmetlerden yetişmiş ve ancak şecaati, harbde gösterdiği cesareti sayesinde vezirliğe nail olduğu veyahut da bu mansıbı servetiyle ve rüşvetle satın aldığı için ekseriya okuma yazma bilmezlerdi. Bu itibarla mektupçunun konakta ehemmiyeti büyüktü. İmam namaz kıldırırdı. Harem kethüdası konakta aşağı yukarı saraydaki darüssaade ağasına muadil bir mevki ve vazifeye sahipti. Silâhtar ağa ve maiyetindeki gedikliler vezirin muhafız taburunu teşkil ederlerdi. Selâm ağası, vezirle beraber bulunur, vezir geçerken, bir yere gelip giderken, oturup kalkarken hazırunu selâma dâvet eder, yolda onun sesi işitilince vezirin gelmekte olduğu anlaşılır, herkes ihtiram vaziyeti alırdı. Kapıcılar kethüdası, konağa gelen ricali ve diğer itibarlı kimseleri alıp vezirin huzuruna çıkarırdı.

Mühürdar, vezirin mührünü saklar ve lüzumunda vezirin emriyle basar, hazinedar vezirin servetini muhafaza ve para alış verişine hizmet eylerdi. Devattar, okuyup yazması olan vüzeranın hokkasını tutar ve yazı hizmetinde bulunurdu.

İç oğlanları, bunların başçavuşları ve çamaşır ağası vezirin hususi ve mahrem hizmetlerini görürler, çamaşır ağası paşanın giyinip soyunmasına yardım ederdi. Bu sonunculların cümlesi genç ve hasna delikanlılardan seçilirdi.

Konaktaki diğer memurlar arasında vekilharç, anahtar ağası, sancaktar, tuğcubaşı, tütüncübaşı, ibriktar ağa, kilercibaşı, macun ağası, sofracıbaşı, mirahur, seccadecibaşı, peşkir ağası, kahvecibaşı, gedik sahibi idiler. Bunlardan her birinin üçer ya-

Bir vezir konağı ziyafetinde hizmet (Jouannin'in kitabından)

mağı vardı. Konaktaki yalnız bu cemaat seksen yüz kişiye baliğ olurdu.

Vekilharç konağın yiyip içecek maddeleriyle iştigal eder, anahtar ağası konağın anahtarlarını hıfz ve istimal eylerdi.

Vezirler üç ve mirmiranlar iki tuğ taşarlardı. Tuğcubaşı, bu işle uğraşırdı. Tütüncübaşı vezirin içeceği tütünü en halis ve nefisinden temin ve ihzar eder, vezir tütün içerken hizmetinde bulunurdu. İbriktar ağanın vazifesi vezirin eline su dökmek idi. Kilercibaşı vekilharç tarafından alınan erzak, mekûlât ve saireyi hıfzeder, lüzumu miktarında çıkarıp ahçıbaşıya verirdi. Macun ağası vezire gerek telezzüz, gerek kuvvet ve şehvet artırmak için macunlar ihzar ve temin etmekle muvazzaftı. Sofracıbaşı yemekten evvel sofrayı tertip ve ihzar, yemek esnasında hizmet ve yamaklarına nezaretle vazifeli idi. Seccadeci, vezir namaz kılarken seccadesini yayar, namaz esnasında arkasında el bağlayıp bekler, namazdan sonra seccadeyi katlayıp kaldırır ve hıfzederdi. Mirahur, konağın atlarına ve binek hayvanlarına bakar, onların alım satımiyle meşgul olur, vezir bir yere gideceği zaman atları hazırlar, binek taşının önüne getirir ve vezirin binmesine muavenet ederdi. Peşkir ağası sofrada vezire havlu verir ve diğer hazıruna yamaklar tarafından havlu verilmesine nezaret ederdi. Kahvecibaşı, kahveleri pişirirdi.

Konakta bunların dışında kavaslar, tatarlar, mehter takımı, seyisler, meşaleciler, aşçılar ve saraydarlar gibi sair hizmetlerde de yüz, yüz elli kişi bulunurdu. Kavaslığın ihdası zamanında her konakta dört veya altı kavas bulunurdu. Bunların vazifeleri vezirin yanında bulunmak ve «kavs = ok yayı» taşımaktı. İlk zamanlarda bir nevi yaverlik vaziyetinde bulunan bu hizmet sonraları hademelik haline gelmiştir.

Tatarlar postacılık vazifesi görürlerdi. Gerçi menzilhane teşkilâtı oldukça eski ise de yakın vakte kadar muntazam postalar tertibedilmemiş olduğu için gerek vilâyetlerden İstanbula, gerek İstanbuldan vilâyetlere ve sair mahallere gönderilecek şeyler konaklardaki bu tatarlar vasıtasiyle yollanırdı. Her konakta bir tatar ağası, bir tatar odabaşısı ve kırk elli kadar da tatar bulunurdu. Evvelce bu vazifeyi görenler Tatar kavmine mensup ve tabanları kuvvetli kimselerden intihabolunurdu. Bilâhare her kavme mensup adam bu işe alınmış, tatar kelimesi de postacı mânasına kullanılmıya başlanılmıştır.

Vezir veya mirmiran bir mahalden diğer mahalle gideceği zaman tuğlarından biri bir gün evvel konakçı ile gönderilir, diğerleri de yolda iken paşanın önünde çekilirdi. Tuğcubaşı ve yamakları bu işle iştigal ederlerdi.

Vezirlerin dokuzar kat, mirmiranların yedişer kat mehter takımları vardı. Yani vezirlerin takımı dokuz davul, dokuz zurna, dokuz boru, dokuz dümbelekten müteşekkildi. Mirmiranların takımında bunların her birinden yedişer tane vardı.

Konakta «mehter» günde iki nöbet çalardı. İkindi vakti takım hazırlanıp heyeti mecmuasiyle vezir odasının önüne gelir, hususi memuru yüksek sesle:

— **Vakti safa, tablzen başı, hey, hey!...**

Diye bağırır ve otuz altı musiki aleti birden çalmıya ve mehter takımı efradı aynı zamanda teganniye başlarlardı. Mehterin ikinci nöbet vakti de yatsıdan sonra idi.

Yukarıda yazdığımız yirmi dört gedikli iç ağasının «zobu» denilir üçer beşer hizmetkârları, koğuş uşakları ve seyisleri bulunduğundan bunlar da seksen, yüz kişiye baliğ olurdu. Bir adam defaten iç ağası olamayıp evvelâ zobu olmak ve terbiyeden sonra iç ağaları silkine sokulmak teamülleri iktizasından idi. Ağalardan biri zobusunu çırak edecek olduğu halde lâzım gelen at ve elbiseyi verir ve bir de ziyafet tertibedip hazine odasında gedikli ağalar huzurunda dua olunarak başına kavuk giydirilip silkine sokulurdu. Hattâ vüzera ve ümera kölelerinde bile bu kaide icra olunmadıkça iç ağası kavuğu giymek kabil değildi. Kezalik iç ağalarından birinin hırsızlık veya diğer büyük bir kabahati olursa biliçtima başından kavuğu alınıp ağalık silkinden çıkarıldıktan sonra terbiyesi verilir ve buna kendi ıstılahlarınca keçe külâh edildi denilirdi ki o adam artık hiçbir dairede iç ağalığı edemeyip başka sanata girmiye mecbur olurdu.

Vüzera dairelerinde bir tüfekçibaşı ve bir delibaşı olup bunların refakatinde yüzer, yüz ellişer nefer asker bulunurdu, tüfekçi takımı piyade ve deli güruhu süvari idi. Erzurum, Diyarbakır, Musul, Bağdad, Şam, Halep gibi eyaletlerin valilerinin üçer beşer tüfekçi ve delibaşıları bulunmak lâzımdı ve içlerinden birine «serçeşme» denip binbaşı hükmünde ve diğer tüfekçi ve delibaşılar yüzbaşı makamında tutulur ve delibaşılar maiyetlerinde mülâzım gibi olan zabite de gönüllü ağası denilirdi. «Deli» kelimesi piştar mânasına olan «delil» iken sonraları yanlış olarak deli şekline girmiştir.

Osmanlı tarihinden notlar

★

★ Osmanlı devletinin birinci hükümdarı Sultan Osman'ın babası Ertuğrul Beyin, henüz Anadoluda' yerleşmemiş bir halde Doğu Anadoluda gezerken tanımadığı ve harbeden iki orduya raslayıp yiğitlik icabı mağlûp tarafa yardım ederek harbi kazandırdığı malûmdur.

Ertuğrul'un bu harbde kuvveti dört yüz elli süvariden ibaretti ve fakat içine saldırdığı ordu on misli askere malikti.

★ Osmanlı tarihinde güzel yüzlü, levent endamlı ve giyim ve kuşamı mükemmel bir vezir olan Kalaylı Koz Ali Paşa vardı. Sokollu Mehmet Paşa şehit olunca dul kalan karısı İsmihan Sultan bu paşa ile evlenmek istemişti. Ali Paşa Budin valisi bulunuyordu. Kendisine bir hattı hümayun gönderildi ve karısını boşıyarak İstanbula gelmesi emrolundu. Karısı ve çocuklariyle beraber büyük kedere uğradı. Bereket versin sultan çok yaşamadı ve paşa da tekrar Budin valiliğini alarak oraya döndü.

★

CONSTANTİN DE GRUNWALD

Avusturyalı büyük diplomat METTERNİCH'İN AŞKLARI

Bir zamanlar Avrupayı oyalıyan büyük diplomat Metternich aşk maceralariyle de meşhurdur. Üç karı almış, birçok çocuğu olmuştur. En yüksek tabakadan olan metresleri ise saymakla bitmez. Bir gecede iki üçünü birden ziyaret eden diplomat, bazan bunlardan siyasi menfaatler de temin ederdi.

Clément Metternich

Metternich : «Ben dünyaya nazır olarak geldim» derdi. Asil ve nüfuzlu bir ailenin çocuğuydu. Hayatı yüksek vazifelerle geçen bu büyük diplomat aynı zamanda eşine az raslanan büyük bir aşk adamıydı. Onun aşk hayatı da uzun ve heyecanlı bir akış içinde yıllar boyunca devam etti. Üç Fransız, üç Rus kadını sevdi, ayrıca üç defa evlendi, her defasında da aldığı kadın Avusturya asillerinin kızıydı.

Daha yirmi yaşında iken bir Fransız mültecisine âşık oldu. Marie Constance; muasırlarının rivayetine göre çok nefis bir kadındı. Metternich onun için şunları yazıyor: «Gecelerini kocasının yanında geçiriyor, bütün gün benimle meşgul oluyordu, kocasından çok benimle ilgileniyordu sanırım». Ama bu aşk macerası çok sürmedi. Avrupa karışmıya başlıyordu, Metternich'in babası Fransız kuvvetlerinin ilerlemesi neticesinde vazifesini ve Rhin'in sol kıyısındaki geniş arazisini kaybetmişti. Metternich'in vaziyetini ancak faydalı bir izdivaç düzeltebilirdi. 27 eylûl 1795 te Marie - Thérèse'in şansölyesinin biricik torunu olan, Éléonore Kaunitz ile evlendi. Kız onu seviyordu ama Metternich Fransız mültecisini unutamıyordu : «Çocuk sahibi olmak için evlenilir, kalbinin emrine uymak için değil».. Bu evlenme çabuk ve parlak bir geleceğe yol açıyordu. Önce Dres'de, sonra Berlin'de müsteşar, nihayet Avusturya imparatorluğunun Napoléon nezdinde elçisi oldu. Henüz otuz beş yaşındaydı.

Caroline Murat

Metternich, 1806 da Paris salonlarını fethetmiye başladı. Günün adamıydı, herkes onu arıyor, seviyordu. Güzel giyinen bu şık adamda Almanlardaki o hantallık yoktu. Paris'e gelir gelmez eski sevgilisini bulmak istedi. Fakat Madame Caumont artık değişmişti. Metternich'e ancak iyi bir dost olabiliyordu. Metternich'e yeni zaferler lâzımdı.

Yeni sevgilisi, Napoléon'un kızkardeşi Caroline Murat oldu. Caroline'den kalan portreler onu bize şişman ve hantal bir kadın olarak gösteriyor. Ama o devirde beğeniliyor, güzel sayılıyordu. Evinde müthiş bir lüks içinde yaşıyordu. Metternich'le sevişmesinin nasıl başladığı bilinmiyor. Diplomat bu maceradan çok faydalanıyordu, zira imparatorun sarayında ne olup biterse, Avusturya, Caroline'den hemen o gün öğreniyordu. Fakat Metternich Caroline'e fazla sadık kalamadı. Madam Junot kalbinde yer aldı. Bu macera çok yorucuydu. Kadının evine gizlice giriyor, sabahın üçünde arka kapıdan çıkıyordu. Bu arada, Metternich Prenses Caroline'i de ziyaret etmeyi hiç ihmal etmiyordu. 1809 haziranında bu maceralar sona erdi, çünkü Napoléon Avusturyaya savaş ilân etmişti. Metternich pasaportunu aldı, Paris'te karısını bırakarak Avusturya'ya döndü. Çok geçmeden Paris'te bir iskandal koptu. Biri, Mösyö Junot'ya karısının Metternich'in metresi olduğunu söylemişti, az daha adam karısını öldürecekti. Hattâ Metternich'i de düelloya çağırmıştı. Fakat Metternich'in eşi vaziyeti gayet kurnazca bir şekilde idare etti ve bir rezalete meydan vermedi.

Barış ilân edilince, Metternich Avusturya hariciye nazırı olarak tekrar Fransa'ya geldi; Napoléon Avusturya imparatorunun kızını alıyordu. Metternich Paris'in yeniden gözbebeği olmuştu. Artık Fransız kadınlariyle aşk maceraları nihayet bulmuştu. Bir Saksonya salonunda Prenses Catherine'i tanıdı. Bir generalin eşi olan prenses yirmi yaşındaydı. Metternich ona fena halde tutuldu. Dokuz ay sonra prenses bir kız çocuk dünyaya getirdi ve ismini Clémentine koydu. Çok geçmeden Wilhelmine'i tanıdı; bu da bir general karısıydı. Meşum bir kadının bütün özelliklerini haizdi. Uzun boylu ve müthiş cazibeliydi. Hayatında ilk defa olarak Metternich yaman bir kadına raslamıştı.

Bu uzun ve yorucu maceralar Metternich'in siyasi hayatı boyunca devam etti. Wilhelmine genç âşıklarla eğleniyor, fakat Metternich sonunda hepsini affediyordu. Viyana Kongresi zamanında Catherine'i Rus imparatoruna bırakmıştı. Diplomatın kalbi hep Wilhelmine (yani Madame

Dorothée Lieven

de Sagan) için çarpıyordu. Onunla durmadan kavga edip barışıyorlardı. Büyük siyasi meseleler ve Viyana Kongresinin baş aktörlüğü ile meşgül olan Metternich, sevdiği kadının vefasızlıklarından nihayet usandı. Bu maceradan, kalbi yaralanmış olarak çıkmıştı..

Metternich, 1818 de Dorothée de Lieven'i tanıdığı zaman biraz teselli buldu. Bu da bir Rustu. Maceraları meşhurdur. Fakat bu aşk öyle eşsiz bir şey değildi. Metternich bu, Rusyanın Londra sefirinin karısını tanıdığı vakit kendine uygun, aynı seviyede bir kadınla karşılaşmış olduğunu anlamıştı. Çok zekiydi, birçok dil biliyor, mükemmel piyano çalıyordu. Politikaya bayılıyor, siyasi entrikalardan hoşlanıyordu. Metternich'le Madam Lieven'in macerası fiilen bir sene sürdü. Sonra Bruxelles'de ve Paris'te birkaç defa görüştüler. 1821 de İngiltere kıralının Hanovre'a seyahati bir daha buluşmalarına vesile oldu. Ertesi yıl gene Verona'da buluştular. Sonra uzun zaman birbirlerine mektuplar yazdılar. Metternich artık kadına, kocasına bağlı olması gerektiğini hatırlatıyordu: Her şeye rağmen aralarındaki bağ kopmuştu.

Hayatının ilk devresinde karısı Éléonore de Kaunitz'in şahsında iyi ve dost bir kadın bulmuştu. Metternich karısında hiç güzellik bulmuyordu. Kısa bir balayından sonra serbes yaşamıya başlamışlardı. Kocasının maceralarını kabul etmiş gibi görünüyordu. «Clément» (Metternich'in küçük adı) nın sevimliliğine bir kadın nasıl dayanabilirdi? Saygı uyandırmasını bilen bir kadındı, Viyana Kongresinde ev sahibeliğini mükemmel bir şekilde becermişti. Hem iyi bir ev kadınıydı, yedi çocuğuna iyi bir terbiye vermek epey zor bir meşguliyetti. Zayıf kadındı, çocuklarının genç yaşta ölmeleri ona ve Metternich'e büyük acı veriyordu. 1835 te Éléonore ölünce otuz senelik bir evlilik son bulmuş oldu.

Metternich iki sene sonra yeniden evlendi. Bu bir aşk evlenmesiydi. İhtiyarlamıya başlıyan adam kendinden otuz iki yaş küçük bir kızı alıyordu. Bu küçük Viyanalı kız kadar güzel ve hoş bir insan tasavvur edilemezdi. Sarı bukleli, tatlı bakışlı, zeki bir kadındı. Marie Antoinette de Leykam yüksek asalete mensup değildi, ancak bir baronesti. Ne dedikodular çıkmadı! Devletin en yüksek memuru, Kongrenin başkanı böyle bir aileden mi kız alacaktı? İmparatordan karısına yüksek bir pâye vermesini istedi ve genç kadına Kontes Beilstein unvanı verildi. Ama saadetleri uzun sürmedi. Marie Antoinette, on dört ay sonra çocuk doğururken öldü. Richard isminde bir oğlan çocuk dünyaya getirmişti. (İlerde bu çocuk sefir olarak Napoléon III. sarayında parlıyacaktır).

Altmışındaki bu adam, yediği darbenin altından kalkmasını bildi. Büyük kederini çok geçmeden unuttu. Dostları onu üçüncü defa olarak evlendirmek istediler. İhtiyar adam son olarak bir Macar asılzadesinin kızı olan Mélanie de Zichy Feraris'le evlendi. Çok güzel bir kadın olan Mélanie sert, mütecaviz, kendinden aşağı gördüklerine karşı tahkir edici bir tavır takınan karaktere sahipti. Karnavalda asillerin geçeceği yerden başkalarının geçmemesi için iple salonu ikiye bölmüştü. Bir gün Franz Liszt'e çıngırak gibi sesiyle: «Çok para kazanmış olmalısınız mösyö» demiş, büyük sanatçıdan: «Hayır madam, ben müzisyenim» cevabını almıştı. Metternich: «Karıma terbiye veremedim, özür dilerim» diyordu. Mélanie eskidenberi Metternich'e hayrandı. Onun Antoinette de Leykam'la evlenmesine üzülmüştü. Rakibi ölür ölmez, nişanlısından ayrılıp Metternich'in kollarına koşmuştu. Birkaç sene içinde beş çocukları olduğuna bakarsak mesut bir aile hayatı yaşadıklarını görmüş oluruz.

1848 de idare değişti, Metternich Londraya gitmiye mecbur oldu. Üç yıl sonra Viyanaya döndüler. Fakat, artık iyiden iyiye yaşlanmıştı. Eski sevgililerini bazan görüyordu. Prenses Lieven hâlâ siyahlar giyinip elinde kocaman bir yelpaze taşıyor, kendini genç sayıyordu. Madame de Sagan da, Prenses Bagration da yaşlı bir akraba gibiydiler artık. Metternich'in genç karısı onlarla eğleniyordu. Bu eski sevgililer birbirini takiben mezara gidiyorlardı. 1854 te en büyük acıya da katlanmak mecburiyetinde kaldı; Mélanie'yi kaybetti. En sadık, en fedakâr eşiydi. Sessiz, sakin bir şekilde ölmüştü. Artık yalnız, dalları kurumuş bir ihtiyar çınar gibi kalakalmıştı; tarihin anacağı ünlü bir politikacı, bir âşık olarak...

Prenses Catherine

Mélanie Metternich

★

Tarihte yeri var

★

★ 1000 yılları sırasında yazılmış bir kitabın o devrin afif kadınlarını tasvir eden bir babından: "Günahların serbesçe icra edildiği zamanımızda birçok baştan çıkmış genç kızlardan maada bir hayli de evli kadınlar türlü rezaletlerde bulunuyorlar. Bu da yetmezmiş gibi birçoğu kocalarını dostlarına öldürterek daha serbes kalmak istiyorlar. Bâzıları uşaklarını yataklarına alıyor ve kocalarını tahkir ediyorlar. Bu gibi ahlâksızlara karşı ağır cezalar tatbik edilmiye başlanmalıdır. Çünkü kadınların bu halleri yeni bir moda olmak istidadını gösteriyor ve günden güne yayılıyor..."

★ O zamanlarda odalık âdetinin ayıp bir şey olmadığını Caesarius adlı müverrihin bir papazdan bahsederken yazdığı satırlar ispat eder: «Âdet olduğu üzere o da evine bir kadın aldı ve bundan çocukları oldu».

★ 1200 yıllarında Salzburg'da bir tek kadın ile yaşıyan papazlara evliya diye bakarlardı.

★ Orta zamanda bir şehre kıral giderken kendisini karşılamıya çıkanlar masum bakireler değil, bunların aksi idi. Çünkü namuslu kadınlar için kırala veya maiyeti erkânına görünmek pek tehlikesiz olmuyordu. Diğer kadınlar ise ticaret düşüncesiyle daha sabahtan yol kenarlarına dolarlardı.

Birinci Ferdinand'ın çok ciddi ve dürüst bir adam olduğunu anlatmak istiyen müverrihler 1522 de bu kıral Viyanaya giderken namuslu kadınların da karşı çıktığını zikrederler.

★ Würzburg katedrali dekanı 1544 yılına kadar arzu ettiği zaman Martinsheim köyünden «güzel bir kadın» getirtmek hakkına malik idi.

★

ALİ RIZA SEYFİ

Yavuz ve Şah İsmail

Şah İsmail

Yavuz Sultan Selim

★

Yavuz celâdetli bir padişah, Şah İsmail de kuvvetli bir şah idi. Bu şah Türkiyeyi içinden fethetmek için alevîliği yayıyor, propagandasiyle içimize giriyordu. Bu hal Yavuzun şiirlerinde bile görülüyor. Osmanlılar İranı, İranlılar da Osmanlıları elde etmiye çalışıyordu. Yavuz farsçanın, Şah İsmail de türkçenin en güzel şiirlerini yaratıyor, tarihin ters tezahürlerine en karakteristik örnekler veriliyordu. Şah İsmailin kalemiyle ve propagandasiyle hulûl etme korkusu Yavuzun kılınciyle önlendi ve Şah İsmail perişan edildi.

★

Yavuz Sultan Selim, tarihimizde lâyık olduğu ehemmiyetin onda biri ile dahi tetkik ve izah edilmemiş bir şahsiyettir. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, Anadolu Türklüğü ve Osmanlı Türk İmparatorluğu tarihinde Yavuz'un şahsiyeti ve duruşu, meselâ Mısır'ın ârızasız kum çöllerinde muazzam bir ehramın heybetli, yalçın ve haşin görünüşünü andırır. Şu kadar var ki, bu ehramın yanında, yakınında, hattâ uzağında, Mısırda olduğu gibi kendisine benzer ve kendi azametine yaklaşmış ehramlar yoktur. Yavuz, tarihin geniş alanında başı göklerin mavi derinliklerine yükselmiş olarak yalnız kendi vakur azameti, kendi korkunç sarplığı, kendi eşsiz şahsiyeti ile başbaşa yaşamaktadır. Bir tarihçi için Yavuz Selim'in şahsiyetini, düşüncelerini incelemek ne kadar değerli, ne kadar çekici bir iş, ne kadar çekici bir emel olabilir.

Yavuz bir bakımdan, Mısır'ın ehramından ziyade gene o kumlu Mısır çölünde kimbilir kaç bin yıldanberi metin, yalnız ve muhteşem sessizliğiyle esrarına sarılı duran Sfenks (Ebülhevl) heykeline de benzer. Beşeriyet tarihinin geçmişe ve geleceğe ait mânalarını esrarlı yüzündeki mânaya sarmış görünen Sfenks'ten haber almıya çalışmak ne kadar boş bir gayretse, Yavuz Selim'in o yağız ve yavuz yüzünden ve sözünden de onun neler düşündüğünü öğrenebilmek etrafındakiler için o kadar imkânsızdı, bu imkânsızlık bir yana dursun, anlamıya kalkışmak bile korkulu bir işti.

İki gür burma bıyıkla, iki küpeli kulakla ve yılmazlık timsali güzel bir burun, geniş ve sarp bir alınla ana hatları çizilmiş olan o heybetli başın içinde acaba neler vardı? Orada ne fırtınalar dönüp uğuldamış, ne kavurucu lâv girdapları kaynaşarak volkanlar gibi taşıp durmuştu!..

Evet, o heybetli başın dimağı eşi görülmemiş bir mahşer, bir haşrü - neşr meydanı idi. O zamanki dünyanın bütün ilimleri, üç büyük dilde en iyi şiirleri yazabilmek kudreti; sonra Doğunun tedvin olunmuş, yahut naklen gelmiş bütün felsefesi, tasavvufu, asla titremez bir iman, dünyaya ait hiçbir maddi ve mânevi engelden yılmıyan bir azimle mayalanmış olarak hep o dimağa dolmuştu. Bütün bunlar memleket, nizam, büyük ideal ile beraber öyle muazzam ve göz kamaştırıcı bir yapı teşkil ediyorlardı ki, levhanın bildiğimiz insan, hususi şahsiyet kısmı bu heybetli küme altında kayboluyor.. Bildiğimiz insan nev'inden Yavuz Selim'i anlıyabilmek kolay değildir. Bizim gibi, bir insan; Yavuz Selim'de de mevcut bulunmuş olduğu şüphesizdir. Onun derin, eşsiz acılarını, vicdani işkencelerini, insanlığın en tatlı ve sıcak zevklerinden feragat ıstırarlarını, hâsılı yekpare ve korkunç fedakârlıktan ibaret kalan mahiyetini pek iyi hissediyoruz, fakat o eserarlı, karanlık facianın teferrüatını görmiye ve göstermiye hiç de muktedir değiliz.

Bizim bu kısa yazımızın hedefi bu değil, yalnız tarihin garip bir cilvesini, ters bir tezahürünü ortaya koymaktır.

Herkes bilir ki, Yavuz Sultan Selim'in sert ve geniş rolünü oynadığı tarih sahnesinde ve onun karşısında çok dikkate şayan bir aktör, çok mühim bir şahsiyet daha vardı: İran şahı İsmail Safevi! O zaman sahnede göze birdenbire Türk memleketi padişahı, daha doğrusu «Türk padişahı» ile «İran padişahı» varmış gibi görünüyordu ve tarihi ancak sathi olarak tetkik edenler için manzara bugün bile böyledir. Halbuki gerçek duruma göre iki Türk padişahı ordusu karşı karşıya idiler! O kadar ki iki padişahın arasında harb çıktığı zaman Anadolunun güney, güneydoğu ve doğu taraflarında yaşıyan Türk aşiretlerinden bâzılarının yarısı Osmanlı hududunu geçip İran tarafında Şah İsmail ordusuna katılıyorlar. Bu taraftaki, Osmanlı sınırı içindeki Türk obalarında halk ve hak şairleri ise Şah İsmailin methiyelerini çalıyorlar, Türk şehirlerindeki tekkelerde Şah İsmail'in yazdığı nefesler, ilâhiler okunuyor, sipahilerin büyük bir kısmı alevi, kuvvetli yeniçeri ocağı ise gene bektaşi, yani gene alevidir. Ali'nin adı sünni Türkler arasında da yüksek, kutsal, mübecceldir. Cengâver, şövalye ve süvari Türkün kalbi, eskidenberi tabii bir insiyak ile, Tanrının arslanı, keskin zülfikar'ın sahibi, «düldül» denilen küheylânın binicisi cengâver Ali'ye akmıştır.... Türkün savaş narasında «medet ya Ali!» duyuluyor. «Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ zülfikar!» (Mânası; Aliden başka Ali, zülfikar'dan başka kılıç yoktur, demektir ki zülfikar iki namlulu şekilde Ali'nin kılıcıdır) levhası dükkânlara, Osmanlı konaklarına asılıyor. İşin garibi, aleviler ve onların padişahı Şah İsmail üzerine yürüyen Yavuz Selim bile: «Ber canı Harici zede em pençe çün esed =Huni Hüseyin mıtalebem ya Ali medet!» (Mânası; Harici'nin canına pençemi bir arslan gibi vurdum, oğlun Hüseyinin kanı diyetini almıya gidiyorum, ey Ali bana yardım et, demektir) diye aleviliğin yuvası olan İran diliyle şiir söylüyor ve kendi ordusiyle Şah İsmail ordusu meşhur Çaldıran ovasında karşılaştığı gün Osmanlı ordusu son derece yol yorgunu olduğu ve vezirlerle beyler askeri bir gece dinlendirip ertesi sabah savaşa sokmayı uygun gördükleri halde Yavuz, iki ordunun birbiriyle birkaç saat içinde dost oluvereceklerinden

korkuyor, askeri ayaklarının toziyle ve yorgun argın savaşa sürüyordu...

Bütün bu anlattığımız ve garip görünen şartların olgunlaşmasında İran toprağındaki Türklerin padişahı İsmail Safevi'nin şahsının büyük tesiri vardır. O, şeyhliği şahlığa tebdile muktedir olacak kadar kuvvetli bir şeyhin torunu olduğu gibi, zaten İranda hükümdarlığı ihraz etmiş meşhur Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan Bey soyunun da parlak çocuğudur. Alevi tarikatının şeyhi, mürşidi gibi dini hüviyette bir otoritesi de vardır. Hâsılı İranın hem cismani, hem ruhani hükümdarıdır. Gençtir, cesurdur, şairdir.

Fakat bütün bunlardan başka ortada bir tarih cilvesi vardır:

Yavuz Sultan Selim halis Türk ve bir Türk ilinin hükümdarı olduğu halde şiirlerinin en çoğunu ve en güzellerini İran dilinde yazmıştır.

Şah İsmail ise, bir İran memleketi hükümdarı bulunduğu halde hemen bütün şiirlerini türkçe yazmıştır ve bu türkçe şiirler İran Türklerinden başka Osmanlı Türkleri arasına da dağılarak kendisi için hem dinî, hem siyasi mahiyette muazzam bir propaganda vasıtası oluvermiştir.

«Merdümi dideme bilmem ne füsun etti felek, = Eşkimi kıldı füzun bağrımı hûn etti felek; = Şirler pençei kahrımda olurken lerzan = Beni bir gözleri âhuya zebun etti felek!» parçası kuvvetinde ve güzelliğinde türkçe şiir yazabilen hakikî şair Yavuz Sultan Selim'in en güzel şiirlerini ne için İran dilinde yazdığı başka yerlerde mütalâa edilmelidir.

Fakat Şah İsmail'in dört yüz yıla yakın bir zaman önce, İran iklimine hâkim iken «Hataî» takma adiyle nasıl temiz ve Türk ruhuna yakın bir türkçe ile şiir - veya nazım - yazmış olduğunu bilirsek hayretler içinde kalırız. Biz burada Şah İsmail'in bu selis halk diliyle yazılmış tasavvufi manzumelerinden birini, bir nefesini okuyucularımıza takdim ediyoruz :

«Kırklar meydanına vardım, = Gel beri, hey cân, dediler. = İzzetile selâm verdim, = Gir, işte meydan, dediler.», «Kırklar yerinde durdular, = Yerlerinden yer verdiler, = Meydana sofra kurdular: = Lokmaya sun cân, dediler.», «Gördüğünü gözün ile, = Beyan etme sözün ile, = Bir gececik bizim ile = Olsun mihmân, dediler.», «Kırkların kalbi doğrudur, = Mü'min gönlünün eridir, = Gelişin kandan beridir ? = Söyle behey cân, dediler.», «Düşme dünya kesretine, = Talip ol hak hazretine, = Âbı kevser şerbetine = Parmağınla ban, dediler.», «Çık semaa bile oyna, = Kalbin olsun bir ayna, = Âlemi varlığa sayma, = Bul mânada şan, dediler.», Şah «Hataî» nedir halin ? = Dua eyle kaldır elin, = Kesilsin gıybetinden dilin, = Her kula yeksan dediler!»

Acaba Türkiyede bu selâsette, bu tabiilikte, bu sağlam tasvirde ve derin fikirde bu «sehli mümteni» in naziresini söyliyebilecek kaç halk şairi vardır?

Babıâli'nin 1911 senesindeki yangını

SERVER İSKİT

BABIÂLİ YANGINLARI

Bir buçuk yüzyıl içinde tam yedi defa yanan devlet dairesi: Babıâli. Hükümetin idare merkez binası böyle ihmal içinde olursa diğerleri ne olmazdı? Bu bina hiçbir vakit şimdiki gibi güzelce bir hal alamamıştı. Yabancı bir gazete başmuharriri Babıâli'nin otuz yedi yıl evvelki gülünç halini anlatıyor.

Eski Türklerde hükümdarların, yahut büyük memurların devlet işlerini gördükleri yerlere "kapı" denirdi. "Babıâli", yani büyük, âli kapı tâbiri de bu kelimenin arapçaya çevrilmiş ve daha büyük kudret izafe edilmiş şeklidir.

Osmanlı İmparatorluğunun ilk zamanlarda devlet işleri "Divanı Hümayun", yani padişahın sarayında görülürdü. Sadrazamların oturdukları konaklara da "paşa kapısı" denirdi. 1650 tarihlerinden sonra devlet işleri "Sarayı Asafî", "Vezir kapısı" denilen paşa kapısında görülmiye başlandı. Onyedinci Yüzyıl başlarından itibaren ise sadrazamlar artık, şimdiki vilâyet konağının bulunduğu yerde ve aileleriyle beraber oturur olmuşlardı. Haremlerin orada oturmaları keyfiyeti Tanzimattan sonra kalktı.

"Babıâli" tâbiri Ondokuzuncu Yüzyıl başlarından itibaren umumileşmiye başlamıştır. Burası önce yalnız sadrazamların maiyetine mahsus iken sonraları başlıca dairelerde toplanarak bir devlet mahallesi halini almıştır. Cumhuriyetin ilânından sonra ise burası İstanbul valiliğine tahsis edildi..

Babıâli yangınlarına gelince, sayın Osman Nuri Ergin'in "Mecellei Umuru Belediye" adlı mühim eserinden öğrendiğimize göre ahşap olarak inşa edilen Babıâli'nin ilk yanışı 1739 da ve ikincisi de Hocapaşa yangınında ve 1756 dadır. Bu ikinci yangında "Babı Defterdarî" denilen maliye bakanlığı da yanmış ve yenisi yapılıncıya kadar Babıâli, Kadırgadaki Esma Sultan sarayına taşınmıştır.

Üçüncü defa yanışı 1808 de ve Alemdar Paşa vakasındadır. Bu yangından sonra da bir sene arsa halinde kaldıktan sonra temel atma merasimi Müneccimbaşı'nın bildirdiği mesut bir vakitte (!) yapılarak inşasına başlanmış ve fakat bu yapı da 1826 da gene bir Hocapaşa yangınında yanmış, bu sefer etraftan daha bâzı arsalar alınarak daha büyük şekilde inşa edilmiştir.

1838 de binanın altındaki ahırlardan çıkan bir yangınla Babıâli'nin beşinci defa olarak

ve kâmilen yandığını görmekteyiz. Bu sefer, gene etraftan bâzı arsalar alınarak daha büyük ve kâgir (o zamanın kâgirlerinde taban ve tavan tahta olur-du) olarak yapılan bina 1844 te açılmıştır.

1864 teki büyük Hocapaşa yangınından nasılsa paçasını kurtaran Babıâli, bu sefer de o-dacıların teseyyübünden 1878 de Şûrayı Devlet kısmının yanmasiyle kendini kurtarmış ve bu kısım tekrar yapılmıştır.

Babıâli'nin yedinci defa yanması 1910 dadır. Şûrayı devlet dairesi içindeki telgraf odasından çıkan ateş burasını tamamen ve sadaret ile dahiliye kalem ve dairelerini de kısmen yakmıştır. Resmimiz bu yangında çekilmiş bir fotoğrafidir.

Resmî dairelerin yanmaları ya ahşap mahalleler içinde yapılmak, yahut ve bilhassa ahşap olarak yapılmak gibi hatalara düşülmesi yüzünden o-lurdu. Şimdikiler ise beton yapıldığı halde çoğu anlaşılmaz sebeplerle vaki olmakta ve fakat ihmal başta gelmektedir.

Son zamanlarda restore edilip eskisine nazaran mükemmel bir hale sokulan Babıâli, bu onarmadan evvel bir şey değildi. 1913 te İstanbul'a gelen Paris'te münteşir "Matin" gazetesi başmuharriri Stephane Lausanne orasını şöyle tasvir eder: "Babıâli şansız bir manzara arzeder. Burası bir sıra basık, uzun binalardan mürekkep.. Sol taraftaki pavyon sadaret dairesidir ki bu kısım gene bir dereceye kadar muntazamcadır. Fakat yanmış olan orta kısım bir harabe yığınından i-barettir. Hariciye nezaretine tahsis edilmiş olan sağ pavyon bir barakaya benzer. Buraya girmek için harap bir çıkmaz sokaktan geçilir ve eğri büğrü bir parmaklıktan girilerek taşları bozuk ve aralarında otlar bitmiş bir kaldırım üzerinden yürünür. İçeri kısım dışarıdan biraz daha hallicedir. Koridorları oldukça kalabalık; birtakım o-dacılar ellerinde kahve fincanlariyle kesif sigara dumanları arasında gezip duruyorlar.."

Burası devletin başbakanlığı, hariciye, dahiliye bakanlıkları, devlet şûrası dairesi idi!...

ALİ NURİ

EŞSİZ CESARETLİ BİR PADİŞAH: YILDIRIM BAYEZİT

Yıldırım Bayezit hakikaten bir yıldırım gibi insandı. Eşsiz bir cesaret ve cüreti vardı. Niğbolu meydan muharebesinden evvel tek başına yaptığı bir hareket, ancak bir fedai askerin yapacağı işti. Atına atlayıp düşman içinden geçerek muhasara edilen kaleye gidebilmek tarihte acaba kaç babayiğitin yaptığı iştir?

Yıldırım Bayezit (Eski bir kitaptan)

★

Yıldırım Bayezit İstanbulu muhasara etmek istiyordu, hazırlıklara başlamıştı. Fakat Hıristiyan devletleri bundan kuşkulandılar. Bütün Avrupa devletleri birleşerek gene bir Haçlı Ordu tertibettiler ve Niğbolu'ya gelerek şehri muhasara eylediler.

Yıldırım Sultan Bayezit ordusiyle Niğbolu'ya altı saat kadar bir mesafeye geldi, bir taarruz keşfi yapmak için Evrenos Beyi bir miktar askerle saldırdı. Fakat Evrenos Bey Niğbolu etrafında gerçekten müthiş bir ordu görünce sezdirmeksizin dönüp keyfiyeti padişaha bildirdi.

Fakat, padişah Niğbolu'da Doğan Beyin halini merak ediyordu. Bunu anlamak lâzımdı. Öyle çok bir düşman içinden geçip kaleye yaklaşmak ve alacağı haberi getirmek kimsenin kârı olamıyacağına hükmedince bu tehlikeli işi bizzat görmeyi kararlaştırdı. Bu cüretini erkânı devletine söylese hiçbirinin rıza göstermiyeceği ve mutlaka menedileceği belli idi. Semavi yıldırımdan bile gözü yılmıyan Yıldırım, karanlık bir gecede sürat ve cürette kendisi gibi yıldırım ıtlakına şayan olan bir ata binip gece karanlığından bilistifade Niğbolu'ya doğru at saldırdı. Kimseye görünmeksizin ve görülse bile kimsenin şüphesini çekmeksizin Niğbolu kalesi karşısına kadar vardı. Koca arslan :

— Bire Doğan! Doğan !

Diye iki defa haykırdı. Kale içinde bulunan Doğan Bey padişahın sesini işitince şaşırıp kaldı. Fakat işittiği şey kulak çınlaması nev'inden değildi. Hemen kale duvarı üzerine seğirterek mukabele etti.

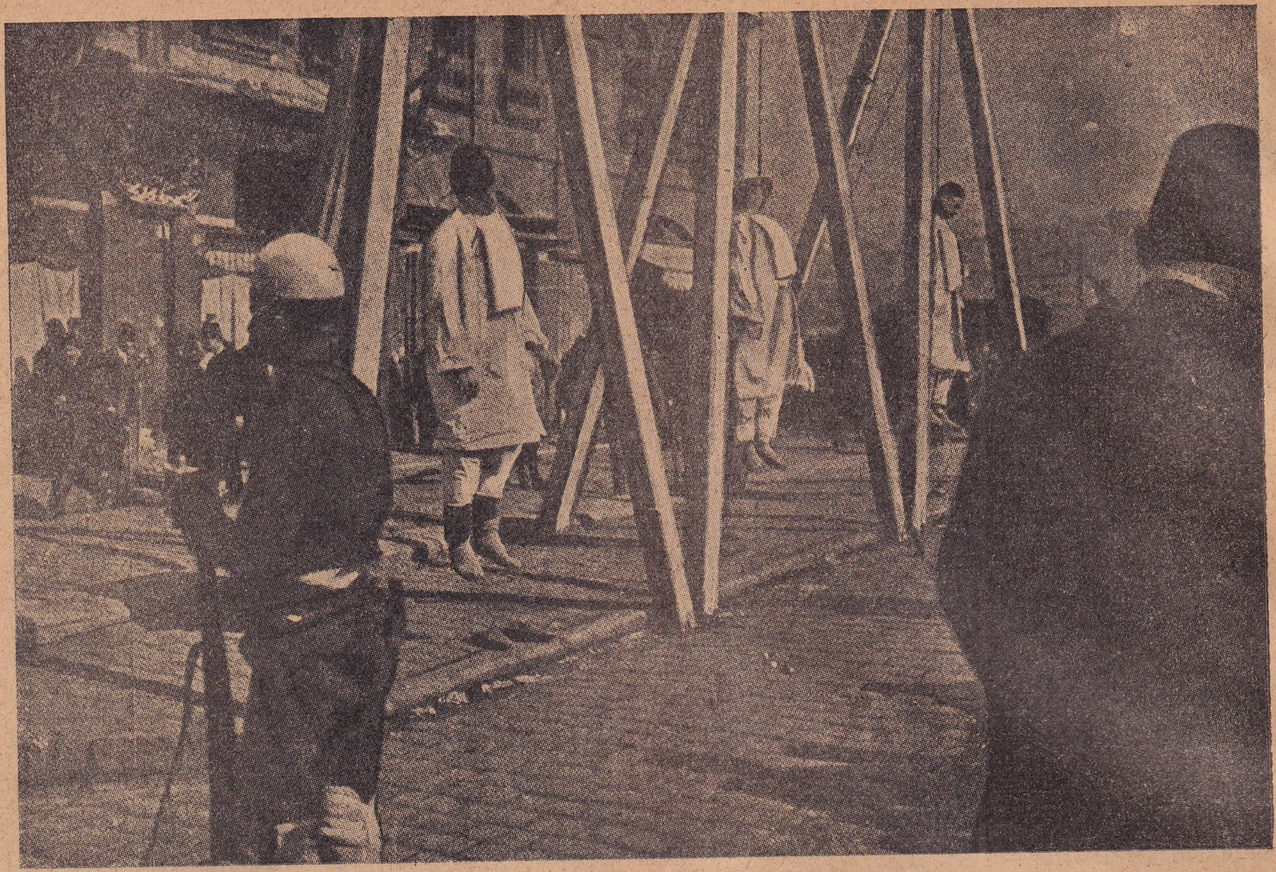
Doğan Bey kale bedeni üzerinde ve padişah da astar bedeni hizasında bulundukları halde konuşmıya başladılar. Yıldırım, bir iki haftadanberi düşman gerek Tuna nehrinden ve gerek karadan Niğbolu'yu muhasara ve tazyik etmekte ise de padişahın imdada yetişeceğini muhakkak bilen gaziler dayanmaktan yüz çevirmediklerini, kalenin muhkem olduğunu ve kâfi derecede zahireleri de bulunduğunu haber alınca gayet memnun olarak ordugâha döndü.

Düşman nöbetçileri, birinin Doğan Bey ile konuşmalarını işiterek bir süvarinin kale mahsurları ile muhabere eylediğini büyüklerine sövlemişlerdi. Yıldırım takibedildi, fakat ele geçer mi? Koca şehbaz, koca kahraman...

Netice malûm, sonra geldi bu büyük orduyu tarımar etti ve kırallarını bile esir eyledi.

Dine mugayir diye!

Üçüncü Selim zamanında kaptanpaşalık mevkiinin adı «Umuru Bahriye Nezareti» ne çevrilmişti. Dördüncü Mustafa zamanında bu ad dine mugayir görüldü ve kaldırıldı.

Örfi divanıharp karariyle Eminönünde asılan Otuzbir Mart Vakası failleri

SÜHA SIRRI ALPAY

OTUZBİR MART VAKASI VE HAREKET ORDUSU

Bu isyanın da Osmanlı tarihindeki isyanlara benziyen tarafları çoktur. Otuzbir Mart hâdisesi gene şahsi garezlerin, menfaat ve ihtirasların eseridir. Bunda da din âlet olarak kullanılmıştır. Bu isyan neticesinde belki de hürriyet mefhumu gene ortadan kalkabilir ve kötü niyetliler bu milleti büyük felâketlere sürükliyebilirdi. Fakat bu fena neticeleri de ordu önledi.

«Otuzbir Mart Hâdisesi» diye anılan vaka, Osmanlı tarihinde emsaline pek çok raslanan isyanlardan biridir. Bu da evvelkiler gibi tahrik neticesidir ve gûya mucibi sebebi, din icaplarının tamamen yerine getirilmesidir. Bunda da bâzı devlet ricalinin işten çekilmesi istenmektedir. Bu isyan için de gene bir kısım asker elde edilmiş ve yobaz softalar da iş başına geçmiştir.

Yalnız bu isyanda bir yeni şekil olarak geri zihniyetli partilerle gazeteleri de rol almış görüyoruz. Kaldı ki eski isyanların bâzılarında olduğu gibi kendi maksadı uğruna hareketi körükliyen saray da, bu faciada rol almıştır denebilir.

1908 Meşrutiyeti temmuz içinde ilân edilmişti, bu ilân ile hâdise arasındaki sekiz buçuk aylık zamanın ilk haftaları sevinç çılgınlıkları içinde geçmiş ve fakat sonra binbir maksatlı insanlar ortaya atılarak particilik ve matbuat âleminde çılgınlıklar başlamıştı. Münakaşalar,

Mahmut Şevket Paşa

hakaretler, her türlü taşkınlıklar alıp yürüyordu. Hürriyeti ilânda önayak olan İttihat ve Terakki Cemiyeti hâkim vaziyette idi. Bu hâkimiyetin verdiği bir serbazlıkla hareket ediyordu. İttihat ve Terakki'nin karşısına bir «Ahrar Fırkası» çıkmıştı, her iki fırka şiddetli münakaşalar yapıyordu. Mitingler, konferanslar pek müfrit bir hal almıştı. İttihatçılar, kendilerine muarız bulunan Kâmil Paşayı sadaretten düşürdüler ve yerine Hüseyin Hilmi Paşayı getirttiler. Şunu da söylemek lâzım gelir ki İttihat ve Terakki Cemiyetine girenler arasına yalnız menfaatlerini düşünen ve şahsi bir maksat güden soysuzlar da girmiş, karşı tarafın bâzı hücumlarına hak verdirecek hareketler yapıyorlardı. İttihat ve Terakki'de yüzde yüz Avrupai particilik zihniyetinden ziyade komitacılık metotları takibedildiği de görülüyordu. Bâzı siyasi katiller oldu ve meselâ «Serbesti» gazetesi muharriri Hasan Fehmi Beyin Köp-

rüde meçhul bir adam tarafından tabanca ile öldürülmesi İttihat ve Terakki'ye atfedildi. Bu cenazeye ahaliden otuz bin kişinin iştiraki halkın bu kabîl hareketlere kızdığına delildi. İttihat ve Terakki ileri zihniyeti temsil ediyordu. Fakat binbir maksat güden muarızları insafsızcı ve bu kabîl vakaları onun aleyhine kullanıyordu.

Diğer taraftan bir de «İttihadı Muhammedî Cemiyeti» kurulmuştu. Bu da İttihat ve Terakki'nin şiddetle muhalifi bulunuyordu. Bu cemiyetin kurucusu Derviş Vahdetî isminde bir serseri idi. Neşriyatında dini siyasete alet eden bu adam, çıkardığı «Volkan» adlı gazetesinin sürülmediğini görünce bu cemiyeti kurmuş, gazeteyi cemiyetinin organı olarak ilân etmişti. Vahdetî, İttihadı Muhammedî Cemiyeti adına Ayasofyada mevlût okutuyor, kurbanlar kestiriyor ve bu mevlûde binlerce kişi geliyordu. Sokaklarda yeşil bayraklar açarak gezen bu adam «Volkan» ile yaptığı neşriyatla korkunç hareketler ihdas ediyor, böylece İttihat ve Terakki aleyhine her tarafta gizli tertipler yapılıyordu.

İstanbul halkı 31 mart 1324 (1909) sabahı tüfek yaylım ateşleriyle dehşet içinde uyandılar. Bu sesler Ayasofya tarafından geliyordu. Acaba ne oluyordu? Meşrutiyetin ilânında rolü olan Rumeli Avcı Taburları İstanbulda idi, irticai bir hareket bunlarla her vakit önlenebilirdi. Fakat hükümet uyumuştu.

Dükkânlar kâmilen kapalıydı, meraklı halk Ayasofyaya doğru akıyor, bu arada tüfekleri omuzlarında askerler de görülüyordu.

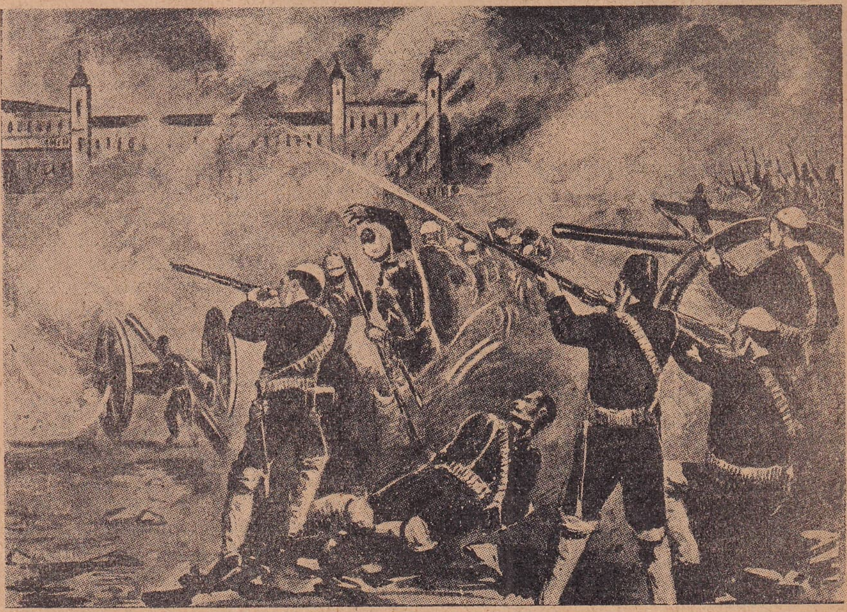
Ayasofyada bu yaylım ateşleri yapan kıta, Avcı Taburlarıydı. İttihatçıların muarızları, zemini gazetelerle, konferanslarla hazırlayıp halkı Cemiyetten soğutmakla kalmamış, kendilerine güvendiği bu askerleri de kandırarak elde etmişti. Hamdi Yaşar adlı bir çavuşun başkomutanlığı altında hareket eden Dördüncü Avcı Taburu, nöbetçi zabitlerini hapsederek gece yola çıkmışlar, Ayasofyada Meclisi Mebusan (yanan adliye sarayı) önüne gelmişlerdi. İçlerinden ayrılan bir kısım diğer kışlalarla donanmadaki askerleri ayartmıya dağılmıştı. Bu askerlere softalar da iştirak ediyordu. Beyazıtta Serasker kapısı (şimdiki Üniversite binası) ndaki asker de Ayasofyadaki askere iltihak etmek istiyor, kendilerine nasihat eyliyenleri öldürüyordu. Meclisi Mebusana gelmek üzere yolda bulunan Adliye Nazırı Nâzım Paşa ile bir mebus öldürülmüştü, bir mülâzım da Köprü üzerinde katledilmişti. Meclisi Mebusana giren askerler orada toplanan birkaç mebusu zorladılar. Ne istediklerini soran mebuslara verdikleri izahatı tan: Şeriatin tatbikini, sadrazamla harbiye nazırının, hassa, ikinci fırka, Taşkışla kumandanlarının azillerini, Meclisi Mebusan reisi Ahmet Rıza Beyin istifasını ve kendilerine bu hareketlerinden dolayı bir ceza tertibedilmemesini istedikleri anlaşılıyordu.

Nazırlar heyeti sabahleyin erkenden şaşkın bir halde Babıâlide toplanmışlardı. Orada bulunan meclis reisiyle kabine istifaya karar verdiler ve ettiler. Ahrar ve İttihadı Muhammedî Cemiyetlerinin ele başıları da şaşkın bir halde idi. İttihat ve Terakki'den memnun olmıyanlar yer yer tezahürlere iştirak etmekle beraber fırka reisleri ortada görünmüyordu. Talebei ulûmun, alaylı zabitlerin tahrikleri alıp yürüyordu. Âsi neferler şurada burada nutuklar veriyorlardı. Bunlara iltihak eden askerler çoğalıyor, bütün kışlalara sirayet ediyordu. Tersane önündeki harb gemileri efradiyle bahrive tevkifhanesindeki mahpuslar da harekete iştirak ediyordu.

Sadık askerlerin harbiye nezaretindeki askerleri zorlamaları, şeyhülislâmın gönderdiği ulemanın Ayasofyadaki askere nasihati, Meclisi Mebusandaki mebusların sözleri âsi askerlere fayda etmiyor, bilâkis şımartıyordu. Yıldızda müşavereler yapılıp bir kabine teşkil olunuyordu. Nihayet, Sultanahmetteki askere Abdülhamidin bir iradesi okunuyor: Bunda sadrazamlığa Tevfik ve harbiye nazırlığına da Etem Paşaların

Hareket Ordusundaki Rumeli gönüllüleri
(Bir Türk ressamın tablosundan)

Hareket Ordusu Taksim kışlasındakilerle çarpışırken
(Zamanının mecmualarında çıkmış bir resim)

Kumandanlar zaptedilen Taksim kışlası kapısında

Yaralılar Taksim'de atlı tramvaylara bindirilirken

İdama gidiş (Zamanının mecmualarından)

oldu. Selânikte bir miting yapıldı. Kumandan Mahmut Şevket Paşa zabitanı toplayıp bir nutuk söyledi. Komisyonlar teşekkül etti, gönüllü asker de kaydolundu. İstanbul üzerine yürümek için toplanan kıtalar «Hareket Ordusu» adiyle teşkilâtlandırı l d ı. Hürriyeti koruyacak olan bu ordu geldi, Yeşilköye dayandı. 6 nisanda İstanbul halkına ve erkânıharbiyei umumiye riyaseti (genelkurmay başkanlığı) ne; şeriate muhalif olarak bir askerî ihtilâl çıkaranlara cezalarını vermek üzere geldiklerini birer beyanname ile bildirdi. Bu esnada mebuslar da Yeşilköyde toplandı, müzakereleri orada yaptı ve bu hareketleri tasvibetti. Bir kısım halk da oraya gitmişlerdi.

11 nisanda Hareket Ordusu şehre girdi. Taşkışla ile Taksim kışlasında, Babıâli binasında ve askerî kulüpte, Tophanede, Selimiye ve Yıldız kışlalarında ve diğer yerlerde âsilerle çarpıştı ve onları teslim olmıya mecbur etti. Örfi idare ilân olundu.

Meclisi Mebusan daha yeşilköyde iken Abdülhamidin hal'ine fetva alarak karar vermişti. 14 nisanda fetva kendisine tebliğ edildi. Abdülhamit tebliğ heyetine, kendisinin bu işle alâkası olmadığını söylemişti. Çırağan sarayında oturtulmasını istedi, fakat kabul edilmedi, Sirkeciye getirilerek trene bindirildi; İstanbulda yeni cülûs şenlikleri yapılırken Alâtini köşkünde oturmak üzere Selâniğe gönderiliyordu..

Başta Derviş Vahdetî olmak üzere, isyanın bütün elebaşıları divanı harb karariyle asıldılar. Geniş ölçüde sürgünler de yapıldı.

Birçok taraflariyle Osmanlı tarihindeki isyanlara benziyen ve sırf şahsi garezlerin, şahsi menfaat ve ihtirasların bir eseri olan bu hâdise neticesinde kötü niyetliler bu milleti büyük felâketlere sürükliyebilirdi. Fakat ordunun sayesinde buna meydan verilmedi.

tâyin edildiği bildiriliyor, din ve diyanete âzami dikkat edileceği hakkında da teminat verilerek selâmı padişahi tebliğ olunuyordu. Asker gece yarısı dağılıyor, fakat harbiye nezaretine giden büyük kısım sabaha kadar tüfek ateşiyle ahaliyi heyecana veriyordu. Bu ateş ertesi sabah da devam etti. Âsiler kışlalarda ve evlerinde buldukları mektepli zabitleri parçaladılar. «Tanin» ve «Şûrayı Ümmet» gazetelerinin idarehanelerini yağma ve tahribettiler. Artık İstanbul bunların korkusu altında susmuştu. Mahalle aralarına girip kadınları tehdit ediyor, hattâ bâzı yerlerde saçlarını kesiyordu. Matbaalara gelip istediklerini yazdırıyor ve padişaha ait medih yazıları koyduruyordu.

Bu hal böyle devam edemezdi. Rumelideki askerlerce bir aksülâmeli

Tarihten fıkralar

Nasıl olsa siz susturacak değil misiniz?

Dördüncü Murat tebdili kıyafetle içki içilen yerleri sık sık dolaşır, rastladığı sarhoşları cezalandırırdı. Bir akşam Fener civarında kiremit mahallesinde bir gizli demhaneye yolu düştü. Orada güler yüzlü bir zat kendisine - tanıdığı yok ya - sordu:

— Efendi, seni gözüm biraz ısırır gibi oluyor. Filân kahveye gelir misin?

Padişah cevap verdi:

— Hayır!

— O halde baklacı oğlunda görüşmüş olacağız?

— Hayır! Oraya da gitmem. Yalnız haftada bir gün tebdili kıyafetle çıkarım.

Bu cevap üzerine güler yüzlü sarhoşta bet beniz kül kesildi. Sultan Murat gülümsiyerek sordu:

— Niçin sustunuz ya?

Tamamiyle ayılmış olan adam ellerini kavuşturup cevap verdi:

— Nasıl olsa, siz susturacak değil misiniz? Kendiliğimden susayım dedim...

Ben de padişahım!

Deli adiyle tarihe geçen Sultan İbrahim Edirnede bulunduğu sırada yakalanan birkaç hırsızı hemen cellâda teslim ettirdi. Bunlardan biri ileri atıldı ve:

— Ben yeniçeriyim!

Dedi. Yeniçeri olmak o zamanlarda insana birçok imtiyazlar verirdi. Onlardan biri de bayağı kimseler gibi idam edilmelerinin caiz olmaması idi.

Padişah kızdı:

— Ben de padişahım!

Diye bağırdı. Sonra onun ellerini, ayaklarını kırdırıp çarşı içine attırdı.

Bu kapıyı ör, duvarı del

Onyedinci Asır başında yaşamış ulemadan ve Birinci Abdülhamidin şeyhülislâmlarından «Çelebi Müfti» adiyle meşhur Hocazade Mehmet Efendi, bulaşıcı hastalıklardan çok korkan bir adamdı. Meclisinde «hastalık ve ölümden» bahsedilmez, kendisi de hasta ziyaretine ve cenazeye asla gitmezdi.

Bir gün, haremde, cariyelerden biri hastalanıp öldü. Efendi hazretleri hiç tereddüt etmeden konağına bir duvarcı ustası çağırdı. Ölünün bulunduğu odanın kapısını ördürdükten sonra ustaya:

— Şimdi git, bahçe tarafından duvarı del, naşı çıkarıp götürsünler. Bu oda battal olsun! dedi..

Gariptir; bütün dikkatine rağmen Hocazade Mehmet Efendi tâun (veba) dan öldü.

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

EMİN KARABEY

İSTANBULDA SEMAİ KAHVELERİ

Her ramazanın birinci gecesinden sonuncu gecesine kadar işletilen çalgılı halk kahvelerine «semai kahvesi» denirdi. Semai kahvesi denmesine sebep de bu kahvelerde müzik refakatinde okunan koşma, destan, mani, yıldız gibi nevilerin en mühimmi semai olması idi. İçinden gelip de her okumak istiyen mutlaka evvelâ bir semai okurdu. Çünkü semai, okuyuş tarzı ile şiir kabiliyetinin mehenk taşı idi.

Semai kahvelerinin yerleri âdeta bir anane imiş gibi hiç değişmezdi: Şehzadebaşında Çukurçeşme semai kahvesi en meşhuru ve en zenginiydi. İkincilik Beşiktaş semai kahvesinde, üçüncülük de Çeşmemeydanı semai kahvesinde idi. Firuzağada, Eyüpte, Kasımpaşada, Üsküdarda da var idiyse de bunlar umumun bildiği, gittiği yerler değildi. Bunlara civar halk giderdi. Uzak semtlerden bu kahvelere ancak davet üzerine gidilirdi. Senenin on bir ayında mütevazı bir halk, bir mahalle kahvesi olan bu yerler ramazanda birden ehemmiyet kesbeder, süslenir, püslenir, silinir, süpürülürdü. Uçurtma kâğıdından yapılmış renk renk karpuzlar, zincirler, fiyongolar kahvenin bütün tavanını, camlarını, çerçevelerini kaplardı. Bir köşede üstüne dört ayak merdivenle çıkılır, çok yüksek, bir buçuk metre kare bir kerevet kurulur, çalgıcılar oraya oturtulurdu. Çalgı, refakatinde bir darbuka ve bir çifte nâra bulunan ya bir zurna veya bir klarnetten ibaretti. Şehzadebaşındaki semai kahvesine ya zurnacı Arap Mehmet, yahut klarnetçi Yakobi getirilirdi. İkisi de zamanının en yüksek san'atkârı olan bu adamlar o kadar güzel ve pürüzsüz çalarlardı ki hâlâ tadı biz eskilerin kulaklarındadır. Hele Arap Mehmedin yerinde irticalen bulduğu ve dâhiyane denecek bir munislikle istif ettiği nağmelere bayılmıyan yok gibi idi. Bu kahvelerde, bâzı geceler çok tehacüm olacağı mülâhazasiyle, masa, arkalıklı iskemle kullanılmazdı. Duvarlar boyunca peykeler ile ortaya gayrimuntazam serpilmiş koltuk iskemlelerinden başka bir şey bulundurulmazdı. Kahve, çay gibi şeyler ancak pek hatırlı kimselere en yakındaki kahveden getirtilir, umuma bir tepsi içinde sakızlı lokum dolaştırılırdı.

Her akşam açılış töreni İzmir marşı, Osmanpaşa marşı ve saire gibi suya sabuna dokunmıyan bir marş ile yapılırdı. Marşı müteakip müşterilerden biri çalgıcılara bir semai çalmalarını söyler ve saz payı bitince:

Efendim hû...

diye semaisine başlardı. Üçer satırlık iki haneden mürekkep olan semainin üçüncü ve altıncı mısralarının sonunda birer semai saz payı çalınır, ikinci saz payının biteceğine yakın, okuyan divan mı, destan mı ne istiyorsa onu işaret eder ve onu da saz refakatiyle söyledikten sonra maniye geçer, mani ile bitirirdi.

Semai kahvesinde semai söylemek demek karşısına bir rakip istemek, ona meydan okumak demekti. Umumiyetle ezberdekiler karşılıklı yakıştırılarak okunur, sesinin güzelliği, okuyuş tarzının mahareti gösterilirdi. İrticalen karşılıklı söylemek yalnız manide mümkün olurdu. Kafiyesinin güçlüğüne rağmen nedense bunda muvaffak olan çoktu:

Adam aman yanazdır, ya nazdır
Gülün bülbüle ettiği ya cilvedir, ya nazdır
Yana yana kül oldum, gene der ki "yan, azdır"

Fakat maniciler içinde en muvaffak olan Langalı balıkçı Onnik idi. Bu adam hem yanındakilerle konuşur, hem irticalen mani söylerdi. Ama ne maniler! İnsanı hayrete düşürecek derecede sanatlı ve kıvrak mânalı maniler! Okuması yazması olmıyan ve o zaman altmış yaşında olan bu halk şairinin çok güzel semaileri, divanları, koşmaları da vardı. İçlerinde kusursuz denecek kadar aruz vezninde söylediklerine şaşmamak kabil değildir.

Bu adamla boy ölçüşmek için her taraftan gelen olurdu. Fakat Onnik'i katiyen bir bastıran çıkmadı.

O zamanın meşhurlarından biri de Beşiktaşlı Zil İzzet idi. Sesinin güzel, ince ve kuvvetli oluşundan «zil» lâkabını kazanan bu adam usul de bildiği için okudukların gayet hoş bir eda ile okurdu. Bunun da sesini dinlemek için Topkapılardan, Sarıyerlerden, Bakırköylerinden gelenler olurdu. Mamafih oldukça güzel okuyanlar pek de az değildi. Yalnız semai kahvelerine ekseriyetle kabadayılık iddiasında olanlar geldiği için okuyuş tarzları pek külhani idi. Meselâ sesli harflerden sonra ekseriya aynı sessizli bir «he» ilâve ederek okurlardı.

Göhönül ihister yahar elinden ihiçmeyi

gibi. Her nev'in kendine mahsus aranağmesi ve saz payı vardı. Her yerde de elifi elifine aynen çalınırdı. Semaide her üç mısradan sonra, mani ve divanda her iki mısradan sonra, koşma ve destanda her dört mısradan sonra saz payı çalınırdı. Bu nevilerden destan daima uzun olurdu. Çünkü sonu daima vurulup ölmekle biten bir kabadayılık vakasını hikâye ettiği için kısa olmasına imkân yoktu. Semai ve divan daima kısa olur, koşma epeyce uzatılabilirdi. Mani ise saatlerce sürecek kadar uzatılabilirdi. Zaten, yukarda da söylediğim gibi, mani âdeta bir müsabaka vasıtasıydı. Müsabakalar ya eski hınçların tazelenmesi, yahut kendine güvenenlerin birbirine meydan okuması üzerine olurdu. Her iki tarafın yanında koltuğu saldırmalı, beli usturpalı, cebi usturalı otuz kırk kişi bulunurdu. Beraberce kalmak kabul edilmediği için mutlaka bir tarafın galip gelmesi şarttı. Bu yüzden oldukça mühim kavgalar olur, ölenler, ağır yaralananlar bulunurdu. Kavgasız ve sükûnetle geçen bir gecede misafirler giderken mutlaka bir Cezayir marşı çalınırdı. Herkes çekilip gittikten sonra geriye kalan semt delikanlıları çalgıcılara bir çiftetelli ısmarlarlar, en iyi oynıyan delikanlıyı iskemlesinden kaldırıp ortaya savururlardı. Önden kapaklı siyah çuha pantalonlu, omuzdan düğmeli pembe ipek gömlekli, üstüne gümüş saat köstegi dökülen Trablus kuşaklı, koyu siyah fesli, atlet vücutlu delikanlı da hiç nazlanmadan nefis çiftetellisini oynardı. Şimdi ne o çiftetelliyi oynıyanlar, ne de o nefis çiftetelliyi çalanlar kaldı. Çırpıcıda Veliefendide, Kâğıthanede, Beykozda geniş çayırlıkların üstünden, kalın gövdeli uzun ağaçların aralarından dolana dolana kulağınıza gelen o baygın zurna sesi de kalmadı. Çiftetelliden sonra Helvacıoğlunun, Arap havası gibi birkaç hava daha çalınıp oynanır, ertesi günün orucunun sahurluğu ihvanca, güle oynıya, kapışa kapışa yenir içilir, evli evine, köylü köyüne dağılır giderdi.

(Musiki Mecmuası'ndan)

Ya bir kadeh daha içselerdi?

Bir gün Bekri Mustafa ile tebdil gezen Dördüncü Murat ve veziri aynı kayıkta Üsküdara geçiyorlardı. Havanın güzelliği, denizin safası Bekriyi keyiflendirdi. Daima beraberinde taşıdığı şişeyi çıkarıp bir maşraba dolusu içti. Sonra bir maşraba da yanındakilere ikram etmek istedi. Onlar reddedecek olmuşlarsa da Bekrinin ısrarına dayanamıyarak içtiler. Bir ikinci, sonra da bir üçüncü maşraba gelince vezir kendini tutamıyarak:

— Karşındaki kimdir biliyor musun? dedi.

Bekri Mustafa sükûnetle cevap verdi:

— Kim olacak, benim gibi Allahın bir kulu.

Vezirin sesinin perdesi yükseldi:

— Karşındaki Allahın şevketmeap kulu, Sultan Murat Hazretleridir. Ben de veziriyim.

Bu sözler Bekri Mustafayı hiç telâşa düşürmedi. Bir kahkaha attıktan sonra aynı sükûnetle:

— Olur şey değil yahu, dedi, herifler iki maşraba içince biri padişah, öteki vezir oldu. Üçüncü maşrabayı dikselerdi biri Allahlığını, öteki peygamberliğini iddia edecek!

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

Harb suçlusu Alman büyükleri milletlerarası mahkeme huzurunda

LOUİS DÉROCHE

TARİHİN EN BÜYÜK MUHAKEMESİ: NUREMBERG

Bütün dünyayı ayağa kaldıran İkinci Cihan Harbinin müsebbipleri sayılan nasyonal sosyalist büyüklerinin muhakemesi nasıl cereyan etti, hükümler nasıl tebliğ olundu ve nasıl idam edildiler? Bu, büyük tarih safhası şu yazıda pek güzel anlatılmıştır.

20 kasım 1945 - 31 ağustos 1946.

Nuremberg dâvası şunlar demektir: 400 celse... 15.000 sayfayı geçen zabıtlar... 200 şahit... Her neviden 300.000 vesika!...

Bu büyük muhakemede, İkinci Dünya Savaşı boyunca birbirine karışmış zulüm ve fecaatler faillerinin gözleri önünde teker teker mütalâa edilip değerlendirilmek için esirlerin ve ölülerin ceplerinden toplanmış fotoğraflar dahi projeksiyonla gösterilmiştir.

20 kasımda başlıyan muhakemenin safahatına kısaca bir göz atalım:

O gün sabahleyin saat onda, bir sene mütemadiyen gelip gidecek olan ilgililer, muazzam mahkeme salonunda toplanmış bulunuyorlardı: Büyük bir kalabalık ortasında 8 yargıç ve karşılarında 21 sanık...

Okunmasiyle üç dile çevrilip kulaklara varması bir olan ithamnameye önce Hermann Wilhelm Gœring cevap vererek, ileri sürüldüğü şekilde suçlu olmadığını söylüyor ve arkadaşları da aynı tarzda hareket ediyorlar.

Ertesi gün Birleşik Devletlerin Nuremberg başsavcısı Robert H. Jackson celseyi açarak mevcut 21 mücrimin ve mevcudolmıyan Bormann'ın durumlarını, mahkemenin dayandığı noktaları belirtiyor.

Bu nutku, on beş gün sonra Büyük Britanya Birleşik Kırallıkları - nın delegasyon başkanı Sir Hartley Shawcross'unki takibediyor. Batı demokrasilerinin bu iki temsilcisi de bilhassa Nazi Partisinin tekâmülünden, Üçüncü Reich'ın tecavüz hazırlıklarından ve taaruzundan uzun uzadıya bahsediyor.

17 ocak günü Fransız delegesi M. François Menthon ilk defa olarak müdellel ve kesin konuşarak cinayetleri bir bir sayıyor. Üç hafta sonra Rus sözcüsü Roman Rudenko da doğuda yapılan mezalim ve vahşeti anlatıyor.

Kendilerini müdafaa etmeleri için Almanlara söz veriliyor ve hepsi sırayla konuşuyorlar. Fakat tasarlanan cezayı, savunmalar hiç de hafifletemiyor...

1946 yılının 30 temmuz günü öğleden sonra milletlerarası askeri mahkemede, bir ay sürecek olan, nasyonal sosyalistlerin «dâva içinde dâva» sına bakılmıya başlanıyor. Yeniden şahitler dinleniyor. Onlar da aynı şekilde itham edilip müdafaaları alınıyor: Gestapolar, S.D. ler, S. S. ler, komutanlar, liderler, S. A. lar, ölüm kampları ve Dachau'da canlı insanlar üzerinde yapılan tecrübeler, alçak tazyikli odalar, nazilerin bakteriyolojik harb plânları birer birer tekrar gözden geçiriliyor.

31 ağustostaki son celse, sanıkların nihai müdafaalarını müteakip mahkemenin vereceği karar içindi. Avrupanın eski efendilerinin «hayat ideali», «vazifeye sadakat», «millete ve vatana vakfedilmiş hayat» anlayışları, tekrar dinleniyor. Arada tek falsolu sözü Franck'ın dedikleri teşkil ediyor: «Bin yıl, Alman milletinin utancını silemiyecektir».

Karar: 30 eylûl 1946, pazartesi.

10 aydanberi toplanmakta olan dünyanın en mühim mahkemenin başkanı ve yedi yargıç, dünyanın ertesi gün öğrenebileceği kararlarını vermek üzere, toplanmışlardır. Başkan Lawrence 24 şubat 1920 de Nazi Partisinin Münich'de yaptığı ilk toplantıdan başlıyarak 1945 te Müttefiklerin galibiyetine

Mücrimlerin yattığı hapishane hücrelerinin kapılarında muhafız nöbetçiler

kadar Almanyanın faaliyetini hulâsa ediyor. Bütün esbabı mucibeler, harb mücrimleri, La Haye ve Cenevre konvansiyonlarını ihlâl şekilleri, beşeriyete karşı cürüm suçluları bir bir ayrılıp nasyonal sosyalistlerin muhasebeleri ikmal ediliyor: Bir suçun üzerinde muhtelif fail, bir failin üzerinde çeşitli suç... Uzun uzun okunan suç tarifleri, bu defa dört dile çevrilerek dinleme başlıklarına uzanıyor. Üç kişi beraet ediyor: Schaht, Von Papen ve Fritzsche. Mevcudolmıyan Martin Bormann'ın da cürümleri sayıldığı zaman saat 14 e 10 dakika vardı.

1 ekim salı günü mahkeme heyeti muazzam salona son defa girerken saat 14,55 i gösteriyordu. 20 kasım 1945 tenberi ilk defa sanıkların yerleri boştur. Salona birinci olarak Gœring girip sekiz yargıca doğru ilerliyor... Yanında dört muhafız var.

— Sanık Hermann Wilhelm Gœring! İtham delilleri mucibince suçlu görüldünüz, mahkeme sizi asılmak suretiyle ölüme mahkûm etti.

Alman mareşali dinleme başlığını çıkarıyor, yarım dönüş yapıyor ve çekiliyor.

Hemen arkasından Hess geliyor, hareketleri gene anormal...

— . . . Sizi müebbet hapse mahkûm etti.

Diye biten kararı kulaklariyle dinlemeyi tercih etmiş olacak ki, dinleme başlıklarını bir işaretle reddediyor. Sakin ve kayıtsız, müstehzi halini hâlâ değiştirmemiştir.

Ribbentrop'un kolları kavuşuk, Keitel gene esas vaziyetinde, Kaltenbrunner iki defa reverans yapıyor, Rosenberg şaşkın ve düşkün bir halde, Franck havaya gözlerini dikmiş ve Frick sersemleşmiş durumda... Hepsi ölüme mahkûm ediliyor.

Streicher de aynı şekilde cezalandırıldığını öğrenince şaşkına dönüyor, yerine giderken düşecek gibi oluyor. Sonra Funk ve Raeder müebbet hapse, Doenitz 10, Schirach 20 seneye mahkûm ediliyorlar. Sauckel «asılmak suretiyle» tâbirini duyunca sert bir nazarla yargıçları süzüyor. Speer 20, Von Neurath 15 seneye ve Martin Bormann ölüme mahkûmdurlar... Enternasyonal Birinci Askerî Mahkeme misyonunu ikmal etmiştir: 1 ekim 1946, saat 15,40 dır.

★ ★ ★

Güneşli bir gün, fakat hava oldukça soğuk. Mahkûmlar hapishanede çeşitli ruh haletlerini yaşıyorlar: Yazan, okuyan, gezinen, tütün içen, uyuyamadan yatanlar... Rudolf Hess artık sadece 13 numaradır; Büyük Reich Almanyasını tahayyül eder gibi düşünmektedir. Keitel ve Jodl «askerce bir ölüm» ile cezalandırılmalarını, bir idam müfrezesi karşısına çıkarılmalarını talebediyorlar. Raeder müebbet hapis yerine kurşuna dizilmek istediğini bildiriyor. Gœring, Franck ve Streicher'in avukatları da müekkillerinin rıza ve haberleri olmadan, diğerlerinin yaptığı gibi, bir infaz tarzı talebinde bulunuyorlar.

Gœring, hapishane hücresinde yemeğini yerken

10 ekimde Berlin bu taleplere menfi cevabını bildiriyor: 18 mahkûma da hiçbir şekilde faklı muamele edilmeyip, cezalar kararlaştırıldığı şekilde yerine getirilecektir..

15 ekimi 16 ya bağlıyan gecenin tam yarısında hapishane müdürü Burton C. Andrus, infaz için gelmiş Müttefik temsilcilerinin sekizine de Gœring'in öldüğünü bildirdi: Ağzında siyanür tüpünden kalan cam parçalarını buluyorlar... Yanında, kurşun kalemle yazılmış üç mektup görülüyor; fakat içinde yazılanlar açıklanmıyor...

16 ekim sabahı saat üçe doğru harb mücrimlerinin idamı nihayet bulmuştu. 11 ceset tabutlara yerleştirildikten sonra sahte bir manevra ile meraklı kalabalıktan kaçırılarak yakıldı!

Buchenwald temerküz kampının fırınlama salonunda bronz bir levhaya hâkkedilmiş olan şu kıta, Nazilerin canilik derecesini göstermesi bakımından dikkate şayandır :

«Pis çıyanlar etimi yiyerek beslenmesin;

Vücudumu alevler yalasın istiyorum.

Ben ki hep harareti ve aydınlığı sevdim,

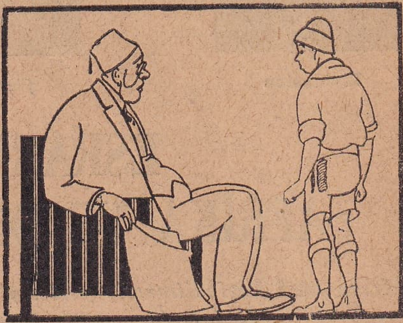
Beni lûtfen yakınız, cesedim gömülmesin.»

Mahkûmların cellâdı bir Amerikan çavuşu (Elinde idam için hazırladığı ip görülmektedir)

Tarih tekerrürden ibarettir

Buraya aldığımız karikatürler zamanımıza uyuyor mu dersiniz ?

— Oğlum yakında mektebin açılacak, gene sokak sokak gezmiye başlıyacaksın. Bari tatilde derslerine çalış!

(Not: Bu karikatür 1923 tarihli "Kelebek" gazetesinden alınmıştır. Çocuk o zamanki izci elbisesiyledir).

Meclisi Hâs

(Not: Mahmut Şevket Paşa sadrazam iken üstat Cem tarafından yapılan bu karikatür, paşanın Vükelâ Meclisinde yegâne söz sahibi olduğunu anlatmak için her nazır Mahmut Şevket Paşa olarak yapılmıştır)

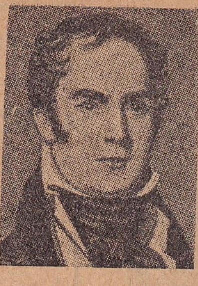

— Ne kadar da çok süprüntü varmış, bir türlü bitmedi..

(Not: Birinci Dünya Savaşı yıllarında çıkan "Diken" mecmuasından alınan bu resim, o zamanki ekmekleri pek güzel anlatmaktadır)

Livingston

Clapperton

M. Park

ESRARLI KITA:
AFRİKA VE ONUN KÂŞİFLERİ

Afrika hâlâ keşfedilmemiş yerleriyle bakir denebilecek bir kıtadır. Vahşi insan ve hayvanlariyle, müthiş hastalıklariyle, cehennem gibi çölleri, yol vermiyen bataklık ve ormanlarına rağmen her zerresinden servet taşan bu kıta dünya ölçüsünde harb noktasından da önem taşımaktadır.

İnsanlar Afrika'nın sahillerini pek eski zamanlardanberi bilirlerdi. Fakat bu kıtanın içerlerinde neler olduğunu, yaşıyan insanlar bulunup bulunmadığını bir türlü öğrenememişlerdi. Afrikanın sahillerine gemilerle kolayca gidebiliyorlardı, fakat o zamanlar iç taraflarda ilerlemek için insanların ayaklarından başka bir vasıtaları yoktu. Bugün Afrikanın içi demiryollariyle örülmüş, seyahat kolaylaşmıştır. Buna rağmen hâlâ Afrikanın vahşi hayvanlar, zehirli yılanlarla meskûn büyük ormanları, seyyahların hayatını tehlikeye koyan korkunç yerlerdir. Bu sebepledir ki ormanlardan geçmek mecburiyetinde kalan seyyahlar, çölde güneş altında seyahat edenlerden daha ziyade zahmet çekerler.

Afrika kıtası binlerle yıl insanlara meçhul kalmıştı. Ancak Milâttan yüzlerce yıl evvel bâzı insanlar küçük gemilerle Afrika sahillerinin bir kısmını dolaşabilmişlerdi. Çok eski zamanlarda yaşıyan Yunan müverrihi Hérodote, altı yüzyıl evvel Afrika sahillerinden Ümitburnuna kadar gidildiğinden bahseder. Ancak bu rivayetin ne dereceye kadar doğru olduğunu bilemeyiz. Fakat, bunu doğru olarak kabul etsek bile, insanlar uzun zamanlar sahilden içerilere gitmiye cesaret edememişlerdir. Eğer haritaya bakacak olursanız Afrikada Nil nehrinin Akdenize döküldüğünü görürsünüz. Bu nehrin yanındaki topraklarda eski dünyanın ilk insanları yaşamıştır. Bu insanlar, Romalılardan, Yunanlılardan çok evvel Nil kenarlarında bir medeniyet kurmuşlardı. Bunlar Yahudileri esir ederek yüksek bir medeniyet yapan Mısırlılardır. Mısırlılar buralarda o zamana kadar hiçbir kavmin yapamadığı büyük mâbetler, heykeller, âbideler vücuda getirdiler. Bunlar tuğlalar, deriler üzerine yazı yazar, diğer vahşi insanlardan bu medeniyetleriyle ayrılırlardı. Yavaş yavaş etrafında yaşadıkları bu nehrin daha ötelerine seyahate başladılar. Mısırlıların medeniyeti yıkıldıktan sonra onların yerini Fenikeliler aldılar. Fenikeliler çok cesur gemici bir kavimdi. Denizlerde seyahatten hiç korkmazlardı. İngiltere ahalisi vahşet halinde iken onlar oraya bile gitmiye muvaffak olmuşlardı. Fakat Fenikeliler de Afrikanın içerlerine girmiye cesaret edemediler. Fenikelilerden sonra Yunaniler Mısırı istilâ ettiler, Yunanileri Romalılar takibetti.

Bütün bunlara rağmen Afrika hâlâ bütün dünyaca meçhul idi. Hattâ sonraları Afrika sahillerine çıkan seyyahların her biri de Afrika içerlerine gitmiye cesaret edemedi. Bu korkunun sebebi, bu büyük çölün asıl Afrikanın neresinde bulunduğunun bilinmemesi idi. Herkes bu çölde gerek kendilerinin, gerek hayvanlarının susuzluktan öleceğinden korkuyordu.

Afrikaya girmek için daha güneye doğru inen seyyahların gene önlerine nihayetsiz çöllerden, dağlardan, vahşi hayvanlarla dolu ormanlardan başka bir şey çıkmıyordu. Hérodote'un, Afrikaya gittiğini rivayet ettiği adamdan 2.000 yıl sonra, hakikaten bir adam Afrikaya gitti. Bu, Vasco de Gama idi. Bu 2.000 yıl zarfında birçokları Afrikayı keşfe çalıştılar. Bir kere Araplar büyük ordularla, birçok insanlarla buralara çıktılar. İngilizler Afrikaya geçerek Kuzey Afrikayı ve Büyük Sahrayı ele geçirdiler. Fakat daha ilerisini bilen yoktu.

* Afrikada ilk defa seyahat eden Avrupalı James Bruce isminde bir adamdır. James Bruce Habeşistanı gezmiştir.

O zamanlar Habeşistanda hüküm süren kıralın Hazreti Süleyman neslinden geldiğini rivayet ederlerdi. Fakat o zaman Habeşliler pek vahşi insanlardı. Bruce, çok akıllı bir adam olmasaydı muhakkak onu da öldürürlerdi. Bruce, teveccüh kazanmak için evvelâ kıralın sarayındaki hastaları tedavi etti, bu suretle kıralla ve kıraliçe ile dost oldu. O, elindeki silâh ile yerlilerin de hayretini mucibolmuştu. O zamana kadar silâh görmedikleri için Bruce'ün silâhla hayvan avlaması kendisini onlara bir sihirbaz gibi gösteriyordu.

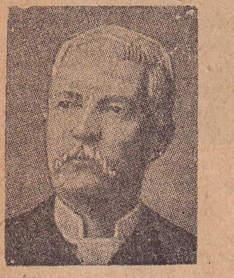
Bilhassa Bruce'ün en azılı atları bile idare etmesi, onun fevkalâde kuvvetine hepsini hayran etmişti. Bruce, yerlileri memnun etmek için birçok garip şeyler yapıyor, onların teveccühünü kazanıyordu. Nihayet kıral memleketin idaresini James Bruce'e bırakmak istedi.

Fakat Bruce'ün yegâne arzusu keşiflerine devam etmekti. Bir gün Nil zannettiği bir nehrin membaını bulmak için büyük bir tehlikeye atıldı. Bu nehrin membaını keşfetti. Fakat nehrin Nil olmadığını anladı. Bu, Nile dökülen Mavinil isminde başka bir nehirdi. Geri dönmek isteyince yoluna büyük manialar çıktı. Geldiği yolu kaybetti. Önüne vahşiler çıktılar ve zavallıyı öldürmek istediler. Nihayet salimen sahile vardı ve buradan İngiltereye geçti. Burada maceralarına ve seyahatlerine dair büyük bir kitap neşretti.

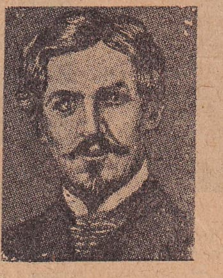
Bruce'ün maceralarına kimse inanmadı. Onun anlattıklarını mahallinde tetkik için kırk yıl sonra diğer bir adam Habeşistana gitti ve yazılanların tamamen doğru olduğunu gördü. Fakat hakikat anlaşıldığı vakit Bruce çoktan ölmüş bulunuyordu.

* Bruce'ten sonra bu sahada ehemmiyetli bir keşifte bulunan Mungo Park'tır. Kendisi İskoçyalı bir doktordur, fakat denizlerde seyahat, ona kâşif olmak emelini vermişti. Afrikaya yaptığı ilk seyahatte birçok müşküllerle çarpışmıya mecbur oldu. Vahşilerin eline düştü. Vahşiler onu hapsettiler. Mungo Park bir fırsat bularak mahpesinden kaçtı, vahşi ormanlarda düşüp hastalandı. Artık ölümünü beklerken iyi kalpli bir yerli onu aldı, sahile götürdü.

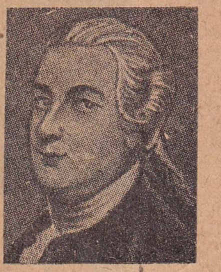
Birkaç yıl sonra maiyetinde kırk kişi ile tekrar keşfe çıktı. Bu defa Nijer nehrine gitti. Buraya varıncıya kadar yanında ancak on bir kişi kalmıştı. Diğerleri sıtmadan veya

Stanley

Grant

Bruce

başka hastalıktan ölmüşlerdi. Nijer sahiline varınca, yanındaki adamlar arasında bulunan bir gemicinin yardımiyle büyükçe bir kayık yaptı ve bununla yola çıktı. Yolda yazdığı mektupları ve seyahatnamesini maiyetindeki adamlardan biriyle memleketine gönderdi. Bu mektuplar İngiltereye vardı. Bundan sonra Mungo'dan hiçbir haber alınamadı. Sonra öğrenildi ki, kayıkları nehirde bir kayaya çarparak parçalanmış. Mungo, adamlariyle birlikte bu kazadan kurtulmak için çabalarken vahşiler üzerlerine hücum etmişler. Mungo ile iki arkadaşı nehire atılarak boğulmuşlar, diğerlerini de yerliler öldürmüşler.

* Bundan sonra insanlarda keşif arzusu gittikçe kuvvetlendi. Fakir bir İngiliz çocuğu iken sâyi sayesinde filoya kumandan olacak kadar yükselmiş bir İngiliz, Nijer nehri taraflarında keşfe çıktı. Burada bir şey keşfedemedi. Fakat başka yerlerde çok muvaffakıyetli keşifler yaptı. İngiliz hükümeti keşiflerine devam etmek için ona para gönderdi. Daha bâzı adamlar bu seyahate iştirak ettiler. Bunların arasında Clapperton'un hizmetçisi Richard Lander de dahildi.

Bu seyahatte Clapperton ve Landerden maadası hep öldüler. Lander bütün bu maceraları yazdı ve İngiltereye dönüp başından geçenleri anlatmıya muvaffak oldu. Lander'in muvaffakıyetleri o kadar memnuniyeti muciboldu ki hükümet Lander'i biraderiyle beraber tekrar seyahate gönderdi. Afrika hakkında yeni birçok malûmat topladılar. Fakat bunu hayatlariyle ödediler. Yerliler İngiltereye dönmelerine meydan vermeden ikisini de öldürdüler.

Fakat yavaş yavaş Afrika hakkındaki malûmatımız çoğalıyordu. Afrikanın haritaları yapıldı, yapılan keşifler kitap halinde basılıp neşredildi. Raber Mofat isminde bir bahçıvan İngiltere hükümeti tarafından Afrikaya bir misyoner olarak gönderildi. Bu adam Afrika ortasında yerleşti. Burası vahşilerin yaşadığı bir yerdi. Mofat bunları Hıristiyan yaptıktan sonra seyahatine devam etti. Yanında bir kızı, bir de David Livingston isminde bir adam vardı. Livingston fakir bir İskoçyalıydı. Gençliği fabrikada çalışmakla geçmişti. Fakat o kadar çalışkandı ki, hem fabrikada çalışır, hem kendi kendine tahsil ederdi. Nihayet Mofatla beraber Afrikaya gitti. Yolda, Mofatın kızını sevdi ve Afrikada onunla evlendi.

* Livingston, Transvaal'e gitmek, misyonerliğini orada yapmak istiyordu. Fakat buna muvaffak olamadı. Kuzeyde olan Mofat'ın yanına gitti. Bu seyahatte Nigami gölünü buldu. Bu yeni keşif ona gene bu meçhul kıtanın diğer taraflarını keşif arzusunu verdi. Dört yıl hep bu emelle dolaştı. Zambezi nehri mecrasını gezdi. Livingston bu seyahatlerde bazan hasta düşüyor, yiyeceksiz ve ilâçsız kalıyor, fakat cesaretini hiçbir zaman kaybetmiyordu.

Bu seyahatlerde yorgun düştüğü için bir müddet İngiltereye gitti, sonra tekrar Afrikaya avdet etti. Karısı Afrikada vefat etti. Bu ölüm, kalbini yaraladığı gibi onu bu ıssız yerlerde tamamen yalnız bıraktı. Fakat bu ölüm de onu keşiflerinden menetmedi. Gene bilmediği kısımları keşfe devam etti ve bu seyahatlerde birçok mühim nehirler, göller, denizler, meçhul topraklarda birçok yeni kabileler keşfetti.

Bu keşifleri bitirdikten sonra tekrar İngiltereye döndü. Fakat çok duramadı, artık tamamiyle yerleşmek üzere Afrikaya, bu vahşi insanlar ve hayvanlar dolu ülkeye döndü. Burada tekrar hastalandı, sıtmaya tutuldu. Bu hastalık sebebiyle daha ilerilere gidemedi, keşfettiği kısımlarda yerleşti. Fakat bir taraftan hastalık günden güne onu ölüme yaklaştırıyordu. İngilizler bu çok sevdikleri kâşife bir adamla yiyecek ve giyecek gönderdiler.

David Livingston bir parça iyiliğe yüz tutar tutmaz tekrar işine başladı ve hayatı kadar sevdiği keşif işini ölene kadar terketmedi.

Gene Afrikaya ait birçok yerleri keşfettikten sonra istirahat etmek üzere İlâlâ ismindeki mahalle döndü. Burada son derece hasta düştü. Bu uzun seyahatler vücudundaki bütün kuvveti tüketmiş, çehresindeki kan çekilmiş, artık ölümün yaklaştığını hissetmişti. Yanında sadık birer köle gibi olan adamlarına döndü :

— Bana, içinde ölmek için bir kulübe yapınız, dedi. Üşüyorum, ısınmak için kulübenin içinde ottan bir yatak yapınız.

Adamları derhal Livingston'un bu son arzusunu yerine getirdiler. Hepsi birden büyük bir şevk ve gayretle az bir zaman zarfında kulübeyi yaptılar. Livingston'u içine koydular. Ertesi sabah bu büyük kâşifi ottan yatağı içinde ölü buldular.

Adamları bu büyük kâşifin dostları tarafından İngiltereye götürülmek isteneceğini bildikleri için naşını bir sedye ile Zengibar'a götürdüler.

Fakat naşın memleketlerinden geçtiğini gören vahşiler bunun kendi topraklarına felâket getireceğini söyliyerek geçmesine müsaade etmediler. Livingston'un adamları yollarına devam etmek için bir paket yaptılar, naşın bunun içinde olduğunu söyliyerek paketi vahşilerin gözü önünde gömdüler.

Asıl cesedi yiyecek sepetleri arasına saklıyarak Zengibara geçmiye muvaffak oldular. Livingston'un cenazesi nihayet İngiltereye vâsıl oldu, bu büyük kâşif halkın tezahüratı arasında ebedî makberine götürüldü.

Livingston ölmezden evvel, İngilterede dostları uzun zamandanberi kendisinden haber almadıkları için hayatından endişeye düşmüşlerdi. Kâşifi bulmak için de arkasından diğer bir misyoneri göndermişlerdi. Livingston'u bulmıya memur edilen adam Henri Morton Stanley isminde biriydi. Bu adam çocukluğunda gayet fakir olduğu için köyündeki sanayi mektebinde okumuştu. Aynı zamanda New York'ta çıkan New-York Herald gazetesinin de muhabiri idi. Stanley Afrikaya giderken kendisine çok para verdiler. Zengibara vardığı zaman para sayesinde etrafına birçok adamlar topladı ve bunlarla birlikte Livingston'u aramıya çıktı. Uzun müddet ormanlarda, çöllerde aradıktan sonra «Ucici» isminde bir yere geldi. Livingston burada ölmek üzere idi. Bu iki adamın buluşuşu pek acıklı oldu. Stanley aylardanberi aradığı bu kâşifi bulunca o kadar sevindi ki gayriihtiyari üzerine atılıp onu öpmiye başladı. Livingston kendi yaptırdığı kulübesinin önünde duruyordu. Rengi sapsarı ve hasta idi. Üstü başı yırtık ve eskiydi. Etrafında birçok yerli vahşiler vardı. Stanley sevincinden ne yapacağını bilmiyordu. Yalnız :

— Doktor Livingstonsunuz değil mi? diyebildi.

Livingston çoktan işitmediği kendi lisanını işitince tebessümden kendisini alamadı. Şapkasını çıkardı ve:

— Evet, dedi.

Bunun üzerine iki Garplı sarmaştılar. Öpüştüler. Günlerce bu iki arkadaş bir kenara çekilip konuştular. Stanley, Livingston'un kendi macerası hakkında verdiği izahatı dinledi.

Fakat Stanley Afrika kâşifini geri dönmiye ikna edemedi. Bunun üzerine ona, beraberinde getirdiği erzakı, elbiseleri bıraktı. Sonra macerasını ve keşfini bütün dünyaya anlatmak üzere geri döndü. Livingston ölmek üzere Afrikada kaldı.

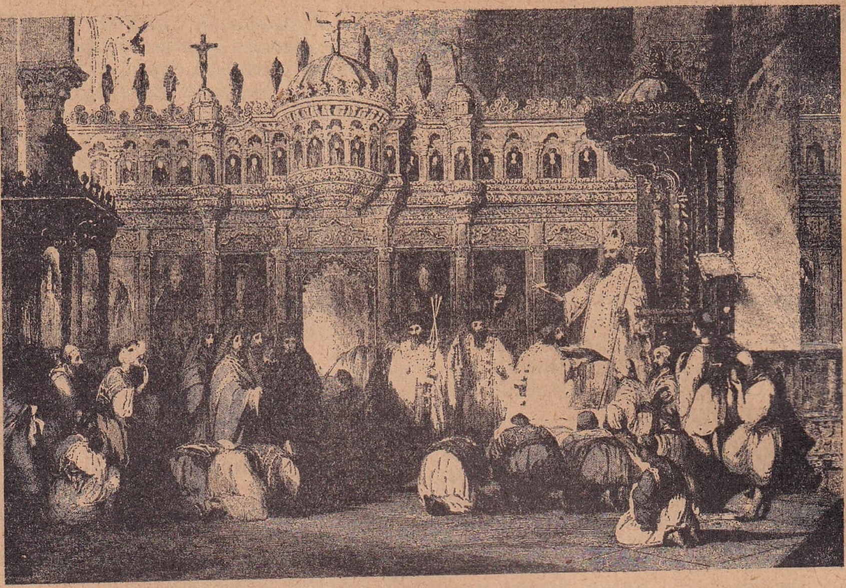
Stanley sonra tekrar Afrikaya döndü Kongo nehrini baştan başa katetti ve Tanganika gölünü dolaştı. Sonra da Afrikada kaybolmuş olan Emin Paşayı bulmıya gitti.

Bunlardan maada Afrikanın tanınmasına hizmet eden birçok kimseler vardır. Speek ve Grant isminde iki adam Afrikanın büyük göllerini keşif için birçok tehlikeler geçirdiler. Beyker isminde bir İngiliz, karısiyle birlikte ayrıca Afrikada dolaştı.

Bu suretle Afrika da insanlara azçok tanınmış oldu. İngiltere Afrikanın güneyinde Kap memleketini aldı. Burada bir müstemleke tesis etti. Sonra buradan kuzeye doğru keşif seyahatleri tertibedildi. Fransadan, Almanyadan, Portekizden birçok kimseler Afrika sahillerine gidip yerleştiler. Bu adamlar içerilere giderek günden güne Afrikanın meçhul yerlerini keşfettiler. Her yeni keşif Afrikaya yeni insanlar götürdü. Fransızlar, İngilizler, Almanlar muhtelif müstemlekeler yaptılar. Bu suretle Afrika dünya için istifade edilebilecek yeni bir kıta halini aldı. Bugün Afrika dünyanın diğer memleketleri kadar tanınmış bir beldedir. (Hayat'tan)

ESKİ İSTANBULDA GAYRİ MÜSLİMLER

★

Bir kilisede dinî âyin

İstanbulda yaşıyan gayrimüslimler resmî bir sıraya tabi tutulmuşlardı: Evvelâ Rumlar, sonra Ermeniler, daha sonra da Yahudiler gelirdi. Padişah Edirneden İstanbula geleceği zaman, devlet ricalinden sonra onların da bu suretle sıralanarak padişahı istikbal etmeleri eski âdet icabındandı.

Bundan başka, gayrimüslimlerin kıyafetleri de tespit edilmişti. Elbiseleri «ehli İslâma mümasil ve müşabih» olmak, «vaşak ve kakum ve su samuru ve karsak kürk ve elvan sof ve şali ve biniş ve al çuka cakşır giymek, hintkâri şal ketefi ve kemerden kuşak» kullanmak katiyen yasaktı.

Onsekizinci Asrın sonlarına doğru gayrimüslimlerin «hududu şer'ü âdâbı tecavüz» ederek «zimmete münafi sof ve rengâmiz çuka biniş ve hintkâri şal kuşak ve al çuka cakşır ve İslâma mahsus kakum ve su samuru ve envai saireden libas giyüb ve bilâ ferman bargire ve üç çifte kayığa dahi süvar olduklarından gayri nesârâdan bâzı mutadı mütearefeden hariç nısıf ziraa karib heyeti acibe bir nevi kalpak ihdas ve telebbüs» ettikleri görüldü.

Halbuki Divanı Hümayun nazarında «İstanbulda ve havalisinde sakin ehli zimmet Yehud ve nesârâ taifesinin matekaddemden beru libas ve heyetlerinde ehli İslâma müşabehet halâtından tevakki ve içtinab ve harekât ve sekenatlarında kemali meskenet ve âdaba riayet eylemeleri şer'an ve örfen farizai zimmetleri» idi.

Bunun üzerine İstanbul kadısına, yeniçeri ağasına ve bostancıbaşıya ayrı ayrı buyrultular yazıldı. Gayrimüslimlerin «üslûbu kadim üzre ehli zimmete münasib maî yahut mor çuka libas ve kısa kalpak» giymeleri, ata ve üç çifte kayığa binmemeleri emredildiği gibi, kalpakçıların da uzun kalpak yapmamaları karar altına alındı.

Eski bir Rum kadını

Bununla beraber, gayrimüslimlere fermanla bâzı müsaadeler de verilirdi. Divandan, tabip, cerrah, mimar, saray balıkçısı gibi kıyafet hususunda ferman almış olanlar: «Sen samur kalpak giyersin ve bargire binersin deyu rencide» edilemezlerdi.

Kıyafet hakkındaki bu tahdidat, gayrimüslimlere verilecek şarap hakkında da cariydi. Sefirler bile Divandan hüküm almadıkça, bağlardan satın aldıkları şarabı sefarethanelerine taşıtmazlardı. Bunun için bostancıbaşıya katî emirler yazılırdı.

Bazan devlet hizmetinde kullanılan gayrimüslimler de hem vergiden affedilirler, hem de evlerine şarap naklettirmek için müsaade alırlardı. Fakat bunun için de bâzı şartlar lâzımdı.

Üçüncü Ahmet zamanında donanma mimarbaşısı Dimitri vergiden affedilmiş, lâkin buna karşılık Tersanei âmirede buna mukabil esirlerin mahpus bulundukları «mahalde yanan kandiller için kendü malinden senede yüz kıyye zeytin yağı» vermeyi taahhüt etmiştir.

Aynı tahdidat gayrimüslimlerin meskenleri hakkında da mevcuttu. Galatada bile, cami civarında Hıristiyanların oturmaları memnudu. İstanbulda Yenicami civarında oturan Yahudilerin evleri «değer bahalariyle ehli İslâma füruht» edilerek, Yahudiler «mecmai Yehud olan mahallerde sakin olmak üzre ihraç» olunmuşlardı. Ortaköy civarında yanan birkaç Yahudi evi tekrar bina olunacağı zaman, «mevkii mezbur cemaati müslimîn salâti hamse ve salâti cum'a eda eyledikleri camii şerif ile etfali müslimînin kıraati Kur'anı mecid eyledikleri mekteplerine ziyade karib olduğundan maada muhterik olan mahalli merkumun İstanbul tarafı vüzerayi izam ve ulemayi kiram ve ricali devleti aliyye yalıları ve bilcümle ehli İslâm sakin oldukları mahaller» olduğu için evlerin yapılmasına şiddetle mümanaat edilmişti.

Mamafih, Divan tercümanlığı, etibbayi hassa hizmeti, darphane eminliği gibi en mühim vazifeler Yahudilere tevdi olunurdu.

«Divanı Hümayun tercümanlığı» sureti umumiyede Fenerli Rumlara münhasır gibiydi. Bunların konakları ve hattâ sarayları ve bağları hükümet tarafından temin olunurdu. Etibbai hassa hizmeti ise, Yahudilere inhisar etmiş gibiydi. Padişah Edirnede hastalansa, İstanbulda oturan «Tabib Levi» nin «sirim arabasiyle» Edirneye gönderilmesi için derhal Divanı Hümayundan hükümler yazılırdı. «Etibbai hassa» hizmetinde bulunan Yahudiler birçok muafiyetleri haizdiler. Şehirlerde dolaştıkları zaman, bu gibi nüfuzlu Yahudiler, yanlarında «eşkıya havfinden» iki üç kişi beraber götürürlerdi. Hükümet, bunların «âlâti harb» taşımalarına da müsaade ederdi.

Eski bir Ermeni kadını

İç sayfalarımızdaki "Eski İstanbulda Gayrimüslimler" yazısı vesilesiyle iktibas ettiğimiz bu tablo, meşhur İtalyan ressamı Preziosi'nindir ve bir asır önceki Rum Ortodokslarını göstermektedir

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Kıbrıs için Türk gençliğinin yaptığı miting

SERİ 2 ★ SAYI 8 ★ 1 ŞUBAT 1950

BU SAYIMIZDA

(ALMANYADA BUGÜNKÜ DURUM = Yazan: Hasan Âli Ediz); Günün, üzerinde çok durulan mevzularından.

(BÖLÜKBAŞI, DOKTOR RIZA TEVFİK = Yazan: Eyüp Sencer): Ölümü münasebetiyle.

(EİNSTEİN TEORİSİ = Yazan: Dr. Edwin E. Slosson); Günün en çok konuşulan fennî mevzularından.

(ELEKTRİK AKIMI, BULUNUŞU VE FAYDALARI = Yazan: Y. Mühendis Feyzi Özil); Fennî bilgilerden.

(ESAT EFENDİ, ŞEYHÜLİSLÂM = Yazan: Metin Meriçboyu); Türk musikisi üstatlarını tanıtmak maksadiyle.

(İNGİLİZ DİPLOMATLARI = Yazan: Haldun Kemalî Aksüt); Siyaset adamlarının nasıl yetiştiklerine bir örnek vermek maksadiyle.

(KÜL - TİGİN = Yazan: Külüg Tegin); Yıl dönümü münasebetiyle.

(MOLİÈRE, JEAN - BAPTİSTE POQUELİN); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(REŞİT PAŞA, MUSTAFA); Ölümünün yıl dönümü münasebetiyle.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE = Yazan: F. Durmaz); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

İstanbulda sokak köpekleri ★ Şâpur Çelebi: Sait Paşa ★ Basiret gazetesi sahibi Ali Efendi ile Bismarck arasında ★ Çılgın bir macera adamı: Kazanova ★ Rusların mağlûbiyetiyle neticelenen Kırım Harbi ve sebepleri ★ Osmanlı tarihinden notlar ★ İkinci Abdülhamidin hayatından bir gün ★ İngiliz tarihinde iki ihtilâl ★ Türklerde çiçek merakı ★ İstanbulda elçiler ve gayrimüslimler ★ Tarihten fıkralar

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Amerika Güney Asya'dan ne bekliyor ★ Vatican, dünya Katoliklerinin merkezi ★ Genç görünmenin yolları ★ Acaba kanınız ne vaziyette ★ Çocuk düşürmemek için ★ Mrs. Eleanor Roosevelt ★ Kırk yaşından sonra jimnastik mi? Sakın ha! ★ Kadın korsan ★ Siz olsaydınız ne yapardınız? ★ Gece uykuda gezenler ★ Gülünç icatlar ★ Komşularınızla iyi geçinebiliyor musunuz? ★ Cıvalı termometreyi keşfeden bilgin: Fahrenheit ★ Amerika susuz kaldı ★ Fransa'da Yirminci Yüzyılın en büyük inşası ★ Evlenebilecek misiniz? ★ Saadet nedir? ★ David Hund, Walt Disney'i yenebilecek mi? ★ Üçüncü Adam ★ Karikatürler ★ Dünyadan haberler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

Mahmut Esat Bozkurt ★ Kırmızı ve siyah ★ Kanuni Nâzım Bey ★ Sander Petöfi ★ Stendhal ★ Tepki uçakları ★ Van Gogh ★ Yılbaşı ve Milâdi tarih ★ Yeni buluşlar ★ Osmanlılarda orta halli bir vezirin maiyeti ★ Metternich'in aşkları ★ Yavuz ve Şah İsmail ★ Babıâli yangınları ★ Eşsiz cesaretli bir padişah: Yıldırım Bayezit ★ Otuzbir Mart Vakası ve Hareket Ordusu ★ İstanbulda semai kahveleri ★ Tarihin en büyük mahkemesi: Nuremberg ★ Esrarlı kıta: Afrika ve onun kâşifleri ★ Eski İstanbulda gayrimüslimler ★ Üzerinde güneş batmıyan imparatorluk kriz mi geçiriyor? ★ Rüyalarımızın keşfedilmemiş âlemi ★ Dahomey putperestleri yurtlarında ★ Hank Myers ★ İnsanların en samimî dostu ★ Hiroşima'ya atom bombası nasıl atıldı? ★ Balık yağmuru ★ Gayserler ★ Yemek yemek ★ Garip olaylar ★ Kendinize çekidüzen veriniz ★ Neden boşanıyorlar ★ Dünyadan çeşitli olaylar

Okuyucularımızın
Takdirleri

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisi için basımımızda çıkan teşvik yazılarından gayrı okuyucularımızdan da birçok mektup aldık. Aralarında, bizim çalışmamıza rehber olacak tenkidlerde de bulunan bu okuyucularımızın hemen hepsi yeni şeklimizi takdirle karşılıyor ve bize bir enerji kaynağı oluyor. Onların bu samimi alâkalarından ne derece faydalandığımızı tarif pek güçtür. Bir şükran borcu olarak bu mektuplardan bâzı parçaları sütunlarımıza geçiriyoruz.

Ankara'dan Prof. K. Ö. Ç. diyor ki:

«İki gözüm Serverciğim, Yeni Aylık Ansiklopedi'yi aldım. Seni ne kadar tebrik etsem azdır. Azizim, ben henüz bu olgunluk ve mükemmelikte bir mecmua görmedim desem caiz. Ne esaslı düşünülmüş, ne güzel tertibedilmiş. Önüme gelene tavsiye ediyorum ve aldırtıyorum. Herkes memnundur. Bir defa ele aldıktan sonra bırakmak mümkün değildir. Tekrar tebrik ederim».

Kadıköy'den H. Kılıçoğlu diyor ki:

«Ansiklopediye vermiş olduğunuz yeni şekil onu bana daha ziyade sevdirdi. Bunu çok daha önce yapmalıydınız. Geç olsa da takdire şayansınız. Dergi monoton olmaktan kurtuldu. Hiç değilse şekil itibariyle böyle idi».

İzmir'den İ. B. diyor ki:

«Mecmuanızın yeni serisini gerek basılış ve gerek ihtiva ettiği mevzular bakımından fevkalâde güzel ve nefis buldum. Tanıdığım ve tavsiye ettiğim kimseler de beni haklı bularak birer tane edindiler ve bana da ayrıca teşekkürde bulundular. Mecmuanızı, daha ilk çıktığı eski yıllarda bana tavsiye edenler çıkmadığı için bugün çok müteessirim...

İstanbul'dan N. S. E. diyor ki:

«Ansiklopediniz beni, ay başını bekliyen bir memura döndürdü. Ah yeni ay gelse de ikinci numarasını da okuyayım diye beni ömrümün azalmasına dua ettirdiğinizden dolayı Allahınızdan bulunuz! (Hiç olmazsa iki yüz bin lira)... Tenkide bayılırım, çünkü kolaydır. Tenkidlerimi mutlaka sevdiğim insanlara yaparım. Ansiklopedide tenkid edilecek bir şey bulamadığımdan dolayı sizlere âdeta kızgınım!...»

Eskişehir Mahmudiye köy enstitüsünden K. C. diyor ki:

«Göndermiş olduğunuz Aylık Ansiklopedi örnek sayısını aldım ve eserinizin iyiliği karşısında bütün sınıf hayran kaldık. Size kendim ve arkadaşlarım namına minnet ve şükranlarımı bildirmeyi bir borç biliyorum».

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahip ve neşriyatı fiilen idare eden: **Server R. İskit** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokak No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları: Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Kılişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Teknik sekreter: **Hüsamettin Bozok**

Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

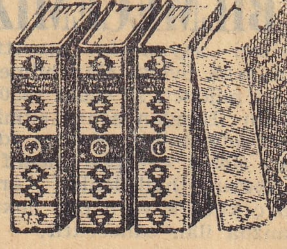
(Alfabe sırasiyle): **Oktay Akbal, Haldun Kemali Aksüt, Özdemir Asaf, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Fahri Durmaz, Hasan Âli Ediz, Ali Enver, Mehmet Fuat, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Reşat Ekrem Koçu, Metin Meriçboyu, Behçet Necatigil, Osman Nuri, Feyzi Özil, Sadun Galip Savcı, Eyüp Sencer, Külüg Tegin, Sencer Tonguç, Feridun Fazıl Tülbentçi, M. Şakir Ülkütaşır, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız: **A. Arad, Münif Fehim, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

Müellifi bulunan Üstat İbrahim Alâettin Gövsa'nın vefatı üzerine bir ilim heyeti tarafından tertibine devam olunan bu mühim eserin 34 üncü fasikülü çıkmış, 35 inci fasikülü de on gün sonra çıkacaktır.

Okuyucularımızla
Başbaşa

Her ay okuyucularımızla yaptığımız kısa müsahabeyi bu sefer, bir başka yayınımıza, geçen ay birinci sayısı çıkan «Resimli Tarih Mecmuası» na ayırıyoruz. Bu eserimiz, memlekette pek az mecmuaya nasibolmuş, büyük bir rağbet görmüştür. Hattâ diyebiliriz ki, piyasaya verildiği günden itibaren üç gün içinde tamamen tükenmiş ve bayiler idarehanemizden eli boş dönmüşlerdir. Bu, şüphe yok ki, bir rekordur.

Bugün elimizde bu birinci sayıdan bir tek nüsha yoktur. Bu rağbet, «Resimli Tarih Mecmuası» nın münderecatındaki çeşitli güzellikler dolayısiyle olmuştur. Memleketimizde şimdiye kadar tarih vadisinde muhtelif mecmua teşebbüsleri yapılmıştır. Fakat «Resimli Tarih Mecmuası» gibi, memleketin en sevilen ve takdir gören tarih yazılarını bir araya getiren bir mecmua yapılmamıştır. «İskit Yayınevi» nin bu sahada pek zengin olan resim arşivleri de mecmuanın emrine verilmiştir. Aylık Ansiklopedi'nin bir kısım okuyucuları da bu eserimizi almış ve beğenmiştir. Henüz bu eserimizi görmiyen okuyucularımıza burada bir hatırlatma yapmak istedik.

BİR İZAH

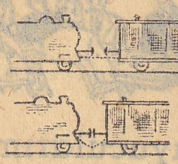
«Aylık Ansiklopedi» ye ilâve olarak vermiye başladığımız «Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi» okuyucularımızdan ve bilhassa tahsil çağında bulunan münevver gençlik tarafından takdirle karşılanmıştır. Aldığımız mektupların birkaçında, bu eserde meşhur müzik eserlerinin birer madde olarak niçin alınmadığı sorulmaktadır. Bu eser, adından da anlaşıldığı üzere, Batıdaki diğer örnekleri gibi yalnız bestecileri ve müzik terimlerini çerçevesi içine almaktadır. Eserler hakkında izahat veren kitaplar ayrıdır. Bunlar, opera, konser, oda müziği rehberleri olup eserlerin tarihçelerini, mevzularını, teknik yapılarını tahlil ve tefsir eder. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan «Opera Kılavuzu» çok faydalı bir eserdir.

Aylık Ansiklopedi'ye abone olmanız demek; 1 - Onun daha mükemmel çıkmasını temine çalışmanız, 2 - Onu daha ucuza edinmeniz, 3 - Yurdun neresinde olursanız olunuz zamanında, zarif ve sağlam bir ambalâj içinde, yıpranmadan temin demektir.

Mükâfatlı yeni

Bilmecemiz

KARANLIKTA BİR SES

Harbin en buhranlı günlerinde i- dik. Birçok şeyler gibi tren seferleri de intizamını kaybetmişti. O yıllarda İstanbuldan Erzurum'a, haftada ancak iki tren kalkıyordu. İki arkadaş imtihanlarımızı vermiş, memleketimiz olan Erzuruma gidiyorduk.. Katarımız 22 vagondan mürekkepti. Sivastan sonra tüneller, rampalar başladı. Bir an geldi ki lokomotifimiz vagonları çekemez oldu. Lokomotif soluyor, acayip acayıp sesler çıkarıyor, fakat bir türlü vagonları hareket ettiremiyordu. Herkes gibi biz de trenden inmiş, lokomotifin bu acıklı halini seyrediyorduk. Derken yardıma bir ikinci lokomotif geldi. Onu da katarın arkasına bağladılar... Hepimiz yerlerimize geçip oturduk. Lokomotif keskin bir düdük çaldı. Vagonlar sarsıldı. Katar kolayca hareket etti.. Biz de sohbete daldık. Arkadaşım Ali birdenbire:

— Acaba bizim katarımız kaç metre tutar? diye sordu.

— Çok basit, dedim, vagonların uzunluğu yedişer metredir. Katarımız 22 vagondan mürekkebolduğuna göre 7 yi 22 ile çarparsak, katarımızın kaç metreden mürekkebolduğu meydana çıkar.

Ali şöyle bir fikir ortaya attı:

— Bütün dünyayı çepçevre çevreliyecek olan bir katar farzetsek, burada, lokomotif, kendisinden sonra gelen ilk vagonu çekecek, önündeki vagonu da itecektir. Acaba bunun için kaç vagona ihtiyacolurdu?

— Gayet kolay, dedim. Biliyorsun bir metre, dünya çevresinin kırk milyonda biridir. Şu halde dünyanın çevresi kırk milyondur. Bunu yediye bölersek, dünyayı çevrelemek için kaç vagona ihtiyacolduğu meydana çıkar.

Tam bu sırada, trenimiz bir tünele girdi. Vagonumuz zifiri karanlık kesildi. Birdenbire, yanı başımızdan bir ses yükseldi:

— Çocuklar bir noktaya dikkat ettiniz mi? Bir lokomotif bir treni çekerken, vagonların arasındaki zincirler gergin durur. Katarın arkasına ikinci bir lokomotif bağlarsak, o zaman arkadaki lokomotif vagonları iteceği için, zincir gevşek duracak, bunun aksine de, tamponlar birbirine bitişik bulunacaktır. Şu halde, birinci lokomotifin yaptığı işi arkadaki bozacağına göre, rampalarda bir lokomotifle gidemiyen trenler, arkaya ikinci bir lokomotif takılınca, nasıl oluyor da böyle kolayca gidiyorlar?

Bu sözler bitinciye kadar, trenimiz de tünelden çıkmıştı. Yanı başımızda, o zamana kadar hiç dikkatimizi çekmemiş olan zeki bakışlı, gözlüklü, beyaz sakallı bir ihtiyarın oturmakta olduğunu gördük.

Bu sözlerden afallamıştık. Gerçekten de, ihtiyarın dediği doğru ve mantıki idi: Lokomotif önden vagonları çekiyorsa, vagonlar arasındaki zincirler gergin olmak lâzımdı. Yok, lokomotif arkadan itiyorsa, o zaman, aksine, zincirler gevşek, tamponlar da birbirine bitişik olmak lâzımdı. Yani birinci lokomotifin yaptığını ikincisi bozmuş olacaktı. Böyle olduğu halde, nasıl oluyor da iki lokomotif bağlandığı zaman, katar kolaylıkla yürüyordu? .

Biz Ali ile münakaşaya tutuştuk. Gözlüklü ihtiyar, gazetesini okur gibi yaparak, bıyık altından kıs kıs gülüyordu. Nihayet gözlüğünü çıkararak, sakalını sıvazladı ve gülerek:

— Görüyorsunuz ya, çocuklar, dedi, bu kadar basit bir şeye hiç dikkat etmemişsiniz!. Bunu tetkik edin, neticesini de bana bildirin!

İhtiyar bunu söyledikten sonra, İstanbuldaki adresini bize verdi. Adresinden, bunun Teknik Üniversite profesörlerinden biri olduğunu öğrendik. Bir iş için Erzuruma gidiyormuş. Üç gün sonra da İstanbula dönecekmiş.. Erzuruma varınca ilk olarak bu muammayı çözmiye çalıştık ve muvaffak da olduk. Siz olsaydınız ne cevap verirdiniz?

★★★

Bu bilmecenin hal şeklini çok kısa bir şekilde ve bilmece kuponu ile birlikte bildiren okuyucularımız arasında kur'a çekeceğiz. Birinciye beş ciltlik tam bir «Aylık Ansiklopedi» koleksiyonu, ikinciye «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» nin ilk iki cildi, üçüncüden onuncuya kadar tarihi şaheser tablolarımızdan bir çift hediye edeceğiz.

Müsabakaya katılma müddeti 10 mart 1950 tarihine kadardır. Bu müddetten sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecek ve neticeler 1 nisan 1950 de çıkacak onuncu sayımızda ilân edilecektir.

Geçen sayımızdaki BİLMECEMİZ

Yedinci sayımızda neşrettiğimiz ve bir zekâ oyunu olan bilmecemize katılma müddeti 10 şubat 1950 de bitmektedir. Bundan sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecektir. Gelen cevaplar tasnif edilerek doğru halledenler arasında kur'a çekilecek ve netice dokuzuncu sayımızda ilân edilecektir.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

Bu sayımızdan itibaren, her ay aynı sütunda okuyucularımıza umumi bilgilerini tazelemek imkânını verecek yirmi sual soracağız. Bu sualler çeşitli bilgilerden, aktüel hâdiselerden ve gündelik hayatımıza müteallik meselelerden seçilecektir. Her ay yirmi sual sizi hiç olmazsa yarım saat meşgul edecektir.

1 — Hindistan ile Afganistanı birbirine bağlıyan geçidin ismi nedir?

2 — Aylar arasında ismi en uzun olan hangisidir?

3 — Budha nerede doğdu?

4 — Brezilyanın hükümet şekli nedir?

5 — Trigonometriyi kim icadetti?

6 — Dizel motorunda buji var mıdır?

7 — «Tenkidetmek, doğruyu yapmaktan daha kolaydır» sözünü kim söylemiştir?

8 — «Perdeyi kapatın, komedi nihayetlendi» sözünü ölürken kim söylemiştir?

9 — Issız bir adada tek başınıza kalsanız evvelâ susuzluktan mı, yoksa açlıktan mı ölürdünüz?

10 — Bir kibrit kutusunun kaç yüzü vardır?

11 — Beyazıt meydanı mıdır? Bayezid meydanı mıdır? Beyazıd meydanı mıdır?

12 — Arıların kaç kanadı vardır?

13 — Hidrolik ne demektir?

14 — Nostalji nedir?

15 — Florance Wihtingale kimdir?

16 — Maksim Gorkinin doğduğu Nijni Novgorod şehrinin bugünkü adı nedir?

17 — Süveyş kanalı 1849 da mı, 1869 da mı, yoksa 1899 da mı açıldı?

18 — Helvetia hangi memlekette?

19 — Penguenler kuş mudur?

20 — Papirüsten yapılmış ufak sepet içerisinde nehrin akıntısına terkedilen çocuk kimdir?

Cevaplar karşı sayfada birinci sütünün sonundadır.

Cevaplar karşı sayfada birinci sütünün sonundadır.

OSMAN OĞULLARI

Büyük tarihî roman

Çıktı

Feridun Fazıl Tülbentçi

★

İnkılâp Kitabevi

★

KİTAPLAR

★

Yurtta ve dünyada çıkan her dildeki kitaplardan bahseden aylık dergi

★

Taşra için müracaat adresi:

Posta Kutusu 634, İstanbul

Altıncı sayımızdaki

BİLMECEMİZ

• Bir mecmuaya gelen mektuplar, bilhassa bilmece cevapları, o mecmuanın gördüğü alâka ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bilmecelerimizin gördüğü alâka ve sempatiden dolayı ne kadar öğünsek azdır. Buna küçük bir şükran borcu olmak üzere, mükâfatlarımızın sayısını üçten ona çıkarmış bulunuyoruz. Evvelce ilân etmediğimiz bu kararımız, şimdi hem kazananları, hem bundan sonra bilmecelerimize cevap gönderecekleri sevindirecek bir sürprizdir.

Altıncı sayıdaki bilmecemiz şu idi: Biri kör biri sağır, biri hem kör hem sağır olan üç arkadaş sandalla gezmiye çıkmışlar, sahilden epey açıldıkları bir sırada kör oturuyor, sağır sahili seyrediyor, hem kör, hem sağır da uyukluyormuş. Bu sırada sahilden bir tüfek atılmış ve mermi uyuklamakta olanın burnunu sıyırarak geçmiş. Biz bunlardan hangisinin tüfeğin ateş edilişini ilk defa farkettiğini sormuştuk.

Burada ışığın, sesin ve merminin saniyedeki hızları mevzuu bahsolduğundan pek tabii ki ilk önce sağır farketmiştir.

Gelen cevaplar arasında çektiğimiz kur'ada mükâfat kazananlar şunlardır: 1 - Ereğli'den Halis Güllcan (bir takım ciltli Aylık Ansiklopedi koleksiyonu); 2 - İskenderun'dan Azmi Beken (iki cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi). Üçüncüden onuncuya kadar birer tarihî tablo kazanan okuyucularımız ise şunlardır: 3 - Kıbrıs'dan Âdil Kocaoğlu; 4 - Kars'tan Ayten Kahraman; 5 - Ankara Harb Okulu'ndan Salâhattin Üsküp; 6 - İzmir'den Ferit Şenakın; 7 - İstanbul Hukuk Fakültesinden Refik Gürol; 8 - Trabzon'dan Ali Kepekçi; 9 - İstanbul Ortaköy'den Jak Okyay; 10 - Askerî Tıbbiye'den Beyhan Özipek.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

Sütunumuzun cevapları :

1 - Hayber Geçidi; 2 - Ağustos ve haziran; 3 - Hindistanda; 4 - Cumhuriyet; 5 - Hipparcus; 6 - Hayır; 7 - Benjamin Disraeli; 8 - Rablais; 9 - Susuzluktan; 10 - 6 yüzü vardır; 11 - Beyazıt meydanıdır; 12 - Dört; 13 - Mayi vasıtasiyle iş gören demektir; 14 - Nostalji, gurbet hastalığı demektir; 15 - Florance Wihtingale yeryüzünde hastabakıcılığın önderi olup, ilk defa olarak geçen yüzyılın ortasında Kırım Harbinde yaralılarla meşgul olmuştur; 16 - Gorky; 17 - 1869; - 18 - İsviçre; 19 - Evet; 20 - Musa.

ÖRNEK SAYI
KUPONU: 6
1 Şubat 1950

28 şubata kadar muteberdir.

BİLMECE KUPONU
No. 7
1 Şubat 1950

Resimli
TARİH
MECMUASI

Feridun Fazıl Tülbentçi, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Reşat Ekrem Koçu, Mehmet Zeki Pakalın, Ziya Şakir, Kadircan Kaflı, Ercümend Ekrem Talû, Selâmi İzzet Sedes, Sermet Muhtar Alus, Ali Kemali Aksüt, Ali Rıza Seyfi, Mustafa Cezar ve Behçet Akın gibi memleketin en tanınmış yazarlarının el birliğiyle hazırlandı.

★

Bu aylık mecmuanın birinci sayısı beş gün içinde tükenmiştir. Alamıyanlar için az miktarda bir ikinci baskı yapılacaktır. Şimdiden bayiinize sipariş ediniz. İkinci sayı 9 şubatta çıkıyor

★

İki renkli zarif bir kapak içinde 40 sayfa, 50 kuruştur. Yıllık abonesi 500 kuruş.

★

POSTA KUTUSU NO. 18, İSTANBUL

★

BROŞÜRÜMÜZ

İskit Yayınevi, çıkardığı ansiklopedi ve lûgatler hakkında mufassal izahat veren ve muharrirlerin resimlerini ihtiva eden fihristli bir broşür hazırlamıştır. Çok zarif bir şekilde bastırdığımız bu broşürü ancak, abonelerimize ve mahdut bir miktarda bâzı okuyucularımıza dağıtabildik. Bu broşürü henüz edinemedinizse veya dostlarınıza hediye etmek istiyorsanız mektupla müracaat ediniz, istediğiniz miktar da gönderelim. Unutmayınız ki, neşriyatımızın tekâmülü ve inkişafı, yurt içinde ve dışında dağılma kesafetine bağlıdır

★

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI

ANONİM ORTAKLIĞI

★★★

Her türlü banka muamelesi

Okul ve diğer para biriktiren müesseseler mevduatına en müsait faiz verilir ve bu kabil mevduat hususi şartlarla bütün ikramiye keşidelerine iştirak ettirilir

Banka Şube ve Ajansları

İstanbul, Galata Bankalar caddesi 27/27	Telf: 44666/5
Çemberlitaş, Çarşıkapı, Yeniçeriler caddesi 61	Telf: 25283
Küçükpazar, Küçükpazar caddesi 58	Telf: 25328
Kadıköy, Söğütlüçeşme caddesi 113/1	Telf: 60921
Beykoz, Fevzipaşa caddesi 112	Telf: 30/29

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24758.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 48717 - 48161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 28777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajansları: İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL, Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

TÜRK TİCARET BANKASI

Kuruluşu : 1914
Sermayesi : T.L. 4.400.000
İhtiyatları : T.L. 1.477.133

Bütün banka muameleleri yapar. En müsait şartlarla mevduat kabul eder. Vadeli ve tasarruf hesapları için her yıl kur'a ile zengin para ikramiyeleri dağıtır.

1950 İkramiye plânı
100.000 Liradır

Bu çekilişler için lütfen gişelerimizden izahat isteyiniz

Not : Türkiye'nin ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1950 İKRAMİYE PLÂNI

6 EV, 6 DÜKKÂN

35 tane	1.000 liralık
35 »	500 »
35 »	250 »
250 »	100 »
500 »	50 »

★

Çekilişler: 1 şubat, 21 nisan "çocuk hesapları için", 1 haziran, 25 ağustos, 31 ekim, 29 aralık tarihlerinde yapılır.

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Bütün Sigortalarınız için

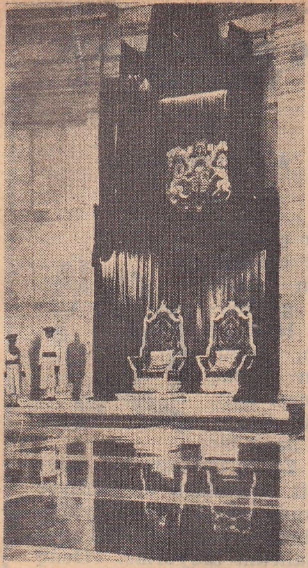
DOĞAN
SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

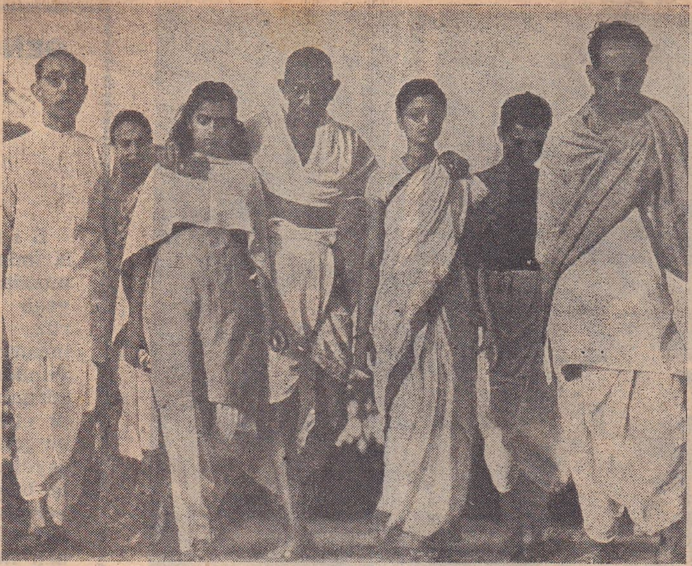
★

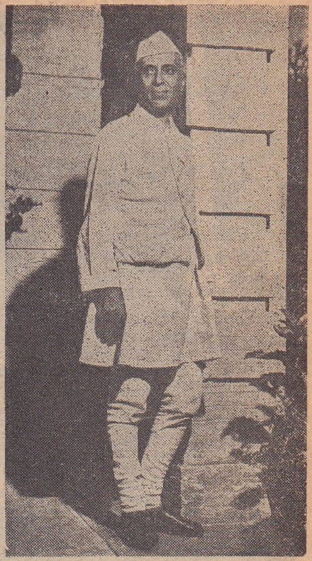
İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

★

Telefon : 24267 - 1
Telgraf - Doantaş İstanbul

Soldan sağa: İngilizler Hindistan'ı terkettikten sonra boş kalan tahtlar, Hindistan'ın istiklâli uğruna hayatını veren Gandi bir toplantıya giderken, Gandi'nin yerini doldurmıya çalışan Pandit Nehru.

AMERİKA GÜNEY ASYADAN NE BEKLİYOR ?

Yeni Delhi'deki Amerikan elçisi bu yılın baharında Hint başbakanı Nehrunun Amerika Birleşik Devletlerini ziyaret edeceği vadinde bulunduğunu bildirince Washington derin bir nefes aldı; çünkü o ana kadar yapılmış birçok davetleri Nehru nazikâne reddetmiş bulunuyordu. Nehru nihayet daveti kabul edip Amerikaya gitti. Amerikanın modern fabrikalarını, lâboratuvarlarını, büyük tesislerini gördü; Amerikan devlet ve sanayi adamlariyle, bilginleriyle, mühendisleriyle görüşmeler yaptı. Hepsi de ona şu suali sordular: «Hindistan şimdi ne yapmak niyetindedir? Batının Asyada müttefiki olmıya hazır mıdır? Yeni Delhi «Kızıl Pekin» in mukabil kutbu olabilecek, Asyanın zengin ham madde bölgeleri Moskovanın tahakkümüne karşı koyabilecek midir?»

Bu sorulara tabiidir ki sadece evet veya hayır'la cevap verilemez. Nehru Amerikan topraklarında verdiği demeçlerde daima şu nokta üzerinde ısrar etti: Hindistan sadece bir dünya kuvvetine veya kuvvetler grupuna meyletmekten çekinecektir! Nehru, tarafsız kalmak niyetinde olduğunu, bununla beraber fenalığa ve zulme karşı tarafsızlığın imkânsızlığını belirtti. Bu demeçler, Washington'da, Nehru'nun şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da, memleketi dahilinde komünistlerle mücadele edeceği, komünistleşmiş komşuların muhtemel bir istilâsına karşı savaşacağı şeklinde yorumlandı. Nehru Amerika'da keza her fırsatta; silâh ve ordunun Asyada komünizme karşı tek başına bir müdafaa vasıtası olamıyacağını; açlıkların, hastalıkların, beyazların nükseden sömürge metotlariyle incinmiş gururun komünistler için mükemmel birer müttefik yerine geçeceğini de söyledi ve Amerikalılardan Marshall Plânına benzer büyük çapta iktisadi bir yardım programı ile Hindistanı kalkındırmaları gerektiğini anlattı. Bu hatırlatışların Beyaz Saray'da ve resmî mahfillerde iyi karşılandığını söyliyebiliriz. Netekim halen elliye yakın üyeden müteşekkil bir komite Hindistandaki hayat seviyesini yükseltmek azmiyle Washington'da sessiz sadasız çalışmıya başlamış ve on yıl zarfında A-

Nehru ile kızkardeşi son Amerika seyahatinde Başkan Trumanla beraber

merikan yardımı ile büyük bir iktisadi plânın tatbiki kararlaştırılmıştır: Amerika bundan böyle Hindistanı «Batının vitrini» yapmıya azmetmiş bulunuyor.

Amerikanın Hindistana ne yolda yardım edebileceğini Cengellere karşı açılan savaştan çıkarabiliriz: 1948 de yüzbinlerce metre karelik bir sahayı Hint çiftçisinin başa çıkamadığı sırnaşık yaban otlarından temizliyen Amerikan traktör ve silindirleri şimdi Cengellere, köylünün eski düşmanı olan bu geçilmez ormanlara girmiye başlamışlardır. Yırtıcı hayvanların barınağı olan bu sahalarda bugün artık hububat veya pirinç ekiliyor. Fakat beri yanda bu Amerikan makinelerini almak parayla bakar, Hindistanın ise elinde dolâr yoktur. Hindistan kendisine Dünya Bankasında iki kere milyonluk kredi açtırdı: Bir keresinde domiryolu şebekesinin düzeltilme ve yenileştirilmesi için; sonra Amerikadan 375 adet yeni ve ağır ziraat makineleri alabilmek maksadiyle. Şu var ki Cengel'i fethetmek istediği takdirde Hindistan birkaç yüz değil, birkaç bin traktöre muhtaçtır. Bu ise Amerikanın, Hindistana uzun vâdeli krediler açmasına bakar. Amerikan devlet bütçesi, teçhizat masrafları ve başka milletlere iktisadi yardımlarla yüklü olduğundan bu iş ancak Amerikan hususi sermayesinin Hindistanla ilgilenmesi halinde gerçekleşecektir. Şimdiye kadar Amerikan bankaları ve sanayi firmaları Hindistana «berbat riziko» gözüyle bakmışlardı; çünkü sosyalist Nehru iş başına geçince eski hususi sermayelerin millileştirileceğini bildirmiş bulunuyordu. Halbuki Hint başbakanı birkaç ay önce devletleştirme tedbirlerinin şimdiki halde en az on yıl ileriye atılacağını temin etti. Ayrıca Amerika senatosu bir kanun tasarısı kabul etmiş bulunuyor ki, bilhassa Hindistan vaziyeti bakımından, Amerikan firmalarının hariçte batmış sermayelerini ödemeyi garanti altına alıyor.

Hindistanın sanayileştirilmesi için bu kömürü kıt memlekette yeni enerji kaynakları bulunması gerekir. Halen Hintliler, Amerikalılarla el ele Damoda vâdisinde büyük bir elektrik merkezi tesisiyle meşguldürler, bununla beraber Hindistan nehirleri «beyaz kömür» istihsaline az elverişlidirler. Bu sebepten Washington'da, Hindistanın, atom kuvvetinin tatbik edilebileceği ilk memleket olup olamıyacağı plânı üzerinde durulmaktadır. Birleşik Devletlerde kömür ve elektrik sanayii bakımından, atom tesislerinin inkişafı birçok mukavemetle karşılaşıyor. Hindistan böyle bir gelişmeden yana daha serbestir.

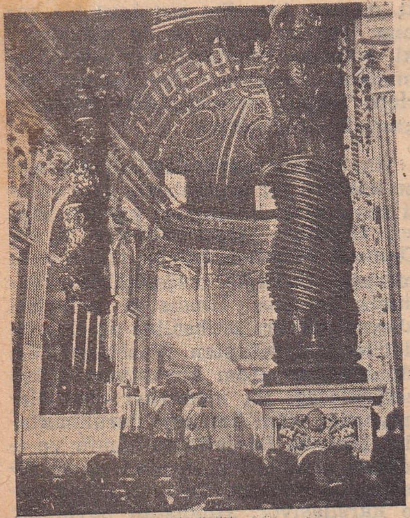

Papa, Hıristiyanlarla bir konuşma esnasında

VATİCAN
DÜNYA KATOLİKLERİNİN MERKEZİ

★ *Look'tan* ★

Vatican, Roma içinde ayrı bir şehirdir ve aşağı yukarı 350 milyon insanın dinî merkezidir. St. Peters kilisesinin arkasında yarım daire şeklinde 108 dönüm arazı içinde bulunan bu şehrin hükümdarı bugün Papa Onikinci Pius'dur. Asıl adı Eugenio Pacelli olan bu papaz 73 yaşında papa olmuştur. Pius, papa olduktan sonra on yıl içinde, emrinde bulunan katoliklerin yüzde on beşinin vatanları komünist birer devlet haline gelmiştir. Bunun neticesi, o memleketlerde birçok Katolik papaz ve kardinali tevkif olunmuş ve kiliseler kapatılmıştır. Papa, kiliseye karşı yapılan bu hücumları radyo ile ve resmî organı «L'Osservatore Romano» da yazdığı makalelerle protesto etmiştir. Bu mücadelesinde kendisine en fazla Amerikan Katolikleri yardım etmektedir ve kilise bugünkü kuvvetini, sayısı 26 milyonu bulan Amerikan Katoliklerinden almaktadır.

Vatican'dan bir görünüş

Papa günde 18 saat çalışmakta ve ekseriyetle yemeklerini geç vakit yemektedir. Kendisi ülserden rahatsızdır.

Kilise binası altı dönüm yer işgal etmektedir ve 100.000 kadar nüfusu vardır. Binanın yapılmasında sanatkâr Raphael, Bramante ve Michelangelo'nun da rolü olmuştur. Kilisenin tepesine çıkmak için asansör kullanılmaktadır. İran şahı da kiliseyi ziyareti esnasında bu asansörü kullanmamış, tepeye yaya olarak çıkmıştır. Şehirde İtalyan ressamlarına ait birçok sanat eseri vardır.

Şehirdeki kadın sayısı azdır. Dokuz erkeğe bir kadın isabet etmektedir. Burada ihtiyacı karşılıyacak hemen her şey vardır. Fiyatlar umumiyetle Roma'dan daha ucuzdur. Fakat Vatican halkından başkası bu ucuzluktan istifade edemez. Vaticanın hizmetkârları ve papazları her ay otuz paket Amerikan sigarasını yarı fiyata alabilmektedirler.

Şehrin küçük bir de fabrikası vardır ki burada mozaik imal edilir. Vatican devleti 20 yıl evvel Kardinal Gasparri ile diktatör Musolini'nin oturup teferrüatını beraberce tespit ederek hazırladıkları plâna göre kurulmuştur. Kardinaller yılda 5.000 dolâr, şoförler 600 dolâr alırlar, fakat hepsi de papanın hizmetkârıdırlar.

GENÇ GÖRÜNMENİN YOLLARI

★

★ *Coronet'ten* ★

★

Birçoklarımız olduğumuzdan daha yaşlı görünürüz. Halbuki insanın, olduğundan genç görünmesi kendi elindedir ve bu çok basit bir şeydir. Zaten insanlar hep böyle basit noktalara ehemmiyet vermemek yüzünden hayatta elde edebilecekleri bir sürü şeyden mahrum oluyorlar. Genç görünmek de bunlardan biri.

İnsanın yaşı yüzündeki kırışıklar, saçındaki beyazlarla belli olmaz. Bizi yaşlı veya genç gösteren hareketlerimizdir. Otururken, yürürken, konuşurken göze batan veya batmıyan bir sürü hareket yaparız; işte bu hareketlerin karşımızdaki insanlar üzerinde yaratacağı tesir bizim hakkımızda verecekleri hükmün temelini teşkil eder. Sonra bir de içimizin gençliği var; bu gençlik insanın yüzüne akseder âdeta. Dünyadan elinizi eteğinizi çektiğiniz anda ihtiyarlık da üstünüze çöküverir. Her şeyden evvel ihtiyarlamak korkusunu bir tarafa atın. İnsan yüz yaşında bile genç olabilir, deyin, ve buna inanın. İçiniz, ruhunuz genç olduğu müddetçe ihtiyarlamazsınız.

Kimseye genç görünüp görünmediğinizi sormayın, hattâ en yakın dostlarınıza bile. Bu bahis açıldı mı sesinizi çıkarmayın ve bir köşeye çekilin.

Genç görünmek istiyen bir kimse her hareketine dikkat etmelidir. Daima tetik olmalı ve garip hareketlerden kaçınmalıdır. Hele tikler ve bâzı saçma âdetler insanları büsbütün yaşlı gösterir. Bir kadın ikide bir kaşlarını çatarsa veya gerdanlığını ağzına alırsa elbette ki genç görünmez. Kamburunu çıkaran kimseler dik durmıya alıştıkları anda birkaç yıl birden gençleşiverirler. Daha bunun gibi bir sürü örnek verilebilir. Bilhassa yüzünü gözünü buruşturmak, ayaklarını birbirinin üstüne koymak, gerinmek, elini ikide birde şakağına dayamak insanı yorgun ve dolayısiyle yaşlı gösterir.

İnsan aslında göründüğü kadar değil, hissettiği kadar ihtiyardır.

★

ACABA KANINIZ NE VAZİYETTE ?

★ *Science Digest'ten* ★

★

Birçoğumuz «ben galiba kansızım, çok üşüyorum» deriz. Böyle kimselerde yapılan birçok kan tahlilleri bu düşüncelerin yanlış olduğunu göstermiştir. Bunların bâzılarında thyroid guddelerinin iyi çalışmadığı görülmüş, bâzılarının da geçirdikleri âni sarsıntılar neticesi bu üşümeyi hissettikleri sabit olmuştur.

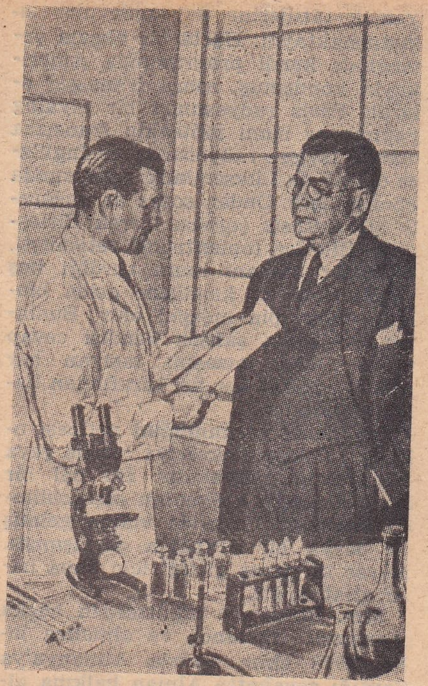
Kansızlık nedir? Ne zaman kansız oluruz? Kanda hemoglobinin veya kırmızı hücrelerin azalması neticesi kansızlık dediğimiz hal meydana gelir. Kanın normal oluşu acaba nasıl oluyor? 1000 santimetre küb kan alalım ve bu kandaki hemoglobinin ağırlığını ölçelim. Bâzı bilginler bu ağırlığı 173 gram, bâzıları 138 gram, birçokları da daha başka değişik ağırlıkta buluyorlar. Bir doktor size doğru söylemek şartiyle kansız olduğunuzu, başka bir doktor da gene doğru söylemek şartiyle size kanınızın normal olduğunu söyliyebilir; ikisi de haklıdır. Bu neden böyle oluyor? Her damla kanda, yani bir milimetre kübde 5 milyon kırmızı kan hücresi bulunur. Bu da gene yaşa ve cinse göre değişir. Meselâ kadınlarda 4,5 milyondur.

Şimdi iki mesele karşısında bulunuyoruz: Biri kandaki kırmızı hücre sayısı, diğeri ise bu kırmızı hücrelerdeki hemoglobin sayısı. Şu halde kansızlık dediğimiz şey iki türlü olur. Meselâ kırmızı hücrelerdeki hemoglobin sayısı az olursa bu bir nevi kansızlıktır. Buna «hypochromic» adını veririz. Bu, kandaki demir azlığından ileri gelir, onun için bunun tedavisi vücuda demir vermek yoliyle olur.

Bir de kırmızı hücrelerin azalmasiyle meydana gelen kansızlık vardır ki buna da «hyperchromic» deriz. Bu cins kansızlıkta hücre sayısı 5 milyondan 1 milyona düşebilir.

Kan hücre sayısı insanlara göre de değiştiği için meselâ 4,5 veya 4 milyon hücre sayısı kansızlık demek değildir. Dr. Wintrobe birkaç yıl evvel yaptığı tecrübelerle kan sayısını vasati olarak kadınlarda 4,2 milyon ilâ 5,4 milyon, erkeklerde ise 4,6 milyon ilâ 6,2 milyon olarak bulmuştur. Bu tahlile göre 1000 santimetre kübde erkeğin 160 gram, kadının 140 gram hemoglobini olmalıdır. Son yıllarda Dr. Pett ile Ogilvie bu rakamları yüksek bularak 1 yaşından 79 yaşına kadar 3.000 kişi üzerinde yaptıkları tecrübeler neticesinde kan sayısını erkeklerde 135 gram, kadın ve kızlarda 127 gram olarak buldular.

Asıl mühim olan taraf bu ağırlığın yaşa göre değişmesidir. Meselâ erkeklerde 1 yaşından 6 yaşına

kadar 120 gram, 20 yaşından 29 a kadar 145 gram, 60 ilâ 70 yaşında ise 140 gram hemoglobin bulunuyor.

Bunun için doktorlar kan sayısını tespit ederken hastanın yaşını ve durumunu göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Meselâ kadınlarda gebelik çağında kan sayısı bir miktar azalacağı gibi birçok vaziyetlerde de normalin biraz üstünde veya altında olabilir.

Kendinizi halsiz, soluk benizli görürseniz veya çabuk üşüdüğünüzü hissederseniz bunu kendinize kuruntu yapmadan doktora müracaat etmeniz veya bir kan tahlili yaptırmanız en lüzumlu harekettir.

— Gene dairede işleri iyi gitmemiş!
Die Welt Woche'den

— Zannedersem sebebini bulduk!
Sie und Er'den

ÇOCUK DÜŞÜRMEMEK İÇİN

★

★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

★

Kadınların gebelik esnasında kendilerine çok ihtimam etmeleri lâzımdır. Temizliğe ehemmiyet vermiyen dikkatsiz bir kadının başına her türlü felâket gelebilir ve işin asıl korkunç tarafı bu felâketi çocuğu ile paylaşmak durumunda kalmasıdır. Bu sebeple dikkatli davranmak gerek. Kadınlar bilhassa çocuk düşürmekten kaçınmalıdırlar. Çok tehlikeli neticeler veren bu hâdisenin önüne geçmek için şu yazdığımız şeylere dikkat etmek kâfidir:

1. Açık havada ve güneşte hafif egzersizler yapılmalıdır, bilhassa yürüyüş. Fazla yorulmamıya dikkat etmelidir. Merdivene çıkmak filân gibi sert hareketler ve işler yapılmamalıdır. Golf, tenis, yüzme, dans ve uzun otobüs veya otomobil yolculukları da çok tehlikeli ve zararlıdır.

2. Cinsî münasebetler azaltmalı ve kadının, gebe olmasa, âdet göreceği günlerde ve son iki ayda hiç yapılmamalıdır.

3. Göğsü her türlü tazyikten korumalıdır. Her gün temizce yıkamalı ve hafif hafif masaj yaparak yağlamalıdır.

4. Yemek arasında bol bol su içmelidir. Çay ve kahve azaltılmalı, alkollü içkiler hiç içilmemelidir.

5. Vücudunuzda hissettiğiniz her anormal hali hemen doktora haber vermeli. Baş ağrısı, bulantı, ayaklarınızın ve göz kapaklarınızın şişmesi gibi her şey de vakit geçirmeden doktora bildirilmelidir.

6. Doğum sancınızın başladığını görür görmez gene hemen doktora haber gönderilmeli ve doğumların bilhassa temiz doğumevlerinde yapılmasına dikkat etmelidir. Ne olsa hastane ile ev aynı olmaz. Bu sebeple evde doğurmak tercih edilmemeli ve hemen bir doğumevine müracaat etmelidir.

★

Mrs. Roosevelt

MRS. ELEANOR Roosevelt

★ *Reader's Digest'ten* ★

★

«Woman's Home Companion» mecmuası bir anket yaparak okuyucularına «halen hayatta olan en takdir ettiğiniz Amerikalıyı bildiriniz» dedi. Bu anket neticesi Mrs. Roosevelt büyük farkla Marshall'ı, Eisenhower'i ve Truman'ı geride bırakarak birinciliği kazandı.

Mrs. Roosevelt altmış dört yaşındadır ve yeryüzünün en fazla tanınan simalarından biridir. Sigara hiç içmez, pek nadir olarak bir bardak şarap içer, briçten hoşlanmaz, çikletten nefret eder. Çok ciddidir, onun için birçok zamanlar asık suratlıdır. «This is My Story» adlı hatıra kitabında annesinin daima onun çirkinliğinden üzüntü duyduğunu söyler. Daha on yaşına gelmeden annesini ve babasını kaybetmiştir. Bundan sonraki hayatı büyükannesinin yanında geçmiş ve 1921 de kuzeni Franklin Roosevelt'le evlenmiştir.

1945 te Başkan Roosevelt'in ölümünden sonra artık karısından da bahsedilmiyeceğini tahmin edenler yanılmışlardır. Mrs. Roosevelt her zamandan daha faal olmuş ve bilhassa beynelmilel sahada kendini göstermiştir. Bir zamanlar sola meyyal Amerikan gençliği arasındaki faaliyetlerinden dolayı komünist temayüllü diye itham edilen Bayan Roosevelt bugün İzvestia gazetesinin şiddetli hücumlarına mâruz kalmakta ve «kapitalist uşağı» olarak vasıflandırılmaktadır.

Birleşmiş Milletler, toplantılarına başlayınca Bayan Roosevelt sabah yedide kalkar ve bazan geceyarılarına kadar dinlenmeden çalışır. Geçen Paris toplantısında Mrs. Roosevelt sabah, öğleden sonra ve gece olmak üzere üç seansa iştirak etmekte ve yemek tatillerine de randevular sıkıştırmaktaydı. Hattâ bir akşam yemeğinde kendi programında Amerikayla konuşmuş, sonra fransızca olarak Paris radyosunda bir diyalog yapmış ve bunu müteakıp fransızca olarak İsviçre radyosunda ve İngilizce olarak da Lüksemburg radyosunda konuşmuştu. Ondan sonra da alelâcele bir Fransız çorbası içerek Birleşmiş Milletler toplantısına yetişmişti. İstirahat zamanı adını verdiği boş vakitlerinde de kendisine gelen binlerce mektupla meşgul olur. Bunların birçoğuna şahsen kendisi cevap verir. Onun imzasını taşıyan her mektup bizzat kendisi tarafından kaleme alınmıştır.

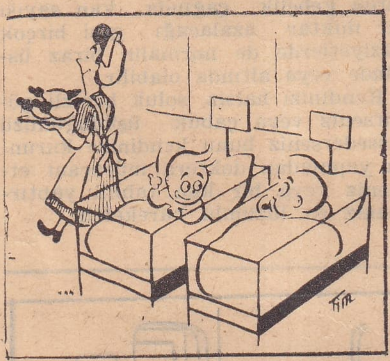
Bu kadar yorgunluğun neticesi olarak tabiatiyle ekseriya trende veya tramvayda uyuyakalır. Bu hal bir kere de kendi kullandığı otomobilinde direksiyon başında vukua gelmiş ve başka bir arabayla çarpışmıştı. Neyse ki yavaş gittiği için kaza hafif atlatılmıştı.

Mrs. Roosevelt ingilizceden başka fransızca, italyanca ve almanca bilir. 1948 ekim ayında Almanya'ya yaptığı seyahatte Alman halkına almanca olarak hitabetmiş ve geniş bir alâka toplamıştı.

Kendisinin hiçbir mevkide ve büyük işde gözü yoktur, bütün arzu ve gayesi Birleşmiş Milletleri kuvvetlendirmek ve ona hizmet etmektir.

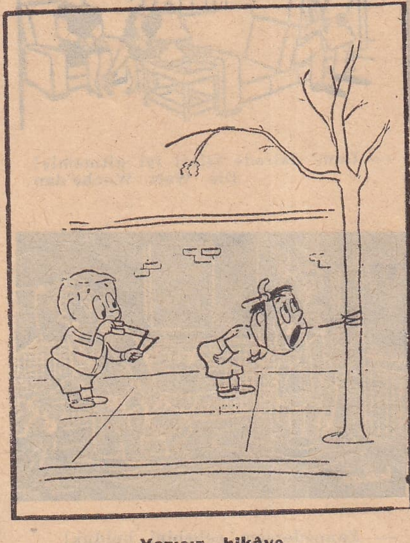

Mrs. Roosevelt ve oğlu

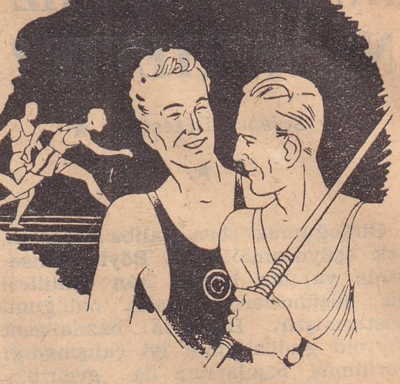
— Anlaşıldı, ben erkekmişim, çünkü gördün ya dadı beni öptü.

Sie und Er'den

Yazısız hikâye

Sie und Er'den

Kırk yaşından sonra jimnastik mi? SAKIN HA!

★ *Science Digest'e bir doktor yazıyor* ★

★

Kırk yaşından sonra vücudun hakettiği şey, artık zorlanmamaktır. Fakat gelin de bunu Amerikalılara anlatın: İçlerinden yüzbinlercesi vücudunu fazladan çalıştırmasının lüzumlu olduğunu zanneder.

Ekzersiz şart mıdır? Kendinizi iyi hissetmeniz kâfi değil midir? Hiç şüphesiz büyüyen çocuklar, gençler, artritisliler veya kemik kırıklarından iyileşmiye yüz tutanlar jimnastik yapmalıdırlar. Fakat bu her şeye çare olamaz ki..

Eğer kendiniz için bir ekzersiz şekli arıyorsanız önce kalbinizi düşünün ve unutmayınız ki 40 yaşındaki sağlam bir kalb dahi 20 yaşındaki bir kalbin yükünü taşımıya mecbur kaldığı zaman hasta olur.

Gene birçokları ekzersizi sıhhatli olmak için yaptıklarını söylerler. Halbuki insan parmağını bile kıpırdatmadan da sıhhatli olabilir. Zannetmeyiniz ki jimnastik size mikroplara karşı bir mukavemet temin eder. Mikroplar bir Tarzan'a bir mahallebiciden daha fazla hürmet göstermez. Hele ekzersizle kilo düşürmiye sakın kalkmayın. Birkaç simitin vereceği kalorinin 40 - 50 katlı bir binanın tepesine tırmanmıya yeteceğini düşünemezsiniz.

Çok yemek de fenadır; bir adam tanırım ki akşam yemeğinde lüzumundan pek fazla kalori aldıktan sonra: «Yağ bağlıyorum. Ufak bir gezinti yapıp aldığım kaloriyi harcıyayım, bari» derdi. Aldığı kaloriyi harcıyabilmesi için 30 kilometrelik «ufak bir gezinti» lâzım geldiğini bir bilseydi...

★

KADIN KORSAN

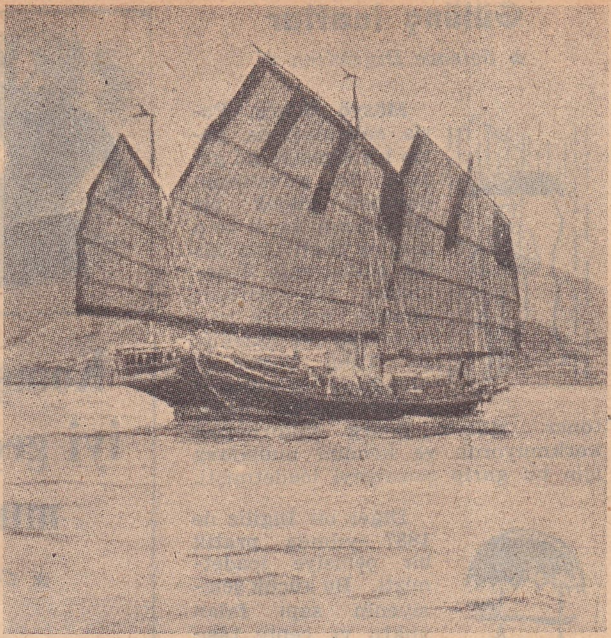
★

★ *Magazine Digest'ten* ★

★

Halen kırk parça gemiden ibaret bir korsan çetesinin başında bulunan bu Çinli kadının giyinişi salon kadınlarından farksızdır. Bizzat soygunculuk yapar ve yolcuların mücevherlerini kendi eliyle toplar.

★

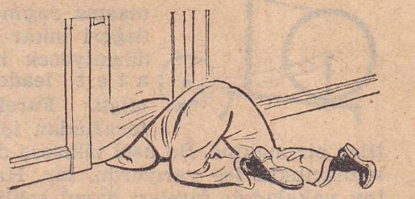

Eğer tarihî macera romanlarının kadın korsanlarına inanmıyanlardansanız Madam Wong'un hayatı sizi bir hayli şaşırtacak. Şimdi şu anda, siz bu yazıyı okurken, Madam Wong, Hong Kong'un birkaç mil kuzey doğusunda, Bias körfezinde, bir korsan çetesinin başında bulunuyor. Aşağı yukarı otuz beş yaşlarında, uzun boylu, güzel vücutlu, gözleri koyu mavi ve çekik çekik olan bir kadın. Madam Wong korsan kılığiyle gezmez, bilâkis harikulâde güzel Çinli elbiseleri giyer. Onu bir salon kadınından ayıran tek şey, sol bacağının üstünde taşıdığı otomatik tabancadır.

Madamın kocası Wong Kungkit, 1939 da Japonlar hesabına casusluk etmiş ve bunun karşılığı olarak kendisine büyük bir Çin kayığı verilmiş. Wong, kafasında büyük bir kaptan olmanın hayalini yaşatarak, bu kayıkla denizlere açılmış ve az bir zaman sonra küçük bir filo sahibi olmuş. Denizlerde korsanlık ederek dolaşırken, 1945 yılında bir gece, talihin garip bir cilvesiyle karşılaşmış. Hücum ettiği sessiz görünüşlü üç kayık meğer İngiliz deniz piyadeleriyle doluymuş; işte Madam Wong kocasını böyle kaybetti.

Fakat bu felâket onu yıldırmadı. Cesur kadın mücadeleye devam etti. Önce kendisine itaat etmek istemiyen üç tayfasını vurdu. Bundan sonra işin başına geçmesi zor olmadı. Kadınların önderlik edemiyeceklerini kim söylemiş ? Altı ay içinde madamın küçük filosu tam kırk parçalık büyük bir filo haline geldi. Muhtelif yerlerde yeni teşkilâtlar kurdu. 1946 da Wong çetesi Hong Kong'da tam altı millik bir denizaltı kablosunu söküp götürdü, sonra bu kablonun karaborsada satıldığı görüldü. Fakat sakın, adamları bu işleri yaparken madamın evinde rahat rahat oturduğunu sanmayın. O da Van Heusz adlı gemiyi bizzat soydu. Yolcuların mücevherlerini kendi eliyle topladı.

Şimdi millî hükümet de Formazoya geçtiği için madamın işi çoğaldı, ama o hiç şikâyetçi değil. Zaten İngiliz, Çin ve Portekiz polisleri peşindeydiler; hükümet de yakına gelince hayatına daha fazla heyecan katılacak, Madam Wong da başka birşey istemiyor ki; hayat heyecan demek..

Bir bedavacılar şahı

★

Her hangi bir yere müsaadesiz veya biletsiz girmiye, Türk argosunda «kaynamak» derler. Bu fiil bizde daha ziyade maçlara bedava girmek için çocuklar tarafından işlenir. Amerikada ise aynı işde daha büyük maharet ve ustalık gösterenlerin mevcudolduğu söyleniyor.

Tek Gözlü Connely diye tanınan bir açıkgöz geçen yıllar zarfında Chikago'da yapılan tam 64 Amerikan futbolu maçına bir tek kuruş bilet parası ödemeden "kaynamıya,, muvaffak olmuştur. Tek Gözlü Connelynin "kaynama metodları,, kendisi tarafından bir sır olarak saklanmaktadır. Aynı nevi suç yüzünden bir kere hapishaneye bile düşmüşse de gardiyanlar onu bir geceden fazla hücresinde tutmıya muvaffak olamamışlardır. Connely, burada "kaynama,, yerine bir "sızma,, tekniği kullanmıştır.

★

Siz olsaydınız Ne yapardınız ?

Bu aşağı yukarı herkesin başından geçmiş bir vakadır. Bilhassa çocuklukta.. O gün de küçük kızımı arkadaşlariyle beraber oynaması için kapının önüne koyuvermiştim. Aradan yarım saat geçtikten sonra ağlamalar ve bağrışmalar duydum. Çocukların yanına gittiğim zaman küçük kızımın, merdivenin trabzan parmaklığına kafasını sıkıştırmış olduğunu gördüm. Meğer oyun oynarken her nasılsa kafasını parmaklığın aralığından sokmuş ve bir daha bütün uğraşmalarına rağmen oradan çıkartamamıştı. Bu anda ekseriyetin ileri sürdüğü fikir bir demirci çağırmaktı. Fakat ben işi daha kolay hallediverdim. Belki siz de, böyle bir şey başınızdan geçtiyse, aynı usulü kullanmışsınızdır. Acaba ben kızımın başını parmaklığın arasından nasıl kurtarmıştım?

Evvelâ kızımı kucaklıyarak yere paralel vaziyete getirdim. Sonra kafasını parmaklığın arasından çekmiye çalışacağım yerde vücudunu oradan geçirmiye çalıştım. Omuzlarını çevirdim ve parmaklığın arasından geçirdim. Beş dakika sonra kızım serbesti.

Yazısız hikâye

Cartoon Humor'dan

Gece uykuda gezenler

★ *The Woman'dan* ★

Bugün Amerika'da dört milyondan fazla uykuda gezme hastalığı (sumnambule) na müptelâ insan vardır. Hattâ bâzı ailelerin bütün fertleri bu gece gezmelerine iştirak etmektedirler. Uykuda gezme hâdiseleri oldukça önemli bir olaydır. Bunlar bazan feci sonuçlar verir. Meselâ sekiz yaşında bir çocuk gece uykusunda eline tüfeği almış ve derin bir uykuya dalmış olan annesiyle babasını öldürmüştür. Buna benzer vakalara sık sık raslanmaktadır. Meselâ bir kadın da öğleden sonra yemek pişirme hakkında bir konuşma dinlemiş ve gece yarısı kalkarak mutfaktan büyük bıçağı almış, kocasını hindi keser gibi kesmek istemiştir.

Bu uykuda gezme hâdiseleri ekseriyetle uykunun ağır olduğu gecenin erken saatlerinde vukubulmaktadır. Bunlar tamamen uyku halinde değillerdir. Söylenenleri duyanlar ve gözleri açıktır. Fakat sabahleyin ne yaptıklarını katiyen hatırlamazlar. Meselâ küçük bir kız çocuğu gece uykusu arasında mutfağa gelmiş ve babasının bir tabağa koymakta olduğu şeftalilerden yiyerek gidip yatağına yatmıştır. Babası çocuğun bu hareketi uyku içinde yaptığını derhal anlamıştır. Çünkü küçüğün hiç sevmediği ve hayatında hiç ağzına koymadığı meyva şeftalidir.

Bâzı kimseler evin içinde kalmayıp sokaklara, evlerin damlarına çıkmaktadırlar. Bu tehlikeli vaziyetin önüne geçmek için bâzı çareler düşünülmüştür. Meselâ kapıya çifte kilit takılmakta ve böylece birinci kilidin açılması ev halkını uyandırmaktadır. Pencerelere demir parmaklık konması ve kapıların dışarıdan kilitlenmesi de tavsiye olunuyorsa da bu o kadar iyi bir şey değildir. Çünkü yangın tehlikesi karşısında odadan çıkma imkânları güçleşir. Diğer tavsiye olunan bir usul de bu çeşit insanlara zemin katta oda vermektir. Böylece sokağa düşme tehlikesi azalacaktır.

Doktorlar, uykuda gezenleri tedavi etmenin çok güç olduğunu kabul etmektedirler. İpnotizma bir dereceye kadar faydalı olduğu gibi uyku ilâçları da bir raddeye kadar tavsiye olunmaktadır.

Gülünç icatlar

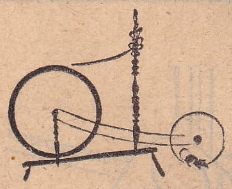
★ *Science Digest'ten* ★

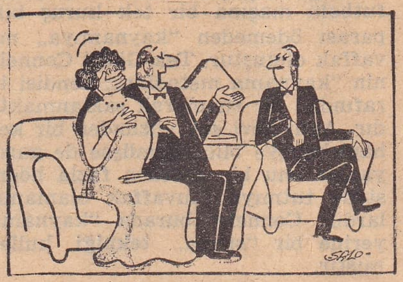
Mösyö Bourg, Paris sokaklarında garip bir şemsiye ile gezerdi. Bu şemsiyenin üstünde küçük bir sivri demir vardı ve o demire bağlı olan bir tel, şemsiyenin kenarından yere sarkar, adamın peşisıra sokaklarda sürüklenirdi. Tabii bunun ne olduğunu anlamışsınızdır: Seyyar paratöner. Mösyö Bourg yıldırımdan korkmuyordu ve kendini muhafaza için bu garip şemsiyeyi icadetmişti.

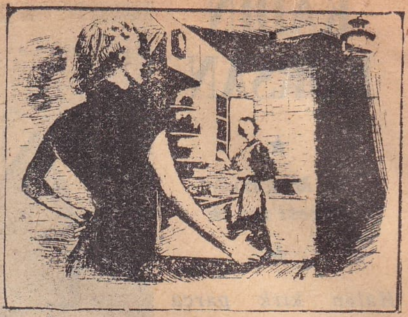
Diğer bir İngiliz de 1887 yılında pratik bir şemsiye icadetmişti. Bu küçük şemsiyenin sapı falan yoktu ve cepte taşınıyordu. Büyük kâşif eğer âni bir yağmura yakalanırsa hemen cebinden şemsiyesini çıkarıyor, şapkasının üzerine geriyor ve ıslanmaktan kurtuluyordu. Londra için bir hayli mühim bir icat.

Mr. Hatton adında bir İngiliz ise çok kullanışlı olmamasına rağmen değeri inkâr edilemiyecek bir alet icadetmişti. Fareler tarafından işletilen bir makine. Bu usul bilhassa dokumacılıkta işe yarıyordu. Mr. Hatton yakaladığı fareleri davul şeklinde bir kutunun içine koyuyor ve kutunun her tarafını kapatıyordu. Bu kutunun ortasında bir mihver vardı. Şimdi fareler kapalı kutudan kurtulmak için ne yapacaklar? Tabii sağa sola hücum edecekler. Onlar meselâ sağ tarafa hücum edince kutu dönüyor ve fare bir yol bulduğunu sanarak başlıyor koşmıya, bu da kutunun devamlı bir şekilde dönmesini temin ediyor. Kutuyla beraber mihver de dönüyor ve mükemmel bir motor meydana geliyor. Tabii fareleri çoğalttıkça motorun kuvveti de artıyordu. Mr. Hatton bu icadını uzun zaman ve büyük bir iftiharla kullanmıştır.

— Ha, ne diyordum?..
Die Welt Woche'den

Komşularınızla iyi geçinebiliyor musunuz ?

★ *Coronet'den* ★

★

Birçoklarımız birçok defa yer değiştirmiş, yeni muhitlere göçmüşüzdür. Bu yeni gittiğimiz yerlerde yeni komşular buluruz. Onlarla iyi geçinebilir miyiz? İyi geçinmek için neler yapmalı? İşte bunun sekiz şartı:

1 — Dost ve arkadaş edinmek için kendinizi zorlamayınız. Bâzı kimseler ilk gittikleri yerde hemen bir muhit yapmak isterler ve bunun için herkese hoş görünmiye çalışırlar. Bu şekilde hareket umumiyetle aksi tesir yapar.

2 — Komşularınızın hususiyetine hürmet ediniz. Birçok kimseler [illegible] çatal, bıçak, kab, kacak, tencere, giyecek eşyası, kitap gibi şeyler isterler. Bundan sakınınız.

3 — Düşünceli ve saygılı olun. Komşularınızı rahatsız edebilecek her türlü iş ve eğlenceden kaçınmıya çalışın. Bunun için kendinizi cendereye sokmak mecburiyetinde değilsiniz. Sadece biraz düşünceli hareket etmeniz kâfidir.

4 — Komşularınızın âdetlerine dikkat edin ve onları öğrenin. Böylece muhite daha iyi intibak edebilirsiniz.

5 — Çocuklarınızı kabil olduğu kadar kontrol altında bulundurun. Çocuklar başkalarının haklarına hürmet etmeyi küçük yaştan öğrenmelidirler.

6 — Kendi kabuğunuzdan sıyrılın. Kendinize bir meşgale, bir faaliyet bulun, bir cemiyete, bir kulübe, her hangi faal bir yere âza olun.

7 — Bulunduğunuz muhitle iftihar edin ve bunu gösterin.

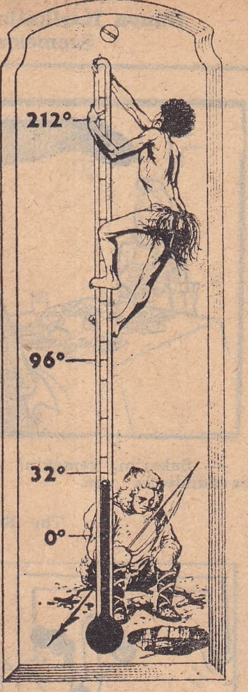
8 — Evinizi öyle bir hale sokun ki komşular size gelmek için can atsınlar.

★

Cıvalı termometreyi keşfeden bilgin: FAHRENHEİT

★ *Science Digest'ten* ★

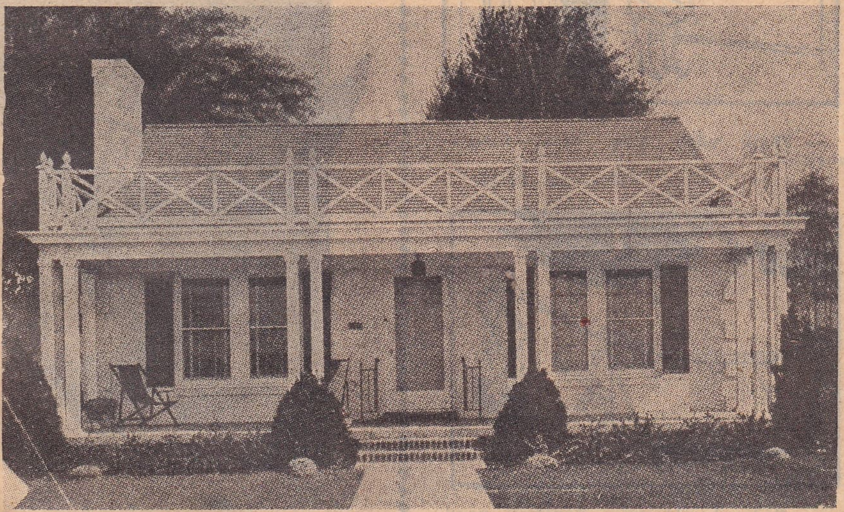
★

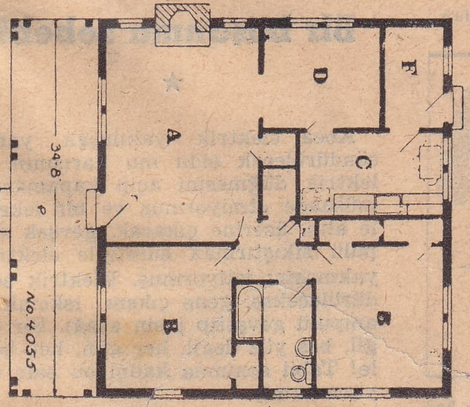

Gabriel Daniel Fahrenheit 14 mayıs 1686 da Danzig'de doğmuş bir Almandır. Almanya'da ve İngiltere'de durmadan seyahatler yapmış olan Fahrenheit nihayet Holânda'ya yerleşerek meteorolojik ve optik aletler üzerinde çalışmıya başlamıştı. Kendisinin ilme en büyük hizmeti 1714 yılında termometrede alkol yerine cıvayı kullanmasıdır. O zamandanberi Amerikada ve diğer bâzı memleketlerde termometre ölçüsü olarak santigrat yerine fahrenheit tabiri kullanılmaktadır. Fahrenheit ölçüsüne göre 212 derece kaynama noktası olup 100 santigrata eşittir, buna mukabil 32 derece donma noktası olup sıfır santigrada eşittir.

Fahrenheit aynı zamanda sudan başka diğer mayilerin de kendilerine göre ayrı ayrı kaynama noktaları olduğunu keşfeden adamdır. Fahrenhiet 1727 de yazdığı bir kitapta termometre hakkında şu izahatı veriyor: «İki türlü termometre yaptım, birinde alkol, diğerinde cıva kullanıyorum. Termometre cetvelini üç sabit noktaya göre ayar ettim. En aşağıdaki termometrenin başlangıcı olup bu noktayı buz, su ve deniz tuzunu karıştırarak buldum. Termometre bu karışımın içine sokulduğu zaman cıva sıfıra düşmektedir. İkinci noktayı tuzsuz olarak su ve buzu karıştırarak buldum. Bu karışımda termometre 32 dereceyi göstermektedir. Üçüncü nokta 96 derecedir. Bu da, termometre bir insanın koltuğuna veya ağzına sokularak elde edilmiştir.

★

Hayalimizi süsliyen evlerden: 1

Yukardaki evin planı yan taraftadır. Her sayıda bir tanesi verilecek olan bu plânlarda geçecek işaretlerden; A - Oturma, B - Yatak odasını, C - Mutfak, D - Yemek salonu, E - Garaj, F - Kiler ve G - Tarası göstermektedir. Plâna böyle bakınız.

★

Not: Bu plân yan konmuştur. Ona göre mütalâa edilmesi lâzımdır.

Garip ilânlar ve haberler

Montana Üniversitesi gazetesinden: «Flört için kullanışlı bir otomobil satılıktır. Sahibi ise bir çocuk arabası almak niyetindedir».

«Minnesota Herald» gazetesinden: «Dün çiftçi Smith Young yaktığı mumla deposunda benzin olup olmadığına bakmıştır. Depoda benzin varmış!..»

Time'den: Kansas City'de Mrs. Sady Crosner'in karşısına çıkan bir haydut otomobilini ve parasını aldıktan sonra kadının yanağından öpmüş ve «anneme çok benziyorsunuz» demiştir.

Time'den Dick Fransworth, soyulan dükkânının kapısında şöyle bir not bulmuştur: "Dükkânınıza daha sağlam bir kilit alınız, bu seferki çok çürüktü!»

Susuz mu kalacağız?

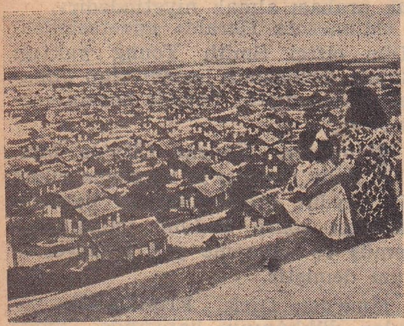
★ *Science Digest'ten* ★

Şu bildiğimiz, her gün kullandığımız âdi su, insan hayatında çok mühim bir rol oynar. İçmek, yıkanmak, bahçe sulamak, ve endüstride meselâ çelik yapmak için hiç düşünmeden kullandığımız su nereden geliyor? Bunu düşünmeyiz. Nasıl olsa gene buharlaşma olacak, gene yağmur yağacak ve biz musluklarımızı açtık mı şakır şakır sular akacak, deriz.

Güzel, güzel ama bu iş o derece basit değil. Son yapılan araştırmalara göre insanlar bu minval üzere yeraltı sularını hiç düşünmeden harcamıya devam ederlerse bir gün dünya susuz kalacakmış. Âlimler uzun münakaşalardan ve denemelerden sonra şu neticeye vardılar: Yeraltı suları insanlara yetecek kadar çoktur ve kolay kolay tükenecekleri düşünülemez, fakat son zamanlarda lüzumsuz yere, bilhassa endüstri sahasında, pek çok su israf ediliyor. Yeraltı sularının israf edilmesine mâni olmak lâzım. Endüstri merkezi olan birçok şehirlerde göller ve nehirler olduğu halde fabrikalar yeraltı sularını kullanmakta ısrar ediyorlar. Tabii yeraltı suları ekseriyetle daha soğuk ve ihtiva ettikleri maden eriyikleri bakımından daha zengindirler. Şimdi düşünülmesi gereken en mühim nokta şu: Yeraltı sularını kullanmamanın yolları nelerdir? Bunun için evvelâ fabrikaların kurulacağı yerleri bu düşünceyi göz önünde tutarak seçmek lâzım. Sonra yeraltı sularının israf edildiği her işe mâni olmalı. Böylece yakın bir gelecekte karşılaşacağımız susuzluk tehlikesi önlenmiş olur. Bu tehlike Amerikada kendini göstermiş bulunuyor. Birçok mecmualar «Dünya Susuz mu Kalacak?» başlığiyle yazılar yayımlıyorlar. Mamafih bu tehlike her halde önlenecek, çünkü şimdiden harekete geçilmiş bulunuluyor.

Fransada

Yirminci Yüzyılın en büyük inşası

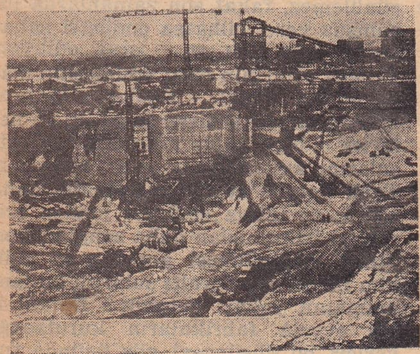

İnşaat yerinde amele şehri

İki yıldanberi Fransızlar büyük bir plânı icra mevkiine koymuş bulunuyorlar. Bu iş için 730 milyon altın frank gideceği zannedilmektedir (Süveyş kanalı 280 milyon altın franga çıkmıştı).

Bu iş Rhone nehrinin yatağının Donzère ve Mondragon arasında 28 kilometrelik bir kısımda değiştirilmesidir.

Yıllarca evvel hazırlanmış olan plânların gerçekleşmesi malzeme ve işçi bulmakta raslanan güçlük yüzünden geri kalmıştı. Şimdi beş bin işçi beş yılda 60 milyon metre küb toprak atıp, iki muazzam kanalla su seviyesini yükseltecek ve yılda 2 milyar kilovat takatinde bir elektrik santralı inşa edecektir. Bu beş bin işçiyi aileleriyle beraber 5 yıl barındırmak için her biri bir milyon franga mal olan, muvakkat dört kasaba kurulmuştur. Bu kanalın tamamlanması hem Rhone nehri üzerinde seyrüseferi emin bir hale sokacak, hem de temin edeceği elektrikle Fransız iktisadiyatına çok büyük yardımda bulunacaktır.

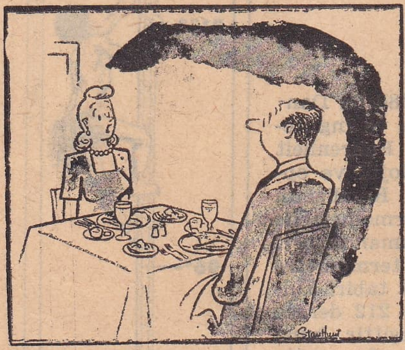

İnşaat mahallinden bir küçük kısım

İkinci Cihan Harbinin büyük bâdiresine karışmış, arazisi işgal edilmiş ve bittabi harbden pek büyük zararlarla çıkmış milletler iktisadi vaziyetlerini düzelttiler ve böyle pek büyük işlere bile giriştiler.

Vâkıa bizim de, kendi çapımızda, meselâ Çatalağzı gibi büyük inşaatımız var. Fakat hâlâ bir İstanbul - Üsküdar köprüsü yaptıramadık.

Dünya Karikatürlerinden Seçmeler

— Şekerim, yemeğini ye de sana kötü havadislerim var.

The Sat. Ev. Post'tan

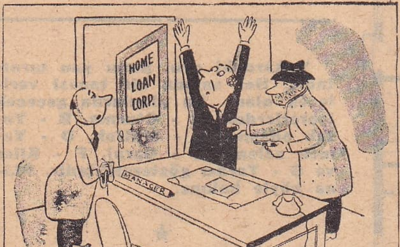
— Böyle gözü olan birini tanıyor muyuz?

Sie und Er'den

— Çadır kazıklarını unutmak nasıl olurmuş, çek cezasını!.

Hérisson'dan

— Affedersiniz baylar, sarraf olan hanginizdir?

True Magazine'den

★

Türk - Amerikan Dostluk Cemiyeti bunları okusun: 6

DOSTLUK BÖYLE Mİ OLUR?

Amerikan Hava Yolları idaresinin büyük masraflarla madenli, kartonlu olarak yaptırdığı ve yaldızlarla süslediği bu renkli parlak ilân gûya İstanbul'u göstermektedir.

Şu koca kalpaklı insan ne kılığı, ne tipi itibariyle bir Türk değildir ve diğer mevzular da yanlış resmedilmiştir.

Bizi şalvarlı, sarıklı olarak gösteren resimleri çok gördük, haydi bu eski tarihimize uyardı. Fakat böyle muazzam kalpaklı bir Türk tarihimizde de yoktur.

Dostlardan biraz insaf bekleriz.

Bir boşanma sebebi

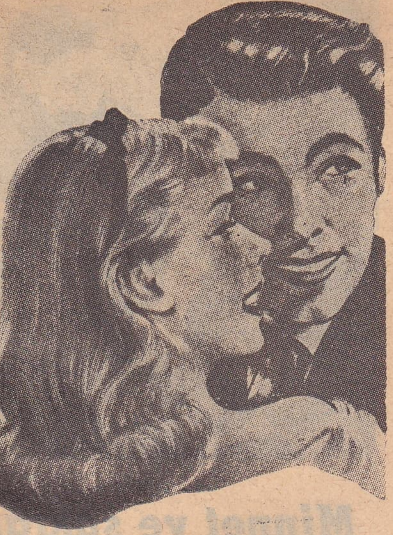
★

Koca, elektrik yakılacak yahut söndürülecek oldu mu karısının, elektrik düğmesini açıp kapamasına müsaade etmiyormuş ve bir iskemle alıp, üzerine çıkarak, gevşek ampulü sıkıştırmak suretiyle elektriği yakmasını istiyormuş. Elektrik söndürülecekse, gene çıksın iskemleye, ampulü gevşetip insin aşağı. Bir değil, beş yüz değil, her gün, hep böyle! Tabii sonunda kadın bu hale dayanamamış.

★

EVLENEBİLECEK MİSİNİZ ?

★ *Look'tan* ★

Günümüzün en mühim konusu evlenememiş olan kadınlardır. Niçin evlenemezler? Nasıl bir hayat geçirmiye mahkûmdurlar? İşte Amerikada bu sorulara cevap arıyanlar korkunç bir gerçekle karşılaşmışlardır; Amerikan kadınlarının yüzde onu hiç bir zaman evlenemiyecekmiş, çünkü kâfi miktarda erkek yok. Bu yüzde on aşağı yukarı sekiz milyon demektir, yani sekiz milyon kadın koca bulamıyacak.

Bu korkunç bir şey; evlenememiş bir kadın cemiyet için en büyük tehlikedir. Kendisi evlenemediği için başkalarının kocalarının peşine düşecek ve yalnızlığını bu şekilde telâfi etmiye çalışacaktır.

Bu vaziyetten kurtulmak, yani erkekleri çoğaltmak için ne yapmalı, kimse bilmiyor. Her yıl doğan erkek çocuk sayısı kız çocuk sayısına nispetle daha fazlaymış, ama nedense ilk yıl içinde birçok erkek çocuk ölüyor ve böylece kızlar sayıca üstün duruma geçiyorlarmış. Zaten bütün ölüm istatistikleri, hangi yaşta olursa olsun, erkeklerin daha çok öldüklerini gösteriyor. Amerikada da tek kadın almak usulü kabul edilmiş ve her şey buna göre ayarlanmış olduğu için bu işin içinden çıkmak daha zorlaşıyor. Fakat ne olursa olsun gayriresmî bir şekilde iki karılı erkekler ortaya çıkacak ve zaten de çıkmış bulunuyor. Metres hayatı da bunun bir örneğini teşkil ediyor. Birçok evli erkekler ayrıca metres tutuyorlar. Böylece cemiyet ve aile hayatı anormal bir hale geliyor. Amerikalılar şimdi çok karı almak mevzuunda şakalar yapmakla meşguller ama bu konu pek şakaya gelir gibi değil.

Amerikan erkekleri: «İki karı almak olursa yaşadık» diyorlarmış, birini evde oturtup çocuklara baktıracak, birini de işe yollayıp para kazandıracak, kendisi de sultan gibi yaşıyacak... Amerikan erkeğinin hayali şimdi bu; ne dersiniz, harem daireleri açılacak mı acaba sonunda? Amerika bu, garabet diyarı, belli olmaz. Meselâ: efendi iki karı almış, biri evde çocuklara bakıyor, biri işe gitmiş para kazanıyor, o da bir kız bulur gezmiye gider. Fakat bu olacak şey değil tabii. Amerikada hiçbir kadın bir ortakla yaşamıya yanaşmaz. Ama, işte, içinden çıkılamıyacak hale gelmiş olan bu vaziyet insana her şeyi düşündürüyor.

En akla yakın gelen çare şu: Erkekleri yaşatmıya bakmalı. Niçin kadınlar ölmedikleri halde erkekler durmadan ölüyorlar? İkisi de aynı miktarda ölselerdi ortaya böyle bir mesele çıkmıyacaktı. Şimdi kadınlar elinden geleni yapmalı, erkekleri öldürmemiye çalışmalılar; yoksa halleri harap.

Sonra bir de evlenmiyen, bekâr erkekler meselesi var, ne yapıp yapıp onları da evlendirmek gerek. Niçin evlenmiyorlar? Önce bu sorunun cevabını bulmalıyız. Evlenmiyorlar; çünkü hayat pahalı, ev yok, olsa da yanaşılacak gibi değil; nasıl evlensinler bu vaziyette. Böylece evlenemiyen erkekler yüzünden de milyonlarca kadın açıkta kalıyor. Haydi gelin de çıkın işin içinden.

Bu kadınlar ne olacak? Günümüzün en mühim mevzularından biri budur. Cemiyetimiz tehlikede. En kısa yoldan bu işi halledemezsek ne olacağımız şüpheli. Ahlâk, aile hayatı, her şey kökünden sarsılacak. Amerikan kadınları için yapılmış bir istatistik bugünkü vaziyete göre evlenme şanslarını ortaya koyuyor. Bu istatistiğe şöyle bir göz atarsanız, kadınların ne feci bir durumda olduklarını göreceksiniz. Sonunda erkekler de karaborsaya düştü.

Kadınların evlenme şansını gösteren istatistik (Amerika'da)

Bir genç kız

Yaş	Evlenme şansı
20	100 de 90
25	100 de 74
30	100 de 48
35	100 de 28

Bir dul kadın

Yaş	Evlenme şansı
25	100 de 80
30	100 de 60
35	100 de 43
40	100 de 30

Görülüyor ki dulların evlenme şansı aynı yaştaki kızlara nazaran daha fazla. Demek ki erkekler dulları tercih ediyorlar.

Aynı şekilde bir de boşanmaların istatistiği yapılmış. Boşanmalar kadınlar için, erkeklere nispetle, daha zararlı. Bir erkeğin tekrar evlenmesi o kadar zor olmuyor, fakat bir dulun tekrar koca bulması pek kolay değil. Tabii bu yüzden boşanmalar da birçok kadının erkeksiz kalmasına sebeboluyor.

Saadet nedir?

★ *Science Digest'ten* ★

★

Amerikada ve Danimarkada, kolej talebeleri arasında birer anket yapılmış; saadet nedir? diye sormuşlar.

Alınan cevaplar tasnif edildiği zaman her iki memleket gençliğinin de bu konuda aynı şeyi düşündükleri görülmüş.

Talebelere göre, saadet, yaptığı işden, vazifeden zevk almak, daha doğrusu zevk alabileceği vazifeye sahibolabilmiş bulunmak, sıhhat ve aşktan ibaretmiş.

Bu üç esas temele Danimarkalılar dostluk, temiz bir vicdan ve hürriyeti de katıyorlar. İçki, kuvvet, politika, para ve haysiyet listenin en sonunda kalmışlar, talebelere göre bunların saadetle alâkası çok azmış. Hattâ din bile bir yer tutmuyor; buna mukabil vicdan baş köşede.

Bu ankete katılmış olanların ekserisi kendilerini mesut addetmektedirler. Bunların ekseriyetle vicdan meselesine ehemmiyet verdikleri görülüyordu, temiz bir vicdan saadet için elzemdir, diyorlardı. Mesut olmadıklarını söyliyenlerin ekseriyeti hayata atılmak ve seyahat etmek istiyenlerdi.

Velhasıl saadetin temeli yaptığı işden zevk almak, sıhhatli ve vicdanı rahat olmak ve bir de aşk imiş.

Halbuki talebelerden biri büsbütün başka türlü düşünüyor: Rahat bir koltuk, iyi tütünle dolu bir pipo, iyi bir kitap ve alev alev yanan bir şömine, demiş. Kimbilir, belki de en mesutları odur.

Boşanmaların istatistiği (Amerika'da)

Yaş	Boşanma nispeti
30	100 de 93
35	100 de 80
40	100 de 65

Bu istatistikler her ne kadar Amerika için hazırlanmışsa da gene bir fikir edinmek, aşağı yukarı bir nispet bulabilmek için bizi de alâkadar eder. Bizdeki boşanma nispeti tabii Amerikadaki gibi olmaz, ama aynı tehlikeler bizim için de mevcut.

Bütün bunları gördükten sonra kadınlarımız hesabına korkmamak elde değil. Ya bu işe bir çare bulunacak, yahut da bütün dünya kadınları pılı pırtıyı toplayıp Tibete gidecekler. O da nereden çıktı, demeyin, Tibet'te bir kadına üç dört erkek düşüyormuş. Dünya bu; kimi yerde erkek kıymetli, kimi yerde kadın...

DÜNYADAN

HABERLER

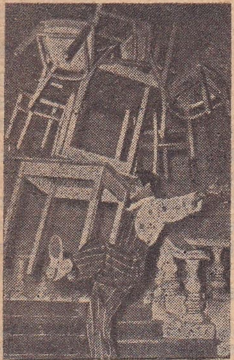
Eski Mısırlıların müziği

İsviçre'nin Bâle şehrinde toplanan Milletlerarası Müzik Kongresinde çok ilgi çekici bir orkestra konseri verilmiştir; Firavunlar zamanından kalma yaylı ve nefesli sazlarla yapılan bu orkestrayı delegelerin karşısına Hickman çıkarmıştır. Bu genç bilgin çok uğraştırıcı ve üzücü çalışmalardan sonra muhtelif harp, lir, flüt ve trompet gibi eski Mısır zamanında kullanılan aletleri çalıştırmış ve dinleyicilere Firavunlar devrinde Mısırlıların nasıl eğlendiklerini göstermiştir.

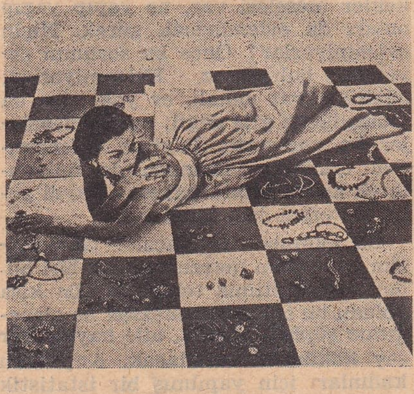
Dr. Hans Hickman burada en dikkate değer keşfini yapmıştır: Bugün Mısırlı bir şarkıcının, okurken, elinin hareketleriyle de sesinin ahengine uymıya çalışmakta olduğuna dikkat ederek bu hareketlerle, eski kabartmalardaki hareketleri karşılaştırmış ve bu suretle donmuş taş parçalarından binlerce yıl önceki notaları çıkarmıya muvaffak olmuştur.

Ağziyle 90 kilo kaldıran adam

Çiy sebze yiyenler, et tiryakileri, alev yutanlar vardır. Paris'te Lido revüsünde gösteriler yapan, cildi sütlü kahve rengindeki Jefferson'un iptilâsı ise, tahta ve odundur. Dünyanın en kuvvetli dişlerine ve çenesine sahibolan Jefferson, üzerinde başka ma sa ve sandalyeler bulunan bir masayı ağzına alıp kaldırır. Jefferson, bunca kuvvete sadece bol bol ıspanak yiyip süt içmekle kavuştuğunu söylüyor.

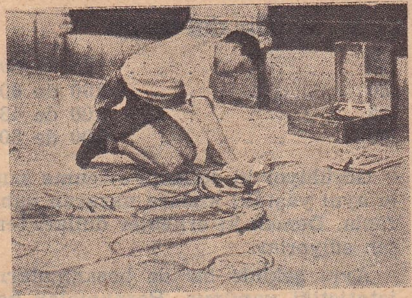
SÜS VE KADIN

Son günlerde modayı yakından takibeden bayanların kollarına ve boyunlarına taktıkları süslerin hepsi yalancı taşlıdır. Bugün Amerika'da sırf bu ucuz süs eşyalarını yapan bir endüstri meydana gelmiştir. Yukarıdaki resim New York'ta bir mağazada bu nevi kadın eşyalarını teşhir eden bir modeldir.

Sanat ayağa düştü...

Hayır, başlığa bakmayın. Sanat «ayaklar altında» kalsa bile gene yüksektedir. Bu fakir Venedikli talebe ne çalışacağı bir atelye, ne resim yapabileceği bir tuval bulamayınca pratik bir çareye başvurmuş, sanatını yan sokaklardan birinin sert kaldırımları üzerinde göstermiye başlamıştır.

Minnet ve şükran duygusu

Yargıç, muhakeme esnasında karşısında suçluyu değil, avukatını görür. Avukat, kudretine ve elindeki delillere göre alınan karar üzerinde çok büyük tesirler icra edebilir. Adalet tarihinde birçok avukatların yaptıkları parlak müdafaalar sayesinde en müşkül durumda olan suçluların cezalarını hafiflettikleri görülmüştür.

Geçenlerde Fransız mahkemelerinde cereyan eden bir vaka, avukatların rolünün ne kadar mühim olduğunu bir kere daha ispat etmiştir. Karısını öldürdüğü iddiasiyle iki defa muhakeme edilen ve ağır cezaya çarpılan bir Fransız üçüncü muhakemesinde beraet etmiştir. Tabii avukatının sayesinde..

Yukarıdaki resimde Benjamin Feldman ismini taşıyan bu Fransızı, beraetinden sonra avukatının ayaklarını öperken göstermektedir.

Günün kadını Bayan Roosevelt

İkinci Dünya Savaşı içinde Birleşik Amerikanın cumhurbaşkanlığını yapmış olan Roosevelt'in eşi, günün en meşhur Amerikalı kadınlarından biridir. Bu idealist kadın, savaş yılları içinde kocasına en büyük yardımcı ve mânevi destek olmuştu. Onun ölümünden sonra da, girişmiş olduğu içtimai işlerde aynı mücadele azmini muhafaza etmektedir. Resmimiz dünyaca meşhur bu Amerikalı demokrat bayanın bir istirahat ânındaki pozunu göstermektedir.

Toscanini
Asrımızın dehası

Dünyanın en tanınmış orkestra şefi Arturo Toscanini, Avrupa turnesinden gene Amerika'ya döndü. Toscanini, gazete muhabirlerine verdiği beyanatta beş günlük bir vapur yolculuğu esnasında imzası peşinde koşan meraklıların şerrinden dolayı bir daha vapurla Avrupaya gitmiyeceğini söylemiş ve 82 yaşında bir insan için bu yolun esasen pek uzun olduğunu da ilâve etmiştir. Diğer taraftan kendisinin uçak seyahatlerine karşı nefreti de malûm

olduğu cihetle bundan böyle artık Avrupaya bir daha ayak basmıyacağından korkulur.

★

Çindeki vatandaş harbi

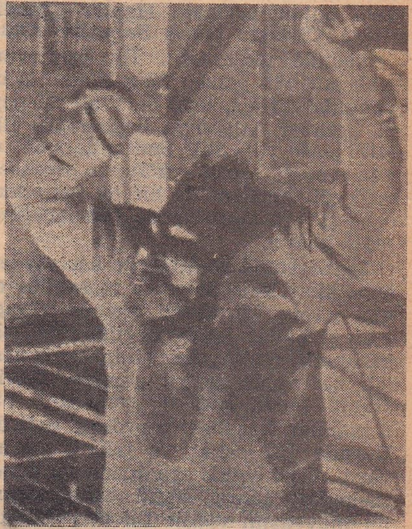
Bugün Çin'deki dahili harb sona ermiş ve milliyetçilerle komünist kuvvetlerin yaptığı mücadele sonuncuların bütün memleketi ele geçirmesiyle neticelenmiştir. Milliyetçi Çin kuvvetleri Formoza adasına sığınmış ve müdafaayı oradan yapmıya karar vermiştir. Zaman zaman alevlenmekle beraber uzun müddettenberi devam eden bu mücadelenin bellibaşlı milliyetçi kahramanı Çan-kay-Şek'tir. Bu Çinli komutana eşi Bayan Çan-Kay-Şek de en kuvvetli bir destek olmuştur. Fakat işin garip bir tarafı, Bayan Çan-Kay-Şek'in kızkardeşi, yani Çinli komutanın baldızının komünistlerin safında görülmüş olmasıdır.

Bayan Sun Yat - Sen ve Bayan Çan-Kay-Şek arasında yegâne müşterek nokta anne ve babalarının aynı olmasıdır. Fakat bu iki kardeş, her sahada, bilhassa sosyal ve siyasi her meselede iki kutup teşkil ederler. Yukarıda Çinli komutan ve aşağıda yazımızın kahramanı olan muharip kadın görülmektedir.

Teruzzi hâlâ yaşıyor

Gözünü kin ve intikam bürümüş insan kitlelerini idare etmek gayet zordur. Netekim İkinci Dünya Savaşında zaferi müteakıp hürriyetine kavuşan halk, bâzı memleketlerde suçluları muhakeme bile etmeden astı. Bilhassa İtalya, harb suçlularını en çabuk cezalandıran millet oldu. Mussolini ve metresi Clara Petacci halk tarafından ipe çekildi. O gün darağacında bu iki cesedin yanında bir tanesi daha sallanıyordu. Koyu faşistlerden, Teruzzi.. Fakat o kargaşalık esnasında, saçı sakalı birbirine karışmış, başaşağı sallanan bu adamın resimlerdeki Teruzziye pek benzemediğini kimse farkedemedi. Hattâ aradan yıllar geçtiği halde herkes ölenin Teruzzi olduğuna yemin edebilirdi. Kaldı ki Teruzzi karşılarına canlı olarak çıksın ve yüzlerine karşı gülsün... Geçen günlerden birinde hiç akla gelmiyen bu ihtimalin doğru olduğu meydana çıktı ve Teruzzi'nin kendisi sıhhat dolu bir yüzle gazete fotoğrafçısına gülümsedi.

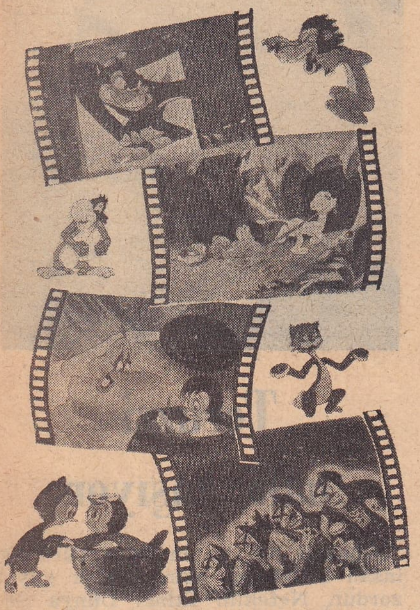

Acayip bir ana sevgisi

Geçenlerde bütün dünya gazeteleri, anası tarafından, askere gitmemesi için, bir odaya hapsedilen ve orada şuurunu kaybeden bir delikanlıdan bahsetmişlerdi. Paul Makeeshak adındaki bu gencin en son resmi ile, mahpesinden kurtulduğu zamanki resmini yan yana basıyoruz.

David Hand, Walt Disneyi yenebilecek mi?

David'in bir filmi: Couky ve Coucou

Meşhur Amerikalı ressam Walt Disney'in hareketli resimleriyle kazandığı büyük başarı, bu alanda başka memleketlerde çalışan sanat adamlarını unutturmamalıdır.

Meselâ hakkında hemen daha hiçbir şey bilmediğimiz bir İspanyol, hareketli resmi «Don Kişotun Serüvenleri» nde belirli bir yetkinlik derecesine eriştirmiştir ve Güney Amerika pazarlarında "Pinokyo,, ile boy ölçüşecek bir varlık göstermiştir. Yorulmaz Fransız sanatçısı Paul Grimaux-nun sevimli ve dertli "Küçük Askeri,, de Venedik mükâfatını Walt Disney ile paylaştı. Çek ressamları hareketli resme politik karikatürü ekliyerek yeni bir şekil verdiler. İngilizler bile bu sonuncu yola giriverdiler.

Arthur Rank İngilterede 1944 tarihinde ilk hareketli resim atelyesini açtı. Atelyenin başına o zamana kadar Amerikada Walt Disney'in sağ kolu bulunan David Hand'ı getirdi. Hand, Chicago Güzel Sanatlar Akademisinde okumuştu. İlk eserlerini Mathourin'in babası Max Fleischer'in yanında vermiş, 1930 da Walt Disney ile beraber çalışmıya başlamıştı. İlk Miki'lerde ve «Silli Senfoniler» de onun emeği vardı. «Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler» de birçok resimleri o çizdi; «Bambi» de de fikirlerinden faydalanıldı.

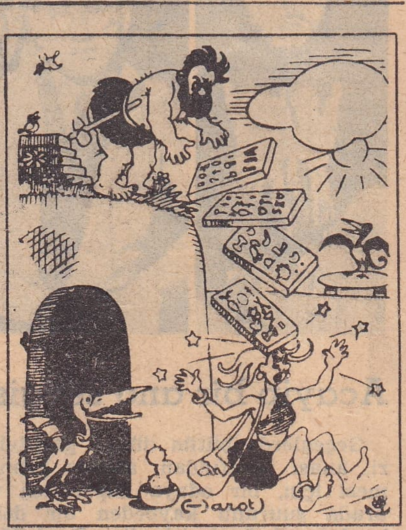
David Hand İngilterede her şeyden önce bir teknisyenler ve ressamlar ekipi kurdu. Hareketli resimle uğraşmak o kadar kolay değildir. İyi bir hareketli resim çizicisinin yetişmesi için en aşağı üç yıl gerekir. David Hand, Modr Hall'de gerçekten bir ressamlar kasabası meydana getirdi. Burada 147 sanat ve teknik adamı vardı. Dört yıllık araştırma ve denemelerden sonra Hand çalışmasının ilk meyvasını verdi: İki seri halinde sulu boya resimler. Birinci seri hayvan resimleriydi. Bu bir tabiat bilgininin gülünçlü olarak yaptığı resimlere benziyordu. Bu arada kedilerin delişmenlikleri seyrediliyordu. Arslan bizi Afrika ormanlarına götürüyor. Bir kâşifi de, çadırında arslan yavrusu zombi hakkındaki hâtıralarını yazarken görüyoruz. Kâşif eserini şu cümle ile bitirirken arslan onu yutmak üzeredir: «Dokuz yıllık uzun ve yorucu müşahedelerden sonra arslanın insan yiyen bir hayvan olmadığını anladım». Yanlış bilgisi ile olaylar arasındaki gelişmenin kurbanı olan yazarın daktilo tiktakları feci akıbetinden sonra da bir zaman arslanın karnında işitilmekte devam eder. Guguk kuşu bizi Avrupaya götürür, bu kuşun tuhaf halleri geniş bir hayal kabiliyetiyle önümüzde canlandırılır.

İkinci seri coğrafya konularını işler. Fakat Hand, Disney'in yaptığı gibi insan tiplerini ele almaz. Bu seri çocuk kitaplarında görüldüğü üzere birtakım manzaralardan ibarettir. İskoçyanın, Gal memleketlerinin, ve sairenin en karakteristik yerlerini gösterir. Bu resimlere güzel halk şarkıları eklenmiştir.

İş yaşa dayanınca...

★

Chicago'da bir sinema sahibi, sinemasına gelen kadınlardan çoğunun, filmin oynaması esnasında, başlarından şapkalarını çıkarmayışlariyle başa çıkamıyor, arkadaki müşterilerin perdeyi görmelerine engel olan bu kadınları nasıl yola getireceğini bilemiyordu. Yazıp duvarlara astırdığı ricalar, ihtarlar para etmemişti. Fakat günün birinde sinema holüne koydurduğu şu afişlerle, işi kökünden halletti: «Yaşlı bayanlar, sinema salonunda şapkalarını isterlerse çıkarmıyabilirler».

Taş devrinde

— Artık aramızda her şey bitti. Al mektuplarını...

L'Illustrée'den

"The Third Man" Üçüncü Adam

Orson Welles "Üçüncü Adam" filminde

Joseph Cotten, Orson Welles, Alida Valli, Trevor Howard, Paul Hörbiger, Ernst Deutsch, gibi İngiliz, Amerikan, Avusturyalı, Alman ve İtalyan artistlerinden mürekkep bir topluluğun oynadığı; senaryosunu Graham Greene gibi meşhur bir yazarın kaleme aldığı; rejisörlüğünü «Odd Man Out» ve «Fallen Idol» gibi unutulmıyacak filimler yaratmış olan Carol Reed'in yaptığı bir filim.

İçinde, aşkın, sefaletin, kara borsanın, milletlerarası gerginliklerin ve dostluğun kaynaştığı bu filmin konusunu şöyle hulâsa edebiliriz: Martins adında yarıbuçuk kabiliyetli Kanadalı bir muharrir, arkadaşını ziyaret maksadiyle Viyana'ya gelir; fakat hemen öğrenir ki dostu Harry ölmüştür. Bu ölüm kendisine şüpheli görünür. Bir gün ölmüş bilinen dostunun sevgilisiyle karşılaşır: Rusların eline düşmemek için sahte pasaport kullanan bir Çek kızı... Harry'nin ortadan kayboluşu gittikçe esrarlı bir hal alır, bir kazaya kurban gitmesi ihtimallerini reddeden bir sürü vaziyetler ortaya çıkar ve Martins, korkunç maceralara atılır.

Filmin tenkidini yapan, Weltwoche mecmuası muharririnin verdiği hüküm, eserin değerini gösterebilir: «Bana son 20 yılın filimleri içinde en çok hangisini beğendiğimi sorsalar bu filmi söylerdim. Harry rolünde Orson Welles, Viyana'da karaborsacılık yapmaktadır, İngiliz işgal kuvvetlerinin elindeki penicillini çalmış, bir hain ve bir cani derekesine düşmüştür. Gerçi filmin ancak sonlarına doğru ortaya çıkmaktadır, ama gizli varlığını filmin başından itibaren hissetmekteyiz,,.

DIŞ OLAYLAR

İran ve Amerikan münasebetleri

İran şahı 30 aralıkta özel bir uçakla memleketine dönmek üzere New York'tan hareket etmiştir. Şah ile Truman tarafından yayımlanan müşterek bir tebliğde, görüşmeler esnasında şu noktaların kararlaştırıldığı bildirilmektedir: 1 — Her iki memleket Birleşmiş Milletler ve onun teşekkülleriyle sıkı iş birliğine devam edeceklerdir; 2 — Amerika Birleşik Devletleri İranın bütünlüğünü ve egemenliğini muhafaza etmek niyet ve arzusunu ifade etmiştir; 3 — Amerika Birleşik Devletleri, İranın iktisadi inkişafına yardım etmiye hazırdır; 4 — Amerika Birleşik Devletleri, kendi kendini müdafaa edebilecek bir duruma gelmesi için İrana esaslı bâzı askerî yardımlarda bulunmıya hazırdır.

Truman'ın Noel mesajı

Noel münasebetiyle Amerikan milletine gönderdiği mesajda Başkan Truman, insanlığın çekmekte olduğu bütün ıstırapları ancak Allaha ve insanlığa karşı sevginin gidereceğini söylemiş, insanları hemcinsini sevmiye davet etmiştir.

Bulgaristanda seçim komedyası

18 aralıkta Sofyada bir "seçim komedyası,, oynanmış ve halk tek bir namzet listesine göre reylerini kullanmıştır. Seçimlerin devam ettiği sırada Sofya radyosu halka devamlı surette ihtarda bulunmuş ve şöyle demiştir: "Bulgar seçmenleri rey sandıklarına gitmeli ve reylerini Stalin'in dostu, Sovyet Rusyanın müttefiki "Vatan Cephesi,, ne vermelidir". Neşredilen resmî tebliğe göre, "Vatan Cephesi,, namzetleri reylerin yüzde doksanını almış - lardır.

Yunanistanda yeni kabine ve seçimler

Ocak ayının ilk haftasında Yunan kabinesi istifa etmiştir. Yunan kralı Paul, yeni hükümeti kurmak vazifesini eski meclis başkanı Yani Teotokis'e vermiş ve Teotokis aynı gün hükümeti kurmıya muvaffak olmuştur. Yeni hükümetin, seçimlere kadar idari işleri görecek bir intikal kabinesi olduğu kaydedilmektedir.

Mısırdaki seçimler

3 ocakta Mısırda genel seçim yapılmıştır. Seçime bütün partiler iştirak etmişlerdir. Seçimler umumiyetle intizam içinde cereyan etmekle beraber bâzı eyaletlerde kavgalar olmuş ve Bilbeyste ile Beni Suveyfte birer kişi ölmüştür. Seçim neticesinde Vefd Partisi büyük muvaffakıyet kazanmıştır. Yeni kabineyi Nahas Paşa kurmuştur.

Suriyedeki yeni hükümet darbesi

Son dokuz ay içerisinde Suriye üçüncü defa olarak bir hükümet darbesiyle karşılaşmıştır. 18 aralık gecesi Albay Edip Çiçekli, emri altına giren ordu kuvvetlerine, Suriye ordusu başkomutanı Sami Hınnavi'yi tevkif ettirmiş ve memleketin idaresini eline almıştır. Bir hafta kadar süren istişarelerden sonra Nâzım Kutsi yeni kabineyi kurmuş ise de iktidarda kalması yirmi dört saati bile bulmamış, istifa etmiştir. Bunun üzerine eski Başbakan Halid El Azam, Suriyenin bir yıl içindeki yedinci kabinesini kurmıya muvaffak olmuştur. Yeni kabinede Halkçılardan çok Cumhuriyetçiler vardır.

İngiltere Komünist Çini tanıdı

İngiltere hükümeti, 9 ocakta Çin milliyetçi hükümeti ile münasebetlerini kesmiş ve komünist Çin hükümetini hukukan tanımıştır. İngiltere, Çin komünist rejimini tanıyan ilk büyük Batı devletidir. Birmanya, Hindistan, Pâkistan bu rejimi evvelce tanımışlardı.

Resmimiz milliyetçi Çin'in Londra büyük elçisini, İngiltere Dışişleri Bakanlığından çıkarken göstermektedir.

Sovyetlerde yapılan temizlik

Gelen haberlere göre, peyk memleketlerde başlıyan temizlik şimdi Rus Komünist Partisi içinde devam etmektedir. Sovyet Bolşevik Partisi içinde 300,000 kişinin temizleneceği tahmin edilmektedir. Ayrıca partiden ihracedilen yüz binlerce insan da mecburi iş kamplarına sürgün edilmektedirler. Bunlar arasında sanat adamları, muharrirler, şairler de vardır. Diğer taraftan Yüksek Sovyet Şûrası, 3 yıl evvel kaldırılan idam cezasını yeniden kabul etmiştir.

Tito'nun Noel mesajı

Mareşal Tito yeni yıl mesajında Kominform memleketlerinin söyledikleri gibi Yugoslavyanın kendisini kapitalistlere satmamış olduğunu ifade etmiş ve şöyle demiştir: "Yugoslavya kendi gelişmesi için lüzumlu bâzı tahsisat almıştır. Fakat bunun mukabilinde kendisinden hiçbir zaman siyasi tâvizlerde bulunması istenilmemiştir. Yugoslavya, şimdi olduğu gibi, gelecekte de kendisine hürmet gösteren her memleketle iş birliği yapacaktır...

Müstakil Endonezya Devleti kuruldu

27 aralıkta Endonezyanın Jakarta adını alan Batavya şehrinde, üç yüz yıllık Holânda hâkimiyeti, yerli halkı temsil eden hükümete devredilmiş ve bu suretle tarihe yeni bir devlet doğmuştur. 28 aralıkta törenle Jakarta'ya giren Cumhurbaşkanı Sokarno halka hitaben: "Hür olduk, ebediyen hür kalacağız,, demiştir. Türkiye de dahil, birçok devletler yeni Endonezya hükümetini tanımıştır.

İÇ OLAYLAR

Başbakanın basın toplantısı

Başbakan Şemsettin Günaltay 6 ocakta İstanbulda, Vilâyette bir basın toplantısı yapmıştır. Günaltay, gazetecilerin de başbakana söyliyecek bâzı dertleri olduğuna dair Gazeteciler Cemiyeti başkanı Burhan Felek'in yazısı üzerine bu toplantıyı tertibettiğini söylemiş ve bu ihtiyaçların neler olduğunu anlamak istediğini beyan etmiştir. Burhan Felek, eski Basın Birliğine verilmiş olan hakların takviye edilerek bir kanun hazırlanmasını, fikir amelesi için sosyal boşluğun doldurularak beklenen kanunun yapılmasını, basın kanununun demokrasiye uygun olarak çıkarılmasını başbakandan rica etmiştir. Başbakan, memleketin menfatine elverişli bir kanun hazırlanacağını, bu hazırlıkta basından da mümessil isteneceğini, memleket menfaatlerini göz önünde tutmak şartiyle basın hürriyetini tahdidedecek kanun neşretmiyeceğini vadetmiştir.

Seçim kampanyası açıldı

Genel seçimlerin yaklaştığı bugünlerde gerek Cumhuriyet Halk Partisi ve gerek Demokrat Partide çatışmalar başlamıştır. C.H.P. Genel Başkan Vekili Hilmi Uran Adana, Mersin ve Tarsus'ta, Başbakan Şemsettin Günaltay da Sivas ve Erzincan'da birer konuşma yapmışlar ve muhalefete karşı oldukça sert bir dil kullanmışlardır. Adnan Menderes, Demokrat Parti Kütahya il kongresinde başbakana cevap vermiştir.

Yurdda kış ve soğuk dalgası

Ocak ayının ilk haftasında memleketi şiddetli bir soğuk dalgası bürümüştür. Birçok yerlerde soğuk-

lar sıfırın altında pek düşük derecelere kadar inmiş, Döryol gibi uzun yıllardır kar yüzü görmemiş mıntakalara kar düşmüş ve Anadolu'nun birçok şehirleri arasında yollar kapanarak münakale durmuştur. Resmimiz Ankara'nın güzel bir kış manzarasını göstermektedir.

Demokrat Partinin istişarî kongresi

Demokrat Partinin istişari kongresi 7 ve 9 ocakta Ankara Gar gazinosunun üst kat salonunda toplanmıştır. İlk oturumda Celâl Bayar, partiyi alâkadar eden işler üzerinde bir konuşma yapmış, bu konuşmayı müteakıp birçok delegeler söz almışlardır. Bilâhare seçilen komisyonlar, kendilerine tevdi olunan işleri müzakere etmişlerdir. Kongre kapandıktan sonra matbuata yazılı bir tebliğ verilmiştir. Tebliğde; "Millî Husumet Andı,, üzerinde durulmakta, Demokrat Partinin ikinci büyük kongresinde alınmış olan bu kararın iktidar partisi tarafından istenildiği şekilde tefsir edilerek bir tehdit vasıtası olarak kullanılmak istendiği, umumi seçimlere doğru gidildiği şu sırada iktidarın haksız ve yersiz bir tecavüz ve tehdit politikasına kalkışmasının memleket hesabına zararlı olacağı belirtilmekte, bu yüzden Demokrat Partinin seçimlere girmemek kararını vermesi ihtimali hatırlatılmaktadır.

Son yangınların verdiği zararlar

30 aralık sabahı, Sümerbank'ın Defterdar yünlü dokuma fabrikasında büyük bir yangın olmuş ve gayrimamûl ambarı tamamen yanmıştır. Bütün fabrikayı tehlikeye sokan bu yangından doğan zarar iki milyon lira kadardır.

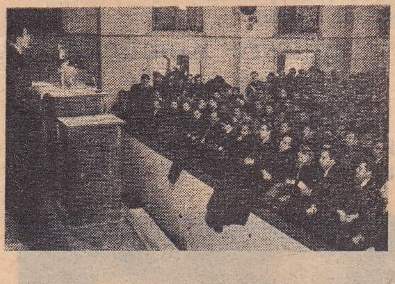
Yılbaşı gecesi de sabaha karşı Küçükpazar'da, bir gece lâmbasının devrilmesinden çıkan bir yangın sonunda yedi ev yanmış, bir çocuk ölmüştür.

Ayrıca 6 ocak günü akşamı Beyazıttaki Sahaflar çarşısında büyük bir yangın çıkmış, 15 dükkân tamamen, 5 dükkân kısmen içindeki nadir yazma kitaplarla birlikte yandıktan sonra söndürülmüştür.

Kıbrıs için gençlerin mitingi

Kıbrıs'ta Rum Ortodoks Kilisesinin tertibettiği plebisiti ve Atina Talebe Birliğinin, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istiyen nümayişlerini protesto maksadiyle, 16 ocakta İstanbul'da yüksek tahsil gençliği tarafından bir miting yapılmıştır. Bütün gençlik o gün saat 10 da Üniversitenin büyük kapısı önünde toplanmış bulunuyordu. Gençlerin ellerinde, Kıbrıs adasına karşı sevgi ve bağlılığı belirten ve Yunanlıları bu hareketlerinden dolayı takbih eden cümleler yazılı, resimli, haritalı levhalar ve bayraklar vardı.

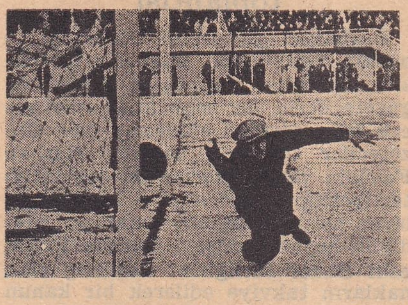
Miting, gençlerin hep bir ağızdan söyledikleri istiklâl marşiyle başlamıştır. Bir genç heyecanlı bir konuşma yapmış ve diğer bir genç de "Kıbrıs'ın Türke seslenişi" şiirini o-

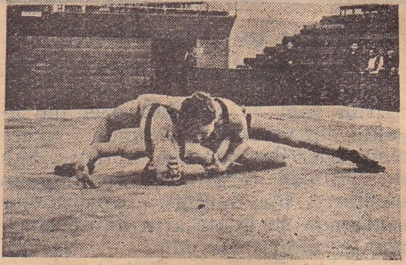
kumuştur. Bundan sonra "Dağ başını duman almış" marşını söyliyerek tramvay caddesinden Taksim'e çıkılmıştır. Edebiyat fakültesi, Teknik Üniversite, Teknik Okul, Orman Fakültesi ve Güzel Sanatlar Akademisi öğrencilerinden müteşekkil ikinci bir grup da Gümüşsuyu yolu ile Taksim'e giderek, böylece iki grup birleşmişlerdir. Gençlik, gerek Taksim'e gidişte ve gerek dönüşte tam bir itidalle hareket etmiştir. Resmimiz bu vesile ile Eminönü Halkevinde yapılan bir başka toplantıda çekilmiştir.

SPOR

Viyana takımının diğer maçları

Geçen ay memleketimize gelerek İstanbulda Fenerbahçe ve Galatasaray takımlariyle maçlar yapan ve birincide 3-3 berabere kalan, ikincide 1 - 0 mağlûbolan First Viana futbol takımı 25 aralıkta Dolmabahçe stadında takviyeli Fenerbahçe takımiyle yaptığı maçta 2 - 1 mağlûbolmuştur. Misafir sporcular kısa bir Mısır se-

yahatinden sonra tekrar memleketimize gelip Ankara'da 14 ocakta Askerî Güçler karmasiyle bir maç yaparak 3 - 2 galip gelmişlerdir. 15 ocakta Gençler Birliği ile yapılan maçta ise 4 - 1 galip gelmişlerdir. Resmimiz Askerî Güçler maçında Viyana kalesine yapılan ilk golü göstermektedir.

Lig maçlarının ikinci devresi

İkinci devre lig maçları, havanın muhalif gitmesine rağmen alâka ile takibedilmektedir. Bu maçlardan bâzı mühimlerinin neticeleri şunlardır: 31 aralıkta Fenerbahçe İstanbulspor'u 5 - 0 ve Beşiktaş Emniyet'i 5 - 1 yenmiştir. 1 ocakta gene İnönü stadında yapılan müsabakalarda Galatasaray Kasımpaşa'yı 3 - 1, Beykoz Vefa'yı 2 - 1 yenmiştir. 7 ocakta Galtasaray - Emniyet'i 1-0, Beşiktaş İstanbulspor'u 2 - 0 yenmişlerdir. 8 ocakta Beykoz Kasımpaşa'yı 2 - 0, Fenerbahçe Vefa'yı 3 - 1 yenmişlerdir.

Üniversitelilerin güreş finalleri

7 ocakta İstanbul Sergi Sarayında başlıyan üniversiteliler arası greko - romen güreş birincilikleri iyi bir organizasyonla muntazam bir şekilde cereyan etmiştir. 14 ocakta yapılan final maçlarındaki birincilikler şunlardır: 52 kilo: Rifat (Hukuk); 57 kilo: Osman (Eczacı); 62 kilo: Kemal (Deniz Harb Okulu); 67 kilo: Yılmaz (Tıp); 73 kilo: Cemil (Tıp); 79 kilo: Avni (Tıp); 87 kilo: Servet (Tıp); Ağır siklet: Kılıç (Hukuk). Takım tasnifinde birinci Tıp Fakültesi (14 puvan), ikinci Hukuk Fakültesi (12 puvan), üçüncü Deniz Harb Okulu (10 puvan) olmuşlardır. Resmimiz müsabakalardan birini göstermektedir.

Türk - Fransız güreşleri

Müsabakalar yapmak üzere memleketimize gelen Fransız güreş ekipi ilk maçlarını 21 ocakta ve ikinciyi 22 ocakta İstanbul Spor ve Sergi Sarayında yapmışlardır. İstanbul-Paris greko-romen karşılaşmasında takımımız 7-1 galip gelmiştir. Ankara - Paris temsilî karşılaşmasında Ankara takımı 8-0 galip gelmiştir.

GÜZEL SANATLAR

Jeanne Marie Darre memleketimizde

Meşhur Fransız kadın piyanistlerinden Jeanne Marie Darre memleketimize gelerek yeni yılın ilk resitalini 4 ocakta Saray sinemasında vermiştir. Ankara'da gene Chopin'in eserlerinden mürekkep bir programla kendini alkışlatan sanatkâr, İstanbul Radyosunda da bir konser vermiştir. Aktüalitesini göz önünde bulundurarak programlarında Chopin'e fazla yer veren sanatkâr, resitallerinin hemen hepsinde, kudretli bir tekniğe, kültürlü bir anlayışa sahibolduğunu göstermiştir.

Devlet Tiyatromuzda yeni piyesler

İstanbul Şehir Tiyatroları arada bir harcı âlem komedi ve vodvillere yer vermeyi bir zaruret sayarken Ankara'da faaliyetine devam eden Devlet Tiyatromuz, orta seviyedeki seyirciyi çekmemek pahasına da olsa, repertuvarını en seçkin ve ağır eserlerden seçmeyi kendine bir borç biliyor. Goldoni'nin «Yalancı» sı yerine Küçük Tiyatroda modern Fransız piyes muharrirlerinin en mühimlerinden biri olan Jean Anouilh'un "Antigone" u (eser kısa olduğu için yanında Molière'in "Scapin'in Dolapları" da ayrıca temsil edilmektedir) sahneye koydu.

Büyük Tiyatroda ise Jules Romains'in meşhur 'Knock" undan ve Muhsin Ertuğrul'un oa roı aıdığı "Bir Komiser Geldi" den sonra şimdi iki opera sahneye konmuştur: Mascagni'nin "Köylü Namusu" (Cavalleria Rusticana) ve Leoncavallo'nun "Palyaço" su.

"Deli Saraylı" eseri yüzünden çıkan ihtilâf

Meşhur Fransız muharriri Jean Giraudoux'nun "La Folle de Chaillot" eserinden Fikret Âdil tarafından dilimize adapte edilen "Deli Saraylı" piyesinin hazırlıkları devam ederken bir ihtilâf ortaya çıkmıştır. Bedia Ştatzer'in baş rolünü oynıyacağı bu eser tiyatro kurulunda tetkik edilirken fikir ayrılıkları hâsıl olmuş ve eserin tarafsız bir jüri heyetine tetkik ettirilmesine lüzum görülmüştür. Tiyatromuza eserleri ve tenkitleriyle hizmet etmiş bulunan Hasan Âli Ediz, İbrahim Hoyi, Ekrem Reşit Rey ve Refi Cevat Ulunay'dan mürekkep heyet eseri tetkik etmiştir. Adaptasyonun muvaffak olduğu, teferruata ait bâzı noktalarda tâdiller yapmak suretiyle eserin oynanabileceği neticesine varılmıştır. Böylelikle eser, repertuvara katî olarak alınmış, provalara başlanmıştır.

Dram Tiyatrosunda "Tebeşir Dairesi"

İstanbul Şehir Dram Tiyatrosunda 3 ocaktan itibaren, Alman tiyatro müelliflerinden Klaubund'un «Tebeşir Dairesi» adlı beş perdelik Çin masalı temsile başlanmıştır. Tiyatromuzda şimdiye kadar görmediğimiz bir teknikle meydana getirilmiş olan bu eser, güzel dekorlar ve kostümlerle sahneye konmuştur.

İzmir Şehir Tiyatrosu

Beş yıl önce İzmir Belediyesinin himayesinde ve başta Avni Dilligil olmak üzere bir avuç idealist sanatkâr tarafından kurulan İzmir Şehir Tiyatrosu, müspet faaliyetle, memleket mikyasında ehemmiyetli bir sanat müessesesi olmuştur. Bu başarıda sanatkârların feragatli çalışmaları ve her türlü geçimsizlik tohumlarını çiğneyip ahenkli bir dostluk kurabilmiş olmaları başlıca âmil olmuştur. Geçen yıl fuardaki kışlık tiyatro binasının yanması, temsilleri kısa bir müddet için sekteye uğratmış, sonra Halkevi sahnesinden istifade edilmiştir. Yaz aylarında büyük bir Anadolu turnesi yapan İzmir Şehir Tiyatrosu sanatkârları repertuvarlarındaki çeşitli eserleri oynamışlardır. Ciddi hamlelerle faaliyetine devam eden İzmir Şehir Tiyatrosunun en büyük eksiği olan binasızlık meselesi de, Tayyare sineması binasının alınmasiyle halledilmiştir.

KÜLTÜR

Hürriyet gazetesinin yeni rekoru

"Hürriyet" gazetesi satışın en yüksek haddine çıkmakta devam ediyor. Yılbaşı sayısını noter huzurunda 104 bin olarak, hem de nefis bir şekilde, basmış olması hakikatin tam bir ifadesidir. Baskı tekniğinde olduğu kadar münderecatında da gazeteciliğimize bir yenilik getirmiş olan "Hürriyet" gazetesinin en mühim hususiyeti, kendi okuyucusunu kendisi yaratmış olmasıdır. Bu, rakip neşriyatın okuyucularını kendine mal etmiyerek tutunma demektir. Devamlı olarak gündelik gazete almak ve okumak itiyadını kazanmamış olan binlerce Türk vatandaşına, bu medenî ihtiyacı o duyurmuş, yeni bir okuyucu kitlesi yaratmıştır. Bizim memlekette bir gündelik gazete için yüz bin tiraj pek mühim bir rakamdır, bir rekordur. "Hürriyet" gazetesinin, bu rakamı daha da artırarak memleketimiz kültürüne hizmetini genişleteceğini kuvvetle umarız. Biz üstat Sedat Simavi'nin tecrübesinden zaten bu neticeleri bekliyorduk. Matbuat tarihimizde bir dönüm noktası olan bu neticeyi sevinçle alkışlarız.

İnönü Armağanı

İhtira ve keşiflerden dolayı 4933 sayılı kanun gereğince İnönü Armağanı verilmesi isteğinde bulunan müracaat sahiplerinin durumu incelenmiştir. Özendirme mükâfatına lâyık görülenler şunlardır:

1) Yüksek kimya mühendisi Hikmet Konuralp. Keşfetmiş olduğu bitkisel kauçuk ve sair mamuller dolayısiyle (beş bin lira).

2) Dursun Çakır. Sigara fabrikalarında kullanılmak üzere keşfetmiş olduğu bıçak takımı için (üç bin lira).

3) Adnan Cin. Keşfetmiş olduğu ondülelik kâğıt yapan ve komprime sayan makineler için (üç bin lira).

4) İstanbul Üniversitesi zooloji profesörlerinden Dr. Fazıl Şevket Giz. "Ganglion lenfositlerinden yapılan kültürlerde alyuvarların lenfosit dahilinde meydana gelmesi" adlı araştırması ile hemetolojide son derece ehemmiyetli bir meseleyi aydınlatma yolunda attığı adım için (üç bin lira).

Eyüp Halkevinde ihtifaller

Eyüp Halkevi memleket hizmetindeki halk sanatkârlarına büyük bir kadirşinaslık göstermiye devam ediyor. 17 aralık 1949 da ortaoyununun son ve büyük üstadı Kavuklu Hamdi için tertibedilen toplantıyı buna misal gösterebiliriz. Bu toplantıda, Kavuklu Hamdi hakkında küçük fakat değerli bir etüt hazırlamış bulunan Nurullah Tilgen konuşmuş, Halkevi gençleri de, Hamdi Efendinin repertuvarından "Büyücü" oyununu oynamışlardır. 15 ocakta da gene Eyüp Halkevinde kıymetli halk muharriri Osman Cemal için bir toplantı yapılmış, Reşat Feyzi Yüzüncü, merhumun hayatını ve şahsiyetini anlatmış, Halkevi gençleri de, "Üfürükçü" komedisinden bâzı parçalar temsil etmişlerdir.

Loti'nin yüzüncü doğum yılı

Memleketimize yakın ilgisi dolayısiyle bizce de meşhur olan Fransız edibi Pierre Loti'nin doğumunun yüzüncü yıl dönümü 14 ocakta Union Française salonlarında Türk - Fransız Kültür Heyetinin tertibettiği bir toplantı ile kutlanmıştır. Kültür heyeti başkanı Reşit Saffet Atabinen, Claude Farrère'den bugün için gelen bir mesajı okumuş, bundan sonra Fransız basın ataşesi Bergeaud ve edebiyatçılarımızdan Abdülhak Şinasi Hisar ve Profesör Guy Michaud da Fransız edibi hakkında konuşmuşlardır. Pierre Loti hakkında basınımızda da değerli makaleler çıkmıştır.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Osmanlı Tarihi II.

Yazan: Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı. Türk Tarih Kurumu yayınlarından (seri XIII, sayı 16 - 2), 1949. 760 sayfa, 1250 kuruş.

PEYDERPEY neşredilmekte olan mufassal, «Osmanlı Tarihi» nin ikinci cildi, İstanbulun fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümüne kadar olan vakaları kucaklıyor. Bu koca cilt, böylelikle, Fatih Sultan Mehmet, İkinci Bayezit, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve İkinci Selim'in devirlerine yeni bir görüşle ışık tutan bir eserdir. Kitap, dilimizde tarih ve arkeolojinin bugünkü durumuna göre yazılmış bir dünya tarihinin mükemmel bir parçasıdır. Bu seri tamam olunca, kütüphanemiz, yirmi otuz ciltlik muazzam bir dünya koleksiyonuna sahibolacaktır. Kendi tarihimize ait kısımların, ana kaynaklardan doğrudan doğruya faydalanılarak yazılmış olması da, sarfedilen itinanın güzel bir örneğidir. Bu ikinci ciltte metin dışı 5 harita, 2 kroki, 27 resim ve bu devrede yaşamış padişahların akrabalık münasebetlerini gösteren mufassal bir şecere tablosu vardır.

Nasrettin Hoca Hikâyeleri

Yazan: Orhan Veli Kanık. Doğan Kardeş yayınları. İstanbul, 1949. 64 sayfa, 100 kuruş

SON yıllar içinde büyük bir edebî gelişme gösteren şair Orhan Veli Kanık, memleket kültürüne ve edebiyatına çeşitli yönlerden hizmetlerine devam ediyor. Kısa bir müddet önce La Fontaine'in masallarını dilimize çevirmişti. Şimdi de, Nasrettin Hoca'nın halk arasında söylene gelmekte olan hikâyelerinden yetmiş tanesini manzum olarak yeni baştan yazdı. Dilimizde zaman zaman yapılan bâzı teşebbüslere rağmen, Orhan Veli'nin bu son başarısına kadar, bizim olan Nasrettin Hoca'nın gene bizim dilimizle ifade edilmeyişi acı bir noksan olarak devam ediyordu. Efsanevi bir kahraman haline gelen ve bütün bir milletin hayat anlayışını sembolleştiren bir halk adamının ruhunu belirtmek öyle kolay bir iş değildir. Ancak bu sahada her başarılı teşebbüs, sahiplerini, diğer edebî faaliyetleri bir yana bırakılırsa da, edebiyat tarihlerinin malı yapacak ehemmiyette şeylerdir. Orhan Veli, iyi bir sanat anlayışiyle ve kendi şahsi kabiliyetinin bütününü sarfederek bu eseri meydana getirmiştir.

Eski Yunan Masalları

E. F. Buckay'den çeviren: Şükrü Kaya. İstanbul, Tan Matbaası, 1949. 196 sayfa, 250 kuruş.

ŞÜKRÜ Kaya'nın da belirttiği gibi, insanlığın da, milletlerin de tarihleri hep masalla başlıyor. Fertlerin pek küçük yaşlarda mânevi dunyalarını besliyen de gene o masallar değil mi? İnsanoğlunun teknik başarıları ne kadar ileri olursa olsun, kültürümüzün ana kaynakları hep Yunan ve Lâtin klasikleri ve Rönesans yolu ile bize intikal eden o hazinelerdir. Medenî dünya memleketlerinde çocukların ana sütüyle birlikte beslendikleri hep o masallardır. Eski Yunan ve Lâtin klâsikleri, bir Ortaçağın karanlıkları üzerine Rönesans'ın ışıklı âlemini inşa etmemize yaramışlardı. Yarının büyük dünyasında gene onlar harç, kum ve temel taşı olacaklardır. F. E. Bucklay, eski Yunan masallarından bugüne intikal edenlerini, yeni baştan kaleme almış ve bu işde yüz akiyle çıkmıştır. Şükrü Kaya'nın dilimize muvaffakıyetle mal ettiği bu masallar, o devre yakışan bir üslûp ve eda ile kaleme alınmıştır. Ortaokul ve lise çağındaki çocuklarımızın dikkatle ve emek sarfederek üzerinde durmaları gereken guzel bir eserle karşı karşıyayız.

Renkler Diyarı

A. - J. Cronin'den çeviren: Mansur Tekin. İnkılâp Kitabevi'nin cep kitapları serisi No. 1, 1949. 127 sayfa, 100 kuruş.

PEDAGOJİ bahisleri üzerindeki tetkikleriyle fikir hayatımıza değerli hizmetleri dokunmuş olan Mansur Tekin, fransızcadan yaptığı güzel tercümelerle de edebiyat meraklılarının takdirini kazanmıştır. Maurois'dan tercüme ettiği "Fransa Faciası,, harb yılları içinde birkaç defa basılmak saadetine erişmiş bir kitaptı. Kessel'den tercüme ettiği "Gölgeler Ordusu,, ise Fransız millî kurtuluş hareketinin epopesini çizen büyük bir eserdi, tesiri hâlâ üzerimizden silinmiş değildir. Mansur Tekin'in tercüme vâdisinde üstün tarafı profesyonel değil, amatör oluşudur. Yani ısmarlananı değil, beğendiği eseri, sevdiği için, çevirmek isteyişidir. Harcı âlem tercümelerin pek bol olduğu bir sırada bu noktanın üzerinde ehemmiyetle durmak icabediyor. Şimdi de Archibald - Joseph Cronin'in «Kaléidescope» unu «Renkler Diyarı" adı altında dilimize kazandırmıştır.

Bize gönderilen DİĞER KİTAPLAR

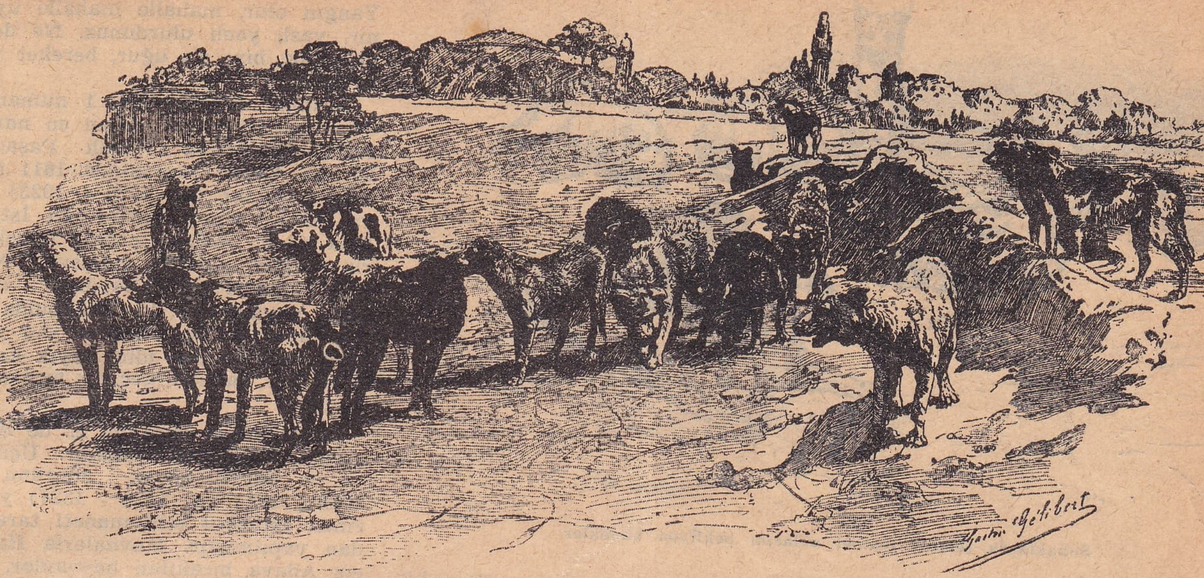
* İbrahim Zeki Burdurlu: KEL-OĞLAN (şiirler); Yeni Burdur Basımevi, 1949. 48 sayfa, 75 kuruş.
* Hasan Cemil Çambel: TÜRKLER, DİLLERİ VE KADERLERİ; Türk Tarih Kurumu yayınlarından, 1949. 26 sayfa, 50 kuruş.
* Basri Gocul: OĞUZLAŞMA (Millî Türk Destanı); İstanbul, Anıl Matbaası, 56 sayfa, 100 kuruş.
* Zeyyat Hatipoğlu - Besim Üstünel: DEVALÜASYONLAR KARŞISINDA PARAMIZIN DURUMU; Sulhi Garan Matbaası, 1949. 32 sayfa, 100 kuruş. (İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti yayınlarından No. 3).
* Ümit Yaşar Oğuzcan: DENİZ MUSİKİSİ (şiirler); Adana, 1949. Türkedoğru yayınlarından. 40 sayfa, 75 kuruş.
* Nezih Cansel: FENER BEKÇİSİ (şiirler); Samsun, Aksiseda Matbaası, 1949, 16 sayfa, 30 kuruş.
* Turgut Uyar - M. Çetin Tezcan: ARZ-I-HAL VE AKŞAM ÜZERİ TÜRKÜSÜ (şiirler), Kaynak dergisi yayınlarından, 1949. 32 sayfa, 40 kuruş.
* Hamid Salih Asyalı: ÖĞLEDEN EVVEL (şiirler); Adana, Demokrat Matbaası, 1949. 64 sayfa, 75 kuruş.

DIŞARDA

Galilei in Gefangenschaft

Yazan: Max Brod. Basan ve yayan: Mondial-Verlag, İsviçre, 1949.

BUGÜN Tel Aviv'de yaşıyan 1884 Prag doğumlu Max Brod; gerek kendi eserleriyle, gerekse Franz Kafka'ya karşı dostluğiyle meşhur olmuş bir romancıdır. Sade bir romancı da değil, aynı zamanda büyük bir mütefekkir. Zira romanları şöyle bir okunup geçilecek sayfalarla değil, ruhu işleyici bir tesire sahip zenginliklerle doludur. Romanlarının ağırlık merkezini bütün insanlığı ilgilendiren problemler: Allah, insanlık ve adalet meseleleri teşkil eder. Brod'un son eseri «Galile'nin Esareti», onun Hakikat Savaşı adını verdiği trilogyanın son kısmıdır ki birinci kitap «Tycho Brahes Weg zu Gott» 1916 da, ikinci kitap «Reubeni» ise 1925 te çıkmıştı. Tarihî hakikate bir sanatkâr işçiliği ekliyen Brod, bu yeni eseriyle, tarihî bir roman yaratmış oluyor. Meşhur astronom, matematik ve fizik bilgini Galile'nin etrafında dönen vakalarda romancı, Ptolemaeus'un dünya sistemiyle Aristoteles fiziğinin hicvini mükemmel şekilde başarmıştır. Bu hücumların mecrası, hakikat uğruna ölmesini bilmiyen bir insanın gerçek bir insan olamıyacağı neticesine dökülür. Brod, Galile'yi insan imkânlarının bir sembolü olarak görmüştür.

Eski İstanbul sokaklarının hâkimi mutlakı köpekler

REŞAT EKREM KOÇU

İSTANBUL'DA SOKAK KÖPEKLERİ

İstanbulda bir sokak köpekleri saltanatı vardı. Bunlar yaşadıkları mahallelerin kahramanları halini almıştı. Halkın merhametinden aldıkları cüretle beslenir ve cüretlenirlerdi. Her türlü hastalıklara sirayet vasıtaları olmak şöyle dursun gürültüleri ile rahat uykulara da mâni olurlardı. Bunların zaman zaman kaldırılma tedbirlerine halk daima muhalefet etmişti. Garibi şu ki, onların yokedilmelerine Avrupalılar bile eseflenmişti. Bunların son nesli hâlâ sokaklarda umumi sıhhati tehdidetmektedir.

Büyük şehir İstanbulun hususiyetlerinden biri de bugün sayısı çok azalmış ve yaşayış şartları çok değişmiş bulunan sokak köpekleridir. İstanbulun sokak köpeklerinden bahseden en eski metinlerden biri, Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbula Almanya imparatorunun elçisi olarak gelen Busbecq'in «Türk Mektupları» dır; aşağıdaki satırlar, bu eserin H. Cahit Yalçın tercümesinden alınmıştır: «Türkler köpeği murdar ve bulaşık bir hayvan telâkki ederler. Köpekler umumun malıdır, hususi bir evi değil, mahalleleri beklerler, sokağa atılan şeylerle yaşarlar. Böyle olmakla beraber, bir evin civarında yavrulamış bir köpek bulunursa ona kemik verirler, ekmek verirler ve bunu sevap sayarlar».

İstanbul sokak köpeklerinin hayatını en güzel etüt ve tasvir edenlerden biri de 1874 te İstanbula gelen İtalyan edibi Edmondo de Amicis'dir: «İstanbulun bu devirlerde kaydedeceği en şayanı dikkat garabetlerinden biri de, hiç şüphesiz, sokak köpekleridir.

Köpekler, insan tabakasının altında, ikinci bir cins şehir sakinleri addedilebilecek kadar çoktur. Türkler bu hayvanları seviyorlar ve koruyorlar. Türklerin birçoğu, öldükleri zaman, vasiyetnamelerle, bu köpeklerin beslenmesi için dolgun paralar bırakıyorlar. Abdülmecit, köpeklerin hepsini Marmara adasına (Hayırsız adalara) attırmış, fakat halkın söylenmesi üzerine geri getirmiye mecbur olmuş, köpeklerin dönüşü bir bayram gibi kutlanmış. Bununla beraber köpek «Kuran» a göre pis bir hayvandır ve İstanbulun sayısız köpeklerinin hepsi sahipsizdir..

İstanbulun köpekleri, âzami hürriyete sahip bir başıboşlar cemiyeti teşkil ederler; tasmaları yoktur, isimleri yoktur, evleri yoktur. Bütün hayatları sokaklarda geçer, orada uyurlar, orada yerler, orada doğururlar, yavrularını sokaklarda emzirirler ve sokaklarda ölürler. Hiç kimse onları rahatsız etmez. İnsanlar, beygirler, develer, köpeklerin üstüne gitmemek için kenardan dolaşırlar..

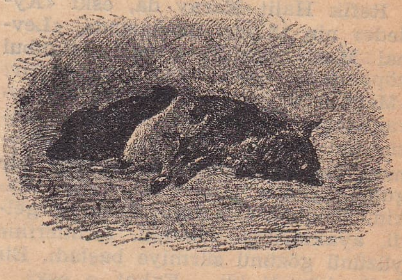
Tembellik, İstanbul köpeklerinin has damgasıdır. Yağmur, güneş, soğuk onları yerlerinden kımıldatamaz. Kar yağar, kar altında kalırlar, yağmur yağar, sırılsıklam olurlar, başlarına varınca çamura bulanırlar. Fakat Galata ile Beyoğlunda bu kadar kalender değildirler, çünkü oralarda yiyeceklerini daha güçlükle tedarik ederler. İstanbul tarafında pansiyon sahibidirler, Galata ile Beyoğlunda alâkart yemek yerler! Taş müstesna, her şeyi yerler, karınları doyunca yatarlar ve tekrar acıkıncıya kadar uyurlar, hemen daima da aynı yerde yatarlar.

Şehir içine mahalle mahalle taksim olmuşlardır; her mıntaka, her sokak iskân edilmiştir, akrabalıklar, dostluklar kurulmuştur, birbirlerini asla terketmezler ve yabancıların kendi bölgelerine girmesine mâni olurlar. Muhafaza kıtaları, ileri karakolları, noktaları vardır. Dolaşırlar, teftiş ederler.

Mıntaka tecavüzlerinden veya bir güzel dişi köpek yüzünden, yahut

Bir kemiğe hücum eden sürü

Sokakta yavrusunu emziren ana

Sokaklarda tembel tembel avlarını bekliyen köpekler

bir kemik için hakikî muharebeler olur. Bir toz bulutunun arkasında kaybolurlar, hırıldamalar, ulumalar, bir sağır kulağını patlatacak kadar yüksek feryatlar... Sonra dağılırlar, yerde muharebenin kurbanları görülür. Aşklar, kıskançlıklar, kan, kırılmış ayaklar, yırtılmış kulaklar her günün hâdiseleridir.

Yirmi adımdan kaburga kemikleri sayılan kesik kuyruklulları, koparılmış kulaklıları, yolunmuş sırtlıları, yüzülmüş boğazlıları, tek göz, topal, çolak, yaralarına sinekler üşmüş, harblerin, açlığın ve aşk dalgalarının hakikî kurbanları görülür. Denilebilir ki kuyruk, bir lüks azadır, umumi hayata atıldıktan sonra kuyruğunu tam olarak iki ay muhafaza edebilen İstanbul köpekleri azdır.

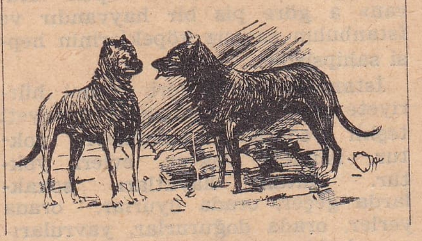
Beyoğluna ve bilhassa Galataya gelince, zavallı hayvanların buradaki durumu kötüdür. Her an bir sopa yemiye alışmışlardır. Onun için, kaldırımlarda baston veya şemsiye sesi işittiler mi kaçarlar, hiç olmazsa kaçmıya hazır, tetik dururlar; uyur göründükleri zaman bile bir gözleri açıktır. Bazan mahalledeki hekimin veya eczacının, köpekleri koruyan mahalle halkından gizli olarak geceleyin attırdığı köfteler, sokakları köpek cesetleriyle doldurur. Bu suretle Beyoğlu ve Galata köpeklerinin sayısı mütemadiyen azalır; fakat, İstanbul tarafında nesiller ürer, yaşayış buhranı başlar, karşı tarafta eksilen nüfusun yerini, İstanbuldan gelen kalabalık muhacir aileler doldurur».

Refik Halit Karay da, eski «Aydede» nin 18 inci nüshasında, «Levhai Mazi» başlığı altında İstanbul köpeklerini şöyle tasvir etmiştir: «Mahalle aralarına puslu bir kış karanlığının yayılmıya başladığı hazin bir akşam üstü idi. Tam kapımın önüne gelmiştim, acayip bir gölge, yerden yapma bir cisim, miskin, zebun bir mahlûk koşarak geldi, ayaklarıma kapandı, fotinlerime yüzünü gözünü sürmiye başladı. Bir mahalle köpeği idi. Fakat o eski gürbüz, mutaarrız neslin müteredди bir nümunesi.. Belli ki uzun bir müzayaka, müthiş bir havf ve heras devri geçirmiş olan felâketdide bir neslin nasılsa bir köşede barınabilmiş kadit bir bakıyesiydi.

Mahalle köpekleri de nihayet bu hale, bu sınıfa, bu bîkesliğe, bu perişanlığa mı düşmüştü? Halbuki vaktiyle, evet vaktiyle bütün bu sokaklarda onların borusu öterdi, onların âvazesi taşardı. Ah, içinizde öyle bahadırları, kıpkızıl tüylü, kalın yeleli, uzun kuyruklu, âteşin gözlü ne dinç ve ne güzelleri vardı. Mahallesinde kâh sessiz ve muti, fakat pür azamet, ıslahi hal etmiş bir sabıkalı gibi dolaşırlar, uzaktan etrafı koklarlar, yahut birden gayz ve kahra gelerek nara atıp cidal meydanına bir kahraman gibi seyirtirlerdi.

O zamanlar köpeklere ekmek adamak da âdetti, günde bir fırın ekmek de böyle sarfolunurdu. Şehremaneti, her köpek çiğneyişinde arabacılardan 26 kuruş 10 para cezai nakdi alırdı.

Bedbaht yavru dedim, o, köpeklik değildi, insanlığa yakın bir mazhariyetti. Kendimize çeşme yaparken, sizler için yalak yapmayı ihmal etmezdik. Her sevincimizle her kederimize iştirakten geri kalmazdınız. Bayram olur, davulun arkasına takılır, neşeli neşeli havlardınız.

— Vay nasıl oldu da yakayı kurtardın ?
— Benim emeğim geçti, ya sen ?
— Ben de kendime göre bir kapının emektarıyım.

(Not: Köpek sürgününden yakayı kurtaran iki köpeğin konuşmasını tasvir eden bu karikatür o zamanki "Cem" mecmuasında çıkmıştı)

Yangın olur, mahalle mahalle uyanır, yaslı yaslı ulurdunuz. Ne dost yaşardık, bize siz uğur, bereket verirdiniz».

İstanbul köpeklerinin 1 numaralı düşmanı, Onyedinci Asrın en namlı sadrazamlarından Nasuh Paşadır. Birinci Ahmet zamanında 1611 den 1614 e kadar (H. 1020 - 1023) üç yıl iki ay süren sadaretinin İstanbula ait en mühim icraatı, köpeklerin sürgün edilmesi vakasıdır. Naimâ, hâdiseyi şöyle kaydeder: «Garaibi ahvaldendir ki İstanbulda olan köpekleri Usküdara ve sair yere tardetmek ferman idüp kayık kayık köpekleri karşıya geçirip bırakmışlardır».

İkinci köpek sürgünü E. de Amicis'nin kaydettiği vakadır. Üçüncü ve en büyük köpek sürgünü ise 1910 - 1911 (H. 1326 - 1327) yıllarında İstanbul şehremaneti tarafından yapılmıştır. Mavnalarla Hayırsız Adaya bırakılan hayvanlar, burada, açlıktan birbirlerini parçalamışlar, bir kısmı da, ada açıklarından geçen vapurlara gidebilmek için denize atılıp boğulmuşlardır veya köpek balıkları tarafından parçalanmışlardır. Sokak köpeklerinin feci âkibeti, zamanın ciddi ve mizahi gazetelerinde, şehremanetine karşı şiddetli hücumlara sebebolmuştu. Facia İstanbullularda sonsuz bir teessür uyandırdıktan başka, ecnebi matbuata da aksetmişti.

Eskiden, garabet meraklısı bâzı ecnebiler de, memleketlerine dönerken, «İstanbul hediyesi» olarak, oralarca malûm hiçbir cinse benzemiyen birkaç tane sokak köpeği yavrusu götürürlerdi.

Zamanımızda, İstanbul sokaklarında başıboş dolaşan köpeklerin durumunu, şu satırlar pek aydın olarak gösterir: 9 temmuz 1949 tarihli gazetelerden: «Belediye kuduz köpek itlâfına önem vermektedir, bu işde çalışacakların kadrosu genişletilmiş ve ücretleri 135 liraya çıkarılmıştır. İlgililer, zehirlenen hayvanların kurtarılmasına çalışılmasını halktan rica etmektedir». 12 temmuz 1949 tarihli gazetelerden: «Haziran ayı zarfında 4.477 köpek himaye maksadiyle Hayvanat Cemiyetine teslim edilmiş, 159 köpek zehirlenmiş, 360 köpek de tüfekle öldürülmüştür».

Göçebe memurlar

Sultan Mecidin padişahlığının ilk zamanlarında memurlar o kadar sık değişti ki, bir vali veya bir memur vazife yerine geldiği ilk günden itibaren, gelen evrakın zarflarına bakıp da "sabık" kelimesinin olup olmadığını görmedikçe onu açamazdı. Memurlar göçebe halini almıştı, hiçbir memur bir yerde durmaz, ekseriya idare mahallin âyan ve eşrafına kalırdı.

ALİ ENVER

ŞÂPUR ÇELEBİ : SAİT PAŞA

Yarım asır kadar bir zaman devletin politik işlerinde çalışmış olan Sait Paşa üstün yaradılışlı bir adamdı. İlmî varlığı da büyüktü. Tarihin hükümlerinden korktuğu için vehimli idi. Fakat hangi siyasi adam o hükümden kaçabilmiştir ki Sait Paşa kurtulabilsin.

İkinci Abdülhamit zamanında tam dokuz defa sadrazamlıkta bulunmuş, Âyan reisliği de yapmış pek zeki, âlim ve dikkate şayan bir zat olan Sait Paşa aslen Ankaralı bir babanın Erzurumda doğmuş çocuğudur. Tahsili hususi idi, fakat mükemmeldi, fransızcayı pek iyi bilirdi. Cami derslerinden icazet de almıştı.

İstanbula geldikten sonra birçok memuriyetlerde bulunan Mehmet Sait Efendinin siyasi hayatı mabeyin başkâtipliğiyle başlar.

Sait Paşa, vaktiyle «Ceridei Havadis» gazetesinde muharrirlik de yapmış ve Şinasi mernunila bir dil meselesi münakaşasına tutuşmuştur. Şinasi bu münakaşa vesilesiyle hazreti, İran vezirlerinden Şapur Çelebiye benzeterek ona bu lâkabı vermiş ve öylece kalmıştır.

Mehmet Sait Efendi başkâtip iken mizaçgirliğiyle Abdülhamidin itimadını kazanmıştı. Vezirliği 1877 de ve ilk başvekilliği de 1879 dadır.

Aşırı derecede zeki ve hâfızası pek kuvvetliydi. Kolay ve iyi konuşurdu. Devlet işlerinde, hele «idarei maslahat» politikasında becerikli olduğu için Abdülhamit zamanında devlet güçlüğe düşünce o, sadrazam veya başvekil sıfatiyle iktidar mevkiine getirilirdi. 1908 İnkılâbından sonra da üç defa sadrazam olmuş ve İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından tutulmuştu. Kabine ve Âyan reisliklerinde iken meclisleri büyük bir iktidarla idare eder, en çapraşık meseleleri ve en uzun münakaşaları derhal mükemmel surette hulâsa eyliyerek hâfızasının kudretine herkesi hayran ederdi.

1876 Rus Harbini ordudaki kumandanlara bırakmayıp Hamid'in başkâtibi iken Yıldız sarayından verdikleri emirle sevk ve idare ettikleri ve bu yüzden bozguna sebebolduğu söylenir. Başkâtip iken Babıâlinin salâhiyetlerini saraya çektiği ve jurnalcılara yüz verdiği de kusurları arasında sayılır. Kısa boylu, büyük sakallı, yuvarlak, zeki yüzlü, çok haris bir adamdı. Son zamanlarında Kıbrıslı Kâmil Paşa ile araları açılmış ve hâtıralarında birbirlerini tenkidetmişlerdir.

Sait Paşa aynı zamanda pek muktedir bir muharrir ve resmî yazıcıydı. Üslûbu, zamanına göre gayet kuvvetli ve muhakemelidir. Gazete makaleleri, hâtıratı, bâzı dil tetkikleri ve «Gazeteci Lisanı» adlı bir eseri vardır.

Sait Paşanın siyasi rakibi Kıbrıslı Kâmil Paşa idi. Her ikisi de tehlikeli zamanlarda devletin ihtiyat akçesi gibi kullanılırdı. Gaileler tesviye olunup, yahut kabası alınınca azilleri vukubulurdu. Azillerine sebep, ekseriya Abdülhamidin gazabını celbedici hallerdi. Bunun için, padişahın hiddeti geçinciye kadar evlerinde ziyaret edilemezlerdi. Her ikisi de afif ve Babıâlinin haysiyetini korur insanlardı.

Sait Paşanın zekâsı keskin ve cevvaldi. Koskocaman evrakı iki dakikada okur ve can alacak yerlerini işaretle mütalâasını yazardı. Mesuliyetten pek korkar, hele tarihin muhakemesinden tevahhuş ederdi. Bu sebeple hâtıratı hep kendisinin müdafaasiyle doludur. Mühim resmî evrakın birer suretini alıp saklaması da bu yüzdendi.

Sait Paşa son sadaret alaylarından birinde koltukla Babıâli'den çıkarken

Bir meselenin müzakeresinde kendi varlığını göstermiye özenir ve kitaplardan tetkikler yapardı. Fakat kitaplardan okuduğuna kendi geniş bilgilerini de katardı. Fikrî ve ilmî ihatası genişti.

Sait Paşanın, Meclisi Âyanda reis iken, bir mesele hakkında birkaç hal sureti bulup söyledikten sonra: «Böyle demek var, şöyle demek de var, ne buyurulur?» diye reylere müracaat etmesi pek meşhurdur. İktidara gelince maiyetine ve yakınlarına göz açtırmaz ve asla yüz vermezdi. Temkin ve vakarını hiç bozmazdı. Kendisiyle temas eden en yeni fikirli gençler bile edep, terbiye ve ilmine hayran olurlardı.

Avrupada kendini gösterdiği bir doktorun teşhisi veçhile yarı belinden aşağısı romatizmadan bitmiş, fakat midesiyle beraber vücudun üst kısmı pek sağlamdı. Hele dimağı zerrece yıpranmamıştı. 1914 te yetmiş altı yaşındayken vefat etti. Vakanüvis Abdurrahman Şeref Bey o gün: «Bu kafayı toprağa nasıl gömeceğiz?» söziyle teessürünü bildirmişti.

Sen de mi Brütüs?

(Not: 31 Mart hâdisesi devam ederken 7 nisan 1909 tarihinde Mebusan ve Âyan Meclislerinin Ayastefanos'ta birleşerek Abdülhamidi hal'etme kararını verdiği toplantıya o zaman Âyan reisi bulunan Sait Paşa riyaset etmişti. Sait Paşa, Abdülhamidin başkâtipliğinden sonra gene bu padişaha dokuz defa sadrazamlık yapmış olduğundan onu hal'eden meclise reislik yapması münasebetiyle o zamanki "Kalem" gazetesinde çıkan bu karikatür dikkate şayandır.

Bilindiği veçhile Büyük Roma imparatoru Sezar öldürülürken hücum edenler arasında evlâtlığı Brütüs'ü gördüğü vakit; "sen de mi Brütüs?" demişti).

Haberi bile yoktu!

Abdülhamit, saltanatının son yılları içinde kardeşi Reşat Efendi ile hiç görüşmemişti. 1908 Meşrutiyeti ilân edildiği ilk günlerde haber yollayıp çağırtmış ve ona; «Bu işler senin başının altından çıktı..», demiş. Halbuki biçare Reşat Efendinin bunlardan haberi bile yoktu.

«BASİRET» GAZETESİ SAHİBİ ALİ EFENDİ İLE BİSMARCK ARASINDA

"Basiret" gazetesi, 1870 Alman - Fransız Harbini Almanların kazanacağını tahmin ederek neşriyatında o tarafı iltizam etmişti. Harb bitince Bismarck Ali Efendiyi Almanyaya davet etti; görüştü, gezdirtti, bedava makineler, paralar verdi. Hattâ, orada tifoya tutulunca onu tedavi ettirdi ve pek güzel baktırdı. Belki de bâzılarınca garip görülebilecek olan bu hâdiseyi biz bizzat Ali Efendinin kaleminden çıkmış olan "İstanbulda Yarım Asırlık Vekayii Mühimme" adlı hâtıratından alıp aynen okuyucularımıza sunuyoruz.

« . . . Bir gün matbaada otururken sefaret kavaslarından birisi içeri girip üzeri kırmızı mumla mühürlü bir mektup verdi. Kıraat olundukta «Basiret» gazetesi sahibi imtiyazının pazartesi günü bir maddeden dolayı Büyükderede Almanya sefarethanesine azimetini mübeyyin davetname olduğu anlaşıldı.

Almanca mütercimimiz Tevfik Beyi beraber alarak pazartesi günü Büyükderede Almanya sefarethanesine gittik. Sefaret baştercümanı Baron Testa'yı görüp sefirin odasına girdik. Sefir hazretleri bizi kapıdan istikbal etti. Konuşmıya başladığımız sırada çantasından Prens Bismarck'tan gelmiş bir mektup çıkarıp okudu. Bu mektubun meali; «Basiret» gazetesi sahibi imtiyazını bulup görüşünüz. Muharebe esnasında devletimiz ve milletimiz hakkında yazmış olduğu fıkralardan dolayı bizi minnettar etmiş olduğundan tarafımdan Alman milleti namına beyanı teşekkürle beraber yol masarifi sefarethaneden tesviye edilmek üzere, Berlin'e kadar ihtiyarı zahmet ederek kendisiyle görüşürsem başkaca memnun olacağımı beyan ediniz'den ibaretti. Meğer koca dâhi prens o kadar harb gaileleri ve siyasi meşguliyeti arasında fırsat bulup bizim «Basiret»i bile okumuş ve bundan dolayı bizi Berline davet etmiş imiş. Bunun üzerine prens hazretlerinin hakkımda ibraz buyurdukları iltifatı mahsuslarına karşı azim teşekkürler eyledim. Sefir hazretlerinden rica ederiz, müsaade buyursunlar, sadrazam hazretlerinden sorarak iki gün sonra gelip cevap veririm demekliğim üzerine beyanı memnuniyetle beraber iki gün sonra bize muntazır olacaklarını söyledi.

Ertesi günü Sadrazam Âli Paşanın Bebekteki sahilhanelerine gidip keyfiyeti arzeyledim. Fevkalâde mahzuziyetle beraber millet namına teşekkürler ederim, vakit geçirmeyip hemen azimet ediniz ve bir de alafranga harekette bulunmayıp alaturka bulunursanız daha ziyade memnuniyetlerini kazanmış olursunuz, dedikten sonra huzurundan çıktım. Mühürdar Mustafa Bey beni odasına götürüp, sadrazam paşa hazretleri tarafından size muavenet olmak üzere, diyerek, elime bir çıkın para verdi. Tadadettim, beş yüz lira idi. Halbuki tercümanım ile beraber birinci mevki olarak kâffei masarifim prens hazretlerinin emirleriyle sefaretten tesviye edileceğini de sadrazama söylemiştim.

Ertesi günü Almanya sefarethanesine gidip Berline azimetime sadaretten kemali memnuniyetle müsaade olunduğunu ve üç güne kadar Tuna tarikiyle gideceğimi söyledim. Yol masrafımıza medar olmak ve bankadan alınmak üzere on bin frank'ı havi bir çek verdi. Sadrazam tarafından beş yüz lira verildi ve milletin sayesinde paraya ihtiyacım yoktur, diye almak istemedimse de bana prensin emri böyledir, haricine çıkamam, diyerek kabul etmekliğimi ısrar eyledi. Üç gün sonra matbaamızın fransızca, almanca mütercimlerinden Sarafim Efendiyi beraber alıp Nemse vapuruna binerek hareket ettim...

. . . Viyana tarikiyle Berline geldim... Nihayet Bismarck'ın evinde ve odasındaydım. Prens ayakta bulunup arkamda zaten o zamanın alaturka setresi olup yerle beraber temenna ettiğim sırada prens hazretleri elini uzatıp, hoş geldin, diyerek karşılarındaki sandalyeye oturmaklığımı teklif ettiler. Tercüman efendi vasıtasiyle iltifat buyurdukları sırada önünde bulunan sigaralardan bir tanesini ikram etti. Ben her ne kadar sigara içmem, dedimse de, Türkler sigara içerler, esasen tütün Türk tütünüdür, dediler. Kibritle yaktım. Hangi tarikten geldiğimin ve yolda zahmet çekip çekmediğimin suali üzerine Tuna tarikiyle geldiğimi ve zahmet çekmediğimi arzettim.

— Fransa ile muharebe ettiğimiz sıralarda «Basiret» in nüshai asliyesiyle beraber tercümelerini İstanbuldan sefaretimiz vasıtasiyle getirtip mütalâa ederdim. Vukuatı doğru yazdığınızdan dolayı beyanı memnuniyet ve ordumuz hakkında haklı mütalâalarınıza ayrıca teşekkürler ederim. Türklerin Almanlara ve Almanların Türklere olan muhabbetleri katiyen haleldar olmıyacak derecede eskidir.

Buyurdular. Mükâleme ve kahve içmekliğimiz yirmi dakika kadar devam etti. Müsaade talebiyle ayağa kalktım.

"Basiret" gazetesinin ilk sayısı

— Pek acele ettiniz. Yorgunsunuz, gene görüşelim.

Diyerek avdetime müsaade etti.

. . . Tercümanla beraber kalkıp merdivenden aşağıya indik. Mükellef bir araba gördüm. Tercümanımla beraber bir daireye vâsıl olduk.

Bir hafta sonra prens tarafından davet olundum.. Araba ile bulvardan geçtiğim zaman sokaklarda kemali telâş ile ilâveler satılıyordu. Prensin huzuruna çıktığımda:

— Sizi bugün davet edişimin sebebi bu sabah Âli Paşanın vefat ettiğini kemali teessüfle söylemekti. Türkler bir sadrazam, Avrupa da büyük bir adam kaybetti. Fransa ile ettiğimiz muharebenin nihayetlerine yakın iki tarafı en evvel müsalâhaya davet eden Âli Paşa idi. Müşarünileyhin yazdığı tahriratı hazinei evrakta hususi mahfaza içinde hıfzettirdim. Mükemmel bir diplomat olduğundan zayiattandır.

Dedi. Yerime döndüğümde; Âli Paşanın vefatı üzerine borsada aksiyonların düşmüş olduğunu haber aldım. Çarşıdaki kalabalığın sebebi bu imiş.

Hâsılı yirmi dokuz gün Berlinde prensin misafiri olduğum sırada pek çok mektepler, fabrikalar ve sair mahalleri gezdim. Bu sırada cömertçe harekette bulundum.

Bir gün Prens Bismarck'ın nezdine gittim, avdetime müsaade buyurulmasını istizan ettiğimde:

— Pek çabuk gitmek arzu ediyorsunuz. Daha görülecek mahaller var. Biraz daha ikamet etseniz olmaz mı?

Dediklerinde, şu günlerde Mısır'da bulunmaklığım lâzımdır, dedim. Hangi tarikle gideceksiniz? Sualine, Augusburg'a gidip oradan bir makine ile bâzı edevat mubayaa edeceğim, dedim. Bunun üzerine:

— Fabrikatör ahbabımdır. Sizden

fahiş para almamaları için bir mektup yazayım.

Deyip yazılmasını emrettiler. Mektup yazılıp getirildi. İmza edip mazrufen yedime verdi. İstasyona geldim. Tren hareket ederken elime bir mektup verdiler. Kapalı mektup ismime yazılı olduğundan, acaba bu ne içindir? Diye tercümana sordum. Almanlar bir ahbabından ayrıldıkları vakit şimendiferde vakit geçirsin diyerek bir roman hediye etmeleri âdetlerinden olmakla bu da o kabîlden olmalıdır, diye cevap vermesi üzerine zarfı yırttım. İçinden beheri yüz lira itibariyle on adet banknot çıktı. Oh ne âlâ, diyerek cüzdanıma yerleştirdim.

Gece Munich'e ve sabaha karşı da Augusburg'a vâsıl olduk. Bir otele indim. Ertesi gün makineler fabrikasına gidip fabrikatörü odasında gördüm. Prensin mektubunu eline verdiğimde bana hürmet gösterdi ve makineler dairesini gezdirdi. Eslihai harbiye imalâthanesini gezdirdiği sırada devleti aliyye tarafından sipariş olunmuş olan kırk sekiz adet mitralyözün yapılmış, yalnız üzerlerinde tuğraları hâkkolunmakta olduğunu gördük. Bu fabrikanın cesametine ve faaliyetine rağmen beş bin amelenin hiç ses çıkmaksızın çalışmakta olduklarına taaccübettim. El ele devrettirilirse saatte iki bin, motorla beş bin nüsha tabeder bir makine ile diğer küçük bir makine ve bir makas ve fransızca hurufat ve matbaa için sair lâzım olan eşya ve edevat mubayaa ettim. Bunların mecmu fiyatını sorduğumda bin üç yüz liraya vâsıl olduğunu söylemesi üzerine bu paranın nısfını burada verip ve diğer nısfını da İstanbulda gümrükte vereceğimi söyler söylemez:

— Aman efendim, bunların bedeli prens hazretlerinin hesabına geçirilmiştir. Bana emirleri böyledir. Sizden beş para alamam. Bu gördükleriniz nümunedir. Sizin için yeniden yapacağız. Bir ay sonra Galata gümrüğünden alırsınız

Diye cevap verdi. Artık bunun üzerine prens hazretlerine teşekkürü havi telgraf keşide ettim, Fabrikatör hakkımda fevkalâde hürmet ve riayette bulunmak üzere de beni otelden kaldırıp hanesine götürdü. Biri erkek, ikisi kız olmak üzere üç evlâdı ve bir de zevcesi olup, bana nasıl ikram edeceklerini bilmezlerdi.

Ben bu sırada şiddetli bir tifo hastalığına duçar oldum. Bir hastahaneye yatmak üzere fabrikatörden rica ettiğimde kabul etmeyip hekimler celbiyle hanesinde tedavi ettireceğini söyledi. Halbuki madam ve çocuklar daima yanıma gelip hizmetimde bulunmakta olduklarından çocukların yanıma gelmemelerini ve benim mutlaka bir hastahaneye naklimi ricada ısrar etmekliğim üzerine muvafakat eyledi. Memlekette sörlerin muntazam bir hastahaneleri olduğunu haber aldım. Oraya gittim. Şuna dikkat ettim ki Almanlar, aynı Türkler gibi misafirperver olup ben orada kaldıkça çocuklar güya benim evlâdım gibi nezdime gelip «Türkiş, Türkiş» diyerek yanıma sokulurlardı. Ben ise melek gibi mini mini çocukların, müptelâ olduğum hastalığımın sirayetiyle hasta olmaları korkusundan, yanıma gelmeyiniz dedikçe madam ile mösyö elleriyle ilâçlarımı verirlerdi. Almanlar da, Türkler gibi, bir garibe bakmanın Allah yanında çok sevabı olduğu itikadındadırlar.

Prens Bismarck

Ali Efendi'nin "Basiret" i çıkardığı zamanki bir resmi

"Basiret" çi Ali Efendinin son resimlerinden biri

Hastahanede yirmi gün kadar tedavide bulundum. Hastahaneden çıkacağım sırada biraz para vermek arzusunda bulundumsa da katiyen kabul etmediler. Fukaraya verilmek üzere bir sandıkları bulunduğundan oraya her ne kadar konursa kabul edeceklerini tahkik eyledim. Hemen sandığın başına gidip yirmi Osmanlı lirası bıraktım. Fabrikatör benim kesbi sıhhat ettiğime memnun olup birkaç gece daha hanesinde alıkoydu, oradan gene Viyana'ya geldim. Bir hafta kadar kaldıktan sonra Triyeste'ye indim. Zaten Mısır hıdivi İsmail Paşa merhumun kerimelerinin zifaf cemiyeti icra olunacağından ve beni Mısır'a tezkerei mahsusalariyle davet etmiş olduklarından vapura binerek İskenderiye'ye geldim...»

★

Tarihte yeri var

★

* Almanya'da dahilî harbler esnasında ve 1078 tarihinde Rudolf von Reinfelden'in askerleri Kıral Dördüncü Heinrich'i Neckar nehri kenarında mağlûbedince Rudolf aldığı esirleri, hafif bir ceza ile kurtulsunlar diye, sadece hadım edip bırakmıştır.

* Frederick Barbaros, Tortona şehrini zapteder etmez şehrin kapılarının önüne darağaçları koydurup bütün esirleri astırmıştır. Verona'yı zaptettiği zaman da 200 kişinin burun ve kulaklarını kestirmiş, iki yüz kişiyi astırmıştır.

* Kültür tarihi bakımından enteresan olan nokta, bu gibi vakaları müverrihlerin zikrediş tarzlarıdır. Frederick Barbaros kendisine karşı bir hatada bulunmuş olan bir adamını, cülûs gününde ayaklarına kapandığı halde affetmeyince müverrih Otto von Freising bunu takdir ederek: «Şiddetli ve sert olmak faziletini merhametli olmak hatasına feda etmedi» demektedir.

* Tortona şehri papazları bu kıralın huzuruna çıkarak, içinde veba hüküm sürmekte olan şehri terketmek müsaadesini, yerlere kapanarak, istirham etmişlerdi. Fakat kıral, müverrihin ifadesince "kalbi merhametle dolu olduğu halde zaaf eseri göstermiş olmamak için, eski sertliğini muhafaza etmiş, papazları huzurundan koğmuş ve dediklerini yapmamıştır».

★

MAURICE GARÇON

ÇILGIN BİR MACERA ADAMI: KAZANOVA

İki asırdanberi, bir hayata sığmıyacak kadar çok maceraları dillere destan olan Kazanova serserilikte dünya rekorunu kırmış bir adamdır. O, çeşitli maceralar yaşadı, çeşitli yatak odalarına girdi, saraydan izbeye, nezaretlerden batakhklara, kumarhaneye ve hapishaneye kadar girdi. Milyoner oldu, sokak serserisi oldu. Muvaffak olduğu kadınlar inanılmıyacak kadar çoktu.

Kazanova'nın orta yaşlılık zamanı

Kazanova 1725 yılı nisan ayının ikisinde Venedik'te doğdu. Babası da macerasever ruhtaydı. Bir komedi artistine âşık olarak sahneye çıkmıştı. Çok geçmeden bir kunduracının kızına tutuldu, onunla evlendi, altı çocuğu oldu.

Jak annesini, babasını pek bilmedi, onu büyük annesi büyüttü. Yedi buçuk yaşına kadar ahmak bir çocuk olarak kaldı. Büyük annesi onu bir büyücüye götürüp okuttu. Sekiz yaşından sonra güzel ve zeki olmasının sebebi bu imiş! Dokuzunda o-kuyup yazmasını biliyordu. Bir müddet Padua'da bir pansiyonda okudu, sonra papaz Gozzi onun tahsilini bizzat deruhte etti. Papazın kızkardeşi genç Kazanova'nın ilk macerası oldu denebilir. Kazanova hukuk tahsil etti, on üç buçuk yaşındayken doktor olmuştu. Bu arada kâğıt oyunlarını da öğrenmişti.

Binlerce gondolun dolaştığı şehirde ilk çıraklık tecrübelerini geçirdi. Orada bir senatörle ahbabolup, onun evine yerleşti, mürefleh bir hayat sürmiye başladı. Fakat senatörün dostu olan dansözü baştan çıkarmak istediğinden evden koğuldu. Bir papazın kâtibi oldu, Kalabriya'ya doğru beraberce yola çıktılar, fakat Kazanova ilk iskelede bir kumarhaneye gitti, bütün parasını kaybetti. Binbir maceradan sonra papazın yanına gitti, fakat evi sefil ve şehri vahşi buldu, kadınlar çirkindi. Hemen Venedik'e döndü. Hiç parası yoktu, çok şeye ihtiyacı vardı. Bir gün kendisi gibi Kazanova isminde tanımadığı birisine rasladı. Kendini takdim etti, akraba çıktılar (!), hemen o adamın evine yerleşti. Birkaç gün sonra altmış altın dukayı cebine indirip, fakir bir komedyenin oğlu olduğu meydana çıkmadan evden kaçtı. Romaya gelince Kardinal Ackuaviva'ya bir iltimas mektubiyle müracaat etti. Yanına kâtip olarak girdi. Boş zamanlarında fransızca ders alıyordu. Hocasının kızına Kazanovanın bir arkadaşı âşık olmuştu. Kaznova'nın yardımiyle kızı kaçırdılar, fakat yakalandılar. Kız erkek kıyafetiyle Kazanovanın yanına sığındı, ama iş meydana çıktı, Kazanova'yı işinden attılar, Romayı terke mecbur oldu.

O İstanbula gitmek, orada para kazanmak istiyordu. Yolda, kaldığı bir otelde komedi artistleriyle karşılaştı, içlerinde on yedi yaşında çok güzel bir delikanlı gözüne çarptı. «Ah, kız olsaydınız» dedi. Ertesi gün arabada genç delikanlı Kazanova'nın kollarına atılarak: «Benim ismim Thérèse. Hoşuma gidiyorsunuz» dedi. Onunla Rimini'ye kadar ebedî aşk vaadleriyle beraber gittiler, orada ayrıldılar. Seyahatine devam etmek için üzerindeki papaz elbisesini değiştirip bir subay kılığına büründü. Venedik'e dönüp cumhuriyetin hizmetine girdi. İ[illegible]la hareket etti, elinde kardinalin tavsiye mektubu vardı. İstanbulda güzel günler geçirdi, fakat onu evlendirmek istediklerini anlayınca, hürriyetine indirilecek bu darbeden kaçarak kurtulmıya mecbur oldu. Korfu'da bir vazifeye gitti. Bir kavga neticesinde tekrar Venedik'e döndü. Papaz, subay olmuştu, şimdi de tiyatroda kemancılık yapmıya başladı. Kumar salonlarına devam etmekten de geri kalmıyordu. Sokaklarda yeni bir macera peşinde dolaşıp dururken birden hastalanan bir adam gördü, bu bir senatördü. Hemen ona yardım etti. Bunun neticesinde de senatörün evine postu serdi. Onu birtakım ilâçlar ve sihirler sayesinde iyi etti. Artık emrinde bir uşak, bir gondol, ayda da on altını vardı. Tiyatrodaki işinden ayrılmıştı. Fakat bir sürü cesaretli maceralar yüzünden Venedikten de ayrılmak zorunda kaldı. Roma'ya gitti. Burada başına çok hoş bir şey geldi; velisinin elinden bir genç kız kaçmıştı, her yerde onu arıyorlardı. Kazanova erkek kılığında kaçan bu kızı tanıdı, onunla ahbaboldu. Böylece ömrünün sonuna kadar seveceği Henriette'le tanışmış oldu.

Kazanova sevgililerinden biriyle

Henriette sarışın bir Fransız kızıydı. Parme'a beraberce gittiler, orada kumarda çok para kazandı, Henriette'i mücevhere boğdu. Böylece üç ay yaşadılar. Bir gün macera sona erdi. Akrabasından birinin ısrarlarına kanan kız onu terkedip gitti. Artık Cenevre'de kalamadı, Paris'e gitti. Orada zamanın âlimleri Fontenelle, Alembert'le ahbaboldu. Fakat bir kavga neticesinde orayı terketmek zorunda kaldı, vatanına döndü. Sevgilisi Thérèse'i bir dansörle evli buldu, başka bir sevgilisi Catherine de manastıra çekilmişti. Onu ziyaret için gittiği manastırdan dönerken Marie Madeleine adlı bir kadınla tanıştı, bu macera hayatının birkaç ayını doldurdu, hayatının büyük aşklarından biri oldu. Ama polis müdürlüğü onun peşindeydi, hakkında hazırlanan raporda şunlar yazılıydı: «Hiç yaşama vasıtası olmadığı halde cebinde para eksik olmuyor. Dinsizin biridir».

Günün birinde her hangi bir sebep bahane edilerek hapse atıldı. Hapishane engizisyon devrinden kalmaydı. Mahpuslar yazın pişer, kışın da donarlardı. Kazanova hapse girer girmez kaçmak çarelerini aramıya başladı. Bir papazla birlikte tavanı delerek kaçmıya muvaffak oldu. Hududa en uzak yoldan Fransaya kaçtı. Paris'e ikinci defa geldiği için hiç yabancılık hissetmiyordu. Dostu Papaz Bernis hariciye nazırı olmuştu. Onu ziyaret etti, son-

Kazanova zamanında Venedik Büyük Kanalından bir görünüş

ra polis müdürü ve harbiye nazırı ile tanıştı, bu arada büyük maliyecilerden Paris - Duveernay ile dost oldu. Fransız maliyesi oldukça bozuktu, iki milyon açık vardı. Kazanova bir çeşit piyango yapılması fikrini ortaya attı. Ve bu işi öyle mükemmel bir şekilde idare etti ki müthiş sayıda bilet satıldı. Meteliksiz Kazanova da Fransız maliyesiyle beraber birkaç hafta içinde zengin olmuştu. Artık mesuttu, Manon Baletti'yi seviyor, onu mücevhere boğuyordu. İki arabası, iki uşağı, bir arabacısı, dört atı vardı. Günün adamı olmuştu. Fakat o hareketsiz duramazdı, Holânda'ya gitti. Batmış sanılan bir geminin geleceğini önceden bildirdiği için üç yüz bin florin kazandı. Lyon'da resimli kumaş imalâtına başladı, iş umduğu gibi gitmedi, kumaş yıkanınca boyası çıkıyordu. Bütün parası bu işde battı, Manon Baletti'nin mücevherleri de.. Kazanova bunun üzerine Amsterdam'a gitti. Orada belediye reisinin karısını baştan çıkardığı için fazla kalamadı, Stutgart'a kaçtı. Bern'e geldi, Voltaire'le tanıştı. Üç gün şiddetle tartışma yaptılar. Neticede Voltaire'den nefret duyarak ayrıldı. Bir sürü maceradan sonra Londra'ya gitti, orada Charpillon adında on yedi yaşında bir kızla sevişti. Onun için kumar salonlarında günler, geceler geçirdi, boyuna kaybetti, işe yaramıyan senetler verdiği için acele kalkan bir vapura atlayıp Belçika'ya kaçtı. Oradan da Berlin'e.. İkinci Frederick ondan hoşlandı, onu askerî okula müdür yaptı. Fakat bu kederli hayat onun için değildi, istifasını vererek Mitau'a gitti. Bir dükün yanına girdi. Polonya hakkında, para kazanılan bir memleket diye bahsettiklerini işitmişti, Varşova kapılarında iken meteliksizdi, ama kılığını değiştirdi, altı atlı bir araba kiraladı, şık bir elbise giydi. Hemen kıralla tanıştı. Vaziyeti iyiydi. Fakat bir toplantı esnasında, kadın meselesinden zalim ve haşin bir adam olarak tanınan Kont Branicki ile kavgaya tutuştu. Ağır bir hakarete uğramıştı. Ertesi gün bütün şehir ondan bahsediyordu. İstemediği halde düello etmiye mecbur oldu. Kont düello sonunda öldü. Parise döndü, burada da fazla kalamadı, İspanya'ya geçti.

Böylece yıllar akıp gidiyordu. Waldstein kontunun kütüphane memuru olarak Bohemya'da Dux şatosunda ömrünün son yıllarını geçirdi. Yaşlanmıştı, ahçının, hizmetçilerin alaylarına rağmen, eski günleri anlatıyordu. Tek tesellisi yazı yazmaktı. Fransa İhtilâli onu müthiş kızdırmıştı. Zarafeti öldürdüler, diyordu. Cecile adında bir kız, onunla, tanışmadan, mektuplaşmıya başlayınca ihtiyar kurt birden gene gençleşivermişti. Bu mektuplaşma aylarca devam etti. Kazanova, genç kıza hâtıralarını gönderip, hayat karşısında onu olgunlaştırmak istedi, ama yapmadı. Yalnız mektuplarında iyi nasihatler vermekle yetindi. 4 haziran 1798 de, Cecile'i göremeden öldü. Son sözü şuydu: «Bir Hıristiyan olarak ölüyorum, ama bir filozof gibi yaşadım».

Kazanova'nın ihtiyarlık hali

Dux'deki mezarının etrafına parmaklık çevirdiler. Yıllardan sonra bâzı rivayetler çıktı. Sözde Kazanova'nın mezarı yanından geçen kadınların etekleri, birdenbire esen bir rüzgârla, mezarlığın parmaklıklarına takılıveriyor, bir türlü çıkmıyormuş. Kadınlar artık mezarın yakınından geçmekten korkuyorlardı.

İşte Kazanova'nın hayatı: Dünyanın çeşitli maceralarını yaşadı, çeşitli yatak odalarına girdi, çıktı. Saraydan izbeye, nezaretlerden batakhklara, kumarhaneye, hapishaneye kadar...

Tarihten fıkralar

Okuyup yazma bilmediğin halde dilenmiye utanmıyor musun?

Valilikten ayrıldıktan sonra tekaüt aylığına kudretli kaleminin mahsulünü de ekliyerek yaşamıya çalışan, bununla beraber sıkıntıdan kurtulamıyan Süleyman Nazif Bey, bir gün, Köprüden geçerken sadaka istiyen bir dilenciye sordu:

— Okuyup yazma bilir misin?

Dilenci bilmediğini söyleyince ateşli muharrir hiddetlenmiş görünerek:

— Be adam, dedi, okuyup yazma bilmediğin halde dilenmiye utanmıyor musun?

Ya imzam onun yazısının altında çıksaydı!..

Süleyman Nazif Bey'in bir yazısının altında, bir gün, yanlışlıkla Filorinalı Nâzım imzası çıktı. Buna pek sıkılacağını tahmin eden bir zat ona: «Geçmiş olsun üstat, dedi, başınıza bir kaza gelmiş!» Süleyman Nazif: «Evet, Allaha şükür, ucuz kurtulduk doğrusu!» diye cevap vermesi üzerine o zat hayretle: «Nasıl ucuz kurtuldunuz? Yazınızın altında onun imzasını bir felâket telâkki etmiyor musunuz?» diye sorunca Süleyman Nazif dedi ki:

— Evet ama, düşünün, ya onun yazısı altında benim imzam çıksaydı!..

Meşrutiyet ve hürriyeti nerede bulacaksınız?

Süleyman Nazif Bey, İttihatçılar devrinde bir aralık Nişantaşı'nda Meşrutiyet mahallesinde Hürriyet sokağında bir evde oturuyordu. Muharrir Abdülhak Şinasi Bey bu eve ilk defa gittiği gün pek çok aradığı halde bulamadığını söyleyince değerli edip:

— Evet bizim mahalle ve bizim sokak taşıdıkları isimlerden dolayı bulunmamıya mahkûmdurlar; siz tabii mâzursunuz, dedi, nereden bulacaksınız? Meşrutiyet, hürriyet! Bütün bunlar madum şeyler!..

Bugün dostumuz söz verdiği halde gelmiş!..

Süleyman Nazif Bey sözünde durmıya çok meraklı idi. Söz verdikleri yere saatinde gelmiyenlere, haklı olarak, kızar ve darılırdı. Muharrir arkadaşlarından İsmail Müştak Bey ise verdiği sözü tutmamakla meşhurdu. Bir gün onun tâyin ettiği randevuya: «Mademki söz verdi, demek ki gelmez» diye giden Nazif bir de gördü ki o arkadaş oturmuş bekliyor. O zaman yanında bulunan Abdülhak Hâmit Beye dönerek:

— Vallahi, dedi, şu insanlara bir türlü itimat caiz olmuyor. Bak, bugün dostumuz söz verdiği halde gelmiş!..

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

Abdülmecit, Kırım Harbine iştirak eden Müttefik ordular başkomutanlariyle birlikte

SERVER İSKİT

RUSLARIN MAĞLÛBİYETİ İLE NETİCELENEN KIRIM HARBİ VE SEBEPLERİ

Rusların işlerimize müdahaleleri eskidir. Ondokuzuncu Asrın ortasından sonra daha ziyade şiddetlenen ve istiklâlimizi tehdideden bu müdahaleler Reşit Paşa sayesinde önlenmiş ve İngiltere, Fransa gibi devletlerin de ittifakı kazanılmıştı. Beraberce yaptığımız 1854 Kırım Harbi tarihin en kanlı harblerinden biridir. Rusların mağlûbiyeti ile neticelenen bu harb neticesinde dünya biraz nefes almıştı.

Rusya İmparatorluğu İstanbulu doğrudan doğruya almak hususundaki politikasının çabuk netice vermiyeceğini anlamış, Osmanlı devletine karşı bir hami rolü takınarak bu siyaseti gütmiye başlamıştı.

Fakat Ondokuzuncu Asrın ortalarında Avrupada Rusya aleyhine bir ittifak emareleri belirmiye başlamıştı. Osmanlı devleti o zamanlar «hasta adam» sayılıyor ve mirası bütün devletler tarafından paylaşılmak üzere ölümü temenni olunuyordu. Rusya bu mirası kendine hasretmek istiyor ve hami rolü diğerlerini kuşkulandırıyordu.

Lâkin şu var ki, Reşit Paşa tarafından bu hastaya «Tanzimatı Hayriye» ilâcı verilmişti. Hasta, bu kalkınma tedbirleriyle iyi olabilirdi; yalnız, ayağa kalkması için biraz zaman lâzımdı.

Bu ıslahat tedbirlerinin hastayı iyi edebilmesi ihtimali, en evvel Rusyayı telâşa düşürmüştü; hami rolü ile olsun bu hastanın mirasına konmayı düşünen Rusya, diğer devletler tarafından engellere düşerken bir taraftan da hastasının yavaş da olsa kalkınmasından dolayı sinirleniyordu.

Rusya bu endişe ile birçok sebepler ve vasıtalar kullanarak Osmanlıları meşgul ediyor, isyanlar, hâdiseler çıkartıyor, bir taraftan da devletlerle uyuşmak için uğraşıyordu. Fakat ihtirasının kurbanı olacaktı. Nihayet beklenen âkıbet geldi çattı. Bu miras telâşları onun başına bir harb açtı.

Hâdise şöyle çıktı: Ruslar, Kaynarca Muahedesiyle Türkiyede Ortodoks mezhebinin himayesi ve bunların mukaddes mahalleri serbesçe ziyareti haklarını almışlardı. Bu muahededen sonra Rum Ortodokslar Kudüsü ziyareti sıklaştırmışlardı. Elde ettiği kapitülâsyonlarla Fransa hükümeti de Türkiyede Lâtinlerin himayesiyle Kudüsün içinde ve dışında bulunan ziyaret yerlerinin muhafaza işini iki asırdanberi uhdesinde bulunduruyordu. Vakıa Fransızlar bu işi ihmal etmişlerdi. Fakat Üçüncü Napoléon imparatorluk tahtına oturup da papalık ve papazların kuvvetini kazanmak isteyince bu Kudüs işine de ehemmiyet vermişti.

Ortodokslar Kudüsteki bâzı mukaddes mahallerin tamiri için Babıâliden müsaade aldılar ve Lâtinlere mahsus bâzı mevkilere de el uzattılar; Fransa harekete geçti; İstanbulda Rus ve Fransız nüfuzu çarpışmıya başladı.

Bir aralık Fransa, sefirini geri çağırdı ve Petersburg'la doğruca müzakereye girişmeyi istedi, Ruslar memnundu. Fakat, Rusya tarafından İstanbula, Baltık filoları kumandanı Prens Menşikof fevkalâde elçi sıfatiyle yollandı. Yanında da Rusya-

nın tanınmış bâzı diplomatlariyle kumandanları vardı.

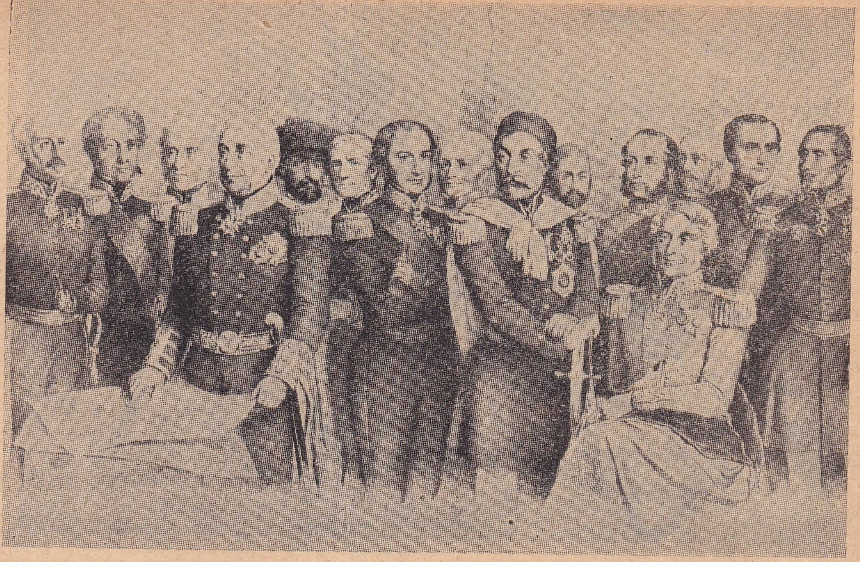
Prens gayet küstahça hareket ediyor; hattâ soranlara: «Sultanın kızını Rusya prenslerinden birine almıya geldim» diyordu. O, Kudüsteki mukaddes yerler meselesi için tarziye istiyordu. Giden İngiliz sefiri geri geldi ve Fransızlar da bir yeni sefir yolladılar; işi münasipçe halletmek istiyorlardı. İki ferman çıkartıldı, bunlarda Kudüs'teki haklar için bir tesviye sureti vardı.

Fakat Menşikof gitmiyordu. Evvelce, Kudüs işini halletmek için geldiğini ifşa etmesine rağmen zamiri başkaydı. 1853 mayısının beşinde Babıâli'ye azametli ifade ile yazılmış bir ültimatom vererek bir daimî ittifak teklif etti ve Türkiyedeki Rum kilisesinin resmî hamisi tanınmasını ısrarla talebetti. Bu talebin kabulü Osmanlıların doğrudan doğruya Rusların himayesine girmesi demekti. Babıâli, İngiltere ve Fransadan aldığı cesaretle muayyen müddeti içinde red cevabı verdi.

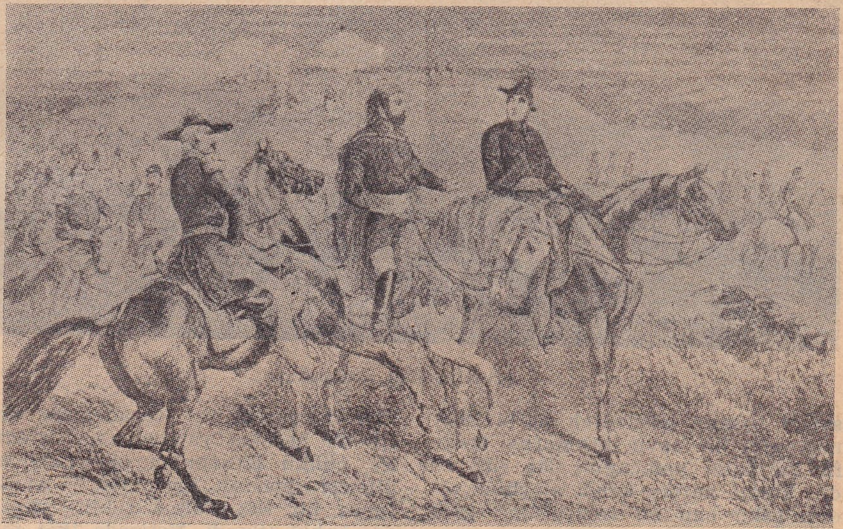
Menşikof geldi geleli türlü küstahlıklar yapıyor, entrikalar çeviriyordu. Babıâli ise işi uzatıyor, iyi bir politika takibediyordu. Menşikof diplomatlıktan yetişmemişti. Birçok meselelerde atlatılıyordu. Bir hile ile kendisine Reşit Paşa'nın tekrar sadrazam olmasını istettiler. Arzusu yerine getirildi; fakat Reşit Paşa'nın Âli Paşa'dan daha zorlu olduğunu görünce hileyi de anladı. O, Reşit Paşa ile müzakerelerinde yumuşamış, Ortodoks Rumların hamiliği hususunda katî bir teminat isterken taleplerinin asgari hadde indirilmesine razı olduğu halde buna da muvaffak olamamıştı. Katî bir mağlûbiyete uğramış bulunuyordu. Giderken sefarethanenin armalarını indirdi ve; «Sultandan yediğim şamarın beş parmak izi hâlâ yüzümde..» dedi.

Rusya bu siyasi mağlûbiyeti hazmedemedi. Eflâk ve Buğdan'ı istilâ maksadiyle ordularını Prut nehrinden geçirdi. Bunun üzerine devletin ileri gelenlerinden altmış kişi toplanıp bâzı kararlar aldılar. Bir beyanname neşrolunarak siyasi vaziyet ve geçen hâdiseler anlatıldı ve Rusya devletinin dâvasında Rum milletinin methalleri bulunmayıp onların kendi devletlerinden memnun oldukları da ilân edildi. Ruslar, Devleti Osmaniye Kudüs'ü Musevilere satmış, diye propaganda yapıyordu. Artık harb de kaçınılmaz hale gelmişti. Padişah bir hattı hümayun çıkararak harbin şimdilik Edirne'den idare edileceğini ve hattâ kendisinin de harbe gideceğini bildirdi.

Rus orduları kuzeyden, yakın sularımıza gelen Fransız ve İngiliz donanmaları güneyden yürürken Tuna'da bir müdafaa hattı teşkil edilerek harbe başlanacağı sıralarda Avrupa kabineleri harbe mâni olmıya gayret ediyorlardı. İngiltere'de halk, tecavüze uğrıyan Türkler lehinde tezahüratta bulunuyordu. İstanbulda ise resmî beyannamede ilân edildiği veçhile harb kaçınılmaz

Kırım Muharebesinde Müttefik devletler komutanları (Ortada Serdar Abdülkerim Paşa)

Kırım Harbinin başkomutanları Mareşal Pellssier, Ömer Paşa ve Lord Raglan

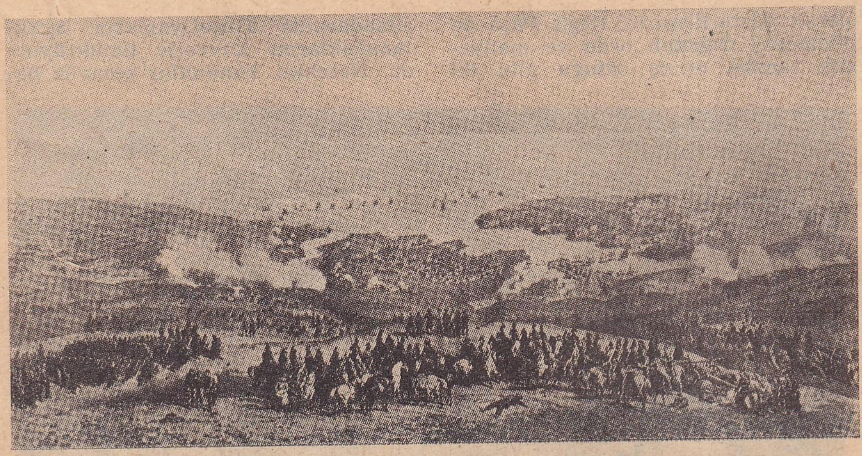

Harbe gidecek askerlerimizin Rami ve Davutpaşa kışlaları arasında yaptıkları geçit resmi

olarak gösteriliyordu. Reşit Paşa on yıldanberi Osmanlı ordu ve maliyesini tanzim etmiş olduğu gibi iki aydanberi de tahşidata başlamıştı, geri dönemezdi. Rusya, Avusturya ile Prusya'ya güveniyor, İngiltere ve Fransanın ise harbedeceklerini ummuyordu. Bundan başka Balkan yarımadasında Hıristiyanların ayaklanacaklarını kuvvetle ümidediyordu. Netekim Yunanlılar tecavüz hareketine bile geçmişlerdi. Sonra o, Türklerin de parasız bulunduklarını hesaba katarak uzun bir harbe dayanamıyacaklarını sanıyordu. Bunun için, tecavüze geçmeyip, gûya

Kırım Harbinde Türk ordusunun bir yürüyüş kolu

Sivastopol'un muhasarası

sureti haktan görünerek harbi istemez gibi bir tavır takınarak tedafüi bir halde kalacağını ilân ediyordu. Fakat harbin kendi aleyhine aldığı şekil onu bu vaziyetten geri döndürdü.

Rumeli ve Doğu Anadolu hudutlarında vaziyet iyi gidiyordu. Çar kızdı ve Karadenizde donanmasını harekete getirdi. Havadaki pustan istifade eden Rus donanması Sinop limanında bulunan filomuzu basarak münasip vaziyetlerinden istifade ile harb neticesinde batırdılar. İngiliz ve Fransızlar da kızarak

Bir gemimizin salonunda komutanların müşaveresi

Rus donanmasının Karadenizde artık bir hareket yapmamasını istediler, çünkü İstanbulun bile tehdidedilmesi ihtimali mevcuttu. Avusturya bir ara bulma teklifi yaptı, çar kabul etmedi. Neticede 1854 yılı martının başında İngiltere ve Fransa da Türkiye ile ittifak ile harb ilân ettiler. Her tarafta tedbirler alındı ve Yunanlıların tecavüzleri karşılandı.

1854 mayısında Mareşal Sen Arno kumandasında elli bin Fransız, Lord Raglan kumandasında da yirmi beş bin İngiliz askeri Geliboluya geldi. Çar tebaasının dinî taassuplarını tahrik ediyordu. Rumeli'de Çatana muzafferiyetiyle başlıyan seri devam ediyordu. Silistre'de mükemmel bir müdafaa yapılıyor, Tutrakan'da ise üstün harbler oluyordu. Rusların sol cenahını tehdidetmek için Geliboludaki Müttefik askerleri Varna'ya sevkolundu. Avusturyalılardan hâlâ fayda yoktu. Almanlar ise Ruslara mânevi yardımda bulunuyorlardı. Avusturyalılar lehimize bir hareket yaptı ve Ruslar Silistre'yi bırakıp, Tuna'yı geçerek ricat ettiler. Babıâli ile yapılan muahede ile Avusturya ordusu Rusların bıraktığı yerleri muvakkaten işgal ettiler. Maamafih Avusturya'nın bu Müttefik ordularla Ruslar arasına girme vaziyeti Ruslara da yarıyordu. Fransız ordusu hastalık ve saire dolayısiyle mevcudunun dörtte birini kaybetmişti. İngiliz kumandanı Sivastopol askerî limanını tahribetmeyi ve Rusları kuzeye atmayı teklif etti. Bu suretle İstanbul da tehlikeden kurtulacaktı.

1854 eylûlünün on dördünde otuz bin Fransız, yirmi bin İngiliz, yedi bin Osmanlı askeriyle dört yüz para gemi Sivastopol'un kuzeyinde Öpatorya mevkiine çıkarıldı. Çetin harblerle Alma yaylasına girildi. Bu harbler Sivastopol yolunu açmıştı. Sivastopol'un giriş yeri dardı. Epeyce uzun bir kara parçasının güney kısmının sahilinde bulunuyordu. Müttefik ordusu bu parçadan sahili dolaştılar. Kırımın en ziyade denize çıkmış yeri olan Kersonez yaylasında, yani şehrin güneyinde birleştiler. Sen Arno vefat etti. Rusların müdafaası kumandanları sayesinde mükemmeldi. Rus donanması methalde batırılmış ve liman kapatılmıştı. Sivastopola gemi topları yetişemiyordu. Sivastopol'un 9 kilometre güneyindeki Balaklova limanında mühim muharebeler oldu. Burayı Osmanlı askerleri müdafaa ediyor ve Müttefikler de iştirak ediyordu. Balaklova'da deniz kuvvetlerinin çok faydaları görülüyordu. İş uzun sürecekti. Kışı Sivastopol'da geçirmek için tedbir alındı. Fakat kış da şiddetliydi ve asker çok telefat veriyordu. Bu sıralarda diplomatik faaliyetler fazla idi; İtalyan birliğini temin için göze girmek maksadiyle, Piyemon hükümeti on beş bin asker gönderdi. Fransızlar da Cezayirden asker yolladılar. Muhasara ordusu umumi yekûnu yüz otuz bini buldu. Fransız kumandanı değiştirildi.

1855 martında Rus çarı Nikola öldü. Haziranda «Malakof» tabyesi zaptedildi, fakat çok telefat neticesinde Ruslar geri aldılar. Büyük Rus kumandanlarından ikisi de maktul düştüler. Ruslar bâzı kumandanları değiştirdiler. Müttefiklere hücum ettiler, fakat bir şeye muvaffak olamadılar. Nihayet Müttefikler Sivastopol'u dört gün bombardımanla alt üst ettiler. Rusların telefatı müthişti. Bombardımanı sıklaştırdılar. Şehir yandı, mühimmat yüklü harb gemileri infilâk etti. Nihayet Pelisiye hücum emrini verdi, akşamleyin Rus istihkâmlarından mühimleri zaptedilmişti. Rus kumandanı Gorçakof müdafaanın faydasızlığını anladı ve askerlerini Sivastopol'dan çekti.

332 gün muharebeden, üç büyük kanlı çarpışmadan, pek kanlı üç hücumdan sonra 19 eylûlde Sivastopol alındı. Lord Raglan 28 haziranda vefat etmişti.

Doğuda askerlerimiz de Kars'ı almışlardı. Artık sulh müzakerelerine girişilebilirdi. Öyle oldu ve dünya bir müddet rahat nefes alabildi.

Osmanlı tarihinden notlar

★

* Orhan Gazi, Karasinin fethinden sonra bir gün, Rumeli yakasına geçmek fikrini ortaya atmış, yanında bulunan Şehzade Süleyman Paşa bu hizmetin kendisine verilmesini rica ederek işi üzerine almıştı. Paşa Kapıdağı tarafına gelerek işe başlamış ve karşı yakaya adamlar yollayıp tetkikler yaptırmış, esirler alarak kılavuz temin ettikten sonra tertibat almıştır.

Etraftan birçok sığır toplatıp keserek tulum derilerinden sallar yaptırdı ve her sala kırkar mücahitle kendisi binerek karşıya geçti. Oradan gemiler tedarik etti ve gene o gece bu gemilerle üç yüz dilâveri daha Rumeliye geçirdi. Bu suretle işe devam olundu ve üç gün zarfında üç bin kişi aktarma edildi. Sene 1356 idi ve devlet kurulalı elli sekiz yıl olmuştu. Osmanlılar böylece karşıya geçtiler ve fetihlerine süratle devam ettiler. Avrupa kıtasına bu geçiş, Osmanlı Devletinin tarihinde mühim bir dönüm noktasıdır.

* İstanbulun fethini bizzat Fatih Sultan Mehmet hazırlamıştı. Şehrin plânlarını, hücum hatlarını, top tâbiye yerlerini, ordugâh mahallerini hep o çizmiş ve tâyin etmişti. Hazırlıkla bizzat o meşgul oldu, komutan kendisi idi ve bizzat harb de etmişti.

* İstanbulun müdafaası icin kahramanca çalışan Constantin Türklerin şehre girdiklerini ve iş işten geçtiğini anlayınca:

— Beni öldürecek bir Hıristiyan yok mu?.

Diye bağırmıya başlamıştı. İki yeniçeri raslayıp, kılıçla yüzünden ve arkasından büyük yaralar açarak öldürdüler. Fatihe haber gidince üzüldü ve nâşının buldurulmasını emretti. Ceset, ayağındaki ayakkabılarından tanındı. Çünkü imparator, hükümdarlık alâmeti olmak üzere üstüne ufacık altın karakuşlar mıhlı erguvan renginde ayakkabılar giyerdi.

* Fatih İstanbulu aldığı vakit nüfusu 180.000 kadardı. Halbuki daha evvelleri İstanbulda 500.000 kişi bulunup muhtelif sebeplerle İstanbulu terk ettiklerini tarihler yazmaktadır.

* İstanbul muhasarasında Constantin Dracosèse'in her türlü müdafaa vasıtası vardı. Fakat topları hem az, hem de küçük idi. Lâkin Türklerin topları da ilk önce pek iş yapamadılar. Hattâ ahşap hücum kuleleri Rumlar tarafından yakıldı. İstanbul limanı ağzına zincir gerilmişti, gemilerimiz geçemediler. Fakat padişah onları bir gecede Dolmabahçeden kızaklarla Haliçteki Balat ve Ayvansaray önüne indirtti. Bu, tarihte misli görülmemiş bir olaydır. Türklerin büyük kahramanlık ve fedakârlıklariyle kazanılan harbin elli üç günlük zamanı, tarihe sığamıyacak kadar çok cesaret ve hamiyet nümuneleriyle doludur.

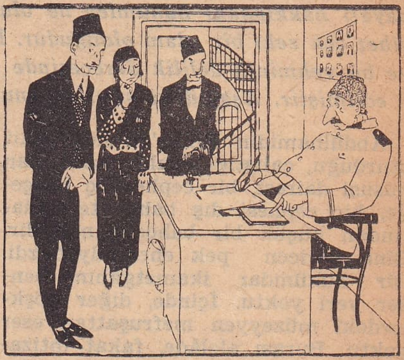
* Bozulmuş olan yeniçeri ocağını kaldırmak gayesiyle ve İkinci Osmanın kanını dâva bahanesiyle uyandırdığı ihtilâli büyüterek pek çok cana kıyan Abaza Mehmet Paşa Sivasa geldiği vakit her yerde olduğu gibi orada da bütün yeniçeri, topçu ve cebecileri kesmişti. Çok zalimdi. Sivasta iken İkinci Osmanın öldürüldüğü gün yanında bulunmak suçiyle üç yiğit yeniçeriyi develer üzerinde çarmıha gerdirmiş ve omuzlarında açılan yara deliklerine balmumu geçirip teşhir etmiş ve öleceklerine yakın da birini asmış, birini parçalatmış, ötekinin de boynunu vurdurmuştu.

Abaza hesapsız yeniçeri kesmiştir. Öldürttüğü paşalar da çoktur. Yeniçeri çorbacılarını dörder parça yapıp kale burçlarına öylece astırırdı. Nihayet bir gün, Erzurumda sıkıştırılan Abaza, boynuna bir kefen takarak teslim oldu. Ne gariptir ki, Dördüncü Murat onu en yakın nedimi yaptı, valiliklere tâyin etti. Fakat yapan bulur, bir gün de idam ettirdi.

Eski karikatürlerden iktibaslar

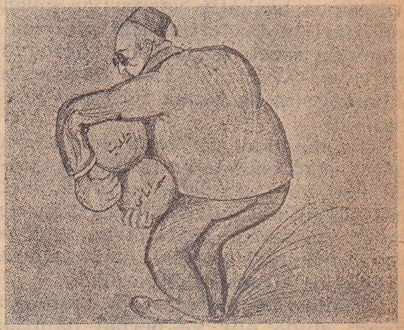
Aşağıdaki karikatürleri eski mizah mecmualarını tarıyarak buluyoruz. Bu taramalarda alacağımız karikatürlerin bugünün vakalarına uymasını göz önünde tutuyoruz.

Tarih bir tekerrürden ibarettir.

Komiser — (Şahide) Kavgalarının başlangıcında sen orada mıydın?
Şahit — Evet komiser efendi, tam dört sene oluyor.
Komiser — Dört sene mi?
Şahit — Ben nikâhlarında şahittim.

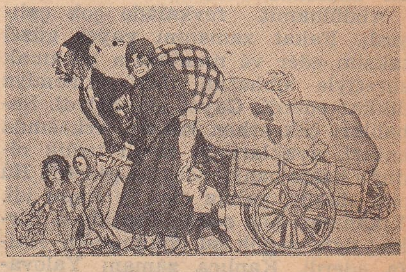
"Kelebek" ten

İki karpuz bir koltuğa sığmaz

"Kelebek" ten

(Not: Koltuğunda vilâyet ve şehremaneti karpuzlariyle eski vali Haydar Beyi temsil eden bu resim, bu iki vazife kendisine verildiği vakit yapılmıştır. Şimdi bu ikisinin ayrılmak üzere bulunduğu malûmdur).

Muallim ordusu seferberliği safahatından

Gazetelerden: Eylûlde mektepler için yeni bir kadro tebliğ edileceği söyleniyor.

"Kelebek" ten

(Not: İstanbul kadın öğretmenlerinin dışarıya yollanması münasebetiyle arayıp bulduğumuz bu eski karikatür dikkate şayandır).

OSMAN NURİ

İKİNCİ ABDÜLHAMİDİN HAYATINDAN BİR GÜN

Tam otuz üç sene Osmanlı devletine padişahlık etmiş olan İkinci Abdülhamit hakkındaki kanaatler çok kere birbirine aykırıdır. Bugün artık tarihin tarafsız göziyle tetkik edilerek hüküm vermek zamanı gelmiştir. Siyasi hayatı hakkındaki hükümler ne olursa olsun herkesin üzerinde birleştiği cihet çok zeki bir adam olduğudur. Fakat zekâsı nispetinde vehimli olduğu ve bu vehminin delilik derecesinde kuvvetli bulunduğu da herkesçe kabul edilmiştir. Aşağıdaki satırlar onun bu deliliklerini pek güzel anlatır.

Abdülhamidin Yıldız'da her vakit oturduğu, çalıştığı odaları havi olan hususi dairesi, bir cephesi iç bahçeye, bir cephesi dış bahçe teferrüatından küçük bir bahçeye nazırdır. Bina haricen pek ehemmiyetsizdi. Bir hükümdar ikametgâhına benzer yeri yoktu. İçinde, diğer köşklerdeki müzeyyen mefruşattan eser yoktu. Burası alelâde, fakat intizama fevkalâde riayeti olan bir adamın yazıhanesine benzerdi. Büyük yazı masası üzerinde pek az kâğıt görülürdü. Abdülhamit başkâtip tarafından kendisine takdim olunan evrakın hemen kâffesini yirmi dört saate kalmaz, kâmilen tertip ve tanzim eder, yerlerine kordu. Bu işi pek nadir olarak ihmal ederdi.

Resmen başkâtip vasıtasiyle gelen kâğıtları böyle tertibettiği gibi memurların sureti hususiyede doğrudan doğruya takdim ettikleri kâğıtların muamelesini de çabuk bitirmek mutadı idi.

Abdülhamide verilecek kâğıtların hepsi, gözü önünde antiseptik mahlûlü havi bir kutu içine atılmak âdet idi. Kâğıtları etüvden geçirttiği ve hattâ hararetin şiddetinden zarfların üzerindeki kırmızı balmumların eridiği de rivayet ediliyordu.

Abdülhamit kâğıtları bu kutudan kendi eliyle alır ve derhal okurdu. Münderecatını lâyıkiyle anladığı ve münasip gördüğü evrakın kararını hemen verir, anlıyamadığı işler için izahat ister veyahut evveliyatını getirtirdi. Bir kâğıda cevap vermediği pek nadir olurdu. Birçok şeyleri unutmuş gibi görünür, sonra bir gün artık hiç kimsenin aklına gelmediği bir zamanda sorardı.

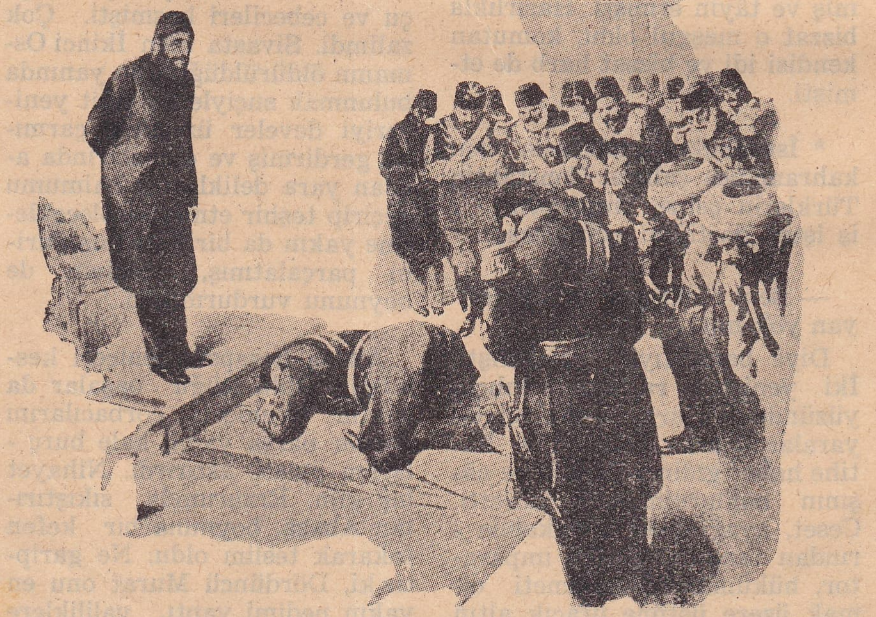
Abdülhamit fevkalâde çok çalışırdı. Fakat zamanını gayet güzel taksim eder ve muntazam yaşamak suretiyle sıhhatini ihlâl etmemiye dikkat ederdi. Gayet erkenciydi. Sabahları çok erken kalkar, arkasında entari, ayaklarında siyah terlik olduğu halde banyo odasına giderdi. Bu oda süssüz, yalnız çini ile kaplı idi. Yıkanması pek sade ve sathiydi. Birkaç defa soğuk su dökünmekle iktifa ederdi. Kaplıca zamanı Yalovadan fıçılar içinde su getirtirdi. Banyoyu müteakip, ufak bir gezinti yapardı. Orada kahvecibaşı tarafından kendi gözü önünde pişirilen bir fincan kahveyi içer, gece yatıncıya kadar bilâfasıla içeceği sayısız sigaraların birincisini de burada tellendirirdi. Zehirlenmek korkusundan, bu sigaraların kâffesini daima kendi gözü önünde yaptırırdı. Yumurta ve sütten ibaret hafif bir kahvaltı da yaptıktan sonra hafiyelerin her taraftan yetiştirdikleri jurnalların tetkikinden ibaret olan mutad meşguliyetine koyulurdu.

Hava güzel olursa her şeyden evvel iç bahçede uzun bir gezinti yapardı. Uzun havuzun kenarında oturur, yahut sandalla gezer, küreği kendisi çekerdi. Canı isterse istimbota veya motorlu sandala binerdi. Böylece bahçenin cenup tarafındaki adaya gider, orada süslü kafesler içinde baktırdığı sevgili hayvanlarını ziyaret ederdi. Burada en çok güvercin, karaca, geyik, nadir koyunlar ve sair her nevi kuşlar vardı.

Bu hayvanlar efendilerini pek iyi tanırlardı. Abdülhamit görünür görünmez hepsi sevinçlerinden ötmiye, söylenmiye başlarlardı. Burada köpekler ve kediler için ayrıca yerler vardı. Bunların hepsinden mükemmeli kuşhane idi. Burada türlü türlü kuşlar vardı. Kuşçubaşının idaresi altında yirmiden fazla adam, bu kuşlara bakmıya memurdu. Sair hayvanat için de bir müdür ile otuz memur kullanılırdı. Yıldız'da vahşi hayvanlar pek azdı; bunlar Habeş kıralının hediye ettiği birkaç arslan, kaplan ve parstan ibaretti.

Abdülhamit bu suretle iki saat kadar bahçede vakit geçirdikten sonra dairesine avdet eder, sade, fakat mükemmel ve gıdalı bir öğle taamı yapardı. Bu yemeğin tertibi hemen her gün birbirinin aynı olup çorba, et, tatlı ve meyvadan ibaretti. Yemeği daima yalnız yer, sofrada yalnız kilercibaşı hizmet ederdi. Jurnalları tetkik ettiği sırada yanında başmusahibi Cevher Ağa ile Sakallı Mehmet Paşa bulunurdu. Abdülhamit Avrupa gazetelerinde kendi aleyhinde veya hükümet hakkında neşrolunan makalelerin tercümelerini de gözden geçirir, Avrupada bulunan memurlarına direktifler yazdırırdı. Öğle yemeğinden sonra kütüphanelerini ziyaret ederdi. Abdülhamidin dört kütüphanesi vardı. Bunlardan bir tanesi Devleti Osmaniye hakkında muhtelif dillerde yazılmış âsar ile doluydu. Bunlar arasında el yazısı birçok kitaplar da mevcudolup bunlar, telif hakları verilerek satın alınmış ve basılıp neşirleri menedilmiş olanlardı. Kitaplar oldukça muntazam tertibedilmiş ve numaralı gözlere yatırılmış olarak dizilmişlerdi. Kütüphanelerin en büyüğü kısmen kâgir, kısmen ahşap olarak bina edilmişti. Burada bulunan âsarın mecmuu 10.000 kadardı. Bunların birçoğu gayet zarif surette ciltlenmişlerdi. Kütüphanelerde müteaddit kitapçılar ve otuz kadar memur ve hademe vardı. (Şimdi bu kitaplar Üniversite Kütüphanesinde olacaklardır).

Abdülhamit kütüphanede her gün iki üç saat kadar otururdu. Burasını o kadar severdi ki huzura girecek vükelâyı ve saray memurlarını bile bazan burada kabul ederdi. Öğleden bir saat sonra haremdeki odasına çekilir, bir buçuk saat kadar uyur, bu esnada en sadık musahiplerinden biri kapının önünde beklerdi. İşte

Abdülhamit ve nazırları (Bir Avrupalının yaptığı bu resim hakikate uymamaktadır. Padişah yer öptürmez, ancak bâzı merasimde tahtının saçağını öptürürdü)

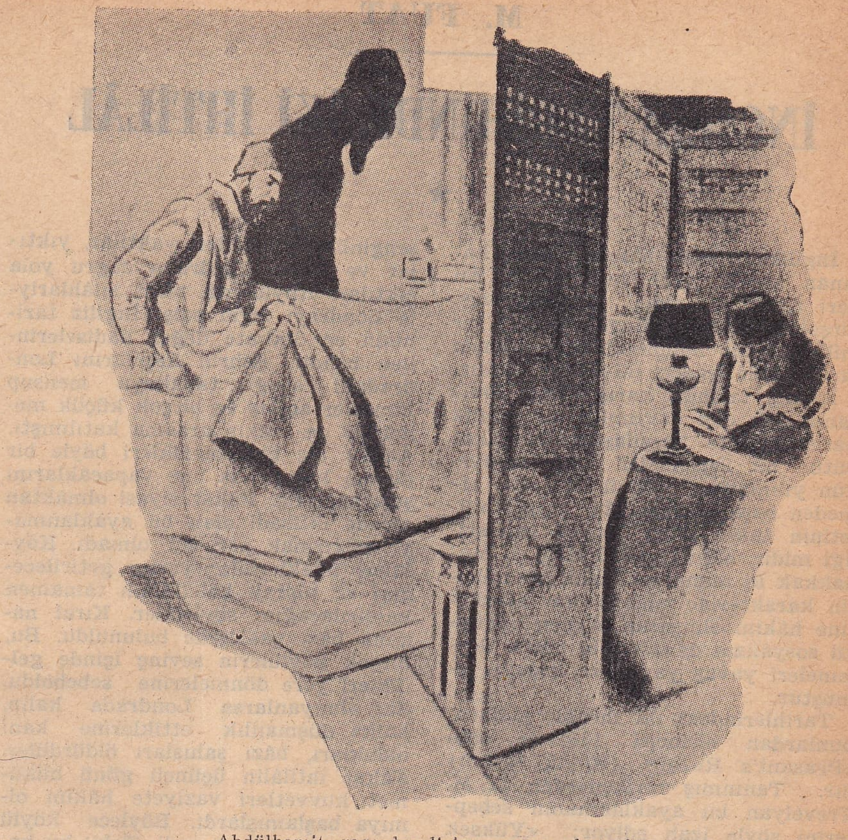
Abdülhamidin rahat rahat uyuduğu uyku hemen bundan ibaretti. Çünkü geceleri geç vakte kadar çalışır, ondan sonra da uykusu pek nadir gelirdi. Bu bir buçuk saatlik rahat ve emin uykudan sonra devlet işleriyle bilâfasıla iştigale başlar, bu meşguliyet ikindi üzeri başlayıp karanlık iyice basıncıya kadar devam ederdi. Bu esnada başkâtip ve mabeyincileri kabul eder, iradelerini başkâtip vasıtasiyle vükelâya tebliğ eylerdi. Vükelâyı huzuruna pek nadir olarak kabul ederdi. Mabeyin kâtipleri yorgunluktan bitap kalır, cümlesi gece geç vakte kadar Yıldızda bulunup sıra ile sabaha kadar da nöbet beklerlerdi. Bu kâtipler devlet işlerinden ziyade Abdülhamidin şahsına müteallik meselelerle meşgul olur, jurnal alıp verir, şüpheli diye tevkif olunan eşhası isticvabederlerdi. Hulâsa Abdülhamit pek çok çalışır, fakat devlet işleriyle pek az meşgul olur, zamanının çoğunu zatına aidolan işlere hasrederdi. Bu sebebe binaendir ki bu kadar çalışmasına rağmen mühim ve müstacel işler aylarca, hattâ yıllarca arzolunamıyarak başkitabet dairesinde yığılır kalır, kâğıdım arza gitti, çıkmadı diyenler dahi pek çok olurdu.

Abdülhamit pek mühim işi olmazsa akşam üzeri de müsait havada iç bahçede hava almıya çıkardı. Bu gezintisi esnasında kadınlar da beraber bulunacak ise bahçede çalışan erkeklerin hepsi dışarıya çıkarılırdı. Bahçede gezdiği sahaları seneden seneye daraltarak o dereceye getirmişti ki son zamanlarında ikametgâhından uzaklaşmıyarak dizlerinin uyuşukluğunu gidermek için ufak bir devir icra ederdi. Kahve tiryakisi olduğundan evvelleri bahçede uzunca gezintilere çıktığı zaman kahvecibaşı da, seyyar takımları elinde olduğu halde, beraberinde bulunur, canı istediği vakit derhal bir kahve pişirip verirdi. Son zamanlarda vehmi çoğaldığından havuzda sandalla bile gezmekten vazgeçmişti.

Bazan meşgul olmadığı zamanlar hareme giderek kadınlara çalgı çaldırır, keyif çatardı. Alelekser imalâthanesine çekilerek saatçilikle, çini mamulâtiyle, resimlerle ve tahlilâtı kimyeviye ile meşgul olurdu. Zira şüphelendiği meşrubatı bizzat muayene eylemeyi öğrenmek hevesine düşmüştü.

Abdülhamit, meşgalesine ancak akşam yemeği vakti birkaç dakika fâsıla verirdi. Abdülhamidin zatına mahsus yemeklerin tabıh ve ihzar olunduğu mutfak saray mutfağından büsbütün ayrıydı. Valde kapısının sağ tarafında silâhhanenin yanında kimyahaneye benzer bir yerdi. Pencereleri demir parmaklıklı, kapısı gayet muhkemdi. Yemekleri burada kilercibaşının nezareti altında olarak pişirilirdi. Sonra kotarılıp bir tabla içine konur, tablanın üzerine örtülen örtünün uçları bir araya getirilip kilerci tarafından mühürlenir, ekmek sepetinin, su sürahisinin ağızları da gene böyle mühürlü olarak götürülürdü.

Abdülhamit Kâğıthane suyundan başka su içmezdi. Bu su Kâğıthanede hünkârın sırf zatına mahsus bir membadan alınır, bu membaın yanına hariçten kimse yanaşamazdı.

Abdülhamit gece kendisine roman okuturken

Abdülhamidin yemek tablası mutfaktan dairesine kadar kemali tâzim ile getirilip burada kilercibaşıya teslim edilir, o da, hünkârın gözü önünde mühürleri açılarak, yemekleri birer birer sofraya koyardı. Abdülhamit bâzı yemeklerden birer parça alıp artanını nedimlerinden o gün iltifatına mazhar etmek istediği birine gönderirdi. Bu suretle onun sofrası artığına nailiyet mabeyin erkânı arasında bir öğünme vesilesiydi. Abdülhamit bazan şüphelendiği vakit yemeklerden evvelâ birer parça tatmasını kilercibaşıya emreder, yemek esnasında etrafında bulundurduğu kedilere, köpeklere de kendisi yemeden evvel birer lokma verirdi.

Abdülhamidin sevdiği yemekler pilâv, keskin sirkeli paça, pirzola idi. Sütü ve zehirlenmiye en az kabiliyeti olmasına binaen yumurtayı her şeye tercih ederdi. Hulâsa Abdülhamit zevk ve rahat içinde ömür süren bir adam değildi. Bu hal mizaç ve tabiatının icabı olmaktan ziyade sıhhat ve hayatının muhafazası endişesinden doğuyordu. Mide ve bağırsaklarından muztarip olduğundan perhize pek ziyade itina ederdi. Halife, bunu bahane ederek ara sıra konyak ve şampanya da içerdi. Yabancı büyüklerinden veya sefirlerden birini kabul edeceği zaman yüzüne renk vermek için bir kadeh punç içmek mutadıydı.

Abdülhamit cuma günleri selâmlık resminden sonra ekseriya sefirleri ve sair icabedenleri sureti hususiyede nezdine kabul eder, ondan sonra iç bahçedeki köşklerden birine giderek orada istirahat eylerdi. Akşamları mümkün olduğu kadar az uyumak için geç yatardı. Geceleri o, korkudan âdeta akıl ve şuurunu kaçırırdı. Bu sebepten dolayı güneş battıktan sonra doğuncıya kadar sarayın en küçük odaları, en ufak aralıkları, büyük bahçenin en hücra yollarına varıncıya kadar her bir tarafı gayet kuvvetli elektrik ziyasiyle âdeta gündüz gibi aydınlatılırdı. Tesadüfen fenerlerden birinin sönük olduğunu görecek olursa derakap sebebini araştırır, tahkikata girişirdi. Maamafih gecenin yalnız zulmeti değil, sükûnu dahi kendisine dehşet verirdi.

Geceyi hangi dairede, hangi odada geçireceğini hiç kimse bilmezdi. Ekseriya bunu kendisi de bilmez, birkaç saatlik istirahate tahsis edeceği yeri, ancak yatacağı zaman tâyin ederdi. Fakat üst katta hiç yatmaz, daima alt kat odalardan birinde yatardı. Yatmadan evvel dairesinin her tarafını teftişten geçirip her şeyin tabii halinde olduğunu bizzat görüp emniyet hâsıl ettikten sonra kapıları kilitleyip anahtarları kendi yanına alır, derin uykuya dalmamak için gayet rahatsız bir vaziyette yatağa girerdi. Uyumadan evvel sütkardeşi Esvapçıbaşı İsmet Beye kitap okuturdu. Bu İsmet Bey vaktiyle Abdülhamide veçhen çok benzediğinden, bazan kendisinin rahatsız olduğu zamanlar yerine vekâleten selâmlık resmine çıktığı da rivayet olunurdu.

Gece kitap okumak vazifesi İsmet Beyin vefatından sonra esvapçıbaşı olan İlyas Bey yahut kurenadan Faik Bey tarafından ifa edilirdi.

M. FUAT

İNGİLİZ TARİHİNDE İKİ İHTİLÂL

★

İngilizler, aşırı hareketlerden kaçınan soğuk kanlı insanlardır. En ileri fikirlere ayak uydurabilmiş, birçok devirlerde dünyaya örnek bir millet olmuş bulunmalarına rağmen tarihlerinde sadece iki ihtilâl vardır. İngiliz tarihini karıştıracak olursanız pek çok devrimler ve yenilik hareketleriyle karşılaşırsınız, fakat bütün bu ilerlemeler eskiyi topyekûn yıkmadan, bütünü ile inkâr etmeden başarılmıştır. Bu, İngiliz milletinin talihi midir, yoksa talihsizliği midir, bilmiyoruz. Fakat şu muhakkak ki muhafazakârlık bu milletin karakterine işlemiş, her harekete hâkim olmuştur. Aynen bugünkü sosyalizm dâvası gibi bütün ilerlemeleri yavaş yavaş ve itidalle olmuştur.

Tarihlerindeki iki ihtilâle gelince; bunlardan birincisi 1381 de olan «Peasant's Revolt» (Köylü İsyanı) dır. Tanınmış tarihçilerden G. M. Trevelyan bu ayaklanmanın sebeplerini şöyle izah ediyor: «Yüksek işçi ücretlerinin bir kanun ile tahdidedilmesi ve toprak kölelerinin henüz tam mânasiyle hürriyetlerine kavuşamamış olmaları... John Ball ve arkadaşlarının propagandasını yaptıkları, Allahtan fakirlerin hürriyet ve hukukunu niyaz eden Hıristiyan demokrasisi... Ve nihayet halkın hiç alışmamış olduğu zamansız bir yol vergisi, bu ayaklanmayı zaruri kılan sebeplerdi».

Bu tarihte İngilterede iki çeşit köylü vardır: 1 - Villeins denilen ve az bir toprak mukabilinde bütün hayatı boyunca efendileri namına çalışmıya mecbur olan toprak köleleri. 2 - Hür olan ve ücret mukabilinde çalışan toprak işçileri. Bunlardan birincileri efendilerinden şikâyetçiydiler; birçokları uzak yerlere kaçıyor ve hür işçiler arasına karışıyorlardı. Fakat yakalandıkları zaman mahkeme karariyle ceza görüyor ve efendilerine iade ediliyorlardı. İhtilâl patladığı zaman birçok hâkim ve avukat bu gibi kararların uyandırdığı nefretin kurbanı oldular. Hür işçilere gelince; bunlar ücretlerinin Parlâmento tarafından tahdidedilmesine karşı kızgınlıklarını açıkça belirtiyorlardı. Fakat ellerinden hiçbir şey gelmiyordu. Tespit edilmiş miktardan fazla para istiyenler mahkûm ediliyorlardı. Diğer taraftan memlekette tam bir hürriyet ve eşitlik isteği havası esiyordu. Köylüler tarlalarda çalışırlarken kendi kendilerine şöyle şiirler mırıldanmaktaydılar: «Âdem toprağı kazar ve Havva iplik eğirirken Gentleman kimdi?»

Bu fikirlerle dolu olan halk yığınları nihayet 13 haziran 1381 de ayaklanarak, çevrelerindeki her türlü zenginliği çiğnediler, yaktılar, yıktılar ve sonra Londraya doğru yola çıktılar. Köylülerin basit silâhlariyle Londrayı işgal edişi İngiliz tarihinin en dikkate değer hâdiselerinden biridir. Şehrin kapılarını Londradaki aşağı tabakaya mensup kimseler açmış ve birçok küçük memurlar da halkın arasına katılmıştı. Asiller hiç beklemedikleri böyle bir durum karşısında ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Fakat siyasi olmaktan ziyade iktisadi olan bu ayaklanmayı bastırmak pek zor olmadı. Köylülere isteklerinin yerine getirileceğini ve toprak köleliğinin tamamen kaldırılacağını söylediler. Kıral namına bâzı vaatlerde bulunuldu. Bu, birçok köylülerin sevinç içinde geldikleri yere dönmelerine sebeboldu. Saf olmıyanlarsa Londrada kalıp, halka düşmanlık ettiklerine kani oldukları, bâzı şahısları öldürdüler. Fakat ihtilâlin üçüncü günü hükümet kuvvetleri vaziyete hâkim olmıya başlamışlardı. Böylece köylü ayaklanması sona erdi. Tabii bu hareketin doğurduğu reaksiyon korkunç oldu. Verilen sözler tutulmadığı gibi baskı da arttı.

Tarihçiler bu ihtilâlin, köleliğin kaldırılması bahsinde bir faydası olup olmadığını hâlâ münakaşa ederler. Menfi tesiri olduğunun iddia edenler çoktur. Velhasıl İngiliz tarihindeki ilk kanlı ihtilâl hiçbir neticeye varmadan son bulmuş ve birçok insanın felâketine sebebolmuştur.

Üç yüz yıl sonra İngiliz tarihinin ikinci ihtilâli patlak verdi. Bunun sebepleri daha fazla siyasi ve dinî idi. Parlâmento ile kıral arasındaki mücadele, sonunda dahilî harbe kadar dayandı. Halkın ekseriyeti Parlâmentoyu tutuyordu. Önce kıral tarafları bâzı zaferler elde ettilerse de, Cromwell'in Ironsides denen askerleri karşısında mağlûbiyete sürüklendiler. Nihayet Naseby'de Parlâmento taraftarlarının katî zaferi elde edildi. Bundan iki yıl sonra da İskoçlar kendilerine sığınmış olan kıralı para mukabili teslim edince, halkın dâvası tamamen kazanılmış, memleketin idaresi kanuni bir şekilde Parlâmentoya geçmiş oldu. Cumhuriyetçiler önce kıralı öldürmek niyetinde değildiler, fakat yer yer görülen ayaklanmalar orduyu sinirlendiriyordu. Uzun münakaşalardan sonra nihayet kıral mahkeme huzuruna çıkarıldı ve kafası kesildi. Bu, Cromwell ve arkadaşlarına karşı şiddetli hücumlara sebeboldu. Maamafih Cromwell'in arkasında ordu vardı ve vaziyeti kuvvetliydi. Kıral öldürüldükten sonra 19 mayıs 1649 da, tarihe Commonwealth adiyle geçen, meşhur cumhuriyet hükümeti kuruldu. Bu hükümet sonunda bir diktatörlük şekline geldi. Aslında samimî bir cumhuriyetçi olmasına rağmen Cromwell âdeta bir kıral gibi hareket etmek mecburiyetinde kaldı. Onu bu yüzden tenkid edenler olduğu gibi hareketlerini beğenen ve eğer ölmeseydi bu işi başarırdı diyenler de vardır. On bir yıl sonra cumhuriyet hükümeti yıkıldı. Çünkü Cromwell'in yerine geçmiş olan oğlu aynı kudrette bir adam değildi. Memlekette anarşinin kötü tesirleri halkı yıldırdı. Nihayet 1660 ta İkinci Charles davet edilerek tahta geçirildi ve böylece İngiltere, halkın isteğiyle tekrar kırallığa döndü.

Osmanlı tarihinden notlar

★

* Dördüncü Sultan Mehmet devrinin ilk seneleri facialarla geçmişti. Bunlardan biri de yeniçerilerin sadrazam ile saray ağalarından bâzılarının aleyhine isyan etmeleri idi. Sultanahmet meydanı, âsilerle dolmuştu. Genç padişah, bu âsilerin istedikleri devlet büyüklerini boğdurup saray duvarlarından atarak onların dediklerini yapıyor, yeniçeriler de bu cesetlerin ayaklarına ip takıp sürüyerek meydana getiriyor ve orada büyük çınarın dallarına asıyordu. Âsiler bununla iktifa etmiyor, ölenlerin yağlarını ve etlerini "falan derde deva, filân illete şifadır,, diye halka satıyorlardı. Saray, bu facialar karşısında büyük bir soğukkanlılık gösteriyor; çınarın dallarında hevenk hevenk asılanların yerlerine, yenilerini tâyin ile vakit geçiriyordu.

* Sultan Mecit devrinde, halka eza ve cefa eden taşra memurları, halkı razı ve hoşnudedip onlardan kefil verinciye kadar memuriyetten mahrum ve başka bir yere sürgün edilirdi. İşte, buna misal olmak üzere bir kararname: "Sivrihisar kazası müdürü bulunan Hasan Beyin ifsadı ahali ve ihlâli kazayı mucip bir suretle halka eza ve cefa etmiye içtisarından dolayı, bir daha böyle uygunsuzlukta bulunmıyacağına ahaliden kefil verinciye kadar bilâ müddet Ayaş kazasına nefiy ve kağribi meclisi vâlâda tensibolunarak mucibince iradei seniyei cenabı cihanbânî şerefsudur buyurulmuştur... Sene 269".

M. ŞAKİR ÜLKÜTAŞIR

TÜRKLERDE ÇİÇEK MERAKI

Türkler, ince hisliliklerini birçok vesilelerle göstermişlerdir. Bilhassa çiçeğe verdikleri kıymet ve onun için taşıdıkları sevgi, bu inceliklerinin en iyi bir işaretidir.

Türkler, asırlarca evvel bahçelerden, çiçeklerden büyük bir zevki bedii duymuşlardı. Türkler, çiçeği çok sevmiş, bundan bir zevki medenî, hattâ bir zevki edebî duymuştur. Bu zevk, o çiçeklerin renkleri, kokuları kadar zarif, ince ve lâtiftir. Dışta cazip bir renk ve zarafet, kokuda içi ezmiyen bir nefaset, Türk çiçekçiliğinin umumi karakteridir.

Türklerdeki çiçek yetiştirme sanat ve merakının bilhassa Osmanlı Türklerinde çok tekâmül ettiğini görüyoruz. Osmanlı Türklerinde Onaltı ve bilhassa Onyedi ve Onsekizinci Asrın ilk yarısında çiçeğe karşı olan merak büyük bir inkişaf göstermiştir. Bu asırlarda çiçek meraklıları tarafından lâlelerin, sümbüllerin, karanfillerin, güllerin, nergislerin ve diğer çiçeklerin türlü yeni çeşitleri elde edilmiştir. Birçok çiçekli ağaçlar, çiçek nevileri o zaman Türkiyeden Avrupaya götürülmüştür. Avrupaya götürülen bu çiçekler arasında: Nergisler, zerrinler, düğün çiçekleri, yaseminler, güller ve hassaten İstanbulun gayet meşhur olan leylâk ve lâle çeşitleri zikredilebilir. Burada bilmünasebe şunu kaydedelim ki, lâlenin asıl memleketi Felemenk olduğu hakkındaki mütalâalar hatalıdır.

İşte bu inkişaf devrinde ve Dördüncü Mehmet zamanında «Meclisi Şükûfe» adiyle bir çiçek encümeni bile vücuda getirilmişti. Mehmet Remzi Efendi «Lâlezarı Bağı Kadim» adlı eserinde (Sultan Selim'de Birinci Hamit Kütüphanesinde yazma nefis bir nüshası vardır) zamanının çiçekçiliğine, çiçeklerine, bu arada çiçek encümenine dair de etraflı malûmat verir. Çiçekçibaşı Solakzade Çelebi, Tezkireci Efendi, Defterdarzade Bey, Serdar İbrahim Paşa, Arif Efendi, Zeki Ali Efendi, Eyyubi Veli Efendi, Davut Paşazade Bey, Yıldızzade Çelebi gibi devrin çiçek sevenleri ve yetiştirenleri hep bu encümene dahildi.

Onsekizinci Asırda Osmanlı Türklerinde lâleye karşı merak o kadar fazlalaşmıştır ki, fevkalâde güzelliğe malik yeni bir lâle çeşidi çok büyük paralarla temin ediliyordu. Hattâ hükümet bu büyük sarfiyata karşı tedbirler almak zorunda kalmıştı. Üçüncü Ahmet devrinde Damat İbrahim Paşa, Türkiyede lâlenin intişarına son derece gayret göstermiştir. En rengin ve pahalı lâleler Çırağan, Saadabât ve Neşatabât bahçelerinde yetiştiriliyordu. Halil Nihat, bastırdığı «Nedim Divanı» nın lûgatçesinde Mehmet Remzi Efendi'nin eserinden naklen 120 çeşit meşhur lâle adı kaydeder. Halbuki bu devirde İstanbulda bini mütecaviz lâle nev'i elde edilmiş bulunuyordu. Lâle, bir Avrupa çiçeği olmaktan ziyade bir Doğu çiçeğidir. Onaltıncı Asırda İstanbuldan Avrupaya nakledilmiş olan bu çiçek o kadar bizimdir ki, Türklerin cami, mescit, türbe gibi en mukaddes yerlerine bile bir süs sembolü olarak girmiştir. Gene lâle Osmanlı tarihine kendi adını verdirecek kadar,

kısa fakat mühim bir devir açtırmıştır. Değerli tarihçimiz rahmetli Ahmet Refik «Lâle Devri» adlı eserinde, bu devri, onun cuşacûş hayatını cazip üslûbiyle pek güzel anlatmıştır.

Çiçekçiliğimizi anlatırken burada şu noktayı da tebarüz ettirelim ki, Türk edebiyatında ayrıca bir «çiçek edebiyatı» bile vardır. Bu sahadaki mahsuller, çiçeklere karşı ince, nebil bir zevk ve hisle söylenen, her biri bir çiçek renk ve kokusunu aksettiren şiirlerden mürekkeptir.

Bununla beraber Türkler, çiçeği sadece sevmek, Busbeg'in de işaret ettiği gibi, ona karşı fevkalâde bir düşkünlük göstermekle kalmamışlar, bunları yetiştirenleri de minnetle anmak, ziraat tarihimizin altın sayfalarında yaşatabilmek için «Tezkirei Şükûfeciyan» adı altında (Onsekizinci Asırda, Abdullah Efendi adında bir zat tarafından bu vadide yazılmış bir eserin, kopya edilmiş bir nüshası, Fatih'te Millet Kütüphanesinde vardır) filoristlerden bahseden birtakım eserler de vücuda getirmişlerdir. Şunu da ilâve edelim ki, Türk filoristleri arasında sadrazamlar, şeyhülislâmlar, kaptan paşalar, defterdarlar gibi devrinin en yüksek rütbeli birçok zatları da vardı.

Bundan üç asır önce İstanbulda Tahtakale'de, Aksaray'da, Fatih'te, Ayasofya'da ve Cebehane kapısı önünde seksen kadar çiçekçi dükkânı vardı. Bugün Türk çiçeğini satan bir tek dükkân bile kalmamıştır. Gene vaktiyle Eyüp Sultan tepelerinin fulya tarlaları, Üsküdar'ın sümbül, nergis bahçeleri çok meşhurdu. Hulâsa Türklerde çiçek sevgisi o kadar yaygın, o kadar bedii bir zevk halini almıştır ki, yakın zamanlara kadar İstanbul ve Üsküdar'ın hemen her semtinde, bir pencere önünde, ufki uzatılmış bir tahta üzerinde, üstüne - nazarlık makamında - bir yumurta kabuğu ile bir de katırboncuğu asılmış karanfil, ıtır gibi çeşitli çiçek saksılarına sık sık raslanırdı.

Eski Türk bahçelerini bezeyen gül, karanfil, sümbül, lâle, nergis, fulya, leylâk, yasemin millî çiçeklerimizdir. Bugün bizim için de ecdadımız gibi bahçeyi, çiçeği sevmek millî bir zevk olmalıdır.

Tarihten fıkralar

Valdeye söyliyeyim de aldırsın, siz de rahat edin

Büyük Reşit Paşa'nın cariyelere meyli fazla idi. Halbuki haremi çok kıskanç ve paşa üzerinde mütehakkim olmasiyle kendisine meydan bırakmazdı. Sultan Abdülmecit bu hale muttali olduğundan arasıra Reşit Paşaya:

— Paşa! Adile Hanım gene sizi rahat bırakmıyor mu? diye sorar. Reşit Paşa da, o da onun gibi zendost olmak hasebiyle, hoşuna gideceğini bildiği için, yana yakıla şikâyette bulunurdu.

Abdülmecit: «Öyle ise valdeye söyliyeyim de aldırsın, siz de rahat edin» derdi.

Valde Sultan tarafından hanım saraya davetle birkaç gece misafir edilir, Reşit Paşa da hareminin nezaretinden azade kaldığı bu müddet zarfında emeline nail olurdu.

Cennetlere gitti, cennetlere gitti...

Reşit Paşa, birkaç gün nezleden muztarip oldu. Makamına gidemedi. Rahatsızlığı esnasında sefirler Mirgündeki yalısına giderek hatırını sorduklarından iyileşince Tarabyadaki sefarethanelere uğradı, sefirlerin ziyaretlerini iade etti. Dönüşte o sıralarda almış olduğu bir odalığın oturduğu eve uğradı. Yalıya gelince hamama girdi. Yıkanırken füceten öldü.

Sarraf ihtiyar Kamanto o gün Reşit Paşayı ziyaret için yalıya gelmişti. Üst katta selâmlık sofasında beklediği sırada paşanın vefatiyle harem dairesinde kopan feryadı işitince: «Paşa gitti, paşa gitti» diye bağırarak sofanın bir başından bir başına koşmıya başladı. Kamanto'nun ayak patırtısını aşağıdan duyan ağalar yukarıya koşuşarak kendisini o halde görünce: «Paşa nereye gitti?» diye sordular. Kamanto da: «Cennetlere gitti, cennetlere gitti» dedi ve gene koşmakta devam etti.

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

İstanbulda elçiler ve gayrimüslimler

★

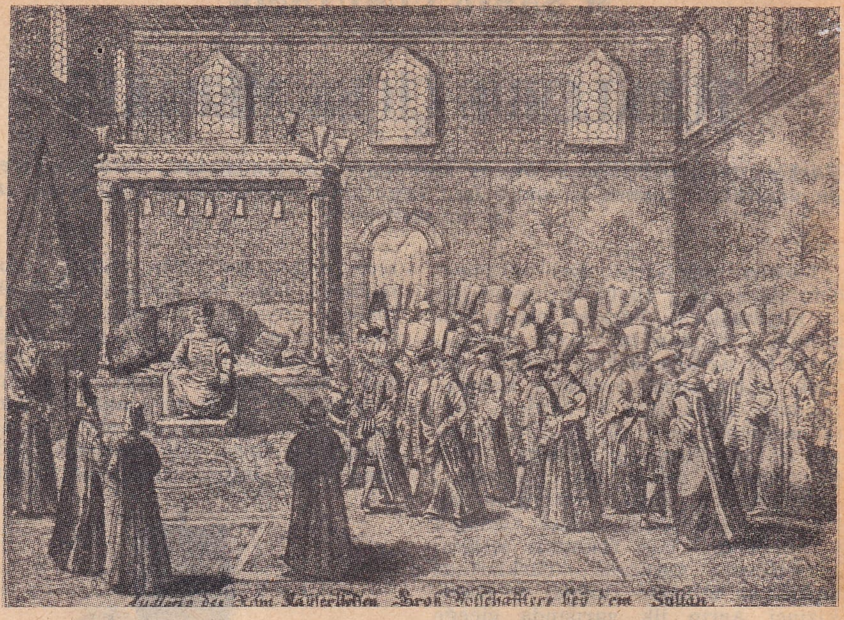
Onsekizinci Asırda İstanbulda ve hattâ Türkiyede yaşıyan gayrimüslimleri Katolikleştirmek için büyük bir gayret sarfedildiği görüldü. Devlet ricali, Ermenilerden birçoğunun Katolik mezhebini kabul ettiklerini, patriklerinin şikâyetleri üzerine haber aldılar. Hapisler ve tehditlerle bunun önüne geçmiye çalıştılar. Mümkün olduğu kadar mâni oldular. Maamafih, Ermeniler arasında Katoliklik gene intişar etti ve buna en ziyade Fransız elçilerinin yardımları dokundu.

«Papadan gönderilen bâzı frenk ruhbanları birer tarik ile emir alub tebdili came idüb vilâyet vilâyet gezüb gerek Rum ve Ermeni ve gerek sair milleti nesarayı ihtilâl ve ifsad ile kadimî âyinlerinden döndürüb frenk mezhebine mütabeat itdirüb ehli zimmet reaya beyninde fesad ve ihtilâle bais» oluyorlardı. İstanbulda papanın memurları bu suretle çalıştıkları gibi, Trablus Şam taraflarına kadar da ilerlemişlerdi. Hususiyle Sakız bunların en kuvvetli bulundukları bir yerdi. «Sakız ceziresinde papaya müntesib olan frenklerin küllî ihanet ve fesatları zahir» olmuştu.

Bununla beraber İstanbul Ermenileri içinde papaya tabi olmak istemiyenler de pek çoktu. Bunlar ekseriya Divana müracaat ederler, kendilerini «idlâl ve ifsad» eden Ermenilerin isimlerini verirlerdi. Bunların «kadimî âyinlerin terkidüb papa milletine mütabeat eylediklerinden gayri bâzılarının dahi idlâl ve ifsadidüb gerek nikâh ve gerek sair usullerinde aksin itdirüb idlâle bais» olduklarından şikâyet ederlerdi.

Bir defa gene müracaat ettiler. «Âsitane kaimmekamına ve mollasına» hitaben bir hüküm yazdırdılar. Bu hükümde: «İdlâl ve ifsad ile papa dinine dönmüş var ise gene evvelki âyinlerinde olmak üzre muhkem tembih ve te'kid eyliyesen ve ba'delyevm olmakule idlâl ve ifsada cesaret edenler dahi ele getürilüb haklarında şer'an lâzım gelen cezaları virilüb şerrü fesadları def'ü ref'olunmakta tekayyüd ve ihtimam ve bu takrib ile kendü halinde olanlara taarruzdan ve akçe pul alınub celbi mal olunmaktan begayet ihtiraz eyliyesin» diye katî bir surette emredildi (1696).

Maamafih bu hal, yalnız İstanbulda vaki olmazdı. Halepte oturan Yakubî Süryanîler arasında da Katoliklik propagandası cariydi. Hattâ 1697 de yazılan bir hükümle Patrik Bedros ve Sehak, Limni adasına nefyedilmişlerdi. Katoliklik propagandasının merkezi İstanbuldu. 1701 de, aynı propaganda oldukça tesir göstermiye başladı. Sulumanastırda «Haçadır nam rahip», «Ermeni taifesini mezahibi efrenciyyeye tergıyb ve iğva ve ifsad» töhmetiyle Tersane zindanına hapsedildi. Aynı yılda, Divanı Hümayun, İstanbul Ermeni patriğini de hapsetmiye mecbur oldu.

Bir elçinin huzura kabul merasimi

İstanbuldaki elçiler Hıristiyanları iltizam ederler, yerli Hıristiyanları sefaret adamı gibi göstererek cezadan kurtarmıya çalışırlardı. Halbuki o tarihte (1730) Divan kayıtlarına nazaran «Françelünün Âsitanei saadette mukim elçileri yanında ve taşrada vaki bâzı iskelelerde otuz beş nefer beratlı tercemanları ve İngilterelünün dahi otuz bir nefer beratlı tercemanları ve Nemçelünün dahi dört nefer beratlı tercemanları ve Niderlândelünün dahi yirmi altı nefer beratlı tercemanları ve Venediklünün dahi bir nefer beratlı tercemanı ve Dobro Venediklünün dahi altı nefer beratlı tercemanları ki mecmuu yüz üç nefer beratlı tercemanları olmağla bu makule tercemanların kendüleri ve evlât ve hidmetkârlarından cizyei şer'iye alınmamak üzere yedlerinde olan beratlarında muayyen ve muserrah» tı ve tercümanlar da ancak bir iki hizmetkâr istihdam edebilirlerdi. Fakat elçiler bu şuruta riayet etmediler. Tercümanları cizyeden kurtarmak için «eba an ced raiyyet ve raiyyet oğullarından olan ehli zimmet Yehud ve kefereden» beşer altışar hizmetkâr bulundurmıya başladılar. Bu suretle yerli Hıristiyanlardan çoğu, cizyeden kurtulmak için bu yolu tuttular.

Bundan başka, o tarihte, bir de «bayrak altına girmek» meselesi vardı. Ceneviz ve Alikurna (Ligurie) gibi İstanbulda elçileri bulunmıyan devletlerin tebeası Türkiyede emin ve salim ticaret ederler, gümrük resmini de onlar gibi verirlerdi. Yerli Hıristiyanlardan çoğu, bu halden de istifade etmek istediler. O sene Divandan çıkan bir hükümle ahitname ahkâmı tamamiyle tatbik edildi. «Fimabaad iki sahlı fermanı âli sadır olmadıkça bir ferde tercemanlık verilememek» emredildi.

Aradan otuz bir yıl geçti (1780). Bu mesele tekrar tazelendi. Aynı suiistimal devam ettikten başka, «zikrolunan devletlerin kendü cinslerinden olan ademlerinden maadası şapka ve meç ile gezmek memnu iken bâzı reayayı devleti aliyyeden minvali sabık üzre taallûk kesbidenler reaya libasını terk ve frenk heyetinde keştü güzar eyledikleri sahihan haber» alındı. Buna da derhal mümanaat olundu. Tercümanların hepsi çağırıldı, kendilerine fermanı hümayun ahkâmı tebliğ edildi, ve onlar vasıtasiyle elçilere de haber gönderildi. Nihayet elçilerden «fermanı âli mucibince hareket ve hilâfından mücanebet» eyliyeceklerine dair gelen kâğıtlar kalemde hıfzedildi. Bunun üzerine Galata kadısı ile Galata voyvodasına hitaben iki kıta ferman sadır oldu.

Bu fermanlarda zikrolunduğuna göre, «kendi cinslerinden olan tüccarları ve ademleri ve ancak Fransa elçisinin sarayında devleti aliyye reayasından hidmet iden yalnız on beş nefer hademesi ve İngiltere elçisinin yalnız on nefer hidmetkârı tekâliften muaf» oldular. Elçiler «rızayı hümayunu hazreti cihanbânî üzre hareket ideceklerini» temin eylediler. Maamafih bu suiistimali yalnız ecnebi sefaretler hizmetinde bulunan gayrimüslimler yapmıyorlardı, devlet ricalinin evlerinde «hidmetkâr ve serabdar ve bazara giden namiyle» istihdam olunanlar da yapıyorlardı. Bunlar «Müstahdem oldukları mahallerde sirka (hırsızlık) ve şürbü hamir (şarap içmek) misillû envai mefasid icrasına kıyam eylediklerinden maada cizye alınub mali cizyenin tedenni ve noksanına bais» oluyorlardı.

Eski devirde bir reisülküttabın Fenerli tercüman vasıtasiyle bir elçiyi kabulünü gösteren bu resim Arif Paşa'nın eserinden alınmıştır. Yazısı tarih kısmımızdadır.

AYLIK

ANSİKLOPEDİ

İngiltere'de seçim arifesinde Muhafazakâr Parti lideri Churchill nutuklarından birini söylerken

SERİ 2 ★ SAYI 9 ★ 1 MART 1950

BU SAYIMIZDA

(KANADA = Yazan : Mustafa Tuğrul Uke); Dünya memleketlerini tanıtmak maksadiyle.

(KAUÇUK = Yazan : Y. Mühendis Kimyager Mehmet Ali Kâğıtçı); Mühim endüstri maddelerinden.

KOSOVA MEYDAN SAVAŞI = Yazan: İ. Behçet Akın); Osmanlı tarihinin ilgi çekici mevzularından.

(ZAHARYA = Yazan: Metin Meriçboyu); Türk musiki üstatlarını tanıtmak maksadiyle .

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Eski İstanbulda kahvehaneler ★ Sadrazam Fuat Paşa'nın vasiyetnamesi ★ Ey hürriyet, senin namına ne cinayetler işleniyor ★ Rothschild ★ Süleyman ile Belkis ★ İkinci Viyana Muhasarasının feci sonucu ★ İstanbulda ilk bina tahriri ★ Fenerliler ★ İstanbulun iaşesi

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Korkunç silâhlar yarışı ★ Ruh tedavisi cinayeti önliyebilir mi? ★ Dünyamızın âkıbeti ★ Saksağan kuşu gazeteciliğin sembolü ★ Çocuklarımız ★ Dünyanın en büyük mağazası ★ Kaybedilmiş aşklar ★ Vatansızlar için vatan: Avustralya ★ Siz olsaydınız ne yapardınız? ★ Tibet ne olacak? ★ Yaşamayı bilme terbiyesi ★ İşin doğrusu ★ İşiniz size göre bir iş midir? ★ Hayalimizi süsliyen evlerden ★ Romeo ile Juliette'in hâtırası yaşıyor ★ Şu garip dünya ★ Kendinizi deneyin ★ Bir rejisör sizinle konuşuyor ★ Dünyadan haberler ve karikatürler ★ Bir ayın yurtta ve dışarda politika, spor, güzel sanatlar ve kültür olayları ★ Ayın bibliyografyası

GEÇEN SAYIMIZDA

Almanyadaki bugünkü durum ★ Riza Tevfik Bölükbaşı ★ Einstein teorisi ★ Elektrik akımı, bulunuşu ve faydaları ★ Şeyhülislâm Esat Efendi ★ İngiliz diplomatlar ★ Kül - Tigin ★ Molière ★ Mustafa Reşit Paşa ★ Yeni buluşlar ★ İstanbulda sokak köpekleri ★ Şapur Çelebi: Sait Paşa ★ Basiretçi Ali Efendi ile Bismarck arasında ★ Çılgın bir macera adamı : Kazanova ★ Kırım Harbi ve sebepleri ★ İkinci Abdülhamidin hayatından bir gün ★ İngiliz tarihinde iki ihtilâl ★ Türklerde çiçek merakı ★ İstanbulda elçiler ve gayrimüslimler ★ Amerika Güney Asya'dan ne bekliyor? ★ Vatican ★ Acaba kanınız ne vaziyette? ★ Genç görünmenin yolları ★ Çocuk düşürmemek için ★ Mrs. Eleanor Roosevelt ★ Kadın korsan ★ Komşularınızla iyi geçinebiliyor musunuz? ★ Fahrenheit ★ Evlenebilecek misiniz? ★ Walt Disney'in rakibi ★ Dünyadan çeşitli haberler

Okuyucularımızın

Takdirleri

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisi için okuyucularımızdan da birçok mektup aldık. Aralarında, bizim çalışmamıza rehber olacak tenkidlerde de bulunan bu okuyucularımızın hemen hepsi yeni şeklimizi takdirle karşılıyor ve bize bir enerji kaynağı oluyor. Onların bu samimi alâkalarından ne derece faydalandığımızı tarif pek güçtür. Bir şükran borcu olarak bu mektuplardan bâzı parçaları sütunlarımıza geçiriyoruz.

Tire'den A. B. diyor ki:

«Aylık Ansiklopedi'nin yeni şekli biz öğretmenler için cidden bir hazine değerinde. Sizi candan tebrik ederim».

İstanbul'dan S. N. diyor ki:

«Aylık Ansiklopedinizin son sayısını büyük bir zevkle okudum. Kırk sekiz sayfadaki binlerce binlerce kelimelerin hiçbirisini bile kaçırmadım. Bu kırk sekiz sayfayı günü Ankaradaki mühim bir işimin neticesini almak için gittiğim bir yerde üç saatlik bir intizar devresinde okudum. Geçmesi en güç olan bu üç saatin nasıl geçtiğinin farkına varmadım. Berhudar olunuz».

Dörtyol'dan M. C. diyor ki:

«Eseriniz, birçok meziyetleri yanında, memleket matbuatında bir tekâmül merhalesi olarak da yadedilecektir. Cazip, ciddi ve bir kısmı da ilmî olarak memlekete hitabeden ve bilhassa millî tarihin kolaylıkla okunmasını temine yarıyan «Aylık Ansiklopedi» her şeyi, üzerindeki İskit ismine medyundur. Tanrı sizi memlekete bağışlasın».

Eskişehir'den M. G. diyor ki:

«Nasıl başlıyayım bilmem ki? İnsan şaşırıyor. Gayretlerinizin nelere kadir olduğunu bilirdik ama, almadan önce, gazetelerde ansiklopediniz hakkındaki tenkid yazılarını okudukça, «bu kadarı da fazla» demiştim. Fakat Aylık Ansiklopediyi ilk defa olarak alınca, anladım ki, pek çok yanılmışım. Ne diyeyim, hislerimi belirtmek için kelime bulamıyorum».

YEDİ TEPE

On beş günlük sanat ve edebiyat gazetesi

★

Hazırlıklarını bitirmek üzeredir. Yakında çıkıyor.

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahibi: **Server R. İskit** ★ Umumi neşriyatını fiilen idare eden: **Hüsamettin Bozok** ★ İdare evi: Cağaloğlu Himayei Etfal sokağı No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları: Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Klişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

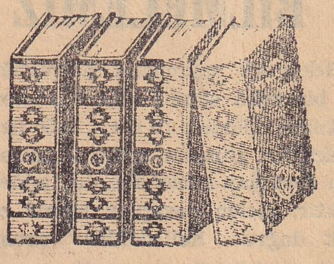
(Alfabe sırasiyle : **Oktay Akbal, Özdemir Asaf, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Âli Ediz, Mehmet Fuat, Tahsin Süha Güçer, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Mehmet Ali Kâğıtçı, Reşat Ekrem Koçu, Metin Meriçboyu, Behçet Necatigil, Tahsin Öz, Sadun Galip Savcı, Sencer Tonguç, Feridun Fazıl Tülbentçi, Mustafa Tuğrul Uke, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener, Ziya Yurdseven.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız : **A. Arad, Münif Fehim, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

Müellifi bulunan Üstat İbrahim Alâettin Gövsa'nın vefatı üzerine bir ilim heyeti tarafından tertibine devam olunan bu mühim eserin 34 üncü fasikülü çıkmış, 35 inci fasikülü de on gün sonra çıkacaktır.

Okuyucularımızla

Başbaşa

Yayınevimiz tarafından çıkarılmıya başlanan «Resimli Tarih Mecmuası» nın ilk sayısı 7 ocakta satışa verilmişti. Memleketin bu nevi bir mecmuaya karşı olan iştiyakını önceden tahmin ettiğimizden, mutad tirajımızın bir misli fazla basmış ve taşra bayilerimize bu nispet dahilinde sevkiyat yapmıştık. Aradan birkaç gün geçmeden, ilk önce İstanbul umumi bayiimizden, daha sonra yakın yerlerden talepler yağmıya başladı. İtiraf etmeliyiz ki bu netice bizi şaşırtacak derecede sevince düşürdü. Hayretimizde haklı idik, zira ayın on dördü olmadan elimizde bir tek mecmua kalmamıştı. Yapılan taleplerin hiçbirini karşılamıyacak duruma gelmiş olduğumuz için de âdeta üzülüyorduk. Birçok bayilerimiz ve taşra okuyucularımız telgraflarla siparişlerde bulunuyorlar ve abone yazılmalarını istiyorlardı. Bu talepler için ayrı bir dosya açmakla beraber birinci sayının ikinci bir baskısını yapmak için de hemen harekete geçtik.

Bir taraftan da ikinci sayının hazırlıkları devam ediyordu. Hummalı faaliyet ortasında ocak ayının son günlerinin nasıl geçtiğini farkedemedik. İkinci sayıyı, birincinin iki misli bastık ve 9 şubatta piyasaya verdik. Birinci sayının ikinci baskısını da bu rakama ayarlıyacak miktarda baştık ve 15 şubatta piyasaya çıkardık.

İtiraf edelim ki, bu satırların yazıldığı zaman, şubatın son haftası içinde bulunduğumuz halde, elimizde müstakbel aboneler için sakladığımız birkaç yüz mecmuadan başka tek sayı kalmamıştır. Perakende satışları durdurduğumuz gibi taşra bayilerimizin siparişleri için de gene bir dosya açmak mecburiyetinde kaldık.

Bundan dolayı gurur duyduğumuzu itiraf ediyoruz. Zira bu, Türk mecmuacılığında bir rekordur. Memleketimizde büyük tirajlı birtakım magazinler zaman zaman meydana çıkmıştır. Fakat «Resimli Tarih Mec-

(Lûtfen sayfayı çeviriniz)

Aylık Ansiklopedi'ye abone olmanız demek; 1 - Onun daha mükemmel çıkmasını temine çalışmanız, 2 - Onu daha ucuza edinmeniz, 3 - Yurdun neresinde olursanız olunuz zamanında, zarif ve sağlam bir ambalâj içinde, yıpranmadan temin demektir.

Okuyucularımızla
Başbaşa

(Birinci sayfadan)

muası» nın üstün tarafı, en geniş halk tabakalarına hitabetmekle beraber daima bir fikir taşıması ve öğretici kalmasıdır. Bu rağbete birkaç gün içinde ulaşmamız da diğer bir üstün tarafımızdır. Şimdi, şüphe yok ki, okuyucularının sayısı yüz bini çoktan aşmıştır. Bunda da bir sır yoktur: Bir okuyucumuzun mektubunda yazdığı gibi «İnsan oğlu hayata gözlerini açtığı zaman ilk önce dinini sonra da tarihini öğrenmelidir».

Burada okuyucularımıza teşekkür ederken «Resimli Tarih Mecmuası» nın daha zengin ve memleket mikyasında hareket uyandıracak meselelerle ve beş renkli bir kapak içinde çıkmıya hazırlandığını müjdeleriz.

★

MÜHİM BİR TASHİH

Burada gözümüzden kaçan mühim bir hatayı tashih ederken okuyucularımızdan özür dileriz. Altıncı sayımızın klâsik ansiklopedi kısmı 88 inci sayfa ile bitmiş; bunun neticesi olarak yedinci sayının aynı kısmı 89 ile başlıyacak yerde 8 numara fazlasiyle, 97 den başlamıştır. Bu hata yedinci ve sekizinci sayılarımızda devam etmiştir. Şimdi dokuzuncu sayımızın aynı kısmı doğru olarak 105 ile başladı. Bu vaziyete göre yedinci sayının 97 - 104 ncü sayfaları 89 - 96 ve sekizinci sayının 105 - 112 nci sayfaları 97 - 104 olarak birer birer değiştirilmelidir.

FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ

OSMAN OĞULLARI

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşuna ait vesikalara istinaden yazılmış büyük tarihi roman

700 Sahife 500 Kuruş

İNKILÂP KİTABEVİ

Mükâfatlı yeni
Bilmecemiz

Bilmecelerimiz hakkında okuyucularımızdan çeşitli hususlara dair mektuplar almaktayız. Bunlardan biri, Gaziantep'ten okuyucumuz Bay Mecit Vural'dan gelen mektup şöyle başlamaktadır: «Zengin münderecatınızı olduğu kadar bilmecelerinizi de alâka ile takibediyorum. Bilmecelerin ilk bakışta sebebi hikmeti, okuyucuya hoşça vakit geçirtmek ve bunun neticesinde faydalı bir meşguliyetin semeresini dağıtmaktır. Gazeteler için faydası ise, okuyucunun kinden pek daha çok olsa gerek. Bu gibi vesileler sayesinde okuyucular, sevdikleri mecmuaların etrafında daha sıkı toplanırlar, bu tıpkı, bir havuza atılan bir taşın yaptığı halkalara benzer, mânevi bağlılık öylece, memleketin en uzak köşelerine kadar yayılır...» Bize duygularını böyle sade ve güzel bir şekilde anlatmıya muvaffak olan genç okuyucumuzun bir arzusunu yerine getiriyor ve bize, sormamızı teklif ettiği suali bütün okuyucularımıza soruyoruz.

«Acaba saatinizin kadranı üzerinde akrep ile yelkovan, bir gün zarfında (meselâ gece yarısı 24 ten ertesi gece 24 e kadar) kaç defa üst üste gelir?»

Görünüşte basit gibi görünen bu sual, bu ay bilmecemize katılmak istiyen kıymetli okuyucularımızı bir hayli meşgul edecektir.

★★★

Bu bilmecenin hal şeklini çok kısa bir şekilde ve bilmece kuponu ile birlikte bildiren okuyucularımız arasında kur'a çekeceğiz. Birinciye beş ciltlik tam bir «Aylık Ansiklopedi» koleksiyonu, ikinciye «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» nin ilk iki cildi, üçüncüden onuncuya kadar tarihî şaheser tablolarımızdan bir çift hediye edeceğiz.

Müsabakaya katılma müddeti 10 nisan 1950 tarihine kadardır. Bu müddetten sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecek ve neticeler 1 mayıs 1950 de çıkacak onbirinci sayımızda ilân edilecektir.

Geçen sayımızdaki
BİLMECEMİZ

Sekizinci sayımızda neşrettiğimiz ve bir zekâ oyunu olan bilmecemize katılma müddeti 10 mart 1950 de bitmektedir. Bundan sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecektir. Gelen cevaplar tasnif edilerek doğru halledenler arasında kur'a çekilecek ve netice onuncu sayımızda ilân edilecektir.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

1 — Gobi Çölü nerededir?
2 — Panama ve Süveyş kanallarından hangisi daha uzundur?
3 — Hinduların mukaddes şehri hangisidir?
4 — Yunan mitolojisindeki Afrodite Romalıların verdiği isim nedir?
5 — İtalyanın son kıralı kimdir?
6 — 1856 yıllarında Osmanlılar, Fransa ve İngiltere, Rusya ile muharebe ediyorlardı. Bu harbin ismini söyliyebilir misiniz?
7 — Hangi operada şu karakterler mevcuttur? Margerit, Valentin, Mefistofoles.
8 — Kuzey kutbunda yaşasaydınız, yılın ne kadar zamanında güneşten mahrum kalacaktınız?
9 — İngilizler Boer harbinde kimlere karşı çarpışmışlardı?
10 — Hangi suale «Evet» diye cevap verilemez?
11 — Değirmendere, Amasya, Kalamata, Yarımca, Ankara, Arnavutköy neleriyle meşhurdur?
12 — İsveç, Norveç ve Finlândiyadan Kuzey kutbuna en yakın olanı hangisidir?
13 — Bildiğiniz gibi Çekoslovakya Birinci Dünya Savaşından sonra müstakil hale gelmiştir. Ondan evvel nereye bağlıydı?
14 — Romen rakkamlariyle 1.000 nasıl yazılır?
15 — Lindberg'in Okyanusu uçarak geçmesini içimizde hatırlıyanlar çoktur. Bu uçuş hangi yılda yapılmıştır? 1927? 1929? 1932?
16 — Dünyanın en meşhur hapishanelerinden biri olan «Şeytan Adası» neredee dir?
17 — Uçak bombardımanında, bomba, tam isabet olabilmesi için hedefe yaklaşırken mi, tam hedef üzerinde mi, yoksa hedefi biraz geçtikten sonra mı bırakılmalıdır?
18 — Silâhın namlusundan kurşun mu, yoksa ses mi daha çabuk çıkar?
19 — Bir zamanlar «Yedi Tepe» diye tanınan Avrupa şehri hangisidir.
20 — Aşağıdaki üç adam aynı memlekette doğdu, bu memleketin adı nedir? Dolfus, Schubert, Hitler.

Cevaplar karşı sayfada birinci sütunun sonundadır.

KİTAPLAR

★

Yurtta ve dünyada çıkan her dildeki kitaplardan bahseden aylık dergi

İkinci sayısı memleketin en sevilmiş fikir, edebiyat ve sanat adamlarının yardımiyle hazırlandı.

Taşra için müracaat adresi:
Posta Kutusu 634, İstanbul

Yedinci sayımızdaki

BİLMECEMİZ

Yedinci sayımızda okuyucularımıza 1870 Alman - Fransız Harbinde geçmiş bir vakayı hikâye etmiş, savaşın durgun bir zamanında biri Fransız, diğeri Alman saflarına ait iki siper arasında karşılıklı konuşmıya başlıyan iki nöbetçinin tanıdık çıktığını anlatmıştık. Bunlar, köylerinden, dostlarından, akrabalarından bahsederken, birdenbire Alman nöbetçi, Fransız nöbetçinin boynuna sarılmış ve sevinçle «oğlum, sevgili oğlum» diye bağırmıştı. Fransız nöbetçi, Alman nöbetçisinin oğlu idi, fakat Alman nöbetçisi Fransız nöbetçisinin babası değildi.

Okuyucularımıza sorduğumuz bu sualin cevabı "anası idi" dir. Zira o zamanlar kadınlar da siperlerde çarpışıyorlardı ve bahis mevzuu topraklar hudut bölgesinde bulunduğundan, bu ailenin oğlu Fransa hükûmeti, annesi de Alman hükûmeti tarafından silâh altına çağırılmıştı.

Gelen cevaplar arasında çektiğimiz kur'ada mükâfat kazanan okuyucularımız şunlardır: 1 - Mersin'den Sait Demirel (bir takım beş ciltlik Aylık Ansiklopedi); 2 - Malatya'dan Eyüp Durmazoğlu (iki cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); üçüncüden onuncuya kadar birer tarihî tablo kazanan okuyucularımız şunlardır: 3 - İstanbul Teknik Üniversiteden Ali Yılmaz Karataban; 4 - İzmit'ten Yusuf Karaduman; 5 - Ezine'den Cevdet Lâçin; 6 - Gerze'den Musa Tutkun; 7 - Kayseri'den Ahmet Yeğül; 8 - Eskişehir'den Gökalp Köymen; 9 - İstanbul Fatih'ten Osman Zeki Kınık; 10 - Ankara Harb Okulundan Vedat Berkman.

★

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

Sütunumuzun cevapları:

1 - Türkistan'ın doğusunda, Moğolistanda; 2 - Süveyş kanalı Panama'nın iki mislinden daha uzundur; 3 - Benares; 4 - Venüs; 5 - Umberto; 6 - Kırım Harbi; 7 - Faust; 8 - Altı ay; 9 - Güney Afrika yerlilerinin bilhassa Holânda aslından gelenleriyle; 10 - Uyuyor musunuz? 11 - Sıra ile: fındık, elma, zeytin, kiraz, bal, çilek; 12 - Norveç; 13 - Avusturya - Macaristan; 14 - M; 15 - 1927; 16 - Atlas okyanusunda, Güney Amerikadaki Fransız Ginesi karşısında; 17 - Hedefe yaklaşırken; 18 - Kurşun; 19 - İstanbul; 20 - Avusturya.

ÖRNEK SAYI KUPONU: 7
1 Mart 1950

31 marta kadar muteberdir.

BİLMECE KUPONU No. 8
1 Mart 1950

Resimli

TARİH MECMUASI

Feridun Fazıl Tülbentçi, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Reşat Ekrem Koçu, Mehmet Zeki Pakalın, Ziya Şakir, Kadircan Kaflı, Ercümend Ekrem Talû, Selâmi İzzet Sedes, Sermet Muhtar Alus, Ali Kemali Aksüt, Ali Rıza Seyfi, Mustafa Cezar ve Behçet Akın gibi memleketin en tanınmış yazarlarının el birliğiyle hazırlandı.

★

Bu aylık mecmuanın birinci sayısı beş gün içinde tükenmiştir. Alamıyanlar için az miktarda bir ikinci baskı yapılarak satışa çıkarılmış ve ondan da elimizde az bir miktarda kalmıştır. Üçüncü sayı 9 martta çıkıyor. Şimdiden bayiinize sipariş ediniz.

★

İki renkli zarif bir kapak içinde 40 sayfa, 50 kuruştur. Yıllık abonesi 500 kuruş.

Fazla baskısına rağmen piyasada istendiği zaman bulunmıyan bu güzel mecmuayı elde etmek istiyenlere abone olmalarını tavsiye ederiz. "Resimli Tarih Mecmuası" abonelerine neşriyatımızdan yüzde on tenzilât yapmakta olduğumuzu ve tarihî tablolarımızı da 5 lira yerine 2,5 liraya vermekte olduğumuzu ayrıca hatırlatırız.

★

POSTA KUTUSU NO. 18, İSTANBUL

Tamamlandığı zaman yüzlerce liraya aranacak

BİR ALBÜM

İskit Yayınevi İstanbul fethinin BEŞ YÜZÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ münasebetiyle kendi mütevazı imkânları içinde büyük bir teşebbüse girişmiştir. Geçen yüzyıllarda memleketimizi ziyaret eden birçok yabancı ressamlar bilhassa İstanbulumuzun eski güzelliklerini, tabii manzarasını ve içtimai hayatını tespit eden çok canlı eserler meydana getirmişlerdir. Bunlardan yapılan seçmeleri İstanbulda Millî Eğitim Basımevinde asıllarına uyan bir nefasette bastırmıya ve peyderpey piyasaya çıkarmıya başladık. İkişer ikişer satışa çıkarılan bu tabloların ilk ikisi meşhur İtalyan ressamı Preziosi'ye aittir ve Ondokuzuncu Yüzyıl İstanbulunun çok güzel bir aynasıdır. İki tabloluk ilk parti beş liradır ve taşraya muntazam bir ambalâj içinde sevk edilir. «Posta Kutusu 18, İstanbul» adresine müracaat ediniz

Yayınevimizin neşriyatına abone olanlara 2,5 lira

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli kararıyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerin her hakkı mahfuzdur

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI

ANONİM ORTAKLIĞI

★★★

Her türlü banka muamelesi

Okul ve diğer para biriktiren müesseseler mevduatına en müsait faiz verilir ve bu kabil mevduat hususi şartlarla bütün ikramiye keşidelerine iştirak ettirilir

Banka Şube ve Ajansları

İstanbul, Galata Bankalar caddesi 27/27	Telf: 44666/5
Çemberlitaş, Çarşıkapı, Yeniçeriler caddesi 61	Telf: 25283
Küçükpazar, Küçükpazar caddesi 58	Telf: 25328
Kadıköy, Söğütlüçeşme caddesi 113/1	Telf: 60921
Beykoz, Fevzipaşa caddesi 112	Telf: 30/29

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi. — Tel: 41028 - 43717 - 48161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 28777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajansları İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL, Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

RESİMLİ

★★★★★★★ YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ ★★★★★★★

(Ansiklopedik sözlük)

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. Bundan dolayı «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması gereken bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk iki cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Üçüncü cildi mart sonunda hazırdır. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayiinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1950 İKRAMİYE PLÂNI

6 EV, 6 DÜKKÂN

35	tane	1.000	liralık
35	»	500	»
35	»	250	»
250	»	100	»
500	»	50	»

★

Çekilişler: 1 şubat, 21 nisan "çocuk hesapları için", 1 haziran, 25 ağustos, 31 ekim, 29 aralık tarihlerinde yapılır.

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

★

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

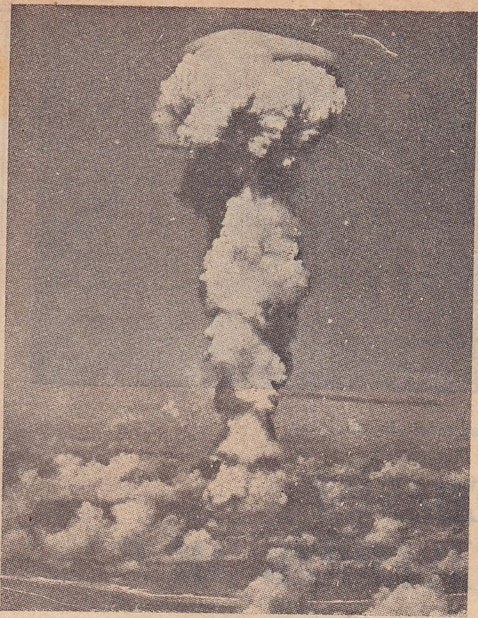
★

Telefon : 24267 - 1

Telgraf - Doantaş İstanbul

Yukarıda: Hiroşimaya atom atıldıktan sonra, ortada: Bir atom infilâki Atom artık dünyanın en müthiş silâhı değildir

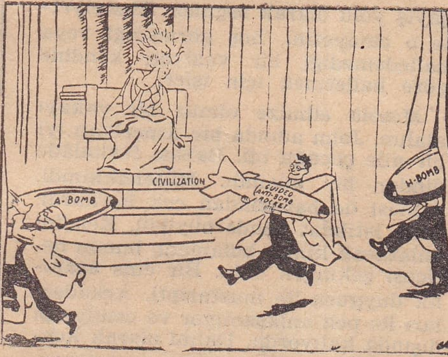
Yukarıda: Bikinide yapılan atom tecrübesinde kilometrelerce uzaktan alınan bir resim Bu tecrübede bomba su altında patlatılmıştır

KORKUNÇ SİLÂHLAR YARIŞI BAŞLADI

Evvelâ Hiroşima, sonra da Nagazaki üzerinde patlıyan Atom bombaları belki dört yıl süren bir harbi kapatmışlardı. Fakat o zamanlar bu iki infilâkin korkunç bir silâhlanma yarışının ilk habercileri olduğunu kimse düşünememişti. Bir tarafta Birleşmiş Milletler ideali uğruna milletler toplantılar yaparlarken, diğer yandan milyarlar sarfiyle tarihin kaydettiği en korkunç silâh olan Atom için endüstriler meydana getirildi.

Son üç dört yıl zarfında atom için yapılan casuslukların yekûnu belki harb içinde her iki taraf tarafından yapılan casuslukların hepsini geçmiştir. Amerikan F.B.İ., gizli polisinin bütün gayretlerine rağmen, iskandal haline varan casusluk vakalarının önüne geçilememiştir. Daha geçenlerde harb içerisinde atom sırlarının ve bir miktar uranyumun Alaskada Sovyetlere teslim edildiği açıklandı. Bir iki hafta var ki bunlardan daha mühim olarak İngilterenin en büyük atom fabrikalarından birinin nazarî fizik profesörü Dr. Busch'un bir Sovyet casusu olduğu meydana çıkarıldı. Alman aslından olan bilâhare İngiliz tabiiyetine geçen Busch, 1942 denberi atom sırlarını Sovyetlere vermekte olduğunu saklamadı.

Rusyada bir atom infilâkinin kaydedilmesi, Amerikanın, dünya silâhlanma yarışındaki imtiyazlı mevkiini sarsmıştır. Şimdi Amerikalılar bunu telâfi için ellerinde tuttukları diğer bir kozu oynamak üzeredirler. Bu koz, Hidrojen bombası veya New-York'ta çıkan «Daily News» gazetesinin dediği gibi «cehennem bombası» dır. Mütehassısların söylediğine göre «Hidrojen bombası» insan zekâ ve muhayyelesinin şimdiye kadar yaptığı en korkunç silâh olup, bir Atom bombasından binlerce defa fazla kudrete sahip bulunmaktadır. Hidrojen bombasının esası, hidrojenin helyum haline getirilmesidir. Bir Hidrojen bombası 10 millik bir saha dahilinde her şeyi tahribedecek kuvvettedir. Bu bomba şimdiye kadar kullanılan harb silâhlarının en pahalısıdır. Âlimlerin yaptıkları hesaplara göre bir tanesi 300 milyon dolâra mal olabilecektir.

Medeniyet önünden ilmin resmigeçidi: Atom bombası, roket ve hidrojen bombası
Time'den

★

EİNSTEİN MİLLETLERİ İKAZ EDİYOR:

Profesör Einstein, geçenlerde televizyon ile söylediği bir nutukta, Amerika ile Rusya arasındaki silâh yarışından bahsetmiş, ilk önce tedafüi bir mahiyette görünen bu tedbirin dünyayı imhaya doğru gittiğini söylemiş ve nutkuna devam ederek: "Gizli duvarlar arkasında kütle halinde imha vasıtaları başdöndürücü bir süratle daha mükemmel bir hale konmaktadır... Havanın radyo-aktivden zehirlenmesi ve yer yüzünde hayatın imhası, teknik bakımdan imkân dahilindedir. Demek ki, topyekûn imhaya doğru gidilmektedir,, demiştir.

Profesör Einstein, buna karşı milletlerüstü bir adli teşekkülün kurulması ve milletlerin emniyeti ile alâkalanması lâzım geldiğini ve bu teşekkülün karar verme salâhiyetini tanımak lâzım geldiğini söylemiştir.

★

Gerek fiyatının yüksekliği gerekse müthiş kudreti yüzünden Amerikan devlet adamları Hidrojen bombası yapılıp yapılmaması hususunda el'an mütereddittirler. Bu bombanın kullanılması ile insan harb silâhı ilminin en son ve ileri noktasına varmış olacaktır. Böyle bir bombanın tevlideceği sıcaklık güneşin sıcaklığına müsavi olacaktır. Zaten âlimler esası bakımından güneşin de büyük çapta bir Hidrojen bombası olduğunu söylemektedirler.

Atom ilk çıktığı yıllarda bu buluşun aynı zamanda medeniyete de yardım edeceği söyleniyor ve onun müthiş zararlarına mukabil bâzı bakımlardan insanlığa yardımcı olduğu da söyleniyordu. Hidrojen bombası dünyanın en müthiş ve öldürücü silâhı olarak karşımıza çıkarken böyle bir mazereti de yoktur.

Acaba Atom sırlariyle beraber Hidrojen Bombasının sırları da Ruslara verildi mi? Bu takdirde hangi taraf bu iki bombanın mütekâmil hale gelmesine çalışır ve endüstrisini daha geniş kurarsa o taraf silâhlanma yarışını kanzanmış demektir. Bunun için de gene esas olan paradır. Bilhassa yeni silâh, Hidrojen bombası yapılabilmesi için para en birinci şarttır. Bu mevzuda da Amerika ile rekabetin biraz zor olduğu daima göz önünde tutulmalıdır. Fennin son terakki ve buluşları insanlığı tehdideder bir hal almıştır. Son Atom ve Hidrojen bombaları bütün insanlığın gözünü yıldırabilecek kudrette olmasına rağmen siyaset adamları konferanslardan hâlâ eli boş dönmektedirler.

New York hapishanesinde suçlular

RUH TEDAVİSİ CİNAYETİ ÖNLİYEBİLİR Mİ ?

★ *Picture Show'dan* ★

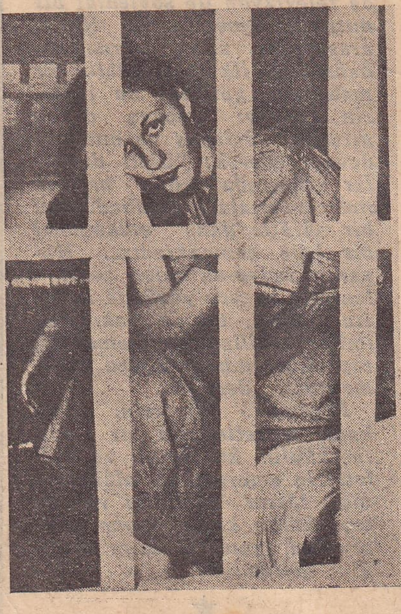
Dünyada sebepsiz hiçbir şey olamıyacağı faraziyesini kabul edersek cinayetlerin tahmin edilen sebepler yüzünden işlenmediğini de söyliyebiliriz. Polis romanları, gangster filimleri, cinayet haberleri hiç kimseyi cinayet işlemiye sevketmemiştir. Buna mukabil de ne dinî telkinat, ne de vakit geçirecek oyun yerleri bir kimseyi cinayet işlemekten alıkoyabilmiştir. Bugünkü iddialar cinayetlerin hakikî sebeplerini ve tedavi usullerini doğru olarak ortaya koyabilmekten uzaktır. Şimdiye kadar cinayetlere sebebolarak içki, cehalet, dinî terbiye noksanlığı, kötü yaşayış ve mahrumiyet gibi şeyler gösterilmiştir. Hattâ 1616 da İngiliz parlâmentosu cinayeti önlemek için içki yasağı koymuştu. Eğer içki hakikaten cinayeti teşvik etmiş olsaydı, bugün canilerin hepsinin alkolik olmaları icabederdi. Halbuki canilerin ancak yüzde 7 ilâ 8 i alkol kullanmaktadır. Cehaletin cinayeti teşvik ettiği iddiası da tamamen asılsızdır. Amerikada yapılan tetkikler neticesi canilerin büyük bir kısmının okumuş insanlar olduğu anlaşılmıştır. Gene bu tetkikler canilerin yüzde sekseninin dinine kuvvetle bağlı insanlar olduğunu göstermiştir. Dinle hiçbir alâkası olmıyan caniler ancak yüzde iki tutmaktadır. Şu halde din kuvveti de cinayeti önleyici bir tedbir değildir. Hattâ bâzı istatistikler, canileri mahkûm eden hâkimlerin, kanun yapan profesörlerin, canilerden daha dinsiz olduğunu göstermektedir.

Sefalet de cinayet için kâfi bir sebep değildir. Çünkü 1929 un en buhranlı günlerinde dahi cinayet işliyenlerin ancak yüzde on biri işsiz güçsüz insanlardı.

Bütün bu yanlış inançları bertaraf ettikten sonra şimdi rahatça sorabiliriz: Cinayetlerin sebebi nedir?

Cinayetler hissî ve bazan da akli huzursuzluklar neticesi meydana gelir. Cinayet mevzuu her şeyden fazla tıbbı alâkadar eder. Cani cinayet işlemeyi hiçbir zaman kendine bir yaşayış yolu olarak seçmez. Ekseriyetle o cinayetini, hoş görmediği veya halledemediği bir vaziyeti kendine göre halletmek için işler.

Meselâ elimize olmuş bir vakayı alalım. John adında bir Amerikalı iyi bir aile çocuğu idi. Babası fevkalâde dindar bir adamdı. Mütehakkimdi. Annesi de babasından çok korkardı. John istibdat içinde büyüdü. Kendini anlatacak kimse bulamadı, bunun neticesi çekingen oldu. Bir cins aşağılık duygusu ile mustaripti. Arkadaşları ile pek anlaşamıyor ve cemiyetin dışında kalıyordu. Daimî olarak kendini göstermek hevesi ile çırpınıyordu. Erkekliğini göstermek için önceleri tramvay ve otobüslerde para çantalarını çarpmıya başladı. Bu paraları bol bol harcıyor, arkadaşlarına ikram ediyordu. 23 yaşına geldiği zaman bir ev soymayı denedi, yanında silâh da taşıyordu, fakat bu silâhı

Hapishanede bir mahkûm kız

katiyen kullanmak niyetinde değildi. Lâkin ev sahibi ansızın kendini bastırıp da polis çağırmak isteyince John ateş etti ve adamı öldürdü. On ay sonra da elektrik sandalyesinde cezasını çekti. John adam öldürecek bir insan değildi. Fakat daimî bir akli huzursuzluk içindeydi. Ailesinin kötü terbiyesi onu böyle bir yola sevketmişti.

Vücudun vitaminlere olan ihtiyacı gibi çocuğun da şefkat ve muhabbete ihtiyacı vardır. Bunun yokluğu hissî ve akli huzursuzluklar doğurur. Bu muhabbet ve şefkatten mahrum olanlar muhakkak ki cani olmazlar, bâzıları alkolik, bâzıları deli, bâzıları ise homoseksüel olurlar. Fakat noksanlık muhakkak ki kendini gösterir.

Acaba cinayetler önlenebilir mi? Caniler tedavi olunabilir mi? Evet, bu hususta çok şey yapılabilir. Fakat, bugün Amerikada ve diğer bâzı Avrupa memleketlerinde alınan tedbirler yanlış ve faydasızdır. Mesele her şeyden önce bir terbiye meselesidir. Cani yanlış terbiye neticesi birtakım hissî ve akli huzursuzluklar edinmiş bir hastadır. Onu, cinayeti işlemeden çok önce tedavi etmek lâzımdır. Nasıl hastalar gerek hastahanelerde, gerekse dışarda tedavi olunuyorlarsa, caniler de gerek cezaevlerinde, gerekse dışarda tedavi olunmalıdırlar. Caniyi cezalandırmak katiyen bir hal çaresi değildir. Onu tedavi etmek lâzımdır. O bir cins hastadır ve hastalığı çok eskidir, tâ çocukluğuna kadar gider, bu hastalığın sebeplerini araştırmalı ve ona göre tedavi etmelidir. Her cani başka bir hastalıktan mustariptir. Onun için herbiri ile ayrı ayrı uğraşıp onları yeniden cemiyete kazandırmalıdır. Ceza hiçbir zaman bir hal çaresi olamamıştır. Yıllarca hapis yatmış caniler çıktıkları zaman tekrar cinayet işlemişlerdir.

Dünyamızın âkıbeti

★ *Daily Express'ten* ★

Kuzeydeki cumudiyeler (buzul) küçüldükçe Avrupanın güneyi daha çok ısınmaktadır. Bilginler buzların gene eski şeklini alacağını da bildiriyorlar. Zamanımızın 21.000 inci yılı yeni bir cumudiye devrinin başlangıcı olacaktır.

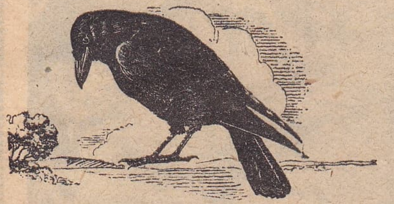
Dünyanın güneş etrafındaki dönüşü o şekilde değişikliğe uğramaktadır ki, az veya çok bir zaman içinde ne gibi hararet değişmeleri olacağını söylemek mümkündür. Alaska cumudiyelerinin erimesi bu hususta epeyce önce söylenilenleri haklı çıkarmıştır.

Avrupa 20.000 yıl oldukça sıcak kalacakıtr. Bu cumudiye devrini de tekrardan bir sıcak devir takibedecek, 80.000 yıllarında ise yeni bir cumudiye devri müthiş soğuklara sebebolacaktır.

Saksağan kuşu gazeteciliğin sembolü

★ *Echo'dan* ★

★

Britanyada saksağana bin türlü kinaye yapılmıştır. Âdem oğlunun muhayyelesine oradaki kadar tesir eden kuş pek azdır. Bu zavallı saksağancık tahsil görmüş insanların bile inandığı sayısız hurafelerin mevzuu olmuştur. Gerçekten bu kuş dikkate değer bir sertliğe ve cürete sahiptir.

Hiçbir kimse, hattâ en koyu düşmanı avcı bile, saksağanın dikkate değer derecede güzel bir kuş olduğunu inkâr edemez.

Bütün Avrupa memleketlerinde saksağana dair birçok ata sözleri duyulur. Ona dair bâtıl inançlara her yerde, hattâ Batı Afrikadaki siyahilerde bile raslanır.

Karganın hikâyesi Nuhun gemisiyle başlar. Saksağanınki ise daha eskidir. Çünkü Nuhun gemisine girmeyi reddetmiş ve etrafta olup bitenleri görüp de sonra hikâye etmek için damın üzerinde kalmıştı. Bu hali Nuhun hoşuna gitmediğinden onu inatçı, hodgâm, mütecessis, uğursuz olarak vasıflandırdı. Fakat gemi felâkete uğramadı ve tufanı, saksağan da onlarla beraber atlattı. O gündenberidir gönlümüzün keyfine göre onu uğurlu, uğursuz, inatçı, mütecessis, esrarlı bulmamıza mâni olunamadı.

Saksağanın klâsik mitolojide de yeri vardır. Onu, orada Baküs'ün kutsal kuşu olarak görüyoruz. Baküsün müminleri gevezelikleriyle tanınmıştır. Onların gevezelikleriyle de yalnız saksağan rekabet eder.

Saksağan mitolojide de mağrur bir kuş olarak tanınır. Hatırlarsınız, bir şarkı söyleme müsabakasında kendisini mağlûbettiği için bülbüle düşman kesilmiştir.

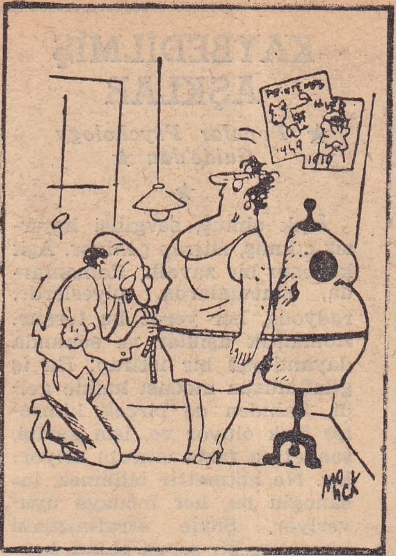
Saksağanın geveze halinden eski yazarlar mütemadiyen bahsederler.

Fransada ister başka bir vasıtayla, isterse tüfekle olsun saksağanı öldürmek iyi sayılmaz. Bugün daha hâlâ bâzı köşe bucak yerlerde köylüler, saksağana hürmeten ağaçların tepesine süpürge otu ve defne dalından yapılmış bir buket asarlar.

Onun geveze sesini bütün Avrupa kıtası bilir. İtalyanlar saksağana «gazza» derler. «Gazzetta» veya gazete kelimesi oradan gelir. Saksağan birçok sırları ifşa eder çünkü..

Saksağan Alman folklorunda da vardır. Orada ise karanlık âlemin kudretiyle daha çok bağlı sayılır. Bu, esrarengiz yerlerin kuşudur ki ara sıra büyücü kılığına girer. Fakat Alman folklorü onu tamamen de kötü bir hayvan olarak tanıtmaz.

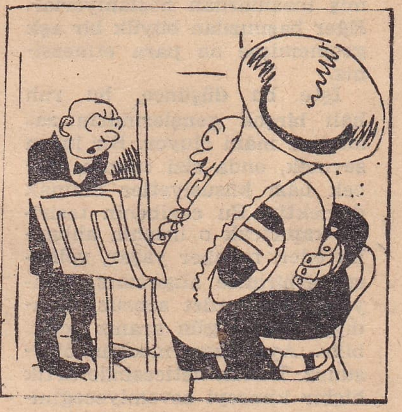
Kısacası, kuştur, siyahtır ve beyazdır. Ve huyları da hem siyaha, hem de beyaza benzer. Pek çok kötülükler yapabilir bu saksağan kuşu.. İyi tarafına raslamalı.. Unutmamalı; bize düşmanı haber veren de odur. Şu kadarını söyliyelim ki onun iyilik veya kötülükleri görüşlerimize bağlıdır.

Dalgınlık

— İki metre kırk santim!

Pour Tous'dan

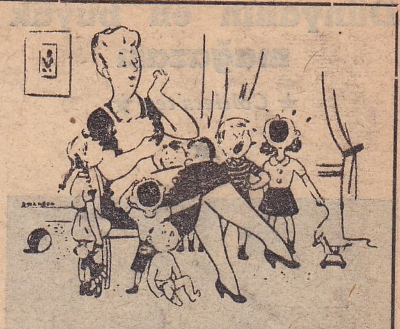

— Ben alt kattaki kiracıyım...
— Müşerref oldum! Hangi parçayı istiyorsunuz?

L'Illustrée'den

Bunları biliyor musunuz ?

Vücudumuzun harareti uzuvlarımıza göre değişir. En âzami miktar 39 derece ile karaciğerdedir. En soğuk uzuvlarımız ise 23 derece ile burnumuz ve kulaklarımızdır.

ÇOCUKLARIMIZ

★

Bugün bütün dünyada ele alınmış çok mühim bir mesele var : Çocuklar meselesi. Devrimizin en ileri gelen adamları, en büyük âlimler şu noktada birleşmiş bulunuyorlar: Dünyadaki kötülüğün ve kargaşalığın önüne geçmek, bütün insanların sulh ve sükûn içinde yaşamasını temin etmek ancak çocuklarımızı iyi terbiye etmekle mümkündür. Sulh terbiyesi denen bu yeni terbiye sistemi hakkında evvelce bir yazı yayımlamıştık. Bu ikinci yazımızda çocuklara karşı anlayışsızlığımızın en mühim sebebi olan bir hatadan, müşterek bir hatamızdan bahsetmek istiyoruz .

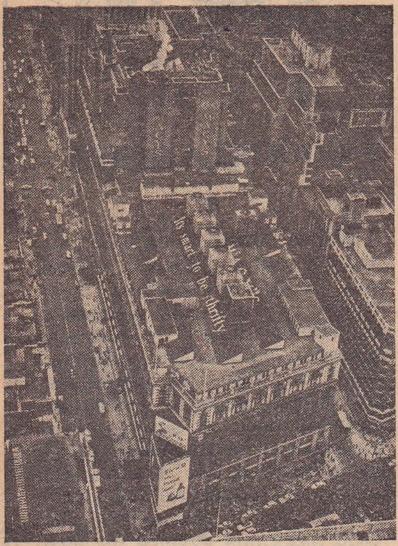
Hepiniz bilirsiniz, biz çocuklarla konuşurken aklımız sıra onların seviyesine inmek için basitleşiriz. Karşımızdaki çocuğun söyleneni anlaması çok müthiş bir şeymiş gibi, gülümsiyerek ve zaman zaman küçük yaramazın yanağını okşıyarak konuşuruz. Çocukların kendilerine göre bir dünyaları olduğunu ve bu dünyalarının içinde gayet ciddi olarak yaşadıklarını akıl etmeyiz. Böylece onlara daima gülünç ve basit olduklarını hatırlatmak gafletine düşeriz. Bu sebeple size her şeyden evvel şu tavsiyede bulunacağız. Çocuğunuz ciddi olarak size bir şey anlatıyorsa, ne kadar gülünç olursa olsun, sakın ona gülmeyin. Kendine olan emniyetini baltalarsınız. Sonra söylediği en saçma, en mânasız sözlerle bile alâkadar olmalısınız. Hatalarını alay etmeden ve ciddi bir şekilde düzeltin. Öyle ki, çocuk kendisiyle alâkadar olunduğunu hissetsin. Kendisini evde bir eğlence mevzuu olarak görmesin. Sonra çocukların tahmin etmediğiniz şeyleri anlıyacaklarını unutmayın. Nasıl olsa anlamaz diye söylediğiniz bir iki kelime o minicik adam tarafından o kadar güzel bir şekilde tespit edilir, ve öyle bir vaziyette tekrarlanır ki, ne olduğunuzu şaşırırsınız.

★

Dünyanın en büyük mağazası

★ *Colliers'ten* ★

★

Macy's'nin umumi görünüşü

Bir erkek, evlenmek için, çalışan bir kadın almayı tasarlıyorsa Macy's mağazasına bir kere uğramalıdır. Burada çalışan yüzlerce kızın yıllık maaşları 3.500 ilâ 30.000 dolârdır.

Macy's mağazası New York'un ve dünyanın en büyük mağazasıdır. Mağazaya dolan müşterilerin sayısı bâzı saatlerde Atlanta veya Portland'ın nüfusunu bol bol geçmektedir. Bâzı günler 1.000.000 dolârdan fazla satış yapılmaktadır.

Mağazayı bir sergi gibi gezmek dahi oldukça enteresandır ve saatler almaktadır. Meselâ ecza kısmı dünyanın en büyük eczanesidir. On yıl içinde burada 1.000.000 reçete yapılmıştır.

Kütüphane kısmının yıllık satışı 750.000 kitaptır. Tavuk, hindi, kaz gibi kümes hayvanlarının satıldığı kısımda da bir yıl içinde 1.000.000 piliç satışı yapılmıştır.

Bütün alış verişler peşin para esası üzerinden yapılmaktadır. Geçenlerde General Eisenhower yeni taşındığı apartmanı için mobilya sipariş etmiş, fakat parasını göndermemişti, mağaza mobilyaları parasız olarak göndermiş, faturasını sonra yollamıştır; bu ilk istisnai bir harekettir. Meselâ 1898 de Eisenhower kadar şöhrete sahibolan Hobson, oğlu için bir çift terlik sipariş ettiği zaman parasını peşin almadan vermemişlerdi.

Macy's'nin bir satış salonu

Macy's, şöhretinin büyük bir kısmını da ucuzcu olmasına borçludur. Miss Hansenn'in vazifesi fiyatları tespit etmektir. Bu hususta ondan başkası karışmaz. Miss Hansenn'in diktatör idaresi altında mağaza fevkalâde ucuz satış politikası takibetmektedir. Bu yüzden bâzı imalâtçılar Macy's mağazasına karşı boykot ilân etmişlerdir.

Sadece ilân ve reklâm için yılda 3.000.000 dolâr harcanmaktadır.

Yapılan iş hacmini anlamak için şunu belirtmek faydalı olur: Yıllardanberi mağazada günün hiçbir saatinde satış bir saniye olsun durmamıştır. Günün her saniyesinde muhakkak ki bir satış yapılmaktadır.

KAYBEDİLMİŞ AŞKLAR

★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

★

Âşık olmuş, sevgilisi hayırsız çıkmış, ıstırap çekiyor. Aşk kurbanı bir zavallı. Romanlarda, sinemalarda, piyeslerde, radyoda, her yerde bu terane. Romantik âşıklar ve sonunda dayanılmaz bir ıstırap. Bu iş günümüzün modası haline geldi. Sahiden de birçok kimseler âşık oluyor ve, işin garibi, saadetten fazla ıstırabı arıyorlar. Ne hikmettir bilinmez, insanoğlu bu, her modaya uyuveriyor. Şöyle etrafınızdaki kimselere bir sorun bakın, hepsi nasıl size acıyla bitmiş aşklarından bahsedecekler, hem de garip bir zevkle, âdeta gurur duyarak anlatacaklar. Delikanlılarımız, genç kızlarımız, hep böyle büyük acılar çekmiş insanlardan hoşlanıyorlar. Eğer başınızdan büyük bir aşk geçmemişse on para etmezsiniz.

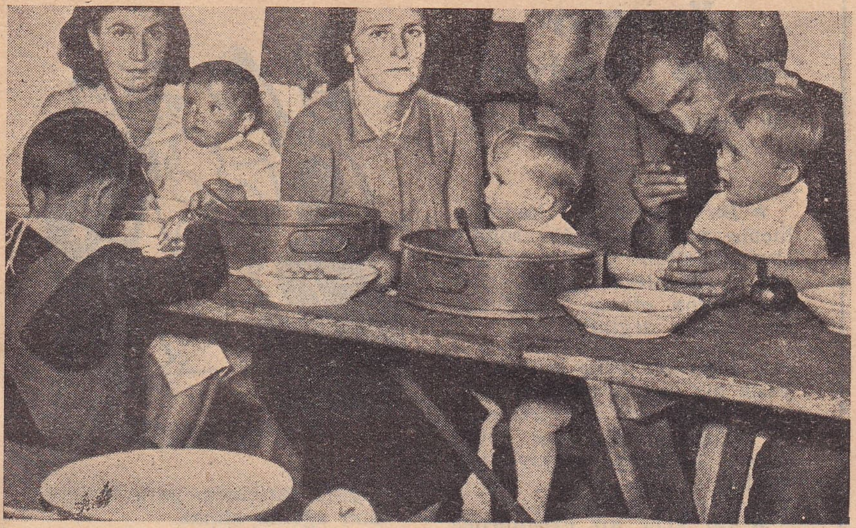

İşte bu düşünce, bu ruh hali birçok gençlerimizin saadetine mâni oluyor. Bir insan sevmek, onda sizi tatmin edecek bâzı hususiyetler bulmak demektir. Bu cazibenin tesirine kapılarak o insanla ahbaplık eder, beraber yaşar, velhasıl birbirinize alışırsınız. Dünyada her saadet sonsuz olmadığı için bir gün aranız açılabilir. Ayrılmıya mecbur olursunuz. Bunun neticesinde artık hiçbir kimseyi sevemiyeceğinizi, hayatın sizin için hiçbir kıymeti olmadığını söylemek, ve kendini buna inandırmak çocukluk olur. Bu gibi hâdiseler, büyük aşklar, pek çok görülmüştür, biz olamaz demiyoruz. Fakat bu hâdiselere özenip en basit ayrılmalara bile şahane bir renk vermek, büyük bir ıstırap havası yaratmak gülünçtür. Kaybedilmiş bir sevgili insanı üzer ama hayattan, yaşama isteğinden, neşesinden, zevklerinden uzaklaştırmamalıdır. Hem tek taraflı bir aşkın hiçbir mânası yoktur. Şu dünyada kaç yıl yaşıyoruz ki, kaç senecik, ve o yılların da ne kadarını hakikaten, kelimenin tam mânasiyle yaşıyoruz, bir düşünün...

Her şeyden evvel kaybedilmiş bir sevgilinin, bir aşkın arkasından kendinize karşı bir acıma duymamayı öğrenmelisiniz. Yani zavallılık hissiyle dolmamalısınız. Bu histen kurtulduğunuz anda, görürsünüz, acınız yarı yarıya azalır. Size aşkınızı hatırlatacak şeylerden uzak durmalı, niçin ayrıldığınızı düşünmemeli, ve mümkünse, evet bu çok mühim, hemen bir başkasına âşık olmalısınız. Sevdiğiniz insanı kaybetmek hayatta her şeyi kaybetmek demek değildir, belki bir başkasını ondan fazla seversiniz.

Üzüntülerin, sıkıntıların sonsuz olduğu bu korkunç günlerde aşk insanoğluna bir zevk, neşe, ümit, sevinç kaynağı olmalıdır, acı ve ıstırap değil. Bu derece maddi bir dünyada romantik aşk insanı mahveder. Bu yazıyı büyük aşklara engel olsun diye değil, - onlara kimse, hiçbir şey engel olamaz - fakat bu aşk tarzına özenen gençlerin gözünü açarız ümidiyle yazdık. Yani romanların, sinemaların yarattığı ağır havayı biraz olsun dağıtabiliriz ümidiyle...

Vatansızlar için vatan: Avustralya

Avustralya'ya gitmek üzere İsviçre'de hazırlanan muhacirler

★ *Schweizer Illustrierte Zeitung'dan* ★

★

On dört bine yakın mülteci ve vatansız, halen barınmakta oldukları İsviçrede yıllardır, yerli bir vatandaş gibi bütün haklara sahibolarak, bir milletin tabiiyetine geçecekleri saati bekliyorlar.

Bunların 400-500 ü için bu saat çalmış, uzun zamandır kurdukları hulya nihayet hakikat olmuştur: Nüfus yoksulu Avustralya onlara, kendilerine tekrar yeni bir hayat kurmak imkânını bahşediyor. Avustralyadan İsviçreye gelmiş resmî bir komisyon, milletlerarası mülteciler teşkilâtının resmî temsilcileri ve İsviçre makamlariyle iş birliği yaparak bu işi organize etmiye çalışmaktadır.

Avustralyaya göç etmek isteklisi mülteciler, Wangen'deki kışlada 5 gün kalmakta, bir taraftan İsviçreli ve Avustralyalı doktorların esaslı muayenesinden geçerken diğer taraftan da hangi işlerde ihtısas sahibi olduklarını göstermektedirler.

İçlerinde Yugoslav, Letonyalı, Polonyalı ve Beyaz Rus bulunan bu mültecilerden Avustralya, çok şey ümidediyor. Şimdiki halde iki yıl tecrübeye tabi tutmak kaydiyle kabul edeceği mültecilere, bol ücret alan Avustralyalı bir işçiye verdiği parayı verecek; ancak, ister tüccar, ister profesör, doktor veya mühendis olsun, her birinden gösterilen vazifeleri hakkiyle yapmasını istiyecektir.

İsviçrede yaşıyan mültecilerden 500 kadarına açılan bu yeni kapı, bunların her birinin mesleklerinde kolayca ilerliyebilmeleri için birçok imkânlar da vadediyor.

Tersi daha güzelmiş

★

Stocholm'de açılan bir resim sergisinde bir tablo haftalarca tepesi aşağı asılı durmuş, kimse de bunun farkına varmamıştır. Bu resim münekkidler tarafından övülmüştür. Önünden yüzlerce meraklı gelip geçmiş, fakat kimse bu tersliği görememiştir. Nihayet bir öğrenci, ressam imzasının aşağıda sağda bulunacağına yukarıda sol köşede durduğunun farkına varmış ve yanlışlık anlaşılmıştır. Ressam çağırılınca gülmüş ve resmi bu haliyle de güzel buduğunu söylemiştir. Münekkidler yeniden gelmişler, tabloyu tekrar tetkik etmişler ve gene övmekten gayrı söyliyecek bir söz bulamadıklarını söylemişlerdir. Halk şimdi şaşkın vaziyettedir: Bu işe ağlasınlar mı, gülsünler mi?

Siz olsaydınız Ne yapardınız ?

Bir tatil günüydü. Pek yeni model sayılmıyacak otomobilimize binmiş ve şehrin civarındaki göl kenarına balık avlamıya gitmiştik. Balık tutmıya başlıyalı bir iki saat olmuştu ki şiddetli bir sağnağın başladığını gördük. Hemen koşa koşa otomobilimizin yanına kurduğumuz portatif çadırımıza gittik. Yağmurla beraber hava da birdenbire serinlemişti. Hem ısınmak, hem de sıcak bir şey içebilmek için ateş yakalım, dedik. Etraftan çalı çırpı topladık. Sıra onları tutuşturmıya gelince üzerimizde kibrit veya çakmak namına hiçbir şey olmadığını farkettik. Bu üzücü bir haberdi. Soğuktan korunmak için bu ateşi yakmıya mecburduk. Biraz düşündükten sonra benim aklıma bir fikir doğdu. Beş dakika sonra ateşimizi yakmış ve etrafına geçmiştik. Acaba ben ateşi kibritsiz nasıl yakmıştım?

Evvelâ bir çubuk aldım. Bu çubuğun etrafına paçavra sardım ve benzin deposuna batırıp çıkardım. Otomobilin motor kapağını kaldırdım: Bu benzinli paçavrayı buji aralıklarına tuttum ve motoru çalıştırdım. Çıkan kıvılcım bir anda benzinli paçavrayı tutuşturdu ve biz de bu suretle soğukta titremekten kurtulduk.

Kadın - Erkek

★ *Echo'dan* ★

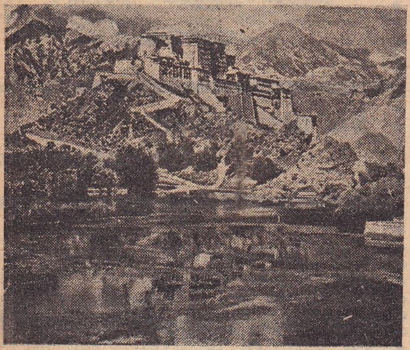
★

Avrupalı kadınlar, ortalama olarak erkeklerden 11,5 santimetre kısadırlar. Ağırlıkları erkeklerinkinden 6,750 kilo daha azdır. Erkeklerden 7 sene çok yaşarlar. Her gün 500 kalori eksik alırlar. Kalpleri dakikada erkeklerden fazla olarak 8 vuruş yapar. Fakat tansiyonları on puvan eksiktir. Akıllarını daha az kaybederler ve apandisitten erkekler kadar müteessir olmazlar. Yumrukları yüzde 33 daha yumuşak ve koku alma hassaları yüzde 10 daha iyidir. Erkeğe nispetle yüzlerinin kızarmaları yüzde 25 daha fazladır; ve ameliyatlardan sonra iyileşmeleri ise, erkeklere nazaran yüzde 6 nispetinde daha kolay olur.

Tibet ne olacak ?

★

Dünyanın çatısı diye anılan Tibet eskiden Mançu imparatorlarının devrinde Çinin bir eyaletiydi. 1904 te İngilizler tarafından işgalinden sonra Çinin mandası altında bulunması ve

Tibet'in merkezi Lhasa

fakat toprak bütünlüğünün garanti edilmesi kararlaştırıldı.

Daha Onsekizinci Yüzyıldanberi Tibette hüküm süren yabancı düşmanlığı yalnız memleketi onlara hemen tamamen kapamakla kalmamış,

Solda Lâma'nın heykeli, sağda bugünkü Dalay Lâma

aynı zamanda Lâm dininin başı olan Dalay Lâma'ya fevkalbeşer bir kudret izafe edilmesine sebebolmuştu. Zannedilirdi ki Dalay Lâma, elindeki gizli kuvvetlerle dünyada olup bitenlere istediği istikameti verebilir. İşte bu mevhum kuvvetler sahibi zat halen çok güç bir durumdadır.

Tibetli okul çocukları

Buna ilk sebep Rusya, Çin ve Hindistan arasında bir tampon devlet oluşudur. Uzun zamandanberi Tibete sızmakta olan komünist ajanları şimdi tehlikeli bir durum yaratabilecek miktarı bulmuşlardır. Tibete doğru ilerliyen kızıl Çin kuvvetlerinin başındakiler Tibeti istibdattan kurtaracaklarını söylemektedirler. Tebaasının üçte biri Lâmalardan ibaret olan Dalay-Lâma ise silâhlı bir kuvvete malik değildir. Onun için artan kızıl tehlike karşısında tası tarağı toplayıp Hindistana iltica etmesinden başka bir çare bulacağı umulamaz. Yalnız Dalay Lâma 16 yaşında yani henüz rüştünü ispat etmemiş bulunduğundan bu kararın naip tarafından verilmesi icabedecektir.

Yaşamayı Bilme Terbiyesi

★ *Femme et la vie'den* ★

★

★ Bir arabada kadınlar hiçbir zaman erkeğin soluna oturmamalıdır. Çünkü Avrupa etiket kaidelerine göre erkeğin soluna oturan kadınlar aile kadını değildir.

★ Eğer bir genç kız kavalyesiz bir baloya giderse yanına mutlaka bir oda hizmetçisi verilir, ve hizmetçi bütün gece kadınlar vestiyerinde bekler.

★ Bir genç kız evlenmeden önce bir bara gidemez veya cemiyet hayatına çıktıktan bir yıl sonra gidebilir.

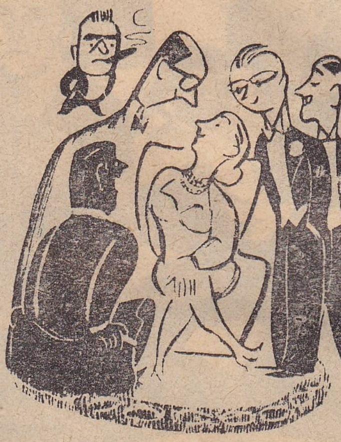
★ Bir baloda bir kızı dansa davet eden erkek, kızla dans etmek istiyen başka bir erkek meydana çıkmazsa, kızı terkedemez, bütün gecesini onunla birlikte geçirmeyi göze alır.

★ Nişanlılar bir kırda yemeğe gidecekleri zaman yanlarında başka birini daha bulundurmalıdırlar.

★ Genç bir adam nişanlısına çiçek ve mücevher verebilir, fakat araba, mobilya ve ev hediye edemez. Bir kürk yaka alabilir, kürk manto alamaz. Nişanlısından kürk manto almak bir genç kız için seviyesinden çok aşağı inmek demektir.

★ Bir genç kıza nasihat: İmzanızla bir gazetede neşredildiği zaman size utanç verecek mektup yazmayın.

★ Terbiyeli bir adam, iş konuları haricinde, para kelimesini ağzına almaz.

★ Bir centilmen içki içtikten sonra bir kadını ziyarete gidemez.

Bu nasihatler sanılacağı gibi Ondokuzuncu Yüzyıldan kalma değildir. 1931 de Emily Post tarafından düzeltilerek neşredilen «Etiket» kitabından alınmıştır. Vakıa bunların bâzıları bugünkü yaşayış icapları gibi görünüyorsa da gene de bugünün terbiyeli insanları tarafından dikkat edilmesi gereken kaidelerdir.

Zaman ilerliyor, âdetler, usuller değişiyor, ama bir şey hiç değişmiyor, o da yaşamayı bilme sanatının dünyanın en ehemmiyetli şeylerinden biri olduğu.. Bir kadının önünde merdivenlerden tırmanan bir erkek görmek, bir masada parmaklariyle ve bıçağının uciyle yemek yiyen bir insanla karşılıklı oturmak bizi az mı rahatsız eder?

Terbiyeli insan, cemiyetin her tabakasında sayılan ve sevilen insandır.

Masallardaki gibi..

1925 yılında vefat eden Hindistanın Gwalior mihracesi, kendinden evvel ölen annesinin hâtırasını anmak için garip bir usul bulmuştu. Annesinin cesedi ateşte yakılıp külleri Ganj nehrinin mukaddes sularına döküldükten sonra; mihrace onun tabii büyüklükte bir heykelini yaptırmış ve sarayının bahçesinde bu heykeli koymak için güzel bir de saraycık inşa ettirmişti. Burada birkaç kadın, heykeli banyo etmiye, giydirmiye, ona yemek yedirmiye ve yelpazelemiye memur edilmişti! Günün muayyen saatlerinde, heykelin istirahat etmesi için yatağa yatırılması bile unutulmuyordu.

İşin doğrusu

★ *Reader's Digest'ten* ★

★ **Kalb sol tarafımızda değildir :**

İnsanların onda dokuzu kalbinin yerini gösterirken elini göğsünün sol tarafına koyar. Bu yanlışlığın sebebi; kalbin dört odacığından en büyüğü olan ve kanı vücuda pompalıyan sol karıncığın orada olmasındadır, yani, kalbin çarpışının sol tarafta duyulmasıdır. Halbuki vücut tam ortadan ikiye bölünse kalbin yarısından biraz fazlasının sol tarafta, diğer yarısının ise sağ tarafta kaldığı görülür.

★ **Kırmızılık sıhhat alâmeti değildir :**

Belki garip görünür ama, doktorlar, yüzdeki kırmızılığı ekseriya bir hastalık işareti olarak kabul ederler. Bir kalb hastalığı vardır ki, bilhassa kızlarda, yüzün renklenmesine, güzelleşmesine sebebolur. Böbrek ve karaciğer hastalıklarının başlangıcında da bu gibi tezahürler görülür. Velhasıl insana gayet hoş görünen kırmızı yanaklar her zaman sıhhat alâmeti değildir.

★ **Saç dökülmesi şapkadan değildir :**

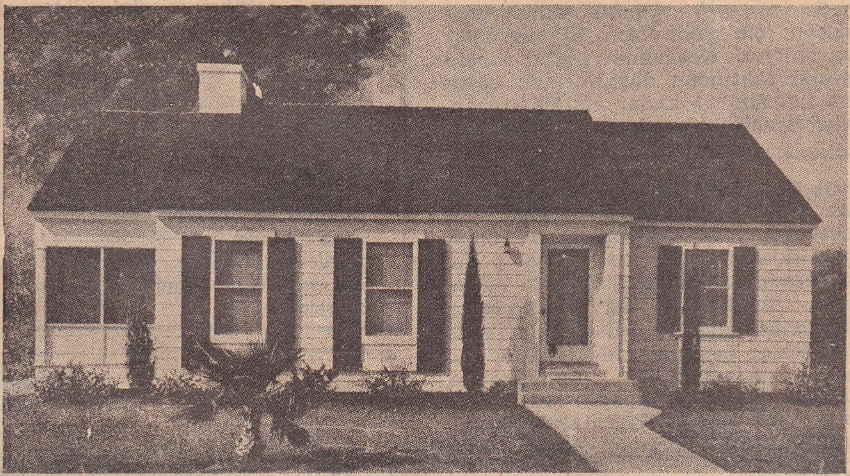
Saçların dökülmesine sebep, devamlı surette şapka giymektir, diye bir söz vardır.

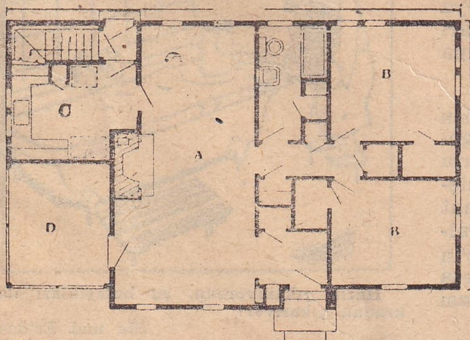
Saç dökülmesi umumi olarak irsidir ve hayat şartlariyle filân alâkası yoktur. «Öyleyse niçin kabak kafalı kadın yok» diyeceksiniz. Bu işde irsiyet şöyle bir formüle tabidir: Kadınlarda gizli kalıyor, erkeklerde faaliyet gösteriyor.

Meselâ annenizin babası saçsız olsa, bu, annenize ve ondan da size geçiyor. Fakat kadınlarda bir faaliyet göstermediği için annenizin saçları dökülmüyor ve, tabii erkekseniz, sizin saçlarınız dökülüyor.. Kadınların saçı da hiç dökülmez değil hani. Eğer hem ana, hem baba tarafında saçsızlık varsa ve irsiyet yoliyle kız çocukta birleşirse onun da saçları dökülür. Fakat bu, seyrek olduğu için kadınlarda saç dökülmesi de seyrektir. Saç dökülmesinin uzvi sebepleri olursa da tedavisi mümkündür.

★ **Ölünün saçları uzamaz :**

Öldükten sonra da insanın saçları uzar. Çok yayılmış olan bu inanç yanlış bir müşahede neticesidir. Bir ölüde saç ve sakal uzamaz, tamamen aksine olarak deri kılların köküne doğru çekilir.

Hayalimizi süsliyen evlerden: 5

Yukarıdaki evin plânı yan taraftadır. Her sayıda bir tanesi verilecek olan bu plânlarda geçecek işaretlerden; A - Oturma, B - Yatak odasını, C - Mutfak, D - Yemek salonu, E - Garaj, - Kiler ve G - Tarası göstermektedir. Plâna böyle bakınız.

★

IŞINIZ SIZE GÖRE BIR IŞ MIDIR?

★ *Readers Digest'ten* ★

Çalıştığınız iş belki tam size göredir, belki de bu işten şikâyetçisiniz. Mütehassıslar tarafından hazırlanmış olan on dört sual size müşkülâtınızın patron yüzünden mi, yoksa kendi yüzünüzden mi olduğunu aydınlatacaktır.

Eğer cevabınız sizin işinize uyduğunuzu gösteriyorsa bir zait işareti, eğer cevabınız işinize uymadığınızı gösteriyorsa bir nâkıs koyun. Cevabınız karışıksa ve katî bir netice alamıyorsanız o zaman bir istifham işareti koyunuz.

1 — Arkadaşlarınızla veya evinizde işiniz hakkında konuşur musunuz? Eğer konuşmuyorsanız işinizle pek alâkadar değilsiniz demektir.

2 — Sabah işe gitmeyi sever misiniz? Eğer sabahları istekle gidiyorsanız bu iyi bir işarettir. Akşam tam paydos vakti, tam bir işin orta yerinde vazifeyi terkediyorsanız bu da fena bir işarettir.

3 — Çalışmanız icabettiği zamanlar başka şeyler düşünerek hayale dalar mısınız? Cevabınız «evet» se işiniz sizi pek alâkadar etmiyor demektir.

4 — Başkalarının da bulunduğu bir grupta mı çalışmak istersiniz, yoksa kendi başınıza çalışmayı mı tercih edersiniz? Bâzıları fikirleriyle, bâzıları eşya ile, bâzıları da insanlarla çalışırlar. Eğer siz fikirlerinizle veya ellerinizle çalışmaktan hoşlanıyorsanız satıcı olarak çalışmayın veya grup halinde çalışanlara katılmayın.

5 — Patronunuzun sizinle uğraştığını zannediyor musunuz? Eğer böyle ise bunun neden ileri geldiğini anlamıya çalışın.

6 — Karınız sizin uygun bir işde olduğunuzu zannediyor mu? O sizin hakkınızda sizin bilmediğiniz şeyleri bilir.

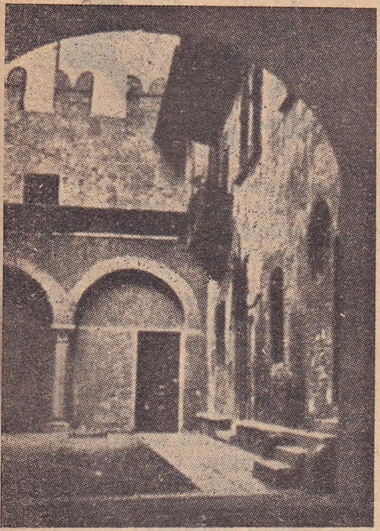
7 — İşinizi bilinen usullere göre mi yaparsınız, yoksa kendinize mahsus bir çalışma tarzınız mı vardır? Kendinize mahsus çalışma tarzınız varsa bunun bir hevesten mi ileri

(Arkası 136 ncı sayfada)

Romeo ile Juliette'in hâtırası yaşıyor

★ *Schweizer Illustrierte Zeitung'dan* ★

★

Juliette'in evi ve meşhur balkonu

Ölümsüz sevdalılar Romeo ile Juliette'ten bugün Verona'da kala kala bir mezar, bir balkon ve aşk maceralarının hâtırası kalmış, ama bunlar bütün dünyanın malı olmuştur. Shakespeare, Capulet'in güzel kızının bedbaht âkıbetini, gene o kızın Verona'lı bir akrabasından öğrenerek, bütün devirlerin en büyük aşk dramı haline getirdikten sonra ebedî mısralariyle genç ve ihtiyar, sayısız gönüllerde öteki aşk şiirlerinin hepsinden daha derin bir tesir bırakmış ve o tarihten itibaren bütün sevdalılar Juliette gibi duyup düşünmiye başlamışlardır.

Shakespeare'in bu eseri öyle devamlı bir tesire sahiptir ki bugün bile her yıl Verona'ya, Juliette namına yüzlerce aşk mektubu gelir. Genç sevdalılar, bu mektupları bir ölüye yazdıklarını bile bile, yazıp yollamaktadırlar. Bu mektuplarda aşklarını, ümitsizliklerini, ıstıraplarını terennüm eder ve Juliette'ten teselli ve şefaat beklerler. Mektupların ekserisi Amerika'dan, İngiltere'den, Avustralya'dan gelmekte ve zarfların üstü şu satırları taşımaktadır: «Miss Juliette Capulet. Verona - İtalya».

Juilette'in mezar bekçisi, gelen mektupları okuyor

İçlerinde itinalı bir üslûpla veya basit bir ifade ile yazılmış olanları vardır; manzum ve mensurlarına raslanır.

Juliette'in mezarında bekçilik eden Verona müzesinin bir memuru, gelen mektubu açıp okuduktan sonra imha etmek işiyle görevlendirilmiştir. Bu emre noktası noktasına itaat eder. Mektubu yollıyan cevabını almasa bile, yazdıklarının Juliette'in mezarı başında okunması, âdeta mektubun sahibini bulmuş olması mânasına gelir.

ŞU GARİP DÜNYA ...

★

NASIL ZENGİN OLABİLİRİM?

New Orleans'da açılmış yeni bir sinemanın gösterdiği ilk filim, «Nasıl Zengin Olabilirim?» ismini taşıyordu. İlk temsilden sonra sinema müdürü telâş içinde polise başvurdu, çünkü açılış hâsılatı olan 600 dolârın kişedeki yerinde yeller esiyordu.

★

ALÇAK GÖNÜLLÜ KOCA

Şiddetli bir çekişme esnasında kadın, kitapları kaptığı gibi âlim kocasının başına yağdırmıya başladı; iri iri ciltler adamcağızın başına yağıyordu. Zavallıcık nihayet şu ricada bulundu: «Sevgilim! Muhabbetlerini daha küçük boydakilerle bezletsen olmaz mı?»

★

GİYİM UĞRUNA

31 yaşındaki Nancy Gross, Birleşik Amerikanın en iyi giyinen kadını unvanını yıllardanberi muhafaza etmekte, ama bu ona pek tuzluya oturmaktadır: Çünkü yalnız gardrobu için yılda tam 10 bin dolâr sarfediyor. Kocasının, giyim kıraliçesini tahtından düşürmemek uğruna kesesini ne kadar açtığını tasavvur etmek, kolay değil her halde.

İŞİNİZ SİZE GÖRE BİR İŞ MİDİR?

(135 inci sayfadan devam) geldiğini yoksa işi beğenmediğiniz için mi tatbik ettiğinizi araştırın.

8 — Beraber çalıştığınız insanlarla aynı sürati muhafaza edebiliyor musunuz? Daha da çabuk yapıyorsanız terfi etmeniz pek muhtemeldir. Fırsatı kollayınız.

9 — İşinizde sizden ne beklendiğini biliyor musunuz? Bu esastır, bunu iyice araştırınız.

10 — Direktif vermeyi mi seversiniz, yoksa direktife göre hareket etmeyi mi? Bâzı işler pasif insanlar, bâzıları ise aktif insanlar içindir. Bu noktayı tetkik ediniz.

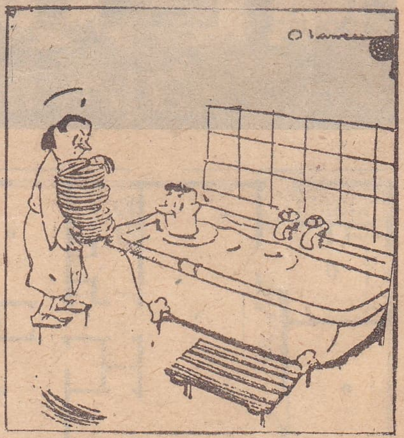
11 — Bugünkü işinize ne şekilde girdiniz? Maaşı yüksek olduğu için mi, yoksa başka bir iş bulamadığınız için mi? Belki de yegâne arzunuz bu cins bir işti. Aradınız taradınız, arzunuza nail oldunuz. Acaba nasıl oldu, bu noktayı hatırlamıya çalışın.

12 — İş arkadaşlarınıza yardım eder misiniz? Evet ise, bu iyi bir işarettir. İşinizden pek memnunsunuz demektir.

13 — Müessesenin gayelerini ve teşkilâtını, çalışma tarzını iyi biliyor musunuz? Ve işinizin bu organizasyondaki mevkiini anlıyabiliyor musunuz?

14 — Çocuklarınızın da sizin işinizi takibetmelerini ister misiniz? Tabii onların başka arzuları olabiilr, fakat onların da aynı işe heves göstermeleri sizi memnun eder mi, yoksa başka iş tutmalarını mı arzu edersiniz?

Sualler burada bitiyor, şimdi zaitlerinizi, nâkıslarınızı ve istifhamlarınızı toplayınız. Burada biz size katî bir sayı vermiyeceğiz. Fakat siz bunlardan pekâlâ bir netice çıkarabilirsiniz.

Hazır yıkanıyorsun, şu bulaşıkları da aradan çıkarıver!

Sie und Er'den

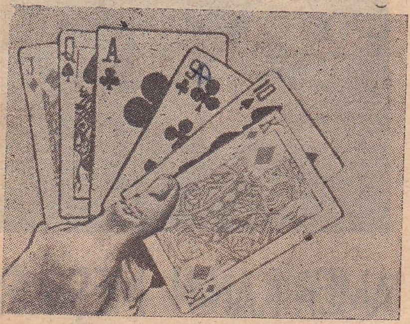
Kendinizi deneyin!

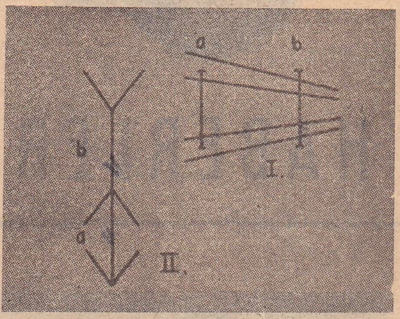
Bakalım ne dereceye kadar telkin ve tesir altında kalıyorsunuz?

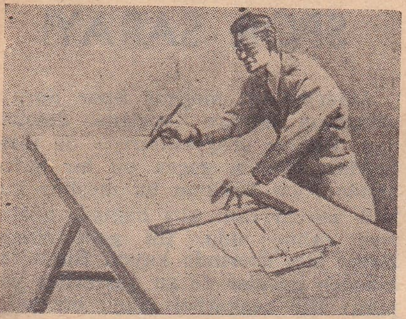
★

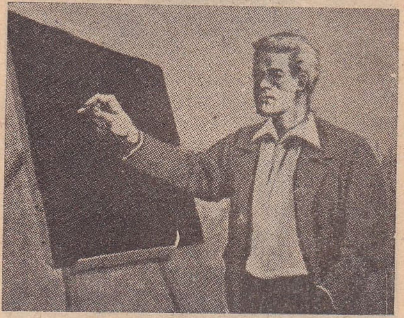
Hepimiz telkin kudreti denen şeyin tesiri altındayızdır. Etrafımızdaki hâdiseler, eşyalar, insanlar bize tesir eder ve biz her gün bu tesirlere karşı bâzı reaksiyonlar yaratarak yaşarız. Sonunda bu tesir ve reaksiyonlar öyle bir şekilde birleşir ki birçok insan aynı hâdise karşısında aynı şeyi düşünür, aynı hareketi yapar. Bu, bilmeden, gayriihtiyari olur. İşte buradaki resimler, etrafınızın ne dereceye kadar tesirine kapıldığınızı, insanların ekseriyetiyle beraber aynı reaksiyonları gösterip göstermediğinizi ölçmenize yarıyacaktır.

Bütün suallere elinizden geldiği kadar çabuk cevap vermiye çalışın ve uzun uzun düşünmiye değil de, suali okur okumaz aklınıza gelen cevabı yakalamıya gayret edin.

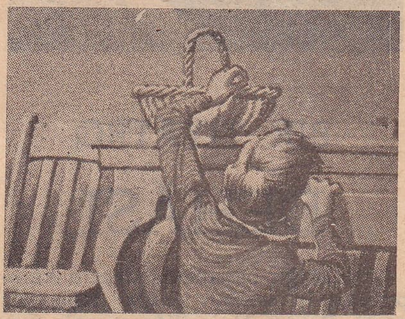

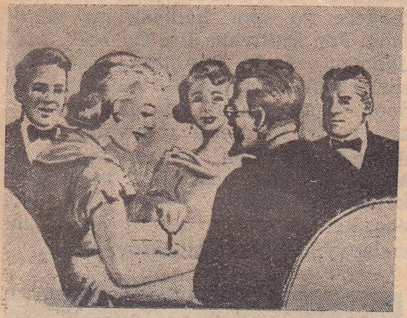

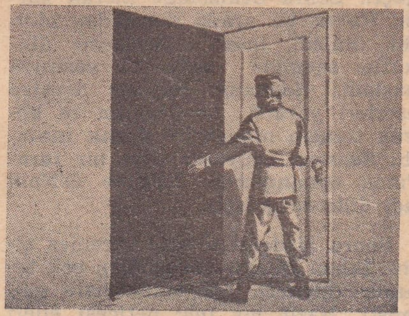

Pek çabuk cevap verilmesi lâzım sualler :

Birinci sıra sol resim :	Üçer kâğıttan hangisini alırsınız?
Birinci sıra sağ resim :	Doğruları ölçmeden cevap verin : I. Numarada hangi çizgi uzun; a mı, b mi? II. de hangisi?
İkinci sıra sol resim :	Masanın başındaki adam sizsiniz. Çabucak geometrik bir şekil çizmenizi istiyorlar. Hangi şekli çizersiniz?
İkinci sıra sağ resim :	Bu adam tahtaya birden ona kadar rakamlardan birini yazacak, siz olsanız hangi rakamı yazarsınız?
Üçüncü sıra sol resim :	Paketteki ne çiçeğidir?
Üçüncü sıra sağ resim :	Çocuğun alacağı yemiş nedir?
Dördüncü sıra sol resim :	Bu grupta korkunç bir katil var, kimden şüphe ediyorsunuz?
Dördüncü sıra sağ resim:	Karanlık koridorda ne görüyorsunuz?

Cevaplar :

(Bu sorulardan dört tanesine - 2, 3, 4, 9 numaralılara - cevap verirken resme bakmak kâfi gelmez. Bunları bizzat denemek daha doğru olur). Suallere ekseriyetin verdiği cevaplar şöyledir:

1. Sinek ası olan kâğıtları alırım. (Tabii yanlıştır bu cevap).
2. Her iki numarada da çizgilerin eşit olduğu ve gözün aldandığı söyleniyor. Halbuki yanlış. II numaralı şekilde a) b) den uzundur.
3. Üçgen çizerim.
4. Ekseriyetle 7 veya 5 yazılıyor.
5. Paketteki çiçek gül diyorlar.
6. Bu sualin cevabı büyük bir ekseriyetle elmadır.
7. Korkunç katil gözlüklü ve sakallı adamdır.
8. Eğer koridorda bir şey arıyorsanız siz de herkes gibi düşünüyorsunuz. Aslında koridorda hiçbir şey yoktur. Fakat herkes mutlaka bir şey arar, çünkü koridor karanlık.

Eğer sizin verdiğiniz cevaplar bu cevaplara uyuyorsa, yani bildikleriniz ve düştüğünüz hatalar ekseriyetin bildikleri ve bilmediklerine uyuyorsa ,telkin ve tesir altında kalan bir insansınız. Her gün etrafınızda gördüğünüz hâdiseler, eşyalar ve insanlar size normal bir şekilde tesir ediyor. Siz de herkes gibisiniz. Yok eğer cevaplarınız bunlara uymuyorsa, orijinal bir adamsınız, herkese benzemiyorsanız, tesir ve telkin altında kolay kolay kalmazsınız. Tabii bunun bir üstünlük olduğunu iddia edecek değiliz. Gayemiz insanların nasıl hiç farkında olmadan muhitin ve cemiyetin damgasını yediklerini göstermek. Bu derece psikolojik soruların cevabı böyle birbirine uyarsa bir de günlük hayatımıza ait olayları düşünün, İnsan telkin ve tesir altında kalan bir hayvandır; bu da işin felsefesi...

DÜNYADAN

HABERLER

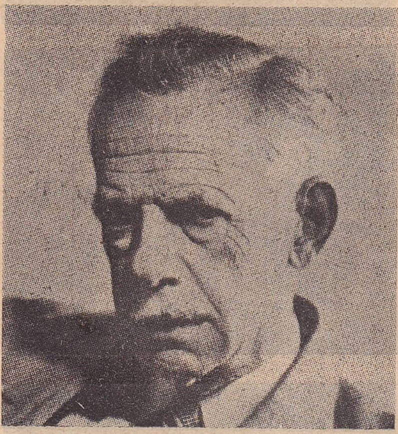

LOUİS BROMFİELD'İN ÇİFTLİĞİ

Dünyanın en meşhur çiftliklerinden biri Louis Bromfield'in Ohio'daki Malabar çiftliğidir. Bu çiftliği dünyanın dört bir tarafından binlerce insan ziyaret etmiştir. Ziyaret edemiyenler ise muharririn Malabar Çiftliği adiyle yayımlanmış olan eserini okumuşlardır. Bu eser Bromfield'in en çok satılan kitaplarından biridir. Muharrir 1924 tenberi aşağı yukarı her yıl bir kitap yayımlamıştır. Ve bunlar arasında Pulitzer mükâfatını kazanmış olanlar da vardır. Birçok eserleri dünya dillerine tercüme edilmiş ve şöhreti yayılmıştır. Halen de tanınmış bir muharrirdir, fakat 1939 danberi ona sadece muharrir diyemeyiz, artık o aynı zamanda bir çiftçi de olmuştur. Ve çiftçi olarak kazandığı şöhret de muharrirliğinden az değildir. Hiçbir işe yaramaz bir halde iken aldığı Malabar Çiftliği bugün otuz kişinin geçimini temin eden ve dört traktörün çalıştığı bir yerdir.

Bromfield bu çiftliği «Yağmurlar Gelince» adlı romanının getirdiği para ile almıştır, ve çiftliğin adı da o romandan geliyor. Muharrir kendisi de bir çiftlikte doğduğu ve bir yıl kadar da ziraat tahsili yapmış olduğu için bu işin tamamen yabancısı değildir. Artık hiçbir işe yaramaz sanılan bir çiftliği yeniden kalkındırmış olduğu için şimdi herkes ondan takdirle bahsediyor.

BİR TİYATRO DEHÂSI

Çocukluğu babasının tiyatro kumpanyasiyle oradan oraya dolaşarak geçti. Sonra denizciliğe merak sardı. Fakat bu arada durmadan okudu, dinledi, insan çehrelerine dikkatle, sevgiyle baktı ve yazmıya başladı. Sonunda şaheser tiyatro eserleri yarattı, Amerikanın en büyük tiyatro muharriri olarak tanındı. Eserleri dünyanın dört bir tarafında oynanıyordu. Eugene O'Neill adı dillerde dolaştı.

Sonra birdenbire eser veremez oldu. İkinci Dünya Savaşından çok teessür duymuş, çalışamaz hale gelmişti. Hafif bir felç neticesi elleri kalem tutamıyacak kadar titremiye başladı ve böylece bu büyük dehâ tiyatrodan uzaklaştı.

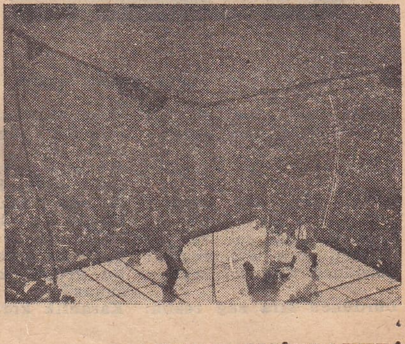
Derken, 1946 yılının soğuk bir kış gecesinde, Eugene O'Neill tekrar Amerikan sahnesine döndü ve yeni eserler yazmıya başladı. Bugün Broadway sahnelerinde eşsiz eserleri oynanmakta olan bu trajedi ve şairane dram üstadını bütün dünya sevgiyle karşıladı.

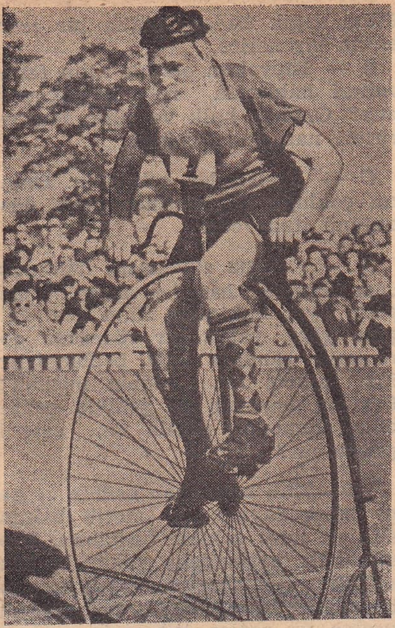

AMERİKANIN MEŞHUR SPOR SARAYI

Amerika'nın meşhur Spor Sarayı «Madison Square Garden», durmadan değişen programlariyle de meşhurdur. Meselâ geçen yıl bir hafta içinde New York'un bu meşhur kapalı salonu tam altı değişik gösteriye sahne oldu. İlk gece Sonja Henie buz üzerinde kaydı. Bunu takibeden geceler de şu gösteriler yapıldı: Bir basketbol maçı, bir boks maçı, bir köpek sergisi, bir yarış ve bir hokey maçı. Böylece bu bir hafta içinde Madison Square'e 5.500.000 seyirci geldi.

Bu meşhur saray 1874 yılında yapılmıya başlanmış ve aynı yıl içinde başka bir mimar tarafından tamamlanmıştır. İlk açılış gecesi 15.000 seyirci gelmiştir. 1875 te satılığa çıkarılan bina 1886 ya kadar on bir el değiştirdi. 1890 da yeni bir spor sarayı inşa edildi. Bu yeni bina 3 milyon dolâra mal oldu. Bundan sonra 35 yıl bu bina en meşhur gösterilere ve spor hâdiselerine sahne oldu. Jon Sullivan, Jim Corbett, Jack Johnson, Jack Dempsey gibi boksörler burada dövüştü. William Muldoon, Koca Yusuf, Stanislaus Zbyszko gibi ünlü pehlivanlar hep burada güreşti. Son yılların en fazla alâka celbeden gösterileri boks, basketbol ve sirktir. Tenis yılda dört beş kere oynanır, at ve diğer yarışlar yılda beş altı defa yapılır.

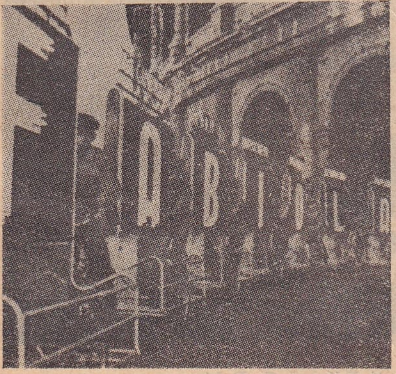
YETMİŞLİK YARIŞÇI

Hepimiz elimize fırsat geçtikçe gençlikten dem vururuz. Fakat kırk yaşını geçenler «gençlik» lâfını ağızlarında daha sık gevelerler. Bâzıları gençliği vücut dinçliğinde, bâzıları ise ruh ve gönül tazeliğinde ararlar. Fakat her tarafı aksıyan ihtiyar bir vücutta ruh ne kadar taze olursa olsun gene bir işe yaramaz.

Bundan başka yaş ilerlemiş olmasına rağmen hem vücut, hem de ruh tazeliğine sahibolmak her halde bahtiyarlıktır. Bu bahtiyarlardan bir tanesi de yukarıda resmini gördüğünüz 67 yaşındaki ihtiyardır. John Mill ismini taşıyan bu zat İngiltere'de eski bisiklet yarışları arasında bir müsabakayı kazanmıştır.

YENİ BİR REKLÂM USULÜ

Reklâmcılık son yıllar zarfında Amerika ve Avrupa'da çok ilerlemiştir. Ekseri mecmua ve gazetelerin reklâmdan temin ettikleri para kendi satışlarının hasılatına yaklaşmaktadır. Resmimiz, bisikletlerle taşınan harflerle Roma'nın büyük sinemalarından birinin reklâmını göstermektedir.

HAYDİ ANNE, OKULA!

1928 yılındanberi Meksika'da bir okuma yazma seferberliği devam etmektedir. Çeşitli içtimai ve siyasi kanaatlere sahip vatandaşların üzerinde birleştikleri bu savaş çok hayırlı neticeler vermiştir. Bilhassa gençliğin oynadığı faal rolü unutmamak lâzımdır. Gençlerin dilinde «anne, haydi okula!» sözü bir parola

haline gelmiştir. Meksika'nın bir meydanına dikilen resmine bastığımız anıt, gelecek nesillere, cehaletle savaşın kahramanlıkla dolu bir sayfasını hatırlatacaktır. Üstünde: «Kendisine okuma yazmayı öğretiniz, vatan böyle istiyor» yazılıdır.

MAHÇUP HIRSIZ

Paris'te altı ay içinde beş milyon Fransız frangı değerinde kumaş çalmakla meşhur bir haydut çetesinin dillere destan reisi Leontine Bohl, nihayet ele geçti. Yukarıki resimde gazete muhabirlerinin objektifinden gizlenmek için bulduğu çareyi görüyorsunuz: Yüzünü derhal, çalınmış eşarplardan biriyle örtüvermiştir.

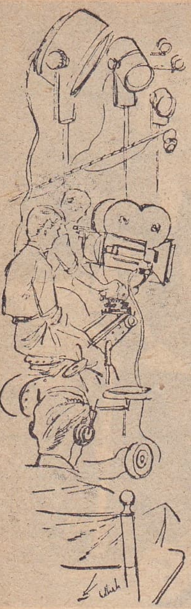
GENE GARRY DAVİS

Fransa'nın güneyinde, İspanya hududuna yakın bir yerde, harap ve sessiz bir köyün adı şu son birkaç ay içinde her yerde duyuluverdi. Çünkü bu köy halkı oy birliğiyle dünya vatandaşı olmıya karar verdiler. Bu uzak köyde bu hareketi hazırlıyan Joseph Fabrégas adındaki şoför uzun zaman Gandhi ve dünya sulhü konularında düşünmüş olan kendi halinde bir adamdır. Gandhi öldürüldükten sonra, bütün ümidini Garry Davis'e bağlamış. Nihayet bir gün köye Garry Davis gelmiş ve halkla konuşmuş ve anlaşmışlar. O günden sonra bütün köyde dünya devleti, ve Garry Davis ismi dillerde dolaşır olmuş ve böylece Trouillas köyü dünya devletine mal olmuştur.

AMERİKAN KADINI İŞ BAŞINDA

Amerika tarihinde ilk defa olmak üzere bir kadın, Mrs. Eugenie Anderson, elçiliğe tâyin edildi. Eugenie Anderson vazifesine başlamak için Kopenhag'a giderken kocasını ve çocuklarını da götürdü. Bundan böyle evde misafirleri ağırlamak işini her halde kocası kendi üzerine alacaktır.

BİR REJİSÖR SİZİNLE KONUŞUYOR

★ *Ciné Digest'ten* ★

Bir sinema münekkidi, Yves Allégret'ye bâzı sualler sormuştur. Bu sualler rejisörlere sizin de sormak istediğiniz suallerden olduğu için cevaplarını aşağıya alıyoruz.

S — Son yıllarda realizm ve neorealizmden çok bahsedildi. Realizmden ne anlıyorsunuz? Bir filim hangi ölçüde realist sayılabilir? Realizm veya neorealizmin sinemanın ilerlemesinde ne gibi bir faydası olduğunu düşündünüz mü ve neden?

C — Realist bir eser yapmak, insanın birbirine benziyen haller içinde kendisini görerek, hissederek ve kendisini onların yerine koyarak, bunları kalbden ve büyük bir samimiyetle perde üzerinde tatbik etmesi demektir. Neorealizmin bir tarifini verebilecek kadar bu konu ile ilgili dergileri yeter derecede okumadım.

S — Bâzı kimseler, son Amerikan filimleri ümit kırıcıdır, diye düşünüyorlar. Siz onlarla aynı fikirde misiniz? Sizin fikrinize göre Amerikada fikir veya teknik bakımından bir kriz var mıdır? Eğer evet diye cevap veriyorsanız bunlardan hangisi vardır?

C — Amerikanın ortak istihsali üzerinde fikir yürütmek güçtür; çünkü biz yapılan filimlerin ancak seçkin olanlarını, yani muayyen bir kısmını görüyoruz. Şüphesiz ki Amerikada bir seyirci krizine muvazi olarak düşünme serbestisiyle ilgili bir kriz vardır. Fransada da halkı çekecek iyi bir konunun ne olduğunu bilmediğini sanan filim imalâtçıları arasında aynı düzensizliği hissetmiye başlıyoruz.

S — Bir filmin başarısından veya başarısızlığında tenkidin önemi üzerinde nasıl bir düşünceye sahipsiniz?

C — Bu bir münekkid tarafından sorulan cesurca bir sualdir. Fakat tenkidle kötülenmiş bir filmin bâzı hususlar dolayısiyle seyirciler tarafından iyi bulunduğu takdirde mükemmel ticari bir başarı kazanmıyacağını sanmam. Halbuki diğer yandan halk tarafından tutulmıyan güzel bir filim kuvvetli bir münekkid tarafından kimseye zorla seyrettirilemez.

S — Orson Welles'in ortaya çıkmasiyle sinemanın gelişmesinde ileri bir durum hâsıl olduğuna inanıyor musunuz?

C — Nefis bir yeniden doğuş duygusu; maziden kalan mirasın ustalıkla kullanılışı. Korkunç bir bakiye; parlak, şaşaalı bir gençlik ve bir canlılık. Bana göre en güzel filmi «Şanghaylı Kadın» dır.

S — Bir filmin hangi ölçüde seyirci için bir eğlence olabileceğini düşünebilirsiniz? Sinemanın yapması gereken bir ödevi olduğuna inanır mısınız?

C — Filim sahne hayatiyle ilgili, seyredilebilecek bir şey olduğundan seyirci için mükemmel bir eğlence vasıtası olmak iddiasındadır. Bu aslında kendinde var olan bir ödevdir. Tesiri çok geniş olduğundan bundan başka iyi veya kötü bir görüşü destekliyen rehber olabilir.

S — Sizce bir komediyen kimdir? Bir sahne vâzıı komediyen için düşünmeli mi, yoksa yazmalı mıdır? Yahut da ilk önce rolleri tespit mi etmesi lâzımdır?

C — Komediyen işbirliği yapan bir kimse yahut bir alet olabilir. Bu iki görüş tarzı birbirlerine karşı kendilerini müdafaa ederler ve neticede birbirlerine karışırlar.

S — En çok beğendiğiniz üç filim hangileridir, niçin?

C — Stroheim, Chaplin, Renoir. Filim değil. Sadece bütün bir eser, bütün bir netice.

S — Topyekûn olarak filim festivalleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Onların halk ve filim muharrirleri nazarında değeri..

C — Festivaller çok oldu. Onların çokluğu değerlerinin sıfıra düştüğünü ifade eder.

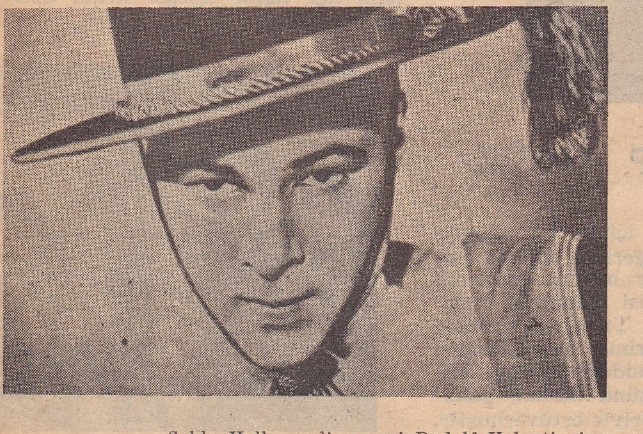
S — Fransız sineması hakkında bâzı kimseler, harbden öncekine nispetle aynı miktarda filim çevirildiğine göre, yakın bir rönesans görenlerin yanında hâlâ bedbindirler. Siz nikbin mi, bedbin misiniz? Fransız sineması ne şekilde gelişebilir, ekonomik plânla mı, estetik plânla mı?

C— Mali bakımdan bedbin ve gene buna dayanarak estetik bakımdan da aynı şekilde bedbinim. Prodüktörler arasındaki yukarıda bahsettiğim uygunsuzluk. Artık ne yaptıklarını bilmiyorlar, tereddüdediyorlar ve netice itibariyle eski ve çok tekrar edilmiş burjuva hikâyelerine gene burjuva tarziyle hareket ederek, dönüyorlar. Sadece şu ana kadar faydalanmak bahtiyarlığına eriştiğim bâzı istisnalar var.

Zayıf cins hangisi?

Güney Afrika şehirlerinden Porth Elizabeth'de doğuma yardım konusu üzerinde öğretici bir filmin oynatılışı esnasında, birçok şekilleriyle çocuğun alınışı gösterilirken 17 erkek heyecandan bayılmıştır. 50 erkek, benizleri atmış bir halde filmi yarıda bırakıp çıkmışlar, filmi sonuna kadar seyreden sabırlı ve tahammüllüler ise ziyadesiyle tedirgin olduklarını beyan etmişlerdir.

Filim, aslında erkekler görsünler diye gösteriliyor, böylelikle bilhassa ıssız bölgelerdeki erkeklerin, doğumlarında eşlerine ne şekilde yardım edebilecekleri anlatılmak isteniyordu. Filmi seyreden kadın ve hattâ genç kızların hiçbiri ufak bir heyecan bile izhar etmemiş, sadece gülümsiyerek şu suali sormuşlardır: «Erkekler mi kuvvetliymiş, kadınlar mı, anlaşıldı mı dersiniz?»

Solda Hollywood'un yeni Rudolf Valantino'su, sağda büyük Amerikan artisti Edward G. Robinson

DIŞ OLAYLAR

Kolarov'un esrarlı ölümü

Bulgar başbakanı Vasil Kolarov 23 ocakta âni olarak ölmüştür. Bu ölüm de, Dimitrov'un ölümü gibi esrarlı görülmektedir. Kolarov'un yerine Çermenkov idareyi eline almış ve yeni bir temizliğe girişmiştir. Gelen haberlere göre şimdi tasfiye edilme sırası, eski iç işleri bakanı, milis şefi ve başbakan muavinlerinden ve plân idarecisi Dobri Terpeçev'dedir. Bu iki eski bakan, idam edilen Kostov'un arkadaşları idiler.

Bundan bir müddet evvel Dimitrov'un ölümü dolayısiyle Sofya'ya gelmiş olan Mareşal Voroşilov, Kolarov'un ölümü dolayısiyle tekrar Bulgar başkentine gelmiştir. Sovyet Rusyanın, peyk memleketleri vasıtasiyle Avrupada teşkil etmiş olduğu emniyet zincirinin kuzeyinde Mareşal Rokosovski vazife alırken aynı emniyet zincirinin güney kısmının da Voroşilov'a verilmiş olduğu söyleniyor. Voroşilov'un, devamlı olarak Sofyada kalmadığı, idaresine verilen diğer peyk memleketlerde de dolaştığı ilâve ediliyor. Resmî yorumculara göre, Sovyet Rusya'nın, peyklerden hiçbirine itimadı kalmamıştır ve bütün gayesi bu memleketleri doğrudan doğruya kendi generalleri ve mareşallerinin idaresi altına sokmaktır.

Amerikan askerî yardımı

Amerikanın, askerî yardım malzemesi sevkiyatına şubat ayı sonlarında başlıyacağı bildirilmektedir. Atlantik Paktı üyelerine gönderilen askerî malzemenin listesi tamamlanmıştır. Bu yardım gereğince 70 üstün uçankale İngiltereye verilecektir. İngiliz hava kuvvetlerine mensup pilotlar, Amerikan uçankalelerinde çalışmıya başlamışlardır.

Sovyet Rusya - Fransa gerginliği

Moskova radyosu, Sovyet Rusyanın, Hindiçini'de Fransaya ve İmparator Bao Dai idaresine karşı isyan etmiş olan «Vietnam Hükümeti» ni tanıdığını bildirmiştir. Bu karar, Paris, Washington ve Londra'da çok vahim bir hâdise olarak telâkki edilmektedir.

Yugoslavyadaki Kominform ajanları

Üsküp'te sekiz Kominform ajanının muhakemesi yapılmaktadır. Bunların hepsi de suçlarını itiraf etmişlerdir. Bulgar tebaası olan bir ajan, itirafları sırasında şöyle demiştir: «Mareşal Titoyu devirmek için Kominform tarafından hazırlanan plânların tatbikine ilkbaharda başlanacaktır. Silâhlı çeteler Romanyadan, Bulgaristandan ve Arnavutluktan Yugoslavya topraklarına sokulacaklardır».

Yeni Hint Cumhuriyeti ilân edildi

Yeni Hint Cumhuriyeti 26 ocak sabahı merasimle ilân edilmiştir. Köylerden ve civar şehirlerden yüzbinlerce insan ilân merasiminde hazır bulunmak üzere Yeni Delhiye gelmiştir. Resmî adı Sharat olan yeni devleti selâmlamak için bütün Hindistanda toplar atılmıştır. Gandhi'nin çok yakın mesai arkadaşlarından olan Ravendar Prassad, cumhurbaşkanlığını resmen kabul etmeden, Mahatma'nın yakıldığı yeri ziyaret etmiştir.

Rusyada temizlik devam ediyor

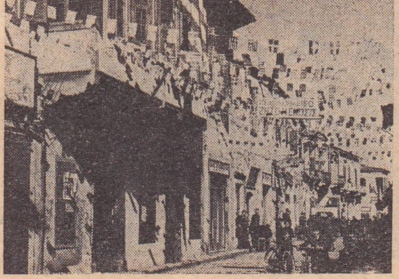
Sovyet Komünist Partisi içinde yapılmakta olan temizlik genişlemektedir. Moskova radyosu 28 ocaktaki yayımında, Sovyet Komünist Partisinin Moskova merkezinin ikinci sekreteri Zolnin'in azledildiğini ve Kozıova, Soylovev ve Tekaçev isimlerindeki merkez komite üyelerinin partiden çıkarıldıklarını açıklamıştır.

Filibedeki tecavüz hâdisesi

Sofya'dan gelen haberlere göre, Türkiyenin Filibe konsolosluğuna bomba koymaktan sanık olanların duruşmaları 2 şubatta sona ermiştir. Sanıklardan biri idama, ikisi müebbet hapse ve diğer beşi de bir yıldan on beş yıla kadar hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bulgar ajansına göre, sanıklar faşist bir teşkilâta mensupturlar.

Kıbrıs meselesi T. B. M. M. de

Büyük Millet Meclisinin 23 ocak günü toplantısında Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak, Kıbrıs meselesine temas ederek ortada böyle bir mesele olmadığını söylemiş ve: «Kıbrıs

bugün İngilterenin hâkimiyeti ve idaresi altındadır ve İngilterenin Kıbrıs'ı başka bir devlete devretmek niyetinde ve temayülünde olmadığı hakkında kanaatımız tamdır» demiştir.

Resmimiz, son günlerde suni olarak bir Kıbrıs meselesi meydana getiren gayriresmî plebisit günü çekilmiştir.

Hidrojen bombası imali

Birleşik Amerikanın, Atom bombasından bin kere daha kuvvetli olan Hidrojen bombasını yapacağı açıklanmıştır. Başkan Truman, Atom Enerjisi Komisyonuna gönderdiği mesajda, bombanın yapılmasını istemekte ve: «Silâhlı kuvvetler başkomutanı olmam hasebiyle memleketimizin her hangi bir düşmana karşı korunabilecek vaziyette bulunmasına dikkat etmek vazifelerim arasındadır» demektedir.

Diğer taraftan, bir tek Hidrojen bombasının New York'u harabetmiye kâfi geleceğini söyliyen Amerikalı on iki fizikçi, sözlerine şunları ilâve etmektedirler: «Hiçbir millet haklı dahi olsa, böyle bir bombayı kullanmıya salâhiyetli değildir. Bu bomba bir harb silâhı değil, millteleri yok etmek için bir vasıtadır».

Dışişleri bakanımızın Paris seyahati

19 lar Konferansına Türkiye adına iştirak etmek üzere 28 ocakta Parise giden Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak, Paristeki ikametini bir müddet uzatmış ve 9 şubatta dönmüştür. Gazetecilere verdiği beyanatta Necmettin Sadak: «Anlaşma ve sulh ümitlerinin bu defa daha fazla azalmış olduğunu esefle gördüm» demiştir.

İngiliz seçimleri yapıldı

Uzun müddettenberi beklenen İngiliz parlâmento seçimleri 23 şubatta yapılmıştır. Neticesini gelecek ay ilân edebileceğimiz bu seçimlerde, ister Muhafazakâr Parti, ister İşçi Partisi kazansın, netice, dünya siyasetine tesir yapacak bir ehemmiyettedir. Dış kapaktaki resmimiz, seçim arifesinde, Muhafazakâr Parti Lideri Winston Churchill'i, halkın karşısında bir propaganda nutku söylerken göstermektedir.

Yugoslavya güç durumda

Mareşal Tito, 18 şubatta söylediği bir nutukta, Milletlerarası Bankanın Yugoslavyaya yapmayı vaadettiği yardımın gecikmiş olmasından üzüntü ile bahsetmiş ve memleketin iktisadi güçlüklerini anlatmış ve demiştir ki: «Şayet Batı memleketleri bizi tazyik etmiye kalkarlarsa, prensiplerimizden vazgeçmektense beş yıllık plândan sarfınazar etmeyi tercih edeceğiz».

Diğer taraftan, Amerikanın Belgrad elçisi G. Allen şöyle demiştir: «Yugoslavyaya kadar teşmil edilen Amerikan yardımı hiçbir siyasi şarta tâbi değildir ve halen verilmesi düşünülen borcun siyasetle ilgisi yoktur».

İÇ OLAYLAR

Grev mevzuu üzerine tartışmalar

İşçilerin grev hakkı mevzuu bu ay partilerarası tartışmaların en hararetli mihverini teşkil etmiştir. Seçim arifesinde alevlenen bu dâva, tarafsız çevrelerde, geniş işçi kitlesinin oylarını kazanmıya mâtuf siyasi bir manevra olarak vasıflandırılmaktadır. Muhalefet gazeteleri bu vesile ile iktidar partisine ağır şekilde hücumlarda bulundular.

Yeni Seçim Kanunu

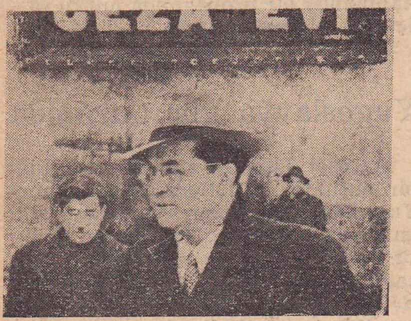
İç politika aylardanberi günün en mühim mevzuu olarak devam eden Seçim Kanunu, nihayet Büyük Millet Meclisinde müzakere edilmiş, bâzı tadiller yapılarak kabul edilmiştir. 10 şubatta son toplantıda Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti muvafık oy, Millet Partisi üyeleri de muhalif oy vermişlerdir.

Edirne şilepinin batışı

İstanbuldan Danimarkaya gitmekte olan «Edirne» vapuru 29 ocak sabahına doğru Manche denizinde Guernesey açıklarında gayet tehlikeli bir surette kayalara çarparak karaya oturmuş ve batmıştır. Mürettebatın bir kısmı sandallara binerek kaza mahalline yakın küçük bir adaya çıkmışlardır. Guernesey tahlisiye vapuru bu adaya sığınanlarla gemide kalanları almış ve Guernesey'e getirmiştir.

Reşat Aydınlı'nın muhakemesi

Bilerek iftira etmekten sanık Reşat Aydınlının muhakemesine bu ay da devam edilmiş, Aylınlı'nın sesini ihtiva eden plâklar Radyoevinde

mahkeme heyeti ve teknik elemanların huzurunda dinlenmiştir. Diğer taraftan 31 ocak günü duruşmasında Reşat Aydınlı'nın 1.000 lira kefaletle tahliyesine karar verilmiştir. 7 şubattaki duruşmada da Balıkesir milletvekili Kâzım Özalp şahit olarak dinlenmiştir. Resmimiz Reşat Aydınlıyı, tahliyesini müteakip cezaevinden çıkarken göstermektedir.

Keşmir Başbakanının ziyareti

Keşmir Başbakanı Serdar Muhammed Han 30 ocakta uçakla Şam'dan şehrimize gelmiştir. Bir basın toplantısında Serdar Muhammed Han şöyle demiştir: «Pakistanla Türkiye arasında coğrafi bir bağ bulunmıyabilir, fakat Türklerin her sıkıntısı Pakistanın teessürüdür.

Türkiyenin her türlü sıkıntısında Pakistan daima yardıma koşacaktır».

Serdar Muhammed Han 8 şubatta uçakla Kahireye gitmiştir. Resmimiz, Keşmir Başbakanını Yeşilköy uçak alanında göstermektedir.

SPOR

İtalyan boksörlerinin maçları

Şubat başlarında memleketimize gelen İtalyan Audacio kulübü boksörleri İstanbulda Spor ve Sergi Sarayında üç maç yapmışlardır. İlk karşılaşma 4 şubatta Boks İhtisas Kulübü ile olmuş, 2 beraberlik 3 galibiyet ile İtalyan takımı kazanmıştır. 11 şubatta yapılan maçta muhtelit takımımız rakiplerinin iki galibiyetine karşı üç galibiyet ve iki

beraberlikle maçı kazanmışlardır. 14 şubatta yapılan üçüncü ve son maçta misafir sporcular takviyeli Boks İhtisas Kulübü takımını 5-2 yenmişlerdir. Bundan sonra Ankaraya giden İtalyan sporcular 16 şubatta Büyük sinema salonunda yaptıkları maçı iki beraberlik ve üç galibiyetle kazanmışlardır. Resmimiz misafir boksörleri bir arada göstermektedir.

KÜLTÜR

Yeni Telif Hakkı Kanunu

Telif Hakkını Koruma Cemiyeti üyeleri, 26 ocak ve 3 şubatta İstanbul Gazeteciler Cemiyetinde yaptıkları iki fevkalâde toplantıda Büyük Millet Meclisine sunulmak üzere bir beyanname hazırlamışlardır. Birer sureti bütün milletvekillerine de gönderilen bu mektupta, projesi hazırlandığı halde hâlâ müzakereye sevkedilmiyen yeni Telif Hakları Kanunu'nun bu devre zarfında çıkarılması istenmekte ve bu arzuyu destekliyen sebepler izah edilmektedir. Yeni Telif Hakları Kanununun görüşülmesini ve kabulünü isterken burada diğer bir nokta üzerinde durmalıyız: Milletler arasındaki tercüme hareketlerini disiplin altına almayı hedef tutan Bern Antlaşmasına girmiyen bugün iki millet kalmıştır: bunlardan biri Sovyetler Birliği, diğeri de Türkiyedir. "Bu antlaşmaya girmemiz zamanı gelmiştir. Bir taraftan milletlerarası kültür sahasındaki itibarımızı sağlıyacak olan bu karar, diğer taraftan hem memleketimizdeki telif eserlerin gelişmesini sağlıyacak, hem de Batı dillerinden olur olmaz eserlerin çalakalem naklini önliyecektir. Beyannamenin sonunda dendiği gibi, «Partilerin üstünde bir memleket dâvası saydığımız fikrî haklar mevzuunda atılacak her adım, Türk fikir hayatına ve dolayısiyle memleketimize en büyük hizmet olacaktır».

Yeni Redhouse Lûgati

Son haftaların en mühim kültür hâdiselerinden biri de Redhouse Lûgatinin yeniden ve günün ihtiyaçlarına göre tanzim edilerek basılmış olmasıdır. İlk baskısı 1890 yılında yapılan ve 1922 yılına kadar beş defa bastırılan bu ingilizce-türkçe lûgat memleketimizde hizmet görmüş bir İngiliz bilgininin on yıllık bir çalışması neticesinde meydana gelmiştir. 1938 de Türk ve Amerikan bilginlerinden mürekkep bir heyet bu büyük eseri yeniden gözden geçirip gerekli ilâveleri yapmak için faaliyete geçmiş ve bu işini on iki yılda bitirmiştir. Amerikan Dışişleri Bakanlığı Kültür Münasebetleri Dairesi bu işe alâka göstererek 15.000 dolarlık bir yardımda bulunmuş ve böylelikle 5.000 nüsha basılan eserin satış fiyatı 34 liradan 25 liraya düşürülmüştür. Eser 1.200 sayfalık bir cilt halindedir. Şemsettin Saminin büyük lûgatinin de böyle ciddi bir çalışma ile yeni baştan basılması ihtiyacını şiddetle duyduğumuz bir sırada İngiliz dili için yapılan bu hizmeti candan alkışlarız.

GÜZEL SANATLAR

Türk Bestekârları Festivali

İstanbul Filârmoni Derneği güzel bir teşebbüsü gerçekleştirmiş ve bir Türk bestekârları festivali tertibetmiştir. 16 şubatta Saray sinemasında yapılan bu konserde senfonik orkestra Adnan Saygun'un «Sihirli Raks» ve «Düz Halay», Cemal Reşit Rey'in «Enstantaneler», Necil Kâzım Akses'in «Poem» ve Ulvi Cemal Erkin'in piyano konsertosunu çalmıştır. Ankaradaki bestekârlar, bizzat eserlerinin çalınmasında hazır bulunmak üzere İstanbula gelmişlerdir. Şereflerine 12 şubatta Filârmoni Derneğinde bir kokteyl parti verilmiştir. Festival 19 şubat akşamı İstanbul Radyosunda tekrarlanmıştır. İstanbul Filârmoni Derneğinin pek yerinde bir karariyle yapılan bu müzik festivalinden sonra İstanbullu müzik sever dinleyicilerin bir isteğini burada belirteceğiz: Adnan Saygun'un üzerinde çok söz edilmiş olan «Yunus Emre Oratoryosu» nu bize dinlemek fırsatını versinler...

Şehir Tiyatromuzun bugünkü hali

İstanbul Şehir Tiyatroları son bir iki yıl içinde ciddi sarsıntılar geçirmiştir. Pek lüzumlu olduğu halde, hiçbir hamleye teşebbüs edemiyen bu biricik sanat müessesemiz bu yıl sahneye koyduğu eserlerle ve temsil faaliyetiyle artık bir gerileme devresine geçmiştir. Dünya tiyatroları büyük başarılar kaydederken ve modern tiyatro edebiyatı alabildiğine gelişirken bizim tiyatromuzun, yarım asır önceki kaba Fransız vodvillerinden yapılmış adapteleri tekrar tekrar sahneye koyması bütün sanatseverleri şaşırtmıştır. Bugün kalabalık bir seyirci kitlesi teşekkül etmiştir. Fakat bunun çoğunluğu, karşısına çıkarılan her eseri alkışlıyan soydandır. Tiyatromuzun öncülüğünü yapacak bu kalabalık değil, bugünkü halden memnun olmıyan azınlıktır. Son olarak sahneye konulan «Kayseri Gülleri» ve «Hanımlar Terzihanesi» bunun bâriz delilidir. Modern edebiyat cereyanlarının hiçbirine ehemmiyet verilmeden, yirmi otuz yıl önce posası çıkarılmış vodvillerin ve melodramların tekrarlanması, Şehir Tiyatrolarımızın durumu etrafında tekâsüf eden tenkid halkasını gittikçe genişletmektedir.

Avni Arbaş'ın sergisi

Uzun müddettenberi Paris'te bulunan istidatlı ressamlarımızdan Avni Arbaş'ın eserlerinden mürekkep bir resim sergisi 8 şubatta Sanat Dostları Cemiyeti galerisinde açıldı. Avni Arbaş, daha burada iken, genç arkadaşlariyle birlikte, bir neslin en seçkin istidatlarından biri olduğunu ispat etmişti. Onun Paristeki çalışmaları, sanat muhitleriyle teması verimli olmuştur. Bunu, oradan yaparak gönderdiği ve sergide teşhir edilen eserleri açıkça göstermektedir.

Andor Unghvari'nin resitali

8 şubatta Sanat Dostları Cemiyetinin lokalinde piyanist Andor Unghvari güzel bir resital vermiş, Mozart'ın re majör sonatını, Clementi'nin si bemol majör sonatını, Beethoven'in «Sonat Caractéristique» ini, Chopin'in «Impromutu» sünü, Shumann-Jansig'in «Romance Espagnole» unu ve nihayet Liszt'in «XII nci rapsodi» sini zevkle dinletmiştir.

Wilhelm Kempff'in resitalleri

Büyük Alman piyanisti Wilhelm Kempff ocak sonlarında memleketimize gelerek sanat sever muhitlerimizde birer hâdişe telâkki edilen resitaller verdi. Ayrıca Filârmoni Derneğinin orkestra konserine solist olarak katılan sanatkâr dinleyicilerin coşkun takdirleriyle ve alkışlariyle karşılandı. Asrımızın en büyük virtüozlarından biri olan Kempff, el attığı eserleri sihirli bir kudretle dile getirmiye hakkiyle muvaffak olmuştur.

İda Haendel'in resitalleri

Wilhelm Kempff'in ruhlarda bıraktığı büyü kaybolmadan İngiliz keman virtüozu memleketimize geldi ve şubat başlarında saray sinemasında usta bir kemancı olduğunu bize ispat etti. 9 şubatta gene Saray sinemasında İstanbul Filârmoni Derneğinin senfonik orkestra konserine solist olarak katılan genç sanatkâr Brahms ve Çaykovski'nin konsertolarını zevkle dinletti. Mustarip insanlığa müziğin verdiği huzur ve sükûnden bahsedenlerin hakkı var.

Marshall Plânı müsabakaları

Güzel Saantlar Umum Müdürlüğü, Marshall Plânı idaresi tarafından teşvik edilen, bir afiş, fotoğraf ve çocuk sanatı müsabakası açmıştır. Türkiyedeki müsabakada kazananlar, bütün Marshall Plânı memleketleri arasında yapılacak olan milletlerarası müsabakaya iştirak edeceklerdir. Afiş müsabakası için son müddet 30 nisan, fotoğraf ve çocuk sanatı için de 15 mayıstır. Müsabakalara iştirak eden eserleri 1-15 haziran arasında Ankara Sergievinde teşhir edileceklerdir.

Afiş ve fotoğraf müsabakalarında birinciye 500, ikinciye 300 ve üçüncüye de 200 lira mükâfat verilecek, ayrıca her iki müsabakada beğenilen diğer eserlere de yirmişer lira mükâfat verilecektir.

Çocuk sanatı müsabakası üç kategori üzerinden yapılacaktır. İlk, orta ve lise öğrencileri bu müsabakalara iştirak edecek ve kazananlardan başka birinci gelen öğrencilerin öğretmenlerine de mükâfatlar verilecektir. Bu mükâfatlar sanat malzemesi şeklinde olacaktır.

İzmir Şehir Tiyatrosunun yıl dönümü

28 şubatta İzmir Şehir Tiyatrosu kuruluşunun 5 inci yıl dönümünü idrak etti. Avni Dilligil gibi, yüksek sanat kabiliyeti nispetinde enerjik bir genç adamın etrafında toplanan bir avuç sanatkâr, üç beş yıl içinde, diğer şehirlerimize örnek olacak bir tiyatro kurmuşlardır. Maddi imkânsızlıklarla ve çeşitli tepkilerle zaman zaman karşılaşan bu teşekkül, ilerleme rotasını katiyen değiştirmemiş ve bugün her bakımdan takdire değer. Sanatkârlar arasında zamanla teessüs eden görüş ve iş birliği Sophokles'ten O'Neill'e kadar dünya şaheserlerini İzmirlilere tanıtmıya ve sevdirmiye sebebolmuştur. Bu sahne çalışmaları dışında sanatkârların tiyatro kültürünü takviye maksadiyle açılan tiyatro ihtisas kursları da teşebbüsün ciddiyetini takviye etmiştir. Genç sanatkârlara başarılar dileriz.

Ankaradaki canlı tiyatro faaliyeti

İstanbul Şehir tiyatroları haftalardanberi iyi bir eser çıkaramazken ve otuz kırk yıl önceki bâzı piyeslerden medet ummaya çalışırken Ankaradaki Devlet Tiyatromuz canlı bir faaliyete sahne olmaktadır. Büyük Tiyatroda bir taraftan opera bölümü Mascagni'nin «Köylü Namusu» ve Leoncavallo'nun «Palyaço» operalarına devam ederken bir taraftan da İbsen'in «Peer Gynt» ü sahneye konmuştur. Edward Grieg'in nefis müziğiyle süslenen bu dram için Turgut Zaim çok güzel dekorlar çizmiştir. Eserin, İstanbulda tiyatronun bugünkü kadar rağbet görmediği bir devirde iki defa sahneye konarak haftalarca oynandığı gözönünde tutulursa Ankaralıları da memnun edeceğine şüphe yoktur.

Küçük Tiyatro'da ise, modern Fransız tiyatro müelliflerinden Jean Anouilh'in «Antigone» undan sonra Charles Vildrac'ın «Dünya Göziyle» ve Plautus'un «Tüccar» adlı komedisi sahneye konmuştur. Her iki eseri de Nurullah Ataç tercüme etmiş, Mahir Canova sahneye koymuştur. Dekorlar ise Tarık Leventoğlu tarafından hazırlanmıştır.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Rübailer

Yazan: Cemal Yeşil. Millî Eğitim Basımevi, 1950 Ankara, 80 sayfa, 150 kuruş.

EDEBİYATIMIZ, tabi olduğumuz iki ayrı medeniyet âleminin tesirleri altında gelişmesi itibariyle, ikiye bölünmüştür. Tanzimattan ötesi, İslâm kültürü altında, Arap ve Acem edebiyatlarının tesiri altında kalmıştı. Son yüzyıl edebiyatımız ise Avrupai kalıplar içinde Batı zihniyetine doğru yönelmek gayretleriyle geçti. Fakat ne gariptir ki, «rübai» ve «sonnet» gibi bâzı şekiller dilimizde pek az işlenmiştir. Buna gösterilecek sebepler arasında, bu tarzların güçlüğü başta gelir. Rübai tarzı Yahya Kemal'in elinde yeni bir ahenk bulmuştu. Şimdi de Cemal Yeşil'in elinde Türk dilinin öz vezinlerinden biri haline gelmiştir. Usta bir sanat adamı olduğu kadar titiz çalışmasiyle de ilk bakışta dikkati çeken Cemal Yeşil, samimî bir his umm'anı içinde en temiz türkçeyi rübailerinde kullanmıştır. Kitabının yetmiş küsur rübaisi içinde aruz vezninin çeşitli kalıplarını maharetle kullanan sanatkârın bir tek imale bile yapmayışı çok dikkate değer. Eseri, memleketimizde nadir raslanan baskı örneklerinden biridir.

Sultan Aziz

Yazan: Halûk Y. Şehsuvaroğlu. İstanbul, Hilmi Kitabevi, 1949. 204 sayfa, 250 kuruş.

SON Osmanlı hükümdarlarından Abdülâziz hakkında dilimizde yayımlanan yazılar binleri bulmuştur. Bunların çoğu, onun, intihar mı ettiği, yoksa öldürüldüğü mü üzerinde duran ve birbirinin tekrarı olan yazılardır. İçlerinde ciddi bir ilim hüviyeti taşıyanlar azdır. Tetkik mahsulü yazılariyle genç yaşta en değerli tarih yazarlarımız arasına geçen Halûk Y. Şehsuvaroğlu, bu mevzu üzerinde büyük bir kitap yayımladı. Çok orijinal resimlerle - ne yazık ki kitabın kâğıdı bunların güzelliğini lâyıkiyle belirtememiştir - süslenen bu eserde Abdülâziz'in doğumundan intiharına kadar olan hayat safhası, yüzlerce vesikaya müracaat edilerek hikâye edilmiştir.

Radiotherapie

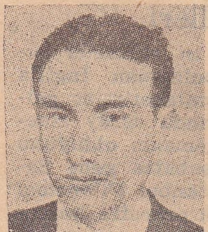
Yazan: Dr. Tevfik Berkman. Fasikül II, İstanbul, Duygu Matbaası, 1949. 144 sayfa, 500 kuruş.

FENNÎ yayınların bu derece az olduğu bir sırada, meslek ve ihtısas adamlarına hitabeden bilgi kitaplarına karşı göstereceğimiz alâka pek büyüktür. İstanbul Üniversitesi Radyoloji Profesörü Dr. A. Tevfik Berkman seminer derslerinin notlarını toplu bir şekilde fen adamlarımıza sunmaktadır. Son olarak ikinci fasikülü çıkan bu eserde, radiotherapie sahasında Batı âleminde en son ilerlemeler vardır. Eserde bu ilim şubesinin radyolojik esasları, metod ve klinik tatbikatı ile kontr-endikasyonları gözden geçirilmiştir. «Radiotherapie» meslek adamlarımız için çok faydalı ve emek mahsulü bir eserdir.

Bizim Köy

Yazan: Mahmut Makal, İstanbul, Varlık Yayınları, 1950. 141 sayfa, 100 krş.

VARLIK mecmuasında bir müddettenberi genç bir köy öğretmeninin kaleminden çıkmış küçük notlar yayımlanmaktadır. Bunlar, edebiyat yapmak sevdasından uzak, reel ve her mânasiyle beşerî çizgilerdir. Mahmut Makal, sihirli bir değneği oynatan efsanevi bir büyücü gibi, Anadolu köylüsünün ruhunu ustalıkla aksettiriyor. Tanzimattanberi derinleklerine bir türlü ulaşamadığımız «köylü efendimiz» in hakikî çehresini üç beş satırlık bir paragrafta izah ediyor. Çekmekte olduğu maddi ve mânevi sıkıntıları ortasında onu, gelenekleri, bâtıl itikatları, hayat aşkı ve felsefesiyle karşımıza bir heykel gibi dikiyor... Bu notlar memleket gençliği ve aydınları arasında büyük ilgi gördü. Mahmut Makal'dan, bu meçhul ve kahraman köy öğretmeninden sık sık bahsedildiğini, hattâ onu taklideden genç arkadaşların çıktığını gördük. Yaşar Nabi, tesadüfen onu bulup mecmuasında dile getirmekle, aydın Türk gençliğinin köye yönelen içtimai politikasına bir ışık vurmuştur.

Bize gönderilen diğer KİTAPLAR

* Yeni Şiirler 1950. Yüze yakın genç şairin eseri. Hazırlıyan Yaşar Nabi, Varlık Yayınları. İstanbul, 1950. 128 sayfa, 100 kuruş.

* Yeni Hikâyeler 1950. On yedi genç hikâyecinin eseri. Hazırlıyan Yaşar Nabi. Varlık Yayınları, İstanbul, 1950. 112 sayfa, 100 kuruş.

* Sait Faik: Mahalle Kahvesi. Varlık Yayınları, İstanbul, 1950. 112 sayfa, 100 kuruş.

* Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan: Husrev ile Şirin. Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1949. 48 sayfa, 50 kuruş.

* Haldun Taner: Yaşasın Demokrasi (hikâyeler), Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1949. 80 sayfa, 100 kuruş.

* Ahmet Halit Yaşaroğlu: Hakikî Bektaşi Fıkra ve Nükteleri. Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1950, 112 sayfa, 100 kuruş.

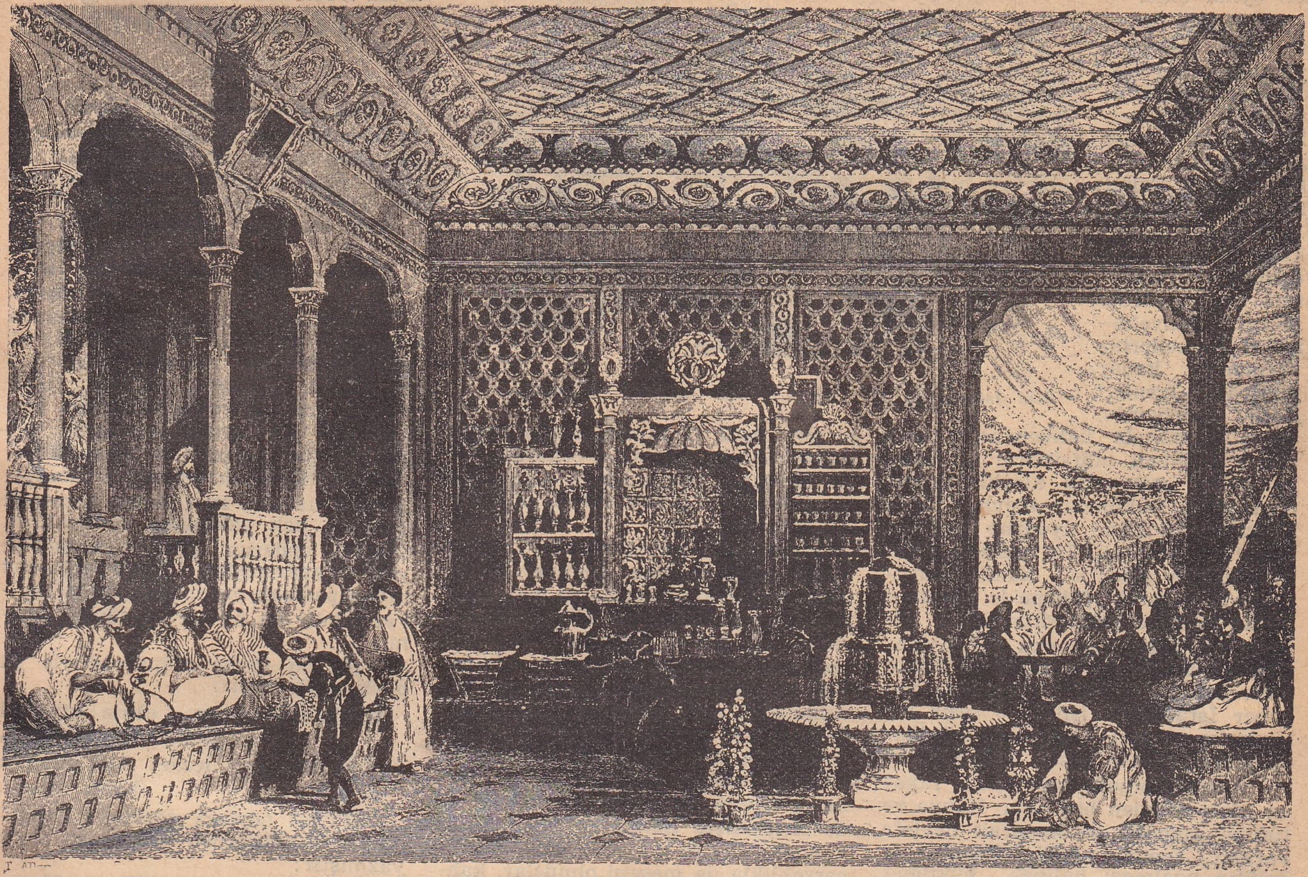
* Ahmet Oğuz Saruhan: La Fontaine'den Masallar, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1950. 120 sayfa, 100 kuruş.

DIŞARDA

Notre Théâtre

Yazan: Georges Pitoëff. Basan ve yayan: Messages. Paris, 1949. (Numaralı 2.000 baskı). 114 sayfa, 780 kuruş.

YİRMİNCİ Yüzyıl içinde sahte fakat tehlikeli rakipler karşısında kalan tiyatro sanatına, «avant-garde» denilen ihtilâlci bir sanat nesli ebedî bir hayat aşılamıştı. Bu işin başında Fransa'da Pitoëff, Copeau, Dullin gibi üstatlar vardı. Aslen Rus olan, fakat Batı Avrupasına göçettikten sonra uzun yıllar Fransız tiyatrosuna hizmet eden Pitoëff (1884 - 1939), sahne tekniğine, mizansen anlayışına dair yenilikleriyle bütün dünyaca hürmet gören bir sanatkâr olmuştur. Onun, tiyatro sanati üzerine muhtelif zamanlarda yazdığı notlar, ölümünün onuncu yıldönümü münasebetiyle Jean de Rigault tarafından bir araya getirildi ve Messages yayınları arasında kuşe kâğıdına bol resimli olarak lüks bir şekilde çıktı. Eserde Pitoëff'in mizansene dair olan notlarından sonra, Shakespeare, Pirandello, Çehof, İbsen, Shaw, Lenormand gibi tiyatro üstatları hakkındaki etütleri yer almıştır. Güzel baskılı muhtelif fotoğraflar da, bu tiyatro dehasının mizansen bakımından ulaştığı tekâmülü açıkça göstermektedir. Kitabın sonuna Bayan Ludmilla Pitoëff'in ve Benjamin Crémieux'nün birer yazısı ve Pitoëff'in Rusya'da, İsviçre'de (1915-1922) ve Fransa'da (1919-1939) sahneye koyduğu eserler hakkında bilgiler verilmiştir.

Eski, muhteşem İstanbul kahvehanelerinden biri (Allom'dan)

ZİYA YURDSEVEN

ESKİ İSTANBULDA KAHVEHANELER

İlk kahvehaneler muazzam ve süslü yerlerdi. Oraları her seviye ve her kafadaki halkın ayrı ayrı öbekler teşkil ederek can sohbeti ettikleri yerlerdi. Oralarda şiirler okunur, hikâyeler anlatılır, oyun oynanır, kahve ve çubuk içilirdi. Fakat tütüne haram dediler, kahveye de haram dediler. İçenleri idam ettiler, kahvecileri astılar. Memleket kahve ve tütün yüzünden büyük bir dehşet salgını içinde kaldı. Fakat sonra zaman hükmünü icra etti...

★

Yıl 1555 tir. Halepten Hakem ve Şamdan da Şems adlı iki açıkgöz gelip İstanbulun ilk kahvehanelerini açıyorlar. Bunların ikisi de Tahtakaledededir ve ikisi de büyüktür. Buralara kahvenin yeni tiryakileri, safa ehilleri geliyor. Müverrih Peçevî İbrahim Efendinin; «Keyfe müptelâ nice yârani safa, hususi okur yazar makulesinden nice zurefâ toplanır oldu. Yirmişer otuzar yerde meclis durur oldu. Kimi kitap okur, kimi tavla ve satrançla meşgul olur, kimi nev güfte gazeller getirip maariften bahsolunur. Nice akçeler ve pullar sarfedip yâran cemiyetine sebebolmak için tertibi ziyafet eden bir iki akçe kahve parasını vermekle ondan artık cemiyet safasın eder oldular» demesine göre, buraları mahza şöylece ucuzca ve mâsumane toplanmak için birer yerdi. İçinde yirmişer otuzar kişilik öbekler de yapılabildiğine göre bu kahvehaneler hakikaten büyücek yerlerdi.

Dostların buluşma, kafadarların birleşme yerleri olduğu ve herkes kendi kafa ve zevkine göre bir öbek bulduğu için de bu kahvehaneler İstanbulluların fevkalâde rağbetine mazhar oldu. Her revaç bulan şey gibi bu da hemen İstanbulun her semtine yayıldı.

O zamanın hocalarından rahat mı var? Hemen dinî hükümler başladı: «Her nesne ki kömür mertebesine vara sırf haramdır».

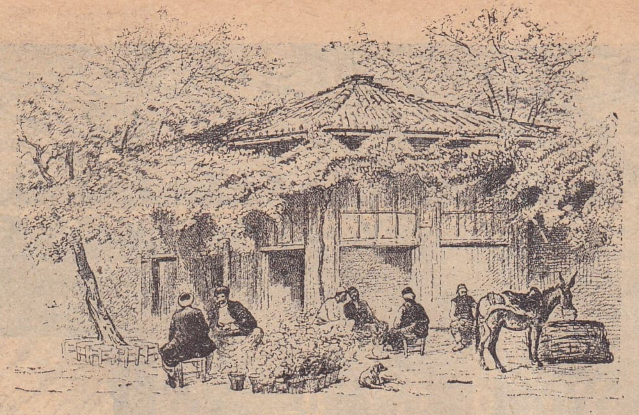
Fetvâlar alınınca kahve içmek yasak edildi ve kahvehaneler kapatıldı. Fakat bir kere alışan halk durur mu? Hemen çıkmaz köşe bucaklarda koltuk kahvehaneler, yahut dükkân arkalarında gizli yerler açıldı. Bunlar rüşvet için sübaşılarla asesbaşıların işine yaradı. Kahvenin zamanla müdafaa edenleri çıktı, içilmesinin haram olmadığı hakkında camiler de vaazlar bile edildi. Nihayet, bu iki fikir arasında kalan hükümet iki tarafı da anlaştırıcı bir fetvâ aldı: «Bir nesne ki kömür haline gelmemiştir, içilmesi caizdir».

İstanbulun her tarafı çabucak ve yerden bitmiş gibi kahvehanelerle donandı. Ulemâ ve şeyhler bile kahvehanelere devam edip yâran ve akraniyle ülfet ve sohbette mahzur görmediler. Hattâ ulemâdan ve devlet ricalinden pek çok kimseler büyük kahvehaneler yaptırıp gündeliği bir altına kiraya verdiler.

İlk kahvehanenin kuruluşundan yarım asır geçmişti. 1601 yılında İstanbula İngilizler tütünü getirdi. Peçevî bunun için de: «Bâzı emraza şifa olmak üzere satıldı. Ehli keyiften bâzıları keyfe küşayişi vardır deyu müptelâ oldular» diyor ki, artık kahvenin arkadaşlığıyle çubuk, kahvehanelerin şenliğinde baş rol-

leri oynar oldu.

Bugünkü alkol ve afyon zevkleri yanında bâzı çocukça kalan kahve ve tütün içme zevki Birinci Ahmet zamanında bir tehlike geçirdi. Fakat Dördüncü Muradın 1633 te başlıyan kanlı yasağı, onun ölümüne kadar tam beş yıl sürdü. Murat, kahvehaneleri temellerine varıncıya kadar yıktırdı. İçenleri idam ettiriyordu.

Eski İstanbulda bir kenar mahalle kahvesi (Biseo'dan)

Onun nazarında kahvehaneler birtakım tehlikeli müfsitlerin bir araya gelip; saltanatın aleyhinde konuştukları, hükümdar aleyhine türlü yalan ve fitne uydurup yaydıkları fena yerlerdi. Bu yasak bütün memlekette şiddetle hüküm sürüyordu. Hattâ Edirne'de lüzumu kadar şiddetle takibedilmediğini işitince bir hattı hümayun ile bostancıbaşıyı Edirne'ye göndererek bütün kahvehanecileri idam ettirmişti. Bu haber İstanbulda işitilince eşsiz bir korku ve dehşet uyandırdı. Dördüncü Murat ölünce yasak kalktı. Kahve ticareti büyük sermayeli, fakat en kârlı işlerden biri oldu. Kahve ve tütüne gümrük de konarak devlete varidat temin edildi. Bazan ithalâtın azalması halinde hükümet daha fazla kahve sokmak yollarını bile aradı.

Kahve Yemenden Cidde yoliyle Mısıra gelirdi. Avrupalılar buradan alırlardı; onun için Mısır'da Avrupalılara kahve satılması yasak edildi. Onlar Yemenden alınca Mısıra kahve az gelir oldu. Bu sefer Yemen'e bir ferman yollanarak Mısıra her yıl gönderilen miktar kahve yollanması temin edildi.

Müdekkik tarihçimiz Reşat Ekrem Koçu eski İstanbul kahvehanelerinden bahsederken şu satırları yazar: «... İstanbul kahvehanelerinin umumi bir yasakla değil de, büyük şehirde siyasi lüzum üzerine her hangi biri hakkında verilen mühürlenme cezasiyle sık sık kapandıkları bir devir Alemdar Mustafa Paşa'nın sadaretidir. O zamanlar, hükümet aleyhinde siyasi dedikodulara «devlet sohbeti» denilirdi; şiddetle yasaktı; içindeki yâran ve ahbapların devlet sohbetiyle meşgul olduğu haber alınan kahvehaneler derhal kapatılırdı. Alemdar Paşanın yalnız kahvehaneleri dolaşan yüzlerce hafiyesi vardı; buna rağmen paşanın bizzat tebdil dolaştığı da olurdu. O devirde mükellef kahvehaneleriyle meşhur semtlerden biri Fatihti: Fatihin en büyük kahvehanesi de caminin karşısında Sakaltıraşetmez'in kahvehanesiydi. Bir gün tebdil dolaşan Alemdar Paşa, öğleye doğru bu kahvenin önünden geçmiş, içinde bir hayli ahbap cemiyeti görmüştü. Öğle okunduktan sonra tamam cemaatin camiişerifte bulunacağı vakit dönmüş ve dükkânı gene dolu görmüştü. O zaman atının başını kahvehanenin kapısına çekerek Fatih kolluğu bayraktarını çağırtmış ve içindekileri tevkif ederek dükkânı da mühürletmişti.

İstanbulda kahvehanenin rağbet bulup yerleşmesine yegâne sebep, ağır ziyafet külfetlerine ve masraflarına lüzum kalmadan ahbap ve yâranın bir kahve parasiyle toplanıp konuşma fırsatını bulmaları olmuştur. Bu bakımdan eski İstanbul kahvehaneleri, aynı zamanda birer sanat ve edebiyat mahfili olmuşlardı. Kahvehanenin bir köşesi de bir berber dükkânı olmuş, kahvecilikle berberlik, sohbetle nezafetin timsali halinde birleşmişti. Berberler hacamatlık, sünnetçilik ve dişçilik gibi küçük cerrahlıkla da meşgul olmuşlar, kahvehanenin mahalledeki içtimai kıymetini bir kat daha sağlamışlardır. İstanbulda, semt semt, arabacı, kayıkçı, hamal ve dellâk ile üdeba, şuera ve ulemanın kahvehaneleri ayrı ayrı olduğu gibi, her kahvehanede de gençlerin ve büyüklerin ayrı peykeleri, sofaları olmuştur.

İstanbulun dillere destan olan yeni kahvehaneleriyle geçen yüzyıl sonlarının tulumbacı kahveleri ve çalgılı kahvehaneleri, damacı kahveleri, tiryaki kahveleri, esrarkeş kahveleri başlı başına birer âlem teşkil ederler. Tanzimattan sonra kurulan kahvehaneler ve bunların tekâmülü eseri olan İstanbul kıraathaneleri hakkında bize en kıymetli malûmatı, «Mecmuai Ebüzziya» daki perakende hâtıraları arasında Ebüzziya Tevfik merhum vermektedir.

Bugün ise, İstanbulda, büyük şehrin şanına lâyık tarzda pek az kahvehane ve kıraathane kalmıştır denilse yeridir. Kalan eski kahvehaneler arasında ancak yukarı Boğazda bâzı balıkçı kahvehaneleri, meşhur Emirgân kahvehanesi, Eyüpsultanda iskele kahvesiyle Bostan iskelesi kahvesi, liman ağzına bakan Ahırkapısı kahvehanesi, Haremkapı sahilindeki balıkçı salaşları, Beyazıtta Küllük kahvehanesi, Edirnekapı dışındaki kahvehaneler sayılabilir. Bir zamanlar kahvehaneleri, çayhaneleriyle meşhur Divanyolu ve Şehzadebaşı, bugün hüviyetini tamamen kaybetmiş bulunmaktadır. Aksarayda Yusufpaşa kahvehanesi, Lâlelide meşhur Taşhan kahvesi ve Fatihte Şekerci hanı kahvesi de yarım yüzyıl evvelki parlak mazisiyle ölçülemiyecek birer yer olmuş, Aksarayda İstanbulun en heyecanlı horoz dövüşlerinin yapıldığı meşhur Muratpaşa kahvehanesi ise kapanmıştır.

Dili belâsına kurban giden büyük şair Nef'i

★

Divan edebiyatının en büyük üstatlarından biri ve hele kasideciliğin piri olan büyük şair Nef'i, hayatı dilinin belâsına kurban giden bir zattır. Tevfik Fikret merhumun:

Öyle bir nehri muazzam gibi cûş etmişsin,
Fakat eyvah çorak yerde akıp gitmişsin.

Diye övdüğü bu şair, aynı zamanda hiciv de yazardı. Dördüncü Murat onu beğenir ve ara sıra huzuruna celbederek şiirlerini dinlerdi. Onun hicivlerinden mürekkep «Sihamı Kaza» adlı bir mecmuası vardı. Bir gün padişah fırtınalı bir havada Beşiktaşta Sultanahmet köşkü namiyle meşhur kasırda bu «Sihamı Kaza» yı okurken pek yakınlara bir yıldırım düşerek enderun ağaları yüzükoyun yere kapanmışlar. Bunu uğursuz sayan padişah mecmuayı yırtıp Nef'i'yi tekdir ile bu işe de tövbe ettirmiş.

Nef'i bu tövbe münasebetiyle şu beyti söylemiştir:

Bugünden ahtım olsun kimseyi hicvetmeyim amma,
Vereydin ger icazet hicvederdim bahtı nâsazı.

Nef'i'nin böylece gözden düştüğünü işiten şairlerden biri de şu beyti yazmıştır:

Gökten nazire indi Sihamı Kazâsına,
Nef'i diliyle uğradı hakkın belâsına.

Nef'i oldukça mühim memuriyetlerde bulunmuştu. Bu yıldırım hâdisesi münasebetiyle o zamanki memuriyetinden azledilmiş, fakat sonra gene vazifeye alınmıştı. Son memuriyeti Cizye muhasebeciliği idi.

Nef'i tövbeden sonra gene duramadı. Sadrazam Bayram Paşa'ya kızıp bir hiciv yazdı. Padişah bir gün çağırıp bunu huzurunda okuttu. Ya Bayram Paşanın çekiştirmesinden, yahut da padişah kendi aleyhinde de bir hicviye yazdığını işitip kızmasından dolayı öldürülmesine emir verdi.

Bir çavuşbaşı onu önüne düşürüp saray odunluğuna götürdü.

Çavuşbaşı:

— Nef'i Efendi, odunlukta da hicvedilecek biri var, gel gör! dedi.

Nef'i katledileceğini anladı ve:

— Yürü bildiğinden kalma bire mel'un!

Diye bağırdı ve orada boğularak nâşı denize atıldı.

Müverrih Naima, Nef'inin hicivlerinden korkanlarla hicvedilmiş olanların bu katilden sevindiklerini yazarsa da Nef'i gibi bir büyük şairin bu âkıbeti zamanını lekeliyen bir hâdisedir.

★

FUAT PAŞANIN VASİYETNAMESİ

★

Sadrazam Keçecizade Fuat Paşa Fransanın Nice şehrinde tedavi altında iken vefat etmişti. Sayılı Osmanlı siyasi ricalinden olan Fuat Paşa son demlerinde Sultan Azize bir mektup yollıyarak siyasi tecrübelerini bildirmiş ve devletin kuvvetlenmesi için fikirlerini yazmıştı. Bu vasiyetnameden mühim kısımları aşağıya alıyoruz.

★

Keçecizade Fuat Paşa

Eskiden büyük devlet adamlarının birer vasiyetname bıraktıkları çok görülmüştür. 1871 de vefat eden Sadrazam Âli Paşa'ya atfen bir vasiyetname neşredilmiştir, fakat, bunun uydurma olduğu tarihçiler tarafından söylenir.

Âli Paşa'dan üç yıl evvel vefat eden sadrazamlardan Keçecizade Fuat Paşa'nın bıraktığı vasiyetnamenin ise, uydurma olduğu hakkındaki rivayetlere rağmen hakikî olduğu kabul edilmiştir. Bu vasiyetname Osmanlı İmparatorluğunun o zamanki siyasi vaziyetinden ve gütmesi lâzım gelen politikadan bahsetmektedir. Fuat Paşa, Sultan Azize hitaben yazıp gönderdiği bu vasiyetnameyi, tedavide bulunduğu «Nice» şehrinde vefatından birkaç gün evvel yazmıştır. Biz aşağıki hulâsayı torunu Hikmet Bey tarafından aslına mutabık olarak verilip 1898 de Avrupa'da basılan nüshasından aldık.

Paşanın düşüncelerinde isabet vardır veyahut yoktur. Bunu yazıldığı zamana göre mütalâa etmek lâzımdır.

«Şunda yaşıyabileceğim ya birkaç gün veyahut birkaç saat kalmıştır. Bunu da bir mukaddes vazifenin ifasına hasretmek isterim. O vazife de birçok acı tecrübelerin semeresi olan efkâr ve mütalâatımı hâkipâyi hümayununuza arzdan ibarettir. Bu varakparem zatı şahanenize takdim olunduğu vakit ben bu âlemi terkeylemiş olacağımdan mâruzatımı kemali itimat ile telâkki buyurabilirsiniz. Hilâfet makamının şan gibi muhataraları da büyüktür. Bu vazifeyi hakkiyle yapmak için devletin tehlikede olduğuna herkesten ziyade vâkıf olmanız lâzımdır.

Komşularımızın çabuk ilerlemeleri ve ecdadımızın akıl erdirilemiyecek hataları bugünkü halimize sebebolmuştur. Bu dehşetli tehlikeden kurtulmak için zatı şahanenizin mazi ile münasebeti keserek milleti yeni ilerleme yollarına sevk buyurmanız lâzımedendir. Vatanperver geçinen bâzı cahiller eski usullerimizle de kudretimizin iadesi mümkün olabileceği fikrinde iseler de bu fikir affolunmaz bir hatalı düşünce neticesidir. Eğer komşularımız hâlâ ecdadımızın zamanlarında bulundukları halde kalsalardı eski usullerimiz zatı şahanenizin, bütün Avrupaya hükmünü geçirebilecek bir mevkide bulunmanızı temine kifayet edebilirdi; fakat teessüf olunur ki komşularımız bundan iki asır evvelki hallerinden pek çok ileri gidip cümlesi terakki eylemişler ve cümlesi de bizi geride bırakmışlardır.

Maksadımı lâyıkiyle anlatmak için şunu diyebilirim ki, mahvolmaktan kurtulabilmemiz için İngiltere kadar paraya, Fransa kadar maarife ve Rusya kadar askere muhtacız. Bu noktaya varmak için yalnız bir şey lâzımdır ki o da bütün siyasi ve mülki müesseselerimizi değiştirmektir. Dinimiz buna mâni değildir. Binaenaleyh Avrupanın icadı olan kanunları ve vasıtaları bizim dahi kabul etmekliğimize bir mâni görülemez. Âli Paşa bendeniz bu işlerde rehberlik etmek hususunda en itimadedilecek insandır. Yalnız onun bu işi hakkiyle başarması için maiyetine vereceğiniz adamların cahil olmaması lâzımdır.

Şimdi de münasebatı hariciyemize dair bir iki söz söylemek isterim. Devletimizin bu baptaki vazifesi çok güçtür: Düşmanlarımızı kendi kendimize tenkile iktidarımız bulunmadığından hariçten dost ve müttefik aramıya mecburuz. Ecnebi müttefiklerimiz meyanında İngiltere devleti birinci mertebede olup müessesatı gibi politikası ve dostluğu da metindir. İngilizler bizim için birinci ve son müttefiktirler.

Fransa, son derece hüsnü idare etmiye mecbur olduğumuz bir müttefiktir. Bu mecburiyet, Fransa'nın müessir surette himayesini temin ve istihsalden ziyade, hayatımızın devamını tehlikeye koyabilecek iktidarı haiz bulunması cihetiyledir. Fransızlarda hissiyat ince hesaptan ziyade olduğundan, düşmanları bile olsa, terakki fikri besliyenler hakkında bir muhabbet hisseylerler. Bu sebeple onların dostluklarını muhafaza için terakki etmeli ve icraatta bulunmalıdır.

Avusturya devleti, Avrupadaki müttefiklerinin tehlikeli vaziyeti sebebiyle Şarktaki politikasını tahdide mecbur olmuştur. Kırım Muharebesi esnasında Avusturya büyük bir hatada bulundu. Onun neticesi olarak şimdi her bir tehlikeye şimal cihetinden mâruz bulunmaktadır. Bu tehlike aynı bize de aidolduğundan Viyana'da âkilâne bir politika ittihaz ve takibedildiği müddet Avusturyanın Babıâli müttefikliğinden ayrılması düşünülemez. Bir asırdanberi Şark asayişini ihlâl eylemekte olan büyük tehlikenin kâmilen def'i, Babıâli ile Avusturyanın ittifakına ve bu ittifakın da bütün Garp müttefiklerimiz tarafından takviyesine bağlıdır.

Prusyaya gelince, bu devlet şimdiye kadar Şark meselelerine dair kayıtsız davranmış ise de politikası olan Alman ittihadı icabınca bizi feda etmesi de muhtemeldir. Lâkin bu ittihat meydana geldikten sonra Almanya dahi diğer devletler gibi Şarkta menfaatleri olduğunu anlıyacaktır. Hemen Cenabı Hak muhafaza buyursun da, Almanya devleti bizim Avrupa vilâyetlerimizi düşmanlarımıza terketmek mukabilinde Avusturyayı zaptetmiye kalkışmasın.

Bahsimiz Rusyaya, yani devletimizin tabii düşmanına geldi. Bu devletin Şark tarafına doğru genişlemesi Moskof politikasının esas kaidesidir. Moskof istilâsına karşı kendimizi müdafaa için haklarımıza dayanmakla bir şey hâsıl olamayıp bize lâzım olan şey ancak kuvvet ve iktidardır. Lâkin bu kuvvet de ancak yeni ilerlemelerden faydalanmaklığımızla meydana gelir. Büyük Petro'danberi Rusya akıllara hayret verecek surette terakki etmektedir.

Beni en ziyade korkutan şey, Avrupa milletlerinin, Rusyanın gelecekteki genişleme siyasetine şimdiden muvafakat göstermekte olmalarıdır. İngilterenin Orta Asya ahvaline dair gösterdiği kayıtsızlık taaccüp ve korkumu muciboluyor. Bendenizce şüpheden âzade olduğu üzere bir muharebe zuhurunda Rusyanın en ciddi ve dehşetli hücumları Anadolu vilâyetlerimize olacağından şimdiden askerî kuvvetlerimizi tanzim buyurmanız iktiza eder. Kim bilir, belki müttefiklerimiz vaktiyle imdadımıza yetişebilmek için serbes bulunamazlar veyahut Rusyada bir Bismarck zuhur eder de işler başka türlü renk alır.

Bilcümle devletlerin icraatında garip garip ahval müşahede ediyorum. Hele hükümeti müstebidenin, yüz milyon vahşiyi, medeniyetin âsarı terakkisi olan türlü türlü silâhlarla teslihine ve her biri Fransa kadar vâsi birçok hükümetlerle vilâyetleri eline geçirmesine ve bir taraftan Asyayı silâhla kuşatıp da diğer cihetten ikide birde sulh ve müsalemet arzusunu beyan ile istilâ fikirlerinden uzak olduğuna dair arzı teminat eylemesine karşı Avrupa devletlerinin sükût ve tahammülü acaba nasıl bir akıl ve dirayet neticesidir, hâlâ hayretteyim!

Rusyaya dair olan bahsimiz bendenizi İran hakkında da konuşmıya mecbur ediyor. Daimî fesat içinde bulunan bu memleketin hükümeti her vakit bizim düşmanlarımızla ittihat ve ittifak üzere bulunmuştur. Kırım Muharebesi zamanında dahi Rusya ile birleşmiş ise de arzuları ancak Garp müttefiklerimiz tarafından önlenmiştir. Bugünkü günde şah hükümeti Petersburg kabinesinin politikasını tutmaktadır. Her ne kadar bu hükümetten endişeye mahal yoksa da Rusya ile ne vakit harbe tutuşsak baş kaldırmaktadır.

Yunanistanı da unutamayız. Vakıa Yunan hükümeti kendi kendisine kalsa hükmü ehemmiyetsiz ise de ne çare ki kuvvetli bir düşman elinde fesat aletidir.

İç meselelerimize gelince; bütün emekler, her din ve milletten olan halkımızı birleştirmiye masruf ve matuf olmalıdır. Bu birleşme olmadıkça saltanatı seniyyenizin devamı hayatı sahihan gayrimümkündür.

Bir büyük Almanya, kırk milyon tebaalı bir Fransa, coğrafi mevkii mükemmel bir İngiltere, velhasıl tekmil büyük milletler daha birçok zaman devama muvaffak olabilirlerse de bir Karadağ veya bir Sırp beyliği veyahut bir Ermenistan hükümeti ne kendileri için ve ne de hiç kimse için bir menfaat temin edemiyecekleri gibi hiçbir vakitte dahi işgal altına düşmekten ve medenî cihanın ilerlemelerine mâni olmaktan ve umumi sulhü bozmıya sebebiyet vermekten başka bir işe yaramıyacaklardır.

Adliyenin ıslah ve tanzimine himmet buyurmanız iktiza eder. Umumun can ve malını kanunlarla temin buyurduktan sonra zatı şahaneniz için yapacak şey yolların inşasıdır. Avrupa memleketlerindeki kadar demiryollarına malik oldugumuz gün dünyanın birinci mertebesinde olan bir devletin başında bulunduğunuza hükmedebilirsiniz. Bunlardan başka ehemmiyetinin tarifi icabetmiyen bir husus daha vardır ki o da medeniyet yolunda ilerlemenin esası ve maddi ve mânevi büyüklüğün membaı olan maariftir...

Artık elim kalemi tutamıyor. Terki hayat etmek üzere olduğum şu dakikada yazdıklarımı nazarı itibara almanızı zatı şahanenizden talep ve istida ederek sözlerimi bitiririm».

Tarihten fıkralar

Olur dalkavuk değilsin be Mehmet!

Sultan İbrahim, emirlerini yerine getirmediğinden dolayı, askerî isyana teşvik suçiyle idam ettirdiği Koca Mustafa paşanın yerine sadrazam yaptığı Sultanzade Mehmet Paşa tamamen ayrı yol tuttu. Padişah ne derse kabul ediyor, ne söylerse yapıyordu. Üstelik her hafta birçok hediyelerle gönlünü aldığı gibi rüşvete de alıştırıyordu.

Deli İbrahim bir gün:

— Evvelki lâlam ne söylersem itiraz ederdi. Sen hepsini kabul ediyorsun. Bunun hikmeti nedir? diye sordu.

Sultanzade cevap verdi:

— Padişahım, dedi, sizin sözleriniz bazan zâhire uygun düşmez. Fakat iyi düşünülürse onun altında ne mânalar gizlidir.

Sultan İbrahim gülerken ancak bir akıllının ağzına yakışan şu sözleri söylemekten kendini alamadı:

— Olur dalkavuk değilsin be Mehmet!

Öyleyse getir bir güzelce seyredelim

Dördüncü Murad'ın hükümdarlığı zamanında, İstanbula bir Macar ressamı geldi. Kadınla erkeği bir arada gösteren çıplak resimler yapıp satmıya başladı. İş padişaha kadar aksetti:

— Tiz, çağırın şu herifi de cezayı sezasını verelim! diye irade çıktı.

Ressam yaka paça saraya getirildi.

— Çıkar şu yaptığın resimleri!...

Ressam, başına gelecekleri anladı ama, padişah emrine karşı durulur mu? Koynundan bir tomar resim çıkararak sedirin üzerine bıraktı. Sultan Murad, resimlere şöyle bir göz gezdirince yumuşadı:

— Bire sen, dedi, şeytan mısın ki, böyle tıpkı tıpkısına er ile avretleri bir araya getirip tersim edersin? Bilmez misin ki bizim dinimizde bu makule şeylere bakmak haramdır!

Ressam şu cevabı verdi:

— Aman efendim.. Bunlar yabancı değil ki.. Hepsi de nikâhlı karı koca!

Padişah bu cevap üzerine geniş bir nefes alarak resimleri önüne çekti:

— Ya! Mademki günahı yoktur.. Öyleyse getir de bir güzelce seyredelim!

Teslim olunan şeylere el sürmüyorsun!

Ragıp Paşa bir gün ansızın kütüphanesine gitti. Gerek kütüphaneyi gerek kitapları süpürülmemiş, toz toprak içinde görünce hâfızı kütübü çağırdı:

— Aferin efendi! Doğrusu dünyada senin gibi emniyetli adam görmedim. Teslim olunan şeylere hiç el sürmüyorsun, dedi.

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

★

Tarihte yeri var

★

* 1554 de Fransada Protestanlar idam cezasiyle cezalandırılırlardı. Kibar Protestanlar ise donanmaya forsa olarak gönderilirdi.

Aynı yılda Avinyon'da Protestanlar demir kafeslere konularak ölüme terkedilmişlerdi.

* Ondokuzuncu Yüzyıl başlarına kadar hiçbir esnaf loncası ve hiçbir sanat, kendi mezhebinde olmıyanlara ustalık hakkı vermezdi.

* Avusturyada Onsekizinci Yüzyıl sonlarına kadar Katolik mezhebinden maada mezheplerin kiliseleri bulunmasına müsaade edilmezdi.. Bunlar ancak "çan kulesi ve caddeye kapısı olmıyan" ibadethaneler yaptırabilirlerdi.

* Fransada ihtilâlden az evvel ve Onbeşinci Louis tarafından verilen bir müsaade ile Protestanların baba, ana ve zevç, zevce olmak hakları tanınmıştır.

* İngilterede vicdan hürriyeti ve din müsavatı ancak 1828 yılında tamamen verilmiştir.

* Çinlilerde vicdan hürriyetine hürmet tarihten önceki zamanlardanberi devam edegelen bir anane idi.

* Tebaalarına kanunen değilse de fiilen tam bir din hürriyeti veren hükümdar Büyük Friedrich'tir. Bu hürriyet ancak 1794 te Prusya Meclisi tarafından tanınmıştır.; fakat devletin bir lûtfu olarak değil; "halkın anadan doğma bir hakkı" olarak.. Telâkkiler ne çabuk değişiyor...

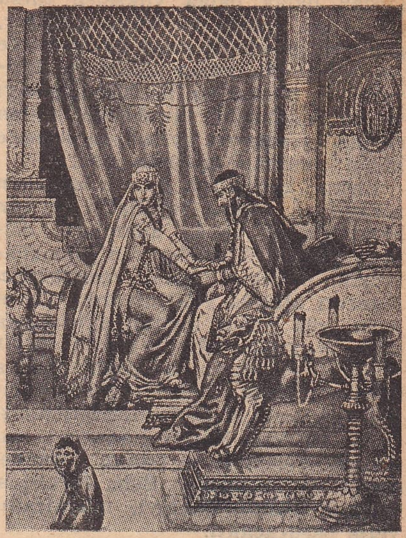
★

ÖMER RIZA DOĞRUL

SÜLEYMAN İLE BELKİS

★

Memleketinin saadeti için yollara düşüp Kudüse giden Belkis, Seba melikesi idi. Tarihin rivayetine göre büyük hükümdar Süleyman ile aralarında aşk macerası geçmişti. Üstat Ömer Rıza Doğrulun cidden mükemmel surette yazdığı bir yazıyı dayanamayıp kısalttık ve aldık.

Belkis ile Süleyman
(Ressam Münif Fehim'in eseri)

Milâttan önce 985 yılı içinde bir sabahtı. Saray etrafında olağan üstü bir hareket göze çarpıyordu. Çünkü kıraliçe «Büyük Meclis» i toplanmıya çağırmıştı. Büyük kararların verileceği sıra idi ve memleketin alın yazısını bu kararlar tâyin edecekti. Bu kararlar kabul olunursa, kıraliçe aylarca sürecek olan bir seyahate çıkacağı için memleketin mümessilleriyle karşılaşmak ve onlara vaziyeti anlatmak zorundaydı.

Nüfuzlu reislerden Ammi Soduga ile Sadu söz alarak şikâyetlerini anlattılar:

Memleket baştan başa emniyet içindeydi. Kabîlelerin biri de diğeriyle dövüşmüyordu. Bütün yollar serbesti. Çöl yollarında soyguncu ve çapulcu namına bir kimse yoktu. Fakat ticaret işi gittikçe düşüyor ve memlekete bir tek kervan uğramıyordu.

Kıraliçe bunların hepsini biliyordu. Fakat buhranın sebebi. Süleymanın deniz siyaseti idi. Süleyman denizin iktisadi değerini anlamış, bütün istikbalini deniz siyasetini geliştirmiye dayamıştı.

Onun için Ezion-Geber limanını vücuda getirerek Arap yarımadasının cenubunda Hindistan denilen esrarengiz diyar ile doğrudan doğruya temas etmiye başlamıştı. Süleymanın orada yüklenen gemileri aynı yol ile dönüyor, yükleri Ezion-Geber limanına boşaltıyor, bu yüzden bütün bu memleketler transit ticaretinden mahrum kalıyor ve sefalete uğruyordu.

Kabîle reislerinin şikâyetleri doğruydu. Fakat bu şikâyetleri kime anlatmak ve kimden medet ummak gerekti?

Kıraliçe anlattı:

«Bu şikâyetleri bana anlatmakta fayda yok! Bunlara sebebiyet veren zat, Süleymandır; ve bunları ona anlatmak, bu meseleyi onunla halletmek lâzımdır. Ben bu işi üzerime almıya ve Kudüs kıralı ile görüşmek üzere yola çıkmıya hazırım. Çünkü bu kıralın uslu ve dirayetli bir adam olduğunu öğrenmiş bulunuyorum!»

Kıraliçe bu işi başarmak için yola çıkmıya ve Süleyman'la karşılaşmıya hazırdı.

Acaba bu sırada bu kadının yalnız kafası mı işliyordu, yoksa kafasiyle birlikte kalbi de macera heyecaniyle mi çarpıyordu? Belki bu kadın, sediri üzerinde oturarak düşünüyor ve Meclisi idare ediyorken buhurdanlık-

Belkis'in Hazreti Süleyman tarafından kabulü (Eski bir tablodan)

lardan dalga dalga yükselen tütsü dumanları içinde bir rüya görüyor, genç ve güzel bir kıral ile, şanlı ve şerefli olduğu kadar akıllı ve dirayetli bir hükümdar ile karşılaşmayı ve bu hükümdar tarafından kalbin en gizli arzularını uyandıran sözlerle kabul olunmayı düşünüyordu!

Birkaç gün sonra güneş doğarken sarayın iç avlusu seyahatin en son hazırlıklarını yapan adamlarla dolmuş, sürü sürü develer yan yana çökmüştü. Develer, alâkalı memurların nezareti altında yükleniyordu. Develerin, yüz yirmi kantar ağırlığında altın ve yığın yığın kıymetli taşlar taşıdığı söyleniyordu. Daha başka develer, altından daha kıymetli sayılan tütsülerin en nefisiyle yüklenmişti. Bu tütsüler Kudüs mabedinde yakılarak Süleyman'ın ilâhını hoşnudedecek ve bu sayede Seba kıraliçesi üzerine aldığı vazifeyi, muvaffakıyetle başaracaktı.

Kıraliçe kokuların en güzelini, ipeklerin en nefisini, baharatın ve tütsülerin en âlâsını almıya şahsen ehemmiyet veriyordu.

Nihayet kervan hareket etti ve büyük çöle daldı. Halk, bu seyahatten uğur ve bereket bekliyor ve kıraliçeyi heyecanla uğurluyordu.

Kıraliçe uzun, yorucu ve tehlikeli bir yolculuktan sonra Akabe körfezine varmış ve burada Süleyman'ın kurduğu Ezion - Geber limanını görmüştü. Süleymanın vücuda getirdiği ticaret filosu buradan hareket ederek Bahriahmeri aşıyor, Aden'i geçiyor, Hindistana gidiyor, mal alıp mal veriyor ve aldığı malları taşıyarak bu limana getiriyordu. Bu yüzden bir saltanatın varidat kaynakları kuruyor, bir millet refahtan mahrum olarak yoksulluğa mahkûm oluyordu.

Bu liman yaşar ve bu deniz faaliyeti devam ederse, kıraliçe de, komşuları da felâkete uğrıyacaklardı: Bu felâketi önlemek için Süleyman ile, her ne pahasına olursa olsun, anlaşmak, kesin bir zaruretti.

Bu yüzden kıraliçe burada fazla durmadı ve kervanın hemen hareket etmesini emretti.

Yolculuk devam etti, fakat kafile uzun zaman yalnız kalmadı. Çünkü kıraliçenin kervanı, kendi kervanından daha kalabalık bir kafileyle karşılaşmıştı. Bu adamların yüzleri örtülüydü. Taşıdıkları yükler, Seba halkının refah devrinde taşıdığı yüklerden daha zengindi. Kıraliçe namına yapılan araştırmalar şu neticeyi vermişti: «Bu kafile Ezion - Geber'den geliyor ve Kudüs'e gidiyordu. Taşıdığı yükler Hindistan ve Ofir'den getirilen mallardı». Yani bu yükler, eskiden, kıraliçenin memleketinden geçen ve halkı refah içinde yüzdüren ticaret mallarıydı.

Bu kafile, Main ile Seba'nın, yoksulluğa uğramalarının hakikî sebebini göz önünde canlandırıyor ve kıraliçeye yapacağı işin hayati değerini gösteriyordu.

Kafileler, mukaddes bir âyinin yapıldığı sahaya varmış, ve herkesin başı, mercan renkli bir kayaya çevrilmişti. Kayanın düpedüz tepesinde bir sürü adamlar dolaşıyordu. Bunlar Apkal adiyle tanınan mukaddes sihirbazlardı ve burada bu kervanlar diyarında yalnız bunlar hüküm sürüyorlardı. Apkal'ların reisi kayanın ortasındaki mezbah önünde durmuş, arkadaşları da onun etrafında sıralanmışlardı. Ortalık karardıkça bu adamlar birer hayalet gibi dolaşıyor ve hareketleri sırlı ve korkunç bir mahiyet alıyordu. Mezbahın önünde duran sihirbaz etrafa sular serpmiş, tütsüler yakmış, sonra beyaz bir çocuğu iki eline alarak kamere doğru uzatmış, daha sonra da çocuğu mezbahın üzerine yatırmış ve bıçağını çekerek onu kurban etmişti. Masum bir çığlığın ortalığı inletmesiyle kanların akması ve kayanın üzerine sızması bir olmuştu. Demek ki bu kaya, üzerinde kesilen binlerce ve binlerce kurbanın kaniyle pembeleşmiş, kızıllaşmış ve mercanlaşmıştı!

Kıraliçe, kulağına aksettiğini hissettiği masum çığlıktan gerçi ürpermişti, fakat bu onun kendi hassasiyetinin eseri idi, yoksa aynı hâdise kendi memleketinde sık sık vuku buluyordu. Seba'lılar, yeni doğan çocukları kurban ettikten başka etlerini de dağıtırlar ve gizli âyinler sırasında bu etleri yerlerdi. Netekim kıraliçenin payıtahttan ayrılması kararlaştırıldıktan sonra başkâhini kendisine müracaat etmiş, seyahatin muvaffakıyeti uğrunda kendi oğlunu kurban etmek istediğini söylemiş, kıraliçe de kabul etmişti. Burada yapılan âyin de aynı mahiyette idi.

Âyinin son bulması üzerine her kafilenin halkı ateşler yakarak bunların etrafında toplanmışlar, kıraliçe de kendi çadırında yatmıştı.

Ertesi gün şafakla hareket eden kafilenin kılavuzluğunu artık İbrani devecilerin yapmakta oldukları göze çarptı.

Bu kılavuzlara kavuştuktan sonra kervanın hareketi daha fazla hızlanmış ve kafile çok geçmeden Tamar kalesine varmıştı. Süleyman burasını kervanların emniyet ve selâmeti için tahkim etmiş, uzun çöl yolculuğundan sonra buraya varan kafile, derin bir haz duymuştu. Çünkü buraya varmak, medeniyet âlemine kavuşmaktan farksızdı.

Burada, Süleymanın hükümetini temsil eden memurlar, kıraliçenin kafilesini karşılamışlar, bunların biri kıral namına ona hoş geldin, demiş ve kendisini izaz için her şeyi yapmıya ve her emrini almıya hazır olduğunu söylemişti.

Kıraliçe, burada kısa bir zaman dinlendikten sonra yoluna devam etti. Kafile bir müddet için dağlara tırmandıktan sonra İdum ovasına inmiye başlamış, ve dalgalanan yeşilliklere kavuşmuştu. Her tarafta koyun sürüleri görünüyor, çiftçilerin tarlalarında çalıştıkları göze çarpıyordu.

Daha sonra yol gerçi tekrar sarplaşmıştı, fakat her tarafın zeytin ve incir ağaçlariyle süslenmiş olması çölün geride kaldığını gösteriyordu.

Burası konakların sonuncusuydu; ve ertesi gün hareket eden kafile, daha çok canlı bir muhite kavuşmuş olduğunu görerek ilerledi.

Yol kalabalıktı ve arabalarla hareket eden zabitler ve tacirlere, tarlalarda çalışan çiftçilere, davarlarını süren çobanlara sık sık tesadüf ediliyordu. En nihayet bir yol döndükten sonra varılacak şehir, kaleleriyle ve kuleleriyle görülmüştü. Bütün tehlikeler aşılmış ve kıraliçe menzili maksuduna ermişti.

Kıraliçe hâlâ bir rüya gibi gördüğü bu şehre gözü ilişir ilişmez, Süleymanı hatırladı. Bu kelime, içinde endişe ile karışık bir iştiyak uyandırdı, kalbinin derinliklerindeki ümitleri parlattı!..

Seba kıraliçesi'nin Kudüs'e vardığı ve karşılandığı günlerde Süleyman ömrünün en ıstıraplı anlarını yaşıyordu. Sebebi, görmediği kıraliçeye kulaktan âşık olması değildi. Kendisini tahttan atmayı gözeten bir suikast ile karşılaşmasıydı. Hükümeti ve vezirleri, bu suikastin peşinde idiler ve Süleyman elebaşılarının yakalanmalarını bekliyordu. Kıraliçe, bu ıstıraplı anda Kudüs'e gelmekle kıralı, en büyük dertten kurtarmış gibi idi ve Süleyman eline geçen bu teselli kaynağından mahrum kalmamak için her şeyi unutmuş gibi davranıyordu. Vezir geceli gündüzlü bekliyor, fakat kıral ile görüşmek için bir tek fırsatı ele geçiremiyordu. Nihayet vezir bir gün kati kararını verdi ve taht odasına doğru yürüdü. Fakat buraya vardığı halde, odayı hariçten ayıran muhteşem perdeleri kaldıramadı. İçeriden akseden fısıltılar onu durdurmıya kâfi gelmişti.

Vezir meraklanmış ve perdelerin aralığından içeri bakmıştı. Süleyman tahtının üzerindeydi. Mor hil'ati sırtındaydı. Ayaklarının ucunda ipekler içinde yüzen kıraliçe oturuyordu. Fakat bu ipekler, sırmalarla işlenmiş ve inciler, zümrütler ve zebercetlerle süslenmiş, geniş kolları zümrütlerle ve en nadide kuş tüyleriyle çerçevelenmişti. Abanozdan yapılmış bir çift bilezik kollarının güzelliğini büyülendiriyordu. Altından bir çelenk başlığını çevreliyerek yanakları üzerinden sarkıyor, göğsünün üzerine düşüyor ve ucundaki elmastan bir akrebin, memeleri arasında dilini uzattığı göze çarpıyordu. Kulaklarını, iki iri inci süslemekteydi. Yüzü, büyüliyen bir güzellikle göz kamaştırıyordu. Yakuttan kesilmiş gibi duran dudakları gülümsedikçe gönüller açılıyordu. Gözleri, altın ve elmas pırıltılarından yaratılmış gibiydi. Gözlerini açtıkça, ona bakanlar içlerini çekerler, fakat gözlerini yumdukça ortalığı kararmış sanırlardı.

Süleyman'ın ayak ucunda oturan kıraliçenin kırala söylediğini anlamak istiyen vezir kulaklarını kabarttı. Fakat bir şey işitemedi. Çünkü kıral ile kıraliçe çok yavaş konuşuyorlardı. Fakat vezir de iki tarafın bir ticaret anlaşması yapmakla meşgul olduklarını biliyordu. Bu anlamıya göre kervan ticareti, gene Arap çölü yolunda yapılacak; Süleyman, Ezion-Geber limanından hareket eden donanmasiyle bu ticaret yolunu körletmekten vazgeçecekti. Buna mukabil kırala, yıllık bir vergi verilecekti. Vezir bu anlaşmadan memnundu, çünkü deniz maceralarından

hoşlanmıyan bir adamdı ve bu maceraları kabul etmesinin biricik sebebi hazineye varidat temin etmek endişesi idi. Kıraliçenin vergisi, bunu telâfi edeceği için o da son derece hoşnudolmuştu.

Bir şey işidememekle beraber konuşmayı dikkatle takibeden vezir, kıraliçenin birdenbire çok yumuşak ve son derece okşayıcı bir sesle şu suali sorduğunu işitti.

«Kadınlar hakkında ne düşünüyorsunuz?»

Ve Süleyman bu sual üzerine kıraliçeye daha fazla yaklaştı. Vezir de artık işitilmemesi icabeden sözler ve görülmemesi icabeden manzaralar sırası başladığını anlıyarak geri çekildi. Esasen başkâhin öte taraftan görünmüştü ve onu önlemek gereklesiyordu. Başkâhin de, Süleymanın, yabancı kıraliçenin aşkına giriftar olmasından tasalanıyordu.

Vezir, kıral ile kıraliçe arasındaki kanuşmıya iştirak etmiş gibi davranmayı hem kıralın mevkii, hem kendi mevkii bakımından daha doğru bulmuş ve başkâhin ile yanındakilere kıralın meziyetlerinden haber alan, yüksek zekâsının menkıbelerini işiten kıraliçenin, kulağiyle işittiğini, göziyle de görmek için buraya kadar geldiğini ve konuşma arasında şu sözleri söylediğini anlattı:

«Senin bütün adamların, bütün tebaan bahtiyardır. Çünkü daima senin güzel sözlerini işitiyorlar, senden hoşnudolan Rabbinin şanı yüce olsun ki senin gibi bir kimseyi İsrail tahtına oturttu».

Öte taraftan kıral ve kıraliçe arasındaki sevgi, yan yana geçip tatlı demler geçirmelerine yardım ediyordu.

Bütün geleneklerin ifadesi bu merkezdedir. Ve o devrin telâkkileri böyle bir münasebetin teessüsüne müsaittir. Fakat bu yolda söylenen sözlerin hepsi de, ancak efsane mahiyetindedir ve bu efsaneleri yalnız Habeş tarihi kabul ediyor. Çünkü Habeş kaynaklarına göre Habeş hükümdarları, Seba kıraliçesi'nin Süleyman'la olan sevgisinden doğmuşlardır. Seba kıraliçesi, Süleyman'dan hamile kalmış ve memleketine döndükten sonra doğurmuştu...

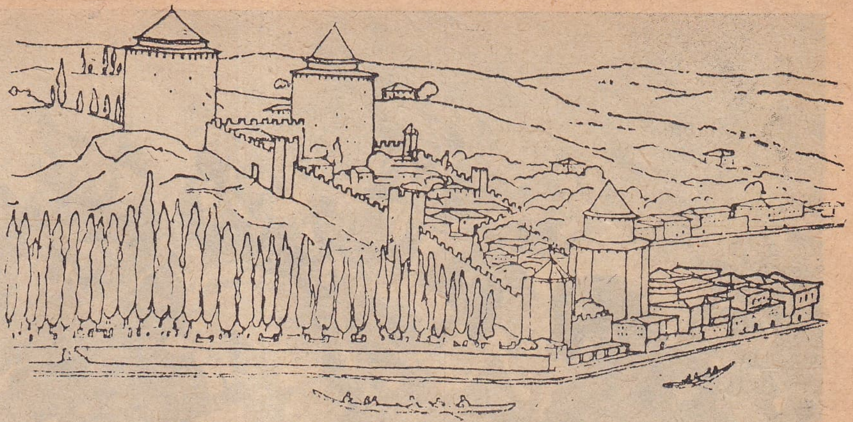
Kadın kalbinin kaynaklariyle işlenen ve kadın kalbinin verimleriyle beslenen bir siyaset muvaffak olmuş, kara yolu, deniz yolunun o zamanki tehlikelerine karşı galebe çalmıştı.

★

Tarihte yeri var

1807 yılında Würzburg Üniversitesinde R. J. von Siebold adlı bir kadın tıp tahsil etmiş ve mezun olmuştur. Sonraları Almanyada 1910 yılına kadar, kadınların tıp tahsili yapmalarına imkân yoktu. Baden ve Bavyeradan maada hükümetler tıp tahsil eden kadınlara doktorluk şehadetnamesi vermezlerdi.

★

Anadoluhisarı'nın eski vaziyeti (Profesör Gabriel'den)

TAHSİN ÖZ

İSTANBULDA İLK BİNA TAHRİRİ

Türkler İstanbulu imar etmişler, süslemişlerdir. Bizans İstanbulu daha ziyade kaleleri içine kapanmış küçük bir şehirdi. Bugünkü muhteşem İstanbul Türklerin eseridir. Fethin beş yüzüncü yıldönümüne yaklaşırken İstanbulun en eski bina tahririne dair bir yazıyı sütunlarımıza geçiriyoruz. Medenî dünyada ancak son asırlarda yapılan bu işde biz çok ileriyiz. İstanbulu rasgele değil, bir sistemle imara başlamıştık.

Bir milletin sanat tarihi, o milletin medeniyet seviyesini, benliğini ve sanat kabiliyetini belirttiğine göre biz, sanat eserlerimiz üzerinde ne kadar dursak azdır...

Şu halde her milletin, elindeki sanat eserlerini tanıtması, sanat tarihini aydınlatması milletlerarası bir ödevi de oluyor. Bu sayede o milletlerin yüce tarihi de tanınmış ve sevilmiş olacağı şüphesizdir.

Maalesef şimdiye kadar memleketimizde millî sanat eserlerimiz üzerinde durulmamış ve hattâ müzelerimizde lâyıkı veçhile yer bile verilmemiştir. Ancak cumhuriyettenberi buna ehemmiyet verilmiş ve Türk sanat eserleri tasnif edilerek sıralanmıya başlanmıştır. Şimdi bir taraftan da bunlar üzerinde etütler ve yayınlar yapmak, hem de ihmal edilmiş zamanları telâfi etmek için çokça durmak gerekiyor.

Son yıllarda ele geçen bâzı eserler, arşiv malzemesi, Türk sanatkârlarının nasıl çalıştıklarını, ne suretle yetiştiklerini, yurdun her köşesinde çeşit çeşit şaheserleri nasıl yarattıklarını açıklandırmaktadır. Fakat bu vadide daha çok çalışmıya muhtacız. Zamanla daha birçok şeyler bulunacağına da kaniiz. Ancak elde edilen bilgileri ufak monografilerle tanıtacak olursak bunların diğer alâkalılar tarafından ta mamlanacağı, genişletileceği şüphesizdir.

Biz bu yazılarımızda millî sanatlarımızdan bahsederken bir taraftan da İstanbul sanatkârlarını belirtmek gayesindeyiz. Hattâ yurdun her köşesinde bilhassa Halkevleri bu yoldaki konulara birer köşecik ayıracak olurlarsa Türk sanatlarının hacmı birdenbire bütün yüceliğiyle ortaya çıkacak, incelemeler devam ettikçe yurdun her bölgesine göre sanat farkları belirecek ve o vakit tam ve kesin bir sanat tarihi ortaya çıkacaktır.

Bilindiği veçhile, İstanbul'un fethinden sonra, 1453 yılında Fatih Mehmedin derin görüşü ve olgun siyaseti; dünyaya şöhret salmış, şehirde derhal bir sükûn, kısa bir müddet sonra da refah uyandırmıştı. Bizansın son zamanlardaki, karışık ve perişan durumuna son verilmiş, sanatkârlar himaye görmüş, bir taraftan da Türk sanatkârları yeni hükümet merkezine akın edince, Türkün sanat kudret ve benliği bu güzel şehirde yayılmış ve ilerlemişti. Onbeşinci Yüzyılın sonlarından başlıyarak Onyedinci Yüzyıl ortalarına kadar İstanbulda öyle sanat harikaları meydana getirilmiştir ki bunların örneklerine kolay kolay tesadüf edilemez.

İstanbulda Türk sanat eserlerinin başında şüphesiz mimari eserler gelir. Bunlardan Fatih'in ilk eseri olan Rumelihisarı yüzyıllardanberi bakımsız kaldığı halde, hâlâ her taşı bir kuvvet ifadesi halindedir. Fakat biz mimari eserlerden bahsetmiyeceğiz, bunu kıymetli mimarlarımızın salâhiyet ve himmetlerinden bekliyoruz. Kendileri mimari tarihimizin hâlâ ortaya konmamasının ne kadar büyük bir boşluk olduğunu takdir ederler. Yalnız bu vesile ile sayın profesör Gabriel'in meslektaşlarını imrendirecek bir eserinden kısaca olsun bahsederek şükran borcumuzu

(Arkası 140 ıncı sayfada)

İkinci Viyana Muhasarasını tasvir eden bir tablo

AHMET REFİK

İKİNCİ VİYANA MUHASARASININ ÇOK ACIKLI SONUCU

Viyanayı, bu Avrupanın kilidi olan şehri Osmanlı İmparatorluğu iki defa muhasara etti. Birincisinde geç kalan tedbirler, ikincisinde de Polonya ordusunun düşmana yardımına mukabil bizde Kırım ordusunun geri dönmesi ve gene bâzı tedbirsizlikler dolayısiyle şehir zaptedilemedi. Birincisinde muhasarayı çözerek şerefle geri döndük, fakat ikincisinde yeniçerilerin serkeşliği yüzünden ordu perişan bir halde ricat etti. Bu tarihî hakikati yabancılar gibi kendi tarihlerimiz de bütün açıklığı ile yazdı. Biz, bir ibret dersi olmak üzere bu sayfaları tekrar alıyoruz.

★

Birinci muhasara Kanuni Süleyman zamanında idi. On dokuz hücum on beş bin askere mal olmuştu. Ağır muhasara toplarının Belgraddan orduya vaktinde yetiştirilememiş olması netice alamamakta en büyük müessirdi. Ordu şerefle çekildikten sonra da akıncılarımız Viyana'yı tehdidettiler, bütün Yukarı ve Aşağı Avusturya'yı akınlariyle titrettiler.

İkinci muhasara 1683 tarihinde ve Dördüncü Mehmet zamanında başlamıştı. Avusturyalılarla arası açılan Macarları himaye maksadiyle başlıyan bu muharebede serdar, Sadrazam Kara Mustafa Paşa idi. On yıldanberi devam eden bu Avusturya - Macar mücadelesi ve daha diğer sebepler neticesi Avusturyalıların zayıfladığı tahmin olunmuştu. Ortada siyasi bâzı ihtilâflar da vardı. Orta Macar kırallığına geçirilen Kont Thököly İmre'nin teşvikleri de müessir oldu ve 1683 te harb ilân edildi. Şimdi bu harbin bütün safahatını anlatacak değiliz. Bu mevzuu birinci seri «Aylık Ansiklopedi» de tafsilâtiyle verdik. Burada yalnız bu harbin ibret alınacak taraflarından bâzı parçalar nakledeceğiz. Bunun için Ahmet Refik merhumun «Felâket Seneleri» kitabını tercih ettik. Üstadın sevimli kalemi, bizim yapmak istediğimizi mükemmel surette temin eder. Her milletin tarihinde acı günler vardır. Askerlik tarihimizin bu kara sayfası sonraları silindi ve Türk kahramanlığı daha binlerce defa kendini dillere destan etti. O şerefli ananesi olan ordu nasıl bu hale düştü? Düştü işte.. Kitabın sayfalarını elemle okumıya başlıyalım: «Dördüncü Mehmet'le beraber Edirne'den yola çıkan Osmanlı ordusu azamet ve mehabetin nümunesi idi... Ordu Belgrad'a geldiği zaman, Tuna boyunda büyük bir faaliyet peyda olmuştu. Dördüncü Mehmed'in buraya kadar gelmesi askerin gayretini arttırıyordu. İmparator Leopold'un Polonya ile ittifak etmesi ordumuzda lâkaydane telâkki ediliyordu. Bütün orduda hasma karşı pervasızlık görülüyordu. Dördüncü Mehmet Edirne'de eğlenceleriyle meşgul olmıya gitmiş, ordu Kara Mustafa Paşa idaresinde ileri yürümüştü. Ordunun Macaristana girişi pek parlak olmuştu; Thököly bütün debdebesiyle Osmanlı vezirini istikbal ediyordu. Macaristanın esaretten kurtulması için Viyananın ortadan kalkması lâzımdı. Halbuki yollardaki kaleleri zaptet-

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın bir resmi (Bir Avrupalı ressama göre)

meden doğruca Viyanaya gitmek hata idi.

Harbin zuhurunu müteakıp ordunun Viyana yollarındaki hareketi şiddet ve mezalime misal teşkil edecek derecede idi: Osmanlı ordusu elmaslar ve altınlar içinde, azim bir ganimet hırsiyle ilerliyordu. Arpa ve buğday tarlalarını yakıyor, geçtiği yerlerde kanlı ve dumanlı harabeler bırakıyordu. Viyana yürüyüşü pek feci idi; Kara Mustafa Paşa ordusu Kanuni Süleyman'ın muntazam ve adaletperver ordusu değildi; intizamını kaybetmiş, askerlikten bibehre, ganimet sevdasiyle pürgaleyan, haris ve mutaassıp bir insan kütlesinden ibaretti. Çapulcu askerlerin mezalimi seferde bulunan hamiyet erbabını da dilhûn ediyordu. Ordunun geçtiği yerleri yağma etmesi pek elîmdi. Yeniçeriler kondukları menzilde ellerine geçen koyunların sütlerini sağıyorlar, buzağıları kesiyorlar, etlerini bir miktar yedikten sonra artanını bırakıp yola revan oluyorlardı. Ordu Macaristandan çıkar çıkmaz bu intizamsızlıklar bütün fecaatiyle başlıyor, diğer taraftan Kara Mustafa Paşa'nın beyannameleri, bütün şehirleri Thököly İmre'ye itaate davet ediyordu. Kara Mustafa Paşa'nın muazzam ordusu bu suretle İstoni Belgrad'dan Viyana, Beç'e doğru ilerliyordu. İstoni Belgrad'da Kırım hanı parlak bir surette istikbal olunuyor, biraz sonra Yanıkkale muhasara ediliyordu. Bu sırada Tatar askeri etraf ve civarı yağma ediyordu. Altenburg muhasarası Kara Mustafa Paşa'nın zafer emellerini bir kat daha arttırıyordu. Budin valisi İbrahim Paşa Viyanaya varmazdan evvel sair kalelerin zaptını teklif etmiş, fakat veziriâzam «kendu hatırhahına muhalif bugûna kelâmın gûş edicek kemali tehevvürle:

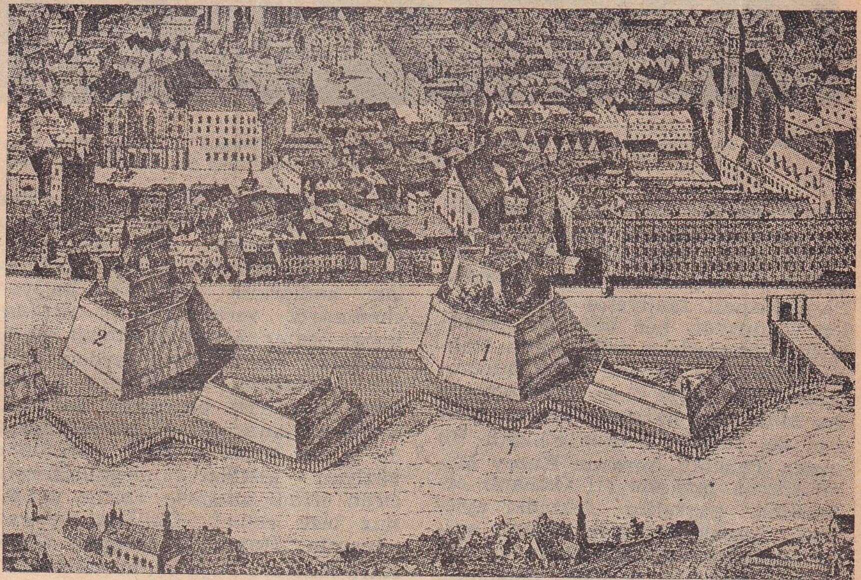
— Bir adamın sinni sekseni tecavüz ettikte idrakten kalıp kenduye ateh ârız olur dedikleri yerinde imiş!» diyerek canı sıkılmıştı.

O günden itibaren ordu, güzergâhında müthiş tahribat icra ederek Viyana üzerine yürümüştü. Lâyta suyunu takibeden Osmanlı ordusu Viyana'ya kadar bütün kaleleri zaptediyor, Uvar ve Haymburg, kaleleri birer birer sukut eyliyordu. Ordunun pişdarında muktedir kumandan, Kara Mehmet Paşa bulunuyordu. Kara Mehmet Paşa'nın azim ve metaneti karşısında hiçbir kale mukavemet edemiyordu. Kara Mustafa Paşa'nın Viyanaya kadar icra eylediği yürüyüş, müthiş bir imha harbinin mukaddemesi idi. Her askerin kalbinde büyük bir gurur ve itimat hükümferma oluyor, kolay ve seri muzafferiyetler bu itimadı bir kat daha kuvvetlendiriyordu. Ordunun peşi sıra sürüklenen ganimetler, efradın torbalarını dolduran altınlar, gümüş ve altın takımlar, her nefere isabet eden müteaddit cariyeler askerin şevk ve gayretini arttırıyordu. Efrat, ganimet sevdasına tabi oluyor, kumandanlar birbirini kıskanıyordu. Kara Mustafa Paşanın muvaffakıyetini istemiyenler veziriâzamı daima iğfal ediyorlardı. Düşmanın hiçbir mukavemette bulunmaması bu dahilî intizamsızlıkların neticelerini tehir ediyordu. Nihayet veziriâzam tuğları ve çadırları ile Viyana önüne gelmiş (14 temmuz 1683), oradan Avrupayı tehdide başlamıştı. Bu istilâ asırlardanberi Tuna boylarına taşan hücum sellerinin son feveranı idi. Hıristiyanlığın beldesi büyük Orhanın mert ve cesur askerleri tarafından muhasara olunuyor, fakat Bursayı muhasara eden saf ve güzide Osmanlı ordusundaki evsaftan bu perişan insan kalabalığında hiçbir eser müşahede olunmuyordu.

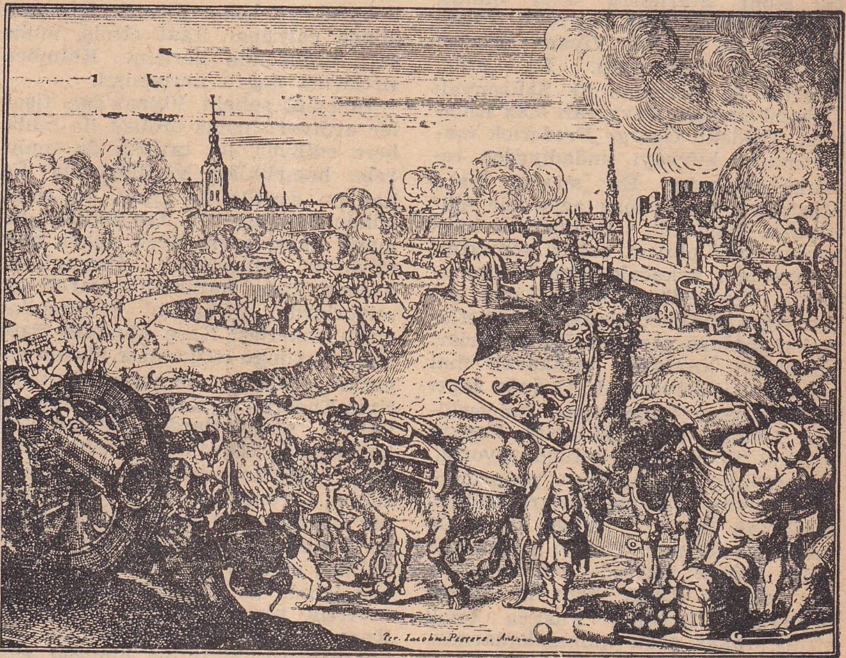
Osmanlı ordusunun Viyana önünde görünmesi Avusturya'da azim bir telâş hâsıl etmişti. İmparator Leopold şehirden firara hazırlanıyor, sonra geri dönüyordu. Kale kumandanlığını Kont Ştarnberg deruhte eyliyordu.

Hilâlin Viyana önlerinde görünmesi Avrupada umumi bir heyecan husule getirmişti. Hemen bütün nazari dikkat Fransanın hattı hareketine mâtuftu. Lehistan ve Bavyera, imparatorla ittifak etmişlerdi. Fakat Fransa Avusturyalılara yardım edecek olursa, Doğuda Fransız ticaretinin mahvolacağını anlıyor, bu sebepten Avusturyalıları Osmanlı ordusuna karşı yalnız bırakıyordu.

Kara Mustafa Paşa, şehri batıdan muhasara etmişti. Tuna üzerindeki köprüler yıkılıyor, varoşlar yakılıyor, «Tatar düşman şikâr ise iç kalesinin cevanibi erbaasında otuz saat mesafeye varıncıya değin imar eseri komayıp garet» ediyordu.

Muhasara zamanında Viyana ve kalelerinden bir kısmının görünüşü (Zamanında yapılmış resimlerden)

Türk muhasara ordusu faaliyette (Zamanında yapılmış resimlerden)

Zamanında yapılmış yukarıki resimler soldan sağa doğru: Viyana muhafızı Von Ştarnberg, ortada Veziriâzam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, sağda Avusturya ordusu başkumandanı Von Lotringen

Şehrin hariçle muvasalası kesildikten sonra siperlere hücumlar başlıyor, bu hücumlar külliyetli telefata sebebiyet veriyordu. Kara Mustafa Paşa kemali faaliyetle serdengeçtiler yazdırıyor, her bayrağa kazanlarla pilâv zerdeler dağıtıyordu. Bahşiş kuvvetiyle yapılan kanlı hücumlarda yığın yığın insan telef oluyordu. Muhasara harekâtı tamam kırk gün bu suretle devam etmişti. Bu sırada Thököly İmre'nin Kuzey Macaristanda mağlûbiyeti Osmanlı ordusunun gayretini sektedar eylemişti. Birçok kimseler Viyana surları önünden kaçmayı tasavvur ediyorlar, bununla beraber düşmanın hücumlarına karşı mukabeleden sarfı nazar etmiyorlardı.

Viyana muhasarası iki ay uzamıştı; Kont Ştarnberg telef olmuş, Polonya kıralı Jean Sobyeski Toleni geçerek üç koldan Viyana üzerine yürümiye başlamıştı. Bu ordu, Charles de Lorraine ile Saksonyalı Üçüncü George, Bavyeralı Max Emanuel, Valdekli George Frederick maiyetindeki kuvvayı imdadiyeden terekkübediyordu. Bu sırada Kara Mustafa Paşa ordusu azim bir müzayaka içindeydi. Ordugâhta hayvanlar telef oluyor, askeri soğuktan vikaye için yakacak odun bulunmuyordu. Yeniçerilerin kısmı âzamı yığın yığın ganimet almışlar, servetlerini muhafaza çaresini düşünüyorlar, birçokları kıtalarını bırakarak mal sevdasına düşüyorlardı. Orduda zaptı rapttan eser kalmamıştı. Sobyeskinin zuhuru Kara Mustafa Paşayı müşkül bir mevkide bulunduruyordu. Veziriâzam, muhasara ordusunun bir kısmını Viyana surları önünde bırakmak istiyor, diğer kısmı ile imdat ordusunun Tunayı geçmesine mâni olmak fikrinde bulunuyordu. Bu vazifeyi Tatar hanı ile Budin beylerbeyi İbrahim Paşaya tevdi etmiş, fakat ordu kumandanlarının, Tatar askerlerinin ahvali ruhiyesi bu vazifenin ifasına elim bir mâni teşkil eylemişti. Kara Mustafa Paşa Sobyeski'nin Tunayı geçmesine mâni olduğu takdirde Viyananın zaptı muhakkaktı; fakat Tatar askerleri otsuzluktan şikâyet ediyorlar, hanlarının sözlerine katiyen ehemmiyet vermiyorlardı. Efradın kısmı âzamı servet ve sâman sahibi olmuşlar, bir an evvel avdete intizar ediyorlardı. Kendilerine iltihak eden leventlerle birleşerek Sobyeski ordusuna karşı gitmek istememişlerdi. Kara Mustafa Paşa ordusunun vaziyeti gittikçe müşkülleşmişti. Ordu efradı arasında «bizim aldığımız bize yeter!» fikirleri deveran ediyordu. Hususiyle İbrahim Paşa, Kara Mustafa Paşa'nın huşuneti tab'ından dilgir, veziriâzamın muvaffakıyetini istemiyor, muttasıl muhasaranın ref'i fikrinde bulunuyordu. Fakat Kara Mustafa Paşa'dan Sobyeski'ye karşı gitmek için emir alınca çarnâçar itaat etmiş, muhasara ordusunun ilerisine, Kalmberg sırtlarına doğru ilerlemişti.

12 eylûl sabahı Viyana'dan fişekler atılıyor, imdat ordusu ile muhabere ediliyor, iki tarafta da muharebe hazırlıkları görülüyordu. Fakat bu esnada iki taraf da endişe içinde bulunuyordu. Osmanlılar düşmana karşı sevkedecek asker bulamıyorlar, müttefikler Osmanlı ordusuna karşı harekete cesaret edemiyorlardı. Nihayet Sobyeski'nin zırhlı askerleri Kara Mustafa Paşanın bulunduğu istikamete hücum ediyorlar, paşanın serçeşme leventleriyle Enderun ağaları tarafından mukabele görüyorlardı. Muharebenin kargaşalığı esnasında İbrahim Paşa kolu mağlûbolmuştu. Osmanlı ordusunun döküntüleri feci bir surette firar ediyordu. O surette ki, sancakı şerif müdafaası için beş altı bin kişi kalmış, serdarı ekrem telâş ve heyecan içinde ne yapacağını şaşırmıştı.

Artık akşam olmıya başlamıştı. Kara Mustafa Paşa gözlerinden yaşlar dökerek bitap ve bimecal ricat ediyor, arkadan olanca şiddetleriyle takibeden alaylar nevmidane mukavemetlerle durduruluyordu. Dördüncü Mehmedin hodbin veziri gururunun cezasını çekiyordu. Düşman, otağa kadar hücum ediyor, hazineler yağma ediliyordu. Osmanlı ordusunun beklenmedik feci vaziyeti gene de düşmanı tereddüde düşürüyordu. «Türkün belki bizimle hilesi vardır diye» düşman askerleri ileriye doğru mütereddidane adımlarla yürüyordu. Bu perişanlık arasında son ezan sesleri Viyana ufuklarında İslâmiyetin bu feyizdar yerlere ebedi bir vedaı şeklinde aksendaz oluyordu. Bu sırada Erdel kıralının Avusturyalılarla birlikte köprüleri kestiğine dair bir şayia çıkıyor, orduda büyük korku hâsıl oluyordu. Kara Mustafa Paşa bu umumi heyecan ortasında hayatından bezmiş, ölmek istiyordu.

Tuna boylarında tüyler ürpertici bir inilti, uzaktan feci bir uğultu işitiliyordu. Gece yarısı Tuna kıyılarını dolduran mağlûp ordunun akın akın kaçışan efradı arkasından serdarı ekrem de müzeyyen çadırlarını bırakmış, bir at üzerinde firar ediyordu. Sobyeski çoktan sadrazamın çadırına girmişti.

Osmanlı ordusu muttasıl firar ediyordu. Yollar hastalıktan ölenlerin cesetleriyle doluyordu. Viyana surlarına çarpan Osmanlı istilâ seli son darbenin tesiriyle feci bir surette geriliyordu. Yollar insan cesedinden geçilmez bir hale geliyordu. Bu perişan cesetler üzerinde ekseriya beş altı yüz altın çıkıyor, benizleri sararmış, elbisesi lime lime askerlerin bitap ve bimecal değneklere tutunarak yürüdükleri, başlarını duvarlara dayıyarak, aç ve ruhsuz yerlere serildikleri görülüyordu. Ötede asker, malını zapt için silâh arkadaşını hainane boğazlıyor, beride altınlar içinde duran nâşlar hiç kimseye ibret misali teşkil etmiyordu. Bu mağlûbiyetten yalnız Thököly müteessir oluyor, Osmanlı hezimeti ile son emelinin kırıldığını görüyordu.

TAHSİN SÜHA GÜÇER

DÜNYANIN EN ZENGİN ADAMLARINDAN ROTHSCİLD

En ufaktan başlıyarak iki asır müddet zenginlik deyince ismini hatırlatan bu Musevinin hayatı okunmıya değer. O, entrikalariyle Napoléon'u bile atlatmış adamdır. Hayatı, daha ziyade tarihi ilgilendirir vakalarla doludur.

★

«Rothschild» ismini duymamış kimse var mıdır? Rothschild, dünyanın en zengin bir Yahudi ailesidir.

Dünyanın en zengin adamı olacak kadar servet yapan Mayer Anselme Rothschild âdi bir Yahudinin oğlu idi. Frankfurt'ta pis bir mahallede küçük bir evde oturuyordu. Orada yüksele yüksele baron oldu ve dünyanın en büyük servetini de bir araya topladı.

Bu Yahudi nasıl zengin oldu, bu kadar parayı nasıl topladı? Bu, meraklı bir romandır.

«Rothschild» bankasının asıl müessisi olan Mayer Anselme Rothschild'in beş oğlu, beş de kızı vardı. Ölürken beş oğlundan Nathan'a Londra'da, Anselme Mayer'e Frankfurt'ta, James'e Paris'te, Solomon'a Viyana'da ve Karl'a da Napoli'de birer banka ve emlâk bıraktı. Bütün aile içinde en büyük dehaya sahibolanı Nathan idi. Vakıa bu en büyük oğlu değil ise de en akıllısıydı. Mayer Anselme 1800 tarihinde Frankfurt'un sayılı zenginleri arasında onuncu geliyordu. Bütün Yahudi zenginlerinin az zamanda başına geçti. Maamafih, Rothschild ailesi servetinin akla hayret verecek derecede artması, sonraları bu oğulları sayesinde oldu. Nathan tüccar sıfatiyle Londra'ya gittiği zaman henüz yirmi üç yaşında idi. Bir iki yıl zarfında İngiliz başvekilinin hususi mali müşaviri oldu ve Napoléon'un mağlûbiyetini temin eden parayı o idare etti.

Rothschild'in ilk evi

Frankfurt Yahudileri, 1462 tarihinde çıkan bir kanunla oturdukları evleri terkederek kendileri için ayrılmış olan bir Yahudi mahallesine yerleşmiye icbar edilmişti. Bu mahalle karanlık ve ancak üç buçuk metre genişliğinde pis bir sokaktı. Şehrin duvarlariyle bir hendeğin arasında bulunuyordu. Rothschild'lerin ilk evi işte bu sokakta idi. Üç yüz yıldan fazla bir zaman Frankfurt Yahudileri bu sokağın hudutları içinde oturmıya mecbur edildiler.

O vakitlerde Almanya'da Yahudilerin hali haraptı. Onların arazi almasına, ziraat yapmasına ve hattâ sanayi ile uğraşmasına da müsaade olunmuyordu. Bundan başka meyva, esleha ve ipek gibi mevad üzerine ticaret yapmaları da yasaktı. Bu da kâfi değilmiş gibi Yahudilerin, panayır olmadığı zamanlar, mallarını dahi Yahudi mahalleleri dışında satmaları memnudu. Geceleri, pazar ve bayram günleri Yahudilerin şehir duvarları dışına çıkmaları da yasaktı. Bir Yahudi bir köprüden geçecek olursa para vermek mecburiyetinde idi.

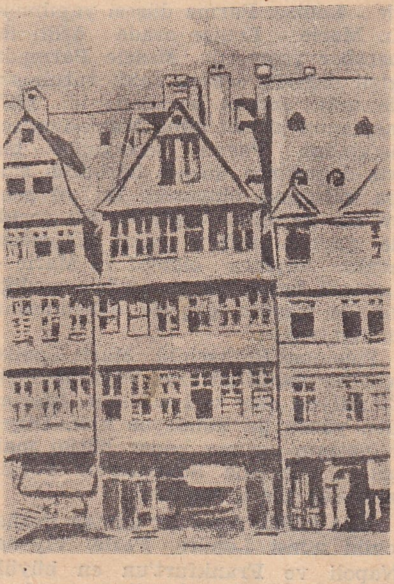
Rothschild servetinin bânisi olan «Mayer Anselme» henüz on bir yaşında bir çocuk iken babası ona sarraflık yaptırıyordu. O zamanki Almanya'nın karışık nevideki meskûkâtı sarraflığı kârlı bir iş haline koymuştu.

Çocuk, tarihî sikkeler toplamıya merak etti. Hanovre'da hararetli bir para koleksiyoncusu olan General Fot Storff ile tanıştı. Fot Storff onu kendisi için nadir meskûkât toplamıya memur etti.

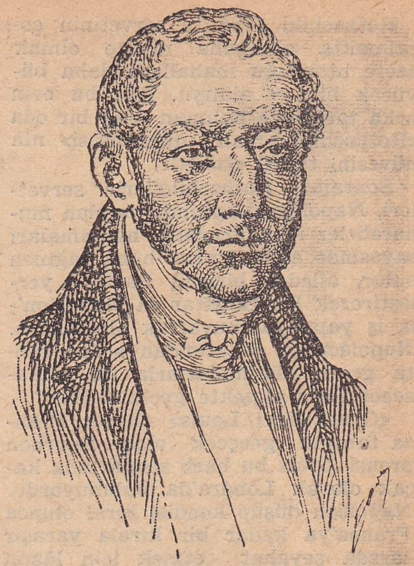
Bu general Hanav prensi Wilhelm'in hizmetine girerek prensin para toplamıya merakını tahrik etti ve genç Rothschild'i de kendisine takdim etti. Rothschild derhal en kıymetli sikkelerinden birkaç tanesini hiçbir şey mukabili olmıyarak prense hediye etti ve bu suretle prensin bütün hayat müddetince devam edecek olan dostluğunu ve himayesini kazandı.

Rothschild nasıl baron oldu?

O zamanlar rütbeler ve unvanlar şimdi olduklarından çok daha fazla kıymete malik idiler. İsminin başında veya sonunde bir unvan veya rütbeye delâlet eder lâkabı olmıyan bir adama bütün kapılar kapanırdı. Bu sebeple kazara böyle bir lâkaba malik olmadan doğmuş bulunanlar, o zaman her birisi birçok haklara sahibolan kont ve prenslerden böyle bir mevki veya rütbe edinmek çarelerine bakarlardı.

Rothschild doğduğu vakit, ailesinin, bir odasını işgal ettiği ev

Baron Rothschild

Çok kurnaz bir adam olan ve yaşının küçüklüğüne rağmen (o zaman henüz yirmi bir yaşında idi) insanları pek iyi tanıyan «Mayer Anselme Rothschild» Prens von Hanav ile olan münasebetinden bir saray lâkabı elde etmek suretiyle istifade etmiye karar verdi. Bundan beklediği gaye şerefini arttırmaktan ziyade para toplamak merakında olan sair prenslerle temasa girmek yollarını hazırlamaktı.

1769 da Hanav prensine bir mektup yazarak saray mümessili nasbolunmasını rica etti. Bu pâye kendisine tevcih olundu. Artık Yahudi olmıyan tüccarlar da kendisine itibar etmek mecburiyetinde idiler.

Prens Wilhelm 1785 te altmış milyon taler servetle Hese prensi olunca genç Mayer Anselme yeni hükümdara kendisini hatırlatmak için 1787 de güzel ve kıymetli bir meskûkât koleksiyonu ile prensi ziyaret etti ve bu koleksiyonu çok ucuz bir fiyatla prense satmayı teklif etti. Antikaların kıymetini ilk bakışta takdir eden prens, Rothschild'in teklif ettiği çok aşağı fiyattan pek memnun oldu. Rothschild, prense ecnebi parası satmak veya çek bozmak ve saire gibi hususlarda da daima emrine âmade olduğunu söyledi ve eldeki kelepirle gözleri kamaşan prens de istikbal için bol keseden vaadlerde bulundu. Kurnaz Yahudi kaz gelecek yerden pilici esirgemiyordu.

Prensin hazinesinin mühim bir memuru bu hussuta Rothschild'e çok yardım etti; zamanın en büyük maliyecisi ve ikrazcısı olan prensi, işlerinde Rothschild'i tavsit etmiye ikna etti.

Rothschild 1785 te servetinin çoğalmakta olduğuna nişane olmak üzere oturduğu mahallede daha büyücek bir ev almıştı. İşte bu evin arka tarafında bulunan ufak bir oda «Rothschild mali müessesesi» nin nüvesini teşkil etmiştir.

Sonraları Rothschild'lerin servetleri, Napoléon aleyhinde yapılan muharebeler için ikrazatta bulunmaları sayesinde arttı. Fakat buna rağmen onlar, aileden birisini Paris'te yerleştirerek bir taraftan da Napoléon'la iş yapmıya muvaffak olmuşlardı. Napoléon'un sukutundan sonra tahta geçen hükümdarlarla da münasebet tesis etmekte gecikmediler.

«Onsekizinci Louis» olarak Fransa tahtına geçecek olan Bourbon prensi Louis bu harb sıralarında kaçak olarak Londra'da bulunuyordu. Napoléon düşüp kendisi kıral olunca Fransa'ya kadar bir kırala yaraşır tarzda seyahat etmek için lâzım olan paraya malik değildi. Lâzım olan paranın ikraz edilmesi için İngiliz hükümetine müracaat etti, İngiliz hükümeti de işi Londra 'da bulunan Nathan Rothschild'e havale etti. Nathan, tam istediği sırada böyle bir münasebetin teessüsünden pek memnun olarak Paris'te Napoléon'la iş yapmış olan kardeşinin yardımiyle, lâzım olan bir milyon İngiliz liralık Fransız parasını tedarik etti ve ancak Nathan'ın bu yardımı sayesindedir ki Onsekizinci Louis de Fransız tahtına geçebildi.

Nathan ve kardeşleri birbirlerinden ve dünyanın hemen her tarafında bulunan muhabirlerinden süratle haber almayı her ne pahaya olursa olsun temin ederlerdi. O zamanlar şimdiki gibi telli veya telsiz telgraflar olmadığı cihetle çabuk muhabere edebilmek pek güçtü. Rothschild'ler ise çabuk muhabere çarelerini temin sayesinde, bir çok işlerde başkalarına tefevvuk ediyorlardı. Napoléon'un Waterloo mağlûbiyetini İngiltere hükümetinden bir gün evvel haber alarak İngilizlere bildirmişti. Buna inanmıyan İngilizler, ertesi gün resmî memur aynı haberi getirdiği zaman Nathan'ın tam yirmi dört saat evvel bu haberi nasıl almış olduğuna hayret ettiler. Nathan'ın Ustend'de bulunan bir adamı Napoléon'un mağlûbiyeti haberini yazan gazetenin makineden ilk çıkan nüshasını henüz mürekkebi yaş iken matbaadan alarak hemen o sırada Londra'ya müteveccihen kalkmakta olan vapura yetişmiş ve haberi herkesten evvel Nathan'a getirmişti.

Rothschild'lerin en kurnazca hareketlerinden birisi de İspanya'da Napoléon'a karşı harbeden İngiliz kumandanına Fransızlar vasıtasiyle para göndermesidir.

Fransız hükümeti, İngiltere'den altın kaçırıp Fransa'ya sokulmasını, İngiltere'yi fakirleştirici bir tedbir olarak, teşvik ediyordu. Halbuki bu paralar Rothschild'lerin İngiliz hükümetinden alarak kasten Fransaya soktukları paralardı. Bu altınlar Paris'te İspanyol parasına tahvil edilerek ekserisi Yahudi olan ticarethaneler vasıtasiyle İspanyadaki İngiliz kumandanına gönderiliyordu. Bu suretle bizzat Napoléon, kendi mağlûbiyetine vasıta yapılıyordu.

Rothschild'ler Avusturya'ya da Napoléon'la olan mücadelesinde büyük mali yardımlarda bulunmuşlardı. Bunlardan istikbalde daha istifadeler bekliyen Avusturya'nın meşhur başvekili Prens Metternich, imparatora Rothschild Biraderlerin hizmetlerine mukabil asalet pâyeleri tevcih edilmesini teklif etti. İmparatorun muvafakatiyle hepsine asalet unvanları verildi ve hanedan arması intihabetmelerine müsaade olundu.

Rothschild'lerin bankacılıktan başka her türlü ticaret işi yapmaları mizah gazeteleri için iyi bir alay ve karikatür mevzuu teşkil ediyordu. 1826 da Frankfurt ve Güney Almanya gazeteleri onlarla alay ediyorlardı. Bunların neşrettikleri meşhur bir karikatürde Rothschild, at sırtında şarap şişeleri, tohum kutuları, düğmeler, hisse senetleri, fenerler, şemsiyeler, kalemler ve saire taşır bir vaziyette yapılmıştı.

Rothschild'ler artık Avrupanın en tanınmış ailesi olmuştular. Onların burunlarını sokmadıkları iş kalmamıştı. Esas işleri banka muamelâtı olmakla beraber, her türlü emtea ticareti yapmaktan geri durmuyorlardı. Bir taraftan para, bir taraftan da mevki ve asalet kazanıyorlardı. Her yerde hatırları sayılıyor ve sözleri geçiyordu.

Napoléon'un mağlûbiyetinden sonra İspanya kıralı olan kardeşi Kuzey Amerika'ya çekilmişti; Roma'da hasta olan annesini son bir defa görmiye gelmesine Fransa ve Avusturya hükümetleri müsaade etmiyorlardı. Rothschild'lerin Metternich nezdinde tavassutları bu müsaadeyi almıya kâfi gelmişti.

Napoléon'un ikinci karısı Avusturya imparatorunun kızı olan Marie - Louise, Napoléon'un vefatından çok daha evvel Avusturyalı Kont Napondj ile sevişiyordu. Napoléon'un sukutundan evvel Marie - Louise, Parma düşesi yapılmıştı. Marie - Louise orada âşıkı ile beraber yaşıyordu. Mesele Parmada gizli değildi, esasen saklı tutulması da artık imkân haricinde idi. 1827 mayısının birinci günü Marie-Louise, âşıkından Parma sarayında bir kız doğurunca mesele büsbütün açığa vurulmuş oluyordu. İki yıl sonra bir de oğlan doğurdu. İki çocuk da gayrimeşrudu; çünkü Napoléon henüz hayatta olduğu ve Marie - Louise'i boşamıya rıza göstermediği cihetle kontun düşesle evlenmesine imkân yoktu.

Solomon Rothschild, Marie-Louise için bir dahilî istikraz yaparak kırk iki milyon elde etti ve bunun üzerinden yüzde iki komisyon aldı. Düşes hayatının sonuna kadar bütün mali işleri hakkında Solomon'un reyini almadan bir iş yapmadı.

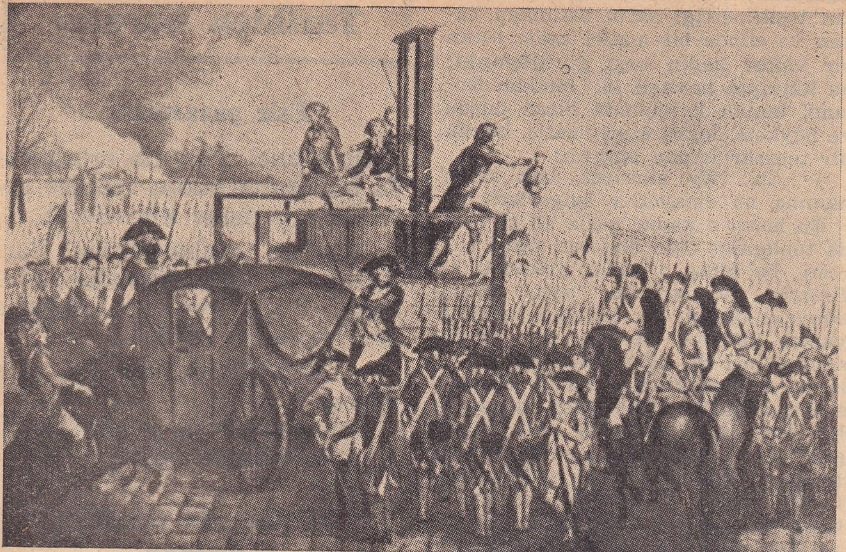
Yüz yıldan fazla bir zaman Rothschild ailesi Londra, Paris, Viyana, Napoli ve Frankfurt'un en büyük bankeri olmuşlar, kırallara ve devletlere ikrazatta bulunmuşlar, paralariyle muharebe idare etmişler ve bütün bu işlerden büyük kârlar temin etmişlerdir.

Frankfurt'un en pis bir sokağının harap kulübesinde o zaman Yahudilerin mâruz bulunduğu her türlü esaret, mahrumiyet ve sefalet içinde doğmuş olan bu beş kardeş, cemiyetin en aşağı tabakasından az zamanda en yüksek tabakasına çıkmışlardır. Bugün Rothschild ailesi dünyanın en zengin ailesi olup milyarlara sahiptir. Hanedan armaları, başında bir taç ve elinde beş kardeşe işaret olmak üzere beş ok taşıyan bir arslandır; lâkapları da barondur.

(135 inci sayfadan devam)

ödemek istiyoruz. Profesörün «Chateaux Türcs du Bosphore» adlı bu kitabı Anadolu ve Rumelihisarlarını, Anadolukavağını, Yoros kalesini, Yedikuleyi bütün teferrüatiyle anlatıyor, öğretiyor; restorasyon şekillerini salâhiyetle gösteriyor. 125 sayfa olan bu kitapta 64 resim, 32 pilânş bulunmaktadır. Profesör bu konular üzerinde 1928, 1929 yıllarında çalışmış ve harb felâketinin devamı sırasında da eserini yayımlamıya muvaffak olmuştur. Bu kıymetli eser, İstanbulun 500 üncü fetih yılı dolayısiyle üzerinde çalışmıya başlanacak anıtları ihtiva ettiğinden, tez bir ihtiyaca tam vaktinde cevap vermesi yüzünden ayrı bir kıymettir.

Şimdi konumuza dönelim. Bir şehirde sanat meselelerini ele alırken şüphesiz o şehrin nüfusunu bilmek de lâzımdır. Bilhassa İstanbulun fethinden sonraki durumunun kestirilmesi, diğer birçok konular için de faydalıdır. Bu düşünce ile pek mühim bir vesikayı tanıtmak istiyoruz: Topkapı Sarayı Müzesi arşivinde bulunan bu vesika 1477 (882) tarihlidir. Yani şehrin fethinden 24 yıl sonra yapılan bina sayımını göstermektedir. Gerçi tarihlerimiz şehirde bundan evvel de bir tahrir yapıldığını yazıyorlarsa da, müfredatı ancak bu vesikada görmekteyiz. İşbu tahrir İstanbul Kadısı Mevlâna Muhiddin ile Zaim Mahmut tarafından yapılmış ve İstanbul cihetinde, 8.951 Müslüman, 3.151 Hıristiyan, 1.647 Yahudi, 267 Kefeli, 372 Ermeni, 384 Karamanlı, 31 Çingene evi ki topu 14.803 ev bulunduğu kaydedilmiştir. Bir eve ortalama beş kişi hesabedilince, İstanbul cihetinin 74.015 nüfusu bulunduğu, bunun da 44.756 sının İslâm olduğu anlaşılır. Bu defter şehirde 3.667 dükkân bulunduğunu bildiriyor ki bu da şehrin ticaret ve sanat durumunu göstermektedir. Galata'da; 535 Müslüman, 592 Hıristiyan, 332 Efrencan, 62 Ermeni evi, cem'an 1.521 ev bulunmakta ve bunlar vasati 7.605 kişi barındıracağına göre 2.675 i de İslâm olduğu beliriyor. Defterde netice olarak; İstanbul ve Galata'da 16.324 ü ev, 3.927 si dükkân olmak üzere 20.251 mesken ve ticaret yeri olduğu yazılıdır. İşte dört buçuk asır evvel İstanbulumuzda yaşıyanlar, evler ve dükkânlar.

Fransa Büyük İhtilâlinde giyotin her gün işler ve kafalar kesilirdi

ENİS

- EY HÜRRİYET, BAK SENİN NAMINA NE CİNAYETLER İŞLENİYOR!..

Fransa İnkılâbı dünyaya yeni bir siyasi hava getirmişti. Fakat bu, çok kanlı bir inkılâptı. Vatandaşlar fırkacılık ihtirası yüzünden biribirlerini yediler. Her parti iktidara geldikçe ötekileri mahvetti. Hepsinin de belki noktai nazarları memleketin saadeti idi. Fakat çok zalimane hareket ettiler. Burada inkılâpçı bir kadının acıklı âkıbetini okuyacağız.

✶

İlmî esaslara nazaran ferdin hürriyetinin hududu, diğer vatandaşın hürriyeti ile mahdudolduğundan, başkasının hürriyet hakkını tanımıyan, kendi hürriyet hakkını tanıtamaz. Hakikî ve zeki inkılâpçılar buna riayet ederler. Onlar, ne gibi ahvalde şiddet ve ne gibi ahvalde mülâyemet gösterileceğini de bildiklerinden milletlerini hürriyet ve adalete doğru yürütürler; fakat ne yazık ki bu hakikatin lâyıkiyle nazarı itibara alınmayışına tarih sayfalarında sık sık raslarız. Meselâ işte Fransa Büyük İnkılâbı! İşte «terör» devri! Kadın demediler kestiler, âlim demediler kestiler, mâsum demediler kestiler. Birbiri ardınca kurulan ihtilâl fırkaları, hudutsuz bir düşmanlıkla birbirini paraladılar, dereler gibi kan akıttılar, halbuki bunların hepsi de «hürriyet» in tesisini, muhafazasını gaye edinmişlerdi ve hepsi de aynı millet, aynı vatan evlâtlarıydı. Bunlar, maksat ve gaye bir olduktan sonra birleşip vatan için daha faydalı surette çalışamazlar mıydı?.. Hayır.. İhtiras denilen mânevi düşman bunların yakalarından tutmuş, küçüklüğe sürüklemişti.

Soğuk bir zindanın kalın demir parmaklıklı taş penceresine dayanmış, lüle lüle kıvrılıp dökülmüş saçların arasında düşünceye dalmış olan şu güzel kadına bakınız! Bu kadar necip nâsiyeli, bu kadar mâsum bakışlı, bu kadar sade ve mütevazı kıyafetli bir mahlûkun zindanda ne işi var?..

Bu kadın, Dahiliye Nazırı Mösyö Roland'ın zevcesidir. Bu bir şefkatli

Madam Roland

anadır, çocuklarının istikbalini, refahını, saadetini ancak hür ve mesut bir milletin içinde tasavvur ediyor ve bunun içindir ki Fransa'nın saadetine, hürriyetine taraftar; bunun içindir ki vatanında cumhuriyet idaresinin teessüs etmesini istiyor. İşte bu zavallı ananın cürmü budur. İşte bunun içindir ki onu ailesinden; çocuklarından ayırdılar ve bu rutubetli zindan odasına attılar. Bunu itham edenler kimlerdir? Gene Fransa vatanında hürriyet istiyenler, adalet istiyenler, iyi bir idare istiyenler, uhuvvet ve müsavatı tamim etmek istiyenler!... Bu halde? Ah, ey insan ihtirası, en büyük mahkûm sensin!.. İnsanları birbirine kırdıran, hem hükümdar saraylarına, hem de fukara kulübelerine giren, mütevazı hayatlara musallat olan, basit saadetleri ihlâl eden, akıl ve mantığı bozan, hüsnü merhameti paralıyan sensin!..

1793 ihtilâl hareketlerini yazan meşhur Fransız tarihçisi Michelé, Madam Roland hakkında şöyle diyor: «Haziranda "Girondins" lerin büyük bir kısmı uzaklaştıkları ve saklandıkları zaman Roland ailesi, ölçüye sığmaz bir cesaret gösterdi. Ne başka bir yerde yatmıya, ne de ikametgâhlarını değiştirmiye tenezzül etti. Madam Roland, ne zindan ve ne de ölümden korkuyordu. Daima mukadderatına hâkim kalmak için baş yastığının altına bir tabanca koymadan uyumuyordu. Mösyö Roland aleyhinde tevkif emri ilân olununca Madam Roland, «Tuileries» sarayına koştu ve mâkul olmaktan ziyade kahramanane bir fikre tebaiyet ederek kendilerini ithama kalkışanları ezmek, bir dağ heybetiyle «Tuileries» nin en yüksek kısmında oturan «Jacobins» ihtilâl fırkasını belâgat ve cesaretiyle yıkmak ve meclisi umumiden zevcinin hürriyetini istihsal etmek için koştu; fakat o da geceleyin tevkif olundu. Madam Roland'ın zindanda yazdığı hâtıratı cidden merdanedir. Bunları bir kadının yazdığına az insan inanır. Bu mükemmel hâtıratta ana kalbinden koparılmış öyle sözler, öyle kelimeler vardır ki ara sıra bu büyük insanın bir kadın olduğunu ve bu ruhun, çok metin olmak için de heyhat ki daha az rakik bulunmadığını ziyadesiyle hissettirir. Madam Roland tevkif emrine karşı hiçbir şey yapmadı, «Conciergerie» denilen zindan kubbelerinin altına girdi. Oraya şahane bir eda ile, dilberane bir vaziyetle geldi, mahkemedeki cesareti ve ölüm karşısındaki metanetiyle de cumhuriyeti şereflendirdiğini zannediyordu. Onu zindanda görenlerin sözüne nazaran o daima otuz dokuz yaşının olanca haşmetiyle parlak ve daima dilberdi, güzel gözlerinden bütün canlı bir gençlik; saklı bir hayat hazinesi fışkırıyordu. Onun bilhassa kuvveti mantıklı mülâyemetinde ve şahsında ve sözlerindeki emsalsiz ahenginde görülüyordu. Zindanda «Robespierre» e yazmakla eğleniyordu; fakat ondan bir şey talep için değil, ona ders vermek için yazıyordu. O, muhakeme olunurken de, ağzını kapayacaklarına kadar da böyle ders vermekten fariğ olmamıştı...»

1793 yılı kasımının sekizinci günü idi. Yeis ve intizarla, endişe ve

ıstırapla geçmiş bir gecenin ümitsiz bir sabahı başlamıştı. Koyu zulmetlerle karışmış esmer ziyalar, Paris civarındaki bir zindanın demir parmaklıklı penceresi önünde dalgın dalgın bakan bir kadın başını tenvire çalışıyordu; bu Madam Roland'dı. Ona ne gecenin derin zulmetleri, ne de sabahın solgun ışıkları bir halâs haberi, bir ümit nuru getirebiliyordu. Tekmil ufuklar kapalı, bütün ziyalar sönüktü. Burası her şeyden mahrum bir yerdi: Rüzgâr buraya gelmiyor, güneş buraya girmiyor, çiçek, tebessüm ve ahenk gibi hayat eserleri burada bulunmuyor, tabiatın küçük bir lûtfu bile burayı ziyaret etmiyor ve insanların merhametli gözleri burayı görmüyordu. İnsan insafsızlığı burasını sanki bu kalın duvarlarla Allaha karşı da kapamak istemişti.

Madam Roland bir asabi hareketle ellerini, güzel çehresine siyah bir çerçeve yapan kıvırcık saçlarının arasına soktu, dimağındaki ıstırabı teskin etmek ister gibi başını sıktı ve zayıf bir sesle söylendi:

— İşte uykusuz bir felâket gecesinin sabahı oluyor!.. Bir kadına bu kadar ıstırap vermek, bir anayı bu kadar kederlendirmek bu asra uyar mı? İddia ettikleri hürriyet bu mudur? Adalet ve hak buna mı derler? «Girondins» lerle iştirakim ve zevcim vasıtasiyle onlar üzerinde bir tesir yapışım, «Tuileries» sarayında bağırışım, kalbimdeki temiz, parlak hürriyet aşkından feveran etmişti ve hedefim cumhuriyetin takviyesi ve muhafazası idi. Halbuki şimdi beni cumhuriyet aleyhtarlığiyle itham ediyorlar.

Bir ses duyarak dinledi ve sonra dedi ki:

— Onun gürültüsü... Zindan baykuşunun sesi!..

Zindancının anahtar demetinden çıkan sadalar, mağmum ve esrar dolu koridorların kapalı havası içinde aksediyordu, kalın ve çivili kunduralarının sesi yaklaşıyordu. Az sonra Madam Roland'ın kapısında durdu. Onu istiyorlardı.

Madam Roland, metin bir sesle:

— Hazırım!... Ve zaten hazırdım!...

Dedi. Artık anlamıştı ki bu, zindanda geçen kara günlerin sonu ve mahpusluk günlerinin son sabahıydı. Kalktı, yün örtüsünü omuzlarına örttü. Kapının önünde haşin bir çehre ile duran jandarmaların refakatinde çıktı. Meşum arabaya bindiler ve otuz dokuz yıl evvel içinde doğmuş olduğu Paris'in serin ve bulanık havası içinden geçtiler. Beş on dakika sonra Paris'in «İnkılâp» meydanında bulunuyorlardı. Kalabalıktı, halk meydanın dört tarafını da doldurmuştu. Karşıya gelen tarafta, üzerine tek merdivenle çıkılan bir tümsek bina vardı. Kapacak av arar gibi ağzını açmış bir sırtlanı andırır surette üst kısmındaki iki direğin ortasında bulunan satırı kalkmıştı: Bu bir giyotin idi. Madam Roland, bunun üzerine çıkmak üzere ilerlerken «Girondins» ler alkışladılar. Giyotinin karşısında, halkın teşkil ettiği safın üstünden bakan ve elinde bir adalet âsası tutan bir vakur kadın başı görülüyordu; bu hürriyet heykeli idi Madam Roland, bunun karşısında biraz durdu ve heykele doğru elini uzattı, büyük bir teessür içinde bağırdı:

— Ah... Ey hürriyet, bak senin namına ne cinayetler işliyorlar!..

Bu hitap o kadar nafiz idi ki orada toplanmış olan binlerce kişiyi titretti; bu hitap o kadar yüksekti ki Fransa semalarından aştı, bütün dünyayı dolaştı ve hürriyet aşkiyle yanan kalpleri titretti. Bir buçuk asırdanberi de hâlâ ruhlarda, fikirlerde dolaşmaktadır. Hattâ bundan sonra da tarihin asırlardan müteşekkil vadileri içinde aksi seda yapıp gidecektir. Bu sözü söylediği zaman, Madam Roland acı acı gülüyordu. Sonra döndü, metanetle merdiveni çıktı. Bir dakika geçmemişti ki giyotinin satırı bu bedbahtın güzel ve mazlum başını kopardı. Meşum sepetin içine attı.

Zevcesinin uğradığı bu felâketten iki gün sonra Mösyö Roland intihar etmiştir. Üzerinde çıkan bir kâğıtta şu sözler yazılıydı: «Faziletkâr bir vatandaşın nâşına hürmet ediniz!...»

"Vatan bizim canımız, feda olsun kanımız" (Biz saz çalarken Rum, Ermeni, Musevi vatandaşlarımız ne yapıyorlardı!)

"Kelebek" ten

Polis müdüriyetinin tesettür kararnamesi münasebetiyle

— Hanım... Hanım... Topukların görünüyor

— Lâhavle..

"Diken" den

Tarihten fıkralar

Esir pazarından

Onyedinci Yüzyılın ortalarında bir aralık bütün vezirler kölelikten yetişme kimselerdi.

Anadolu muhasebecisi Sarı Kâtip, bir gün, divandan döndüğü sırada yeniçeri ocağının ileri gelenleri sordular:

— Sarı Kâtip, nereden geliyorsun?

Muhasebeci şu cevabı verdi:

— Esir pazarından!

O yüzüğün takıldığı parmak

Üçüncü Sultan Ahmet kendisine hediye edilen çok kıymetli zümrüt yüzüğü, bir gün, divan toplantısında vezirlerine göstererek:

— Acaba bundan daha kıymetli yüzük var mıdır, diye sordu.

— Hayır efendim, sıhhat ve afiyetle takınınız. Bundan daha değerli bir şey olamaz, cevabını verdikleri halde yalnız Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa itiraz etti:

— Bundan daha kıymetli şey vardır padişahım!

— Nedir?

— O yüzüğün takıldığı parmak!

Bizlerden ayrılıp bu eşeklere neden katıldın?

Öküz lâkabiyle meşhur Sadrazam Mehmet Paşa, kethüdayı sadrıâli, defterdar, çavuşbaşı gibi zamanının ricali ile birlikte Topkapı sarayından çıkıp Ayasofyaya doğru ilerledikleri sırada şimdiki Maarif Matbaasının bulunduğu yerden birkaç öküz geliyordu. Öküzleri gören Kethüda bey gülümsedi. Bunu sezen Mehmet Paşa ilerliyerek öküzün birini yakaladı. Kulağını ağzına dayayıp bir parça durduktan sonra hayvanı bıraktı. Kethüda: "Paşam ne diyor?" dedi... Sadrazam: "Ne diyecek, bizlerden ayrılıp da bu eşeklere neden katıldın diyor" cevabını verdi.

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

MİRMİROĞLU

FENERLİLER

Tarihimizde Fener beylerinin yeri vardır. Onlar, bildikleri yabancı diller dolayısiyle siyasi işlerimizde bulunmuşlar, hattâ istilâ ettiğimiz bâzı yerlere bey olarak tâyin edilmişlerdir. Bu yazıyı ehemmiyetli bulduğumuzdan iktibas ettik.

İstanbul 1453 yılında Türkler tarafından fetholunduğu zaman, Fatihin derin görüşünü ve olgun siyasetini bilmiyen Bizansın aristokrat aileleri, Akdeniz adalarına, Mora'ya, İtalya'ya ve Avrupanın diğer yerlerine hicret etmişlerdi.

Az zaman sonra şehirde sükûn ve refah başladıktan sonra bu aileler efradından bâzıları gerek ticaret için ve gerek, alicenaplığı ve adaleti şayi olmuş Türk padişahına arzı hizmet maksadiyle İstanbula avdet etmişlerdi.

Irk ve mezhep ayırmaksızın ilim ve sanat adamlarının Fatih tarafından gördükleri himaye de bu gibi zevatın İstanbula akın etmelerine sebebolmuştur.

Fatih, İstanbuldan hicret etmiş olan şehrin eski ahalisini hükümet merkezine getirebilmek için din serbesliğini ilân etti ve kendilerine bir patrik yani ruhani reis intihabetmelerini emretti. İntihabolunacak patriğin Ortodoks olmasına dikkat eyledi.

Fetihi müteakıp Rum patrikhanesi birkaç yer değiştirdikten sonra nihayet 1060 tarihinde Üçüncü Sultan Mehmet zamanında, Haliç Fenerindeki bugünkü yerinde yerleşti. Rum aristokrat aileleri de patrikhanenin etrafında yani Cibaliden Balata kadar olan mahallelerde ikamet etmiye başladılardı. Bunların zenginleri, Haliçte muhteşem yalılar yapmışlardı.

Bu aristokrat ailelerin etrafına ecnebiler, «Fenerli» adını vermişlerdi. Fenerliler, çocuklarını, o zamanın en iyi ilim müesseselerine malik olan İtalya darülfünunlarına gönderip felsefe, tıp ve diğer ilimler tahsil ettirirlerdi. Bu çocuklar, türkçe, arapça, farsçayı öğrendikten sonra ecnebi lisanlarını da öğrenirlerdi. Bundan dolayıdır ki Türkiye hükûmeti, ecnebilerle olan münasebetlerinde bu Fenerlileri kullanırdı. Divanı Hümayun ve Donanmayı Hümayun tercümanları ve bilâhare Eflâk ve Buğdan beyleri bu Rumlardan seçilirdi.

Yüz yıl evveline gelinciye kadar Fenerlilerin Haliçteki muhteşem kâgir evlerinin ekserisi mevcuttu. Bakımsızlıktan birer birer haraboldular. Elli yıl evvel Cibaliden Balata kadar olan yerde böyle yüzü mütecaviz evlerin mevcudiyetini hatırlıyorum.

Son yıllarda, Haliç sahili fabrikalar sahası oldu ve bu sebepten dolayı Fenerlilerin yalıları tedricen yıktırılarak yerlerine muhtelif fabrikalar tesis olundu.

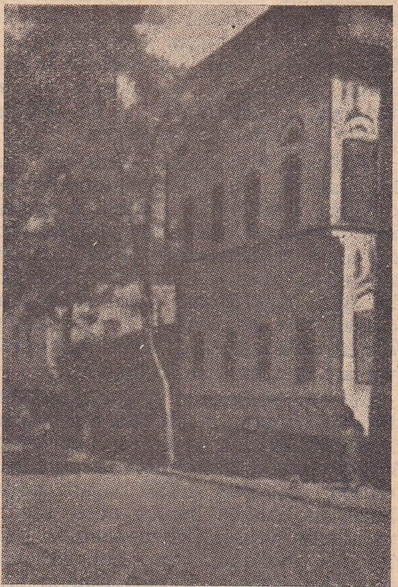

Eski bir Fenerli tipi

Onyedinci Yüzyılda inşa olunmuş olan evlerden yalnız, Birinci Divanı Hümayun Tercümanı Fenerli Panayotaki Nikusios'un evi kalmıştır.

Bu ev 1740 tarihinde esaslı bir tamir görmüş olduğundan eski vaziyetini iyi bir halde muhafaza etmektedir. Üç katlı bir bina olan bu kâgir ev Türk mimarisi bakımından tetkike değer bir binadır. Bu evin ilk sahibi bulunan Panayotaki, Divanı Hümayun tercümanları arasında ilmi, zekâvet ve iktidariyle şöhret bulmuş, ve hükümete sadakatle hizmet eylemiştir. Bu zat Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa gibi bir veziriâzamın maiyetinde bulunmuş ve Girid'in üç yıla yakın süren muhasarası ve tamamen zaptı sırasında paşanın yanında hem tercümanlık ve hem de siyasi müşavirlik vazifesini ifa eylemiştir.

Kandiye kalesinin teslimi için tâyin olunan Osmanlı murahhaslarının başında, Panayotaki bulunuyordu. Bu murahhaslar Venediklilerin Girit valisi Muruzini'nin murahhaslariyle birleşerek 6 eylûl 1669 tarihinde aktolunan musalâhayı imza etmişlerdir. Tarihçi Ahmet Refik bu sulh muahedesinin akdi için zuhur etmiş olan müşkülâtı izah ederken, Panayotaki'nin ifade belâgati müzakereyi fevkalâde kolaylaştırmıştır, diye yazıyor.

Fener - Balat caddesinde divanı hümayun tercümanı Panayot Beyin eski evi

Panayotaki 1613 yılında İstanbulda doğmuştur. Türkçe, arapça, farsça, italyanca ve lâtinceyi ana lisanı olan rumca kadar bilirdi. Ülûmu riyaziye ve ilmi nücumu İtalyanın Batavya darülfünununda tahsil etmiştir.

Girit seferinden sonra Babıâlide Reis Efendinin dairesinde «Divanı Hümayun Tercümanlığı» namiyle bir kalem tahsis edildi. Tercümanın mütalâası alınmadan Reis Efendi, siyasi meseleler hakkında ecnebi sefirlerine cevap vermezdi.

Hükümet, Panayotaki'ye ayrıca bâzı imtiyazlar vermiştir. Netekim, kendisi, evlâtları ve yirmi nefer bendegânı hiçbir vergi ile mükellef tutulmıyacak, veziriâzamın divanından başka hiçbir mahkemeye çağırılmıyacak, gerek Babıâliye ve gerek sair yerlere giderken gayet müzeyyen ata binebilecek ve yolda kendisini, resmî elbise ile, dört çuhadar takibedecek, diğer Türkler gibi uzun sakal bırakabilecek ve başında kıymetli samur kalpak ve arkasında mükellef samur kürk giyebilecek, Hıristiyanlara memnu olan Çerkes kızları satın alabilecek ve vezirler gibi padişahın huzuruna bilâ kaydişart ve yalnız olarak çıkabilecekti.

Panayotaki, 1673 yılında Veziriâzam Fazıl Ahmet Paşa ile beraber Polonya seferine giderken Bulgaristanın İskaya karyesinde fücceten vefat etmiş ve cenazesi paşanın emriyle İstanbula getirilerek merasimi büyük debdebe ile Rum patriği tarafından yapılmış ve Heybeliadada kendisi tarafından tamir ve ihya ettirilmiş olan Panayia manastırına gömülmüştür.

Tarihçi Dimitri Kantemiri, tarihinde diyor ki: «Hiçbir gayrimüslim, Panayotaki Nikusios kadar Babıâliye sadıkane hizmet etmemiştir. Yalnız sadık değil, aynı zamanda gayet akıllı bir müşavir idi. Kendisinin iradeylediği mütalâalarda daima isabet vardı. O derecede ki Osmanlılar bu kehanetini ilmi nücuma olan vukufuna atfederlerdi». Gene aynı müverrih, Köprülü Fazıl Ahmet Paşanın Panayotaki'nin vefatı günü, vaki olan beyanatını şöylece anlatıyor: «Panayotaki, hükümete karşı son derece sadıktı. Böyle sadakat Hıristiyanlardan me'mul olunmazdı. Bu adamın yalnız bir kabahati vardı. Hak dinine vâsıl olmak için önünde açık yol mevcut iken kendisini, cennetten ve daimî hayattan mahrum etmiştir. Eğer bunu yapmış olsaydı, cenazesini ben bizzat bir mil mesafeye kadar omuzlarımda taşıyacaktım. Mademki bunu yapmadı, arzu ettiği gibi, hayatında izhar eylemiş olduğu medfenine defnolunmasına müsaade edelim».

İSTANBULUN İAŞESİ İÇİN TEDBİRLER

Tedbirler arasında nüfusun çoğalmamasına dikkat etmek de vardı!

Şimdi olduğu gibi eskiden de İstanbulun buğdayı memleketin muhtelif mıntakalarından ve bilhassa Tuna yalılarından gelerek ambarlara konur ve kışın İstanbulluların iaşesi bu suretle idare olunurdu.

Bunların celbi ve biriktirilmesi sadrazamlarla İstanbul kadılarının en başta gelen vazifelerinden biriydi. Hattâ ayrıca bir de «Zahire Nezareti» teşkil edilmişti. Zahire nazırları İstanbulun nüfus mevcuduna göre lâzım olan zahireleri vaktiyle tedarik edip münasip suretlerle furunlara tevzi etmek vazifesiyle mükellefti. Mahsulât mıntakalarında kıtlık olduğu veyahut nakliyatta ihmal gösterildiği yıllar İstanbulda iaşe meselesi sıkışır ve hükümeti hayli telâşlandırırdı. Bu telâşa düşmemek, halkı şikâyete sevketmemek ve padişahı kızdırıp hışmına uğramamak için alâkalılar vaktinde kolları sıvar, işe girişirlerdi.

İstanbulun iaşesi için gösterilen bu ihtimamlardan başka hükümetçe bir tedbire daha baş vurulmuştu ki pek garipti. Bu tedbir, İstanbul nüfusunun fazlalaşmasına müsaade etmemekti.

Kanuni Süleyman devrindenberi Rumeli ve Anadoludan gelen nüfusun, bilhassa hane nakli suretiyle İstanbulda yerleşenlerin miktarı hükümet adamlarını korkutmuş ve nüfus çoğaldıkça iaşe müşkülâtının artacağı düşüncesiyle tedbir almıya sevketmişti. Hele memleketini terkedenlerden çoğunun çiftçi olup ziraati bırakarak gelmesi iki türlü tehlikeyi mucip görünüyordu.

Buna karşı alınan tedbire göre bu kabil nüfustan üç beş yıl evvel gelenler yerlerine iade olunur ve on yıl evvel gelmişlerin vaziyeti bir emrivaki telâkki olunarak bunlar nâçar alıkonurdu. Bunun için mahallelerde üç yılda bir yoklama yapılmak âdet olmuştu.

İstanbulda nüfus azaltan sadrazamlar makbuldü, bilâkis, zamanlarında İstanbul nüfusu fazlalaşanların azilleri esnasında bu da bir sebep olarak sayılırdı.

Daha sonraları, taşralardan gelip İstanbulda yerleşen eski çiftçiler birer vergiye tabi tutuldu. Bu verginin adı «çift bozan» dı. Bu bir nevi mücazattı. İstanbulda uzun müddet kalıp memleketlerine iade olunamıyanlara mahsustu. Bu vergi, seferler zamanında maiyetinde bulundukları paşaların dairelerine daimî olarak kapılanan taşralılara da teşmil olunurdu.

Vakanüvis Abdurrahman Şeref merhum, İstanbulda kalabalığın men'i hususunda hükümeti tedbir almıya sevkeden sebeplere bir düşüncesini daha katmaktadır. Merhum; «Para kazanmak üzere İstanbula gelen taşralı gençler bir taraftan bir işe girip çalışırken diğer taraftan yeniçeri ocağındaki hemşerileri tarafından ellerine Sofa tezkeresi verilip ocağa kayıtlı gösterilmekte idiler. Halbuki bu gençler hakikatte ocağın kütüğünde kayıtlı olmadığı gibi talim ve terbiye cemiyetle de ocakla bir ilgileri olmadığı halde yalnız ellerindeki pusula ile kendilerini orasiyle alâkalı farzederler, yeniçerilerin ayaklanmalarında davete icabetle onların kazan kaldırarak yaptıkları isyanlara iştirak ederek hattâ çarşı, pazarı en evvel bunlar yağma ederlerdi. Bittabi hükümet de, bu zararlı insanların payitahtta fazlalaşmasını istemezdi» demektedir ki, bu düşünce de yerinde olsa gerektir.

Yolların muntazam olmadığı, nakil vasıtalarının iptidai bulunduğu bir devirde filhakika İstanbulun iaşesi bir meseleydi. Şimdiki gibi yabancı memleketlerden zahire ithali de olmadığına göre hele kıtlık yıllarında bu işin başarılması oldukça düşündürücü bir keyfiyetti. Devlet arşivi İstanbulun iaşesi tedbirleri hakkında verilen emirnamelerle doludur.

Meselâ bunlardan gelişi güzel bir tanesi, Unkapanı önünde birçok zahire gemilerinin toplanıp beklediği halde ekmekçilerin kendilerine tâyin olunan gemileri hâlâ boşaltmadıklarından bahisle hemen acele nizam ustalarını vesair iktiza edenleri yollayıp «mel'anet ve habasetlerini terk ile» bunları kaldırmalarını emretmektedir.

Bir diğeri, iaşe için Karadenizle Akdenizden gelen buğday, arpa ve diğer zahirelerin muhafazası lâzım iken kale kapılarındaki zabitlerin dikkatsizliklerinden dolayı bunların kayık, araba ve hayvanlarla şehirden taşraya kaçırıldığını yazarak bundan böyle bir habbesinin dahi kaçırılmaması hususunda çorbacılara, kullukçulara ve kale kapılarındaki zabitlere sıkı tembihler yapmaktadır.

Bir diğeri daha, Burgaz ve Varna iskelelerinde toplanan zahirelerin nakli için Boğaziçinde ve kalafat yerindeki sefinelerden tamire muhtaç olanlar tamir ettirilerek hemen oralara sevkini bildirmektedir.

Biri daha, Akdeniz iskelelerinde satın alınıp bekliyen zahireler vaktinde nakledilmeyip kışa kaldığından gemiciler bunları satıp; fırtınaya tutularak denize dökün, diye söylemekte olduklarından bahisle bunlar hakkında tedbirler bildirilmektedir.

Bir tanesi daha, iskelelere zahire getirip bekliyen halkı daha fazla bekletmemek için gemi gönderilmesine dairdir.

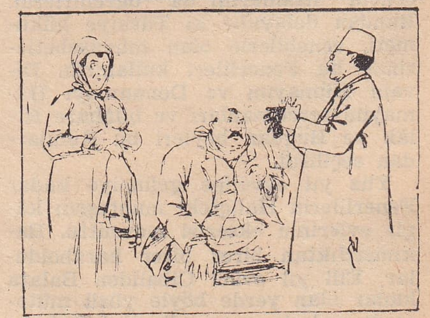
Bir tanesi de, İstanbula mal sahipleriyle tüccarların getirdikleri zahirenin fiyatlarının tespiti ile zahire kayıtlarını ve paralarının satın alan ekmekçilerden tahsili ile nöbet sırasiyle mal sahiplerine tediyesini yazmaktadır.

Bir tanesinde de; Anadolu ve Rumeli sahillerinde pirinç, kahve ve zahire ile ekmek alımı ve ihracı menolunmuşken bâzı gemilerin bunlardan kumanyalarından fazla alarak başka yerlere naklederek sattıkları işitildiğinden men'i istenmektedir.

Bir diğerinde, İstanbula zahire getiren gemilerden bâzılarının yükünü Unkapanına getirmeyip açıkta demirledikleri ve gece karanlığından istifade ile hamuleyi kayıklarla sahile nakledip kaçak suretiyle sattıklarını bildirerek men'i hakkında tedbir göstermektedir.

Diğer birinde ise; İstanbulda her maddenin ucuzca satılmasına dikkat edildiği halde gemilerle gelen zahire, odun, kömür ve kavun karpuzun bâzı muhtekir taifesi ve manav yazıcıları tarafından ucuzca kapatılıp halka pahalı olarak satıldığı işitildiğinden bu muhtekirlerin dükkânlarının yıkılmasiyle tehdidedilmesini tembih eylemektedir.

Hulâsa, asırlardanberi İstanbulda tarih tekerrür etmektedir.

Doktor — Sabahları sokağa çıkmadan bir kadeh konyak içeceksiniz.
Hasta — O halde merkeze de bir rapor yazmanızı rica ederim.
"Kelebek" ten

İç sayfalardaki "Eski İstanbul Kahvehaneleri" yazısı vesilesiyle iktibas ettiğimiz bu tablo, meşhur İtalyan ressamı Preziosi'nindir

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Büyük bir sel felâketine uğrıyan Eskişehir'imiz sular altında

SERİ 2 ★ SAYI 10 ★ 1 NİSAN 1950

BU SAYIMIZDA

(ENCÜMENİ DÂNİŞ = Yazan: M. Şakir Ülkütaşır); Kültür tarihimizin bir sayfasını aydınlatmak maksadiyle.

(KIYILARIMIZ = Yazan: Prof. Dr. Besim Darkot); Memleketimizi iyi tanıtmak maksadiyle.

(KUBILAY KAĞAN = Yazan: İ. Behçet Akın); Büyük Türk hükümdarları serisinden.

(OSMANLI PARALARI = Yazan: Mehmet Zeki Pakalın); Mühim tarihî mevzulardan.

(YENİ BULUŞLAR, FEN ÂLEMİNDE); Son icatları ve ihtiraları tanıtmak maksadiyle.

TARİH KISMI MÜNDERECATI

Aboukir Deniz Harbi ★ Kuyucu Murat Paşa ★ Onbeşinci Louis'nin metresi Madam du Barry ★ Afyon tiryakisi bir garip ★ Kendi kabrine yâsin okuyan şair ★ Kaimeler ★ Cezayir kahramanı Abdülkadir ★ Aynalıkavak sarayı ★ Ağa Han ve zevceleri ★ Hacı Zîbâ Hanım ★ Eski İstanbulun kız mekteplerinde ve medreselerinde ilk cimnastik dersi ★ Tarihten fıkralar ★ Tarihte yeri var ★ Karikatürler

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

İşçiler kazandı, fakat ★ Bu adamlar Avrupa kıtasını birleştirmek istediler ★ Sovyet siyasetinin metotları ★ Erkeklerin karşısında kadınlar ★ Şeker umumi kıtlığı önliyebilir ★ Bu sürat rekorlarının ne zaman kırıldığını biliyor musunuz ★ Margaret Truman ★ Doğurmak bir zevk olmalıdır ★ Alkollü içkiler hakkında bir tetkik ★ Birleşmiş Milletlerde yeni bir konferans mevzuu: Çiklet ★ 490 kere soyulan banka ★ Siz olsaydınız ne yapardınız? ★ Artık nezleden kurtulabilecek miyiz? ★ Meşhurlara ait espriler ★ Evliliğin gerçek cephesi ★ Hayalimizi süsliyen evlerden ★ Walt Disney yarım yüzyılı doldurdu ★ Sinema bilginizi ölçün ★ Sinema yıldızlarına göre güzelliğin sırrı ★ Dünyadan haberler

GEÇEN SAYIMIZDA

Kanada ★ Kauçuk ★ Kosova Meydan Savaşı ★ Zaharya ★ Yeni buluşlar ★ Eski İstanbul kahvehaneleri ★ Fuat Paşa'nın vasiyetnamesi ★ Süleyman ile Belkis ★ İstanbulda ilk bina tahriri ★ İkinci Viyana Muhasarasının çok acıklı sonucu ★ Dünyanın en zengin adamlarından Rotschild ★ Ey hürriyet, bak senin namına ne cinayetler işleniyor ★ Fenerliler ★ İstanbulun iaşe meselesi ★ Korkunç silâhlar yarışı başladı ★ Ruh tedavisi cinayeti önliyebilir mi? ★ Saksağan kuşu gazeteciliğin sembolü ★ Dünyanın en büyük mağazası ★ Vatansızlar için vatan: Avustralya ★ Tibet ne olacak? ★ Yaşamayı bilme terbiyesi ★ Kendinizi deneyin ★ İşiniz size göre bir iş midir? ★ Bir rejisör sizinle konuşuyor ★ Dünyadan çeşitli haberler

Okuyucularımızın

Takdirleri

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisi için okuyucularımızdan da birçok mektup aldık. Aralarında, bizim çalışmamıza rehber olacak tenkidlerde de bulunan bu okuyucularımızın hemen hepsi yeni şeklimizi takdirle karşılıyor ve bize bir enerji kaynağı oluyor. Onların bu samimî alâkalarından ne derece faydalandığımızı tarif pek güçtür. Bir şükran borcu olarak bu mektuplardan bâzı parçaları sütunlarımıza geçiriyoruz.

Aşkale'den H. K. diyor ki:

"Ciddi neşriyatı ile bize kendini daima arattıran Aylık Ansiklopedi neşir alanında memlekete lâyıkiyle hizmet eden bir eserdir. Çekici tertibi ve iç açıcı tabloları hazırlanmasında gösterilen itina ve ehemmiyetin nişanesidir. Onun en büyük propagandasını sadece ciddiyetinde görmekteyim. Neşri boyunca emeği ile bizlere faydalı olan ve olacak kimselere, bu esere en çok kıymet veren bir okuyucu sıfatiyle teşekkürü borç bilirim,,.

Ankara'dan R. A. diyor ki:

"Aylık Ansiklopediyi sessiz sadasız takibediyorum. Sizin belki bir sürpriz olsun diye gönderdiğiniz örnek sayınız arkadaşlarım arasında o kadar iyi karşılandı ki, o zamanki hali size anlatamam. Arkadaşlarımın Ansiklopedi hakkındaki çeşitli suallerini cevaplandırmıya çalıştım. İhtimal arkadaşlarımı tatmin etmiş olmalıyım ki, ertesi ay hepsinin elinde birer "Aylık Ansiklopedi,, gördüm. Benden habersiz, kendilerini eserinize devamlı okuyucu yapmışlardı. Memleket gençliğini aydınlatmak yolunda giriştiğiniz külfetli işin size verdiği vicdan hazzını candan tebrik ederim,,

İzmir'den Z. E. diyor ki:

"İyi bir emek verilerek itina ile hazırlanan mecmuanızı her ay artan bir alâka ile okuyoruz. Piyasada çeşitli renklerde birçok dergiler görüyoruz, fakat sizinki onlardan değil. Siz eserinizin haricî görünüşüne olduğu kadar ruhuna da çok dikkat ediyorsunuz. Aylık Ansiklopedi her ay daha gençleşen ve böylelikle memleket gençliğine hizmet eden bir yayın organı olmuştur. Size teşekkür etmekle beraber onu yaymak hususunda da bana düşen vazifeyi lâyıkiyle yapıyorum; buna emin olabilirsiniz.,,

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahibi: **Server R. İskit** ★ Umumi neşriyatını fiilen idare eden : **Hüsamettin Bozok** ★ İdare evi : Cağaloğlu Himayei Etfal sokağı No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları : Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Kılişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

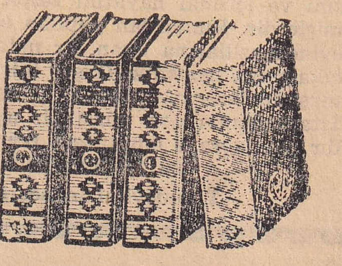
(Alfabe sırasiyle) : **Oktay Akbal, Özdemir Asaf, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Abidin Dav'er, Hasan Âli Ediz, Mehmet Fuat, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Reşat Ekrem Koçu, Behçet Necatigil, M. Zeki Pakalın, Sadun Galip Savcı, Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Selim Sırrı Tarcan, Sencer Tonguç, Feridun Fazıl Tülbentçi, M. Şakir Ülkütaşır, Hamdi Varoğlu, Faruk Yener.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız : **A. Arad, Münif Fehim, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

RESİMLİ
YENİ LÛGAT
ve
ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

Müellifi bulunan Üstat İbrahim Alâettin Gövsa'nın vefatı üzerine bir ilim heyeti tarafından tertibine devam olunan bu mühim eserin ilk üç cildi tamamlanmıştır. Her cilt ciltli olarak 15 liradır.

Okuyucularımızla

Başbaşa

Bu ayki konuşmamızı, yayınevimizin iki mühim eserine birden ayırmak istedik. Bunlardan biri üçüncü cildi tamamlanan «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi»; diğeri de «Aylık Ansiklopedi» nin beş büyük ciltten ibaret olan ilk seri koleksiyonudur.

«Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» son çıkan 36 ncı fasikülü ile üçüncü cildini ikmal etmiştir. Böylelikle ilk üç cildi, şimdiden ihtiyacı karşılar bir eser haline gelmiştir. Eser mükemmel pandazot cilt içinde ve tel dikişli olarak hazırlanmıştır. Beher cildi 15 lira, üç cildi 45 liradır. Dördüncü cilde girecek fasiküllerden 12 sinin abone bedeli 10 liradır. Beher cildi 576 sayfa tutan bu eserin altmış bin kadar kelimeyi ihtiva edeceğini söylemek ehemmiyetini belirtmiye kâfidir sanıyoruz. İçinde hem eski dilden bugünkü dile, hem de bugünkü yeni terimlerden eski dile mükemmel bir lûgat kitabını ihtiva eden bu eser, her kelimenin fransızca karşılıklarını da vermek suretiyle faydalı bir türkçe - fransızca lûgat hizmetini de görmektedir. Her sahada şöhret yapmış yerli ve yabancı şahısların biyografileri Türkiye ve dünya coğrafyasına ve tarihe dair mühim maddeler de eserin ansiklopedik değerini teşkil etmektedir. Bir yıl sonra tamamlandığı zaman, türkçede eşi olmıyan ve uzun yıllar bir benzeri yapılamıyacak olan bu eseri tavsiye etmekle, onu şimdiden aydın Türk gençliğin istifadesine arzetmiş oluyoruz. Bu mühim eserimizi görmemiş olan «Aylık Ansiklopedi» okuyucularının da bir defa tetkik etmelerini rica ederiz.

İkinci bahsedeceğimiz eser, günden güne miktarı azalmakta olan birinci seri «Aylık Ansiklopedi» koleksiyonudur. 60 sayıdan ve beş ciltten ibaret olan ilk serimiz tam bir bütündür. İçinde bin beş yüze yakın bent vardır. Eserin ciltsiz olan takımlarını taksitle satışa devam ediyoruz. peşin 10 lira karşılığında ciltsiz koleksiyon hemen teslim edilmekte ve mütebaki 50 lira borç on ayda beşer liradan alınmaktadır. Taksitle satış için, doldurulmak üzere borç senedimizi isteyiniz.

Aylık Ansiklopedi'yi daha mükemmel görmek istiyorsanız dostlarınıza tavsiye ediniz ve onları abone yazdırınız

Geçen sayımızdaki

BİLMECEMİZ

Dokuzuncu sayımızda neşrettiğimiz ve bir zekâ oyunu olan bilmecemize katılma müddeti 10 nisan 1950 de bitmektedir. Bundan sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecektir. Gelen cevaplar tasnif edilerek doğru halledenler arasında kur'a çekilecek ve netice on birinci sayımızda ilân edilecektir.

KİTAPLAR

★

Yurtta ve dünyada çıkan her dildeki kitaplardan bahseden aylık dergi

★

İkinci sayısı memleketin en sevilmiş fikir, edebiyat ve sanat adamlarının yardımiyle hazırlandı.

★

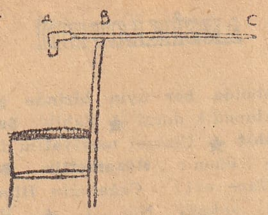
Taşra için müracaat adresi:

Posta Kutusu 634, İstanbul

Mükâfatlı yeni

Bilmecemiz

Üç beş arkadaş oturmuş hoş beş ediyorduk. Söz dereden tepeden devam ediyordu. Bir ara konuşmalarımız arasına basit fizik meseleleri de karıştı. Bir arkadaşımız, bir bakkal terazisinin mekanizmasını ileri sürerek bize bir bilmece sordu ve bizi bir hayli düşündürdü. Arkadaşımız söze şöyle başladı: «Bir terazinin bir kefesine konan dirhemle diğer kefesine konan maddenin ağırlıkları arasında hiçbir fark olmıyacağı pek tabiidir».

Bunları söyledikten sonra sapı kalın, esas kısmı ince bastonu bir sandalyenin üstünde denklem (muvazene) vaziyetine getirerek bize sardu: «Bir terazi de burada meydana getirmiş oldum. Ancak ben iddia ediyorum ki, burada AB kısmının ağırlığı, BC kısmının ağırlığından fazladır».

Arkadaşımızın bu iddiasını bir kısmımız gülünç buldu, bir kısmımız da onu haklı çıkardı. Bir arkadaşımız da daha hafif olduğunu söyledi. Siz ne fikirdesiniz?

★ ★ ★

Bu bilmecenin hal şeklini çok kısa bir şekilde ve bilmece kuponu ile birlikte bildiren okuyucularımız arasında kur'a çekeceğiz. Birinciye beş ciltlik tam bir «Aylık Ansiklopedi» koleksiyonu, ikinciye «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» nin ilk üç cildi, üçüncüden onuncuya kadar tarihî şaheser tablolarımızdan bir çift hediye edeceğiz.

Müsabakaya katılma müddeti 10 mayıs 1950 tarihine kadardır. Bu müddetten sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecek ve neticeler 1 haziran 1950 de çıkacak on ikinci sayımızda ilân edilecektir.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

1 — Kadın nedir?

2 — Brezilya mı büyüktür, Hindistan mı?

3 — Leonard de Vinci'nin en meşhur tablosu hangisidir?

4 — Michel Ange'ın en meşhur heykeli hangisidir?

5 — Mississipi mi uzundur, Amazon nehri mi?

6 — Madagaskar mı büyüktür, Büyük Britanya mı?

7 — Fransız şairi Racine mi evvel doğmuştur, Corneille mi?

8 — Gordiom düğümünü kim çözmüştür?

9 — Türkiye'de kaç nüfus sayımı yapılmıştır?

10 — İstiklâl Marşımız hangi tarihte yazılmıştır?

11 — Anayasamız kaç maddedir?

12 — Cumhurbaşkanımız kaç yaşındadır?

13 — 6 ekim size neyi anlatır?

14 — Türkiyenin en uzun ve en az sınırı hangi devletlerledir?

15 — Dünyanın en yüksek dağı neresidir?

16 — Avrupa'nın en uzun nehri hangisidir?

17 — Macellan nedir?

18 — Bir çeki kaç kilodur?

19 — Kırat nedir?

20 — Telefonu kim icadetmiştir?

Cevaplar karşı sayfada birinci sütunün sonundadır.

Tamamlandığı zaman yüzlerce liraya aranacak

BİR ALBÜM

İskit Yayınevi İstanbul fethinin BEŞ YÜZÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ münasebetiyle kendi mütevazı imkânları içinde büyük bir teşebbüse girişmiştir. Geçen yüzyıllarda memleketimizi ziyaret eden birçok yabancı ressamlar bilhassa İstanbulumuzun eski güzelliklerini, tabii manzarasını ve içtimai hayatını tespit eden çok canlı eserler meydana getirmişlerdir. Bunlardan yapılan seçmeleri İstanbulda Millî Eğitim Basımevinde asıllarına uyan bir nefasette bastırmıya ve peyderpey piyasaya çıkarmıya başladık. İkişer ikişer satışa çıkarılan bu tabloların ilk ikisi meşhur İtalyan ressamı Preziosi'ye aittir ve Ondokuzuncu Yüzyıl İstanbulunun çok güzel bir aynasıdır. İki tabloluk ilk parti beş liradır ve taşraya muntazam bir ambalâj içinde sevk edilir. «Posta Kutusu 18, İstanbul» adresine müracaat ediniz

Yayınevimizin neşriyatına abone olanlara 2,5 lira

Sekizinci sayımızdaki

BİLMECEMİZ

Sekizinci sayımızdaki bilmecemiz okuyucularımızı pek düşündürmüştür. Bu bilmecemizin hulâsası şu idi: Meyilli bir arazide giden bir tren katarına bir tek lokomotif kâfi gelmemiştir. Bunun üzerine katarın en sonuna da bir lokomotif bağlanmıştır. Bu sefer baştaki lokomotif ile ilk vagonlar arasındaki zincir gergindir. Arkadaki lokomotif vagonları ittiğine göre tamponlar birbirine yapışık ve zincirler gevşektir. Bu takdirde öndeki lokomotifin yaptığı işi arkadaki bozmuş olmaz mı? Bunu izah ediniz demiştik.

Okuyucularımız bu meseleyi kendi akıl seviyelerine göre çeşitli şekillerde izah etmişlerdir. Meseleyi fizik formüllerine göre izah edenler olduğu gibi, çok basit ve binaenaleyh çok berrak bir şekilde anlatabilenler de vardır. Bunlardan bir tanesini bizim de cevabımız olarak yazıyoruz:

Öndeki lokomotif 11 vagonu çeker ve arkadaki lokomotif ise 11 vagonu iter.

Gelen cevaplar arasında çektiğimiz kur'ada mükâfat kazanan okuyucularımız şunlardır: 1 — Ordu'dan Azmi Çeliker (bir takım beş ciltlik Aylık Ansiklopedi); 2 — İzmir'den Nuriye Temizman (iki cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); üçüncüden onuncuya kadar birer tarihî tablo kazanan okuyucularımız şunlardır: 3 — Ankara'dan Kemal Gökçe; 4 — Zonguldak'tan Güngör Tüzün; 5 — İstanbul Beşiktaş'tan Erdoğan Tanaltay; 6 — İstanbul Vefa Lisesinden Refet Mantaş; 7 — İstanbul Bakırköyden Melâhat Onaran; 8 — Çubuk'tan Erdoğan Alp; 9 — Ankara'dan Ersin Kocaoğlu; 10 — Aşkale'den Hasan Kurtuluş.

Taşradaki okuyucularımızın hediyeleri gönderilmiştir. İstanbuldakilerinin aldırmalarını rica ederiz.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

Sütunumuzun cevapları :

1 - Hem bir opera, hem bir renk adıdır. 2 - Brezilya. 3 - Joconde. 4 - Musa. 5 - Amazon. 6 - Madagaskar. 7 - Corneille. 8 - Büyük İskender. - 9 - Dört: 1927, 1935, 1940, 1945. 10 - 1921 de. 11 - 105. 12 - 66 yaşındadır. 13. - İstanbulun kurtuluşu. 14 - 590 kilometre Sovyet Rusya, 200 kilometre Bulgaristan. 15 - Everest dağı 8.836 metre. 16 - Volga. 17 - Hem büyük bir kâşifin, hem de bir boğazın adıdır. 18 - 225,632 kilo. 19 - Bir ağırlık ölçüsüdür. 20 - Graham Bell.

ÖRNEK SAYI
KUPON : 8
1 Nisan 1950
30 nisana kadar muteberdir.

BİLMECE KUPONU
No. 9
1 Nisan 1950

Resimli

TARİH MECMUASI

Feridun Fazıl Tülbentçi, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Reşat Ekrem Koçu, Mehmet Zeki Pakalın, Ziya Şakir, Kadircan Kaflı, Ercümend Ekrem Talû, Selâmi İzzet Sedes, Sermet Muhtar Alus, Ali Kemalî Aksüt, Ali Rıza Seyfi, Mustafa Cezar ve Behçet Akın gibi memleketin en tanınmış yazarlarının el birliğiyle hazırlandı.

★

Birinci sayı birkaç gün içinde tükenmiş; ikinci baskısından da elde hiç kalmamıştır. Şimdi üçüncü baskısı yapılmaktadır. İkinci sayı da tamamen tükenmiş olup tekrar basılmaktadır. Üçüncü sayıdan az bir miktar kalmıştır. Almakta acele ediniz. Dördüncü sayı 9 nisanda çıkıyor.

★

İki renkli zarif bir kapak içinde 40 sayfa, 50 kuruştur. Yıllık abonesi 500 kuruş.

Fazla baskısına rağmen piyasada istendiği zaman bulunmıyan bu güzel mecmuayı elde etmek istiyenlere abone olmalarını tavsiye ederiz. "Resimli Tarih Mecmuası" abonelerine neşriyatımızdan yüzde on tenzilât yapmakta olduğumuzu ve tarihî tablolarımızı da 5 lira yerine 2,5 liraya verdiğimizi ayrıca hatırlatırız.

★

POSTA KUTUSU NO. 18, İSTANBUL

YEDİTEPE

ON BEŞ GÜNLÜK SANAT VE EDEBİYAT GAZETESİ

İlk sayısı genç neslin en kıymetli imzalariyle çıktı.

Bu sayı en iyi illüstrasyon kâğıdına iki renkli basılmış olup fiyatı 20 kuruştur. Yıllık abonesi 450, altı aylık 225 kuruştur. Aylık Ansiklopedi abonelerine bu fiyatlar 400 ve 200 kuruştur.

Posta Kutusu No. 18, İstanbul

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

TÜRK TİCARET BANKASI

Kuruluşu : 1914
Sermayesi : T.L. 4.400.000
İhtiyatları : T.L. 1.477.133

Bütün banka muameleleri yapar. En müsait şartlarla mevduat kabul eder. Vadeli ve tasarruf hesapları için her yıl kur'a ile zengin para ikramiyeleri dağıtır.

1950 İkramiye plânı
100.000 Liradır

Bu çekilişler için lütfen gişelerimizden izahat isteyiniz

Not : Türkiye'nin ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44847

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24758.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 48161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597. ADANA, Çakmak Cad. No. 8. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260. ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440. ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112. BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183. BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajansları İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576. İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 88369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4587.

RESİMLİ
YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. Bundan dolayı «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması gereken bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk üç cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Dördüncü cildi fasikül halinde çıkmıya devam ediyor. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayiinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR
1950 İKRAMİYE PLÂNI

6 EV, 6 DÜKKÂN

35 tane	1.000 liralık
35 »	500 »
35 »	250 »
250 »	100 »
500 »	50 »

★

Çekilişler: 1 şubat, 21 nisan "çocuk hesapları için", 1 haziran, 25 ağustos, 31 ekim, 29 aralık tarihlerinde yapılır.

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

★

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

★

Telefon : 24267 - 1
Telgraf - Doantaş İstanbul

Soldan sağa: Muhafazakâr Parti taraftarları Churchill için tezahürat yapıyorlar, reyler tasnif edilirken, Atlee seçimlerden sonra başbakanlık dairesinden çıkarken

İŞÇİLER KAZANDI, FAKAT..

1945 yılı temmuz ayında harbden yeni çıkmış bulunan İngiltere'de on yıldanberi ilk defa olarak seçim yapılmıştı. Daha birkaç gün önceden yapılan tahminlerin hepsi muhafazakârların tarafını tutuyor, İngiliz halkının kendilerine bir zafer hediye eden «Wintson» un partisini büyük bir ekseriyetle gene iktidara getireceği söyleniyordu. Fakat seçim sonunda neticeler hiç de umulduğu gibi çıkmadı ve İşçi Partisi parlâmentodaki yerlerin kısmı küllisini elde etmiye muvaffak oldu. İşçi Partisinin seçimler esnasında halka sunduğu program tamamen halkın düşündüklerine uyuyordu. Çünkü ortada harbden yeni çıkmış yorgun ve harap bir İngiltere vardı. İşçiler büyük bir sosyal programla ortaya atılıyorlar, birçok teşekküllerin millileştirileceğini vadediyorlardı. İngiliz halkı bu programda teselli ışığını görmüş ve bu parti ile harb yaralarını kolayca tamir edeceğine inanmıştı.

Muhafazakârlara nispetle İngiliz İşçi Partisinin tarihi çok kısadır. 1900 yılında Londra'da kurulmuştur. İlk merkezi de Ramsay Mac Donald'ın evidir. Partinin kuvvetlenmiye başlayışı Birinci Dünya Savaşından sonraki yıllara raslar. Nihayet 1922 de, İşçiler parlâmentonun muhalefet sıralarını liberallerden almıya muvaffak oldular ve 1924 te de muhafazakâr kabinenin düşmesiyle iktidarı aldılar, fakat ekseriyetin azlığı dolayısiyle ancak dokuz ay devam ettirebildiler. Gene buna benzer bir iktidar safhası da 1929 ve 1931 yılları arasında yer aldı. 1940 a kadar ise İngiliz parlâmentosunda Muhalefet Partisini teşkil ediyorlardı. 1940 ta harb kabinesi dolayısiyle muhalefet de kaldırılınca işçiler de bütün gayretlerini harbin kazanılması yoluna harcadılar. Harbden sonra ise bildiğimiz gibi seçimle iktidara geçmiye muvaffak oldular. Şöylece İşçi Partisinin ufak bir tarihini çizdikten sonra aklımıza şu sual gelebilir: Acaba son beş yıl zarfında yaptıkları icraatla muvaffak olmuş bir hükümet ortaya koyabilmişler midir? Bunun cevabını verebilmek için evvelâ bu hükümetin hangi şartlar altında iş gördüğünü inceliyelim: İngiliz halkı yıllarca muhafazakârlara güler yüz gösterdikten sonra tarihinin en müşkül anlarından birisinde ve bir parti için en zor çalışma şartlarının mevcut olduğu bir zamanda reyini işçilere vermiştir. Şüphesiz ki İngilterenin harbden sonra başından geçen siyasi ve iktisadi hâdiseler pek hoşa gider şeyler değildir. Fakat işçi kabinesi olmasaydı bu hâdiseler daha acı izler bırakan darbeler haline gelebilecekti. İşçi Partisinin muvaffakıyet sırrını krizlere göğüs gerişindeki cesaret ve buhranlara karşı gösterdiği soğukkanlılıkta aramalıdır.

Atlee seçim nutuklarından birini verirken

Geçen aylar zarfında İngiliz halkı bu seferki hükümetini seçmek için tekrar sandık başına koştu. Seçimler başladıktan tam neticeler belli oluncıya kadar geçen zaman zarfında ilân edilen mahallî neticelerde işçilerin önde gittiği, fakat muhafazakârların da pek az bir farkla onları takibettiği görülüyordu. Netekim netice de aynı oldu. İşçilerin parlâmentodaki % 50,6 lık ekseriyetine mukabil muhafazakârlar da % 47,4 gibi bir netice almıya muvaffak olmuşlardı.

Liberaller gayet az rey toplıyabilmişler, komünistler ise bu seçimde tam bir hezimete uğramışlardır. Yukarıdaki rakamlardan anlaşılacağı üzere İşçi Partisinin parlâmentodaki üstünlüğü ancak onlarla ifade edilebilecek kadar azdır. O kadar ki, birkaç mebusun birden bir toplantıda bulunmayışı o toplantıdaki ekseriyeti muhafazakârlar tarafına koydurmıya kâfidir.

Diğer taraftan İngilterenin dertleri henüz bitmiş değildir Hükümet el'an içinde bulunduğu iktisadi buhranı atlatabilmek için halktan daha birçok fedakârlıklar istemek zorundadır. Muhalefet sıraları bu kadar dolu bir mecliste bu fedakârlıkları teklif etmek ve koparabilmek her hükümetin harcı değildir. Netice olarak, İşçi Partisi seçimi kazanmakla beraber pek nazik bir durumda bulunmaktadır. Umumi kanaate göre de bu nazik durum seçimlerin yenilenmesini intacedecektir.

Son seçimlerden çıkan netice bir hayli mânalıdır. Reylerin dağınıklığı İngiliz halkının tam bir kararsızlık içinde olduğunu göstermektedir. Fakat şurası muhakkaktır ki İşçi Partisinin durumu beş yıl evveline göre bir hayli zayıflamıştır. Beş yıl içinde yaptıkları icraat ve yenilikler (bâzı müesseselerin devletleştirilmesi, sosyal sıhhat teşkilâtı gibi) halkı pek tatmin etmemiştir. Hattâ bu icraatın arasında memleket iktisadiyatının aleyhinde neticeler verenleri bile olmuştur. Diğer taraftan başlarındaki kuvvetli liderleriyle muhafazakârlar İşçi Partisini zor duruma düşürebilmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Onlarca Atlee Amerikan yardımını gayet kötü şekilde kullanan ve başkasının parasiyle yapılan işlerle övünen bir hükümeti temsil etmektedir.

Sosyalizm meselesine gelince, İngiliz sosyalizmini diğerlerine karıştırmamak lâzımdır. İngiliz sosyalizmi prensipleri ve gayeleri bakımından tam kendine has bir nüans taşımaktadır.

BU ADAMLAR AVRUPA KITASINI BİRLEŞTİRMEK İSTEDİLER..

★

★ *Echo'dan* ★

★

WILLIAM PENN
(1644-1718)

GROTIUS
(1583-1645)

Avrupa ittihadının ilk plânını kuran, Dördüncü Henry'nin dostu ve nazırı, Maximilien de Béthune dük de Sully oldu. «Büyük Karar» ında Avusturya hanedanını yıkmak, bütün Avrupa devletlerinin hükümdarlarından Büyük Konsey kurmak vardı; bu konsey kati hâkimiyeti haiz olacak ve her millî devletin kendi hukukunu kaldırıp, milletlerarası bir hukuk sistemi koyacaktı. Sully Fransada başarı kazanan fakat Avrupaya daha iyice yayamadığı bu düşünceleri Henry'nin öldürülmesi yüzünden tatbik mevkiine koyamadı.

Holândalı büyük hukuk filozofu Hugo Grotius de, geniş ve cömert, fakat hiç de demokratik olmıyan plânını 1614 te yayımladı. Sully'nin «Büyük Karar» ından Grotius'un hiç haberi olmaması lâzımdır, zira Sully'nin bu plânı 1634 te çıkan hâtıralarında neşredilmiştir. Grotius bir delinin hançeri ile öldürülünce bu plân da suya düştü.

A. DE SAINT - PİERRE
(1658 - 1743)

İngilterede Hobbes'un da Grotius'unki gibi bir Avrupa birliği tasarısı vardı, fakat bu sistematik ve müşahhas bir şey değildi.

Büyük İngiliz kuakeri William Penn dinî esaslara dayanan mükemmel bir plân hazırlamıştı. Avrupanın hal ve geleceğine ait hazırladığı bir denemede (1693) devamlı bir barışın tesisi yolunda milletlerin teşkilâtlanması üzerine bâzı fikirler ileri sürmüştü.

Fransa'da papaz Charles Irénée de Saint-Pierre, bu yeni cereyana kuvvetli bir barış taraftarı olarak ve bu işi milletlerarası ve hukuki bir gözle düşünerek katıldı. «Barışı Devamlı Yapmak İçin Hâtırat» (1712) adlı eserinde, Utrecht'de bir senato kurulmasını ve bunun sonsuz bir kudrete sahibolmasını ve savaş çıkmasını önlemek için mevcut silâhların yokedilmesini istiyordu. O sıralarda İspanyada taht savaşları olduğundan, gayretleri pek az akis uyandırdı, birkaç yıl sonra Onaltıncı Louis'yi tenkid ettiğinden Akademi'den de kovuldu. Fakat ortaya attığı sual unutulmadı. Rousseau'nun «İçtimai Mukavele» sinde, Voltaire'in «Milletlerin Ruhu» nda, daha birçok eserlerde ondan bahis vardır.

SULLY
(1559 - 1641)

1795 de Emmanuel Kant tarafından müthiş bir keskinlikle yazılmış, monolog gibi bir eser olan «Zum Ewigen Frieden» de insanlık cemiyetinin en yüksek gayesi şöyle çizilmiştir: Her insanın, bütün hür milletler ve bütün barışçı halk kitleleri arasında, bir dünya vatandaşı olarak bilinmesi.. Şu reformları yapmanın muhakkak şart olduğu fikrindeydi: Gizli anlaşmaların bozulması, gizli politikanın nihayet bulması. ordularırn terhisi, kaçınılmaz bir hale girdiği takdirde çıkan savaşta birtakım kaidelere riayet edilmesi.. Cumhuriyetle idarenin hepsinden daha iyi olduğunu söylüyordu. Demokrasinin neticede büyük bir Avrupa devletini ve en mütekâmil bir hükümet şeklini elde edeceğine inanıyordu.

Dinî ve ahlâki fikirleriyle Kant'ın şiddetle tesirinde kalan Fransız Claude Henry de Rouvroy, bilinen adiyle sosyalizmin kurucusu Saint - Simon, «Avrupa Cemiyetinin Teşkilâtlanması» adlı eserinde müstakbel Avrupa devletine dair görüşlerini açıklamıştır.

Büyük Şair Victor Hugo'nun bu konudaki fikri de daha az pratik olmasına rağmen daha fazla tesirliydi.

İngilizlerden liberal Richard Cobden ve Almanlardan Friedrich Liszt de müşterek iktisadi menfaatleri bakımından Avrupa devletlerinin birleşmelerini istemişlerdi.

1837 den 1914 e kadar bu konuda çeşitli fikir ve mütalâa yürütüldü. Daha çok, Avrupa devletleri arasında grup birleşmeleri düşünülüyordu. Leon Faucher'in «Güney Birliği» eseri Belçika, İsviçre ve İspanyayı birleştiriyordu. G. de Mollinaris de «Orta Avrupa Birliği» olarak Fransa, Almanya, Avusturya, Macaristan, İsviçre ve Holândayı birleştiriyordu, C. Franz ise Almanya ve Holânda arasında bir gümrük birliği kurulmasını, Fransız Kont de Leusse (1888) da Fransa ve Almanya arasında bir gümrük birliği teklif etmişti.

Bütün bu, az veya çok milliyetçi bir damga taşıyan projelerin gerçek bir Avrupa birliği düşüncesinden doğduğu söylenemez, fakat bunla beraber bütün bu hulyalar, bu ütopyaların faydaları da inkâr edilemez.

Birinci Dünya Savaşından sonra 1920 de, gümrük ittihadiyle birleşmiş bir Avrupa birliği fikri ortaya atılmıştı. Bütün iktisadi güçlükler, pasaport, döviz, ticaret muameleleri yok edilecekti.

1923 başlangıcında genç bir kont olan Coudenhove - Kalergi ortaya atıldı ve «Paneurope» adını verdiği plânı meydana çıkardı. Bu plânın didaktik bir karakter taşımaması onun etrafa yayılmasına mâni oldu. Daha çok bir gümrük birliğinin faydaları üzerinde konuşuluyordu. Bu, daha olması mümkün bir şeydi. 1924 nisanında gümrük birliği lehinde bir hareket başladı. «Bütün Avrupalılara Hitap» eden bu faaliyet içinde tanınmış Fransız iktisat âlimi Charles Gide ve Amerikalı arkadaşı Irving Fischer, Norman Angell ve Orta Avrupa birliğinin taraftarı Elemer Hantos vardı.

SAINT-SIMON
(1760 - 1825)

Bunun ardından, Paris'te, on dokuz beynelmilel komiteden biri olarak bir milletlerarası komite tesķil edildi; Aristide Briand, ölümüne kadar bu milletlerarası komitenin başkanıydı, ölümünden sonra başkanlığa Edouard Herriot seçildi.

Buna muvazi olarak parlâmentolararası bir birlik tesis edilmiş ve yeni doğan Milletler Cemiyeti içinde yer almıştı. Briand, Stresemann ve Sir Austen Chamberlain Locarno'daki buluşmaların - dan sonra, 1925 sonbaharında bu gümrük birliği fikri üzerinde politik faaliyetlerini durdurdular, böylece Avrupanın iktisadi birliği kurulmuş olacaktı.

Cenevre iktisat konferansı, 1927 ve İskandinav, Lüksemburg, Holânda,

KANT
(1724 - 1804)

Sovyet siyasetinin metotları

★ *Sie und Er'den* ★

İsveç'in mühim limanlarından biri olan Malmö'de çıkan «Snallposten» isimli gazetede intişar etmiş aşağıki tablo, Sovyet siyasetinin son otuz yıl zarfındaki metotlarını göstermek bakımından enteresandır:

1919 Yaşasın yüce önderlerimiz Lenin, Troçki, Z. Höglund ve Karl Kilbom! Kahrolsun sosyalizm!

1925 Yaşasın yüce önderlerimiz Stalin, Zinoviyev ve Buharin! Kahrolsun kapitalist uşağı Z. Höglund. Sosyalistlerle tek cephe!

1935 Yaşasın yüce önderlerimiz Stalin ve Nils Flyg! Kahrolsun Zinoviyev, Buharin ve Karl Kilbom hainleri! Hitler'e ölüm!

1939 Yaşasın yüce önderimiz Stalin! Kahrolsun Nils Flyg haini! Sovyetler Birliğiyle Almanya arasındaki dostluğu candan selâmlarız! Kahrolsun İngiliz ve Amerikan emperyalistleri!

1940 Yaşasın hürriyet mücahidi Stalin! Yaşasın Hitler'le dostluk! Kahrolsun Batı birlikleri ve sosyalistler! Almanya ile sulh!

1941 Varolsun yüce başkomutanımız Stalin! Sovyetler Birliği ile Batı birlikleri arasındaki dostluğu en candan muhabbetlerle selâmlarız! Kahrolsun Almanya!

1945 Yaşasın muzaffer komutanlar Stalin ve Tito! Sosyalistlerle tek cephe!

1946 Yaşasın Stalin, Tito ve Markos! Kahrolsun Batı emperyalistleri ve sosyalistler!

1948 Yaşasın Stalin ve Markos! Hain Tito'ya ölüm!

1949 Yaşasın Stalin!

1950 Canını kurtarana ne mutlu!

19 !

Belçika devletleri arasında yapılan Oslo konvansiyonu, Streseman'ın Cenevredeki son nutkunda ortaya attığı peygamberane formül ve nihayet 1930 mayısında Briand'nın «Birleşik Avrupa Devletleri» iktisaden federatif birliğini kurmayı teklif etmesi, bu gaye yolunda hamlelerdir.

Dünya iktisat konferansı, cesaret verici olmaktan ziyade ümitleri kırıcı oldu, eğer muvaffak oysaydı diktatörlüğe, insanın esaret altına düşmesine karşı koyan büyük bir kuvvet olurdu. Fakat Hitlerizm çılgınlığı, insanların, milletlerin birleşmelerine şiddetle karşı koydu.

Şimdi, böyle bir birlik uzak bir istikbale kalmış gibi görünüyor. Bu tam mânasiyle gerçekleşmeden önce, Avrupa devletleri arasında mahallî birlikleri iyi karşılamak icabeder. Yalnız bu süper devletlerin bizim ihtiyaçlarımıza, zekânın ortaya koyduğu eserlere kıymet vermeleri lâzımdır. Avrupayı ve diğer kıtaları tehdideden tehlikeye karşı çare budur.

ERKEKLERİN KARŞISINDA KADINLAR

★ *Femme et la Vie'den* ★

Tabii bu, kadınların ne istediklerine veya ne istemediklerine bağlı bir şeydir, ama biz bütün halleri bir defa gözden geçirmek istiyoruz. Evet, kadınlar böyle bir şeyi kendiliklerinden bilirler. Erkeklere karşı ne yapacaklarını, nasıl davranacaklarını öğrenmiye ihtiyaçları yoktur. Bu sanatı yaratılıştan edinmişlerdir. Buna şüphemiz yok, ama bazan bildikleri şeyleri de unuttukları oluyor. Hem vereceğimiz nasihatlardan her kadın kendine göre bir şeyler bulup istifade edebilir, kendi tarzına uydurabilir, hasmının ne olduğunu, ona karşı nasıl davranacağını daha iyi öğrenir. Hasım diyoruz, tabii ki aşkta bile kadın ve erkek birer hasımdır.

Kadının kendini erkeğe karşı savunması mı bahis konusu? Bu, ancak bir orman ortasında sarhoşa veya deliye rastlıyan bir kadının yapacağı bir şeydir. Biz hücuma maruz kalmamasından bahsedeceğiz, savunmakla bunun arasında büyük fark vardır. Eğer kadın hücum edilemiyecek durumda ise hücuma uğramaz.. Yalnız burada birkaç ufak tavsiyede bulunalım:

Sizi takibeden bir erkekten kurtulmak için onun ayakkabılarına bakın. O utanır ve şaşırır. Acaba kunduram çok mu boyasız yoksa delik mi, pek mi biçimsiz, diye düşünür.

Fazla mütecaviz veya açık bir konuşma sırasında kuru bir sesle: anlamıyorum, deyiniz.

Evinize gelen bir dost işi azıtıyor mu, fazla yakınlaşmak mı istiyor?

Samimî midir? Bundan ve kendinizden emin olmak lâzım. Samimî değil mi? Onun kendisine olan emniyetiyle eğlenmiye başlarsınız. Sizden başka şey istiyene dostluğunuzu vermek bu bahis konusu olan erkeğin cinsine göre, ya bir nazik muamele veya küstahlık olarak karşılanır.

Hoşunuza giden bir erkek karşısında:

Önce kendi kendinizle anlaşın. Ne istediğinizi iyice bilin, çünkü asıl mesele bizzat sizsiniz. Ağzınız hayır derken içiniz evet demesin. Her ne halde olursa olsun kendi içinizdeki çarpışmayı sakın belli etmeyin.

Bir erkeğe karşı bir bağlılık duyuyorsanız:

O, sizin bulunduğunuz salona girdiği zaman ne sesinizin tonunu değiştirin, ne de lüzumsuz bir hareket yapın. Kendinize hâkim olun. Sizi kimsenin göremediğini mi sanırsınız? Hele, hiçbir zaman ona, geçen defadanberi nasılsınız? diye sormayın, bütün dostlarınız; demek buluştular, artık bozuştular, diye düşünür.

Şahsiyetinizi değiştirmiye kalkışmayın:

Bir erkeğin, sarışın, kumral, esmer veya zeki, samimî, neşeli, zarif olduğunuz için hoşuna gitmişsinizdir. O halde onu size çeken bu şahsiyetinize sahibolun. Zarif bir kadının lâübali konuşması, bir sarışının esmerliğe özenmesi, kültürü az olan bir kadının Racine'den Sartr'dan bahsetmesi erkeklerin hoşuna gitmez.

Müşterek hayat başlayınca:

Eğer bir geçmişiniz varsa (bu tâbiri affedin) ancak anlaşılabilir, keşfedilebilir kısmını, yani en azını anlatın.

Evde:

Hiçbir zaman ihmal edilmiş bir kılıkla ev içinde dolaşmayın. Erkeğiniz bir kere sizi biçimsiz bir halde görürse bütün gece tuvaletleri bu kötü intibaı silemez.

Erkeklerin ayakkabılarını odanın ötesine berisine fırlatmalarına bakmayın, bir evi düzenli tutmayı bilmiyen kadınları erkekler sevmezler.

Haftada bir gün iyi bir yemek hazırlayıp, geri kalan günlerde baştan savıvermekle de işin bitmiyeceğini bilin.

İhtiyarlamayı bilmek:

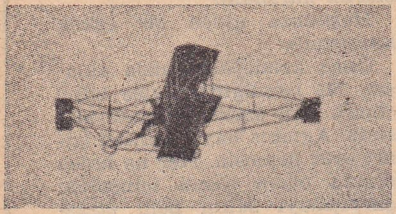
Bunu kadın bilebilir mi? Başka çaresi kalmayınca belki.. Ama zamanı gelince, beyaz saçlı olmayı kabullenin. Küçük bir çılgına benzemiyen bir büyükanne, çok cazibeli bir kadın olabilir.

Bu sürat rekorlarının ne zaman kırıldığını biliyor musunuz?

★

★ Bunların her biri havacılık tarihinde birer dönüm noktasıdır ★

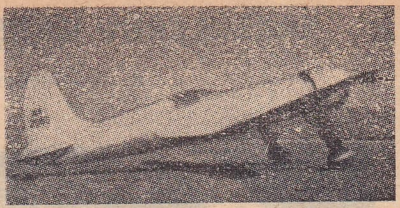
★

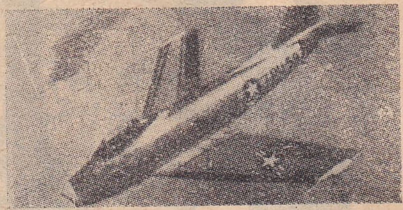
1.

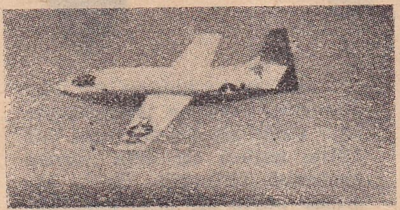
2.

3.

4.

5.

1. 29 ağustos 1909 da Fransa'da Reims'te yapılan ilk Gordon - Bennet Trophy yarışında Glen Gurtiss saatte 46.5 mil (75 km.) yapmıştı.

2. 18 ekim 1922 de General Billy Mitchell saatte 222.96 mil (359 km.) yaparak kara uçaklarının sürat rekorunu kırdı. Uçak 460 beygirlik Gurtiss motoriyle mücehhez olup adı Curtiss Racer'dir.

3. 13 eylûl 1935 te Howard R. Hughes Kaliforniya'da saatte 352.38 mil (567 km.) ile kara uçakları arasında rekor yaptı. Uçağın adı Hughes H - 1 olup 1.000 beygirlik Pratt & Whitney Wasp Junior motoriyle mücehhezdir.

4. 15 eylûl 1948 de Binbaşı Richard L. Johnson Kaliforniya'da Muroc hava meydanında saatte 670.98 mil (1.080 km.) ile askeri uçaklar arasında rekor kırmıştır. Uçak tepki motoriyle mücehhez North American F. 86 A. olup tam teçhizatlı av uçağıdır.

5. 1948 de Yüzbaşı Charles-Yeager gene Muroc hava meydanında 860 mil (1.384 km.) den fazla sürat yaparak ilk defa ses üstü sürat rekorunu kırmıştır. Uçak roket motoriyle mücehhez Bell X - 1 tipinde tecrübe ve araştırma uçağıdır. (Not: Daha sonraları x - 2, x - 3, x - 4 tipleri de yapılmıştır. Deniz seviyesinde ses sürati saatte takriben 1.224 km. dir).

Şeker umumi kıtlığı önliyebilir

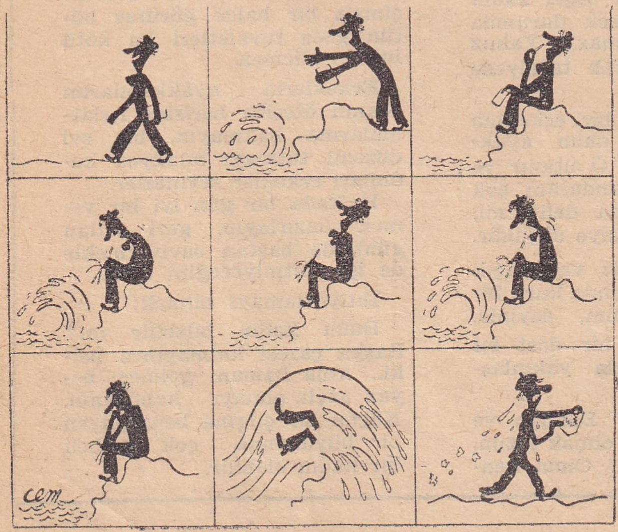
★

Tropikal bölgelerdeki ekilmemiş arazinin yüzde ikisinden eksiğini işlemek ve Amerika Birleşik Devletleri n i n bir yıl içinde silâhlanmasına sarfettiği paradan biraz fazlasını ziraate tahsis etmek suretiyle, dünyamızın gittikçe artan halkını gıdasız bırakmak korkusunu ebediyen ortadan kaldırmak mümkündür. Bu iddia bize, şekerin mayalanmasiyle meydana gelecek proteinlerin hesabına davanan, şeker bahsinde teknik mütehassıs Dr. O. W. Willcox'dan gelmektedir.

Büyük verimli cinsinden olanını almak şartiyle, bir hektarlık şekerkamışı, 30.000 şeker ve şekere çevrilebilecek madde verebilir. Maya basilleri vasıtasiyle protein verecek sun'i istihsalde (esasen Antiller'de, Almanya'da ve Birleşik Devletlerde kullanılmış usuller sayesinde), bu miktar şeker 7.500 kilo protein ihtiva eden 15.000 kilo şeker mayası verir. Ortalama olarak bir adamın günde 70 gram, yani yılda 24 kilo 650 gram proteine ihtiyacı vardır. Bir hektar şekerkamışı 274 kişiyi besliyebilecek proteinli maya verir, halbuki bir hektar buğday altı kişiye yetecek protein bile vermez.

Bu esasa göre, 7.910.000 hektar şekerkamışı dünyamızda bulunan 2.170.000.000 un hepsine kâfi gelecek protein temin eder. Diğer taraftan Dr. Willcox nebatların fennî bir elenmesi sayesinde her bir hektarın verimini arttırmak ve dolayısiyle işlenmesi lâzım araziyi yarıya indirmek mümkün olacağına kanidir.

Şair ve deniz

The St. Ev. Post'tan

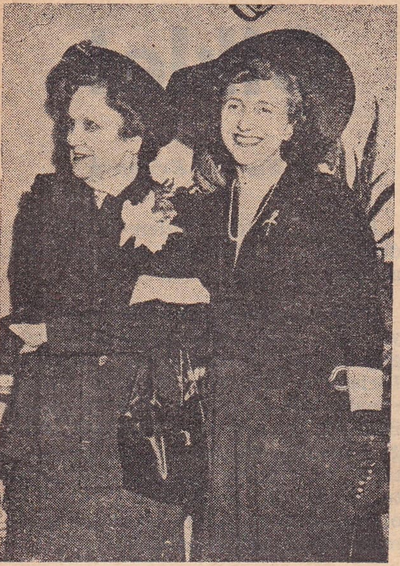

— Bu şapka beni on yaş gençleştiriyor.
— Hakikaten kaç yaşından?
— 29.
— Şapkayla mı, şapkasız mı ?

"F. Hebdo" dan

MARGARET TRUMAN

★ *Colliers'ten* ★

Babası cumhurreisi olduğundanberi yani dört yıldır aşağı yukarı herkes Margaret Truman ile evlenmek istemektedir. Bu konu etrafında türlü dedikodular olmaktadır. Son çıkan şayialardan birisi Margaret'in milyoner Blevins Davis ile evleneceğine dairdi. Davis, Margaret'i daha mektep sıralarından tanır ve o zamandanberi de gayet iyi arkadaştırlar. Son aylarda Margaret'in New York'ta birkaç ay kalması ve Davis ile sık sık beraber görünmesi bu dedikodunun yayılmasına sebebiyet verdi. Halbuki Davis New Yorklu bir piyes muharriridir. Ve ekseriya kadınlarla beraber görülür. Halbuki Washington'da Margaret, Marvin Braverman adında kırkına yaklaşmış bir avukatla daha fazla görülüyordu. Sık sık birbirlerine randevu veriyorlar ve ahbaplarının davetlerine daima birlikte gidiyorlardı. Margarete sorarsanız o «benim kimseyle ciddi olarak meşgul olacak zamanım yok» der. Bütün arzusu şarkı söylemektir. Sesi hakikaten güzel midir bilmiyoruz. Fakat vaktinin büyük bir kısmını şan dersi almakla geçiriyor. Onun için aşkla uğraşacak vaktinin pek az olduğuna inanmak bir dereceye kadar kabil olabiliyor.

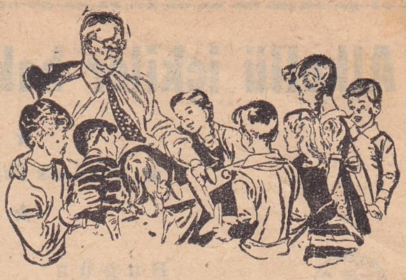
Margaret memleketi olan Independance'ı vakit buldukça ziyaret etmekten zevk duyuyor. Bu şehirde bulunduğu zaman ahbaplarını toplar ve eğlenceler tertibeder. Burada kendisini ekseriya valinin oğliyle görmek mümkündür.

Margaret, memleketi olan Indeyı sevmez. Akşamları da geç yatar. Yattıktan sonra da uzun bir müddet kitap okur. Bunlar ekseriyetle tarihî romanlardır. Fazla süslü giyinmiye düşkün değildir. Fakat elbise ve ayakkabı çeşidi pek boldur. Her toplantıda başka bir ayakkabı ile görünür.

Trumanın kızı şarkı söylemiye pek meraklı olmakla beraber «kadının yeri evidir» fikrine pek bağlıdır. Bugünkü Amerikalı için eski kafalılık sayılan böyle bir düşünceyle şarkıcılığı bir meslek olarak seçmenin ne derece kabili telif olduğu da düşünülecek bir olaydır.

Doğurmak bir zevk olmalıdır

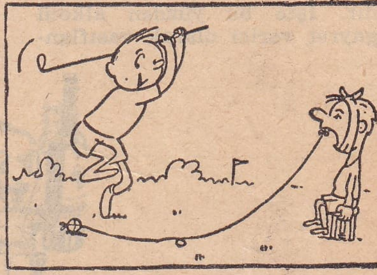
★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

Bu yazımızın başlığını gören kadınlar olmıyacak bir şeyden bahsettiğimizi zannedecekler. Doğurmanın zevk olmasına imkân var mı? Hayata yeni bir insan getirmek, bu en güzel, en büyük talihimiz, kadınlar için acı ve ıstırapla dolu bir hâdise. Yüzyıllardanberi annelerimiz, annelerimizin anneleri, bütün kadınlar bu yüzden acı çektiler. O kadar ki bugün çocuk doğurmak ve acı çekmek birbirine bağlı iki şey olarak düşünülüyor. Acı çekmeden çocuk doğurulabileceğine inanılmıyor. İşte bu tamamen yanlış bir kanaat. Bu sahada birçok denemeler yapmış, yıllarca çalışmış olan İngiliz doktorlarından Dick Read; çocuk doğurmak sadece acısız değil, üstelik bir zevk olmalıdır, ve aslında da öyledir, diyor. Her tabii hâdisede bir zevk payı varken çocuk doğurmak niçin acıya sebebolsun? Bu, yerinde bir sualdir. Yemek yemek, su içmek, sevişmek tabii ihtiyaçlardır ve hepsi de bir nevi zevktir. Bu noktadan hareket eden Dr. Read birçok denemeler yapmış ve şu kanaate varmış: Kadınların çocuk doğururken çektikleri acıların sebebi içlerine girmiş olan korkudur. Yüzyıllardanberi bütün kadınlar doğurmanın zorluğuna kendi kendilerini inandırmışlar ve böylece müthiş bir korkunun tesirinde kalmışlardır. Korkan bir insan ise doğururken vücuda verilmesi gereken adali yumuşaklığı veremiyor ve bu sebepten de kendi kendisinin canının acımasına sebeboluyor. Rahat ve acısız bir doğum yapabilmek için vücuda korkunun verdiği kasılmayı izale etmek lâzım. Yani bir kadının kafasındaki korkuyu söküp çıkarmak ve vücudunu gevşek bırakabilmesini öğretmek kâfi. Ama bu o kadar kolay bir şey değil. Bu korkunun uzun bir mazisi var, o kadar ki şimdi şu yazımızı okuyan kadınların çoğu bize inanmazlar. Çocuk doğurmanın acısız olabileceğini akılları almaz. Basit bir korku o derece şiddeli ağrılara sebebolabilir mi, derler. Yani bir kadını samimî olarak acı çekmiyeceğine inandırmak pek zordur. Sonra bir de başına gelecekleri bilmemekten doğan korku var. Bir ameliyat odasındaki aletleri düşünün, onların ne işe yaradığını bilmiyen bir kimse elbette bu acayip şeylerden korkar. Hattâ o aletleri görmesine de lüzum yok, doktorların ve odanın yarattığı atmosfer kâfi. Sonra hastanın bütün sevdiklerinden ayrılıp tek başına o odaya sokulması da hiç doğru bir hareket değildir. Velhası Dr. Read bu temele dayanan usullerle ve gayet tabii bir atmosfer içinde rahat, acısız doğumlar yapmıya muvaffak olmuş. Onun bu başarısını gören birçok İngiliz doktorları onun usulünü tatbik etmiye başlamışlar. Böylece yakın bir zamanda çocuk doğurmanın hiçbir acısı olmıyacağı ve üstelik annelerin hayata bir insan getirmiş olmanın gururiyle zevk duyacakları söyleniyor.

Golf şampiyonu diş çıkarıyor

Pour Tous'dan

Alkollü içkiler hakkında bir tetkik

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

★

Bugün Amerika'da içki içen 61 milyon insan vardır. Bunlardan 3.250.000 i çok içki içenler, 750.000 i ise tam mânasiyle içkiye müptelâ olan kronik alkoliklerdir. Son elli yıl içinde içki içenlerin sayısı bütün memleketlerde azalmıştır. Yalnız bir memleket bunun dışında kalmıştır: O da Fransadır. Son yapılan grafiğe göre en fazla içki içen memleketler şu sekilde sıralanmaktadır: Fransa, İspanya, Belçika, İtalya, Birleşik Amerika, Almanya, İsveç, İngiltere.

İçki kullananlar da gurupla_ ra ayrılmaktadır. Vasat derecede içki içenler kendi arzusu ile istediği zaman içkiyi bırakabilenlerdir. Bunlar alkolü sadece zevk ve keyif için kullanırlar. İçtikleri zaman muayyen bir noktada durmasını bilirler. Katiyen kendilerini kaybedecek kadar sarhoş olmazlar.

İnsanlar aldıkları alkolden bünyelerine göre müteessir olurlar. Bâzı kimselerin bir bardak bira ile bile keyifli bir hale geldikleri görülmuştur. İçkinin tesiri insanlara göre çeşit çeşittir. Bâzısı neşelenir, bâzısı kederlenir, kimisi fazla kanuşur, kimisi de tahammül edilmez hale gelir.

Umumi kanaatin tam aksine olarak alkol katiyen gayret verici bir şey değildir. Bilâkis tam aksi tesir yapmaktadır. Vücuda girdikten sonra kısa bir müddet için insanın yorgunluğunu uyuşturmaktadır. Tabii bunun neticesi olarak bir canlılık duyulmaktadır. İşte bu yüzden alkolü gayret verici olarak vasıflandırılmışlardır. Halbuki bu yanlıştır. Çünkü yorgunluk biraz sonra daha şiddetli olarak kendini gösterir.

Az miktarda alkol insanın cinsî faaliyetleri üzerinde tesir yapmaktadır. Ferdî kabiliyetlerimize gelince az miktarda da olsa alkol bunları sekteye uğratmaktadır. Alkol aldığımız zamanlar hatalarımız artmaktadır. Alkol sadece utangaçlığı azaltmaktadır.

50 yıldanberi içkinin kalb yaptığı, karaciğeri rahatsız ettiği ileri sürülmüştür. Fakat bunun böyle olduğuna dair elimizde hiçbir ilmî delil yoktur. Alkol mide ülserine zararlıdır. Fakat alkol kendisi bir mide ülseri yapmaz.

Alkolün büyük zararlarından biri muhakeme kabiliyetini zayıflatmasıdır. Alkolün soğuk algınlığına iyi geldiği iddiası da tamamen yanlıştır. Bilâkis soğuk algınlığı için zararlıdır.

Bütün bu zararlarına mukabil faydası da bâzı kimselerde iştah açmasıdır. Alkolün hayatı kısaltıp kısaltmaması meselesine gelince, 5.000 aile üzerinde yapılan geniş tetkikler vasat şekilde içenlerin hayatları üzerinde ne uzatmak, ne de kısaltmak gibi hiçbir tesir yapmadığı görülmüştür.

Fakat fazla içki içenlerin hayatını çok kısalttığı da kati olarak tespit edilmiştir.

Dr. Haggard diyor ki: «Eğer canınız çok fazla istiyorsa içiniz, o zaman pek zararlı olmıyacaktır. Aksi takdirde de katiyen içmeyiniz, çünkü çok zararı olacaktır».

Birleşmiş Milletler'de Yeni bir konferans mevzuu:

Çiklet

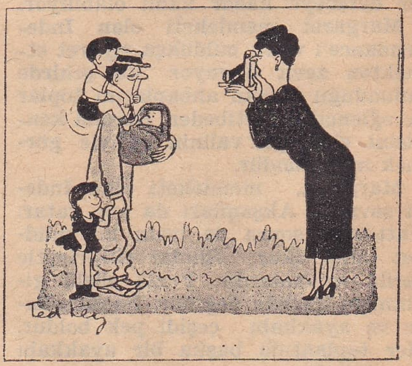
★ *Sie und Er'den* ★

Ruslar, çiklet denilen sakızı kendilerinin keşfetmiş olmayışlarına adamakıllı içerlemektedirler.

Nazik meselelerden biri olan dünya iaşe vaziyetini görüşmek üzere geçenlerde Singapur'da toplanan, Birleşmiş Milletler İktisat Konferanslarından birinde Rus temsilcisi, Birleşik Amerikanın Filipin'e yaptığı yardımın halisiyetinden şüphe ettiğini bildirdi ve görüşündeki isabeti teyid için de şöyle dedi: «Amerika, orada harbden öncekine nispetle dört misli fazla çiklet satıyor!»

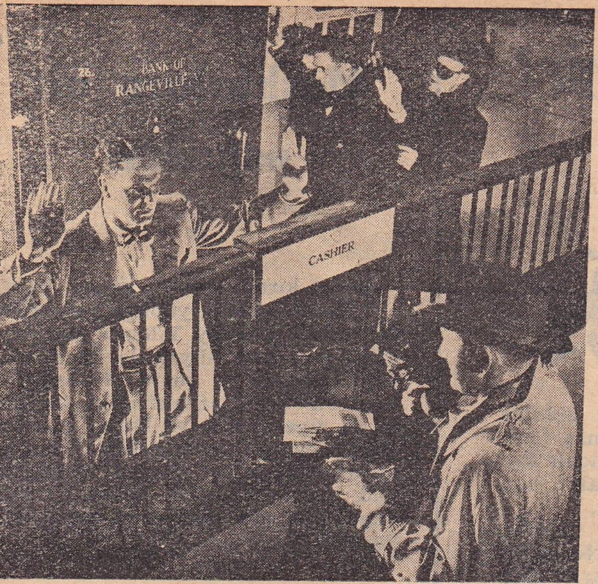
Bunun üzerine Filipin temsilcisi, Birleşik Amerika'nın Filipin istiklâlini tehditten çok uzak olduğunu belirtmek zorunda kaldı, fakat keza Sovyetlerin sempatisini kazanabilmek için de memleketinin, bütçesinin müsaadesi nispetinde Ruslardan havyar satın alacağını vaadetti. Münakaşanın şiddetini hafifletmek ve Amerikaya karşı yapılan Rus hücumlarını zayıflatmak üzere konferans başkanı; bâzı firmaların mallarına son zamanlarda meselâ diş çürümesini önliyen antiseptik ilâçlar ilâve ettiklerini, böylece Filipin'e çiklet satışının bu memlekete yapılan sıhhi yardımlar meyanında sayılması icabettiğini bildirdi ve sözlerine şunları ekledi: «Filipinliler çiklet çiğnemekten hoşlandıktan sonra hiç kimsenin onları bundan menetmiye hakkı yoktur!»

Buna göre, milletler için önümüzdeki yıllarda kâfi erzak bulunup bulunmıyacağı meselesinin bahis mevzuu edildiği bir sırada bile olsa, hiç kimse Birleşmiş Milletler temsilcilerini çiklet gibi gayet mühim bir mevzu üzerinde geviş getirmekten alıkoyamaz.

— Lütfen biraz daha gülümseyin!

The St. Ev. Post'tan

Amerika'da Rangeville bankasında bir soyuluş daha

490 kere soyulan Banka

★

★ *Colliers'ten* ★

★

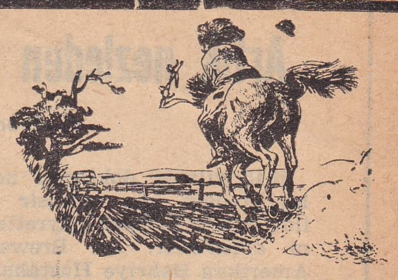
Virginia eyaletinde Rangeville devlet bankası 1945 yılındanberi tam 490 kere haydutlar tarafından soyulmuştur. Bu soyguncuların hemen hemen hepsi polis tarafından yakalanmıştır. Bu 490 soygunculuk içinde pek çok enteresan vakalara tesadüf edilmiştir. Meselâ bu soygunların birinde 110.000 dolâr vurmuş olan bir haydut bir müddet üniversitede talebe olarak gizlenmiş fakaz izi keşfedilince otomobili ile kaçmıya teşebbüs etmiştir. Son zamana kadar gayet ustalıkla gizlenmiş olan bu şahıs kaçarken gayet budalaca bir hareket yüzünden her geçtiği yerde izini belli etmiştir. Üzerinde siyah benekleri olan gayet büyük bir tavşan haydutun otomobilinin arka kanapesinde oturmakta ve otomobilin her geçtiği şehirde nazarı dikkati celbetmekteydi.

Bir keresinde de yakalanan haydutlardan birinin üzerindeki elbisede iki bavul eşyasını taşıyacak kadar cep bulunmuştur. Haydut yiyeceğine varana kadar her türlü eşya ve levazımatını elbisesinin ceplerinde taşıyor. Böylece en ufak deliğe bile saklanabiliyor ve orada haftalarca kalıyordu.

20 yıla mahkûm olan tahsilli bir banka soyguncusu da cezaevinde hâtıratını yazarak bunu kitapçılara gayet mühim bir paraya satmış ve zengin olmuştu.

Polis, banka soygunculukları hakkında o kadar ihtısas sahibi olmuştur ki en mükemmel bir şekilde hazırlanmış baskınları dahi eninde sonunda faillerini bularak bir hiç mertebesine indirmiştir. Polisin elinde gangsterlerin hususiyetlerine dair dosyalar vardır. Buna dair tipik bir misal verebiliriz. Meselâ geçenlerde banka soyan haydutlardan biri «Ne oluyor» diye soran muhasebeciye şu cevabı vermiş: «Danslı çayımız var arkadaş, onun için toplandık». Tabii tabancanın namlusunu burnunun ucunda gören muhasebeci haydutun ne maksatla geldiğini gayet iyi anlamış. Sonradan polise malûmat verirken, haydutlardan birinin kendisiyle bu şekilde alay ettiğini söyleyince polis derhal elinde bulunan istihbarat dosyalarını tetkik etmiş ve birkaç yıl evvel Thomas Kyle adında bir gangsterin gene bir banka soygunu esnasında âni olarak içeri giren bir müşteriye silâhını çevirerek «danslı çayımız var arkadaş buyurmaz mısınız?» demiş olduğunu bulmuştur. Böylece yaptığı şaka yüzünden Thomas Kyle derhal yakayı ele vermiştir.

Bu çeşit misaller pek çoktur, en ehemmiyetsiz şeyler polisin elinde gayet kıymetli ipucu haline gelebilir.

Siz olsaydınız Ne yapardınız ?

Bir pazar sabahı havanın güzelliğinden faydalanarak kasabanın kenarındaki yolda at gezintisine çıkmıştım. Altımdaki hayvan daha ilk üzerine sıçradığım anda huysuzluğunu belli etmişti. Henüz yola çıkmıştık ki bir silkinişte dizginlerini elimden kurtardı ve alabildiğine kaçmıya başladı. Ben at üzerindeki kontrolümü tamamiyle kaybetmiş, kendimi tamamiyle onun keyfine bırakmıştım. Bu arada düşmemem için de sıkı sıkı boynuna sarılıyordum. Tam o anda karşıdan bir otomobil gözüktü. Yol ikimizin de aynı zamanda sığacağı büyüklükte değildi. Altımdaki atı her ne pahasına olursa olsun durdurmam lâzım geliyordu.

Siz benim yerimde olsanız ne yapardınız ve ben atı nasıl durdurdum?

Atın boynuna doladığım kollarımı gevşeterek ellerimle gözlerini kapadım. Bir anda karanlık içinde kalan ve gittiği yeri göremiyen hayvan durmak mecburiyetinde kaldı ve ben de bu şekilde gayet tehlikeli bir vaziyetten kurtulmuş oldum.

Mozart'ın saçları, Viyana ile Prag arasında bir çekişmeye sebeboldu.

★

★ *Sie und Er'den* ★

★

Bilmiyen varsa öğrensin: Joseph Pospisil adında bir münekkid, meşhur müzisyen Mozart'ın Moczartesch adında bir Çek olduğunu söylüyor. Sebep şu: Prag'daki Mozart müzesinde ölümsüz üstadın bir lüle saçı bulunmaktadır ki, Mozart'ın kısa hayatının büyük bir kısmını viyanada geçirdiğini ve Viyana'da öldüğünü ileri sürerek Avusturya hükümeti bu saçların Prag'a bir Viyana koleksiyonundan gittiği iddiasındadır. Saçların iadesi talebine karşı Çek münekkidi Pospisil, «Bertramka» dergisinde Moczartesch'in, yani Mozart'ın, bir Çek olmak sıfatiyle Avusturya kültürüne değil, Çek kültürüne aidolduğu cevabını veriyor. İddiasını ispat için de Mozart'ın, Salzburg başpiskoposunun takibatından kurtulmak üzere Prag'a, Çek muganniyesi Dusek'in yanına kaçtığını ilâve ediyor. Mozart, «Don Giovanni» eserini Prag'da tamamlamıştır. Pospisil'in ifadesine göre bu eser, Burjuvaziye ve kapitalist dünya görüşüne karşı duyulan nefretin açığa vuruluşudur. Tabii bundan Mozart'ın bir komünist olduğu neticesi çıkar!

Ölümünden aşağı yukarı 160 yıl sonra bir lüle saçının, Çeklerle Avusturyalılar arasında siyasi bir anlaşmazlığa yol açacağını Mozart, Prag yolculuğu esnasında aklından geçirdi mi acaba? Her halde geçirmedi. Aksi halde hemen oturur, bu konu üzerinde neşeli bir Capriccio bestelerdi.

Artık nezleden kurtulabilecek miyiz?

★ *Readers Digest'ten* ★

1945 yılında doktorlar nezleyi tedavi için müessir bir ilâç bulma yolunda gayretlerini arttırdılar. Dr. Brewster Amerikan Bahriye Hastahanesinde 100 nezleliyi «Benadryl» ile tedavi etti. 95 tanesi bu tedaviden belirli fayda gördü. On tanesi nezlenin henüz daha başlangıcında tedavi altına alındıkları için gayet çabuk iyi oldular. Fakat bu ilâç hastalara uyku veriyordu.

«Pyribenzamine» adlı bir ilâç daha kuvvetli ve az uyku verici bulunarak 400 fabrika işçisi üzerinde tecrübe edildi. 110 işçi 24 saatte iyi oldular. Diğerleri de belirli derecede fayda gördüler. Fakat bu ilâçların kusuru doktorun tavsiyesi olmadan alınmalarının doğru olmamasındaydı. Bir nezle için kim doktora başvururdu?

Nihayet 1947 sonbaharında Dr. Tisza «Neohetramine» i tecrübe etti. Bu ilâç hastalara uyku vermiyordu. Bu bakımdan evvelkilere üstündü. 1948 sonbaharında bu ilâç tıp tarihinde bir hâdise yarattı. Dr. Arminio, Sing-Sing hapishanesinden 311 gönüllüyü üç grupa ayırdı. Bu üç grupun birincisine «Neohetramine» hapları verdi.

İkinci grupa tıpkı «Neohetramine» tabletlerine benziyen boş tabletler verdi. Üçüncüye ise aspirin ve bilinen burun damlaları verdi. Neticede aspirin alan üçüncü grupla, boş tabletleri alan ikinci grup nezlenin bütün safhalarını hiçbir ayrılık göstermeden geçirdiler. Fakat «Neohetramine» hapları alan birinci gurup fevkalâdelik gösterdi. Bu şöyle oldu: Bu birinci gruptan hastalığa yakalandığı andan itibaren 24 saat içinde Neohetramine alanlar bir günde iyileştiler. Hastalığa tutulduğundan 48 saat sonra alanlar

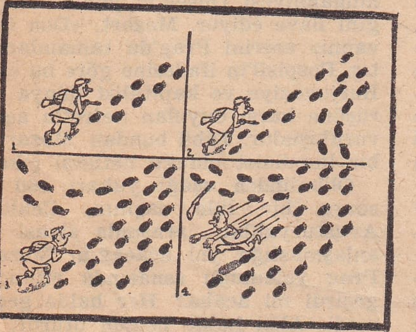

iki buçuk günde iyi oldular. 48 saat geçtikten sonra tedaviye başlıyanlar ise hiçbir fayda görmediler, hastalık normal seyrini takibetti.

Bu ilâç üzerindeki tecrübeler daha ilerledi. Neohetramine'in koruyucu olarak kuvveti ölçülmek istendi. Bunun üzerine 600 talebenin 300 'üne boş tabletler, 300 üne de Neohetramine verildi. Fakat talebeler bunu bilmiyorlardı. Neohetramine verilenleri üç grupa ayırdılar. Birinci grup günde bir tane, ikinci grup iki tane, üçüncü grup üç tane hap alacaklardı. 600 talebenin nezleye yakalanma ihtimalleri mevcuttu. Bunlar altı ay müddetle bu hapları muntazaman aldılar. Netice şu oldu: Boş hap alan üç yüz kişiden 241 i bir veya daha fazla kere nezleye yakalandı. Bunlardan 179 u nezleyi çok ağır bir şekilde geçirdi.

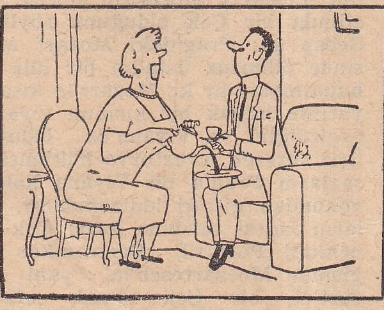
Günde iki veya üç Neohetramine alan 200 kişiden 182 si nezleye hiç tutulmadı. Nezleye tutulan 18 kişi ise bunu gayet hafif geçirdiler, ne öksürük ne de başağrısı hissetmediler. Ateşleri bile yükselmedi. Yalnız üç hap alanlardan bâzıları boğazlarında biraz kuruluk hissettiler, bunun üzerine günde iki hap almıya başladılar, kuruluk derhal geçti.

Neohetramine alan 300 kişi, ne uyku verici bir hal, ne de uykusuzluk hissettiler. Başka hiçbir rahatsızlık da duymadılar.

Yazısız hikâye

The St. Ev. Post'tan

Dalgınlık

Ben sana hayran...

Pour Tous'dan

★

Meşhurlara ait espriler

★

İsveç kıralı Oscar, kutup kâşifi Nordensjôld'u, yaptığı hizmetlerden dolayı «Kuzey Yıldızı» nişaniyle taltif etmek istediyse de kâşif reddetti. Birkaç yıl sonra Nordensjôld yeni bir keşif seyahtinden dönüşte kıralı ziyaret etti ve kutup hâtırası olarak bir ayı postu verdi. O zaman kıral: «Teşekkür ederim Nordensjôld, dedi.. Ben sizin kadar gururlu olmadığım için hediyenizi kabul ediyorum».

★

Veliaht Prens Edward 18 yaşına basınca merasimle, rüşte vâsıl olduğu ilân edildi. Bir arkadaşı sordu: «Saray kanunlarına göre şimdi sen kıral olabilirsin, fakat evlenmen için 21 yaşına basman lâzım, acaba neden?» Prens cevap verdi: «Bir kadını idare etmek bir imparatorluğu idare etmekten daha zordur».

★

İngiltere kıralı George V. henüz veliahtken diğer bütün erkek hanedan mensupları gibi deniz okulunu bitirdikten sonra staj görmek üzere donanma hizmetine girdi. Bir gün bir tatbikat esnasında açık denizde gemi komutanı kendisinden vazife olarak nerede bulunduklarını tâyin etmesini istedi. Veliaht hesap ve kitabını yaptı ve komutana verdi. Ödeve bir göz atan komutan:

«Haşmetmeap, dedi, sizi şapkanızı çıkarmıya davet ediyorum.. Veliaht hayretle sordu: «Neden?» «Çünkü yaptığınız hesaba göre şimdi bizim Sen Pol kilisesinde bulunmamız lâzım!»

★

Alman İmparatoru Wilhelm II. bir harb gemisi modeli çizmiye heves etti ve yaptığı projeyi, tetkik etmesi için, o sırada Berlinde bulunan İtalyan bahriye nazırı ve gemi mühendisi Brin'e verdi. Brin, iki gün sonra projeyi şu mektupla iade etti: «Haşmetmeaplarının çizdiği gemi gerek esliha kudreti, gerek sürat bakımından emsalsiz mükemmeliyette, ancak bir mahzuru var: Kaptandan miçoya kadar kimsenin yerinden katiyen kımıldamaması lâzım. Zira birinin ufak bir hareketi geminin kurşun bir kaz gibi batmasına kâfidir».

★

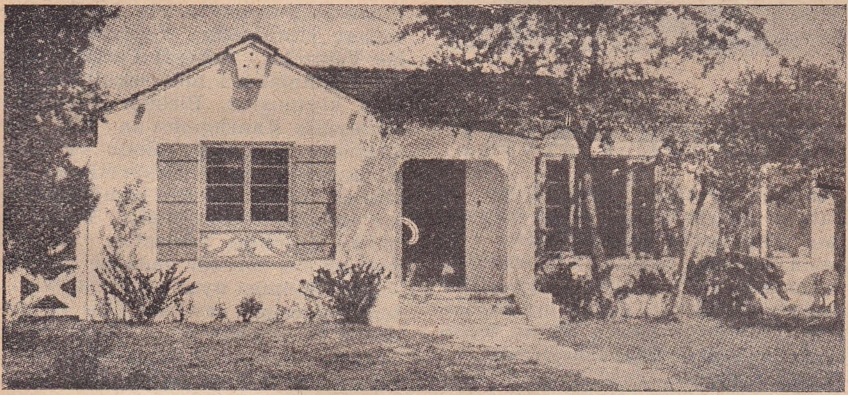
EVLİLİĞİN GERÇEK CEPHESİ

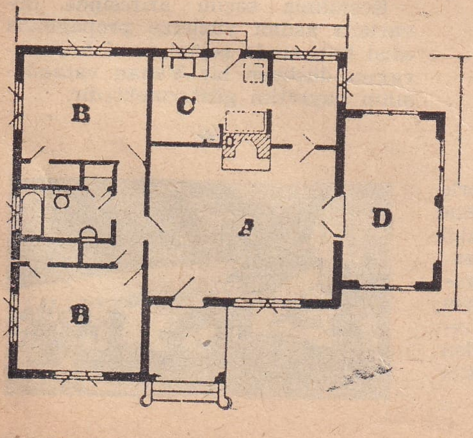
★

★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

★

Aşka inanmıyor değiliz. Yeryüzünde her iyi ve güzel şeyin insan oğlunun sevme kabiliyetinin eseri olduğu muhakkak. Fakat evliliğin aşktan bile ileri bir tarafı var. Eğer bir karı koca birbirini severlerse saadete yaklaşmışlar demektir. Yaklaşmışlar diyoruz, erişmişler değil. Evliliğin hayallerle dolu günleri geçip de gerçeklerle karşılaşıldığı zaman aşkın devam edip etmiyeceğini bütçe tespit ediyor. Evet, bu maalesef böyle. Bu işde de en mühim rolü para oynuyor. Hayattan birçok şeyler bekliyerek evlenmiş olan bir çifti düşünün, daha evliliklerinin ilk yılında para sıkıntısı çekmiye başlıyorlar, en güzel günleri sıkıntı içinde geçiyor, eğlenemiyorlar. Buna rağmen şikâyet etmezler. Çünkü âşıktırlar. Fakat bir gün insan oğlunun sabrı tükenir ve bir bakarsınız en basit kavgalar bile büyütülür. İki taraf da müthiş bir anlayışsızlık içindedir. İşte aşk bu noktada duruverir. Ondan ilerisine hâkim olamaz. Bu sebeple evli insanların yapmaları gereken çok mühim bir anlaşma var. Her seyden evvel gelirinizi tespit edin. Bir ay zarfında elinize ne geçiyor? Bunu tam bir şekilde tespit ettikten sonra masrafınızı ona göre ayarlayın. Eğer daha fazla kazanmanız lâzımsa bunu nasıl temin edeceğinizi karı koca baş başa vererek düşünün. Ailenin yükü birinizin sırtında olduğu müddetçe birbirinizden uzaklaşırsınız. Her ikiniz de fedakârlıklara katlanın ve realist olun. Bilhassa ileride öderim diye alınan borçlar sizi mahveder. Birbirinize kabahat bulmıya başlarsınız. İşte aşkı öldüren budur: Sevdiğine kabahat bulmak. Eğer gelirinizle masrafınız arasında bir muvazene kurabilirseniz, dünyanın en mesut insanısınızdır. O zaman az veya çok kazanmanın o derece büyük bir rolü olmaz. Kazancınız arttıkça yaşama seviyenizi de yükseltirsiniz. Türkçede bir söz vardır: Ayağını yorganına göre uzat, derler. İşte bugün birçok aileler bu söze ehemmiyet vermedikleri için sıkıntı çekiyorlar. Bu bütçe meselesi her şeyin başıdır. Çocuk doğuracağınız zaman bile evvelâ bütçenize müracaat etmeniz ve bu yeni masraflara dayanıp dayanmıyacağını etraflıca düşünmeniz doğru olur. Girişeceğiniz her yeni masraf bütçenizi sarsabilir. Bu sebeple her adımınızı hesaplı atmanız lâzımdır.

Hayalimizi süsliyen evlerden: 6

Yukarıdaki evin plânı yan taraftadır. Her sayıda bir tanesi verilecek olan bu plânlarda geçecek işaretlerden; A - Oturma, B - Yatak odasını, C - Mutfak, D - Yemek salonu, E - Garaj. F - Kiler ve G - Tarası göstermektedir. Plâna böyle bakınız.

★

Bunları biliyor musunuz?

★

★ Son dört bin yılın ancak 268 yılı, devamlı olarak sulh içinde geçmiştir.

★ Sigara içen bir adam her nefeste havaya dört milyar toz parçacığı ve mikrop bırakır.

★ Eğer hayvanlar kuyruksuz yaratılmış olsalardı, bu durumdan en ziyade, kuyruğunu muvazene temin edebilmek için kullanan, gelincik adlı hayvan müteessir olurdu. Kuyruksuz bir gelincik hareket bile edemiyeceği için ölmiye mahkûmdur. İnek gibi hayvanlar ise kuyruğunu yalnız sinekleri kovmak için kullanır. Kuyruğa pek ihtiyacı olduğu zannedilen maymunlar ise, kuyruksuz da kolayca yaşıyabilirler. Kuyruğunu en az kullanan hayvan ise fildir.

★ Eski zamanlarda bir içkideki alkolün kuvvetini ölçmek için bir miktar barutun üzerine dökerler ve birlikte tutuştururlardı. Eğer bu karışım birdenbire infilâk ederse alkol çok kuvvetli demekti. Makbul olan, barutla alkolün hafif hafif yanması idi. O zaman buna 100 "proof" derlerdi ki bunun mânası yüzde ellisi alkol demektir. Bugün viski şişelerinin üzerinde gördüğümüz 100 "proof" kelimesi bu mânayı ifade eder.

★ Büyük şehirlerde dumanlar ve toz bulutları güneş ışığının yüzde 26 sını emerler.

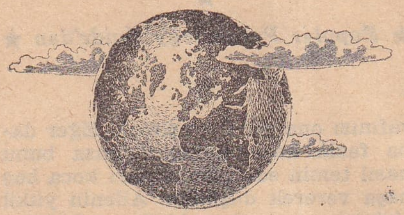
★ Çinliler tarafından tatbik edilen 125 balık avlama metodunun en güzellerinden biri de beyaz boyalı bordosu olan bir sandaldır. Deniz sathından içeriye doğru 45 derecelik bir zaviye teşkil eden bu beyaz bordo mehtapta balıklarda önüne geçilmez bir atlama arzusu uyandırmaktadır. Bu arzuya kapılan balıklar teker teker sandalın içine düşmektedirler.

★ Yıldızların göz kırpışlarını onların yanıp söndüklerine atfetmemeli. Gerçekten bu olayların sebebi dünyamızı kaplıyan değişik kesafetli hava tabakalarının yer değiştirmelerinden, kımıldanmalarından ötürüdür. Esasen ay bizi bu hususta da aydınlatabilir.

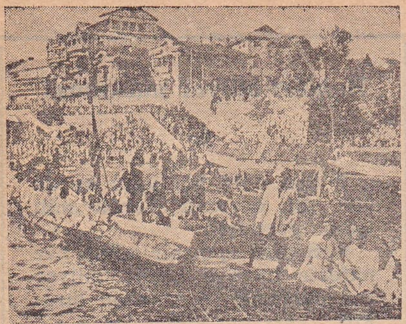
★ Utanınca kızarmak sadece yüzün kızarmasından ibaret değildir. bâzı iptidai kabileler mensupları kollarının uçlarına kadar, hattâ bâzıları baştan ayağa kadar kızarmaktadırlar.

★

DÜNYADAN

HABERLER

NEHRU'NUN KEŞMİR'İ ZİYARETİ

Hindistan, bu yüz milyonlarca nüfusluk kıta parçası şu son beş on yıl içinde, birkaç asırlık hayatının sonunu yaşamıştır. Kendi fil dişi kulesi içinde asırlarca sessiz bir hayat sürmüş olan Hindistan, içindeki kast ve mezhep tezatlarının mücadelesini için için devam ettirmiş, bir taraftan da Hıristiyan âleminin mali tazyiklerine karşı durmuştur. Gandhi ve Nehru gibi liderlerin verdikleri istikamette gelişen içtimai cereyanlar nihayet Hindistanla Müslüman bir Pakistan'ın kendi başlarına birer ayrı devlet kurmasını neticelendirmiştir. Şimdi kendi yağiyle kavrulmıya çalışan bu iki memleket henüz her türlü bağlarını tasfiye etmiş değildir. Bu arada Keşmir meselesi gibi mühim bir dava hâlâ ayakta durmaktadır.

Keşmir Himalâya'nın batı eteklerinde Hindistan'ın bir cenneti olarak asırlardanberi özlenen bir toprak parçası olmuştur. Moğol imparatorları orada tatil zamanlarını geçirmek ve muhteşem bahçelerinde yaşamak arzusunu her zaman duymuşlardır. Daha sonra İngilizler, Hindistan'ın boğucu sıcaklarından kaçıp orada birkaç gün kalmayı kendilerine bir itiyadedinmişlerdir. Fakat bu cennet bahçesinin sükûneti 1947 eylülünden 1949 ocağına kadar sarsılmıştır. Hindularla Müslümanlar arasındaki bu mücadele nihayet Birleşmiş Milletlerin Emniyet Konseyine intikal etmiş, fakat aradaki ihtilâfı uzun uzlaştırma müzakereleri henüz halledememiştir. Fakat «ateş kes» emrine rağmen her iki taraf kuvvetleri sınır bölgelerinde bulundukları stratejik mevkileri terketmiş değildirler.

Resmimiz Pandit Nehru'nun, Keşmir mihracesi Şeyh Abdullah'ı ziyareti esnasında çekilmiştir. Nehru Keşmirlilerin yaptığı tezahüratı seyretmektedir.

★

BERLİNDE HAYAT

Bugün Berlinde hayat, Doğu ve Batı demokrasilerinin işgal bölgelerine göre başka başkadır. Her bölgenin kendine mahsus hususiyetleri ve havası vardır. Sovyet işgal bölgesinin en dikkati çeken bir hususiyeti de devriye gezen, etrafı tecessüsle seyreden Rus askerleridir.

POTOMAC FACİASI

Uçakçılık alanındaki terakkilerle birlikte, uçak kazalarının, zarar hududu da çok genişliyor. Bugünkü yolcu uçaklarının taşıdığı insan sayısı pek artmış olduğundan her hangi bir kaza karşısında insan kaybı da çok olmaktadır. Yandaki iki resim Açores adalarında vukua gelen bir uçak kazasının tüyler ürpertici manzarasını vermektedir.

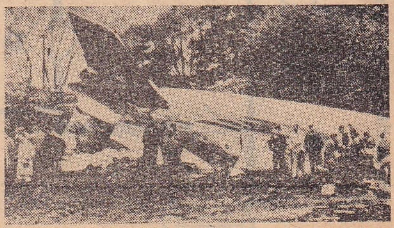

YUNAN SEÇİMLERİNİN NETİCESİ

Son günlerde Yunanistanda yapılan millet meclisi seçimleri yalnız Yunan milletini değil, bütün dünya efkârı umumiyesini işgal etmiştir. Bu, kurtuluştan sonra Yunanistan'da yapılan ikinci büyük seçimdir. 9 mart seçim günü pek sessiz geçmiştir. Seçim arifesinde yapılan, parti propagandalariyle bu hal bir tezat teşkil etmiştir. Halkın ilgisini hafifleten bir başka hal de, yüze yakın partinin seçimlere iştirak etmiş olmasıdır. Fikirlerin bu kadar dağıldığı bir yerde, parti muvaffakiyetlerinin de başarısızlığa mahkûm olacağı pek açık görünmüştür. Netekim, seçime iştirak eden yüze yakın partiden beşte dördünden fazlası hiçbir milletvekili çıkaramıyarak parlâmentoya iştirak edememiştir. Halkçı parti oyların ekseriyetini kazanmıştır. Fakat halkçılardan sonra gelen üç merkez partisi liderleri, Plastiras, Sofokles Venizelos ve George Papandreou, katî bir anlaşmıya varmışlar ve bir koalisyon kabinesi kurulması için kırala müracaat etmişlerdir. Neticede Sofokles Venizelos, Liberal Partiye mensup bakanlardan müteşekkil bir kabine kurmuştur. Birlikçi Parti şefi Panayotis Kanelopulos'un bu yeni kabinede savunma bakanı ve ordu, donanma ve hava kuvvetleri şefi olarak yer alması her tarafta büyük bir sürpriz uyandırmıştır. Yeni başbakan Sofokles Venizelos, sarayda yapılan bir törende sadakat andı içmiştir. Kendisi aynı zamanda dış işleri bakanlığı vazifesini de üzerine almış bulunmaktadır. Lâkin bütün bunlara rağmen Yunanistanda siyasi durum hiç de istikrarlı bir hal arzetmemektedir.

Resmimiz seçim arifesinde duvarlara asılan yüzlerce propaganda afişi karşısında reyini nasıl kullanacağını düşünen bir Yunan vatandaşının hayretini göstermektedir.

★

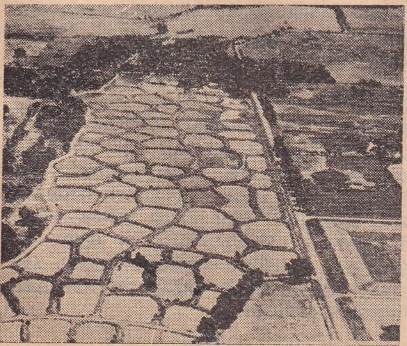

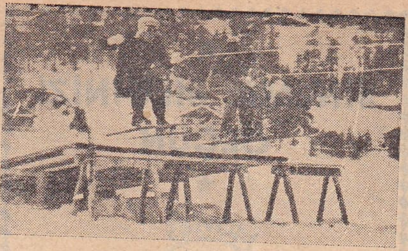
AMERİKAN ASKERLERİ CUMHURİYET ÂBİDESİNDE

Birleşik Amerikanın Akdeniz donanmasına mensup Visamiral John J. Bellentine komutasındaki Newport News kruvazörü ile Midway uçak gemisi, Tarson, Glenon, Goodrich, Vogelgesoug, Ellison, Ware muhripleri ve Arnel yardımcı gemisi 2 martta limanımıza gelerek Dolmabahçe önünde demirlemişlerdir. Misafir gemilerin mürettebatı şehri gezmişler ve halkımız tarafından her yerde iyi kabul görmüşlerdir. Filo, 8 mart sabahı Akdenize müteveccihen limanımızdan ayrılmıştır. Resmimiz misafir denizcileri Taksim cumhuriyet âbidesine çelenk koyarken göstermektedir.

Kuraklıkla mücadele

Geçen yıl kuraklık tehlikesi birçok dünya milletlerinde ciddi bir tehlike olmuştu. Memleketimizin de zaman zaman az veya çok zararla atlattığı bu tabii âfet yalnız milletleri teker teker düşündürmekle kalmıyor. Kuraklığa karşı Birleşmiş Milletler topluluğu da yeni yeni tedbirler düşünüyor. Aşağıdaki resim Birleşik Amerika Devletleri dahilinde kuraklıktan çatlıyan geniş toprakları göstermektedir.

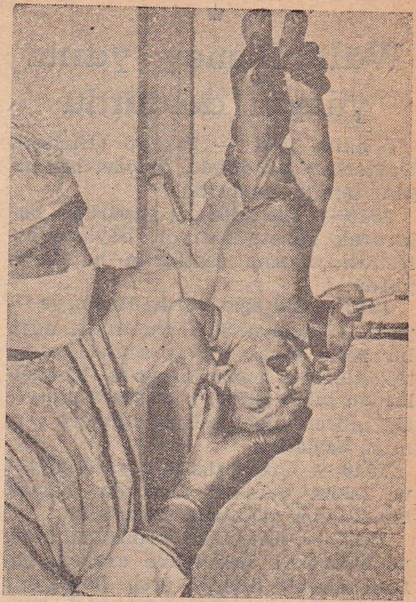

HELİKOPTERLE KAYAK

HELİKO - SKİ

Buz üzerinde kayağın mazisi tarihin karanlıklarına doğru gömülüp gidiyor. İlk zamanlarda pek basit ve iptidai vasıtalarla ve belki de zaruri ihtiyaçlarla yapılan bu iş, zamanla zevk için yapılan bir spor haline gelmiye başladı. Modern terakkiler diğer spor nevileri gibi kayakta da çeşitli neviler meydana getirmiştir. Bunu, biraz da, insan oğlunun daima yenilik ve fantezi arıyan âvare zekâsına hamletmek de mümkündür. Son günlerde İsviçre dağlarında spor yapan birtakım insanlar yeni bir spor nev'i icadetmişlerdir. Heliko-ski adını alan bu yeni spor muayyen bir seviyeye yükselen bir helikopter uçağına uzun bir iple bağlı bir kayaktan ibarettir. Ski ile kayan sporcular helikopter uçağından sarkan ipi tutmakta ve böyle uzun mesafeleri, hattâ hususi bir şekilde hazırlanmış manialarıaşmaktadırlar. Bu, biraz da, deniz üzerinde bir motorla çekilen su kayağına benzemektedir. Bu sporu icadeden Lucerne'li Berger adında bir İsviçrelidir. Onun bu fikrini Albert Villart adında pilot bir vatandaş desteklemiştir. Olimpiyat kayak şampiyonlarından birkaçı da bu fikre fiilen iştirak ederek yeni bir spor çeşidi ortaya koymuşlardır. Resimlerimiz Saint - Moritz'de çekilmiştir. Resimde görüldüğü üzere buz üzerinde bir iki metre yükselmiş olan helikopter uçağı bazan bir, bazan da üç sporcuyu da birden çekebilmektedir. Su üzerinde deniz motoriyle buna benzer bir sporun tadını almış olanlar, bu spordan hoşlanacaklardır. Yalnız bu az çok cambazlık sayabileceğimiz helikopterle kayak meselesi müptedilerin yapabileceği bir iş değildir. Bu sporu yapabilmek için evvelâ kayak kaymakta gayet usta olmak lâzımdır. Çünkü uçağın süratiyle giderken bir de kapaklanmak var!

İLK HAYKIRIŞI DİNLEMENİN SEVİNCİ

Doğan çocuğunun ilk sesini kim duymak istemez. Fakat doğum esnasında, karısının yanında durmıya birçok kimseler tahammül edemezler. Zaten tıp ilmi de böyle bir refakate müsait değildir. Dünyaya gelecek yavrusunun vereceği heyecanlarla ameliyat odasının koridorunda bir aşağı bir yukarı yürüyen sinirli babalar, sık sık gözümüzün önüne gelen tablolardandır. Çocuğunun kız mı, oğlan mı olacağını bile henüz bilmiyen genç bir babanın müphem sevinci ne kadar mukaddestir. Biraz sonra annesinin, bu ağır ve ezici durumdan kurtulduğu müjdesini alacak ve içi ferahlıyacaktır. Fakat onu bu kadar üzmekte mâna yoktur. Büyük müjdeyi ona bir an evvel ulaştırmak lâzımdır. Los Angeles'teki bir hastahane bu işe sabırsız babaları sevindirecek bir çare bulmuştur. Ameliyat odasındaki operatör, bir mikrofon vasıtasiyle doğar doğmaz çocuğunun ilk haykırışını dışarıda bekliyen babaya duyurmaktadır.

★

Walt Disney yarım yüzyılı doldurdu

5 ekim 1901 — Şikago (Birleşik Devletler)' da doğdu. Babası bir inşaat işinde memurdu.

1910 — İlk tahsilini yaparken, bağırarak gazete satıyor, böylece ailesinin yaşama şartlarını hafifletiyordu.

1913 — İki aşkı vardı: Resim ve tiyatro. Sahneye Şarlo'yu taklit eden bir rolle çıktı. Fakat seyirciler bu taklitlerden hoşlanmıyordu. Komşulardan biri doktor, çocuğun kabiliyetini görerek ona resim dersleri vermiye başladı.

1916 — Orta tahsile devam ediyor ve resim dersleri alıyordu. Küçük bir sinema makinesi satın aldı.

1917 — Amerikan ordusuna girdi ve Fransada hastahane arabası şöförü olarak hizmet etti. Böyle bir arabayı kimse daha görmemişti, çünkü arabanın dört tarafı çeşitli karikatürlerle doluydu.

1919 — Zirai makineler satan bir Kansas fabrikasında desinatör.

1920 Şubat — İlk hareketli resimlerden yapılan filim (bir ilân filmi).

1923 ağustos — Kardeşi Roy ile cebinde iki yüz elli dolârla Hollywood'a gitti. Bütün eşyası kalemleri ve fırçalarıydı. Hollywood'a gelince iki genç kızı kâtibe olarak aldı (Bunlardan biri olan Lilian Bounds ile sonradan evlendi, iki kızı oldu. Şimdi on altısındaki Diana, on üçündeki Sharon). Ekip bir ambarda çalışıyordu.

1927 — İlk başarısı, Tavşan Osvald tipinde oldu. Fakat prodüktörü ile anlaşamadığından bu tipi bıraktı. Mickey Mous'u yarattı.

1928 mayıs — İlk konuşan Mickey Mouse. «Steamboat Willie» nin başarısı. Bereketli bir mesleğin başlangıcı... Artık başarıdan başarıya koşacaktı.,

1930 — İlk «Silly Symphonie» ler..

1932 — İlk renkli filimler..

1934 — İlk renkli «Mickey Mouse», «Donald Duck» un doğuşu.

1937 — «Yaşlı Değirmen», Donald Duck yıldız oluyor.

1938 — İlk uzun filmi: «Pamuk Prenses ve Yedi Cüce».

1940 — Pinocchio ve sonra Fantazia.

1941 — «The Reluctant Dragon».

1942 — Bambi, Saludos Amigos.

1943 — Victory Throug Air Power, Education to Death.

1944 — «The Three Canaléros». İlk uzun metreli, içine canlı artistlerin de karıştıkları filim.

1946 — «Make Mine Music».

1947 — Song of The South.

1948 — Melody Time.

1949 — So Dear to my Heart, The Adventures of Ichabod and Mr. Toad. İngilterede «Hazine Adası» nın çevrilişi. «Alis Hârikalar Diyarında» ve «Three Fabulous Charecters».

★

★

SİNEMA BİLGİNİZİ ÖLÇÜN

★

1. Greta Garbo «Langeais Düşesi» filmini çeviriyor. Balzac'ın bu meşhur kahramanını daha önce beyaz perdede oynıyan artistleri sayınız?

2. Büyük besteci Franz Schubert'in hayatı beş defa filme alındı. Bu rolü oynıyanlar kimlerdi?

3. James Stewart kaç yaşındadır? 31, 36, 41, 46 mı?

4. Maurice Chevalier mi, Charles Chaplin mi yaşça daha büyük?

5. Margaret Sullavan kiminle evliydi? Franchot Tone? Gene Raymond? Von Sternberg? William Wyler?

6. Hangi filimde Jean Marais ve Georges Marchal beraber oynıyorlardı?

7. Hangi filimde Eric von Stroheim Sahranın ortasında bir deniz yaratmak isiyordu.

8. Orson Welles'in kaç çocuğu var? Kız mı, oğlan mı?

9. Fransanın kurtuluşundanberi Mireille Balin kaç filim çevirdi?

10. «Budala» filminde Edvige Feuillere'in rolünü önce kim oynıyacaktı?

11. Hangi filim âmili komik filimler çevirirken kapılardan çok istifade eder?

CEVAPLAR

1. Elisabeth Bergner, Norma Talmadge, Edwige Feuillere.

2. Nils Asther, Richard Tauber, Hans Jaray, Bernard Lanoret, Tino Rossi.

3. 41 yaşında.

4. Maurice Chevalier 61, Charles Chaplin 60.

5. William Wyler ile.

6. "Le lit à colonnes" filminde.

7. "Tempete" de.

8. İki kızı.

9. "La derniere Chevauchée".

10. Madeleine Robinson.

11. Ernst Lubitsch.

★

Sinema Yıldızlarına göre güzelliğin sırrı

Lana TURNER

Güzelliğinize itina edin. Ama sağlığınıza da dikkat etmeniz lâzım. Ne çalışmadan, ne de eğlenceden kaçının, fakat dinlenmeyi de düşünmemezlik etmeyin. On sekiz yaşında olsanız bile gene de bir kısım kuvvetinizi ihtiyat olarak saklamalısınız. Bu sakladığınız kuvvet size on sekizden sonraki yaşlarınızdaki güzelliğinizin esasını teşkil edecektir.

Paulette GODDARD

Gözleriniz yüzünüze sevimlilik ve tesir edici kudreti verir. Onları daha iri göstermek sayesinde bu tesiri arttırmak sizin elinizdedir. Makyaj yaparken gözlerinizi daha iri göstermek için, üst göz kapağınıza biraz gölge yapın. Bu gölgenin üzerine biraz pudra sürmek de gerekir.

Lucille BALL

Genç bir yüzün vaktinden evvel çizgilerle kaplanması iki sebepten olur: Gözlerin iyi görememesi, güneşe, rüzgâra, sise karşı kendini korumamak. İkisi de güzelliğe ağır bir darbe olan çizgileri doğurur. Kendini korumasını her kadın muhakkak bilmeli ve iyi görmiyenler gözlük takmalıdır, gözlük gençliklerini uzatır.

Rosalind RUSSEL

Mükemmel bir makyaj ile âdi bir makyaj arasındaki fark, kuru ruj ile kırmızı kremi beraber kullanıp kullanamamaktan doğar. Makyajdan sonra kırmızı kremi parmaklarınızın uciyle, kendi tipinize uygun olarak az veya çok sürün. Sonra pudrayı sürmeden önce de, kuru ruju kullanın.

★

René Clair Roma'da Faust'u çeviriyor

Meşhur Fransız sahne vazıı René Clair Roma'da Faust'u filme almaktadır. Faust rolünü yaşlı bir artist olan Michel Simon oynuyor. Şeytan olan Mefisto genç ve güzel bir talebe kılığında Faust'un karşısına çıkıyor. Bu genç rolünü Gerard Philipe oynuyor. Faust ile Mefisto arasında yapılan anlaşma gereğince Faust gençleşiyor, fakat Mefistonun gençliğini alıyor... Ve böylece filimde Faust Mefisto, Mefisto da Faust oluyor. Yani Gerard Philipe Faust rolünü, Michel Simon da Mefisto rolünü oynamıya başlıyorlar. Doktor Faust'un genç bir adam oluşundaki gariplik, eve girip çıkan yaşlı Mefisto'nun yaşlı Faust'la aynı olması ile ortadan kalkmaktadır. Bu güzel buluş René Clair ve Armand Salacrou'nundur.

★

DIŞ OLAYLAR

İngiliz seçimlerinin neticesi

İngilterede yapılan seçimlerde İşçi Partisi az bir farkla başta gelmiştir. Seçmenlerin bu defaki iştirak nispeti gayet büyüktü. Çünkü vasati olarak yüzde 85 i bulmuştur. Geçen seçimlerde ise yüzde 70 - 75 i geçmemişti. Verilen reylerin miktarı şöyledir: İşçiler 12.732.284, Muhafazakârlar 12.000.000, Liberaller 2.500.000, Komünistler 90.000. Böylece reye iştirak edenlerin sayısı 28.000.000 kadardır.

Yeni kabineyi gene Mr. Atlee kurmuştur. Bevin, dış işleri bakanlığında, Sir Cripps de maliye bakanlığında kalmışlardır.

Bâzı siyasi müşahitler, işçi hükümetinin fazla dayanamıyacağı ve yeni seçimlere doğru gidilmek zorunda kalınacağı kanaatindedirler.

Yunan kabinesi kuruldu

5 martta Yunanistanda umumi seçimi müteakip Sofokles Venizelos Liberal partiye mensup bakanlardan müteşekkil bir kabine kurmuştur. Birlikçi parti şefi Panayotis Kanelopos'un yeni kabinede savunma bakanı ve ordu, donanma ve hava kuvvetleri şefi olarak yer alması büyük bir sürpriz uyandırmıştır. Yeni başbakan Sofokles Venizelos, sarayda yapılan bir törende sadakat andı içmiştir.

Fransız Parlâmentosundaki karışıklıklar

Mart ayı içinde Fransız parlâmentosunda, memleketin emniyetini tehlikeye düşürecek sabotajcıların ağır hapis cezalarına çarptırılmalarını mümkün kılacak kanun lâyihası müzakere edilirken, birkaç defa şiddetli kavgalar patlak vermiş, birçok mebuslar yaralanmıştır. Bir defasında bir komünist milletvekili, 3 saat müddetle meclis başkanı mevkiinde oturmuştur. Müteaddit ısrarlara rağmen yerinden kıpırdamayınca, askerler tarafından dışarı çıkarılmıştır.

Neticede, sabotaja karşı kanuni bir itimat meselesi yapan Fransız hükümeti 186 muhalife karşı 395 reyle itimat kazanmıştır.

Tito hâlâ meydan okuyor

Mareşal Tito, 5 martta Split şehrinde söylediği bir nutukta: «Moskova ve Kominform memleketleri bizden özür dilerlerse biz de onları affederiz ve ancak bu şekilde yeniden normal münasebetler kurabiliriz» demiştir.

Tito ayrıca, Sovyet Komünist Partisi üyelerine şiddetle hücum etmiş ve bunların yalancı olduklarını söylemiştir.

Türk - İtalyan dostluk paktı

Türkiye ile İtalya arasında bir dostluk paktı akdi için cereyan eden müzakerelerin anlaşma ile neticelendiği bildirilmiştir. Türk - İtalyan Dostluk Anlaşması, Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak'la İtalyan Dış İşleri Bakanı Kont Sforza arasında yakında Roma'da imzalanacaktır. İki memleket arasındaki bu anlaşmanın hususi ehemmiyeti kabul edilmekle beraber, resmî çevrelerde paktın Türkiye ile İtalya arasındaki dostluğu takviye ve genişletmekten başka iddiası olmadığı belirtiliyor.

Çin - Sovyet dostluk paktı

Sovyet haberler ajansı Tas'ın 14 şubat gecesi bildirdiğine göre, Kızıl Çin'le Sovyetler Birliği arasında 30 yıl müddetli bir dostluk paktı imzalanmıştır. Anlaşmayı Rusya namına Vişinski, Kızıl Çin namına da Mao Tse Tsung imzalamıştır. Bu dostluk paktının, Japon emperyalizminin yeniden ayaklanmasına veya onunla doğrudan doğruya veya bilvasıta işbirliği edecek memleketlere karşı hazırlandığı da belirtilmiştir.

Amerika Dış İşleri Bakanı Acheson, anlaşmadaki en mühim maddelerin gizli tutulduğuna inandığını söylemiştir.

Trumanın son demeci

Başkan Truman, George Washington'un masonluk anıdında yeni bir heykelinin rekzi dolayısiyle bir nutuk söylemiştir. Başkan Truman da 33 dereceli bir masondur. Başkan, komünizmin kuvvet istimali tehdidinin hür dünyaya bir meydan okuma olduğunu söylemiş ve şöyle devam etmiştir: «Dünyanın birçok kısımlarında insanlar daha iyi bir sosyal nizam aramaktadırlar. Kendilerine daha büyük hürriyet daha geniş imkânlar sağlıyacak bir yaşama tarzı istemektedirler. Bu idealler, bunları tahribetmek istiyenlerin öldürücü taarruzuna mâruzdur. Bu düşmanların en mütecavizi bugün komünizmdir».

İspanya ile münasebet kurma teşebbüsleri

Gelen haberlere göre, Birleşik Amerika'nın yüksek mevki sahibi askerî liderlerinden bâzıları, İspanya ile daha sıkı işbirliği yapmak lehindedirler. Bununla beraber Birleşik Amerika hükümetinin sivil bakanlıkları dış siyasete taallûk eden bütün kararlara hâkimdir. Dış İşleri Bakanı Acheson'un idare ettiği dış işleri bakanlığı ve Başkan Truman bu hususta savunma bakanlığının her hangi bir şubesinden daha fazla nüfuz sahibidirler. Dış işleri bakanlığı ve Başkan Truman her ne kadar İspanya ile olan münasebetlerde değişiklik yapmayı tasvip etmişlerse de savunma mütehassıslarının savunma hakkındaki fikirlerini kale almamakta, silâh göndermek hususunda acele etmemektedirler.

Yugoslavyanın bir jesti

21 şubatta Yugoslavya, Fransa bakımından âsi sayılan Ho Chi Minh'in Vietnam'daki hükümetini tanımış ve böylece Rusya ve peykleri gibi hareket etmiştir. Yugoslavya Dış İşleri Bakanı Kardelj, hükümetinin her milletin bağımsızlığına ve tamamlığına hürmet ettiğini bildirmiştir.

Bâzı siyasi mahfillere göre, Mareşal Tito'nun bu hareketi, Moskova'ya karşı kazanılmış bir tâbiye zaferidir. Rusya, Tito'yu dünya komünist hareketi dışında bırakmıya henüz muvaffak olamamıştır.

Amerikan - Bulgar münasebetleri kesildi

Amerika 29 şubatta Bulgaristanla siyasi münasebetini kesmiştir. Dış işleri bakanlığına davet edilen Bulgaristanın Washingtondaki işgüderi, yalnız beş dakika alıkonulmuş ve kendisiyle siyasi misyonun derhal Amerikayı terketmesi istenmiştir.

Diğer taraftan, yanında eşi ve 45 Amerikalı bulunan, Birleşik Amerika'nın son Sofya orta elçisi Donald Heath Sofya'dan Belgrad'a gitmiş ve orada verdiği bir demeçte: «Sistematik bir şekilde yapılan hakaret ve tahripler, Birleşik Amerikanın Sofya hükümetiyle münasebetlerini kesmesini icabettirmiştir» demiştir.

İÇ OLAYLAR

Yeni seçimlerin arifesinde

Yeni seçimlere doğru gidildiği şu sıralarda partilerin faaliyetlerinde gittikçe artan bir hararet müşahede olunmaktadır. Son haftalar zarfında yurdun muhtelif yerlerinde birçok yeni şubeler açılmıştır. Nisan başından itibaren seçimler için bir propaganda yağmurunun başlıyacağı sezilmektedir. Söylendiğine göre umumi seçimler mayıs ayı içerisinde yapılacaktır.

İnönü'nün seçim nutku

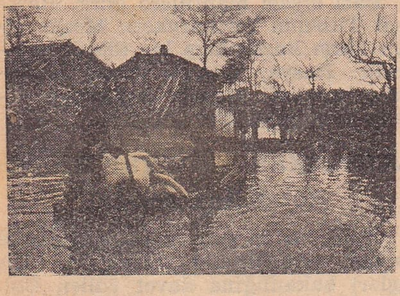
Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de 23 marttan itibaren, Ankara Milletvekili olarak Ankara ilçelerinde seçim propagandalarına başlamıştır. Cumhurbaşkanımız Polatlıdaki ilk nutkunda, C. H. P. iktidara geldiği takdirde anayasada değişiklikler yapılacağını ve bu arada iki meclis esasının, bir de âyan meclisi kurulmasının kabul edileceğini söylemiştir.

Eskişehirde büyük su baskını

Mart ayının ilk günlerinde Eskişehir bir su baskını felâketine ma-

ruz kalmıştır. Büyük bir sağanak halinde yağan yağmurlar yüzünden Porsuk çayı Gökçeışık istikametinde 2 metre 70 santim yükselmiştir. Birçok mahalleleri sular kaplamış, yollar kapanmış, evler yıkılmıştır. Eskişehir'den geçip giden sular, Ağapınar, Altıköy ve Beylikahır'a kadar bütün araziye yayılmış ve birçok ekili tarlaları mahvetmiştir. Hasar çok büyüktür. Otuz bin kadar vatandaş evsiz barksız kalmıştır, altı kiremit, bir cam, bir çeltik fabrikası harabolmuştur. Hükümet ciddi tedbirler almıştır. Ayrıca yurdun her

tarafından felâketzedelere esaslı yardımlar yapılmaktadır.

Yeni yıl bütçesi kabul edildi

Büyük Millet Meclisinin günlerce sabahlı akşamlı devam eden bütçe müzakeresi 25 şubatta sona ermiştir. Bütçe, 18 muhalife karşı 365 oyla kabul edilmiştir. Müzakerelerin hitamından sonra Başbakan Şemsettin Günaltay bir konuşma yaparak tenkit ve irşatların dikkate alınacağını beyan etmiştir.

33 vatandaşın kurşuna dizilmesi

Özalp hâdisesi dolayısiyle Genelkurmay askerî mahkemesinde 23 şubatta yapılan duruşmada Emekli Orgeneral Mustafa Muğlalı, memleketin yüksek menfaatleri uğruna 33 kişinin öldürülmesi emrini bizzat vermiş olduğunu ikrar etmiştir. Bunun üzerine, diğer şahitler de hâdiseyi teferrüatiyle anlatmışlar ve böylece mesele tamamiyle aydınlanmıştır. 2 martta mahkeme kararını bildirmiş, Mustafa Muğlalı ölüm cezasına mahkûm olmuş, diğer sanıklar beraet etmişlerdir. Mustafa Muğlalı'nın ölüm cezası, hafifletici sebeplerle 20 yıl ağır hapse indirilmiştir.

Halkevlerinin kuruluş yıl dönümü

Halkevlerinin 18 inci kuruluş yıl dönümü münasebetiyle 19 şubatta yurdun bütün halkevleri ve halkodalarında törenler yapılmıştır.

İstanbulda yapılan törenlerin en büyükleri Eminönü, Beyoğlu ve Üsküdar Halkevlerinde olmuştur.

Ankara Halkevinde tertibedilen törende Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Şemsettin Günaltay, Hilmi Uran ve bakanlar hazır bulunmuşlardır. Bütün bu törenlerde halkevlerinin memleket kültürüne yapmış olduğu hizmetler belirtilmiştir.

SPOR

Geçen ayın futbol maçları

Geçen ay İstanbul çok hararetli futbol müsabakalarına sahne olmuştur. Binlerce şehirlinin merakını çeken bu maçların bellibaşlılarının neticeleri şudur: 18 şubatta Beşiktaş Kasımpaşa'ya 4 - 0 galip, 19 şubatta Galatasaray Fener'e 2 - 1 galip, 26 şubatta Galatasaray Beşiktaş'a 2-1 galip, 4 martta Beykoz Galatasaray'a 2 - 1 galip, 5 martta Beşiktaş Fener'e 1 - 0 galip. Mevsimin en hararetli maçı olan bu karşılaşmadan sonra 12 martta Beşiktaş Vefa'ya 2 - 0 galip gelerek İstanbul şampiyonu olmuştur.

İtalyan güreşçilerinin yaptığı maçlar

Şubat ayı içinde şehrimizde İtalyan boks takımiyle yapılan parlak müsabakaları müteakıp bir italyan greko - romen güreş takımı memleketimizi ziyaret etmiştir. 18 şubatta İstanbul Spor ve Sergi Sarayında İstanbul karma takımiyle yaptıkları karşılaşmada İtalyanlar 5 - 3 kazanmışlardır. 19 şubatta Ankara karma takımı İtalyanları 7 - 1 yenmiştir. Bu galibiyetin üçü tuşla ve dördü de sayı hesabiyle olmuştur.

Türkiye Basketbol birincilikleri

4 martta İstanbul Teknik Üniversite salonunda Türkiye basketbol birincilikleri müsabakaları başlamıştır. 12 marta kadar süren bu müsabakaların finalinde Galatasaray takımı Harb Okulu takımına galip gelerek Türkiye şampiyonu olmuştur.

Türkiye Greko-Romen güreş birincilikleri

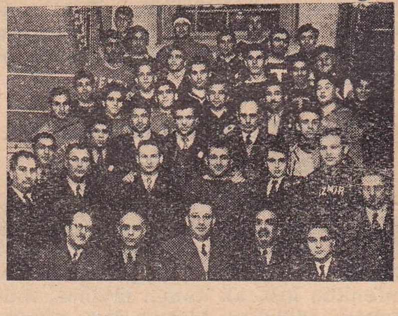
Türkiye Greko - Romen güreş birincilikleri müsabakalarına 24 şubatta İstanbul Spor ve Sergi Sarayında başlanmıştır. 27 şubatta yapılan final müsabakalarından sonra 18 puvanla Ankara takımı birinci, 7 puvanla Çorum takımı ikinci ve 7 pu-

vanla İstanbul takımı üçüncü gelmiştir. Birincilikler ise şöyledir: 52 kiloda Fehmi Büyükmutlu (İzmir), 57 kiloda Mehmet Koç (Ankara), 62 kiloda Cemal Öztürk (Ankara), 67 kiloda Tevfik Yüce (Ankara), 73 kiloda Kâzım Demir (Çorum), 79 kiloda Ali Özdemir (Ankara), 87 kiloda Mahmut Çeterez (Ankara), ağır sıklette Reşat Güler (Kocaeli). Resmimiz Türkiye ikincisi Çorum takımını bir arada göstermektedir.

Stockholm'e giden güreşçilerimiz

Stockholm'de yapılan dünya güreş birinciliklerine giden millî güreş eki-

pimizi seçmek üzere 11 martta İstanbul Spor ve Sergi Sarayında müsabakalar yapılmıştır. Bu müsabakalar neticesinde İsveç'e gönderilen güreşçilerimiz şunlardır: Ali Yücel (52 kilo), Halil Kaya (57 kilo), Mehmet Oktav (62 kilo), Tevfik Yüce (67 kilo), Celâl Atik (73 kilo), Ali Özdemir (79 kilo), Adil Candemir (87 kilo), Muharrem Candaş (ağır sıklet). 19 - 23 martta yapılan müsabakaların neticesinde derece kazanan memleketler şunlardır: 1 — İsveç (15 puvan), 2 — Türkiye (13 puvan), 3 — Macaristan (8 puvan), 4 — Mısır (5 puvan), 5 — Finlandiya (3 puvan), 6 — Lübnan (2 puvan), 7 — İtalya (1 puvan), 8 — Norveç (1 puvan). Ferdî neticelere gelince millî takımımızdan 87 kilodan Muharrem Candaş dünya birincisi olmuştur. 52 kilodan Ali Yücel, 57 kilodan Halil Kaya, 73 kilodan Celâl Atik, 79 kilodan Ali Özdemir dünya ikincisi, 67 kilodan Tevfik Yüce ve Ağır sıkletten Âdil Candemir dünya üçüncüsü olmuşlardır.

GÜZEL SANATLAR

Marshall Plânı memleketleri müzik münasebetleri

Marshall plânına dahil memleketlerin müzik programlarında çalınmak üzere memleketimizden de Türk bestecilerinin eserleri istenmiştir. Beş eserden mürekkep bir programın notaları uçakla Paris'e gönderilmiştir. Bu eserler şunlardır: Necil Kâzım Akses'in viyolonsel ve orkestra için yazmış olduğu poem, Ulvi Cemal Erkin'in köçekçeler süiti ile senfonisinin ikinci kısmı, Adnan Saygun'un sihirli dansı ve H. Ferit Alnar'ın prelüdü ile iki dansı.

Jose İturbi'nin resitalleri

Amerikalı meşhur piyanist ve film yıldızı Jose İturbi memleketimize gelerek birkaç konser vermiştir. Son zamanlarda meydana getirdiği renkli ve müzikli lüks filmlerle şöhretini bütün dünyaya yayan İturbi'nin konserlerine karşı alâka pek büyük olmuştur. Amerikalı sanatkâr ilk konserini 8 martta Saray sinemasında vermiş, 9 martta İstanbul Filârmoni derneğinin orkestra konserine solist olarak katılmış, 13 martta da bir resital daha vermiştir. Müzisyen, seyircilerinin büyük arzularına rağmen hep klâsik müzik parçaları çalmış, caz müziğini dinlemek istiyenler sinemalara gitsinler diyerek kendi artistik faaliyetiyle tezada düşmüştür.

Hasan Kaptan'ın resim sergisi

Ressam Arif Kaptan'ın 7 yaşındaki oğlu Hasan Kaptan'ın resim sahasındaki büyük istidadı kısa zamanda Türkiye mikyasında ilgi toplamıştır. Hasan Kaptan'ın, Millî Eğitim Bakanlığının tavassutu ile Ankara'da açtığı sergisi büyük alâka toplamıştı. 50 parçadan mürekkep olan bu sergi 14 martta İstanbulda Beyoğlunda Kız Sanat Olgunlaştırma Enstitüsü salonunda açılmıştır. Her gün sergiyi gezen binlerce İstanbullu Küçük Hasan'ın eserleri önünde hayretlerini gizliyememektedirler.

Acı bir kayıp

İstanbul Konservatuvarı keman öğretmeni ve memleketimizin değerli sanatkârlarından Âli Sezin 16 martta 53 yaşında ölmüştür. Memleketimizde Batı müziğinin kökleşmesi için bir hayli emeği olan sanatkâr, yalnız yüzlerce öğrenci ve sanatsever yetiştirmekle kalmamış, sanat hayatında da güzide bir şöhret yapmıştır. Ölümü, hem de genç denilebilecek bir yaşta ve en verimli çağında, memleket için acı bir kayıptır.

Memleketimize gelen İngiliz münekkidi

İngiltere'nin tanınmış tiyatro münekkidlerinden ve «News Chronicle» muharrirlerinden Alan Dent, İngiliz Kültür Heyetinin davetlisi olarak memleketimize gelmiş ve İstanbulda üç konferans vermiştir. 15, 16 ve 17 martta sırasiyle Galatasaray Lisesi, Eminönü Halkevi ve Teknik Üniversite salonlarında verilen bu konferansların mevzuu şudur: 1) «Shakespeare ve modern tiyatrosu», 2) «Tiyatro münekkidi olarak edindiğim tecrübeler», 3) «Shakespeare'i filme çekerken». Henüz 45 yaşında olan Alan Dent, Shakespeare'den «Henry V» ve «Hamlet» filimlerinin senaryosunu yazmakla da meşhurdur.

Karl Freund'un resitalleri

Ünlü Alman kemancılarından Karl Freund şehrimize gelerek 3 martta Melek sinemasında bir resital vermiştir. Beethoven, Lalo, Vitali, de Falla gibi sanatkârlardan güzel bir seçme yapmış olan sanatkâra piyanoda Ferdi Ştatzer refakat etmiştir. Karl Freund 10 martta bir başka resital daha vermiştir.

Mümtaz Ener'in jübilesi

Tiyatro ve sinema sanatkârlarımızdan Mümtaz Ener'in 25 inci sanat yılı 27 şubatta Saray sinemasında kutlanmıştır. Sanat Dostları Cemiyeti'nin himayesinde yapılan bu toplantıda, Ferdi Tayfur'un tertibettiği modern orta oyunu; Bedri Rahmi Eyüboğlu, Asaf Halet Çelebi, Adalet Cimcoz ve Osman Zıt tarafından oynanan «Hamlet», seyirciler için çekici bir sürpriz olmuştur.

Haşmet Akal'ın resim sergisi

Genç ressamlarımızdan Haşmet Akal 7 martta İstanbul Sanat Dostları Cemiyetinde güzel bir sergi açmıştır. Daha önce diğer arkadaşlariyle birlikte sanatseverlerin dikkatini çeken değerli sanatkâr tek başına açtığı bu sergide de üstün bir başarı göstermiştir. Kompozisyonları ve portreleri kendine mahsus bir üslûp, bir atmosfer taşımaktadır. Sergi mart sonuna kadar sürmüştür.

Fuzuli müsameresi

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti tarafından tertibedilen Fuzuli günü 4 martta Eminönü Halkevinde kutlanmıştır. Prof. Ali Nihat Tarlan'ın bir konuşmasiyle başlıyan toplantı, öğrenciler tarafından, eski kıyafetlerle ve Fuzuli'nin hayatından mülhem iki perdelik bir piyesin temsiliyle sona ermiştir.

Ses operetindeki yeni eser

«Dubara» gibi her bakımdan üzerinde çalışılmış bir müzikli komedirevünün temsilinden sonra Ses Opereti 14 marttan itibaren S. Nahit Bilga'nın «Evvel Zaman İçinde» adlı bir operetinin temsiline başlamıştır. Eski Türk hayatından alınan motifler, devrin atmosferi içinde ve seyircinin alâkasını çekecek bir ifade mükemmeliyeti içinde işlenmiştir.

Atinada Paydos temsilleri

Sahne muharrirlerimizden Cevat Fehmi Başkut'un geçen mevsim İstanbul, Ankara ve İzmir'de büyük alâka gören «Paydos» adlı hissi komedisi 11 marttan itibaren Atinadaki Argiropulos tiyatrosunda temsile başlanmıştır. Eserinin Elen diliyle temsilini görmek için Atinaya gitmiş olan muharrir ilk temsil akşamı tekrar tekrar sahneye çıkarılarak alkışlanmıştır.

KÜLTÜR

Bir doktorumuzun büyük başarısı

Gureba hastahanesi dahiliye asistanlarından Dr. Hasan Darman, kanser ve emsali gibi tümörler serisinden olup lenfo sarkom adı verilen ve yüzde yüz ölümle neticelenen korkunç bir hastalığa karşı bir ilâç bulmuştur. Genç hekimimiz, bu başarısını Türk Tıp Cemiyetine tebliğ etmiş ve büyük ilgi ile karşılanmıştır.

Büyük Reşit Paşa'nın türbesi açıldı.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen bir kanun Millî Eğitim Bakanlığına, Türk büyüklerinin bakımsız türbelerini açmak yetkisini vermişti. Bu kanunun ilk tatbikatı Tanzimatın en büyük siması Büyük Reşit Paşa'nın türbesinin açılmasiyle başlamıştır. 13 martta doğumunun 150 nci yıl dönümü vesilesiyle, Üsküdar Halkevi tarafından Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulunda yapılan bir toplantıdan sonra merhumun türbesine gidilmiş ve kalabalık bir halk kitlesi huzurunda türbe açılmıştır.

Profesör Heisenberg'in konferansları

Meşhur Alman atom âlimi Prof. Heisenberg memleketimize gelerek 6 - 13 mart arasında Üniversite Fizik Enstitüsünde, «Dalga sahalarının kuanta teorisindeki yeni inkişaflar» konulu bir seri konferans vermiştir. Danimarkalı meşhur âlim Niels Bohr ile çalışmış olup halen Gottingen'deki Max Planck Araştırma Enstitüsünün müdürü olan Prof. Heinsenberg 10 martta da «Modern atom fiziğindeki felsefi esaslar» konusu üzerine başka bir konferans daha vermiştir.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Tabiat-Ana anlatıyor

Karl Ewald'tan çeviren : Beyhan Eczacıbaşı. Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul. 280 sayfa, ciltli 600 kuruş.

DOĞAN Kardeş'in güzel kitaplar serisi yayın faaliyetimizin en mühim sembolik bir jesti haline geldi. İbrahim Müteferrika'danberi basılmakta olan kitapların güzelliği, matbaa tekniğinin gelişmesiyle birlikte gitmemiştir. Hattâ son yıllarda tersine bir durum göze çarpmaktadır. Piyasada kötü baskılı, bir çırpıda elden çıkma kitapların pek fazlalaştığı bir sırada Doğan Kardeş'in teşebbüsü takdire değer. Güzel kitaplar serisinin yeni kitabı «Tabiat-Ana Anlatıyor» da iyi kâğıda şık bir şekilde ve bol resimle basılmış, ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Memlekette hediyelik kitap geleneğini kurmak amacını güden bu kitapta çocuklarımıza öğretmemiz gereken birçok tabiat bilgileri bir hikâye kadrosu içinde sıralanmıştır. Birkaç sayfa okur okumaz görüyoruz ki, eserin müellifi Karl Ewald, bu vülgarizasyon işinde pek ustadır. Mütercim de çocukları sıkmıyacak bir dil sadeliği içinde takdir edilecek bir başarı göstermiştir.

Osmanlı Sarayı ve kıyafetleri

Yazan : Emin Cenkmen. Türkiye Yayınevi, İstanbul. 372 sayfa, 500 kuruş.

BU mevzuda bu kadar esaslı ve etraflı durmuş bir eser ilk defa hazırlanmış ve basılmıştır. Osmanlı sarayının çeşitli kıyafetleri Emin Cenkmen tarafından yerli ve yabancı kaynaklara baş vurularak tespit edilmiş ve bir kitap halinde bir araya getirilmiştir. Ancak, eser, kıyafetlerin sahiplerine ait tarihî bilgilerin eklenmesi isabetle düşünülmüştür. Kitabın baş taraflarındaki kısımlarda Osmanlı sarayı, Osmanlı padişahları, Hareme ait örfler ve âdetler hakkında bilgi verildikten sonra saray halkı, mensuboldukları hizmet grupları içinde bir geçit resmi halinde kitapta yer almışlardır. Yüzlerce kroki, bundan böyle Osmanlı devri için resim, heykel yapacak, tiyatro ve sinema eseri vücuda getirecekler için de çok faydalı olacaktır. İstanbulun beş yüzüncü fetih yıl dönümüne hazırlık olmak üzere hazırlanan muhtelif eserlerin en mühimlerinden biri olan bu eseri, bütün tarihe meraklı okuyucularımız büyük bir merakla ve daima karıştırmak zevkini duyacaklardır.

1950 Sanat Yıllığı

Hazırlıyan: Refik Ahmet Sevengil. Osmanbey Matbaası, 1950, 144 sayfa, 300 Krş.

MEMLEKETİMİZDE yeni harflerin kabulündenberi çeşitli adlar altında çeşitli almanak ve yıllıklar çıkmıştır. Bunların arasında ciddiye alınabilecekler pek az olduğu gibi, münhasıran aydın kimselere hitabedecek olanlar da yok denecek kadar azdır. Değerli ve emektar meslektaşlarımızdan Refik Ahmet Sevengil bu yıl yepyeni bir teşebbüse geçmiştir. Her türlü mahrumiyet ortasında meydana getirildiğine şüphe olmıyan bu eserde sayın arkadaşımız, memleketimizin sanat ve edebiyat sahasındaki bir yıllık tarihçesini tespite gayret etmiştir. Eserinin, bir ilk olmak itibariyle bâzı noksanları bulunabilir. Fakat bunların 1951 yıllığında bertaraf edileceğine şüphe yoktur. Refik Ahmet Sevengil bu ilk teşebbüse, memleketin sanat ve edebiyat sahasında şöhret bulmuş ve sevilmiş bâzı imzalarını da temin etmiştir. Bu yıl içinde sanat ve edebiyat adamlarımızın neler hazırladıklarına dair olan büyük anket de pek çekicidir. Eser bütün kitapçılardan veya Posta Kutusu No. 361 İstanbul adresinden temin edilebilir.

Tuna Gülü

Yazan: M. Faruk Gürtunca. Ülkü Basımevi, İstanbul. 54 sayfa, 350 kuruş.

SON yirmi beş yılın neşriyat faaliyetinde mühim bir rolü olan M. Faruk Gürtunca millî bir temi işliyerek büyük bir şiir kitabı meydana getirmiştir. Geçen asırların kahramanlıklarla dolu hayatından bir sayfa olan «Tuna Gülü» şairin en başarılı eserlerinden biridir.

«Bu Arslana Dokunmayın» adlı şiir kitabiyle millî hisleri terennümde ilk plâna geçen şair, günün aynı zamanda en popüler sanatkârı olmuştur. Mısraları halk ağzında bir atasözü gibi dolaşmak her hangi büyük bir şair için az mazhariyet değildir. M. Faruk Gürtunca, «Tuna Gülü» nü de sanatkâr mizacına uygun bir şekilde ve çok nefis olarak bastırmıştır. Üstat Münif Fehim'in fırçasından çıkan tablolar da pek güzeldir. Kuşe kâğıdı üzerine nefis bir şekilde ve birkaç renkli olarak basılan bu büyük eb'attaki kitabı, M. Faruk Gürtunca'nın manzumelerini seven bütün okuyucularımıza tavsiye ederiz.

Bize gönderilen diğer KİTAPLAR

* Ziza Rifat Öztoprak: GARİPLİK ÜSTÜNE (şiirler) : Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara. 32 sayfa, 50 kuruş.
* Arif Bigeç: TARİH BOYUNCA TOPRAK: Konya, Ülkü Basımevi. 80 sayfa, 150 kuruş.
* Turgut Uyar - M. Çetin Tezcan: ARZ-I HAL VE AKŞAM ÜZERİ TÜRKÜSÜ (şiirler) : Kaynak dergisi yayınları, Ankara. 32 sayfa, 40 kuruş.
* Tahir Olgaç: KEKİK KOKUSU (hikâyeler): İnkılâp Kitabevi, 1950 112 sayfa, 100 kuruş.

Bize gönderilen DERGİLER

* KİTAPLAR (İstanbul), No. 2, 20 kuruş. Yıllık abonesi 200, altı aylık abonesi 100 kuruş. Posta Kutusu No. 634, İstanbul.
* YAĞMUR VE TOPRAK (Ankara), No. 19. Sayısı 15 kuruş, 10 sayıdan ibaret abonesi 100 kuruş. Posta Kutusu No. 55 Ankara.
* TÜRKİYE BİBLİYOGRAFYASI (İstanbul), 1949 - III Millî Eğitim Basımevi. 90 kuruş.
* SİYASİ İLİMLER MECMUASI (Ankara), No. 227. 50 kuruş. Posta Kutusu No. 310, Ankara.
* İLLER VE BELEDİYELER DERGİSİ (Ankara), No. 49. 100 kuruş. Yıllık abonesi 12, altı aylığı 6 lira. İsmetpaşa caddesi No. 38, Ankara.

DIŞARDA

The Assyrian And Other Stories

Yazan: William Saroyan. Basan ve yayan: Harcourt, Brace, New York. 276 sayfa, 3.50 dolâr (1250 Krş.).

SAROYAN yeni bir eser yayımlamış. İçinde 11 hikâye ve 26 sayfalık uzun bir önsöz var. Bu önsözde kitaptaki hikâyelerin gazete ve dergilere satılmasından ne kadar para kazanıldığı da açıklanıyor. Hikâyelerden biri 5.000 dolâra, bir diğeri 3.000 dolâra satılmış. Ötekilerini satamamış, yalnız üç tanesini bir Ermeni dergisine bedava vermiş. Saroyan'ın diğer yazarlara nasihatları çok enteresan: 1 - Bir yazar yıkanmak ihtiyacını hissettiği zaman yıkanmalıdır. 2 - Her zaman düşünmelidir. 3 - Sosyal ilâçla cinsî ihtiyacını tatmin etmiş olan bir kadını dövmemelidir. 4 - Bir yazar kendi karakterini yaratmak bahsindeki çalışmalarına katiyen ara vermemelidir». Amerikalı tenkitçiler Saroyan'a bu eserinden dolayı şöyle takılıyorlar: Üstat kendi karakterini yaratmakla o kadar meşgul ki hikâyelerindeki karakterleri yaratmak için pek az vakit bulmuş. Saroyan'ı sevenlerin bu eserini de beğeneceklerini sanıyoruz.

ÂBİDİN DAVER

ABOUKİR DENİZ HARBİ

Bu harbi kazanan İngiliz amirali Nelsondu. İki Fransız gemisi yandı, dokuz gemi teslim oldu ve yalnız iki gemi kaçabildi. Bu savaşın neticesinde, Mısırdaki Fransız ordusu fena vaziyete düştü. Akkâ kalesi önünde kahraman Türk ordusu ile muharebe eden Napoléon ordusu da mağlûp olarak neticede Napoléon bir gemi ile kaçtı ve ordusu İngilizlere teslim oldu. Bilvesile Türkiyeye yardımından dolayı Amiral Nelson, Üçüncü Selim tarafından nişan, sorguç, kılıç ve diğer hediyelerle taltif edildi. Nelson, Trafalgar Harbinde vurulup öldüğü zaman bu sorguç ve nişanı taşıyordu

Amiral Nelson (Şapkasının üstündeki sorguç ve sol omuzundaki apulete yakın murassa nişan kendisine Üçüncü Selim tarafından verilmişti)

Onsekizinci Yüzyılın son yıllariyle Ondokuzuncu Yüzyılın ilk yılları, İngiliz donanmasının üst üste kazandığı deniz zaferlerine raslar. 1 haziran 1794 te Amiral Hood, Fransızların Atlantik donanmasını imha etmişti. Bundan takriben 11 yıl sonra, 21 ekim 1805 te Amiral Nelson, Trafalgar'da Fransız - İspanyol filolarını büyük bir mağlûbiyete uğratmıştı. Bu iki büyük zafer arasında geçen kısa müddet içinde, İngiliz donanması Saint - Vincent, Camperdown, Aboukir, Copenhague gibi meşhur zaferler kazandığı gibi, muzaffer İngiliz bayrağı, dünya denizlerinde yüz kadar deniz savaşında da, şerefle dalgalanmıştır. Bu 11 yıl içinde, İngiliz amiralleri, başta Nelson olmak üzere, büyük bir taarruz ruhu, cüret ve cesaretle düşman filolarını ve donanmalarını yoketmeyi kendilerine ideal edinmişlerdi. Bu şerefli zaferler devrinde İngiliz donanmasının kazandığı bir deniz savaşı da Aboukir'dir.

İskenderiye civarındaki Aboukir koyunda Nelson'un bir Fransız filosunu imha ettiği bu deniz savaşı 1 ağustos 1798 de vukubulmuştur.

İngiltere, İmparator Napoléon'un Fransası ve müttefikleriyle harb halinde idi. Nelson, Kanarya adalarında Santa - Cruz de Tenerife'e hücum ettiği sırada, sağ kolunu kaybetmiş ve İngiltere'de ıstıraplı günler geçirdikten sonra iyileşince 1798 mayısında, İspanya'nın Cadix (Kadiks) limanının ablukasına devam etmek üzere oraya dönmüştü. Bu sırada Fransız donanması Akdenizde faaliyette bulunuyor; fakat nereye teveccüh edeceği meçhul bulunuyordu. İngiliz amiralliği, Fransızların Sicilya'ya, Yunanistan'a, Portekiz'e, hattâ İrlanda'ya taarruz edeceği ve çıkarma yapacağı ihtimalleri hakkında Nelson'a haberler gönderiyor, fakat Mısır aklına gelmiyordu. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında olduğu gibi, Mısır o zaman da stratejik bakımdan çok mühim bir yerdi. Papoléon «İngiltereyi hakikaten mağlûp ve tahribetmek için Mısır'ı almamız lâzımdır» demişti. Fakat Mısır'ı almakla İngiltereyi mağlûbetmek mümkün değildi. İngiltere'yi mağlûbetmek için İngiliz donanmasını yoketmek lâzımdı. O sıralarda İngiliz donanması Akdenizde bulunmadığı ve esasen Fransa'nın da bu donanmayı mağlûp ve imha edebilecek kudrette bir deniz kuvveti bulunmadığı için Napoléon, fırsattan faydalanarak Mısır'ı istilâya karar vermişti. İngiliz amiralliği, Fransa'nın Akdenizde bir şeyler yapmak istediğini haber aldığı için, Nelson'u evvelâ 3 gemi ile Akdenize gönderdi. Sonra da bu filoyu 14 gemiye çıkardı. Bu tehlikeli, fakat cesaretli bir karardı. İngiliz filosu Toulon'da toplanmakta olan Fransız deniz ve kara kuvvetlerini tarassut edecekti.

Nelson daha Toulon'a gelmeden oradaki Fransız filosu kuvvetli bir karayel rüzgâriyle 19 mayısta denize açıldı. Bu filo 13 hat gemisi ile daha küçük 13 gemiden ve bir sürü nakliye gemisinden mürekkep olarak 400 gemiye bâliğ oluyordu. Nakliye gemilerinde 30 bin asker vardı. Fransız harb gemileri iyi teçhiz edilmemiş oldukları gibi, mürettepleri de hayli noksandı. Gemiler yalnız iki aylık kumanya almışlardı.

Fransız donanması, denize açıldıktan sonra şiddetli bir fırtına patladı. Fransızlar Korsika ile Sardunya'nın doğusundan geçerek fırtınanın tesirinden korundularsa da, Nelson bu adaların batısında fırtınaya yakalandı. Kendi sancak gemisi Vanguard'ın direkleri haraboldu. Elindeki dört firkateyn de dağıldı. Keşif bakımından çok muhtacolduğu bu gemiler, filoya iltihak edemedi. Nelson, harikalı bir gayretle 4 gün içinde Sardunya'da gemilerini tamir ettikten sonra Toulon önüne geldi. Düşmanın denize açıldığını ancak 31 mayısta öğrenebildiyse de Fransızların hedefini öğrenemedi. 7 haziranda kendisine takviye kuvvetleri geldi. Şimdi filosu 13 tane 74 toplu kalyon ile 50 toplu bir gemiden mürekkepti. Nelson, iki ay müddetle Akdenizde Fransız filosunu aradı ve nihayet 1 ağustos günü onu Aboukir'de buldu.

Bu müddet içinde Fransız filosu 10 gün uğraşarak Malta adasını ele geçirmişti ve 19 haziranda oradan hareket ederek İskenderiye'nin 70 mil batısına teveccüh etmişti.

Nelson, 22 haziranda Fransız filosunun Maltadan hareket ettiğini öğrenerek iyi bir rüzgârla doğru İskenderiye rotasına seyretti. Buraya Napoléon'dan iki gün evvel vardı. Limanı boş bulduğu için geri döndü, 25 haziran gecesi iki filo, yalnız 60 mil mesafeden birbirinden habersiz geçip gittiler. Eğer Nelson Fransızları görmüş olsaydı, Napoléon, Mısır'a çıkmak şöyle dursun ne Waterloo mağlûbiyetini, ne de Saint - Hélène adasını görmeden Akdeniz'in sularına gömülecekti.

İngilizler, bir ay daha denizde dolaşarak çok zahmet çektiler, fakat Nelson, gemi kumandanlarına kendi savaş tabiyesini iyice öğretti. Filosu onun elinde yaman bir zafer silâhı halini almıştı.

İngiliz filosu tekrar İskenderiye sularına geldi. 1 ağustos 1798 günü, saat 14 te İngilizler, İskenderiye limanına bir göz attıktan sonra, Aboukir limanında yatan Fransız filosunu gördükleri zaman, akşam olmuştu. İngiliz hattının rehber gemisi Fransız filosunun önüne geldiği zaman güneş batıyordu.

Başka bir kumandan olsaydı, sığlıklar arasında ve sahil bataryaları himayesinde yatan bir filoya karanlıkta kılavuzsuz olarak taarruz etmeyi tehlikeli bularak savaşı ertesi sabaha bırakırdı; fakat Nelson hasmını görünce onun üstüne hemen saldıran ve «5 dakika bir zaferle bir hezimet arasındaki farkı ifade eder» diyen yaman bir kumandandı. Onun için bir saniye bile tereddüt

etmeden savaşa başladı. Gemileri birer birer Aboukir koyu ve Fransız filosu yakınına gelince ateşe başlıyorlardı. Sahile yerleştirilmiş olan toplar ve havanların menzili, Fransız savaş hattının ucuna yetişmiyordu.

Fransız amirali Bruey, Napoléon'un mektuplarına ve emirlerine rağmen burada âtılane yatmışı. Fransız fırkateynleri ve diğer küçük keşif gemileri de çıkıp denizde dolaşmadıkları için, Fransızlar İngiliz filosunun tam bir baskınına uğramışlardı. Gemilerin bir kısım mürettebatı su almak için karada bulunuyorlardı. Fransız harb gemileri yanlış bir tabiye karariyle yalnız bir bordada muharebeye hazırlandılar. Nelson evvelce kararlaştırdığı plân mucibince, Fransız filosunun baş tarafına hücum etti. İki İngiliz gemisi bir Fransız gemisine ateş edecekti. İngilizlerin rehber gemisi Goliath iyi bir gündoğusu rüzgâriyle 13 gemiden mürekkebolan Fransız filosunun en baştaki gemisi Guerrier adlı geminin önüne vardı. Bundan sonra, Fransız filosu ile sahil arasına girerek düşman hattının içine doğru ilerleyip kıçtan demirledi. Bu manevra onu Fransız hattının ikinci gemisi olan Conquérant'nın kıç tarafına getirmişti. İngilizlerin Zealous gemisi de, Fransız Guerrier'nin baş tarafı ilerisine demirledi. İngiliz Orion da ilerliyerek Fransız hattının beşinci gemisine hücum etti. Theseus de aynı manevrayı yaparak üçüncü Fransız gemisine ateş açtı. İngiliz Audacious kalyonu, ilk iki Fransız gemisi arasından geçerek Conquérant adlı Fransız gemisinin bordasında mevzi aldı. Nelson bu 5 geminin Fransız donanmasının başını sahil, yani iskele tarafından sardıklarını gördükten sonra, kendisi de sancak gemisi Vanguard ve diğer iki gemi ile Fransız filosunun başını sancak tarafından sardı. Bunlar da Fransız hattının üçüncü, dördüncü ve beşinci gemilerine hücum ettiler. Böylece 5 Fransız gemisine karşı 8 İngiliz gemisi ateş temerküzü yapmıştı. Hem de Fransızlar iki bordadan ateşe mâruzdular.

Yarım saat sonra, İngilizlerin Bellerophon ve Majestic gemileri, Fransızların amiral gemisi olan 110 toplu büyük Orient kalyonuna ve 80 toplu Tonnant'a hücum ettiler. Bu iki İngiliz gemisi kendilerinden çok üstün kuvvette olan Fransız gemilerinin ateşinden çok hırpalandılar ve 390 kişi kaybettiler Bu zayiat, İngilizlerin Aboukir Savaşındaki 896 kişilik insan kayıbının takriben yarısı idi. İki İngiliz gemisi, düşman ateşiyle o hale gelmişlerdi; hemen hemen manevra yapmaktan ve savaşmaktan âciz bir halde, sularla akıp gittiler. Nelson'un gözdesi bir kumandan olan Troubridge'in gemisi Culloden, Aboukir adası etrafındaki sığlığa oturmuştu. Swiftsure ve Alexander gemileri, savaş başladıktan ancak iki saat sonra, İngiliz hattının ortasındaki gemileri takviye ettiler. Bunların birincisi Fransız amiral gemisi Orient'a, ikincisi de, onun tam önündeki Franklin kalyonuna ateş açtı. İngiliz Leander de, mahirane bir manevra ile bu iki kuvvetli Fransız gemisini yan ateşine alabilecek bir vaziyete girdi. Bu sırada Fransız hattının başındaki 5 gemi teslim olmuşlardı. Amiral gemisi Orient tutuşmuş yanıyordu; saat 22 de berhava oldu; mürettebatından yalnız 70 kişi kurtulabilidi. Üç defa yaralanmış olan Fransız amirali Bruey, daha gemi havaya uçmadan evvel ölmüştü. Fransız filosunun dümdarı yani arkacısı vaziyetinde olan 4 gemiden yalnız ikisi, ertesi sabah, demirlerini ve kendilerini diğer gemilere bağlıyan halatları kesip kaçmıya muvaffak olmuşlardı. Bunlardan biri Amiral Villeneuve'un sancak gemisi Guillaume Tell, öteki Généreux idi. (Fransız amirali Villeneuve Trafalgar Savaşında Fransız donanmasının kumandanı olarak tekrar Nelson ile karşılaşmış ve İngilizlere teslim olmuştur). Nelson savaş sırasında başından ağır surette yaralanmıştı. İngili zamirali, eğer yaralanmamış olsaydım, bu gemiler de kaçamazdı, demiştir. Savaşın plânçosu şudur: 2 Fransız gemisi yanmış, 9 gemi teslim olmuş, yalnız 2 gemi kaçabilmiştir.

Aboukir Savaşı neticesinde, Mısırdaki Fransız ordusu, fena bir vaziyete düşmüş. Akkâ kalesindeki kahraman Türk ordusu karşısında mağlûbolmuş ve nihayet 1799 da Napoléon, bir fırkateyne atlıyarak Mısırdan kaçmış, Fransız ordusu da nihayet General Abercromby kumandasındaki İngiliz ordusuna teslim olmuştur.

Londra civarında, İngiliz deniz harb okulunun bulunduğu Grenwich (Grinviç) teki İngiliz deniz müzesinde, Aboukir zaferinden sonra, Üçüncü Selim tarafından Nelson'a verilen nişan, murassa sorguç, altın kılıç ve diğer hediyeler, Nelson'un hâtıralarını ihtiva eden kısımda teşhir edilmektedir.

Nelson Osmanlı padişahının kendisine gönderdiği pırlantalı sorgucu büyük üniforma giydiği zaman daima şapkasına taktığı gibi, nişanı da göğsünden hiç eksik etmezmiş. Netekim Trafalgar Zaferini kazanırken aldığı yara neticesinde, sancak gemisi Victory'nin ambarlarından birinin karanlık bir köşesinde ölürken giydiği üniformanın göğsündeki üç nişandan biri de bu Osmanlı nişanıdır. Bu nişan, o kadar güzel değildir; fakat daima hafifçe titreyip pırıldıyan pırlanta sorguç güzeldir; onun için Nelson'un pek hoşuna gitmiştir. Üçüncü Selim'in bu büyük ve muzaffer İngiliz amiraline verdiği hediyeler arasında altın kılıflı bir kılıç, bir de zarf ve fincan vardır. Bu kahve fincanının altın zarfı, gayet sanatkârane ve zarafetle işlenmiştir. Kimbilir, belki de, Nelson Aboukir zaferinden sonra âşık olduğu Lady Hamilton'a bir Türk sanatkârının eseri olan bu zarif zarf - fincanla kahve ikram etmiştir.

İngilizler, Nelson'un bütün hâtıralarını, bütün eşyalarını, omuzu kurşunla delinmiş kanlı elbiselerini muhtelif müzelerinde sakladıkları gibi Trafalgar'daki sancak gemisi Victory kalyonunu da Portsmouth deniz üssünde bir kuru havuzda olduğu gibi muhafaza etmektedirler. İngiliz ordusuna subay yetiştiren harb okulunun kütüphane ve müzesinde, Nelson'un bir tutam kır saçı, Waterloo Zaferini kazanan Duc de Wellington'un bir tutam saçı ile karşılıklı iki cam mahfaza içinde saklanmıştır.

★

Osmanlı tarihinden notlar

★

* Memduh Paşanın "Mir'at Şuunat" ından: "Abdülmecit devrindeki hazinei maliye ahvaline gelince, lâyıkı veçhile bu dairenin intizamına bakılmamış olduğu müstağnii beyan görünüyor. İnşaat ve tezyinat ve gûna gün masarifattan hazinedarlığa girdi. Zaruret hissettikçe, Istanbulda bulunan baltacı ve kamanto misillû ufak tefek birkaç ecnebi bankerden ve tebaî Devleti Aliyyeden olan sarraflardan istikraz ediliyordu. Sarayın sarfiyatı günden güne artmasiyle paraca güçlük çekildiğinden kavaimi nakdiye (banknot) çıkarıldı. Bu da varidatı hazinenin tahsilâta raci aksamını kıymeti hakikiye itibariyle fevkalhad sarstı. Rusya muharebesi dahi nakde mevkuf olup ihtiyaç bütün bütün baş gösterdiğine mebni Avrupalılardan istikraz usulü tees - süs etti. O zamandanberi devlet, bu illetin zebunudur..,,

* Alman imparatoru Vilhelm Birinci Cihan Harbi içinde Sultan Reşadı ziyaret etmişti.

Padişahlığı zamanında Sultan Hamidi de ziyaret etmiş ve onunla kaynaşarak dostluğunu devam ettirmişti. Birinci Cihan Harbi içinde Sultan Reşadı da ziyaret ettiği vakit eski dostluğu dolayısiyle Beylerbeyi sarayında mevkuf bulunan Hamidi de ziyaret ederek dedikoduya sebebiyet verir endişesiyle bir gün imparatora; "Geçen defaki ziyaretinizde biraderime misafir olmuş ve kendisi ile görüşmüş olduğunuzdan tarafınızdan birinin izamı ile hatırını sorsanız memnun olurdu,, demiş ve o da Enver Paşa ile maiyeti erkânından birini göndererek bizzat ziyaret etmesi ihtimali önlenmiş.

M. ŞAKİR ÜLKÜTAŞIR

KUYUCU MURAT PAŞA

Memleket baştan başa isyanlar ve ihtilâllerle pek karışık bir halde iken Kuyucu Murat Paşa iş başına geldiği zaman bunları bastırmak için akla gelmiyecek kadar müthiş ve korkunç tedbirlerle bunları bastırdı. Belki çok hunhardı, fakat belki bu tedbirler lâzımdı.

Kuyucu Murat Paşa

Birinci Ahmet zamanının meşhur sadrazamı olan Kuyucu Murat Paşa, Osmanlı tarihinin en tanınmış simalarından biridir. Aslen Hırvat olan Murat Paşa, çocukluğunda sarayın harem dairesine alınarak orada yetişti ve saraydan sipahilikle taşra hizmetine çıktı. 1553 te, Mısır valisi Mahmut Paşa'nın kethüdası ve 1571 de de, Yemen'in fethinde temayüz ederek, beylerbeyi oldu. İki yıl kadar Yemen'de kaldıktan sonra İstanbula döndü; Şarkî Karahisar sancağına tâyin edildi. Bilâhare muhtelif sancak beyliklerinde; Halep, Erzurum ve Diyarbakır valiliklerinde bulundu. 1585 te, Karaman beylerbeyi iken, İran seferine iştirak etti ve savaş esnasında bindiği at bir çukura yuvarlandığı için Acemler eline esir düştü.

Bir müddet İran'da Kahkaha zindanında mahpus kaldıktan sonra, İstanbul'a döndü. Avdetinde, önce Kıbrıs, bilâhare tekrar Halep ve Diyarbakır beylerbeyliklerine gönderildi. Diyarbakır beylerbeyi iken, Rumeliye naklolunarak Macaristan seferlerine iştirak etti; Eğri Savaşında da büyük yararlıklar gösterdi. Bunun üzerine uhdesine vezirlik pâyesi verilerek Macaristandaki Osmanlı ordularını serdarlığına tâyin edildi (mayıs 1606).

11 kasım 1606 da, Osmanlı devletiyle Avusturya arasında, devamlı harb vaziyetini tasfiye eden meşhur «Zitvatoruk Muahedesi» imzalandı. Bu muahedenin akdinde Murat Paşa baş murahhas olarak bulundu. Bu sırada Birinci Ahmet, ihanetinden dolayı Sadrazam Derviş Mehmet Paşa'yı idam ettirmişti. Bunun üzerine padişah, Şeyhülislâm Sunullah Efendinin tavsiyesiyle, sadaret mührünü bir hat ile beraber Murat Paşa'ya yolladı. Birinci Ahmet, gönderdiği bu hat'ta: «Sen ki vezirim Murat Paşasın. Hâlâ kimsenin ilkasiyle değil ve bir ferdin ricası olmaksızın hassaten karihai hümayunumdan vüzareti uzmayı sana verdim ve hatemi hümayunumu gönderdim. Ümittir ki, Cenabı İzzet her işinde muîn ve destegirin ola. Göreyim seni, umurda nice sa'yedersin ve utbei aliyyeme bir gün mukaddem irişmiye ikdam edesin», diyordu. İşte bu suretle Murat Paşa 11 aralık 1606 da sadrazam oldu.

Murat Paşa, hattı hümayun ile sadaret mührünü aldıktan ve Türklerle Avusturyalılar arasında, yıllardanberi sürüp gelen, harblere «Zitvatoruk Muahedesi» ile nihayet verdikten sonra, Macaristandan İstanbula geldi, sadaret işleriyle uğraşmıya koyuldu. Murat Paşa, İstanbula geldiği zaman Anadolu ve Kuzey Suriyedeki Celâlî isyanları genişlemiş, tehlikeli bir mahiyet almış; koca bir ülke anarşi yangını içinde kalmış bulunuyordu. Hattâ bu müthiş tehlike İstanbul kapılarına kadar dayanmıştı. Binaenaleyh Murat Paşa'nın ele aldığı ilk iş, Anadoluda bozulmuş olan asayişi iade ve devlet nüfuzunu idame etmek oldu. Kalenderoğlu Mehmet Paşa, Canbolatoğlu Ali Paşa, Yusuf Paşa, Kara Sait, Saracoğlu Muslu Çavuş ve Cemşit gibi irili ufaklı mütegallip ve cahil sergerdeler, Anadolu'yu aralarında âdeta paylaşmışlar, her biri bir köşede hüküm sürmiye başlamışlardı. İstanbulun hükümleri, emirleri bu adamlara artık sivrisinek vızıltısı gibi geliyordu.

Halep'te Canbolatoğlu Ali Paşa, amcası Hüseyin Paşa'nın idamını müteakıp başına topladığı 20 bin kişilik bir kuvvetle, devlete karşı vaziyet almıştı .Lübnan'da da, sonradan müttefiki olan, Dürzü emîri Maanoğlu Fahrettin isyan halindeydi. Ali Paşa, nüfuzunu Hama'nın kuzeyinden tâ Adana civarına kadar genişletmiş, hattâ para bastırmış; Maanoğlu Fahrettin de Fransızlarla sıkı bir münasebet tesis etmişti.

Sadrazam Murat Paşa, askerî hazırlıklarını süratle tamamladıktan sonra, Canbolatoğlu Ali Paşa üzerine yürüdü. Yolda Murat Paşa'nın ilk tenkil sillesini, sergerde Cemşit yedi ve ortadan kalktı. Kalenderoğlu Mehmet Paşa ise, bir müddet oyalandı; sözde affedildi ve memleketi olan Ankara sancağına tâyin olundu.

Murat Paşa, Karaman havalisinde bulunan Saracoğlu Muslu Çavuşun adamlarını da dağıttıktan sonra, bütün kuvvetiyle, Kuzey Suriyede âdeta müstakil bir hükümdar tavrını takınmış, mühim askerî teşkilât da vücuda getirmiş olan, Canbolatoğlu Ali Paşa'nın üzerine çullandı. İki ordu Bilân civarındaki Oruç ovasında karşılaştı. Savaş çok kanlı oldu ve Ali Paşa kötü bir bozguna uğradı (24 ekim 1607). Bu bozgunluk üzerine Cambolatoğlu ile müttefiki Dürzü emîri Fahrettin, önce Kilis'e, oradan da Haleb'e kaçtılar. Murat Paşa, on altı gün sonra Halebi de zaptetti. Canbolatoğlu, padişaha sığındı. Birinci Ahmet tarafından affedilerek Tamaşvar beylerbeyliğine gönderildiyse de, bilâhare Murat Paşa'nın emriyle orada öldürüldü.

Murat Paşa, Kuzey Suriye işleriyle uğraşırken, Kalenderoğlu Mehmet Paşa da, Ankara civarında, faaliyette bulunuyordu. Murat Paşa o havalideki işleri yoluna koyduktan sonra, Halep'ten çıkarak Anadoluya döndü. Maraş, Kayseri üzerinden Sivas'a gidiyordu. Kalenderoğlu bu sırada harekete geçerek, Göksün yaylasında mühim bir kuvvetle Murat Paşa'yı karşıladı. Alaçayır'da yapılan bir savaşta (5 ağustos 1608) Kalenderoğlu bozuldu. Bu savaşta âsilerin büyük bir kısmı yokedildi ve Kalenderoğlu da yanındaki birkaç bin Celâlî ile İran'a kaçtı.

Murat Paşa, bu muvaffakiyetlerden sonra, Orta Anadoluda harekâtına devam ederek âsilerin kalanlarını da temizledi ve İstanbula dönmiye hazırlandı. Fakat Birinci Ahmet, onu bu defa İran seferine memur etti. Murat Paşa, İçel'de Muslu Çavuş, Manisa'da Yusuf Paşa gibi kuvvetli sergerdelerin bulunduğu bu sırada böyle bir seferin tehlikeli olacağını hükümdara bildirdi ve müsaade alarak İstanbula döndü. Avdeti sırasında Karaman Beylerbeyi Zülfikar Paşa vasıtasiyle Muslu Çavuşu öldürttüğü gibi; affederek yanına çağırdığı Yusuf Paşa'nın da Haydarpaşa'da, kendi çadırı içinde, başını kestirtti.

Murat Paşa, İstanbula dönünce, pek ihtiyar olduğundan sefere gidemiyeceği hakkında Birinci Ahmedi iknaa muvaffak olmuştu. Fakat rakipleri rahat durmuyor, onu İstanbuldan çıkartmak için padişah nezdinde boyuna tesirler yapıyorlardı. Şiddetli icraatiyle Anadolunun asayiş ve emniyetini tamamen sağlamıya muvaffak olan Murat Paşa'ya Birinci Ahmedin pek büyük bir itimadı vardı. Padişah, devlet işlerinin idaresini tamamiyle ona bırakmıştı.

Bu sırada, İran ile tekrar muhasama kapısı açılmış olduğundan padişah, harbi idare etmek üzere Murat Paşa'yı İran seferine serdar tâyin etti. Murat Paşa, ordunun başında, gene yola çıktı ve Tebriz havalisine kadar gitti. İran Şahı Abbas ile temasa geçerek, İran seferine nihayet verecek bir muahedenin

esasları üzerinde anlaşmıya çalıştı. Kış gelmişti. Murat Paşa kışlamak üzere, Diyarbakır'a çekildi. Fakat burada hastalanarak 5 ağustos 1611 tarihinde vefat etti. Nâşı, Birinci Ahmedin iradesiyle, İstanbula nakledilerek, Veznecilerde kendisi tarafından yaptırılan ve ismini taşıyan medresenin yanındaki türbeye gömüldü. Öldüğü zaman doksan yaşlarındaydı. 4 yıl 8 ay ve 23 gün sadrazamlık yapmıştır.

Murat Paşa'ya «Kuyucu» lâkabının verilmesi, Celâlîlerle yaptığı savaşlarda ölenleri veya diri yakalanıp da cellât eliyle öldürttüğü kimseleri kuyulara gömdürmesinden ötürüdür. Murat Paşa, bir gün gene böyle kuyulara ölü doldururken, bir sipahinin at terkisine bir çocuk almış olarak geçtiğini gördü. Adam gönderip çocuğu getirtti, nasıl olup da âsiler arasında bulunduğunu sordu. Çocuk, babasının kıtlık yüzünden eşkiyaya katıldığını söyledi. Murat Paşa: «Babanın sanatı ne idi?» Deyince, çocuk: «Onlara çögür çalardı!» dedi. İhtiyar sadrazam bunun üzerine acı acı güldü ve: «Âsileri şevke getirirdi, değil mi?» diyerek cellâda çocuğu boğmasını emretti.

Cellâtlar: «Biz böyle bir mâsumu öldüremeyiz!» deyip savuştular. Bunun üzerine Murat Paşa, yanındaki yeniçerilere aynı emri verdiyse de, onlar da «Biz cellât değiliz!» diyerek çekildiler. İşte o vakit Murat Paşa kalktı, çocuğu yakaladı ve boğarak koyuya attı. Görenler, elleriyle yüzlerini kapamışlardı; Murat Paşa ise en küçük bir teessür eseri göstermeden onlara şu sözleri söyledi:

— Kalenderoğlu, Kara Sait gibi eşkiya analarının karnından at ile, mızrak ile çıkmadılar. Onlar da bunun gibi çocuktular. Gene bunun gibi yağma içinde, cinayet içinde terbiye gördüler; birer âsi oldular. Bu da onların tabiatlarına alışmıştır. Terbiyesine ne kadar çalışılsa tabiatındaki fesadı gidermek mümkün değildir!

Murat Paşa, işte böyle düşünen, böyle işler gören bir adamdı. Bu şiddetli ve kanlı hareketler karşısında tarihler onun hunhar olduğundan bahsederler. Filhakika Murat Paşa hunhar ve kurnaz bir adamdı. Fakat bütün bunlara rağmen, devlet işlerinde eşi az yetişen vezirlerdendir. Murat Paşa sadarete getirildiği zaman, İran ve Suriye hududundan Boğaziçi kıyılarına kadar bütün Anadolu korkunç isyanlar, şakavetler içinde çalkanıyordu. Bu isyan ve şakavet hareketlerinin başında zengin, mütegallip ve cahil paşalar, ağalar vardı. Eğer Murat Paşa bu büyük iç anarşi karşısında böyle şiddetli tedbirlere baş vurmamış olsaydı, Osmanlı devleti parçalanırdı. Büyük Köprülü de devlet nizamını, otoritesini sağlamak için pek şedit davranmış, devlet menfaatini her şeyin üstünde tutmuş, ancak bu sayede muvaffak olmuştu. Bu itibarla Murat Paşayı da, bir devlet adamı sıfatiyle, Osmanlı ricalinin büyüklerinden saymak, hiç de hatalı bir görüş değildir.

TARİHTEN FIKRALAR

★

Adını Kasım koyayım

Sultan İbrahim zamanında Silivrikapı dışında Deli Kasım adında birisi vardı. Padişah onun bahçesini tahribetmişti.

Sultan İbrahimin bir gün, Davutpaşa sarayından, çiftliğinin önünden geçerek, şehre döndüğünü gören Deli Kasım hemen koştu. Atının önüne kapandı. Hünkâr kalkmasını söyledi. İltifat ettikten sonra o günlerde boğdurttuğu Sadrazam Kara Mustafa Paşayı hatırlıyarak:

— Ne dersin koca deli, dedi, şu Arnavut çok inatçı değil mi idi?

Deli Kasım şu cevabı verdi:

— Padişahım, tâ küçüklükten beri inatçıydı!

— Ya sen anın küçüklüğünü ne biliyorsun?

— Padişahım; benim hizmetkârım idi, altı ay atımı tımar etmiştir.

— Ya sen atalarıma kaç yıldır hizmet edersin?

— Altmış yıldır, büyük atalarına hizmet ederim, şimdi seksen yaşındayım.

— Behey deli, koca bunak imişsin!

Padişahla bu kadar konuştuktan sonra başka şeyler söylemiye cesaret bulan deli Kasım asıl maksadına geçti, yer öpüp dedi ki:

— Padişahım zulüm gören padişahıma seğirtir, şikâyet eder. Bana sen zulmettin. Bahçeciğimi harabettirdin. Ben kime varayım?

Sultan İbrahim cevap verdi:

— Elem çekme, gene yaptırırım.

Hünkâr bahçenin eski haline getirilmesi için lâzım gelen emri verdikten sonra o zamana kadar hiç kimseye nasibolmıyan bir iltifatta bulundu.

— Yolda, dedi, bir gelecek vardır. Eğerçi Kasım adlı padişah olmamıştır, fakat senin hatırın için anın adını Kasım koyacağım!

Hangimiz daha uğursuz?

Osmanlı padişahlarından "Avcı" lâkabiyle meşhur Dördüncü Mehmet Edirne'de, bir gün, çıktığı geyik avında bir şey vuramamasını uğursuz bir adam görmesine hamletti. Düşünüp taşındı. Bu uğursuzluğun saraydan çıkarken gördüğü derviş kıyafetli bir adamdan geldiğine hükmetti. Kısa boylu, uzun saçlı, aksak yürüyüşlü, pejmürde kıyafetli olan dervişin bulunması hakkındaki irade üzerine adamcağız buldurulup huzura çıkarıldı. Padişah hiddetle bağırdı:

— Seni uğursuz herif seni, bu sabah erkenden çıkınca ilk defa seni gördüm. Nühusetin yüzünden bir keklik bile vuramadım. Gel cellâtbaşı al bu mihnetsiz adamı, as.

Kellenin boş yere gideceğini gören derviş:

— Uğursuzluğum yüzünden, dedi, asılıyorum. Yalnız ölüme giden bir adamın son sözü dinlenmek lâzımdır, benim de iki söz söylememe müsaade buyrulur mu?

Hâlâ hiddeti üstünde olan hünkâr:

— Peki ne söyliyeceksen çabuk söyle.

Derviş:

— Zatı şahaneniz, dedi, bu sabah ilk defa bu kulunuzu gördüğünüz için benim uğursuzluğum yüzünden bir keklik kaybettiniz. Lâkin bu kulunuz da bu sabah ilk defa zatı şahanenizi gördüm, ben de bu yüzden kellemi kaybediyorum. İnsaf ile düşününüz hangimiz daha uğursuzdur!

Ben oraya domuz gömdürürüm

Sadrazam Kara Murat Paşa sevmediği Mehmet Paşanın Hamada bir türbe yaptırdığını işitti. Bu haberi kendisine ulaştırana:

— Ben, dedi, oraya domuz gömdürürüm!

Murat Paşa, müneccimbaşının kırk yıl sadrazamlık edeceğini haber vermiş olmasına rağmen ancak iki yıl kadar bu mevkide kalabildi. 1655 yılında hacca giderken Payas'ta hastalandı. Hamada misafir olduğu Mehmet Paşanın yanında öldü.

Mehmet Paşa, kendisi için hazırladığı ve Murat Paşanın domuz gömdüreceğini söylediği türbeyi ona ikram etti.

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

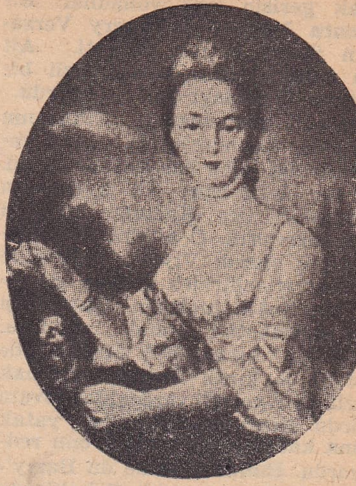
Madam du Barry'nin bir resmi

MARİE DE CHAMBRUN

ONBEŞİNCİ LOUİS'nin METRESİ Mme DU BARRY

★

Fransa krallarının metresleri neye mal olurdu? Bunu bize bu yazı anlatacaktır.

Madam du Barry'nin gençlik çağı

Fransa kıraliçesi ile kıralın gözdesi Markiz de Pompadour ölmüşlerdi. Kıral Onbeşinci Louis'nin yaşlı yıllarını bu matemler karartmıştır. Prens ve prenses cenazelerinin sayısı pek çoktur. Bir kıral acılarını saklamasını bilmeli ve ihtiyarlığı kendinden uzaklaştırmıya çalışmalıdır. Kıralın hoşuna gitmek için saray halkı neler yapmıyor... Yüzündeki çizgileri yok etmiye çalışıyor, dalkavukları onu boyuna methedip duruyor, kadınlar ve erkekler yalan söylüyorlar: «Sir, siz erkeklerin en cazibelisisiniz. Sa Majeste'nin baldırları ve ayakları rakipsizdir. Bütün ülkenizin üstünde, sizinki kadar asil ve zarif bir sima asla görülmemiştir».

Mareşal de Richelieu, kırala metreslik yapması için bir kadın teklif etmiş, kıral da cevap olarak: «Sonra baştan atması çok pahalıya geliyor» demişti. Choiseul'ün kızkardeşi, Düşes de Gramont da, kıralı cezbetmiye pek gayret ediyor, netice alamıyordu.

İşte bu sıralarda müstakbel Madam du Barry, Labille'in süs eşyaları satılan bir dükkânında on altı yaşında bir işçi kızıydı. Beyaz, ne fazla iri, ne fazla küçük bir boyu, büyük, kıvrık kirpikleri altında iri gözleri vardı. Nereden gelmişti buraya? Kimbilir, çok şey anlatılıyordu ama..

19 ağustos 1743 te Champagne'da Vaucouleurs'de doğmuştu. Hâlâ ünlü gözdenin doğduğu evi gösterenler vardır. Küçük kızın ebesi ne tuhaf bir kehanette bulunmuştu o zaman: «Sen bir kıraliçe gibi sevilecek, kıskanılacaksın. Sonra akan bir kırmızılık görüyorum, kan nehri akıyor, yalvarmalar, acı çığlıklar.. Sonra sessizlik!» Babası kimdi, Jeanne bir piç miydi? Kimbilir. Ama küçük kızın orduya zahire satan bir babalığı vardı. Kızı Sainte Aure manastırına verdiler. Bu sıkıcı, sert mektepte o fazla kalamadı, Labille'in süs eşyaları mağazasında soluğu aldı. Oradan ayrıldıktan sonra da bir berberin yanına girdi. Berber bu kıza çabuk tutuldu, onunla evlenmek istedi. Jeanne onu iflâs ettirmeyi tercih etti, bu daha kolaydı. Berbere ayrılırken şunları söyledi: «İşi hiç sevmiyorum, dükkânı da. İtaat etmek için değil, emretmek için yaratılmış olduğumu hissediyorum. Yıldızıma inanıyorum». İş hayatını bırakıp Rançon adında biriyle evlenmiş olan annesinin yanına gitti.

Civarda oturan Mme Duquesnoy, salonunda kumar oynıyanları toplardı. Birçok genç kızlar adamların daha iyi soyulmaları için faydalı işler görürlerdi. Madam, genç Jeanne'nın da bu gecelere gelmesini istedi. İşte burada genç kız Jean du Barry adında Languedoc'lu bir asılzadeye rasladı. Bu güzel konuşan, haris, fakat meteliksiz adam karanlık işler yapıyordu. Kızı görür görmez peşine düştü. Hemen o gün mektup yazıp kıza metreslik teklif etti. Kız ve anası Barry'nin evine yerleşince, etraflarını en yüksek insanlar almıya başladılar, Mösyö de Barry'nin düşündüğü iş tamamen başkaydı, o çok kazançlı bir iş çevirmek istiyordu. Bir gün du Barry, kıralın oda uşağı le Bell'i yemeğe davet etti, O gün yemekten çıkan le Belle sarhoş olmuş gibiydi. Dük de Richelieu'ye: «Versailles da yeni bir yıldız doğuyor» dedi. Du Barry niçin Pompadour'un yerini alamsın? Le Belle hemen kırala gidip bu yeni hazineden hararetle bahsetti.. Sonraları kıralın yakınları kıralın artan ilgisini bir kapris olarak karşılıyorlardı. Ona sordular: «Madam du Barry nasıl oluyor da sizi bu kadar heyecana sevkediyor». Kıral: «Onun sevimliliklerini bilemezsiniz azizim, o bana altmışımda olduğumu unutturmak sırrını bilen tek kadındır» demişti.

Madam du Barry'nin muhteşem salonlarında bir toplantı

Kıral tanıdığındanberi Jeanne'dan v a z g e ç e m i - yordu, Jeanne, Compiegnede ilk defa kılık değiştirilerek şatoya sokulmuştu. Kıral resmen matemde olduğundan aşkını saklıyordu. F a k a t Jeanne'ın evli olmadığını anlayınca kıral hemen emir verdi: «Onu acele evlendirsinler, bir delilik etmeme imkân bırakmamalıyım».

Kıralın emrini derhal yerine getirdiler. Jean du Barry zaten evliydi, kendisinin kaba saba bir kardeşi vardı. Onu, Guillaum'u hemen getirttiler, 1 eylûl 1768 de Jeanne'la evlendirdiler. Jean du Barry muradına erdi, kudretli ve zengin bir senyör oldu. Nikâhtan sonra Guillaume karısını yanağından öptü. Kendisine: «Unutmayınız ki mösyö, bu karınızdan görüp göreceğiniz tek busedir» dediler. Sonra uslu kocaya yılda da beş bin lira bir gelir bağ-

lıyarak gerisin geri yolladılar. Bir ay sonra Madam du Barry Versailles'ın ikinci katına yerleşti. Alt katta kıralın odası vardı, gizli bir merdiven iki odayı birleştiriyordu.

Choiseul baş nazırdı, Fransanın hâkimiydi. Adamlarını iş başına getirip istediği gibi hareket ediyordu. Katerina onun için: «O, Avrupanın arabacısıdır» der. Kadınlar bu Don Juan'ı severlerdi. O büyük bir siyaset adamı olarak Viyana sarayı ile bağı kuvvetlendirmek istiyor ve kırala Marie-Antoinette'in kızkardeşi Marie Elisabeth'i almak istiyordu. Choiseul'ün kızkardeşi Madam de Gramont da kıralı baştan çıkarmak için elinden geleni yapmakta devam ediyordu. Kıral ondan kaçıyor, yatak odasına kadar girdiği halde onu reddediyordu. Bunun üzerine du Barry'ye karşı bir savaş açıldı. Sokaklarda şarkıları söyleniyor, herkes macerayı biliyordu.

Sabrı tükenen kıral Madam du Barry'yi zamanın usulüne uygun tarzda ve resmen ortaya çıkarmak istedi. Madam birtakım hakları elde ediyordu; seyahatlere iştirak edecek, kıralın çatısı altında kalmıya hak kazanacak, arabasına binebilecek, sefirleri kabul edebilecek, nazırlara emir verebilecekti. Fakat madamı kırala resmen takdim edecek biri lâzımdı, kimse bunu üstüne almıyordu, fakat Kontes Bearn bu işi yapmıya razı oldu. Nihayet büyük gün geldi, 21 nisan 1769 da Onbeşinci louis Madam du Barry'yi saraya resmen tanıttı. Gitgide güzel gözde kıral üzerinde büyük bir nüfuz sahibi olmaktaydı. Bir gün kıral elinden gözlüğünü düşürmüştü, Madam du Barry hemen diz çöküp eğildi. Fakat kıral ondan önce davrandı: «Sizin önünüzde diz çökmek benim vazifem, hem de bütün ömrümce» dedi. Şu ihtiyar kıral ne kadar da zarif bir insandı! Madam, kırala kendi aleyhinde bulunan Praslin, ve Choiseul'den alayla bahsediyordu. Nazır Choiseul'e benziyen bir uşak tutuyor, sonra onu kovuyor ve kırala: «Ben Choiseul'ümü gönderdim, sizinki ne zaman gidecek?» diyordu. Neticede Choiseul'ün düşmanları da du Barry'nin ardına takılıyordu. Du Barry savaştan galip çıktı. Kıral nazırına bir mektup yazıp onu vazifesinden affettiğini, yeni emre kadar Chanteloup'da oturmasını emretti.

Choiseul saraydan ayrıldığı sırada Madam du Barry'nin pencerelerden baktığını gördü, kibarca onu selâmladı. Mağlûbiyette bile zarafeti kaybetmiyordu. Artık devletin idaresi gözdenin elindeydi, adamlarını iş başına getirebilirdi.

Marie-Antoinette Fransaya geldiğinde, du Barry onunla ve kıralla birlikte yemek yemek zevkine erdi. Kıral prensese: «Kontesi nasıl buluyorsunuz?» dedi, «Çok hoş ve sevimli». Sonra genç prenses, Madam du Barry'nin saraydaki durumunu öğrenmek isteyince, ona madam'ın saray içinde kıralı eğlendirmiye memur olduğunu söylediler: «Demek ona rakip olacağım» dedi. Güzel prenses Madam du Barry'den hiç hoşlanmadı. Annesine: «Madam du Barry tasavvur edilebilecek en budala mahlûktur» diye yazıyordu.

Madam müthiş masraf yapıyor, hazineyi güç duruma sokuyordu. Elbiseleri çok pahalıya çıkıyordu. Bir gün Van Dyck'in Birinci Charles tablosunu yirmi dört bin liraya satın almıştı. Onbeşinci Louis'ye: «Eğer parlâmentoya fazla bir serbeslik verirsen, İngiltere parlâmentosunun Charles'ı öldürmesi gibi senin de kafanı uçururlar» diyordu.

Bir gün kıral hastalandı, çiçeğe tutuldu. Durumu fena idi. Vaziyetini anlayınca du Barry'ye yavaş sesle: «Madam, siz Rueil'e gidiniz» dedi. Onu son defa okşadı. Madam du Barry kıralın öldüğünü gizli bir mektupla öğrendi.

Kontes du Barry'yi Pont-Aux-Dames'a gönderdiler, artık hep orada kalacaktı. Fakat 1775 te oradan ayrılıp Luciennes'e gelmek iznini aldı. Otuz iki yaşındaydı, saltanatı bitmişti, aşk dolu hayatı başlamıştı. Marie Antoinette'in kardeşi İkinci Joseph ile sevişti. Daha başkalariyle, Prens de Ligne, Dük de Brissac ve Rohan ile... Giyotinin altında son nefesini vereceği güne kadar..

İhtilâl mahkemesi 1793 te kendisi için idam hükmünü verip giyotinin altına girdiği vakit ölmek istemediğini bağırıyor, yalvarıyordu.

Afyon tiryakisi bir garip kişi

Onsekizinci Yüzyılda yaşamış, aslı Bursalı bir şair, nev'i şahsına münhasır antika bir sima idi. Evvelâ tipik bir afyon tiryakisi idi, bir deri bir kemik, yediği içtiği afyon ve kahve, muasırlarının tarifi ile «canı cebinde, minyatür üstadı Behzat'ın kalemi ile çizili cansız bir suret, bir hayali fener, insan gölgesi, ismi mevcut cismi namevcut bir lûgaz, vücudunda hayat ile mematı cemeylemiş bir adam» dı. Her gördüğü güzele âşık olur, fakat sırnaşıp sokulmaz, bir ressama gider, hemen resmini yaptırır, sonra odasında o resmin karşısına geçip :

Hiç olmazsa tasvirinle ülfet eyleriz cana!

deyip saatlerce temaşa ederdi. Koynunda daima evrak-ı perişan ile dolu bir cüzdan ve kuşağında da bir divit gezdirirdi; fakat cüzdanından bir kâğıt aramak iktiza etse, o bin bir kâğıt arasından aradığını asla bulamazdı. Divitine gelince, hiçbir kâtibinkine benzemezdi, üç hokkalı idi ve bu üç hokkada siyah, kırmızı ve mavi olmak üzere üç türlü mürekkep bulunurdu. Bir gün, Hüseyin Can'ın, resmini yaptırttığı Bursa civanlarından biri şaire niçin böyle üç hokkalı divit taşıdığını sormuş, koca tiryaki irticalen hemen şu kıt'ayı söylemişti :

Üç hokka devatında dedi yâr ne vardır?

Dedim ana ey Hüsrevi şirini şekerleb

Zülfi siyehin, lâ'li lebin, çeşmi kebudün

Evsafını tahrir için üç türlü mürekkep!

Hüseyin Can Hicrî 1107 de ölmüştür.

Kendi kabrine Yâsin okuyan şair

Onsekizinci Yüzyılda yaşamış, içli, hassas bir şair idi. Gayet zeki ve fevkalâde güzel büyük oğlunun genç yaşında ölümü üzerine şuurunu kaybetmiş, zararsız, sevimli bir deli olmuştu. Oğlunun Edirnekapı mezarlığındaki kabri yanına kendisi için bir lâhit yaptırmış, taşını diktirmiş; her gün gider ziyaret eder, oğlunun ruhu için Kuran okuduktan sonra kendi kabrinin de başına geçip ölü niyetine kendisi için de bir fatiha ve yâsin okurdu. Mezarlık karşısındaki kahvehanede oturanlardan birkaç İstanbul külhanisi, Rüştü Ahmet Efendinin taşına, kâh tarih ve kâh lâtife ve yave tarafından beyitler, kıt'alar yazmıya başladılar, bunu gören zavallı, hiç ses çıkarmadı, kabir ziyaretine elinde bir ibrik su ve bir süngerle gelmiye başladı, yazılanları gözden geçirir, içinde beğendikleri olursa defterine kaydeder, sonra ıslak süngeriyle müstakbel kabrinin taşını siler, kendisini zaten yaşar bir ölü farzettiğinden ruhuna fatiha ve yâsin okuyup giderdi. Hicrî 1111 de öldü ve bu kabre gömüldü. Bir kıt'ası :

Ayağından bu bezmin el çekip dûr olmamız yektir

Bize mest olmadan bu meyle mahmur olmamız yektir

Cihana didei mihri felekveş nazır olmaktan

Hilâsa senin lûtfunla manzur olmamız yektir

ZEKİ PAKALIN

KAİMELER

Kaimeler, banknotların dedesidir. Fakat, Osmanlı imparatorluğunun en sıkışık mali vaziyeti içinde tedavüle çıkarılan bu paraların karşılığı yoktu. Gerek devlet, gerek millet için bu tedbir iyi netice vermedi. O zaman, şimdiki gibi sağlam mali esaslara dayanmıyan bu paralar bilhassa halk için zararlı oldu.

★

100 kuruşluk bir kaime

Bizde ilk kaime Osmanlı hükümeti zamanında ve Sultan Mecidin saltanatının ilk yılları olan 1256 (1840) da tedavüle çıkarılmıştır. İkincisi Abdülhamidin padişahlığının başlangıcı zamanına raslıyan 1292 (1875) de, üçüncüsü de Birinci Dünya Savaşının zuhuru üzerine 1330 (1914) da çıkarılmış, ondan sonra çıkarılmakta devam olunmuştur. Birincisi 23, ikincisi 4 yıl tedavül ettikten sonra kaldırılmıştır. Üçüncü defa çıkarılan evrakı nakdiyenin hulhün akdinden on iki yıla kadar peyderpey imha olunması Almanya hükümetiyle yapılan mukavele hükmü iktizasındandı.

Kaime çıkarılmasını icabettiren sebeple bunun geçirdiği safhalar ve doğurduğu vaziyetler bahsine girmeden evvel kâğıdın para yerine geçmesi üzerinde bir parça durmak faydalı olur.

Kâğıdın para yerine geçmesi itibara dayanan borç senetleriyle başlamıştır. Bu türlü senetler zamanla nakit makamına kaim olmakla evrakı nakdiye namını alarak tıpkı para gibi tedavül ve mübadele vasıtası olmuştur.

Eski zamanlarda cari olan aynen mübadele müşkülâtı kaldırılıp vakit kazanmak için para icadedildiği gibi sonraları gitgide para yerine evrakı nakdiye kaim olmıya başlamıştır. Buna parada görülen bâzı mahzurlar sebebolmuştur.

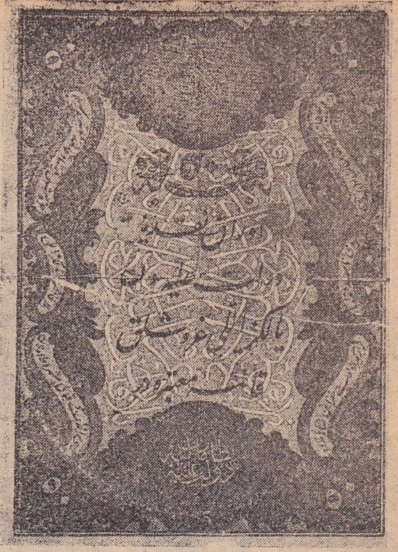
1 — Paranın, sayılması güç ve vaktin kaybını mucibolduğu halde kâğıt paralarda bu mahzur yoktur.

2 — Paranın nakli ağır, masraflı ve müşkülâtlı olduğu halde kâğıt paranın bir yerden bir yere taşınması daha masrafsız ve kolay olmasıdır.

Altın ve gümüşün tedarikindeki güçlük ve aşınmasından doğan zararlar gibi daha başka sebepler de vardır.

Evrakı nakdiyenin envaı çoktur. Kaime, banknot gibi çekler, poliçeler, tahviller de evrakı nakdiyeden sayılır. Bankalar tarafından vadesiz ve hamiline aidolarak çıkarılan senetler «banknot» veya «banka kaimesi», devletler tarafından bu suretle çıkarılanlara da «hazine evrakı nakdiyesi» tâbir olunur. Bu türlü nakdi kaimelerin tedavülü mecburi olunca «kâğıt para» ismini alır. Burada ilâve olunacak bir nokta da nakdi kaimelerin tedavülü mecburi olunca altın ve gümüş meskûkât saklanır. Kâğıt paralar bazan bir memlekette kıymetin mikyası ve pahası vazifesini görür. Bundan dolayıdır ki mevzu kıymetleri tenezzüle uğrar ve bu sebeple memleketin iktisadiyatını ihlâl eder.

İkinci Mahmudun saltanatı zamanında birbirini müteakip vukua gelen yeniçerilerin ilgası, Yunan isyanı ve Rusya muharebesi devlet hazinesini pek ziyade darlaştırmıştı. Bundan sonra zuhura gelen Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyanı Sultan Mecidin tahta çıkışı sırasında henüz bitmemişti. Sultan Mecidin cülûsunu müteakip ilân olunan Tanzimatı Hayriye o vakte kadar cari olan mülki ve mali işleri büsbütün başka usullere çevirmişti. Bu sebeple bunların doğurduğu para güçlüklerine çare olmak üzere cülûsunun ikinci yılına raslıyan 1256 (1840) ortalarında «kaimei muteberei nakdiye» namiyle kâğıt para çıkarılmasına karar verildi. O yıl ilk defa olarak her birinin kıymeti bir kese akçe yani «500 kuruş» olmak üzere «32.000» keselik yani «160.000» liralık nakdi kaimeler tedavül mevkiine çıkarılmıştır. Bu kaimelerin yüzde sekiz faizi olduğu gibi sekiz yılda bedellerinin tesviyesi meşruttu. Bu suretle ilk çıkarılan kaimeler hazine evrakı nakdiyesinden ziyade hamiline ait hazine tahvilâtı demekti. Sergi şeklinde ve büyücek kıtada olan bu kaimeler isimsizdi ve el yazısiyle yazılmışlardı. Para yerine tedavül etmiye tahsis kılınmış olduğundan mal sandıklariyle tahsildarlar tarafından para gibi kabul olunurlardı. Gene o yıl ikinci tertip çıkarıldı. Bunların ötekilerden farkı taşınma ve muhafazalarında kolaylık olmak için kıtalarının küçültülmüş olmasından ibaretti. Bunlar 50, 100, 250 kuruşluk olmak üzere üç nevidi. taklidedilmemek için baş tarafları tuğralı, altları da «nezareti celilei umuru maliye» yazılı mühürle mühürlü idi.

50 kuruşluk bir kaime

El yazısiyle yazılı olan bu iki tertip kaimenin çok geçmeden taklitleri çıktığı için 1258 (1842) de yeni bir nümune intihabolunarak bastırıldı. Bunların başında tuğra ve kuru damga kabartma vardı. Bunların da bir müddet sonra sahteleri zuhur etti. Yeniden tâlik harflerle ve yeni bir örneğe göre bastırılıp eskilerle değiştirildi.

Halk o vakte kadar kâğıt para görmemiş ve sahtelerin de çıkmış olması yüzünden kaime ilkin itibar bulamadı. Bu yüzden yüzde otuz kırk kadar noksanına tedavül etmiye başladı. Bununla beraber mal sandıklariyle gümrüklerde para gibi müşkülâtsız kabul edilmesi ve faizlerinin ödenmesi emniyet verdiği için gitgide kıymetleri yükseldi, madenî paralarla başbaşa alınıp verilmiye başlandı.

Faizsiz kaime ilk defa olarak 1267 ve 1268 (1851 - 1852) yıllarında çıkarılmıştır. Kaimelerin sıra numaraları bulunmamasından dolayı tedavüle konulanların miktarı bilinmemekle beraber ecnebi memleketlerde bâhusus Amerika'da 12 milyon kuruşluk sahte ve taklitlerinin basılıp memlekete sokulması kıymetlerinin düşmesine sebeboldu.

Kırım Muharebesinin zuhuru sırasında tedavülde bulunan faizli ve faizsiz 350.000 keselik nakdi kaimelerin hükümetçe istenilmesine rağmen kaldırılması mümkün olamadıktan başka harb masrafının ödenmesi için 1271 (1855) de yeniden «ordu kaimesi» adiyle 10 ve 20 kuruşluk kaimeler çıkarıldı ve o vakte kadar tedavülleri yalnız İstanbula münhasır olan kaimelerin taşralarda da tedavülleri mecburi tutuldu. Bu hal kıymetlerinin yüzde otuz kadar düşmesini muciboldu.

Kırım Muharebesi bitip 1272 (1856) de Rusya ile sulh akdini müteakip ordu kaimelerinin vergilere mukabil kabul olunup tekrar tedavüle çıkarılmaması az vakitte ortadan kalkmalarına sebebolmuş ve bu hal devletin mali itibarının bir dere-

(Devamı 159 uncu sayfada)

Emir Abdülkadir

LOUİS MADELİN

CEZAYİR KAHRAMANI ABDÜLKADİR

★

Fransızları senelerce uğraştıran bu kahraman adam neticede mağlûbolmuştu. Fakat o, memleketinde bir millet yarattı ve ona istiklâl fikri aşıladı. Abdülkadir, tarihin daima yaşıyacak büyük simalarından biridir.

★

22 aralık 1832 de Mascara civarında, Egris ovasında büyük bir canlılık vardı. Haşimî, Boi Arner, Garaba kabîleleri Ersebia'da bir toplantı yapmışlardı. İki yıldanberi İslâm toprakları üzerinde yerleşen Fransızlara karşı bir cihat açmak istiyorlardı. Bu kabilelerin başında Haşimî kabîlesinden Mahiyeddin vardı. Medineli bir aileden gelen bu ihtiyar şerifin cesareti ve dindarlığı meşhurdu. 1827 de on dokuz yaşındaki genç oğlu Abdülkadiri Mekkeye götürmüştü. Memlekette baba ile oğulun büyük bir nüfuzu vardı. Türkler Cezayir ve Oran'a 1830 yılına kadar hâkimdiler. Mahiyeddin Türklerin Cezayirdeki beyinin sukutuna çok memnun olmuştu. Türkleri Cezayirden atan Fransızlardı. Ama bu defa tahminin aksine olarak Fransızlar memlekete sahip çıkmışlardı, hâkimiyetlerini Arap kabîlelerine kadar kabul ettirmek istiyorlardı. İslâm âlemi Hıristiyanların kendi topraklarına ayak basmasını daima bir felâket olarak karşılamıştı. Bunun için 1830 danberi Araplar arasında bir kaynaşma vardı. Zaten Fransızlar da kendilerinden emin değildiler. Fransada çok kimse bu işi sonu gelmez bir macera olarak kabul ediyor, bilhassa Onuncu Charles'a cephe alan liberaller bu fikri destekliyordu. Kıral devrildiği zaman yerine geçen hükümet bu işde biraz tereddüdetti. Fransa, Cezayiri tam bir hâkimiyet altına almaktan çok, bir himaye sistemi tatbik etmeyi tercih edecekti. İslâm dünyasının ayağa kalkmasından korkuyorlardı. Mademki Fransızlar tereddüt içindeydiler, o halde Araplar kendilerine bir şef seçip mukaddes toprakları Hıristiyanlar - dan temizlemeliydiler. İşte o gün bu iş için toplanmışlardı. Mahiyeddin artık ihtiyarlamıştı, geçen yıl Hâşimî'lerle Oran'ı muhasara etmiş, ama geri atılmıştı. Bütün Magrip halkını isyana kaldırmak için çok yaşlanmıştı. Üç kabilenin kendisini desteklediğini anlayınca bir an oğlu ile konuştu, eğer başkomutanlık Abdülkadire verilse ne yapardı? Genç delikanlı: «Eğer sultan olsaydım Arapları demir gibi bir elle idare ederdim, eğer kanun emrederse öz kardeşimi öldürürdüm» dedi. İhtiyar adam oğlunu alıp binlerce insana tanıttı: «İşte Peygamberin size vadettiği sultan».

O zaman yirmi dört yaşındaydı. Ufak tefek, zayıf, sakallı, mavi gözlüydü. Asil bir Arap olduğu belliydi. Bir savaş adamından fazla bir din adamına benziyordu. Servetten, içkiden nefret ediyordu. Tek bir karısı vardı: Zeynep. Dindardı. Kitap okumasını sever, şiire, felsefeye ilgi gösterirdi. Çok mutaassıp değildi, İsaya, Musaya da saygı gösterirdi.

Abdülkadir'in bir portresi

Kabileleri birleştirip, cihat ilân etti, fakat hemen kılıca sarılmadı. Cezayirdeki Fransız makamları, Paristekiler bile, bunda korkacak bir şey görmediler. Bütün kabileler birleşmiş, karşılarında tek bir muhatap belirmişti. Ona bir hükümdar muamelesi yaptılar, bu da Fransızların büyük hatası oldu. İki yıl içinde Abdülkadir hükümetini kurdu, bütün Cezayire sefirler gönderdi, hazineyi topladı, bir Avrupa disiplini içinde çalıştı, kudretini artırdı. Fransızlar Cezayiri onunla paylaşacaklarını sanıyorlardı. Fransız elçilerini kabul ediyordu. Kendini kuvvetli hissedince maskeyi yüzünden atacak, çetin bir hasım olarak meydana çıkacaktı. Fransız komutanı Desmichels Abdülkadir'le dost olmanın çok faydalı olacağını sandı. Onun beyliğini tanıdı. Mascara'da hükümetini kurmasına ses çıkarmadı, ordusunu ıslah için subaylar bile yolladı. Abdülkadir'in tek arzusu cihattı. Gün geçtikçe ünü de artıyor, diğer kabileleri de etrafında topluyordu. Fransızların gafletinden istifade eden Abdülkadir doğu kısmını yatıştırdığını ileri sürerek batı kısmını da yatıştırmıya karar verdiğini söyledi. Vali Voirol artık geri çekilmesini rica etti. Abdülkadir muahedeye aykırı hareket edildiğini iddia etti. Cezayir ovasını geçti. Mititca ve Oran üzerine yürüdü. Yeni gelen komutan Trezel savaşı kabul etti. İki bin kişiyle karşı çıktı. Bu tecrübesiz askerler çok ağır giyinmişlerdi. Çok sıcak bir haziran günüydü. On bin Arapla karşılaştılar. Kaçtılar, Fakat Makta bataklıkları civarında savaş başladı. İki yüz seksen ölü ve üç yüz yaralı verip çekildiler. Bu yenilgi Fransada kıyamet kopardı. Mareşal Clauzel ve kıralın büyük oğlu Dük d'Orleans bu hezimetin öcünü almak üzere Afrikaya geçtiler. Dört ay sonra emir üzerine yürüdüler, başşehrini zaptettiler, dersi kâfi görerek daha öteye gitmediler, Mascara'yı terkedip çekildiler. Abdülkadir geri geldi, Fransızları

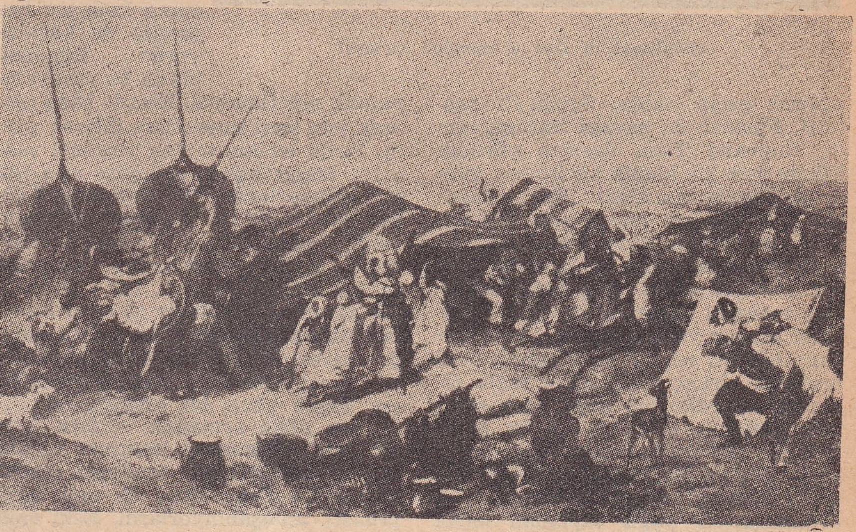
kovduğunu iddia etti. Fransada çok kimse bu maceraya bir son vermenin gerektiği fikrindeydi. Bu iş için Orana bir general yolladılar. Bu general yedi yıldır mebustu, başından beri Cezayir seferine şiddetle aleyhtar olan, fakat Afrikaya gidince hemen fikrini değiştirip, Cezayiri Fransaya kazandıran bu general; Bugeaud idi.

İmparatorluk devrinde yirmi yaşında onbaşı, yirmi yedi yaşında albay olmuş, nihayet Fransa mareşalliğine kadar yükselmiş olan Bugeaud, sonunda Millet Meclisine de seçilmişti. Afrika seferini bir macera olarak kabul ediyor, sert tenkidler yapıyordu. Hükümet çok güzel bir buluşla onu Afrikaya hususi bir ödevle yollamayı düşündü. Hattâ Bugeaud'yu genel vali yapmayı bile akıllarından geçirdiler. Bugeaud Afrikaya böylece geldi. İlk karşılaşma da 6 temmuzda oldu. Emîr savaşa atıldı, komutan Bugeaud da savaşı kabul etti. Mahir stratejici olduğundan, askerlerinin moralleri de sağlam bulunduğundan Arapları hezimete uğrattılar. Bu zaferden sonra general artık emirle müzakereye girişebilirdi. Tekrar Oran'a döndüğünde emîrüçüncü yıldızı verdi ve Paris'e çağırdı. Tekrar Oran'a döndüğünde emîrle barış yapmak istedi, o da kabul etti. Abdülkadir son hezimetin sarsıntısından kalkınmak için zaman kazanmak istiyordu. Zaten barış da emirin hayli lehindeydi: Kendisi Oranie hâkimi tanınıyor, Şerşel limanı da ona veriliyordu. Eğer, bu defa da ünlü Arap emîri uslu durmazsa, hesabını görmek lâzımdı; Bugeaud böyle düşünüyordu. Rakîbini yakından görmeyi istediği için Abdülkadiri ziyarete gitti. Fakat emîr randevusuna gecikmişti. General onu iki saat bekledi... Acaba Fransız generalini bekletmekle onu tahkir etmek mi istiyordu? Hayır, gecikişinin sebebi, generali lâyık olduğu debdebe ile karşılamak isteyişindendi. Karşılaşmaları soğuk oldu. Esaslı anlaşma şartlarını görüştüler. Emîr üstün bir tavır takınmaktaydı. General ayağa kalkınca, o kalkmadı. Fakat Bugeaud onu elinden tutup kaldırdı. Bugeaud bu ziyaretten hoşlanmamıştı. Realist bir görüşe sahibolduğu için evvelce düşündüklerinin ne kadar çürük olduğunu anladı. Bu toprakları baştan başa fethetmek lâzımdı.

Böylece aradan üç yıl geçti. Barış anlaşmasından istifade eden emîr kuvvetleniyor, savaşa hazırlanıyordu. Abdülkadir kendine müttefik arıyor, Fas sultanı Abdurrahman'ı kendi tarafına çekiyordu. Orlean Dükünün Demirkapıdan geçmesini bahane bilen Abdülkadir savaş ilân etti. Arapların coşkunluğu o derecedeydi ki, bir şarkılarında bile şu sözler vardı: «Yakında Fransızları kovacağız, denizi kayıklarla aşacağız, Parisi alacağız, sonra diğer milletlerin üzerine yürüyeceğiz, gerçek Tanrıyı onlara öğreteceğiz». 1839 da aralık ayının on sekizinde emirin kuvvetleri Mitica'yı istilâ ettiler, düşman kuvvetlerini öldürdüler. İki gün sonra bir Fransız kıtası baskına uğratıldı, hepsi kılıçtan geçirildi, yüz sekiz baş Miliana'ya zafer ganimeti olarak götürüldü. Fransada işin önemi anlaşılıyordu. Başbakan Thiers Fransanın bütün kudretini göstermesi gerektiğini, mutedil hareketin zayıflık olduğunu söyledi. Bugeaud'nun dediği gibi bütün Cezayiri fethetmek lâzımdı. Önce kıtalarda bir değişiklik yapılması lâzımdı, askerin kıyafetini değiştirmek gerekiyordu. Avrupa arazisine göre giyinen asker hareket kabiliyetini kaybediyordu. Bugeaud üzerlerindeki yükü hafifletti. Afrika iklimine uygun bir ordu yaratıldı; Afrika avcıları, sipahiler... On yıllık tecrübe semeresini veriyordu. Yeni bir ruh, yeni bir metotla Bugeaud Afrika ordusunu kurdu. Cezayir, Marsaillaise'in sert nağmeleriyle değil, yeni yeni marşlarla fethedilecekti.

Bugeaud'nun harekete geçişinden sonra emîr, demir bir çemberle sıkıştırıldığını anladı. Yeni başşehri Tagdemt'den çekilmiye mecbur oldu. Eski merkezi Mascara'da General Lamoriciere yerleşmişti. Memleket altüst ediliyor, emîrin kuvvetlerinin istifade edebilecekleri her şey yakılıyor, yıkılıyordu. Yavaş yavaş Abdülkadirin etrafındaki kabileler de onu terketmiye başlıyorlardı. Emîr sağa sola atılıp bir şeyler yapmıya çalışıyordu. Beş yıl daha General Bugeaud'nun elinden yakasını kurtaracaktı. Güney Orana çekilmişti, General de oraya geldi. Kaleler yaptırdı. Emîr yersiz yurtsuz kalmıştı, sık sık başşehir değiştiriyordu.

Aumale dükü de generalin emri altında bir fırkaya komuta etmekteydi. 18 mayıs 1843 te bin üç yüz askerle beraber, Abdülkadir'in beş altı bin askeri ile karşılaşmıştı. Ne yapmalıydı? Genç prens; hücum emrini verdi. Kılıç ve süngü ile yapılan bu hücumun neticesinde dört bin esir alındı. Bu başarı neticesinde Aumale dükü generalliğe ve Bugeaud da mareşalliğe terfi etti. Abdülkadir kendi canını bile güç kurtarmıştı. Ne ailesi, ne parası, ne de askeri vardı. Güney Oran da Fransızların eline düşüyordu. Emîr Fasa geçti. Bugeaud Fas karşısında savunmada kalmanın faydasız olduğunu bildiği için hemen ta-

Abdülkadir'in Simle'de muhasara edilişi

Simle'de Fransızların bir hücumu

Abdülkadir'in Duc d'Aumale'i ziyareti

alınmıştı. Bu zafer karşısında bütün Avrupa şaşırdı. Bugeaud Fası da fethedecek miydi? Lord Palmeston Londrada şu sözleri söylüyordu : «Fransa Fasda bir top patlatırsa savaş çıkacaktır». Louis-Phillipe İngiltere ile harbe girişmek istemiyordu. Cezayir yeterdi.. Bugeaud barışı Taza'da yapmak istiyordu, ama durmıya mecbur oldu. Fas sultanı şartları kabul ediyor, Abdülkadiri kovuyordu. Abdülkadir, Güney Cezayire sığınmıya muvaffak oldu. Yeniden kuvvetler toplayıp, Fransızlara arslanca hücuma kalkıştı, başarılar da kazanıyordu. Bugeaud bütün bu yarayı kapamak niyetindeydi. Emirle başa çıkmak için yeni kuvvetlere ihtiyaç vardı. Paris bu kuvvetleri vermeyi reddetti. Maiyetindeki subaylar onu çok sert buluyorlardı. Pariste mareşali çekemiyenler vardı. Bugeaud istifasını verdi, kabul ettiler. Yerine Aumale dükü geçti. Abdülkadir sıkışınca tekrar Sahara'ya gitti. Bir yağmurlu kış gecesi, Abdülkadir son yardımcıları ile gelip teslim oldu. Lâyık olduğu merasimle karşılanan Abdülkadiri Aumale dükünün yanına götürdüler. Siyah güzel bir kısrağa binmişti, onu düke armağan vermek istedi. Dük: «Fransaya itaatinin ve Cezayir sulhunun bir teminatı olarak alıyorum» dedi. İkisi de asil birer prensti, anlaşabiliyorlardı. Eski emir âkıbetinin çok acı olmıyacağını biliyordu. Suriyeye çekildi, 1883 te çok ihtiyarlamış olarak öldü.

arruza geçip Saida, Sebdu'yu zaptetti. Faslılar da savaşa katılmışlardı. Bugeaud Taza üzerine yürüdü. Elinde yedi bin kişilik bir kuvvet vardı ki yetmiş bin kişilik Fas ordusunun yaklaştığını haber aldı. Hücum edecekti, bütün ordu buna hazırdı, gece bütün subaylar toplandılar, yalnız mareşal yoktu. Onu gidip buldular, mareşal askerlerine: «Fas prensinin altmış yetmiş bin kişilik ordusuna hücum edeceğim. Karşımızdaki ordunun birkaç misli daha fazla olmasını isterdim, ne kadar çok olurlarsa felâket o kadar büyük olur.. Ben bir orduya sahibim, o bir sürüye...» Hücumda, sağda Lamoriciere, solda Bedeau, ortada Pelisier... Fas ordusuna bir yağa saplanan bıçak gibi gireceğiz» dedi.

Şiddetli savaş neticesinde Araplar hezimete uğramıştı. Bin beş yüz esir

Ah Süleyman, sen kendini kurtarmışsın!

★

Kanuni Sultan Süleyman: "Şu çekmecemi benimle beraber kabrime defnedin!" diye vasiyette bulundu. Ölünce vasiyetinin yerine getirilmesi için çekmece mezarın başına getirildi. Ebüssuut Efendi de dahil olmak üzere mevcut ulema, gömülürdü gömülmezdi diye münakaşaya koyuldu. Ölünün eşyasını kabre beraber defnetmek İslâmda yoktur, mecusiye teşbih lâzım gelirdi gelmezdi derken, çekmece, tutanın elinden yere düşerek açıldı. İçinden birçok kâğıtlar döküldü. Bunlar Ebüssuut Efendinin fetvaları idi. Padişahın vasiyetten muradı, mahşerde sorulduğu vakit: "Yarabbi işte her şeyi şer'i şerifin fetvasiyle yaptım!" diyeceği anlaşıldı. O fetvaları Şeyhülislâm Ebüssuut Efendi görünce ağlamıya başladı ve:

— Ah Süleyman, dedi, sen kendini kurtarmışsın, iş bize kalmış.

★

Tarihte yeri var

★

* Voltaire yazmış olduğu "Allah ve İnsanlar" adlı eserinde papalığın azamet devri esnasında "insanların müşfik validesi" kilise uğruna kurban edilenlerin sayısını 10 milyon olarak hesabetmiştir. İnsanları bu vahşetten kurtaran Rönesansın filozofları ile Fransa İhtilâli ve tabiî ilimlerin terakkisidir.

* Onbesinci Louis'nin metresi Markiz Pompadour meşhur ve muazzam bir umumhane halindeki "Geyik Bahçesi" ni yaptırdığı zaman bütün memlekette kadın tellâlları dolaşarak güzel kadınlar aramış ve getirmişlerdi. Bu bahçeler icin yapılan masraflar tarihte bu nevi şeylere verilen paralara nazaran pek muazzamdır. Burada bulunan güzel kadınlardan her birinin devlet hazinesine bir milyon Fransız lirasına mal olduğu hesabedilmiştir. Bu "Geyik Bahçesi" işlediği müddetçe topyekûn bir milyara oturmuştur. Bu parayı kıral kendi hazinesinden değil, halktan alınan vergilerden ödemiştir. Casanova'nın anlattığına göre, bu bahçeye ancak saraya takdim edilmiş kadınlar girebiliyorlardı.

* Alman mahkemelerine işkence, kilise engizisyoniyle birlikte girmiştir. Eski Cermen hukukuna nazaran maznun yemin veya yeminli şahit ile yakasını kurtarabilirdi. Pek nadir ahvalde tarafeynin döğüşüne karar verilirdi. Şu halde kilise adalete mülâyimlik değil, işkenceyi sokmak suretiyle büsbütün sertlik getirmiştir.

* 1711 de Prusyada asker kaçaklarının burun ve kulaklarının kesilmesine dair bir kanun çıkmıştır.

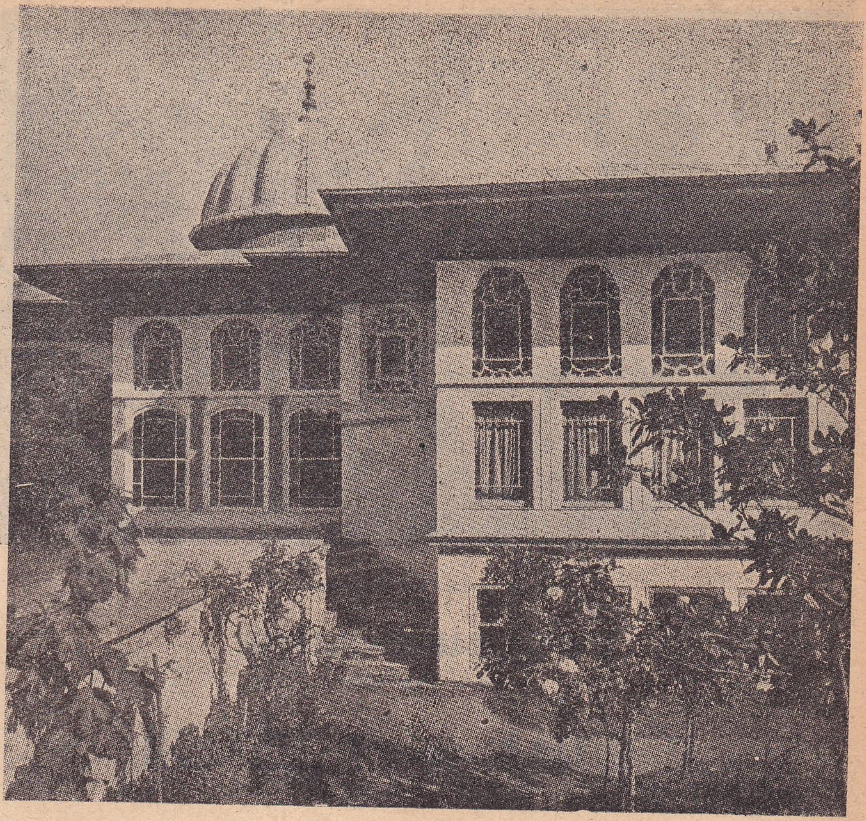
Halûk Y. Şehsuvaroğlu

AYNALIKAVAK SARAYI

★

Aynalıkavak sarayı, içinde yapılan siyasi toplantılarla da bir ehemmiyeti haizdir. Bu mevzuu Halûk Y. Şehsuvaroğlunun zarif üslûplu yazısiyle canlandıralım.

★

Aynalıkavak sarayının dışarıdan görünüşü

İstanbulu fethettiğimiz zaman Okmeydanı yamaçları büyük bir korulukmuş. Fatih bu koruyu sever ve zaman zaman otağını kurdurup yukarı sırtlarda ok atmıya çıkarmış.

Birinci Selim zamanında bu yerler, tersanenin Kasımpaşaya kurulmasiyle hususi bir ehemmiyet almış ve büyük bahçesiyle beraber koruluk, tersaneye nispetle «Tersane bahçesi» ve hükümdarların tenezzüh yeri olması itibariyle de «Has bahçe» isimleriyle anılır olmuştu.

Bu güzel ve geniş bahçelerde büyük sarayın esasını kuran Birinci Ahmet'tir. Padişah Edirnede bulunurken Kaptanı derya Kayserli Halil Paşaya «Tersane bahçesinde maatetim mat bir kasrı âli» yapılmasını irade etti. Ve 1613 te ilk binaları inşa edilen Tersane sarayını Birinci Ahmet çok beğendi.

Yeni sarayın daireleri ancak harem takımını alabilecek büyüklükte idi. Sarayın diğer mensupları için daireler kâfi olmadığından padişah yalnız haremle beraber ve bahar mevsimlerinde Tersane sarayına göç ederdi. Oğlu (Sultan İbrahim) bu sarayda dünyaya geldi.

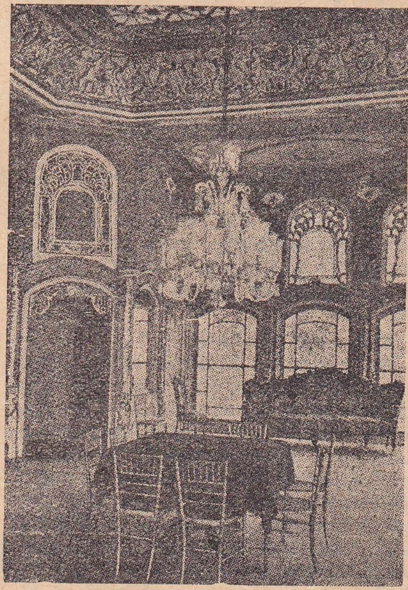
Birinci Ahmedin halefleri, Dördüncü Murada kadar, Tersane sarayına fazla rağbet etmediler. Bu hükümdar Topkapı sarayındaki zarif inşaatla beraber, Tersane sarayına da ilâve binalar yaptırdı.

Dördüncü Murattan sonra, Sultan İbrahim, saltanat yıllarının çoğunu Tersane sarayına geçirdi. Ve saraya ilâve olarak sahilde muhteşem bir yalı da inşa ettirdi. Padişah, saray bahçelerindeki zevkü safasını İstanbul halkının gözünden saklamak için, kayıkların Haliçten geçip gitmesini menetmiş, bunun doğurduğu rahatsızlık ve şikâyetler üzerine, emrini bir hafta sonra geri almıştı.

Büyük Tersane sarayının, İbrahimden sonra tekrar bakımsız kaldığını görüyoruz. Eski vesikalara göre bu saray, on beş bin murabba arşınlık bir sahayı kaplıyordu. Arkada set set yükselen dokuz bin murabba arşınlık bir bahçesi vardı. Haliçten bakıldığı zaman evvelâ iki katlı harem dairesi olmak üzere sarayın bütün daireleri görünürdü.

Enderun ağalarının daireleri ortasındaki hükümdarlara mahsus binada büyük bir divanhane ve bir has oda bulunuyordu. Has oda kurşun kubbeliydi. Kubbenin üzerinde altın yaldızlı alem vardı. Bina mülevven ve tura saçaklıydı. Bu has daire ile sahil arasında küçük bir odayla bir geçit tarafından birbirine bağlanan cami ve «Namazgâh köşkü» mevcuttu. Sonra hazinedar ustalar dairesi, kâgir hazine dairesi ve bunların civarında da Darüssaade ağaları binası inşa edilmişti.

Birun ağalarına mahsus dairelerle

Aynalıkavak içinde bir salon

beraber bütün binaların umumi manzarası çok muhteşem ve heybetli görünürdü.

Sarayın musanna fevvareli havuzu ve büyük balıkhanesi pek meşhurdu.

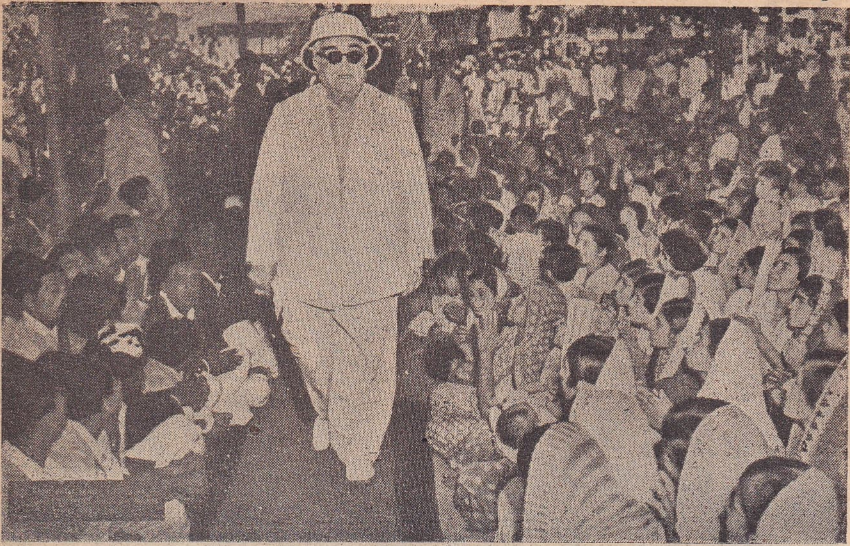
Muhtelif tarihlerde inşa edilmiş bulunan Tersane sarayı binaları, zamanla haraboldu .Üçüncü Ahmet devrinde başlıyan yapı faaliyetinde de bu eski ve büyük sarayın tamamı kurtarılamamıştı. Yalnız 1730 da bu sarayda bâzı tamirlerle, yeni has bahçe köşkü yapıldı.

Üçüncü Ahmet, Tersane sarayında zaman zaman ikamet etti, Okmeydanında yaptırdığı meşhur sünnet düğününde harem halkı bu sarayda kaldı. Bâzı kayıtlara göre 1715 seferinden sonra, Venedikliler Üçüncü Ahmede gayet büyük Venedik aynaları hediye etmişler, padişah da bunları Tersane sarayının muhtelif dairelerine yerleştirmiştir. Kavak kadar uzun olan bu endam aynalarından dolayı «Aynaları kavak saray» tâbiri, sonraları «Aynalıkavak sarayı» na çevrilmiş ve Tersane sarayı yerine bu nam kullanılır olmuştur.

Üçüncü Ahmet devrinden sonra saraya tekrar bakılmaz oldu. İstanbulun en eski yapılarından ve Haliç kıyılarının eşsiz güzelliklerinden biri olan bu sarayı, bakımsızlık ve kendisine doğru ilerlemekte olan tersane inşaatı tehdidediyordu. Nihayet asri bir tersane ihtiyacı karşısında 1805 yılında çok harap bir hale gelmiş olan Aynalıkavak sarayı yıktırılıp yerine yeni bir havuz, tezgâhlar ve kızaklar yaptırıldı.

Yalnız Üçüncü Selimin 1791 de,

(Devamı 159 uncu sayfada)

Ağa Han tebaasının arasında

BU DA BİR TARİHTİR

AĞA HAN ve ZEVCELERİ

★ *Sie und Er'den* ★

★

Ağa Han kimdir?

Ağa Han, İslâm mezheplerinden biri olan İsmailîlerin reisidir. Ülkesi, ordu ve donanması yoktur ama sekiz milyondan fazla insana hükmeder; dünyanın en nüfuzlu şahsiyetlerinden biridir. 1877 de Karaşi'de bir sarayda doğdu. Şeceresinin Muhammed Peygambere çıktığı rivayet edilir. Sekizinci Yüzyılda teşekkül etmiş olan İsmailî mezhebinin baş ruhanisi vaziyetindedir. Ağa Han'ın dedesi Hasan Ali, bir İran eyaletinde valilik ettiği sırada İran şahiyle mücadeleye girişmiş, bunun üzerine Hindistan'a kaçarak orada İngiltere hesabına çalışmış ve gördüğü hizmetler karşılığı, İngiltere kıral hanedanı tarafından nişan, ihsan ve unvanlara garkedilmiştir. Böylece faaliyeti hiç de fevkalâde olmıyan bir eyalet beyinden bir ilâh, dünya çapında bir insan vücuda gelmiştir.

Bugünkü Ağa Han'ın, bahsettiğimiz dedesi 1881 yılında, en büyük oğlu da ondan dört yıl sonra öldü. Ülkesiz taht bu şekilde o zaman sekiz yaşında olan bugünkü Ağa Han'a kaldı. Ağa Han, sert ve mazbut bir gençlik geçirdi, rolüne hazırlanması gerekiyordu. Ona İslâm ilâhiyatını, İran tarihini, Hint edebiyat ve felsefesini, aynı zamanda tabii Kuran'ı öğretmişlerdi. Daha sonra bir İran şahının hemşiresi olan annesi tarafından beyaz mürebbilerin eline verildi. Bunlardan Batı âdetlerini, en mühim Avrupa dillerini öğrenmesi gerekiyordu. Ağa Han, bilgilerini artırdı, tahsilini Eton ve Cambridge'de tamamladı. Ağa Han'ın Hindistan, Afganistan, İran, Arabistan, Fas, Tanganika ve Zengibara gidip «tebaa» sını ilk ziyareti bu tarihlere tesadüf eder. Çin seddinin arkasındaki, Nüyork gökdelenlerinin gerisindeki kullarını da ziyaret etti.

Ağa Han çiçek aşısı oluyor

Ağa Han dinî konferanslar, vaızlar vermekle kalmaz. Kısmen henüz iptidai bir inkişaf merhalesinde bulunan müridlerine din dışı hususlarda da iyi bir örnek olur. Batı Hindistan'da çiçek salgını başladığı vakit Ağa Han hemen oraya da koştu, sadık kullarına aşılanmalarını emretti ve beyazların doktorluğuna karşı duyulan itimatsızlığı gidermek için binlerce insan önünde kendisi de aşılandı.

Ağa Han, siyaset satrancında İngiltere'nin asla ihmal edemiyeceği bir taş olduğu için Kıraliçe Victoria bile onu nişanlara garketti. Aldığı unvan ve nişanların listesi, büyük bir mecmuanın yarım sayfasını işgal eder.

Ağa Han ıslahatçı

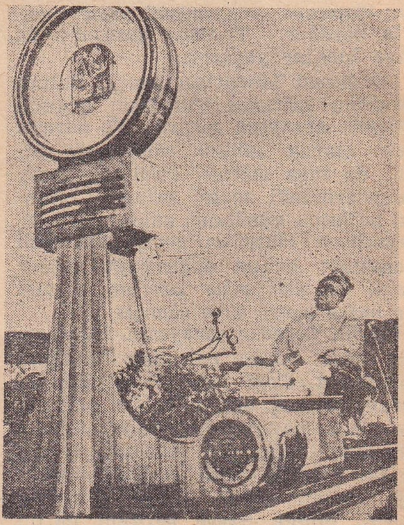
Mevkiinin ve milletlerarası itibarının şuuru, Ağa Han'ı bir ıslahatçı mertebesine yükseltmiştir. Vaızlarında modern bir iman traftarıdır. Kadınlara kötü muamele edilmesini ret ve hocaların, hacıların ölçüsüzlüklerini takbih eder. Ağa Han öylesine bir nüfuza sahiptir ki Hindistan'ın kuytu köşelerinde bulunurken, Longchamp'daki koşu yeri tribünlerinde göbeğini yaymış otururken olsun, her zaman sözü dinlenir. Günahkârların cezalandırılması da Ağa Han'ın salâhiyetleri dahilindedir. Bunun için bendeleri Ağa Han'dan vebadan korkarcasına korkarlar, çünkü inançlarına göre cennetteki yerlerini Ağa Han taksim edecektir. Ağa Han, Kuran emir ve hükümlerine itaat eder. Fakir veya zengin, bütün tebaasına evinin kapıları her zaman için açıktır.

Masallardaki düğünler gibi..

1908 yılında Avrupa Ağa Han'a, Ağa Han da Avrupaya ısındı. Hindistan ve Afrika'ya ancak zaman zaman gidip geliyordu. Ağa Han o yıl Monte Carlo'da bir İtalyan dansöziyle tanıştı, ona âşık oldu. Fakat Therese Magliano, prensin gösterdiği kulluğa köleliğe karşı gayet resmî davranıyor; Ağa Han'la evlendiği takdirde her şeyini: mesleğini, memleketini, sanatını, dinini kaybetmekten korkuyor; beri yanda 31 yaşında olan Ağa Han ise küçük, minyon dansözle muradına eremediği takdirde ülûhiyetinden olacağını sanıyordu. Ağa Han masallardaki şehzadeler gibidir; parlak bir Avrupa terbiyesiyle yetişmiştir, bütün sporları bilir, bir atleti andırır; serveti adalelerinden daha sert, daha kuvvetlidir. Üstelik gözdesine sık sık İtalya, Côte d'Azur ve Paris seyahatleri vaadeder. Therese sonunda razı olur. Üstünkörü bir rıza ile de kalmaz, Ağa Han'a hakikî bir aşkla bağlandığı gibi İsmailî mezhebini de kabul eder.

Therese, Ağa Han'ın ikinci karısıdır. Ağa Han, daha önce Hintli bir kadınla, kuzeniyle, fakat sırf siyasi sebepler yüzünden evlenmişti. Ağa Han'ın evlenişi dinine aykırı bir hareket sayılmadı, çünkü Peygamber de müteaddit kadınlar almış, ama bu yüzden peygamberliğini kaybetmemişti.

Ağa Han bu İtalyan dilberiyle iftihar ediyor, onunla beraber uzun seyahatlere çıkıyor, onu İsmailîlerin yaşadığı ülkelere götürüyordu. Derken Monaco'da yerleştiler, orada bir oğlan çocukları oldu. Sadrettin adındaki bu çocuk birkaç ay geçmeden öldü.

Tebaasının Ağa Han'a kendi ağırlığında verdiği altın terazide ölçülürken

Ağa Han dördüncü karısiyle beraber

Dansöz ve heykeltıraş

1911 de ikinci oğulları Ali dünyaya geldi (1949 da Rita Hayworth ile evlenen). İzdivaçtan sonra da balete karşı alâkasını kaybetmiyen Therese gitgide heykeltıraşlıkla meşgul olmıya başladı. Hindistan seyahatleri onda, bu memleketin eski kültürüne ait öyle derin intibalar bıraktı ki bunları plâstik sanata kalbetmiye, küçük statüler yapmıya koyuldu. Eserlerini başka bir isim altında Londra, Paris, Roma ve Bombay'da teşhir etti. Ağa Han ailesi o sıralarda bilhassa Nice'de «Terpsichore» villâsında yaşıyordu.

Erken ölüm

Hiç monden bir yaratılışta olmıyan Therese hayatını basit geçirmekte, gündüzleri atelyesine kapanıp çalışmaktadır. Nihayet yorgunluk belirtilerinin başladığı görüldü. Ama gene de 1926 sonbaharında Roma'da bir sergi açtı, sonra İtalya'yı dolaştı, dönüşünde kendini toplıyamamıştı. Paris'te ağır hastalandı. Bir kliniğe yatırıp barsaklarından ameliyat ettiler. Ağa Han mahzun, o sıralarda 15 yaşında olan oğlu Ali mustariptir. Doktorların ümitlerine rağmen hasta 2 aralıkta bir beyin kanaması neticesi ansızın öldü. Ölünün namazı Paris'te bir camide kılındı. Cesedi tahnidedilip Monaco'da çocuğunun yanına gömüldü. İkinci karısının ölümünden sonra Ağa Han tekrar uzun seyahatlere çıktı, kullarını ziyaret etti; bu arada İngiltere, Fransa ve İrlanda'da sahibolduğu koşu atı ahırlarına uğramaktan da geri durmadı. Cemiyet hayatındaki başarıları, serveti, koşu meydanlarında fevkalâde yaver olan talihi, efsanevî sıhhati bahtiyarlığını tamamlıyamıyor, Ağa Han bir aile yuvasının hasretini çekiyordu. Gerçi Müslüman dini ona hareminde dört kadın bulundurmak hususunda cevaz veriyor, ama harem hayatı onun Batı fikirlerine aykırı düşüyordu: Bir kadınla evlenmesi lâzımdı. Nihayet 1929 eylûlünde bu kadını buldu.

Ağa Han bir şekerci dükkânında

Ağa Han her yıl olduğu gibi o yıl da banyolara, Aix-les-Bains'e gidiyor. O küçük şehirde her sabah bir gezinti yapmak âdetindedir. Günlerden bir gün bir pastahane önünden geçiyor, birdenbire dostları için öteberi alacağını hatırlıyor. Tezgâh gerisinde iki kız oturmaktadır: Biri sarışın, biri esmer. Esmeri meşguldür, Ağa Han'a sarışını hizmet ediyor. Sarışın çalışırken esmer başını kaldırıyor. Ağa Han kıza bakıyor ve o anda âşık oluyor. Daha sonra Ağa Han bu kıza Côte d'Azur'a iki haftalık bir seyahat teklifinde bulunuyor. Fakat aksilik bu ya, Andrée Carron, yani tezgâhtar kız nişanlıdır. Kız nişanlısını buluyor ve ona: «Benimle evlenecek misin evlenmiyecek misin, kararını ver, ama çabuk, yoksa Ağa Han'la evleniyorum!» diyor. Delikanlı bu habere kahkahayı basıyor: «Evlen de görelim!» diyor. Andrée Carron da Ağa Han'a muvafakat cevabı veriyor. Fakat ortaya güçlükler çıkmıştır. Ağa Han nasıl olur da bir satıcı kızla evlenebilir? Fakat Ağa Han bahtiyardır, Aix-les-Bains kuyumcuları keza!

Ne tesadüf, nişanlının babası 55 yaşlarında eski bir berberdir. Başına devlet kuşu konan peder, gizlice Chambéry'de bir otele müdür tâyin ediliyor, derken daha yüksek bir mevki, derken daha yüksek. Adam yürü ya kulum hitab-ı rabbanisine mazhar olmuş bir bahtiyar misillû habire «terfi» etmiştir. Ağa Han memnundur, mevki sahibi bir zatın kızını alacaktır. Âşık ve maşuka, Paris'e gidiyorlar, Ağa Han karısına bir milyon altın frank değerinde şahane bir plâtin yüzük hediye ediyor. Düğün tasvir edilecek gibi değil. Binbir gece masallarındakilere taş çıkartacak kadar mükellef. Yeni evliler önce İtalya'ya hareket ediyor, sonra bir dünya turuna çıkıyorlar. Bu üçüncü karısı 17 ocak 1933 te Paris'teki Amerikan hastahanesinde Ağa Han'a bir oğul doğuruyor. Ağa Han o sırada Cannes'dadır, hemen Fransa başşehrine koşuyor, çocuğa Sadrettin ismi konuyor.

Günler nasıl geçiyor?

Ağa Han sabahları erken kalkar, bir fincan çay içer, sonra «çoban mektupları» nı dikte eder, golf oynar. Öğlen yemeğini yer, tekrar golfe dalar. Ağustos ayında karı koca Deauville'dedirler. Bütün odalar Onsekizinci Yüzyıl üslûbunda tanzim edilmiştir. Her akşam 50 misafir gelir, her ikindi üstü 25 ziyaretçi. Günde 65 telgraf, 300 mektup alır, açar, okur ve cevap verirler. Esmer derili «Başkan» ın «Beyaz Saray» ını on hizmetçi, iki kâhya idare eder.

Resmi muayeneden geçmiş baskül

1935 yılının aralık ayında Ağa Han'la karısı Marsilya'dan gemiye binip Bombay'a gittiler. 19 ocak 1936 da Bombay'da Ağa Han'ın ellinci doğum yıl dönümü kutlandı. Ağa Han'ın akraba ve taallûkatı Bombay'da oturur. Çeşit çeşit taşıtlarla, yahut yaya olarak haftalardır Bombay'a halk akın etmektedir. Doğum gününde halk yığınları Ağa Han'ın ecdadının ebedî istırahat yeri olan Masanagat camisi mezarlığını istilâ ettiler. 1925 modellerine varıncıya kadar her model otomobile raslanıyordu. Bir meydanın ortasında ayarı müseccel muazzam bir baskül duruyordu. Eski bir Hindistan âdeti mucibince Ağa Han'a bugün ağırlığınca altın hediye edilecekti. İki geçeli halkın ihtiram duruşları arasında önde Ağa Han'ın annesi yürüyor, arkadan Ağa Han ve karısı. Yüz bin hançereden yaşa sesleri. Daha sonra Ağa Han kendisine takdim edilen, ağırlığınca altını lûtfen kabul ediyor.

Nazik bir soru

Bu törenden sonra Ağa Han ve karısı Zengibar'a gidiyorlar. Orada bir İsmailî mâbedi vardır. Andrée Carron ihtiyar ve ak sakallı mâbet bekçisini sorguya çekiyor. Bu adam da her İsmailî gibi, Ağa Han'ın günahsız olduğuna inanmaktadır. Buna aklı yatmıyan kadın, ihtiyara soruyor: «Peki ama Kuran şarap içmeyi yasak ettiği halde Ağa Han şarap içiyor, buna ne dersin?» İhtiyar sakalını sıvazlıyor: «Bir imamın içtiği şarap midesinde hemen su olur!»

Ağa Han Cemiyeti Akvamda

13 eylûl 1937 de Ağa Han Cemiyeti Akvam reisliğine seçiliyor. Bu şerefli vazife dolayısiyle şu sözleri söylüyor: «Ümidederim ki baylar, sözlerinize sadık kalacaksınız. Ben şahsan her hal ve şeraitte, başka kimse gelmese bile, sonraki oturumları tespit edilen tarihlerde açmıya ahdetmiş bulunuyorum».

26 eylûlde karısı, kocasının emrine uyarak 2.800 davetli için hazırlık görüyor. 2.800 şişe şampanya, adam

(Devamı 159 uncu sayfada)

Ağa Han'ın oğlu Ali Han ve zevcesi Rita Hayworth

REŞAT EKREM KOÇU

HACI ZİBÂ HANIM

Esir pazarından satın alınmış, sonra saraya intisabetmiş olan bu güzel, temiz ve tok sözlü kadının ölümü pek feci olmuştur. Onu Bursada bir arabaya bindirip şehrin dışına çıkardılar, tenha bir yerde boğdular ve anadan doğma, çırılçıplak, bir çalılığın dibine bıraktılar.

İstanbula, harikulâde dilber bir Çerkes kızı olarak, Üçüncü Selim zamanında esirciler eliyle getirilmiş ve esir pazarından Abdullah Ağa isminde zengin bir tüccar tarafından satın alınmış, bu adamın odalığı olmuştu. Abdullah Ağa ölünce, saraya alınmıştı. Güzel olduğu kadar her iki mânasiyle temiz, dindar, yalnız, tok sözlü, diliyle etrafındakileri kıran bir genç kadındı. Üçüncü Selim, enderunu hümayunda teveccüh gösterdiği ağalardan hazine kethüdası Halil Efendi'yi çırak eylerken Zibâ Hanımı da odalık olarak ihsan etmiş: «Vakıa biraz dilâzardır amma zabıta ve diyanetkârdır» demişti. İlmiyeye intisabeden Halil Efendi, bir müddet sonra Zibâ'ya nikâh kıydırttı ve aşk ile sevdiği bu kadını kendisine baş tacı yaptı. Öyle ki, kocasını pençesi içine alan Zibâ Hanım, efendinin hususi hayatındaki tahakkümünden başka, resmî vazifelerine de müdahale eder oldu. Yıllar geçip de Halil Efendi Rumeli Kazaskerliğine yükseldiğinde, hanımın nüfuzu o kadar göze batmıya başladı ki, nüktedanlığı ile meşhur devrin nakibüleşrafı Zeynelâbidin Efendi, bir gün bir mecliste, Zibâ Hanımı kastederek:

— Halil Efendi menasıbını ehline tevcih ettiler!. Demişti.

Halil Efendi ile Zibâ Hanım, «tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş» ata sözünün tam dengi idiler; efendi de gayet dürüst, pek yüzlü, sert sözlü, doğruluğuna inandığı meselelerde vicdan kanaatini çekinmeden söyliyen bir adamdı. Hicrî 1234 te, Halil Efendi Mekkîzade'nin yerine şeyhülislâm oldu. Bu yıllar, İkinci Mahmudun üzerindeki sonsuz nüfuzu ile ortalığı kasıp kavuran devlet kethüdası Hâlet Efendi'nin en çılgın zamanlarıdır. Kendi siyasi hataları, ihtirasları ve şahsi kinleri devletin başına Mora İhtilâli gibi kanlı bir gaile dolamıştı. Zarafetini ve bilgisini ve simasının melâhatını kindarlığı ve gaddarlığı ile lekeliyen Hâlet Efendi, düşmanlarını mahvetmek şöyle dursun, icraatını en hafif şekilde dahi tenkidedenlerin idamına kadar yürümek için her türlü fesat ve iftiradan çekinmezdi. Halil Efendi gibi bir adamın böyle bir devirde şeyhülislâm olması, muhakkak talihsizlik eseriydi. Netekim, hiç sevmediği Hâlet Efendi ile bir gün en ağır bir şekilde çatıştı. Moradaki ihtilâl ateşinin Romanya'ya da sirayeti üzerine Sultan Mahmut, Sadrazam Seyid Ali Paşa'yı, şeyhülislâmı, yeniçeri ağasını ve Hâlet Efendi'yi huzuruna davet ederek ihtilâlin sebepleri hakkında kendisinin gereği gibi aydınlatılmasını istemişti; Halil Efendi meseleyi etrafiyle tetkiki için birkaç gün mühlet istemişti; huzurdan çıkınca, şeyhülislâm, eski hazine kethüdalığı tavrını takınıp maiyetindeki ağalardan birini kabahatinden ötürü azarlar gibi Hâlet Efendinin yüzüne:

— İşi bu parasaya sen getirdin, şimdi çaresini bizden mi sordurtuyorsun? Var imdi ne halin varsa gör!. Diye bağırmıştı ve aralarında şiddetli bir atışma olmuştu ve küs ayrılmışlardı. Halil Efendinin en hafiften azli için bu vaka kâfi iken, Zibâ Hanım da bu münaferetin üstüne tuz biber ekti.

Kocasının Hâlet Efendiyi sevmediği kadar Zibâ Hanım da Hâlet Efendinin zevcesi Lebibe Hanımdan nefret ederdi. 1236 yılının yazıydı, müverrih Cevdet Paşa'nın tâbiriyle «aklı kısa ve dili saçından uzun, sözünü sakınmaz ve dilini tutmaz olan bu hatun», bir gün, dairesine mensup kadınlar ve cariyelerle beraber Beylerbeyinde Havuzbaşı mesiresine gitmişti. Kötü tesadüf, o gün Lebibe Hanım da kendi takımı ile Havuzbaşında idi; Zibâ Hanım Lebibe Hanımı görünce deliye döndü, gerek ona, gerek kocası Hâlet Efendi'ye edep ve terbiye perdesi dışında küfretmekle de kanmayıp cariyeleriyle beraber üstüne saldırdı, hattâ mesire yerinde bulunan kadınları ve çocukları da kışkırtıp Lebibe Hanım'ın üstüne üşürttü.

Bu vaka, Hâlet Efendi'ye o kadar ağır bir darbe olmuştu ki Zibâ Hanımın kanını içmiye ahdetmişti. Evvelâ padişah üzerindeki sonsuz nüfuzu ile Halil Efendi'yi şeyhülislâmlıktan azlettirdi ve karısiyle beraber Bursa'ya sürdürttü. Bursa İstanbula yakın yer olduğundan, Halil Efendi kapısından ahçı ve çuhadar makulesinden adamlar fırsat buldukça payıtahta gidip gelmiye başladılar, bu da dedikodulara yol açtı, bunun üzerine efendinin menfası Karahisar'a tebdil edildi ve Zibâ Hanım Bursa'da alıkonuldu. Bu, Zibâ Hanım'dan alınacak müthiş intikama doğru ilk adım oldu. Halil Efendi Karahisar'a giderken aşçıbaşısının damadı aşçı Halil'i karısının yanında Bursa'da bırakmıştı; evvelâ bu aşçı Halil'in, İstanbulda yeniçeri ocağına kayıtlı hemşehrisi bir aşçıya yazdığı bir mektup tutuldu! Aşçı Halil bu mektubunda, o zamanlar için büyük suç sayılan siyasete dair şeyler yazmış imiş.. Sonra, Hâlet Efendi'ye Zibâ Hanım'ın büyücü olduğuna dair bir ihbar yapıldı, Hâlet Efendi de bu ihbara dayanarak, Halil Efendinin Şehzadebaşındaki konağını arattı, konağın ahırında, gübre içinde ağzı dikilmiş bir siyah kuzu ölüsü bulundu; Hâlet Efendi bu kuzu ölüsünü bir küfeye koydurtarak padişahın huzuruna çıkardı ve Zibâ Hanımın idamına ferman aldı.

1236 yılının ramazanı içindeydi, kıyafetlerini tebdil ederek Bursa'ya varan cellâtlar Zibâ Hanıma: «Seni efendi Karahisar'a istemiş, fakat İstanbulda iltimas etmişler, derakap İstanbula dönmeniz için ferman gelmiş» diyerek bir arabaya bindirdiler ve Bursa dışına çıkarınca arabayı bir tenha yola çektirip hanımı boğdular ve üzerindeki esvabını soyup cesedini anadan doğma, çırçıplak bir çalı dibine bıraktılar. Bu çirkin vaka, Bursa'da nefretle karşılandı; Bursa'nın ileri gelenleri adam gönderip Zibâ Hanım'ın cesedini gasil ve tekfin ettirip gömdürttüler.

Tarihten fıkralar

★

Sen o duayı arkamdan gelene et!

Hâlet Efendi ne kadar yakışıklı ise Canip Efendi de o derece çirkin idi. Bir alay günü Hâlet Efendi önde, Canip Efendi arkada giderlerken bir dilenci Hâlet Efendiden para isterken: "Allah seni padişaha şirin göstersin" dedi. Hâlet Efendi dilenciye: "Sen o duayı arkamdan gelen efendiye et" diyerek yürüdü.

Öteki berberin başı kesilsin!

İkinci Sultan Mahmut zamanında İstanbulda kargaşalıklar olmuş, devlet aleyhinde dedikodu almış yürümüştü. Vükelâ meclisinde herkes bir fikir söylüyordu. Hâlet Efendi:

— Şimdi, dedi, Okçularbaşındaki berberin başı kesilsin; diğerlerine korku gelir ve dedikodu kesilir.

Oradakilerden biri telâşla doğruldu:

— Aman, o benim berberimdir.

Hâlet Efendi hiç istifini bozmadı:

— Onun idamı şart değil, öte taraftaki berberin boynu vurulsun; maksat hâsıl olur!

Kaimeler

(151 inci sayfadan devam)

çeye kadar artmasını mucibolmuştur. Daha sonra kaimelere karşı piyasayı sarsacak derecede hâsıl olan emniyetsizliğin kaldırılması için «eshamı cedide» çıkarılması ve kaimelerin bunlarla değiştirilmesi düşünülmüş ve buna karşılık olmak üzere 1275 (1858) te Londra'da Dent Polmev bankasından aktolunan beş milyon liralık istikrazın yüzde 76 sı buna karşılık gösterilerek ele geçen para ile 3,5 milyon liralık evrakı nakdiye toplanıp yakılmıştır. Kalanlar için gene çareler düşünülüyor, fakat bulunup tatbik mevkiine konulamıyordu. Bu sıralarda kaime ile bir altın lira 160 kuruşa ve mecidiye de 32 kuruşa çıktı. 1277 (1860) yılında çıkarılan kararname ile 300.000 keselik evrakı nakdiye çıkarılması kaimelerin kıymetini fazla düşürdü. Bir altın lira kâğıt para ise 230 kuruşa çıktı. Bu suretle düşüş devam ederek nihayet 1278 yılı cemaziyelâhirinin onuncu perşembe günü (1861) sabahleyin birdenbire 350 kuruşu bulmasiyle esnaf ve tüccara emniyetsizlik gelmiş, herkes dükkân ve mağazalarını kapamıştır. Hükümetçe tedbir olmak üzere para işleriyle uğraşan sarrafların dükkânları kapattırılıp erzak ve saire satanlar zorla açtırıldığı gibi kaime bozdurmak istiyenlerin arzularını yerine getirmek üzere hükümetçe birkaç yerde mübadele merkezi açılarak 160 kuruşluk kaime bir lira itibariyle her şahıs için 3 altınlık kaime tebdil ettirilmiş ve bu muamele iki ay kadar devam etmiştir. Bununla beraber bu tedbirden de fayda elde edilemediği için nakdi kaimelerin ilgasına karar verilerek bir kararname çıkarıldı. Bu suretle 1278 (1862) yılı temmuz ve ağustos ayları içinde kaimeler ortadan kaldırıldı.

Sırbistan isyanını Rus harbinin takibetmesi devleti büyük para sıkıntısına düşürdüğü için Abdülhamidin cülûsunu müteakıp yüzlük, ellilik, yirmilik, onluk ve beşlik olmak üzere 300 milyon kuruşluk olarak çıkarılmasına karar verilen ve ikinci defa olmak üzere 200 milyonluğu çıkarılan evrakı nakdiye de birincisi gibi talihsiz olmuş, az zamanda pek büyük düşüklük gösterek halkın emniyetini tamamiyle kaybettiği için 8 mart 1295 (1879) te çıkarılan kararname ile ortadan kaldırılmıştır.

Aynalıkavak

(155 inci sayfadan devam)

belki de Aynalıkavak sarayı teferruatından olan «Kasrı hümayun» yerine yaptırdığı ve bugün Hasbahçe köşkü diye andığımız bina, bir duvar içine alınarak, tersane sahasından ayırdedildi.

Bu bina iki katlıdır. Üst katında bir taht odasiyle, bir divanhane, üç şirvanlı ve bir âdi oda bulunmaktadır. Kasrın kapısı üstünde şu kitabe yazılıdır:

"Buyur şevketlû Sultanım bu letafetbahş eyvane
Amudu subh olmuş âsıtan bâb kâşane
Açıldıkça misali âşıkan feryad eder amma
Güler mısraları gûya dehanı şûh cânane."

Tersane sarayı, içinde geçen tarihî hâdiseler bakımından da mühimdir.

Birinci Abdülhamit zamanında bu sarayda, Kaynarca Muahedesinin bâzı maddelerinin tenkih ve izahı maksadiyle, Türk ve Rus murahhasları bir konferans akdettiler. Dokuz maddelik olarak tanzim edilen senet 1779 yılında Aynalıkavak kasrında imzalandı.

Aynalıkavak kasrının eski ve muhteşem bir salonunda Osmanlı sadrazamı söze şöyle başlamıştı: «Elçi bey, seninle sinini adidedenberi dostlugumuz ve hukukumuz vardır. Ben sadrazam ve siz bîgaraz iki dost merak ve hariçten bıgaraz iki dost mesabesinde biraz sohbet edelim. Evvelâ senden bunu sual ederim ki Rusya imparatoriçesinin Kırıma ve Kersona geleceği tahakkuk eyledi ve isticlâb olunan havadisata ve dostlarımızın haberlerine göre hududumuz mukabelesine elli, altmış bin askerle geliyor, böyle ağır askerle gelen dostluk için gelmez, bunların meramları muharebe olduğunu ben meczuma biliyorum. Muhabbet ve ihlâs ana derler ki kişi dostunu melhuz olan muhataradan agâh eyleye. Doğrucasını ifade et, ana göre hareket edelim».

Sefir, Divanı hümayun tercümanı vasıtasiyle ingilizceye çevrilen bu sözler üzerine, sadrazama bildiği hususları saklamasına ihtimal olmadığını söyledi ve vaziyetin bir hulâsasını yaparak Osmanlı devletini haklı gördüğünü ve İngiliz dostluğuna güvenebileceğini bildirdi.

Türk - Rus ve arkasından Avusturya harbi başlamış ve netice mağlûbiyet olmuştu. Birinci Abdülhamit ölmüş ve yerine Üçüncü Selim tahtı geçmişti. Yeni padişah Kırımı elimizden alan Ziştovi Muahedesini Aynalıkavak kasrında imzaladı.

Ağahan

(157 nci sayfadan devam)

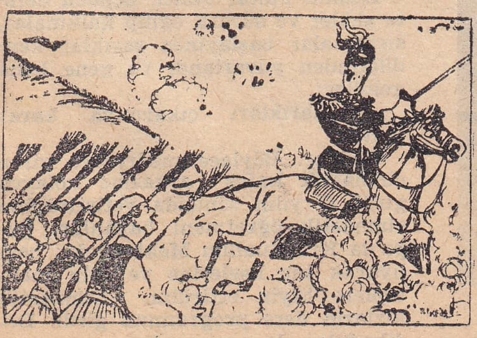
başına 10 sandüviç, 5 pasta ısmarlıyor. Dolayısiyle Ağa Han 52 milletin temsilcilerine Hint misafirperverliğinin ve İsmailî civanmertliğinin ne olduğunu gösteriyor. Oturum gündemindeki mevzular pek iştah açıcı değildir: İspanya'da dahilî savaş, Çin'de dahilî savaş. Kan ve sefalet. Andrée Carron'un sofrası bu mevzulara tamamen yabancı. Yükselen itirazlara Ağa Han bir gülümseme ile cevap veriyor: Gelecek sefere bu işe kendisi el koyacaktır.

1938 de Ağa Han'ın annesi ölüyor. Kadın, uzun ömrü boyunca Doğudan yalnız bir kere, 1933 te ayrılmıştır. O zaman Buckingham sarayında Kıral George V. ile Kıraliçe Mari tarafından mükellef bir şekilde ağırlanmıştı.

Ağa Han'ın dördüncü karısı

20 eylûl 1943 te bir Genf mahkemesi, Ağa Han ile Andrée Carron arasındaki evlilik bağını iki tarafın müşterek arzusuna uyarak çözüyor. Oğulları Sadrettin babasına bırakılıyor. Bir yıl sonra da Ağa Han, Yvette Labrousse ile evleniyor. Bu kız da selefi gibi Fransızdır. Dördüncü tecrübe 9 ekim 1944 te Vevey belediyesinde başlıyor. Törene ancak birkaç samimî dost davet edilmiştir. Basın bu olayı geç haber alıyor. Sebebi basit: Artık Ağa Han'ın evlenmelerine alışılmıştır, keza dünya basınının sütunları harb haberleriyle doludur. Yvette Labrousse Ağa Hanla evlenmesinden 14 yıl önce Fransa güzellik kıraliçesi seçilmişti. Ağa Han 67, kız ise 38 yaşındadırlar.

Harb sona erince 1946 martında Ağa Han Bombay'da yeniden tartıldı. Tarihte ilk defa olarak Ağa Hana bu kere ağırlığınca (yani 120 kilo) mücevherat hediye edildi. Ağustos ayında aynı tören Tanganika ve Darüsselâm'da tekrarlandı: Ağa Hanın ağırlığı şimdi Bombaydakinden bir kilo eksilmiş, bir hastalığın ilk belirtileri başlamıştır. Ağa Han 1948 temmuzunda yeniden iyileşir ve karısiyle birlikte muntazam bir Afrika seyahatine çıkar.

Eski karikatürler

←

Konstantin — Gayret edin askerler. Evvelâ Anadolu'yu temizliyeceğiz, sonra İstanbulda taç giyeceğim.

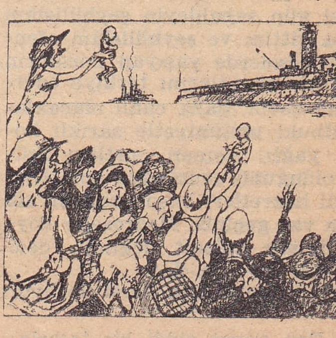
Efzunlar — Yaşasın Bizans imparatoru!

"Eski bir Yunan mecmuası" ndan

→

— Ah vire kale! Bizi bırakıp da nereye gidiyorsunuz?..

"Kelebek" ten

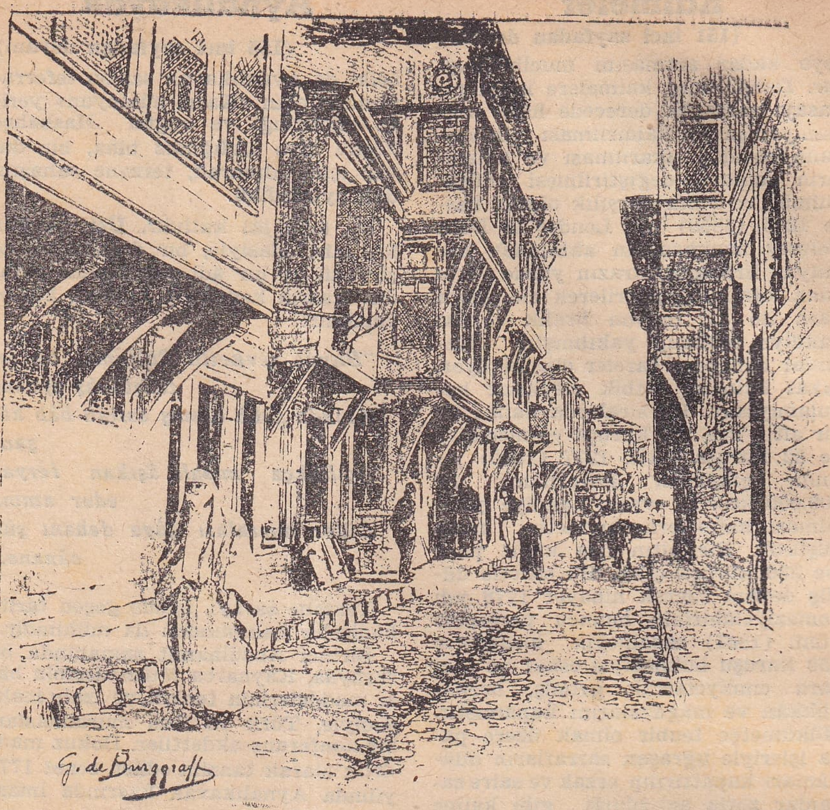
SELİM SIRRI TARCAN

ESKİ İSTANBULUN KIZ MEKTEPLERİNDE ve MEDRESELERİNDE İLK CİMNASTİK DERSİ

★

Üstadın bu eski yazısı okullarımızdaki cimnastik derslerinin enteresan bir tarihidir.

★

Eski köhne İstanbuldan bir sokak

1910 yılı içinde idi. Kız mekteplerine cimnastik öğretmeni yetiştirmek için Cağaloğlunda maarif nazırının müsaadesi ile bir kurs açtım. İstanbul ilkokullarının öğretmen bayanlarından yüz kadarının bu derslere devamını temin ettim. Yaşı otuzla sayılan genç bir erkek öğretmenin bayanlara cimnastik dersi vermesi - kadınların erkeklerden kaçtığı bir devirde - hayli dedikoduya sebeboldu. Şeyhülislâm efendi maarif nazırına sarıklı hocaların bu bid'ati iyi karşılamadıklarını mümkünse bu işden vazgeçilmesini söylemiş. Nazır da kendisine bir gün gidip bizzat teftiş ederim, ahlâka uymıyan bir şey görürsem tabii dersi tatil ederim, demiş. Ben ergeç başıma geleceği evvelden tahmin ettiğim için derse gelen hanımlara siyah yeldirme, siyah çorap giymelerini tembih etmiş ve kalın baş örtülerle saçlarının bir kılını meydanda bıraktırmamıştım.

Bir cuma günü ben ders verirken nazır geldi ve benim bu işe kendimi nasıl verdiğimi gördükten sonra bana gülerek:

— Bu acayip kıyafetlerle nasıl cimnastik yaptırıyorsun?

Dediği zaman, ne yapayım! Dedikodudan korkuyorum! Dedim.

O zaman nazır bana şeyhülislâm efendinin endişesini anlattı. Ben de kendisine buna en iyi çare cimnastiği medreseye sokmaktır! Dedim.

Ertesi gün sabahleyin şeyhülislâm kapısına gittim ve şeyhülislâm efendiye medreselerde yaşıyan hocaların cimnastikle vücutlarını terbiye ederlerse daha çevik, daha canlı olacaklarını, halbuki umumiyetle sarıklı hocaların yağlı, şişman, sırtları müdevver olduğunu uzun uzun anlattım.

Efendi hazretleri başını salladı, siz bu işden vaz geçiniz. Medreseler böyle yeniliklere müsait değildir, dedi ve istihzalı bir eda ile:

— Nasıl, hanımların dersi ilerliyor mu?

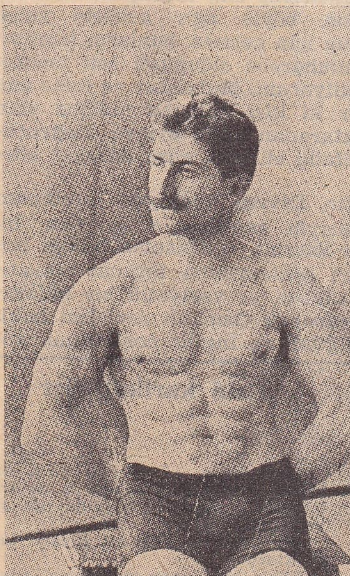
Dedi. Ben gayet ciddi bir tavırla:

— Türk kadını çok istidatlıdır. Az vakitte elde ettiğim neticeden çok memnunum. Fakat muvafık görürseniz hoca efendilere de bu faydalı dersi talim etmek emelindeyim!

Dedim. Gene gülerek:

— İlerde himmetinizle o da olur,

Oradan doğru evkaf nezaretine gittim. Nazır Hayri Efendi merhum ilmiyeden, gayet uyanık, açık fikirli bir zat idi. Kendisine kız mekteplerinde cimnastiğin tamimi için uğradığım zorlukları anlattım. Buna çare olmak üzere sarıklı hocalara cimnastik yaptırmak istediğimi söyledim.

Selim Sırrı Tarcan cimnastik öğretmeni iken

Hayri Efendi fikrimi pek muvafık buldu ve işe başlamak üzere müessesatı vakfiye müdürü Nail ve muavini Ali beylerle bu hususu görüşmemi tavsiye etti. Bu iki münevver zatın himmetiyle bir hafta sonra Medresetül vaizin'e hoca oldum.

Yaşları yirmi ile otuz arasında kırk kadar sarıklı hoca ile karşılaştım. Kendilerine cimnastiğin ne olduğunu, ne faydalar temin ettiğini anlattıktan sonra:

— Haydi cübbelerinizi, sarıklarınızı çıkarın da mektebin önündeki açıklıkta karşıma dizilin!

Dedim. Beş dakika geçmeden bu hocalar mektep çocukları gibi karşıma dizildiler.. Yalnız, baktım sarıklar başlarında idi.

İçlerinden biri yanıma geldi:

— Müsaade buyurursanız başımızı açmıyalım!

— Hay, hay! Nasıl isterseniz!

Dedim. Fakat ikinci, üçüncü derste şiddet ve süratli eğilip kalkmalar, sıçramalar başlayınca sarıklar kendiliğinden yuvarlandı ve gene bana geldiler:

— Sarıkları çıkarmıya karar verdik!

Dediler. Böylece medreseye giren cimnastik kafes arkasına kolayca girdi. O yılın sonunda yetiştirdiğim cimnastik öğretmeni bayanları Çapa'da Kız Muallim Mektebinden başlıyarak kız liselerine ve orta mekteplere tâyin ettirdim. Cimnastik kızların ders programına girdi. Dedikodular da sona erdi.

Osmanlı saray hayatının bellibaşlı simalarından: Cellât, cellâtbaşı, subaşı ağa, asesbaşı ağa, böcekbaşı ağa (Arif Paşa'nın albümünden)

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

Mareşal Fevzi Çakmak'ın cenaze töreninden bir görünüş

SERİ 2 ★ SAYI 11 ★ 1 MAYIS 1950

TARİH KISMI MÜNDERECATI

İstanbulda yangın tulumbaları ve tulumbacılar ★ Udi Nevres merhum ★ Polis kıralı Vidok ★ Balzac'ın gençliği ★ Napoléon'u mağlûbeden Nelson'dur ★ Tekerlek işkencesi ★ Yezid ile Habâbe ★ İspanyol Armadası ★ Hızır Efendi ★ Kara Ali Bey ★ İstanbulun ilk ahalisi ★ Tarihten fıkralar ★ Tarihte yeri var ★ Karikatür

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

Harb ve kıtlık diyarı: Çin ★ Langmuir, fen âleminin dehası ★ İnsanların müşterek cepheleri ★ Barsaklarınıza dikkat ediniz ★ Evlilik hayatında çocuk ★ Harvard ★ Dertlerden kurtulmanın on çaresi ★ Öldüren bulut ★Yerine getirilen söz ★ Yazı ve puse tartısı★ Sigara zararlı mıdır ★ İşin doğrusu ★ Yeni evlilere on nasihat ★ Sakatlıkların giderilmesinde sporun rolü ★ Prenses Margaret ★ Bunları biliyor musunuz ? ★ Ingrid Bergman ★ Sinema bilginizi ölçün ★ Dünyadan haberler ★ karikatürler

GEÇEN SAYIMIZDA

Encümeni Dâniş ★ Batı ve güney kıyılarımız ★ Aboukır Deniz Savaşı ★ Kuyucu Murat Paşa ★ Onbeşinci Louis'nin metresi Mme Du Barry ★ Kaimeler ★ Cezayir kahramanı Abdülkadir ★ Aynalıkavak sarayı ★ Ağa Han ve zevceleri ★ Hacı Zibâ hanım ★ Eski okullarda ilk jimnastik dersi ★ Işçiler kazandı, fakat... ★ Bu adamlar Avrupa kıtasını birleştirmek istediler ★ Erkeklerin karşısında kadınlar ★ Margaret Truman ★ Doğurmak bir zevk olmalıdır ★ Alkollü içkiler hakkında bir tetkik ★ Çiklet ★ 490 kere soyulan banka ★ Mozart'ın saçları ★ Artık nezleden kurtulabilecek miyiz? ★ Evliliğin gerçek cephesi ★ Walt Disney ★ Dünyadan çeşitli haberler

Okuyucularımızın

Takdirleri

«Aylık Ansiklopedi» nin yeni serisi için okuyucularımızdan da birçok mektup aldık. Aralarında, bizim çalışmamıza rehber olacak tenkidlerde de bulunan bu okuyucularımızın hemen hepsi yeni şeklimizi takdirle karşılıyor ve bize bir enerji kaynağı oluyor. Onların bu samimî alâkalarından ne derece faydalandığımızı tarif pek güçtür. Bir şükran borcu olarak bu mektuplardan bâzı parçaları sütunlarımıza geçiriyoruz.

İstanbul Gedikpaşa'da okuyucumuz S. K. diyor ki :

«Aylık Ansiklopedi» yi her ay büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum. Çıkar çıkmaz alıp eve götürdüğümüz mecmuanız evimizde de bir mesele oluyor. Küçük kardeşim ilk önce ben karıştırayım, dayım, ilk önce ben okuyayım diye elimden çekip almak istiyorlar. Fakat çok defa işi şu şekilde hallediyoruz: Yazılarınızı, bilhassa, tarihi ve resimli dünya haberlerini birimiz okuyoruz, diğerlerimiz bekliyorlar. Size böyle zevkle takibettiğimiz bir mecmua çıkarttığınız için teşekkür ediyoruz.»

Adana'da okuyucumuz Z. N. diyor ki :

«Okul kitaplığında derslerimize yardımcı birçok eserler ve mecmualar var. Fakat itiraf edeyim ki Aylık Ansiklopedi ciltleri benim en çok istifade ettiklerim oluyor. İlk önceleri bu eserden yalnız kendim istifade ediyor sanıyordum, fakat dikkat ettim, arkadaşlarım diğer öğrenciler de sık sık Aylık Ansiklopedi ciltlerini istiyorlar ve okuyorlar. Bâzan eserinizi okumak için arkadaşlarımın sıra beklediklerini görüyorum .Bu hâdise sizi de benim kadar sevindirecektir. Öğretmenlerimizin bize verdikleri ödevlere faydalı bir kaynak olduğu için Aylık Ansiklopedi'yi daima seveceğim».

Konya'dan okuyucumuz N. Y. diyor ki:

«Konya - Ulukışla hattı üzerinde küçük bir istasyonda memurum. Günün muayyen saatlerinden hariç, bulunduğum yerde kuş uçmaz; kervan geçmez. Bu yalnız saatlerimde yayımlamakta olduğunuz Resimli Tarih Mecmuası ve Aylık Ansiklopedi koleksiyonları en candan bir arkadaş oluyorlar. Var olunuz».

AYLIK ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahibi: **Server R. İskit** ★ Umumi neşriyatını fiilen idare eden : **Hüsamettin Bozok** ★ İdare evi : Cağaloğlu Himayei Etfal sokağı No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları : Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Kılişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle) : **Oktay Akbal, Sermet Muhtar Alus, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Münir Süleyman Çapanoğlu, Abidin Dav'er, Hasan Âli Ediz, Mehmet Fuat, Server R. İskit, Eroğul R. İskit, Reşat Ekrem Koçu, Behçet Necatigil, Sadun Galip Savcı, Sencer Tonguç, Feridun Fazıl Tülbentçi, Hamdi Varoğlu, Oktay Verel, Faruk Yener.**

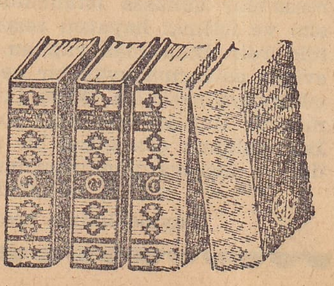
Resim işlerine bakan arkadaşlarımız : **A. Arad, Münif Fehim, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

RESİMLİ

YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

(Ansiklopedik sözlük)

Müellifi bulunan Üstat İbrahim Alâettin Gövsa'nın vefatı üzerine bir ilim heyeti tarafından tertibine devam olunan bu mühim eserin ilk üç cildi tamamlanmıştır. Her cilt ciltli olarak 15 liradır.

Okuyucularımızla

Başbaşa

Önümüzdeki mayıs ayının on beşinde İskit Yayınevi altı yaşını doldurmuş olacak. Altı yıldır devamlı bir enerji ve daima okuyucularımızın hizmetine arzettiğimiz gayelerimizle bu yılların nasıl geçtiğini anlıyamadık. Bugün kütüphanelerimizde yanyana birer kültür âbidesi gibi duran «Aylık Ansiklopedi», «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» ciltleriyle memleketimizin irfan kalkınmasında omuzlarımıza düşeni yaptığımıza inanmış bulunuyoruz. Umumi kütüphanelerde ve okuma odalarında Aylık Ansiklopedi ciltleri en çok aranan eserdir. Öğretmenler derslerini hazırlarlarken, öğrenciler de vazifelerini yaparlarken, kendilerine en fazla yardımcı olan «Aylık Ansiklopedi» ciltleri olduğunda müttefiktirler. 15 mayıs 1944 te ilk nüshası çıkan bu eser tam altı yıldır neşriyatına fasılasız devam etmektedir. Memleketimizde altı yıllık maziye sahip ciddi neşriyat parmakla sayılabilecek kadar azdır. Bu müddet zarfında yazı ailemiz arasına sayısız profesörler, doçentler, doktorlar karışmış ve memleketimizin en üstün münevverleri «Aylık Ansiklopedi» den yardımlarını esirgememişlerdir. Burada kendilerini minnetle anarız.

«Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» ise 1 mart 1947 de yayın hayatına atıldı. Merhum İbrahim Alâettin Gövsa'nın, bütün bir hayat boyunca yorulmak bilmez bir çalışmayla meydana getirdiği hazırlıkların muhassalası olan bu eşsiz eseri yayımlamak şerefi de müessesemize düşmüştür. «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» halihazırda üçüncü cildini tamamlamış bulunuyor. Üçüncü cildin sonlarına yaklaşıldığı sırada üstat İbrahim Alâettin Gövsa'yı kaybetmemiz bizi sonsuz bir kedere garketti. Üstadın en büyük arzusu bu son eserinin tamamlanması idi. Bu kıymetli hâtıra ve arzu bize çalışmalarımızda daima hız verecektir.

İskit Yayınevi 1959 yılına girerken kıymetli okuyucularına sunmak üzere yeni bir eserin hazırlıklarını bitirmiş bulunuyordu. «Resimli Tarih Mecmuası» nın ilk sayısı yeni yılın ilk haftasında çıktı. Bu eser, şimdiye kadar Türkiyede çıkmış bütün mecmuaları gölgede bıraktı. Aldığımız takdir mektupları yüzleri aşarken, idarehanemize gelen okuyucularımız takdir ve teşviklerini bizden esirgemediler.

Müessesemiz kuruluşunun altıncı yılında ileriye emniyetle bakarak gelecekte daha iyi, daha faydalı eserlerle karşınıza çıkacağına söz vermektedir. Bunları söylerken güvendiğimiz tek nokta yalnız okuyucularımızın sadakatidir.

KİTAPLAR

★

Yurtta ve dünyada çıkan her dildeki kitaplardan bahseden aylık dergi

★

Dördüncü sayısı memleketin en sevilmiş fikir, edebiyat ve sanat adamlarının yardımiyle hazırlandı.

★

Fiyatı 20 kuruş, yıllık abonesi 200, altı aylık abonesi 100 kuruştur.

Posta Kutusu 634, İstanbul

Allahın kulu ve Resulü Muhammed

Yazan Esat Fuat Tuğay. Tercüme eden: Ali Kemalî Aksüt Bu kiymetli eser çıkmıştır. Kitapçılardan arayınız.

FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ

OSMAN OĞULLARI

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşuna ait vesikalara istinaden yazılmış büyük tarihi roman

700 Sahife 500 Kuruş

İNKILÂP KİTABEVİ

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

1 — Kubilây hâdisesi kaç yılında oldu? 1927 - 1930 - 1933.

2 — Fenerbahçe spor kulübümüz kaç yılında kuruldu? 1907 - 1910 - 1913.

3 — Halihazırda dünya ağır siklet boks şampiyonu kimdir?

4 — İsviçre'de en çok kullanılan lisan hangisidir?

5 — Mihracelerin karılarına ne isim verilir?

6 — Halen İtalyan dış işleri bakanı kimdir?

7 — Bir iddia yüzünden tek kulağını kesen Fransız ressamı kimdir?

8 — Mavi ve Siyah kimin eseridir?

9 — Ingrid Bergman'ın İtalya'da çevirdiği son filmin ismi nedir?

10 — Evita Peron kimdir?

11 — Arsen Lüpen'in maceralarını kim yazmıştır?

12 — «Yazık, dünya senin gibi bir körle benim gibi bir topala kaldı» sözünü söyliyen kimdir ve kime söylemiştir?

13 — Tüberküloz basillerini bulan kimdir?

14 — Fransa'da Louis adiyle kaç kıral gelmiştir?

15 — 1867 de Avrupaya seyahat eden Türk padişahı kimdir?

16 — Lindberg Atlântik Okyanusunu kaç yılında uçarak geçmişti?

17 — Viktor Hügo'nun en meşhur eseri hangisidir?

18 — Turgut Reis mi, Barbaros Hayrettin mi daha önce ölmüştür?

19 — Ofelya hangi piyesin kahramanıdır?

20 — Bitmemiş senfoni kimin eseridir?

Cevaplar karşı sayfada birinci sütunün sonundadır.

Geçen sayımızdaki BİLMECEMİZ

Onuncu sayımızda neşrettiğimiz ve bir zekâ oyunu olan bilmecemize katılma müddeti 10 mayıs 1950 de bitmektedir. Bundan sonra elimize geçen cevaplar müsabaka dışı addedilecektir. Gelen cevaplar tasnif edilerek doğru halledenler arasında kur'a çekilecek ve netice on ikinci sayımızda ilân edilecektir.

TAKSİTLE SATIŞLARIMIZ

Birinci seri ciltsiz Aylık Ansiklopedi takımlarından elimizde pek az kalmıştır. Taksitle satışlar muvakkat bir müddet daha devam edecektir. Henüz tedarik edememiş olan okuyucularımıza bu hususu hatırlatırız.

Tamamlandığı zaman yüzlerce liraya aranacak

BİR ALBÜM

İskit Yayınevi İstanbul fethinin BEŞ YÜZÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ münasebetiyle kendi mütevazı imkânları içinde büyük bir teşebbüse girişmiştir. Geçen yüzyıllarda memleketimizi ziyaret eden birçok yabancı ressamlar bilhassa İstanbulumuzun eski güzelliklerini, tabii manzarasını ve içtimai hayatını tespit eden çok canlı eserler meydana getirmişlerdir. Bunlardan yapılan seçmeleri İstanbulda Millî Eğitim Basımevinde asıllarına uyan bir nefasette bastırmıya ve peyderpey piyasaya çıkarmıya başladık. İkişer ikişer satışa çıkarılan bu tabloların ilk ikisi meşhur İtalyan ressamı Preziosi'ye aittir ve Ondokuzuncu Yüzyıl İstanbulunun çok güzel bir aynasıdır. İki tabloluk ilk parti beş liradır ve taşraya muntazam bir ambalâj içinde sevk edilir. «Posta Kutusu 18, İstanbul» adresine müracaat ediniz

Yayınevimizin neşriyatına abone olanlara 2,5 lira

Dokuzuncu sayımızdaki

BİLMECEMİZ

Dokuzuncu sayımızda, okuyucularımızdan birinin teklif ettiği bir bilmeceyi bütün okuyucularımıza sormuştuk: Acaba saatinizin kadranı üzerinde akrep ile yelkovan, bir gün zarfında (meselâ; gece yarısı 24 ten ertesi gece 24 e kadar) kaç defa üst üste gelir?

Görünüşte basit gibi görünen bu sual okuyucularımızı pek şaşırtmıştır, gelen cevaplar 22, 23, 24 ve 25 rakamları üzerinde toplanmaktadır. Bunların içinde doğru olanı 22 olup, bir saat kadranı üzerinde akrep ile yelkovan, takribi olarak şu saatlerde üst üste gelir: 1.05, 2.11, 3.16, 4.22, 5.28, 6.33, 7.38, 8.44, 9.49, 10.55, 12.00, 13.05, 14.11, 15.16, 16.22, 17.28, 18.33, 19.38, 20.44, 21.49, 22.55 ve 24.00.

Gelen cevaplar arasında çektiğimiz kur'ada mükâfat kazanan okuyucularımız şunlardır: 1 - Kumkapıdan Jan Şahinyan (bir takım beş ciltlik Aylık Ansiklopedi); 2 - Ortaköy'den Kâni Kilcioğlu (üç cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); üçüncüden onuncuya kadar birer tarihî tablo kazanan okuyucularımız şunlardır: 3 - İstanbuldan Ahmet Nail Helvacıoğlu; 4 - İzmir'den Ferit Şenakın; 5 - Gelibolu'dan yüzbaşı Necati Aktaş; 6 - İstanbul'dan Teğmen Nuri Öztan; 7 - Kastamonu'dan Refik Dumkan; 8 - Edirne'den Hüseyin Aksoy; 9 - Ankara'dan Yılmaz Tunçkol; 10 - Karabük'ten Neriman Doğancıoğlu.

Okuyucularımızın hediyeleri posta ile gönderilmiştir.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

Sütunumuzun cevapları:

1 - 1930, 2 - 1907, 3 - Ezzard Charles, 4 - Almanca, 5 - Maharani, 6 - Kont Sforza, 7 - Van Gogh, 8 - Halit Ziya Uşaklıgil, 9 - Stromboli, 10 - Arjantin Devlet Başkanı Albay Peron, 11 - Maurice Leblane, 12 - Timur, Yıldırım Beyazıda, 13 - Robert Koch, 14 - On sekiz, 15 - Sultan Aziz, 16 - 1927, 17 - Sefiller, 18 - Barbaros Hayrettin, 19 - Hamlet, 20 - Schubert'in.

ÖRNEK SAYI
KUPON : 9
1 Mayıs 1950

31 mayısa kadar muteberdir.

ÖRNEK SAYI GÖNDERİYORUZ

Aylık Ansiklopedi memleket kültürüne yaptığı hizmeti tamamlamak için daha da çok yayılmak ihtiyacını duymaktadır. Bunun için de mecmuamızı henüz görmemiş olan kimselere bir tetkik imkânı hazırlamayı düşündük. Bir örnek sayı kuponu ile birlikte bize henüz Aylık Ansiklopedi'yi görmemiş bir arkadaşınızın adresinizi bildirirseniz ona meccani bir örnek göndereceğiz.

Resimli

TARİH MECMUASI

Feridun Fazıl Tülbentçi, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Reşat Ekrem Koçu, Mehmet Zeki Pakalın, Ziya Şakir, Kadircan Kaflı, Ercümend Ekrem Talû, Selâmi İzzet Sedes, Sermet Muhtar Alus, Ali Kemalî Aksüt, Ali Riza Seyfi, Mustafa Cezar ve Behçet Akın gibi memleketin en tanınmış yazarlarının el birliğiyle hazırlandı.

★

Birkaç defa basıldığı halde kısa zamanda tükenen birinci, ikinci ve üçüncü sayıların yeni baskıları yapılmıştır. Bayilerinizden isteyiniz. Beşinci sayı 9 mayısta çıkıyor.

★

Beş renkli zarif bir kapak içinde 40 sayfa, 50 kuruştur. Yıllık abonesi 500 kuruş.

Fazla baskısına rağmen piyasada istendiği zaman bulunmıyan bu güzel mecmuayı elde etmek istiyenlere abone olmalarını tavsiye ederiz. "Resimli Tarih Mecmuası" abonelerine neşriyatımızdan yüzde on tenzilât yapmakta olduğumuzu ve tarihî tablolarımızı da 5 lira yerine 2,5 liraya verdiğimizi ayrıca hatırlatırız.

★

POSTA KUTUSU NO. 18, İSTANBUL

YEDİTEPE

Onbeş günlük sanat ve edebiyat gazetesi

Üçüncü sayısı genç neslin en kıymetli imzalariyle çıktı.

Bu sayı en iyi illüstrasyon kâğıdına iki renkli basılmış olup fiyatı 20 kuruştur. Yıllık abonesi 450, altı aylık 225 kuruştur. Aylık Ansiklopedi abonelerine bu fiyatlar 400 ve 200 kuruştur.

Taşradan temin etmek istiyenlere abone olmalarını tavsiye ederiz.

Posta Kutusu No. 77 İstanbul

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli karariyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir.

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

TÜRK TİCARET BANKASI

Kuruluşu : 1914
Sermayesi : T.L. 4.400.000
İhtiyatları : T.L. 1.477.133

Bütün banka muameleleri yapar. En müsait şartlarla mevduat kabul eder. Vadeli ve tasarruf hesapları için her yıl kur'a ile zengin para ikramiyeleri dağıtır.

1950 İkramiye plânı
100.000 Liradır

Bu çekilişler için lütfen gişelerimizden izahat isteyiniz

Not : Türkiye'nin ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44849

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24263 - 24267 - 24753.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajansları İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL, Beşiktaş, Telefon: 83369, İZMİR, Karşıyaka, Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

RESİMLİ
★★★★★★★ YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ ★★★★★★★

(Ansiklopedik sözlük)

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. Bundan dolayı «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması gereken bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk üç cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Dördüncü cildi fasikül halinde çıkmıya devam ediyor. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayiinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR
1950 İKRAMİYE PLÂNI

6 EV, 6 DÜKKÂN

35 tane	1.000 liralık
35 »	500 »
35 »	250 »
250 »	100 »
500 »	50 »

★

Çekilişler: 1 şubat, 21 nisan "çocuk hesapları için", 1 haziran, 25 ağustos, 31 ekim, 29 aralık tarihlerinde yapılır.

Aylık Ansiklopedi her şeyden önce abonelerine güveniyor

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

★

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

★

Telefon : 24267 - 1
Telgraf - Doantaş İstanbul

Soldan sağa: Çin komünist hükümeti başkanı Mao - Çe - Tung, Milliyetçi hükümetin merkezi Formoza adası sahillerinde tahkimat yapılıyor, Çan - Kay - Şek ve karısı

HARB VE KITLIK DİYARI : ÇİN

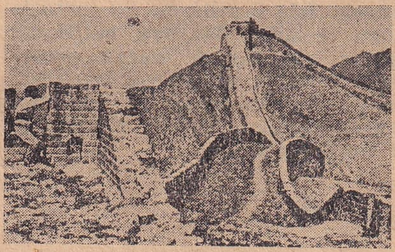
Batı dünyasında bir harb nihayetlenir, onu huzur ve sükûn devresi takibeder. Filvaki bu devre esnasında da diplomatlar gene birbirlerine kızarlar, konferansları terkederler, devletler silâhlanma yarışlarına devam ederler. Fakat ne de olsa milletler bir parça rahat nefes alabilmişlerdir. Fakat Uzakdoğuda vaziyet öyle değil! Gündelik gazetelerde kendimi bildim bileli eksilmiyen bir tek haber vardır: Çindeki harb! Muharebe ve kıtlık Çin ülkesinde hiç eksilmiyen iki hâdisedir. Fakat bu seferki Çinin başından geçen en korkunç muharebelerden biri olmuş ve Milliyetçi Çinlilerin mağlûbiyetiyle neticelenmiştir; diyebiliriz.

Bundan iki yıl evveline varıncıya kadar Çan-Kay-Şek komünistleri gayet sıkı şekilde takip ve kontrol ederdi. Çindeki bütün komünistler memleketin kuzey batısındaki Yenan eyaletine sürülmüştü. Mao-Çe-Tung da bunlar arasındaydı.

Japon harbinin hitamından sonra Çinlilerin istediği harb yaralarının kapanması için hükümetin azami gayretle çalışmasıydı. Fakat Çan-Kay-Şek hükümeti bunu yapacağı yerde kendileri için çalışır gözüktü. Çan-Kay-Şek'in modern orduları memlekete huzuru getirememişti. Bu Mao'nun tam beklediği fırsattı. Derhal harekete geçti. Onun askerlik ilmi hakkında yeni fikirleri vardı. Kuvvetleri bilhassa gerilla harbi için iyi yetiştirilmişti. Bu gerillalar muazzam Çan-Kay-Şek ordularının arkalarından dolaşıp münakalelerini birdenbire kesiveriyorlar, aç ve susuz kalan yüz binlerce milliyetçi asker olduğu gibi komünistlere teslim oluyordu. Mao-Çe-Tung'un başıbozuk kuvvetleri düşmandan elde edilen malzeme ile teçhiz edilip muntazam birlikler haline girerken, milliyetçi ordular idaresizlik ve beceriksizlik yüzünden mahvolup gidiyordu. Sıra ile Çinin bütün büyük şehirleri ve arazisinin % 90 ı Mao-Çe-Tung'un eline geçti. Neticede milliyetçi hükümet Formoza adasına sığınmıya mecbur kaldı.

Çin komünist hükümeti bugün aylardanberi resmen teşekkül etmiş bulunuyor. Bu hükümeti Sovyet Rusya kuruluşundan birkaç saat sonra tanımıştır. İşin enteresan noktası Çin komünist hükümetinin İngiltere gibi Batı demokrasilerinden en büyüklerinden birisi tarafından da resmen tanınmış olmasıdır. Fakat İngilterenin bu hareketini muhakeme ederken ticarî âmilleri göz önünde bulundurmak lâzımdır. Her ne olursa olsun Amerika da bunun pek hoş karşılamadığını açıkça belirtmiştir.

Geçen aylar zarfında Stalinin yetmişinci yıldönümü vesilesiyle Moskovada yapılan merasimde Mao-Çe-Tung kızıl mareşalin sağındaki en şerefli mevkii almış bulunuyordu. Bu Sovyet Rusyanın 450 milyon nüfuslu Çin komünist hükümetine verdiği kıymeti gösterir.

Komünistlerin yıkmıya hazırlandıkları Çin Seddi

İdare sistemi bakımından bu yeni devlet de tıpkı Sovyet Rusyaya benzemektedir.

En mühim nüfuz partinin elinde toplanmıştır. Hükûmet partiye tabidir. Son söz ise daima Mao'dadır.

Milliyetçi Hükûmete gelince, son dayanak noktası olarak eski bir Japon adası olan Formozayı seçmiştir. Çan-Kay-Şek bir müddet ortadan kaybolduktan sonra tekrar sahneye çıkmıştır. Amerikanın milliyetçilere yardımı yok denecek kadar azdır. Çünkü Amerika son hâdiseler üzerine ancak kendini toplamakta ve doğu siyaseti dediği programla hiç olmazsa ateşin Hindiçiniye geçmemesine çalışmaktadır. Diğer taraftan Amerikalılar, Çan-Kay-Şek'e ezeldenberi hiç ısınamamışlardır. Formoza hükümetinin başında da gene onun bulunuşu Amerikalıları düşündürmektedir. Milliyetçi hükümet kuvvetleri karadaki muvaffakıyetsizliklerine rağmen havada ve denizde komünistlere üstün bulunmaktadırlar. Hava kuvvetleri sık sık komünistlerin büyük şehirlerini bombardıman etmektedirler.

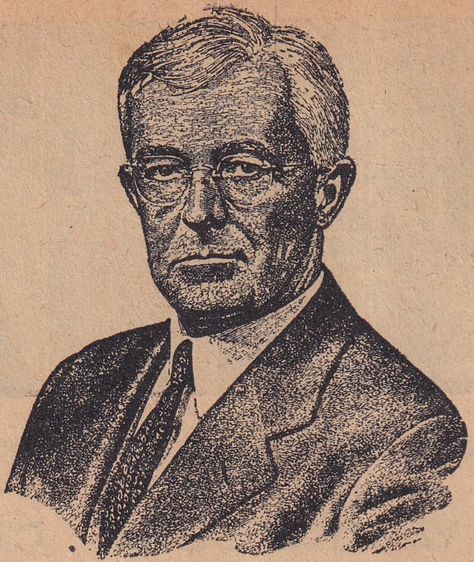
Çinliler dünyanın en kanaatkâr milleti oldukları halde gene sefaletten yakalarını kurtaramazlar. Çinden en son gelen haberler kırk milyon Çinlinin gelecek aylar zarfında açlıktan ölmek tehlikesine mâruz bulunduklarını bildirmektedir. Bu haber üzerine Amerikan gazeteleri bu ahaliye Amerika tarafından yardım edilmesi fikrini ortaya atmışlardır. New York Times bu mevzua tahsis ettiği yazısında: «Bunda en çok çekinilecek mesele bu yardıma komünistlerin mümanaat etmeleri ihtimalidir» demektedir. Çin komünist hükümetinin kendi topraklarında yaşıyan vatandaşlarına Amerika tarafından yardım edilmesini nasıl karşılıyacağı hayli merak uyandıracak bir mevzudur.

Asyadaki komünist ilerleyişi yalnız Çini içerisine almakla kalmamış aynı zamanda Hindiçini'nin de kapılarına dayanmıştır. Hindiçinîde el'an Fransız müstemleke birlikleri bulunmaktadır. Bu kuvvetlerle yeri komünist kuvvetleri arasında sık sık çarpışmalar olmaktadır. Bu bölgenin içerden ve dışardan komünist tehlikesi altında bulunması Garp demokrasilerini ve bilhassa Amerikayı çok telâşlandırmaktadır. Pek yakın gelecekte olacak olan hâdiseler Asyanın istikbalini tâyin edecektir. Amerikanın bu meseleyi ciddiye almış bulunması hâdiselerin cereyan tarzı üzerinde ne gibi bir tesir icra edecek? Bütün bunlar pek kısa bir zaman içerisinde aydınlanacaktır.

LANGMUİR
Fen âleminin dehası

★

★ *Coronet'ten* ★

Irving Langmuir

Bugün fen âleminin en hayrete şayan insanı beyaz saçlı, ufak tefek, ve biber gibi acı bakışlı bir adamdır: mucizeler yaratan Irving Langmuir.

Bu büyük deha 40 yıldır yaptığı çalışmalarla mühim keşiflerin ısrarlı araştırmalar neticesi elde edilemiyeceğini ve ilim adamlarının kurduğu araştırma metotlarının hiçbir işe yaramıyacağını göstermiştir.

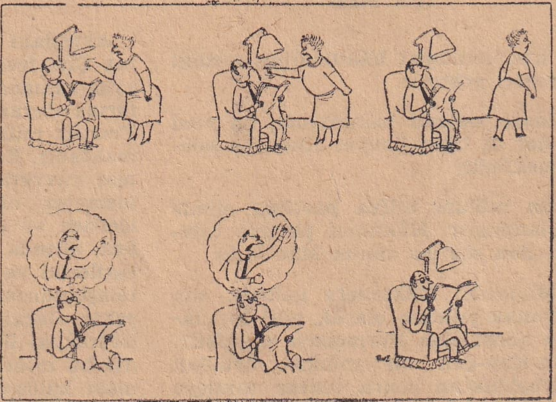
Her gün hayatımıza karışan birçok basit hâdiseler vardır, ehemmiyet vermeden geçeriz: elektriği yakmak, radyoyu açmak gibi.. Bütün bu eski keşifleri yeni yeni keşiflerle bugünkü haline getiren Langmuir'dir. Hiçbir metoda uymıyan çalışmalar yaparken insanların hava şartlarını değiştirebileceklerini de ilk o düşünmüştür. Asistanlarından Schaefer bu sahada mühim neticelere vardı. Langmuir bugün 68 yaşında olmasına rağmen hâlâ yılmadan çalışmaktadır. Nobel mükâfatı kazanmış bir ilim adamı olduğu gibi asrımızın en büyük düşünürlerindendir, ve buluşları bütün araştırma usullerini altüst etmiş, bu sahada ihtilâller yaratmıştır. «Araştırmalar esnasında» diyor, «hiçbir ümit etmediğiniz bir buluşla karşılaşırsınız. Fakat buna sadece mesut bir tesadüf deyip geçemeyiz. Sizi böyle, hâdiselerin düğümü olan, bir noktaya getiren bilgi, tahsil, ve çalışmadır». Langmuir'in çalışmaları bir zincirin halkaları gibi hiç kopmadan bir buluştan bir buluşa atlıyarak durmadan devam eder. Bir bakarsınız: elektrik üzerinde çalışırken coolidge X — ışını tube'lerini keşfetmiş. Bu çalışma bir zaman sonra hidrojen atomları konusuna dayanır, ve tabii arkasından bir keşif takibeder. Derken molekülleri ölçmek için bir usul bulur. Bunu bırakınca gazlar ve buharlar üzerinde çalışmıya başlar, insanların suni kar yağdırabileceklerini izah eder. Böyle konudan konuya atlıyarak daima yeni buluşlara varan bu cevval deha bugün tutup: aya gideceğim, dese çalıştığı laboratuvar sahipleri hiç tereddüdetmeden: peki, derler, hiçbir masraftan kaçınmazlar ve muvaffak olacağına da inanırlar. Çünkü yıllardır o hep yapılmaz zannedilen şeylere yapılır, dedi ve her dedliğini de başardı.

Bugün 68 yaşında olan bu mucize adam yeni araştırmalarla uğraşıyor. Ne keşfedecek? Bunu kendi de bilmiyor. Fakat zevk aldığı müddetçe araştırmalarına devam edecek ve bir gün hiç ummadığı bir keşifle karşılaşacak. İşte o yıllardır bu metodla çalıştı ve bütün dünyaya, bütün zamanlar için faydalı olacak eserler verdi. Yalnız o kaidelere uyarak varılabilir sanılan sonuçlara, kaideleri kırarak vardı; Langmuir'in büyüklüğü bundan geliyor.

★ ★ ★

GARİP İNANIŞ

Japon köylüleri kapılarına bir tahta kaşık çivilerler, bu kaşığın nezle şeytanını eve sokmadığına inanırlar. Daha tedbirlileri ise şöyle bir levha asar: «Hiamatsu artık burada oturmuyor». Efsaneye göre Hiamatsu'nun nişanlısı olan O Som ismindeki peri ev ev dolaşarak sevgilisini arar ve her uğradığı yere de nezle aşılarmış.

Yazısız hikâye

The Sat. Ev. Post'tan

İnsanların müşterek cepheleri

★

★ *Science Digest'ten* ★

Çeşitli kültür, inanç ve anlayışlarla yuğrulmuş olan insanları birbirine yakınlaştıran, bağlıyan nedir? İnsanlar arasında müşterek olan cepheler hangileridir? İlim adamları uzun müşahadeler neticesinde bâzı esaslar tesbit etmişler. Tek bir dünya ümidi ancak bu esaslar üzerine kurulabilir, diyorlar. Bütün insanları yakınlaştıran, birleştiren, birbirine bağlıyan bunlarmış. İşte birkaç tanesi:

— Bütün dünyada aile sistemi mevcuttur ve monogamy hâkimdir. Bâzı yerlerde çok karı veya koca alındığı görülüyorsa da bunların sayısı pek fazla değildir.

— Erkeğin vücut kuvveti kendisini her yerde ailenin ve cemiyetin hâkimi haline getirmiştir.

— Şahsi eşyalarda mülkiyet bütün dünyada tanınmaktadır. Bu mânasiyle basit komünizm dünyanın hiçbir yerinde yoktur.

— Bütün toplumlarda aşırı kazançları sınırlamak için kanunlar vardır.

— Her insan cemiyet içinde bulunmak ister. Bağlı bulunduğu bir grup, bir insan topluluğu olmalıdır. Münzevilik ve insanlardan kaçmak her yerde anormalliktir.

— Birçok toplumlarda haysiyet ve şeref her şeyin üstündedir. Para ve mülk ikinci derecede kalır.

— Bir hükümeti olmıyan hiçbir cemiyet yoktur.

Daha bunlar gibi otuz müşterek nokta tespit edilmiş. Fakat en mühim şey kendi bağlı olduğu kültürden kurtulup etrafını görebilmek. Yani bağlardan kopmak. Bir insan buna muvaffak olup kendi etrafını çeviren duvarın üstüne çıkabilirse daha geniş görüşlü, daha anlayışlı olur. En mühim mesele de bu.

BARSAKLARINIZA DİKKAT EDİNİZ!

★ *Reader's Digest'ten* ★

★

Geçen yıl Amerikan halkı yalnız müshil ilâçlarına 99 milyon dolar harcamıştır. Halsizliğimizin, iştahamızın kapalı oluşunun sebebini midemizde ve barsaklarımızda bularak şunları adamakıllı temizlemeli deriz. İlâç imalâtçıları da yaptıkları gösterişli reklâmlarla bu düşüncelerimizi haklı çıkarmıya çalışırlar.

Halbuki müshil ilâçları umumiyetle tehlikelidir. Zararsız dedikleri bu ilâçlar barsaklarımızı daha çâbuk yani normalden daha hızlı hareket ettirerek içindekileri süratle yürütürler. Bu müshil şekerlerinden çoğu barsaklarımızdaki hassas tabakayı da zedelerler.

Hazım teşkilâtımız bilindiği gibi üçe ayrılır: Yediklerimizi hazmettiren mide, sonra faydalı unsurları toplıyan üst barsaklar, ve nihayet alt barsaklar. Müshil ilâçlarından en fazla müteessir olan bu alt barsaklardır. Müshil şekeri alındığı zaman üst barsaklar hareketlerini hızlandırarak yemeği daha süratle geçireceklerinden yemekteki faydalı gıdaları tamamen alamazlar. Asıl zarar alt barsakların uğradığı felâkettir. Bunların hareketi normal olarak daha yavaş olduğundan ilâç burada daha uzun müddet kalır ve bunun neticesi olarak barsakların duvarlarını zedeler. Bu zedelenme onların hareket kabiliyetini kaybettireceği gibi sinirler üzerinde de büyük tesir yapar. Bilindiği gibi barsaklarla sinir sistemi arasında sıkı bir münasebet vardır. Onların rahatsız olması sinirlerimizi de rahatsız eder. Bu sinirlilik hali barsaklarımızın iyi çalışmamasından meydana geldiği için ekseriya aklımızca tedavi ediyoruz diye yeniden müshil ilâcı alırız. Tabii bunun neticesi artık bir felâket olur.

Şunu gayet iyi biliniz ki yemeğin hazım cihazından normal olarak geçiş müddeti 36 ilâ 48 saattir. Meselâ pazartesi günü yenen yemekler o gün ve o günün gecesi midede mayi haline gelir. Salı sabahı barsakların başına gelmiştir. Salı günü ve gecesi

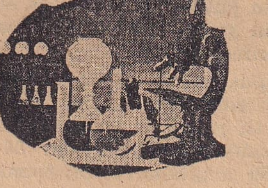

yavaş yavaş barsaklardan geçer ve çarşamba sabahı dışarı çıkar. Bütün bu iş olurken salı günü yenmiş olan yemek de midede hazmolup barsağın başına gelmiş olur. Böylece barsaklar hiçbir zaman boş kalmaz.

Şimdi müshil alınca ne oluyor, onu görelim. Meselâ pazartesi akşamı müshil aldık diyelim. Salı sabahı dışarı çıktığımızda müshilin gayretiyle hem salı günü çıkacak olanları, hem de çarşamba günü çıkması icabedenleri çıkarmış oluruz. Tabii bunun neticesi olarak çarşamba günü dışarı çıkmayız. Bu sefer ne olur: «Eyvah» deriz «her gün dışarı çıkmam icabettiği halde bugün gene çıkmadım». Haydi bir daha müshil ilâcı. Artık bunun neticesi de ne sıhhatiniz kalır, ne sinirleriniz.

Dışarı çıkmamakta sıkıntı çektiğimiz zamanlar su ile lavman yapmak bazan daha şayanı tavsiyedir. Çünkü bu sıkıntı barsakların alt başında ise onları tâ üst başından itibaren zorlamakta hiçbir mâna yoktur. Her gün dışarı çıkmak da şart değildir. Bâzı kimseler iki günde bir de çıkabilirler. Bu, insanlara göre değişir.

Son olarak şunu da ilâve etmek isteriz ki müshil ilâçları bilhassa apandisit olanlar için çok tehlikelidir. Onun için bunları almadan doktorunuza danışmanızı katiyetle tavsiye ederiz.

Evlilik hayatında çocuk

★

★ *Colliers'ten* ★

Evlilik hayatında saadetin temeli muhakkak ki karı kocanın anlaşmasıdır. Eğer anlaşamıyorlarsa taş çatlasa mesut olamazlar. Fakat öyle şeyler vardır ki onların anlaşmasına yardım eder, daha geniş görüşlü, daha anlayışlı olmalarını temin eder. Meselâ çocuk. Güzel, şirin bir çocuk varlığıyla saadet kaynağıdır. Evliliğin en güzel günleri bir çocuğun etrafında geçen günlerdir. Bunu kimse inkâr edemez. Evlilik size saadet getirdi mi? diye bir sual sorulduğu zaman mutlak çocuklarınızı hatırlarsınız. Niçin? Çünkü evlilik hayatında her saadetin kaynağı çocuktur. Belki bu sözlerimize inanmıyanlar olacak. Bunlar ya çocuğu olmamış kimselerdir, veya hayatın kendilerine bahşettiği en büyük saadetin farkında olmıyanlardır. Biz her anne ve babanın cevap verebileceği şu soruları soracağız; siz ise bu soruların cevabını düşünürken çocuklarınızın hayatınızda ne büyük bir yeri olduğunu anlıyacaksınız:

1. Çocuklarınızın size karşı besledikleri inanç hoşunuza gider mi?
2. Mektepte veya iş hayatında başarıları koltuklarınızı kabartmaz mı?
3. Size sokuldukları, sualler sordukları zaman ne hissedersiniz?
4. Sevgileri, kıskançlıkları ile alâkadar olmaz mısınız?
5. Onların oyunlarından, konuşmalarından zevk almaz mısınız?
6. Çocuklarınız için her fedakârlığa katlanmaz mısınız?
7. Hastalansalar veya birinden biri parmağını kesse ne hissedersiniz?

Bunlar gördüğünüz gibi gayet basit sorular, cevapları da basit. fakat bir insanın bütün saadeti böyle basit hâdiselere bağlıdır.

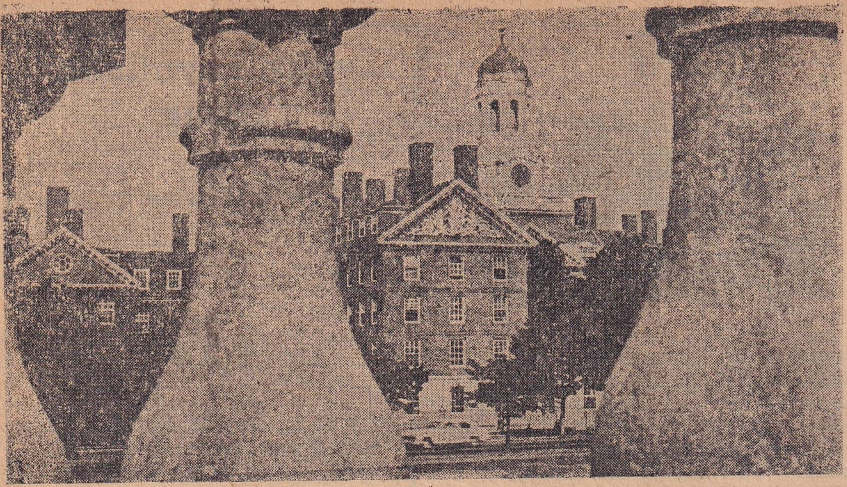
Meşhurlara ait espriler

★

* Amerikada Abraham Lincoln'un başkanlığı sırasındaydı. Sarayda misafir bulunan bir ecnebi diplomat bir gün habersizce odaları dolaşıyordu. Bir kapıyı açınca, Lincoln'ü oturmuş ayakkaplarını boyarken gördü. Hayretle sordu: "kendi ayakkaplarınızı, kandiniz mi boyuyorsunuz, ekselâns?,, Başkan soğuk kanlılıkla cevap verdi: "Ya kiminkileri olacak?,,

* Voltaire, bir gün bir ziyaretçisiyle oturuyordu. Konuşurken zamanın büyük bir edibinden bahis açıldı. Voltaire, "Tanırım, dedi. Muktedir, kabiliyetli ve sevimli bir insandır," Ziyaretçi hayretle cevap verdi: "Nasıl olur efendim, halbuki o sizin için "çekilmez, suratsız palavracının biridir" diyormuş... Voltaire gülümsedi "Belki ikimiz de yanılmış olabiliriz".

* Napoléon bir gün kütüphanesinde bir kitap arıyordu. Nihayet aradığını gördü, fakat kitap, imparatorun yetişemiyeceği bir rafta idi. O anda yanında bulunan Mareşal Moncey: "Müsaade ediniz Majeste, dedi. Ben alayım, ben sizden yüksegim!" Napoléon birden geri döndü. "Benden uzunsun Moncey, dedi. Yüksek değil!,,

HARVARD

Amerikan Üniversitelerinin aristokratı

★

★ *Look'tan* ★

Harvard Amerikanın ilk kolejidir. 1636 da kurulmuştur. Sonradan İngiltere'den gelen John Harvard'ın adına izafeten okula Harvard adı verilmiştir. John Harvard 30 yaşında veremden ölünce 400 kitaplık kütüphanesini ve 1665 dolarını okula bırakmıştır. Bu kütüphane sonra büyük bir yangın neticesi mahvolmuştur.

1889 da Harvard'a Charles W. Eliot müdür oldu. Bu adam takdir olunamadı, anlaşılamadı, ve yüksek sınıfın nefretini kazandı. Gayet basit bir hayat yaşıyordu. Kahvaltısını kendi hazırlar, çarşıdan aldığı karpuzları koltuğuna sıkıştırır eve gelirdi. Hizmetleri pek büyük oldu. Tıp ve hukuk kısmında reformlar yaptı. Ticaret kısmı ile bir de yaz mektebi kurdu. Talebe sayısı binden dört bine çıktı.

Eliot'dan sonra gelen Lowet de züppeliğe karşı koydu, bir aristokrat olmasına rağmen zengin sınıfa aleyhtardı. Birçok yeni bina yaptırdı. Mektebin gelirini arttırdı.

Lowett'den sonra gelen Conant kendi devrinden ziyade istikbali düşünen bir adamdı. Onun için çok müspet işler yaptı. Mektebe iyi bir istikbal hazırladı.

Bugün Harvard'ın malî vaziyeti pek iyidir. Mektebin 82 şirketle hissedarlığı vardır. Bu şirketlerin her birinde 10.000 e yakın hisse senedi vardır. Petrol korporasyonunda 340,000 hissesi vardır. Otomobiline bir teneke benzin alan bir insan Harvard'a bir miktar gelir sağlamış demektir. Mektebin Boston'da bir mağazası, Pittsburg'da bir sineması vardır.

Harvard'ın bugün 11.000 talebesi ve 2.200 hocası vardır. Conant ilk konuşmasında şöyle demişti:

«İstidat sahibi olan herkesin, ister zengin ister fakir olsun Harvard'da tahsil imkânı elde etmesini mümkün kılmalıyız».

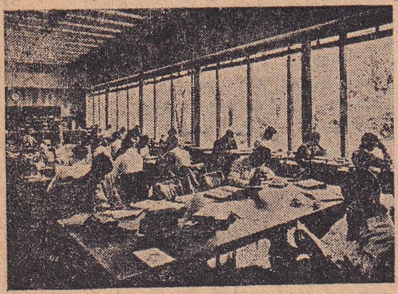
Conant bu sözleri ile senelerdenberi söylenegelen şu sözü bertaraf etmiye çalışıyordu: «Harvard'da okuyorsa ailesi muhakkak zengindir».

Mektebin kıymetli bir de kütüphanesi vardır. 660 bin hukuk kitabı mevcuttur ki, bunların kıymeti ceman 5 milyon dolar tutmaktadır. Bu kütüphanenin gayesi her memlekette basılan hukuk kitabını elde etmektir. Meselâ yalnız 15.000 cilt Rusça kanun kitabı vardır.

Okulda spora da büyük önem verilmektedir. Harvard'ın futbol ekibi kuvvetli rakipleri Princeton ve Yale karşısında şimdiye kadar 36 galibiyet, 59 mağlûbiyet kaydetmiştir.

Amerikadaki her 33 doktordan bir tanesi Harvard mezunudur.

Amerika cumhurreislerinden beşi Harvard'dan mezundur, Roosevelt'ler de bunların arasındadır.

Kütüphanede çalışan talebeler

Yatılı talebeler hususi odalarında

Dertlerden kurtulmanın 10 çaresi

★

Üç yıldır Harvard'lı profesör Wallace Brett Donham ve arkadaşları insanlarla geçinmenin yollarını arıyor, insan münasebetleri konusunda araştırmalar yapıyorlar. Uzun çalışmalar neticesinde on mühim tavsiye tesbit etmişler. Yani dertlerden kurtulmanın, daha doğrusu başını derde sokmamanın on çaresi.

1. Meseleyi çözmiye kalkmadan evvel etraflıca öğrenin. Çok dinleyin. Az konuşun.

2. Bütünü görmiye çalışın. Parçalarla uğraşmayın.

3. Mantığa saplanmayın. Bir çok meseleler hislere bağlıdır ve hisler mantıki değildirler.

4. Kelimelerin mânalarına dikkat edin. Kullanıldığı durum içinde ne dediklerini bilin.

5. Bir karar vermeden evvel, ahlâk prensiplerine uyarak, şu doğru, bu yanlış demeyin.

6. Kendinizi karşınızdaki insanın yerine koyun. Onun içinde bulunduğu durumdan hâdiseler nasıl görünür bir düşünün.

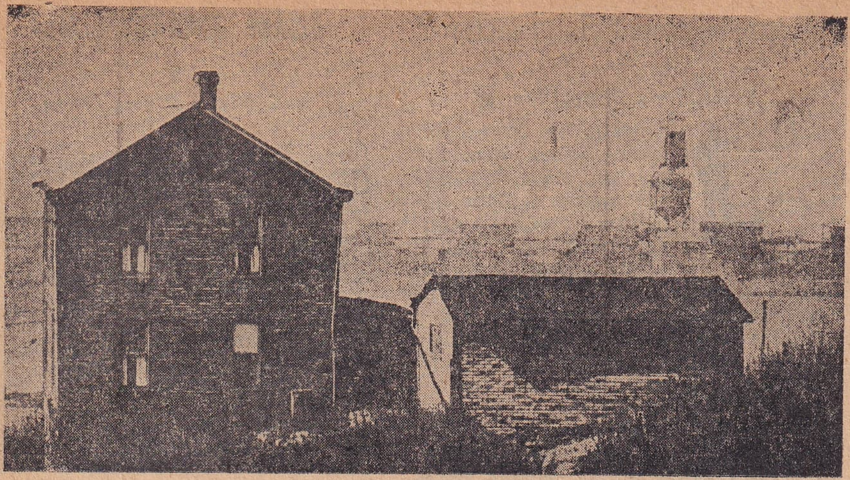
7. Meseleyi halledemiyorsanız bir tarafa bırakın, bir hafta kadar düşünmeyin. Tekrar ele aldığınız zaman belki kolayca çözersiniz.

8. Her zaman şu sualleri kendinize sorun: Bu insan ne gibi tesirler altında hareket ediyor? Niye böyle yapıyor?

9. Harekete geçmeden evvel teşhisinizi koyun. Bozukluğu bilmeden tedaviye kalkmak boştur.

10. Katiyen acele etmeyin. Acele ederseniz bir derdin çaresini bulayım derken yeni dertler yaratırsınız. Aceleden sakının.

ÖLDÜREN BULUT

★ *Colliers'den* ★

★

29 ekim 1948 günü akşam üzeri saat beşte Pennsylvania eyaletinin Donora kasabasında sıhhatli bir madenci olan John West işinden evine dönüyordu. Birden yol üzerinden kesif siyah bir dumanın yaklaşmakta olduğunu gördü. Korktu, gerisin geriye dönerek kaçmıya başladı. Fakat siyah duman biraz sonra kendisine yetişerek John West'i içine aldı. Madenci boğulur gibi oluyor, boğazı kuruyor, gözleri yaşarıyordu. West güçbelâ evine vardığı zaman «Siyah duman beni öldürecek» diye inliyordu. Hakikaten iki gün sonra maden işçisi dünyaya gözlerini kapadı. İş bu kadarla kalmadı, aynı semtten 19 kişi, 250 tavuk, 10 köpek, 3 kedi, 2 tavşan ve 2 kuş da feci bir şekilde öldüler. 13839 nufuslu kasabadan 5910 kişi siyah dumanı teneffüs ettiklerinden hastalandılar. Bazılarının hastalığı bir yıldan fazla sürdü.

Bütün bu cinayetleri yapanlar kimlerdi? Amerikan sağlık teşkilâtı yaptığı araştırmalar neticesi canileri tesbit etti. Birinci cani, Donora'daki fabrikaların bacasından çıkan sulphur dioxide ile diğer bâzı gazlerin birleşmesi neticesi meydana gelen bir terkipti. İki numaralı cani ise günlük fabrika dumanında bulunan demir oxidi, çinko oxidi, silisiyum ve karbondu. Üç numaralı cani de dört gün devam eden durgun, sıcak ve ağır hava idi.

Donora kasabasının etrafı tepelerle çevrilmiştir. Kasaba çukurda kalır. Civarda birçok fabrika ve kömür madeni vardır. Hâdise günü kasaba halkı durgun bir hava ile uyanmış, hattâ birçok kimseler fazla öksürmelerini üşütmüş olmalarına hamletmişlerdir. Fakat hiç kimse her hangi bir şeyden şüphe etmemiştir. İlk defa bir fevkalâdelik hissedenler maden amelelerі olmuştur. Bunlar çalıştıkları maden kuyularının dibinde daha rahat nefes aldıklarını hissetmişlerdir. Bâzı aile kadınları da çocuklarının burnunu sildikleri zaman ifrazatın kapkara olduğunu görmüşlerdir. Kasaba öğretmenlerinden Mr. Hayes de evinden çıkınca bir kalb krizi geçirmiştir. Hayes astımdan rahatsız olduğu için evinde hususi havalandırma tertibatı yaptırmıştır. Kalbinin sıkıştığını görünce derhal eve dönmüş ve teneffüsü normalleşerek krizi atlatmıştır.

Bütün bu hâdiselere rağmen kasaba halkı gene de fazla bir şüpheye düşmemiştir. Akşam yıllık eğlenceleri olduğu için herkes oraya gitmiştir. Fakat kasabanın yedi doktorunun da eğlencede bulunmayışını hiç kimse farketmemiştir. Doktorların hepsi de hastaya çağrılmıştı. İlk vaka ertesi günü sabahı erken saatlerinde vukua geldi ve bunu müteakıp beş saat içinde on kişi hayata gözlerini yumdu. Ölenlerden biri sağlam yapılı bir insandı, 16 yaşındanberi hastalık görmemişti. O akşam nefes darlığı hissederek mecalsiz bir halde yatağa düştü. Doktor çağrıldı. Doktor akşam altıda geldi, bir ilâç verdi, ilâç hiçbir tesir yapmadı. 7 de hasta fenalaştı. Dudakları morardı, elleri titremiye başladı. Ertesi sabah dokuzda yataktan yere yuvarlandı, nefes darlığı ile kıvranıyordu. Saat 11 de biraz kendine geldi, papazı çağırttı, yemek istedi. Sonra tekrar yatağa girdi. Saat 3 te vücudu soğur gibi oldu. 3.45 te öldü. Ağzının kenarından kana benzer koyu renkte bir mayi sızıyordu.

Hastane kapısında öldüren bulutun kurbanları

Felâketin başladığının ikinci günü dört binden fazla insan yatağa düşmüş bulunuyordu. Nihayet üçüncü gün evvelâ hafif sonra şiddetli bir yağmur başladı. Bu yağmur bütün zehirli havayı alıp götürdü ve Donora halkı bu büyük tehlikeyi böylece oldukça hafif atlatmış oldu.

Uzun araştırma ve tecrübelerden sonra bu vakaların havanın fabrika bacalarından çıkan gazlarla pislenmesinden ileri geldiği anlaşılmış, ve Pennsylvania devleti hususi bir büro kurarak bilhassa durgun ve ağır havalarda tetikte bulunulmasını sağlamıştır. Donora artık bir daha gafil avlanmıyacaktır.

Yerine getirilen söz..

★

★ *Reader's Digest'den* ★

Yaşadığımız yüzyılın ilk senelerinde, balaylarının tatlı günlerini geçiren bir çift, Parisin ufak bir lokantasında yemek yiyordu. Yemekten sonra, sıra hesabı ödemiye gelince, elini cebine atan koca, cüzdanının yerinde yeller estiğini gördü. Başına geleni anlatmak için yanında dikilen ve parmaklarile masa üzerinde mütemadiyen sabırsızlık işaretleri yapan garsondan, kendisini lokantanın sahibine götürmesini istedi. Gencin hal ve tavırlarındaki samimiyet, lokanta sahibinin hoşuna gitti ve yemek için bir şey talebetmediği gibi, aynı zamanda Viyanaya dönüş biletlerini alabilmeleri için bir miktar da para verdi. Karı koca ayrılırlarken, erkek, lokanta sahibine: "Cömertliğinizin mükâfatını göreceksiniz" dedi. "Yazacağım operete lokantanızı koyacağım ve onu meşhur edeceğim". Bu sözlere lokantanın sahibi gülümsedi.. Çünkü onun parasını geri almaktan başka hiçbir isteği yoktu.

Fakat genç Franz Lehar sözünü tutmakta gecikmedi ve birkaç sene sonra yazdığı "Sen dul" operetine Cafe Maxim şarkısını koydu, o gün, bu gündür Cafe Maxim dünyanın en şöhretli gazinolarından bir tanesidir. Züğürt bestekâr verdiği sözü yeirne getirmişti..

Eğlendirme ücreti

Büyük viyolonist Kreisler âdeti hilâfına olarak zengin bir kadının tertibettiği ziyafette keman çalmayı kabul etmişti. Ücret 1.000 dolârdı. Kadın, Kreisler ile bu mevzuda konuşurken: «Yalnız, rica ederim, bizi eğlendirmek için geleceğinizi unutmayın; misafirlerimin arasına karışmıyacaksınız» dedi. Buna karşılık Kreisler, gayet sakin, şu cevabı verdi: «Öyleyse 750 dolâr yetişir, madam».

Yazı ve puse tartısı

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

Yazının ağırlığı!... Evet şaka değil, yazının ağırlığı diyoruz. Paris Tıp Akademisinin huzurunda yapılan deneyler ve orada ortaya konulan veriler bunu yeni bir ilmin temeli yapmıştır. Grafografi hiç de grafolojiyi ortadan kaldırmıyor, tersine onu zenginleştiriyor. Aynı ustalıkta iki grafolog aynı yazı için başka başka tefsirde bulunuyorlardı. Doktor Malespin'in makinesi ise tefsir etmiyor, kaydediyor. Bu alet pek basittir. El sabit bir çekmeceye dayanır. Çok hassas bir levha üzerine kalemle yazı yazılır. Yazı yazmak için elin sarfettiği değişik kuvvetler sabit bir hızla dönen üstüvane üzerine naklonur. Kaldıracın kuru ucu silindirin üzerine sarılı isli kâğıdı çizer. Bu şekilde elde olunan grafik bir kiloya kadar olan her kuvveti gösterir. Kâğıt üzerindeki her işaretin bu grafikte bir karşılığı vardır.

Aynı elle aynı dakikada çizilen aynı işaretin bir başkası evvelkine tıpatıp eşit bir grafiği asla vermiyecektir. Bir el aynı işareti daima daha karmaşık yapabiliyor. Grafikleri de değişiyor. Tam benziyen iki grafiği dolayısiyle iki işareti bulmak imkânsızdır. Dr. Malespin, en kolay taklit olunan işaretler diyor, okuma yazma bilmiyenlerinkidir. Şimdi buraya bir zait işareti yapıyorum. «Bayım bunun aynını çiziniz, küçük bayan siz de. Hiç güç değil. Sadece birbirini kesen iki çizgi».

Bir parça çalışmadan sonra bu iki işaret iki damla kadar birbirine benziyor. Ama grafiklere gelince sanki bir daire ile bir üçgenin imişler gibi ayrı ayrı gözüküyorlar. Aynı iş birkaç defa yapılınca aynı elin aynı tip grafik meydana getirdiğini görüyoruz. Paris polisi grafograftan faydalanmıya başlamıştır.. Yapılan istifadenin sınırı daha da genişliyor. Grafogram sabiti ferdin en derin şahsiyetini tesbit ediyor. 25 yıllık çalışmalarından sonra Dr. Malespin karakter tahlili için değerli esaslar yakalamıştır. Grafografinin bulucusu çalışmalarının başında alayla karşılanmıştı. Halbuki tıp akademisi onu bugün dikkatle dinliyor, grafologlar onu bir mucit olarak selâmlıyor.

Kissografa gelince, bu da grafografa benziyor. Üzerine kalem yerine dudaklar yerleştirilir. Dudaklar insanın duyarlık bakımından en ince değişiklikler gösteren organıdır ve kissograf bu değişiklikleri kaydeder. Yalnız burada bahis konusu olan busenin duyarlığını ölçmek değildir. Sadece dudağın değişik anlardaki duyarlığı bahis konusudur.

Sigara zararlı mıdır?

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

Amerika'da 60 milyon insan sigara içmektedir. Bu, yılda 400 milyar sigara içiliyor demektir ki vasatisi alındığı takdirde günde adam başına 19 sigara düşer. Böylece korkunç bir rakam karşısında kalmış oluyoruz. Eğer sigaraya harcanan parayı hesabedersek daha korkunç bir hakikat karşısında kalırız. Bu para her yıl okullara ve öğretmenlere harcanan paranın iki mislini bulmaktdır.

Sigara hangi maddelerden yapılmıştır? Sigaranın içinde başlıca nikotin vardır. Sigarayı sigara yapan da budur. Nikotinin zehirli bir madde olduğunda şüphe yok. Peki öyleyse niye sigara bizi öldürmüyor? Çünkü sigaradaki nikotin miktarı insanı birdenbire öldürebilecek kuvvette değildir. Yavaş yavaş alınan bu zehire karşı da bâzı insan vücudu kısmen alışmaktadır.

Sigara boğazı tahriş eder mi? Birçok doktorlar buna müsbet cevap vermekte, bâzıları ise reddetmektedirler. Fakat yapılan tetkikler, bâzı istisnaları bulunmakla beraber umumiyet itibariyle sigaranın boğazı tahriş ettiği neticesini vermiştir.

Sigara mideye ve hazma tesir eder mi? Dr. Alvarez bu hususta diyor ki: «Sigarayı bırakan birçok arkadaşlarımız hem kilo almışlar, hem de yepyeni bir insan olmuşlardır. Çok sigara içenler iştahlarını kaybetmektedirler». Sigara mide ülserinin de en büyük düşmanıdır. Birçok doktorlar hastaları sigarayı bırakmadıkları takdirde mide ülserinin tedavisine imkân görememektedirler. Tecrübelerle sabit olduğuna göre sigarayı terkedenler ülserlerinin tedavisinde büyük terakki görmüşlerdir.

Sigara atletlere zararlı mıdır? İngiltere'de harb okulunda her yıl yapılmakta olan mukavemet koşuları üzerinde tetkikler yapılmış. Son yedi yıl içinde bu koşulara iştirak eden 2000 kişi, çok sigara içen, vasat sigara içen, hiç sigara içmiyen diye üç grupa ayrılmış. Ekseriyeti vasat sigara içenler teşkil ediyormuş (yüzde 73, sigara içmiyenler yüzde 18, çok sigara içenler yüzde 8 nisbetindeymiş. Neticede birincilikler ve sonunculuklar şu şekilde dağılmış:

Birincilik	**Sonunculuk**	
yüzde 32	yüzde 7	sigara içmiyenler
yüzde 62	yüzde 83	vasat sigara içenler
yüzde 5	yüzde 9	Çok sigara içenler

Sigara hayatı kısaltır mı? Dr. Pearl, 6813 kişi üzerinde yaptığı tecrübe sonunda şu neticeye varmıştır:

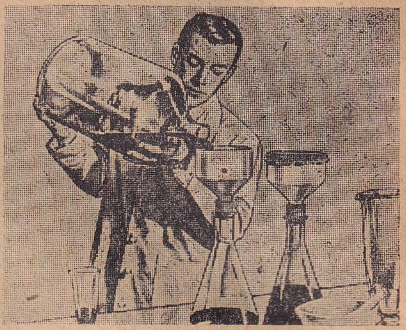
60 yaşına kadar yaşıyanların yüzde 66 sını sigara içmiyenler, yüzde 61 ini az sigara içenler, yüzde 46 sını çok sigara içenler teşkil etmektedir.

Netice olarak sigaranın zararlı bir madde olduğunu tereddütsüz söyliyebiliriz. Ben bu makalenin muharriri, bu husustaki araştırmalarıma başladığım zaman günde 40 sigara içerdim. Makaleye başlamak için kâfi malûmata sahip olduğum zaman bu miktar günde yirmiye indi. Yazıp bitirdikten sonra da artık günde 10 tane içiyorum.

İŞİN DOĞRUSU

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

★ **Ham elma yemelidir :**

Ekseriyetle ham yemişler sert ve ekşi olurlar. Bu sebeple yiyenler tarafından hakkiyle çiğnenmezler. İşte mide ağrısının sebebi budur, yoksa yemişin hamlığı değil.. Bir gün bir hastaya çağrılmıştım; on yaşında bir çocuk. Zavallı mide ağrısından iki kat olmuştu. Evdekiler ham elma yediğine kaniydiler. Fakat çocuğu kusturduktan sonra gördük ki yediği elmalar katiyen ham değildi. Bütün mesele hızlı hızlı yemesinde, yani çiğnemeden yutmuş olmasındandı. Aslında ham elmalarda mide ağrısına sesebebolabilecek hiçbir şey yoktur.

★ **İnsanda beş duyu vardır :**

Artık duyularımızın beşten fazla olduğu katî olarak anlaşılmıştır. Meselâ, bir de adale duyusu. Elinizi bir masa saatinin üstüne koyduğunuzu farzedin. İşlediğini duyuyorsunuz, şeklini görüyorsunuz, elinizle de varlığını hissedeceksiniz. Sonra tutup kaldırın, bir ağırlık duyacaksınız. Size bu ağırlık bilgisini veren tabii dokunma duyusu değil, çünkü masanın üstünde dururken bu ağırlığı hissetmediniz. İşte bu bilgiyi adale duyunuz vasıtasiyle elde ettiniz.

Bunun gibi hararet, acı ve mafsal duyuları da var. Ya körlerdeki uzaklık duyusuna ne dersiniz? Görmedikleri halde bir şeyin uzakta mı, yakında mı olduğunu hissediyorlar.

★ **Okurken lâzım ışık :**

Yapılan deneyler ışığın geldiği yönün okumaya hiçbir dahli olmadığını göstermiştir. Dikkat edilecek noktalar kâğıdın üstüne gölge düşmemesi ve ışığın gözün içine gelmemesidir. Kâğıtla gözün arasına çizilecek bir çizgiye göre ışık en aşağı 26 derece yandan gelmeli ve öyle bir yerde olmalı ki sayfadan aksettiği zaman da göze girmesin. Okumak için en iyi ışık yansımış ışıktır, yani ışık kaynağı gizli olacak ve ışıklar odanın duvarlarından ve tavanından yansıyarak gelecek olandır.

Yeni evlilere on nasihat

★

★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

Geçen gün gazetelerde tuhaf bir şey görüldü. Belki size tuhaf gelmiyebilir ama beni bir hayli düşündürdü. Bir karı koca yirmi yıl beraber yaşadıktan sonra ayrılıyorlardı. Demek ayrılmaları lâzım geldiğini, beraber yaşıyamıyacaklarını tam yirmi yıl sonra anlamışlar. Keşke bunu ilk yıllarda anlıyabilselerdi de bütün bir ömür boşuna geçmeseydi. Bir çiftin yekdiğerinin karakterini iyice öğrenmesi için umumiyetle iki yıl yeter. Bu sebeple dikkat etmeli ve hayat ortağı olarak seçtiğiniz kimseyi mümkün olduğu kadar çabuk tanımıya çalışmalısınız. Gelelim yeni evlilere nasihatlerimize:

1. Mümkün olduğu kadar birbirinizi çabuk tanımıya bakın. Müstakbel saadetiniz buna bağlıdır. Hayat arkadaşınızda bâzı kötü âdetler görürseniz önce onu bu âdetlerden vazgeçirmiye çalışın. Daha olmazsa bir ruhiyatçının yardımına müracaat edin.

2. Ayrılmak için yirmi yıl beklemeyin ama acele de etmeyin. Her hâdise muhtelif cephelerden bakılınca başka başka mânalar ifade eder. Acele ederseniz, bâzı hatalara düşebilirsiniz.

3. Hayat arkadaşınızın karakterini bir tablo seyreder gibi seyredin. Her parçasında hususi bir mâna arayın. Ve bu mânalara bir bütün halinde değer verin. Kocanız eğer günde yirmi sigara içiyorsa, bunun bir sebebi vardır; karar verirken sakın sathi olmayın.

4. Kafanızdaki hayalleri bir tarafa bırakıp realiteye, hayata dönün. Dünyada meslek yoktur, dâhiler ise pek azdır. Eğer hayat arkadaşınız her hangi bir insansa buna üzülmeyin. Hepimiz alelâde insanlarız ve bununla iftihar ediyoruz, pekâlâ mesuduz. Eğer hakikate sığmıyan hayaller peşinde yaşarsanız çok mühim zorluklarla karşılaşırsınız. Elbette erkeklerin hepsi dâhi, kadınların hepsi melek olmazlar. Fakat her insanın sevilecek tarafları vardır. Hayallerinizden sıyrılın, mesut bir hayat sizi bekliyor, pişman olmadan, her şeye sinirlenmeden, rahat yaşarsınız.

5. Evlilik müessesesinin bir mektep olduğuna inanın. Evli insanlar bekârlara nisbetle daha olgun, daha anlayışlıdırlar. Evlilik size hiçbir mektepte öğrenemiyeceğiniz bilgileri verir, o âdeta bir hayat üniversitesidir.

6. Her gün şu soruyu kendi kendinize tekrarlayın: Hayat arkadaşım hakkında ne biliyorum? Ve her gün biterken kendinizi bir yoklayın: Onun hakkında bugün yeni olarak ne öğrendim?

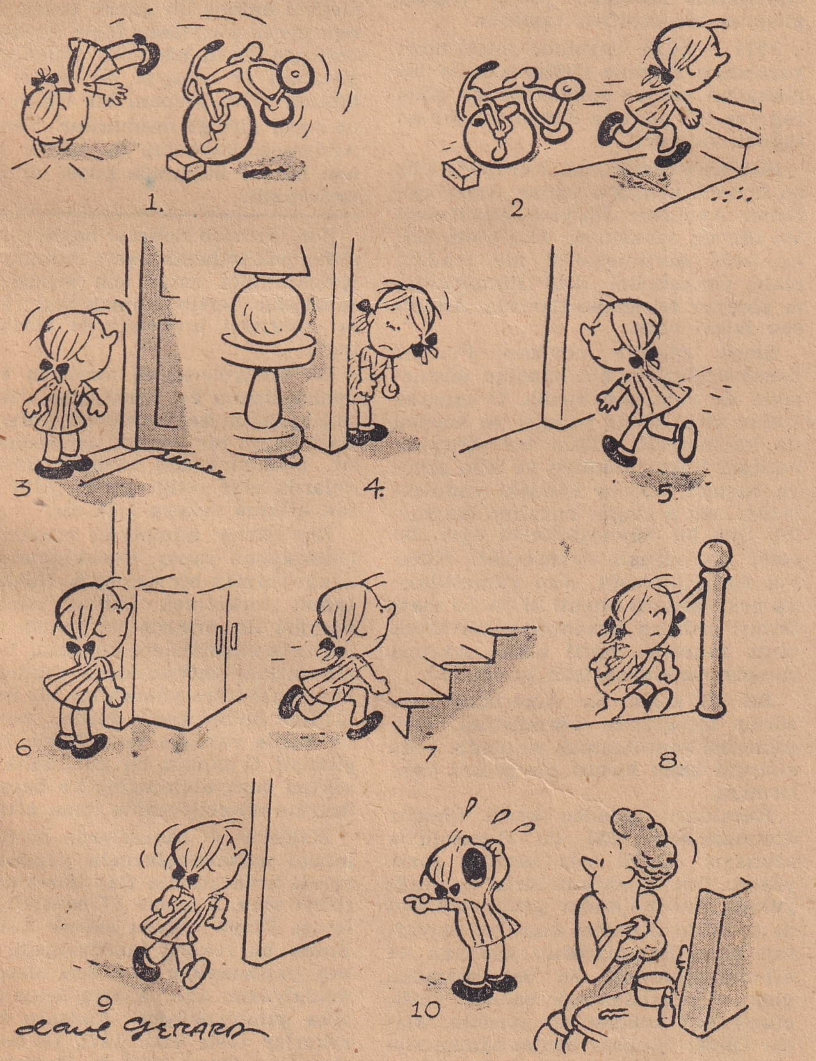
7. Sakın hayat ortağınızın, cinsiyet farkından doğan, düşüncelerini garipsemeyin. Elbetteki o sizin gibi düşünmez, düşünemez; bir kadın ile erkek arasında, gayet tabii, cinsi ayrılıklarından gelen farklar vardır. Yeni evliler ekseriya bunu unuturlar. Erkekleri alâkadar eden mevzularla kadınları alâkadar eden mevzular her zaman aynı olmazlar; bundan korkmamak lâzım.

8. Erkeklerle kadınlar arasında cinsiyetin uyanışı bakımından da bir hayli fark vardır. Bir erkek bülûğa erdiği andan itibaren şiddetli arzulara sahibolur, fakat kadınlarda bu iş böyle değildir. Onların cinsi arzuları daha yavaş uyanır, daha geç gelişir. Bir erkeğin hemen evlendikten sonra karısından yüksek heyecan beklemesi boştur. Bu bahiste erkeklerin anlayışlı hareket etmeleri ve karılarının cinsi olgunlukta kendilerine eşit hale gelmelerine kadar sabırlı olmaları lâzımdır.

9. Evlilikte en kuvvetli bağın çocuk olduğunu unutmayın. Bir çocuğun varlığı ana ve babanın her bakımdan olgunlaşmasını temin eder. Çocuk olmadan evlilik hayatı tam değildir. Birçok ailelerde saadetin başlangıcı çocuk olmuştur.

10. Evliliğin içtimai bir hâdise olduğunu unutmayın. Eğer yeni evliler bunu iyice hazmetselerdi birçok boşanmalara mâni olunabilirdi. Genç evliler sadece birbirinden ne beklediklerini değil, cemiyetin kendilerinden ne beklediğini de düşünmelidirler. Evlilik biraz da millete karşı bir vazifedir. Bilhassa bunun unutulmaması gerek.

İşte böyle.. Evlenmeden evvel iyice düşünmeli... evlendikten sonra ise evliliğin mânasını anlamıya çalışmalı vene olursa olsun boşanmak bahsinde çabuk davranmamalı.

Yazısız hikâye — The Sat. Ev. Post'tan

Sakatlıkların giderilmesinde sporun rolü

★ *Echo'dan* ★

★

Hikâye Birleşik Devletlerin «İlinois» eyaletinde geçer. Boks komisyonu doktoru genç bir delikanlıyı muayene ettikten sonra annesine der ki: «Bn. Ray, annesi olduğunuz için sizden hiçbir şeyi saklamıyacağım: Joie profesyonel bir boksör olamaz. Kalbi bu yükü taşıyamıyacaktır. Mühim olan bir şey yok, meraklanmayınız, yalnız yorgunluktan ve fazla kuvvet sarfetmekten kaçınmalıdır».

Joie Ray'in bütün hayalleri kırıldı! Şampiyonluklara ve zaferlere veda! O zaferler ki annesinin rahatını ve saadetini temin edeceklerdi. Fakat o kalbinin iyi olduğundan emindi; annesi ise inanmıyordu. Joie işlerin kendi düşündüğü şekilde olacağına and içti.

Koşulara başladı. Çalıştıkça daha çok gürbüzleşiyor ve kendisini daha iyi hissediyordu. Üst üste muvaffakıyetler kaydetti, 1000 metre koşuda bir sürü zafer kazandı ve bu mesafede Amerika şampiyonu oldu. Rekorlarını yeniledikten sonra kalb hastalıkları için pek tavsiyeye şayan olmıyan maratonu denedi; ve Amsterdam olimpiyadında beşinci geldi.

Miss Doris Hart bugün, kadınlar arası teniste üçüncüdür; küçükken topal olduğu halde... Annesinin büyük sevgisi, müthiş bir ihtimam göstermesi, muntazaman yaptığı masajlarına Doris'in yenilmez enerjisi de katılınca sakatlık mağlûboldu. Bu yerinde duramıyan genç kızın ustalığını gören hangi insan, onun bir ayağını diğerinden daha zayıf olduğundan şüphe duyabilir.

Tenisten bahsedelim gene. Avusturya şampiyonu çolak Hans Redl'i hatırlıyor musunuz? 1947 de Wimbledon'da en usta 16 temsilcinin içine girmişti. Gene bilirsiniz ki 1931 ve 1936 yıllarında Wimbledon'da finale kalan Miss. Hilde Sperling - Krahwinkel raketi ancak üç parmağiyle tutabilir?

Ya R. A. F. nin komutanı Douglas Bader'e ne demeli? 1939 dan evvel, bu büyük uçucu bir kaza neticesi iki ayağını birden kaybetmişti. Harbdeki yiğitlikleri sayesinde edindiği şöhretten gayri D. Bader sportif maharetiyle de tanınır.

Koca bir golf sahasını tahta bacaklarla arşınlamak... İşte size hiç de basit olmıyan bir muvaffakıyet. Bader daha müthiş bir şey yaptı: diğerleriyle kendi arasında farkı hayret verici bir surette kapattı. Bu ne kudrettir!

Macar Karoly Takacs, 1939 da Lucerne'de yapılan tabancayla atış müsabakasında dünya şampiyonluğunu aldı. Sağ elini harbde kaybetmişti; fakat derhal öbür elini alıştırdı. Ve bu metin irade mükâfatlandırıldı: Takacs geçen yılki Olimpiyadlarda ustalar arasına girmekle kalmadı, bir yeni dünya rekoru da tesis etti.

Yirmi sekiz yaşındaki bisikletçi Ron Brown harbden evvel bir kolunu kaybetti, fakat bu, onun bir sürü mukavemet yarışlarını kazanmasına mâni olmadı. 1945-1946 yıllarında, beynelmilel şampiyonadan muzaffer çıkan, Londranın Calleva takımında yer aldı. Brown bildiğiniz yarış bisikletlerini kullanır; yalnız frenler gidonun bir tarafına takılıdır.

1914 - 1918 harbinde suratından yaralanan Eugène Criqui gümüş bir plâkadan çeneye sahiboldu. Ve buna rağmen tüy siklette dünya şampiyonluğunu elde etti.

Son harb esnasında, Avrupada yüz on üçüncü uçuşunu yapan Amerikalı Miller Anderson İtalyada düşüverdi: Ve dizinin hizasında, kemiğinin içine yedi santimetrelik bir madeni plâka yerleştirildi. 1948 Olimpiyadları plonjon karşılaşmalarında Anderson ikinci oldu.

Sinek sıklette dövüşen Fransız boksörü Huméry'nin ağaçtan düşmesiyle iki yumruğu kırıldı. O zamana kadar kırk dövüş yapmış ve hepsini de kaybetmişti. Uzun bir istirahat neticesi kuvvetlenmiye ve kilo almıya başladı. Alçılar içindeki yumruklarına bakıp ring'in hayaline dalıyordu. Ona bir kavuşabilseydi eğer, bu sefer tüy siklette dövüşecekti. Nihayet ringe kavuştu. Alçı yumruklarına pek yaramış olmalı ki on iki maçı birbiri ardısıra kazanmıya muvaffak olup, sonunda, hafif siklet Avrupa şampiyonu olarak işini tamamladı.

İki eli kesik bir Amerikalı boksörün fotoğrafını görmüştüm. Dirseklerine raptolunmuş ve ucuna boks eldiveni bağlı hususi bir protez yaptırmıştı.

Bacakları dibinden kesili Charlie Zimmermann 1931 de Honololu'da aralıksız olarak yüz saatten fazla yüzdü. Tek bacaklının birisi de aşağı yukarı Manche kadar geniş olan Rio de la Plata boğazını geçmiye muvaffak oldu. Şampiyonluk kazanan ve atlama kulesinin en üst katından plonjon yapabilen tek bacaklı yüzücüleri ben kendim de gördüm. Macar Oliver Halaszy benim zamanımın en iyi polo oynayanıydı.

PAGANİNİ'NİN TANINMASI

★

Bir gala gecesiydi, fakat dinleyiciler çok lâkayıttılar. Bir ara viyolonistin başına korkunç bir felâket geldi, bir parçanın tam ortasında tellerden biri koptu. Sinirlenen kemancı parmaklarını hırsla çekerken diğer iki telin daha kopmasına sebeboldu. Şimdi elindeki keman tek telliydi. Seyirciler nefesini tutuyor, viyolonistin ne yapacağını merakla bekliyorlardı. Kara kaşlı viyolonist sahnenin önüne doğru bir adım attı, kemanını çenesinin altına sıkıştırdı, orkestraya başlama işareti verdi.

Tek telle, dedi, «Paganini» den bir parça.

Paganini kendisiydi ve o zaman daha tanınmamıştı. Bu hâdiseden sonra bütün dünyada meşhur olması bir hafta sürmedi.

Masal üstadı Andersen'in meçhul bir şiiri

★

Kopenhag'da bir elbise satıcısı, masal üstadı H. C. Andersen'in 1823 te 17 yaşında iken bir okul arkadaşı için yazdığı, fakat şimdiye kadar meçhul kalmış bir şiirini buldu. Aradan geçen yüzyıldan fazla bir zaman zarfında şiirin nasıl bir mukadderat yaşadığı ve nihayet bir eskici dükkânına gelen hırpani bir elbise cebine nasıl girdiği meşhurdur. Yeni bir Andersen, kaybolup da tekrar bulunan bu şiir hakkında güzel bir misal uydurabilir.

Son iki harb neticesi heyhat!.. Malûller pek kalabalıklaştı. Almanya ve Avusturyada onlar için hususi müsabakalar tertibolunmaktadır. Onlara «maharet bröveleri» de verilmektedir.

Bu hikâyelerin en meşhuru ve en yenisi dizinin üst tarafından itibaren sağ bacağını kaybetmiş olan Manfred Loos isimli bir Alman talebesine aittir. Hamburg'daki mahalli müsabakalarda elde ettiği geçen yılki yüksek atlama rekoru 1.78 dir.

Ray Ewry olimpiyad madalyaları koleksiyonu yapar. Çocukluğunda eli ayağı tutmaz bir haldeydi. Hasta yatağını terketmek istiyen azmi ve enerjisi ile aylarca ve yavaş yavaş ilerliyen ekzersislere koyuldu. Ve günün birinde yattığı odada, yerden birkaç santimetre yüksekliğe bir ip gerdi. İpin önüne geçip durdu... ve atladı. Yerde yavaşça yuvarlandı; ip geçilmişti. O zaman, bir gün, daha yüksekten sıçrıyabileceğine ve bacakları üzerine düşebileceğine iman etti.

Haklıydı. O zamanlarda bütün atletizm müsabakalarında yapılan durarak uzun atlama Ray Ewry'nin ihtisası oldu. 3 metre 47 santimlik atlayışı dünya rekoru olarak kaldı ve kimse bu rekoru tazeliyemedi. Otuz beş yaşındayken en son olimpiyad madalyasını aldı. Ayrıca sekiz Amerika şampiyonluğu kazanıp birçok rekorlar tesis etti. 1873 te doğmuş olan Ray Ewry 1937 de ölmüştür

PRENSES MARGARET

★

★ *Readers Digest'ten* ★

Prenses Margaret 1930 yılında fırtınalı bir gecede Glamis şatosunda dünyaya geldi. Margaret bütün kıral ailesinin en canlı ve neşeli ferdidir. Daha dört yaşında iken yemek masasının altına saklanır, misafirlerin ayaklarını gıdıklardı. Sonraları kapı arkalarına saklanarak «böh» diye herkeşin ödünü koparmıya başladı. 12 yaşında misafirlikte çayına bisküviyi batırarak «annem bunu yapmamamı söylüyor, ayıpmış» diye annesini yerin dibine geçirdi. 14 yaşında diğer kız izcilerle beraber gölde tatbikat yaparlarken gizlice sandalın deliğini açtı ve hep beraber battılar.

O zamanlar bunları çocukluğuna hamledenler oldu. Fakat bugün 19 yaşına gelmiş olan prenses hâlâ uslanmamıştır. Birçok gecelerini gece kulüplerinde geçirmekte ve bu yüzden dedikodulara sebebiyet vermektedir. Din adamları da onun bu hareketlerini hoş görmemektedirler. Mamafih Margaret hiç kimseye aldırış etmeden bildiği gibi yaşamaktadır.

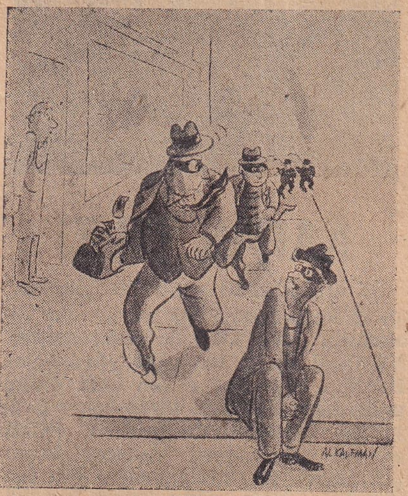
Hususi ev hayatına gelince: Margaretin dairesi sarayın ikinci katındadır. Bu bir yatak odası, bir oturma odası ve bir banyodan ibarettir. Yatağının baş ucunda bir radyo vardır. Oturma odasında bir piyano, diğer bir radyo, ve bir gramofon bulunmaktadır. Okuduğu mecmualar umumiyetle moda mecmualarıdır. Margaret burada arkadaşlariyle oturup dedikodu yapar, ve en yeni dans plâklarını çalarlar. Eğer gece her hangi bir davete gitmiyecekse, genç erkek arkadaşları ile kız arkadaşlarını davet eder ve geç vakte kadar içerek eğlenirler.

Eğer tiyatro'ya gidilecekse bir alay otomobil, aralarında bir de Scotland Yard'ın polis arabası olduğu halde kafile halinde yola koyulurlar. Tiyatrodan sonra bu saltanat alayı bir lokantaya uğrarlar. Hafif bir yemekten sonra gene aynı grup dans için bir gece klübüne gider. Dans umumiyetle sabahın dördüne kadar devam eder, sonra alay prensesi saraya bırakır, polis memuru Margareti oda hizmetçisine teslim ettikten sonra çekilir.

Bu hayatın öteki yüzünde de kıraliyet ailesinin vazifeleri vardır ki bunlar da yapılması icabeden şeylerdir: hastahaneleri ziyaret etmek, resmi toplantılarda bulunmak vesaire gibi.

Büyükannesi Kıraliçe Mary, torununun evlendikten sonra uslanmasını temenni etmektedir, fakat bu, tabiatiyle biraz da evleneceği erkeğe bağlıdır. Bu talihli insanın kim olacağı henüz belli değildir.

Margaret'in henüz saltanatla alâkası olmadığından Elizabeth'in ciddiyetine sahibolmasına da lüzum yoktur. Buna rağmen son birkaç yıl içerisinde birçok açılış merasimleri yapmış, gemilerin denize indirilmesi merasiminde hazır bulunmuştur. Margaret bu şekilde kıral ailesinin bir ferdi olarak da üzerine düşeni yapmıya çalışmaktadır.

— Bizim otomobili çalmışlar!

Look'tan

— Kapat şu sıcak suyu!

The Sat. Ev. Post'tan

Bunları biliyor musunuz ?

* Eskiden pek işe yaramaz addolunan birçok kimyevi maddeler bugün fevkalâde kıymetli birer meta olmuşlardır. Meselâ, şu son yıllara kadar uranium madeni yalnız cam eşyaların renklerini değiştirmek için kullanılırdı. Halbuki bugün... Zaman değişti.

* Nil deltasına pamuk ekmesini ilk defa akıl eden Jumel isimli bir Fransızdır. O zamandanberi Mısır pamuğu Jumel diye anılır. İlk mahsul 163.000 kiloydu. Bugün ortalama olarak yılda üç milyon kental mahsul alınmaktadır.

* Nigara şelâlesi yükseklik itibariyle dünyada 67 inci gelir. Diğer 66 şelâlenin yirmisi Amerikada bulunmaktadır. Venezuellâ'da Angel şelâlesi Niagara'dan 20 kat daha yükseklik göstermektedir.

* Enfraruj ışıklar, ve bu ışıklara karşı hassas bir filim sayesinde etraf istenildiği kadar aydınlık olmamış olsa ve hattâ karanlık bile olsa gene de net fotoğraflar almak imkânı vardır. Karanlığın mahzuru da kalmadı demektir.

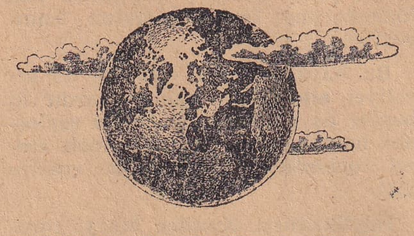
* İleri sürülen bir görüşe göre dünya güneş etrafında sağa doğru döndüğü için güneş üzerinde tazyik yapmakta ve bu hal, insanların muvazenesine tesir etmektedir. İkinci bir iddiaya göre ilk insanlar dört ayak üzerinde yürümekten vazgeçtikten sonra daima sağ ellerini kullanmıya alışmışlardır. O devre ait, topraktan çıkarılan bütün eşyaların sağ elle kullanılabilecek şekilde imal edildiği görülmüştür. İşte bugün insanların sağ elini kullanma alışıklığı o devirden zamanımıza kadar gelmiştir.

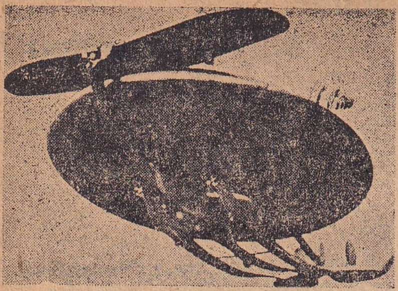
* İnsan taklitçi bir mahlûktur, derler. Bu söz belki kolay kolay kabul edilmez ama çok doğru tarafları da vardır. Hakikaten hayatımızda taklidin rolü büyüktür. Düşüncelerimizi, hislerimizi, hareketlerimizi tartarak dikkatle incelersek hayretle görürüz ki, tamamen kendimize ait sandığımız şeyler, birçok hususiyetlerimiz doğrudan doğruya başkalarından gelmiştir.

* Şeker sadece bir yiyecek midir acaba? Hiç de öyle değil. Ayakkabı cilâları, fotoğrafçılığa ait bâzı eşya, patlayıcı maddelerin bâzıları ve saç losyonları imalâtında şekerden bol miktarda faydalanılmaktadır.

DÜNYADAN HABERLER

UÇAN DAİRELERİN ESRARI

Uzun zamandanberi uçan daireler, muhtelif memleketler halkını yer yer işgal etmektedir. Tâ Meksika'dan Orta Anadolu şehirlerimize kadar merak ve alâka uyandıran bu hâdisenin esrarı henüz çözülmüş değildir. Yukarıdaki resim, Tallei adında bir İtalyan mühendisinin evrakı arasında bulunmuştur ve 1938 tarihini taşımaktadır. Prof. Piccard'ın 50 metre çapında ve selofan kâğıdından imal ettiği ve kozmik ışınların tarassutu için kullanmak istediği balonların da adı geçmektedir.

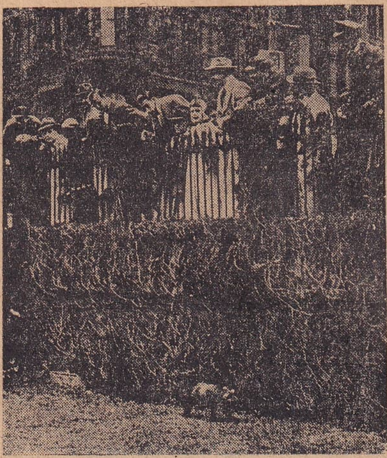
Acaba uçan daireler ilmî bir maksatla meydana getirilen balonlar mıdır? Yoksa askerî maksatlar için kullanılan tarassut aletleri midir? Bu, henüz çözülmüş değildir.

Hastasını öldüren Doktor

Geçen haftalar zarfında bütün dünya basını 41 yaşındaki Amerikan doktor Hermann Sander'den bahsetti. Dr. Sander şimdiye kadar gerek tıp, gerekse adalet tarihinde nadir rasgelinen bir suç işlemişti: 59 yaşında bulunan ve kanserden rahatsız olan hastası Bayan Abbie Boroto'nun çektiği ıstıraba tahammül edememiş ve kadının damarlarına hava enjekte ederek daha evvel ölmesine sebebolmuştur. Bu hâdise üzerine Amerika, hattâ dünya efkârı umumiyesi ikiye ayrılmıştır. Bir kısmı doktoru haklı, diğer kısmı ise suçlu buluyor ve mahkûm edilmesini istiyordu. Neticede Amerika mahkemeleri Dr. Sander'i suçlu olmadığına kanaat getirerek, beraet ettirmişlerdir. Aşağıdaki resimde Dr. Sander ve hastası görülmektedir.

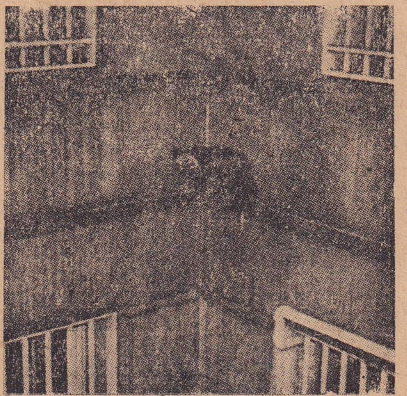

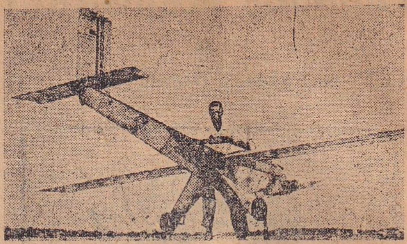

KAÇAK TİLKİ

27 aralık 1950 günü Washington'un 14 üncü caddesinde yürüyenler hiç olmadık bir vaka ile karşılaştılar: Yanıbaşlarında bir tilki yürüyordu.. Bundan heyecana düşen halk derhal polisi haberdar etti. Biraz sonra vaka yerine motosikletli polisler yetişti ve bu alışılmamış yolcuyu takibe başladılar. Tilkinin polislere pek fazla aldırış ettiği yoktu, yalnız kendisine pek fazla yaklaşıldığını anlar anlamaz derhal arayı açıyordu. En sonunda bu garip takip büyük bir apartmanın ikinci katında bitti. Köşeye sıkıştırılan tilki bir otomobile konarak hayvanat bahçesine gönderildi. İşin tuhafı tilkinin nereden geldiği anlaşılmamıştır.

DÜNYANIN EN UFAK UÇAĞI

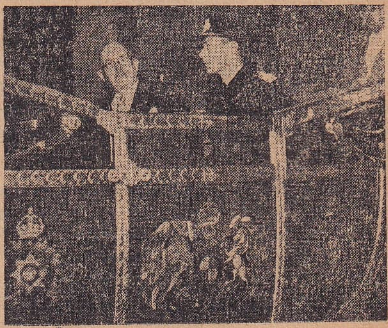
Kaliforniya uçak fabrikası işçileri boş zamanlarında çalışarak dünyanın en ufak uçağını yapmıya muvaffak olmuşlardır. Bu uçağı yukarıda görüldüğü şekilde bir tek kişi kaldırabilmektedir. Motor kuvveti 28 beygir gücüdür. İşçilik hariç olmak üzere 900 liralık masraf gitmektedir. Bu uçak yalnız pilotunu taşıyabilmektedir.

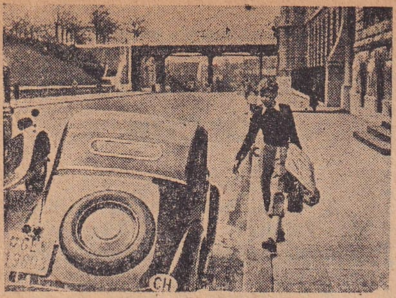
Fransız Cumhurbaşkanı İngilterede

Fransız Cumhurbaşkanı Vincent Auriol ve karısı İngiltere'ye bir ziyarette bulunmuşlardır. Cumhurbaşkanı İngiliz kıralı tarafından karşılanmış ve beraberce üç çift beyaz atın çektiği kıraliyet arabasına binerek Londra sokaklarından geçmişlerdir. Bütün yol boyunca halk reisicumhur ve kıralı alkışlamış ve «Vive - la - France» diye bağırmıştır. Bu ziyaretin Kıral Georg'un on iki yıl evvel Paris'e yaptığı ziyaretin karşılığı olduğu söylenmektedir.

Bu ziyaretler her iki komşu memleket arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Yirminci Yüzyılda İngiltere ve Fransa'nın talihi aşağı yukarı aynı olmuştur. İkisi de aynı düşmana karşı çarpışmışlar ve pek pahalı birer galibiyet elde etmişlerdir. Halihazırda İngiltere iktisadi zorlukların yenmiye çalışırken Fransa da her bakımdan harbden evvelki haline dönmiye gayret etmektedir.

Harb sonrası bu her iki memleket için de zorluklar getirmiştir. Bilhassa İngiltere son iki, üç sene zarfında harbde bile görülmiyen krizlerle karşılaşmıştır.

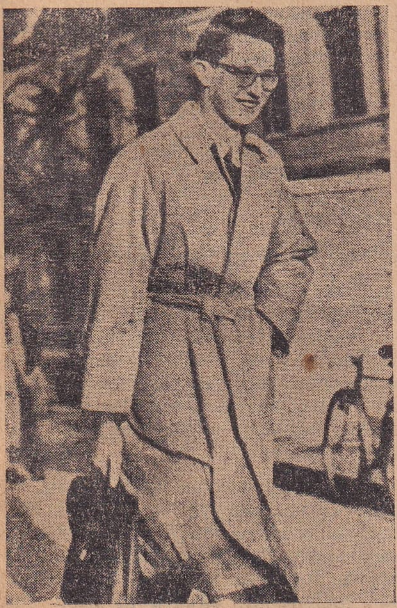

Liseye devam eden bir prens

Cenevre şehrinin yüksek tepeleri üzerinde bizzat Calvin tarafından tesis edilmiş olan ve bugün Calvin Koleji denilen lise dört yüzyıldan fazla bir zamandanberi bütün hususiyetlerini muhafaza etmektedir. Bina tarihi kıymeti bakımından, olduğu gibi muhafaza edilmekle beraber, konfor bakımından bir hayli takviye edilmiştir.

Memleketinden ayrıldığındanberi Cenevre'de ikamet eden eski İtalya kıraliçesi Marie-José, oğlu Victor - Emmanuelin yüksek tahsil yapmasını arzu ettiği için çocuğu Calvin lisesine vermiştir. Okula Victor de Sarre ismiyle yazılan genç prens 1949 ağustosundanberi derslere devam etmektedir. Her ne kadar öğrenciler ilk zamanlar prensten biraz çekinmişlerse de bu sıkılganlık devresi uzun sürmemiş ve o kadar kendi aristokratik muhitinden hiç ayrılmamış olan küçük prens kendi yaşındaki arkadaşlariyle kaynaşmıştır.

Liseye gündüzlü olarak devam eden prens her sabah küçük yeşil bir otomobille mektebe getirilmektedir. Derslerde pek dikkatli olmamasına ve bilhassa lâtince derslerini pek sevmemesine rağmen, resim derslerinde üstün bir başarı göstermektedir. Dersler haricinde, teneffüslerde Victor de Sarre tam mânasiyle yaramaz bir çocuktur.

109 KİŞİ BİR ÇOCUK İÇİN

Aşağıda resmini gördüğünüz küçük Susanna hastlandığı zaman doktorlar «kan zafiyeti» dediler. Bu hastalık küçüğe kan vermeyi icabettiriyordu. Anne, baba kan verecek gönüllü bulmakta hiç zorluk çekmediler. Sevimli Susanna'ya hastalığı boyunca kadınlı erkekli tam 109 kişi kan verdi ve o da ancak bu sayede çok tehlikeli bir hastalığı yendi. Susanna şimdi iyileşmiş ve ayağa kalkmış bulunmaktadır. Aşağıdaki resimde kendisine kan verenlere teker teker teşekkür ederken görüyorsunuz. Demek ki hayatını kurtaranları unutmamış!

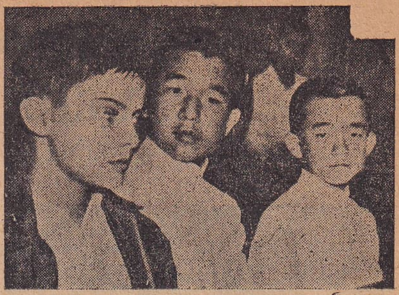

Marshall yardımı hususi teşebbüse yer veriyor

Amerika'nın Avrupa memleketleri için yaptığı Marshall yardım plânına Türkiye de dahil olmuş ve bu yardımın ilk semereleri olan Traktörler de memleketimize gelmiş bulunmaktadır. Marshall yardımının

diğer bir cephesi de hususi teşebbüsü kalkındırmaktır. Bu mealden olmak üzere memleketimizde hususi teşebbüs sahiplerinden biri ile Marshall yardımı Türkiye idarecileri arasında krom istihsali için bir mukavele yapılmıştır. Yukarıdaki resim bu mukavelenin imzalanışını göstermektedir.

Japon İmparatorunun kızı evleniyor

Bir zamanlar Mikado'nun yüzünü görmek dünyanın en zor işlerinden bir tanesiydi. İkinci Dünya Savaşından sonra o da sık sık halk arasında görünmiye başladı. Artık Japon halkı imparatorlarını yarı - tanrı mesabesinde görmekten vazgeçmiş, ona dünyadaki kıymetini ve mevkiini vermiye başlamıştır. İmparator ailesi de dünyadaki bütün diğer kıral ve imparator aileleri gibi bâzı toplantılarda hazır bulunmıya başlamıştır. Tokyo'dan en son gelen haberler imparatorun kızı Prenses Kazuko'nun evlenmek üzere olduğunu bildirmektedir.

Yukarıdaki resimde, Japon imparatorunun oğullarını Mac - Arthur'un oğlu ile beraber bir müsabaka seyrederken görüyorsunuz. Altta ise Prenses Kazuko nişanlısiyle beraber bir mecmuaya bakmaktadır. Japonlar son harbdeki mağlûbiyetleri dolayısiyle memleketlerine giren demokrasiye alışmıya çalışmaktadırlar. Mac - Arthur'un Japon halkı üzerinde tesis ettiği otorite ve disiplin Amerikanın şark siyasetindeki en kuvvetli kozudur. Çin komünistlerin eline geçerken Japon adalarının da Amerikalılar nezdindeki kıymeti bir kat daha artmıştır.

Büyük kadın komediyen

İNGRİD BERGMAN

★

Bergman ve Rossellini "Stromboli" filminin çevrilişini seyrediyorlar

Son günlerde İtalyan realizminin ustalarından biri olan sahne vazıı Roberto Rossellini ile sevgilisi İngrid Bergman, kendilerinden en çok bahsolunan kimselerdir. Sırf aralarında geçen aşk münasebeti yüzünden, filimleri birçok yerlerde oynatılmamak istenen bu iki sinema şahsiyeti bize çoktan gerçek birer sanatçı olduklarını isbat etmişlerdir. Onlar ne halkın en kolay zevklerini istismara tenezzül eden bir rejisör, ne de seksapeli yüzünden başarı kazanmış bir aktristtir. İkisi de eserlerinin sanat değeriyle temayüz etmiş şahsiyetlerdir. Biz bütün dedikoduları bir tarafa bırakarak, okuyuculara kudretli komediyen İngrid Bergmanın sanat değerini belirtmiye çalışacağız.

Onun rolünü oynarken başlıca endişesi şudur: «Rolden bir duygu taşımıyan tek bir cümleyi katiyen söylememiye çalışmak». Bundan sonra ilâve eder: «Ben bir çift beygiriyim. Bana iş veriniz, o zaman mesudum».

Bergman Hollywood'a geldiği zaman İsveçte çevirmiş olduğu İntermezzo filmini tekrar çevirdi. Leslic Howard ile beraber oynuyorlardı. Sadeliğinin, tevazuunun efsanesi Kaliforniya muhitlerinde derhal yayıldı.

İngrid kuvvetli bir sinema şahsiyetine sahipti, zaman geçtikçe herkesin hayranlığını kazandı ve en değerli rejisörler, aktörlerle çalıştı. Yapmacıksız, sade, duyarak oynuyor, rolünü mükemmel olarak ortaya koyuyordu. İlk defa İsveçte çevirdiği «İntermezzo »filminde onu tanıyan Selznick, Bergmanı Hollywood'a getirmiş, kendisi için şöyle doğru bir hükme varmıştı: «Onun için reklâm yapmayın, o çok kuvvetli bir kabiliyettir»

İngrid Bergman seyyaremizin en çok para kazanan aktrisidir. «Jeanne d'Arc» filminin ne kadar gelir getireceğini şimdiden kestirmek güçtür. Fakat bütün tahminleri geçeceği söylenebilir. Belki sinema tarihinde prodüktörlerine en çok para kazandıran tek kadın yıldız odur. Şu halde Bergman fevkalâde bir iş kadınıdır. 1938 de daha İsveçte iken en çok para kazanan bir artistti. Ve o zaman ancak 23 yaşındaydı.

Bergman bir yaşındaydı. Makine ve fotoğraf ressamı olan babası kiraladığı bir sinema makinesiyle İngridin şerefine yapılan bir aile şenliğini filme aldı. İngrid onu şöyle hatırlıyor: «Çok sonra Hollywood'da bir projeksiyon salonunda bu filmi ilk defa gördüm ve derin bir his duydum. Karşımda yaşıyan annemi görüyordum». İngrid iki yaşına geldiği zaman annesini kaybetmişti. «Çocukluğumun her yılı babam bir sinema makinesi kiralıyor ve filmimizi çekiyordu. Replik yapabilmeğe başlayınca babam bir senaryo meydana getirdi, orada ben rolümü oynuyordum. Elbette babam sinema tekniğini bilmiyordu, fakat biz sinema yapıyorduk». 12 yaşında babasını kaybetti. Amcası onu yanına aldı. İngrid aktris olmayı düşünüyordu. Amcası bu fikri yersiz buluyor, çocuğun cesaretini kırıyordu. Odasında gizlice rol ezberliyordu. Okulda piyeslerde oynadı. Kırallık Sanat Tiyatrosuna müracaat etti, kabul edilmedi. Sebat etti, tekrar gitti ve bu defa kabul edildi. Birkaç ay sonra hocalarını hayran bıraktı. Nihayet 18 yaşında yıldız oldu. «O zaman,» diyor İngrid «filimleri seviyordum. Fakat tek bir aşkım vardı: Tiyatro. Henüz sinemanın ne olduğunu anlamıyordum». Sonra filim çevirdi. Bergman rejisörleri ve artistleri kendine hayran bırakıyordu. 1937 de bir İsveç dergisiin yaptığı bir referandumda Bergman Greta Garbo'ya verilen 10.949 reye karşı 15.208 rey aldı. Kendi memleketinde Greta Garboyla rekabete girişen bu 22 yaşındaki genç aktrise Almanya ve Amerika ilgi gösterdiler. İlk önce U. F. A. Berlinde ona bir filim çevirtti.

Bergman çıraklık devresinde üç büyük komediyenin dersleriyle beslendiğini itiraf eder. Bunlar İsveçli Greta Garbo, Alman Elisabeth Bergner, ve Viyanalı Paula Wessely'dir. Hâlâ sakladığı ilk tenkitler onu o kadar methetmezler. İlk filminden sonra İsveçli bir tenkitçi: «O çok tesirli konuşuyor. Fakat açık olarak söylemek gerekirse bu bize onun hakkında bir ümit vermiyor» diye yazıyor.

1938 de David Oliver Selznick onu İsveç filmi İntermezzo'da gördü. Katherine Bown'u, kaça mal olursa olsun, Bergmanı angaje etmesi için İsveçe gönderdi. Selznick aldanmıyordu. Bergmanla ilk filminden sonra istersе feshedilebileceği bir kontrat imzalandı. Ona İntermezzo'yu tekrar çevirttiler.

İntermezzo filmi bitince Bergman kızını ve kocasını bulmak için usulca İsveçe döndü. Filim zafer kazanınca Bergmanı geri çağırdılar. 6 yıldan fazla Selznick'le çalıştı. Kontratı bitince, 7 yıl sonra Bergman Selznick'den ayrıldı. Kendi başına kaldı. İlk filmi Charles Boyer ile oynadığı «Zafer Âbidesi» oldu. Bunu «Jeanne d'Arc» takibetti.

Bergmanın son iki filmi henüz ortaya çıkmamıştır. Biri Alfred Hitchcock'un idare ettiği «Under Capricorn» dur. Diğeri büyük İtalyan rejisörü Roberto Rossellini'nin onun için hazırladığı «Terra di Dio» dur.

SİNEMA BİLGİNİZİ ÖLÇÜN

★

1 — Michele Morgan kiminle evlidir? Aimé Clariond? Larquey, Serge Reggiani, Henri Vidal?

2 — James Stewart ne zaman karısından ayrıldı?

3 — Glen Ford'la evli olan kadın aktris kimdir? Alice Faye, Jeanette Mac Donald, Claudete Colbert, Eleanor Powell mi?

4 — Beyaz perdede meşhur bir gansteri canlandırmış olan fakat çok içki içtiği için kontratı feshedilen aktör kimdir?

5 — Bir operetten alınarak çevrilen hangi filimde Vivane Romance ve Ginette Leclerc figürandılar?

6 — Danielle Darieux Amerikada bir filim çevirmişti, o filimde beraber oynadığı erkek artistin adı? Ray Milland, Douglas Fairbanks Junior, Robert Cummings mi?

7 — Orson Welles kaç defa evlenmiştir? Bir, iki, üç, dört defa mı?

8 — Joan Fontaine'in kız kardeşi kimdir? Sylvia Sidney, Coleen Gray, Olivia de Haviland mı?

9 — Vivien Leigh nerede doğdu? İngiltere, Arjantin, Hindistan, Kaliforniada mı?

10 — Tino Rossi'nin babası neciydi? Garson, terzi, fotoğrafçı mı?

11 — Irenne Dunn kiminle evlidir? Bir avukatla, bir dişçiyle, bir cerrahla mı?

CEVAPLAR

1 : Michele Morgan evli değildir, duldur.
2 : James Stewart bekârdı yeni evlendi.
3 : Eleanor Powell.
4 : "Dillinger" rolünü oynıyan Laurence Tierney.
5 : "Ciboulette" de.
6 : Douglas Fairbanks Junior.
7 : İki defa.
8 : Olivia de Haviland .
9 : Hindistan'da
10 : Terzi
11 : Dişçi.

TÜRK MİLLETİNİN BÜYÜK KAYIBI

FEVZİ ÇAKMAK

✶

İstiklâl Savaşındaki değerli yararlıklariyle Türk ordusunun mareşallik rütbesini kazanmış olan Fevzi Çakmak, 10 nisan sabahı, uzun müddettenberi tedavi edilmekte olduğu Teşvikiye Sağlık Yurdunda hayata gözlerini yummuştur.

Uzun müddet Genelkurmay başkanlığı vazifesiyle memlekete hizmet etmiş olan değerli komutan Mareşal Fevzi Çakmak, hayatının son yıllarında memleketin içinde bulunduğu demokratik gelişmeler içinde vazife almak arzusunu duymuş ve arkadaşlariyle birlikte Millet Partisini kurmuştu. Geçen seçimlerde İstanbuldan milletvekili seçilen sayın mareşalin ölümü, dünya ölçüsünde bir teessür uyandırmıştır.

Cenaze töreni, yakın vilâyetlerden gelenlerin de iştirakiyle 12 nisanda yapılmış, Teşvikiyedeki evinden Beyazıt camisine kadar eller üstünde getirilen cenaze, öğle namazından sonra gene eller üstünde Eyüpteki ebedi istirahatgâhına kadar götürülmüştür. Törene lise ve yüksek okullar gençliği de hep bir arada katılmıştır. Cenazenin kaldırılacağı gün İstanbul ve Ankara radyoları mutat müzik neşriyatlarını keserek mareşalin hayatı hakkında hususî bir program yayımlamışlardır. Üç yüz binden fazla bir kalabalığın iştirak ettiği cenaze töreni, Türk halkının, kıymetli bir askere ve kahramanlıklar göstermiş bir evlâdına karşı olan sevgisini ve saygısını ispat etmiştir.

DIŞ OLAYLAR

Türk - İtalyan dostluk münasebetleri

Türkiye ile İtalya arasında dostluk, sulh ve adli uzlaşma antlaşması 24 martta Roma'da Chigi sarayında Türkiye Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak ve İtalya Dış İşleri Bakanı Kont Sforza tarafından imza edilmiştir. Aynı zamanda iki hükümetin en kısa müddet zarfında bir kültür sözleşmesi akdini taahhüt etmekte bulunduklarını bildiren notalar teati olunmuştur.

Amerikanın dünya siyaseti

Amerika Dış İşleri Bakanı Acheson, Uzakdoğudaki Amerikan siyasetine ait ilk nutkunu San Francisco'da Common-Wealth Kulübünde söylemiştir. Acheson, Çinlilerin, hudutları dışında ve ötesinde birtakım fesatlara giriştikleri takdirde, yalnız kendilerine değil, dostlarına da zarar vereceklerini belirtmiş ve bilhassa şunları ilâve etmiştir: «Asyalı milletlerin bugün yakından bilmeleri icabeden hayati nokta şudur ki, ekonomik ve sosyal hamleler yolunda kendi hürriyetlerini engelliyen en korkunç unsur Sovyet komünist emperyalizminin Asyada yayılma teşebbüsü ve bunun gerektirdiği sömürgeleştirme siyasetidir».

Acheson ayrıca, Çin'in artık Amerikadan stratejik malzeme almayı beklememesi lâzım geldiğini söylemiştir.

Churchill yeni bir harbe inanmıyor

İngiliz Avam Kamarasında başlıyan dış politika müzakerelerini Mr. Churchill bir nutukla açmıştır. Churchill, harbin patlak vermek üzere bulunduğu veya kaçınılmaz bir mahiyette olduğu hakkındaki şayialara inanmadığını söylemiş ve harbi önliyen âmillerin hiçbir zaman bugünkü kadar kuvvetli olmadığını, buna rağmen harb koptuğu takdirde ilk ağızda iki tarafın muazzam ıstıraplara uğrıyacağını ve herkesin en fazla bundan korktuğunu söylemiştir.

Strasbourg'ta toplanan konsey

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 30 martta Strasbourg belediye binasında Robert Schumann'ın başkanlığında toplanmıştır. Bu ilk oturumda on üç devletin dış işleri bakanları hazır bulunmuştur. Bu oturumda dış işleri bakanları, müşterek üye sıfatiyle Avrupa Konseyine iştirak için Almanya ve Sarre'ın davet edilmelerine oybirliğiyle karar vermişlerdir.

Yunanistan seçimlerinin katî neticesi

Yunan İç İşleri Bakanlığı, Teşrii Meclise seçilecek saylavların tespiti için yapılan genel seçimler ve saylavlıkların birinci, ikinci ve üçüncü tahsisleri sonunda umumi neticeleri bildirmiştir. 250 saylavlık şöyle dağıtılmaktadır: Çaldaris'in Halkçı Partisi 61, Liberaller 53, Plastiras 45, Sosyal Demokrat Papandreu 35, Sofyanopulos'un Demokrat Cephesi 22, Metaksasçılar 16, Zervas'ın Milliyetçileri 7, Kanellopulos 7, Çiftçiler 3, Markezini 1.

Yunanistandaki kabine buhranı

Yunanistanda Liberal Venizelos hükümeti 14 nisanda istifa etmiştir. Venizelosun istifasını kabul eden Yunan Kıralı Paul, yeni hükümeti kurmak vazifesini General Plastirasa vermiştir.

Venizelos, istifa sebepleri hakkında yayımladığı bir beyannamede Amerikalıların yapmış oldukları tavsiyelere de temas etmiştir.

Paristeki son nümayişler

1944 te Mussolini'nin kaçmasını temin etmiş olan S.S. albayı Otto Skorzeny'nin hâtıralarının «Figaro» gazetesi tarafından yayımlanmasını protesto etmek üzere Paris'te 5 nisanda toplanan komünist nümayişçiler, kendilerini sopalarla dağıtan polise karşı koymuşlar ve Champs-Elysés bir harb meydanı halini almıştır. Birçok polis ve nümayişçi yaralanmış, kahvelerin camları kırılmış, masa ve iskemleleri parçalanmıştır.

Leon Blum öldü

Fransız Sosyalist Partisi lideri ve eski başbakanlardan Leon Blum 29 martta ansızın ölmüştür. Sosyalist cereyanlar içinde mühim bir mevkii olan Blum zaman zaman gerek kendi ve gerekse dünya siyasi münasebetlerinde ehemmiyetli roller oynamış bir politika adamıydı. Öldüğü zaman 78 yaşında bulunuyordu.

Mareşal Pétain dâvası tazelendi

Mareşal Petain, ihanet suçundan kendisine verilen mahkûmiyet hükmünü bozdurmıya çalışması hususunda avukatına talimat vermiştir. Avukat, 1945 te verilen mahkûmiyet hükmündenberi ortaya çıkan yeni olaylar ve delillere dayanarak yeni bir duruşma yapılması isteğinde bulunacağını belirtmiştir.

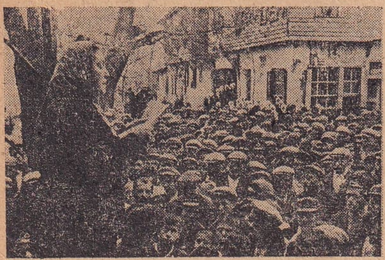
İÇ OLAYLAR

Büyük Millet Meclisinin son çalışmaları

Büyük Millet Meclisi 24 martta geceleyin fesih kararı vermiştir. Karardan önce müzakeresi yapılan Af Kanunu tasarısı Adalet Komisyonuna iade edilmiş ve af meselesi gündemden çıkarılmıştır. Meclisin son gününde ayrıca, Millet Partisi Milletvekillerinden General Sadık Aldoğan'ın milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına dair raporun müzakeresi yapılmış ve kabul olunmuştur.

Yeni seçimlere doğru

14 mayısta yapılacak olan umumi seçimler için partilerde faaliyetler gitgide şiddetlenmektedir. Bir taraf-

tan seçim nutukları ile propagandalar yapılmakta, bir yandan adayların tespiti işiyle meşgul olunmaktadır. Bu sefer müracaat eden adayların miktarı haddinden çok fazladır. Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti aday listeleri de evvelki seçimlerdekine nispetle bir hayli değişik-

olmuştur. Bu arada uzun zamanlardanberi milletvekilliğinde bulunmuş kimseler liste dışında kalmışlardır. Resimlerimizden biri Şile'ye bağlı Ağva'da bir nutuk söyliyen bir kadın vatandaşı, diğeri de Demokrat Parti Başkanı Celâl Bayar'ı göstermektedir.

Cumhurbaşkanının ilk seçim nutku

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 23 martta orta okulun açılması münasebetiyle Polatlıya gitmiştir. Polatlılılar tarafından tezahüratla karşılanan İnönü, ilk seçim nutkunu söylemiştir. Cumhurbaşkanı bu nutkunda yeni bir anayasadan ve ikinci bir meclisin lüzumundan bahsetmiştir. İnönü demiştir ki: «Bugünkü anayasanın zayıf tarafı, seçim neticesinde büyük çokluğu olacak bir siyasi partinin, kanunları bir hafta içinde değiştirmiye muvaffak olmasıdır».

İsmet İnönü 25 martta Kırıkkalede ikinci seçim nutkunu vermiştir. İnönü, bu nutkunda da yeni bir anayasadan bahsetmiş, altıoklu prensiplerin anayasadan çıkarılması icabettiğine işaret etmiştir.

Türk - Amerikan münasebetleri

Amerikan ordusu kara kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Orgeneral J. Lawton Collins, 26 martta, beraberinde 3 albay, 2 yarbay, 1 yüzbaşı ve stenografı olduğu halde özel bir uçakla Ankara'ya gelmiştir. Orgeneral Collins, Cumhurbaşkanı İnönü tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca ziyaretlerde bulunan ve askerî birlikleri teftiş eden Collins, 27 martta bir basın toplantısı yapmış ve Türk ordusunun büyük bir devletle yapacağı mücadelede mukavemet derecesinin ne olabileceği şeklindeki suale şu cevabı vermiştir: «Bu, yapılacak taarruzun şiddetine bağlıdır. Mamafih Türkiye böyle bir durum karşısında yalnız bırakılmıyacaktır».

Bir Amerikan gazetecisinin ziyareti

Amerikanın tanınmış gazete sahiplerinden Mister Mc Cormick 17 martta hususi uçakla şehrimize gelmiştir. Mister Cormick, bir basın toplantısında siyasi konular üzerinde bir hasbıhal yapmıştır. Bu hasbıhalde Mister Cormick, Sovyet genişlemesi bahis mevzuu olduğu zaman, bu genişlemenin Rusya için bir kuvvet değil, bir zaaf kaynağı olduğunu belirterek bugün Sovyet tahakkümüne tâbi olan bütün milletlerin Ruslardan daha medenî olduğuna işaret etmiştir.

Ankara'daki feci uçak kazası

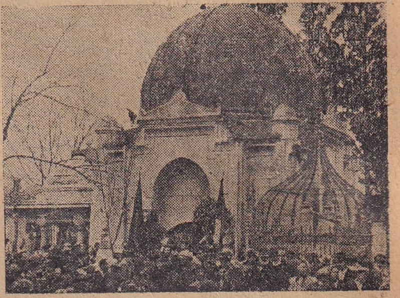
25 martta Ankarada Etimesut hava meydanında feci bir uçak kazası olmuştur. Saat 13 ü 10 geçe İstanbuldan Ankara hava meydanına gelen ve içinde Devlet Havayollarının 4 kişilik mürettebatından başka, biri çocuk olmak üzere 10 kişi bulunan yolcu uçağı parçalanarak yanmış ve içindekilerden hiçbiri kurtulamamıştır. Kaza, uçağın inişi esnasında olmuştur.

Recep Peker'in ölümü

Eski başbakanlardan Recep Peker 2 nisan sabahı, tedavi edilmekte olduğu Amerikan hastanesinde bir kalb krizi neticesi vefat etmiştir. Memleket hizmetlerinde uzun yıllar çalışmış olan Recep Peker'in ölümü, yurtta büyük teessür uyandırmıştır.

Türk büyüklerinin türbeleri açılıyor

Hususi bir kanunla Millî Eğitim Bakanlığına verilen müsaade üzerine Türk büyüklerine ait türbelerin açılmasına başlanmıştır. Geçen ay içinde Kanuni Sultan Süleyman, Ya-

vuz Selim ve Gazi Osman Paşa'nın türbeleri açılmıştır. Resmimiz Gazi Osman Paşa'nın türbesi önündeki merasimi göstermektedir.

Teknik Üniversitedeki cinayet

29 martta İstanbul Teknik Üniversitesinde pek müessif bir cinayet işlenmiş, öğrencilerden biri, sınıfta kalmasından muğber olarak, yüksek matematik profesörü Feyyaz Gürsan'ı tabanca ile öldürmüştür. Bu menfur cinayetin saikleri ne olursa olsun, hâdise bütün kültür çevrelerinde teessürle karşılanmıştır.

SPOR

Türk - Avusturya boks maçları

Avusturyanın Klagenfurds atletik spor kulübünün memleketimize gelen boks takımı ile İstanbul Boks İhtisas Kulübünün takviyeli takımı arasında 18 martta İstanbul Spor ve Sergi Sarayında yapılan karşılaşmada, Türk sporcuları iki beraberlikle 6-0 kazanmışlardır. 21 martta yapılan karşılaşmada 3-2 kazanan misafir sporcular 25 martta yapılan maçı 5 - 3 kaybetmişlerdir.

Millî Eğitim Maçları

1950 Millî Eğitim Maçları 17 martta başladı. Bu yıl müsabakalara İstanbuldan dört, Ankara ve İzmirden de ikişer takım katılmıştır. Bunlar İstanbuldan: Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray, Vefa; Ankaradan: Gençlerbirliği, Demirspor; İzmirden: Göztepe ve Altay. Maçlar devam etmekte olduğundan şampiyonluk henüz belli olmamıştır.

Milletlerarası Basketbol Turnuvası

Bu yıl şehrimizde yapılması kararlaştırılan Milletlerarası Basketbol Turnuvasına ancak Suriye ve Lübnan takımları iştirak etmiştir. Böylelikle İstanbul Spor ve Sergi Sarayında yapılan maçlar pek sönük geçmiştir.

GÜZEL SANATLAR

Türk - İngiliz Müzik Festivali

Millî Eğitim Bakanlığı ile İngiliz Kültür Heyeti tarafından iki memleketin sanatkârlarını takdim maksadiyle tertibedilen müzik festivallerinin üçüncüsü 16 nisanda Ankarada Devlet Tiyatrosunda başlamıştır. İngilterenin tanınmış ses sanatkârlarından mezo-soprano Nancy Evans ve orkestra şeflerinden Norman Del Mar bu münasebetle memleketimize gelmişlerdir. 16 nisanda: Norman Del Mar idaresinde Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Glinka'nın «Ruslan ve Ludmilla» uvertürünü, Eastwood'un senfonik etüdünü, Berlioz'un «Yaz Geceleri» nden şarkılarını (solist Nancy Evans) ,Cemal Reşit Rey'in «Karagöz» süitini çalmıştır. 18 nisanda: Mozart'ın La majör konsertosunu (solist Necdet Remzi Atak), Ferit Alnar'ın prelüd ve iki dansını, Dvorak'ın 2 numaralı re minör senfonisini çalmıştır. 20 nisanda: Brahms'ın «Acıklı Uvertür» ünü, Haydn'ın No. 100 Askerî Senfonisini, İlhan Usmanbaş'ın senfonisi ve Liszt'in «Prelüdler» ini çalmıştır. 22 nisanda: Mozart'ın No. 32 senfonisini, Mahler'in «lied» lerini (solist Nancy Evans), Debussy'nin Küçük Süitini ve Walton'un si bemol minör senfonisini çalmıştır. Mezza-Soprano Nancy Evans ayrıca 19 nisanda bir şan resitali vermiştir. Kendisine piyanoda Mithat Fenmen refakat etmiştir.

Şehir Tiyatrosu'nda "Deli Saraylı"

İstanbul Şehir Dram Tiyatrosunda 28 marttan itibaren «Deli Saraylı» piyesi temsil edilmiye başlanmıştır. Fikret Adil tarafından, Jiraudoux'nun «Chaillot Delisi» adlı eserinden yerli hayata tatbik edilen bu piyeste baş rolü Bedia Ştatzer oynamıştır.

Pierre Fournier memleketimizde

Zamanımızın en değerli sanatkârlarından Fransız viyolonselisti Pierre Fournier İstanbula gelerek 21 martta Saray sinemasında bir resital vermiştir. Kendisine piyanoda Ferdi Ştatzer refakat etmiştir. Sanatkâr 30 martta, gene Saray sinemasında İstanbul Filârmoni Derneğinin Cemal Reşit Rey idaresindeki konserine solist olarak katılmıştır. Bu konserde Boccherini ve Dvorak'ın konsertoları çalınmıştır. Pierre Fournier 5 nisanda veda resitalini vererek memleketimizden ayrılmıştır.

Devlet resim ve heykel sergisi

On birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi 15 nisanda Ankara'da yeni sergievinde Millî Eğitim Bakanının bir nutku ile açılmıştır. Bu sene sergiye alınması isteğiyle binden fazla eser gönderilmiş, jüri bunlardan 148 sanatkârın 417 resim ve 27 heykeli sergiye kabul etmiştir. Bu eserlerin 250 si İstanbuldaki sanatkârlara aittir. Sergi 15 mayısta kapanacaktır.

Bedri Rahmi'nin sergisi

Güzel Sanatlar Akademisi hocalarından Bedri Rahmi Eyuboğlu 15 nisanda İstanbulda Fransız Konsolosluğu salonlarında bir sergi açmıştır. 30 nisana kadar devam eden sergide sanatkârın en son yaptığı eserlerle birlikte, yirmi yıl boyunca meydana getirdiği eserlerin en seçkinleri de teşhir edilmiştir.

Karikatürist Cem'in ölümü

Türk mizah esprisini avrupai mânada bir karikatür anlayışı içinde ilk dile getiren sanatkâr Cem, 9 nisanda İstanbulda hayata gözlerini yumdu. Bilhassa Osmanlı hükümetinin, hürriyeti ilân senelerinde birbirini takibeden kabinelerini tenkit yollu eserleri, o zamanlar büyük alâka toplamıştı. Sanatkâr Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir müddet Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğünde de bulunmuştu. Son yıllarda kalemi ve fırçayı elinden bırakan sanatkâr, karikatür sanatının bizde gelişmesi için çalışan sanatkârların en büyüklerinden biri ve ilkidir.

Sanat Dostları Cemiyetinde

14 nisanda Sanat Dostları Cemiyeti galerisinde M .Barry, Nermin Faruki ve Nusret Suman'ın desen ve heykellerinden mürekkep güzel bir sergi açılmıştır. Aynı gün Türkân Aran (ses), Şefik Gürmeriç (piyano), Kemal Niyazi Seyhun (kemençe) da bir Türk müziği konseri vermişlerdir. Sergi bir hafta müddetle açık bulundurulmuştur.

Liftman - Hornstein'in resitalleri

İsrail Devleti sanatkârlarından viyolonist Baruh Liftman ile piyanist Esther Hornstein Sametnik mart sonlarında memleketimize gelerek 29 martta Atlas sinemasında müşterek bir konser vermişlerdir.

İzmirde güzel bir konser

İzmir Halkevinde 15 nisanda güzel bir salon orkestrası konseri verilmiştir. Seçkin bir kadro, Suppe, Liliokalani, Johann Straus, Sarasate, Titl, Borodin ve Bizet'den parçalar çalmışlardır.

Denizyollarında tiyatro truplarına tenzilât

Devlet Denizyolları, on kişiden az olmamak şartiyle grup halinde yolculuk edecek olan ve memleket kültürüne hizmet eden tiyatro truplarına vapurlarda 15 nisandan itibaren tenzilât yapmıya başlamıştır. Bu tenzilât birinci, ikinci ve üçüncü mevkilerde yüzde 25, güvertede ise yüzde 40 nispetindedir.

KÜLTÜR

Ahmet Mithat ihtifali

8 nisanda Beykoz Halkevinde meşhur Türk muharriri Ahmet Mithat Efendi'nin hâtırasını anmak için bir tören yapılmış ve bu münasebetle heykeltıraş Ratip Doğu tarafından hediye edilen büst de açılmıştır. Valinin nutkundan sonra, Ahmet Mithat'ın torunlarından Nigâr Ulusoy ve Dr. Aydın konuşmuşlar, daha sonra da Reşat Ekrem Koçu, Halit Fahri Ozansoy ve Ratip Doğu muharririn meslek hususiyetlerini belirtmişlerdir.

Münih'te bir Türkiyat Enstitüsü kuruldu

Münih Üniversitesinde 1948 de ihdas edilen Yakın Doğu Tarih ve Kültürü kürsüsü yanında Yakın Doğu Tarih ve Kültürü ve Türkiyat Enstitüsü kurulmuştur. Bu iki Enstitü vaktile Bükreş ve Yaş üniversitelerinde birer Türkiyat Enstitüsü ihdas etmiş olan Prof. Babinger tarafından idare edilmektedir. Yeni Enstitü şimdiye kadar 6.000 ciltlik bir kütüphane meydana getirmiş ve böylelikle bugün Avrupanın en büyük Türkiyat Enstitüsü heline gelmiştir. Prof. Babinger 1939 da Kiel'de vefat eden Alman müsteşriklerinden Prof. T. Manzel'in kıymetli kütüphanesini satın almıya muvaffak olmuştur. Bu kütüphane tahminen Türkiyata dair 4.000 cilt eser ve bilhassa tahminen 2.500 eski Türk basınını ihtiva etmektedir.

Altıncı coğrafya haftası

Coğrafya Kurumu tarafından hazırlanan Altıncı Coğrafya Haftası 3 mayısta İstanbulda toplanacak ve 8 mayısa kadar çalışmalarına devam edecektir. Prof. Ali Tanoğlu, Prof. Besim Darkot, Prof. Ahmet Ardel, Doç. Dr. Sırrı Erinç ve Doç. Dr. İsmail Yalçınlar bu münasebetle muhtelif mevzular üzerinde konferanslar vereceklerdir.

Türk Felsefe Derneği

Bâzı üniversite mensupları felsefe kültürü sevgisini genişletmek maksadiyle «Türk Felsefe Derneği» adiyle bir dernek kurmuşlardır.

AYIN BİBLİYOGRAFYASI

Allahın Kulu ve Resulü Muhammed

Yazan: Esat Fuat Tuğay, tercüme eden: Ali Kemali Aksüt. İstanbul Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş. Matbaası. 336 sayfa, 500 kuruş.

EN iyi illüstrasyon kâğıdına çok temiz bir şekilde basılan bu eser, son günlerde çıkan değerli bir biyografi, tarih ve din eseridir. Kitabın aslı, bu mevzuda salâhiyetli bir ilim adamı hüviyeti taşıyan Esat Fuat Tugay tarafından «ecnebi bir dostunun telkini ile yabancılara da okutmak ve bilmedikleri yahut bilmek istemedikleri hakikatleri anlatmak maksadiyle» fransızca olarak yazılmıştır. Ali Kemali Aksüt de, «eseri, faydasını tamim, açık veya kapalı tabiyelerle bize sözde rehakâr bir yol çizmek istiyen dalâlet erbabını, asırların karanlıkları içinde kaybolmuş masalların hayal meyal anlattıkları paganizm'in müptelâlarını ve temelsiz bir akideyi insancılık maskesine bürüyerek onun kültür ideallerine bağlandıklarını söyliyen sapıkları ikaz, noksanımızı telâfi, ihtiyacımızı tatmin velhasıl yüksek bir insan cemiyetinin vasfı olan dinî terbiyede salâhımızı temin için dilimize tercümeye» izin vermesini müelliften rica etmiş ve kitap böylelikle yayın sahasına çıkabilmiştir. Kitapta Hazreti Muhammedin doğumundan ölümüne kadar olan hâdiseler açık bir dil ile anlatılmaktadır. (Resim Sayın Ali Kemali Aksüt'ündür).

Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları.

Yazan: Agâh Sırrı Levend. Türk Dil Kurumu Yayınlarından. 424 sayfa, 300 Krş.

ANAYASAYI Türkçeleştirmek için toplanan komisyonda çalışmış olan Agâh sırrı Levend, bu çalışmalardan ilham alarak, dilimizin sadeleşme yolunda geçirdiği merhaleleri daha derinden tetkik edebilmek için o zamanlar bâzı gazetelerde seri halinde makaleler yayımlamıştı. Şimdi bu yazıları, yeni baştan gözden geçirerek bir bütün haline getirmiş ve kitap halinde toplamıştır. Ancak bu arada, günlük bir gazetenin yazı çerçevesine sığmadığı için kısaltmak veya büsbütün vazgeçmek zorunda kaldığı metinleri, lüzumlu gördüğü bâzı bahislerle birlikte esere katmıştır. Esere bir başlangıç ve girişle, eski edebiyatın nazım ve nesir diline ait özelliklerini belirten uzunca bir etüd de eklemiştir. Eseri Türk dil ve edebiyatını tetkik edenler için çok faydalı buluyoruz.

Macaristan Tarihi

Yazan: F. Eckhart. Macarcadan çeviren: İbrahim Kafesoğlu. Türk Tarih Kurumu yayınlarından. X seri, No. 3. 316 sayfa, 600 kuruş.

MACARCA aslı 1936 yılında Budapeşte'de yayımlanan bu eser, Macarların menşeinden ve Türklerle olan münasebetlerinden başlıyarak Birinci Dünya Savaşına kadar olan hâdiseleri çerçevesi içine almaktadır. Eserin sonuna eklenen Macar tarihi bibliyografyası ise, bu mevzu üzerine yazılmış geniş bir etüd mahiyetindedir. Kitaba ayrıca, Macaristan tarihinin kronolojisi, Macar hükümdarlarının listeleri ve şecereleri, coğrafya has isimlerinin macarca, türkçe, almanca, hırvatça, rumence ve slovakçaya göre endeksi vardır. Eski Türk tarihi bakımından çok ehemmiyetli olan bu mevzu üzerinde böyle ciddi ve derli toplu bir eser yayımladığı için Türk Tarih Kurumuna teşekkür ederiz.

İşte Babıâli

Matbaa teknisyenlerinin meslek mecmuası. No. 14 nisan 1950. Nüshası 30 Kr.

BİRKAÇ aydanberi «İşte Babıâli» adında matbaacılığın tekniğinden bahseden güzel bir meslekî mecmua çıkmaktadır. Memleketimizde matbaacılığın eski bir mazisi varsa da bu işin tekniğinde bir hayli geri olduğumuz muhakkaktır. Kaldı ki, Avrupa ve Amerika bu sahada her gün dev adımlariyle ilerlemektedir. Bu işin içinde yuğrulanlar bile, bu yenilikleri tatbiketmek şöyle dursun, en basit bilgilerin nazari kısımlarına yabancıdırlar. «İşte Babıâli», hem yabancı memleketlerdeki hamleleri takibetmek, hem de mesleğe yeni katılanları yetiştirmek yükünü omuzlarına almış güzel bir dergidir. Dizgi, baskı, kâğıt ve mürekkep gibi çeşitli mevzular üzerinde teknik malûmat her sayıda verilecektir. İdare yeri: İstanbul Cemal Nadir sokağı No. 12. Posta adresi: Posta kutusu 732, İstanbul.

Nasrettin Hoca Fıkraları

Toplıyan: Ahmet Halit Yaşaroğlu. Ahmet Halit Kitabevi. 96 sayfa, 100 kuruş.

NASRETTİN Hoca'nın en güzel fıkralarından seçilmiş olan bu kitapta 220 fıkra vardır. Fıkralar Hoca'nın çağına ve mevzularına göre tanzim edilmiştir. Güzel bir kapak içinde çıkan bu eseri okuyucularımıza tavsiye ederiz.

La Peinture Turque

Yazan: Nurullah Berk. Basan ve yayan: Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü. Ankara 1950, 78 sayfa. Fiyatı yazılı değil.

BİR asırlık bir mazisi olan modern Türk resminin geçtiği yolu ve bugün ulaştığı tekâmül merhalesini yabancılara tanıtmak hedefini güden bu eser fransızca olarak yazılmış olup İstanbul Millî Eğitim Basımevinde kuşe kâğıdına bol resimli olarak basılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz'ün bir önsözü ile başlıyan bu nefis kitap, Türk minyatürlerini tanıtmakla işe başlıyor ve bugünün en genç ressamlarını da kadrosu içine alarak sona eriyor. Sanatkâr şahsiyetine olduğu kadar müdekkik kalemine de sevgi ve saygı duyduğumuz Nurullah Berk, bu eseriyle çok faydalı bir hizmet görmüştür. Eserde verilen tabii renkleriyle dört Türk minyatürü, ve çeşitli zamanlara ait renkli yedi tablo da nefis birer baskı örneğidir. Günümüzün en genç ressamlarından verilen örneklerde Türk resminin 1914 te başlıyan empresyonist hareketle çok hareketli ve aynı nisbette zengin bir devreye girdiğini göstermiştir. Vaktiyle birinci seri Aylık Ansiklopedide bu mevzu üzerinde ciddî tetkikler neşreden müellifi tebrik ederiz.

DIŞARDA

Le Théâtre Français Contemporain

Yazan: Marcel Doisy. Basan ve yayan: Edition "La Boetie", Bruxelles. 252 Krş.

YİRMİNCİ Yüzyıl Fransız tiyatro hareketini etraflıca tahlil eden bir kitap. 1914 yılından önceki yıllar içinde başlıyan modern tiyatro anlayışı, Alman, Rus ve İngiliz rejisörlerinin de kendi sahalarında çalışmalariyle kısa bir zamanda dünya çapında bir hâdise olmuştur. Copeau, Pitoeff, Dullin, Jouvet, Baty gibi tiyatro estetikçilerinin fiilî gayretleriyle gelişen yeni tiyatro anlayışı bütün dünyaya yayılıveren bir ışık olmuştur. Kitap, mevzuu inceliyenler için çeşitli bakımlardan zengin bir bilgi kaynağıdır. Eserde, modern hareketlerin öncüleri ve içinde bulunanlar hakkında olduğu kadar, piyesleriyle bu hareketi desteklemiş olan muharrirler için de dökümanter malûmat verilmiştir. Tiyatro kültürünün memleketimizde çok gelişmek istidadı gösterdiği bu sırada dünya tiyatro hareketlerine karşı da merak artmıştır. Bu bakımdan bu güzel kitabı burada fransızca bilen okuyucularımıza hatırlatmakla faydalı bir iş gördüğümüzü sanıyoruz.

İstanbul'un eski yangın tulumbacılarından bir resim

SERVER İSKİT ve SERMET MUHTAR ALUS

İSTANBULDA YANGIN TULUMBALARI VE TULUMBACILAR

★

İstanbulun yakın tarihinde tulumbacılık bir zaruretti. Tahta İstanbul daima yangın tehdidi altında idi. Sık sık vukua gelen yangınlardan bâzıları mahalleleri değil semtleri yok ediyordu. Tulumbacılık teşkilâtı vâkıa bu felâketi önliyemiyordu, fakat ne de olsa bir teselli idi. Tulumbacılık faydalı bir teşekküldü, hem de âdeta bir nevi spordu. Bu teşekküllere yalnız baldırı çıplaklar değil, beyler, paşazadeler de katılmıştı.

★

Eskiden İstanbulda yangın bir âfetti. Şakası yoktu. Günlerce devam eden ve koca koca birkaç semti birden kül edeni vardı.

Hükümetin, yangınlara karşı aldığı tedbirler kâfi gelmezdi. Binaenaleyh bu keyfiyet göz önünde tutularak mahalleler de yangın söndürme teşkilâtı yapmak zaruretinde kalmışlardı. Bu teşkilât yalnız kendi mahallelerini korumak için çalışmaz, diğer semtlerin imdadına da koşardı. Bu bir içtimai yardım idi. Eski İstanbullu için bu yardım, «tulumbacılık» adı altında hususi bir içtimai yardım terbiyesi ve ahlâkı doğurmuştu.

1132 yılında teşkil edilmiş olan «Dergâhı Âli Tulumba Ocağı» adlı ocak, yeniçeriliğin bir şubesiydi. Devlet dairelerinde de «ocak» adiyle birer tulumbacı teşkilâtı yapılmıştı. Her kilisenin de ayrıca birer tulumba takımı bulunurdu.

Mahallelerde tulumbaların türemesi 1132 teşkilâtını takliden yapıldı ve bilhassa 1243 ten sonra çoğalmıya başladı.

Gerek resmî teşkilâtta, gerekse mahalle teşkilâtında her sandığın bir reisi, bir ikinci reisi bulunurdu.

Sonra, derece itibariyle bir nevi takım ağası olan fenerci, sonra da kökenci, hortumcu gelir ve bunları uşaklar takibederdi. Yangın tulumbasını sırtlıyarak taşıyan bu uşaklar, kendi aralarında birbirlerine omuzdaş derlerdi.

Uşaklar arasındaki kavgalarda «fenerci» nin sözü dinlenir, fakat iş ilerlerse reis, bir nevi sulh ceza mahkemesi reisi salâhiyetini alarak muhakemeyi görürdü. Hükümleri katî idi ve cezaları çekilirdi.

Sandık, yangından kurtardığı evlerden para da alır ve paylaşırdı. Zamanına göre o kadar güzel düşüncelerle tesis edilen tulumbacılık, sonraları birtakım serserilerin işi olmuş ve yangından çapullar yapılmıya başlanmıştı. Bundan dolayıdır ki «tulumbacı» tâbiri ile serserilik ve külhanbeyliği birbirine karışmıştır.

Buna rağmen, İstanbulun içtimai seviyesi yüksek insanları bile tulumbacılıktan kendini alamamış ve yangın haberini duyunca beyaz dizliğini giyip mensubolduğu takıma koşan pek çok beyler görülmüştür.

Yangın yerine giderken, yangın yerinde, yahut dönüşte sandıkların birbirleriyle kavgaları çok olmuştur. Hattâ uzun zaman aralarında kin güden sandıklar da mevcuttu.

Mahalle tulumbaları, mahalle ahalisinden toplanan para ile idare olunurdu. Tulumbacıların gerek yangın için, gerek tabii günler için giyindikleri hususi kıyafetleri vardı.

Galatasaray, Tersane, Selimiye, Paşakapısı, Çeşmemeydanı, Üsküdar, Zaptiyekapısı sandıkları bir zaman pek meşhurdu.

Sandıkların yangına gidiş ve dö-

Köşklü ve tulumbacılar (Süruri'nin bir deseni)

nüşleri pek cakalı olur ve köşe başlarından, yahut diğer kalabalık yerlerden geçerken nâralar atılırdı. Her sandığın kendine mahsus nâraları vardı. Meselâ Tersaneliler şöyle nâra sallardı:

— Haaayt! Karada kaplan, denizde aslan, yaman gider, yaman gelir Tersanekapılı...

Hey gidi günler... Çok şükür şimdi yangın İstanbulluyu korkutmuyor. Şimdi sözü bu hususları çok iyi tasvir eden üstat Sermet Muhtar Alus'a bırakıyoruz:

«İstanbulda bellibaşlı her semtin, adedi 10 olan belediye dairelerinin, zaptiye ve gümrük gibi bâzı nezaretlerin tulumba takımları tamamdı. Mahalle tulumbalarındakiler hep şehirli, İstanbullu; belediye ve nezarettekiler ekseriya Kürtler..

Semt sandıkları içinde en namlıları Beyoğlu tarafında Çeşmemeydanı, Firuzağa, Boğazkesen, Piripaşa; İstanbul yakasında da Kadirga, Aksaray, Fethiye, Mevlânekapısı sandıkları.

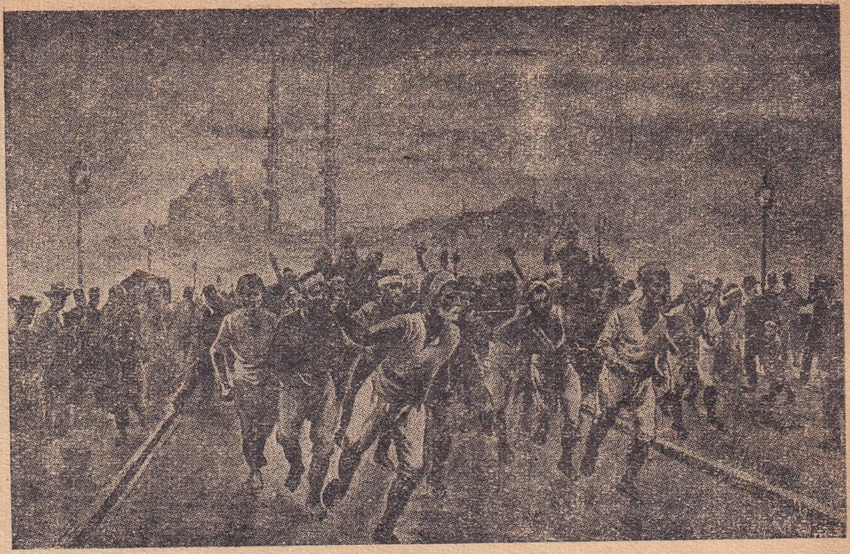
Bunlar diğerlerinden kalabalık, yani beheri dörder kişiden on, on iki hattâ bâzan on beş, yirmi takımdan aşkın; mensupları kaçak, gözü pek, reisleri kabadayı ve acar.

Kıyafetleri bir örnek. Sırtlarında eflâtun, vişne çürüğü, filizî ten fanilâları; altında dolma dizlikler.

Omuzdaşlarından karşılıların zenaati, Galata'da, Yüksekkaldırımda, Beyoğlu doğru yolunda, sokak başlarında yük hamallığı, piyano hamallığı (chaise à porteur) denilen sedyeleri taşıyıcılık, çiçekçilik.. İstanbullular da çarşılarda yorgancı, sandıkçı, kavaf, terlikçi; kahveci, manav, balıkçı...

Boş, aylak zamanlarında makarları, muayyen kahveleri. Sandık ya en yakın mescidin tabutluğunun yanında, yahut meydanımsı bir yerdeki sundurmanın altında durur.

Boyası gıcır gıcır, pirinç şemsesi pırıl pırıl. Kiminin göğüs tahtasında

Tulumbacılar Köprü'den geçerken

deniz kızı resmi; kiminde yangın kulesi; kiminde de Kâğıthanenin, Göksunun, Fenerbahçenin resimleri.

Cumaları talim günü.. Tarla haline gelmiş geniş yangın arsalarında, Okmeydanında, Şehremininin Hastane çayırında, kale dışlarında, reisin idaresiyle gelsin koşuş...

Dört kişilik her takımın adı var: Muşlu, Langa, Şahin, Yılmaz, Delibaşı...

Reis:

— Al Muşlu.. Dedi mi dört omuzdaş, ikisi önde, ikisi arkada, şipşak sandığı sırtlarlar. Haydi tırıs...

— Kurt dingili!.. Emrini verir vermez, yallah dörtnala..

— Al Şahin!.. Kumandası çıkar çıkmaz da, yıldırım gibi gidiş hiç aksamadan, sandığın kolları diğer dördün omuzlarında...

Bu talimler saatlerce sürer, çoluk çocuk bir alay yanaşma peşleri sıra tozu dumana katardı.

Vakit akşam suları, yahut gece..

Ortalıkta gürültü, ses sada kesilmiş.. Uzaktan ve derinden «güm, güm, güm!..» Gümbürtüyü duyanlarda telâş mı telâş:

— Saydınız mı?.. Yediyi buldu galiba..

İcadiye tepesinden gürliyen yedi top sesi yangının ilâncısı. Arası çok geçmeden yayık, gevrek, sürekli bir sayha ortalığı çınlatır.

Beyazıt ve Galata kulelerinden çil yavrusu gibi etrafa dağılmış, yangını haber vermiye çıkmış, kırmızı ceketli, eli harbili, geceyse bir de muşamba fenerli köşklünün nârası:

— Haaayt, bekçi!.. Beşiktaşta, Valdeçeşmesi!. Bu esnada şaşkınlaşıp «Yangın nerede?» diye soran, cevabın sunturlusunu aldı gitti.

— Uğurlar ola!.. Denecek; ağa da ateşin çıktığı yeri lütfen söyliyecek.

Gerek bu nârayı iyice duymıyanlar, gerekse bekçilerin «Yangun vaag!» diye tutturup dangıl dungul, ağızlarının içinde geveledi klerini anlamıyanlar, evlerin üst katlarında, tahtaboşlarında; kulelere bakmada.

Gündüzse dört yuvarlak sepet, geceyse dört fener, İstanbul için alâmet. İki sepet, yahut iki fener Beyoğlu, Boğaziçi, Üsküdar, Kadıköy taraflarına işaret.

Artık omuzdaşlardaki heyecanı, aceleyi görmeyin. Kahveye koşup, feslerini, urbalarını, şıpıdıklarını atıp soyunan soyunana; tabanları yağlıyan yağlıyana..

Sandık başında da bir patırdı, kargaşalıktır gidiyor. Meselâ Delibaş takımından Çengel İbrahim yok, uzak bir kere gitmiş. Reis onun omuzdaşı İspenç Hayrı'ya emirde:

— Sırım Haydar'la al!..

— Almam ben ağabey! İnsaf yahu, o sırıkla takım açabilir miyim ben?..

— Kaval İhsan, gel buraya!..

— Kaval'la da almam. Beni zifos mu çıkaracaksın reisçiğim?..

Uzatmıyalım, sandık kaldırılır; takım açılır, cadde tutulur. Önde yer-

Eski bir mahalle sandığı

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU

UDİ NEVRES MERHUM

★

Yakın musiki tarihimizin büyük üstatlarından Nevres merhum hakkında şimdiye kadar mufassal bir yazı çıkmamıştır. Arkadaşımız Münir Süleyman bu yazısiyle üstadı etraflıca tanıtmaktadır.

★

21 ocak 1950, büyük musiki üstadı Udi Nevres'in ölümünün ondokuzuncu dönüm yılıydı. Onu toprağın siyah ve rutubetli şiltesine yatırdığımız gündenberi ne andık, ne de hâtırasını yadettik. Ona dair gazetelerimizde bir satır yazı çıktığını hatırlıyamıyorum.

Bu yıl da böyle oldu. Gazetelerimiz tek bir satır yazı yazmadı, konservatuvar bir hareket gösteremedi. İstanbul ve Ankara radyoları, aziz sanatkârın hâtırasına hürmeten bir «Nevres Gecesi» hazırlamadı. Halbuki, Nevres'i, Yakacıktaki ebedi istirahatgâhına bıraktığımız günün akşamı, radyo, bir «Nevres Gecesi» tertibetmiş, konservatuvar icra heyeti onun eserlerini çalmıştı. Hatırımda kaldığına göre, bu heyete şiir ve musiki üstadı Neyzen Tevfik, Tamburi Dürrü ve Münir Nurettin de katılmışlardı.

Bu yıl neden yapılmadı? Cevap gayet kesin: Sanatı ve sanatkârı takdir etmediğimizden...

Ne acı ve ne hazin değil mi?

Üstat Udi Nevres merhum

Nevres fakir bir ailenin çocuğudur. Malatya'da doğdu. Fakat doğum tarihi belli değildir. Babası, Malatyalı bir demirci ustasıydı. Memleketinde hayatını kazanmak zorluğu ile karşılaşınca, ailesini orada bırakarak İstanbula geldi. Muhtelif işlerde çalıştıktan sonra İstanbulun zenginlerinden ve devlet ricalinden birinin yanına kapılandı. İki yıl sonra memleketten kara bir haber aldı: Eşi zatürreeden ölmüştü ve Nevres kimsesiz kalmıştı.

Babası, efendisinden izin aldı, Malatya'ya giderek orada nesi varsa hepsini satıp oğliyle beraber İstanbula geldi.

Nevres'in, babasının efendisi, Nevres'in utangaç, çekingen hüviyetinden taşan zekâyı keşfederek, mânevi evlât olarak bağrına bastı, onunla meşgul oldu, mektebe verdi, hususi hocalar tutarak okuttu.

Nevres, bu okuma yıllarında edebiyata ve musikiye merak sardırdı. Ve büyüdükçe bu temayüller inkişaf ediyor, kökleşiyordu.

Tahsili ilerledikçe ve okuduğunu anlamıya başlar gibi olunca eski edebiyatı okumıya, divanları incelemiye koyuldu. Bu arada musikiye de çalışıyordu.

Bir gün, Tamburi Cemille tanıştı, onunla çalışmak imkânlarını buldu. Bu büyük sanatkârın musikideki geniş bilgisinden çok şümullü bir ölçüde faydalandı. Cemil onu seviyor, takdir ediyor, mızrap vuruşlarındaki ustalığa ve yarattığı nağmelere hayran oluyordu. Talebeleri arasında hüviyet ve şahsiyetini belirten Nevres'in kabiliyet ve istidadını genişletmek için ne lâzımsa yapıyordu.

Nevres hocasının yüzünü kızartmadı, onu utandırmadı; yüzünü ak etti. Ve bir gün kendisi de üstadı Tamburi Cemil Beyefendi gibi bir üstadı oldu. Hocasiyle konserler verdi.

Ondan sonra Nevres'i tamamiyle tekemmül etmiş, olgunlaşmış - eski bir tâbirle - sazını yenmiş bir halde buluyoruz. Bu arada kültürünü de kuvetlendiren Nevres, bir taraftan saziyle hârikalar yaratırken, diğer taraftan da okuyor, divanları, musiki eserlerini okuyor, bir kitap kurdu gibi sayfalar arasında dolaşıyor. Ana-

den yapmalar: Fenerci, borucu, hortumcu; ardında kafile; en geride, bakla kırı beygirine binmiş, fesi sol kaşa yıkmış, elinde gümüş saplı kırbaç, tıkır da tıkır reis..

Fiyaka satılan, kurt dingilinin en kıyağı tutulan, nâraların en yamanı atılan noktalar malûmdu:

Aksarayın dörtyol ağzı, Beyazıt meydanı, Yenicami merdivenlerinin önü, Köprü üstü, Aziziye karakolunun karşısı, Galatasarayın köşesi, Caddeikebir boyu...

Nâraların en daniskaları mevcut-Meselâ:

— Haaayt!.. Karada aslan, deryada kaptan, dillere destan, kahraman oğlu kahraman Kadırga köleleri..

— Haaayt!.. Yaman gelir yaman gider, hepsi birbirine birader, aslanlardan dilâver Boğazkesen yiğitleri..

Baş kayguları geriden geleni kendilerine yetiştirememek, sandığı kaptırmamak.. Şayet peşteki ulaşacak olursa seyreyle sen çıngarı..

Birbirlerine giriştiler mi sille, yumruk, tekme; baskı kollarını kapıp veriştiren veriştirene; gerileyip gerileyip toslaşan toslaşana...

Şaka maka değil, enikonu cenk. Kanlar, yaralar, bereler içinde kalanlar; yerlere serilip oğunanlar; topallıya topallıya kirişi kıranlar..

Galip taraf dertop olunca derhal yolunda ve daha antika nâralarda...

Omuzdaşlığa meraklılar arasında efendiden, beyden, hattâ paşadan kimseler de çoktu. Top sesi, köşlü bağırtısı duyar duymaz kalemindeki masasından, odasındaki koltuğundan, makamındaki köşesinden hemen dışarı sıvışıp ve dizliği çekip tulumbaya karışanları mı sorarsın?..

Bu kadara varamıyanlar şıpınişi Beyazıttaki kahvelerde, Yenicami merdivenlerinde, Karaköydeki dükkânlarda soluğu alırlar, hiç değilse oralardan seyrederlerdi.

Gayrimüslimler arasında da omuzdaşlar sayısız. Panaiya kilisesi, Tatavla, Dolapdere, Papazköprüsü gibi yerlerde Rumlar; Kumkapı, Samatya, Sulumanastırdan Ermeniler; Balat, Hasköy, Tekirsarayı taraflarında da Yahudiler. Onların da sıra sıra takımları, borucuları, fenercileri, nâracıları ve reisleri mevcut.

Tetemmatlı tulumbacı kıyafeti şu şekildeydi:

Başta sıfır numara, dar Beyoğlu, vapur dumanı fesle dobril püskül. Sırtta camadanvari, kavuşturma yelek ve sallandırma köstek; üstünde kollarının yenleri mor kadife, iki önlü ceket; koltuk altında saldırma veya gaddari. Belde yün yahut Trablus kuşak; arasında söğüt yaprağı, sustalı, çekecek.. Pantalon köprülü veya kapaklı; paçaları bol, topuk tarafına gelen kısmı gene kadife ve kıvrık.. Kundura, şıbıdık sivri burunlu, yumurta ökçeli..

Hakikî omuzdaşlığın erkân ve âdabı vardı ki buna «racon» denilirdi. Raconu bozmak, racona aykırı harekette bulunmak, çiğlik, mostrasızlık sayılırdı.

Mahalleye uygunsuz takımdan, yumurtadan sağlam bir kadın mı düştü, gizliden gizliye aksuatada mı? Çoluk çocuğun gözlerinin açılmaması, namusları kime emanet?..

Derhal yosmanın evini dikiz. İpucu yakalar yakalamaz evvelâ kapısına tezek, halkalarına değnek. Daha olmazsa camını, çerçevesini alaşağı..

Gene mi kâr etmiyor? İmamı, muhtarı, cemaati toplayıp bir temiz baskın».

doluyu dolaşarak halk şiirini, halk musikisini inceleyip notaya alıyor, ruh açan, gönül ferahlatan, kalbe neşe ve şetaret veren sanat eserleri, bedialar ve nefiseler yaratıyordu.

Nevres, Birinci Dünya Savaşında Almanya'ya gitmiş, orada Batı musikisi etrafında etütler yapmış, musiki âlemiyle temaslarda bulunmuş, konservatuvarda okumuştur.

Nevres, sanatını hiçbir zaman geçim vasıtası yapmadı, profesyonel bir icrakâr olmadı. Saziyle para kazanmayı hatırına bile getirmedi. Yalnız kendisini sevenlerin ve sanatını takdir eden musiki âşıklarının gönlünde ve çevresinde yaşadı.

Şehremini Rıdvan Paşa güzel sanatlar âşıkı ve Türk musikisine hayranlığıyle tanınmış bir adamdı. Nevresi, sık sık Göztepedeki köşküne çağırtır, hürmet gösterir, onun sanatkârlık gururunu kırmadan hediyeler sunardı.

Takdirden, alkıştan müçtenip yaşamış olmasına rağmen yalnız memleketin aydın sınıfı ve musiki hayranları arasında ve sanat alanında değil, hemen her Türkün, her vatandaşın kalbinde yüce bir yer tuttu; derin ve sarsılmaz bir ün kazandı.

Böyle geniş bir ölçüde şöhret kazandığı halde, aç kaldığı, yoksulluk çektiği günler çoktur. Fakat hiçbir gün bundan şikâyet etmedi. Ağlamadığı, sefaletten kıvranmadığı günler olmadığı halde dudaklarından bir şikâyet kelimesinin çıktığını en yakın dostları bile duymamıştır.

Nevres, yoksulluktan şikâyeti bir küçüklük, bir kir, bir leke, bir yüz karası sayar ve her türlü kirden, lekeden, çamurdan iğrenir, istikrah duyar, nefret ederdi. Bunun içindir ki ölünciye kadar gerçek bir sanatkâra yakışan bir büyüklük ve tevazu içinde, her kahra, her türlü acıya boyun eğerek, saadetin tadına tamamiyle yabancı, mütevekkil, mahviyetkâr, alnı ak, vicdanı pâk yaşadı.

Esasen öyle değil midir? Sanatla saadet kolay kolay uzlaşabilir mi? Hayır, çünkü sanat sonsuz bir hassasiyettir. Saadete gelince, onu şu kelime ile vasıflandırabiliriz: Biraz kayıtsızlık.

Anlıyanlar, içli olanlar ve sezenler daima elem ve ıstırap konusu avlıyabilirler. Geniş ölçüde acı ve elem duymak diğerkâmlık doğurur. Saadetle, bahtiyarlıkla diğerkâmlığın anlaşması ve uyuşması ise pek zordur.

İşte Nevres, bu ilâhi güçlüğe örnek olacak bir insandı: Lâyemut bir insan... Bundan ötürüdür ki saadetin tadını tatamadı. Hayatın zevkini, neşesini, sürurunu acıda, kederde buldu. Bir ıstırap çocuğu olarak doğdu, olgunlaşmış bir ıstırap adamı olarak öldü.

Nevres, tabiata, tabiatın bedialarına, bilhassa İstanbulun güzelliklerine âşıktı. Bu eşsiz şehri çok severdi. Zaman zaman, bastonunu koltuğunun altına sıkıştırır, İstanbulun şirin köşelerine koşar, Adayı, Çamlıca'yı, Yeşilköy'ü, Boğaz'ı dolaşır, ciğerlerine, çamların reçine kokularını, Boğaz'ın yosunlu kokusunu, Yeşilköy'ün ıhlamur kokularını doldurarak köşesine döner, inziva âlemine çekilirdi.

Yakacığa pek düşkündü. Gezmiye çıkmıya karar verdiği zaman tercihan oraya gider, bir kır kahvesinde, bir ağacın gölgesinde tabiatle başbaşa kalır, kuşların ve rüzgârların serenadlarını dinlerdi.

Hele Yakacık mezarlığı, onun dünya ile âhireti düşündüğü, mürakabeye daldığı bir yerdi. Orada, Üstadı Ekremin Yakacık mezarlığında bir akşam şiirini, aruzun bütün incelikleriyle okuduğunu bilirim. Bir defasında da bana okumuş, şiirin felsefesini anlatmış, «bunu ezberle!» demişti.

Ölümünden bir hafta evvel, şu vasiyette bulunmuştu:

— Öldüğüm zaman beni Yakacığa gömünüz!

İstanbulun o zamanlar değerli valisi Muhittin Üstündağ, onun dileğini yerine getirdi. Ve onun dostları - ne yazık ki pek az kişiydi bunlar - bu büyük sanatkârı Yakacığın kızıl topraklarına ebedî bir misafir olarak bıraktılar.

* * *

Nevres, rahmetli babamın çok eski bir dostuydu. Ve çok sevişirlerdi. Evimizin has misafirlerinden biri olan Nevres, hemen bütün günlerini bizde geçirirdi. Beyazıttaki konakta, Çamlıcadaki köşkte, Adadaki evde, Kartaldaki yalıda yapılan musiki toplantılarında, musiki âlemlerinde Nevres meclisin baş taciydı.

Ben Nevres'i ilk defa Çamlıcada dinledim. Kırk küsur yıl evvel! Küçük bir çocuktum. Ut çalışındaki hünerini, nağme yaratışındaki sanatını elbette anlıyamazdım. Ve zaten anlamadım da... Yalnız onu dinliyenlerin huşu ile baş eğdikleri hâlâ gözümün önünde... Şimdi anlıyorum ki rakı ile mestolanlar, Nevres'in mızrabiyle de mestoluyorlarmış.

Musikiden şöyle böyle anlamıya, bir taksim, bir peşrev, bir kâr, bir saz semaisi dinlerken, içimin bir şey olduğunu hissetmiye başladığım zaman, Nevres, benim için bir şahsiyet, bir musiki otoritesi olmuştu. Çamlıcadan sonra, onu anlamıya çalıştım.

Rahmetli babam, o yıllarda Kartalda bir köşk yaptırıyordu. Evin temeli atılırken, deniz kenarından yüz, yüz elli metre geride bir çadır kurmuştu. Çadırın birinde aşçımız Bolulu Abdullah yemek pişiriyor, babacığım da eliyle misafirlerine mezeler hazırlıyordu. Çadırın bir köşesinde de içki damacanaları, binlikler vardı.

Misafirler saz ve söz ehli dostlardan ibaret: Ahmet Rasim, meşhur okuyucu Nedim Bey, Kemençeci Vasil, Kemani Tatyos, Tamburi Beylerbeyli Fuat, Enderunlu Hafız Hüsnü, Üstat Beylerbeyli Ziya, Gürcü Ramiz Paşazade Tamburi Ali, Gümrük memurlarından Udi Ali Galip, (27 ağustos 1949 da öldü). Borazan Tevfik, Ressam Muazzez, Enderunlu Ayı Raşit, sadaret mektubi kalemi hulefasından Âsım Atâ, Kartal kaymakamı Necip, Tuzla çiftliği sahibi Ekrem, Kartal Jandarma Kumandanı Hasan, Kartallı Hasan Kaptan..

Misafirler, sabahleyin şafakla içkiye başlarlar, öğle yemeğini yiyip yatarlardı. Yatmıyanlar da balık avlamıya çıkarlar, akşam gene çilingir sofrası kurulurdu.

Kadehler yuvarlanır, tamburun ağlıyan ve inliyen sesine, içli hıçkırıklarına Nedim Beyin o hârikalı sesi karışır, Nevres'in taksimine, Beylerbeyli Ziya berrak sesiyle cevap verirdi. Suzinâk bir gazel göklere doğru yükselir, dalgaların ahengine karışır, ilâhi bir nağme tufanı etrafta sonsuz akisler bırakırdı.

Ben, Salih Dedenin uşşak peşrevini, Bekir Ağanın mahûr beste «Bir âfeti mehpeykerle» sini, Benli Hasan Ağa'nın rast semaisini ve bunlar gibi Türk musikisinin ölmez parçalarını orada, Nevres'in udundan, Ali Beyin tamburundan, Nedim Beyin sesinden dinledim.

Saz ve içki faslına nihayet verildiği zaman Nevres'le babam ya tavla partilerine başlarlar, yahut poker masasının başına geçerlerdi. Rahmetli Nevres, tavla oyununu çok sever, pokere de bayılırdı.

* * *

Nevres'in birçok besteleri ve şarkıları vardır. Bunların bir kısmı plâklara geçmiştir: «Menekşe kokulu yarim», «Acem kızı», «Yavrucuğum güzellendi», «Alçacık duvardayım», «Baharın zamanı geldi», «Ayağına giymiş sedef çizme», «Bir taraftan üzüyor gönlümü», «Vay cicom, cicom», «Benliyi aldım kaçtım», «Ben seni sevdim seveli», «Akşam oldu» gibi.

Şu güzel türkü de onundur:

Girdim yârin bahçesine ayvalık, narlık,
Bir elinde dolu bâde, bir elim yağlık,
Beni yardan ayıranlar bulmasın sağlık,
Kaldır şişeyi, doldur bâdeyi,
Gül göğsünün üstüne tak menekşeyi

Bunlardan başka plâğa alınmış hüzzam, karcığar, eviç, kürdaniye, hicaz, uşak, nehavend ve hüseynî taksimleri de vardır.

.

Ut - rahmetli Turhan Tan'ın dediği gibi - Nevres'in kucağında bir tahta parçası olmaktan çıkmış, gülen, ağlıyan, hıçkıran, kahkahalar savuran bir dudak, bir göğüs, bir kalb olmuştu. Teller, bu göğüste, gören, sezen, duyan sinirler gibiydi. Ve Nevres mızrabının bu büyüleyici temasiyle onları dile getirdi. En şöhretli hatiplere parmak ısırtacak bir belâgatle konuştururdu. Teli dil, tahtayı ruh yapan böyle sihirli bir mızrabı Türkiye sınırları içinde ancak Nevres'in mızrabı kullandı. Ve bundan ötürü - Arapların güzel bir tâbiriyle söylüyorum - Rabbül'ud olarak ün aldı. Ve bu yüce şöhret tahtından toprağa intikal ettiği gün ud da yetim kaldı.

Vidok

PİER EGİ

POLİS KIRALI VİDOK

★

Serserilikten Paris polis müdürü olan Vidok; dünyaca meşhur bir polisti. Onun hayatı pek meraklıdır.

★

— Evet, doğrudur, itiraf ediyorum; ben Vidok'um, firari, kürek mahkûmu Vidok. Fakat size teslim etmiye getirdiğim adam benden de fazla suç işlemiştir. İkimizi de tevkif ediniz müdür bey... Yahut, beni serbes bırakın, sizin emrinizde çalışayım.

Bu sözleri konuşan iri yarı, Herkül vücutlu, kocaman elli bir adamdı. İmparatorluk polis müdürü Hardy'nin karşısında dimdik duruyor, yanındaki adamı gösteriyordu. Hardy susuyor, otuzunda tahmin edilen bu adama hayretle ve dikkatle bakıyordu.

Vidok, 1775 de Arras'da doğmuştu. Babası basit bir esnaftı. Küçük yaşta baba evinden kaçmış, orduya girmiş, Valmy savaşından sonra onbaşı olmuştu. Ordudaki hayatı garip bir tarzda geçmişti: Kâh kahramanca dövüşmüş, kâh âmirlerini dövmüş, divanı harblere çıkmış, kaçmış, tekrar orduya girmiş, başka memleketlerde askerlik yapmıştı. Birbiri ardına başına gelen birçok meseleler, yaralanması, kaçması, ölüme mahkûm oluşu, onun ordu saflarında daha ileri bir rütbeye geçemeyişinin sebepleriydi. Sivil olduktan sonra da girip çıktığı çeşitli işler bir hayli karışıktı. Hardy bu kabarık dosyayı biliyordu. Karşısındaki adamın çeşitli isimler takındığını, sırasına göre fırıncı Brimont, bakkal Blondel, terzi Rafain, kumarbaz, düellocu bilmem kim olduğunu, Lille, Duaie, Bicetre şehirlerinde ve daha birçok yerlerde yirmi defa tevkif edildiğini, ama hepsinde de kaçtığını biliyordu. Vidok'un şimdi polise teslim etmiye getirdiği adam, Latude isminde aptal ve beceriksizin biriydi. Vidok, iyi makiyaj yapıyor; subay, sıvacı, papaz, köylü, jandarma kılığına girebiliyordu. Polis olursa, bu sahada çok başarı kazanması tabii idi.

Ama polis müdürü tereddüdediyordu. Vidok, son mahpusluğundan birinde Lille hapishanesindeki arkadaşlarını çıkartmak için sahte emirnameler hazırlamıştı. İş anlaşılınca, yeni doğmuş bir çocuk kadar suçsuz olduğunu iddia etmişti, ama, onu tekrar sekiz yıl küreğe mahkûm ettiler. Hep kaçmayı düşünüyordu. Bu hapishaneden de, Aleksandr Duma'ya «Monte Kristo» romanındaki firar sahnesini yazdırmayı ilham eden bir şekilde, kaçmıştı. Denize düşmüş, onu öldü sanmışlardı. Neticede o canını tehlikeye koyarak kaçabilmişti. O zamandanberi onu ölü biliyorlardı.

İşte polis müdürünün karşısında olan adam, böyle bir adamdı. Hapisten kaçtıktan sonra, kimbilir kimden, nereden bulduysa bulmuş, Pariste bir lâvantacı dükkânı açmıştı. Ama bir gün Toulon hapishanesinde tanıdığı bir serseri bu dükkâna gelmiş, ona: «Demek artık burjuva oldun ha? Eski dostlarını unutman doğru mu ya!» demişti. Lâvantacı

Kıyafetini değiştirmiş şekilde Vidok

dükkânının kârından hisse istemiş, eğer vermezse polise gidip gerçek ismini bildireceğini söyliyerek tehdidetmişti. Daha lâfını bitiremeden Vidok bir kaplan gibi onun üstüne atılmış, yakasından yakaladığı gibi bağırmıştı: «Demek polis müdürlüğüne gitmek istiyorsun, haydi beraber gidelim». Böylece eski hapishane kaçağı ile şantajcı serseri soluğu Hardy'nin yanında almışlardı.

Hardy düşünüyordu. Vidok kadar hırsızların, serserilerin iç yüzünü ve dalaverelerini bilen yoktu. İhtilâlin ve Direktuvarın ardındaki bu devirde kanlı günlerden kalma birçok jakoben, ve anarşist grupları vardı ve bunlar imparatorluğun yeni yeni durulmıya başlıyan huzurunu bozuyorlardı. Hudutlardaki savaş yüzünden, sayısı azalan polis ve jandarma kuvvetiyle onlarla nasıl başa çıkılabilirdi? Öbür serseriyi dışarı çıkarttıktan sonra Vidok'a yaklaştı, gözlerinin tâ içine bakarak: «Beni dinle, dedi, teklifini reddetmek istemem. Ama ne yazık ki polis tarafından çok fena tanınıyorsun.. Size resmî bir iş veremem. Yalnız mazideki işlerine bir sünger çekebilir ve bir tecrübe edebilirim. Bizden ayrı çalışacaksın. Kendin gibi adamlar seçerek, onlarla meşgul olacak, çalıştıracaksın.. Hoşuna gidiyor mu?» Vidok: «Memnuniyetle..» cevabını verdi.

Vidok yıllarca polise bir nevi yardımcı kuvvet vazifesi gördü. Adamları hep hapishaneden alınmıştı. Hiç kimse onlardan şüphelenmediği için bu teşkilât çok başarı kazanıyordu. Nihayet Vidok, 1812 de bu geri plândaki ödevini bıraktı ve emniyet âmiri oldu. İlerde Balzac'a «Vautrin» romanının kahramanı olan Vidok cemiyet hayatında, önemli bir ödevin başına geçmişti. İmparatorluk, Yüz Gün, İki Restorasyon günlerinde bu ödevini başariyle yaptı. En tehlikeli işlere kendini atıyor, enerjisi, zekâsı, Herkül kuvveti sayesinde bunları başarıyordu. Her yanda polislerin kıralı olarak tanınmıya başladı.

İkinci imparatorluk günlerinde Amelot sokağında basit giyimli, seksenlik bir adam görünüyordu; bu Vidok'tu. Hemen hemen unutulmuş olan Vidok. Onuncu Charles devrinde kıralın etrafını alanlar halkın güvenliğini sağlamıya çalışanların temiz bir maziye sahibolmaları gerektiğini ileri sürerek bir temizlik yapmışlardı. Vidok da yerini Allart'a terkedip çekilmişti. Resmî hayattan ayrılınca parasız kalmıştı. Özel bir polis bürosu açmak istedi; fakat vazgeçti. Hayatının geri kalan çeyrek yüzyıllık müddetini «Hâtıralar» ve «Hırsızlar, Âdetleri ve Dilleri» adlı eserlerinin satışından gelen para ile yaşadı. Bu eserler bugün bile zevkle okunabilir ve o zamanki bütün zabıta romanları üzerinde tesirleri görülmüştür. Vidok bu eserlerinde sosyal reformlar arzuluyor, hapishane sisteminde değişiklik yapılmasını istiyordu. Vidok sessiz ve basit bir hayat geçirerek ihtiyarladı. Onun görünüşüne bakarak evvelce yaptıklarına kimse inanamazdı. Öldüğü zaman, seksen iki yaşındaydı; 11 mayıs 1857. Artık onu, yaşadığı mahallede bile kimse tanımıyor, bilmiyordu. Kendisi de herhalde, ilerde roman ve sinema kahramanı olarak yeniden dirileceğini aklına bile getirmemişti.

ANDRÉ BILLY

BALZAC'IN GENÇLİĞİ

★

Balzac, Balzac oluncaya kadar çok sıkıntılar çekmişti. Onun ilk hayatını ve ilk aşklarını bu yazıda okuyalım

★

Balzac'ın gençliği

I: NOTER Mİ? ASLA!

Honoré de Balzac 1819 yılında Sorbonne Üniversitesine devam ediyordu. Willemain, Guizot, Cousins gibi hocaların büyük tesiri altındaydı. Victor Cousins'in mistisizm hakkındaki dersleri ileride yazacağı romanlarda faydalı olacaktı. Ayrıca M. Guyonnet adlı bir avukattan, sonra Passez adlı bir noterden hukuk dersi alıyordu. Guyonnet talebelerinden olan Scribe ve Balzac'ı öyle haşarı buluyordu ki bir gün Balzac'a şu notu göndermişti: «Mösyö Balzac, bugün derse gelmemenizi rica ederim, çünkü yapılacak çok iş var». Balzac hayatının bu devresine ait hâtıralarını «Hayatta Bir Başlangıç» adlı romanının son kısımlarında yazmıştır. «Tılsımlı Deri» de de avukatlar, noterler âlemi vardır. O sıralardaki dostlarından biri de, Petingy, Balzac'ın o çağa ait bir portresini çiziyor.. Yirmi yaşında, zekâ parıldıyan ufacık gözler ve kısa bir gövde, karışık ve siyah saçlar, kemikli bir yüz, koca bir ağız.. İskambilden nefret ediyor, ama manyatizma ile ilgileniyor..

Bir opera dansöründen özel dans dersleri alıyordu. Salon hayatında başarı kazanmak için bu elzemdi. Ama bir akşam kaygan bir salonda dansederken yere yuvarlandı. Bir daha dans etmemiye yemin etti. Felsefeye merak sardı. Hıristiyan imanı sarsılmıştı. Düşüncesi pozitif bir felsefeye meyyaldi. Hukukun üçüncü yılında babası emekliye ayrıldı. Ailenin geliri azalmıştı. Buna çare olarak, Honoré'ye yapılan yardımın kesilmesi ve on sekizinde kızkardeşi Laure ile on yedisindeki Laurence'ın köye gönderilmesi düşünüldü. Honoré ise artık noter olurdu. Bir noter yanında çalışmalıydı. Noter mi? Asla! O şair olacaktı. Klâsik baba - oğul konuşması : «Bilmiyor musun bedbaht ç o c u k, edebiyat mesleğinde sürünmemek için kıral olmak lâzımdır». Cevap : «O halde ben de kıral olurum». İki yıl boyunca bir tecrübe devresi geçirmesine izin verdiler. Balzac Paris'e gelip bir eve yerleşti. Tavan arasında [illegible] odaydı burası, ya buz gibi soğuk ya fırın gibi sıcak olurdu. Tahta kuruları doluydu. Parası yoktu. Ama mesuttu. Nihayet hürdü. Bir saraydı bu tavan arasıdaki oda! Deha da o kadar yakınında idi ki!

2. LESDIGUIERES SOKAĞI

Devrin modası olan «Cromwel» konusunda bir manzum dram yazdı. Daha önce başka şeyler de yazmayı düşünmüştü. Kızkardeşine yazdığı mektupta, manzum bir dram yazmaktaki zorluğu anlatıyor, büyük Racine'in bir eserini iki yıl boyunca gözden geçirdiğini anlatıyordu. Ya bir şaheserle başlamak, ya da ölmek istiyordu. Annesine, babasına yazmıyor, kızkardeşine bütün hayallerini, dramın plânlarını anlatıyordu. Saray kütüphanesinde çalıştıktan sonra kenar semtlerde dolaşıp işçilerin arasına karışıyor, âdetlerini, yaşayışlarını inceliyordu. Gece olunca Parise dönüyor, en ucuz tarafından bir yemek yedikten sonra odasına çıkıyor, lâmbasını yakıyordu. Gaz yoksa şamdanı dikiyor, omuzlarına eski şalını atıp, kahve cezvesi ve mürekkep hokkası ortasında yazıyor, ara sıra gidip pencereden sis içindeki ev damlarını seyrediyordu. Geceleri çalışmıya daha o zamandan alışmıştı. Kızkardeşi Laure'u genç bir liman mühendisi istemişti. Surville ile Laure evlendiler. Balzac da iki yıllık bir çıraklık devresinin imtihanını vermek üzere baba evine döndü, yanında «Cormwel» in müsveddesi vardı. Bir aile meclisi kuruldu ,baba, ana, damat, kızkardeş, ayrıca Dablin baba ve Dr. Nacquart vardı. Kimse eseri beğenmedi, Laure bile. Ama babası oğlunun yazdığı esere karşı merhametliydi, bu işten anlıyan biri eseri okuyup fikrini bildirmeliydi. Surville, Andrieux'yü teklif etti. «Kaygısız Değirmenci» nin müellifi College de France'da hocaydı ve romantiklerin amansız düşmanıydı. Ana ile kız, eseri ona götürüp okuttular. Aldıkları cevap şu oldu: «Bu eserin yazarı ne yapabilirse yapsın ama edebiyatla sakın uğraşmasın».

Neticede Honoré yeni bir tecrübe devresi geçirmek üzere Parise yollandı. Mademki dram şairi değildi, o da romanı denerdi.. Walter Scott gibi olurdu o da. Onların eseri yüz bin, iki yüz bin satılıyordu. 1820 sonbaharında bu yazarların tesiri altında kalan romanlar yazdı. Küçük gazetelere yazılar yazan Le Poitevin diye bir gençle arkadaş olmuştu. Bu dostu sayesinde Balzac edebiyat âlemine girebilmişti. Çok sürmedi, ailesi, bilhassa annesi derhal yanlarına gelmesini bildirdiler. Onlara göre genç yazarın tecrübe yılları boşuna geçmişti.

3. VILLEPARISIS

Artık Parisi, tavan arasındaki odasını arıyordu. Kızkardeşinin eski odasına yerleşmişti. Bol bol kitap okuyordu. Satrançtan, bahçede dolaşmaktan başka eğlencesi yoktu. Neyse ki Le Pointevin, Balzac'daki geniş muhayyele kudretini bildiğinden midir nedir, onu ziyarete geldi ve büyük eserler yazmak için projeler kurmıya başladılar. Birtakım eserler yazdılar. Kiminde ikisinin, kiminde birinin imzası vardı. Fakat istikbal hâlâ meçhuldü. Aile dostu, Dr. Necquart genç Honoré'ye bir iş, bir memuriyet bulmak, onu bu hayattan kurtarmak istiyordu. «Bir çırak, bir makine, bir dolap beygiri gibi olacağım, otuz kırk defa dönen, içen, yiyen ve uyuyan bir mahlûk, herkes gibi bir insan. Ve aynı şeyleri tekrar edebilen bir değirmen çarkı gibi gidip gelmiye yaşamak diyorlar! Hiç değilse bu soğuk hayata bir insan biraz tad verebilseydi», «Altmışına geldiğim zaman servete ve onun getirdiği bütün sevinçlere kavuşmuşum, ne değeri var!», «Açım, açlığımızı hiçbir şey doyurmuyor. Tabağım boş..»

4. BERNY'LER

Villeparisis'de Balzac'ların evinin civarında Berny ailesi yaşıyordu. Yirmi dört yaşında bir kızın ve on altı yaşında bir çocuğun anası olan, eskiden çok güzel bir kadın olduğu anlaşılan Madam de Berny, kocasiyle bu evde yaşıyordu. Kırkını aşmış kadın, kocasiyle anlaşamıyordu. Genç Balzac'ın şefkate karşı olan derin susuzluğunu anladı. 1821 de birkaç defa görüşebildiler, Laurence'in nişa-

Balzac'ın çocukluğu

nında ve nikâhında.. Balzac 1822 nin ilk haftalarında Parise gelerek kitapçı Hubert'le bir mukavele imzaladı. Artık kitaplarını tek başına imzalıyacaktı. Hulyalar kuruyor, binlerce frank kazanmak istiyordu. Madam de Berny ile mektuplaşıyorlardı. Aralarındaki büyük yaş farkı yüzünden kadın, genç adama kendisini bir daha görmemesini yazıyordu. Balzac ise kadının kırk beş yaşında olmasının aşkına hiç tesir etmediğini, hattâ daha çok ona bağladığını yazıyordu. Görüşüyor, mektuplaşıyorlardı. Nihayet kadın bir gün başka birini sevdiğini söyledi. Fakat genç adamın ısrarı karşısında yumuşadı, kendini ona verdi. Gece, saat ona doğru, gizlice buluşuyorlardı. Aşkları alabildiğine ilerlemişti.

5. BAYEUX

Maceraları memleketin ağzına düştü, iki aile içinde bir rezalet halini aldı. Annesi bu işi durdurmak için, Honoré'nin Surville'lerin yanına Bayeux'ye gitmesini istedi. Bahane olarak hasta olduğunu, sıhhatini düzeltmesi için Bayeux' ye gitmesi gerektiğini söylediler, böylece zevahir kurtarılacaktı. Honoré, yeni bir roman yazıyordu. Zorlukla razı oldu, fakat arabada beraber seyahat ettiği bir güzel yol arkadaşı bu acısını unutturdu. Bayeux'de Altıncı Charles'a ait bir roman ve daha başka eserler yazmak istiyordu. Surville'lerin evini neşeli mizacı ile zevklendirdi. Madam de Berny'ye ithaf edilmiş olan «Clotilde» adlı romanı çıktı. Müsvedde halindeyken annesi bu romanı okumuş, çok kötü bulmuştu, basıldıktan sonra daha berbat buldu. Çok geçmeden Balzac Parise gidiyordu. Bu defa kitapçı Pollet ile de anlaşma yapmıştı. Sayfası iki franga halk için romanlar yazan, muharrir ve şair Balzac durmadan çalışıyordu. Çoktandır arzuladığı istikbale nihayet kavuşmuştu.

6. KARIN DOYURAN EDEBİYAT

1822 sonbaharında Balzac Villeparisis'i terkediyor ve Roi-Doré sokağında 7 numaraya taşınıyordu. 1.200 franklık, bir kontratla tespit edilmiş olan ve üçer aylık taksitlerle verilen bir gelire sahipti. «Vicaire» adlı romanı polis tarafından gayriahlâki diye toplattırılıyor, başka bir kitabı sanatseverlerin hücumuna uğruyordu. Halk ise bu saçma ve budalaca edebiyatı seviyor, Balzac da ailesinin kafa tutmalarından uzakta rahatına bakıyordu. «Vicaire» in önsözünde, o ayarda başka eserlerin hazırlandığı bildiriliyordu: «Venedik Gondolcusu», «Ölümün Nişanlısı», «Suikastçılar» v. s... Balzac iki melodram da yazdı: «Zenci» ve «Le Lazarone». Bunların ikisi de oynanmadı. Eğer oynansaydı belki de yazarı, besleyici bir edebiyatın tadını tadıp bırakamıyacak, «İnsanlık Komedyası» insanlığın malı olamıyacaktı. İki yeni roman, «Korsan» ve «Sonuncu Peri» romanlarını yazıyordu. Bunlarda da Walter Scott'un tesiri vardı. Bu değersiz eserlerde vaadedici taraflar pek çoktu. Balzac'ın dehası homurdanıyor, kendini belirtiyor, yazarının bile farkına varmadığı kıvılcımlar saçıyordu.

Balzac'ın yirmi ile yirmi beş yaşları arasında yazdığı bu «karın doyuran» edebi eserlerin, yazarlık sanatında hayli faydaları olduğu inkâr edilemez. Hikâye içinde bir şeyler

Madam de Berny

olup bitmesi, bir entrikanın mevcudolması, kudretli konuların ele alınması (aşk, şeref, servet, hayat gibi) gerektiğini anladı. Otuz kırk eser yazmış olmasına, bir hayli para kazanmasına, karnını doyurmasına rağmen asıl istediği şeye, şöhret ve şerefe kavuşamamıştı.

Bütün bu didinmeler Balzac'ın, müstakbel dâhinin ilk çıraklığı idi.

★

OSMANLI TARİHİNDEN NOTLAR

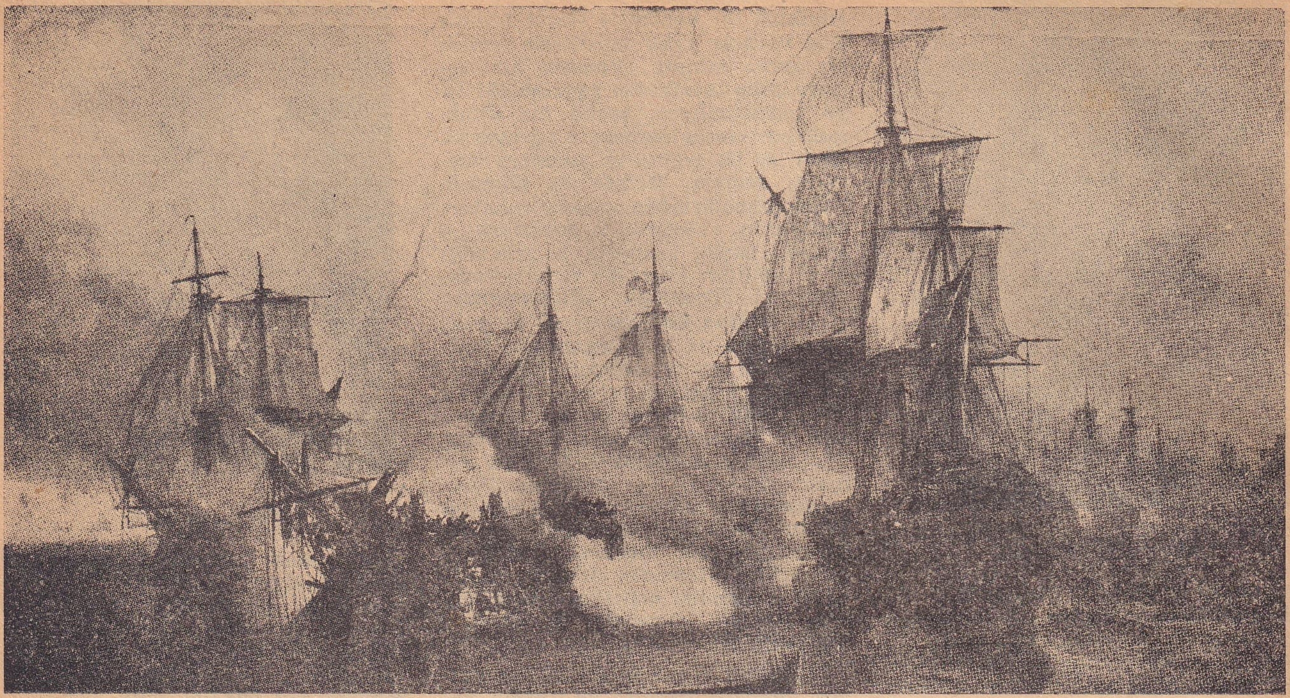
★

* Bizans imparatoru Yoanes (Joannes) vefat edince Dimitrius ile kardeşi Costantine arasında kimin tahta geçeceği bahsinde bir anlaşmazlık çıkmıştı. Dimitrius, kardeşi Costantine'den daha genç olduğu halde, kendisi tahta çıkmak istiyordu. Costantine mabeyincisi Franzes'i yedi defa Sultan Murada göndererek kendisini imparator tanımasını rica etti. Murat Costantine'in ricalarını nihayet kabul etti. Bu suretle yedinci ve son Paleolog Osmanlı padişahının sayesinde Bizans tahtına oturdu. Garibi şu ki, aynı padişahın oğlu Mehmet (Fatih) babasının oturttuğu tahttan Costantine'i imparatorluğuna da nihayet vermek suretiyle indirmiştir.

* Sultan Reşat bir gün Sadrazam Talât Paşaya: "Senin evin yok, bir ev tedarik eylersen ben de yardım ederim" demiş. Talât Paşa huzurdan çıktıktan sonra baş mabeyinci ile başkâtibi çağırarak: "Zatı şahane böyle bir teklifte bulundu; nakden yardım kabulü benim prensibime muhaliftir. Şayet fikrinde ısrar edecek olursa kendisini gücendirmeksizin vaz geçirin,, dedi. Hünkâr kendisine iki bin beş yüz lira vermek istiyordu, o zaman için epeyce bir para idi.

* Avusturya İmparatoru Charles, Sultan Reşadı ziyaret ettiği vakit merasim mucibince padişahla imparatoriçenin bir arabaya ve imparatorla veliahdin de ikinci arabaya binmeleri lâzım gelmişti. Padişah: "Bu yaştan sonra ben genç bir kadınla bir arabaya binip halkı kendime güldüremem..,, diye ısrar edince değiştirdiler ve onu imparatorla bir arabaya bindirdiler.

* Padişahlığı zamanında birbiri ardınca Sultan Reşadı ziyaret eden Alman imparatoru Vilhelm merasimde padişahın yavaş ve titrek sesle söylediği nutkuna mukabele ederken nezaketen aynı şekilde cevap vermiş, fakat Avusturya imparatoru ise genç olduğundan bu nezakete aklı ermiyerek yüksek sesle bağıra bağıra cevap vermişti.

Trafalgar Savaşından bir sahne

ABİDİN DAVER

NAPOLÉON'U MAĞLÛBEDEN NELSON'DUR

★

Trafalgar harbi İngiltereyi Avrupada kuvvetlendiren harbdir. Bu muzafferiyeti kazanan Amiral Nelsondur ve harb neticesinde Napoléon'un yıldızı sönmiye başlamıştır.

★

Fransız İmparatoru Birinci Napoléon'u, o askerî dehayı 18 haziran 1815 te Waterloo' Meydan Muharebesinde İngiliz ordusu komutanı Duc de Wellington değil: 21 ekim 1805 te Trafalgar Deniz Savaşında Nelson mağlûbetmiştir diyebiliriz. Nasıl? İşte aşağıda anlatacağımız şekilde:

27 mayıs 1802 de imzalanan Amiens Barışı, bir sulh değil, Fransa ile İngiltere arasında bir mütareke olmuştu. Napoléon Bonaparte, bu barışın verdiği mühletten faydalanarak yeni bir donanma vücuda getirmek ve İngiltereyi istilâ etmek istiyordu. İngiltere ise, Fransa'nın Avrupada tesis ettiği hegemonyayı kıramamıştı; Fransa'nın İngiltere'yi istilâ hazırlıklarını da gördüğü için, ondan evvel harekete geçmek istiyordu. Nihayet 16 mayıs 1803 te harb tekrar başladı. 24 saat sonra da bir İngiliz filosu Brest limanını abluka etti. Bir gün sonra da Amiral Nelson başka bir filonun başında, Toulon limanını abluka etmek üzere, Portsmouth üssünden Akdenize doğru yollandı. Napoléon 130.000 kişiden ve 400 toptan mürekkep bir istilâ ordusu hazırlıyordu. Bu Fransız ordusu, 20 günlük yiyecekle beraber, Boulogne bölgesindeki 4 limandan hareket ederek 30 - 50 kilometre genişliğindeki Calais boğazını geçecek ve Londra'dan 110 kilometre mesafede bulunan İngiliz kıyılarına çıkacaktı. Bu çıkarma için büyük gemilerden başka, asker nakline mahsus 2.000 küçük yelkenli ve kürekli gemiye ihtiyaç vardı. Bunlar zamanımızın çıkarma tekneleri demekti. Fransızlar hemen gemilerin inşasına başladılar. Bir yandan da bu nakliye filosunu himaye edebilecek kifayette bir donanmanın Manche denizinde toplanması lâzım geliyordu.

Napoléon, Toulon'daki Fransız donanması komutanı meşhur Amiral Latouche Treville'e yazdığı mektupta: «Bizi 6 saat müddetle Calais boğazına hâkim kılınız; dünyaya hâkim oluruz» diyordu. Halbuki o zamanki yelkenli kürekli gemilerle yüz bin kişinin nakli ve ihracı için Calais boğazında 6 saatlik değil, 15 - 16 günlük bir hâkimiyete ihtiyaç vardı. Sonraları Napoléon da bunu anlamıştır.

1804 e kadar, Napoléon'un ne ordusu, ne de donanması İngiltere'ye başarılı bir çıkarma yapabilmek için tamamiyle hazır değillerdi. Bu arada İngiltere de böyle bir tehlikeye karşı denizde ve karada süratle hazırlanıyordu. İngiliz sahillerinde 700 küçük gemi muhafızlık ediyor; asıl İngiliz donanması ise düşman üslerini abluka ve harb gemilerini oralarda hapsediyor; muhtelif denizlerde düşman deniz kuvvetlerini yakalıyarak imha etmiye çalışıyordu.

Napoléon, nihayet, çıkarmanın muvaffakıyeti, İngiliz donanmasını bir deniz savaşiyle mağlûbetmiye bağlı olduğunu anladı. Fakat Amiral Latouche Tréville 'in ölümünden sonra, donanma başkomutanı yaptığı Amiral Villeneuve de, Fransız donanması da, Müttefik İspanyol donanması da, bu işi başaracak kudrette değillerdi.

Fransız donanması, deniz harbi stratejisi bakımından birtakım mânalı mânasız hareketlerden, Akdenizden, Antilles adalarına kadar gidip geldikten ve Brest'e doğru yollandıktan sonra, 1805 eylûlü sonlarında, Müttefik İspanyol donanmasının bulunduğu Cadix limanına geldi; onun peşinde dolaşan İngilizler de hemen arkasından bu limanı abluka ettiler.

Amiral Villeneuve, imparatorun kendisine fena halde kızdığını ve yerine başka bir amiralin tâyin edildiğini öğrenince, Müttefik donanmayı ekimin 19 uncu ve 20 inci günleri Cadix'ten çıkardı. 21 ekim 1805 günü de, Trafalgar burnu açıklarında bekliyen Nelson'un donanması tarafın-

dan karşılandı ve bu meşhur deniz savaşı başladı.

İngiliz donanması 27 hat gemisi ile 6 fırkateynden mürekkepti. Nelson elindeki kuvveti ikiye ayırmıştı. 12 hat gemisine kendisi, diğer 15 hat gemisine de ikinci amiral Collingwood komuta ediyordu.

Nelson'un sancak gemisi 100 toplu Victory, ikinci amiralın gemisi de gene 100 toplu Royal Sovereign kalyonu idi.

Müttefik Fransız İspanyol donanması ise 18 Fransız ve 15 İspanyol hat gemisinden mürekkep olarak 33 gemi idi. Ayrıca 5 fırkateyn ile 2 küçük gemi daha vardı. Müttefik donanma 3 filoya ayrılmıştı. Donanmanın en başında 10 gemiden mürekkep olan 3 üncü filo geliyordu. Komutanı Fransız Tuğamiral Dumanoir Le Pelley idi ve forsunu 80 toplu Formidable kalyonuna çekmişti. Onun arkasında karmakarışık bir vaziyette 1 inci filo geliyordu. Fransız amirali Villeneuve'ün sancak gemisi 80 toplu Bucentaure ile İspanyol Cisneros'un sancak gemisi 130 - 140 toplu muazzam Santisima - Trinidat kalyonu ile beraber 11 gemi, bu filoyu teşkil ediyordu.

Müttefiklerin 2 inci filosu önce 6 gemiden mürekkepti; fakat Müttefik keşif filosu da savaş sırasında iltihak ettiğinden 2 inci filo 12 gemiden teşekkül etti. Bidayette keşif filosu, İspanyol koramirali Gravina'nın komutasına verilmişken sonradan birleşme vukua gelince bu filo da, 2 inci filo komutanı Fransız amiralı Magon'un komutasına geçmişti. Bu 12 gemi arasında İspanyol tuğamirali Alva'nın 112 - 120 toplu Santa - Ana kalyonu da vardı ama bu geminin bütün mürettebatını deniz tutuyordu. Amiral Magon 74 topluk Algésiras kalyonunda idi. İspanyol koramirali Gravina, Principe de Asturias adında 112 - 118 toplu, yepyeni üç ambarlı bir kalyonda idi. (Bâzı gemilerin tonları hakkında iki rakam zikretmemiz, muhtelif eserlerde gösterilen top miktarı arasındaki farklardan ileri gelmektedir).

Büyük küçük bütün gemiler hesaba katılınca iki taraf şu kuvvette idi :

	Hat gemisi	Fırkateyn	Brik ve korvet
İngilizler:	27	4	2
Müttefikler:	33	5	2

İki taraf donanmasının top bakımından kuvvetleri şöyle idi:

	Hat gemilerinde	Firkateynlerde	Brikler ve korvetlerde
İngilizler:	2,148	146	20
Müttefikler:	2,626	200	30

Sayı ve top üstünlüğü Müttefiklerde idi ama gerek amirallerin sevk ve idaresi, gerekse mürettebatın talim ve terbiyesi bakımlarından hakikî üstünlük İngilizlerdeydi. Bilhassa Villeneuve gibi kendi kendine itimadı olmıyan mütereddit bir komutanın karşısında Nelson gibi yaman ve saldırıcı bir amiralin bulunması, daha harb başlamadan evvel zafer perisini İngilizlerin kucağına atmıştı. Amiral Nelson'un savaş tabiyesi, bütün İngiliz filo ve gemi komutanlarının önceden malûmu idi. Üstelik savaş başlarken o yelkenli harb gemileri devrinde mühim bir âmil olan rüzgâr da hafif olmakla beraber İngilizler lehine esiyordu.

İki taraf birbirine yaklaşırken Nelson sancak gemisi Victory'nin armasında şu işaret dalgalandı:

«England expects that every man vill do his duty = İngiltere, her adamın vazifesini yapmasını bekliyor». Bu tarihî işaret o gündenberi Portsmouth limanında muhafaza edilen Victory (Zafer) adlı amiral gemisinde her gün dalgalanmaktadır.

Nelson savaş plânı basit fakat son derece cüretkârâne idi: İki muvazi hat halinde ilerliyen İngiliz donanması ile esasen muntazam bir savaş hattı kuramamış olan müttefik filonun tam ortasına saldırarak onu yarıp parçalamak ve mağlûbetmekti.

Victory ile onu takibeden gemiler başkomutan Fransız amiralı Villeneuve'ün sancak gemisi Bucentaure ile İspanyol amirali Cisneros'un o muazzam Santisima - Trinidad'ın üstüne saldırdılar.

Amiral Collingwood'un filosu ise, başta onun sancak gemisi olan Royal Sovereign olduğu halde, İspanyol amirali Alva'nın sancak gemisi Santa - Ana'ya ve onun arkasındaki gemilere saldırdı.

İlk ateş, saat 11,30 da Fransız gemisi Fougueux tarafından kendi üstüne gelen Royal Sovereigne'e açıldı. Bu Fransız gemisi, Santa Ana'nın gerisinde üçüncü gemiydi. İkinci gemi olan İndomptable sancağa kaçtığından hattın dışında bulunuyordu. Bundan sonra ateş gemiden gemiye sirayet etti. Victory, Fransız amiral gemisine saat 11,50 de hücum ettiği sırada Royal Sovereign, Müttefik donanmasının savaş hattını yarmış ve Fransız Fougueux ile İspanyol Santa - Ana'nın arasına girerek gayet yakın mesafeden savaşa tutuşmuştu.

Savaşı, bütün teferrüatiyle anlatmak uzun sürer. Bazan gemi gemiye bazan da birkaç gemi bir tek gemi ile nihayet birkaç yüz metre gibi yakın mesafeden top ateşiyle dövüştükten sonra, birbirlerine aborda oluyorlardı. Bazan gemiler aborda olmadan önce birbirlerine o kadar yaklaşıyorlardı ki toplar güçlükle ateş edebiliyor ve gemilerin armalarına tırmanmış askerler, karşılıklı tüfek, tabanca ve el kumbarası atıyorlardı. Savaşta insan kayıpları büyük oluyordu. Meselâ Fougueux Fransız gemisi, bir yaylım ateşe mâruz kalınca 200 kişi kaybetmişti. Direkler yıkılıyor; bordalar parçalanıyordu. Netekim Royal Sovereign'in direkleri devrilmiş ve gemi hareketsiz bir halde sürüklenmiye başlamıştı. Eurgalus fırkateyni onun imdadına yetişerek yedeğine almış ve Amiral Collingwood bu gemiye geçmek zorunda kalmıştı. O zamanın kara barutları yüzlerce topun ateşiyle öyle kalın dumanlar neşretmişlerdi ki bazan dost gemiler birbirlerine gülle yağdırıyorlardı. İspanyol amiralı Alava'nın bindiği Santa - Ana gemisi, yaralı amiral da dahil olmak üzere 240 kişi kaybettikten sonra, saat 2,20 de bayrağını indirerek teslim olmuştu.

Bundan sonra, Müttefik gemileri, İngilizlerin müthiş salvolarını yedikten sonra, birer birer teslim olmıya başladılar.

Amiral Collingwood çok geçmeden muzaffer olmuş; onun filosunun hücumuna uğrıyan 16 Fransız - İspanyol gemisinden 10 tanesi zaptedilmiş, 5 tanesi perişan bir halde savaş sahasını terketmiş ve 1 gemi de berhava olmuştu.

Parlak büyük üniformasını giymiş, göğsüne Aboukir zaferinden sonra, Üçüncü Sultan Selim'in kendisine verdiği Osmanlı nişanını da takmış olan Amiral Nelson, sancak gemisi Victory ile Fransız ve İspanyol amiral gemilerinin üstüne saldırmıştı. Saat 11,45 te, Fransız gemisinin arkasından dolaşmak isterken 500 metre mesafeye gelince, Victory birçok isabet almış ve Nelson'un kâtibi ölmüştü. Victory hâlâ ateş etmiyor ve Fransız amiral gemisinin kıç tarafına sokulmıya çalışıyordu. Bu sırada Fransızların Redoutable kalyonu - ki Müttefiklerin en iyi savaşan gemisiydi - araya girerek Victory'yi şiddetli bir ateş altına aldı ve Nelson'un sancak gemisinin Fransız amiral gemisine kıçtan bindirmesine mâni oldu. Victory ile Redoutable müthiş bir savaşa tutuştular. Saat 1,15 te, Amiral Nelson, Fransız gemisinin direğindeki nişancılardan birinin attığı bir kurşuna hedef oldu. Kurşun sol omuzunun apuletini delerek vücuduna girmiş ve bel kemiğine dayanmıştı. Nelson yere yuvarlandı ve hemen kaldırılarak yaralıların bulunduğu ambarın bir köşesine götürüldü. Duman içinde, yarı karanlık ve kan kokan bu ambarda mürettebatın mâneviyatını kırmamak için, onun nişanları üstüne bir bez örtülmüştü. İçlerinde yağ mumu yanan iki fenerin sönük ışığı altında geminin cerrahı ile yardımcıları, Nelsonu soydular ve yarasını tedaviye çalıştılar. Nelson su istiyordu ve artık öleceğini söylüyor, Ledy Hamilton ile evlâtlığı Horatia için savaştan evvel yazdığı vasiyetnamenin yerine getirilmesini istiyordu.

Aşağıda Nelson ölüme yaklaşırken yukarıda savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu. İki gemi birbirine aborda olmuş vaziyette idiler. Fransız gemisinin yıkılmış direklerinden biri Victory'nin teknesi üzerine düşerek bir köprü vücuda getirmişti; fakat iki tarafın savaşçı askerleri hasım gemisine geçmiye muvaffak olamamışlardı. Victory mürettebat bakımından çok zayiat vermişti. Bu sırada üç ambarlı Téméraire kalyonu, Victory'nin imdadına yetişti ve Fransız gemisine şiddetli bir yaylım ateşi açtı. Çok geçmeden geminin 643 kişilik mürettebatından 522 si ölmüş ve yaralanmıştı. Kalanlar «Yaşasın imparator!» diye bağırarak Fransız bayrağını indirdiler. Victory'nin komutanı Hardy, ölmek üzere bulunan Nelson'un yanına geldiği zaman o, sordu:

— Vaziyet nasıl Hardy?

— Sir, 14 düşman gemisini zaptettik.

— Bizden hiçbiri teslim olmadı değil mi?

— Hayır Sir.

— Ölüyorum Hardy, yaklaş! Öldükten sonra, saçlarımdan biraz keserek Ledy Hamilton'a veriniz.

Nelson bir müddet sonra,

— Hardy dedi, donanmaya işaret çekiniz. Bütün gemiler demirlesin. İngiliz amirali son nefesinde iki şey düşünüyordu: Sevgilisini ve gemilerini.

— Hardy, zavallı cesedimi denize atmayınız.

— Hayır, asla Sir.

— Hardy öp beni. Unutma, Ledy Hamilton'u memleketime emanet ediyorum; kızım Horatia'yı da... İçim yanıyor!.. Su! Allaha şükür vazifemi yaptım...

Denizde, bu çetin savaşın son topları gürlüyor ve bu toplar, zafer içinde ölen Lord Nelson'u sanki son defa olarak selâmlıyorlardı.

Trafalgar savaşını karşı tarafta idare eden Fransız amirali Villeneuve'ün gemisi de teslim olmuş ve amiral esir edilmişti. İspanyol amirali Cisneros da aynı âkıbete uğramıştı. İngilizler, tek gemi kaybetmeden ve hiçbiri teslim olmadan 18 Fransız - İspanyol gemisini zaptetmişlerdi.

İngiliz donanmasının insan zayiatı 2.500 ölü ve yaralı idi. Müttefikler ise en az 7.000 kişi kaybetmişledi.

Müttefik filonun öncüsü vaziyetinde olan Fransız amirali Dumanoir ise başkomutandan aldığı emirlere rağmen, önce ağır ağır muharebe sahasından uzaklaşmış, sonra geri dönmüş; fakat savaşa iştirak etmiyere nihayet kaçmıştı. Fakat 5 kasımda bu filonun 4 gemisi de bir İngiliz filosu tarafından yakalandı ve teslim olmak zorunda kaldı.

Böylece Amiral Nelson, Trafalgar'da, Müttefik Fransız - İspanyol donanmasını mağlûbederek İngilterenin deniz hâkimiyetini perçinlemişti. Nelson, imparatorun bir ay sonra kazandığı Austerlitz zaferinin parlak güneşini, Trafalgar'ın dumaniyle önceden karartmıştı. Bu büyük deniz zaferi, Napoléon'u, barışı kabule mecbur etmemişti; çünkü, Fransız İmparatorluğu, yalnız denize dayanmıyor; Avrupa kıtasına hâkim bulunuyordu; fakat artık onun İngiliz donanmasını mağlûbedlerek İngiltere'yi istilâ etmek ümidi Trafalgar'da suya düşmüştü.

İngiltere ve Müttefiklerinin kara kuvvetleri Napoléon tarafından boyuna mağlûbedilmekte olmalarına rağmen, İngiltere denize hâkimdi. Ve İngiltere'nin hakikî taarruz kudreti, ordularından değil; Avrupa ile dünya arasındaki deniz muvasalasına kuvvetle hâkim olmasından ileri geliyordu. Bundan sonra, 1806 da Napoléon Avrupa ile İngiltere'nin muvasalasını kesmek ve «denizi kara ile yenmek» stratejisini takibetti. Fakat, Hitler'in İkinci Dünya Savaşında, üstelik denizaltılariyle de denizden takviye ettiği abluka gibi, Napoléon'un da tatbikine kalkıştığı abluka da İngiltere'yi fena bir duruma soktuysa da onu mağlûbedemedi.

İngiltere 1807 de Napoléon'un ablukasına karşı «İngiltere'nin müsaadesi olmadan deniz ticareti yapılamaz» prensipini güden bir abluka koydu. Napoléon'un ablukası 1809 - 1810 da son şiddetini buldu, İngiltere'de mallar depolara yığıldı, fabrikalar kapandı. İflâslar çoğaldı. Bütün İngiliz maliye sistemi sarsıldı; fakat İngilterenin deniz ticareti tedricen inkişaf ediyordu ve İngiliz malları kaçak olarak Avrupa'ya giriyordu. Böylece İngiltere ablukaya dayandı. Fransız diktatörlüğünden usanmış ve kendi memleketini harabeden siyasetten yorulmuş olan Rus çarı, nihayet, 1810 da, kapılarını İngiliz eşyasına açtı. 1812 haziranında da Napoléon, 20 milletten mürekkep ordusu ile Rusya üzerine yürüdü. Moskova'ya girdi; fakat mareşal kışa mağlûboldu. Böylece İngiliz deniz hâkimiyeti ve ablukası Napoléon'un kara hâkimiyeti ve kıta ablukasını akamete uğratmıştı.

İngiltere, Trafalgar'ı kazanarak denize hâkim olduğu için Napoléon'a dayanmıya ordular ve ittifaklar hazırlamıya ve nihayet Demir Dük denen İngiliz generali Wellington 18 haziran 1815 te Waterloo Meydan Muharebesinde o askerî dehayı mağlûp ve esir etmiye muvaffak oldu. Nelson, Trafalgar'ın galibi değil, mağlûbu olsaydı, İngiltere deniz hâkimiyetini kaybedecek ve Napoléon Britanya adalarına çıkarma yaparak İngiltere'yi mağlûbedecekti. Bu bakımdan Napoléon'u Waterloo'dan evvel Trafalgar'da Nelson mağlûbetmiştir; daha doğru bir ifade ile Napoléon'un mağlûbiyeti Trafalgar'da başlamış ve Waterloo'da sona ermiştir.

Birinci Dünya Savaşı da, İkinci Dünya Savaşı da tıpkı Napoléon harblerine benzemiştir. Denize hâkimiyet, zaferi temin etmiştir.

★ Tarihte yeri var ★

★ İspanyada hüküm süren Endülüs Arapları kendilerine tabi olmuş bulunan Hıristiyanlara ve Yahudilere tamamen vicdan hürriyeti vermişlerdi. Kilise ve manastırları duruyordu, serbestçe ibadet edebiliyorlardı. Dinlerinden dönmiye cebretmek şöyle dursun, biraz tazyik edilmelerini bile Müslüman hükümdarlar iyi görmezlerdi. Buna rağmen birçokları, yük - sek bir kültür dini olarak, İslâmiyeti kabul ettiler, Yahudiler hattâ büyük devlet memuriyetlerine kadar yükseldiler. Halbuki Hıristiyanlar zamanında fevkalâde tazyik ediliyorlardı. Bu sıralarda İspanya bütün Avrupanın mânen ve maddeten en ileri memleketi idi.

★ Endülüs'ün son Arabları İzebena ile Ferdinand zamanında İspanya'dan sürüldüler. Memleket kilisenin nimetlerine gark oldu. 1480 senesinde Papa Dördüncü Sikst'in gayretiyle engizisyonlar, bilhassa paralı, olanların aleyhine işlemiye başladı. Torkemada'lı Tomas 1483 de engizisyon reisi oldu. 1492 de bütün Yahudiler İspanyadan çıkarıldı. Bunlar mallarını satmakta serbest idiler, fakat altın, gümüş ve saire gibi şeyleri memleketten dışarı çıkarmak kendilerine yasak edilmişti. 1492 de Gırnatanın sukutunda Arabların imanına, camilerine ve hukuklarına hürmet edileceği muahedeye yazılmıştı. Katolik prensleri 10 sene sözlerini tuttular, sonra, 1502 de bütün Arabları İspanyadan sürdüler.

★ İspanya kıralı İkinci Filip de dinsizler aleyhine 30 sene süren bir savaş açmıştır. Tövbe etmiyen bir dinsizi yaktırırdı. Tövbe edenlere inayette bulu - nurdu: Fakat bunlar bir kere kirlenmiş oldukları için ölmeleri lâzımdı, yalnız ateşte yakılmak yerine başları kılıçla kesilirdi.

İspanyada Onaltıncı Asırda Protestanlık, Yahudilik ve Müslümanlık yoliyle dinsizlik ettiklerinden dolayı diri diri yakılanların sayısı 18.000 olarak hesabedilmiştir. Bu rakam mübalâğalı farzedilse bile düşünül - melidir ki, o sırada İspanyaya tâbi bulunan Holânda, Meksiko, Peru, Sicilya ve Sardunyada öldürülenler buna dahil değil - dir. Oralarda da Allahın şefkat dini aynı usullerle yayılmakta idi.

Şarlken zamanında Holânda'da öldürülen dinsizlerin sayısı yüz bin kadar tahmin ediliyor. Alba dükası beş altı sene içinde imanı zayıflardan 18.000 kişi kadar öldürttüğünü iftiharla söylerdi. "Harb meydanında daha çoğunu geberttim" derdi. Böylece en aşağı 40.000 adamın cellâdı olmuş demektir.

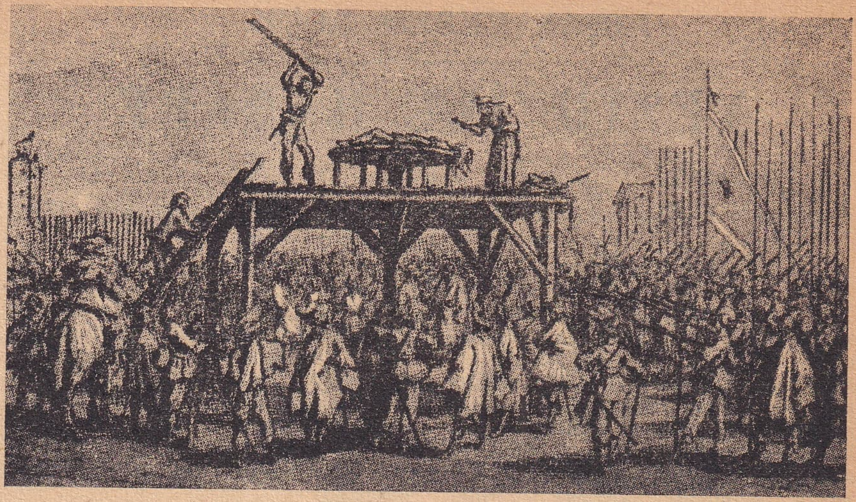
D. EMANUEL

TEKERLEK İŞKENCESİ

★

Bu müthiş işkence, Avrupada ve bilhassa Fransada senelerce tatbik edilmişti. Bu hal insanlık tarihinde bir lekedir.

★

Tekerlek işkencesi

İşkenceler eskidenberi pek çeşitli olmuştur; «La Roue» denilen bir tanesi vardır ki korkunç bir şeydir. «Roue», fransızca tekerlek, çark mânasına geliyor. Aynı ismi alan işkence nev'i; bir tekerlek üzerine insan bağlamak, demir sopalarla o insanın kemiklerini kırdıktan sonra, ölünceye kadar öyle bırakmaktır.

Fransada uzun zaman resmî cezalar bu şekilde infaz olunmuştu. İşkencenin tatbik edildiği suçlar değişikti. Şiddet sebebi kullanılmasını gerektiren suçlular çok zaman «roue» ya mâruz kalıyorlardı. Meselâ zor kullanarak hırsızlık yapanlar, sabıkalılar, yangın kundakçıları böyle idam ediliyorlardı. 1755 te Clairvaux manastırını yakanlar böyle öldürüldüler. Düelloda hasmını işkence yaparak öldüren birisinin de «roue» ya sevkolunduğunu bâzı kaynaklar kaydediyor. Irza tasallut edenler, iftiracılar yakalandıklarında bu akıbete çarpılırlardı. Hattâ kanun bu cezaya başka cezaları katmıştı. Meselâ suçlu asil bir kimse ise idamından önce silâhları kırılıyor, elbisesindeki asalet işaretleri sökülüyordu. Baba katillerinin, karılarını öldüren kocaların, papazları öldürenlerin, yalancı papazların önce elleri bileklerinden kesiliyor sonra «roue» daki işkence icra ediliyor ve bu dram suçlunun yakılmasiyle sona eriyordu. Kadınlar bu belâdan, cinslerine hürmeten, muaftılar. İdamın böylesi 1789 a kadar sürdü. Bu tarihten sonra ihtilâlcilerin giyotini meydana çıktı.

«Roue» aslında Alman menşelidir. Fransada tatbikine 1534 te verilen bir emirle başlanmıştır. Tarihten önceki zamanlardanberi tatbik olunduğu sanılıyor. Bâzı vesikalar; pek ağır yüklenmiş bir arabanın tekerleğine bağlı suçlunun ölünciye kadar bu arabanın altında kaldığından, bahsediyor. «Roue» nun asıl gelişmesi Onsekizinci Yüzyılda olmuştur.

İşin teferrüatına geçilirse, bu işkencenin iki safha arzettiği görülür: Önce bir çarmıh vardır. Suçlu yarı çıplak bir şekilde bu çarmıha gerilir. Yüzü göğe doğrudur. Vücudu sağlam iplerle çarmıha bağlanır. İpler bir manivelâya veya çıkrığa gider, onlar vasıtasiyle sıkıştırılır. Çarmıh adamın başının altına taş gelecek şekilde yere uzatılır. Bundan sonra vücudun muhtelif yerlerine, bilhassa karına cellât bir kadın demir sopayla vurur. Bu birinci safhada kemiklerin kırılması, uzuvların harabolması hedef tutulmaktadır. Bundan sonra ikinci safha başlar; suçlunun vücudu bir araba tekerleğinin üzerine geçirilir, tekerlek yerle ufki bir hal alacak şekilde bırakılır. Halka böyle teşhir edilir. Teşhir edilmezse, yani adam «roue» da yediği darbelerle ölürse biraz değişiklik olur. Günah çıkarıcı bir papazın hâtıralarında şu sözlere raslıyoruz: «Onun yanına diz çökmüştüm. Neredeyse üzerine abanacaktım. Elimdeki istavrozu onun ağzına yakın bir şekilde tutuyor, teselli ediyor, Tanrıdan cesaret ve mağfiret diliyordum. Durmadan konuşmam için yalvarıyordu. Yalvarışlar sözlerimi anlıyamıyacağı, onun cevap veremiyeceği anlarda bile devam etti. Tam bu sırada sol ayağına ilk darbeyi yedi... Beş veya altı darbe de göğsüne indi, koluna, bacaklarına vuruldu. Fakat ölmemişti. Onun ölmediğini gören cellâtlar, gittiler, ip aradılar ve iple boğmak istediler. Etraftan bâzı kimseler bu teşebbüse mâni oldu. Bunun üzerine yeniden işkence yerine çıkan cellâtlar göğsüne altmış kadar darbe daha indirdiler».

Bâzıları işkence yerinde kuvvetli aksülâmeller gösterebiliyor, meselâ işkence yerinden toprağa kadar sürüklenebiliyorlardı. Hemen ölmiyenler talimatnameye uyularak «Allah canlarını alıncıya kadar başları gökyüzüne çevrili olarak» işkence yerinde tutuluyorlardı. Ölüme kadar geçen zaman işkence görenin bünyesine ve cellâdın insafına bağlıydı. Can çekişmelerinin devam müddetiyse daha çok vücudu sıkan iplerin tazyikiyle ilgiliydi. Vücut, çok sıkışmışsa kan deveranı güç olduğundan, ölüm de çabuk olurdu. Can çekişmesi bazan saatlerce sürebiliyordu. Meselâ akşam üzeri idam olunan Houlier ismində birisi ancak sabahın dördünde ölmüştü. Böyle gecikme hallerinde papazlar işkence yerinde bekler, mahkûmun ağzına su verir, dua ederlerdi. Bu din adamları «iyilikle» dolu olsalar da o gayriinsani işkence, azabını vücuda nazlı nazlı sindirirdi.

İnsanlığın ilk günlerinden bu yana işkenceler, çeşitlenerek, vahşileşerek süregelmiştir. Bu şiddetin, bu zorun bir faydası mı olmuştur? diye sorulacak olursa «asla» demekte bir an bile tereddüdetmeyiz. İnsanlar insani muamelelerden anlar. Tarih de işkencelerle değil, insani muamelelerle tekâmül etmiştir. Yazıya son verirken Montesquieu'nün şu sözlerini kaydedelim: «Bâzı devletlerde hoşa gitmez bâzı hâdiseler gördüler; buna son vermek istediler; «roue» ismindeki işkence icadedildi. Ama gene de o hâdiseler eskisi gibi devamdan geri kalmadılar».

★

Tarihten notlar

★

* Sultan Mahmut zamanında kabul edilip giyinilmiye başlanan feslerin püskülleri tepesinin her tarafından sarkardı. İpekten yapılmış olan bu püskülleri rüzgârlar birbirine karıştırır, toplardı. Bunlar için, şimdiki kundura boyacıları gibi seyyar püskül tarayıcılar çıkmıştı. Bunların ellerinde bir fes kalıbı ve bir de tarak vardı. "Püskül tarayım!,, diye bağırırlar ve bir meteliğe bu işi yaparlardı.

* "Şirketi Hayriye" den evvel Boğaza işliyen tersane vapurları, iskeleler olmadığı için, Boğaz köylerinin açıklarında dururlardı. Halk sandallarla giderek bunlara binerlerdi.

REŞAT EKREM KOÇU

YEZİD İLE HABÂBE

★

Habâbe ile Yezidin aşkı, tarihin kaydettiği sevişmelerden birisidir. Üstat Koçu bunu pek güzel tasvir eder.

★

Zamanımızdan 1200 yıl kadar evvel, Milâdın 719 yılında, Şam'da, Abdülmelik oğlu İkinci Yezid Emevi Arap İmparatorluğunun tahtına oturmuş ve aynı zamanda İslâm âleminin halifesi ilân edilmişti; yer yüzünde, kudretine, şevketine, satvetine ve servetine denk bir ikinci hükümdar yoktu. Kendisine, saltanat ve hilâfet, «fukara babası, âdil, hakim, büyük» unvanlariyle anılan ve bir saray entrikasına kurban olarak zehirli bal şerbetiyle öldürülen amcazadesi Ömer bin Abdülâziz'den kalıyordu. Bir Emevi ordusu Çin seddine, bir Emevi ordusu Avrupada Pirene dağlarına dayanmıştı, İspanya'dan Çin Türk iline kadar üç kıta üzerinde yayılmış bu cihan imparatorluğunun türlü ırktan, türlü renkten, yetmiş çeşit dil ile konuşan, dinleri, mezhepleri, itikatları, âdet ve an'aneleri ayrı ayrı olan milyonlarca tebaası, gözlerini Şam'a çevirmiş, şefkat, adalet, hikmet ve büyüklük gibi kıymetlerin boş bıraktığı yere nasıl bir adamın oturtulacağını merakla bekliyordu.. İsmi, İslâm âlemi için o kadar câzip değildi, zira Birinci Yezid, Kerbelâ'da, Peygamber torununun şehadet kaniyle lekelenmişti.

İkinci Yezid ne şefik, ne gaddar, ne âdil ve ne zalim, ne cahil ne hakim, ne büyük ve ne de küçüktü: O, gözü cihanı görmiyen bir âşıktı. Onun için, taht, saltanat, hükümet, zaferler ve fütuhat, din ve ibadet, altın, gümüş, elmas, yakut, zümrüt, inci hazineleri, güzellik, hattâ hayat, her saniye alınan soluk, Habâbe demekti. Bir tesadüfün kendisine malettiği bu cariye, Arap ırkının çölde yetişmiş eşsiz bir bediası idi; boyu bosu, kaşı gözü, eli ayağı, edası, reftarı, işvesi, cilvesiyle bir hilkat bediası olan Habâbe'yi, Cenabı Hak parlak bir zekâ, güzel bir ses ve melek gibi bir ruh ile ayrıca taltif etmişti. Şam sarayında sağlam bir tahsil görmüş olan Prens Yezid, bu kızın evvelâ sahibi, sonra âşıkı, sonra muallimi ve mürebbisi olmuştu. Zarafeti, nezaketi, asaleti, malûmatı ve aynı zamanda güzelliği ile Yezid de Habâbe'yi cezbetmiş, iki vücut ve iki ruh bir olmuştu. Dünya ile alâkalarını kesmişlerdi. Cihan imparatorluğunun sarayında, kendilerine ayrılmış muhteşem bir dairede baş başa, göz göze, diz dize yaşıyorlardı; şiir okuyorlar, şarap içiyorlar, bol bol konuşuyorlardı, saz çalıyorlardı; bir gün, Yezid'i saltanat ve hilâfet için davet ettiklerinde ikisi de şaşırmıştı? Bu da nesiydi? Yezid için dairesinden çıkıp tahta oturmak, bilmediği bir âleme, yıldızlara, aya gitmek gibi bir şeydi. Taht salonuna, günü birlik misafirliğe gider gibi gitti. Vezirlerden, kumandanlardan, elçilerden, ulemadan, şairlerden, âyandan, eşraftan muazzam bir kalabalığın huzurunda biat resmi oldu; fakat dakikalar, saatler geçerken, «emirilmü'minin» Habâbe'sini düşünüyordu.

Cuma günü, namazı, cemaati kübrâ ile «Camii Emeviye» de kılacaktı, yolda ve camide, payıtaht halkı imparatorunu, hailfesini görecekti. «Hatır için» diyebiliriz, Yezid bu fedakârlığa da katlandı, cülûsunun ilk cuması, bir kere de halka göründü.. Vakarlı ve güzel yüzü ve zarafeti ile halkın gözünü de doldurdu.. Sonra, bütün saltanat ve hilâfet işlerini kardeşi Mesleme'ye bırakarak gene Habâbe'sinin yanına çekildi.. Ve böylece üç yıl geçti.

Mesleme, bir şövalye devlet adamı idi; fakat halk, halifeyi görmek istiyordu. «Bir sazende ve hanende karının ağuşunda mest ve bihoş yatacağına, çıkmalı, dert dilemeli, yaralara merhem sürmeli» idi. Bir göçebe kabileden olan Şair Cerir, Ömer bin Abdülâziz'e bir kaside sunmuş, ondan umduğu ihsanı görememiş, fakat bir gün, kendisini metheden şair kesesini açmıyan bu adamın, fukara mahallelerinde dolaştığını ve kesesinin içini oralarda boşalttığını görmüştü, kabilesine döndüğü zaman: «Şamda öyle bir dostunuz var ki ey fakir bedeviler, kalbi bütün şefkatiyle sizlere bağlanmıştır» demişti. Acaba aynı şair, kabîlesi halkına şimdi ne diyecekti? «Şamda öyle bir halifeniz var ki ey fakir bedeviler.. Sizler şöyle dursun, dünya ateşe yansa umurunda değil!» mi diyecekti. Nihayet Mesleme'nin ağır ithamlarla karışık ısrarı üzerine, Yezid, bir hafta kadar Habâbe'nin dairesinden ayrıldı. Saray ve devlet erkânı, hâdiseyi fevkalâde meserretle karşıladılar ve Şam halkına, cuma günü halifenin namaza çıkacağı ilân edildi.. Haber Şamlılar üzerinde fevkalâde bir tesir yaptı.

Cuma geldi.. Saraydan camiye kadar alay hazırlandı. Halife, dairesinden çıkacak, sarayın büyük mermer avlusunu geçecek, sonra atına binip camiye gidecekti .

İkinci Yezid, arkasında Mesleme, saray ve devlet erkânı ile büyük mermer avludan geçerken, önüne, elinde utu ile Habâbe çıktı. Kız her şeyi gözüne almış, bir deli gibiydi. Bir haftadır ağlamaktan nar çiçeğine dönmüş gözlerinden yaşlar dökülerek ve güzel sesi titriyerek bir kıt'a okudu:

«Âvare âşıkım bugün bana karşı duygusuzdur diye ona kırgın değilim!. Zavallı, ne yapsın!?..»

Yezid yüzünü elleriyle kapayarak:

— Aman Habâbe!. Yapma.. Yapma... Dedi. Kız devam etti, bu sefer Yezid'in kendisine sık sık okuduğu bir kıtayı söyledi:

«Hayat, gönlünün lezet bulduğu, arzu ettiği şeyden ibarettir. El ne derse desin, kulak asma!..».

Halife, arkasındakilere döndü:

— Kız doğru söylüyor! dedi. Habâbeyi sevdiğim için bana dil uzatanlar kahrolsun... Mesleme, ahali ile namazı sen kıl!.

Ve koştu, kollarının arasına atılan Habâbe'sini kucakladı.

Aradan çok geçmedi, Habâbe, İkinci Yezid'in kolları ve hıçkırıkları arasında, bir gün hayata gözlerini yumdu. Halife, maşukasının ölüsünü üç gün gömdürtmedi, kimse ile konuşmadı, onun başının ucunda şiirler okudu, saz çaldı, şarap içti, kızın ölüsünü öpüp kucakladı. Artık kokmak üzere olan nâşı, âşıkının kollarından hemen zorla alıp defnettiler. Yezid için Habâbesiz hayatın mânası yoktu, yemedi, içmedi, ağladı, çırpındı ve on beş gün sonra da o öldü ve vasiyeti mucibince maşukasının yanına defnedildi.

★

Hıristiyan tarihçilerine göre

★

Hıristiyan tarihçiler diyor ki; Türkler zaptettikleri yerlerde derin kökler salmadılar. Başka ırktan olanları vakıa itaatleri altına aldılar, fakat onları ne mahvettiler, ne de yerlerinden tardettiler. Yerleşme yalnız Anadolu'ya inhisar etti. Balkan yarımadası gene Hıristiyanların vatanı kaldı. Buradaki milletler beş asır istiklâllerinden mahrum kaldılar, fakat din ve mezheplerini muhafaza ettiler.

Osmanlılar, ikbal devirlerinde Hıristiyan hükümetlerinin ittifak etmek hususunda gösterdikleri meyillere rağbet etmediler. Büyük bir İslâm devleti olmak hasebiyle bu yanaşmalara ademi tenezzül ile baktılar. O zaman devletin, dünyada büyük ve müstesna bir mevkii vardı. Doğu iskelelerinde ticareti Fransa gibi dost bildikleri pek mahdut milletlere hasrettiler. Avrupalıların Hindistanla da ticari temasları Osmanlı padişahlarının elinde idi ve aksi halde Hindistan hazinelerine el sunmak için Afrikayı dolaşmıya mecbur oluyorlardı. Bu hazinelerden arslan payını almak, ittifaklar yaparak başkaca menfaatler elde etmek padişahların aklından geçmedi.

★

LUDVİG RAUL

İSPANYOL ARMADASI

★

Onaltıncı Yüzyılın en muhteşem donanması nasıl mağlûbedilmişti.

★

Onaltıncı Yüzyılda aşağı yukarı bütün açık denizlere hâkim olan İspanyollar ele avuca sığmaz bir düşmanla karşılaştılar. Francis Drake denilen bir İngiliz kaptanı kendi başına denizlere açılmış ortalığı kasıp kavuruyordu. Bu korkusuz denizci o devirde kolay kolay gidilemiyen denizlerden geçerek Güney Afrika'-ya kadar gidiyor ve İspanyol bayrağı altındaki sahilleri soyuyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi yolu üstünde rasladığı İspanyol gemilerine de meydan okuyor ve her değerli şeyi, altın, kıymetli eşya, ne olursa olsun, alıp gidiyordu. Onun bu muvaffakiyetlerini gören diğer İngiliz gemicileri de korsanlığa başlamakta gecikmediler. Böylece açık denizlerde başı boş dolaşan İngiliz kaptanları İspanyolların en büyük derdi haline geldi. Hele İngiliz milleti bu korsanları kahramanlar gibi karşılayınca ve Kıraliçe Elizabeth, bizzat gemisine kadar giderek, kaptan Drake'e asalet unvanı verince iş büsbütün çığrından çıktı. Kıraliçe Elizabeth bu şekilde hareket etmekle zaten kendisine düşman olan İspanya kıralı Philip'ten intikam alıyordu. Drake onun teşvikiyle tarihin en büyük korsanlıklarına teşebbüs ediyor ve akla gelmez muvaffakiyetler kazanıyordu. Bu vaziyete tahammül edemiyen Philip de intikam almıya karar verdi. Artık İspanya ile İngiltere arasındaki mücadele gizlenemiyecek bir hale gelmişti. İngilizlerin küstahça hareketlerine çok kızan Philip açıkça harbe hazırlanıyordu. Bir taraftan büyük bir donanma hazırlıyor, diğer taraftan da İngiltere-ye misyonerler yollanmasına ön ayak oluyordu. Bu misyonerler papaya samimiyetle inanan Katolik İngilizlerdi ve uzun zaman çalışarak Fransa'da yetiştirilmişlerdi. O devirde İngiltere'de Katolikler ve Protestan'lar arasında amansız bir mücadele vardı. Elizabeth Protestandı, buna mukabil taht üzerinde hak iddia eden İskoçya kıraliçesi Mary Stuart Katolikti. Kudret her ne kadar Elizabeth'in elindeyse de zaman zaman Katolikler Mary'nin kıraliçe olması için ayaklanıyorlardı. İşte Philip bu anlaşmazlıktan istifade etmek istiyordu. Fakat İngilizler memlekete sokulan misyonerlere karşı uyanık davrandılar ve bunlardan birçoğu öldürüldü, diğerleri de hapse atıldı. Tabii, bu, İspanyolları durdurmadı. Elizabeth'i öldürtmek ve Mary'yi tahta geçirmek için plânlar çevirmiye başladılar. Meydana çıkarılan her suikast birçok Katoliğin ölümüne sebeboluyordu. İş o hale geldi ki İngilizler her an kıraliçelerinin öldürülmesinden korkarak yaşadılar. Bu vaziyet karşısında parlâmento sert kararlar almıya mecbur oldu. Kıraliçeye karşı hazırlanan suikastler ortaya çıkınca sadece bu işe karışmış olanlar değil, suikastlere cesaret verenler de cezalandırılacaklardı. Bu karar Mary'ye karşı alınmış, onu korkutacağı düşünülmüştü. Buna rağmen bir zaman sonra İspanyolların parmağiyle ve Mary'nin müzaheretiyle yeni bir suikastın hazırlandığı haber alındı. İşte bu hâdise talihsiz ve güzel İskoç kıraliçesi Mary Stuart'ın ölümüne sebeboldu. Memleketin düşmanlarına alet olan bu kadın, parlâmento karariyle ölüme mahkûm edildi ve 8 şubat 1587 de kafası kesildi.

Artık İngiltere kıraliçesi Elizabeth ile İspanya kıralı Philip karşı karşıya kalmışlardı. Mücadelenin hile devresi geçmiş, harb zaruri bir hale gelmişti. Philip'in hazırladığı donanma tamamlanmak üzereydi. Buna mukabil fazla para harcamaktan çekinen Elizabeth donanmasına yeni gemiler katamamıştı. Mamafih denizciler durmadan hazırlanmaktaydılar. Birçok İngilizler kendi paralariyle gemiler yaptırıyor, donanmanın kuvvetlenmesine yardım ediyorlardı. Bu karşılıklı ve hummalı faaliyet devam ederken Sir Francis Drake, İngilizlerin bu korkusuz adamı, küstahça bir cesaret göstererek İspanyol donanmasının durduğu Kadiz limanına hücum etmiş ve yeni yapılmakta olan gemilerden bir kısmını ateşe vermişti.

Nihayet büyük gün gelip çattı ve yenilmez donanma diye vasıflandırılan «Spanish Armada» İngiltereye doğru denize açıldı. 1788 yılının temmuz ayındaydı; bu donanma bir memleketi istilâya gidiyordu. Gidenler zaferden emindiler. Bekliyenler ise sadece memleketlerine karşı olan sevgilerine güveniyorlardı. Philip, İspanya donanması İngiltere sahillerinde görününce, bütün Katoliklerin kendi safına geçeceklerini sanıyordu. İşte bunda tamamen yanıldı. Philip bir kıraldı ve halkın vatan aşkını dinî inançlarla satın alınabilecek kadar basit buluyordu. Memleketini, sevgili adasını istilâya gelen bir donanmayı görünce İngiliz milleti her türlü anlaşmazlığı, her türlü dahili kavgayı bir tarafa bırakarak tek bir gaye etrafında birleşiverdi. Katolik veya Protestan, ne olurlarsa olsunlar, bütün İngilizler İspanyol donanmasına karşı silâha sarıldılar. «Spanish Armada» 129 gemiden müteşekkildi, 30.000 asker taşıyordu. Buna karşılık 80 küçük gemiden kurulmuş olan İngiliz donanmasında 9.000 denizci vardı. Bütün bu aleyhlerine olan vaziyete rağmen zaferden emindiler. Çünkü İspanyol donanması askerlerle doluydu, onlar da denizciydiler. İki donanma karşılaşınca İspanyollar kılıç kılıca dövüşmek fırsatını boşuna aradılar. İngilizler yeni bir taktik kullanıyor, düşman gemilerine yanaşmadan harbediyorlardı. Bu taktik İspanyol donanmasındaki fazla askerin faydalı olacak yerde zararlı olmasına sebebiyet verdi. Korsanlıktan yetişme İngiliz denizcileri küçük gemileriyle oradan oraya gidiyor, büyük İspanyol gemilerini ateşe veriyorlardı. Sonunda mağlûbedilmez sanılan İspanyol donanmasından ancak 53 gemi döndü.

İstilâ hareketi böylece son buldu ve İspanyollar bir daha bu işe teşebbüs etmediler. Memleket sevgisini ve vatan aşkını her şeyin üstünde tutan bir millet istilâcılara karşı birleşmiş ve tarihe unutulmaması gereken örneklerden birini vermişti.

★

Tarihte yeri var

★

Paris'te Ondördüncü Louis zamanında hiç kimse sokakta giderken tepesine pis bir şey dökülmiyeceğinden emin olamazdı. Ancak geniş caddeler biraz emniyette idi. Her an bir pencere açılarak süratle söylenen bir "gare l'eau!" hitabından sonra bir lâzımlık veya leğen muhteviyatı aktarılırdı. Şehrin hiçbir sokağında bundan ve korkunç bir kokudan kurtulmak mümkün değildi. Umumi aptesaneler olmadığı için sokak köşeleri, sarayların ve kiliselerin civarı bu hizmetleri görürdü. Aynı yerlere bugün Napoli'de de tesadüf edilmektedir. Paris'te Palais de Justice'de ve hattâ Louvre'da bu nevi kirletmelere rastlanırdı. Bu sarayın avlusunda, salonlarında, kapı arkalarında ve güpegündüz bu nevi tabii ihtiyaçlar görülür ve kimse bir şey demezdi. Yalnız Üçüncü Henri biraz titizlenmiş ve 1587 senesi ağustosunda bir tebliğ ile her sabah, kendisi kalkmadan önce, bahçede ve salonlardaki bütün pisliklerin temizlenmesini emretmişti. Buna rağmen İspanya ve Fransa kıral sarayları, hattâ Ondördüncü Louis devrinde, şiddetli ve fena bir koku neşreder ve bunu ıtriyat kokuları bile bastıramazdı. Bunun için Onyedinci Asırda birisi lâzımlığı keşfetmiş, bu ihtira saraylara kabul edilerek kokunun biraz önü alınmıştır.

★

ONALTINCI ASRIN İKİ MÜHİM SİMASI

HIZIR EFENDİ

★

Onaltıncı Asır sonlarının namlı halvetî şeyhlerinden; Abdülnebi oğlu İlyas adında bir yeniçerinin oğludur, çocukluğu ve ilk gençliği acemioğlanı ve yeniçeri olarak geçmişti; ocakta, sima güzelliğinden ötürü "Yusufu sani" denilirdi; fakat tahsil aşkı galebe çalarak Malûlzade Efendinin derslerine devam etmiş, yeniçeri kılık ve kıyafetinden soyunarak, devrinin kerametine inanılmış halvetî şeyhlerinden Vişne Efendinin müritleri arasına girmiş, şeyhinden el aldıktan sonra, çocukluk ve gençlik hâtıralariyle bağlı bulunduğu yeniçeri kışlasındaki orta mescit şeyhi ve vâizi tâyin edilmişti. 1572 (Hicrî 980) de Üsküdarda Şemsi Paşa camisi, Darülhadis ve tekkesi tamam oldukta, 1585 (Hicrî 993) de de Çarşambada Mehmet Ağa külliyesi inşaatının bitmesi üzerine her iki dergâhın ilk şeyhliği kendisine verilmiştir. Bir hayli yaşlı olduğu halde Üçüncü Mehmetle beraber Macaristan seferine gitti, Erlav (Eğri) kalesinin fethinde bulundu, ve Haçova'da şehidoldu.

Parlak bir zaferimizle neticelenen bu muharebenin ilk safhasında Türk askeri bozguna uğramış, ihtiyar Hızır Efendi, askeri vaaz ve nasihatle dayanmıya teşvik etmek için yalın kılıç en ön saflara atılmış ve kanlı bir girdap içinde kaybolmuştu. Zaferden sonra cenk meydanında nâşını arıyan müritleri, Hızır Efendiyi, kan ve çamurla yoğurulmuş, parampare bir halde bulmuşlardı; yumulmuş olan elinde bir düşman askerinin saçları vardı ki, nasıl kavrayıp çekmiş ise, bu bir tutam saçı, kafasının derisiyle beraber yüzüp koparmıştı;

Nâşı İstanbula getirilirken, Tatarpazarı konağında, müritlerinden birinin gördüğü bir rüya üzerine, bu kasabada Tülbentzade camisi mezarlığına gömüldü. İçi ve dışı mamur bir zat olan Hızır Efendinin şanlı şahadeti, İstanbulda, gıpta ile karışık derin bir teessür uyandırmıştı.

ALİ BEY (KARA)

★

Onaltıncı Asrın ikinci yarısında Türk idaresindeki Macaristanın namlı akıncı sancak beylerinden; ekseriya Estonibelgrad ve Estergon sancaklarında bulunmuştur; Bac kasabasında yerleşmiş bir sipahinin oğluydu; muasırlarının tarifine göre "nefsinde Ali ve Hamza menendi bahadır idi"; mükemmel bir medrese tahsili görmüştü, akran ve emsali beyler arasında kalem sahibi olmakla seçkindi.

1593 seferi içinde bir ara akrabası olan Vezir Mehmet Paşa'dan izin alarak Bac'a gitmişti, orada iken düşmanın Mehmet Paşayı Estergon kalesinde muhasara ettiğini haber aldı, derhal geri dönerek ılgar ile iki günde Budine geldi, Budinden iki gemi alarak Tuna yoliyle Estergon ovası kenarına çıktı, Alman muhasara hatlarını birbiri arkasından iki baskın ile yararak ve bastığı tabiyelerde nice düşmanı kılıçtan geçirerek gözleri önünde kaleye girdi. Ve serdara: Size yarar kılavuzlar koşayım, bir iki yüz kadar adamlarımızla çıkın, gidin; zira buradaki mahsur yeniçeriler ve Kuloğlu ümidi kesince kaleyi vire ile teslim ederler, nam sizin olur,, diye bir teklifte bulundu; paşa da: "O zaman da kaleyi boşalttı gitti derler" diye kabul etmedi. Hicrî 1003 Zilhiccesi 1595 ağustosunda başlıyan bu muhasaranın en şiddetli günlerinden birinde burçlardan birinin üzerinden ok atarken kurşun ile vurulup şehit oldu; Serdar Mehmet Paşanın yakın akrabası olup o zamanlar henüz delikanlılık çağlarında bulunan müverrih Peçevili İbrahim Efendi Kara Ali Beyin şahadeti anında yanı başında bulunuyordu.

Peçevili, eserinde onun için: "Gazalarının tafsiline değil, icmaline dahi bu muhtasar tarihin tahammülü yoktur" diyor.

★

Osmanlı Tarihinden Notlar

★

★ Dördüncü Murat, Osmanlı tarihinin en kanlı padişahlarından biri idi. İlk tahta çıktığı yıl daha on iki yaşlarında bir çocuk iken iki vezir katlettirmişti. Şeyhülislâm Esat Efendi Sadrazam Kemankeş Ali Paşa'yı çekiştirerek idam ettirmişti. Her kim padişahın aklını çelebilirse hasmını öldürtüyordu. Hattâ diğer bir Sadrazam Ali Paşa da Budin Beylerbeyi Pir Mehmet Paşa'yı huzura davet ettirip beylerbeyi daha merdivenlerden çıkarken göğsüne bir muşta vurup aşağı yuvarlamış; bostancılara alın şunu hakkından gelin! diye boğazlattırmıştı.

★ Dördüncü Murat zamanında Bağdadı geri almak için hazırlanan ordu muvaffak olamamıştı. Nihayet ordunun İstanbula gelmesi kararlaştı ve geldi. Fakat paşalar birbirlerini atlatarak iktidara geçmek için bu içinden bozulmuş askerlerle uyuşuyor, şımartıyordu. Nihayet bir gün bir isyan çıkarıp zorbalar saray avlusuna girdiler ve padişahı çağırdılar, ondan on yedi kişinin kellesini istiyorlardı. Padişah nasihat etti ise de onlar: «Elbette vereceksiniz, yoksa iş başka olur» dediler. Harem dairesine giriyorlardı, fakat hademeler kapıları kapadılar. Sadrazam Hafız Paşa saraydan çıkınca askerler onu paraladılar ve kellesini kesip vücudundan ayırdılar.

★

ESKİ KARİKATÜRLERDEN

— Yollar açılıyor diye işlerde kesat var. Bugünün kârlı işi gazetecilik diyorlar. Ne dersin?

"Diken" den

★

Tarihten fıkralar

★

Gel ağa işini gör, işimi bitir!..

Yarım yamalak okumuş, kendini daha ziyade üfürükçülük ve falcılığa vermiş bir adam olup İstanbula gelerek Deli İbrahime çatan ve kazandığı nüfuzu suiistimal ile büyük bir servete de sahibolan Cinci Hoca, padişahın hal'i üzerine malı müsadere edildiği gibi kendisi de Mihalıc'a sürüldü. Hüseyin Efendi menfasında rahat duracak, kendisini unutturmıya çalışacak yerde bir taraftan müsadere edilen malının hazineye girmeyip ötekinin berikinin eline geçtiğinden şikâyet etmiye başladı. Diğer taraftan da Kırım Hanına müracaatla şefaatte bulunmasını rica etti.

Cinci bir gün bir yığın bakla ile falına baktı. Bir yanında da noktalarla çizgilerle dolu remil kâğıtları duruyordu. Baktığı fal, açtığı remil kendisini neşelendirdi. Gözleri gülüyordu. Çünkü remilde yolculuk göründüğü gibi falda da hep aynı şey beliriyordu. Yüreğinde kanıyan mal yarasının, para hicranının acısını o gün bu beşaretler avutmuş gibiydi. Baklaları âdeta öpmek istiyordu. Garip bir heyecana giriyordu.

Cinci Hocanın şikâyetleri ve hassaten Kırım Hanına ilticası sadrazamı kuşkulandırmıştı. O sırada sipahilerle yeniçeriler arasında zuhur eden kanlı hâdise sırasında hocanın adamlarının efendilerinin haksız yere nefyedildiğinden bahsetmeleri sadrazamda ayrıca endişe uyandırdı. İsyan hâdisesi bastırılınca Cincinin idamına ferman çıkarttı ve Limnili Hüseyin Çavuş işini bitirmek vazifesiyle Mihalıc'a gönderildi.

Cinci tam falına bakıp, remil döküp beşaretli haberden sevinç duyduğu sırada Hüseyin Çavuş odaya girdi. Hürmetle selâm verdi. Cinci, zaten saray çavuşunu ansızın karşısında görünce, remilde ve falda gördüğü mesut yolculuğun tahakkuk etmek üzere bulunduğuna zahiboldu. Çavuşun selâmını iade etmeyi bile düşünemiyerek sevinç içinde haykırdı:

— Ne var çavuş, müjde mi getirdin?

Limnili Hüseyin ağır ağır ilerledi. Koynundan fermanı çıkardı. Öpüp başına koyduktan sonra ölüm mahkûmuna uzattı.

— Oku efendi, dedi, alnınızın yazısı bu kâğıttadır!

Molla Hüseyin, ahret yoluna işaret eden satırları heyecanla gözden geçirdi. Renkten renge girdi. Fakat çok geçmeden sakin bir vaziyet aldı. Gözlerini çavuşa çevirdi:

— Elhükmülillâh, dedi, şehit oluyorum. İzin ver de aptes alıp iki rekât namaz kılayım.

Yeniden ikbale kavuşmak, yeniden hazineler düzmek imkânının elden çıkmış olması ona derin bir tevekkül aşılamışa benziyordu. Basit bir yolculuğa hazırlanıyormuş gibi davranarak namazını kılıverdi. Selâm verip duasını bitirdikten sonra başını döndürdü. Menfur bir tebessümle çavuştan rica etti:

— İmdi gel ağa, işini gör, işimi bitir!..

Bu namazın rükûu, secdesi yok mu ?

Üçüncü Selim, bir gün, saltanat kayığiyle Kâğıthane deresinde dolaşırken birkaç rindin, köprü başında sofra kurarak, tatlı tatlı demlendikleri gözüne ilişti. Saltanat kayığının görünmesiyle ne yapacaklarını şaşıran adamcağızlar hemen işret tepsisinin üzerine bir örtü örttükten sonra hep birden namaza durdular.

Muziplikten hoşlanan Padişah önlerinden geçerken kayığını yavaşlattı. Eğilecek olsalar, rakı kadehlerinin, surahilerin şangırtısı duyulacak, belki örtü açılıp her şey meydana çıkacaktı. Bu sebeple dakikalarca ayakta durdular. Hünkâr kıs kıs gülerek yanındakilere:

— Bu namazın, hiç rükûu, secdesi yok mu? diye sordu. Nedimlerden biri:

— Efendim! Ne yapsınlar, dedi, mazurdurlar. Secde edecek olurlarsa, bir daha başlarını kaldıramıyacaklarından korkuyorlar.

Bu kadarcık muzipliği kâfi gören Sultan Selim:

— Safalarında olsunlar!

Haberiyle beraber biraz da akçe gönderdi!

Sen git Allahın emrini yerine getir!.

Napoléon'un Mısırı işgali üzerine İstanbuldan imdat gönderildiği sırada bayrak açan simkeşhane ustası Seyfullah Ağanın açtığı bayrağın altında toplanan yiğitler arasında on sekiz yaşında Halil isminde bir delikanlı da vardı. Neci ve kimin nesi olduğu sorulunca Halil:

— Babam asker imiş, şehit olmuş. Şimdi bir annemle, kızkardeşim ve eniştemden başka kimsem yoktur.

Cevabını verdi.

Sergerde Seyfullah Ağa:

— Oğlum, dedi, sana gaza farz değildir. Sen kal da annene bak!

Sergerdenin teklifine Halil şu cevabı verdi:

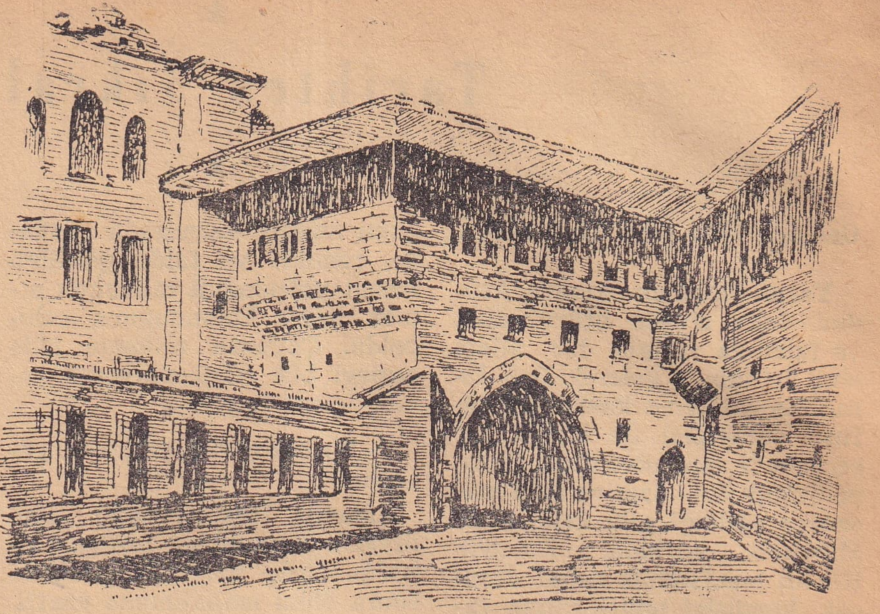
— Babacığım! Beni buraya gönderen annemdir. Haydi oğlum kavga varmış, git sen de bir bayrak altına gir! Evimizden her kavgaya erler giderdi. Şimdi nöbet sana geldi. Git! Beni düşünme. Ben kendim çalışırım. Allah da bana imdat eder. Zaten enişten de var, bana bakar. Sen git Allahın emrini yerine getir, dedi de geldim!

(Tarihe Malolmuş Fıkralar'dan)

ERNEST MAMBOURY

İSTANBUL'UN İLK AHALİSİ

★

Güzel İstanbul'dan Yenicami kemeri

İstanbulluların çoğu bu güzel şehrin ilk ahalisini merak edip sormamış ve araştırmamışlardır. Acaba binlerce yıl evvel Marmara'nın mehtabını seyreden, Boğazın lüferini yiyen, soğuk sularını içen kimseler var mıydı? Bugün içimizde yaşıyan eski nesilden kalmış mesut ve mümtaz insanların bulunmadığını kim iddia edebilir? Bu hususta biraz mütalâa yürütürsek aklımıza şunlar gelir: İstanbulun ilk ahalisi kimler idi? Nereden gelmişlerdi? Dilleri, ırkları ne idi? Hiç değilse, bize benzerler miydi?

Düşüncelerimizi Milâttan binlerce yıl eveline daldıracağımıza göre matbaanın dahi keşfolunmamış olduğu bu yızyıllarda uygun delilleri hangi membalardan alabileceğimiz meselesi de çok mühimdir. Birçokları için Tarihin Babası namiyle maruf, Halicarnasse şehrinde M. Ö. 484 te doğmuş olan Herodot'un tarihinden evvelki rivayetlerde bunları bulmak, imkânsızdır. Ağızdan ağıza nakledilen vekayi ise Homer'in Odysee ve İliade ile ancak M. Ö. Dokuzuncu Yüzyıla kadar uzanır. Yirminci Yüzyıl arkeolog ve tarihçileri için birçok keşiflerin neticesinden ve yazılı tarihten istifade ederek Anadolu hakkında M. Ö. 3000 yıl evveline kadar malûmat edinebilmek şayanı memnuniyettir. İlmî kazılar bize (define meraklılarınınki ile mezar soyucuların kazılarını kasdetmiyoruz) Asur kitabeleriyle, Mısır, Hiyeroglifleriyle mahruti şekilde metin ve hiyerogliflerden mürekkep binlerce Hitit, Lidya ve Frikya kitabeleriyle, az çok Anadolu hakkında bir bilgi vermiştir. Şöyle ki: Bozuk ve fena yazılı metinlerden bile istifade edilmiş, hiç değilse zamanın uzaklığı, hükümdarların ve prenslerin isimlerini ve sırasını, halkın, memleketlerin, şehirlerin, bilhassa toprak, kemik ve madenden yapılmış muhtelif devirlere ait birçok şeylerin tarihini tespit etmiştir.

Bugün olduğu gibi evvelce de komşu memleketler birbirleriyle ticari münasebetlerde bulunurlardı; böylece bulunabilen şu veya bu eşyanın mevkiini, menşeini tâyin etmek kabilse de kumaştan, deriden ve tahtadan yapılmış olanlar maalesef tabii hâdiselerde, umumi muhaceretlerde kayıp ve perişan olmuşlardır. Geçmiş binlerce yıl için muasır âlimlerin istinadettikleri tarihî malûmata gelince: Anadolu'nun yüksek yaylaları kadar tarihî ve arkeolojik kıymeti haiz ve Batı âleminin bir altın anahtarı olmasına rağmen İstanbul maalesef bu husuta çok az tanınmış, hakkında pek az bilgi edinilmiş bir şehirdir. Buna sebep belki de arkeologların kazma ve küreklerinin Boğaz ve Marmara derinliklerine işlememiş olmasıdır. Halbuki aksine olarak Orta ve Doğu Anadoluda sayısız kazı tarlalarından çok bol mahsul alınmıştır. İstanbul ve çevresini içine almış olan Troade hakkında en iyi bilgi edinilen de 5000 yıl evvel tesis edilmiş olan Troie'dır.

Bozöyük, Troie, Demirci köy ve kazalarında yapılan karşılaşmalarsa İnegöl şehrindeki Höyük'te Milâttan evvel insanlar yaşadığı anlaşılmıştır. Civar Anadolunun ise 50 yıldanberi meskûn olduğu kanaati vardır. Muhacir kavimlere köprü olan denizden karadan binbir maceralar geçiren İstanbul havalisi de elbette meskûn ve mamur bulunmuş olacaktı. Bizans tarihinde Onuncu Yüzyılın müelliflerine göre zamanımızdan 17 ilâ 19 yüzyıl evvel şimdiki Sarayburnu «Lygos», Kadıköy ise «Chalcedoine» şehri idi. Mamafih bunları ispat edecek bir vesika olmadığı gibi önemli kazılar yapılıp da bir şey elde edilmiş değildir. Kadıköy civarında, gaz fabrikasının güneyinde büyük bir arazi içindeki Murat köşkünün birkaç yüz metre ilerisinde az fundalık bir tepecik vardır ki buraya «Fikir Tepe» derler. Köşkle bu tepe arasındaki tarlalarda tarihî bir şehrin bulunduğunu ispat eden birçok balta, kazma parçaları, çakmak taşı levhaları, çeşitli iğneler, muhtelif renkte taş, tuğla, kiremit parçalarına tesadüf edilerek toplanmış ve üzerinde mütalâa yürütülmüştü. Bu mütalâaya nazaran «Fikir Tepe» nin, Chalecedoine şehrinin ilk merkezi olup bilâhare yer değiştirdiği anlaşılmıştır. Bugün «Fikir Tepe» Kalamış'tan ancak 1.500 metre uzaktadır ki sahilin yavaş yavaş dolarak ilerlemesinden evvel bu mesafe belki de yarı idi. Chalcedoine, Irmak ve şimdiki Kurbağalıdere, civarında balığa çıkanlara mahreç teşkil ediyordu. İşin garibi şehir, denizden görülmemesi için Kadıköy ve Kızıltoprak sırtlarına gizlenmişti.

«Fikir Tepe» ahalisi bilâhare Apollona ait bir mâbede mekân olan ve mükemmel bir tarassut mevkii olabilen Moda burnu sırtlarına da sahipti. Mezkûr mâbedin Tubini arazisi olan içinde pek çok çanak çömlek bulunan erkekler banyosunun üzerinde kurulmuş olması icabediyor. Hayli zaman evvel Pendik'in güney doğusunda Mavronizi adacığının karşısındaki sahilde tarihten evveline ait bir konak enkazı bulunmuş fakat hiçbir kazı yapılmamıştır, fakat bahçeler kazıldıkça, çakmak taşından mamûl nümuneler bulunmuş ve toplanmıştır. Bir üçüncü güzel mevki ise İç Erenköy güneyinde, Bostancı deresinin iki küçük kolu arasındaki kayalık bir yerde rüzgârdan mahfuz bir set ve civarı, müteaddit çakmak taşı mamulâtı ihtiva etmektedir. Bu üç mıntakada ne bir sistematik kazı yapılmış, ne de bir mezar açılmış olduğundan bu hususta hüküm vermek çok müşküldür. Muhakkak olan bir şey varsa, onların M. Ö. Üçüncü Yüzyıla ait oluşudur. «Fikir Tepe» deki çanaklar, gerek şekil ve gerekse dekorasyon itibariyle yüksek Anadolu yaylaları sanayiinden çok geri ve hattâ mahallî bir işçilikten ibarettir. Öyle anlaşılıyor ki parmaklariyle balçığı yuğurup bilâhare devrin inkişafiyle alet kullanmıya başlıyan «Fikir Tepe» çanakçılarında incelmiş bir sanat duygusu yoktu; varsa da pek cüzi idi. Muhtelif mıntakalardan toplanarak elde edilmiş güzel koleksiyon bugün Arnavutköy Kız Kolejinde mevcuttur.

Ahalinin ise, nereden geldiği, ırkı ve dili hakkında bu mıntakalarda âlimler tarafından derin bir etüt yapılmadıkça söz söylemek yanlış olur. Bu tarihî oluşundan ziyade arkeolojik bir meseledir.

Bir asır önce İstanbul hanımları (Preziosi'den)

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

14 mayısta yapılan milletvekili seçimlerinden bir enstantane

SERİ 2 ★ SAYI 13 ★ 1 HAZİRAN

BU SAYIMIZDA

AKTÜALİTE KISMI MÜNDERECATI

İngiliz İmparatorluğunu meşgul eden bir aşk hikâyesi ★ Mazaryk'in ölümünü örten esrar perdesi ★ Başındaki oltasiyle balık avlıyan bir balık ★ İkiz insanlar muamması ★ Amman ★ Evliliğin en tehlikeli yılı ★ Hakikaten olgun bir insan mısınız ★ Yaz nezlesini tedavi edebilirsiniz ★ Yaşamaktan korkmayın ★ Kalbinizi tanıyın ★ Aşağılık duygusu var mı? ★ Şu garip dünya ★ Uykusuzluğa çare ★ Evlilik size saadet getirdi mi? ★ 200 romanı olan bir kadın yazar ★ Kahire Nylon nakil vasıtaları istiyor ★ Hava tehlikesi ★ Meşhurlara ait espriler ★ Değişen adam ★ Olmuş garip vakalar ★ Dünyadan haberler ★ Karikatürler

GEÇEN SAYIMIZDA

İstanbul'da yangın tulumbaları ve tulumbacılar ★ Udi Nevres merhum ★ Polis kıralı Vidok ★ Balzac'ın gençliği ★ Napoléon'u mağlûbeden Nelson'dur ★ Tekerlek işkencesi ★ Yezid ile Habâbe ★ İspanyol armadası ★ Onaltıncı asrın iki mühim siması ★ İstanbul'un ilk ahalisi ★ Tarihten notlar ★ Harb ve kıtlık diyarı: Çin ★ Fen âleminin dehâsı Langmuir ★ İnsanların müşterek cepheleri ★ Barsaklarınıza dikkat ediniz ★ Evlilik hayatında çocuk ★ Amerikan üniversitelerinin aristokratı Harvard ★ Dertlerden kurtulmanın 10 çaresi ★ Öldüren bulut ★ Yazı ve puse tartısı ★ Yeni evlilere on nasihat ★ Sakatlıkların giderilmesinde sporun rolü ★ Prenses Margaret ★ Büyük kadın komedyen: İngrid Bergman ★ Dünyadan çeşitli haberler

Not: Bu sayımızla birlikte ikinci serinin birinci cildi tamam olduğundan, ilâve olarak verdiğimiz "Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi" nin de tamamlanması için, tarih ve aylık kısmı münderecatını kaldırarak, bunlardan artan sayfaları bu mühim esere ayırmış bulunuyoruz.

Okuyucularımızla Başbaşa

«Aylık Ansiklopedi» bu sayısiyle ikinci serinin birinci cildini tamamlıyor. Bu münasebetle okuyucularımızın bize gösterdiği alâkaya teşekkürlerimizi sunarız.

Bu eserin beş cilt teşkil eden birinci serisi, bâzıları müstesna, bentlerin intihabı ve yazılışının ciddiyet ve mükemmeliyeti bakımından her zaman aranılıp baş vurulacak bir mükemmeliyettedir. Gerçi harb için de neşredildiğinden dolayı kâğıt ve baskı cihetinden karşılaşılan binbir müşküle karşı göğüs gerilerek devam ettirildiğinden bâzı kusurları olmuştur; fakat, şimdiye kadar kimsenin ele alıp işliyemediği pek çok mühim mevzuları ilk defa etüdedip yazdırmıya muvaffak olmamız dolayısiyle övünmiye hakkımız vardır.

Birinci serinin, yabancı memleketlerden bile daima istenmekte olması ve memleketimizde de görüp beğenenlerin çoğaldığı kütüphanelerine almaları kıymetine en bâriz delildir.

İ k i n c i s e r i y e g e l i n c e : Eseri yalnız bir müracaat kitabı diye alıp saklıyanların günü gününe okumalarını temin için münderecatı daha hafifletilip çeşitlendirilmiş, böylelikle eser hayli rağbet görmüştür. Şu kadar ki, içinde hem bir ansiklopedik kısım, hem tarih, hem de çeşitli mecmuacılık kısımları vermek, ayrıca renkli tablolar bulup koymak gibi külfetli ve pek çok yorucu işler bizi yormuştur. Bentlerin seçiliş, yazılış, resimleniş ve diziliş lerine dikkat edilirse görülür ki bunlar üzerinde bir kuyumcu mesaisi sarfedilmiş, sayfaların her santimi üzerinde Eyüp sabrı gösterilmiştir.

B i r k a ç a y ç ı k m ı y a c a ğ ı z : Şimdi biz gene bu mesaiyi sarfetmek, fakat okuyucu için yorucu olmıyan daha vâzıh ve selis bir mekanizma tatbik etmek düşüncesindeyiz. Birinci cildin ikmalinden ve yaz tatilinde herkesin de istirahate çekilişinden faydalanarak eseri bir müddet neşretmemeyi düşündük. Bu müddet belki kışa kadar sürecektir.

A n k e t : Tiryaki okuyucularımızın bizi muahaze edeceklerini biliyoruz. Fakat onlardan af diliyerek bir müddet için bize müsaade buyurmalarını dileyecek ve nasıl bir tip mecmua istedikleri hakkında da bizi aydınlatmalarını rica edeceğiz.

A b o n e l e r i m i z i ç i n : Bizde hakları kalacak abonelerimiz olacaktır. Hesaplarımız pek muntazamdır. Dileyenin hemen bir mektupla müracaatı kâfidir. Yeni şekilde intişarımızı beklemiyen abonelerimiz bulunursa bunların alacakları, isteklerine göre aynen para olarak gönderilecek, yahut neşriyatımızdan istedikleriyle mahsubedilecektir.

Aylık Ansiklopedi

AYLIK
ANSİKLOPEDİ

İstanbulda her ayın birinde çıkar ansiklopedik dergi ★ Sahibi: **Server R. İskit** ★ Umumi neşriyatını fiilen idare eden : **Hüsamettin Bozok** ★ İdare evi : Cağaloğlu Himayei Etfal sokağı No. 4 ★ Posta kutusu No. 18 İstanbul ★ Fiyatı 1 lira. Yıllık abonesi: 10 lira ★ Bu nüsha "Murat Kerman Dizimevi" nde dizildi, "Tan Basımevi" nde basıldı ★ Kapak baskıları : Çituris Basımevinde yapılmıştır. ★ Klişeler Kenan'ındır

BU NÜSHADA EMEĞİ OLAN ARKADAŞLARIMIZ

Yabancı yayın sekreteri: **Eroğul İskit**

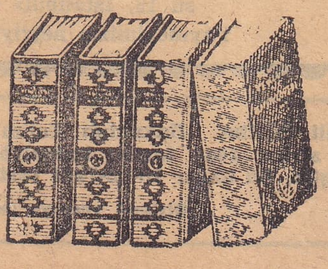
Telif yazı veren veya tercüme yapan arkadaşlarımız:

(Alfabe sırasiyle) : **Oktay Akbal, Tuna Baltacıoğlu, Hüsamettin Bozok, Hasan Âli Ediz, Mehmet Fuat, Server R. İskit, Behçet Necatigil, Sadun Galip Savcı, Sencer Tonguç, Hamdi Varoğlu, Oktay Verel, Faruk Yener.**

Resim işlerine bakan arkadaşlarımız : **A. Arad, Münif Fehim, Turan İlituna, Ercüment Kalmuk.**

RESİMLİ
YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ
(Ansiklopedik sözlük)

Müellifi bulunan Üstat İbrahim Alâettin Gövsa'nın vefatı üzerine bir ilim heyeti tarafından tertibine devam olunan bu mühim eserin ilk üç cildi tamamlanmıştır. Her cilt ciltli olarak 15 liradır.

Cilt Kapaklarımız

Y e n i c i l d i m i z : Bu sayımızla sona eren ikinci serimizin birinci cildi için çok zarif cilt kapakları hazırlamaktayız. Tamamen bez olan bu ciltler yaldızlı dekorasyonu ile kütüphanelerin çok sevimli bir süsü olacaktır. Cilt kapaklarımızı, diğer neşriyatımızın ciltlerini hazırlamış olan ve bu husustaki itinası ile şöhret bulan mücellit Nuri Uycan'ın atelyesinde yaptırmaktayız.

C i l t k a p a k l a r ı m ı z için gereken hazırlıklar bitmek üzeredir. Tahminlerimize göre 25 hazirandan sonra satışa çıkarılabilecektir. Ellerindeki fasikülleri ciltletmek istiyenler bu kapaklardan temin edebilmek için şimdiden bayilerine müracaat edip isimlerini not ettirmelidirler.

Cilt kapaklarının beheri 3 liradır. Taşradan sipariş verecek okuyucularımız ayrıca 20 kuruş ambalâj ve posta sevk masrafı eklemelidirler.

C i l t l e m e i ş i : Bu sefer bâzı teknik zaruretler yüzünden, idareevimiz vasıtasiyle teclit işini kaldırmış bulunuyoruz. Okuyucularımız yalnız kapakları bizden tedarik edip ciltlemę işini, aşağıda vereceğimiz tarife göre, istedikleri ciltçide yaptırabilirler.

İ l â v e m i z : Altıncı sayıdan itibaren vermekte olduğumuz «Küçük Batı Müziği Ansiklopedisi» ilâvemizi okuyucularımız, ciltleme esnasında mecmualarından ayırıp ikiye katlıyarak yan yana getirmeli ve öylece saklanmalıdır. Bu eser için hazırladığımız iki renkli karton kapak, cilt kapağı satın alanlara parasız verilecektir.

F o r m a l a r ı n t e r t i p t a r z ı : Ciltleme yapılırken 12 nci sayıya ilâve olarak verdiğimiz dört sayfalık fihristli iç kapak ilâvemiz en başa getirilecektir. Bundan sonra, klâsik ansiklopedi kısmımızın formaları sıra numarasına göre sıralanmalıdır (Burada, 9 uncu sayımızın sarı kâğıtlı ilâvesinin ikinci sayfasındaki tashihin dikkate alınmasını tekrar hatırlatırız). Böylelikle 1-120 nci sayfadan ibaret klâsik ansiklopedi kısmı cildin ilk faslını teşkil edecektir.

Bundan sonra, renkli kapaklar, sarı kâğıtlı ilâveler de aynı olduğu yerde bırakılmak şartiyle mecmua kısmı numara sırasiyle cilde konacaktır. Yani her renkli dış kapağın içinde, o sayıya ait sarı kâğıtlı ilâvemiz, aktüalite ve tarih kısımlarımız ayrı ayrı bulunacaktır.

C i l t s a t ı ş l a r ı m ı z : Elimizde kalan yüz kadar ciltsiz koleksiyonu bu tertip üzere ciltleterek 15 temmuzdan itibaren satışa çıkaracağız. Birinci cildi ciltli almak istedikleri için geciken okuyucularımıza acele etmelerini tavsiye ederiz.

Beher cildi, posta masrafı bize ait, 15 liraya verebileceğiz.

KİTAPLAR

★

Yurtta ve dünyada çıkan her dildeki kitaplardan bahseden' aylık dergi

★

Beşinci sayısı memleketin en sevilmiş fikir, edebiyat ve sanat adamlarının yardımiyle hazırlandı.

★

Fiyatı 20 kuruş, yıllık abonesi 200, altı aylık abonesi 100 kuruştur.

Posta Kutusu 634, İstanbul

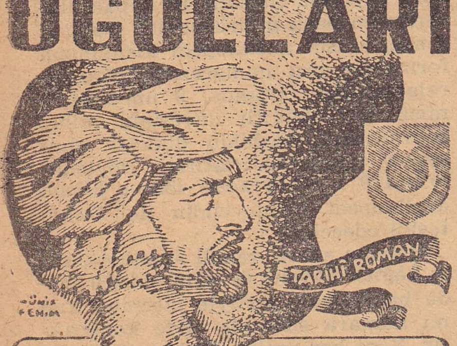
Allahın Kulu ve Resulü Muhammed

Yazan: Esat Fuat Tuğay. Tercüme eden: Ali Kemalî Aksüt. Bu kiymetli eser çıkmıştır.

Kitapçılardan arayınız.

FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ

OSMAN OĞULLARI

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşuna ait vesikalara istinaden yazılmış büyük tarihi roman

700 Sahife 500 Kuruş

İNKILÂP KİTABEVİ

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

1 — «Devlet benim» sözü kimindir?
2 — Pakistan Devleti hangi tarihte ve kimin tarafından kuruldu?
3 — «Vadideki Zambak» kimin eseridir?
4 — Nastasya Filipovna hangi romanın kahramanıdır?
5 — Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik ilâhları kimlerdir?
6 — «Geldim, gördüm, yendim» sözlerini söyliyen kimdir?
7 — Clara Petacci kimdir?
8 — İkinci Dünya Savaşında Stalingratta Ruslara karşı dövüşen Alman mareşali kimdir?
9 — Bir arşın mı daha uzundur, endaze mi?
10 — Yeryüzünde denizlerin en derin yeri neresidir?
11 — İsviçre mi büyüktür, Danimarka mı?
12 — Radyumu ilk bulan kimyager kimdir?
13 — Cura nedir?
14 — İstanbula dair romanlariyle meşhur Fransız romancı kimdir?
15 — Çanakkale zaferini hangi yıllarda kazanmıştık?
16 — Daktiloskopi nedir?
17 — Çaldıran Meydan Muharebesi 1514 te mi, 1622 de mi, yoksa 1653 te mi oldu?
18 — Ölümiyle Birinci Dünya Savaşının açılmasına sebebolan prens kimdir?
19 — İzmit mi daha kalabalıktır, Adapazarı mı?
20 — En uzun nehrimiz hangisidir?

Cevaplar karşı sayfada birinci sütunün sonundadır.

TAKSİTLE SATIŞLARIMIZ

★

Kısa bir müddet daha devam edecek

Birinci seri ciltsiz Aylık Ansiklopedi takımlarından elimizde pek az kalmıştır. Taksitle satışlar muvakkat bir müddet daha devam edecektir. Henüz tedarik edememiş olan okuyucularımıza bu hususu hatırlatırız.

Tafsilât için broşürümüzü isteyiniz.

Tamamlandığı zaman yüzlerce liraya aranacak

BİR ALBÜM

İskit Yayınevi İstanbul fethinin BEŞ YÜZÜNCÜ YIL DÖNÜMÜ münasebetiyle kendi mütevazı imkânları içinde büyük bir teşebbüse girişmiştir. Geçen yüzyıllarda memleketimizi ziyaret eden birçok yabancı ressamlar bilhassa İstanbulumuzun eski güzelliklerini, tabii manzarasını ve içtimai hayatını tespit eden çok canlı eserler meydana getirmişlerdir. Bunlardan yapılan seçmeleri İstanbulda Millî Eğitim Basımevinde asıllarına uyan bir nefasette bastırmıya ve peyderpey piyasaya çıkarmıya başladık. İkişer ikişer satışa çıkarılan bu tabloların ilk ikisi meşhur İtalyan ressamı Preziosi'ye aittir ve Ondokuzuncu Yüzyıl İstanbulunun çok güzel bir aynasıdır. İki tabloluk ilk parti beş liradır ve taşraya muntazam bir ambalâj içinde sevk edilir. «Posta Kutusu 18, İstanbul» adresine müracaat ediniz

Yayınevimizin neşriyatına abone olanlara 2,5 lira

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetinin 2-1459/25 sayı ve 15 aralık 1944 tarihli kararıyle öğretmen ve öğrencilere tavsiye edilmiştir. Bu karar 18-12-1944 tarihli "Tebliğler Dergisi" nde neşredilmiştir

Orijinal yazı ve resimlerinin her hakkı mahfuzdur

Onuncu sayımızdaki

BİLMECEMİZ

Onuncu sayımızda okuyucularımıza şöyle bir sual sormuştuk. Bir sandalyenin arkalık kısmında denklem haline getirilen bir bastonun sap tarafı mı daha ağırdır, yoksa uç tarafı mı?

İlk bakışta her iki kısmın aynı ağırlıkta olduğu sanılırsa da meseleyi etraflı düşünürsek AB kısmı BC kısmından daha ağırdır. Buradaki baston tıpkı bir manivelâ vazifesi görmektedir. C noktasına konan ufak bir ağırlığın bozacağı denklemi tekrar tesis etmek için A kısmına daha ağır bir cisim koymak icabeder.

Gelen cevaplar arasında çektiğimiz kurada mükâfat kazanan okuyucularımız şunlardır: 1 — Erzurumdan Lemi Karayücel (Bir takım beş ciltlik Aylık Ansiklopedi); 2 — İzmirden Abdi Ersöz (Üç cilt Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi); üçüncüden onuncuya kadar birer tarihî tablo kazanan okuyucularımız şunlardır: 3 — İstanbul Beşiktaştan Bürhan Özeser; 4 — İstanbul Ayazpaşadan Ali Yılmaz Karataban; 5 — Edirneden Hüseyin Aksoy; 6 — Taşköprüden Mehmet Ünlübay, 7 — Antakyadan Aydın Gençer; 8 — Aşkaleden Hasan Kurtuluş; 9 — Kayseriden Mehmet Yegül; 10 — Zonguldaktan Yaşar Tüzün.

Okuyucularımızın hediyeleri posta ile adreslerine gönderilmiştir.

BİLGİNİZİ TAZELEYİNİZ

Sütunumuzun cevapları :

1 - Ondördüncü Louis, 2 - 14 ağustos 1947, Mehmet Ali Cinnah, 3 - Balzac, 4 - Dostoyevski'nin "Budala" adlı romanında, 5 - Eros ve Apollon, 6 - Julius Cesar, 7 - Mussolini'nin sevgilisi, 8 - Von Paulus, 9 - Arşın daha uzundur, 10 - Filipinler'de Mindanao adası, civarı, 11 - Danimarka, 12 - Madam Curie, 13 - İki veya üç telli bir saz, 14 - Pierre Loti, 15 - 1915, 1916, 16 - Parmak iziyle hüviyet tâyini, 17 - 1514 te, 18 - François-Ferdinand, 19 - Adapazarı, 20 - Kızılımtırak.

ÖRNEK SAYI
KUPON : 10
1 Haziran 1950

30 hazirana kadar muteberdir.

ÖRNEK SAYI GÖNDERİYORUZ

Aylık Ansiklopedi memleket kültürüne yaptığı hizmeti tamamlamak için daha da çok yayılmak ihtiyacını duymaktadır. Bunun için de mecmuamızı henüz görmemiş olan kimselere bir tetkik imkânı hazırlamayı düşündük. Bir örnek sayı kuponu ile birlikte bize henüz Aylık Ansiklopedi'yi görmemiş bir arkadaşınızın adresinizi bildirirseniz ona meccani bir örnek göndereceğiz.

Resimli
TARİH
MECMUASI

Feridun Fazıl Tülbentçi, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Reşat Ekrem Koçu, Mehmet Zeki Pakalın, Ziya Şakir, Kadircan Kaflı, Ercümend Ekrem Talû, Selâmi İzzet Sedes, Sermet Muhtar Alus, Ali Kemalî Aksüt, Ali Riza Seyfi, Mustafa Cezar ve Behçet Akın gibi memleketin en tanınmış yazarlarının el birliğiyle hazırlandı.

★

Birkaç defa basıldığı halde kısa zamanda tükenen birinci, ikinci ve üçüncü sayıların yeni baskıları yapılmıştır. Bayilerinizden isteyiniz. Altıncı sayı çıkmıştır.

★

Beş renkli zarif bir kapak içinde 40 sayfa, 50 kuruştur. Yıllık abonesi 500 kuruş.

Fazla baskısına rağmen piyasada istendiği zaman bulunmıyan bu güzel mecmuayı elde etmek istiyenlere abone olmalarını tavsiye ederiz. "Resimli Tarih Mecmuası" abonelerine neşriyatımızdan yüzde on tenzilât yapmakta olduğumuzu ve tarihî tablolarımızı da 5 lira yerine 2,5 liraya verdiğimizi ayrıca hatırlatırız.

★

POSTA KUTUSU NO. 18, İSTANBUL

YEDİTEPE

Onbeş günlük sanat ve edebiyat gazetesi

Beşinci sayısı genç neslin en kıymetli imzalariyle çıktı.

Bu sayı en iyi illüstrasyon kâğıdına iki renkli basılmış olup fiyatı 20 kuruştur. Yıllık abonesi 450, altı aylık 225 kuruştur. Aylık Ansiklopedi abonelerine bu fiyatlar 400 ve 200 kuruştur.

Taşradan temin etmek istiyenlere abone olmalarını tavsiye ederiz.

Taşradan istiyenlere parasız örnek sayı gönderilir.

Posta Kutusu No. 77 İstanbul

TÜRK TİCARET BANKASI

Kuruluşu : 1914
Sermayesi : T.L. 4.400.000
İhtiyatları : T.L. 1.477.133

Bütün banka muameleleri yapar. En müsait şartlarla mevduat kabul eder. Vadeli ve tasarruf hesapları için her yıl kur'a ile zengin para ikramiyeleri dağıtır.

1950 İkramiye plânı

100.000 Liradır

Bu çekilişler için lûtfen gişelerimizden izahat isteyiniz

Not : Türkiye'nin ve dünyanın her tarafında muhabirleri vardır.

YAPI ve KREDİ BANKASI A. Ş.

Sermayesi : 2.000.000 T. L.

Umum Müdürlük : BEYOĞLU, İstiklâl Cad. 306. Telefon: 44848 - 44847

Merkez Şubesi : BAHÇEKAPI - Birinci Vakıf Han - İstanbul, Tel: 24268 - 24267 - 24758.

Diğer Şubeler : GALATA, Yüksek Kaldırım köşesi — Tel: 41028 - 43717 - 43161. KADIKÖY, İskele Meydanı. Tel: 60306. İZMİR, Birinci Kordon No. 4 Telefon: 4557 - 4577 - 4597, ADANA, Çakmak Cad. No. 3. Tel: 1254 - 1255 İSKENDERUN, Cumhuriyet Meydanı No. 2. Tel: 259 - 260, ANKARA, Anafartalar Cad. Tel: 11595 - 14440, ANKARA, Yenişehir Atatürk Bulvarı. Tel: 23777 - 21112, BURSA, Belediye Karşısı. Tel: 1183, BEYOĞLU, Beyoğlu İstiklâl Cad. Tel. : 44840

Ajansları İSTANBUL, Pangaltı, Halâskârgazi Cad. 140. Tel: 81576, İSTANBUL,Beşiktaş, Telefon: 88369, İZMİR, Karşıyaka. Mustafa Kemal Paşa Cad. 51. Tel: 5147, İZMİR, Çarşıiçi. Tel: 4537.

RESİMLİ

★★★★★★★ YENİ LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ ★★★★★★★

(Ansiklopedik sözlük)

Kitapların da bir ömrü vardır. Bu ömür onların yıpranmalariyle değil, kendilerinden istifade imkânlarının sıfıra inmesiyle ölçülür. Bundan dolayı «Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi» her aydın Türk ailesinin mütevazı kitap rafında bulunması gereken bir eserdir. Babadan evlâda intikal edecek bu ansiklopedik lûgati henüz edinmedinizse kütüphaneniz çok fakir demektir.

Dört ciltte tamamlanacak olan bu eserin ilk üç cildi ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Dördüncü cildi fasikül halinde çıkmıya devam ediyor. Beher cildin ciltli olarak fiyatı 15 lira, 12 fasikülün abone bedeli 10 liradır. Henüz görmedinizse bayiinize müracaat ederek tetkik ediniz ve fikir alınız.

İSKİT YAYINEVİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

1950 İKRAMİYE PLÂNI

★

6 EV.

6 DÜKKÂN

35	tane	1.000	liralık
35	»	500	»
35	»	250	»
250	»	100	»
500	»	50	»

★

Çekilişler: 1 şubat, 21 nisan "çocuk hesapları için", 1 haziran, 25 ağustos, 31 ekim, 29 aralık tarihlerinde yapılır.

Bütün Sigortalarınız için

DOĞAN

SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

★

İstanbul - Bahçekapı - Birinci Vakıf Han

★

Telefon : 24267 - 1
Telgraf - Doantaş İstanbul

Soldan sağa : Bamangwato kabilesinden iki ihtiyar, Seretse Khama ve Ruth, kabilenin başşehri

İNGİLİZ İMPARATORLUĞUNU MEŞGUL EDEN BİR AŞK HİKÂYESİ

Geçen aylar zarfında gazete sütunlarını günlerce işgal eden Afrikanın Bamangwato kabilesinin şefi Seretse Khama'nın aşk macerası hâlâ akisler uyandırmakta devam ediyor. Herkesin başından aşk macerası geçebilir. Hattâ bu bir kıral bile olsa bir fevkalâdelik değildir. Ama Afrikalı kıralın macerası ötekilerine hiç benzemiyor.

Bamangwato, Güney Afrika Birliğinin hemen kuzeyinde yerleşmiş bir Zenci kabîlesidir. Bundan aşağı yukarı yirmi yıl kadar evvel kabîle reisinin ölmesi üzerine reislik hakkı o zaman çok küçük bulunan oğlu Seretse Khama'ya geçer. Fakat Seretse henüz kabîleyi idare edecek çağda değildir. Bunun üzerine amcası naip olarak reisliği üzerine alır. Genç Seretse ilerde Bamangwato kabîlesine lâyık bir şef olabilmek için amcası tarafından Londraya Oksford Üniversitesine hukuk tahsiline gönderildi. İlk zamanlar Oksford'daki talebelik hayatı genci fazlasiyle sıkmaktadır. Afrikaya amcasına yazdığı mektuplar acı acı gurbet şikâyetleriyle doluydu. Fakat talih Seretsenin karşısına bir gün tipik bir İngiliz kızı olan Ruth'u çıkardı. İki genç renk ve ırk farklarına aldırmadan pek kısa bir zamanda anlaştılar ve seviştiler. Ruth o zamanlar bir sigorta kumpanyasında daktilo olarak çalışıyordu. Ruth ve Seretse Khama 1948 yılı eylûl ayında İngiltere'de evlendiler ve geçen ağustos ayında da beraberce memleketlerine geldiler.

Maceranın buraya kadar olan kısmı gayet güzel! Fakat hayatta büyük saadetleri ekseriya zorluklar ve üzüntüler takibeder. Netekim Ruth ve Seretse çiftinin saadeti de pek uzun sürmedi. Üzüntüler başladı. Bir Zenci ile bir beyazın evlenmesi belki bizce pek anormal bir şey değildir. Fakat Bamangwato kabîlesinin muvakkat başkanı olan Seretse'nin amcası bu işi normal bulmadı ve kendi kendine menfaya çekildi. Mamafih kabîlenin bâzı makul düşünenleri bile reislerinin beyaz bir kadınla evlendiğini duyunca pek tasvipkâr gözükmediler. Üzerinde en çok düşünülen nokta reislik ailesine başka kanın girdiği idi. Bamangwato halkı gelecek nesillerde melez bir reis istemiyordu. Bunlardan gayri bu meseleye daha büyük bir muarız vardı ki, o da İngiliz İmparatorluğu idi. İngiliz İmparatorluğu müstemlekeler nâzırlığı bu izdivaca şiddetle mümanaat etti. Beyaz kadınlarla evli kabîle reisleri hakkında bir kanun var mıdır? Orasını bilmiyoruz. Fakat şurası muhakkak ki dünyanın en demokrat devletlerinden biri olan Büyük Britanyada böyle bir vakanın olması hayret verici olarak karşılanmıştır. Şimdilik Seretse ile Ruth'un ayrıldıklarına dair bir haber yoktur.

Zenci kıral Seretse'nin tebaasından iki kadın

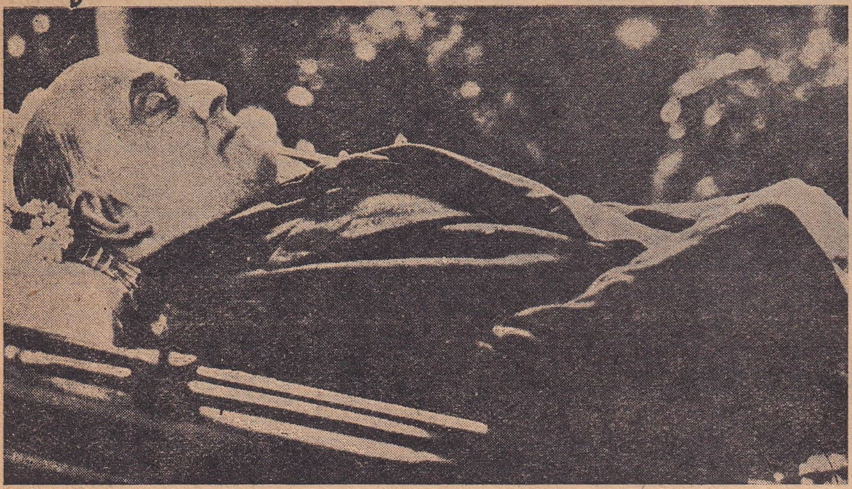
Bir yandan bu patırdı gürültü devam ederken diğer yandan Ruth da kocasının memleketine alışmış görünmektedir. Kendisi Zenci kadınlariyle ahbaplık etmekte ve onların dertlerine koşmaktadır. Bugün Ruth yaşadığı Zenci şehrinin halkınca da alışılmış bir insandır. Herkes yolda onu gördüğü zaman şapkasını çıkarmakta ve hürmetle selâmlamaktadır. Seretse ailesi reis için yapılmış gayet güzel bir «Bungalow» da oturmaktadır. Yaşayışları gayet moderndir. Seretse Khama Avrupada kaldığı müddetçe beyazların bütün âdetlerine alışmıştır. Ruth'un o bölgede oturan beyazların kadınlarından arkadaşları vardır. Sık sık birbirlerini ziyarete giderler.

Diğer taraftan Seretsenin üzüntüleri devam etmktedir. Çok sevdiği karısından ayrılmasına imkân olmadığı gibi kabîle reisliğinden ayrılmak da istememektedir. Hele son günlerde Ruth'un bir kız çocuk dünyaya getirmesi karısına olan muhabbetini bir kat daha arttırmıştır.

Dünyada bütün devlet reislerinin kendilerine göre üzüntüleri ve dertleri vardır. Seretseninkiler de bunlardan ibaret.. Kendisinin aylardan beri İngiliz İmparatorluğu müstemlekeler bakanlığının kapısını aşındıra aşındıra canı çıkmıştır. Bu meselenin ifade ettiği sosyal mâna çok geniş ve derindir. İngiliz ve dünya efkârı umumiyesi günlerce bunun üzerinde durmuştur. Hattâ seçim günlerinde İngiliz Muhafazakâr Partisi bu meseleyi ele alarak iktidardaki İşçi Partisini tenkidetmiştir. Bakalım bu mesele nasıl halledilecek! Allah Afrikanın bu küçücük kabîlesinin reisine yardım etsin!

MAZARYK'İN ÖLÜMÜNÜ ÖRTEN ESRAR PERDESİ

★

Mazaryk ölüm döşeğinde

25 şubat 1948 de Prag'da iktidarı ele alan komünist hükümetinin yayımladığı resmî tebliğlerde ileri sürülen iddiaların hilâfına olarak, Çekoslovakya dış işleri bakanı Jan Masaryk'in intihar etmeyip kasden öldürüldüğünü ispat eden deliller gitgide çoğalmaktadır.

Harb yılları zarfında New York'da Jan Masaryk'in eserlerinin basılması işiyle uğraşan tâbi George H. Cord'un bu hususta yazdığı ve aşağıda okuyacağınız makalesi bu sözde intihar hâdisesini birçok bakımlardan aydınlatmaktadır:

1948 şubatında Sovyet Rusya dış işleri bakan yardımcısı Zorine, yanında beş Sovyet generali olduğu halde, âni olarak Prag'a gelmiş ve bu ziyaret ne Başkan Beneş'e ne de dış işleri bakanı J. Masaryk'e evvelce bildirilmişti. Bu ziyaretten dört beş gün sonra Prag'da mahut hükümet darbesi yapıldı. Başkan Beneş, fuzuli bir iç harbin önüne geçmek için, kendisine sunulan yeni bakanlar kurulu listesini tasdik etmek zorunda kalmıştı. Bu vaziyet karşısında Beneş'in birçok dostları derin bir teessüre kapılmışlar ve bu arada adalet bakanı Drtina da kendini pencereden atmak suretiyle intihara teşebbüs etmişti. Bu hâdise üzerine Beneş'i ziyaret eden Masaryk devlet başkanına: «İntihar etmek hiç kimseyi yüklendiği mesuliyetten kurtarmaz. Bu bir hal çaresi değildir. Eğer Drtina hakikaten intihar etmek istiyorsa, pencereden atlıyacağına beynine bir kurşun sıkmalıydı» demişti. Masaryk o günlerde yeni kurulan komünist ekseriyetli kabineye girmekten çekindiği için arkadaşı ve hususi doktoru olan Oskar Klinger'le beraber İngiltereye kaçmayı tasarlıyordu. Bu iş için lüzumlu bütün hazırlıkları yapan Masaryk arkadaşı Dr. Klinger'e 10 martta hazır olmasını bildirmiş ve o gün saat 7 de kendisine telefon ederek, onu bir enjeksiyon için çağıracağını söylemiş ve bu «enjeksiyon» meselesinin parola olduğunu, bu telefonu alır almaz, doktorun, evine değil Brezanu hava alanına gelmesini tembih etmişti. 10 mart sabahı Dr. Klinger beyhude yere arkadaşının telefonunu bekledi. Ancak saat 8 de çalan telefonda Masaryk değil, Jaromir Smutny isminde bir doktor konuşuyor ve heyecanlı bir sesle Masaryk'in pencereden atlıyarak intihar ettiğini Klinger'e bildiriyordu. Dr. Klinger'in bu intihar hâdisesine inanmasına imkân yoktu. Masaryk'in intihardan nefret ettiğini bizzat kendisinden dinlemişti. Üstelik de, memleketten firara karar vermiş bir insanın tam firar günü intihar etmesi anlaşılması zor bir muamma idi.

Cenazede ağlıyan halk

Başkan Beneş'in emri üzerine açılan tahkikatı idareye memur edilen Klinger, bütün faaliyetine rağmen, fazla bir ip ucu elde edemedi. Zira, yapılacak otopside hazır bulunmayı istemesine rağmen, bu hususta kendisine kasten çok geç haber verildiği için otopsiye yetişemedi. Bütün otopsilerde not alındığı ve bilâhare bir rapor yazıldığı halde Masaryk'in otopsisi hakkında her hangi bir raporun da yazılmadığını sonradan öğrendi. Bu da yetmiyormuş gibi Dr. Klinger polis tarafından sorguya da çekildi. Bu esnada kendisine şu sualleri soruyorlardı: «Sizce Masaryk'in intihar etmesine sebep Batılı reaksiyonerlerin hücumları mıdır, yoksa dış memleketlerde bulunan diplomatlarımızdan birçoğunun istifası mı?» Buna benzer suallerin altında gizlenen tuzağı çabuk sezen Dr. Klinger: «Masaryk'in siyasi kanaatleri hakkında hiçbir şey bilmiyorum» demekle işin içinden sıyrıldı. Dr. Klinger, otopside bulunamamasına rağmen tahkikatı ilerleterek, Masaryk'in intihar etmediğini ispat eder mahiyette olan şu neticeleri elde etti:

1 — Masaryk hayatı çok seven bir insandı. İntiharı göze alsa bile, pencereden atlamak yolunu seçmez kendini tabanca ile öldürürdü. Ölümü garantilemiyen bu şekli istiyerek seçmiş olmasına imkân yoktur.

2 — Masaryk'in intihar tarihi, kaçmak için kararlaştırdığı güne rastlıyor. Bu ise, komünist polis teşkilâtının, bu firar projesini sezdiğini ispat eder.

3 — Masaryk hakikaten intihar ettiyse neden polis vaka mahalline evvelâ Dr. Klinger'i çağırmadı. Klinger'in, Masaryk'in en samimî arkadaşı ve hususi doktoru olduğunu Prag'da bilmiyen yoktu. Klinger'in otopside bulunmasına neden mâni olundu?

4 — Otopsi neden alelâcele yapıldı? Millî merasimle kaldırılan cenazeler ancak 7 - 8 günde hazırlandığı halde, nasıl oldu da Masaryk'in cenazesi 3 gün içinde telâşla kaldırıldı?

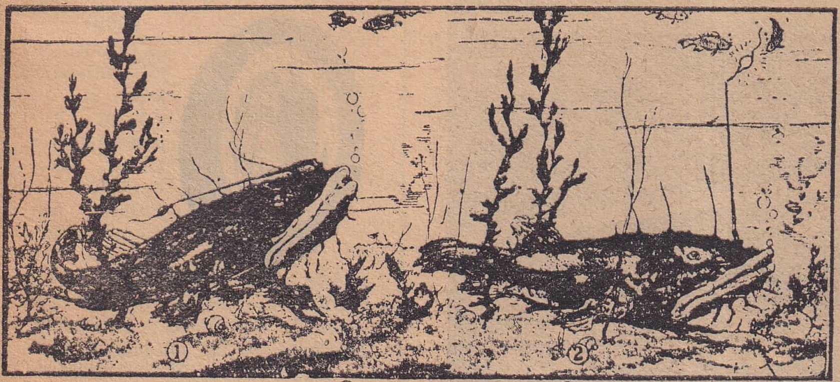
5 — İntihara karar veren bir kimse umumiyetle dost ve yakın akrabalarına mektuplar bırakır. Netekim adalet bakanı Drtina da böyle hareket etmişti. Halbuki Masaryk hiç kimseye her hangi bir yazılı vesika bırakmamıştır.

6 — Masaryk Amerikalı bir kadınla evlenmek tasavvurunda idi ve bu kadına, buluşmaları için bir an evvel Londraya gelmesini bildirmişti.

7 — Masaryk'in sözde kendi arzusiyle kendini sokağa attığı pencerenin kenarlarında bulunan bâzı «deliller» devlet adamının müthiş bir korku ve panik içinde iradesini ve vücut âzalarının kontrolünü tamamiyle kaybettiğini ispat eder mahiyettedir. Halbuki kendi iradesiyle ölüme karar veren bir kimse azalarının kontrolünü kaybetmez. Üstelik Masaryk'in cesedi bulunduğu vakit

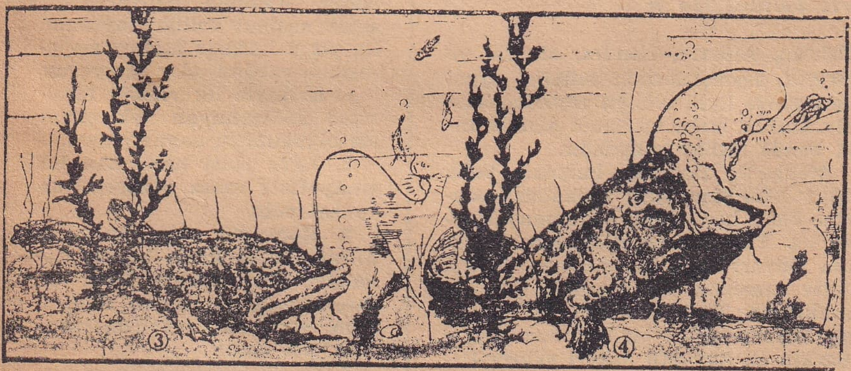
Başındaki oltasiyle balık avlıyan bir balık

★

1 — Resmini gördüğünüz bu hayvana «fenerlibalık» derler. Çok marifetli ve kurnaz bir hayvandır. Bakınız bu balık nasıl avlanıyor: Resimde gördüğünüz gibi fenerlibalık denizin dibinde kuytu bir yere kurulmuş, hiç kımıldanmadan avını bekliyor. Tabiat bu hayvana güzel ve kullanışlı bir silâh vermiş: bu, başından sırtına doğru uzanan ince bir sırıktır. Sırığı şimdi yan yatırmış, fırsat bekliyor. Uzaktan birkaç küçük balık görününce sırığını hemen yukarıya diker.

2 — Bu sırığın ucunda küçük bir uzuv vardır. Hayvan istediği vakit bunu bir lâmba gibi parıldatabilir. Bu nasıl oluyor diyeceksiniz, bu bir elektrik lâmbası değil ya... Öyle amma denizlerin dibinde, karandıklarda yaşıyan bâzı balıkların kendiliklerinden ışıklar çıkardığını öğrendiniz. Buna fosforlanma hassası derler. İşte bu fenerlibalığın marifeti de burada... Bu balık istediği vakit bu uzvuna fosforlanmak hassasını verir, istediği vakit vermez.

3 — Küçük balıkların kendine yaklaştıklarını görünce hemen lâmbasını yakar ve bekler. Küçük balıklar bu ışığı yiyecek bir şey sanırlar, ona doğru yaklaşırken fenerlibalık sırığını yavaş yavaş aşağıya indirir. İşin farkına varamıyan balıklar bu ışığın peşinden ileri atılırlar ve tatlı bir yiyecek hülyasiyle hayvana sokuldukça sokulurlar.

4 — Fenerlibalık sabır ile bekler, küçük balıklar ağzına yakın bir yere gelince hemen yerinden kalkar, kocaman ağzını açar, ileri atılır ve birden kuvvetli çenelerini kapıyarak, kaçıp kurtulamıyan balıkları yutar. Sonra yeniden sırığını diker, ava hazırlanır. Bu sırık onun oltası, ucundaki ışık da yenidir. Nasıl, tuhaf değil mi?

İKİZ İNSANLAR MUAMMASI

★

★ *The Irish Digest'ten* ★

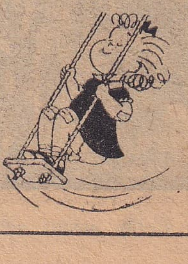

İkizlik pek çok görülen ve garipsenmiyen bir doğum hâdisesidir. İkiz olan çocuklar diğer kardeşlere nazaran birbirlerine biraz daha fazla benzerler. Fakat büyüdükleri zaman kimse onların ikiz olduğunu anlamaz. Benzerlikleri her hangi iki kardeşin benzerliğinden başka bir şey değildir. Fakat bir de birbirine tıpatıp benziyen ikizler var. Aynı dişi yumurtadan meydana gelen bu ikizler insanı hayretler içinde bırakan hâdiselerin kahramanı oluyorlar. Bir kere bu ikizlerin saçlarının kıvrımından dişlerinin şekline kadar her şeyleri birbirine benziyor. Kaşları, gözlerinin rengi, dudakları, kulakları, boyları bosları hep aynı. Parmak izleri, avuçlarındaki çizgiler bile birbirine uyuyor. Maamafih bu tarz ikizlerin bâzılarında benzerlik tersine. Aynaya bakan bir insan ile aynadaki hayali gibi. Meselâ biri sağak ise öbürü solak. Birinin kalbi solda ise öbürününkü sağda.

Kadınların niçin ikiz doğurdukları da bilinmiyor. Söylendiğine göre bu irsî imiş. Fakat istatistikler tetkik edilirse irsilik meselesi suya düşüyor.

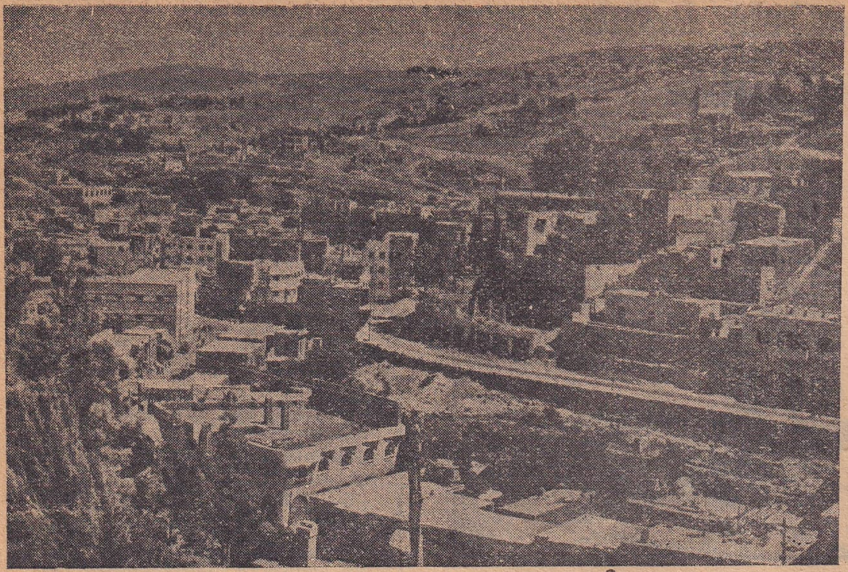
İkizler arasında telepati kudreti olduğu bir gerçektir. Birbirlerinden ayrıldıkları zaman kendilerinde âdeta eksiklik hissederler. Biri hasta olsa diğeri bunu hisseder.

Aynı tip kadınlarla evlenir, aynı tarz eğlencelerden hoşlanırlar. Çoğu zaman aynı mesleği seçerler. Elbiselerinin tamamen eş olmasını isterler. Karşılıklı sevgileri akıl almıyacak derecede kuvvetlidir. Ayrı şartlar altında ve birbirini hiç görmeden büyütülseler dahi ilk görüştükleri anda anlaşırlar.

üzerinde pijaması olduğu ve ayaklarının çıplak olduğu tespit edilmiştir.

Muhakkak olan bir nokta varsa o da polisin firar plânını keşfetmiş olması ve buna mâni olmak için gece dış işleri bakanlığı binasını basmış olmasıdır. Cinayet gecesinin ertesi günü bâzı kimseler bakanlık binasından tabut şeklinde dört sandukanın çıkarıldığını gördüklerini söylemişlerdir. Bu sandukalarda, bir gece evvel Masaryk'in odasında cereyan eden mücadelede bizzat Masaryk'in vurduğu 4 polisin cesedi bulunuyordu. Masaryk, bunların üzerine tabancasını boşalttıktan sonra, diğer polislerin hücumu karşısında pencereye doğru gerilemiş ve müthiş bir panik ve korku içinde bulunmasından istifade eden polisler tarafından pencereden aşağı atılmıştır. Hâdisenin bu şekilde cereyan etmiş olması yüzde yüz katiyetle bilinmemekle beraber, Masaryk'in kendi arzusu ile intihar etmediği şüphe götürmez bir hakikattir.

Amman'dan bir görünüş

A M M A N

Ürdün Kıralı Abdullahın saltanat merkezi ve Arap dünyasının mihrakı

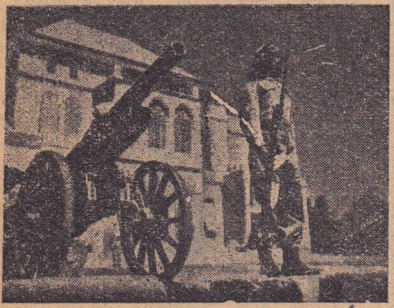
★

★ *Schweizer Illustrierte Zeitung'dan* ★

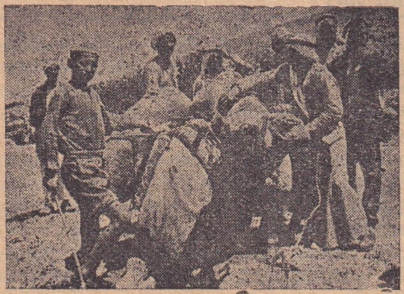
Kıral Abdullah, Amman şehrini İngilterenin sözünü dinliyerek otuz yıl önce kurmıya başladı. Bugün Amman'ın nüfusu 60 bini buluyor. Bu miktarın gittikçe artmasına rağmen şehirde henüz Avrupalıların oturabileceği otel bir tanedir. Hanedanı 750 yıldır çöllerde yaşamış, sınırları yabancılar için henüz muayyen olmıyan, nüfusu tam olarak henüz sayılmamış bir Arap ülkesinde her şey Hâşimilere bağlıdır.

Kıral Abdullahın en büyük oğlu Emîr Talal, çok defa olduğu gibi 949 sonbaharında da babasına vekâlet etti. Ön Asyada komünistlerin şerrinden masun kalmış biricik memleket, Kıral Abdullahın ülkesidir. Babasının prensiplerine sadakatiyle meşhur ve annesi bir Türk sultanı olan Emîr Talal, Hazreti Peygamberin kırkıncı batnı olup bugün kırk yaşlarında bulunmaktadır. Kıral Abdullahın Tahran, Ankara, Londra, Madrid ve Beyrut seyahatlerinin mühim siyasi neticelerle ilgili olduğu söylenmektedir. Ürdün, Mısır ve Suudî Arabistanla henüz ihtilâf halindedir.

Mekke'de doğmuş bulunan baba oğul, Müslümanlığın mukaddes şehrine karşı bir iddiada bulunmuyorlarsa da Yahudilerce mukaddes Ağlama Duvarı meselesi, Amman ile Tel Aviv arasında bir hazırlığa yol açmaktadır. Ürdün ordusu, sulh düşünmiyen, cenkçi bir ordudur. Yakın Şarkın en kuvvetli askerî şahsiyetlerinden biri olan Hâşimî orduları başkomutanı Emîr Liva Abdülkadir Paşa El-Gindi, bir efsane kahramanı haline gelen İngiltereli Glubb Paşa ile birlikte, Kıral Abdullahla oğlu Emir Talal'ı basiret ve temkine ulaştırabildikleri takdirde, İsrail devleti Doğuda sulh ve sükûn içinde yaşıyacaktır.

Bir Ürdün askeri nöbette

Nakliye vasıtası: Deve

Evliliğin en tehlikeli yılı

★

★ *Look'tan* ★

Evliliğin en tehlikeli yılı muhakkak ki ilk yılıdır. Yapılan istatistikler neticesinde en mühim anlaşmazlıkların bu yıl içinde baş gösterdiği tespit edilmiştir. Sebebi nedir, diye merak ederseniz, anlatalım. Bir kere bu ilk yıl hayatı penbe gösteren gözlüklere veda etmek lâzım geldiğini, hayal ile hakikatin her zaman bağdaşamıyacağını, açıkça ortaya koymaktadır. Bir yıl evli kaldıktan sonra çocukluk hulyalarının birer birer uçup gittiğini, ve evliliğin sadece bir eğlence olmadığını görmek, karşılıklı vazifelerin ağırlığını yüklenmek, ve hayata daha cesur bir şekilde göğüs germek mümkündür. Fakat iş bu ilk yılı atlatabilmekte. Her şeyden evvel karşılıklı anlayış ve samimiyet lâzım. Aşağıda okuyacağınız sekiz nasihat evlilik hayatının ilk yılını kazasız belâsız geçirmenize yardım eder sanıyoruz.

1. Evliliğin ilk yılında birbiriyle anlaşamıyan tek çiftin siz olduğunuzu zannetmeyin.
2. Eğer cinsî bakımdan bir şikâyetiniz varsa doktora müracaat edin.
3. Kocanızın veya karınızın akrabalarına karşı hiçbir mesuliyet yüklenmeyin. Yani onları istediğiniz zaman ziyaret, edin, ve sanki arkadaşlarınızmış gibi tutun.
4. Bütün âdetlerinizin ve meraklarınızın eskisi gibi kalacağını sanmayın. Elbette hayatınızla beraber sizde de bâzı değişiklikler olacak.
5. Birbirinize hâkim olmıya çalışmayın. Evlilik bir arkadaşlık, bir dostluktur. Kudret ve kuvvet mücadelesi değil.
6. Bütçenizi tanzim edin. Ayağınızı yorganınıza göre uzatın.
7. En basit üzüntüleri büyütmeyin. Kederlerinizi unutmayı öğrenin.
8. Anlaşmazlıklarınızı hoş karşılayın. Aranızda görüş farkı bulunması gayet tabiidir.

HAKİKATEN OLGUN BİR İNSAN MISINIZ ?

★

★ *Reader's Digest'ten* ★

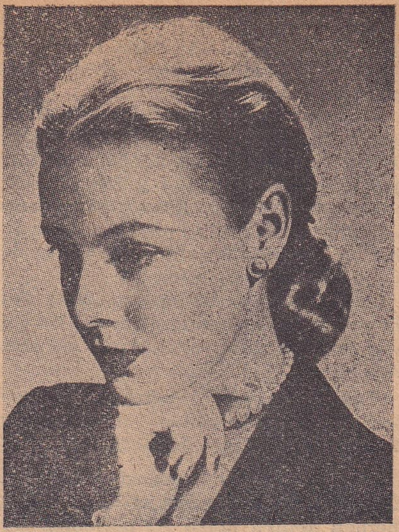
Olgun bir kimse hayatla olan rabıtası gittikçe artan biridir. Eğer insanın bir işi yapma kudreti anlama kabiliyetinden ilerde olursa o kimse cemiyet için tehlikeli sayılır. Yok eğer hayatla olan bilgi ve his bağları hâlâ 5 veya 10 yaşında bir çocuğunki kadar ise etrafına zararı tahmin edilemiyecek kadar büyük olur.

* Bir insanın olgun sayılabilmesi için edinmesi lâzım gelen malûmat nev'ini saymıya kalkmak hem mânasız hem de imkânsız olurdu. İki kişinin, meselâ bir kır yolunda yürüdüğünü farzedin. İçlerinden biri etraftaki çeşitli nebatların isimlerini bilmiyebilir, ve bundan dolayı olgun sayılmaması da icabetmez. Fakat öğrenmek istemez, kendisini mazur göstermek için onun öğrenilmiye değmiyeceğini ileri sürer, maddî hayatı için lâzım olanından fazla bir bilgiye alâka göstermez, ve nihayet, şimdiki bilgi hazinesinin kendisine hayat boyunca kâfi geleceğini söylerse o insan olgun değildir.

* Olgun bir mesuliyet hissi, hayatta vazifesine istekle bağlanmak ve hayatın iyileştirilmesinde yaratıcı bir rol oynamak demektir. Bu da üç şarta bağlıdır: 1 — Bir insan ferdi olmak sıfatiyle vazifesini kabul etmeyi öğrenmelidir. Kendisini diğer insanlar arasında bir istisna sayan kimse yaşı ne olursa olsun olgun sayılmaz. 2 — Hakkiyle becerdiği bir işi olmıyan ve ondan kendisi için bir mâna hissi çıkarmıyan kimse olgun değildir. 3 — Üçüncü şart muğlak bir meselenin öncesini ve sonrasını düşünerek hareketinin neticesini hesaplıyabilmek kabiliyetidir. Bu hususta maalesef pek çok büyüğün çocuktan farkı yoktur.

* Hayatla olan lisan bağımız sırf sözlerden ibaret kalmayıp karakter rabıtasını da teşkil eder. Kekelemek gibi hissî karışıklıklardan ileri gelen konuşma arızaları hariç, sair konuşma bozukluklarının hepsi karakter noksanlıklarının tezahürleridir.

* Cinsî meselelerde yalnız kendi isteğini yerine getirmek istiyen, yahut cinsiyete fena nazarla bakan kimselerde müsavat fikri veya etra-

fındaki şeylere kıymet verme bakımından olgunlaşmamıştır. Cinsiyetin hayatta olan rolü tam olarak tespit edilmemiş olmakla beraber şurasını katiyetle iddia edebiliriz ki bu rabıtanın tam olmadığı bir kimse olgunlaşmamıştır.

* Olgunluğun bir tezahürü de başkalarının his ve düşüncelerine iştirak etmeyi bilmektir. Fakat bugünkü terbiye sistemimizin bunu teşvik ettiğini de söyliyemeyiz: Pek çok ana ve baba hissî bakımından olgunluğa erişememiştir, mekteplerde çocuklara vatan, arkadaşlık, kardeşlik ve saire gibi şeyler öğretilirken yabancılara karşı ise bambaşka bir hareket tarzı öğretilir. İnsanlar hayatta da bir tenakuz içindedirler: Bir taraftan insanlar arasında kardeşlikten bahsedilirken diğer taraftan rekabet dolayısiyle karşılıklı cephe alınmalıdır.

* Hayatta; meseleleri parça parça olduğu kadar bütün olarak da kavramak lâzımdır. Parçaları birleştirip bir bütün halinde tetkik edebildiğimiz zaman hayatla felsefi bir rabıta da tesis etmiş oluruz. Şimdiki ve gelecekteki hareketlerinizi her cephesinden eksiksiz bir bütün olarak tetkik edebildiğiniz derecede olgun bir kimse olacağınızı hatırınızdan çıkarmayın.

★

Eğlenceli terkipler

★

Avrupadan gelen icatlara Çinliler tarafından konulan isimlerin tercümesi bazan pek eğlenceli terkipler meydana getirmektedir. Meselâ çince sigaranın adı «dumanlı kâğıt» tır. Lokomotife «ateş vagonu» derler. Bunlardan en hoşu ise sigortaya verilen isim olup, altı yedi kelimenin bir araya gelmesiyle söylenen «ihtiyarlıkta insana rahatlık veren teminat» tır.

Soğuktan donar mısınız?

Eğer karlı havada açıkta uyursanız soğuktan donar mısınız?

Eğer karlı bir havada sığınacak bir yer bulamazsanız uyumaktan hiç çekinmeyiniz. Soğuktan donanlar ekseriyetle uyumamak için enerji sarfedenlerdir. İyi giyinmişseniz dondurucu havada uyku ile katiyen mücadele etmeyiniz. Şiddetli soğuk sizi bir müddet sonra uyandıracaktır. O zaman ısınmak için biraz hareket yapın ve tekrar uyuyun. Donmamak için en iyi çare budur.

Lezzetli şeyler

Bütün hayatınız müddetince tatmamış olduğunuz lezzetli şeyler var mıdır?

Tabii. Meselâ timsah kuyruğu çok lezzetli olmaktadır. Sonra Afrika'da bulunanlar bilhassa maymun rostosunu tavsiye etmektedirler. Maymun eti o kadar lezzetli olmaktadır ki bu etten yapılmış rostoyu yiyenler artık başka hayvan eti yememektedirler. Karınca da buruk tadına rağmen çok lezzetlidir.

Barometre hissi

Hayvanlarda havanın vaziyetini bildirecek, yani bir **barometre vazifesini** görebilecek his var mıdır?

Yağmur yağacağı zaman kırlangıçlar alçaktan uçar, arılar kovanlarına üşüşür, ve ördekler her zamandan fazla kanat çarpar. Bunlar bilinen şeylerdir. Ve doğrudur. Fakat kışın çok veya az olacağını hayvanlara bakarak tahmin etmek hem imkânsız hem de yanlıştır.

Dişler ve saçlar

★

★ *Sie und Er'den* ★

İsviçrelilerin çoğunun dişleri bozuktur. İzin müddetlerini İsviçrede geçiren Amerikalılar, dişlerinin pırıl pırıl ve bembeyaz oluşu dolayısiyle bu yüzden İsviçre halkı arasında gıpta ve haset uyandırırlar. Fakat son zamanlarda Amerikadan gelen haberler, orada da işlerin yolunda gitmediğini bildiriyor. Bozulan dişler değilse de ondan da mühim bir şey: Kadın saçları! Baltimore'da bir saç mütehassısı geçenlerde, yeni kadın müşteriler için her yıl 800 peruka hazırlamak zorunda kalındığını tespit etmiştir. Dediğine göre Amerikan kadınları arasında saçsızlık gün geçtikçe artmaktadır. Buna nazaran çok geçmiyecek, yılda yüz bin yeni peruka yapmak icabedecektir.

Yaz nezlesini tedavi edebilirsiniz

★

★ *Science Digest'ten* ★

1947 senesi ağustosunda idi. Sedan marka bir araba ile gidiyorduk. Hususi arabayı kullanan arkadaşımın gözleri sulanmış ve kızarmıştı, burnu da hafif nemliydi. Yaz nezlesi olduğu belliydi. Sık sık nefes alışı kendisinin asthım'dan da rahatsız olduğunu gösteriyordu. Birdenbire kuvvetli bir yağmur başladı. Birkaç saniye sonra arkadaşımın bu rutubetli havayı teneffüs etmekte büyük bir güçlük çektiğini farkettim. Yüzünün hatları gerginleşti, nefes alamıyacak bir hale geldi. Hemen cebimden bir kutu çıkararak kendisine iki hap verdim. Bunları ağzında eritmiye başlayınca ferahladı. Arkaya yaslanarak rahat bir şekilde nefes aldı. Asthımın âni hücumu önlenmişti. Bu bir mucize değildir. Nefes tıkanıklığını o zaman için yeni bir ilâç olan «benadryl» ile önlemiştim.

O yıllarda yaz nezlesini tedavi için iki ilâç bize ümit veriyordu. Biri «benadryl» diğeri ise «pyribenzamine» di. Bugün artık daha birçok yeni ilâç piyasaya çıkmış bulunuyor. İşte size birkaç isim: neoantergen, histadyl, antistine, tegathen, neohetramine, trimenton, decapryn, bromethen, diatrin, thenylene, thephorin v. s. Bu ilâçlar hastalığı kökünden söküp atmamakla beraber hafiflemesinde büyük rol oynamaktadır.

Meselâ thenylene'i ele alalım. Bir fabrikada işçiler üzerinde tecrübe edilen bu ilâç 44 nezleliden 36 sı üzerinde fevkalâde bir değişiklik göstermiştir. Bunlar günde 4 hap alıyorlardı. 2 - 3 gün içinde burunlarının akması ve gözlerinin sulanması tamamen kesildi. Bu 44 işçiden 6 sına thenylene'in pek az faydası oldu. 2 işçiye ise hiçbir tesir yapmadı. Thenylene'in yegâne kusuru uyku vermesiydi.

Dr. Feinberg 182 hastayı «chlorethen» ile tedavi etti. 125 tanesi fevkalâde bir değişiklik gösterdiler. Fakat bu ilâç da asthıma karşı bir tesir yapmıyordu.

Dr. Peters «thephorin» i tecrübe etti. 66 hasta üzerinde yapılan tecrübe neticesinde bunlardan 64 ü ağustosun son on beş gününü daha iyi bir şekilde geçirdiler. Diğer tecrübelerde de yüzde 50 ilâ 80 iyi neticeler elde edildi.

Geçen nisanda Dr. Jaros «chlorcyclizine» adlı yeni bir ilâç buldu. Bu yeni ilâcın en iyi tarafı diğerleri gibi uyku vermemesiydi. Bundan başka da günde bir tek hap almak kâfi geliyordu. Bu yeni ilâç daha henüz satışa çıkmamıştır, fakat bugünlerde çıkması bekleniyor.

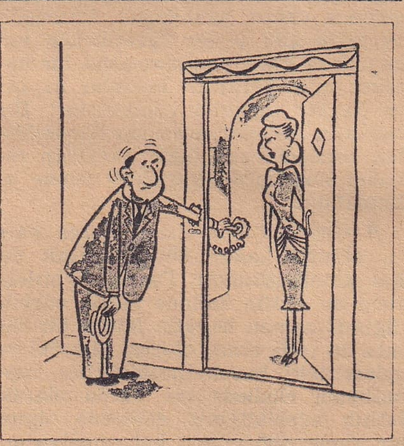
«Neoantergen» hastalar üzerinde gayet süratli tesir yapmakla beraber uyku, sersemlik, baş ağrısı, sinirlilik gibi haletler meydana getirmektedir.

«Decapryn», Dr. Brown tarafından tecrübe edilmiş olup yüzde seksen iyi netice vermiş ve rahatsızlığı diğerlerine nispeten az olmuştur.

«Antistine» bilhassa Avrupada fazla miktarda kullanılmaktadır. Bu ilâcın hassası göz yolu ile de alınabilmesidir.

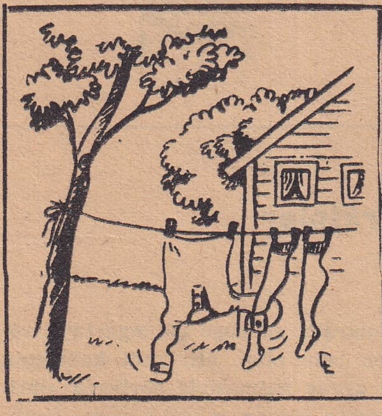
Diğer ilâçları almakta zorluk çekenler «neohetramine» den muhakkak ki iyi netice alacaklardır.

Yukarda yaz nezlesi ilâçlarına umumi olarak bir göz attık. Bunların hemen hemen hepsi iyi neticeler vermekle beraber birçok da rahatsızlıklar yapmaktadır. Gülü seven dikenine katlanır dediğimiz gibi bunlara da katlanmak icabediyor. Bu ilâçların daha pek yeni olması henüz bilmediğimiz kötü tesirler yapmasına sebep olabilir. Uzun ve geniş tecrübeler yapılmadıkça zararlı olup olmadıklarını, nerelerde alınıp nerelerde alınmaması lâzım geldiğini biz kendimiz katî olarak bilemeyiz. Onun için doktora müracaat etmeden bu ilâçları doğrudan doğruya kullanmıya kalkışmamanızı bilhassa tavsiye ederim.

— Siz mi çaldınız?

The Sat. Ev. Post'tan

Alışkanlık!..

Pour Tous'dan

YAŞAMAKTAN KORKMAYIN

★ *Popular Psychology Guide'dan* ★

Şimdi siz bu başlığı okuyunca : Saçma, diyeceksiniz, yaşamak tan kim korkar. Bir kere katiyen saçma değil, ikincisi yaşamaktan bizzat siz korkarsınız. Hem de nasıl!.. Çünkü birçok inançların, birçok âdetlerin esiri bulunuyorsunuz. Karakedi, kırılan bir ayna, 13 rakamı, sevgiliye verilen mendil bir çoğunuzu korkutmuyor mu? Kültürlü, münevver bir insan tanırım, vücudunun sol tarafına âdeta düşman kesilmiştir. Önce sağ ayakkbısını giyer, saçının sağ tarafını tarar, sağ elini uzatır, yatağının sağ tarafından kalkar, merdivenin sağından çıkar. Sol tarafını sağına tercih ettiği gün başına bir felâketin geleceğine inanmıştır; ve buna ben de inanıyorum, çünkü bu kadar senedir kendini böyle bir itikada vermiş olan insan imanının kurbanı olur, sahiden başına bir kaza gelir, daha doğrusu şuur altında o kazayı kendi hazırlar.

Birçok insanlar yaşlanmaktan korkarlar. Bilmezler ki senelerin yaşla hiçbir alâkası yoktur. Yaşlılık bir düşünce faaliyetidir. Kafanızın içi kadar genç ve o kadar ihtiyarsınız. Bâzı insanlar çocukluklarında bile yaşlıdırlar, bâzıları ise yüz yaşında genç olarak ölürler.

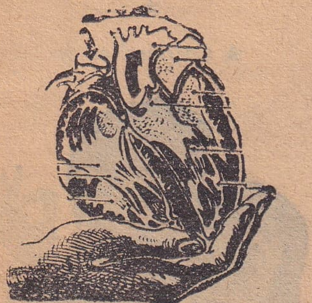
Bütün mesele korkularımızdan, üzüntülerimizden, yani kökleşmiş eski ve köhne inançlardan kurtulabilmekte. İnsan oğlunu dört bir tarafından çevirmiş olan inançlar rahat yaşamasına imkân bırakmıyor. İsteklerimiz, arzularımız daima yasaklarla karşı karşıya. Hayatta hürriyeti arıyoruz, halbuki kendi içimizde hürriyeti bulamamışız henüz. Hür değiliz, korkuyoruz, her şeyden korkuyoruz, yaşamaktan korkuyoruz; şimdi anladınız mı ne demek istediğimizi!

Kalbinizi tanıyın

★

★ *Pageant'tan* ★

İnsanların bir numaralı düşmanı olan kalb hastalıkları bizi en fazla düşündüren rahatsızlıklarımızdandır. Fakat birçoğumuz bu yüzden kendimizi boş yere üzeriz. Hattâ bu üzüntümüz yanlış bilgilerimizden ileri gelir diyebiliriz. Hakikatte kalb sadece mühim bir organ değil aynı zamanda çok kuvvetli bir organdır da. Dünyanın hiçbir yerinde günde 500 galon kan gönderebilecek 230 gramlık bir tulumba yoktur. Bu vazifeyi ancak kalb başarabilir. Kalbin ihtiyacı sadece iyi bakımdır. Onun sıhhatlı ve normal olarak kalabilmesini temin için bizim yapabileceğimiz, yani elimizde olan, çok şey var. Meselâ:

1) Diğer hastalıklara karşı korunmak.

2) Her hangi bir hastalığı ihmal etmiyerek derhal tedavi yoluna gitmek.

3) Diş çıkarttıktan sonra dişçinizden sulfa veya penicilin kullanmasını istemek.

4) Fazla şişmanlamamak.

5) İnkıbaza meydan vermemek.

6) İyi istirahat ve uyku.

7) Sık sık beden muayeneleri.

8) Kalb hastalıklarının arazını bilmek.

İşte bütün bunları tatbik etmek bizim elimizde olan bir şeydir. Maalesef birçoğumuz kalb hastalıklarının arazını bilmeyiz ve bunu sadece sol tarafımıza girecek bir sancı olarak kabul ederiz. Bu çok yanlış bir hükümdür. Kalb hastalığı kendini türlü şekillerde gösterebilir. Bunlar on ayrı grupa ayrılabilirler. Bunların başlıcalarını ele alarak burada tetkik edelim:

1) Kalb romatizması: Apandisit sahasında ağrılar yapar, iştah ve kilo kaybederiz. Ekseriya burun kanamaları ve boğaz ağrıları başgösterir.

Tedavisi: İstirahat, sodium salicylate kullanmak, soğuk algınlığından kaçınmak. Sulfalar ve penicilin faydasızdır.

2) Angina Pectoris: Kuvvet sarfettiğimiz zaman kısa bir müddet göğüste beliren ağrılar. Ağır yemeklerden sonra başgösteren ağrılar, tipik olarak ağrı sol kolda ve elde kendini gösterebilir. Hasta ağrı yüzünden nefes almıya korkar.

Tedavisi: İstirahat, zihnî yorgunluktan kaçınmak. Rejim yapmak ve kuvvet kaybetmeden kilodan düşmek. Sık fakat az yemek. Sigara ve kahve içmemek. Fazla ve rahat uyumak.

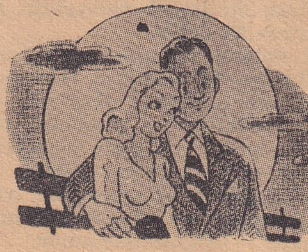
3) Damar sertleşmesi: Bazan hiç araz göstermez. Umumiyetle hazımsızlık, midede gaz yapar. Bâzan göğüste ağrı, her zaman değil. Geceleri astıma benziyen ağrılar. Halsizlik.

Tedavisi: Hayvani yağlar, krema, tereyağ, yumurta yememek. Nebati yağlar faydalıdır.

Aşağılık duygusu var mı ?

★

★ *Coronet'ten* ★

Bâzı kimseler kendilerini aşağı görürler. Bu yüzden bir aşağılık duygusu ile mustariptirler. Aşağıdaki suallere dikkatle «evet» veya «hayır» cevabını verin:

1 — Mektup yazarken, oyun oynarken, çalışırken veya okurken omuzunuzun üzerinden birinin sizi seyretmesi sinirinize dokunur mu?

2 — Bâzı kimselerle karşılaşmamak için yolunuzu değiştirir misiniz?

3 — Karar vermeden önce çok uzun müddet düşünür müsünüz?

4 — Sizde bir «satıcı tipi» olmadığı için her hangi bir şeyi satamıyacağınızı hisseder misiniz?

5 — Hataları yüzünden başkalariyle uzun veya kısa bir müddet dargın durur musunuz?

6 — Başkaları sizi tenkit ettiği zaman için için parlar mısınız?

7 — Sizin hakkınızda iyi dostlarınıza bir kişiden fazla kimse sizi küçümsiyen sözler söylüyor mu acaba?

8 — Sizi ne kadar sık incittiklerini bilseler acaba başkaları sözlerine daha fazla dikkat ederler mi?

9 — Geceleri sizi meşgul eden meseleler yüzünden uyumakta güçlük çeker misiniz?

10 — Onun varlığı veya nasihati olmadan iş yapamıyacağınız bir kimse var mıdır?

Eğer yukarıki on sualden yedisine evet cevabı verdinizse siz gayet hassas ve çekingensiniz, bu sizdeki aşağılık duygusunun bir neticesidir. Bunun tedavisi şudur: Başkalariyle alâkadar olun, ne yapıyorlar, neden hoşlanıyorlar? Bunlara dikkat edin, çekingen durmayın, siz de onlara karışın, dünyayı kendinize zehir etmiye değer mi?

Şu garip dünya

★

★ *Sie und Er'den* ★

İsveç şehirlerinden Göteborg'ta dansinglerden birinde geçenlerde bir gece vakti tuhaf bir hâdise oldu: Kapıdan içeri, sırtında büyük bir çuvalla bir adam girdi. Etrafa çabucak bir göz gezdirdikten sonra bir kadınla kavalyesinin oturduğu bir masaya doğru ilerledi. Çuvalı masanın üzerine koydu ve hiç sesini çıkarmadan salondan uzaklaştı. Kadın kıpkırmızı kesildi, çantasını aldı ve çuvalı olduğu gibi bırakarak kendini dışarıya zor attı. Masada yalnız kalan erkek çuvalı götürüp dansing sahibine teslim etti. Beraberce açtılar, işin iç yüzünü o zaman anladılar:

Kadının kocası, evdeki kirli çamaşırlarla delik deşik eski çoraplarını toplayıp gelmiş, eğlence düşkünü karısına bir ders vermek istemişti.

Avustraly a' d a da Sidney şehrinde geçenlerde ölen zengin bir adam, sağlığında başa çıkamadığı huysuz karısından intikam almak çaresini bakın, nasıl bulmuş: Kadın mirasa bir şartla konabilir: Adam meğer karısiyle aralarında geçen kavgaları hiç üşenmez, gizli bir tertibatla daima plâğa aldırırmış. İşte şimdi kadın, bu kavgaları her gün plâkta çalıp dinlemeyi kabul ederse mirasa sahibolabilecektir.

Meşhur Alman ressamı Ludwig Richter, halk ve çocuk hayatından alınmış pastoral resimleriyle tanınmıştır. Tablolarındaki türküler çağıran, şapkalar sallıyan delikanlıların ellerinde muhakkak birer baston görülür. İlkçağın en meşhur bastonu, Filozof Peregrinus Proteus'a aittir; bu baston kıymetinden dolayı 400 talere satılmıştı. Büyük Fredrik'in bastonları, «aranan bastonlar» arasında uzun zaman önemli bir yer tutmuştur.

Uykusuzluğa çare

★

★ *Collier's'ten* ★

Bugünler de belki de atom bombası etrafında yapılan gürültülerden ve daha birçok sebeplerden sık sık uykunuz kaçıyor. Norman Dine adında bir adam uykusuzluktan mustarip olanlara birçok tavsiyelerde bulunuyor. Norman Dine diyor ki: «Her şeyden fazla gevşemiye ehemmiyet veriniz. Şöyle vücudunuzu rahat bir şekilde gevşetebiliyorsanız gayet kolay ve çabuk uyursunuz».

Fakat asrımızın zor ve hareketli hayatı birçoğumuza gevşeme imkânı vermemektedir, her an kafamız meşgul, sinirlerimiz ayaktadır. Norman Dine bunları göz önünde bulundurarak yatağa yattığı halde saatlerce uyuyamıyanlara bâzı şeyler tavsiye ediyor. Meselâ «Uyku Zamanı» adını verdiği bir plâk hazırlamıştır ki eğer bu plâk sizi uyutmazsa iade edip paranızı geri alabilirsiniz. Yani garantilidir. Bu plâğın fiyatı 5.35 dolârdır. Çocuklar için başucu lâmbaları yapmıştır ki abajurlarının tatlı renkleri insana tatlı bir uyku vermektedir. Fiyatı 2.50 dolârdır.

Bunlardan başka ufak ufak yıldızlar yapmıştır. Bunları tavana yapıştırıyorsunuz. Işıkları söndürünce yıldızlar tıpkı hakiki bir yıldız gibi parıldıyorlar. Kendinizi göğün altında rahat ve emniyette hissediyorsunuz. Garip bir uyku hali geliyor. Yavaş yavaş kendinizden geçiyorsunuz.

Çocuklarını merak ederek uyuyamıyan anneler için de bir hal çaresi bulmuş. 24.95 dolâra alacağınız bir radyo sayesinde çocuğun odasında vukua gelecek en hafif bir gürültüyü dahi işitebileceksiniz. Ondan sonra yüreğiniz rahat olarak pekâlâ uyuyabilirsiniz.

Yatakta okuyabileceğiniz kitapları size Norman Dine kendisi tavsiye edecektir. Bunun haricinde bir şey okumıyacaksınız. Rahat okuyabilmeniz için de kitabı havada istediğiniz şekilde tutan çelik bir kol keşfetmiş. Siz sadece sayfaları çevirmek zahmetini ihtiyar edeceksiniz. Fiyatı 24.95 dolâr.

Gece su mu içmek istiyorsunuz, yoksa bir asprin mi almanız icabetti. Ufak bir düğmeye basmanız kâfidir. Konsolun kenarından ileriye, yatağa doğru bir göz uzanacak, içinde suya varıncıya kadar ihtiyacınız olan her şeyi hazır bulacaksınız. Otomatik bir göz lâmbası da çekmenin içini aydınlatacaktır. Fiyatı 3.75 dolâr. Sudan ucuz.

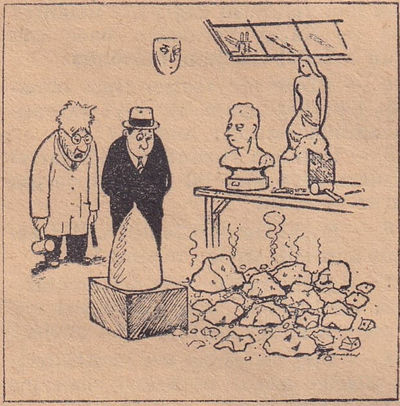
Pencereniz açık uyumak istiyorsunuz. Fakat dışarının gürültüsü sizi rahatsız ediyor. 88.25 dolârla bunu da derhal halledebilirsiniz. Pencerenin içine koyacağınız bir alet gürültüyü yok edecektir.

Pencereden güneş ışığı gözünüze giriyor, gündüzleri uyuyamıyorsunuz. Bâzı geceler de ay ışığı sizi rahatsız ediyor. Venedik usulü bir tel kafes bu ışıkları tamamen izale edecek ve odaya tatlı bir loşluk verecektir. Fiyatı sadece 25 dolâr.

39.35 dolâra alacağınız elektrikli bir battaniye oda soğuksa yatağınızı ısıtacak, oda sıcaksa yatağınızı soğutacaktır. Battaniye otomatik olarak çalışmaktadır. Sizin vazifeniz yatmadan evvel prize takmaktır.

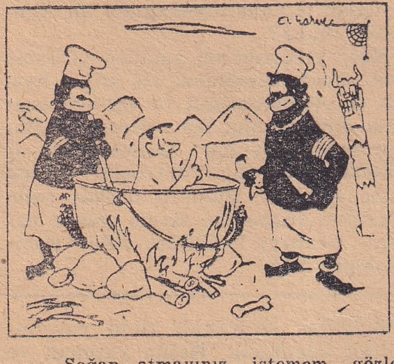
Yatakta bazan ağlıyorsunuz, yastığınız ıslanıyor, bu ıslaklık sinirinize dokunuyor, uyuyamıyorsunuz. Su geçmez Norman Dine yastıkları 4.95 dolârdır. Artık her gece bol bol ağlıyabilirsiniz.

Norman Dine'de daha neler var neler. Hepsini almak isterseniz 843.65 dolâr tutar (bizim paramızla takriben 2.400 lira). Paranız varsa gayet rahat uyuyabilirsiniz. Rahat ve müsterih olun.

— Yıkılmasaydı, bu eserimin ismini **muvazene** koyacaktım.

The Sat. Ev. Post'tan

— Soğan atmayınız, istemem, gözlerim çabuk yaşarır!

Pour Tous'dan

Bilseydim!

Bir gün Higinio Morinigo, Paraguay cumhurbaşkanı olunca annesi içini çekti ve «onu bu kadar büyük adam yapacaklarını bilseydim mektebe gönderirdim!» dedi.

Evlilik size saadet getirdi mi?

★

★ *Colliers'ten* ★

Evlilik insana ümidettiğinden çok daha mühim yenilikler getirir. Muhakkak ki hayatımızın en mühim dönüm noktalarından biridir. Bütün evli insanlar bunu hissederler. Fakat, bilmem, hiç evliliğin size saadet getirip getirmediğini düşündünüz mü? Tek başınıza yaşadığınız günleri şöyle bir hafızanızda canlandırın. O zaman mı daha mesuttunuz, yoksa şimdi mi? Eğer karar vermekte tereddüdediyorsanız aşağıdaki sorulara cevap verin. Sadece «evet» veya «hayır» diyeceksiniz.

1. Kendinizi eskisine nazaran daha emniyette hissediyor musunuz?
2. Daha kolay fedakârlık edebiliyor musunuz?
3. Yalnızlık hissinden kurtuldunuz mu?
4. Sizi en iyi anlıyan arkadaşınız kocanız mı?
5. Onun eve gelmesini dört gözle bekliyor musunuz?
6. Kocanızın karısı olmak talihlilik midir?
7. Yanınızda olmadığı zamanlar kendinizi yalnız hissediyor musunuz?
8. Arzularınız yerine getiriliyor mu?
9. Kocanıza bağlı olmanın zevkini hissediyor musunuz?
10. Evlenmemiş arkadaşlarınızın haline üzülüyor musunuz?
11. İstikbalinizden emin misiniz?
12. Eskisinden daha fazla eğleniyor musunuz?
13. Hayatınızda yeni ve güzel gayeler yer aldı mı?
14. Eskisinden daha hakiki dostlarınız var mı?
15. Evlendiğinize memnun musunuz?

Eğer bu sorulara verdiğiniz cevapların dokuz tanesi «evet» ise evlilik size saadet getirmiş. Eğer on üç soruya «evet» diye cevap verdiyseniz evlilik hayatında son derece mesut olmussunuz demektir. İftihar edin: mükemmel bir kocanız var, siz de çok iyi bir insansınız. Yok eğer verdiğiniz cevapların «evet» olanları sekiz tane veya daha aşağı ise evlenecek insan değilmişsiniz.

200 romanı olan bir kadın yazar

Courths - Mahler

★

★ *Schweizer Illustrierte Zeitung'dan* ★

Courths - Mahler, en çok sevdiği romaniyle karşı karşıya

Alman kitapçıları, 1948 başlarında harb sonrasının ilk yayınları arasında «Flucht in den Frieden» adında bir romanın çıktığını bildirdikleri vakit yazarın ismine dikkat edenlerden çoğu gözlerine inanamadılar: Edebiyat için öldü zannedilen 83 yaşındaki kadın romancı Courths-Mahler harbden sonra hemen yazı makinesi başına oturmuş ve devrini ilgilendiren yeni bir roman yazmak suretiyle 200 üncü eserini vücuda getirmişti.

Daha 1927 de Berlin ve Münihteki edebiyatçıların toplandıkları kahvelerde onun romanlarının bugün için artık bir kıymet taşımadığı; çünkü kontlar, baronlar, beyzade çiftlik sahipleri, kibar kadınlar dünyasının hakikî hayatı aksettirmekten uzak olduğu söyleniyordu. Fakat ne olursa olsun Courths-Mahler gene de zevkle okunuyor, eserleri hemen bütün dünya dillerine çevriliyor ve kaleme aldığı 199 cilt kitabın baskısı Almanyada 28 milyonu buluyordu. Çünkü Courths-Mahler iyi ve güzelin, faziletin ve gayretin zaferine inanıyor; bunların kötülüğe, çirkinliğe ve tembelliğe galebe çalacağını gösteriyordu.

Bu son eserinin uyandırdığı umumi hayrete tercüman olan gazete muhabirlerine samimî bir gülümseyişle: «Daha 200 romanlık malzemem var» diyen Courths-Mahler'in iki kızı; biri 63, öteki 50 roman yazmış olmakla keza annelerinin yolunda yürümektedirler.

Kahire Nylon nakil vasıtaları istiyor

★

★ *The New York Times'ten* ★

Kahire Nylon nakil vasıtaları istiyor. Nylon nakil vasıtası da olur muymuş, diyeceksiniz. Elbet olur. Bu kelime artık sadece çorap mânasına gelmiyor ki; her güzel olan, pırıl pırıl ve yeni olan nesne nylon. Kahire sokaklarında her şey nylon diye satılıyor. Hattâ yeni alınan Dizel lokomatifleri bile nylon. Güzel bir kız görseler delikanlılar fısıldaşıyorlar: Kıza bak, nylon.

İşte böyle, Kahire nylon nakil vasıtaları istiyor. Hani hakkı da yok değil. Şimdiki nakil vasıtaları neredeyse antika diye müzeye kaldırılacak. Hele tramvaylar; her halde bir zamanlar pencereleri, kapıları filân varmış ama artık böyle şeyler aramayın. Zaten yolcuların yarısı içerde, yarısı dışarda. Arılar gibi kenarlara asılıyorlar. Tam tramvay kalkarken bir bakıyorsunuz yirmi otuz kişi koşup atlıyor. Bu çeşit arabalarda tam üç biletçi var. Onlarla kenarlara asılmış olan beleşçiler arasındaki mücadele bilhassa kayda değer. Dışardakiler para vermek için bir sebep görmüyorlar tabii. Hakları var. Biletçiler de haklı, ne denir?

Sonra tramvayın bir yerden diğer yere ne kadar zamanda gideceğini kestirmek de imkânsızdır. Dini bütün bir vatman ezan sesini duyunca arabayı bağlayıp bekler. Nadir olmasına rağmen herkesin inip yol üstündeki bir düğüne uğradığı ve sonra gelip tekrar tramvaya binerek hep beraber seyahatlerine devam ettikleri görülmüştür. Hele müşterilerden aldığı paranın üstünü vermeden inip başka tramvaya geçen biletçiler bir âlemdir. Kontrollarla müşterilerin münakaşası ise bitmez tükenmez bir eğlence.

Churchill'in başına gelenler !

Winston Churchill'in geçirdiği kazalar pek çoktur. Bunların en mühimleri, meselâ 1893 te ağaçtan, 1921 de deveden, 1922 de polo oynarken midilliden ve sonraları attan düşmüş, 1928 de de yabani kaz avlarken göle düşerek kurtarılmıştır. Kahire, Kent ve New York'ta otomobil kazaları geçirmiş ve 1919 da Paris'te havalanırken bir hendeğin içine inmek zorunda kalan bir tayyarenin içinde bulunmuştur. 1916 da Flandres'da odasının içine on beş buçukluk bir obüs mermisi düşerek patlamıştır. Beş defa zatürrie, bir defa mide ve barsak iltihabı, 1922 de apandisit, 1928 de bademcik iltihabı, 1932 de paratifoit, cilt, göz ve ciğer hastalıkları geçirmiştir.

Kendisi bu suretle pek çok şeylerden zarar gördüğünü ve fakat yaprak sigarasından böyle bir şey görmediğini söylemektedir.

KORKUNÇ BİR ÂFET

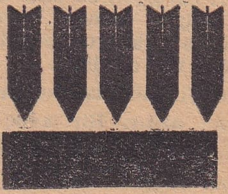
Hava tehlikesi !

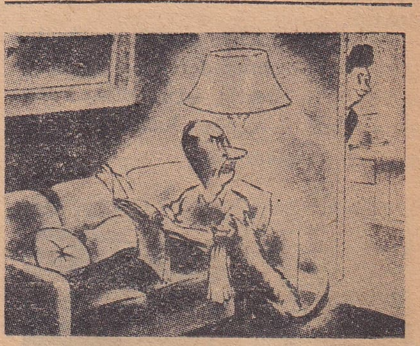
★

★ *Sie und Er'den* ★

Hava tehlikelerine karşı etraflı ve sistemli bir tedbir siyaseti takibetmenin lüzumunu, son harbdeki tecrübeler tereddüde yer bırakmıyacak şekilde katî, ispat etmiştir. Bunu şu canlı misalden çıkarabiliriz: Hava hücumlarına karşı hazırlıklı olduğu için yarım milyon nüfuslu Stuttgart şehri mâruz kaldığı 53 bombardımanda nüfusunun yüzde doksan dokuzunu kazasız belâsız kurtardığı halde, tedbir almaktan yana ihmalkâr davranmış bulunan Pforzheim, tek bir hava hücumu karşısında halkının yüzde otuzunu kaybetmiştir. Stuttgart'a bu 53 hücumda 25 bin ton bomba atılmış ve şehir dört bin ölü vermek suretiyle nüfusunun yüzde birinden daha az bir zayiat vermişti. Uğradığı tek hava hücumu karşısında 1.600 ton bomba yiyen Pforzheim'in verdiği insan zayiatı miktarı 25 bindir ki şehrin nüfusu 80 bin olduğuna göre bu yüzde otuzdan da fazladır.

— Bulaşık bezini kim ağzına verip bana yolladı? Sie und Er'den

DÜNYADAN

HABERLER

Formoza adası

★

Komünist Çinlilerin amansız ilerleyişi üzerine Formoza adası Milliyetçi Çinlilerin son melcei haline gelmiştir. Formoza İkinci Dünya Savaşından evvel bir Japon adasıydı. Şimdi ise Çan-Kay-Şek'in vatanıdır. Milliyetçiler son ümitleri olan adayı kanlarının son damlasına kadar müdafaa etmek azmindedirler. Adada yeni yeni uçak meydanları inşa edilmekte, sahillerde baştan aşağı tahkimat yapılmaktadır. Sokaklarda sivile raslamak imkânsızdır. Koskoca ada baştanbaşa askerî bir garnizon haline getirilmiştir. Milliyetçilerin en çok güvendikleri koz hava kuvvetleridir. Hakikaten Çan-Kay-Şek'in havacıları Amerikalı hocaları sayesinde gayet iyi yetiştirilmiştir. Harp içerisinde Amerikalılar tarafından verilen uçaklar ise hatırı sayılır bir kuvvet teşkil etmektedir.

Komünizm bütün Doğu Asyayı kaplamış vaziyettedir. Bütün Çinin baştanbaşa Mao-Çe-Tung kuvvetleri tarafından istilâsı Batı dünyasını telâş ve endişeye düşürmüştür. Bu kuvvetler şimdi de Hindiçini'yi tehdit etmektedir.

Çin asırlardanberi birbirini takibeden harblere sahne olmaktadır. Üzerinde en çok Avrupa devletlerinin menfaatleri çarpışan bu ülke devamlı bir sulha hiçbir zaman kavuşamamıştır. Nüfus çokluğu ve kıtlık ise Çinin başka bir derdidir.

Dünyada Çin köylüsü kadar kanaatkâr insan azdır. Bir avuç pirinç onun yirmi dört saatini geçirmiye yeter. Buna rağmen tabiatın bu bir avuç pirinci bile esirgediği zamanlar çoktur.

Komünizm Çine varlık ve bolluk getireceğini vaadederekten girdi ve memleketi süratle istilâ etti. Fakat senesi bile dolmadan kıtlık haberleri gelmiye başlamıştır.

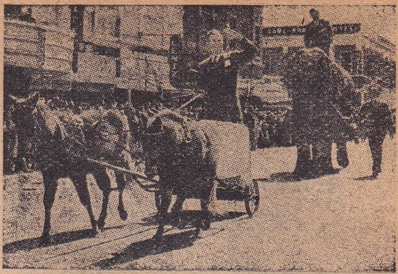

Ağa Han'ın karısı elmaslarına kavuştu

Geçen yaz Fransanın güneyinde Nis'de olan bir vaka dünyayı yerinden oynatmış, dünyanın sayılı zenginlerinden Ağa Han ve karısının yüz binlerce lira değerindeki elmasları çalınmıştı. Hırsızlar soygunu gayet ustalıklı tertiplemişler ve uzun müddet yakalanamamışlardı. Nihayet aradan aylar geçtikten sonra Fransız polisi hırsızları yakalamıya muvaffak oldu ve Ağa Hanın karısı Begum'unkiyle beraber diğer birçok çalınmış olması meydana çıkardı. Geçen haftalar içerisinde Marsilya polisi Begumu kendi elmaslarını teşhis için sorgu yargıçlığına davet etmişti. Prensesin elmaslarına kavuşmaktan mütevellit sevinci resimde açıkça görülmektedir. İnsan ne kadar zengin olursa olsun, ne de olsa mal canın yongası!

★

Seçim propagandası

★

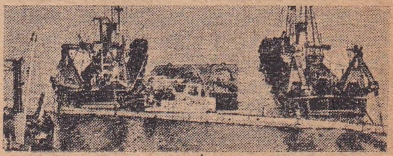
Geçen ay zarfında yurdumuzda yapılan seçimlerden evvelki günlerde birçok milletvekili adayımız kendilerini seçmenlere beğendirebilmek için türlü usullere başvurdular. Bunlar arasında kendilerini köylüye beğendirebilmek için ayaklarına çarık giyip köye gidenler olduğu gibi köylü çocuklarına bedava lâstik ayakkabı dağıtanlar da mevcuttu.

Bunlar bizim memleketimizde olanlar! Ya Amerikada olanlara ne dersiniz? Geçenlerde Oklahamada yapılan seçimlerde bâzı adaylar nazarı dikkati üzerlerine çekebilmek için türlü tuhaflıklara başvurmuşlardır. Yukarıdaki resimde adaylardan Mike Monroney'i eşek arabasına binmiş olarak, bir başkasını da filin üzerinde görüyorsunuz.

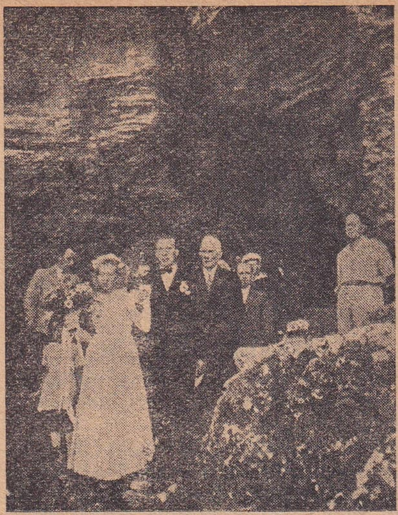
Bugün adaylık dünyanın her tarafında en zor işlerden biri haline gelmiştir. Hele açık göz Amerikan halkına kendini beğendirebilmek pek kolay bir şey olmasa gerek! Gene bu adaylardan bir tanesi Beyaz evin ufak tekerlekli bir modelini yapmış ve onu otomobilinin arkasına takarak kendi seçim bölgesini dolaşmıştır. Fakat orada en hararetli seçimler mebuslarınkinden ziyade cumhurbaşkanı seçimleridir.

Truculent faciası

Harbin sonundanberi en korkunç denizaltı faciası İngilterede Thames nehrinde olmuştur. Nehirde yatmakta olan Truculent isimli İngiliz denizaltısına, bir İsveç gemisi manevra yaparken çarpmış, denizaltı bütün mürettebatiyle beraber derhal batmıştır. Günlerce denizaltının içindekiler kurtarılmıya çalışılmış fakat hepsini kurtarmak imkânı hâsıl olmamıştır. Truculent denizaltısı, Almanların batmış denizaltılarını çıkarmakta kullandıkları, sonradan harb ganimeti olarak İngiltereye geçmiş iki vinçli tahlisiye gemisi yardımiyle uzun uğraşmalardan sonra suyun yüzüne çıkarılabilmiştir.

Televizyon artisti bir köpek

Televizyon, bugün artık yavaş yavaş sinemanın vazifesini yüklenmektedir. Bugün Amerikan aileleri genç oğullarının ve kızlarının televizyon alındıktan sonra evde daha fazla oturduklarını itiraf etmişlerdir.

Televizyon bugün Hollywood'tan birçok artistleri de kendi tarafına çekmiye muvaffak olmuştur. Yeni televizyon artistleri arasında bir tanesi vardır ki, insan olmadığı halde halk arasında topladığı sempati bakımından birinci gelmektedir. Aşağıda resmini gördüğünüz Morgan adlı köpek rol yapmaktaki maharetiyle bütün artistlere parmak ısırttırıyor. Morgan üç yaşındadır ve televizyon artistliği mesleğine sahibi vasıtasiyle girmiştir. Sahibi televizyon için bir rövü hazırlarken ona da bir rol vermeği düşünmüştü. Dört ay sonra Morgan rövünün baş artisti oldu. Altta ve üstte göreceğiniz resimlerden bu ufak köpeğin rol yapma kudreti hakkında bir fikir edinebilmek pek âlâ mümkündür.

Televizyon vasıtasiyle birçok boks maçlarını, temsilleri ve merasimleri odamızın içinde imiş gibi seyretmek mümkündür. Bugün Yeni Dünyada iki üç ailede bir tanesinin muhakkak televizyonu vardır.

Mağarada bir düğün

Orijinal olmak peşinde koşan insanların akla gelmedik yenilikler buldukları malûmdur. Nikâhlarını uçakta yahut bir denizaltında kıydıran çiftler duymuşsunuzdur. İsveçli mühendis Klasen ile nişanlısı Karin Endemark bu bapta çok daha orijinal olmak istemişler ve nikâhlarını 70 davetli huzurunda, İsveçin taş devrinden kalma en eski mağarasında kıydırmışlardır. Davetliler mağaranın mistik güzelliğinin nikâha bambaşka bir çeşni verdiği kanaatindedirler.

★

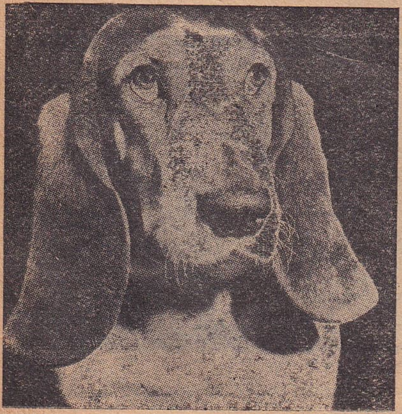
İşçilere mükâfat

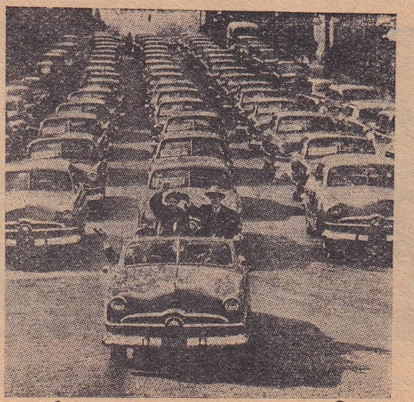
Resimde en öndeki otomobilde etrafını selâmlıyan zat bugün Amerikanın en muvaffak iş adamlarından ve en iyi kalbli patronlarından Mr. Winslow'dur. Mr. Winslow işe bir piyano akortçusu olarak başlamış ve çalışkanlığı sayesinde kısa zamanda iki yüz elli işçici olan koca bir müessesenin sahibi olmuştur. Mr. Winslow'un muvaffakıyet sebeplerinden bir tanesi de kazancının fazlasını ortaklarım dediği işçileriyle paylaşmasıdır. Geçen yıl işler iyi gittiğinden Mr. Winslow aşağıda gördüğünüz şekilde işçilerine birer otomobil hediye etmiştir.

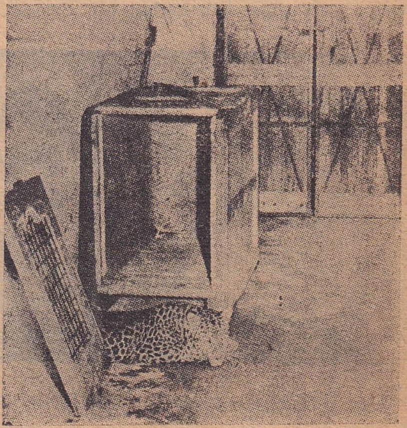
Leopard avcılığı

Dünyadaki en büyük leopard avlarından bir tanesi geçen aylar zarfında Amerikanın göbeğinde Oklahamada yapılmıştır. Oklahama hayvanat bahçesinin en azılı hayvanlarından biri olan leopart her nasılsa kaçmıya muvaffak olmuştu. Şehir içerisinde serbes bir leopartın dolaştığı haberi halk arasında yıldırım gibi yayılmıştır. Şehirde mevcut bütün polisler seferber edilmiş; bu araştırmalara halk da iştirak etmiştir. Helikopterler ve polis köpekleri leopartın yerini keşfetmiye çalışmışlardır. Hayvanat bahçesi hayvanın görüldüğü yerde derhal vurulmasına izin çıkartmıştır. Avcılık devam ederken işin ticari tarafını düşünen bir açık göz de üzerinde vahşi hayvanın resmi bulunan «leopart gömlekleri» satışa çıkartmıştır. Bu gömlekler iki gün içerisinde tükenmiştir. Nihayet bu meraklı avcılık şehir haricindeki bir çukurda sona ermiştir. Bu çukura sıkıştırılan hayvan sandığa konarak, kafesine iade edilmiştir.

Halkın ve polisin o kadar hazırlıklarına rağmen hayvanı vurmak kimseye nasibolamamıştır. Sanki o azametli hayvan etrafında toplanan avcı taslaklariyle alay edermişçesine kendisine açılan kafese sessizce girmiştir.

Meşhurlara ait espriler

★

Clemenceau'nun amansız düşmanlarından biri bir gün ona hücumlarda bulunuyordu: «Haber aldığıma göre oğlunuz geçenlerde komünist partisine intisabetmiş». Clemenceau istifini bozmadan: «Mösyö, dedi, oğlum henüz 22 yaşındadır. Bu yaşta komünist olmazsa ben onu reddederdim. Eğer otuzunda hâlâ komünist partisinde kalmak isterse ben de aynı partiye girmekte tereddüt etmezdim».

PENCERELERİN CAMLARI

Tanınmış Fransız romancısı Maurice Dekobra bir bayana «Don Juan Kapıyı Vuruyor» adındaki son kitabını hediye ediyordu. Kadın kitabı alıp ismi okuduktan sonra romancının kulağına fısıldadı:

— Bu defa yanılıyorsunuz aziz dostum, Don Juan kapıları vurmazdı, pencerelerin camlarını tıkırdatırdı..

KONSTELLASYON

Napoléon'un meşhur aktörü Talma hazır cevaplığı ile tanınmıştı. Bir gün bir piyes oynuyordu. Rol icabı ölüm derecesinde yaralanıp düşmesi icabediyordu. Fakat partönerinin Talma'ya çevirdiği silâh bir türlü patlamak bilmiyordu. Ne yapacağını şaşıran zavallı aktör Talma'ya doğru delice koşarak, ona bir tekme salladı ve büyük trajedici haykırdı: «Eyvah, ayakkabısı zehirliymiş...»

SIRA İLE...

Fransız devlet adamı Mirabeau'nun aldığı düello davetleri pek çoğalmıştı. Bir gün oturdu ve bütün muhasımlarına kopyalı bir mektup yazdı: «Muhterem efendim, düello arzunuz yerine getirilmek üzere listeye isminiz yazılmıştır. Sıranız gelince size ayrıca bildirilecektir».

GÖZÜMÜN ÖNÜNDE

Meşhur X. Paris'te uzun müddettenberi bulunmasına rağmen Eiffel kulesinden ayrıldığı görülmemişti. Orada çalışıyor, hattâ yemeklerini bile orada yiyordu. Bir gün onun bu halini yakından takibeden bir Parisli sordu: Her halde Eiffel'i çok seviyorsunuz! Bakıyorum; onun üstünden ayrılmıyorsunuz? X. cevap verdi: Ne münasebet, Paris'in neresinden bakarsanız o gözüküyor. Hiç olmazsa burada gözümün önünden yok oluyor!

X. her hangi bir Fransızdan gayri bir yabancı olabilir.

HEDEFİNE ERİŞEMİYECEK

Voltaire, genç şairlerden birinin «Gelecek Nesle!» adlı şiirini okuyordu. Kendi kendine mırıldandı: «İşte hedefine erişemiyecek bir şiir!».

ZİYAFET MASASI

Bir gün Jean Cocteau'ya sordular:

— Demek akademileri sevmiyorsunuz?

«İki Başlı Kartal» yazarı hemen:

— Eskiden Akademos, talebelerini Atina civarında bir bahçede toplar, hep beraber gezinir, güzel güzel konuşurlarmış.. Şimdi ise akademi diye hemencecik sizi bir ziyafet masasına götürüyorlar.. Ben birinciyi tercih ediyorum..

Değişen adam

Alfred Eisenstaedt

Ortaçağda büyücülere inanırlardı. O devrin itikadına göre büyücüler isterlerse kedi olur, köpek veya yılan kılığına girebilirlerdi. Bugün bu bâtıl itikatta modern psihiatrinin ortaya koyduğu bir hakikatin ilk sezişlerini görebiliriz: İnsan bölünebilen bir varlıktır. Hele bir Holivut makiyaj sanatkârının eline düşecek olursa çok daha küçük parçalara bölünür. Alfred Eisenstaedt isminde bir fotoğrafçı bunun böyle olduğunu anlamış bulunuyor. Bu adam, Paramount filim şirketinin makiyaj ustalarından Wally Westmore'un elinde kılık ve şahsiyet değiştirmiş, sıra ile Napoléon, Veronika Lake, Samson, iki yüzlü adam Mr. Hyde ve Arşak Palabıyıkyan oluvermiştir; tabii sonunda asli hüviyetine dönmek şartiyle!

Olmuş garip vakalar

★

Tanınmış bir Amerikan üniversitesinin psikoloji profesörü, geçenlerde kırk sekiz talebesinin görüş kabiliyetini ölçmiye karar vermişti. Dershaneye ender tesadüf edilen büyük bir para getiren bu adam; talebelerine parayı gözden geçirmelerini söylemişti. Profesör kırk dakika müddetle başka bir mevzu üzerinde konuştuktan sonra paranın şeklinin ve ortasındaki deliğin mühim olduğunu bildirerek herkesin gördüğü paranın bir resmini çizmesini söylemişti. Fakat paranın üzerinde hiçbir delik bulunmadığı halde, 48 talebeden 44'ü, çizdikleri para resminin üzerine delik koymuşlardı. Diğer dört kişiye paranın ortasına niçin delik koymadıkları sorulduğu zaman; içlerinde ancak biri hakikî paranın üzerinde delik bulunmadığını söylemiştir.

★

Birleşik Amerika Devletleri Avrupada harcanan pamuğun en büyük kısmını verirler. Pamuk sanayiinde siyah ırkın emeğinden çok faydalanırlar. Pamuk tazyik ile sıkıştırıldıktan sonra çemberlenir. Dünya endüstricileri balyaları açınca içinde ot, odun parçası filân bulurlarsa temizlerler. Bir gün balyaların bir tanesi açıldıkta içinden bir zenci yavrusu çıkmıştır. Çocukcağız pamukların içine düşmüş ve presle iyice ezildikten sonra çemberlenip sevkolunmuş. Çocuk ezilmiş olmasına rağmen muhafaza olunmuş şekilde idi.

★

Birkaç yıl önce Reading (İngiltere) sâkinleri, şehirlerinin en lüks fırıncısından aldıkları ekmeklerin altında meş'um ölüm işaretleri görmiye ve iştahtan kesilmiye başladılar. Ekmeğin birinde meselâ bir kuru kafa resmi görülüyor ,bir baskasında «Ebedî uykusunu uyusun!» yahut «20 eylülde öldü» gibi yazılar okunuyordu. Hortlaklar, hayaletlerle uğraşmaktan hoşlanan bir İngiliz bu muammayı basitin basiti bir şekilde çözüverdi:

Meğer fırıncı, fırınının tabanındaki işe yaramaz tuğlaları çıkarmış ve yerlerine birkaç eski mezar taşı koymuştu.

Alfred Eisenstaedt çeşitli kılıklarda: Soldan sağa, Napoléon, Samson, İki Yüzlü Adam, Veronika Lake, Arşak Palabıyıkyan

DIŞ OLAYLAR

Boğazlar meselesi ve Amerika

Amerika Dışişleri bakanı Acheson, 21 nisanda Washington'da bir basın konferansında, Sovyetlerin Boğazlara dair tekrarladıkları talepleri, Baltık denizinde düşürülen uçak hakkındaki Amerikan notasına verdikleri red cevabı, Triyeste hakkında Rusların ileri sürdükleri notayı, Kremlin'in samimiyetsizliğine birer kuvvetli delil olarak göstermiştir.

Acheson, Boğazlar üzerindeki yeni Sovyet talebi hakkında demiştir ki:

«— Moskova bundan dört yıl önce bu meseleyi ortaya atmıştı. O vakit Türkiye, umumi bir konferansın toplanmasını teklif etmiş ve bu teklifi Amerika ile İngiltere tarafından desteklenmişti. Fakat, Rusya bu teklife karşı gelmiş, Boğazlarda bir Türk-Rus rejiminin kurulmasını istemiştir».

Türk - Amerikan bağlılığı

New York'ta yapılan bir basın toplantısında, Orta ve Yakın Doğuya vâki seyahati etrafında demeçte bulunan «Chicago Daily Tribune» gazetesi nâşiri Albay Mac Cormick, Kuzey Amerika kıtası dışında ancak Türkiye ile İsviçrede hakikî bir cumhuriyetin bulunduğu mütalâasında olduğunu söylemiştir.

Mac Cormick, konuşmasını bitirmeden Türkiyeye temasla ezcümle demiştir ki: «Ziyaret ettiğim birçok memleketlerin gazetelerinde Birleşik Amerika hakkında âdi ve ehemmiyetsiz yazılar gördüm. Halbuki memleketimiz hakkında en iyi yazıların Türk gazetelerinde dercedildiğini müşahede ettim. Gazetelerin sansüre tabi tutuldukları yegâne memleket ise Mısırdır.

Üç'lerin toplantısı

Amerikan, Fransız ve İngiliz Dış işleri Bakanları 11 mayısta Londrada toplanmış ve 13 mayısa kadar çalışmışlardır. Neşredilen nihai tebliğde, «Dünyanın tek militarist ve mütecaviz memleketi» olan Rusyaya karşı sıkı bir mücadelenin açılmış olduğu açıklanmıştır. Bu mücadele soğuk harbin can alıcı merkezlerinde, iktisadi ve sosyal sahada, propaganda alanında yapılacaktır.

Londra Konferansında üç dışişleri bakanı tarafından Almanyaya dair tespit edilen müşterek siyaset, bu memleketin Atlantik camiasına katî surette alınması gayesini hedef tutmaktadır. Almanyaya dair hazırlanan beyanname Batı Almanya federal hükûmetine gönderilmiştir.

Aynı zamanda bakanlar resmi Üç Büyükler Konferansını kapamış olmakla beraber, önümüzdeki birkaç gün zarfında Avusturyanın istiklâlini sağlıyacak barış antlaşması hakkında görüş teatilerinde de bulunacaklarını kaydetmişlerdir. Üç devlet dışişleri bakanları, Birleşmiş Milletlerin gelecek toplantısından evvel New York'ta tekrar buluşmayı da karar altına almışlardır.

Trygvie Lie Moskovada

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygvie Lie 11 mayısta Moskovaya varmıştır. Soğuk harbi durdurmak için bu seyahati yapmış olan Trygvie Lie, Rus hükümeti ileri gelenleriyle günlerce temaslarda bulunmuş, Mareşal Stalin tarafından kabul edilmiştir. Lie, Moskovada bir hafta kaldıktan sonra Parise dönmüştür.

Triyeste meselesi tazeleniyor

Sovyet Rusya 21 nisanda, Triyeste meselesi ile ilgili bir notayı İngiliz, Amerikan ve Fransız hükümetlerine göndermiştir. Sovyet notası, Birleşik Amerika ve İngilterenin İtalya ile sulh antlaşması hükümlerini yerine getirmediklerini ve Triyeste'yi bir askerî üs haline soktuklarını ileri sürmektedir. Notada, Sovyet hükümetinin Triyeste'de böyle bir durumun devamını kabul edemiyeceği tasrih olunmaktadır. Nota, Triyestedeki kara ve deniz üssünün tasfiyesini ve Triyeste bölgesindeki İngiliz, Amerikan kıtalarının geri çekilmesini istemektedir.

Kıbrıs Türklerinin müracaatı

Kıbrısın Millî Türk Partisi ve Kıbrısta bulunan diğer Türk teşekkülleri 25 nisanda, Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyi ve Genel Kuruluna göndermiş oldukları sert lisanlı bir nota ile, Yunanlıların, Yunanistana iltihak arzularını protesto etmişlerdir. Aynı nota, şayet İngiltere bir gün Kıbrısı bırakırsa, adanın Türkiyeye verilmesini istemektedir.

Türkler, notalarında, adanın güvenliğinin sağlanabilmesi için, kudretli bir devletin idaresi altına verilmesinin icabettiğini belirtmektedirler.

Yunan âsileri faaliyette

Pragdan alınan haberlere göre Yunan âsi komünist radyosu, yeniden faaliyete geçmiştir. Bu yeni faaliyete geçmiş olan radyonun yayınlarını nereden yaptığı bilinememektedir. Bundan evvel âsi Yunan radyosu Rumanyada bir mahalden yayınlarını idare etmekte idi. Sovyetlerin yardımiyle Yunan âsileri, Yunanistanda yeni bir iç harbi çıkarmıya gayret etmektedirler.

İÇ OLAYLAR

Yeni kabine kuruldu

Serbest ve dürüst bir seçimle intihabolunan Dokuzuncu B. M. Meclisi 22 mayısta ilk içtimaını yapmıştır. İlk olarak, intihap dairesi sırasiyle milletvekilleri andiçmişlerdir. Bunu müteakip meclis reisi seçimine geçilmiş ve 385 reyle Refik Koraltan riyasete seçilmiştir.

Bilâhara Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılarak Celâl Bayar İstanbul Milletvekili sıfatiyle ve 387 reyle Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Celâl Bayar, sürekli alkışlar arasında Meclise gelmiş ve andiçmiştir. Bundan sonra Günaltay hükümetinin istifası ve İnönünün tezkeresi okunmuştur. 20 dakikalık bir tatilden sonra celse açılınca, Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın kabineyi teşkile Adnan Menderesi memur ettiği hakkındaki Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okunmuştur. Adnan Menderesin kurduğu kabine şöyledir: Başbakan, Adnan Menderes; Adalet Bakanı, Halil Özyörük; Millî Savunma Bakanı, Refik Şevket İnce; İçişleri Bakanı, Rüknettin Nasuhoğlu; Dışişleri Bakanı, Dr. Prof. Fuat Köprülü ; Maliye Bakanı, Halil Âyan; Millî Eğitim Bakanı, Avni Başman; Bayındırlık Bakanı, Fahri Belen; Ekonomi ve Ticaret Bakanı, Zühtü Velibeşe; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Dr. Prof. Nihat Belger; Gümrük ve Tekel Bakanı, Nuri Özsan; Tarım Bakanı, Nihat Eğriboz; Ulaştırma Bakanı, Tevfik İleri; Çalışma Bakanı; Hasan Polatkan; İşletmeler Bakanı Prof. Muhlis Ete.

Resmimiz, yeni Cumhurbaşkanı Celâl Bayarı, kendisini tebrike gelen yüksek öğretim öğrencileriyle konuşurken göstermektedir.

14 mayıs seçimleri

14 mayısta yapılan milletvekili seçimi yurdun her tarafında tam bir sükûnet içinde geçmiş, iştirak nispeti bütün tahminleri aşmıştır. Türkiyede seçmen adedi 8.905.576 dır. İştirak adedi 7.916.091 dir. Bu ra-

kamlara göre iştirak nispeti yüzde 88.88 dir. Oy tasnifinde D.P. 4.242.831 oy almıştır ki, nispet yüzde 53.59 dur. C. H. P. 3.165.096 oy almıştır, nispet yüzde 39.98 dir. Millet Partisi 240.209 oy almıştır, nispet yüzde 3.3 tür. Bağımsızlar ise 267.955 oy almıştır, nispet yüzde 3.40 tır.

Bu duruma göre, Demokrat Parti 408 milletvekilliği, C. H. P. ise 69 milletvekilliği kazanmışlardır. Millet Partisi 1, bağımsızlar 9 üyelik

almışlardır. Bağımsızlar, parti listesinde kazandıklarına göre bu miktar da ilâve edilirse Demokrat Partinin milletvekili sayısı 417 yi bulmaktadır.

Demokrat dünya basını, seçimlerin tam bir serbesti içinde cereyan ettiğini belirten sitayişkâr yazılar neşretmişlerdir. Amerika Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, seçimleri "Demokrasi için ibret alınacak bir zafer" olarak vasıflandırmıştır.

Resmimiz bir seçim sandığı başında yapılan alenî tasnifi göstermektedir.

Posta hizmetinde helikopter

18 martta Amerikan Kaman uçak şirketi tarafından memleketimize getirilen helikopterin uçuş gösterisi 7 mayısta İstanbul Radyoevinin arka tarafındaki açık sahada yapılmıştır. Bu münasebetle şehrimizde bulunan Kaman uçak şirketi mümessili Mr. Williams Hagenah, aynı

gün Park Otelde bir basın toplantısı yapmış ve helikopter hakkında gazetecilere izahat vermiş ve demiştir ki:

«— Helikopter bahçe ve tarlaların üstüne kolaylıkla ilâç serperek tütün, pamuk, portakal v.s. gibi mahsulleri hastalıktan kurtarmakta, orman haritalarının alınması, havadan ilâç serpme usulü ile sıtma mücadelesini kolaylaştırma, telefon, telgraf hatlarının tamirleri, gazete ve mektup tevzii, sahil muhafazası gibi birçok işlerde kullanılmaktadır.

İstanbula getirilmiş olan 225 beygir kuvvetinde ve K. 225 tipindeki helikopter, ortalama olarak saatte 100 kilometre süratle uçmakta ve 400 kilo yük taşımaktadır».

Hava manevraları

24 nisanda Gemlikte, Türk ve Amerikan askerî erkânının ve Genel Kurmay Başkanlığının önünde, hava manevraları yapılmıştır. Manevralara Türkiyedeki müteaddit hava birlikleri ve bu birliklerin komutanları iştirak etmişlerdir. Hava manevralarında hakikî bombalar ve diğer bâzı yeni silâhlar da kullanılmıştır. Hava gösterileri çok başarılı olmuştur.

Son sel felâketleri

Nisan sonunda Sivas'a yağan şiddetli yağmur ve dolu yüzünden şehrin üç mahallesi su altında kalmıştır. O civardaki ekili araziyi tamamen sular kaplamış, on ev yıkılmıştır. Sular iki metreden fazla yükselmiştir. Zarar pek büyüktür.

Ayrıca 2 mayısta Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı bin haneli ve dört bin nüfuslu Polat kasabası âni bir sel baskınına mâruz kalmıştır. Sular yarım saat içinde birkaç mahalleyi basmış, çok büyük zararlar husule getirmiştir.

Nüfus sayımı hazırlıkları

Önümüzdeki ekim ayında yurdun her tarafında yapılacak genel nüfus sayımı için İstatistik Genel Müdürlüğünce hazırlanan soruların tatbikatta aksıyacak tarafları olup olmadığını tetkik etmek üzere 21 mayısta şehrimizin bâzı yerlerinde ilk denemeler yapılmıştır. Amerikalı uzmanlarla, İstatistik Genel Müdürlüğünün temsilcileri, İstanbul Sayım Komitesi Başkanı, Vilâyet Nüfus Müdürü, Belediye Harita Şubesi Müdürü bu denemeleri takibetmişlerdir.

İstatistik Genel Müdürlüğü, denemelerden elde edeceği neticeye göre soruların şeklini değiştirecek ve sayım cetvelleri hazırlanacaktır.

Orgeneral Crocker'in memleketimizi ziyareti

Büyük Britanya Ortaşark kara kuvvetleri komutanı Orgeneral Sir John T. Crocker, beraberinde Kurmay Başkanı General Miller, refikası ve maiyeti olduğu halde 25 nisanda özel bir uçakla Ankara Etimesut askerî hava alanına gelmiştir.

İngiliz orgenerali, yanında İngilterenin Ankara büyük elçisi Noel Charles olduğu halde Dışişleri bakanını, Millî Savunma bakanını ziyaret etmiştir.

Orgeneral Crocker, Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı İnönü tarafından kabul olunmuş, bu kabulde Dışişleri bakaniyle İngiltere büyük elçisi de hazır bulunmuştur.

SPOR

1950 Türkiye futbol şampiyonası

Bu sene Türkiye futbol birinciliği müsabakaları 1-11 haziran günleri İzmirde Alsancak stadyomunda yapılacaktır. Müsabakalar, çift devreli lik usulü ile oynanacak ve bu maçların birincisi, 1950 Türkiye futbol şampiyonluğunu kazanacaktır.

Bu seneki maçlar da İstanbul, Ankara, İzmir ve gruplar şampiyonluğunu kazanan takımlar arasında oynanacaktır. 10, 12 ve 13 mayısta yapılan gruplar birinciliği müsabakalarına katılan 6 grup takımları şunlardır:

Bolu grupu:
Bolu Orman okulu, İzmit Kâğıtspor, Bilecik, Bozüyük Gençlik, Kütahya Linyitspor.

Kayseri grupu:
Kayseri Sümerspor, Malatya Sümerspor, Erzurum Dağcılık kulübü, Eskişehir Havagücü.

Adana grupu:
Adana Demirspor, Antakya Kurtuluşspor, Mersin Demirspor, Konya İdman yurdu.

Sivas grupu:
Sıvas Demirspor, Samsun Bafra Gençlik, Tokat Sporbirliği, Trabzon İdmanocağı.

Manisa grupu:
Manisa Sakaryaspor, Aydın Nazilli Sümerspor, Denizli Yeşilspor, Antalya Şehirgençlik.

Bursa grupu:
Bursa Akınspor, Edirne Edirnespor, Tekirdağ Tekirdağgençlik, Balıkesir Karesi Gençlik.

Sunderland'ın yaptığı karşılaşmalar

İngiltere profesyonel lig oyuncusu Sunderland futbol takımı mayıs ortalarında şehrimize gelerek ince bir zevkle oynanan ustalıklı bir oyun göstermişlerdir. İngiliz takımı 14 mayısta Beşiktaşla yaptığı maçı 3-0 kazanmıştır. 16 mayısta karma takımla yaptığı maçı 2-1 kazanmıştır. 20 mayısta yapılan Sunderland-Galatasaray maçında sarı kırmızılılar güzel bir maç yaparak 3-4 gibi bir farkla yenilmişlerdir. İngiliz takımı son maçını 21 mayısta Fener takımiyle yaptığı maçı 3-0 kazanarak iyi intibalarla memleketimizden ayrılmıştır.

Millî Eğitim kupası şampiyonluğu

Millî Eğitim kupası futbol maçları bu sene de çok alâka çekmiştir. Son olarak 7 mayısta İzmirde yapılan maçlarda Fenerbahçe takımı Altay takımını 4-0 yenerek şampiyon olmuştur.

GÜZEL SANATLAR

"Yeniler" gurupunun resim sergisi

Birkaç yıldanberi her sonbahar ve ilkbaharda Taksimdeki Fransız konsolosluğu salonunda güzel sergiler açan "Yeniler" gurupu bu sefer de 6 mayısta seyircilerinin karşısına çıkmıştır. Mevsimin ilk sıcakları başlamasına rağmen sergi, sanat severlerimiz tarafından alâka ile karşılanmış ve kalabalık bir seyirci kütlesi çekmiştir. Sergiye katılan değerli sanatkârlarımız şunlardır: Ferruh Başağa, Fuat İzer, Nuri İyem, Dimitro Monoyudis, Pindaros Platonidis, Turgut Atalay ve Kemal İncesu'dan ibarettir.

On'ların sergisi

Güzel Sanatlar Akademisi talebelerinden on kişilik bir grup (Nedim Günsür, Mustafa Esirkuş, Fahrünnisa Sönmez, Mehmet Pesen, İvi Stangali, Leylâ Gamsız, Hulûsi Sarptürk, Saynur Kıyıcı, Fikret Elpe ve Alis Aş) bu yıl aralarına 19 arkadaşlarını daha alarak hocaları Bedri Rahmi Eyüpoğlunun Beyoğlundaki atelyesinde yeni bir sergi açtılar. Yeni istidatlarla her zaman değişmek ve gelişmek gibi güzel bir anane meydana getirmiş olan kurucular arasına katılıp da bu seferki sergide eserlerini teşhir eden genç sanatkârlar şunlardır: Osman Oral, Hayrullah Tiner, Sedat Barkkuran, Cezmi Çelebioğlu, Fikret Otyam; Orhan Peker, Turan Erol, İlkay Üçkaya, Sema Akdağ, Sevim Demiryol, Perihan Ege, Necmi Başkurt, Naim Fakihoğlu, Aliye Kara, Remzi Rahşa, Gönül Tiner, Sedat Uslu, Cafer Yazdıran ve Osman Yenisay.

Manyatakis'in resitali

Atinalı meşhur şarkıcı Kosta Manyatakis memleketimize gelerek 24 nisanda Saray sinemasında bir resital vermiştir. Sanatkârın klâsik ve modern eserlerden mürekkep programı pek beğenilmiştir.

Mimar Sinanın büstü

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimari Fakültesi Talebe Cemiyetinin teşebbüsü ile Mimarî Fakültesi dördüncü sınıf talebelerinden Can Egelinin yaptığı Mimar Sinan büstü 14 nisanda törenle açılmıştır.

Talebe cemiyetinden Doğan Tekeli kısa bir hitabe iradetmiş ve büstü açmak için Rektör Hulki Eremi çağırmıştır. Rektör, "Dâhi Mimar Sinanın böyle bir heykelini açmakla şeref duyar, Can Egeliyi tebrik ederim" dedikten sonra kordelâyı kesmiştir.

Çocuk tiyatrosu sergisi

İngiliz Kültür Heyeti Beyoğlundaki Akşam Kız Sanat Enstitüsü salonlarında bir "İngiliz Çocuk Tiyatrosu Hareketleri Sergisi" açmıştır. 18 mayısa kadar devam eden bu sergide, gerek küçükler tarafından idare edilen, gerekse büyükler tarafından çocuklar için meydana getirilen çocuk tiyatrolarının faaliyet - lerine ve çalışma tekniğine ait, fotoğraflar, desenler, diyagramlar, elektrikle aydınlatılmış mücessem maketler vardır. Memleketimiz gibi çocuk tiyatrosu sahasında henüz emeklerne safhasında bulunan yerlerde bu nevi sergilerin ehemmiyeti pek büyüktür. Bazan çok bariz zaaf alâmetleri gösteren çocuk tiyatromuz idarecilerinin bu sergilerden fazlasiyle istifade ettiklerine şüphe yoktur.

Güzel bir konser

İstanbul radyosunda verdiği konserden sonra iki konser vermek üzere Ankara radyosuna davet edilen ve Cumhurbaşkanlığı Flârmonik orkestrasiyle de bir konser veren İstanbul Konservatuvarı piyano talebelerinden Ayşe Gül Sarıca 17 mayıs çarşamba günü Şehir Dram tiyatrosunda güzel bir piyano resitali vermiştir. Programda bulunan Mozart'ın iki piyanolu sonatını kendisini yetiştiren hocası Ferdi Statzerle birlikte çalmıştır.

Vedat Nedimin "Kör" piyesi Paris'te temsil edildi

Vedad Nedim Törün "Kör" adlı üç perdelik piyesi fransızcaya tercüme edilerek Paris'te sahneye konulmuştur. Eseri, "Theatre de Poche" un müdürü Pierre Devouard ile bir müddettenberi Paris'te bulunan sahne sanatkârlarımızdan Feridun Çölgeçen tercüme etmişlerdir. Feridun Çölgeçen aynı zamanda piyesteki komşu Salih Bey rolünü oynamaktadır. Eser 17 nisan gecesi Montparnasse'daki "Cep Tiyatro" sunda oynanmıya başlamıştır.

Güzel bir piyano resitali

Profesör L. Somer'in talebeleri tarafından 21 nisanda Ünyon Fransezde bir piyano resitali verilmiştir. Programda Bach, Mozart, Chopin ve Listz gibi büyük şöhretlerin mutena parçaları ve çalanlar arasında Tansu Baysan, Gülnar Palavan gibi istikbalin harika çocukları yer almıştır.

Açık hava konserleri

İstanbul Belediyesi, Şehir Bandosundan halkın istifadesini temin için, mayısın birinde başlamak ve yaz mevsimince devam etmek üzere bir açık hava konser programı hazırlamıştır. Bu programa göre konserler haftanın cumartesi ve çarşamba günleri Gülhane parkında, perşembe günleri Şehremininde saat 17,30 dan 19 a kadar, pazar günleri de saat 18 den 19,30 a kadar İnönü gezisinde verilecektir.

Konservatuvar koro ve orkestra konseri

Konservatuvar tarafından mevsimin son orkestra ve koro konseri 4 mayıs perşembe günü Şehir Dram tiyatrosunda hazırlanan güzel bir programla Cemal Reşit Rey ve Muhiddin Sadak idaresinde verilmiştir.

Nureddin Şazi Kösemihalin keman konseri

Türk Sosyoloji Cemiyeti adına sosyoloji doçenti ve değerli keman virtüozumuz Nureddin Şazi Kösemihal tarafından 15 mayıs 1950 pazartesi günü Ünyon Fransez'de bir keman konseri verilmiştir. Kendisine piyanoda Ferdi von Statzer refakat etmiştir. Programda Haendel, Mozart, Beethoven, Kreisler, Veracini, Wieniawsky'den eserler vardı.

Bale Okulunun resitali

Yeşilköydeki Türk Bale Okulu öğrencileri tarafından 3 mayısta İstanbul Filârmoni Derneği salonunda güzel bir resital verilmiştir. Okulun müdürü bale mütehassısı Miss Newton'un yetiştirdiği öğrencilerin karakter dansları ve diğer millî danslar takdirle karşılanmıştır. Bilhassa Sivas halayı dansı çok beğenilmiştir.

KÜLTÜR

Hür Fikirleri Yayma Cemiyetindeki münazara

Hür Fikirleri Yayma Cemiyetinde, 29 nisanda din ve irtica mevzuunda bir münazara yapılmıştır. Muhtelif fikirlerin ileri sürüldüğü bu münazarada Muvaffak Benderli şu fikri ileri sürmüştür:

"— Din devleti, devlet de dini tazyik altına almamalıdır. Devlet dini menetmemiştir, hiç kimse camiye gitmekten alıkonmamıştır. din nostaljisi yalnız Yirminci Yüzyılın Türk Cumhuriyetinde değil, bütün islâm âleminde, bütün Osmanlı İmparatorluğunda vardır.

Din buhranı lâisizmden ve mekteplerde din derslerinin verilmemesinden değil, ailelerimizin dinî kuvveti aşılayamamasındandır."

Christoph Colomb sergisine iştirak ediyoruz

Cenova'da açılacak olan Christoph Colomb sergisine Ulaştırma Bakanlığı da iştirak etmiye karar vermiştir. Bunun için 500 yıllık Denizcilik tarihimizi belirtecek hususların hazırlanması yolunda Denizyolları da gerekli malûmatı tedarik etmek üzere harekete geçmiştir.

AYIN BİBLİYOĞRAFYASI

Yeni Dıvar Haritaları

Hazırlıyan: Faik Reşit Unat. Basan ve yayan: Kanaat Kitabevi, İstanbul, düz kâğıda basılmışları beşer lira; bezlileri sekizer lira.

İLK ve orta okullarımızın coğrafya öğretiminde önemli bir vasıta olan dıvar haritalarının, yıllardır yeniden basılamamış olması, mevcut olanlarının da kullanılamıyacak bir hale gelmesi, bu dersin öğretmenleri için büyük bir sıkıntı konusu teşkil etmekteydi. Bugün bu ihtiyacın, ilk ve orta okulların coğrafya öğretimine atlasları ve iş defterleriyle faydalı yardımcı vasıtalar vermiş olan ve «Tarih Vesikaları» gibi çok orijinal bir esere önayak olan arkadaşımız Faik Reşit Unat'ın tertibettiği «Türkiye ve Beş Kıta» haritaları ile giderilmiş olduğunu görmekten büyük bir memnunluk duymaktayız. Dokuz haritadan müteşekkil bulunan bu seri, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyetince de incelenmiş ve ilgili okullar için faydalı bulunarak Tebliğler Dergisiyle tavsiye edilmiştir. Haritalar en ileri pedagajik vasıfları taşımakta ve gayet itina ile basılmış bulunmaktadır. 1 : 1.500.000 ölçekli **Türkiye fizikî haritası** memleketimizin rölyefini canlandırmaktadır. Gene aynı ölçekte olan **Türkiye iller ve yollar haritası** da memleketimiz idare taksimatının en son durumunu gösterdiği gibi bütün demiryollariyle başlıca kara yollarımızı da ihtiva eden turistik bir kılavuz değerini haiz bulunmaktadır. **Bütün dünya haritası** ise, İkinci Dünya Savaşından sonraki siyasi durumu, başlıca hava, deniz ve kara yollarını gösteren, aynı zamanda devletlerin renkli bandıralarını da bir araya toplıyan en taze kaynaklardan birisidir. Bu haritaları okullarımıza, öğretmenlerimize ve çocuklarını evde çalıştırmak istiyen okuyucularımıza tavsiye ederiz.

Eyüplü Hattatlar

Yazan: Nurullah Tilgen, İstanbul, Aydınlık Basımevi, 1950. 24 sayfa, 8 sayfa ilâve, 100 kuruş.

ORTA oyunu üstadı Kavuklu Hamdi hakkında değerli bir etüt meydana getirmiş olan Nurullah Tilgen, şimdi de «Eyüplü Hattatlar» adında bir kitap yayımlamıştır. Alfabetik bir tertip üzere hazırlanan eserde Eyüpte doğmuş 80 kadar hattatın biyoğrafisi ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Eyüp kabristanlarında gömülü 40 kadar sanatkâr da, daha muhtasar olmak üzere esere alınmıştır. Böyle çok dar bir çerçeve içinde derinlemesine bir tetkik meydana getirmek oldukça zahmetli ve güç bir iştir. Nurullah Tilgen bu yükün altından başariyle kalkmıştır. Eserini hazırlarken birçok ana kaynaklara baş vurmuş, bilgisinden faydalanabileceği kimseleri soruşturmuş, arayıp bulmuştur. Kitaba, iyi kâğıda basılmış 10 kadar levhanın kopyası da ilâve edilmiştir. Bugün artık tamamiyle bir atalar yadigârı olmuş olan bu güzel sanat koluna sevgisi olanlara bu değerli eseri tavsiye ederiz.

Mektep Fıkraları

Toplıyan: Mehmet Zeki Pakalın. İstanbul, Ahmet Sait Matbaası. 154 sayfa, 100 kuruş.

BEŞ ciltlik «Son Sadrazamlar ve Başvekiller» gibi tarihî eserlerden başka «Tarihe Malolmuş Fıkralar ve Nükteler», Tarih Boyunca Kadın - Erkek Dedikoduları» gibi eserler meydana getiren arkadaşımız Mehmet Zeki Pakalın şimdi okul, öğretmen ve öğrenci tema'sı üzerine muhtelif yerlerde neşredilmiş veya söylenegelmiş fıkraları toplıyarak sevimli bir kitap yapmıştır. Küçük kızı Ayşe Sevim'e ithaf edilen bu eser bu çeşit beş yüze yakın fıkrayı bir araya getirmektedir. Bunların arasında eğlenceli olanları bulunduğu gibi ciddi ve düşündürücü olanları da vardır. Tavsiye ederiz.

Köye Giden Gelin

Yazan: Râkım Çalapala, Türkiye Yayınevi, İstanbul. Karton ciltli 272 sayfa, 300 kuruş.

TEMİZ üslûbu ve güzel İstanbul türkçesiyle muhtelif gazete ve mecmualarda hikâyelerini ve fıkralarını okuduğumuz Râkım Çalapala, ilk romanını verdi. «Köye Giden Gelin", "Hürriyet" gazetesinde tefrika edildiği zaman, gazete sahibi sayın Sedat Simavi'nin de itiraf ettiği gibi, büyük alâka toplıyan bir eser olmuştu. Romancı, bu eserinde, kuvvetli ve hareketli mevzuunun etrafına topladığı kahramanlariyle bu işdeki liyakatini göstermiştir. Eserin çerçevesi içinde büyük hâdiseler, umulmadık hareketler yoktur. «Köye Giden Gelin», her zaman, her yerde rasladığımız çeşitli insanların duygularını, düşüncelerini veren realist bir eserdir. Tefrika halinde yayımlandığı zaman okumak fırsatını bulamıyanlar bu eseri şimdi kitap halinde zevkle okuyacaklardır.

Kaptan Hatteras

Jules Verne'den çeviren: Ferit Namık Hansoy. İki cilt. İnkılâp Kitabevi. Her biri 336 sayfa, 250 şer kuruş.

JULES Verne'in meşhur eseri «Kaptan Hatteras» çocukluğumuzun en tatlı hâtıralarından biri olmuştur. Sürükleyici üslûbu, heyecan verici vakaları, dün olduğu gibi bugün de genç nesilleri oyalıyacak bir kuvvettedir. Kuzey Kutbuna yapılan bir seyahat romanı olan «Kaptan Hatteras» sıkmadan bilgi veren nadir eserlerden biridir. Jules Verne'in eserlerini dilimize mal etmiş olan Farit Namık Hansoy bu romanı da gençlerin seve seve okuyacakları bir ifade temizliği içinde vermiştir. Jules Verne bu eserini meydana getirdiği sırada kutuplara varmak gayesini güden birçok seyahatler yapılmış ve bu seyahatlerde elde edilen neticeler insanlık tarihine mal olmuştur. Çocuklarına mânevi değeri büyük eserler okutmak arzusunda olan ana babaların edinmeleri tavsiye ederiz.

DIŞARDA

Guide Illustré de la Littérature Française Moderne

Yazan: Mercel Girard. Basan ve yayan: Pierre Seghers. Paris. 260 sayfa, ciltli, 630 frank (756 kuruş).

KENDİ edebiyatımıza olduğu gibi dünya edebiyatlarına da ne kadar yabancıyız. Bu lâkaydimizin verdiği üzüntüler, yabancı dillerdeki güzel edebiyat kitaplarına her rasladıkça biraz daha fazlalaşıyor. Bunu son olarak elimize geçen ve adını «Resimli Modern Fransız Edebiyatı Kılavuzu» diye tercüme edebileceğimiz kitap bir daha duyurdu. Eseri, Yüksek Öğretmen Okulu mezunlarından Marcel Girard yazmış ve bilhassa şiir sahasında çok güzel eserler basmış olan Pierre Seghers yayımlamıştır. Kitap 1918 den 1949 a kadar Fransa'da gelişen edebî cereyanları ve şahısları çerçevesi içine almaktadır. Bu şahıslara ait, iyi kâğıda basılmış iki yüze yakın fotoğraf da kitaba zengin bir doküman kıymeti vermiştir. Birinci fasılda Yirminci Yüzyılın ilk nesilleri; ikinci fasılda 1920 den sonraki nesiller; üçüncü fasılda da 1940 dan sonra şöhret kazananlar, zengin bibliyografik bilgiler verilmek suretiyle anlatılmaktadır. Bu fasıl bizim için bilhassa ilgi çekicidir. İkinci Dünya Savaşından sonra kuvvetlenen neosürrealizm ve eksistansiyalizm gibi cereyanların şiir, roman ve tiyatro sahalarındaki merhalelerini burada bulmaktayız. Kitaba zeyil olarak konan «Mecmualar» ve «Fransız sinemacılığı» bahisleri de ayrı bir değer taşımaktadır. Kitap, Fransız edebiyatını tetkik edeceklerin ellerinden düşürmiyecekleri bir ehemmiyettedir.

Bir asır önceki İstanbulda bir satıcı (Preziosi'den)